BIBLIOTECA NAZ
Vittorio Emanuele III
L
E
33
NAPOLI

L
E
18

DE VITIS SANCTORVM

AB ALOYSIO LIPOMANO,
EPISCOPO VERONAE,
VIRO DOCTISSIMO,
OLIM CONSCRIPTIS:

*NVNC PRIMVM A F. LAVRENTIO SVRIO
Carthuſiano emendatis, & auctis,*

TOMVS SEXTVS:

COMPLECTENS SANCTOS MENSIVM
Nouembris, & Decembris.

VENETIIS, M D LXXXI.

REVERENDISSIMO ET ILLVSTRISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO,

D. ERNESTO, COMITI PALATINO, VTRIVSQVE

Bauariæ Duci, Friſingenſis & Hildeshemenſis Eccleſiarum Admini-
ſtratori, Domino & patrono ſuo colendiſſimo.

*TANDEM, Deo benè propitio, abſolutus eſt ſextus ſacrarum Hiſtoriarum Tomus, isq; cu-
pit ſub tuo nomine exire in manus hominum, Reuerendiſſime & Illuſtriſſime Princeps Er-
neſte. Tanta enim eſt hodiè in Eccleſia* DEI *celebritas nominis tui, tam apud omnes
peruulgata virtus & integritas tua, vt ſi ſit tuo iudicio approbatus, nihil dubitet ſe doctis &
bonis viris omnibus probatum iri. Multas habet ſanctiſſimorum hominum Vitas, in qui-
bus etsì multa paſsìm occurrunt, quæ admirari potiùs cogamur, quàm poſſimus imitari:
ſunt tamen non pauca, immò plurima, quæ niſi pro modulo noſtro imitanda ſuſcipere velimus, digni profectò
non ſimus, qui Chriſtiani vocemur. Voluit autem omnipotens Deus extare illorum hiſtorias, vt homines deſi-
des & ſuæ ſalutis incurioſi, excuſſo torpore & ignauia, illorum optimis exemplis inflammati, redeant in memo-
riam ſponſionis factæ in baptiſmo, denìq; operam, vt, quod illic polliciti ſunt, grauiter & accuratè exequantur.
Abrenunciauimus enim, cùm baptizati ſumus, ſatanæ & omnibus operibus & pompis eius. Sed id proh do-
lor vix quiſquam alicuius penſi habet, ſuntq; perpauci, qui vel cogitare velint, quid Deo his verbis promiſe-
rint. Accedunt nouatores, augent hominum ſuo vitio in malum procliuium, incuriam & contemptum, prædi-
cant ſola fide nos iuſtificari, & id genus pleraq; alia, non ſine multorum certa pernicie: cùm tamen videamus,
aliud nos, cùm primùm Chriſto nomen dedimus, eſſe pollicitos, & ſanctorum omnium exempla planè diuerſum
hortari. Videbant illi latiſſimè patere ſponſionē hanc paucis verbis cōpræhenſam, ſatanæq; & operibus atq; pom-
pis eius renunciare illum non poſſe, qui non bellum pertinax & inexpiabile indicat vitiis & peccatis vniuerſis,
virtutibusq; obtinendis magnam curam perpetuosq; conatus adhibeat. Hinc illa corporum multiplex & propè
incredibilis afflictio & caſtigatio, hinc admirabilis mundi & eorum omnium, quæ homines mundo dediti admi-
rantur, contemptus: hinc amor ſolitudinis, atq; extra hominum frequentiam ſeceſſus, ob vitandas peccandi oc-
caſiones, vitaq; duriſſima, perpetuum orandi, legendi, pſallendi, meditandi, contemplandi ſtudium, cui perpetuæ
ferè adiunctæ erant lachrymæ, multaq; id genus alia, quæ ab Apoſtolo videmus etiam in priſcis illis patribus e-
gregiè commendari, cùm ait: Circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, quibus di- Heb. 11.
gnus non erat mundus: in ſolitudinibus errantes, in montibus & ſpeluncis, & in cauernis terræ. Atq; hoc eſt
perfectè abrenunciare ſatanæ & operibus atq; pompis eius. Miramur hoc in ſanctis hominibus, ſed vtinā liberet
etiam ſaltem vtcunq; imitari. Quicunq; in Chriſto baptizati ſumus, vt Apoſtolus ait, Chriſtum induimus, con- Galat. 3.
ſepultiq; cum illo ſumus per baptiſmum in mortem: vt quomodò Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam patris, ita Rom. 6.
& nos in nouitate vitæ ambulemus. Quid eſt autem in nouitate vitæ ambulare, niſi in Chriſti veſtigiis inſiſtere?
Id nos facturos, in baptiſmo recepimus omnes: ſed hæc pacta conuenta ſæpè abeunt in obliuionem, & cùm turpe ſit,
fidem, quam dederis homini mortali, fallere, non pudet nos perfidiæ notam incurrere apud Deum. Oportebat ſa-
nè nunquàm huius ſponſionis obliuiſci. Eramus per peccatum redacti in ſeruitutem ſatanæ: Chriſtus noſtri miſer-
tus, ab ea ſeruitute nos liberauit morte ſua: ſed vult planè, vt de manu inimicorum noſtrorum liberati, abrenūcie-
mus ſatanæ & operibus atq; pompis eius, & ſeruiamus ipſi in ſanctitate & iuſtitia omnibus diebus vitæ noſtræ. Lucæ 1.
Liberati ergò à ſeruitute, reuocamur ad ſeruitutem: deſerimus ſatanam, & ad Chriſtum accedimus: ſed ſeruire
ſatanæ, hoc demum re vera ſeruire eſt: Chriſto autem ſeruire, regnare eſt. Non enim propriè ſeruit Chriſto, niſi
qui eius ſpiritu regitur. Vbi autem ſpiritus Domini, ibi libertas, & in eo ſpiritu clamant ſancti, Abba pater, ma- 2. Cor. 3.
gna fiducia Deum patrem appellantes, ità vt iam, etiamſi ſeruire videantur, tamen filii Dei ſint. Sed non eſſent Rom. 8.
profectò tales filii benegniſſima adoptione Dei, niſi conformes eſſe ſtuderent vnico filio eius Domino noſtro Ieſu
Chriſto. Id verò non fit, niſi primùm abiiciantur opera ſatanæ & pompæ eius, id eſt, peccata omnia, & quicquid
pugnat cum iuſtitia & ſanctitate, in qua Chriſtus nos vult ſeruire ſibi, nè per peccatum recidamus in ſatanæ po-
teſtatem. Nimirùm iſthuc ſeriò cogitandum eſſet Chriſtianis omnibus, qui in hoc mundo, non vt in patria, ſed vt
in exilio degere debent, atq; in eo verſari ſemper, vt ſe ſeruent immunes à peccato, & ad diuinam ſeſe conforment
voluntatem: ità demùm venturi ad illam cæleſtem patriam, in qua nobis parata ſunt bona illa immenſa, quæ nec
oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt. Verùm hìc cogimur exclamare cum ſcriptura di-
uina, Stultorum infinitus eſt numerus. An non meritò ſtulti appellandi, qui futurorum immemores, totos ſe de- Eccleſ. 1.
dunt hiſce rebus fluxis, miſeris & momentaneis? quibus terribiliter minatur illa Prophetæ vox, Conuertātur pec- Pſal. 9.
catores in infernum, omnes gentes, quæ obliuiſcuntur Deum. Quàm dolenda planè hominum cæcitas, in tanta
Chriſtianorum multitudine vix pauciſſimos inueniri, qui ſint moribus & vita, quod nomine profitentur? Scio ple-*

roſq;

roſq; omnes abiicere ſuam infirmitatem, permultos etiam tantam ſibiipſis fingere Dei miſericordiam, tanquam il-
le non valdè offendatur flagitiis noſtris. Sed prætextum infirmitatis diſiicit innumera ſanctorum hominum multitu-
do: diuinæ clementiæ temerariam fiduciam facilè reprimit illa meritò pertimeſcenda ſeueritudo, qua punit Deus
peccata igne inextinguibili. Habemus nobis propoſita innumerabiliũ vtriuſq; ſexus, omnis ætatis & ordinis ſan-
ctorum exempla: non poſſumus prætexere viriũ imbecillitatem, alioqui audituri, potuiſſe illos, cùm eſſent mortales
& ſimiles nobis. Sed feruor ille fidei & charitatis deeſt nobis, quẽ in illis videmus: quo ſi nos quoq; præditi eſſemus,
poſſemus quod illi potuere. Nec tamen hoc ità accipi velim, quaſi debeamus aliquid ſupra vires attentare. Vt cõ-
temnamus ſatanam, & abiiciamus opera & pompas eius, non eſt vltra vires noſtras, ſed vt tanta nos conficiamus
inedia, tanta vigilandi inſtantia, & uitæ propè incredibili aſperitate corpus conteramus, id nemo ſapiens facilè cui-
uis conſuluerit. In eiuſmodi enim quiſque debet vires metiri ſuas, nec tam conſiderare, quid alii fecerint, quàm
quid ferre ipſe poſſit. At tamen plurimùm confert, diligenter lectitare Sanctorum res geſtas, etiamſi oẽs imitari
nequeamus. Valdè enim permouent animum, quæ ab illis diſcimus præclarè geſta, & fit non rarò, ut accenſi illorũ
exemplis, plus poſſimus, quàm vel ſperare auſi eſſemus. Scimus quid Auguſtinus ſe ſenſiſſe ſcribat, cùm audiuiſ-
ſet coram ſe commemorari vitam beati Antonii. Habent hiſtoriæ Sanctorum ſtimulos quoſdam ſuos, quibus etiã
planè torpentes poſſint vrgere, vt conentur aliquid. Et hoc illuſtriſſimum laudatiſſimumq; parentem tuum, ornatiſ-
ſime Princeps, permouiſſe videtur, ut maximis impendiis Germanicè verſas Sanctorum Hiſtorias, à me huſte-
nùs editas, in inſigni papyro egregiis typis curet imprimendas: ſatis hoc ipſo teſtatum efficiens, quàm cupiat Ger-
manos noſtros, pſeudoprophetarum blandiloquentia miſerè euerſos & eneruatos, reuocari in viam, à qua multùm
aberrarunt, decepti maleblandis impoſtorum ſermonibus, ſterilem & mortuam fidem imperitæ concioni pernicio-
ſiſſimè inculcantibus, cùm videamus Chriſti Saluatoris, qui eſt caput electorum omnium, & Sanctorum eius vi-
1. Cor. 3. *tam, omni genere uirtutum conſpicuam, hortari, immò & propemodùm compellere nos ad ſectãda bona opera,*
quibus in cælis merces ſempiterna repoſita eſt dicente Apoſtolo, unumquenque recepturum illic mercedem ſecun-
dùm ſuum laborem. Videt enim Princeps ſapientiſſimus, & memoria ſempiterna digniſſimus, poſſe homines, ſi di
ligenter velint Sanctorum lectitare hiſtorias, eò facilè adduci, ut intelligant longè alia uia eundum eſſe in cælum,
quàm quæ ab iſtis nouatoribus proponitur. Cùm enim illi ſic vixerint, vt Chriſtus ipſe non modò verbis, ſed etiam
factis docuit, dubitare nemo poteſt, ſi quis aliud velit iter oſtendere, illum non alio, quàm impoſtoris, loco haben-
dum. Neq; verò Chriſtus tam multa & facere & pati voluit ea ſola cauſa, vt nos patri conciliaret, ſed vt etiam
1. Pet. 2. *viuendi formam nobis traderet, quam nos pro viribus imitari conemur. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, ait Apo-*
ſtolorum princeps, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. & paulò poſt. Qui peccata noſtra ip-
ſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum. Sed quarè tandem? Vt nos iam ſecuri dormiamus in vtramuis aurem? Mi-
nimè: ſed vt peccatis mortui, inquit, iuſtitiæ viuamus. Quod ſummo ſtudio & incredibili mentis ardore uidemus
feciſſe Sanctos, quorum hiſtorias ſereniſſimus Princeps parens tuus tam libenter legere ſolet, tamq; auidè ab a-
liis quoquè lectitari cupit. Nec dubito, quin idem ſtudium & zelus planè inſitus ſit animo tuo, Illuſtriſſime Prin
ceps, cuius laudatiſſimos mores Colonia perſpexit, ſeq; perſpexiſſe gratulatur, cum eſſes apud nos ante paucos hos
annos, quandò etiam pro ſingulari humanitate ſua, Celſitudo tua me priuatìm voluit inuiſere, nec mediocrem a-
pud me beneuolentiæ ſuæ ſignificationem relinquere: ità vt ego tum hanc, tum alias ob cauſas non temerè conſti-
tuerim ſextum hunc Tomum illi dedicare, planè mihi perſuadens non poſſe ei ingratum eſſe munuſculum, quod
Illuſtriſſimo parenti eius conſtat eſſe gratiſſimum. Nec mihi opùs eſt, multùm hic immorari decantandis virtuti-
bus tuis, quibus in hac florenti ætate ità ornatus & inſtructus es, Princeps clariſſime, vt boni omnes de T. C.
non niſi ſumma & egregia quæq; ſibi polliceantur. CHRISTVS IESVS *ſua potenti virtute ſeruet C. T.*
afflictis Germaniæ noſtræ rebus, vtì benè ſperamus, magnam breuì opem allaturam, & toti orbi Chriſtiano exi-
mio futuram ornamento. Ex Carthuſia Colonienſi III. *Nonas Martii, Anno* M. D. LXXV.

T. C. obſeruantiſſimus,

F. Laurentius Surius Carthuſianus.

INDEX GENERALIS VITARVM SS. IN TOMO HOC SEXTO
Compræhenſarum.

NOVEMBER.

I. Noueb. *ORATIO D. Ephram diaconi Eccleſiæ Ediſſenæ, de ſanctiſſimæ Dei matris Laudibus. pagina* 1.a
Eiuſdem diui Ephræm Oratio, ad ſanctiſſimā Dei genitricem. 1.b
Sermo eiuſdem diui Ephræm, de Laudibus ſanctorum martyrum. 1.b
B. Petri Damiani Sermo, de Feſto Omnium ſanctorum. 2.b
Hiſtoria S. Benigni Presb. et Martyris. 3.b
De hoc eodem Martyre alia quædā ex Paſſione Trigeminorum martyrum &c. 4.a
Martyrium S. Caſarij Diaconi. 4.a
Vita S. Marcelli Pariſienſis Epiſcopi. 5.a
Hiſtoria breuis S. Mariæ virginis & martyris, quam Vincentius in Speculo Hiſtoriali annotauit ex Geſtis eius &c. 6.a
Vita S. Amabilis presbyteri & Confeſ. 6.b
Vita S. Vigoris Epiſcopi Baiocenſis 8.a
II. *Martyrium S. Martyris Euſtachij ac Theopiſtes, & duorum filiorum Agapij & Theopiſti.* 8.b
Certamen SS. & glorioſorum Martyrum, Acyndini, Pegaſii, Anempodiſti, Aphthonij & Elpidephori. 12.b
III. *Vita S. Huberti Epiſcopi Leodienſis.* 14.b
Vita s. Vuenefridæ virginis & marty. 18.b
IIII. *Hiſtoria breuis ss. martyrum Agricolæ & Vitalis.* 19.b
De iiſdem ſanctis martyribus, ex Gregorio Turonenſi. 20.a
Vita, res geſta, & certamina s. Patris noſtri Iohannicij Abbatis. 20.a
Vita s. Amantij Epiſcopi Rutenenſis. 25.b
De s. Luſore puero & Confeſſore. 26.a
V. *Vita s. Emerici, B. Stephani Hungarorum Regis filij.* 26.a
Vita & martyrium ss. Galactionis & Epiſtemes. 27.a
vita s. Malachiæ Epiſcopi Hyberniæ. 28.b
De eodem S. Malachia, Sermo s. Bernardi Abbatis. 36.b
VI. *vita s. Leonardi Confeſſoris.* 37.b
vita s. vuinoci Abbatis. 39.a
VII. *Martyrium s. & glorioſi Martyris Hieronis, & ſanctorum eius ſociorum.* 40.a
vita s. vuillibrordi Traiectenſis Epi. 41.a
vita s. Florentii Epi Argentinenſis. 43.b
vita ſanctæ memoriæ Engelberti Archiepiſcopi Colonienſis. 44.a
VIII. *Martyrium ss. Claudij, Nicoſtrati, Symphoriani, Caſtorij & Simplicii, itemque ss. Quatuor Coronatorum.* 53.a
vita & exercitatio s. Matronæ 53.b
vita s. vuillebadi primi Epiſ. Bremēſis. 56.b
Eiuſdem s. vuillebadi ex lib. 2. cap. 14. & 15. Saxoniæ Alberti krantzii. 57.a
vita s. Godefridi Epiſc. Ambianenſis. 57.b
IX. *De s. vrſino primo Epiſcopo Bituricenſi & Confeſſore.* 69.a
In s. Martyrem Theodorum Oratio D. Gregorii Niſſeni Epiſcopi. 69.a
Martyriū s. & glorioſi marty. Chriſti Theodori Tyronis. 70.b
Nectarij Archiepiſcopi Conſtantinopolitani Narratio, propter quam cauſam in I. ſabbato ſanctorum Ieiuniorum celebramus memoriā s. marty. Theodo. etc. 71.
Libellus Athanaſii Epi Alexādrini de Paſſiõe imaginis Domini noſtri Ieſu Chriſti, ī Beryto vrbe Syriæ crucifixa, &c. 73.a
martyrium S. Areſtæ. 74.a
X. *vita s. & ſemper memorandæ Theoctiſtes Lesbiæ.* 74.b
martyriū s. & glorioſi martyris Menæ Aegyptij. 76.b
Timothei Archiepiſco. Alexandrini Narratio de maximis miraculis S. & glorioſi martyris Menæ. 77.b
XI. *vita beatiſsimi Martini Turonenſ. epi.* 79.b
XII. *vita s. Cuniberti Epi Colonienſis &c.* 87.b
miraculum illuſtre ad ſacras reliquias s. Cuniberti. 88.a
vita s. Lebuini Presbyteri & confeſ. 88.b
XIII. *martyrium ss. Antonii presbyteri, Zebinæ, Germani, & Ennathæ virginis.* 91.b
De s. Metria martyre. 92.a
vita s. Bricij epi Turonē. & Confeſ. 92.b
Vita S. Quintiani, primò Ruthenæ, deindè Aruernæ ciuitatis Epiſcopi. 92.b
Vita S. Maxellendis virg. martyris. 93.b
vita S. Homoboni ciuis Cremonenſis. 94.a
Exemplum diplomatis (de S. Homobono canonizato) Innocentij Tertii. 95.b
vita S. Aldegundis Abbatiſſæ primæ Malbodien.

*

bodien. 96.a
XIIII. Vita S. Laurētij Archiep. Dublinēſis. 99.a
XV. Mart. ss. Cōf. Samonæ, Guriæ, et Abibi. 103.
De ss. Chriſti mart. Samona, Guria, et Abibo, Arethæ archie. Cæſareēſ. Orō. 106.b
Vita S. Maclouij Epiſcopi & Cōfe. 109.a
XVI. Vita S. Othmari Abbatis. 112.a
De s. Eucherio Epiſcopo Lugdunenſi. 116.b
Vita s. Edmundi Archie. Cātuariēſis. 116.b
XVII. Hiſtoria s. Aniani Epi Aurelianēſis. 120.a
Eiuſdē Hiſt. aſſertio ex Greg. Turonēſi. ibid.
Vita B. Greg. Turonēſis Archiepiſc. 120.b
Vita s. Hugonis Lincolniēſis Epiſcopi. 123.a
XVIII. Martyrium s. Romani martyris. 128.a
vita s. Maximi Epiſcopi Moguntini. 129.b
vita s. Odonis, primi Abb. Cluniacēſ. 131.b
XIX. De s. Barlaam martyre. 139.b
vita s. Patrocli Abbatis. 140.a
vita s. Eliſabeth, Regis Hungar. filiæ. 141.a
XX. Hiſto. s. Eadmūdi Reg. Angliæ et mar. 148.a
vita s. Bernuardi epi Hildeſienſis etc. 150.b
S. Patris noſtri Germani Archiepiſcopi Cōſtantinopolitani. 151.b
XXI. S. Patris nr̄i Geor. archiepi. Nicomediæ orō de exitu ſanctiſ. Dn̄æ nr̄æ Deiparæ. 152.b
vita s. Columbani Abbatis. 154.b
XXII. vita & mart. s. & glorioſæ Chriſti martyris Ceciliæ. 161.a
XXIII. vita s. Clementis mart. epi Romani. 164.a
Narratio s. marty. Ephræm epi Gerſonis, de miraculo facto in puerum à s. martyre et Apoſtolo Clemente. 164.b
vita & mores s. Patris noſtri Gregorii Epiſcopi Agrigentini. 165.b
vita s. Trudonis presby. & confeſ. 173.b
XXIIII. Certamen s. martyris Mercurij. 181.b
vita s. Portiani abbatis. 183.a
Inuē. et Trāſl. clariſſ. mar. s. Gereōis. 183.b
XXV. martyrium s. Petri epi Alexandrini. 184.a
martyrium ſanctæ mar. Aecaterinæ. 185.a
XXVI. vita s. Pat. noſtri Alypii Cionitæ etc. 187.b
De s. Maximo epiſcopo Rhegienſi. 190.b
Eiuſdem B. Maximi vita, authore alio. 191.b. & 192.a
XXVII. Pſelli Oratio Encomiaſtica in S. Simeonem Metaphraſtem. 193.b
vita s. Bilhildis viduæ et ſanctimon. 195.a
XXIX. Hiſt. s. Saturnini, 1. epi Toloſ. et mar. 195.b
vita s. Radbodi Traiectenſis epi. 196.a
XXX. Paſſio s. Andreæ Apoſtoli. 197.b
Iohannis Chryſoſtomi Archie. Conſtātinopolitani Laudatio in S. Apoſt. Andr. 198.b
B. Petri Damia. ſermo de s. And. Ap. 199.a
De s. Troiano, Sātonicæ ciuitatis epo. 200.b

DECEMBER.

I. Decēb. vita s. Eligij Noniomenſis epiſcopi. 201.a
II. De s. Agerico Virdunenſi Epo. etc. 219.b
III. vita s. Brini epi Dorceſtrien. et cōfeſ. 219.b
IIII. S. Barbaræ virg. & martyris vita. 220.b
Miraculū ſanè memorabile diuinitùs declaratum in Gorcomenſi oppido, interuentu S. Barbaræ. 221.b
Itē certamē eiuſdē s. et glorioſa mar. 222.a
vita s. Annonis Archie. Colonienſis. 223.b
V. vita ſapiētis et diuini pat. nr̄i Sabæ. 241.b
VI. vita s. Nicolai Myrenſis Epiſcopi. 254.b
De ss. Dionyſia, Datiua, Leontia, itemq; Tertio, Bonifacio, & alijs quibuſdam. 259.a
VIII. De conceptio. beatiſ. virg. Mariæ. 259.b
vita s. Patris noſtri Patapii. 261.a
X. Martyrium s. Eulaliæ virg. & mart. 262.a
Martyrium ss. Chriſti marty. Menæ, Hermogenis, & Eugraphi. 263.a
XI. Sermo diui Ephram diaconi, de laudibus S. Ioſeph Patriarchæ. 267.b
vita s. Patris noſtri Danielis Stylitæ. 270.
XII. vita & certamina s. Patris noſtri Spiridonis Archiepiſcopi Trimmythūtis. 277.a
XIII. Mar. ss. & glorioſorū Chriſti mar. Euſtratii, Auxētii, Euge. Mardarii, et Oreſt. 282.a
Hiſtoria s. Luciæ virg. & martyris. 285.b
vita s. Autberti Cameracenſis epi. 286.b
XIIII. Martyrium ss. mart. Thyrſi, Lucii, Callinici, Philemonis, Apollonii &c. 288.b
XVI. S. Patris noſtri & conſ. Theod. Studitæ oratio funebris ī s. Platonē patrē ſpir 293.b
XX. De s. Philogonio, qui ex patrono cauſarum, Epiſcopus factus eſt. 298.a
XXII. Cōmēt. rerū geſtarū s. Apoſt. Thomæ. 300.a
XXIII. De s. victoria uir. et mar. itēq; s. Anat. 301.a
Eiuſdē s. Victoriæ Hiſtoria breuis. 301.b
Martyrium ſanctorū 10. mart, qui in Creta ſubiere martyrium. 301.b
De s. Seruulo, ex beatiſſimi Gregorij Papæ Homilia 15. in Euangelia. 302.b
XXIIII. B. Petri Dam. ſermo ī vig. Nat. Dn̄i. 303.a
Mart. s. Gre. Spoletani, presb. et mar. 304.a
XXV. B. Pe. Dam. ſermo de natiuitate Saluatoris, et præclaris miraculis ī ea factis. 305.a
S. Athanaſii Archie. Alexādrini ſermo in deſcript. ſanctiſ. Mariæ et B. Ioſeph. 306.a
martyrium s. martyris Anaſtaſiæ. 307.a
Epiſt. duæ s. Anaſtaſiæ ad S. Chryſogonū, et totidē s. Chryſog. ad s. Anaſtaſiā. 310.b
martyrium s. martyris Eugeniæ. 311.a
XXVI. de s. Step. Prot. D. Gre. Niſſeni Pōt. orō 315.
martyrium ss. martyrū & confeſſorū, Theodori & Theophanis inſcriptorum. 316.
martyriū ss. mart. Indæ & Dōnæ, & multitudinis viginti millium mart. 318.b
XXVII. vita s. Io. Apoſtoli & Euangeliſtæ. 323.a
XXVIII. Baſili Seleuciæ de ss. Infantibus &c. 325.a
XXIX. vita s. Patris noſtri & archimandritæ Marcelli, monaſterii Acæmetorū, etc. 326.a
vita s. Thomæ archie. Cātuar. et mar. 330.a
Epiſ. Lud. Regis Frācorū ad Alc. Pōt. 334.b
vita s. Ebrulphi confeſſoris. 334.b
XXX. martyrium ſanctæ mart. Anyſiæ. 335.a
martyrium ss. Sabini Epiſcopi, Exuperantii, & Marcelli diaconorum. 336.a
XXXI. vita s. Pat. noſtri Syluestri, Papæ Ro. 336.b
B Petri Damiani ſermo in feſtiuitate s. Barbatiani Presb. & confeſſoris. 341.a

INDEX

INDEX COPIOSVS IN SEXTVM HVNC DE SANCTORVM VITIS, REBVS GESTIS, AC MARTYRIIS TOMVM,

Qui recèns ex diuerſis authoribus ac bibliothecis collectus, duos menſes Nouembrem ac Decembrem complectitur.

AAron religioſus monachus 110.a
Abbas inuitus fit 60.a
abbatiæ ſex ordinis Ciſtercienſis inſtituũ tur in Hybernia 32.b
abbatiſſæ immodica indignatio punitur 67.a
S. Abibi martyrium 104.b.108.a
abſtinentiæ exemplum 20.b. 67.b. 118.a. 104.b. 252.a
in Achaia quantum effecerit S. Andreas 198.a
acharius Nouiomenſis antiſtes 207.a
SS Acyndini, Pegaſii, Anempodiſti, Aphthonii & Elpidephori, martyrium 12.b
Adam princeps Ambianenſis, vt à Guermundo Pinquinati Vicedomino captus, & à Godefrido defenſus & liberatus ſit. 64.b
adelberto Palatinus Comes 150.b
adelheidis caſtri Coeiaci vicecomitiſſa 61.b
adhegrinus miles ſtrenuus, adiongit ſe ad S. Odonem 133.a. eiuſdem breuis hiſtoria ibid.
adhortatio ſancta B. Leonardi 38.a
adhortatio ſacerdotis pia 7.b
adhortatio ad eleemoſynam 211.a.215.a
adhortatio ad imitandos martyres 2.a
adoleſcentis pium conſilium 29.a
adoleſcentis vita duriſsima ibid.
adolphus Colonienſis archiepiſ. 44 b. cur depoſitus, ibid. reſtituitur fruſtrà ibid.
adrianus Pontifex 57.a
adrianus Traiano ſuccedit 12. a. eiuſdem impietas ibidèm
adulatores etiam improbè facta approbant 296.b
in adulteram Dei vindicta 6.a.280.b
S. Aecaterinę martyrium 185.a
ægeas S. Andream interficit, moriturque & ipſe mala morte 198.a
ægidius Rhemenſis archiepiſcopus 121.b
ægrotum verbo ſanat S. Eligius 214.b
ægrotorum cura inſignis 59.a
in ęmulos inſignis charitas 247.a
afflictio corporis, animæ alimentum 23.b
de S. Agerico Virdunenſi epiſcopo, carmen Fortunati 519.b
Agilolphus Longobardorum rex 160.b
agilolphi archiepiſcopi Colonienſis mors 49.a
S. Agilolphi epiſcopi Colonienſis translatio 230.a
agricolaus Armeniæ præfectus 40.a
SS. martyrum Agricolæ & Vitalis hiſtoria 19.b. cum ſeq.
agnus vt piſcem à cetuorum diſcerptione defendat 161.a
agrigenti ciuitatis media pars epiſcopo donata 173.a
agrigentinorum ſeditio 171.a
Alachiarus Anglorum rex 56.b
alba regalis 26.b
albertus archiepiſcopus Moguntinus 231.b
albini Flacci Alcuini, Caroli Magni præceptoris, hiſtoria de S. Vuillibrordo Traiect. epiſcopo 41.a
S. Aldegundis abbatiſſæ primæ Malbodienſis vita 96.a
aleidis comitiſſa Peronenſis 59.a
alexius Rom. Cardinalis & Sebtiæ legatus 103.b
aletha urbs 110.a
alexandriam innumera hominum multitudo uenit dæmonibus ſacrificatura 185.b
alexandrinus populus mirè celebrat Chriſti uirtutem 265.a
Alirius frater S. Eligii 209.a
S. Alypii Cionitæ vita 187.b
S. Amabilis presbyteri & confeſſoris uita 6.b
S. Amabilis ædes antea, S. Benigni eccleſia 7.b
Amandus Aliatenſium epiſcopus 131.a
amandus Traiectenſis epiſcopus 96.b
S. Amandi epiſcopi encomium 97.a
S. Amandi obitus S. Aldegundi reuelatur 98.a
S. Amantii epiſcopi Rutenenſis vita 25.b
ambianorum vrbem incendium vaſtat 68.a. damnumque vrbis vi citò reſarcitum ibid.
ambianenſium ſeditio 67.a. turris euertitur per epiſcopum & Francorum regem. ibid.
in ambientes epiſcopatum 114.a
S. Ambroſius etiam martyris clauos & crucis lignum colligit 19.b
S. Ambroſius ſpiritu adeſt exequiis B. Martini 87.a
S. Ambroſii laus 131.b
amor Dei immenſus erga nos 71.b
amor Dei cuius virtutis & naturæ ſit 26.a
amoris diuini vis 131.b.139.b.294.b
Anachoreſis & ſolitudo quibus expetenda 21.a
anachoreta 38. annis nullum uidit hominem 244.b
S. Anaſtaſiæ martyrium 307.a
anaſtaſius archiepiſcopus Hieroſolymitanus 243.b
anaſtaſius Imperator 249.b
anatolius epiſcopus Conſtantinopolitanus 272.a
anatolius pſeudomonachus 82.a
andaginum monaſterium Vualcandus epiſcopus conſtruit 18.a. eò ut tranſlata S. Huberti oſſa ibid.
andreas Hungarorum rex 141.a
S. Andreæ Apoſtoli paſsio 197.b. laudatio per Chryſoſtomum 198.b. de eodem ſermo 195.a
S. Anempodiſti martyrium 12.b
angelus cuilibet datus 212.a. confirmat S. Catharinam 186.a. item Chriſtus 18.a
angelus vulneratum curat 81.b. pœnitentem conſolatur 85.b. & ſeq. in uiſu epiſcopũ eligendum deſignat 116.b. martyrem in pęnis tuetur, & cibũ prębet 3.b
angeli in ſomnis admonitio 8.a
angeli apparent 13.a.96.b.211.b.165.b. martyres conſolantur 304.b. reſtituunt 266.b. liberant 14.a. SS. corpora ex undis trahentes 5.a

angelorum cantus in templo 154.a
angelica ſalutatio 1.a
Sancti Aniani epiſcopi Aureſianenſis hiſtoria 120. a. 120.b
animus degener & illiberalis 108.a. inuictus 274. a. 274 b.289.b
animi ſalus morti corporis præferenda 21.a
animum & corpus quæ confirment 74.b
anima defuncti apparet, oratque vt alterius precibus à pęna liberetur 145.b
anima in columbæ ſpecie redditur 262.b.ad cælum deferri viſa 54.b.261.b.43.a.
ad animam mortui deducendam concurrere martyres 253.b
animæ lucifactæ, authorem ſuum ad cælum migrantē comitantur 98.a
S Annæ matris D.Virginis preces pro impetranda proſe & uotum 252.a
S.Annonis archiepiſcopi Colonienſis, vita 233.b
S.Annonis ſingulare ſtudium & deuotio erga S. Seuerinum 232.b
annulo epiſcopi permulti curantur 119.b
antidii monaſterium 21.a
antonius epiſcopus Aſcalonitanus 252.a
SS.Aotonii presbyteri, Zebinæ, Germani & Ennathæ virginis, martyrium 91.b
Aphrodiſius monachus maximi roboris 248.b
apollonii martyrium 291.b
in apoſtatam monachum 242.b
apôſtoli quid in muodo præſtiterint 198.b
apoſtolorum & diſcipulorum Chriſti labores 186.b
apoſtolica ſedes ſancta 36.b
de apro miri quid 135.a
aprunculus epiſcopus Aruernorum 93.a
S.Aphthonii martyrium 53.b
Aqua precibus impetratur 244.a.è ſaxo 156.b
aqua ī vinū diuinitùs mutatur 95.a.97.b.110.b.196.b. item in balſami liquorem 5.a
aquæ benedictæ vis 33.b.136.a. 42. b.95.b. 119.a. 214.b
aqua benedicta ſanat filium regis Scotię 32.b
aqua benedicta & crucisq́; ſigno pellitur hydrops. 231.b
aqua benedicta abigitur dęmon 238.a
aquæ benedictæ quantùm tribuerit S. Hubertus epiſcopus 17.a
Arabes Cretam obtinēt 75.a
S.Arbogaſtus fit epiſcopus Argentinæ 43.b
arbori ariditas indicitur 214.b
arcadius Biturgiæ vrbis epiſcopus 140.a
archiepiſcopi Hyberniæ authoritas 31.a
arduenna ad Chriſtum conuertitur 15.b
S.Areſtæ martyrium 74.a
arethæ, archiepiſcopi Cæſareenſis, oratio de SS.martyribus Samona, Guria & Abibo 106.b
arietes vt eccleſiæ Prælatos ſignificent 49.b
armentius electus Turonenſis epiſcopus 92.b
arnoldus Comes de Altena 46.a
arnulphus Metenſium epiſcopus 96.b
arnulphus Vuormatienſis epiſcopus 256.b
arrius excommunicatur 184.b. eiuſdem malus dolus, ibid. error ab ipſo Chriſto deſcriptus ibid.
arriani, Neſtoriani & Origeniſtæ multi 253.a
arrianorum ſæuitia 129.b. arrogantia 130.b
arriani victi 279.a
arriani martyrium 292.b
arrii fautores 278.b
arſenii cuiuſdam calumniæ 252.b
Aſclæ & Leonidis martyrium 291.b
aſterius Genouenſis epiſcopus 219.b
Athanaſius Imperator 17.b
athanaſii epiſcopi Alexandrini libellus de paſsione imaginis Chriſti in Berito crucifixæ 73.a
atrebatum 288.a
athanaſia fęmina nobilis ad imitationem S.Matronæ ſe componit, ſuaſque facultates ei tradit 56.a
attila Hunnorum rex nititur Aureliā expugnare 120.a
Auaritię mâlum quantum 72.a
audax facinus 76.b
audoeni Rothomagenſis præſulis de vita ſancti Eligii 201.a
S.Audomarus Trauanenſis epiſcopus 288.b
auerni 7.a.& ſeq.
auitianus 84.b.85.a
auguſti edicto deſcriptio orbis inſtituta; cur fuerit neceſſaria 306.b
auguſtoduni hæreticus ſerit zizania 206.a
aurelii Imp. edictum in Chriſtianos 3.a
aurum in pauperes conferendum diuinitùs dat 205.a. 218.a
auſtraſia 89.b
autbertus Cameracenſium epiſcopus 96.b.97.a
S.Autberti Cameracenſis epiſcopi vita 286.b
S.Auxentii martyrium 282.a
auxilio humano deficiente, diuinum adeſt 62.b

B

BAbinbergenſis ſchola 223.b
Balæna in mari tanquàm inſula ſacrificanti ſubſternitur 109.b
balbus loquendi benè facultatem obtinet 24.a
baldricus futurus epiſcop. Traiect. prędicitur 197.a
baptiſmus à quibus conferendus 27. b
baptiſmus ſanguinis 186.b
baptizatur mirè martyr Philemon 292.a
baptizatis iam, Euchariſtia confertur 9.a
S.Barbaræ virginis & martyris vita 220.b.222.a.eius interceſsio quid præſtet 221.b
S.Barbara magno miraculo mortem euadit 221.a. eiuſdem conſtantia ibid.
barbaros vt tractarit S.Eligius 208.a
bardo Moguntinus archiepiſcopus 236.b
de S.Barlaam martyre homilia B. Baſilii Magni 139.b
S.Baſilii conſtitutiones 296.a
baſiliſcus arripit imperium, de CHRISTO malè ſentiens 275.b
baſiliſco pulſo, Zeno redit ad imperium 276.b
baſsiani abbatis viſio 54 a. eiuſdem collatio cum S.Matrona, quæ fœmina inter monachos depræhenſa fuit ibid.
bathildis reginæ reuerentia & luctus erga corpus S.Eligii 216.b.217.a
Beatitudo iuſtorum poſt hanc vitam 213.a
beatitudines Euangelicæ in Chriſto oſtenduntur 2.b
octo beatitudinum Euangelicarum explicatio 3.a. concatenatio. 3. a. & cum oratione Dominica coniunctio ibid.
bedæ authoritas 220.a
bellum inter Robertum Peronenſem, Odonem Namurcenſem, & Clarenbaldum Vendoilenſem 59.b
belli deteſtatio 275.a
benchor inſigne monaſterium inſtauratur 30. a. primus eius pater Congellus, ibid. à piratis deſtructum 30.b
benchor monaſterio vt pręfuit S.Malachias 30.a
benedictionis vis 134.b.160.a.251.a
benno epiſcopus Oſnaburgenſis 232.a
beornradus S.Vuillebrordi ſucceſſor 41.a
B.Bernardus S.Malachiæ chariſsimus 28.b
B.Bernardi abbatis Clarauall. de vita S. Malachiæ epiſcopi Hyberniæ 28.b

B.Ber-

S. Bernardi ſermo de eodem Malachia. 36.b
S. Bertinus 39. a.& ſeq.
S. Bernuardi epiſcopi Hildeſicenſis ſiue Hildeſemenſis vita 150.b
berytus ciuitas 73.a
in beſtias, ſanctorum authoritas quanta 176. a
beſtiis imperatur 85.b.86.b.258 b
beſtiis obiectus martyr blandiſsimè ab eis accipitur. 291.a
beunous vir ſanctiſsimus 18.b 19.a
biblia ſacra vt veneratos S. Edmundus 118.a
S Bilhildis viduæ & ſanctimonialis vita 195.a
S Birini epiſcopi Dorceſtrienſis & confeſſoris vita 219.b
bituriga à quo verbum ſalutis primùm acceperit, & à quo eccleſia Biturienſis inſtituta 69.a
S. blaſius epiſcopus Sebaſtenorum 285 a.285.b
blaſphemus in ſanctum Annonem punitur diuinitus. 240.b 241.a
bobienſe cœnobium conditur 161.a
bona corporalia quæ 44.a
boni grauiùs hic cur perſæpè affligantur 302.b
S. bonifacii, Germanorum apoſtoli, breuis hiſtoria. 89.b
S bonifacii martyrii locus 56.b
S. bonifacius præficitur eccleſiæ Moguntinæ. 130.a
bonoſus Treuirorum epiſcopus 131. a
boppo Treuirenſis archiepiſcopus 236. b
bos æneus ad ſumendum ſupplicium deſtinatus. 12.a
bremæ elegantiſſ. templum conſtruitur 57.a
bremenſis eccleſia erigitur 57. a
bremenſis eccleſiæ priuilegium Carolo donatum. 57.a eiuſdem diœceſis limites 57.b
S. bricthi epiſcopi Turonenſis & confeſſoris vita. 92 b
bricthi conuicia in S. Martinum 86.a
britannia à Saxonibus & c. occupatur 142.a
britanniæ deſcriptio 88 b
brunechildis infelicißima regina 207.a
bruno archipræſul Colonienſis 44.a.& ſeq.
bruſchæ fluuii origo 43.a
bucco Halberſtadenſis epiſcopus 234.b
burgari cædunt Roman. exercitum 20.b

C

CAdocus Alani regis filius, vt virginem ob negatũ concubitum interemerit, & ob eam cauſam diuinitùs punitus ſit 19.a
SS. Cæciliæ, Valeriani, Tiburtii & Maximi, vita ac martyrium 161.a
cæciliæ eximia virtus & conſtantia 163.b
cæci vident. 19.b.39.b.50.b.52 a.54.b.110.b.111.b.115.a.116.b.118.b.127.b.147.b.159.a.176.b.180.b.193.a.261.b
cæci & claudi, cæli ianitores 135.b
cœleſtis gaudii inſinuatio 2.b
S. Cæſarii diaconi martyrium 4 a
S. Cæſarii brachium Coloniam adfertur 229. b
cæſarii monachi Vallis S. Petri hiſtoria, de Engelberto archiepiſcopo Colonienſi 44 a
calix ingentis precii 45 b
S. Callinici martyrium 288.b.& ſeq.
calumniatoris pœna 274.b
in calumniatorem epiſcopi diuina vltio 171.a 173.a item, in martyrem. diuina vltio 52.a
campanæ ſonus miraculosè præreptus 214.b
canes ferociſsimi diuinitùs manſuefacti 3 b
canonici ſeculares mutantur in regulares 100.b
cancro laborans, vi aquæ benedictæ ſanatur 36.a
canonicarum precum diligens obſeruator S. Hugo epiſcopus 126.a
capillorum S. Eligii miraculum 215.b
capitalia crimina quantùm uitare debeamus. 211. b
captiui miro modo liberati 25.a.109.a
captiuos liberandi ſingularis virtus S. Leonardi. 38.b. 39.a. item, S. Eligii 202 a
caput præciſum loquitur 149.b
carcer diuinitùs apertus 158.a
carcer diuinitus martyri pateſcit 289.b
in carcere innocens cœleſti lumine & viſitatione cõfirmatur 170.b.171.a
caro vt maceranda 199.b
carnem ut domuerit S. Eligius 201.b
carnifex per imprecationem epiſcopi miſerè perit. 102.b
carolus Francorum Dux 43.a
carolus Francorum rex 56.b.57.a
carolus Martellus multas gentes domat, Friſiamq; imperio adiicit 42.a
caroli magni laus 58.a
carlomannus rex quæ munera offerat S. Huberto. 18.a
carlomannus fit monachus 89.b.134.b
carthuſia Vuithamienſis in Anglis 133.a
carthuſianorum inſtituta 66.b
caſtitas inter coniuges 26.b
caſtitatis profeſsio 226.a
caſtitatis exemplum 68. b
vt caſtitatis uotum nuncuparit coram imagine D. Virginis S. Edmundus 117.a
caſtus epiſcopus, ab obiectu incontinentiæ criminе, miraculosè ſe purgat 95.b
S. Caſtorii martyrium 53. a. cum ſeq.
Celſus archiepiſcopus 30.b
cera furto è S. tumulo ablata, in lapidem mutata 113.b
cereorum oblatio ad ſepulcra 4.a.18.a.51.a item, ad locum martyrii 52.b
cereorum ardentium vſus. 4 a
cereorum & lampadarum apparatus in funere 7. b.
charitas vincit morbi vim 228. b
charitas & mutua confeſsio martyrum [illegible]
charitatis uis. 2.a. præſtantia 128 b
charitatis erga proximum, exemplum inſigne, 80.a
childebertus Francorum rex 8.a
childericus rex depoſitus, ac tonſus 214.b
childerici contentio cum Aquenſi eccleſia 92.a
chriſmatus mons Baiocenſis regionis 51.& 52. a. & b
Chriſtus cur ità natus & paſſus 186.b.197 b
chriſtus nautæ ſub ſpecie apparens 210.a
chriſtus apparet conſolaturq; 146.b. apparet martyri. 182 b. 223. & eum conſortat. 70. à tormentis liberat. 12.b. ſanat 266.b
chriſtus crucifixus apparet. 57. b. item ſacrificanti. 127.a
chriſtus inter cornua ſerui apparens loquitur 19. b item oranti apparet, mortemq; indicat 39.b
chriſtus futuras tentationes prædicit. 9.a. item, proſperitatem & martyrium ibid.
chriſtus vt primogenitus Virginis perpetuæ. 307. a
chriſti doctrina longè diuerſa à Philoſophica. 264. a
chriſti triumphi, martyrum palmæ 18. b
chriſti nomine inuocato & ſigno Crucis impreſſo, vulnus ſanatur 58.b

Chriſto ſeruire, ſumma dignitas. 18. b. ſine culpa ſeruire, nobilitatis inſigne 5.b
chriſtum ſequuturus & parentem relicturus, egregiè ſibi conſulit 40.b
in chriſto quæ humilia uidentur, non ſunt paruipendenda 306 a
in chriſto quomodò manendum 2.b
chriſti multi 199.a
chriſtianus uerus qualis eſſe debeat 124.b
chriſtiani cur facti ſimus. 209.b. qui boni & ueri, ibid. cum ſeq.
chriſtiani boni quid agant 285.a
chriſtianorum ob Iconomachos diſſenſio 24.b
chriſtianorum quorundam inſignis libertas & fortitudo 92.a
chriſtianorum antiqua deuotio in excipiẽdis reliquiis 17.a
chriſtianis quænam interdicta ſub Diocletiano. 107. a
chryſaphii ſenatoris pietas 40.b
S. chryſogonus S. Anaſtaſiæ catechiſta. 307. in carcerem à Diocletiano coniectus. ibid. capite cæditur. 307.b
cibus animæ 211.b
cibus & potus diuinitùs præbentur 55.a
ante cibum orandi eſcaſque benedicendi exemplum. 56.b
cilicii uſus 7.b
cilicii vſus, cineris aſperſio & oratio, vſitata præſidia S. Martino 83.b.85.a.86.b
cilicium S. Cæciliꝗ 161.a
cilicium S. Eligii 202.b
cilicium S. Maximi 193 a
cilicium S. Eliſabeth filiæ Hungariæ regis 142.b
cilicium in ignem coniectum, non conſumitur. 119.a
cilicii nouum genus 117.b
cilicina veſtis toti corpori admota 100.b.116.b
Clarabaldus Syluanectenſium epiſcopus 68.b
clarauallis D. Bernardi 36 a
clarus adoleſcens nobiliſsimus fit monachus ſanctiſs. 82.a
claudus ſanatur 33.b.105.a.276.b
claudii in matrem cædes 4.a
SS. Claudii, Nicoſtrati, Symphoriani, Caſtorii & Simplicii, itemque quatuor Coronatorum, martyriũ. 53.a. cum ſeq.
clemens epiſcopus Bellouacenſis 219.a
S. Clemẽtis Papæ & martyris vita 164. eiuſdem miracula 164 b
clerici vndè ſic dicti 89.a
cleri officia 130.a
clerici vitam vt deploret D. Bernardus. 28.b
clerici impuri vt à B. Godefrido caſtigentur 62.b
clericorum, ordinem ſuum relinquentium, quantum periculum 46.a
clericorum tonſura 167.b
clerici incontinentes, Romam abſoluendi ab archiepiſcopo miſsi 102.a
clericis quæ uitanda 120.b
in clericis tonſæ comæ quid ſignificent 89.a
clitophon à propria vxore ad fidem conuerſus. 27.a
clodoueus rex in Chriſtum credit 37.b
clubiorum monaſterium 23.b
cluniacenſe monaſterium 135.a
clotarius Francorum rex 201.a.202.a
in cœmeterio benedicto miracula 32 b
S. coenginus 99.b
cogitationi turpi vt occurrendum 210.b
cogitationes à S. diuinitùs cognitæ 25.a
cognatus epiſcopus Edeſſenorum 103 b
coloniæ cereuiſia coqui inhibetur. 45 b. Xenodochiũ conditur 22[illegible]
coloniæ multæ antiquæ ſtructuræ 233.b. Mauri martyres cæſi centum triginta ſex. ibid.
coloniæ monaſterium ad Gradus Mariæ ardet, item Sancti Petri 88.a
coloniam Imperator uenit. 235.b. vt corpus Engelberti archiepiſcopi Colonienſis perlatum 47.b
colonienſis Eccleſiæ opes augentur. 45.a. & vnde. 224.a
colonienſis epiſcopatus multa perfert incendia. 44 b
colonienſes nundinæ 228.a
colonienſium fides & deuotio. 239.a. erga epiſcopũ ſuum ſeditio. 234 a. cum ſeq. vaſtatio 229 a
columba in cuſtodiam alimentum adfert 187 a
columba ad deſignatum epiſcopum aduolat 169. b. 170.a
columbæ ſpecie captiuo apparet S. Leonardus, eumq; liberat 39.a
S. columbanus & eius monaſterium Luxouienſe 30.a
S. Columbani Abbatis vita 154.b
S. Columbani patria 154.b. viſio dum in vtero geſtaretur. 155.a. receſſus è patria. ib. eremus. 155.b. monaſteria conſtructa. 156.b. negocium cum Theodorico rege. 157.b. cum ſequẽ. vt Luxouio bis pulſus. 158.a. & b. vt ad Clotariũ regem peruenerit. 159.b. item Regem Theobertum. 160. a. item Longobardorum regem Agilolphum. 160. b. mors eiuſdem. 161. a. miracula. Vide à nume. 156. a. totam hiſtoriam.
columbarienſe monaſterium à quo conditum 140.b
in columna perpetuò ſtat S. Alypius 189.a
comes fractis cruribus rotæ imponitur 49.b
in comitiis oſtenditur cæſus martyr 48.b
communio mala quantùm noceat 85.b
comogellus abbas monaſterii Benchor 155.b
de conceptione B. Mariꝗ virginis 259.b
concilium Aquiſgranenſe. 18.b. Aurelianeñ. 206.a
concilium Bellouacenſe 66 a
concilium Colonienſe 131.a
concilium Leodienſe 48.b
concilium Martini Papꝗ 205.b
concilium Moguntinum 48.b
concilium Nicenum conuocatur 257.b.278 b
conciliũ Nemauſeñ. 85.b. V. Oecumenicũ. 168.b.254.b
concilium Rhemenſe 61.a.66.b
concilium Romanum 150. epiſcoporum 272.a
concilium Trecenſe 61.b
concilium Viennenſe 66.a
concionatoris boni exemplum 209.b
concordia in religione qualis admittenda 297.b
confeſſores qui dicti 107.b
confeſsio vitioſa quorum ſit 199.b
confeſsio qui facienda. 199.a. eam impedientia 200.a
confeſsio peccatorum ab ineunte ꝗtate cum multis lachrymis à Colonienſi archiep. habita. 46.b
confeſsionem ab adoleſcentia, peragit S. Eligius 201.b
confeſsio quotuplex 200.a
confeſsionis & pꝗnitentiꝗ vis 34.a
confeſsio pœna grauis à Pontifice impoſita 26.b
confeſſarius qualis eſſe debeat 200 a
connereth 30 b. deſtructa à quo. ibid.
conon Cardinalis, legatus Papꝗ 66.a
conradus Portuenſis epiſcopus & in Alemannia legatus 45.b. 48.b
conradus Tremoniꝗ comes 47.a
conradi Marpurgenſis laus 142 a
conſilii effectus 3.a

conſortium flagitioſorum ut exhorruit B. Godeſridus 67.b
conſuli à S. imperatur, nè facilè iraſcatur 24.a
conſtantinus epiſcopus Conſtantiæ 74.a
conſtantinus Imperator 257. a. 258. b. 279. a. & ſeq.
conſtantini Magni encomium 77 b
conſtantinus Copronymus perſtringitur 295.b
conſtantinus Irenes filius, vxore repudiata, mœchus factus 296. b. eius adulterinum imperium ſublatum 297.a
conſtantinopolis ardet 273.b
conſtans vox martyris 223.a
conſtans reſponſio in ſuperſtitioſum Friſonum regẽ 41.b
conſtantia S. Martini à latronibus capti 80.a
conſtantiæ inſignis exempla 6. b. 12.a. 55. b. 182 a
conſtantia martyrum blanditiis & minis tentata 15.b. 13.a. 13 b. 14 a
conſuetudinis bonę vis 117 a
ad contactum ſepulcri Sancti ſanitas confertur 147.a
in contemplatione ecſtaſim ſæpè patitur ſancta Eliſabeth 146.b
contemptus rerum labentium 281.b. etiam rerum neceſſariarum 43.b
contractus reſtituitur 55.b. 180.b. 204 b
contumelioſus diuinitùs punitur 42.b. abſoluitur ab eodem, in quem contumelioſus fuit, miraculoſè ibid.
conuicia facientis repentina mors 42.a
conuiciantes vt moderatè ferat ſanctus Godeſridus 59.b
conuentus Rhemenſis 63.a
conuentus Saxonum 90.a
conuiuas quos ſuæ menſę adhibuerit S. Eliſabeth Hungarię regis filia 145.a
SS. Quatuor Coronatorum martyrium 53.a
corcagia Hyberniæ ciuitas 33.b
cor mundum quis habeat 2.b
cordis munditia vndè deſcendat 3.a
corpus à putredinis vitio ſeruatum 69.a
corpus Chriſti in altari ponitur 299.a
corpus mortuum poſt multos annos integrum cernitur 17.b. 18.b. 115.b
corporis mortui mira gratia 119.b
corpus exanime ſanguinem emittit, loco que moueri non poteſt 216.a. & ſeq.
corpus exanime vt ſuauiſsimos ſpirarit odores 178.a. 182.b
corporis exanimis miraculum 217 b
corporis dona rara 44.b. mira caſtigatio S. Edmundi 117.b
vt corpus ſuum quotidiè virgis cædat S. Lambertus archiep. Dublinenſis 101 a
corpus in ſingulis partibus procreatori ſuo patientiã & tolerantiam debere 69.b
corporis inuenti admirabilis forma 167.a
corporis ſui rigidus domitor ſanctus Trudo 178.b
corpora Sanctorum, theſaurus precioſus 69.b
corui obedientia 157.a
Creatus epiſcopus oneratum potiùs quàm honoratũ ſe ſentit S. Marcellus 6.a
ex creaturis quid colligendum 210.a
credere Deo, Deum, & in Deum, quid 200 a
credentes in Chriſtum, patrimonia ſua S. offerunt 45 a
Creſcens epiſcopus Moguntinus 130.a. 131.b
cretenſes decem martyres 302.a
cruciatus duriſsimi Sanctorum martyrum 104. a. 108 a
crux, rete apoſtolicum 188.b. potentiſsimum ſignũ 188 b. ſemper in fronte ferenda, &c. 210.b
crux in marmore à Sancta Barbara miraculosè ſculpta 332.b
crucis myſterium 197.b
crucis reliquiarumque latio ad ægros 15 b
crucis ſignum vt dęmones formident 3 b
crucis ſignum in aere conſpicitur 327.a
crucis efficacia 3. b. 20. a. 51. b. 12. b. 23. b. 59. b. 81. a. 87. a. 87. b. 118. b. 130. a. 140. b. 183. a. 210. b. 249. a. 252 b. 261. b
crucis ſigno arx munitur 53.a. cęcus curatur 183. a. 205. a. ſurda cæca ſanatur 220. a. vas frangitur 183.a
crucis ſigno & precibus ingens incendium extinguitur 16 a
crucis ſigno patratum inſigne miraculum 242.a
crucis ſignum in veſtibus hominum cernitur diuinitùs inſcriptum 294.a
crucis ſigno ſe munit S. Matrona aduersùs dęmones 55.a
crucem accipere cupientem reuocans, diuinitùs punitur 118 b
tres cruces apparent 277.a
ad crucem vt properet S. Andreas 198. a
crucifixi effigies in cornibus cerui 8.b
crucifixi imagine conſpecta, vt mirè compuncta fit S. Eliſabeth 142.a
crucifigitur S. Agricola 19.b
crus emortuum reuiuiſcit 51.a
cultus cuiuſdam eremitę 21 a
cultus dæmonum maxime feruet ſub Diocletiano 282 a
S. Cuniberti epiſcopi Colonienſis & confeſſoris uita 87 b
cupiditatis malum 7.a
curatorum à S. Trudone ingens numerus 116.b
S. Cuthberti corpus integrum 147.b
de Cygno rarum quid 154 a
cypri magna calamitas 277.a
cyprus Alexandrinus epiſcopus 281.a

D

DAdilo epiſcopus Cameracenſis 288.b
dagobertus Francię rex 87.b. 96.a. 286.b
dagoberti regis laus 87.b. 103.a. uiſio 87.b
dagobertus, Dux Francorum orientalium, Moguntinos affligit, vaſtatque Treuiros 219.b
dani Chriſtianis infeſti, crudeliter Britanniam depopulantur 148.b
dani plexi anathemate, pereunt 196.b
S. Danielis Stylitæ, vita 270.b
dæmon cur homines ad infernum præcipitare ita cõtendat 161.b
dęmon in forma monachi 59.b
dæmon humana ſpecie apparens 80. a. tentat 55.a. procaciter minatur. ibidem, hominẽ in rupis præcipitium transfert 133.b
dæmon, malefica beſtia 128. b. incentor ſeditionis 130.b. eius malitia 30.b. 128.b. 161. a. cum ſeq. nequitia 33.a. fraus 259 a. inuidia 122.a. procax petulantia 102.b
dæmonis in monachi ſpecie apparentis nequiſsima malignitas 64.a
dæmonis quandoquè vera reſponſio 49.a
dæmonis imprecatio quantùm noceat 247.b
dæmon crucis ſigno profligatur 192.a
dæmoni, ſi pœniteret, miſericordiam Dei non defuturam 82.a

dæmonem vt eiiciat ſanct⁹ Laurentius archiepiſcopus 102.b
dæmones abiguntur 25.a.171.a.281.b. infeſtant S.Sabam 243.a
dęmones vt egregiè contemnantur &, vincuntur. 189.a
dæmones hominibus ſemper inſidiari 17.a
in dæmones magna vis B.Eligii 214.b
dæmonum fallaciæ 81.b.82.a. ſtudia 86. b. præſtigiæ 292.a.nequitia,ibidem.procacitas 22.b.fuga è loco virtute S.ibid.
dæmonum pſallentium voces 55.a
dęmoniaci liberantur 15.b.110.b.126.b.135.b.140.b. 147.b.158.b.159.b.150.b.208.b.214.b
daventria 91.a
Decius Cretę proconſul à Decio Imperat.conſtitutus 302.a
decii & Valeriani impium decretum 181.b
decii perſecutio 301.a,& ſeqq.
decimę dandæ 211.a
dedecus honeſtis hominibus calamitate quauis grauius 9.a,& ſeq.
dedicatio templi per uiſionem indicatur 101. b. & ſeq.
dedicatur eccleſia admodùm reuerenter 16.b
deficientium ignominia 1 b
defuncti miraculum 36.b
defunctorum ſuffragia 36.a.memoria iam olim celebrata 167.b
delunctorum omnium dies ſolennis 32.b
pro defunctis Miſſæ & orationes quid conferant.30.a
deliciarum contemptus magnus 60.b
dentium immanis dolor ad oblationem mādibulæ cerię ſopitus 51. a. item, ad inuocationem Sancti 52.a.52 b
deodatus Mataſcenſis vrbis epiſcopua 207.a
deploratio ſui temporis B.Bernardi 28.b
dermitii regis odium in Lageniæ dominum 99.b
deſiderii vis 21.cum ſeq.
deſiderii in Deum efficacia 22.a
deſiderius Vienenſis epiſcopus quid paſſus. 160.a
in detrectatorem SS. hiſtoriæ 65.a
detracti mœſtum animum Angelus conſolatur. 161.b
Deus quàm in Sanctis ſuis mirabilis 18.b. 33.b. 34.a
Deus quantam ſuorum curam habeat 36.a. 159.b. 160.a.160.b
dei ſumma benignitas 22.a 129.a
deo ſeruire,regnare 199.a
deo vt vbiquè animo intentus Sanct⁹ Hugo epiſcopus 126.a
deum hominem factum,maximum omnium miraculum 299.a
deum opera de intentione penſare 36.b
ad dei cognitionem vt peruenerit ſancta Barbara 220.b
deiſerus vir ſanctus 19.a
de diis, Socratis ſententia 307.b
deuotio priſcorum Chriſtianorum 183.b
deuotio maior in re difficili comprobatur 5.a. & ſeq.
diaconii gradus coacto S.iniicitur 29.b
diaconi cuiuſdam pia exercitia 140.a
dicendi libertas egregia Euſtratii in iudicem 282.b. item S.Luciæ 286.a.item D. Catherinæ in Imp.Maxentium 185.b
dies in noctem precibus conuertitur 131.a
dies Cinerum 66.b
dies Dominicus & ſolennitates Sanctorum celebrandæ 210.a
dies rogationum 207.a. ut celebrarit ſancta Eliſabeth 143.a
ſub dio viuit S.Iohannicius 20.b.22.b.item S.Alypius 189.a
diocletianus & Maximianus Imper. impii 40.a. 74.a. 75.b
diocletianus & Maximianus cur ſe imperio abdicarint 263.a
de SS.Dionyſia,Datiua,Leontia,itemque Tertio,Booifacio, & aliis quibuſdam, ex S. Victore epiſcopo 259.a
diuionēſe caſtrum 3.b
diuini cultus officia negligere, quàm ingratum Deo 230 a
in diuitem inhumanum admirabile Dei iudicium 277 b
Docendum vt ſit 202 a
doctores Eccleſię cur dati 286.b
doctores optimi exemplum 207.b
dolor ob admiſſa peccata 299.b
dolor acerrimus quis 49.a
dominico die laborans,diuinitùs punitur 15 b. reſtituitur autem per S.Hubertum ibid.
dominicani & Franciſcani quid paſsi initiò à Clero 45.b
donatus epiſcopus Veſontionenſis 257.a
donatus Comes de kildara 99.a
dorcic ſedes epiſcopalis 220.a
Draco ſigno crucis & precibus interemptus 21.b
Dubitans de martyris ſanctitate à Deo punitur 53.a
dublinia vaſtatur 101.b
dulcedinis cæleſtium vis 191.b
dulcitius pręfectus 308.a
dunſtanus archiep. Cantuarienſis 147 b
duodennis fit monachus egregius S. Daniel Styl. 271.a
duritia hominum malorum 213.b
dunum Hyberniæ 31.b.& Dunenſis epiſcopatus 32.a
Dyſenteria miraculosè curata 30.b

E

EAdmundi regis Angliæ & martyria hiſtoria per Abbonem Floriacenſem abbatem 148.a.& ſeqq.
Eboracum 32.a
Eccleſia infeſtatur 250.b
eccleſia floret tranquilla pace 148.b
eccleſia dote non conſecranda 233.b
eccleſię perſecutiones 128.b
eccleſiarum miniſtris & pauperibus omnia ſua elargitur S.Anno Archiepiſcopus 228.b
inter eccleſiarum epiſcopos grauis ſeditio 249.b
eccleſiaſticæ libertatis defenſor eximius S. Hugo epiſcopus 125.b
Edeſſa ab Hunnis obſeſſa 105.a.& ſeq.
edeſſæ vt in Chriſtianos ſæuitum ſit 107.a
edictum Claudii aduersùs Chriſtianos 4.b
edictum Conſtantini Imp.de fide Chriſtiana 77.b
edictum Imperatorum in Chriſtianos 70.b
S.Edmundi,vel Eadmūdi, Archiepiſcopi Cantuarienſis uita 116.b
Egilbertus epiſcopus Mindenſis 232.a.239.b
egilbertus epiſcopus Traiectenſis 196.b
Eleemoſyna quid præſtet 94.b
eleemoſyna Deo gratiſsima 72.a. eiuſdem uis & efficacia ibid.
eleemoſynam quanti fecerit Aegidius 204.a
eleemoſynam largienti diuinitùs compenſatur 135.a. 142.b
in eleemoſynam panes diſtribuenti,alii diuinitùs redduntur 95.a. item pecunia,in pauperum uſus expoſita,integra manet 97.b
eleemoſynam danti Chriſtus apparet, ſibique factam teſtatur

teſtatur 80.a
in eleemoſynam non præſtantes 165.b
eleemoſynam non præſtantium prætextus. 72.b.duritia caſtigatur & refellitur. ibid.
elerii abbatis laus 19.b
eleuſius hæreticus in epiſcopum conſtituitur 171.a
elias epiſcopus Hieroſolymæ 245.b.249 b
elias monachus moritur 22.b
eliam Chriſtumque ſe falsò quidam prædicat 82.a
S.Eligii Nouiomenſis epiſcopi vita 291.a
S.Eligius quæ in ſeculari habitu geſſerit 201.a. vſque ad nu.206.quæ in epiſcopatu,& poſt eius mortem. 206.b.vſque ad 519 a
S.Eliphius martyr apparet S.Annoni 234 a
S.Eliſabeth regis Hungarorum filiæ vita,per Iacobum Montanum Spirenſem 140.b
S.Eliſabeth infantia & pueritia.141.a matrimonium. 141.b.partus.142.b.amor paupertatis in ſe & erga alios.142.b. & ſeq.officia erga vita functos. 143. b. mariti ſui encomium.143.b. viduitas.144.a.vt à ſuis expulſa.144.a. viſiones eius.144 b.vt excepta ab epiſcopo Bambergenſi.144.b. vt reconciliata ſucceſſori mariti ſui.145.a.vt a Pont. Max.conſolata & alteri commendata.145.a.miracula eius. 145.b.147.a. & ſequent. officia ſingularis humilitatis & charitatis 145.b. mors.147. a. canonizatio & oſsium eius eleuatio 147.a
S.Elpidephori & ſociorum martyrium. 13.b.cum ſeq.
S.Emerici,B.Stephani Hungarorũ regis filii,uita.26.a
emeſa Phœniciæ ciuitas 27. a. magna ibi Chriſtianorum perſequutio.ibid.
Emma matrona religioſa ut à Deo precibus impetrarit ſepulturam 61.b
engelbertus electus Oſnaburgenſis. 44.a
engelbertus epiſcopus Oſnaburgẽſis. 46.b.48.b.49.b
engelberti archiepiſcopi Colonienſis uita 44.a.cum ſeq.eiuſdem miracula 50.a.&c.
engelberti nominis etymologia 44 a
S.Ennathæ uirginis martyrium 91.b
D.Ephræm orationes binæ de B.Virgine.1.a.item ſermo de laudibus SS martyrum 1.b
epiſcopus à ſede ſua ſeptiès pulſus 130.b
epiſcopus decedens,alium ſibi ſubſtitui curat 31.a.ſucceſſorem deſignat 131.b.inuitus cõſtituitur. 116.b. 119.a.121.b.124.a.diuinitùs declaratur. 256.a
epiſcopus ex patrono cauſarum factus S.Philogonius 298.b
epiſcopus nudis pedibus ad eccleſiam ſuã intrat 62.a
epiſcopus de rebus diuinis conſulitur 29.b
epiſcopus ob ablatum alteri equum ut punitus 217 b
ut epiſcopus febri laborans,nihilominùs in cœna Domini pedes ſuorum abluerit 228.a
epiſcopus ut ad uitam Carthuſianam redire malit. 126.a
epiſcopus ut fit ordinatus S.Anno,& qualem ſe deindè præbuerit.224.a. ut Imperatorẽ caſtigarit 224.b
epiſcopus regi ut officium deneget 196.b
epiſcopi uita qualis 31.b
epiſcopi exemplum inſigne.45 a,30 b.31.b.32.a.33.a. 62.a.100.b.119.a.130.b.191.b.196.b.207.a.224.b. 225.a
epiſcopi conſtantia & magnanimitas in Regẽ.124.b. 125.b.in Imperatorem 235.b
epiſcopi in electione monachi S.Platonis ſuffragium quæſitum 297 a
epiſcopi pium ſtudium 8.a. ſingularis in pauperes liberalitas. 151.a. in extremis admiranda fiducia & pietas 119.b
epiſcopi humiliantis ſe,inſigne exemplum 65.a.66.a
epiſcopi in monachos ſuos reuerentia 257.b
epiſcopi precibus reſiſtens, diuinitùs punitur. 150.a
epiſcopi benedictione percepta,homo curatur 119.a. 126.b
epiſcopi memorabile factum 225.a
in epiſcopi contemptorem diuina ultio 93.a
in epiſcopi percuſſores inſigne ſupplicium 49 b
in epiſcopum iniqui, miris modis diuinitùs plectuntur 111.b
epiſcopum ſe futurum, cælitùs per uiſionem diſcit B. Godefridus 61.b
epiſcopo uiuenti,quandò alius ſubrogandus 66.b
epiſcopi Cameracenſes 288.b
epiſcopus quanta oporteat cura gregi prouidere. 298.b.& ſeq.
epiſcopatum recuſantium exempla 30.b. 31.a. 37.b. 41.b. 44.b.169.a.196.b
epiſcopatum à quanta perſectione auſpicatus ſit Sanctus Hubertus 15 a
in epiſcopatu,S.Nicolai ueſtes quales 256.b
S.Epiſtemes uita & martyrium 27.a.cum ſeq.
epilepticus facilimè curatur 36.a
epiſtola ſcripta morbum pellit 276.b
epiſtola S. Sabæ ad Imperatorem 251.a
equus ex incommodo fit commodiſsimus S. Malachiæ 35 b
eremi encomium 255 b
eremita externis diſciplinis alium ut inſtituerit 168.a
eriſte monaſterium 21.a
error ruſticorum in Galliis 81 a
eruca precibus & ſigno crucis fugata 23.b
Eſſedienſis Abbatia miſerè uexatur 46 a
eſternaco uel Epternaci monaſterium Treuiris proximum 42.b.43.a
Euualdorum duorum corpora Coloniam aduecta. 230.a
euangelium ſuum Lucam & Marcum non uiſu, ſed auditu didiciſſe 58.a
eubole ſancta mulier 189.b
euchariſtia à morientibus ſumpta. 7.b.item ab epiſcopó moriente 68 b
euchariſtiæ uis 30.a
euchariſtiæ percipiendæ tempus non feſtum eſt, ſed conſcientia pura. 299.b. ad eam quemadmodùm accedendum. ibid.
euchariſtiæ ſacramentum frequentes ſumere in feſto natalis Chriſti conſueuerunt Chriſtiani 299.b
euchariſtiam indignè percipientis diuina animaduerſio 52.a
euchariſtiam contra epiſcopi prohibitionem ſumentis diuina ultio 67.a
euchariſtiam ſibi in ſolitudine adferri rogat S.Theoctiſte, qua ſumpta migrat ad Dominum 76.a
euchariſtiam publicè geſtandi mos antiquus 100.a
ad euchariſtiam ſumendam quemadmodùm & cum quibus muneribus accedere oporteat 299.b
euchariſtia ueritas corporis Chriſti. 108.a.negantis diuina ultio 34.a
S.Eucherius à quo in exilium relegatus 181.a
S.Eucherii translatio 181.a
S.Eucherii epiſcopi Lugdunenſis hiſtoria breuis. 116.b
euche idolorum ſacerdos ad Chriſtum conuertitur. 55.b
eudochia Imperatrix 273.a
SS.Euergiſlus & Agilolphus epiſcopi Colonienſes cur non multis claruerint miraculis 50.a
S.Euergiſli archiepiſcopi Colonienſis mors 49.a
euerhardus Treuirenſis archiep. 236.b
eugenius Papa 32 b
S.eugenii martyrium 282.a

eugenia

eugenia ſancta fœmina 53.b
S.Eugraphi martyrium 263.a. 267.a
S.Eulaliæ virginis martyrium 262.a
eulogius epiſcopus Edeſſenus 106.b
eunuchum ſe ſimulans S.matrona, degit inter monachos ſanctiſsimè 53.b
eophemia illuſtris matrona viuit duriter 189.b
euphemiæ opulentæ matronæ liberalitas in S. Matronam 56.a
S.Euphemia appàret 188.b
euphraſius epiſcopus Auernorum 93.a
euphrata Arrianus intruditur in ſedem Colonienſem 131.a.deponitur ibid.
S.Euphronius epiſcopus Turonenſis 121.b
de S.Euſebio monacho 26.a
S Euſtachii (aliàs Euſtathii) ac Theopiſtes,& duorum filiorum Agapii & Theopiſti, martyrium 8.b
euſtathius martyr apparet,ſanaturque ægrotus. 22.a
S.Euſtochius B Brictii epiſcopi Turonenſis ſucceſſor. 92.b
SS. Euſtratii, Auxentii, Eugenii, Mardari & Oreſtis martyrium 282.a
S.Eutychianus 310.a
S.Euthymii miraculum.243.obitus ibid.
eutolmius 27.b.28.a
euthychii (ſiue Euthycii) monachi, conſuetudinum monaſticarum inſtitutoris,mors 133.a
S.Euualdus niger 237.b
Exactiones ſimulatæ abolentur 125.a
ab exactionibus vt ſe temperàrit Engelbertus Colonien.archiep 45.a
excommunicationis vis 214.a.214.b.& ſeq.
excommunicationis deriſores diuinitùs puniuntur. 102.b.
excommunicati terribiliter á Deo puniti 126.b
exempla præſentia quantùm proſint. 18.a.& b
exequiæ celeberrimæ 238.b
exequiarum celebritas 227.b
circa exequias inſigne miraculum 68.b
exercitia corporis & animæ 242.b
exercitia virtutum 292.b
exercitia SS.Valeriani & Tiburtii 162.b
exhortatio ſaluberrima S.Huberti 16.a.& b
extrema vnctio,ſacramentum eſt. 34 a
extremæ vnctionis collatæ vis, non collatæ iniuria. 34.a
extremam vnctionem ſibi dari iubet S. Malachias. 36.a
extrema ſemper metuenda 209 b
exuperius epiſcopus Toloſanus 196.a

F.

FAcultatum ab vtroque coniuge in pauperes diſtributio.27.b.quam monaſtica vita ſubſequitur. 28.a
famulis ſuis ſeruientium, exemplum 174 a
fanum dæmonum euertenti adeſt diuina virtus. 81.a
febre correptus, Pſalterii cantione ſolùm ſe ſolatur. 16 b
febricitantis mira curatio. 51.a.51.b.119.a.121.a
felix epiſcopus ſanctiſſ.ordinatur 86.a
SS.Felicis & Euſebii martyrium 5.a
de S Felice presbytero. 26.a
S.Felicitas martyr. 165.b
in feras imperium 43.b
feræ & aues vt homini obediant. 157.b
feſtiuitates SS.vt celebrandæ ſint 108.b
feſtos dies in tenera ætate vt coluerit S. Eliſabeth. 141 b
feſtum S. Andreæ. 199.a
feſtum anniuerſarium S.Anaſtaſiæ 310.b
feſtum aſſumptionis S. Mariæ. 241.a
feſtum dedicationis eccleſiæ. 245 b
feſtum Euthymii 244.b
feſtum S.Lazari 29 .a
feſtum martyrum 128.a.164.b.165.a
feſtum S.Mamantis 273 b
feſtum natalis Chriſti, omnium feſtorum metropolis. 299.a
feſtum omnium Sanctorum a b
feſtum venerandum S Laurentii martyris. 56 a
feſtum SS.Petri & Pauli Apoſtolorum 167.b
feſtum præſentationis D.Virginis 151.b.152.b
feſtum S.Spiridonis 281.b
feſtum Theodori martyris. 188 a
feſtum violantium temeritas diuinitùs punitur. 115.a
feſta celebria 299 a
fides tentata vi & blanditiis 12 a
fides cordis ſine oris fide, aut nulla, aut parua. 199.b
fides catholica á ſatana cum ſuis adminiſtris ſemper oppugnatur 71.b
fidei conſtantia quanta erit 107.b
fidei per dilectionem meritum 57.a
fidei vis quanta 310 a
fidem ineſſe dæmonibus. 7.a
fideli homini totus mundus diuitiarum eſt 35.b
fiducia in Deum, Sabæ. 246.a. item S. Hugonis epiſcopi. 126.a
fiduciæ exemplum 61.a.62.b
filius patrem monachum efficit, matrem verò ſanctimonialem 134.b
firmini martyris, primi Ambianorum epiſcopi, tranſlatio 64.a.& ſeq.
firmini pontificis impietas.4.a mors 4.b
Flagellis in ſe vt animaduertat S. Eliſabeth. 142. a 143 a
flatu hominis, canis rabidus extinguitur 193.a
flauianus eiicitur á ſede Antiochena,& ei Seuerus impius ſubſtituitur 250.b
flauadus tyrannus 215.a
S. Florentii epiſcopi Argentinenſis vita.43.b. corporis eius tranſlatio 44 a
fluuius ad vocem hominis iter præbet 178
flumen ſiccis pedibus tranſitur 21.a
Fœminæ conceptus vt miraculosè euanuerit. 226. a
fęminis adſpicere mares, interdicitur 190.a
fęminarum conſortium pudico adoleſcenti vitandum 187.a
fęminarum conſuetudinem amantes, notati 83.b
fęminei ſexus priuilegium 114.b
Folcberius vir nobilis, fautor S Lebuini 90.a
fons miraculosè erumpit 161 b.164.b
fons ad cædem uirginis erumpit, multosq; ſanat. 19.a & ſeq. item ad orationem 42.b
fons Vuenefredæ vndè 10.a
fons S.Trudonis vndè 178 a
fontanenſe monaſterium conſtruitur 156.b
forſtariorum ſęua tyrannis 124 a
fortitudo.3.a. SS.martyrum 1.b
fortunati epiſcopi de vita S.Marcelli. 5.a
Franco epiſcopus Aquenſis 92.a
franci & Saxones inter ſe digladiantur 236.a
francorum iurare volentium mos 218.a
fraus pia S.Aldegundis virginis 97.a
fraudulenti hominis dolus miro modo arguitur. 280.a
Federicus archipræſul Colonienſis. 44.a.& b.183 b
federicus Comes vt in necem Engelberti Colonienſis archiep.conſpirarit. 46.a.46.b.47.a.& ſeq.
vt federicus Comes in curia regis proſcriptus ſit. 48.b vtque á Legato & ſynodo Moguntina excommunicatus. ibidem. eiuſdem miſera mors. 49.b

federicus

federicus Leodienſium epiſcopus 183.b
federicus Monaſterienſis epiſcopus 239.b
federicus Siciliæ rex & Henrici Imperatoris filius 44 b.45.a.
federicus Traiectenſis epiſcopus 221.b
federici nominis etymologia 46.a
friſonibus Chriſtum annunciat S. Vuillehadus 56.b 47.a
fructus peregrinationis ad terram ſanctam 256.a
Fulgor ingens ſub mortem S. Aldegundis apparet 98.b.
fulmine diſsipatur dæmonis ſimulacrum 25.b
funeris religioſa & celebris proſecutio 127 b
ad funus & ſepulcrum miracula 95.a 179.a
furti diuina ultio. 26.a. 127.b. 178.a. 179. b. 180.a 281.a.
furto ablata diuinitus reſtituuntur 205.a
in fures humanitas domini 281.a

G

GAllus Aruernorum epiſcopus 7.b. 120.b
SS Galactionis & Epiſtemes vita & martyrium, 27.a. cum ſeqq.
Gelaſius Hyberniæ archiepiſcopus creatur 32 a
geldriæ Comitiſſa illuſtre miraculum ad inuocationem S. experitur 50 b
gennadius epiſcopus Conſtantinop. 274.b
genſericus Vuandalorum rex 274.b
gentilis hominis virtutes 8.b
geraldus Rhegienſis epiſcopus 135.b
S.Gereonis martyris inuentio & tranſlatio 183.b
germanus Pariſienſis epiſcopus 56.a
germanus Pariſiacæ vrbis epiſcopus 69.a
S. Germani martyrium 91.b
germanorũ olim ſtudiũ erga ſacras reliquias. 116 a.
germundus quinquiniaci Vicedominus 64 b
gertrudis Hungariæ reginæ mors 141.a
geruinus Ambianenſium epiſcopus. 61.b
Gigniacenſium monachorum mores & inſtituta. 133.b
gimicaſtrum vrbs à quo condita 109.a
S. Giſlenus 288 a
giuelberg 51.a.52 a.
in Globo luminis apparet S.Martinus 200 b
glodulphus Metenſis epiſcopus 175 a
gloria martyrum etiã in hac vita quàm illuſtris. 69.b
gloria inanis, virtutum peſtis 26.b
gloriæ inanis contemptus 192 b
S. Glycerius martyr. 323.a
Godefridus abbas S.Quintini 58.a. 59.b
godefridus & Balduinus duces Hieroſolymitanæ expugnationis 58.a
S. Godefridi epiſcopi Ambianenſis uita 57. b. cum ſeqq
S.Gorgonius martyr 322.b
goslenus, uel leslenus, epiſcopus Sueſsionum. 68.b. 69. a.
gothardus epiſcopus Moguntinus 130. a. 131.b.
vià Gottho puella mirè decepta ſit, hiſtoria breuis & elegans. 105.a. uſq; ad 106.b.
Gratulandum aliorum rectè factis 128.a
gregorius archiepiſcopus Dublinenſis 200 b
gregorius Lybis martyr 170.b
gregorius Maurus martyr inuenitur 234.a
gregorius Pontifex 88.b. 89.b. 122.b. 133.a
gregorii epiſcopi Agrigentini vita & mores 165.b
S. Gregorii Neocæſareenſis epiſcopi vita 110.a
gregorii Spoletani martyrium 304.a
B. Gregorii Turonenſis archiepiſcopi vita, per Clericos Turonenſes deſcripta 120 b
Gubazius rex Lazorum 274 a
guido Viennenſis archiep. poſt Calixtus Papa 66.a
guntherus Colonienſis archiep. 196.a
S. Guriç martyrium 103.b. 107.b
guriæ anachoretæ inuidia 22 a

H

HAeretici vitandi 24.b
hæretici vt à B. Martino deſenſi 85.b. 86 a
Harduinus vt S. Maxellendem interemerit, uiſuque priuatus, ac poſt reſtitutus 94.a
hasbania magna ex parte aliena à fide 177.a
hasle monaſterium 43.b
Heleous epiſcopus ex monacho magnus in miraculis 311.a.& b.
henricus Brabantiæ Dux. 50.b
henricus Colonienſis archiepiſcopus. 44.a. 48.a. quę inter illum & Vualramum ducem &c. ortæ controuerſiæ 48.a
henricus Federici Imp. filius Aquiſgrani rex conſecratur. 44.b
henricus Lotharingiæ dux quanti fecerit Engelbertum Colonienſem archiep. 45.a
henricus dux Saxoniæ 44 b
henricus II. rex Angliç 123.b
henrici Angliç regis, cum Deronogo Hyberniç rege, diſſenſio 103.a
henrici Imperatoris ſingularis humilitas & uirtus. 224 b. item mors, ibid.
heribertus Colonienſis archiep 236.b
hermannus Colonienſis epiſcopus 224.a
hermannus Lantgrauius, Ludouico filio infanti, Hungriç regis filiam deſponderi curat 141.a
S. Hermogenis martyrium 263.a. 263.b
heroici & perfecti quales 75.b
S. Hieronis & ſociorum martyrium. 40. a. cum ſeqq. eiuuſdem patria & mater. ibid.
hieroſolymę expugnatio 58.b
hilarius Pictauiæ epiſcopus. 80. a. exulat. 131.a
S. Hilarii ſepulcrum B. Gregorius Turonen. epiſcopus ſupplicaturus adit 122.b
hilarius Toloſę epiſcopus 196.a
hildebaldus archiep. Colonienſis 57.b
hildebertus archiepi. Moguntinus transfert S. Maximi & aliorum reliquias 132 b
hildeſemenſi eccleſię quid prçſtitum ab epiſcopo Beruuardo 150 a
hildulphus epiſcopus Colonienſis 231. b. 232.a
hiſtoria SS. cur prędicetur. 6. b. quid conferat. 28. b. 53.b. 277.a.
hiſtorię vtilitas 20 a
hiſtoria inſignium virorum cur literis mandetur. 94.a
hiſtorici notati 79.b
S. Homoboni, ciuis Cremonenſis, vita 94 a
S. Homobonus catalogo SS. aſcribitur 95. a
homo quidam, pręter humanam formam, nihil ferè hominis habens 77.b
hominis officium 79 b
hominis ſtulti horrenda temeritas. 301.b
hominis occiſi & excitati ſtupendum miraculum. 178.a.
homini quanta Deus pręſtiterit 71.a
hominem lædi, duas ob cauſas permittere Deum. 210.b.
homines feras belluas crudelitate vincere 275.a
homicidæ diuina vltio 179.b
honofridus egregius monachus. 27.a. & 27.b. callidè monaſticum habitum tegit, ut impietatem eludat 27.a
honoratus epiſcopus Ambianenſis 64.a
honorius Papa Innocentij ſucceſſor 45.a

hort

horæ ſeptem Canonicæ 17.a. 189.b
horreum uacuum ut diuinitùs frumento completum ſit 157.b
hoſpitalitatis laus. 39 b. exemplum 277.b
hoſtem ſuum beneficiis lenire ſtudet S. Trudo. 176.b
hoſtem ſuum vt veneratus ſit S. Anno. 229. a
vt hoſtes omnes vincere poſsimus 129.a
S Huberti epiſcopi Leodienſis vita 14 b. cum ſequen.
S. Hugonis Lincolnienſis epiſcopi vita 123. a
S. Hugo puer admodùm monaſterio traditur. 123. a. ut ad Carthuſiam tranſierit & receptus ſit. ibidem. prędicitur ei, quòd futurus epiſcopus ſit. 123.b. pręficitur Carthuſię Vuiſtamienſi in Anglia. ibidem. eligitur epiſcopus Lincolnienſis. 124. a. conſtantia & magnanimitas eius. 124 b. 125. b affectus in ægros & mortuos. 125. a. item in eccleſiaſtica libertate defendenda 125. b oppreſſorum piiſsimus cõſolator. 126. b. miracula eius. 126. vſq; ad 128. a. mors. 127. b. apparet poſt mortem, de conſcientia & beatitudine inſtruens. 127. b. eiuſdem translatio 128. a
Hugo epiſcopus Sueſsionenſis 61.a
humanitas in pauperes 215.a
S. Humberti encomium 161.a
humilitas commendatur Prælato 100.a
humilitatis inſigne exemplum 297.a
humilitatis præſtantia. 23. a. comes obedientia. 59.b
humilitatis exẽpla. 30.b. 39.b. 60.a. 79.b. 122.a. 123.a. 131.b. 145.b. 170.a. 171.b. 231.b. 287.a
hunni Gallias populãtur. 120.a. item Thraciam. 21.b. victores Romanorum. ibid.
hunnorũ incurſiones in Romanos. 105.a. 106.a. & b
Hybernia 29.b. 155.a
Hyberniæ malorum cauſa in epiſcoporum illegitimam ſucceſsionem reiicitur 31.a
Hydropici mira curatio 52.a

I

IBracenſe monaſterium qua occaſione ſtructum. 30.b
Iconomachi diuina conuerſio. 23. b. mors ſubita. 24 b
Iconomachorum crudelitas ſæua 318.b
iconomachorum hæreſis peſsima, annoſq; durat quinquagintaſeptem 20.b
iconomachorum pęna 294.a
iconoclaſtrum conciliabulum 296.a
Ida Euſtachii vxor 58.b
ieiunium quàm olim Chriſtianis familiare 6.a
ieiunium triduanum. 38.a. in honorem S. 17.a. ad electionem epiſcopi 216.b
ieiunium triduanum diebus Rogationum 15.b
ieiunium, ſemèl in hebdomada ſolo pane ſumpto. 28. a
ieiunium hominibus & iumentis indicitur ad auertendam ſiccitatem 61.a
ieiunio miſericordia iungenda 72 b
ieiunia, vigiliæ, præces &c S. Gregorii 168. b
ieiuniis & precibus aſsiduis Sancti incumbunt. 304.a
ieiuniis & precibus inquirere Dei voluntatem, frequens apud veteres 17.b
ieſſe Nemeteoſium epiſcopus 131.a
ignauiæ uitium 25 b
ignis miro modo extinctus. 229. b. item ad præſentiã reliquiarum 7. a
ignis purgatorius 199. b
igni aduruntur martyres 12.b
Imago à Nicodemo, qui ad Ieſum nocte venerat, cõpoſita, & ad ſucceſſores delata, donèc miraculosè crucifixa eſt. 73.b. 74.a
imaginis Chriſti crucifixæ ſtupendum miraculum. 73.a
imaginem S. Mariæ vt veneratus Sanctus Edmundus 118. a
imaginem argenteam ad ſepulchrum S. Geldriæ Comitiſſa offert 50 b
imaginum ſacratum vſus antiquiſsimus 69. b. 105. a
imaginum ſacrarum contemptoris contra illum miraculum. 25 a
imaginum venerationem liberè prædicat S Plato. 296.a.b
imaginum hoſtes Leo Impe. Michael Traulus. 295.b. Theophilus Mich. F.b
imagines diuinas propugnantes SS. Theodorus & Theophanes, dira paſsi 318. a
imagines impugnant Ioannes Magus & Iambre. 317. b
imagines impugnantis Imp. infauſtus exitus 317.b
in imagines nimiùm ſumptuoſas 146.b
imarius ſanctus vir. 29.a
imp. Conſtantinus Irenes filius 296.b
in Imperatore pręclarum humilitatis & virtutis exemplum 224.b
inanis glorię malum 95.a. 121 b
inanem gloriam vt auerſatus S. Anno 224.b. 233.b
in inanis gloriolę cupidos 140. b
Indię Apoſtolus S. Thomas 300.b
ab infamia vt epiſcopus humaniter alterum liberarit 225 b 226.a
infans loquitur 92 b
infantuli mira abſtinentia 254. b
ingomarus Veromanduorum Comes 217.a
inger Nicęę epiſcopus, iconomachus 23 a
inguar tyrannus, ut in Eadmundum Anglię regem ſęuierit, ac eum trucidarit 148.b. 149 a
ingratitudo hominis erga Deum 71. b
inimicis benè faciendum 122 a
inimicos diligere, quid conferat 211.b
iniuria non ulciſcenda 42.a
Innocentius Papa 32.b. 44 b. 95.a b
S Innocentii Thebęi translatio 219.a
innocens, inuocato S. à ſupplicio liberatur, iubeturq; à S. ad eccleſiam ſuam, catenam qua ligabatur deferre. 38.b. item & alii 258.a.b
inobedientię pęna 137.b. 156.b. 248.a
inobedientia Adę periit humanum genus 66.b
inobediens populus ſubtractione Euchariſtię caſtigatur 66.b
vt inopiam patienti diuinitùs ſubuentum ſit 155. b. 156 a
inſula Aaronis 310.a
inſtrumenta Apoſtolicę piſcationis 198.b
intellectus 3.a
inuidentię dira peſtis 128.a
inuocatio SS. 70 a. 161 a. 165.b quid pręſtet 59.a. 88.a. 204 a. quę eius vis. 50.b 51. a. 51 b. 86.a. Vide, Sancti.
inuocans S. Annonem, curatur 247. a
inuocanti Sanctus adeſt, fitq; itineris comes 279. b
ad inuocationem nominis S. Leonardi uincti liberantur 38.a.b. 39.a
inuocat S. Theodorum Nectarius archiep. Conſtantinop. 72.b
interceſsio SS. 77.b. 78. a. eius vis & efficacia ibid.
S. Iohannis Apoſtoli & Euangeliſtę uita 323 a
iohannes Morinenſis epiſcopus 62.a. 68 a
iohannes Nolanę vrbis epiſcopus 137. b
S. iohannis Baptiſtę caput inuenitur 54. b
S. iohannis Chryſoſtomi encomium 168 a
iohannis regis Hieroſolymitani Coloniam aduentus 45. a
iohannem ſe quidam falsò prędicat 82 a
S. Iohannic. Abb. vita, res geſtę & certamina. 20 a

Ioſeph

Ioſeph cur Virgini Mariæ connubio iunctus. 306.b
de S. Ioſepho patriarcha ſermo D. Ephræm. 267.b
Ioſeph ſancti monachi Steinfeldenſis viſio. 53.a
Ionis libido immanis. 302.a. Creta ortus, ibi etiam ſepultus fuit ibid.
Iporia Italiæ ciuitas 32.b.
Ira viuſus ſit S. Malachias 37.a
Iram non remittens, grauiùs ſeipſum lędit, quàm læſus fuerat ab inimico 296.b
iracundi & furibundi curatio maior, quàm ſi mortuus excitetur 34.a
Irene pia Imperatrix. 20.b. 296.a. ad imperium redit. 296.b.
irridens alterum, à Deo punitur 276.a
Iſenburg caſtrum ſolo tenùs deſtruitur. 49.b
Iſmaeliæ Romanos ſuperant 25.a
Iudæus inſigni miraculo permotus, credit in Chriſtum. 79.a
Iudæi permulti ob miracula imaginis Chriſti credunt. 73.b
Iudæorum cæcitas & perfidia 260.b
Iudæorum repreſſa temeritas Romani imperij domina tione 306.b
Iudæis infeſtus Philippus Aegypti præfectus 311.a
Iudicium Chriſti vt reformidet S. Hubertus. 16.b. 17.a
Iudicij extremi dies ſolicitè timendus 213.a
in iudicio Chriſtus vt ſit malos compellaturus 213.a
iudicis martyribus abblandientis oratio 107.b
in iudices 210.b
Iuliani presbyteri martyrium 4.b
Iuliani apoſtatæ impietas. 71.b. crudelitas, ibid. peruerſa machinatio, quæ diuinitùs prohibetur 72.a
Iuliana ſit ſocia pœnarum S. Barbaræ. 221.a. 223.a
non iurandum 212.a
Iuſtinianus electus Turonenſis epiſcopus 92.b
Iuſtinus ſuccedit Anaſtaſio. 251.b
Iuſtino abdicanti ſuccedit Iuſtinianus 252.a
Iuſti quæ cauſa ſit quòd etiam affligantur 296.a
Iuſtitia in ſe & aliis etiam ad perſequutionem vſque ſeruanda 3.a
Iuſtitiæ natura 291.a
Iuſtitiam quis eſuriat & ſitiat 3.a
Iuſtorum ſtatus 290.b
Iuſtis, mors ſomnus 139.b

L

Laborum magna tolerantia in S. Trudone 178.b
lac pro ſanguine è corpore manat 287.b
lachrymarum gratia petitur 34.a
laudes humanas quantùm exhorruerit S. Nicolaus. 255.b
laudibus Chriſti nullum præponendum periculum. 229.b
Ladiſlaus rex 26.b. 27.a
Lambertus Atrebatenſis epiſcopus 62.a
Lambertus apud Tungrenſes epiſcopus Hubertum ſucceſſorem habet 14.b
S. Lamberti reliquiæ quomodò, à quo & quò perlatæ. 15.a
lampas oleo cælitùs impletur 219.a
lampadinus dæmonio correptus expirat 53.a
Landelinus nobilis puer S. Autberto commendatus. 287.a
lapſo in peccatum vt continuò ſurgendum 211.a
latronis inſignis ſubita conuerſio 138.b
latronum quorundam inſigne facinus diuinitùs punitur. 100.a
S. Laurentij archiep. Dublinenſis vita 99.a
S. Laurentius creatur abbas Glindalacenſis. 99.b. epiſcopatum recuſat, & archiep. Dublinenſis conſtituitur. 100.b. qualem ſe in ea dignitate geſſerit. ibid. fit canonicus regularis. ibid. legatusque Hyberniæ. 102.a. ſingularis eius in pauperes liberalitas & humanitas 100.a. 101.a. miracula. 102.a.b. & ſeq. mors. 103.a.
S. Lazari feſtum 298.a
S. Lebuini presbyteri & confeſſoris vita per Hucbaldũ Eluonenſem monachum 88.b
lectum ſancti viri irreuerenter tractantis pœna 219.a
legatum S. Trudonis, eccleſiæ S. Stephani 176.a
legati munus præclarè peractum 33.a
legem à ſe latã non obſeruans, euerſor potiùs eſt, quàm legiſlator 306.b
legio Martenſium 182.a
Lemouicenſiũ Vicecomitis immaniſsima catena 38.b
leo ſtudioſè homini inſeruit 249.b
Leo Imp. cõtra Scythas pugnans, cum exercitu deletus 297.b
leonis natura 45.a
leonis inſigne ſpectaculum. 246.a.b
Leoni Imperat. filius precibus impetratur 273.a
leones manſuefacti 12.a
Leo Armenus fraude occupat Imperium. 21.b. perſequitur crudeliter eos qui nolunt eſſe Iconomachi. ibid. eiuſdem mors & ſucceſſor 22.b
Leo Conſtantini filius 20.a
S. Leonardi confeſsoris vita 37.b
Leonilla beatiſsima matrona 3.b
Leontius epiſcopus 11 r.a.b
Leontius impius 5.a
Leontij conſularis cum S. Cæſario colloquium, eiuſdem conuerſio, mors & ſepultura 4.b. 5.a
Leoparius epiſcopus Turonenſis 159.a
leproſus ſanatur 169.b. 218.b. 276.a
leproſorum cura diligens per epiſcopum Godefridum 67.b
leproſos vt piè exceperit S. Eliſabeth Hungariæ regia filia 143.a
Leouualdus epiſcopus Moguntinus 130.a. 131.b
Leucippe gentilis & ſterilis fœmina, per baptiſmum fœcunditatem conſequitur, maritumque Clitophonem ad fidem adducit 27.a.b
Liberalitatis exemplũ in pauperes. 15.a. 62.a.b. 63.a.b. 97.b. 100.a. 102.a.
liberalitatis exemplum in templa Chriſti 18.a. 45.b
Liberius Papa 129.b
liberum hominis arbitrium 213.a. 275.a
libertas & conſtantia D. Andreæ 198.a
libidinis vis 155.a
libido edomanda 92.b
libidinis domandæ nouum genus 21.a
libidinem vt domuerit S. Nicolaus 254.b
Licinius Eccleſiam perſequitur 108.a
Lietbertus epiſcopus 94.a
Lincolnienſis eccleſia à quo extructa 126.b
lingua martyris excinditur, & tamen loquendi facultas ei manet 129.a
S. Liphardus 37.b
liquor ex membris S. diſtillans, mirè efficax 159.a
literæ Alexandri Pontificis 228.a
liuor quid pariat 258.a
Lobienſe monaſterium conſtruitur 288.a
loca ſacra vt inuiſerit S. Eligius 204.a.b
locis ſacris honorem deferendum, miraculo docetur. 32.b
loquendi vſus mirè alteri eripitur 280.a
Loanus monachus centum monaſteria condit 30.a
S. Lucæ dies ſolennis 36.a
lucerna diuinitùs oleo ſcatet 280.b
lucernæ cælitùs accenſæ. 97.b. 109.b. 114.a. 114.b. 115.a.
Luciani cuiuſdam mira barbaries 4.b
S. Luciæ virginis & martyris hiſtoria 285.b

lucius

Lucius Anneus Moguntinus pontifex. 129.b.130.b.
lucij martyrium 288.b.289.a
luctus ſanctorum 2.b
ludegaſtus epiſcopus Moguntinus 130.a.131.b
ludgero epiſcopo templum extruenti appàret S. Lebuinus 91.a
ludouicus Francorum rex 66.a.67.a
ludouici Lantgrauij principis encomium. 143.b. mors. 144.a. translatio. 144.b.
ludouici Pij prȩclara imperii initii 18.a
lùmen ſuper lectum S. appàret 106.b
luminum accenſorum in templis vſus 280.a
lupus hominem defendit 132.b
lupi cuſtodia ad reliquias ſacras 249.b
de S. Luſore puero & confeſſore, ex Gregorio Turonenſi 26.a
luſſedium monaſterium 204.a
lux cælitùs lapſa inhæret vertici S. Alipii. 189.b. item S. Trudoni. 177 b. ibique oratorium conditur 177.b
luxouienſe monaſterium conſtruitur. 256.b. à quo 30.a
luxurius 4.b
luxuriæ malum 101.b
Lyſias Cappadociæ prȩfectus 40 a
lyſiardus Sueſsionenſis epiſcopus 68.b

M

MAbilia S. Edmundi mater ſanctiſsima 216.b
Macarius epiſcopus Hieroſolymæ 166.b
S. Maclouii epiſcopi & confeſſoris vita, per Sigebertum monachum Gemblacenſem 108.b
S. Maclouius monaſticam vitam amplectitur. 109. a. ad quȩrendam inſulā, mari ſe committit. 109.b. &c. vitā eremiticam vt aggreſſus. 110.a. creatur epiſcopus. ibid. migrat in Gallias, pulſus è ſede ſua. 111.a. miracula eiuſdem. 109.a. ac paſsim per totū, mors. 111.b.
maduni reliquiæ S. Liphardi 37.b
Magis cur ſtella abſcondita. 261.a. item eorum munera. ibid.
magorum, & qui ad Euchariſtiam percipiendam accedunt, collatio 299.a.b
magiſtri humilitas laudatur 29.a
malachias epiſcopus kildarenſis 105.b
S. Malachiæ epiſcopi Hybernię vita, per D. Bernardum. 28.b. cum ſeq. eiuſdem vitæ fides. ibid. item ſermo de eodem Malachia per eundem Bernardum 36.b
S. Malachiæ inuocatio, & feſtiuitas 37.a
malbodii municipii fundamenta à quo iacta 98.b
malchi epiſcopi duo miracula 29.b
maldegarius Vincentius 96.b
maledicus malè de martyre loquens, diuinitùs punitur. 48.b
mali facilis imitatio 302.a
pro malo, bonum reddendum 272.a
S. Mamertus epiſcopus 230.a
mamertinus Vrbis præfectus 164.a
manaſſes Rhemorum archiepiſcopus 61.a
mancio Cabilonenſis epiſcopus 196.a
manſueſcit ſubitò pecus indomitum 178.a
per manùs impoſitionem dæmoniacus ſanatur. 81. b. 273.a.
S. Marcelli Pariſienſis epiſcopi vita 5.a
marcellinus collega S. Lebuini 90.a
S. Mardarii martyrium 282.a
in mare coniectus martyr miraculosè euadit 290.a
ſuper mare ſiccis pedibus ambulatur 219.b
mare ſiccum iter intrantibus præbens ad ſacras reliquias 164.b
Maria, quid ſignificet 259.b
B. Maria agna immaculata. 154.a. degit intra Sancta Sanctorum 151.b
B. Maria quantoperè Chriſtum deſiderârit. 260.a. celſior creaturis omnibus. ibid. poſt primùm partum nunquàm amplius genuit. 959.b. appàret 107 b.
B. Mariæ virginis parentes. 812.b. epitheta. 1.a.b. et comia. 1.a. 153.a.b. 154.a. prȩſtantia. 154.a. potentia. ibidem. virtus in tenerrima ætate ibidem. honor quantus ei habendus. ibidem. ſingularis partus. 307.a. cur ei Ioſeph iunctus, ibidèm.
B Mariæ encomium, quandò trium annorum nata adducta fuit in templum à ſuis parentibus, authore Germano archiepiſcopo Cōſtantinopolitano. 151.b
de B. Mariæ in templo oblatæ exitu, oratio D. Georgii archiep. Nicomediæ 152 b
B. Mariam naſcituram, Angelus prȩnunciat. 152. a. vt inuocet Germanus archiep. Conſtantinopol. 152. b. vt eidem Angelus cibum adferat 153.a. 153.b
B. Mariam Virginem quanti fecerint patres antiqui. 259.b. cum ſequen.
in B. Marię honorem oratorium extruit S. Leonardus. 38.a. item altare in memoriam B. Remigii. ibid.
S. Marię virginis & martyris hiſtoria breuis 6.a
maria ſoror S. Alypii 289.b
à marito pia ſeparandi ratio 16.a
marmor in vinum miraculosè conuertitur 110.a.b
B. Martialis epiſcopus Lemouicenſis 38.a. 203.b
B. Martini Turonenſis epiſcopi vita, per Seuerum Sulpitium 79.b
B. Martini Turon. epiſcopi in pauperes charitas. 80.a. 82.b. 86.a. humilitas. 79.b. doctrina ac cæteræ virtutes. 80.b 81.a. 82.b. 83.a. 86.a. vt Chriſtum chlamydis ſuæ parte veſtitum viderit. 80.a. quid ab Arrianis paſſus. 80.a. creatur Turonēſis epiſcopus. 80.b. vt in epiſcopatu ſe geſſerit. ibidē, igneus glob⁹ ad eius caput. 83 a. quid illi cū Imperatore Maximo. 81 b. 83.a. 85.b. 86.a. quid cum Valentiniano Imp. 83.b. 84.a. quid cum dæmone. 82.a. &c. quid cū Angelis. 84.b. 86.a. quid cum Sanctis. 84.b. miracula eiuſdem. 80.b. & ſequentib. paſsim.
B. Martini tranſitus, ex Sulpitio. 86.b. & ex Gregorio Turonenſi. 87.a
S. Martini encomium 121.a
S. Martinus quanti habitus. 121.b. appàret Adhegrino. 133.b
S. Martini epiſcopi Turonenſis ſucceſſor Brictius. 95.b
martini Papæ virtus & conſtantia 205.b
martyrium, optima peccatorum ſatisfactio. 47.b. 48.a.
martyrii diuerſæ ſpecies 49.a
martyrium ſine cruore 207.b
martyrium voluntarium in columnæ ſtatione 275.b
martyrium pro Eccleſiæ vnitate 206.a
martyrij nouum genus 26.a
martyrium abſque charitate, nullum 128.b
martyrii deſiderium. 206.b. 214.a. quo flagrat S. Hubertus epiſcopus. 15.a. item S. Lebuinus. 90.b.
ob martyrium ſibi futurum lætatur Euſtratius. 282.a.b. properat Mardarius. 283.a.
martyr in carcere a Chriſto confirmatur 221.a
martyr ab Angelo confortatur. 182.a. ſanatur. 182 b
martyr in tormentis diuinitùs liberatur 187.a
martyr vltrò ſe ad mortem offert 185.a
martyr in tormentis exultat 165.a
martyris magna animi fortitudo 205.a. 202.b
martyris mira virtus 239 b
martyris deficientis deploratio 40.b
martyres immani ſupplicio affecti, Deum laudant. 13.a liberantur per Chriſtum eis apparentem. 12.b. item per Angelos. 14.a.
martyres in mare proiecti, à delphino exportantur 293.b
martyres læſi, diuinitùs reſtituuntur 3 b
martyres pœnis propoſitis alacriores redduntur. 2.b. vt

in pœnis confirmentur 2.a
martyres in tormentis magnas agunt Deo gratias. 28.a b
martyres à ſæuis leonibus præſeruati diuinitùs. 52.a
martyres ineffabili gaudio excipiunt mortis ſententiam 105.a
martyres cur tormenta contemnant 139.b
martyres, tornamentum patriæ ſuæ 173.b
martyres quæ nobis apponant. 106.b. ea ſanctorum memoria ciuitates illuſtres reddi 107.a
martyres multi efficiuntur. 103.b. 211.a. martyres. 185.a
martyrum præclara certamina 194.a
martyrum uox egregia. 77.a. 104.a. 104.b. uox conſtans. 3.b. 40.b. 69.b. 70.b. 77.a
martyrum exquiſitiſsima tormenta 302.a. 304.b
martyrum fortitudo 28.b
martyrum, ad patiendum pro Chriſto, alacritas. 128.b.
martyrum conſtantia partim blanditiis, partim minis tentata. 40.b. 70.a. 74.a.b. 77.a. 107.b. 186.b. 187.a. 307 b. 308.a
martyrum & aliorum collatio 2.a.b
SS. martyrum encomion 1.b
de martyribus quid antiquitas ſenſerit 267.b
mater tres filias unà ſecum Chriſto conſecrat 60.b
mater ut non vereatur diſceſſum chariſsimi filii. 188.a
mater à filio Sapore Perſarum rege alapam perpeſſa. 14.b. iurat ſe uelle mori cum martyribus. 14.b. quod fit. ibid.
matris oratio conſolantis ſe de filii morte & martyrio. 40.b
matris vterum geſtantis de fœtu admonitio. 8.a. 155.a viſio. 187.b. 201.a.
matrimonia prohibere Chriſtianos, calumniati olim ethnici 314.a
S. matronæ uita & exercitatio 53.b
matutinæ laudes 170.b
maturus monachus ſanctus 26.b
maurini cuiuſdam arrogantia & temeritas 208.a
S. Maxellendis virginis & martyris uita 93.b
maxentii Imp. impium edictum 165.a
maxentii Imp. vxor ob fidem interficitur 187.b
maximus Imp. 81.b. 82.a. 83.b. 85.b
S. Maximi epiſcopi Moguntini uita, per Iohannem Trithemium 129.b
S. Maximi conuerſio & martyrium 163.a
de S. Maximo epiſcopo Rhegienſi homilia. 190.b. eiuſdem vita per Dinamium Patricium. 191 b. & in præced. homilia
maximinus ſæuus hoſtis Chriſtianorum 91. b. 263.a
maximinus uenit Alexandriam. 266. a. indè reuerſus moritur 267.b
Mediolani monaſterium condit S. Martinus epiſcopus. 80.a
megenfridi hiſtorici laus 129.b. 130.a
meletius hæreticus 185.a
mellis diuina mutatio 26.a
SS. Menæ, Hermogenis & Eugraphi martyrium. 263.a cum ſeqq.
S. Menæ Aegyptii martyrium 76 b. cum ſeqq.
S. Menæ martyris miracula ex Timotheo archiep. Alexandrino 77.b. 78.a. & ſeqq.
mendacium vt vitarit S. Eligius 203.b
in mendacem cæleſtis vltio 181.a. 273.b
mercurius, cæſis hoſtibus, Romanorum dux conſtituitur 182.a
S. Mercurii martyrium 181.b
per meretricem ut ſancto epiſcopo impoſitum. 170. a.b.
meſsis non ſine miraculo 156.b
methodius 24.b. 25.a
de S. Metria martyre ſeu confeſſore 92.a
meum & tuum, cauſa malorum omnium 298.b
Micæ panum cur diligenter collectæ à monachis Gigniacenſibus. 234. a. quæ in margaritas mutatæ ibid & b
michael Imperator 21.b. 22.a
michael Balbus imperat 22.b
michael & Theodora, Theophilo Imp. ſuccedunt. 24.b
militis inſignis exemplum. 79. b. religioſa vita. 20.a
militum præſidiariorum improbitas inſigni miraculo caſtigatur 25.b
millia multa Chriſtianorum cum templo comburuntur 322.a
minas ut egregiè contempſerit S. Hugo epiſcopus. 126.a
miraculum factum non credens, diuinitùs punitur. 217.b
miraculum inſigne 50.a. 115.b. 122.b. 138.a
miracula ad lectum S. Eligii 219.a
miracula Chriſti 162.a
miracula Chriſtianorum magiæ tribuerunt olim ethnici 314.b
miracula in loco cædis 52.a
miracula non eſſe de ſanctitatis ſubſtantia 50.a
miracula per abſentem peracta 25.a
miracula quibus edantur 74.a
miracula Sanctorum ratione & ſcripturis defenduntur 22.b
ad miracula edenda quæ requirantur 50.a.b
miraculis Apoſtoli confirmarunt ſuam prædicationem 162 b
miſericordia vera quæ 2.b
miſericordiæ uirtus 2.b
miſeria ſumma ducis cuiuſdam 9.a.b
in miſeriis ſummum infelicitatis genus, fuiſſe felicem 101.b
miſſæ celebratio 5.b. 7.a.b
miſſæ ſolennitas 82.b
ſub miſſæ ſacrificio res admiranda 34.b
miſſæ ſacrificio libentiſsimè intereſt, & ut interfuit etiã miraculosè S. Eliſabeth 143.a
miſſam ſingulis ferè diebus celebrat S. Vuillehadus. 57 a
mitis quis 2.b. 3.a
mitræ epiſcopi mira vis 52.b
Moguntia. 232.b. anteà ubi conſtructa. 131. b. ter uaſtata 129.b
moguntiæ Catholicorum multorum cædes. 129. b. conuentus principum 233.a
moguntinenſium epiſcoporum catalogus 130.a
moguntinæ Eccleſiæ S. Bonifacius præficitur. 130.a
moguntini à Dagoberto, Francorum orientalium Duce, affliguntur 129.b
mola miraculosè ſua ſponte circumagitur 39.b
monachus genitalia ſibi auferens 248.a
monachus ſolitarius qualis eſſe debeat 245.b
monacha à carnis tentationibus liberatur, in alterum id petentem refuſis 21.a
monachi inſignes virtutes. 59. a. 248. b. pudicitia ſumma. 28. a. monaſticam veſtem tegentis pia calliditas 27.a
monachi inſolentis terribilis caſus 136.b
monachi rebellantis caſtigatio 60.b

mona-

monachum victu & amictu contentum eſſe debere. 112.a
monachum ſuo habitu monaſterio vti debere 137.a
monachi præclarè inſtituuntur 243.b
monachi duo pilis contexti 21.a
monachi 900.vno die occiſi à piratis 30.a
monachi Origeniſtæ 247.a. Neſloriani 247.b
monachi & Clerici mali, ficibus malis comparati. 46.a
monachi quibus rebus iiuare debeant epiſcopos. 299. a
monachi etiam Regi ut placeant, innocentem affligunt. 296.b.297.b
monachorum bona inſtitutio 60.b
monachorum preces quanti faciendæ 217.b
monachorum carnes edere volentium horrenda mors. 137.a
monachorum duo millia interſunt exequiis D.Martini. 86. b
monachorum vita ſanctiſsima 166.b
monachorum habitus peculiaria 312.a
monachorum priſcorum exercitationes 311.a.b
à monachorum conſuetudine fœminæ amouendæ. 296.a
monachis à rumoribus abſtinendum 126.a
monachis quàm neceſſarii ſacri codices 124.a
monachis fugienda ſummoperè 23 a.b
in monachis ſingularis reuerentia S.Eligii 204.a
monaſtica vita, Apoſtolica 18.a
monaſticæ vitæ encomium 194.a
monaſtica exercitia & labores 271.a
monaſticus habitus indui iubetur per viſionem 189.b
monaſterium Sanctæ Cæciliæ perantiquum Coloniæ. 230.a
monaſterium non dormientium 272.b
monaſterium in Graſca conditur 228.a
monaſterium Sanctæ Mariæ ad Gradus, conſtruitur. 226.b
monaſterium S. Quintini 68.a
monaſterium in Saleuelt 227.b.228.a
monaſterium Sigebergenſe 227.a.b.229.b.230.b.240.a
monaſterium S.Valerici 61.b.64.a
monaſterium Heleni mulieribus fas non fuit ingredi. 311.a.b
monaſterii à B.Martino ædificati magna vitæ aſperitas. 80.b
vt monaſterii pauperis regimen B. Godefridus ditioris prætulerit 60.b
monaſterio S.Trudonis donata 179.b
monaſterium orandi cauſa rex frequentat 26.a.b
monaſteria innumera in Galliis 104.a
monaſteriorum S. Trudonis & Floriacenſis initia. 177.b
monothelitarum hæreſis graſſatur 168.b
vt ad Montenſe monaſterium corpus Engelberti archiepiſcopi Colonienſis delatum ſit 47.b
morbum impetrat à Deo S.Aldegundis, ad purgandam ipſius ante obitum animam 98.a.b
morbidus ad uocem S. Malachiæ ſanatur, conſtituiturq; epiſcopus 33.b.34.a
morbis multis affectus miraculosè ſanatur 52.b
morbidi, Miſſa celebrata aquaque benedicta ſanantur. 42.b
morituros inuiſunt Sancti 277.a
morientem fame non paſcere, occidere eſt 211.a
mors ſubita ſe non corrigentis 23.b
mors præclara S.Eliſabeth. 146.b.147.a.S.Eligii. 316.a. D.Andreæ apoſtoli. 198.b.B. Martini epiſcopi 86.b
mors aliis reuelata. 46.b.prædicitur 7.b
mors ob oculos perpetim ſtatuenda 212.b
mors ſanctis deſiderium, & vita patientia 124.a
ad mortem vt ſe prępararit S. Radbodus. 197. a item S. Hubertus epiſcopus 16 a
mortem intentantis diuina ultio 258 b
contra mortem ſubitaneam remedium 117 a
mortui excitati 8 a.19.a.34.a.80.b.103 a.109.b.110.a. 111.b.127.b.147.b.192.b.193.a.229 b.256.a.280.a
mortui corpus miraculosè integrum 149.b.150.a
mortui corporis miracula 133.b.147.a
mortuus interrogantis voci reſpondet, ſeq; quieti reddit. 279. a
erga mortuos ſepeliendos ſtudium 29.b.125.a
mos proficientium 15.a
mos veterum, præclarorum virorum geſta literis mandandi 57.b
mulier, res impudens & temeraria 280.b
mulier ſterilitatem vteri ſui oratione pellit 270.b
mulier 15.menſes & dies 20. partum geſtans, S. oratione parit 33.b
mulier à fluxu ſanguinis miraculosè liberatur 34.a
muliebrem habitum in virilem commutans, virorum monaſterium ingreditur S.Eugenia. 311.b.312.a.monachis præficitur. 312.b. ſolicitatur ad concubitum à Melanthia. 312 b
mundi perfectus contemptus 75.a
mundi typus, Aegyptus 303.a
mundum contemnendum, Angelus per viſum docet. 140.b
munera oblata diuinitùs diſsipantur 158.a
mumonia Hiberniæ pars. 29.b. eius rex à fratre ſuo regno pulſus.ibid.
murus loquitur 32.b.33.b.51.a.125.b. confitetur, ſumit Euchariſtiam 33.b
S.Mygdonius martyr 321.b

N

NAmatius Aruernorum epiſcopus 20.a
Natalis Chriſti feſtum maximum 321.b.322.a
naturæ humanæ exaltatio 153.a.b
nauis non ſine miraculo ad litus reiecta 159.b
Nectarii archiepiſ. Conſtantinop. narratio de S. Theodoro martyre 71.a
in neceſsitate requirendus Deus 35.b
neemias Duenuaniæ epiſcopus 33.b
Nicephorus Patriarcha 21.b.22.a
nicephori Rom. Imperatoris mors 21.b
nicena ſecunda Synodus 296 a
nicetius epiſcopus Lugdunenſis 120 b
nicolaus Sfrondratus, epiſcopus Cremonenſis 94.a
S.Nicolai Myrenſis epiſcopi vita 254.b
S.Nicolai oſſa oleum ſtillant 63.b
nicolai monachi Sueſsionenſis, de vita S. Godefridi Ambianenſis epiſcopi 57.b
nicomediæ 20000.martyrum 323.a
S. Nicoſtrati martyrium 53.a.cum ſeq.
nigellus Hyberniæ archiepiſcopus adulterinus. 31.a.b
Nobilis uolens proſtituere ob inopiam filias, vt a S. Nicolao iuuetur 255 a.b
nobiliſsima puella dat ſe vitæ monaſticæ 234.b
nobiliacus pagus 38.a
noctibus ſacram inuiſit ędem S.Homobonus, eique ualuæ ſponte ſe aperiunt 94.b.95.a
nocturnæ laudes antiquitùs à Chriſtianis decantatæ. 321.a
nomen Chriſti quid præſtet 305.b
nominis impoſitio 88.b
nominis inditi præſagium 6.b
normundus Normannorum rex 138.b
nouiomi monaſterium conditur 207.b
nouigenti monaſterium D. Virginis 60.a
Nubes miraculosè hominem ſequitur 245.a
numeroſus cāt⁹ apud priſcos Cſtiano monachos 311.a b

O

Obedientia, etiam quæ ſupra vires ſunt, præfert. 197.a
obedientiæ effectus 194.b
obedientiæ meritum 75.a
obedientiæ præclarum meritum 157.a.b
obedientię & inobedientiæ diuerſi effectus. 156 b
obedientiæ & humilitatis inſigne exemplum. 59.a
obiurgatione ſui gaudet S. Plato. 295.a
ab obiurgatione non ceſſandum 155.b
oblatio cereorum ad ſepulcra. 4 a. 18.a.51.a. item ad locum martyrii 55.b
obtrectator martyris contumelioſus diuinitùs punitur 50.b.item epiſcopi.31.b.35.a.item maledicus & maledica 31.a.35.a
obtrectatoris diuina vltio 92.a.112.b
occiſi hominis & cæcitati ſtupendum miraculum 78.a
ocioſos ſermones vt vitarit B Godefridus 63.a
oculus Dei omnia intuens, metuendus 213 b
odii quanta pernicies 211.a
odo Abbas S.Criſpini,& S.Odonis primi abbatis Cluniacenſis vita 131.b
Odo in clerum tranſit 131.b.132.a. parentis precibus à Deo impetratur. 132.a.mira eius erga S.Martinum deuotio. 132.a.patiẽtia.134.a.viuit ſolitarius.132 b paupertas & humilitas eius. 132.b.134.a.exhortationes.132.b.fit monachus Gigniacenſis. 133.b fit abbas Gigniacenſis. 134.b.cedit monachorum improbitati,& abit Cluniacum. 135. a. mira eius in pauperes benignitas.136.a.b.humanitas.135.b. 136. a. datur ei negocium reformandi monaſteria. 136.a. miracula eius.133.a.&c. munitus Euchariſtia ad Chriſtum abit. 139.b
odonis monachi vita ſanctiſsima 59 b
odor ſuauis ad exanime corpus 195.a
odor ſuauiſsimus ad reliquias S. Othmari 114.b
officium hominis 79.b
officium Iudicis 313.a
officia Cleri 130.a
oleo benedicto adhibito, infirmus miraculosè ſanatur 81.b.84.b
oliuerus Lincolnienſis epiſcopus 133.b
omnium Sanctorum celebritas 36.a.b
Ongendus Danorum rex 45.a
operum merces in cælis 191.b
oratio cum eleuatione oculorum ad cælum & ſuſpirio 308 b
oratio plena lachrymis 61.a
oratio ad S. Platonem 298.a
oratio Ioſeph ad fratres ſuos 268.a
orationis vis. 22.a 55.a.30.b.31.a.61.a.67.a.85.b. 86. a.93.a.b.102.a.b.103.a. 146.a. 156.a. 169.b.245.a. 252.a.290.a
orationis & ieiuniorum mira inſtantia in B. Martino 86.a
orat genibus in nuda humo ad eruptionem ſanguinis defeſſis S.Edmundus 118.a.b
orantis corpus ſurſùm allatum 22.a
30 Oratores cum S.Catharina congrediuntur & vincuntur. 186.a.cum ſeqq.item in igne illæſi animas reddunt 186.b
oratores notati 194.a
orbis deſcriptio, Auguſti edicto inſtituta, cur neceſſaria fuerit 306.b
oratorum & ſophiſtarum ſtudium 293.b
ordinem ſuum relinquentium quantum periculum 46.a
ordines ante legitimum tempus ob perſonæ conditionem collati 29.b
S.Oreſtis martyrium 282 a
origeniſtæ, Neſtoriani, & Arriani muliì 253.a
ornatum contemnens, diuinitùs ornatur 243 a
Oſtijs clauſis Chriſtus ad diſcipulos intrauit 300.a b
oſdagus epiſcopus Hildeſemenſis 150.b
S.Othmari abbatis vita & miracula, tribus libris deſcripta 112.a
otho III.Imperator 151.a.b
otto Henrici Saxoniæ ducis filius 44.b

P

Pacificus, vndè originem ducat 3.a
pactum hominis cum Deo 109.b
paganos conuertendi deſiderio feruet S. Vuillibrordus 41.b
palatinus Comes dat S. Petro montem Sigebergenſem 227.a
palatinus Comes monachus factus deficit, vaſtatque ditionem S. Annonis, vndè in amentiam verſus. 258.b.259.a
palatium monaſterium à quo conſtructum 157.a
palæſtra diuinorum certaminum cuiuſmodi ſit 50.b
pamphylia vndè ſic dicta 53.b
pallii epiſcopalis vſus.32.a. ſolennis petitio ſeruanda 32.b
pallium quanti fecerit S. Malachias Hyberniæ epiſcopus 35.b.36.a
Panegyrim quid efficiat 298.b
panis faſtidio laborans, ad reliquias ſacras eius deſiderio corripitur 115.a
panes in eleemoſynam diſtribuenti, alii diuinitus redduntur 94.b.95.a
panes & ceruiſia aucta diuinitùs 157.b
Papæ reuerentia ſumma exhibita 45.b
paralyticus votum facit, & ſanatur 50.a
paralyticę diuinitus ſalus reſtituta 43.a
parentes precibus filium impetrant. 165.b. Item eleemoſynis & precibus 58.b
parentibus adoleſcens à Deo vocatus vt obtemperare non debeat 155.a
paricida diuinitùs punitur 223.b
pariſiis virginum cœnobium conditur 203.b.incendium 204 a
paros inſula capreas alit admirabiles 76.a
paſchatis ſolennitas 109.b.166.b
paſchalis Pontifex 63.b.66.a
S. Paſchaſia quibuſdam apparet 4.a
paſtores quales ſuis eccleſijs præfecerit San. Nicolaus 256.b
S. Patapij vita 261.a
patientiæ conditiones.123.b. exempla. 9. a. 14.b.25.a. 42.a.144.a.170.a.179.a
ad patientiam, Chriſti exhortatio, item promiſſio ad proſperitatem priſtinam conſequendam 9.a
patris filiam contemnentis diuina pœna 52.b
patrem inuitantem ad mundana non curat San. Trudo 174.b
patres antiqui quanti fecerint B. Mariam Virginem. 26.b.cum ſeqq.
S.Patritius Hyberniæ apoſtolus 35.b
S. Patrocli abbatis vita 140.a
patronorum eligendorum è Sanctis, conſuetudo Chriſtianorum 141.a
S. Paulinus Treuirenſis epiſcopus capite cæditur 131.a
S.Paulini encomium 82 b
paulus Patriarcha Conſtantinopo. 181.a
paupertatis ſtudium. 8.a.amor inſignis 31.a177.b & ſeqq.
paupertas voluntaria. 228. b. eius quàm ſtudioſus

S. Nicolaus 257.a
ad paupertatem ſe deiectam vt tranquillo animo acceperit S. Eliſabeth Hungariæ regis filia 144.a
pauperem ſpiritu eſſe, quid ſit 2.b.3.a
pauperem querentem audiendum, egregium exemplũ declarat. 45.b. item viduæ, ibidem.
pauperes vt alere poſſet, ieiunat S. Domna 319.b
pauperes vt miro ſtudio complexus Sancto Trudo 174.b
pauperes 900, alit quotidiè præſens S. Eliſabeth. 143.b
vt in pauperes eadem pecuniam ſuam diſtribuat 543.a
pauperibus collatum beneficium miraculosè compenſatur 42.b.204.b.205.a
pauperibus diſtribuenda, omnia ſua epiſcopo exhibet S. Domna Chriſtiana facta 319.a
pauperibus omnia ſua dat diues S. Anaſtaſia 309.a
in pauperes aurum conferendum, diuinitùs datur. 205.a.218.a
in pauperes mira epiſcopi abiectio. 125.a. benignitas. 189.b.196.b. omnia conferuntur 188.a
pauperrimi etiam vt poſſint præſtare eleemoſynam, 72.b.211.a
pauum ſylua 37.b
pax Chriſtianis datur ab Antonino Pio 313.b
peccatoris humilis & ſuperbi diſcrimen 303.b
peccatum non cenſendum, ad quod patradum vis infertur, non voluntas impellit 308.b
peccati defenſio quàm inuiſa Deo 303.b
peccatum nè ſciens admittat, mauult ſe in rogum ardentiſsimum coniicere B. Edmundus epiſcopus Cantuarienſis 119.a
Peccatum non eſſe, niſi voluntarium 286.a
in peccatum lapſo ut continuò ſurgendum 211.a
peccato commiſſo exultare, deteſtanda lætitia 304.a
peccata confeſsionis niueo amictu tegenda 303.a
peccata ſibi remiſſa vt diuinitùs cognouerit San. Eligius 201.b
ob peccata admiſſa dolor 599.b
pecuniæ contemptus inſignis 318.b
pecus indomitum ſubitò manſueſcit 178.a
pedibus nudis epiſcopus ad eccleſiam ſuam intrat. 62.a
pedibus ſiccis ſuper mare ambulatur 219.b
S. Pegaſii martyrium 12.b.& ſeq.
peierantes puniuntur 7.b.218.a.218.b.219.a
peierantes per manus impoſitionem confiteri coguntur 100.a
periurus & pſidus Chriſtianus diuinitùs punitur 79.a
peregrinatio ad SS. ſepulcra 7.a
peregrinationis ad terram ſanctam fructus 256.a
in peregrinos & pauperes humanitas 202.b.204.b. 206.a.225.a.b
perfidia & cæcitas Iudæorum 260.b
peronæ monaſterium S. Andreæ à quo extructũ & dotatum 94.a
perſecutio Chriſtianorum ſub Valeriano & Galieno 314.
perſecutio Diocletiani & Maximiani 304.a
perſecutio in Catholicos ob imaginum honorem vehemens 317.b
perſecutio Maximiani 318.b
perſecutione Diocletiani anguſti carceres, ob multitudinem captiuorum Chriſtianorum 308.a
perſecutiones in Chriſtianos 76.b.103.b.105.a.107.a 257.a.289.a
perſeuerantiam quæ faciant 200.a
pellis ſæua 9.a
petrus epiſcoporum princeps 31 b
petrus Hieroſolymæ epiſcopus 252.a
S. Petrus martyr 322.b
S. Petri epiſcopi Alexandrini martyrium 184.a
SS. Petri & Pauli Apoſtolorum feſtum 167 b
Phileas epiſcopus Cæſareenſis 289.b
philemon martyr mirè baptizatur 292.a
philemonis martyrium 288.b.292.a
philippus ex præfecto epiſcopus Alexandrinus 313.b
Philippus Francorum rex. 60.a.61.b
philippus Sueciæ Dux, Federici Imperatoris filius. 44.b
S. Philogonius ex patrono cauſarum, epiſcopus factus 298.b
S. Philogonij dies. 298.b.& de eo Chryſoſtomi cócio. ibidem. quandò epiſcopus factus 299.a
philologi dicendi libertas 13.b.14.a
Philoſophi ocioſi taxati 194.a
philoſophos cognoſcere Deum, ſed relabi in errores maiorum 284.b
S. Piationis martyris inuentio 208.a
pictauienſium & Turonenſium contentio de retinendis B. Martini reliquiis 87.a
picturam tacentem in pariete loqui 69.b
pietas vera quę 75.a
pietatis vis 3.a
pipinus Dux 41.b
pipinus fit rex Franciæ 89.b
pipini regis liberaliſsimum munus erga monachos 112.b
piſcationis Apoſtolicæ inſtrumenta 198 b
piſces capiuntur præter ſpem, iubente Malachia 34.b
plagæ pro Chriſto illatæ 24.b
platonis laus 286.a
in S. Platonem oratio funebris San. Theodori Studitæ 293.b
plumbum martyris corpori infuſum non lædit, ſed alios perimit 289.b
pluuia ſubitò impetrata 55.b
pluuia oratione impetratur. 93.b. item meritis Sanctorum & B. Godefridi. 61.a. certo tantùm loco miraculosè decidit. 252.a. ſigno crucis cum imprecatione, auertitur 118.b
poculi benedicti vis 33.b
pœna Ducis nolentis orare ad ſepulcrum S. 7.b.& ſeq. a
pœna inobedientiæ 137.b.156.b.148.a
pœna irreuerenter tractantis lectum ſancti viri 218.b
pœnam pecuniariam delinquentium ut auerſatus Sanctus Hugo epiſcopus 125.a
pœnitentis inſigne exemplum 27.a
pœnitentia quemadmodùm peragenda 299.b
pœnitentiæ & confeſsionis vis 54.a
ad pœnitentiam peccatori redeundum 212.a
pœnitentia peccata expianda 303.b
à pœnitentia agenda temporis breuitas nequaquàm debet reuocare 299.b
pomorum benedictorum vis 34.a
pomorum genus ſingulare 201.a
pontificis ſummi authoritas 32.a
pontigniaci encomium 119.b
populus Alexandrinus mirè celebrat Chriſti virtutem 265.a
porphyrio cum 200. militibus ad fidem conuerſus, cũ iiſdem interficitur 186.b.187.a
portarum ſpontanea apertura 21.a.b
S. Portiani abbatis vita 573.a
potus & cibus diuinitùs præbentur 55.a
præcepta Dei non ſeruantium plagæ 211.a
prædeſtinatio 46 a

predicandi

prędicandi ſtudium ingens 41.b. 42.a. & ſeqq. paſſim
Præiectus epiſcopus & martyr 7.a
prælatis alia, alia ſubditis curanda 15.a
præmium cuique ſuum pro merito in cælis tribui 108.b
præmia impiorum & iuſtorum 161.a
præſentia exempla quantùm proſint 18.a.b
præſes, nolens audire rogantem pro damnato, diuinitùs punitur 25.b
precatio ad Deum pro virginitatis conſeruatione 26.b
precatio S. Barbaræ 213.a
precatio S. Euſtratii 285.b
precatio inſignis ad matrem Virginem 5.b
precatione ſanatur inſania 23.b
preces & votum S. Annæ, matris D. Virginis, pro impetranda prole 152.a
precum Canonicarum diligens obſeruator S. Hugo epiſcopus 126.a
precibus S. Danielis Stylitæ Leoni Imperatori filius impetratur 273.a
precibus epiſcoporum communibus ſtatuæ gentilium corruunt 281.a. Vide reliqua, de oratione
precibus & canticis noctes dieſque inſumunt monachi priſci 311.a.b
precibus & ſigno crucis eruca fugata 23.b
precibus & ſigno crucis morbi pelluntur 34.a
presbyteri ſingularis ordinatio 273.b
principum priſcorum & Chriſtianorum religio erga SS. reliquias 18.a.18.b
priſcillianus hæreticus occiditur 85.b
priſcorum Chriſtianorum deuotio 183.b
priſcorum monachorum exercitationes 311.a.b
problanus epiſcopus Bituricenſis 69.a
prodigia admiranda 92.a
proficientium mos 55.a
promiſſa non ſeruantis pœna 33.b
prophetia S. Antonis 232.a
prophetia S. Vuillibrordi 43.a
proſtituere volens filias ob inopiam, vt à S. Nicolao iuuetur 255.a.b
protas & Hyacinthus philoſophi 311.a. Chriſtiani & monachi facti 312.a
protas & Hyacinthus plectuntur capite 314.b
proiectorum quatuor martyrium 293.b
B. Prudentius epiſcopus 5.b
Pſallentium dæmonum voces 55.a
Pudicitia per vim tentata in martyribus, ſuppliciũ fuit illis, non peccatum 308.b
pudicitiæ adoleſcentis puella inſidians, qua arte repreſſa ſit 317.b
pudicitię ſuæ inſidiantem heram ſuam, quàm egregiè ſuſtineat Ioſeph 269.b
pudicitiæ inſigne exemplum 121.a
pudico adoleſcenti conſortium fœminarum uitandũ 155.a
puellæ mirè deceptæ à Gottho, hiſtoria breuis & elegans 105.a. vſque ad 106.b
pueritia præclara S. Cuniberti 87.b
puer Ieſus S. Edmundo apparet 317.a
puer miraculosè à maris periculo liberat. 109. & 111.a.
in mari miraculosè conſeruatur 165.a
puer octo annorum monaſterio traditur 223.a
puer à poteſtate dæmonum S. uirtute eripitur 22.a.b
pueri indoles præclara 29.a. inſignis pietas 26.a. virilis prudentia 7.a
34 pueri ſimul die Paſcharis editi, & ſcholaribus ſtudiis & diuinæ ſeruituti mancipantur 209.a
pugna humilitatis & charitatis 279.b
pugnæ & certamina Sanctorum 181.a
purgatorius ignis 199.b

Q

Qvadrageſimę inſignis commẽdatio 71.b. & ſeq. a
quadrageſimam vt exegerit S. Laurentius archiepiſcopus 101.b
quarti Capuani pietas 5.a
quinquennis induit habitum monaſticum 58.b
S. Quintiani primò Ruthenæ, deindè Aruernę ciuitatis epiſcopi vita 92.b
quintilianus abba. 203.b
Sancti Quintini corpus non ſine miraculis inuenitur 208.a
quotidiana exercitia S. Eligii 203.a

R

Rabani archiepiſcopi reliquiæ transferuntur 331.b
rabidus canis flatu hominis extinguitur 293.a
rachodus Nouiomenſi Eccleſiæ præſidet 60.a
radbodus Friſonum rex 41.b. 42.a
S. Radbodi Traiectenſis epiſcopi uita 196.a
radulphus Rhemorum epiſcopus 66.b
rationes eorum quæ Chriſtus paſſus eſt 161.a
Recuſantium epiſcopatum exempla 30. b. 31. a. 37.b
redeuerus vicus Baiocenſis regionis 8.a
refractarii puniuntur 214.a
reinaldus Rhemorum epiſcopus 60.a
rex uiolator pacti à S. obiurgatur, orbatorque lumine 35.a
regis impii exemplum 29.b. 30.a.b
regis triplex vnctio 149.a. inſignis & Chriſtiana reſpõſio ad legationem à Tyranno factam. ibid.
regina ex partus difficultate moriens, oratione S. Leonardi ſanatur 38.a
reginæ memorabile exemplum 83.b
reginæ S. Cuniberti matris pietas 87.b
regni exitium, Rex puer 296.b
rei, duo, pietate epiſcopi, à morte liberati 233.a.b
in religione qualis concordia admittenda 297.b
religioſorum & ſacerdotum honos 45.b
reliquiæ S. Anaſtaſiæ Conſtantinopolim tranſportatæ 310.b
reliquiæ à priſcis patribus diligenter quæſitæ, & religiosè compoſitæ 302.b
reliquiæ ſacræ cum magnis miraculis inueniuntur 208.a
reliquiæ ſacræ cuſtoditæ à lupo 149.b
reliquiæ ſacræ hominem à læſione conſeruant 56.b
reliquiæ ſacræ per Angelum allatæ 7.a
reliquiæ Sanctorum quàm precioſæ 281.a
reliquiæ S. Theodori miraculis clarent 318.b. religiosè translatæ, ibid.
reliquiæ Sanctorum pignora ſalutis 300.a
reliquiæ, theſaurus bonorum, fons miraculorum, corroboratio animæ & corporis 310.b
reliquiarum capſa magno miraculo per mare defertur 267.a.b
reliquiarum contactus 69.b. puluerem in loculi ſuperficie quanti antiquitas fecerit 69.b
reliquiarum contactu ſanitas reſtituitur 47.b
reliquiarum cultus 77.b. 88.b
reliquiarum honor 7.a. 18.a. 64.b
reliquiarum neglectus in viſione, ut egregiè punitus 233.b. 234.a
reliquiarum ſacratũ contra tẽpeſtatem remediũ 121.b
reliquiarum theca miraculosè aperitur 230.b
reliquiarum thecæ impoſitum linteum ſudat 247.a

& cuius efficaciæ ille ſudor fit. ibid.
reliquiarum veneratio 70.a
reliquias priſci Chriſtiani reuerenter habent 322.b
reliquiarum vis miraculoſa 301.a
circa reliquiarum tranſlationem miraculum 69.a
reliquias religioſè condunt Chriſtiani 307.b
reliquias ſacras quanti fecerit B. Godefridus 63.b
reliquias ſacras temerario auſu inſpicientes, diuinitus puniuntur 150.a
ad reliquias ſacras miracula 7.a. 20.a. 43.a. 63.b. 64.b. 88.a. 122.a. 193.a. 303.b
erga reliquias SS. veterum ſtudium, veneratio & cæremonia 20.a. 40.b. 64.a.b. 77.b. 100.b. 274.b. 293.b
reliquiis S. Chyſogoni magnam præſtat reuerentiam S. Anaſtaſia 307.b
reliquiis ſanctorum angeli honorificè adſunt 281.b
reliquiis ſanctis quàm reuerenter occurrerit S. Anno. 238.a
de reliquiis vt præclarè ſenſerit antiquitas 248.b
in reliquiis ſacris inueniendis, mirum S. Eligii ſtudiũ 208.a
pro reliquiis precium extorquentis, pœna 218.b
remaclus Tungrorum epiſcopus 181.b
S. Remaclus monachum profitetur, eique S. Theodardus ſuccedit 177.a
remedium contra mortem ſubitaneam 117.a
remedius epiſcopus Colonienſis 88.a
B. Remigius epiſcopus 37.b. quid à Franciæ regibus petierit. ibidèm
remigius Rhemorum archipræſul. 177.b
remiſsionem plenariam duobus modis fieri 48.a
repentina mors conuicia facientis 41.a
res grauis & impudentiſsima, amor 312.b
res impudens & temeraria, mulier 280.b
rerum etiam neceſſariarum contemptos 43.b
reſurrectionem corporum negantes, notari 129.a
rerum labentium contemptus 281.a
retrò reſpicere, quid ſit 213.b
reuerentia & luctus Bathildis reginæ erga corpus S. Eligii 216.b. 217.a
Rhato Argentinenſis epiſcopus 43.b
rhegienſis oppidi eccleſia S. Maximi 193.a
in rhegienſi caſtello, B. Albini templum à quo conditum 192.b
rhemorum vrbs 37.b
in Rheni vrbes magna ſæuitia 129.b
rhetorum mos 5.a
Richardus cardinalis & Apoſtolicus legatus 61.b
riſus. S. Malachiæ 37.a
ritus Baptiſmi, quæ'ue hunc antecedant 319.a
riuulus ſubitò in fluuium excreſcit 34.a 37.a
Robertus, ſeu Rodobertus, epiſcopus Pariſienſis 219.a
robertus Flandriæ comes 64.b
rogationum ante Domini aſcenſionem uſus antiquiſſimus 93.a.b
rodegaudus Metenſis epiſcopus & fundator Gorzienſis cœnobii 180.a
romæ templum æternum corruit, naſcente CHRISTO 305.a
romana monarchia, CHRISTO naſcente, confirmata 306.b
rom. epiſcopus Cornelius 314.a
S. Romani martyrium 128.a. eiuſmodi encomium ibid.
romani Imperii dominatione temeritas Iudæorum repreſſa 306.b
rom. Pontifici cura omnium demandata 88.b
romanæ Eccleſię conſuetudinum authoritas 29.b
romanæ leges & Eccleſiaſticæ conſuetudines à S. inter barbaros introductæ 30.b
romanorum exercitus à Bulgaris cæditur 20.b
ropertus abbas Salopienſis 18.b
rotæ, fractis cruribus, Comes imponitur 49.b
Ruſticus Ancyræ adminiſtrator 40.b
ruſticus miraculoſè à ſuſpendio liberatus 39.a
ruſticorum in Galliis error 81.a
ruthuualdus epiſcopus Moguntinus 130.a. 131.b

S

SAncti Sabæ vita 241.b
S. Sabæ charitas inſignis erga æmulos ſuos 247.a
S. Sabę epiſtola ad Imperatorem 251.a
S. Sabæ prophetia & prædictio 250.a. 251.b
ſacerdotii dignitas ſeu excellentia 81.b
ſacerdotii ſolidiſsimæ radices 255.a
ſacerdotis pium exemplum 7.a. pius zelus 29.b
ſacerdotis cuiuſdam temeritas diuinitùs punita 47.b
in ſacerdotis percuſſorem diuina vltio 42.a
ſacerdotes & monachos hæretici perſequuntur 251.a
in ſacerdotes noſtrorum temporum 230.b
ſacerdotibus quantùm detulerit Henricus Imperator 224.b
ſarcophagus longior diuinitùs redditur 43.a. diuinitùs motus 4.a
ſacra Biblia vt veneratus S. Edmundus 218.a
ſacramentariorum hæreticorum ſpecioſum exemplum 34.b
inter ſacramenta uiſio cæleſtis ignis 237.b
ſacri loci honor 7.b
ſacra loca nudis pedibus inuiſit beatus Godefridus 67.b
ſacra loca Romæ epiſcopus frequentat orationis cauſa 32.b
ſacrificanti in mari balæna tanquàm inſula ſubſternitur 309.b
ſacrificant ſacerdotes corpus & ſanguinem CHRISTI 303.a
ſacrificium quàm deuotus ſemper obtulerit S. Anno 233.a
ſacrificii Miſſæ, & veri corporis Chriſti in Euchariſtia, præclarum D. Andreæ teſtimonium 197.b
ſacrificii oblatio pro defuncto 36.b. miraculum 233.a
ſacrificio etiam à miniſtro animæ exhibenda puritas 35.b
ſacrificantis pietas & deuotio 62.b
ſacrificantis capiti columba inſidet 88.a
ſacrificanti pro anima, mortuus ipſe appàret, uindictamque celerem in ſuos percuſſores prædicat. 48.a
ſacrificaturi aqua, cæcus illuminatur 231.a
ſacrilegi puniuntur 43.a. 81.b. 82.a. 150.a. 218.b
ſaliua vulnus ſanatur 157.a
ſalomon epiſcopus Conſtantienſis 314.a
ſaluius epiſcopus doctiſsimus 206.a
ſaluii, epiſcopi Ambianenſis, corporis translatio 64.b
ſalus animi præferenda corporis ſaluti 21.a
ſaluſtius Patriarcha Hieroſolymitanus 245.b
ſalutatio Angelica 1.a
ſamaritani Iulianum regem ſibi conſtituunt, & affligũt Chriſtianos 252.b
SS. Samonæ, Guriæ & Abibi martyrium 103.b. 106.b
de SS. Samona, Guria & Abibo, oratio Arethę archiepiſcopi Cęſareenſis 106.b
ſanctimonialium magnus numerus 218.a
ſanctus adhuc uiuens inuocantibus ſe, appàret, liberatque 258.b

ſanctus in Eccleſia vt quis reputetur, quæ requirantur 95.b
ſanctus poſt mortem appàret cæditque alterum 217.a.b.
ſanctum Platonem inuocat vitæ eius ſcriptor 298.a
ſancti appàrent viuis: Eugenia, matri in ſomnis 314 b
ſancti ceu ſtellæ conſolantur nos in nocte huius ſeculi 96.a
ſancti ciuitatibus ornamentum ſunt 323.a
ſancti, deſenſores noſtri 78.b. legati 70.a.b
ſancti honorandi & inuocandi 42.64.a.196.a.197.a. 230.a
ſancti imitandi 109.a
ſancti in cælos ſublati nos procùl uident 309.a
ſancti in cælum ſubuehuntur 298.a.b
ſancti in Deo viuunt 72.b
ſancti inuocati quid poſsint 106.a.108.b.122.a
ſancti laudandi 173.b
ſancti, luminaria à Deo accenſa 191.a
ſancti poſt mortem viuis apparent 23.a.38.b.48.b. uiuentibus auilio ſuo adſunt 310.a.b
ſancti quid præſtent hominibus 37.a.69.a. 78.b. 79.a. 181.a.253.b.298.b
ſancti, ſeruatores & præſides ciuitatum, quæ eorum reliquias conſeruant 302.b
ſancti ſoliciti de nobis ut ſint 181.b.281.b. 282.a
ſancti viuunt apud Chriſtum 314.b
ſanctorum authoritas in beſtias quanta 276.a.b
ſanctorum beneficia quibus ſtudiis promerenda 165.b
ſanctorum corpora, pignora ſalutis 300.a
ſanctorum geſta in ſcripta referri, quàm expediat 192.a
ſanctorum hiſtoria cur prædicetur 6.b. quid conſerat 28.b.53.b.277.a
ſanctorum interceſsio 17.a. 40.b. 105 b 230 a.301.b
ſanctorum interpellationes 26.a. defenſiones & uota ibid.
ſanctorum inuocationis vis 51.b. 52. a. 52. b. 53. a. 211.b
ſanctorum limina viſitare orandi cauſa 38.a
ſanctorum luctus 3.a
ſanctorum memorias celebrare, vſitatiſsimum S. Trudoni 178.b
ſanctorum merita 4.a.51.a.51.b. 52.a.220.a
ſanctorum patrocinia 40.b. 96.a. 105.b. 196.b.197.a. 229.b. 238.a
ſanctorum thecæ multæ fabricatæ à S. Eligio 205.b
ſanctorum virtutes imitandæ 191.b
de ſanctorum ope ac virtute priſcorum fides quanta 121.a. 121.b.122.a
ex ſanctorum memoria ciuitates illuſtres reddi 107.a
in ſanctorum hiſtoriæ detrectatorem 65.a.b
in ſanctorum honorem preces fuſæ quàm gratæ ſint 118.a
ſanctis quàm ſint cognitæ res noſtræ, & quid poſsint 139.a
ſanctos audire preces noſtras & pro nobis orare 230.b
ſanctos cur honoremus 195.b
ſanctos inuocantes exaudiuntur 147.b.253.b
ſanctos non ignorare res noſtras 70.a
erga ſanctos veterum ſtudium 217.a
per ſanctos dat Deus ſalutem 78 b
ſanguis ob frigoris acerbitatem à concionatoris digitis fluens 65.b
ſanguinis baptiſmus 186.b
ſanguinis profluuio liberatur mulier ad contactum veſtis S. Martini 85.b
à ſanguinis fluxu miraculosè mulier liberatur 34.a
ex ſanguine imaginis Chriſti miracula 73.b
ſapientia inſignis B. Gregorii 168.b
Sapores Perſarum rex Chriſtianos perſequitur 12. b. corruit, ibid. ad imperiū martyris mutus redditur, ibid. recipit facultatem loquēdi per martyrum preces 13.a. decipitur miſerè ibid. matri alapam impingit 14.b
ſaracenus ſanctum inuocans, exauditur 254.a
ſatellitis religioſa vita 20.b
ſaturninus Arelatenſis epiſcopus 131.a
S. Saturnini primi epiſcopi Toloſani, & martyris, hiſtoria 195.b
ſaxonia in prouinciam redacta, diuiſaque in octo epiſcopatus 57.a
ſaxonia vi epiſcopis ſit ſubiecta 57.a
ſaxones quibus olim moribus & inſtitutis uixerint 90.a
ſaxones occupant Britanniam 142.a
ſaxonum diſtractio 201.a
Sceleſti homines mirè à cęde deſtinata impediuntur 34.b. ſimile ibidèm eſt.
ſchola Babinbergenſis 224.a
ſcientia ſingularis quæ 3.a
ſcriptura diuina quid conferat 109.a
ſcripturæ in Catholica Eccleſia ſemper vſitatiſsimæ 96.a
ſcorpionibus martyres cæſi 53.a
Seculares Canonici mutantur in regulares 100.b
ſecularibus de ſtatu ſuo conquerentibus, & monaſticam vitam laudantibus, reſpondetur 124.b
ſeditio Ambianenſium 67.a
ſeditio Colonienſium erga Annonem epiſcopum 234.b
ſeditio grauis inter Eccleſiarum epiſcopos 249.b
ſenis feruor admirabilis 26.b
ſententia præclara martyris 163 a
ſententia in impios 213.a
ſenatores quatuor cum militibus trecentis occiduntur 14.a
ſeparandi à marito pia ratio 56.a
ſepeliendi ritus antiquus 17.b
ſepulcrum S. irreuerenter contactum, ſeipſum vindicat 26.a
ſepulcri S. terra ſanat 147 b.293.a
ſepulcrum S. Hilarii B. Gregorius Turonen. epiſcopus ſupplicaturus adit 121.b
ad ſepulcri S. tactum infirmus curatur 122.a
à ſepulcro S. Martini ſe impediri quàm moleſtè ferat S. Columbanus 159.a
è ſepulcro vox audita confirmat 293.a
ſepulcra SS. inuiſendi mos antiquiſsimus 285.b
ad ſepulcra SS. miracula 7.b.8.a.38.a.50 b.95.b.113.a. 121.a.140.b.147.a.b.151.b.217.b.219.a.240.a
ad ſepulcra Sanctorum ſuſpenſa ferrea vincula 38.b
ſepulturæ locum ut humilem & abiectum ſibi delegerit S. Gregorius Turon. epiſcopus 123.a
ſerenitas repentina redit non ſine magno miraculo 242.b
ſergius Papa 90.a
ſermo familiaris S. Eligii 213.b
ſermonis ſiue orationis vis magna 75 a
ſerpens in aurum mutatus, & econtrà 278.a
ſerpens immanis virtute SS. profligatus 6.a.8.a
ſerpentum fuga e loco 7.a. eiectio per orationem 23.b
ſeruitutis & libertatis æqualitas 19.b
ſeruire Chriſto, ſumma dignitas 19.b
S. Seruuli hiſtoria 301.b
S. Seuerinus Colonienſis epiſcopus, audit animam D. Martini

D.Martini in cælum ferri 87.a
ſeuerus Sulpitius humaniſsimè à B. Martino excipitur 82.b
ſexus nullum ad virtutem adſert impedimentum 312.a
Sibylla quid habeat de Chriſto 186.a
ſicardus epiſcopus Cremonenſis 95.a
ſidonius epiſcopus Moguntinus 131.b
ſifridus Moguntinenſis archiep. 44.b
ſigebertus Francorum rex 155.b
ſigeberti regis cædes 157.b
ſigebertus epiſcopus Moguntinus 195.a
ſigeuuinus Colonienſis archiep. 88.a.225.b
ſigiſmundus epiſcopus Moguntinus 130.a.131.b
ſignum Crucis in aere conſpicitur 227.a
ſignum Crucis in veſtibus hominum cernitur diuinitùs inſcriptum 294.a
ſignum Crucis penuario ſuo incluſum clàm habebant SS.Domna & Indes 319.b
ſignum crucis vt dæmones formident 3.b
ſigno crucis & precibus ingens incendium extinguitur 16.a
ſigna monaſtica 134.a
ſilentium damnoſum 3.a
ſilentium, iuſtitiæ cultus 29.a.b
ſilentium tempore Quadrageſimæ 59.b
ſilentii laus 136.a
ſilentii vt olim obſeruantiſsimi fuerint monachi 136.a. ad idem ſeruandum exhortatio 136.b
ſimeon eremita & monachus eximius 75.a. eiuſdē prophetia 75.b
ſimeon Metaphraſtes cuius diſcipulus 190.a
ſimeonis Metaphraſtæ patria 193.b. familia 194.a
in S.Simeonem Metaphraſtem, Pſelli oratio encomiaſtica 193.b
ſimilitudo elegans in impium iudicem 162.b
ſimoniaca hæreſis 207.a
ſimplicius Lemouicenſis epiſcopus 215.a
S.Simplicii martyrium 58.a
ſina mons à Chriſtianis habitatur, qui fugati & capti à tyranno 28.a
ſiſinnius Comes Diocletiani in perſecutione 308.a
Socratis ſententia de diis 307.b
ſolenniacenſe monaſterium conditur 203.a. eius ſitus 203.b
ſolennis dies S.Lucæ 36.a
ſolennis dies omnium defunctorum 32.b
ſolennior Miſſæ iubilatio natali Chriſti 306.b
ſolis radii ſuſtentant pallium 43.b
ſolitudo & anachoreſis quibus expetenda 20.b
ſonus campanæ miraculosè præreptus 214.b
ſophocles vt irriſerit deorum cultum 186.a
ſophronius Nannetenſis epiſcopus 159.b
Spaſticus ſanatur 62.b
ſpectaculum inſigne leonis 246.a.b
in ſpelunca S.Saba mire abſtinens degit 242.b
SS.Speuſippus, Eleuſippus & Meleuſippus 230.a
S.Spiridonis archiepiſcopi Trimmythuntis uita & certamen 277.a
S.Spiridonis congreſſus cum loquaciſsimo ſophiſta 278.b
vbi ſpiritus Domini, ibi libertas 32.a
in ſtatione columnæ voluntarium martyrium 272.b
Stauracius Imperator, Nicephori filius 21.b
ſtephanus archiep. Cantuarienſis 220.a
ſtephanus Hungarorum rex 262.b
Sanctus Stephanus non ſinit inflammari oratorium ſuum 175.b
Stephanus miraculis clarens 23.b
ſtephanus Papa 114.a
ſtephanus Tungrenſis epiſcopus 196.a
ſterilis fœmina, per baptiſmum conſequitur fœcunditatem 27.a
ſterili matronæ vt fœcunditas quæſita 157.a
ſtaminis vis, in quo recubuit S. 33.a.84.a
ſtulti hominis horrenda temeritas 101.b
Subita conuerſio inſignis latronis 228.a
cum ſubditis pax quærenda & ſeruanda 124.b
ſuffragia defunctorum 36.a
Siffridus antiſtes Mogūtinus 147.a
ſuffronius epiſcopus Moguntinus 130.a
ſummi Pontificis viſio 41.b
ſupplicium inſigne 23.a.b
ſupplicium inſigne in epiſcopi percuſſores 49.b
ſurdo miraculosè auditus reſtituitur 29.b.55.b.52.b.322.a
ſurdus idemque mutus ſanatur 113.a.369.b
ſus exanimata, miraculosè reſtituitur 110.b
vt Suſati tractatum ſit de pace inter Engelbertum archiep. Colonienſem & Federicum Comitem conciliãda 46.a.b
ſuuelme 47.b
Sycarus presbyter propheta 32.a
ſylueſter 6.a
ſyluius epiſcopus Toloſanus 196.a
ſyluanus Comes crudeliſsimus 290.a
S.Symphoriani martyrium 53.a
ſynodus. Vide, Concilium

T

TAracinarum Campaniæ vrbis mira ſtultitia. 4.a.b.
Tecla prima martyr 78.b
temeritas fratris cuiuſdam diuinitùs caſtigatur 39.b, item fœminæ 51.b
tempeſtas mirè ſedata 302. a.323. b. & ſeq. a 256. a
templum æternum Romæ corruit, naſcente CHRISTO 305.a
templum S.Anaſtaſiæ conditur 310.b
templum S.Crucis 321.b
templum S.Euphemiæ 189.a
templum S.Georgii extruitur, & quæ mira illic euenerint 227.a
templum D.Iacobi à S.Annone inſtructum 229.b
templum in honorem miraculi extructum 22.a
templum matris Dei in Paro pulcherrimum 75.a
templum S.Saturnini 196.a
templum D.Virginis apud Moguntiam, à quo extructum 195.a
templum vt à puero erectum cum voto 174.a. euerſum ab alio non ſine cæleſti ultione & miraculo. ibid.
templi conſtruendi locus admirabili ſigno declaratus 381.a.b
templi fores diuinitùs pateſcunt 97.b.379.a
templum deſtruens, cæcitate percutitur 310.b
in templum ingredientium ornatos habitus, egregium reſponſum S.Elizabeth 141.b
in templo nunquàm uiſus ſedere B.Martinus 82.b. vox cælitùs audita 180.a.b
templa in honorem SS. extruuntur 7.a
templa in honorem ſancti Saluatoris extruendi mos quandò inoleuerit 74.a
templa & monaſteria etiam olim fuiſſe ſumptuoſa & magnifica 56.b
templa in honorem martyrum Conſtantius extrui iubet 77.b
templorum amplitudo 69.b
in templis perpetuò eſt S.Matrona 53.b. cur non fabulandum 210.b
ad templa accedentes vinculis ſoluuntur 43.a
tentatorem viros ſanctos terra abſorbet 343.a

tenta-

tentationes cur immittat Deus. 210. b. iis non ſuccumbendum. ibid.
tentationes dæmonum multiplices 303.b
tentationes pernicioſæ ad inuocationem S. abiguntur. 51.a
tepor noſtrorum temporum 130.b
terræmotus 450 paganos opprimit 304.b
teſtamentum morientis 277.a
terribile Dei iudicium in contemptorem S. Malachiæ. 33.b
Tharaſius patriarcha 74.a
S. Theoctiſtes Lesbiæ vita 74.b
S. Theodorus apparet patriarchę 72.a
theodoricus comes de Cleuo 44.b
theodoricus Colonienſis archiepiſcopus 46. a cur depoſitus 44.b
theodorus Agrigenti epiſcopus 568.b
theodorus Monaſterienſis epiſcopus 44.b 46.b 48.b 49.b
S. Theodori martyris memoria cur in primo ſabbato ſanctorum ieiuniorum celebretur 71.a
S. Theodori martyris feſtum quotannis celebre 70.a
in S. Theodorum martyrem, oratio D. Gregorii Nyſſeni epiſcopi, qua eius martyrium deſcribitur 69.a
S. Theodori tyronis martyrium ex Simeone Metaphraſte. 70.b
SS. Theodote & Anaſtaſia miſericordiæ opera egregiè exequuntur 308.b
S. Theodote lætatur plagis filii ſui. 306.b cum tribus filiis in fornace reddit ſpiritum 310.a
Theodotus Meliſſenus iconomachus, epiſcopus fit Cõſtantinop. 22.a
theonas epiſcopus Alexandrinus multa perpeſſus à paganis 185.a
S. Theophanis tabernaculum in Sigriana. 23.a
S. Theophila. 323.a
theophilus Ro. Imperator auarus & iconoclaſta 24.b
S. Theophilus martyr. 323.a
theotychi martyrium 393.b
Thomas archiepiſcopus Cantuarienſis & martyr 49.a 119.a
S. Thomas mittitur ad Indos. 300.b lanceis confoſſus 301.a
S. Thomas piſcator 300.a
thuribulum priſcis Chriſtianis vſitatum 319.b
S. Thyrſi martyrium 288.b
S. Tiburtij uita & martyrium, 161.b cum ſeq. timor Domini 3.a
timothei archiepiſcopi Alexandrini narratio de miraculis S. Menæ martyris 77.b
titi monachi lucta aduersùs ſomnum 275.a
Tongrenſis ciuitas 177.a
tormentorum uaria genera 28.a
tormenta omnia in ſe paſſus S. Vitalis 19.b
Traianus Imperator 8.b
traiani Imperatoris in viduam pium iudicium 47.a
traiectum, caſtrum Vuiltenburg antiquitùs dictũ 89.b
traiectenſis eccleſia à Danis vaſtata 196.b
translatio S. Othmari 114. b 116. a D. Catharinæ in montem Sina 187.b
treuiri vaſtata 129.b
trinitas explicata, 162.a
de trinitate vt inſtitutus ſit S. Anno 234.a
triphyllius epiſcopus Callinicenſis 280.b
de S. Troiano Santonicæ ciuitatis epiſcopo, ex Gregorio Turonenſi 200.b
S. Trudonis presbyteri & confeſſoris vita 173.b à quibus olim ſcripta. ibid.
S. Trudonis translatio 180.b
turonum ciuitas vt liberata Auitiano Comite 85.a
turonenſis eccleſiæ laus 132.b
turonicæ ſedi aurea cathedra à Papa donata 122.b
turonenſes monachi ut prolapſi ſint 137.a

V

VAlantia caſtrum ut dirutum à Vualramo Duce 48.a
Valentinianus Imperator primò in fugam actus, pòſt in Maximum reuerſus, eundem interficit 87.b
Valentinianus Imperator vt diuinitus compulſus ſit aſſurgere B. Martino 83.b
S. Valeriani vita ac martyrium 161.a cum ſeqq.
vana gloria, uirtutum virus 29.a
Vanitas gentilium deorum irriſa. 314.b
vas dæmoni offerendum, ut ſufflauit S. Columbanus, rũpitur 560.a
vas vacuum ferè miraculosè effluit 42.b
vas vinarium penè vacuum, uino impletur diuinitùs 214.a 217.a
vates furioſus ſanatur precibus 33.b
vbera D. Barbaræ & Iulianæ excindũtur 225.a.b 223.a
S. Vedaſti translatio 288.b
Velatio ſanctimonialium non ſine lachrymis ab archiepiſcopo peracta 45.b
Venatio, meditatio belli 8.b
verbera vt ſibi infligantur, petit S. Plato 295.a
verina Imperatrix 55.b
veſtis à prunis non læſa 173.a
veſtis cilicina toti corpori admota 100.b 116.b
veſtis tactu cæcus illuminatur 230.b 231.a
vetius Pagatus martyr illuſtris 520.b
S. Victorię uirginis martyrium 301.a
victor Pontifex Goslariam uenit 224.b
victor Vangionum épiſcopus 131.a
victorinus Metenſium epiſcopus 331.a
victus cuiuſdam fœminæ 64.a 75.a
victus parſimonia 59.a 60.a
vigiliæ ad Sancti tumulum 26.a
uigiliæ & preces B. Eligii 203.a 204.b
uigilię Natalis Domini 122.b
uigiliæ per noctem totam ad defuncti corpus 17.a
uigiliæ prolixę 67.b 94.b
uigilandum ſemper contra uitia 174.a.b
uigilanti nocte quid agendum 210.b
S. Vigoris Baiocenſis epiſcopi uita 8.a
uincula & clauſtra portarum figura crucis rupta 22.b 23.a
uincula reorum apud eccleſiam rumpuntur 217.a.b
uindicianus Cameracenſis epiſcopus 94.a
uinum inter bibendum miraculosè augetur 43.b
uirga amiſſa miraculo reſtituitur 21.b
uirginitas cęleſti reſpõſo iubetur ſeruari 26.b nec morte aut blanditiis vincitur 19.a
uirginitatis encomium 301.b theſaurus 7.a priuilegiũ 150.b laus 26.b 84.a
virginitati petulãter inſidiantes, malè plectũtur 321.b
uirginitatẽ cõtra libidinoſos defendit angelus 221.a
uirginitatem quòd Chriſtiani ſectarentur, prohibere eos coniugia, calumniati olim ſunt ethnici 314.a
uirgo ad lupanar duci nec trahi poteſt, inſigni miraculo 286.a
uirgo martyrium ſitiens 262.a.b
D. Virgo inuocata, quid S. Edmundo præſtiterit 117.a 118.b
uirginis matrimonium recuſantis aduersùs parentes, conſtans & inſigne exemplum 93.b 96.b
uirginis pudiciſsimæ illuſtre exemplum 84.a.b
B. Virgini honor ieiunando & uiſitando ab archiepiſcopo exhibitus 45.b
virgines admonentur 84.b

à Virgi-

Virgilij lectionè viſio reuocat. 132.a
viride ſtagnum locus Abbatiæ deſtinatur 36.a
virorum inſignium hiſtoria cur literis mandetur 94.a
virtus Dei in Sanctis 8 a
virtutis uia ardua,& quibus mediis ad eam calcandam opùs 20.a
virtutis raræ exemplum 174 a
virtuti maximè propinquum vitium 312.b
virtutem probi etiam hoſtes admirantur 296.b
virtutes raræ S.cuiuſdam 37.a.b 38.a.b 39.a.b 202.a 204.a.206.b.207.a
vis & perſuaſio,duo contraria. 12.a
viſcera martyris incorrupta poſt multas hebdomadas. 51.b
viſio S.Hieronem confirmans & mutans 40.a ad eruendum è terra S.corpus 69.a oratorii & monaſteri cófectione admonens 35.b
viſio matris concipientis,& eius interpretatio 41.a
viſio terribilis,denuncians vrbis excidium 97.b 68.a
uiſio S.Trientem confert. 26.a
viſionis mirus effectus 52.a
uiſionem negligens punitur 217.a
uiſione præuia templum cum monaſterio extruitur. 22.a eiuſdem viſionis explicatio. ibid.
uiſione docetur Pontifex, quem debeat dare epiſcopū 169.a
uiſiones mirabiles 6.b 7.b 9.b 16.a 52.a 53.a 53.b.55.b 56.b
uiſiones de transferendis Sancti reliquiis 15.a
uiſionum effectus optimus 96.b
uiſu orbati,diuinitùs ſuſcepta fide reſtituuntur 28.a
uita duriſsima & mira patientia 290.b
uita Sanctorum contemplanda 92.b
uitæ Sanctorum cur à ſanctis patribus conſcriptæ 154.b cogniteq́ quid conferant 241.b
uitæ Sanctorum à quibuſdam negligenter ſcriptæ quid effecerint 194 a
vitæ finis bonus quanti faciendus 47.a
uitæ huius iter inter homines periculoſiſsimum 29 a
uitæ huius mala & incommoda 162.a
uita & patientia hominis,maximum miraculum 274.b
S.Vitalis martyris hiſtoria 19.b cum ſequen.
uitiorum omnium fontes 101.b
uiuera nobilis fœmina fit ſanctimonialis, & uiuit ſanctiſsimè 60.b
Vlpianus pontifex Capitolii 309.a
In uno qui offendit,omnium reus fit. 3.a
In una re geminum miraculum 26.a
Voluſianus 8.a
voromholt prædium 39.a & ibidèm monaſterium 39.b
uoluntatem propriam etiam bona ſtudia corrumpere. 294.b
uotum caſtitatis coram imagine D. Virginis ut S. Edmundus nuncuparit 117 a
votum continentię negligens,diuinitùs punitur 179.b
uoto nuncupato,infirmi reſtituuntur 50.a, b 51.a,b 52.a b 53.a
uoto nuncupato,mortuus reuiuiſcit 147.b
uoti uiolator caſtigatur diuinitùs 50.b 52.a
uox cęlitus lapſa 12.b 13.a 40 b conſolatur 10.a 19 a ad transferendas reliquias 94.a
vox monachi lachrymas ob ſuauitatem excutiens 59.b
S. Vrbanus Pontifex 58.b 161.a.b 163 b
in vrbibus verſari,periculoſum 288.b
de S.Vrſino primo epō Bituricenſi & confeſſore. 69.a
urſo imperatur 24 a 156.a 157.b
uſus Chriſmatis in Baptiſmo antiquiſsimus 322.a
B Vſmarus. 288.a
Vtoielas monaſterium 20.b
Vualafridi abbatis Augienſis de vita Othmari abbatis 112.a,item eiuſdem encomium. 113.b
Vualcandi epiſcopi Leodienſis encomion. 18.a
vualdetrudis ſoror S.Aldegundis uiá marito ſeparata, monaſticam vitam ſuſceperit 96.b viſio eius 98.b tumulus ibid.
S.Vualericus 282.a
vualramus Dux de Lymburg. 44.b 45.a
vulterus archiepiſcopus Eboracenſis 118.a
Vuedrkindus Saxo rebellis Carolo regi, & Chriſtianorum perſequutor 56 b 57.a baptizatur 57.a
S.Vueneſridæ uirginis & martyris uita 18. b cum ſeq. eiuſdem translatio Solopiam 20.a
Vueſſelus Magdaburgenſis archiepiſcopus 234 b
Vuigmodia 56.b 57.a
Vuilgiſus S. Vuillibrordi epiſcopi Traiectenſis pater. 41.a 43.b
S.Vuillehadi primi epiſcopi Bremenſis uita 56.b cum ſequentib.
uuillibaudus à Flauado tyranno occiditur 215.a
S.Vuillibrordus,alias Clemens 41.b 43.b
S.Vuillibrordus Romam uenit, ordinaturq́ue Friſonū epiſcopus 90.a
S.Vuillibrordi Traiectenſis epiſcopi uita 41.a cum ſequentibus.
S.Vuiuoci abbatis uita 39.a cum ſeqq.
vuitheriacum locus 19.a b
vulneribus 47 & amplius,à proditoribus interemptus Engelbertus Colonienſis archiepiſcopus, idq́ue nō ſine miſterio 47.b

Z

Zareas magus 311.b
S.Zrbinæ martyrium 91.b
Zelus Euangelium annunciandi in S.Lebuino 90.a
zelus inſignis in idololatras 133.b
zelus eximius B.Gregorii Turonenſis epiſcopi, in corrigendis aliorum uitiis 121.b
zelus S.Godefridi epiſcopi. 64.b
zeli moderatrix,ſcientia 37.a
zeno Imperator 275.b redit ad Imperiū,Baſiliſco pulſo. 276.b
zenonis militis pro pietate libera vox. 322.a capite cæditur. ibid. 323.a
zoilus pius presbyter 307 b
zonæ S.miraculum 51.b

FINIS.

ORATIO D. EPHRAEM DIACONI ECCLESIAE EDISSENAE, DE SANCTISSIMAE DEI MATRIS LAVDIBVS:

Quam nos idcircò primo loco menſis huius poſuimus cum ijs, quæ eodem authore mox ſequuntur, quòd in honorem matris D E I & omnium ſanctorum Martyrum, hodierna ſolennitas ante mille ferè annos celebrata eſt.

1. Nouēb. Vide quid tribuerint ſāctiſſ. Patres Beatæ Mariæ Virgini.

INTEMERATA prorſusq; pura, Virgo Deipara, regina oĩm, ſpes deſperantium, Dña mea glorioſiſſima, eademq; optima, ſublimior cælicolis, purior Solis radiis & ſplẽdoribus, honoratior Cherubin, & polyommatis (id eſt, multoculis) ſpiritibus, ſanctior Seraphin, & nulla comparatione cæteris omnibus ſuperis exercitibus glorioſior, ſpes Patrum, gloria Prophetarũ, Apoſtolorum præconium, & honor Martyrum, Sanctorum lætitia, & lumen ſtudioſorum Abraham, Iſaac & Iacob, decus Aaron, Moſis ſplendor, & Gedeon vellus, Hierarchatum cœtus, & omnium ſanctorum ac virginum corona, ob fulgorem inaceſſa. Acerra aurea, lucerna micantiſſima, vrna cæli manna geſtans, tabula ſcriptam legem ferens mortalibus, arca vera, charta diuiniſſima, omnium princeps, circunſpecta & lucifera, Virgo conſolatio ſanctiſſima, & omnium dña, ſacratiſſima puella.

O rube incombuſte, & patẽs prædium, & viridans Aarõ illius virga. Virga profectò extitiſti, & flos filius tuus. E radice Dauid & Salomonis germinauit Chriſtus noſter creator, Deus & Dñs oĩpotẽs, altiſſimus & ſolus. Tu, quo ad corpus, Deum & Verbũ genuiſti: virgo ante partũ, virgo in partu virgo poſt partũ. Claues nõ excuſſit Deus creator tu' in tuo virginali vtero, abſque ſemine carnẽ indutus, te, ò celeberrima, talẽ pſeruans, qualis extiteras ante partum. Per te reconciliati ſumus Christo Deo meo, filio tuo. Tu peccantium & auxilio deſtitutorum adiutrix. Tu portus procella vexatorum, ſolatium mũdi, carcere clauſorũ liberatrix celeberrima. Tu orphanorum ſuſceptio, tu captiuorũ redemptio, tu ægrotantium exultatio, & oĩum ſalus. Tu ſolitariorum ſtabilimentum, & ſpes mundanorũ. Tu virginum decus, corona & gaudium. Tu mundi lætitia, ò dña princeps, regina pręſtãtiſſima, & perquàm benedicta, puella veneranda, donorum dña puriſſima. Sub alis tuis cuſtodi me, & ꝓtege. Miſerere mei, qui ſum luto ingnatus, qui ſceleribus quàmplurimis creatorem Deum meum & iudicẽ offendi, nè aduerſùs me glorietur ſatanas exitioſiſſimus, nè in me exurgat execrandus inimicus meus, nè ſeruum tuum à tui ſpe deſtitui cognoſcam, nè calumnietur me detrectantium lingua. Non mihi alia fiducia, ò Virgo ſyncera. Ex vlnis equidem maternis tibi, domina mea, deditus ſum miſerabilis, & cliens tuus vocatus ſum: nè maleuolus ſatanas me ad infernas portas abducat. Tu enim meus portus, ò Virgo inuiolata, & præſens auxiliatrix. Denique ſub tutela & protectione tua totus ſum. Crebris lachrymis te, ò celeberrima mater, imploro, & aduoluor tibi, domina mea, ſuppliciter clamans, nè dulcis filius tuus, & vitæ omnium dator, ob multa, quæ patraui, ſcelera tollat me de medio, & miſeram animam, ceu leo, diripiat, vel velut ſterilem ficum infelicem me excidat. Sed obſecro, vt Chriſtum meum adeam, & ſubeã aulas illas beatorum, vbi non ſunt lachrymæ, non vexatio, non moleſtia, nõ mors, non tormenta, non locorum anguſtiæ: ſed lætitia inexhauſta, voluptas iuſtorum, deliciæ & exultatio, gloria & ſplẽdor. Imple os meum gratia dulcedinis tuæ. Illumina mẽtem, ò gratia plena. Moue linguam meã & labia ad laudes tibi alacri & læto animo canendas, & precipuè melos illud Angelicum celebratiſſimũ, quod Gabriel in Nazareth ſeruili habitu ad te Virginem & matrem Dei mei integerrimam clamans cecinit, ſalutationem maximè cõgruam, & digniſſimam, mundi ſalutem, cunctarumq; animarum tutelam.

Innocat ſanctam Dei genitricem.

Angelica ſalutationis melos.

Dignare, Virgo, te tuũ ſeruum laudare, & dicere: Aue Dei ſplendidiſſimum & luculentiſſimũ vas: aue Domina Maria gratia plena: aue in mulieribus Virgo beatiſſima: aue ſtella fulgẽtiſſima, ex qua Chriſtus prodiit: aue illuſtriſſima lux, mater & Virgo: aue, quæ mirificè Regem oĩum peperiſti: aue, per quam nobis Sol pręclariſſimus illuxit: aue Dña cũctis ſublimior: aue canticum Cherubin, & hymnus Angelorum: aue pax, gaudium & ſalus mundi: aue generis humani lætitia: aue patrum præconium, & prophetarum decus: aue martyrum pulchritudo, & corona ſanctorũ: aue piorum gloria, & in ſolitudine degentium hymnus: aue præclariſſimum hierarcharum cæleſtium ornamentũ: aue hymnigraphorum oĩum oratio: aue præſtantiſſimum orbis terræ miraculum: aue terrigenarum oĩum delectatio: aue paradiſe deliciarum & immortalitatis: aue lignum vitæ, gaudium & voluptas: aue vallum fideliũ, & mundi ſalus: aue tranquille portus, & a fluctibus agitatorum liberatrix: aue noſtra periclitantium auxiliatrix: aue progenitoris illius Adã reſurrectio: aue iucunda libertas: aue oĩum parens: aue flos gratiæ & conſolationis: aue refugium peccatorum & hoſpitium: aue propitiatorium laborantium: aue refugium in Hieroſolymis: aue throne mei creatoris glorioſiſſime: aue cui ſplendor illuſtriſſime & micantiſſime: aue ſpes oĩum proborum, aduerſis caſibus afflictorum: aue conuerſorum refugium: aue virorũ iuxtà mulierumq; regina & tutela: aue mũdi mediatrix glorioſiſſima: aue vniuerſi terrarum orbis conciliatrix: aue Domina, ſceptrum fidelibus tuis impetrans: aue gloria & lętitia oĩum ſacerdotum: aue Virgo ſolatium ſolitariorum: aue porta cęlorum, aſcẽſus omnium: aue reſeramentum portarum paradiſi: aue, quę męrores ſedaſti, adornatrix nĩum: aue eadem, quę leniſti oppreſſorum moleſtiam: aue clauis cęlorum, & regni Chriſti: aue portus optime huius vitæ nautarũ: aue animæ meæ ſpes bona & fida: aue Chriſtianorum oĩum firma ſalus: aue lumen præfulgẽs, quo mũ-

Nota hæc Epitheta matris Dei.

dus illuſtratur; aue mater Chriſti filij Dei viui: aue noſtra genitorum protectio luculenta & gloria: aue, quæ nullo ſpatio comprehenſum in ſinu comprehendiſti: aue, quæ Chriſtum vitæ datorem educaſti, Chriſtum pientiſſimum omnium creatorem, Deum, dulcem Ieſum meum, altorem mundi, hominum amantiſſimum, omnipotentem patrem meum, cui competit gloria, honor & poteſtas in ſecula, laus & magnificentia, cum æterno Patre & Spiritu ſancto nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum.

Vide quomodò ſancti intercedunt pro nobis.

Precibus Dei genitricis ſemper Virginis, & exercitus cæleſtium, ac cœtus Angelorum, Cherubin, Seraphin, Prophetarum, Martyrum, Hierarcharum, ſanctorum ſtudioſorum interceſſionibus, & omnium beatorum ſupplicationibus, miſerere tuę creaturæ, Deus mi clementiſſime. A dextris in hora iudicij colloca humiles ſeruos tuos. Nè, ò Domine vitæ author, ad opera, quæ nos mortales legem præuaricati cõmiſimus, adſpexeris: quin potiùs adſpice ad mitiſſimam humanitatẽ & miſericordiam tuam. Amen.

EIVSDEM DIVI EPHRAEM Oratio ad ſanctiſſimam Dei genitricem.

Precatio inſignis ad matrẽ Virginẽ.

IMMACVLATA, impolluta, incorrupta, pudica Virgo, Dei ſponſa, Domina noſtra, quæ Deum Verbum hominibus mirifica tua conceptione cõciliaſti, & rebellem humani noſtri generis naturam cæleſtibus conſociaſti, vnica ſpes deſperatorum, oppreſſorum ſubſidium, & ad te currentium auxilium præſentiſſimum, omnium denique Chriſtianorum profugium, me ſceleſtum peccatorem, & fœdis meis cogitationibus, verbis, factis factum viliſſimum, atque adeò voluptatum mollitiem animo ſeruili & abiecto amplexatum, nè auerſeris, quæſo: quin potiùs ſicut humaniſſimi Dei mater es, ita me peccatorem humaniter ſuſcipe, & meam ſordidiſſimam, indignisque labiis expreſſam orationem admitte, necnon tuum quidem filiũ, meum autem herum & Deum, materna tua liberalitate volens exora, vt mihi quoquè mitiſſima illa ſuæ pietatis viſcera referet, & poſthabitis innumerabilibus peccatis meis, ad pœnitentiam me conuertat, probeque ſua complere mandata concedat. Adſis mihi ſemper, Virgo miſericors, clemens & benigna, in præſenti quidem vita feruens protectrix & auxiliatrix, hoſtiles impetus repellens, & me deducens ad ſalutem, ac in ſupremo vitæ momento miſerã meam animam conſeruans, & tenebroſos malorum dæmonum adſpectus ab ea procùl abigens: in terribili autem die iudicij ab æterna damnatione me liberans, poſtremò inacceſſæ tui filij & Dei gloriæ me hæredem efficiens. Quam per interceſſionem, fauoremq; tuum, Domina mea ſanctiſſima, Dei mater, te etiam atque etiam oro, aſſequi valeam, gratia, miſeratione & humanitate vnigeniti tui filij Domini & Dei Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, cui cõuenit omnis gloria, honor & veneratio cũ æterno eius Patre, & ſanctiſſimo optimoq; vitæ authore Spiritu, nunc & ſemp, & in ſecula ſeculorũ, Amẽ.

SERMO EIVSDEM DIVI Ephræm, de laudibus Sanctorum Martyrum, Ambroſio Camaldulẽſi interprete.

1. Nouẽb.

INSIPIENS, imperitus, rudis pictor & horridus, pulcherrimã ſpectatoribus proponere imaginem cupit, eamque lucentem ac ſplendidam cunctis oſtendere, id eſt, ſanctorum martyrum pugnam. Sed cùm dignis ea imagine coloribus careat, nec adſit manus, quæ in ea effigie lineamenta perfecta inſignire valeat, quo pacto præſumet iners atque rudis excedẽtem virium ſuarum modũ, imaginem vel ornare coloribus, vel ſpectantibus ad intuendum proponere? Quoniam igitur ſuam non ignorat inertiam, neque ſuæ humilitatis oblitus eſt huiuſmodi opifex, in oratione proſternitur, deprecans Dominum omniũ Regem Chriſtum, vt qui martyribus ſuis inter certamina donauit vires, atque inter preſſuras tolerantiam contulit, vt varias aſtuti inimici artes, & callidum ingenium vincerent, coronamq; immortalem & immarceſcibilem raperent, ipſe Deus bonus, pius, ſanctus, rudi artifici & imperito ſapientiam, intelligentiam ac virtutem præſtet, quibus imaginem pulcherrimam atque digniſſimã poſſit erigere, ſanctorumq; martyrum glorioſa certamina, ſpectanda omnibus poſthac generationibus atque admiranda proponere: vt poſteri addiſcant præclaram patientiam, eximiamq; conſtantiam ſanctorum bellatorum. Fuerũt enim profectò nobiliſſimi & conſtantiſſimi propoſiti, nimiumq; laudabiles. Nam cùm perſecutionis ſæuiſſimæ feruor, Chriſtiani gregis ſtrages plurimas daret, oẽsq; timidi ac fide imbecilles certare renuerẽt, Chriſtumq; Dei filiũ confiteri pęnarum metu detrectarent, fortiſſimi iſti milites Chriſti inſtaurarunt aciẽ, & conſerto bello ſummis viribus fuderunt hoſtẽ, victoriaq; potiti ſunt. Accincti enim lũbos ſuos fide integra atq; perfecta, interriti Chriſtum Dñm, ingentiq; conſtantia confitebantur. Qui verò formidine ac pauore ſuperati, terga hoſti dederunt, cæleſti regno ſeipſos abdicarunt. Miſeri profectò atq; miſerabiles, quos tepor atq; ſocordia, tãta gloria fecit indignos.

Fortitudo ſanctorũ martyrum.

Stabant igitur certaminis tempore fortiſſimi bellatores Dei, tormenta omnia ſumma animi alacritate tolerantes pro nomine vnigeniti filij Dei, ac Saluatoris noſtri Chriſti. Quàm verò ſtrenui, quantaq; laude fortitudinis præditi fuere, qui ſubiecta oculis horrenda ſupplicia contra ſe parata, non modò nihil timuerũt, verùm maiori quoquè conſtantia pugnãtes, cuncta tolerando ſuperarũt? Cernebant ardentem rogum, ignitas ſartagines, ollasq; feruentes, quæ feruore nimio guttas picis, & adipis lõgiùs iaculabantur. Adſpiciebant item ferratas & aculeatas rotas inter ignium globos nimia celeritate verſari. Intuebantur ferreos vngues, laminasq; candentes, fuſtes, vectes, aculeos, terebra, compedes atque catenas, omnemque prorsùs artem, quam inimicus veritatis aduersùs confeſſores Domini Saluatoris inuenit. Omnia enim pœnarum genera in conſpectum martyribus hoſtis callidus dedit, vt in formidinẽ verteret ſanctos, & adſpectu ipſo ac terrore pœnarum, lingua non ampliùs cõfiteri Dominum Ieſum, metu impedita, præſumeret.

Pœnis propoſitis martyres fiunt alacriores.

Quid autem fideliſſimi promptiſſimiq; bellatores Chriſti, inter huiuſmodi ante oculos expoſita horrenda, inauditaque ſupplicia? Promptiores effecti, maiore fiducia atque conſtantia indubitanter & intrepidè ante tribunalia iudicum ac Præfectorũ, Chriſtum

Domi-

Dominum confitebantur. Non ſtridens flamma, non ignitæ ſartagines, non ollæ feruentes, non rotarũ horrendæ vertigines, non ardentes laminæ, nõ vnguium dentes, non cætera id genus tormenta, non cõpedes, non catenarum pondus immenſum, non tyrannorũ minæ, non principum fremitus, non ars tota diaboli, miniſtrorũq; eius exterruit fortiſſimos milites Chriſti, non impulit abnegare pietatem, non à charitatẽ Dei & Saluatoris abduxit: ſed præcincti fide, conculcarunt machinas omnes inimici, neq; illos omninò formido tentauit. Vidiſti ſeruorum fidelium robur? Vidiſti gloriam pugilum Chriſti atq; conſtantiam? Vidiſti alacritatem ingentem, cæleſte regnum tota fide quærentium, Chriſtumq; Regem ſummi omni affectu ambientium? Vidiſti fidem perfectam veraciter perfectorum? Vidiſti charitatem flagrantem in beatiſſimis pectoribus martyrum, pro qua terrena cuncta ſpreuerunt, vt Deum ſuum tenerent, quem dilexerunt? Vidiſti affectum Chriſti, quomodò à terra ſublimat exaltari cupientes? Vidiſti exultantem paradiſum amplecti, ac fouere ſui quoſdam auidos milites Chriſti, in æterna luce ac pace gaudentes?

Act. 5.

Accede, mi frater chariſſime, pertracta, conſidera martyrum glorioſos triumphos. Adſpice oculis cordis cæleſtium pugilum eximiam fidẽ, inuiolabilemq; pietatis affectum. Non valuit vis immenſa pœnarum auctorum animos flectere: tam intrepidæ charitatis ardorem nec mors ipſa quiuit extinguere. Cæſi, magno enim gaudio flagrorum ictus, vt ſummas delicias, ſuſcipiebant: ſerenaq; ac ridenti facie gratias Deo referebant, quia meruerant pro ipſius nomine pati. Quibus ego vos laudibus prædicem, ò perfecti milites Chriſti? Aut quomodò appellem vos, inclyti atq; beatiſſimi viri? Quis veſtræ fidei laudes explicare ſufficiat? Obſtupuit nempè oratorum facundia, Philoſophorumq; ſapientia, dum cernerent mirabilia in Chriſti famulis fieri. Iudicibus ac Tyrannis verba defecerunt, ſanctorum martyrum conſtantiam & alacritatem, immenſamque athletarum Chriſti tolerantiam adſpicientibus. Nam dum lictorum manus eorum membra torquerent, viſceraq; nudarent, non mœrentes adſpexere, non triſtes, nec ſolùm inter cruciatus gemitum nõ edentes, verùm lætiore facie gaudia interna teſtãtes. Quippe illis ea erant tormenta pro requie, & carnifices obſequi potiùs, quàm ſæuire, videbantur.

En quid efficit charitas.

Nos autem, fratres, quam, obſecro, apud Deum in die iudicij excuſationem habituri ſumus, qui ſine perſecutionis atrocitate, & cruciatibus variis, charitatẽ Dei, vitamque noſtram ità negligimus, ac tanto * corporis ſomno demerſi ſumus? Martyres eccè vexati, afflicti, tentati, exquiſitisque tormentis cruciati, Deum ex toto corde, totaque mente dilexerunt. Nullis tentationibus, nullis, grauiſſimis licèt, acerrimisque, ſupplicijs flecti potuit tanta conſtantia. Nullis perſequẽtium terroribus diuinæ charitatis ardor in ſacris pectoribus quiuit obtundi. Nos verò in requie atq; deliciis, benigniſſimum Deum ac Dominum noſtrũ diligere volumus. Quid igitur acturi, quid dicturi ſumus in die illa terribili, cùm beatiſſimi martyres, prope ſolium gloriæ magna cum gloria & confidentia adſtantes, oſtendent cicatrices vulnerum, atrociumque pœnarum in ſuis corporibus lucentes, fulgoremque Solis ſua claritate vincentes? Nos quidnam ibi, fratres, oſtenſuri ſumus? Quas virtutes præferemus? Nũ charitatem Dei? Num inuiolabilem fidem? Num terrenorum omnium nuditatem? An fortè tranquillitatem? An quietem? Num eleemoſynas? Num miſerationis affectum? An manſuetudinem? An orationes mundas? An compunctionem ſalutarem? An vigilias? An lachrymas? Beatus ſanè, felixque eſt, quem illic iſta comitantur. Nam erit profectò tunc martyrum ſocius, neque à cæleſti & pleno luminis thalamo abiicietur, ſed eandem habebit confidentiam coram Chriſto Domino & Angelis eius his operibus fretus, gloriamque nihilo martyribus inferiorem.

for. corporis.*

Precamur, beatiſſimi martyres, qui pro Domino Saluatore, proq; illius charitate ſpõtè & impigrè tormenta ſubiſtis, atq; ideò familiariùs Domino cõiuncti eſtis, vt pro nobis miſeris, & peccatoribus, & negligentiæ ſqualore ſordentibus, Dominum interpellare dignemini, vt ſuperueniat in nos gratia Chriſti, quæ corda noſtra radio ſanctæ charitatis illuſtret, vt ipſum toto corde diligere poſſimus. Vos nẽpe verè beati atque glorioſi eſtis, quos Angeli & homines pari conſenſu beatos prædicant. Nam preſſuræ tempore, cùm pœnarum dolor augeretur, vos ante mẽtis oculos paradiſum habebatis, vobiſcum iſta reputantes: Multiplicentur hic ſupplicia corporis, vt illic in paradiſo voluptatis propagetur & requies. Cumq; in altũ ſe attollerent fluctuum montes, & moles vndarũ per ſupplicia paſſionum, beatitudo vobis à Deo repromiſſa iugiter verſabatur ante oculos, perfectè credẽtibus non poſſe mentiri Deum, qui iſta promiſerat. Quoniam igitur futura illa & ſempiterna bona iugiter intuebamini, certi vos eis ſine fine fruituros, idcircò, beatiſſimi, flecti molliriq; non potuit veſtra conſtantia. Læta & exultans futurorum expectatio, fortes vos ac robuſtiſſimos fecit. Itaq; horis ſingulis noua vobis admoueri acriora ſupplicia cupiebatis, neq; ſatiari pœnis poteratis. Vidit vos truculentus arbiter ſecuros, fidẽtes, intrepidos in agone perſiſtere, nullamq; pœnarum acerbitatem, nullos verberum ictus, nullas carnificum manus omninò formidare, fractasq; ſuæ nequitiæ vires obſtupuit ac doluit. Vbi verò cruciatus omnes, ò fortiſſimi athletæ Dei, immenſa virtute viciſtis, arbitrabatur inſanus Iudex, per ferri metũ robur veſtræ conſtantiæ in formidinem poſſe conuertere, negaturosq; Chriſtum putauit, quem toto animi affectu concupiſtis, quiq; in cordibus veſtris, vt in puriſſimo gratiſſimoque domicilio inhabitabat. Ignorabat amens, fore, vt ipſius gladius, qui immenſos ſanguinis riuos, ſtrictus in ſanctorum iugulum, fuderat, ſibi inprimia pararet necem, vt ipſis pij cruoris vndis ſuffocaretur infelix. Aiebat autem militibus ſuis, victus atque confuſus: Timeo ac trepido vehementer hunc ſanguinem, qui de cæſorum pro Ieſu Nazareni nomine ceruicibus manat. Se inuicem hortantur ad mortem, pro ipſius confeſſione ſubeundam. Terret me tanti ipſorum cruoris effuſio, neque ad momentum, ante tantum diſcipulorum Chriſti cõſenſum, tantãq; concordiam fidei conſiſtere poſſum. Pœnitet me iam facti mei, mallemq; aduersùs eos nõ concitaſſe principum animos. Eccè enim illorum ſanguis me vndique exagitat. Et ſanguinis odor meas exoluit vires, ac nequeo penitùs illuc intendere aciẽ, vbi diſcipulorum Ieſu oſſa inhumata iacent.

Inuocat ſanctos martyres

Sancti martyres vt ſe confirmarint in pœnis.

Hæc ſunt, ò formoſi milites Chriſti, inſignia veſtræ victoriæ. Iſta, ò athletæ probatiſſimi, perfectiq; diuini prælij bellatores, veſtræ fidei ac fortitudinis præmia. Iſtæ veſtræ victoriæ, hæc gloriatio veſtra. Mors veſtra perennẽ vobis peperit vitã. Cónſpexere ſapientes ſtragem veſtrã, ac in ſtuporẽ conuerſa eſt illorũ ſapiẽtia, attonitiq; ad alterutrũ dicebãt: Verè magnus eſt Chriſtianorũ Deus, in quem illius diſcipuli ità crediderũt, vt ab eius fide nullis ſuppliciis amoueri poſſint. Sæpè aũt & tortores ipſi, beatorum tanta permoti conſtantia, Chriſtum venerabiliter adorauerunt, factaq; ſunt in timore Dei ac fide perfecti, tolerantia maximè martyrum & exhortationibus, quibus ſe mutuò in ipſo ardore certaminis ad paſſiones tolerãdas animabãt,

pronocati. Vidiſtis, fratres, dinini conſenſus eminen tiam? Vidiſtis, dilectiſſimi, charitatem Dei, membra ſua inter labores paſſioneſque roborantem? Nā ſancti illi ſe inuicem in ipſo certaminis feruore ad perferendos pro fide Chriſti cruciatus hortabantur, puſillanimeſque conſolabantur, vt ipſi quoquè illorum ſerui vnà cum dominis in ſancto certamine martyrij corona donarentur. Nos contrà mali atque peruerſi, innicem inuidemus, inuicem comedimus, inuicem mordemus ob immanitatem nequitiæ noſtræ. Agè igitur ſanctorum martyrum eſto diſcipulus. Si te illis in diſciplinam tradas, erunt tibi præceptores optimi, diſceſque ab illis nulla ratione paſſionibus cedere: diſces ab eis perfectam fidem, charitatem Dei, ingentemque miſerationis affectum, ac futurorum deſiderium. Hi enim ardentem rogum virtute Dei & fide perfecta vicerunt. Vince igitur & tu ſemper ardentes noxiæ concupiſcentiæ flammas. Varios illi cruciatus tolerando ſuperarunt, ſpe, quæ eſt in Chriſto, ſubnixi. Tu quoquè turpes omnes paſſiones, pudicitia & cogitatione pietatis admota, ſuperare contende. Vicerunt illi tyrannos per modeſtiam & longanimitatem. Vince tu quoquè iracundiæ tyrannidem, eiſdē armis inſtructus. Illi apertè martyres fuere: tu in occulto martyr eſto perfectus. Illi palàm conſummauere certamen: perfice & tu in occulto certamen, vt in die retributionis cum ipſis coroneris; atque in cæleſti regno illorum gloriæ ſocius inueniaris, atque vnà ſempiterno gaudio fruaris.

[Charitas et mutua conſenſio martyrū.] *[Nota hæretice.]*

Nunc igitur ò beatiſſimi viri, ò glorioſiſſimi martyres Dei, me miſerum veſtris iuuate precibus, vt in illa hora miſericordiam conſequar, quando manifeſta erunt occulta hominum. Vt pincerna inutilis ac rudis vobis effectus ſum, ò ſanctiſſimi martyres. De vino veſtri certaminis inclyti, filijs ac fratribus fidei veſtræ poculum tradidi. De præclara menſa veſtræ victoriæ, omnigenis inſtructa epulis, patres ac fratres, propinquoſque veſtros, quotidiè menſam veſtram adeuntes, toto animi affectu recreare contendi. Nam eccè pſallunt, Deumque cum exultatione glorificant, qui virtutis veſtræ ſacratiſſima capita cæleſtibus coronis honorauit, ſummoque cum gaudio circunſtant certaminis veſtri reliquias, benedici cupientes, ac ſecum referre ſancta animæ corporiſque remedia. Omnes ergò benedicite, vt boni diſcipuli benigniſſimi Domini & Saluatoris noſtri. Ego item imbecillis, accepto veſtris meritis ac precibus robore, cecini tota deuotione animi ante ſanctas reliquias veſtras hymnum veſtræ laudis & gloriæ. Pro me igitur miſero ante thronum maieſtatis aſſiſtite, vt veſtris precib⁹ ſaluari merear, ac vobiſcum æterna beatitudine perfrui, gratia & miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui eſt cum Patre & Spiritu ſancto honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

[Eccè quomodò ſancti pro nobis orant.]

BEATI PETRI DAMIANI SERMO IN FESTO OMNIUM SANCTORUM.

[1. Nouēb.] HODIE dies ſerenior arriſit nobis, & Sol ſolito lucidior terris illuxit. Non enim vnus, ſed vniuerſi ſancti ſanctificant eam, & ſplendoribus irradiant luminoſis. Spectabilis illa cælorum ſolennitas, quæ non annuis, ſed cōtinuis gaudijs inclareſcit: vbi lumen videtur in lumine, & ipſius Trinitatis ſubſtantia beatis oculis, oculo ad oculū aperitur. Ibi cognoſcitur Gignentis, Genitique, & Procedentis ratio ſempiterna, quæ hic credi poteſt, comprehendi non poteſt. Illic Regina virginum virginibus innumeris comitata, manſiones perambulat Angelorum, & vtriſq; naturis gloriam eius admirantibus dicit: Quid me admiramini? Diuinum eſt myſterium hoc, quod cernitis diuinum profectò, non humanum, nec humanis vnquàm rationibus comprehenſum. Ibi numeroſus Angelorum exercitus ſacratis diuiſionibus inſplendeſcit, & volitorio delectatus obſequio, non velat, ſed reuelat Domini maieſtatem. Illic Patriarcharum electio primitiua, reuerenda ſocietas Prophetarum, glorioſus Apoſtolorum chorus, purpurea Martyrū multitudo, congregatio florida Confeſſorum, candida Virginum turma, Monachorum numerus infinitus. Sedet in medio Dominus virtutum, & de refuſione gloriæ ſuæ Inebriat intuentes. Inebriabuntur nanque; ait Propheta, ab vbertate domus tuę. Ibi pax ſecura, requies voluptuoſa, vita perpetua, ſapientia mētis, agilitas corporis, cordis illuminatio. Beati qui habitant in domo tua, Dñe. Sicut lætantium ōium habitatio eſt in te, ciuitas Dei: & in plateis tuis vox exaltationis dulcioribus modulis intonatur. Quare triſtis es, aīa mea? & quarè conturbas me? Spera in Deo, qm̄ adhuc confitebor illi. Confitebor illi, ibi: nā hic ſtadium, illic præmiū: hic pugna, ibi corona. Vanū eſt ante lucē ſurgere. Indurandus eſt aīus, & à blandimētis voluptatum procùl abſtrahēdus, & vtriuſq; ſubſtantiæ materia repurganda, ſi ad proprios ortus volumus euolare. Amanda eſt interim tenuitas paupertatis, ſermo ſuſpendendus amarior, elatio fugienda, ſuſtinēdi labores, cū vitiis congrediendum, eliminādæ diuitiæ ſeculares.

[Feſtiuitas omnium Sanctorū celebris.] *[Pſal. 35.]* *[Pſal. 83.]* *[Pſal. 86.]* *[Pſal. 41. & 42.]*

Hoc eſt, qđ ille pauper & vnicus, in hodierna S. Euāgelij lectione pauperibus, quos de mūdi paupertate vocauerat, ait: Beati pauperes ſpiritu. Hę ſūt octo, imò ſeptē beatitudines, quia octaua eadē, quę & prima. Feliciſſimi gradus, quibus itur ad Dñm, quos oēs in perſona ſua priùs aſcendit, qui aſcendit in montē, & aperuit os ſuū, vt doceret diſcipulos ſuos. Deniquè qs pauperior illo, q non habuit, vbi caput ſuum reclinaret? Quis illo mitior, qui mitis eſt & humilis corde? Qui videns ciuitatem, fleuit ſup illam, fleuit Lazarū, iuſtitiā docuit, iuſtitiā fecit, in cuius ore non eſt inuētus dolus? Quis illo miſericordior, qui mulierē adulterā liberauit? Peccatricē ſanauit ſeptē dæmonibus cumulatā? Quis mundior illo, qui pecatū non fecit? Pacificare venit & quę in cęlis, & quę in terris: pacē reliquit diſcipulis ſuis, perſecutionē pro iuſtitia paſſus eſt, flagellatus in carne, ſuſpēſus in Cruce, morte turpatus. Qui dicit ſe in Chrō manere, dēt, ſicut ille ambulauit & ipſe ambulare. Canta ergò canticū graduū, & gradatim aſcende, nec præpropero ſaltu aliquem prætermittas: qa qui offenderit in vno, factus eſt oīum reus.

[Pſal. 24.] *[Matt. 5.]* *[Matt. 11.]* *[Iohan. 8]* *[Luc. 7.]* *[1. Iohā. 2.]* *[Iaco. 2.]*

Sis ergò paup ſpiritu, nec putes hūc primū gradū leuiter attingendū, cùm multæ ſolicitudinis ſit, mundū & mūdana relinquere, & à cōſuetudinario curſu cor, corpus & ſtudium reuocare. Qui.n. pauper eſt ſpiritu,

vilitate

viliтate gaudet,humilitatẽ amplectitur,deſideria ter
rena conculcat.Sed qa illa paupertas execrabilis eſt,q̃
regio ſpiritu intumeſcẽs,diſcordias ſeminat, inſeruit
liuibus,detractoriis ſermonibus iucũdatur:euolandũ
Mitis qui eſt ad ſecundi gradus ſublimitatem,vt ſis mitis. Mitis
eſt,qui nulli reddit malũ pro malo.Læſus veniã petit,
& bene facit lædentibus.Nec plenã iactet victoriam,
quiſquis huc fortaſſis aſcendit,cùm ſit oĩ lachrymarũ
fonte plangendum,quòd tãdiù luto & lateri ſub Pha
raonis ſeruierimus poteſtate: & ideò Beati qui lugẽt.
Luctus ſanctorũ. Luctus autem ſanctorum non eſt de diminutione re-
rum,de corporũ infirmitate, de ferocitate ſublimio-
ris poteſtatis:lugẽt enim peccata vel propria, vel alie
na, ruinam mundi, detrimentum fidei, contemptum
iuſtitiæ,abundantiam iniquitatis, dilationem Regni.
Nec hic conſummationis terminus imponẽdus,cùm
perfecta iuſtitia ſit diligere proximum,ſicut ſeipſum,
& eius exceſſus libera diſcretione, & diſcreta redar-
guere libertate. Qui enim pro perſona,quam gerit,
non reſiſtit peccantibus,de ſuo ſe nouerit ſilentio ef-
ſe damnandum.Eſurit ergò & ſitit iuſtitiam,qui vitia
deſtruit, conſtruit virtutes, ſobrius ſibi, iuſtus proxi-
Pſal. 118. mo, pius Deo. Cuius animam vrit zelus domus Dei t
qui cantat cum iuſto: Tabeſcere me fecit zelus tuus,
quia obliti ſunt verba tua inimici mei. Sed quia ſecun
dùm vocem Oratoris,plerunquè ſummum ius, ſum-
ma malitia eſt, & inconſiderata iuſtitia præcipitium
parturit,ideò ſequitur:Beati miſericordes. Miſericor
dia eſt ſpecioſum humanæ naturæ ornamentũ, cuius
Vera miſericordia. expers malè degenerat,& hominem diffitetur. Eſt au-
tem vera miſericordia,cùm ſuperexaltatur miſericor
dia iudicio,cùm vel largitate ſubſtantiæ,vel bona vo-
luntate, vel doctrina verbi, vel exemplo facti, ꝓximi
corpus & animam refouemus.Cùm autem iam a cla-
ritate in claritatem ſic cœperimus ambulare,à clari-
tate cordis noſtri ad clarificandum cor proximi, mũ
dandi ſumus ab omni inquinamento carnis & ſpiri-
tus, ab omni huius mundi adſperſione purè preſſeq;
tergendi,ſicut ſubiungitur:Beati mundo corde.Quis
gloriabitur caſtum ſe habere cor? Prauum eſt cor ho
Prou. 20. minis, & inſcrutabile. Quis cognoſcet illud? Difficile
Iere. 17. eſt illud mundare, cùm in ſuis abditis deliteſcens, ir-
ruentium recipiat agmina cogitationum, plurimùm
etiam renitentibus nobis, ſed nequaquàm obniti valẽ
tibus. Ille igitur mundum cor habet, qui vtriuſq; ho-
minis moribus mitigatis, paſſiones non modò repri-
mit,ſed ignorat,naturali curſu bonorum operum cõ-
munitus,crucifixus mundo, & cui crucifixus eſt mun-
dus.Pauci autem,quibus ſe inluderit tantæ gratiæ ple
nitudo. Quicunque autem illi ſunt, iam ſunt prope
palmam ſupernæ vocationis, ſi pace,qua refecti ſunt,
pacificare ſtudeant diſſidentes, & dicere cum Prophe
Pſal. 119. ta:Cum his qui oderunt pacem,eram pacificus. Idcir
cò ſubinfertur:Beati pacifici:non ſolùm pacati,ſed pa
cifici, facientes pacem,concordiæ ſemina ſeminãtes.
Sed quia ſæpiùs vel adulatione potentium, vel amore
temporalium, iuſtitiam aut dimittimus, aut non de-
fendimus dimiſſam, ad metam curſus porrigenda eſt
dextera, vt pro iuſtitia non ſolùm noſtra, ſed & alte-
rius,perſecutionem patiamur, & reſiſtamus vſque ad
ſanguinem,vel vſque ad mortem. Et hoc eſt,quod ſub
ſequitur:Beati,qui perſecutionem patiuntur propter
iuſtitiam. Poſt hæc autem quid? Hic adhæremus Do-
mino,& vnus cum eo ſpiritus efficimur. Hic diſrum-
pitur nubes, & trãſit oratio.Hic reuelata facie gloriã
Pſal. 88. Dñi ſpeculamur.Hic dulcedo ſpiritus,cordis ſuauitas
iubilatio mẽtis. Beatus populus, qui ſcit iubilationẽ.
Videamus,ſi fortè aliqua ſermonis conſequẽtia bea
Timor Domini. titudines iſtas ſeptẽ donis ſancti ſpiritus poſſimus aſ-
ſignare.Paupertatẽ ſpiritus generat timor Dei,q̃ pun
git animam, & ſanguinẽ elicit, & cogit nos quærere
medicinam. A timore tuo, Dñe,concepimus, & partu
riuimus, ſpiritum ſalutis fecimus ſuper terrã, hoc eſt,
ſpiritum paupertatis:dicit Eſaias Propheta,immò per *Eſa. 26.*
Eſaiam Dñs. Hic facit nos mundana vel relinquere,
vel non concupiſcere,clauus clauum expellẽs,& per-
tingens vſq; ad diuiſionem animæ & ſpiritus. Pietas *Pietas.*
autem mites facit, dum nos dulciori ſpiritu ſuperfu-
ſos,ad mãſuetudinis thalamum introducit. Qui enim
efferati ſunt ſuperbia,ſublimes in oculis ſuis,ardentes
inuidia,inuicem mordentes, & inuicem conſumpti,
quomodò mitigatoria poſſunt indui pietate? Porrò
ſcientia luctum parit. Scimus enim, quia ſingularis *Scientia.*
ſcientia eſt,recogitare annos noſtros in amaritudine
animæ noſtræ,& multiplicibus lachrymarum riuulis
propria deflere delicta. De fortitudine verò naſcitur *Fortitudo.*
fames & ſitis iuſtitiæ, cùm virium ſit non paucarum,
pro libertate iuſtitiæ mori,nedùm loqui, & vbi Deus
in cauſa eſt, nec allici blanditijs, nec terrore moueri.
Conſilium autem miſericordiam parit, cùm ſumma *Conſiliũ.*
totius conſilij ſit,conſulere omnibus, & infirmitates
tam animarum,quàm corporum, benigna manu mi-
ſericordiæ ſubleuare. Munditia cordis ab intellectus *Intellect.*
puritate deſcendit,qui cordis receptacula purgat, &
latebroſos eius affectus acutiſſima circũſpectionis fal
ce ſuccidit. Porrò pacificus ab ipſius Sapientiæ naſci- *Sapientia*
tur ſummitate, conformis illi Sapientiæ, quæ precio
ſanguinis ſui & terram pacificauit,& cælum.
Fortaſsis etiam, ſi diligentiùs perſcrutemur, ſeptẽ
petitionibus, quæ in oratione Dominica continen-
tur,eas iterùm concatenare poterimus. Illi etenim de
timore Dñi paupertatem ſpiritus amplectuntur, qui
volunt vt ſanctificetur in eis nomen Dñi,& dicunt cũ
Pſalmiſta: Cuſtodi animam meam, quoniam ſanctus *Pſal. 85.*
ſum. Qui verò ſunt mites,niſi quos pietas imbuit,qui
eum patientia & manſuetudine frequenter poſtulãt,
vt adueniat regnum Dei,cupientes diſſolui,& eſſe cũ
Chriſto? Quorum vniuerſitati ſanctus eructuat,dicẽs: *Pſal. 36.*
Expecta Dñm, & cuſtodi viam eius,& exaltabit te, vt
hæreditate capias terram:terra enim viuentium pro
mittitur poſſidenda. Qui autem lugent,niſi quos in-
ſtruit ſcientia ſalutaris, qui piarum vndis lachrymarũ
voluntatem Dei volunt fieri ſicut in cęlo,ità in terra:
ſicut in Angelis,ità in hominibus? Porrò fames & ſitis
iuſtitiæ, de mentis fortitudine generatur, quæ quoti-
dianum panem ab ipſis Dei manibus quærit,panem il
lum videlicet,qui cor hominis confirmat. Qui etiam
miſericordes ſunt, niſi qui pro facultate conſulunt
omnibus, & audaci conſcientia pactum faciunt cum *Pſal. 103*
Deo,dicẽtes:Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos
dimittimus debitoribus noſtris? Mundum autem cor
non niſi lucidiſſimus percipit intellectus,qui nõ indu
citur in tentationem,rogans à patre luminum,non vt
tentetur,ſed vt non inducatur,excutiens latrocinan-
tium turmas negociorum. Pacificatio verò à ſapiẽtia
ipſa deſcendit,vbi liberamur à malo,& ab omniũ ini
quitatum mundamur influxu. Hæc ſunt ſeptem beati-
tudines,ſeptem dona,ſeptem petitiones,ſeptem can-
delabra,ſeptem lucernæ,ſeptem infuſoria,ſeptem ſpi
cæ,& ſi qua ſunt alia, quæ in arce ſeptenarij numeri,
ſcripturarum conſecrauit authoritas.
Adoleſcentulus ego auſus ſum totam lectionis hu-
ius ſeriem explanare,illorum rogatus,immò compul
ſus precibus & pręcepto, quibus nec velle, nec poſſe
fuerat obuiare. Sed vt præſenti ſolennitati aliquantu
lùm inſiſtamus,fauorabili & melliflua dulcedine redun
dans tanta feſtiuitas eſt,in qua laudẽ dicunt Deo om-
nes ſancti eius, & totus orbis clara voce reſultat. Iſti
ſunt aduocati, quos apud Iudicẽ habemus. Pro quo
iſti interceſſerint,ſniam non timet capitalem. Confu

giamus ergò ad probata ſuffragia, nec nos deterreat enormitas peccatorũ: quia maior eſt illorum pietas, quàm impietas noſtra. Conſiliarij ſunt Regis noſtri, & ipſius iræ ſæpe reſiſtunt, nec nos deſerunt in tempore malo. Sciunt enim, vbi nos reliquerint, quantis hoſtium inſidiis pateamus. Suſpiremus igitur ad illorũ memoriam, vt protegant nos ſub vmbra alarum ſuarũ, donec tranſeat iniquitas, & perducant nos ad ipſum Eccleſiæ, qui eſt Deus benedictus in ſecula, Amé.

HISTORIA S. BENIGNI PRESbyteri & Martyris, ex quodam ſanè antiquo MS. Codice, per F. Laurentium Surium, mutato nonnihil, vbi expedire viſum eſt, ſtylo deſcripta. Conſentiunt vetuſtiſſima Martyrologia, nisi quòd à Terentio Comite eum omnia pertuliſſe aiũt.

1. Nouẽb. Codex habet, Aurelianus, ſed mẽdoſè, vt facilè in talibus accidit.*

EODEM tempore * Aurelius Imperator ad caſtrum, quod Diuionem vocant, aduenit, vt videret muros nouos, quos illic conſtruxerát. Cumque fuiſſet ingreſſus, ait: Benè muros hos conſtructos video. Aedificate nunc templum Ioui, Mercurio & Saturno, nec patiamini vllum, qui ſe Chriſtianę legis affirmat, in locis iſtis reſiſtere, nè eorum vana religione populus noſter euertatur. Audiens hæc Terentius Comes loci illius, ait: An Chriſtianus quiſpiam hic ſit, inuictiſſime Imperator, nos non nouimus. Vidi autem quendam hominem peregrinũ capite tonſo, cuius habitus differt ab habitu noſtro, vitaque eius noſtræ diſſimilis eſt, deorumq; cęremonias refutat: populum noſtrum abluit aqua, & balſamo linit, ſigna multa in populo facit, nouum Deum patriæ noſtræ annunciat, & poſt mortem aliam vitam illi Deo credentibus promittit. His auditis, Aurelius, Quantùm audio, inquit, hic, quẽ dicis, Chriſtianus eſt. Inquirite eum, & alligatum in conſpectum meum perducite: ſi enim hunc dimiſerimus, magnum malum regioni noſtræ accedet, & deorum noſtrorum deſpectio exiſtet. Non enim placet diis noſtris iſta conuerſatio, nec miſcetur lex Chriſtianorum legibus deorum noſtrorũ: ſed vbi diis noſtris oſtenſum fuerit ſignum illius Crucifixi, illicò tabeſcũt & fremunt dentibus, nec ſignũ illud intueri ſuſtinẽt.

Eccè q̃ olim etiã ethnici nouerint Crucis ſignum formidare dæmones.

His ab Aurelio dictis, Terentius Comes inquiri iuſſit ſanctum Benignum: eumq; repertum in villa, cui nomen eſt * Spaniaco, vbi verbũ Dei Gentilibus prædicabat, vinctum ac cæſum in conſpectu Aurelij exhiberi præcepit. Eo viſo, Aurelius ait: Crucicola, ſi quidem Chriſtianæ legis te profiteris eſſe doctorem, me perſecutorem habebis. Quòd ſi ad interrogationes meas non lacinioſo ſermone, nec verborum argumentis, ſed antiquæ legis & ſacrificiis deorum offerre nolueris, diuerſis te pœnis interimi iubebo, & non eripiet te de manibus meis Chriſti tui auxilium. Sanctus Benignus reſpondit: Sacratiſſima vox Chriſti eſt, vbi

Locus obſcurus & mendoſus.

Mat. 10 ait: Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere. Aurelius ait: Ex qua regione es, & quod eſt tibi nomen? S. Benignus reſpondit: Ab Oriente venimus ego & fratres mei, quos tu iam occidiſti, à S. Polycarpo miſſi, vt verbum Dei & nomen Chriſti incorruptum gentilibus prædicemus:
Iohan. 1. vt lux, quæ illuminat oẽm hominem, id eſt, Chriſtus de cælo miſſus, oĩbus innoteſcat. Aurelius ait: Si ſermonibus meis obtemperaueris, magnũ te ſacerdotem deorum meorum conſtituã, & muneratum ex ærario publico, primũ te in meo palatio eſſe iubebo. S. Benign⁹ reſpondit: Aurum & argentũ tuum tecum conſtetur in perditionem, lupe rapax: primatũ aut ſacerdotiũ à te promiſſum non accipio, quia interitus æternus eſt, & damnatio plentiſſima. Me verò non abduces à Chriſto, cui ego ſeruio, qui eſt verbum patris, & vita, & lux inenarrabilis, margarita ſplendens: qui eſt à patre miſſus è cælis, credentibus annunciatus: qui in ſe credentibus vitam tribuit ęternam. Ipſe eſt, qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos: namque deteget inſaniam, qua in Chriſti ſeruos debaccharis, & tum, velis nolis, eum, quem negas, eſſe ſcies Deum tuum & omnium gentium.

S. Benignus contemnit tyranni promiſſa.

Hæc vt audiuit Aurelius, neruis duriſſimis eum cędi præcepit, dicens: Niſi hodiè ſacrificaueris, diuerſis eum pœnis affligite. Cumq; Terẽtio Comiti traditus fuiſſet, ad trochleas extẽſus eſt, & cùm cæderetur, ait: Gratias tibi ago, Domine Ieſu Chriſte, ꝙ propter nomen tuum hæc pati merui. Præſta rex gloriæ, vt ſuſtineam omnem pœnam, quam iniquiſſimus Cęſar me pati vult. Cùm ergò cęſus eſſet, & carceri mãcipatus, Angelus eum confortans adeò priſtinæ reddidit ſanitati, acsi prorsùs nihil læſus fuiſſet. Altera die Aurelius ſuis eum iuſſit conſpectibus præſentari, & ait: Benigne, ſacrificas diis, an non? S. Benignus reſpõdit: Non ſacrifico. Agnoſce miſer, ꝙ dij tui nihil ſunt: qui ſignum authoris noſtri Ieſu Chriſti ſi viderint, ſtatim tabeſcent: ſunt enim idola ſurda & muta, neque vident, neq; audiunt, neq; ambulant, neque greſſus habent. ſimiles autem illis fiant, qui faciunt ea, & omnes
qui confidunt in eis. Tibi verò quomodò ſubuenient, qui ſibi ſubuenire non poſſunt? Tunc iratus Cæſar, ad fanum eum quoddam adduci præcepit, & inuito carnes immolatitias in os ingeri, perſuaſum habens, ſi eas carnes comederet, deincèps eum talia minimè locuturũ, ſed deos illum ſuo ſeruitio adhibituros. Cùm autem id fieret, ille ſigno crucis cõtra illas carnes edito, cordeq; ſursùm ſuſpenſo, & oculis in cælum ſublatis: Domine Ieſu Chriſte, ait, mũdi inſtaurator, deſtructor dæmonum, lux æterna, adſpice in hac hora, vt cõfundantur omnes, qui adorant ſculptilia, & glorientur in ſimulacris ſuis, & ſciant, quia tu es Deus æternus. Cùm hęc dixiſſet, & Crucis expreſſiſſet ſignũ, mox idola omnia lignea & lapidea, & vaſa, in quibus ſacrificia offerebantur, inſtar fumi euanuerunt. Tum verò S. Benignus gaudio magno affectus, ait: Gratias tibi ago Dñe Ieſu Chriſte, ꝙ me ſacrificiis mutis contaminari non ſinis. ad Aurelium autem dixit: Agnoſce miſer, quò redactę ſint effigies deorum tuorum, vt ad ſignum ſalutis euanuerint. Cognoſce infelix creatorẽ cæli & terræ. Aurelius ait: Et tu cognoſce Benigne, vt dij noſtri tuam cupiant facere voluntatem. Si tu illis velis præbere aſſenſum, magnum te apud nos videbis. S. Benignus reſpondit: Stultum habes cor, nec oculis vides, quanta ſit virtus Chriſto, quæ deos tuos ſic cõminuit. Iã diù dixi, diabole, auctor criminum, me nõ ſeruire diis tuis, nec dæmonum ſimulacra adorare.

Cæditur neruis.

Pſ. 113. & 135.

Nota vim ſigni Crucis.

His verbis commotus iniquiſſimus Imperator, in carcerem eũ includi præcepit, & grande ſaxũ idemq; perforatum adduci, atq; illi pedes eius plũbo liquefacto inſeri, & in digitos manuũ eius calẽtes ſubulas in longum defigi, atq; per ſex dies nullum ei nec cibum nec potum præberi: porrò etiã includi cum eo duodecim canes ſæuiſſimos, fame & ſiti affectos, vt ab illis diſcerperetur: carcerem quoquè cuſtodiri à militibus. Itaque ſubulas acutiſſimas in manus eius infixerunt, & in lapide plumbo liquefacto, vel remiſſo pedes eius incluſerunt, caneſque ferociſſimos cum illo in carcere incluſerunt. Cùm autem ad carcerem duceretur, ait: Audite me Comites & tribuni: credite in Ieſum Chriſtum redemptorem noſtrũ, quia ipſe ſpes & ſalus

Traditur in carcerem.

Vide dira ſupplicia.

ſalus eſt in ſe credentium, vt deleantur peccata veſtra. Ipſe eſt lux mūdi huius, cuius odore mortui reuiuiſcunt, cuius tactu confortātur infirmi, cuius gloria implet cælos, miſericordia replet terrā. Ingreſſus verò in carcerem, per ſex dies illic manſit, orationi vacans: Angeloq; eum conſeruante, canes manſuefacti ſunt, ita vt nec pilum capitis eius, nec fimbriam veſtimenti attingerent. Idemq; Angelus Domini ei alimētum quod eſt, panem cæleſtem præbuit, & diſcutiens ſubulas de manibus, & plumbum à pedibus eius, Accipe, inquit, Chriſto dilectiſſime. Ille verò accipiens panē, gratias egit, & manducauit. Sexto die Aurelius ait ad ſuos: Aperite carcerem, & videte num ſit à canibus dilaceratus, nec ne. Aperta itaque cuſtodia, inuenerunt eum ità illæſum, & tam integrum, vt ne vna quidem plaga in eius corpore appareret. Quod cùm Aurelio renunciaſſent, ille ait: Vecte ferreo collum eius in ipſo carcere contundite, & lancea militis vitam ei crudeliter extorquete, nè vel nobis, vel diis noſtris pgat irrogare iniuriam. Id cùm factum eſſet, colūba niuea ex carcere à Chriſtianis euolare viſa eſt vſq; ad nubes, ſatis indicans, precioſam martyris animam ad cælos proficiſci. Tantæ autem ſuauitatis odor eorum cōpleuit nares, vt in Paradiſo ſibi verſari viderentur. Poſtquàm autem Aurelius indè receſſit, Leonilla beatiſſima matrona nutu Dei eò veniēs, ſanctum corpus aromatibus condiuit, & non longè ab ipſo carcere condidit in ſepulcro: vbi multis ſe virtutibus & miraculis manifeſtè declarauit. Acta ſunt hæc circa ſanctum Dei Benignum presbyterum Calēdis Nouembris, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto. Cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Angelus eum tuetur, & cibū ei præbet.

Migrat ad Dominum.

Miracula ad ſepulcrum eius.

DE HOC EODEM MARTYRE habentur quædam in paſſione Tergeminorum Martyrū, quæ eſt Tomo 1. die 17. Ianuarij. Extant etiam nonnulla apud S. Gregorium Turonenſem, in laudē Martyrū, cap. 51. quæ hic ſubiicere viſum eſt.

BENIGNVS autem Dominici nominis teſtis, apud Diuionēſe caſtrum martyrio cōſummatus eſt. Et quia in magno ſarcophago poſt martyrium conditus fuit, putabant noſtri temporis homines, & præſertim B. Gregorius Epiſcopus, ibi aliquem poſitum fuiſſe gentilem. Nam ruſtici vota ſua ibi diſſoluebant, & quæ petebāt, velociter impetrabāt. Ad hoc ergò beati ſepulcrum quidam, dum exindè multa beneficia perciperet, cereum detulit: quo accenſo, domum rediit. Puerulus enim paruulus hæc obſeruans, illo abeunte, deſcēdit ad tumulum, vt ardentem cereum extingueret & auferret. Quo deſcendente, ecce ſerpens miræ magnitudinis de alia parte veniens, cereum circūcingit. Puer autem timens, ſurſùm rediit: & bis aut tertiò cereū auferre tentans, obſiſtente angue nō potuit. Talia & his ſimilia beato pontifici nunciata, nullo modo credebat, ſed magis, nè ibidē adorarent, fortiter teſtabatur. Tandem aliquandò Dei martyr beato ſe confeſſori reuelat, & dicit: Quid agis, quòd nō ſolùm tu deſpicis, verumetiam honorātes me ſpernis? Nè facias, quæſo, ſed tegmen ſuper me velociùs præpara.

Itē miracula ad ſepulcrum eius.

Sancti honorādi & inuocādi.

De qua ille viſione concuſſus, beatum ſepulcrum adit, ibiq; diutiſſimè pro ignorantia cum fletu veniā deprecatur. Et quia crypta illa, quæ ab antiquis inibi tranſuoluta fuerat, diruta erat, rurſùm eam beatus pōtifex reædificauit, eleganti trāſuoluens opere: ſed ſanctum ſepulcrum, neſcio qua cauſa faciente, foris eratnt. Quod ille intus transferre cupiens, cōuocauit ad hoc obſequiū Abbates atq; alios religioſos viros. in quo conuentu grande miraculū beatus martyr & populis, & ſuo præſtitit confeſſori. Erat quippe validū, vt ſuprà diximus, illud ſarcophagum, vt tale in iſto tēpore nec tria paria boum trahere poſſint. Cumq; diutiſſimè morarentur, nec inuenirēt qualiter ipſum intùs inferrent, S. Gregorius illuminatis cereis, cū grandi pſallentio apprehentium à capite martyris ſarcophagum, & duo presbyteri ad pedes mouentes, illud in cryptam habiliſſimè detulerūt, & vbi ipſis fuit placitum, compoſuerūt: quod non minimū populis ſpectaculum fuit. Poſt paucos autem annos ab euntibus in Italiam, paſſionis eius hiſtoriam allatā beatus confeſſor accepit. Sed & deincèps ſanctus martyr multis ſe virtutibus manifeſtauit in populis. Nec moratus, ſuper cryptā illam baſilicam magnam iuſſit ædificari.

Sarcophagum non tro genere.

Nota de cereis ardentibus.

In proximo autem eſt & alia baſilica, in qua Paſchaſia quædam religioſa veneratur. Nam viſum eſt eo tēpore ſtructoribus, quandam anum egreſſam fuiſſe ab ipſa baſilica, nigra veſte, cygneo capite, vultuq; decoro, quæ ſic affata eſt ſtructores: Eia dilectiſſimi, perficite opus bonum: eleuentur machinæ, quibus erigitur hæc ſtructura, & meritò acceleratur, quæ talem habet executorem. Nam ſi permitteretur, vt veſtrorum oculorum acies contemplaretur, nempe videretis vobis operantibus ſanctum præire Benignū. Hæc effata, baſilicam, de qua egreſſa fuerat, ingrediens, nulli vltrà cōparuit. Autumabant enim eius tēporis homines, beatam ibi apparuiſſe Paſchaſiam. Super lapidem verò illum, in quo cum plumbo remiſſo pedes eius confixi fuerunt, factis loculis vinum aut ſiceram multi infundunt: vndè ſi aut oculi lippitudine grauati, aut quælibet vulnera fuerint peruncta, protinùs fugata infirmitate ſanantur. Quod ego euidenter expertus ſum. Nā cùm mihi nimia lippitudine oculi grauarētur, ex hoc ſacro vnguine tactus, dolore protinùs carui.

S. Paſchaſia apparet quibuſdam.

Nota lector.

Cùm autem ad Aruennam regionē lues illa inguinaria aduenirét, quæ S. Galli Epiſcopi oratione depulſa eſt, & in ſubita contemplatione parietes domorum atque eccleſiarum ſignarentur atque caraxarentur, matri meæ apparuit in viſu noctis, quaſi vinum, quod in apothecis noſtris habebatur, ſanguis eſſet effectus. Cui lamentanti ac dicenti: Væ mihi, quia & ſignata eſt plagæ domus mea; ait ei vir quidā: Noſti, inquit, quòd poſtridiè, quod erit in Calēdis Nouembris, paſſio Benigni martyris celebrabitur? Noui, ait. Vade, inquit, & vigila totam noctem in honore *, ac reuoca Miſſas, & liberaberis à plaga. Expergefacta autem à ſomno, impleuit quæ ſibi fuerant imperata: ſignatiſq; viciniorum domibus, domus noſtra inuiolata permanſit.

** ei*, deeſſe videt.*

MARTYRIVM S. CAESARII Diaconi, ex vetuſtis ſanè libris MS. per F. Laur. Suriū preſſiùs deſcripta. Suffragantur antiquiſſ. Martyrologia.

TEMPORE illo, quo Claudius necauit gladio matrem ſuam, furore arreptus, toto orbe Romano edicta propoſuit, vt quicunque deos colere nollēt, aut acerrimis ſubderentur pœnis & ſupplicijs, aut ſolita offerrent ſacrificia. Erat tum Taracinis, quæ eſt Campaniæ ciuitas, Firminus pontifex. Is ſatanico impulſus ſpiritu, hortabatur ignaros & veri Dei notitia deſtitutos, vt pro ſalute reipublicæ nomē ſibi immor

Nouēb. 1.

Firmin' dæmonū Pontifex quid perſuaſerit quibuſdā

tale compararēt crudelitate & audacia. Proponebat aût eis delicias & ornamenta, vt iis ineſcati, cû equis phaleratis & armis militaribus è mõte ſe in mare præcipitarent, tanq̃ hoc crudelitatis genere patriā expiaturi. Et id quidem faciebat ille quotannis Calendis Ianuariis pro ſalute reipublicæ & principum, & in laudem eorum, qui Taracinis morabantur. Erat autem in vrbe illa iuuenis formoſus, Lucianus nomine, qui delicijs & laſciuijs diffluens, ad Calendas Ianuarias huic præcipitio deſtinabatur.

Eum iuuenem cõſpicatus Cæſarius Diaconus, qui tunc ex Africa reuertebatur, ſciſcitatus eſt ex ciuibus, quid ſibi vellet ille ornatus. Reſponderunt illi: Sic ille ornatus eſt in ſuum exitium. Et Cæſarius: Per Deũ, inquit, omnipotentem vos adiuro, vt huius rei mihi

Vide morē planè barbariū. rationem explicetis. Reſponderunt ciues: Ad ſex vel octo menſes nutritur hic quiſpiam pro illius voluntate. His exactis menſibus, armatus & ornatus aſcendit in montem, & pro ſalute reipublicæ, & principum ciuiumq; ſalute, atque vt immortale ſibi paret nomen, cum equo ſe agit è monte præcipitem. Eius verò cadauer honorificè admodùm colligitur, & ad templum Apollinis perductum concrematur, ciniſque eius in templo pro ciuium & reipublicæ ſalute reconditur. Hæc vt audiuit Cæſarius Diaconus: O vos infelices, inquit, & miſeros, qui hominum innoxiorum animas offertis dæmonibus, neque hic, neque in futuro ſeculo vera vita potituri. Deindè latuit ea in vrbe vſq; ad Calēdas Ianuarias apud quendam Chriſtianum Dei ſeruum, in precibus & vigiliis cum illo ſeruiens Deo & Domino noſtro Ieſu Chriſto.

Vbi ventum eſt ad Calendas illas, ciues ad tēplum Apollinis conuenere, Lucianumq; iuuenem ſpecioſiſſimum adduxerunt, vt offerret ſacrificium. Obtulit ergò porcam pro ſalute ciuitatis & ciuium. Id cernens Cæſarius Diaconus, exclamauit: Viri ſapientes, cur tāto vos ſcelere obſtringitis? Itane æquum vobis videtur, hominem innoxium pro vita veſtrâ in mortē præcipitare? Oblato ſacrificio, iuuenis Lucianus conſcendit equum, & furoris quodam œſtro percitus, vbi in montem peruenit, indè ſe præcipitem dedit, & mortuus eſt. Rursùs ergò exclamans Cæſarius Diaconus; Væ reipublicæ, inquit, & principibus eius, qui lætantur alienis cruciatibus, & ſanguine fundendo paſcuntur. Quid ità perditis animas impoſturis & perſuaſionibus malorum dæmonum? Hęc dicentem illum Firminus pontifex iuſſit ſummo ſtudio comprehendi, &

S. Cæſarius in cuſtodiā ducitur. in cuſtodiam publicam abduci. Porrò corpus Luciani collegit, & pro more in templum Apollinis importatum combuſſit, templumq; ſacrificiis ornauit. Indè poſt dies octo Luxurius, vir primarius eius ciuitatis, & Firminus pontifex Cęſarium Diaconum è cuſtodia in forum adduxerunt; rogaruntq; Leontium conſularem, qui per id tempus in Fundana ciuitate erat, vt Taracinas veniret. Ei venienti, triduana inedia maceratum Cęſarium in ipſo foro tradiderunt. Is verò per præconem ſciſcitatus eſt ex Cæſario, quis vocaretur. Reſpondit ille: Cæſarius peccator vocor, Diaconus immeritus. Leontius conſularis dixit: Seruus es, an ingenuus? Cæſarius reſpondit: Seruus ſum Domini mei Ieſu Chriſti. Leontius conſularis dixit: Audiſti, quid iuſſerint Imperatores? Cæſarius Diaconus reſpõdit: Iuſſa illorum ego neſcio. Leontius conſularis ait: Vt ſacrificium offeras diis immortalibus. Cæſarius dixit: Planè inferunt illi, vt infelices. Leontius conſularis ait: Quid ita? an quia pro ſalute reipublicæ? Cæſarius reſpondit: Illa ſalus, non niſi exitium eſt. Leontius cõſularis dixit: Et tamē omnibus ſalutifera eſt. Cęſarius ait: Et quęnam illa ſalus eſt, qua ſic intereunt homines, vt vitæ compotes eſſe non queant?

Leontius Conſularis dixit: Fac, quod dico, & ſacrifica diis, alioqui mox daturus pœnas. Cęſarius Diaconus reſpondit: Pœnæ tuæ nihil me mouent: ſed vos illa æterna ſupplicia mouebunt, quę ſine fine perſentietis. Leontius Conſularis dixit: Eamus vſq; ad Apollinis ſacratiſſimum templũ. Ductus eſt autem Cæſarius

Cæſarius nudus & vinctꝰ ad templum trahitur. vinctus, & quidem nudus ante carpentum Leontij: cumq; templo appropinquaret, in medio militum dixit: Deus pater Dñi noſtri Ieſu Chriſti, qui es in æternum: tibi oĩa cognita ſunt: noli me derelinquere: ſed reſpice in ſeruum tuum ſperantem in te. Hoc cùm dixiſſet, ſubitò corruit templum, & pontificem Firminum oppreſſit. Tum verò accurrens Luxurius primus ciuitatis, Audiòne, inquit, Conſularis perfidum hunc Cæſarium magica carmina promentē? Leontius Conſularis reſpondit: Et nos id ſcimus: verſuſq; ad Cęſariũ Diaconũ: Hodiè, inquit, in te exardeſcet ira mea. Cæſarius Diaconus ait: Ego verò neq; te, neq; principem tuũ timeo. Vt enim dixiſti, ira tua hodiè exardeſcet, & cras euaneſcet: cumq; mortui fueritis, nihil vlterius eritis. Exclamans aũt Luxurius, dixit: Audis hũc in principum iniuriam verba iactantem, & adhuc ceſſas eum tollere è medio? Leontius Cõſularis reſpõdit: Et quanam pœna mulctandus eſt? Luxurius ait: Conuocetur vniuerſa ciuitas ad templum, vbi ſuam magiam exercuit. Id cùm factum eſſet, eiecto Firmini pontificis cadauere, ità ad populum locutus eſt Luxurius: Videtis perfidũ hominem, qui nec deos timet, nec principem: qui põtificem extinxit, & incantationibus ſuis antiquitatis euertit templum?

Exclamans aũt Cęſarius Diaconus, ait: Aequum ne eſt, fratres, hominem potiùs timere, q̃ rerum omniũ præpotentem Deum, humanoq; ſanguine veſtram expiari vrbem? Admoneo igitur vos, vt agatis pęnitentiam ob effuſum innocentum ſanguinem, credatiſq; in Chriſtum filiũ Dei, eumq; timeatis. Exclamauit omnis populus: Bonus homo iuſta loquitur. Tum verò Luxurius eum è populo eductum, rursùs in carcerē coniecit, vbi fuit annum integrum & menſem vnũ. Dein-

Rursùs ī carcerem cõijcitur. dè iuſſit Luxurius eum è carcere produci, miſſaq; ad Leontium legatione, perquiſiuit ex eo, quo pacto eũ necandum cenſeret. Prodiit autem è cuſtodia B. Cæſarius, macie cõfectus & nudus, ſed capillis ſuis tectus; Angelus enim Domini nocte ac die cuſtodiebat eum. Adductuſq; in medium forum, ait ad milites, qui eum catenis vinctum tenebant: Quæſo, parumpèr me relaxate, vt gratias agã Dño meo Ieſu Chriſto, qui me dignatus eſt adiungere ſeruis ſuis: moxq; humi ſe abiiciens, adorauit Dñm, ità dicens: Dñe Deus, pater Dñi noſtri Ieſu Chriſti, oſtende nobis miſericordiam tuã. Eadem hora coruſca lux emicuit, protexitq; illum. Id cernens Leontius Conſularis, magna voce dixit: Verè

Leontius Conſularis cõuertitur ad Chriſtũ. Dñs Deus eſt, quem prędicat Cęſarius Diaconus. mittenſq; ſe ad pedes B. Cęſarij, expoliauit ſe chlamyde ſua, & induit ea B. Cęſarium, rogauitq; eum corã omni populo, vt ſe baptizaret. Dixit autem ei B. Cęſarius: Tu crede, & mox lumen ſplendidũ videbis. acceptaq; aqua, baptizauit eũ in noīe patris & filij & ſpiritus ſancti: aduenienſq; Iulianus presbyter, porrexit ei corpus & ſanguinem Dñi noſtri Ieſu Chriſti. Cumq; ſacramenta percepiſſet, B. Iulianus orauit ſuper caput eius: finitaq; oratione, Leontius reddidit ſpiritum.

Iulianus & Cæſarius damnantur. Eodem die Luxurius tenuit Iulianum presbyterũ, tulitq; ſententiam in eum & Cæſarium Diaconum, vt ambo in ſaccum incluſi, in mare pręcipitarentur. Porrò Leontij corpus collegerunt vxor & filij eius, ſepelieruntque prope ciuitatem in agro Verano tertio Calendas Nouembris. Poſt triduum cùm nocte ducerentur Iulianus presbyter & Cæſarius Diaconus, vt præcipites acti in mare, ſubmergerentur, beatus Cæſarius

ſarius dixit ad Luxurium: Me quidem aqua, quæ me regenerauit, tanquàm filium ſuum ex ſe renatum ſuſcipiet, vt me nunc martyrem efficiat cum patre meo Iuliano, qui me anteà fecit Chriſtianum: Te verò, Luxuri, hodiè comedet coluber, vt cognoſcat omnis hæc regio, quòd vindicet Dominus ſanguinem ſeruorum ſuorum, & virginum, quas tu ignibus concremaſti. Deindè miſsi in ſaccum Iulianus presbyter & Cęſarius Diaconus, in mare præcipitati ſunt: ſed eodem die in litus eorum corpora eiecta ſunt, vbi iacebat Luxurius totus inflatus & tumidus, quippe à ſerpente percuſſus. Ierat enim ille eques ad villam ſuam, ibi pranſurus: & quia feſtinabat, ſolus pręceſsit: cumque quandam præteriret arborem, ob maleficia eius ſerpens quidam lapſus eſt per caput eius inter collum & tunicam, atque inde ad vêtrem eius, lateraq; morſibus lacerans, vſque ad cor illius penetrauit. Totus igitur intumeſcens, iacebat humi: ſed tamen priuſquàm animam efflaret, vidit oculis ſuis pſallentes angelos, & admodùm honorificè corpora ſanctorum Iuliani & Cæſarii ex vndis exportantes: quæ quidam ſeruus Dei, qui cum illis habitauerat, collegit noctuque ſepeliuit apud Taracinas Calendis Nouembris. Euſebius is dicebatur.

Incluſi in ſacco, mittuntur in mare.

Poſt dies autem quinque idem Euſebius inuentus eſt eo loco, quo condiderat beatos martyres, ieiunàs & orans Dominum, & pſallens. Id cùm non pauci viderent Taracinenſes ciues, quòd non longè ab vrbe eſſet locus, accedebant ad beatum Euſebium, & conuerſi, à beato Felice presbytero baptizabantur. Id vbi cõperiſ Leontius Leontij Conſularis filius, furibundus ob mortem patris, miſit milites, qui tenerent Felicem presbyterum & Euſebium monachum, eoſq; in forũ in populi conſpectum perducerent. Atque ibi ille reſidens cum primoribus ciuium, ait ad eos: Edicite nobis, ſerui nè an ingenui ſitis. Felix presbyter reſpondit: Serui ſumus Domini noſtri Ieſu Chriſti. Leontius dixit: Dicite qui vocemini. Reſponderunt ſancti: Felix & Euſebius appellamur. Leontius ait: Quid ita contra ſalutem reipublicæ & principum, pręedicatis inſaniam? Felix presbyter reſpondit: Nos inſaniam non prædicamus, ſed ſanam & veram doctrinam, vt timeatur Deus & cognoſcatur: quem ſi vos cognoueritis, licebit vobis vitam obtinere æternam. Leontius dixit ad populum: Ecquid vobis videtur? Alii clamabant, bonam eam eſſe doctrinam, alii id negabant, dicentes ea populum ſeduci. Sic ergo illis altercantibus, Leontius eos iuſsit duci in cuſtodiam. Nocte autem miſit ad illos, qui eos compellerent ſacrificare. Sed illi irridentes & contemnentes dęmonum ſacrificia, clamabant: Gloria in excelſis Deo. Eadem ergo nocte Leontius eos capite damnauit, iuſsitq; corpora in flumen iactari. Ea verò per flumen perlata ſunt in mare: claraque iam luce, eiecit illa mare in litus iuxta pineta. Eccè autem quidam presbyter Capuanus, Quartus nomine, cùm exiret ad agrum ſuum, inuenit trunca ſanctorum corpora, collegitque ea & poſuit in vehiculum, duxitque in domum ſuam, capita eorum curioſè perquirens. Quæ quidem poſtera luce inuenit incorrupta, iunxitque ea corporibus ſanctis, & ſepeliuit iuxta corpus beati Cæſarii Diaconi & martyris. Vbi orationibus eorum beneficia præſtantur vſq; in præſentem diem, ad laudem & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui viuit, & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Felix & Euſebius trucidant.

VITA S. MARCELLI PARISIENſis Epiſcopi, authore Fortunato Epiſcopo.

Præfatio Authoris ad S. Germanum Epiſcopum Pariſienſem.

DOmino ſancto, & meritis obtinẽtibus Apoſtolico viro, in Chriſti charitate fundato, meo lumini pręponendo, domino & dulci patri Germano papæ Fortunatus. Facundiſsima illuſtrium oratorum ingenia, ſermonum flore variante diſtincta, & eloq; vernantibus pampinis obũbrata, ſolent ſibi viles cauſas ſterilemque materiam quærere, vt magna dicẽdo de minimis, videantur oſtendere ſui fluminis vbertatem: qui habentes intra ſe fontes eloquentię, de ipſo ſicco themate didicerunt vndas haurire. Vndè quicquid iniungitur illis, carmine irriguo copioſiùs explicatur. Verùm econtrà quicunque anguſtæ intelligentiæ ariditate torrentur, nec habent affluentiam inundantis eloquii, per quam vel aliquos reficere, vel ſuæ ſiccitatis poſsint inopiam temperare: tales non ſolùm aliqua non per ſe dicere appetũt, verumetiam ſi quid eis iniunctum fuerit, perhorreſcunt: quoniam quantùm doctis proloqui, tantùm indoctis utile ſit tacere. Nam illi de paruis magna diſſerere, iſti de magnis neſciunt vel pauca proferre. Et ideò quod ab aliis quæritur, ab aliis formidatur. Sic belligerator in armis dãni eſſe deputat, ſi non poſsit integer inuenire quod vincat. Sed ſicut fortis requirit, vnde ducat ſpolia: ſic debilis metuit, nè ducatur in prædam: & quod acer inuenire deſiderat, iners vel audire formidat. Cuius exempli gratia, cùm ipſe ſterilis ſcientiæ conuenienter accuſer, nec ſit in me aliquid, quod venuſti ſermonis ornamenta commendet, quid tibi viſum fuerit, pater beatiſsime atque amantiſsime, cõſtanter admiror, vt de ſanctiſsimi viri Marcelli antiſtitis vita, nullo fine claudenda, & de illa cæleſti lampade meæ aliquid dignum committeres ſcintillę: cùm ego pauper ingenio, & ille diues ſit merito: ego humilis ſermone, & ille ſit egregius mercede: præſertim cùm vobis multorum prudentium famoſæ abundantiæ ſufficiat eloquentia, Gallico Gallicana, & quadratis iuncturis verba trutinata procedant. Qui ſi velint, ſermone poſsint depingere, quicquid animus figurauerit: apud quos ipſum loqui dictare ſit, & quæ uix corde concipitur, mox in pagina res formetur. Cur itaq; vt dictum eſt, inter Gallicanos cothurnos ità lippata vilitas plano pede ire præſumat, ad quorum comparationem velut inter roſas & lilia noſtræ linguæ velis ſalinnca reſpirat? Accedit etiam ad difficultatem ingenii impediti res altera, quòd de actibus beati Marcelli plurima ſunt inuiſenda, temporum vetuſtate ſubrepta, nec facile memoria recolit, quod annoſitas numeroſa fraudauit: quoniam quicquid in libris non figitur, vento obliuionis auſertur. Pauca quidem de eius geſtis felicibus ſunt ad noſtra tempora relatione viuẽte perducta, nè in totum quod ſui amatores in poſterum quęrerent, periret: Quia etſi ſancta membra iamdudùm ſepulcro ſunt condita, non tamen miracula ſunt ſepulta: quæ tanto clariora ſunt, quanto plùs memoria viuere meruère non ſcripta: quoniam licèt nõ tenerentur in pagina, fixa ſunt in cordis membrana.

Vndè inter hęc difficilia dubito quò conuertar, utrum, vel digitos præparem ad ſcribendum, cùm dictare lingua formidet. Sed differre non licet, quod

pater

pater iniungit, cùm ſecum magis ipſe pugnet, qui ſibi repugnat: præſertim qui vt obedire me doceas, & quod ſuſtinere non valeo, libenter imponis. Maior enim deuotio in re difficili comprobatur. Denique ibi plenus eſt affectus, vbi etſi virtus non tolerat, tamen animus non recuſat: & ego magis hic venerer, quod charitas non leuiter exigit, ſed audacter extorquet. Denique ex hac parte mihi ipſi conueniat perficere, quia qui minora vituperat, ducere ad maiora ſe ſtinat. Quibus ſuggeſtis, volueram hoc opus aliorum lingua niteſcere potius, quam noſtra ſordere. Sed qđ primi differunt, vel vltimi proſequantur: quod cùm diſplicere videatur eloquio, placere videtur ex voto.

V I T A.

Nouembris 1.

Patria S. Marcelli.

Beatiſsimus igitur Marcellus antiſtes, natus Pariſii, ſed ciuis paradiſi: e in terris humilis, erectus in cælis: mediocris parentibus, ſed meritis celſius. Cui hoc fuit nobilitatis inſigne lumen, Chriſto ſine culpa ſeruire. Non de generis imumeſcens ſuperbia; ſed habens de moribus ornamenta, nec ſumens de parentali lauda iactantiam, ſed gratiam poſsidens in virtutis exemplum: Intra ſe ſuos theſauros retinens, Deũ mundo corde complectens. Sed cum Chriſto pauper iſte regnauit, qui in humilitatis conuerſatione, ſanctitatis vbertate, in caſtitatis lumine, in ieiuniorũ pinguedine ità ſe totum cæleſti tradidit diſciplinæ; vt ab ipſa infantia maturus accederet; & poſitus in corpore, quaſi nihil de carne portaret. Hic itaque nobiliſsima inſtitutione ſuccinctus, & venerandis operibus penè potius ſacerdos, quam clericus, iàm dudùm dignus, qui ſuſciperet dignitatem, anteà paratus ad ſit; quod erat ſine mora futurus: calcata pompa mundi velut criminibus, cum diuinis armis initiatus accingeretur, ad ſpem felicem, palmam de hoſte publico relaturus, in militia Chriſti exercitando Lector effectus eſt; ac ſeipſum templo Chriſti primitùs offerens, velut Abel ſacrificiũ, hoſtia viuę carnis & puræ mentis, exceptus eſt.

S. Marcellus fit lector.

Qui clarior mercede, quam nomine, & merito maior, quam gradu, ſine offendiculo ſuum gerens officiũ, cœpit in milite creſcere, quod accepit à rege. Cuius occultæ diutiùs velut viues palmites, cœperunt fructificare virtutes: nec pertulit in eo ſua dona abſcondi, qui quod de ſurſum venerat; adeò humiliter eum videbat amplecti. Denique cùm clericali tyrocinio celaretur, miraculis proditus, & ſignis cæleſtibus illuſtratur. Quadam vice acceſsit ad officinam fabrilem à qui deſpectus ab arrotica, rogitus, vt extractam ferri de ardenti camino maſſam candentem manu ſua ſuſtolleret, & quanti eſſet ponderis enarraret. Tunc vir beatiſsimus, non ignarus totum de Chriſto præſumere, & quantæ virtutis cauſa ſit in rebus non corporibus obedire, mox ſuppoſita manu ferrum altius eleuauit, dicens: De calore calet, ſed nouem pondera habet. Quod poſteà tantum ad ſtateram inuentum eſt, quantum eius vox librata prædixerat. Sic in vna ſpecie duplex miraculum propagauit, nè eum foci calor exureret, nec ferri pódera fefelliſſent. Nam de ſæcularis vitiis in ſe libidinis vaporem non habuit, qui iã libere ignis incendia ſine vſtione euaſit. Nam vt elementa ignem vinceret, antè flammas carnis extinxit: & ut in ipſa penſa non falleret, probauit ferrum pondare.

Vide præclarum miraculũ

Deinde in religionis ordine ſubdiaconus effect' eſt. Itaq; cùm ſubdiaconali miniſterio fungeretur, in die Epiphaniorũ hauriens aquam de fluuio Sequanæ, dũ beato Prudentio Epiſcopo manibus abluendis offerret, mutatis elementis, vini ſapor inuentus eſt. Quo viſo obſtupeſcens pontifex, iuſsit ex ipſo vrceo in calicẽ ſacrum fundi: vndè vniuerſus populus, Miſſa celebrata, ad communionem accepit, & ipſum vas cùm ad plebis multitudinem ſuffeciſſet, acſi nó tactum & integrum, ſic plenum permanſit. Cuius vini myſtico beneficio poſtea multi infirmi ſanati ſunt. Ecce virũ ſanctiſsimum, qui vndam ſumens à flumine, vina effudit in calicem. Sed vndè tam noua miracula, vt vnde portaſet aquam, quodammodo quaſi vuas exprimeret, na ſceretus illi palmites in palma? Verè beatum Marcellũ, ſumma veneratione colendum, in cuius manibus vno eodemque momento floruit vindemia, & torculata ſunt vina. Videmus non vno in loco beneficia diuina concludi, dum quod præceſsit Dominus in Galilæa, ille ſucceſsit in Gallia. Ibi ad nuptialem mẽſam Chriſtus aquas vertit in vina: hic, quæ ad menſam Chriſti ſufficerent, noua vina ſumpſit altare. Illud præceſsit tempore, hoc honore. Nam tunc quod dederunt ſex hydriæ, hic vnum & modicum vas expleuit. Sed tunc effecit, vt ſe Dñs proderet: vt famulum non celaret.

Aliud inſigne miraculum.

*for. * vndam*

Iohan. 2.

Veniamus ad illud miraculũ, ſecundũ ordinẽ, non honore. Itaque cùm vir ſanctiſsimus quadam vice ex ſui officii ſeruitute, aquam manibus venerabili epiſcopo porrexiſſet, mox inde balſama cœperunt fragrare: & dum vnda curreret, viſa ſunt chriſmata reſpirare, vt penè pontifici ſederet ſuas manus magis vngere, quam lauare, & alteras aquas quæreret, vt priores vndas ablueret. Quo viſo, ſacerdos venerabiliter obſtupeſcens, Deo gratias de comperto munere retulit, & beato Marcello reuerentiam in religione ſtatuit, dum eum non talem, qui ſeruiret, ſed potiùs cui ſeruiretur, agnouit. Vndè quis tantum ſubdiaconum admiraretur condignè, in cuius dextera ex aqua fiebant vina & balſama, & undarum palloranti in ruborem conuerſus eſt, aut odorem. Iam tunc illis præfigurabatur Inſidiis futurus pótifex, qui dignus eſſet chriſma tractare. Sed cùm adhuc ſubdiacon' hauſiſſet chriſma de flumine, meritò dignos erat, vt factus ſacerdos, hoc ſacrificaret in fonte.

Aqua mutatur in balſami liquorem.

Illud quoquè myſterium reticeri non debet, quod profit ita audiat, ſi quis de paucis, quæ memoria recolit, vt quicquid dictum non fuerit, aut minùs credatur, aut contemni. Igitur quidam clericus, Mintucius nomine, annorum circiter decem, propter inquiſitæ vocis tintinnabulum, & dulcedinis organum de fauce prolatum, quia contingebat animos populi delectari, cùm reperauſſa in auribus, ſoluta & auribus blandiri: iuſſus eſt ab Archidiacono tenaſitate melliflua decantare. Quo facto, præcepit ipſum puerum Epiſcopus flagellari ob hoc, quia alterum iuſſerat ipſe cantare. Itaque dum clericus cæditur, Epiſcopus lingua damnatur. Mox enim vt clamor vapulantis in aures ſonuit, vox ei ab ore diſceſsit: & nouo prædone ſonũ captiuantis pontificis vox infantis. Sed ſi cauſa facti requiritur, cur contigerit, inuenitur. Denique qui puerum cantare prohibuit, pertulit vocis diſpendia, quia vocibus inuidebat. Cui ergò non nocet inuidia; ſi Epiſcopo non pepercit vindicta? Vnde quod quis in altero videre non capio, non habebit: immò hoc ſibi perdit, quod alios habere non optat. Omnis enim qui alteri lapſum parat, iã cecidit, & antequàm inducat in laqueum, tenetur ipſe captiuante peccato ligatus. Tum magis ſi proficere volumus, aliorũ profectus, noſtros eſſe credamus. Itaque idem ſacerdos per triduum, etſi ambulabat per compita, tamen iacebat lingua ſepulta. Non enim ſonus poterat repercuſſa palati camera reſultare, nec intra ſepem dentium vox lingua rotante diſponi: ſed totum quod perdiderat, ore muto prodebat. Tũc beatus Marcellus his ver-

MS. codex ſic habet. Vnde qs in altero videre nõ capit, non hẽbit, imò hoc ſibi, quod alios habere non optat.

bis

S. Marcellus muto epiſcopo reddit loquelã.

bis appellat põtificem: Licèt intelligam, paſtor bone, tibi talem caſum de culpa venire, tamen quicquid vis, in nomine Domini ſermone prorumpe. His dictis, adhuc beati Marcelli ſermo voluebatur in ore, & iam quod imperauerat, obediebat. Deindè antequàm iſte explicaret, ille reſpondit, dicens: Vos mihi hoc feciſtis, quorum iuſſio fuit, vt alter cantaret, quam ego præceperam. Et dum iſta loquitur, amiſſæ vocis gratia reformatur. O meritum ſubdiaconi, qui vocem reſtituit ſacerdoti, & verſa vice, qđ accipere debuit, hoc indulſit: Qui debiles fauces armauit eloquio, & in ore alterius fudit uerba per uerbum. Quid diutius protraham? Semper tacuiſſet Epiſcopus, ſi nunquàm requiſiſſet Marcellus. Verè dignus beati Marcelli ſermo, ut gregem Domini regeret, qui dedit paſtori ſalutem.

Creatus epiſcopus, oneratum potius, quã honoratũ ſe ſenſit.

Operæpretium credimus & in paginis hæc texere, quæ multis ſunt infixa ſub corde. Quia etſi de re terribili in relatione metus eſt, in ædificatione fit fructus. Porrò autem cùm beatus Marcellus, quod ſemper poſſedit moribus, eſſet pontifex ordinatus, quam dignitatem ſibi reputabat magis oneris: tunc quidam de populo dum vellet ad communionem accedere, manibus retrò ligatis non poterat ad altare pertingere: ſed cùm omnes tranſiret, quaſi meta cœpit ſtare: vt videretur non ad communicandum, ſed ad numerandũ populum aduenisse. Quem conſpiciens pontifex, interrogauit quid feeerit. Reſpondit ſe peccaſſe. Cuius confeſsionem agnoſcens, dixit ei: Veni, accede, & ultrà nõ pecces. Qua iuſsione abſolutus, ad communionem acceſsit, duplici beneficio muneratus, de præterita culpa veniam conſecutus, de futura uita correctus. Quanta huic erat in ſanctæ Trinitatis æqualitate fiducia, cuius mens ſic libera, per ſingula verba proferebat miracula? Sed licèt ſatis fuerit, religati catenas ſermone diſſoluere, tamen plùs eſt laudabile, quòd in Chriſti amore viſus eſt peccata donare.

Exequamur & illud triumphale myſterium, quod cùm ſit vltimum ordine, anteponitur in virtute. Matrona quædam, proſapia quidem nobilis, opinione vilis, malo maculans crimine, quod fulgebat ex genere; poſtquàm dies fugitiuæ vitæ rapta luce concluſit, ad tumulum pompa comitante, ſed non profutura, proceſsit. Quo condita, horreſco referens hoc contigiſſe poſt funera, quia duplex naſcitur lamentatio de defuncta. Ergò ad conſumendum eius cadauer, cœpit ſerpens immaniſsimus frequentare, & vt dicã clarius, mulieri, cuius membra beſtia deuorabat, ipſe draco factus eſt ſepultura. Sic infelices exequias ſerpentinus baiulus impendebat, vt poſt mortem quieſcere cadaueri non liceret; & cui vitæ finis in uno loco iacere cõceſſerat, ſemper mutabatur in pœna. O caſum execrabilem, & valde timendum. Mulier, quę coniugii integritatem non ſeruauit in mundo, integra non meruit iacere in ſepulcro; Nam ſerpens, qui viuẽtem in crimine traxerat, adhuc in cadauer deſæuiebat. Tũc ex eius familia, qui in ciuitate manebant, audientes ſtrepitum, & pariter concurrentes, viderunt ingentẽ belluam de tumuloſis anfractibus exeuntem, & vaſta mole cadauer flagelante labentem. Quo nimis perterriti homines, de ſuis ſedibus migrauerunt. Hoc cognito, beatus Marcellus intelligens de hoſte triumphum acquirere, collecta plebe, de ciuitate progreditur, & relictis ciuibus, in proſpectu populi ſolus, Chriſto duce, ad locum pugnaturus acceſsit: & cùm coluber de ſylua rediret ad tumulum, obuiantes ſe inuicèm, dante orationem beato Marcello, ille capite ſupplici cœpit veniam blandiente cauda precari. Tunc beatus Marcellus caput eius baculo ter percutiens, miſſo in ceruicem ſerpentis orario, triumphum

Horrẽda Dei vindicta ĩ adulteram.

Immanẽ ſerpẽtẽ S. Marcellus profligat.

ſuum ante ciuium oculos extrahebat. Sic in ſpiritali theatro ſpectante, ſolus cum dracone pugnauit. Hinc cõfortatus populus, cucurrit ad Epiſcopum, cupiens hoſtem ſuum videre captiuum. Tunç præcedente pontifice, beſtiam fere tribus millibus omnes proſecuti ſunt, reddentes gratias Domino, & ſoluentes exequias inimico. Deindè increpans eum beatus Marcellus, dixit: Ab hac die aut deſerta tene, aut in mare te demerge. Mox dimiſſa bellua, nulla eius ulterius indicia ſunt inuenta. Ecce propugnaculum patrię in vno conſiſtere ſacerdote: qui fragili baculo fortiùs hoſtem edomuit, quàm ſi baliſtæ tranſiſſent: nam ſagitta tus repercutere poterat, niſi vinceret res diuina. O virum ſanctiſsimum, in cuius leui baculo uirtutis eſt põdus oſtenſum: cuius molles digiti fuerunt catena ſerpentis. Sic inimicum publicum vicerunt arma priuata: plaudit in votis præda generalis victoria. Si ſanctorum virorum ex factis merita conferantur, miretur Marcellum Gallia, dum Roma Sylueſtrum: niſi hoc diſtat in opere, quòd draconem ſigillauit ille, iſte iactauit. Sed quis eius valeat miracula per ſingula ſermone compręhendere, vel uoce proferre, quanta ille fecerit, & celauerit, cùm ea ſcripta ſunt, quæ de ipſo, teſte populo, claruerunt? His nãque operibus ſanctiſsimus Marcellus ſemper intentus, conuerſatione clarus, conſummatione præcipuus, beatitudine glorioſus, remuneratione ditatus, cum Domino perpetuo regnaturus, vincens mundi contagium; mundus migrauit ad Chriſtum die Calendarum Nouembrium, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto: Cui eſt honor & gloria & virtus & poteſtas per cuncta ſeculorũ ſecula, Amẽ.

Feliciſsimus eius obitus.

HISTORIA BREVIS S. MARIAE Virginis, & martyris, quam Vincentius in ſpeculo Hiſtoriali annotauit ex geſtis eius Lib. 2. Cap. 86. & 87. Adſtipulantur antiquiſſima Martyrologia.

Nouembris 1.

BEata Maria, ancilla quidem Tertulli principalis erat, ſed nobilitatem domini, mentis benignitate vincebat, & Chriſto ſe probabat ingenuam. Natalem autẽ filii celebrante Tertullo, cùm impuris vaniſq; ſimulacris hoſtias immolaret, Maria incumbebat ieiuniis, & ſociam ſuam, nè proderetur dominæ, occulta ſimulatione fallebat. Diù tamen, inſidiante conſerua, latere non potuit. Prodita igitur, mox vocatur à domina, diciturque ei: Quæ eſt cauſa ieiunii? An occaſio triſtitiæ eſt, quòd iratum tibi nupèr dominum perhorreſcis? Reſpondit Maria: Nunquid nouum aliquid nunc uſurpo? Semper mihi ſunt hæc obſeruata ieiunia Chriſtiana ſum, Chriſtiano naſcor ex genere: hæreditarius eſt mihi iſte cultus Chriſti. Tunc imperante domina, vt cibi aliquid hauriret, illa noluit. Et domina indignata, ei uerbera grauia & pęnam etiam mortis, ſi repugnaret, intentauit.

Vide quã olim familiare fuerit Chriſtianis ieiunium.

Sed dum altercatio iſta verborum eſſet cogentis dominæ & repugnantis ancillæ, pedem aforis referẽs Tertullus ingreditur: qui ab vxore rebus omnibus inquiſitis, inauditam ſtatim flagellari pręcepit ancillã, & afflictam diutino verbere, detrudi in carcerẽ, adminiſtrato modico & uili cibo, quo non ſatiaretur ſames, ſed deficientis quotidiè animę pars extrema ſeruaretur. Sed deuota mens pro Chriſto frangi hoc dolore non potuit: quin etiam quotidianis orationibus incumbebat, vt facultas eſſet maior tolerandi. Emenſis verò nouẽdecim diebus, Pręſidi nunciatur, Tertul-

Maria flagellatã, & in carcerẽ truditur.

ſium

lium principalem illius ciuitatis, occultare in domo ſua Chriſtianæ religionis ancillam, quod Imperatorũ præcepta prohibebant. Stetit itaque adducta tãdem, & quamuis contra iudicem oculos tenderet, animum tamen habebat ad Chriſtum. Clamor autem vndiquè populi frementis attollitur, dicentis: Viua diro cremetur incendio. Illa verò intrepida, quippe quæ Dei ſui noſſet auxilium, cælum intuens, clamauit ad Dominum: Ait vero Præſes: Sacrifica, ſi effugere tormenta feſtinas. Reſpondit Maria: Supplicia quæ minaris, nec longi temporis, nec grauis doloris ſunt. Quęſo ergò, nè differas quæ moliris. Chriſtum habeo: ideò nihil timeo.

Conſtãtia eius.

Tunc iuſſu Præſidis applicata tormentis, miſerationem populi tantam adepta eſt, vt lachrymæ quoquè à circunſtantibus funderentur. Nec mora, clamore ſummo venia virgini poſtulatur: ſed crudelitas iudicis accelerare tormenta mandauit. Et eccè ſecunda vox populi, iudicium Præſidis caſtigantis, emergit. Vociferatio nanque vna penè erat totius coronę iniuſtè lacerari virginem crudelitate iudicis, non culpa peccãtis: agi contra leges omnia, nec æquitatis iura ſeruari. Stupens verò Præſes, & ſono tanti clamoris adactus, (quippe qui præter humanam vocem, ipſa etiam putaſſet tecta corruere) mox Mariam relaxari præcepit. Tunc ſeruari eam ſub cuſtodia libera Præſes iubet. Maria virgo ſigno Domini ſe muniuit, & leuatis ad cęlum oculis, poſt relictum tribunal orauit ad Dñm, viditq; aciẽ Angelorũ, & multitudinẽ ſanctorum, atq; filiũ Dei ſedẽtẽ ad dexterã patris. Hinc tãta ſubitò gratulatione perfuſa eſt, ut iã ſe paradiſũ ingreſſa putaret.

Vngulis lacerat, vt habent Martyrologia.

Hic verò, qui eam fugientem perſequebantur, ſubitò ſtupuere virtute. Sed vbi illa ſe circundatam à perſequentibus vidit, lachrymans clamauit ad Dominũ: Nè permittas, inquit, Domine tradi ancillam tuam, & lacerari manibus impiorum: ſed oſtende miſericordiam tuam: citò exaudi ancillam tuam, exaudi Domine rex cæleſtis. Et dum ità orauit, petra, quæ ante oculos eius iacebat, Domino iubente patefacta, rimã perfugii, qua virgo ſuſciperetur, oſtendit, & adinſtar dulciſsimæ nutricis, vel charæ matris, motu quodam animam amplexãs, ſe præbuit: moxque ſuſcepta virgine, latera antè aperta concluſit. Hoc cùm carnifices peruiderent, omnia loca petrę illius perſcrutati ſunt, ſicubi erepta ſubito præda ex oculis latitaret. Ibi adhærentes exuuiarum reliquias, & affixa ſaxo veſtium fruſta depræhendunt, atque incredibili ſtupore confuſi, Præſidi geſta commemorant. Ille verò partim ira, partim admiratione cõmotus, iuſsit Philocomo principali * Veronenſium ciuitatis, vt ad prædictum locũ feſtinus accedat, & ad eruendum lapidem innumerã ſecum multitudinem ducat. Statim igitur præconis voce populus congregatur. Qui vbi primùm ad prædictum locum cum eo, cui ſumma huius operis fuerat aſsignata, peruenit, mox iniicere manum lapidi tẽtauerunt, ſed ſtatim ab Oriente fulgor nimii ſplendoris exortus eſt. Nec mora, tonitruum & fragor quidã, vt putarentur cuncta corruere. Statim terra concuſſa eſt, & nutantia omnium corruere veſtigia. Eccè autem duo equites, magno fulgore radiantes, à cæleſti ſede venientes, terras volatu nimio petunt: quorum ſellæ, frena & omnis ornatus adinſtar lampadarum cæleſti igne rutilabant.

Diuinitꝰ eripitur e manibus perſequẽtium.

** Netromẽſium.*

Hoc cùm omnis illa, quæ conuenerat, multitudo conſpiceret, ità timore cauſa præſentis virtutis expauit, vt fugiente ſenſu pariter atque anima, in æternam mortem oculi clauderentur. Cæteri verò, qui euaſerant, ad profana templi ſimulacra fugientes, cùm ad ſceleſta ingrederentur altaria, in ipſa perfugii ſui ſede ceciderunt. Nec eorum ad ipſam templi ianuam ſpiritum fudit. Vbi verò tẽplum omne repletum eſt, miſſus è cælo ignis, & populum exuſsit, & templum. Multiplipharię itaque mortis, tã à percuſsis, quàm tucenſis, numerus fuit duo millia ſeptingenti. Pauci verò, qui euaſerant, ciuitatem petentes, magnis per omne iter vocibus conclamabant: Magnus Deus Mariæ: magnus Deus Chriſtianorum. Et crediderunt, perterriti eo timore, tria ferè millia animarum. Paſſa eſt ſancta uirgo ſub Adriano Imperatore.

Viuo cæleſtis.

VITA S. AMABILIS, PRESBYteri & confeſſoris, incerto quidem authore ſcripta, ſed tamen fide digna. Nos pleriſque locis nonnihil eam contraximus, ſtylumque mutauimus abſquè hiſtoriæ detrimento.

BEata ſanctorũ vitę opinio idcirco non abſurdè à Catholicis prędicatur, q, vt nouere ſapientes, diſciplinæ Dei doctria æterni patris ſapiẽtia hanc vult ad poſterorum tranſmitti notitiam, vt & eorum inflammemur exemplis, & Chriſti benignitate ſociemur gaudiis. Hinc Patriarcharum ſpes nomen, obtinuit immortale, Prophetarumque chorus ſui memoriam habet ſempiternam, præmio ſuæ fidei gaudens in curia cęleſti: quandoquidem animi obtutus cęlo effixere, vbi nouerãt ſanctos Angelos cum Deo, apud quem vita eſt incõcuſſa, ineffabili iucunditate perfrui. Porrò etiam apicis Apoſtolici fama illuſtris permanet, & latitudo charitatis nobis declaratur: quorum vitam mirificam nobis Chriſtus exemplo eſſe voluit, vt contemplatione rerum ab illis geſtarum ad ipſum amandum incitemur. Eorum prædicatione redemptorem ſuum cognoſcens Eccleſia, ſanctos habet martyres, qui pro eius honore fortiter certarunt, & in confeſsione nominis eius ſanguinem ſuum fuderunt. Eſt deindè etiam ſanctorum cõfeſſorum ſplendor mirabilis, qui pleni ſpiritu ſancto, multis coruſcarunt miraculis, quibus mũdus crucifixus fuit, & illi mundo, pari gloria amoris Chriſtũ ſequentes, crucemque poſt eum portantes. Vt.n. martyres, ità & confeſſores pro Chriſto pati uoluerunt: & ij quidem Eccleſiæ lilia, illi roſę ſunt. E quibus confeſſoribus ſanctum Amabilem, quem uita innocens & miracula crebra commendant, ſumma veneratione proſequi debemus, quippe quem ſacroſanctæ Trinitati placuiſſe fideliter credimus: quem ſicut uiuere, nõ ambigitis, qui hæc legitis: ità iis, quę per illum redemptor noſter operatus eſt, fidem adhibere. Alioqui ſãtiùs eſſet hæc audire nolle, quàm * comperta non credere: & ſcriptorem reticere, quàm narrare friuola.

Patriarchæ. Prophetæ.

Apoſtoli.

Martyres.

Confeſſores.

** Comparata, habet codex MS. ſed mendoſe, vt apparet.*

VITAE HISTORIA.

SAnctus Chriſti Confeſſor Amabilis, magnus in conſpectu omnipotentis Dei futurus, quodam præſagio cœptæ vel augẽdæ in ipſo ſanctitatis, à totiꝰ boni fonte hoc videtur accepiſſe vocabulum: vt animi nobilitate cęlitus hauſtra, etiam nomine clarus eſſet, qui generis ingenuitate pollebat. Gemina enim dote author vitæ illum ornauit, ut & parentum religioſorum ortu eſſet nobilis, & præclaræ vitæ integritate, nobilior. Natus eſt in uico Ricomagenſi, atque eliciter etiam literis eruditus. Nè qua enim labe ſancti eius mores aſpergerentur, ſi militiæ traditus eſſet, religioſi

Nouembris 1.

S. Amabilis patria.

ſigioſi parentes literarum ſtudiis eum applicarunt.
Cœperunt tum in illo creſcere Dei amor, & gratia,
Philip. 3. adeò vt in terris corpore degens, iam cum Apoſtolo
animo in cælis verſaretur. Deſpiciebat in parua ętate
Pſal. 118. ineptos puerorum iocos, & cum Pſalmiſta ad Domi-
num clamabat: Da mihi intellectum, & ſcrutabor le-
gem tuam, & cuſtodiam illam in toto corde meo. Ex-
plorabat, vt miles ſtrenuus, quibus armis reſiſteret
diabolo, nè vllis nequitiæ eius telis à Chriſto ſepara-
retur, ſi inuicto animo nocte ac die in mandatis eius
Cant. 1. exequendis non vigilaret. Sic enim amabat Chriſtũ,
vt nollet ſeparari à Chriſto, clamans cum ſponſa: Tra-
he me poſt te: curremus in odorem vnguẽtorum tuo-
rum. Implebat Dominus & rex ſanctorum in ſeruo
ſuo nominis eius ſignificationem, vt eſſet ipſi amabi-
lis, & ab ipſo dignus amari.
Pſal. 110 Porrò timorem Domini, qui eſt initium ſapientię,
Prou. 1. 9 conſtanti animo retinebat, nequaquàm reſpiciẽs poſt
tergum: ſed inſtar ſapientis aratoris, ſulcum vomere
1. Cor. 1. dirigentis, iter ſuum ad ęternam vitam ſemper inten
2. Cor. 10 dens. Gloriabatur in Domino, vt Apoſtolus monet, de
nomine ſuo, & in precibus ſuis toto corde: illi dice-
bat: Domine, qui appellari me voluiſti Amabilem, fac
me tui perfectiſsimum amatorem: uti ne decipiat hu-
mani generis hoſtis, quem tuus ſpiritus ſanctificauit.
Prudenter verò latã & ſpacioſam viam reſpuens, cùm
iam adoleſcentię metas attigiſſet, carnis laſciuiam ſo
brietate domabat. Magna in illo erga Deum & proxi
mum charitas inerat: qua fiebat, vt nulla ex parte le-
gem Domini præteriret, atque ità & Chriſto, & ſan-
ctis eius charus eſſet. Ecquis autẽ dubitare queat fuiſ-
ſe eum fide catholicum, ſpe firmum, charitate diffu-
ſum, præſertim ſi attendat eum Chriſtum accuratè p̃-
dicantem, caſtitate integrum, humilitatis ſtudioſum,
& nè peccaret Domino, eius eloquia abſcondentem
in corde ſuo? Videbatur ambulare cum Deo, quemad
Pſal. 118 modùm de Enoch legitur, & multiplicabantur eius
Gene. 5. merita, cùm cordis deſiderio ſuſpiraret cæleſtia, &
amore æſtuaret gaudiorum æternorum.
Initiatur ſacerdotio. Cumque id genus polleret virtutibus, per gradus
ſingulos canonici ordinis aſcendit vſque ad ſacerdo-
tium, virginitatis theſauro non amiſſo, quæ in eius
pectore Chriſti efficiebat hoſpitium. Factus autem ſa-
cerdos, dignè ſeruiuit Domino die ac nocte in vico
Ricomagenſi, permultas ſæpè noctes in precibus at-
tentiſsimis manens peruigil, erga pauperes munificũ
ſe exhibens, cunctiſque ipſum rogantibus quibus po-
terat modis, pie opitulans. Suauiſsimis adhortationi-
bus omnes ad Chriſtum trahere nitebatur, perſuadẽs
eis illum ante omnia quærendum & amandum. Aie-
bat etiam, ſanctorum charitatem non tepeſcere, ſed in
Chriſto creſcere debere. Porrò eo tempore, quo uir
ſanctus eccleſiam beatorum martyrum, Geruaſii &
Protaſii fideli famulatu frequentabat, (quæ quidem
eccleſia primùm, ut fertur, apud Aruernos cõſtructa,
Ricomagenſem illuſtrauit pagum) in urbe Claromon
tenſi cantor inſtitutus, eandem ſæpius decenter petē-
bat. At vero Epiſcopus & martyr Chriſti Pręiectus, q̃
tunc Claromontenſem regebat eccleſiam, iam dicti
Huius Vita eſt Tomo 1. 25. Ianua rii. territorii Abbatiam contulit ei. Itaque ille diuino ac
cenſus amore, conſtruendis templis animum appulit,
vt in loco, ad quem multi confluebant, multorũ ſan-
ctorum reliquiæ reuerenter aſſeruarentur, & illorum
patrocinio locus ille cum propriis cultoribus mun-
dior haberetur. Diuina ergò bonitate fretus, baſilicã,
Duas cõdit baſilicas. in S. Iohannis Baptiſtæ honorem non mediocri ope-
re extruxit: itemque alteram in B. martyris Benigni
memoriam, in qua nunc ipſe corpore quieſcit, grandi
fabrica extulit Ac deinde diuerſis peragratis regioni
bus, probatæ ſanctitatis pignora ſiue reliquias eò ad-
uexit, & eo, quo par eſt, honore illic reponendas deſti
nauit. Aderat illi in omnibus diuina miſericordia,
exhilarans eum in eiuſmodi ſtudiis.
Inter alia autem, quæ Deus per illum operatus eſt,
nec adhuc operari deſinit, hoc ſanè memorabile eſt,
quòd in loco ſerpens nullus morari poteſt, neque ſi
repertus ſit, viuere aut nocere poteſt. O admirandam
ſerui Dei ſanctitatem, ad cuius imperiũ venenati ſer-
pentes fugiunt, nec vlterius hærere poſſunt. Id uerò
meretur fides, non qualem habent dæmones, qui
credunt & contremiſcunt: ſed quæ per dilectionem
operatur, & non niſi fidelium eſt. Hæc ergò tua ſunt,
Deus, qui ſerpentem, à quo primus homo victus eſt,
per ſecundum hominem viciſti, tuiſque militibus *Iacob. 2.*
ſubdidiſti, qui non in vetuſtate literæ, ſed in nouita *Galat. 5.*
te ſpiritus ambulant.
Profectus eſt aliquãdò Romã vir Dei, sãctorũ Apo *Roma. 7.*
ſtolorũ ſepulcra viſitaturus, & ſuffragia experimtus.
Et ecce Deus, qui glorificãtes ſe glorificat, Solis radiũ *1. Reg. 2.*
iuſſit illi ſuam nauare operã, & contra naturæ vſum
ceu fidelis miniſter, eius ſuſtentare pallium atque chi *Pſal. 67.*
rothecas. Si cui hoc incredibile videatur, meminerit
Deum mirabilem eſſe in ſanctis ſuis. Certè de Ioſue *Ioſu. 10.*
habemus in ſcripturis diuinis, cùm perſequeretur il-
le hoſtes ſuos, dixiſſe eum coram filiis Iſrael: Sol, con-
tra Gabaon nè mouearis, & Luna contra vallem Aia-
lon, atque ità factum eſſe. Si igitur Sol obediuit tunc
homini, iubente Deo, quid mirum, ſi etiam obſecu-
tus eſt, Deo annuente, huic beato patrono noſtro? O
verbum patris altiſsimi, factorque carnis & caro, qui
ſanctis tuis ſemper præſtò es, & tua per eos, qui tibi
placent, mirabilia innouas, vt fides noſtra nõ deficiat,
ſed in timore tuo recta operando, te, cùm talia recitã
tur, magnificet. Nos enim etſi multo minores ſumus
illis, quos talibus feciſti coruſcare miraculis, at tamẽ
illorum, te donante, exemplis incitamur ad fidem, &
ſuffragiis communimur.
Aliud quoquè in eadem vrbe magnum illi Deus
præſtitit beneficium. Nam ſolaturus pro ſua bonitate
labores itineris eius, miſit ad eum Angelum ſuum, in
pyxide ſacras reliquias afferentem, iucundoque vultu
in eum ceu notum intuentem, illique dicentem: Acci
pe dilecte Deo munus, quod tibi permittit Chriſtus
rex & Dominus noſter, qui te ſcit harum rerum cupi
dum: noueriſque te in cælis Angelorum conſortem
fore. Vt enim Angeli laudant Deum in Hieruſalem cę
leſti, cuius uicibus tu adiungi cupis, ſic tu eum laudas
in terris. His dictis, diſparuit Angelus, & Chriſti mili-
tem impensè lætantem reliquit. Admirans enim ille
bonitatem Dei, munus oblatum pio amore comple-
xus & veneratus eſt: & quia tanto iam certior erat de
cęleſtibus capeſſendis præmiis, quanto veracior nun-
cius ea de re ipſi indicarat, lætabundus egit gratias
Deo, exclamans cum Propheta: Anima mea exultabit *Pſal. 34.*
in Domino, & delectabitur ſuper ſalutari ſuo. Indè
Aruernos repetens, dona illa ſecum abſportauit, & in
eccleſia B. Benigni martyris, quam ipſe condiderat, re
ponenda curauit, ubi hodieque aſſeruantur. Atq; ut
eę reliquiæ venerationi eſſent, ingentia Deus ſigna
exhibuit. Crebrò enim flammis oppoſitæ ab incolis lo *Miracula ad ſacras reliquias.*
ci illius, aut aliis vicinis, incendium omne, quod iam
vaſtabat domos, extinxerunt.
Solebat uir Dei myſteria corporis & sãguinis Chri
ſti cum magna cordis contritione, multoque lachry
marũ imbre totus igneus & ardens diuino amore, in
propriis eccleſiis ſæpiùs celebrare. Porrò radicẽ ma- *1. Tim. 6*
lorum omniũ cupiditatẽ proculcabat, neq; ex affluen
tia diuitiarũ, quibus multi malè gloriantur, nummos
cõdebat in arca: ſed quicquid habere poterat, in ſuos
& pauperũ uſus quotidie expẽdebat. Macerabat ſe ie-
iuniis,

ſuniis, in precibus erat peruigil, prudẽs ut ſerpens, ſimplex vt columba: agnorum in anſuetudinem, paruulorum humilitatẽ imitabatur. Laus Dei ſemper in ore eius. Populum ad templum confluentem, optimis ſermonibus ad cæleſtia inuitabat, & conuenienter doctrinæ Apoſtolicæ, arguebat, obſecrabat, increpabat in omni patiẽtia. *2. Tim. 4* Spargebat in pectora audirorum vitale ſemen: omnesq; eum, tanquàm præſentem Dominum, ob gratiam ex illo relucentem, pio amore colebant, eiusq; ſe precibus commendabant. Contemptu corporis ſui & perpetua mortificatione, martyribus comparatur, longos pro Chriſti amore in ſeipſo perferens cruciatos, & diuturnas cum diabolo conferens pugnas: vt nõ ſit illorum fruſtratus gloria, quos Chriſtus martyrij corona ornauit.

Atque eiuſmodi ille uitam in populo ducens, incedebat in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela, præſentibus de ſe virtutis exempla præbens, poſteris relinquens. *Veſtitur cilicio.* Veſtem cilicinam ferebat ad nudum corpus, eiusque aſperitate carnis petulantiam ſapienter reprimebat, ſed celabat id alios, mediocribus indumentis illud obtegeos, ſeque induens extrinſecus. Iam verò conſenuerat, & aderat tempus, quo Chriſtus pro tot laboribus fideli ſeruo ſuo regnũ cælorum redderet. Sentiensq; ille vocari ſe à Dño, lætus expectat diem migrationis ſuæ: conuocatisque diſcipulis, admonet eos de ſeruanda diſciplina & charitate, de pace atque ſanctimonia ſectanda. Eſtote, inquit, vigilantes in lege Dei, & adſpicite vitam patrũ; qui oculos ad cęlum tollentes, illam ſempiternã gloriam pompis huius mundi antepoſuerunt. Sciębant enim ſe hic non habere manentem ciuitatem, ſed futuram toto pectore inquirebant, cuius artifex & conditor Deus. *Hebr. 13.* Dehinc iubet omnem acciri populum ad eccleſiam, vt ipſum concionantem audiant, quos ille pia cura gerebat. *Sermo eius qualis ſẽper fuerit* Ad quos ſanè præclara eius ſemper fuerat oratio, ad contemptum mundi & cæleſtis patriæ amorem extimulans. Nec alius eius ad quẽquam ſermo fuit, quàm vt ſperneret fallacia mundi blandimenta, & ad beatæ vitę incompræhenſa gaudia properaret. Poſtquã plebs omnis aduenit in templum, indicat ẽis ſui corporis iam imminere diſſolutionem, idque ſe diuina reuelatione edoctum. *Prædicit obitũ ſuũ* Exiſtit itaque mœror & luctus omnium, quippe qui ægerrimè ab illo ſe paterentur ſeparari: aiuntque ad eum: Ecquis nos pater dilectiſsime deincèps conſolabitur? Quis illam regni cæleſtis dulcedinem nobis perindè explicabit, & noſtrarum prata mẽtium ſanctis adhortationibus & inſtitutionibus irrigabit? Sermo tuus nobis ſemper optatiſsimus fuit, & eloquia tua melle & fauo dulciora.

Cernens autem vir ſanctus adeò lamentari populũ, non potuit lachrymas cohibere: at tamen toto animo in Deum defiſus, ſpemq; ſuam illius poteſtati commẽdans, rogauit eos ut domum redirent: oſculatusque eos, & illis benè precatus, dimiſit à ſe. Poſteà febre correptus, cœpit acri dolore fatigari: cumque corporis vires deficerent, ille Domino pſalmos promebat, & hymnos, & iam finem adeſſe ſentiens, Dominici epuli ſacramentis ſe communiuit: ac deinde in ciliciũ & cinerem artus fatiſcentes proſternens, cæleſtis patriæ ad ſe venientes conſpexit ciues. *Euchariſtia ſub mortem ſe munit.* Quorum præſentia exhilaratus ſpiritus eius, mortis acerbitate contẽpta, lętus emigrauit è corpore Calendis Nouembris. *Abit ad cælos.* Conuènit autem Clerus & populus Claromontenſis, monachi quoquè & promiſcui ſexus multitudo, qui ſanctitatem eius nouerant, & exequias eius honorificè celebrarunt, atque cum cereorum & lampadarum apparatu ſepelierũt eum in media baſilica S. Benigni: vbi multa diuinitus eduntur miracula, Domino ob merita & preces ſancti confeſſoris ſui largiente, quię quid eò aduentantes fideliter petunt. *Miracula.* Multi illic varijs preſsi morbis, curati ſunt, itemque plerique dęmoniaci, multi quoque febre quartana diuexati: uti norunt fideles, qui id ſæpiùs ſuis conſpexere oculis.

Reus quidam cùm ob admiſſum facinus à quodam potente affligeretur, eſſetq; non minima diſceptatio, iniureiurando ille purgare ſe volens, petiit ſibi dari facultatem adeundi ſepulcrum beatiſsimi Amabilis confeſsoris. Permiſsum eſt illi vt ibi iuraret ad ſepulcrum eius. Sed cùm id ille miſer feciſſet, obriguerunt manus, & pedes eius, ita ut omnes intelligerent, ſancti Amabilis virtute eum ligatum teneri, ad cuius tumulum peierare auſus eſſet. *Pœna periurii.* Stabat igitur & torquebatur pœna periurii, nec abire poterat, quoad nollet facinus confiteri ſuum. Quod ubi tãdèm Deo miſerante agnouit, & ſancti confeſſoris interuẽtu cõfeſſus eſt, ilicò abſolutus eſt nõ ſine multorũ admiratione & gaudio, qui ſatis aduertebant non poſſe innocentem videri, quem magnus ille Deicola Amabilis oſtenderet ſcelere obſtrictum.

Notarẽ miram. Notum aũt eſt etiam illud, ſi ſerpẽs in os hominis dormientis ingreſſus ſit, & ille beati uiri ſuffragiũ ad monumentum eius ocyus imploret, ſerpentem velle quidem exire: ſed quod ſanctus confeſſor non ferat id in ſua eccleſia uel terra cum vomitu fieri, extra eius territoriũ abductum hominẽ, euomere anguẽ in humũ.

Gall⁹ Aruernorũ Epiſcop. Cernens itaq; beatus Gallus, Aruernorum tum Archidiaconus, poſtea Epiſcopus, ad tumulum ſancti cõfeſſoris multa fieri miracula, omnesq; eius beneficiis gratulari, ingentes Dño gratias egit, qui ciues Aruernenſes tãto patrono muniſſet: æquiſsimumq; ſentiẽs, vt ſacrũ corpus eius loco honoratiori tumularetur, rẽ totam quibuſdã amicis & religioſis hominibus cõmunicauit. Ij lætantur oẽs, hortantur vt id faciat. Aedificauit ergò in prima tẽpli fronte in eius honorem egregii operis teſtudinem, & ſub ea altare: eoque tranſtulit ſolenniter ſacrum corpus illius, pſallente clero populoq; cereos & lampades geſtantes. Porrò ob donorum amplitudinẽ, quæ ſancto cõfeſſori oblata ſunt in uineis, agris & nonnullis territoriis, undè illi, qui eo in loco canonicè Deo ſeruirent, ſuſtentarentur: vel ẽt ob miraculorũ magnitudinẽ, illa S. Benigni eccleſia, more recepto, S. Amabilis ædes appellatur. Strauit aũt idem venerabilis Gallus pauimentum, quod eſt ante ſancti Amabilis mauſoleum, diuerſi generis elegantiſsimis lapidibus, auri argentiq; colorem repræſentantibus: qui quidem illic manſere, quãdiù ea ſtructura integra fuit. In eo pauimento ordinata lapillorum ſerie hęc inſcribi uoluit ob ſui memoriam: Gallus Archiadiaconus hoc fieri iuſsit. Eam autem rẽ gratam fuiſſe beato confeſsori, (quippe quæ honoris cauſa, & vt maior ei adhiberetur veneratio, facta fuerat) miracula crebra teſtantur, quæ ab eo tempore uſque in præſens, copioſiùs illic operatur.

DE EODEM S. AMABILI, EX Gregorio Turonenſi, De Gloria Confeſſorum, Cap. 33.

FVit etiam in ſupradicta Aruerna urbe admirabilis ſanctitatis Amabilis quidam, vici Ricomagenſis presbyter, qui virtutibus magnis præcellens, ſępe ſerpentibus dicitur imperaſſe. Nã ad huius tumulũ cùm Dux Victorius deſpexiſset orare, aſsiao è regione equo, neqnaquã poterat amouere. *Pœna Ducis, nolentis orare ad ſepulcrum S. Benigni.* Qoem cùm flagris ſtimulisq; vrgeret, & ille quaſi æneus ſtaret immobilis, tandèm aliquandò Dux à ſuis commonitus, qui, vt ità dicam, ipſi pecudi ſimilis erat factus, ad orationem deſcendit. Cumque fideliter

liter oraſſet, quo voluit, iuit. Ad huius ſepulcrum energumenum vidi mundatum, periurantem diriguiſſe ut ferrum: crimen cõfeſſum, ilicò abſolutum.

VITA S. VIGORIS EPISCOPI Baiocenſis, A F. Laurentio Surio nonnihil contracta ſtylo mutato. Habetur in antiquis MS. codicibus abſque nomine Authoris, ſed videtur fide digna.

Nouembris 1.

BEatus Vigor in Atrebatenſi territorio parentes habuit, generis nobilitate & fide conſpicuos. Cumq; adhuc matris geſtaretur vtero, audiuit illa ab Angelo in ſomnis, habere ipſam in vtero filium, quem Dñs ſua gratia illuſtraturus eſſet. Regnante Childeberto Francorum rege, educatus eſt intra monaſterium beatiſsimi patris Vedaſti, quod eſt in Atrebatenſi territorio, ubi inter monachos in monaſtica religione degens, tanta obedientia & humilitate pditus fuit, vt in ipſa pueritia & adoleſcentia alijs omnibus gratioſior videretur. At parentes eius rebus locupletes, non iam monachum, q̃ opum ſuarum hęredem, eum poſt ſe relinquere cupiebãt. Ille verò non immemor ſententiæ Saluatoris, centuplũ & vitam ęternam promittentis ei, qui reliquerit patrem aut matrem & agros propter nomen ipſius, maiori flagrabat rerum cæleſtium, quàm terrenarum facultatum, deſiderio.

S. Vigor degit in monaſterio.

Mat. 19

Itaq; nuditatis & paupertatis ſtudio, quicquid habere poterat, in pauperes clàm erogabat. Diuino aũt inſtinctu permotus, cum beatiſsimo patriarcha Abrahamo cõſtituit exire è terra & cognatione ſua: ſed cùm neſciret, quonàm iter intenderet, tandèm ad Occidẽtem cœpit proficiſci, aſſumpto itineris ſocio puero Theodemiro. Interim audit Angelũ in ſomnis ſibi dicentem: Perge ire, quò cœpiſti, locus.n. tibi à Deo paratus eſt, & multum populum ad verã traduces fidẽ. Ità ergò diuino fretus auxilio, peruenit in Baiocẽſem regionem ad vicum quendã, qui Redeuerus dicitur, atq; illic cõmoratus eſt: Erant verò loci eius homines bruti, diuini cultus ignari, ſacrilegæ ſuperſtitioni addicti, multis implicati erroribus, colentes dæmonum ſimulacra, & Deũ verum prorsùs ignorantes. Cępit ergo vir Dei eis prædicare verbum Dei, extructoque oratorio, in vigiliis & precibus pernoctare, & aſsiduè deprecari Dñm, vt ad cognoſcendam veritatem corda paganorum ſui ſpiritus gratia illuſtraret. Tantam aũt ei gratiam contulit Deus, vt penè oẽs ad Chriſtũ cõuerteret pdicatione ſua, & multis ſãctitatis exẽplis.

Gene. 12.

Cõuertit multos ad Chriſtũ.

Volens ergò Chriſtus militem illũ ſuum in ea regione innoteſcere, hac ratione id effecit: Vir quidã, quẽ ipſe conuerterat, filium habuit impensè charum, qui febre correptus, exceſsit è viuis. Eius corpuſculũ mater, acerbiſsimè dolens, collocauit in lectulo: venienſque ad uirum Dei, cũ ingenti eiulatu dixit: Sancte Vigor, ſi vere ſeruus Dei es, & ſi vera ſunt, q̃ in nomine Ieſu Chriſti annuncias, veni, excita filium meũ vita functum, & credemus miſſum te à Dño in regionem hanc ad illuminãdos nos. At uir ſanctus humi ſe proſternens, orabat Dñm cum lachrymis, vt puero vitam reſtitueret in illius populi ſalutẽ. Expleta oratione, ait ad mulierẽ: Quid mihi moleſtiã exhibes? Dixi tibi: ſi credideris toto corde in Deũ uerũ, quicquid petieris, ab illo te ĩpetraturã. Credidit mulier, & abiit: & eccè ubi acceſsit ad fores domus ſuæ, videt filiũ ſuũ proſilientẽ, laudantemq; Deũ & dicentem: Laudo & magnifico Chriſtũ filium Dei, qui mihi per preces ſerui ſui Vigoris, vitam & ſalutem reddidit. Multo ille tempore poſteà ſuperuixit incolumis. Propter hoc autem miraculum fama beati viri longè lateque increbuit, & ad eum confluxere cæci, claudi, aliisque morbis afflicti, qui eius precibus curati ſunt.

Excitat puerũ defunctum.

Perid tẽpus Voluſianus quidã, homo opulentus, pdiis & familia locuples, in eadem regione degens, venit ad virum Dei, atq; illi: Scio miraculis potentẽ te eſſe, quæ per te Dñs efficit. Oro igitur, vt venias ad poſſeſsionẽ meam. Eſt.n. illic in ſylua ſerpens immanis, qui flatu ſuo & homines & pecora multa adurit, vt nemo auſit in eius loci circuitu quicquã attingere. Tu nos precibus tuis ab illo libera. Rñdit vir Dei: Nõ poſſum ego quicquã per me efficere, niſi Chriſtus filius Dei, qui dedit diſcipulis ſuis poteſtatẽ calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem poteſtatẽ inimici, conſtantiã mihi præſtet ad conterendã callidiſsimi ſerpentis nequitiã. Abi nunc igitur, & die tertio huc reuertere, & ſi Deo viſum erit, ibo tecũ. Suo ergò more vir Dei in preces incũbens, & biduana inedia ſe aſſiciens, multasq; fundens lachrymas, implorabat Dei miſericordiã. Indè tertio die accedens ad locũ, reperit viam, qua ſerpens ibat ad fontem, & rursùs redibat ad ſpecum ſuã. Eam aũt viam antiquæ macerię & quędã ingens arbor obtegebant. Propiùs igitur ad ſpecũ ſe adiungens, exclamat vir Dei: Serpens antiq; & ſatã, præcipio tibi in nomine Ieſu Chriſti filii Dei viui, qui ſeruis ſuis dedit virtutem ambulandi ſuper aſpidem & baſiliſcũ, & conculcandi leonẽ & draconem, vt exeas ab hac ſpecu. Mox prodit ille, ſtridens dentibus, & erecto capite flammas uomens, tanquàm iam deuoraturus hominem Dei. Fertur longus fuiſſe ad pedes quadraginta, adſpectu terribilis. Poſtq̃ autem vidit Chriſti ſeruum, mox cõtracto ore & abiecta ceruice, venit ad eũ. At uir ſanctus ſublata manu Crucis ſignum exprimẽs, orariũ ſuum inijcit in collũ eius, eumq; ligatum tradit diſcipulo ſuo ceu ouem manſuetã, dicens ei: Duc eum ad litus maris, nec vltrà liceat ei in hoc loco commorari. Cernẽs hæc populus, qui ad hoc ſpectaculum conuenerat, in Dei laudes prorupit: Reuerà, inquiens, Deus eſt in ſeruo ſuo, per quẽ tale edidit miraculum ſub oculis noſtris. Porrò Voluſianus abiiciens ſe ad pedes beati viri, Dñm confitebatur mirabilem in ſanctis ſuis: donauitq; ſancto Vigori locum qui Ceriſiacus dicitur, qui in circuitu fermè quinq; & viginti viculos habuit.

Luc. 10.

Pſal. 90.

Immanẽ ſerpẽtem profligat.

Pſal. 67.

Alius ẽt ſerpens exiit è loco, quẽ Cellam nominãt: ſed illũ quoque vir beatus profligauit. Sed & apud Cameronẽ trans fretum alius miræ magnitudinis egreſſus, audiuit à uiro Dei: Præcipio tibi, draco, nè humũ deincèps attingas, neq; ulli homini nocere auſus ſis: atq; ita mox ille pceps in mare ruit. Has ob cauſas, ea, quæ diximus, prædia uir Dei dono accepit. Fama aũt virtutũ eius in dies augeſcente, cùm è uita abiiſſet Baiocenſis ciuitatis Epiſcopus, Clerus omnis & popul' ſanctũ Vigorẽ ſibi petiit Epiſcopũ. Dei ergo nutu & multorum Põtificum fauore Epiſcopus ordinatus eſt. Eã uerò dignitatem, virtutum ſtudiis bonorumq; omnium exercitatione ornauit. Nã deincèps operã dedit, ut magis magisq; purum Dño exhiberet famulatũ, die noctuq; ieiuniis, vigiliis, orationibus, diuinis lectionibus & concionibus uacans. Ea tempeſtate, cùm ad concionandũ iret, venit in montẽ, qui tum quidẽ Phœnus appellabatur, nunc aũt Chriſmatus dicitur, milliario uno ab urbe. In eo mõte erat ſaxea effigies mulieris, quam loci eius incolæ tanq̃ ſacrum quiddã colebant. Cumq; vir Dei ſuo more uerbũ Dei illi pdicaret, oẽs ruſtici illi indignabundi cum multa iniuria eũ eiecerunt, dicentes: Nos patrũ noſtrorum morem retinebimus, & neq; à cultura deorum noſtrorum vnquàm recedemus, neq; tuis dictis obtemperabimus.

Item duos alios ſerpentes.

Creatur Baiocenſis Epiſcopus.

Quamo-

Quamobrèm commotus uir Dei, receſsit indè. Poſteà verò ad regem Childebertum ſe conferens, narrauit ei quemadmodùm regio Baiocenſis ad fidem traducta ſit, demptis eius montis incolis, qui etiãnùm profana ſuperſtitione diabolicis erroribus implicati tenerentur. Rex autẽ admirans ſanctitatem & famam beati viri ait ad eum: Nouit ſanctitas tua montem illũ eſſe regiæ ditionis, & priſcis temporibus fiſcum regalem fuiſſe. Ego verò illũ cum omnibus, q̃ ad eum ſpectant, tibi trado perpetuò poſsidendũ, ut omnem illic idololatriam deſtruas, & in Chriſti nomine eccleſiã ædifices. Itaq; Epiſcopus locum illum repurgauit, Baiocenſesq; omnes ſtrenuam illi in conſtruenda eccleſia operam nauarunt: lociq; habitatores, pii & religioſi effecti ſunt, & mons Chriſmati nomen accepit; decretumq; eſt, vt ab illo die Epiſcopus Baiocenſis in ſolennitate Paſchali tres ibi infantes baptizet, atq; ità cum reliquiis, cum presbyteris & diaconis, ſacris veſtibus indutis, cum choro pſallentium domum reuertatur. Adueniebant ẽt ad virum Dei multi vicini Epiſcopi, & p̃dia atq; poſſeſsiones ei largiebãtur. Cõplures ẽt Clerici eo in loco diuinę ſe ſeruituti ſubdebãt.

Cõuertit quoſdam idololatras,

Porrò Bertulphus Comes regionis illius, auaritiæ facibus incẽſus, agrum quendã beati viri inuadere conatus, cum armatis hominibus eũ occupauit. At vir Dei multa iam ætate feſſus, & penè lumine deſtitutus, per nunciũ rogauit eũ, vt exiret ab hæreditate, à Dño Ieſu Chriſto ipſi per hominum religioſorum manus attributa: addiditq;, niſi id faceret, ſe rogaturũ Dñm, vt ſuam hæreditatẽ tueatur. Sed vir ille ſuperbia tumidus, nuncium ſancti Epiſcopi cum iniuria abiecit, ẽt minas intentãs, ni ocyùs abſcederet: perrexitq; agrũ magna contentione colere. Vbi id renunciatum eſt viro Dei, conſcenſo vehiculo ſuo, venit ad montem: ingreſſusq; in templum, orauit Dñm, vt defenderet hæreditatẽ ſuam. Necdùm verò preces finierat, cùm eccè repentè ab equo corruit, & fractis ceruicibus expirauit, æternas apud inferos daturus pœnas. Qui autem cum eo venerant, ea re conſpecta, celerrimè domum abiere: nec quiſquã deincèps auſus eſt uiri Dei poſſeſſionem ſibi vendicare. Multa alia per eum Dñs operatus eſt, quæ, nè faſtidioſo lectori moleſtiã afferamus, omittimus. E plurimis aũt hæc pauca annotauimus, vt prudens Lector ex iis plura poſsit colligere. Obiit vir beatus, ſenex & plenus dierum Calẽdis Nouẽbris, perfectus timore & fide Dñi noſtri Ieſu Chriſti: permultoſq; diſcipulos in fide ſãctæ Trinitatis educatos, poſt ſe reliquit. Conditus aũt eſt in monte Chriſmato, vbi ipſe monaſterium ſibi condiderat: vbi per eius merita plurimæ diuinitùs curationes & beneficia vſquè in hodiernum præſtantur diem: largiente Domino noſtro Ieſu, qui cum Deo patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat per cuncta ſecula ſeculorum, Amen.

Eccè tibi horrendũ Dei iudiciũ in Comitem, bona eccleſiaſtica ſibi vendicantem.

MARTYRIVM SANCTI MARtyris * Euſtachij ac Theopiſtes, & duorum filiorum Agapij & Theopiſti: Authore Simeone Metaphraſte.

** Euſtathij.*

2. Nouembris, iuxta Latina Martyrologia.

TRaiano tenente ſceptra Imperii Romanorum, cùm rabies cultus ſimulacrorum totum orbẽ terræ peruaſiſſet, magnus ille Euſtathius erat Dux exercitus, & vocabatur nunc Placidas. Hoc aũt imperium non aurum ei cõparauerat, nec inconſideratum donarat beneficium eorum, qui illa ſolent conferre: ſed aduerſus hoſtes ſuſcepta certamina, & multæ par iæ victoriæ, id ei mercedẽ dederant & præmium. Is genere quidẽ erat clariſsimus, diuitiis aũt abundantiſsimus, virtute uerò & honeſtis moribus maximè inſignis. Non ſolùm. n. erat eximius fortitudine in hoſtes, ſed multo magis erat ſtrenuus in vincendis animi perturbationibus. Neq;. n. ſuſtinebat, dũ vinceret externos hoſtes, à ſuis ipſe uinci animi motibus. Propterea & curam uitæ gerebat moderatæ, & accuratè ſtudebat iuſtitię: & erat ei larga manus, & beneficia in egenos: quæ non ſolùm didicerat torquere haſtam, ſed ẽt multo magis pauperes alere munificè: & latẽdo hominum oculos, benefacere pluris faciebat, q̃ apertè hoſtes fundere ac profligare. Nam etſi adhuc erroris tenebris tenebatur, & cultus idolorum inſania, bonis tñ operibus gloriabatur: atq; olea quidem fructifera, ut diuinus Dauid dicit, cognoſcebatur. Nè autem ſtaret in domo Dñi, ſolum à fide prohibebatur, ut qui nouus quidam Cornelius uideretur illo tẽpore. Erat aũt ei vitæ ſocia, quæ ſtudebat ei ſimiliter eſſe ſocia virtutis. Porrò aũt illis paulo antè nati erãt duo filii, quos ità educabat, ut ex fructu eſſet arbor manifeſta: & nõ magis ex corporeis lineamentis, q̃ ex animæ nobilitate appareret ſimilitudo. Tanta autem emanauerat in hoſtes fama virtutis Euſtathii, vt vel ſolo nomine ipſis eſſet terribilis: quem cùm audiuiſſent adeſſe, ſatis habebant, ſi fuga ſibi conſulerent. Quandò verò ei à bello in hoſtes gerendo dabatur requies, oblectabatur venatione, quæ eſt belli meditatio.

Virtutes Euſtachij adhuc gentilis.

Pſal. 51.

Acto. 10

Porrò aũt cùm ei aliqñ egreſſo ad venandũ renunciaſſet explorator, ceruorũ armentum non procùl paſci, Dux quidẽ, vt mos eſt, diſponebat eos, qui ſecum venabãtur, & ordinabat venationẽ. Interim aũt dum occupati eſſent, qui cum eo erant, in dumis apparens quidam ceruus ingentis magnitudinis, & curſu alios antevertens, illius ad ſe conuertit oculos: & tanq̃ inſignis quidam hoſtis, prouocabat illum vt ſecum cõfligeret. Atq; eorum quidem, qui cum eo uenabantur, alios ſicut ordinauerat, ità armentũ ceruorum perſequi iuſſit: ipſe autem cũ paucis, laxatis frenis uehementer magnũ illum perſequebatur. Deindè, aliis iam defeſsis, ſolus ipſe poſt eum currebat, cùm nec equus eſſet defeſſus, nec retardatus eſſet eius impetus, donec ceruus, cùm eũ uidiſſet ſolum relictũ ab aliis, in verticem montis, & præruptam petrã, quod quidem cerui naturam ſuperat, inſiliens, & pedes repreſsit à curſu, & uenatorem à perſecutione. Hoc aũt erat, non uenatorem eſſe p̃dæ propinquum: ſed ipſum cerui captũ ab eo, quẽ perſequebatur. Nã cùm Dux conſideraret, quanã poſſet via petram conſcendere, & à tanta præda nõ excidere, capitur ipſe potiùs à diuina & magna ſapientia. Nam ſupra caput Cerui, qui apparuit, & ex vtroq; eius cornu, ſalutaris Crucis erat ſignata figura colore admodùm ſplẽdido & luminoſo: in ipſa aũt ille, qui carne fuit pro nobis paſſus, tanq̃ in tabula formatus erat in aere. Ea illo aũt ſpectaculo uox quædã audiebatur, dicens: Placida, quid me perſequeris? (Ità enim adhuc uocabatur Euſtathius) Ego ſum Chriſtus Ieſus, qui tuis delectatus uirtutibus, non pulchrum eſſe iudicaui tãtas virtutũ copias tegi ſub ꝓfundis tenebris cultus ſimulacrorũ, & eas perire temerè. Nihil. n. aliud fecit me à terrã venire in hac, quã vides, forma, cùm ſim Deus, & cælos habitẽ, & ab intelligẽtibꝰ adorer uirtutibꝰ, q̃ amor ĩ hoĩes, & uelle eos oẽs ſeruare.

Videt in Cornibus cerui Crucifixi effigiem.

Placidas aũt hac tam noua forma & uoce obſtupefactus, ſtatim ex equo decidit, partim quidem nõ ferẽs ad talia accedere ſpectacula & auditiones: partim aũt ẽt ex iis, q̃ euenerãt, honorans eum, qui rñdebat. Poſtquàm verò à magno ſtupore ad ſe rediit, & iã apud ſe fuit: Quis es, Dñe? rogauit cũ magno animi metu. Et rurſùs audit vocẽ reſonantẽ à ſacra illa imagine: Ego

ſum

ſum Ieſus Chriſtus, qui vt vniuerſum ex nihilo conſi-
ſteret effeci, & hominem proprijs efformaui manibus, &
non hactenùs benignitatem oſtendi & clementiam,
ſed etiam à peccato rurſùs contritum erexi. Et dein-
cèps omnia enumerat, carnis ſuſceptionem, crucem,
mortem, ſepulturam: ex quibus libertas noſtro gene-
ri acceſsit, in ſeruitutem redacto noſtro aduerſario,
& aſcenſus in cælum, & bonorum, quæ dici non poſ-
ſunt, participatio. Quæ cùm audijſſet Euſtathius, qui

Act. 9.

ipſe quoquè, ſicut Paulus, erat diuinis initiatus my-
ſterijs, credit ijs, quæ audiuit & vidit: & ex operibus
oſtendit, cæleſtem illum Agricolam gaudio affecit,
qui non in petras aliquas, nec ſpinas, ſed in bonam ter
ram ſemina deiecerat. Et enim in tēpus quoquè, quod
eſt conſecutū, reddidit fructus fide dignos. Rurſùs igi
tur vocē audit admirabilē ei iubentē, vt proficiſcere-
tur in ciuitatem, accederetq; ad ſacerdotē Chriſtiano-
rū, & ab eo citò purificaretur viuifico baptiſmate cum
vxore, & liberis: deindè huc rurſùm reuerteretur. Ti-
bi enim, inquit, rurſùs apparebo, & oſtendā futura, &
reddā manifeſta ſalutis myſteria. Et hæc quidē Deus.

Dux autem exercitus Placidas, cùm domū veniſſet,
ſingulatim omnia narrat vxori, tā quæ viderat, quàm
quæ auribus acceperat. Nondùm loqui deſierat, & ſta
tim vxor, (nam ipſa quoquè aliqua ex parte guſtarat
hæc bona arcana) O Domine mi, inquit, vidiſti Cru-
cifixum, quem genus Chriſtianorum honorat rectè fa
ciens? Deindè ea quoquè adiecit, quæ ſibi euenerant.

Viſio vxo ris eius.

Et enim diuina viſa in ſomnis apparentia, rerum ma-
gnarum fauſtum attulere nuncium, dicendo: Tu, &
maritus tuus, & filij cràs ad me venietis: & accuratè
ſcietis me eſſe Ieſum Chriſtum, qui poſſum dare ſalu-
tem ijs, qui me diligunt. Si tibi ergò optimum vide-
tur, ò marite, nè hoc bonū differamus acquirere, ne-
que videamur ſocordes & deſides, cùm tale lucrum
ſit nobis propoſitum: ſed hac nocte mereamur gratiā,
& ad Chriſtianorum ſacerdotem accedentes, id aſſe-
quamur, quod magnum eſt aſſequi, ſacrum, inquam,
& diuinū baptiſma. Hæc vxor, quæ erat re vera adiu-
tria, & bona cōſultria, & quæ videbatur ſecùs affecta,
quàm prima parēs. Iam ergò media nocte, duobus ac-
ceptis filijs, & ijs, qui ea famulis erant fidelisſimi, ac-
cedunt ad eccleſiā. Deindè ſeorsùm congreſsi cum ſa
cerdote, dicunt ei myſteria, quibus & interdiù, & in
ſomnis per viſionē initiati fuerant. Propter quæ ſacer
dos (neq; enim erat indoctus, vt non intelligeret ea,
quæ dicta fuerant: ſed erat etiam diuina gratia digna-
tus Iohānes: erat nāq; ei hoc nomē) valdè eſt lætatus:
& ſtatim cùm eos de more catechizaſſet, in nomine

Poſt catecheſim baptizatur cum vxore & liberis.

patris, & filij, & ſpiritus ſancti eos initiat: & Placidam
quidē Ducē exercitus, mutato nomine, vocat Euſta-
thiū: vxorem autē Traianā, Theopiſten, nō ſuſtinēs in
vitę mutatione nō etiā nomina trāſmutare. Similiter
autē filios quoquè, primogenitū quidē, Agapiū: Theo
piſtū autē, ſecūdū. Præterea eos impertit ſanctificatis,
corpore, inquam, & ſanguine Domini. Deindè bona
quoquè eis precatus, eos lętos dimittit: Abite, dicens,
vos Chriſti vera pace pręeunte. Sed quandò fueritis
in paradiſo habitantes, nè ea, quæ facta ſunt, vobis mā
dētur obliuioni: ſed mei quoquè recordemini. Et hęc
qdē vir ille ſacroſanctus, cùm præſenſiſſet, quonā fine
vitā eſſent clauſuri, & à maioribus maiora poſtularet.

Nocte autē iā deſinente, cùm accepiſſet Euſtathius
eos, qui ſoliti erant cū eo venari, illos quidē emittit
ad venationē, ſibi ſolitudinē procurans, & quietem.
Deindè cùm ſolus fuiſſet in monte, & acceſsiſſet ad
piorē locū, in quo diuinā viſionē, & ſacras aſſecutus
erat auditiones, & terræ caput defixiſſet, petebat, vt il
la rurſùs aſſequeretur, precibus vtēs vehemētioribus.
Nam poſt guſtum erat acriore voluptatis telo conſau
ciatus. Oſtende mihi, dicebat, teipſum Domine, & id
mihi ſignifica, quod promiſiſti te ſignificaturū. Proti-
nùs ergo ſapiens venator, & hominum piſcator Do-
minus, cùm iam acceſsiſſet ad accedentē: Beatus es, ei
dixit, ò Euſtathi, propter hoc lauacrū, & diuiniorem
regenerationē. Per ipſum enim accepiſti arrham in-
corruptionis, & ſignatus fuiſti, vt ſis ouis mei gregis.
Nunc ergò ſit tibi propoſitū ſubire fidei probationē.
Nam enim tentator dęmon tibi inuidēs hoc donum,

Chriſtus ei prædicit futuras tentationes.

te circumibit, omnē mouens lapidē, & conans id ſur-
ripere. Sed tū longè præclarius trophæum in eum ex-
citabis, quam Iob priùs. Nā in hodiernū quidem vſq;
diē elatus fuiſti diuitijs, & gloria, & vitæ copijs, & ſpe
cie liberorū, & rebus fortiter & pręclarè bello geſtis,
& alijs omnibus, quibus conſiſtit & exprimitur apud
homines felicitas. Nondùm autē eſt manifeſtū diabo
lo, & vulgo hominū, num tanquàm mercedē felicita-
tis mihi, qui ea dedi, obtuleris agnitionem. Si ergò
poſtquam priuatus fueris rebus proſperis, tibi conſer
uata fuerit pietas immutabilis, præbuerisq; accuratā
virtutis probationē, ego efficiā rurſùs, vt ſis admira-
tioni: & virtutis amātibus eris exēplar patiētiæ, vt qui
nō ſoli Iob eā habere cōceſſeris. Quinetiā iucūdè ri-
debis poſt luctā inimici ſupercilium, vt qui eius victor
extiteris. Sit enim hæc quoquè tibi moleſtiæ conſola-
tio, quòd poſtquàm humilis & abiectus euaſeris, & a-
cerbū illū calamitatū calicē admiſeris, te rurſus ſuſci-
piet manus mea: & tibi deſiderāti videbor deſiderās,
& piorē recipies vitā & proſperitatē. In fine aūt mei

Itēq; proſperitatē, & martyrium.

quoquè teſtimonij corona caput habebis redimitum.

Hæc cum dixiſſet, qui reſpōſa quidē dabat, aſcendit
in cęlos: ipſe autē diuinus Euſtathius, cùm, vt par erat,
egiſſet gratias, deſcēdit de monte, ſimul quidem pro-
miſſo ſine lætus, & ſe quodāmodò cauēs, ac præparās
aduerſùs tentationes & luctā. Cùm autem domū re-
diſſet, ſciebat quidem vir ſapiens, non eſſe tutū vxori
arcana cōmunicare. Verùm ex ijs, quæ præceſſerant,
edoctus quam illa eſſet bona conſultria, ei credit om
nia, quæ ſibi dicta fuerant. Et cùm ambo inclinaſſent
& genua & corda, lachrymātes, quoniā certaminibus
plenæ erant narrationes, magna & benigna opis ha-
bebant dextera, vt eis opē ferret quemadmodùm in
rebus ſecundis, ità etiam in afflictionibus. Non multi

Sæua peſtis eius domū inuadit.

dies pręterierant, & domū Ducis repentè inuadit pe-
ſtis, quæ ab initio quidē ſeruos & ancillas depaſcens,
totam quidem domum reddit vacuam famulis: dein
dè autem ſerpens aggreditur omnes equos, & mu-
los, & boues, & caedit omnes eorum greges, adeò vt
breui omnis eius brutorū animantium poſſeſsio fun-
ditùs interierit. Hoc autem præclarum par decerta-
torum intelligit quidē hoc eſſe principium & proœ-
mium tentationum: ferebat verò forti animo, parens

Iacob. 1.

ſapienti Iacobo, qui in ſua epiſtola iubet nos omne
exiſtimare gaudium, quandò in varias inciderimus
tentationes. Cauſa autem: quòd probatio, inquit, fi-
dei operari nouit tolerantiam. Ferebant ergò for-
ti & generoſo animo ea, quæ inferebantur. Hoc au-
tem ſolùm petebant, nè eos deſereret gratia toleran-
tiæ benignè adſpiciens.

Rebus omnibus priuatur.

Sic autem repentè priuati omnibus, quorum erant
domini, hominibus ſcilicet, & iumentis, cùm in me-
dia patria naufragium graue ſuſtinuiſſent, & perindè
ac ſomniū adſpicerent ea, quę accidebant, neque poſ-
ſent quidem ſibi credere, ſe eſſe illos, qui erant paulò
antè ſplendidi, & qui ſuſcipiebantur ab omnibus: ami
corum oculos pudore afficientes, & minimè ferētes,
ſpectaculum miſerabile, & lachrymarum occaſionē
ſe eſſe propoſitos vicinis, notis & vniuerſæ ciuitati,
ſtatuerūt exulare, & peregrè in alienam proficiſci re-
gionē, voluntariū exiliū pro chariſsima patria potiùs

eligentes, quàm habere tam multos teſtes calamitatis, & malentes potiùs ſeruire mercede, & viuere miſerè in aliena regione, quàm in medio illorũ habitare, qui & eorum priorem nouerant felicitatem, & caſum, qui tunc eis acciderat. Hominibus enim honeſto loco natis, afflictione quauis & calamitate, laboribusq; & perpeſsionibus, & quauis re moleſta grauius eſt dedecus. Cùm ſic ergò ſtatuiſſent, & ſic eſſe faciendũ animis ſuis perſuaſiſſent, pauca accepta ſupellectile, & quantã ferre poterant cũ onere filiorum, ſub noctẽ & tenebras ineunt viã, quæ ducit in Aegyptũ. Cæterùm quidã ex iјs, qui prope eos habitabant, & quibus ſtudio erat malefacere, cùm ſenſiſſent domum vacuã habitatoribus, & in eã repẽtè irrupiſſent, omnia q̃ in ea ſupererãt, veſteſq; precioſas, cùm nullus eſſet, q' prohiberet maleficia, ambab' hauriebãt manib', nihilo vſi dęmone mitiores, qui inferebat eis tẽtationẽ.

Proficiſcitur clam in Aegyptum.

Illo autem tempore in ciuitate erat feſtum publicum. Feſtum autem erat triumphus de victoria contra Perſas. Oportebat vero Ducem quoquè adeſſe exercitus, feſti futurum magnam partem. Cùm autem eſſet quidẽ ciuitatis valdè lætus habitus, & eſſet totũ theatrum lætitia erectum, non adeſſet autẽ Dux exercitus, & nuſquàm eſſet, qui feſto præerat, omnes inuaſit ſtupor commixtus triſtitia: & nec ipſe quidẽ Imperator fuit expers illius affectionis. Cùm autem ad eorum veniſſet notitiã, quæ paſſus fuerat Euſtathius, & quantis illius domus percuſſa fuiſſet calamitatibus; & quòd dolore victus, & nõ ferens dedecus, peregrè eſſet profectus, à notorum oculis ſe procùl remouẽs, inceſsit omnes maxima triſtitia, & in apertam animi ægritudinẽ mutata eſt lætitia: omneſq; magiſtratus, & ipſe Imperator erat triſtis, vt qui tanti viri iacturã ferre nõ poſſent æquo animo. Atque omnes quidẽ ſerè latebat modus mutationis, & trãslatio religionis. Inclytus autem Euſtathius ſimul cum vxore, & liberis pergens, ſicut diximus, in Aegyptũ, appellit in quoddam litus, & quendam portum. Quo in loco cùm ſcapham inueniſſent enauigantẽ, ei ſeipſos tradũt. Et mare quidẽ erat tranquillũ, & ſecundus ventus agebat nauem: mare autẽ calamitatũ, eis rurſùs efferabatur.

Nauis enim dominus cùm eſſet genere quidem barbarus, moribus autem impudicus & intemperans: qui cùm pugnare quidem aduerſùs mare, & reſiſtere violentiæ ventorum (neſcio tamen an rectè) ſciret, aduerſùs vitiorum autẽ ingruentes flatus, & inſolentes carnis appetitiones, ſe valdè mollem præbebat & procliuem. Hic ergò cùm in Theopiſten conieciſſet oculos, & eam vidiſſet eſſe pulchram, & laſciuis oculis eã eſſet intuitus, ſpecie captus fuit mulieris, & in illius vultum defixus tenebat oculos. Cùm iam autem deſijſſet nauigatio, tunc Barbarus, manu iniecta in mulierẽ, dicebat ſe non eſſe eam dimiſſurum, ſed eam velle pro mercede nauigationis. Cùm autẽ promitterent ſe omnia eſſe ſoluturos, ex quibus ſit multiplicata merces ei pendẽda, ille ne omninò quidem audire ſuſtinuit: ſed eos toruo adſpectu & cædem ſpirante adſpiciens, illã quidem rurſùs traxit validiùs, à qua ipſe magìs viciſsim miſerè trahebatur. Euſtathio autem, niſi taceat, & ſatìs habeat, ſi cum ſolis ſeruetur filijs, at hoc tibi, enſem intẽtans, dicebat: Hic tibi, vel inuito imponet ſilentium. Atque metu quidem ſtatim magnus diriguerat Euſtathius: & erant quidem ei manus vinctę, & lingua, partim quidẽ minis barbari, quæ promptam habebant cædem, & vt quidlibet aliud facilẽ: partim autem, & multò magìs propter inopinatã calamitatem.

Vxor illi vt auffertur.

Porrò autem, licèt inuitus, vir diuinus, acceptis filijs, ibat per eam viam, quæ ducit in Aegyptum, ſæpè retrò conuertens oculos, & vxorem, quouſquè licebat, permittẽs eos intueri. Cum neſciret autem quid ageret, nec eſſet qui opẽ ferret, erat animi dubius, & diſſecabatur doloribus. Neque enim licebat lachrymari, cùm immodica affectio, tanq̃ flamma, naturalẽ depaſceret humiditatẽ. Sed enim hãc, ſicut omnes ſcitis, calamitatẽ, quæ eſt grauiſsima viro cõiuncto coniugi; & quæ ſuper alia omnia intenſum affert dolorẽ, abſcondit id, quod eſt dicẽdũ. Quomodò enim Deus, vt qui ſit bonus, nunquam ceſſat benefacere: ita etiam malũ cõtrà, malefaciẽdi nunquàm capit ſatietas. Hic enim vir præclarus, tãquàm ſui dimidia parte cæſus, & qui propter vxoris calamitatẽ nullum haberet ſolatium prętter lamentationes, abibat ſolos ferens filios, qui ipſi quoquè parentẽ reuocabant in memoriã. Et grauibus quidẽ doloribus animi ſauciatus, ferens tamen, & Deo agens gratias pro ſapientibus iudicijs, & recta eius diſpẽſatione, peruenit ad quẽdã fluuiũ, qui propter vehemẽtes fluctuũ impetus, & aquę multitudinẽ, nõ poterat facilè trãſmitti. Cùm nõ poſſet ergò cũ filus trãſire Euſtathius, vnũ primùm humeris impoſitũ traiecit. Cùm autẽ, eo humi depoſito, reuerteretur, alterũ accepturus: videt filium, ad quẽ properabat, direptum ſæui leonis vnguibus. Mediũ cor meũ tetigit dolor, & veſtrũ etiã, vt arbitror, quibuſcunque res geſta venit in mundũ. Quòd ſi ſic afficiũtur iј, qui audiunt, quomodò putatis patrẽ fuiſſe affectum? Sed ſic quoquè euaſit ille ſuperior calamitatibus. Nã & ſi pater erat, ſtudebat etiã eſſe filius, Patri parẽs cæleſti.

Agit gratias Deo in ſumma calamitate.

Filium tollit leo.

Sed eſt adhuc attendẽdũ: habet enim aliud quoquè argumentum calamitas. Poſtquàm enim ſuſtinuit graue hoc ſpectaculũ intueri oculis, corde grauiter ſauciatus, & dubitãs quid ageret, cùm de eo deſperaſſet, ad aliũ eſt conuerſus: & ad eum, quẽ dimiſerat, deincèps reuertebatur, ſolã ſpem, ſolã generis ſucceſsionem. Sed quidnam accidit? Mea vincitur lingua, vel ad ſolã enunciationẽ: neque ſcio quomodò narrabo, quod euenit. Cùm nondùm fluuij ripę appropinquaſſet, nondùm prioris filij luxiſſet calamitatem, adhuc ignẽ doloris ſpirãs, adhuc incenſus viſceribus, & in alterum intendẽs oculos, videt illũ quoquè (ò acerbum ſpectaculũ, ò miſeros oculos) ore lupi portari, & à beſtia edendũ abduci. Quomodò vidit? Quomodò tulit? Quomodò ſuſtinuit ſpectaculũ? Quomodò nõ ipſam quoquè amiſit animã? Num clarum eſt, quòd Dei manu ipſum ſuſtinente, qui ſcit dolore affectos cõſolari, & facit, ſicut dicit Paulus, cum tentatione prouẽtum etiã, vt poſsint ferre? Ad ſe ergò paulatim reuerſus, & ſolã ſpem diuinã appręhendens, rurſùs viã eſt ingreſſus, opibus ſpoliatus, exul à patria, priuatus vxore & filijs, homo re vera mare malorum & calamitatum.

Alterum filium lupus abſportat.

1. Cor. 10.

Verũenimuerò vide rurſùs prouidẽtię, quę dici nõ poteſt, in eũ beneuolẽtiam: & quẽadmodùm cõuenit id, quod eſt eius acerbum & moleſtũ, in fine effici plenũ gratijs, felicibus ac bonis euẽtibus, ſummiſq; gaudijs. Ex beſtijs enim, quæ filios abſtulerant, leo quidẽ, ſimulatq; puerũ rapuit, fluuium ſuperiùs tranſmittẽs ibat in ſolitudinẽ. Sed qui balenæ vinxit ventrẽ, adeò vt Prophetæ, qui erat intùs, nullũ afferret dãnũ, is ne nunc quidẽ puerũ omninò neglexit. Effecit enim, vt paſtores in leonẽ incurrerent: illęſumque, & ab omni malo purũ puerũ os eius redderet. Lupus autẽ, qui ipſe quoquè incidit in aratores, ex ore ſuo, tanq̃ ex thalamo aliquo, intactũ, & morſu inoffenſum eis reddit infantẽ. Propinquas igitur iſti habẽtes inter ſe habitationes, paſtores, inquã, & qui terrã colebãt, acceptos infantes apud ſe alebant, reuerẽtes, ſi nihil aliud, beſtiarũ humanitatẽ, nè viderẽtur beſtiæ in homines hominibus benigniores. Ignorabãt autẽ omninò & ipſi, & infantes eã, q̃ erat inter illos inuicèm, cognationẽ.

Iona 2.

Vterq; filius conſeruatur.

Deindè poſt has multas plagas & victorias, animò robuſtus & magnus Euſtathius, alimẽto etiã indigẽs,

&ad

S. Euſtachius victitat labore ſuo.

& ad ſuas manus adſpiciens, & ex eis ſolis ſibi victum parans, erat mercenarius, labore nutrimentum ſibi quærẽs: vel potiùs ad ſupernam manum benigniſsimam largiſsimamque intuens, quæ quidem aperta ſcit omne animal implere benedictione, ab ipſa petebat, vt vitæ ſuæ proſpiceret. Sic ergò faciens, orabat

Pſal. 144.

ſine intermiſsione in contrito corde, & ſpiritu humilitatis: Nè me derelinquas, dicens, vſque ad finem, ò benigne & clemens: ſed ori meo & cordi impoſita cuſtodia tuæ viſitationis, præſta mihi, vt per tolerãtiam & gratiarum actionẽ, quod vitæ eſt reliquum, tranſigam: & ſic inueniam quietem à multis afflictionibus: Quoniam es benedictus in ſecula. Deindè rurſus ea, quæ ſunt modeſta, attingens, & ſibi veluti colligens occaſionem lamentationum: & carnem quidem volens comprimere, modeſtum autem ſibi reddere ſpiritum, ſimul quidem Deo agebat gratias, & de ſe canebat talia: Hei mihi, dicens, qui aliquandò in mundo germinabam, ac florebam ſicut arbor: nunc autem affectus ſum ſicut terebinthus, quæ amiſit folia, & ſicut hortus, qui non habet aquam. Quæ quidem apud Iudæos aliquandò habuerunt locum minarum. Hæc quoquè rurſus dicebat, quæ Iob ſocius certaminis:

Iob 29.

Quis mihi tribuat, vt ſim iuxta menſes priſtinos, ſecundùm dies, quibus Deus me cuſtodiebat? quandò lucebat lucerna eius ſuper caput meum: quandò ipſe faciebat viſitationem domus meæ, quandò viæ quidẽ meæ manabant caſeo, montes autem mei manabant lacte. Nunc autem vel maximè ſolus ſum relictus, deſertus ab opibus, deſertus à famulis, deſertus a coniuge: cui nec (hei mihi) permiſſum eſt habere chariſsimos filios, neque vllum alium, qui me conſoletur & recreet. Deindè rurſus etiam in cęlos intuens: Memini tui, dicebat, Ieſu Chriſte, qui dixiſti fore, vt Iob ſimiles ſuſtinerem tẽtationes. Nunc autem video mea eſſe plura, quàm quæ fuerunt illius. Nam illi quidem & vxor aderat, & conſpectus amicorum, & ſolum patriæ, iucũdum ſpectaculum: ego autem priuatus ſum his omnibus, pauper, orbus filijs, ſine vrbe, ſine domo, ſine amicis, ipſa vitæ ſocia vi priuatus: in iis quidem, quę moleſtiam & dolorem afferunt, ei ſimilis: in ijs autem, quæ poſſunt conſolari, nihil ei ſimilis. Hęc dicebat, & quæ ſunt his ſimilia, gemitibus & ſolis lachrymis magnũ cordis pondus ſuſtinens, adeò vt in eo impletum ſit, ei fuiſſe panẽ lachrymas noctù & interdiù.

Pſal. 41.

Cùm autem quendam pagum, cui nomen eſt Badiſus, ille multorum viæ laborum ſibi ſtatuiſſet terminum, in ipſo Dux exercitus (pròh dolor) terram colebat alienam, & ventri menſam parabat pauperẽ. Prope pagum autem (ò admirabilem tuam, Saluator, prouidẽtiam) eius quoquè degebant filij, nihil de ea, quę erat inter ſe inuicèm, cognatione, ne tantillùm quidẽ ſciẽtes, vt diximus, neque illi, neque ipſi rurſus, qui aluerunt. In eo autem Dux exercitus egit annos quindecim: aliquandò quidem ipſe terrã operans, aliquandò autem cuſtos fructuum pagi effectus, & pro hac cuſtodia ſuam locans operam. Ille verò Barbarus, qui per multam reuerà petulantiam & intemperantiam Euſtathij acceperat vxorem (nam huc quoquè peruenit iucundiſsimum prouidentiæ conſilium) exultabat quidem, & lætabatur hanc habens in manibus: ex ea autem nullum alium percepit fructum, quàm vt videretur malus. Ducebatur enim à ſuperna manu, quo-

Eccè vir tantus, ad quantam ſeruitutẽ redactus.

Gene. 12.

modò placebat mulieri. Et quomodò cùm Pharaonem Deus olim magiùs compreſsiſſet examinationibus, marito diuinè conſeruauit Saram, nulla affectam contumelia: ita etiam Theopiſten, cùm morte mulctaſſet Barbarum, à nefario concubitu intactam conſeruauit marito. Cùm ille ergò ſceleratus è viuis, vt par erat, exceſsiſſet, Theopiſtę in ea regione manendi magna dabatur poteſtas. Sed ne hoc quidem adhuc erat manifeſtum Euſtathio, vt vel ex hoc paruam aliquam caperet conſolationem.

Sed vide quidnam ſit deincèps conſecutum. Interim etiam dum hæc fiebant, gens illa barbara, apud quam degebat Theopiſte, fractis, quæ cum Romanis inierant, fœderibus, fecit incurſionem in agros Romanorum, & maxima præda abducta, integri & ſalui in ſuam redierunt regionem. Hoc valdè angit eum, cui credita fuerant ſceptra Imperij Romanorum. Vndè cùm animo agitaret, Romanis illatam vlciſci iniuriam, conſequenter ei etiam venit in mẽtem eius, qui hoc bellum rectè poterat ſuſcipere. Is erat Euſtathius. Protinùs autem nihil cunctatus, ad eum quærendum mittit Traianus. Is enim erat, vt eſt iam dictum, qui tunc adminiſtrabat Imperium Romanorum. Fuit ergò quæſitus per omnem regionem, & ciuitatẽ: & inuenturis non parua fuit merces propoſita. Cùm multi autem alij propterea diſperſi eſſent in multas partes orbis terrarum, duo quidam viri (Hi vocabantur Acacius & Antiochus, qui exercitum ducenti Euſtathio miniſtrabant, & militari fungebantur munere, & in eo cognoſcendo alios ſuperabant) magno confecto itinere, non ſine Dei numine ad huno vicum omninò peruenerunt, in quo agros colens Euſtathius, ſuis alebatur manibus. Cùm autem ad eum propiùs acceſſiſſent, nihil certi poterant ex ſpecie agnoſcere. Erat enim vultus mutatus, eorũ, quæ moleſta fuerãt, multitudine: & ex magna illa afflictione, obſcura, & non aperta formæ ſeruabat veſtigia: & alioqui eius habitus planè vulgaris & plebeius, viliſq; & omnò abiectus, efficiebat, vt ij procul abeſſẽt ab illius viri cognitione, q inter multos erat inſignis, & paucos habebat ſibi ſimiles.

Traianus eum vbiq; iubet inquiri.

Ille autem eos ignoratus agnouit, & hoc cor eius valdè commouit, cùm notos eſſet contemplatus: itdq; ei priora reuocauit rurſus in memoriam: & iam maturata renouabatur & recrudeſcebat affectio. Cæterùm ad ſe rediens vir præclarus, fortiter ferebat, & tacebat, vt non ſolùm hoſtes, ſed etiam ſeipſum cerneretur vincere poſſe. Nondùm qui miſsi fuerant, vocem eius audiuerant, ſed ſolùm eos, in quos inciderant, interrogabant, an eorum aliquis vnquàm talem vidiſſet quempiam, oſtendentes Euſtathij magnam inquiſitionem. Ille autem etiamſi ſic magnum ſentiret animi motum, nihil aliud faciebat, quàm Deũ rogabat, ſolam & certam conſolationem: Siſte, dicens, ò clemẽs, ſiſte eius, qui nos odit, inexplebiles aduersùs nos inſidias, qui ſolus naturæ noſtri imbecillitatem: præbe tolerantiam, adijce, benigne, conſolationem, &, ſi nõ ad iram prouoco rogans, ſi non boni viſcera afficio moleſtia, quòd videar meipſius maiorem curam gerere, quàm tu, Rex, quomodò oſtendiſti mihi notum eorum vultum, qui aliquandò famulo tuo familiariter ſeruiebant? ita tibi placeat a me quoquè videri eam, quam mihi dediſti, adiutricem, quæ etiam omninò tua prouidentia ab initio fuit mihi coniuncta, ſi nondùm eam interfecit barbara illa anima, quæ ex æquo vincebatur ab ira & voluptate. Miſeros enim meos infantes, cùm ſciam, quẽadmodùm rapti & exeſi fuerint à beſtijs, neſcio quomodò non mea ludificer petitione: ſed ipſis hoc ſolum rogo, Domine, vt in communi vniuerſa generis noſtri reſurrectione, illorum fiam ſpectator, & perpetuò ſimul cum eis exultem. Sic compleuit preces, & vocem audijt cælitùs, dicentem: Eſto bono animo: nam & vita tua priorem accipiet gloriam, & accipies vxorem, & ea quæ fuit tibi chariſsima.

Diuinitùs lapſa vox, eum cõſolatur.

Hęc poſtquàm audiuit Euſtathius, mixtus erat gaudio & timore, partim quidem habens bonorum promiſsionem, partim autem expectationẽ tẽtationum.

Ipſe enim adhuc timebat, & maligni ſuſpectas habebat inſidias. Qui autem ad illum quærendum venerãt milites, excuſſo puluere, quem è via collegerant, & alioqui ornati paulò honeſtiùs accedunt ad Euſtathiũ, de eo nondùm quicquã valẽtes cognoſcere. Cùm hoc autem ſolùm cõmune & ſolitum dixiſſent: Salue amice, & ab eo ſimilem accepiſſent allocutionẽ, illum ipſum id rogabant, quod per totã viam petebant ab omnibus in quos incidiſſent: & diligenter ſciſcitabãtur, ſi quem fortè vidiſſet Placidam errantem, qui erat cũ vxore & liberis. Sic enim ab eis exiſtimabatur ad hoc vſq; tempus ſe habere Euſtathius. Ille autẽ eius memoria & chariſsimorum incenſus, & hac tanquam ſtimulo ſauciatus oratione, animo quidem afficiebatur, & iam ad manifeſtas deducebatur lachrymas & lamentationes: Vicit tamen affectionem, tanquam aliquod frenum, ei iniiciens rationem, & animi firmitatem ac conſtantiam, & rogauit quanam de cauſa vir ille tantoperè ab eis quæreretur, & cur id ſit eis tantæ curæ. Illi autem dixerũt eum eſſe ſibi valdè familiarem: cùm autem multum temporis præterfluxerit, ex quo eum non viderint, incenſum eſſe cor eorum vehemẽti illius deſiderio. Ille autem tacuit quidem in præſentia, nec ſe eis aperuit: ad hoſpitiũ autẽ inuitauit & cœnam, eos, vt qui grauati labore eſſent, volẽs reficere.

Accipit hoſpitio miſſos a Traiano.

Cùm eos ergò deduxiſſet ad ędes, in quibus ipſe hoſpitio accipiebatur, dixit earum domino: Mihi ſunt hi viri cogniti, & in me in tranſitu inciderunt. Oportet ergò præbere, quæ ſufficiant ad eos excipiendos: & mea, inquit, ſeruitus, & hę manus exoluent mercedẽ. Atq; ille quidẽ eos ſic curabat, & eis miniſtrabat: ipſius autẽ intùs grauiter diſcerpebatur animus: & acerbè viſcera intùs conuertebantur, & cogebatur lachrymari. Quid enim aliud, niſi quercus eſſet aut lapis, homo paſſus talia, & cuius in mentem veniebat prior felicitas? Vndè etiam ſtudens latere, quandò vidiſſet victos oculos, & ex ſuis genis cadentes lachrymas, exiens protinùs, tanquàm quidam vſus eum vocaret, ſcitè abſtergebat oculos. Deindè rursùs ingrediens, lętitia viros impertiebat. Et hoc ſæpè faciẽs, & patiens latuit propter inſignem animi magnitudinem. Poſtquam autem illi magis fixis adſpexerunt oculis, & in eum obtutum iniecerunt curioſiùs, & videntes vultũ plenum multa modeſtia, & certum quoddam interioris ornatus & virtutum animæ, cœperunt ipſum, tanquàm canes venatorij, ſensìm naribus indagare: & iã apud ſe ſubmurmurabant, quòd eſſet valdè ſimilis ei, qui quærebatur. Alter autem eorum: Similitudo quidem, inquit, bonum affert nũcium, neque quicquam noſtrum ſefellerit deſideriũ. Verumenimuerò mihi quoddã certum cognitum eſt ſignum, quod efficiet, vt nobis minimè dubium ſit illud, quod quæritur. Scio enim plagam manu hoſtili collo eius fuiſſe impoſitam, nõ in ſuperficie vt laceraret, ſed concauam, & in profundum demiſſam. Eius ſi nos viderimus cicatricem, tenetur præda implicata retibus: & deincèps curæ ſit adhibere manus, vt, ſi quid agat, nos nequaquàm effugiat. Sic dixerunt, & cùm propiùs acceſſiſſent, & in colli ſuperficiem oculos defixiſſent, viderunt ilicò inſigne cicatricis, eum, quàm lingua, proclamans & prædicans apertiùs.

Agnoſcitur ab illis incredibili gaudio affectis.

Cùm ſe ergò non poſſent ampliùs continere propter ſummã voluptatem, è menſa exilierunt, & quaſi a ſe diſcedẽtes, & Bacchico quodam furore moti, neſciebant quid agerent, partìm quidem exultantes, partim autem lachrymantes, partim verò vehementioribus oſculis ſignificantes ſui animi lætitiam: Quid autem non facientes? pedes præhenſantes, manus tãgentes, collo circunfuſi, perindè acsì timerẽt, nè ſomniũ eſſent, quę videbantur. Vir longè fortiſsimus benefactor & dominus noſter, dicebant, quid factũ eſt? Quid accidit? Quænam eſt hæc eorum, quæ apparẽt, mutatio? Vbi autẽ vxor? Vbi filij? Num ſumus mentis cõpotes? num falſi ſumus, & quem deſideramus, re nõdùm inuenimus? Ille autem vir verè præclarus ac generoſus, qui alioquì quidẽ habebat oculos ſuffuſos lachrymis: cùm eos audiuiſſet rogãtes de vxore & filijs, acerbè fleuit, & valdè eiulauit, & cõtinuas, imbris inſtàr, fundens lachrymas, faciem humectabat & tunicam. Cùm autem vix tandèm deſijſſet lamentari, motu cordis voce adhuc ei interrupta: Filij quidẽ, inquit, ò amici, & vxor iam ſunt mortui, (ſuã enim coniugem iam habebat in numero eorum, qui perierant) me autem ità affectum, vt videtis, reliquerunt lamẽtationũ huic vitæ argumentum. Hæc eo dicente, communis mouebatur luctus, & turmatim confluebant omnes pagi habitatores ad nouam ſpectandam tragœdiam.

Cùm autem via tandèm à luctu ceſſaſſent ipſi ſatellites, & multitudinis, quæ conuenerat, magnũ ſedaſſent tumultum, cõtinuò ſummam viri dignitatem, & res præclarè geſtas, nobilitatẽque, & alium eius ſplendorem manifeſtum reddiderunt ijs, qui aderãt: eoſq; in magnam admirationem & ſtuporem adduxerunt. Reuerà enim nouũ erat, ſiquidẽ Dux exercitus, erat mercenarius: & qui multorum priùs erat dominus, virum priuatum & opificem appellabat dominũ: & qui priùs innumerabilibus alimentũ ſuppeditauerat, manus intuebatur alienas, & mercede ſibi victũ quærebat. Hæc audientes, in magnam adducti erant dubitationem: ſuam repræhendebant ignorantiam, admirabantur fortitudinem eius & cõſtantiam. Heu, dicebant, quomodò latuit? Quomodò nos celauit? Quis, ſi ſciuiſſet, non fuiſſet miſertus? Quis non motus eſſet eius miſericordia ex ijs, qui conueniſſent? Hæc cùm dicerent pagi incolæ, & quæ præceſſerant, ſibi reuocarent in memoriam, milites Euſtathio ſeorsùm abducto, ei ſignificabãt mentẽ Imperatoris, & quanam de cauſa ad eum veniſſent: & quòd opùs habet eius præſentia ipſe, & magiſtratus, & vniuerſa ciuitas: & quòd non eſſent reuerſuri, niſi eo accepto. Hæc ſeriò dicebant: & cùm ſtatim exuiſſent pãnos, quibus erat indutus, induunt eum veſtibus, quas afferebant ab Imperatore. Diù enim autẽ virum complectebatur, in illum ſuam oſtendens beneuolentiam. Deindè eo accepto, reuerſi ſunt. At Euſtathius iudicabat hæc non ſine diuina eueniſſe ſententia, vt qui à Deo nupèr audiuiſſet, ſe rursùs priorem accepturum gloriam, & alia, quæ amiciſsimè & iucundiſsimè erat pollicitus.

Induitur veſtibus ab Imperatore miſſis.

Cùm autem iter conficerent, eis narrabat ſingula, quemadmodùm vidiſſet Dominum, & vt eſſet baptizatus, & mutato nomine vocatus eſſet Euſtathius: & vt ſemel dicam, ferè omnia, quæ ei euenerãt & domi, & in itinere. Atque diebus quidem triginta fuit ab eis iter confectum. Deindè cùm veniſſent in regiam, & Imperatori de eo annunciaſſent gaudio, quantum non lingua dixerit, & ipſum, & ciues, & totum impleuit exercitum. Lætitiæ autẽ hoc fuit ſignum, quòd non id tulit Imperator, tanquàm aliquid conſuetum; ſed præ magno gaudio ne ſe quidem potuit continere: Neque ad dignitatem, & Imperatoriam adſpexit maieſtatem: ſed neglectis omnibus, quæ erant in manibus, (tunc enim fortè agebatur de negocijs publicis) ſurrexit è ſede, & ei factus obuiam ingredienti regiã, eum excipit, quàm dici poteſt ſynceriſsimè, arctè amplectens, benignè appellans, lachrymis & oſculis magnã lætitiam aperiens, & internã animi exultationẽ. Deindè etiã de ijs, quæ euenerant, interrogabat ſingula. Ipſe autẽ à principio ad finẽ omnia eſt perſecutus, quæ ingruerat peſtem, interitum ſeruorũ, boum, mulorum, equorum, & aliorum animalium: deindè

Imperator eum excipit ſummo cum gaudio.

facultatum

facultatum domeſticarũ, & omnium opum direptionem, & quòd ſibi neceſsè fuerit, non ferenti, quem ex notis ſuſcipiebat, pudorem, ſe remouere, & procùl abſcedens, viuere cum ignotis hominibus: poſt hæc autem vt vidiſſet ſuam vxorem barbaris manibus trahi, tanquàm captiuam, ab impudico pudiciſsimam: & quemadmodùm ſuos filiòs dẽtes ferarum diſcerpſiſſent, & hoc coacti fuiſſent videre patris oculi: & q̃ ex illo tempore mercede ſuam locans operam, in aliena terra Dux exercitus ſuis aleretur manibus. Atque triſtibus quidem his narrationibus, omnibus, qui, dũ referrentur, aderant, præ miſericordia lachrymæ ſtillabant ex oculis. Sed illius inuentio rurſùs conſolabatur animi moleſtiam. Poſt hæc Imperator ei communicat, quæ ad bellum pertinebant, Ducisq́; exercitus ei rurſùs tradit Zonam & dignitatem. Ille autem cùm numeros inſpexiſſet militares, & intellexiſſet eos nõ ſufficere ad propoſitum certamen, de nouo colligendo cogitabat exercitu. Statim ergò per omne oppidum, & pagum, qui ſcepris parebat Romanis, quicunque præſtabant viribus & ætate, in huius exercitus numerum referebantur.

Reſtituit ei priſtinã dignitatem.

Rom. 4.

Sed quid rurſùs? Qui ſapienter omnia verſat & gubernat Deus, qui, quæ non ſunt, vocat ad hoc vt ſint, & congregat quæ ſunt diſperſa, Euſtathij filiorum inuẽtionem prouidet admirabiliter, & præter opinionem. Accidit, vt is pagus, in quo ij degebãt, duos recenter lectos emitteret milites, qui robore corporis & operibus manuũ, longo interuallo ſuperabant eos, qui erant cum ipſis. Deindè cùm hic nouus exercitus in ordines & manipulos diſcretus eſſet à Duce exercitus, electi ſunt illi in ſatellites. Quorum generoſitatem & virtutem cùm ex multis lineamentis corporis didiciſſet Euſtathius, & ad diligendos adoleſcentes eſſet neſcio quomodò inclinatus, (Simile enim, vt aiunt, ſimili delectatur) iuſſit eos & menſa impertiri, & alia familiaritate. Cùm ſic rem bellicam ordinaſſet Euſtathius, ſuſcipit expeditionẽ aduersùs inimicos, & valido commiſſo prælio, à forti Euſtathio vi vertũtur barbari, qui magnam eorum edit ſtragem. Non eo vſque autem ſiſtit vltionem in eos, qui priores iniuriam fecerant: ſed etiam cùm præter ſpem fluuium traieciſſet Hydaſpem, & ex eorum agris magnã egiſſet prædam, & plurimos cepiſſet captiuos, tunc barbarorum fregit & compreſsit ſpiritus, & effecit, vt, nè ipſi malè paterẽtur, ſatis haberẽt, nõ autẽ vt malè facerẽt.

S. Euſtachius debellat hoſtes.

Cùm ſic feciſſet vir egregius, & Romanorum Imperium liberaſſet à malis, in reditu caſtrametatur in quodam vico, qui ad hoc erat valdè appoſitus. Vbi cum vellet exercitus recreare magnum itineris laborem, & grauem militiæ perpeſsionem, tribus diebus in eo eſt verſatus: hortis enim, qui circumfluis irrigabantur aquis, fructibusq́; abundant omnis generis, amenus erat vicus, quorum vnius quidem cuſtodiam vxor Euſtathij habebat mercede ſibi commiſſam. Ducis autem exercitus ſatellites, quos ipſos quoquè eſſe eius filios oſtẽſura accedit oratio, (Properat enim hoc Dei admirabile aperire conſilium) prope hortũ, cuius erat cuſtos vxor Euſtathij, fixerunt tentorium. A quibus rurſùs ne ille ipſe quidẽ procùl aberat Dux exercitus. Vt ſolet autẽ ab armis ceſſatio ſæpè ad narrationes inducere milites, & alioqui cùm admodùm noua eſſet narratio, & aures poſſet illicere, cõgredientes ambo circa meridiem, quę in infantia ſibi acciderant, inter ſe inuicèm referebãt. Dicebat itaq; maior alteri: Mihi quidem pater erat Dux exercitus; mater autẽ venuſta, & quæ pulchritudine nulli alij cedebat mulieri. Erat autẽ mihi quoquè alius frater minor ętate, decora ſpecie, flaua coma. Cùm ambos autem accepiſſent parentes, quanam verò de cauſa dicebat ſe neſcire, è domo exierunt. Cùm longũ autem iter confeciſſemus, nauem quandam ingreſsi nauigabamus. Cùm verò eſſemus è naue deſcenſuri, ego quidẽ cum fratre, & pater egredimur: matrẽ autem noſtrã abduxit nauis, neq; poſſum huius cauſam ſcire. Verũenimuerò vidi patrẽ proficiſcentẽ valdè lachrymabũdum, poſtquàm deſcendit è naue. Me autẽ & fratrẽ ducens, cùm deindè non multum viæ cõfeciſſet, oſtendit fluuiũ, qui nec ab vllo alio facilè tranſmitti poterat, tantum abeſt, vt à puero. Proptereà cùm meum fratrẽ ſuſtuliſſet humeris, tranſmiſit fluentum, me in ſecunda accepturus traiectione. Cùm autem ille in aduerſa ripa iam eſſet ſaluus, reuerteretur verò pater, vt me acciperet, poſtq̃ fuit in medio fluuio, vidit ſpectaculũ, ne aliorum quidem oculis, nedùm patris, tolerandũ. Tanquàm enim vno ſigno dato irruentes beſtiæ, me quidẽ hinc, illinc autem fratrem meum corripuerũt, vidente quidem patre, nulli autem liberorum valẽte ferre auxilium. Et fratri quidẽ meo quidnam fecerit lupus, (talis enim erat beſtia, quæ illũ rapuit) ignoro: Leo autẽ qui me accepit, cùm eſſem procùl ab oculis patris, traiecit fluuium, me ſuſtinẽs dentibus. Deindè dimiſit, cùm accurriſſent paſtores, corpore illæſum penitùs. Et ſic eorũ manibus creditus ſum nutriẽdus.

Filij eius inter ſe cõferunt.

Hæc audiens minor frater, & in vnoquoque eorũ, quæ dicebantur, ſigna accipiẽs & indicia, & in memoriam reuocãs, incaleſcebat: & cor ei vibrabatur, & palpitabat. Poſtquam autem totum actum audiuit, tunc non ampliùs dubijs, ſed iã certis indicijs fratre agnito, non potuit quieſcere, nec ſedere, neque ſe continere: ſed repentè inſilijt, & iucundè, & amanter eum eſt amplexus gaudẽs, lachrymãs, nunc quidẽ admiratione, nunc verò repletus lætitia: & ſic in diuerſas, & omnia genus mutatus ſpecies: Frater es, dicebat, frater meus, frater amiciſsime, frater iucundiſsime, frater, quẽ præter omnẽ ſpem video inter viuos, quomodò etiã me habes inſperatum: quos beſtiæ quidẽ admirabiliter rapuerunt, & præter opinionẽ conſeruarunt autẽ admirabiliùs: & homines ignoti, miſericordia cõmoti, educarũt. Hæc, dicebat is fratri, & multa itidèm eorũ, quæ mihi dixiſti, non ex ijs, quæ tunc vidi ob imperfectã ætatem, teneo mandata memoriæ: ſed ex ijs potiùs, quæ audiui ab illis, qui me aluerũt. Et ſic quidẽ fratribus mutua ſui inuicem agnitio & inuentio, fuit admirabiliter diuino diſpẽſata conſilio. Sed quomodò agnouerũt matrem, & ab ipſa ſunt agniti?

Agnoſcunt ſe inter ſe.

Scitis omnino, neque vllo modo obliti eſtis, quòd prope eã diximus ipſos fixiſſe tentoria. Sic enim prouiderat multiplex & varia Dei ſapientia. Vt quæ ergò eſſet proximè, rectè audiuit ea, quæ dicebantur, cùm ignota adeſſet apud ignotos, & in principio quidem nihil poſſet ampliùs conijcere, præter hoc ſolùm, q̃ ex eorum iuuentute & ſpecie recordaretur filiorum. Ipſis autem iam in narrando progredientibus, cor illius acres ſubierunt cogitationes: feriebatur mentis agitationibus, ſcindebatur ſuſpicionibus, curioſè vultum intuebatur filiorum, & ſigna, quibus illorum forma cognoſci poterat, diligenter repetebat. Nam eos quidẽ fuiſſe raptos à feris, ignorabat, cùm ipſa priùs fuiſſet capta, & tamẽ ex multis apertè didicit ſe eorũ eſſe matrem. Nam & ei vultus ſigna quidẽ præbebant non incerta, & hoc maximè, quòd eſſet eis pater Dux exercitus: quòd verò, eis à patria in alienã proficiſcentibus regionem, cùm alij omnes deſcendiſſent, mater minimè deſcendit, ſed eam ſolam abduxit nauis, hoc certam ei faciebat fidem. Quæ quidem illa omnia in corde colligens, & eos eſſe ſuos filios non ambigens, viſa eſt quidem gemitibus inenarrabilibus, Deo autẽ agebat gratias. Et adducta ad lamentationes, contendebat in præſentia, nè eã cognoſcerẽt filij, hoc agens

Agnoſcũtur etiã à matre.

ſapienter, & ſuprà quàm præſtare poſsit fœmina. Vnde etiam citò currens in domunculam, in qua manebat, quoniã dolor eã nõ ſinebat tacere, (Natura enim ità cõparatũ eſt, vt in rebus eiuſmodi nõ magis lætemur ijs, quæ inuenerimus, quàm doleamus propter ea, quæ deſunt) grauiter flẽs, & lamẽtabiliter. Hi ſunt, inquit, filij è meo vtero nati: Pater autẽ vbi eſt? Nũ ei aliquod malũ accidit inopinatũ? Num ſæua irruẽs fera eũ deuorauit? An ſol è ipſe quoq; mœſtis adſpicit oculis, preſſus calamitatibus? Quomodò autem miſera agnoſcar à meis filijs? Vereor enim, nè eis euadã ſuſpecta, quòd non ex ijs, quæ paſſa ſum, ſed ex ijs, quæ audiui, velim haberi eorũ mater. Sic illa, per ſe verſans, quod reliquum erat diei, & totã noctẽ, cruciabatur animo.

Statuit itaq; cùm dies eſſet, ſtare coràm Duce exercitus, & petere, vt cum eo liceat redire in patriã. Proptereà cùm acceſsiſſet: Domine mi, inquit, ego ſum è regione Romanorum, quæ longo tempore hic egi, proptereà quòd defuerit, qui mihi opem ferret ad reditum. Rogo ergò manum tuam, vt per te deſiderata à me videatur patria: & nõ deſpiciar, in tantam redacta inopiam. Hoc enim cõſiderauit, ſeu ſpectetur maritus, ſeu filij, id ſibi futurum cõducibile. Nam reuertens quidem cum reuertentibus, & vtpotè ſatellites exercitus Ducem ſecuturos ſequens, poterit eos videre, & ſimul verſans & colloquens, ſic paulatim eis ſui afferre cognitionem: & efficere, vt habeatur eorũ mater citra vllam dubitationem. Maritus autẽ ſimiliter, Ducis exercitus potentia efficiet, vt ſciri poſsit, vbinàm ſit terrarum. Eam ergò, quæ ſic conſiderauerat, & ad Ducem exercitus talem attulerat ſupplicationẽ, ille omninò benignè tractans, aures præbuit faciles, & annuit, vt ad ſuam patriam reuerteretur. Admirãs autem mulier hanc Ducis exercitus benignitatẽ & humanitatem, eum curioſibus intuebatur & conſiderabat oculis. Eccè autẽ quidã ſplendor incidens per viri mores, vultuſq; figuram & lineamenta, eam ità illuminauit, vt eum agnoſceret. Vbi autẽ primùm eum eſſe Euſtathium Theopiſtes maritum, pro certo & cõperto habuit, neq; eam vlla mouebat dubitatio, ſtetit ore aperto, & mente attonita, labijſq; immobilibus, & rei admirabilitate in magnam adducta hæſitationem, pudoreq; ſimul diſtracta & cupiditate, (multum enim videbat intereſſe inter humilitatem ſuam, & viri gloriam) neſciebat quonam modo auderet videri eius vxor: & alioquì cùm ignoraret, quomodò nunc eſſet in eam affectus maritus, eò quòd multum interceſsiſſet tẽporis, eius adhuc magis retardabatur impetus.

S. Euſtachius agnoſcitur ab vxore ſua.

Verumenimuerò res eſt fortis & audax deſideriũ: neque fuerit aliquid tam durum ac reſiſtens, quod nõ illi fiat facile & planum. Et ipſa quoquè cedens, cùm aptum tempus obſeruaſſet, ſtetit coram marito: & ex imo miſerabiliter ingemiſcẽs, & lachrymas, quæ vim maximam habent ad perſuadendum, vberes profundẽs ex oculis: O vir præclare, dixit: ò qui multos ſubijſti labores & certamina: ò qui ex Placida vocatus es Euſtathius, ò qui Crucis diuina apparitione, quæ tibi in ceruo eſt conſpecta, initiatus es myſterio pietatis, & antè didiciſti ea, quæ erant futura: qui ex beato euaſiſti abiectus, & inglorius, & afflictus in calamitatibus, qui olim vxorem in naui reliquiſti, quæ quidem ſum ego miſera, quam ille barbarus per vim abſtulit prætextu mercedis in mari nauigationis, quandò te quidem lachrymantem emiſit è mari, me autẽ in naui retinuit, nõ honeſtas animo verſans cogitationes: ſed diuina iuſtitia eum mox eſt perſecuta, intactam & inuiolatam tibi conſeruans coniugem. Nam multa quidem grauia & aſpera interim pertuli: inuiolatum autem & impollutum tibi ſeruaui cubile. Hoc dico, Deo teſte, & illius oculis, qui omnia intuentur. Si ergò ipſe es, cuius hæc ſunt ſigna, quibus agnoſcaris, agnoſce tu quoquè tuam vxorem: niſi me ſic affectam aſpernetis, & indignam ducas tuo ſplendore: & iteremus hìc communiter, & agamus gratias magnæ Chriſti prouidentiæ, quæ res noſtras ſic deduxit.

Hæc cum calidis lachrymis laborioſa dicẽte Theopiſte, Dux exercitus non iudicans hæc ſufficere ad finẽ faciendam rei periculoſæ, & quæ magna indiget cautione, formam adhuc, tanquam certiſsimum ſignum, diligenter inquirebat. Poſtquàm autem eam quoquè vidit conuenire, ortus eſt vtrinquè clamor cum magno fluxu lachrymarum, largos imbres fundẽs. Poſtquam autem in amplexus & oſcula irruerunt, dixit veneranda Theopiſte cõiugi: Filij autem vbi ſunt, ò chariſsime? & quomodò non ſunt nunc apud te? Ille verò, qui nondùm puras compreſſerat lachrymas, animi dolore totus repentè commotus, & illas profudit tãquàm fontes: &, O mulierum omnium fideliſsima Theopiſte, dixit, deuorati ſunt à beſtijs noſtri filij: & hoc (proh dolor) meis vidi oculis. Illa autem ex eo nihil commota, (planè enim ſciebat eos eſſe ſuperſtites) ſtatuit interim philoſophari, & nõ apertè enunciare, cùm omninò eſſet vxor Euſtathij. Sed quid eſt, inquit, quod Deus non poſsit facere, qui nos quoquè præter ſpem omnem ſic fecit conuenire? Deindè ſingulatim retulit omnia, quæ filios inter ſe audiuiſſet narrantes: & quemadmodùm ſe planè inuicẽm agnouiſſent, & illa ipſos, etſi ſe chariſsimis nondùm ſuſtinuiſſet aperire: Cùm tui, aiebat, ò marite, cura me nõ relaxaret, neque ſineret guſtum integrum percipere voluptatis, quam accipiebam ex filijs. Ille autem admiratus eſt arcanam Dei ſapiẽtiam: & admiratione propemodùm obſtupuit, quemadmodùm eum latuiſſent filij, dilectique & effecti ei eſſent familiares, non lege aliqua cognationis, ſed virtute ſola, propter quam electi ſunt ab eo ſui ſatellites: & quẽadmodùm lugens eos, quos apud ſe habebat, beſtiarũ ventres appetijſſet maledictis. Eis ergò accerſitis, rogauit quinã eſſent, & vndè, & quinã eſſent eorũ parẽtes. Illi autẽ dixerunt, ſe natos quidẽ eſſe ex claris parẽtibus, ſed qui quãtum ab initio fuere glorioſi, tãtùm poſtea fuerũt infelices.

Et ipſe quoquè agnoſcit vxorem.

Poſtquàm autem iuſsit ſingulatim aperire quę euenerant, illi dixerunt ſe cũ parentibus fuiſſe exules à patria, deindè eã, quæ in naue facta fuerat, matris retentionem: quæ in fluuio euenerant: & quẽadmodùm eos feræ rapuerant. Ad quẽ locum cùm perueniſſent, non expectauit pater, vt narrarent reliqua, ſed protinùs inſiluit, & circunfuſus eos eſt amplexus, qui videbantur quidem ſatellites, erant autẽ latenter filij deſiderati: Filij mei, dicens, filij dulciſsimi, filij chariſsimi, qui priùs, quàm ſolem benè videretis, tenebris tẽtationum fuiſtis circundati, & priuſquàm agnoſceretis parentes, nouam didiciſtis orbitatem. Hæc, & his ſimilia, cõmixtis lætitia lachrymis, proferente patre, & parentes filios, & filij parẽtes amplectẽbantur: duplexq; feſtũ egit populus, & de victoria parta aduerſus hoſtes, & de Ducis exercitus familiæ ad vitam, vt ità dicã, reuocatione. Sic nõ in finẽ fuit pauper mãdatus obliuioni, neq; patientia pauperũ perijt omninò. Sic qui occidit, & facit viuere: qui ferit, & ruſùs medetur, & ſtatuit in auram procellam: cùm ſic eos igne candefeciſſet, vt candeſcit argentũ, eduxit in refrigerium: adeò vt Euſtathio conueniret dicere: Venite, audite, & narrabo vobis omnes qui timetis Deũ, quãta fecit animæ meæ. Quoniã ad ipſum accelerauerũt pedes bonũ afferentis nunciũ. Dicat enim Naum quoq; ea, quæ tẽpori cõueniũt: Et aſcẽdit, qui ſpirat in faciẽ eius, & eripit eũ ea afflictione. Sed de his quidẽ ſatis.

Agnoſcit & filios ſuos.

Pſal. 9.
Deut. 32
Pſal. 106
Pſal. 65.
Ibidem.
Naum 1. iuxta 70.

Poſt hæc autẽ iuſsis ſequi captiuis, & aliorum ſpoliorum multitudine, ad vrbẽ regiam victor profectus

eſt

Adrianus ſuccedit Traiano.

eſt Romam. Cùm nondùm autẽ perueniſſet, Traianus quidẽ è viuis exceſſerat: Adrianus verò poſt illum ſuſcipit imperium, vir religione quidem gẽtiliſsimus, moribus autem barbarus, & qui maximo impetu ferebatur in pios. Poſtquàm ergò reuerſus fuit Dux exercitus, eum quidem donis eſt proſecutus, & alia benignitate, exultans trophæis, quæ ille erexerat aduersùs hoſtes: & vxoris, & filiorum eius inuẽtione ipſe quoquè lætandum ſibi ducens. Poſtquàm autem amens abijt in templum idolorum, ijs, qui erant arietinæ, ſacrificaturus pro victoria, verè pius dux exercitus non ignorans quiſnam re vera eſſet author victoriæ, & ei ſpiritale offerens ſacrificium, non ſolùm non eſt ingreſſus ſimul cum Imperatore, ſed ne ſuſtinuit quidẽ eum vſq; ad portas deducere, malã viã ſtatim ab ipſis declinans carceribus. Cùm autẽ cauſa eſſet ab Imperatore omninò quæſita, cur non accederet dijs patrijs pro victoria ſacrificaturus, & filiorũ ſalute & vxoris, ille cùm liberè loqueretur, neq; timidus eſſet ad cõtendum, audacter ſtatim dicit: Quoniã cùm ſim Chriſtianus, ò Imperator, Chriſto datori victoriæ, & filiorũ, qui mihi perierãt, & vxoris, ago gratias. Aliũ autẽ præter eũ, & maximè hæc inanima & ſurda, neq; agnouerim, neq; coluerim. Abſit; vt ſim adeò emotę mẽtis.

S. Euſtachius cũ vxore & filijs ſiſtitur corã tribunali.

Ira propter hæc repletus Imperator, ei quidẽ primùm aufert munus ducendi exercitus, & Zonã. Deindè cum ipſis filijs & coniuge eum ſiſti iubet pro tyrannico tribunali. Et primùm quidem verborum illecebris conabatur eis perſuadere, vt dediſcerent pietatẽ. Poſtquàm autẽ vidit eos vinci non poſſe ab vllis blanditijs, & earum, quæ videntur, bonorũ promiſsione, acceſsit deindè ad minas. Poſtquàm autem eos illis quoquè vidit ſuperiores, induxit etiam ipſam experientiam, ignorãs ſtolidus, hæc duo eſſe maximè cõtraria, vim & perſuaſionem. Quamobrẽm ſi hoc ſtudebat, vt ipſi Chriſtianã abiurarent religionem, perſuadere, non autem vim afferre oportebat: niſi fortè ſufficiat ſola labris, etiamſi quis cor non habeat conſentiens. Deducit ergò athletas in ſtadium, & ſæuos in eos immittit leones, qui erat animo immanis & inſipiens. Qui etiam magno impetu feruntur in ſanctos, vt qui fame eſſent irritati. Hoc enim de induſtria factum fuerat à parricidis, vt earum naturali feritate fame quoquè concurrente, citiùs conſumerentur ab eis Chriſti martyres. Id verò maiori fuit admirationi, cùm extiterint martyres feris ſuperiores. Solet enim magna Dei ſapientia inſignem malum deducere ad reddendam virtutem inſigniter admirabilem.

Leones nihil eis lædunt.

Poſtquàm ergò beſtiæ fuere propè ſanctos, non erant ampliùs beſtię, ſed teſtes pietatis omni exceptione maiores, illam non verbis, ſed rebus ipſis confitentes. Ipſæ enim ſtatim eos, qui adorant, imitantes, & ſanctis capita inclinantes, & velut apertè præ ſe ferentes ſe petere veniam, quòd non ex ſe, ſed ab alijs inuitæ ductæ eſſent: deindè cùm etiam corpora eorũ linxiſſent cum magna reuerentia, rursùs quietæ redierunt, Tyrannum ſummæ accuſantes amentiæ, & omnibus euidenter oſtendentes, quòd hæc animalia rationis expertia ſuos agnoſcunt dominos, cùm id, quod eſt particeps rationis, vt par eſt, ab illis obſeruetur. Sed ſic quidem beſtiæ, perindè ac compotes rationis, ſe apertè præbuerunt. Vide autem contrà rursùs eos, qui ſunt præditi ratione, quomodò apertè oſtenderũt ferarum crudelitatem, & vacuitatem rationis. Cùm enim oporteret amentem illum Imperatorem hoc admirari, quod erat ſupra naturam, & contra opinionem, & hac re vti duce ad pietatem, ille non ſolùm non eſt admiratus, neque, ſi nihil aliud, reueritus ferarũ ad rationẽ aptitudinẽ, ſed eo ipſo fuit magis accenſus ad irã: perindè atq; ſi feris indignaretur, quòd nõ ſanctos, vt volebat, ſuperaſſent. Vidẽ etiã proceſſit ad aliud genus tormenti. Bouẽ ęneum machinatur ſuppliciũ martyribus. Quem cùm poſtridiè vehementer accendiſſet, ſigno dato frequẽtiſsimum populum congregat in theatro. Quoniam autem in his prolixa vtens oratione, viſus eſt apertè nugari, & verba in aerem fundere inaniter, adhuc magis accenditur ad iram: & iuſsit ijs, qui aderant, dicto citius ſanctos inijcere in machinam æneam. Ducebantur itaque martyres triſtem vultum minimè præ ſe ferentes, neque vllum mœſtitię veſtigium facie omnino oſtendentes.

Conijciuntur in bouem æneũ inflammatum.

Poſtquàm autem propè fuerant, manus & oculos ſimul in cælum tollentes: Domine Deus virtutum, dixerunt, exaudi nos rogantes, & concede nobis, ò Rex, propterea quòd nos cõdefeciſti, & probaſti igne propter ſuſceptorum certaminum, vt ſimus participes hæreditatis ſanctorũ tuorũ à ſeculo. Reduxiſti nos Domine, vt es pollicitus, ad priorẽ huius vitæ ſplendorẽ & gloriam: redue nunc quoq; ab ijs, quæ ſunt, ad ea, in quæ nullus cadit interitus. Eccè enim nos tibi offerentes, igne efficimur holocauſtum. Sic & pater, & filij, & mater tibi offerimur. Sit ſacrificiũ noſtrũ acceptũ coram te: & hìc quoq; pudore afficiamur per tuã potẽtiã cõmunis hoſtis noſtri generis. Per nos quoq; humiles glorificetur, Domine, ſummis laudibus celebrãdũ nomen tuum. Nè noſtrũ deſpicias ſacrificium: ſed appareat corã te ſicut dona Abelis, ſicut Abrahæ ſacrificiũ, ſicut ſanguis primi martyris, ſicut omnium ſanctorum cędes, & holocauſta, & mors per martyrium. Præbe autẽ ijs quoquè, qui noſtri cõmemorationem per ſanctũ nomen tuum peragunt, animę ſalutẽ, & liberationẽ ab omni re, quæ affert moleſtiam. Hæc per vnã linguã glorioſi martyris Euſtachij, qui ſimul decertabat, ſanctorũ chorus precatus audiuit vocẽ, quæ de cælo exiuit, ſimul quidem eis, confirmantẽ finem petitionũ, & eos renũciantẽ hęredes regni cælorum.

Audiunt vocem lapſam cælitus.

Poſtquàm ergò hanc vocẽ audiuerunt martyres, in bouẽ candentẽ omnes ſimul alacri animo inſilierũt. Ille autem, cùm ei appropinquaſſent corpora ſanctorum, nõ erat ampliùs inſtrumentum ignis, nec ſupplicij, ſed eos refrigerans; & recreans à multis ſudoribus. Et ſic Deum glorificantes, & ad ipſum quærentes reſolutionẽ, martyricas animas, & quæ multa ſubierũt certamina, depoſuerũt in eius manibus, viceſimo mẽſis Septembris. Cæterùm qui erat inſignis ſcelere Adrianus, cùm tres iam dies præteriſſent, accedit ad hũc bouẽ ęneum: & iubet eum aperiri: erat enim eius in tergo oſtium. Cùm ergò fuiſſet apertum, ipſe, & ij, qui ſimul aderãt, vidẽt corpora martyrum, quæ nullũ quidẽ ignis oſtendebãt veſtigiũ, candore autẽ magis, quàm priùs, reſplendebant. Quocirca cùm æſtimaret eſſent viuere, iuſsit eos educi. Quod cùm factũ eſſet, inuaſit omnes ſtupor & admiratio, quòd eos ne minimùm quidẽ attigiſſet, nec læſiſſet ignis, vt hinc iudicare quiſpiã poſſet cauſam mortis. Hoc ergò magno ſtupefacti miraculo, veluti vno ore clamarunt: Magnus eſt Deus Chriſtianorum. Is eſt vnus verus Deus: Deus fortis omnipotẽs, Ieſus Chriſtus, qui ex igne cõſeruat illęſa ſanctorũ ſuorũ corpora, vt nec pilum quidẽ eorũ potuit ignis tãgere. Cuius diuinæ potẽtiæ apertum eſt teſtimonium leones quoquè, qui præceſſerunt, à malis illæſos eius cõſeruantes famulos. Sed hæc quidem, & ſimilia canebat populus, Deum laudans. Tyrannus verò populi clamorem ſimul reueritus, & exterritus, receſsit pudore affectus, & ſub eo etiã occultè communis hoſtis & inimicus. Qui autem ex Chriſtianis erãt valdè pij & honeſti, cùm glorioſorũ Chriſti martyrum corpora ſuſtuliſſent, pſalmiſque & hymnis fideliter ea eſſent proſecuti, honorificè & reuerenter in loco ſacro deponunt. Deindè cultus ſimula-

Vide miraculum.

Populus laudat Chriſtũ.

erorum deſinēte furore, oratoriam quoquè domum ædificant glorioſis victoribus, glorificantes patrem, filium, & ſpiritum ſanctum, diuinitatem vnam & regnum: Cui conuenit omnis gloria, honor & potentia, maieſtas & magnificentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

CERTAMEN SANCTORVM ET Glorioſorum Martyrum, Acyndini, Pegaſij, Anempodiſti, Aphtonij & Elpidephori: Authore Simeone Metaphraſte.

Nouembris 2.

ETIAMSI Perſæ primi Christū natum ex Virgine adorarunt, & donis eum honorarunt, ij tamē poſtea Chriſti ſeruos propter ipſum inhumanè punierunt. Hoc autem cùm ex multis alijs eſt euidens, tum ex argumento, quod nunc eſt propoſitum. Nam cùm ſuperbus ille Sapores ſceptra teneret Perſica, & declinaſſet ad tyrannidem, & ad Chriſtianos, qui erant in eius poteſtate, perſequendos fuiſſet incitatus, magna quædam caligo Chriſti fuit offuſa eccleſię, & ea repleta fuit tumultu & confuſione. Nullus autem ex Perſia erat negligens in acriter defendenda ſua religione. Quamobrèm eos, qui Chriſtum colebant, quotidiè criminātes, manui regiæ tradiderunt. Inter quos beatum quoquè Acindynum, Pegaſium & Anempodiſtum, qui latebant in quadam domuncula, regi indicauerunt, vt qui & Chriſtianorum tenerēt opinionem, & multos ex ijs, qui ad ipſos ventitabant, Chriſti dogma docerent, & perſuaderēt, vt regia deſpicerent decreta: Ille autem valdè iratus, iuſsit ſtatim ſanctos comprehendi, & coram ſe ſiſti.

Sapores rex Perſarū perſequitur Chriſtianos.

Cùm verò adfuiſſent, iram ſtatim illiniens ficta moderatione: Filioli, inquit, (quos paulò pòſt erat excarnificaturus) dicite mihi, quænam eſt vobis patria, vndè genus ducitis, quodnam eſt vobis ſtudium? Sancti autem reſponderunt: Et patria, & genus, & ſtudium eſt fides in Trinitatem, quæ eſt vnus Deus, à quo ad omnes, qui ſunt, eſſentia: & ad eos qui viuunt, vita, tanquàm a fonte aliquo perenni, deriuatur. Hæc cùm audiuiſſet Tyrannus, Vt videtur, inquit, mea lenitas & quòd non ſim procliuis ad ſupplicia, vos reddidit contumaces & audaces ad reſpondendum. Dixit verò ſtatim Acindynus: Quænam reſponſio facta fuit ſecùs, quàm oportet: aut quid tibi videmur non reſpōdere, vt conuenit? Quoniam, inquit, alia reſpondiſtis, quàm de quibus fuiſtis interrogati: ſed niſi accedentes citò ſacrificaueritis, pœnitentia ducti fruſtra flebitis. S. Anempodiſtus libero verborum fluento dixit Tyranno: Oportebat quidem, ò rex, nos de hoc verbo ne minimum quidem reſpondere, ſed ferre ſilentio tuam in nos contumeliam: ſed quoniam feruor fidei in Chriſtum, non ſinit nos tacere, audi nos hæc tibi dicentes: Cur de patria genere & ſtudio curioſè inquiris? Hæc enim omnia, vt priùs diximus, eſt nobis Trinitas omnium architectatrix. Deos autē, quibus nos iubes ſacrificare, nec nouimus, nec ſunt omninò. Oportet enim amare veritatem. dæmones verò ſcimus eſſe deceptores, & animis afferre interitum. Qui cùm à Deo creati eſſent, & ab eo qui fecerat defeciſſent, igni æterno ſunt damnati. Tyrannus autem his ad iram accenſus, eis mortem minatur acerbiſſimam. Cui ſancti, perindè acſi bona eſſet pollicitus, non autem tormenta minatus, reſponderunt: Vix tandèm agnouiſti id, quod eſt nobis vtile & ſalutare.

Blāditur ſanctis martyribus.

Mox intentat minas.

Tunc ergò iubet eos a quatuor viris extēſos per totum corpus virgis cædi. Illi autem cùm totam mētem ad Deum ſuſtuliſſent, ita affecti erant, cùm virgis cæderentur, perindè acsi patientibus alijs, ipſi adeſſent ſpectatores. Propterea plagas quidem negligebant: conuenientem autem canticum ad Deum pſallebant, dicentes: Vidiſti Domine, nè ſileas, & nè diſcedas à nobis. Deindè qui eos torquebāt lictores, defeſſos iam, quòd diutiùs producerentur tormenta, alij recentes excipiunt. Cùm autem hanc, quæ erat ſupra hominem, vidiſſet Tyrānus martyrum tolerantiam, & eos tāquàm inane quidpiam ferre plagas citra dolorem, in maximam adductus admirationem & correptus vertigine, ſtatim cadit ſupinus, adeò vt, qui aderant, putarent eum eſſe mortuum. Deindè cùm ad ſe rediiſſet, licèt non ad id, quod oportebat, & veritatem, cùm ex athletarum quæ ſuperabat hominem, tolerantia oporteret eum deduci ad pietatem, apparuit ille magis ab ira ſuperatus: & iubet martyres funibus extendi in aere, & ignem ſubter eis accendi: vt duplici tormento eorum animæ celeriùs erumperent. Illi autem quouis ferro & quouis adamante fortiores, tanquàm ad tormētum recentius etiam recentiorem oſtentantes tolerantiam, & non in viuente corpore & dolorem ſentiente, ſed in quodam inanimo ſupplicium ſuſtinentes, ipſum quidem negligebant: ad preces verò linguam & mentem conuertebant, dicentes: Qui es illuminatio noſtra, Chriſte Deus noſter, qui propter nos paſſus es iniurias, & in ligno fuiſti extenſus, & precatus es pro ijs, qui te interimebant, patientiæ & tolerantiæ decreta nobis proponens, adſpice ad humilitatem noſtram & afflictionem, & libera nos a machinationibus ſcelerati animi huius tyranni. Sciant omnes nos te habere Deum in cælis, qui poteſt omnia, & qui eſt ſine principio, tuum patrem, & adorandum tuum ſanctiſsimum ſpiritum in ſecula, Amen.

Sancti martyres virgis cæduntur.

Pſal. 34.

Sapores corruit.

Igni admouentur martyres.

Cùm ſic eſſent precati, in noſtra forma apparens Dominus, ſoluit quidem vincula: ignem autem irrogat, quomodò pueris olim in Aſſyria: & ſic ſancti illęſi & ſalui producti ſunt in conſpectum regis. Ille autem cùm eſſet valdè craſſus & inſipiens, neque admirabili ſpectaculo obſtupefactus, neque martyrum inuicta motus patientia: Quid, inquit, vobis videtur, eos appellans nominatim, num hæc vobis parua perſuaſerunt tormenta, vt à pernicioſo quidem veſtro errore diſcedatis, noſtris autem edictis cedatis? an adhuc vultis permanere in errore, veſtris freti præſtigijs? Reſpōdit B. Acindynus: Præſtigias quidē neque ſcimus, neque vnquàm didicimus, neque vnquam talibus vſi ſumus impoſturis. Sed quoniam Dei vires* inſeparabiles, & quæ ſunt ſupra naturam ſigna diuina, putas eſſe præſtigias, viſioneq; & non re vera hæc fieri ſuſpicaris, eris deincèps mutus & lingua impeditus, vt ex teipſo teſtimonium feras Dei virtutis. Si potes ergò dicere, dic, quibuſnam dijs nos iubes ſacrificare? Non erat autē vox, neque auditio, ſed erat mutus, nō ſecus atquè dij eius, ſolo nutu indicans animi voluntatem. Cuius amentiam Chriſti ſerui arguentes & irridētes, dicebāt: Recedimus, tu autē nihil nobis omninò dicis.

Chriſtus eis apparet.

Dan. 3.

*for. * inſuperabiles.*

Sapores fit mutus.

Cùm autem finxiſſent ſancti ſe recedere, erat rex mutus ſimiliter, crebrò defigens oculos in eos, qui circumſiſtebant, & nutu iubens, vt ſancti comprehenderentur. Deindè cùm miniſtri quod volebat, nō poſſent intelligere, præ ira & dubitatione effectus ſemiinſanus, rupit chlamydē, & id quod fibulatorium dicitur, humi diſiecit, & ſic eos, qui aderant, vocabat ad miſericordiam. Chriſti autē milites & ipſos & Tyrannum miſerati propter amētiam, O hominum cæcitatē, dixerunt, quòd ſua ſpōte claudentes oculos, intueri nolunt lucem veritatis. Sed aperi Domine, oculos

cordis

Angeli apparent martyribus.

cordis eorum, vt illuminentur luce Dei cognitionis: & tua conſiderent miracula, & adorandum & ſanctũ tuum nomen ſignificent. Cùm hæc autem eſſent precati, eis apparet exercitus angelorum, quorum ſplendorem ferre non valẽtes, qui oculis animæ caligabãt, humi ceciderunt. Sancti verò cùm Dei conſuetũ ſenſiſſent auxilium, ei obtulerunt gratiarumactionem, dicẽtes: Deus noſter, refugium & virtus, adiutor in afflictionibus quæ inuenerunt nos valdè: ſed ſurge, & nobis fer adhuc auxilium, & libera ab ijs, quæ nos circũdant vexationibus propter nomen tuum.

Pſal. 45.

Filius autem interitus ne quidem intelligens, nec ſe effectus melior, ſed quaſi à ſe diſceſsiſſet, gemitus & ſuſpiria emittebat, & faciem pulſabat, & ſimilis erat ei, qui eſt animo perplexo, & neſcit quid agat. Quẽ cùm benigni Chriſti benignus diſcipulus ſic affectũ adſpexiſſet Acindynus, dolore oppreſſus, effuſis propter eius cordis cæcitatem lachrymis, cõuerſus: Quoniam, inquit, neq; Dei diſciplina, ò homo, fecit te eius virtutem intelligere, ſed tua ſponte ſic manes improbus, gaudens tenebris impietatis, & amplectens ignorantiam: ſit tibi poteſtas loquendi citra impedimentum, & nihil ſit, quod tuæ linguæ obſiſtat. Illi autẽ protinus quidem ſoluuntur frena linguæ: oculi verò animæ minimè ſoluuntur à nube, quæ eos obſtruebat: ſed perindè acſi nihil noui accidiſſet, neque quicquã eſſet paſſus, pergebat ea, quæ priùs, exequi: & in eos, qui circunſiſtebant, præ animi dubitatione iram volens immittere, vt cuius animus eſſet plenus dedecore: Acindynus quidem, inquit, & eius ſocii, & Pegaſius & Anempodiſtus eum, quem par eſt, finem iam accipient: Porrò autem vos quoquè, ò peſsimi omniũ miniſtri, nequaquàm ſinam: & ſumam pœnas, quas veſtra meretur inobẽdientia. Iubet ergò grabatos afferri ferreos, & ignis multũ ſubſterni, qui adſpergatur adipe & pice & reſina, & ſanctos recumbere ſuper hos candentes grabatos. Illi autem perindè acſi in quodã roſcido & florido prato eſſent recubaturi, conſtanti vultu magnoque & excelſo animo inſilierunt in grabatos. Deindè cùm ſe multis horis extendiſſent, canebãt Pſalmum tempori conuenientem, dicentes: Igne probaſti nos, ſicut probatur argentum. Poſuiſti afflictiones ſuper dorſa noſtra. & ; Da, vt magno & forti animo feramus eos, qui adſunt, cruciatus. Da etiam circũſiſtentibus, vt agnoſcant nomen ſanctum tuum, quibus & tuam uirtutem, & tua nota feciſti miracula.

Sapores per martyrũ preces recepit loquẽdi facultatem.

Vide ſupplicium.

Pſal. 65.

Cùm hi hæc dixiſſent, audita eſt uox è cælis, dicẽs: Quoniam factis veſtram fidem confirmaſtis, veſtræ petitiones deducentur ad effectum. Hanc ergò diuinam vocem effectus ſtatim eſt conſecutus. Nam quicunq; ex circunſiſtentibus digni ſunt habiti, qui eã audirent, exclamauerunt: Vnus ſolus eſt verus Deus, quẽ colũt martyres, vnus fortis, vnus inuictus, & præter ipſum non eſt Deus. Vos ergò eſtis beati, qui aduentus eius in terram fuiſtis teſtes, & propter eius deſiderium animas ad mortem tradidiſtis, mortem, quæ vitã æternam conciliat. Cæterùm vt nobis quoquè manũ præbeat, & nos extrahat ea profundo interitùs, eum rogate. Martyres autem cùm eorum precum duxiſſent rationẽm, & oculos in cælũ ſuſtuliſſent, Altiſsime Deus dixerunt, adſpice ad ſeruos tuos, qui nomen tuum inuocant in veritate, & uoluntariam irrigationem attribue tuæ hæreditati, iis, inquam, qui nunc crediderũt in nomen tuum, vt ſit eis medicina ros, qui à te proficiſcitur, id quod peccati eſt morboſum, expugnans: & ſciant omnes te ſolum eſſe Deum, & omnia, ò Rex, tuæ obedire potentiæ. Simul autem cum fine orationis & repentè emicant fulgura, & erumpunt fulmina, & vehemens cadit pluuia, adeò ut metu correpti aduerſarii, huc & illuc diſpergerentur, iis ſolis, qui Chriſto crediderant, relictis ſolis cum ſanctis martyribus, ad quos ſancti: Nè timeatis, dixerunt, qui vos Chriſto dedicaſtis: nam hęc propter vos extiterunt.

Multi credunt ĩ Chriſtũ.

Cùm ergò una voce Deo emitterent glorificationem, acceſsit multitudo angelorum, candidis eos induens ueſtibus, quæ fortè oſtendebant purgatam eſſe animam fide & aqua. Rex autem, cuius cohiberi non poterat inſania, vt par erat, dixit ſanctis: Quòd veſtræ iuuentuti parcerem & ſpeciei, id vos fecit meam contemnere potentiam: ſed re ipſa omninò ſcietis, vos ea facere, quæ ſunt inutilia & uobis non expediunt. Sed quoniam non ineſt nobis minor patientia, quàm potentia, adhuc veſtram tolerantes ſtultitiam, cõſulimus vt pareatis, & hunc dulcem ſolem lucriſaciatis, & nõ mortem præmaturam & acerbam attrahatis: ſed accedentes, dominis diis ſacrificetis. Sanctus autem dixit Acindynus: Nos unum nouimus Deum, qui eſt in cælis, & ei ſoli ſeruimus, qui poteſt corpus & animã dãnare igne æterno. Ad hæc rex: Ego quoquè, inquit, volo uos vnum ſolum Deum adorare. Et quomodò, dixerũt martyres, nos iubes ei ſacrificare? Me, inquit, frequentes facite, quomodò me uideritis facientem. Sed tu quidem, dixerunt martyres, facies ſicut ſcis: nos autem rurſùs conſequenter faciemus, ut didicimus. *Mat. 10.*

His lætatus Rex, Et cur hoc, inquit, non diù antè feciſtis: ſed me coegiſtis ad hoc, quod eſt pręter naturam, ut in uos inueherer, qui eſtis mihi chariſsimi: quod vtinam non feciſſem. Vos tamen tanquàm patri filii ignoſcite, qui uos caſtigando, conuertere coactus ſum etiam pręter ſententiam. His dictis, currum conſcendit: & accerſiuit ſanctos, vt cum ipſo conſiderẽt. Illi autem, Abſit, dixerũt, ò rex, vt nos eò procedamus dementiæ, ut tecum audeamus conſidère, & tuam potentiam tanta afficere contumelia. Sed quã à vobis, inquit, afficior cõtumelia, ea eſt mihi optabilior & pluris facienda, quàm honor aliorum. Cùm autẽ fuiſſent in templo, uno ex ſanctis manu appræhenſo, ſimul cũ eo eſt ingreſſus. Eius verò animo magna diffuſo lætitia, Magna eſt Iouis inuicti potentia, clara voce exclamauit. Deindè ad ſanctos conuerſus, Quid inquit, vobis videtur, an ut ipſi primi inchoemus ſacrificium: an nos id vobis concedamus facere? Quomodò veſtra voluerit potentia, Sancti reſponderunt. Rex autẽ permittit ſanctis primùm precari. Cùm ipſi ergò genua inclinaſſent, & preces Deo offerrent, totum templum fuit terræmotu concuſſum, & quę in eo erat ſtatua, cadens fuit confracta. Rex itaque territus, è templo exilijt. Deindè cùm ſurrexiſſent ſancti ab oratione, & veſtigia lachrymarum adhuc apparerent in eorum vultibus: Hæc ſunt veſtra Deo inuiſa promiſſa? dixit rex, hacnè ſpe uos adduxi in templum deorum? Sancti autem, Nos, dixerunt, in nullo mẽdacio depræhendiſti, ò rex, ſed quod polliciti fuimus, hoc fecimus. Ille verò, Si ad talem deduci finem veſtra, vt vos dicitis, promiſſa putaſſemus, nec omninò quidem attẽdiſſemus ea, quæ à vobis dicebantur. Reſtat ergo, vt vos pro meritis factorum remuneremur.

Stultus rex putat ſãctos velle demonibus ſacrificare.

Dixit, & ſtatim iuſsit tres afferri lebetes, & in eos inijci plumbum, & maximum ignem in eis accendi: ex vtraque autem parte lebetum ſtylos infigi, qui duo capita & ea diuiſa habebant supernè, per quæ demiſsis catenis, & lumbis ſanctorum compræhenſis, eos in lebetes demittere, & rurſùs ſurſum trahere. Hoc ergò horribile ſupplicium ſubeũtes, canticũ canebat vnuſquiſque ſanctus, & ſuo nomini & pœnæ conueniens. Nam beatus quidem Pegaſius: Quoniam apud te eſt fons vitæ, dicebat: In lumine tuo videbimus lumen. Inſignis autem Anempodiſtus: Pedes mei ſteterunt tectitudine, & lucerna pedibus meis lex tua, & lumen ſemitis meis. Diuinus verò Acindynus, Compræhenderunt

Immani ſupplicio affecti martyres Deũ laudant.

Pſal. 35

18

17

derunt nos dolores mortis, Pericula inferni inuenerunt nos: ſed etiamſi per ignem tranſiuimus, ipſe Domine educes nos in refrigerium. Qui erat autem anima occęcatus Imperator, cùm uidit ſanctos ī plūbo nihil pati, propiùs ad illos accedens: Noui, inquit, veſtras præſtigias, & cùm catenas ſuis tetigiſſet manibus demiſit ſanctos in lebetes vſque ad collum. Quorum ſubmerſione plumbum effuſum ſupra lebetes, eos ꝓpè reliquit uacuos. Statim ergò dixerunt ſancti Tyrāno: Tu quidem cum tua manu velles nobis mortē afferre, à ſcopo excidiſti, Deo nos omninò cōſeruante: labor autem tuus in caput tuum conuertetur, & colliges fructus dignos tuis operibus. His autem hæc dicētibus, ceciderunt quidem & diſſolutæ ſunt catenæ.

Vnus ex miniſtris regis conuertitur.

Vnus autem ex miniſtris, admirabili obſtupefactus ſpectaculo, exclamauit: Magnus eſt Deus Chriſtianorum: & tyrāno dixit, O crudeliſsime, quouſq; tuis iuſſis nos uexas, iubēs nos aggredi ea, quæ ſunt inutilia? Nos enim, qui tibi cedimus, videmus pati potiùs, q̄ Chriſti martyres. Tyrannus autem conturbatus repētina eius mutatione, iram quidem apud ſe celat, ſed manſuetudinem ſimulans apud Aphthonium, (hoc enim erat nomen ei, qui crediderat,) Iube eos, inquit, citò egredi ex lebetibus. Illi verò ſalui, non ſecus atq; aurum ex fornace, repentè emergentes, acceſſerunt ad Imperatorem. Egregius autem Aphthonius, recenter compactam fidem veluti confirmans: Notum tibi ſit, inquit, ò rex, quòd Deum adoro, quem colūt Chriſtiani, & ei ſoli ſeruio, & me his ſanctis adiungo.

Ingēs miraculū.

Ille autem magna eius audacia & fiducia obſtupefactus, bonis verbis & honorum ꝓmiſsis, eum conabatur potius inducere, dicens: Ego tibi cauſa ſui huius mutationis, qui te tandiù reliqui in ea, in qua fuiſti collocatus, militia, & non ſum te maioribus dignatus honoribus: ſed ſi quid hucuſquè defecimus, id iam implere ſtudebimus. Nihil ergò veritus, dic liberè, quaſnā cupias dignitates: tuam enim petitionem nequāq̄ omninò renuemus. A Chriſto autem recens electus miles; Deſidero, inquit, ò rex, eam accipere militiam, quā ip ſe non potes præbere: ſed ſolus Rex immortalis, qui ſcit etiam dona largiri immortalia. Cùm ergò eius firmam & ſtabilem didiciſſet ſententiam, eum ſtatim cōdemnat, vt ei caput feriatur gladio, pro ſupplicio eā largitus, quæ erant ei maximè optanda.

S. Aphthoni⁹ capite ds iubetur.

Qui cùm lubēter eam accepiſſet ſentētiam, Ago tibi gratias, inquit, Domine, quòd me ſeruas, qui ſum indignus, propter magnam tuam & ineffabilem miſericordiam. Proptereà anima mea te laudabit, & nomen ſanctum tuū glorificabit, nunc & in ſecula, Amen.

Deindè ad ſanctos conuerſus: Ego quidem, inquit, ò domini mei dilecti, ingredior vitam mihi propoſitam. Rogo autem ueſtram benignam & miſericordē animam, nè recordemini eorum, quæ iuſſus in uos feci: potius verò pro me rogetis communem Dominū, vt ſit mihi clemens & propitius, & nè me ſeparet à veſtrá portione. Cui ſancti martyres. Bono animo, dixerunt, ò frater, beatam vitam ingredere. Beatus enim es propter tuum deceſſum, q̄ primus noſtrum ſiſteris coram optata Trinitate, & tui laboris accipies remunerationes, æternam lucem conſequens & gloriam ſempiternam. Quocircà tu potiùs memento tuorum ſociorum, & precare, vt cùm quod ſupereſt certaminis perfecerimus, abſque vllo impedimento eadem, quæ tu, præmia & eandem adipiſcamur hæreditatem. Hæc cùm ſancti dixiſſent, eis diuinus circūluſus Aphthonius, cùm & in eorum colla deſiderii effudiſſet lachrimas, & iucundè illorum membra eſſet amplexus, ducebatur ad mortem. Deindè cùm ad locum perueniſſet definitum, beatum caput ei amputatur, & apud Deum beatam deponit animam.

Caput ei⁹ amputat.

Qui autem fortè adérant Chriſtiani, cùm uelutí ad quendam theſaurū accurriſſent, & mundis ſindonibus precioſas eius reliquias inuoluiſſent, in loculo depoſuerūt, conſummationem ſociorum eius adhuc expectantes, vt maiores diuitias ſic ſibi reconderent.

Eius ſacræ reliquiæ colliguntur.

Poſt hęc ſanctis dicit rex: Nè exiſtimetis, inquit, me vobis æquè leuem ac facilem mortem allaturum, atq; malè perdēdo Aphthonio. Nā paulatim acerbiſsimis tormentis carnes veſtras conſumens, miſerabilem vobis mortem afferam. Hæc cùm dixiſſet, bubulos iubet afferri culeos, & ſanctos in eos inijci martyres: Deindè in aquam immitti. Hoc autem cùm factū eſſet maxima celeritate, eis beatus apparet Aphthonius ſimul cùm tribus indutis candidis ueſtibus; quorum diuina virtute diſrumpuntur culei, & terræ illæſi redduntur ab eis martyres.

Apparet martyribus.

Cùm ſic ergò conſpecti fuiſſent tyrāno, arbitrans ille nō fuiſſe factum, quod ipſe iuſſerat; ſtatim ſurrexit ad ſupplicium ſumendū delictoribus; & ſtatim iuſsit eorum manus amputari gladio: erāt autem quatuor numero. Deindè eos ſic pro ſanctis immitti in profundum maris: Quod quidem cùm fieret & mari traderentur, exclamabāt: Domine, excipe noſtros ſpiritus, & cum ſanctis tuis martyribus nos, etſi ſimus indigni, connumera. Deo autem inuiſus & planè dæmon Saporius, cùm ſtatim beatos uiros, Acindynum, inquam, & Pegaſium, & Anempodiſtum iuſsiſſet includi in carcere, ipſe ſeipſum grauiſsimè cruciabat, anxius propter res præſentes, & magnis animi fluctibus agitatus, & nec cibum quidem omninò ſumere ſuſtinens.

Iis ergò, qui primas partes apud eum obtinebant, conuocatis: Cur me ſolū, inquit, reliquiſtis in his, quæ ſunt propoſita, laborare? ipſi antè ocioſum delegiſtis ſilentium, nec uerbo, nec facto vllam opem mihi ferentes? Sed ſi aliquid quidem noui & inſoliti velim afferre, vos ſtatim habeo reſiſtentes & reluctantes. Nūc autem cùm nihil noui introducatur, ſed patrium noſtrum dogma deſpiciatur, & nè cadat, veniat in periculum, & nulli veſtrum veniat in mentem, ne vultu quidem dolorem præ ſe ferre, de ſumma rei plane venio in dubium, & mœrore enecor. Ad hęc Elpidephorus, qui tunc erat primus ſenatus, & fidei Chriſti ardēs amator, & ad ſummam quidam Nicodemus, & Chriſti occultus diſcipulus: Et quam tibi, inquit, ò rex, hac in re opem ferre poſſumus? Neque enim potētia tua nobis indiget, quæ rerum experientia omnibus antecellit, & habes poteſtatem voluntati conſequentem. Copia autem inſtrumētorum, quę ſunt comparata ad torquendum, eorum quę ſunt facienda, apertè ſuggerit tibi deliberationem. Rurſus dicit Tyrannus: Quid verò? Ego nè ſolus poſſum latrare aduerſus hos impios? Sanctus verò reſpondit: Si hoc tibi videtur operoſum ac difficile, ſine, inquit, eos ſua abire voluntate. Immaniſsimus verò Sapores: Sed quantum, inquit, das ex tuis verbis coniiciendum, uideris illis potius, quàm nobis adhærere. Nam mihi verba cōmuniter ad omnes facienti, ipſe ſolus das reſponſa: & ſuggeris, vt impios relinquam impunitos.

Elphidephorus inſignitur.

His ſic à Saporio dictis cum ſuſpicione, beatus Elpidephorus, Quoniam ſum, inquit, princeps ſenatus, hi mihi meritò concedunt primum dicendi locū. Sed ij quoquè dicant, quod videtur vnicuique, quoniam vis, ò rex, omninò verum audire. Quidam autem vnus ex ſenatoribus, habens animam diuina gratia illuminatam: Quid reuera mirum eſt, inquit, ò rex, ſi Elpidephoro, qui eſt princeps ſenatus, & nihil inſipiens reſpondet aut indecorum, nos dicere concedimus? Rex autem cùm id, quod erat, re uera depręhendiſſet: Video, inquit, veſtram mentem nō rectè affectam in noſtram potentiam. Quidam verò, nomine Philologus,

ætate,

Philologi dicendi libertas.

ætate iunior, ingenio acutiſsimo, zelo ardentiſsimus: O rex, inquit, mala, quæ tuum animum de nobis inuaſit coniectura, non nobis in bonum exitum deſinet. Es enim plenus ſuſpicione, vt qui cogites omnibus tua condemnatione afferre exitium. Tyrannus autem ira repletus propter repentinam Philologi loquendi libertatem: Quis, inquit, te delegit, vt dares tam duram & aſperam ſententiam? Ad hæc uir ille egregius, non iram tyrãni ueritus, nec de eius poteſtate ſolicitus. Quid uerò, quandò uerum dixerit quiſpiam, ò rex, tène oportebit ilicò iraſci? Deindè etiam inuẽs ad omnes, qui aderant, ſenatores: Per ſalutem inquit, veſtrũ omnium, tali viro nihil oportet reſpondere. Quomodò enim veram accipiet orationem, quæ furore repleta eſt, anima? Propter hæc Tyrannus ira repletus, ira, inquam, ad ſimilitudinem ſerpentis, ut dicit diuinus Dauid, milites iubet ſtare pro foribus, vt eos, qui ei repugnabant, & primum omnium Elpidephorum, enſe conficeret: Quidam autem Calliſtratus, cùm eſſet regi amiciſsimus, eum collo amplexus, orabat ut irã reprimeret. Omnes verò ſimul liberè loquentes: Miſerrime regum, dicebant, pulchrè ſcies nos non eadem quæ tu, ſentire, neque ſimiliter tueri impietatem. Et hæc cùm dixiſſent, exierũt eo ſic relicto. Sed ille, cùm eſſet nox, & ad ſummam filius tenebrarum, habuit noctem, opem ferentem rebus peſsimis, & cùm primùm illuxiſſet, ſedens pro tribunali, iubet tres foſſas effodi, & in eas immitti beſtias & ſerpentes, & ſanctum Acindynum cum ſuis in eas iniici.

Pſal. 57.

Martyres in foſſas mittũtur.

Pſal. 56.

Angeli eos inde educunt.

Poſtquam autem ſanctos eò immiſiſſent, Deus Deus noſter, ad te de luce vigilamus, pſallebant martyres. Sitiuit te anima noſtra, ſitiuit Deum viuum & fortem. Sed tu fac nobiſcum conuenienter tuæ manſuetudini, & educ nos de lacu miſeriæ. Quoniam benigna eſt miſericordia tua, & bonitas quæ non poteſt exprimi. Interim autem dum precarentur, ſplendidi acceſſerunt angeli, veluti quibuſdam virgis ferreis beſtias abigentes, & vnumquemque è ſanctis manu accipiẽtes, eos illæſos è foſsis eduxerunt. Sed rex cùm oporteret rurſus Chriſti intelligere potẽtiam, & ceſſare aliquãdò aggredi, quæ non poſſunt effici, ille iuſsit ſanctos rurſus ſuſpenſos cædi. Cùm autem vidiſſet eorũ carnes multis boris conſcindi, fortique & generoſo animo reſiſtere certaminibus, iubet eos è lignis deponi, & eis capita amputari. Ipſe enim magis erat defeſſus intentans ſupplicia, quam martyres ſuſtinentes ea, quæ intentabantur: & ſumma fortitudine vicerunt illi infinitam crudelitatem. Cùm iam autem ad mortẽ abducerentur, qui ab eis illuminati fuerant ad pietatem, ſimul cum ſenatu, Dimiſiſtis nos, dicebant, o doctores pietatis, ſuper cathedram peſtilentiæ, in medio eccleſiæ malignantium, cùm ad menſuram ætatis in Chriſto nondùm peruenerimus. Beati autem illi eis reſponderunt: Qui docet hominem ſcientiam Chriſtus Deus noſter, qui eſt illuminatio animarum noſtrarum, ipſe vos illuminabit & reddet intelligentes, firmosq́ue faciet & ſtabiles fundamento ſuæ fidei.

Cæduntur crudeliſſime.

Pſal. 93.

Relata ſunt hæc regi: & quòd magna multitudo ſe quereretur ſanctos, eorum cædes prohibens. Ille autem ſtatim emittit cateruã militum in eos, qui ſequebãtur ſanctos, cui iuſſum fuerat ut eos expelleret: ſed egregii illi viri, qui ad finem vſque ſtatuerant reſiſtere peccato, hoc nihili facientes, maluerunt potius mori cum ſanctis. Quorum conſtantiam cùm tyrannus rurſus intellexiſſet, iuſsit omnes ſimul cũ ſanctis interfici, ſuæ occidendi homines cupiditatis prætextum accipiens eorum amorem pietatis. Cùm autem ei ſuggeſsiſſent quidam, quorum erat magnus zelus in ſimulacra, ꝙ fuiſſet ſenatus cauſa horum malorum, iubet beatũ adduci Elpidephorum, vt qui apud eum ferret primos honores. Ille autem conuerſus ad inuictos martyres, qui nondùm erant cõſummati: Rogate, dixit, pro me patres in ſpiritu, duces meæ in Chriſtum fidei, ut ego quoquè à veſtro cętu nõ excidam. Cui ſancti: Eſto bono animo, dixerunt, ò frater, eſto bono animo, & nè ſis animo anxius. Nos enim præcedes, primus ſiſtẽdus coram cæleſti domino. Cùm eos ergò eſſet amplexus, ducebatur ad tyrannum: eum autem tres quoquè alii conſequebãtur, qui erant eiuſdem animi & inſtituti.

Tyrannus autem: Quid uobis, inquit, accidit, o ſtulti, vt deorum quidem patriam dimitteretis religionem, adhæreretis uerò his impoſtoribus? Sed niſi citò reſipiſcẽtes, ad priora redieritis, uos excipiet acerbus vitæ finis. Cui Elpidephorus interrito & conſtãti animo: Notum tibi ſit, inquit, o rex, ꝙ deos, qui nõ ſunt, non colimus, & tuo dogmati repugnamus. Fac ergo id, quod tibi videtur. Quoniam hoc vobis placet, inquit Tyrannus, ſequendo hos impios eiuſdem quoquè eſſe finis ſocios, neque nos vos veſtro fruſtrabimur deſiderio: ſed veſtra capita iubeo gladio amputari. Cùm autem ſancti hanc audiuiſſent ſententiam, lætique & exultantes ducerentur ad mortem, eos quoquè conſequentibus militibus, qui erant numero circiter trecẽti, qui cum diuino, inquã, Acindyno & eius ſociis mori maluerunt, & ſic venire ad Chriſtum, cuius miſericordia eſt ſupra uitas, mortem gladio accipiunt, magnam animi alacritatem eis afferẽte Acindyno, & excitante, animosq́ue addente ad martyrium.

S. Elpidephori conſtantia.

Pſal. 65.

Senatores 4. cũ 300. militibus occiduntur.

Iam autem interfectis militibus & ſenatoribus, quã primùm acceſſit tyrannus beatum Acindynum, Pegaſiumq; & Anempodiſtum: Deindè vulpina pelle indutus, clementiamq́ue & manſuetudinem ſimulans peruerſiſsimè: Quænam eſt, dicebat, talis veſtra conſtantia, vt vitæ præſentis ſitis prodigi, & eam morte commutetis? Teſtis ſit mihi Sol, qui eſt iucũdus omnibus, ꝙ propter veſtram mortem mihi ſcindũtur viſcera & anima. Miſereor enim veſtræ ætatis & iuuentutis, & corporis quoquè pulchritudinis, cuius vel miſereretur beſtia, & ei parceret. Credite ergo mihi, qui veſtri magnam curam gero, & conſulo quæ ſunt vtilia. Videtis enim, quomodò nulli pepercerim ſenatori, nec militi. Veſtri autem paternè curam gero, & uos amplector, vt qui veſtram didicerim virtutem & fortitudinem ea conſtantia in tormentis. Si enim mihi parueritis, vos primis dignabor honoribus, & concedã dona digna veſtra virtute. Sancti autem, Nec tibi, dixerunt, nec nobis fruſtra labores exhibe. Sed nec tu nobis parcas, nec te noſtri vlla moueat miſericordia: mẽtem enim noſtram nunq̃ flectes, aut bonorum promiſſis, aut minis malorum intentatis, aut metu mortis, quę eſt tibi terribilis. Quomodò enim mortem timuerint, quos hoc magis afficit moleſtia, ꝙ ſemel & non millies poſsint mori pro Chriſto? Fac ergo citò id, qđ a te iam eſt iudicatum. Nos enim expectat chorus ſanctorum: vt etiam magis tibi agamus gratias propter celerem conſummationem.

Tyrãnus blãditur.

Martyres eũ contemnunt.

Ille autem depoſita perſona, & ficta ablata mãſuetudine: Non per deos, inquit, non aſſequemini id, qđ deſideratis. Iubet ergo eos, cùm fuerint ferro vincti, in tutiſſima ſeruari cuſtodia. Ipſe autem cùm tota nocte conſideraſſet, quanam morte eos afficeret, manè iubet in fornacem ignis ardẽtem diuinos iacere martyres, vt omnino conſumptis ſanctis eorum corporibus, ne cinis quidem relinqueretur Chriſtianis deſiderii ſui ſolatium. Qui cùm mox educti fuiſſent è cuſtodia, eis magna voce acclamauit tyrannus: Eccè pręmia veſtræ inobedientię, oſtendens manu fornacem: quam nullus alius, ſed vos vobiſipſis accẽdiſtis. Acindynus ergo beatus martyr cùm intellexiſſet, quàm eſſet malitioſus & verſipellis tyrãnus: Fortè, inquit, prophe-

Traduntur in cuſtodiam.

Iohan. 8.

Phetice tibi nomẽ impoſuit mater: id enim patrẽ dæmonum ſignificat. Tu autem non pater dæmonũ, ſed es apertè filius eius, qui fuit homicida ab initio: quoniam eius opera imitaris, vt qui hominum ſanguine, ſicut ipſe, delecteris. Ille verò, cùm verbi acerbitas eius animum momordiſſet, matre ſua accerſita: Quid mihi, inquit, ò mater, nomẽ ſibi volt? Illa autem: Scio inquit, hoc eſſe tibi paternum. Quidnam verò poſsit ſignificare, neſcio. Sapores autem: Sed iſti, inquit, cacodæmones dicunt hoc ſignificare patrem dæmonũ. Quòd ſi habeant veritatem in hoc ſibi ſuffragantem, non illos, ſed te priùs tradam morti acerbæ. Illa uerò ſubridens: Omninò, inquit, niſi hoc apertè noſſent, non ità auderent loqui multis præſentibus. Hinc factum eſt, ut ira, quæ cohiberi non poterat, inuaderet huoc execrandum: ſtatimq; cùm ſimul cum Deo communem abnegaſſet naturam, & nec ipſum omnibus charum nomen matris eſſet reneritus, quod vel ipſis feris & animalibus rationis expertibus affert reuerentiam, ei manus iniicit, manus (ò diuina iuſtitia) homo in matrem, & matrem iam uetulam, & filius matri impingit alapam, egregiam ei reddens mercedem nutritionis, aut potius lubenter dixeris, qui maiorem iure erat redditurus, quòd illa tale malum in lucem ediderit. Illa autem procidens ad pedes ſanctorum: Seruate meam ſenecturẽ, dixit cum multis lachrymis. Ipſum enim, vt video, ſatanam, illum ipſum ego genui.

Sapores matri impingit alapam.

Ille autem illam nihilipendens & repellens, intuẽs ad martyres: Veſtra, inquit, in malis perſeuerantia, effi cit, vt uobis fornax accendatur ampliùs. Illi uerò: Tua mater, aiunt, curæ tibi ſit in præſentia. Quid enim animi habeamus, iam ſatis es expertus. Tyrannus autem: Quid ea, inquit, ſit mihi curæ? Si tibi, inquinot, remittetur ſcelus, qui iniuſtas manus in ipſam matrem intuliſti. Sed ſi pro filio, inquit, mater precata fuerit, dii mei ignoſcent. Illa autem oculos ſtatim in altum tollens: Chriſte vnigenite, inquit, Dei fili, filio meo nè remittas, nequè in hoc ſeculo, neque in futuro. Ille autẽ rurſus iniquus: Longa, inquit, vt videtur, & multorũ annorum ſenectus tuam mutauit & corrupit mẽtem: & ideo tam facilè induceris, vt nobis malè preceris. Ad hæc anus illa ſapiens: Sed ſi ego, inquit, qui te genui, ſum inops mentis, tu qui ab ea es genitus, quomodò ſaluam mentem habere, exiſtimaberis? Non ergò, inquit Tyrannus, ab eo, quod decet aberraui: qui tibi, quæ es eiuſmodi, talem intuli tibi alapam, impingẽs cõtumeliam. Illa autem: Tibi, inquit, teſtificor, quòd Dei, qui omnia adſpicit, oculum & iuſtum illius iudicium non effugies.

Cùm ea ſic reſpondiſſet, mutus euaſit ſceleratus: vix tandèm autem dixit iis, qui aderant: Hinc tollantur impii, & in ardentem fornacem iniiciantur: quoniam contendunt non parere noſtris iuſsis. Hanc verò, quæ abiurauit ſe meam eſſe matrẽ, & uiolauit ius naturæ, relinquite eam ſua uoluntate ambulare. Illa autem beata: Deum, inquit, iuro, me eſſe morituram cum hac trinitate martyrum, & neque morte, neq; vlla re alia me vnquam ab his eſſe ſeiungendam. Tyrannus verò, bonæ terræ malum germen præter expectationem: Hæc res, inquit, nõ eſt mihi magnæ curæ: fac, vt tu volueris. Cùm ergo martyres fornaci appropinquaſſent, tollentes in cælum oculos, dixerunt: Domine Ieſu Chriſte, vera lux, quæ ante ſecula è paterna effulſit gloria, agimus tibi gratias, quòd nos corroboraſti, vt ferremus pro te certamen: & non permiſiſti, vt cõpræhenderemur à laqueo venantium: ſed tãquàm paſſerem animam noſtram ex eo liberaſti. Et nunc Domine cõfirma noſtros animos, vt poſsimus aduerſus hũc ignem nos fortiter gerere. Nobis quoquè adſis in tẽpore exceſſus ex hoc abiecto corpore, & defende noſtras animas. Te enim freti & tua virtute, hanc flammam aſcendimus.

Mater Saporis iurat ſe velle mori cũ ſanctis.

Cùm itaque fuiſſent milites prope os fornacis, & intolerabilem eius ardorẽ non poſſent ſuſtinere, ſancti qui eos uiderant territos: Quid ſtatis, dicebant, quòd iuſsi eſtis, non facientes? Si hic, qui eſt conſeruus & eſt ad tempus ignis, vobis viſus eſt tam terribilis: ignis ille gehennæ, qui nunquam deſinit, & nunquàm extinguitur, quemadmodùm à uobis tolerabitur? Et quomodò, dixerunt illi, potuerimus effugere, quod vos dicitis, ſupplicium? Niſi abnegato cultu idolorum, dixerunt ſancti, Chriſto vero Deo verè credideritis, nõ poteritis illa effugere ſupplicia. Ad hæc milites: Quandò, dixerunt, regis iuſſui ſeruiẽtes, vobis inferebamus ſupplicia, contremiſcebamus & timore afficiebamur, vt qui expectaremus nos aliquid graue eſſe paſſuros. Nunc autem veſtram conſecuti doctrinam & admonitionem, ſumus tranquillis animis, aliquam ſpem ſalutis, vt par eſt, expectãtes: ſed nos rùm in nos feceritis, quæ oportet & vult veſtra fides, ad Regem ęternũ adducite: hunc enim, in quem cadit interitus, iã ſumus abominati. Propter hæc martyres repleti lætitia, Dominum, dixerunt, vna voce laudemus, quoniã bonus: & ſuauis euadat ei noſtra laudatio, qui ędificat animas eorum, qui ad ipſum fide accedunt, & gaudio ꝑpter eorum ſalutem implet cæleſtia. Excipe Domine eos, quos hora vndecima conuocaſti ad uineam tui martyrii: & da eis mercedem dignam tua bonitate, eos referens in numerum priorum tuorum decertatorum.

Alij milites credunt in Chriſtũ.

Milites ergò veluti quibuſdam armis inexpugnabilibus, Chriſti muniti ſignaculo, ſimul cũ ſanctis Acindyno, Pegaſio & Anempodiſto fornacẽ ingreſsi ſunt, cùm eſſent numero viginti & octo, ne ipſa quidem tyranni matre relicta, ſed cum eis ſimul ingreſſa. Chorus autem Angelorum circa fornacem ſanctos videbatur excipiens, & cum eis hymnum canens. Martyres autem cùm ſacras animas apud Deum per ignem depoſuiſſent ſecundo die Nouembris, locum repleuerunt odore ineffabili: adeò ut qui illic aderant Chriſtiani, quæ dici non poteſt, voluptatem ſenſerint, & eũ laudarint, qui re ipſa implet quæ dicit diuinus Dauid, & in ſanctis ſuis ſe oſtendit mirabilem. Quorum ſacræ & precioſæ reliquiæ depoſitę ſunt in loco, qui dicitur Ireneſſus, ex quibus manat maxima gratia ad eos; qui accedunt: Ad gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti: Quem decet maieſtas & laudatio cum eius principio carente patre, & viuifico ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

28. milites cũ regis matre & martyribus ĩ fornace ardẽti reddũt animas.

Pſal. 67.

VITA S. HVBERTI EPISCOPI Leodienſis: Authore quodam eius diſcipulo vel familiari, vt ipſa hiſtoria ſatis indicat. Extat in antiquis MS. codicibus.

3. NOV.

POST glorioſum beatiſsimi ac præcellentiſsimi antiſtitis Lamberti à rebus humanis exceſſum, qui Põtificalem apicem apud vrbẽ Tungrenſem quadraginta annis ſtrenuè ferens, vitæ quidem exempla poſteris dereliquit: mortis antè acerbę viriliter ferendo diſcrimina, & ſummi paſtoris veſtigiis inhæſit, & quantũ amoris circa Dominicas oues haberet, aperuit: vtpotè quibus & uiuens vitæ contulit paſcua, & pro quibus non metuit mortis ſubire diſpendia: Hubertus venerãdus præſul eius ſedi ſubrogatur Epiſcopus, cui nõ erat virtute ſecũdus. Nanq; paſtor ille pius, qui deuicto mortis tyranno, oues ſuas conſolari dignatus eſt, dicendo:

S. Hubertus S. Lãberti ſucceſſor.

Eccè

Mat. 18. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſq; ad conſummationem ſeculi: eidem gregi talem ac tantū prætulit paſtorem, per cuius opera, vere eſſe ſua verba oſtenderet, virtusque in eo pollens, Chriſtum in ſe & loqui, & operari clamaret. Egitque, vt aſſolet, diuina prouiſio, vt quia optimi paſtoris deſtituebantur ſolatio, non rictibus luporum territæ, per diuerſa diſpergerentur, dentibusque lacerarētur: ſed ſuccederet paſtor, qui humilis gregis curam gerens, feſſas ſubleuaret, fractas alligaret, emaceratas ſanaret, luporumq; rabiem ab eorum inſectatione procul proturbaret: nec iam Eccleſia Dei fieret luſtrum ferale, ſed expiatum à ſorde nocentium, & ſerenatum ab augore luporum, redderetur Domino templum herile.

Exēpla præſentia quantum proſint. Iuuabatur nanq; prædictus Domini famulus nō modò Chriſti exemplis, ſed & prædeceſſoris ſui nuperrimis inſtitutis: quia & humanam mentem non tam inſtruunt priſca, quantum præſentia: nec eò infirmi conualeſcunt exemplo multo ſibi ſuperiorum, quò ad æmulationem prouocantur ex viſione coæqualium. Vndè actum eſt, vt idem vir venerandus & lectione ſcripturarum, quæ ſibi agenda forent, addiſceret, opusq; lectionis, paterna æmulando opera, perageret, * operibusque paſtoralis non ſegnis executor exiſteret, atq; ideo officii epiſcopalis non incongruus miniſter fieret. *for.* opis.* Igitur vt vox veridica, veritatis ore prolata, cōpleretur, dicentis: Vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum: conſenſu vnanimi fidelium, talis ac tantus vir cathedra, vt dictū eſt, præſulatus Dominici gregis donatur: vt qui eatenùs ſibi tantùm profuerat, & ſub ſchemate priuatorum degens delituerat, candelabro Dei quaſi quidam clariſſimus lychnus imponeretur, quatenùs eius exemplo cūctis in domo Dei poſitis, luminis claritas præberetur. *Mat. 18.*

Alia prælatis, alia ſubditis curanda. Sciens nanque memoratus & ſæpè memorādus vir, aliam legem eſſe ſubditorum, aliamq; prælatorum: ſcilicet ut ſubditus quiſque curet, nè pereat, nevè ſuo exemplo alios perdat: prælatus autem non ſolùm intendat ſuæ, ſed & iudex pro vtraque cogatur vitæ fieri alienæ: non ei ſufficiebant ea, quæ ſibi olim ſectāda propoſuerat: ſed in arctiora tendens, magnoperè ſtudebat antiquorū patrum ſectari veſtigia. Vn nō * quælibet ſibi in æmulatione propoſuit, aut virtutum ignobilitate degenerem, aut inſciētia vecordem, aut mollitia ſegnem: ſed illos potiſſimū, qui voce Domini audita, dicentis: Si vis perfectus eſſe, vade, vēde omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo: & veni, ſequere me: ſtuduerant nihil mūdiale appetere, ſed exploſis terrenis cupiditatibus, ſi quid rei familiaris ſuperfuit, curauerant ſub uno congerere, & ſingulis pro neceſſitate ſubminiſtrare. *for.* quælibet.* *Mat. 19.* Vndè factū eſt, vt initium eius præſulatus talibus tantisque dedicaretur auſpiciis, in quibus non initium eius bonæ intentionis, ſed perfectio fulgeret operis. *Epiſcopatum à quanta perfectiōe auſpicatus ſit S. Hubertus.* Diſtractis igitur, ſi qua ei ſuperfuere in re priuata, ſtudebat ea non ſub cauo terræ caſpite abſcondere, aut ærugini cōſumenda tradere, furibusque diripienda derelinquere: ſed amicos euangelicos de his conquirere, qui ſe in æterna tabernacula valerent recipere. *Luc. 16.* Erat nanq; largus erga indigentiam inopum, refocillator pauperū, & ſecundùm ſcripturam pater orphanorum, & pro viro matribus eorum. *Eccl. 4.* Oppreſſis adminiculabatur, inopum miſerebatur, ſuaq; pro Domino derelinquentibus, pio affectu patrocinabatur: tribulationem patiētibus ſtrenuus conſolator aderat, & carcere præcluſis, necnon diuarium pęna ſubactis, eius viſitatio atque ſubminiſtratio non deerat: ſed & quocunquè pedem ferre libuiſſet, in manu illius eleemoſina deſudabat, quouſquè pauper occurreret, cui eam tanq; Chriſto committeret. Et quia moris eſt proficientium, præterita boni operis exercitia à mētis acie ſubducere, quò acutius ad ea, quæ ſunt arctiora, mentem valeant defricatam ignire, atque iam iamque feſſam, appetitu noui operis recrearet: viro beato non ſatis erat, talibus ac tantis virtutum inſignibus cluere, ſed reminiſcens perfectionis deceſſoris ſui, ardebat cupiditate martyrii, nōnis ſe deputans habere perfectionis, qui nondū pro domino tradidiſſet morti etiam officia corporis. *Flagrat martyrij deſiderio.* Doloris nanque illius interni amaritudinisque animi quo flagrabat amore martyrii, teſtes erant lachrymę, quæ ſolent prodere intima cum elentiæ, quas in recordationem beati Lamberti ſolitus erat dolor elicere, genarumque orbes aſſidua humectatione alluere. Vndè inter pias exuberationes fletuum, alta ſuſpiria pulmonum, crebrò talia conqueſtus eſt: O me infelicem, terque miſerandum, cuius ſe peccata in tantam ſuſtulere congeriem, vt non idoneus dignusque poſſim reperiri conſortio tanti viri, martyrii triumphum ſubeuntis, palmamque victorię inuadentis. Sic ſic nimirùm imperfectionis ſeſe arguebat, vt quo magis perfectus, eo ſibimet videretur exiguus: minùsque oculū mentis tendebat in his, quæ in ſe iam & victore Chriſto ſubegerat, & fauore bona nutrierat: ſed ad ea capeſſenda irreuerberato tendebat obtutu, quę nondū, ob conſeruationem humilitatis, Chriſti ei diſcreta largitas attribuerat; attendens illud, quod à ſancta Scriptura præcipitur: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. *Eccl. 3.* His igitur & talibus exercitiis in gymnaſio ſanctæ Eccleſiæ per annos duodecim exercitatus, his palæſtricis certaminibus contra carnis hoſtes, aeris que principes eſt præliatus.

Crebræ ei offerūtur viſiōes de transferēdis S. Lāberti reliquijs. Anno autē ordinationis eius duodecimo crebras ſibi prodidit oblatas ſub noctis quiete viſiones, quibus ſe commonitum fatebatur, vt à Traiectēſi oppido oſſa ſancti leuaret Lamberti, & in loco, quo celebratam eius paſſionem noſſet, iterum humanda reduceret. Quarum admonitio eius animū inæſtimabili recreauit gaudio. Attamen in quodam meditullio poſitus, cùm neque viſioni certam fidem tribueret, neque omnimodis ei diffideret, quod ſibi occultum erat, iudicauit à Domino quærendum. Nam indicto cunctis tam monaſterialibus, quàm & ciuitatis clericis, necnō & laicis ieiunio, quæ ſibi diuina voluntas de his agere præciperet, magnoperè requirere ſtuduit. Tandemq; edoctus, ancipiti ſubmota ſententia, tertiodecimo anno ſui præſulatus cętu clericorum ſibi adiuncto, necnon populari agmine coacto, accitis etiam venerabilibus Epiſcopis & ſacerdotibus, tumulum venerandi viri adiit: ibidemque ſpirituales obſeruātes excubias, diuinitatemque pulſantes precibus, honorantes laudibus, rogabant, vt qui antiſtiti ſuo facienda mandauerat, quò perficerentur, cęptis annueret, ſecundosq; prouentus attribuendo, ſuam volūtatem vt taliter fierent, cunctis palam oſtēderet. Quorum piis votis omnipotentię Diuinitatis annuere libuit. Nam cum maxima veneratione vrnam, qua ſanctiſſimus cinis conditus ſeruabatur, adeuntes, abſque aliqua difficultate buſta beati viri ex loculo protulere: & cū magno gaudio, qua venerant, pedem referentes, in loco, quo paſſus eſt, terrę mandauere. *Buſta & oſſibus.* *S. Lāberti ſacra oſſa transfert.* Quantis autem, qualibusve miraculis ſuum velle Dominus in tali facto per omne iter reuerſionis eorum commendarit, ſchedula geſtorum eiuſdem ſancti pontificis annotata continet.

Fabrica autem eiuſdem baſilicę, qua beati viri conditæ ſunt reliquiæ, qualiter ab eodē ſancto viro Huberto ordinata ſit, quia oculis videntium ſe offert, de ea aliquid dicere ſuperſēdi. His peractis, vir Domini Hubertus, vt Scriptura clamat, de virtute in virtutem proficiens, ardebat videre Deum deorum in Sion. Et *Pſal. 83*

ſciens

ſciens dictum ab Apoſtolo, Ea, quæ ſunt retrò, oblitus, in ea verò, quæ antè ſunt, extendẽs me, perſequor ad brauium ſupernæ uocationis: magis magisque ieiunio & vigiliæ, caſtitatique animi & corporis operam dabat: & ſubditorum curam gerens, tanquàm fidelisſimus diſpenſator verbi triticum conſeruis ſuis toto niſu ſubminiſtrabat: nec tamen Dominici immemor exempli, de quo legitur: Cœpit Ieſus facere & docere: ea quæ diſcipulis obſeruanda uoce prædicabat, qua diligentia operanda eſſent, ſuis actibus prætendebat. Inſtabatque, iuxta Apoſtoli mandatum, prædicãs opportunè, importunè: tantaquè eum gratia verbi, & dulcedine ſermonis virtus ſpiritusſancti donauerat, vt non modò è vicinis, verùm etiam è longinquis, & à ſe valdè ſemotis locis, ad eum populi concurrerent, ac de poteſtate faucibusque diaboli ſe erui, atque in regnum Chriſti, gremiumque ſanctæ Eccleſiæ per baptiſmi gratiam transferri, gauderẽt: idolorumq; cultum, necnon profanum eorum obſeruationis ritum, cum authoribus eorũ reſpuerent: atq; olim ſibi veneranda templa, terrę coæquarent, pulueremque eorũ veluti immunditiam deteſtantes, per diuerſa diſpergerent. Omnem nanque Arduennam, hiſce cultibus hactenus mancipatam, in breui ſacrilega ſeruitute liberam, famulitio Domini ſubiugauit. Si qui autem faceſſente generali idolorum cultu, ſupereſſent, q more ſacrilego aut pulueris eorum reuerentiã haberẽt, vel cætera huiuſmodi obſeruari debere vſu neſando putarent, hos ad ſe deductos, triennii pęnitentia plectebat: ſicq; præliator Domini ſtrenuè aduerſarias inſequendo ac proterendo virtutes, imperium Domini in fines eorum longè lateque ampliauit, ità vt Taxandria & Brachbante, eorum detegendo inſidias, eos penitùs annullaret, effigiesq; eorum populi, Chriſti gratia illuminati, confringerent, & penitùs abdicarent. Ab ijs autem, à quibus deorum, immò dæmoniorum, templa ſubuertebantur, Chriſto Domino præclara in honore ſanctorum martyrum templa, per S. Hubertum conſtruebantur & honorabantur. Sicque vir Domini circunquaquè Chriſti prædicando myſteria, populos ab atra cæcitate leuatos, lumine ſcientiæ reddidit conſpicuos: vt de eis veracisſimè dici poſſet: Populus qui ſedebat in tenebris, lucem vidit magnam: habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis: regnoque Francorum à Deo donatus lucerna luminis, ei ſuperadderet ornamenta ſalutis.

Philip. 3. *Luca 12.* *Act. 1.* *2. Tim. 4.* *Multos ad Chriſtum traducit.* *Reg. totã Arduennam.* *Brachbãte, Brabantia.* *Eſa. 9.*

Intereà dum ſacratisſimus Domini famulus curã gregis gerens, parochiamque ſuam circumiens, ouili ſibi commiſſo inuigilaret, nè qua luporum verſutia aditum in eo inueniret, & in uillam, cui Vinoch vocabulum eſt, deueniſſet, & ſecunda Dominica temporis Quadrageſimalis adeſſet, mulieris cuiuſdam pulſat eſt neceſsitate, vt & cum quanta reuerentia dies reſurrectionis Dominicæ coli debeat, Dominus oſtẽderet, & cuius ſanctitatis idem præſul eſſet, declararet. Nam cùm iam dicta mulier, poſthabita Dominici diei reuerentia, panifico, quanquàm iuſſa, deſeruiret miniſterio, manus illæ, quæ ſacram ſolennitatem inſolenter temerare tentauerant, ſubitò obriguere: areſcentibuſque à ſanguinis humectatione venis, ac neruis ſiccitate cõtractis, adeò ſtupidæ ſunt redditæ, vt vngues eius palmis ambabus viderentur infixi. Quæ tanta neceſsitate adſtricta, vnum ſibi ſolummodò reſtare remediũ credidit, vt virum Dei adiẽs, cuiuſmodi vrgeretur neceſsitate, exponeret: atque eas, quę ſibi temeritas abſtulerat, per eius orationem ſibi reddi manus flagitaret. Neque ſpes eam ſefellit: Nam exeunti viro Dei ab eccleſia, obuia mulier ad pedes procuit: quæ eam neceſsitas vrgeret, expoſuit: ſubſidiumq; quo ab eo poſſit erui, poſtulauit. Cui vir Dei: Vade, inquit, & deincèps tali præſumptione abſtineto, & emendationem tuam ſanitas conſequetur. Cuius promiſsionem non Dominus in longum diſtulit, ſed ſtatim opere cõpleuit. Nam manus illius, dudùm pallido perfuſæ colore, in genuinum ſunt reuocatę repentè, ſiccitaſque peregrina ſoſpitati ceſsit & recepta ſanitate priſtina, creatori omnium benedixit, atque Dei famulo pro ſe orãti, gratias reddidit.

Punit mulier, laborans die Dominico. *Eã ſanat B. Hubertus.*

Huic mirãdo operi ſucceſsit aliud, vetuſtiſsimis Eliæ atque Eliſei miraculis conferendum. Nam cùm operi cuidam in uico Gabelio inſtaret, atq; ſiccitate ſua fluuius Moſa curſum nauibus denegaret, vtpotè tempore autumni inſtante, quo maximè ſolẽt fluuiales aquæ detrimenta ſentire, difficultate ſibi operis cœpti nunciata, primùm paululùm mœroris concepit: ſed deincèps in omnipotentia diuina confiſus, diſcipulis ait: Noſtis nè quiſnã ille fuerit, qui tribus ſemis annis clauſos cęlos uerbo aperuit, aridumque aerem pluuia humectauit, ac terram, diù negata prole fęcundauit? Tũc vnus diſcipulorum ſe benè noſſe reſpõdit, Eliamque id feciſſe confeſſus eſt. Ait vir Dei: Equidem ipſum & nos Deum colimus, ipſiuſque virtus, quæ in veteribus potenter emicuit, nequaquàm noſtro tempore vetuſtate aut impotentia emarcuit. Idcoque nos ieiunio atque orationibus eius omnipotentiam pulſemus, & eius miſericordiæ, quę ſibi fuerint viſa, de his agenda relinquamus. Igitur mox vt poplitibus curuatis orationem fudit, cęli ſerenitas tetra caligine obducitur, coactoque in nubes aere, ſenſim pluuia cępit demitti. Poſt uerò paulatim & per incrementa gliſcendo, in tantam nimborum excreuit magnitudinem, quoadvſquè fluuius, qui dudùm etiam bidentibus tranſmeabilis erat, ripas alueí ſui ad ſummum vſque compleret, voluntatiq; ſerui adeò famulatum præberet, vt opus, quod cęperat, abſque vllius rei difficultate lætus perficeret.

3. Reg. 17 *Illuſtre miraculũ ſubitò impetrata pluuia.*

Alio itidèm tempore cùm Ieiunium triduanum, quod more ſanctæ Eccleſiæ vniuerſaliter celebratur, & Gręco uocabulo Litanię, Latinè verò Rogationes nominatur, inſtaret, glorioſus Domini pontifex iuxta conſuetudinem ſuę Eccleſię per oppida & caſtella cępit diſcurrere, ſemenque verbi Dei in agro cordis audientium ſeminare: Veniensque Traiectum, iuxta conſuetudinem cum clericis populique agmine, & victoriosiſsimis Saluatoris inſignibus, Crucis videlicet vexillis, necnon & ſanctorum piis reliquiis ab oppido egreditur, peragraturus cum precibus agros, ut Deũ tanto precaretur ambitioſius, quãto ad iaceret humilius. Cùm igitur ſolitò verbum Domini ſeminator egregius i agro cordis humani iaceret, intonãdo ſalubriter: Si me, inquit, ſupernę iudicis pręconem attẽta cordis aure audieritis, & ea, quę uobis, authore Deo, ſupernaque gratia adminiſtrante, dixero, ſanctorum operum executione cõpleueritis, nulli dubium, quin æternę patrię hęreditatem ſorte feliciſsima mecũ adepturi ſitis: repẽtè inuidus ille uerbi Dei inimicus, qui illud aut funditus volucrum more rapere, aut certè ei zizania ſolet interſerere, quantum ſibi ea, quę à ſeruo Dei gerebantur, diſplicerent, coactus eſt, inuidia cogente, monſtrare. Nam ſubitò vas olim ſibi appetibile, mulierem ſcilicet, per pręuaricationem primam amiciſsimam, ingreſſus, magnis inconditiſque vocibus cœpit perſtrepere, & ſilentium, quo verbum Dei audiebatur, ſui importunitate clamoris perturbare. Hac itaque vociferatione tetrica, vir Dei, audita & cognita, ad ſe quidem accurrenti primò ſignum Crucis obiecit: Deindè alapam eidem impreſsit, atque ſilentiũ impoſuit. Statimq; mulier in terrã corruit, ità vt crederetur exanimis. Sed cùm diutiùs iaceret, ab ore eius quædã ſanies diù profluxit, atq; poſt hæc dæmone caruit.

Ieiunium triduanũ diebus Rogationũ. *Nota hũc antiquum morem.* *Mat. 13.* *S. Hubertus dæmoniacũ ſanat.*

Indè

Indè autem Dei famulo diſcedente, & in villã, cui
Hannala nomen eſt, adueniente, cùm iam ſolis iubar
terras dereſeret, atque ſui receſſu vmbris tellurem ob
duceret, artus diutino labore defeſſos voluit releuare
lectulo ſuperpoſitos: cùm eccè, quidam eius puerorũ,
a foris venientes, nunciant cæli faciem à ſolito muta-
tam, ignearumque acierum rubore perfuſam. Quod
ille audiens, intima domus liquit, acieſque illas diù cõ
ſiderauit: & alta ſuſpiria trahens, dixit: En ſignis euidẽ
tibus ruinam mundi iamiamque imminere elementa
teſtantur: diemque extremi examinis, ea etiam, quæ vo
ce carent, proloquuntur. O beatum illum, quem tan-
tum examen non raperit imperatum, & qui, conſcien
tia ſe defendente, ſecurus opperietur illum vltimum
maximumque conuentum. His dictis, alii adſunt nun
cii, qui dicerent domum illius incendio conflagrare,
Quo audito uir Domini, concitè illuc pergit, obicéq;
ſe igni intrepidus oppoſuit, ità dicendo: Si diuinę vo-
luntatis eſt, vt hoc cremandus occumbam incendio,
in poteſtate eius, cui nemo mortalium reſiſtere po-
teſt, fore non ambigo. Eleuatiſque manibus, ſignũ Cru
Signo cis iniecit, Deumque ſibi adiutorem futurum inuoca
Crucis et uit, canendo: Deus, in adiutorium meum intende, &c.
precib⁹ in Mirumque in modum ignis ille permaximus, qui ad-
gens incẽ uenienti ſacerdoti aditum oſtii flammas vomẽdo ne-
diũ extin gauerat, repentè eius ſuffragantibus meritis vires per
guit. didit: ſubitoque in ſoporem conuerſus, nil detrimẽti
aut læſionis eidem dereliquit. Tunc uir Dei addidit:
Cernitis, inquit, quòd inuidus ille totius bonitatis, q
Hinc ha hodie adiutorio noſtro perturbationẽ excitauit, nũc
bes Au- nos nec pauliſpèr quieti indulgere ſinit. His dictis, of
thoris ata ficiũ completorii cecinimus, cubitumq; ſeceſsimus.
tem.
Poſt hæc cùm opua Apoſtolis familiare, id eſt, ca-
**Nuuella.* pturam piſcium in prædio quodam, *Nuuella cogno
minato, conſtrueret, & ipſe cum cæteris eidem operi
inſtaret, ſudeſque cum multa vi, vtpotè ſilicum denſi-
tate & duritia obſtante, infigerentur, vir Domini ad
momentum ſuper vnam earum manu ſuperpoſita ſu-
ſtẽtari voluit. Vnus autem famulorum, toto niſu ictũ
eidem ſtipiti iam librauerat: cuius impetum ſuſtinere
non valens, manui illius illiſit, digitoſque confregit.
Talique læſura ſuſcepta, domum ſub celeritate rediit:
in craſtinum verò, ei operi curam nobis impendere
atque inſtare præcepit. Cuius dicto parentes, conſcen
ſa naui, adnauigauimus, eaſdem fixuri ſudes. Sed pau-
lulùm a terra ſecretis, mox violentia venti nimborũ-
què procella obuiàm ſeſe tulit, uadoque nauim ſui im
petus violentia contorſit, intimoque gurgiti demer-
ſit: omneſque, qui in eadem aduecti fueramus naui ili
Pelagi p cò pfunditas miſerabiliter obſorbuit pelagi. Sed pius
fluminis. ſacerdos, noſtri periculum naufragii audiens, ęgrè tu
lit, ſuſpiriis ingemuit, lachrymis oculos oraque riga-
Mat. 14. uit, Deumque his vocibus exorauit: Tu Domine Ieſu
Matt. 8. Chriſte, cui calcanti mare ſicca dorſa præbuit, æſtum-
que ſuum tuo verbo coercuit: nimbus etiam fremẽs,
tumorem depoſuit, atque ſpiritus violentia, tui impe
rio oris ceſsit: quæſo, ſuccurre famulis tuis naufragia
patientibus, ſaluenturquè tua potentia, quos iamiam-
Rurs⁹ Au que obſorbuere proceloſa diſcrimina. Mihi quoquè,
thor pdit qui hæc ſcripſi, in eodem naufragio tale quid accidit.
ætatẽ, qua Cùm eiuſdem periculi particeps, ſub aquarum mole
hac ſcri- preſſus huc illucque violentia uoluerer, pars tunicæ
pſit. meæ palo cuidam inhæſit, libertatemque exeundi bis
terque conanti denegauit. Subitoq; ad memetipſum
conuerſus, dixi: Succurrat mihi, quęſo, per interceſsio
nem patris mei virtus tua, cuius manus formauit ma-
re & aridam. Hiſque dictis, ab impactione illa ſum ſo
Nota mi- lutus, & cum omnibus condiſcipulis meis à profundi
raculum. tate pelagi liberatus, atq; luci redditus. Sacerdos Do-
mini interca grauiter accepti vulneris doloribus cru
ciabatur, ita vt nec ſomni quiddam, dolore inſtante,
percipere permitteretur, tribuſque menſibus è digitis
eius tabo fluente, accerrimo cruciatu vexaretur: nec
tamen dolor, quanquàm acerrimus, eius impediebat
intentionem, ſed magis magiſque in laudibus Domi *Habes hic*
ni atque pſalmorum occupatione ſeſe detinebat, illũ *argumen-*
pęnitentiæ pſalmum crebris iterationibus lachrymo *tum exi-*
ſiſq; rugitibus humiliter canendo: Miſerere mei, Deus *mia virtu*
ſecundum magnam miſericordiam tuam. Vna autem *tis.*
noctium, dum tribulationis magnitudine preſſus, in *Pſal. 50.*
ſoporem membra dediſſet: quidam cælicus nuncius *Viſio ſan-*
adſtitiſſe uiſus eſt, & talia protuliſſe: In tribulatione *cti viri.*
inuocaſti me, & liberaui, & exaudi te. Et ſimul hæc di
cendo, oſtendit illi prægrandem aulam, nouitate atq;
pulchritudine præſtantem, & ait: Multis equidem mã *Iohan. 14*
ſionibus pollet domus patris mei, è quibus omnibus
iſta delecta eſt tuæ habitationi, vt cedat tibi perpetua
hæreditate. Exceſſum uerò eius, in hęc verba prędixit:
Poſt anni uertẽtis circulum, ſoluam tribulationis tuæ
uinculum, & eripiam te, & magnificabis me. Hoc vir
Dei oraculo percepto, alta mentis indagatione conſi
derabat viſionis magnitudinem, vimque dictorũ. Sed
& tempus & horam ſolicitè corde notabat, quo ſibi
hæc delata ſuſceperat. Viſionem autem eandem qui-
buſdam diſcipulorum ſuorum tunc temporis enarra
re curauit. Sui autem non immemor, quo propinquio
rem ſui cognouit reſolutionem, eo ſeruituti diuinæ
reddidit promptiorem. Inſtabatque in orationibus at
tentiùs, in vigiliis enixiùs, in eleemoſynis profuſiùs
per ſpatium prænnunciati ſibi anni totius.
Igitur cùm ſciret imminere tempus, quo anima e- *En qbus*
ius ergaſtulo corporis abſoluenda foret, diſcurrens p *ſtudiis vir*
memoriam ſanctorum, & loca orationum, per eorũ *tantus ad*
interceſsionem Domino commendabat ſuam reſolu- *mortẽ ſe*
tionem. Nam veniens ante ſepulcrum beati Lamber- *præparat.*
ti in baſilicam, quam ipſe condiderat, & pia oſſa inibi
terræ mandauerat, orationi diutiſsimè incubuit, ſoli-
toque fonte lachrymarũ genas rigauit, oculis lachry-
mis perfuſis, aramque deoſculans, fratribus circunſtã
tibus ſemet humiliter commendauit. Progredienſque
indè, baſilicam, quam ipſe ſub honore beati Petri prin
cipis Apoſtolorum domino dicauerat, oraturus adiit.
Indè etiam ante altare, quod in honore beati Albini
in eadem baſilica Domino cõſecrauerat, diutius cur
uatis genibus orationem profudit: Moxque ab oratio *Pſal. 111*
ne ſurgens, dixit: In memoria æterna erit iuſtus &c.
Conuerſuſque ad parietem, & protenſis per eum bra
chiis, locum ſepulcri ſui permenſus, ait: Hic defoſſa
humo locus meę ſepulturæ paretur. Nam iſtud cor-
pus miſerrimum iſtic collocari diſpoſui, precorque
vt meę migrationi veſtris precibus adminiculemini.
Inſtat enim tempus, quo hæc torpentia membra ſpiri
tus relinquat, iudicique ſuo præſentandus occurrat.
Non multum igitur temporis interfluxit, iuxta quod
vir Dei ſuper ſepulturę ſuę celebratione ore præſago
actitandum fore diſpoſuerat, nos fideliſsimi ac deuo-
tiſsimi eius famuli flebiliter executi ſumus: quoniam
triginta dierum ſpatio euoluto, ſpiritu eius in aſtra
feliciter ab Angelis euecto, ſacrum corpus eius ad eũ
dem tumulandum adueximus locum. Per idem verò
tempus, licèt vocationis ſuę haud neſcius, rogatu ta-
men quorundam illuſtrium virorum Brachbantũ per
rexit, baſilicam nouo opere conſtructam Domino de
dicaturus. Cumque quò rogabatur, vtpotè nomẽ lau
demque Domini propagaturus, lętabundus adueniſ-
ſet, & domum illam ſicuti petebatur, ſanctificaturus
eſſet, diſcipulorum quidam officio præpoſitus, eius
voluntatem atque poſsibilitatem requirere ſtuduit,
dicendo: Viſnè pater, longè protrahi officii moras,
an nè ſuccingi? At ille, cuius cor perfectionem ſem-
per

per deſideraret: Nil, inquit, remaneat imperfectio-
nis: quin prout vales, & moroſè, & cum integritate
Dedicat eccleſiam admodũ reuerẽter cuncta compleantur. Cœpto ergo officio inſiſtens,
adiunctis presbyteris & diaconibus, necnon omni
Eccleſiæ gradu, cum magno illud honore & reueren
tia, ſicuti & reuerâ idem officium poſtulabat, ad finé
vſque perduxit, domumque illam tam in hoſtiarum
oblatione, quàm & ſacerdotali benedictione, necnó
incenſi ſuper aram thurificatione acceptabilem Do-
mino prorſus reddidit. Sciens autem illud potiſsi-
mum charum eſſe Domino templum, quod non lato-
morum diligentia compactum, nec cæmentariorum
arte litum, ſed virtutum exercitiis eſt cóſpicuum, de
quo ipſe dixit: Qui diligit me, diligetur a patre meo:
Iohan. 4. & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, &
manſionem apud eum faciemus. & de quo per Pro-
Leui. 26. phetam dicitur: Inhabitabo in eis, & inambulabo:
1.Cor.36 & de quo Apoſtolus: Templum enim Dei ſanctum
eſt, quod eſtis vos. & iterùm: Corpora veſtra tem-
plum ſunt Spiritusſancti: & multa his ſimilia admo-
nendo, ſermonemque exhortationis ab hora tertia vſ
que in horam ſextam protrahendo, ſatagebat verbo
Eſa. 40. ſuæ prædicationis parare in cordibus credentiú Do-
Luc. 3. mino templum decoris, dicens cum Iohanne: Para-
Matt. 3. te viam Domino, rectas facite ſemitas eius. Itemque:
Pœnitentiam agite: appropinquabit enim regnum
cælorum. Admonebat etiam vnumquenque atten-
Saluberrima eius admonitiones. dere vicinitatem mortis, & mortalium curſum labi
lem, & conſilium ſalubre ſuggerebat, dicendo:
Quiſquis veſtrum, ò chariſsimi filii, criminis cuiuſ-
cunque ſe ſentit perpetratione maculatum, atque ſe
ua maioris peccati abſorptum, citò ſalubre medica-
mentum ſuo ſuperponat vulneri, dum iudex manum
miſericordiæ porrigit pœnitenti. En patet, dum ad
viuitur, ianua miſericordiæ, quæ poſt mortem ob-
ſtruetur, ſola patente, quæ contemptores præcepto
rumque Dominicorum deſertores puniendos ſuſci-
piat, porta gehennæ. Alta quiſque conſideratione,
quid fuerit, quid ſit, qnidve poſt modicum futurus
ſit, perpendat, & in quo ſeù præceptis Domini exor-
bitaſſe perſpexerit, digna pœnitentiæ opera facien-
do, diuinitatem ſibi conciliet. Nam & mihi non me-
diocris inſiſtit angor, reminiſcenti, miniſterii mihi
iniuncti quanta debeat eſſe perfectio: & ecõtrà, quam
ſit contemptibilis vitæ meæ inofficioſa correctio. Ec
cè iudicis mei iamiamque conſidero à nuptiis reditú,
cùm tamen mihi deſint lampades, repletæ bonorum
operum perfectione, charitatiſque luce irradiatæ,
quibus eius terribili atque ſplendifluo dignè valeam
Mat. 25. occurrere aduentui. En rationem poſiturus de talen-
Luc. 16. tis, redit: mihique timeo dici, quod ſeruus negligẽs
Mat. 25. audiuit: Redde rationem villicationis tuæ. Itemq;:
Serue male & piger, oportuit te pecuniam meam có-
mittere nummulariis, vel ad menſam, & ego veniens
recepiſſem vtique, quod meum eſt, cum vſuris. Gre-
gis mei te poſui paſtorem, exercituſque Eccleſiaſtici
ducem: Lactis eorum vbertate famem, lanarumque
tegmine frigoris propellere conſueſti algorem. Præ-
ſentes ergò neceſsé eſt eorum ſaluationem, quorum
te præpoſui præſulem.

Perpendite, quæſo, quod mihi reſponſum, quæve
reſtet excuſatio coram iudice tanto, cuius aduentum
comitabuntur angelorum archangelorumq; agmina,
Apoc. 6. ſanctorum ſpirituum præclaræ phalanges. In cuius
aduentu cœlum vt liber plicabitur: terra ignis ardo
re concremabitur, iniuſtiſque pereuntibus, iuſto-
rum chorus miſericorditer ac ſublimiter ſe à Domi-
no coronatú gratulabitur. Nempe ſi qui ex vobis fue-
rint inuenti digni cœtui illi connumerari, hos in-
dici meo præſentaturus, dicam: En Domine, iſti

ſunt, qui me in ui verbi perſonante, in procinctu fi-
dei contra aduerſarias virtutes tui nominis amore ſe
armauerunt, atque triumphantes tibi victorioſiſsi-
mo Domino, per quem vincere quiuere, coronas ſuę
reportant victorię. Tunc quiqui illi fuerunt, læti *Mat. 25.*
ſuos offerent Chriſto venienti manipulos, mecum-
que illa gratulatoria honorabuntur ſententia, qua *Ibidem.*
dicitur: Eugè ſerue bone & fidelis, quia ſuper pau-
ca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: intra in
gaudium Domini tui. Et item: Venite benedicti
patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum
eſt ab origine mundi. In quod regnum ille uos in-
ducat, qui pro uobis ſanguinem ſuum fudit, & vt
vos ad cælum leuaret, terrena petiuit. Cuius vos
hodiè miſericordię commendo, vt quia hactenùs il-
lo opem ferente, vos, prout potui, rexi, ab eo de-
inceps regamini, & feliciter coronandi, in paradi-
ſi amœnitates inducamini. His & talibus adhorta-
tionibus, cæleſtis curię acerrimus atque facundus
orator, concionis ſuæ populos adhortatus eſt, at-
tentoſque ad audienda cælica iura reddidit, atque
benedictionibus confirmauit: explicitoque officio,
ad prandendum, ſe cum ſociis ſuis & diſcipulis
vertit.

Ingreſſus conuiuii domum, oratione ſuper men- *Habes exẽplũ ante cibũ orãdi, eſcaſque benedicendi.*
ſam fuſa, epulas benedixit, eulogiaſque omnibus
dedit. Ipſe autem ad prandendum, quaſi pranſu-
rus, diſcubuit: ſed cibo carnali non indulſit. Cùm
verò pranderetur, oculis creberrimè ad aſtra ſubre-
ctis, ſuperorum inferorumque creatorem tam ani-
mi intentione, quàm verborum proſecutione, aſsi-
duè benedicere ſtuduit. Interea die ad veſperam ver-
gente, occaſuque Phœbeæ lampadis tenebras vo-
cante, vir Domini à menſa ſurrexit, iterque carpere
delegit. Cùm ecce vnus anachoritarum, duodecim
iam habens in eodem habitu annos, ſuggerendum
ei arbitratus eſt, vt paululùm adhuc mero indulge-
ret. Sed ipſe his illius precibus renitens, reſpondit:
In regno Dei te videre merear. Scito verò certiſsi-
mè, nequaquàm hodie me ampliùs hic potui indul-
turum. His dictis, nauim aſcendit, ab eodemque
loco ſecundo milliario ſecedit. Exeunte autem illo *Sanctus Epiſ febre corripit.*
de naui, protinùs omne corpus eius frigore corripi-
tur, & ſitis ardore validè aduritur, & quieturo le-
ctulus, loco delecto, aptatur. Sed dum altus ſopor *1.Cor. 12.*
feſſos illius irrigat artus, inter eius pueros repentè
inexorabilis ſe diſcordia ingerit, ità vt enſibus di-
ſtractis, alterutram quiſque mortem peteret: & qui
citius poſſet, comparis ſui animam ereptam ſuperis,
dimittere gauderet inferis. Sed hiſce perturbatio-
nibus, viro Domini ſopore ſoluto, protinùs faceſ-
ſit omne litigium. Indeque equo conſcenſo, & v-
ſus clientum ſuſtentatione, tandèm domui propriæ
inducitur, noctis tranſacta non minima parte. Quò
perueniens, conſuetis orationum ferculis, lachry-
marumque poculis reficitur, ſanctique altaris cor-
nua deoſculatur, & nimia preſſus grauedine, lectu-
lo ſuperimponitur. Sicque à prima feria vſque ad
ſextam eius febre augmenta capiente, expers ſom-
ni, ſolummodò ſemet ſolabatur decantatione pſal-
terii. Sed cùm infuſus corpori dolor nullo ſine co-
erceretur, ſacerdos Domini, ſecundum Apoſtolum,
quo amplius infirmabatur, eo fortior reddebatur: &
quo citius ſe videbat lucem mortalium relicturum,
eo indeſeſsis à Domino poſcebat auxilium, vt ſcili-
cèt citiùs ærumnis præſentis vitę exemptus, intereſſe
mereretur angelicis ciuibus.

Quadam autem nocte, cum eum flagellorum ar-
dor amplius adureret, ſubito inimica humano gene-
ri fraus diaboli affuit, mutaſque & figuras ſibi com-
pe-

petens prætendit, & pueris illius dormientibus, vocibus belluinis frequenter increpuit. Sed athleta Domini huic non parmam teretem obiecit, nec contum vibrauit, ſpiculúmve contorſit: ſed pſalmi vnius decantatione verſutiam eius perculit. Cantabat enim:

Pſal. 90.

Qui habitat in adiutorio altiſsimi, &c. Tunc puerorum quendam aduocans, noctis horam requiſiuit, & quia media nox eſſet, audiuit, atque adiecit: O vtinam tanta mora noctis iam ſubduceretur, & lux diurna noſtris ablata conſpectibus, reueheretur. His etiã adiecit: Nè dubitemus hac in domo ſatanæ adeſſe præſentiam, qui humani exitus auidus, diuini operis ſemper ſe inſidiatorem ac perſecutorem aſsiduis probat incurſibus.

Semper maligni dæmones hominib⁹ inſidiant.

Cui puer: O, inquit, paſtorum optime, quorsùm iſta proſequeris, cum certum ſit, eum tuæ virtuti obuiare non poſſe, noſque omnes tui præſentia ab eius incurſibus ereptos & ſaluatos, eorum tartareis vocibus eiulantes, coram te adductos, tuamque præſentiam ferre non valentes, pro tuis ſanctis meritis ex diù obſeſsis corporibus abſtractos, & caligini æternę damnatos. Et licèt ſua ſubtiliſsima ac ſagaciſsima calliditate vſus, aliquid tuæ Deo amabili innocentiæ impugnationis ingerere conatus fuerit, te tamen fidente in illum, qui dixit: Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam: nihil prorsùs ſui iuris inuenit.

Iohan. 14

Cui venerandus pontifex: Hæc, inquit, optimè locutus es: quoniam quæ corde dubitaſti, ſermonis officio proſecutus es. Cæterùm iam nunc vade, aqua, quæ ſacerdotali conſecratione ſale admixto benedicta, & ad effugandam inimici nequitiam orationis virtute impregnata eſt, liquorque olim itidem Apoſtolica authoritate benedictus, huc deferatur: quorum aſpergine atque litura mox ità effugabuntur hinc inimici virulenta phantaſmata, ut ampliùs non ſua audeat inferre machinamenta.

Vide q̄d vir. tant⁹ tribuat aquæ benedictæ.

Quo facto, ipſe conſueto orationum operi conſtanter inſiſtebat, ſacrumque officium, ſepteno numero dicatum, antequàm lux diurna fieret, Domino perſoluebat.

Nota de VII. horis Canonicis.

Iamque ſe aurora diei ſexta feria, paululùm decreſcentibus furuæ noctis tenebris, roſeo repræſentabat ſplendore, cùm nos torum ipſius circùm ambientes, vnaque nobiſcum egregius filius Florbertus, præſtolabamur glorioſam ipſius migrationem. Conuerſus autem ſacer pontifex, circunſtantibus ità proloqui cœpit: Mi prædilecti atque amantiſsimi filii, apud Chriſtum iamnunc pro meis interuenite fragilitatibus. Iam enim terminus irreuocabilis vitæ meæ adeſt, quo iubeor luteum hoc habitaculum linquere, & rationem ante iudicem actuum meorum poſiturus apparere. Et quia tanto imparem me examini, obſiſtente meorum mole peccaminum, perſentio, vtpotè cui exeunti vitiorum acies phalangesque triſtes occurrent: precor, precum veſtrarum clypeos opponite, & vt piam Chriſti maieſtatem propitiam habere merear, depoſcite.

Prou. 18.

Hęc beato viro, iuxta quod ſcriptum eſt, Iuſtus in principio ſermonis accuſator eſt ſui, proloquente, perſentiens pallidæ mortis proximam iam eſſe præſentiam, manibus ad cęlum eleuatis, & veſte rugata oculis à lachrymarum fonte ſiccatis, dixit: Oppandite ori velamen, quia depoſitum animæ, quod nunc vſque fragili vaſe retentum eſt, oportet tandèm reſolui, atque ab eo liberum egredi. Canebatque ſymboli verba, quo continentur fidei ſacramenta, dicendo: Credo in Deum patrem omnipotentem &c. Itemque orationis Dominicæ verba ferendo, Pater noſter, qui es in cælis. Inter quę verba ſpiritum efflauit, angelicisque admixtus cœtibus, & euectus manibus, cælum penetrauit, ſanctorum iungendus agminibus.

Feliciter è corpore ad cælos proficiſcit.

Eius autem migratio intulit ſuperno conuentui gaudium: eis autem, qui eius conſortio catenus fruiti fuerant, grauem & penè interminabilem luctum. Eratque videre pauperum fletibus ora rigata, & paſtoris ſe conquerentium deſtitutos optima præſentia: monachorum quoque greges, ieiuniis pallida ora gerentes, incultoque habitu deſpectum mundum proteſtantes, ad viri Dei inferiarum exequias deducendas concurrere, quamque piè & ſanctè pontificis ſui vita decurrerit, ſedulum officium eorum altaque deuotio teſtabatur. Sanè eo ſpiritum reddente, euangelium Chriſti perlegitur: & eo perlecto, quæ mortuis, piæ officia ſepulturæ pręſtantur. Etenim corpus eius ablutum lymphis, atque circundatum peplis, loculo ſuperponunt, atque elatum è loco eius obitus, qui vocatur Fura, Leodium transfertur. Quæ loca à ſe differunt millibus triginta. Sanè per omne corpus reuerſionis, piæ oues funebria exuuiasque ſui audiẽtes deſerri paſtoris, ex omnibus villis & locis confluẽtes, vltimum vale dicturi, adueniunt. Omnis ætas, vterque ſexus, curuus arator, pannoſusque bubulcus dolorem lachrymis confeſsi, accedentes atque eminùs ſalutantes, pugnis etiam pectora verberantes, proclamabant: Heu heu, quid nobis iamnunc reſtat ſalutis?

Omnibus ſmtè dolet obitus eius.

En deſtituimur periclitantes benigniſsimo periculorum noſtrorum propulſatore, qui doloribus noſtris conſolator aderat, inopiæque miſerator, orphanorũ altor, defenſor viduarum, doctrinęque cæleſtis eximius doctor. Huius præſentia fugabatur diaboli ſæuitia, ſeculi calcabatur pompa, & in vno iſto omnia nobis erant doctrinæ atque operis ſancta emolumenta. Hiſce vocibus planctibusque ſimiles iungebantur querimonię, quouſquè ſupraſcripto emenſo ſpatio, locum deſtinatum ſancti oſſa aduexere præſulis.

Cùm aũt prope eundem locum aduentarẽt, plebis multitudo gradusq; omnis Eccleſiaſticus, cum reuerendo habitu obuiàm ſanctis proceſſere exequiis, ferentes Crucis vexilla, ſanctorumque patrocinia, nec non candelabra lumine radiantia, ſed & aromata in thymiamateriis redolentia, pſallentes, quæ moris eſt talibus officiis decantari, carmina.

Vide antiquam Chriſtianorum deuotionẽ.

Dũ autem feretro viri Dei ſe iunxerunt, dolor intolerabilis canticũ cunctis interdixit, & luctũ indixit, ità ut à fletu nemo poſſet temperare: ſed conquerebantur de ſui paſtoris, dolore magiſtro dictãte, intẽpeſtiua ſubtractione. O bone, inquiunt, paſtor, nũc te conſolatorẽ miſeriæ agnoſcimus noſtrę: dum in viri Dei perfectionem animiq; robur euaſeras, etiam tui fraudamur præſentia. Te doctore, inſipientiæ locus non erat: te medicante, morbo cuiquã noſtri ſedibus animi adſpirare fas nõ erat. En quid nobis reſtat, niſi lachrymæ noſtræ ſolummodò teſtes degeneroſitatis animi, qua præualẽte, caruimus tanto paſtore miſerrimi? En tibi pro meritis iam reddũtur cęlici honores: nos aũt grex tuus orbati patre, proſtituimur cunctis diripientibus velut inutiles oues.

Codex MS. ſic habet: nec & ſolatrices miſeria agnoſcim⁹ noſtri.

Sed petim⁹, vt tua intercesſio pia nos iuuet Chriſto adhærens, quæ nos cunctis bonis imbuit terra conſiſtens. His & ſimilibus dolori ſatisfacientens, ſanctiſsima membra in B. Petri baſilicam intulere, quam ipſe beatus vir ſua conſtruxit munificentia: ibique facibus accenſis, peruigilem noctem ducentes, Dauidicisque canticis operam dantes, vſquequò ſol iubare ſuo poli terręque faciem perfunderet, perſeuerauere pſallentes. Poſt hæc autem induunt eum, prout erat ſolitus indui, diuino altari aſsiſtens, ſubucula ſcilicet, atque linea planeta. Tanta autem vultui eius inerat pulchritudinis gratia, vt potior videretur atque venuſtior mortuus, quàm olim fuerat viuus. Quæ cùm fierent, diſcipulisq; eius vultum ſibi dudùm optabilem atq; amantiſsimũ oculis perluſtrarẽt, internũ amorẽ animi nõ ferẽtes, lachrymis teſtabãtur, amicũq; dolo-

Decor vultus iã defuncti.

Luctus diſcipulorũ pius.

ri luctum aſſumentes, hæc permixta ſingultibus verba reddebant: O columna & tutamen, decusque Eccleſiæ, ſed & animarum noſtrarum cuſtos egregie, tuã exoptatam atq; ſubtractam ſitimus præſentiam: & qa in præſenti noſtris profectibus inimicam tui ſuſtinemus abſentiam, neq; datur nobis ſuauiſsimam ac mellifluam tuam audire eloquentiam, queſtus noſtros lachrymis reſtat ſolari vberrimis, atq; pietatem tuam ſubmiſsis obſecrare precibus, vt qui hactenùs te, prauitatis noſtræ exigente miſeria, contempſimus docentem, te apud Chriſtum intercedente, mereamur videre faciem noſtri iudicis propitiam, atq; miſericordẽ. Omnes etiam adſtantes, genibus curuatis, ceruicibuſque ſubmiſsis, plantis eius grata oſcula libant, & quia doctrinæ eius ſegnes executores fuerint, proclamant, ob idq; ſibi indulgentiam dari ſuppliciter poſtulant. Deindè officia, prout res poſtulat, ſuper cũ peragunt, cantionemq; aptam depromunt, odoramentiſque & lampadibus cum omni honeſtate, vt res funebria poſtulat, præeuntibus, loculo quo ipſe prædixerat, humãdus inducitur. Vt autem diuinitas cunctis palàm oſtẽderet, ſemper apud ſe uidere, quem ab oculis hominum occulerat, terra ſubarido cæſpite lucum ſepulcri eius tali dignata eſt miraculo venuſtare. Virga nãque ſuper ſepulcrum eius inciſa eſt: quia ità res exigebat, contractior tamen, quàm vtilitas popoſcerat: ſed poſteà inuenta eſt duorum palmorum longitudine ſupercreuiſſe. Quam nos ob ampliandam Chriſti gloriã & ſancti viri perpetuam memoriam, ab eodem loco leuatam, parieti inſeruimus conſeruandam.

En rurſ⁹ antiquũ ſepeliẽdi ritum.

Inſigne miraculũ

Poſt hæc autem cęperunt ſancti viri reliquiæ virtutibus florere, l. cusq; eius ſepulturæ crebris miraculis enitere. Nam creberrimè quidam inter diurnum nocturnumque officium ibi peragentes, crebrò ſe confeſsi ſunt voces exaudiſſe de tumulo. Quas, vti humanæ imbecillitati moris eſt, audientes, timore nimio perterriti, fugę ſeſe credidere, timoriſque magnitudinẽ mutatione loci declinauere. Quod nos audientes, innumeras Chriſto Domino perſoluimus grates, qui tali modo voluit commendare precioſam mortẽ præſulis ſui, videntes ꝙ eum alia beatitudine donauerat, quem tanta prærogatiua ſignorum cõmendabat.

Miracula ad ſepulcrum ei⁹.

Anno autem decimoſexto feliciſsimi eius exceſsus, vt uox Saluatoris uera probaretur, dicẽtis, Nihil opertum, quod non reueletur: & occultum, quod nõ ſciatur: paſtor paſtorum vicarium ſuum, quanti apud ſe eſſet meriti, voluit oſtendere, quatenùs lux virtutum eius coram hominibus fulgeret, & populi perfruentes ſuauitate ſignorum, glorificarent Deum, patratorem tantorum operum: & quia membrum parſq; magna erit ciuitatis ſupernæ, noluit eum Dominus ſepoſitum deliteſcere, ſed cunctis eius ciuibus in exemplũ proferre. Nam Carlomanno rege, tertio iam anno regni Francorũ ſceptra regente, æditui baſilicæ, qua ſancti viri membra tegebantur, detexere ſibi mandatum fuiſſe cælitus, vti corporis beati viri buſta indè leuarẽtur: nec ſoli illi talia ſibi referebant mandata diuinitùs, ſed & aliæ cõplures perſonæ ſpectabiles, & nobilitate humi præſtantes. Quiq; ad alterutrum ea, q̃ viritim viderant, conferentes, quæſitu'ne opùs eſſet dicebant, quod ſibi in talibus conſiliũ, quodvè foret agendum. Et diù quaquauerſùm ſententiam potuère, trutinantes, ad id tandèm conſilii ventum eſt, ut diuinitas ſuper his conſuleretur, & ſuper hac eius voluntas atque ſententia præſtolaretur. Igitur ad amica ſibi ſubſidia ſe vertentes, orationi atque ieiunio ſeſe triduano mancipauere, vtque voluntatem ſuper hoc negocio Domini noſſe poſſent, ab eo totis niſibus popoſcere. Ac tertiò tandem ieiunii die inſtante, duos libros ſuper altarę depoſuere: quorum vnus ſacratiſsimi Euangeliũ retinebat textum, alter uerò benedictiones atque conſecrationes, quibus Miſſarum peragunt ſacramentum, ſcilicet vt à diuinis libris addiſcerent, quæ ſibi de his agenda forent. Reſeratum euangeliũ, hanc primum legenti ſententiam obtulit: Nè timeas Maria: inueniſti gratiam apud Dominum. Liber etiã ſacramentorum in ſui apertione hoc primùm videnti obiecit: Dirige uiam famuli tui. Quibus peractis, noctem peruenientem vigiliarum celebratione, hymnorumque decantatione reddunt feſtinam. Adueniente autem die, ſacerdotes quiq;, ſibi iunctis aliorum Eccleſiaſticorum graduum turmis, itemque populi ac procerum palatii agminibus, primo manè Dominica illuceſcente, baſilicam B. Petri adeunt, vbi ſanctiſsimi viri membra ſilicea continebat vrna, ferentes in manibus vexilla Crucis & candelabra, ſed & diuerſa odoramentorum genera. Quò peruenientes, operculum à ſarcophago ſuſtulere: attamen grauitate pauorem cum reuerentia indicente, non audebant pleniùs locum ſepulturæ eius oculis viſitare. Putabant nanq; more mortalium, illud ſacratiſsimum corpus à ſoliditatis compage ſeiunctum, & pulueri redditum. Nè tamen, quia tantum opus cœperant, ſi relinquerent, imperfectionis argui poſſent, grauitate magiſtra, leniter quoq; acceſſerunt, & introſpicientes, glorioſum eius corpus nulla detrimenta paſſum, illæſum à diſſolutione atque putredine repererunt, & pro tabo atque putredine, quæ mos eſt mortalium corpora defuncta contrahere, aromatum more illud ſenſerunt odorifico odore feruere. Caput autem illius perluſtrantes oculis, vident vultum eius (quod dictu quoque mirabile eſt) ſudore perfuſum, & velut noctis opacæ roſcidulis perfuſum guttulis. Coronam verò capillorum alienam prorsùs ab omni læſione, cæſariemque auctã & prolixitate & pulchritudine. Neque enim candore ſenili albebat, ſed colore & viſione ſui, iuuenis caput repromittebat. Quod videntes omnes, qui aderant, gaudio inæſtimabili corde concepto etiam vocibus conclamabant: O mundi fabricæ inæſtimabilis conditor, o fili Dei, generis humani in initio mundi, patris ſocia virtute factor, eiuſdemque in fine redemptor, quiſnam tibi ſimilis in miſericordia, qui non ſolùm animas ſeruorum tuorum in paradiſi ſedibus collocans, æternam eis felicitatem attribuis, ſed ẽt corpora eorũ, naturæ quodammodò vim afferens, illibata cuſtodis? Eccè.n. ad augmentandã tui nominis magnificentiã, non modò corporis integritas, vultusq; venuſtas, ſed & indumentorum eius cõſeruata eſt pulchritudo, & quodammodò antiquam nouitas. Eodem verò die huius rei fama circunquaq; decucurrit, & per cunctorum ora volitans, ad palatium uſq; peruenit. Venit.n. & illuc nuncius, referens beati viri corpus in conditorio, quo olim exanime eſt conditũ, nunc oculis viſentiũ ſe offerri, ab omni prorſus corruptela alienum, veſteſq; illius tanq̃ miraculi participes, nequaquã reperiri aliqua deformitate degeneres. Qđ poſtquam, fama vulgante, per cunctorum aures diſſeminatum eſt, certatim tam proximi, q̃ & longinqui quique uiri ſtuduerunt illuc aduentare, & miraculum, quod Chriſtus in ſerui ſui corpore monſtrauerat, intueri. Vt aũt in tanto miraculo Domini potentia potiſsimum magnificaretur, & virtus nota redderetur, pars permaxima princeps clariſsimus atque orthodoxus extitit Carlomanus. Qui talibus auditis, regali ſolo exiliuit vnà cum vxore & primoribus palatii ſui, & ad viri Dei corpus peruidendum acceſsit: Et admirãs potentiam Domini, virtutem eius magnificauit, miſericordiã collaudauit, & qa in diebus ſuis talia oñdere dignatus ſit, glorioſũ nomẽ eius bñdixit: nimioq; gaudio ꝑmotus, inter pias laudes & gratiarũ actiones

Mat. 19

Frequẽs apud veteres, ieiunus & ꝑcibus inq̃rere Dei voluntatẽ

Luca 1.

Eccleſiaſticorum graduũ, id eſt, ordinum.

Poſt multos annos S. Hiberti corpus ĩtegrũ cernitur.

Videre eum meram.

gaudio

gaudio eliciente lachrymas fudit. Sed & aduenientium itidem quiſque fecit: gaudebantq; oſculari manus & pedes beatiſsimi viri, quem Dominus honorare dignatus eſt tanti prærogatiua miraculi. Rea interea memorabilis Carlomanus vnà cum optimatibus ſuis proceribusque ſui palatii, ſanctiſsimi viri membra, ſuauiſsimis & (vt ita dixerim) inenarrabilibꝰ odoribus redolentia, ſuſtulit es vaſe ſepulcri, & loculo impoſuit, & cum magna lætitia atque honore, necnon hymnorum decantatione, ſed & candelabrorum lumine aromatumque ſuauiſsimo odore detulit ante ſacrum altare, ibidemque maxima munera deuouit atque attribuit, uaſa ſcilicet argentea, & peregrino opere elaborata, necnon fundos fundorumque redditus, itemque ſeruos prædiorumque dederat incolas. Quæ ſingula teſtamento mandauit, & eccleſiæ, in quam ſanctum corpus intulit, in perpetuam hæreditatem delegauit, ſanctique viri oſſa nobiliter ibi collocauit. Per cuius interceſsionem, piamque interuentionem tuã, Domine, ſupplices expoſcimus pietatem, vt qui noſtris grauamur exceſsibus, tua gratiſsima opitulatione à reproborum numero ſecerni, iuſtiſsimaque damnatione liberari, atque in electorum conſortio mereamur connumerari: cui eſt honor & imperium, poteſtas ſumma, pietas immenſa, bonitas inexhauſta: quem decet laus & gloria per cũcta ſeculorum ſecula, Amẽ.

Nota priſcorũ principum & Chriſtianorum religionem. En q̃ munera offert princeps Carlomanus S. Huberto.

Hæc de vita & mirabilibus B. Huberti antiſtitis almi, & de his, quæ circa corpus eius ob ipſius reuerentiam & Domini immenſam gloriam prædicandam, priſcis temporibus celebrata ſunt, quanquàm infacundo, fideli tamen, ſtylo exarata, ad nos ſcripta commearunt. Abhinc aut quomodò qualitervè, monente, immò compellente Chriſti honore & amore, creſcente etiam atque flagrante erga diuinum cultum piiſsimãque ſanctorum Dei venerationem fidelium deuotione, ſub piiſsimo Deiq; amantiſsimo Ludouico Imperatore, in transferendo memorati & ſæpè memorandi ſanctiſsimi viri corpore ſit actum, breuiter fideliterque conſtat eſſe ſubnexum. Anno ſiquidem octingenteſimo vndecimo feliciſsimæ incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti, exempto rebus humanis famoſiſsimo Imperatore Carolo, victorioſiſsimo piiſſimo Auguſto, qui regni Francorum ſpatia longè lateque dilatauit, & Chriſti gloriã in ſuis finibus ampliauit, inſuper & multarum gentium cæcitatem quanta potuit virtute perculit, ereptasque profundis tenebris, lucis claritate conſpicuas reddidit: Ludouicus glorioſus filius eius, ſceptra imperialia ſibi debita atque ab eo tradita, poſt eum feliciter ſuſcepit. Decebat quippe Chriſtum, talem ac tantum imperio ſuo præficere principem, in quo non modò auitũ ſpecimẽ eluceret imperii, ſed & qui mentis nobilitate inſignis, prudentia ſingularis, moribusque innocuus, cunctis ſibi ſubiectis fieret tot virtutum excellentia imitabilis.

Carolus magnus regnum Frãcorũ plurimũ auxit.

Hic ergò imperii ſui primordia talibus tãtisq; dedicare inſtituit auſpiciis, ut incorrecta corrigerentur, bona collapſa erigerentur, & quiſque ordo in regno ſibi tradito nõ paſsim leuitate iactatus à propria regula exorbitaret: ſed laicus ordo iuſtitiæ deſeruiret, atque armis pacem ſanctæ Eccleſiæ defenderet: monaſticus ordo quietem diligeret, orationi vacaret, & qui ſe à ſeculi faſtibus ſecreuiſſet, eiſdem iterũm nec uoluntate, nec neceſsitate ſemet ſubderet: Epiſcopalis autem ordo, ut his omnibus ſuperintenderet: ſcilicet, ut ſi qui ab his aut voluntate, aut neceſſitate deuiarent, eorum ſolerti iudicio prudentique conſilio ad lineam rectitudinis correcti redirent. In quibus, vt reuerà decet, cùm multi imitatione digniſſima talibus eius monitis præberent obtemperantiã,

Prima initia imperii Ludouici Py valdè præclara.

pars horum non minima extitit Vualcandus venerãdus epiſcopus. Is enim partim diuinitatis inſtinctu, & mercedis intuitu: partim uerò huius ſacratiſsimi principis talibus monitionibus incitatus, ſtudebat magnoperè plebem ſibi à Domino traditam, bonorum operum exercitiis nobilitare, & de bonis ad meliora ſemper euehere, ac ſi quid in epiſcopio ſuo reſediſſet emendatione dignum, totis niſibus in meliorem ſtatum recuperare. Vndè inter cætera, quæ emendationem poſtulabant, obtulit ſe eius munificentiæ cella quædam, antiquo nomine vocata * Andagium, quę olim quidem inhabitatoribus penè fuerat annullata. Hæc ergò ſe materiam quandam obtulit eius munificentiæ, in qua liberalitatis ſuæ laxatis habenis, quàm vacuus tenacitate eſſet, non inanibus uerbis, ſed executione operis oſtendit. Nanque hanc penè à fundamentis reſtauratam, in melioremque ſtatum denuò renouatam, poſthabita auaritia, nobiliter eius ſtatũ compoſuit, ædificiis honeſtis nobilitauit, & exemptis prædijs, quę olim religio ſanctorum virorum largitate poſſedit, alia de epiſcopio ſuo ſuperaddidit, incolasque loci illius, monachos eſſe voluit. Quinè nullius rei inopes, indigentiæ manus darẽt, atque à propoſito ſancto deficerent, vt dictum eſt, præuidit & nobiliter ordinauit. Egit nanque, ut quæ uitæ forent neceſſaria, nulla deeſſent: procurauitque vt quia uſibus eorum neceſſaria ſubminiſtrabat, ipſi quoq; quæ diuinæ forent grata uoluntati, peragerent, & quantum ſibi poſſe diuinitas conferret, nequaquam ab ea declinarent. Adductis nanque regularis uitæ optimis præceptoribus, monaſticæ ordinem uitæ eos edocuit, & bonorum operum exercitiis operam dare, tã voce propria, quàm & lectione diuina, ſuaſit. Vndè factum eſt, ut eius ſtudium non inani labore caſſaretur: ſed ſuper optimam terram iactato uerbi ſemine, ſcitius centuplicato verbi fœnore fructus multiplicaretur. Cœperunt igitur vndiquaque in eundem locum religioſitatis cultores confluere, & maximè nobiles viri ex monaſterio S. Lamberti, qui Apoſtolicę uitæ deſiderio accenſi erant, illuc conuolare, viriliter eius ordinis uitam morum actuumque probitate tenere. Qui poſtquàm detrita ſanctæ conuerſationis via, quæ olim ſibi fuerant aſpera, Chriſto ductore cœperunt fieri leuia, augmenta ſuę perfectionis & deuotionis requirentes, adierunt præfatum venerabilem antiſtitem Vualcandum, uti B. Huberti præſulis oſſa eis à loco ſepulturę permitteret transferre, & in cellam ſuæ habitationis ob ſui conſolationem, & confeſſoris Domini ampliorem honorem, tranſportare. Qui vocis eorum petitionem, vt pius pater, clementer audiuit, indignumque locum, in quo ſancta membra iacebãt, tanto confeſſore iudicauit. Sed piam petitionem eorum impleri poſſe atque debere, non abnuit: attamẽ nè incautè ac paſsim, leuitatis errore dictante, id feciſſe videretur, fermè tribus annis eorum petionem diſtulit. Sed cùm ab ipſis venerãdis viris magnoperè, ut id eis concederet, exigeretur, prudẽti conſilio cũcta peragens, * Adebaldum venerabilem uirum metropolitẽ ſuper hac re conſuluit. Qui & ipſe in tanta re conſiliũ ſuum, vt decebat ſummę humilitatis uirum, reputans minimum, ratum duxit, vt unà Chriſtianiſsimum atque orthodoxum principem Ludouicum Imperatorem adirent, & quæ eos pulſaret fratrũ petitio, pariter ediſſererent. Qui & ipſe glorioſus atque inuictus Auguſtus, conſiderans rem pergrandem, atq; paucorum vires magnitudine ſui tranſcendentem, ad cõcilium uenerabile Epiſcoporum, quod tunc temporis apud Aquas congregatum erat, ſtatuit conferendum, & quid eis eſſet gerendum, à ſententia ſancti conuentus magnoperè flagitandum. Idem autem ve-

Vualcandi Epiſcopi Leodiẽſis encomion.

** Andainum.*

Andagium monaſteriũ Vualcandus Epiſcopus cõſtruit.

Monaſticam uitã, dicit Apoſtolicam: quia imitatur eã uitã, quã Hieroſolymæ inchoarunt Apoſtoli.

** Hadabaldum. * Hildebaldum. * Hildiboldum.*

Eccè q̃ olim reuerenter habita ſunt Sanctorũ

religa & ab imperatorib', &c. *Cōcilium Aquisgranense.* *for. * dimitti.*

nerabilis,ac prorsùs Deo amabilis conuentus,conſideratis vndique partibus, ſcilicet qui & quare peterent,ſed & reuerentia Domini confeſſoris,ſanxerunt tot religioſorum virorum voto, ſancti viri oſſa * omitti,& in monaſterio ſupradicto,vbi religioſiùs honorarentur,collocari. Quorum ſententiæ ſæpedictus pontifex obedientiam præbuit,conſilio aſſenſit, & petentibus iamdictis viris venerandis, ſanctiſsimi viri Huberti corpus attribuit. Nam anno ordinationis ipſius decimoſexto, qui eſt incarnationis Dominicæ octingenteſimus viceſimus quintus, XI. Calendas Octob. ad beatiſsimi confeſſoris ventum eſt urnam, atque à ſacerdotibus cum maxima reuerentia à loco ſepulturę eius effoſſa, indè cum religioſi populi gradusque Eccleſiaſtici frequentia,in B. Lamberti eccleſiam,ſancti oſſa ſunt viri tranſuecta. Vbi triduò orationibus & vigiliis proſecuta, vndecimo Calendas Octob. ad memoratū monaſterium cum loculo ſuo ſunt perlata, ibidemque Chriſto annuente, vt tanto confeſſori competebat, mirificè condita.

Sed quoniā inſignia Chriſti miracula, quibus multifariè ſanctos ſuos glorificat, nullo modo ſunt occulenda,ſed magis magisque, quantùm mortalibus fari datur,ob eius gloriam & laudem propagandam,fideliter præconanda: valdè indecens indignumque iudicauimus, vt eius magnificentiam, quæ noſtro ſeculo circa memorati ſancti viri cadauer mirabiliter effulſit,ſilentio tegamus. Verùm, ſicut dicti venerabilis antiſtitis Vualcandi, & quorūdam aliorum religioſorum virorum veraci relatu didicimus,prorsùs ab illa corruptione,quæ ob præuaricationem primi parentis iuſtiſsimè humanæ naturæ pœnaliter inflicta eſt, eiuſdem beatiſsimi viri totius corporis compago itá aliena immunisque eſt reperta, quemadmodùm tempore Carlomanni regis legitur inuenta fuiſſe, & terræ mandata. Quod quantùm ſub ipſius principis tempore, erga præfacti ſancti viri corpus, per tot elapſa tempora incorruptè ſeruatum virtus diuina claruerit, ſeriem huius libelli paulò ſuperius repetēdo perſpicaciter legat, ibique quanto honore, quantavè illæſione & incorruptione protectio diuina illud donauerit, rationabiliter compræhenſum fideliterque annotatum, perfacilè colligere quibit. Cùm igitur detrimenti, nilque corruptionis in corporis eiuſdem ſancti viri prima translatione, quę facta eſt ſub memorato principe, compertum fuiſſe didicerit, nullo modo, quòd in hac ſecunda, quæ facta eſt à Vualcando pręſule ſub piiſsimo Deoque amabili Ludouico Cæſare, ſæpedicti ſancti viri corpus ſolidum illæſumque, eadem Chriſti gratia protegente, inuenire quiuerit, dubitabit. Ac per hoc totius ambiguitatis nubilo exutus, veritatisque perſpicuæ luce perfuſus, nil niſi quod miretur, & vndè diuinæ potentiæ multiplices grates dignè perſoluat inueniens, Deum proculdubiò mirabilem glorioſumque, ſicut in cæteris ſanctis

Pſal. 67.

ſuis, itá quoque in huius fideliſsimi ſerui ſui corpore, tot tantorumque donorum prærogatiuis, legis naturæ vim inferentibus, honorato & glorificato, toto annisu prædicandum ceruuis vocibus exclamabit.

Rursùs poſt annos multos incorruptū S. Huberti corpus inuenitur

Interfluxit autem ſpatium temporis à prima uſque ad ſecūdam trāslationem, annorum circiter ſeptuagintaquinque, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto, & pollicente ſuis ſe vſque ad conſummationem ſeculi affuturum fidelibus, eorumque agonibus miſericorditer opitulante, triumphosque feliciter atque ineffabiliter remunerante. Qui uiuit cum patre in

Mat. 28

unitate ſpiritusſancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Hactenùs ex MS. vetuſto codice. Sunt autem, qui ſcribant B. Hubertum filium fuiſſe Bertrandi ducis Aquitaniæ, & ei adhuc pagano venationi operā danti, inter cerui cornua Chriſtum apparuiſſe, & ut ad Lambertum Epiſc. iret, admonuiſſe. Ab eo uerò humanitate acceptum, in fide inſtructum, atque undis ſalutaribus expiatum eſſe. Indè Romam profectum ad viſitanda Apoſtolorum limina. Interim verò peremptum S Lambertum, atque in eius locum B. Hubertum ſubrogatum.

VITA S. VVENEFRIDAE VIRginis & martyris, per F. Lauren. Surium comprehenſiùs conſcripta. De huius ſanctæ virginis vita ſcripſit Ropertus Abbas Salopien. & niſi fallor, is eſt author eius vitæ, quam nos hic mutato ſtylo aliquanto breuiorem edimus. Claruit autem Ropertus Abbas anno 1140. ad cuius monaſterium, huius virginis oſſa translata ſunt anno 1138.

3. Nouē. *Beunnus vir ſāctiſ.*

BEunous vir ſanctiſsimus clarus virtutibus, in Occidentali maioris Britanniæ regione enituit. Is contempto paterno ſolio, pauper aufugit, factusque monachus, breui in perfectum euaſit virum. Cumque diuerſis in locis monaſteria condidiſſet, fratresque in iis Chriſto ſeruituros congregaſſet, diuinitùs admonitus, aliò profectus eſt, à Domino ipſi deſtinatam quæſiturus habitationem. Tandèm ad prędium Teuithi hominis potentiſsimi peruenit, orauitque illum, ut portionem quandam poſſeſsionum ſuarum Deo & ipſi largiretur, in qua eccleſiam extruere, atque in ea Deo ſeruire, & pro eius ſalute quotidiè Dominum deprecari poſſet. Ille verò non difficulter annuit, inimo etiam vnicæ filię ſuæ Vuenefridę mores conformandos illi commendauit. Eam vir ſanctus quando ad popolum concionabatur, ad pedes ſuos ſedere iuſsit, & ſermones ſuos diligenter auſcultare. Vndè factum eſt, ut in dies ſeipſa melior effecta, auctaque ſapientia, ab omni viri toro prorsùs abſtinere conſtitueret. Sed cùm id parentibus indicare reformidaret, ad virum Dei acceſsit, ait ſibi deliberatum eſſe virginem ſe Chriſto conſeruare incontaminatā: orauit, vt à parentibus id ipſe ſibi impetraret. Aſſentit vir ſanctus, dicit ſe accuratè ea de re cum parentibus acturum.

Vuenefrida ſtatuit virgo permanere.

Venit ergò ad parentes puellę, iique cognito virginis propoſito, fundunt lachrymas, laudant Deum, & libentibus animis aſſentiunt. At illa ſedens identidem ad pedes uiri Dei, ardenti deſiderio hauriebat, quæ ille dicebat de gloria ſponſi cæleſtis, nec quicquam in ſuum pectus admittebat terrenum, crebrò noctibus in eccleſia vigilabat. Solebat nonnunquàm etiam importunè petere à ſancto uiro, ut ſermonem texeret de uita & moribus ſpōſi immortalis, audienſque de illius excellentia, decore & maieſtate, contemptum omnis terrenæ iucunditatis concipiebat, & ſpiritalis lætitiæ indeficientem materiam ſuo in pectore colligebat. Etſi autem ætate adhuc eſſet tenera, moribus tamen & animo cana erat, prauas cupiditates omnes planè contemnens.

Parentes libēter aſſentiunt.

Cùm autem quodam Dominico die parentes eius iuiſſent ad eccleſiā, & illa neceſſario domi ſola remāſiſſet, Cadocus Alani regis filius iuuenis, in eius ædes aduenit, eāq; ad focū ſolā ſedētē inuenit. Illa cernens regis filiū, ſurgit ocyùs, ſubmiſsè rogat, ecquidnàm ſibi velit.

Cadocus regis filius eam ad concubitum prouocat.

velit. Tum ille: Scis, inquit, me eſſe regis filium, multis opibus & honoribus conſpicuũ, & qui te quoque magnis poſſim augere diuitijs, ſi meæ velis parere voluntati. Sentiens virgo pudica de cõcubitu illũ uerba facere, pauluiùm demiſſo vultu & rubore ſuffuſa, primò quidem pręſe fert, grauiter ſe dolere, ꝙ tam parùm cultam ipſam inuenisſet, aitq; ad eum: Cùm tu regio ſis ortus ſtemmate, & Deo volente, regni gubernacula ſuſcepturus, non dubito me diuitem & beatã poſſe fieri, ſi tuo coniugio aſſociar. Sed quæſo te, paruumper ſuſtine aduentum parentis mei. Interim ego ingrediar in cubiculum, moxq; ad te reuertar. Dixit hoc, ut poſſet ab illo ſe ſubducere, quem videbat libidinis flamma incenſum, præ amore propè amentem fieri. Permiſit autem iuuenis, ut in cubiculum ſe reciperet, putans illã benè comptã ilicò redituram. At illa per aliud cubiculi oſtium exiens, præpeti curſu ad eccleſiam properabat. Quod vbi ſenſit iuuenis, magno furoris œſtro percitus, diſtricto enſe eã celeriter inſequitur, toruisq; eam luminibus intuens: Olim, inquit, te amaui, mihique te coniũgere volui: & tu nũc ad te venientem fugis & habes cõtẽptui? Notũ ergò ſit tibi, niſi mihi ſpõtè tuæ modo copiam feceris, confeſtim me ablaturum caput tuũ. Reſpondet illa conſtanti & infracto animo: Ego verò regi æterno, qui iudicaturus eſt viuos & mortuos, matrimonio iuncta ſum, nec vllum alium admittere poſſum: & nè diu ſuſpenſum te teneam, noueris, dum ſpiritus hos reget artus, neminem me admiſſuram præter illum. Fac ergo quicquid erit libitum, & quanta maxima potes, in me feritate incurre. Me enim neque terrores tui, neque blanditię, nec promiſſa, nec munera ab illius amore ſuauiſſimo poterunt ſeparare, cuius caſtis amplexibus adſtricta ſum. Cernens inceſtus iuuenis ſe cõtemni à virgine, libidinis impotentia victus, caput ei præcidit. Simul autem atque corpus virginis humi collapſum eſt, fons ille mirè perſpicuus & ingens erupit, qui hodieq; manare non deſinit, multis morbidis per merita ſanctę virginis ſalutem adferens. Caput autem, quòd in monte præciſum eſſet, facilè à monte deuoluebatur in ipſam uſque eccleſiam, magnoque terrori fuit cunctis illud adſpectantibus. Cumque omnes dicerent tam immane ſcelus vlciſcendum eſſe, eiuſque authorem deteſtarentur; parentes virginis internum animi dolorem luctu & eiulatu teſtabantur.

Minatur ei mortẽ.

Illa contẽnit.

Ab illo interficitur.

Interim homicida cruentos tergebat gladium ſuũ ad herbas, & quia filius regis erat, aiebat ſe nihil in eo perpetrando facinore Deum timuiſſe. At vir Dei Beuonus, eius ſuperbiam & animi obſtinationem nõ ferens, cùm in manibus haberet caput virginis, acceſſit ad eum, & ait illi: O te ſceleſtum, qui regiæ dignitatis puellam crudeliter iugulaſti, cur te nõ pœnitet tantum admiſiſſe flagitiũ, quo ipſam quoque eccleſiã contaminaſti, & Deum prouocaſti? Quãdo ergo nec eccleſiæ pepercisti, nec diei Dominico reuerentiam præſtitiſti, oro Deum meũ, ut reddat tibi in præſentia, quod mereris. His dictis, iuuenis repentè corruit & expirauit, corpusq; eius colliqueſcens diſparuit, multis aſſerentibus, illud in tartarum cum anima deſcendiſſe. Porrò vir Dei caput virginis crebro deoſculans, à lachrymis abſtinere non potuit. Deinde corpori illud apponens, & ſuo pallio tegens, ad altare acceſsit Miſſam celebraturus. Ea finita, redit ad corpus virginis, luculentum ſermonem habet ad populum, dicit inter cætera, ſanctam virginem votum Deo nuncupaſſe, ſed illud morte impediente reddere non potuiſſe: itaque orandum eſſe Deum, ut eam vitæ reſtituat. Cumque diù oratum eſſet, vir beatus ſurgit à terra, manibus in cælum ſublatis: Domine Ieſu Chriſte, inquit, pro cuius amore hæc virgo terrena reſpuit, cęleſtia concupiuit, exaudi nos piis animis te inuocantes, ut quamuis non ignoremus eam pro tuo nomine paſſam, in cælis degere, nec noſtro egere contubernio, animam tamen eius iubeas redire in corpus, ut magnificet nomen tuum, & poſt longa uitæ ſpatia, multiplicato bonæ conuerſationis feruore, ad te redeat ſponſum ſuum vnicè charum. Vbi ab omnibus dictum eſt, Amen, puella quaſi à ſomno ſurgens, puluerem & ſudorem à facie detergit, omneſque illic adſtantes gaudio & admiratione afficit. Manſit autem in collo eius quaſi vnus circulus, tanquàm candidi fili ſpecies, locum ſectionis obtegens: aiuntq; viri regionis illius, indè eam Vuenefredam dictam, cùm antea, ut ipſi aſſirmant, Breuna appellaretur. Vuen. n. Britannica lingua, idem eſt, quod Latinè candidum. Porrò euphoniæ cauſa, prioris vocabuli duabus literis mutatis, dictam Vuenefredam.

Diuina vltione repẽte perit Cadocus.

Beunous ad uitam reuocat s. Vuenefredam.

Locus autem ille, vbi ſanguis eius fuſus eſt, nõ longè abeſt a monaſterio Baſinguuercko in Nouuallia, & anteà quidem dictus eſt Siccanallis: poſt eius verò obitum vſque in præſens, Fons Vuenefredæ appellatur. Lapides quoquè tã in fontis ſcaturigine, quàm in riuo illius, ſeu vtriuſque margine, eius adſperſi cruore, & ſanguinis eius tanquàm congelati manifeſta veſtigia retinent, & neque temporis diuturnitate, neque aquæ pręterfluentis alluuione ea abolentur. Muſcus autem lapidibus illis inhærens, thus redolet. Homines regionis illius, qui Deum necdùm cognouerant, virginem rediuiuam, fontem aquas manantem, & petras ſanguine adſperſas uidentes, ad pedes beati Beunoi ſe abiecerunt, & ab eo baptizati ſunt. Tandèm autem ſancta virgo ab eodem viro Dei ſacrum velamen accepit. Ille autem, ſolo ſcipione aſſumpto, omnem domus ſuæ ſupellectilem & quicqd fideles ei donauerant, ſanctæ illi virgini & eius ſociabus reliquit, atque aliò commigrauit. Porrò beata Vuenefreda nobilium filias cõgregãs, docebat eas amare caſtitatem, cunctiſque mundi ſpretis illecebris, leui iugo Chriſti colla ſupponere, & regulari conſectanda diſciplina, illius ſe ſeruitio mancipare.

Multi ea excitata credunt i Christũ.

Defuncto autem B. Beunoo, ſancta virgo, Deo ipſam admonente, ad ſanctum virum Deiferum acceſſit. Erat enim is magnus coram Domino, ferturq; fontem è terra excitaſſe, multos depellentem morbos. Cumque ad eum iret Vuenefreda, nocte oranti cælitùs hæc vox facta eſt, Dic chariſſimæ filię meæ Vuenefredæ, ut ad Saturnum (hoc enim uiro nomẽ erat) ſeſe conferat, ab eoque diſcat, quo in loco omne reliquum vitæ tempus exigere debeat. Vbi ſancta virgo ad Saturnum venit, ille ait ad eam: Eſt locus, quẽ Vuitheriacum vocant, ab omni populo admodũ reuerenter habitus. Eum te iubet Deus adire, in eo donec uixeris, commorari, tuiſque exemplis aliis prælucere. Eſt illic Abbas Elerius, multis ornatus virtutibus, quem perpetui gemitus, & aſſiduæ preces adeò ab omnibus mundi huius cor̃s abalienarunt, ut nihil iam terrenum ſapiat, nihil rerum labentium expetat, totus cæleſtibus intentus. Fecit virgo ſancta, ut erat iuſſa. Venienti autem Abbas Elerius, per ſpiritũſanctum eius cognoſcens aduentum, obuiam proficiſcitur, eamq; honorificè excipiens, in virginum monaſterium introducit, earumq; curam ei demandat. Ibi ſanè quiſquis ad illam æger acceſſit, incolumis ab ea receſſit, mœrentes omnes, animi lętitiam reportarunt. Tandèm nocte quadam oranti Ieſus Chriſtus apparuit; indicauitque propediem ipſam è corpore deceſſuram. Itaq; quarto Nonas Nouembris, plena virtutibus & operibus bonis ſpiritum Deo reddidit, ſepultaque eſt iuxta ſanctum Chebeum &

Abbatis Elerii la°

S. Vuenefrida virginibus pficitur.

Feliciter migrat ad Dominum.

Senanum. Multa verò per illam præpotens Deus effecit miracula, inter alia fabri cuiuſdam filiam, ab ipſo ortu cæcam, illuminans.

Miracula

Si pueri tenelli, aliquo corporis incommodo affecti & morbo correpti, in ipſius fontis ſcaturiginem mittantur, à matribus incolumes reportantur. Alia miracula præterimus. Poſt annos multos, puta à Chriſto nato anno milleſimo centeſimo triceſimooctauo, beata huius virginis oſſa Solopiam in monachorum monaſterium admodùm honorificè translata ſunt.

HISTORIA BREVIS SANCTORUM martyrum Agricolæ & Vitalis, ex adhortatione B. Ambroſij Epiſcopi ad Virgines.

Nouembris 4.

QVI ad conuiuium magnum inuitantur, apophoreta ſecum referre conſueuerunt. Ego ad Bononienſe inuitatus conuiuium, vbi ſancti martyris celebrata translatio eſt, apophoreta vobis plena ſanctitatis & gratię reſeruaui. Apophoreta autem ſolent habere triumphos principum: & hæc apophoreta triumphalia ſunt, Chriſti enim noſtri principis triumphi, ſunt martyrum palmæ. Nec verò huc dirigebam iter: ſed quia petitus à vobis ſum, debui mecum deferre, quæ aliis parabantur, nè minor ad nos venirem: vt ꝙ in me minùs eſt, quàm præſumebatur, in martyre plùs inueniretur. Martyri nomen Agricola eſt, cui Vitalis ſeruus fuit antè, nunc conſors & collega martyrij. Præceſsit ſeruus, vt præuideret locum: ſecutus eſt dominus, ſecurus ꝙ fide ſeruuli iam inueniret paratum. Non aliena laudamus. Paſsio enim ſerui, domini diſciplina eſt. Hic inſtituit, ille impleuit. Nihil illi decerpitur. Quomodò. n. minui poteſt, quod Chriſtus donauit? Egregiè & ille, qui homini ſeruiuit, ſeruiendo didicit, quomodò Chriſto placeret. Hic tamē geminam laudem acquiſiuit, in illo magiſterii, in ſe inuicèm beneficiis, poſt quàm æquales eſſe meruerūt. Hic illum ad martyriū præmiſit, ille iſtum acceſsiuit.

Chriſti triūphi, martyrū palmæ.

Nullum ergò ad commendationem hominis conditio affert impedimētum: nec dignitas proſapię meritū, ſed fides, affert. Siue ſeruus ſiue liber, oēs in Chriſto vnū ſumus: & vnuſquiſque quodcunq; fecerit bonum, hoc recipiet à Domino. Nec ſeruitus derogat, nec libertas adiuuat. Vide, ad eam rem quàm nihil in conditione momenti ſit. Seruus, inquit, vocatus es? non ſit tibi curæ. Qui enim vocatus eſt in Domino ſeruus, libertus eſt Domini. Similiter qui liber vocatus eſt, ſeruus eſt Chriſti: Vide, inquam, vim Apoſtoli. Plus putatur dediſſe ei, qui ſeruus, quàm ei, qui liber vocatus eſt. Ex ſeruo enim libertus Chriſti ſit, ex libero ſeruus. Sed nulli plus dedit, verùm vtrique æqualem menſuram diuiſit. Apud Chriſtum enim ſeruitus & libertas æqua lance penduntur, nec ullo diſcerniculo bonæ ſeruitutis & libertatis merita diuiduntur: quia nulla maior eſt dignitas, quàm ſeruire Chriſto. Denique Paulus ſeruus Chriſti Ieſu: Hæc enim ſeruitus glorioſa eſt, in qua gloriatur & Apoſtolus. An non ſumma gloria eſt, quandò tali precio æſtimati ſumus, ut ſanguine Domini redimeremur? ſed pergamus ad cætera.

Epheſ. 6. *1. Cor. 7.* *Chriſto ſeruire, ſumma dignitas.* *Rom. 1.*

Cumque ſanctus Vitalis cogeretur à perſequentibus, ut Chriſtum negaret, & ille ampliùs profiteretur Dominum Ieſum Chriſtum, omnia tormentorum genera in eum exercentes, vt non eſſet in corpore eius ſine vulnere locus, orationem fudit ad Dominum, dicens: Domine Ieſu Chriſte, ſaluator meus & Deus meus, iube ſuſcipi ſpiritum meum: quia iam deſidero, vt accipiam coronam, quam Angelus tuus ſanctus mihi oſtendit. Et completa oratione, emiſit ſpiritum.

S. Vitalis omne genus tormentorū experitur

Sanctus verò Agricola mitior habebatur moribus, vt ab ipſis etiam inimicis diligeretur. Ideoque differebant eius paſsionem. Sed hæc perſecutorum honorificentia, omni erat immanitate acerbior, quę inuidebat martyrium. Deniquè ubi non acquieuit ſanctus Agricola, crucifixus eſt: vt aduertamus illas blanditias eorum, non ſedulitatis fuiſſe, ſed fraudis. Supplicio ſerui, dominum terrere voluerunt. Vertit hoc Chriſtus in gratiam, vt martyrio ſerui, dominus inuitaretur. Vtrique nomen aptum martyrio, vt deſignati ad martyrium ipſis uocabulis viderentur. Ille, Vitalis dictus eſt, quaſi qui contemptu iſtius vitæ, veram illam uitam æternam ſibi haberet acquirere: iſte, Agricola, qui bonos fructus ſpiritalis gratiæ ſeminaret, & ſacri ſanguinis effuſione, meritorum ſuorum omniū virtutumque rigaret plantaria. Sepulti autem erant in Iudæorum ſolo inter ipſorum ſepulcra. Ambierūt Iudæi cum ſeruulis ſepulturæ habere conſortium, quorum Dominum negauerunt. Sic & aliquandò Balaam dixit: Moriatur anima mea pro animis iuſtorum: & tamen non communicauit eorum operibus, cùm viueret, quorum in animis cupiebat mori. Et iſtis, quos viuentes perſecuti ſunt, mortuos honorabant.

S. Agricola crucifigitur. *Nu. 23.*

Illic igitur martyris exuuias requirebamus, tanquàm inter ſpinas roſam legentes. Circunſundebamur Iudæis, cùm ſacræ reliquiæ euueherentur: aderat populus Eccleſiæ cum plauſu & lætitia. Dicebant Iudæi: Flores uiſi ſunt in terra, cùm viderent martyres. Dicebant Chriſtiani: Tempus inciſionis adeſt. Iam qui metit, mercedem accipit. Alii ſeminauerunt, & nos metimus martyrum fructus. Iterùm audientes Iudęi voces plaudentis Eccleſiæ, dicebant inter ſe: Vox turturis audita eſt in terra noſtra. Vndè benè lectum eſt: Dies diei eructat verbū, & nox nocti indicat ſciētiam: Dies diei, Chriſtianus Chriſtiano: nox nocti, Iudæus Iudæo. Indicabant ergò Iudæi ꝙ haberent ſcientiam martyrum, ſed non ſcientiam uerbi: id eſt, non ſecundùm illam ſolius boni, & ſolius veri ſcientiam. Ignorantes enim Dei iuſtitiam, & uolentes ſe iuſtificare, iuſtitiam Dei non receperunt. Detuli ergò vobis munera, quæ meis legi manibus, id eſt, crucis trophæa, cuius gratiam in operibus agnoſcitis. Certè & ipſi dæmones confitentur. Condāt alii aurū atque argentum, ac de latentibus eruant uenis, legant precioſa monilium ſerta. Temporalis ille theſaurus eſt, & ſæpè habentibus pernicioſus. Nos legimus martyris clauos, & multos quidem, ut plura fuerint vulnera, quàm membra. Clamare martyrem diceres ad populum Iudæorum, cùm clauos eius colligeremus: Mitte manus tuas in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed fidelis. Collegimus ſanguinem triumphalē, & crucis lignū. Hęc ſanctæ viduæ negare non potuimus poſtulanti. Munera itaque ſalutis accipite, quæ nunc ſub ſacris altaribus reconduntur. Ea igitur vidua ſancta eſt Iuliana, quę hoc Domino templum parauit atque obtulit, quod hodiè dedicamus: digna tali oblatione, quę in ſobole ſua templa iam Domino pudicitiæ atq; integritatis ſacrauit.

Cant. 2. *Ioan. 4.* *Pſal. 18.* *Rom. 10.* *Eccè virtutus ēt clauos martyris colligit.* *Iohā. 20.* *Item crucis eius lignum.*

DE IISDEM SANCTIS MARtyribus ex Gregorio Turonen. de Gloria Martyrum, Cap. 44.

AGricola & Vitalis, apud Bononiam Italiæ urbem pro Chriſti nomine crucifixi ſunt: quorum ſepulcra, vt per relationẽ fidelium cognouimus, quia nódum ad nos hiſtoria paſsionis aduenit, ſuper terram ſunt collocata. Quæ cùm à multis, ot fit, uel tangerentur manu, uel ore oſcularentur, admonitus eſt ędituus templi, vt immũdi ab ijs arcerentur. Quidam audax atque facinoroſus opertorium vnius tumuli remonet, vt ſcilicet aliquid de ſacris auferret cineribus, miſſoq; introrsùm capite, oppreſſus ab eo, vix ab aliis liberatus, cõfuſus abſceſsit: nec accipere meruit, quod temerario auſu præſumpſit: ſed cum maiori deincèps reuerentia, ſanctorum adiuit ſepulcra.

Pœna temerarij.

Alius quoque tributa publica deferens, ſaccolum pecuniæ dum iter ageret, negligenter amiſit. Appropinquans autem ciuitati, recognoſcit ſe amiſiſse publicum, quod ferebat. Tonc proſtratus coram ſepulcris beatorum, cum lacbrymis deprecatur, vt perditum, eorum virtute reciperet, oè ipſe, coniuoxque ac liberi, ob id captiuitati ſubigerentur. Egreſſus autem foràs in atrium, vlrom qui haoc pecuniam in ora iacẽtem repererat, nactus eſt: ſcrutatuſque diligenter, illius horæ tempore, hic ſacculum inoeniſſe ſe dixit, quo iſte martyrium auxilium flagitauit.

Nota miraculum.

Horum reliquias Namatius Aruernorum Epiſcopus deuotè expetiit, ut ſcilicet eas in eccleſia, quam ipſe conſtruxerat, collocaret: direxitque vnum illuc presbyterum, qui abiens, cum Dei gratia, quæ petierat, detulit: regreſſusque cum ſociis, in quinto ab Aruerna vrbe, milliario reuertentes, metatum accipiunt, & ad Epiſcopum miſſos dirigunt, vt eis, quid agant, iubeat ordinare. Manè autem facto, ſacerdos, admooitis ciuibus, cum Crucibus & cereis ad occurſum ſanctarum reliquiarum deuotiſsimus properat. Cumque ei præsbyter offerret, vt beatas reliquias adſpiceret, ſi luberet: & ille, Mihi, inquit, magis eſt hęc credere, quàm videre, ſic enim in ſcripturis legimus ſanctis, quia ipſe Dominus eos beatos iodicat, qui eũ cùm non viderint, crededifſent. Hac itaque ſacerdotis fide pollente, Dominus ſanctos ſuos glorificat in virtote. Nam venientibus illis, ſubitò contenebratum eſt cælum, & eccè imber vmbroſus atque teterrimus ſuper eos deſcendit: & tanta pluuia ibidem eſt diffuſa, vt flumina per uias illas currere cernerentur. Veruntamen circa ſancta pignora per vnum valdè iogerum neque vna gutta viſa eſt cecidiſſe. Et abeuntibus illis, pluuia eos à longò quaſi præbens obſequiũ ſequebatur populum fouens, geſtatores autem pignorum non attingens. Hæc videns pontifex, magnificauit Dominum, qui fidei ſuæ ſic fauens, talia ad ſanctorum gloriam operari dignatus eſt. Congregatis verò ciuibus, cum magno gaudio atquo deuotione ſanctam eccleſiam, his illuſtratã pignoribus, dedicauit.

Obſerua veterum erga ſanctorũ reliquias ſtudium, venerationẽ & caeremonias.

Ioan. 20.

Mirãres

VITA, RES GESTAE, ET CERtamina S. patris noſtris Iohannicij Abbatis, Authore Simeone Metaphraſte.

Nouembris 4.

Uia virtutum ardua.

VIam, quæ ducit ad uirtutem, ſciũt omnes eſſe aſperam, arduam & difficilem, idque apertè ipſa diſcunt experientia. Et ideò multis quoque indigent, quæ ad ipſam excitent, partim quidem exhortationibus, partim autem uitæ quoque hiſtoria eorum, qui in illa prius ſunt ingreſſi: quod etiam magis ad eam attrahit ſine moleſtia, & efficit vt non deſpondeant animum propter difficultatem itineris. Et enim, qui viam eſt ingreſſurus aſperam & difficilem, ſuadens & adhortans quiſpiam minus perſuaſeris: oſtendens autem multos eam iam confeciſſe, & ad optatum tãdèm finem perueniſſe, ſic magis perſuaſerit: vt prompto & alacri animo iter aggrediatur. Talẽ eſſe exiſtimo magni quoquè patris Iohannicii vitam, & longè iucondiſsimam, & longè vtiliſsimam, & quæ ipſa quoquè põt vel valdè ſocordem excitare ad ſtudiũ virtutis. Dicantur ergò res illius, quoad eius fieri poterit, & vobis piis ac religioſis in mediũ ꝓferãtur, undè.ſ.cœperit, & ad quẽ finẽ tandèm peruenerit. Sic aũt habet.

S. Iohannicii patria.

Quartodecimo anno tyrannidis Leonis filii Conſtantini, qui ẽt generis ſeriẽ traxit ex Iſauria, admirabilis Iohannicius procedit ex maternis thalamis. Cui patria quidẽ fuit prouincia Bithynorũ: vicus aũt, qui vocatur Marycati, ſitus ad Borealem partem Apolloniadis: Parentes, qui factis ipſis veram reddebant appellationem, Miritzicius & Anaſtaſo. Erant enim tanquàm pulchram roſam iuſtum Iohannicium edituri pietati, quẽ à uita ad vitam, vt dicit Apoſtolus, euocabat multos vnguento pietatis, & à lapſu peccati faciebat ſurgere, & viã oſtendebat ſalutarem, ut iam oſtendet oratio. Statim ergò ab ineũte ætate, cùm ſẽſilibus cibis aleretur & educaretur ut puer, non diſciplinarum orbẽ & mundunam elegit ſapientiam: ſed eam, quæ ad eum adducit, & ei reddit familiarem, quæ eſt initium ſapientiæ, nempe Dei timorem, & eius mandatorum inſiſtere ueſtigiis. Proficiebat ergò in dies in virtute & diuina diſciplina, & pulchro augebatur incremento. Quid autem Dñs, qui eſt velox ad bonorũ remunerationẽ? Nondum magnus Iohãnicius è prima ętate exceſſerat, & munus obiens, quod ei fuerat mandatũ à parentibus, in conſueta paſcua porcos immittẽs, ille q̃dẽ eos ſignabat figura Crucis, & ipſe cõſuetas ꝓces Deo reddebat: Illi aũt ꝑmanebãt idiuulſi, nullo nec hoĩum, nec beſtiarũ dãno oĩnò affecti, donec veſperè reuerſus ſanctus, eos domũ rurſus ageret.

Parẽtes.

2.Cor. 2.

Pſal. 110
Pro. 1. & 9.

Nota hic vim & efficaciã ſigni S. Crucis.

Cùm aũt ille quidem iã exceſſiſſet ex Ephebis, tunc cùm eſſet & corpore agilis, & adſpectu præ ſe ferret ſpeciẽ hominis non ignaui, habere:ur verò accuratus militum delectus iuſſu eius, qui tunc rerum potiebatur: tunc hic quoque vir admirandus, relatus fuit in numerum excubitorũ. Erat aũt exercitui quidẽ iucũdus ꝓpter moderationẽ: inimicis uerò terribilis ꝓꝑ fortitudinẽ, ut qui eos ſæpè vel ſolo adſpectu in fugã verteret. Cùm ſe ergo ſic gereret, & tãti fieret ab exercitu, apud Deũ adhuc pluris fiebat, quatenus eius ꝓcepta ad vnguẽ obſeruabat. Hoc ergo vidẽs malignus, & cùm aliã uirtutẽ, tum eius cùm Deo familiaritatẽ & coniunctionẽ ei inuideret, in eũ latẽter comparabat inſidias. Quamobrèm cùm aliquandò hominibus cõmunem offudiſſet caliginem, vt non diuinis imaginibus eum, quem par erat, honorem tribuerent, peruenit ẽt uſque ad Iohanniciũ: capitq; & expugnat hunc vi-

In militia viuit religioſe.

Labitur ĩ hæreſim Iconomachorum.

rum præclarum inter exercitatores, & inducit eum ad perniciosam ſectam Iconomachorum. Ab illo autem tempore diuinis imaginibus non modò quē par erat, multi honorem non tribuebant; ſed nec earum quidem auditionem auribus omnino admittebant. Totis verò quinquaginta ſeptem annis, figura à Chriſto ſuſceptæ humanitatis, crimini dabatur & contemptui habebatur ab iis, qui pugnabant aduerſus imagines. Cum quibus fuit adductus, & captus hic quoque vir admirandus, & pauci fuerunt, qui maligni laqueum effugerint. Atq; hæc quidem ſic ſe habebant: & Chriſti figura noſtræ ſimilis, proh dolor, deſpiciebatur, & nihil omninò putabatur.

Hereſis Iconomachorũ durat annos 57.

Poſtquam autem huius ſceleris operatores cum impietate miſerabiliter perierunt, & Romanorum imperium tranſiit ad coniugem eius Irenē, quę res Chriſtianorũ tuebatur & habebat in honore, etiamſi propter metum mariti, non poterat eo ſuperſtite liberè eloqui veram religionem. Cùm ea verò in imperio fuiſſet conſtituta, tunc ipſe quoque Chriſtus, qui propter nos carnem induit, rursùs honorabatur figuris, & exoptatæ ſanctorum imagines, in eccleſiis, in foro, in populo cernebantur. Sed ne ſic quidem multi huius Iconomachorum hæreſis acerbitatem eluérunt ex animis, ſed cùm temporis diuturnitate ad mali habitum perueniſſent, ægrè ferebant ſe ab eo liberari. Quorum vnus erat hic quoq; pręclarus Iohānicius: qui non erat promptus nec velox ad mutationem, neque omni vento conuertebatur aut circumferebatur, ſed morum oſtendens grauitatem, etſi in re non laudabili, permanebat in iis, quę ſibi rectè opinari videbatur, & diuinis imaginibus nullum cultũ tribuebat. Deindè quid fit? Eum venatur egregius agricola, qui nouit terram animi vniuſcuiuſque, & is accipit ſemina fidei orthodoxæ. Quomodò autem.

Mittitur ab Imperatore ad Occidentem cum toto exercitu. Illinc autem reuertēs, tranſiit per quādam partē Olympi, & nutu diuino iter fecit prope quendā ex monachis, qui in eo monte exercebantur. Deindè ille apparens ex ſylua: O fili, inquit, Iohannici, ſi magnũ tibi eſt, inquit, Chriſtianũ eſſe & nominari, cur Chriſti imaginem deſpiciens, efficis ut labor virtutis à te fruſtra ſuſcipiatur? Hæc audiuit vir diuinus, & miratus eſt, quòd ei euidentiſſimè dixiſſet de omnibus. Humi itaque cadens, petiit veniam, quòd ille ignorans fuiſſet ingratus in Dominũ, & affirmauit ſe deinceps Chriſti imaginem & omnium, qui ei placuerunt, honoraturum cum omni propoſito. Ab illo ergo tempore, beatus ille ſatellitis officio fungens in veſtibulo regiæ, recubabat in nudo ſolo, eratq; orationi intentus in ieiunio. Nam etſi conuiuia inibat cum aliis, cibum tamen non ſumebat uſque ad ſatietatem, ſed eatenùs, vt ille quidem non videretur ieiunare: corpus autem ei conſiſteret, & ad pernoctem illam interuiret ſtationem.

Iohannicius reſipiſcit ab errore Iconomachorum.

Humi cubat, orat, ieiunat.

Cùm ille ergò totos ſex annos his vacaret, egreditur gens Burgarorum, Thraciam depopulans. Aduersùs eos autem ducit exercitum, qui tunc erat Imperator Romanorum, magna & valida manu coacta, in quorum numero erat hic quoque pietate planè iuuenis. Magnum itaque prælium fuit inter eos commiſſum, & ex exercitu Romanorum cadit magnus numerus. Quid ergo ille inter viros fortes magnus, & inter exercitatores pietatis maior Iohānicius? Erat tāquàm alius Dauid, alienigenas quidem perrumpens cum multis millibus: plurimos autem liberans ex iis, qui erant eiuſdem generis, adeò vt quidam ex illuſtribus Romanis, machina quidem ex loris contexta caperetur à Bulgaris, is verò ea gladio diſſecta, à manu hoſtili hominem liberauerit. Hæc cùm tunc ipſe adſpexiſſet Imperator, & eius eſſet virtutem admiratus, cupiebat ſcire patriam, & quod eſſet ei nomen. Ille autem præter hæc docuit etiam ordinem militiæ. Imperator verò omnia ſtatim, nè memoria exciderent, ſcribæ iubet mandare ſcriptis, & magnificentia remunerationum, confirmauit defeſſam manum huius egregii militis. Hoc magis incitatus, vnum quendam ex inimicis, qui ſteterat in via anguſta, & multos occidebat ex Romanis, vir ille ſtrenuus, facto in eum impetu, illum priuauit capite, qui multis aliis capita abſtulerat. Sic aduersùs hoſtes qui videntur, præclara facinora, erant ſignum trophæorum, quę erat erecturus contra inimicos, qui non apparent.

Bulgari cadunt exercitum Roman.

Iohānicij ſtrenuitas

Vide autem, quomodò hinc fuit deductus ad ſuſcipiendum contra illos certamen: & iam ad luctādum eſt aggreſſus, & grauis armaturæ mentem, abſtinentia à cibis & oratione pulchrè armauit. Nam cùm à pugna aduersùs eos, qui cernuntur, hoſtes ſe ſenſim & paulatim dimouiſſet, & ſe deincèps collegiſſet, verſabat animo ea, quæ Dei uirtute aduersùs hoſtes fortiter geſſerat, & ſe poſteriori tempore dicebat acerbũ illud damnum accepiſſe, quo Chriſti ſui imago in honore ab eo habebatur, & telis pœnitentiæ ſauciabatur eius animus, & in hũc modum ſecum loquebatur: Oportuit me tali Domino ſeruire, & nõ ſolum aduerſus hos, qui cernuntur, inimicos: ſed etiam armari in eos, qui non cadunt ſub adſpectum. Quod quidem ergo habeo maximè in uotis, nempe dari mihi tempus, in quo poſſim carnem ſubiicere ſpiritui, & ſoli Deo animum adhibere. Hinc ſe dedit totum ſolitæ orationi, & cùm vidiſſet montem, qui ſupereminet à dextera Bithyniæ, qui apud nos vocatur Olympus, concepit animo uitam quietam & amantem ſolitudinis.

Cùm ueniſſet ergò in urbem regiam, & ualere iuſſiſſet ea, quæ ſunt in ipſa, oratoria, & emigrationis poſtremam reddidiſſet adorationem, deſpicit quidem referri in numerum procerum Imperatoris: deſpicit autem maxima adipiſci, & pluris fieri, quàm vulgus. Deſpicit paternā affectionem, poſtponit viſcera matris, & cùm parum congreſſus eſſet cum parentibus, profectus eſt ad iucundam quietem & ſilentium, cùm ſolos uiginti quatuor annos ſe pulchrè geſsiſſet in hac inferiori & mundana militia. In tranſitu uerò cùm acceſsiſſet ad Agaurorum monaſterium, accipitur ab iis, qui illic erant, monachis: & monaſterii Præfecto Patri Gregorio aperit ſuum animum, quòd ſcilicet amet vitam quietam, & quòd velit ſolus ſub Deo viuere, omnē humanam uitæ conſolationem. Ille autem laudat quidem propoſitum: ſed hæc dicebat conuenire iis, quæ verſata ſunt in diuturniori exercitatione, & ad eius habitum quodammodò peruenerunt. Ego uerò tibi conſuluerim, non eā primò vitam eligere, quæ eſt remota ab omni hominũ ſocietate: ſed cum viris piis & monachis te prius coniungere, & diſcere tempus & ordinem orationis. Deindè obedientiā doceri & modeſtiam: & ſic ad uitā accedere anachoreticā, nè ſi ad eā irruperis priuſquam didiceris, cùm te oporteret ferire, feriaris: & cùm ſuperare, ſuperêris miſerabiliter.

Anachoreſis & ſolitudo quibus expetenda.

Hæc cùm ille monita audiuiſſet, illinc quidē receſſit: cùm ueniſſet autem veſpera, hoſpitio excipitur à quodā uiro pio & religioſo, ut qui pulchrè cognoſceret huiuſmodi habitacula, & caueret, nè unquā diuerſaretur in ædibus alicuius, qui eſſet diuerſæ a recta ſententia. Cui cùm animũ aperuiſſet, quòd erat adhuc omninò ignarus literarũ, abducitur ab eo in quoddā propinquũ monaſteriũ, quod uocabatur Ytotelas: & cùm ſ in eo didiciſſet ſolā elemētorũ inſtitutionē, cùm intellexiſſet hoc monaſteriũ eſſe tumultu plenũ, aſcēdit ad aliud monaſteriũ, quod dicitur Antidii: & cùm illius Pręfecto ſuũ declaraſſet propoſitũ, docet ab eo, cuiuſmodi

Diſcit prima elemēta Iohannicius.

fit

ſit palęſtra in diuinis certaminibus, deprimere ſcilicet cogitationes, & oēm altitudinē, quæ extollitur aduersùs Dei cognitionem Cùm duos autē annos in eo perſeueraſſet, & Dei patris Dauid hymnorum triginta pſalmos didiciſſet, & oſtendiſſet ſatis validas eſſe eorum anſas aduersùs omnem inſultum aduerſarij, paulopòſt inceſſit eum deſiderium tranſeundi ad montem, qui ſupereminebat. Totos ergò ſeptem dies vacans orationi, petebat vt ſibi appareret certus dux viæ, quam deſiderabat. Septimo autem die, audit hic nouus noſter Moſes vocem deſuper iubentem, vt parum accedat ad montē, & aſſequatur id qđ deſiderat.

Audit vocē diuinitùs lapſam.

Cùm ergò ille hanc audiuiſſet, acceſſit ad montē, & quemnam locum inueniret aptum ad ſuam habitationem, vndiquè circumſpiciebat. Aſcendens ergò in montem, incidit in duos monachos, quibus tunicæ quidem erant confectæ ex pilis, victus autem erat ex herbis, quæ illic naſcebantur, & tantus, vt ſolùm poſſent viuere, & vt tanquàm angeli in terra viuerent cū corpore. Eis ergò communicauit ea, quæ animo verſabat & meditabatur. Illi autem poſtquàm preces ſolitas Deo pro eo obtuliſſent, ſigillatim narrarūt de omnibus, quæ interrogabat, adijcientes ꝙ poſt quinquageſimum annum exercitationis, & circa ipſum finem vitæ, ei inferetur tentatio: eſſe autem inuidos & malignos eos, qui eā ſunt illaturi. Sed illis quidem labor in caput eorum conuertetur Tu autem, dicebant, nihil graue patieris, quod etiam poſteà deductum eſt ad effectum, quomodò etiam ſuo tēpore declarabit oratio. Sed cum hęc prædixiſſent, & tunicam (eam lebetonarium vocat lingua illius regionis: eſt autem ex pilis contexta) ei tradidiſſent, receſſerūt: hoc aduersùs omnes inſidias & inſultus fuit ei arma inexpugnabilia & fortiſſima, vt ille narrauit poſteà. Deindè cùm illinc emigraſſet in montem, qui vocatur * Cichalix, degebat ſub dio & abſque vllo tabernaculo.

Duo monachi egregij.

Iohannicius viuit ſub dio.

Cùm Gregorius autem, de quo priùs diximus, ſancto rude excitaſſet habitaculum, vt eſſet ei parum tegumentum ab imbribus & niuibus, ſe in eo incluſit. Sed quoniam multi illuc accedebant, eum conuenire cupiētes, & illi gratum & familiare ſilentium interrumpentes, illic diſcedens in quendam vicum Helleſponti, in quodam monte nemoroſo & aditu difficili ſe collocat: in quo cùm foramē quoddam anguſtum & profundum ſub terra fodiſſet, in eo manebat, nuſquàm progrediens, non habens coruum cibi ſuppeditatorem, ſicut Elias: ſed cuidam caprarum paſtori hoc committens, vt ille viciſſim ab eo maiora acciperet. A quo quidem paſtore ipſe ſingulis menſibus panem & aquam tanquàm quoddam planè nouum accipiebat epulū. Tres totos annos ſilentio in eo tranſigens, precationis quidem curam gerebat & hymnorū ad Deum noctù & interdiù: Erat autem hoc eius opus, deliciæque & conſolatio: Hæc verba in ore habebat veluti quoddam condimentum, quæ aſſiduè ab ipſo canebantur: Spes mea Deus, refugium meum Chriſtus, protectio mea ſpiritus ſanctus. Quocircà licet videre multos hoc pulchrum dictum ab illo acceptū, in ore ferre perpetuò.

Degit in ſpecu.

3. Reg. 17

Mira eius abſtinentia.

Cùm ſic ergò ſe haberet, & extolleretur talibus cordia aſcenſionibus, voluiſſet autem aliquandò venire in quandam domum oratoriam ex iis, quæ illic erāt, in qua multi erant congregati ex prædijs, quæ erant circumcircà, accidit vt cōueniret etiam quidam ex eius commilitonibus, qui cùm hunc magnum vidiſſet inter exercitatores, & ipſum non ampliùs eſſe exiſtimaſſet, ſtatim eſt recordatus veteris illius ſui familiaris & amici Iohannicij, illius vultus effigiem & ſtaturæ magnitudinem reputans, etiamſi lōga illa inedia, & volūtaria in lacu incluſio, multa deſtruxiſſet ex iis, quibus poterat cognoſci. Stabat ergò, illū perfectiùs memoria repetens: is autem ei magis magiſq; ille eſſe videbatur. Poſtquàm verò in eum oculis curioſiùs coniectis, re vera cognouit hunc illum eſſe amicorū & familiarium amiciſſimum Iohannicium, eius ſtatim collum circundans ardenter cōplectebatur: apertè oſtendebat, ſe pendere ab illius anima, ei lachrymę diſtillabant præ gaudio, & in memoriam reuocabat veterem conſuetudinem. Deindè ille quidem excurrit, reliquis ſociis rem volens ſignificare: Iohānicius autem volens magis latere, perua ſit in montes Contutiæ, in quibus degebant feræ, ſeorsùm cum Deo congrediens.

Fugit ad alias latebras, nolens agnoſci.

Cùm tunc autem fortè fortuna veniſſet in ædē oratoriam, incidit in virum quendam & mulierem, qui conuenerant vt feſtum patrium peragerēt. Qui cùm ſanctum vidiſſent, in primo occurſu, illo inſolito & terribili eius ſpectaculo obſtupefacti, ne potuerunt quidem interrogare quiſnam eſſet, nec omninò cum eo cōferre ſermonem. Erat enim vir ſatis quidem iuſtæ magnitudinis: pannis autem obſitus, & nudis incedens pedibus, & totus capillatus, & coma nitrādum in modum promiſſa. Illi ergò cùm ſanctum vidiſſent ſic affectum, affecti ſunt timore. Ille autem placida & miti voce iuſſit eos eſſe bono animo, & ab illo timore recreauit. Deindè eos rogauit, quænam eſſet via, quæ rectà ferret. Illi verò dixerunt ante fluuium fluere, qui non erat tranſitu facilis, & tunc maximè, cùm tam multi imbres ad eum affluxiſſent. Tunc enim acciderat, vt vehemēter plueret, & ideò reſtagnaret fluuius. Ille autem cùm circa mediam noctem ſurrexiſſet, (O pedes ſpecioſos, ò ingreſſum illum admirabilem) aquam aſcendit, nec fuit madefactus, & tranſmiſit in continentem, quæ erat ex aduerſo.

Nota S. viri cultū externū.

Tranſit flumen, nihil madefactus.

Illinc autem venit in templum magiſtro Chriſto dilecti diſcipuli, quod erat Epheſi: ei autem ſtatim ſua ſponte apertæ ſunt portæ illius tēpli. Ille verò ingreſſus, cùm Domino ſuas preces reddidiſſet, rursùs egreditur: & cùm eſſet egreſſus, protinus clauduntur portæ, & rursùs conuertitur in Conturiam, & conuenit quaſdam monachas, matrem, inquam, cum filia. Quarum filia quidem iam erat defeſſa libidine: mater autem ſtudebat admonitionibus motus eius carnis comprimere. Cùm in eas incidiſſet ſanctus, & ꝓpter puellæ vitium eſſet animo perturbatus, puella ad ſe vocata, iubet eam manum ſuam collo illius imponere. Quod quidem cùm factum fuiſſet vt iuſſerat, rogauit vt puella quidem liberaretur a malo, quod eam vexabat: in ſe autem graue illud malum recideret. Atq; illa quidem liberata à bello carnis, ordini monachorū ſe, vt prius, reſtituit: In ſanctum autē graue illud bellum excitabatur. Cùm autem intelligeret turpes cogitationes eum ad facta non honeſta impellere, inuenit draconem quendam ex ſerpentibus in quadam, quę illic erat, ſpelunca, & ſeipſum ſtatim præbet ab eo exedendum, vel per vim cogens inuitum eius corpus tangere. Malebat enim mori, quàm animi ſui nobilitatē voluntati carnis eſſe mancipatam. Atque ille quidem ſe præbuit draconi: malæ autem cogitationes, quæ ſunt ſemina draconis, qui cadit in intelligentiā, protinus receſſerunt: & ſi qua voluntas carnis ei exhibebat moleſtiam, ea quodammodò tota flacceſcebat & morte afficiebatur. Simul autem morte quoque affectū fuit ſtatim ipſum animal: & exhinc aduersus omne genus feras, tam quæ ſub adſpectum cadunt, quàm quæ non cadunt, data eſt poteſtas decertatori.

Notat res miras.

Liberat monachā à carnis tentationibus, et eas in ſe recipit.

Nouum genus domanda libidinis.

Aliquandò enim ille quidem Dauidis pſalmos dicebat memoriter: mouebatur autem quidam aceruus lapidum, & ſancti ad ſe attrahebat oculos. Cùm ergò quendam maximum ſerpētem puniceí coloris ex eo

vidiſſet

vidiſſet apparentem, & quam in manu habebat, virga eum percuſſiſſet, eum nihil ſpirãtem reddidit, & morte affecit. Deindè rurſus quoquè tempore hyberno ille quidem ſubterraneam quandam & obſcuram ſubit ſpeluncam: In ea autem habitabat draco, vt qui ſpelunca vteretur pro cauerna. Lucebant verò draconis oculi, & videbatur beatus pater ignẽ intueri. Neque enim priuſquàm eſſet expertus, putaſſet vnquàm draconem ineſſe in ſpelunca. Cùm ergò viſum ſibi eſſet ignem in ſpelunca accẽdere, ligna collegit, & draconis oculis impoſuit, ea volens accendere propter tempus hybernum. Cùm is autem excuſſiſſet ea, quæ fuerant impoſita, intelligens pater eſſe beſtiam, non fuit ignauo nec abiecto animo, nec vllo timore eſt affectus, ſed paululùm declinans ad dexteram ſpeluncæ, nullum malum paſſus, verſabatur ſimul cum * dæmone.

*for. * dracone.*

Agebatur verò iam duodecimus annus, ex quo morabatur in ſolitudine homo Dei: venit autem ad eum à ſuperis prædictio, vt illinc quidem migraret, habitaret autem in monaſterio, quod vocatur Eriſte, & habitum indueret monaſticum. Nam cùm tãta eſſet virtute, nõdùm veſtem induerat monaſticam: ſed adhuc magnorum monaſtici habitus certaminum erant ea, quæ dicta ſunt præexercitationes. Venit itaque æſtate ad prędictum monaſterium, & Stephano Præfecto monachorum, qui in eo erant, aperit reuelationem. Ille autem poſtridiè nihil cũctatus, ſolitas fundit preces, & ſacras dicit orationes, & eum veſte induit monaſtica. Tali ergò habitu monaſtico indutus, qui erat monachus vel ante habitum, aut etiam ſupra monachos, & à certaminibus ſe parabat ad certamina, & à laboribus procedebat ad labores, ſe includit in loco, qui vocatur Critama, & ſe ligat catena, quæ erat longa ſex vlnas.

Induit habitum monaſticum cũ ſolitis precibus.

Iam autem erat tertius annus, ex quo in eo degebat, & cùm ei viſum eſſet ire ad Chelidonem, vt conueniret virum quendam virtute inſignem, (erat autem is magnus Georgius) veniſſet autem ad fluuium Goram, incidit in draconem, qui cohibebat aquę fluẽtum, & tranſitum ei interrumpebat. Et eum quidem precatione & ſigno Crucis mortuum ſtatim tradit aquis. Tres autem annos cum magno verſatus Georgio, cùm ab eo totum didiciſſet Pſalterium, abiit rurſùs ad paſtorẽ Antidii, cum Pachomio diſcipulo. Et cùm illinc rurſùs veniſſet in monaſterium Agaurorum, aſcendit cum aliis monachis in montem propè ſitum, vt eſſent ſpectatores domus, quæ in eo ædificabatur. Conſtruebatur enim in eo monte quoddã habitaculum iis, qui erant in monaſterio, quod & volẽtibus maiorem conciliabat quietem & ſilentium, & perfectiorem cum Deo cõiunctionem. Cùm ergò veniſſent in montem, hircus inſignis magnitudine, alicundè è grege apparuit. Itaque qui cum hoc beato patre erant monachi, cùm vidiſſent hircum, & eos inuaſiſſent humanæ quædam cogitationes, animo verſabant, quonam modo eum caperent, & vt illius pellem in vtrem tranſmutarent, maximi faciebãt. Cùm in eo ergò inhabitante ſpiritu cognouiſſet pater ea, quæ erant in mente monachorũ, vnum ex iis, cui nomen erat Sabas, ad ſe vocans, iubet hircum ad ſe adducere. Illo verò interrogante, ſi in fugam fuerit conuerſus, quomodò eum compræhẽderet: Vade ſolùm, ò frater, inquit ille magnus: ille autem lubens veniet, & te ſequetur. Cõuerſus verò ad alios monachos, rogauit an hirci pellis eſſet apta ad vtrem componendum. Illi autem: Maximè, inquiunt: & antequàm hoc diceres, nos id cogitabamus. Interim autem ductus fuit hircus a monacho Saba, & pater vel in verbis oſtẽdens benignitatem, tranſmittit rurſùs pecudẽ ad ſua paſcua, non ſolùm hinc commiſerationem, ſed etiam amputationem docens ſuarum voluntatum.

Signo crucis & precibus interficit draconem.

In hoc autem monte verſans, iis etiam, qui genere attinebant ad Imperatorem, (Nicephorus verò tunc Romanum adminiſtrabat imperium) prædicit eius mortem paulopòſt eſſe venturam. Nono ergò anno eius imperii erumpentes Hunni, Thraciam populabãtur. Satis autem magno coacto exercitu, Imperator quidem eos priùs vicit: Poſt hæc verò, coactis copiis, Hunni vexauere Romanos. Quo tempore ipſe quoq; Imperator ſauciatus, cum imperio ipſe quoquè finit vitam: ſceptrorum autem & imperii hæredem filium relinquit Stauracium. Cùm eſſet ergò Stauracius in Imperio conſtitutus, ij, quibus de morte Imperatoris Nicephori ab admirabili Iohannicio priùs fuerat ſignificatum, paulopòſt quàm Imperator deceſſerat, recordati eorum, quæ prædicta fuerant, acceſſerunt rurſus ad hunc magnum patrem, & rogarunt de filio eius Stauracio, an ſit longo tempore victurus in imperio. Ille autem prædixit rurſus quoquè celerem fore mutationem, &, vt aiunt, rem eſſe in acie nouaculæ. Breue tempus interceſſit, & imperio tranſlato ad Michaelem generum, euenerunt ea, quæ prædicta fuerant. Hic autem Michael antequàm perueniret ad imperium, dignitatem habebat procuratoris palatij. Nõ multo itaque poſt tempore Hunni rurſus in Thraciã faciebant incurſiones. Itaque Imperator erat valdè ſolicitus, quonam modo & eos graui inuaderet exercitu, & quemadmodùm eos malè haberet. Interim autem ille quidem Leonem Armenium præfecit oriẽti: Leo verò, qui iamdiu maximo amore tenebatur imperij, hoc ſolum animo verſabat, quomodò eo potiretur: & quicquid non ad id tendebat, id paruum exiſtimabat & non magni momenti.

Nicephorus Imperator ab Hunnis occiditur.

Michael obtinet imperium.

Cùm ergò rurſus bellum exortum eſſet aduerſus Hunoos, & nec primò quidem cum eis cõflixiſſet Armenius, ſua ſpõte tergis datis, Romanos affecit dedecore: vt ſimul quidem & Michaeli maculam inureret, & eum graui afficeret animi ægritudine. Cùm ergò Leo hoc conſilium cepiſſet, & id feciſſet, fraudeq; & ſimulatione conciliaſſet animos militum, perſuaſit vt eum ſolum ſpectarent, & in eo ſolo ſpem ſalutis collocarent, vt qui imprudentius & inconſideratius in his rebus ſe gererent, & bonis, quæ habebant in manibus, ſtultè præferrent ea, quę expectabantur. Leo ergò cùm induiſſet perſonam beneuolentiæ in Imperatorem, ſimulabat ſe eum maximi facere & colere. Poſt illam autem cladem ab ipſo de induſtria & voluntariè conceptam, cùm reuerſus eſſet Michael Byzantium, illo tempore proferens, quod iamdiu parturierat, & qui intus erat, Leonem aperiens, iis relictis, qui Romanorum agros populabantur, quàm maxima potuit celeritate armatur aduerſus ſuos, & ab iis, qui aderãt, renunciatur Imperator, & ad omnium clariſſimam peruenit ciuitatem. Michael verò vel inuitus ei cedit imperio, cùm iureiurãdo ab eo accepto ſibi prius cauiſſet, & fide dignis, vt putabat, promiſſis ſe muniiſſet, quòd ei cum vxore & liberis permitteret agere vitam priuatam.

Leo Armen' fraude occupat imperium.

Ille autem cùm primum aſcendit ad imperium, veluti omnium oblitus, & nihil curans eorum, quę Deo teſte iurauerat, primum quidem Michaelẽ & eius coniugem condemnat exilio: paulopoſt verò, habitu monachorum vel inuitos induit. Non eouſquè autem cõſtitit: ſed etiam paucis poſt diebus eos à ſe inuicem ſeparauit, nec eos ſimul habitare ſiuit in regione, ſed illum quidem in vnum locum, hanc verò in alium relegauit. Vide autem, quò procedat improbitas poteſtatem conſecuta: ſtatim enim qui & nomine & moribus erat bellua, in ipſum, proh dolor, Chriſtum & e-

Perfidia eius ĩ Michaelem, &c.

ius

Perſequitur crudeliter eos, qui noluñt eſſe Iconomachi. Theodotus Meliſſenus Iconomachꝰ, fit ab eo Epiſcopus Conſtantinop.

ius imaginem rabie exagitatur, multis afficit ſuppliciis veræ pietatis adoratores, ab iis, quæ habebant, alienans & exterminãs, ꝙ non Chriſti & eius ſanctorum imaginem cum ipſo conculcare in animum induxiſſent. Quamobrèm Nicephorum qnoqnè ſanctiſſimum Patriarcham, ſi non à ſacerdotali deponeret rectione, graue eſſe putabat, & ſua amentia indignũ & importunitate. Propterea ergò tum à ſede dimouet, qui verè erat diguus qui regeret, qnoniam nec luci quidem conueniebant tenebræ. Theodoto autẽ ex Natolia, cui erat cognomen Meliſſenus, vt qui eſſet eiuſdem ſententiæ & moribus ſimilis, introducto, replet Eccleſiam magna abominatione.

Illo autem tempore cùm per montes Pruſenſium magnus hic pater ſe exerceret, Gurias qnidam, qui ipſe quoquè erat vnus ex iis, qui vitam ſuſceperãt aoachoreticam, & videbatur præſtare alijs in monachorum certaminibus, & ſummus exercitator & amator virtutis ab omnibus exiſtimabatur & nominabatur, & cùm quis dixiſſet Guriam, adiicicbat etiam exercitatorem, vtpotè ꝙ hinc magìs agnoſceretur, quàm ex nomine proprio. Is cùm videret ſe longè abeſſe à vera virtute Iohannicij, & venerandam illam exercitatoris appellationem ad eum tranſire, ei diſſecabatur & laniabatur animus inuidia. Dum aotem inuidiam parturiret, cædem peperit. Quomodò autem, declarabit oratio. Ea enim verſans in animo, & quærẽs ad effectum deducere id, quod meditabatur, cũ ſancto de induſtria ſtudet vitam agere, cùm magnus Iohannicins propter maximam animi ſimplicitatem, Guriam ſupinis, vt dicitur, manibus accepiſſet & foueret. Ille autem in principio quidem magnam ſimulat pietatem, & erat virtutis hiſtrio præſtantiſſimus.

En quid parturit inuidia.

Cùm non aliò autem ſpectaret, quàm vt latenter inuidię gratificaretur, ſub ſpecie prnpinandi, ſancto venenum porrigit, cùm ipſe priùs bibiſſet longè acerbius inuidiæ & malitiæ. Inſidioſum autem ſic epotum poculum, ſanctum multis affecit doloribus: ſed qui per eum colebatur Dominus, non paſſus eſt eum diù vexari, nè nimis gloriaretur vitium aduersùs virtutem. Sed in ſomnis miſſo ꝓclaro inter martyres Euſtathio, ei donat priorem habitum & ſanitatem. Ille autẽ in honorem eius, quod ſic factum fuerat admirabiliter & præter opinionem, ædem oratoriã extruxit & monaſterium: quod quidem extat vſque in hodiernum diem. Neque enim ad liberationem ſolùm à doloribus fuit ille dulcis ſomnus, & lætus ille aduentus martyris, ſed ad maiorum miraculorum ſimul & rerum principium & fundamentum.

Aliquaudò enim in quadam nocte ille quidem volebat neceſſariò dare corpus quieti, vt ſe recrearet, promptiorique & alacriori animo rursùs labores aggrederetur.

Viſio S. Iohánicij.

In quodam autem loco, qui illic vergebat ad Orientem, non in ſomnis, ſed re vera videt aquam emitti copioſam & perſpicuam, & multas cæcas pecudes illic ſtare, & ex ea bibere. Et ille quidem deſiderauit ſcire, quidnam ſibi vellet viſio. hoc verò ſolùm reſciuit, ab iis, qni in ea regione habitabant, ꝙ in eo loco priùs ædificatum fuerat templum Dei genitricis. Cùm itaq; veniſſet ad locũ, qui ſibi apparuerat, aquæ quidem fontem non ionenit: cùm eum autem vidiſſet benè eſſe ſitum & pulchrum, & alioquì aptum ad Domini domum ædificandum, in eo pulchrum templum excitat, & cõſtruit monaſteriũ, cùm non pauci illic ſe totondiſſent, & ad certamẽ ſpiritale ſe prompto & alacri animo præparaſſent, & ab illo erudirentur ad virtutem.

Conſtruit templum & monaſterium.

Sanctũ ergò non fefellit viſio. Non enim oſtendit id, qnod factum fuerat, ſed id quod erat futurum. Nam ꝙ in loco quidem, qoi apparuerat, fuerit habitaculum matris Dñi noſtri, teſtabãtur multi, qui ipſis hoc viderant oculis. Oues autem & aqua ſcaturiens, illæ quidem ſignificabant ſanctos, qui templo aſſidebant: hæc autem ſuauiſſimum illud fluentum eius doctrinæ. Quòd eæ verò eſſent orbatæ oculis, id oſtendebat animæ eorum cæcitatem.

Interim autem dum Dei excitabatur habitaculũ, erupit quidẽ pluuia: ſerpentes aũt emiſſi è terra, morſibus prohibebant eos, qui in illo laborabant. Sed ille quidem ſtatim manus tollit ad cælum, Deũ rogans: nubium autem craſſitudo mutata eſt in ſummam ſerenitatem, & qui operi erant intenti, manebant illæſi à nocumento morſuum.

Præclara miracula edit.

Quo qnidem tempore, ſancto quoquè pro viribus ferente iis, qui ædificabant, & ad tollendum lapidem manum porrigente, vipera emerſit è lapide, & manum appræhendens, ab ea diù pependit, & immiſit ei totam veneni acerbitatẽ. Sed nobis apparuit alter Paulus, etiamsì non primus chori Apoſtolorum, ſed eorundem, quibus ille, donorum poteſtate præditus. *Act. 28* Nam ille quidem manum concutit: acerba verò illa vipera humi cadit, & erat ei manus illæſa, adeò vt non appareret, an fuiſſet omninò percuſſus. Sed non eouſquè conſtitit vehemens eius contentio & ſtudium, in ædificãdis ædibus oratorijs, ſed etiam opẽ tulit iis, qui ædificabant, & poſt ædificationem cõſeruabat omninò ſuis precibus illæſas ędes quas ædificauerat, habens perpetuò oculos ad Dominum, qui eſt eorum, qui ipſum timent, vires & firmamentum, euellens quidem è laqueo pedes eorũ, non tradens autem in manus eorum qui affligunt, neq; dedecore afficiens eos, qui ſuſtinebant: quomodò licet videre in eo, quod eſt nobis propoſitum ad narrandum. *Pſal. 24.*

Inter orãdum corpus eiꝰ ſurſum attollitur.

Ipſum enim eduxit in tantam latitudinem ab afflictione, & ità leuauit grauitate corporis, vt quodã tempore ſuę orationis, in ſancto templo mentẽ ſuam omninò intendens ad ſublimiorem contemplationẽ, ſublimis cerneretur & elatus, & ne terram quidẽ omninò tangens, tanquàm qui ad ſupernam vocaretur conuerſationem, quam ille deſiderabat.

Quidam enim Euſtratius nomine, qui eandem vitam quam beatus exercebat, magno in eum erat zelo affectus, & incitabatur ad eius imitationem: & maximi faciebat videre ea, quę fiebant à ſancto. Eum ergò aliquandò ſecutus cùm eſſet, preces conſuetas Domino redditurus, cùm ſe, vt potuit, abſcondiſſet, nè ab illo videretur, & ibi permanſiſſet toto tempore precationis, ſtupuit quidem, ꝙ adeò ardenter & vehementer eſſet intentus orationi: ſtupuit autem etiam, ꝙ res diuina in eum oſtenderetur: & ꝙ non ſolùm ſpiritu, ſed etiam corpore ſublimis ab eo cerneretur, & aſſurgens à rebus terreſtribus. Hoc ergò cùm cognouiſſet ille beatus, tantum abfuit, vt eum propterea laudauerit, vt eum etiam curioſum aliquid feciſſe ſit ſuſpicatus, & grauiter increpauerit, dicens: Non habitabit iuxta te malignus. *Pſal. 5.* Ità ſtudebat ſeorsùm inuocare Dominum. Quænam autem fuerint deinceps præclarè ab eo geſta, ad ea iam tranſit oratio.

Mulier quædam cùm eam in orbem multi circundediſſent & inuaſiſſent demones, & eam ad turpia irritarent deſideria, cùm neſciret qnanam ratione vitaret periculum, confugit ad Iohãnicium, qui erat prõptus ac paratus ad eam defendendam: & ei enunciat dæmonũ inſidias, & eo vtitur adiutore contra aduerſarios. Ille autẽ precatus eſt Dñm, nè mulier ampliùs vexaretur à dæmonibus: bellum verò in ſe conuerteretur, & illa liberaretur ab animi perturbatione. Confidebat enim ſe poſſe eorum ſuſtinere impetum, cùm haberet manus doctas ad bellum, & ad arcum æneũ cõpoſita brachia. Ille ergò ſtatim quidem precibus tã quàm telis dæmones confixit, cùm nec primum quidẽ eius impetum ſuſtinuiſſent. Mulier aũt fuit liberata ab

Magna vis precũ eius cõtra dæmones.

ta ab animi perturbatione,& domû reuerſa, Deo vniuerſorum & eius ſeruo Iohânicio acceptam aſcribebat ſalutem.

Quid ergò, qui oîa audent, improbi & malitioſi dęmones? Nô ſatis duxerût ſe fuiſſe ſemel affectos ignominia, nec eis ſuffecit ſemel fuiſſe victos: ſed miſſis inſidiis, quæ ſtructæ fuerant in fœminam, ſanctum aggrediuntur, & quæ aduersùs illam fabricâtur, ea per turpes cogitationes ei contrà inferre conabâtur. Quibus cùm is ab initio dominari, nô ſeruire, didiciſſet, vt qui eſſet vndiquè munitus armatura iuuenilû certaminum, eos rursùs vincit, & eorum machinas ad nihilum redigit. Non hic autem ſolùm, neque propter ea, quæ priùs diximus, decertat aduersùs malignum genus dæmonum: ſed etiam puerum, qui aliquandò ab iis intempeſta nocte in montibus nemoroſis & inuiis deducebatur & trahebatur, & iamiam erat ab eis è præcipitio detorbandus, apparens Sanctus (erat enim, ſi vel ſolùm eis apparuiſſet, terribilis) liberauit ab inſidiis, & deduxit in viam rectam.

Nota rẽ miram.

Cùm ergò ſic perageret exercitationem, & inimicos, qui intelligentia apprehenduntur, facilimè proſterneret, erat in ore omnium, alio quidem narrante eius, quæ in exercitatione verſabatur, vitam laborioſam: alio autem ſimplicitatem, & in ſermonibus ſoliditatem, & magnam vtilitatem: in exercitatione verò grauitatem & conſtantiam: aliis autem enunciantibus eam, quam in dæmones habebat poteſtatẽ. Ille enim & verbis multa efficiebat, & valebat precibus. Cùm ergò hæc ſe ſic haberent, & tam multa de eo dicerentur, multos habebat illuc accedentes & interrumpentes exercitationem. Deus enim eû poſuerat ad acquiſitionem ſalutis, vt magnus dicit Apoſtolus, vt qui in ipſo viueret, vigilaret & dormiret. Quamobrem aliquandò quidem liberabat accolas à nocumento ſerpentum & ferarum, eas interimens & de medio tollens, partim quidem virga ſua, partim autẽ ſigno Crucis: aliquandò verò à dęmonum inſidiis & tyrannide liberabat eos, qui in eos incidebant, vt qui à Deo accepiſſet concurrentem cum voluntate potentiam. Cùm ergò didiciſſet, ꝙ quæ eſt in ſolitudinibus moleſtia, parùm aut nihil differt ab vrbium tumultibus, diligẽter, conuenienter Domino, bonum perſequens, rursùs migrat in montẽ Trichalicis, ardentiùs & fortiùs adhuc ſeipſum recreans, & ipſe ſeipſo quodammodò effectus magis ſtrenuus ad certamina ſpiritalia.

1. Thes. 5.

Signo crucis interficit ſerpentes & feras.

Nemo aût hæc audiẽs de magno iter exercitatores, inaniter cogitet, ꝙ non eſt veriſimile eũ vbiquè adeò refulſiſſe, qui animo præceperat in ſanctas imagines impietatem, & eas aliquo tempore noluerat honorare. Si quis hoc admiratus fuerit tanquàm incredibile & contra opinionem, is quoquè prodigioſa exiſtimauerit, quæ facta ſunt à piſcatoribus orbis terræ. & præceteris à Paulo, qui priùs fuit perſecutor Eccleſiæ. Ad gratiam autem videbitur etiam dictum eſſe à Dño illud, Qui credit in me, opera quæ ego facio, ille quoquè faciet. Vbi autem pones illud quoquè: Si habetis fidem, ſicut granum ſinapis, dicetis huic mõti: Trãſi, & tranſibit? Si hæc ergò ſunt euidens & certa veritas: ea etiam, quæ ſunt omninò facta ab hoc viro admirabili, ſunt aliena à mendacio. Sed enim redeamus, vndè digreſſi ſumus.

Acto. 9.

Iohan. 14

Mat. 17

Cùm fuiſſet in hoc monte Trichalicis, non extẽdit tabernaculum, non fixit tugurium, ſed ſub dio & ſine domo vitam agere conſtituit, vt qui magnifico tecto vteretur cęlo. Sed ne ſic quidem viuens latuit, ſed Euſtratius quidam ex monaſterio Agaurorum, eius amore captus, cùm non poſſet manere in regione, (eû enim cogebat amor ille diuinus, & ꝙ valdè eum inflãmaret ſtudium ſanctarû imaginum) cùm ad eû acceſſiſſet, & nihil ampliùs expectaſſet, ꝗ̃ conſuetam precationem, ſtatim eſt ſciſcitatus, an diu duraturum eſſet imperium Leonis. Ille aût videns eum magna animi affectione commotum, ꝙ pro diuinis imaginibus maximû caperet dolorem, (in eas enim erat impius hic Leo, vt ſi quis alius) & ideò properaſſe ad interrogationem, non ſubſtitit, neq; reſponſionem eſt meditatus, ſed vt qui ſpiritus profunda ſcrutaretur, & haud ita diù abhinc futuram præſignificauit eius euerſionem, & prædixit futura. Nã non multò poſt eo de medio ſublato, Michael arripuit imperium: qui non auxit quidem perſecutionem aduersùs Chriſtianos: ſiuit autem Eccleſiam eſſe ſub hæreticis, vt qui neq; Iconomachorum hæreſi omninò acceſſerit, ſed in eius zelum effectus ſit mollior, vt etiam multis videretur benignus: neq; vllum Orthodoxum dogma prior inceperit, adeò vt contingeret neq; ipſum à vitio abſtinere, neq; ſalutẽ defendere: ſed malitioſè potiùs hæreſim quidem ſiuit creſcere, fidem aût Orthodoxam minui & diffluere. Et hoc quidem ità ſe habebat.

Vixit ſub dio.

Leo Armenius tollitur e medio.

Michael Balbus Imperat.

Poſtquàm autem Leo fuit interfectus, venit rursùs cum quodam alio Euſtratius, diuino huic viro renûcians euentum eorum, quæ ipſe prædixerat. Contritum eſt autem ab eis aliquantum temporis in ſermone. Quidam verò Elias nomine, qui exercebatur non procùl à ſancto, ipſum magnum Iohânicium excepit conuiuio, & eos qui venerant ſimul cû Euſtratio. Diuinus autem Iohannicius huius vitæ accuſans vanitatem, & verbis oſtendens, quàm eſſet inſtabilis & infida, communiter iubebat, vt ſe procùl remouerent ab vrbibus & vicis. Eliæ autem dicebat hoc magis côuenire, quàm aliis. Is verò: De hoc, inquit, ò pater Iohannici, eſto bono animo: vt maiorem autẽ huius rei fidem faceret, dicebat, ꝙ in totis annis præcedentibus fuiſſet ſolitarius, & ſe remouiſſet ab hominum congreſſione. Vnus itaq; & alter dies præterierat, ex quo hæc dicta fuerant. Ille verò monachus Elias ad eû accedens, poſtulabat eius preces, vt propter morbum, qui eum inuaſerat, iret ad quoddam prædium, quod emittebat aquas calidas. Cùm autem ille quidẽ nollet, hic verò inſtaret: & poſtremò ad imbecillitatẽ fratris ſe demittens ſanctus eum emiſiſſet, vix potuit ad aquas calidas accedere. Cùm eum autem liquiſſet animus, & ab iis qui illic erant ſublatus, in quadam cella, quæ erat ad montem, fuiſſet locatus, circa mediã noctem exceſſit ex hac vita, prioribus bonis ſuæ exercitationis hanc ſolam habens gratiam, quòd in hac extrema cogitatione ductus eſſet pœnitentia, ꝙ omninò ceſſiſſet curationi corporis. Sed nobis reuertendum eſt ad magnum Iohannicium.

Elias monach⁹ excedit e vita.

Hic vir diuinus ſolebat obire cum virga, etsi ſermone potiùs, quàm virga, opùs haberet aduersùs ſuum gregẽ. Cùm is ergò aliquandò tranſiret per loca quędam tranſitu difficilia, accidiſſet autẽ, vt ea illi è manu excideret, angebatur animo, ꝙ virga periiſſet, nec eius inueniendæ vllam inueniebat rationem. Deindè cùm in ea quęrenda deſpondiſſet animum, flexis genibus conſuetas preces reddebat Domino. Illa autẽ rursùs venit per aerem, & in ſancti manum fuit impoſita: & ille quidem ſtatim per quoddam arbuſtum antrû ſubiit, vt qui ſibi quoddam gratum arripuiſſet habitaculum. Id autem erat breue admodùm, & habitabatur à dæmonibus: qui poſtquàm viderunt ſanctû virtute quadã, quæ ſub adſpectum non cadebat, roboratum, &, vt dicit Paulus, in die malo, thorace iuſtitiæ & fidei clypeo gloriantẽ, fuerunt ira omninò accẽſi, & ab ipſo aliquid paſſi, ei quoquè par pari referunt. Cùm verò obſcuris omnibus inſultibus fuiſſent propulſati, eo valdè munito precibus, tandèm miſſis aduersùs animam machinationibus, apertè aggrediebãtur,

Ephes. 6.

Vide dæmonû ineptam procacitatẽ.

tur, irridebant, vociferabantur, pulſabant, fugiebant, expectantes fore, vt ei afferrent terrorem: rugiebant, in faciè inuadebant, mouere videbantur ſpeluncam. Cum aũt ille nihil oſtendiſſet, qđ eſſet puſilli & abiecti animi: illi verò moto oĩ rudente ſuę calliditatis & malitiæ, poſtremò oẽm ſpem abiecifſent aduersùs tãti viri virtutem & conſtantiam, miſerabiliter victi & in fugam conuerſi: Quid nobis & tibi? Veniſti ad nos torquendos ante tempus? ij quoquè ad ipſum clamabant, quomodò etiam meo Ieſu ij, qui aduentum illius non ſuſtinebãt. Cùm aũt ſpeluncam vel inuiti reliquiſſent, non poterant inuenire aliam quam habitarent. Vbiquè enim adeſſe ſanctum viſione appręhẽdebant, perſequentẽ & fugantem, & eos increpantem, tanq̃ feras aliquas arũdinis. Sic ſine iniquitate currẽs dirigebatur, & excitatus ad occurrẽdum inimicis, inueniebat Deum præuenientẽ, ipſum quidem circundantem miſericordia, malos aũt malè perdentem. Et à quanta quidẽ turba & moleſtia, dæmonũ fuga liberauerit eos, qui erant in monte, in quo habitare, vt dicit Pſalmographus, ipſi Deo complacuit, illis ſcribendum & beneficiũ literis mandandum relinquamus. Nos aũt conuertamur ad ea, quæ deincèps ſequũtur.

Matt. 8.

Pſal. 67

Cuidam Senatori ægrotabat vna ex ſuis filiabus, mẽbraq; erant ei ſoluta, cùm eſſet pia, & Chriſtianã ſeruaret religionem. Qui aũt ſancti ſororẽ duxerat vxorem, aduersùs Chriſti imagines grauiter furebat, & in eas inuehebatur. Accedens aũt beatus, illam quidem precibus, & ſigno Crucis à graui morbo liberauit: hunc verò, cùm admonens non poſſet perſuadere, vt à graui illa abſtineret inſania, tradidit diſciplinę, & viſcerum deſpecta cognatione, & ſui ſanguinis oblitus propter verã religionem, precibus eum orbat oculis. Ita zelus pietatis & veri Dei cultus, gloriatur etiam contra ipſam naturam: & verum in Deum deſideriũ, eſt validius neceſſitate cognationis. Nam illam quidem, etiamsi genere ad eum non attineret, quoniam tamen Chriſtianam obſeruabat religionem, à morbo liberauit: hunc autem, etsi ſororem duxiſſet in matrimonium, quoniam cum diuinis pugnabat imaginibus, viſu priuauit, & æquum cenſuit, vt oculi qui erãt manifeſti, caſtigarentur pro iis, qui non cernebantur oculis. His par eſt illud addere.

Precibus & ſigno Crucis ſanat pa tarſucã.

Nota miraculum in cõtemptorẽ ſacrarum imaginũ.

Huic magno patri erat ſtudio, ſi quos ad ſe audiebat aſcendere, è monte deſcẽdere, & eis obuiam procedere. Cur hoc faciens? Magnam in aſcenſu reſecãs vexationem eorum, qui ad ipſum aſcendebant. Eſt enim aſper & accliuis ad montem aſcenſus, & non facile nec expeditum iter præbens aſcendentibus. Aliquãdò itaq; is, cui obtigerat Chalcedonis põtificatus, &, cui Niceæ, Petrus & Theodorus, Præfectus inſignis gregis* ſtudii, cum Ioſeph & Clemẽte ad ipſum aſcẽdebant. Hoc aũt cùm cognouiſſet ſanctus, volens eorum magnã leuare viæ moleſtiam, ad eos deſcendit è mõte. Cum verò hominis Dei eſſent partes, & facere & dicere ea, quæ eſſent Deo grata, in ſermone, quem ad ipſos habuit, cenſebat humilitatem eſſe præferendam oĩbus virtutibus. Poſtquam aũt ad cibum ſumendum iã acceſſiſſent: Nè conturberis, inquit, frater Ioſeph, ſed ſis paratus ad exitum. Hoc quidem tũc ſic dictum, quidnam ſibi vellet, dubitabatur ab iis, qui audiuerant. Cùm aũt poſt decem & octo dies Ioſeph è vita exceſſiſſet, rectè intellexerunt quid ſibi vellet, qđ magnus dixerat. Diuinus ergò hic pater ſic ſe habebat, & tantam gerebat curam fratrum vtilitatis, vt oĩa ei parua viderentur & nullius precij, niſi etiam ſuam animam poneret ꝓ fratribus: in hoc quoquè meum imitans Dominum, qui, cùm eſſet Paſtor, & non mercenarius, animam ponebat pro ouibus.

*for. *vt ergue.*

Prædicit cuidã obitum eius

Ioh. ã 10.

Iam agebatur quidem quintus annus imperii Michaelis: quartuſdecimus aũt, ex quo Bulgari fecerant expeditionẽ & deceſſerat Nicephorus: a quo tẽpore multi Romanorũ, cum patria libertate amiſſa, detinebantur captiui manibus Bulgarorum. Venit itaq; in mentẽ illi benignę & clemẽti animę, ſi quo modo eos poſſet educere a laborioſa illa & afflicta vita. Interrógans aũt, accepit carcerem illum, in quem illi erant coniecti, eſſe obſcurum & tenebricoſum, adeò vt eis viuuenire tęgrè ferre, ꝙ non cum patria vitam quoq; amiſiſſent: quod quidem eũ magis angebat. Huic ergò propoſito omnibus poſtpoſitis, relinquit quidem illam gratam & ſolitam viuendi ratione: & via quæ intercedit, confecta, nõ curauit cuſtodes, qui eos circumſidebant: ſed nõ viſus ad eos accedens, ſtatim pro omnibus copus vſus eſt figura Crucis: & ea perfractis vinculis & clauſtris portarum, tanq̃ ab inferis & vmbra mortis, quomodò meus Ieſus, reuocat eos, qui illic ſedebant: & potat nõ aquis, ſed ſermonibus ſalutaribus viuificæ doctrinæ, admonens, nè eſſent ſicut patres eorũ, generatio peruerſa & exaſperans; ſed deinceps ſpem in Deo ponerent, & non obliuiſcerentur eius remunerationum: præterea autem filiis quoquè nota facerent illius mirabilia. Deindè cùm in luce, ſicut Moſes, tota nocte eos iis aduxiſſet, vſq; ad noſtros fines eos tranſmiſit & conſeruauit. Cùm autem vim afferrent & vrgerẽt ij, qui ſeruati fuerant, & quis es, ò homo Dei, ſæpè rogarent, non celauit quidem nomen: dixit autem, ſe hãc gratiam ſoli Deo aſcribere.

Nota hic rem ſane admiratione digniſſimã

Exo. 13. 14.

Pſal. 77

Cum hoc neſcio an ſit conferendum id quod vſuuenit iis, qui fugiebãt ex Aegypto. Nam illorum quidem inimicos aqua obruit: hi autem conſecuti quod optabant conſequi, nulli fuerunt cauſa calamitatis, ſed & hi domum redeunt, & ſanctum rursùs excepit grata illa quies & ſilentium in monte Thricalicis. Illo autem tempore Inger ille, non ſecùs àc veris floribus, florebat laboribus exercitationis. Hinc factum eſt, vt crearetur Antiſtes Nicenæ eccleſiæ. Cæterùm is non habebat fructum rectæ fidei. Huius deceſſum cùm præſciuiſſet Pater, quodam monacho ex Eltæ altaribus (is erat Baſilius) ad ipſum emiſſo, mendacio & vmbra dimiſſa, iuſsit eum tandem adhærere veritati, etiamsi ſtultiſſimus ille Inger, in improba Iconomachorum hæreſi commorari ſtatuerit miſerabiliter.

Inger Nicea Epiſcopus Iconomach⁹

Sed cùm ad hunc locum peruenit oratio, illud mihi venit in mentẽ: Nauigauit aliquandò ſanctus, adoraturus S. Theophanis tabernaculũ, quod eſt in Sigriana. Illinc reuertens, & lacum prænauigans, qui eſt ad borealem partẽ Apolloniadis, appulit Thaſo. Qui in illa autem vitam ſuſceperãt monaſticam, & omnes accolæ grauiter vexabantur à ſerpentũ, qui in ea erãt, multitudine. Iis enim repleta erat inſula, nõ paruum afferens damnum habitatoribus. Cùm ergò ſanctus in ea eſſet, veniunt ad eum omnes, qui habitabant inſulam, & ſupplices ei procidunt, poſtulantq; & rogant, vt eis opem ferat, vt eos, quoad eius fieri poterit, liberet à nocumento ſerpentium. Et ille quidem miſeretur eorum calamitatis, & veluti quędam tela, quę torquentur in ſerpentes, emittit preces: illi autem protinùs proſerpunt è ſuis cauernis, & relicta inſula, ſe in maris profundum proijciunt. Atque noſter quidem Ieſus in aquis contriuit capita draconum: Illius autem diſcipulus, & quoàd eius fieri poterat imitator, per illas ipſas eos ſuffocauit.

Precibus liberat inſulã à ſerpentibus.

Pſal. 73.

Ab hoc tempore profectus eſt ad alium locũ quietis ac ſilentij: ſimul autem cum eo profectus quoquè eſt Daniel, qui præerat monachis, qui erant in Thaſo. Ei verò erat frater monachus, cui erat nomen Euthymius, cui etiam dicitur pater prędixiſſe nõ multò pòſt futurum deceſſum, ſic dicens: Frater Euthymi, ſis paratus: mox enim ad ſupernam proficiſceris peregrinationem.

ationem. Et ſic quidē dixit Euthymio. Ipſe aūt cùm voluiſſet ingredi antrū quoddā breuiſſimū, & quod via ſufficiebat ad habitandum, incidit in dæmonem, qui erat prioribus longè ſceleratior. Ab illo enim ſpelunca appellabatur Toparcha. Qui cum nō ferret habitare cū Iohānicio, niger & terribilis acceſſit ad Danielem, vt eum quidem terreret: ille aūt accepto quoquè Iohannicio recederet. Sed ii, vt qui ſibi confiderent, erant interriti, & illius fugam potiùs expectabant. Cùm ergò vidiſſet malignus eos adeò fortes & conſtantes, Danielis quidem pedibus circunuolutus, admirabilis autem Iohannicii lateri plaga impoſita, ei quidem tantum dolorem attulit, vt eſſet mutus totos ſeptem dies: ille verò ſtatim euanuit. Sed ſanctum quidem rursùs accipit mons Thricalicis.

Dæmon magnū illi dolorē affert.

Si quid autem, poſtq̄ illinc abierat, moleſti aliquid acciderat iis, qui erant in monte, id rursùs totum de medio ablatum eſt eius aduentu. Et nunc quidē eruca, quæ nocumentum afferebat oleribus, precibus & ſigno Crucis fugabatur à circuitu: nunc aūt iis, qui illuc accedebant, mors præſignificabatur. Et illi quidē rebus ſuis prouidebant, & ſe parabāt ad exceſſum: malignus aūt & hoſtis humani generis, lupus erat, vt dicitur, fruſtra hians. Ità etiam cuidam viro Iſacio, qui fœminæ inſeruiebat monachæ, quoniā prædictū fuerat à ſancto, fore vt moa ad eum veniret vitæ finis, & ideò oporteret eum ſe parare ad deceſſum: ille autē negligenter viueret & remiſsè: deindè etiam rursùs ad ipſum Dei hominem aſcendiſſet: Cur, inquit, adhuc mundanis occupatus ſolicitudinibus, nullam futuri curā geris? Sed ille quidem partim à domina coactus: partim aūt etiam ſua ſponte inductus, (in poſſeſſionum enim cura gerenda, erat valdè vtilis) ad nihil eſt excitatus eorum, quæ oportebat, neq; ſibi vltimū parauit viaticum. Nō multo poſt aūt morbus & neceſſitas, quæ eum inuaſit, fecit vt & monaſticum indueret habitum, & ei, proh dolor, mortem attulit e veſtigio. Sed quod attinet quidem ad Iſacium, neceſſitati, nō voluntati, quiſpiam id acceptum tulerit: huic autem magno patri verè paternam adſcripſerit affectionē, quod ei mortem prędixerit, etiamſi ille nihil mutatus, in priori ſocordia ſit mortuus.

Precibus & ſigno Crucis erucam fugat.

Cuidam mortē p̄dicit, qui non ſe corrigens, ſubitò moritur.

Sedenim hinc quoquè nota fiunt oīno ea, quæ iuſtus faciebat vel per tranſitum. Iſacii domina, cùm eſſet & monacha, ſicut à me dictū eſt, & vetula, & præfecta monaſterii Clubiorū, ad ipſum aliquādò aſcendit ſimul cū filia precationis gratia & benedictionis. Ille aūt accepto baculo, quē mater manu tenebat, tradidit in manum filię. Conturbata ergò mater puellę, dixit: Mihi, pater, magis cōueniebat baculus, qui corpus meum fulcit ac ſuſtinet magna ea parte propter ſenectutem. Ille aūt nihil ipſi oīnò reſpondens, reipſa ſignificauit futurū. Paulo poſt enim illa quidē è vita exceſſit: hæc verò prouecta fuit ad præfecturā monaſterii. Ab hinc autem hic admirabilis Iohannicius migrauit ad montem aſperum & arduum, qui appellabatur mons Corui, vtpotè quod ſancto prædictum fuiſſet ab iis, qui in ſolitudine ei occurrerant, Monachis, & dederant lebitonarium, eum aliquandò venturum ad eum mōtem. Sed quænam ſunt, quæ ab ipſo, vel ab eo potiùs, qui in ipſo habitabat ſpiritu, in eo monte facta ſunt admirabiliter?

Non verbis, ſed facto indicat quod futurū erat

Paſcebant quidam in ipſo oues, & cùm quaſdā ex eis amiſiſſent, ad eas quærēdas montē obibant in omnem partem. Eos ſanctus neque vnq̄ auditione acceperat, neq; viſu cognoſcebat. Cùm ergò in eos incidiſſet, & nomine vnumquenq; vocabat, & viā, quam ipſe ignorabat, (neq; enim oīa omninò ſcire ſancto concedit ſpiritus ſanctus) iubebat docere. Et illi quidē viam oſtenderunt: ille aūt refert gratiam, nempe pecudum inuētionē, & iubet eos ire in ſolitudinē, & oues illic eſſe inuēturos. Cum in eam ergò veniſſent, ſicut ille iuſſerat, offendunt oues errātes, præter omnē eorum expectationē, idq; cùm ſæpè in eis quærendis laboraſſent, etiamſi tunc non potuerant in eas incidere. Quocircà id acceptum ferebant illius viri vię ignorationi, quod digni eſſent habiti, qui eū cōuenirēt, & cū eo colloquerentur: Neque enim, qui in eum incidebant, ipſum videbant, niſi ille voluiſſet, & vt ſequenti Euſtratio eſſet exemplar humilitatis, ſi non videretur ab iis, qui incidebant, ad ipſum conuerſus, dicebat: Precibus tuis, ò frater Euſtrati, ne ab iis quidem ſum conſpectus.

Cùm aūt aſcendiſſet in montes Antidii monaſterii, qui quotidiè in rebus diuinis extollebatur, & cellam ædificaſſet anguſtiſſimam & breuiſſimam, prioribus maiores ſuſcipiebat labores virtutis, & dignus habebatur maiori contēplatione. Corporis quidem certè afflictionē exiſtimabat eſſe alimentum aīæ. Hinc factū eſt, vt multis rarò fuerit manifeſtus, quomodò ēt habuit multos eius vitæ amatores. Satis enim erat, ſi vel ſolùm videretur, ad acre quidē deſideriū eorum, qui videbant, animis inſtillandum, & immittendū zelum æmulationis, & ad virtutem excitandum eū, qui eſſet vel hebetiſſimus. Porrò aūt eum vnius ex iis, qui tunc erant magiſtri, coniunx (erat verò is, vt opinor, Stephanus,) ancillarū improbitate, & curioſis ac maleficis artibus eſſet emotæ mētis, ſeipſam tradit medicis. Multæ quidem manus medicorum, medicamenta innumerabilia, plura artis adiumenta. Poſtquàm autē cognouit ſe inutiliter laborare, ſtatuit quidem aliis vale dicere: ad magnum verò confugit Iohānicium. Ille autem precatione quidem dat mulieri ſanitatē: hanc autem ab ea petit mercedem; vt ea in Dei portas ingrederetur in confeſſione & hymnis, & iis qui offenderant, peccatum remitteret.

Cellā ſibi conſtruit anguſtiſſimam, maioresq́; labores ſuſcipit.

Sanat inſanam.

Pſal. 99.

Hic omni ex parte bonus, vt ad alium tranſeā, cuidam nomine Stephano, viro quidem exercenti virtutem & iuſto in oībus viis ſuis, qui, quæ erant in aīa, ei multò antè dedicarat, cùm poſt lōgum tempus veniſſet ad eum viſitandum: Eſto, inquit, ò frater, paratus ad exitum. Is autem cùm conieciſſet, quidnam ſibi vellet quod dictum fuerat, quoniam quod ad eum quidem attinebat, iam erat paratus, vt qui ſuper fundamentum virtutis, quod præceſſerat, diligentiùs ſuperædificauerat, paulopoſt prompto & alacri animo hinc exceſſit, poſt exceſſum innumerabilibus reſplendens miraculis. Ità etiam Thomæ, qui eum ſequebatur, & eius labores ad virtutem, & humilitate ſuperabat alios, ſignificauit, quod ex improuiſo eſſet in morbū caſurus, & quod morbum mors quoquè eſſet conſecutura. Hac ergò prędictione is ſimul & animo magis fuit excitatus ad exercitationem, & ſubiit finem vitæ. Ità etiam cùm eum, qui præerat monaſterio Agaurorū, cognouiſſet ſe adiunxiſſe hæreticis, (iam aūt à præfectura exceſſerat Euſtratius, vt qui viam declinaret impiorum) cùm poſt vnam & alteram admonitionē vidiſſet eum non deſiſtere ab hæreſi: Qm̄, inquit, te ſępè ad fidem orthodoxam deducens, ò Antoni, (ità enim vocabatur) inueni te reuocatu difficilem, hoc tibi dico poſtremum: Si non ampliùs peccare perrexeris, ſequens eos, qui ſunt diuerſæ opinionis: ſed eam etiā, quæ à Dn̄o tibi afferēda eſt, diſciplinam grato animo ſuſtinueris, non minima merces tibi reponetur. Hæc dixit iuſtus: & ſtatim altera pars corporis Antonio flacceſcens, fuit quaſi morte affecta. Quadraginta itaque totos dies cùm magno animo eam tuliſſet diſciplinam, & nec minimum quidem verbum contēptus ea ore emiſiſſet, & nec hęreticis deincèps eſſet aſſenſus, è vita exceſſit, maligni effugiens artes & machinationes,

Viro ſancto obitū eius ſignificat.

Itē alteri.

Nota vt quendam ab hæreſi Iconomachorū reuocat.

tiones,& parua caſtigatione aduerſus eũ referens victoriam,& victor fuit renunciatus,& corona redimitus. Sic ille Dei extendit benignitatem & clementiã: tam certò ſpopondit veniam iis, quibus erat quidam paruus fomes pœnitentiæ: eo autem quòd veniẽtem corporis mortem præſignificabat, apertè efficiebat, nè homines morte animæ morerentur.

Conſuli imperrat nè facilè iraſcat.

Sed ad alia me vocat oratio,& ad ea accedo. Conſtantinus quidam creatus Conſul,ſolebat quidẽ venire ad hunc virum admirabilem. Is aũt illi rurſus hoc viciſsim reddebat,ꝙ eius orationibus conſeruabatur ab ira alienus,neq; propter aliquid,quod accidebat, facilè mouebatur aut excandeſcebat Is erat aliquãdò aſcenſurus ad magnum Iohãnicium. Cùm aũt accidiſſet,vt miniſtro acriter iraſceretur,eum ira abripit,& manu repentè famulum percutit. Deindè cùm ad ſe rediſſet Conſtantinus, valdè cruciabatur animo, ꝙ ab ira fuiſſet ſuperatus, & ad magnum hunc patrẽ accedens, rem ei renunciat. Ille verò ſeriam & conuenientem ei infert increpationem. Conſul verò tanq̃ filius, qui à patre mandatum acceperat, ab illo tẽpore ſi quandò ſenſiſſet ſe longiùs efferri, quàm conueniebat apud ſe dicebat: Ceſſa ab ira,& vince animũ. Statimque verbum res ipſa ſequebatur. Nam & ſenſim ab ira deſiit, & rurſus ad ſe rediit. Atque quod à ſancto quidem factum eſt in Conſtantinum, fuit huiuſmodi. Quod autem in filium eius,iam dicam.

Aſcendit is quoquè aliquandò ad hunc Dei ſeruũ, cùm pater id ei iuſſiſſet. Lingua autem ei lababat,& balbutiebat. Cùm ergò cum ſancto ſermones contuliſſet,intelligens ille, ꝙ in dicendo titubaret, iuſſit ei linguam porrigere. Hoc autem factum fuit,ſicut iuſſit. Ille verò implorato auxilio eius,qui pòt facere,vt apertè & diſtinctè loquatur, ſimul quidem effecit, vt adoleſcenti eſſet linguæ inſtrumentum promptũ & expeditũ:& effecit eius aĩam ad Dei exequẽda præcepta viuidiorẽ,& ei immiſit bonorum æmulationem.

Adoleſcẽti balbo obtinet diſtinctè loquendi facultatẽ.

Sed eum quidem,ꝙ talibus eſſet dignus, talibus eſt remuneratus:in aliorum aũt cùm veniſſet conſpectũ, ab eis tamen non cernebatur. Aedificabatur enim in monte Baptiſtę & pręcurſori quoddã templum,cuius vitam hic æmulabatur. Forma aũt ædificij à magno Iohannicio fuerat deſcripta iis,qui ædificabant. Cùm ergò ſancto viſum eſſet aliquandò venire ad contemplandum ædificium, vt videret an opus ꝓcederet, vt conſtituerat:cùm ad eum locum veniſſet,accedunt & ad eum quidam alii,vt virum admirabilẽ ſimul & viderent,& aliquo eius ſermone fruerentur. Cùm ergò illuc veniſſet Iohannicius, qui iuuenili erat exercitatione,& illi etiam veniſſent,ille quidem ſtabat iuxta ipſos, conſiderans quomodò procederet ædificium: Illi verò videntes eum,tamen non videbant. Deindè ille quidem cùm vidiſſet ædificiũ,rurſus cõuerſus eſt ad ſpeluncam. Illi aũt in loco aſſidebant,expectantes quandò eſſet venturus. Quidam ergò ex iis,qui erant cum ipſo,monachis(is aũt erat Iohannes)cùm rẽ cognouiſſet,exiſtimat hoc eis viſum eſſe moleſtũ,& ſancto dicit: Non oportet eos, qui propter te tantũ iter confecerunt,reuerti tua nõ conſpecta virtute. Scis rẽ eſſe moleſtam,& quæ cor ipſum tangit medium. Sanctus verò laudauit quidem illorum inſtitutum,& pro eis eſt precatus:conuerſus autem ad monachũ: Quomodò à nobis,inquit, fieri poſſit,quod Deo nõ videtur? Nam ego quidem ſtabam ſine vllo tegumento in medio oculorum illorum: Illi aũt,ſi Deo id ità viſum eſſet,me omninò vidiſſent,etiamsi me abſcõdiſſem. Poſtquam hæc à ſancto audiuit monachus,eis ſignificat. Illi verò reuertuntur,nihil ægrè ferentes. Et hoc quidem eſt eiuſmodi. Sed illud quidem quomodò nõ eſt narrandum?

Theodorus quidam,qui modò vitã ſuſceperat monaſticã,cupiebat de rebus ſancti diſcere ab iis, qui ad ipſum ventitabant, & quænã eſſet eius vitæ ratio, & cuiuſnam modi adſpiceretur: & quidnã faceret aut diceret:vt ſi nihil aliud, at de Iohannicii quidem certè rebus poſſet narrare, & hinc memoriã ſuis relinqueret poſteris,cùm ij,qui hæc ab illo audiuerãt,ſuis rurſùs narrarẽt poſteris, ꝙ hæc & hæc ab hoc aut illo audiuiſſent. Cùm aũt narraret aliquibus,quęcunq; audiuerat,illi autem dicerent hæc non eſſe admittenda citra examinationem. Sed horum,dicebant,effectorẽ,ſi velis, videbimus. Ille aũt ſtatim fit eis dux itineris, & rurſùs aſcendunt ad ſanctũ,& eum alloquũtur. Cùm verò ſermo ab eis produceretur, vrſa, quæ alicundè è ſylua eis apparuit,conturbat eorũ animos. Ille autem iubet eis ipſi panem porrigere, & hortatur, vt ab illo magno timore recreentur, recordantes eius, qui dedit poteſtatẽ conculcandi leonem & draconem, qui quidẽ ſunt vrſo longè terribiliores: & illorum quidẽ animos liberat à metu,vrſum aũt iubet reuerti ad ſua latibula. Hoc quidem ſic factũ fuerat,& finito ſermone,illi receſſerunt,nihil aliud habẽtes in ore,niſi magnum Iohannicium. Hinc factũ eſt,vt eſſent acres ad virtutem,& ad ſimilẽ zelum incitarentur,& dicerent monacho Theodoro: Nõ ex tuis verbis credimus,ſed ex iis,quæ ipſi audiuimus & vidimus. vt dicit Euangeliſta. Hęcne ſufficiunt,an ex rebus ſancti vultis alias adiiciamus? Sed quomodò,ſi hęc ſilẽtio dederimus, nõ pulcherrimarũ rerũ detrimẽto pios affecerimus?

Pſal. 90.

Ioan. 4.

Cùm vellet aliquandò pauperibus oleum ſuppeditare ad cibum; (multi enim pauperes ſępè illuc accedebãt,quibus etiã præbebat quidquid habebat) Cùm ergò vellet aliquandò eis dare oleum, (hoc enim tũc habebat) iubet monacho, qui ei inſeruiebat, afferre duo vaſa, vnũ plenum,& alterum inane. Ille aũt alioqui quidẽ exiſtimabat ſuperuacaneum afferre vas inane. Quid enim,apud ſe dicebat,opus eſt inani,vbi eſt plenum? tamen cùm non poſſet tranſgredi patris mãdatum,hæc duo ad ipſum attulit,nempe plenũ & inane. Cùm aũt fortè fortuna contigiſſet,vt vas plenũ eſſet perforatum, oleũ verò effunderetur, erat perplexo animo monachus. Cùm aũt id veniſſet in mẽtem, tranſmutat oleũ ex pleno in inane: & ſic indigẽtibus datum eſt ad miſericordiã. Tũc cognouit monachus propheticè dictũ fuiſſe à patre,vt ſimul cum vaſe pleno afferret alterum inane. Hinc erat ei vultus confuſus,ꝙ ſciret ſe aliquantulùm dubitaſſe de mandato patris. Ne illud quidem æquũ eſt prætermittere.

Benignitas eius ĩ pauperes.

Magnus hic Pater cùm toto vitæ tempore ſe pręclarè & admirabiliter exercuiſſet, non ſolùm poſt vitã, ſed etiam cùm eſſet in corpore,fecit multa admirabilia,& quæ erant præter opinionem. Non enim dęmones ſolùm eũ formidabant, eius non ferentes præſentiã:ſed morbi quoquè,qui mortem minabantur, eius precibus & ſigno Crucis ſoluebantur. Eius quidẽ certè familiaris & amicus Euſtratius graui morbo affligebatur,ſanguinẽ vomẽs ex inteſtinis. Ille verò,cùm id ei priùs ſignificaſſet Euſtratius,veniens ſiſtit quidem ſanguinem,ipſum aũt iuſſit eſſe bono animo. Euſtratius ergò cùm viri aduentu à morbo conualuiſſet, tranſit ad Leucadum habitaculum,quod ſolent vocare Methocinum,ſe volens defeſſum afflictumq; recreare,& aliquod adipiſci ſolatium. Res aũt ei contrà ceſſit,& incidit in calamitatẽ longè priori grauiorẽ. Vehemens enim eum adorta febris,acriter laniabat, & vocẽ ei adimebat: donèc recordatus ꝓclari inter eos, qui ſe exercebant,Iohãnicii, ei tanq̃ præſenti ſupplex procidit,& rogauit,vt à morbo præſenti liberaretur. Interim autem ad dormiendum conuerſus,cùm viſus eſſet videre magnum Iohannicium adſtantem, colloquentem,

Precibus & ſigno Crucis pellit morbos exitiales.

quentem, confirmantem, morbum ſuperauit & ſalutem illi acceptam tulit, quem habuit eum lætificantē à iuuentute, & tunc liberauit à calamitate.

Theophilus Imperator auarus & Iconoclaſta.

Me iampridèm volentem oratione prætercurrere, non ſinunt quæ ſequuntur. Nam ſceptra quidem Romanorum tenebat Theophilus. Ille autem congerendo auro totus inhiabat, & ab eo ſuperabatur, & alioqui non ferens eſſe Chriſtianos, & ſe impiè gerens in diuinas imagines: & quomodò poteſtate, ità etiã Iconomachorum dogmate alios ſuperans, talem laqueũ abſcōdit omnibus Chriſtianis. Scribis & exactoribus omnem ſimul vicum occupat, volens facere duo, quę ſunt peſſimæ, nempe & auaro ſuo gratificari aio tributorum exactionibus, & ſibi fieri maniſeſtum vnumquenque, qui doctrinam ſequebatur Orthodoxam, vt & eos vi caperet, & efficeret, vt vel inuiti adiungerētur hæreſi Iconomachorum. Cùm ergò hic vir diuinus incidiſſet in quendam exactorem: Quid hæc ſibi volunt, inquit, ò frater? Rea te iam accerſit factorum tuorum redditurum rationem, & ne ſic quidem intelligitis? Iam enim imminet & vrget, vt vides, iuſtitia, & niſi improbam hanc mentem mutaueris, peribis quidem miſerabiliter, miſerrimè autem punieris. Atque ille quidem dicebat eum, qui eſt in cælis: exactor aũt putabat ſuũ regem eum accerſere. Lætus itaque iã erat & bona ſpe præditus, vt qui ſciret, ꝙ propter tributa diligenter exacta, eſſet apud Imperatorē magna conſecuturus. Eius aũt ſpem irriſit futurum, & ea, quæ à Sancto dicta fuerant, finis eſt conſecutus: & ſtatim nouacula iræ Dei inebriata, excindit exactorē, vt immortales illæ poſt mortē pęnæ de eo ſumanē.

Inſidiæ Catholicis.

Subita mors Iconomachi exactoris.

Reuoluens itaq; aliquis ea, quæ à Sancto prædicta fuerũt, & quàmmaximè perſcrutans, ea nunquàm inuenerit excidiſſe à veritate. Nam cùm aliquandò duo ſimul veniſſent in domunculã, in qua ille erat, vt magnum conuenirent Iohannicium, (Petrus & Plato erant eorum nomina) poſtquàm ille eos ſatis inſtruxit ad virtutem, alter rogauit Sanctum, vt ad ipſum veniret ſingulis annis: & eius adſpectũ dignus eſſet qui conſequeretur, & illo qui fluit inſtar mellis, frueretur ſermone. Ille aũt: De cæterò, inquit, etiamſi velles, nō me videbis ampliùs. Is ergò apud ſe dubitabat, quidnam obſtaret, quo minùs ad ſanctum aſcēderet: & conſiderans, nihil inueniebat, quod ad illum aduentu reputaretur præſtantius. Non multò poſt autē quidam ad eum aſcenderunt. Volens ergò ipſe quoquè cum eis aſcendere, quoniam ille quidem pedibus, illi autem equis iter ingrediebantur, defeſſus domũ rediit. Hinc factum eſt, vt grauiter animo angeretur, ꝙ ei accidiſſet, vt fruſtraretur propoſito. Cùm itaq; nō multò poſt ad ſe rediiſſet, rurſùs conatus eſt ad eum aſcendere, & rurſùs fuit prohibitus ab aſcenſu. Deindè cùm ſæpè, aliàs alia incidente difficultate, ſe repulſum eſſe cognouiſſet, & recordatus eſſet eorum, quæ à ſancto ei dicta fuerant, manſit apud ſe, rem adſcribens Iohannicio, diuina quadam prouidentia, ad vtilitatem omnia diſpenſante.

Videt vir ſanctus animam cuiuſdã ferri in cælos

Aliquandò rurſùs qui omni ex parte bonus erat Iohannicius, cùm eſſet in ocio, & ſe totum dediſſet orationi, dixit ſe videre quendã Petrum, qui tollebatur in cælos, & circundatum gloria quadam & luce ineffabili. Illi aũt Petro fuerat commiſſa præfectura cuiuſdam monaſterij. Ille verò tempore, quo vir admirabilis dignatus fuit hac contemplatione, contigit vt is à corpore diſiunctus, ſpiritu ad cælos aſcenderet, & ex hac vita migraret. Nihilominùs aũt admirãda quoquè eſt eius loquendi libertas apud Imperatores. Neque enim ſolùm lætabat probris pro Chriſto affectus, aut patiens perſecutionē: ſed cupiebat etiã pati maiora, rectè ſciens, ꝙ per ea, maiora cōſequeretur. Hinc

Inſignis eius patiē

diſcipulorum Chriſti loquendi libertatem, & pro Magiſtro acceptas plagas ducebat eſſe beatas, perfectũ gaudium illud nominans, cuius ij fuerũt participes.

Act. 5.

Duos itaq; viros illuſtres, & quos ſciebat eſſe præditos maiore dicēdi facultate, ꝗ alios, cùm ad ipſum miſiſſet Imperator, rogauit an oporteret Chriſti honorare figuram. Cùm is aũt ad hoc diuinè, & non cũ mundana reſpondiſſet perſuaſione & ſapientia, tantũ abſuit, vt qui miſſi fuerãt ab Imperatore, aliquid adducerent contra ea, quæ ab ipſo dicta fuerant, vt relictis iis, quæ prius tenebãt, rectè & vt eis expoſuerat, pietatem & veram didicerint religionē. Cùm ad ſanctum aũt rurſùm veniſſet Euſtratius, præfectus monaſterij Agaurorum, qm̃ res Dei & eccleſiarũ erant tũc mundanis perturbatæ fluctibus: Quouſquè, dixit, res Eccleſiarum non reddentur Eccleſijs? Quouſquè augebuntur res perſecutorũ, & immanes eas lacerabũt beſtiæ? Ille verò: Parùm, inqt, ſuſtine ò frater, & intelliges Dei potentiã. erit enim quidã Methodius, qui tenebit eius clauũ, & eam diuino ſpiritu gubernabit: qui tollet quidem diuiſionem & diſſectionem diuinitatis: decretis aũt fidem conſtituet Orthodoxã, & ad ſummam pacem & concordiã rediget ſeditionē: & eos, qui reſtiterint, dextra altiſſimi ſubiunget.

Duos illuſtres viros liberat ab hæreſi.

Breue tempus interceſſit, & Theophilus quidē ex hac vita excedit: Michael verò & Theodora imperiũ ſuſcipiunt: Methodius aũt vir reuera ſacroſanctus, & homo Dei, in ſacris collocatur ſedibus, & vt ſemel dicam, cùm oīa ab eo fuiſſent traducta ad fidem orthodoxam, & ſopitus eſſet oīs fluctus & ſedata tempeſtas, & res eſſent quietæ, quædam alia ſeditio excitatur à piis, & res Eccleſię rurſùs erant diuiſæ, & redactę erãt in duas opiniones. Nã alii quidem volebant habere in miniſterio eos, qui dignitatē ſacerdotii acceperãt ab Iconomachis, vtpotè ꝙ hoc nihil pietati officeret: Illi autē profanis ſancta tradere manibus, putabant oīnò eſſe impium, & minimè Deo gratũ, nec admittendũ. Et qui Deo quidem verè viuebat Methodius, ægrè ferebat, angebatur, corde lacerabatur, putabat magnũ Paulũ reſonare in auribus propemodùm hæc loquentē: Vtinàm ſim à Chriſto anathema pro fratribus meis ſecundùm carnē, ſi modò ſteteritis nobiſcũ, & cōmuniter Trinitatem glorificauerimus. Et ille quidem ſic ſe habebat. Illi autē parati erant oīa pati potiùs, ꝗ dimittere ea, quæ viſa fuerant, adeò vt hinc in partes rurſùs ſcinderetur cętus Eccleſiæ: & alii quidē ſe cum his, alii verò cũ illis ſe coniungerent. Dei itaq; amicus Iohãnicius, incidēs in res adeò turbatas, partìm quidē per ſe, partim verò per literas, veluti fiſtula reuocabat diuulſam partē gregis, & ei qui eſt ſolus bonus paſtor, & nō mercenarius, conciliabat. Maximè aũt Archiepiſcopi Methodij iam labantem recreabat animum, multa quidem etiã alta ſcribens: ante oīa autem iis, qui homouſion abſurdè & alieno modo ſcindunt, nouaſq; & abſurdas opinantur diuiſiones, eis ne aurem quidem oīnò adhibere ſuadebat: non ſal, nō tectum cũ his habere commune: non eos alloqui: ſed quãmaximè declinare eorum congreſſionē. Admonebat enim ne poſſe quidem eũ ſanctè reputari ſacrificium, qui eũ, qui ſacrificatur, contemnit & vilipēdit. Scribebat aũt Methodio, vt illos potiùs haberet circa diuinum ſacrificium, quos noſſet cum eo ſentire in dogmate Orthodoxiæ. In fine verò epiſtolæ, valere eũ circa ſanã rationem optauit magnus Iohãnicius.

Michael ſuccedit Theophilo Imperatori cum matre Theodora.

Rom. 9.

Vitandi prorſùs hæretici.

Cùm hæ veniſſent literæ, diuinus quidem Methodius memoriæ mãdauit ea, quæ ſcripta fuerãt: improbi aũt homines eam rē irridebant, & habebant ludibrio, & malè ab ipſis bonus audiebat Iohannicius. Ille verò cùm cognouiſſet, ꝙ ipſi eum calumniarētur, ità ſtans, vt oēs eum poſſent exaudire, de Deo & rebus diuinis

S. Iohãnicius cōuertit hæreticos.

diuinis differens, itá eos vi cepit, & in ſuá redegit poteſtatem, vt non ſolum abſtinuerint á ſua in eum inſania: ſed etiá eorum mentes ad id, quod eſt melius, cóuerterit: & iis dimiſsis, quæ prius eis viſa fuerát, orthodoxæ fidei dogma didicerint, vt ipſe exponebat. Sic frequentiſsimus ille populus victus fuit ab vnius huius virtute, & totæ ciuitates dependebát ab vna illius ſententia, iis, quæ longo tempore meditata fuerant, breui depoſitis. Ei quidem ſic curæ fuit communis vtilitas, & ſic fratres eſt complexus.

Cùm autem oratoriarum ædium, quas ædificauerat, fieret dedicatio, multa ab illo eo tempore facta ſunt miracula, etiamſi non adeſſet. Phalanx enim dæmonum repentè apparens ſuper tumulum veluti corporata, eos qui illic aderant redegit ad dubitationē. Cùm ergò ſpiritu, qui in eo habitabat, rem cognouiſſet magnus Iohannicius, & vtiliſsimo vſus eſſet medicaméto precationis, eorū quidem metum abſtulit: dæmonum autem multitudinem vertit in fugam, & fecit eos liqueſcere tanquàm ceram á facie ignis. Quicunque verò aliquibus grauibus afflicti morbis, ad veneranda illa templa confugerunt, eos, iis, quæ ipſos vexabant, liberatos, fecit domū abire ſanos. Quid ergò non eſt hic viri illius admirandum? An quòd eum ét non præſentem fugerent dæmones? An quòd eos, qui á malo aliquo premebantur, liberauit á dolore? Nam vel ſolam eius precationem aduerſas timuiſſe phalāges, eſt indicium fiduciæ ad Deum: á malis autem liberare eos, qui illuc accedebant, eſt & feruoris, & cómiſerationis. Sed hoc quidem eſt eiuſmodi: illud autem quiſnam ſilentio præterierit?

Precibus profligat dæmones.

Ad eum aliquandò aſcenderunt ij, quibus fuerat cómiſſa præfectura templorū, quæ ipſe extruxerat. Cùm autem ſanctum conueniſſent, & eū fixis oculis adſpexiſſet quidam ex eis, ei venit in mentem cogitare: Si hic diuinus pater Iohannicius ſummè ſubiit labores exercitationis, & ſe multorum dierū afflixit ieiuniis: cur non carnis vicit multitudinem, ſed eſt adhuc ſimilis iis, qui ſunt bonæ habitudinis corporis, & ſeipſos in tibiis pinguefaciunt? Cùm autem is hæc méte verſaret, dixit hic vir admirabilis: O Macar, (erat enim hoc nomen) cur cogitationes aſcendunt in cor tuum? Non ſunt mihi tibiæ plenæ carnibus, ſed vides quēadmodùm tumeſcant, cùm ſint inanes & flatuoſæ, quod quidem ſolet facere malus cibus ſtomacho ſuſceptus. Illum autem ſtatim ſubiicit pœnitentia, & multùm reprehendit vanam ſuæ mentis cogitationem, & petiit veniam eius, quod ei in mentem venerat.

Diuinit⁹ cognoſcit cuiuſdam cogitationes.

Sub id autem tempus Iſmaelitæ prælio confligunt cum Romanis, & multi quidem Romani interficiuntur: multi verò bello capti, abducuntur captiui. Horū vnus, qui erat adoleſcens, erat magni Iohannicii cognatus. Itaque qui genere ad eum attinebant, ſancti inuocabant auxilium, vt adoleſcentem liberaret á captiuitate. Is autē etiam priuſquàm vocaretur citò venit, & cùm circa mediam noctem fuiſſet in carcere, & apparuiſſet vni ex ijs, qui cum illo detinebantur: Surge, inquit, & alterum excita, & is eum, qui eſt poſt illum. Hoc autem facto, vt iuſſerat, eis quidem protinùs ſunt ſoluta vincula cū catenis, vt nec omninò quidē viderentur fuiſſe vincti: portæ verò ſua ſpontè ſunt apertæ, & ſunt egreſſi ii, ad quos priùs ne licuit quidē ingredi. Cùm autem iam in ſuam rediiſſent regionē, in via incidunt in quoſdam canes, feroces quidem & immites iis, qui prætereibant, vel ipſo autem adſpectu terribiles. Et illi quidē neſciebát, quid agerét: magnus autem tunc quoquè accedens Iohannicius, denſa caligine offuſa canum oculis, illæſos & nullo malo affectos eos tranſmiſit, & ſuis eos reſtituit. Illi verò toto tempore vitæ ſuæ in ore habebant gratiarum actionē, nec vllum tempus eis obliuionem induxit beneficii.

Iſmaelitæ ſuperant Romanos

Miro modo liberat captiuos.

Cùm aūt oporteret ei aduerſùs extrinſecus illatas á maligno tentationes, illius egregii viri in multis oſtendi fortitudinem, itá diſpenſante prouidētia, & tradente iuſtos in manus eorū, qui ipſos affligunt, nō vt eos tentet, ſed vt reddat illuſtriores; Epiphaniū quendā monachū malignus ſubiens, qui & virtute videbatur inſignis, & ī illo monte ſe exercebat, mouet aduerſus ſanctū. Cur hoc machinát: Ambos volēs auellere á laborib⁹ virtutis, vt illi ne daretur quidē ociū, ꝓpterea ꝙ ei pararentur inſidiæ. Sed Epiphanii quidē aīæ immittit inuidiā, Iohannicio autē nē potuit quidē oīnò interrūpere intenſam exercitationę. Et ille quidē comatū & frondoſum illū montē exuſſit, vt ſimul cū ſylua flāma ſanctū quoq; depaſceret: Ille aūt cùm ſpiritus, q̄ in eo erat, gratia id præſciuiſſet, trāſiit ad aliū, & malus fuit deprahenſus Epiphanius, & ſeipſo deterior. Quid ergò admirabilis, ad hoc Iohānicius? Non fuit excitatus ad vindictā, nō ei maledixit, qui parabat inſidias: ſed vt mitis eius, q eſt mitis, diſcipulus, & amicè eū adiit, & humiliter eſt allocutus, & rogauit vt diceret cauſam, cur ei vellet eſſe inimicus. Ille aūt plauſtris probrorū, vt dicit, & contumeliarū eū eſt inſectatus, & tandē egregius ille Epiphanius virga, quá habebat in manu, quę in extremo ferrū habebat acutū, in medio vētre percuſſit ſanctū, ētſi illęſus permāſerit vir miſericors, & ad reconciliationē hortatus ſit Epiphaniū. Sed ille, pernicioſo illo animo nihil mutato, permanſit in eadem maleuolentia. Hoc autē ſancto prædictum fuerat ab illis monachis, qui ei ab initio dederant illā tunicā pilis contextā. Tentatio enim, dixerūt illi, ad te veniet in fine, ſed ipſa quoq; erit irrita.

Egregia eius patientia erga æmulum.

Cùm aūt ſanctus iā ad profundā proceſsiſſet ſenectutē, & illis admirabilibus laboribus exercitationis euaſiſſet infirmus, in monaſterio Antidii extructa cellula illic ſe includit. Si quādò aūt eū vocaret tēpus, vt illinc egrederet, tranſibat per viā publicā, ne ab illis quidem viſus magna ex parte, á quibus ne volebat quidē oīnò adſpici. Quinto verò anno imperii Michaelis, q Eccleſiā regebat Methodius, cùm magni Iohānicii ad Dnūm exceſſum pſciuiſſet iā appropinquare, ad eū venit, & vltimas preces ab eo petiit. Ille aūt cùm maximi feciſſet cōuenire Methodiū, & in longū tēpus cū eo ꝓduxiſſet ſermonē: & deindè ſacro cœtui & recēs electo gregi ea, q̄ ad pietatē opus erāt, ſuaſiſſet, dicēs, vt immobiliter & ſtabiliter ꝑmanerēt ī fide orthodoxa, neq; euerterent á ꝓfanis vocibus hęreticorū, & inter ſe cōſeruarēt concordiā, neq; blaſphemā & maledicā linguā mouerēt in pōtificē: ſubiūxit, ꝙ nec multū tēpus poſt ſuū deceſſum viueret Methodius: qua q̄dē in re nō fuit falſus. Tertio eni die, poſtq̄ hęc dixiſſet, (Erat verò* tertius Nouembris) D. Iohānicius ſpiritu quidē migrat ad eū, quē diligitur, deductus á choris Angelorum: corpus autem depoſitū in loculo. Methodius autem, qui clariſsimè reſulſit inter Patriarchas, ipſe quoq; octauo menſe poſt illius deceſſum exceſsit ex hac vita quartodecimo Iunii.

for. quartus.*

Obitus S. Iohānicij.

Quęnam autem ſunt ea, quæ facta ſunt in morte & poſt mortem admirabilis huius Iohannicii? Diſſolutorum membrorum confirmationes, homines liberati á malignis ſpiritibus, ſi ſolùm ad capſam illius acceſsiſſent. Quidni enim erat Iohannicius iis rebus vel poſt mortem glorificandus, cuius deceſſum columna ignis ſignificauit iis, qui erant in monte Olympo? quē præceſſerunt Angeli, paradiſi portas ei aperientes, & tranſmittentes ad eam, quæ eſt illic, beatitudinem, purè appariturum ante faciem Domini, & ſimul verſaturum cum Angelicis Ordinibus? á quibus beata Trinitas laudatur & glorificatur nunc, & in nunquàm deſitura ſecula ſeculorum, Amen.

Præclara miracula poſt obitū ei⁹.

VITA S. AMANTII EPISCOPI

Rutenenſis, cuius Authorem necdum reperi. Videtur mihi eſſe Fortunatus, idque planè ſilentio. Stylus autem à Fortunati dictione non abhorret. Extat in MS. codicibus.

4. NOV.

BEATISSIMVS Amantius Rutenæ vrbis quodam fuit ciuis ortu, vita paſtor, nunc felici patronus eſt exceſſu. Qui iu primæuo ætatis flore, abruptis ſeculi laqueis, militiam Chriſti perſeuerantiæ definitione ſuſcepit, & vitia, quibus pulſatur humana fragilitas, patientiæ virtute calcauit. Qui beato ſeruens propoſito, & felicium meritorum ſplendore conſpicuus, ſacerdotii culmen & ſublimis cathedræ ſedem emeruit, geſsitq; mentem faſtigio honoris ſui parem. Nũc breui ſtylo pauca virtutũ eius perſtringam' inſignia, præſtante Domino, oratione beati antiſtitis, dicẽdi vires, qui diuitias bonitatis ſuæ ſine ullo defectu ſcit effundere, & neſcit, cùm effuderit, vacuari.

Amantius fit Epiſcopus.

Igitur cùm in prædictæ vrbis foro conſediſſet Præſes, altiori ſede cæteris ſublimior, & quendam nefarii facinoris reum vltimo crucis ſupplicio, & extrema pęna patibuli damnaſſet, properat beatus antiſtes ad forum, petit à Præſide vitam iã metu præmortui: non impetrat: iterat preces, orationem apud ſurdum Præſidem perdit. Itaq; antiſtes ad cellam repedat, terræ ꝓſternitur, fundit preces, ſuſpiria geminat, tundit crebro verbere ſanctum pectus: petit à Domino, quod à Præſide obtinere nequiuerat. Digna ilicò Præſes immitis pœna percellitur. Nam cathedræ, cui altiùs inſederat, miris repentè modis affigitur, deſerit oſſa vitalis calor, & ſoluta neruis rigẽtibus membra, officiũ quo animæ famulabantur, amittunt. Ad cellulam beatiſsimi viri concurritur: ab oratione conſurgit, ad forum progreditur. Senſit aduentum viri Dei Præſes iã magna iam ſui parte pręmortuus. Amiſsi itaque redduntur ſenſus, & famulantia vſibus ſuis, ad vigorẽ priſtinum redeunt membra. Redditur ergò Præſidi ſalus, vita damnato: & quicquid vel admittendo ille, vel hic non dimittendo contraxerat, pia Domini miſeratione diluitur. Denique condonata eſt reo vita cum crimine, Præſes meruit veniam cum ſalute.

Præſes nolens audire eum rogantẽ pro dãnato, diuinitùs punitur.

Non longo poſt tempore ſequitur lõgè clarior virtus & tanto par merito. Erat nanque haud longè ab vrbe altiori baſe eminens ſimulacrum, quo in loco mira gentiũ multitudo confluxerat. Itaque dum dæmonibus pecudum, vel ſuis potiùs moribus litant, dũque cuncti referti epulis, vino pleni, cantu perſtrepũt, beatiſsimus ſacerdos aduenit: videnſque exultare infelicem plebem omni luctu grauiori lætitia, trahens imo pectore longa ſuſpiria, à ſacrilegii impio ſcelere pio hortamine reuocare pertentat. Sed inuiſa ſemper ignauiæ remedia ſunt, quæ perire arbitrio ſuo, quàm alieno ſeruari conſilio, mauult. In modum vtiliũ, incommodum voluptatis examinat, blandaque noxia ꝓ rectis ac neceſſariis habet. Totis ergò furoris ſtimulis in iniuriam ſancti viri ſeditioſum vulgus exarſit, cùm pia ille aduersùs ſæuientes arma corripiens, cellulam repetit, terræ ꝓſternitur, fundit vberes pro hoſtibus fletus, ingeminat pro inimicis alta ſuſpiria, petit vt ſine nece ſua, vel certè propria, ſæuientium furore deſiſteret. Nè ille quò coronaretur, optabat: ꝓ his, nè punirentur impii, pia apud miſericordẽ regem vota ſundebat. Poſt longa itaque ſuſpiria ſanctũ eleuãs caput, ſi nubes aliqua ab Oriente cõſurgeret, qui propè aſſiſtebat, inſpicere puerũ rogat. Nullã ille videri reſpõdit. Rursùs beatus Pontifex terræ ꝓſtratus, ingemuit: erectumque iterũ à terra caput, eadẽ prius famulum ſciſcitabatur. Videri, vt prius famulus negat. Cumq; tertiò ſancta terræ membra proſterneret, ait, cui id operis iniunctum fuerat, nubẽ ab Oriente pertenuem exiguamque videri: ſcilicet credidit, quod futurum præuiderat. Ab humo homo Dei conſurgit, & cælum, vnde nunquàm mente defuerat, intuetur. Tegitur repentè nubibus dies, mox diabolo exitium ferens terribili ſonitu fulmẽ increpuit, pariterque infelix ſimulacrũ ferit, diuidit, diſpergitque: fertur per aera lapideũ ſacrilegorũ numen. Quod ita diuerſam in partẽ vltricis procellæ turbo deiecit, vt partẽ nunc eius Lauerna teneat riuus, ꝓpartẽ Auarionis habeat ripa fluminis, in teſtimoniũ virtutis perpetuò ſeruatura: partẽ ab vrbe ꝓcul patẽs retineat cãpus, opus tanti miraculi vſibus ingerẽs, admirationem ꝓbens, memoriã repſentans.

Sententia memorabilis.

** decederet.*

Fulmine diſsipatur dæmonis ſimulacrum.

Aliquantulùm poſt hæc temporis fluxerat, cùm ecce præcepit duobus Eccleſiæ famulis, vt in flumine, quod iuxta vrbem præterfluit, paucos pro aduenientibus piſces caperent. Haud mora, præceptis obediunt, piſces capiunt, lina legũt, ad vrbẽ remeant: quos milites, qui in præſidio erant ciuitatis, redeũtes offendũt. Illi hoſtili ritu ſepti, potiuntur piſcibus: eoſque malè mulctatos flagris, relinquũt exanimes. Ad ſacerdotẽ famuli redeunt, & quæ iis ſimul ablata illataque fuerãt, teſtis luctus educuit. Beatus tñ põtifex amiſsis nõ doluit ex contemptu, afflictus congemuit ex affectu. Illinc conſtantiã rigor tenuit, hinc pias lachrymas fudit Felix, cùm vicit contemptu: felicior, cùm victus affectu eſt. Domũ intereà milites repetũt, nituntur prædã edomare flammis. Subiecto etenim igne exundant latices, nouo repentè miraculo perdit vim flãma diſſiliens, & æſtuãs incaſſum furibunda. Miroque repẽtè modo durãtur magis flammis piſces, lege mutata naturæ, & intractabiles durique ſenſus tãti nouitate miraculi molliuntur. Intereà peruaſores milites ad ſacerdotẽ concurrunt, direpta referunt, genibus adhærẽt, & veniam facinoris petũt. Ignoſcit mẽs pietate prõptiſſima, donat eis crimẽ cũ piſcibus. Mox quę direpta focis, intemerata durauerãt, reddita flãmis edomantur. Præclaris glorioſiſque ſignis plùs ſtupẽda ſuccedũt.

Inſigni miraculo caſtigat militũ ꝓſidiariorũ improbitas.

Erat in foro altiori baſe eminens ſimulacrũ, quod vir beatiſsimus zelo diuini amoris accẽſus deiecit atque cõfregit. In vltionẽ igitur numinis ſui, ſacrilegæ plebis multitudo conſurgit, ac lymphatico furore ſuccenſa, Chriſti bellatori minatur exitium. Sed vir beatiſsimus mortẽ nõ timuit vitę amore. Neq; enim fas erat, fortiſsimũ bellatorẽ præſentẽ timere mortẽ, qui iam æterna pręſentium rerum contẽptu meruerat. Itaque plebs miſſo in Rutenẽ nũcio, cuidã refert, qui erat eo tẽpore nataliũ ſplendore, honore, titulis, opibus, authoritate cæteris longè præſtantior. Cõtrahit hic ternorũ auxilia, ſede inuectus curruli, vrbẽ ꝓtinùs petit. Et iam emẽſus iter diei fremẽs, dira & extrema minitans, vrbi aderat. In medio tñ portæ pridiè beatus põtifex orationẽ terræ proſtratus fuderat. Quo in loco miro ſtupore hæſere biiuges, & vt inſenſibilia riguere ſigna. Nil agunt ſtimuli, nil verbera ſæua proficiũt. Tũ uir ille inſignis, miraculi nouitate ꝑculſus, ad beatiſsimũ virũ vnũ ex neceſſariis mittẽs, rogat vt pia dignãter oratione abſolueret, quẽ meritis quaſi vinculis nexuiſſet. Haud mora, ſacerdos aduenit, carpento deuoluit ꝑſecutor, adhæret ſancti genib', rigat pedes lachrymis, peccatũ fatetur, petit remediũ. Vix verba cõpreſſerat, & animalia, quæ vt duræ cautes riguerant, cęlitùs recepta mobilitate, præceptis obediunt.

Nota miraculũ.

Criminoſus quidã hortulũ ſancti viri exiguũ quidem ſpatiis, lætis tamen conſpicit virẽſcere oleribus. Am-

plia-

pliabat ſiquidem loci anguſtias amęna iucunditas. Statim ergo atroci mente furti facinus concipit. itaq; redditur terris occaſus diei noctis ſilentio. Vt corda mortalium alta quies dulci ſopore laxauerat, cùm ille commodum fraudi tempus amplectens, proſilit audacia plenus & ſcelere, leuiq; impulſu quæ obſtabant cedentibus, adit hortulũ, olera diripit, abire feſtinat, ſed diuinitùs retinetur. Nullus etenim remeãti patet exitus, & ità reus tenuiſepe quaſi muro vallatus teoetur. Exigua nanq; obſtacula, velut omni cõſtructa munimine, creſcere fugienti videntur in molẽ. Noctis ergo totius ſpatium iter hortuli fuit. Intereà roſeæ lucis ſplendor mũdi faciem irradiat, qua rebus reddita, terris lux redit. Igitur beatus ſenex ſi cellã, vbi preces inſomnis in æſtibus noctis dulci meditatione & ſancto labore tranſegerat, vnũ è fratribus vocat, mittenſq; i hortulum, mandat ut quẽ illic errore laſſatũ ſuo, & velut quibuſdam arctatũ vinculis, ità innexum crimine reperiſſet, attraheret. Haud mora, it, reperit, attrahit. Adeſt ilicò criminoſus, furtum in medio projicit, pedes cõplectitur ſacerdotis. Ità vir pietate plenus indulget crimen, donatque furtum, monens ſæpè, vt vſibus neceſſaria ſuis potius petat ÿ rapiat, & neceſſaria ſibi tribuentis munere, non rapinæ ſcelere, cõſerant. Sic ergo indulgẽtiã à ſancto uiro ꝓmeruit, & diſceſsit.

Fur non põt ex hortulo ſãcti viri recedere cum furto.

Quid memorem in eodẽ hortulo à ſimili ſceleſto quodam mella ab aluearibus nocturno dẽpta furto, delataq; domum, in picis prorſus mutata naturã, ſtupuiſſe reũ admiratione virtutis, cùm criminis deeſſet cauſa, ſed conſcientia criminis torqueret autorem, cùm furto damnũ ſupereſſet, in qua meſtus atroci maneret in ſcelere? Tandem verò criminoſum, alio mentis ſtupore diſcuſſo, ad antiſtitem properaſſe, retuliſſe furtũ, ſanctiq; veſtigiis proſtratũ, veniã facinoris poſtulaſſe, perfacilè ſupplicanti indulſiſſe antiſtitẽ, naturamq; mellis nõ minori rediiſſe miraculo, quàm mutaſſe: ità eum pro ſupplicio veniam, munus donum retuliſſe pro crimine?

Vide rẽ admiratione dignam.

In vna re geminum miraculũ

Dum his virtutũ fulget miraculis, beatum glorioſę conſummationis tempus aduenit. Sed cùm fracta iã æuo membra deficerent, afflictum emortuumq; corpus onus abſtinentię roborabat, & quod natura negauerat, meritum conferebat. Fuitq; tãtus fidei in eo feruor, vt inſatiabili ardore quo plus corpori diſtrictionis inculiſſet, inferre plus cuperet, & ità erant augmẽta meritorum eius incitamẽta profectuũ. Amor quippe Dei reficere animũ poteſt, ſatiare deſiderium non poteſt: ſed magis magiſq; cùm hauritur, inflãmat. Iucũditate enim ſui excitat appetitum, ſed non facit de ſatietate faſtidium. Igitur beatiſsimus Amãtius hac meritorum luce ſulgens, terrena terris mẽbra cõmẽdat, cæleſtis ſpiritus celſa cõſcẽdit. Illic nunc intereſt choris Angelorũ, hic fulget claritate meritorum. Illic interpellat ꝓ famulis voce ſupplici, hic tuetur famulos virtute ſublimi. Illic petit, hic pſtat. Illic vota fundit, hic uotis reſpondet. Illic nũc circunſeptus ęterna mi cat luce, vel meritorũ ſplẽdore clara, vel illatæ cęcis tormẽtis roſeo quaſi fulgore purpurea. Nã ipſe in ſemet & perſecutor extinguẽdo uitia extitit, & martyr crucifigendo corpus emicuit: adeptuſq; eſt nouum, non mortis, ſed carnis mortificatione, martyrium. Et cùm ſit in cõſpectu Domini preciofa mors martyris, dum beatiſsimus Amantius in ſeipſo hoſtem & perſequitur, & proſternit, fuit in conſpectu Domini mors precioſa viuentis.

Admirabilis ſenis feruor.

Feliciſſimus obit'

Nouũ genus martyrij.

Pſ. 115.

Quædam de hoc beato Antiſtite Amantio Lector offendet infrà 13. Nouembris in vita S. Quintiani primò Rutenenſis, inde Aruernorum Epiſcopi: qui ſancto Amantio ſucceſſit.

DE S. LVSORE PVERO ET Confeſſore, ex Gregorio Turonenſi: de gloria Confeſſorum, Cap. XCII.

IN Dolenſi Biturigi termini vico B. Luſor Leucadi, quondam ſenatoris filius requieſcit, qui fertur in albis migraſſe a ſeculo. in crypta verò poſitus ſuper pauimentũ, ſepulcrum habens ex marmore Pario mirabiliter exculptũ. Factũ eſt autem, vt quadã vice ſanctus Germanus Pariſiacæ vrbis Epiſcopus, ad hunc tumulũ uigilias celebraret, haud procùl formulam habens, in qua genua, cùm neceſsitas cogeret, deflectebat. Factũ eſt autem in vna vigiliarum nocte, dum Pſalmos lectionis Dauidicæ decantarent, ſtationis labore laſsi clerici, quaſi pro aliquo releuamine ſe ſuper ſepulcrũ ſancti defixis vlnarum compagibus ſuſtentarent. Contremuit ilicò beati tumulus confeſſoris, & ſibi iniuriam irrogari præſenti vibratione fatetur.

NOV. 4.

At Germanus pontifex terrore perterritus, amoueri deſuper præcepit ſomnolentos, dicens: Abſiſtite ò ſegnes procùl à tumulo, nè ſancto Dei moleſtia inferatur. Quibus amotis, tremorem illum deincèps non ſenſerunt.

Vtinam hæc attenderẽt, qui ſanctorũ ſepulcra & ſacras reliquias irreuerenter tractant.

Sed nec illud placuit præteriri, quòd cuidam pauperi idem Luſor beatus per viſum apparuit, præcepitque cellulam emundari, in qua, vt fertur, infantiæ vagitus exegerat. Sed cùm pauper ille his commonitis agere iuſſa differret, apparuit ei tertiò, dicens: Si feceris quæ præcipio, vnum trientem pro obedientiæ famulatu recipies. Ille verò conſurgens, cellula ſcopis mundata, abluta & aqua herbiſque reſperſa, ſtabat attonitus, pollicitam promiſsionem opperiens, donèc nutu Dei aduertit trientem in pauimento lucere: quẽ colligens, lætus abſceſsit.

De SS. Felice presbytero & Euſebio monacho, Lector videat 1. Nouembris S. Cæſarij hiſtoriam.

VITA S. EMERICI, B. STEPHANI Hungarorum regis filij, ex quodam MS. Codice per F. Laur. Surium, mutato ſtylo, deſcripta.

Videat Lector Antonij Bonfinij rerum Hungaricarum Decad. 2. Lib. 2. vbi eadem ferè habentur.

BEATVS Emericus parentes nobiliſsimos habuit, Stephanũ Hungarorum regem & Apoſtolum, & Gyſelam ſiue Gyſlam, ſororẽ S. Henrici Imperatoris: qui paribus ſtudiis in pręſtantiſsimo quoque virtutum genere certabant. Emericus in tam ardenti charitate Chriſti natus, quid aliud, quàm ſuauiſsimum Deo holocauſtũ eſſe poterat? Ab ineunte pueritia, quò ſanctitatis euaſurus eſſet, facilè declarauit: quippe q cùm eſſet ſomni parciſsimus, aliis dormientibus, à ſecunda ferè vigilia noctis ad lucem vſque pſalmos Dauidicos lectitabat, lucernis coram ipſo ardentibus, vt re-

NOV. 4.

5. Emerici parẽtes

Nota ſancti pueri ꝓces & vigilias.

giam decebat prolem. Ad finem autem cuiuſque pſalmi, corde contrito & compuncto, à Deo veniam petebat. Quod cùm ſanctus parens eius ſæpiùs clàm per rimam parietis eſſet contemplatus, apud ſe tacitum habuit, nec vlli ſuorum voluit indicare, magna interim de filio ſpe concepta.

Cùm autem aliquandò ſanctus rex monaſterium beati Martini, quod ipſe in monte Pannoniæ ingenti ſumptu ſundarat, & egregia monachorum ſodalitate impleuerat, orandi cauſa vellet inuiſere, Emericum filiũ ſuum, eius itineris comitem ſibi adhibuit, non ignorans, quanta Dei gratia puer ille polleret. Vbi autem ad monaſterium propiùs acceſsit, monachi honoris cauſa inſtituta proceſsione illi obuiàm venere, vt ea, qua par erat, reuerentia eum exciperent. Sed rex ſciẽs filij præclara merita, eum iuſsit antecedere, fratreſque illos ſalutare, tum ut ea ratione illos honeſtaret, tum ut filio honor, ipſi paratus, impenderetur. Venit ergo Emericus ad fratres, accipitur ab illis honorificentiſsimè, oſculatur ſingulos, non tamen eodem omnes modo, ſed pro ratione meritorum, quæ reuelante ſpiritu Dei cognouerat, aliis duo, aliis tria, pleriſque quatuor vel quinque, vni Mauro ſeptem oſcula dedit. Quod cùm cerneret pater eius, etſi filiũ nihil ea in re temerè feciſſe exiſtimaret, non potuit tamen ob rei nouitatem non admirari. Itaquè peracto ſacrificio, familiariter & accuratè ex eo percontatur, cur non iiſdẽ omnes patres oſculis impertiiſſet. Reſpondet ille ſe pro ratione temporis, quo ſinguli continenter vixiſſent, aliis plura, aliis pauciora oſcula diſtribuiſſe. Eum autẽ quem ſeptiès oſculatus eſſet, virginem permãſiſſe ait: atque ex eo ſeptenario numero virginitatis præſtantiam intelligi debere, quæ virtutes alias antecellat, & ad cordium vſq; intimos receſſus, qui ſoli Deo pateſcãt, penetret, & recõditas hominũ mẽtes intueatur.

Diuina reuelatiõe monachorum merita diſcit.

Bonfinius nõ de vno, ſed de pluribus hoc eũ dixiſſe ſcribit.

Profectus indè rex, cùm huius rei certiorem omninò notitiam habere percuperet, & filii ſui virtutẽ magis exploratam, paucis pòſt diebus cum duobus duntaxat comitibus redit ad illud cœnobium, fratrum vigilias & preces clàm explorat. Abſolutis nocturnis precibus, quas Matutinas vocãt, cùm alii ad ſuos ſe lectos reciperent, ſoli illi, quibus multa Emericus oſcula libauerat, in templo permanſere, & in angulos ſeſe abdentes, Domino preces obtulerunt, & reliquum noctis tempus in Dei laudibus conſumpſere. Eos igitur ſingulatim accedens ſanctus rex, comiter ſalutat: eũq; illi, rupto ſilentio, reuerenter reſalutant, regiæ maieſtati deferentes. Tandèm vbi ad Maurum venit, cui ſeptem oſcula fixerat beatus Emericus, nec blandiſsima ſalutatione, nec ſeuera cõminatione ab eo reſpõſum extorquere potuit. In ſequẽti die ad publicum fratrũ conuentum rex accedit, Mauriq; humilitatem & ſanctitatẽ explorare cupiens, corã omnibus multa ci obiicit, quæ hominem religioſum facere minimè conueniret. Maurus ſibi ſatis benè conſcius, nihil peniùs ad ea reſpondet, ſed ad Deum, quem ſciret mentium certiſsimum inſpectorem, confugit, in eoq; ſpem ſuã collocat. Ità ergo intelligens rex vera eſſe, quæ filius eius dixerat, omnibus explicat, quo animo illuc aduenerit, Maurumque laudibus in cælum vehit, nec diù poſt Quinqueccleſienſem Epiſcopum inſtituendum curat.

Maur⁹ monach⁹ ſanctus.

Emericus autem ætate procedente, ſimul etiam virtutum capiebat & meritorum incrementa. Nocte quadam cùm Veſprinii eſſet, vno ad ſe famulo accerſito, orationis cauſa vetuſtiſsimam beati Georgii martyris eccleſiam petiit, ibique ante aram in preces incũbens, apud ſe diſquirere cœpit, quodnam poſſet Deo gratiſsimum munus offerre. Eccè autem immenſo lumine tota repentè completur eccleſia, voxque cælirùs auditur eiuſmodi: Præclara res eſt virginitas. Itaque mentis & corporis virgineam integritatem à te exigo. Hanc offeras Deo, & in ea conſtanti animi propoſito perſeueres. Ille verò non ſuis præſidens viribus, ſed ad Dei gratiam confugiens: Domine Deus, inquit, qui inſpicis omnia, qui humanam imbecillitatem adiuuas, qui auſers ſpiritum principum, & terribilis es apud reges terræ, perfice in me gratiſsimam voluntatem tuam, & noxas pernicioſaſque concupiſcentias rore miſericordiæ tuæ prorsùs extingue. Cõfirma fragilitatem ſeruuli tui, & vt in tuo ſeruitio perpetim perduret, ab omnibus carnis illecebris & ſpurca libidine pro tua benignitate eum tuere: præſtaq; nè vnquàm è tua gratia excidat. Porrò diuina conſolatione confirmatus, rem hanc apud ſe tacitam habuit, & famulo quoquè eius conſcio, nè cuiquam eam indicaret, dum adhuc in humanis ipſe eſſet, interdixit. Ità factum eſt, vt multa eius virtutum inſignia, hominum notitiam, ipſo celante, effugerint, nec antè, quàm deceſsiſſet è vita, aliis patefacta ſint. Nimirùm hac ratione ſapienter declinauit virtutum peſtẽ, inanem gloriam.

Virginitatẽ caeleſtis reſpõſo iubet ſeruare S. Emeric⁹.

Pſal. 75.

Pater autem illius regno conſulere volens, virginẽ & fortuna corporis, & morum integritate ſpectatiſsimam, ſtirpe regia ortã, ei deſpondit. Id etſi ille principio multũ recuſaret, tandèm tñ paternis precibus victus, aſſenſit quidem, ſed ità tamen, vt non ſolùm ipſe virgo permanſerit, ſed etiam ſponſam conſeruarit. Iã enim virginitatis amore & propoſito, voluptati omni renunciarat. Præclarum hoc erat in regio adoleſcẽte, qui poſſet in omnibus huius mũdi bonis circũfluere, non modò ſe à uitæ huius voluptatibus ſeruare immunem, ſed etiã ſponſam tam illuſtrem ad earum cõtemptum, atq; etiam ad virtutum ſtudium & vitæ cõſectandã ſanctitatẽ, adducere. Malebat enim pius adoleſcens virtutum illam, q̃ liberorum, fœcunditate pollere. Nec latuit ſanctum eius parentem Stephanũ regem, quemadmodùm corpus ſuũ maceraret ieiuniis, nè forſitan laſciuiret, ſponſamque non alio, quàm ſororis loco haberet. Sed & ſponſa ipſa, cùm ille iam in ipſo iuuentutis flore vita functus eſſet, quàm caſtè vixiſſet, teſtata eſt, & famulus ille, quem ſuprà diximus, res eius ſecretas euulgauit.

Cũ ſpõſa viuit caſtiſſime.

Non enim diù ſuperuixit, ſed quòd cælo vita eius dignior eſſet, quàm terra, Dominus eum citò tulit è medio, & tranſtulit in regnum ſuum. Quidam Archiepiſcopus in publicis ſupplicationibus affirmauit, ſe eius animam vidiſſe in cælos euntem. Pater eius admodũ doluit regno tantam ſpem ereptam: conſolabatur autem ſeipſum, quòd filium non dubitaret in cælis fœliciſsimè viuentem, egregium & ſibi & ſuis patronum exhibiturum. Die triceſimo ab obitu eius tot & tantis miraculis Deus illuſtrauit ſanctum ſuum, vt cunctis in vrbe regia, quam Albam regalem vocant, vbi ſacrũ corpus eius tumulatum eſt, non mœroris ille, ſed gaudii dies videretur.

Abit è vita.

Miracula poſt obitum eius.

Porrò autem Ladiſlao religioſo rege poſteà regnãte, Conradus quidam natione Germanus, homo flagitioſiſsimus, tandèm magno Dei munere cõpũctus, cùm ſe ad meliorẽ frugem recipere cuperet, Romam adiit, Pontifici peccata ſua cum ingenti cordis cõtritione confeſſus eſt, animæ ſalutarem ab eo petiit medicinam. Põtifex ad immanitatem criminum eius obſtupeſcens, hac eum mulctauit pœna, vt loricam ferreã ad nudum corpus quinis catenis ferreis adſtringeret, & chartam, in qua eius peccata enormia ſcripta erãt, Põtificis annulo obſignatã, ad loca, i qbus ſancti quieſcerẽt, ſecũ circũferret, donec diuinitùs catenæ diſſoluerent, & ſcriptura chartæ penitus obliteraret. Fecit homo, vt erat iuſſus, (nihil n. arduum videt ex aio ſua

peccata

peccata lugenti, & cum Deo in gratiam redire cupiens) inuiſit loca ſacra, etiam Hieroſolymam & Saluatoris ſepulcrum non prætermiſit. Tandem venit in Pannoniam, vbi beati regis Stephani tum celebre nomen erat: orat ad ſepulcrũ eius, nec inde recedere conſtituit, donec ruptis vinculis & charta oblita, ſe ſentiat Domini miſericordiam impetraſſe. Poſtquam autem multum delaſſato inter orandum ſomnus obrepſit, (a prima enim hora vſque ad nonam in preces incubuerat) ſanctus rex ei apparens: Surge, inquit, amice, & Emerici filii mei monumentum, quod iuxta eſt, adito. Ille, quòd carnis ſeruanda integritate præcipuam apud Deum gratiam promeruerit, facinorũ tuorum veniam tibi impetrabit. Ex eorum enim numero eſt, qui non inquinauerunt veſtimenta ſua, ſequuntur que Agnum, quocunque ierit, & ante thronum Dei cãtant canticum nouum. Euigilat homo, ilicò ad beati Emerici ſe ſacellum confert, fundit ibi preces, atque opinione celeriùs diſsiliunt ferrei nexus: charta reſignata, nullum habet literæ ſcriptæ ueſtigium. At ſonitum cadentium catenarum accurrunt æditui & complures alii, quibus ille omnia ordine exponit. Mirantur omnes, laudant Deum & beatum Emericum, referunt cuncta ad Ladiſlaũ regem. Is conuocato cõcilio, de beato Emerico ſanctorum catalogo adſcribendo, cum Epiſcopis & regni proceribus confert. Iam enim etiam ex remotiſsimis regionibus eò aduentabant homines, pro grauiſsimis rebus vota nuncupantes. Indictum eſt autem triduanum ieiunium, & Nonis Nouẽbris honorificè eleuatũ eſt beati Emerici corpus, multaq; diuinitùs miracula eodem eleuationis die atque deincèps edita ſunt: Præſtante Dño noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Apoc. 14.

Inſigne miraculũ ad B. Emerici tumulum.

Eleuatur ſacrũ corpus.

VITA ET MARTYRIVM SANctorum Galactionis & Epiſtemes, Authore Simeone Metaphraſte.

NOV. 5.

PHOENICIAE, quæ eſt ad mõtem Libanum, multæ quidẽ ſunt aliæ quoquè ciuitates, tam ad auſtrum, q̃ ad ſeptẽtrionem: eius autem eſt ea quoque, quæ eſt aliarũ omnium præſtantiſsima, & ad partes ſita boreales, Emeſa: quæ quidem tulit & aluit virum nomine Clitophontem, genere inſignẽ, diuitiis nulli ciuium inferiorem: intelligentia aliis longè acutiorem. Ei cõiuncta erat vxor nomine Leucippe, alioqui quidẽ bonis moribus, & tali marito conueniens, & ne pulcherrimis quidem cedẽs forma corporis: vno autem hoc ſolo erat infelix, quòd eſſet ſterilis. Qua de cauſa cùm multis probris à marito appeteretur, magna opprimebatur animi ægritudine, & curis vexabatur, & nihil non moliebatur, cupiens ſolui ab his vinculis.

Patria & parẽtes S. Galactionis.

Cùm ambo ergò hoc ſibi probro ducerent & dedecori, q̃ non eſſent parentes filiorum, neque vllum eſſent habituri hæredem ſuarum facultatum, per quem genus rursùs eis conſeruaretur, quoniam acciderat vt illo tempore valdè inualeſceret cultus ſimulacrorũ, & cuidam Secundo ciuitatis Emeſæ rectio committeretur, gentili quidem religione, animo autem planè barbaro, cui nihil aliud erat curæ, niſi omnes euertere Chriſtianos, & pietatem pro viribus excindere radicitùs: quoniam, inquam, res piorum in tanto verſabantur periculo, vnuſquiſque fuga ſibi ſalutem comparabat. Vnus verò, nomine Honofrius, habitu monach⁹, moribus bonus & religioſus, omninò quidem recedere, ac in tali tempore ac tempeſtate relinquere periclitantes animas imbecilliorum, ſtatuit non eſſe viri pii, & eius qui ſe aſcripſit choro eorum, qui ſunt eiuſmodi. Verumenimuerò cum liberè eloqui pietatem, & in periculum ſeipſum conicere, iudicaſſet non eſſe alienum à repræhenſione, neque conſentaneum legibus veræ religionis, tenebat medium: & alba veſte contegens monaſticam, erat animo verè monachus, & ea exercebat, quæ ei vitæ cõueniebant, & ità callidè eludebat impietatem. Itaquè propter pietatem paupertatem ſimulans, erat mendicus voluntarius, & donans obiens ob vſum rerum neceſſariarum, ipſe dabat potius panem, qui poteſt cõfirmare animos, eos in quos inciderat, inſtruens ſermonibus pietatis, & adhortans fugere pro viribus ab iis, qui ſe procùl à vita remouent, & ſeparant à creatore.

Apud Emeſã magna perſecutio Chriſtianorum.

Honofrius egregi⁹ monachus.

Cum ergò aliquandò acceſsiſſet ad ædes Clitophõtis, petebat alimentum, manus extendens, & uoces emittens, quæ poſſent inducere animum ad miſericordiam. Accidit autem, vt tunc eſſet Leucippe conturbata, & plena triſtitia, vtpotè q̃ maritus ei exprobraſſet ſterilitatem. Cùm ergò Honofrio, qui videbatur moleſtus, iuſsiſſet occludi fores: ille autem, ut qui nihilo magis ſciret, quid vellet, & q̃ acceſsiſſet potiùs daturus, q̃ accepturus, propterea inſtabat petens, donec ꝓpter hanc laudabilem impudentiam fuit accerſitus, & benignè acceptus. Motis ergò uerbis & ſermone producto, de ſe quidem narrauit Leucippe, q̃ manca eſſet ei matrix, & q̃ nullus deus eſſet inuentus vſque in hodiernum diem, qui eã poſſet relaxare ab iis vinculis, & liberare à dedecore filiorum egeſtatis. Sed meritò, inquit Honofrius, non es conſecuta, quod petebas, q̃ tales uoluiſti adiutores habere ſterilitatis. Nam qui ipſi exercuerunt opera plena probro & dedecore, quomodò poſſent ipſi alios à dedecore liberare? Sed ſi nunc audiẽs, & uerum Deum velis agnoſcere, qui cũcta poteſt, videbis ad te ſolam redeuntem vtilitatem, Qui etiam tuum genus poteris afficere beneficio, tã quam quandam hæreditatem ad eos tranſmittens veram religionem. Leucippe his adhibebat animum, & ſe tanquam bonam terram præbebat uerborum illius ſeminibus.

Reprabendit Leucippem, q̃ deos inuocarit.

Hic autem uir diuinus primùm quidem excelſæ Trinitatis diuinam introduxit ei cognitionem: Deindè eam eſt adhortatus ad ſtudium virtutum. Deindè eam docuit ſanctificationem, quæ efficitur ex ſalutari baptiſmate: per quod erit expurgatio priorum inquinamentorum. Oſtendit autem habitum quoquè monaſticum, quo erat quidem indutus, ſed eum tegebat, declinans inſultum malignorum venatorum, & quod acceſsiſſet propter eius ſalutem, ſimulans petere eleemoſynam. Illa uerò ad hæc reſpondit: Timeo, inquit, nè inciderim in duo contraria. Vnum quidem, quòd iis, qui hanc habent fidem, & appellantur Chriſtiani, magnæ quidem intenduntur minæ ab eo, qui nunc rerum potitur: grauiora autem ſunt, quæ eas conſequuntur ſupplicia. Alterum verò, quòd ſi ego tranſeam ad pietatem, & recedam à decretis Maiorum, ſi qui mecum cohabitat, non ſubierit eandem mutationem, ſed deincèps ſequatur eam, quam nunc tenet religionem, quomodò in vno & eodem conſenſerimus, qui debemus eſſe vnum, cùm ſimus maxima parte diuiſi? Hanc mihi ſolue dubitationem, & me liberabis ab aliarum rerum ſolicitudine.

Catechesin ei proponit.

Ille autem cùm & multa alia dixiſſet, & adieciſſet: Tuus quoquè maritus mox conuertetur ad eandem religionem: ei adeò paruit, vt ancillis quoquè ſtatim iuſſerit, vt facerẽt quod ipſe diceret. Cùm vnum ergò ex doliis, quæ alicubi illic erant in horto, ità iubente

Leucippe credit in Chriſtũ.

Honofrio, illæ aqua impleſſent, catechiſmo pri :s inſtituta Leucippe, aliis quoquè ab eo factis, quæ fiũt de more Chriſtianis, diuinum baptiſmum conſequitur. Paulopòſt autem illinc quidem receſsit Honofrius, ei diligenter præcipiens, vt fidem ſeruaret, & Chriſti præcepta. Leucippe autem fingens ſe ægrotare, erat ſeparata, fugiens mariti conſuetudinem. Neque enim volebat, cùm iam eſſet purificata ſpiritu, & diuinum accepiſſet lauacrum, id polluere inceſtis mariti congreſsionibus. Cùm autem dies aliquot præteriiſſent, agnonit ſe in vtero cõcepiſſe, qnod etiam paulopòſt euadit manifeſtum Clitophonti. Ille autem ignorans veritatem: Nunc mihi, inquit, videris ò vxor, placuiſſe diis immortalibus: & propterea digna es iudicata, cuius curam gererent. Illa verò cùm ſe partim retinniſſet: Nè mihi, inquit, deos nomines, o marite, nolo enim: ſed Deum vnum, qui eſt vniuerſi Dominus & effector, qui tui & noſtri curam gerit, qui non ſolùm poteſt ſoluere ſterilitatem, ſed etiam facile eſt illi facere quæcunque vult. Ille autem: Et qnis eſt hic, inquit, aliorum fortiſsimus, & qui nos tam benignè intuetur? Leucippe antem: Mihi, inquit, is in ſomnis apparuit, ò ſuauiſsime, formam quidem habens humanam, manus autem extenſas in Cruce, qui etiam mihi vteri ſtatim ſoluit vincula, & ad hanc conceptionem excitauit admirabiliter. Cur ergo nos quoquè eum potius attendemus & colemus. & omnia noſtra ab eius benignitate pendere oportere ſtatuemus?

Chriſtus crucifix⁹ ei apparuit.

Dixit autem Clitophon, cùm parum ſiluiſſet, ut daret menti tempus deliberandi: Scio, inquit, quem dicis: nempè is eſt, qui colitur à Galilæis: & reuera habet magnas vires & inexpugnabiles. Sed quis feret eius, qui rerum potitur, ſæuitiam? Leucippe antem lubenter quod dictum fuerat arripiens: Interim quidẽ, inquit, o caput mihi venerandum, occultus erit noſter in eum cultus. Sic enim effugerimus impiorũ maliriam. Licebit uerò aliquãdo, eius virtute nobis opẽ ferente, etiam in die honeſtè ambulare, & lucis opera facere manifeſtè. Hæc dicens, poſtquàm habuit maritum ad omnia parentem, (oportebat enim & Chriſti apparere benignitatem, & quod ei de marito prædixerat Honoſrius, minimè excidere) deincèps nihil amplius reticendo, ſed liberè & apertè omnia de monacho expoſuit: quòd is ſcilicet eam baptizauerit, & ꝙ hoc eſt, quod eius matricis ſoluit nodos difficiles. Deindè etiam adiecit, nihil eſſe impedimento, quo minus ipſe quoquè diuinum baptiſmum conſequatur. Etenim mihi inter cætera hoc quoquè prædixit vir ille diuinus, fore vt te quoquè, o chariſsime, mox haberem meæ fidei ſocium. Hæc & illa dixit, & quæ dicta ſunt, paulopòſt deducta ſunt ad effectum, & ipſe quoquè diuinum baptiſmum eſt conſecutus, & didicit arcana pietatis, cùm diuinus & admirabilis Honofrius ad hæc rurſus inſeruiſſet.

Maritũ ſuũ ad fidem traducit.

Cùm autem iam veniſſet tempus pariendi Leucippes, & filium peperiſſet maſculum, accerſitus rurſùs Honoſrius, conſueta utilitas, bonum à Deo miſſum, & quod genitum fuerat, rurſùs per ipſum fuit regeneratum beato baptiſmate, & ab ipſo accepit appellationem, & fuit nominatus Galaction: fuitque appellatio, certa futurorum prędictio. Is enim editus fuit mundus ex mundis, & ex generoſis germen verè generoſum. Procedente autem tempore, paulatim Galactiõ additamento ætatis adiecit etiam intelligentiam, atque adeò habebat ingeniũ ſupra ætatẽ. Traditus verò ludis literariis, & in perfectioribus exercitus diſciplinis, pręclara ſua indole vel ipſos magiſtros relinquebat à tergo. Cum ageret autẽ viceſimum & quartũ annum, curę erat patri, ei conuenientẽ vitæ coniungere ſociam, cùm mater Leucippe iam è uita exceſsiſſet.

Parit Galactionem

Galactionis pclarum ingenium.

Erat autem tunc quædam virgo, pulchritudine & morum honeſtate antecellẽs omnibus. Ei erat nomẽ Epiſteme, quę nobilitatis & glorię famam habebat primam inter mulieres. Eam deſpondit Galaction, nunc quidem ad ſpeciem matrimonii, poſtea autẽ ad vnionem animæ. Cùm verò vitæ cum ea ſocietatem ægrè ferret Galaction, & apertè oſtenderet ſe eius congreſſus & complexus non admittere, propter religionis diſsimilitudinem, & quod ea non eſſet particeps diuini baptiſmatis, à neceſſariis ſæpè exigebãtur rationes, qui eam rem ægrè ferebant, & grauiter expendebãt. Cùm autem ſolus aliquando apud ſolam fuiſſet Epiſtemen, ab ea rogatus, quænam eſſet cauſa odii, dixit Galaction ſe non poſſe aliter ferre vitæ cum ea ſocietatem, niſi eam uiderit ſecum conuenire in religione. Dicebat enim apertè, eſſe impium, mundum coniungi cum immundo. Si ergo, o vxor, eſt tibi grata noſtra tecum vitæ ſocietas, crede mihi optima conſulenti. Et quoniam in præſentia eſt inopia ſacerdotum, qui conſtituti ſunt ad hoc, ut ad baptiſmum inſeruiãt, fieri autem non poteſt, vt aliter ſit quiſpiam & nominetur mundus, nos hoc donum, prout tempus concedit, ipſi vtcunquè peragemus.

Epiſtemẽ virginem ſibi deſpõſat.

Baptiſmꝰ à quibus cõferendus.

Cùm autem vidiſſet eam ad hoc morem gerẽtem, iubet vnum ex tubis horti impleri aqua: & ità omnibus inſcientibus baptizat Epiſtemen. Ipſa autem, cùm poſt baptiſma octo dies præteriiſſent, nouam quandã & inſolitam videt in ſomnis viſionem. Videbatur enim verſari in quibuſdam ædibus regiis, pulchritudine quæ uerbis explicari non poteſt, inſignibus: in quibus tres vtrinquè chori ſtabant circa parietes. Quorũ vnus quidem habebat viros viſu honeſtos, & veſte nigra indutos. Secundus autem mulieres, quę ſe habebant ſimiliter. Tertius verò erat virginum, in quibus iucunda quædam florebat alacritas, & liberalis gratia in vultu arridebat. Mulieres autem illæ nigra veſte indutę, videbantur etiam habere quaſdam pennas, & ignem emittere, à quo quicquid incidebat, videbatur comburi. Cum autem id, quod viſum fuerat, audiuiſſet Galaction, dicebat id hanc habere poteſtatem. Dixit enim hos tres choros eſſe eorum, qui ſe à mundo ſeparant, & ab iis quæ ſunt mundi, & ſeruant virginitatem, & elegerunt vitam agere Chriſto conuenientem. Eorum autem, qui erant nigra veſte induti, ipſos dixit eſſe ſimiles Angelis: illorum enim pẽnæ & ignis, ſimul celeritatem & vires exprimũt inexpugnabiles.

Viſio Epiſtemes.

Epiſteme autem his auditis, ſtatim oſtendit generoſum animum, & rerum honeſtarum amorem: & capta deſiderio magnitudinis eorum, quæ viſa fuerant: Num uero, inquit, o marite, ſi a nobis inuicèm diſceſſerimus, & ad Deum acceſſerimus; poterimus eam quoquè, quæ eſt inter nos, conſeruare affectionem? Da mihi huius rei firmam & certam cautionem: nec ego vnquàm recuſabo, quo minus ſim tibi ſocia huius propoſiti. Cùm autem ſibi inuicèm ſanctè dediſſent fidem, nunquàm eſſe à ſe inuicèm animis diſiungendos, Galaction cùm Deum precibus de more eſſet allocutus, ſuggeſsit Epiſtemæ ea, quæ erant futura ei conducibilia, dicens: Tu quidem abi, & indigentibus, quas habes facultates, diſtribue liberaliter, credens te non eas conſumere, ſed theſaurum potius in locum tutum reponere. Ego autem huius rei me tibi proponam exemplar, & primus rerum mearum faciam diſtributionem, non auara & parca manu, ſed munificè & abundè eas exhauriens. Veniens autem tertio die, & prout vtriſque viſum fuerit, diſpenſabimus.

Galactiõ & Epiſteme omnia ſua dant pauperibꝰ.

Cum ergo ea, quę habebant, diſtribuiſſent, & inter ſe conueniſſent, Eutolmio omnium quos habebant, famulorũ beneuolẽtiſsimo ſequi iuſſo, egreſſi ſunt vitã

ſuſcepturi ſolitariam. Cùm autem confeciſſent iter decem dierum, veniunt ad môtem, qui ab incolis quidem appellabatur Publius: eſt autem prope montẽ Sina. Quo in loco cùm in decẽ monachos incidiſſent, qui vitam exercebant monaſticam, eis narrarunt ſuũ ſcopum & inſtitutum, & rogarunt, vt adſcriberentur in eorum numerum: quod quidem fit nõ multis poſt diebus. Et Galaction quidem refertur in ordinem horum virorum: Epiſteme autem mittitur ab ipſo ad quoddam procùl remotum monaſterium, in quo quatuor exercebantur virgines.

Cõplectũtur vitã monaſticam.

Cùm hanc ergò vitæ agẽdæ rationem elegiſſet Galaction, quam non viam quidem iniit, quæ poſſet docere moderationem? Quem autem ſeorſum nõ erudit, limites & modos imponens omnibus, & cogens eos parere rationi? Ità autem ei curæ fuerunt ieiunia, vt duos annos ſemel in hebdomada pane ſolo veſceretur, eoq; modico, & quantum ſatis eſſet ad uiuendũ. Cum inedia uerò, ſe etiam exercebat in uigiliis, & in perpetuo ſtudio orationis. Pudicitiæ autem tantã curam geſſit, vt nec venire quidem in cõſpectum mulieris vnquàm induxerit in animum, ex quo fuit ad vitã adſcriptus monaſticam. Huius autem rei eſt apertum indicium, quòd cùm duo monachi matrem haberẽt, quæ non ſolum curam gerebat virtutis, ſed iam erat prouectæ ætatis, & conſenuerat in vita monaſtica, & rogarẽt vt eam videret, & maternarum eſſet precum particeps, non ſuſtinuit.

Eccè ſancti exercitia, ieiunia, vigiliæ, orationes, pudicitia.

Cùm ſic ergò ſe haberet, & ad omnem virtutem recta via incederet, non viſum eſt hoc maligno tolerandum: ſed eum ſubiens, qui tunc adminiſtrabat imperium, eum irritauit aduersùs omnes Chriſtianos, & effecit, vt aduersùs eos apertam moueret perſecutionem. Eos enim inuaſit, partim quidem per ſe, partim autem per ſimiliter affectos vicarios grauiſſimè puniens. Ad eum autem accedentes, qui tempori ſeruiebant, dixerunt eos, qui montem Sinam habitabant, deos quidem habere contemptui: vnum autem ſolum Deum colere, eumq; Crucifixum, & ei omnem offerre adorationem. Statim ergò illa, tanquàm ſtimulo, percuſſus oratione, iuſsit cohorti militum ire ad montẽ, & vinctos ad ſe ducere eos, qui ipſum inhabitãt, Chriſtianos. Quo autem tempore, qui miſsi fuerant, in locum venerant, & uiros diuinos erant comprehenſuri, Epiſteme in dicto monaſterio ſe exercens vt monacha, circa mediam noctem videt ſomnium. Videbatur enim ſimul cum Galactione venire in quoddam palatium: fuiſſe autem eorum capita coronis à Rege redimita. Manè verò œconomo monaſterii ea, quæ viderat, communicans, apertè didicit quorsùm tenderet ſomnium. Is enim dixit palatium quidem eſſe regnũ cælorum: Regem autem ipſum eſſe, qui verè & ſolus & naturaliter regnat: coronas autem hoc ſignificare, eos mox eſſe proceſſuros ad certamina, & aduerſariis futuros planè ſuperiores.

Viſio Epiſtemes iã monachæ.

Cùm ergò milites, vt iuſsi fuerãt, acceſsiſſent, & alij omnes ſe in fugam coniecιſſent, inueniunt duos ſolos monachos, quorũ vnus erat Galaction. Cùm ergò ille quoq; ab eis ductus eſſet, & hoc reſciuiſſet Epiſteme, & ſediſſet in loco ſublimi montis, ex quo ipſa videns non poterat videri, illa cernebat oculis, quæ ne potuiſſet quidem auribus accipere, vinctũ abduci Galactionẽ, & qui eſſe grauia paſſurus pro certo putabatur. Se ergò humi proſternens, vehementer rogabat ancillam, vt ſineret eã properare ad Galactionem, & liceret eadem ſubire vincula. Si autem vitam quoquè illũ oporteret relinquere, ipſam quoq; eandem mortẽ eſſe ſubituram. Inter vtrunq; enim iampridèm conueniſſe, nè vnquàm diſiungerentur ab eadem mente & affectione. Graue ergò & indignum eſſe dicebat, ſi tempore vocante ea uideretur eſſe oblita pactorum conuentorum. Miniſtra autem verbis quidem primũ conabatur eam abducere ab incepto: Cùm autem nõ perſuaderet, ſinit eam facere quod vellet.

Illa ergò cùm eas, quæ cum ipſa erant, poſtremò eſſet allocuta, inſtitit veſtigiis Galactionis. Cùm autem propè eſſet: Domine mi, clamabat, & dux meæ ſalutis, nè me quæ tua ſum recuſes: nec obliuiſcaris eorũ, quæ inter nos conuenerunt. Quæ cum audiuiſſent acres miniſtri impietatis, è media uia ſunt reuerſi, & comprehenſam iiſdem circundant vinculis, cùm nihil aliud dixiſſent, ſed ualdè læti eſſent ad ipſam interrogationem. Galaction verò ne ſic quidem affectus, a diuinis abſtinebat admonitionibus: ſed & ingrediens, & circundatus vinculis, ea dabat quę par erat, monita: Nè te, dicens, ò vxor, fraude circumueniant inimici, aut grauia ad terrorem intentantes, aut iis, quæ ſunt mundi incitantes ad impietatem. Interìm autem dum hæc dicerentur, venit quidam feſtinãter, & vultu magnum tumultum ſignificans, in craſtinum diem eſſe reſeruatam ſanctorum examinationẽ, cùm ità ſit viſum Præſidi. Manè ergò ſudea iubet eos adduci in locum, in quem mos eſt adduci reos iudicandos.

Vide mirũ feruorẽ ſanctæ Epiſtemes.

Cum ij autem magno ſtudio producti eſſent, Præſes ſtatim non de fortuna, non de ea quę ipſos tulit patria, non de alio ex iis, quæ conſueuerunt: neque acceſsit ad verba, quæ poſſunt perſuadere: ſed toruè & minaciter intuens Galactionem: Quis hic eſt triſtis & cogitabundus, (nimia ira dixit incitatus) & cuinam alij diuinum cultum tribuens, deos negligit? Galaction autem nihil formidans, neque de ſolita quicquam mutans conſtantia: Vita quidem, inquit, ſum monachus: à Chriſto autem habeo, quòd vocor Chriſtianus: cui etiam, vt qui rectè ſentiam, tribuo cultum. Cùm verò ſanctus eum multis probris inſectaretur, & deos eius ludificaretur, & æquè amentes vocaret eos, qui colunt hæc inanima, pone vinctum manibus, iuſsit execrandus eum verberari immiſericorditer. Cùm is autem flagris cæderetur, adſpiciens Epiſteme, & miraodum in modum ęgrè ferens: O, inquit, inſatiabilem animum ad puniendum: cur tales plagas intentaſtis membris tam iuuenilibus, & conſumptis multis laboribus exercitationis? Quomodò autem manus miniſtrorum tot illatis plagis non obtorpuit? His Pręſes ad iram magis accenſus: Hanc impudentem & temerariam, inquit, fœminam ad lineam vſque tunicam nudate veſtibus, & flagris valdè cædite, vt cautè diſcat loqui, & non ſe tã arroganter gerat aduersùs ſuperiores.

Galaction & Epiſteme ſiſtunt corã Præſide.

Galactiõ flagris cæditur.

Itèm Epiſteme.

Hoc autem cùm factum eſſet magna celeritate, & in longum iam eſſet productum ſupplicium, aduersùs omnia quidem, quæ inferebantur moleſta & aſpera, martyr miraodum in modum decertabat: minimè verò intermittebat vociferari aduersùs iudicem, & ei exprobrare rei turpitudinem, quòd naturam, quam oporteret quidem manere non venientem in conſpectum hominum, non ſolummodo ſuſtinuit aperire, ſed multis etiam videntibus iuſsit cruciare. Propterea te, inquit, manent illic ſupplicia. Cæterùm hic quoquè non diu abhinc, vos iuſtum Dei puniet ſupplicium. Dixit, & e veſtigiò ſecuta eſt iuſtitia, & viſu orbati conſpecti ſunt, qui erant circa Præſidem. Hoc autem ſanctę quidem gloriam, iis verò, qui puniebant, conciliauit ſalutem. Oculorum enim cæcitas depulit animæ nubem, & eos illuminauit luce Dei cognitionis. Propterea confeſsi ſunt ſe Chriſto credere, & rurſùs cum luce animæ acceperunt etiam lucem oculorum corporis, viri non duo aut tres, ſed quinquagintatres numero,

Orbãtur viſu, qui ſunt cum Præſide homines 53

Martyres dirè cruciant.

Sed licèt hæc facta fuerint, Præſes adhuc mente cæcutiens, vtpotè quòd vitium eſſet ei altè impreſſum, iubet in extremo acui arundines, & infigi ſanctorum vnguibus. Quòd cum celerrimè factum eſſet, ſancti in doloribus maiorem oſtendebāt fortitudinem, ei, propter quem hęc ſuſtinebant, magnas agentes gratias, & falſos deos afficientes contumeliis.

Truncantur eis manus, pedes lingua.

Iudex autē rurſùs iubet eos priuari manibus, ſimul & pedibus, & prętereà lingua, propriam quodammodò uoluptatem capiens ſanguiniuora anima in hominum, qui ſunt eiuſdem generis, ſuppliciis. Cùm autem hæc citò facta eſſent, martyribus nihilo ſeciùs eodem modo ſe habentibus, qui erat quidem ſæuus in iudicando, crudeliſſimus autem in puniēdo, fert vltimam in martyres ſententiam, iubens eos mortem ſubire gladio. Atque ij quidem hic exceſſerunt, ſacris eorum capitibus amputatis quinto Nouembris:

Capite plectuntur

precioſa autem eorū corpora cùm in quodam vaſe precinſo impoſuiſſet is, quem diximus, Eutolmius, qui ſequi iuſſus fuerat à martyre, effecit vt etiam ab aliis haberentur in honore: ad gloriam patris, filii & ſpiritusſancti, vnius Dei in Trinitate: Quē decet omnis honor, maieſtas & magnificentia, nunc, & ſemp, & in ſecula ſeculorū, Amē.

VITA S. MALACHIAE EPISCOPI Hyberniæ, edita à beatiſſimo Bernardo Abbate Claraualleńſi.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Hiſtoria Sanctorū quid cōſerant.

SEmper quidem operæprecium fuit illuſtres ſanctorum deſcribere vitas, vt ſint in ſpeculum & exemplum, ac quoddā veluti condimentum vitæ hominū ſuper terram. Per hoc enim quodammodò apud nos etiam poſt mortem viuūt, multoſque ex his, qui uiuentes mortui ſunt, ad verā prouocant & reuocant vitam. Verùm nunc maximè id requirit raritas ſanctitatis, & noſtra planè ætas inops virorū. Quam ſanè inopiam ſuper nos adeò inualuiſſe ſentimus, vt nulli ſit dubium illa ſentētia nos feriri: Quoniam abundauit iniquitas, reſrigeſcet charitas multorum. Et vt ſuſpicor ego, aut præſtò, aut propè eſt, de quo ſcriptum eſt: Faciem eius præcedet egeſtas. Ni fallor, Antichriſtus eſt iſte, quē fames & ſterilitas totius boni, & præit, & comitatur. Sine igitur nūcia iam præſentis, ſiue iamiamq; adfuturi prænuncia, egeſtas in euidenti eſt.

Mat. 24.
Iob. 41.
Matt. 6.

Taceo vulgus, taceo vilem filiorum huius ſeculi multitudinem: in ipſas Eccleſiæ columnas, volo, oculos leues. Quem mihi oſtendas vel de illorum numero, qui videntur dati in lucem gentium, non magis de ſublimi fumantem, quàm flammātem? Et ſi lumen, quod in te eſt, inquit, tenebræ ſunt, quantæ ſunt tenebræ? Niſi tu illos fortè (quod nō credo) lucere dixeris, qui quæſtum æſtimant pietatem; qui in hæreditate Domini, non quæ Domini, ſed magis quæ ſua ſunt, quæritant. Quid dico quæ ſua ſunt? Perfectus ſit & ſanctus etiam ſua quærens, ſuaque retinens, ſi ab alienis cor manuſque contineat. Meminerit tamen, qui ſibi vſque huc fortè perueniſſe videtur, eundem exigi ſanctitatis gradum & ab ethnico. An non milites ſuis iubentur contenti fore ſtipendiis, vt ſalui fiant? Magnum verò Eccleſiæ doctori, ſi ſit ſicut vnus militum: aut certè (quod ad illorum improperium propheta loquitur) ſi vt populus, ità & ſacerdos fuerit? O deformitatem. Ita ne ſummus meritò reputādus erit, qui ſummo corruens gradu, hærebit vix infimo, nè abyſſo abſorbeatur? Quàm rarus tamen iſteipſe in clero? Quem item das mihi contentum neceſſariis: contemptorē ſuperfluorum? Lex eſt tamen præfixa ab Apoſtolis Apoſtolorum ſucceſſoribus: Victū & veſtitum habentes, inquiunt, his contenti ſimus. Vbi forma hæc? In libris cernimus eam, ſed non in viris. Habes vero de iuſto: Quia lex Dei eius in corde ipſius & nō in codice.

Luc. 3.
Eſa. 24.
1. Tim. 6
Pſal. 36.

Nec perfectionis is gradus. Perfectus carere & neceſſariis paratus eſt, At gratis iſtud. Vtinā ſuperfluis ponatur modus? Vtinàm non cupiamus in infinitum. Sed quid? Fortè reperias, qui hoc poſsit. Id quidem difficile. Sed uide qui degimus. Quæramus virū optimū, multorum liberatorem, & eccè laboramus in inueniēdo, qui ſeipſum ſaluum facere poſsit. Optimus hodiè eſt, qui nō eſt nimis malus. Vndè quoniam à terra defecit ſanctus, videor mihi non ſuperuacuè ex his, qui empti ſunt de terra, reuocare ad mediū Malachiam Epiſcopum, virum verè ſanctū, & noſtrorum quidem temporum ſingularis ſapientiæ & virtutis. Iſte erat lucerna ardens & lucens, nec extincta eſt tamen, ſed ſubmota. Quis mihi iure ſuccenſeat, ſi readmouero eam? Immò uerò non eſt, quòd mihi ingrati eſſe mei ſeculi homines debeant, & omnis deinceps generatio ventura, ſi quem conditio tulit, reuocē ſtylo: ſi mundo reſtituam, quo dignus non erat mundus: ſi ſeruem memorię hominum hominem, cuius memoria in benedictione ſit omnibus, qui legere dignabuntur: ſi me excitante amicum dormientem, vox turturis audita fuerit in terra noſtra, dicens: Eccè ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Deindè ſepultus apud nos eſt, nobis ſpecialiter hoc opus incumbit. Quid quòd me inter ſpeciales amicos ſanctus ille habebat, & eo loci, vt nulli in hac parte gloriæ ſecundum fuiſſe me credā? Nec mercede vacat mihi tantæ familiaritas ſanctitatis. Primitias iam accepi. In extremis poſitus erat, imò in principiis, iuxta illud: Cùm conſummatus fuerit homo, tunc incipit. Ac cucurri ego, vt benedictio morituri ſuper me veniret. At ille cum iam membra alia mouere non poſſet, fortis ad dandam benedictionem, eleuatis ſanctis manibus ſuper caput meum, benedixit mihi, & benedictionem hæreditate poſsideo: & quomodò illum ſilere queam? Poſtremò tu id mihi Abba Congane iniungis, reuerendus frater, & dulcis amicus meus, ac tecum pariter (vt ex Hybernia ſcribis) veſtra illa omnis Eccleſia ſanctorum. Libens obedio: prę ſertim quòd non eloquium exigitis, ſed narrationem. Dabo verò operam, vt ea ſit pura & luculenta, deuotos informans, faſtidioſos non onerans. Sanè narrationis veritas ſecura apud me eſt, intimata à vobis, haud alia proculdubiò proteſtantibus, quàm quæ certiſsimè comperta ſunt vobis.

S. Bernardus s. Malachiæ chariſſimus.
Eccl. 18.
Hiſtoria huius fidei.

VITA.

NOV. 5.
Patria s. Malachiæ.

MALACHIAS noſter, ortus Hybernia de populo barbaro, ibi educatus, ibi literas edoctus eſt. Cæterùm de natali barbarie traxit nihil, non magis, quàm de ſale materno piſces maris. Quàm verò ſuaue, quòd inculta nobis barbaries tam vrbanum protulit ciuē ſanctorum, & domeſticum Dei? Qui producit mel de petra, oleumque de ſaxo duriſsimo, ipſe fecit hoc. Parentes tamen illi fuere genere & potentia magni, iuxta nomē magnorū, qui ſunt in terra. At mater mēte, quàm ſanguine, generoſior, ſatagebat in ipſo initio viarum ſuarū, notas paruulo facere vias vitæ: hanc pluris illi exiſtimans ventoſa ſcientia literaturæ ſingularis. Ad vtranque tamen huic non defuit ingenium pro ætate: In ſcholis literas, domi timorem Domini docebatur,

Deu. 32.
Diſcit literas.

batur, & quotidianis profectibus reſpondebat ambobus ſatis, magiſtro & matri. Nempè à principio ſpiritum ſortitus eſt bonum, per quem erat puer docilis, & amabilis valdè, nutè admodùm omnibus per omnia gratioſus. Bibebat autem pro lacte de pectore materno aquas ſapientiæ ſalutaris, & fiebat in dies ſeipſo prudentior. Prudentior, dicam, an ſanctior? vtrunque ſi dixero, non me pœnitebit. Veritatem enim dicam. Agebat ſenem moribus, annis puer, expers laſciuiæ puerilis. Cumque ex hoc cunctis eſſet reuerentiæ ac ſtupori, non tamen indè, vt aſſolet, inſolentior innenebatur, ſed magis quietus & ſubditus in omni māſuetudine. Non impatiens magiſterij, non fugitans diſciplinæ, non lectionis faſtidiens, nō ludorum deniq; appetens: quod vel maximè illa ætas dulce ac familiare habere ſolet. Et proficiebat ſupra omnes coętaneos ſuos in ea quidem literatura, quę illi competebat ętati. Nam in diſciplina morum, profectuque virtutum, etiam ſuper omnes docentes ſe in breui enituit, non tam matre tamen, quàm vnctione magiſtra. Hac ſolicitante, haud ſegniter & in diuinis exercebatur, petere ſecretum, anticipare vigilias, meditari in lege, refici parciùs, orare frequentiùs. Et quia eccleſiā frequentare nec vacabat propter ſtudium, & pro verecundia non libebat, leuare puras manus in omni loco, vbi tamen ſecretè id poſſet. Iam tunc ſiquidem cautus fuit declinare virus virtutum, inanem gloriam. Eſt vicus prope ciuitatem, in qua diſcebat puer, quò magiſter eius frequenter pergere ſolitus erat, ipſo ſolo comite. Illò euntibus ambobus pariter, ipſe (vt poſteā referebat) retrahebat pedem, ſiſtebat gradum, & ſtans à tergo magiſtri, illo quidem non comperiente, expanſis ad cælum manibus, raptim quodammodò, ac veluti iaculatam emittebat orationem: & ſic diſsimulans, magiſtrum denuò ſequebatur. Iſtiuſmodi pio furto puer ſæpiùs illudebat comitem & magiſtrum. Non eſt dicere omnia, quæ eius principia colore bonæ indolis decorauere: ad maiora, atq; vtiliora currendum. Vnum tamen reſero adhuc, quòd hic, meo quidē iudicio, non modò bonæ, ſed & magnæ in puero dederit inſigne ſpei. Excitus aliquādò opinione cuiuſdam magiſtri, (erat enim famoſus in diſciplinis, quas dicunt liberales) adiuit illum diſcendi cupiditate. Quippe extrema iam pueritiæ captans, ad eas literas anhelabat. Intrans verò domum, vidit virum ludentem ſubula, crebriſque ſulcātem tractibus neſcio quò notabili modo parietem. Et ſolo viſu offenſus puer ſerius, quòd leuitatem redoleret, reſiliuit ab eo, ac deincèps illum nec videre curauit. Ità cùm eſſet ſtudioſiſſimus literarum, præ honeſto tamē ſpreuit eas virtutis amator. Tali quodā præludio puer præparabatur ad eum, qui ſe manebat in fortiori ætate, conflictum: iamque ipſe aduerſarium prouocabat. Et Malachiæ quidem pueritia ſic erat. Porrò adoleſcentiam ſimili tranſiuit ſimplicitate, & puritate: niſi quòd creſcente ætate, creſcebat ſimul illi ſapientia & gratia apud Deum & homines.

Sancta eius pueritia.

Vana gloria, virtutum virus.

Hinc iam, id eſt, ab ineunte adoleſcentia eius, cœpit manifeſtiùs apparere, quid eſſet in homine, & gratia Dei in illo vacua non videri. Videns enim induſtrius adoleſcens, quòd in maligno mūdus poſitus ſit, & cogitans qualem ſpiritum accepiſſet, dicebat intra ſe: Non eſt ſpiritus huius mundi iſte. Quid iſti, & illi? Non eſt ſocietas alteri ad alterum, non plùs quàm luci ad tenebras. Meus ex Deo eſt, & ſcio quæ in illo donata ſunt mihi. Indè mihi interim adhuc innocentia vitæ, indè continentiæ decus, indè iuſtitiæ fames, indè quoque illa eo ſecurior, quo ſecretior, gloria mea eſt teſtimonium conſcientiæ meæ. Nil horum mihi tutum ſub principe mundi. Deindè habeo theſaurum hunc in fictili vaſe. Verendum nè impingat, & frangatur, & effundatur oleum lætitiæ, quod porto. Et quidem non impingere inter ſaxa & ſcopulos diſtortæ & anfractuoſæ viæ & vitæ huius, difficillimum. Ita ne in momēto perdam ſimul omnes, quibus ab initio præuentus ſum, benedictiones dulcedinis? Reſigno illi potiùs, à quo ſunt, & me pariter. Et ego enim ipſius. Perdo ipſam ad tempus animam meam, nè perdam in æternum. Et quod ſum, & quæ habeo omnia, vbì mihi æquè ſalua, vti in manu authoris? Quis ità ad ſeruandum ſolicitus, ad retinendum potēs, ad reſtituendum fidelis? Seruabit tutò, reſtituet opportunè. Sine retractatione me do ad ſeruiēdum illi de donis ſuis. Non poteſt mihi perire ex omnibus, quæ in opus pietatis expendero. Fortè & ſperare plus aliquid licet. Solet reddere cum vſura, quæ dat gratis. Ità eſt. Etiam cumulabit, & multiplicabit in anima mea virtutem. Hæc cogitauit, & fecit, ſciens abſq; facto vanas eſſe cogitationes hominum.

1. Ioan. 5.

Periculoſiſſimū iter vitæ huius inter homines.

Erat homo in ciuitate Ardinacha, (ipſa eſt, in qua alitus eſt Malachias) & homo ille ſanctus, & auſteræ admodum vitæ, inexorabilis caſtigator corporis ſui, cellam habens iuxta eccleſiam. In ea manebat, ieiunijs & obſecrationibus ſeruiēs die ac nocte. Ad hunc ſe cōtulit Malachias, formam vitæ accepturus ab eo, qui viuum ſe tali damnauerat ſepultura. Et vide humilitatē. A primęua ętate in ſancta arte magiſtrū (quod dubium non eſt) habuerat Deum: & eccè factus eſt denuò diſcipulus hominis, homo mitis & humilis corde. Si neſciebamus, hoc vel ſolo nobis ipſe probauit. Legant hoc, qui docere, quæ non didicere, conantur, diſcipulos ſibi coaceruantes, qui nunquàm diſcipuli extitere, cæci duces cæcorū. Malachias doctus à Deo, doctorem nihilominùs quæſiuit hominem, & quidē cautè & ſapienter. Quid ſimile, quæſo, afferre quibat, in quo æquè daret caperetque experimentum profectus ſui? Si Malachiæ exemplum eis pro minimo eſt, Pauli opus attendant. Nōne Euangelium ſuum, quod non ab homine acceperat, ſed à Chriſto, cum hominibus tamen cenſuit conferendum, nè fortè in vacuum curreret, aut cucurriſſet? Vbi ille ſecurus non eſt, nec ego. Si quis hoc ſcit, viderit, nè non tam ſecuritas ſit, quàm temeritas. Sed hæc alterius temporis. Nunc verò ſonuit in ciuitate, quod factum eſt, & commota eſt vniuerſa ad inopinatam nouitatem. Stupebant autem omnes, & virtutem mirabantur, eoque ampliùs, quo minùs vſitatam in gente fera. Videres tunc reuelari ex multorum cordibus cogitationes. Plerique humano affectu penſantes factum, plangere & dolere, quòd dilectus omnibus, delicatuſq; adoleſcens, duris ſe adeò laboribus mancipaſſet. Alij ſuſpicati leuitatē propter ætatem, diffidere de perſeuerantia, timere de caſu. Nonnulli temeritatem cauſantes, indignari & fremere in eum, quòd ſupra ætatem & vires inconſultè rem arduam fuiſſet aggreſſus. Verùm ille ſine cōſilio egit nihil. Nam habuit conſilium à propheta, qui ait: Bonū eſt homini, ſi portauerit iugum ab adoleſcētia. Et addit: Sedebit ſolitarius, & tacebit, quia leuauit ſe ſupra ſe. Sedebat ſibi iuuenculus ſecus pedes Imarij, (hoc enim nomen viro) & aut diſcebat obedientiam, aut ſe didiciſſe docebat. Sedebat vt quietus, vt māſuetus, vt humilis. Sedebat, & tacebat, ſciens ſecundùm prophetam, cultum iuſtitię eſſe ſilentium: ſedebat vt perſeuerans, tacebat vt verecundus, niſi quòd ſuo illo ſilentio in Dei auribus loquebatur cum ſancto Dauid: Adoleſcentulus ſum ego, & contemptus: iuſtificationes tuas non ſum oblitus. Et ſedebat interim ſolitarius, quia & ſine ſocio, & ſine exemplo. Quis enim ante Malachiam diſtrictiſſimum viri propoſitum vel cogitaret attentare? Nempe mirabile omnibus habebatur,

S. Malachias adiungit ſe ad quendam virum ſanctiſſimū.

Gala. 1. & 2.

Vitam viuit duriſſimam.

Thren 3.

Ibidem.

Eſai. 32.

Pſal. 118.

tur, non imitabile. Malachias imitabile perſuaſit, ſedendo duotaxat, & tacendo. Intra paucos dies habuit imitatores non paucos, prouocatos exemplo ſui. Itá qui primò ſolitarius ſedit, & voicus patris ſui, fit iam vnus ex multis, fit ex voigenito primogenitus in multis fratribus. Et vt prior in conuerſione, ità in conuerſatione ſublimior: & qui aote omnes venit, omnium iudicio ſupra omnes emicuit io virtute. Et dignus viſus eſt Epiſcopo pariter & magiſtro, qui ad Diaconij gradum promoueretur. Et coegerunt eum.

Ordinatur Diaconus.

Hinc iàm Leuita Domioi publicè ſe ad omne opus pietatis accioxit: plùs verò ad eas res, in quibus aliqua iniuria videretur. Deniq; cura erat ei maxima in ſepeliendis defunctis pauperibus, quòd hoc ſibi non minùs humilitatem ſaperet, quam humanitatẽ. Nec defuit nouo noſtro Tobiæ rediuiua à muliere tentatio, immò à ſerpẽte per mulierem. Germana eius indignitatem (vt ſibi videbatur) officij exhorreos: Quid facis (inquit) ò inſaoe? Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. Et hoc illi quotidiè exprobrans ingerebat. Sed reſpondebatur mulieri ſtultæ iuxta ſtultitiam ſuam: Miſera, tu eloquij caſti vocẽ tenes, ſed virtutem ignoras. Ita miniſterium, ad quod coactus acceſſerat, deuotus tenuit, indefeſſus exercuit. Vodè & cenſuerunt etiam ſacerdotale officium ioponendum illi. Et factũ eſt ita. Erat autem, cùm ſacerdos ordinatus eſt, annos oatus quaſi vigintiquioque. In qua eius vtraque ordinatione, ſi quid præter canonum formam proceſſiſſe videtur, vt verè videtur, (ſiquidem infra viceſimumquintum anoum Leuiticum mioiſterium, infra triceſimum adeptus eſt ſacerdotij dignitatem) donãdum ſanè tum zelo ordinatoris, tum meritis ordinati. Ego verò iſtud oec in ſancto redarguendũ, nec vſurpandum conſulo ei, qui ſanctus non fuerit. Nec conteotus Epiſcopus, etiam vices ſuas commiſit ei, ſeminare ſemen ſanctum io gente non ſancta: & dare rudi populo & ſioe lege viuenti, legem vitæ & diſciplinæ.

Studium erga ſepeliendos mortuos.

Initiatur ſacerdotio.

Epiſcopus mandat ei vices ſuas.

Suſcepit ille mandatum in omoi alacritate; ſicut erat ſpiritu ferueos: nec talentis incubaos, ſed lohians lucris. Et eccè linguæ ſarculo cœpit euellere, deſtruere, diſsipare, de die in diem factitans praua in directa, & aſpera in vias planas. Exultabat vt gigas ad diſcurrendum vbiquè. Diceres ignem vrentem in conſumendo criminum vepres. Diceres ſecurim, vel aſciam in deijciendo plantationes malas, extirpare barbaricos ritus, plantare Eccleſiaſticos. Veternoſas omnes (oeq; enim paucæ inueniebaotur) abolebat ſuperſtitiones, ſeu quaslibet, vbicunquè depræhendiſſet, malignitates, immiſſas per angelos malos. Deniquè quicquid incompoſitum, quicquid indecorum, quicquid diſtortum obuium habuiſſet, noo parcebat oculus eius: ſed velut grando groſſos è ficubus, & ſicut puluerem ventus à facie terræ: ſic coraio facie ſua eiuſmodi nitebatur totum pro viribus exturbare, ac delere de populo ſuo. Et pro his omoibus tradebat iura cæleſtia optimus legislator. Leges dabat plenas iuſtitiæ, plenas modeſtiæ & honeſti: ſed & Apoſtolicas ſanctiooes, ac decreta ſanctorum patrum, præcipueq; conſuetudines ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, in cũctis eccleſijs ſtatuebat. Hinc eſt, quòd hodiè in illis ad horas caoonicas caotatur & pſallitur, iuxta morem vniuerſæ terræ. Nam minimè id antè fiebat, ne in ciuitate quidem. Ipſe verò in adoleſcentia cantum didicerat: & in ſuo cœnobio mox cantari fecit: cùm oecdùm in ciuitate, ſeu in Epiſcopatu voiuerſo cãtare ſcirent, vel velleot. Deindè vſum ſaluberrimum confeſsionis, ſacramentum cõfirmationis, cõtractum coniugiorum: quæ omoia aut ignorabant, aut negligebaot: Malachias de nouo inſtituit. Et de his iſta pro exẽplo ſufficiãt. Nã & per totũ hiſtoriæ textũ, breuitatis ſtudio plurima præterimus.

Nota quanti fecerit Romana Eccleſia conſuetudines.

Cùm eſſet illi ſtudium, & zelus maximus circa cultum diuinorum, & venerationem ſacramentorum; nè fortè de his aliquid conſtitueret, vel doceret ſecùs, quàm ritus haberet vniuerſalis Eccleſiæ, ſubijt animũ adire Epiſcopum Malchum, qui ſe pleniùs de omnibus informaret. Hic erat ſenex plenus dierum & virtutum: & ſapientia Dei erat in illo. Natiooe quidem Hybernus: ſed in Anglia conuerſatus fuerat in habitu & propoſito monachali io Vintonienſi monaſterio. De quo aſſumptus eſt in Epiſcopum in Leſmor ciuitatem Mumoniæ: & ipſa nobilior inter cęteras regni illius. Ibi taota ei deſupèr collata eſt gratia, vt non modò vita & doctrina, ſed & ſignis clareret. Quorũ duo pono exempli cauſa: vt omnibus innoteſcat, qualem in ſcientia ſanctorum Malachias habuerit præceptorem. Puerum mente captum ex his, quos lunaticos vocant, inter coofirmandum ſacra vnctiooe ſanauit. Hoc ità notum, certumque fuit, vt illum mox conſtitueret oſtiarium domus ſuæ: vixeritque idem puer incolumis in eo officio vſque ad virilem ætatem. Surdo auditum reſtituit: in quo idem mirabile quiddam confeſſus eſt: quòd cùm ſanctus vtriq; auriculæ hinc indè digitos immiſiſſet, duos quaſi porcellos ex ipſis exire ſenſerit. Pro his, atq; huiuſmodi fama crebreſcente, oomen grande adeptus eſt: ità vt ad eum Scoti, Hyberniq; confluerent: & tanquàm vnus omnium pater ab omnibus coleretur. Ad huncergò Malachias, accepta beoedictiooe patris Imarij, & ab Epiſcopo miſſus, cùm proſperè perueniſſet, benignè à ſeoe ſuſceptus eſt. Qui annos aliquot cum eo manſit, vt per hanc temporis moram hauriret pleniùs de pectore veterano, ſciens ſcriptum, Quia io antiquis eſt ſapiẽtia. Sed nec hoc quoquè ad cautam defuiſſe reor: quòd magnus ille prouiſor vniuerſorum, voluit ſeruum ſuum Malachiam in loco tam celebri notum fieri omnibus, qui erat omnibus profuturus. Nec enim poterat noo eſſe gratus, quibus notus fuiſſet. Deniq; vnum interim accidit, per quod ex aliqua parte, quod notum Deo erat in illo, manifeſtum fecit hominibus. Inter regẽ Mumoniæ (quæ eſt Hyberniæ pars Auſtralis) & germanũ eius orta ſimultate, & fratre facto ſuperiori, rex pulſus regno, confugit ad Epiſcopum Malchum. Noo tamen, vt ope illius regnũ recuperaret: ſed magis princeps deuotus dedit locum irę, & neceſsitatem in virtutem cõuertit, priuatam eligens ducere vitã. Cumq; Epiſcopus regẽ ſuſcipere debito hooore pararet, abnuit ille, ſe malle inquiens tanquàm vnum ex illis eſſe pauperibus fratribus, qui illi adhærerent: regium faſtum deponere, & communi paupertate fore conteotum, expectare potiùs Domini voluotatem, quàm per vim recipere regnum: nec velle pro ſuo honore terreoo ſaoguioem humanum effundere, qui contra ſe clamet ad Deom de terra. Quo audito, exultat Epiſcopus: & admiratus deuotionẽ, ſatisfacit voto. Quid plura? Traditor regi paupercula domus ad habitandum, & Malachias in magiſtrum, ad victum panis cũ ſale & aqua. Porrò ad delicias ſufficiebat regi, Malachiæ præſeotia, vita atq; doctrina: ità vt diceret ei: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo. Ad hæc per ſingulas noctes lachrymis ſuis ſtratum ſuum rigabat: ſed & quotidiano aquę frigidę balneo malè calentem extinguebat in carne libidinẽ, Et orãs rex, cum rege dicebat: Vide humilitatẽ meam & laborem meum, & dimitte vniuerſa delicta mea. Et non amouit Deus orationem eius, & miſericordiam ſuã ab eo. Et exaudita eſt oratio eius: etſi ſecùs, quàm intenderet ipſe. Nam is quidem ſolicitus erat pro anima ſua: ſed vindex innocentiæ Deus, hominibus oſtẽdere volens, quoniam ſunt reliquiæ homioi pacifico, parabat interim facere iudicium iniuriam patienti,

Vtinàm hæc attenderent nouatores noſtri.

Malchi Epiſcopi duo miracula.

Iob 12.

Rex Mumoniæ pellitur à fratre ſuo.

Exẽplũ pij regis.

Nota victum regis humi.

Pſal. 118.

Pſal. 6.

Pſal. 24.

Pſal. 36

quod ille penitùs non ſperabat. Et ſuſcitauit Deus ſpiritum vicini regis: (neq; enim vnum eſt Hybernia regnum, ſed diuiſa in plura) Hic itaq; videns quæ facta ſunt, repletus eſt zelo: & hinc quidem indignans prędonum libertati, & ioſolentię ſuperborum, indè verò miſeraos regni deſolationem, & regis deiectiooem, deſcendit ad cellulam pauperis: ſuadet reditum, ſed non perſuadet. Inſtat tamen, ſpondet opem, de effectu non diffidere monet, Deom affuturum promitiit, cui nō poterunt reſiſtere omnes aduerſarij eius. Proponit etiam oppreſſionem pauperum, patriæ vaſtationem, & oon proficit. Cęterùm accedeote mandato Epiſcopi, & Malachiæ conſilio, de quibus ille pendebat totus, vix tandèm acquieſcit. Sequitur rex regem, & iuxta verbum regis, ſicut fuerat volūtas in cælo, tota facilitate pulſis prædonibus, reducitur homo in ſua cum eaultatione ſuorum, regnoq; reſtituitur ſuo. Dilexit eatunc rex ille, & ſemper reueritus eſt Malachiam: eoque propenſiùs, quo pleniùs in ſancto viro digna veneratione & amore cōpererat. Cuius enim rantam meruit in ſua aduerſitate familiaritatem, ſanctitatem ignorare noo potuit. Propterea magis in ſua proſperitate perpetuis illum amicitijs, deuotisq; colebat obſequijs: & libenter audiebat eum, & audito eo, multa faciebat. Et de his ſatìs. Veruotamen nō fortuitu factum reor, quòd ità iamtunc magnificauit eū Dominus in conſpectu regum: ſed quia vas electionis ſibi erat ille, portaturus nomen ſuum coram regibus & principibus.

Rex pius in regnū reſtituitur.

Mortua eſt interim ſoror eius illa, quam præfati ſumus. Nec prætereundæ viſiooes, quas vidit de ea. Huius ſiquidem ſanctus carnalem exhorruerat vitam, & tanto zelo, vt ſe deuouerit non viſurum eam in carne viuentem. At illa carne ſoluta, ſolutum eſt votum: & cępit videre in ſpiritu, quam in corpore noluit. Quadam nocte audiuit per ſomnium vocem ſibi dicētis, ſororem eius ſtare forìs in atrio, & eccè per totos triginta dies nihil guſtaſſe. Qui euigilās, citò intellexit, cuius eſcæ inedia marceret. Et diligenter diſcuſſo numero dierum, quē audierat, ipſum eſſe reperit, ex quo pro eo panem de cælo viuum non obtuliſſet. Tum ille, qui ſororis non aoimam oderat, ſed peccatum, beneficētiam, quam intermiſerat, rurſùm adoritur. Neque id fruſtrà. Noo multò pòſt viſa eſt illi perueniſſe ad limen eccleſiæ, necdùm tamen poſſe iotrare: apparere etiam in veſte pulla. Cumque ille perſeueraret, curans nè qua die ſolita ſtipe fruſtraretur: ſecundò vidit eam in veſte ſubcaodida, admiſſam quidem intra eccleſiam, ſed altare contingere non permitti. Tertiò tandèm viſa eſt aggregari cœtui candidatorum, & in veſte candida. Vides lector, quaotum valeat deprecatio iuſti aſsidua? Verè regnum cælorum vim patitur: & violenti rapiunt illud. Nōne tibi videtur Malachiæ oratio vicem quodāmodò effractoris exhibuiſſe cæleſtibus portis, quandò peccatrix mulier fraternis obtinuit armis, quod ſuis meritis negabatur? Hanc vim, Ieſu bone, tu qui pateris, facis, validus & pius ad ſaluandum, faciens miſericordiam, & potentiam in brachio tuo, & io ſacramento tuo ſeruans ſanctis, qui in terra ſuot, vſque in cooſummationem ſeculi. Hoc planè ſacramentum potens peccata conſumere, debellare obuias poteſtates, inferre cælis reuertētes de terra.

Soror defuncta apparet S. Malachiæ.

Obſerua quid conferāt defunctis Miſſæ & preces.

Matt. 11.

Nota Euchariſtiam.

Et Dominus qoidē in regione Leſmorenſi ſic præparabat dilectum ſuum Malachiam ad gloriam nominis ſui. Verùm qui miſerant eum, miοimè iam ferentes abſentiam eius, miſsis epiſtolis reuocāt illū. Quo reddito ſuis, & quidem inſtructiore de omnibus, quæ oportebat: en opus à Deo paratum, & ſeruatum Malachiæ. Vir diues & potēs, qui locum Beochor, & poſſeſsiones eius tenebat, inſpiratus à Deo, confeſtim in manu eius ſua omnia dedit, & ſe quoquè. Et is auunculus eius. Sed Malachiæ ſpiritus, quam carnis, propinquitas pluris fuit. Ipſum quoquè locum Benchor, de quo cognominabatur, tradidit ei princeps, vt ædificaret ibì monaſterium, vel potiùs reædificaret. Nempe nobiliſsimum extiterat antè ſub primo patre Congello, multa millia monachorum generās, multorum monaſteriorum caput. Locus verò ſanctus fœcūdusq; ſaoctorum, copioſiſsimè fructificans Deo, ità vt vnus ex filijs ſanctæ illius congregationis, oomine Luanus, centum ſolus mooaſteriorum fundator extitiſſe feratur. Quod idcircò dixerim, vt ex hoc vno coniJciat lector, quàm ingens fuerit reliqua multitudo. Deniquè ità Hyberniā, Scotiamq; repleuerunt genimina eius, vt ea potiſsimùm tempora Dauidici illi verſiculi precinuiſſe videaotur: Viſitaſti terrā, & ioebriaſti eā, multiplicaſti locupletare eā. Flumē Dei repletū eſt aquis, paraſti cibū illorum, quoniā ità eſt præparatio eius. Riuos eius inebriaos, multiplica genimina eius: in ſtillicidijs eius lætabitur germinans. Et in hunc modum cæteri, qui ſequuntur. Nec modò in præfatas, ſed in exteras etiā regiones, quaſi inuodatione facta, illa ſe ſaoctorum examina effuderunt. E quibus ad has noſtras Gallicanas partes ſanctus Colūbanus aſcēdens, Lexouienſe cōſtruxit monaſterium, factus ibi in gentē magnam. Aiunt tam magnam fuiſſe, vt ſuccedentibus ſibi viciſsìm choris, cootinuarentur ſolennia diuinorum, ità vt ne momētū quidē diei aut noctis vacaret à laudibus. Hæc de antiqua dicta ſint Benchorēſis monaſterij gloria. Hoc olim deſtructum à Piratis, ob inſigne dignitatis antiquæ Malachias, veluti quandam replātaturus paradiſum, amplexus eſt, & quia multa corpora ſanctorum dormirent ibi. Nam vt taceam illa, quæ in pace ſepulta ſunt, ferunt nongentos ſimul vna die à piratis occiſos. Erat quidē ingens loci illius poſſeſsio, ſed Malachias ſolo contentus loco ſancto, totas poſſeſſiones & terras alteri ceſſit. Siquidem à tēpore, quo deſtructum eſt monaſterium, nō defuit, qui illud teneret cum poſſeſſionibus ſuis. Nam & conſtituebantur per electionem etiā, & Abbates appellabātur, ſeruantes nomine, & ſi non re, qd olim extiterat. Cūq; ſuaderent multi nō alienare poſſeſſiones, ſed totum ſimul retinere ſibi, nō acquieuit paupertatis amator, ſed fecit eligi iuxta morem, qui eas teneret, loco (vt prædiximus) retento ſibi, & ſuis. Et fortaſsis cōſultiùs vt poſt apparuit, integrum retinuiſſet, ſi nō magis ſuæ proſpexiſſet humilitati, quàm paci. Itaq; ex mandato patris Imarii aſſumptis ſecum decem circiter fratribus, veniens ad locum, cępit ædificare. Vbi quadā die cùm io ſecuri ipſe ſecaret, caſu ex operariis vnus, illo vibrante in aera ſecurim, locum incautè occupauit, quò ictus deſtinabatur: & cecidit ſuper ſpinam dorſi eius, tanto vtiq; impetu, quanto ille conatu impingere valuit. Corruit ille: accurere omnes, putantes aut percuſſum, aut mortuum. Et tunica quidem ſciſſa à ſummo vſque deorsùm, homo verò illæſus inuentus eſt, tam modicè & ſummatim perſtricta cute, vt vix in ſuperficie veſtigium appareret. Stabat homo iocolumis, quem ſecuris proſtrauerat, intuentibus & ſtupētibus, qui circunſtabant. Vndè & facti alacriores, promptiores exindè ad opus inuēti ſunt. Et hoc initium ſignorum Malachiæ. Porrò oratoriū intra paucos dies conſummatum eſt, de lignis quidē læuigatis, ſed aptè firmiterq; contextum, opus Scoticum, pulchrum ſatis. Et exindè ſeruitur Deo in eo, ſicut in diebus antiquis, ſimili quidem deuotione, etsi noo pari numero. Præfuit Malachias loco illi tempore aliquanto, patre Imario ità conſtituente: ipſe rector, ipſe regula fratrum. Legebant io vita eius, quomodò conuerſarentur, & ipſe ante illos præibat in iuſtitia & ſanctitate

Benchor inſigne monaſterium inſtauratur.

Luanus monach' 100. monaſteria condit.

Pſal. 64.

S. Columbanus & eius monaſteriū Luxouienſe.

900. monachi vno die occiſi à piratis.

Magnū miraculum.

Malachias præeſt monaſterio Benchorenſi.

Vide malignitatē Satanæ.

eorām Deo: niſi quòd præter inſtituta cōmunia, multa ſingulariter faciebat, in quibus potiùs præibat omnes, & aliorum nemo illum poterat ad tam ardua ſequi. Eo temporis, & eo loci quidam infirmabatur Cui aſſiſtens diabolus, & apertè laqueos, ſuggerebat, nè vnquàm crederet monitis Malachiæ: ſed ſi intraret ad ſe, cultellu eum peteret, & occideret. Quo cognito, qui illi miniſtrabant, ipſo infirmo prodente, verbum proferunt ad Malachiam, præmunientes. At ille ſolita arma orationis arripiens, impauidus hoſtem aggreſſus, & infirmitatem fugat, & dæmonem. Erat autem nomen viro Malchus. Frater eſt iſte ſecundùm carnē Chriſtiani noſtri Mellifontis Abbatis. Ambo enim ſuperſtites adhuc ſunt, ſibi in ſpiritu modò germaniores. Nam ille, vt literatus eſt, continuò non ingratus, loco eodem conuerſus ad Dominum, habitum ſimul animumq; mutauit. Et cognouere fratres malignum inuidere bonis eorum, & ædificati ſunt, facti de reliquo cautiores.

S. Malachias curat dyſenteriam.

Clericum nomine Michaelem, dyſenteria laborantem, & deſperatè, mittens ei aliquid de menſa ſua, eodem loco ſanauit. Secundò eundem ipſum grauiſsima infirmitate correptum, & corpore pariter curauit, & mente. Illicò enim adhæſit Deo, & Malachiæ ſeruo eius, timens nè deterius aliquid ſibi cōtingeret, ſi denuò ingratus tanto inueniretur & beneficio, & miraculo Et nunc, vt audiuimus, præeſt cuidam monaſterio ſito in partibus Scotię: & hoc nouiſsimum omniū, quæ ille fundauit. Pro huiuſmodi augeſcebat in dies & opinio, & congregatio Malachiæ, & grande ei nomen intùs & foris, non tamen re grandius. Nempe ibi demorabatur etiam factus Epiſcopus, quòd locus eſſet vicinus ciuitati.

Creatur Epiſcopus Conneretbenſis.

Vacabat tunc temporis Epiſcopalis ſedes, & iamdiù vacarat, Malachia nolente aſſentire. Siquidem ipſum elegerant. Perſiſtentibus tamen illis, tandèm aliquandò ceſſit, accedente ad vim faciendam mandato magiſtri ſui, necnō & Metropolitani. Triceſimo fermè ætatis ſuæ anno, Malachias conſecratus Epiſcopus introducitur Connereth: hoc enim nomen ciuitatis. Cùm autem cœpiſſet pro officio ſuo agere, tunc intellexit homo Dei, non ad homines ſe, ſed ad beſtias, deſtinatum. Nuſquam adhuc tales expertus fuerit in quantacunq; barbarie. Nuſquam repererat ſic proteruos ad mores, ſic ferales ad ritus, ſic ad fidem impios, ad leges barbaros, ceruicoſos ad diſciplinam, ſpurcos ad vitam. Chriſtiani nomine, re pagani. Non decimas, non primitias dare, non legitima inire coniugia, non facere confeſsiones, pœnitentias nec qui peteret, nec qui daret, penitùs inueniri. Miniſtri altaris pauci admodùm erant. Sed enim quid opùs plurium, vbi ipſa paucitas inter laicos propemodùm ocioſa vacaret? Non erat, quod de ſuis fructificarent officijs tu populo nequam. Nec enim in eccleſijs aut prædicātis vox, aut cantantis audiebatur. Quid faceret athleta Domini? Aut cedendum turpiter, aut periculosè certādum.

Verum ſe declarat paſtorem inter ſubditos peſſimos.

Sed qui ſe paſtorem, & non mercenarium agnoſcebat, elegit ſtare, quàm fugere: paratus & animam ſuā dare pro ouibus, ſi oportuerit. Et quanquàm omnes lupi, & oues nullæ, ſtetit in medio luporum paſtor intrepidus, omnimodis argumentoſus, quomodò faceret oues de lupis. Monere cōmuniter: ſecretò arguere: flere per ſingulos: nunc aſperè, nunc leniter conuenire, prout cuique expedire videbat. In quibus per hæc minùs profeciſſet, cor contritum & humiliatum offerebat pro eis. Quotiès noctes totas peruigiles duxit, extendens manus in oratione? Et cùm venire ad eccleſiam nollent, per vicos & plateas occurrebat inuitis: & circumiens ciuitatem, perquirebat anhelus, quem Chriſto acquireret. Sed & foris rura & oppida nihilominùs ſæpiùs percurrebat, cum ſancto illo comitatu diſcipulorum ſuorum, qui nunquàm deerant lateri eius. Ibat, & erogabat vel ingratis cæleſtis tritici menſuram. Nec vehebatur equo, ſed pedes ibat, & in hoc virum ſe Apoſtolicū probans. Ieſu bone, quanta paſſus eſt pro nomine tuo bellator tuus à filijs ſcelerатis? quāta ſuſtinuit ab hiſipſis, quibus, & pro quibus loquebatur bona tibi? Quis dignè exprimat, in quātis vexatus, quibus affectus ſit contumelijs, quibus iniurijs laceſsitus, quotiès laſſatus inedia, quotiès afflictus in frigore & nuditate? Attamen cum his, qui oderunt pacem, erat pacificus, inſtans nihilominùs opportunè, importunè. Blaſphematus, obſecrabat: iniuriatus, opponebat ſcutum patientiæ, & vincebat in bono malum. Quidni viciſſet? Perſeuerauit pulſans, & ſecundùm promiſsionem, tandèm aliquādò pulſanti apertum eſt. Quomodò poterat non ſequi, quod veritas prænunciauerat ſecuturum? Dextera Domini fecit virtutem, quia os Domini locutum eſt veritatē. Ceſſit duritia, quieuit barbaries: & domus exaſperās, paulatim leniri cœpit, paulatìm correptionem admittere, recipere diſciplinam. Fiunt de medio barbaricæ leges, Romanæ introducuntur. Recipiuntur vbiq; Eccleſiaſticæ conſuetudines, contrariæ reijciuntur. Reædificantur baſilicæ, ordinatur clerus in illis: ſacramentorum ritè ſolennia celebrantur. Confeſsiones fiunt, ad eccleſiam conueniunt plebes, concubinatus honeſtat celebritas nuptiarum. Poſtremò ſic mutata in melius omnia, vt hodiè illi genti conueniat, quod Dominus per Prophetam dicit: Qui antè non populus meus, nunc populus meus.

Lucæ 11.

Romanas leges & Eccleſiaſticas conſuetudines apud illos introducit.

Oſeæ 2.

Contigit poſt annos aliquot deſtrui ciuitatem à rege Aquilonaris partis Hyberniæ: quia ab Aquilone panditur omne malum. Et fortè malum illud benè vtentibus bonum fuit. Quis ſcit enim, ſi tali flagello Deus delere voluit mala antiqua populi ſui? Huiuſmodi Malachias neceſsitate compulſus, & ipſe exijt cum turba diſcipulorum ſuorum. Nec ocioſus exitus eius. Hac occaſione monaſterium Ibracenſe conſtructum eſt, eunte illò Malachia cum ſuis numero centū viginti fratribus. Ibi occurrit ei Cormacus rex. Ipſe eſt, qui olim regno pulſus, ſub cura Malachiæ de miſericordia Dei cōſolationem accepit. Et locus ille ſitus in regno eius. Gauiſus eſt rex viſo Malachia, ſe & omnia ſua exponens ei, & his, qui cum eo erant: vtpotè non ingratus, nec immemor beneficij. Adducta incontinenti animalia multa ad vſus fratrum: multa inſupèr in auro & argento ad ſumptus ædificiorum pro regia liberalitate collata. Ipſe quoquè erat intrans & exiens cum eis ſedulus & officioſus, habitu quidē rex, ſed animo diſcipulus Malachiæ. Et benedixit loco illi Dominus propter Malachiam. Et in breui factus eſt magnus rebus, poſſeſsionibus & perſonis. Vbi velut de nouo inchoans, legem & diſciplinam, quam alijs imponebat, magis ipſe portabat Epiſcopus & magiſter. Ipſe in ordine vicis ſuæ, coquinæ miniſterio inſeruiebat: ipſe fratribus, cùm recumberent, miniſtrabat. Inter ſuccedentes inuicèm fratres ad cantādum, legendum've in eccleſia, non ſe præteriri patiebatur, ſtrenuè implens & ipſe officium loco ſuo, tanquàm vnus ex illis. Sanctæ paupertatis non modò participem, ſed & principem ſe exhibebat, ipſius præcipuè, ſuper omnes abundantiùs æmulator exiſtens.

Iere. 1.

Vide regis optimi inſignem pietatem.

Humilitas S. Malachiæ.

Dum hęc ità aguntur, contigit infirmari Archiepiſcopum Celſum: Et ipſe eſt, qui Malachiam in Diaconem, Presbyterum, Epiſcopumq; ordinauit. Et cognoſcens, quia moreretur, fecit quaſi teſtamentum: quatenus Malachias deberet ſuccedere ſibi, q̃ nullus alius videretur dignior, qui epiſcoparetur in ſede prima. Hoc præſentibus indixit, hoc mandauit abſentibus.

hoe

hoc ſpecialiter ambobus Mumoniꝫ regibus,& maioribus terræ ſancti Patricij authoritate præcepit. Cuius reuerentia,& honore,tanquàm Apoſtoli illius gentis,qui totam patriam coouertiſſet ad fidem, ſedes illa,in qua,& viuens præfuit,& mortuus requieſcit, in tanta ab initio cunctis veneratione habetur, vt non modò Epiſcopi,& ſacerdotes,& qui de clero ſunt,ſed etiam regũ ac priocipum vniuerſitas ſubiecta ſit Metropolitano in omni obediẽtia,& vuus ipſe omnibus præſit. Verùm mos peſſimus inoleuerat quorundam diabolica ambitione potentum,ſedem ſanctam obtentum iri hæreditaria ſucceſſione. Nec enim patiebãtur epiſcopari,niſi qui eſſent de tribu,& familia ſua. Nec parùm proceſſerat execranda ſucceſſio, decurſis iam in hac malitia quaſi generationibus quindecim. Et eouſquè firmauerat ſibi ius prauum,immò omni morte puniendam iniuriam,generatio mala, & adultera, vt etsì interdùm defeciſſent clerici de ſanguine illo, ſed Epiſcopi nunquàm. Denique iam octo extiterant ante Celſum viri vxorati,& abſque ordinibus,literati tamen. Indè tota illa,per vniuerſam Hyberniam,de qua ſuperius diximus, diſſolutio Eccleſiaſticæ diſciplinæ,cenſuræ eneruatio,religionis euacuatio. Indè illa vbiquè pro manſuetudine Chriſtiana,ſæua ſubintroducta barbaries,immò paganiſmus quidam inductus ſub nomine Chriſtiano. Nam quod inauditum eſt ab ipſo Chriſtianitatis initio,ſine ordine, ſine ratione mutabantur, & multiplicabantur Epiſcopi pro libitu Metropolitani,ità vt vnus Epiſcopatus vno nõ eſſet contentus,ſed ſingulæ penè Eccleſiæ ſingulos haberent Epiſcopos. Nec mirum. Nam quomodò tam morbidi capitis membra valerent? pro his Celſus,atque huiuſmodi malis populi ſui vehementer dolens, (erat enim vir bonus,& timoratus) curauit omnimodò habere ſibi ſucceſſorem Malachiam: quòd per ipſum conſideraret poſſe eplantari malè radicatam ſucceſſionem: qui charus eſſet omnibus, & quem omnes æmularẽtur,& Dominus erat cum eo. Nec fruſtratus eſt à ſpe ſua. Nã illo mortuo,ſubſtitutus eſt Malachias, non tamẽ mox,neque id facilè. Eccè enim de ſemine nequam, qui occupet locum,Mauricius nomine. Is per quinquennium,fretus potẽtia ſeculari, incubauit Eccleſiæ,non Epiſcopus,ſed Tyrannus. Nam vota piorum magis in Malachiam conuenerant. Deniquè ſuadebant eum ſubire onus iuxta conſtitutionem Celſi: ſed ille, qui omne ſublime haud ſecùs quàm ſuũ præcipitium declinabat,bonam ſibi videbatur nactus occaſionem excuſandi, quòd per id temporis introitus eius pacificus eſſe non poſſet. Inſtabant tam ſancto operi,& ſolicitabant omnes: duo potiſſimùm Epiſcopi Malchus,& Gilbertus. Quorũ prior,ipſe eſt ſenior Leſmorenſis,de quo ſuprà mentio facta eſt: alter,quẽ aiunt prima functum legatione Apoſtolicæ Sedis per vniuerſam Hyberniam. Qui triennio iam decurſo in hac præſumptione Mauricii, & Malachiæ diſſimulatione,non ferentes vltrà Eccleſiæ adulterium, dedecus Chriſti,conuocatis Epiſcopis,& principibus terræ,vno ſpiritu adeunt Malachiam, parati vim facere. At ille renuere primum: prætendere ſiquidem difficultatem rei, nobilis illius proſapiæ multitudinem, fortitudinẽ,ambitionem: multum eſſe ad ſe pauperculum opponere,ſed tot,tantis,talibus,taliter radicatis: qui iam annos fermè ducentos, quaſi hæreditate poſſediſſent ſanctuarium Dei,& nunc quoquè id præoccupaſſent, non poſſe illos extirpari,nec cum mortibus hominum quidem: ſua non intereſſe,fundi humanum ſanguinem occaſione ſui: poſtremò innctum ſe ſponſæ alteri,quam dimittere non liceret. Verùm illis econtrariò inſtantibus,& clamantibus,quia à Domino ſermo egreſſus eſt: ſed & tota authoritate iubentibus ſubire onus, atque intentantibus anathema: Ad mortem,inquit, ducitis me: ſed obedio ſpe martyrij, hac tamen conditione, vt ſi iuxta fidem veſtram res in melius cedat,& vendicet ſibi Deus ſuam hæreditatem à diripientibus eam, tunc demùm omnibus conſummatis,& Eccleſia pacem habente,liceat redire ad priorem ſponſam meam, & amicam, de qua rapior, paupertate: & pro me illic alium ſubſtituere, qui tunc fortè repertus idoneus fuerit. Nota lector virtutem viri,& animi puritatem,nec honorem ſcilicet affectãtis, nec formidantis mortem pro Chriſti nomine. Quid hoc animo purius,quidve fortius,vt ſe exponẽs periculo & labori,alteri fructum cedat, ipſam in loco principatus ſecuritatem & pacem? Facit hoc,cùm liberum ſibi ex pacto retinet reditum ad paupertatem, pace & libertate Eccleſiæ reſtituta. Spondentibus illis,demùm acquieuit voluntati eorũ,vel potiùs Dei: à quo ſibi iam olim præoſtenſum recordabatur, quod de ſe modò dolebat fieri. Nempe iam ægrotante Celſo,apparuit Malachiæ, & quidem longè poſito & neſcienti, mulier proceræ ſtaturæ, & reuerendi vultus. Percontanti quænam eſſet, reſponſum eſt eſſe vxorẽ Celſi. Quæ tradens ei virgam paſtoralem, quam manu tenebat, diſparuit. Paucis decurſis diebus, Celſus moriens miſit baculum ſuum Malachiæ, tanquàm ſibi ſucceſſuro: quem vt vidit, agnouit ipſum eſſe, quem viderat. Huius præcipuè recordatio viſionis terruit Malachiam: nè,ſi quod diù ſatis diſſimularat,vltrà renueret,diuinæ iam videretur reſiſtere voluntati. Veruntamen ciuitatem non intrauit, quandiù ille incubator vixit: nè hac occaſione contingeret mori quenquam ex his, quibus vitam magis miniſtraturus veniebat. Ità per biennium (nam id temporis ſuperuixit ille) agens extra vrbem, ſtrenuè in vniuerſa prouincia opus Epiſcopale exercuit. Illo igitur celeri morte facto de medio, rurſùm Nigellus quidam, immò verò nigerrimus,ſedẽ præripuit. Et in hoc animæ ſuæ Mauricius adhuc viuens prouiderat, vt hunc haberet hæredem: in quo qui damnandus exibat, operibus adijcere damnationis perſiſteret. Erat enim & ipſe ea dãnata progenie cognatus Mauricij. Cæterùm rex, & Epiſcopi, & fideles terræ nihilominùs conuenerunt, vt introducerent Malachiam. Et eccè conſilium malignantium ea aduerſo. Quidam de filijs Belial promptus ad malitiam, potens in iniquitate, ſciens locum, vbi pariter conuenire decreuiſſent,multis aggregatis ſibi, latenter vicinum occupat collem eminentem è regione: vndè illis tractantibus alia, repentino impetu ſuper incautos irruerent, & interficerent innocentes. Condixerant enim etiam regem cum Epiſcopo trucidare, vt non eſſet, qui vindicaret ſanguinem iuſtum. Res innotuit Malachiæ,& intrans Eccleſiã (erat enim propè) eleuatis manibus orauit ad Dominum. Et eccè nubes & caligo, ſed & tenebroſa aqua in nubibus aeris diem verterunt in noctem. Fulgura quoquè & tonitrua, & horribiles ſpiritus procellarum, diem vltimum minitantur,vicinamq; elemẽta intentant omnia mortem. Et vt ſcias lector, quòd oratio Malachiæ concuſſerit elementa, ſolos intercepit tempeſtas,qui quærebant animam eius: ſolos turbo tenebroſus inuoluit, qui parauerant opera tenebrarum. Deniquè ipſe,qui princeps extiterat tanti mali,fulmine percuſſus interijt cum tribus alijs: & fuere conſortes mortis, qui fuerant participes ſceleris. Quorum ſequenti die inuenta ſunt corpora ſemiuſta, & putrida, hærentia ramis arborum, vbi quenq; ſpiritus eleuans alliſiſſet. Alij quoquè tres ſemiuiui inuenti ſunt. Cæteri omnes circunquaquè diſperſi. Illos autẽ, qui cum Malachia erant,quanuis proximos loco, tempeſtas omninò non tetigit, nec quicquam moleſtiæ intulit.

Nota de authoritate Archiepiſcopi Hyberniæ.

Obſerua cauſam multorũ malorum in Hybernia.

S. Malachias Archiepiſcopi ſedem recuſat.

Vide inſignẽ beati viri virtutem & animi puritatem.

Viſio Malachiæ.

Ad preces S. Malachiæ vide quid conſecutũ ſit.

tulit. In facto iſto recens capimus experimentum veritatis verbi illius: Quia oratio iuſti penetrat cælos. Sed & obuium antiqui exemplum miraculi, quo olim tota Aegypto verſante in tenebris, ſolus Iſrael in lumine manſit, dicēte ſcriptura: Vbicunquè Iſrael erat, lux erat: Huc mihi accurrit & factum ſancti Eliæ, nūc quidem ab extremis terræ nubes & pluuias educentis, nunc verò ſuper blaſphemos inuocantis ignem de cælo. Et modò de ſimili clarificatus eſt Deus in ſeruo ſuo Malachia.

Exod. 10. *3. Reg. 18* *4. Reg. 1.*

Malachias fit totius Hyberniæ metropolitanus.

Anno ætatis ſuæ triceſimooctauo pauper Malachias, pulſo incubatore, intrauit Ardinacha pontifex & metropolitanus totius Hyberniæ. Rege verò cæteriſque, qui introduxerant eum, ad propria remeantibus, ipſe remanet in manu Dei, & remanent illi foris pugnæ, intùs timores. Nam eccè viperea ſoboles frendens & vociferans ſe exhæredari, tota ſe intùs & foris ſuſcitat aduerſùs Dominum & aduerſùs Chriſtum eius. Porrò Nigellus videns ſibi imminere fugā, tulit ſecum inſignia quædam ſedis illius, textum ſcilicet Euangeliorum, qui fuit beati Patritij, baculumq; auro tectum, & gemmis precioſiſsimis adornatum, quem nominant baculum Ieſu: eò quòd ipſe Dominus (vt fert opinio) eum ſuis manibus tenuerit, atque formauerit. Et hæc ſummæ dignitatis & venerationis in gēte illa. Nempe notiſsima ſunt, celeberrimaq; in populis, atque in ea reuerentia apud omnes, vt qui illa habere viſus fuerit, ipſum habeat Epiſcopum populus ſtultus & inſipiens. Ibat homo gyrouagus, & alter ſatanas circuibat terram, & perambulabat eam, inſignia ſacra circunferens. Quæ vbiquè oſtētans, vbiquè eorum gratia receptabatur, cōcilians ſibi per hęc animos omnium, & a Malachia, quoſque potuiſſet, auertens. Hæc ille. Erat autem princeps quidā de potentioribus iniquæ progeniei, quem rex priuſquam ciuitatem exiret, iurare coegerat pacem tenere Epiſcopo, acceptis ab eo inſupèr obſidibus multis. Is poſt regis exitum, nihilominùs ciuitatem ingreſſus, conſilium habuit cum propinquis & amicis, quomodò ſanctum dolo tenerent, & occiderent: Timebāt verò plebem. Et coniurantes in necem Malachiæ, conſtituere locum & diem: & traditor dedit eis ſignum. Ipſo die cùm veſpertina iam ſolēnia in Eccleſia celebraret antiſtes cum vniuerſo clero, & multitudine populi, mittit ad ipſum nequam ille in verbis pacificis in dolo, rogans quatenùs ad ſe dignetur deſcendere, vt faciat pacem. Reſpondentibus qui aſsiſtebant, ipſum potiùs ad Epiſcopum debere venire, Eccleſiam eſſe competentiorem locum firmandæ pacis: ſiquidem præſenſerant dolum. Subiungunt qui miſsi erant, hoc tutum non eſſe Principi, timere eum capiti ſuo, nec ſe credere turbis, quæ ſe ante hos dies cauſa Epiſcopi propemodùm interemiſſent. Contēdentibus in hunc modum, illis quidem, vt iret: iſtis verò, nè iret: Epiſcopus cupidus pacis, & mortis non timidus: Sinite, inquit, fratres, ſinite me imitari magiſtrum meum. Sine cauſa ſum Chriſtianus, ſi Chriſtum non ſequor. Fortè flecto humilitate tyrannum, & ſi non, vinco tamen exhibens ouis paſtor, ſacerdos laico, quod mihi ille debuerat: Vos quoquè, quòd in me eſt, non parùm ædifico exemplo tali. Quid enim ſi contingat occidi? Non recuſo mori, vt vos vitæ ex me teneatis exemplum. Oportet Epiſcopum (vt ait Epiſcoporum Princeps) non dominari in clero, ſed formam fieri gregis. Haud aliam ſanè formam, quam ab illo accepimus, qui humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſq; ad mortē. Quis mihi det hanc relinquere filijs ſignatam ſanguine meo? Experiemini certè, an ſacerdos veſter dignè ſatis à Chriſto didicerit, mortē non timere pro Chriſto. Et ſurgens, cœpit ire flentibus cunctis & ſupplicantibus, nè tantùm cuperet pro Chriſto mori, vt tantum Chriſti gregem deſolatum relinqueret. Verùm ille totam ſpem ſuā ponens in Domino, tota alacritate pergebat, tribus tantùm comitatus diſcipulis, paratis mori cum eo. Qui vt calcato limine domus repentè ſe medio intulit armatorum, ſcuto fidei ipſe munitus, cōcidere facies omnium, quia pauor irruit ſuper eos, ità vt dicere poſſet Epiſcopus: Qui tribulāt me inimici mei, ipſi infirmati ſunt & ceciderunt. Hoc verbum verum eſt. Videres hoſtiam ſtantem, carnifices ferro armatis manibus vndiquè circunſtantes: & qui immolaret, non erat. Putares ſtupere lacertos: ſic non fuit, qui extenderet manum. Nam & is quoquè, qui caput malitiæ videbatur, aſſurgit ei potiùs, quàm inſurgit. Vbi, quæſo, ſignum, ò homo, quod dederas in mortē pontificis? Hoc magis honoris ſignum, quàm mortis indicium. Deſerte eſt hoc, non mortem inferre. Res mira: pacem offerunt, qui necem parauerant. Nō eſt, quòd abnuat, qui & vitæ periculo quæſierat eā. Itaq; facta eſt pax, & tam firma, vt ab illa die hoſtem ſacerdos non modò pacatum habuerit, ſed ſubditum, ſed deuotū. Quo audito, fideles quique gauiſi ſunt, quòd nō modò ſaluatus ſit ſanguis innoxius in die illa, ſed & nocentium multorū animæ, Malachiæ meritis euaſerint ad ſalutem. Et apprēhendit omnes circunquaquè timor, audientes quomodò duos inimicorū eius, qui viderentur ferociores & fortiores in generatione ſua, ſic ſubita virtute proſtrauit Deus: iſtū loquor, qui in manibus eſt: & eum, de quo ſuperiùs dixi. Alterum enim terribiliter mulctatū in corpore, alterum miſericorditer mutatum in corde, ambos mirabiliter comprehendit in conſilijs, quæ cogitabant.

Quidam ei necem moliūtur.

Eximia virtus eius.

Petrus Epiſcoporum Princeps: ità & Romanus Pontifex Petri ſucceſſor.

Pſal. 26. *Inſigne miraculum.*

His ità peractis, cœpit iam in ciuitate Epiſcopus tota libertate diſponere & ordinare de omnibus pertinentibus ad miniſterium ſuum, non tamen ſine continuo diſcrimine vitæ ſuæ. Nam etſi iam nemo, qui palàm noceret, ab inſidiantibus tamen nec locus ſatis tutus Epiſcopo erat, nec tempus feriatum. Et deputati ſunt ei viri armati ad cuſtodiam die & nocte: ſed ille magis in Domino confidebat. Fuit verò conſilium, præfatum ſchiſmaticum inſequi, eò quòd ſeduceret multos ex inſignibus, quę ferebat, ſuadens omnibus ſe Epiſcopum eſſe debere, & ſic ſolicitans plebes aduerſùs Malachiam, atq; Eccleſiæ vnitatem. Et fecit ſic, & ſine difficultate ità in breui vniuerſas ſepiuit vias eius per gratiam ſibi a Domino datam, & quam habebat ad omnes, vt malignus ille coactus ſit dare manus, reddere inſignia, & quieſcere de reliquo in omni ſubiectione. Ità Malachias, licèt per multa pericula & labores, proſperabatur in dies, & confortabatur magis ac magis, abundans in ſpe & virtute Spirituſſancti.

Nunquam tutus ab inſidijs S. Malachias.

Nec modò malefactores, ſed & detractores Malachiæ corripuit Deus. Quidam, verbi gratia, gratiam habens principum & potentum, etiam ipſius regis, quòd eſſet adulator, & garrulus, & potens in lingua, fauebat per omnia aduerſarijs Malachiæ, & procaciter tuebatur partem eorum: Sancto verò & præſenti reſiſtebat in facie, & detrahebat abſenti, irreuerenter occurrens ei in omni loco, maximeq; vbi celebrioribus illum ſciret intereſſe conuentibus. Sed citò digna linguæ procacis mercede donatus eſt. Intumuit & cōputruit lingua maledica, vermibus ex ea ſcaturientibus, & diffluentibus toto ore blaſphemo. Quos per ſeptem fermè dies inceſſanter vomens, tandèm cum illis miſeram expuit animam.

Vltio cæleſtis in ſancti viri obtrectatorē.

Loquente coram aliquando Malachia, & populum exhortante, mulier quædam infelix auſa eſt interrumpere ſermonem clamoribus improbis, non deferens ſacerdoti, & ſpiritui, qui loquebatur. Erat autem de progenie impia, & ſpiritū habēs in naribus, blaſphemias,

mias, cõtumeliaſq; emouebat in ſanctum, dicens hypocritam & inuaſorem alienæ hæreditatis, ſed & caluitiei illius improperans. At ille nihil reſpondit ei, ſicut erat verecundus & mitis: ſed Dominus reſpondit pro eo. Verſa illa in inſaniam eſt, Domino iudicante: & crebris vocibus clamitans ſe ſuffocari à Malachia, morte demùm horrenda luit peccatum blaſphemiæ. Sic miſera aſſumens aduersùs Malachiam improperium Eliſei, verè illum ſibi alterũ experta eſt Eliſeum.

Item in fœminam maledicam.

4. Reg. 2.

Porrò quia cauſa peſtilentiæ cuiuſdam ortæ in ciuitate, multitudinem cleri & populi ſolenniter cũ memoria ſanctorum tunc foràs eduxerat, ne hoc quidẽ prætereundum, quòd orante Malachia, peſtilentia ilicò cõquieuit. Ex hoc iam, qui mutirẽt aduersùs eum, non fuit, dicentibus, qui de ſemine Chanaan ſunt, Fugiamus Malachiam, quia Dominus pugnat pro eo. At verò iſtud, quia zelus Domini vbiquè occurrens eis, perſecutus eſt eos vſq; ad internecionem. Quomodò intra paucos dies perijt memoria eorum cum ſonitu? Quomodò facti ſunt in deſolationem, ſubitò defecerunt, perierunt propter iniquitatem ſuam? Grande hodieq; miraculum facit tam velox generationis illius deletio, his præſertim, qui eorum nouerãt ſuperbiam atq; potẽtiam. Multa quidem & alia ſigna fuere, quibus Deus glorificauit nomen ſuum, & ſeruum ſuum inter ſudores & pericula confortauit. Quis dignè cõmemoret? Non tamen omnia præterimus, etsi non ſufficimus ad omnia. Propter ſeriem autem narrationis, nè impediatur, aliqua, quæ dicturi ſumus, reſeruamus in finem.

Igitur Malachias intra triennium reddita retributione ſuperbis, & libertate Eccleſiæ reſtituta, pulſa barbarie, & reformatis vbiquè moribus Chriſtianæ religionis, videns omnia in pace eſſe, cœpit cogitare de ſua pace. Et memor propoſiti ſui, conſtituit pro ſe Gelaſium virum bonum, & dignum tali honore, conuenientibus clero & populo, quin potiùs ſuſtinẽtibus propter pactũ. Nam aliàs durum viſum omninò. Quo conſecrato, regibuſq; ac principibus attentiùs commendato, ipſe clarus miraculis & triumphis, ad ſuam parochiam redit: non tamen Connereth: & audi cauſam dignam relatu. Diœceſis illa duas fertur habuiſſe antiquitùs Epiſcopales ſedes, & duos extitiſſe Epiſcopatus. Id viſum melius Malachiæ. Itaquè quos ambitio cõflauit in vnum, Malachias reuocauit in duos, partem alteri Epiſcopo cedens, partem retinens ſibi. Et propterea non venit Connereth, quòd in ea iam Epiſcopum ordinaſſet, ſed Dunum ſe contulit, diſterminans parochias, ſicut in diebus antiquis. O purum cor. O oculum columbinum. Locum tradidit nouo Epiſcopo, qui videretur paratior, principalior haberetur: locum, in quo ſederat ipſe. Vbi ſunt, qui de terminis litigãt, pro vno viculo perpetes adinuicèm inimicitias exercentes? Neſcio ſi quod genus hominum magìs, quàm iſtos, antiquum vaticinium tangat: Secuerunt prægnantes Galaad ad dilatandum terminos ſuos. Sed hoc aliàs.

Habes exẽplum eximiæ perfectionis, dum pace obtẽta, alterũ ſibi ſubſtituit.

Itẽ aliud.

Amos 1.

Dunenſi Eccleſiæ præeſt.

Malachias factus Dunenſis Epiſcopus, cõfeſtim more ſuo curauit aſciſcere ad ſolatium ſibi de filijs ſuis conuentum regularium clericorum. Et eccè rursùs accingitur quaſi nouus Chriſti tyro ad ſpiritale certamen: rursus induitur arma potẽtia Deo, ſanctæ paupertatis humilitatem, rigorem diſciplinæ cœnobialis, ocium contemplandi, orandi aſsiduitatem. Quæ tamen omnia voto magìs valuit diù tenere, quàm actu. Etenim vniuerſi confluebant ad eum: nec modò mediocres, ſed & nobiles & potentes, illius ſe ſapientiæ & ſanctitati inſtruendos, corrigendos ac regẽdos committere feſtinabant. Et ipſe interdùm ibat, & exibat ſeminare ſemen ſuum, diſponens & decernens tota authoritate de rebus Eccleſiaſticis, tãquàm ex Apoſtolis vnus. Et nemo illi dicebat: In qua poteſtate hæc facis? videntibus cunctis ſigna & prodigia, quæ faciebat: & quia vbi ſpiritus Domini, ibi libertas. Viſum tamen ſibi, non tutè ſatìs arctitari iſta abſq; ſedis Apoſtolicæ authoritate, & Romam proficiſci deliberat: maximeque quòd metropolicæ ſedi deerat adhuc, & defuerat ab initio pallij vſus, quod eſt plenitudo honoris. Et viſum eſt bonum in oculis eius, ſi Eccleſia, pro qua tantum laborarat, quem hactenùs non habuerat, ſuo acquireret ſtudio & labore. Erat & altera metropolica ſedes, quam de nouo conſtituerat Celſus: primæ tamen ſedi, & illius Archiepiſcopo ſubdita, tanquàm primati. Et huic quoquè optabat nihilominùs pallium Malachias, confirmariq; authoritate ſedis Apoſtolicæ prærogatiuam, quam beneficio Celſi adipiſci meruerat. Innoteſcente propoſito, diſplicuit fratribus, necnõ & magnatibus, & populo terræ. Omnes enim intolerabilem ſibi iudicabãt tam diutinam omnium pij parentis abſentiam, & quòd metuerẽt de morte ipſius. Contigit intereà mori germanum eius, Chriſtianum nomine, virum bonum, plenum gratiæ & virtutis. Epiſcopus erat, illi quidem ſecundus in celebri opinione, ſed vitæ ſanctimonia & iuſtitiæ zelo fortè non impar. Huius deceſſus magìs terruit vniuerſos, & diſceſſum Malachiæ reddidit moleſtiorem. Dicebant autem nullo modo aſſentiendum vnici peregrinationi patroni, vt non deſoletur omnis terra, ſi duabus tantis columnis ſub vno momento temporis deſtituatur. Ergò omnes pariter contradicunt. Et vim faciebant, cùm ille diuinam vltionẽ minatus eſt. Non tamẽ deſtitere illi, niſi miſſa ſorte, priùs Dei voluntas ſuper hoc interrogaretur. Prohibente illo, nihilominùs mittitur: ſed illa pro Malachiæ parte tèr reſpondiſſe inuenta eſt. Nec enim vna contenti vice fuere, cupidi retinendi eum. Demùm cedẽtes, dimittunt illum, non tamen ſine ploratu & vlulatu multo. Sed nè quid imperfectũ relinqueret, tractare cœpit, quomodò defuncti fratris ſemen ſuſcitaret. Et accerſitis ad ſe tribus diſcipulis ſuis, anxius æſtuabat quiſnam dignior ad hoc opus, ſiue vtilior videretur. Et diligẽter intuitus ſingulos: Tu, inquit, ò Edane, (ſic enim vocabatur vnus) ſuſcipe onus. Illo cunctante, & flente: Nè timeas, ait: Tu enim mihi à Domino deſignatus es: quia annulum aureum, quo deſponſandus es, iamnunc præuidi in digito tuo. Acquieuit ille, & Malachias eo conſecrato, proficiſcitur. Cumq; egreſſus de Scotia, perueniſſet Eboracum, ſacerdos quidam Sycarus nomine, intuitus eum agnouit. Nec enim faciem eius viderat antè: ſed cùm haberet ſpiritũ prophetiæ, reuelatum fuerat ei iampridèm de illo. Et nunc incunctanter circunſtantibus digito eum demonſtrans: Hic eſt, inquit, de quo dixeram: quia de Hybernia ſanctus veniet Pontifex, qui ſcit cogitationes hominum. Sic non potuit latere lucerna ſub modio, prodente eam per os Sycari Spiritu ſancto, qui illam accẽderat. Nam & multa ſecreta de eſſe ſuo ſuorumque, dicta ſunt ei à Sycario, quæ ità eſſe, vel fuiſſe, omnia recognouit. Sed & ſocijs Malachiæ percõtantibus de ſuo reditu, reſpondit Sycarus incunctanter, (quod pòſt rei probauit euentus) paucos videlicet admodùm de numero illo cum Epiſcopo redituros. Illi audito hoc, ſuſpicati ſunt mortem: ſed Deus aliter adimpleuit. Nempe rediens ab Vrbe, quibuſdam apud nos, quibuſdam & in alijs locis ad diſcendam conuerſationis formam relictis, iuxta verbum Sycari, cum paucis admodùm repatriauit. Hæc de Sycaro.

2. Cor 3.

En tãtus vir agnoſcit Rom. Pontificis authoritatem, & vſum pallij.

Chriſtianus S. Malachiæ frater.

S. Malachias Romã proficiſcitur.

Sycarus presbyter propheta.

In ipſa vrbe Eboracenſi, acceſſit ad eum vir nobilis ſecundùm ſeculum, Vualleuus nomine, tùc Prior in kyrkeham regulariũ fratrum: nunc verò monachus,

&

& monachorum pater in Mailros monaſterio ordinis noſtri: qui deuotus Malachiæ ſe orationibus ſatis humiliter commendauit. Is aduertens multos habere Epiſcopum ſocios, & equos paucos, (nam præter miniſtros, & clericos alios, quinque cum eo erant presbyteri, & equi non niſi tres) obtulit ei ſuum, quo ipſe vehebatur, hoc ſolùm dolere ſe inquiens, quòd eſſet runcinus durè portans. Et addit: Libentiùs dediſſem, ſi melior fuiſſet: ſed ſi dignamini, ducite qualemcunque vobiſcum. Et ego (ait Epiſcopus) eo libentiùs accipio, quo prædicas viliorem: quia non poteſt mihi vile eſſe, quicquid tam precioſa voluntas obtulerit. Et conuerſus ad ſuos: Hunc, inquit, ſternite mihi, quia commodus ſatis, & ſufficiens erit in longum. Quo facto, aſcendit: & primò quidē durum, vt erat, ſentiēt, poſtmodùm mira mutatione valdè cōmodum ſibi & ſuauiter ambulātem inuenit. Et nè caderet ſuper terram de ſermone, quem dixerat, vſque ad nonum annum, quo mortuus eſt ipſe, nō defecit ei, factus optimus & precioſiſsimus paleſtridus. Quodque euidētius miraculum cernentibus fecit, de ſubnigro cœpit albeſcere, & nō multò pòſt vix inueniebatur albior illo. Mihi quoquè in hac via datum eſt videre virum: & in eius viſu & verbo refectus ſum, & delectatus ſum, ſicut in omnibus diuitijs. Et ego viciſsim, peccator licèt, inueni gratiam in oculis eius extunc, & deincèps vſque ad obitum ipſius, ſicut in prooemio præfatus ſum. Ipſe etiam dignatus diuertere ad Claramuallem, viſis fratribus, compunctus eſt: & illi non mediocriter ædificati in præſentia & ſermone eius. Et accepiās locum, & nos, atque intimis viſceribus colligens, valedixit nobis, & abijt. Qui tranſalpinans, cùm veniſſet Iporiam ciuitatem Italię, hoſpitis ſui paruulum filium, qui malè habens moriturus erat, continuò ſanauit.

Equus ex incommodo fit cōmodiſsimus S. Malachiæ. Nota miraculum.

Sanat puerum moribundum.

Erat tunc temporis in ſede Apoſtolica felicis memoriæ Innocentius ſecundus Papa: qui eum benignè ſuſcepit, humanè ſatis illi ſuper lōga peregrinatione compaſſus. Et primò quidē Malachias, quod altiùs infixerat animo, cum multis lachrymis implorabat, licere ſibi viuere, & mori in Claraualle, permiſſu & benedictione ſummi Pontificis. Et petijt hoc, non oblitus ad quod venerat, ſed affectus, quò venerat, deſiderio Claręuallis. Non autem obtinuit, quòd vir Apoſtolicus lucris potiùs vberioribus occupandum decerneret. Nec tamē omninò fruſtratus eſt à deſiderio cordis ſui, cui mori ibi, etsi non viuere, donatū eſt. Menſem integrum fecit in Vrbe, loca ſancta perambulans, & frequentans cauſa orationis. Cumq; per id temporis ſæpè ac diligenter ab eo, & ab his, qui cū eo erant, ſummus Pontifex inquiſiſſet, eſſe patriæ, mores gentis, ſtatum Eccleſiarum, & quāta in terra Deus per cū operatus fuiſſet: paranti iam repatriare cōmiſit vices ſuas, per vniuerſam Hyberniam legatum illum conſtituens. Significatum ſiquidem erat ei ab Epiſcopo Gilleberto, qui, vt ſuprà memorauimus, tunc legatus extiterat, quòd iam nō poſſet præ ſenio & debilitate corporis villicare. Poſt hæc petit Malachias confirmari nouæ metropolis conſtitutionem, & vtriuſque ſedis pallia ſibi dari. Et confirmationis quidem priuilegiū mox accepit: De pallijs autem (ait ſummus Pontifex) oportet ſolenniùs agi. Conuocatis Epiſcopis, & Clericis, & maioribus terræ, celebrabis generale cōcilium: & ſic conniuentia, & communi voto vniuerſorū per honeſtas perſonas requiretis palliū, & dabitur vobis. Deindè tollens mithram de capite ſuo, impoſuit capiti eius: ſed & ſtolam cum manipulo dedit illi, quibus vti inter offerendum ſolebat. Et ſalutatum in oſculo pacis dimiſit eum, Apoſtolica fultum benedictione & authoritate. Qui reuertens per Claramuallem, ſuam ſecundā nobis largitus eſt benedictionē. Et alta ſuſpiria trahens, quòd non liceret ſibi pro ſuo deſiderio remanere: Hos, inquit, interim pro me, oro, vt retineatis, qui à vobis diſcant, quod nos poſtmodùm doceant. Et infert: Erunt nobis in ſemē, & in ſemine iſto benedicentur gentes, & illæ gentes, quæ à diebus antiquis monachi quidē nomen audierunt, monachū nō viderunt. Et dimiſsis quatuor à latere ſuo, abijt. Qui probati, & digni inuenti, monachi facti ſunt. Poſt aliquod tēpus, cùm iam ſanctus eſſet in terra ſua, miſit alios, & de illis factū eſt ſimiliter. Quibus per aliquantū tēpus inſtructis, & eruditis corde in ſapientia, dato eis in patrē ſancto fratre Chriſtiano, qui erat vnus ex ipſis, emiſimus eos, adiungentes de noſtris, quāti ſufficerēt ad numerū Abbatiæ. Quæ cōcepit, & peperit filias quinque: & ſic multiplicato ſemine, augeſcit indiès numer⁹ monachorū, iuxta deſideriū & vaticiniū Malachiæ. Nunc iam repetamus ordinē narrationis.

Rome ſacra loca inuiſit.

Summi Pontificis erga eum humanitas.

Sex Abbatiæ Ordi. Ciſtercien. inſtituuntur in Hybernia.

Malachias profect⁹ à nobis, proſperè peruenit Scotiā. Et inuenit Dauid regē, qui adhuc hodiè ſupereſt, in quodam caſtello ſuo: cuius filius infirmabatur ad mortem. Ad quem ingreſſus, honorificè à rege ſuſceptus, & humiliter exoratus, vt ſanaret filiū ſuū: aquā, cui benedixit, adſperſit iuuenem, & intuens in eum, ait: Confide fili, non morieris hac vice. Dixit hoc: & die ſequenti, ſecundùm dictum prophetæ, ſecuta eſt ſanitas, & ſanitatem lætitia patris, clamor & ſtrepitus totius exultantis familiæ. Exijt ſermo ad omnes: nec enim quod in domo regia, & regis acciderat filio, latere potuit. Et eccè vbiquè reſultans gratiarum actio, & vox laudis, tum pro ſalute domini, tum pro miraculi nouitate. Henricus eſt iſte: nam viuit adhuc vnicus patris ſui, miles fortis & prudens, patrizans (vt aiunt) in ſectando iuſtitiā & amorem viri. Et amauit vterque Malachiā, quandiù vixit, tanquam qui illum à morte reuocaſſet. Rogabant eū manere per aliquot dies: ſed ille declinans gloriam, moram non ſuſtinuit: & manè carpebat iter. Tranſeunti igitur per villā, nomine Crugeldum, occurrit puella muta. Orante illo, ſolutum eſt vinculū linguæ eius, & loquebatur rectè. Dehinc villam ingrediens, quā nominant Eccleſiam ſancti Michaelis, oblatā ſibi mulierē phreneticam, & vinctā funibus, coram omni populo curat: & dimiſſa incolumi, proficiſcitur. Perueniens verò ad portum Lapaſpeti, tranſitum ibi per aliquot dies præſtolabatur: ſed mora minimè tranſijt ocioſa. Conſtruitur interim de virgis in ſeptem textis oratorium, ipſo iubēte, ipſo operante pariter. Conſummatum circūdedit vallo: atque interiacens ſpatium in cœmeterium benedixit. Sanè merita benedicentis, miracula ſatis declarant: quę vſque hodiè ibi actitari ferūtur. Indè eſt, quòd de finitimis locis infirmos & malè habentes, illò portare conſueuerunt: & ſanantur multi. Mulier totis diſſolutis membris, plauſtro vecta illuc, pedibus ſuis remeauit domū, vna duntaxàt nocte nō fruſtrà in loco ſancto præſtolata miſericordiā Domini. Alia quædam ibidèm pernoctabat in oratione: quā fortè reperiens ſolā homo barbarus, accenſus libidine, & ſui minimè compos, irruit rabioſus in eā. Cōuerſa illa, & tremefacta ſuſpiciens, aduertit hominē plenum diabolico ſpiritu, Heus tu, inquit, miſer, quid agis? Conſidera vbi es: reuerere hæc ſancta: defer Deo, defer ſeruo eius Malachię: parce & tibi ipſi. Non deſtitit ille, furijs agitatus iniquis. Et eccè (quod horribile dictū eſt) venenatum & tumidum animal, quod bufonem vocāt: viſum eſt reptans exire de inter femora mulieris. Quid plura? Terrefactus reſilijt homo, & datis ſaltibus, feſtinus oratorio exilijt. Ille confuſus, abſceſsit: & illa, intacta remanſit, magno quidē & Dei miraculo, & merito Malachiæ. Et pulchrè operi fœdo & abominādo, fœdum interuenit & abominabile monſtrum. Non

Aqua benedicta ſanat filiū regis Scotiæ.

Sanat mutam.

Item phreneticam.

Nota miracula in cœmeterio benedicto.

Diſce hinc deferendū locis ſacratis.

prorſ

proſsùs aliter decuit beſtialem extingui libidinem, quàm per frigidiſſimum vermem: nec aliter temerarium frenari auſum, fruſtrari conatum, quàm per vilem, inutilemq; beſtiolam. Et hęc loco iſto ſufficiant, pauca de pluribus. Nunc iam reliqua proſequamur.

Aſcendit Malachias nauē, & proſperè nauigans, applicuit monaſterio ſuo Benchorēſi, vt primi filii primā reciperent gratiā. Quid animi putas geſſiſſe illos, ſano de via tā longa recepto patre, & illo patre? Nec mirū, ſi ſe tota in gaudiū effuderunt viſcera eorū in reditu eius, quandò & exteris circunquaquè gētibus incredibilē moa lætitiā veloa rumor inuexit. Deniq; de ciuitatibus, & caſtellis, & vicis occurrūt ei: & quocūquè diuertat, ſuſcipitur exultatione vniuerſę terrę.

Præclarè exercet munꝰ Legati.

Verūntamē non ſapit honor: opus exercetur legationis. Multis in locis celebrantur conuentus multi, nè qua regio, ſeu portio regionis, legationis fructu & vtilitate fraudetur. Seminatur ſuper oēs aquas: nō eſt qui ſe abſcōdat ab opera ſolicitudinis eius. Nō ſexus, non ætas, non cōditio, nō profeſſio reputatur. Vbiq; ſemen ſpargitur ſalutare: vbiq; intonat tuba cæleſtis. Vbiq; diſcurrit, vbiquè irrūpit, euaginato gladio linguæ ad faciendā vindictā in nationibus, & increpationis in populis. Terror eius ſup faciētes mala. Clamat iniquis, Nolite iniquè agere: & delinquētibus, Nolitē exaltare cornu. Religio vbiquè plātatur, propagatur,

Pſal. 47.

fouetur. Oculi eius ſup eos, & cura eius ad neceſſitates eorū. In conciliis, q̄ paſſim celebrantur, repetūtur antiquæ traditiones, quas tñ bonas fuiſſe conſtiterit, abolitas verò negligentia ſacerdotū. Nec modò vetera inſtaurātur, cudūtur & noua. Et q̄cunq; ꝓmulgauerit, tanq̄ cælitus edita accepiātur, tenētur, ſcripto mādantur ad memoriam poſterorū. Quidni cælitus miſſa crederentur, quæ tot cæleſtia confirmant miracula? Et vt fidem dictis faciā, perſtringam nonnulla paucis. Quis enim cuncta enumeraret? Quanquàm libētiùs, fateor, imitandis immorer, quàm admirandis.

Et meo quidē iudicio primū & maximū miraculū, quod fecit, ipſe erat. Vt enim taceā interiorem hoiem eius, cuius pulchritudinē, fortitudinē, puritatē ſatis indicabant mores ipſius & vita: ipſum exteriorem ita

Nota de optimis moribus eius. Iacob 3.

vno ſemper modo, ipſoq; modeſtiſſimo, & decētiſſimo geſſit, vt nil prorsùs appareret in eo, qđ poſſet offendere intuentes. Et quidē qui nō offendit in verbo, ille perfectus eſt vir. At verò in Malachia quis vnq̄, etiāſi curioſiùs obſeruarit, deprǣbēdit ocioſum non dico verbū, ſed nutū? Quis manū, pedemve mouentē fruſtrà? Immò q̄d non ædificans in eius inceſſu, adſpectu, habitu, vultu? Deniquè vultus hilaritatē nec fuſcanit mœror, nec leuigauit riſus. Totū in eo diſciplinatū, totū inſigne virtutis, perfectionis forma. Per oīa ſerius, ſed nō auſterus. Remiſſus interdùm, diſſolutus nunq̄. Negligens nihil, etsi pro tēpore multa diſſimulans. Quietus ſæpè, ſed minimè aliquandò ocioſus. A

Inſignis eius paupertas voluntaria.

die primo cōuerſionis ſuæ vſq; ad extremū vitę, ſine proprio vixit. Non ſeruos, nō ancillas, nō villas, non viculos, nō deniquè quicquā redituū eccleſiaſticorū ſeculariumve, vel in ipſo habuit Epiſcopatu. Menſæ Epiſcopali nihil prorsùs conſtitutū, vel aſſignatū, vndè Epiſcopus viueret. Nec enim vel domū propriam habuit. Erat aūt penè inceſſanter circūiens parochias oēs, Euangelio ſeruiens, & de Euangelio viuens, ſicut

Luc. 10.

conſtituit ei Dñs, Dignus eſt, inquiēs, operarius mercede ſua. Niſi ꝙ frequentiùs ipſum Euāgeliū ſine ſumptu ponens, de laboribus ſuis ſuorumq; ferebat, vndè ſe & alios, qui ſecū laborabant in opere miniſterii, ſuſtentaret. Porrò ſi interdùm quieſcere oporteret, in

Eximia humilitas.

ſanctis hoc faciebat locis: q̄ ipſe per Hyberniā ſparſerat vniuerſam. Apud quos verò morā facere libuiſſet, illorū ſe conformauit moribus & obſeruantiis, cōmuni contentus vita & mēſa. Non fuit in victu, nō fuit in veſtitu, in quo potuiſſet Malachias dignoſci inter cæteros fratres. Intantùm cùm maior eſſet, humiliauit ſe in oībus. Deniquè cùm exiret ad prædicandū, cum peditibus & ipſe ibat, Epiſcopus & Legatus. Forma Apoſtolica hæc: & indè magis mira in Malachia, quo rara nimis in aliis. Verus profectò Apoſtolorū hęres eſt iſte, qui talia agit. Sed aduertere eſt, quomodò diuidat hęreditatē cum fratribus ſuis, æquè nepotibus Apoſtolorū. Illi dominātur in clero: iſte dū eſſet liber ex oībus, oīum ſe ſeruum fecit. Illi aut non euangelizantes manducāt, aut euangelizāt vt manducent: Malachias imitās Paulū, manducat, vt euangelizet. Illi fa-

1. Cor. 9.

ſtū & quæſtū æſtimant pietatem: Malachias hæreditate vendicat ſibi opus & onus. Illi felices ſe credūt, ſi dilatauerint terminos ſuos: Malachias in dilatanda charitate gloriatur. Illi congregāt in horrea, & dolia replent, vndè onerēt menſas: Malachias colligit in deſerta & ſolitudines, vndè impleat cælos. Illi cùm accipiant decimas, & primitias, & oblationes, inſuper & de Cæſaris beneficio telonia, & tributa, & alios reditus infinitos: ſoliciti ſunt nihilominùs quid manducent, & quid bibant. Malachias nihil horū habēs, multos tñ locupletat de promptuario fidei. Illis nec cupiditatis, nec ſolicitudinis vllus eſt finis: Malachias cupiens, non nouit tñ cogitare de craſtino. Illi à pauperibus exigunt, quod dent diuitibus: iſte ſolicitat diuites pro pauperibus ſuſtentandis. Illi marſupia vacuāt ſubditorū: iſte pro peccatis eorum altaria cumulat votis, hoſtiiſq; pacificis. Illi alta palatia erigūt, turres ac mœnia ad cęlos leuāt: Malachias nō habens vbi caput reclinet, opus facit Euāgeliſtæ. Illi equos aſcendūt cū turba hoium gratis manducantiū panē, & non ſuum: Malachias ſeptus ſanctorum fratrum collegio, pedes circumit, portans panes Angelorū, quibus ſatiet animas eſurientes. Illi plebes ne agnoſcunt quidem, iſte erudit. Illi potentes & tyrannos honorant, iſte punit. O virum Apoſtolicum, quem tot & talia nobilitant ſigna Apoſtolatus ſui. Quid ergò mirū, ſi mira eſt operatus ſic mirabilis ipſe? Immò verò non ipſe, ſed Deus in ipſo. Alioquin tu es Deus, inquit, q̄ facis mirabilia.

Pſal. 76.

Vide nequiſſimū dæmonē.

Erat mulier in ciuitate Culratim, dæmonium habēs. Vocatus eſt Malachias: orat pro addicta: vrget inuaſorem: exit. Sed nōdùm exaturata nequitia eius: miſeram inuadit mulierculā, quæ fortè propè aſſiſteret. Et Malachias: Nō ad hoc, inquit, tibi illā tuli, vt hanc peruaderes eai & ab ea. Paret: ſed repetit priorē. Qua denuò pulſus, recurrit in alterā. Itá per aliquod ſpatiū alternatim vexabat illas, hinc indè refugiēs. Tunc ſanctus indignās ſibi illudi à dæmone, colligensq; ſpiritū, infremuit, & totis viribus fidei facto impetu in aduerſariū, ab vtraq; fugauit: & quidem non minùs vexatum his, quas vexauerat ipſe. Cæterùm ꝙ moram fecit ſancto, non putes, lector, fuiſſe virtutis eius, ſed diſpēſationis diuinæ, vt videlicet ex hoc manifeſtior fieret, & maligni præſentia, & victoria Malachiæ. Deniquè audi quid alibi fecerit, non autem per præſentiam ſuā. Et vtiq; potuit præſens, quod abſens valuit.

In regione Aquilonaris partis Hyberniæ iacebat Infirmus in domo: nec dubiū, q̄n dæmonū maleficio. Nam quadā nocte audiuit eos loquētes, dicētes alter ad alterū: Vide, nè miſer iſte hypocritæ illius ſtratū, ſtramenve cōtingat, & ſic effugiat manus noſtras. Cognouit homo, ꝙ Malachiā loquerentur, quē nō multò antè in eadē domo meminerat pernoctaſſe, & adhuc ſtramē in loco. Sūptaq; fiducia, & quo potuit conatu, cępit repere debilis corpore, ſed fide fortis. Et ecce in aere clamor & vociferatio. Prohibe eū, prohibe: retine eū, retine: Amittimus prędā. Verum is, quē portabat fides & deſiderium euadendi, quanto plùs

Nota miraculum ingrauantis Dei in famulus eius.

clamabant illi, tanto magis genibus manibusq; nitês, ad remedium feſtinabat. Et perueniens accedit lectulum, voluitur in ſtramine, audit vlulatum plangentium: Heu, heu, ipſi nos prodidimus: decepti ſumus: euaſit. Et dicto citiùs receſſit ab eo dæmonum terror & horror, quem patiebatur, & omnis pariter ægritudo. In Leſmor ciuitate homo a dæmonio vexatus, per Malachiam liberatus eſt. Item tranſeunti aliquandò Plaginiam, oblatus illi infans habens dæmonium, ſanus relatus eſt. In regione eadem ligatâ funibus phreneticam ſolui iuſſit, & in aqua, quam benedixit, lauari. Lota eſt, & ſanata eſt. Alteram quoquè in Saballo regione Vlydiæ, membra propria dentibus laniantê, orando & tangendo curauit. Amentem hominê multa prædicentem futura, amici & propinqui adducunt ad Dei hoîem vinctum funibus fortiter, ꝙ fortem ad nocendum rabies ipſa feciſſet, & terribilem valdè. Orat Malachias, & incontinenti æger ſanatur, & ſoluitur. Factû eſt hoc loco quodam, cuius nomen tacemus, ꝙ nimis barbarû ſonet, ſicut & alia multa. Alio tẽpore in præfata ciuitate Leſmor puellam mutâ parentes eius in media platea offerunt tranſeunti, cum multa ſupplicatione rogantes, vt ei ſubuenire dignetur. Stat Malachias, & facta oratione, tangens digito linguam eius, ſputum miſit in os eius, & loquentê dimiſit. Exiens de quadam eccleſia, obuium habuit hominem cum vxore ſua, quæ non poterat loqui. Rogatus, vt eius miſereatur, ſtat in porta populo circunſtâte: & data benedictione ſuper eam, iubet Dñicam dicere orationem. Dixit illa, & populus benedixit Dominum. In ciuitate cui nomen Oenthreb, decumbês lectulo quidam diues, iâ dies duodecim priuatus linguæ officio, ad viſionem viſitantis ſe ſancti, loquelam recuperat, Euchariſtiam ſumit: & ità munitus, extremum in bona confeſſione efflauit ſpiritum. O oliua fructifera in domo Dei, ò oleum iucunditatis, vngês & lucens. Et ſplendore miraculi illuſtrauit ſanos, & ſuauitate beneficii vnxit infirmum, cui mox morituro ſalutarem confitendi & communicandi obtinuit facultatem. Intrauit ad eum quidam de nobilibus, habens ei aliquid dicere. Qui inter loquendum fide plenus, tres iuncos piè furatus de lectulo, in quo ille ſedebat, tulit ſecum: & multa Deus de furto pietatis eſt operatus, fide illius, & præſulis ſanctitate. Fortè venerat in ciuitatem, nomine Duenuania. Et cùm ſederet ad menſam, ingreſſus vir nobilis de ciuitate ipſa, humiliter ſupplicat pro vxore prægnante, quę iam ſolẽne præteriiſſet tempus pariendi, ità vt mirarẽtur omnes: & nemo, qui aliud quàm vitæ periculum, crederet imminere. Rogat & cum eo Neemias Epiſcopus illius ciuitatis, qui iuxta eum ſedebat: rogant & cęteri, quotquot aderant ſimul diſcumbentes. Tum ille: Cõpatior ei, inquit, ꝙ bona mulier ſit, & pudica. Et porrigês viro poculum, cui benedixerat: Vade, inquit, da illi bibere: ſciens eam ſumpto benedictionis potu, & ſine mora, & ſine periculo parituram. Factum eſt, qđ præcepit, & nocte ipſa ſubſecutum eſt, quod promiſit. Sedebat in campo cû Comite Vlydiæ aliqua tractâs: & multitudo copioſa circa eos. Venit mulier grauida: Indicat ſe cõtra omnes naturæ leges retinere partum iam quindecim mẽſibus & diebus viginti. Compaſſus Malachias ſuper nouo & inaudito incõmodo, orat, & mulier parit. Et qui aderant, lætati ſunt, & mirati ſunt. Omnes enim viderunt, in qua facilitate & velocitate loco eodem enixa ſit: & triſte negati partus periculum, miraculo commutatum iucundiori.

Sanat furioſum vatem.

Muta loquitur.

Mutus moribundus loquitur, cõfitetur, ſumit Euchariſtiã.

Nota.

Nota vim benedicti poculi.

Accidit ibidem quiddam pari quidem miraculo, ſed ſorte diſpari. Vidit hominem, qui publicè tenere diceretur concubinam fratris: & hic erat miles miniſter Comitis. Et publicè conueniens inceſtuoſum, alterum ei Iohannê exhibuit: Nõ licet tibi, inquiens, cõcubinam habere fratris tui. At ille alterum ipſi nihilominùs Herodem redhibens, non modò non audiuit eum, ſed & ſuperbè reſpõdit, & coràm omnibus iurabat nunquam ſe dimiſſurum. Tum commotus Malachias, ſicut erat pro iuſtitia vehemẽter aelâs: Et Deus, inquit, te ab illa ſeparet vel inuitum. Paruipendens ille, ex inſtanti abijt indignabundus. Offendensq; mulierem nõ longè a turba conſtituta in loco, vt oppreſſit eam, ſicut erat ſatanę totus, cui pauloantè traditus fuerat. Nec latuit flagitium. Ancilla, quæ dominã comitabatur, recurrens domum, (nempe haud procùl aberat loco) nunciat anhela, quid mali acciderit. Ad quam vocem germani illius, qui domi erant, zelantes ſororis ſtuprum, tota illò feſtinantia peruolant, pudicitiæ hoſtem ipſo in loco & opere ſceleris depræhenſum, multis confoſſum vulneribus interimunt. Necdùm cõuentus ſolutus erat, cùm eccè armiger illius, quod euenerat, nunciauit. Et mirati ſunt vniuerſi, quòd ſententia Malachiæ tam celerem habuiſſet effectum. Timuerunt quoq; flagitioſi, audito hoc verbo: (nam multi erant in terra) & territi, purgati ſunt, lauantes manus ſuas in ſanguine peccatoris.

Mar. 6.

Terribile Dei iudiciũ in contemptorẽ S. Malachia.

Diarmitium Comitem multo iam tempore decumbentem lecto, duriter quidem increpans, quòd malus homo eſſet, immoderatiùs ſeruiens ventri & gulæ, benedicta adſperſum aqua, ſurgere fecit ſine mora, & ità valentẽ, vt equum aſcenderet ilicò, & vtiquè præter ſpem ſuam ipſius & ſuorû. In vrbe Caſelenſi venit homo ante eum cum filio paralytico, rogans illû ſanari. Qui orans breuiter: Vade, inquit, filius tuus ſanabitur. It, & craſtinò redit eû filio, ſed minimè ſanato. Tum ſurgens Malachias, & ſtans ſuper eû diutiùs orauit, & ſanatus eſt. Et cõuerſus ad patrẽ: Offer, inquit, illû Deo. Annuit homo, ſed nõ tenuit: & poſt aliquot annos ille iam iuuenis recidit in idipſum, ſine dubio propter inobedientiâ patris, & pacti tranſgreſsionẽ. Alius quidam veniens de longinquo, cùm eſſet Malachias in finibus Mumoniæ, attulit ad eû filium, pedû penitus officio deſtitutû. Percontatus, quonâ modo illi accidiſſet: Vt ſuſpicor, inquit, dæmonû malignitate. Et addit: Ludenti in prato ipſi (ni fallor) immiſere ſoporẽ: euigilansq; puerulus, ſic ſe inuenit. Hæc dicẽs cû lachrymis precem fundit, efflagitat opẽ. Miſertus eius orauit Malachias, iubens ægrû interim dormire ibidẽ ſuper ſolium. Dormiuit, & ſurrexit ſanus. Hûc ipſe, quia de lõge venerat, aliquandiù in comitatu ſuo retinuit: & erat ambulans cû eo. In monaſterio Bẽchorenſi pauper quidã fratrum eleemoſynis ſuſtentabatur. Et erat quotidianã accipiens ſtipẽ, aliquid officij factitãs in piſtrino. Is claudus ab annis duodecim, humi manibus repẽs, poſt ſe trahebat pedes emortuos. Quẽ die quadam ante cellã ſuam Malachias mœſtum & męrentẽ inueniens, cauſam percontatur. Et ille: Vides, inquit, q̃ ex lõgo miſellus affligor, & manus Dñi ſuper me: & eccè ad cumulum ærumnæ, hoîes, qui miſereri debuerant, irrident me potiùs, miſeriæ exprobrâtes. Quẽ vbi audiuit, pietate motus, ſuſpexit in cęlum, manus pariter leuans. Facta aût breui oratione, ipſe intrauit cellã, & ille ſurrexit. Et ſtans ſuper pedes ſuos, mirabatur, ſi verè eſſet qđ erat, penè ſomniû ſuſpicatus. Cępit tñ ſe pedetentim mouere: neq; enim poſſe ire ſatis credebat. Tandem quasì è graui ſomno euigilans, cognoſcit miſericordiam Dñi ſuper ſe: firmiter graditur, & in piſtrinum reuertitur, exiliens & exultans, & laudans Deû. Viſo eo, qui antè viderãt & cognouerant, repleti ſunt ſtupore & ecſtaſi, phantaſma putãtes. Virum item hydropicum orãdo ſanauit, qui ilicò permãſit in monaſterio, paſtor ouiû factus.

Repẽtina Comitis curatio.

Pœna non ſeruantis promiſſa.

Claudus ſanatur.

hẽ alter.

Item hydropicus.

Ciuitas Hybernię, noîe Corcagia, vacabat Epiſcopo.

Tracta-

Tractatum eſt de electione: diſſenſere partes, quibuſque, vt aſſolet, præſulem volentibus conſtituere ſuũ, nõ Dei. Venit illuc Malachias, audita diſſenſione. Cõuocato clero & populo, etiam corda & vota diſcordantium vnire curauit. Et perſuaſis illis totum negocium ſibi debere credi, cui potiſſimùm ſolicitudo incumberet illius, ſicut & aliarum per Hyberniã Eccleſiarum, incontinenti nominat eis non quempiam de nobilibus terræ, ſed magis quendam hominem pauperem, quem ſciret ſanctum & doctũ: & hic erat alienigena. Quæritur ille: nunciatur decũbere lecto, & itã debilis, vt nullo pacto exeat, niſi in manibus portatus miniſtrantiũ. Et Malachias: Surgat, inquit, in nomine Dñi: ego præcipio, obedientia ſaluũ faciet eũ. Quid faceret ille? Parere volebat, ſed imparatũ ſe ſentiebat: ꝙ etsi poſſet ire, Epiſcopari reformidabat. Ità cũ voluntate obediendi, pugnante gemino hoſte, pondere languoris, & metu oneris, vicit illa iã, data ſibi in adiutorum ſpe ſalutis. Itaq; conatur, mouet ſeſe, tentat vires, inuenit ſe ſolito fortiorẽ. Creſcit pariter fides cũ viribus, & rurſùm facta fortior fides dat viciſſim viribus incrementum. Iã ſurgere per ſe valet, iã meliuſculè gradi: iam nec ſentire in ambulando laſſitudinẽ; demùm expeditus & alacer peruenire ad Malachiam ſine hominis adiutorio. Qui aſſumens eum, miſit in cathedram, clero & populo collaudante. Hoc ita in pace factum eſt, quia nec illi auſi ſunt Malachiæ volũtati in aliquo obuiare, videntes ſignum, quod fecerat: nec ille parere dubitauit, tam euidenti argumento factus ſecurior de Domini voluntate.

Sanat morbidũ, & conſtituit Epiſcopum.

Mulier quædã fluxum ſanguinis patiebatur: & hæc nobilis, chariſſima Malachiæ, plùs tamen ob morum, ꝙ̃ generis, nobilitatem. Quæ ex toto deficiens, (nimirùm cum ſanguine exhauſtis viribus) iã poſita in extremis, miſit ad Dei hominem, vt, qđ ſupererat, animæ ſubueniret, qui ſe iam nõ eſſet viſurus in corpore. Audiẽs Malachias, moleſtè tulit, ꝙ mulier virtutis foret, & vita eius fructuoſa opere & exẽplo. Et vidẽs ſe non poſſe ſatis accurrere tempeſtiuè, accito Malcho, ꝙ iuuenis eſſet, & expeditus. (ipſe eſt, cuius ſuprà meminimus, frater Chriſtiani Abbatis) Accelera, inquit, fer illi tria poma hæc, ſuper quę nomen Dñi inuocaui. Cõfido in ipſo, ꝙ, vbi ex eis guſtauerit, non guſtabit mortem, priusꝙ̃ nos videat, etsi tardiuſculè ſecuturos. Feſtinat Malchus ſecundùm mandatũ, & veniens, intrat ad morituram, alterũ ſe exhibens puerum Eliſei, niſi ꝙ huius efficacior opera fuit. Iubet miſſam ſibi à Malachia benedictionem accipere, & guſtare, ſi quo modo valuerit. At illa exhilarata, audito nomine Malachiæ, vt obedire poſſit, nutu ſignat, pauliſper ſe erigi velle: nam verbo non poterat. Erigitur, guſtat: guſtato confortata eſt: loquitur, & gratias agit. Et immiſit Dominus ſoporem in eã, & ſuauiſſime requieuit in eo, cuius vſu diù caruerat, ſicut & eſu. Stetit interim ſanguis, & poſt modicum expergefacta, ſanam ſe reperit, niſi quòd lõga inedia, & ſanguinis minutione adhùc debilis erat. Si quo minùs, die ſequenti deſideratus Malachiæ aduentus adſpectusque perfecit.

4. Reg. 4.

Nota rẽ mirã in pomis benedictis à Malachia.

Habitabat vir nobilis in vicinia Benchorenſis monaſterii. Cuius vxor cùm infirmaretur ad mortem, rogatus Malachias vt deſcenderet, priusꝙ̃ moreretur, infirmam vncturus oleo: deſcendit, & intrauit ad eã. Quo viſo, exultat illa, ſpe animata ſalutis. Et cùm pararet vngere eam, viſum eſt omnibus differendum potiùs vſque manè. Erat enim veſpera. Acquieuit Malachias, & data benedictione ſuper ægrã, exiuit cũ his, qui ſecum erant. At verò poſt modicũ ſubitò clamor factus eſt, planctus & ſtrepitus multus per totam domũ: ſiquidem inſonuit, ꝙ mortua eſſet. Accurrit Malachias tumultu audito, & ſecuti ſunt eũ diſcipuli eius. Et accedens ad lectũ, vt certò comperit expiraſſe, cõſternatus eſt animo, ſibi imputans, ꝙ fraudata gratia ſacramenti obierit. Et eleuatis in cælum manibus: Obſecro Dñe, inquit, inſipienter egi. Ego, ego peccaui, qui diſtuli: non iſta, quæ voluit. Hæc dicens, conteſtatus eſt in audientia oĩum, nullam ſe recepturũ conſolationem, nullã daturum requiem ſpiritui ſuo, niſi, quam tulerat, liceret reſtituere gratiam. Et ſtans ſuper eam, tota nocte laborabat in gemitu ſuo: & pro oleo ſancto largo imbre lachrymarum perfundens mortuam, vicem illi vnctionis, quam poterat, exhibebat. Ipſe quidem ſic: Ad ſuos aũt: Vigilate, inquit, & orate. Itaq; in pſalmis illi, ille in lachrymis, noctẽ duxere peruigilem. Et manè facto, exaudiuit Dñs ſanctũ ſuum, quia ſpiritus Dñi erat poſtulans pro eo, qui poſtulat pro ſanctis gemitibus inenarrabilibus. Quid plura? Aperuit oculos, quæ fuerat mortua: &, vt ſolẽt, qui de graui ſomno euigilant, fricans ſibi manibus frontẽ & tempora, ſuper lectum ſe erigit, & agnito Malachia, inclinans deuotè ſalutat eum. Et verſo luctu in gaudium, ſtupor apprehendit oẽs, & qui viderunt, & qui audierunt. Sed & Malachias gratias agens, benedixit Dñm. Et vnxit eam nihilominùs, ſciẽs in hoc ſacramento remitti peccata, & ꝙ oratio fidei ſaluet infirmum. Poſt hęc abiit ille, & illa conualuit, & viuẽs incolumis tempore aliquanto, vt gloria Domini manifeſtaretur in ea, peracta pœnitentia, quam ſibi Malachias iniunxerat, in bona cõfeſſione iterùm obdormiuit, & migrauit ad Dominum.

Nota quàm doleat tãtus vir, quòd ſine extrema vnctione obierit fœmina.

Rom. 8.

Mortua reuiuiſcit.

Iacob 5.

Extrema vnctio, ſacramentum eſt.

Fuit item mulier, cui ſpiritus iracundię & furoris intantùm dominaretur, vt non ſolum vicini & cognati fugerent conſortium eius, ſed filij quoquè ipſi vix ſuſtinerent habitare cum ea. Clamor, & rancor, & tẽpeſtas valida, vbicũquè fuiſſet. Audax & ardẽs, & præceps, metuenda lingua & manu, importabilis oĩbus, & inuiſa. Dolentes filij tum pro illa, tum pro ſeipſis, trahunt illam ad præſentiam Malachiæ, lachrymabilem cum fletu querimoniam deponentes. Vir autem ſanctus & periculum matris, & incommodum miſeratus filiorum, ſeorsùm aduocat illam: Fueritne confeſſa aliquandò peccata ſua, ſolicitè percontatur. Reſpondit, Nequaquàm. Confitere, inquit. Paret. Et ille iniungens pœnitentiam confitenti, oranſque ſuper eam, vt Dominus omnipotens det ei ſpiritum manſuetudinis, in nomine Domini Ieſu, nè vltrà iraſcatur, iubet. Sequitur tanta manſuetudo, vt pateat omnibus non eſſe aliud, quàm admirabilem mutationẽ dexteræ excelſi. Fertur adhuc hodiè viuere, & tantæ eſſe patientiæ & lenitatis, vt quæ omnes exaſperare ſolebat, nullis modò exaſperari damnis, contumeliis, afflictionibus queat. Si licet & me, iuxta Apoſtolum, abundare in ſenſu meo, accipiat quiſque vt volet: ego iſtud ſuperiori ſuſcitatæ miraculo mortuæ cenſeo præferendum, quòd exterior quidem ibi, hic verò interior reuixerit homo. Et nunc curramus ad reliqua.

Nota de cõfeſſione & ſatisfactione.

Præſtãtiſſimũ miraculũ.

Rom. 14.

Vir ſecundùm ſeculũ honorabilis, ſecundùm Deũ timoratus, veniens ad Malachiam, queſtus eſt ſuper ſterilitate animæ ſuæ, ſupplicans vt ſibi obtineret ab omnipotente Deo gratiam lachrymarum. Et ſubridens Malachias, quòd gratum haberet in homine ſeculari deſiderium ſpiritale, ſuam maxillam maxillæ illius quaſi blandiendo coniungens: Fiat, inquit, tibi, ſicut petiſti. Tantos exindè, & penè continuos exitus aquarum deduxerunt oculi eius, vt illud Scripturæ ei poſſe aptari videretur. Fons hortorum, puteus aquarum viuentium.

Vere mirabilis Deus in ſanctis ſuis.

Cãtic. 4.

Eſt inſula maris in Hybernia, ab olim fęcũda piſciũ: & mare ibi piſcoſum valdè. Peccatis (vt creditur) habitantium adẽpta copia ſolita: ꝗ multos habebat filios, infirmata eſt, & à tanta funditus ſui cõmoditate euacuit.

cuit. Dolentibus accolis,& iacturam grauem populis ægrè ferentibus, reuelatum eſt cuidam mulieri, precibus Malachiæ poſſe afferri remedium. Idq; innotuit oībus, ipſa prodente. Nutu Dei contigit adeſſe Malachiam. Dum enim circumiret, & repleret Euangelio regionem, diuertit illuc, vt & ipſis eandem gratiã impartiret. At Barbari, quibus erat maior cura de piſcibus, omni inſtantia flagitãt, vt potiùs reſpicere dignetur ſuper ſterilitatem inſulæ ſuę. Qui cùm reſpõderet ſe minimè ad hoc veniſſe: hominum magis, quàm piſcium deſiderare capturam; videns tamen fidem eorum, flexis in litore genibus, orauit ad Dominum, vt, licèt indignis, indultum olim beneficium tãta fide repetentibus non negaret. Aſcendit oratio, aſcendit & piſcium multitudo, & fortè vberior, quàm in diebus antiquis, & ipſa populo terræ perſeuerans vſq; in hodiernum diem. Quid mirum, ſi oratio iuſti, quæ penetrat cælos, penetrauit abyſſos, & de profundo maris tantas piſcium copias euocauit?

Nota vim precũ eī.

Venerunt aliquãdò tres Epiſcopi in villã Fochart, quem dicunt locum natiuitatis Brigidæ virginis, & quartus erat Malachias. Ad quẽ presbyter, qui hoſpitio ſuſceperat eos: Quid faciam, inquit, ꝙ piſces non habeo? Quo reſpondẽte, vt quæreret à piſcatoribus: Biennium eſt, ait, ꝙ non inueniuntur piſces in flumine, vndè & piſcatores prorsùs diffiſi, etiam arti ſuæ renunciauerunt. Et ille: Pręcipe, inquit, laxari retia in nomine Domini. Factum eſt, & capti ſunt ſalmones duodecim. Secundò miſerunt, & captis totidem, inopinatum inferunt menſis & ferculum, & miraculum. Et vt clarè liqueat, Malachiæ meritis hoc datum fuiſſe, aliis quoquè duobus ſequentibus annis eadem nihilominùs ſterilitas perdurauit.

Capiũtur præter ſpẽ piſces iubẽte Malachia.

Fuit quidam clericus in Leſmor, probabilis, vt fertur, vitæ, ſed fidei non ità. Is ſciolus in oculis ſuis, præſumpſit dicere, in Euchariſtia eſſe tãtummodò ſacramentum, & non rem ſacramenti, id eſt, ſolam ſanctificationẽ, & non corporis veritatem. Super quo à Malachia ſecretò, & ſępè conuentus, ſed incaſsùm, vocatus ad medium eſt: Seorsum tñ à laicis, vt, ſi fieri poſſet, ſanaretur, & non confunderetur. Itaq; in conuentu clericorum data facultas homini eſt pro ſua ſentẽtia reſpondendi. Cumq; totis ingenii viribus, quo non mediocriter callebat, aſſerere & defendere conaretur errorem, Malachia contrà diſputante & conuincẽte, iudicio oīum ſuperatus, de conuentu confuſus quidem exiit, ſed non correctus. Dicebat aũt ſe nõ ratione victũ, ſed Epiſcopi preſſum authoritate: Et tu (inquit) ò Malachia ſine cauſa me hodiè cõfudiſti, aduerſùs profectò veritatem locutus, & contra tuam ipſius conſcientiã. Mœſtus Malachias pro hoīe ſic indurato, ſed magis fidei dolens iniuriam, timens periculũ, Eccleſiam conuocat, errantem publicè arguit, publicè monet, vt reſipiſcat. Suadentibus hoc ipſum epiſcopis, & vniuerſo clero, cùm non acquieſceret, cõtumaci anathema dicunt, hæreticum proteſtantes. Nec ſic euigilans: Oẽs, inquit, fauetis homini potiùs, q̃ veritati. Ego perſonam non accipio, vt deſeram veritatem. Ad hoc verbum ſubſtomachans ſanctus: Dñs, inquit, faciet te veritatẽ faciat vel ex neceſſitate. Quo reſpondente, Amen, ſoluitur cõuentus. Tali ille inuſtus cauterio, fugã meditatur, infamis atq; inhonorus fore, non ſuſtinens. Et continuò ſua tollens exibat, cùm eccè ſubita correptus infirmitate, ſiſtit gradũ, viribusq; deficiẽs, eodem loco iactat ſe ſuper ſolum anhelus & feſſus. Fortè incidens in id loci vagabundus inſanus, offendit hoīem: quidnam ibi agat, percontatur. Reſpõdet, graui ſe infirmitate teneri, & neq; procedere, neq; redire valẽtem. Et ille: Infirmitas iſta haud alia, inquit, q̃ ipſa mors eſt. Hoc autẽ non dixit à ſemetipſo: ſed pulchrè Dñs per inſanum corripuit eum, qui ſanis acquieſcere noluit conſiliis ſenſatorũ. Et addit: Reuertere domum: ego te iuuabo. Deniq; ipſo duce, reuertitur in ciuitatem: redit ad cor, & ad miſericordiam Domini. Eadem hora accitur Epiſcopus, agnoſcitur veritas: abiicitur error, confeſſus reatum, abſoluitur, petit viaticum, datur reconciliatio, & vno penè momento perfidia ore abdicatur, & morte diluitur. Ità mirantibus cunctis, ſub omni celeritate completus eſt ſermo Malachiæ; & ſcripturæ pariter dicentis, quia vexatio dat intellectum auditui.

Vtinã hæc aduertãt hæretici Sacramẽtarij.

O miſeros, quos hoc nõ terret exemplũ, & inuitat ad pœnitentiam.

Eſa. 28.

Inter populos quarundam regionum orta aliquãdò grauis diſcordia eſt. Interpellatur Malachias de cõponẽda pace inter eos. Et cùm eſſet aliàs impeditus, iniungit negocium hoc vni Epiſcoporum. Illo excuſante, & negante, & dicẽte, Malachiam, non ſe, quęſitum: ſe contemptum iri, fruſtrà fatigari nolle: Vade, inquit, & Dñs erit tecum. Et ille: Acquieſco, ſed ſi me nõ audierint, ſcito me ad tuam paternitatem appellaturum. Subridẽs Malachias: Fiat, inquit. Tunc Epiſcopus conuocatis partibus, dictat formam pacis: acquieſcunt, reconciliantur adinuicèm: fide hincindè data, ſtabilitur pax: & ſic dimiſit eos. At pars vna videns hoſtes factos ſecuros, imparatos eſſe: quippe qui pace facta mali nihil ſuſpicarentur: loquebatur mutuò, & dicebat homo ad proximũ ſuum: Quid volumus facere? Victoria præ manibus eſt, & vltio de inimicis. Et cœpere inſequi illos. Innotuit Epiſcopo, quod fiebat: & accurrens cõuenit ducem eorum ſuper iniquitate & dolo: ſed ſpretus ab illo eſt. Inuocauit nomen Malachiæ aduersùs eum, & nihilipendit. Irridensq; Epiſcopum: Putasne, inquit, propter te amittere debeamus maleſactores noſtros, quos Deus tradidit in manus noſtras? Et recordatus verbi ſui Epiſcopus, qđ habuerat cũ Malachia, flens & eiulãs verſo vultu ad monaſteriũ eius: Vbi es, ait, homo Dei? vbi es? Nonne hoc eſt, Pr̃ mi, quod tibi dicebam? Heu, heu veni, vt facerẽ bonum, & non malũ: & eccè per me oẽs, illi in corpore, iſti in aīa, pereunt. Multa in hunc modũ loquebatur lamẽtans & plangẽs, & quaſi præſentem ſolicitãs & cõpellans Malachiam aduersùs malignantes. Interim verò impii, cum quibus fecerãt pacẽ, inſequi nõ deſiſtebant ad perdendũ eos. Et eccè ſpiritus mẽdax in ore quorundã virorũ, qui eos deciperet. Et occurrerunt illis in via viri nunciantes, factam irruptionẽ in terras ipſorum ab aduerſariis: in ore gladii cõſumi oīa, & diripi bona eorũ: vxores quoq; ac liberos tolli & abduci. His auditis, reuerſi ſunt feſtinanter. Sequebãtur vltimi primos, quò irent, aut quid acciderit, neſciẽtes. Nec enim oẽs audierãt viros loquentes. Cũq; veniſſent, & inueniſſent nihil horũ, quę nũciata erãt, cõfuſi ſunt, depræhenſi in malitia ſua. Et cognouerũt ſpiritui erroris ſe traditos propter nunciũ Malachię, quem deceperũt, & nomen eius, qđ ſpreuerunt. Porrò Epiſcopus audiens fruſtratos proditores in iniquitate ſua, quã cogitauerant, cũ gaudio remeauit ad Malachiam, referens oīa per ordinẽ, quę acciderãt ſibi.

Miro modo impediũtur ſceleſti homines à cæde deſtinata.

Sciens Malachias eiuſmodi occaſione pacẽ eſſe turbatã, nactus opportunũ tẽpus, pacem per ſemet inter ipſos denuò reformare curauit, & firmare reformatam, datis & receptis altriuſecùs fide & iuramẽto. Verùm illi, quibus antè pax fracta fuit, iniuriæ memores, neglecto pacto & præcepto Malachiæ, tractauerunt de vice reddenda. Et congregati omnes in vnũ, ibant vt imparatos præoccuparent, redderentq; in caput eorum malũ, quod ſibi facere cogitaſſent. Et magno flumine, quod intererat, facilimè tranſuadato, fluuiolo, quem non procul ab illo offendère, retenti ſunt. Neque enim iam fluuiolus, ſed planè fluuius ingens apparuit, vbiquè ſui tranſire volentibus tranſitũ negans.

Magno miraculo alij à ſimili facinore retardantur.

negans. Mirari omnes tantum nunc eſſe, tãtillum an-
tehac fuiſſe ſcientes, & loqui inter ſe: Vndè inundatio
hæc? Aer ſerenus eſt, imbres nõ ſunt, nec proximè fuiſ
ſe meminimus. Et ſi multùm pluiſſet, quis noſtrũ vn-
quam hactenùs meminit in quantacunq; illuuie itã
intumuiſſe, vt operiret terram, ſata & prata peruade-
ret? Digitus Dei eſt iſte: & Dominus ſepit vias noſtras
propter ſanctum ſuum Malachiam, cuius ſumus præ
uaricati pactum, tranſgreſſi mandatum. Itã & hi inſe
cto negocio, ad ſua æquè confuſi repedauerunt. Di-
uulgatum eſt verbum per vniuerſam regionem, & be
nedicebant Deum, qui comprahendit ſapientes in a-
ſtutia ſua, & confringens cornua peccatorum, ſubli-
mauit cornu Chriſti ſui.

1 Aliquis de nobilibus infenſus regi, reconciliatus
eſt per manum Malachiæ. Nec enim regi ſatis fidebat
ille, vt pacem cum eo faceret, niſi mediãte Malachia,
aut quẽ rea æquè revereretur. Nec immeritò, vt poſt
apparuit. Nam factũ ſecurum, & minimè iam cauen-
tem ſibi, captũ truſit in vincula, odio antiquo captus
plùs ipſe. Requiritur homo à ſuis de manu mediato-
ris. Nec enim aliud amici expectare, q̃ mortem. Quid
faceret Malachias? Non eſt quod poſſit, niſi vt recur-
rat ad ſuũ illud ſolitum vnicumq; refugium. Cõgre-
gato exercitu forti nimis, turba magna diſcipulorũ
ſuorum, adit hominem, requirit vinctum, negatur. Et
Malachias: Iniquè, inquit, agis contra Dñm, & contra
me, & contra teipſum, pactum præuaricãs: ſi diſſimu-
las tu, ſed non ego. Credidit ſe homo fidei meæ: ſi cõ
tingat mori, ego prodidi eũ: ego reus ſanguinis eius.
Quid tibi viſum eſt me proditorem, te præuaricatorẽ
conſtituere? Noueris me, donec liberetur, nihil guſta
turum, ſed neq; iſtos. Sic locutus, intrat eccleſiã: Deũ
omnipotẽtem ſuis, ſuorumq; anxiis gemitibus inter
pellat, vt iniuſtè addictum, dignetur eripere de ma-
nu præuaricatoris & iniqui. Et ea die cũ nocte ſequẽ-
ti, in ieiunio & oratione perſtiterunt. Perlatum ad re
gem, quid fieret & magis indè induratũ eſt cor eius,
vndè emolliri debuerat. Init fugã, veritus homo car-
nalis, nè ſi propè remaneret, orationis non poſſet ſu-
ſtinere virtutẽ: Quaſi verò vel abſconditum nõ inue
niat, vel non perueniat ad remotum. Tu metas ponis
miſer orationibus ſanctorum? Num eſt oratio iacta ſa
gitta, vt fugias à facie arcus? Quò ibis à ſpiritu Dei, q
eam portat? & quò à facie eius fugies? Deniq; fugien
tem inſequitur, inuenit latitantem. Eris que cæcus, &
non videns, vt meliùs videas, & intelligas, q̃m durum
eſt tibi contra ſtimulum calcitrare. Deniq; ſenti vel
nunc, quia ſagittæ potentis acutæ peruenerunt ad te:
quæ etſi reſilierunt à corde, quia ſaxeum eſt, ſed non
ab oculis. Vtinàm per feneſtram ſaltem oculorũ per-
ueniant vſque ad cor, & vexatio det intellectũ cęcita
ti. Cernere erat Saulum denuò ad manus trahi, & du-
ci ad Ananiam, ad ouẽ ſcilicet lupum, vt reſunderet
prædam. Reſudit, & recepit viſum: q Malachias vſq;
adeò ouis eſſet, vt ſit miſertus & lupo. Diligenter ex
his aduerte, lector, cum quibus habitatio Malachię,
quales principes, & quales populi. Quomodò nõ &
is frater fuit draconum, & ſocius ſtruthionũ? Et ideò
dedit ei Dñs virtutẽ calcandi ſuper ſerpentes & ſcor
piones, alligare reges eorum in compedibus, & nobi-
les eorũ in manicis ferreis. Deindè audi, q̃d ſequatur.

Vir ſanctus obiurgat regẽ pacti violatorem.

Act. 9. Rex orbatur lumine, redditque captiuum.

Iob 30. Pſ. 149.

Is, cui Benchorenſis monaſterij ceſſerat poſſeſſio-
nes, ingratus beneficio, extunc & deincèps inſolentiſ
ſimè ſemper ſe habuit aduersùs eum & ſuos, in omni-
bus infeſtus eis, vbiq; inſidians, detrahensq; actibus
eius. At non impunè hoc. Erat illi vnicus filius, q imi
tator patris, audens aliquid & ipſe in Malachiã, eodẽ
anno mortuus eſt. Mortuus aũt ſic: Viſum eſt Malachię
debere cõſtrui in Benchor oratorium lapideum, in-
ſtar eorũ, quæ in aliis regionibus extructa conſpexe-
rat. Et cùm cœpiſſet iacere fundamẽta, indigenæ qui-
dẽ mirati ſunt, q in terra illa necdùm eiuſmodi ædifi
cia inuenirentur. Verùm ille neq̃ (ſicut erat præſum-
ptuoſus & inſolens) non modò miratus eſt, ſed indi-
gnatus. Ex qua indignatione concepit dolorẽ, & pe-
perit iniquitatẽ. Et factus ſuſurro in populis, nunc ſe-
cretò detrahere, nunc blaſphemare palàm: notare le-
uitatem, nouitatẽ horrere, ſumptus exaggerare. Iſtiuſ
modi venenatis ſermonibus ſolicitãs, & inducẽs mul-
tos ad prohibendum: Sequimini me, inquit, & quod
non niſi per nos fieri debet, contra nos fieri non ſina
mus. Itaq; cum pluribus, quibus ſuadere valuit, deſcẽ
dit ad locum, repertum conuenit hoĩem Dei, primus
ipſe dux verbi, qui erat principium mali: O bone vir,
quid tibi viſum eſt noſtris hanc inducere regionibus
nouitatẽ? Scoti ſumus, non Galli. Quænã leuitas hęc?
Quid opus erat opere tã ſuperfluo, tam ſuperbo? Vn-
dè tibi pauperi & inopi ſumptus ad perficiendum?
Quis perfectũ videbit? Quid illud præſumptionis, in-
choare quod non queas, non dico, perficere, ſed nec
videre perfectum? Quanquàm amentis magis eſt, q̃
prudentis, conari q̃d modũ excedit, vincit vires, ſupe
rat facultates. Ceſſa, ceſſa, deſine à veſania hac. Alio-
quin nos non ſinimus, non ſuſtinemus. Hoc dixit, pro
dens quid vellet, non quid poſſet, conſiderans. Nam
de quibus prçſumebat, & ſecum adduxerat, viſo viro,
mutati ſunt, & iam non ibant cũ eo. Ad quem vir ſan
ctus, tota libertate vtẽs: Miſer, inquit, opus, quod in-
choatum vides, & inuides, ſine dubio perficietur: per
fectũ videbunt multi. Tu verò quia non vis, non vide
bis: & quod non vis, morieris: attẽdito tibi, nè in pec
cato tuo moriaris. Ità eſt: ille mortuus eſt, & opus cõ
pletum eſt: ſed ille non vidit, qui, vt præfati ſumus, an
no eodem mortuus eſt. Interim pater audito mox, q̃d
de filio vir ſanctus prædixiſſet, ſciens verbum eius vi
uum & efficax eſſe: Interfecit, inquit, filiũ meum. Et
inſtigante diabolo, tanto furore exarſit in illũ, vt co-
ram duce & maioribus, inuidię, falſitatis & mendacii
arguere non vereretur hoĩem, qui veraciſſimus eſſet,
veritatis & diſcipulus, & amator: & cõuicium intulit,
ſimiã appellans. Et Malachias quidem doctus nõ red-
dere maledictũ pro maledicto, obmutuit, & non ape
ruit os ſuum, dũ conſiſteret peccator aduersùs eum.
Sed non Dñs oblitus ſermonis ſui, quẽ dixerat: Mihi
vindictã, & ego retribuam. Eadem die domum reuer
ſus homo, luit linguę effrenis temeritatẽ, ipſo vltore,
quo inſtigatore laxarat. Arreptum in ignẽ proiicit dæ
mon: ſed mox manibus aſſiſtentiũ extractus eſt, adu-
ſtus tñ corporis parte, & mente captus. Et dum inſani
ret, vocatus Malachias venit; reperitq; maledicũ ſpu-
mantia ora torquentẽ, horrendis vocibus & motibus
terrentem oĩa, ac toto corpore agitatum, via poſſe te
neri à pluribus: & orãs pro inimico vir totius perfe-
ctionis, exauditus eſt, ſed ex parte. Nã ilicò quidẽ ſan
cto orante, ille aperuit oculos, & ſenſum recepit. Re-
lictus eſt aũt ei ſpiritus Dñi malus, qui eũ colaphizet,
vt diſcat nõ blaſphemare. Credimus eum viuere vſq;
adhuc, & vſq; ad hæc tẽpora luere peccatum grande,
quod peccauit in ſanctũ: certis temporibus tñ ferunt
lunaticũ eſſe. Porrò prędictæ poſſeſſiones, cùm iã pro
ſui imbecillitate & inutilitate eas tenere nõ valuit, in
pace ad locũ, cuius extiterant, redierunt. Nec renuit
Malachias poſt multã demum vexationis, pacis obten
tum. Sed iam ad opus ædificii, q̃d Malachias aggreſſus
eſt, ſermo recurrat. Et quidẽ non erat Malachiæ, non
dico vndè perficeret, ſed vndè faceret quicquã. Erat
aũt cor eius fiduciã habens in Dño. Dñs verò prouidit,
vt, etſi nõ ſperãti in pecunię theſauris, pecunia nõ de
eſſet. Quis.n. alius fecit, vt theſaurus eo loci reponere

Vltio Dei in Malachiæ obtrectatores.

Vir ſanctus ad cõuiciũ nil reſpõdet. Deut. 32

Diabolus maledicentem inuadit.

tur, repoſitus nõ reperiretur, vſq; ad tẽpus & opus Malachiæ? Inuenit Dei ſamulus in Dei marſupio, qđ defuit ſuo. Meritò quidem. Quid enim iuſtius, q̃ vt cui pro Deo non erat proprium, cũ Deo iniret conſortium, & marſupium vnum eſſet amborum? Fideli denique homini totus mundus diuitiarum eſt. Et quid eſt ille, niſi quoddam marſupiũ Dei? Deniquè ait: Meus eſt orbis terræ, & plenitudo eius. Indè eſt, quòd Mala-

Pſal. 49.

chias repertos argenteos multos nõ repoſuit, ſed eapoſuit. Nam totũ munus Dei, in Dei opus iubet expẽdi. Non ſuas non ſuorum conſiderat neceſſitates: ſed iactat cogitatum ſuum in Dño: ad quẽ vtiquè recurrendum non dubitat, quotiès neceſſitas poſtularit.

S. Malachias inuenit multã pecuniã.

Nec dubium Dei opus eſſe, quod Deo reuelante Malachias præuidit. Contulerat primùm cũ fratribus de opere illo: & multi præ inopia minùs libenter aſſentiebant. Indè anaius dubiusq; quid ageret, cœpit inter orandum vehementer inquirere, quænã foret voluntas Dei. Et die quadam de via regrediens, cùm iam loco appropiaret, proſpexit eminùs: & eccè oratorium apparoit magnum lapideũ, & pulchrum valdè. Et intuens diligenter ſitum, formã & compoſitionem, cum fiducia arripit opus, priùs quidem indicata viſione ſenioribus fratribus, paucis tñ. Sanè totum, quod attentè notauit de loco, & modo, & qualitate, tanta diligẽtia obſeruauit, vt peracto opere, factum viſo ſimillimum appareret, ac ſi & ſibi cum Moyſe dictum audierit: Vide, vt oĩa ſacias ſecundùm exemplar, qđ tibi oſtenſum eſt in mõte. Eodẽ viſionis genere id quoquè, qđ in Saballino ſitum eſt, anteq̃ fieret, prçoſtẽſum eſt illi, non modò oratorium, ſed & monaſteriũ totum.

Viſio eſt.

Exod. 25

Tranſeunte illo per quandam ciuitatem, & multitudine magna concurrente ad eum, caſu vidit iuuenem inter alios videndi ſe curioſum. Aſcenderat lapidem, & ſtans ſuper ſummos articulos extento collo, oculis & aĩo intendens in eum, quendam illi de nouo Zachæum exhibebat. Nec latuit Malachiã, ſancto quidem ſpiritu reuelante, verè illum veniſſe in ſpiritu & virtute Zachæi. Diſſimulauit tunc tamen, tacitusq; pertranſiit. Cæterùm in hoſpitio nocte ipſa narrauit fratribus, quomodò illum vidiſſet, & quid præuidiſſet de illo. Die autẽ tertia, en ille cum viro quodam nobili, dño ſuo: Qui aperiens votum & deſiderium iuuenis, rogabat, vt à ſe commendatum recipere dignaretur, & habere decæterò inter ſuos. Et Malachias agnoſcens eũ: Non eſt opus, inquit, vt, quem iam Deus commendauit, homo commendet. Appræhenſumq; manu ſua tradidit Abbati Cõgano noſtro, & ille fratribus. Ipſe verò iuuenis adhuc (ni ſallor) viuens, primus cõuerſus laicus Surienſis monaſterij, teſtimonium habet ab omnibus, q ſanctè conuerſetur inter fratres ſecundùm ordinem Ciſtercienſem. Et cognouerunt diſcipoli, ẽt in hoc Malachiam prophetiç ſpiritum habuiſſe. Non ſolùm aũt, ſed & in eo, quod ſubiuncturi ſumus. Cùm ſacramẽta offerret, & appropiaſſet ei Diaconus, facturus aliquid pro officio ſuo, intuitus eum ſacerdos, ingemuit, q ſenſiſſet penès illum latere, quod non cõueniret. Peracto ſacrificio, ſecretò perconiatus de conſcientia ſua, confeſſus eſt, & non negauit illuſum ſibi per ſomniũ nocte ipſa. Cui iniungens penitentiam: Non debueras, inquit, hodiè miniſtraſſe, ſed verecundè te ſubtrahere ſacris, & deferre tãtis, tamq; diuinis myſteriis, vt hac humilitate purgatus, digniùs exindè miniſtrares. Itẽ alia vice ſacrificante illo, & orante hora ſacrificij, ea quidẽ ſanctitate & puritate cordis, qua ſolitus erat, adſtãte diacono, viſa eſt columba intrare per feneſtrã in claritate magna. Ea ſacerdos perfunditur totus: ea ſubobſcurior baſilica tota refulget. Colũba verò aliquãdiù circunuolitans, tandẽ reſidet ſuper Crucẽ ante faciem

Luc. 19.

Vide rem admirandam ſub Miſſa ſacrificio.

ſacerdotis. Obſtupuit diaconus, & pauens tũ pro luminis, tũ pro volucris nouitate, q illa ſit rara auis in terra, cecidit ſuper faciẽ ſuam, & vix palpitans, ſeſe erigere auſus eſt, vel quandò officij ſui neceſſitas poſtulauit. Poſt Miſſam ſeorsùm cõuentus a Malachia, ſub periculo vitæ iubetur nullatenùs ſecretum prodere, qđ vidiſſet, quoad viueret ipſe. Aliquãdò cùm in Ardinacha eſſet cũ quodã coepiſcopo ſuo, de nocte ſurgens, cœpit memorias ſanctorũ, quæ in cœmeterio S. Patricij multæ ſunt, orando luſtrare. Et eccè vnũ de altaribus ſubitò ardere conſpiciunt. Ambo enim viderunt viſionẽ hãc magnam: ambo mirati ſunt. Et Malachias intelligens ſignum eſſe magni meriti illius, vel illorum, quorum ſub altari illo corpora requieſcerent, currens, & ſe mediis immergens flammis, expãſis brachiis ſacram amplexatus eſt aram. Quid ibi ſecerit, quidve ſenſerit, nemo qui ſciat: ſed quod ampliùs ſolito, cęleſti igne ſuccẽſus, ex illo igne exierit, fratrũ, qui cum eo tunc erant, reor neminem eſſe, qui neſciat.

Hæc dicta ſunt, pauca quidẽ de pluribus, ſed multa pro tẽpore. Non enim ſignorũ tẽpora hæc, ſecundùm illud: Signa nõ vidimus, iã non eſt propheta. Vndè ſatis apparet, Malachias meus quantus in meritis fuit, qui tã multus in ſignis extitit, & in raritate tanta. Quo enim antiquorũ genere miraculorũ Malachias non claruit? Si benè aduertimus pauca ipſa, quæ dicta ſunt, non prophetia defuit illi, non reuelatio, non vltio impiorũ, non gratia ſanitatum, non mutatio mentium, non deniquè mortuorum ſuſcitatio. Per omnia benedictus Deus, qui ſic amauit & ornauit eũ: qui & magnificauit eum in cõſpectu regum, & dedit illi coronam gloriæ. Amor probatur in meritis, ornatus in ſignis, magnificatio in vltione inimicorum, glorificatio in præmiorum retributione. Habes diligẽs lector in Malachia quid mireris, habes & quid imiteris. Nũc iam quid tibi ea his ſperandum ſit, ſtudioſus attẽde. Nam finis horum, precioſa mors eſt.

Pſal. 73.

Malachiæ nullũ genus veterum miraculorũ deſuit.

Percontatus aliquandò, quonã in loco, ſi optio detur, extremũ malit agere diem, (de hoc ſiquidem fratres quærebant inter ſe, quem ſibi quiſque deligeret) cunctatur, & nõ reſpondet. Inſtãtibus illis: Si hinc migro, inquit, nusq̃ libentiùs, q̃ vndè vnà cum noſtro Apoſtolo reſurgere poſſim. (Dicebat aũt S. Patritium.) Si peregrinari oportet, & ità permittit Deus, Claram uallem delegi. Requiſitus itẽ de tempore, diem rñdit ſolennem oĩum defunctorũ. Si ſimplex votum putatur, impletũ eſt. Si prophetia, ne ita pręteriit. Sicut audiuimus, ſic vidimus de loco pariter, & de die. Dicamus breuiter, quo ordine iſtod, qua ve occaſione prouenerit. Aegrè ſatis ſerebat, Hyberniã vſq; adhuc pallio caruiſſe, vtpotè æmulator ſacramẽtorũ: quorum ne vno quolibet gentẽ ſuam vellet oĩnò fraudari. Et recordatus ſibi à Papa Innocentio ſuiſſe promiſſum, indè magis triſtari, q dum adhuc ille ſuperſuit, non ſuit miſſum pro eo. Et nactus occaſionem, q Papa Eugenius ſummã regiminis teneret, & eo tẽporis vſq; in Franciã appropiaſſe nunciaretur, opportunitatẽ requirendi ſe inueniſſe gauiſus eſt. Præſumebat autẽ de illo, vtiquè viro tali, & de tali aſſumpto profeſſione. Magis verò, q ſuæ Claræuallis ſpecialis filius extitiſſet, nec timeret apud illum ſe vllam ſuſtinere difficultatem. Itaque conuocantur Epiſcopi, concilium cogitur: tractata triduò, quæ tempori imminerent: die quarto aperitur conſilium de pallio requirendo. Placet, ſed ſi per alium requiratur. Tamen quia breuior via, & ob hoc tolerabilior peregrinatio videretur, nõ fuit, qui eius obuiare pſumeret conſilio & voluntati. Et Malachias, ſoluto cõcilio, arripit iter. Proſequuntur eum, qui conuenerant fratres, vſque ad litus, non multi tamen, ipſo nimirùm prohibente. Ad

S. Patritius Hyberniæ Apoſtolus.

Dies ſolẽnis omniũ defunctorum.

En quãti facit pallium vir ſanctiſſimus.

quem

quem vnus illorum, Catholicus nomine, flebili voce & fletu: Heu tu abis, inquit, & in quanta penè quotidiana vexatione me deſeris, non ignoras, nec fers opem miſertus mei. Si ego dignus qui patior, fratres quid peccauerunt, qui via diem, noctemue vllam à tã laborioſa cura & cuſtodia mei feriatam habere ſinũtur? His verbis & lachrymis filii (flebat enim) paterna viſcera concuſſa ſunt, & amplexatus eſt eum blandiẽdo, impreſſoq; pectori eius ſigno Crucis: Certus eſto, inquit, te eiuſmodi nil paſſurum, donec redeã. Erat aũt epilepticus, & cadebat frequẽter, ità vt interdũm non ſemel, ſed ſæpiùs pateretur in die. Hoc iã per ſex annos morbo horrido laborabat, ſed ad verbum Malachiæ, perfectè conualuit. Ab illa hora nil tale perpeſſus eſt, nil tale (vt confidimus) deincèps perpeſſurus, quia Malachias deincèps rediturus non eſt. In ipſo aſcenſu nauis accedunt duo ex his, qui illi familiariùs adhærebant, audentes, & petentes aliquid ab eo. Quibus ille: Quid vultis? Non dicimus, inquiunt, niſì ſpondeas te daturum. Spondet. Et illi: Volumus nobis certò promitti à tua dignatione, te in Hyberniam incolumem reuerſurum. Inſtare & cæteri omnes. Tum ille parumper deliberans, pœnitere primò, ꝙ ſe alligaſſet, quà exiret, non inueniens. Anguſtiæ vndiquè, dum nihil occurreret ab alterutro tutum periculo, voti videlicet, aut promiſſi. Viſum eſt tandem id potiùs eligendum, quod in præſentiarum plùs vrgeret, reliquum ſupernæ committendum diſpoſitioni. Annuit triſtis quidem: ſed magis illos noluit cõtriſtare: & reſpondens eis, vt voluit, aſcendit nauem. Et cùm iam ferè medium iter æquoreum peregiſſent, ſubitò contrarius ventus nauem repellit, & reducit in terrã Hyberniæ. Deſcendens de naui, in ipſo portu in quadam ſua eccleſia pernoctauit. Et lætus, gratias egit diuinæ conſilio prouidentiæ: quo factum eſt, vt iam fecerit ſatis pro ſua promiſſione. Manè verò intrans nauem, ipſa die proſpero curſu transfretauit, & venit in Scotiam. Die tertia peruenit ad locum, qui Viride ſtagnum dicitur: quem fecerat præparari, vt ibi ſtatueret Abbatiã. Et relicto illic de filiis ſuis fratribus noſtris, monachorum conuentu & Abbate, (nam ſecum ad hocipſum eos adduxerat) valedicẽs eis, profectus eſt. Et cùm tranſiret, occurrit ei rex Dauid, à quo receptus cum gaudio, & retentus per aliquot dies, multaq; operatus placita Deo, inchoatum repetit iter. Et pertranſiens Scotiam, in ipſo Introitu Angliæ diuertit ad eccleſiam Giſisburnenſem, vbi habitant viri religioſi, canonicam ducentes vitam, ab antiquo familiares ei pro ſua religioſitate & honeſtate. Ibi adducta eſt ad eum mulier patiens morbum, quem cancrum vulgò appellant, ipſo horrendum viſu, & ſanauit eam. Nam vbi aqua, cui benedixit, adſperſa ſunt vlcerum loca, dolorem non ſenſit. Die verò ſequẽti vix vlcera apparebãt. Abiens indè, ad mare venit: ſed negatur tranſitus. Cauſa (ni fallor) fuit, orta ſimultas quædam inter ſummum Põtificem & regem Angliæ, ꝙ rex neſcio quid mali ſuſpicaretur de bono illo homine, ſi tranſiret. Nam neq; alios Epiſcopos tranſire ſinebat. Quod quidem impedimentum, etsì fuit contrariũ Malachiæ voluntati, ſed non voto. Dolebat differri à deſiderio ſuo, neſciens magìs per hoc impletũ iri. Nam ſi incontinenti tranſiſſet, oportebat tranſire etiam Claramuallem, vt ſummum Pontificẽ ſequeretur. Iam enim abierat, & erat Romæ, aut prope Romam. Nunc verò intercedente dilatione factum eſt, vt tardiùs transfretans, ad locum & horam ſanctiſſimi ſui obitus opportunè occurreret.

Curat epilepticum facilimè.

Videquã tam agat Deus curã ſeruorum ſuorum.

Mulier aquã benedicta ſanata.

Qui à nobis ſuſceptus eſt, tanꝗ verus ab Occidente veniens, viſitans nos oriens ex alto. O quãtùm noſtræ Claræualli irradians ſol ille claritatis adauxit; Quàm iucundus ad eius introitum dies feſtus illuxit nobis? Hæc dies, quam fecit Dñs, exultatum & lætatũ in ea. Quàm celer & ſaliẽs, tremulus ac debilis non ipſe occurri. Quàm lætus in oſcula rui? Quam lętis brachiis miſſam mihi cælitùs amplexatus ſum gratiã. Quàm alacri vultu & aĩo, mì pater, introduxi te in domum matris meæ, & in cubiculũ genitricis meæ. Quàm feſtiuos deindè tecũ duxi dies, ſed paucos. Quid verò ille viciſſim nobis? Nẽpe hilarem, nẽpe affabilem peregrinus noſter oĩbus ſe præbebat, omnibus incredibiliter gratum. Quàm bonum, & ꝗ iucundum agebat hoſpitem apud eos, quos nimirùm videre venerat à finibus terræ, non auditurus Salomonẽ, ſed exhibiturus. Deniquè audiuimus ſapientiã eius, tenuimus præſentiam eius, & tenemus. Iã quatuor aut quinq; dies huius noſtræ ſolennitatis defluxerant, cùm eccè die ſolẽni B. Lucæ Euangeliſtæ, Miſſa in cõuentu ſua illa ſancta deuotione celebrata, febre correptus, lecto decubuit, & nos cũ illo oẽs. Extrema gaudii noſtri mœror occupat, moderatior tamẽ, ꝙ leuior interim febris eſſe videretur. Videres diſcurrere fratres, dãdi auidos, vel accipiendi. Cui non dulce videre illũ? cui nõ dulcius miniſtrare illi? Vtrũq; ſuaue, vtrunq; ſalutare. Et humanitatis erat præbere obſequiũ, & profectus cuiq; ſui, cùm gratiã reportaret. Aſſiſtere oẽs, oẽs ſoliciti erant circa frequens miniſteriũ: medicamẽta perquirere, adhibere fomenta, vrgere ſępiùs ad guſtandũ. Ad quos ille: Sine cauſa, inquit, hæc: ſed charitate veſtri facio, quicquid iniungitis. Sciebat enim imminere tẽpus ſuæ migrationis. Cumq; fratres, qui cũ eo venerant, fidentiùs inſtarent, dicentes, non oportere diffidere de vita: nec enim ſigna mortis in eo aliqua apparerent: oportet, inquit, hoc anno Malachiã exire de corpore. Et infert: Eccè appropinquat dies, quẽ, vt optimè noſtis, optaui ſemper ipſum fore diẽ reſolutionis meæ. Scio cui credidi, & certus ſum: non fraudabor reliquo deſiderij mei, qui partem iã teneo. Qui me ſua miſericordia perduxit ad locũ, quem petij: terminũ, quem æquè volui, non negabit. Quòd ad hoc corpuſculũ attinet, hic requies mea: ꝙ ad aĩam, Dñs prouidebit, qui ſaluos facit ſperãtes in ſe. Nec parùm ſpei repoſitum mihi in die illa, qua mortuis tãta a viuis beneficia impendũtur. Nec longè aberat dies ipſa, cùm talia loqueretur. Intereà iubet ſe ſacro oleo vngi. Exeunte conuentu fratrũ, vt ſolenniter fieret, non ſuſtinuit vt ad ſe aſcenderẽt: ipſe deſcẽdit ad eos. Iacebat ſiquidẽ in ſolario, domo ſuperiori. Vngitur, & ſumpto viatico, fratrũ ſe orationibus, & fratres commendãs Deo, ad lectũ reuertitur. Alto de ſolio deſcẽdebat pedibus ſuis, & rursùm nihilominùs ſuis pedibus aſcẽdebat: & dicebat mortem eſſe in ianuis. Quis hũc hoĩem crederet moriturum? Solus ipſe, & Deus id ſcire poterat. Nõ vultus pallidior, non macilentior videbatur, non rugata frons, nõ reconditi oculi, nõ nares extenuatæ, nõ cõtracta labia, nõ aduſti dentes, nõ collum exeſum & gracile, non curui humeri, nõ caro exinanita in corpore reliquo. Hęc erat gratia corporis eius, & hęc gloria vultus eius, quæ non euacuatur, ne in morte quidem. Talis quoàd vixit, talis mortuus apparebat viuenti ſimilior.

S. Malachias venit Clarãuallem.

Dies ſolẽnis S. Lucæ.

Pſal. 16.

Nota qd ſenſerit tãtus vir de ſuffragijs defunctorum, & extrema vnctione.

Cucurrimus vſque huc, ſed modò hæremus, quia Malachias curſum conſummauit. Stat ille, & nos pariter ſtamus cum eo. Alioquin quis libenter currat ad mortem? Præſertim tuam, Pater ſancte, quis referre poſſit? quis velit audire? Attamen dileximus nos in vita, in morte non ſeparabimur. Fratres, non relinquamus in morte, quem in vita proſequuti ſumus. Ab vlterior Scotia vſque huc cucurrit ille ad mortẽ. Eamus & nos, & moriamur cum eo. Oportet, oportet dicere, quam cernere neceſſè ſuis. Adeſt omnium ſan-

Omnium ſãctorum celebritas Eccl. 2.

ctorum clara vbiquè celebritas: ſed iuata vrteté ſententiam, Muſica in luctu importuna narratio eſt. Adſumus, canimus vel inuiti. Flendo cantamus, & cátando flemus. Malachias etsi non cantat, non plorat tamé. Quid enim ploret, qui appropinquat ad gaudiú? Nobis, qui relinquimur, relinquitur luctus: ſolus Malachias feſtum facit. Quod enim non poteſt corpore,

Pſal. 75 facit mente, ſicut ſcriptum eſt: Cogitatio hominis cófitebitur tibi, & reliquiæ cogitationis diem feſtú agét tibi. Deficiéte illi corporis inſtrumento, ſilente organo oris, officio vocis ceſſante, reliquum eſt, vt mentis iubilo ſolenuizet. Quidni ſolennizet ſanctus, qui ſanctorum ducitur ad ſolennitatem? Exhibet illis, quod mox ſibi debebitur. Adhuc modicum, & ipſe vnus ea ipſis eſt. Sub noctis crepuſculo, cùm iam vtcúquè diei à nobis expleta celebritas foret, Malachias appropinquauerat non crepuſculo, ſed auroræ. An non illi aurora, cui nox præceſſit, dies autem appropinquauit? Itaqi febre inualeſcente, cœpit ex intimis ardés per omne corpus erumpere ſudor, vt quodammodò tranſiens per ignem & aquam, educeretur in refrigeriú. Iam deſperatur de vita eius: iam quiſque iudiciú repræhendit: iam nulli dubium, Malachiæ ſententiam præualere. Vocamur: adſumus. Et ille oculos leuans in circunſtáres: Deſiderio deſideraui, inquit, hoc paſcha manducare apud vos. Gratias ago ſupernæ pietati: Non ſum fraudatus à deſiderio meo. Vides hominé ſecurum in morte, & necdúm mortuum, iam certum de vita? Nec mirum. Videns adeſſe noctem, quam expectauerat, & in ipſa dieſcere ſibi, quaſi de nocte triumphans, videtur inſultare tenebris, & quodámodò loqui: Iam non dicam, Forſitan tenebræ conculca-

Pſal. 138 bunt me: qa lięc nox illuminatio mea in deliciis meis. Et blandè nos conſolans: Habete, inquit, curá mei: Ego veſtri, ſi licuerit, non obliuiſcar. Licebit aút. Cre-

Marc. 9. didi in Deum, & omnia poſſibilia credenti. Amaui

1. Cor. 15 Deum: amaui vos: & charitas nunquam excidit. Et ſuſpiciens in cælum: Deus, inquit, ſerua eos in nomine tuo: Non ſolùm aút eos, ſed & omnes, qui per verbú ac miniſterium meum tuo ſe mancipauere ſeruitio. Deindè imponés manus ſingulis, & benedicés omnibus, pauſatum ire iubet, quia nondùm venerat hora eius. Inius, redimus circa medium noctis: ná ea hora lux lucere in tenebris nunciatur. Impletur domus: adeſt congregatio tota: Abbates quoquè multi, qui conuenerant, Pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus proſequimur amicum repatriantem. Anno ętatis ſuæ quinquageſimo quarto, loco & tépore, quo prælegit, & prædixit Malachias Epiſcopus, & Legatus ſanctæ Apoſtolicæ ſedis, velut è manibus noſtris aſſumptus ab Angelis, feliciter obdormiuit in Domino. Et verè obdormiuit. Vultus placidus, placidi exitus indicium fuit. Et quidem omnium oculi fixi in eú: nemo tamen, qui quandò exiuit, aduertere potuiſſet. Mortuus viuere, & viués mortuus putabatur: adeò nil intercidit, quod alterutrú diſterminaret. Eadem viuacitas vultus, ſerenitas eadé, qualis apparere ſolet in dormiente. Diceres mortem nil horum tuliſſe, magis auxiſſe plurimùm. Nó eſt mutatus, ſed ipſe mutauit omnes. Mirum in modú luctus & gemitus oium ſubitò conquieſcit: mutatur in gaudium mœror, planctum cantus excludit. Effertur, feruntur in cælum voces, infertur oratorio Abbatum humeris. Vicit fides: triúphat affectus: res in ſuum deuenit ſtatum: cuncta gerútur ex ordine: cuncta ex ratione procedunt.

Feliciſſime vir ſáctiſſimus obdormiuit in Domino.

Et verà quid rationis habet immoderatiùs plangere Malachiam, quaſi non ſit precioſa mors eius, quaſi non ſit magis ſomnus, quàm mors: quaſi nó ſit mortis portus, & porta vitæ? Malachias amicus noſter dormit, & ego lugeam? Luctus iſte vſu ſe, nó ratione, tuetur. Si Dominus dedit dilecto ſuo ſomnum, & talem ſomnú, in quo hæreditas Domini, filij merces, fructus véntris: quid horum videtur fletum indicere? Egòne fleam illum, qui fletum euaſit? Ille tripudiat, ille triumphat: ille introductus eſt in gaudium Domini ſui, & ego eum plangam? Cupio mihi hæc, non illi inuideo. Interim parantur exequiæ: offertur pro eo ſacrificium: conſummátur ea more omnia cum ſumma deuotione. Stabat eminùs puer, cui emortuum pédebat à latere brachium, magis illi impedimento, quàm vſui. Quo comperto, innui, vt accederet. Et appræhé ſam aridam manum, applicui ad manum Epiſcopi: & viuificauit eam. Nempe viuebat in mortuo gratia ſanitatú: & manus eius fuit mortuæ manui, quod mortuo homini Eliſeus. Puer ille de longè venerat, & manum, quam pendentem attulerat, ſanam in patriá reportauit. Iam omnibus ritè peractis, in ipſo oratorio ſanctæ Dei genitricis Mariæ, in quo ſibi benè complacuit, Malachias traditur ſepulturæ, anno ab incarnatione Domini milleſimo, centeſimo, quadrageſimooctauo, quarto Nonas Nouembris. Tuum eſt, Ieſu bone, depoſitum, quod nobis creditum eſt: tuus theſaurus, qui reconditur penès nos. Seruamus illum reſignandum in tempore, quo repoſcendum cẽſueris, tátum vt abſq; contubernalibus ſuis nó egrediatur: ſed qué habuimus hoſpitem, habeamus ducem, tecum & cum ipſo pariter regnaturi in ſecula ſeculorú, Amen.

En offertur pro eo ſacrificiú

Miraculú defuncti.

4. Reg. 13

DE EODEM S. MALACHIA, Sermo B. Bernardi Abbatis.

LIQVET, dilectiſſimi, quòd dum corpore retinemur, peregrinamur à Domino: ac per hoc luctum magis, quàm gaudium, miſerandum nobis indicit exilium, & conſcientia delictorum. Quia tamen Apoſtolico ore gaudere cum gaudentibus admonemur, in omnem nos ſuſcitari lætitiam, tempus & cauſa requirit. Nam ſi verè, quod Propheta ſenſit, exultent iuſti in cóſpectu Dei: exultat ſine dubio Malachias, qui in diebus ſuis placuit Deo, & inuentus eſt iuſtus. In ſanctitate & iuſtitia coram ipſo miniſtrauit: placuit miniſterium, placuit & miniſter. Quid ni placuerit? Poſuit ſine ſumptu Euangelium, repleuit Euangelio patriam, ſuorú maximè feralem edomuit barbariem Hybernorum, leui iugo Chriſti in gladio ſpiritus exteras ſubdidit nationes, vſque ad extrema terræ reſtituens hæreditatem ſuam illi. O miniſterium fructuoſum, ò miniſtrum fidelem. Nunquid non per ipſum filio eſt paterna adimpleta promiſſio? Nunquid non hunc olim intuebatur pater, cùm ad filium loqueretur, Dabo tibi gẽtes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuá terminos terræ? Quam libens Saluator recipiebat, quod emerat, & emerat precio ſanguinis ſui, ignominia Crucis, horrore paſſionis? Quàm libens de manibus Malachiæ, pro eo quòd gratis miniſtraret? Ergò in miniſtro quidem gratum erat munus gratuitum, in miniſterio autem placita conuerſio peccatorum. Grata inquam, & placita in miniſtro ſimplicitas oculi, in miniſterio autem ſalus populi.

2. Cor. 5.

Rom. 12.

Pſal. 67.

Pſal. 2.

Quanquam etsi miniſterii quidem minor efficientia ſequeretur, nihilominùs tamen ad Malachiam & ad opera eius ille meritò reſpexiſſet, cui amica puritas, cui familiaris ſimplicitas: cuius iuſtitiæ eſt de intentione penſare opus, & de oculi qualitate æſtimare corporis ſtatum. Nunc verò magna opera Dñi, exquiſita in oés voluntates & ſtudia Malachiæ, magna & multa & bona valdè, etsi pro bona caſtæ intentionis origine

Deus opera de intẽtione penſat.

ne meliora. Quod opus pietatis præteriit Malachiã? Pauper ſibi, ſed diues pauperibus erat. Pater orphanorum, maritus viduarum, patronus extitit oppreſſorũ. Hilaris dator, petitor rarus, acceptor verecundus. Pacis reformandæ inter diſcordantes fuit illi cura maxima, & efficacia multa. Quis æquè pius ad compatiendum, ad ſubueniendum promptus, ad corripiendum liber? Nam & zelans erat, nec deerat ſcientia, zeli ipſius moderatrix. Et quidem infirmis infirmus, ſed nihilominùs potentibus potens, ſuperbis reſiſtebat, tyrannos verberabat, regum magiſter ac principum. Ipſe eſt, qui regi orando viſum & malignanti tulit, & humiliato reſtituit. Ipſe eſt, qui pacis, quam fecerat, violatores ſpiritui erroris tradidit, fruſtratus eſt in malo quod facere cogitabant: ac denuò coegit ad pacem, confugos quidem & ſtupefactos in eo, quod ſibi contigerat. Ipſe enim eſt, cui aduersùs alios pacti æquè præuaricatores riuus officioſiſſimè adfuit, miro modo obiectu ſui euacuãs molimina impiorum. Imbres non erant, non illuuies aquarum, non concurſus nubium, non liquefactio niuium, cùm ſubitò factus eſt in fluuium magnum, qui riuulus erat, & riuus ibat, & intumeſcebat inundans, & negans omninò tranſitum volentibus malignari.

Scientia, zeli moderatrix.

Riuulus excreſcit ſubitò in flumium.

Quanta audiuimus & cognouimus ea de zelo viri, & vltione inimicorum, cùm tamen eſſet ſuauis & mitis, & multæ miſericordiæ omnibus neceſſitatem patientibus. Qui quaſi vnus omnium parẽs, viuebat omnibus: quaſi gallina pullos ſuos, ſic fouebat omnes, & in velamento alarum ſuarum protegebat. Non ſexus, non ætas, & non conditio diſcernebatur, aut perſona: deerat nemini, expanſo omnibus gremio pietatis. De quacunque tribulatione clamaretur ad eum, propriam reputabat, niſi quòd in ſua patiens, in aliena cõpatiens erat, plerunque & impatiens. Nonnunquàm ſiquidem repletus zelo, pro aliis in alios mouebatur, vt eripiens inopes & reprimẽs fortes, conſuleret proindè omnibus in ſalutem. Itaque iraſcebatur, ſed nè iraſcendo peccaret, iuxta illud de Pſalmo: Iraſcimini, & nolite peccare: non ira illi, ſed ipſe animo, dominabatur. Erat ſuimet potis. Sanè victor ſui, ira ſuperari non poterat. Ira eius, in manu eius. Vocata veniebat, exiens, non erumpens: nutu, non impetu, ferebatur. Non vrebatur illa, ſed vtebatur. Magna illi tam in hoc quàm in cunctis vtriuſque hominis ſui motibus regẽdis vel cohibendis, cenſuræ diligentia, & circunſpectio multa. Non ità omnibus intendebat, vt ſe ſolum exponeret, ſolum curæ exciperet generali. Erat & ſui ſolicitus. Seipſum cuſtodiebat. Ità deniq; totus ſuus, & totus omnium erat, vt nec charitas à cuſtodia ſui, nec proprietas ab vtilitate communi eum impedire vel retardare in aliquo videretur. Si videres hominẽ mediis immerſum turbis, & implicitum curis, diceres patriæ natum, non ſibi. Si videres hominem ſolum, & ſecum habitantem, putares ſoli viuere Deo & ſibi.

Pſal. 4.

Ira ut uſus ſit S. Malachias.

Et ſibi, & aliis īuentus eſt totus.

Sine turbatione verſabatur in turbis: ſine ocio tempus, quod ocio dederat, tranſigebat. Quomodò ocioſus, quandò exercebatur in iuſtificationibus Domini? Nam etſi habebat tempus liberũ à neceſſitatibus plebium, non tamen à ſanctis meditationibus feriatum, non orandi ſtudio, non ipſo ocio contemplandi. Sermo illi in tempore ocii aut ſerius, aut nullus. Adſpectus eius aut officioſus, aut demiſſus, & cohibitus intra ſe. Nempe (quod non mediocri laudi inter ſapientes ducitur) oculus eius in capite eius, nuſquàm auolans, niſi cùm virtuti paruiſſet. Riſus aut indicans charitatis, aut prouocans: rarus tamen & ipſe. Equidem interdùm eductus, excuſſus nunquàm: qui ità nunciaret cordis lætitiam, vt ori gratiam non minueret, ſed augeret. Tam modeſtus, vt leuitatis non poſſet eſſe ſuſpectus: tantillus tamen, vt hilarem vultum omni triſtitiæ næuo vel nubilo vendicare ſufficeret. O munus perfectum, ò holocauſtum pingue, o obſequium gratum mente & manu. Quàm bonus odor Deo in orationibus ocioſi, quàm bonus hominibus in ſudoribus occupati.

Magna perfectio.

Eccl. 2.

Riſus eī.

Pro huiuſmodi ergò dilectus à Deo hominibus, non immeritò hodiè Malachias in conſortium Angelorum recipitur, re adeptus, quod nomine dicebatur. Et quidem antè Angelus erat non minùs puritate, q̃ nomine: ſed nunc felicius glorioſi in eo interpretatio nominis adimpletur, quandò pari cum Angelis gloria & felicitate lætatur. Congratulemur itaq; fratres, congratulemur, vt dignum eſt, patri noſtro: quia & pium eſt defunctum plangere Malachiam: & pium magis, Malachiæ congaudere viuenti. Nunquid non viuit? Et beatè. Nimirùm viſus eſt oculis inſipientium mori: ille autem eſt in pace. Denique iam conciuis ſanctorum & domeſticus Dei, pſallit pariter & agit gratias, dicens: Tranſiuimus per ignem & aquam, & induxiſti nos in refrigerium. Tranſiuit planè viriliter, & feliciter pertranſiuit. Verus Hebræus paſcha celebrauit in ſpiritu, & nobis tranſiens loquebatur, Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare apud vos. Tranſiuit per ignem & aquam, quem nec triſtia frangere, nec detinere mollia potuerunt. Lætemur, quòd Angelus noſter aſcendit ad ciues ſuos, pro filiis captiuitatis legatione fungens, corda nobis concilians beatorum, vota illis intimans miſerorum. Lætemur, inquam, & exultemus, quia cæleſtis illa curia ex nobis habet, cui ſit cura noſtri, qui ſuis nos protegat meritis, quos informauit exemplis, miraculis confirmauit.

Sap. 3.

Pſal. 65.

Vide qd Sanctis in cælis præſtet nobis.

Sãctus põtifex, q in ſpiritu humilitatis hoſtias pacificas cœlis frequẽter immolauerat, hodiè per ſemetipsũ introiuit ad altare Dei, ipſe hoſtia & ſacerdos. Migrante ſacerdote, ſacrificiũ ritus in melius mutatus eſt, fons lachrymarum ſiccatus eſt, holocauſtum omne conditur in lætitia & exultatione. Bñdictus Dominus Deus Malachiæ, qui tanti pontificis miniſterio viſitauit plebem ſuam, & nũc aſſumpto eo in ſanctam ciuitatem, tantæ recordatione ſuauitatis noſtrã non deſinit conſolari captiuitatem. Exultet in Domino ſpiritus Malachiæ, quòd leuatus pondere corporeæ molis, nulla iã fæculenta vel terrena materia prægrauatur, quo minùs tota alacritate ac viuacitate corpoream omnem & incorpoream tranſiens creaturam, pergat totus in Deum, & adhærens illi, vnus ſit cum eo ſpiritus in æternùm.

1. Cor. 6.

Domum iſtam decet ſanctitudo, in qua tantæ frequentatur memoria ſanctitatis. Sancte Malachia, ſerua eam in ſanctitate & iuſtitia, miſertus noſtri, qui inter tot & tantas miſerias memoriam abundantiæ ſuauitatis tuæ eructamus. Magna eſt ſuper te diuinæ diſpenſatio pietatis, qui te paruum fecit in oculis tuis, magnum in ſuis, qui magna fecit per te, saluãs patriã tuam. magna fecit tibi, introducens te in gloriam ſuã. Feſtiuitas tua, quæ meritò tuis virtutibus votiua impenditur, tuis nobis efficiatur meritis & precibus ſalutaris. Gloria ſanctitatis tuæ, quæ à nobis frequentatur, continuatur ab Angelis, ſic erit nobis dignè iucũda, ſi fuerit & fructuoſa. Liceat nobis aliquas, te migrante, retinere reliquias de fructibus ſpiritus, quibus onuſtus aſcendis, qui in tuo hodiè tam delicioſo conuiuio congregamus.

Obſerua, vt sar tātas mundet S. Malachiam.

S. Malachia feſtiuitas.

Eſto nobis, quæſumus, Malachia ſancte, alter Moyſes, vel alter Elias, impartiens & tu de ſpiritu tuo nobis: ipſorum ſiquidem in ſpiritu & virtute veniſti. Vita tua, lex vitæ & diſciplinæ: mors tua, mortis portus, & porta uitæ: memoria tua, dulcedo ſuauitatis & gratiæ: præſentia tua, corona gloriæ in manu Domini

Num. 11

4. Reg. 2.

Dei

Dei tui. O oliua fructifera in domo Dei, o oleum lætitiæ vngens & lucens, fouens beneficiis, coruſcãs miraculis: fac nos eius, qua fueris, lucis ſuauitatiſque participes. O odoriferum lilium, in æternum ante Dominum germinans & florens, & ſpargens vbique viuicum ſuauitatis odorem: cuius apud nos memoria in benedictione eſt, apud ſuperos præſentia in honore: da canentibus te tantæ plenitudinis participiõ non fraudari. O luminare magnum, & lux in tenebris lucens, ſignorum radiis & meritorum illuminans carcerem, lætificans ciuitatem: fuga de cordibus noſtris, virtutum ſplendoribus tenebras vitiorum. O ſtella matutina, eo cæteris clarior, quo Deo vicinior, ſimilior ſoli, dignare præire nobis, vt & nos in lumine ambulemus, quaſi filii lucis, & non filii tenebrarũ. O aurora dieſcẽs ſuper terram, ſed ſuperiores cęli plagas lux meridiana perluſtrans: recipe nos in conſortio luminis, quo illuminatus & latè foris luces, & intùs ſuauiter ardes: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cũ patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

VITA SANCTI LEONARDI confeſſoris, per F. Laur. Surium ex MS. codicibus preſſiùs deſcripta.

6. Nouẽ.

Clodoueꝰ rex credit ĩ Chriſtum.

BEatus Leonardus ſub Athanaſio Imperatore in Galliis natus eſt. Parentes claros habuit, & magnæ apud Clodoueum regem dignitatis & authoritatis. Clodoueus is primò paganus fuit, ſed ad beati Remigii Epiſcopi prædicationem, Chriſtiana religione initiatus eſt: & vt graues affirmant teſtes, Leonardum puerũ è ſacro baptiſmatis fonte ſuſcepit, quòd parentes eius in primis charos haberet. Poſtquàm autem Leonardus puer adoleſcentiæ robur adeptus eſt, noluit regi terreno militare, vt fecerãt Maiores eius: ſed ſpiritu diuino permotus, ad beatiſsimum Remigium Epiſcopum imitandum ſe contulit: Cuius ſalutares admonitiones non ſurda accipiebat aure, ſed vt futurus verbi Dei ſeminator, in pectoris ſui armario recondebat. Indè eſt, quòd quemadmodùm beatus Remigius olìm à Franciæ regibus impetrarat, ut quotiès Rhemorum vrbem aut ingrederentur, aut præterirent, captiui omnes è uinculis & carceribus dimitterentur: quod quidem hodieque obſeruatur: ità boni magiſtri bonus diſcipulus Leonardus à rege obnixè petiit, vt in vincula coniectis, ſi ipſe eos inuiſeret, libera poteſtas fieret abſcedendi. Cumque id à rege obtinuiſſet, vbicunquè comperit vinctos in carcere detineri, ſummoperè eos indè extrahere conabatur. Sciebat enim illud dictum à Saluatore: In carcere eram, & veniſtis ad me. &, Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.

B. Remigius quid petierit à Franciæ regibus.

Itẽ mq; S. Leonardꝰ

Mat. 25

Creſcebat interìm tota Gallia fama uirtutis eius, quòd multi incommoda affecti valetudine, ad eum confluerent, & ſani reuerterentur, corporea & ſpirituali ab eo alimonia recreati. Erat vir Dei alacer in exhortando, ſuauis atque humilis in ſermone, in actione ſimplex & pudicus, in promiſsis verax, in eleemoſynis largus & munificus: in reddenda ratione modeſtus, atque adeò tenuis & ſubmiſſus, vt nõ familia nobili, ſed abiectiſsima ortus videri poſſet: Eius fama permotus Franciæ rex, honeſtos ad eum legatos miſit, qui eum accerſirent, atque venienti ad ſe: Obſecro te, vir Dei Leonarde, vt nõ recedas à palatio meo, donèc ſis pontificia, vt dignus es, functione ornatus.

S. Leonardi uirtutes.

Erat enim iam in clerum aſcitus, moribus humilis & manſuetus. Reſpondit vir beatus: Si more Maiorum meorum regibus Franciæ militare voluiſſem, non dubito, domine mi rex, quin in palatio tuo non mediocri fuerim loco potiturus. Sed quia potiùs elegi abiectus ſeruire Deo meo, quàm in loco ſublimi ſeruire regi terreno, eas, quas mihi promittis, dignitates & infulas largire illis, qui eas appetunt: mihi ſatis eſt, ſi liceat in ſolitudine laudare Deũ & Dominum meũ. Nec tamen hoc ità accipi velim, ſereniſsime rex, quaſi execrandum ſit Epiſcopi munus illis, qui illi obeundo ſunt idonei: ſed quòd mihi magis libeat abiectum eſſe in domo Dei mei, quàm habitare in aulis regum & principum mundi huius.

Reſpuit oblatũ Epiſcopatũ.

Ità ergò poſthabito dignitatis terrenæ faſtigio, qđ rex offerebat, tanquàm fidelis agricola verbum Dei ſeminans, Aureliam peruenit, inuentoque haud procùl extra urbẽ venerabili uiro Maximino monacho, aliquandiù apud illum moratus eſt. Diuina autem reuelatione admonitus, indè recedens, in Aquitaniam profectus eſt. Cumque ſancto Liphardo fratri ſuo, qui fidus ei comes fuerat, eam reuelationem indicaſſet, orans ut ſecum iret, beatus Liphardus reſpondit: Equidem mi frater, niſi tibi moleſtum eſt, hic apud Ligerim mihi commodum conſtruam domicilium: vt verò pergas ire, quò te vocat Dominus Ieſus: isque tibi vbiquè propitius ſit. Ità cùm ſe inuicem oſculati eſſent, à ſe ſeparati ſunt: & Liphardus quidem Madunũ petiit, vbi etiamnùm requieſcit: Leonardus verò abiit in Aquitaniam. Cumq; per Biturigum regionẽ iret, haudquaquàm mortis metu ſe celauit: ſed ſicut vir ſtrenuus, armis fidei munitus, Chriſtum prædicabat: Ijs enim in locis tum recens admodùm erat Chriſtiana religio, necdùm abolito prorsùs ethniciſmo. Itaque uir Dei, quantùm poterat, verbis & factis Chriſtum annũciabat, pellebat dæmones, ſurdos, claudos, cæcos, & morbidos omnes ad ipſum venientes, curabat. Interim ſuum proſequẽs iter, galea ſalutis & ſcuto fidei inſtructus, tandem in ſyluam peruenit, quàm Pauum uocant. Ea feris abundans, reges Galliæ & Aquitaniæ principes inuitabat ad venationes. Ferunt etiam ſingulis annis Galliarum regem eò ueniſſe animi gratia, plerunquè etiam regina comitante. Aberat is locus à Lemouicum urbe decem ferè milliaribus. Cùm autem beatus Leonardus per eam tranſiret ſyluam, rex eò uenerat cum regina, quæ ex partu in magnum vitæ diſcrimen adducta, rem non mediocri animi dolore affecit. Adhibebatur varia medicorũ opera, ſed nihil promouebatur. Plorabat omnis aula & familia regis, quòd regina tam miſerè abiret è uita. Vt autem lamentantium uoces ſenſit beatus Leonardus, ab itinere nonnihil deflectens, eò ſe contulit, multa animi commiſeratione permotus, ſcire uolens, quid ſibi vellent lugubres illæ uoces atque clamores.

Huius Liphardi Vitam quære Tom. 3. Iunii 3.

Miraculis coruſcat.

Quem ſimul atquè conſpicati ſunt aulici, regi indicarunt de eo, quod quidam vir Dei adeſſet, qui Angelicum præ ſe uultum ferre uideretur. Mox ad eum aduolans rex, & ſecum introducens in aulam, ità eum compellat. Dic nobis, venerande pater, cuias ſis, vndè veneris, & num ſis medẽdi arte inſtructus. Vir ſanctus reſpondit: Patria mihi Francia eſt: ut autem huc accederem, lamentabiles uoces me impulerunt: neque vero eam calleo medicinam, quæ ab herbis petit remedia: ſed inuocato Chriſti nomine ſoleo varios curare morbos. Ijs auditis, lætatur rex, ſciſcitaturque ex uiro Dei, quo vocetur nomine. Reſpondẽte illo ſe Leonardum dici, ſeruumque eſſe omnipotentis Dei & beati Remigii auditorem: rex audiens tam boni magiſtri eum eſſe diſcipulum, nihil ambigit ſanctum & bonũ virum eſſe, ad eiusque ſe genua ſubmittẽs, præ ingenti ani-

ti animi dolore orat, vt opituletur reginæ, ex partus difficultate morienti. Affer mihi, inquit, vir ſanctiſsime, geminam conſolationem reginę reſtitutæ, & prolis feliciter editæ. Tum vir ſanctus ſolita humanitate commotus, lachrymas fundit, regemque eleuãs, cum illo & paucis ſatellitibus eius intrat in cubiculũ, vbi regina decumbebat, oculiſque in cælum ſublatis, Dominum pro illa deprecatur. Deinde exeunte illo cum rege, confeſtim regina peperit, & omni dolore abſoluta eſt.

Reginam ex partus difficulta te morientẽ ſanat.

Itaque rex cum omnibus ſuis tollit ad ſidera manus, laudat omnipotentem Deum, quòd per ſeruum ſuum Leonardum tam inſigne ediderit miraculum: iubet proferri aureos ſcyphos & pateras argenteas, permultaque alia, & gratitudinis ergo donari beato Leonardo. Sed ille homo Dei, cui mundus erat crucifixus cum omnibus pompis ſuis, regia munera non accipit, ſed accito ad ſe regi dicit uoce mitiſsima: Dooum Dei, mi rex, pecunia non comparatur, ſed precio fidei fidelibus adminiſtratur.

Magna regis munera non vult recipere.

Ea igitur, quæ mihi largiri volebas, da pauperibus, viduis, pupillis, & rerum inopia laborantibus, vt poſsis poſt obitum æterna felicitate perfrui. Ego nullo horum indigeo: ſed in deſertis locis, contemptis mundi diuitiis, ſoli Chriſto ſeruire cupio. Atque ea cauſa fugio hominum turbas, vt Chriſto nocte & die ſeruiẽs, poſſim ad opes pertingere nunquàm perituras.

Reſpondit autem illi rex: Sanctiſsimæ voluntati tuæ equidem abundè poſſum ſatisfacere, & eccè totum hoc nemus tibi tradam poſsidendum. Ego verò, inquit B. Leonardus, noo totum, ſed eius tantùm partem quandam à te accipiam, ſereniſsime rex, quandò adeò promptum te experior.

Accipit partẽ nemoris à rege.

Itaque quantum nocte potero aſello meo vectus circumire, tantum dari mihi peto. Annuit rex libentiſsimè, iuſsitque omne illud ſpatium lapideis terminis definiri. Manſit autem vir Dei in illo loco, condiditque ibi oratorium in honorem beatiſsimæ matris Dei, in cuius ſiniſtro latere altare alterum conſtruxit in beati Remigij memoriã. Vixit verò parciſsimè, corpus ieiuniis, uigiliis & precibus macerans. Adiunxit quoquè ſibi duos monachos, vita & moribus religioſos, vt in ea eccleſia perpetim diuina myſteria celebrarent, quandò ipſe ſanctorum limina orandi cauſa viſitaret. Solebat enim pro more ſępiſsimè adire baſilicam B. Martialis Epiſcopi Lemouicenſis: atque ea cauſa nolebat oratorium ſuum eſſe ſine miniſtro, dum ipſe abeſſet. Difficulter autẽ illic à monachis aqua obtineri potuit, quòd ferè uno milliari apportanda eſſet. Rogarunt igitur B. Leonardum, vt iuxta eccleſiam aquam ipſis impetraret.

Precibus impetrat aquã perennem.

Iuſsit ergò humum inſtàr putei fodi, ſtanſque ſupra effoſſam humum, orauit Dominum, & mox perennes eruperunt aquæ, quæ vſque in hunc diem loci eius habitatoribus potum præbent. Porrò locum ipſum B. Leonardus Nobiliacum dici voluit, quòd à nobiliſsimo rege eum dono accepiſſet.

Mat. 5.

Etſi autem latere perciperet vir ſanctus, & hominum frequentiam fugeret: quandò tamen ciuitas abſcondi non poteſt ſupra montem poſita, infinita ad eum malè valentium turba confluxit, curabanturque ab eo. Fama ſanctitatis eius Aquitaniam omnem & Britanniam minorem impleuerat, atque vſque in Germaniam ſeſe effuderat: atque adeò Deus ornauit & illuſtrauit illum, vt ſi quis in carcerem coniectus, eius nomen inuocaret, ruptis catenis, nullo impediente, liber abſcederet.

Magna eius vis ĩ liberãdis vinctis.

Indè accidit, vt multi etiam ex longinquis regionibus à uinculis & carceribus per eum liberati, ad eum venirent, & compedes atque catenas ſecum afferrent, ad eius ſeſe pedes humiliter abijcientes. E quibus etiam non pauci apud eum manebant, ſe illi ſeruos offerentes: ſed vir Dei illis potiùs ſeruire ſtudebat, partem eis ſyluæ diſtribuens, vt conſueſcerent agriculturæ operam dare, & indè ſibi parare victum, non inhiare prædis, nè rurſùs in vincula conijcerentur & obſcuros carceres. Simul autem ſalutaribus eos Euangelii prædicatione inſtituebat, prætereaque omnes ad ſe venientes variis affectos morbis, ſanabat ſanctis precibus, & optimis ſermonibus continenter paſcebat, nudos veſtiebat, eſurientes alebat, cunctiſque neceſſaria pro viribus ſuppeditabat. Itaque amabant eum haud ſecùs, atquè ſolent filii parentes ſuos.

Multa edit miracula.

Cùm autem hæc eius præclara facinora in Francia diuulgarentur, multi ex cognatis eius, plerique etiã familiares eius, diſtractis rebus & poſſeſsionibus ſuis, cum vxoribus & liberis ad eum ſe contulerunt. Quos vt ille vidit, non mediocriter admirãs, ait ad eos: Ego vos fugi, & eccè uos me ſequimini, quandoquè etiam ad paradiſum me ſecuturi. At illi proſternẽtes ſe: Domine pater, inquiunt, tui ſumus, & à te, ſi placet, nunquàm recedemus. Vias tuas oſtende nobis, & ſemitas tuas edoce nos. Reſpondit vir ſanctus: Ego vos, dilectiſsimi, Prophetæ uerbis appello: uos autem reponite ea in cordibus veſtris.

Pſal. 36.

Pſal. 33.

Iunior fui, etenim ſenui, & non vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem. Timete ergò Dominum, quoniam non eſt inopia timentibus eum. Diuites eguerunt & eſurierunt: inquirentes autem Dominum, non minuentur omni bono. Itaque filii audite me: timorem Domini docebo uos. Ea cauſa tulit vos Deus è populorum tumultu & ſtrepitu, vt in hac ſolitudine mecum commorãtes, rectè hic viuatis in iuſtitia & ſanctitate, memores illius propheticę ſententiæ: Melius eſt modicum iuſto ſuper diuitias peccatorum multas. itemque illius: Melior eſt buccella ſicca cum gaudio, quàm plena domus cum iurgio.

Pſal. 36.

Prou. 17

Poſt id genus ſalutares adhortationes ſeptem eis nemoris ſui partes aſsignauit, tot enim erant familiæ: iuſsitque eos labore manuum ſuarum victitare, quemadmodum Apoſtolus ſe feciſſe dicit, vt haberent vndè poſſent indigentibus elargiri.

Acto. 20

1. Cor. 4.

2. Theſ. 3

Præter hoc autem alii multi & ex propinquis & longinquis regionibus ad eum aduentabant, cupientes ad mortem vſque cum illo permanere. At ille amplectẽs omnes, fouebat eos vt ſolet gallina pullos ſuos. Robur erat validis, atque infirmis medicina, in templo Dei tanquàm ſtella matutina refulgens. Vixit diebus uitæ ſuæ in timore Domini, ornatuſque virtutum gẽmis, ſeruiuit creatori ſuo ſine querela. Deniquè cùm iam bonum certamen certaſſet, fidemque ſeruaſſet, quandò uiſum eſt altiſsimo, vt è præſenti ſeculo emigraret, octauo Idus Nouẽbris ſanctiſsima anima eius ab Angelis recepta eſt in cælum: corpus autem ſacratiſsimum à fidelibus humatum eſt in eccleſia, quam ipſe conſtruxerat in honorem beatiſsimæ ſemperque Virginis Marię & B. Remigii Rhemorum Epiſcopi.

Feliciter ad Dñm proficiſcitur.

Miracula ad ſepulcrũ eius.

In ea autem eccleſia multa diuinitus miracula fiunt, cæci vident, leproſi mundantur, paralytici curantur, variique hominum languores, eius precibus depelluntur, præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto.

Poſt eius autem deceſſum pagus ille Nobiliacus propter miracula, quæ illic fiebant, in dies aduentantibus hominibus augmentabatur, creſcebatque habitatorum numerus, Clero populoque incrementa capiente. Euolutis itaque paucis diebus, diuina reuelatione admoniti ſunt Clerici eccleſiæ eius, vt aliud ædificarent templum, & in illud corpus ſancti viri honorificentiſsimè transferrent. Illi viſionem referunt ad populum, triduanumque omnibus ieiunium indicunt. Cumque in ieiunio, precibus & vigiliis pariter perdurarent, Dominumque rogarent, vt locum ipſis oſtenderet, ad quem vellet confeſſorem ſuum transferri, ſigno admirabili declaratus eſt eccleſiæ con-

ſtruendæ

Inſigne miraculũ

ſtruendæ locus. Tertia enim nocte in tota ferè prouinciam illa nix altiſſima decidit: porrò locus ille, in quo vir ſanctus quieſcere voluit, prorſus intactus à niue permanſit. Eo conſpecto miraculo, cum magnis vocibus gratias agunt Deo, qui per ſanctum confeſſorẽ ſuum exhilarauit fluctuantem populum ſuum: moxq́; arreptis ligonibus & ſarculis, eccleſiæ fundamenta fodiunt, eamque magna operis inſtantia breui exædificant; deindè adunatis fidelium turmis, in eam corpus ſacrum beati viri cum hymnis & canticis inferunt. Quæ autem miracula in hac translatione perpetrata ſint, paucis explicari non poteſt. Sed & quotidiana ad eius ſepulcrum fiunt miracula, quæ perſpicuè teſtantur, quia in gratia ſit apud Chriſtum. Permulta illic ſuſpenſa cernuntur ferrea vincula, multorum etiam enſes & lãceæ, quos è bellorum rabie liberauit. Quòd ſi quis velit catenas eò allatas, itemque compedes, ocreas & manicas ferreas omnes certo numero comprehendere & in ſcripta redigere, fortaſsis res incredibiles narrare videbitur. Qui autem eò aduenniunt, non poſſunt ambigere, quin vera dicamus: iique ex tãta ſuſpenſi ferri copia magis animis confirmantur & hilareſcunt. Porrò autem ſi quis & antiqua & quotidiana eius miracula annotare inſtituat, priùs ſe tempore, quàm rerum copia, deſtitutum experietur. Sed quandò omnia referre non ſinit multitudo, nihil autem ex iis commemorare ſtultiſſimum eſt, pauca è plurimis breuiter dicemus, quæ ad lectoris demulcendũ animũ, tanquàm flores ex amplis pratis decerpſimus.

Infinita eius miracula.

Lemouicenſium Vicecomes quidam, ob deterrendos homines à maleficiis, immaniſſimam iuſſerat parari catenam, eamque ad cippum alligari, qui erat in media turri, haud procul ab eccleſia B. Martialis, extructa. Prominebat autem è turri catena, & qui ea ad collum vinciebantur, ſub dio ſtabant: & æſtate quidẽ expoſiti erant ſolis ardoribus, hyeme autem niuibus & frigori: & vtroque tempore pluuiis, ventis & imbribus, aliiſque cæli iniuriis, ità ut non vnam, ſed mille mortes perferre viderentur. Eam catenam, Mauram appellabant. Vicini omnes valdè ſibi ab illa metuebant, quòd plerunquè etiam innocentes ea punirentur, ſi Vicecomitem, vt aſſolet, terrena fortaſsis cupiditas occupaſſet. Ità accidit, quendam beato Leonardo deuotum hominem, abſque culpa ea colligari: qui cùm ferro adeò eſſet ad collum attritus, vt ſupremum ſpiritum vix trahere videretur, recordatus beati Leonardi, ſuſpirabundus intra ſe dixit: (nec enim catena preſſus vocem edere potuit) Sancte Leonarde, qui ẽi extraneis te inuocantibus ſubuenis, cur me ſeruum tuum hac catena ſtrangulari permittis? Succurre (obſecro) mihi, antequam me vitalis deſtituat ſpiritus. Confeſtim in veſte candidiſſima adeſt ſanctus Leonardus, aitque ad hominem: Nõ morieris, ſed viues, & narrabis opera Domini. Surge incolumis, & hanc Mauram perfer ad eccleſiam meam. Nemo enim deincèps ea vincietũ, ſed quòd te ex ea exemerim, ſuſpenſa apud ſepulcrum meum palàm teſtabitur. Tu uerò ſequere me præeuntem, nec dubites abſportare catenam, nullum enim eius pondus ſentiens. Obtemperat homo, ſequitur ducem ſuum & celeriter ad fores eccleſiæ beati viri perductus, ſolus manet, beato viro ab eius oculis euaneſcente. Mox intrat in templum, ſpectante Clero & populo, ad ſanctum altare: deponit catenam, narrat omnibus, quid ipſi præſtiterit ſanctus Leonardus. Cuncti laudant Deum: fama rei geſtę procùl diffunditur, accurrunt Lemouicenſes ciues & vicini omnes, offerũt munera Deo & S. Leonardo, depromunt laudes deuotione præcipua.

Homo innoxius diro ſupplicio afficitur.

Eum S. Leonardus liberat.

Cùm eius regionis nobiles inter ſe contenderent, quidam è pago Nobiliaco, beato Leonardo deuotus, à quodam nequiſſimo tyranno captus eſt. Is veritus, vt poſteà ipſe narrauit, nè ſanctus Leonardus homini opitularetur, ità apud ſe cogitabat. Si hunc hominem ferro conſtrinxero, proſus metuo nè amittam illum. Vt enim apud ignem cera, ſic ad beati Leonardi nutũ colliqueſcit ferrum. Si cippo pedes eius incluſero, aut in cuſtodiam eum detruſero, nihilo certior ero, eadẽ enim illic quoquè Leonardi vis eſt. Planè anxius ſum, quid agam hoc homine, à quo ego mille ſolidos, ſi redimi velit, extorquere conſtitui. Sed ſcio tamen, quid faciam. Iubebo foueam profundiſſimam in intima turri mea fieri, in eamq́; illum compedibus maniciſque ferreis colligatum demergam, necdùm enim ſanctus Leonardus ſub terram ſe demiſit: & quamuis fortaſsis catenas ferreas diſſoluet, hominem tamen è ſpecu ſubterraneo educere nequibit. Porrò etiam ad os foueæ arcam ligneam admouebo, & in ea milites ſubebo excubare noctes atque dies, qui eum cuſtodiãt. Fecit ergò hæc omnia ſæuus homo: ſed tamen efficere non potuit, vt licèt in tenebris & magnis catenarũ anguſtiis eſſet, ſpem & fiduciam vinctus abiiceret, ſeque à B. Leonardo ereptum iri dubitaret, quem etiã cuſtodibus audientibus crebrò inuocabat, ſimul orãs Dominum, vt per dilectum cõfeſſorem ſuum Leonardum ſe liberaret. Ecce autem quadam nocte per laſſitudine illo obdormiente, ſanctus Leonardus cũ multa luce adeſt, euertit arcam, in qua milites inerant, eoſque ſub eam ceu mortuos deprimit: indè deſcendit in foueam, alta voce appellat hominem, Dormis'ne, inquiens, an vigilas? En adſum Leonardus, quem expetiſti. Expergefactus homo, uiſa luce immenſa, ait ad eum: Domine, adiuua me. Confeſtim diruptis catenis, & inſtàr luti diſsipatis, propriis vlnis è turri eũ exportet: ambulanſque cum eo, familiaria miſcet colloquia, vt inter ſe amici ſolent, tandemque Nobiliacum perducit, ubi extra periculum fuit. Sole orto, exponit vicinis, quæ paſſus ſit à tyranno, quid beneficii à S. Leonardo acceperit. Mirantur omnes, & incredibili gaudio & lætitia afficiuntur.

Singularis virtus S. Leonardi in captiuis liberandis.

Extrahit vinctum e profunda fouea.

Peregrinus quidam in longinqua regione audiẽs, quæ beati Leonardi interceſsione miracula fierent, conſtituit eius adire ſepulcrum. Fecit, venit eò, orauit, & reuerſus eſt. Dum eſt in itinere, capitur apud Aruernos, & in arctam cuſtodiam ducitur. Ait ergò ad illos: Quæ hæc ueſtra immanitas eſt, ut in hominem, à quo nihil vnquàm læſi eſtis, quem neque nouiſtis, neque uidiſtis antehàc, tam inhumanos vos declaretis? A S. Leonardo reuertor: pro eius amore vt abire me ſinatis, oro. At illi non modo preces eius contẽnunt, ſed etiam mortis minas intentant. Fame, inquiunt, te excruciatum interficiemus, donec è patria non paruã pecunię vim, qua redimaris, petas. Reſpondet ille: Noueritis me beato Leonardo eſſe commendatum. Nocte eadem caſtelli eius principi apparet S. Leonardus, expoſtulat cum eo, cur auſus ſit capere peregrinum ſuum, à quo nihil mali illatum eſſet. Vide, inquit, vt manè abſolutum à uinculis, à te dimittas. Ille refert hæc ſuis militibus, nec tamen ſoluit captiuum. Altera nocte redit S. Leonardus, ſed rurſus nihil impetrat. Tertia nocte reuerſus, aufert hominem è cuſtodia, lõgeq́; extra oppidum educit: illo ablato, media caſtelli pars repentino caſu multos crudeles viros opprimit & extinguit: caſtelli dominus, fractis cruribus, cũ ignominia ſuperſtes manet.

Alium inhumaniter captum, mirè eripit.

Apud Nannetes, quod eſt minoris Britanniæ oppidum, eques quidam carcere tenebatur, catena ferrea vinctus collum, brachia & pedes. Orauit ille ſanctum Leonardum, vt tantæ miſeriæ ſubueniret. S. Leonardus, qui nunquàm ſolitus eſſet cunctanter adeſſe ipſum implorantibus, quodam die uiſibilis apparuit in

media domo, vbi captiuus ille detinebatur. Familia omnis, oculis in eum coniectis, expectauit quidnam facturus eſſet. Permulti enim illic erant, & adeò certò illis conſtabat, ſanctum Leonardum eum eſſe, ac ſi aliundè id eis indicatum eſſet. Ille ergò captiuum manu apprehendit, cunctiſque valdè admirantibus, catenam ab eo tollit, rurſùſque in eius imponit vlnas, iubet vt ad ſuam eccleſiam eam abſportet, eumque per medium illorum educit. Nemo quicquam auſus erat dicere: ſed omnes taciti, laudabant præclara Dei opera, quæ efficiebat per beatum Leonardum confeſſorem ſuum.

Aliam quoq; admirabiliter e captiuitate educit.

Cùm adhuc in viuis eſſet Vuilhelmus magnus Aquitaniæ Dux, dubitatum eſt à multis, num beatiſſimi Iohannis Baptiſtæ caput apud * Augericum haberetur. Iuſſit ergò princeps Vuilhelmus magnam Epiſcoporum conuocari ſynodum, vt eorũ conſenſu tantus theſaurus inquireretur, & ſacratis illorum manibus hæſitãti populo viſendus exhiberetur. Quæſitum & inuentum eſt caput ſacratiſſimum, altarique impoſitum, cunctis illud ità, vt par erat, venerantibus. Multæ tum ea cauſa illuc allatæ erant Sanctorum reliquiæ, multaque edita ſunt miracula per merita illorum: in ijsque S. Leonardus, bonus imprimis malè habentiũ medicus, non pauca virtutum ſigna declarauit. Paupercula quædam mulier filium cęcum eò adduxerat, orauitque ſanctos, quorum reliquiæ illic erant, vt ei redderent viſum: ſed exaudita non eſt. Cùm autẽ obuiàm veniſſet capſæ, in qua ad ſynodum adducebãtur beati Leonardi reliquiæ, apud ſe dixit: O beate Leonarde, omnes ad te venientes ſanas: ego uerò paupercula neque à te, neque ab alijs ſanctis filii ſoſpitatem potui impetrare. Simul autem feretro ſuppoſuit filiũ ſuum, eumque mox videntem, ad ſe recepit. Alia fœmina illic aderat, ſeptem nequam ſpiritibus occupata. Eam quoqè beatus Leonardus curauit. Sanauit etiã claudum quendam.

Cæcus lumen recipit.
Dæmoniaca curat, itẽq; claudus.

Ad Rhodanum flumen caſtellum eſt, in quo captiuus quidam aſſeruabatur. Is ſine intermiſſione inuocans beatum Leonardum, ab eo ereptus eſt. Sed cùm eſſet eo loco admodùm profundus fluuius, & homo illi ſe committere formidaret, beatus Leonardus illũ incunctanter per eum tranſire iuſſit. Iuit ergò ſiccis veſtibus ad vlteriorem vſque ripam. Alteri cuidam in ſubterraneam ſpecum coniecto columbæ ſpecie apparuit, eumque indè eduxit. Cùm autem atra nox homini viam, qua iret, prorſus abſconderet, columba ob oculos eius volitans, eum anteceſſit, atque ad locum optatum perduxit.

Duo captiui euadunt.

Latrones quidam ruſticũ ceperunt, eumq; ad quercum ſuſpenderunt, corpore miſerè pendente, pedibus arbore compreſſis, ſiniſtraque manu ad aliam arborem ferreo vinculo alligata: ità ut nihil miſero relictum eſſet liberum, præter ſolam dexteram manum, cui innitebatur. In tantis igitur anguſtijs appellat cũ lachrymis beatum Leonardum. Et eccè circunfundi ſibi cernit lucem clariſſimam, & ex ipſa luce audit vocem blandiſſimam: Quid ità clamas? Reſpondet ille: Deum inuoco, ſanctoſque eius Martialem & Leonardum appello. Tum vox illa: Extrahe, inquit, pedes & manus, & abi liber & incolumis. Illo dicente, ſe non poſſe pedibus & manibus impeditis, rurſùs iubetur abſque vllo metu facere quod monitus erat. Fecit ergò ſic, & compedibus in terram decidentibus, abſceſſit.

VITA SANCTI VVINOCI ABbatis, grauiter & doctè ſatis conſcripta: ſed nomen Authoris vel ab ipſo ſuppreſſum, vel à librario neglectum & omiſſum, MS. codex non habet.

BEATVS Vuinocus in Britanniæ finibus ex nobilium virorũ proſapia naſcendi exordia ſumpſit, ſed nobilitatis titulum probitatis indole ornauit. Qui cùm à prima ætate nouus virtutibus quaſi ſemper inciperet, inter ipſa tamen primordia conſummatior apparuit: & in mundo poſitus, extra mũdum fuit, & ſub habitu ſeculi geſſit militem Chriſti. Inter hæc ſtupebat in ſinu ſuo Britannia ciuem ſuum peregrinari, & intra fines proprios nouis quotidiè actibus exulare & morari. At qui mente iam à patria exulaτat, vt etiam corpore eſſet exul, non ægrè operam dabat. Itaque ut alter Abraham, exire de terra & de cognatione ſua, meditatione verſabat aſſidua. Porrò ſuccedentibus ad integrum votis, conſilium inuenit res diù mente concepta & agitata. Habuit proindè in cõſortium ſuſcipiendæ peregrinationis coniuratos in Chriſti ſacramenta tyrones, Quadanocum videlicet, Ingenocum, atque Madocum, genere quidem ſpectabiles, & uita probabiles: Hi unà cum beato Vuinoco rerum ſuarum onere expediti, patrio ſolo parentumque opibus cauti, ad currendam viam mandatorum Dei paſſibus fidei ducebantur, illud Apoſtolicũ operum ſuorum vocibus clamantes: Non habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus.

6. Nouẽ.
Magna perfectio S. Vuinoci.
Gene. 12.
Cum tribus ſocijs peregrinationem ſuſcipit.
Hebr. 13

Igitur poſt longa viarum ſpatia regioni tandèm appulere Morinorum, vbi fama vulgante ſanctorũ hominum tum florere religionem compererant. Per id tempus in ea Morinorum ſeu Taruanenſium regione beatus Bertinus in ornamento Eccleſiæ Dei erat lapis precioſus, in Sithiu monaſterio merito & officio Abba. Hic ſanctitatis ſuæ aromata longè lateque ſpirauerat, & in militiam Chriſti ſuo exẽplo permultos inuitarat atque pertraxerat: cuius laudabilia geſta noſſe qui velit, ex libello, quo eius actus pleniſſimè continentur, perſpicuè diſcere poterit. Tanti ergò patris regimini viri illi, quos diximus, deuoto ſe obſequio ſubdiderunt, & egregium omninò duxere, ad doctrinam ſancti animo peruigili pendere. Eorum uerò laudabili deuotione gratulans beatus Bertinus, ſub norma pii patris Benedicti docuit eos ferre ſuaue iugũ Chriſti: monaſticiſque parere ſanctionibus, & verbis & factis inſtituit. Cumque eos inter ipſa conuerſionis primordia culmen perfectionis iam attigiſſe miraretur, locum eis, in quo ſingulariùs Domino vacarent, attribuit, vtq; cellam illic ſacris occupationibus cõgruentem extruerent, imperauit. Parent imperio, congruendo incumbunt ædificio. Locus ille in Morinorum territorio ſitus, vſque in præſentem diẽ mons ſancti Vuinoci vocatur: ubi illi viri Dei aliquandiù degentes, & ſe mundo, & ſibi mundum crucifixerunt.

Veniunt ad S. Bertinum.
Vita eius habetur To. 5. Septemb. 5.
S. Vuinocus fit monachus.

Habebat tum ſanè mater Eccleſia egregium membrum ſuum, virum illuſtrem Hermarum, tam opibus quàm moribus præclarum. Hic pro adipiſceẽda in terra viuentium portione, Deo ſanctoq; Vuinoco quoddam ſui iuris obtulit prædium, quod Voromholt ab incolis vocitatum, vſitatiſſimum ad nos vſq; ſeruat vocabulum. Adiacet ea poſſeſſio cuidam fluuiolo in Taruanenſium & Flandrorum confinio, habetq; pingue ſatis ſolum & fertile frugum. Eò autem Abbas Bertinus deſtinatis Dei famulis, operam dat conſtruendis

ſeruorum Dei habitaculis,in qbus & Chriſtus in pan
peribus chariùs exciperetur,& monaſticus ordo ſecre
tiùs atque deuotiùs excoleretur. Viri ergò Dei,in mi-
Monaſte- litiam Chriſti ſuccincti lumbos meotis,imperio ſe iu
riū in Vo- bentis accommodant, iniunctumque opus maturare
rombolt cooteodunt.Feroet opos,ſurguot ædificia, inſtruūtur
conſtruit. xenodochia: itá vt breui abſuluta & exædificata illa
domus Dei, facilè poſſet ab iucolis honorem ptome
reri. Sancti autem viri illi in labore manuum ſuarū
adeò erant dinina gra ia ioſtructi, vt uon ſua,ſed quæ
eſſent Ieſu Chriſti, quærentes, aliorum ſalutem ſuæ
anteferre, & aliorum leuandis incommodis ſarcien-
diſque detrimeotis ſoa lucra facere viderentur. Nihil
enim in omoi vita iocundius haboere, quàm hoſpitū
pauperum & peregrinorum commodis proſpicere:
eratque ei cor vnum & anima vna, & quod dici ſolet,
erat alins alii dimidium animę. His ergò inſtrumen-
tis in ſemetipſis templum ſpirituſſancti conſtruentes,
vſq; ad finē vitæ à rigore propoſiti nihil remiſerunt.

Porrò poſt deceſſum trium ſanctorum virorum,
beatus Vuinocus ſuperſtes fuit: qui regularibus diſci
plinis apprimè imbutus, profecerac ſanè in omnibus
fidei doctrinis, proſerens de theſauro cordis oova &
vetera. Cumque ſæpè memorati tres viri extremum
S. Vuino- clauſiſſent diem, perpetuam translati in requiem, ſan
cus præfi- ctus Bertinus virum Dei gregi monachorum voluit
citur mo- pręeſſe, quippe qui iam humiliter ſubeſſe didicerat.
naſterio. Erat ille quidem aotedictis tribus viris ætate minor,
ſed noo inferior ſanctitate. Adeò enim in præceden-
tium ſaoctorum veſtigiis inſtitit, vt in oulla eum vir-
tute poſteriorem Eccleſia miraretur. Non enim, vt
dici ſolet, poſterior currebat rota, ſed præeuntes
quoſqoe in boois actibus maturè attingebat, illud
Apoſtolicum & animo voluens, & opere complens:
Philip. 3. Quæ quidem retrò ſunt, obliniſcens, ad ea, quæ prio
ra ſuot, me extendens, ad deſtinatum perſequor, ad
brauium ſupernæ vocationis. Ao mihi eius iam præ
dicaoda eſt humilitas & patientia? De quibus ſanè
quicquid dixero, minus iouenietur, quam pro meri
Matth. 11 tis tanti viri. Didicit ille mitis eſſe & humilis ab eo,
20. qui dicit: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis cor
23. de. & itèm: Qui maior eſt veſtrum, erit miniſter ve-
20. ſter. & 1 Qui ſe humiliauerit, exaltabitur. Egregium
duxit ſubiectis ſibi fratribus miniſtrare: quia nouit
Chriſtum oon veniſſe miniſtrari, ſed miniſtrare.

Hoſpitalitas in eo prompta fuit, quia charitas nō fi
cta: adeò vt illum diem egregiè lætum duceret, cùm
hoſpitem, immò in hoſpite Chriſtum, ſuſcipere me-
ruiſſet. Quicquid operis aliorum manus vel arduum
& graue refugiebat, impigrè ille & incunctanter arri-
piebat. In tantarum autem argumentum virtutum ac
ceſſit ei à Domino gratia ſignorum, & qui paruulus
in oculis ſuis fuit, glorioſus factus eſt per eum, qui di-
Eſa. 66. cit: Super quem alium requieſcam, niſi ſuper humilē,
& tremeotem ſermones meos? Et iam vltimo ſenio
cooſectus, non fatiſcentem cauſabatur ætatem: ſed in
emeritis artubus adhuc Chriſti militiam geſſit, in ea-
que, licèt corpore feſſus, fortiùs pedem fixit, & virtu
te, qua potuit, ad erogaodam familiæ Chriſti tritici
menſuram fidelis diſpenſator incubuit. Sępiùs autem
2. Theſ. 3 illud Apoſtolicum animo reuoluens: Qui non labo-
Pſal. 127. rat, noo manducet: itemque illud Pſalmographi: La-
bores manuum tuarum quia manducabis, beatus es &
benè tibi erit: eiſdem præceptis non ſolùm affectu, ſed
etiam effectu paruit, atque labore manuum tam ſuis,
quàm aliorum, oeceſſitatibus proſpexit. Aptauit enim
Præclaro ſibi molam quandam, (nimirum opus, in quo ſolet
miraculo iniuriæ locus eſſe) quam ſubinde manibus verſando,
eum Deº ſubindè quoquè orando, ſuis paoperumque vtilitati-
illuſtrat. bus inſeruire coegit: & mirum in modum, cùm vicíſ-
ſim operi ſuccederet oratio, orationem dioina ſecura
eſt benedictio, quæ illum celebrem reddidit. Deus. n.
parcere volens labori fenſi ſenis ſui, molam, quod di-
ctu quoquè mirum eſt, ſua ſponiè fecit circumagi,
conſulens famuli ſui & defeſſæ ætati, & neceſſitati. O
verè mirabilem Deum in ſanctis ſuis, qui in creatura
rum miniſterio ſic miniſtris ſuis miniſtrat, vt etiam
naturæ legem excedere compellat.

Id uerò ille animaduerteus, iam ſecurus de labore
ſuo, quippe qui Deum adiutorem experiretur, fruſtrá
ſe labori manum admouere exiſtimabat, cùm Deus il
li ſuam admoueret: qui dat eſcam eſurientibus, & im *Pſal. 145*
plet omne animal benedictione. Itaque oculis & ma *& 144.*
nibus ſemper iu cælum intétus, pro collatis ſibi à Deo
beneficiis, cordis offert ſacrificia. Interim fratres, qui
labore manuum eius iucundè reficiebantur, & alimē
torum copiam, & in ſene operis efficatiam miraban
tur. Nec erat incerta ſuſpicio, ſenem diuinitùs adiuua
ri, cui & ætas prolixior, & ad occaſum procliuior eſ-
ſet. Illis ergò admirantibus hinc copiam panis, in-
dè imbecilla membra ſenis, vnus eorum curioſitatem
temeritate armaoit, omnemque rei ordinem oculata
fide explorare tentauit. Accedens ergò ad domum il-
lam, vbi vir Dei & labori manuum, & orationi iocum
bebat, ocolis ad foramen curioſè admotis, vidit molá,
orante uiro Dei, diuinitùs moueri, atque farinæ co-
piam euomere. Sed ad eius iotuitum ſolito coriure *Fratris*
frenato, mola immobilis manſit, moxque hominis te *cuiuſdā te-*
meritatem vltio diuina ſecuta eſt, quæ illum & humi *meritas*
proſtrauit, & iuſta cæcitate damnauit. Pœnam hanc *caſtigat*
immodicus quiſque & temerarius maieſtatis ſcruta- *diuinitùs.*
tor pertimeſcat, & à ooxia curioſitate reſipiſcat. Plùs
enim velle ſapere, qoàm oportet ſapere, quid eſt a-
liud quàm deſipere? Ità enim quidam exciderunt
à veritate, iuſtam iu ſeipſis ſuæ temeritatis mercedem
recipientes. Sed ad rem: Ille ergò frater tā viſu, quàm
greſſu orbatus, aliorom manibus reductos eſt: & qui
in noo ſua plùs, quàm debuit, extitit corioſus, in ſuis
minùs, quàm oportoit, officioſus effectus eſt. Minùs,
inquam, officioſus, quia oculorum & uirium officio
deſtitutus. Altero autem die, quid viderit, quid ve per
peſſus ſit, iis qui aderant, indicauit: & ad virum Dei
perductus, pedibus eius aduolnitur, ſe temerarium, ſe
reū non ſine lachrymis fatetur. Nec res potuit reuoca
ri io dubium, quam & cæcitas & pauor hominis de-
monſtrarent. At ſeruus Dei coodolet reo, fontemque
illi miſericordię aperit: condonat iniuriam, cōſignat
eius oculos: dehinc orationis aotidotum parat, viſum *S. Vuino-*
cæcato reparat: & quàm facile ei fuit remittere iniu- *cus cæcū*
riam, tam non difficile eſt cæco viſum inſtaurare. Ita- *ſanat.*
que mœror reſtituti fratris mutatur in gaudium, con
fuſio in iubilum: tamq; iucuodum erat errari meruiſ
ſe veniam, quàm cæcitatis pœnam euaſiſſe.

Sed ad alias viri Dei virtutes veniamus. Erat ille
planè, vt de quodam in Euangelio Dominus dicit, ve *Iohan. 1.*
rè Iſraelita, & doli expers. Iam mente Deum cerne- *Virtutes*
bat, á quo ſe dolebat in corpore peregrinari. Fidelis *S. Vuino-*
in domo Dei ęconomus, plùs amari ſtudebat, quàm ti *ci.*
meri: & miniſtrare potiùs, quàm aliorum miniſteriis
foueri: nec occaſione regiæ nobilitatis, qua præclarè
pollebat, cuiquam ſeruilis conditionis ad cooꝛerſio
nem venienti ſe anteponebat. Animo & vultu hilaris,
fide robuſtus, ſpe longanimis, charitate diffuſus: à dex
tris & à ſiniſtris, armis iuſtitiæ munitus, nec proſpe
ris efferebatur, nec adoerſis deiiciebatur. In conſilio
prouidus, in iocerceſſione ſtrenuus, ſapientiæ ſale cō-
ditus, lorica virtutum contra ſpiritales nequitias in-
ſtructus. His & id genus aliis virtutibus armatus, Do-
minica bella peregit, & vt uir fortis, principem huius
muodi ſubegit. Cupiens verò diſſolui, & eſſe cū Chri *Pſal. 141.*
ſto:

ſto: Educ, inquit, Domine, de carcere animam meam ad confitendum nomini tuo. Eius aūt deſideriis Dominus annuens, petitioni eius non defuit. Mittit Angelos, qui eum ad ſe euocē, donatiuum largitur emerito militi ſuo, quod oculus non vidit, auris non audiuit, & in cor hominis non aſcendit. Obiit octauo Idus Nouembris, atque in prædio, quod iam ſupra diximus Vorombolt appellari, humatus eſt: regnante in perpetuum Domino noſtro Ieſu Chriſto: Cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

i. Cor. 2.

MARTYRIVM SANCTI ET GLOrioſi martyris Hieronis, & Sanctorum eius ſociorum, qui Melitinæ decertarunt, Authore Simeone Metaphraſte.

7. Nouēb.
Patria et mater S. Hieronis.

PRæclaro Hieroni patria quidem erat, ſecunda Cappadocum prouincia: vrbs autem, Tyana: mater Stratonice, pia fœmina & timēs Dominum. Cùm autem Diocletianus & Maximianus Romanū adminiſtrarent Imperium, viri in cultu dæmonum ſuperſtitioſiſsimi, & in ſimulacra zelum habentes maximum: eſſet verò eis nunciatum, quòd omnis Armeniorum regio & Cappadocum, facit præter improbum eorum decretum, & reſiſtit eorum iuſsis: poſtquam ſatis longo tempore conſultarunt, electis duobus viris, qui & ingenio plurimùm valebant, & lingua erant diſerta & volubili, & artificii multum habebant & aſtutiæ, eos mittunt ad vtranque gentem. Quorum alterum quidem iuſſerunt præeſſe Armeniæ, is erat Agricolaus: alterum autem procurare regionem Cappadocum, ei erat nomen Lyſias. Quibus quidem non ſolùm fuerat imperatum, vt eos, qui non parebant edicto Imperatoris, & nolebant adorare ſimulacra, punirent: ſed etiam in numeros militum adſcriberent eos, qui erant idonei.

Cùm veniſſet ergò Lyſias in Cappadociam, & eos quæreret, qui erant robore inſignes, indicatur Hierō vir manu fortis, animo generoſus, præſtātiſsimus omnium, qui erant ſuo tempore: & ſtatim mittit eum ducturos milites. Cùm autem veniſſent ad eius ædes, & quem quærebant, non inueniſſent, (colebat enim ſuū prædiolum) reſciuiſſent vero, vbinam eſſet, illuc veniunt. Ille autem cùm vidiſſet frequentem multitudinem in eum inuadere, & alioquì ſuſpectum habuiſſet, quod fiebat, & nollet vir ille pius militare cū impiis & ſceleratis hominibus, ità vt erat in ruſtico habitu, eiecto manubrio ſecuris, quam manu tenebat, eo vlus eſt eos qui inuadebant: & vehementi in eos facto impetu, non ceſſauit percutere, donèc omnes fudiſſet, fugam valdè laudātes, vt quæ eis demùm poſſet dare ſalutem. Deindè ſecundò inuadunt, ſimul quidem & quam amiſerant victoriam, recuperaturi, & rem probro ducentes, ſi cùm ſint tam multi, renuncientur fuiſſe ab uno ſuperati: quinetiam ipſum quoquè timentes Præſidem, ſi is manus eorum omninò effugiſſet: & multis aliis vocatis ad ferendum auxilium, ſanctum ſimul inuadunt. Is autem antequàm illi veniſſent, propè ſitam ſpeluncam cum decem & octo viris, qui cum eo erant, ſubiens, ſtatim, vt vulgò dicitur, erat aquila in nubibus, eos, qui ipſum inuadebant, re infecta relinquens. Statim itaque iſti cùm antrum circundediſſent, ſatis multos quidem ſtatuunt ad oſtiū, ne aufugeret: alios autem mittunt ad Præſidem ciuitatis, petentes alios, qui darent eis auxilium. Ille autem mittit quidem non paruam manum. Mittit

Non vult militare cū impiis.

Quiriacum quoquè fratrem diuini Hieronis.

Cùm aūt illi ſimul adeſſent, nemo erat, qui antrum auderet omninò ingredi, vt qui Hieronis manus pertimeſcerent. Quiriacus autem cùm videret eos in magnam adductos dubitationem, cōſuluit vt parùm recederent, non vi, ſed perſuaſione eum potiùs capturū pollicitus. Quod cùm factum eſſet, perſuadet fratri, vt exeat è ſpelunca. Quē cùm aſſumpſiſſet, venit ad ſuā matrē. Illa aūt cùm rē audiuiſſet, & quòd ſtatim corā Præſide condemnandus ſiſtendus erat eius filius, ei circunfuſa, valdè lachrymabatur, eum ſolam vitæ vocans conſolationem, & baculum ſenectutis, & recreationem acerbæ viduitatis, & quòd ſola & abſque ullo ſolatio non relinquetur, orbata oculis, grauata ſenectute, oppreſſa viduitate. Ille verò cum ea, cum qua par eſt, reuerentia eam amplexus, vbi iuſsiſſet valere eos, qui congregati fuerant, cum cognato Victore & duobus fratribus Antonio & Matroniano, magno & intenſo ſtudio iter ingreſſus eſt Militinen, vrgentibus militibus, qui miſsi fuerant ad ducendum.

In quodam autem loco, cùm aduentaſſet veſpera, diuerſati, expectabant aurorā. In ipſa verò nocte quidam candidis veſtibus indutus ei apparet, miti & benigna voce dicens: Eccè, ò Hieron, tibi ſalutem annūcio. Via autem quam ingrederis, eſt recta ante te. Non pro rege verò terreno & gloria, quæ facilimè ſoluitur, decertabis: ſed pro cæleſti Rege certamen perages, & non ad ipſum venies glorificandus. Hæc cùm dixiſſet, ſtatim receſsit. Ille autem ſurgens lætus, amicis & cognatis, qui cum eo aderant: Noui, inquit, Dei in me diſpenſationis myſterium, & decætero prōpto & alacri animo viam propoſitam ingredior. Vnus theſaurus, vna poſſeſsio, vnæ diuitiæ, quæ ſunt in cælis repoſitæ. Quæ autem ſunt præſentia, nihil iuuant eos qui poſsident. Quid enim profuerit homini, ſi totū mundum lucrifecerit, & ſuæ animæ paſſus fuerit detrimentum? Nihil eſt mihi anima precioſius, nihil melius. Sufficit id, quod præteriit meæ vitæ tempus; qđ vixi in vanitate. Vado decætero ad Deum. Vna ſolum me cruciat ſolicitudo, nempe ſolitudo matris: Illa eſt enim vidua, & defecta iis, qui eam ſint defenſuri: & prætereà orbata luce, & quæ iam venit ad extremam ætatem, & me priuatur, qui eram baculus eius ſenectutis. Sed quoniam propter Chriſtum propero ad mortem, ea ipſi omnino erit curæ, patri orphanorum & iudici viduarum.

Viſio offertur ei, illum admodùm cōfirmās & mutās

Matt. 16

Pſal. 67.

Cùm ſic dixiſſet præclarus ille Hieron, & propter parentis recordationem eſſet illachrymatus, confecit reliquum itineris. Deindè cùm veniſſet Melitinē, includitur in cuſtodia cum aliis, qui erāt numero triginta & vnus. Quibus dixit Sanctus: Audite meum cōſilium amici & fratres. Dicam, quæ ſunt nobis futura conducibilia, non in præſentia, ſed in futurum. Quocircà ea ſunt omninò curæ futura iis, qui timent Dominum. Annunciatum eſt edictum, quòd cràs Præſes impius eſt iis, qui dii non ſunt, oblaturus ſacrificium. Si me ergò auditis, deſpiciamus hoc edictum, & nec ſimulacra velimus adorare, neque eis omnino offeramus ſacrificium. Sacrificemus autem potiùs ſacrificiū laudis vero Deo noſtro, & ei offeram' preces noſtras: vt attendens precationem animarum noſtrarum, det vt forti & excelſo animo feramus tormenta, quę ſunt nobis inferenda, & finem beatum aſſequamur. Hæc cùm dixiſſet Sanctus. Verba tua, dixerunt ii, qui ſimul aderant, tanquàm fauus mellis extiterunt dulcia noſtro gutturi. Conſuluiſti enim nobis ea, quæ ſunt verè vtilia atque ſalutaria. Cùm ad Tyrannum autem relata fuiſſet ſanctorum conſtantia, & quòd imperatorium quidem edictum execrantur, Chriſtianorum verò fidē vehementer amplectuntur. Hęc ægrè ferens,

Cum 31. ſociis ducitur ī carcerem.

& ira

& ita commotus, cùm in alto ſediſſet tribunali, & ſanctos curaſſet ſiſtendos: Quis, inquit, dęmonum in infinitam uos actos amentiam, induxit, vt aduerſus tantam inſurgeretis potentiam, & effecit vt imperatoria decreta deſpiceretis, & magnos deos non adoraretis? Emotæ mentis eſſemus, dixerunt martyres, & planè dęmonum ludibrium, ſi Dei cultum tribueremus lignis & lapidibus, quæ ſunt opera manus humanæ. Nunc autem ſapienti vtentes ratiocinatione, adoramus Deum vniuerſorum, qui cęlum & terram verbo ſuo & ſpiritu oris ſui produxit ex nihilo.

Conſtans martyrũ reſponſũ.

Cùm autem quidam ex ijs, qui aſsiſtebant Præſidi, oſtendens Hieronem, Hic eſt, dixiſſet, qui reſtitit ijs, qui à te miſsi ſunt, & fecit ea quæ audiuiſti: Dux ad ipſum conuerſus: Vndè tu es, inquit? Cùm autem is dixiſſet, ſe eſſe ortum ex ſecunda Cappadocum prouincia: & dixiſſet patriam, dicens eſſe Tyaneum: Dux rurſus: Tu es, inquit, qui iuſsis repugnas imperatoris, & manuum exultas viribus, vt qui malè affeceris à nobis miſſos milites? Egregius verò Hieron nihil omninò reueritus, (Sciebat enim ipſe quoquè dicere cum Dauide: Odio habentes te, Domine, odio habui, & propter inimicos tuos tabeſcebam) ſe eum eſſe confeſſus eſt. Præſes autem non tanquàm fortitudinem laudans, quod factum fuerat, ſed magis vituperans tanquàm temeritatem & inobedientiam, in eo quod fuerat conſtitutum, cenſuit eum puniendum. Nam quoniam, inquit, ſtultitia te ad tantam impulit temeritatem, vt imperatoriam deſpiciens poteſtatem, & noſtri iuſſus nullam ducas rationem, & miniſtros noſtros clauis contundas, manum quæ ſeruiit menti ineruditæ, ab ipſo cubito iubeo amputari. Dicto ergò citiùs factum eſt, quod iubebatur: alios autem ſanctos iubet vinctos boũ neruis, cædi immiſericorditer: quod quidem martyribus magis conciliabat lætitiã, quàm dolorem. Multas enim horas fortiter tolerantes, Deo agebant gratias, qui pro ſancto nomine dignos cẽſuerit, qui talia ſubirent ſupplicia. Quid deinceps eſt conſecutum? Carcer excipit flagella. Verumenimuerò ſcio, quòd id, quod eſt dicendum, quomodò tunc factum ſanctis, ità nunc auditum afferet dolorem uobis auditoribus. Vnus enim ex ſocijs certaminis, Victor nomine, quem Sancti cognatum priùs diximus, & ijs, quæ iam præceſſerant, plagis emollitus, & inferendarum terrore perturbatus ac concuſſus, clàm accerſito Commentarienſi, vt eius miſereretur, rogabat valdè humiliter & immiſericorditer, & eximeret nomẽ ſuum ex actis, & ipſum dimitteret è cuſtodia, accepta pro eo mercede prædiolo, quod erat Coramis. Ille autem lubenter auditis eius precibus, (erat enim ei vicinum id, quod promittebatur) dimittit Victorem è carcere, qui cùm noctu effugiſſet, inuenit ſalutem plenam extremo interitu, vt qui miſer ſimul damnum acceperit & agri & animæ: illo quidem tradito ei, qui viſus eſt ſeruare: hac autem tradita dæmoni. Die autẽ iam illuceſcente, cùm rem cognouiſſet Hieron, intolerabili dolore eſt affectus, & acerbis deflebat lachrymis cognati interitum, dicens: Hei mihi, o Victor, q̃d à te factum eſt? Quàm grauis tua fuit negociatio? Quomodò emiſti animæ interitum? Quid teipſum tradidiſti inimicis? Cur gloriæ coronis prætuliſti fugæ dedecus? Cur breui vita vitam ęternam commutaſti? Cur breuem recreationem præpoſuiſti lætitiæ, quæ nõ poteſt terminari? Quantam autem tibi moleſtiam attuliſſent mala, quæ afferuntur ab hominibus, ſi conferãtur cum adeò acerbis doloribus, quos es habiturus in manus Dei incidẽs, & æterno igni gehennę traditus?

Pſal. 138

Sæuitur ĩ martyres

Vnus ĩ pœnis deficit.

Eius defectionẽ luget S. Hieron.

S. Hieron condit teſtamẽtũ.

Sic ille deflens, cùm ſatis fuiſſet lamentatus, vocatis ſuis cognatis Antonio & Matroniano: Adeſte, inquit, vltimam meam audite uoluntatem: vt reuertentes, eam perducatis ad effectum. Volo ſorori quidem meæ Theotimiæ dari poſſeſsionem, quã habeo in Pedifia: vt ex ea ſibi parans ea, quæ ſunt ad victum neceſſaria, ipſa mei martyrii peragat memoriam. Alia autẽ omnia, quæ mihi ſuperſunt, dimitto matri propter ipſam viduitatem, quæ cura eget & auxilio: & prætereà ad ſenectutem & cæcitatem. Manum autem meam abſciſſam ei tradentes, dicite, vt ſcribat ad magnificentiſſimum Ruſticium, qui Ancyræ adminiſtrat rempublicam, vt præbeat domum in Badeſana, vt manus mea illic deponatur. Cùm Sanctus ſic fuiſſet teſtatus, quatuor pòſt diebus Præſes ſedens pro tribunali, accerſit eum cum aliis ſanctis. Poſtquàm autem multis machinis eorum fortitudinem conatus proſternere, partim quidem blanditiis, partim uerò minis eos tentaſſet, poſtremò autem virgis quoquè fortiter cecidiſſet, & eos vidiſſet penitùs immobiles nulli rei cedere, iubet eis amputari capita.

Martyres cæduntur virgis

Cùm aũt educerentur ſancti extra ciuitatem, pſallebant in via: Beati immaculati in via, qui ambulant in uia Dñi. Deindè cùm veniſſent ad locum definitum, genua inclinaſſent, &, Benignè ſuſcipe, o Chriſte, animas noſtras, dixiſſent, eis amputata ſunt beata capita. Cùm Chriſtiani autem noctu eorum corpora ſuſtuliſſent, ſepeliunt honorifice. Antonius verò & Matronianus ad Præſidem accedentes, auri permultum dabãt, vt acciperent caput ſancti Hieronis. Ille autem, Niſi mihi, inquit, tantum auri dederitis, vt ex æquilibrio capiti reſpondeat, id uos nõ accipietis: magni ęſtimãs vir execrandus, ſed non recta ratione, caput martyris reuerà longè precioſiſsimum. Illi autem cùm id tanti non poſſent emere, erant animo perplexi. Sed hoc quidem, vt homines: Deus autem hic quoquè inuenit exitum. Vir enim quidam Senatorius, fidelis & amans martyrum, cui nomen erat Chryſaphius, cùm aurum pro capite expendiſſet, id accipit à Præſide: & cùm tẽplum extruxiſſet pulcherrimum, ubi Sancti finem vitæ acceperant, illic hoc ſacrum caput honorificè deponit & magnificè.

Pſal. 118

Cæduntur capite.

En quanti fecit antiquitas ſacras reliquias.

Auarus aũt Præſes, vt qui propter Sancti caput tm̃ lucriſeciſſet, quærebat manũ, eſt ea quoquè lucrũ captans. Sed cùm eius voluntatẽ ſenſiſſent boni Antonius & Matronianus, cùm intempeſta nocte eã ſuſtuliſſent fugiunt: & cùm in ſuã ueniſſent ciuitatẽ, tradunt matri manũ chariſsimi filii, ſingulatim omnia de ſancto ei narrantes. Illa aũt cùm martyricam illam manũ in manibus accepiſſet, & lachrymas doloris gaudio contemperaſſet, eã crebro ſubiiciebat oculis, deoſculabatur, & tanq̃ totum habens eum, quem deſiderabat, circunfundebat, amplectebatur, neſciebat quid faceret partim quidẽ ſe gaudio, partim aũt triſtitiæ diſpertiẽs dicendo: O qualia pro qualibus accepi, ò chariſsimè, vt quæ te quidẽ emiſi viuũ & ſaluum: nunc aũt pro toto & uiuo ſolã manũ accepi, partem quandã, proh dolor, & breues reliquias: ut magis defleã & habeam ſtimulum mœroris, vt quæ per eã deducar ad memoriam. Atqui in dolore quidem te peperi infelix, labore autem te alui, ſperãs te futurum baculũ ſenectutis, ducem imbecillitatis, conſolationẽ animi ægritudinis. Sedenim quid mihi accidit, quæ educta ſum ad lachrymas, cùm me oportet lætari & exultare, ꝙ fuerim mater martyris, ꝙ Deo obtulerim donũ mei uteri, ꝙ cùm te, o chariſsime, aluerim & erudierim, & pietatem exercuerim, non te uiderim conſummatũ morte cõi & inutili? Vtilitatem enim magnam habet mors martyris, qua tu es conſummatus. Sed me, cùm deceſſeris, nè omninò relinquas: ſed tuis interceſsionibus apud eum, pro quo effudiſti ſanguinem, me ab hac laborioſa & calamitoſa uita citò liberatam apud te ſtatuas, hac in re mihi reddens mercedem nutritionis.

Sancti apud Deum pro nobis intercedunt.

Hæc

Hæc cùm dixiſſet,depoſuit manum in eo loco,in quo iuſſerat martyr:& quæcunque mandata fuerant, deduxit ad effectum,glorificans Chriſtum verum Deum noſtrum: Quem decet omnis gloria, maieſtas & laus cum principio carente eius patre & viuifico ſpiritu, nunc & ſemper,& in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. VVILLIBRORDI TRAiectenſis Epiſcopi, Authore Albino Flacco Alcuino, Caroli Magni præceptore.

PROLOGVS AVTHORIS.

DOMINO eximio, venerabili atque laudabili Beornrado Archiepiſcopo, humilis Leuita Alcuitus ſalutem. Delatis ad nos veſtræ excellentiæ literis, in quibus veſtrum agnoſcens in Domino ſtudium, & diuturnam in lege eius meditationem, magno me gaudio affectũ eſſe fateor. Sed tamen longè imparem me petitionis veſtræ conſideraui, vtpotè nullo prærogatiuæ munere eloquentiæ ſuffultus ad implendum, quod iuſsiſtis: ac niſi me charitas vrgeret,quæ nulla negare ſolet,nõ auderem vltra meæ paupertatis vires negocium attingere. Tamen veſtris orationibus diuina donante gratia,& ſanctiſsimo patre Vuillibrordo intercedente , cuius me vitam, mores & miracula ſcribere ſic ſtudioſè rogas, tuis parui,pater ſancte,præceptis,& duos digreſsi libellos: vnum proſaico ſermone gradientem, qui publicè fratribus in eccleſia, ſi dignum tuæ videatur ſapientiæ , legi potuiſſet: alterum Pierio pede currentem,qui in ſecreto cubili inter ſcholaſticos tuos tantummodo ruminari debuiſſet. Vterque tamẽ propter occupationes diurnas furtiuis noctium lucubratiunculis dictatus eſt, & eo magis veſtræ indigent defenſionis, quo minùs ab authore proprio expoliti ſunt. Meum fuit,præcipientis non ſpernere authoritatem: tuum eſt,obedientis defendere imperitiam. Vnam quoque priori libello ſuperaddidi Homiliam, quæ vtinam digna eſſet tuo venerando ore populo prædicari. Itèm ſecundo adieci ſermoni elegiacum carmen de viro venerabili Vuilgiſo, patre ſcilicet ſanctiſsimi pontificis Vuillibrordi,cuius corpus requieſcit in cellula quadam maritima,cui ego,indignus licèt, legitima,Deo donãte,ſucceſsione deſeruio. Sed & omnia, quæ vel proſa gradiente , vel verſu currente dictaui, tuæ ſanctitatis ſpectant iudicium, vtrùm digna memoriæ,an pumice radenda * ferocit nec niſi tuo roborata examine, procedent in publicum.

Alcuinus ſcripſit proſa & carmine vitam S. Vuillibrordi.

** ferroq;*

V I T A.

NOV. 7.

S. Vuillibrordi pater, vir ſanctiſſ.

FVIT in Britannia inſula,prouincia Nordanhumbrana , quidam paterfamilias genere Saxo , & nomine Vuilgis , religioſam in Chriſto cum coninge & omni domo ſua, ſicut pòſt ſignis patefactum eſt,agẽs vitam. Nam relicto habitu ſeculari , monachicam conuerſationem elegit,ac non multò pòſt creſcẽte in eo feruore vitę ſpiritualis,arctioris animi ſtudio ſolitaria ſeipſum mancipauit diſtrictione in promontorijs, quæ mari Oceano & Humbri flumine cinguntur. Ibi etiam multo tempore in quodam paruo oratorio,ſancti Andreæ apoſtoli Chriſti nomine dicato, in ieiunijs & orationibus atq; vigilijs Deo ſeruiens,etiã miraculorum ſignis claruit, & nomẽ eius celebre factum eſt. Nec confluentes ceſſabat ad ſe turbas ſuauiſsima verbi Dei admonitione cohortari. Sed & illius gẽtis regi & optimatibus honorabilis effectus eſt: intãtùm, vt ei aliquas terrarũ poſſeſsiunculas,illis promõtorijs adiacẽtes , ad ædificãdã Deo eccleſiã, dono perpetuo cõtulerint. In qua pius pater modicã quidẽ, ſed honeſtã , Deo ſeruiẽtiũ adunauit congregationẽ. In qua & poſt multiplices ſãcti laboris agones,à Deo coronatus corpore requieſcit, & poſteri eius vſq; hodiè ex ſanctitatis eius traditione poſsidẽt. Quorũ ego meritis & ordine extremus, eandẽ cellulã per ſucceſſiones legitimas ſuſcepi gubernãdã, qui hãc hiſtoriã ſanctiſsimi patris & ſummi ſacerdotis Vuillibrordi, te iubẽte,beatiſsime põtifex Beornrade,cõſcripſi:Qui tanto patri & ſummi ſacerdotij dignitate , & generis poſteritate, & ſanctorũ locorũ obſeruatione, quæ ab eo in Dei honorẽ conſtructa eſſe noſcuntur, ſecũdùm datã tibi à Deo gratiam , hæres dignißimus extitiſti.

Beornradus S. Vuillibrordi ſucceſſor.

Et vt eiuſdẽ ſancti patris Vuillibrordi altiùs natiuitatis originẽ,& mox in vtero matris diuinę electionis repetã præſagia, reuertar vndè egreſſus ſum. Nã ſicut ſanctiſsim⁹ præcurſor Domini noſtri Ieſu Chriſti beatus Ioãnes Baptiſta,ex vtero matris Deo ſanctificatus, religioſis parẽtibus, vt Euãgelica narrat hiſtoria,Chriſtũ ceu ſolẽ præcedẽs lucifer,multis in ſalutẽ profuturus,natus eſt: ità & ſanctus Vuillibrordus in plurimorũ genitus ſalutẽ,religioſis parẽtib⁹ natus eſſe dignoſcitur. Nã vir venerabilis Vuilgis,de quo nobis paulo antè ſermo fuit,ad hoc tãtùm,Deo prædeſtinãte, matrimonio iũct⁹ eſt, vt talis ad profectũ multorũ populorũ ex eo ederetur proles. Igitur vxor eius,mater ſcilicet beati Vuillibrordi patris,intempeſta noctis quiete cæleſte in ſomnis vidit orama. Viſum eſt ei,quaſi nouam in cælo videret lunam, creſcente illa vſque dum plena videbatur eſſe. Quam diligentiùs intuens, repentino curſu lapſa ruit in os eius. Qua deuorata, eius intima ſplendore perfuſa ſunt. Euigilans verò,timore perterrita, cuidam religioſo presbytero retulit ſomnium,illoq; interrogante,ſi ea nocte,qua ei viſio facta eſt , ſuo more ſolito iungeretur viro , acceptaq; ab ea eius rei confeſsione, ità reſpondit: Luna, quam ex modica vidiſti in magnam creuiſſe, filius eſt, quem in ea nocte concepiſti : qui luce veritatis caliginoſos tenebrarum errore diſcuiet , & quocunquè perrexerit,comitante ſuperni luminis ſplendore, plenum ſuę perfectionis oſtendet globum:coruſcanteq; rumoris eius candore,& morum pulchritudine,multorum in ſe alliciet aſpectum. Huius ergò ſomnij interpretationem, rerum veritas ſubſecuta eſt.

Luc. 1.

Viſio matris S. Vuillibrordi.

ὄραμα, viſum.

Viſionis interpretatio.

Factum eſt poſt circulum dierum,& mulier peperit filium,ſacroque fonte baptiſmatis regenerato, impoſuit ei mater nomen Vuilbrord. Et ſtatim ablactatum infantulum tradidit eũ pater Ripenſis eccleſiæ fratribus,religioſis ſtudijs & ſacris literis erudiendũ,vt fragilior ætas validioribus inualeſceret diſciplinis, vbi nihil videret niſi honeſta, nihil audiret niſi ſancta. Quẽ diuina mox gratia abineunte pueritia & ſenſu proficere,& morib⁹ pollere,quãtùm ad tales cõgruit annos, cõceſsit : ità vt noſtris tẽporibus nouũ Samuel naſci putares,de quo dictũ eſt:Puer autẽ Samuel proficiebat,atq; creſcebat,& placebat tam Deo,quàm hominibus. Ibiq; in prædicto monaſterio multis profuturus puer, clericatus accepit tonſurã , & pia profeſſione monachum ſe fecit eſſe , & inter cæteros eiuſdẽ ſanctiſsimi monaſterij adoleſcentes enutritus eſt, ſed nulli alacritate minor, nulli humilitatis officio ſecundus,nulli lectionis ſtudio inferior:ſed ſic quotidiè bonæ indolis puer proficiebat, vt teneros pueritiæ annos,morũ grauitate tranſcenderet: factuſq; eſt grandæuus ſenſu,qui corpuſculo modicus fuit & fragilis.

Literis et moribus imbuẽdus traditur puer Vuillibrordus.

1. Reg. 2.

Fit monachus.

Igitur in ſacris eruditionibus,& in omni ſobrietate, morumque honeſtate, beatiſſimo vſque ad viceſimum ætatis ſuæ annum adoleſcente proficiente, arctioris vitæ ardore ſuccēſus,& peregrinationis amore inſtigatus,& quia in Hybernia ſcholaſticam eruditionem viguiſſe audiuit,etiam quorūdam ſanctorum virorum, ſama narrante, conuerſatione incitatus, & præcipuè beatiſſimi patris & Epiſcopi Egberti,qui cognomento ſanctus vocabatur, necnon & Vuicberti venerabilis viri & ſacerdotis Dei, quorum vterque ob cæleſtis patriæ amorem, domo, patria,cognatione que relicta, Hyberniam ſeceſſit, ibiq; dulciſſimos ſupernæ contemplationis fructus ſeculo nudus, Deo plenus, ſolitaria quotidiè hauriebat conuerſatione.

Proficiſcitur in Hyberniam.

Horum beatus adoleſcens æmulari cupiens religionem, cum conniuentia ſui Abbatis & fratrum, in Hyberniam veloci curſu cōtendit,prædictorum patrum ſe familiaritati coniungens, quatenùs ceu prudentiſſima apis, ex eorum propinquitate mellifluos pietatis carperet flores,& in ſui pectoris alueario dulciſſimos virtutum fauos conſtrueret. Ibique duodecim annis inter eximios ſimul piæ religionis & ſacræ lectionis magiſtros, futurus multorū populorum prædicator,erudiebatur,donèc occurreret in virum perfectum,& in ætatem plenitudinis Chriſti.

Feruet deſiderio paganos cōuertēdi

Triceſimo itaque & tertio ætatis ſuæ anno, maior egregio viro fidei flamma creſcebat in pectore, ità vt parùm ei videretur ſibi ſoli tantummodò in religionis ſanctitate ſudaſſe, ſi non & alijs quoquè in prædicationis veritate prodeſſet. Audiuit in borealibus mūdi partibus meſſem quidem multam eſſe, ſed operarios paucos. Sed vt ſomnij, Deo diſpenſante, impleretur veritas, quod mater olim de eo ſe vidiſſe teſtatur, ſuæ conſcius voluntatis, licèt adhuc diuinæ diſpenſationis ignarus, illas in partes nauigare cogitauit,& clariſſima Euangelicæ prædicationis luce, torpentes longa infidelitate populos, ſi Dei eſſet voluntas, illuſtrare. Aſſumpriſque ſecum duodecim fratribus, eo fidei feruore armatis,quo & ipſe, nauim conſcendit: quorum aliqui poſtea, ob prædicationis Euangelicæ inſtantiam, martyrio coronati ſunt: aliqui verò Epiſcopatus ordinem accipientes, poſt ſanctæ prædicationis labores, in pace quieuerunt.

Cum 12. ſocijs venit Traiectum.

Igitur vir Dei cum ſocijs, ſicut prædiximus, nauigauit, donèc proſpero curſu ad oſtia Rheni fluminis vela diſpoſuit,ibique optata telluris ſtatione reſocillati ſunt,& mox ad caſtellum Traiectum, quod in ipſa fluminis ripa ſitum eſt, peruenerunt, in quo etiam poſt aliquod tempus, Deo donāte, & verbo fidei creſcente, idem ſanctus Vuillibrordus ſedem Epiſcopatus ſui habuit. Sed quia eadem gens Friſonum, in quo idem ædificatum eſt caſtellum, cum rege ſuo Radbodo paganis adhuc ritibus ſorduit, viſum eſt viro Dei

A Pipino principe honorificè excipitur.

Franciam contendere, ac Ducem illorum adire Pipinum, virum ſtrenuum, triumphis clarum,& moribus probum. Qui eum cum omni honore ſuſcipiens, ſed nolens tanto doctore ſe vel ſuam priuare gentem, loca ei opportuna intra terminos regni ſui præuidit, quò potuiſſet idolatriæ ſpinas extirpare, & puriſſima verbi Dei ſemina per munda noualia abundantiùs ſpargere: vt impleret propheticum præceptum: No-

Oſea 10.

uate vobis noualia,& nolite ſerere ſuper ſpinas. Cūq; ſtudioſiſſimè vir Dei per loca ſingula diſcurrendo, optatum euangelizandi opus exercuiſſet, & ſemina vitæ, ſupernæ gratiæ rore irrigante, longè lateque in agris multorum cordium ad eius prædicationem pullulaſſent, congaudens prædictus Frācorum Dux eius ſanctiſſimæ deuotioni, & verbi Dei clariſſimæ multiplicationi, maioris profectus occaſione, prudenti cogitabat conſilio eum Romam mittere, vt à domino Apoſtolico Sergio viro ſanctiſſimo tunc temporis, in ſummi ſacerdotij honorem ordinaretur: quatenùs Apoſtolica benedictione & iuſſione ſuſcepta, maiori ab eo miſſus fiducia roboratus, in opus Euangelij reuerteretur, iuxta Apoſtolicum illud: Quomodò prædicabunt, niſi mittantur? *Rom. 10.* Quod cùm viro Dei perſuadere tentaret, renuit primùm, nec ſe tantæ authoritatis honore dignum eſſe referebat: Enumeratiſque Apoſtolicæ ſanctionis præceptis, longè ſe inferiorem huic virtutum catalogo aſſerebat, quem egregius mūdi prædicator, filium ſuum Timotheum erudiens, oportere Epiſcopum habere cenſuit. *1. Tim. 3* Dux verò contrà religioſè ſuaſit, quod vir Dei verecundè negauit. Tandèm omnium vnanimitate victus, & (quod maius eſt) Dei diſpenſatione coactus, conſenſit, magis volens plurimorum humiliter obedire conſilio, quàm ſuam pertinaciter defendere voluntatem. Et ſic cum honorifica legatione, & muneribus, authoritati Apoſtolicæ condignis, Romam directus eſt.

Viſio ſummi Pontificis.

Sed die quarta, priuſquàm illò veniret, beatiſſimus Apoſtolicus, Angelica in ſomnis reſponſione admonitus eſt, vt illum cum ſummo honore ſuſciperet, & quòd multarum animarum eſſet illuminator futurus, à Deoque electus, & ad hoc veniſſet, vt ſummi ab eo ſacerdotij honorem ſuſciperet, nihilque ei negandum eſſet, quicquid petiſſet.

S. Vuillibrordus venit Romam ad Pontificē.

Qua factus Apoſtolicus admonitione certus, cum magno gaudio, & ſummo cum ſuſcepit honore: & vt in eo fidei agnouit feruorem, religionis deuotionem, ſapiētiæ plenitudinem, die competenti populo adueniente, aduocatis venerabilibus ad ſocietatē miniſterij ſacerdotibus, publicè in eccleſia beatiſſimi Petri principis Apoſtolorum

Ordinatur ab eo Archiepiſcopus.

cum magna dignitate more Apoſtolico eum ordinauit Archiepiſcopū, ac ordinato nomen impoſuit Clemens, veſtimentiſq; ſuis ſacerdotalibus induit eum, & ſancto quaſi ſuperhumerali Aaron, pallio dignitatis & indumenti confirmauit gloria: & quicquid voluit vel petiuit, aut in patrocinijs ſanctorum, aut in rebus Eccleſiaſticis, cum tota mentis alacritate tradidit illi, firmatumque benedictione, donis ditatum, cum ſalutaribus præceptis iterùm eum in opus Euangelij remiſit.

Accepta ergò Apoſtolicæ authoritatis benedictione, cum maiori fiducia deuotus verbi Dei prædicator, ad præfatum Francorum Ducem regreſſus eſt. Qui eum cum ſumma honoris magnificentia receptum, cum ſuæ poteſtatis iuſſione in opus Euangelij direxit, maximè tamen in borealibus regni ſui partibus, quò eatenùs ob raritatem doctorum, vel duritiam habitatorum, fidei flamma minùs relucebat: Eo vir Dei inſtantiùs illis in regionibus ſemina vitæ ſparſerat, quò plùs neceſſarium antiquam ignorantiæ famem depellere perſpexerat.

Fructus prædicationis eius.

Qualem, diuina gratia adiuuante, illis incolis fructum feciſſet, teſtes ſunt vſque hodiè populi per ciuitates, vicos & caſtella, quos ad veritatis agnitionem & ad vnius omnipotentis Dei cultum pia admonitione perduxerat. Teſtes quoquè eccleſiæ, quas per loca ſingula conſtruxerat: teſtes & Deo famulantium congregationes, quas aliquibus adunauit in locis.

Prædicat Chriſtū in Friſia.

Tentauit quoquè idem vir Dei vltra Francorum regni fines cæleſtis doctrinæ flumina deriuare. Nam tunc temporis regem Friſonum Radbodum cum gēte ſua paganum non timuit adire, & quocunquè perrexerat, verbum Dei cum omni fiducia loquebatur. Sed præfatus Friſonum rex licèt virum Dei humilitatis gratia benignè ſuſciperet, nullis tamen vitæ fomentis ſaxeum eius cor emolliri potuit.

Item in Dania.

Cùm ergò apud eum vir Dei fructificare ſe non poſſe ſentiret, ad ferociſſimos Danorum populos iter euangelizādi

con-

conuertit. Ibi tum, vt fertur, regnabat Ongendus, homo omni fera crudelior, & omni lapide durior: qui tamen, iubente Deo, veritatis præconem honorificè tractabat. Quem dum obduratum moribus, & idolatriæ deditum, & nullam melioris vitæ ſpem habentem offendit, acceptis tunc triginta eiuſdem patriæ pueris, ad electos à Deo populos regni Francorũ reuerti feſtinauit. Sed in eo ipſo itinere catechizatos eoſdem pueros vitæ fonte abluit, nè aliquod propter pericula longiſſimi nauigij, vel ex inſidijs ferociſſimorum terræ illius habitatorum, damnum pateretur in illis, volens antiqui hoſtis præuenire aſtutias, & Dominis ſacramentis animas munire acquiſitas.

Et dum pius verbi Dei prædicator iter agebat, peruenit in confinio Friſonum & Danorum ad quãdam inſulam, quę à quodam deo ſuo Foſite, ab accolis terræ Foſitesland dicebatur: quia in ea eiuſdem dei fana fuere conſtructa. Qui locus à Paganis in tanta veneratione habebatur, vt nihil in ea vel animalium ibi paſcentium, vel aliarum quarumlibet rerum, quiſnã gentilium tangere auderet, nec etiam à fonte, qui ibi ebulliebat, aquam haurire, niſi tacens, præſumeret. Quò cùm vir Dei tempeſtate iactatus eſt, manſit ibidem aliquot dies, quouſque ſepoſitis tempeſtatibus, opportunum nauigandi tempus adueniret. Sed paruipendens ſtultam loci illius religionem, vel ferociſſimum regis animum, qui violatores ſacrorum illius atrociſſima morte damnare ſolebat, tres homines in eo fonte cum inuocatione ſanctæ Trinitatis baptizauit: ſed & animalia in ea terra paſcẽtia, in cibaria ſuis mactare præcepit. Quod Pagani intuentes, arbitrabantur eos vel in furorem verti, vel etiam veloci morte perire. Quos cùm nihil mali cernebant pati, furore perciti, regi ſuo Radbodo, quod viderant factum, retulerunt. Qui nimio furore ſuccenſus, in ſacerdotem Dei viui, ſuorum iniurias deorum vlciſci cogitabat: & per dies ſemper tribus vicibus ſuo more mittebat ſortes, & nunquam damnatorum ſors, Deo vero defendente ſuos, ſuper ſeruum Dei, vel aliquem ex ſuis, cadere potuit: nec niſi vnus tantùm ex ſocijs ſorte monſtratus, & martyrio coronatus eſt. Vocabatur verò vir ſanctus ad regem, & multùm ab eo eſt increpatus, quarè ſua ſacra violaſſet, & iniuriã deo ſuo feciſſet. Cui præco veritatis conſtanti animo reſpondit. Non eſt deus, quem colis, ſed diabolus, qui te, peſſimo errore deceptum habet, ò rex, vt animam tuam æternis tradat flammis. Nõ eſt enim Deus, niſi vnus, qui creauit cęlum & terram, & omnia quę in eis ſunt: quem qui vera fide colit, vitam habebit ſempiternam: cuius ego ſeruus hodiè tibi teſtificor, vt ab antiqui erroris vanitate, quam coluerunt patres tui, tandèm aliquandò reſipiſcas, & credens in vnum Deum omnipotentem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & vitæ fonte baptizatus, abluas omnia peccata tua, & proiecta omni iniquitate & iniuſtitia, deincèps nouus homo viuas in omni ſobrietate, iuſtitia & ſanctitate. Hoc faciens, cum Deo & ſanctis eius gloriam poſſidebis ſempiternam. Si verò me contemnis, viam ſalutis tibi oſtendentem, ſcito certiſſimè, quòd æterna ſupplicia & infernales flammas tu cum diabolo, cui obtemperas, ſuſtinebis. Ad hæc rex miratus, reſpondit: Video te minas noſtras non metuiſſe, & verba tua eſſe, ſicut & opera. Etsi autem nollet veritatis prædicatori credere, tamen ad Pipinum Ducem Francorum eum cum honore remiſit.

Barbarã gentis ſuperſtitionem narã ſidu cia cõtemnit.

Radbod⁹ vnũ e ſocijs eius necat.

Illi conſtater Chriſtum annunciat.

Qui in eius lætatus aduentu, rogauit eum deſtinato verbi Dei opere inſiſtere, eradicatiſque idolatriæ ſpinis, verbum Dei inſtanter per loca ſingula ſerere. Quod etiam pius prædicator haud ſegniter implere ſatagebat, circumiens omnes illius terræ regiones, per vrbes, vicos, caſtella, vbi priùs euangelizauerat, exhortans omnes, quatenùs bono animi propoſito in verę fidei permanerent firmitate. Et dum per ſingulos dies numerus creſcebat fidelium, & maior credentium turba ad verbi Dei agnitionem confluebat, cœperunt plurimi, fidei feruore incitati, patrimonia ſua viro Dei offerre. Quibus ille acceptis, mox eccleſias in eis ædificare iuſsit. Statuitque per eas ſingulos presbyteros, & verbi Dei ſibi cooperatores, quatenùs nouus Dei populus haberet, quò ſe diebus feſtis congregaret, vel ſalutares audiret admonitiones, vel à quibus ſacri baptiſmatis munera acciperet, & Chriſtianæ religionis regulas ediſceret. Et ità vir Dei magis ac magis de die in diem, diuina donante gratia, proficiebat.

Multi credũt in Chriſtũ, extruunt tẽpla eorum impenſis.

Contigit autem, Pipinum Ducem Frãcorum diem obire, & filium eius Carolũ regno patris potiri. Qui multas gentes ſceptris adiecit Francorum: inter quas etiam cum triumphi gloria Friſiam, deuicto Radbodo, paterno ſuperaddidit imperio: in qua tunc gente ſanctus Vuillibrordus poſitus eſt prædicator, ſedique Epiſcopali in Traiecto caſtello delegatus eſt. Qui maiori Euangelizandi occaſione accepta, nupèr gladio acquiſitam gentem ſacro baptiſmate abluere conatus eſt. Nec quicquam in ea vetuſti erroris, nec tenebras ignorantiæ latere ſinebat: ſed totam Euangelica luce ſine dilatione perfundebat, ità vt in eo populo ſubitò propheticum illud impleretur teſtimonium: Et erit in loco, vbi dicetur eis, Non populus vos: dicetur eis, Filij Dei viuentis. Plurima quoquè diuina virtus fecit per ſeruum ſuum miracula: licèt omni miraculorum operationi & ſignorum oſtenſioni miniſterium Euangelicæ prædicationis præferendum ſit, tamen quæ geſta narrantur, ad gloriam donantis Dei non tacenda eſſe cenſeo, ſed magìs ſtylo alliganda, nè pereant poſteris ſeculis, quæ priſcis temporibus acta eſſe noſcuntur.

Carolus Martell⁹ multas domat gentes

S. Vuillibrord⁹ fit Ep̃s Traiectenſis.

Oſee 1.

Quodam igitur tempore, dum venerabilis vir iter Euangelizandi more ſolito ageret, venit ad quandam villam, Vualachrum nomine, in qua antiqui erroris idolum remanſit. Quod cùm vir Dei zelo feruens confringeret, præſente eiuſdem idoli cuſtode, nimiò furore ſuccenſus ille, quaſi dei ſui iniuriam vindicaret, in impetu animi inſanientis, gladio caput ſacerdotis Chriſti percuſsit: ſed Deo defendente ſeruum ſuum, nullam ex ictu ferientis læſuram ſuſtinuit. Socij verò illius hoc videntes, peſſimam præſumptionem impij hominis vindicare cõcurrerunt. Sed à viro Dei pio animo de manibus illorum liberatus eſt reus, ac dimiſſus: qui tamen eodem die dæmoniaco ſpiritu arreptus eſt, & die tertia infeliciter miſeram vitam finiuit. Et quia vir Dei, iuxta præceptum Domini, ſuas iniurias vlciſci noluit, citiùs à Domino vindicatum eſt, iuxta illud: Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus.

Gladio caſus nihil læditur.

Vltio diuina in percuſſorem eius.

Matt. 5.

Deut. 32.

Alio quoquè tempore iter beato viro faciente ad quandam ſuæ ditionis cellulam, quæ ex nomine præterfluentis aquæ Sueſtra dicitur, propter compẽdium propioris viæ per ſegetes cuiuſdam diuitis anguſtam ſubintrauit ſemitam. Quod earundem ſegetum cuſtos cernens, nimio inflatus furore, virum Dei blaſphemare cœpit. Quem conuicia viro Dei inferentem cùm ſocij, qui cum eo erant, vindicare vellent, miti animo Dei famulus eos compeſcuit, nolens aliquem ſua cauſa perire, qui ſalutem ſitiebat omnium. Sed cùm inſanientis animum nullo modo lenire poſſet, dans locum iræ eius, via qua venit, reuerſus eſt. Sed die poſtera idem infelix, qui famulo Dei conuicia dicere non abhorruit, multis cernentibus, in eodem loco repentina morte periit.

Patientia eius.

Repẽtina mors et cõuicia facienti.

Cùm vir Deo plenus propter euangelicæ prædicationis inſtantiam loca circumiret maritima, aquę dulcis penuriam patiebatur. Quod dum cernebat commilitones, propter ardorem ſitis, grauiter ſuſtinere: vocato vno ex illis, præcepit ei intra tentorium ſuum *Exod. 17. Num. 20.* foſſam aperire paruam. Vbi ſecretò fixis genibus orabat Deum, vt qui populo ſuo aquam in deſerto produxit de petra, ſeruis ſuis eadem miſericordia de arenoſa terra aquam produceret. Qui mox exauditus eſt: nam ſubitò fons dulciſsimi ſaporis foſſam implebat. *Miraculum.* Quod ſui cernentes, gratias agebant omnipotenti Deo, qui ſanctum ſuum magnificauit, & exaudire dignatus eſt. Bibebantque vſque ad ſatietatem, ſecumq́ ad prædeſtinati itineris neceſsitatem, quantum ſufficere videbatur, portare curabant.

Iterùm ſanctus Dei ſacerdos in quodam loco iter agens, vidit mendicantes inopes duodecim, pariter poſtulãtes ſibi aliquid à prætereuntibus ſolatij. Quos, vt erat mitiſsimus, benigno adſpexit animo, vnique ex ſuis mandauit ſpecialem ſuum flaſconem ſumere, ac pauperibus miſcere Chriſti. *Præclarũ miraculum.* Ex quo omnes illi duodecim vſque ad ſatietatem bibebant: & mirum in modum, illis abeuntibus, ex optimo vino flaſco, de quo tanti biberant homines, inuentus eſt plenus, vt antè. Hoc comperto, benedicebant omnes Dominum Deum noſtrum, dicentes: *Luc. 6.* Verè impletum eſt in nobis, quod in euangelio dicitur: Date, & dabitur vobis.

Venit quoquè vir ſanctus ad ſuum viſitandi gratia monaſteriũ, & poſt orationes ad Deum & ſalutationes fratrum, & admonitiones pacificas, circumiens ſingula fratrum habitacula, ſi quid in illis emendandũ fuiſſet, pius paſtor explorare voluit. Intrauit quoquè in cellarium, in quo modicum vini reperit in vaſe, in quod ſuum benedictionis gratia cum oratione *Itẽ aliud.* immiſit baculum, & exiuit. Sed eadem nocte in eo ipſo vaſculo vinum creſcere cœpit, & ſupereffundi vaſis margine. Hoc cellarius cernens, inſperata abundantia obſtupefactus, nec celare audebat, quod diuina miſericordia per ſerui ſui benedictionem geri cognoſcebat. Craſtino manè cucurrit, & ante pedes ſancti patris ſe proſternens, confitebatur quid vidiſſet. *Mat. 17.* Qui more ſolito Deo gratias agens, memorq́; Dominicæ iuſſionis, diſcipulis ſuis præcipientis, nè cui trãſfigurationis gloriam ante diem reſurrectionis ſuæ diceret, præcepit eidem cellario, nè cui miraculum, quod viderat, ante diem obitus ſui ediceret. Sed & aliud huic ſimile per eius benedictionem Deus Chriſtus operatus eſt miraculum.

Perueniens ſeruus Dei cum ſociis ſuis ad domum cuiuſdam amici ſui, & pauliſper cupiens in domo dilecti longi laborem itineris refectione alleuare, patremfamilias nihil vini habere comperit. Quatuor ergò modicos flaſcones, quos tantùm in itineris ſulatium ſecum eius ſocii ferebant, iuſſit afferri: eoſque in eius nomine benedixit, qui in conuiuio nuptiali *Iohan. 2.* aquas conuertit in vinum. Et mirum in modum poſt benedictionem, quaſi quadraginta viri ex illis laguunculis vſque ad ſatietatem bibebant, & cum magna gra*Aliud illuſtre miraculum.*tiarum actione lætis ſibi inuicem animis dicebãt: Verè Dominus Ieſus impleuit, quod in Euangelio pro*Iohan 14.*miſit, dicẽns: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet.

Perrexit idem ſanctus prædicator quodam tempore more ſolito, ob euangelizandi gratiam, cum feſtinatione in Friſiam, & propter laborem viæ, in pratis cuiuſdam diuitis paululùm laſſos refocillare equos volebat. Quos diues ille in pratis ſuis paſci cernẽs, ſuperbiæ ſpiritu equos cædere cępit, & è paſcuis abigere. Quẽ vir Dei placidiſſimis verbis alloquitur, dicẽs: Deſine nobis iniuriam facere. Non enim propter læſionem tui, ſed propter neceſsitatem noſtri, ad horam in his paſcuis quieſcere volumus. Inſtat nobis opus Dei peragendum, cuius tu quoquè mercedem habere poteris, ſi nos quantùm ad te pertinet, adiuueris animo, memor illius Domini noſtri Ieſu Chriſti dulciſsimę promiſsionis: Qui vos recipit, me recipit: & qui me recipit, recipit eum, qui me miſit. *Mat. 10.* Sed magis mente pacifica nobiſcum quaſi amicus teipſum reficiens, aliquantulùm bibe, nobiſque cœpto itinere pergentibus, tu a Deo benedictus, reuertere in domum tuam. Ille autem in malitia pertinax, nolens pacificis viri Dei verbis acquieſcere, ſed conuicia ingeminans, opprobria iaculans: Tu me, inquit, hortaris bibere, & pacem tecum inire: ſcito certiſsimè, quòd tecum bibere pro nihilo habeo. Rapienſq́; ex eius ore verbum hoc vir Dei: Si non velis, ait, mecum bibere, non bibe. Et ſtatim paratis ſocijs, *Diuinitùs punitur homo contumelioſus in virum Dei.* perrexit viam ſuam. Ille quoquè contumax, domum ſuam feſtinabat adire, ſed totus ſubitò ſiti ardebat. Cupienſque ardentem ſtomachum vino refrigerare, os, quod viro Dei conuicia ingeſsit, vini potionem recipere non valebat: & qui pacem cum ſeruo Dei voluntariè noluit, pœnam in ſeipſo neceſſariè ſuſtinuit. Vocati ſunt medici, qui ſitim ſedarent, aut facultatem ægroto bibendi præſtarent. Anhelabant viſcera, ſed non fuit, qui guttam vini ferueſcenti pulmoni infundere valuiſſet. Tandèm aliquandò pœnitentia ductus ille, in teipſum reuerſus eſt, & agnoſcebat ſanctum Vuilibrordum eſſe, quem offenderat, illiuſque, anhelante ſpiritu, optabat reditum. Qui ſequenti anno eadem reuerſus eſt via, præcognitoque aduentu eius, obuius ei homo ægrotus venire feſtinabat, culpam confitens ſuam, & quam patiebatur pœnam aperiens, pro amore Chriſti ſe ſolui de*Eum vir ſanctus liberat.*precabatur. Quem vir Dei miſericordia motus abſoluit, deditque illi cum benedictione de ſuo bibere calice. Qui mox abſolutus bibebat, & ſanus in ſuam reuerſus eſt domum.

Eſt in Treuerẽſi ciuitate monaſterium puellarum, quod temporibus beati Vuilibrordi Epiſcopi peſtis acerrima inuaſit. Cuius acerbitate multæ ex ancillis Dei moriebantur: quędam verò longo infirmitatis dolore iacebant in lectulo. Cæteræ verò nimio terrore turbatæ, quaſi præſentem mortem metuebãt. Et quia propè eſt prædictæ ciuitati ſancti viri monaſterium, quod appellatur * Elleruaco, in quo vſque hodiè ſanctus ille requieſcit corpore, ** Epternaci* & eius poſteri ex legitima traditione patris, & pijſsimorum pietate regum tenere noſcuntur: ideò antedicti fœminæ monaſterij, audientes ſanctum virum illuc venire, ſtatim miſerunt legationes, poſtulantes eum non tardare venire. Qui beati Petri principis Apoſtolorum mitiſsi*Act. 9.*mo doctus exemplo, de Ioppe ob viduarum Chriſti petitionem venientis Lyddam, vt ſanctam ſuſcitaret Tabitham, feſtinus venit, audito deſiderio ancillarum Chriſti, ad illas. Et veniens, mox in eodem monaſte*Nota hic effectum Miſſæ & aquæ benedictæ.*rio Miſſa pro infirmis celebrata, aquã benedixit, qua & domos illarum adſpergi iuſsit, & ęgrotantibus potandam tranſmiſit. Quæ citò, diuina donante miſericordia, conualuere, nec vllæ in eo monaſterio prædicta peſte exindè moriebantur.

Contigit cuidam patriſfamiliãs & domui ſuæ dira dæmoniacæ illuſionis tentatio, ità vt apertè malignus in eius domo ſpiritus, ex horrore & maleficijs habitare agnoſceretur. Nam ſubitò cibos, vel veſtimenta, vel alia domus neceſſaria, rapere ſolebat, & in ignem mittere. Quinetiam paruulum, inter amplexus parentum pauſantem, illis dormientibus tulit, & in ignem proiecit. Sed vagitu infantis parentes excitati,

vix paruulum de incendio eruerunt. Et multa atrocia eadem familia à nefando ſpiritu perpeſſa eſt, nec à quolibet presbyterorum expelli potuit, donèc vir ſanctus Vuillibrordus, à patrefamilias poſtulatus, aquã illis benedictam direxit, præcipiens omnem domus illius ſupellectilem forás efferre, & aqua illa adſpergi, præuideus in ſpiritu domum flammis conſumendam eſſe. Quibus ita geſtis, vacuam domum à loco lectuli ignis inuaſit, totamq; conſumpſit. Altera verò in eo loco cum ſanctificatione aquæ benedictæ ædificata, nihil eaindè priſtinæ tentationis paſsi ſunt in ea: ſed cum omni tranquillitate & quiete degentes, & Domino gratias agentes erant, qui illos per ſeruum ſuum redimere dignatus eſt.

Et hic obſerua vim aquæ ſacratæ.

Idem quoquè vir Deo amabilis, quædam prophetico prædixerat ſpiritu, quæ pòſt rerum euentus vera probauit. Baptizauit enim Pipinum, filium Frãcorum fortiſsimi Ducis Caroli, patrem huius nobiliſsimi Caroli, qui modò cum triumphis maximis & omni dignitate glorioſiſsimè Frãcorum regit imperium. De quo Pipino patre eius idem ſanctus vir præſaga voce corãm diſcipulis ſuis prædixit hoc vaticinium: Scitote, inquiens, quòd iſte infans ſublimis erit valdè & glorioſus, & omnium præcedentium Francorum Ducibus maior. Huius itaque vaticinij veritas noſtris probata eſt temporibus, nec opus eſt teſtimonijs aſſequi, quod totius regni agnoſcit authoritas. Scit nanque omnis populus, quibus nobiliſsimus victor celebratur triumphis, vel quantùm terminos noſtri dilatauit imperij, vel quàm deuotè Chriſtianam in regno ſuo præparauit religionem, vel quid pro defenſione ſanctæ Eccleſiæ Dei apud extraneas exercuit gentes: quę oïa meliùs oculis probari, q̃ verbis explicari queunt.

Prophetia S. Vuillibrordi.

Fuit verò iſte vir ſanctus, omni dignitate præclar⁹, ſtatura decens, vultu honorabilis, facie venuſtus, corde lætus, cõſilio ſapiens, ore iucundus, moribus compoſitus, & in omni opere Dei ſtrenuus. Cuius autem patientiæ eſſet, ea antedictis eius geſtis oſtenditur. Quantam verò habuerit induſtriã in Euangelio Chriſti prædicando; vel qualiter illum in opere prędicãdi diuina adiuuerit gratia, non neceſsè eſt noſtro proſequi ſtylo, quod totius populi teſtimonio comprobatur. Porrò eius ſecreta conuerſatio in vigilijs & orationibus, in ieiunijs & pſalmodijs, ex vitæ ſanctitate & ſignorum oſtenſione intelligi datur. Charitatem ſcilicet aſsiduus labor oſtendit, quem quotidiè pro Chriſti nomine ſuſtinuit. Deniquè vir ſanct⁹ omnibus diebus vitæ ſuæ in diuino proficiens opere, Deo amabilis, & omni populo gratus, temporibus Caroli antiqui, fortiſsimi Francorum Ducis, ſenex & plenus in omni perfectione dierũ, appoſitus eſt ad patres ſuos, multiplicem laboris ſui fructum accepturus à Deo, ſeculum hoc relinquens, vt cælum poſsideret, Chriſtũ ſine fine in æterna gloria viſurus: in cuius dilectione quàm diù nobiſcum vixerat, laborare non ceſſabat. Die ſeptima menſis Nouembris, id eſt, ſeptimo Idus, ex hac peregrinatione ad perpetuã migrauit patriã, & ſepultus eſt in monaſterio Epternaco, quod ipſe Deo, vt præfati ſumus, conſtruxerat. Ibi vſque hodie, diuina operante miſericordia, ſigna & ſanitates ad ſancti Dei ſacerdotis reliquias fieri non ceſſant. Ex quibus aliqua huic noſtræ de eo hiſtoriæ ſubijcienda eſſe æſtimauimus, in gloriam & laudem Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui hæc per ſerui ſui patrocinia ſæpiùs operari dignatus eſt. Conditũ eſt venerabile corpus in ſarcophago marmoreo, qui primùm toti Dei famuli corpori, quaſi dimidio pedis breuior inuẽtus eſt, fratribus ob hoc valdè contriſtatis, & ſæpiùs tractantibus, vbi aptum ſancto corpori inuenirẽt locellũ. Sed miro modo, diuina donãte pietate, inuẽtus eſt ſubitò ſarcophag⁹ tãto viri Dei corpori lõgior, quãto breuior antè apparuit. Et in eo viri Dei corpus cum hymnis, pſalmodijs & omni honore condentes, ſepelierunt illud in eccleſia præfati monaſterij, quod ille ſummus Dei ſacerdos in honore ſanctæ Trinitatis ędificauit & dedicauit. Sed & miri odoris fragrantia omnium perfuderat nares, vt perſpicuè intelligeretur, ad exequias viri ſancti angelicũ veniſſe miniſterium.

Dotes & virtutes eius.

Carolum Martellum dicit.

S. Vuillibrordi obitus.

Miracula ad eius reliquias.

Illuſtre miraculum.

Sed & cuidam religioſo ſancti viri diſcipulo longiùs poſito, in oratione vigilanti, obitus illius reuelatus eſt. Nam vidiſſe ſe teſtabatur animam ſanctiſsimi patris ſui cum magna luminis claritate, cum conſona canentium laude, ab angelicis exercitibus ad cælorum regna portari. Multi quoquè fratrum teſtati ſunt, crebrò ſe ſuper lectulum, in quo beatam animam ſuo creatori reddidit, mirabile vidiſſe lumen, ſuauiſsimamq; odoris dulciſsimi ſenſiſſe fragrantiam: vt omninò his ſignis crederetur, cęleſtes locum frequentaſſe ciues, in quo ſancta anima migrauit ad Dominum. Per vnctionem quoquè olei, quod ſupra corpus ſancti viri lucere ſolebat, multi infirmi, Deo donante, & fide illorum cooperante, curati ſunt. Pœnitẽtes quoquè, ſæpiùs ad eandem venientes eccleſiam, circulis ferreis more ſolito circundati, ruptis circulis ſubitò vincula ſua reſoluta ſenſerunt. Cuius rei, adhuc in eccleſia circuli pendentes, teſtes ſunt.

Viſio diſcipuli eius.

Quædam verò mulier paralytica, ſeptem annis magnis cruciata doloribus, intantùm graſſante eadem quotidiana infirmitate afflicta eſt, vt omni membrorum officio deſtituta, alieno vteretur miniſterio, & in ſolo tantummodò pectuſculo vix anhelans ſpiritus, ſuſpiria feſſa retraheret. Hæc à propinquis ad eccleſiam, vbi ſanctus Dei requieſcit, ferebatur, prope locellum reliquiarum eius poſita. Quæ in eodem loco fuſis lacbrymis, deprecata eſt per interceſsionem ſancti ſui famuli, diuinam ei miſerere clementiam: atqueà Domino Deo exaudita, moxque ab omni infirmitate liberata, ſoſpes cum gaudio gratias agẽs Deo, proprijs pedibus, quę priùs ab alienis portabatur, cucurrit ad domum.

Paralytica reſtituitur ſalus.

Itèm adoleſcens quidam infirmus, ad corpus beati pontificis manibus deductus eſt amicorum. Qui totis intremuit membris. Nec enim caput per ſe leuare potuit, ſed quaſi collo fixum non eſſet, huc atq; illuc cadens voluebatur. Nam aliquotiès ità exanimis factus eſt, vt omninò mortuus videretur. Quem, vt prædiximus, prope corpus ſui ſancti viri poſuerunt. Sed miſericordia Dei donante, omnibus qui aderant, cernentibus, ità ſubito ſanus effectus eſt, vt nihil in eo priſtinæ infirmitatis, vel doloris antiqui vltrà remanſerit.

Itẽ cuidã morbido.

Quidam etiam officio diaconus, & non merito, in eccleſia ſancti viri crucem auream, quam vir ſanctus ſecum in itinere portare ſolebat, cum alijs donarijs eccleſiæ, infeliciſsimo non horruit ſubtrahere furto. Turbati ſunt hac re fratres, vtpotè factorem impij ſceleris ignorantes. Tunc precibus quidem ſancti Dei confidentes, illud tam nefarium ſcelus occultari non poſſe, fraterna tamen pietate hominem ad pœnitentiam reuocare niſi ſunt, non perdere cupientes. Ille verò, qui hoc crimen commiſit, obdurato corde ſalutem ſuam contempſit, ſicut impius, dicente Salomone, cùm in profundum malorum venerit, contemnit. Cogitauit infelix latere, ſed nõ potuit, illum, qui ſeruorum ſuorum iniurias ſæpiùs vindicare non tardat. Nam miſer ille, qui hoc perpetrare crimen non abhorruit, miſera ſubitò morte arreptus interijt. In ipſo vitæ exitu aliquibus fratrum reatus ſui crimẽ oſtendit, & vbi oſtendiſſet, quod furto rapuit, indicauit. Videtis, fratres, quàm terribili damnatus iudicio eſt, qui ſancti Dei eccleſiam furto violare nõ timuit. Id-

Prou. 18.

Horrẽda vltio in ſacrilegũ.

S. Vuillibrordus alias Clemens dictus eſt.

circò obſecro, vt caſtam in hac habeatis conuerſationem, quatenùs diuina clementia per ſancti Clementis viri Apoſtolici preces in omni petitione honeſta vos exaudire dignetur, ſicut ante diximus illam exaudire preces infirmantum in eadem eccleſia, eoſque cum diù deſiderata ſanitate domum redire. Nec ſcilicet dubitandum eſt, quòd veluti viſibiliter corporeas illorum dignatus eſt Chriſtus ſanare infirmitates, ità & occultas animarum noſtrarum ægrotationes, intercedente pro nobis ſancto ſuo, qui hìc corporaliter requieſcit, & quē ſpiritaliter præſentem eſſe credimus, quotidiè ſanare non ceſſat, ſi firma fide & cõfeſsione vera cum lachrymis effundimus in loco iſto ante conſpectum pietatis illius corda noſtra, qui pro ſua diuina clementia paratus eſt ad ignoſcendum, ſi nos tardi non fuerimus ad deprecandum: Cui laus ſit & gloria in ſempiterna ſecula.

Reſtat nunc de beato Vuilgiſo, qui fuit huius ſancti viri, vt antè diximus, pater: vt à quo huius hiſtoriæ primum capitulum incipit, de eo nouiſsimum finiatur. Rediji igitur anniuerſarius eiuſdem beati Vuilgiſi ſanctæ migrationis dies, in qua pius Abba Albertus, ſucceſſor venerandi Archiepiſcopi, poſt ſacratiſſima Miſſarum ſolennia, & honorem Deo debitũ, cũ fratribus epulari & gaudere aggreſſus eſt, Sed in eo monaſterio nil plus vini inuentum eſt, quam duo tantummodò flaſcones, quorum vnus prandij hora exhauſtus eſt, alter in horam cœnæ reſeruatus. Igitur poſt veſpertinam melodiam, pro reuerẽtia eius diei, fratres ad refectorium reuerſi ſunt, & poſt ſacras lectiones præfatus Abbas fratres allocutus eſt, dicens: Decet nos, ò venerandi patres, cum gaudio ſpiritali venerabilium patrum noſtrorum feſtiuos dies celebrare, & aliquanto laxiùs ſolito rigore, noſtris indulgere corporibus, non luxuriæ, ſed charitatis, cauſa.

Miraculo augetur vinũ inter bibẽdum.

Nequaquàm verò vos celaſſem, ſi aliquid plus habuiſſem in hoc monaſterio, quam hunc ſolum flaſconem, qui nobis hora prandij reſtabat. Potens eſt tamẽ Deus per preces ſanctorum ſuorum hunc eundem nobis abundareq; facere, illos honorificare, & nos lætificare, & oſtendere nobis, licèt indignis, ſuæ pietatis miracula, qui per benedictionem quondàm ſancti Vuillibrordi patris noſtri, ex quatuor flaſconibus quadraginta viros ſatiare dignatus eſt. Tantùm cum gratiarum actione in ſpe bibamus, quod habemus. Primò & ſecũdò de eodem flaſcone omnes biberunt fratres, & inuentus eſt à miniſtro ità plenus, vt antè. Hoc audito, Abbas cum fratribus Deo agere gratias ſatagebat: biberuntque laudantes diuinam clementiam illa nocte cum ſobrietate & lætitia, quantùm voluerunt. O felicem patrem, qui talem generauit filium, qui tali hærede à Deo dignus habitus eſt. In quo benedictio illa impletur, quæ in Deuteronomio legitur: Benedictus tu, & benedictus fructus ventris tui, Amen.

Deut. 28

VITA S. FLORENTII EPISCOpi Argentinenſis, ex quodam MS. codice per F. Laurentium Surium, mutato ſtylo, deſcripta. Conſentiunt etiam aliæ hiſtoriæ.

NOV. 7.

S. Arbogaſtus fit Epiſcop. Argentinæ.

CVM Dagobertus rex ad regni Francorũ gubernacula ſederet, ſanctus Florentius cũ beato Argobaſto, Theodato & Hildulpho, è Scotia venit in Alſatiam. Vbi cùm ſanctus Argobaſtus Argentinenſi Eccleſiæ datus eſſet antiſtes, beatus Florentius in ſylua, quam Haſsle vocant, vbi Bruſcha fluuius è monte Voſago emanat, manibus ſuis cœpit terram colere, vt victui neceſſaria pararet. Cumq; illic domicilium condidiſſet, ceruæ & aliæ feræ è nemore eò aduentantes, omnem eius laborem deuaſtabant. Non aderant beato viro inſtrumenta venatoria, quibus eas caperet; ſed nõ deerat magna in Deum fiducia, qua fretus, in Domini nomine iuſsit eas omnes venire ad fores cellulæ ſuæ, & illic gradum figere. Per id tempus Dagobertus rex manens in palatio ſuo kyrcheimenſi, famulos ſuos miſit, vt venationi operam darẽt. Abeunt illi cum canibus, perluſtrabant montes & ſyluas omnes, nec vllam feram cõſpiciunt. Tandèm ad beati viri domunculam perueniunt, frequentes illic præ foribus eius conſiſtere feras conſpiciunt, nihil ſe loco mouentes, perindè acsi vincula quædam eis iniecta ſint. Rei indignitate, vt ipſis videbatur, permoti, cùm virum Dei non cognoſcerent, tunicam eius vi auferunt, & recedunt. Ille ſequitur abeuntes, apportat ſecurim ſiue bipennim, vt eam quoquè tollant.

S. Florentius cogit feras obedire ſibi.

Vide contemptum rerũ etiã neceſſariarum.

Illis ergò recedentibus, vbì ad paludem quandam ventum eſt, equi eorum progredi noluerunt. Vrgent illi quidem fortiter, adigunt calcaria, ſed nihil efficiunt. Animaduertunt id ſe pati ob illatam ſancto viro iniuriam: redeunt igitur, redduntque quæ abſtulerant. Redditur equis gradiendi facultas: veniunt ad Dagobertum regem: quid acciderit, enunciant. Ille confeſtim mittit equum ſuum optimè inſtratum: orat virum Dei, vt illo ſubuectus, ad ipſum ſe conferat. Vir beatus equum non admittit, ſed ſuo aſello contentus, ad regis palatium proficiſcitur. Vbì ad portæ limen acceſsit, filia regis ab ipſo ortu luminibus orbata, itemque muta, repentè & videt, & loquitur: appellatque beati Florentij nomen, cùm tamen id omnibus eſſet incompertum. Aſcendente porrò illo in palatium, & ad regem ingredi volente, res accidit admiratione digna. Cùm enim non haberet miniſtrum, cuius opera vteretur in ſeruando interim pallio ſuo, ad ſolis radium, per feneſtram ſeſe infundentem, ſuſpendit pallium: inhæſitq; id illi haud ſecùs, atquè perticę cuidam, donèc vir ſanctus cum rege collocutus eſſet. Quæ res tantæ admirationi fuit & regi ipſi, & familiæ eius, vt magnam ſyluæ eius partem rex ei largitus ſit, vbi cellam conſtrueret, villasq; adiacentes & multa prædia addiderit, quę vſquè in præſens monaſterium Haſsle ſibi vendicat.

Hanc alij Rathildam vocant.

Inſigne miraculum.

Porrò autem ex hac vita abeunte beato Argobaſto, ſanctus Florentius ei ſubrogatus eſt in cathedra Argentinenſi, vitamque in populo viuens ſanctiſsimam, gregem ſibi creditum vt bonus paſtor accuratè cuſtodiuit. In eccleſia quoquè ſua, ſiue monaſterio Haſsle, religioſos homines, qui Deo illic ſeruirent, collegit: tandemque bonorum operum curſu confecto, cum Chriſto æternùm regnaturus, in pace quieuit. Fuit autem vir ſanctus etiam generis nobilitate clarus, ſed virtutum ornamentis longè illuſtrior. Nam in ipſo quoquè vernantis adoleſcẽtiæ flore, quod etiam apud maturos perrarum eſt, carnis proculcauit illecebras, patriam parentesq; pro Chriſti amore deſeruit, voluntariamq; complexus paupertatem, longinquam in exteras regiones peregrinationem ſuſcepit: Chriſtique bonus odor effectus, Eccleſiam Dei & dictis & factis longè lateq; ſuauiter affecit, & tanquàm fidelis & prudens Domini ſeruus, æternæ vitæ alimonia refecit. Poſt multos autem exantlatos labores, ſeptimo Idus Nouembris migrauit ad Dominum, conditusque in eccleſia, quam viuens gubernarat, præſentia corporis ſui eam condecorauit. Poſteà verò Rhato Argentinẽſis Epiſcopus, diuina reuelatione admonitus, ſanctiſsimi viri corpus in locum

S. Florentius ſuccedit S. Argobaſto.

Feliciter decedit.

illum

Corpus eius trāſfertur.

illum nemoris, quem primò ſibi ille delegerat, transferendum curauit, ipſeq; ſibi illic ſepulturam elegit. Poſteà multis miraculis Dominus virtutum fidelem ſeruum ſuum Florentinum illuſtrauit: Cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA SANCTAE MEMORIAE Engelberti Archiepiſcopi Colonienſis, qui propter iuſtitiam crudeliter cæſus eſt, necdùm tamen in Sanctos, quòd ſciā, relatus. Author eſt Cæſarius monachus Vallis S. Petri ſiue Heiſterbacenſis.

PRAEFATIO AVTHORIS AD Henricum Colonienſem Archiepiſcopum, Engelberti ſucceſſorem.

REVERENDO Domino ſuo Henrico, ſanctæ Colonienſis Eccleſiæ Archiepiſcopo, frater Cæſarius, numero, non merito, monachus in Valle S. Petri, cum deuotis orationibus paratam ad obſequia voluntatem. Excellentiæ veſtræ præcepto obediens, vitam, actus, paſsionem & miracula beatæ memoriæ domini Engelberti prædeceſſoris veſtri, nō quomodò debui, ſed quomodò potui, ſcripto commendaui: hoc optans, hoc orans, vt Deo eiusq; martyri eſſe poſsint accepta, vobis & Eccleſiæ veſtræ grata, poſterisque * neceſſaria.

*for. * vtilia*

Conſiderans materię dignitatem, non ſine timore ad iniuncta obediui, cùm propter ſcientiæ inſufficientiam, tum propter linguas detrahentium. Sciēs enim ſcriptum, quaſi peccatum ariolandi eſt, repugnare: & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere: malui minùs dignè ſcribendo confuſionem ſuſtinere, quàm nō obedire.

1. Reg. 15.

Quòd ſi alij viri literati, quorum in dioeceſi veſtra copia eſſe dignoſcitur, poſt me ſcripſerunt excellentiùs, non illis inuideo, immò gloriæ martyris congaudeo. Non enim meæ profeſsionis eſt, etiamſi ſcientia adeſſet, in hiſtoria ſimplici verborum phaleras quærere, & floribus rhetoricis ſententias purpurare: quod non monachorum, ſed philoſophorum eſt, qui magis ad oſtentationem ſcientiæ, quàm ad ædificationem morum loquuntur, ſecundùm quod quidam ait:

Purpureus, latè qui ſplendeat, vnus & alter
Aſſuitur pannus.

Vndè oratoriæ iucunditatis dulcedinem, & perſuaſibilis eloquij venuſtatem minùs vtilem contemnens, beati martyris actus & mortem ſtylo ſimplici proſecutus ſum, in textus defloratione magìs diuinæ ſcripturæ teſtimonijs, quàm dictis vtens philoſophicis. Veſtrum eſt, cui Dominus ſcientiam contulit, apponere limam correctionis, ità vt veſtro iudicio ſuperflua reſecentur, neglecta ſuppleantur, mutanda mutentur. Quapropter ſupplico beatitudini veſtræ, vt quæ veſtra iuſsione, non mea præſumptione, per miniſteriū meum ad laudem martyris conſcripta ſunt, niſi iure reprobari debeant, quod abſit, benedictione veſtra roborentur, authoritate perpetuentur.

VITAE LIBER PRIMVS.

Quòd beati Engelberti vocabulum, futuræ paſſionis eius præſagium fuerit: & de eius æterna electione. Cap. 1.

AD honorē Dei patris, & filij eius Ieſu Chriſti, Domini ac Saluatoris noſtri, & ſanctæ matris Eccleſiæ: actus, paſsionem & virtutes precioſi martyris & Archipræſulis noſtri Engelberti deſcripturus, gratiam inuoco Spiritusſancti: vt qui iam poſitus ſuper candelabrum, fulgore miraculorum lucet in domo Dei, & in eccleſia ſpecialiùs beati Petri apoſtoli, ſtyli mei miniſterio vtcunque valeat illuſtrari, & ad poſterorum notitiā vtiliter declarari. NOV. 7

Videtur mihi inprimis antiſtitis noſtri vocabulum, quoddam futuræ beatitudinis eius fuiſſe præſagium. Ex Teutonico enim Latinoq; compoſitum, Angelicam ſonat libertatem, ſignificans, Engelbertum de iugo peccatorum per mortis neceſsitatem ad Angelicam migraturum libertatem.

Etymologia nominis Engelberti.

Si Deus a nobis mirabilis prædicatur in ſanctis ſuis antiquis, multo magìs mirabilem ſe oſtendit in nouo martyre, & tali martyre diebus his nouiſſimis, eò quòd miraculorum tempora modò nō ſint, vt quidam ait: Rara auis in terris, ſanctitas huius temporis. Et ideò miracula crebra, quæ de patre noſtro videmus & audimus, & per ipſius merita fieri credimus, tanto nobis debent eſſe gratiora, quanto propter tempus rariora. Sanctitatem, quæ vitæ defuit, mors precioſa ſuppleuit: & ſi minùs perfectus in conuerſatione, ſanctus tamē effectus eſt in paſsione. Conſummatus in breui, expleuit tempora multa. placita enim erat Deo anima illius. Nam placens Deo æterna prædeſtinatione, factus eſt dilectus in paſsione. Quis enim ſanctitati eius cōtradicat, quem cordium cognitor, & meritorum pōderator Dominus, ſignis tam varijs mirificat? Non qui ſeipſum commendat, vt ait Apoſtolus, ille probatus eſt: ſed quē Deus commendat, ille probatus eſt.

Pſal. 67. *Sap. 4.* *2. Cor. 10.*

De nobilitate eius, & quòd à puero ſtipendijs Eccleſiaſticis honoratus ſit. Cap. 2.

VIdetur ſancto Engelberto congruere, quod per Salomonem dicitur: Læua eius, id eſt, Chriſti, ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Ad læuam ſponſi pertinent bona corporalia & terrena: ad dexteram verò, bona ſpiritualia atq; cæleſtia. Bona corporalia ſunt, generis * & morum nobilitas, valetudo corporis & pulchritudo. Bona dexteræ, virtutes ſunt, quibus in præſenti anima illuminatur: & vita æterna, quæ virtutibus promeretur. Vtraque bona, dexteræ ſcilicet & ſiniſtræ, Salomò alibi exponit, cùm dicit: Longitudo dierum in dextera eius: diuitiæ autem & gloria, in ſiniſtra illius. Sanctus autem Engelbertus quandiù vixit, gloria & diuitiæ in domo eius fuerunt: cuius iuſtitia, quam per paſsionem meruit, permanet in ſeculum ſeculi. Quàm copioſè in præſenti bonis ſiniſtræ ſuſtentatus ſit, & in illis quieuerit, paucis explicabo. Quæ enim in tempore geruntur, cum tempore voluuntur: & niſi ſcripto perpetuētur, citiùs ab hominum memoria delentur. Erat autem vir nobilis valdè, & ſpectabilis genere, filius Engelberti Comitis de mōte. Cuius patrui fuere Federicus

Cant. 2. & 8. *for. * maiorum* *Prou. 3.* *Genus eius. Pater. Mater.*

& Bruno Archipræſules Colonienſes; Adolphus verò, qui Brunoni in Epiſcopatu ſucceſsit, patrui eius filius fuit. Mater eius, filia erat Comitis Geldrenſis, viri diuitis atque potentis. Theodoricus Epiſcopus Monaſterienſis, & Engelbertus Oſnaburgenſis electus, nepotes patrui eius extitere. Eccè de tam nobili ac inſigni proſapia martyr noſter carnis duxit originẽ. Nec degenerauit moribus: quia ab ineunte ętate puer prudens erat & amabilis, ſecundùm nominis ſui participium gerens vultum Angelicum: tractabilis, liberalis, humilis ſatis, & gratioſus valdè. Annos pueriles tranſcendens, & in adoleſcẽtem proficiens, ita ſe omnibus conformare ſtuduit, vt clericis ſe clericum, & militibus ſe militem exhiberet. Erat etiam in eadem ætate tantæ pulchritudinis, vt in omni clero, nec in laicis quidem, vir illo pulchrior inueniri non poſſet. Adſpectu decorus, ſtatura procerus, viribus robuſtus: ita vt ſpeciali quodam priuilegio mater natura tantæ ſpeciei congaudere, & in illo quaſi in ſpeculo reſultare videretur. Huiuſmodi diuitijs naturæ, acceſſerũt diuitiæ, vt ità dixerim, fortunæ. Nam cùm adhuc puerulus ſtuderet in ſcholis, ſic ſtipendijs Eccleſiaſticis oneratus eſt, & honoratus eccleſijs, videlicet Prębendis & Præpoſituris, vt magis dignitates & diuitiæ eũ venerari, quàm ipſe illas, videretur. Nõ opera iuſtitiæ hæc, neq; ſalutis diuitiæ, ſed retia dæmoniorum, inſtrumenta & laquei peccatorũ, quos ipſe euadere nõ potuit. Nã mundanæ gloriæ deditus, totus illis multipliciter eſt irretitus: ſed electis, teſte beato Paulo Apoſtolo, omnia cooperantur in bonum. Hæc idcircò cõmemoro, vt cognoſcat lector, de quali viro martyrem ſibi elegit Dominus, de vaſe iræ faciens vas gloriæ. De ſcholis emancipatus, in Prępoſitum maiorem eſt electus. Electus eſt deindè in Epiſcopum Monaſterienſem: ſed eundem Epiſcopatum ſuſcipere non acquieuit, adoleſcentiæ ſuæ fortè pertimeſcens.

Egregia corporis forma.

Abundat opibus.

Rom. 8.

Recuſat Epiſcopatum Monaſterienſem.

De diſcordia Epiſcopatus temporibus Philippi, Othonis, Federici regum. Cap. 3.

CIrca idem tẽpus dominus Adolphus Colonienſis Archiepiſcopus, à prauis cõſiliarijs ſeductus, inſupèr multa pecunia corruptus, ab Othone filio Hẽrici Ducis Saxoniæ, quem ipſe ex cõſenſu domini Innocentij Papæ, Romanorum regem creauerat, & Aquiſgrani coronauerat, rupto iureiurando receſsit, & aduerſarium eius Philippum Ducem Sueuiæ, filium Federici Imperatoris eligens, in ſede regia conſecrauit. Propter quod in ciuitate propria, Colonia ſcilicet, ex mandato iam dicti Innocentij, à iudicibus ad hoc delegatis citatus, excommunicatus & depoſitus eſt. Excommunicati ſunt cum eo vniuerſi penè nobiles terræ, eò quòd ei adhærerent, & Philippi partes fouerent. Quanta eodem tempore in Epiſcopatu Colonienſi perpetrata ſint incendia, prouinciæ vaſtatæ, eccleſiarum bona direpta, nunc Othone, nunc Philippo præualente, paucis non poteſt explicari. Adolpho ſucceſsit Bruno, Præpoſitus Bonnenſis, qui à Philippo rege, qui cum exercitu Epiſcopatum Coloniẽſem intrauerat, in caſtro Vuaſsinberg magis dolo, quàm vi captus, vinctus eſt & eductus. Philippo autem occiſo, & Othone in regno cõfirmato, ad ſedem ſuam redijt: & non multò pòſt in fata cedens, Theodorico ſanctorum Apoſtolorum Præpoſito ſedem reliquit. Hic præſente rege Othone in Archiepiſcopũ eſt electus, & pallij dignitate eius gratia celeriùs donatus. Rege verò ab Innocẽtio in Imperatorem conſecrato, propter retractionem terræ * Mechtildis, quam Papę non iulerat, tam graues inter eos oriuntur inimicitiæ, vt Othonem, quem vſq; ad hoc tempus paterno affectu fouerat, excommunicaret, eiqne Federicum Henrici Imperatoris filium & regem Siciliæ, aduerſarium ſuſcitaret. Ad cuius promotionem Sifrido Moguntinẽſi Archiepiſcopo plenariam poteſtatem legationis contulit: qui Theodoricum Archiepiſcopum, eò quòd fautor Othonis eſſet, indignè ſatis deponens, Adolphum reſtituit. Neuter tamen illorum Epiſcopatum recuperare valuit, licèt in Curia Romana ab vtroq; ſatis pro illo laboratum ſit: ſed vtriq; trecentæ marcæ ex redditibus Epiſcopalibus ſunt aſsignatæ. Eccleſiæ verò Coloniẽſi libera electio remiſſa eſt. Hæc inſerta ſunt, ò lector, vt poſteris innoteſcat, in quali ſtatu Eccleſiã, per longa & varia ſchiſmata laceratam & depauperatam martyr noſter factus Epiſcopus inuenerit, & in quali illam dimiſerit.

Adolphus Colonienſ. Epiſcopus deponitur.

Bruno illi ſuccedit.

Brunoni Theodoricus.

** Mechildis*
** Mathildis*

Vt Epiſcopus factus Engelbertus, prouinciæ tyrannos compreſſerit prudentia magìs, quàm armis. Cap. 4.

POſt depoſitionem Othonis Federico adhærens, ac per hoc fauorẽ domini Innocentij Papæ conquirens, communi conſenſu in Archiepiſcopum electus eſt. In ipſa die electionis, ob præcedentẽ infirmitatem tam debilis fuerat, vt vix ſtare aut incedere poſſet: eratq; ſignum, quòd flebile principiũ melior fortuna ſequeretur. Nam circa principiũ electionis eius, totius pacis inimicus diabolus, qui feruеſcere facit quaſi ollam profundũ maris, ſuſcitauit ei aduerſarios acerrimos, ſcilicet Theodoricum Comitẽ de Cleuo, & Vualramũ Ducẽ de Lymburg & Comitẽ in Lutzelburg, eorumque cognatos & auxiliarios, vt futurus Machabæus in eis experiretur. Quos ità humiliauit & repreſsit, vt illorũ exẽplo cæteri Comites ac nobiles terræ territi, contra ipſum mutire non auderent, verentes ſibi euenire poſſe, quod quidam ait:

Tum tua res agitur, paries cùm proximus ardet.

Aedificauerat enim Vualramus caſtrũ & villã forẽſem in Ducatu Coloniẽſi, quã dñs Archielect⁹ deſtroxit & exuſsit. Ob quã cauſam tã graues ortæ ſunt inter eos inimicitię, vt dominus Archielectus, & frater eius Comes Adolphus, diuortium fieri vellent inter Henricũ filium Ducis Vualrami, & filiam eiuſdem Adolphi, conſanguinitatem prætendentes, nè Comitia ad Henricum vxoris gratia deuolui poſſet. Non fuit adeò potens, qui in Ducatu eius vel Epiſcopatu, inimici ſui terram vaſtare auderet per incendium. Sic Comitum ſiue aliorum nobilium vel potentum inſolentias repreſsit, vt penè nullius caſtrum deſtrueret, vel terram vaſtaret: magis prudentia, quàm bellorum copia, ſibi ſubiugans omnia, ità vt de eo dictum videatur,

Quiq; dolet, quotiès cogitur eſſe ferox.

In ciuitatibus ſuis principalibus, Colonia ſcilicet & Suſatia, maiorem exercuit poteſtatem zelo iuſtitiæ, quàm aliquis Epiſcoporum ante eum. Ad curias Federici Imperatoris, tunc regis, cum tanta gloria & expenſis aſcendit, vt cæteris principibus ſuperior gloria & honore haberetur. Quantùm eidem Federico adſtiterit, quantùm eius partes cõtra Othonem promouerit, vſque hodiè experitur. Et cùm maximas haberet expenſas, tum propter curias regales, tum propter ſupradictos nobiles, quorũ timore corpori ſuo cuſtodiam adhibebat ſatis ſumptuoſam, ab Honorio Papa, qui Innocentio ſucceſsit, antequàm pallium ei dare vellet, ſoluere cogebatur, quæ eius anteceſſores Adolphus, Bruno & Theodoricus, diſſenſionis tempore conſumpſerant in curia, cum ſorte vſuras grauiſsimas, quorum ſumma tranſcendiſſe dicitur ſedecim millia marcarum.

Engelbertus creatur Epiſcopus Colonien.

Iob 41.

Comitia, pro Comitatus.

Aduerſarios vt edomarit.

Vt regni tutor factus, firmam pacem effecerit, & Colonienſem ditarit Eccleſiam. Cap. 5.

FEderico rege ab Honorio in Imperatorem coro-
nato, cùm intraſſet regnum Siciliæ, audita Archi-
epiſcopi ſibi in Alemannia benè noti probitate, per li
Imperij teras Imperiales regni negocia citra Alpes illi cōmi-
negocia ſit, Henrici filij ſui eum cōſtituens tutorem, & totius
ei deman regni Romani per Alemanniam prouiſorem. Qui re-
dantur. gni negocia non abſque timore ſuſcipiens, Reipubli-
cæ tam utilem & tam fidelem ſe exhibere ſtuduit, vt
de contingētibus vel modicum, vel nihil negligeret,
& inuidus, vbi detractionis dentē figeret, in eius ver-
bis vel actibus non inueniret. Congregatis principi-
bus, Henricum puerū Aquiſgrani in regem conſecra-
nit: quem nutriebat vt filium, & honorauit vt domi-
num. Cum quo & ſine quo diuerſas regni partes per-
luſtrans, tantam fecit pacem, vt Augusti tempora cre-
deres. Videntes huiuſmodi virtutis opera prædones
1. Mach. & diſſenſionis amatores, gloriæ pontificis, ſicut de Io
10. natha legitur, inuidentes tabeſcebant: boni verò, &
maximè negociatores ipſum laudantes, & benedicen
tes Deum, pro conceſſa poteſtate glorificabant. Die
quodam mercator quendam Archiepiſcopum Impe-
rii, ipſo audiente, pro fide publica per quædam loca
diœceſis eius interpellabat. Quā cùm ille dare renue
ret, nobilium ſiue militum illic habitantium malitiā
prætendens, glorioſus Archiepiſcopus & Dux Engel-
bertus, non Epiſcopo inſultando, ſed petenti compa-
tiendo, ait: Dic mihi bone vir, audesnè te committere
conductui meo? Reſpondente illo conſtanter, Etiam
domine; ſubiunxit Machabæus noſter: Sume iſtā chi-
rothecam, & ſi neceſſe habueris, pro ſigno oſtendas;
& ſi aliquid tibi vi ſublatum fuerit, ego tibi omne dā-
num reſtituam. Et fecit ſic, gratia ſigni, immò timore
1. Mach. Epiſcopi, ſua ſecurus deducens. Sicut ſcriptum eſt de
3. Iuda, Similis factus eſt leoni in operibus ſuis, & prote
gebat caſtra Iſraël, id eſt, bona Eccleſiæ ſibi commiſſæ
gladio ſuo. Natura leonis eſſe dicitur, vt proſtratis par-
cat, & erectos inuadat. Nouerat leo noſter, Machabę⁹
noſter, tum ex nobilitate naturæ, tum ex zelo iuſtitiæ
Præclaræ parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos. Erat enim de
eius vir- fenſor afflictorum, & malleus tyrannorum, magnani-
tutes. mus & humilis, glorioſus & affabilis, rigidus & lenis,
multa pro tempore diſſimulans, & cùm minùs ſpera-
retur, ad uindictā ſe accingēs. Acceperat autem cum
Epiſcopatu gladium ſpiritualem, & cum Ducatu gla-
dium materialem. Vtroque gladio rebelles coercuit,
quoſdam excommunicando, quoſdam per militiā de-
Ibidem. bellando. Sic Machabæus priùs proprio in deiectione
inimicorū, deindè Apollonii gladio legitur pugnaſ-
ſe. Et quid eius laudi immorer, cùm gloria, diuitiis
& potentia, ſicut de Salomone legitur, omnes ſuper-
greſſus ſit pontifices, qui ante eum fuerunt in Colo-
3. Reg. 3. nia: excepto Brunone primo, cuius gratia Ducatus E-
piſcopatui per Othonem primum Imperatorem, cu-
ius frater erat, additus eſt? In rebus exterioribus & fa-
ma ſub nullo pontifice vſque ad diem hanc, tātùm Ec
Auget o- cleſia Colonienſis profecit, quātùm ſub Engelberto.
pes Eccle Prędia plurima ſimul & feuda, Eccleſię diù ſubtracta,
ſiæ Colo- & à multis eius anteceſſoribus ſiue per torporem, ſi-
nienſis. ue per inualetudinem neglecta, ipſe per iudicium &
ſententiam recuperauit. Puto tamen, ꝙ iudicio vel
ſententia modicùm profeciſſet, ſi animi virtus & mi-
litiæ robur illi defuiſſet. Pręter redditus Epiſcopales,
poſt mortem fratris tenebat terram patris, de qua ha
bebat miniſteriales multos & redditus magnos. Ob
quam cauſam Ducis Vualrami, cuius filius Hēricus fi
liam Adolphi Comitis duxerat vxorem, contra ſe nō
modicam excitauerat inuidiam: ſopita tamen omnia
fuerant tali pacto interueniente, ut dominus Epiſco-
pus, quoad viueret, teneret terram: ille verò ab eo ſin-
gulis annis in pecuniis reciperet pēſionem. Præterea
feudis multis & prædiis diuerſis Eccleſiam Colonien
ſem ditauit & ſublimauit, terminus eius ciuitatibus,
caſtris & poſſeſsionibus ampliauit. Quædam ex his de
nouo ædificauit, quædam renouauit, nonnulla pecu-
nia comparauit. In quibuſdam ciuitatibus & turribus
ſuis, turrita latisque pulchra conſtruxit palatia. Hen- *Henricus*
ricus Dux Lotharingiæ & princeps Imperii, probita- *Lotharin*
te pręſulis attractus & illectus, & quia prudens eſſet *giæ Dux,*
in conſilio, & validus in auxilio, quædam ſua prædia, *quanti eū*
quæ hic nominare neceſsè non eſt, de manibus præſu- *fecerit.*
lis Engelberti iure feudali ſuſcepit, tanto pontifici e-
iusque Eccleſiæ uolens arctiùs adſtringi, & bonis pro
priis ab eo gaudens beneficiari.

Vt rex Hieroſolymitanus Iohannes venerit Coloniam, vtque reges terræ Engelberti amicitiam expetierint. Cap. 6.

IOhannes rex Hieroſolymitanus propter eū, & cū *Itēq; rex*
eo Coloniam diuertit: vbi tā magnificè ſuſceptus *Hieruſa-*
eſt, vt tam eius, quàm ciuitatis gloriam admirari non *lem.*
ſufficeret. Quod dictum eſt de Salomone, qui regna-
uit in Hieruſalem, quòd reges terrę deſiderauerunt vi *2. Para. 9*
dere faciem eius, & audire ſapientiam eius, & obtule-
runt ei munera: etiam de ipſo exponi poteſt. Cognita
eius ſapientia atque potentia, & quòd potentior eſſet
† imperio reges terræ, Francię ſcilicet & Anglię, Da- *† videtur deeſſe, in*
cię, Boemię & Hungariæ, miſerunt ei munera in au-
ro & argento, gemmisque precioſis, eius adſpectu &
colloquio vel pro amicitia comparāda, vel pro diuer *Aliiq; multi re-*
ſis cauſis & neceſsitatibus viri deſiderantes. Hęc, quę à *ges.*
me in eius laude ſcripta ſunt, qui legerit, & illius ge-
ſta vidit, dicere poterit, quod regina Saba Salomoni
dixit: Probaui, inquit, quòd media pars mihi nuncia *3. Reg. 10*
ta non fuerit. Maior eſt ſapientia tua & opera, quàm
rumor, quem audiui. Fama nominis eius & operum
tam uſque ad exteras nationes peruenerat, & time-
bant eum Saraceni. Cui nomen Salomonis re vera cō
gruebat, eo quòd eſſet multùm pacificus, pacem dili-
gens, & pacem faciens. Gratia pacis reformandæ neq;
expenſis, neque corpori pepercit. Vndè ſi beati paci- *Matt. 5.*
fici, immo quia beati, & ipſe beatus eſt. Qui cùm aliqn̄
argueretur à religioſis, quarè exactiones faceret in po
pulum ſibi ſubiectum, humiliter ſe excuſauit, culpam
recognouit, dicens ſiue pecuniis pacem ſe non poſſe
facere in terris. Tempore quodam de tali materia cō-
ferens cum magiſtro Iohanne Abbate ſancti Trudo-
nis, aiebat: Magiſter, noſtis quid facere cogitauerim?
Reſpondente illo, Non domine: ſubiunxit: Super om-
nes redditus meos duodecim ſcultetos ordinare di-
ſpoſui, vt illis cæteri adminiſtratores rationē reddāt,
& ex illis duodecim ſingulis menſibus ſinguli mihi
meisque adminiſtrent: & ità non erit neceſsè, vt alie-
na rapiam, ſiue per exactiones aliquem grauem.

Vt ſeptem donis ſpiritusſancti ornatus fuerit. Cap. 7.

DItauerat illum gratia diuina, ſecūdùm vſum ex
teriorem, ſpiritu ſapientię & intellectus, ſpiri-
tu conſilii & fortitudinis, ſpiritu ſcientię & pietatis,
nec deerat ei ſpiritus timoris domini. Secūdùm vſum
exteriorem dixi, eo quòd ſpiritualiter ſine charitate
haberi nequeant. Statum eius interiorem Deus nouit.
Sed & quidam ex eius Capellanis, qui conſcientiam
eius nouerat, & de ipſo cū Abbate noſtro conferens,
ſic

Teſtimoniũ Confeſſarij eius de illo

ſic ait:Licèt dominus meus ſecularis habeatur,non tamen intùs talis eſt,qualis foris apparet.Sciatis eũ multas occultas conſultationes habere à Deo. Erat enim ſapiens ad omnia,& iotelligens. Sapienter ad omnia reſpondit,& quid quiſque dicere vellet, facilè intellexit.Cùm veniſſent Coloniam fratres de nouo Ordine Prædicatorum,necnon & fratres,qui dicũtur Minores,& graues quidam eis eſſent ex Clero,eiſq; coram Archiepiſcopo Engelberto diuerſa obiicerẽt,illos accuſando, reſpondit: Quandiù res in bono ſtatu eſt,ſtate finite. Cumq; inſtarent tam primores, quàm plebani,& dicerent:Timemus nè iſti ſint illi, de qbus ſpiritusſanctus per os beatæ Hildegardis ꝓphetauit, per quos Clerus affligetur, & ciuitas periclitabitur, verbum notabile reſpondit: Si diuinitùs prophetatũ eſt,neceſsè eſt vt impleatur,quo verbo cõpeſcuit omnes.

Dominicani & Frãciſcani inito qd paſſi ſunt à Clero.

Spiritu conſilii ſic abundabat, vt io conſiliis dandis eſſet prouidus,& in reſponſionibus tã promptus, vt conſiliarii eius ſua paruipendentes cõſilia, mutuò dicerent:Dominus noſter conſilium ſuum in crumena ſua portat.Spiritu fortitudinis ità pollebat, vt neque minis frangi,neque blanditiis facilè flecti poſſet, os habens agninũ,& cor leoninum. Hinc eſt, ꝙ cùm dominus Conradus Epiſcopus Portuenſis,& tunc tẽporis in Alemannia legatus, diceret prædicto Abbati Iohanni:Vndè eſt, quòd dominus Colonienſis ità timetur?reſpondit ille: Ex quadam gratia ſpeciali Dei eſt.

Præclarũ Dei donũ

Spiritus ſcientiæ illi non deerat:quia tanto rationis vigebat acumine,vt prudenter inauditas & difficiles ſolueret quæſtiones: quod, multò litteratiores eo, facere non poterant.

Raræ virtus.

Cui etiam ſpiritus pietatis tantus inerat,vt, ſi io turbis poſitus, cooſideraret ex remoto pauperem ſibi loqui volẽtem, nutu, ſiue per nũcium,illum vocaret, & querimoniis eius cum multa patiẽtia perauditis,efficaciter expediret. Hoc ſæpius illi contigiſſe certum eſt. Quàm pleno ſinu neceſsitatibus afflictorum ſit compaſſus, ſubiecta declarant exempla.

De commiſeratione eius erga pauperes & afflictos, & vt tempore famis prouinciæ ſubuenerit. Cap. 8.

SEdente eo Coloniæ in palatio Epiſcopali in iudicio,vidua quædam cauſam habens,propius acceſſit,petens ſibi dari aduocatum, qui eius querimonias proponeret. Cui beatus Epiſcopus compaſſus, aduocatorum auaritiam non ignorans, viduæ reſpondit: Bona domina,liceat tibi pro te loqui:tu melius noſti quæ neceſsitas te vrgeat,quàm alii.

Nota tãti principis ſingularẽ humanitatem.

Dicentibus ſcabinis,Domine,hoc eſt contra ius ciuitatis: nõ aduertit verba illorum:hoc tamen adiiciens: Nos benè intelligimus verba eius. Alio tempore,deſcendẽte eo de palatio,occurrit quidam, in partibus ſuperioribus neſcio à quo ſe ſpoliatum conquerens. Qui ſtatim io gradibus gradum figens, ità vt erat veſtibus ad iter accõmodis indutus,& calcaribus inſtructus,ſubſtitit,& cũ multa patiẽtia hominem audire cœpit.*Mareſtallo dicente:Domine,aſcendite equum, quia via longa eſt, & tempus breue:acſi non audiret,hominem monuit, vt cauſam ſuam perorarer. Cumque iteratò clamaret Mareſtallus,conuerſus ad illum Epiſcopus, ait:Modò negocium produxiſti.

** Mareſcalco.*

Cumque plenè intellexiſſet,vbi vel à quo ſpoliatus eſſet homo,accito notario, literas in eodem loco & ſcribi & obſignari iuſsit, easque viro tradens:Vade,ait,& oſtende ei,qui tibi tua abſtulit,has literas:& ſi tibi nõ fuerint reſtituta, rurſus ad me venias,& ego tibi tantundem reddam. ſicq; equũ aſcendit,& abiit. Oſtendit & aliud ſignum magnæ pietatis. Anno præterito,cùm annona venderetur ſex ſolidis,& eo amplius,&, quod magis terruit homines, nec haberi quidem poſſet pro pecunia,naues cum annona comparans,authoritate ſua è prouincia Mogũtina eas iuſsit adduci,& per cœnobia, quæ magis indigebant,diſtribui. Eodem tempore Coloniæ & per totum Epiſcopatum ſuum,ad totius prouinciæ ſubſidium,cereuiſiam coqui inhibuit,malẽs maximis redditibus,quos recipiebat ab illis qui ceruiſiam coquebant,carere,quàm quæſtus ſui cauſa populos fame perire.

Vt proſit multis, ſua lucra negligit.

Spiritu timoris Domini alienus nõ erat:quia nullus noſtri temporis pontificum ſummo Pontifici plus illo timoris & reuerentiæ exhibebat. Vndè cùm dominus Honorius Papa mortem eius deplangeret,dixiſſe fertur hoc verbum:Omnes de Alemannia, timore eius me timebant. Nam propter obedientiam, quam Papæ & regi exhibuit,occiſus eſt.

Vt religioſos ſiue monachos ſemper honorarit. Cap. 9.

REligioſos,inimò in religioſis Chriſtum ita honorare ſtuduit,vt perſonis priuatis aſſurgeret, & tam humiliter cum eis loqueretur, acſi illis ſubditus eſſet.

Mira eius modeſtia & humilitas.

Sacerdotes ſeculares & pauperes valdè, perſonis illuſtribus,ſecularibus tamen,neglectis, de ſua ſcutella comedere, & de ſuo ſcypho bibere ſæpiſsimè coegit. Veſtimenta ſua aliquaodò ſatis precioſa, quibus ad breue tempus vſus fuerat,nõ hiſtrionibus, ſed ſacerdotibus:non ſcurris, ſed Clericis dare conſueuerat. Et quia timor ſine dilectione minus placet, beatã Virginem Mariam, quæ mater eſt pulchræ dilectionis,id eſt, Chriſti, qui fons eſt & author totius ſancti amoris,intantùm dilexit,vt per annos aliquot,omnes quartas ferias in eius honore ieiunaret,& duabus vicibus, poſtquàm factus eſt Epiſcopus, limina eius in Rupe amatoris viſitaret.

Impenſe amat matrẽ Chriſti.

Decorem domus Dei cum ſancto Dauid ſic dilexit,ſic deſiderauit,vt eccleſiã ſancti Petri,quæ mater eſt omnium eccleſiarum prouinciæ Colonienſis, renouare fratres hortaretur, promittens ſe quingentas marcas ſtatim ad inchoationẽ oblaturum,ac deindè annis ſingulis marcas totidem, donec fabrica conſummaretur.

Pſal. 25.

Fecerat autem ante mortem ſuam veſtimenta pontificalia ex purpura & lino ſubtiliſsimo,fimbriis & laminis aureis,itemq; margaritis & gemmis tanti decoris, vt cordis eius deuotio in illis tanquàm in ſpeculo reluceret. Semèl tãtùm iis ueſtimentis vſus eſt, idque in velatione ſanctimonialium: quod officium ſine lachrymis exercere non potuit. Calicem uerò aureum ex gemmis precioſis, à diuerſis regibus illi miſsis,valoris,vt aiũt,plus quàm quingentarum marcarum, ad honorem domus Dei fieri curauit, quem deuotus ſuper altare beati Petri Apoſtolorum principis obtuliſſet,ſi non prius de paſſionis calice bibiſſet.

Calix ingẽns pcij.

Hæc de vita & actibus beati viri dicta ſufficiant,ex multis pauca. Non enim tam multa,quàm vera probitatis eius acta ſcribere propoſui, nè mihi ab iis,qui virum nouerant, de mendacio poſſit inſultari, eo quòd nondùm expletus ſit annus, ex quo paſſus eſt:& nè congeſtorum copia legentibus generet faſtidium. Nunc autem,quàm feliciter, etſi difficulter,de leua temporalium per aſcenſum purpureũ, id eſt,martyrii meritum aſcenderit ad amplexus veri Salomonis,id eſt, ad quietem diuinæ contemplationis,ſtylus manifeſtet: quia, vt ait quidam ex eius canonicis,ſacerdos deuotus ac literatus,aliam viam, per quam in ſtatu tali poſitus ianuam regni cæleſtis, quæ anguſta eſt, intrare potuiſſet, non conſidero.

LIBER SECVNDVS.

Vt propter defenſionem Eccleſiæ Eßendienſis Comes Federicus in eius necem clàm conſpirarit. Cap. 1.

Rom. 8. VAS electionis beatus Paulus Apoſtolꝰ, electorum gloriam, & diuinam circa illos intelligens diſpenſationē, ait: Quos autem prædeſtinauit, hos & uocauit: & quos vocauit, hos & iuſtificauit: quos autem iuſtificauit, & hos magnificauit. Quatuor hic enumerat, prædeſtinationem, vocationem, iuſtificatiooem, magnificationem. Primum æternum eſt, & eſt cauſa trium ſubſequētium. Quos Deus ab æterno prædeſtinat, hos in tempore vocat, iuſtificat, & magnificat. Beatum pontificem Engelbertum, ab æterno prædeſtinatū, prædeſtinantis gratia ad martyrii locum tempore & occaſione, qoibus voluit, vocauit: vocatum, contritione, confeſsione & proprii ſanguinis effuſione iuſtificauit: iuſtificatum, ſignis & virtutibus poſt mortem magnificauit, & quotidiè magnificare non ceſſat. De magnificatione eius cæleſti, dicere non ſufficimus: quia qualis vel quanta ſit, neſcimus.

Prædeſtinatio. Vocatio. Iuſtificatio. Magnificatio.

Cauſa cædis Engelberti. Cauſa uerò martyrii eius, per quam, illam ꝓmeruit, talis erat: Federicus Comes de Iſenburg, aduocatus fuit eccleſiæ Eſſendiēſis. Eſt enim Abbatia regalis, & ab Imperatore tenetur. Iſte Federicus, fratre ſeniore in fata cedente ſine filio, vt fratris eſſet hæres, recedens a Clericatu, factus eſt miles: & taoto fortaſsis ad malignandum promptior, quanto à gratia remotior.

Pſal. 72. Vnde Dauid in Pſalmo: Qui elongant ſe, inquit, à te, peribunt: perdidiſti omnes, qui fornicantur abs te.

Nota. Non poteſt eſſe ſine periculo & gratiæ detrimento, quandò Clerici, qui ſecundùm nomen ſuum de ſorte ſunt Dei, ordine mutato, militiæ ſe mancipant ſeculari. Tales, ſicut exemplum habemus in multis, cùm ad malum, vt dici ſolet, deterius tendunt, etiam malis peiores, & crudelibus crudeliores fiunt.

Iere. 24. Hinc Ieremiæ dicitur à Domino: Quid tu vides Ieremia? Et dixi: Ficus malas, malas valdè. Ficus malæ, ſunt maligni religioſi, vtputà monachi vel clerici. Ficus malæ valdè, cùm ex illis fiunt laici. Fuerat enim Federicus maioris eccleſiæ Colonienſis canonicus. In Comitem ex Clerico mutatus, fit Eccleſiæ Eſſendienſis Aduocatus nomine, re ipſa inimicus.

Abbatia Eſſendiēſis miſerè vexatur. Non enim defendere, ſed magis deprædari didicit. Cùm pater eius Arnoldus Comes de Altena, vir admodùm prudens & modeſtus ſatis in genere ſuo, ratione aduocationis ſatis indebitè iam dictam vexaſſet Eccleſiam, iſte nouiſsimus Federicus exoſſauit eam. Aduocatos ſiue ſcultetos Eccleſiæ, contra voluntatem Abbatiſſę & ſororum, amouit: pro libitu nouos inſtituit: homines ad monaſterium quocunque iure attinentes, tantis vexationibus angariās, tantiſque exactionibus exorians, vt nobilis illa Eccleſia ſubſiſtere, vel diutius eiuſdem incubatoris inſolentias ſuſtinere non poſſet. Non legerat, vel potiùs non attēderat ſcriptum, ſi legerat, miſerrimus ille: Væ qui

Eſa. 33. prædaris, nonne & ipſe prędaberis? Abbatiſſa ſæpiùs cum ſororibus Coloniam veniens, cùm coram primoribus ſuas miſerias, & Federici violentias priùs domino Theodorico, ac deindè eius ſucceſſori Engelberto Archiepiſcopo exponerent, modicùm profecerunt, ꝙ amore cognationis multa circa illum diſsimularent. Poſt annos aliquot ſororū querimoniis dominus Papa Honorius, necnon Imperator Federicus defatigati, compatientes ſæpè dictæ Eccleſiæ, vrgentes literas Epiſcopo direxerunt. Qui eum Eccleſię Imperialis iniurias diutiùs diſsimulare nec auderet, nec vellet, Comitem ſeriò monuit, ſed nihil profecit. Intantùm autem ei pepercit, vt de propriis redditibus annis ſingulis certam penſionem ei offerret, modò aduocatione legitimè vti vellet: ſed ille minimè acceptauit, quoniā

Sap. 1. in maleuolam animam non intrabit ſapientia. Intelligens autem idem ipſe Federicus prǽſulis volūtatem, quòd eum exhæredare vellet, cognatis conqueritur &

Iob. 41. amicis. Et eccè flante Behemoth, cuius halitus prunas ardere facit, ſic ſuccenſus eſt ad Epiſcopum interficiendum, vt uerbis fumantibus carbones, id eſt, ſatellites ſuos, homines in malitia exercitatos, & ad omne facinus pronos, ad paricidium inflāmaret. Federicus, dictio Teutonica eſt, & ſignificat pacis diuitē. At miſero iſti non niſi per antiphraſim, id eſt, à contrario congruebat. Nam pacis inops erat, pacis inimicos ſibi ſocians.

Inflāmantur multi in necem Engelberti. Mox cultelli, lanceæ, enſes præparantur, à miſero miſeri falſis promiſsis animantur. Ego ſum, inquit, Comes, caſtra fortia habēs & terram. Duo ea fratribus meis Epiſcopi ſunt. Dux Vualramus, & terræ noſtræ potentiſsimus, affinis meus eſt, cuius filius Comitatum Montenſem habiturus eſt. Conſobrinus ſum Theodorici Comitis Cliuenſis, cuius fratruelis eſt nobilis vir de Hennisberg. Godeſridum Comitem de Arnsberg, Othonem Comitem de Tekelenburg, Herimannum potentem de Lippia, & alios complures iniuriis affecit, læſit & offeodit, nec eſt qui ſanguinem eius vindicet. Omnes vos ditabo, protegā & ſublimabo. Simile quiddam clādeſtino huic paricidio, anteꝗ

Militē vocat virū nobilem. occideretur beatus Epiſcopus, frater Federici Engelbertus cuidam honeſto militi, ſicut nupèr ab eius ore audiui, propoſuit, ità dicens: Tales & tales ſunt cognati mei, tales & tales ſunt affines mei, prædictos nobiles nomioans, & quis mihi fratribuſque meis nocere poſſet? Reſpondente milite: Nullus ſanè poſsit, maximè quādiù vobiſcum eſt dominus & cognatus veſter Archiepiſcopus: ille ſubiunxit: Ponamus nō ſupereſſe Archiepiſcopum, ecquis nobis uim vel contumeliam inferre poſſet? Miles quidem reſpondit, ſicut & priùs reſponderat, ſed ſatis diſplicuit ei hic ſermo, cùm poſteà comperiſſet, quarè prolatus eſſet ab eo. Atque inde conijci poteſt, hoc ſacrilegium non tum primùm, cùm Epiſcopus occiſus eſt, fuiſſe conceptum, ſed diù pertractatum. Feruntur huic conſpirationi conſenſiſſe nonnulli potentes, quos fama quidem non tacet, ſed propter tempus nominare non licet: ſed veniet

Mat. 10. narrandi opportunitas, dicente Saluatore: Nihil eſt opertum, quod non reueletur: & occultum, quod non ſciatur.

Vt Suſati tractatum ſit de pace inter Epiſcopum & Federicum Comitem concilianda. Cap. 2.

Federicus Comes reſpuit pacis conditiones. POſt feſtum omnium Sanctorum Deo dilectus pōtifex propter bonum pacis Suſatum venit. Venit & Federicus cum fratribus ſuis Epiſcopis, aliiſque cognatis ſuis atque conſiliariis. Vbi cum triduò pro cōpoſitione pacis laboratum eſſet, nulla via, quæ Federico placeret, inueniri potuit.

Iob. 41. Indurauerat enim diabolus cor eius quaſi lapidem, & ſtrinxerat id quaſi malleatoris incudem. Eius cōſiliariis tunc temporis congruebat, quod de diabolo, cuius membra per conſpirationem effecti ſunt, paulò ſuperiùs ad Iob dictū eſt à Domino: Corpus illius quaſi ſcuta fuſilia, cōpactū

Ibidem. ſquamis ſe prementibus. Vna vni coniungitur, & ne ſpiraculū quidē incedit ꝑ eas. Vna alteri adhærebit, & tenentes ſe nequaꝗ ſeparabuntur. Ità erant, quicqd ore dicereot, conſpiratores illi in concepta malitia pertinaces & indurati, ità cohærentes & confœderati, vt nullum pacis cōſilium corde poſſent admittere.

Vt

Vt quibuſdam religioſis mors eius reuelata ſit, & quidam etiam eum præmonuerint. Cap. 3.

PLacuit circa idem tempus ſpirituiſancto, martyris ſui finem quibuſdam viris religioſis, idque diuerſis in locis, reuelare. Monachus quidam congregationis noſtræ, iuuenis probatæ uitæ, Abbati noſtro ſecretiùs dicebat: Domine, ſi qua habes tractanda cum Archiepiſcopo, nè differas: quia breui morietur. Poſt dies paucos infirmarius noſter, Vuinandus nomine, pro negocio quodam ad illum, Suſatum directus eſt. Qui cùm in Veteri monte, domo Ordinis noſtri pernoctaret, & manè vellet recedere, Supprior ſubſecutus, ait ad eum: Eſt apud nos conuerſus quidam, ſpiritum habens propheticum, ſicuti ſæpè experti ſumus. Is tribulationem ingentem breui domino noſtro Archiepiſcopo euēturam prophetat. Quapropter rogo vos, vt moneatis eum vt cautus ſit, ſeq; cuſtodiat. Cui ille reſpondit: Satiùs eſt me id tacere: nam pro friuolo habiturus eſt. Veniens indè ad Epiſcopum, benignè ſuſceptus eſt & expeditus, nec quicquam tamē illi hac de re indicare auſus fuit. Die ſequenti dominus Epiſcopus literas indices mortis ſuæ accepit. Quas cùm legiſſet, in ignem mittens, pedibus conculcauit, nè diſcordiæ ſeminarium fierent inter ipſum & cognatū ſuum Comitem Federicum. Recitauit tamen eas Epiſcopo Mindenſi, qui præſens erat. Cui cùm diceret ille, Caue tibi domine propter Deum, non ſolùm tua cauſa, ſed etiam pro utilitate Eccleſiæ noſtrę, & totius terræ ſalute: reſpondit ille, Anguſtiæ mihi ſunt vndiquè, & quid mihi faciendum, Dominus nouit, prorſùs ignoro. Væ mihi, ſi tacuero: ſi autem eis propoſuero, dicent, immò amicis & cognatis de me conquerētur, quòd paricidii crimen eis impinguam. Non ſolùm de Federico, ſed etiam de Godefrido & Voilhelmo fratribus eius ſuſpicio fuit. & adiecit: Ego ab hac hora corpus & animam meam diuinæ committo prudentiæ.

Vide animū cādidū, & pacis ſtudium ſuum.

Vt Epiſcopo Mindenſi peccata ſua confeſſus ſit, & Epiſcopis Monaſterienſi & Oſnaburgenſi fratribus Federici aperuerit, quæ ad ipſum delata erant. Cap. 4.

Cū multis lachrymis confitetur Engelbertus peccata ſua.

ASſumensque Epiſcopum illum in ſacellum ſuū, ſolus ſoli cępit confiteri omnia peccata ſua ab ineunte ætate, cum tanto imbre lachrymarum, vt totum pectus eius inſunderent, & cordis maculas crebris ſtillicidiis, ut ſperamus, diluerent. Cumque diceret ei dominus Mindenſis: Timeo adhuc latere in cōſcientia veſtra, quod mihi dictū non ſit: reſpōdit beatus ille: Dominus ſcit me ex induſtria nihil ſubticuiſſe. Poſteà tamen pleniùs cogitās de peccatis ſuis, ſummo manè in priorem locum ducens confeſſorem ſuū conſeſſor Domini, in ſpiritu humilitatis & in animo contrito, quod memorię occurrerat, rurſùs cum tātis lachrymis confeſſus eſt, vt in tali perſona talem gratiam lachrymarum Epiſcopus Mindenſis mirari non ſufficeret, & ille meritò cum Propheta dicere poſſet:
Pſ. 118. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non cuſtodiui legem tuam. Teſte eodem Epiſcopo, cuius relatione hęc comperta ſunt, ſic ſe cōtritione cordis coram Domino mactauit, ſic ſe oris confeſſione mundauit, tam ſolicitè vtraque iuſtificatione ſe pręparās, ac ſi ipſa die moriturus eſſet. Poſteà conſcientia ſerenata, confidenter ait: Modò uoluntas Dei de me fiat. Eccè ſic uerus & ſummus ſacerdos homo Chriſtus Ieſus, qui ſe in ara Crucis offerre dignatus eſt hoſtiam propiciationis pro peccatis noſtris, ſacerdotem pœnitentem profluuio lachrymarū ſuarum abluere, & emūdare voluit, vt Deo patri per martyrium offerendus in holocauſtū, eſſet hoſtia pura, hoſtia ſancta, hoſtia placens & immaculata. Sacerdotes veteris teſtamenti hoſtias offerendas priùs lauabant. *Leuit. 1.* Interim pulſabatur ad hoſtium ſacelli, ſed non permiſit aperiri dominus Archiepiſcopus, eo quòd haberet oculos ex fletu adhuc tumidos & humidos. Cumque pulſando perſeuerarent, dicerentque Monaſterienſem & Oſnaburgēſem Epiſcopos ad oſtium ſtare, poſtquàm oculos extersit & faciem ſiccauit, permiſit eos intromitti: quibus & ait: Vos domini ambo cognati mei eſtis: ego, ſicut optimè noſtis, in nullo vos læſi, ſed quātùm potui, ſemper promoui. Et eccè à diuerſis, tam literis quàm verbis, indicatur mihi, Comitem Federicum fratrem veſtrum, quem ex animo dilexi, & cui nō nocui, malum machinari, meq; velle occidere. At illi ſimulantes, qđ in pectore non habebant, pauidi reſponderunt: Abſit hoc, domine, abſit: nihil neceſsè eſt vos hoc reformidare, quia nunquàm aſcendit in cor eius. Omnes per vos ditati, honorati & ſublimati ſumus. & hoc quidē veriſsimum erat. Nam Theodoricum, electus in Archiepiſcopum, ſtatim promouit in ſummi templi Præpoſitum, ac deindè in Monaſterienſem Epiſcopū: Engelbertum verò in Præpoſitum S. Georgii, & poſteà in Epiſcopum Oſnaburgenſem: & Philippum fratrē illorum, in ſumma Colonienſi eccleſia Canonicū & theſaurarium fecit. Atque eo tempore, quo occiſus eſt, operam dabat, vt Bruno frater eorum Præpoſitus fieret ſummæ ædis Traiectenſis. Quę idcircò commemorare volui, vt lector cognoſcat, qualem ei vicem repēderint. Reuerà retribuerūt ei mala pro bonis: & cùm loqueretur illis & pro illis bonum, impugnabant eum gratis.

Epis fratrib⁹ Federici īdicat, qđ ad ipſum ꝑlatum ſit de cæde ſua.

Vt Suſato proficiſcens, in itinere viduæ ius amiſſum reſtituerit. Cap. 5.

Simulat pacem Federicus.

COmes Federicus vt cōceptam malitiam meliùs diſsimulare poſſet, pro bono pacis ipſi à domino Epiſcopo oblata verbotenus acceptauit, cum eo à Suſato exiens, eumque tam familiariter deducens, vt Epiſcopus diceret: Cognate, cum multa iucunditate ſimul aſcendemus ad ſolennem regis & principū cōuentum, qui Nurenbergæ celebrabitur. Sciens autem Federicus, quòd poſtera die dedicaturus eſſet eccleſiā in Sutselme, oblata hac occaſione, exemplo Iudæ petiit licentiam ab Epiſcopo diſcedendi, ſicque ad ſatellites ſuos rediit, eoſq; diuerſis in locis inſidias tendere iuſsit, quidq; facerēt inſtruxit, & omni quo potuit ſtudio ad facinus animauit. Erat tū ſexta feria poſt feſtum omnium Sanctorum, & Domini electus eodem die Sanctis omnibus per meritum paſsionis ſociādus, ad dedicationis locum ieiunus venire conſtituit. Eodem autem die occurrit ei vidua quædam, ſuper duabus cauſis ſub diuini nominis obteſtatione iudicium illius flagitans. Cuius vociferatione ſacerdos Dei cōmotus, nè in hoc inferior videretur iudice illo iniquitatis, de quo Dominus dicit in Euangelio, ꝙ nec Deū timebat, nec hominem reuerebatur: mox de equo deſcendit, & ſede compoſita loco Ducis ad iudicandum ſedens, ſuper feudo, de quo uidua conquerebatur, ſententiam quęſiuit & accepit. Audiēs vero pro ſe & cōtra viduam ſententiam eſſe latam, ex multa cordis cōmiſeratione protulit uerbum memoria dignum: En domina, inquit, feudum hoc, de quo conquereris, tibi per ſententiam ablatum, mihiq; adiudicatum eſt. Sed

Luc. 18. Singulari humanitate ſatisfacit viduæ ius petenti.

ego

ego propter Deum, dolens miſeriam tuam, id tibi relinquo. Porrò alterius negocii tui ad me non pertinet querimonia. Simile quiddam legimus in Romana hiſtoria de pio principe Traiano: qui cùm eſſet in expeditione poſitus, & militia vallatus, vidua illi vetuſtiſſima in foro occurrit, & iniuriam ſuam illi cõqueſta eſt. Cumque ille diceret ſe ius ei dicturum cùm rediret, & illa reſponderet incertum eſſe reditum eius: mox dominus orbis ſubſtitit, viduam audiuit & vindicauit, omnia illi reſtituens. Amplius aliquid operatus eſt princeps noſter. Traianus per iudicium viduæ fecit iuſtitiam: Engelbertus omne iudicium cõuertit in miſericordiam. Et quia ſine fide impoſsibile eſt placere Deo, ſi Imperator illam humanitatem exercuit zelo iuſtitiæ, non appetitu ſecularis gloriæ, poterat ei eſſe ad mitigationem pęnæ, quod ſacerdoti Domini, eo quòd eſſet vir catholicus, contritus & confeſſus, meritorium fuiſſe credimus vitæ æternæ. Opus Imperatoris, cùm extra charitatem factum ſit, mortuũ remanſit. Opus verò epiſcopi, quod ex charitate factum ſperamus, ad martyrii gloriã valdè eũ habilẽ reddidit.

Traian⁹ Impator.

Heb. 11.

Vt Comes Federicus crebrò ad eum ventitans, res eius explorarit. Cap. 6.

Federic⁹ Comes ei iter explorat.

CVm autem Epiſcopus properaret ad locum deſtinatum, Comes Federicus circa meridiem venit ad eum, certior fieri cupiens quò tenderet, & qui vel quot cum eo eſſent. Epiſcopus illum ſalutat, vtq; apud ſe pernoctaret, plurimùm inuitat: ſed ille nõ acquieſcit, aliquid ſemper, vt priùs, cauſæ prætexẽs. O cor agninum, ô oculum columbinum. Cor ſine felle, oculus ſine ſuſpicione. Inuitat amicus hoſtem, domeſticus latronem, hoſtia carnificem. Comite recedẽte, & pontifice procedente, tempus adeſt veſpertinum. Veſperis verò dictis, rurſùs adeſt Comes. Eum cernẽs eminùs Conradus Comes Tremoniæ, ait ad Epiſcopum: Domine, creber comitis huius acceſſus & receſſus mihi multùm eſt ſuſpectus. En nunc tertiò venit, & non, ſicut ante, in paleſrido, ſed in dextrario. Conſulo vobis, vt & vos dextrarium veſtrum aſcẽdatis. Cui ille reſpondit: Hoc nimis eſſet notabile. Non enim timeo, quia non nocui illi. Cumque appropinquaret, viderunt vultus eius colorem penitus immutatum. Heu quàm difficilè eſt, vt quidam ait, crimen non prodere vultu. Cœpit autem eum alloqui Epiſcopus, & dicere: Sciebam cognate, quòd tandem maneres mecum: ſed ille nihil reſpondit, cõſcius ipſe ſibi: pergebantque ſimul. Ea cauſa quidam tam ex Clericis quàm ex militibus ſuſpicione territi, ab illorum ſe comitatu ſubduxerunt. Magna verò pars Epiſcopalis familiæ cum cocis iamdudùm ad hoſpitium præparandum præceſſerat, & pauci cum pontifice remanſerãt. Sole properante ad occaſum, hoſtia cum immolante properat ad aram, vt fieret Domino ſacrificiũ veſpertinum, quod dignius erat in lege. Paſſus eſt Chriſtus ſexta feria, hora ſexta, ſcilicet in meridie, vt declararet ſe mediatorem eſſe Dei & hominum: Engelbertũ verò pati voluit eadem feria, ſed in fine diei: vt oſtenderet eum per bonum finem, nõ per præcedentem vitam, coronatum. Per caudam hoſtiæ, bonus finis deſignatus eſt in lege. Hoſtiam ſine cauda offerre non licuit: neque Deo vita bona ſine bono fine placebit: Sciens ſcriptum beatus ille, Qualem te inuenero, talem te iudico: maximè à religioſis expetere ſolebat, quatenùs ei finem bonum ſuis orationibus apud Deum obtinerent: quod & factum eſt eo, quo iam dicemus, ordine.

Nõ cauet ſibi ab inſidijs Federici.

De cæde eius, & vt corpus exanime in Suuelme delatum ſit. Cap. 7.

Sceleris immanitate terretur Federicus, ſed à ſuis animatur.

CIRca crepuſculum ventum eſt ad locum inſidiarum, & eccè Comes enormitatem concepti facinoris conſiderans & abhorrens, dicere cępit ad ſuos: Væ mihi miſero: Quid eſt, quod facere volui, vt dominum & cognatum meum occiderem? Sed mox illi, quos ipſe iam antè flatu Behemoth ſuccenderat, eum rurſùs inflammantes, adeò ad facinus inſtigauerũt, vt inſtar colubri venenum, quod ad breue tempus euomuerat, ardentiùs reſorberet & reſumeret: ſtatimque cum Heriberto de nece Epiſcopi tractans, voluntatẽ ſuam ei expoſuit. Ille cõteſtim, vt edoctus fuerat a fratre ſuo dapifero, aſſumpto ſecum Heriberto de Suueren, dominum Archiepiſcopum præceſſerũt: & cùm in aſcenſu montis eſſet, Comes ait: Domine, hæc eſt via noſtra. Cui Epiſcopus reſpondit: Dominus nos cuſtodiat. Non enim ſine ſuſpicione fuit. Tũc parùm expectans Comes, alios famulos poſt eum miſit, præcipiens eis, vt Heriberto aſsiſterent in eo, quod ille moliturus eſſet. Cumq; iam concauam viam, quæ in ſummitate duabus hincindè ſemitis cingebatur, dominus Epiſcopus ingrederetur, præmiſsi ſerui Comitis cum tanto ſtrepitu aditum præoccuparunt, vt etiam ipſe pontifex, ſicut hodiè teſtis eſt Cellarius de Hemmerode, turbatus miraretur. Alii à dextris, alii à ſiniſtris gradiebãtur: quidam verò retrò cum Comite inſidias obſeruantes, ſequebantur. Tunc Heribertus ſignũ eis dans, qui in latebris erant, tam horrificum edidit ſibilum, vt non modò homines proditionis ignari, ſed etiam equi, quibus inſidebãt, ſtuperent. Mox ii, qui præceſſerant, extractis gladiis reuerſi ſunt. Id ubi conſpexit miles quidam, qui inter illos & Epiſcopum erat, territus clamauit: Domine, aſcendite citò dextrariũ veſtrum, quia mors in ianuis eſt. Ducebatur enim dextrarius à tergo eius à nobili adoleſcente de Hemirſbach. Vidẽtes autem famuli Comitis, quòd dextrariũ aſcendiſſet, obiecerunt ſe ei, & vnus ex illis vulnerauit eum grauiter in crure, nullo eum defendente, excepto milite Conrado de Tremonia, qui diſtricto enſe Heriberto Rinekore ſe obiecit, quem tamen is Heribertus anteuertens, dirè in fronte percuſsit: & cum ſe ab illo Conradus auerteret, alio ictu inter ſcapulas eum vulnerauit. Atq; hic eſt ille Heribertus, qui paulo antè dominum Epiſcopum præmonuerat, vt ſi ſecùs, quàm ipſe ſperabat, res eueniret, excuſare ſe poſſet. Vt autem viderunt hæc illi, qui erant cum Epiſcopo, omnes relicto eo fugerũt: & impletum eſt in illis, quod per prophetam de capite noſtro ſcriptum eſt: Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues. Quid poſt hæc de illo geſtum ſit, tum propter ſuorum fugam, tũ propter imminentem noctem plenè ſciri nõ potuit. Sed eccè nutu Dei actum eſt, vt Comes Federicus ab Vrbe rediẽs Coloniam captiuus adduceretur, ex quo martyrii eius ordo modusque cognitus eſt. Is enim facinus ſuum palàm confeſſus, parricidii reos nominatim expreſsit, etiam fratres ſuos de reatu accuſans. Captus eſt cum eo & milite quodam Tobias notarius eius: qui in vinculis poſitus, ad preces quorundam Canonicorum, qui me ad ſcribendum ampliùs ſolicitarunt, vt verius ſcribi poſſet, quemadmodùm & à quibus occiſus eſſet Epiſcopus, ſpe conſequendæ veniæ manifeſtauit, Deum teſtem adhibens, ſe vera dixiſſe, prout ipſius Comitis in agone, & aliorum nefandorũ Romæ cõfeſsio pateſecit. Vt ergò Tobias ille ſcripſit, cùm dominus Epiſcopus in via concaua poſitus adhuc eſſet, ſatellites, præire iuſsi, tanta vi arrepto freno dextrarium eius verterunt, vt frenum ei à manibus ex-

Miſerè circumuenitur beatus Eps.

Primus vulnus in crure accepit.

A ſuis deſeritur.

Zach. 13

tra-

traherent: cumq; ex vtraque parte aliò diuertere non poſſet, q uia arcta & côcaua eſſet, per medium illam fugere cœpit. Illis autem eum inſequêtibus, Ioachim dextrarium eius in femore vulnerauit: & cum ex neutra parte in via eum antecedere poſſent, Heribertus extra viam cum equo exiliens, in * acutiſsima ſemita, ſicut ipſe confeſſus eſt, eum præueniens, per capitium arripuit, & eum ex latere ad ſe inclinans, ſecum in terram traxit. Sed mox violenter ſurgente beato Epiſcopo, quia fortior illo erat, cùm extra viam in rubo Comes audiſſet, propiùs accedens, clamaſſe dicitur: Appræhendite & tenete eum, quia fortior nobis efficitur vir. Cumq; verba ſupplicationis ederet Epiſcopus & diceret: Sancte Petre, quid mihi imputât homines iſti? frendens Federicus ait: Cædite latronem, cædite, qui & nobiles exhæredat, & nemini parcit. Tunc Giſelbertus videns Heribertum chlamydi eius inhærêtem, ocyus deſcendit, & furibundè accurrens, primû vulnus capiti eius inflixit, ſecundo ictu vibrans ferrû, manus eius, vt puto, amputauit, corpusq; eius gladio transfixit. Tobiæ ſunt hæc. Eadem hora Iordanus, qui ab eo proſcriptus fuerat, ſuperueniens, maximum vulnus capiti eius impoſuit, queâdmodùm in Ifenburg iactitauit, ſemèl atque iterùm dicête Epiſcopo: Eheu, eheu. Tum ſeorſum eum inclinantes, Heribertus primò cultello eum perfodit, Comite, vt aiunt, eiulante & clamitante: Heu me miſerum: nimium eſt. Cùm autem Giſelbertus caput ei præcidere vellet, à Godefrido, quem Comes ad prohibendum miſerat, per capillos abſtractus eſt. A quercu autem, vbi primò cædi cœperat, vſque ad locum, vbi detractus eſt & extractus, vbi hodie ſuper martyrium eius ſacellum fabricatum eſt, vix decem paſſus diſtant. Vbi ſuper eum velut canes rabidi ac famelici, filii perditionis côgregati, cultellis acutiſsimis ad hoc præparatis ſic totum corpus eius perfoderunt, vt à vertice vſque ad plantam nulla pars corporis à vulnere vacua remaneret, ità vt dicere poſſet cum Propheta in perſona Chriſti, cuius mêbrum effectus eſt pro iuſtitia moriendo: Circundederunt me canes multi: concilium malignantium obſedit me &c. Porrò vnus ex eis, inſtar eius qui latus Domini lancea aperuit, fertur eum ſub pede incidiſſe, exploraturus an extinctus eſſet. Deindè ad equos ſuos ſinguli reuertentes, ad Comitem conuenerût, corpore Epiſcopi in terra relicto. O cæcam temeritatem, ò furorem mille mortibus plectendum, o rabiem non hominum, ſed belluarum, quæ non eſt verita tam audacter, tam crudeliter, tam viliter & indignè occidere Chriſtum Domini, ſacerdotem Domini, pontificê magnum, & non qualemcunque pontificem, ſed pontificum patrem ac principem: & quod magis terrere debuerat, Ducem fortiſsimum, & Romani regni tutorem. Patrato tanto paricidio, homines malo dæmone pleni cum ſuo Comite, immò totius malitiæ fomite recedentes, Domini ſacerdotem, acſi vnctus nô eſſet oleo, reliquerunt in ſterquilinio. Miles autem quidam Leonienſium, qui illi adhæſerat, cùm primùm detentus & vulneratus fuit, Henricum Cellarium de Hemenrode, qui paulùm præceſſerat, ſubſecutus, ait ad eum: Heu domine Cellarie, quid faciemus? Dominus noſter Archiepiſcopus grauiter vulneratus eſt, & à Comite Federico captiuus abductus eſt. Cui ille, ſupra quàm credi poteſt turbatus, reſpondit: Primum eſt, vt reuertamur & videamus, quid circa illum agatur, vel quorſum abducatur. Cumq; ſimul reuerſi eſſent ad locum cædis, audiunt clamores carnificum illorû in nemore errantium. Erat enim nox. & cùm vndiq; circumſpicerent, offenderunt corpus martyris extinctum, confoſſum, ipſoque adſpectu nimis horrendum. Valdè igitur conſternati, ſuadente Cellario, nè à feris corpus exanime, ſi illic nocte remaneret, indignè attrectaretur, abeunt ad proximas ædes, atque indè bigam ſtercorariam, qua illo die fimus euectus fuerat, adducunt: & eccè corpus clariſsimi principis, quod ex parte veſtitum reliquerant, penè totum reperiunt nudum. Nam præter femoralia & ſubuculam, quę collo eius adhærebat, nihil ei reliquerant: diploidem verò & pileum eius iuxta corpus inuenerunt. Quæ omnia ità erant ſanguine infecta & dilacerata, vt tanquam nulli vſui accommoda ſpoliatores illi neglexerint. Per quæ tamen hodiè multis ſanitatis beneficia conſequuntur. Cellarius verò & miles atque eleemoſynarius corpus tollentes, & linteamini inuoluentes, vehiculo impoſuerût. Cumq; Suuelme illud perduxiſſent, & in eccleſia ponere decreuiſſent, non permiſit ſacerdos, contaminationem baſilicæ prætexês, cùm potiùs ſanguine martyris dedicaretur. Sed propter hoc & alia quædam, quibus martyris gratia ſe indignum reddidit, vſque hodie ſatis grauiter in ſuo corpore diuinitùs flagellatur. Attamê poſitus eſt in eadem domo, in qua pernoctare & comedere propoſuerat ſacerdos Dei viuus, duæque candelæ dedicationi præparatæ illic collocatæ ſunt, vna ad caput, altera ad pedes. Cùm autem inter ſe uigilias noctis partiti eſſent, & Cellarius vſque ad mediam noctem corpori aſsideret, preceſque horarias beatæ Dei genitricis & virginis Mariæ lectitaret, ſicut hodieq; teſtis eſt, nûquàm aliquid horroris ex contactu illius, vt de cadaueribus occiſorum fieri aſſolet, paſſus eſt. Haud dubium, quin ex præſentia ſanctorum Angelorum gratia hæc extiterit, qui apud corpus martyris celeſtes excubias celebrabant. Fuerat autem is Henricus Cellarius ante conuerſionem miles, & tanto fortaſsè ad huiuſmodi opus expeditior & audacior, quanto aſſuetior.

*fer. * arctiſſima.*

Horrêdû in modû trucidat.

Innumeris vulneribus conficitur.

Pſal. 21.

Iohan. 19

Diploidê Author vocat mâbaſiû. Eſt veſtis proxima ſubucula.

Sacerdotis cuiuſdâ temeritas punitur à deo.

Vt corpus eius ad cœnobium Montenſe delatum ſit. Cap. 8.

MAnè martyris corpus currui impoſitû eſt: cûq; illud deducerent, plures ex familia Epiſcopi, qui timore mortis diſperſi fuerant, deducentibus adiûcti ſunt. Venientibus autem ad nouum caſtrû, quod beatus Epiſcopus ſuis expenſis ædificauerat, cùm intrare vellent, vt illic corpus lauarent & componerent, negatus eſt introitus, timore vt æſtimo, Henrici nunc Comitis de Monte. Sed Randulphus Prior Montenſis cęnobii, ante caſtrum illis occurrit, eoque duce ad monaſterium feſtinatum eſt. Cumque appropinquarent monaſterio, fratres cum Cruce & thuris ſuffitu eis obuiâ proceſſerunt. Corpore ſacro in feretrum de curru depoſito, quidam è ſenioribus Henricus nomine, nunc eiuſdem monaſterii Prior, linteamen de capite martyris remouit, vultum eius cruentum & confractû fratribus oſtendens. Quo viſo, lachrymati ſunt valdè, tâ dilecti patris morte, & tali morte, plurimùm conſternati. Specialiter enim ille dilexerat Montenſe cœnobium, vtpotè ab eius proauis fundatum. Hêricus verò cùm ob cruris infirmitatem vno pede nitaret, cogitans beatum virum à nocentibus innocêter occiſum, brachium eius nudum nuda manu tetigit, & plena fide eandem benedictionem ad crus nudum tranſmittens, gradum pedis vacillantia roborauit. Nam ſicut ab eius ore nupèr audiui, ipſa hora cœpit leniùs habere, & gradatim proficere. Deindè cum vocibus lachrymoſis corpus in oratorium illatum eſt, & eadem nocte quibuſdam fratribus mirificę viſiones de gloria martyris in ſomnis oblatæ ſunt. Poſteà magno ſtudio corpus eius in cęnobio lotum & euiſceratû eſt, myrrhaque & ſale côditum, & veſtibus ſacerdotalibus de-

Honorificè à fratribus Mõtenſis cœnobij, corpus martyris excipitur.

Innocenter p, innocentè.

Miraculum.

Viſiones de gloria eius.

center

Nota. center indutum. Numerata tum ſunt in martyris corpore quadraginta ſeptem vulnera, exceptis paruis pūctionibus: nec hoc ſine ſacramento. Nā quadragenarius numerus eſt pœnitētiæ: ſeptenarius verò, ſpiritualis gratiæ. Accepit igitur Chriſti martyr quadraginta ſeptem vulnera, vt ijs ſignificaretur per cordis pęnitudinē & oris confeſsionem accepiſſe eum ſeptiformem gratiam ſpiritusſancti, cuius dono perductus eſt ad martyrii gloriam. Nulli dubium eſt, quin vera contritio & vera confeſsio deleat peccata quo ad culpam, & ſatisfactio exterior pęnam, itā tamen, ſi cōtritio ſit ſufficiens. Quæ verò ſatisfactio dignior & efficacior martyrio? Nulla prorsùs. Duo ſunt, per quæ plena fit remiſsio, mediante cōtritione in adultis, baptiſmus aquæ & baptiſmus ſanguinis. Vtroque ſatisfecit Deo beatus Engelbertus. Quicquid enim macularum poſt primum contraxit, ſecundo, vt ſperamus, totū diluit. In omnibus ſiquidem membris, in quibus peccauerat, punitus eſt: In capite quidē multipliciter, ſicut apparet in eius pileo, ſcilicet in vertice, in fronte, in occipite, in temporibus, labiis & dentibus, idq; tā grauiter, vt riuuli ſanguinis inundantes & decurrentes, foſſas oculorum, aurium, narium & oris implerent. In gutture etiam punitus eſt, itemq; collo, humeris, dorſo, pectore, corde, ventre, coxis, cruribus & pedibus: vt cognoſcas lector, quali baptiſmo Chriſtus in martyre ſuo diluere dignatus ſit, quicquid culpæ contraxerat.

Vt corpus eius Coloniam perlatum, totius vrbis mœrore exceptum ſit: & de deſtructione caſtri Valantiæ. Cap. 9.

FEria ſecunda pontificis corpus Coloniam perducitur, & ad gradus eccleſiæ ſanctæ Dei genitricis, cum mœrore totius ciuitatis excipitur. *Sūmo omniū dolore corp⁹ Coloniam infertur.* Quantus tum illic fuerit gemitus, dolor, planctus Clericorum, clamor & vlulatus eorum, qui erant in miniſteriis, plebis diuerſi ſexus & ætatis quanta vociferatio, paſtoris ſui mortem deplorantium, probitatis eius inſignia commemorantium, & Federico mille mortes imprecantium: nullius vox dicere, nullius ſtylus conſcribere ſufficit. Præferebatur feretro interula, martyris ſanguine purpurata, quæ ad commiſerationē mouit vniuerſos. Nec mirum, ſi Colonia tanto paſtore viduata plāxit. Erat enim ille maxima columna tēpli, honor Cleri, inter proceres regni famoſiſsimus, patriæ pater: & vt breuiter dicam, ſpeciale decus ſui temporis. Tā autem fidelis fuerat Eccleſiæ ſibi commiſſæ, vt quodā tēpore vni è miniſtris ſuis dixerit: *Quātum amarit eccleſiā ſuā.* Non tu tam ſolicitus es, vt liberis tuis, quos vnicè diligis, amplā relinquas hæreditatem, q̄ ego ſolicitus ſum, vt B. Petrum & Eccleſiam eius hæreditate ditem. Reipublicæ quoq; tam fuit vtilis, vt neque corpori, neq; expēſis parceret, modò ꝓdeſſet multis. Deportatur indè corpus martyris per curiā Epiſcopalē cum lachrymis multis, cum Crucibus & thuribulis in domum B. Petri, ibique deponitur, multaq; ei beneficia per multos dies tā in Miſsis, quàm in Pſalmis, more Chriſtiano impenduntur. Diù enim in illa eccleſia manſit corpus inhumatum, quòd per futurū antiſtitem primores & qui miniſteriis fungebantur, illud conuentui principum præſentare, & de percuſſoribus eius conqueri ſtatuiſſent, ſicut & factum eſt. Ea enim cauſa ſacrum corpus coquentes, carnes ab oſsibus ſeparauerunt. Sicut autem teſtātur, qui aderant, itā martyris caluaria gladiis cædentium confracta & cōminuta fuerat, vt de caldario corpore extracto, particulatim vix poſſet coniungi. Cum triſtis rumor occiſi pontificis Eccleſiam perturbaſſet, Dux Vualramus dolorem ſuper dolorem eius addens, tertia die à cæde eius, ante quàm corpus eius veniſſet Coloniam, congregato milite copioſo & multis ruſticis, caſtrum Valantiam, quod beatus vir ad munimentū terræ non longè à caſtro Rodēſi, maximo ſumptu ędificauerat, abſens obſedit, & poſt paucos dies cum magno ſuorum tripudio deiecit. *Caſtrum Valantia a Duce Vualramo diruit.* Nam propter Epiſcopi repentinū interitum, & Vualrami improuiſum aduentum, qui in caſtro erant, propter penuriā annonæ armorum & propugnatorum, hoſtibus ſe dediderunt. Vualramus vt à facto excuſare ſe poſſet, ſicut & fecit, præſens adeſſe noluit: ſed fratrem ſuum Gerardū cū filio Vualramo ad caſtrum deſtruendū miſit. Aiebat enim in ſuam ignominiā illud extructum. Gerardus verò, qui in caſtro diruendo multùm feruebat, eodē die, quo ſolenne tricenarium eius, qui caſtrum extruxerat, agebatur Coloniæ, vita priuatus, i Vuaſſenberg ſepultus eſt. *Vltio diuina.* Eum poſt quinq; menſes frater eius Dux Vualramus ſecutus, eandem viam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt. Poſt cuius mortem duo filii eius Vualramus iunior & Comes Henricus graui admodum infirmitate correpti, ſatis vexati ſunt, nec adhuc plenè cōualuerunt. Cauſam verò tum mortis illorum, tum horum malæ valetudinis Deus nouit.

Vt ſub ſacrificio Epiſcopus apparuerit cuidam. Cap. 10.

SExta illa feria, qua caſtrum fuit euerſum, ſeptenarium martyris agebatur. Cuius rei gratia ſacerdos quidam, Ludouicus nomine, regularis canonicus S. Gabrielis in Rode, eiuſdem vocabuli caſtrum vicinū pro anima martyris Miſſam celebraturus aſcendit. *Apparet Ep̄s ſacrificanti.* Cū que dictis ſecretis, poſt Sanctus Canonem inchoaret, eccè ſanctum Epiſcopum pontificalibus indutū, vultu hilari ſacro altari adſtare videt: & cùm Crucis ſigna exprimeret ſuper panem & calicem, beatus pontifex per totum Canonem ſacerdoti ſe conformans, eodem modo & iiſdem vicibus ſancta conſignauit, dexteram eleuans. Cùm autē ventum eſſet ad eum locū, vbi defuncti nominantur, & eum ſacerdos nominaſſet, expleto ſacramento, ait illi Epiſcopus: Frater, non eſt neceſſè, vt inter mortuos me nomines. Sum enim cum Deo, & in choro martyrum gaudio fruor ineffabili. & adiecit: Noueris ꝓ certo, ꝙ omnes illi, qui me occiderunt, vel quorū conſilio occiſus ſum, malè peribunt, idq; citius, q̄ credi poſsit. *Prædicit illi celerē vindictā in percuſſores ſuos* His dictis, diſparuit: Ludouicus verò Miſſa completa, omnibus quæ viderat, indicauit, teſtem Deum adhibens itā ſe habere.

De electione Henrici ſucceſſoris eius, & quàm ille feruens fuerit ad vlciſcendam necem eius. Cap. 11.

SEquenti die, id eſt, ſabbato, caſtro Valātiæ deſtructo, turris à Clero Coloniæ erecta eſt cōtra faciē Damaſci. Cùm autem ſtatus regionis ex morte pontificis valdè turbatus eſſet, timerentq; primores & Clerus, nè fortè ciues cū Vualramo propter priuilegia, quæ dominus Engelbertus cōmunis vtilitatis cauſa confecerat, aliquid contra Eccleſiæ libertatē molirētur, ſicut eis poſteà durè ſatis impoſitum eſt, diē, qui eſt decimuſſeptimus Calēdas Septēbris, qui nonus erat à cæde pontificis, electioni præfixerunt. Quo die, mediante & cooperante dn̄o Theodorico Treuirenſi Archiepiſcopo, Henricus Bonnenſis Præpoſitus in paſtorem & Archipręſulem cōſenſu vnanimi electus eſt. *Henricus creat Colon. Archieps.* Quo iuxta morem in Epiſcopi ſede reſidente, clamores

res miniſtrorum, id eſt, eorum, qui miniſteriis fungebantur, de nece domini ſui conquerentium, renouati ſunt, & ab eis interula martyris in ſinum eius depoſita eſt. Ille verò, vt aiunt, mox iurauit ſe ſanguinē eius quoad viueret vindicaturum. Quàm ſtudioſius autē & feruens hactenùs & fuerit & ſit in ea vindicta perſequenda, ità ut neque corpori, neque pecuniis parcat, ſequentia declarabunt. Eo quidem die, quo ſacerdotio initiatus eſt, ad gloriam martyris dilatandam, coràm altàri beati Petri exiguitati meæ humiliter ſatis iniungere dignatus eſt, vt quæ ab eo inſigniter geſta ſunt, & miracula quæ per eum Dominus operatur ad poſterorum notitiā ſcripto tranſmitterem. Cumq; me excuſarem, & dicerem, mihi id non licere, Priori meo, qui præſens erat, præcepit, vt me cogeret obedire: quod & fecit. Itaque cùm multos in ſua diœceſi habeat viros ſapientes & eloquentes, vtpotè theologos, rhetores & philoſophos, qui beati anteceſſoris eius vitam, martyrium & miracula elegāti ſtylo ſcribere, & floribus rhetoricis ornare poſſent, ſi materia laude digna, ſermone inculto à me tractata fuerit & explicata, non mihi, quem cogit obediētia, ſed illi potiùs, qui iniunxit, imputandum eſt.

Perſequit Engelberti percuſſores.

Vt ortæ ſint inimicitiæ inter Henricum electum, & Vualramum Ducem &c. Cap. 12.

Infenſus eſt Vualramo Duci.

CVm in ea electione præſentes adeſſent dux Vualramus, & filius eius Henricus, intantùm commotus eſt Archiepiſcopus electus, vt feuda, quæ Vualramus à B. Petro habebat, & quæ filius eius habiturus erat, porrigere recuſaret, idque ob ſupradicti caſtri deductionem. Ciuibus etiam negauit gratiam ſuam ob priuilegiorum concremationem, & ſocietatem cum Vualramo initam, atque etiam ob alia quędā, de quibus oībus non eſt huius temporis texere hiſtoriam.

Vt Federicus Comes in curia regis proſcriptus ſit. Cap. 13.

AScendens indè Francofurtum ad colloquiū regis electus Eps, corpus martyris duobus Abbatibus Ordinis Ciſtertienſis deferendum commiſit, putà Godefrido Abbati Montenſi, & Henrico Abbati Vallis S. Petri. Cumque præſentatum eſſet corpus Henrico regi atque principibus, & cum eo mortis eius inſignia, interula, diplois & pileus: iis, qui corpus præcedebant, diſtrictis gladiis, vt habent legum iura, cōtra Federicum latronem vociferantibus, turbatus eſt rex, & omnes qui cum illo erāt: maximè autem rex puer, qui perindè vt lugere ſolet filius patrem, & puer tutorem ſuum, extinctum planxit Epiſcopum: Proſcriptionem verò Federici in celebri conuentu Norenbergēſi factam renouauit, omnibus ei abiudicatis tam allodiis, quàm feudis. Feuda libera adiudicata ſunt dominis ſuis: allodia proximis, miniſteriales ſiue miniſtri & homines à iuramento ei præſtito abſoluti. Vxor eius vidua, liberi eius orphani ſunt iudicati. Electi quoquè Archiepiſcopi nomine illic denunciatum eſt, quicunque Federicum captiuum ei exhiberet, illum mille marcas Colonienſes ab eo recepturum. Infeudatus indè à rege electus Archiepiſcopus, cum corpore martyris Moguntiam deſcendit, vbi dominus Cōradus Portuenſis epiſcopus & legatus in Aduentu Domini Concilium celebrauit. Ibi enim eius præcepto congregati erant diuerſarum vrbium Epiſcopi, & Abbates multi. Is ob necem præſulis multùm conſternatus, in ſermone ſuo multis eum in eodem Concilio præconiis extulit, martyrē prædicans, & cæteris epiſcopis, qui bonis eccleſiarū ſuarū cognatos & nepotulos ſuos infeudant, vel dū ea illi diripiunt, diſſimulant, exemplū eū ſtatuens. In eodem Concilio ab illo totius Germaniæ legato Conrado, Federicus Comes etiam ſpiritali gladio punitus eſt. Cùm enim eum excommunicaret cū vniuerſis Eccleſiarū prælatis illic congregatis, præcepit per omnes prouincias legationis ſuæ, id eſt, Moguntinenſem, Colonienſem, Treuirenſem, Bremēſem & Magdeburgenſem, in omnibus eccleſiis per omnes dominicas cū extinctione candelarum eum excōmunicari: nec eū ſolū, ſed etiā omnes eius adiutores, vel quorum conſilio occiſus eſt præſul: itemque omnes, qui reos necis eius fouerent, vel eis cōmunicarent. Exhibitæ quoquè in eodem Concilio ſunt Conrado Legato literæ Theoderici Monaſterienſis epiſcopi, & Engelberti electi Oſnaburgenſis, germanorum fratrum Federici: quorum prior de ſacrilegio ſe excuſauit, paratum ſe dicens canonicè ſe purgare: alter epiſcopū ordinari ſe petiit. Reſpondit Legatus, ſe proniorem ad parcendū, quàm ad puniēdum, modò ſe excuſare poſſint: diemque eis præfixit, quo ſe purgarent in Concilio Leodienſi. Quò cùm veniſſent, nobilibus cōductū eis ex mandato Cardinalis Legati præſtantibus, nec ſe canonicè cum ſeptem epiſcopis purgare poſſent, primoribus Colonienſibus, multiſque aliis eos accuſantibus, Legatus ex cōſenſu epiſcoporū plurimorū, qui præſentes erant, ad dominū Papam illos trāſmiſit: cui etiam inter cætera hęc ſcripſit: Examini veſtro dirigimus hos duos epiſcopos, grauiter de domini Engelberti nece infamatos.

In Comitiis oſtēditur caſus martyr.

Federic⁹ pſcribitur

Cōcilium Moguntinum.

Federic⁹ à Legato & ſynodo excōicat.

Conciliū Leodiēſe.

Vt punitus ſit Arnoldus miles, cùm martyri malediceret. Cap. 14.

VT autem ad ſuperiora redeamus, corpus martyris à duobus ſupradictis Abbatibus per Rheni alueum Coloniam reducitur. Cumque veniſſent cōtra Vueſſeling pagum, duobus milliaribus à Colonia diſtantē, miles quidā Arnoldus nomine, è litore proſpiciens, vbi didicit pontificis Engelberti oſſa reuehi, in contumeliā martyris erupit, ità dicens: Multi aiūt, dominum hunc, qui complures læſit, dānis affecit & exhæredauit, ſanctum eſſe & miracula facere. Hoc ſi verum eſt, quod tamen ego non credo, hæc mihi Deus faciat & addat, vt antequàm moriar, inſanus efficiar. Mulctauerat illum beat⁹ epiſcopus quadraginta marcis ob culpam filii eius, qui fœminam vi oppreſſerat. Qua tamē in re multum ei pepercerat, vt facinus morte plectendum, tam modicæ pecuniæ damno mulctaret. Vt verò oſtēderet Deus, quàm periculoſum ſit homini ponere in cælum os ſuū, eodem die maledico vertiginem capitis immiſit: & cùm paulò poſt aliena loqueretur, vxorem cum cæteris cædere cępit, itēque ſacerdotem qui ad confeſſionem eius audiendus vocatus erat. Quid plura? Tenetur, vincitur, cuſtoditur tāquàm furioſus, & ſequenti die poſt multa blaſphemię verba ſine viatico & confeſſione animam inſanus expirat. Induerat enim maledictionem ſicut veſtimētū, & intrauit ſicut aqua in interiora eius. Itaque nemo debet ſibi malū imprecari: quia licèt benignus ſit ſpiritus ſapientiæ, non tamen ſemper liberabit maledictum a labiis ſuis. Hæc mihi retulit miles quidā, qui has Arnoldi blaſphemias audiuit, nec tamen compeſcere potuit blaſphemantem: & vix eſt quiſpiā in ea vicinia, quē tantū lateat miraculū. Audiant recentem militis huius pęnam, atq; vtinam non etiā æternā dānationē, qui quacunq; ex cauſa martyri detrahentes, & gloriæ eius inuidentes, dicere ſolent: Nequaq̄ credere poſſumus, virū ſuperbū, auarū, & prorſus mūdo dedi-

Homo maledic⁹, malè de martyre loquēs, diuinit⁹ punitur.

Pſ. 108.

Sap. 1.

deditum, miracula poſſe edere. Conſiderant illi, quid aliquandò fortaſſe fuerit: ſed quid per martyrinm factus ſit, non attendunt. Credant ſaltem ſaluatum, quem dęmones martyrem confitentur.

Quid de eo dixerit Magdeburgi dæmoniacus quidam. Cap. 15.

EST in ciuitate Magdeburgenſi quidam obſeſſus à dæmone peſſimo, qui nullius timet exorciſmos, nec uult reſpondere, niſi vni ſacerdoti, qui ſpecialẽ gratiam contra illum accepit à Domino: cui etiam ſæpè noua & occulta dicere conſueuit. Poſtridiè eius diei, quo occiſus eſt epiſcopus, præcepit illi ſacerdos, vt aliquid nooi ipſi diceret. Illo diutiùs reluctante, & presbytero inſtante, miro modo cœpit dæmon ridere, cachinnari, manus cõplodere. Cũq; ſacerdos diceret. Quid habes, & quæ cauſa eſt tãti tripudii tui? rñdet ille: Eiá, eiá: ſerò ille Engelbertus, q Coloniæ eps erat, occiſus eſt. Stupẽte ſacerdote ac dicente: Mentiris: ille rñdit. Citò pcipies. Et ſacerdos: Fuiſti in morte eius?

Serò, id eſt, heſterno veſperi.

Fui, ingt ille: imo nõ ſunt tot graminis herbnlæ, quot ibi congtegati fuimus. Cumque ſacerdos diceret. Quid factum eſt de anima eius? lugubri voce reſpondit: Quandò oculi eius ſanguine obducti & oppreſſi fuere, anima nobis erepta eſt, & quò peruenerit, ignoro. Poſt triduum audientes de morte pontificis, ſatis admirati ſunt, quibus priùs verba dæmonis innotuerant. Ciuitas enim Magdeburgenſis à loco cædis penè quatuor abeſt manſionibus. Etſi autem diabolus mendax eſt ab initio, & pater eius, conſtat tamen ex Euangeliorum teſtimonio, eum aliquandò vera dicere contra ſuam voluntatem, maximè cùm exorcizatur, vti hoc ſperamus, quod ſubiungimus.

Ioan. 8.

Quid dæmon ex alio quodam obſeſſo de eo dixerit: et vt diuerſæ ſint martyrii ſpecies. Cap. 16.

IN diœceſi Treuirenſi eſt cęnobium ſanctimonialium Ordinis Ciſtertienſis, quod, Ad ſanctum Thomam, vocatur. Illic ante hos duos menſes energumenus quidam in oratorio eiuſdem martyris, de ſtatu quarundam animarũ tam ſecularium, quàm religioſorum interrogatus, tam rationabiliter de omnibus reſpondit, ut qui illic aderant, vera eum dicere non ambigerent. Cumq; domina Elizabeth, eiuſdem domus Abbatiſſa, eum interrogaret, nũ interfuiſſet cædi epiſcopi Engelberti, & ille reſpondere nollet, adiuratus validiſsimis exorciſmis vt diceret ueritatem, ſic ait: Quæris, an fuerim in morte eius. Vtique fui: immò meo conſilio interfectus eſt. Ego Federicum & ſatellites eius incitaui, ego ad facinus illos animaui: ego, vt re ipſa malitiam conceptam implerent, effeci. Dicente Abbatiſſa, Vbi eſt anima eius? reſpondit: Eheu, eheu, ſubtracta eſt mihi & ſociis meis, qui illic conueneramus. Ità ſe ante mortem præparauerat, ità ſe lauerat, (contritionem & confeſsionem ſignificans) vt noſtri iuris nihil eſſet in illo, & adiecit: Noſtis, cur tot ille miracula faciat? Reſpondentibus illis: Nos id ignoramus, ſed volumus, immò præcipimus tibi in nomine Chriſti, vt nobis id indices: ſubiũxit. Quandò uolutabatur in ſuo ſanguine, & iam moriturus erat, percuſſoribus ſuis medullitùs ignouit, ità dicens: Pater, ignoſce illis. Propter hunc ſermonem tam potens effectus eſt apud altiſsimum, vt non negetur ei, quicquid ab illo petierit. Idque pro comperto habeatis, nunquàm vllum Coloniæ ſediſſe epiſcopum in pontificis cathedra, qui tantum poſsit apud Deum, tantique apud illum meriti ſit, vt Engelbertus. Sed hic fortaſsis obiiciat quiſquam Maternum & Seuerinum, aliosque ſanctiſsimos eccleſiæ Colonienſis epiſcopos, quorum vita fuit irrepræhenſibilis, & ſanctitas in Chriſto probata. Sed reſpondetur, hunc fuiſſe martyrem, illos non fuiſſe. Conſummatus in breui per martyrium Engelbertus, expleuit tempora multa. Totius tabernaculi pulchritudinem, per cuius cortinas & columnas eccleſiæ ordines præfigurati ſunt, pelles tegebant arietum rubricatæ. Arietes, qui duces gregum ſunt, ſignificant eccleſiæ prælatos, qui verbo & exemplo, ſiue vtriuſque Teſtamenti cognitione, quaſi duobus cornibus gregem ſibi cõmiſſum cuſtodire tenentur. Quorum pelles rubricãtur, cùm pro ſubditorum ſalute, vel zelo iuſtitiæ mortem oppetentes, vti B. Engelbertus, lauant ſtolas ſuas in ſanguine agni. Ipſe quidem Engelbertus, reuerà fortis aries fuit, quippe qui duobus cornibus ſuis, id eſt, gemina poteſtate, ſpirituali & ſeculari hoſtes eccleſiæ Colonienſ. vẽtilauit. Quòd ſi obiiciatur de ſanctis Euergiſlo & Agilolpho epiſcopis Colonienſibus, etiã illos paſſos eſſe: reſponderi poteſt, non tanti meriti fuiſſe cauſam martyrii eorum, ſicut Engelberti. Alter enim illorum noctù à latronibus clàm occiſus eſt: alter verò palàm à raptoribus, qui diœceſis eius terminos peruaſerant. Illos martyres fecit pietas & innocẽtia vitę: hunc uerò virtus obedientiæ & zelus iuſtitię. Sicut diuerſæ ſunt ſpecies martyrii, ità & cauſæ diuerſæ. Agnus occiſus eſt ab origine mundi, ait ſcripturæ authoritas. Agnus Chriſtus eſt, qui in quibuſdam ſuis membris occiſus eſt propter innocentiám, vt in Abel: in aliis propter iuſtitiam, vt in prophetis: in aliis propter zelum legis, vt in Machabæis: in aliis propter conſtantiam fidei, vt in Apoſtolis. Recentiori tempore in ſancto Thoma Cantuarienſi Epiſcopo, occiſus eſt propter libertatem eccleſię conſeruandam. Eadem cauſa mortis extitit in præſule noſtro Engelberto. Occubuit ille pro libertate eccleſię Cantuarienſis, iſte verò pro defenſione eccleſiæ Eſſendienſis. Liberauit ille eccleſiam Anglicanam ſanguine ſuo de graui iugo regis Henrici: liberauit iſte æquè morte ſua eccleſiam ſuæ defenſioni commiſſam, ab intolerabili exactione Comitis Federici. Et licèt beatus Thomas ante paſsionem multa pertulerit incommoda, damna, exilia, quę non pertulit Engelbertus: in ipſa tñ paſsione plus doloris, angoris & ignominiæ certũ eſt Engelbertũ toleraſſe. Ille. n. vt legimus, in capite vno ictu cęſus, à facie legis relictus eſt in tẽplo: iſte vulneribus permultis toto corpore cõfoſſus, nudus relictus eſt in ſterquilinio. Sãctus Thomas occiſus eſt ab eis, qui apertè eum oderãt: ſanctus verò Engelbertus, quod maiorẽ afferre ſolet dolorẽ, & augere inuidiam, à cognatis & amicis, à quibus nihil metuebat, quosq; ipſe ſublimarat. Philoſophi cuiuſdã ſententia eſt, duplicari dolorẽ, cùm ab eo, à quo bonũ merueris, venit: itemq; tanto iniuriam magis affligere, quãto propinquior eſt, qui fecit. Indè ẽt eſt, quod Dauid ꝓpheta dicit in Pſalmo: Qm̃ ſi inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtiquè. & & cætera, q̃ ſequuntur. Reportatũ deniquè corpus ſacrum glorioſi martyris Engelberti, Angelica libertate donati, Coloniæ in eccleſia beati Petri in ſepulcro decentiſsimè ꝑparato iuxta mauſoleũ nobiliſsimi ꝓſulis & Archiducis Philippi, qđ eſt in dextera eccleſiæ parte, contra portã Auſtralem, ſexto Calendas Martii dñs Conradus Portuenſis epiſcopus & ſedis Apoſtolicæ Legatus, coram innumerabili multitudine diuerſæ dignitatis, ordinis, ſexus, & ætatis ſepeliuit. Quanta illic quotidiè miracula fiant, in libro virtutum eius partim declarabitur. Paſſus eſt autem beatus martyr anno gratiæ milleſimo duceteſimo viceſimoquinto, menſis Nouẽbris die ſeptimo, anno põtificatus ſui decimo, ſub Honorio Papa III. imperãte Federico II. monarchiã cæli & terrę obtinẽte Dño nr̃o Ieſu Chro:

Dæmon adiuratus qd de Engelberto dixerit.

Exo. 26.

Apoc. 7. & 22.

Apoc. 13

Gene 4. 2. Machab. 7.

Dolor acerrimus quis ſit.

Pſal. 54.

Tempus cædis eius

qui cum patre, & ſpiritu ſancto viuit & regnat per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

De celeri vindicta percuſſorum eius, & morte miſera Federici Comitis. Cap. 17.

SVpereſt nunc, vt dicamus, quanta & celeritate & ſeueritate omnipotens Deus famuli ſui ſanguinē, tum per ſeipſum, tum per humanū miniſterium vindicauerit. Quantùm enim diſplicuerit ſacrilegorum facinus, licèt martyris paſsio placuerit, pęna ſubſequēs manifeſtat. Vox animarum pro Chriſto interſectorū, eiuſmodi eſt in Apocalypſi: Vſquequò, Domine, ſanctus & verus, non iudicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum de his, qui habitant in terra? Non diù expectauit Dominus, non annum, non menſem: ſed ſtatim martyris ſui Engelberti ſanguinem ad ſe de terra clamantem, vindicare cœpit. Vindicauit autem gladio materiali, vindicauit gladio ſpirituali, idq; ſicut martyr octauo die ab obitu ſuo, Ludouico Rodenſi prædixerat, tam celeriter & tam acriter, vt à nobis credi non poſſet. Noueris, inquit, pro certo, eos omnes, qui me occiderunt, vel quorum conſilio occiſus ſum, malè perituros, & hoc citiùs, quàm credi poſsit. Quarto enim die vnus ſatellitum funeſtorum ab Henrico Comite Tuitij captus, in inſula Rheni ante ciuitatis mœnia, rotæ ſupplicio affectus eſt ſine vlla miſericordia. Non multò pòſt alius quidam capitur, & vinctus Coloniam mittitur: vbi pedibus ad equos ligatus, cùm per plateas ciuitatis horrendum in modum tractus eſſet, membris omnibus ſecuri confractis, in rota extra muros poſitus eſt. Aiunt duos alios alibi conſimiles dediſſe pœnas. Cæteri verò tam nobiles, quàm ſerui eorum, timore mortis natale ſolum cum poſſeſsionibus ſuis relinquentes, cum duce ſuo ſatana vſq; hodiè circumeunt terram, & perambulant eam. Ipſe autem totius mali caput Federicus, cum duobus fratribus ſuis Vuilhelmo & Godefrido, vt ſupradictum eſt, excommunicatus, ac deindè proſcriptus, proiectus à facie Domini, ſicut Cain, qui fratrem ſuum occiderat, vagus & profugus factus eſt ſuper terram, nuſquàm acceptus, nuſquam tutus, ita vt dicere poſsit cum Cain: Omnis qui inuenerit me, occidet me. Interim caſtrum eius Iſenburg, quod inexpugnabile videbatur, in vltionem pontificis obſidetur, deditur, & ſolotenus deſtruitur. Cumque obſeſsi multi eſſent, & vitæ neceſſariis abundarent, tantus eos timor inuaſit, vt caſtrum diù tenere non auderent. Indè autem vxor Federici cum liberis educta eſt, vt ei meritò congrueret, quod de Iuda traditore ſcriptum eſt: Fiant filii eius orphani, & vxor eius vidua. Nutantes transferantur filii eius, & mendicent, eiiciantur de habitationibus ſuis. Scrutetur fœnerator omnem ſubſtantiam eius, & diripiant alieni labores eius. Non ſit illi adiutor, nec ſit qui miſereatur pupillis eius. Ex omnibus enim bonis ſuis Federicus cū vxore, liberis & fratribus eliminatus eſt. Theodoricus verò epiſcopus Monaſterienſis cum fratre Engelberto, in Oſnaburgenſ. epiſcopum electo, in Cōcilio Leodienſi, Romam profecti ſunt. Profectus eſt ēt cum eis Federicus eadem ſpe, qua & illi. Cumque aliquandiù in curia manſiſſent epiſcopi, nec proficerēt, eo quòd ſe ſufficienter purgare non poſſent, procuratoribus eccleſiæ Colonienſis reclamantibus, & literis principum eos accuſantibus, ambo depoſiti ſunt, & non multò pòſt tum ex dolore, tum (quod credibilius eſt) ex diuina vltione mortuus eſt Theodoricus, & in ſolo peregrino ſepultus. Mortui ſunt ibidèm alii ex paricidis tres. Mortua eſt etiam vxor Federici morte ſubitanea: cumque viſcera eius eiecta eſſent, adeò cor eius ex dolore, vt aiunt, emarcuerat, vt vix fabæ quantitatem excederet. Mortuus fuit ante eam pater eius Dux Vualramus cum fratre Gerardo, viri potentes. Ità miſer Federicus ſpe vbique deſtitutus, cùm Romæ non impetraret miſericordiam, quę illi placeret, vel quod probabilius eſt, ad maiorem indigrioremque pœnam diuinitùs reſeruatus, digreſſus ab vrbe, diſsimulata perſona, quantùm quidē potuit, cum duobus Leodium venit. Vbi à quodam, qui eum Romæ viderat, cognitus, & quòd ipſe Comes Federicus eſſet, proditus, à Balduino milite Leodienſi fraudulēter ſatis captus eſt, & domino Henrico Colonienſi Archiepiſcopo pluſquàm duobus millibus marcarū venditus, ac Deo diſpenſante, eodem penè die, anno euoluto, quo beatus martyr Engelbertus multorum mœrore ciuitati eſt mortuus illatus, multorum deſiderio per portam oppoſitam captiuus eſt introductus, atq; indè quarto die, quo fuerat ſuperiori anno primum epiſcopi ſeptenarium celebratum, turpiſsimè in rotā cum tormentis impoſitus eſt. Videtur ei congruere, quod à Domino per Ezechielem ad regem Aegypti dictum eſt: Expandam ſuper te rete meum, & extrahā te in ſagena mea, & proiiciam te in terram. Super faciem agri abiiciam te, & habitare ſuper te faciam omnia volatilia agri, & implebo colles ſanie tua, & irrigabo terram fœtore ſanguinis tui. Vniuerſa hęc impleta ſunt & complentur in Federico. Captus eſt, venditus, extractus & vinctus, in terram proiectus, & ſecuri confractus, ſicque ſuper rotam poſitus, eſca factus eſt volatilibus agri, colles, quibus impoſitus eſt, implens ſanie ſua, & terram ſubtùs irrigans fœtore ſanguinis ſui. Per triduum illud, quo vinctus tenebatur in palatio, extra muros ciuitatis in monticulo, qui eſt iuxta portam ſancti Seuerini, columna ex lapidibus alta ſatis erecta eſt, & in illam rota plauſtri plumbo veſtita, vt durare poſſet, translata: atque in eam rotam funibus pertractus eſt, priùs tamen in terra brachiis, & cruribus eius ſecuri confractis. Erat tunc anniuerſarius dies, quo martyr ſacerdoti Rodenſi prædixerat, omnes percuſſores ſuos mala morte perituros. Quod accipiendum eſt vel de corporis, vel animę, vel vtriuſque morte. Etſi autem mala & turpi atque ignominioſa morte in corpore Federicus periit, ſperamus tamen eam pœnam animę, eius fuiſſe medicinam, quandoquidem benè contritus, & diligenter atq; frequenter tam priuatim quàm publicè confeſſus, ſe reū clamauit, & pœnas illatas patienter tulit, membra ſingula carnifici confringenda vltrò offerens: & cùm in dorſo eius fabricaret carnifex ille immiſericors, & ſedecim ictus cum ſecuri ei inferret, nullam edidit vocem, ità vt omnes mirarentur. Indè vſque ad matutinas preces in corpore durans, fertur tantùm oraſſe, & circunſtantes, vt pro ipſo orarent, deprecatus eſſe. Fortaſsis ex merito martyris Engelberti, qui moriēs orauit pro inimicis, gratia hæc illi præſtita eſt. Cùm autem ea omnia, quæ iā diximus, intra primum ferè annum acciderint, haud dubium, quin de aliis ſacrilegis his ſimilia vel etiam maiora audituri ſimus: ſed de his ſatis. Nunc porrò de miraculis & beneficiis, quæ ob eius merita declaranda præſtantur infirmis, quædam dicenda ſunt ad honorem Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cui cum patre & ſpiritu ſancto honor & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

Apoc. 6.

Supplicium vnius è percuſſoribus eius. Item alterius horrendum.

Gene. 4.

Ibidem.

Pſal. 308

Duo epiſcopi ob cædē eius deponuntur

Dira mors Comitis Federici.

Ezech. 32.

Pœnitentia eius, & pœnarum tolerantia.

LIBER TERTIVS, QVI EST DE

miraculis Beati uiri: quem pręter prolo
gum ob uitandã prolixitatẽ mutato ſtylo
F.Lauren. Surius in compendium rede-
git: ſed ità tamen, vt nihil hiſtoriæ deſit.
In ſuperioribus duobus libris hincindè
idem ipſe ſtylum nonnihil correxit, ſed
modicè, ubi res poſcere videbatur.

PROLOGVS AVTHORIS.

OCuli Heli caligauerũt, & nõ poterat vi
1.Reg.3. dere lucernã Dei, anteq̃ extingueret.
Lucernã Dei eſſe eũ, cui diuinitùs da-
tũ eſt, eccleſiã uerbo, ſcripto vel exem
plo illuminare, Saluator, qui lux lucis
& fons luminis eſt, in euágelio oñdit,
Matt. 5. cùm ait: Nemo accẽdit lucernã, & ponit eã ſub mo-
dio, ſed ſuper cãdelabrum, vt luceat omnibus, qui in
domo ſunt. Quia beatus põtifex Engelbertus, cuius a-
ctus & paſsionẽ in duobus libellis pro modulo inge-
nij mei dudùm explicaui, minùs in vſu habuit gratiã
ꝑdicandi, ſiue ſacras ſcripturas exponẽdi, vel ſpiritua
liter cõuerſandi: ꝑꝑ diuinã electionẽ, qua ab æterno
prædeſtinatus eſt, ignorãtes, poſtq̃ per mortẽ carnis
extinctus eſt, per lucẽ miraculorũ declarata ſunt ope-
ra eius meritoria, q̃ ſibi conquiſierat operibus Deo
notis, maximè, vt ſupradictũ eſt, contritione, cõfeſsio
ne & ꝑ iuſtitia ſanguinis ſui effuſione. Cùm. n. heu tri
ſtis rumor occiſionis eius inſonuiſſet, multi, qui act⁹
eius ſeculares nouerãt, de ſalute eius deſperãtes, aie-
bant: Heu modò ꝑdidit corpus & animã. Audierãt. n.
ꝙ à cognato ſuo Federico Comite occiſus eſſet, eo ꝙ
eum exhæredare vellet. Vndè neceſsè erat, vt ſigna eũ
ſequerẽtur. Signa. n. non ſunt de ſubſtantia ſanctitatis,
ſed q̃dam indicia ſanctitatis. Nec fuiſſet neceſſe, dñm
SS. Euergislus, & Agilolphus epiſcopi Colon. cur nõ multis claruerint miraculis Epiſcopum Engelbertũ miraculis clarere poſt mor-
tẽ, ſi uitæ ꝑfectoris fuiſſet ante mortẽ. Beatus Euergiſ
lus & ſanctus Agilolphus Colonienſes epiſcopi, ambo
à nocentibus innocẽtes occiſi, martyrio coronati ſũt,
qui tñ poſt mortẽ paucis admodùm ſignis claruerũt: ꝗ
quia nõ erat neceſsè, ut poſt mortem cõmendarẽt mi
racula, quos ante mortem cõmendarat vita ſanctiſsi-
ma. Voluit dñs in martyre ſuo demonſtrare, quãtùm
ei placeat ꝑ iuſtitia ſtare, & vt occiſoribus ſuis terro
rẽ incuteret per miracula. Martyrii eius meritum duo
cõmendãt, videlicet vindicta de inimicis eius, & gra
tia ſanitatũ, quã quotidiè exhibet de infirmis. De his
miraculis ad iuſsionẽ ſucceſſoris eius dñi Hẽrici Ar-
chipræſulis, aliqua ſcribere ꝓpono, & ea tm̃, quæ mi-
hi a ꝑſonis veridicis ſunt relata, ſiue à venerabili vi-
ro Goſuuino, eccleſiæ B. Petri Canonico, ab ore eorũ
quos martyr ſanauit, excepta. Pręterea miracula ma-
gna & crebra fiũt i loco, q̃ vocat Giuelberg, ubi occis⁹
eſt: ut ibi ſpiritu, hic corpore ꝓſens eſſe nõ dubitetur.

*Miracula quæ libenter huc adſcripſimus, nè quis
poſſit de martyris ſanctitate dubitare.*

MIles quidam Hermannus nomine, in pago Glẽ
bach duobus & eo ampliùs annis adeò fuit ve
xatus paralyſi, ut non niſi ſupinus in lecto dormire,
neque aliter q̃ aliena opera veſtire ſe poſſet. Aliquan
do ergò admonitus à fratre ſuo, vt ſancti martyris En
gelberti meritis ſalutẽ donari ſibi peteret, ille reſpon
dit: Equidem deportandum me curaui Noueſium ad
S. Quirinum, Ruræmundam ad Dominam noſtram,
& ad multorum aliorum ſanctorum limina, nec exau
ditus ſum, fortaſsis indignus exaudiri. Vrgente fra-
Paralyticus uotũ facit, & ſanatur. tre, vt votum nuncuparet martyri, petiit ſe in aream
efferri. Ibi iacens in terra, plena fide cum lachrymis
votum ſuſcepit, ſi meritis martyris ſanaretur, nudis
pedibus, ſine lineis veſtibus ſepulcrum eius ſe aditu-
rum. Poſtridè eodem loco ſimiliter orauit. Putant. n.
ſimplices laici efficacius eſſe votum, ſi fiat ſub dio, q̃
ſub tecto. Tertio die cupiens idem facere votum,
cùm abeſſent miniſtri, anxiè circunſpiciens, vidit ſci-
pionem apud lectum, & quod nunquam anteà fece
rat, induit ſe veſtibus ſuis, ſcipionique incumbens, ve
nit ad aream, & iam tertiò humi proſtratus, repetit vo
tum. Indè ſurgens, ſentit remiſſius in corpore: ſcipio
nem è manu cadentem, à terra eleuat: redit lætus in
ædes, atque indè ad templum properat. Vxor & liberi
videntes eum, nullo ſuſtentante, ambulantem, replen
tur ſtupore & ecſtaſi, præ gaudio lachrymantur: ac-
currunt, vt euntẽ fulciant, ille reſpuit, dicens, à domi
no ſuo Epiſcopo Engelberto ſe curatum. Venit ad ec
cleſiam: coràm altari proſtratus, gratias agit Deo &
ſancto martyri Engelberto. Poſt preces, ob declaran-
dum miraculum, circumit templũ, atque indè domi-
mum redit. Vicini gratulabundi accurrunt, & marty
rem prædicant. Ille quinto die Coloniam venit, nudis
pedibus adit martyris ſepulcrum, agit gratias, cuſto-
di Eccleſiæ omnia ordine exponit.

In cęnobio Heiſterbacenſi puer annorum quatuor-
decim, in domo hoſpitali fuit adeò contractus, vt ne
ventrem quidem exonerare poſſet, niſi alienis pedi-
bus deportatus. Eius pater, qui erat ex Converſis il-
lius monaſterii, ubi audiuit de miraculis Epiſcopi,
ait ad eum: Fili, cùm ſolus fueris, fac votum ſancto
Engelberto. Obtemperat ille, reptat manibus & pe-
dibus, donèc eſſet ſub dio, ibique vouet martyri ce-
reum ſuæ ſtaturæ, itemque imaginem ceream. Eadem
Puer contractus, nuncupato voto fit ſanus. hora, vt in orantis fide appareret martyris meritum,
puer cœpit eſſe meliuſculus, redit ad lectulum com-
modiùs, quàm indè exierat: ait patri, ſi adeſſent duo
ſcipiones, videri ſibi ſe poſſe ingredi, iam beati En-
gelberti meritis adiutum. Parãtur ſcipiones, puer gra
ditur, mirantur omnes. Iam antè ductus fuerat à pa-
tre ſuo Noueſium ad S. Quirinum, ſed ille hanc cura
tionem in nouũ martyrem reiecit. Poſteà uenit puer
Coloniam, inuiſit ſepulcrũ martyris, obtulit quæ vo
uerat, poſt preces totus incolumis, ſcipionibus illic re
lictis, poſtridiè ad nos reuerſus eſt pedibus ſuis. Au-
diant hæc martyris obtrectatores, qui aiunt: Si vide
remus ciues noſtros, quos nouimus diù malè habuiſ
ſe, ab illo curari, crederemus ei. Sed illi vel non ſunt
digni curari ob fidei inopiam, uel eis non expedit ut
curentur: aut certè qui ſic dicunt, digni non ſunt vide
re miracula martyris. Nec ipſe Dei filius omnes Iu-
Matt.13 dææ morbidos curare uoluit: immo ſcriptum eſt de
illo, ꝙ quibuſdam locis non fecerit virtutes multas
propter incredulitatem illorum. Porrò in edendis
miraculis, & fides petentium, & ſanctorum merita re
quiruntur: quanquàm non rarò Deus etiam ingra
tis & indignis ſua præſtat beneficia.

Mulier quædã prope Coloniam, periculoſè labo-
rans ex gutture, venit ad martyris memoriam cũ ami
cis: petiit ſubuculã eius in aquam intingi, ſperans, ſi
indè biberet, ſe mox ſanatam iri. Bibit difficulter ad-
modùm, redit domum, poſt horas quatuor ad ſepul-
crum reuertitur, gratias agit Chriſto & ſancto Engel
Nota miraculum. berto. Tantũ ei moleſtiã morbus ille attulerat, vt quin
que diebus nec loqui, nec guſtare quicquã potuerit.

Miles quidam ceream imaginem obtulit ad marty
ris ſepulcrum cum his verbis: Tam tu ſis benedictus,
ſancte epiſcope Engelberte, quam ego verè tertiana
fębre liberatus ſum à Domino.

Eodem tẽpore Iohannes Abbas S. Trudonis, quartana diu & grauiter cõflictatus, audit miracula Engelberti, laudat Deũ mirabilem in gloria eius: moxq; in mentẽ ei venit, fuiſſe hominẽ pacificum & miſericordẽ: porrò beatos eſſe pacificos & miſericordes. Inuocat ergò Deũ, orat vt per eius merita ſibi opituletur: & confeſtim ſe lætatur in ſeipſo experiri, quanti ſit apud Deũ meriti beatus Engelbertus, ſanũ ſe ſentiens.

Matt. 5.

Abbas à quartana liberatur

Mulier diù paralytica, eius nomen appellans, curata eſt. Ciuis Cõfluentinus puerum ſcholaſticũ habuit adeò contractũ, vt dimidio anno pedem in terrã deponere nõ poſſet. Iuſsit ergò eum duci Coloniam, & plena fide martyris ſepulcro imponi. Fit ita: & ecce moxlaxantur nerui, puer à monumento ſe ſubmittit in pedes, atq; ad hoſpitiũ ſuũ gratulabũdus abſcedit.

Cõtract⁹ reualeſcit

Aurifaber quidã Sibergenſis adeò noluit fidẽ adhibere miraculis martyris, vt quotiès eius audiret prædicari ſanctitatẽ, vel irrideret vel contradiceret. Et quinam, inquit, vel dici, vel eſſe poteſt ſanctus, cuius iuſſu multæ inflammatę ædes, multi ſpoliati ſunt, & quẽ multorum malorum cõſtat fuiſſe authorem? Sed Deus martyris iniurias diutiùs ferre non ſuſtinẽs, blaſphemũ hominem ſubitò tanta vi morbi oppreſsit, vt ſe quamprimùm crederet è vita abiturũ. In ſe igitur reuerſus, veretur ea cauſa ſe percuſſum, ꝙ martyri detraxiſſet. Iubet ergo Coloniã ſe adduci, venit aliorũ manibus ad ſepulcrum martyris, fatetur illi culpam ſuã, inter cętera crebrò hæc repetit: Dñe per merita tua & ſanctum martyriũ tuum, adiuua me miſerũ. Interim dicit ad circũſtantes: Ecquis me aqua benedicta adſperſit? Reſpondent oẽs. Nemo noſtrum te adſperſit. Ille repetit: Immò uerò adſperſit me aliquis. Rursùm illis negantibus: Sinite me, inquit, abire. Dei.n. benignitate & meritis Engelberti martyris eccè ſanus ſum. Surgit eadem hora, cunctis mirantibus: quieſcit paulisper in ædibus templo vicinis: indè domum proficiſcitur, & ſenſim plene reſtituitur.

Punitur contumelios⁹ martyris obtrectator.

Cubicularius Comitiſſæ Geldrenſis, nõ niſi ſcipionibus fultus ingredi potuit. Audiens Coloniæ multa edi miracula, cò ſe confert, & aliquot continuis diebus martyris Engelberti ſepulcrum inuiſens, atq; eius precibus ſanari ſe petens, octauo die curatur, relictiſque illic ſcipionibus, lætus domum redit.

Geldriæ Comitiſſa tanta pariẽdi difficultate qñque laborauit, vt uita eius propemodùm deſperaretur. Accitus confeſſarius eius Abbas Cãpenſis, à Duce Brabantiæ Henrico, qui erat Comitiſſę pater, atq; à marito eius Gerardo Comite, introductus eſt ad eam, præ doloris acerbitate miſerè eiulãtem. Illa, viſo Abbate, perindè ac ſi moritura ſit, cõmendat ſe eius precibus, orans vt fratres omnes iubeat pro ſe orare. Lachrymãtur oẽs, qui aderãt. Interim Comes ſic ait ad eam: Noſti chariſsima, quãntùm nos amarit cognatus & dñs meus epiſcopus Engelbertus. Inuoca ergò illũ in hac ſumma calamitate: ſpero nõ minùs illum tibi, q̃ cæteris, ſubuenturum. Deindè Abbas cum Duce & Comite egreditur: porrò Comitiſſa orat martyrẽ, vt ſibi opituletur. Orat Chriſtũ, vt propter ſanguinẽ quem ꝑ iuſtitia ſudit Engelbertus, à tantis doloribus ſe liberet. Vix in caſtrum illi redierant, cùm eccè puella curſitat poſt eos, lætiſsimumq; nunciũ Comiti afferens: Dñe, inquit, domina mea peperit tibi elegantiſsimũ filium. Tum verò oẽs laudant & prædicant Deum in martyre ſuo Engelberto. At Comitiſſa non immemor bñficii, mox ut reualuit, Coloniã venit, ſepulcrũ martyris viſitauit, argenteamq; imaginẽ ad illud obtulit.

Illuſtre miraculũ in Cõmiſſa Geldriæ.

Puella quædam Colonienſis, ſexto menſe ætatis ſuę cœpit malè habere in oculo: deindè lumine prorsùs orbata eſt. Cumque ſextum ageret ætatis annum, mater eius cauſa tribus ſextis ferijs ieiunauit in pane & aqua, & Miſſam defunctorum in honorem B. Engelberti celebrandam curauit: atque ità puella mox per martyris meritum, viſum recepit.

Cæca puella uidet.

Henricus de Calẽmũt, vir nobilis, cùm diù vexatus eſſet morbo comitiali, die quodam in ſacello ſtans, & de miraculis B. Engelberti cogitãs, humi ſe ꝓſtrauit, crebroq; rogauit ſanctum martyrẽ, vt à Dño ſanitatem ſibi impetraret. Inde ſurgens, ſenſit inſolitã quandam corporis alleuationem, ità ut deincèps vſque in præſens, nihil ab illo morbo moleſtiæ acceperit.

Nobilis à morbo caduco liberatur.

Homo paralyticus cùm ad ſepulcrum eius duabus ferè horis oraſſet, & martyrem attentiſsimè deprecatus eſſet, relictis illic ſcipionibus, quibus aduenerat, ſuis pedibus lætus abſceſsit.

Paralytici curatio

Sacerdos quidam quindecim dies cæcus, vouit ſe viſitaturum martyris Engelberti ſepulcrum, & in altari, quod eſt ad * caput eius, Miſſam defunctorum celebraturum. Mox à uoto nuncupato rediit lumen, & ille fecit, quod promiſerat.

Mulier in caſtro Nideckẽſi, viginti annis nihil viderat. Vbi didicit Engelbertũ coruſcare miraculis: Ego, inquit, ibo ad noui martyris monumentũ, vt bñficia, q̃ cõfert aliis, ẽt mihi impendat. Venit ergo Coloniã, orat ad ſepulcrũ epiſcopi, apertisq; oculis videt lumen cæli, q̃ tot annis perpetuas ſenſerat tenebras.

Cæca recipit viſũ

Abbas Burnenbaccenſis unũ ea iunioribus monachis ſuis miſit ad monaſteriũ veteris Mõtis. Is cùm venã incidi ſibi curaſſet, putaretq; non ſatis detractum ſanguinis, atq; ea cauſa ẽt alterius brachii venam aperuiſſet, cũ ſanguine lumẽ amiſit. Id ubi cognouit Abbas Burnenbaccẽſis, nè eſſet illi cœnobio oneri, redire eum iuſsit ad ſe. In illo itinere Coloniam veniens, orauit ad Engelberti martyris tumulum, duosque cereos oculos obtulit, votumq; fecit, ſi viſus ei rediret, patrem ipſius duos argenteos oculos in eius honorẽ miſſurum. Abit cæcus a ſepulcro, venit ad locũ quendã, qui erat monaſterii veteris Montis, accipitur illic humaniter, & cùm cãm cæcitatis ſuæ indicaſſet, Conuerſus quidã hortatur eum, vt ſanctum Engelbertum epiſcopum inuocet, rñdet ille ſe id feciſſe: addit Conuerſus, vt benè confidat martyrẽ ſibi non defuturum: moxq; indè recedit Cõuerſus, & poſt horã eò reuertitur. Eum uerò monachus iã videns, ſalutat. Et Cõuerſus ad eum: Vndè ſcis, inquit, me hic eſſe, cùm nihil videas? Ille reſpõdet: Gratia Deo & beato Engelberto: perſpicuè.n. intueor & te, & qcquid eſt in his ędibus.

Cæcus monachus videt.

Eodem tempore monachus quidã Eberbacẽſis ad partes inferioris miſſus, in itinere anteq̃ veniret Coloniã, membris omnibus adeò paralyſi cœpit diuexari, vt difficulter ad veteris Mõtis monaſterium poſſet perduci. Ibi in valetudinario manenti occurrerunt miracula noui martyris Engelberti. Vouet igitur ſe, ſi morbus abſcedat, Miſſam defunctorum dicturũ. Mox ſentit remiſſius, & totus reualeſcit.

Pralytic⁹ curatur.

Monachus iuuenis, dum vena illi inciditur, ità in brachio intumuit, vt morbus fiſtulæ timeretur. Dolore vrgente, promittit ſe beato Engelberto Pſalterium lecturum. Ilicò ſentit ſe habere melius, dicitque cunctis, à ſancto Engelberto ſe curatum.

Alius iuuenis monachus, tribus mẽſibus paralyſi in brachiis dirè uexatus, ubi ex alio iuuene iã dicto pcepit, q̃ facilè curatus eſſet à noſtri tẽporis martyrẽ, uouit ſe illi quotidianas oblaturũ preces, moxq; ſanatus eſt. Sed deidẽ pces illas negligẽs priſtino dolore cruciat. Reſipiſcit uerò, omiſſa repetit, & redit icolumitas.

Itèm ali⁹.

Caſtigat voti violator.

Matrona Colonienſis, diues ſanè, dolore dentium grauiſsimè cruciabatur. Dentem vnum, qui erat totius mali origo, curat extrahendum: ſed radice relicta, atrociori dolore afficitur, ità vt furere videretur. Adit martyris Engelberti monumentum, offert illic

man-

Immanis dolor den tiũ ſopitur

mandibulam ceream, domumque abiens, in ipſo itinere ſe ſentit incolumem. Quiſnam ergò pontificis noſtri ſanctitatem in dubium reuocet, quem tot commendant præclara miracula?

In pago quodam diœceſis Colonienſis puella erat ſex annorum, ab ipſo ortu muta. Ea cum oblationibus primum ducta eſt ad ſepulcrum martyris: ſed cùm nõ curaretur, perducta eſt ad eum locum, vbi occiſus eſt. Vbi cœpit rectè & expeditè loqui, quæ nunquàm antea locuta fuerat, cunctis nõ immeritò admirātibus.

Eſt pagus Ueſtphaliæ Vlichdorp, in quo erat quidam ex multo iam tempore ſurdus. Pro eo vxor quotidiè orabat martyrem Engelbertum, addito etiam voto, ſi ſanaretur, aditurum eum locũ cædis eius nudis pedibus & ſ... lineis veſtibus, ibique oblationes ſuas daturum. Eo uoto ſuſcepto, ait ſurdus: Audio pulſari ad Miſſas. Stupet vxor, dicitque ad eum: Audis etiã me loquentem. Audio, inquit, immò uero nunquàm mihi antehàc melius audiſſe videor. Itaque gratias agẽs Deo & martyri Engelberto, abiit in Giuelberg, vbi cęſus eſt martyr, & vota perſoluit.

Vide voti efficaciã.

Vt verò Dominus martyris gloriam declararet, et per nocturnas viſiones quoſdam admonuit eius ſuffragia implorare. In pago Iſerenlonenſi fuit quidam, ſemiquinq; annis ex paralyſi linguæ & manuum officio deſtitutus. Is ſub meridiem quiquè obdormiens, audiuit vocem dicentem ſibi: Dic auunculo tuo, vt ducat te in Giuelberg, ubi occiſus eſt epiſcopus Engelbertus, & curaberis. Mox ille euigilat, incipit loqui, & gratias agit Deo. Stabat auunculus eius in media domo, audienſque loquentem illum, alta voce dicebat: Quis loquitur in cubiculo? Reſpondet ille: Ego loquor. Accurrit auunculus, obſtupeſcit, aitque ad eum: Qui fit, vt tandiu mutus, iã abſolutè loquaris? Ille refert quã vocem audierit. Nondùm autem commodè ingredi potuit, q coxa diuturni morbi vi caeſa eſſet. Itaque in vehiculo ductus eſt in Giuelberg, in dies melius habere cœpit, ità vt exiguo ſcipione fultus, iret quocunquè libitum eſſet, per merita martyris ſeſanatum vbiquè prædicans.

Mutus loquutur.

Hermannus de Lechnich epiſcopi Engelberti ianitor fuit, quo munere hodieq; apud ſucceſſorẽ Henricum fungitur. Is ante Auguſtũ menſem acerrima correptus febre, ità & corpore & mente defecit, vt vxore eius in eadem domo obeunte, amiciſq; eam plangentibus & ad ſepulcrũ efferentibus, ille prorsùs non aduerteret, quid ageretur. Cumque tam miſerè ad dies quindecim decubuiſſet, clara luce oſtio aperto videt eminùs beatum illum martyrem tanq̃ ad ſe uenientẽ cum multis aliis religioſis viris, qui omnes erãt albis induti, & ad collum habebant oraria ſiue ſtolas, vt ſolent ſacerdotes. Ipſe autem beatus pontifex mulæ albæ inſidebat: iam enim lauerat iumentum carnis ſuæ in ſanguine Agni. Hermanus ea viſione exhilaratus, ad ſœminas, q̃ illic ſedebant, alta voce dicit: Exite ocyùs bonæ dominæ: Engelbertus epiſcopus venit ad me. Fratrem quoq; ſuum, qui ad limen oſtii erat, fortiter inclamans: Surge, inquit, frater, cede locum domino meo, vt poſſit ingredi ad me. Sed illis nõ ſe mouentibus, q putarent vi morbi eum delirare, iterùm clamitat: cũctiq; dempta puella paruula, foras exeũt. Ante hos autem clamores miles quidam iam vita functus, vir bonus & modeſtus, candidatos illos anteceſſerat, dixeratq; Hermanno, vt ſe pararet: epiſcopum Engelbertum uelle ipſum inuiſere. Cùm ergo omnes egreſſi eſſent, B. Engelbertus, quẽ tum obiiſſe neſciebat æger ille, cũ quodam monacho ignoto ad lectũ eius acceſſit, aitq; ad eum: Vt habes Hermanne? Reſpondit ille: Male, mi dñe: uel ſolum apoſtema lateris mei nimiùm me cruciat. Tũ epiſcopus ad monachũ ſe vertens: Adeo, inquit, confectus eſt hic vir, vt meritò potuerit animam expirare. Deindè manu tangit apoſtema, mox q; incipit ſudare homo: & epiſcopus, cùm ei benedixiſſet, euanuit. Confeſtim adiutum ſe ſentiens Hermannus, iam regreſsis intro illis, qui exierant, rem omnẽ expoſuit: laudatur ab omnibus Deus, & ſanctus martyr eius Engelbertus.

Viſio cuiuſdam.

Mira curatio febris cuiuſ.

Nobilis quidam valdè laborabat è pede. Monitus ab Abbate noſtro, vt S. Engelberto cereum pedem vouerct, fecit ſic, & curatus eſt: ſed tumor & dolor omnis ab illo pede migrauit in alterum. Dicente autem Abbate, ſanctum epiſcopum duos velle cereos habere pedes, ille alterum quoquè pedem vouit, & repentè dolor omnis euanuit.

Nota

Eodem tempore quidam è familia Ducis Limburgenſis, pollicem contritum habuit. Venit ergo Coloniam, & cùm manum ceream ad ſepulcrum martyris obtuliſſet, curatus eſt.

Alius in eiuſdem Ducis caſtro natus, miſerè contractus fuit. Et ironice dicere ſolebant nobiles principis illius: Abi, abi Coloniam ad S. Engelbertum, ut ſanet te. Ità illi inſultabant martyri propter veteres ſimultates, quæ Duci eorum cum Engelberto interceſſerant. Tandem homo abiit Coloniã, & tribus continuis diebus orans apud ſepulcrum martyris, exauditus eſt. Cumque domum reuertiſſet, & eum nobiles illi, atque alii eius regionis homines ſanum viderent, quem biennio fœdè contractum nouerant, pudefacti dicebant: Iam reuerà cernimus Archiepiſcopum Engelbertum ſanctum eſſe.

Cõtracto redditur incolumitas.

Quidam decem annis abſque ſcipionibus ambulare non poterat. Venit ad tumulum martyris, & ſcipionibus illic relictis, domum ſanus reuerſus eſt.

Mulier quædam Coloniæ in platea ſalaria habitãs, nouem annis dolore capitis & gutturis laborauit. Nocte quadam, doloris immanitate vrgente, beatum martyrem implorat, & ante ſolis ortum tumor & dolor omnis abſcedit. Mane igitur adit ſepulcrum eius, hilariter ſuas oblationes exhibet, agit gratias, & læta redit ad ſuos.

Dolor capitis, & gutturis profligat.

Mindenſis epiſcopus veniens in Giuelberg, orandi cauſa ingreſſus eſt in ſacellum, quod illic in loco cædis eius fabricatum eſt. Oblatus eſt autẽ ei illic puer, qui contractus fuerat, & ibidem ſanatus. Eum intuens epiſcopus: Vnus, inquit, ex ſamulis meis tam dire cœpit morbo laborare in hoc itinere, vt ab equo in terram deponi eum oportuerit. Cumque tractaremus, quid faciendum illi eſſet, tandèm recordati Archiepiſcopi Engelberti, rogauimus vt ſuis meritis miſero opitularetur. Simulatquè nos preces abſoluimus, ille ſurrexit ſanus, & cõſcenſo equo, martyri gratias egit.

Conuerſus quidam Cãpenſis monaſterii, olim nobilis fuerat, & vitæ ſic ſatis honeſtæ. Huic oranti adeò importune ſe ingerebant cogitationes diuitiarum & honorum mundi huius, vt inſtar muſcarum morientium, ſuauitatem vnguenti, id eſt, orationis deuotionem perderẽt. Crebrò ille corpus ſuum cædebat virgis, & multorum ſanctorum ſuffragia implorabat, ut liberaretur: ſed non impetrauit. Tandem memor Archiepiſcopi Engelberti pro iuſtitia cæſi, flexis genibus illum inuocauit, & eadem hora adeo liberatus eſt, vt deincèps nihil eiuſmodi ſentiret.

Eccle. 10

Tentationes perniciosa abiguntur.

Mulier quædam filium habens paralyticum, martyri vouit ſe cum filio, ſi eum ſanaret, venturam ad eius monumentum, & munera oblaturam. Votum mox conſecuta eſt ſalus ægroti: & martyri iucundis animis perſolutum eſt, quod fuerat promiſſum.

Alia mulier, natiõe Geldrẽſis, Colõię i parœcia S. Seuerini dgebat vidua cũ mẽre ſua & filio adhuc puero, q miſerè caduco morbo affligebat. Quod cùm mater

lo orbata fuit. Audiuit in ſomnis, ſi lapidem quẽdam ſuis humeris ferret ad locum paſsionis beati martyris, qui cederet in ſtructuram eccleſiæ ibi tum inchoatæ, conſeſtim ipſi lumen reſtitutum iri. Indicat hoc parentibus: illi & ſumptu & laboris itinere, tum quoq; viſionis incertitudine abſterriti, eã non audiunt. Tandèm ad locũ deducta, cùm lapidem illic depoſuiſſet, mox ab eius oculis albugo prodiit. Indè domum ſana reuertẽs, parẽtibus lætitiã, viciuis admirationẽ affert.

Cæca illuminatur.

Monachus quidam grauiter laborans, beatum epiſcopum ſic appellauit: Memineris, domine, me ab illo tempore, quo cæſus es, ſemper in Canone Miſſæ tuũ nomen expreſsiſſe. Itaque pro ſalute corporis mei te orare æquum eſt. Eàdem nocte illi dormienti apparuit martyr, inſsitq; ſanum & incolumem eſſe. Expergefactus ilicò, è lecto ſanus exit.

Anſelmus paſtor Coloniæ ad S. Brigidam, vir doctus & bonus, adeò ſcabioſas habuit manus, vt leprã præ ſe ferre viderentur, nec ille præ verecundia cum quoquam cibum capere vellet. Admonuit eum ſacerdos quidam, vt inuiſeret ſepulcrum martyris Engelberti. Venit ad ſepulcrum, imponit illi manus, votum facit martyri, & eadem hora, ipſo admirãte, tanquàm ſquamæ quædã ceciderunt de manibus eius. Sed cùm meliùs habere cœpiſſet, non ſtetit promiſsis. Redit ſcabies, & præuaricator voti redit ad cor: iterat votum, & ocyùs curatur.

Nota miraculum & pœnã votum negligentis.

Abbate Erbacenſi nupèr ad martyris ſepulcrũ orante, quidam ciuis ait ad eum: Meritò ad monumentum martyris noſtri oras domine Abba. Reuerà enim in magno ille apud Dominum precio eſt, cuius ego in me virtutem mirabiliter ſum expertus. Adeò enim hydropiſi intumueram, vt medici ſpem omnẽ vitæ meæ abiicerẽt. Ego igitur multùm eiulans quadam nocte, cùm diù fleuiſſem ante lectum meum, toto pectore martyrem hunc inuocare cœpi. Deindè feſſus, in lecto paulìſpèr obdormiui. Pòſt expergefactus, dolorẽ & tumorem omnem ſentio euanuiſſe. Obſtupeſco tã inexpectato miraculo: exploro, num humor noxius, dirupta pelle, in lectum dimanarit. Sed nec humorem vllum in lecto, nec in corpore rupturam reperio. Itaque gratias ago Deo, qui tam præclarè ornat & illuſtrat electos ſuos.

Hydropicus miraculo ſanatur.

Venio nunc ad miracula, quæ in Ginelberg, vbi trucidatus eſt martyr, facta ſunt, quæ ad me ſcripto comprehenſa miſerunt ſacerdotes eius loci, qui ea partim viderunt, partim auditione acceperunt ab illis, in quibus patrata ſunt.

Pſal. 67. Cùm prępotens Deus, qui eſt mirabilis in ſanctis ſuis, diuerſis miraculis Engelberti martyris ſui merita declarare cœpiſſet, faber quidam, vir bonus, cum filio ſuo quatuordecim annos nato, intempeſta nocte præteriit locum illum, in quo beatus ille necatus fuit. Et eccè videt uterque cereum inſignem in ipſo martyrii loco, vbi nunc altare extructum eſt, flammis radiantibus ad menſuram cubiti vnius à terra eleuatum, qui & tenebras circumquaque illuſtraret, & tamẽ neque imbre, neque ventorum flatu extingui poſſet. Mirantur igitur, & cùm non ignorarent, quid viſio illa ſibi vellet, precandi cauſa ad locum accedunt: & cereum quidem conſpiciunt, ſed nulla ratione poſſunt attingere. Mox properant in pagum Sunelme, & viſionem indicant Bartholdo ſacerdoti.

Viſio mirabilis.

Ea uiſio poſtquàm diuulgata eſt, quidam carpentarius non longè à Giuelberg habitans, cùm toto anno crus eius planè exaruiſſet, eò acceſsit, terramque martyris cruore infuſam, cruri alligauit, & poſt triduum integrè curatus eſt.

Crus emortuum reuiuiſcit

Mulier quædam cũ filia, quæ ſemper clauda & muta fuerat, ad ſacrum martyrii locum venit, & aliquot diebus cum lachrymis pro illa martyris opem implorauit. Et ecce muta loquitur, petit ouum à matre, illudque procùl ab ea allatum, propius ad eum accedens, hilariter accipit ex manu illius.

Clauda et muta curatur.

Parochus quidam manum dexteram pluſquàm dimidium annum adeò habuit ex morbo quodam malè olentem, vt tota hyeme ab offerendo Miſſæ ſacrificio abſtineret. Cùm autem in mentem ei veniſſet, beatum virum pro iuſtitia immeritò occiſum, plena fide manum loco cædis admouit, & paulò pòſt ſanã retraxit.

Sacerdos quidam cæcus, procùl è Saxonia venit ad hunc locum: & cùm humi proſtratus, piè admodùm Deum & martyrem eius deprecatus eſſet, lumen amiſſum recuperauit. Nõ multò pòſt pro gratiarum actione limina beatiſsimorum Apoſtolrum Petri & Pauli, itemque Iacobi adiit, Engelberti martyris gloriam vbiquè prædicans.

Cæco redit lumen

Per id tempus etiam mulier paupercula, quinque annos cæca, eodem loco orans cum lachrymis & humi proſtrata, lumen gratulabunda recepit.

Anno Chriſti milleſimo duceuteſimo viceſimoquinto, qui fuit pontificatus Engelberti annus decimus, vitæ uerò quadrageſimus, & cædis primus, apud pagum Suuelme fuit quidam paralyſi admodùm afflictus. Is poſt multas calamitates perductus eſt ad locum hunc, in quo ſæuitum eſt in martyrem, atque in ipſa paraſceue nocte intempeſta orans, vidit beatum præſulem tanquàm viuum pontificalibus indutum, inſtàr ſolis fulgentem, cum duobus viris clariſsimus, qui & ipſi magno veſtium ornatu conſpicui erant, ad eundem aduentare locum, eoſque pariter illum circumire, indicare ſpatia, in quibus conſtruendum ſit monaſterium, deinde ſimul diſparere. Eius viſionis tãtus fuit effectus, ut paralyticus ſe ſentiret beati Engelberti meritis curatum.

Viſionis mirus effectus.

In eodem loco, ubi martyr paſſus eſt, Crux lignea erecta fuit. Venit autem eò veteranus quidam, & miraculis martyris obtrectãs, intra ſe ait: Quid eſt, quod video & audio? Homo iſte tyrannus fuit, oppreſſor pupillorum & viduarum, ſuperbus & auarus. Adeoq; gloriæ eius inuidit, vt nec Crucem illam æquis poſſet oculis intueri. Sed iuſtus Dominus repentè igne cæleſti guttur & humeros liuidi hominis inflammauit. Mox ergo ducitur in ædes filiæ amicæ ſuæ, ibiq; per ordinem omnibus confitetur, quid de martyre cogitauerit. Conſulunt amici, vt indutus cilicio, nudis pedibus (Erat autem tum hyemis ingens frigus) ad locum ſacrum redeat, precibusque & lachrymis martyrem ſibi conciliet. Facit ſic, & poſt triduum integrè ſanatur.

Vindicta cæleſtis in martyris calumniatorem.

Fœmina quædam in Paſchate cum cæteris ſacroſanctam Euchariſtiam percipiens, terribili Dei iudicio cœpit ſpumare, agitare linguam, nec tamen quicquam poſſe eloqui. Ante communionem ſaniſsima fuerat: indignè accedens ad ſacramentum, ſubitò in tãtùm debilitata eſt, vt nullũ membrũ mouere poſſet. Ab ineunte enim ætate admodùm diſſolutè vixerat, & multis onuſta peccatis, tã ſalutarẽ medicinã prorſus imparata ſumpſit. Itaq; ſacra corporis Chriſti cõio nõ remediũ ei attulit, ſed tormentũ. Perículoſũ eſt ægro obſtipato, vti medicina fortiter aluũ ſciente, niſi priùs ſumat quippiã, quo peccãs materia digeratur. Ità ergò peccator obſtinatus & induratus, ne medicinã corporis Chriſti ad iudiciũ accipiat, peccatorũ uirus & noxios humores cõtritione & cõfeſsione priùs digerere debet. Porrò increſcente in fœmina, de qua agimus, cæleſti animaduerſione, in ſomnis viſio ei oblata eſt, qua didicit ſe breui curatũ iri, ſi velit locũ, ubi cæſus eſt Engelbertus Epiſcop', adire. Difficulter igitur & cum magno labore venit ad locum, moxque re-

Pœna indigne Euchariſtia percipientis.

ſtituta, ſurrexit è lecto, & cibum potumque ſumpſit, Deoque gratias agens, promiſit ſe annuum cenſum martyri illo in loco perſoluturam.

Puerulus quidam colli tumore ingenti & periculoſo laborans, non linguam mouere, nō cibum capere, nihil neque videre, neque audire potuit. Ea re miſerè afflicti parentes eius, cum multis lachrymis rogarunt, vt mitra beati martyris caput pueri tangeretur. O miram Dei gratiam. Mos vt mitra impoſita eſt capiti infantis, tumores decurgent, noxii humores euaneſcūt, & priuſquàm paternæ domus attingat limina, infans totus reualeſcit. Eam mitram in capite habuit Epiſcopus, cùm trucidaretur. Itaque ſacro eius tincta cruore, malè habentibus affert medicinam.

Vide mirū effectū mitra Epiſcopi.

Mulier quædam paupercula morbo vrgente, è Turingia venit in Giuelberg non ſine multa difficultate. Laborabat illa angina, toto anno luſca fuit, ſiniſtra manus exaruerat, pedem podagra infeſtabat. Tot oppreſſa malis, proſternit ſe in loco, vbi occubuit martyr, orat cum lachrymis: non tamen impetrat ſanitatem, ſed ſpe impetrandi non deſtituitur. Redit poſt menſes duos, & perfectè curatur. Gratitudinis ergò promittit annuum cenſum martyri Engelberto.

Morbida curatur.

Quo tempore euerſum eſt caſtrum Comitis Federici, qui fuit author cædis Epiſcopi, cuiuſdam etiam mechanici domus, quæ iuxta erat, deſtructa eſt, & facultates omnes ei ereptæ. Quæ res adeò ei doluit, vt plorando oculos amiſerit. Sexto cæcitatis menſe votum nuncupat beato Engelberto, duosquè oculos cereos ſecum ferens ad locum martyrii, vnius oculi ſui lumen recipit.

Paupereulus quidam in Vueſtphalia ſeptem annis non vno conflictatus eſt morbo. Alterum eius latus emortuum erat, manus aruerat, lateris coſtæ cōfractę erant, crus adeò intumuit, vt craſsitudine ventrē ęquaret. Duobus fultus ſcipionibus venit ad locum, vbi impii trucidarunt Epiſcopum Engelbertum: preces ſupplices obtulit, & celeriter impetrauit qđ voluit.

Multis affect⁹ morbis, fit ſanus.

Crebreſcebāt eo in loco miracula, & permulti quotidiè accedebant & recedebant, alii ſalutem expetituri, alii ſe eam adeptos gratulantes. Inter alios venit ſurdus quidam, qui decem annis nihil audierant: ſed videns hominum tum aduentantium, tum abeuntiū frequentiam, animaduertit curationes fieri. Veniens ergo ad locum, ubi martyr occubuit, ſanitatē adeptus eſt. Qui propiùs illi adſtabant, audierunt rumpi pelliculas aurium, quibus meatus obſtructi erant. Indè vero tantus conſecutus eſt dolor, vt caput vtraq; manu comprimendo, eū nonnihil lenire cogeretur. Auditu recuperato, martyris gloriā vbiquè diuulgauit.

Surdus audit.

Auceps quidam in brachiis & manibus pſalmo laborans, multa loca inuiſit, remedia multa adhibuit, ſed nihil profecit. Venit tandèm in Giuelberg, & optata illic ſanitate potitus eſt. Vt autem ſe martyri gratum declararet, annuū cenſum ſe illi loco daturū recepit.

Spaſticus ſanatur.

Fœmina quædam Andernacēſis, toto corpore inflata, decem & octo hebdomadibus immanes dolores pertulit. Vbi audiuit miracula Engelberti, huiuſmodi votum ſuſcepit: Domine Deus, inquit, ſi per merita martyris tui curata fuero, nudis pedibus ibo in Giuelberg, vbi cæſus eſt. Indè intra triduum ſana effecta, fecit vt erat pollicita.

Nobilis quidam Andernacenſis, diues & potens, multis annis totus ex paralyſi decubuit. Erat morbus ille adeo uehemens, vt cibum erectus capere nō poſſet, ſed pectori impoſitum iacens magna vi tādèm deglutiret. In ſomnis autem admonitus eſt, quodam in loco tèr oſculari humum, & tres offerre preces in honorem B. Engelberti martyris: ita enim fore, vt ilicò ſanaretur. Ille viſionem indicat vxori & liberis, quā illi ut phantaſticam irrident. Valdè igitur afflictus cum lachrymis orat ſe ad locum, deſignatum deportari. Parent tandèm deprecanti, & cùm ad locum perductus eſſet, tèr ſe proſternit, & orat, totusq; fit ſanus & incolumis. Deindè nudis pedibus eum vxore & prolibus ſe contulit in Giuelberg, obtulit preces & munera, & annuum quoque cenſum ſe daturum pollicitus eſt.

Paralyticus reualeſcit.

Theodoricus uir nobilis à teneris annis ſurdus, ad locum, vbi martyr paſſus eſt, ſpe ſalutis obtinendæ uenit. Octo diebus illic in labore & precibus perdurans, integerrimè ſanatus eſt: atque eum locum deinceps ſummo ſtudio & deuotione atque annuis muneribus proſecutus eſt.

Surdus curatur.

Quidam decem annis crura contracta & eneruata habuit. Is tandèm duobus innitens ſcipionibus, ad hunc locum contēdit. In itinere preces ab imo pectorē fudit multis permixtas lachrymis, & in ipſo paſſionis loco cum tanta ſe deuotione proſtrauit, ut etiam citiùs, quàm ipſe aduerteret, ſanitas ei reſtituta ſit. Hoc miraculum quicunque viderunt, in martyris erupere laudes, altaque voce eum concelebrarūt.

Contractus reſtituitur.

Virgo quædam adeò fuit in facie à vermibus exeſa, vt ipſi quoquè parentes eam contemnerent & abominarentur. Sed id Deus non ſuſtinens, patrem eius egregiè flagellauit. Agnoſcens ille ſe ob filiæ cōtemptum diuinitùs puniri, confeſſus eſt ſacerdoti, & cum filia vouit ſe ad locum, vbi peremptus eſt B. Engelbertus, profecturum. In ipſo autem itinere ambo ſanati ſunt. Venerant cum illis viri ampliùs ducenti, qui omnes eius miraculi teſtes fuere.

Duo ſanantur.

Quædam fœmina diuturno dentium cruciata dolore, fabrum acciuit, qui ei dentem extraheret. Venit faber, ſed dum forcipe admota, nimiùm trahit, & dentem frangit, & mandibulam è ſuo loco euellit. Tum verò miſera illa nec cibum capere potuit, ità vt vita ipſo faſtidio ei eſſet. Tandèm inuocat B. martyrem Engelbertum, & eius meritis maxilla redit in locum ſuum, & dolor omnis faceſſit. Illa nudis pedibus abit in Giuelberg, reddit vota, & annuam oblationem promittit.

Dolor dentium abigitur.

Henricus quidam nimio vino obrutus, cum aliis corrixari cœpit, & probra iactare. A verbis ad enſes ventum eſt. Interim ille apud talum in neruo dirè vulneratur, crureq; ex eo vulnere contracto, ambulandi facultate deſtituitur. Quæ res ad eam inopiam adduxit, vt ſcipionibus innixus, ſtipē quotidiè oſtiatim emendicare compulſus ſit. Vt verò comperit multos quotidiè curari à B. Engelberto, ad locum cœdis eius profectus eſt: nec tamen tunc curatus eſt: ſed cùm ſpem non abiiceret, & tertiò non ſine multa difficultate eò acceſſiſſet, poſt preces ſupplices Deo & beato Engelberto oblatas, integrè curatus eſt.

Contractus fit ſanus.

Nec ſolùm iis locis, quibus necatus & ſepultus eſt martyr noſter, ſignis & miraculis clareſcere voluit; ſed quāti apud Deum ſit meriti, etiam in remotis locis, non raro oſtendit. In vrbe quadam faber vxorem habuit toto corpore adeo inflatam, vt hydropiſi laborare putaretur. Seſquiannum illo incōmodo ità malè affecta fuit, vt omnis edendi atque bibendi appetitus planè ꝓſtratus in ea eſſet. Nocte quadam audiuit vocem in ſomnis: Si locū, ubi fuſus eſt ſanguis B. martyris Engelberti, viſitaueris, eius meritis mox curaberis. Indicat marito, quid audierit. Ille ſummo manè cum ea iter ingreditur: quod cùm necdùm medium confeciſſent, mulier planè incolumem ſe ſenſit. Id ubi maritus comperit, non ingratus tanto beneficio, pergit cum illa, venienteque in Giuelberg, martyris gloriam prædicant, & miraculum diuulgant, hilariterque annuum cenſum promittunt.

Morbida ſanatur.

Virgo

Sanatur virgo quædam.

Virgo quædam octo annis morbi cuiuſdam infeſtatione adeò debilitata fuit & excruciata, vt abſque alienis manibus nec edere, nec bibere, nec loco moue re ſe poſſet. Adducta igitur ad locum, vbi B. Epiſcopus ſanguinem fudit, mox vt illum attigit, ſanata eſt.

Puer mente captus curatur.

Hoc anno, qui eſt à Chriſto nato milleſimus ducenteſimus triceſimuſſeptimus, puer quidam annos plùs minùs ſedecim natus, ſed mente captus, à matre ductus eſt in beati Engelberti eccleſiam, quæ eſt in Giuelberg. Stanti autem illi in eo templo, quidam ſic ait: Abi ad altare, & ſublatis manibus ora beatum pontificem, qui illic ſanguinem ſuum fudit, vt te ſanet. Fecit ille, vt iuſſus erat, & curatus eſt.

Viſio Ioſeph ſancti monachi.

Ioſeph monachus Steinfeldenſis, admodùm religioſus & pius, hebdomada vna ante cædem Epiſcopi Engelberti, quadam nocte intempeſta ſub dio ſtabat, in ſiderum pulchritudine Deum creatorem contemplans. Cumque in lunam tum pleno lumine incedentem oculos intêderet, vidit aliam oriri lunam in plaga Aquilonari, cuius tanta erat lucis præſtantia, vt alterius lunæ lumen propemodùm obſcuraret. Stabat ea re attonitus: & ecce videt cælum à dextris pateſieri, & inter eam patulam cæli partem & lunam recèns ortam, quæ iam cœpit eò contendere, vbi apertum fuit cælum, conſpicit effigiem gladij, breuis quidem, ſed lati, quales ſunt Bauarorum. Deindè videt lunam, quæ ab Aquilone ad Orientem aſcenderat, poſtquam gladium attigit, ſimul cum illo ingredi in cælum, qua parte pateſcebat. Hanc quidem viſionem etsi ille nô intellexit, non tamen dubitauit magnum aliquid portendere. Itaque ad lectulum anxius redijt: vbi cùm paululùm dormitare inciperet, turbam quãdam prætereuntem ſibi viſus eſt audire, crebroque alios aliis dicentes: Eheu, eheu, Epiſcopus Engelbertus occiſus eſt. Indè verò ſatis ille coniecit, quid viſio portenderet; ſed non fuit auſus illi fidem commodare. dicebat enim apud ſe: Qui fieri poteſt, vt vir tam inſignis & potens, tanto ſemper ſtipatus comitatu, occidatur? Quòd ſi verò etiam id accidat, quis credat virum totum mundo deditũ, cui ad voluntatem ad fluunt omnia, quique tot affluit deliciis, ità continuò coronari? Sed nô potuit, quod oſtenſum erat, non fieri. Itaque breui poſt cecidit vir tantus, ſuorum gladiis trucidatus, pro quo, nè caderet, ſuas illi potiùs ceruices debuerant obiicere. Ea igitur viſionis parte completa, nondùm ſibi perſuadere potuit vir ſanctus, vt erat ſemper ſibiipſi ſuſpectus, martyrem eſſe tam citò in cęlis gloria & honore coronatum. Facta eſt itaq; vox ad eum: Pro eo, quòd viſioni veriſſimæ fidei oculos aduertere noluiſti, dolebunt tibi oculi corporis tui: nec ceſſabit dolor, donec oculos cereos offeras ad ſepulcrum martyris, & ex reſtituta ſalute eam, de qua nunc dubitas, certiſſimè comperias veritatem. Vocē hanc ſecutus eſt oculorum dolor: ſed ſimulatq; obtulit, quę iuſſus erat, ad martyris monumentum, repentè dolor oĩs euanuit: præſtante Deo ac Dño noſtro, cui honor, gloria & imperiũ, ſicut erat in principio, & nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Punitur à Deo, dũ de ſanctitate martyris dubitat.

Sanatur.

MARTYRIVM SANCTORVM Claudii, Nicoſtrati, Symphoriani, Caſtorij & Simplicij: itemque ſanctorum quatuor Coronatorum, ex Martyrologio Adonis Epiſcopi Treuirenſis: qui hiſtoriam, quæ in MS. codicibus habetur pleriſq; locis admodùm obſcura & mendis ſcatens, in compendum redegit.

Nouēb. 8

ROMAE Natale ſanctorũ martyrũ Claudii, Nicoſtrati, Symphoriani, Caſtorij & Simplicij, imperantibus Diocletiano & Maximiano. Hi cùm eſſent artifices inſigniſſimi, & marmorum cęſores ꝓbatiſſimi, Imperatori Diocletiano valdè facti ſunt accepti. Cùm itaque tempore quodam eſſent quadraturis marmorum intenti, & artem ſuam ſigno Crucis munirent, & ad volũtatem ipſorum artificium fieret, horum vnus Simplicius, qui adhuc pagano errore tenebatur, dixit ad quatuor reliquos: Adiuro vos per deũ Solem, vt quis iſte Deus ſit, dicatis mihi, in cuius nomine vos tam benè operamini. Cui Symphorianus: Si potes credere, dicemus tibi, & mox artem conſequeris: ſed & vitam æternam habebis. Quem cùm in fide ſolidatum beato Cyrillo Epiſcopo conſignaſſent, iſdem Epiſcopus baptizauit eum, & Chriſto Domino credere informauit.

Artem ſuã ſigno Crucis muniunt.

Non multò poſt accuſati à Philoſophis, ꝙ Chriſtiani eſſent, & quòd deum Aeſculapium fingere, ſicut præceperat Imperator, ex marmore Porphyretico & *Proconiſſo noluiſſent, Diocletianus iuſſit cuidã tribuno, nomine Lampadio, ſub moderatione verborũ eos audire. Quibus iſdem Lampadius dixit: Adorate deum Solem, vt deſtruatis conſilium Philoſophorũ. Qui reſpondentes, dixerunt: Nos nũquàm adoramus facturam manuum noſtrarum: ſed adoramus Deum cæli & terræ, qui imperat in æternum, Ieſum Chriſtum filium Dei.

for. Proconneſio.*

Nolunt falſos colere deos.

Recluſi ſunt igitur in cuſtodia publica. Indè cùm mutari à fide Chriſti non poſſent, iubente Lampadio expoliantur, & ſcorpionibus grauiſſimè cæduntur. Mox Lãpadius à dæmonio correptus, expirauit. Hoc factum cùm audiſſet Diocletianus, nimio furore repletus, iuſſit eundem Nicetio tugato, vt in loculis plũbeis viui includerentur, ac ſic in fluuium præcipitarẽtur. Poſt dies autem quadragintaduos venit quidam Nicodemus Chriſtianus, & leuauit cum ipſis loculis corpora martyrũ, & in domo ſua honorificè poſuit. Paſſi verò ſunt ſexto Idus Nouembris.

Cæduntur ſcorpionibus.

In flumẽ demerguntur.

Item Romæ natale ſanctorum quatuor Coronatorum, id eſt, Seueri, Seueriani, Carpophori & Victorini. Hi cùm impellerentur ad ſacrificandum, reluctantes nec omninò conſenſum impiis prębẽtes, perſtiterunt in fide. Nunciatum eſt autem Diocletiano Imperatori. Qui ilicò iuſſit, vt ante ſimulacrum Aeſculapii ictibus plumbatarum cæſi deficerent. Quorũ corpora iuſſit in platea canibus iactari: & iacuerunt ibi diebus quinque. Tunc pij Chriſtiani venerunt, & collecta corpora ſepelierũt in via Lauicana, milliario ab Vrbe tertio, in arenario iuxta corpora ſanctorũ martyrum, Claudii, Nicoſtrati, Symphoriani, Caſtorij & Simplicij. Paſſi ſunt autem ſexto Idus Nouẽbris, poſt duos tamen annos paſſionis horum quinque martyrum. Cùm autem nomina eorum minimè reperirentur, ſtatuit beatus Melciades Epiſcopus, vt anniuerſaria quatuor Coronatorum dies, ſub nominibus ſanctorum quinque martyrum recoleretur. Intercurrẽ-

4. martyres occiduntur.

tribus tamen annis, cuidam ſancto viro etiam nomina eorum reuelata ſunt. Feſtiuitas verò, vt fuerat ſtatuta, celebris in aliorum martyrum feſtiuitate permanſit, ac locus quatuor Coronatorum nomine inſignis.

VITA ET EXERCITATIO Sanctæ Matronæ.

Authore Simeone Metaphraſte.

Nouẽb. 8 EOS, qui ſunt in vita temperantes, & ſtudioſi virtutis, pro viribus laudare, ſimul eſt ſanctum, & longè vtiliſſimum. Nam & ipſi ſunt laude digni, & quæ de eis habetur oratio, incitat & inflãmat & alios ad amorem aggrediendi talia. Cùm autem & id, quod laudatur, fuerit mulier, id ſcilicet, quod eſt humanæ naturæ maximè imbecillum, & ad aſperos ſuſcipiendos labores molliſſimum, quemadmodùm non eſt laus conducibilis viris ſimul & fœminis, quæ poteſt vtroſque excitare ad ea, quæ ſunt pulchra & honeſta? Fœminas quidem, vt, cùm ſint eiuſdem generis, eoſdem quoquè labores ſuſcipiant & eaſdem remunerationes: Viros autem, nè, cùm ſint viri, cernantur cedere mulieribus, & ad labores ſuſcipiendos eis eſſe ignauiores. Ex iis ergò, quæ vitam laudabiliter egerunt & ex virtute, fuit etiam Matrona: quæ cum viris quidem virtute contendit: præclaris verò & admirandis factis eos ſuperauit, vt in proceſſu oſtendẽt ea, quæ dicentur.

Pamphylia vnde ſic dicta Eſt quædam regio ſubiecta imperio Romanorum, ſita in confinio Cilicum & Iſaurorum, nomine Pamphylia: quæ propterea, quòd ſit populo frequens, & habeat habitatores ex omnibus ciuitatibus, ſic fuit appellata. Vna autem ex iis, quę ſunt in ea, ciuitatibus vocatur Perge, in qua fuit educata hæc beata Matrona: quæ à parentibus adepta liberalem diſciplinam & educationem, cùm iam eſſet nubilis, (erat enim inſigni pulchritudine) iungitur matrimonio marito non vulgari, non plebeio, nomine Domitiano: fitque mater vnius filiæ, cui ſtatim ex futuris tribuit appellationẽ, vt quæ eam nominarit Theodoten: Deo autem ea dederit ea ipſis faſciis. Atque vt poſt nuptias quidem & cohabitationem, moderationem exerceret, & à faſtu ac ſuperbia alienationem, & ornaretur non ornatu, qui conſiſtit in ficta & fucata pulchritudine: ſed in interno animæ nomine, adhibebat ſtudium, & vt in temperãtia vitam degeret & honeſtate.

Matrona nubit viro.

Laudabile quidem, & alioqui gratum eſt hæc perſequi. Superuacaneum autem viſum omninò fuerit, ſi præteritis maioribus & perfectioribus, voluerimus occupatos tenere auditores in horum recordatione. Quod autem ipſa aliis prætulit, hoc etiam conuenit præponere in narratione. Statuebat enim id, quod dicit Apoſtolus, à ſe ſummè eſſe ſeruandum. Ille enim

1. Cor. 7. dicit, oportere eos, qui habent vxores, affici perindè, ac ſi non habeant. Quamobrem cùm ſua ſponte exceſſiſſet ab ea, quæ illam tulit patria, diuina, inquã, prouidentia, quam eius conſilium habuit adiuuantem, in eam, quæ primam ſedem obtinet inter ciuitates, nẽpe Byzantium, cum marito proficiſcitur: quem habebat quidem ſimul peregrinantem, & ne minimũ quidem recedentem, non tamen eorum conſcium, quæ animo agitabat: neque ſcientem aliquid, quod ea mẽte verſabat. Deindè vrbem ingreſſa regiam, toto die aſſidebat in templis ſanctorum, nec diù nec noctù ab eis recedens, ieiuniique & precum curam gerens, & facultates impertiens egentibus, & Deum aſſiduè rogans, vt ſopiretur in ea innatum bellum carnis: erat enim tunc ætate iuuenis, vt quæ non eſſet nata plùs quàm vigintiquinque annos.

Conſtantinopoli ſemper eſt in templis &c.

Rogabat ergò, ſicut diximus, vt liberaretur à carnis moleſtiis: vt, cùm poſſet viuere ſine marito, liberè vacaret ſpiritalibus & diuinioribus. Quæ autem eã ad ea, quæ ſunt honeſta, incitabat, erat quædam Eugenia, quæ conueniẽter nomini erat moribus ingenuis, & vna, quæ totam vitam conſumebat in nocturnis ſtationibus & orationibus. Cum qua ipſa quoquè bona decertabat cõtentione exercitationis, ea, quibus exercentur monachi, diligenter exercens. Hæc verò, quæ quotidiè fiebant, ægrè ferebat Domitianus, & abſurdæ quædã & turpes cogitationes ei veniebant in mentem, dicendo: Non rectè habet cõtinuus hic progreſſus, ſed ſit animo, qui ad malas tendit cupiditates. & exhinc omnem adhibebat cuſtodiam, ne eam quidem ſinens prodire extra domunculam: & ambobus erat conſtitutum certamẽ: illi quidem, nè dimitteret eam facere ea quæ conſueuerat: huic autem, nè abeſſet à ſacris cœtibus. Sed cùm is valdè repugnaret, ea multis vrgens precibus, vix tandèm perſuadet, vt ſibi liceat facere quod vellet.

Magno itaque ſtudio venit in templum ſacrorum Apoſtolorum. In quo cùm fuiſſet, eos precans intenſiùs, petebat vt ſibi nihil eſſet impedimento, quo minùs fugeret mundum: ſed eam quoquè Chriſto offerrent cum eo cœtu, qui iam ab eis priùs ei fuit oblatus. Cùm ea ſic eſſet precata, & iam aduentaſſet veſpera, & qui templum cuſtodiebant, iuberent omnes egredi, ipſa cùm in quodam porticu ex iis, qui illic erant, Soſannæ cuiuſdam, ei iam olim familiaris, inueniſſet habitaculum, quæ ab ineunte ætate virginitatem conſeruare conſtituerat, & ex Deo vitam agere, cum ea totam noctem peragit. Die verò iam apparente, Matrona ventitat ad magiſtram Eugeniam, de rebus propoſitis cum ea communicatura. Cùm autem multa vltrò citroque dicta eſſent, magiſtra dicebat hoc ante alia eſſe conſiderandum, quomodò ſe habitura eſſet filia Theodote. Matrona autem, quæ nullum aliũ ſcopum ſibi proponebat præter Deum, & omnem aliam negligebat ſolicitudinem: Me, inquit, accipiat ſolitaria vita & monaſtica: Theodoten autem Soſannæ & Deo trado: & de ea iam omni cura liberor. Verba res ipſa quoquè mox eſt conſecuta.

Summopere cupit vniſere ... & mundum fugere.

Viſio eiꝰ. Rurſùs autem quomodò oporteat ſilentiò viuere, & Deo placere quærens Matrona, per euidentem in ſomnis viſionem docetur à Domino. Fuit autem hæc viſio admirabilis. Videbatur enim vir quidam eam perſequi: ipſa autem fugiens, ſeruata eſſe à quibuſdã monachis: quod quidem ei ſignificabat, quòd in monaſterio oporteret eam ſuſcipere vitam virorum monachorum. Sic enim fore, vt & marito & aliis ſit ignota. Cùm ſe ergò ad cutem vſque totondiſſet, & Eunuchi habitum induiſſet, rurſùs venit cum Eugenia in dictum templum diuinorum Apoſtolorum: & volens obſcurorum ſcire ſignificationem ex diuinioribus, ſacrum aperit Euangelium, & protinùs incidit in tale

Luc. 9. dictum: Quicunque vult poſt me venire, abneget ſeipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Hinc eorum, quæ Deo placent, indubitatam habentes cognitionem, cùm ſua ei dedicaſſent, & ſperaſſent ſecum habituras adiutorem eorum, quæ fiebant, à ſeinuicẽ ſeparantur. Matrona autem cùm, vt dictum eſt, ſe eſſe Eunuchum ſimulaſſet, & Babylam ſeipſam nominaſſet, ad ſancti Baſſiani accedit monaſterium: & accepta à monachis, protinùs ad certamina ſe parauit ſpiritalia, non pallore vultus, nec triſtitia faciei, ſed gerẽ mane potiùs & verè virtutem exercens, & omnibus

Eunuchum ſe ſimulat & degit inter monachos ſanctiſſime.

modis

modis ſtudens latere: vt propemodùm prouecta fuerit ad ſummum vitæ, quæ ex Deo agitur: & haberetur ab omnibus in admiratione, quomodò vir, qui erat imbecillus, vtpotè Eunuchus, tam fortiter ſe gerit aduersùs labores, & omnes monachos contẽdit ſuperare: magno & excelſo animo iram cohibẽs, & gloriam tanquam vanam deſpiciens, omnem obedientiã ex ſumma complectens modeſtia.

Et certè nõ poterant inuidere. Zelus enim, qui eſt ex virtute, liber eſt ab omni inuidia. eum autẽ potiùs colebant tanquàm magiſtrum, priùs etiam incitati ad imitationem: propemodùm verò etiam cognitũ fuiſſet, quod celabatur, & manifeſtum fuiſſet eam eſſe mulierem, niſi exortam ſuſpicionem ſpiritali amouiſſet ſapientia. Nam cùm aliquo tempore ità cõtigiſſet, vt in quodam horto laboraret cum monachis, operiq; inſtaret promptiùs & alacriùs, monachus cui obtigerat, vt cum ea laboraret, nõie Barnabas, in eã iniectis oculis paulò curioſiùs, vt qui paulò antè ad vitã monaſticã acceſſiſſet ex ſcena, etiamsi poſteà profecerit in virtute, & ei cõmiſſa fuerit præfectura monachorum, rogauit qui factum ſit, vt ei ambæ ſint perforatę auriculę. Beata autem illa breuem ſimul & conſideratam dedit reſponſionem: Accidit tibi quidem, ò frater, humanum quidpiam, alienum verò à noſtra profeſſione: cùm terram oporteat arare, non vultum humanum curioſè intueri. Sed quamuis res ità ſe habeat, quæſtionis diſce ſolutionem. Nã quæ me olim tenuit & educauit, in me ſumma beneuolentia, munificè in meas aures aurea iniecit ornamẽta. Sic beata illa monachum ſapienti inuentione remouit à ſuſpicione: eã autem ſubiit magna turba cogitationum, & venerunt ei in mentem admonitiones Eugeniæ, dicentis: Res eſt admodùm difficilis, mulierem verſari ſimul cũ viris, & tentare, vt ipſa vir videatur ſicut illi. Neq; enim fieri poteſt, vt perpetuò lateat ſimulatio: attentiori tamen cogitatione ſola ſolum Deum alloquẽs: Tuo nutu, dicebat, ò Domine, vitam ſuſcepi monaſticam, & eum, qui iuſſit ſequi, nunquam retrò conuerſa ſum ſecuta. Quamobrèm nè efficias, vt ego vnquàm mea ſpe fallar, nec ab hoc bono vnquàm propoſito excidam. ſed tu meã defendens imbecillitatem, annue vt meo ſcopo finis accidat ſimilis. Hæc dicens, videbatur ętiam videre pura anima meliorem exitum.

Mirè celat ſexũ, cùm ferè eſſet agnita.

Cùm ea ergò ſic haberet, & vitam amplecteretur ſpiritalem, longo tempore ignoratæ ſunt res eius à Baſſiano, etiamsi non eſſet expers doni perſpiciendi: eum tamen latuit Dei ſapientia, & magis arcanis quibuſdam iudiciis, quomodò etiam Eliſeum aliquandò Sunamitis. Serò autem & longo poſt tempore ea ipſi extitit manifeſta. Sic autem fit: Viſus eſt in ſomnis videre magnus Baſſianus virum amictu quidem honeſtum, vultu autem decorum, & qui videbatur eſſe cuiuſdam naturæ diuinioris, & ei ter dicere: Babylas eunuchus, qui eſt vnus ex monachis, qui ſunt in tuo grege, apertè quidem eſt fœmina: ſimulat autẽ ſe eſſe eunuchum, vt lateat. Sicut ipſe autem, Acacius quoquè quidam, vir inſignis pietate, qui fuit etiam pro tertia parte paſtor monaſterii diuini Abramii, eandem vidit viſionem. Manè ergò cùm Baſſianus accerſiuiſſet vnum ex monachis, Iohãnem quendam, qui poſt ipſum erat ſecundus in monaſterio, narrauit ei quod viderat in ſomnis. Interim verò dum hæc diſſerebat, venit quidam miſſus ab Acacio, narrans Baſſiano quam ipſe viderat viſionem. Tunc ergò magnus Baſſianus, volens de hac re maiorem ſibi fidem fieri, in manus ſumpto ſacro Euangelio & explicato, in illa verba incidit, quæ dicebant regnum cælorum eſſe ſimile fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinę ſatis tribus, donec totum eſſet fermentatum.

4. Reg. 4.

Viſio Baſſiani Abbatis.

Luc. 13.

Cùm itaque intellexiſſet eam, quæ in profundo ſignificabatur, intelligentiam, poſt hæc apud ſe cogitabat, quomodò dextrè aggrederetur id, quod erat propoſitum, & hoc multis non fieret maniſeſtum. Accerſit ergò beatam illam, & eam toruè adſpiciens: Quid fuit cauſæ, inquit, ò mulier, quòd tam audax cœptum in nos ſis aggreſſa: & quæ nobis non conueniebat, tẽtationem & probrum inuſſeris, tantum tempus ſtudens latere? Illa autem id quod dictum fuerat, intelligens, & formidans auſteritatem, & quæ in eius vultu apparuerat, acerbitatis nube obſtupefacta, & maximè iis, quæ dicta erant, teſtimonium ferentem habẽs conſcientiam, ſe quidem ſtatim humi proſternit: Sancti verò pedes præhenſans, verba quæ multum quidẽ habebant humilitatis, vix autem proferebantur, emittit, dicens: Non tentationem, ò domine, volens afferre, me retuli in numerum tui gregis: ſed tẽtationem potiùs fugiens ab aduerſariis, & laqueos qui ſunt in mundo, declinans. Cui rursùs reſpondit Baſſianus: Quomodò autem cùm ſis mulier, ad diuina ſacramenta acceſſiſti nudo capite, & in pacis ſalutatione os tuũ ſecurè exhibuiſti fratribus? Illa verò: Quòd ad diuina quidem dona attinet, inquit, ſimulans imbecillitatẽ, non omninò auferens tegmen, quod erat in capite, ità ad ſacramentorum accedebam communionẽ: charitatis autem apud fratres ſignum nunquàm recuſabam. Neque enim hominum vultibus, ſed hominibus angelicam imitantibus impatibilitatem, meipſam offerre exiſtimabam.

Deprehẽſa à S. Baſſiano, ꝙ eſſet fæmina, ſui facti reddit rationem.

Sapientem autem reſponſionem admiratus Baſſianus: Et cur non, inquit, in alterum, ò mulier, te contuliſti monaſterium, & in quod licet ingredi mulieribus? Illa autem cùm ſe parùm ſuſtinuiſſet, & timorem excuſſiſſet, vt quæ accepiſſet occaſionem vtendi pluribus verbis ad defenſionem, quomodò res eius ſe haberent, ſingulatim expoſuit: ꝙ marito quidem fuiſſet legitimo coniuncta matrimonio, & vocata eſſet mater vnius filiæ: totas autẽ noctes verſaretur in ſanctorum cœtibus, & ꝙ ab eo, qui cum ea cohabitabat, aliquandò quidem minãte, aliquandò autem plagas quoquè intentante, retardata fuiſſet ab eo deſiderio & propoſito, & ꝙ quæſiuiſſet aliquam rationem, qua poſſet latere maritum, & ſe ex ſua gerere ſententia. Poſt hæc perſequebatur, quomodò filiam tradidiſſet Soſannæ: & tandèm intulit eam, quæ in ſomnis apparuit, viſionem, ꝙ fugiens maritum, videbatur fuiſſe ſeruata manibus monachorum. Quod quidem intelligens, ſeipſam mutauit in hunc habitum, ipſo quoq; mutato nomine. Hæc cùm audiuiſſet Baſſianus, & acre eius ingenium valdè eſſet admiratus, & conſideraſſet propoſitum eius eſſe admittendum, rogauit, an dæcetero eſſet ei vita eligenda monaſtica. Cùm ea autem dixiſſet, Maximè: propterea enim ſe à mundo, & iis, quæ ſunt mundi, receſſiſſe: Decætero confide, ò filia, dixit Baſſianus: & cùm ea dediſſet monita, quę ſciebat ei eſſe profutura: Decætero, inquit, ò filia, oportet te vitam tuo capiti imponere propter legem naturæ, & ſic ſupernam expectare vocationem: nec ſe ea dixit oe glecturum, quæ ad opem ei ferendam pertinent.

Cùm ipſa ſic tunc illinc receſſiſſet, Dñs, qui omnia diſpenſat ad id quod eſt vtile, filiam Matronæ fecit è vita excedere, & ad ſe aſſumpſit, nè aduersùs ipſam eſſet maligno occaſio, & nè eam, quam iam cognitum eſſet eſſe mulierem, prætextu curæ gerendæ de filia, à diuiniore deduceret ſolicitudine, & in eius aĩo mundanas inſereret cogitationes. Quãobrèm non dolorẽ, ſed voluptatem ex ea re accepit: quod factũ erat, non eſſe ſtatuens filiæ amiſſionem, ſed à curis de ea ſuſceptis liberationẽ, & earum depoſitionẽ. Ipſa ergò latebat apud Soſannã, aut Deus potiùs eam ſeruabat per

Filia S. Matronæ excedit e vita.

Soſan-

Soſannam. Fama autem, ea quæ ab ipſa facta erãt, vbiquè annunciabat, & hic actus ad aures omnium permanabat. Quo factũ eſt, vt maritus eius Domitianus paulatim venans veritatem, vt qui non ceſſaſſet vxorem ſuam inueſtigare, poſtquam reliqua obiit monaſteria, ad illud quoquè venit, in quo beata fuit verſata, quaſdam non expreſſas & indecoras voces pręira emittens, importunè fores pulſans & inſultans, dicẽdo: Quænam eſt ea vis, quam mihi attuliſtis? Quęnam eſt hæc magna iniuria? Pulchra certè, ò monachi, pulchra ſunt admodũ, quæ à vobis facta ſunt. Cur eos, qui ſunt pulchrè coniuncti, vos malè vultis diuidere? Date mihi meam vitæ ſociam. Date eam, quæ eſt mihi coniuncta legibus.

Maritus eam importune eã repetit

Hæc & iis plura, deſiderio victos & animi ęgritudine, voce interrupta à dolore, exclamauit. Audiuit autem ab ipſis: Nos vxorem quidem tuam non accepimus, (neque enim fas eſt fœminę permittere ingreſſum in monaſterium) Eunuchum autem quendã monachum, nomine Babylam, ſcimus aliquo tẽpore nobiſcum vitam egiſſe: Deindè repentè mutatum ſtatuiſſe proficiſci Hieroſolyma. Et ergò cùm haberet hanc cauſam peregrè proficiſcẽdi, multis autẽ diebus a nobis diſceſſiſſe cognouimus. Vbinam autem nunc degat, illi ſoli omninò eſt cognitum, cuius oculis nihil eſt quod nõ poſſit adſpici. Quòd autem hęc vera ſint, teſtabitur vniuerſus populus ciuitatis. Hęc cùm audiuiſſet Domitianus, & fruſtratus eſſet cępto ſuę inquiſitionis, & omni pulchra priuatus occaſione, ſe vertebat in omnem ſpeciem, ꝙ res ei non ceſſiſſet, ſe excrucians, propter zelum iraſcens, propter eius amorem incitatus cupiditate. Atque ille quidem ſic receſſit, diſtractus his animi perturbationibus.

Baſſianum autem inuaſit agmen curarum, nè Matronæ anima, quę eius fidei commiſſa fuerat, verè ſubiiſſet interitum: & cùm eos acceſſiſſet, qui ordine quodam erant primi monachorum: Eſt, inquit, nobis ampliùs conſiderandum de ea, quę à nobis diſceſſit, ſorore. Nam etſi ſexu erat diuerſa: quoniam tamen in noſtrum adſcripta erat circulum, oportet exiſtimare membri ablationem, eius quę facta eſt à nobis, diſiunctionem. De iis ergò quę ad ipſam pertinent, cõſtituamus, vt ad bonum finem perueniat, nè malignus, & qui quotidiè nobis inſidiatur, eius ſuperet conſtantiam, apto ad inſidias inſtrumento vſus marito. Atque ſic quidem dicebat Baſſianus, in communi poſita deliberatione. Marcellus autem quidam, tunc Diaconus, hanc dixit ſententiam: In Emeſa ciuitate (ille enim ex ea erat ortus) dicens eſſe monaſterium mulierum, in quo etiam ſuam ſororem eſſe vnam ex iis, quę exercentur. Si ergò tibi placet, ad id mittatur. Sic enim licebit curam de ea deponere. Cùm aſſenſus autem eſſet Baſſianus ei, quod dictum fuerat, & id permiſiſſet, miniſter ſtatim nactus nauem, quę illine ſoluebat, ſanctã in ea impoſitã, eſt reuerſus.

S. Matrona Emeſa ſe confert in virginum cœnobium.

Illa autem cùm alacri animo accepiſſet id, quod factum fuerat, tanquàm id non accidiſſet abſque Dei numine, & pauca quædam accepiſſet pro alimentis, ſecũdo & leni vento peracta nauigatione, venit in monaſterium, quod erat Emeſæ. Benignè ergò accepta, tanto ſtudio ſe exercebat in laboribus virtutis, vt monachis videretur exemplar non facile, decertantibus aduersùs paria eius certamina. Quocircà placuit omnibus poſt deceſſum eius, quæ illis præerat, ei cõmittere omnem monaſterii præfecturam. Quo magis ergò latere ſtudebat Matrona, eo magis Deo erat curæ eam reddere manifeſtam, & illius lucẽ ponere ſuper candelabrum, & euidentem eius reddere virtutem. Illo autem tempore agricola quidã prædium operans, multis diebus vidit flammam è terra emitti. Erat verò

Ei cœnobio præficitur.

emiſſio continua, & nonꝗ deſinens. Hic ergò, vt qui eſſet agricola, nihil valens conũcere altiùs, Epiſcopũ ciuitatis accedens, id renunciat. Ille autem ex eo, quòd apparebat, intelligens magnum quid ſignificari, cum ſuo clero veniens ad lucum, vt par erat, facta oratione, iuſſit terram fodere. Quod cùm factũ eſſet, inuenta eſt vrna, nõ aurum celans, aut aliquid aliud eiuſmodi, quod poſſit demulcere animum ornamentorũ cupidum: ſed rem quandam precioſam & maximi faciendam, nempe maximè venerandum caput Iohannis Baptiſtæ.

S. Iohannis Baptiſtæ caput inuenitur

Cùm hæc fama in omnem partem peruaſiſſet, nullus domĩ remanebat: ſed cum vniuerſa multitudine confluebant omnes ad ſpectaculum: à quibus hoc venerandum caput cũ omni laude & glorificatione in templum introducitur. Cùm autem Matrona cũ omnibus monachis interfuiſſet ſpectaculo eius, quod apparuerat, acceſſit & hauſit ex vnguento capitis, quod erat propoſitum Eius communicatio facta eſt, ea etiã inuita, iis qui aderant. Quomodò autem & cur hoc ea inuita factum ſit, id quod dicendum eſt, vult vos attẽdere & diſcere. In media enim intercepta multitudine, cùm ei non concederetur exitus, vtpotè ꝙ vt acciperent, omnes ſe intruderent: ex eo, quod acceperat, vnguento coacta eſt aliis impertiri. Dum autẽ ea diſtribueret, quidam ab ortu cæcus, omnes prætercurrens, (erant enim tunc quidam ſacerdotes, qui diuini vnguenti faciebant diſtributionẽ) venit ad ipſam, valdè inſtans precibus. Illa verò cùm precioſo vnguẽto oculos inunxiſſet, eum fecit lucem protinus intueri, quam anteà nonquàm viderat. Hoc eam magnã prædicauit & præclaram, & effecit vt eſſet apud omnes inſignis adeò, vt omnes dicerent eam eſſe, quæ latere tandiu eſt meditata, & eum viris fecit ea, quæ faciunt monachi.

Cæcus illuminatur.

Præclara hæc fama rurſus vocauit Domitianum, & velut manu tangens, fecit eum venire ad monaſterium. Cùm autem audiuiſſet eſſe viris prohibitũ ingreſſum, celans id quod volebat, ſimulauit pietatem: & rogat per quaſdam fœminas, vt orationis gratia & adorationis videret Matronam. Illa autem cùm diligentiori interrogatione & ſignis, quæ erant in vultu, ex iis quæ audiebat, eius eſſe maritum pulchrè agnouiſſet, quid machinatur? Petit ſpatium ſeptem dierũ, & poſt illos ſe per ocium in conſpectu eius eſſe venturam Hoc cùm Domitianus audiiſſet à mulieribus, ipſe quidem à ſpe pendens, ſedebat, in animo verſans diem præfinitum, & expectans videre, & iam eam habere in manibus viſione appræhendens: Matrona autem rurſus ſtudens latere, proficiſcitur Hieruſolyma, nihil aliud induta, quàm pannum ex pilis cõtextum, & modicum panis fragmentum ſecum ferens.

Rurſus fugit maritum ſuũ.

Cùm ſeptem autem dies interceſſiſſent, vt conſtitutum quidem fuerat, venerunt mulieres: audierunt autem à monachis, quæ ipſę quoquè erant graui oppreſſæ ægritudine, quòd ex quo eam conuenerant, ab eis non eſſet ampliùs viſa: neque ſe ſcire, vbinam eſſet. Illæ verò citò abeuntes, poſtquàm hæc didiciſſent, dixerunt Domitiano. Is autem vehemẽtiore cordis dolore ſauciatus, non ceſſat curioſè perſcrutari, donèc veniſſet Hieroſolyma. Et cùm rurſus in alias incidiſſet mulieres, eis deſcribens formam eius, quæ quærebatur, mouebat omnem lapidem, volens ſcire vbinã ea verſaretur. Illæ autem dicebant quidem ſe vidiſſe tali facie mulierem: non poſſe verò apertè ſcire, vbinam eſſet. Vbi enim ſerò venerit ad diuerſorium, in aliquo quidem templo ex iis quæ illic ſunt, diuerſatur: feſtinat autem rurſus aliò tranſire. Nos tamẽ, inquiunt, tibi inſeruiemus ad eam inueniendam. Singulatim enim diuiſæ, feſtinans quæ eam primã viderit,

celerri-

celerrimè accedens tibi ſignificabit. Atque illæ quidem faciebant, ſicut dixerant.

Mirè euadit viri ſui notitiam.

Matrona autem cùm ità accidiſſet, obuiàm facta accedenti Domitiano, cùm eum agnouiſſet, fixis humi oculis, & manum terræ admouens, vt tolleret lapidē, eum ea aduerſo prætereuntem latuit ſapienter. Porrò autem cum illis occurriſſet, intelligens quanam de cauſa totam illam tam diligenter obirent regionem inueſtigantes, & ſe ex forma eis euaſiſſe manifeſtam, & fore vt mox compræhenderetur, eas quoquè amouit ſapienti excogitatione, petens ſibi tres ſolos dies concedi, eunti in montem Sinam: & poſt eos ſe venturam quamprimùm, & maritum conuenturam. Domitianus verò cùm hoc reſciuiſſet, exiſtimans rurſùs excuſationem eſſe talem reſponſionem, maxima celeritate eam perſequebatur. Matrona autē cùm hoc rurſùs reſciuiſſet, & ꝙ adeſt, qui perſequitur, & iam ſit capienda, magno metu correpta, in quoddam idolorū delubrum, quod eſt Beryti, ingreſſa, illic eſt diuerſata melius rata in dæmones incidere aut feras, quam capi manibus Domitiani. Nam illæ quidē ſi acceperint, corpus omninò ſolùm lædent: Maritus autē ſi appræhenderit, erit & dæmonibus & feris pernicioſior, vt qui poſſit cum corpore etiam animam lædere, eam rurſùs trahens ad mundum, & tanquàm ſuam vxorem vendicans.

Crucis figura ſe munit cōtra dæmones.

Cùm in eo ergò eſſet, & operam daret hymnis ad Deum & precibus, audiuit dæmones contra pſallentes, & voces ei ſimiles emittentes: & hoc factum eſt multis diebus. Ei itaq; terrorem afferebat id, quod fiebat. Deindè cùm ſe Crucis ſigno muniſſet, egreſſa eſt aduersùs terribiles. Sed cùm nullum poſſet videre, diuinam rogabat gratiam, vt manifeſtum fieret id, de quo dubitabat. Statim ergò vidit manifeſtos eos, qui priùs non cernebantur, & voces emittentes obſcuras, & ignem inferentes: qui rurſùs cùm ab ea increparentur, excedebant, & tanquàm fumus deficiebāt.

† deeſt, fames, vel ſitis.

Exo. 16.

Nonnunquam autem cùm generoſam fęminam † inuaſiſſet, illa parùm progreſſa è delubro, cùm ad herbam ſe conuertiſſet, roſcidas & virides herbas ad modicam conſolationem ori admouit. Qui autem admirabiliter manna aliquandò pluit Dominus, & populum pauit ad ſatietatem, qui erat malignus & ingratus, ſua ſponte enatum potū & menſam ei ſimul oſtendit. Nam cùm in loco ardente, & ſoli valdè expoſito, inueniſſet locum pauco humore gratidum, & eū acutis effodiſſet lapidibus, quantum ſatis erat ad cōcauis manibus hauriendum, nocte iam aduentāte, ipſa quidem aſcendit, conſuetas preces Domino reditura:

Diuinitùs ei præbetur cibus & potus.

Poſtridiè verò cùm rediiſſet, inuenit ciſternam aqua plenam & menſam herbarum eſculentarum: quæ nequaquàm quidē paruifiebat ab ea, quæ accipiebatur conuiuio: ſed multo magis eam lætificabat, quam lautæ & opiparæ cœnæ paratæ diuitibus.

Cùm ea ergò ſic ſe haberet, & Deum aſſiduè oraret, hoc graue & non ferendum malignus iudicabat. Quamobrèm ſuſcepta forma ſpecioſæ fœminæ, ad eā accedēs: Cur, inquit, domina mea dilegiſti hoc obſcurum & alienum habitaculum? Nam & longa ſolitudo, & penuria rerum neceſſariarū magna eſt: & alioqui es ætate adhuc iuuenis, & inſigni pulchritudine: & tibi valdè timeo, nè amabilis hic vultus ſit occaſio cupiditatis libidinoſis oculis: & propter loci ſolitudinem, & ꝙ non adſit, qui ſit opem tibi laturus, tuo corpori inferas contumeliam. Sed ſi mihi parueris, te deducam ad ipſam ciuitatem, vbi etiam domum inuenies ex tua ſententia: & vt tibi placet, habitabis abſq; vllo tumultu: neque tibi deerunt, quę ſunt neceſſaria. Illa autem cùm depræhendiſſet hoc eſſe inſidioſum conſilium aduerſarii, hæc verba reputauit tanquàm nugas, & ſuperauit laqueum.

Dæmon procaciter ei minat.

Sed rurſùs malignum illud dæmonium non ceſſat omni arte eam inuadere. Itaq; cùm circulatricis vetulę formam ſuſcepiſſet, & ignem qui videbatur emitti ex oculis, inſanè ſimul & audacter ſe abiiciebat ad eius pedes, terrens & loquens abſurda & turpia. Cum ergò beata eius nullam duceret rationem, neq; ſe ad eam verteret, tanquam ſæuiens & inſultans: Etſi, inquit, generoſam fœminam non potui vincere, cùm eſſet iuuenis: ſed in ſenectute inferam tibi, quæ ſunt omnium difficilima. In præſentia autem aduersùs te excitabo eos, qui ſunt Beryti, vt quæ vilipendas delubrum eorum idolorum, & quantùm in te eſt, efficis, vt habeatur deſpectui. Has improbas maligni inſidias exceperunt reuelationes & viſiones diuiniores, quomodò ſolet Deus cōſolari in afflictionibus, & per benigniora ſoluere, quæ ſunt triſtia. Secundùm multitudinem enim, inquit diuinus Dauid, dolorum meorū in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Res autem ita ſe habuit:

Deus eā cōſolatur. Pſal. 93.

Cùm ipſa veſperè, vt ſolebat, preces funderet, tres viri apertè accedentes, viſi ſunt pſallere: & horas aliquot peracta eſt ab eis genuum flexio ponè Matronā. Illa autem conuertente faciem, vt videret quinam eſſent, cùm leniter & placidè ter dixiſſent, Ora pro nobis, protinùs abierunt. Cùm ergò eam virtus magis ac magis redderet manifeſtam, fama in omnem partem peruadebat, ꝙ Matronam malitiæ ſpiritus fugerēt, & ſint idolorū delubra vacua dęmonibus. Quamobrèm multi ad eam veniebant, vel eam ſolùm cōuenire plurimi facientes. Hinc factum eſt, vt mulier quoq; quædam, nomine Sophrone, temperanter & conuenienter eius nomini vitam agens, ſed quæ erat gentilium dedita falſæ religioni, & cum ea aliæ quoque, quę eādem tenebant opinionem, cùm renunciaſſent parentibus & amicis, & omnibus huius mundi, ſeipſas Matronæ tradiderunt, & patentes aures ei præbebāt, quæ etiam breui ſunt baptiſmum conſecutæ ſalutarē: inter quas virgo quoquè quædā gentilis, quæ erat ſacerdos idolorum, cùm de ſancta audiuiſſet, & deos ſuos condemnaſſet, & diuino zelo eſſet repleta, ea quidē, quæ à gentilibus offerebantur dæmonibus, & conſumenda erant in nefaria ſacrificia, præbebat pauperibus. Ipſa autem cùm diſceſſiſſet ab omnibus, ad Matronam ardenti ſtudio accedit, & ſe facit vnam ex iis, quæ illam ſequi ſtatuerant.

Multæ ſe ei tradūt diſciplinam.

Cùm autem adeſſet dies, quo oportebat peragi ſacrificia: & qui ad eam genere attinebant, cum populo eſſent congregati, ipſam non inuenientes, neſciebant quonam modo, quę de more fiebant, peragerēt, eò non adeſſet ſacerdos. Cùm verò quod factū fuerat, non poſſent intelligere, via tandèm autem id reſciuiſſent parentes, in idolorum delubrum, vbi erat Sancta, veniunt quamprimùm: & cùm eam vidiſſent iacentem ad ſanctæ pedes, in hæc verba proruperūt: Cur, dicentes, ò adoleſcentula, diis maximis deſpectui habitis, imperfecta quidem reliquiſti ſacrificia: populum autem in nos irritaſti non ferentem eam, quæ fit in deos, contumeliā? Ipſa verò pro optima & quæ beata cenſetur vita, hanc elegiſti infamem, & quæ planè habetur contemptui? Dimiſſa ergò ea, quæ te repentè oppreſſit, amentia, eſto aliquandò ſapiēs, & hoc lugubri depoſito habitu, læta ad nos lætos egredere: nè ſit tibi ſepulcrum interitus, locus eius quæ videtur ſalutis. Nam ſi tu nō facias quod iubetur, craſtino die ab igne conſumetur pręſens habitaculum. Hæc cùm dixiſſent, ab ipſa quidem nihil audiebant.

Matrona autem eis dixit amicè & pacificè: Hanc finite, inquit, hæc eſt Dei ancilla, quæ priùs erat ancilla veſtrorum deorum. Nihil eſt decæterò ei vobiſcum commu-

commnne. Hæc cùm audiiſſent, illi quidem ſunt reuerſi, templi cõflagrationem & alia minantes grauiſſima. Puella aũt iacẽs ad pedes B. Matronæ, Chriſtũ valdè rogabat, vt obſignaretur ſignaculo, & quãprimùm diuinum baptiſmum conſequeretur. Cùm Matrona reliquas iuſſiſſet expectare, ipſa proceſſit ad aridam colligẽdam materiam: & cùm multum collegiſſet & rediſſet: Quędã ex vobis, inquit, euntes quàm celerrimè, renuociate iis, qui paulo antè venerunt, dicẽtes: Ignis eſt vobis paratus, & ſatis materiæ. Quanam autem de cauſa tardat veſter aduentus, vt finem accipiant minæ, quæ ſunt à vobis intentatæ? Hæc cùm illi audiuiſſent, & ſapientem inuentionem, & generoſos ſpiritus eſſent admirati, neſciebant quidnam contrà reſponderẽt: & nec auſi ſunt poſteà illuc reuerti. Tũc iis, quæ redierant, beata rurſus aliud iuſſit: nempe vt Epiſcopum conuenirent, & ſecum ducerẽt vnum ex ſacerdotibus & Diaconum. Quod quidem cùm factũ eſſet magna celeritate, iis qui iam venerant ſacerdotibus, tradidit eam quæ nuper acceſſerat, ſacerdotem: & iuſſit eam catechiſmo initiare & baptiſmo, & rurſùs ad ſe adducere.

Magno animo contemnit minas hominum impiorum.

Poſt baptiſmum itaque adducta Euche, (ſic enim fuerat nominata) edocebatur in omni diſciplina ſpiritali, & in rebus diuinis exercebatur ſimul cum reliquis, quę erant octo numero. Erat autem ſancta adeò iucunda in ſermone, & bonum odorem ſpirans in Deum, vt multi ſæpè ex iis, qui eam conuenerãt, poſtquam ceſſaſſet loqui, volentes domum reuerti, ægrè ab ea diſcederent: vt qui veluti quibuſdam vinculis eſſent ab ea conſtricti ſui in eam amoris: aut qui cùm in ſiti pulchra aqua ſe exatiauerint, & propterea grauiter ferant ab ea receſſum. Porrò autem ipſam rurſùs inuaſit deſiderium conueniendi Baſſianum. Cùm aũt is eſſet rurſùs in regina vrbiũ Cõſtantinopoli, in ipſa verò adeſſet ẽt Domitianus eius maritus, repellebat deſideriũ eius mariti metus, nè fortè in manus eiꝰ incideret, ſi veniſſet in vrbẽ. Quamobrèm cùm diſtractus ei eſſet animus his duabus cogitationibus, nẽpe patris ſpiritalis deſiderio, & metu mariti, in animo habebat ire potiùs Alexandriam, aut, cuius ſpe fuerat fruſtrata, Antiochiam. Hac de cauſa intentiùs vacabat orationibus, & à Domino expectabat ſignificationem eius, quod erat ei futurum conducibile.

Multi eius ſanctitate permoti, impenſe eã diligunt.

Cùm in ſomnum ergò eſſet reſoluta, videbatur adſpicere tres viros: quorum vnuſquiſque vehementer contendebat, quiſnam ex his tribus eſſet præferẽdus, vt eam duceret vxorem. Cùm ea autẽ aures auerteret, & putaret rem eſſe valdè abſurdã, (terrebat enim ſomnium, vt quod eſſet cõtrarium iis, quas interdiù ſuſceperat, cogitationibus) Quinam autem vos eſtis, videbatur eis ſancta dicere, & quę ſunt veſtra nomina? Illi verò dixerunt, vnum quidem nominari Alexandrum, alterum autem Antiochum, tertium verò Conſtantinum. Sorte autem conabantur dirimere cõtrouerſiam: ea verò cecidit in eum, qui erat ętate iuuenis, nomine Conſtantinus. E ſomno ergò excitata, quidnam ſibi vellet viſionis reuelatio, intelligens, ſtatuit quidem relinquere viam, quę Alexandriã ducit, aut Antiochiam: Totam autem in hoc erat, vt proficiſceretur Conſtantinopolim. hoc enim dicebat placere Deo, qui euidenter oſtendit ſignificationem eorũ, quę erant obſcura.

Viſio ei oſtenditur.

Cùm ſuis itaque ſororibus ſomnium communicaſſet, videbat eas ſuæ voluntati reſiſtere: non ꝙ iudicarent id, quod viſum fuerat, aliud ſignificare: ſed quòd eam valdè amplecterentur, & non ſuſtinerent eã ab ipſis diſcedere: vt quæ non ſecùs ac recens plantatæ plantæ, ab illius verbis irrigarentur: & venirẽt in periculum, nè eius priuatione flaceſcerent. tamen quoniam, dixerunt, diuina quædam prouidentia opẽ tulit tuo conſilio, nequaquàm poſſumus tuum interrũpere propoſitum. Sed ſecundo loco, inquiunt, ſit tibi curæ, quibuſnam ſis nos relictura poſt tuum hinc receſſum. Illa autem de eis protinùs Epiſcopũ facit certiorem, & petit, vt ad ipſam mittat duas Diaconiſſas, quibus tempus virtutem confirmauit. Quę cùm acceſſiſſent, beatiſſima Matrona ſuas, veluti quoddam depoſitum, credidit earum fidei, & ſuaſit plurimi facere animas earũ fidei creditas: nè, quas fecit Deus mũdum relinquere, rurſùs ſinerent accedere ad mundi vanitatem, & pacta conuenta negligere.

Hæc cùm dixiſſet, & vltimum eis dediſſet amplexum, & vnam ex eis ſolam ſecũ accepiſſet Sophronẽ, nauem conſcendit: & ſecundo vento vecta, peruenit Conſtantinopolim. Deindè cùm veniſſet ad templum prope mare ſitum, quod à nomine pacis Dei, dictum eſt Templum Irenes, Diaconum accerſit Marcellum, quænam eſſet, ei aperiens. Is autem erat, quẽ ſuperiùs diximus conſuluiſſe Baſſiano, vt ea mitteretur ad monaſterium, quod eſt Emeſæ. Lubenter ergò ab eo accepta, rogauit vt diceret, quænam eſſet cauſa longæ huius peregrinationis. Illa autem: Nihil, inquit, aliud (quid enim poſſet efficere, vt tantum laborem deſpiceret) niſi maximum quoddam deſiderium eos conueniendi, & maximè, inquit, diuinum Baſſianum. Propter quod iam & ſenectutem, & mulierum imbecillitatem, & quietam vitę agendę rationem, & alia omnia deſpiciens, ſoli vię, quę ad vos ducit, ineundę intẽta fui. Deindè breuiter perſequitur Domitiani Hieroſolyma, & in Sinam montem perſecutionem, & ſuã in idolorum delubro conuerſationem, & ꝙ multitudo innumerabilis per eam acceſſit ad pietatẽ. Perſequitur autem, non vt quę ſe oſtentaret, ſed vt quę teneretur veri dicendi deſiderio. Eſt enim oſtentatio aliena à modeſtia, & ab ea, quę nihil ęquè ſtuduit, atque latère. Alioqui autem accuſari, ꝙ ordines deſeruiſſet, quæ ſemèl adſcripta fuerat in vitam monaſticam, iudicabat eſſe inutile, & quod poſſet occaſionẽ præbere offenſionis.

Proficiſcitur Conſtantinopolim.

Marcellus autem ſingula ſtatim aperit diuino Baſſiano. Ille verò auditione affectus triſtitia, iuſſit eum quamprimùm abire, & quietum aliquod & à tumultu alienum, non procùl à monaſterio præſtituere ei habitaculum, vt eſſet ei facile, ſi vellet, ad eam accedere. Ille autem citò effectum reddidit id quod imperabatur: & cùm aptam domum ei paraſſet, ſanctã in ea collocat. Quem in locum cùm magnus veniſſet Baſſianus, eamq; eſſet allocutus, & dixiſſet quæ oportebat, quinetiam ab ea didiciſſet de iis, quæ ei obtigerant, & eam impertiiſſet iis, quibus indigebat, eam rogauit, an ſibi opus eſſet aliquo alio. Cùm ea autem dixiſſet alias ſorores eſſe Beryti, & eas velle ad ipſam venire, & vnà degere, hoc Epiſcopo Beryti ſtatim literis ſignificat, & quas nominatim quærebat Matrona, iuſſit ad eam quamprimùm mittere. Eæ ergò emiſſæ & cohabitantes cum Matrona, ei ſummam exhibebant obedientiam, illa ſeipſam præbente perfectiſſimum exemplar ad virtutem: quæ etiam multo magis, quàm multa ora, eam prædicabat, & omnibus reddebat manifeſtam. Nam cum aliis Verina quoque Imperatrix, vxor magni Leonis, ad ipſam venticabat, nec tã illam, quàm ſeipſam in hoc ſtatuebat honorare. Quæ cùm moderatè & frugaliter ab ea eſſet accepta, & vt oportebat ipſam accipere, illa, quæ erat remota à negociorum ſolicitudine, & dedita philoſophiæ, receſſit, admirans eius virtutem, & quòd nihil peteret ab ea, quę multa dare poſſet & vellet.

Conſtantinopoli præeſt aliquot religioſis fœminis.

Verina Imperatrix eam charã habet.

Euphemia autem coniunx Anthimi, qui fuerat Pręfectus vrbis Romę, cùm fuiſſet ſanctę familiaris, & cu

iuſmodi

iuſmodi eſſet ipſa didiciſſet experientia: eam autem,
quæ patricio Sporacio coniuncta erat matrimonio,
in grauem morbum vidiſſet incidiſſe,& qui artē vin-
cebat medicinam,& nullam vitæ ſpē oſtenderet: cùm
eam, inquam, vidiſſet ſic affectā: Si me audias, inquit,
iubens valere medicos, in præſentia trade te cōmuni
bono, quod venit in ciuitatem: ſanctam, inquam, Ma
tronam, quæ multos nō ſolùm à morbis corporis, ſed
etiam animæ liberauit, ab impietate traducens ad ve
rum Dei cultum;& ipſam haud ità multò poſt admi-
raberis,& alios multos ad ipſam trāſmittes. Hęc cùm
dixiſſet, quænam eſſet,& qualem vitam tranſegiſſet,
ei narrauit ab initio vſque ad finem. Die ergò ſequen-
ti ambæ ad eam veniunt,& cum in lōgum productus
eſſet earum ſermo, cùm ea, quæ morbo laborabat, ma-
num dexteram Sanctæ appræhendiſſet, ad eam, quæ
erat affecta, partem attulit: affectionem autem ſtatim
ſenſit leuiorem. Matrona verò rogauit cauſam, cur eā
tetigiſſet. Cùm autem verum dixiſſet ea, quæ labora-
bat: Dominus, inquit, te liberabit ab eo malo, quod te
detinet: nos enim hoc non poſſumus efficere.

Et corporis & animi morbus medetur.

Quæ itaquè laborabat, ab illo tempore remiſsè ac-
cedentem cogitans mali grauitatem, in animo habe-
bat manere apud ſanctam, expectans perſectam libe-
rationem ab eo, quod ipſi afferebat moleſtiā. Propte-
reà iubebat etiam manere animantia, quæ ei ad vſum
ſeruiebant. Cùm autem ei nunciatum eſſet, non eſſe
aliud, quod eam acciperet, habitaculum: (vnū enim
eſſe, idq; habitari mercede) cum beata conferens ſer-
mones: Facultates, inquit, ſatis magnas ſuppeditauit
mihi ſplēdor generis, multasq; ædes extructas ad pul
chritudinem atq; magnitudinem. Earū, inquit, quaſ-
cunque volueris, quæ vno ambitu comprehendun-
tur, parata ſum ego tibi largiri, animarum, quæ ſunt
ſeruandæ, futuras habitacula,& principaliter ad meā
ipſius vtilitatem. Illa autem cùm ſpiritu cognouiſſet,
quàm multis animabus ex hoc aperiēda eſſet porta ſa
lutis, aſſenſa eſt ſe eſſe accepturam: & cùm Diaconū
accerſiuiſſet Marcellum,& ei rem expoſuiſſet, mittit
ad contemplandū ea, quæ promiſſa fuerant. Qui poſt-
quàm eſt contemplatus, reuerſus dixit eſſe quidē pul
chrum loci ſitum, vt qui à dextera quidem mare, alia
autem ex parte propinquum habeat Baſſiani monaſte
rium: non parua autem & leui, ſed magna opus habe-
re diligentia.

Nondùm hæc renunciabantur,& promiſſio conſe-
cuta eſt effectum: & cùm donū fuiſſet literis inſinua-
tum, ſtatim ei quoque perfectum ſanitatis donum à
Deo fuit donatum. Poſteà autem & ædes extruxit ma
gnificentiùs, vt quæ eas, quibus opus erat, impenſas
ad corrigendum & exornandū munifica manu ei ex-
hibuerit. Hinc fit, vt eas vſq; in hodiernum diem vo-
cent omnes Seuerianas. Hinc cùm ſancta migraſſet è
priori habitatione, nihil omninò migrauit à ſcopo,
qui eſt in Deum,& ab operibus: niſi quis hoc vocarit
migrationem, à minoribus ad maiora tranſitū. Quo
factum eſt, vt ſuum quoque gregem fecerit valdè au-
geri,& ab inimicis conſeruarit illæſum, operibus ha-
bens adiutorem eum, qui eſt cauſa bonorum. Fit etiā
tale quid aliud præter cætera, quod eā fecit maiorē.

Euphemia opulenta matrona multa ei largit.

Celebrabatur quidem publicum & venerādum fe-
ſtum Laurentii martyris. In eius autem templum cō-
fluxerat maxima multitudo populi,& diem in eo trā
ſigebat. Ibi duæ erant quidem ſorores natura, ſed mo
ribus minimè, vt quæ valdè inter ſe diſcreparent: ge-
nere autem erant claræ & inſignes. Eæ ergò peracto
feſto illinc reuertētes, cùm fuiſſent in loco, in quo e-
rat ſanctę monaſteriū, numeroſus quidā ſonus hym-
norum diuinorum acceſſit ad aures earū. Quibus de-
lectatæ, cùm reſciuiſſent quænam ea eſſet, quæ præeſt
monaſterio, ad eam ingreſſæ ſunt. Cùm eam verò cō-
ueniſſent,& partim quidem ex verbis, partim autem
ex modeſtia & morum boneſtate magnā accepiſſent
vtilitatē, vna ex iis ſpiritali eius amore capta: Tu qui-
dem, inquit, abi, dixit alteri: ego autem manebo apud
eam, me enim cepit obliuio & mariti,& domus,& co Pſal. 83.
gnatorum. &, vt dicam cum diuino Dauide: Elegi a-
biecta eſſe in domo Dei mei potiùs, quàm in mundo
frui rebus iucundis. Cùm autem ſorori hæc dixiſſet
Anaſtaſia, (hoc enim erat ei nomen) ea non eſt illi aſ-
ſenſa: ſed apertè contradixit, dixitque rem eſſe leuita
tis & inconſiderati feruoris, qui facilè tendit ad pœni
tentiam. Hæc autem dicebat animo potiùs mundi cu
pido, quàm graui & conſtanti. Sancta verò eius quidē
laudabat ex Deo ſcopum. ſed nec ipſa repentinam p-
babat mutationem: ſed ſuadebat, vt priùs rediret ad
maritum,& eam rem cōmunicaret marito: dicebatq;
oportere eam, quoad eius fieri poteſt, curam gerere
vitæ perfectioris,& Deum perpetuò rogare, vt ſcopū
eius dirigat. Tuncq;, aiebat, venies ad me: ex animi au
tem tui ſententia ſuccedat id, cuius teneris deſiderio.
Etsi enim diuinum deſiderium ſubiit tuum animū,
nec te tenere intermittit: me tamen multa impediūt,
nè confidam: nempe tua ætas tenera,& q in ſuſcipien
dis laboribus non ſis exercitata,& q ſit natura magis
ingeneratū, vt tibi ſeruiatur potiùs, quàm vt ſeruias:
& quod eſt omnium maximum, mariti prohibitio.

His dictis, ſilebat Athanaſia, animo quidem crucia
ta, vt quæ repelleretur: nollet autem contradicere,&
ſuam confirmare voluntatem. Propter eà receſſit, hūc
ſcopum & propoſitum acerrimè perſequens: & vt ſan
cta ei ſuaſerat, vitæ temperantis & frugalis curam ge-
rens, & veluti præcedentem diſciplinam, ad vitam &
exercitationem id faciens monaſticam. Porrò autem
cùm veniſſet in quendam ex ſuis agris,& ſeiuncta fuiſ
ſet à coniuge, ſtudebat ipſa ſe gerere ad ſanctæ imita
tionem, eodem tempore cibum ſumens, parceque &
tenuiter, ſicut illa, comedens, & preces fundens ante
cibum & poſt cibum, & alia oīa pro viribus imitans,
quę faciebat beata. Cùm ea autē in hoc eſſet,& quæ-
reret honeſtam à marito ſeiunctionem, tale quid ac-
cidit, valdè honeſtam præbens liberationem. Nā cùm
ea, vt priùs diximus, abeſſet, maritus, q erat ſumptuo-
ſus & moribus intēperans, magnos faciebat ſumptus.
Cùm itaq; redactus eſſet ad inopiam, perſuadet pue-
ro, vt clàm ſurripiat aliquam ex arcis dominæ, & ad
eum afferat. Quod quidem cùm factum eſſet, non la-
tuit ancillam, quæ ſeruabat res dominæ. A qua cùm
illa rurſus id didiciſſet, de cætero tanquàm honeſta ar
repta occaſione, nulla non ratione Athanaſia molie-
batur ſeparationem. Tandem autem cùm marito per
ſuaſiſſet,& magnam partem facultatum, quę ad ipſam
pertinebant, ſecum tuliſſet, Matronæ fidei ſuam cre-
dit animam: accedensq;, & ei ſuas offerens diuitias:
Hæc, inquit, mihi accipe,& repone in theſauris Chri
ſti, qui non poſſunt ſurripi: & nè deſpicias aiam, quæ
à ſancta tua depēdet anima,& omnia ſua tibi dedicat.

Athanaſia fœmina nobilis ad eius ſe imitationem cōponit.

Omnes ſuas facultates ei tradit.

Matrona autem adminiſtrationem quidem, vt mo
leſtam & negocioſam reiiciens, ſupplicis verò propo
ſitum admittens, dubitabat quidnam eſſet ſibi facien
dum. Et Baſſiano quidem rem communicat: & audita
eius ſententia, accipit quæ oblata fuerant: & ex pecu
niis quidem quaſdam conſumit in monaſterii facien
dis operibus: vt quæ monaſterium quidem muro cir
cundederit, trium autem tabulatorum habitaculum
extruxerit. Primum quidem & terræ propinquum,
quod eſt ad ſepulcra definitum. Secundum autem &
medium, quod eſt aptum ad hyemandum,& habet
templum, quod eſt eo tempore aptum, ad quod con-
ueniatur. Tertium verò & poſtremum, quod ipſum

Venerandū feſtū S. Laurētii martyris.

quoque

Etiã olim fuere sũ ptuoſa & magnifica tepla & monaſteria. quoque templo ornatur pulcherrimo, & eſt pulchrè accommodatum ad ver illic agendum. Quæ quidem permanent vſque in hodiernum diem, prædicantia ſumptuoſam & magnificam ædificationẽ. In his quidem, ſicut dictum eſt, conſumptæ ſunt nonnullæ pecuniæ Athanaſiæ: reliquas autem diſtribuit monaſteriis, quæ erant Hieroſolymis, & aliis, quæ rerum neceſſariarum laborabãt inopia, bono Marcello ad hæc piè inſeruiente. Et ſic quidem Athanaſia, amiſſis, quæ fluunt, diuitiis, acquiſiuit diuitias, in quas non cadit interitus.

Cùm quindecim autem annos fuiſſet ſuperſtes in hac viuendi ratione, à vita præſenti liberata, felix iter ad Deum iniit. Sic grex Matronæ fuit amplificatus, multis quotidiè accedentibus, & volentibus paſci ab hac magiſtra. Cùm autem inſtaret tempus eius diſſolutionis, planè oſtendebant ſancta, ſe neque propter parata opera perturbari ad ſeparationem. Paratus enim fui, inquit diuinus Dauid, & non ſum conturbatus: neq; rurſùs feſtinabat ſeiungi: illud quidem, vt dictum eſt, propterea ꝙ conſideret: hoc autem rurſùs, propter amorem ſui gregis. Quocirca erat ei magis neceſſarium in carne permanere, ſicut dicit diuinus Paulus: & cùm maiores ſubiiſſet labores, illinc quoq; plures fructus accipere. Quamobrem in fine ſe maioribus exercebat laboribus, ſicut boni curſores: & pluribus vacabat precibus & intentioribus. *Pſal. 118* *Philip. 1.*

Cùm Deus autem vellet ne hac quidem conſolatione priuare Matronam, vt antequam hinc excederet, noſſet futurum illic ſuũ ſtatum, eam arripit ſomnus maior ſolito: in quo videbatur obire locum, pulchris admodùm arboribus conſitum, & qui aquis irrigabatur ſuauiſſimis, & prædium iucunditate maxima circundantibus: in quo adſtantes quædam fœminæ graues & honeſtæ, & vultu præ ſe ferentes aperta virtutis indicia, domum quandam interiorem ei manu videbantur oſtẽdere, inſigni pulchritudine, & qualem nec humana poteſt manus efficere, neq; lingua narrare. Vocabãt autem Matronam, vt illuc ingrederetur, dicentes: Hæc eſt tua, & tibi præcipuè definita. E ſomno verò excitata, intellexit quorſùm ſomnium tenderet, quod ei fidem faciebat eorum, quæ erant ſecutura, poſtquàm ex hac vita exceſſiſſet. Cùm totum ergò vitę tempus ei perductum eſſet ad centeſimum annũ: & ſolos quidem vigintiquinque annos in vita tranſegiſſet mundana, reliquos autem in ſpiritali, hinc migrauit ad Chriſtum, quem deſiderabat, relictis actionibus, quæ ab omnibus quidem habentur in inſigni admiratione: paucos verò poſſũt inducere ad eas imitandas: Chriſtum, ad quem acceſſit, perpetuò ſupplex rogans, vt det pacem eccleſiis, & toti populo ſuo ſalutem, qui eum vnum glorificat Trinitatis, in quam non cadit diuiſio: Quam decet omnis gloria, honor & adoratio, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen. *Viſio S. Matronæ.* *Nota grãdem eius ætatem.* *Migrat e corpore.*

VITA S. VVILLEHADI, PRImi Epiſcopi Bremenſis, per F. Laur. Surium ex MS. Codice, mutato ferè ſtylo deſcripta. Eſt hiſtoria fide digna, tametsi Authoris nomen Codex non habet, ſed ab alio abbreuiata videtur.

VVILLEHADVS vir venerabilis, ex Britannia maiori originẽ duxit. Porrò ſpiritalibus inſtructus diſciplinis, ſacerdotio initiatus eſt. Vbi verò comperit Friſones, hactenus gẽtiliſmi erroribus implicatos, Chriſtianæ fidei expetere myſteria, magno zelo incitatus, accuratè cœpit perquirere, qua poſſet ratione ad eam gentem peruenire. Atque eo ſalutis animorum zelo, agente ſpiritu Dei, in dies augeſcente, acceſſit ad regem Anglorum Alachinum, eiq; aperuit, quo zelo eſſet incenſus, petiuitq; eius permiſſu ſibi licere prædicãdi verbi vitæ cauſa ad Friſones proficiſci. Rex, comperta eius ſanctiſſima voluntate, conuocato ad ſe Epiſcoporũ ſeruorumq; Dei non paruo cœtu, de cõmuni oĩum ſnĩa & conſenſu, iuſſit eũ adire gentem illam, eiq; fidenter annunciare verbũ Dei. *Nouẽb. 8.* *Feruet zelo conuertendi Friſones.*

At vir Dei gratulabundus acceſſit ad mare, eoque tranſmiſſo, venit in Friſiæ locum quendam, quem *Dockinge vocãt, vbi iam ante beatus Bonifacius fuit martyrio coronatus. Cuius concionibus multi illic fidem edocti, & Chriſtiana religione initiati fuere. Vndè factum eſt, vt honorificè illic Vuillehadus exciperetur. Multo verò tempore ibi habitans, docuit ea quæ ſunt Dei, ità vt etiã permulti nobiles, ſuos filios ei traderent inſtituendos, & multi ab errore in viam reuocarentur, & magna infidelium turba eius prædicatione inſtructa, vndis ſalutaribus expiaretur. ** Dock*[illegible] *Magnũ fructum facit in Friſia.*

Indè aũt proficiſcens vir Dei traiecto flumine Lauinca, venit ad locũ, quem Heuchmarke appellãt: cũque eius habitatores ab idolorum cultura ad verum Deũ colendum reuocaret, illi furore perciti, exclamarunt, virum tã prophanũ prorſùs è medio tolli oportere. Nec deerant tñ moderatiores quidã & ſanioris conſilii, qui more gentis ſorte experiendũ dicerent, nũ morte afficiendus eſſet. Sed agente diuina prouidentia, ſors eũ non attigit. Itaq; liberam ei fecere abeundi poteſtatẽ. Illis ergò relictis, venit in Drẽtiam, vbi multi eius prædicatione conuerſi, crediderunt in Chriſtum, & baptizati ſunt. Porrò diſcipuli eius, diuino eos impellente amore, idolorũ fana demoliri conabantur: ſed id barbari moleſtiſſimè ferẽtes, eos trucidare voluerunt. Cæſus tum fuſtibus eſt B. Vuillehadus, & multæ ei plagę impoſitæ ſunt. Quidã verò ex illis, diſtricto gladio in eum irruit, & caput ei amputare voluit: ſed vir ſanctus thecam, in qua ſanctorũ reliquię inerãt, ad collũ ſuſpenſam habebat. Itaq; ictus ille in eius caput vibratus, partẽ quidẽ ligaminis thecæ diſcidit, ſed eum prorſùs nihil læſit. Eo miraculo pagani territi, illũ cũ diſcipulis illæſũ, à ſe dimiſerũt. *Pagani volũt eũ occidere.* *Cæditur fuſtibus.* *Nota de reliquiis ſanctorũ.*

Porrò inuictiſſimus Francorũ rex Carolus, audita eius fama, eũ egregiè animauit ad propagandã Chriſti religionẽ, veritus nè fractus iniuriis, à prędicando verbo Dei ceſſaret. Tũ verò in Vuigmodiã ſe cõferẽs, eccleſias illic cõdidit, & populũ ſalutari p̃dicatione alacriter erudiuit. Deniq; anno Chr̃i ſeptingẽteſimo octogeſimoprimo, oẽs Friſones circũcirca degentes, Chriſtianã fidẽ ſe cõplecti velle promiſerunt. Sed anno tertio Vuedekindus Saxonũ dux, cõgregato exercitu, aduersùs Carolũ regẽ rebellauit, Chriſtianosq; perſequi, & è ſuis finibus profligare cępit. Id vbi cõperit *Vuedekind' Saxo perſequit Chriſtianos.*

vir

vir Dei Vuillehadus, abiit in Vtriuſtri: ſed ibi quoq; imminentẽ perſecutionẽ, Chriſti benignitate euaſit. Indè verò Romã proficiſcens, cùm ſanctiſsimi Pontificis Adriani conſolatione animatus eſſet, in Franciam lætus rediit. In illo itinere ſcutella eius lignea confracta, creditur meritis eius redintegrata.

S. Vuillehadus venit Romã

Porrò autem Carolo Francorum rege iubente, in Vuigmodiã reuerſus, Chriſti fidem publicè & ſtrenuè prædicauit, deſtructaque templa inſtaurauit: conatuſque eos Domino adiuuante & proſperante, eodẽ anno Friſones fidem Chriſti, à qua defecerãt, rurſus cõplexi ſunt: atque etiam Vuedekindus ipſe, totius mali author, regi Carolo ſe ſubmittens, baptiſmi gratiam percepit. Carolus autem rex cùm eſſet Vuormatiæ, ſeruum Dei Vuillehadum Epiſcopum conſecrari voluit, idque factum eſt tertio Idus Iulij. Eius autem parœciæ ſubiecit Vuigmodiam, Haras, Vtriuſtri, Aſtergam, Vuangam & Noerden. Et illic quidem primus Epiſcopus fuit beatus Vuillehadus: in ipſa autem functione Epiſcopi admodùm piè & religiosè ſe geſsit, virtutumq; ſtudia multis modis auxit. Cùm autẽ corporis incommoda valetudine admodũ confectus eſt, Hadrianus Pontifex iuſsit, vt piſcibus veſceretur, quibus ob ſtudium abſtinẽtiæ vti non ſolebat. Nullus propè dies abiit, quo non ſacra Miſſarum ſolennia cũ magna cordis contritione celebraret, inſupèr nonnunquã duo vel tria Pſalteria lectitans. Ità vir beatus doctrinã ſuam egregiè ornabat, exemplo ſuo cõfirmans, quod ore prædicabat.

Vuedekindus baptizatur.

S. Vuillehadus fit prim⁹ eps Bremẽſis

Bremæ ædificauit templum elegantiſsimum, dedicauitque illud Calendis Nouembris Dominico die in honorẽ Domini Ieſu Chriſti, & beati Petri Apoſtoli. Atque ea in vrbe Epiſcopi ſedem conſtituit.

Tàdem cum vniuerſam parœciam ſuam ſtudio piæ intentionis crebrò perluſtraſſet, in locum, qui *Bleckẽſee dicitur, peruenit: vbi iam acri correptus eſt febre, vt diſcipuli, qui cum eo erant, vitam eius deſperarẽt. Vnus autem ex eis familiariter ei adhærẽs, dolorem, quem ex eius obitu impendenti cõceperat, lachrymis & querimoniis teſtatus eſt: Noli, inquiens, pater ſancte plebem, quam paſcẽdam ſuſcepiſti, quæque cultui diutino ſeſe accommodare videtur, deſerere, nè tenellus grex, te decedente, luporum morſibus exponatur. Ei verò beatus vir ſic reſpondit: Noli, fili mi, à Domini mei conſpectu diutiùs me auocare. Oues ab illo mihi commendatas, ei tuendas committo. Nõ deerit vobis benignitas eius, cuius miſericordia plena eſt terra. Atq; ità pia animi deuotione vir Domini cælo ſemper intentus, ſexto Idus Nouembris, cùm iam virtutibus perfectus eſſet, in Chriſti pace obdormiuit. Ad ei⁹ exequias plebs deuota vndiquè accurrens, patrem & doctorem optimum cum hymnis & laudibus ad Bremenſem eccleſiam, quam ipſe condiderat, deportarunt, in eaque ſacrum corpus eius tumularunt. Fuit in ẽpatu Bremẽſi annos duos, mẽſes tres, dies vigintiſex.

Pſal. 32.

Feliciter abit ad dominum.

EX LIB. II. CAPITE XIIII. ET XV. Saxoniæ Alberti Krantzij quædam his ſubiungimus, quæ non parùm faciũt ad beati Vuillehadi hiſtoriam confirmandam & illuſtrandam.

Ẽpat⁹ Salingſtede trãſlatus eſt Halberſtadiũ

Cum iam antè diuiſis locis per Saxoniã rex (Carolus Magnus) aliquot cõſtituiſſet epiſcopatus, in Oſnaburga, in Saltingſtede, inque Padeburna: anno tandem DCCLXXXVIII. Bremenſem erexit eccleſiã, vt eſſet ſuffraganea Coloniẽſi. In qua ordinatur eps Vuillehadus, natione Anglus: qui multis iã annis in maritimis ei⁹ regionis Chriſti Euangelium diſſeminauit. In perſecutione, quã excitauit Vuedekindus, vix ipſe elabitur, cùm diſcipuli ei⁹ diuerſis locis occũberent pro Chriſto. Vndè Dei confeſſor maius ſinens lucrũ aiarum, Euangelicũ cõpleuit præceptũ, de ciuitate fugiens in ciuitatẽ: diſperſiſque ad prædicandũ ſociis, ipſe Romã cũ Ludgero adiit: vbi ſanctiſsimi Papæ Hadriani cõſolatione releuati, Ludgerus ad profeſsionẽ ordinis S. Benedicti in montem Caſsinũ; Vuillehadus in Galliã ad ſepulcrũ ſancti repedauit Vuillibrordi. Itaque biennio vterque cõcluſi, contemplationi inſtiterunt & orationi, magni Saxoniæ futuri Apoſtoli: orantes interim pro perſecutoribus & gente Saxonum, nè iactum in eos fidei ſemen inimicus homo zizaniis opprimeret. Quo tẽpore Vuedekindus author, vt diximus, rebellionis, ad fidem, vt eſt dictum, venit, baptizatus cum aliis Saxonũ magnatibus. Et tum demùm ſubacta Saxonia, in prouinciã eſt redacta: quæ diuerſis temporibus in octo Epiſcopatus diuiſa, Moguntino & Colonienſi Archiepiſcopis eſt ſubiecta. Operæpreciũ iudicaui inſerere priuilegium Caroli, quod tum contulit Eccleſiæ Bremẽſi: vndè diſcant poſteri, quid permouerit optimum regem, Epiſcopis, non Ducibus ſuis terram ſupponere: cernantque de temporum ratione complurima, quæ alibi nõ leguntur. Exemplar ergò eius priuilegii, Bremenſi Eccleſiæ à Carolo donati.

De Ludgero hæc paulò aliter hẽt ei⁹ hiſtoria Tom. 2. Martij. 26.

Saxonia prouincia efficitur.

In nomine Domini & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, Carolus diuina ordinante clementia rex: Si Domino Deo exercituom ſuccurrente, in bellis victoria potiti ſumus, in illo, & nõ in nobis, gloriamur: & in hoc ſeculo pacem & proſperitatem, & in perpetuo futuro æternæ mercedis retributionẽ nos promereri confidimus. Quapropter nouerint oẽs Chriſti fideles, quòd Saxones, quos à progenitoribus noſtris, ob ſuæ pertinaciæ perfidiã ſemper indomabiles, ipſiſque Deo & nobis tã diù rebelles, quouſque illius, non noſtra, virtute ipſos & bellis vicimus, & ad baptiſmi gratiã, Deo annuente, perduximus, priſtinæ libertati donatos, & omni nobis debito cenſu ſolutos, pro amore illius, qui nobis victoriam contulit, ipſi tributarios & ſubiugales deuotè addiximus: videlicet, vt qui noſtræ poteſtatis iugũ hactenùs ferre detrectarunt, victi iã, Deo gratias, & armis & fide, Dño ac Saluatori nřo Ieſu Chriſto, ac ſacerdotibus eius, omniũ ſuorũ iumentorum & fructuum, totiuſq; culturæ decimas ac nutrituræ, diuites ac pauperes legaliter conſtricti perſoluant. Proindè omnẽ terrã eorũ antiquo Romanorũ more in prouincias redigentes, & inter Epiſcopos certo limite diſterminantes, ſeptentrionalem illius partẽ, quæ & piſcium vbertate ditiſsima, & pecoribus alẽdis habetur aptiſsima, pro Chriſto & Apoſtolorũ ſuorũ principi Petro, pro gratiarũ actione deuotè obtulimus: ſibiq; in Vuigmodia, in loco Bremẽ vocato, ſup flumẽ Vueſerã eccleſiã & Epiſcopalẽ cõſtituim⁹ cathedrã. Huic parochiæ pagis ſeptuaginta mãſos cũ ſuis colonis offerẽtes totius hui⁹ parochiæ incolas, decimas ſuas Eccleſiæ, ſuoq; prouiſori fideliter pſoluere, hoc noſtræ maieſtatis pcepto iubemus, donamus, & cõfirmamus. Ad hoc etiam ſummi põtificis & vniuerſalis Papæ Hadriani pcepto, necnõ & Moguntinẽſis Epi Lullonis, omniumq; qui affuere, pontificũ cõſilio eandẽ Bremẽſem Eccleſiã, cũ omnibus ſuis appẽdicijs, Vuillehado probabilis vitæ viro, corã Deo & ſanctis eius cõmiſimus: quẽ & primũ eiuſdẽ Eccleſiæ tertio Idus Iulij conſecrari fecimus Epiſcopũ: vt populis diuini ſemina verbi, ſecundum datã ſibi ſapientiam fideliter diſpenſando, & nouellam hanc eccleſiam canonico ordine & monaſteriali competentia inſtruendo, interim plantet & riget, quouſque precibus ſanctorum ſuorum exoratus, incrementum det omnipotens Deus.

Cap. 15. Priuilegiũ eccleſiæ Bremẽſis.

Saxonia Epĩs fit ſubiecta.

Vueſerã id eſt, Viſurgim.

Innotuit etiam idem venerabilis vir ſerenitati noſtræ, eam, quam diximus, parochiam propter barbarorum infeſtantium pericula, ſeu varios euentus, qui in ea ſolent contingere, ad ſuſtentacula ſiue ſtipêdia Dei ſeruorum inibi militantium minimè ſufficere poſſe. Quamobrêm, quia omnipotens Deus in gente Friſonum, ſicut Saxonũ, oſtiũ ſuum aperuit, partê prænominatæ regionis Friſiæ, quæ contigua huic regioni eſſe dignoſcitur, eidem Bremẽſi eccleſiæ, ſuoq; prouiſori Vuillehado epiſcopo, eiuſque ſucceſſoribus perpetuò delegauimus retinendam. Et quia caſus præcedentes, nos cautos faciunt in futurũ, nè quis, quod non optamus, aliquã ſibi in eadem diœceſi vſurpet poteſtatẽ, certo eã limite facimus terminari: eiq; hos terminos, mare Oceanũ, Albim fluuiũ, Liam, Stenbach, Haſalã, Vuimmatchã, Sneielbach, Oſlã, Mulinbach, Motã paludẽ, quæ dicitur Sigefridesmoer, Quiſtinã, Chiſemmoer, Aſcbrock, Vuiſcbrock, Biuernã, Vternã, iterumq; Oſtã. Ab Oſta verò vſque dũ peruenitur ad paludem, quæ dicitur kaldenbach: deindè ipſam paludẽ vſque ad *Vuemniam fluuium: à Vuemma verò Bitinã Farſtinam, vſque ad Vueſeram fluuiũ: deindè ab oriẽtali parte eiuſdẽ fluminis viã publicam, quæ dicitur Heſſenuueg, Sturmegor & Lorgoe: diſterminantem Sechbaſam, Alapam, Caldehorra, iterumq; Vueſerã. Ea occidentali autem parte viã publicã, quæ dicitur Folckuueg, quẽ incolæ loci Vuildloch nominant: Finolam, Vualdeſmoer, Betckpol, Eddenri ad paludẽ, Emiſgoer & Oeſtergoer diſterminantem: Brudlocho, Bibetlach, iterumq; mare: firmos & intranſibiles ſcribi iuſsimus, & circunſcribi: &, vt huius donationis ac circunſcriptionis authoritas noſtris futuriſque têporibus, Domino protegente, valeat inconcuſſa manere, manu propria ſubſcripſimus, & annuli noſtri impreſsione ſignari iuſsimus. Signum domini Caroli regis inuictiſsimi: Hildebaldus Archiepiſcopus Coloniẽſis, & ſacri palatii capellan[9], recognoui. Data II. Idus Iulii, anno Dominicæ incarnationis DCCLXXXVIII. Indictione XII. regni domini Caroli XXI. Actum palatio Nemetenſi feliciter, Amen.

Limites diœceſis Bremenſis.

**Vuẽnã fluuiũ, à Vuemma verò Bicinam.*

Hildebaldus Archieps Colonienſis.

Sedit igitur in eccleſia Bremenſi beatus Vuillehadus poſt ordinationem ſuam annos duos, mẽſes tres, dies vigintiſex: prædicauitq; tam Friſiis q̃ Saxonibus poſt martyriũ S. Bonifacii omnes annos triginta quinque. Obiit autem ſenex & plenus dierum in Friſia, in villa * Pleccazze, nunc vocant Plexen: quæ ſita eſt in Ruſtria. Corpus eius Bremam deportatum, in baſilica S. Petri, quam ipſe ædificauit, ſepultum eſt. Trãſitus eius celebratur feſtiuis gaudiis vj. Idus Nouembris. Ordinatio, 3. Idus Iulii. Hactenus ex Crantzio.

S. Vuillehad[9] multis annis prædicat Friſiis & Saxonib[9]

VITA S. GODEFRIDI EPISCOPI Ambianenſis, Authore Nicolao monacho Sueſſionẽſi, eius ęquali: Cuius tamẽ dictionem paſſim mutauit, & plerunquè nonnihil contraxit F. Laur. Surius, ſola epiſtola nuncupatoria prorsùs nihil mutata: quæ mox ſequitur.

REuerendo patri Rohardo, ſanctæ Sueſſionenſis ſedis ac matris Eccleſiæ Decano, Nicolaus beatorũ martyrũ Criſpini & Criſpiniani, ipſis vrbis apoſtolorum & patronorũ, ſeruus, debitæ venerationis obſequium. Sæpiùs, pater amãtiſsime, tua ſanctitas paruitatem meam cômunefecit, vt aliqua de geſtis piæ memorię Godefridi Ambianẽſis ciuitatis præſulis, in laudẽ oĩpotentis Dei ſtylo cõtraderẽ fideliũ poſteritati. Quod vt ipſe reor meminiſti, primò durè ſuſcepi, nec mirũ. Etenim à tanti viri piis laudibus exprimendis hinc me reuocabat ætatis immaturæ debilitas: (Vt enim relatione obſtetricis inſertum memoriæ retinebã, nô amplius quàm quinque luſtrorũ ambitũ attigerã) hinc verò humilis ſcientiolę tarditas maximè retrahebat. Nam ut de reliquiis taceam, nondùm complexionẽ ſyllabarũ, nondum ipſius Alphabeti elemẽta plenè cognouerã. Cumq; modernos acutiores, & vt ità dixerim, lyncum more obſtantia quæque ſubtiliter penetrare intueor, dũ vnumquenque in ſuo ſenſu abundare contemplor, dumque penè vniuerſos eloquiorum flores perquirere ſimul & compendio ſtudere perpendo: nimiùm nimiumq; vereor, quòd ſi tantilli exercitii ruditas, incultique ingenioli tarditas, Pythagoricas ſeu Platonicas peruenerit ad aures, faſtidium magis, q̃ emolumentũ generans, inter argutos videar grauis anſer perſtrepere olores. Enimuerò moris vituperandæ fertur picturę, vt à longè quidem perpulchra pareat: cùm verò obtutus attentiùs ſubtiliusq; defixeris, amplius vileſcat. Quod & ego, nè ſimile quid incurrerem, admodum formidabam, ſicque potiùs ſubſannationi cunctorum, iudicio meritò paterem, q̃ laudi: cùm durum nimis ſit, iuxta cuiuſdam dicti ſententiam, cuiuſpiam meritum calamo efferre, cuius imitator eſſe deſiſtis. Hæc aliaque quamplurima cùm mihimetipſi obiicerem, his meã puſillitatem reſoues, tarditatem deſidiamque cômones, non æquum fore, ſi verbi Dei talentum acceperim, de cælestibus reticendo, occiduam vitã, iuxta illud Criſpi, vt bruta animalia, quæ natura finxit prona & obedientia ventri, præterire ſilentio: quod etiã eſt minam reponere i ſudario: ſed dignũ piumque, actus ſerui Dei ad ipſius fauorem, ſimulque fidelium exhortationem, prout vnctio ſpiritus nos de omnibus doceret, non in immenſum cognitioni mortalium cômendando, exarare calamo. His aliiſque tuis tam allocutionibus, quàm & allegationibus inclinans animum, quanquam pridèm ad id peragendum flagraret, tamẽ vehementer timebam ruditati hebetis intelligentiæ, nè ſi illud aggrederer, quaſi contra torrentem conarer, ſicque incumberem mole præconãdę preſſus hiſtorię. Rursùs itaque illo tuo excellenti more his pigritantem ſuſcitas, vt videlicet meminerim me reum detineri, ſi ad ornandã veri ſummique ſacerdotis veſtem nollem, cùm poſſem, côpetenter offerre. Et nè de inæqualitate virium id exequendi minimè diffiderẽ, nec de ingenii tarditate titubarem, ſępius inculcabas vt in ipſo, qui fabricatus eſt ſurdum & mutum, ſpem ponens, hoc opus, vniuerſis imitari cupientibus vtile, mihi eſſet in voluntate: orationibus autem ipſius ſerui Dei ſuffragãtibus, quamcitiùs feliciter futurum in perfectione. Quia uerò, iuxta quod legitur,

Saluſtius initio Coniurationis Catilinæ.

Exod. 4.

Quoque magis tegitur, tectus magis æſtuat ignis:

Pręcepto tuo, cui nô obaudire, nefas duxi, nimiùm nimiũq; moratus, tandèm ad ſcribendũ animũ appuli, egregios mores glorioſi Godefridi, dignosq; relatu, ad fauorẽ illius, qui in ſanctis ſuis mirabilis p̃dicatur, quãuis ſciẽtia imperitus, recitãdos ſtatui. Itaq; venerande pater, nequaquàm in his perquiras ſapientiam ſermonis, ſed præpollentem vitam viri, ad imitationem poſitam cunctis, qui ſobriè & iuſtè verſantur in domo Dei. Sed quia noſti, quòd ad euoluendum tam immenſæ profunditatis pelagus pluma imbecillis eſt, orationibus tuis obtine, quatenùs aura paracleti ſpiritus nobis aduenire, iam iamque curſum dignetur dirigere: vt quo nos ducit oratio, illęſa rate, poſsimus pertingere.

Pſal. 67.

Exoro, valeas, felix cum tempore curras.
Poſt obitum carnis, paradiſi pace fruaris.

PRO-

PROLOGVS AVTHORIS ad Lectorem.

MEmoriæ proditum eſt, apud veteres in more poſitum fuiſſe, præclarè ab aliis dicta & facta, literis mandare, vt poſteris egregiæ virtutis eſſent monimenta: tum etiam illorũ imagines vel nomina, ſiue aureis, ſiue æreis inſculpta laminis, ad excitandam auimi virtutem & fidentiã, ob oculos ſtatuere. Quod ſi ob propagandũ eorũ famã mortalium ſagacitati fieri placuit, quos nõ modò æquum non fuit ſuperuacaneis efferri laudibus, ſed etiam imitari velle extremæ dementiæ ſit: quãto iuſtiùs nos militum Chriſti res geſtas ad laudem præpotentis Dei,
Iohan. 1. ad fidei confirmationem, ad excitandam auditorum ignauiam literis conſignamus, quos pro ſua benignitate ad illud gloriæ faſtigium Deus euexit, vt filii Dei & dicerentur, & eſſent: nec tantum regni cæleſtis par-
Rom. 8. ticipes, ſed etiam hæredes Dei, Chriſtique cohæredes ſint? Nè quis autem temerè id fieri exiſtimet, meminerit iubere egregium citharœdum, vt fideles quiq; lau-
Pſ. 150. *Philip. 2.* dent Dominum in Sanctis eius: quos ab ipſo mundi eaordio ità in hoc mundo conſtituit, vt in medio nationis prauæ atque peruerſæ, verbum vitæ in ſe contineret. De quibus etſi multa dici hoc loco poſſent, ſed ſermo cohibendus eſt, nè fiat lectori vel auditori oneroſus. Ex eorum autem collegio libet iam in medium
Quo tẽpore vixerit S. Godefridus. adducere electum Chriſti antiſtitem Godefridũ, Ambianenſis ciuitatis paſtorem, quem dominus Ieſus ex eius latebris extractũ, eo tempore, quo Philippus Hẽrici Frãcorum regis filius in Galliis rerũ potiebatur, ceu ſidus eximium, quo peccatorum tenebræ illuſtrarentur, in ſpecula ſanctæ matris Eccleſiæ collocauit: qui quantæ ſanctitatis & innocẽtiæ fuerit, finis declarauit, in quo, vt ante nos dictũ eſt, ſecurè laus omnis canitur. Etſi autem de illo multa extent, plurimaque memoriæ ſuccurrant, nos tamen ea duntaxat annotabimus, quæ penè oẽs nouerũt. At verò dũ ſatis necdũ video, ex ijſipſis quænam potiſſimũ eligam, hominũque animis affigã, dum fluctuat animus, priora nè, an poſteriora cõmemoranda ſuſcipiam, haud mediocres me anguſtiæ obtinent, inſcitia miſerè me premit, ità vt tanto oneri impar, rerumque geſtarum immenſitati ſuccumbens, cum quodam exclamare cogar, Inopem me copia reddit.

Multæ eius reuelationes. Nã ſi referre velim, quotiès illi de ſtatu præſentis Eccleſiæ diuinæ ſint oblatæ reuelationes, q̃ crebrò ille beatiſsimis ſupernorũ ſpirituum cœtibus vltrà q̃ cõmunis naturæ admittit imbecillitas, admiatus, potentũ huius ſeculi infidelitatem, & in ſubditos tyrãnidẽ, itemque pellicum & matronarũ infandã cõmiationẽ æternis ignibus puniendã prænouerit, (horum enim fateor iã in æquiſsimi iudicis conſpectũ pertigerat) vtque fraternæ charitatis flãma incenſus, diuinæ animaduerſionis gladium iãiamq; imminere cunctis de-
Corporis afflictiones. nuncians, innumeras pertulerit anguſtias & labores: tum quoquè ſi frigora, nuditatẽ, ieiunia, quibus mirè corpus ſuum edomuit, ſi caſtitatẽ, patientiã, humilitatem, cæteraſque virtutes eius, quibus egregiè inſtructus, viam mandatorum Dei dilatato corde hilariter cucurrit, exactè explicare contendam, modũ voluminis excedam, videborq; dixiſſe incredibilia: adeò non poteſt horum certus numerus iniri. Quid igitur? Si nõ poſſunt dici omnia, ad excitandam tepidorũ deſidiã, ad inflammandos cæleſtium amore pigrorũ animos, vel pauca è plurimis ceu deſides & oſcitantes non cõmemorabimus, lucernamque Chriſti benignitate accenſam, vt mortalibus iter oſtendat, quo pergendũ ſit ad beatitudinem, noſtro ſilentio interim ſub modio latere patiemur? Quid verò hac re poſsit fingi impudentius, aut dici miſerabilius? Nam de tanto viro dicere præclarum, honeſtum & pium eſt: de illo horis & locis omnibus meditari, vtile & ſalutare eſt: deniquè, quò iam præceſsit, illum ſubſequi pro viribus, optatiſsimum eſſe debet.

Adiuuante igitur nos ſpiritu Dei, & precibus ipſius Godefridi Epiſcopi ſuffragãtibus, eius ortum, mores bonos, felicemque è corpore migrationẽ, nõ fallacioſè, ſed ſyncerè corã Deo in Chriſto ſcribere connitemur. Equibus pauca quidem noſtris oculis vidimus: *Aetas Authoris.*
reliqua verò, hominum veracium, qui illum familiarius & videre & audire potuerunt, fideli relatione didicimus, putà Renigerij monachi S. Quintini, cuius cœnobium Peronæ vrbi propinquum eſt, qui Renigerius à puero diſcipulus fuit noſtri huius prædicandi Godefridi: & cùm ego ei loquerer, ætatis exceſſerat annum ſexageſimum ſextum, & in monaſterio vixerat annos quinquaginta. Rohardi etiam, viri venerabilis, qui in Sueſsionenſi Eccleſia Decani officio nunc fungitur, quemque hic Dei ſeruus Godefridus ab ipſis incunabulis (Nam erat eius ex ſorore Hodierna nepos) apud ſe educauit, & ad reuerendos prouexit mores. Qui ſanè memoria ſempiterna dignus eſt, tãtoq; poteſt veriùs de beatò viro teſtari & proloqui, quãto eius præclarè dicta & facta, omni venerationis ſtudio complectenda, familiariùs cognita & perſpecta habere potuit. His accedit Giſlebertus, vir æquè per omnia fide digniſsimus, qui ei indiuiduus terra marique vſque ad ſupremũ vitæ eius diem comes adhæſit. Quòd ſi quis impudenter oblatrare & carpere nos velit, cur nõ tam viſa, quàm audita referamus, accipiat ille, qđ beatus Gregorius Põtifex & Doctor in Dialogo ſuo dicit, Lucam & Marcum Euangeliũ, quod ſcripſerũt, non viſu, ſed auditu didiciſſe. Itaque cùm Doctor gen- *Rom. 10.*
tium teſtis ſit fidem ex auditu conſtare, tantorũ virorum freti authoritate, ad dicenda ea, quæ de beato viro ſuſcepimus, nos accingamus. Qua tamen in re quãdo nobis vires deeſſe nõ ignoramus, habitatoris eius ſpiritusſancti gratiam medullitùs imploremus: vt de tali tantoque patre digna animo concipere, & lectori vtilia proferre queamus, quem ille plurimis chariſmatibus gratuita benignitate præclarè illuſtrauit.

VITAE LIBER PRIMVS.

Quibus ortus ſit parentibus. Cap. 1.

IGITVR venerabilis Godefridus pago Sueſsionenſi editus eſt in lucẽ, habuitque parẽtes ingenuos, fide & actione catholicos. Pater eius Frodo, mater Elizabeth dicta eſt. Degebãt autem illi in prædio Moulicurtenſi, & cœnobio beatæ Mariæ * Nouigenti è ſuis redditibus, terris & vineis, non parùm multa cõtulere. In eo autem cœnobio annis aliquot vixit Frodo in habitu monaſtico, præclaraque innocentiæ & patientiæ exẽpla reliquit: mater verò orbata viro, inſtar turturis, caſu aliquo coniugem amittentis, in viduitate & animi puritate perſeuerans, vſqueadeò ſuperuixit, vt filium ſuum videret eius monaſterij regimen obtinere.

NOV. 8.
Patria & parẽtes S. Godefridi.

De Godefrido Abbate S. Quintini. Cap. 2.

ESt celebre monaſterium in Veromanduorũ ſolo, in beati Quintini martyris honorem conditum,

Peronæ oppido propinquum. Ei per id tempus præe-
rat vir pius Godefridus, & morum integritate, & ge-
neris nobilitate clarus. Fuit enim patruus Idæ, filiæ
Alberti nobiliſsimi Comitis Namurcenſis, quæ iuo-
cta matrimonio egregio conſuli Boloonienſis pro-
Hi ab a- uinciæ Euſtachio, Godefridũ & Balduinum ei pepe-
lijs vocan rit: qui poſteà itineris Hieroſolymitani, quod iubẽte
tur Du- Vrbano Pontifice maximo ſuſceptũ fuit, duces & mo-
ces Lota- deratores inuictiſsimi diuinitùs inſtituti, vrbem Hie
ringiæ. roſolymam, in qua totius mundi vita à ſacroſanctæ
Crucis patibulo pependit, armis expugnarunt, atque
in ea alius poſt alium imperium obtinentes, annis ali
quot barbaras & à Chriſti religione alienas gentes e-
gregiè debellarunt, & tàdèm illic animas Chriſto red
diderunt, honorificè ea in ciuitate, vbi ſepulcrum eſt
Domini, tumulati. Quę quidem idcircò mihi comme
morata ſunt, vt poſsit intelligi genus illuſtre tanti pa-
tris, quem conſtat etiam gregi ſuo magna cura inuigi
laſſe, religione celeberrimum, literarum ſcientia &
rerum quoquè externarum & politicarum peritia,
cumprimis inſtructum fuiſſe.

Vt parentes eleemoſynis & precibus obtinuerint à Deo filium Godefridum. Cap. 3.

CVm autem ille die quodam per pagum Sueſsio-
nenſem iter haberet, hoſpitio vti voluit eius, quẽ
diximus, Frodonis. Qui cum vxore ſua tanquàm Dei
ſeruum honorificè eum accepit, & charitatis officiis,
multaque humanitate proſecutus eſt, & ad pedes eius
pariter prouoluti, ab ore eius verba ſalutis attentis a-
nimis perceperunt. Omnis enim ſermo eius, è diuinis
erat ſcripturis depromptus, de gloria iuſtorum, de pę
nis impiorum, de contemptu rerum viſibilium & ca-
ducarum, de inuiſibilium ſemperque manentis beati
tudinis & felicitatis appetitione. Cumque ille eis lo-
queretur, inter alia ſciſcitatus eſt ex eis, num quẽquã
è liberis ſuis (Duos enĩ filios, illos habere didicerat)
Domino ſeruiturum obtuliſſent. Tum uerò illi alta
trahentes ſuſpiria, multoque ab oculis manãte lachri
marũ imbre, aiunt ſe id necdùm feciſſe: eos, quos antè
genuiſſent, quorum alter Fulco, alter Odo dicebatur,
iam ſeculari militia implicatos teneri: ſe verò iam to-
to decennio nullam edidiſſe prolem, & iam tendere
ad ſenectutem, nec vllam deincèps ſperare ſobolem:
orare tamẽ, vt à Chriſto ipſe eis impetrare velit filiũ,
quem poſsint monaſticæ profeſsioni mancipare. Re-
ſpondet ille, ad eam rem promerendam, expetenda
eſſe iuſtorum ſuffragia & merita, piorum lachrymas,
monachorum & circunquaquè degẽtium ſeruorum
Chriſti preces. Non enim, inquit, vnum me ſufficere
video huic rei impetrandæ: ſed quia ex propheta di-
Pſ. 144. dicimus, fidelẽ Dominũ in omnibus verbis ſuis, quid
ille in Euangelio promittat, interioribus auribus fi-
Iohan. 16 deliter accipite: Si quid, ait, petieritis patrem in no-
mine meo, dabit uobis. Vos ergò ĩ nomine filii patrẽ
rogetis, credatiſque vos accepturos, & fiet vobis. His
dictis, ad ſua abiturus, illis valefacit, hortaturque vt
in preces & opera pietatis incumbant. At illi duas vi-
neas, alteram apud Morellichortẽ, alteram apud Cu-
pheias, cum redditibus ei dono dedere, vt fratres, qui
ſub eius cura degebant, indè ſuſtentarentur. Quæ qui
dem ille cũ gratiarum actione ſuſcipiens, vbi ad mo
naſterium ſuum rediit, conuocatis fratribus, quid illo
itinere eueniſſet, expoſuit, Frodonis quoquè & côiu
gis eius deuotionem & pietatem, atque ab eis munus
liberaliter collatũ, indicauit. Fratres, iis auditis, Chri
ſto ingentes agunt gratias, offerunt ſacrificia, ieiuniis
& litaniis præpotentẽ Deum permouere conãtur, vt
ocyùs illorũ voto ſatisfiat. Chriſt⁹, cui humiliũ & mã *Iudith 9.*
ſuetorum ſemper placuit deprecatio, exaudit deſide
rium pauperũ: Elizabeth cõcepit filium, ſuo tẽpore in
domo Dei, quæ eſt Eccleſia, luminare magnũ futurũ. *Editur i*
Accurrunt cognati & vicini, mira oẽs lætitia & exulta *lucem S.*
tione afficiuntur: & deindè edita tanta prole, non mo *Godefri-*
dò homines, ſed etiã cæleſtis patriæ ciues, gratulant. *dus.*

Vbi & à quo baptizatus ſit S. Godefridus. Cap. 4.

VT aũt baptiſmi gratiam perciperet natus puer,
ad monaſteriũ ſancti martyris Quintini depor-
tatus, atque à monaſterij patre Godefrido, cuius pau
lò antè meminimus, amanter exceptus & baptizatus *Baptizat.*
eſt, atque etiã è fonte ſacro eius manibus ſuſceptus,
eius nomine appellatus eſt. Iuſsit autẽ idẽ Chriſti ſer-
uus, neſcio quid diuinæ in illo gratiæ præſentiens, ac
curatè eum enutriri, vt in templo Domini tãquàm al
ter Samuel, quandoquè iugiter ſeruiret, & creſcente *1. Reg. 2.*
in illo gratia ſpiritusſancti, intrans in ſancta ſancto-
rum, offerret ſacrificium pro populo Dei: quod & ſa
ctum eſt, vt ſuo loco dicemus.

Quando monaſticũ ſit complexus inſtitutum. Cap. 5.

ABlactatus indè cura parentum, cùm iã quinquẽ
nis eſſet, rurſùs ad eundè patrem Godeſridum
adductus eſt. Ille verò puerum exoſculans, habitũ reli *Quinquẽ*
gionis ei tradidit, diſciplinisque tũ liberalibus, tũ mo *nis induit*
naſticis diligenter erudiuit. Et ille puerulus, perindè *habitum*
vt ſolet humus, nimio ſolis aduſta feruore, infuſum *monaſti-*
imbrem celeriter imbibere, & fertile ſolum, accepto *cum.*
ſemine, meſſori copioſam refundere ſegetem: a magi-
ſtro tradita, auidè hauriebat: & reipſa quoquè & ope
re exequi, auidiùs & ardentiùs conabatur. Vndè fa-
ctum eſt, vt ab illo monaſterii patre impenſiùs amare
tur, & ſuis quoquè coætaneis & æqualibus non me-
diocri venerationi eſſet. Augebatur interim in illo
gratia Dei, & coram Deo & hominibus in dies ætate
& ſapientia proficiebat.

Vt à grue roſtro percuſſus in oculo, nihil mali perpeſſus ſit. Cap. 6.

ACcidit autẽ, vt ſolus in monaſterio pius pueru-
lus ambularet. Eccè autem eunti obuia fit grus,
quæ iam ſenio feſſa, oblongũ roſtrũ tanta vi ab impro
uiſo adegit in oculum eius, vt totũ cõfixiſſe videri poſ
ſet. Quæ res cùm non ſolùm dolorẽ, ſed etiam mortẽ *Inſigne*
afferre debuerit, pius puer Chriſti nomen fideliter ap *miraculũ*
pellans, ſignumq; Crucis pollice identidèm vulneri *in puero.*
imprimens, nõ mortẽ, non oculi iacturam, immò ne
minimũ quidẽ dolorẽ perſenſit. Aduolãt certatim fra
tres cũ patre monaſterii, fundũt lachrymas, ſuſpirant
grauiter, putãt orbatũ lumine, cerebrũ, in quod grus
roſtrũ defixerat, mox effuſum iri, puerumq; ilicò mo-
riturũ: Sed Deus nõ eſt paſſus, vt eo vulnere vel ocul⁹
eius deformaretur, quẽ & Abbatẽ & Epiſcopum fore
ſciebat. Vbi ergò videt fratres, nihil incõmodi ei acci-
diſſe, ſed ſanũ atq; incolumẽ adſtare, gemitus mutan-
tur in gaudia, męror & luct⁹ omnis abſcedit, Chriſtus
ab omnibus eximiè prædicat, ꝙ ſit fidus & verus ſuo-
rũ cuſtos & cõſeruator. At tamen, vt extaret tantæ vir
tutis monimẽtum, in oculo, quoàd vixit, quædam hæ
ſit cicatrix, ſed prorsùs nullã ei deformitatẽ afferens.

Vt inter fratres monaſterij vixerit. Cap. 7.

ERat ei vultus propemodùm angelicus: nec mo-
dò æquæuos, ſed etiam ætate maiores, morum
ho-

Eius virtutes. honeſtate & maturitate anteibat. Erat in vigiliis pernox, creber in precibus, ſcripturæ diuinę ſtudioſiſſimus, non id ſpectans, quod plerique ſolent, vt doctus videretur: ſed intimæ lucis ſuauitatem, & lachrymarum largos imbres indè eliciens, atque intelligentiæ pennis ad ſuperna ſe erigens, quæ lectione didicerat, tanquàm mundum animal aſsidua commemoratione ruminabat. *Vict. parſimonia.* Cibi potusque multa in eo cernebatur parſimonia: quippe memor erat illius Boethianæ ſententiæ, naturam paucis minimiſque rebus eſſe contentam. Itaque non modò ſuperflua, ſed etiam neceſſaria corpori non rarò ſubtrahebat, adeò ut plerúquè fratribus cibum capientibus, ſolus in templo meditationi ſiue lectioni operam daret, atque vſque in noctē ieiunium protrahens, confectum inedia corpuſculū tum demùm nō exquiſitis epulis, ſed pane & aqua reficeret. *Egregia obedientia et humilitas.* Os ab obtrectatione & ocioſis ſermonibus ꝑpetuò refrenauit, nec ad aures eiuſmodi virus admittere voluit. Non tantùm ſuperioribus & æqualibus, ſed etiam inferioribus, Chriſti Saluatoris veſtigiis ꝑ modulo ſuo inſiſtere cupiens, obedientem & morigerum ſe præbuit, vt etiam extrema quæque ab illis imperata, haud ſecùs atquè ſi Chriſtus iuſsiſſet, ſine mora exequenda ſuſciperet. Portionem vini, quæ illi apponebatur, nunquam viſus eſt hauſiſſe totam, ſed plerunque mediam, ſæpiſsimè totam egenis impertiit, idem faciens de piſcibus & aliis rebus eſculentis. Et quid me neceſsè eſt multa ſingulatim perſtringere? Erat omnibus ceu ſpeculum ob oculos poſitus, vt facilè quiuis in eo poſſent animaduertere, quantùm à perfectionis culmine abeſſent.

De eius vigilijs. *Cap. 8.*

DVo illic erant conſtructa oratoria, alterum Thomæ Apoſtoli, alterum Aegidii confeſſoris: è quibus vnum valetudinario, aliud dormitorio propinquum erat. *Prolixa vigilia.* In iis vir beatus ſæpiſsimè ſolebat noctū vigilare. E ſuo enim lectulo, fratribus neſcientibus, ſurgens, & nocturnas vigilias antenertens, eò ſe conferebat, hymnis & laudibus diuinis vacans, cum multis lachrymis ad vitæ fontem & domus Dei vbertatē *Preces.* ſuſpirans, vt poſſet ipſe quoquè dicere cum Propheta: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. *Pſal. 41.* Iis enim delectabatur & fruebatur, earum conſolatione fretus, per deſertum & arentem huius exilii ſolitudinem, cæleſtis patriæ ardens deſiderio, ad brauium ſupernę vocationis conſtanter contendebat.

Miraculum, in S. Aegidij oratorio factum. *Cap. 9.*

ET quia oratorii beati Aegidii Abbatis mentio facta eſt, rem memorabilem, quæ illic contigit, referemus. Ea nocte media, quæ ꝑſepii anguſtia Chriſtum è matre virgine naſcentem olim excepit, monachus quidam, Richardus nomine, vir inprimis reuerēdus, qui vitam monaſticam annis amplius quinquaginta egiſſe ferebatur, ſacrificium illic offerre voluit. Cumque expanſis linteis calicem & alia ad ſacrificium adhiberi ſolita impoſuiſſet, incautè ardentem ibi reliquit cereum, & in chorum fratrum pſallentium abſceſsit. Vbi cùm ſextam lectionem à præceptore ipſi aſſignatam recitaret, recordatur cerei, ſicque multùm anxius, quòd non poſſet intermiſſa lectione eò properare, nec cuiquā indicare, quid ipſum malè haberet. Abſoluta lectione, propè exanimis eò feſtinat: cumq; *Præclarū miraculū.* omnia iam in cineres & fauillam redacta putaret, videt cereum cecidiſſe in linea, flammarum comas latè diffundi, & tamen illæſa omnia, & quod credi vix poſsit, ità comparata omnia, vt ignis non in ſtramina aut pannos lineos, ſed in marmoris, aut ferri, vel alterius metalli maſſas incidiſſe videretur. Ea re obſtupefactus, multos aduocat, qui ſint tāti miraculi teſtes oculati: qui cùm omnia curioſè inſpexiſſent, nec veſtigium quidem aduſtionis vllum reperire potuerūt. In ipſo autem B. Aegidii altari inferius ſito, reliquiæ inuentæ ſunt præſepii Saluatoris, veſtium matris eius ſanctiſsimæ, plurimorumq; ſanctorum: nec dubium, quin illarum virtute vires ignis illius debilitatæ & eneruatæ ſint. Eæ reliquiæ illo tēpore, quo Aleidis Comitiſſa Peronenſis caſtri, altare vna cum oratorio diruit, quòd locus dormitorio extruēdo deſtinatus, nimium anguſtus eſſet, inuentæ, atque in maiori æde cōgruo loculo repoſitæ ſunt. *Aleidis Comitiſſa Peronēſis.* Ipſa enim domus, eius induſtria & impenſis, vti hodiè cernitur, conſtructa, eleganti que opere conſummata eſt.

Aliud miraculum. *Cap. 10.*

PEr idem tempus ea nocte, qua repertæ ſunt olim reliquiæ Stephani protomartyris, permulti captiui, qui in oppido iam ſæpè memorato detinebantur, cùm audirent voces monachorum in S. Quintini monaſterio deuotè pſallentium, eius martyris auxilium *Vide qd̄ pſſet inuocatio ſanctorum.* fideliter implorantes, admirabiliter ſeſe adiutos ſenſere. Nam antè, quàm nocturnæ preces, quas Matutinas vocant, abſolutæ eſſent, laxatis catenis, compedibus & manicis, cunctis reſeratis cuſtodiis, indè exeuntes, coram altari mirum in modum gratulabūdi ſeſe proſtrauerunt. Permulta alia illic facta miracula, referre hoc loco poſſemus: ſed quia ab inſtituto alienum eſt, ad ea ſeſe referat oratio, vndè ob loci huius commendationem paulìſpèr deflexit.

Vt Godefrido cura ægrotorum mandata ſit. *Cap. 11.*

CErnens verò monaſterii pater Godefridum caduca vilipendere, virtutūq; ardua ardēti deſiderio petere, mirificè aīo exultabat. Itaq; ut aliis quoq; virtus eius innoteſceret, fratrū malè habētiū curā ei demandauit, iuſsitq; vt ad oīa illis officioſum & obſequentē ſe præberet, neceſſaria quæq; pro viribus eis ſuppeditaret. Ille patris accepta volūtate, conſtanter alacriterq; eis inſeruiuit, manus, pedes, aliaq; affecta corporis membra ſuis manibus abluit, crebrò interim ex animi pietate multas effundēs lachrymas. Cùm naturæ poſcebat neceſsitas, ſuis impoſitos humeris, ad loca opportuna & ferebat & referebat, lectulos accuratè cōponebat, cæteraq; humanitatis officia blāditer & peramāter exhibebat, ſperās ſe ab illo æternæ beatitudinis præmia recepturū, qui in ſupremo mundi die dicturus eſt ſuis: Quādiù vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Venite, poſsidete paratū vobis regnum. *Aegrotis officioſe admodum ſeruit Godefridus.* *Matt. 25.*

Vt diabolus ſe eius oculis ingeſſerit. *Cap. 12.*

DIe quodā adueſperaſcente fratres eū rogant, & vt cibos è culina afferat, deprecantur. Reſpōdet ille: Heſperus en quamuis terras obduxerit vmbris; Pergo tamen, quò veſtra iubet nunc ire voluntas. Sed oretis, quæſo, Dn̄m ꝑ me, certò, maligni dæmonis machinis interim me oppugnatum iri. Sic dixit, & nè poſſet inobediētiæ & ignauiæ nota ipſi inuri, diuini actus feruore incēſus, ocyus ad culinā abiit, allaturus ea, q̄ iuſſus erat. Ibi tū tortuoſus coluber, q̄ quondā Romanū monachū, beato Benedicto panē miniſtrantē, confracto tintionabulo conatus eſt ab officio charitatis auertere, etiā hunc Dei ſeruum ab hoc obediētię ſtu-

dio eiuſmodi ludibriis retardare molitus eſt. Inter refectorium & culinam humilis caſula intererat, per quam tranſeundum ei erat. Cùm ergo ad id loci venisset Godefridus, videt vmbram teterrimam fœdiſ-
Diabolus eũ terrere nititur.
ſimamque magno impetu in ſe inferri. Erat autem dæmon in effigie cuiuſdam monachi, nupèr admodùm defuncti, videbaturque manus habere colligatas, & atro cucullo indutus: denique, adeò horridus, vt, ſi coram cerneres, principem tenebrarũ eſſe dubitare non poſſes. Etſi autem iam præuiderat ità futurum, tamẽ
2. Cor 11
inſolito occurſu omnino nihil exterritus, (quippe qui ipſum totius inuidiæ magiſtrum, qui modò in angelum lucis ſe transfigurans, modò ſatanam, vt eſt, ſeſe mortalibus oſtendens, mille modis pios infeſtat, præſentẽ intueretur) quis eſſet, uel ad quid veniſſet, ſcire cupiebat: cùm ecce Chriſto reuelante intelligit ſimulatam ſpeciem defuncti fratris, moxq; contra illam Crucis
Crucis ſigno eũ depellit.
Chriſti ſignum vibrãs, repentè eum euaneſcere cogit, relicto poſt ſe odore deterrimo, qui ſuum proderet authorem. His aliiſque dæmonum tentationibus exercitatus, tanto magis Dei proximique amore flagrabat, quanto omnis boni æmulum aduerſum ſe acriùs ſæuire ſentiebat. In excipiendis hoſpitibus, pauperibus & peregrinis (Nam ei muneri atque officio præerat) hilarem ſe exhibebat, ſciensque in illis Chriſtum ſe excipere, etiam ſuas illis veſtes largiebatur, ipſe interim frigoris iniuriam æquanimiter perferens.

De fratre eius Odone. *Cap. 13.*

HAbebat i eodem monaſterio germanum fratrẽ, Odonem nomine, miræ ſimplicitatis & innocẽtiæ virum. Quem à ſeculari militia orationibus melliſque ſermonibus abſtraxerat, & monachorum contubernio adiunxerat. De cuius vita, quandò ſe offert
Odonis fratris ei' vita ſanctiſſima.
occaſio, obiter pauca dicemus. Quadraginta ille & eo amplius annos in monaſterio monachis ſobriè, piè & iuſtè verſatus eſt: & diuinas quidem ignorabat literas, ſed præcepta Dei ab aliis edoctus, opere implere ſtuduit. Decem & octo annos eſu carniũ abſtinuit, donèc Abbatis imperio & fratrum ſententia compulſus, cõmunem monaſterii regulam vel inuitus ea in re ſequeretur. Tempore Quadrageſimę decem annis vſqueadeò ſilentii tenax fuit, vt nullum prorsùs, prætetquàm in confeſsione ſacramentali, verbum fuderit. Nec ſolùm iis Quadrageſimæ, ſed etiam aliis anni diebus, pane & aqua contentus, carnem multis affliati modis, quotidianiſq; virgarum & flagellorum ictibus cõtriuit. Monaſterii rebus, quæ ei creditæ erant, tanta fide vſus eſt, vt, quod poſsit incredibile videri, non modò extraneis, ſed ne cognatis quidem, obolum vnquàm volens gratis dederit Abbatis iniuſſu. Cùm iam extremus adeſſet vitæ eius dies, coram fratribus Dominica percipiens ſacramenta, manibus in prece extenſis, hilari vultu animã expirauit. Poteſt hinc animaduerti, quàm religioſum & pium Godefridi genus fuerit.

Vt ſit cellæ vinariæ præfectus Godefridus. *Cap. 14.*

PRouincia illa, in qua monaſterium hoc ſitum eſt, omnibus penè frugibus abundat: vineis magna ex parte caret. Itaque habitatores non fere niſi aliundè importato vino vtuntur. Abbas verò & monachi non ignorãtes Godefridi induſtriam, id officij ei demãdarunt, vt vinum compararet in vſus fratrum, atq; etiã pauperum & hoſpitum, ad ipſos diuertentium. Id ille quidem initiò grauiter accepit, ſciens ægrè poſſe eorum animos in virtutibus habere progreſſus, qui rebus mundanis diſtrahantur. Sed cum vera humilitas nunquàm deſtituta ſit comite obedientia, admodùm reuerenter & ſubmiſſe eam prouinciam recepit. Statuerat enim apud ſe, non ſuo viuere arbitratu, ſed alieno parere imperio. Interim tamen ſuis meritis mini-
Inuitus quidẽ, ſed tamẽ humiliter ſuſcipit curam cellæ vinariæ.
mè præfidens, fratrum opem ſedulò expetebat: & tum ſanis, tum debilibus, atque etiam pueris permulta humanitatis officia præſtabat, vt Chriſtum ardentiùs deprecarentur, quo per regium incedens iter, onus impoſitum ferret humiliter, & neque ad dexteram, neq; ad ſiniſtram deflectendo, ad Chriſtum pertingere mereretur. Adeò autem diuina illi adfuit gratia, vt monaſterii res, ab eius anteceſſoribus afflictas, & ære alieno obligatas, monaſterio reſtituerit, & fratribus illic degentibus, aliiſque eò aduentantibus res neceſſarias abundè ſuppeditarit.

Vt omnibus charus fuerit. *Cap. 15.*

EA tempeſtate, maligni ſerpentis agẽte inuidia, Robertus Peronenſis, Odo *Namurcẽſis oppidi, Cla-
** Namenſis.*
renbaldus caſtri Vendoilenſis dominus, aliique ſatanæ ſatellites, atrocia excitarunt bella in Veromãduorum, Sueſsionum & Laudunenſium regione: ità vt nõ modò nemo clericus aut monachus, ſed nec ipſi quidem eccleſiarum rectores itineri committere ſe auderent. At Godefridus nõ ſolùm vulgo, ſed ipſis etiã principibus impendio charus & optimè notus, nihil reformidabat, ſed hac atque illàc ſecurus proficiſcebatur. Quòd ſi uel ſua, vel aliena neceſsitate adactus,
Inter pericula tut' eſt, & õibus char'
illos adire cogeretur, quod nemo mortalium ab eis impetraſſet, id ei per benignè atque etiam lætiſsimis animis largiebantur. Ita ille charus ſuo creatori, etiã a creaturis ſtudioſè & ex aĩo colebatur & obſeruabat.

Vt ventris ingluuiem edomuerit. *Cap. 16.*

CVm aliquandò pagum Sueſsionẽſem, in quo natus fuerat, circumiret, ad quoddam monachorũ cęnobium peruenit eo die, quo ſanctorum martyrum Criſpini & Criſpiniani illic quieſcentium, ſolennitas magno concurrentis plebis ſtudio celebrabatur: quorum quidem martyrum ille perpetim memor erat. Adiungens igitur ſe monachorum clericorumq; pſallentium frequentiæ, animi ſui ſynceram pietatem ac deuotionem in pſalmis, hymnis & canticis ſpiritualibus ſuaue ſonantis Eccleſiæ perſpicuè declarauit. Erat enim non legendi duntaxat, ſed etiam canendi apprimè peritus, tãq; ſuauiter Chriſti depromebat laudes, vt qui eum audirent, lachrymas funderent. Porrò autem paulo antè, quàm Miſſarum ſolennia celebrarentur, in refectorium ingreſſus, caſu illic multos offen-
Obiurgat monachos diſſolutos, & ab illis proſcindit conuicijs.
dit monachos, poculis & carnibus veſcendis operam dantes: qui vbi eum cõſpicati ſunt, nonnihil verecundari cęperæ: ſed quia eis eſſet chariſsimus, deterſo rubore, inſtant eum, vt cũ ipſis comedat. At ille: Nolite, inquit, fratres iſthuc a me petere. moxq; non ſine magna admiratione ſubiũgit: Aequumnè eſt, cibũ ventris refectioni mentis anteferre? Nondum cõpleta eſt Miſſarum celebritas, & iam ventrem epulis ſaturare iuuat? Oremus, pſallamus, debitas Chriſto & ſanctis eius laudes perſoluamus, eſuriẽtes aĩas verbi Dei adi-
Matt.6.
pe ſaginemus, impleatur in bonis deſideriũ noſtrum, primùm quæramus regnũ Dei & iuſtitiã eius, reddamus
Matt.22
quæ ſunt Dei, Deo, poſtea ad reficienda corpora accedam'. His illi nõ, vti par erat, emẽdati, ſed animis exulcerati, & atra bile perciti: Veni, veni, inquiũt, paries dealbate, pinguiſsimo cibo vnge arterias, vt clariùs vox tua percutiat ac penetret aures nr̃as: multaq; alia i venerandũ virũ probra conuiciaq; iactarunt. Ita ſolent

mali

mali etiam rectè ſacta bonorum ſiniſtrè interpretari. Porrò Godeſridus nihil bis motus, ſed cogitãs illud Sapientis: Qui erudit deriſorem, ipſe iniuriam ſibi facit: ſubmiſſo capite, depreſsiſque luminibus, ad tẽplũ ſuũ rediit, cum timore & gaudio ſpirituali ſeſtũ diẽ peragens. O virum columbina ſimplicitate candidũ, nec ſerpentinæ prudẽtiæ expertem, qui & venenatos improborum ſermones noſſet ferre moderatè, & eorum verſutiam ſcienter deuitare. Itaque vt olim Iacob dum cõtemnit lentis edulium, patris benedictionem accepit: ita & noſter Imitator his aliiſque virtutum ſtudiis hæreditatem & benedictionem patris cæleſtis promeruit. Huius rei in eo monaſterio hodieq; fit mentio & commemoratio: in quo nũc gratia Dei, ſanctorumque illic quieſcentium interceſsione, & fratrum labore, monaſtica diſciplina vel maximè viget.

Prouer. 9.

Gene. 25. & 26.

Vt ſit ſacerdotio initiatus. *Cap. 17.*

POſtquàm autem Godeſridus quintum & viceſimum ætatis exceſsit annum, Abbas eius ſanctitate permotus, voluit eum ſacerdotio initiari. At ille ſe ad eius pedes abiicit, flet largiter, nec vt plerique ſolent, verbis fictis, ſed ab intimo animi affectu expreſsis, ẽt lectoris, nedum ſacerdotis, munere ſe indignum proclamat. Sed tamen pergit Abbas, iubet Godeſridũ ad Nouiomenſem adduci eccleſiam, cui tum Epiſcopus Rachodus præſidebat, vir ſanè doctiſsimus. Cui etſi Godeſridus & notus admodùm, & charus eſſet, attamen nihilominùs perfecti monachi Deoq; digni vita & mores ei indicantur. Itaquè illum ad ſe accerſitum Epiſcopus amplectitur & deoſculatur, luculentoque ſermone è diuinis ſcripturis docet & oſtendit, ſubditos ſuis præſectis per omnia obedire debere. Deindè nulla interiecta mora, Godeſridus ſacerdos ordinatur, ipſo præſule admodùm exultãte, ꝙ ſuo miniſterio id in tanto viro eſſet effectum. Ille verò quantũ augebatur gradus dignitate, tantũ & virtute & ſanctitate creſcebat. Caſtiſsimæ vitæ eius fama, nõ ſolum in vicina, ſed etiam remota loca ſe diffundebat. Optabant omnes eum habere paſtorem. Quis enim non ſummoperè appeteret illius erudiri magiſterio, imbui inſtitutis, felici gubernatione dirigi?

Ordinat ſacerdos, licèt nolẽs

Vt ſit Abbas inſtitutus. *Cap. 18.*

MOnaſterium beatiſsimæ matris Dei, quod Nouigenti præclarè extructum eſt, per id tempus ab Henrico Abbate ſancti Remigii Rhemenſis, adminiſtrabatur. Porrò Ingelrammus Comes caſtelli Cociaci, pater Thomæ inprimis ſtrenui militis, & Helinandus præſul Laudunenſis, cùm viderent, neque ſpiritalibus, neque externis bonis, quantùm ipſi vellent, illud augeri, ab Henrico Abbate magnis precibus contenderunt, vt aut accuratiùs id, quàm hactenùs feciſſet, inſtauraret, aut ab illo ſe prorsùs remoueret. Se enim nolle ampliùs eius ferre detrimenta, quorum ſtudio & beneficiis fundatum eſſet. Ille verò tum aduerſa valetudine, tum ingraueſcẽte ætate impediri ſe ſentiens, quo minùs præſtare poſſet id, quod exigebatur, liberam eis permiſit paſtoris eligendi facultatẽ. Mox illi communicato cum Rainaldo Rhemorum Archiepiſcopo, cæteriſque Epiſcopis conſilio, Godefrido hoc onus imponendum communi ſentẽtia decernũt. Comperta enim eis erat integritas, virtus, & modeſtia eius. Refertur autem iſtbuc etiam ad Philippum Frãcorum regem: iſque tanti viri electione mirè gratulans, rem iubet accelerari, miſsis etiam literis ſuis ad Godeſridum Abbatẽ mõtis S. Quintini, quibus eũ rogabat, vt Godeſridum monachum ſuum eò mitteret, vbi nutu Dei Abbas eſſet electus. Eas literas vbi accepit ſenex ille venerabilis, inſuſus lachrymis: En, inquit, ſenectutis meæ baculum, in quo mihi ſolebat in perturbationum & tempeſtatum fluctibus eſſe perfugium & quædam reſpiratio, quemque huic loco ego deliberabam paſtorem præficere, nunc mihi repẽtè auferre vultis? Monachi quoquè pariter lachrymari, eheu eheu crebrò dicere, vereri loci deſolationem, mortem oppetere malle, quàm tanti fratris & ſodalis amico contubernio & præſentia fraudari, quem omnes ſe patrem & Abbatem habituros ſperaſſent. Sed cùm regis voluntati, & Epiſcoporum poſtulationi reluctari non auderent, Abbas Godeſridus eum perducit Laudunum clauatum, ad Helinandum Epiſcopũ, vbi ille coram omnibus crebra trahens ſuſpiria, opponebat ætatis & morum immaturitatem, ſcientiæ inopiam, indignum ſe aſſerens, qui in templo Domini extremi æditui fungeretur miniſterio, tantum abeſſe, vt cuſtos vaſorum fieret. Sed quantumuis ille hæc aliaq; id genus allegaret, non ſolùm non eſt exauditus, ſed quamprimùm paſtorale munus tueri ac ſuſtinere iuſſus eſt, Nouigentumque honorificè adductus, nõ modò hominibus, ſed vti credere par eſt, etiam cælitibus ea re gratulantibus.

A multis Epĩs deſignatur Abbas.

Valde renitẽs, cogitur Abbas eſſe.

Vt Nouigentum venerit. *Cap. 19.*

CVmq; eò perueniſſet, non niſi ſex monachos & duos puerulos illic inuenit: nihil ibi vel vini, vel frumenti ſupererat: * cellas admodum humiles & anguſtas videre licebat, (mapalia diceres) virgis vel viminibus inteatas. Eacreuerant dumeta, tribuli, rubeta, & alia arbuſta paſsim: quibus ſucciſis & extirpatis, agroq; erudërato, à fundamentis extruxit loca, monachorum habitationi opportuna & accõmoda. Domum quoquè ędificauit, in qua pauperes & ęgri reciperentur, quibus fouendis terras & vineas delegauit. Ad eam domum ſolebat quotidiè ſe conſerre, eorum, qui illic morabantur, pedes abluere, veſtes eis præbere, defunctos officioſiſsimè ſepulturæ mandare.

** officinulas vocat Author.*

Vide humilitatẽ & charitatem.

De duobus patribus, qui ſe regimine abdicarunt, & in eius diſciplinam ſe tradiderunt. *Cap. 20.*

MVlti verò ad eum confluere cęperunt, quemadmodùm ſolent apes ad florentem thymum, vel cytiſum: in quibus fuere duo patres egregii, Lambertus cœnobii Floriniacẽſis, & Vualradus S. Nicolai de Ribodi monte, præfecti: qui natiuum ſolum & monaſteriorum regimen ſiue gubernationem relinquẽtes, in eius ſe diſciplinam tradiderunt, vel extremis eius veſtigiis inſiſtere cupientes. Inter hos medius recumbens Godeſridus, cùm illo iubente, multa eſſent in menſam fercula illata, vix quicquam indè deguſtauit, herbis virentibus vel arborum fructibus corpuſculũ ſuſtentans. Quæ ſupererant, egenis vel malè valentibus alacriter diſtribuebat. Non mediocriter mirabantur omnes, quòd vſqueadeò in ſe gulam edomitam haberet.

Inter epulas ſumma eſt abſtinentia.

Vt ciborum delicias reſpuerit. *Cap. 21.*

QVod dicturi iam ſumus, id à Giſleberto accepimus quondã beati viri coco, nũc verò eius loci

 mona-

monacho. Coquebat is aliquàdò in olla agreſtes herbas vndiquè collectas, vt in cęna eas apponeret Godefrido. Nihil autem herbis adiunctum erat, præter ſalem exiguum & aquam: ſed vt palatum eius magis afficeret, caſu nonnihil panis candidi intriuit. A cęna ergò Godefridus cocum ſecretò obiurgat, quòd tam delicatum, atque etiam pipere conditum edulium, ipſi apponere auſus eſſet. An ignoras, inquit, ſupbæ vel potiùs miſeræ carnis rebellionem non niſi diuerſis cruciatibus poſſe edomari? Caue igitur, nè deincèps aliquid tale admiſceas, niſi me tibi iratum habere velis. His ille virtutum exemplis filios ſuos ad meliora nitebatur prouocare.

En vt vir ſanctꝰ delicias etiã exiguas reſpuit.

Quàm humanus erga ſubditos fuerit. Cap. 22.

SVb eo interim militum Chriſti exercitus & merito & numero augebatur, inter quos ille optimus pater, quodammodò oblitus dignitatis ſuæ, qua cęteros antecellebat, paruulum ſe exhibuit, admonuitq; vt ſedulò in ea eſſent cogitatione, vndè vel qua cauſa veniſſent, quò tenderent, & quà irent: vt nihil ſibi peculii vendicarent, volũtatem propriam frangerẽt, puritatem cordis, oris veritatem, corporis munditiã momentis omnibus Chriſto exhiberent, atque vt inuicti milites, in ſpiritalis pugnæ procinctu ſtantes, fraterna acie ſtipati, charitatis glutino inter ſe coniũcti, ſummoperè in eam curam incumberent, nè quis in ipſos hoſtilibus inſidiis pateret acceſſus. Aegrotos incredibili animi commiſeratione proſequebatur, itâ vt propemodùm eum illis eadem pati videretur. Eorum ſalutis & ſanitatis inſtaurandæ cauſa nullis parcebat ſumptibus, immò nec ſibiipſi quidem, ſi poſceret neceſsitas. Omnia omnibus factus erat, vt omnes Chriſto lucrifaceret. Interim tamen ſicut erga bonos multâ vtebatur benignitate & morum ſuauitate, itâ improbis ſeuerum & rigidum ſe exhibebat. Nouerat enim, quid naturæ, quidvę vitiis deberetur. Hos itaq; acriter obiurgabat, urgebat, ſpiritalis medicinę cauterio vtebat, modis omnibus id agens, vt integrè curari poſſent.

Optime monachorum inſtitutiones.

Vt iuſſerit ephippium exuri. Cap. 23.

VEnit quidam ad eum obnixè rogans, vt iuberet ephippium ipſi equitaturo accommodari. Moz ille ad ſe vocat monaſterii præpoſitum Theobaldum, iubet dari illi ephippium. At ille ſuperbia tumidus, & fellea bile commotus, detrectat parere iubenti: ſed ad tamen diſsimulans, hortatur hominẽ, vt expectet præ foribus, donèc reuertatur. Expectat ille, & quidẽ diutiſsimè: ſed fruſtrà. Tandèm ſentiens ſibi a monacho illudi, redit ad Godefridũ, indicat ei quid actum ſit. Tum Godefridus coram fratribus vniuerſis rogat Præpoſitum, num feceris quod iuſſus erat. Reſpondit ille ſuperbè & inſolenter: Equidem non feci. Adeò enim moleſta ſunt, quæ tu imperas, vt vix ab vllo mortalium tolerari queant, nedùm confici. Audiens hoc Godefridus, cogitabat, ſi eam proteruiam diſsimulare velit, alios itidem poſſe inſoleſcere. Seuerè igitur obiurgat fratrem inobedientem, & pro contemptu congruam illi mulctã irrogat. Moz iubet copioſum incendium, ephippiumque arripiens: En, inquit ad fratres, memores ſimus Apoſtolicæ ſententiæ, iubentis vt auferamus malum ex nobiſipſis. Hoc ergò eſt malum & ſcandalum, quod in domo patis & iuſtitiæ, in * ſchola obedientiæ tolerari non debet. Et his dictis, zelo domus Dei incẽſus, proiecit ephippium in medias flammas, & penitùs combuſsit.

Seuerè caſtigat rebellẽ monachum.

1. Cor. 5.

**aula hẽt Author.*

Vt precibus ſuis ſanctimoniali ablata reſtituerit. Cap. 24.

MAtrona quędam, Vineta nomine, apud Flãdros nobili proſapia orta, ſpretis mundi huius pompis, & carnis illecebris, ad eccleſiam ſe contulit beatiſsimæ matris Dei, quæ apud Sueſsiones recẽs extructa, hodieque penè inauditis miraculis toto orbe celebris habetur. Vbì cùm ſimplici & ſyncera animi deuotione ad ſanctimoniales eius loci cumprimis venerandas acceſsiſſet, ſponſo immortali iuncta, ſacrũ accepit velamen, & permultis annis in corporis & animi illic vixit caſtitate. Erant autem ei tres filiæ, quarũ vna Ida, altera Heluidis, tertia Hauidis dicebatur. Ex iis natu maior non niſi vndecim habuit ætatis annos: aliæ propè infantes videbantur. Eas vnà ſecum Chriſto conſecrauit. Vixit autem in ſacro ordine annis triginta, precibus & lachrymis ſacriſque meditationibus perpetim intenta. Cilicio aſperrimo domabat carnem, pane & aqua atq; leguminibus victitabat, nihil cibi potuſve extrinſecus, niſi raro, ſerò ꝑguſtans, adeoque diuerſis modis corpus ſuum affligens, vt mirarentur omnes, quinam ſubſiſtere poſſet. Tandèm iter Hieroſolymitanũ, quod tum feruebat, ingreſſa, vbi venit Hieroſolymam, loca, quæ Saluator ſua præſentia inſigniuit, nudis inuiſens pedibus, tum corporis aduerſa valetudine, tum itineris longitudine adeò laborabat, vt è pedibus eius ſanguis manare videretur. Nec diu illic ſuperuiuens, poſt multos pro Chriſto ſuſceptos exantlatoſque labores, migrauit in cælum. Totam illa ſe beati Godefridi moderationi ſubmiſerat, eius ſe precibus commendabat, & veſtigia illius vel eminùs imitari ſummoperè ſtudebat. Neque id mirum. Credo enim, ſi Anna illa, quam Euangelium teſtatur, ieiuniis & obſecrationibus ſeruiiſſe nocte ac die, nec de templo diſceſsiſſe, hac tempeſtate vixiſſet, ne puncto quidem temporis à Godefridi huius optatiſsima præſentia ſeparari voluiſſet. Eam autem, quam diximus, Vinetam venerabilis eius monaſterii Abbatiſſa Ogina, iuſsit ob quædam expedienda negocia, ſine vlla cunctatione in Teutonum regionem proficiſci, quòd eorum idioma omnium optimè calleret. Paruit illa admodùm reuerenter, ſed non auſa dominum Godefridum inſalutatum præterire, cum ſociis itineris diuertit Nouigentum, vbi eum reperit: petitaq; cũ multa cordis contritione eius ſola benedictione, in ſyluam ingreſſa eſt, quæ inter Ciriſiacum & S. Paulum interiacet, quæ per id tempus ob prędas & latrocinia admodùm infamis habebatur, quòd pleriq; omnes, qui in eam intraſſent, aut iugularentur, aut captiui in carceres abducerentur. Vbi ergò eò peruenit ancilla Chriſti, incidit in latrones, qui ſtrictis pugionibus minaciter eam circundantes, abſque ſacri ordinis ſiue profeſſionis reuerentia, nulla ſexus fœminei habita ratione, in terram eam deiiciunt: famulos, equos & alia eius omnia ſecum abducunt, captiuos in imum carcerem coniiciunt, pedes cippo ſtringunt, manus & brachia duriſsimis loris colligant; indè tanta præda exhilarati, largiter ſe dant epotandis calicibus: prædę diſtributionem in craſtinum diem differunt. Sed cùm mero obruti eſſent, alius aliò dilabitur, carcer manet abſq; cuſtode, captiui vruntur gelu, quod tum acerrimum erat, metus omnes occupat & ſuſpiria, maximè ꝙ peiora formidarẽt. Porrò ſanctimonialis Vineta ſola relicta, lachrymabunda ad ſolis occaſum Nouigẽtum redit. Eam intuitus venerabilis Godefridus ſoliuagã, valdè admiratur & ingemiſcit, rogat quid ei acciderit. Illa ad eius ſe pedes proſternens, explicat quid paſſa ſit. Cõſolatur vir pius lugentẽ, mutatq; vt omiſsis lachry-

Vineta nobilis fœmina fit ſanctimonialis, & viuit ſanctiſsimè.

Luc. 2.

Incidit Vineta in latrones, & eius oia diripiuntur.

lachrymis, cibo potuq; feſſum corpuſculum refocillet. Sed illa nihil ſe cibi aut potus ſumpturam affirmat, niſi ablata recuperet. Tu igitur, inquit, mi pater, Deum ora, & miſericordiæ matrem, beatumq; Nicolaum, in cuius ſolennitate in hanc ego calamitatem incidi; planeque confido Deum minimè defuturum precibus tuis. Negat vir Dei ſe dignum, per quem vllum vel minimum fiat miraculum: ſed tamen nimijs eius lachrymis victus, confert ſe in oratorium, & ante ſanctiſſimæ Virginis aram ſe proſternit. Idem facit Viueta ante altare, in quo Chriſti imago cernebatur. Illis ergò ſic orãtibus, vincti diuinitùs ſoluuntur, carceris oſtia pateſcunt, cippus ſcinditur medius. Vnus ex eis, Gontardus nomine, cùm ſe ſentiret planè liberum, impium credidit, nõ ilicò indicare ſocijs. Clàm ergò dicit Iohanni: Sentis'ne, quę ego in me experior? Ille cum lachrymis, quos ingens animi lætitia expreſſit, reſpondet ſe à vinculis abſolutum. Idem aiunt reliqui. Eccè autem illis hæc dicentibus, cippus, nulla hominis admota manu, ſurſùm erigitur. At illi exeunt, nullo impediente, è carcere, & per opacam ſyluam perque viarum anfractus & aquas, quæ hyeme intumuerant, Chriſto duce, Nouigètum perueniunt. Vbì cùm ſtarent in atrio monaſterij, & ob loci inſcitiam neſcirent vbinàm eſſent, admodùm vereri cœperunt, nè in vincula retraherentur. Tum quidam ex eis trepidantes confirmans: Nè, quæſo, inquit, trepidetis. Nam vt mihi videtur, in eo monaſterio ſumus, à quo heri diſceſſimus. Illis ergò omnia circunſpectantibus, vbì aduerterunt eum rectè ſentire, ad fores eccleſiæ properant. Eorum ſtrepitu permota Viueta, accurrit ad fores, agnoſcit homines ſuos, nec tamen aperit præ gaudio, ſed ad patrem Godefridum adhuc orantè recurrens, indicat eius exauditas preces. Surgit ille, oculis lachrymarum humore madentibus: (Nam inter orandum tanta illi aderat copia lachrymarum, vt locus, cui vultum affixerat, circunquaquè aquis infuſus videretur) Viuetã hortatur oẽ ipſius meritis tribuat, quod eius fidei potiùs imputãdum ſit: ſed illa ediuerſò perſeuerat in ſententia. Atque ſub hac amica contentione veniunt ad oſtium templi, illudq; aperiunt pulſantibus, audiuntque ex eis & aduerſa & iucunda omnia, quę eis euenerat. Laudatur igitur ab illis Deus & ſancti eius. Porrò Godefridus pater cælo albeſcente proficiſcitur ad raptores illos, dirè increpat audax facinus, quòd fœminam Deo charam manibus ſceleſtis auſi eſſent contingere, iter eius impedire, res diripere. Mirum profectò eſt, inquit, non vos cæleſti abſumptos igne, aut viuos, dehiſcente terra, deſcendiſſe in tartarum, aut alio inuſitato mortis genere extinctos eſſe. Sed iam tandèm reſipiſcite, & reddite quæ heri abſtuliſtis. His illi verbis admodùm commoti, ignem ſpirantes, currunt ad carcerem, vt in captiuos furorem ſuum effundant. Sed cùm neminem illic inuenirent, mirè animis conſternati, certatim ad viri Dei genua ſe aduoluunt, peccatum ſuum lachrymabundi cõfitentur & accuſant, reſtituunt ablata omnia, dempto cultello vno, cuius obliti erant. Quibus acceptis, vir Dei recedit, & ſanctimoniali ea reddens, admonet eam, nè in caſibus aduerſis animum abijciat, ſed ęquo animo tum proſpera, tum aduerſa ferat: ſicque eam à ſe dimittit.

Precibus S. Godefridi & Viueta captiui mirè liberantur.

Ablata omnia Viuetæ reſtituuntur.

De ſiccitate, quæ eius temporibus accidit. Cap. 25.

EO tempore, quo Godefridus Abbatis munere fungebatur, in peccatores diuina iuſtitia magno cæli ardore animaduertit. Areſcebant præ nimio æſtu arbuſta & ſegetes omnes, meſſis nulla ſpes in his regionibus relicta erat, flumina quoquè magna ex parte exiccabantur: piſces vi caloris & igneæ vaporationis præfocati, ſuper vndas ferebantur: iumenta & pecora prę ſiti paſsim domi & in agris exanimata, corruebãt. Ipſi etiam homines ex corrupto aere quandam mortis ſpeciem contraxiſſe videbantur, cute turgente & liuida. Quid plura? Diceres cõfuſa elementa penè omnia, &, ſi dici fas eſt, in quoddam chaos cũcta redacta. His igitur paternis caſtigationibus eruditi præuaricatores, redeunt ad cor, videntque in ſe impleri illud ſapientis, Pugnabit pro eo orbis terrarum contra inſenſatos. Iam tacti montes fumigant, iam perpẽdunt, quam vilis eſt carnis materia, quam breuis & fœda voluptas: itaq; ad pœnitentiæ lamenta confugiunt. Intereà Hugo Sueſſionum Epiſcopus, admodùm angebatur animo, quòd gregem ſibi commiſſum, videret tam atroci vaſtari exterminio, nec tamẽ æquiſsimum Dei iudicium culpare poſſet. Mittit ergò Nouigẽtũ, accerſit indè patrem Godefridum, ſciſcitatur ex eo, qua ratione ſit auertenda præſens ira Dei. Illo conſulente, indicitur per omnem diœceſim ieiunium, non hominibus duntaxàt, ſed etiam iumẽtis & pecoribus, vt olìm apud Niniuitas, vt quod noxiorum culpa cõmeruerat, lactentium, inſontum atque etiam brutorũ animantium abſtinentia expiaretur. Indicto ieiunij die, innumera vtriuſque ſexus hominum turba apud Sueſſiones confluxit, adducebantq; ſacras reliquias in ædem Stephani protomartyris, quòd ea tantæ multitudini capiendæ aptior videretur. Ibi tum Epiſcopus orat B. Godefridum, vt populum tanta calamitate oppreſſum, ſermone conſoletur & erigat, aitque ſe non dubitare, illius & ſanctorum, quorum reliquiæ adeſſent, meritis Chriſtum placatum iri. Non recuſat Godefridus, ſed luculenta & mellita oratione, & quæ ſale cõdita eſſet, auditorum animos medullitùs compunxit. Cumq; ſermonem protraheret, ſubitò denſæ nubes cælum omne occuparunt, crepant tonitrua, micant fulgura, ruit impetu è cælo largiſsimus imber, dimanant per plateas & agros aquarum riuuli, populusque feſtinat domum, quòd diluuium impendere videretur. Quis ambigat, tam neceſſarium munus clementiſsimum Deum ob merita ſerui ſui & ſanctorum ſuffragia, quorum illic cineres populus fidelis piè venerabatur, derepentè cõtuliſſe? Et quid mirum, iuſtos homines impetrare à Deo quæ petunt, quandò licèt corpore degant in terris, animo tamen cum illo verſantur in cælis, & vnus cum eo ſpiritus ſunt, dicente Apoſtolo: Qui adhæret Domino, vnus ſpiritus eſt?

Magno æſtu ſegetes & piſces &c. pereunt.

Sap. 5.

Hugo Epiſcopus Sueſſionẽſis.

Ionæ 3.

Nota ieiunium.

Pluuia meritis ſanctorũ & B. Godefridi impetratur.

1. Cor. 6.

Vt pauperis monaſterij regimen, ditioris prætulerit. Cap. 26.

MAnaſſes Rhemorum Archiepiſcopus, quandoque acciuit beatum virum ad ſynodum Rhemenſem, & coràm omni frequentia rogauit eum, vt monaſterium Beati Remigij gubernandum ſuſciperet. Erat illud prope Rhemorum vrbem, Nouigenti cœnobio diuitijs & dignitate præſtantius. Sed vir prudens reſpondit, ſe neque ea eſſe induſtria & peritia, vt tanto muneri par eſſe queat, neque ſe velle ſemèl à Chriſto acceptam eccleſiolam deſerere. Cumque & Archiepiſcopus & alij antiſtites etiam atque etiam hortarentur & obſecrarent eum, vt id faceret, ille immota animi conſtantia Niceni Concilij Canonem ſibi ſeruandum ſtatuens, in medium proſilit & exclamat, ſe neq; poſſe, neq; velle pauperculam ſponſam præ ditiori cõtemnere. Mirantur omnes beatum virum diuitias paupertati, mundi gloriam humilitati poſthabere.

Manaſſes Rhemẽſis Epiſcopus.

Can. 15. & 16.

Humilitas S. Godefridi.

De Vicecomitiſſa Adelbeide. Cap. 27.

ADelheidis caſtri Cociaci Vicecomitiſſa, liberalitatis & caſtitatis multa præclara de ſe exẽpla præbuit, noſtri Godefridi ſermonibus egregiè inſtituta. Ea facultatibus ſuis magna ex parte in pauperes & pupillos & eccleſias erogatis, (Tabulam enim inſignem, quæ eſt Nouigenti in altari beatiſsimæ matris Dei, fabricandam curauit, conſimilem B. Eligij Nouiomenſis Epiſcopi aræ adhibens) cõtemptis mũdi pompis, Nouigentum venit, atque illic in multa puritate & ſanctitate vitam egit, quoád Chriſto charus Godefridus ibi permanſit. Factum eſt idem & ab alijs multis hortatu illius, quibus iam credimus reddita, quæ promiſit Deus diligentibus ſe.

Vt multa eius geſta Author prætermiſerit, & vt præuiderit ſe Epiſcopum fore. Cap. 28.

PErmulta ſanè memoratu digna illic geſsit vir ſanctus, quæ nos, ad alia eius properãtes, omittimus. Vt enim ſolẽt apes & formicæ interdùm ſub faſce ſuccumbere, itá nos mole præclaræ & admirabilis hiſtoriæ preſsi, extrema quæque decerpendo veriùs, quàm exaggerando, qualicunque ſtylo poſteris tradimus. Quandoquè illi cæleſtis patriæ ineffabilem ſuauitatem & iucunditatem animo voluenti, atque in lachrymis & precibus Deique laudibus pernoctanti, ac deindè feſſum corpuſculum ſub diei ortum in lectulo cõponenti, vtì ipſe poſteà cuidam admodùm familiari amico ſecretò indicauit, cùm nec planè vigilaret, nec prorsùs obdormijſſet, apparuit quidam ætate & ſtatura mediocri, barba promiſſa, oculis radiantibus, vultu Angelico, toga candida indutus, literas quaſdã & annulum aureum manu ferens. Hæſitans autem Godefridus, quis eſſet, (Nouerat enim multos à verſuto dæmone phantaſticis illuſionibus in fraudem actos) Crucis ſignum ſibi imprimit, priorq́ eum ſic appellat: Quis ſis, vndè vel à quo, & qua cauſa veneris, edicito. Tum is, qui videbatur, nonnihil depreſsis luminibus, cum multa gratulatione: Nè pertimeſcas, inquit, ſerue Dei: non ſum ego partis aduerſæ. Quis ſim autem, facilè aduertere potes, dum me vides Crucis myſterium non ſolùm non horrere, ſed amplecti etiam. Venio autẽ è cælis, vt annunciem tibi, viſum eſſe præpotenti Deo, conſtituere te Epiſcopum populi ſui. Et Godefridus: Etsì, inquit, vera te dicere putem, tamen locum ipſum noſſe velim. At ille ſubridens: Noli, ait, plura ex me ſciſcitari. Functꝰ ſum legatione mea: quæ verò dixi, tempore ſuo complebuntur. Tu conſortare in Domino, & in potentia virtutis eius. His dictis, repentè diſparet. Mox vir venerandus ad dexterá ſe vertens, videt non itá procùl aulam ornatiſsimam atq; ampliſsimã. In eam ingreſſus, cernit viros plurimos albis indutos: qui omnes reuerenter ei aſſurgunt, depreſsiſque oculis rogant, vt ipſis benè precetur, ſiue benedicat. Ille tam luminis ſplendore, quàm re inſperata nonnihil obſtupefactus, Cruce ſe cõſignans, percontatur quinam ſint, & quid ſibi velint. At illi: Nè mireris, inquiunt, pater venerande: Iam enim incommutabili Deo conſilio definitũ eſt, vt propediè̀m fias Epiſcopus ciuium noſtrorum. Hæc atq; alia illis dicentibus, vir Dei ſublatis oculis videt in editiori regiæ loco quendam ſublimi reſidentem ſolio, vultu ac habitu ſuprà quàm capi poſsit luculento ac ſplendido. Ad quem cùm accedere vereretur, ille manu innuit vt veniat. Cumque propiùs acceſsiſſet, & ad eius pedes abijcere ſe vellet, ille non permiſit: ſed, ò ſerue Dei, inquit, accipe quæ dicturus ſum, & tenaci memoria complectere: Ego ſum cuiuſdam ciuitatis Gallicanæ primus Epiſcopus, & Chriſti martyr inuictus, qui pro eius amore innumeras tum perpeſſus iniurias, & mortem ipſam. Hanc ego tibi committo, huic ſedi tu diligenter præeſſe curato. Volebat verò Godefridus ex eo cognoſcere nomen eius & ciuitatis, cuius meminit, ſed neutrum ab eo impetrare potuit. Atque interim expergefactus, valdè admirabatur viſionem. Hæc ego ab ore reuerendi patris Andreæ accepi, qui poſt Godefridum tertius præfuit monaſterio Nouigenti, & ſe ex ipſo Godefrido hæc audiuiſſe, ſanctè aſſeuerabat.

Viſio ei offertur.

Cælitùs diſcit ſe fore Epiſcopum.

Alia viſio.

Vt ſit creatus Ambianenſium Epiſcopus. Cap. 29.

PEr id tempus * Geruinus Ambianenſium Epiſcopus, vir non admodùm ſanæ mentis, quibuſdam rebus aduerſis vexatus, ſedẽ ſuam planè deſeruit, itá vt Eccleſia illa aliquãdiù paſtore careret. Quod cùm periculo vacare nõ poſſet, indictum eſt tota diœceſi ieiunium, miſericordiæ operibus & precibus atquè litanijs diuina pulſata clementia. Tandèm electus eſt Godefridus, Nouigenti monaſterij Abbas, qui iam bonus erat Chriſti odor in omni loco, & ſanctitatis ſuæ fama etiam illas partes compleuerat. Miſſa quoquè legatio eſt ad Philippum regem Gallorum: qui vbì comperit Godefridum electum, ingentes Deo gratias egit. Erat enim regi illi pro ſanctitatis ſuæ reuerentia chariſsimus & valdè familiaris: ſtatueratq́ue rex, opportunitate oblata, eum ad Epiſcopi munus prouehere. Iuſsit igitur more regio, eius promotionem accelerari.

** Gerinus*

Creatur Ambianenſium Epiſcopus.

Vt in Trecenſi Concilio eius electio ſit approbata. Cap. 30.

EOdem tempore Richardus Cardinalis & Apoſtolicæ ſedis legatus, apud Trecenſes celeberrimum habuit conuentum Epiſcoporum, Abbatum, & Gallię procerum. Eò igitur ſe Ambianorum legati cõferũt, proponunt ſe paſtore orbatos, vnanimiter à Clero & populo electum afferunt Godefridum, rege quoquè aſſentiente. Tum verò omnes, qui in eo conuentu Godefridum nouerant, Chriſtum ſummoperè collaudarunt: ſed ille interim fugam meditabatur. At verò interceptus, iubente Cardinali & Epiſcopis, in medium eorum adducitur, cũctis acclamantibus dignum eum fore Eccleſiæ miniſtrum, ſtrenuum diſpenſatorẽ: beatum futurum populum, qui talem ſit paſtorem habiturus. Aiunt omnes tunc, Te Deũ laudamus, cantaſſe. Indè verò ſeruus Dei regreſſus eſt Nouigentum, expectaturus illic conſecrationis ſuæ adminiſtrum Rhemorum Archiepiſcopum Manaſſem. Magnus autem dolor obtinuit omnes, qui hac occaſione ſe propediè̀m eius gratiſsima præſentia cariturus ſentiebant.

Conuẽtus Trecẽſis.

Vt matrona quædam precibus à Deo impetrarit, vt à Godefrido ſepeliretur. Cap. 31.

IN pago Gimi, (ſic enim vocant) qui ferè duobus milliaribus à Cociaco abeſt, ea tempeſtate quædã erat matrona, Emma nomine, matertera Adonis & fratrum eius. Ea vitam viuebat caſtiſsimam, alebat pupillos & viduas, nudis præbebat veſtimenta, infirmis ferebat opem, & alijs actuoſæ vitæ pijs ſtudijs inſudabat. Crebrò etiam Nouigentum ventitabat ad eccleſiã beatæ Mariæ, & cereis eam illuſtrabat, multa ei munera è ſuis prouentibus impertiens. Vbi autem comperit

Emma matrona admodùm religioſa.

rit Godefridum Epiſcopum electum, properè venit Nouigentum: perquirit num res itá ſe habeat. Impensè enim amabat ſanctum virum, cuius & exemplis & verbis incēſa erat ad ea, quæ diximus, ſtudia pietatis. Poſtquam certior facta eſt rē veram ſe audijſſe, velut exanimis humi procumbit: orat Deum, nè ſinat ab eo loco priùs exire Godefridum, quàm ipſius corpuſculum mandet ſepulturæ. Mira res. Illius preces ægritudo, ægritudinem ſequitur mors. Decumbit mox acri febre: morbo inualeſcente, à Godefrido ſacro oleo vngitur, ſacramēta Dominica ab eius percipit manu, mirè exultat ſe à Domino exauditam, & illi lætabunda reddit ſpiritum, atq; in ipſo monaſterio à Dei ſeruo Godefrido honorificè, vti par erat, tumulatur.

Vide rē miram.

Vt Rhemis ſit Epiſcopus conſecratus. Cap. 32.

POſtquàm Manaſſes Rhemorum Archiepiſcopus domum redijt, proceres Ambiani Nouigentum veniunt, Godefridum peramāter Rhemos perducūt. Magnus eò totius regionis Epiſcoporum fit concurſus, in quibus erant etiam Lambertus Atrebatenſis & Iohannes Morinenſis Antiſtites, ſapiētia & eruditione inſignes, religione & ſanctitate celebres, ſponſæ Chriſti baſes & firmamentum, beato Godefrido præ cæteris addicti. Quanta illic animi & corporis humilitate, quanta lachrymarum vi conſecràtus ſit vir Dei, nullis verbis explicari poteſt. Nouerat enim, etſi grandis ſit honor, tamen etiam grande eſſe eius pondus honoris. Potentes nanque, vt ſcriptura ait, potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior inſtat cruciatio, niſi miniſterio ſuo rectè perfungantur. Cumq; ex more Euangelij codex eius capiti imponeretur, & explicaretur, ſtatim occurrit locus ille, Elizabeth impletum eſt tempus pariendi, & peperit filium. Non mediocri id omnibus admirationi fuit. Vt enim Iohānes Baptiſta, ità & Godefridus matrem habuit Elizabetham, decem annis ſterilem atq; ſeneſcentem. Parauit ille viam Domino, parauit & Godefridus. Laudabant itaquè Deum vniuerſi, qui quaſi argumento quodam indicare voluiſſet, vitam ſerui ſui ſibi gratā, qui per oſtium, & non aliundè intrans, verum & idoneum ſe ſuis omnibus dictis & factis paſtorem eſſet, exhibiturus.

Lambertus Atrebatēſis & Iohannes Morinenſis Epiſcopi.
Sap. 6.
Luc. 1.

LIBER SECVNDVS.

De ijs, quæ geſſit in Epiſcopatu. Cap. 1.

HACTENVS, quæ beatus Godefridus adhuc monach[us] egit, carptim annotauimus, nihil admiſcēres, niſi quæ fide dignorum hominū relatione cognouimus. In quibus nè qua eſſet, falſi ſuſpicio, ſimplici potiùs oratione, quam copia & phalerata, vti voluimus. Neque enim ſancti homines tam ſunt anguſta virtute, vt ea noſtris vel mendacijs, vel fucis amplificari & ornari egeat, cuius & teſtis & remunerator eſt Chriſtus Deus, qui eos accumbere facit in regno patris ſui, gloria & honore eximiè coronatos.

Luc. 12.

Vt Ambianos venerit. Cap. 2.

POſtquàm vir Dei Rhemis cōſecratus eſt, Ambianos proficiſcitur: aduentanti vrbs tota obuiàm ruit, exceptura paſtorem ſuum. Vbi ad beati Acioli martyris ædem, quæ extra vrbis muros eſt, acceſsit, à iumēto deſiliens, per aſperrimam viam, vtrunque latus eius ſtipantibus Lamberto & Iohanne Epiſcopis, quos ſuprà diximus, vſque ad beati Firmini martyris eccleſiam nudis pedibus, cunctis cernentibus, ingreſſus eſt, ab imo pectore interim ſuſpiria trahēs: vbi ad populum ſibi commiſſum egregiam concionem habuit, cui intererant multi literati viri, non pauci etiā, qui poſteà Epiſcopi, Abbates, & eccleſiarum rectores effecti ſunt. Iique omnes vno ore teſtabantur, nunquàm ſe ea quoquam, tam diuina, tamq; ſublimia & recondita percepiſſe: veritateq; compellente, aiebāt eum reuera eſſe ſancti ſpiritus organum.

Lib. 1. ca. 32.
Vide religionē ſancti viri.

Vt à faſtu alienus, & erga pauperes humanus fuerit. Cap. 3.

ILle verò Epiſcopi dignitate auctus & ſublimatus, Saluatoris veſtigia conſectabatur, & plùs factis quàm dictis ſuos inſtituere nitebatur: ità vt etiam tacente lingua, moribus & exemplis eos erudiret, quò tendere ſine intermiſsione deberent. Non eſt exaltatum cor eius, neque elati ſunt oculi eius, nec ambulauit in magnis & mirabilibus ſuper ſe. Nō illi ſtudium erat cultioris habitus & precioſarum veſtium: monaſtico cucullo indutus fuit, qui pallio non valdè ambitioſo operiebatur. Quotidiè ad mēſam ſuam tredecim pauperes habuit, quos, ablutis ſua manu pedibus eorum, cibo potuque largiter reficiebat, eiſq; officioſè admodùm inſeruiebat. Domus eius, non Epiſcopi, ſed Chriſti, aula videbatur. Orphanorum & miſerorum magna illi cura erat, eripiebat inopem de manu fortiorum eius, egenum & pauperem à diripientibus eū, vt inter filios excelſi numerari poſſet. Ea cauſa dente canino à quibuſdam rodebatur, quos ille obturata aure præteribat, theſaurizans in cœlo, quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit.

Pſal. 130.
Habitus eius in Epiſcopatu.
Nota humilitatē.
Pſal. 34.
Pſal. 81.
Matt. 6.

Erga pauperes illi occurrentes vt ſe geſſerit. Cap. 4.

ACcepi à quodam eius familiari, viro reuerēdiſſimo, & in domo Dei ſuper candelabrum poſito, cùm æſtiuo tempore pauperes ei eunti veniſſent obuiàm, & multi obſtructis naribus eos præterirent, quòd malè olere viderentur: illum miſeros amplexatum & exoſculatum, nec ſolùm blandis ſermonibus, ſed etiam larga ſtipe eorum inopiam ſubleuaſſe. Quæ etſi multis grauia, pleriſq; intoleranda videantur, at ille tamen adeò iam illis aſſueuerat, vt etiam delectationem ei afferrent. A puero nanque, immò, ab ipſo penè matris vtero, iugum Chriſti ſuaue & onus leue ferre, multiſq; modis carnem edomare conſueuerat.

Humanitas erga pauperes.

De piſce, quem leproſis dedit. Cap. 5.

VEnerunt quandoquè ad ædes eius multi leproſi, & vbi Epiſcopus eſſet perquiſierunt. Reſpōſum eſt a miniſtris, eum pro more in beati Firmini martyris æde precari. Illi eò ſe conferunt, & cum alijs mendicis ſuſtinent indè proditurū. Solebat enim vir beatus, ab eccleſia hora matutina exiens, pauperibus cunctis ei occurrentibus ſua manu ſtipem elargiri, ità vt vix quiſquam ab eo vacuus recederet. Volebat implere, quod Saluator ait, Omni petēti te tribue. Egrediētem igitur è templo circunſiſtunt leproſi, & eius benignitate freti, quippe ipſis familiariſsimi, non tam orant, quàm propemodùm imperant, vt victum neceſſarium ipſis ſuppeditet. Erant ſanè adſpectu horrido, cute lurida, ſanie defluente, vultu vulneribus occupato, ità vt præ horrore quidam eos intueri nō poſſent. Eos vir pius non abominatur, ſed ſalutat officioſiſsimè,

Luc. 6.
Exemplū raræ virtutis.

mè, ſummiſſoque capite, orat vt ſibi benè precentur. Mirè intetini animo angitur, quòd nihil in manibus ſit, quod eis largiatur. Tandèm accerſit œconomum ſuum, imperat ei, vt ſine dilatione ciborum copiam eis paret. Ille alijs intẽtus, negligit, quod iuſſus erat. Poſt horas tres aut quatuor veniunt ad fores Epiſcopi, & mirè crepitaculis ſuis perſtrepunt. Mox Epiſcopus aduolat, audit eos nihil ab œconomo accepiſſe. Quid faceret vir miſericors? Nihil æris in arca remanſerat: totum in pauperes effuſum erat. Ad culinã, quã neque ante illum diẽ vnquàm in Epiſcopatu ſuo ingreſſus fuerat, neque poſtea ingreſſus eſt, neceſsitate pauperum adactus, humilitate atquè charitate eum vrgente, ſe confert, cernit illic piſcem grandem, qui cœnæ apparabatur: (Erat autem ſalmo) eum in ſuos conijcit humeros: (Tantæ enim molis erat piſcis, vt nullius manibus ferri poſſet) deponit eum ad pedes leproſorum: Hoc, inquit, munuſculum è manibus meis accipite, & vbi defecero, in æterna tabernacula me recipere dignemini. Tollunt illi piſcem gratulabundi, & tanta benignitate compulſi, teſtantur apud omnes, neminem Godefrido Epiſcopo poſſe æquiparari.

Vide Epiſcopi inſigne op⁹.
Luc. 16.

Oeconomus verò domum rediens, vbi comperit Epiſcopum tam inſignem piſcem, quem ipſe pridiè comparaſſet, leproſis dediſſe, quibuſdam, vt aiunt, furijs agitatus, irrumpit ad eum, multiſque proſcindit conuicijs, ait non ſano eſſe cerebro, qui ſic res profundat ſuas: niſi manum contrahat, breui ad ſummã inopiam ipſum rediturum. At vir Dei nihil motus, blandè eum compellans, Ita'ne tibi, inquit, æquum videtur, homines eodem precio redemptos, Chriſti ſanguinem bibentes, cæleſti beatitudine donandos, ſame cruciari, mihi verò extremo homũcioni ferculorum lautitias apparari? Manet ergò iuſtitia eius in ſeculum ſeculi, vt Propheta ait, quandoquidem omnia ſua pro Chriſto in pauperes diſperſit, vt cum illo omnia in cælis poſsideret.

Pſal. 111

Vt oratorium S. Thomæ dedicarit, nullo docente. Cap. 6.

VIr piæ memoriæ Nicolaus Abbas Corbeię Gallicanæ, petijt ab eo, vt oratorium S. Thomæ, in pratis eius pagi conditum, dedicaret. Mox annuit precibus: fit ad eum diem, qui erat dedicationi pręſtitutus, magnus hominum promiſcui ſexus concurſus. Aderat & Abbas Nicolaus cũ monachis ſuis, multiq́; docti viri, artium liberalium diſciplinis egregiè inſtructi. Habebat verò beatus Godefridus apud ſe Giſelbertum quendam, hominem paſsim malè audientem: qui cùm ritus Eccleſiaſticos optimè calleret, inſtituebat beatum virum in ijs, quæ ſunt officij ſacerdotalis, ità vt neceſsitate potiùs, quàm voluntate ſua, illum apud ſe vir ſanctus retineret. Crebrò autem illũ obiurgabat propter mores infames animiq́ue leuitatem. Quod cùm ille ferret moleſtiſsimè, obtrectationibus eum inſectabatur, & omnia eius in hypocriſim interpretabatur. Poſtquàm autem vir Dei venit ad templum dedicandum, ratus ille opportunum ſe inueniſſe tempus, eum coràm tanta populi frequẽtià traducendi atque pudefaciendi, ſubduxit ſeſe, nec eũ docere voluit, quæ in dedicatione fieri ab Epiſcopo oporteret. Id vbi Dei ſacerdos animaduertit, ſeſe cõſolatur, quòd vbi humanum deeſt auxilium, diuinum adeſſe ſoleat. Itaque Chriſto benè confidens, cœptum dedicationis officium, docente eum ſpiritu Dei, tam exactè peregit, vt omnes putarent ab ineunte ætate nihil eũ didiciſſe aliud, cùm tamen nunquàm anteà feciſſet, ità vt etiam ipſe ſe facere potuiſſe admiraretur.

Dum humanũ non ſuppetit, adeſt diuinum auxilium.

Quàm piè Miſſarum ſolennia celebrarit. Cap. 7.

ET quia nunc ſeſe offert occaſio, operæpretium nobis videtur commemorare, quanta animi deuotione ſacroſancta Miſſarum myſteria quotidiè celebrarit. Valdè enim metuimus, nè nos iurè reprahẽdant, qui hæc nouerunt, ſi quid ſilentio præterire velimus, vbi tanta ſuppetit rerum copia. Quandò igitur ad altare accedebat, ipſo vultu Angelicam quodammodò dignitatem præ ſe ferre videbatur. Sub ſacrificio non erat mente vagus, ſed ſeipſum tranſcendens, oculis fidei incarnati Verbi cõtemplabatur myſteria, & frequentiam ſpirituum beatorum: ſicq́; extremis pedum articulis toto corpore innixus, non genua defigens, non latera aut brachia deponens, adeò ex abundantia mundi cordis verba proferre videbatur, adeò pijs deſiderijs tot⁹ cremabatur, adeò lachrymis irrigabatur, vt vix vocem attollere, via codicem aperire poſſet. Atque ità diuina peragebat myſteria. Eam autem animi puritatem ſummoperè horis omnibus conſeruare ac tueri nitebatur, omni cuſtodia, vt admonet ſapiens, ſeruans cor ſuum.

Sacrificãtis pietas & deuotio.
Prou. 4.

Vt infames & vxorios Clericos à Choro excluſerit, & ea cauſa veneno appetitus ſit. Cap. 8.

SAnctitatis & pudicitiæ cuſtos adeò præclarus & ſtudioſus vbiquè extitit, vt infames Clericos, vel impuro matrimonio copulatos, non ſolùm à ſuo conſortio, ſed etiam à Chori ingreſſu conſtanter arceret. Eam ob rem multis cõuicijs ab illis proſcindebatur, multis appetebatur inſidijs: quas ille forti animo contemnebat, beatum ſe fore palàm affirmans, ſi propter iuſtitiam malè accipi mereretur. Itaque coluber tortuoſus, qui olim protoplaſtum in paradiſo per fœminam euertit, fœminam quandam, cuiuſdam Clerici concubinam, magno furore inflammatam, eò impulit, vt virum Dei è medio tollere cogitaret. Miſit igitur illi vinum aromatiten, helleboro infectum. Accepit id vir ſanctus cum gratiarũ actione, & ob oculos ſtatuens, diutiſsimè intuebatur. Sed ſancti viri ignorare quid poſsint, qui Chriſtum ſcientem omnia norũt? Eius ſpiritu reuelante cognouit Epiſcopus, virus exitiale in potu illo ineſſe. Adſuit tum caſu catulus, qui in aula diſcurrere ſoleret. Ei beatus vir panis fragmẽ, in illo vino intinctum, obtulit. Accepit canis, comedit, abijt, & in Epiſcopi lectulo ſe reponens, in ſomno extinctus eſt. Prohibuit autem vir Dei, nè quiſquam ex illa potione ſumeret. Poſt occaſum ſolis vnus è cubicularijs Epiſcopi venit ad eius lectum, & catulum illic cubantem cernens, auribus appręhendit, dormire eum exiſtimans. Sed vbi mortuum comperit, currit ocyùs ad Epiſcopum: En, inquit, pater beatiſsime, catulus cui intinctum porrexiſti panem, mortuus iacet in lectulo tuo. Audiẽs id Epiſcopus, gratias agit Deo, aitq́; ad ſuos: An non prædixi vobis, filioli, quod iam eueniſſe cernitis? Nè quis autem me vel inuidia, vel inani gloria ſtimulatum id dixiſſe crederet, catulo morſellum mortiferum obtuli, vt ſi verbis non liberet adhibere fidem, vel factis crederetis. Deindè iubet poculum illud exitioſum in eum locum proijci, vbi à nullo mortalium vel videri vnquàm poſſet.

Impuros Clericos vt caſtigarit.
Gene. 3.
Venenũ ſibi oblatũ diuinitùs cognoſcit.

Vt à monachis S. Vualerici malè acceptus ſit. Cap. 9

CVm aliquandò vir beatus diœceſim ſuam viſitaret, ad beati Vualerici monaſterium venit. Id vbi Abbas Lambertus & monachi percepêrunt, ilicò

Viſitat diœceſim ſuam.

ad cryptam properant, vbi ille reſidebat: rogant, qua cauſa eò acceſſerit. Reſpondet vir Dei: Hi presbyteri (illi enim circunſtabant) longè ab Ambianorum ciuitate ſeparati, orant me, vt calices & lintea, in quibus diuina tractantur myſteria, ipſis conſecrem. Tum illi magno furore perciti, & vix manus cohibentes: Nunquàm, aiunt, vllus Ambianorum Epiſcopus hìc conſecrationis alicuius miniſterium executus eſt. Cernens vir beatus immodicè illos commoueri, blãdis verbis ait ad eos, lenire eos volẽs: Licet Epiſcopis vbiuis locorum vaſa Dominici miniſterij cõſecrare. Quod ergò omnibus paſſim licet, mihi vni hoc loco non licebit? At tamen cedens ad tempus inuidiæ, abijt indè, lugens domum orationis mutatam in ſpeluncam latronum. Ea enim tempeſtate domus illa vitijs ſcatere videbatur, ſed nunc adeò in melius mutata eſt, vt illis in partibus totius religionis exemplar ſit.

Vt Ambianos reuerſus, de monachis illis queſtus ſit. Cap. 10.

POſtquàm autem domum redijt Epiſcopus, conuocato Clero, exponit eis, monachos ſancti Vualerici iactare immunitatem ſuam, & quòd non ſint ſubiecti Eccleſiæ Ambianẽſi, ſeque cum ignominia ab illis repulſum. Id illi audientes, valdè commoti ſunt, miſsisque literis, accerſiunt Abbatem. Venit ille ad Ambianorum vrbem: ſed auri ſacra famès quid non mortalia cogis pectora? Nõ pauci ab Abbate largitione corrupti, eum aduersùs Epiſcopum & matrem Eccleſiam acerrimè tuebantur. Id vir beatus animaduertens, ad Archiepiſcopum Rhemenſem Manaſſen cauſam reijciendam ſtatuit. Itaque ſic tum diſceſſum eſt.

Quidam pecunia corrupti, ei reſiſtũt.

Vt monachi illi falſa confinxerint priuilegia. Cap. 11.

POrrò monachi commentitia fingunt priuilegia, eaque cuiuſdam Romani Pontificis nomine falsò inſcribunt, atque deindè frequentes ad Rhemenſem vrbem accedunt, vbi tum celeberrimus procerũ Galliæ conuentus habebatur. Adfuit etiam venerabilis Ambianorũ Epiſcopus Godefridus. Procedit in medium Abbas cum monachis ſuis, accuſat Epiſcopum Godefridum, quòd magna ipſum iniuria affecerit, profert literas commentitias, nulli, præterquàm Romano Pontifici, ipſos eſſe ſubiectos. Leguntur literæ iubente Archiepiſcopo, moxque inſultatur Epiſcopo ab illis, qui muneribus deprauati erant. Ceſſa, aiunt, præſul ſanctiſsime, innoxios perſequi monachos, qui olim etiam inimicos ſolebas diligere. Nec te eò impellat gradus ſublimior, niſi fortaſsis etiã in te quadrat illud: Honores mutant mores. Multaque alia in eum indigna iactãtibus illis, vir beatus inter eos & animo & vultu columbino ſtabat immotus. Cùm autem Archiepiſcopus imperaret ſilentium, ille parùm fidens literis, quas recitarant, petit eas ſibi dari inſpiciẽdas. Accuratè igitur illas contemplans, & veſte ſua leuiter abſtergens, fraudem depræhẽdit, exclamansque: Huc quæſo, inquit, oculos omnes aduertite: en mẽbranas & atramentum ſcripturamq; planè recentia, nec Romano more obſignata, meritoq; ea cauſa reijcienda. Accurrunt omnes, diligenter inſpiciunt: rem eſſe, vt ait Godefridus, cõperiunt: qui paulò antè canino ore eum lacerarant, rei euidentia conuicti, mirantur eius prudentiam, laude & prędicatione mirè cum efferũt. Monachi pudefacti, ad Romanum Pontificem prouocant, Romamq; ilicò proficiſcuntur.

Conuẽtus Rhemenſis.

Oſtendit literas cõmentitias ſibi oppo[ſi]tas.

Vt Romam profectus ſit Epiſcopus. Cap. 12.

IDem facit beatus antiſtes, propter iuſtitiam aduerſa omnia perferre paratus. Verebatur enim, nè ipſius deſidia & ignauia ius aliquod ſuum amitteret Eccleſia, cui præſidebat. Habebat in comitatu ſuo multos egregios & reuerendos viros, qui poſteà Eccleſiarum antiſtites facti ſunt. Vbi ad Alpes vẽtum eſt, iubet ſocios antecedere. Omninò enim inter equitandum hæc ei prædicanda erat conſuetudo, vt comites vel præcedere, vel ſubſequi vellet, neminem propiùs ad ipſum ſe adiũgere, nè ocioſis ſermonibus daretur occaſio: atque ità ille pſalmis ſanctisq; meditationibus vacans, à patria cæleſti ſe exulare lugebat.

Nota præclarum exẽplum.

Vt veſtem pauperi muliercula largitus ſit. Cap. 13.

CVm iam magna ex parte iuga Alpium emenſus eſſet, arcta & horrida, glacie ac niuibus impedita, ſemita ingreſſus, audit tenuiter gemitus hominis. Subſiſtit igitur, arrigit aures, circunfert oculorũ obtutus, & eccè videt fœminam pauperculam, inter denſas niues frigore propè enectam, & iam ſupremum trahentem ſpiritum. Totus mox prę commiſeratione lachrymis diffluit, & Heu, me miſerũ, inquit, qui cùm ſim mortalium omnium vltimus, magno comitatu fruor, & interim quod natura omnibus cõmune eſſe voluit, mihi ſpeciatim vẽdico, eoque plùs quàm opùs ſit, vtor: & hæc paupercula dum veſte caret, dolore conficitur, frigore conſumpta perit. His dictis, ſuo ſe veſtimento nudat, vt penè nudus videretur, induit ea miſerrimam fœminam, atquè indè ſenſim membris recaleſcentibus, reducit eã in viam: porrò ipſe ſocios inſequitur, valdè interim frigore eũ infeſtante, adeò vt vbi illos attigit, tremebundus adſtaret coràm illis, ſolo cilicio & cucullo indutus. Percõtantibus eis, vbi eſſet veſtis ſuperior, modis omnibus ille celatum cupiens quod fecerat, ait ſe magno onere preſſum, iuga montium ſcandere non potuiſſe, veſtẽ tuto reliquiſſe loco, Chriſti benignitate reſtituendam. Prudenter id quidem, & tamen citra mendacium, ſignificarę volẽs neminem diuitiarum falce depreſſum, poſſe aſcẽdere in montem Domini: qui autem miſericordiæ operibus dediti ſint, eos à Chriſto recepturos cẽtuplum.

Eximiæ charitatis exemplum.

Quid eius aduerſarij Romæ egerint. Cap. 14.

MOnachi verò Romã veniunt, munera largiuntur, redeũt ad ſua læti & alacres, omnibus pro voto impetratis à Romano Põtifice. Poſtquàm in Ambianorum fines peruenere, inſolenter iactitant, ſe ab Epiſcopi Godefridi ditione immunes, redire in patriam incolumes, illum in peregrino ſolo exulem degere, & dignitate Epiſcopi nudatum, quòd eos iniuſtè vexaſſet. Populus his auditis, malè metuere cœpit, atque pudore ſuffundi.

Inſolẽtia monachorum quorundam.

Quid Godefridus Romæ fecerit. Cap. 15.

AT vir Dei Romam ingreſſus, limina beatiſsimorum Apoſtolorum Petri & Pauli religioſè inuiſit, ac deindè ad Paſchalem Pontificem ſe confert. Mox aduolant cauſidici, ſperant ab illo quoquè ſe accepturos munera largiſsima. Sed Godefridus, qui nõ confidebat in homine, nec ponebat carnẽ brachium ſuum, vt à Domino recederet cor eius, qua cauſa tam difficile & longinquum ſuſcepiſſet iter, abſque vllis vel verborum fucis, vel munerum pollicitationibus ſimpliciter edicit. Sed contrà dicunt cauſidici, aiunt monachos ab eo iniuſtè vexari, dumq; nulla ſperant

ab eo munera, cauſam malam eum fouere affirmant. Videns ergò vir Dei ſe humano patrocinio deſtitutū, labentia cuncta forti & excelſo animo contemnens, exclamat: O paſtor orthodoxæ matris Eccleſiæ, ea cauſa Chriſtus te voluit ſuo loco illi præeſſe, vt lucem à tenebris, verum à falſo diſcerneres: vt enim à capite membra reguntur, & ad illius nutum, membrorum vitia corriguntur: ſic etiam à te Chriſtianorum omnium non facta duntaxát, ſed etiam malæ voluntates comprimendæ ſunt. Sed quia nunc cerno, iuſtum quandoquè crimen iniqui, occulto Chriſti iudicio perpeti, malim priuatus viuere, quám admittere, vt Eccleſia Ambianēſis, me prǽſule, ius amittat ſuū. His dictis, Pōtifici valefacit, & ad Barēſium vrbem, ob inuiſendas beati Nicolai reliquias, ardenti ſtudio proficiſcitur.

Vt Pontifex eius admiratus ſit libertatem. Cap. 16.

POſtquàm abijt, Pontifex diligenter perquiſiuit, quæ vitæ eius ſanctitas, quæque illius authoritas eſſet, quòd tanta dicendi libertate vteretur. Ità qui anteà citra Alpes celebre ſanctitatis nomen ferè vbiquè obtinuerat, etiam Romanæ vrbi præclarè innotuit. Nam interroganti Pontifici indicatum eſt, quòd ab ipſis penè incunabulis diſciplinis Eccleſiaſticis imbutus ſit, quòd pro virtutum incremento ad altiora prouectus, primò Abbas, indè Epiſcopus creatus ſit, quòd eius egregia ſit religio, iureq; cunctis ſacerdotibus anteponendus videatur, quòd pauperum & viduarum magnam curam gerat, quòd Galliæ proceribus notiſsimus, & cunctis ferè chariſsimus ſit, deniquè quòd omnibus diuinis chariſmatis abundet. Ijs auditis, Pontifex ſeipſum acriter repræhendit, quòd talem ac tantum virum vel ad momentum leuiter exacerbaſſet, quòd non magno ſtudio & beneuolentia eum excepiſſet, & eius votis annuiſſet. Imperat itaque ſuis, vt ſi quandoquè eum ad Vrbem redire cōtingat, mox eum ad ſe perducant.

Apud Rom. Pōtificem merè prædicatur S. Godefridus.

Vt orationis ergò Barium venerit Godefridus. Cap. 17.

VEnit autem beatus Epiſcopus ad Barenſem ciuitatem, & apud beati Nicolai, miraculis celeberrimi præſulis, reliquias diutiſsimè cum multis lachrymis precatus eſt. Altera luce, annulo aureo & reliquis ſacerdotalibus ornamentis indutus, ſacroſancta Miſſarum ſolennia ſupra eius oſſa oleum ſtillantia, deuotiſsimè celebrauit.

S. Nicolai oſſa oleum ſtillant.

Vt ei loci Epiſcopus oleum, quod à beati Nicolai oſſibus manarat, dono miſerit. Cap. 18.

VBi autē animaduertit eius regionis Epiſcopus, Godefridum animi conſtantia & fortitudine Epiſcopos alios anteire, incredibili admiratione affectus eſt. Galliarum enim atq; etiam aliarum terrarū præſules, cùm eò proficiſcuntur, vili habitu celant ſe, nè poſsint agnoſci. At Godefridus neque lōgitudine itineris, neque nationis feritate fractus mutauit habitum, nec ſe ſtuduit occultare. Nanque vt leo cōfidēs, & abſque terrore permanens, omnes amicorum loco habuit, nulli ipſe nocere cupiens. Hæc ergò in eo Epiſcopus, quem diximus, animaduertens, ex animo amplectitur virum; eique amando totum ſe applicans, præ cunctis mortalibus colendum affirmat. Comitibus quoquè illius multa humanitatis officia alacriter præſtitit, atq; ad extremum olei partem quandam, à beati Nicolai oſsibus profluentis, beato viro in vaſe vitreo ad hoſpitium more Eccleſiaſtico ſolenniter tranſmittit. Quod quidem vir Dei cum ingenti deuotione, nec ſine tremore, venerabundus accepit, auro & gemmis quibuſuis charius illud amplectens, pluriſq; æſtimans. Appēdit autem illud ad collum ſuum, magnum ſibi aduersùs hoſtium inſidias in eo præſidium conſtituens.

Animus imperterritus S. Godefridi.

Vt vas illud vitreum in mare lapſum, illæſum ſit Godefrido Epiſcopo redditum. Cap. 19.

CVm ſic autem vir Dei loca ſacra inuiſeret, aſcēſis equis, cum ſuis comitibus venit ad portum maris, in quē fama ferebat nauem appulſam, corpus beati Nicolai ferentem: qui locus adeò commodus eſt, vt inter naues, quæ iactus ancoris illic figūtur, tutò poſsit tranſuadari. Ibi ille ambulans, contemplabatur piſcatores retia ſua piſcibus onuſta ad litus retrahentes. Interim autem manum pectori admouēs, ſentit abeſſe vas vitreum, de quo iam diximus, ſummoq; animi dolore afficitur. Rogant ſocij, quæ cauſa ſit tā repentini mœroris. At ille prolixè illachrymans, Væ, inquit, miſero mihi, quòd tāto patrocinio deſtitutus, cælitùs oblata benedictione diù perfrui non merui. Dū enim hic verſor, rupto funiculo, in aquas lapſum eſt vaſculum, quo Epiſcopus me donauit, nec niſi ſingulari quodam Chriſti beneficio reperiri poterit. Dumque hæc dicit, vertens ſe ad dexteram, videt vaſculum inſtár plumæ ferri ſuper aquas, cùm tamē pondere ſuo quoduis metallum æquare videretur. Res erat admiratione digna, vel equorū ferreis pedibus, vel nauium quaſſatione, vel impulſu remorum, vel præruptis ſcopulis, quorum illic magna copia eſt, non penitùs contritum fuiſſe. Exultat eo conſpecto vir beatus, tollit ab vndis, diligenter inſpectat, nihil læſum ſummoperè gratulatur.

En quanti vir ſanctus fecerit ſacras reliquias.

Nota miraculum.

Vt Romam redierit. Cap. 20.

POrrò autem loci Epiſcopum eius rei certiorē reddit, atq; ità rursùs Romam proficiſcitur. Mox à Pōtificis Paſchalis familia in eius conſpectum perducitur. Pontifex ei reuerēter aſſurgit, humaniſsimè eum oſculatur, & ſecum aſsidere compellit. Volens autem certiùs explorare, quæ de eius prudentia iam antè ab alijs didicerat, multas tum diuinarum, tum politicarum rerum ei quæſtiones proponit, atq; etiam ad difficiles ſoluendos nodos haudquaquàm imparatum eum offendit.

Vt à Pontifice Paſchali comiter dimiſſus ſit. Cap. 21.

CErnens ergò Pōtifex multa eū prudentia & pietate pollere, orat nè grauatè accipiat, quod anteà nō ſic, vt fidelē diſpenſatorē par erat, ab ipſo exceptus & exauditus fuerit: cogitet, animum innumeris curis diſtractum, haudquaquàm ad ſingula poſſe ſufficere. Beatus vir facilè ignouit. Tum Paſchalis Pontifex literas ei tradit, quibus inter alia continebatur, Abbatem ſancti Vualerici cum monachis ſuis, Ambianenſi Epiſcopo, perindè atquè patri & paſtori, in omnibus parere debere. Ille igitur Apoſtolica authoritate & benedictione munitus, redit ad ciuitatem ſuam.

Paſchalis Pontifex quid ei præſtiterit.

Vt ſocij eum coegerint mutare nomen ſuum. Cap. 22.

CVm autem in Galliam Ciſalpinam veniſſet, comites itineris monuerunt eum, vt pro Godefrido

do Herueum ſe fiueret appellari. Metuebant enim, nè quid aduerſi ipſis accideret, ſi ex nomine innoteſceret. Principiò quidem ſeruus Dei id grauatè accepit, ſed cùm non poſſet illorum reſiſtere voluntati, inuitus tulit alienum ſibi nomen imponi. At tamen quocunq; diuertiſſet, ab omnibus facilè, quòd Epiſcopus eſſet, agnoſcebatur & mirè prædicabatur. Sed quid antiquo ſerpente nequius, aut malignitate inſtructius, qui non ſolùm noxia, ſed etiam ocioſa noſtra diligenter annotans, apud Deum nos perpetuò accuſat?

Vt fœminæ cuidam ſatan in monachi effigie apparuerit. Cap. 23.

ERat per id tempus * Pontiuorum ſolo apud caſtellum * Medardum quædam fœmina ſolitaria, vel incluſa, Deoque chara. Eam miserè diſſoluebat paralyſis, ità vt pedibus conſiſtere nõ poſſet: ſed animus inuictus præclarè aduersùs vitia decertabat. Ferebatur eo in loco annos ampliùs quinquaginta clauſa manſiſſe. Beatus Godefridus ei hordeaceam farinulam mittere ſolebat, cui illa parùm ſalis & herbas virentes addens, ſeſe ſuſtentabat. Cùm autem vir Dei abſens eſſet, illa Dominũ obnixè deprecabatur, vt ſaluum eum reduceret. Eius enim aduentum ſummopere expetebant homines religioſi & inopes. Quadã autem die pro hac re oranti illi Satan in cuiuſdam religioſi viri ſpecie apparuit, & qua cauſa cum tot lachrymis Dominum rogaret, inquiſiuit. Reſpondit illa, ſe pro domino Godefrido Epiſcopo rogare. Et Satan, Ambianorum Epiſcopus, inquit, nõ Godefridus iam, ſed Herueus vocatur. Reijcit illa oggannientem, dicens ſibi beatum virum ſatis ſuperque notum eſſe. Pergit dæmon improbus eadem repetere: Videris, inquit, mihi lethargo correpta neſcire, quid dicas. Iam dixi tibi, iterumque repeto, non eſſe cur pro Godefrido, ores: pro Herueo orandum eſſe. Reſpondet fœmina: Ego verò, quoad ſuperſtes ero, Ieſum Chriſtum pro Godefrido paſtore meo deprecabor, vt poſſit nobis incolumis reſtitui. Et dæmon: Agnoſcis ne me, inquit? Illa parumper reticens, vbi Chriſto reuelante didicit verſutias impoſtoris: Deſine, ait, inimice omnis boni, & totius nequitiæ artifex, infeſtare pios, quorũ ſocietia trudẽdus es in tartarũ. Noui, qui ſis. Itaq; in Chriſti virtute tibi impero, vt quamprimùm hinc recedas. Mox Ille inſtar fumi cũ eiulatu euanuit, neq; Chriſti nomen, neque ſignum trophæi eius ferre ſuſtinens.

Victus incluſa fœmina.

Vide procacißimi dæmonis nequißimam malignitatẽ.

Vt annulum S. Honorati Ambianenſis Epiſcopi, ſecum retulerit beatus Godefridus. Cap. 24.

PEr Italiam autem beatus vir iter faciẽs, annulum Honorati Epiſcopi Ambianenſis & illuſtris confeſſoris, quem * Geruinus eius deceſſor vendiderat, iuſto precio redemit, ſecumque ad vrbem Ambianorum adduxit. Vbi cùm eſſet honorificè exceptus, Abbate S. Vualerici rursùs accito, beatus Epiſcopus profert literas Paſchalis Pontificis, dat eas Simoni, Præpoſito palàm recitandas. Poſtquàm ventum eſt ad eum locum, vbi Pontifex iubet Abbatem S. Vualerici cum fratribus ſuis per omnia obedire Ambianenſi præſuli, tanquàm patri & paſtori: Abbas & monachi exclamant, non bona fide literas recitari. Sed cùm ipſi eas inſpexiſſent, & ità habere, vt erant lectæ, certò comperiſſent, cùm nec poſſent, nec auderent Romani pontificis voluntati reſiſtere, ad pedes beati Godefridi ſe abijciunt, veniam perperàm geſtorum petunt, nec difficulter impetrant, cõgrua eis mulcta irrogata. Ex eo tempore Abbatia S. Vualerici paret Epiſcopo Ambianenſi.

** Geruinus.*

Tandem monachi, qui eum vexarãt, veniã ab eo petunt.

Vt ad fœminam ſolitariam acceſſerit. Cap. 25.

DEinde cùm vir ſanctus parœciam ſuam pro more viſitaret, vt omnibus ſuis verbi Dei præberet alimoniam, & ſi qua in cultu diuino fierent negligẽtiùs, ea corrigeret: ad eam, quam diximus, fœminam pro Chriſti amore ſolitariè degentem, acceſſit. Eiuſmodi enim hominibus victum & res neceſſarias ſuppeditabat. Vbi autem illa vidit epiſcopum: Tu ne, inquit, es Godefridus dominus meus? Quis igitur ille fuit, qui neſcio quem Herueum mihi pro te voluit ingerere? ſimul explicans, quas ei moleſtias malus dæmon intuliſſet, perſuadere ei volens, Ambianenſem epiſcopum non Godefridum, ſed Herueum vocari. Quæ vt audiuit epiſcopus, valdè exhorruit, paulumq; intra ſe hærens, cum ingenti animi dolore ait eam vera dicere: deindè humi ſe proſternens, & pectus diutiſſimè pugnis verberans, grauiter doluit, ſe vel ad horã paſſum aliud ſibi nomen ſimulatè imponi.

Vt corpus beati Firmini martyris tranſtulerit. Cap. 26.

FIrminus martyr inſignis, & Ambianorum primus antiſtes, exacto felicis agonis curſu, in eadem vrbe tumulatus, ſe cum Chriſto in cælis viuere, innumeris præſtandis beneficijs egregiè declarat. Cùm autẽ quodam die beatus Godefridus pro more ad populũ concionaretur, oculos interim vertens ad beati huius martyris ſacras reliquias, (hactenùs enim humiliconditas tinebantur loculo) ità exclamauit: Cernite filioli, quantùm debeamus ſanctis martyribus, quorum nos & patrocinio a vitæ huius periculis eripi, & ſuffragijs cæleſtem beatitudinem conſequi poſſe confidimus. Itaq; dum hic ſumus, crebrò eorum memoriã vſurpemus, vt & illi apud Dominũ noſtri memores ſint. Indè eſt, quòd maiores noſtri in illorum honorem baſilicas condiderunt, monumenta eorum, auro, argento & gẽmis ornarunt, nõ quòd ijs illi indigeant, aut quòd hinc clariores fiant, (hæc enim illi, vt Chriſtum pauperem imitarentur, & eius inopia ditari mererentur, ceu lutum cõtempſere) ſed vt his ſuum erga eos animorem, ſtudium & deuotionem declararent. Et vos igitur anguſtiam loculi, qui B. Firmini Epiſcopi & martyris atque patroni noſtri oſſa retinet, contemplantes, vt poſsit congruum ei præparari receptaculum, animum promptis animis cõferte. His beati viri ſermonibus omnes egregiè incenſi, aurum, argentum, armillas, annulos afferunt, plerique vaſta terrarũ & mariũ ſpatia emetiuntur, vt quæ ornare martyris baſilicam poſſint, comparent. Poſtquàm loculus accuratè confectus fuit, ad eum diem, quo erant transferendæ reliquiæ, tantus eò aduenit hominum cœtus, vt tota Europa confluxiſſe videri poſſet. Tum Epiſcopus Godefridus cum alijs ſacerdotibus acceſſit ad locum, vbi cæleſtis ille ſeruabatur theſaurus, ſacraſque reliquias cum multo tremore omnibus viſendas expoſuit. Eas cernens fidelis populus, cum multis lachrymis laudat Chriſtũ, quòd teſtis eius reliquias videre mereretur. Porrò beatus Godefridus hortatur omnes, vt ſanctorum loca crebrò inuiſant, illic ſua vota perſoluant, illorum patrocinio ſe ſuoſq; commendent: indè enim innumera, inquit, fidelibus accedũt beneficia. Deindè populum dimittit. Huic autem ſpectaculo non interfuere, qui Ambianenſis vrbis ſuburbana loca habitabant, alij alijs rebus impediti. Accedunt igitur ad Godefridum Epiſcopum: orant, vt ipſis quoquè beati Firmini ſacras reliquias oſtendat. At ille valdè admirans: Vbi, inquit, nudiuſtertiùs fuiſtis, quandò mea manu eas omnibus cõtẽplandas exhibui? Afferunt alij alia, ſed

Firmin martyr, primus Ambianorũ Epiſcopus.

Sancti honorãdi & inuocãdi.

Nota priſcam deuotionem.

ſed cùm eum permou re nō poſſent, cum lachrymis commemorant, quæ dona obtulerint, quos labores ſuſceperint, vt martyris templum & loculus ornaretur: & ſubiungunt, Ergòne à martyris cōtemplatione excludemur, qui martyris cauſa, tāta & fecimus, & perpeſſi ſumus? Flectitur tandèm vir pius, & in celebritate omnium Sanctorum, præmiſſo ieiunio, ait ſe illorum precibus ſatisfacturum.

De miraculo quodam. Cap. 27.

PEr id tempus regionem illam iugis nebula denſaque adeò obſedit, vt ſol à cælo migrare videri poſſet. Totis enim viginti & eo ampliùs diebus, nullus eius ſplendor apparuerat. Metuebant omnes, ea ſe dira ac triſtia portendi. Vbi aduenit omnium Sanctorum ſolēnitas, ad beati Firmini ædem manè aduolanti adeſt & Godefridus Epiſcopus, capſam, in quam Paulò antè trāſtulerat beati martyris reliquias, iubet in terram deponi, veſtibusq; Pontificalibus indutus, nudis pedibus & lachrymabundus, ad eam reuerenter accedit, (in eiuſmodi enim rebus admodùm religioſus & pius cernebatur) ſacras reliquias in pannum purpureum effundit, ſtansq; loco editiori, vbi ab omnibus videri poſſet: En, inquit, dilectiſsimi, hæc ſunt Firmini martyris & protectoris noſtri ſacra oſſa. Quod cùm ille dixiſſet, mox baſilicam omnem ſereniſsima ſolis lua perfudit, cùm iam penè menſem vnum, vt diximus, radios ſuos omnes prorsùs retraxiſſet. Ad tam euidens miraculum, vnà omnes prorumpunt in laudem præpotētis Dei: porrò Epiſcopum Godefridum rogant, vt dexteram martyris ſeparatim ponat, vt eá opportuno tempore & intueri & exoſculari faciliùs poſsint. Nec id eis vir pius negare voluit. Tandèm omnes domum eunt.

Eccè inſigne miraculum ad oſtēſas reliquias S. Firmini.

Vt beati Saluij aliorumque multorum ſacras reliquias tranſtulerit. Cap. 28.

TRanſtulit etiam corpus ſanctiſsimi Saluij confeſſoris & Ambianorum Epiſcopi, in eum locum, vbi nunc eum fideles venerantur: trāſtulit & aliorum multorum. De quibus omnibus, & quæ tum miracula edita ſint diuinitùs, vt Chriſtus ſeruorum ſuorum merita declararet, hic adſcribere nolumus, nè lectori faſtidium afferamus.

Saluius Epiſcop⁹ Ambianenſis.

Vt in aula Roberti Flandriæ Comitis quædam præclarè geſſerit. Cap. 29.

LIbet autem cōmemorare hoc loco beati viri humilitatem, & perpetuam cum improborum amētia conflictationem. Robertus Flandriæ Comes & rebus bellicis & magnis opibus celeberrimus, Hieroſolymitani itineris dux, Chriſti natalitium diem apud ſanctum Audomarum voluit feſtiuum ducere. Aderāt illuc Duces, Comites, diuerſarumque regionum Proceres, & totius Flandriæ nobiles ſiue milites, multi etiā Galliarum Epiſcopi, & in ijs beatus Godefridus, quem Comes Robertus accepit officioſiſsimè, & cum illo ſeparatim, vtpotè magnæ authoritatis viro, diù collocutus eſt, inter cætera orans eum, vt illa ſacroſancta nocte more Eccleſiaſtico, Domino ſacrificium offerret. Annuit humiliter vir Dei, & fecit ſacrificiū piè ac deuotè. Sub ipſo ſacrificio poſt lectionem Euangelij, omnibus certatim ad altare munera offerētibus, vir Dei ſine perſonarum acceptione, illorum omniū dona reſecit, qui inſtar muliercularum intonſa eſſent coma. Ea re permoti, efferis vocibus percontantur, cuius authoritatis ſit antiſtes, qui apud cæteros tale quippiam deſignare nō vereatur. Vbi, quis eſſet, didicerunt, videres certatim gladijs & cultris (non enim aderant ad manum forfices) eos ſibi amputare pilos, infelices ac miſeros putare, ſi propter comas, tāti viri benedictione priuarentur. Eius facti fama mox tota Gallia increbuit, Godefridum Epiſcopum etiā in aliena ditione in principes & magnates auſum fuiſſe, quod alij antiſtites etiam in ſuis ſedibus aut negligāt, aut nō auſint etiam in extremis homuncionibus. Magna ei non ſolùm apud reliquam multitudinem, ſed etiam apud Comitem ipſum, hinc reuerētia acceſsit.

Robertus Flandriæ Comes.

Nota ſancti viri zelum.

Vt à Guermundo captus ſit Adam princeps Ambianenſis, & vt Godefridus Epiſcopus eum defendere conatus ſit. Cap. 30.

INdè verò omnium fauore ad vrbem ſuam reuertens, ſecum duxit Adamum eius ciuitatis principē. Cumque iam fines ſuos ingreſsi eſſent, Adamus ad virum Dei: Noſti, ait, venerande pater, quas mihi inſidias comparet Guermundus Pinquiniaci Vicedominus? Iam multis annis inter nos vario euentu bella ducimus. Quòd ſi ille me compræhenderit, certus ſum, aut inauditis me ſupplicijs excruciatum, aut certè gladio necatum iri. Si ergò placet tibi, aliud ego capeſſam iter, nè militum præſidio deſtitutus, incidam in manus eius. At vir beatus vehementer admirans: An non, inquit, ille æquè meus eſt, ac tu? An non iampridèm ſanctè mihi, vtpotè domino ſuo, iurauit, ſe pacē bona fide conſeruaturum, honoremque mihi habiturum? Confido equidem in Domino, etiamsi mille armatas militum cohortes ſecum adducat, nō auſurum illum vel duriùs te appellare. Quòd ſi mutato animo quippiam tibi irrogare tentauerit, teſtor Ieſum, me te proſecuturum, quocunquè ille etiam vinctū te abduxerit. Dum ſic illi inter ſe loquuntur, eccè Vicedominus multo ſtipatus equitatu, aduenit, ſalutat Epiſcopum, & ad læuam ſe vertens, furibundus exclamat: Tùne hìc es Adame, mihi ſemper infeſtiſsime? O te miſerum, quis te huc appulit? Satiùs tibi foret vitam agere priuatam ac tenuem, quàm incidiſſe in has manus. Moxque nulla tanti Epiſcopi habita ratione, Adamus ab equo deturbatur, diſtrictis enſibus appetitur. Cernens id Epiſcopus, ab equo deſilit, toto corpore ſuper Adamum incumbit, porrigit iugulū, exclamat cū lachrymis: Quæ te furiæ, quæ dira Erinnys, Guermunde, huc impellunt, vt me præſente, qui ſum dominus tuus, iſtuc auſis deſignare? En ceruicem meam, ſi ita placet, libens feriendam obijcio: tantùm nè quid moliaris aduersùs Adamum meum. Hæc vt viderunt comites epiſcopi, omnes aufugerunt, quòd putarent cum Adamo illum interfectū. Porrò Adamus in equū imponitur, iniectiſque catenis Pinquiniacum abducitur. Eum verò beatus epiſcopus flens & eiulans, comamque vellens, ſolus ſequitur, ſe eius proditorem, tantæque calamitatis authorem clamitans. Vbi Pinquiniacum ventum eſt, beatus vir, cæteris intromiſſis, cogitur ſtare foris. Videns ille humano ſe auxilio deſtitutum; redit ſolus ad ciuitatem ſuam: refert clero & populo, quid acciderit, mœrent omnes, tum captiuitatem domini ſui, tum iniuriam præſulis ſui, quam moleſtiùs ferebant.

Guermūdus ſaeuit in Adamum.

Vide ſancti Epiſcopi fidelitatem.

Vt Vicedominum excommunicarit. Cap. 31.

EPiſcopus verò ſacras reliquias beati Firmini & aliorum ſanctorum humi deponit, eccleſias regionis infidi Vicedomini claudit, illum & fautores eius omnes plectit anathemate. Indè vtrinquè exſtūt

bella,

Guermūdus excōmunicat⁹ addit ſcelera ſceleribus.

bella:cogitur audire pius epiſcopus crebras agrorum vaſtationes, pagnrum depopulationes atque direptiones, templorum incendia. Quibus ille mirum in modum affligebatur, & flens largiter, miſerum ſe dictitabat, qui in ea tempora incidiſſet. Poterat tum dicere cum Propheta; A voce gemitus mei adhæſit os meum carni meæ. Similis factus ſum pelicano ſolitudinis, factus ſum ſicut nycticorax in domicilio. Vigilaui, & factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto.

Pſal. 101.

Dolebat vicem miſerorum, qui calamitatibus illis afficiebantur. Redibat in memoriam priſtinæ quietis, qua in monaſterio potitus erat, & in has turbas ſe cōiectum mœrebat. Itaque factæ ſunt ei lachrymæ panes eius dies ac nocte, ſitienti ſontem vitæ, qui eſt apud te Domine Deus.

Pſal. 35.

De duobus piis viris, quos domi habebat. Cap. 32.

HAbebat domi apud ſe duos ſpiritu pauperes, religione & animi puritate eximios, morum integritate conſpicuos. Ex ijs alter Gaufridus, alter Otbertus dicebatur. Ijs domus, alendorum pecorum, & agriculturę curam demandarat. Et Gaufridus quidem, licèt ne ipſa quidem literarum elementa calleret, at tamen percepta beati Epiſcopi benedictione, tanta dexteritate hominibus verbi cęleſtis ſemina promebat, vt tam ipſe beatus antiſtes, quàm multi etiam bene docti viri admirarentur, vndè illiteratus & idiota tam ſublimia & recondita proferret. Diceres Amos armentarium, vellicantem ſycomoros & ſequentem gregem, repentè à Domino iuſſum prophetare. Ad hos ergò ſæpiſſimè ſe recipiebat Epiſcopus, tumultus & ſtrepitus rerum mundanarum ferre non ſuſtinēs, illorū colloquijs ſynceris mirificè delectat⁹.

Cum ſimplicibus ſermocinacio beatis viri.

Vt illos rogarit, quò Dominum pro ipſo deprecarentur. Cap. 33.

QVandoquè autem veniens ad domiciliū, in quo degebant, inuenit illos pauperum pedes abluentes, ſuas veſtes illis donantes, & cibis quos paulò antè à diſpenſatore domus acceperant, eos reficientes, non raròenim ſibijpſis eos ſubtrahebant, & miſeris impertiebantur. Iucundo ergò vultu ait ad eos: O felices vos ac Deo dignos. Reſpondent illi: Orationibus tuis, pater beatiſſime, bonum & iucundum. Et Epiſcopus: Apertiùs, inquit, iſthuc edicite. An non aiunt illi, bonum & iucundum tibi videtur, pater recreare pauperes, & illis, conuenienter præceptis Dominicis, res neceſſarias præbere? His enim ſtudijs poſſumus promereri gaudia beatorum, & ſempiternam Chriſti regis immortalis contemplationem. Tum vir beatus eis reuerenter caput inclinans: Ità eſt, inquit, vt dicitis. Chriſtum igitur, quæſo, pro me deprecemini, vt cū iſtis merear in eius domū æternā introire.

Quid Gaufridus beato Epiſcopo conſuluerit. Cap. 34.

SEdebat deindè ſolus in penetralibus domus Godefridus Epiſcopus, multo animi angore ob ea, quæ diximus, correptus. Venit autem ad eum Gaufridus iſte, & pro ſingulari familiaritate ſic eum prior compellat: Quid eſt, venerande præſul, quòd vſque adeò conſternatus & mœſtus videris? Equidem non puto id fruſtrà eſſe, nec commodi alicuius temporarij iactura te torqueri. Reſpondit vir Dei, vt potuit præ lachrymis, quę ab oculis largiter dimanabant: Et quæ mihi, obſecro, gaudendi materia relicta eſt? En vt nauclerus, amiſſo clauo, cogitur ventis permittere nauem, etiamsi in ſcopulos impellatur: ità animus meus virtutis inops, vndiquè immenſis afflictionum fluctib⁹ exagitatus, hac illacq; diſtrahitur, nec vſquam eam præſentit quietis ſuauitatem, quam iampridèm reliquit. Video euerti templa, gregem mihi commiſſum peſſimè accipi, diœceſim meam, fame, ferro, flāmisque vaſtari. Eſt tamen, fateor, in his rebus duris vnicum nobis in Chriſto perfugium, vti in petra herinacijs. Reſpondit Gaufridus: Etſi præſul optime, & diuina & humana ſapientia adeò inſtructus es, vt tantilli homuncionis conſilio prorsùs non indigeas: tamen quando Vicedominum neque regū, neque principum interceſſione flectere potes, vt dimittat Adamum, Chriſti regis immortalis exemplum imitare, & humilitate illum emollire ſtude. His dictis, Gaufridus abſcedit.

Vir ſanctus mœret ob ſuæ diœceſis vaſtationem.

LIBER TERTIVS.

Author ſibi petit fidem adhiberi. Cap. 1.

VENIO nunc ad commemorādam eiuſmodi rem, qualis haud ſcio an vnquàm antehac audita ſit, quamq; nō modò nullus Epiſcopus, ſed nec ſecundi ordinis quiſquam ſacerdos fortaſsis tentaturus eſſet Lectorem oro, vt dictis fidem adhibeat. Vt enim iam antè teſtati ſumus, non hic quicquam fingimus, ſed à fide dignis, qui ea viderunt & audierūt, accepta referimus. Memini, non ità pridem quendam dixiſſe ad me, qd ità oblinerem chartas tot nugis & deliramentis. O hominem ineptum & planè miſerum, qui non modò nō veneratur ſanctorum hominum facta præclara, verumetiam noſſe ea non vult. Sed improbis hoc familiare eſt, vt bona, quibus ipſi carent, in aliis contemnant & lacerēt. Credo equidem hominem hūc, ſi Ganymedis raptum & id genus impuras fabulas, quas Chriſtiani omnes meritò ſemper execrari debent, ſcripto comprehenderem, egregiè me commendaturum, bonum & ſtrenuum fidumq; ſcriptorem appellaturum. Talibus illud Auguſtini inculcādum eſt: Exinanire, quo plenus es, vt queas impleri, quo inanis es. Sed hæc obiter cōtra obtrectatores dicta ſint: nunc ad narrationem redeundum.

Pleriquè plùs delectātur cōpoſitis fabulis, quam rebus geſtis ſāctorum.

Vt ſummæ humilitatis exemplo Vicedominum mollire conatus ſit Epiſcopus. Cap. 2.

POſtquàm Gaufridi conſilium audiuit beatus Epiſcopus, ea nocte multa ſecū in lecto pertractabat, vtrùm parēdū illi eſſet, nèc ne. Hinc enim reformidabat, nè ſi intantùm Epiſcopus ſe coram ſubdito ſuo abijceret, homines nequā & improbi inſoleſcerent: indè verò pietate ſtimulabatur, ad captiuū Adamum in libertatē vindicandum. Tandèm Gaufridi ſanctitatē & innocentiā cōſiderans, ſibiq; perſuadēs, hominē ſimplicē quod dixiſſet, nō niſi à Deo habuiſſe, qui id et reuelaſſet: ſtatuit ſic facere, vt ab illo monitus erat. Itaque poſt abſolutas nocturnas preces, vocat ad ſe Gaufridū & Otbertū: & alteri quidē ſuos calceos imponit, alteri palliolū, atque ità cilicio ſimpliciq; monachi habitu ſiue cucullo indutus, nudis pedibus ingredit horrēdū & peregrinū iter, qđ Pinquiniacū ducit, qđ ab Ambianis ferè octo milliaribus abeſſe. Iam tū mēſis erat ianuari⁹, & Sole Aquariū īgreſſo, vrebāt mōtana niues camposq; patētes, nec duraturæ conſpecto ſole pruinæ: Hirta comis tellus. Tam amœnum, inquam, iter nudis pedibus ſuſcepit Gode-

Exēplū ſane admirandum in tāto Epiſcopo.

ſridus præſul eximius, fraterna eum charitate perurgente. Vbi autem ad monaſterium Sancti Remigii peruenit, quod in nemore ſitum eſt, à monachis propēſis animis accipitur, rogant illi admirabundi, quid ſibi velit tanti viri talis habitus, quorſùm intendat iter, offerunt ſe ſocios itineris: ſed vir beatus non ſinit eos extra monaſterium pedem efferre, ait ſolatio eos ſibi fore, ſi pro ſe Dominum deprecentur. Deindè cùm illis benè precatus eſſet, pergit cum duobus illis, quos diximus, pſalmos interim Domino ſuo more ſuauiter depromens. Tandem venit ad Vicedominum, capitio vultum tegit, nè poſsit agnoſci. coram illo, in platea vtriuſq; ſexus hominum frequentia ſtipato, ſe humì proſternit, appræhendit eius pedes, infundit eos lachrymis ſuis. Tum ille toruo, vt erat, vultu: Quis ſis, ait, & undè veneris, edicito. Et vir beatus, rareſcente ob frigoris aſperitatem anhelitu, ità vt ſanguinē ſpuere videretur: Ego ſum, inquit, Godefridus Ambianorum Epiſcopus, tuus etiam iure qualiſcunque temporalis dominus. Vt impellente charitate Chriſtus Crucem conſcendit, vt Adamum protoplaſtum liberaret: ità ego huc adueni, vt meum Adamum, quem vinctū detines, mihi reddas. Huius ſpectaculi nouitate adeò perculſi ſunt, qui illic aderant, vt tanquàm fulmine icti, pariter corruerent, nec quicquam loqui poſſent. Poſtquàm autem laxata dolore vox inuenit iter, gemitusque in verba ſoluti ſunt, lachrymabundi exclamāt; Quid ità, ſanctiſsime præſul, ad huius tyrāni pedes te proſternis? Adeòne apud te inferas belluas mutati ſumus, vt tanquàm peregrinus ad nos accedere volueris? Hæc aliaque dicētes, è ſolo eum ſubleuant. At ſcelestus ille Vicedominus nihil motus, ſed vt aſpera ſerpens, iacto cominus ſaxo erigitur, totoſque agitata p artus, conuocat in fauces ac ſquamea colla venenum: ſic ille humilitate & ſermone beati viri ceu iaculo cōfixus, terribiliter exclamat: Qua fronte auſus es, monache, in meum venire conſpectum? Adeòne effeminatum me putas, vt quaſi pauore fractus, hunc à me Adamum dimittam? Ego illum, quem fortuna dedit, vinctum teneo, vinctumque tenebo: Perferet æternū meritas, miſerabile, pœnas. Vtinam verò te ſic in omnibus exaudiat Deus, vti ego hunc à me abire ſinam. Faceſſe igitur hinc ocyùs, nè cum ignominia repellaris. His verborum iniuriis affectus Epiſcopus, comiter & ſedatè perfert, abitque in ædem S Martini, & coram altari in mattam flexis genibus incumbens, totam illam noctem in precibus inſomnem ducit.

O hominē inſanum, quē tanta charitas non monet.

Concio beati viri ad populum. Cap. 3.

MAnè iubet populum campanæ ſigno conuocari. Accurrit mox hominum infinita multitudo, non ſolùm ex ea vrbe, verumetiam ex finitimis agris & vicis: ſperabant enim pacem Eccleſiæ redditā. Ad eos vir Dei concionatur, ex diuinis literis docet eos, damna & iacturam labentium rerum, placidè & moderatè ferendam: Deum homines pios multis exercere modis, corripere omnem filium, quem recipit. Ad extremùm dicit, ſe ea cauſa illuc veniſſe nudis pedibus, indutum cilicio & propè nudū, abieciſſe ſe ad pedes Vicedomini, vt ſua humilitate eum permoueret & flecteret ad dimittendum Adamum captiuū. Sed ſe tamē impetraſſe nihil: immò verò egregiè irriſum eſſe. Hic cùm exclamarent quidā, vt minùs diceret in Vicedominum, ille magna animi fiducia concepta, in Vicedominum & omnes illi aſſentientes, palàm excommunicationis fulmen vibrauit. Aduertit hic lector, vt vir Dei nec timori ſuccubuerit, nec vlli labori pepercerit, vtq; adminiſtrum ſatanæ pꝑter vnius hominis ſalutem nunc humilitate, nunc ſeueritate, modò blanditer, modo aſperè iuſtitia impellente aggreſſus ſit, vt iuſtitiæ & miſericordiæ ſpeculum atque exemplar iurè dici queat.

Prou. 3.

Rurſùs ex cōmunica tur impius tyrānus.

Vt ad Ambianenſem vrbem reuerſus, Chriſti martyrem Firminum implorarit. Cap. 4.

TAndèm re infecta beatus redit ad vrbem ſuam eodem die: accurrunt ciues, circunſiſtunt, ſtupent & lamentantur. Ille verò paucis eos conſolatur: indè abit ad ſacras beati Firmini reliquias. ibì ſe proſternens, orat martyrem, vt Vicedomini Guermundi inſolentia comprimatur. Mox domum ſe recipit, ſed diuina animaduerſio non dormitat. Vidit enim Dominus afflictionem ſerui ſui, & ſtatuit vlciſci.

Vt Vicedominus captus, opem beati Godefridi implorarit. Cap. 5.

PAucis poſt diebus importuniſsimus ille Vicedominus, regionem latè depopulans, inſidijs militum Vuilhelmi, primarij apud Pontinos viri, capitur, & ad illum mira gratulatione adducitur. Is vt vidit hominem, primò innumeris iniurijs exagitatū, mox ferro vinctum iubet duci in cuſtodiam. Vbì cùm non parùm diù detineretur, videretque omnem ſibi prodeundi, quò vellet, facultatem ereptam, mirè anxius, tandèm redit ad ſanitatem. Videns autem in nullo homine mortali ſpem aliquam mortis euadendæ ſibi relictam, nisì in vno Godefrido Epiſcopo, dirè cruciabatur, ſciens quàm multis ijſque intolerandis eū iniuriis effeciſſet. Sed tamen vrgente calamitate, de illius ſingulari humanitate præſidens, qua ſciret eum etiam inimicos ex animo complecti, per hominem fidum ſupplex orat beatum virum, vt immemor eorum, quæ hactenùs malo dæmone inſtigante in eum admiſiſſet, ipſi opem ferre dignetur. Pollicetur, ſe eccleſias dirutas inſtauraturum, Adamum dimiſſurum, deincèps emendatiùs & humaniùs victurum. Hęc vbì audiuit Epiſcopus, lætatur ſe à Domino exauditum, dolet vicem miſeri hominis, & bona pro malis reddere ei volens, quod eſt perfectorum, non cunctatur ire ad illum. Eo conſpecto, tanquàm ab orci faucibus ereptus ſit, valdè ſibi gratulatur Guermundus, & qui anteà virum Dei ſupplices ei preces offerentem ſuperbus contempſerat, iam ad eius ſeſe pedes aduoluit. Sed nè longiores ſimus, ſi ſingula annotare velimus, extrahit pius Epiſcopus Guermundum à carcere, reducit non ſine multo ſudore Pinquiniacum, & ſecum abducit Adamum ſuum.

Guermūdus capit, & in carcerem cōijcitur.

Exemplū perfectæ charitatis

Vir Dei liberat Guermundū

Vt cruor viſus ſit à beati Godefridi digitis ſtillare. Cap. 6.

DIcturus iam ſum rem propè incredibilem, niſi & ipſe vir Dei eam alijs narraſſet, & multi coram inſpexiſſent. Quandoquè hyberno tempore ſuā perluſtrans diœceſim, ad pagum quendam exiguum venit, vbi etiam Eccleſia dedicandæ cauſa hærere, coactus eſt. Multi eò conuenere, quibus capiendis cùm eccleſia parua non ſufficeret, iubet ſibi ſub dio locum præparari, vndè poſſet concionari ad populum. In eū locum poſtquàm ſubijt, oblitus ſui, manibus extenſis adeo ſtetit immobilis, vt præ frigoris acerbitate ſanguis ab eius digitis in humum diſtillare videretur. Erat enim tenerrimi corporis, quod facilè ab æſtu, vel gelu affligeret. Scio non deeſſe, quibus iſthuc incredibile videat. Sed nō eſt mirū, quādò pleriq; dicta factaq; etiā antiquorū patrū in dubium reuocāt, quòd ea

Sāguis ab eius digitis fluit.

ſuis oculis non viderunt. Notum eſt illud poetæ.

Segniùs irritant animos demiſſa per aurem,
Quàm quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus.

Horat. de Arte.

Vt ſit profectus Viennam. *Cap. 7.*

Paſchalis Papa capitur.

EA tempeſtate Imperator Pontificem Paſchalem, cùm eius & pedes & os deoſculatus eſſet, dolo captum, ſecum abduxit. Ea cauſa Guido Viennenſis Archiepiſcopus, qui poſteà fuit Calixtus Romanus Pontifex, magnum habuit Eccleſiæ procerum apud Viennam conuentum. Vocauit etiam per literas Godefridum Ambianorum præſulem, ab annis multis ei chariſſimum. Qui ſine mora profectus Viennam, vbi eò venit, rogatus eſt à Guidone Archiepiſcopo, vt in ſynodo vice eius fungeretur, erat.n. ipſe Guido impeditioris linguæ. Etſi autem acri tum febre laboraret Godefridus, tamen vt erat miro animi candore, ſtatuit pro viribus illi parere. Cùm autem dicendum eſſet, & vires ſibi minimè ſuppetere vereretur, tanta eſt ſpiritus ſancti gratia confirmatus & illuſtratus, vt omnes magna admiratione affecti, egregium illum dicerent ſancti ſpiritus organum, multaq; eum laude & prędicatione efferrent. Quę in illa ſynodo & prouincia ab eo præclarè geſta ſunt, breuitatis ſtudio prætermus. Vienna autem diſcedens magno celeberrimæ ſynodi fauore, Cluniacum venit, & ab Abbate Pontio honorificè exceptus eſt, & aliqnot dies ibi hærens, ſacroſanctaque Miſſarum ſolennia feſtiuè celebrans, atque illi ſpectabili congregationi fratrum verbum Dei ſuo more excellenter proponens, magno ſui apud eos deſiderio relicto, ad vrbem ſuam regreſſus eſt.

Synodus Viēnēſis.

Vt ad magnam Carthuſiam ſe contulerit. *Cap. 8.*

PErpendens autem vir prudens, quàm moleſtum atque adeò intolerabile ſit, tot ſecularium tumultuum perferre tempeſtates, vbi comperit præclaram ſeruorum Dei famam, qui in Carthuſia non longè à Gratianopoli degebant, relictis omnibus, illo igne, quem Dominus Ieſus miſit in terram, ſuauiter ardens, eò celeriter profectus eſt, vt quietiùs vni Deo vacaret. Præerat tum Carthuſiæ Guigo, vir egregiè doctus & vitæ integritate conſpicuus, omnium ore prædicandus. Is vt vidit vultus Angelici & ſimplicis naturæ virum, gratias immenſas agit Chriſto, ſtatimque illum ſanctiſſimo fratrum collegio adiunxiſſet, ni veritus eſſet Romanum Pontificem, Rhemorum Archiepiſcopum, alioſque Galliarum præſules minimè paſſuros, vt illic permaneret. Interim tamen cellulam ei attribuit. Separatim enim degunt ſinguli in domicilijs, quæ Cellas vocant, ad eccleſiam certis horis pariter conueniunt, indè taciti redeunt ad Cellas ſuas: ad nudam carnem aſperis induuntur cilicijs, quarta & ſexta ferijs pane & aqua victitant: diuinæ contemplationi adeò adhærent, vt iure poſſent dicere cum Apoſtolo: Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt: illorumque precibus & ſanctorum meritis mundus conſtare videatur. Sed de eorum excellenti, meritoque ab omnibus prædicanda conuerſatione, alijs plura dicenda relinquimus, atque ad inſtitutum redimus. Seruus Chriſti Godefridus hac re ſummoperè delectatus, quòd imperturbata animi puritate & tranquillitate frueretur, licèt etiam in illa populi frequentia & importunitate, animo ad cæleſtia contemplanda ſe erexiſſet: poſtquàm optatæ ſolitudinis locum diuinitus ſe adeptum vidit, ieiunijs, precibus, lachrymis, ſacris meditationibus, diuinis lectionibus adeò feruens incumbebat, vt quamuis à primis ætatis initijs, vt diximus, in his aſſiduus fuerit, iam tamen primùm Deo ſe ſeruire cœpiſſe mirificè gratularetur. Sordebant terrena viro, ſubit æthera votis, cum Propheta plorat nimis prolongari incolatum ſuum. Cùm autem quandoquè venerandus pater Guigo cellulas monachorum pia ſolicitudine inuiſeret, etiam ad beatum Godefridum peruenit, inuenitque eum neſcio quæ diuina ſcripta legentem, & vberes fundentem lachrymas, ſeque hoſtiam viuam Chriſto Saluatori mira ſuauitate in cordis ara immolantem. Valdè autem eius amore incenſus, & noſſe cupiens, vtrùm poſſet æquo animo ferre iniurias, ità ait ad eum: Solebàsne, Epiſcope, pro ſacris ordinibus aurum & argentum & id genus munuſcula recipere? Multi enim per id tempus hoc vitio proh dolor infecti erant, vt vix cuiquam ſine precio ſacros ordines conferrent. Reſpondit cum multo gemitu Epiſcopus: Equidem, pater beatiſſime, non nummos expetebam ab aliquo, ſed vel inuitus ſæpè humani fauoris aura inani inficiebar. Id audiens Guigo, miratur eum minimè ſe palpare, ſed humiliter accuſare etiam extrema quæque.

Luc. 12.

S. Godefridus cupit in ſumma Carthuſia monach⁹ fieri.

Inſtituta Carthuſianorū.

Phil. 3.

Vt in Carthuſia ver ſanct⁹ vixerit.

Pſal. 119.

Vt propter eum reuocandum Bellouaci ſit indictum concilium. *Cap. 9.*

INterim Conon Cardinalis, Pontificis maximi legatus, & Radulphus Rhemorum Archiepiſcopus, apud Bellouacum ſynodum celebrant. Ad eam accedunt Ambianenſium legati, conqueruntur ſe deſtitutos optimo paſtore ſuo. Ad quos Rhemenſis Archiepiſcopus: Qua fronte, inquit, hæc apud nos proponere auſi eſtis, qui virum pudicum, orthodoxum, virtutibus cunctis ornatum, veſtra improbitate à ſua ſede expuliſtis? Quem illi parem, nedùm ſanctiorē, vnquam habituri eſtis ſacerdotem? O vos miſeros, qui tanto paſtore vel ad momentum caruiſtis. Num vos illum turpia lucra ſectantem, libidini vacantem, Eccleſiaſtica beneficia venundantem, vnquam depræhendiſtis? Illis reſpondentibus, ab his illum planè immunem eſſe: ſubiecit Archiepiſcopus: Ite ergo, & tam peritum ouilis Dominici cuſtodem perquirite, & inuentum, vobiſcum reducite. Teſtor enim Dominum Ieſum, donec vllus erit in Godefrido vitalis ſpiritus, nullum alium vos Epiſcopum habituros. Dum hæc geruntur, en adſunt nuncij, apportantes literas beati Godefridi, quibus ille ſignificat ſe Epiſcopatu abdicaſſe: hortatur, vt alium patrem ſibi quærant: ſe nunquam rediturum affirmat: oſtendit ſe ineptum & inidoneum, qui Epiſcopi munere fungatur: ſe verbis quidem docuiſſe ſubditos ſuos, ſed mala vita corrupiſſe & perdidiſſe. Quæ cùm legerentur, penè omnes lachrymati ſunt, admirantes tanti viri humilitatem, qui cùm eſſet meritis ſummus, infra omnes infimos ſe abiicere videretur. Sanè cum interdum de his quidam reuerendiſſimi patres, qui tum præſentes adfuere, inter ſe colloquuntur, video eos lachrymas tenere non poſſe: adeò illorum animis affixa eſt Epiſtola illa, qua intantum ſe vir tantus extenuauit.

Radulphus Rhemorū Epiſcopus.

Synodus Bellouacen.

Nota humilitatē ſancti viri

Vt apud Sueſſiones actum ſit de reuocando beato Godefrido. *Cap. 10.*

TAndem ſtatuunt patres, apud Sueſſiones ad Domini Epiphaniam conuenire, & quid faciendū ſit deliberare. Vbi eò ventum eſt, iubente Ludouico Francorum rege, accitus ab eis eſt Henricus Abbas S.Quintini, in quo monaſterio vir Dei Godefridus ab ipſis penè incunabulis ſobriè & piè educatus, ad ſummū virtutū apicē pertigerat. Vocatus eſt etiā Hubert⁹ magnæ authoritatis vir, & celeberrimi monaſterij, qđ Clūiacū vocāt, monach⁹. Hos duos cū ſuis lr̄is

mittunt ad fratres Carthuſiæ: orant, immò & imperant, vt Godefridum Ambianorum præſulem, apud ſe diutiùs morari ſinant, ſed ad ſedem ſuam ocyùs redire compellant. Addunt mandata ad ipſum Godefridum, vt celerrimè ad deſolatum gregem ſuum ſe recipiat: oſtendũt, non debuiſſe illum ſemel ſuſceptam Eccleſiam tam facilè deſerere: plus eum apud Dominum demereri, dum ſinit per abrupta vitiorum præcipites ire oues ſuas, quàm poſſit promoreri, dum priuatim in quantumuis remota ſolitudine viuit etiam ſeueriſſimè: tum quoquè docent ſacros vetare Canones, nè quis Epiſcopo viuenti ſubrogetur, niſi vel infirmitate cogente id ipſe petat, vel ob crimen deponẽdus ſit. Hæc vbi Godefridus accepit, animo valdè conſternatus, ad pedes monachorum ſe proſtrauit, cum multis lachrymis orans, nè ſinerent ipſum à ſe auelli. Flent pariter etiam illi, at tamen multis eum cõſolantur modis: & quia legis & Epiſcoporum authoritati reſiſtere non poterant, in pace illum à ſe dimittunt. Obiter hic annotare viſum eſt, quandò in mentem venit, beati huius viri cingulum & pectinem, cùm apud Sueſſiones in eccleſia ſanctorum Criſpini & Criſpiniani defunctus eſſet, Odonem eius loci Abbatem ſibi reſeruaſſe. Is Odo poſtcà coactus ſuſcipere regendum monaſterium Sancti Remigij, quod apud Rhemos eſt, ad magnam Carthuſiam certas ob cauſas ſe contulit, & illic aliquot dies apud fratres egit ſanctiſſimè. Ad eum quandoquè veniens memoratus Guigo Carthuſiæ Prior, inter alia non ſine gemitu mentionem faciebat Godefridi Epiſcopi, & quam religioſè inter ipſos vixiſſet: ſummoperè autem admirari ſe dicebat tantam animi eius compunctionem, vt penè iugiter ab eius oculis lachrymæ manarent: quod quidem cæleſtis gratiæ munus nemo negare auſus erit, puritate & ſimplicitate cordis eum impetraſſe. Reſpõdebat ad hæc Odo, ſe hæc re ipſa comperiſſe, quippe q̃ ſumma eius familiaritate fruitus eſſet, & defuncti corpuſculum in eccleſia ſanctorũ Criſpini & Criſpiniani, qui in eadem eccleſia cõditi ſunt, ſuis manibus ſepulturæ mandaſſet, atque eius cingulum & pectinem tum pro ſua erga illum deuotione, tum ſui iuuendi cauſa ſemper apud ſe ab eo tẽpore geſtaſſet. Quod vt audiuit Guigo ille venerabilis, dici nõ poteſt, quãto affectu ea oſculatus ſit, Chriſtum teſtificans, reuerà felices eos eſſe, qui non modò cineribus eius, ſed vel fimbriis veſtimenti eius potiri mererentur. Talis fuit piorum de Godefrido ſententia & exiſtimatio. Equidem hæc ab ipſius venerabilis patris Odonis ore accepi: quæ etsì præproperè non tamen, vti ſpero, infructuosè, hic mihi commemorata ſunt.

Vide Cõcilium Aurelianẽſe. V. can. 12

Cogitur redire ad diœceſim.

Gratia lachrymarũ inſignis ĩ beato viro.

Nota tanti viri de B. Godefrido teſtimonium.

Vt beatus Godefridus e Carthuſia Ambianos redierit. Cap. 11.

Porrò autem beatus Godefridus à Carthuſia non tam ſponte ſua, quàm vi propemodùm adactus, exiens, crebrò ad eam reflectebat oculos, lachrymis madens, ſe miſerum & infelicem ſummo animi dolore proclamans, cui in illo Angelico contubernio non licuerit vſque ad ſupremum vitæ diem permanere, & ſoli Deo diuinæque cõtemplationi vacare. Fuit autem in Carthuſia a ferijs beati Nicolai Epiſcopi, quæ aguntur octauo Idus Decembris, vſq; ad Quadragesimæ initium, admodùm interim exultãs in Domino, quod à terrenis curis abſolutus, optata quiete frueretur. Multa illic reliquit virtutis & ſanctitatis exẽpla, vt hodieque de illo inter ſe crebrò cõferant. Profectus indè, venit ad Rhemorum vrbem, vbi tum Cono Cardinalis & legatus frequentiſſimam ſinodum habebat. Adduxit autẽ eum in ſynodum Radulphus Rhemorum Archiepiſcopus, ieiunijs, vigilijs, alijsq; ſanctis exercitijs adeò attenuatum & confectum, vt vix pedibus conſiſtere poſſet. Quẽ vt viderunt patres, valdè admirabãtur adeò illum ſe mundo, ſibiq; mundum crucifixiſſe, vt nec mundũ ipſe diligere, nec mundus illum amare poſſe videretur. Duriuſculè cũ tunc appellauit Cono legatus, quòd iniunctum munus reliquiſſet: deindè admonuit, vt propriæ vtilitati multorum ſalutem anteponens, Ambianos rediret, & ſuo officio fungeretur, rectiùs ſibi conſulturus, ſi non ſua vnius ſalute contentus, plurimos Chriſto lucrifacerè conaretur, & tãdèm à Chriſto audire mereretur, Eugè ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui. Cùm non poſſet autem vir Dei, illius aliorumq; Epiſcoporum authoritati obluctari, ad ſuam redit Eccleſiam, ab omnibus cupidiſsimè excipitur: ſed non diù pòſt ſuperuixit, vt dicemus ſuo loco, vbì priùs quædam eius memoratu digna expoſuerimus, quæ iam nobis interim ſuccurrunt.

B. Godefridus venit in Synodũ Rhemen.

Mat. 25

De quodam, qui auſus fuit, illo probibente, ſacram Euchariſtiam percipere. Cap. 12.

Aduentante Quadrageſimę ſacroſancto ieiunio, plebs frequens aduenit in ædem beati Firmini Epiſcopi & martyris eo die, quo cineres ex patrum pia traditione, quæ hactenùs obſeruatur, fidelium capitibus imponuntur. Adfuit etiã beatus Godefridus, more ſuo, nudis pedibus & cilicio indutus: inter cætera ſanctæ exhortationis verba, omnibus interdixit eſu carnium, donèc Dominicæ reſurrectionis ſolennitas adeſſet. Sed id multi ſurda aure accepere. Nã proximo die Dominico carnibus abſtinere noluerunt, dicentes Epiſcopum de ſuo corde fingere dura, proferre inaudita: ſe aſſueta nec velle, nec poſſe relinquere par eſſe, non ſolùm vti cibis, ſed etiam abuti, & ſuauibus ætatem ducere oblectamentis. Non id latuit Epiſcopum, ſed tempus expectauit, quo poſſet opportunè mulctam irrogare. Ipſo igitur Cœnæ Dominicæ die, populo ad memorati martyris baſilicam ob impetrandam peccatorum veniam confluente, eò venit ſacerdotalibus veſtimentis indutus: habet ſuo more concionem, inter alia commemorat Adami inobedientiam, quòd dum ab eſu pomi ſibi temperare non vult, vniuerſum genus humanum damnationi obnoxium reddiderit, & in multas coniecerit calamitates. Tum pergit exprobrare illis, quòd nihil eius exemplo abſterriti, noluerint obtemperare ipſi, immò Chriſto per ipſum prohibenti, ne carnes ederent. An ignoratis, inquit, in Euangelio dixiſſe Dominum de me meique ſimilibus: Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit? Annunciaui ego vobis Chriſti voluntatem & iuſtitiam: vos me finxiſſe friuola dicere non formidaſtis. Ergò veſtra hac rebellione incidiſtis in pœnas contẽptorum, & cũ Adamo rei eſtis inobedientiæ. Certe meritas hodiè luetis pœnas. Hæc Epiſcopo dicente, certatim omnes ſe humì proſternunt, pugnis pectora verberant, palam fatentur culpam ſuam, cum multis lachrymis petunt à Deo veniam, eamque per Epiſcopum impetrare admodùm ſubmiſsè contendunt. Ille verò ait ad eos: Dignos pœnitentię fructus facite, & Chriſtum propitium vobis reddere conemini. Interim tam impuræ transgreſſionis hæc mulcta eſto, vt à ſacroſancta Euchariſtia vſque ad ſecundam Paſchatis feriam abſtineatis: vt quod improba admiſit temeritas, pia quandoquè poſſit confeſſio abolere. Abeunt igitur cum multo rubore & mœrore, atque inter ſe quiritantur, quòd pro momentanea delectatione tam ſolenni

Obſeruatio aſperitatem.

Gen. 3.

Inobedientia Adã periit humanũ genus.

Luc. 10.

Seueriter caſtigat inobedientem populum.

lenni die communione priuentur. Porrò Epiſcopus paſtorali ſeueritate vtens, presbyteris omnibus præcepit, nè quem ex iis, qui carnes comediſſent, ad Euchariſtiam ſumendam admitterent. Volebat enim hac ratione eam inſolentiam reprimere & coercere, nè ſimilia quandoquè attentaret. Sed eccè ipſo Dominicæ reſurrectionis ſacro die, fidelibus ad percipiendã Euchariſtiam accedentibus, quidam ex mundi huius ſapientibus, vel potiùs inſipientibus, cùm ſe reũ ſciret eius, quam diximus, tranſgreſsionis, nec tamen abſtinere vellet à ſacra communione, muliebrem habitum induit, ſexumq; fœmineum adeò mentitur, vt non aliud, quàm fœmina videretur. Vult hominum oculos fallere, ſed omnia videntis Dei oculos fallere non poteſt. Vt pòſt aliis inſultare queat, quòd Epiſcopo obtemperantes, in tanta hominum frequentia ſe paſſi ſint tanquàm ethnicos arceri à communione: accedit ad altare, non diiudicãs corpus Domini, nec

1. Cor. 11

metuens Apoſtoli ſententiam, eum qui indignè illud manducet, iudicium ſibi manducare. Per id tempus in eccleſia, in qua iſthuc accidit, quæq; in beati Remigij honorem conſtructa eſt, vir reuerendiſsimus Fulco ſacerdotio fungebatur. Is hominem nõ agnoſcẽs, admittit eum ad altare, porrigit ei Euchariſtiam: ſed ille, diuina eum perſequente vindicta, corruit: acerſimis viſcerum doloribus cruciatur, ſpumasq; cruentas ab ore eiiciens, quod indignus ſumpſerat, cũ multo ſanguine, cunctis cernentibus, euomit. Accurrunt omnes, dolẽt vicem eius, (necdum enim aliud, quàm fœminam credebant) Fulco ſacerdos propè exanimis aduolat, ſciſcitatur vndè venerit, quæ ſit, qua cauſa tã horrendam patiatur calamitatem. Non enim fruſtrà id eſſe. Ille tandem collectis omnibus viribus, fœmineo abiecto habitu, declarat quis ſit: nec enim dolor ſinebat eum diutiùs diſſimulare. Tum verò ait ad eũ venerabilis presbyter Fulco: Qua tu mente aut fronte auſus es tam inauditum deſignare facinus, vt ſexu ementito, contra egregii Præſulis Godefridi præceptum, tremendis te ingerere ſacramentis non dubitares? Non tu gehennæ æternos cruciatus & flãmas inextinguibiles formidare debuiſti? His atque aliis à ſacerdote dictis, ille miſer ſummo pudore affectus: Heu me infelicem, ait, qui diu inſtar equi & muli per illicita diffluens, quicquid animo collibitum eſſet, impudenter admiſi. Vndè tandem id conſecutum eſt, quod

Punitur diuinitùs Euchariſtiam contra ſancti viri prohibitionẽ ſumens.

Prou. 18

Salomon ait: Impius cùm in profundum venerit peccatorum, contemnit. Itaque erecta ceruice, ſpreta antiſtitis ſalutari prohibitione, huc acceſſi: ſed tandem

Eſa. 28.

vexatione dãte intellectum auditui, re ipſa iam comperi, faciẽda eſſe, quæ iubet Epiſcopus. Chriſtus enim per eum locutus eſt. Hæc vt audiuit populus circunſtans, valdè horruit infandum ſcelus, laudauit Chriſti iudicia, abdita in lucem proferentis, Godefridum epiſcopum mirè extulit, exactiùs deindè iuſſa eius ſe facturum affirmauit. Hæc quidem dicta ſint in terrorem illorum, qui ſpiritualium patrum iuſſa contemnere non verentur.

Vt precibus ſuis monachum apoſtatam ad monaſteriũ reuerti coegerit. Cap. 13.

EXtra muros vrbis Ambianenſis eſt monaſterium S. Dionyſii. In illud tum ciues Ambianenſes aurum, argentum, aliasq; res ſuas comportarant, monachisq; diligenter aſſeruandas commendarant. Saeuiebat enim per id tempus in vrbe ſeditio & bellum inteſtinum, & ſicarii paſſim toto oppido vagabantur, magnum omnibus terrorem afferentes. Fuerat enim in vrbe turris excelſa, multis propugnaculis & mœnibus adeò munita, vt inexpugnabilis videretur. Eam Ludo-

Turris Ambianenſis vrbis euertitur.

uicus Francorum Rex & Godefridus Epiſcopus, biennio ferè arctiſſimè obſeſſam, & tandem fame ad deditionem adactam, funditùs euertendam curarant, nè prædas agerent, aut popularentur finitumas regiones. Erat autem in illo S. Dionyſij monaſterio frater quidam, qui ſpecie pietatis deceptus, cùm videret multas illic ſeruari ciuium opes, cogitabat longè præſtabilius eſſe, eas diſtribuere egenis, captiuisq; redimẽdis extruendisq; eccleſiis accommodare. Quadam igitur nocte aliis dormientibus, ille tanquàm res præclaras moliturus non dormit, ſed arrepta ſecuri diſſipat ſeras, quibus locus, in quo theſauri illi reconditi erant, claudebantur: tollit indè plurima, & mox è monaſterio ſe ſubducit. Fratres ad nocturnas preces cõgregati, vident vnum è ſuis abeſſe, & cùm inueniri non poſſet, animaduertunt effractas fores loci, in quo depoſita condebantur, ſimulq; ablata permulta. Dolore igitur haud mediocri afficiuntur, tum quòd frater fugiſſet, tum quòd cœnobij facultates minores eſſent, quàm vt poſſent reſtituere erepta. Iam enim fama rem diuulgarat, & is, cuius erant ablatæ res, eas repetebat. Itaque omni conſilio deſtituti, ad miſerorum aſylum Godefridum Epiſcopũ confugiunt, exponunt ei quid actum ſit, & quibus in anguſtiis verſentur: petunt ab eo conſilium. Ille verò in promptu habebat, quid reſponderet. Monet eos, nè ea re immodicè perturbentur, ſed orent pro fratre, vt ex lupo poſſit rurſus ouis fieri. Promittit ſe quoquè rogaturum pro illo Dominum, præſtiturumq; miſeris eleemoſynas: ità fore aſſeuerans, vt citò ille reſipiſcat. His dictis, monachi redeunt ad monaſterium, epiſcopus incumbit in preces, offert ſacrificium, orat pro fugitiuo fratre: deindè, vt fratres illos conſoletur, ad monaſterium venit. Necdùm autem medium emenſus erat iter, cùm eccè occurrunt ei fratres admodùm gratulabundi, multasque ei gratias agentes, indicantesq; reuerſum monachum, qui aufugerat, ablataque omnia reportaſſe. Ait autem epiſcopus: Planè donum Dei eſt, qui neminem vult perire. Non eſt hoc meriti noſtri: non nobis igitur, non nobis, ſed nomini eius detur gloria. Cæterò fratres confirmate in eum charitatem, vt poſſit perſeuerare deincèps vſque in finem.

Precibus ſancti Epiſcopi reſipiſcit monachus fugitiuus.

2. Pet. 2.

Vt ſanctimonialem quandam ad monaſterium reuocarit. Cap. 14.

APud Durienſe oppidum, quod eſt in Ambianenſi teritorio, memoria ſeruatur beatiſſimi Archangeli Michaelis, vbi etiam monaſterium virginũ eſt. Eius mater ſiue Præfecta, quandoquè in veſperam cœnandi tempus differens, ſanctimonialem quãdam iubet ſibi cœnanti adſtare. Erat illa religioſa & ſimplex, & iam tertiò inuiſerat Hieroſolymam, non ſine multo & magno labore & dolore. Dicebantur de ea publice & priuatim ſanè memorabilia, ſed quæ nos hîc omittimus, nè forſan infirmis incredibilia videantur. Hanc, inquam, mater illa monaſterij ſibi iubet inſtar ancillæ ad menſam tenere cereum, reuerenter obſequi, ſtare depreſſis luminibus, nec à loco ſe mouere, donec ipſa ſurgat à menſa. Paret illa cumprimis religioſè: ſed interim neſcio qua culpa cereus ei decidit è manibus, & repentè totus ille locus tenebris horret. Tum illa matris indignationem valdè reformidans, humi ſe abiicit, veniamque eius culpæ petit. Iungunt ſuas preces etiam aliæ ſorores. Sed illa vltra modum excandeſcens, ſurgit à menſa, frendet dentibus, nec aliter ſe gerit, quàm ſi exiſſet è poteſtate, exclamat nequiſſimam illam feriendam anathemate, & è monaſterio pellendam. Tandem etiam eò prorumpit, vt pugnis calcibusque eam con-

cundat,& in dies multis afficiat iniuriis, deniq; è monaſterio exire compellat. Tum illa ſe confert ad Godefridum Epiſcopum Ambianenſem, cum lachrymis exponit,quæ paſſa ſit,& quam ob culpã,à matre monaſterij. Audiens vir pius;magna tum commiſeratione,tum admiratione afficitur. Nouerat enim ſimplicitatem eius. Hortatur vt æquo ferat animo,& interim ſe conferat in vicinas ædes honeſtæ matronæ Erenburgis. Deindè ſcribit matri monaſterii,vt quamprimùm ſine vllo vehiculo ad ipſum accedat. His literis valdè illa conſternata,neſcit quò ſe vertat. Non dubitat,tam ſeuerum mandatum haud temerè à beato epiſcopo profectum. Tandèm videns ſe contra eius volũtatem reniti non poſſe, cum ingenti rubore cunctis inſpectantibus,pedibus ſuis Ambianos proficiſcitur. Vbi ad epiſcopum venit, primò eius ſe pedibus prouoluit:deindè animo exacerbata,in eum horrenda iactat conuicia, nec ore ſolum, ſed totius corporis geſtu ſuam prodit inſaniam. At epiſcopus nihil ea re motus,iubet eam ſedatè ſe gerere. Ego hic,inquit,Chriſti loco iudex tuus ſum, & in ea,quæ perperam geſſiſti,inquirere volo. Animam ſororis, quam tibi commendaui, à te requiro. Illa neſciens quid reſpõderet, ait ſe ignorare quid dicat:ſe nullam ex ſororibus ſuis perdidiſſe. Tum Epiſcopus: Ego verò,inquit,à te repeto ſororem illam, egregiæ exiſtimationis virginem, quam non ità pridem coegiſti tibi cœnanti ad menſam tenere cereum,& q̃ è manibus is excidiſſet, eam poſt multas iniurias è monaſterio exire compuliſti. Fortaſſis illa iam in deſperationis lapſa barathrum, ſuam in fornicibus pudicitiam proſtituit,& mali dæmonis ore abſorpta,in cœno vitiorũ volutatur. Quis te furor impulit,maleſana,vt ob tantillam rem,animã Chriſti ſanguine redemptam, in tartarũ detruderes? Ad hæc cùm illa nihil reſponderet, epiſcopus cum multo fremitu:Surge,inquit,miſera,& modis omnibus perquire ſororem illam. Sed cùm illa ſe non moueret: Viuit Dominus,ait Epiſcopus:neque cibum neque potum capies,donec ouem illam mihi reſtituas. Itaque adhibitis cuſtodibus,diſcurrit illa per plateas ciuitatis,(audierat enim ſanctimonialem eò veniſſe) ſciſcitatur num quis viderit eam,num cui,vbi lateret, compertum ſit. Iam ſole occumbente,cùm eam inuenire non poſſet,redit ad Epiſcopum,lachrymabunda accuſat peccatum ſuum,petit veniam, ſpondet ſe requiem non daturam ſibi, donec ſororem recuperet. Epiſcopus videns illam labore & ieiunio admodùm defeſſam,acceſſit ſanctimonialem, eamq; reddit ei: dicit ſe quadam in eam vſum ſeueritate ea cauſa, vt poſthac cautius & moderatius ſe gerat. Deindè dimittit eam pacificè à ſe.

Immodica cuiuſdam Abbatiſſæ indignatio.

Eã egregiè caſtigat S. Epiſcopus.

Quàm abhorruerit à conſortio flagitioſorum hominum. Cap. 15.

IN quadam ſolẽnitate, hora veſpertina à Clero deductus in eccleſiam honorificè, expletoque officio, iiſdem indè reductus in domum ſuam, iuſſit omnibus ex more potum offerri. Aderat cum aliis etiam quidam è Clero, facie & nomine mihi non ignotus: ſed prodere nomen eius nolo, ne ea re exacerbatus, ſeipſo deterior fiat. Erat ex illorum grege, quos ſupra diximus impuro coniugio pollutos, quibuſcum multum beato Epiſcopo negocii fuit,vt corrigerentur. Auſus fuit ille arripere pateram,ex qua bibere epiſcopus ſolebat,& cùm vinum in illam infudiſſet,irridiculè illud epotare. Aduertit hoc epiſcopus, ſed nè in tanta ſolennitate iniuriam ſuam temerè vltus videretur,continuit ſeſe. Poſtquam autem diſceſſerunt omnes,accito Nicolao diſpẽſatore ſuo: Quid ità,inquit,pateram meam in ſterquilinium abiicere voluiſti? An ignoras nihil eſſe luci cum tenebris commercii? Territus valdè œconomus, affirmat ſe paterã tuto loco condidiſſe. At Epiſcopus: Abi,inquit,& eam vende iuſto precio,illudque in Chriſti pauperes erogato. Fecitque ſic œconomus. Aduertit hinc lector, quantoperè vir beatus id exequi conatus ſit, q̃d Apoſtolus docet, nec cibum ſumendum eſſe cum fratre, qui fornicator aut auarus ſit. Ità ille ſeſe ab omni contaminatione ſeruabat immunem: dignus ſanè quem & veneremur,& imitemur,vt nos ſuis meritis quandoque eò pertrahat, vbi iam feliciſſimè regnat ipſe cum Chriſto.

Ex vt horruerit homines impuros.

1. Cor. 5.

Vt aquam bibens,vinum bibere viſus ſit. Cap. 16.

QVandò ei frequentes ad menſam aderant è Clero,vel viri nobiles ac militares, ſcypho argenteo aqua ei proponebatur. Is ſcyphus artificis induſtria ita fabrefactus & politus erat, vt conuiuæ putarent vino impletum. Erat autem etiã ligneus ſcyphus ei appoſitus,vino plenus:quem,vt amplius cruciaretur,diutiſſime ſolebat intueri, ſed nihil indè bibens, ſua manu pauperibus eum porrigebat. Id verò ità faciebat,vt quoad fieri poſſet,omnes lateret. Inter edẽdum autem cùm diuerſa fercula in eius menſam inferrentur,ipſe arborum fructibus vel herbis, idq; parcè,veſcebatur. Hæc enim illum tota vita ſua lautitiis omnibus antepoſuiſſe, certò conſtat.

Rara abſtinentiæ exẽplum.

Vt nunquàm cibo vllo vel potu ad ſatietatem ſe expleuerit. Cap. 17.

EX diſcipulo eius Reingero monacho,viro inprimis veraci,didici rem notatu dignam,nunquam illũ vlla vel eſca vel potione ità ſe exatiaſſe,quin ſemper magna ſe fame affectum ſentiret. Tam ille abſtinẽtiæ & ſobrietatis cultor fuit egregius.

Sic edit, vt ſemper eſuriat.

De eius vigiliis. Cap. 18.

DE multis eius vigiliis q̃d me dicere attinet,quandò eæ cum inedia maximam habent coniunctionem & familiaritatẽ? Poſt expletas Matutinas preces; ſiue nocturnas vigilias,cùm alii recederent,ille in eccleſia ſolus permanebat, & veſtem atq; calceamenta deponens,genibus flexis,quod ſupererat noctis, precibus tranſigebat. Creberrimè quoq; tum inuiſere ſolebat loca ſacra,vno tantùm puero contentus,& nudis pedibus ingrediens. Deindè conferebat ſe ad leproſorum domicilia, & pia ſolicitudine ad ſingulos lectos accedens, lurida & prurientia membra ſuis cõtrectabat manibus, atque exoſculabatur, ſignumque ſalutare nõ ſine illorum leuamento eis imprimebat: Audiebat etiam illorum confeſſiones, & Euchariſtiã porrigebat, cæteraque humanitatis officia ſubmiſſè exhibebat. & ne à quoquam deprehendi poſſet,clàm domum redibat,pannis obſitus.

Prolixæ vigiliæ.

Ecce rem admirandam.

De eius viſione horrenda. Cap. 19.

CVm autem nocte quadam his eſſet ſtudiis occupatus, & corã reliquiis beati Firmini martyris ſe lachrymabundus proſtrauiſſet,pro peccatis ſubditorum ſuorum deprecaturus, graui preſſus ſomno, vel potiùs mentis exceſſum patiens, vidit ſe extra vrbem poſitum in via illa, quæ ducit ad beati Acioli martyris ædem: atque ecce ad Auſtrum cernit rhedam equoſque feruentes, & innumerabilem turbam equitum, ſulphureas flammas vomentium, mireque

Viſio terribilis.

tumul-

tumultuantium: diuerſorum quoquè armorum ſtrepitum audit, ſcutorum, galearum, thoracum, haſtarumque ignearum. Porrò omnes illos adſpicit præcipites vrbis excidio imminere, quorum tantus erat fragor & ſtrepitus, vt illo putaret orbem terrarum concuti & cõmoueri. Mox ergò fide certiſſima opponit ſignum Crucis tam horrendæ viſioni. Cùm antè multùm horreret vrbis euerſionem, ſubitò quendã videt adſtare ſibi heroica forma virum, põtificalibus indutum, annulum aureum palmamq; manibus vibrantẽ, coronam è roſis atque liliis, cui Dominicæ Crucis ſignum præclarè inſertum eſſet, in capite geſtãtem. Volenti verò ad eius pedes ſe ſternere, & quis eſſet percontari, ille ait: Vide nè feceris Godefride ſacerdos. Ego ſum Firminus, huius vrbis primus Epiſcopus & martyr, qui etiam pro viribus ei excidendæ auxilium ferre paratus ſum. Sciſcitanti autem Godefrido, quã ob cauſam tanta ira Dei vrbi impenderet, dixit martyr: Peccata plebis tuæ nimiùm increuerunt. Tu igitur ea, quæ vidiſti & audiſti, libera voce denuncies: argue, increpa, obſecra, inſta opportunè, importunè, mecumq; pariter Chriſti clementiam deprecare, vt auertat furorem ſuum à populo. His aliiſque multis ab Epiſcopo & martyre dictis, illo abeunte in cęlos, Godefridus redit ad ſe, & nè quis in ſomnio illuſum exiſtimare poſſet, veſtis eius adeò lachrymis infuſa fuit, vt in humum defluerent. Indè Dominico die ad populum concionatus eſt, hortans ad agendam pœnitentiam, denuncianſq; vrbi imminentem grauiſſimam præpotentis Dei iram. Etsi autem multa tum dixit, quæ meritò eos mouere debuiſſent, at illi tamen deteriores effecti, verba eius non alio quàm deliramentorum habuere loco, pariterq; exclamarunt cum non niſi næniis & infinitis quæſtionibus occupari. Eccè autem pridiè eius diei, quo B. Apoſtoli Bartholomæi ſolennes ferias celebraturi erant, nubes denſiſſima totam obſedit vrbem, lucem omnem in noctis tenebras commutans: moxq; indè erumpens ignis, immenſos frugum aceruos paſſim in agris corripuit, & momento temporis abſumpſit: flanteque vento vehementiſſimo in oppidum inuaſit, & lapideas haud ſecùs atque ligneas depaſcens ædes, tanta vi bacchatus eſt, vt nemo ad ſedandas & extinguẽdas flammas propiùs accedere auderet. Omnia igitur terribili illo incendio depopulante, nihil relictum eſt, præter ædem B. Firmini martyris, & domum Godefridi Epiſcopi, & pauperum quorundam caſas: & quod propè incredibile videri poſſit, diuerſorum animaliũ pelles in flumen depreſſæ, contra aquarum naturam indè ſemiuſtæ extrahebantur. Viſæ ſunt etiam aues quædam coruis non abſimiles, macie confectæ, & inprimis horridæ atq; deformes, volitare per vrbem, ignem roſtris ſuis circunferentes. Vndè etiam fama increbuit, flammis tartareis oppidum conflagraſſe. Ità ergò eius verbis gloria in magnam verſa eſt acerbitatem, quæque finitimorum & etiam remotiorum rebus vallãdis inhiarat, ceruicemque erexerat, nunc Chriſto vindice ſedet in mœrore.

2. Tim. 4

Denunciat ſuis imminẽtẽ Dei irã, ſed illi cõtemnunt.

Ambianorum vrbem incendium vaſtat.

Vt citò aduolarit ad vrbem flammis exuſtam. Caput 20.

PErid tempus Godefridus Epiſcopus, occupatus viſitanda diœceſi, in Pontiuorum ſolo morabatur. Vbi autem didicit oppidum conflagraſſe, ocyùs aduenit: cernenſq; oĩa in fauillas redacta, obortis lachrymis, (neq; enim eas negare potuit etiã ingratis) O filioli, inquit, oportuit quidem dictis parere meis, & pęnitẽtię lamentis placare Dñm. At nunc iuſta Dei flagella æquis ferte animis, & vel ſerò mores corrigite. Quod ſi feceritis, polliceor vobis Chriſtũ pro ſua clementia cumulaturũ vos beneficiis ſuis, & poſteriores res veſtras prioribus iucundiores feliciores q; fore. Promiſerunt illi ſe dictis eius obtemperaturos. Itaque nondum exacto biennio, tanta rerum neceſſariarum copia extitit, vt, quemadmodùm prædixerat vir Dei, calamitas omnis ſuperioris temporis obliuioni daretur. Huius rei vſque in præſens fama celebris in ea vrbe perſeuerat, matreſq; ſuis referunt liberis, Godefridum Epiſcopum prophetico ſpiritu claruiſſe.

Conſolatur populũ, ea clade afflictum, prophetico ſpiritu.

Vt obitum ſuum præuiderit, & quæ dederit monaſterio S. Quintini. Cap. 21.

INtelligens vir Dei diſſolutionem corporis ſui imminere, tãtò ſtudioſius in opera miſericordię incumbebat, quanto iis celeriùs eam ſe impetraturũ certiùs confidebat. Inter alia igitur, quę eccleſiis, pauperibus, viduis, orphanis elargitus eſt, (quæ cùm ſint innumera, iis commemorandis lectorem tædio afficere nolumus) monaſterio S. Quintini martyris, in quo monachus vixerat, calicem aureum dedit, itemq; permulta alia, & altare, atque etiam quæ facerent ad luminaria templi fouenda, & vndè eo die, quo deceſſiſſet è vita, cura theſaurarii cibus & potus fratribus in refectorio, itemq; pauperibus liberaliter miniſtraretur. Quod quidem hodieq; illic fit. Fecerunt hoc etiã alii cõplures ſancti, vt etiam cõmemoratio deceſſus eorum nõ vacet à miſericordię officiis & operibus.

Largitur multa eccleſiis etc.

Vt deceſſum ſuum antè prædixerit Iohanni Epiſcopo. Cap. 22.

PRofectus aliquandò eſt ad Iohannem Morinorũ Epiſcopũ, vt cũ eo ſpiritalia miſceret colloquia, & de ſtatu præſentis Eccleſiæ cõferret. Erat enim Epiſcopus ille magnæ authoritatis, cuius etiam ſuprà mẽtio habita eſt. Cumq; multa coram fratribus locuti eſſent, Iohannes Epiſcopus flens largiter: O Godefride Epiſcope, inquit, pro peccatis meis offer Dño ſacrificium, nec deſis, modò id fieri poſſit, curando funeri meo. At contrà Godefridus Epiſcopus ad pedes eius ſe aduoluens, cum multo gemitu ait: Ego verò, pater beatiſſime, prior hinc migraturus ſum, lętuſq; ante te humanæ conditionis debitum perſoluã. Tu igitur mihi, quæſo, negare noli, quod à me petiſti. Ea beati viri verba oĩbus lachrymas expreſſere, ꝙ ſcirent nec verbulum ab eius ore temerè proficiſci. Et vt perſpicuũ foret, non vanos fuiſſe hos eius ſermones, quindecim annis ante Iohannem Epiſcopum exceſſit è vita. Hæc nos habemus ab ore Heriberti & Vulterii, eius ciuitatis Archidiaconorum, qui iis interfuere.

Prophetia eius.

Vt multis afflictus malis, Chriſtum rogarit, nè in ea regione moreretur. Cap. 23.

RVrſùs autem aduerſùs eum maleuolorũ & inuidorum conuicia & maledicta, verſutęq; machinationes extitere, ità vt rurus ei in illa regione nullus eſſet relictus locus. Rurſùs ergò meditatur fugã, rurſùs latebras inquirit: rurſùs iuuat adire mõtes Carthuſiæ, is enim locus eius animo maximè ſedebat. Nam de quodam Carthuſiæ fratre præclarum quiddam & memorabile referre ſolebat, ꝙ toto triennio nunq̃ quacunq; preſſus neceſſitate, manu verẽda attingere voluerit: adeò caſtitatis fuit eximius cultor. Et eò ſanè quamprimùm aduolaſſet Godefridus, niſi vitæ finis iam propinquaſſet. Adeò enim multis erat angoribus confectus & obrutus, vt vitæ quoq; tæderet: adeò ſupra vires affligebatur & diſcruciabatur, vt cre-

Multis vir Dei iniuriis afficitur.

bro rogarit Dominum, nè ipſum ſineret in ea regione mori. Quod etiam præſtitit ei Dominus.

Vt Sueſſiones venerit. Cap. 24.

Odo Abbas SS. Criſpini & Criſpiniani honorificè excipit eum.

PEtere tum volebat, neſcio qua cauſa, Rhemorum vrbem, locuturus cum Radulpho Archiepiſcopo, qui Viridis cognomen obtinuit. Præerat autem tùm monaſterio ſanctorum Criſpini & Criſpiniani, quod apud Sueſſiones eſt, Odo Abbas venerabilis totius religionis & honeſtatis præcipuus cultor, qui illud monaſterium à fundamentis inſtaurauit, & diſciplina monaſtica egregiè illuſtrauit. Is vbi ipſis feriis horum martyrum audiuit Godefridum Epiſcopum per Sueſſiones habere iter, mittit ſeruos ſuos, vt obſeruent aduentantem illum, cogantque ad martyrũ ſolennitatem venire. Abeunt illi, venit Epiſcopus via publica ſub horam tertiam, deducitur ab illis ad monaſterium, ab Abbate Odone honorificè excipitur, celebritatem illam multa animi exultatione illic peragit. Sed quia iam Chriſtus eius virtutes, quibus præclarè ornatus erat, cæleſti remuneratione afficere volebat, placuit ei illo in loco vitæ eius finẽ imponere.

Vt febre correptus, ex itinere coactus ſit ad monaſterium redire, ibique obierit. Cap. 25.

PRoxima nocte cùm beata membra dediſſet quieti, febricula pulſari cœpit. Manè apud beatorum martyrum Criſpini & Criſpiniani corpora humi proſtratus, preces fudit: indè ſe dat itineri, & iam ad tria plus minùs milliaria progreſſus, morbo inualeſcente, dicit comitibus itineris, ſe non poſſe vltrà procedere: redeundum eſſe ad monaſterium martyrum. Lachrymantur omnes, aiunt eum non rectè ſentire: debere illic paulisper quieſcere, ciboque ſe reficere. At ille ſentiens ſe viribus deſtitui: Nequaquàm, ait, filioli, quod vos vultis, fieri poteſt. Superiori enim nocte cùm me in lectulo collocaſſem, videre mihi viſus ſum à quatuor heroibus, candidiſſimis ſtolis indutis, in lectica me in quoddam oratorium deferri, molaremque lapidem, cunctis ſpectantibus multumue mœrentibus, mihi imponi. Tũ verò omnes ſummo animi dolore exclamarunt: Domini voluntas fiat. Habebat autem in comitatu ſuo quendam egregiæ indolis iuuenem Nicolaum, monachum Cluniacenſem. Is celeriter præceſſit ad patrem ſuum Henricum, olim ſtrenuum militem, tunc monachum ſanctorum Criſpini & Criſpiniani, & villæ procuratorem fideliſſimum, miræ ſimplicitatis & innocentiæ virum: indicat ei aduentare Godefridũ Epiſcopum, præ debilitate iter ſuſceptum conficere non valentem. Confeſtim ille accurrit, excipit eo, quo par erat, honore Epiſcopum, gratias immenſas agens Deo, quòd talem tantumque mereretur habere hoſpitem. Triduò verò illic hæſit Epiſcopus, & in dies deteriùs habere ſe ſenſit. Id vbi cognouit Odo Abbas venerabilis, adiunctis ſociis, feſtinus venit ad eum, crebriusque exoſculatum naui reuerenter imponit, & ad monaſterium aduehendum curat, non mediocriter interim dolens. Ille verò tanto attentiùs precibus & lachrymis inſiſtebat, quanto certiùs ad finem ſe tendere experiebatur. Adueniẽte hora, qua migraturus erat, Euchariſtiam de manu Lyſiardi Sueſſionenſis Epiſcopi accepit, fratribusque benedicens atque etiam valedicens, orat vt in domo, quã Capitularem vocant, corpus ipſius ſepeliant. Deindè extenſis manibus, & ſublatis in cælum oculis, ſpiritum reddit creatori. Facies eius niueo roſeoq; colore perfuſa, iucundum cernentibus ſpectaculum præbuit. Diceres ſuauiter dormire, non vita functum, Epiſcopum. Deceſſit ſexto Idus Nouembris.

Viſio eius.

Lyſiard⁹ Sueſſionen. Epiſcopus. Obitus S. Godefridi.

Lyſiardus Sueſſionum præſul nitebatur corpus eius in beatorũ Geruaſij & Protaſij cathedralem eccleſiam transferre, ſed non permiſit Abbas Odo, neque Theolphus prior, qui non diù poſt ei in regimine ſucceſſit: ſed neque monaſterii fratres. Iuſtum etiam erat, vt locum, quem pro amore beatorũ martyrum Criſpini & Criſpiniani pio affectu, dum vixit, ſemper excoluerat, etiã corporis ſui præſentia ornaret. Ea de re ſcripſit carmina quædam Bernardus Decanus Sueſſionenſis: ſcripſit & * Goſlenus priùs Bituricẽſis Archidiaconus, & magiſter Pariſienſis celeberrimus, nunc verò Sueſſionum Epiſcopus, pater patriæ iurè vocandus, multorum fundator cœnobiorum, hoſtis vitiorum, & caſtitatis cultor præcipuus. Eius verſus ſic habent:

** Ieſlenus. Goſlenus, vel Ieſlenus Epiſcop⁹ Sueſſionum.*

Gloria pontificum, Cleri decus, ac monachorum,
Forma, gregis dux, exẽplar morum Godefridus,
Hic iacet, aſtra petens octaua luce Nouembris.

Hoc epitaphium ſaxo monumẽti eius inciſum eſt, vbi etiã effigies eius ſanè quàm elegans cernitur. Multi quoq; alii doctiſſimi viri præclarè de illo ſcripſere.

De exequijs eius, & inſigni miraculo. Cap. 26.

Clarabaldus Sylnanectenſis Epiſcopus.

POſtquàm triſtis rumor eum è vita deceſſiſſe percrebuit, infinita hominum multitudo ad eius exequias confluxit. Iis verò interfuere etiam Lyſiardus Sueſſionum, & Clarabaldus Sylnanectenſium, antiſtites, Abbas Odo, Radulphus S. Medardi pater, multiq; alii monaſteriorũ rectores: quos equidem ſentio nõ abſque diuino inſtinctu è locis tam diuerſis tam celeriter eò aduenire potuiſſe. Populus autem viſendi cupidus, ſcalam quandam, quæ à ſolo vſq; ad tigna vaſta quadã mole pertingere videbatur, occupauit: quę cùm tantum pondus ferre non poſſet, à ſummo vſq; deorsùm ſciſſa eſt, & tum ſua, tum populi ruina & clamore tantum excitauit fragorem, vt omnes putarent templum funditus corruiſſe. Mox ingenti dolore afficiuntur omnes, quòd putarent eos, qui de ſcala deciderant, viros, fęminas, pueros, mulieres vterum geſtãtes planè extinctos. Sed vt cunctis innoteſceret, cuius meriti eſſet is, ad cuius exequias conuenerant, nullũ alicuius læſionis veſtigium in eis repertum eſt. Matrona quædam, vxor Ingelramni prædiuitis ciuis Sueſſionẽſis, Chriſto valdè chara, orationibus & eleemoſynis perpetim vacans, cùm eſſet granida, cerneretq; ciues lachrymantes: Quid ità, inquit, conſternati eſtis ò ciues? En prorsùs incolumes ſumus. En virtutem martyrum Criſpini & Criſpiniani, meritumq; Godefridi præſulis iam experti ſumus. Alius quidam, qui cæteris altiùs corruerat, planeq; membris omnibus cõtritus putabatur, ſubuculam, femoralia, caligas, aliasq; veſtes ſuas omnibus diſciſſas oſtendens, nihil ſe mali paſſum re ipſa declarauit, cunctis ſtupentibus à loco illo exiliens ſanus. Huius rei tot hodieq; teſtes extãt, quot tũ ſpectatores interfuere. Luctus igitur repentè in gaudium mutatur, Godefridi nomen & meritum ab omnibus in cælum tollitur. Indè tumulatum eſt ſacrũ beati viri corpus, quod, teſte Chriſto, ab ipſo matris vtero ab oĩ pollutionis labe immune cõperimus.

Præclarũ ſanè miraculũ.

S. Godefrid⁹ perpetuò mãſit virgo.

De quodam presbytero liberato. Cap. 27.

SAcerdos quidam apud Sueſſiones degens, ab Epiſcopo Lyſiardo, neſcio quam ob cauſam adeò infeſtabatur, vt è tota ferè prouincia exturbaretur. In magnas igitur anguſtias coniectus, nec vllam euadendi viam reperiens, venit ad Robertum presbyterum, natione Normannũ, exponit ei quid patiatur ab Epiſco-

po,

po, petit cõſiliũ. Abi, inquit ille, ad beatorũ Criſpini & Criſpiniani martyrũ eccleſiã, proſternere corã monumento illuſtris prçſulis Godeſridi, nec dubites te exauditum iri. Ego quoque vnà tecum ibo. Eunt igitur, & cum multa deuotione lachrymabundi, diù in preces incumbunt. Ijs finitis recedunt, & ſacerdos deincèps vixit ſecurus. Exceſsit è uiuis piiſſimus Ambianenſium paſtor Godefridus, vti iam antè diximus, ſexto Idus Nouembris, hora diei nona, anno ſacerdotij ſui vndecimo, ætatis quinquageſimo, regnante Ludouico, Philippi Francorum regis filio, anno regni eius decimooctauo: incarnati autem Verbi milleſimo centeſimo decimooctauo. Porrò anno Chriſti milleſimo centeſimo triceſimooctauo, Nonis Aprilis translatũ eſt venerabile corpus Deo digni præſulis Godefridi à * Goſleno Sueſsionum Epiſcopo, & ante ſummam aram ſub teſtudine honorificè reconditum: vbi etiam Chriſtus vota ſupplicum exaudit: cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

** Iosleno.*

DE SANCTO VRSINO PRIMO Epiſcopo Bituricenſi & confeſſore: Ex Gregorio Turonenſi, De Gloria Confeſſorum, Cap. 80.

9. Nouẽ.

BITVRIGA vrbs primùm à ſancto Vrſino, qui à diſcipulis Apoſtolorum Epiſcopus ordinatus, in Gallias deſtinatus eſt, verbũ ſalutis accepit, atque Eccleſiam Biturigenſem primùm inſtituit, rexitque, qui migrans à ſeculo, in campo inter reliqua ſepulcra populorum ſepulturæ locatus eſt. Non enim adhuc populus ille intelligebat ſacerdotes Domini venerari, eisque reuerentiam debitam exhibere. Vndè factũ eſt, ut increſcente terra, plantata deſupèr vinea, omnem memoriam de primo vrbis ſacerdote conuelleret, & vſque ad tempus illud, quo Probianus Epiſcopus vrbis eius eſt ſubrogatus, nullus de eo ſermo haberetur.

S. Vrſin9 primus Biturigum Epiſcopus

Probianus Epiſcopus Bituricẽſis. Item Deſideratus.

Fuit autem quidã Auguſtus nomine, de domo Deſiderati quondàm Epiſcopi: cuius manus ac pedes ità contracti erant, vt non aliter niſi de geniculis atque cubitis ſuſtentaretur, ſi aliquò proceſſurus vellet incedere. Is, inſpirante Deo, de eleemoſynis deuotorũ, apud Brias vicum in honore ſancti ac beatiſsimi Martini antiſtitis, oratorium ædificauit: cujus cùm in ipſum reliquias detuliſſet, ſtatim directis membris ſanus effectus eſt. Deindè collectis ſecum paucis monachis, ſub regula monaſterii degens, ſemper orationi vacabat. Vndè factum eſt, ut in ſequenti accerſitus ab Epiſcopo, Abbas ordinaretur in baſilica ſancti Symphoriani, quam memoratus pontifex fabricauerat ante conſpectum muri Biturigi. Nec tamen monachos, quos priùs congregauerat, relinquens, ſed inſtituens eis Præpoſitum, ipſe vtraſq; cellulas gubernabat. Deniquè cùm apud hanc baſilicam moraretur, apparuit ei ſanctus Vrſinus per viſum noctis, dicens: Defoſſa humo, require corpuſculum meum. Ego enim ſum Vrſinus, huius vrbis primus Epiſcopus. Qui ait: Quò ibo, aut ubi quæram ſepulcrum tuum, cùm ignorem locum, ubi ſis poſitus? At ille appræhendens eius manum, duxit ad locum, & ait: Sub harum vitium radicibus corpus meum habetur.

Expergefactus Abbas, narrauit hæc ſacerdoti ſuo: ſed ille paruipendens quæ à presbytero dicebantur, nullum inquirẽdi ſtudium poſuit. Intereà beatus Germanus Pariſiacæ vrbis Epiſcopus adfuit, ſuſceptusq; ab Epiſcopo, poſt cœnam domus Eccleſiaſticæ, cùm ſe ſopori dediſſet, apparuit vtrique per viſum, Epiſcopo ſimul ſcilicet & Abbati: duxitque eos ad locum ſepulcri, deprecans vt auferrent eum à loco illo. Expergefacti, ſimul ad vigilias conueniunt in ipſam ſancti Symphoriani baſilicam: explicitiſque officiis matutinis, refert Epiſcopus Abbati, quæ viderat, confeſſuſque eſt & ipſe vidiſſe ſimiliter. Igitur inſequenti nocte accedentes illuc cum vno tantùm clerico, qui cereum ferret, venerunt ad indicatum locum: eumq; fodientes vſque in profundum, ſepulcrum reperiunt. Quo detecto, amotoque opertorio, viderunt ſanctũ corpus tanquàm dormientis hominis nulla putredine reſolutum. Quod admirantes, & iterum componentes, indicarunt Epiſcopo data die, quæ viderant. Tunc illi, connocatis Abbatibus & Clero, cum honore atque pſallentio leuauerunt beatum ſepulcrum: & quia vectes illi, quibus ferebatur, valdè longi erant, cùm ueniſſent ad porticum, non poterant deflecti in ingreſſu eius, vt ad oſtium ædis ſine labore accederent. Tunc beatus Germanus eleuata voce, ait: Sancte D. ſacerdos, ſi voluntas tua eſt in hanc baſilicam ingredi, ſentiamus leuamen adiutorii tui. & ſtatim amiſſo pondere, ità in ſumma leuitate factus eſt ſarcophagus, vt relictis vectibus, pauci manibus ferrẽt, quem vſque ad locum illum multi detulerant. Et ſic celebratis Miſsis, gaudente populo, iuxta altare ſepelitur, multis ſe deincèps virtutibus manifeſtans.

Sacerdoti, id eſt, Epiſcopo.

Illuſtre in primis miraculum.

Sepulcrũ, pro, ſarcophago.

IN SANCTVM MARTYREM Theodorum, Oratio D. Gregorii Nyſſeni Epiſcopi, Petro Franciſco Zino Veronenſi interprete.

9. Nouẽ.

VOS, Chriſti gẽs, grex ſancte, regale ſacerdotium, qui ex omnibus vrbis agrique locis confluxiſtis, vndenam accepto profectionis ſigno tam facilè adducti eſtis, vt ad ſacrum hunc locum frequentes conueniretis? Quis huius itineris officioſam ac promptam vobis neceſsitatem impoſuit? præſertim cùm hyemis tempeſtas ſit, quo quidem tempore & bella quieſcũt, & omnia milites arma deponunt, & ad fumum nauię gubernacula reclinant, & agricolæ boues aratores in ſtabulo quieſcentes alunt.

Iam olim frequẽtes conuentus ad templa ſ ferus Sãctorum.

Ex militaribus profectò recenſionibus turba cecinit ſanctus martyr, multoſq; diuerſis è patriis ad propriam quietis ſedem & domum conuocauit, non ad bellicam inuitans expeditionem, ſed ad dulciſsimam Chriſtianiſque maximè conuenientem pacem. Hic enim, vt credimus, & anno ſuperiore barbarorũ tempeſtatem ſedauit, & horribile immanium Scytharum bellum compreſsit, grauem ipſis, qui iam iamque appropinquare videbantur, terrorem incutiens, nõ galea criſtata, nec benè exacuto & ad ſolem fulgente gladio, ſed malorum expultrice omnipotentiq; Cruce Chriſti, pro quo etiam ipſe mortem oppetens, hãc ſibi gloriam comparauit.

Vide qd poſſint Sãcti.

Quæſo autem vos, qui puræ huius celebritatis eſtis & martyrum ſtudioſi, vt attentos mihi præbentes animos, conſideretis, quantum lucri iuſtus hic fecerit, quantaque præmia ſit in hoc, inquam, mũdo & apud nos aſſecutus. Eorum enim prçmiorum, quæ non cernuntur, magnitudinem animo complecti nullus poteſt. Cumq; pietatis fructum cognoueritis, illorum, qui ſic honorati ſunt, mentem imitemini, eaque munera concupiſcatis, quæ Chriſtus certantibus pro cu-

iuſque

iuſque dignitate diſtribuit. Ac, ſi videtur, dum à futuris illis bonis, quæ iuſtis hominibus, donèc humanæ vitæ iudex adueniat, ſpes bona conſeruat, perfruẽdis ſeiuncti ſumus, quàm præclarus & magnificus ſit præſens ſanctorum ſtatus & conditio, conſideremus.

Animus enim ad proprias reuerſus ſedes, & corpore vacans, cum ſui ſimilibus viuit: Corpus autem caſtum & inuiolatum eius inſtrumentum, nullis ,pprijs affectionibus hoſpitis quondàm ſui immortalitatem lædens, multo cum honore obſeruantiaq; contectum

Corpora ſanctorũ, theſaur⁹ precioſus

præclarè iacet, & veluti theſaurus quidam admodùm precioſus, in tempus regenerationis conſeruatur. Et quanuis ex eadem, ex qua cætera corpora, naturæ materia conſtet, nulla tamen ratione cum illis eſt comparãdum. Aliorum enim reliquiæ vulgò deteſtabiles ſunt, nulluſque volens ad eorum tumulos accedit. Quòd ſi dum aperiuntur, in eos caſu quiſpiam incurrat, coniectiſque oculis deformitatem intùs iacẽtium adſpiciat, magna oppletus moleſtia, & humanæ conditionis miſeriam deplorans, prætercurrit. At ſi in locum ſimiles huic, ad quem nos hodiè conueniſtis, vbi iuſti memoria ſanctique reliquiæ ſunt, accedat, primùm quidem operum, quæ cernit, magnificentia recreatur. Videt enim ædem, vt Dei templum, ſtructuræ

Obſerua templorũ amplitudine &c.

Vſus ſacrarum imaginũ antiquiſſimus.

tum amplitudine, tum pulchritudine ſplendidè exædificatum & exornatum, vbi & faber lignum ad animalium effigiem conformauit, & lapicida marmor ad argenti læuitatem expoliuit, & pictor artis ſuæ flores in imaginibus exprimens, res martyris præclarè geſtas, labores, cruciatus, immanes tyrannorũ adſpectus, impetus, ardentem illam & flammas euomentẽ fornacem, beatiſsimum athletæ finem, Chriſtique certamini præſidentis, ac præmia dantis humanæ formã imaginis: hæc, inquam, nobis tãquàm in libro loquẽte artificioſè deſcribens, martyris certamina ſapienter expoſuit, & inſtar prati nitidum templum illuſtrauit. Nouit enim etiam pictura tacens in pariete loq, & vtilitatis plurimum afferre. Quinetiam lapillorum compoſitor, pauimentum, quod pedibus teritur, arte atque emblemate vermiculatũ, hiſtoria dignũ effecit.

Vtilitas earum.

Contactus reliquiarũ.

Quamobrèm his artis operibus ſenſibus obnoxiis oculos oblectantes, cupiunt loculo reliquas corporis partes admouere. Etenim ipſo contactu ſanctimoniã credunt & charitatem excitari. Si quis autem puluerem in ipſa loculi ſuperficie, ubi corpus martyris requieſcit, inhærentem præbeat, pro ingenti munere accipiunt, & terram tanquam rem precioſiſsimam reponunt. Nam ſi cui fortè facultas detur, vt ipſas reliquias attingat, id verò eiuſmodi cenſetur donum, vt ſupremo uoto nihil maius optari poſſe videatur. Hoc qui experti ſunt, norunt, quiquè eo tenentur deſiderio. Ipſum enim corpus perindè, ac ſi * viſura floren-ſque eſſet, amplectunt & deoſculantur, oculis, ore, auribus, omnibus deniquè ſenſibus adhærent, lachrymaſque pietatis & affectionis indices effundunt, martyrique vt omnibus partibus integro ac vigenti ſupplicant, vt pro ſe apud Deum legationis munera impetret. Ex his omnibus pius populus diſcit, quàm precioſa ſit in conſpectu Domini mors ſanctorum eius. Etenim licèt ex eadem maſſa conflata concretaq; ſint omnia hominum corpora, ea tamen, quæ ſimpliciter intereunt, temerè proiecta iacent: quæ verò martyrii gratiam obtinuerunt, ſic amabilia iucundaque ſunt, & omnium ſtudiis certatim complectenda, vt in præſentia declarauimus. Ex his ergo, quæ videmus, ea credimus, quæ non cernuntur: & ex his, quæ experimur in hac uita, ſperamus ea, quæ futura promittuntur in altera. Sunt enim multi, qui in ventre, inanique gloria, & caducis atque fragilibus rebus cumulãdis ſummum bonum collocantes, quid futurum ſit, negligunt, atq; huius vitæ fine putant oĩa terminari.

Nota de puluere.

De reliquiis.

** Viuum legẽdum cenſeo.*

Pſal. 115

Sed tu, qui ſapiens es, ex paruis magna conicito; ex adumbratis vera & ſolida cogitato. Quis ex iis, qui apud homines fuerũt excellentiſsimi, huiuſmodi monumentis celebratur? Quis eorum Imperatorum, qui munitiſsimas vrbes expugnarunt, qui gentes innumerabiles ſubegerunt, ità decantatus eſt, vt miles hic pauper, qui nupèr erat in militiam aſcitus, quem Paulus armauit, quem Angeli ad certamẽ vnxerunt, quẽ victorem Chriſtus coronauit? Verùm quia dicendo ad martyris pugnas appropinquauimus, agè ſingularem de ipſo ſermonem inſtituamus, gratum eſt enim cuique, quod ipſi proprium eſt.

Gloria martyrũ etiam in hac vita q̃ illuſtris

S. Theodori patria.

Iob. 1.

Patria fuit viro generoſo ea regio, quæ vergit ad orientem ſolem. Nobilis enim & hic, quemadmodùm Iob, inter eos, qui ad ſolis ortum habitãt. Quarè cùm eandem haberet patriam, eoſdem etiam mores imitatus eſt. Nunc autem patria eſt illi orbis terrarum. Omnis enim martyr, eius regionis, quæ ſub ſole habitatur, ciuis cenſetur. Indè ad militiam profectus, cum propria cohorte in hanc regionem ſe contulit. Hic enim milites ab ipſis imperatoribus iuſsi fuerant hyemare. Sed aliud, non ex barbarorum impetu, ſed ex lege & decreto impio ſatanæ ſuſcitatum eſt bellum. Omnes enim Chriſtiani nefaria ſententia condemnati, ad ſupplicium ducebantur. Tunc igitur, tunc hic ter beatus, pietate inſignis, & fidem in Chriſtũ ſic ubiquè circumferens, vt tantùm non in fronte confeſsionem inſcriptam gereret, non ampliùs tyronis, aut nupèr delecti militis robur præ ſe tulit, neque ſe rei militaris imperitum, aut pugnæ ignarum exhibuit: ſed generoſos ac ſtrenuos ſpiritus ad ſubeunda pericula ſumens, haudquaquàm demiſit animum, aut hæſitauit, vllam in loquendo timoris ſuſpicionem præbuit. Nã cùm improbi illi iudices, Dux & Centurio in idem, vt olim Herodes & Pilatus, conſpirãtes conſediſſent, † crucique affixi ſeruum in eiuſmodi iudicium, quo Dominus quondam eius circumuentus fuerat, arceſſiſſent: Dic nobis, inquiunt, vndè tibi tantum audaciæ & confidẽtiæ ingenitum ſit, vt regias leges deſpicias, neque mandata domini contremiſcens venerere, & eorum, qui rerum potiuntur, decreta colas & obſerues? Hi nanque tunc in Maximini regia principem locum obtinebant.

Siſtitur ad tribunal.

Quibus ille conſtanti vultu menteque intrepida opportunè reſpondit: Ego, inquiens, deos ignoro, qui reuerà nulli ſunt. Vos autem impoſtores dæmonas, Dei nomine cohoneſtantes, aberratis. Mihi quidẽ De⁹ eſt Chriſtus, qui Dei filius eſt vnigenitus. Quamobrèm me religionem ac fidem ipſius confitentem, & vulnerator feriat, & percuſſor cædat, & cõbuſtor mihi flammam admoueat, & qui vocibus meis offenditur, linguam excindat. Corpus enim in ſingulis partibus procreatori ſuo patientiam & tolerantiam debet. His rationibus victi ſunt Tyranni, nec primo militis impetum ſuſtinuerunt, cùm adoleſcentem ad ſubeunda tormenta promptum & alacrem cernerẽt, mortemque tanquàm dulce aliquod poculum haurire cupientem.

Conſtans martyris vox.

Egregia ſententia.

Dum igitur parumpèr hæſitant illi, & quid facto opùs ſit, inter ſe conſultant, quidam ex ea legione, qui facundior & aſtutior eſſe putabatur, martyris reſponſionem eludens: Eſtnè, inquit, o Theodore, filius Deo tuo? & generat ille, quemadmodùm homines, cum perturbatione? Nullam in generando (reſpõdit) nouit perturbationem Deus meus. Ex quo & filium ego confiteor, & generationem Deo conuenientem intelligo. Te verò, o rationis expers, atque infans, nõnè pudet? nonnè rubore ſuffunderis, Deum etiam fœminam aſſerens, qui ipſam quidem vt filiorum genitricem,

tricem, & inſtàr leporum aut ſuum fœcſidam dæmonem, facilè tum vterum gerentem, tum parientem colas? Sic igitur ſancto duplicem humanitatis, Modicũ, inquiunt, temporis ſpatium ad conſiderandum furenti concedatur. Fortaſſe interim depoſita inſania reſipiſcet, & ad meliorem frugem ſe recipiet. Inſaniam enim, dementes ſapientiam appellabant: ſtuporem autem, & furorem, pietatem & religionem. Quemadmodùm fit, quãdo illi, qui ebrij ſunt, ſobrijs exprobrant morbum ſuum.

At pius vir & Chriſti miles, ad virile facinus conficiendum, ſpatium illud conuertit, ecquod autem facinus? Tempus etiam eſt, ut cum lætitia narrationem hanc excipiatis. In metropoli Amaſea fanum fuit, quod fabuloſæ deorum matri decepti illi quondam homines vanitate, quodam in loco propter fluminis ripam conſtruxerunt. Hoc fanum generoſus ille, dum per inducias liber ac tutus eſſet, opportunitatem & propitium auræ flatum obſeruans, incendit atque combuſsit. Itaque quod omninò poſt deliberationem expectabant, re ipſa ſceleratis reſponſum dedit. Quod quidem omnibus patefactum eſt, ſiquidem nec clariſsimus in parte ciuitatis accenſus ignis, id occultari permiſit, & ipſe adeò latere non ſtuduit, vt apertè tum præclaro facinore gloriari, tum perturbatione, qua propter templi ſtatuæque combuſtionem conterriti erant impij, gaudere maiorem in modum videretur. Cùm igitur ad præfectos author incendij delatus eſſet, multo horribilius in eum, quàm anteà, iudicium eſt conſtitutum, vt par erat, animis eorum tanti momenti re concitatis. Quamobrèm cùm in tribunali reſediſſent, Theodorus præſenti animo in medio ſtetit, imperantisque fiduciam præ ſe tulit, non vt reus reſpondens, ſed vti iudex interrogãs, & celeritate confeſsionis interrogationem interrumpens. Quare poſteaquàm non ſtupidus aut attonitus apparuit, atque illi acerbitate minarum, quibus minimè pepercerant, ſe nihil proficere animaduerterunt, ad artes contrarias confugere, & promiſsis iniuſtis hominem iuſtum, rebusq; inglorijs glorioſum allicere conati: Tibi, inquiunt, ſacerdotij primarij dignitatem pollicemur.

S. Theodorus inflammat fanũ profanum.

Blandiuntur ei iudices ampliſsimis promiſsis.

Quo quidem audito, vir beatiſsimus vehementi irriſione; Ego, reſpondit, cùm ſacerdotes idolorum miſeros duco, eorumque me, quòd tam ſtulto munere fungantur, miſeret, tum ſacerdotum principes multo magis commiſeror, & deteſtor. Inter flagitioſos enim quo quis maior atque præſtantior, eo nequior & infelicior. Sic inter iniuſtos, qui iniuſtior eſt: ſic inter homicidas, qui crudelior: inter adulatores, qui petulantior. Idcircò poſthàc à perniicioſis pollicitationibus abſtinete. Ignoratis enim, ò viri, uos malorum extremum mihi polliceri? Nam piè & rectè uiuere profitentem, præſtat abiectum eſſe in domo Dei, quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Ego vel iſtos reges, quorum aſsiduè leges iniquas proponitis, miſeror, qui maxima inter homines regiis muneris dignitate non contenti, ſibi ſacerdotum principis dignitatem vendicarunt: ideoq; lugubrem & tenebricoſam purpuram induuntur, inſtar infelicium principum ſacerdotum, illuſtri regiæ dignitati triſtem amictum induentes. Quinetiam aliquandò ad ocſarias aras accedentes, pro regibus fiunt coci, dum aues ſacrificant, & pecudum viſcera miſerè perſpiciunt, & ſanguinis tabo tanquàm laniones quidam inquinantur.

Ea ille contẽnit.

Poſt has iuſti hominis voces, ne fictam quidem & ſimulatam ampliùs humanitatem præ ſe tulerunt, ſed illum & in deos maximè impium, & in reges contumelioſum & maledicum vocantes, primùm ligno, quo torquentur homines, ſuſpenſum ceciderunt ac lacerarunt. Ille uerò carnificibus vehementer ſæuientibus, forti alacrique animo perferens, verſum etiam illum è pſalmo decantabat: Laudabo Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. Ipſi carnes eius dilaniabant. At ille pſallebat, ut ſi non ipſe, ſed alius eos cruciatus ſuſtineret. Sic autem laceratũ ac dilaniatum carcer excepit. Vbi rurſùs circa ſanctũ admiranda gerebantur. Etenim per totam noctem vox multitudinis canentium exaudita eſt: & eiuſmodi faces eluxerunt, vt iis, qui extra carcerem erant, tota nocte ſplendor effulſerit. Quo quidem ſpectaculo cùm tamque admirabili commotus carceris cuſtos, in cubiculum inſiliit: ſed præter martyrem quieſcentem, & multos vinctos, qui dormiebant, inuenit neminem.

Dire cruciatur.

Pſal. 33.

Ducitur in carcerem.

Cùm igitur multis tormentis adhibitis, in confeſſione religioneque magis ipſe perſtaret, ſententia in eum lata eſt, ut igne vitam finiret. Atque ità præclarum beatumque iter ad Deum confecit: nobis autem memoriam certaminis tanquàm magiſtram reliquit. Qua quidem ille populos congregat, Eccleſiã inſtituit, dæmones fugat, conciliat angelos pacis, orat à Deo, quæ nobis vtilia ſunt: Hunc enim locum, tanquam diuerſis morbis medicinas ſuppeditantem officinam conſtituit, procellis tempeſtatibusque periclitantium portum, egentium opulentum ærarium, dulce peregrinorum hoſpitium, feſtos dies celebrantium nunquàm deſinentem congreſſum. Quamuis.n. certum, & ſolennem hunc diem quotannis celebremus, nunquàm tamen deficit ſtudioſè aduenientium multitudo: Quamobem publica, quæ ducit huc, uia formicarum ſimilitudinem conſeruat, aliis redeuntibus, aliis venientibus, alijs ſuccedentibus.

Nota quotannis celebratum feſtum S. Theodori.

Nos igitur, o beate, anni circulo benignitate creatoris peracto, ſacrum huoc martyrumque ſtudioſum cœtum congregauimus, communem adorantes Dominum, certaminumque tuorum præconium memorabile celebrantes. Tu verò, celebritatis author, quæcunque te ora tenet, huc ad nos veni. Nos enim te uocantem vicaſsim vocamus. Quocircà ſiue ſublimi in æthere moraris, ſiue cæleſtem aliquam apſidem circumuectis, ſiue inter angelorum choros conſtitutus Domino aſsiſtis, ſiue inter Principatus & Poteſtates vt ſeruus fidelis eum adoras, iſtis omnibus parumpèr intermiſſis, ad nos, qui te colimus & honoramus, accede. Ac licèt oculis noſtris minimè perſpicuus ſis, ſacrificia noſtra tamen intuere: vt quas Deo, qui tibi pro vno ſupplicio, & pia vnica confeſsione tam multa munera largitur, gratias agimus, ipſe conduplices. Meritam ex ſanguine, quem effudiſti, & ignis cruciatu, quẽ pertuliſti, lætitiam percipe. Quot enim tuoc ſupplicii tui ſpectatores erant, tot nunc honoris miniſtros habes.

Inuocat hic ſanct. martyr.

Multis beneficiis indigemus. Tu legationis munere fungere apud communem Regem pro patria tua. Martyris enim patria eſt locus, ubi ille paſſus eſt: ciues, & fratres, & propinqui, qui reliquias eius ornant, qui tuentur, qui uenerantur. Calamitates metuimus, pericula formidamus. Haud procùl abſunt exitiales Scythæ, qui contra nos machinantur bellum. Vt miles propugna, vt martyr pro conſeruis dicendi vtere libertate. Quamquàm tu vitam hanc tranſcendiſti, humanas tamen moleſtias & neceſsitate nõ ignoras. Impetra uobis pacem, ne ipſæ celebritates intermittantur, nè rabidus & ſacrilegus barbarus in templis & altaribus comeſſetur, nè ſancta profanus conculcet. Nos quidem, quod hactenùs ſarcti tecti ſeruati ſimus, tibi acceptum referimus, ſed in poſterum etiam ſecuritatem poſtulamus.

Nota de reliquiis martyrũ venerandis &c.

Sancti nõ ignorant res noſtras

Quòd

Quòd ſi maiore ſit opus auſilio, frattum tuorum martyrum chorum adhibe, & voà cum omnibus ſupplica. Multorum preces iuſtorum, nationum & populorum crimina diluant. Petrum admone, Paulum eacita, Iohannem Theologum dilectum diſcipulum aduoca, vt Eccleſiarum, quas conſtituerunt, pro quibus catenas pertulerunt, pro quibus pericula & cædes perpeſsi ſunt, ſoliciti curam ſuſcipiant. Nè cultus idolorum contra nos caput tollat, nè hæreſes tanquàm ſpinæ vineam ſuppullulantes lædant, nè zizania creſcentia triticum ſuffocent, nè qua petra veri roris pinguedinem nobis excutiat. Sed tuæ precationis ope magnus fructuum prouentus appareat, recteque inſtituta Chriſtianorum vita, tanquàm in pingui atque frugifero ſolo, præclaram & admirabilem ad finem vſque ſegetem ferat, vndè nobis proueniat fructus ęternæ vitæ in Chriſto Ieſu Domino noſtro, qui cum patri & ſpiritui ſancto gloria, honor & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTI ET GLOriosi martyris Chriſti Theodori Tyronis: Ex Simeone Metaphraſte.

9. Nouē. iuxta Latinos.

MAXIMIANVS & Maximinus Imperatores, emiſerunt decretum in vniuerſam terram, quæ parebat eorum imperio, vt omnes gentes, quæ credebant piæ religioni Chriſtianorum, ſi execrandos cibos guſtaſſent, ſalui eſſent: qui autem contradicebant, traderentur iudiciis. Quo tempore militans S. Theodorus tyro in Orientis regione cum multis aliis, ductus eſt ad legionem, quæ vocabatur Marmaritarum, ſub Pręposito Brinca: quæ legio ſedebat in ciuitate Ponti, nomine Amaſea. Ductus verò S. Theodorus, cogebatur ſacrificare ſimulacris. Verus autem CHRISTI miles Theodorus, cùm eſſet Deo fidelis, repletus ſancto Spiritu, dixit in medio legionis: Ego ſum Chriſtianus, & iuſſus ſum non ſacrificare adulterinis, habeo enim IESVM CHRISTVM Regem in cælis. Dixit Brincas Præpoſitus: Velis me audire Theodore, & accipe totam tuam armaturam: & cùm militaueris, veni diis ſacrificaturum. Sanctus Theodorus reſpondens, dixit: Ego milito meo Regi CHRISTO, & decætero non poſſum alii militare. Reſpondens autem ſanctus, dixit: Vnuſquiſque ſcit, quomodo militet. Ego verò milito meo Domino & Regi cęleſti Deo, & filio eius vnigenito.

Non vult S. Theodorus ſacrificare dæmonib.

Poſidonius Ducenarius, qui adſtabat, dixit: Et filium habet Deus tuus, ô Theodore? Reſpondens autem S. Theodorus, dixit: Habet certè filium verbum veritatis, per quem fecit omnia. Dixit verò ei Præpoſitus: Poſſumusnè ipſum cognoſcere? Dixit S. Theodorus: Vellem, ſi vobis Deus talem dediſſet intelligentiam, vt eum cognoſceretis. Dixit Poſidonius: Et ſi eum cognouerimus, non poſſumus relinquere noſtrum Imperatorem, & ad illum accedere? Dixit S. Theodorus: Nihil eſt, quod vos impediat, quo minùs relinquatis tenebras, & quam ad breue tempus habetis fiduciam erga veſtrum breui tempore duraturū & terrenum Imperatorem, & accedatis ad Deum viuum & Regem & Dominum æternum, & ei militetis, quomodò ego. Dixit Brincas Præpoſitus: Et cedamus vſque ad aliquot dies, vt cùm ſeipſum admonuerit, accedat ad id, quod eſt vtile.

Cùm ergò accepiſſet id, quod concedebatur, orabat ſine intermiſsione, & laudabat Dominum. Ira autem fremebant impij, & erant ſoliciti de quibuſdam alijs ex ciuibus: quos etiam compræhenderunt, & duxerunt in carcerem. Beatus verò Theodorus eos ſequens acclamabat, docens viam ſalutis & tolerantiæ, nè negarent CHRISTVM Regem. Cùm illi autem fuiſſent incluſi, ipſe S. Teodorus inuēto tempore opportuno, noctù combuſsit templum matris deorum. Viſus autem fuit à quibuſdam è ciuitate, & accuſatus. Cronides verò quæſtor propter hoc timore affectus, eum compræhendit & adduxit ad Præſidem Publium, ſic eum docens: Domine mi, hic vir peſtifer recèns electus tyro, qui malè venit in noſtram ciuitatem, combuſsit templum matris deorum, & deos affecit iniuria. Eum ergò compræhenſum duxi ad tuam magnitudinem, vt conuenienter diuino & imperatorio edicto dominorum orbis terræ, det pœnas eorum, quæ auſus eſt facere. Iudex autem accerſito Præpoſito Brinca dixit ei: Tùne dediſti ei poteſtatem, vt igne conſumeret templum matris noſtrorum deorum? Ille verò reſpondit, dicens: Ego ſępè eum ſum adhortatus, ei etiam dato certo tempore, vt cùm apud ſe conſideraſſet, diis ſacrificaret. Si autem hoc fecit, omninò deos contempſit & iuſſa Imperatoria. Cùm ſis ergò Iudex, ſequere edicta Imperatorum.

Chriſtiani quidā̄ mittuntur in carcerem

Pręſes itaque ſedens in tribunali, iuſsit ad ſe adduci beatum Theodorum. Cùm eſſet autem adductus, dixit ei Iudex: Quamobrèm, cùm te oporteret deæ ſacrificare, & ei libare, & thus offerre, ignem ei obtuliſti? Dixit ſanctus Theodorus: Quod feci, non nego: accendi ligna, vt lapis vreretur, eſt autem talis veſtra dea & eius virtus, vt ignis eam tangat & eam vrat. Ego ligna accendi, vt vreret lapidem. Ira verò motus Iudex, iuſſit eum verberari; ſic dicens: Molliora mea verba te audaciorem fecerunt, & confidentiorem. Quamobrèm noli mihi reſpondere multa verba. Nam te manent dura & grauia tormenta ac cruciatus, vt pareas edictis Imperatoris. Dixit S. Theodorus: Neque tibi pareo, neque tormenta tua timeo, etiamſi ſint valdè formidabilia. Decætero fac, quod velis. Nam expectatio bonorum DEI me adhortatur, vt confidam, propter ſpem mihi repoſitam, & coronam, quæ mihi à DEO conteritur. Dixit Iudex: Diis ſacrifica Theodore, & te libera ab iis, quæ te manent, tormentis, es enim malè & acerbè moriturus. Dixit ſanctus Theodorus: Non ſunt mihi tormenta, quos tu infers cruciatus. Dominus enim meus & Rex IESVS CHRISTVS, eſt ante faciem meā, me liberans à tuis tormentis: quem tu non vides, quia eum non intueris mentis oculis. Ira autem percitus Iudex, & rugiens vt leo, iuſsit eum conijci in carcerem; & portam obſignari cuſtodiæ, & eum ſini illic fame mori.

S. Theodorus ducitur ad tribunal.

Verberatur.

Conſtantia eius.

Trahitur in cuſtodiā

In cuſtodiam verò coniectus beatus Theodorus, alebatur à ſancto ſpiritu: & in nocte illa viſus eſt ei Dominus, & dixit ei: Confide Theodore, ego enim ſum tecum: Nè ergò acceperis cibum aut potum ab his omnibus, erit enim tibi vita ab interitu aliena, & ęterna mecum in cælis. Hæc cùm dixiſſet Dominus, ab eo euanuit. Cùm receſsiſſet autem Dominus, beatus Theodorus cœpit pſallere & exultare: cum verò exaudiebat magna turba ſanctorū Angelorum. Cuſtodes autem carceris cùm audiſſent ſuauitatem pſalmodiæ, ſurrexerunt & cucurrerunt ad portam cuſtodiæ. Qui cùm vidiſſent portam clauſam, & ſaluum ſignaculum, obſeruabant per feneſtram. Cùm autem vidiſſent magnam turbam candidatam & pſallentem ſimul cum ſancto Theodoro, timore affecti, renunciarunt id Præſidi Publio. Statim verò ſurgens

Chriſtus ei apparet

Iudex

Iudex Publius, curſim venit ad portam cuſtodiæ : & vidit portam quidem clauſam, & catenam ſimiliter, & ſalua ſignacula : audiuit autem vocem quoquè eorum, qui intus pſallebant ſimul cum Theodoro : & fecit armatos milites circũcircà ſeruare cuſtodiam, putans aliquos Chriſtianos eſſe cum Theodoro: Ingreſſus autem, nullum inuenit, niſi ſolum ſeruum Chriſti Theodorum in ligno conſtrictum. Eum verò inuaſit magnus timor, & tremor, & omnes qui cum ipſo erant. Cùm autem cuſtodiæ fores rursùs clauſiſſent, receſſerunt, cùm iuſsiſſet Iudex dari vnciam panis & aquæ poculum quotidiè. Magnus verò & fidelis martyr CHRISTI, prout ſcriptum eſt, Quòd iuſtus
Habac. 2 ex fide viuet : nequaquàm voluit ab illis accipere panem aut potum, dicens eis: Me alit Dominus meus & Rex Ieſus Chriſtus.

Vide blãditias ſatanæ. Cùm fuiſſet autem manè, iuſsit Præſes eum produci ad tribunal. Qui cùm adfuiſſet, dicit ei: Morem mihi gere abſque tormentis & ſupplicijs, & ſacrifica magnis diis, vt quamprimùm ſcribam ad dominos orbis terræ, vt tu fias pontifex deorum, & accipias non leues quoslibet honores, & in eadem ſede nobiſcum maneas. Beatus autem Theodorus cùm in cælum ſuſpexiſſet, & ſe ſignaſſet per totum corpus, dixit Tyranno : *Reſpuit falacia p miſſa martyr Chri.* Etiam ſi carnes meas in igne liquefeceris, & multiplicibus tormentis deleueris, gladiisque & beſtiis me tradideris, quandiù eſt flatus in meis naribis, non negabo nomen Chriſti mei. Tyrannus autem conſilio inito cum Præpoſito, iuſsit ipſum ſuſpendi in ligno, imperans lictoribus, ut eius latera vngulis carperent. *Vngulis diſcerpit.* Qui ipſum vſqueadeò carpſerunt, vt eius nudarentur latera. Beatus verò Theodorus nihil reſpõdit Præſidi, ſed pſallebat, ſic dicens: *Pſal. 33.* Benedicam Dominum in omni tempore : ſemper laus eius in ore meo. Obſtupeſactus autem Tyrannus tanta tolerantia & fortitudine beati Theodori, dixit ei : Non te pudet, o omnium hominum infelicisſime, quòd ſperas in homine, qui dicitur Chriſtus, qui affectus fuit morte uiolenta, & tam inconſideratè te tradis tormentis & ſupplicijs? Sanctus uerò CHRISTI martyr Theodorus dixit: Hoc ſit mihi dedecus & omnibus, qui inuocant nomen Domini mei IESV Chriſti. Exclamante autem populo, vt ipſe iam de medio tolleretur, per præconem eum interrogauit: Visnè ſacrificare, an à me ampliùs cruciari? Reſpondens ſanctus martyr CHRISTI Theodorus, liberè dixit Tyranno : Impie & plene omni iniquitate & dolo, fili diaboli, & verè digne operatione aduerſarij, non times DEVM, qui tantum tibi imperium & tantam poteſtatem eſt largitus? Per ipſum enim reges regnant, & tyranni terram tenent dominatu, me
Prou. 8. enim cogis relinquere DEVM viuum, & adorare lapides inanimos. Iudex autem cum magna deliberatione dixit ſancto Theodoro : Quid vis, eſſe nobiſcum, an cum Chriſto tuo? Sanctus verò reſpondit cum magno gaudio: Cum Chriſto meo, & fui, & ſum, & ero, decæterò fac quod voles.

Videns autem Tyrannus nihil poſſe tormenta aduersùs eius tolerantiam, nec poſſe eum ſuperare, dat in eum ſententiam, ſic dicens : Theodorum, qui non paruit potentiæ glorioſorũ Imperatorum & deorũ, credidit autem Ieſu Chriſto, qui fuit crucifixus ſub Pontio Pilato, ſicut audio ex Iudęis, ipſum iubeo igni tradi. Poſtquàm autem ſolùm ſententiam pronunciauit Iudex, dicto citiùs res mandata fuit executioni. *Signo Crucis toto corpore munit, & reddit ſpiritum.* Nam cùm lictores ex officinis & balneis ligna repentè collegiſſent, beatum quoquè Theodorum duxerũt ad locum propoſitum. Et cùm ipſe ſibi feciſſet ſignũ Crucis in fronte & toto corpore, copioſus circa illũ ignis accenſus eſt. Tunc autem adfuit Spiritus ſanctus, & relaxatus fuit ſanctus martyr, & ſic Deum laudans & glorificans, in pace reddidit Domino ſanctum ſuũ ſpiritum, & vidimus venerandam & ſanctam eius animam, tanquàm fulgur aſſumi in cælos.

Quędam autem mulier, quæ meritò vocabatur Euſebia, vt quæ piè & ex virtute viueret, petiit corpus ſancti & glorioſi martyris Theodori. Quod cùm vnguentis perfudiſſet, & ſindone munda inuoluiſſet, depoſuit in loculo in domo ſua, in ciuitate Euchaitarũ ſub metropoli Amaſenorum, quotannis peragens memoriam eius venerandi & colendi martyrii. Conſummatus autem fuit ſanctus martyr Chriſti Theodorus Februarii menſis decimoſeptimo, imperante Maximiano tyranno : in nos autem regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto : Cui gloria & potentia cum patre & ſancto ſpiritu nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen

NECTARII ARCHIEPISCOPI Conſtantinopolitani narratio, propter quam cauſam in primo ſabbato ſanctorum ieiuniorum celebramus memoriã ſancti martyris Theodori : & de ieiunio & eleemoſyna. Habetur in Metaphraſte.

QVAM magna eſt multitudo benignitatis tuæ, Domine, æquum eſt ut nos *Pſal. 30.* hodiè cum magno Dauide eloquamur melodicè. *for. * quo* * Quo enim non eſt maximè * admirabile? *for. * admirabilius* Nos, cùm non eſſemus, produxit. Produxit autem non ſimiliter iis, quæ priùs eſt fabricatus, cælo, inquã, & iis quę ſunt in ipſo, terræq; & mari, & iis, quę ſunt in eis. Eorum enim opus & machinatio, materiaq; & conſtitutio erat Verbum. Dixit enim, vel potiùs cogitauit : & cogitatio fuit omnibus natura & generatio, motioque & ordo, & quęcunque ea, quæ apparent, conſequuntur : factaque ſunt & manent, & erũt vſque ad ſecundum eius ad nos aduentum. Quinetiam ipſas quoquè ſupremas poteſtates uerbo ſolo, vel nutu potiùs conſtituit. Nos autem manu ſua propria, o miraculum, cùm Deus eſſet ante ſecula, & ca- *Gene. 1.* rens principio, & quod eſt admirabilius, ad imaginẽ & ſimilitudinem ſuam, cùm eſſet Dominus, effinxit. Deindè non hucuſquè ſolùm conſtitit huius bonitas: *Gene. 2.* ſed etiam eum diuina ornauit inſufflatione, prębens animam intelligentem & ratione præditam. Præter hæc autem paradiſi quoquè ciuem effecit animam : paradiſi, inquam, cuius pulchritudo neque verbis *Quanta Deus homini præſtiterit.* exprimi, neque mente compræhendi poteſt : & omnia, quęcunque prius creauerat & fuerat fabricatus, ei ſubiiciens & largiens, tanquàm pater quiſpiam benè affectus in filium, & eum amore complectens, eum inſtituit hæredem & dñm, quem reliqua omnia obſeruarent, & ei miniſtrarent.

Atque hæc quidem ſcio uos noſſe, qui eſtis ſtudioſiores & diligentiores. Quinetiam ea, quę reſtant, quæ etiam, vt qui ea ſciatis, reliquimus. Eorum autem, quæ deinceps ſequuntur, nè prolixiori vtar oratione, prætermittam plurima, quę paſſus eſt, deceptus à maligno dæmone: præceptum, inquam, & diuinitatis opinionem, & præcepti (o meum lapſum) obſer- *Gene. 3.* uationem & tranſgreſsionem. Deindè nudationem, occultationem, & quæ ſunt ea conſecuta, ne ea ipſa dicam. Sed eſt hoc quidem magnum & omnium Dei in eum beneficiorum longè maximum, & eius ſummus, vt ità dicam, lapſus. Qui tam multa beneficia fuerat conſecutus, ſe erexit & extulit aduerſus eum, qui ipſum fecerat. Quid ergò Deus, qui ipſum fecit?

Pul-

Puluerem illum, terram illam informen, quam ſuis formauit manibus, & tam multis ditauit beneficiis:. Cur non dico id, quod eſt peius? Eum, qui ab ipſo defecerat, & diuinum eius iuſſum fuerat tranſgreſſus, num deſpexit? num reliquit? Minimè, ſed latentem quæſiuit: & cùm inueniſſet, caſtigauit quidem, ſed benignè. Quæ autem poſteà ſunt conſecuta, quid opùs eſt dicere, quibus hominum feritas creatorem ſuum ad iram prouocauit, fratrum cædes, adulteria, inſanos hominum amores, ſimulacrorum cultus, & quæ ea conſequuntur? Quid ergò? nunquid propter hæc eum repulit, aut eſt abominatus? Nequaquàm, ſed tanquàm pater cùm multis modis benignitatis nos priùs caſtigaſſet, deinde vidiſſet nos non poſſe declinare ab eo, quod eſt deterius, quid facit? Deſcendit è ſinu patris: papę, quanta miſericordia, cùm eſſet Deus æternus & immortalis: & vt paucis abſoluam, carnem ſuſcepit ea caſta virgine, mei qui ſum ſeruus, formam ferens. Deindè fuit cruci affixus, ſepultus, reſurrexit, ſimul etiam ſurgere faciens eum, qui ceciderat. Quid his eſſe poteſt benignius aut miſericordius?

Immēſus Dei amor erga nos.

Et pater quidem ſuum filium, quem genuit, quem ex ſuis produxit viſceribus, ſi à ſuo conſilio & iuſſu parùm deflexerit, non ſatis habet ei plagas imponere & flagella intentare, ſed abdicat, eaecratur, perſequitur eum, qui priùs erat charus, propter cauſam nullius momenti. Et dominus ſimiliter, cùm ſuum famulum, qui vel parùm offenderat, miſerum pœnis & vinculis, fameque & ſiti oppreſſerit, eum vendit, ablegās quàm longiſsimè. Res autem noſtræ quomodò? Formati ſumus, honor & gloria nobis fuit tributa: innumerabilibus bonis ſumus ditati, horum autem datori quid contrà reddidimus? Contemptui habuimus, ad iram prouocauimus, contumelia & moleſtia affecimus: & ne nos quidem deſpexit, ſed cùm ſit Deus & Dominus, non dedignatur vocari pater ab ingratis & paſtor, ponens ſuam animam pro ouibus. Quinetiam eos qui labuntur, erigit: & eorum, qui offendūt, miſeretur, & non reddit pro meritis malorum noſtrorum. Si enim iniquitates obſeruaueris, Domine Dñe, quis ſuſtinebit? Eſt ſolicitus de cuiuslibet, uel minimæ ouis correctione: expectat vniuſcuiuſq; conuerſionem. Ego enim ſum, inquit Deus, qui nolo mortem peccatoris, ſed vt conuerſus viuat. Rursùs autē fert opem ijs, qui bello appetuntur: & adiuuat partim quidem per ſe, partim verò per ſanctos ſuos. Qui etiam hoc miraculum, quod nunc à nobis celebratur, fecit per clariſsimum ſuum & glorioſum martyrem Theodorum, quod eſt ſummum & imprimis admirabile: ad quod nunc declarandum deſcendit oratio, propter quod prædictis quoque magnis Dei noſtri operibus, eius bonitatis magnitudo euaſit manifeſta omnibus: quod quidem procedens tempus volebat mandare profundo obliuionis, ſed non potuit imponere finem ſuæ voluntati: cùm fideles & pii viri nos ad hoc incitaſſent, qui etiam ſcriptos ferentes commentarios, quibus fidem faciebat tempus, & prætereà nobis affirmantes, ſeipſos vidiſſe miraculum, hortati ſunt, vt quod à multis ignorabatur, magnum Dei opus manifeſtum redderemus omnibus. Sed iam, rogo, mihi incipienti narrare, aures fideliter præbentes, eacipite orationem: vt imbecillitati meæ orationis animam adhibentes, vnà cum oratione auferatis miraculum, ſummam Dei noſtri bonitatem, lenitatē, benignitatem, manſuetudinem & clementiam, paterna eius in nos viſcera: quemadmodùm non deſpicit, nec ſinit nos, etiamſi imprudentes bello impetamur, à malorum authore dęmone & eius ſymmyſtis, incidere in lapſum interitus: maximè, ſi inſidiæ afferant animæ aliquod periculum: ſed ſemper noſtram roborans imbecillitatem, nos ſemper reddit illæſos & intactos, & ſuperiores inimici inſidiis & periculis. Miraculum autem ſic habet:

Ingratitudo hoīs erga Deū.

Pſal. 129

Ezech. 18

O chare cœtus Orthodoxorum, & fideliſsimum auditorium, perſuaſum habeo uos non ignorare, quātæ & quales à ſatana, qui nobis ſemper inuidet, & à peſsimis eius miniſtris, inſidiæ & doli aduerſus venerandam & inuictam noſtram fidem, tanquàm quędam procellæ, diuerſis temporibus fuerunt excitatæ, etiāſi benignus & clemens Deus, propter noſtram humilitatem magna, & omnipotenti miſſa ſua dextera ad nos defendendos, non dedit nos, vt Propheticè dicā, prædam dentibus eorum. Quarum (vt eos, qui olim fuerunt, & primos omittam) vna fuit inſania & rabies Iuliani Apoſtatæ aduerſus diuinam & inuictam noſtram fidem: Iuliani qui locutus eſt in altum Dei blaſphemiam, & manum extulit impiam aduersùs diuinā & piam noſtram fidem. De eo ſat ſcio, etſi non viſu, at auditu ſaltem accepiſtis, ò uos qui adeſtis, quàm grauia & inania, & palàm ex inſidiis auſus ſit aduersùs Chriſtianos. Cui nullo modo quidem erat curæ gentes vincere, & barbaros propulſare, & diripere vrbes inimicorum: eaiſtimabat enim eſſe rem puſillā & inutilē: ſed Chriſtianos deſtruere, & eorum delere fidē, & ut Deus quidem deſpiceretur, (o calamitatē, ò inſaniam) qui nutu omnia conſtituit, atque adeò eum ipſum: qui vtinàm nunquàm fuiſſet natus, neque vitæ ſuperſtes: ſimulacra autem honorarentur, & vbique extolleretur gloriæ eorum altitudo, magnum ducebat opus & magno ſtudio elaborandum: idque magis curabat, quàm alia omnia.

Satanas cum ſuis admimiſtris ſemper oppugnat fidē catholicā

Pſal. 123.

Iulianus Apoſtata fidē perſequitur.

Cùm ergò hæc ſic haberent, & eius inſtituti rabies magis creſceret, (impietas enim tanquàm flāma quędam, quæ aptam comprehenderat materiam, & in cælum ſublata fuerat, vicina delere properat) ſimiliter cùm ipſa quoquè eius animam tāquàm aptam apprehendiſſet, accenditur & excitatur ad exurendos Chriſtianos, eis vehementer minitans. Cùm autem hæc fierent, maiorque ira & inſania in ſummum aſſurgeret, quid opùs eſt dicere, qualia & quàm multa tormenta excogitata fuerunt in Chriſtianos ab illo impio, ventrum ſectiones, ſectiones viſcerum, vehemēter virgis verberationes, oculorum effoſsiones, dētium eiectiones, linguarum & manuum amputationes, tibiarum confractiones, ignis conflagrationes, multiplices & callido artificio excogitatæ craticulę & lebetes, ſubulę & ſartagines, & quæcunq; inſtrumenta mortis tūc inuaſerunt Chriſtianos. Sic ergò inſaniens ſceleratus, cùm non poſſet finem imponere impietatis. Nam alii quidem flagris cæſi, efficiebantur Chriſti martyres ꝑ tolerantiam: alii autem nondùm ſubiecti tormentis, tanquàm ad aliquod pulchrum exemplum, ad eos intuentes, ea quæ dolorem afferunt, deſpiciebant. Nam & vnumquenque flagris cædere & morte afficere neque poterat, neque uerò id ei expediebat. Neceſsè. n. erat, ſi omnes ſuiſſent de medio ſublati, eius eſſe imperium vacuum iis, quos regeret & quos adminiſtraret.

Quibus tormentis affecerit Chr̄ianos

Cùm hęc ità ſe haberent, & Chriſtianiſsima quidē fides non deleretur, cor autem eius intrinſecus malitia inflammaretur, capit conſilium ſęuum & inhumanum: mihi verò iucundiſsimam referenti narrationē, aures (quęſo) adhibete fideliter. Cùm enim conſiderans ſceleratus, ſe huc & illuc verſaſſet, inuenit, vt exiſtimauit, occaſionem viamque & rationem deducendæ ad finem impietatis, qua nec flagris cæderet aliquem aut morte afficeret, & tamen ciues omnes per deſperationem adduceret ad cultum ſimulacrorum, etiamſi Deus effecerit, vt euaneſceret impium eius conſilium. Nā cùm veniſſent caſti & diuini dies Quadrageſimæ, in quibus omnis ætas apud ſe cogitat, quę

Vide inſignem cōmendationem Quadrageſimæ.

prius

priùs ſunt admiſſa peccata: in quibus & facile eſt cadere, cùm tunc grauius oppugnet inimicus, & reuocari eſt difficile. Cùm iam primus dies cœpiſſet, accerſito eo, qui tunc erat Pręfectus vrbis, qui eadem quæ ipſe ſentiebat, & erat ei in incredulitate ſimilis, dixit: Quoniam, ò Præfecte, multis & variis vſi machinationibus res Chriſtianorum minimè potuimus extinguere, (eſt autem hoc mihi non paruæ curæ) mihi à diis fuit ſubminiſtratum pulcherrimum conſilium, & contra qđ nihil dici poteſt. Nam quoniam Chriſtiani hanc hebdomadam ſtatuunt eſſe primam ſuorum ieiuniorum, & ſtudium adhibent, vt puriùs & incorruptius cuſtodiantur, quàm alii dies ieiuniorum, iubeo vt quæcunque in foro eſculenta & poculenta ſunt propoſita, auferantur, & nihil aliud proponatur, quàm cibus & potus, quem ego tibi præbebo, mixtus ſanguine ſacrificiorum. Neceſsè eſt enim, cùm hoc factum fuerit, vt aut omnes ementes comedant, & nobis obediant, vt qui guſtarint deorum ſacrificia: aut fame pereãt, cùm agnouerint conſilium quod cepimus, vt qui non habeant, quanam ratione ſuæ ſuccurrant inopiæ. Hæc cùm ex impio illo ore audiſſet Præfectus, fertur dixiſſe: Nũc planè ſcio, quòd cor regis eſt in manu deorũ: & cùm primum dixiſſet, quod dixerat, eſt executus: & quæ in foro quidem erant propoſita, domi fuerũt repoſita: quę autem erant Imperatoris inceſtata & execranda, in foro fuerunt propoſita.

Nota impii Apoſtatæ machinationẽ

Quid ergò qui nos creauit, Deus? nunquid neglexit aut deſpexit? Nequaquàm: ſed ſimul cum his grauiſsimis inſidijs & improba machinatione ſaluté excogitauit. Pontifici enim & Paſtori Chriſtianorum, q̃ tunc erat, hoc impium aperuit conſilium, mittens ad eum in ſomnis magnum martyrem Theodorum, re vera Dei donum, donatum ad ſalutẽ noſtrę fidei. Dei itaque martyr accedit ad Patriarcham, re vera & non in ſomnis apparens: memini autem eorum, quę dixit, ad verbum. Sic enim dixit Principi Paſtorum. Surge, congrega gregem Chriſti, & omnes diligenter admone, nè quicquam emant ex cibo & potu, qui eſt in foro propoſitus. Impius enim Iulianus, omnia polluit execrando ſanguine ſacrificii ſimulacrorum. Põtifex verò ſancto reſpondit: Quomodò, o Domine mi, poteſt hoc fieri? Nam hoc quidem poſſunt fortaſſe, qui ſunt diuites. Nam ſibi quidem prius habent repoſita, quæ ſunt neceſſaria. Pauperes autem ne habent quidem victum vnius diei. Quidnam ergò erit, quo poſſint ſolari inopiam rerum neceſſariarum? Martyr verò dixit: Prębens eis Colybem, ſolare neceſsitatem. Patriarcha autem dixit: Et quidnam hoc fuerit? neſcio enim quod ſit hoc vocabulum. Martyr uerò (o ſolidã & acrem eius defenſionem) reſpondit: Frumentum, inquit, coque, & eis in cibum diſtribue. ſermone. n. Euchaitarum ſolemus hoc vocare Colybem. Cùm ſic ergò feceris, conſerua Chriſti gregem illæſum & impollutum. Et quis tu es, Domine, dixit Patriarcha martyri, qui tam benignè & miſericorditer noſtræ ſalutis curam geris? Ego ſum, inquit, martyr Chriſti Theodorus, qui ab ipſo miſſus ſum ad veſtram ſalutem.

S. Theodorus apparet patriarchæ.

Iona 3, 1

Quid hoc admirabilius vnquàm factum eſt à propheta Iona, qui Niniuitis annunciauit euerſionem ciuitatis, & ex eo eos induxit ad pœnitentiam? Hoc quidem certè eſt illo magis admirabile: quandoquidem illic quidem miſſus eſt ſolum propheta ſignificaturus euerſionem ciuitatis: Martyr autem Chriſti Theodorus, ſignificauit futuram animarum euerſionem. Et ille quidem ſolum ſignificauit euertendam eſſe ciuitatem: Martyr uerò & cauſam & medicinam, nè tã multæ euerterentur animæ, neque ſimul perirent cũ cultu ſimulacrorum, apertè nobis declarauit. Quo eſt ergò anima corpore præſtantior, eo eſt hoc illo maius & admirabilibus: & quo eſt quæ animas euertit euerſio, grauior euerſione quæ euertit ciuitatem, eo, vt ego quidem ſentio, is qui ab hac eripit, eo qui illã præſignauit, eſt auxilio benignior & excelſior: niſi indignum aliquid diximus, prophetæ adæquantes martyrem: ſunt enim ambo vnius & eiuſdem Chriſti Dei, & ab eo iuſsi ſunt ambo facere, quæ fecerunt. Pergat autem noſtra oratio, ſequens ea, quæ priùs dicta ſunt.

Poſtquàm ergo hæc ſic audiuit Patriarcha, admiratione plenus & lætitia, ſurrexit, & Chriſti populum congregauit, martyriſq; Chriſti aduentum, & quodnam ferendum ſignificaſſet auxilium, apertè narrauit omnibus: & cùm feciſſet, vt ſanctus ſtatuerat, ſeruauit illæſum gregem Chriſti. Peracta autem hebdomada, cùm inutilem fuiſſe machinationem, & ſucceſſu caruiſſe inſidias accepit Iulianus, apertè quidem & ſummè victus, è foro quidem extulit ea, quæ erant polluta: proponi verò iuſsit ea, quæ conſueuerant. Quamobrem cùm veniſſet ſabbatum, intellexiſſent autem Chriſtiani irritam fuiſſe machinationem furioſi Iuliani, hymnum gratiarũ actionis glorioſo martyri Theodoro exhibentes, lætum & ſplendidum feſtum ei celebrarunt: frumentumque coquentes, & pauperibus diſtribuentes, fecerunt eorum ſalutem omnibus manifeſtam. Singulis itaque annis ab eo tempore vſque in hodiernum diem, miraculi inclyti martyris memoriam piè fidelibus peragendam reliquere. Hoc eſt, qđ à nobis nunc peragitur & celebratur miraculum. Talis fuit acerrima glorioſi martyris in nos defenſio, & impiarum impii Tyranni inſidiarum deletio.

Impii Apoſtatæ conatus diuinitùs ſubuertuntur.

Feſtum S. Theodori.

Sed quis reuerà pro dignitate laudarit Dei noſtri bonitatem, qui ex faucibus ipſius diaboli homines, q̃ tunc erant, extraxit vno momento, nempe admirabili & præclaro aduentu venerandi martyris Theodori? quinetiam nos quoque quotidiè, qui noſtra negligẽtia diabolo prodimur, cõſeruat, & eripit ex illius faucibus. Hæc ergò cùm ſciamus, ò dilecti, ipſi quoquè aliquid conferamus Deo, qui donat talia. Quid autẽ offeramus aliud, niſi eleemoſynam? Nulla enim re ex omnibus ęquè, ac ea, ſolet Deus delectari: maximè, cum ipſum tempus pulcherrimè nos ad hoc adhortatur. Eſt enim ieiunii tempus, & ſancti ieiunii, in quo eſt purificatio animæ & corporis iis, qui id verè exercent, per copioſam miſericordiæ elargitionem. Quin etiam ad intemeratarum Chriſti perpeſsionum per ipſum inducti recordationem nos purgemus, nõ ſolùm à cibo & potu, ſed etiam ab omni tetro inquinamento: periurio, inquam, detractione, mendacio, inimicitiis, intemperãtia, & quæ eſt omnium malorum prima & ultima, auaritia. Ab his enim alienatio, eſt præclara purgatio, & ieiunium verum & nulli affine repræhenſioni. Ante hæc autem, & cum his, & poſt hæc faciamus eleemoſynam, quæ reuerà non ad tertium cælum, ſed ad ipſum cælorum effectorem nos deducit: eleemoſynam, quæ eſt tanquàm currus igneus, & quę à terris ſupra cælum extollit, quos acceperit. Cum his noſtrum quidem præclarum & Deo acceptum fiet ieiunium: tanquàm ſuffitus verò dirigentur preces.

Eleemoſyna Deo gratiſſima.

Eleemoſynæ vis, & efficacia.

Nec mihi dixeris quatriduana, aut ſex dierum ieiunia. Nam ſunt quidem hæc quoquè pulchra, & Deo accepta ieiunia, & auertunt animi perturbationes. Sed vt abſque ſpiritu & inutile, & inefficax noſtrum corpus, ità etiam abſque eleemoſyna vanum erit nobis ieiunium. Vndè hoc autem? Ex ipſis ſcripturis oſtẽdemus. Dicit enim: Eleemoſyna & fides nè tibi deficiat. Et rurſùs: Ante quem ambulabant miſericordia & veritas. Et alibi: Miſericordiam volo, & non ſacrificium, &, Qui miſeretur pauperis, Deo fœneratur. Vt autem in præſentia plurima prætermittam, exemplo vel potius re ipſa nobis oſtendam excellentem dignitatem

Prou. 3. iuxta LXX.

Pſal. 88.

Oſeæ 6.

Prou. 19.

iatem eleemoſynæ. Si enim craſtino die veneris, vultu quidem pallidus & deorſum intuens, & afferens omnia euidentia argumenta ieiunii, ad te verò accedat examen pauperum, fame & ſiti confectum, & frigore conretum, à te ſupplicibus vocibus petens miſericordiam, à te autem inane receſſerit, nullam accipiés inopiæ ſuæ conſolationem: dic, quidnam deceierò tibi tuum reputabitur ieiunium? num ſolùm maceratio corporis, quæ ei, qui ipſam exercet, nullam affert vtilitatem.

Pretextꝰ eorum, q̃ nolunt p̃ſtare eleemoſynam

Sed mihi dices, quicunque ſis, qui hæc dicis. Scio enim frigidas veſtras dilationes & inanes prętextus. Sunt mihi multi liberi, vxoris curam gero, famulorum, famularum. Vtinam ſufficiam ad eis ſuppeditanda, quæ ſunt neceſſaria: tantum abeſt, vt poſſim ſuppeditare hominibus pigris & ociosis: qui reuerà non volentes laborare, arte voluntariam ſibi adſciſcunt paupertatem. Prætereà autem vulgò quoquè tritum indu cis prouerbium, primam vocans mercedem eam, quę datur ſuis. Quid tu, rogo, in peccatis prętexis excuſationes? Propterea quòd te Deus fecit patrem liberorum, & te familiæ dominum conſtituit, debes agere gratias, & implere eius præcepta, miſerando egenorum, qui ſunt eiuſdem generis. Contrà autem ex beneficio ſumis occaſionem duritiæ & inhumanitatis: nec hoc ſolùm, ſed eos etiam, quibus nihil vnquàm ſuppeditaſti, inſectaris probris & maledictis. Quid facimus, o homines? reuereamur, ſi nihil aliud, vel ipſam naturam: ſimilem enim habemus naturam & animam pauperes & diuites, & ab vno opifice ſumus omnes effecti: eſtque vna noſtra dignitas adoptionis & regenerationis, etiamſi neſcio quomodò inſtabilis huius vitę motus, impares ad victum facultates diſtribuit hominibus: & quod eſt maximum, ab vno Iudice iudicabimur, & ad idem tribunal ſiſtemur. Hæc ergò cùm ſciamus omnes, quandiù ſtat hic dies feſtus, emamus noſtræ ſalutis viaticum per eleemoſynam, & ſtudeamus habere defenſores, & non accuſatores apud illud tribunal pauperes. Videamus Dominum, qui in omnes obtinet imperium, & omnes ſuperat, quemadmodùm quotidiè à nobis ad iram prouocatus & iniuria affectus, non odit, non auerſatur: ſed à nobis rogatus, ſtatim præbet id, quod eſt vtile. Et Deus quidē ſic, & hæc Deus, cui ſupplicant ingrati famuli.

Duritia auarorũ caſtigat.

Nos autem eum, qui eſt eiuſdem generis, qui nos nunquàm ad iram prouocauit, immò verò qui ſuos vocat dominos, & quæ ſunt huiuſmodi, vt attrahat ad miſericordiam, deſpicimus, & aures obſtruimus, vt aſpis ad incantationes. Et quomodò ſunt hæc benignitatis aut miſericordiæ? immò verò contrà ſunt maximæ crudelitatis. Bonus eſt Deus, quòd hunc aerem, quem ſpiramus, & fluenta aquarum, & lucem ſolis, ex æquo abundè ſuppeditauit omnibus, diuitibus & pauperibus. Nullus enim pauper liberè vllum aerem hauſiſſet, aut hanc lucem percepiſſet: ſed priùs, quàm exiiſſent ex vtero, arrepti fuiſſent miſeri, ſi ad ſe precio emptam attraxiſſent reſpirationem, quòd in iugera, & modos, quomodò terram & mare, hæc diuites diuiſiſſent. O duritiam, o crudelitatem: quod viuant pauperes, propemodùm ęgrè ferimus. Nequaquàm hoc faciamus, o amici & fratres, neque propter immiſericordiam amandemus pauperem Lazarum, nè nos ſicut diuitem ipſe illinc oſtendat: neque eius manum, quæ tota nobis modo porecta eſt ad miſericordiam, auerſemur, nè illinc rogemus vel ſummum eius digitum, & eum non aſſequamur. Nè inuideamus ſaltem ſuperuacaneorum participes accipere pauperes, nè audiamus, Recepiſtis bona veſtra in vita veſtra. Omnia peribunt, omnia prætereunt: eleemoſyna autem manet in ſeculum. Diſperſit enim, inquit, dedit pauperibus: iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. In hanc vitam nihil nobiſcum attulimus: Deus nobis omnia eſt largitus. Largiamur ipſi quoquè egentibus: etiamſi ſint Dei, tamen tanquam noſtra ſint, ipſe nobis reddit mercedem. Et ſi quis quidem ex noſtris amicis aut proceribus iuſſit nos non ſolùm pecunias, ſed ēt vitam propria deſpicere propter illius amorē, quàm prompto, & alacri animo aggrediamur eius iuſſum exequi, & re ipſa, ſi fieri poteſt, id effectum reddere, dici non poteſt. Ipſo autem vniuerſorum Deo, & non alio, apertè clamante in Euangeliis, Quod feciſtis vni horum fratrum meorum minimorum, mihi feciſtis, contemnimus & deſpicimus. Reſipiſcamus: videamus quàm ſit leue & facile præceptum. Ex ſuperuacaneis & inutilibus, & hic & illic diſperſit rebus noſtris, clamat, vt regnum cælorum cōparemus, & nolumus. O quantùm lugebimus, quando volentes nihil omnino poterimus.

Luc. 16.

Ibidèm.

Pſal. 111.

Mat. 25.

Sed mihi, inquit, rerum neceſſariarum ne ſatis quidem ſuppetit. Quid dicis? Ne frigidæ quidem aquę poculum dare poteſt petenti? & nec ſermonem quidem benignum? Et quonam modo poſſunt hæc eſſe rationi conſentanea? Et pro his, (o miraculum & clementiam) ſi dantur pauperibus bono & non nimis curioſo animo, pollicitus eſt Deus ſe eſſe nobis daturum regnum cælorum. Hæc ergo omnia ſcientes, o dilecti, cum ieiunio iungamus miſericordiam, qua tanquàm pennis anima noſtra è terra in cælum extollitur. Et ieiunio quidem nos liberante ab animi perturbationibus, eleemoſyna autem æternam vitam conciliante, nulla in re deficientes, ſimul cum Chriſto ſponſo ingrediamur. Hæc quidem ſatis ſuperque dicta ſunt miſericordibus: duris verò id totum ne ſyllaba quidem eſſe videbitur.

Etiā pauperrimi vt poſſint præſtare eleemoſynam.

Mat. 10.

Miſericordia ieiunio iungenda.

Mat. 25.

Nos autem martyrem laudemus iis, quas par eſt, laudibus, & miraculi ſemper recentem memoriam in nobis circunferentes, glorioſo martyri fideliter exclamemus: O ſplendor martyrum, & decus ſanctorum. O verè Dei donum. O cuſtos & inuictiſſime defenſor fidelium, nè obliuiſcaris noſtræ paupertatis & humilitatis: ſed ſemper pro nobis intercedere nè te pigeat, o vir inprimis admirande: nec nos, qui quotidiè ab animarum noſtrarum, qui cadit in intelligentiam, Iuliano, nempe qui & tunc & nunc eſt author mali, inimico oppugnamur, deſpicias o vir maximè venerande. Te enim etiam poſt mortem credimus viuere, ut Dominus dixit, dicens: Qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, viuit. Tu autem, qui non ſolùm credidiſti, ſed etiam pro ipſo es mortuus, o meritò laudande martyr, in Deo viuis vita, in quam non cadit ſenium, & quæ non terminatur. Vt qui ergo in Chriſto uiuas, & ſtes prope eum, redde eum tuis precibus propitium tuis famulis: ut per te liberati ab iis, quæ hic ſunt, moleſtiis, quæ illic ſunt bona, conſequamur gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cui gloria & potentia nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Inuocat ſanctum martyrē.

Iohan. 11

Sancti uiuūt ī Deo

LIBELLVS ATHANASII EPIſcopi Alexandrini, de paſsione imaginis Domini noſtri Ieſu Chriſti, in Beryto vrbe Syriæ crucifixæ: qui in ſeptima Synodo œcumenica Actione 4. vndè nos eum deſcripſimus, citatur, & Athanaſio tribuitur: quod non parum facit ad libelli authoritatem.

NOV. 9. LEVATE oculos intellectus veſtri, nouum hoc ſpectaculum cõtemplamini, inſpicite in Dei immenſum hoc miraculum, date illi gloriam, illios inexplicabilem erga homines amorem, illiusq; diſpenſationis magnitudinẽ coo ſiderate, lachrymas cum lætitia fuudite. Apud Deum nihil nouum. Deus enim exiſtens, cuncta poteſt. Quod autem in diebus noſtris & noſtri cauſa factũ eſt, corda omnia quęcunq; audient, in ſtuporem ducet. Stupuit cælum propter talia auſa. Abyſſus conturbata nimis eſt. Sol, luna, & reliqua ſidera obtenebrata ſunt ob tale facinus. Rursùs autem lętata ſunt ob id, quod circa ſe Deus diſpẽſauit. Cunctæ cælorum virtutes, audite, & ſtupeſcite in eo, quod factum eſt in diebus noſtris. Intelligentes, intelligite: inclinate aures veſtras, vt ex corde audiatis.

Cap. 1. Berytus ciuitas. Berytus ciuitas eſt in finibus Tyri & Sidonis ſita, vectigalis autem Antiochenſibus. In hac ciuitate cùm Iudæorum natio frequens eſſet, contigit vt prope ſynagogam, quam illic amplam habent, quidam è Chriſtianorum numero domicilium à quodam conductũ habitaret. Hic ex aduerſo lectuli, imaginẽ Ieſu Chriſti Domini noſtri fixerat: erat hæc ſanè veneranda, *Antiquiſſima Chriſti imago.* quòd integram Chriſti Domini proportionem exprimeret. Contigit autem non ità diù poſt id temporis, Chriſtiano manſionem aliquanto ampliorem quęrere: neq; id omninò fortuitò factum eſt, ſed ea diuina *1. Tim. 2.* diſpenſatione, quæ omnes cupit in agnitionem veritatis venire, & ſaluos fieri, exhibens miracula his, qui illum colunt, & piè in illum credunt: verùm in redargutionem diffidentium, cõfirmationem autem & ſtabilimentum credentibus. Quærebat itaque, vt dicere cœperã, Chriſtianus ædes maiores: quas cùm in alio ciuitatis loco inueniſſet, è domo, quam prope ſynagogam habuit, in alteram migrauit. Cumq; res ſuas omnes in eam tranſtuliſſet, imaginem tamen illã Domini illic fortè reliquit, obliuione quidem illud, ſed tamen diuina diſpenſatione. Iudæus autem cõmoditate loci captus, ædiculam illam conduxit, nondùm animaduertens eiuſcemodi imaginem illic affixam: ſuaq; iſthuc transferens, aliquandiù illic habitauit.

Quodam autem die cùm hic gentilium ſuorum quoſdam in prandium inuitaſſet, cõtigit, vt quidam conuiuarum, ſublatis oculis, imaginem Chriſti Domini noſtri inſpiceret: moxq; conuerſus ad conuiuatorem: Tu, inquit, Iudæus cùm ſis, qua fronte tandèm audes huiuſcemodi imaginem domi tuæ habere? Nõ dicam, hic quot plauſtra conuiciorum & maledicta in Dominum Saluatorem effuderit. Conuiuator autem ſeipſum purgare ſtudens, affirmabat etiam ſanctè, ſe huiuſcemodi imaginem hactenùs non vidiſſe: atque ità qui inuitatus erat, tacuit. Poſtquàm autem fuiſſet egreſſus, ad principes ſacerdotum hominem detulit, quòd imaginem Saluatoris in ædibus cõſeruaret, Nazaræumq; non eieciſſet. Illi verò audita re, interrogauerunt eum id poſſet approbare. Clamãte illo, ſe poſſe confirmare quę diceret, omnes congregati & ſurore perciti, illo quidem die nihil egerunt: ſed manè facto, cõgregati ſummi ſacerdotes & ſeniores, cum ingenti hominum eiuſdem nationis turba, aſſumpto ſimul delatore Iudæo, ad ædes illas, in quibus imago Domini noſtri habebatur, ire pergunt.

Cap. 2. Cùm autẽ ad eum locum veniſſent ſeniores & principes ſacerdotum cum ipſo ſimul delatore, irruunt in domum, & confeſtim imaginẽ Saluatoris Domini noſtri contemplati, furore pleni, Iudęum quidem extra ſynagogam eijciunt, imaginem verò detrahunt, dicentes: Quemadmodùm patres noſtri illuſerunt ei, ità & nos faciamus. *Mat. 26.* Tunc omnes cœperunt expuere in faciem ſanctæ imaginis Chriſti, colaphisq; hinc illinc faciem cædentes, dicebant: *Vide quos magiſtros ſequãtur Iconomachi.* Quæcunque deſignarunt patres noſtri in illum, ea & nos quoquè faciamus in illius imaginem. Deindè inquiunt: Audiuimus quòd illuſerunt ei patres noſtri: faciamus idem hoc & nos quoquè. Mox talia cõuicia euomuerunt in Ieſu Chriſti imaginem, quæ nemo ſanæ mentis excogitare poſſet. *Ioan. 19. & 20.* Addunt deindè: Audiuimus patres noſtros pedes manusq; illius clauis fixiſſe: quid obeſt, quo minùs & nos idem tentemus? confeſtim autem imaginis Domini pedes manusq; clauis ferreis forauerunt.

Mar. 15. Deindè inſano ore clamant: Audiuimus quòd & aceto & felle imbuta ſpongia illum potauerunt: faciamus & nos ſimiliter: acceptaque ſpongia aceto plena, ad os imaginis applicuerunt. Rursùs aiunt: Notum nobis eſt, quòd & calamo caput illius patres noſtri *Mat. 27.* percuſſerũt. Fiat idipſum etiam à nobis pariter. Sumpto igitur calamo, caput Domini cædere cœperunt. Tandèm aiunt: Clarum nobis eſt, quòd lancea latus illius pupugerunt: nihil à nobis omittatur: addamus & hoc ipſum: *Vide ſtupendum miraculum.* itaque lanceam cuidam porrigẽtes, iuſſerunt, vt latus imaginis Dominicæ transfigeret. Ex eo autem confeſtim ſanguinis & aquæ riuuli emanare cœperunt. Chriſte, gloria tibi. Incõpræhenſibilis Domine, gloria tibi. Quis tibi ſimilis Domine? Quis alius pręter te Deus, faciens horrenda ſigna & terribilia, & obſtupeſcenda in cælo & in terra? O admirabilis meditator Dei & hominum, & homouſion, mundi redẽptor ac Saluator, totius bonitatis & pietatis fons & origo. O quantus es Domine Ieſu in humilitate, qui cùm eſſes Deus, morticinum noſtræ carnis ſuſcipiendo, homo fieri dignatus es pro ſalute generis humani, quem impij & crudeles paulò minùs ab Angelis minoratũ cernentes, horribili morte plectere non erubuerunt. *Luc. 22.* O quàm magnus es noſter Saluator in patientia, qui in tempore tuæ traditionis, tuo traditori ad te venienti, oſculum præbere non renuiſti, & ſeruo Malcho Apoſtoli gladio abſciſſam auriculã redintegraſti, quandò ad paſsionis victimam velut ouis manſuetus deducebaris. *Eſa. 53. Ierem. 11.* O quantus es in miſericordia Chriſte, ſpes vnica mundi, qui cùm in Cruce teipſum hoſtiam Deo patri exhibuiſſes ſanctam & immaculatam, pro tuis crucifixoribus veniam poſtulaſti, dicendo ad patrem: *Luc. 23.* Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Tunc quidem pro noſtra ſalute * incuruatus, in eadem carne, quam ex Virgine ſancta & immaculata aſſumpſeras, mortem pertuliſti crudelem. ** incarnatus legendũ puto.* Et qui eras in ſubſtantia cum patre ſanctoq; ſpiritu, vnus & impaſsibilis exiſtens & inuiſibilis, condoluiſti humanam perire naturã. Et ideò in hanc lachrymarũ vallem deſcendens, pro noſtris erratibus & piaculis formã ſeruilem ſuſcepiſti, in qua te permiſiſti ab iniquis teneri, flagellari, ad vltimũ verò crucifigi. Nunc autem in ſancta imagine tua crucifigeris Domine iterùm, ad cõfuſionem impiorum omnium infidelium, & ad corroborationem omnium in te credẽtium. Et ideò tibi omnipotenti Deo vnà cum patre ſpirituque ſancto gloria ſit per cuncta ſeculorum ſecula, decus & fortitudo, virtus atque victoria, Amen.

Cap. 3.

Audite omnes Eccleſiæ filij cætera, quæ poſtmodùm ſacta: ipſius enim myſterij fuit diſpenſatio. Poſtquàm enim, vt ſuperiùs dictum eſt, latus ſanctæ imaginis il!ius apertum eſt, cootinuò exiuit ſanguis & aqua. Dixerũt principes ſacerdotum: Afferatur vas ad locum vulneris, & videamus exitum rei. Qui ilicò detulerunt hydriam, & ad locum vulneris, vndè ſanguis & aqua decurrebant, ſtatuerunt. Quę abſque vlla mora ſubitò repleta eſt. Dixerũt autem adinuicèm: Quoniam ſuſurrant Chriſtum colentes, quòd ſigna & inaudita multa ſecerit in mundo, quæ nemo alius agere potuit, accipiamus hunc ſanguinem & aquam hanc, & deferamus ad noſtram ſynagogam, & cògregemus vniuerſos, qui ſe malè habent, & ex hoc perungamus eos: &, ſi vera ſunt, quæ de Chriſto dicuntur, continuò ſanabuotur: ſin aliàs, oſtentui habeantur à nobis cuncta, quę à ſuis ſequacibus aſſeruntur de eo. Hęc dicentes, hydriam deferunt ad ſyoagogam, æſtimantes ſe Chriſto Ieſu Domino noſtro æterni regis filio maximam inferre poſſe iniuriam. Congregauerunt igitur quoſcunque repererunt languidos, & io conſpectu Hebræorum introducti ſunt in ſynagogã: inter quos quidam prouectæ ætatis erat homo, quem à natiuitate ſua grauiſsima poſſederat corporis moleſtia, quæ Græca locution e παράλυσιν, Latinè verò diſſolutio membrorum dicitur. Hic dum primùm ab eis fuiſſet perunctus, repentè de ſuo grabato quaſi ceruus exiliens, ad laudem filij Dei iocolumis redditus, ad propria remeauit. Deindè adducentes cæcos nonnullos, loca eorum luminum perungere ſtuduerunt. Qui ipſi ſtatim in Chriſti Ieſu nomine diſcuſſa cæcitate, poſt multos annos lumen amiſſum recipere meruerunt. * Aegrotantes autem plurimi, ad hoc ſpectaculũ ſunt adducti, manibus poſt terga reuinctis. Cumque & illi fuiſſent peruncti, mirabili virtute Dei vndiquè perfuſi, ſenſu redintegrato priſtino, ad propria dum reuertuotur ſaniſsimi, laudes Dei omnipotẽtis filio Ieſu Chriſto Domino Saluatori ooſtro perſolnuntur ab omni popıılo.

Iohan. 15.

Miracula ex ſanguine imaginis Chriſti.

Tumultus autem exortus eſt magnus per totam tandèm vrbem, concurrenòbus omnibus propter innumerabilia, quæ fiebant, miracula. Et qnicnnque varijs languoribus infirmos poſſeſſos babebant apud ſe, illuc eos deducentes perungebant, & ſtatim ſanitatem quam deſiderabant, conſequebantur. Omnes autem, ad quolcunque peruenire potuit opinio, afferentes infirmos, quos habere poterant in domibus, paralyticos, cæcos, claudos, ſurdos, mutos, & leproſos ſiue aridos, deducebãt eos ad ſynagogam Iudæorum, vbi hæc ſigna fiebant diuinitùs. Sed quamuìs maxima eſſet hæc eadem ſynagoga, nequaquàm tameo recipere poterat ſuperuenientium multitudinem: infinitæ enim erant populorum cateruæ, quæ illuc vndiquè confluebant propter innumerabilia miracula & prodigia, quæ pro ſua nimia prolixitate, nè faſtidium generent, tranſgrediendo prætermittuntur. Omnes autem principes ſacerdotum & ſeniores, & omnis turba Iudæorum, paruulorum ac maiorum, & mulierum, videntes quæ facta fuerant, crediderunt in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & dicebant: Gloria tibi ſit æterne Deus & omnipotẽs pater, qui nobis indignis, quamuis ſerò, reuelaſti vnicum filium tuum, Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, quem, vt Eſaiæ vaticinium cecinit, virgo concepit, & virgo peperit, ac poſt partũ virgo permãſit. Gloria tibi ſit Chriſte fili Dei, qui tanta mirabilia nobis miſeris demonſtraſti. Tibi credimus, tu nobis eſto propitius, & nos ſuſcipere dignare, quia ex toto corde, & tota anima atq; virtute ad te confugimus. Hęc & his ſimilia clamantes dicebant, lachrymas autem amaras emittebant & ſingultus.

Iudæi permulti credunt in Chriſtum.

Eſa. 7.

Cap. 4.

Poſtquàm autem curati ſunt cuncti, qui ægritudine detinebantur, occurrit omnis multitudo Iudæorum ad domum ſanctæ eccleſiæ, quæ in eadem vrbe erat, vbi & metropolitanum inuenerunt. Cuius prouoluti veſtigijs, ſe peccaſſe, ſe grauiter deliquiſſe, magnis vocibus fatebantur. Qui cùm ab ijs perquireret omnem rei geſtæ veritatem, ſanctam iconam Domini Saluatoris eidem demõſtrantes, annunciauerunt cuncta, quæ in ea exercuerant: & qualiter ab ictu lanceæ, ſanguis & aqua emanauit ex latere ipſius, necnon & de mirabilibus ab ea oſtenſis, illi retulerunt per ordinem. Ille verò interrogabat, qualiter icona ipſa ab ijs fuiſſet reperta, &, ſi ab aliquo eam excepiſſent. At illi retulerunt ei, quòd quidam Chriſticola per obliuionem in cellula ſynagogæ proxima dimiſiſſet eãdem iconam, dum ſe ad alium locum transſerret hoſpitandi gratia. Qui ſtatim iubetur inquiri, & repertus, in præſentia Domini metropolitani ſtatui. Cumq; ab eo ſtudioſiſſimè fuiſſet interrogatus, quomodò icona apud ſe deueniſſet, vel à quo tam mirabiliter poſita eſſet, reſpondit dicens, qnòd Nicodemus, qui ad Ieſum nocte venerat, proprijs manibus eam compoſuiſſet, & moriens Gamalieli tradidiſſet. Gamaliel autem Doctoris gentium Pauli διδάσκαλος, cùm diem ſibi cerneret adeſſe extremum, Iacobo eam reliquit, & Iacobus Simeoni & Zachæo, & ſic per ſucceſſores temporum io Hieroſolyma perdurauit, vſquequò ſubuerſio illius vrbis patrata eſt quadrageſimo & tertio anno poſt aſcenſionem Domini & Saluatoris ad cælos. Sed biennium antè, qnàm Titus & Veſpaſianus eandem ſubuerterent vrbem, admoniti ſunt à ſpirituſancto fideles atque diſcipnli Chriſti, vt relicta vrbe, ad regnum ſe transferrent Agrippæ regis: quia ipſe tunc Agrippa Romaois fœderatus erat. Qui egreſsi ab vrbe, omnia quæ ad cultum noſtræ religionis vel fidei pertinere videbantur, ſecum auferentes, in has regiones tranſtulerunt ſe. Quo tempore etiam icona cum cæteris rebus eccleſiaſticis deportata, vſque hodiè in Syria permanſit, quam ego ipſe à parentibus ex hac luce migrantibns mihi traditam, iure hæreditario vſq; nunc poſſedi. Hæc certa & manifeſta ratio eſt de icona ſancta Domini Saluatoris, qualiter de Iudęa io Syriæ partes deuenit.

Nota de hac imagine.

Ioan. 3.

Act. 22.

Auditis his ſermonibus, reuerẽdiſsim⁹ metropolitan⁹ valdè hilaris redditus, cõuerſus ad populũ Iſraeliticũ, dicebat: Conuertere Iſrael ad Dominũ patrem vniuerſorũ viuentium, & adora nobiſcum eius filiũ, per quẽ ſunt omnia creata, & ſpiritumſanctum, qui eſt viuificator cunctorum viuentium, & illuminator noſtrarum animarum, feſtina debitũ abſoluere votum. Omnis autem turba ſtirpis Iudaicæ, clara voce cœpit cantare & dicere: Vnus Deus pater, & ipſe iogenitus: Vnus filius, & ipſe vnigenitus Chriſtus, quẽ patres noſtri crucifixerunt, & nos ipſum agnouimus verũ Dominum. Vnus ſpiritusſanctus, & ab vtroque procedẽs, per quem veraciter nos credimns eſſe ſaluãdos. Hæc dicentes, proſtrati genibus ipſius, veniam poſtulabãt de ſuis cooſequi ſceleribus per baptiſmi remedium. Quos ſuſcipiens beatus antiſtes cum ſuis clericis, per dies plurimos de diſciplina erudiuit Chriſtiana. Ad vltimum verò catechumenos factos, & triduano peracto ieiunio, ex aqua & ſpirituſancto regenerauit eos.

Iudæi baptizãtur.

Cap. 5.

Poſtquàm verò baptiſmum conſecuti ſunt, rogabãt enixiùs ſanctum virum, vt ſynagogam ſuam eccleſiam conſecraret in honore ſancti Saluatoris mundi. Quorum petitionem minimè aſpernatus, ſynagogam illorum, quæ maior eſſe videbatur, in nomine vnigeniti filij Dei redemptoris mundi cõſecrauit. Extunc itaq; per diuerſas orbis terræ nationes & prouincias mos inoleuit, vt baſilicas plurimas vel oratoria

pontifices

pontifices Chriſtianę legis, in honore ſancti Saluatoris mundi condere & dedicare nō deſinant. Nam anteà antiquiores noſtri vel maiores hoc peragere minimè præſumpſerunt. Sed ad narrationis noſtræ ordinem reflectamus articulum.

*ſor. * metropolitanum præſatis viri.* Rogauerunt autem *metropolitani præfatum virū, vt cæteras ſynagogas eorum in honore quorundam beatorum martyrum cōſecrando reconciliaret. Itaq; & huic petitioni libēter animum accommodauit, & quę illi ſuggeſſerunt, Dei iuuamine fretus, cuncta expleuit deuotus. Factum eſt gaudium magnum in ciuitate illa, non ſolùm de ſanitate corporum, quæ emanauerat maxima: ſed & de tantis animabus, quæ ab interitu Satanæ ad vitam æternam fuerunt reuocatæ.

Cap. 6. Venerabilis verò & ſummus antiſtes die noctuque varijs fluctuabat cogitationibus de hydria, quæ Dominicum in ſe retinebat cruorem, valdè hæſitās, quid de eo opportunum fuiſſet peragere. Tandèm autem ſalubri reperto conſilio, omnium Eccleſiarum, quæ per orbem terræ longè lateque conſiſtebant, inęſtimabile atque profuturum prouidit conſolationis remedium. Deniquè ampullas pręcepit fieri vitreas, in quibus portiones miſit ſingulas de ſanguine & aqua, quę de imagine Domini Saluatoris noſtri decucrerunt, quas etiam per Aſiam, Aphricam, Europam per ſuos nuncios dirigēs, cuncta quæ apud vrbem iam dictam ſuo tempore cōtigerant, ſuis ſcriptis vel eloquijs maniſeſtiſsimè vniuerſis ſanctæ Eccleſiæ filijs viriliter declarauit. Hoc inſupèr ab his efflagitās, vt per annos ſingulos in menſe Nouembri, qui apud Hebræos eſt nonus, apud nos verò menſis vndecimus, nono die ipſius menſis, id eſt, quinto Idus Nouembris, nō minori reuerentia, quàm natalis Domini vel paſchalis, iſta dies præcipua obſeruatione colatur.

Cap. 7. Hæc eſt vera & vehementer credula ratio de cruore lateris Domini noſtri Saluatoris, qui profluxit de ſancta imagine ipſius, quæ crucifixa eſt in Syria, in Beryto ciuitate. Hic eſt etiā ſanguis ille Dominicus, qui apud pleroſque repertus eſſe dicitur. Nec eſſe aliter æſtimandum à verè catholicis, præter id quod ſcribitur à nobis, quaſi ex carne & ſanguine Chriſti aliquid poſsit in mundo inueniri, niſi illud, quod in ara altaris per manus ſacerdotum quotidiè ſpiritualiter efficitur. Hæc ergò ſciens, amantiſsimi patres & fratres, acceleraui declarare vobis ad ædificationem animarum veſtrarum, ad incrementum veſtræ fidei, vt & in hoc ſcire valeatis, quanta ſit virtus & pietas Domini Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Idcircò in fide fortes eſtote, & congaudete ſuper magna & obſtupēda eius miracula, quę in noſtra generatione à Deo ſunt patrata. Et date illi gloriam cum lętitia gaudentes, & cum nimia compunctione eius maieſtati immenſas gratias agite, eò quòd fidei ſuę & ſcientię dignos vos fecit eſſe. Ipſi Chriſto Ieſu Saluatori, cum patre ſanctoque ſpiritu gloria ſit, honorque, laus etiam perennis, qui ſempiternum atq; indiuiſum abſque initio & fine obtinet imperium.

Spiritualiter, id eſt, inuiſibiliter, & tamē realiter & ſubſtantialiter.

In VII. Synodo, quæ eſt altera Nicena, ſequuntur hæc:

Athanaſiū dicit. Conſtantinus ſanctiſsimus Epiſcopus Conſtātię, quę eſt in Cypro, dixit: Eccè is, qui ab immortalitate appellationem ſortitus eſt, totam hanc ſacram congregationem ad compunctionem & lachrymas compulit. Non enim venerandas eſſe tantummodò imagines ſanctorum docuit, ſed & maximas quaſdam medicandi rationes ab his proficiſci. Tharaſius ſanctiſsimus patriarcha dixit: Sed quiſpiā dixerit, quamobrē miracula à noſtris imaginibus non eduntur? Cui ſanè itá cum Apoſtolo ſit reſponſum: Miracula nō credentibus data ſunt, ſed illis, qui in incredulitate verſantur. *1. Cor 14.* Hi igitur, qui imaginem itá tractabant, infideles erant: qua de cauſa ſignū illis datum eſt à Deo per imaginem, vt ea ratione ad fidem noſtram Chriſtianam traherentur. Generatio enim improba & adultera ſignum quęrit, & ſignum non dabitur illi. *Mat. 12.*

MARTYRIVM SANCTI ARESTÆ, Authore Simeone Metaphraſte.

NOV. 9.

IMPERATORE Diocletiano, magna quędā perſecutio aduerſùs Chriſtianos commota eſt. Miſit enim ille magiſtratus ſuos in omne ſibi ſubiectum Imperium, qui Chriſtianos homines de medio tollerent. Vnus autem quidā, nomine Maximus, Imperatorem adijt, quem his verbis affatus eſt: Diuine Imperator, dux noſtrorum deorum, & diuinorum, quę ad illos pertinent, myſteriorum ſapiens pręceptor, peto à benignitate tua, vt iubeas me partes Cilicię & Cappadocię percurrere, vt Chriſtianos maleficos homines affligens, eoſque compręhenſos multis & varijs cruciatibus ſubijciens, igne conſumens, & in aquas pręcipitans, funditùs perdere valeam. *Vide grauitatē maligni hominis maluiam.* Hęc cùm Diocletianus audiuiſſet: Habeas, inquit, poteſtatem in toto Imperio meo, ad impiam Chriſtianorum ſuperſtitionem euertendam: deos autem ipſos omnium dominos, ac totius orbis terrarum adiutores, vbiquè maniſeſtos eſſe facias.

Cùm Maximus edictū ab Imperatore accepiſſet, multo cum apparatu ac pompa egreſſus eſt, tāquàm leo, inuenta eſca: cumq; animum immitem & miſericordiæ omnino expertem haberet, properauit ad vrbem, quæ dicitur Tyana. Quò cùm veniſſet, audiuit ab eius vrbis ciuibus, medicum quendam illic eſſe, Areſtē nomine, qui quotidiè toti ciuitati perſuadere ſtudebat, vt Ieſum Chriſtum omnes colere vellent, & eius fidem ſequi, quem & à parentibus didiciſſe aiebant, non eſſe deos alios, niſi vnum ſolum verum Deum ac cæleſtem, eiuſque filium Ieſum Chriſtum. *Areſtes medicus defertur apud iudicem.* His auditis, iuſſit Maximus Areſtem ante tribunal ſiſti, cui ſic ait: Quęnam eſt temeritas iſta tua? Non enim parùm contra te commoti ſumus. Dic igitur liberè nomen tuum, & genus. Tunc ſanctus Areſtes: Mea, inquit, libertas & fiducia eſt Ieſus Chriſtus, per quem loquendi libertatem conſecutus ſum: itaque nunc loquar: Chriſtianus ego & ſum, & vocor.

Tunc Maximus dixit: Quoniam te Chriſtianum appellari dixiſti, & Chriſtum Deum eſſe confeſſus es, diis ſacrifica priuſquàm tormēta patiaris. Ad hæc reſpondit vir ille ſanctus: Dii, qui cælum & terram nō fecerunt, diſpereant. *Ierem. 10.* Ego enim cùm adhuc puer eſſem, didici ſacrificium incruentum Deo viuenti offerre, quem & puro corde adoro: tuos vero adulterinos iſtos deos, & inanes ac vanos dæmones, quos tu dicis, non adoro. Tum Maximus: Video te, inquit, ætate florentem, prudentia & eruditione multum valere, & medicinæ artis honeſtam ac decoram facultatem poſſidere. quamobrem habeo rationē tui, perindè ac ſi eſſes filius meus. Age igitur dicas nobis, quod eſt nomen tuum, & qualisnam ſit cultus parentū tuorum. Tum ille: Si cupis ſcire nomē meum, velim ſcias apud Deum ipſum valdè honoratum illud eſſe. Nanque parentes mei, à quibus, quod ad carnem pertinet, genitus fui, Areſtem me nominarunt, vt ſcilicet placerē Deo, & hominibus per Dñi mei Ieſu Chriſti cōfeſſionem, *Magna martyris libertas.*

nem, & morborum, quibus humana corpora vexantur, curationem.

Ad hæc Maximus: Stultiſsime, inquit, & miſerrime homo, cur loqueris ſic petulanter? Cur teipſum decipis, cùm vnum Deum confitearis, & Chriſtum, quem Iudæi, vt nefarium & maleficum hominem crucifixerunt? Reſpondit Areſtes: Si magnam eius, qui crucifixus fuit, potentiam cognoſceres, inanium idolorum errorem derelinqueres, & illum adorares, qui verè Deus eſt, ea Deo vero, qui corporeis oculis non cernitur, genitus: qui & ipſe, vt Deus, corporeo viſu non compræhenditur. Hic ſpontè diuinam naturam cum humana coniunxit, & à pernicioſo diaboli errore nos liberauit. Ad hæc Maximus: Multis, inquit, verbis & fallacijs aures meas obtundis: quaſi velim ego deos meos relinquere, & iſtum veſtrum Crucifixum adorare. Agè igitur & tu dijs noſtris ſacrifica, futurum ſciens, vt, ſi hoc feceris, ad dexteram meam ſedeas. At Areſtes dixit: Ego æternum Deum, ſemper mihi benefacientem, & Dominum meum Ieſum Chriſtum adoro, eique ſeruio: dæmonum autem iſtorum particeps nunquàm fuero.

Tum Maximus: Adducite illum ad templum deorum. Templum autem, quod dicebat, erat auro & argento excultum, atque idolis refertum. Ad Areſtem verò conuerſus: Sacrifica, inquit, dijs ipſis, Areſte. Reſpondit ille: Erras magnoperè, cùm neſcias, quid tibi expediat: iſti enim dij tui ex ære, ferro, auro & argento confecti ſunt ad decipiendos homines: nam neque vident, neque audiunt, cùm ſint opera quædã manufacta: neque omninò ſibi opem afferre poſſunt, nullam denique gratiã referre ſciunt. Tum Maximus: Velim, inquit, ſcire, ſacrifices'ne, an membra tua diſſipari iubeam. Reſpondit Areſtes: Putas'ne iſtis tuis verbis me perterrefactum iri? Minimè hoc futurum ſperes: ſed quamprimùm fac, quicquid vis: ignoras enim, quẽ præſentem & mihi opitulantem habeo Dominum Ieſum Chriſtum. Tunc ait Maximus: Hominẽ iſtum virgis cædite, eumque admonete, nè pergat ampliùs inſanire. Ille autem cùm verberaretur, elatis in cælum manibus, ait: Reſpice, Deus meus, è cęlo, & opitulare ſeruo tuo. Iuſsit verò Præſes illum tandiù verberari, quoàd milites ipſi viciſsim quadragenas plagas ſinguli infligerent, ità vt funes, lora, & nerui conſumerentur. Mox vehementiùs eum cædi iuſsit, ſic vt eius inteſtina extracta ſint, & tanta viri tolerantia omnibus admirationem attulerit.

Cõſtantia & fortitudo animi.

Virgis cæditur.

Vide crudelitatẽ.

Cùm igitur ità verberatus fuiſſet: Sacrifica dijs ipſis, inquit Pręſes, & dimittam te. Areſtes verò nihil reſpondit. Itaque iratus Præſes, iuſsit obeliſcos ignitos fieri, & ad eius terga ſtatim adhiberi, vt ea primùm comburerentur, deinde aceto acerbiſsimo & multo ſale conſperſa, tererentur. Tum martyr ille beatiſsimus, erectis ad cælum oculis, ait: Deus, qui Sodomitarum vrbes igne conſumpſiſti, & Niniuem per pęnitentiam conuerſam, tua virtute ad iuſtitiam traduxiſti: da, quæſo, mihi Domine, vt ſignum aliquod tuum in conſpectu meo videam. Fac mecum ſignum in bonũ, vt videant qui oderunt me, & confundantur. His dictis, ſufflauit in ſimulacra illa, & ſtatim comminuta ſunt, atque in puluerem conuerſa. Mox ait Præſidi: Et vbinàm eſt potentia deorũ tuorum? Nunquid ſibi ipſi opem ferre potuerunt? Cùm verò è templo egreſſus eſſet, ſtatim ædes quoquè illa euerſa eſt.

Gen. 19.

Ionæ 3.

Tunc iuſsit Præſes in carcerem interiorẽ Areſtem detrudi, & carceris cuſtodi præcepit, vt neque panẽ, neque aquam ei daret. Sanctus verò martyr lætanti animo adijt carcerem, & elatis in cælum manibus, has preces emiſit: Domine Ieſu Chriſte, qui voluiſti me ab ineunte ætate res iuſtas & honeſtas edoceri, quique omnem erroris cupiditatem atque illecebras à meipſo repuliſti, qui cælum, terram, quæque in his continentur, effeciſti, qui mare ipſum certo loco conſtituiſti, & eius bona humano vſui contuliſti, qui ſanctos tuos, Abraham, Iſaac, Iacob, ad requiem tuam perduxiſti; quæſo, nè me derelinquas: quoniam tuorum me tibi addixi, ac tradidi: fac, vt particeps fiã eorum, qui martyrio ante me functi ſunt, & hæreditatem tuam perceperunt: quoniam glorioſum eſt nomen tuum in ſecula, Amen.

His precibus ad Deum miſsis, cùm ſeptimum diem in carcere tranſegiſſet, octauo die Præſes in tribunali ſedens, iuſsit Areſtem illuc duci, & in eum intuens: Nefarie, inquit, impie, & deorum inimice, cur auſus es frigida quædã & ſtulta verba loqui? An propterea id feciſti, quia leniter tecum locutus ſum? Agè igitur ſaltem nunc quod æquum eſt, facias: niſi enim mihi obtemperaueris, dijs ſacrificans, acerbiores cruciatus contra te ſtatim excogitabimus, & peſsimis modis vitam tibi auferemus, corpuſque iſtud tuum in aquam proijci iubebimus. Ad hæc Areſtes: Liceat omnia tormenta tua huc afferri: paratus enim ſum ea libenter perferre; cùm Domini mei Ieſu Chriſti ſigillũ in corde meo impreſſum habeã. Tunc furore accenſus Præſes, iuſsit clauos, palmi longitudinem ſingulos habentes, afferri, & clauis illis eius talos configi. Cùm igitur martyris pedes carnifices configere voluiſſent, pedes illi facti ſunt ità duri ac ſolidi, perindè ac ſi ferreæ crepidæ fuiſſent.

Contẽnit minas martyr inuictus.

Nota miraculum.

Itaque cùm impius Præſes animaduerteret, Areſtem nequaquàm poſſe ſubijci, diabolus in eius mentem coniecit, vt alia quadam machina excogitata, celeriter martyrem interficeret. Præcepit igitur cohorti, vt equum quendam maximè terribilem illuc adducerent, & Areſtæ manus catenis conſtrictas, in illius equi femore alligarent, & animal ipſum vi multa impellerent, vt vitæ finem quamprimùm martyr haberet. Fecerunt carnifices, quod à Præſide iuſsi fuerant, eumque longè ab vrbe Tyana quatuor & viginti milliaribus, in equi femore ligatum pertraxerunt: Quo loco ſpiritum Deo reddidit.

Feliciter abit è vita.

Hoc audito, Pręſes iuſsit martyris reliquias in flumen quoddam, Phibum nomine, quod eſt è regione montis, ſtatim demergi. Eo autem loco viſus eſt homo quidam adſpectu, inſtar Solis, effulgens: qui cùm ſancti martyris reliquias collegiſſet, in monte, qui eſt prope vrbem Tyanam, eas depoſuit. Hæc autem cùm præſes Maximus feciſſet, ſancti martyris Areſtæ acta miſit in vrbem Antiochiam ad Imperatorem Diocletianum. Completum fuit Areſtæ martyris certamen atque martyrium die nono menſis Nouembris, in Chriſto Ieſu Domino noſtro: Cui gloria & imperium in ſecula, Amen.

VITA SANCTAE ET SEMPER memorandæ Theoctiſtes Lesbiæ, ex Simeone Metaphraſte.

NOV. 10.

LAVDARE quidem ea, quæ ſunt bona, & quę ad virtutem ducunt & ad pietatem, beatum eſt, & eſt bonorum virorum, & qui verè digni ſunt laude. Excitant enim auditores encomia, & oratio magis facit æmulari laudes, quàm eos, qui ſedent in certaminibus, athletarũ æmulatio. Etenim animi ſolẽt bonis verbis augeri & cõponi: quomodò corpora moderatis exercitijs. Quãobrẽm alios quidẽ facit oratio erũpere ad forti-

Animũ & corpus quæ confirment.

Sermonis ſiue orationis magna vis.

fortitudiné & magni animi virtuté, & veluti à Deo afflatos tractare arma manib⁹, & quærere aduerſarios: alios autem amplecti iuſtitiam, & laudare æqui diuiſionem, & totos ea in re verſari, iniuſtos inſectantes: alios amare temperantiam, & vincere voluptates, & magna contentione proſternere libidines. Sunt etiã, quos emulatio facit proſilire ad philoſophiam, & eã maximè perſequi, quæ verſatur in actione, quæ mores componit, & docet accedere ad Dei imaginem, & ei effici ſimiles, quatenùs id humana poteſt natura cõſequi: deſpicere ea, quæ fluunt, corpori non parcere, è terra ſurgere, & ad cælum erigi, vbi noſtra conuerſatio & totius corporis caput eſt Chriſtus. Pium enim eſſe propriè & primò, eſt Chriſtum colere rectè viuendo, & abſque vlla repræhenſione, & ſequẽdo dogmata beatorum Apoſtolorum & patrum, propter ſpem vitæ æternæ & regni. Sic ergò laudes bonorum & encomia fortium virorum excitant auditores ad æmulationem eorum, qui laudantur: quomodò contrà, quæ ſunt mala, aures corrumpunt, veluti quædam peſtis inficiens corpora. Corrumpunt enim, inquit Apoſtolus, bonos mores praua colloquia.

Vera pietas.

1. Cor. 15.

Sic ergò ego quoquè acceſsi ad vos, afferens vtilitaté, quæ eſt ex præſenti narratione: quæ proderit multis bonis, & digna erit, quæ mandetur memoriæ, & cõſcribatur. Nam & Deus glorificabitur, qui glorificat eos, qui ipſum glorificant, quomodò ſacra ſcribunt eloquia: & auditores beatum exiſtimabunt eum, qui illa opera fecerit, & volent æmulari. Beatũ enim pronuncia, dicit quidam vir magnus, eum, qui eſt dignus beatitudine, vt ſis ſicut ipſe, propoſito beatus, abſque certaminibus & laboribus. Verumenimuerò eos quoquè quos laudamus, ſtudemus æmulari. Quod enim quis laudat, id etiam ſcilicet deſiderat: Quomodò contrà quod odit, ei detrahit & id vituperat. Cùm ergò hæc ità ſe habeant, & oratio oſtenderit eſſe magnam in bonis narrationibus vtilitatem, rogo veſtram charitatem, vt aures accommodantes ad præſens argumẽtum, & cum curis mundanis facientes inducias, piè accipiat narrationis huius magnitudinem. Sedenim neſcio quomodò mei oblitus, cùm & oratione & vita procul abſim ab ijs, quæ dicuntur, & ſciam conuenire hæc ſcribere ijs, qui & certamina & vitam habent parem ijs, qui celebrantur, adductus ſum ad hoc ſcribendum. Sed quoniam eſt etiam merces obedientiæ, resq; eſt & ſalutaris & beata ducitur, meritò abſoluar à crimine audaciç, implens mãdatum viri, ab ineunte ætate Deo conſecrati, & qui elegit habitare ſolitudinem, conuenienter magno Eliæ & Iohãni, qui eſt ſupra omnes, qui ſunt inter natos mulierum. Eſt ergò incipiendum ab alto argumentum: eſt enim iam tempus id referre, ſi vos mihi attentas aures præbueritis.

1. Reg. 2.

Meritũ obediẽtia.

Cùm eſſem aliquandò in Paro: fui autem: nauigabam enim in Cretam, à beato & pio Imperatore miſſus, qui fuit reuerà felix, & felicitatem Romanorum ſimul cum ſuo ſepulcro ſepelijt. Mittebar autem, partim quidem ſimul militans cum clariſsimo illo Hemerio, viro ducendi exercitus peritiſsimo, qui vniuerſæ claſsi imperabat, & vt veriùs dicam, ipſis etiam animi perturbationibus: nè verò, ſi de eo, quod eſt laudibus dignum, de imperatoria, inquam, eius virtute leuiter & per tranſitum dixero, eius paruam faciens mentionem, eum afficiam dedecore, vt qui taceam præclara eius facinora, quæ non poteſt conſequi oratio, accedo ad præſens argumentum, illius mentionem opportunè facturus. Mittebar ergò cum illo militaturus, & deducendus ad actiones artis imperatoriæ, non ſecùs ac pullus ad matrem, ad præclariſsima eius ſtratagemata exiliens: is enim erat ſcopus & propoſitum beati mei Imperatoris: partim autem legatione functurus ad Arabes, qui tunc tenebãt Cretam. Cùm verò fuiſſemus in Iò inſula, & nè vlteriùs progrederemur, ventus aduerſus prohibuiſſet, nauigauimus ad Parum, in tranſitu viſuri ſitum inſulæ, & contemplaturi quod illic eſt templum Dominæ noſtræ Dei parentis. Cum autem delati eſſemus in portum, qui ſpectat ad Naxum, (is verò ſenſim & paulatim fit profundus, apteque & eleganter ſecedit à fluctu: perindè acsì eſſet ad hoc conſtructus, & montis concauitate incluſus, vt facilè hyemarent & æſtiuarent nauigia) deſcendimus, & cum parùm proceſsiſſemus, ad templum venimus.

Arabes obtinent Cretam.

Cùm autem ſuſſijſſemus, & de more precati eſſemus, admirantes id circuibamus. Erat verò id ſpectatu digniſsimum, & ſeruans adhuc reliquias veteris pulchritudinis: erat enim vndiquè iuſta conſtructum ſymmetria: & frequentibus erat fultum columnis ex lapide baſilico, & tecto lapide veſtiti erant eius parietes, non ſecùs ac columnæ. Lapidem autem adeò tenuem & ſubtilem effecerat artifex, vt viderentur parietes eſſe induti textis byſsinis. Marmoreus verò nitor lapidum tantum oſtendebat candoré & ſplendorem, vt vel margaritarum ſuperaret fulgorem. Tam egregius erat lapis, vel potiùs ſtudium artificis, qui etiam contendit naturç tribuere pulchritudiné. Cum autem venerandæ & diuinæ mentæ, quod eſt ſuprà impoſitum, tegumentum intra portam vidimus, ſtupuimus elegantiam. Ità enim erat tornatum, vt non videretur habere naturam lapidis: neque ferro & arte & manibus eſſe excitum: ſed ſimile erat cuidam ſucco lactis commixto, cuius ſuffuſio fabrefacta erat ad tecti figuram. Tali ego lapide vidi aliquandò lunam currũ agentem Tauris. Atq; iacebat illud quidẽ cõfractum: nos autem concurrimus, & propè ſtetimus, execrãtes & maledictis omninò inſectantes eum, qui contriuerat: erat enim id douarium domo Dei planè dignum.

Tẽplum matris Dei in Paro pulcherrimum.

Cùm nos ergò adſtaremus, & admiraremur, & in eum, qui cõfregerat, exclamaremus, videmus repẽtè monachum profectum è ſolitudine, & progredientẽ è nemore, & ad nos venientem, vultu pallidum, genis macilentis, nudis pedibus, totum ſquallidum, tunicaè pilis contexta, ſuperhumerali & capitis tegumento tunicæ ſimilibus, zona pellicea cinctum circa lumbos, perindè ac fera hirſutum, tãquàm Angelum propitium. Neque enim erat ſimilis viro, qui cibo veſcitur: ſed carnis propemodùm experti & exangui: & vt ſemèl dicam, virtutum, vel ipſius potiùs Dei, habitaculum. Accedens ergò nos ſalutauit, & nos eum viciſsim: & rogauimus vt diceret, quiſnam eſſet, patriamq; & genus, & an ſolus hic viueret. Ille autẽ: Patriam quidem, inquit, & genus, & alia, quibus gloriantur ij, qui habitant ciuitates, non poſſum dicere. Neque enim eſt mihi curæ aliquid ex ijs, quæ ſunt in terra: neque delector ijs, quæ fluunt. Pater verò mihi & Dominus, eſt Deus, cui ſoli vitam ago: propter quem ſolus per hanc errans ſolitudinem, pluſquàm triginta annos perſeuero. Eſt autem mihi nomen Simeon: dignitas autem, humilis monachus, ſacerdos & miniſter & myſta viui & incruẽti ſacrificij. Nos autem viri virtutem reueriti, tam ex verbis, quàm ex adſpectu & indumentis, prætereà verò ex exercitatione, & maximè, quod Dei erat ſacerdos, ad pedes eius procidentes, preces poſtulauimus & veniam, quòd eũ dignouerimus. Ille autẽ eſt precatus, & porrexit verba adhortationis: & iuſsit, vt noſipſos attenderemus, & nõ eſſemus triſti & anxio animo. Eſt enim, inquit, Deus miſericors & patiens: & eos, qui ad ipſum cõuertuntur, vlnis excipit ſicut prodigum.

Simeon eremita & monachus eximius.

Perfectus mundi cõtemptus.

Luc. 15.

Cùm has & huiuſmodi alias dediſſet exhortationes, ſiluit. Ego aũt cùm, eſſẽ curioſior, & ſatis pulchrè

viri mores intelligerem, rogaui magnum, & ſupplex ab eo petij, vt nos doceret aliquid ex ijs, quæ ſunt nobis arcana. neque enim mihi videbatur eſſe expers diuinæ conſuetudinis. Ille verò: De his quidem, inquit, ſatis. nondùm enim ſum dignatus talibus. Huc enim veni, vt mea lugerem, non vt quæ ſunt ſupra me, quærerem. Hęc autem dicebat, an fingens, an vera dicens, neſcio. Cùm me autem dextra appræhendiſſet, & demulſiſſet tanquàm iam familiaris: etenim ſic eum affecit ſimplicitas. Animæ enim magnorũ virorum, cùm ſint participes eius, quod eſt præſtantius, ad ipſum cõtẽdunt accedere, & ipſius primi boni participatione, fiunt omni ex parte boni, ſynceri, ſimplices, ſeparati ab ijs omnibus, quæ ſunt in nobis: quomodò etiã hic magnus, cùm eſſet iucundus & bonus, videbatur deinceps, eò quòd eſſet alienus a ſimulatione, eſſe vnus ex nobis. Deindè iuſsit nobis ſedere in ſedibus arte non elaboratis, ſed quæ ſe fortè obtulerunt. Erant autem lapides & columnæ ex eo, quod corruerat, & herba denſa & viridis, & fons, ex quo ſcatebat aqua dulcis ad bibendum, & totus locus erat plenus quiete & ſilentio, & diuinis dignus narrationibus.

En quales ſint viri heroici & perfecti.

Cùm ergò ſediſſet ſuper herbam, & me iuxtà ſedere feciſſet, videbatur lætari, quòd in nos incidiſſet. Fixis autem ego intuens oculis: Tempus eſt tibi, inquã, ò pater, narrandi, ſi quid hic vidiſti pulchrum & dignum quod referatur. Sed iam loqui incipe, & refer quiſnam cõfregit menſæ diuinæ operculum, & quænã eſt ea fera & agreſtis anima, quæ auſa eſt tale opus confringere. etenim cogitabam eum paulatim inducere ad perfectiora. Ille autem cœpit dicere: Audiuiſti de illo Niſiri, qui imperauit Cretæ copijs naualibus. Is cùm hic fuiſſet, & admiratus eſſet eius elegantiam, in animo habuit id in Cretam trãſmittere. Poſtquam autem portas eſt dimenſus, & deindè hoc ſacrum & diuinum tectum, & pulchrè viſum eſt ſe habere, deiecit humi, & ad portas traxit, vt educeret. Id verò repentè factum eſt maius & maius: idq; ſæpè, donèc tandèm ceſsit Arabs. Cùm autem fruſtra laboraſſet, & ſcopum nõ potuiſſet attingere, (nolebat enim, vt videtur, res diuina inquinari, & execrãdis ſeruire ſacrificijs. ſtudebat enim, vt dicitur, id deponere in ſynagoga donariorũ Agar) furore correpť, cogitauit id cõfringere.

Vide miraculum.

Hæc cùm audijſſem, maledictis inſectabar ſceleratum illum & execrandum. Ille autem dicit: Nè cures, dedit is haud ita multò pòſt pœnas inſolentiæ, vt qui nauem fregerit in Eubœæ promontorio, quod vocatur Xylophagus, & fuerit in eo ſubmerſus. Rogaui autem diuinum illum virum, vt cibum ſumeret, & vt cõſolaretur noſtram animi ęgritudinem, ſuſceptam proptereà, quòd non vlteriùs procederet nauigatio. Videbamur enim tempus terere, aduerſis ventis nobis ſpirantibus. Ille verò cibum ſumpſit, & nihil celans, mihi dixit: Nauigabis quidem Naxum: & cum illic in portu nauem tenueris vno die, ſecundo die pòſt nauigans, tertio die venies in Cretam, nihil aduerſi reformidans: & tibi impoſitum munus obibis vt voles, & vt tibi iuſsit Imperator: & reuerſus, pulchrè accipieris ab eo, qui te miſit. Atque hæc quidem poſteà facta ſunt, vt ille dixit, & finem acceperunt. Cum autẽ precati eſſemus, & hymnos in templo dixiſſemus, deſcendimus in nauem cum magno illo ſene. Manè autem tranſmiſimus in Naxum, cum eſſet fretum ſolùm decẽ ſtadiorũ. Ipſe verò cùm Deo diuinum peregiſſet miniſterium, & nos diuinis impertijſſet ſacramentis, nobiſcum cibum ſumpſit. Deindè cœpit mihi dicere:

Vltio in ſacrilegum.

Prophetia Simeonis monachi.

Miſſam dicit.

Tu quidem fortaſsè ad te excuſandum de nõ ſuſcipiendo eo, de quo ſum tuam rogaturus charitatem, in medium adduces inopiã, aut ſeruitiorum cauſam, aut vxoris & liberorum & domus curam, aut aliquas alias cauſas, recuſans id, de quo nos te rogamus. Ego autem tibi rerum proſperitatem, fertilitatem & abundantiam rerum omnium polliceor, & fore, vt magnũ tibi ſuppetat ocium. Te vero rogo, vt tunc memor eorum, quæ tibi dixi, conſcribas id, quod hic factũ eſt, quod dignum eſt, quod mandetur memoriæ: vt Deus noſter ab ijs, qui audiunt, in admiratione habeatur & laudetur. Mirabilis eſt enim, inquit ille, Deus in ſanctis ſuis: & multi etiam effecti imitatores eorum, qui ſunt laudati propter virtutem, ęqualia cõſequantur: & ipſe lucrifacies mercedẽ, quæ ex ijs accipitur. Cum me ſic eſſet adhortatus, incepit:. *Pſal. 67.*

Venatores quidam ex Eubœa huc venerunt non multis abhinc annis: habet enim inſula magnam copiam ceruorum & caprearum. Eorum vnus vir pius, & qui ſuæ curam gerebat animæ, narrauit narrationẽ valdè conſentaneam Dei magnificentiæ, qui ſuo tempore facit admirabilia, & quæ ſunt pręter hominum opinionem. Veni, inquit, aliquandò huc venator, & cum aſcendiſſem ad diuinam ædem Dei parentis, adoraui & precatus ſum, ſicut mihi ſemper erat mos. Cum autem poſt preces circumſpexiſſem, vidi in ſolo parùm aquæ in foſſa, & pauca grana lupinorum, quæ madefiebant. Locus enim hic alit lupinos, quomodò reliquæ inſulæ herbas diuerſas. Nam alia quidẽ producit magnam marathri multitudinem: alia autem ſolummodò rutam, & alia ſatureiam, & alia thymum, aut aliquid aliud. Quod verò fert inter omnia eximium inſula, hoc magis nutrit quàm alia, redditque floridius. Vidi ergò, vt dixi, lupinos, qui reddebantur teneri, & me quædam ſubijt cogitatio, quòd eſſet omninò aliquis, qui hos demiſiſſet in lacum: & quòd, vt eſt veriſimile, vir aliquis diuinus hanc habitet ſolitudinem. Hoc ergò reputans, feſtinabam venire ad ſocios, qui iam iuerant in ſyluam. Optabam autem magnam hanc prædam conſequi: ſperabam enim fore, vt magnum aliquod lucrum ab eo acciperem. Et cùm multum quidem venati eſſemus, tendebamus ad nauem. Sed illi quidem iuerunt ad mare: ego verò me conuerti ad preces. Ingreſſus itaque hoc templum Dominæ noſtræ, orabam. Video autem ad dexteram ſanctæ menſæ templi velutì quoddam ſubtegmen, quod vento agitabatur: & rurſus viſus ſum videre telam araneæ. Poſtquàm autem progreſſus volui diſcernere quod apparebat, audiui vocem dicentem: Siſte gradum, neque vltra progrediaris ò homo, neque accedas propiùs. Erubeſco enim, cùm ſim fœmina, à te nuda conſpici.

Templũ Dominæ noſtræ, id eſt, ſanctiſſimæ Virginis Mariæ.

Hæc ergò cùm audiuiſſem, & obſtupefactus fuiſſem re admirabili, volebam fugere. A carne enim mea pili exilierant, & erãt ſpina acutiores. Nam quod inexpectatum repentè apparet, deijcit ac deprimit ſpiritus, etiamſi quis videatur eſſe audacis animi. Stabam itaq; obſtupefactus, & ore aperto. Poſtquàm autem ad me redij, animo confirmatus, rogaui quiſnam eſſet, & quomodò hanc habitet ſolitudinem. Rurſus vox extitit, dicens: Iace mihi, rogo, tunicam: & cùm tecta fuero, quantùm mihi iubet diuina voluntas, non dubitabo dicere. Cùm me itaque ſuperiore amictu protinùs exuiſſem, eum dimiſi, & extra portam ſum egreſſus. Illa autem eum accepit, & ſe induit. Paulò pòſt verò reuerſus, video eam ſtantem, vbi priùs, & erat figura quidem mulier: id autem quod apparebat, erat ſupra hominem: pili albi, vultus niger, oſtendens parùm alboris, pellis quæ membrorum continebat compagẽ, cùm nulla ineſſet caro, vmbræ ſimilis. forma quæ ſolùm humanam ſeruabat ſimilitudinem. Hæc ergò, inquit, cùm vidiſſem, timebam, contremiſcebam, maledictis inceſſebam, & meam reprehendebam importunitatẽ, quòd cùm eſſem curioſus, meos

Eccè hominẽ, præter humanam formam nihil ferè hominis habẽtem.

ſocios reliquiſſem. Tremebundus tamen & pronus humi cadens, rogabam vt precaretur: & obſecrabam, vt ab ea benedicerer. Illa autem primùm quidem cõuerſa ad Orientem, vt quæ fortè vellet meum ſedare animum, nè ea videretur eſſe ſpectrum, eatenùs manibus precabatur, parùm ſubmurmurans. Conuerſa autem ad me, dicit: Deus, ò homo, tui miſereatur. ſed quanam de cauſa veniſti ad hanc ſolitudinem? & quo opùs habens, veniſti ad inſulam, quæ minimè habitatur? ſed quoniam te diuina huc deduxit volũtas, meæ, vt exiſtimo, gratia humilitatis, de me te omnia docebo, vt voluiſti. Cùm me autem rursùs humi proſtrauiſſem, ea ſic cœpit loqui:

S. Theoctiſte narrat hiſtoriam ſuã.

Mihi, inquit, patria eſt Lesbos, Methymna ciuitas, nomen Theoctiſte, vitæ inſtitutum monachatus. Cùm autem eſſem adhuc infans orbata parentibus, à cognatis tradita ſum in monaſterium virginum, & induta ſum habitu monaſtico. Nata verò decem & octo annos, in diebus paſchalibus, excurri in vicum propinquum ciuitati, ſalutatura ſororem. habitabat enim in vico cum coniuge. Noctù autẽ irruentes Arabes Cretenſes, quorum Dux erat ille Niſiris, omnes abduxerunt captiuos. Manè verò cùm pæana cecinissent, enauigarunt, & huic inſulæ appulerunt. Adductis autem captiuis, cùm quærerent pecuniam & pretia ſtatuerent, ego accepta occaſione contendens in ſyluam, curſu feror in intima inſulæ: & deinceps nõ deſtiti fugere, donèc petris & acutis lignis pedes perforaui & conſcidi, & ſanguine terram infeci: & tãdèm defecta viribus, cecidi ſemimortua: & totam quidem noctem, non ferens dolores vulnerum, acerbè tranſegi. Manè autem cùm ſceleſtos prædones vidiſſem nauigantes, liberata ſum ab omni dolore, & repleta ſum maxima animi voluptate: & nunc iam trigintaquinque annos & paulò plùs hìc alor perpetuò lupinis & herbis, quæ naſcuntur in ſolitudine, vel potiùs Dei verbo, recordata diuinorum eloquiorum, quòd non in ſolo pane viuet homo, ſed in omni verbo, quod proficiſcitur per os Dei. Nuda autem euaſi, confractis mihi pannis, cum quibus abducta ſum captiua. Induor verò & tegor manu diuina, quæ continet omnia.

Nota victum ſanctæ fœminæ.

Deut. 8.

Hæc cùm dixiſſet, & manus in cælũ ſuſtuliſſet, egit gratias. Cùm autem parùm intermiſiſſet, quoniam videbat me terram tacitum intuentem, & nec audêrem quidem eam fixis adſpicere oculis, dicit rursùs incipiens: Res quidem meæ quemadmodùm ſe habeant, narraui ò homo. Peto autem, vt vna in re mihi gratificeris propter Dominum. Quandò anno ſequenti nauigaturus es in hanc inſulam venãdi cauſa, (ſcio enim te omninò venturum, ſi Deus velit) vt in vaſe mundo mihi accipias vnũ ex intemeratis donis corporis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Ex quo enim hanc habitaui ſolitudinem, tali dono nequaquàm ſum dignata. Hæc ergò cùm dixiſſet, & iuſsiſſet nulli quicquam de ijs dicere, cum precatione me dimiſit ad ſocios. Ego autẽ me omnia impleturum pollicitus, abij lætus, quòd Deus meum impleſſet deſiderium, quòd me dignum cenſuiſſet, qui talem theſaurum conſequerer. Quomodò ergò Sancta mihi iuſſerat, quãdò eram cum ſocijs exiturus ad venandos ceruos & capreas, quas hæc inſula alit multas & aliorũ maximas, & viſu & narratu admirabiles. Nam ceruis quidem ſunt colore ſimiles, ceruis autem maiores magnitudine: eſt autem eis cornu longum, nempe duodecim palmorum, non vt ceruorum, ornatum ramis & adnatis propaginibus: ſed totum tectum, & quod vnum ſolum habet porrectũ ſtipitem. Cùm ergò eſſem, vt dictum eſt, nauigaturus ad venationem, accepta in pyxide parte diuinę carnis Domini, eam tuli ad beatam. Cùm veniſſem autem in inſulam, & declinaſſem in ædem Dei matris, eam non offendi. an autem adeſſet & lateret, quoniam mecum aſcenderant quidam ex ſocijs: an verò abeſſet, neſcio. hoc tantùm ſcio, me eam non offendiſſe. Atque alij quidem profecti ſunt in ſyluam venaturi: ego autem clàm reuerſus ſum in templum, & protinùs ſacroſancta mulier apparuit, induta tunica, quam à me priùs acceperat.

Paros inſula alit capreas admirabiles.

Cùm me autem in terram proieciſſem, accurrit, & cum lachrymis dixit eminùs: Nequaquàm hoc facias, ò homo, nequaquàm facias, diuinum donum afferẽs: nè vtras miſeram, diuina dedecore afficiẽs. Me itaque tunica appræhenſum erexit. Ego autem eduxi è ſinu meo pyxidem cum carne Domini. Cùm illa autem in terram cecidiſſet, diuinum donum accepit, & lamentationibus & lachrymis terram rigãus, dixit: Nunc dimittis ancillam tuam Domine: Quoniam viderunt oculi mei ſalutare tuum: Quoniam remiſsionem peccatorum in manibus accepi. Nunc abibo, quò tua me iubet potentia. Hæc ergò cùm dixiſſet, & manus diù in cælum extendiſſet, me precibus proſequẽs, dimiſit ad ſocios. Cùm paucos autem dies venati eſſemus, & prædam ſatis magnam cepiſſemus, reuerſi ſumus. Et illi quidem profecti ſunt ad nauem: ego autem cucurri, vt illius beatæ preces acciperem vix comites. Cùm autem veniſſem in templum, & deindè circumſpicerem, vt eam viderem, video eam in eo loco, in quo priùs videram, emigraſſe. Cùm ergò procidiſſem, & beatos eius pedes eſſem amplexus, & rigaſſem lachrymis, ſtabam mutus, diù dubitans quidnam facerem. Atque videbar quidem ſapienter & vtiliter facturus, ſi eum lachrymis Deo ſupplicans, & ſanctæ motus reuerẽtia, rogarẽ vt huic rei à Deo prouideretur: & quomodò is oſtendiſſet, iuſſum diuinũ exequerer. Quòd ſi hoc non eſſem aſſecutus, ſecunda erat, vt dicitur, ineunda nauigatio, nempe vt hanc rẽ ſocijs cõmunicarem, & cum eis ſepulturæ mãdarem beatæ reliquias, hymnis & canticis proſequens pro viribus. Sed vt videtur, non facilè contingit ſe ſapienter gerere.

S. Theoctiſte accepta Euchariſtia, migrat ad Dominum.

Ego itaque non ſum aſſecutus id, quod erat honeſtum & decorum: ſed ruſticitate & ingenij leuitate, (Quid enim, & venator & imperitus, non excogitaſſem?) feci rem audaciorem, fide quidem, vt mihi videbar, ſed minimè Deo grata. Nam cùm eius manum amputaſſem, & lineo textu inuoluiſſem, aſcendi in nauẽ. Cùm profundo autẽ veſperè è terra ſoluiſſemus, & velum expandiſſemus, ſecundis ventis ſpirantibus ferebamur tanquàm volãres, & ſperabamus nos manè venturos in Eubœam. Cùm autem dies illuxiſſet, inuenti ſumus rursùs ſtantes in eodẽ portu, perindè acsì ab ancora, aut ab aliqua remora teneretur nauis. Metus ergò omnes inuaſit: & ſe inuicèm circunſpiciẽtes, tremebundi quærebamus cauſam rei, ſciſcitantes & inquirentes, num nefarium quippiam à nobis factũ ſit, cur arceremur. Cùm verò alius aliud dixiſſet, intelligens ego audax meum facinus, inſciẽtibus omnibus, in templum ſum reuerſus: & cùm poſuiſſem manũ in corpore ſanctæ, deſcendi in nauem. Hortatus autẽ ſocios, cœpi iter ingredi. Cùm verò multùm prouecti eſſemus, erat deincèps cymba volucris, velum replẽte vento: fuitq; rectus curſus & abſq; vllo impedimẽto. & tunc ego rem narraui ſocijs, & quemadmodùm beatam illam inueniſſem, & quemadmodùm res eius ſe habuiſſent, renunciaui, & quemadmodùm donum diuinum attuliſſem, & ea dormijſſet, & eius manum habens, ingreſſus ſum veſperè: & propter eam retenti ſumus, & ſperabamus nauigare: & nunc recto curſu ferimur, quoniam depoſui reliquias.

Ecce miraculum.

Hæc cùm illi audiuiſſent, & me multùm repræhendiſſent, proram protinùs obuerterunt, & magno ſtudio in Parum ſunt reuerſi. Omneſque ſimul curſu in

templum contendimus, timentes quidem & contremiſcentes: fide autem freti tamen accedimus, & vidimus quidē locum, in quo erat poſita, ſeruantē veluti figuram corporis: corpus autē euanauerat. Atq; omnes quidē inuaſit admiratio & ſtupor, & huc & illuc currebamus, conſiderantes, circumſpicientes, num alicubì cecidiſſet, aut in vitam eſſet reuocata: & totam ſyluam & ſaltus obibamus, eam inueſtigantes, ſicubì diuinus ille lateret theſaurus, miſeri & inſipientes & craſsi homines, & ea perſequentes, quæ reuerà nō poſſunt compræhendi: & diuinorum ignari miraculorū, neq; Eliſei reueriti miraculū, qui eos, qui à rege Syrorum miſsi erant ad eum compræhendēdum, latuit, cùm eſſet in medio eorum, & cùm eos priuaſſet vidēdi poteſtate, duxit in Samariam, & regi tradidit. Mitto enim dicere de magno Thaumaturgo, qui eos, qui ipſum inueſtigabant vt compræhenderent, in monte orans, latuit vt arbor effectus. Cùm ergò, inquit, ſic fruſtrati eſſemus venerandis illis beatæ reliquijs, ad nauem deſcendimus, & à terra ſoluentes, domū abijmus, Deum laudantes & hymnis celebrantes, qui ſemper facit res magnas & admirabiles.

Sācta corpus nō poteſt inueniri.

4. Reg. 6.

Hæc, vt à me ſuperiùs dictum eſt, cùm narraſſet ille beatus homo & maximus, ſacramento adegit me, nè hoc argumentum mandarem profundo obliuionis: nec aliquam afferens excuſationem, tacerem miraculum, diuinam timens vltionem & ſanctæ indignationem. Roganti autem mihi tempus & diem eius deceſſus, vt ſcriberetur cum miraculo, & eius perageretur memoria, dixit vir ille ſanctus: Multa quidē, vt vides, ò dilecte, prætermiſſa ſunt, quæ pertinent ad narrationem. Oportebat enim perſequi & genus, & omnē eius in inſula exercitationem & afflictionē, & quemadmodùm decertauit aduersùs inſultus inimicorum. Sed quid agam, cùm is, qui in magnam illam incidit, non eſſet ſicut magnus ille Zoſimas, qui ſciebat inueſtigare vitam, & certamina & res geſtas: ſed cōtrà nutritus in montibus, & craſſus, & qui hæc non audiuerat: ſed hoc ſolùm memoria tenebat, vt dicebat, quòd eſſet tempus autumni, & menſis Nouembris. Sed magni faciendum fuerit, ſi vita beatæ ſcriptis mandetur, & nō infodiatur in profundo obliuionis. Memoriam autem, boni omninò viri & eius æmulatores, opportunè referent in diem feſti, ſicut placet. Aliquā enim gloriam afferent encomia & celebrationes ijs, quibus regnum cælorum & bona æterna obtigerunt: ad quæ deſiderant etiam adſpicere ordines angelorum. Sin minùs, æmulationem quidem certè & zelum ijs, qui conueniunt, & Deo laudèm ac gloriam, & beatitudinem ipſorum, de quibus fit mentio. Quibus enim vita tribuit gloriam, meritò eos etiam beat & ornat, cùm prędicatur.

Zoſimas vitā Mariæ Aegyptiaca ex ipſa accuratè perquiſiuit. Vide hiſtoriam eius Tomo 2. 9. Aprilis.

Hæc cùm illè vir magnus nobis expoſuiſſet, & valdè rogaſſet, nos emiſit. Cùm ſecūdi autem ſpiraſſent venti, die ſequenti Diam appulimus. Hoc eſt inſigne lucrum noſtræ in Paro conuerſationis. Hæ ſunt merces, quæ præter ſpem obtigerunt proficiſcenti in Cretam. Hæc eſt vita beatæ Theoctiſtes. Hæc eſt exercitatio aduersùs principatus & poteſtates, & principem tenebrarum huius ſeculi lucta & decertatio. Ego autem acceſsi implens obedientiam, & exoluens debitum. Ex quo quidnam efficietur? multa quidem etiam alia, ſed hæc tria maxima. Ipſi quidem ſuppeditatori & adminiſtratori Deo laus, cōfeſsio & gloria: Sanctæ autem ex oratione beatitudo, & anniuerſaria cū eius commendatione memoria: & nobis qui ſcripſimus, munificus & magnus noſter Deus Ieſus Chriſtus, pro prōpto & alacri animi ſtudio dabit remunerationē, interceſsionibus ſanctiſsimæ eius matris Dei parētis, diuinorum Angelorū, & omnium ſanctorum: Quoniam ei gloria cum patre & ſpiritu ſancto, nunc & in ſecula ſeculorum, Amen.

Dia inſula eadem, quæ Naxus.

MARTYRIVM SANCTI ET Glorioſi Martyris Menæ Aegyptij, qui Martyrium ſubijt in Cotyæo.

Habetur in Simeone Metaphraſte,

IMPERANTIBVS Diocletiano & Maximiano, qui erant veri Regis hoſtes & inimici, ibant literæ per vniuerſum orbem terræ, quæ iubebant colere impiam eorum religionem: & quæ mortem ſtatuebant pœnam ijs, qui non parebant eorum edictis, & à ſolida fide in Chriſtum non ex animo dimouebantur. Hinc quid non graue accidebat ijs, qui diligebant Dominum? Anguſti erant carceres multitudini eorum, qui quotidiè capiebantur. Vacuæ erāt habitatoribus, quæ fuerant aliquandò plenæ domus: ſolitudines, propter multitudinem eorum, qui fugiebant, mutabantur in ciuitates. Amici veritatis, tanquam qui peſsima feciſſent, dedebantur ſupplicijs, diripiebantur facultates, euertebantur leges naturæ, patre quidem ad mortem prodente filium, filio autem patrem viciſsim talibus proſequēte officijs: & vbique diſperſa erat nox profunda, cùm fideles quidem omni ex parte expellerentur, impietatis verò defenſores tota manu confirmarentur, ſanguineque & nidore ſacrificiorum ipſe etiam aer inficeretur. Tunc quidem, tunc Menas hic admirabilis & virtute celebris reſplendebat, patriam quidem habens Aegyptum, patrem autem & maiores non ſtabiles in pietate: ſed circa id, quod eſt firmum, minùs firmiter affectos. Eius verò ſtudiū erat militia ſub tribuno militum, nomine Firmiliano. Ipſe autem cùm eſſet Præfectus numeri Rutiliacorum, animi pręſentia, magnitudine & pulchritudine, & omnibus alijs, quibus ſolet exprimi ſpecies corporis & generoſitatis, præſtabat alijs.

NOV. 11.

Sæua perſecutio ſub Diocletiano & Maximiano.

Menas miles egregius.

In Cotyenſium autem Metropoli ſimulatq; accesſiſſet ad Tribunum, & audiuiſſet impium * iniuſſum Imperatorum, abiecta zona militari, ſeipſum relegauit in deſerta loca, volens potiùs vitam agere cum feris, quàm cum ijs, qui colunt ſimulacra. Vacabat autem ieiunijs & vigilijs, & diuinorum eloquiorum diligenti meditationi. Senſibus autem optimè purgatus, & anima illuminatus, & in arcanis veræ pietatis initiatus per reuelationem, exiſtimans hoc eſſe illud tempus, quod iam olim meditabatur: cùm diem obſeruaſſet, in quo vniuerſa ciuitas Cotyenſium publicum celebrabat diem feſtum tanquam natalē, & equeſtris certaminis exhibebatur ſpectaculum, cùm totus populus ex alto adſpiceret, collectus ex omni genere, Iudæorum & gentilium & ſimiliter Chriſtianorū: & omnes iam defixis oculis intuerētur certamen, relicta ſua in montibus habitatione, deſcendit in ciuitatem: & cùm veniſſet in medium theatrum, & prætterijſſet omnes, qui erant in ſtadio, & locum aſcendiſſet ſublimem, vndè erat videndus ab omnibus, alta voce exclamauit: Inuentus ſum ab ijs, qui me nō quærunt: manifeſtus euaſi ijs, qui me non interrogant: per hæc oſtendens, quòd non coactus, ſed ſua ſponte acceſsit adīturus certamina.

Contēpta militia, petit ſolitudinem.

Nota rē ſingularem.

Eſa. 65.

Omnes ergò conuertit Menas ad ſui ſpectaculum: theatrum autē deſpiciebatur, equorū reſpuebatur certamen: nihil erat cuiquam præſtabilius, quàm illum videre, qui tantā oſtenderat audaciā. Et qui eundem

quidem

quidem zelum habebant in pietatē, mirabantur martyris loquendi libertatem, & propter voluptatē ſummam, exiliebant. Qui autem decertabāt aduerſùs pietatem, ad eius cædem iudicem incitabant. Poſtq̃ autē voce præconis indixit ſilentium, & ſedauit populi tumultum, & ſonum tibiarū, ſtatim arreptus & ductus fuit Menas ad Pyrrhum præſidem, qui & tūc præſidebat in excelſo, & erat ſpectator certaminum. *S. Menas ducit ad Præſidē.* Is autem primùm quidem eum placidè alloquebatur, ſimulans manſuetudinem: vocique leni & benigna, quiſnam & vndè eſſet, interrogauit. Poſtquàm verò & patriam & genus & ipſam militiam & modum exilii protinùs dixit martyr, & ante omnia dixit ſe eſſe ſeruū Ieſu Chriſti, ſtatim iudex fictam manſuetudinem ad naturalem conuertit ſæuitiam: & examinatione reſeruata in diē ſequentem, eum quidem vinctum tradit in cuſtodiā. *Traditur ī cuſtodiā.* Ipſe autem cùm totum diem vacaſſet ei, quod peragebatur, ſpectaculo, ſequenti die animo æſtuans, proceſſit ad examinationem. Omnibus itaque aliis miſsis, accuſabat præcipitem audaciam. Hoc enim eum magis accendebat ad furorem, vt qui ſui eſſe contemptionē arbitraretur illius loquendi libertatem. Ille autē tantò quàm propterea magis ſibi placens, reſpondit audaciùs, dicens: Sic conuenit Deum confiteri: quoniā lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt. *1. Iohā. 1.* Hoc enim nos docuit Paulus, dicens: Corde quidem creditur ad iuſtitiam, ore autem fit confeſsio ad ſalutem. *Rom. 10.*

Terruit itaque Iudicem eius loquendi libertas, & rursùs celabat iram, & rursùs ſimulabat manſuetudinem, vt martyris audaciam faceret cedere blanditiis, &, Nè amittas, aiebat, ò Mena, vitam hāc dulciſsimā, neque lucem omnibus hominibus optandam, morte immatura permutes: ſed noſtris pare conſiliis, vt felicem quidem & beatam vitam agas, ab imperatore autem honores & dona conſequaris, & ſis omnibus ſuſpiciendus & felix iudicādus propter rerū ſucceſſum. *Tētatur inanibus promiſſis. Irridet ea* Martyr autem ad hæc valde & ſuauiter ridens, vt qui ea reputaſſet eſſe apertas nugas, & puerorum potiùs eſcas, quàm ſapientum virorum, hæc ex bono theſauro in eum verba exprompſit, dicens: Nihil eſt, qđ mea quidem ſententia conferri poſsit cum regno cælorū. Neque enim totus mundus poteſt æqua lance expenſus, vni animæ comparari. Sed ſi vis mihi gratificari, experire potiùs per ſupplicia. Sic enim mihi verā conciliabis beatitudinem. Poſtquam autem Pyrrhus audiit hæc verba, non poterat amplius contineri: ſed ad ei infligenda contendit ſupplicia, & lictores acerbiùs inſurgens, martyrem quidem iubet extendi à quatuor viris, boum autem neruis cædi vehementer. *Cæditur boū neruis.* Cùm ſic ergò fortiter torqueretur, & ſanguis è vulneribus effluās terram rubram redderet, quidam ex iis qui aderant, nomine quidem Pegaſius, cognomine aūt Princeps, benignitatem ſimulās: Cum uideas, inquit, ò homo, quod exiſtit periculū ex inobediētia, priuſquàm carnes tuæ penitùs flagris conſumantur, ea cogitans, quæ tempori conueniunt, ſacrifica. *O linguā Satanæ.* Fortaſsè enim propterea, quòd ſint tormenta intolerabilia, Deus quoq; tuus tibi ignoſcet, quòd id feceris.

Cùm ſic dixiſſet, martyr toruè in eum intuens, & verbis eius magis quàm flagris cruciatus: Diſcedite à me omnes, qui operamini iniquitatem, apertè exclamauit. *Pſal. 6.* Ego enim Deo meo ſacrificaui, & adhuc ſacrificabo ſacrificium laudis: qui etiam mihi dat auxilium, & efficit, vt hæc flagella veſtra à me reputentur potiùs deliciæ, quam tormenta. *Mira martyris virtus.* Cùm de hac tolerantia ſua is nihil remitteret, liberiùſque & diſertiùs loqueretur, ſe præſes ad aliud conuertit ſupplicium: & cùm effeciſſet, ut in ligno tolleretur ſublime, iuſsit ferreis vnguibus corpus eius laniari. *Ferreis vnguibus laceratur* Deindè tanquam irridens Iudex, & ſanctum ironicè alloquens: Senſiſti, inquit, ò Mena, aliquem dolorem? an vis per aliud ſuppliciū nos tibi maiorem largiri voluptatem? Martyr autem etſi grauiter laceraretur: Quid cūctaris, inquit? Putas enim me omninò poſſe à te terreri per hoc breue tormentum, aut quæ eſt in me, immobilē labefactari turrem confeſsionis? Hæc cùm audiſſet Præſes, iuſsit eū cædi vehementius: & imperauit, vt nullum alium cōfiteretur regem præter eū, qui eſt verè Rex. Martyr autem: Quoniam non noſti, inquit, quis eſt hic Rex, quē confiteor: propterea blaſphemam & maledicam linguam in eum moues, & hos, in quos cadit interitus, & è terra orti ſunt, ei facis ſimiles: qui eſt etiam is, qui eos conſtituit in imperio, & eſt vniuerſæ carnis & ſpiritus Dominus. Deinde Iudex, non ut qui vellet diſcere, ſed vt qui ſe ſimularet ignorare: Quis eſt is, dicebat, qui dat regibus potentiam, & eſt omnium Dominus? Ieſus, inquit, Dei filius ſemper viuus, cui ſubiecta ſunt omnia, quæ ſunt in cęlo & in terra. Tyrannus autem: Hoc autem totū, inquit, te latuit, quòd reges propter hoc ipſum, quod tu dicis, Chriſti nomē indignātes, iubent vos cruciari. Martyr verò: Si indignantur, inquit, indignentur: hæc nihil ad me, qui ſum Chriſti ſeruus. *Egregia vox martyris.* Hoc enim mihi magis eſt in votis, hāc pulchrā confeſsionem ferre vſque ad mortem, vt efficiar dignus coronis, quæ pro ea accipiuntur. Scriptum eſt enim: Quis nos ſeparabit à charitate, quæ eſt in Chriſto Ieſu? afflictio, an anguſtia, an fames, an perſecutio, an periculum, an gladius? *Rom. 8.*

Cum autem martyri, qui tandiù fuerat ſuſpenſus, recordatio eius, qui fuerat in cruce ſublatus, laboribus defeſſum & viribus defectum corpus cōfirmaret, Præſes maiore percitus inſania, iubet excoriatas eius carnes textis ex pilis confectis valdè atteri & confricari. *Immanis cruciat⁹.* Quod cùm fieret, Pelliceas, aiebat martyr, tunicas hodie exuo: ſalutari autem indumento induor. Deinde ardentes ignis lampades iuſsit Iudex inferri. Sed eæ quoquè cum æterno igne collatę, videbantur vim vrēdi habere imbecillam. *Ardētes lāpades ei admouentur.* Videbatur enim martyr virtute Chriſti, quæ intentabātur, oīa deſpicere. Quāobrem audacter etiam dicebat iis, qui ipſum puniebant: Habeo perſuaſum à Domino meo & Rege, non timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere: illum autem potiùs timere, qui poteſt & animam perdere in gehenna. *Matt. 10* Çùm verò vidiſſet Iudex maximam & planè inuictam martyris tolerantiā, & alioqui animo verſaret opportuniſsimas eius reſpōſiones, tormentis miſsis, acceſsit ad verba: &, Dic mihi, inquit, ò vir admirande, vndenam eſt à te inuenta hæc pclara dicendi facultas, cùm ſis miles, & vix dum heri & nudiuſtertiùs verſatus ſis in literis: vacaris aūt potiùs bellis & certaminibus militaribus vt plurimū. Cùm autē dixiſſet martyr, Chriſti hęc eſſe verba, qui dixit: Quando ducti fueritis ad reges & præſides propter me, nè cogitetis quomodò aut quid loquamini. *Ibidèm.* Reſpōdit verò Præſes: Veſter ergo præſciuit Chriſtus fore, vt talia pro ipſo pateremini? Martyr autē: Vt qui ſit, inquit, verus Deus, eſt conſequens, vt ſciat etiam quæ ſunt futura. Ipſe enim eſt vniuerſi cauſa & conſtitutio, & qui ſciebat omnia, antequam producerentur ad eſſentiam.

Cùm autem nō haberet Iudex, quidnam ad hæc cōuenienter reſponderet: Miſsis, inquit, ſuperuacaneis his probabilibus tuis orationibus, volo te vnum eligere è duobus: nempe vt aut nobiſcum ſimul verteris, rectè id quidem faciens: aut totum Chriſtum confitearis. Poſtquàm autem cum magna libertate dixit martyr. Cum Chriſto meo fui & ſum & ero, dixit præſes ſe in eum adhuc futurum lenem & patientem: & iubet ei dari aliquod tempus ad conſiderandum. *Iudex ei⁹ tolerātiā & ſapientiam miratur.* Eius enim admirans tolerantiam ſimul & intelligentiam,

cuna-

conabatur eum ad ſuam traducere ſententiam,nè tanti viri iacturam gentes facerent.Cum autem poſt hęc martyr vſus eſſet in eum verbis audacioribus, Deum quidem apertè Chriſtum confitens:deos verò,quos ille colebat, dæmones profanos appellans, ira rursùs præſes accenſus vehementiùs, iubet murices ferreos ſpargi in terra,& vinctum pedibus & manibus ſupra eos trahi per ſummam crudelitatem. Ille autem tanq̃ ſi per pratum aliquod & molles flores traheretur, illius deos & dæmones liberè inceſſebat maledictis. Propter quæ Iudex rursùs iuſsit ſanctum verberari in collo & genis:Nè,inquit,ſic deos deſpiciens,eos quoquè impudenter affeceris contumeliis. Cùm multas autem horas verberaretur martyr, adſtans quidam ex cohorte Heliodorus, & veluti volens ſuggerere ea, quæ cōferebant ad propoſita:Domine pręſes,inquit, tuam claritatem exiſtimo non latere,quòd horum qui dicuntur Chriſtianorum amentia ſcit cōtemnere tormenta vel ſtatua fortiùs, & mortem reputant tāquàm dulcem aliquam potionem.Mittēs ergò de his in caſſum laborare,citò velis in eum vltimam proferre ſententiam.

Nouos ei adhibet cruciat⁹.

Cùm ergò defeſſus eſſet præſes, & meditaretur vltimam ſententiam in eum prununciare,accedentes quidam ex iis,qui olim martyri familiares fuerāt & amici,ipſum demulcebant,complectebantur, rogabāt & ſupplicabant,& ſe exiſtimantes ſuadere vtilia: Nè deſpexeris,dicebant,ò Mena, familiarium tuorum amicitiam,& decus militiæ,& vſum voluptatum,& vitā, quæ eſt omnibus natura deſiderabilis: & nè ignominiam quidem gloriæ,mortem autem vitæ antepoſueris. Martyr verò tanquam virus aſpidis fugiēs eorum ſuaſiones:Ceſſate,inquit,Dei hoſtes: & voſipſos potius vtiliter corrigite, & à tanta deſiſtite inſania. Nā hæc quoquè momentanea & vobis chara vita mox præteribit:manet autem vos æternus & qui nunquàm deſinit cruciatus,quem cum veſtro pręſide & eius Imperatoribus iuſtè adipiſcemini. Cùm autem vidiſſet Iudex martyrem tam fortiter depugnare aduersùs omnia,quæ ab ipſo fiebant & dicebantur, non ampliùs ad alias interrogationes,ſed ad ipſam ferēdam ſe parat ſententiam:& cùm breuiter cum iis,qui erant eiuſdem ſententiæ in impietate,conſultaſſet,capitis vltimam tulit in eum ſentētiam, & lictorem quidem adeſſe iubet cum nudo enſe:ſignificauit verò locum extra ciuitatem.

Martyr contemnit quorundā peſtiferas ſuaſiones.

Cùm autem peruentum eſſet ad locum, & martyri priore ſtadio ſecūdum viſum eſſet alacriùs, poſtq̃ uiros parùm cōueniſſet, & verba ſua precibus obſignaſſet, apparens plenus lætitia,vt qui repoſitam ſibi beatitudinem viſione appræhenderet,vt etiam gratias agens abiret ad lætitiam mox eum excepturam: Ago tibi gratias,dicebat,Domine Deus, quòd me dignatus ſis conſpici ſocium precioſæ tuæ mortis, & nō dederis deuorandum beſtiis agreſtibus: ſed effeciſti perpetuò puram in te ſeruare fidem. Hæc cùm dixiſſet,& genu flexiſſet, ad plagam ei gladio inferendam perrexit. Poſt plagam autem ſacrū corpus ignis accepit: & ſic quidem fuit diſſolutum id ſancti,in quod cadebat interitus: anima autem ad beatam hæreditatē deducta eſt ab Angelis. Hinc uiri pii magnam adhibent diligentiam,vt martyris reliquię ex igne tollerentur, & in inſignibus locis reponerentur. Quas quidē cùm collegiſſent,& mundis ſindonibus impoſuiſſent, vnguentisque & ſuffitibus inunxiſſent, & iuſta omnia eis ſanctè feciſſent,eas paulopòſt in ſuam patriam retulerunt,quomodò ante cōſummationē iuſſerat martyr Chriſti. Oportebat enim eum quæ & genuerat & aluerat,eum quoquè accipere conſummatum martyrio:& non illam quidem tenere locum matris, aliā autem prætereà eam frui gratia reliquiarum. Hoc enim conſultò factum eſt à Chriſti prouidentia: Quem decet omnis gloria,honor,potentia, maieſtas & magnificentia,nunc & in ſecula ſeculorum, Amen.

Feliciſſime pro Chriſto occumbit.

Vide ſtudiū antiquorū erga reliquias ſanctorum.

TIMOTHEI ARCHIEPISCOPI Alexandrini narratio de maximis miraculis ſancti & glorioſi martyris Menæ.

ACcidit, vt poſt mortem impii & Deo inuiſi Diocletiani Imperatoris,Dei voluntate imperaret Conſtantinus, pius & Chriſti amans Imperator. Cordis enim eius oculos tetigit lux intelligēs, & ei illuxit gratia Dei,quæ ſuperat omnem hominis intelligentiam, potentique & inexpugnabili ſua dextera deduxit eum ad viam ſalutis. Nā vbi eſt gratus animus & cor mundum, illuc etiam accedit ſanctus ſpiritus.Erat autem vir, qui valdè timebat Deum,& omnia eius mandata exequebatur diligētiſsimè,omnem hominem deducens ad portum ſalutis. Meminerat enim eius,qui dixit:Nō adorabis deū alienum,ſed adorabis Deum viuum:& reddes altiſsimo vota tua. Iuſsit autem edicta quoq; ſcribi per vniuerſum orbem terræ, vt Chriſtus, qui blaſphemiis & maledictis inceſſebatur ab impiis & iniquis gētibus, prædicaretur in omnibus finibus,& crederent omnes in patrē & filium & ſpiritum ſanctum. Iuſsit eccleſias quoque ædificari, in nomine omnium ſanctorum & glorioſorum martyrum,qui propter verum Deū noſtrum fuere martyres, & confeſsi ſunt pulchram confeſsionem. Similiter autem iuſsit etiam mundū & incruentum Chriſto Deo noſtro quotidiè offerri ſacrificium ad conuerſionem & pęnitentiā omniū fideliū.

Miraculum 1.

Encomiū Conſtantini Magni.

Exod. 20. Deut. 5. Pſal. 49.

Conſtātinus iubet eccleſias extrui in honorem martyrū.

Tunc ſurrexerunt quidam ex fidelibus ciuitatis Alexandriæ,& quęſierunt reliquias ſancti & glorioſi martyris Menæ, vt in eius nomine ſanctum templum extruerent. Vniuerſa autem illa prouincia congregata fuit in loco,vbi erat templum ędificandum, vt id citò perficerent.Eo autem perfecto Dei gratia & ſancti interceſsione, erat homo quidam ex regione Iſaurorū valdè diues. Ingreſſus eſt autem Alexandriam cauſa negociationis:& audiuit omnia miracula & curationes,quas fecit ſanctus Menas,& dixit apud ſe: Volo ego quoquè ire, ut orem in templo ſancti martyris Menæ,& adorem precioſas & ſanctas reliquias, & dem illic paruam benedictionem: vt Deus nobis ferat opem,& nos ſeruet ſancti interceſsionibus. Surgēs itaque accepit ſecum crumenam,& tranſiit ad lacū mariumæ. Et cùm inueniſſet nauigium, peruenit ad locum,qui dicitur Loxoneta:& egreſſus è nauigio, ſibi quæſiit manſionem,erat enim veſpera. Deindè cùm in loco inueniſſet tabernam, dixit domino tabernæ: Amice,fac mecum miſericordiam, & accipe me ī tuā tabernam,quoniam adueſperaſcit, & timeo ſolus uiā ingredi:neque enim hic habeo vllum alium. Dixit autem ei tabernarius:Ingredere frater, & mane hic donec illuxerit. Ingreſſus autem hoſpes, ſedit in taberna. Dominus verò tabernæ parauit veſtes ſtragulas, vt ambo dormirent.

Cultus reliquiarū.

Interceſſio ſanctorum.

Cùm uiri autem crumenam uidiſſet tabernarius, ſubiit cor eius, qui ſemper vitæ noſtræ curis vacuę inuidet diabolus, & fecit eum vigilare, donèc ſomnus inuaſiſſet hoſpitem. Cùm is autem dormiiſſet,ſurgēs tabernarius,accepit gladium,& occidit hoſpitē. Deindè accepit itā vt erat,crumenā,& dixit apud ſe: Quid faciam hoc corpore,nè quis ſciat cędem quam feci,& me deferat ad magiſtratum? Sed ſurgam,& hoc probè curabo. Immittam enim in ſportam,& iaciam in lacū.

Crudele facinus.

Quod

Quod cùm feciſſet, ſuſpendit eam ſub tecto, vt cùm data ei eſſet poteſtas eūdi ad lacum, eam illic iaceret. Cùm hæc autem feciſſet, ortus erat Sol, & timuit interdiù eum in lacum iacere. Accepit verò eius quoq; caput, vt id quoq; frangeret, & immitteret in ſportā. Eccè autē ſanctus martyr Chriſti Menas, venit eques cum magna multitudine, præ ſe ferens ſpeciem ſpatharii, accedens ad tabernam. Videns verò ſanctū venientem tabernarius, timuit, quoniam ſaluum adhuc erat caput hominis: & feſtinans, accepit caput, & id ſuſpendit in medio tabernæ, neſciens quid ageret prę metu. Cùm veniſſet autem ſanctus Menas, aperuit oſtium tabernæ, & apprehendit hominem, qui dicebatur tabernarius, & dixit ei: Dic mihi verū: Vbi eſt homo hoſpes, qui hic manſit? Dicit ſancto tabernarius: Non manſit hic homo hoſpes. Dicit ei ſanctus: Si nō manſit hic homo, ſede hic quietus, & ego eum inueniam. Cùm ergo ſtatim ſportam accepiſſet ſanctus Menas, inuenit caput hominis ſaluum cum reliquis membris, & dicit ei: Non dixi tibi me, propter quem huc veni, hominem ex me eſſe inuēturum? Tunc vidēs tabernarius ſanctum, & cohortem quæ erat cum eo, valdè timuit. Exiſtimabat enim Imperatorē omninò cognouiſſe cædem, & miſiſſe ad eum. Quamobrèm metu perculſus, rogabat ſanctum, qui videbatur ſpatharius, dicens: Miſerere mei, domine mi, quoniam peccaui valdè, & cognoſco peccatum meum eſſe valdè magnum. Vndè etiam Imperator te miſit ad me miſerum: & conſiderans Dei gratiam eſſe tecum, cōfiteor me peccaſſe coram Deo & coram te. Quandò vidi, domine mi, crumenam valdè magnam, impletum eſt cor meum infelicis furore aduerſus eum, & ſiui eum, donèc eſſet ſopitus: Deindè autem ſurrexi, & occidi eū, vt eius poſsiderem pecunias. Eccè autem domine mi, nondùm acceſsi ad eius crumenam, neque ex ea accepi aliquid: ſed eam do ſaluam tuæ poteſtati, & præterea alios tibi dono centum nummos: me ſolummodò libera ab hac cæde. Reſpondit ei ſanctus Menas, & dixit: Ducere, ò homo, pęnitentia tui delicti, & ego tibi condonabo. Ille autem dixit: Domine ſpatharie, facio vt iubes: & qua hora liberatus fuero ab hoc periculo, ibo ad ſanctum Menam, & pęnitentia motus, accipiā habitum. Videns autem ſanctus eius pœnitentiam, dixit ei: Affer huc ad me ſportam, in qua iacent mēbra hominis, vt perfectè euadat manifeſta Dei gloria in ſanctis ſuis. Tabernarius autem protulit ſportam, & eam poſuit coram ſancto, & ea hora in loco ſuo poſuit omnia membra hominis. Tunc flexis genibus ſanctus Menas diù orauit clementem Deum, vt ſuſcitaret eum, qui fuerat occiſus: non propter hominem ſolum, qui occiderat, ſed etiam propter eos, qui tunc erant, hęreticos & gentiles, qui erant increduli in ſanctum Dei martyrem.

Vide ſtupendū ſancti Mena miraculū

Sāctꝰ Menas excitat mortuum.

Poſt lōgum autem tempus dixit ſanctus Menas ei, qui fuerat occiſus: Tibi dico: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui me firmauit in petra confeſsionis ſuæ, ſurge ſanus, & egredere ex hoc loco valens & ſaliens, & coniuncta habens omnia membra tua ſicut prius, vt per te diſcant hæretici & impiæ gentes gloriam Dei noſtri. ſcias autem ipſe quoquè, quòd ego ſum Chriſti ſeruus Menas. Protinus autē in illa hora ſurrexit homo ſaluus & ſanus & ꝑfectꝰ ſicut erat priꝰ. Tūc homo ſtupore affectus, humi flexus genibus, adorauit ſanctum martyrem Chriſti Menam, & eam quę cum eo erat multitudinem, dicens: Ago gratias Deo & Domino omnium, qui fecit mecum miſericordiā per tuum aduentum ſancte Dei. Nam cùm eſſem ſomno grauatus, veniēs domnus cum magnis copiis me excitauit. Et cùm ei benedixiſſet ſanctus martyr Chriſti Menas, & ſimiliter etiam occiſori, ſtatim ab eis euanuit. Tunc cum magno gaudio tabernarius acceptis cētum illis nummis, & hoſpes eius crumena, abierūt in templum ſancti martyris Menæ, & dederunt ea, quæ ſancto promiſerant. Et ſtatim confeſſus eſt tabernarius coram vniuerſo populo cædem, quam fecerat hoſpitis, & quemadmodum Sanctus eū ſuſcitauit ſuis precibus. Cùm omnes autem Deum glorificaſſent, admiratus eſt hoſpes, audiens ꝙ interfectus, immò verò membratim conciſus, per preces ſancti repentè ſurrexiſſet. Eū verò rogauit tabernarius, vt eius acciperet habitum. Tonſus autem tabernarius, illic manſit ſeptē annos, & ſic in pœnitentia obiit & confeſsione. Hoſpes autem reuerſus eſt lætus & exultans in domū ſuā, & toti Alexandriæ narrans gloriam Dei, & miracula ſancti & glorioſi martyris Menæ. Ab eo autem die credidit magna multitudo gentilium & hęreticorū, admirantes, ſtupentes, quòd Deus per ſancti interceſsionem curet omnem animam.

Templum Menæ martyris antiquiſſimum.

Notatum & efficaciā interceſſionis ſanctorum.

Aliud miraculum, ò dilecti, volo uobis narrare, qđ factum eſt à ſancto & beato martyre Mena. Alexādrię erat quidam vir diues, nomine Eutropius. Qui dixit apud ſe: Deus impleuit me donis ſuis. Eccè vado ad artificem, & faciam duos diſcos argenteos, & ex eis dabo vnum templo ſancti Menæ, & habebo alterum in meum uſum. & in deceſſu eum quoquè dabo ſancto pro remiſsione meorum peccatorum. Accerſiit autē artificem in domum ſuam, & dixit ei: Adeſdùm magiſter, accipe hæc vaſa argentea, & iis fractis, fac mihi duos diſcos, nihil addens, nec alium faciens alio ſuperiorem. & in vno quidem ſcribe nomen ſancti Menę, in altero verò nomen meum, & diligentia vtere ad hæc opera. Fecit autē diſcos aurifex, & eos inſcripſit: euaſit verò ſancti diſcus, precioſior & honorificētior. Eutropius autem inuidit diſco ſancti, & dixit apud ſe: Ego vado ad ſanctum: ei autem dabo diſcum, in quo ſcriptum eſt nomen meum, & tenebo diſcum ſancti ad vſum meum, & in vltimo die vitæ meę eum quoq; reddam. Tunc abiens ad litus, conſtituit naui ire vſq; ad templum, dicens apud ſe: Porto ſancti diſcum ad meum miniſterium. Cum eſſet autem tempus prādii, dum ipſe nauigaret, parauit ſeruus eius menſam, vt ipſe pranderet. Accepit verò ſeruus diſcum ſancti, & domino ſuo cibum in eo appoſuit. Poſtquam autem impletum fuit prandium, abiit ſeruus eius ad lauādū diſcum in lacu. Eccè autem extitit magna caligo, & cecidit diſcus in aquam. Timens verò ſeruus, nè eius dominus id ſciret, & eum in tormentis perderet, exutus ſe proiecit poſt diſcum. Quādò autem ſciuit dominus quod factum fuerat, magno dolore eſt affectus, & ſcidit veſtimenta ſua, eiulans & dicēs: Hei mihi miſero, valdè peccaui. Inuidens enim diſco ſancti, cum eo ſeruum quoquè meum perdidi. Quid faciam neſcio: nō enim habeo hominē, qui mihi ſeruiat. Hei mihi, fuit hæc res mihi magno probro & dedecori. Si enim ſciuerint, ꝙ diſcum ſancti retinuerim, quanto me ꝓbro afficient? Vtinàm priuſquàm hoc ſignificarem, ꝓ vno diſco dediſſem templo tres diſcos, duos argenteos, & vnum aureum: & ad me non perueniſſet hoc malum opus & dedecus hominū. Satius enim fuiſſet eos dediſſe, quàm ſeruus meus morte acerba mihi periiſſet. Quòd ſi dignus cenſear, qui vel eius corpus videā, vt ſepeliam, dabo duos diſcos tēplo ſancti martyris Menæ: & eius ſerui, quem perdidi, dabo precium, quoniā ſum tranſgreſſus, retinēs ſancti diſcum in vſum meū.

Miracu. II.

Eutropiꝰ tētatur à Satana.

Diuina vltio fraudem eius perſequitur.

Eo autem hæc ſic deflente & dicēte, nauis venit ad portum. Eutropius autem adſpiciebat in litore, apud ſe ſperans & dicens: Fluctus corpus eius omninò traxerunt ad litus: inuentum verò id ſepeliam. Dixerunt autem ei nautæ nauigii: Quam eſt hoc à ratione alienum, ꝙ cum duobus diebus nauigauerimus, tu modò

quæris

quæris eius corpus. Dixit Eutropius: (erat enim val-
Sanctorũ dè fidelis) Spero in Deum & in ſancti Menæ interceſ-
interceſſio ſiones, qui eum, qui erat membratim conciſus & mor
tuus, excitauit ſaluum & integrum, quòd eius corpus
videbo ante mortem meam, vt id ſepeliam propter
probrum hominum. Hæc cùm ipſe dixiſſet, eccè puer
veniebat cum diſco ſequens nauem. Eutropius autem
cùm vidiſſet puerum procùl ſtantem, ſecum quoquè
diſcum habentem, & nauem circumeuntem propter
dominum ſuum, nautæ viſo puero, proram nauis ad-
Ingẽs mi mouerunt litori. Cùm hoc autem vidiſſet ſeruus, ap-
raculum. præhendit funem nauis, & in eam eſt ingreſſus. Quan
dò verò vidit ipſum dominus eius, amplexus eſt eum
lætus, & dicẽs: Eccè bonus meus ſeruus mortuus erat,
& reuixit: perierat, & inuentus eſt. Lachrymantes au-
tem omnes propter id, quod factum fuerat, eum ſunt
conſolati. Ille autem dixit: Lætabor & exultabo, quòd
Deus mei hodiè eſt miſertus per interceſsiones ſancti
Sãcti mar martyris & defenſoris mei Menæ. Cui non narrabo,
tyres de- ò ſancte Dei, admirabilia & hæc ſigna, quæ in me oſtẽ
fenſores diſti? Vnum autem me cruciat & vnum horreo, quòd
noſtri. ſi omnia mea tibi obtulero, non ſufficiunt: quoniã pec
Exo. 20. caui, & non memini eius, qui dixit: Non concupiſces
res proximi tui, & maximè ſancti: Nũc autem, fili, dic
mihi, quid tibi accidit ĩ lacu, & quomodò fuiſti ex eo
liberatus? Dixit puer: Domine mi, quandò acceſsi vt
lauarem diſcum in lacu, orta eſt magna caligo, & ceci
dit à me diſcus in lacum, & dixi apud me: Quid faciã,
aut quomodò me excuſabo domino meo? Timore ita
que affectus, me ieci in lacum. Quandò autem ingreſ-
ſus ſum aquam, vidi virum valdè lucidũ, & alios duos
Nota q̃d ſtantes cum ipſo, & dixit eis: Tenete eum: & ab illa ho
Sancti p̃- ra, nũquam ſeparati ſunt à me, donèc huc veni. Statim
ſtẽt homi autem cognouit Eutropius celerem fuiſſe adiutorem
nibus. magnum Chriſti martyrem Menam, & Deum lauda-
uit, qui dedit talem poteſtatẽ ſanctis ſuis. Deindè am-
bo ſimul euntes, venerunt in templum ſancti Menæ,
Per ſan & dedit illic duos diſcos, & ſeruum illum, vt ſeruiret
ctos dat illic ſancto loco, & ſic reuerſus eſt in domum ſuam,
Deus ſa- laudans & benedicens dominum Deum, & omnes ſan
lutem. ctos eius, qui per ipſos dat ſalutem populo.
Miracu. Erat mulier quædam ſterilis in regione Phecoxele
115. tarum. Ea erat valdè diues in auro & argento, à paren
tibus autem & marito eius vocabatur Sophia. Erat au
tem eius quoquè maritus valdè pius & virtutis ſtudio
ſus. Cùm verò audiiſſet mulier illa ſterilis, de beato
& glorioſo Chriſti martyre Mena, & eius miraculis,
dixit apud ſe: Ibo ego quoquè humilis & abiecta in
templum ſancti, & cùm illic adorauero, deflebo pecca
1. Iohã. 2. ta mea: quoniam non eſt mihi filius, vt ſit hæres mea-
rum facultatum. Scriptum eſt enim: Tranſibit mũdus,
& cupiditas eius. Tollam ergo aurum meum & om-
nia mea, & veniens in templum ſancti Menæ, ea illic
dabo pro remiſsione meorum peccatorum, & omni-
rò in futuro vitam æternam poſsidebo. Surrexit autẽ
mulier, & accepit omnia quæ habebat, & clàm iuit ſo
la in templum venerandum ſancti Menæ, nec fuit vl-
lus è domo eius, q animaduerterit, nè id renunciarẽt
marito ſuo, & is eam retineret. Cùm autem ingreſſa eſ
ſet ſola in ſolitudinem, & perueniſſet ad vnum millia
Tecla pri re à templo ſanctæ & glorioſæ primę martyris Teclę,
ma mar- ea ambulante, eccè quidam miles ex iis, qui viam cu-
tyr. ſtodiebant propter latrones, venit eques accurrens:
& cùm vidiſſet mulierẽ, ingreſſus eſt diabolus in cor
eius, (erat autem hora ſexta diei,) & quando adſpexit
eam ambulantem ſolam, voluit ei id facere, ad quod
eum incitabat œſtrum libidinis.
Cùm itaque tenuiſſet mulierem, dixit ei: Quo va-
dis, ò mulier? Putabat autem mulier eum voluiſſe ra-
pere diuitias, quas ipſa ſecum ferebat ad miniſteriũ
martyris, & dicit ei: Eccè ego vado ad templum S. Me
næ. Ille ei dicit: Eccè locus eſt deſertus, & nemo eſt q
nos adſpiciat: agè dormiamus ſimul. Si autẽ mihi nõ
obedieris, ego te occidam hoc meo gladio: accipiam
autem tuas pecunias. Illa verò reſpondit cum lachry
mis: Nè, ò domine mi, turpem hãc rem feceris in me,
quę ſum humilis & abiecta. Egreſſa enim ſum è domo
mea, vt vadam in templũ Dei, & defleã peccata mea:
neque vllum alium cognoui vnquàm, niſi meum mari
tum. Time eum qui dixit: Non concupiſces res proxi- *Exod. 20*
mi tui: & memento eius, qui dixit: Alienæ parti nè ap
propinquaueris. Condona mihi miſeræ, & nè cogas
me hoc facere. adiuro te per Deum & ſanctũ eius Me
nam, quòd me & magno dedecore afficis, & hoc pec-
catum tibi non condonabitur, neque in hac vita, neq;
in futuro ſeculo. Miſerere mearum lachrymarum, &
parce meis gemitibus. Quòd ſi me dimittas, præbeo ti
bi duo nomiſmata. Ille autem nolens, eam valdè tene
bat: & gemens dicebat mulier: Vndique mihi ſunt an-
guſtiæ. Deindè etiã flexis genibus, cum lachrymis cla-
mabat & gemitibus: Eccè Domine, tu ſcis occulta ho
minum, & cognoſcis non eſſe meam voluntatem, ne-
que hanc iniquitatem. Clamansque magna voce, di-
xit: Sancte Dei Mena, fer mihi opem.
Cùm autem miſerabilis ille eam ieciſſet humi, vt ei *Eccè quo*
afferret vitiũ, alligauit equi ſui habenas pedi ſuo. Tũc *modò mu*
ſanctus Chriſti martyr Menas, qui eos liberat, qui ip- *lier sãctũ*
ſum inuocãt in afflictione, ea ipſa hora accedit eques, *ĩuocat, &*
& mulierem rapuit è manu militis, & eam portauit *ille ſtatim*
ad equum ſuum. Equi autem frenum tenens ſanctus, *adeſt, &*
magna vi eum trahebat. erat autem alligatus pes mili *fert opẽ.*
tis: & currens equus, dominum ſuum trahebat ſuper
terram, donèc veniſſet in templum ſancti martyris
Menæ. Eum uerò videns vniuerſus populus, fuit obſtu
pefactus. Interdiù enim magna multitudo populi cõ-
gregatur in templo ſancti Menę. Ille autem miles quã
do vidit gloriam ſancti, accepit equum ſuum, & dona
uit in templo ſancti martyris Menæ: & ab illo die non
peccauit miles vſque ad horam mortis ſuæ: ſed verſa-
batur in precibus & ſupplicationibus, & cum multis
lachrymis rogabat ſanctum, vt ei condonaret hoc
peccatum.
Erat Alexandriæ Hebræus quidam negociator, ha- *Miracu.*
bitans prope quendam Chriſtianum. Intercedebat au *116.*
tem magna amicitia inter Hebræum & Chriſtianum.
Quodam verò die vadens Hebræus ad negociãdum,
reliquit in domo Chriſtiani crumenam bullatã. Quã-
do autem reuerſus eſt Hebræus à negociatione, miſit
dona ad Chriſtianum, propterea q aurum cuſtodiſ-
ſet. Quãdo autem dona ab eo accepit Chriſtianus, eũ
illudens in corde ſuo, dixit: Reuera & dona accipiam,
& ſi tuas quæſieris pecunias, nihil habebis. Porrò autẽ *Mal° do*
ſic quoquè vxori ſuæ eſt locutus: O vxor, ſi videatur, *lus mali*
negemus huic Hebræo aurum ſuum: & ſi pergat repo *Chriſtia-*
ſcere, iuremus ei: & ſic recedet. Nam quod propter eũ *ni.*
ſit iuſiurandum, nos non lædit, quoniam Hebræo iu-
ramus, & non Chriſtiano. Illa autem dixit: Domine,
fac vt tibi videtur. Sequẽti verò die ſurrexit Hebręus,
& venit ad Chriſtianũ. Chriſtianus aũt diaboli ſugge-
ſtione negauit, dicens: Nihil vnq̃ nobis dediſti. Inter
ſe aũt diu litigarũt, adeò ut illuc tota congregaretur
ciuitas. Poſtremò autem Hebræo venit in mentem, vt
diceret Chriſtiano: Frater, audiui à multis de ſancto &
glorioſo martyre Mena, q magna eius ſit gloria, &
ignominia afficiat eos, qui iniuſtè iurant. Surge ergo,
eamus illuc, & iura, q apud te nihil reliqui, & vade in
pace. Dicit Chriſtianus Hebræo: Sed non ingreditur
Hebræus in templũ Chriſtianorum. Dixit Hebræus: Si
non poſſum in templum ingredi, ſtabo foris in porti
cu. Chriſtianus autem deſpexit iuſiurãdum, dicẽs: Sã-

ctus

ctus Menas eſt noſtri miſerturus, quoniam Hebræo iuramus, & non Chriſtiano.

Quodam ergò die iuerunt ambo in templum ſancti Menæ ad dandum iuſiurãdum. Dixit aũt Hebręus Chriſtiano, antequàm ipſe iuraret: Amice, time Deũ, & miſerere animæ tuæ. Accipe quas vis pecunias, & redde mihi reliquas: ſolum nè iures. Chriſtianus autẽ ne ſic quidem uoluit eum audire. Tũc Hebræus humi inclinatis genibus, dixit cum lachrymis: Deus qui me dignum cenſuiſti, vt venirem & ingrederer in tẽplũ ſancti & glorioſi tui martyris Menæ, ſis tu arbiter inter me & hunc Chriſtianum: & magna voce clamans, dixit: Sancte Mena, etiamſi ſim indignus, qui te nominem, attamen tu quoq; hodiè ſigna oſtende, vt ſemper: vt ego quoque humilis & abiectus te glorificem. Ingreſſus autem Chriſtianus in templum, & nullum omnino habens Dei metum in corde ſuo, iurauit. Spectabat autem Hebræus, & expectabat fore, vt omninò in eum fieret aliquod ſignum. Sed in eum vſus eſt ſanctus lenitate & patientia. Quãdo verò peractum fuit iuramentum, ambo ſunt reuerſi domum. Cùm autem ambo egreſſi eſſent è loco illo ad tria milliaria, cõturbauit Chriſtiani equus dominum ſuum, & eum iecit in terram: & cecidit annulus ſigilli ſcrinii è ſinu ſuo. Quæſiuit autem, & id non inuenit. Gaudebat autem Chriſtianus ſe cecidiſſe ex equo, arbitratus hanc eſſe iuriſiurandi remunerationẽ. Deindè ſurgens equitauit; & ſimul proficiſcebantur. Cùm autem perueniſſet ad locum, qui dicitur Loxonetas, ſimul ingreſſi ſunt in forum, & emerunt cibos, & ſedentes comedebant. Pęnitentia autem ductus fuit Hebræus, & dixit: Cur credo ego in ſanctum Menam, quoniam nulla vidi ex mirabilibus, quæ facit quotidiè? vtinàm non eum iuraſſem: fortaſsè ductus fuiſſet pęnitentia, & potuiſſet mihi aliquandò dare aliquid ex meis. Clamans autem dicebat cum lachrymis: Hei mihi, ſic omnia mea deuorauit. Quid faciam neſcio. Gratias autem agens, dixit: Reddam votum meum & ſolicitudinem meã Domino, & ſancto martyri Menæ: & vt De[us] iubet, ſic fit.

Diminutus punitur perturus & perfidus Christianus, ſed leniter.

Cùm autem ſederent ambo, ecce venit ſeruus Chriſtiani, ferens crumenam cum rationibus. Quem cùm vidiſſent, ambo ſunt admirati. Dominus autem ſerui, magno timore eſt affectus, & interrogauit ſeruũ ſuũ, dicens: Vndè veniſti, & quid portas? Reſpõdit ſeruus, & dixit: Veni ad te miſſus à domina mea, vt iuſſum tuum impleam. Dixit autem dominus eius: Quem iuſſum? Dixit ſeruus: Domine mi, hodiè venit magnus miles, eques ad dominam meam, habens annulum ſigilli ſcrinii tui, & dixit ei: Cape, mulier, hũc annulum ſigilli: noſtine eum? Illa autem dixit: Noui. Ille verò dixit: Maritus tuus rogans me, miſit ad te, dicens: Mitte ad me crumenam Hebræi per ſeruum meum: quoniã valdè torqueor à ſancto Mena. Et propterea, domine mi, ad te huc attuli depoſitum: & ſi nõ credis, ecce annulum ſigilli ſcrinii tui. Ille enim miles eum dedit dominæ meæ. Tunc ſurgens Hebræus, accepit marſupiũ ſuum bullatum: & lætus, magna voce clamauit, & dixit: Magnus eſt Deus, & ſanctus eius martyr Menas. Admirabilis eſt fides Chriſtianorum. Nullus in te ſperans, Domine, & in virtutem & auxiliũ ſancti tui martyris Menæ, vnquàm pudore afficitur. Ecce Domine, ego quoquè ſio Chriſtianus per interceſsiones ſancti martyris Menæ.

λογαρίου

Nota rẽ admiratione dignam.

Iudæus in ſigno miraculo permotus credit ĩ Chriſtum.

Deindè cùm marſupium accepiſſet Hebręus, reuerſus eſt cum magno gaudio in templum ſancti Menæ, & ei donauit tertiam partem marſupii, nempe mille nummos, dicens: Ecce ſancte Dei, coram te dixi ei: Quotcunque vis, nummos accipe è marſuplo, & da mihi reliquos: nec hoc in animum induxit, vt faceret: eos accipit ſanctum templum tuũ pro luminaribus. Fugiens ergò ab eo tempore vanam Iudæorũ ſuperſtitionẽ, cum fuiſſet cathecheſi inſtitutus cum domo ſua, baptizatus fuit in oomine patris & filii & ſpiritus ſancti: & cõnumerata fuit vniuerſa eius domus inter omnes Chriſtianos, cum pietate & veritate Deum laudans & ſanctum eius martyrem Menã, quòd eos, qui iniuſtè iurant & tranſgrediuntur nomen Dei, & ſancti, pudore afficit, & vt nihil fiant, efficit. Ab hoc die, ſeu iuſtè, ſeu iniuſtè, nullus auſus eſt iurare in templo ſancti. Chriſtianus autem abiit gemens & tremens in domum ſuam, accepitque dimidium bonorum ſuorum, & obtulit ſancto Menæ: & illic motus pęnitẽtia, deflebat peccata ſua, & non diſceſsit à templo ſancti, donèc deceſsit, cùm in pœnitentia ambulaſſet ad Dominum, & conſecutus eſſet veniam à ſancto & glorioſo martyre Chriſti Mena.

Erat quidam uir claudus ac mancus à puero, & nõ poterat nec pedibus ambulare, neque laborare manibus, & neque à medico, neque ab vllo homine ei ferebatur auxilium. Cùm autem ipſe quoq; audiuiſſet ab omnibus curationes & miracula, quæ fiebant à ſancto Mena, rogauit quoſdam, qui eum illuc deduxerunt. Cum eum autem vidiſſet turba, eſt admirata. Inuenit verò illic quoquè claudus mulierem quandam claudam, quæ nunquàm eſt locuta. Permanebant autẽ ambo illic, a ſuperis petentes curationem. Cùm is autem fuiſſet longo tempore in templo ſancti Menæ, & non fuiſſet curatus, valdè iratus fuit S. Menæ, dicens: Sãctę Dei, quomodò video, omnia quę de te audiui, ſunt falſa, & non vera. Illa autem nocte Sãctus apparuit claudo, & dicit ei: O homo, cur mihi ſuccẽſuiſti? Quid verò tibi mali feci? Sed quoniam, vt dicis, non poſſum te ſanare, niſi feceris, quod dico tibi, non ſanaberis in æternum. Dicit ei claudus: Quid faciam domine mi? Dicit ei ſanctus: Si velis eſſe ſanus, abi nemine ſentiente, & veni ad ſtragulum mulieris mutę, & dormi cum ea, & accipies curationem. Experrectus autẽ claudus, eſt admiratus, putans ſanctum eum illudere aut tentare, & dixit apud ſe: Hei mihi miſero, neſcio quid agã. Veni vt quærerem ſanitatem mei corporis, & vt videtur, ſanctus me impellit ad fornicationem, & maximè in templo ſuo: & ſi hoc fecero, timeo nè mihi aliquid fiat deterius. Quamobrèm iterũ indignatus claudus, rursùs dixit ſancto: Sancte Dei, cùm me non poſsis curare, ſuades vt me præcipitem in fornicationem? Talis ne eſt doctrina ſanctorum? Rursùs ergò tertiò ei in ſomnis apparens ſanctus, dixit: Fac quod tibi dixi, & tunc accipies ſanitatem. Ille autem experrectus, dixit: Sancte Dei, facturus ſum quod iubes, & vt iubet Deus & tuum auxilium. Deindè cùm adſpexiſſet, vbi iacebat muta, expectauit donec ſopori ſe dediſſent omnes turbæ, quæ erant in templo. & tunc ſurgens, & ſe trahens, peruenit ad ſtragulum mutæ, & appræhẽſum mulieris pallium traxit, & eam nudauit. Quando autem nudauit eam, excitata eſt à metu turbata muta, & eſt locuta: O violentia, vir ſupra me aſcendit. Ille autem præ metu & pudore, volens ſe è ſtragulo pręcipitare & fugere, ſurrexit ſanus in illa hora, currens inſtàr curſoris. Tunc admirati omnes, quod factum fuerat, nempe quòd & muta eſſet ſanata, & claudus ſurrexiſſet ſanus, narrans eis ea, quæ in ſomno viderat, omnes Deum laudarunt, qui per ſanctos ſuos prębet omnibus curationem, & ſic ambo domum redierunt, Deum & ſanctum Menam laudantes & glorificantes.

Mirac. V.

Nota. Quòd per ſanctos ſuos præbet om̃ibus curationem.

VITA BEATISSIMI MARTINI Turonenſis Epiſcopi, ab eius diſcipulo Seuero Sulpitio conſcripta.

EPISTOLA AVTHORIS Ad Ddeſiderium.

SEuerus Deſiderio chariſsimo fratri ſa-
lutem. Ego quidem, frater vnanimis, li
bellum, quē de vita ſancti Martini ſcri-
pſeram, ſcheda ſua* premere, & intra *Non pro more
domeſticos parietes cohibere decreue
ram: quia vt ſum natura infirmus, iudi-
cia humana vitabam, nè, quod fore arbitror, ſermo in
cultior legentibus diſpliceret, omniumque reprahē-
ſione digniſsimus iudicarer, qui materiā, diſertis me
rito ſcriptoribus reſeruādam, impudens occupaſſem.
Sed petenti tibi ſæpiùs, negare nō potui. Quid enim
eſſet, quod non amori tuo vel cum detrimento mei
pudoris impenderem? Ea fiducia tibi libellum edidi,
qua nulli à te prodendum reor: quia id ſpopondiſti.
Sed vereor, nè tu ei ianua ſis futurus, & emiſſus ſemèl
nō queat reuocari. Quod ſi acciderit, & ab aliquibus
eum legi videris, bona venia id à lectoribus poſtula-
bis, vt res potiùs quàm verba perpendant, & æquo a-
nimo ferant, ſi aures eorum vitioſus forſitan ſermo
perculerit: quia regnum Dei non in eloquentia, ſed
in fide conſtat. Meminerint etiam, ſalutem ſeculo nō
ab oratoribus, ſed à piſcatoribus prædicatam: cùm vti
què, ſi vtile fuiſſet, id quoq; Dominus præſtare potuiſ
ſet. Ego enim cùm primùm animum ad ſcribendū ap
puli, quia nefas putarem tāti viri latere virtutes, apud
me ipſe didici, vt ſolœciſmos non erubeſcerem: quia
nec magnam iſtarum vnquàm rerum ſcientiam conti
giſſem, & ſi quid ex his ſtudiis olim fortaſſe libaſſem,
totum id diſſuetudine tanti temporis perdidiſſem.
Sed tamen nè nos maneat tam moleſta defenſio, ſup-
preſſo, ſi tibi videtur, Authoris nomine, libellus eda-
tur. Quod vt fieri valeat, titulum frontis erade, quò
muta ſit pagina, & quod ſufficit, loquatur materiam,
non loquatur authorem.

ITEM PROLOGVS AVTHORIS.

PLerique mortalium ſtudio gloriæ ſecu
laris inaniter dediti, exinde perennem
(vt putabant) memoriam nominis ſui
quæſiuerunt, ſi vitas clarorum virorū
ſtylo illuſtraſſent. Quæ res vtiquè non
perennem quidem, ſed aliquantulum
tamen conceptę ſpei fructum afferebat: quia & ſui me
moriam (licèt incaſſum) propagabant: & propoſitis
magnorum virorum exemplis, non parua æmulatio
legentibus excitabatur. Sed tamen nihil ad beatam il-
lam, æternamque vitam hæc eorum cura pertinuit.
Quid enim aut ipſis occaſura cum ſeculo ſcriptorū
ſuorum gloria profuit? aut quid poſteritas emolumē
ti tulit legendo Hectorem pugnantem, aut Socratem
philoſophantem? cùm eos nō ſolum imitari ſtultitia
ſit, ſed non acerrimè etiam impugnare, dementia.
Quippe qui humanam vitam præſentibus tātùm acti
bus æſtimantes, ſpes ſuas fabulis, animas ſepulcris de-
derint. Si quidem ad ſolam hominum memoriam ſe
Hominis officium. perpetuandos crediderūt, cùm hominis officium ſit,
perennem potiùs vitam, quàm perennem memoriam
quærere: non ſcribēdo, aut pugnando, vel philoſophā
do: ſed piè, ſanctè, religioſeque viuēdo. Qui quidem
error humanus literis traditus, intantum conualuit,
vt multos planè æmulos vel inanis philoſophiæ, vel
ſtultæ illius virtutis inuenerit. Vndè facturus mihi o-
pera precium videor, ſi vitam ſanctiſsimi viri, exēplo
aliis mox futuram, perſcripſero. Quo vtiquè ad verā
ſapientiam, & cæleſtem militiam, diuinamque virtu-
tem legentes incitabuntur. In quo ità noſtri quoquè
rationem commodi ducimus, vt non inanem ab ho-
minibus memoriam, ſed æternum à Deo præmiū ex-
pectemus. Quia etſi ipſi non ità uiximus, vt exemplo
aliis eſſe poſsimus: dedimus tamen operam, nè is late
ret, qui eſſet imitandus. Igitur ſancti Martini vitā ſcri
bere exordiar, quæ vel ante Epiſcopatum, vel in Epi-
ſcopatu geſſerit, quāuis nequaquàm ad omnia illius
potuerim peruenire: adeò ea, in quibus ipſe tantùm ſi
bi conſcius fuit, neſciuntur: quia laudem ab homini-
bus non requirens, quantùm in ipſo fuit, omnes virtu
tes ſuas latere voluiſſet: quanq̃ etiam ex iis, quæ com
perta nobis erant, plura omiſimus: quia ſufficere cre-
didimus, ſi tantùm excellentiora notarētur. Simul &
legentibus conſulendum fuit, nè quod his pareret co
pia congeſta faſtidium. Obſecro autem eos, qui lectu
ri ſunt, vt fidem dictis adhibeant: neque me quicquā,
niſi compertum & probatum, ſcripſiſſe arbitrentur.
Alioqui tacere, quàm falſa dicere, maluiſſem.

VITAE HISTORIA.

IGITVR Martinus Sabariæ Pao NOV. 11.
noniarum oppido oriundus fuit,
ſed intra Italiam Ticini altus eſt, *Cap. 1.*
parentibus ſecūdùm ſeculi digni *Patria S.*
tatem non infimis, gentilibus ta- *Martini.*
men. Pater eius miles primùm,
pòſt tribunus militum fuit. Ipſe
armatam militiam in adoleſcen-
tia ſecutus, inter ſcholares alas ſub rege Conſtantio, *Inuit⁹ mi*
deindè ſub Iuliano Cæſare militauit: non tamen ſpon *litat.*
tè, quia à primis ferè annis diuinam potiùs ſeruitutē
ſacra illuſtris pueri ſpirauit infantia. Nā cùm eſſet an- *Fit cathe*
norum decem, inuitis parentibus ad Eccleſiam cōfu- *chumen⁹.*
git, ſeque catechumenum fieri poſtulauit. Mox mirū
in modum totus in Dei opere conuerſus, cùm eſſet an
norum duodecim, eremum concupiuit: feciſſetq; vo-
tis ſatis, ſi ætatis infirmitas non obſtitiſſet. Animo ta-
men aut circa monaſteria, aut circa eccleſias ſemper
intētus, meditabatur in ætate puerili, quod poſteà de-
notus impleuit. Sed cùm edictū eſſet à regibus, vt ve- *Cogit mi*
teranorum filii ad militiam ſcriberentur, prodente pa *litia ope-*
tre, qui felicibus eius actibus inuidebat, cùm eſſet an- *rā dare.*
norum quindecim, raptus & catenatus, ſacramētis mi
litaribus eſt implicatus, vno tantùm ſeruo comite cō
tentus, cui tamen verſa vice dominus ſeruiebat, adeò
vt plerunquè ei & calceamenta ipſe detraheret, & ip-
ſe detergeret, cibum vna caperēt, hic ſæpius miniſtra *Vide bo*
ret. Triennium ferè ante baptiſma in armis fuit, inte- *militatē.*
ger tamen ab his uitiis, quibus illud hominum genus
implicari ſolet. Multa illi circa cōmilitones benigni-
tas, mira charitas: patientia verò, atque humilitas, vl-
tra humanum modum. Nam frugalitatem in eo lauda
re non eſt neceſſe, qua ità uſus eſt, vt iam illo tempo-
re non miles, ſed monachus, putaretur. Quibus rebus
ità ſibi omnes commilitones ſuos deuinxerat, vt eum
miro venerarentur affectu. Necdùm tamen regenera
tus in Chriſto, agebat quendam bonis operibus ba-
ptiſmatis candidatum: aſſiſtere ſcilicet laborantibus,
opem ferre miſeris, egētes alere, nudos veſtire, nihil
ſibi ex militiæ ſtipendiis, præter quotidianum victū, *Matt. 6.*
reſeruare: Iam tum Euangelii non ſurdus auditor, de
craſtino non cogitabat.

Quodam itaque tempore, cùm iam nihil præter ar- *Cap. 2.*
ma

ma & ſimplicem militiæ veſtem haberet, media hyeme, quæ ſolito aſperior inhorruerat, adeò ut pleroſq; vis algoris extingueret, obuium habuit in porta Ambianenſium ciuitatis pauperem nudum. Qui cùm prætereuntes, vt ſui misererentur, oraret, omnesque miſerum præterirent, intellexit vir Deo plenus ſibi illũ, aliis miſericordiam non præſtantibus, reſeruari. Quid tamen ageret? Nihil præter chlamydem, qua indutus erat, habebat. Iam enim reliqua in opus ſimile cōſum pſerat.
Inſignis charitas. Arrepto itaque ferro, quo erat accinctus, mediam diuidit, partemque eius pauperi tribuit, reliqua rurſùs induitur. Interea de circunſtantibus ridere nō nulli, quia deformis eſſet, & truncatus habitu videretur: multi tamen, quibus erat mens ſanior, altiùs gemere, qui ſimile nihil feciſſent, cùm vtiquè plus habẽtes, veſtire pauperem ſine ſua nuditate potuiſſent. Nocte igitur inſecuta, cùm ſe ſopori dediſſet, vidit Chriſtum chlamydis ſuæ, qua pauperem texerat, parte veſtitum.
Videt Chriſtũ. Intueri diligentiſsimè Dominum, veſtemque, quam dederat, iubetur agnoſcere. Mox ad Angelorũ circunſtantium multitudinem audiuit Ieſum, clara voce dicentem: Martinus adhuc catechumenus hac me veſte contexit. Verè memor Dominus dictorum ſuorum, qui antè prædixerat:
Mat. 25. Quandiù feciſtis hæc vni ex minimis iſtis, mihi feciſtis: ſe in paupere profeſſus eſt fuiſſe veſtitum. Et ad confirmandum tam boni operis teſtimonium, in eodem ſe habitu, quem pauper acceperat, eſt dignatus oſtẽdere. Quo viſo, vir beatiſsimus non in gloriam eſt elatus humanam, ſed bonitatẽ dei in ſuo opere cognoſcens, cùm eſſet annorum duodeviginti,
Baptizat. ad baptiſmum conuolauit. Nec tamen ſtatim militiæ renunctauit, tribuni ſui precibus euictus, cui contubernium familiare prę̨ſtabat. Etenim tranſacto tribunatus ſui tempore, renunciaturum ſe ſeculo pollicebatur. Qua Martinus expectatione ſuſpenſus, per biennium ferè, poſteaquàm eſt baptiſmum conſecutus, ſolo ſcilicet nomine militauit.

Cap. 3. Intereà irruentibus intra Galliás barbaris, Iulianus Cæſar coacto in vnum exercitu, apud Vangionum ciuitatem donatiuum cępit erogare militibus. Et (vt eſt conſuetudinis) ſinguli citabantur, donèc ad Martinũ ventum eſt. Tum uerò opportunũ tempus exiſtimãs, quo peteret miſsionem, (neque enim integrum ſibi fore arbitrabatur, ſi donatiuum, non militaturus, acciperet:) Hactenùs, inquit ad Cæſarem, militaui tibi: nunc patere, vt militem Deo: donatiuum tuũ pugnaturus accipiat alter: Chriſti ego miles ſum, pugnare
Detrectat militiam. mihi non licet. Tum verò aduerſus hanc vocem Tyrãnus infremuit, dicens eum metu pugnæ, quæ poſtera die erat futura, non religionis gratia, detrectare militiam. At Martinus intrepidus, immò illato ſibi terrore conſtantior: Si hoc, inquit, ignanię adſcribitur, nõ fidei, craſtina die ante aciem inermis adſtabo, & in nomine Domini Ieſu, ſigno Crucis, non clypeo, ꝓtect⁹, aut galea, hoſtium cuneos penetrabo ſecurus. Retrudi ergò in cuſtodiam iubetur: facturus fidem dictis, vt inermis barbaris obiiceretur. Poſtera die hoſtes legatos de pace miſerunt, ſua omnia, ſeque dedentes. Vndè quis dubitet hanc verè beati viri fuiſſe victoriam, cui præſtitum ſit, nè inermis ad prælium mitteretur? Et quãuis pius Dominus ſeruare militem ſuum inter hoſtium gladios & tela potuiſſet: tamen nè vel aliorũ morte, ſancti violaretur obtutus, exemit pugnæ neceſsitatem. Neq; enim aliam pro milite ſuo Chriſtus debuit præſtare victoriam, quàm vt ſubactis ſine ſanguine hoſtibus, nemo moreretur.

Cap. 4. Exindè relicta militia, ſanctũ Hilariũ Pictauæ Epi-
Relicta militia venit ad ſcopum ciuitatis, cuius tunc in Dei rebus ſpectata & cognita fides habebatur, expetiuit, & aliquãdiù apud eum cōmoratus eſt. Tentauit autẽ idẽ Hilarius, impoſito diaconatus officio, ſibi eũ arctius implicare, & mi-
Hilariũ Epm. niſterio vincire diuino. Sed cùm ſæpiſsimè reſtitiſſet, indignum ſe eſſe vociferans, intellexit vir Dei altioris ingenii, hoc eum modo poſſe cōſtringi, ſi id ei officii imponeret, in quo quidam locus iniurię videretur. Itaque exorciſtam eum eſſe præcepit. Quam ille
Fit exorciſta. ordinationem, nè deſpexiſſe tanquàm humiliorem videretur, non repudiauit. Nec multo poſt admonitus per ſoporem, vt patriam, parenteſq;, quos adhuc gentilitas detinebat, religioſa ſolicitudine viſitaret, ex voluntate S. Hilarii profectus eſt, multiſque ab eo obſtrictus precibus & lachrymis, vt rediret, mœſtus, vt ferunt, peregrinationem illam aggreſſus eſt, cōteſtatus fratres multa ſe aduerſa paſſurum: quod poſteà probauit euentus. Ac primũ inter alpes deuia ſecutus, inci-
Incidit in latrones. dit in latrones. Cumq; vnus ſecurim eleuatam in caput eius libraſſet, ictum ferientis dextræ ſuſtinuit alter. Vinctis tamen poſt tergum manibus, vni ſeruãdus & cuſtodiendus traditur. Qui cùm eum ad remotiora duxiſſet, percontari ab eo cępit, quiſnam eſſet. Re-
Nota conſtantiam. ſpondit Chriſtianum ſe eſſe. Quærebat etiam ab eo, an timeret. Tunc vero conſtantiſsimè profitebatur, nunq̃ ſe tam fuiſſe ſecurum: quia ſciret miſericordiam Domini maximè in tentationibus affuturam: ſe magis illi dolere, qui Chriſti miſericordia, vtpotè latrocinia exercens, eſſet indignus. Ingreſſusque Euangelicã diſputationem, verbum Dei latroni prædicabat. Quid longius morer? Latro credidit, proſecutusque Marti-
Latronẽ cōuertit. num viæ reddidit, orans vt pro ſe Dominum precaretur. Idemq; poſteà religioſam ducere vitam viſus eſt, adeò vt hæc, quæ ſupra retulimus, ab eo audita dicantur. Igitur Martinus indè progreſſus, cũ Mediolanum præteriſſet, diabolus in itinere, humana ſpecie aſſumpta, ſe ei obuiam tulit, quò tenderet, requirens. Cũq; id a Martino reſponſi accepiſſet, ſe quò Dominus vocaret, intendere, ait ad eum: Quocũquè ieris, vel quæ-
Pſ. 117. cunquè tentaueris, diabolus tibi aduerſabitur. Tũc ei Prophetica voce reſpondit: Dominus mihi adiutor eſt, non timebo quid faciat mihi homo: ſtatimq; è cõſpectu eius inimicus euanuit. Itaque vt animo ac mente conceperat, matrem gentilitatis abſoluit errore, patre in malis perſeuerante: plures tamẽ ſuo ſaluauit exemplo. Deindè cùm hæreſis Arriana per totum orbem, & maximè intra Illyricũ pullulaſſet, cùm aduerſus perfidiam ſacerdotum ſolus penè acerrimè repu-
Multa ab Arrianis patitur. gnaret, multiſque ſuppliciis eſſet affectus, (nam & publicè virgis cæſus eſt) & ad extremum de ciuitate exire compulſus, Italiã repetens, cùm intra Gallias quoque diſceſſu S. Hilarii, quem ad exilium hæreticorum vis coegerat, turbatam Eccleſiã cōperiſſet, Mediolani
Mediolani condit monaſterium. ſibi monaſterium ſtatuit. Ibi quoq; eum Auxentius, auctor & princeps Arrianorũ, grauiſsimè inſectatus eſt: multiſq; affectũ iniuriis, de ciuitate exturbauit. Cedendum itaque tempori arbitratus, ad inſulam Gallinariam nomine ſeceſsit, comite quodam presbytero, magnarum virtutum viro. Hic aliquandiu radicibus vixit herbarum. Quo tempore helleborũ, venenatũ,
Nota vi-ctum. vt ferunt, gramen in cibum ſumpſit. Sed cùm vim veneni in ſe graſſantis, vicina iam morte, ſenſiſſet, imminens periculum oratione repulit, ſtatimq; omnis dolor fugatus eſt. Nec multò poſt, cùm ſancto Hilario comperiſſet regis pœnitentia poteſtatem indultam fuiſſe redeundi, Romæ ei tentauit occurrere. Profectusque eſt ad vrbem.

Cap. 5. Cum iam Hilarius præteriiſſet, ita eum eſt veſtigiis proſecutus. Cumq; ab eo gratiſsimè eſſet ſuſceptus, haud longè ſibi ab oppido monaſterium collocauit. Quo tempore quidam ei ſe catechumenus iunxit, cupiens viri ſanctiſsimi inſtitui diſciplinis. Pauciſq; interpoſitis diebus, languore correptus, vi febriũ laborabat.

borabat. At tum Martinus fortè diſceſſerat: & cùm ꝑ triduũ defuiſſet, regreſſus exanime corpus inuenit. Ita ſubita mors fuerat, vt abſque baptiſmate humanis rebus excederet. Corpus in medio poſitũ, triſti mœrẽtiũ fratrũ frequẽtabatur officio: cùm Martinus flẽs & eiulans, accurrit. Tum verò tota ſpiritum ſanctũ mente concipiens, egredi cellulam, in qua corpus iacebat, cæteros iubet: ac foribus obſeratis, ſuper examinata defuncti fratris mẽbra proſternitur. Et cùm aliquãdiù orationi incubuiſſet, ſenſiſſetque per ſpiritũ Domini adeſſe virtutem, erectus paululùm, & in defuncti ora defixus, orationis ſuæ ac miſericordię Domini intrepidus expectabat aduentum. Vixque duarum ferè horarum ſpatium interceſſerat: vidit defunctum paulatim membris omnibus commoueri, & laxatis in vſum videndi palpitare luminibus. Tum verò magna ad Dominum voce conuerſus, gratias agẽs, cellulam clamore cõpleuerat. Quo audito, qui pro foribus adſtiterant, ſtatim irruunt. Mirum ſpectaculum, ꝙ videbãt viuere, quem mortuum reliquiſſent. Ità redditus vitæ, ſtatim baptiſma cõſecutus, plures poſteà vixit annos. Primusque apud nos Martini virtutum vel materia, vel teſtimonium fuit. Idem tamen referre erat ſolitus, ſe corpore exutum, ad tribunal Iudicis ductum, deputatumque obſcuris locis & vulgaribus turbis, triſtem excepiſſe ſententiam. Tunc per duos Angelos iudici fuiſſe ſuggeſtum, hunc eſſe, pro quo Martinus oraret. Ità per eoſdẽ Angelos ſe iuſſum reduci, & Martino redditum, vitæque priſtinæ reſtitutum. Ab hoc primo tempore beati viri nomen enituit, vt qui ſanctus iam ab hominibus habebatur, potens etiam, & verè Apoſtolicus haberetur.

Mortuũ excitat ꝑ cibus ſuis

Cap. 6.

Nec multò pòſt dum agrum Lupicini cuiuſdam, honorati ſecundùm ſeculum viri præteriret, clamore & luctu turbæ plangentis excipitur. Ad quam cùm ſollicitus adſtitiſſet, & quis eſſet hic fletus, inquireret, indicatur, vnum è familia ſeruulum laqueo ſibi vitam extorſiſſe. Quo cognito, cellulã, in qua corpus iacebat, ingreditur: excluſiſque omnibus turbis, ſuperſtratus corpori, aliquantiſpèr orauit. Mox viuiſcente vultu, * marceſcentibus oculis, in ora illius defunctus erigitur, lentoque conamine eniſus aſſurgere, appræhẽſa beati viri dextra, in pedes conſtitit, atque ità cum eo vſque ad veſtibulum domus, turba omni inſpectante, proceſsit.

** marceſcẽtibus.*

Alterũ defunctũ excitat.

Cap. 7.

Sub idem ferè tempus ad Epiſcopatũ Turonicæ petebatur Eccleſiæ. Sed cùm erui à monaſterio ſuo non facilè poſſet, Ruricius quidam vnus è ciuibus, vxoris languore ſimulato, ad genua illius ꝓuolutus, vt egrederetur, obtinuit. Ità depoſitis iam in itinere ciuium turbis, ſub quadam cuſtodia ad ciuitatem vſque deducitur. Mirum in modum incredibilis multitudo nõ ſolum ex illo oppido, ſed etiã ex vicinis vrbibus ad ſuffragia ferenda conuenerat. Vna omnium voluntas, eadem vota, eademque ſententia, Martinum Epiſcopatu eſſe digniſsimum: felicem fore tali Eccleſiã ſacerdote. Pauci tamen, & nonnulli ex Epiſcopis, qui ad cõſtituendum antiſtitem fuerãt euocati, impiè repugnabant, dicentes ſcilicet, contemptibilẽ eſſe perſonam, indignum eſſe Epiſcopatu hominem deſpicabilẽ, veſte ſordidum, crine deformem. Ità à populo ſentẽtiæ ſanioris hæc illorum irriſa demẽtia eſt, qui illuſtrem virum, dum vituperare cupiunt, prædicabant. Nec verò aliud his facere licuit, quàm quod populus Domino volente cogebat. Inter Epiſcopos tamẽ, qui adfuerant, pręcipuè Defenſor quidam nomine, dicitur reſtitiſſe. Vndè animaduerſum eſt, grauiter illum lectione Prophetica tunc notatum. Nam cùm fortuitò lector, cui legendi eo die officium erat, interclusus à populo defuiſſet, turbatis miniſtris, dum expectatur, qui non aderat, vnus è circunſtantibus, ſumpto pſalterio, quẽ primùm verſum inuenit, arripuit. Pſalmus autẽ hic erat: Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem propter inimicos tuos, vt deſtruas inimicũ, & defenſorem. Quo lecto, clamor populi tollitur, pars aduerſa confunditur: Atq; ità habitum eſt, diuino nutu pſalmum huoc lectum fuiſſe, vt teſtimonium operis ſui defenſor audiret, quia ex ore infantium atque lactentium in Martino Dñi laude perfecta, & oſtenſus pariter, & deſtructus eſt inimicus. Iam verò ſumpto Epiſcopatu, qualem ſe, quantumq; pręſtiterit, non eſt noſtrę facultatis euoluere. Idẽ enim conſtantiſſimè perſeuerabat, qui priùs fuerat. Eadem in corde eius humilitas: eadem in veſtitu eius vilitas erat. Atq; ità plenus authoritatis & gratiæ, implebat Epiſcopi dignitatem: vt non tamen propoſitum monachi virtutemq; deſereret. Aliquandiù ergò adhęrenti ad eccleſiã cellula vſus eſt. Deindè cùm inquietudinem ſe frequentantium ferre nõ poſſet, duobus ferè extra ciuitatem millibus monaſterium ſibi ſtatuit. Qui locus tã ſecretus & remotus erat, vt eremi ſolitudinem non deſideraret. Ex vno enim latere præciſa montis excelſi rupe ambiebatur, reliquam planitiem Liger fluuius reducto paululum ſinu clauſerat. Vna tantùm, eademque arcta admodùm via adiri poterat. Ipſe ex lignis contextam cellulam habebat: multiq; ex fratribus in eundem modum. Pleriq; ſaxo ſuperiecti montis cauato, receptacula ſibi fecerant. Diſcipuli verò octoginta erant, qui ad exemplum beati magiſtri inſtituebantur. Nemo ibi quicquam proprium habebat, omnia in medium conferebantur. Non emere, aut vendere (vt pleriſque monachis moris eſt) cuiquam licebat. Ars ibi, exceptis ſcriptoribus, nulla habebatur: cui tamen operi minor ætas deputabatur: maiores orationi vacabant. Rarus cuiquam extra cellulam ſuam egreſſus, niſi cùm ad locum orationis conueniebant. Cibũ vnà omnes poſt horam ieiunii accipiebant. Vinum nemo nouerat, niſi quem infirmitas coegiſſet. Plerique camelorum ſetis veſtiebantur: mollior ibi habitus pro crimine erat. Quod eo magis fit mirum neceſſè eſt, ꝙ multi inter eos nobiles habebantur, qui longè aliter educati, ad hanc ſe humilitatem & patientiam coegerant. Pluresq; ex his poſteà Epiſcopos vidimus. Quæ enim eſſet ciuitas, aut Eccleſia, quæ non ſibi de Martini monaſterio cuperet ſacerdotem?

Creatur Turonẽ. Eps.

Eſa. 32.

In Epatu vt ſe gẽſſerit.

Monaſteriũ extruxit.

Nota vita aſperitate i illo monaſterio.

Cap. 8.

Sed vt reliquas virtutes eius, quas in epiſcopatu egit, aggrediar: erat haud longè ab oppido proximus monaſterio locus, quem falſa hominum opinio, velut conſepultis ibi martyribus conſecrauerat. Nam & altare ibi à ſuperioribus Epiſcopis conſtitutum habebatur. Sed Martinus non temerè adhibens incertis fidẽ, ab his, qui maiores natu erãt, presbyteris vel clericis flagitabat nomen ſibi martyris, & tempora paſſionis oſtendi: grandi ſe ſcrupulo permoueri, ꝙ nihil certi conſtans ſibi Maiorum memoria tradidiſſet. Cùm aliquandiù ergò à loco illo ſe abſtinuiſſet, nec derogãs religioni, quia incertus erat: nec authoritatem ſuam vulgò accommodans, nè ſuperſtitio conualeſceret, quodam die, paucis ſecum adhibitis fratribus, ad locum pergit: Deindè ſuper ſepulcrum ipſum adſtans, orauit ad Dñm, vt qs eſſet, vel cuius meriti ſepultus, oſtenderet. Tum conuerſus ad læuam, videt prope aſſiſtere vmbram ſordidam, & trucem. Imperat nomen meritumq; vt loqueretur. Nomen edicit, de crimine confitetur, latronem ſe fuiſſe ob ſcelera percuſſum, vulgi errore celebratum, ſibi nihil cum martyribus eſſe commune, cùm illos gloria, ſe pœna retineret. Mira res: vocem loquentis, qui aderant, audiebant, perſonam tamen non videbant. Tum Martinus, quid vidiſſet, expoſuit: Iuſſitque ex eo loco altare, quod ibi

Latronẽ pro martyre ignorãtia cultũ deprahendit.

fuerat,

fuerat, ſubmoueri, atque ità populum ſuperſtitionis illius abſoluit errore.

Cap. 9.

Accidit autem in ſequēti tempore, dum iter ageret, vt gentilis cuiuſdam corpus, quod ad ſepulcrum cum ſuperſtitioſo funere deferebatur, obuium haberet. Conſpicatusque eminùs venientem turbam, quidnam id eſſet ignarus, paululùm ſtetit. Nam cùm ferè quingentorum paſſuum interuallum eſſet, vt difficile fuerit dignoſcere, quid videret: tamen quia ruſticam manum cerneret, & agente vento linteamina corpori ſuperiecta volitarent, profanos ſacrificiorū ritus agi credidit: quia eſſet hæc Gallorum ruſticis conſuetudo, ſimulacra dæmonum candido tecta velamine miſera per agros ſuos circunferre dementia. Eleuato ergò in aduersùm ſigno Crucis, imperat turbæ non moueri loco, onusque deponere. Hic uerò mirum in modum videres miſeros primùm velut ſaxa riguiſſe: deindè cùm primo mouere ſe ſummo conamine niterentur, vltra accedere non ualentes, ridiculam in vertiginem rotabantur, donec victi, corporis onus deponunt attoniti, & ſemet inuicem adſpectantes, quidnam ſibi accidiſſet, taciti cogitabant. Sed cùm beatus vir comperiſſet exequiarum illam eſſe frequentiam, non ſacrorum, eleuata rurſùm manu, dat eis abeundi, & tollendi corporis poteſtatem. Ità eos & cùm voluit, ſtare compulit: & cùm libuit, abire permiſit.

Error ruſticorū in Gallis.

Cap. 10.

Item dum in uico quodam templum antiquiſſimum diruiſſet, & arborem pinum, quæ ſano erat proxima, eſſet aggreſſus excidere: tum verò antiſtes loci illius, cæteraque gentilium turba cœpit obſiſtere. Et cùm ijdem illi, dum templum euertitur, imperante domino, acquieuiſſent, ſuccidi arborem non patiebantur. Ille quidē eos ſedulè commonere, nihil eſſe religionis in ſtipite, Dominū potiùs, cui ſeruiret ipſe, ſequerentur: arborem illam excidi oportere, quia eſſet dæmoni dedicata: Tum vnus ex illis, qui erat audacior cæteris: Si habes, inquit, aliquā de Deo tuo, quē dicis te colere, fiduciam, noſmetipſi ſuccidimus hanc arborem: Tu ruentem excipe, & ſi tecū eſt tuus, vt dicis, Dn̄s, euades. Tum ille intrepidè confiſus in Dn̄o, facturum ſe pollicetur. Hic uerò ad iſtiuſmodi cōditionem omnis illa gentilium turba conſenſit, faciléque arboris ſuæ habere iacturam, ſi inimicum ſacrorum ſuorum, caſu illius obruiſſent. Itaque cùm unam in partem pinus illa eſſet accliuis, (ut non eſſet dubium, quam in partem ſucciſa corrueret) eo loco uinctus ſtatuitur pro arbitrio ruſticorum, quò arborem eſſe caſuram nemo dubitabat. Succidere igitur ipſi ſuam pinum cum ingenti gaudio, lætitiaq; cœperūt. Aderat eminùs turba mirantiū. Iamq; paulatim nutare pinus cœpit, & ruinam ſuam caſura minitari. Pallebant eminùs monachi, & periculo iā propiore conterriti, ſpem oēm, fidemq; perdiderant, ſolam Martini mortem expectantes. At ille confiſus in Dn̄o, intrepidus opperiens, cùm iam fragorē ſui pinus concidēs edidiſſet, iam cadenti, & ſuper ſe ruenti, eleuata protinus obuiàm manu, ſalutis ſignum oppoſuit. Tū uerò turbinis modo retroactā putares: ità diuerſam in partē ruit, adeò ut ruſticos, qui in tuto loco ſteterāt, penè proſtrauerit. Tum uero in cælum clamore ſublato, gentiles ſtupere miraculo, monachi flere præ gaudio, Chriſti nomen in cōcab omnibus prædicari: ſatisq; conſtitit, eo die ſalutē illi veniſſe regioni. Nam nemo ferè ex immani illa multitudine gentiliū fuit, qui nō impoſitione manùs deſiderata, in Dn̄m Ieſum Chriſtū, relicto impietatis errore, crediderit. Et verè ante Martinum pauci admodùm, immò penè nulli, in iis regionibus Chriſti nomē receperant. Quod adeò uirtutibus illius, exemploque conualuit, vt iam

Vide vim ſignī ſanctæ Crucis.

Multi e ethnici cre dunt.

Nota de tēplis, & monaſteriis, quæ hodiè habentur.

ibi nullus locus ſit, qui non aut eccleſiis frequentiſſimus, aut monaſteriis ſit replet⁹. Nā ubi fana deſtruxerat, ſtatim ibi aut eccleſias, aut monaſteria cōſtruebat

Cap. 11.

Nec minorē ſub idem ferè tempus eodem in opere virtutem edidit. Nam cùm in uico quodā fano antiquiſsimo & celeberrimo ignem inieciſſet, in proximam, immò adhærentem domum, agente uento, flāmarum globi ferebantur. Quod ubi Martinus aduertit, rapido curſu tectum domus ſcandit, obuiam ſe uenientibus flammis inferens. Tum verò mirum in modum cerneres contra uim venti ignem retorqueri, vt compugnantium inter ſe elementorum quidam conflictus videretur. Ità uirtute Martini ibi tantùm ignis eſt operatus, vbi iuſſus eſt.

Cap. 12.

In uico aūt, cui Leproſum nomen eſt, cùm idem tēplum opulentiſsimū ſuperſtitioſæ religionis voluiſſet euertere, reſtitit ei multitudo gentilium, adeò ut non abſq; iniuria ſit repulſus. Itaq; ſeceſsit ad proxima loca, ibiq; per triduū cilicio tectus & cinere, ieiunās ſemper atq; orans, pcabatur Dn̄m, ut quia tēplū illud euertere humana manu nō potuiſſet, uirtus illud diuina dirueret. Tū ſubito ei duo Angeli haſtati atq; ſcutati inſtar militiæ cæleſtis ſe obtulerūt, dicētes miſſos ſe à Dn̄o, vt ruſticam multitudinem fugarent, pſidiumq; Martino ferrent, nè quis, dum templū dirueretur, obſiſteret. Rediret ergò, & opus cœptum deuotus impleret. Ità regreſſus ad vicum, ſpectantibus gentilium turbis, & queſcentibus, dū profanā ædē uſque ad fundamēta dirueret, aras oēs atq; ſimulacra redegit in puluerē. Quo uiſo, ruſtici cùm ſe intelligerēt diuino nutu obſtupefactos atq; perterritos, nè Epiſcopo repugnarent, omnes ferè in Ieſum Dn̄m crediderunt, clamantes palàm, & confitentes, Deum Martini eſſe colendum, idola negligenda, quæ ſibi adeſſe non poſſent.

Virtus cæleſtis adeſt euertētis fanum dæmonū.

Cap. 13.

Quid ēt in pago Heduorū geſtū ſit, referā. Vbi dū tēplum itidèm euerteret, furens gentiliū ruſticorum in eū irruit multitudo. Cumq; vnus audacior cæteris, ſtricto eum glaudio peteret, reiecto pallio, nudā ceruicem percuſſori præbuit. Nec cunctatus eſt ferire gentilis: ſed cùm dexterā altius extuliſſet, reſupinus ruit, conſternatusq; diuino metu, veniā pcabat.

Diuinit⁹ puniūtur eū cadere volentes.

Cap. 14.

Nec diſsimile huic fuit illud: Cùm eum idola deſtruentem cultro quidam ferire voluiſſet, in ipſo ictu ferrum ei de manibus excuſſum, non comparuit. Plerunquè autem contradicentibus ſibi ruſticis, nè eorū fana deſtrueret, ità prædicatione ſancta gentiliū animos mitigabat, ut luce eis veritatis oſtenſa, ipſi ſua templa ſubuerterent. Curationum verò tam potens in eo gratia erat, ut nullus ferè ad eum ægrotus acceſsit, qui non continuò receperit ſanitatem: quod vel ex conſequenti liquebit exemplo.

Miracurationum gratia.

Cap. 15.

Treueris puella quædam dira paralyſis ægritudine tenebatur, ità ut iam per multum tempus nullo ad humanos uſus corporis officio fungeretur: omni ex parte præmortua, via tenui ſpiritu palpitabat. Triſtes ad ſolam funeris expectationem aſsiſtebant propinqui: cùm ſubito nunciatur, ad ciuitatem illam ueniſſe Martinum. Quod ubi puellæ pater comperit, cucurrit exanimis, pro filia rogaturus. Et fortè Martinus iam eccleſiam fuerat ingreſſus. Ibi inſpectāte populo, multiſque aliis Epiſcopis præſentibus, eiulās ſenex genua eius amplectiē, dicens: Filia mea moritē miſero genere languoris, & qđ ipſa eſt morte crudelius, ſolo ſpiritu uiuit, iā carne præmortua: Rogo vt eam adeas, atque benedicas. Confido enim, quod per te reddenda ſit ſanitati. Qua ille uoce confuſus obſtupuit, & refugit, dicēs hoc ſuæ nō eſſe virtutis: ſenem errare iudicio: non eſſe ſe dignū, per quē Deus ſignū virtutis oſtenderet. Perſtare cœpit vehemētius flens

pater,& orare,vt exanimem viſitaret: Poſtremò à circunſtantibus Epiſcopis ire cōpulſus,deſcendit ad domum puellæ. Ingens turba præ foribus,expectans, quidnam Dei ſeruus eſſet facturus. Ac primùm (quæ erant illius familiaria in iſtiuſmodi rebus arma) ſolo proſtratus orauit. Indè ægram intuens,dari oleū poſtulat. Quod cùm bñdixiſſet,in os puellæ vim ſancti liquoris infudit,ſtatimque vox reddita eſt. Tum paulatim ſingula contactu eius cœperunt membra uiuiſcere,donèe firmatis greſſibus,populo teſte,ſurrexit.

Præclarū miraculū adhibito oleo benedicto.

Cap. 16. Eodem tpe Tetradij cuiuſdam proconſularis uiri ſeruus dæmonio correptus,dolendo exitu cruciabatur. Rogatus ergò Martinus,vt ei manum imponeret, deduci eū ad ſe iubet. Sed nequam ſpiritus nullo proferri modo ex cella,in qua erat, potuit: ità in aduenientes rabidis dentibus ſæuiebat. Tum Tetradius ad genua beati viri aduoluitur, orans vt ad domum,in qua dæmoniacus habebatur,ipſe deſcenderet. Tū verò Martinus negat,ſe profani & gentilis hominis domū adire poſſe. Nā Tetradius eo tempore adhuc gentilitatis errore implicitus tenebatur. Spōdet ergò ſe, ſi de puero dęmon fuerit eiectus, Chriſtianum fore. Ità impoſita manu puero, immundum ab eo ſpiritū eiecit. Quo uiſo,Tetradius Dominum noſtrū Ieſum Chriſtum credidit,ſtatimque catechumenus factus, nec multò pòſt baptizatus eſt, ſemperque Martinum ſalutis ſuæ auctorem miro coluit affectu.

Sanat dæmoniacū, & proconſularis uir credit

Cap. 17. Per idem tps in eodem oppido ingreſſus patrisfamilias cuiuſdā domum,in limine ipſo reſtitit, dicēs, horribile in atrio domus dæmonium ſe uidere. Cui cùm,vt diſcederet,imperaret,quendā è familia, qui in interiore parte ædium morabatur,arripuit: ſæuire dētibus miſer cœpit,& obuios quoſcunque laniare. Cōmota domus,familia turbata,populus in fugā verſus,Martinus ſe furēti obijcit, ac primùm ſtare ei imperat. Sed cùm dentibus fremeret,hiantiq; ore morſum minaretur, digitos ei Martinus in os intulit: Si habes,inquit,aliquid poteſtatis,hos deuora. Tum verò ac ſi cādens ferrum faucibus accepiſſet, longè reductis dentibus,digitos beati viri vitabat attingere. Et cùm fugere de obſeſſo corpore pœnis & cruciatibus cogeretur,nec tamen exire ei per os liceret, fœda relinquens veſtigia,fluxu ventris egreſſus eſt.

Alius curatur dæmoniac⁹.

Cap. 18. Intereà cùm de motu atque impetu barbarorū,ſubitò ciuitatē fama turbaſſet,dæmoniacū ad ſe exhiberi iubet. Imperat, an uerus eſſet hic nuncius,fateretur. Tum confeſſus eſt ſedecim dæmones fuiſſe,qui rumorem hunc per populum diſſeminaſſent, vt hoc ſaltē metu ex illo Martinus oppido fugaretur: barbaros nihil minus,quàm irruptionem,cogitare. Ità cùm hæc immundus ſpiritus media in eccleſia fateretur, metu & turbatione præſenti ciuitas liberata eſt.

Nota fallaciā dæmonum.

Cap. 19. Apud Pariſios verò dū portā ciuitatis illi⁹,magnis ſecū turbis eūtibus,introiret,leproſū miſerabili facie horrētibus cūctis,oſculatus eſt, atq; bñdixit: ſtatimq; omni malo emūdatus, poſtero die ad eccleſiā veniēs nitenti cute,gratias pro ſanitate,quā receperat,agebat. Sed nec hoc ꝓtereundū eſt, ꝙ fimbriæ veſtimentis eius cilicioq; detractæ,crebras ſuper infirmātibus egère virtutes. Nā cùm aut digitis illigatæ,aut collo inditæ ſūt,plęrūquè ab ægrotātib⁹ morbos effugauerūt.

Leproſus curatur.

Cap. 20. Arborius aūt,uir ꝑfectorius, ſancti admodùm & fidelis ingenii,cùm filia eius grauiſsimis quartanæ febribus vreretur, Epiſtolā Martini, q̄ caſu ad eū delata fuerat,pectori puellæ in ipſo acceſſu ardoris inſeruit,ſtatimq; fugata febris eſt. Quæ rès apud Arboriū tm̄ valuit,vt ſtatim puellā Deo uoueret,& perpetuę virginitati dicaret. Profectuſq; ad Martinum, puellā ei præſens ob virtutum eius teſtimonium, quę per abſentem licèt curata eſſet,obtulit. Neque ab alio eā, quàm à Martino, habitu virginitatis impoſito, paſſus eſt conſecrari.

Paulinus verò, uir magni poſtmodùm futurus exēpli,cùm oculum grauiter dolere cępiſſet, & iam pupillam eius craſsior nubes ſuperducta texiſſet, oculū ei Martinus peniculo contigit,priſtinamque ei ſanitatem,ſublato omni dolore, reſtituit. *Cap. 21.*

Ipſe aūt cùm caſu quodā eſſet de cœnaculo deuolutus,& ꝑ confragoſos ſcalæ gradus decidens,multis vulneribus eſſet affectus,cùm exanimis iaceret in cellula,& īmodicis doloribus cruciaret,nocte ei Angelus uiſus eſt eluere vulnera,& ſalubri vnguento contuſi corporis membra contingere. Atque ità poſtero die reſtitutus eſt ſanitati, vt nihil vnquàm pertuliſſe incommodi putaretur. Sed quia longum eſt ire per ſingula, ſufficiant hæc,uel pauca de plurimis: ſatiſq; ſit, & nos & in excellentibus non ſubtrahere veritatem,& in multis vitare faſtidium. *Cap. 22.*

Atq; vt minora tantis inſerā,quanuis (ut eſt noſtrorum ætas tēporum,quibus iā deprauata omnia, atq; corrupta ſunt) penè præcipuū ſit adulationi regiæ ſacerdotalem nō ceſsiſſe conſtantiā: cùm ad Imperatorē Maximum, ferocis ingenii virum, & bellorū ciuilium victoria elatum, plures ex diuerſis partibus Epiſcopi conueniſſent, & fœda circa Principē omnium adulatio notaretur,ſeq; degeneri inconſtantia regię clientelę ſacerdotalis dignitas ſubdidiſſet,in ſolo Martino Apoſtolica authoritas ꝑmanebat. Nā etſi pro aliquibus ſupplicandū regi fuit,imperauit potius,q̄ rogauit. Et à conuiuio eius frequēter rogatus abſtinuit dicens,ſe mēſæ eius participē eſſe non poſſe, q duos Imperatores, unū regno,alterū uita expuliſſet. Poſtremò cum Maximus ſe nō ſpontè ſumpſiſſe imperiū affirmaret, ſed impoſitā ſibi à militibus diuino nutu neceſsitatem regni, armis defendiſſe: & non alienam ab eo Dei uoluntatē videri,penes quē tam incredibili euentu victoria fuiſſet,nullumq; ex aduerſariis, niſi in acie,occubuiſſe,tandē victus vel ratione,uel ꝑcibus,ad conuiuiū uenit,mirū in modum gaudente rege, ꝙ id impetraſſet. Conuiuæ aūt aderāt, veluti ad diē feſtum euocati,ſummi atq; illuſtres uiri, Præfectus, idemq; Conſul Euodius, quo nihil unq̄ iuſtius fuit,Comites duo,ſumma pt̄āte prædīti,frater regis, & patruus: medius inter hos Martini presbyter accubuerat: ipſe autem ſellula iuxta regem poſita conſederàt. Ad medium ferè conuiuium (ut moris eſt) pateram regi miniſter obtulit: ille ſancto admodum Epiſcopo dari potiùs iubet,expectans atque ambiens, ut ab illius dextera poculum ſumeret. Sed Martinus, vbi ebibit,pateram presbytero ſuo tradidit, nullum ſcilicet exiſtimans digniorem, qui poſt ſe prior biberet: nec integrum ſibi fore, ſi aut regem ipſum, aut eos,qui à rege erant proximi,presbytero prætuliſset. Quod factum Imperator, omneſque, qui tunc aderant,ità admirati ſunt,ut hoc ipſum eis, in quo contempti fuerant,placeret. Celeberrimumque per totum palatium fuit, feciſse Martinum in regis prandio,quod in infimorum iudicum conuiuiis Epiſcoporum nemo feciſset. Eidemque Maximo longè ante prædixit futurum, ut ſi ad Italiam pergeret, quò ire cupiebat,bellum Valentiniano Imperatori inferens, ſciret ſe primo quidem impetu futurum eſſe uictorem, ſed paruo pòſt tempore eſſe periturum. Quod quidem ità uidimus. Nam primo aduentu eius, Valentinianus in fugam uerſus eſt. Deindè poſt annum ferè, reſumptis uiribus,captum intra Aquileię muros Maximum interfecit. *Cap. 23.*

Maxim⁹ Imper. feroci ingenio.

S. Martinus ut ſe erga eum geſſerit.

Nota quātum uir ſanctiſsimus tribuerit ſacerdotio.

Prædixit Maximo interitum

Cōſtat aūt,ēt Angelos ab eo plerūq; uiſos, ità ut conſerto inuicèm apud eum ſermone loquerentur. Diabolū verò ità conſpicabilem, & ſubiectum oculis *Cap. 24.*

habebat,

habebat, vt, ſiue ſe in propria ſubſtantia cõtineret, ſiue in diuerſas figuras ſpecialesq; nequitias tranſtuliſſet, qualibet ab eo ſub imagine videretur. Quod cùm diabolus ſciret ſe effugere nõ poſſe, conuiuijs eũ frequenter vrgebat, quia fallere nõ poſſet inſidijs. Quodam tpe cornu bouis cruentum in manu tenens, cũ ingenti fremitu cellulam eius irrupit, cruentamque oſtentans dexteram, & admiſſo recèns ſcelere cõgaudens: Vbi eſt, inquit, Martine, virtus tua? Vnũ de tuis modò interfeci. Tunc ille conuocatis fratribus refert, quid diabolus indicaſset. Solicitos eſſe pręcepit per cellulas ſingulorũ, quiſnam hoc caſu fuiſſet affectus. Neminẽ quidẽ deeſſe de monachis, ſed vnum ruſticũ mercede conductum, vt vehiculo ligna deferret, iſſe ad ſyluã nunciãt. Iubet igitur aliquos ire ei obuiàm. Ità haud longè à monaſterio iam penè exanimis inuenitur. Extremum tñ ſpiritum trahens, indicat fratribus caſum mortis, & vulneris, iunctis ſcilicet bobus, dum diſſoluta arctiùs lora conſtringit, bouẽ ſibi excuſſo capite inter inguina cornua inieciſſe. Nec multò pòſt vitam finiuit. Videris, quo iudicio Dñi diabolo data fuerit hæc poteſtas. Verum in Martino il-

Multa futura antè cognoſcit.

lud mirabile erat, q non ſolùm hoc, quod ſuprà retulimus, ſed multa iſtiuſmodi, ſi quoties accidiſſent, longè antè ꝓuidebat, & ſibi nũciata, fratribus indicabat. Frequenter aũt diabolus, dum mille nocendi artibus ſanctum virũ conaretur illudere, viſibilem ſe ei formis diuerſiſsimis ingerebat. Nam interdùm in Iouis

Multis modis ei apparet Satan.

perſonam, plerunq; Mercurii, perſæpè ẽt Veneris ac Mineruæ transfiguratũ ſe vultibus offerebat. Aduerſus quem ſemper interritus, ſigno ſe Crucis, & orationis auxilio protegebat. Audiebantur plerunquè conuicia, quibus illum dæmonũ turba proteruis vocibus increpabat. Sed omnia falſa & vana cognoſcẽs, non mouebatur obiectis. Teſtabantur ẽt aliqui ex fratribus, audiſſe ſe dæmonem proteruis Martinum vocibus increpantẽ: Cur intra monaſterium aliquos ex fratribus, qui olim baptiſmum diuerſis erroribus perdidiſſent, cõuerſos poſteà recepiſſet, exponentẽ crimina ſingulorũ: Martinum diabolo repugnantem, reſpondiſſe conſtanter: Antiqua debita melioris vitæ cõuerſione purgari, & per miſericordiam Dñi abſoluendos eſſe peccatis, qui peccare deſinerent. Contrà dicente diabolo: Nõ pertinere ad veniã criminoſos, & ſemèl lapſis nullam à Dño pręſtari poſſe clementiam: tunc in hanc vocẽ fertur exclamaſſe Martinus: Si tuipſe, ò miſerabilis, ab hominum infeſtatione deſiſteres, & te factorum tuorũ vel hoc tpe, cùm dies iudicii in proximo eſt, pœniteret, ego tibi verè, confi-

Nota ſententia beati viri.

ſus in Dño, Chriſti miſericordiam pollicerer. O q̃ ſancta de Domini pietate præſumptio, in qua etſi authoritatem præſtare non potuit, oſtendit affectum.

Cap. 25.

Et quia de diabolo, eiusq; artibus ſermo exortus eſt, non ab re videtur, licèt extrinſecùs, referre, quod geſtum eſt: quia & quædã in eo Martini virtutũ portio eſt: & res digna miraculo, rectè memoriæ mandabitur in exemplum cauẽdi, ſi quid deincèps vſpiàm ta-

Clarus adoleſcens nobiliſſ. fit monachus ſanctiſſ.

le contigerit. Clarus quidã nomine, adoleſcens nobiliſsimus, mox presbyter, nunc felici beatus exceſſu, cùm relictis omnibus ſe ad Martinũ contuliſſet, breui tpe ad ſummũ fidei, virtutumq; omnium culmen enituit. Itaq; cùm haud longè ſibi ab Epiſcopi monaſterio tabernaculũ conſtituiſſet, multiq; fratres commorarentur apud eũ, iuuenis quidã ad eũ, Anatolius nomine, ſub profeſsione monachi oẽm humilitatẽ atq; innocentiã mentitus, acceſsit, habitauitque ali-

Anatolius pſeudomonachus.

quandiù in cõe cum cæteris. Dein procedente tpe, angelos apud ſe loqui ſolere dicebat. Cui cùm fidem nullus adhiberet, ſignis quibuſdam, plerosq; ad credendum coarctabat. Poſtremò eouſquè proceſsit, ut inter ſe ac Deũ angelos diſcurrere ꝓdicaret. Iamque ſe vnũ ex prophetis haberi volebat. Clarus tñ nequaq̃ ad credendũ cogi poterat. Ille aũt ei irã Dñi, & præſentes plagas, cur ſancto nõ crederet, cõminatus, poſtremò in hanc vocem fertur erupiſſe: Eccè hac nocte veſtem mihi candidam Dñs de cęlo dedit, qua indutus, in medio ueſtrũ diuerſabor, idq; vobis ſignũ erit, me in Dei eſſe virtute, q Dei ueſte donatus ſim. Tum uerò grandis omnium ad hanc profeſsionẽ expectatio fuit. Itaq; ad mediam ferè noctem, fremitu inſultantium cõmoueri omne monaſterium loco viſum eſt. Cellulam aũt, qua idem adoleſcens continebatur, crebris cerneres micare luminibus, fremituſque in ea diſcurrentium, & murmur quoddam multarũ uocum audiebatur. Deindè facto ſilẽtio egreſſus, vnum de fratribus Sabatiũ nomine, ad ſe vocat, tunicamq; ei, qua erat indutus, oſtendit. Obſtupefactus ille, conuocat cæteros: ipſe ẽt Clarus accurrit, adhibitoque lumine, ueſtẽ oẽs diligenter inſpiciũt. Erat aũt ſumma mollitie, candore eximio, micãti purpura: nec tñ, cuius eſſet generis aut velleris, poterat agnoſci. Curioſiùs tamen oculis aut digitis attrectata, non aliud, q̃ veſtis videbatur. Intereà Clarus fratres admonet orationi inſiſtere, ut manifeſtiùs ei Dominus, quidnã eſſet, oſtenderet. Itaq; reliquum noctis hymnis pſalmisq; cõſumitur. At ubi illuxit dies, appræhenſum dextera trahere ad Martinum volebãt, benè conſcij illudi illum diaboli arte non poſſe: Tũc verò reniti ac reclamare miſer cœpit, interdictumque ſibi eſſe dicebat, nè ſe Martino oſtenderet. Cumque inuitum eum ire compellerent, inter trahentiũ manus veſtis euanuit. Vndè quis dubitet hanc etiam Martini fuiſſe virtutem, ut phantaſiam ſuam diabolus, cùm erat Martini oculis ingerenda, diſsimulare diutiùs aut tegere nõ poſſet? Animaduerſum eſt tamẽ, eodem ferè tpe fuiſſe in Hiſpaniis iuuenẽ, qui cùm ſibi multis ſignis authoritatẽ parauiſſet, eouſquè elatus eſt, ut ſe Eliã profiteretur. Quod cùm pleriq; te-

Vide iuuenis inſanam temeritatem, et arrogãtiam.

merè credidiſſent, addidit ut ſe Chriſtũ eſſe diceret. In quo ẽt adeò illuſit, vt eum quidam epiſcopus Ruſus nomine, ut Deũ adoraret. Propter quod eum poſteà ab Epiſcopatu deiectũ vidimus. Pleriq; etiam nobis e fratribus retulerunt, eodem tpe in Oriente quẽdam extitiſſe, qui ſe Iohannẽ eſſe iactitaret. Ex quo coniicere poſſumus, iſtiuſmodi pſeudoprophetis exiſtentibus, Antichriſti aduentũ imminere: qui iam in iſtis myſteriũ iniquitatis operatur. Neque.n. prætereundum uidetur, quanta Martinum ſub iiſdẽ diebus diabolus arte tentauerit. Quodam.n.die præmiſſa præ ſe & circumtectus ipſa luce purpurea, quo faciliùs claritate aſſumpti fulgoris illuderet, veſte etiã regia indutus, diademate ex gemmis auroq; redimitus, calceis auro illitis, ſereno ore, læta facie, vt nihil minus, q̃ diabolus putaretur, oranti in cellula adſtitit. Cumq; Martinus primo adſpectu eius fuiſſet hebetatus, diù multumq; ſilẽtium ambo tenuerunt. Tũ prior diabolus: Agnoſce, inquit, Martine, quẽ cernis: Chriſtus ego ſum: deſcenſurus ad terras, prius me tibi manifeſtare volui. Ad hæc cùm Martinus taceret,

Diabolũ Chriſtũ ſe dicentẽ egregiè confutat vir ſanctus.

neque quicquam reſponſi referret: iterare auſus eſt diabolus profeſsionis audaciam: Martine, quid dubitas credere, cùm uideas? Chriſtus ego ſum. Tum ille, reuelante ſibi ſpiritu, ut intelligeret diabolum eſſe, non Dominum: Non ſe, inquit, Dominus Ieſus purpuratum, & diademate renitentem venturum eſſe prædixit. Ego Chriſtum, niſi in eo habitu, formaque, qua paſſus eſt, niſi Crucis ſtigmata præferentem, veniſſe non credam. Ad hanc ille uocem ſtatim, ut fumus euanuit. Cellulam quoquè tanto fœtore cõpleuit, ut indubia iudicia relinqueret, diabolũ ſe

ſuiſſe. Hoc ità geſtum, ut ſuprà retuli, ex ipſius Martini ore cognoui: nè quis fortè exiſtimet fabuloſum.

Cap. 16. Nam cùm olim, audita eius fide, vita atq; virtutibus, deſiderio illius æſtuaremus, gratã nobis ad eũ videndũ peregrinationẽ ſuſcepimus, ſimul quia iam ardebat animus illius ſcribere vitã, partim ab ipſo, inquantum ille interrogari potuit, ſciſcitati ſumus; partim ab his, qui interfuerant, vel ſciebant, cognouimus. Quo quidem tpe, credi non pôt, qua me humilitate, qua benignitate ſuſceperit, congratulatus plurimùm, & gauiſus in Dño, quòd tanti eſſet habitus à nobis, quẽ peregrinatione ſuſcepta expetiſſemus. Miſerum me: penè nõ audeo cõfiteri, cùm me ſancto cõniuio ſuo dignatus eſt adhibere. Aquã manibus noſtris ipſe obtulit: ad veſperũ aũt ipſe nobis pedes ablnit. Nec reniti, aut cõtra ire cõſtantia fuit, ità illius authoritate oppreſſus ſum, vt nefas putarẽ, ſi non acquieuiſſem. Sermo aũt illius nõ alius apud nos fuit, ꝙ mundi huius illecebras, & ſeculi onera relinquenda, vt Dñm Ieſum liberi expeditiq; ſequeremur. Præſtantiſsimumq; nobis p̃ſentium temporũ illuſtris viri Paulini, cuius ſuprà mentionẽ fecimus, exemplum ingerebat: q ſummis opibus abiectis, Chrm ſecutus, ſolus penè his tẽporibus Euangelica p̃cepta compleſſet. Illum nobis ſequendum, illum clamabat imitandum, beatumque eſſe præſens ſeculũ tantæ fidei virtutiſq; documento: cùm ſecundùm ſententiã Dñi, diues & poſsidens multa, vendẽdo oĩa & dando pauperibus, qđ erat facto impoſsibile, poſsibile feciſſet exemplo. Iã verò in verbis & cõfabulatione eius quãta grauitas, quãta dignitas erat? ꝙ alacer, ꝙ efficax, ꝙ in abſoluendis ſcripturarũ q̃ſtionibus promptus & facilis? Et quia multos ad hãc partem incredulos ſcio, quippe quos viderim, meipſo ẽt referente, nõ credere: Ieſum teſtor, ſpemque cõem, me ex nullius vnꝙ ore tantum ſcientiæ, tantum ingenij, tam puri ſermonis audiſſe. Quanquàm in Martini virtutibus quantula eſt iſta laudatio? niſi quòd mirum eſt, homini illiterato ne hanc quidem gratiam defuiſſe.

Sulpit. à ſancto viro humaniſsime acceptus.

S. Paulini encomiũ.

Mat. 19

Præclarũ teſtimonium de doctrina ſancti viri

Sed iam finẽ liber poſtulat: ſermo claudendus eſt, non ꝙ omnia, q̃ de Martino fuerant dicenda, defecerint, ſed quia nos vt inertes poetæ, extremo in opere negligentes, victi materiæ mole ſuccumbimus. Nam etſi facta illius explicari verbis utcũquè potuerunt, interiorẽ uitã illius, quotidianã conuerſationem, & animũ cælo ſemper intentũ, nulla vnꝙ, (verè profiteor) nulla explicabit oratio: Illã ſcilicet perſeuerantiã & temperamẽtum in abſtinentia & ieiuniis, potẽtiã in vigilijs & orationibus, noctesq; ab eo periodè ac dies actas, nullumq; vacuũ ab opere Dei tempus, quo vel ocio indulſerit, vel negocio, ſed ne cibo aut ſomno quidẽ, niſi quatenus naturæ cogebat neceſsitas. Verè fatebor, nõ niſi ipſe (vt aiunt) ab inferis Homerus emergeret, poſſet exponere; adeò Martini omnia maiora ſunt, ꝙ vt verbis cõcipi queant. Nulla nunquàm ẽt inter legendum, aut ſi quid aliud forte agebat, nunꝙ animũ ab oratione laxabat. Nimirùm vt fabris ferrariis moris eſt, qui inter operandũ pro quodã laboris leuamine incudẽ ſuam feriunt: ità Martinus, ẽt dũ aliud agere videretur, ſemper orabat. O verè beatus, in quo dolus nõ fuit, neminẽ iudicans, neminẽ damnans, nulli malũ pro malo reddens. Tantam quippe aduerſùm oẽs iniurias patientiã aſſumpſerat, vt cùm eſſet ſummus ſacerdos, impunè ẽt ab infimis clericis læderetur: nec ꝓp id eos aut loco vnꝙ amouerit, aut à ſua, quantùm in ipſo fuit, charitate repulerit. Nemo vnꝙ illum vidit iratum, nemo mœrentẽ, nemo ridentẽ: vnus, idemq; ſemper cæleſtem quodã modo lætitiã vultu p̃ferens, extra naturam hominis videbatur. Nunꝙ in illius ore, niſi Chriſtus: nunꝙ in illius corde, niſi pietas, niſi pax, niſi miſericordia inerat. Plerunq; ẽt pro eorum, qui obtrectatores illius videbant, ſolebat flere peccatis, qui remotum & quietum venenatis linguis, & vipereo ore carpebant. Et verè nõnullos experti ſumus inuidos virtutis, vitæq; eius, qui in illo oderãt, quod in ſe nõ uidebant, & quod imitari nõ ualebãt. Atq; (o nefas dolendũ, & ingemiſcendũ) nõ alii fuere inſectatores eius, (licèt pauci admodùm) non alii tñ, ꝙ Epiſcopi, ferebantur. Nec verò quenquã nominare neceſſe eſt, licèt nos ipſos plerique circunlatrent. Sufficit, ut ſi quis ex his hæc legerit & agnouerit, erubeſcat. Nã ſi iraſcitur, de ſeipſo dictũ fatebitur, cùm fortaſſe nos de aliis ſenſerimus. Non refugimus aũt, ut ſi qui eiuſmodi ſunt, nos quoquè cum tali uiro oderint. Illud facilè confido, omnibus ſanctis opuſculũ iſtud gratũ forè. Decæterò, ſi quis hæc infideliter legerit, ipſe peccabit. Ego mihi conſcius ſum, me rerum fide & amore Chriſti impulſum, ut ſcriberẽ, manifeſta expoſuiſſe, & uera dixiſſe. Paratumque, ut ſpero, habebit à Deo premiũ, non quicunque legerit, ſed quicunque crediderit.

Abſtinentia, ieiunia, vigilia & orationes S. Martini.

Exercitia eius.

Summa patientia.

Mira animi ſerenitas.

Ex Dialogo 2. Sulpitii, Gallo, Sulpitio, & Poſthumiano interlocutoribus.

Cap. 1. Gallus Quo primùm tpe, relictis ſcholis, beato me uiro iunxi, paucos poſt dies eũtem ad eccleſiam ſequebamur. Interim ei ſeminudus hybernis menſibus pauper occurit, orans ſibi ueſtimentũ dari. Tunc ille, accerſito archidiacono, iuſsit algentẽ ſine dilatione ueſtiri. Deindè ſecretariũ ingreſſus, cùm ſolus, ut erat illi cõſuetudo, reſideret, (hãc.n. ſibi etiã in eccleſia ſolitudinẽ, permiſſa à clericis libertate, præſtabat) cùm quidã in alio ſecretario presbyteri ſederent, uel ſalutationibus uacantes, uel audiendis negociis occupati: Martinum uerò uſque in eam horã, qua ſolennia populo agi conſuetudo depoſceret, ſua ſolitudo cohibebat, illud non preteribo, quòd in ſecretario ſedens, nunquàm cathedra uſus eſt. Nam in eccleſia nemo unquàm illum ſedere conſpexit, ſicut quendam nuper (teſtor Deum) non ſine meo pudore uidi, ſublimi ſolio, & quaſi regio tribunali, celſa ſede reſidentem. Sedebat autem Martinus in ſellula ruſticana, ut ſunt iſtæ in uſibus ſeruulorum, quas nos ruſtici Galli tripedias, uos ſcholaſtici, aut certè tu, qui de Græcia uenis, tripodas nuncupatis. Ergò hoc ſecretum beati uiri pauper ille captans, cùm ei archidiaconus dare tunicam diſtuliſſet, irrupit, diſsimulatum ſe à clerico querens, ac algere deplorans. Nec mora: ſanctus, paupere non uidente, intra amphibalum ſibi tunicam latenter educit, pauperemque contectum diſcedere iubet. Dein paulò poſt archidiaconus ingreſſos, admonet pro conſuetudine expectare in eccleſia populũ, illum ad agenda Miſſarũ ſolennia debere ꝓcedere. Cui ille rñdens, ait: Pauperem prius (de ſe aũt dicebat) oportere ueſtiri: ſe ad eccleſiã nõ poſſe procedere, niſi ueſtẽ pauper acciperet. Diaconus uerò nihil intelligẽs, quia extrinſecùs indutũ amphibalo, ueſte nudũ interius nõ uidebat: poſtremo pauperẽ non cõparere cauſatur. Mihi, inquit, ueſtis q̃ parata eſt, deferatur: pauper nõ deerit veſtiẽdus. Arctatꝰ demùm clericus, & neceſsitate cõpulſus, iãque felle cõmotus, è ꝓximis tabernis nigerrimã veſtẽ breuẽ atq; hiſpidã quinq; comparatã argẽteis rapit, atq; ante Martini pedes iratus exponit. En, inquit, veſtẽ: ſed pauper hic nõ ẽ. Ille nihil motus, iubet eũ paulùm ſtare pro foribus: ſecretũ vtiquè procurans, dũ ſibi veſtẽ nudus imponeret: totis viribus elaborãs, vt poſſet occultũ eſſe, qđ fecerat. Sed qñ in ſanctis viris latent iſta quærentibus? Velint, nolint, cuncta ꝓdunt.

S. Martinus in tẽplo nunꝙ ſedit.

Seipſum nudat, & veſte pauperem.

Miſſarũ ſolennitas.

Cum

Cap. 2.

Igneus glob⁹ cernitur ad caput ei⁹.

Cum hac igitur oblaturus ſacrificiũ Deo veſte procedit. Quo quidẽ die (mira dicturus ſum) cùm iã altariũ, ſicut eſt ſolẽne, bñdiceret, globũ ignis de capite illius vidimus emicare, ità vt in ſublime contẽdens, lõgiùs collum crinemq; flamma produceret. Hoc licèt celeberrimo factũ die, in magna populi multitudine viderimus, tamen vna tantùm de virginibus, & vnus de presbyteris, tres tantùm videre de monachis. Cæteri cur nõ viderint, nõ poteſt noſtri eſſe iudicii.

Cap. 3.

Per idẽ ferè tẽpus cùm Euantius auunculus meus, vir licèt ſeculi negocijs occupat⁹, tñ admodùm Chriſtianus, grauiſsima ægritudine, extremo mortis periculo cœpiſſet vrgeri, Martinum euocauit. Nec cunctatus ille, ꝓperauit. Priùs tñ, quàm medium viæ ſpatium vir beatus euolueret, virtutem aduenientis ſenſit ægrotus, recepta cõtinuò ſanitate: venientibus nobis, obuiàm ipſe proceſsit. Altera die redire cupientem magna prece detinuit, cùm interim vnũ è familia puerum lethali ictu ſerpens perculit. Quem iã exanimem vi veneni, ipſe Euantius ſuis humeris illatũ, ante pedes ſancti viri, nihil illi impoſsibile confiſus, expoſuit. Iamq; ſo malum ſerpentis per omnia membra ità diffuderat, vt cerneres omnibus venis inflatã cutẽ, & vtris inſtàr tenſa vitalia. Manu Martinus porrecta, vniuerſa pueri membra pertractans, digitum prope ipſum vulnuſculum, quo beſtia virus infuderat, fixit. Tum verò (mira dicturus ſum) vidimus venenum ex omni parte reuocatum, ad Martini digitum cucurriſſe. Deindè per illud vlceris foramen exiguũ ità virus ſtipaſſe cum ſanguine, vt ſolet ex vberibus caprarum aut ouium, paſtorũ manu preſsis, longa linea copioſi lactis effluere. Puer ſurrexit incolumis. Nos obſtupefacti tantæ rei miraculo, id, quod ipſa cogebat veritas, fatebamur, non eſſe ſub cęlo, qui Martinum poſſet imitari.

Res admiratione ſane digna.

Cap. 4.

Conſequenti ſtidẽm tẽpore, iter cum eodẽ, dum diœceſes viſitat, agebamus. Nobis neſcio qua neceſſitate remorantibus, aliquantulùm ille proceſſerat. Interim per aggerem publicum plena militantibus viris fiſcalis rheda veniebat. Sed ubi Martinum in veſte hiſpida, nigro & pendulo palliolo circuntectum contigua de latere iumenta viderunt, paululùm in partem alteram pauefacta ceſſerunt. Deindè funibus implicatis protenſos illos, quibus (ut ſępè vidiſtis) miſera illa animalia conglobantur, ordines miſcuerunt. Dumq; ægrè expediuntur, moram fecere properantibus. Qua permoti iniuria militantes, præcipitatis in terram ſaltibus, ſe dederunt: deindè Martinũ flagris ac fuſtibus vrgere cœperũt: cùm quidem ille mutus, & incredibili patiẽtia prębens terga cędentibus, maiorem inſaniam infelicibus commoneret: magis ex hoc furentes, quòd ille quaſi non ſentiens, verbera illata contemneret. Nos alicò conſecuti, fœdè cruentum, atq; vniuerſa corporis parte laniatum, cùm exanimis in terrã procubuiſſet, inuenimus: ſtatimq; eũ aſello ſuo impoſuimus, ac locũ cędis illius execrãtes raptim abire ꝓperauimus. Intereà illi regreſsi ad rhedam ſuã, furore ſatiato, agi, quò ire cœperãt, iumenta ꝑcipiuntq; cùm omnia ſolo fixa, ac ſi ænea riguiſſent, tollẽtibus altius vocẽ magiſtris, flagris hinc atq; indè reſonãtibus, nihil penitus mouebãtur. Conſurgunt deindè oẽs pariter in verbera: cõſumit Gallicas mularũ pœna maſtigias: tota rapitur ſylua de proximo: tractabibus iumẽta tundũtur. Sed nihil penitùs ſæuæ manus agebãt: vno eodemq; loco ſtabãt fixa ſimulacra. Quid agerẽt infelices hoĩes neſciebãt. Nec iam vltra diſsimulare poterãt, quin quãlibet brutis pectoribus, agnoſcerẽt diuino numine ſe teneri. Tandèm ergò in ſeſe reuerſi, cœperũt quærere, quis ille eſſet, quẽ in eodẽ loco paululùm antè cecidiſſent. Cùm ꝑcontantes cognoſcũt ex viãtibus, Martinũ à ſe tã crudeliter uerberatũ: tum verò apparere omnibus cã manifeſta: nec ignorare iã poterãt, quin ob illius viri iniuriã tenerẽtur. Igitur oẽs rapidis nos paſsibus cõſequuntur, cõſcii audacis facti, ac merito pudore confuſi, flẽtes, & puluere, quo ſe ipſi fœdauerant, capita atq; ora cõſperſi, ante Martini ſe genua ꝓuoluũt, veniã precãtes, & ut eos abire fineret, poſtulãtes: ſatis ſe vel ſola cõſcientia dediſſe pœnarũ, ſatisq; intellexiſſe, q eoſdem ipſos viuos abſorbere terra potuiſſet, vel ipſi potius, amiſsis ſenſibus, in immobilẽ ſaxorũ naturã rigeſcere debuiſſent, ſicut affixa locis, quibus ſteterãt, iumẽta vidiſſent: orare ſe, atq; obſecrare, ut indulgeret ſceleri veniã, & copiã pręſtaret abeũdi. Senſerat ẽt, priuſquàm accurrerẽt, uir beatus illos teneri, nobiſq; id antè iã dixerat. Veniã tñ clementer indulſit, eoſdemque abire permiſit, animalibus reſtitutis.

Admirãda ſancti viri tolerantia.

Diuina vltio ĩ eos qui eum cecideru͂t

Cap. 5.

Illud aũt animaduerti ſæpè, Sulpiti, Martinũ tibi dicere ſolitũ, nequaq̃ ſibi in Epiſcopatu eã virtutum gratiã ſuppetiſſe, quã priùs ſe habuiſſe meminiſſet. Quod ſi uerũ eſt, immò q͂a uerum eſt, conijcere poſſumus, quãta fuerint illa, q̃ monachus operatus eſt, & q̃, teſte nullo, ſolus exercuit, cùm tãta illũ in Epiſcopatu ſigna feciſſe ſub oculis omnium viderimus. Multa quidẽ illius priùs geſta innotuere mundo, neque potuere celari: ſed innumerabilia eſſe dicuntur, quæ, dũ iactantiã uitat, occultauit, neq; in hominũ notitiã paſſus eſt ꝑuenire: quippe qui humanã ſubſtantiã ſupergreſſus, victutis ſuæ cõſcientia mũdi gloriã calcans, cælo teſte ferueretur. Quod uerũ eſſe vel ex his, q̃ comperta nobis ſunt, nec latere potuerunt, poſſumus æſtimare. Siquidẽ ante Epiſcopatum duos mortuos vitę reſtituerit, quod libertuus pleniùs eſt locutus: in Epiſcopatu verò (quod ꝑtermiſiſſe te miror) vnum tantummodò ſuſcitarit. Cuius rei ego teſtis ſum, ſi tamen nihil de minùs idoneo teſte dubitatis. Idipſum antẽ vobis, qualiter ſit geſtũ, explicabo.

Innumera facta ſua celauit vir Dei.

Fuerat cã, neſcio quæ, qua Carnotũ oppidũ petebamus. Intereà dum vicũ quendã, habitantiũ multitudine frequẽtiſsimũ, præteriremus, obuia nobis immanis turba ꝓceſsit; quæ erat tota gentiliũ, nam nemo in illo vico nouerat Chriſtũ. Verùm ad famã tãti uiri, cãpos oẽs latè patentes cõfluentiũ multitudo cõtexerat. Intellexit hic Martinus operandũ, & annũciãte ſibi ſpiritu, totus infremuit. Nec mortale ſonãs, verbũ Dei gentibus ꝓdicabat, ſæpiùs ingemiſcẽs, cur tanta Dñm Saluatorem turba neſciret. Intereà ſicut nos incredibilis circũdederat multitudo, mulier q̃dam, cuius filius pauloantè defecerat, corpus exanime beato viro protenſis manibus cœpit offerre, dicens: Scimus quia amicus Dei es: reſtitue mihi filium meũ, quia unicus mihi eſt. Iunxit ſe cætera multitudo, & matris precibus acclamabat. Tũ Martinus vidẽs pro expectantiũ ſalute (vt poſtea nobis ipſe dicebat) cõſequi ſe poſſe virtutẽ, defuncti corpus proprijs manibus accepit. Et cùm, expectãtibus cũctis, genua flexiſſet, ubi cõſummata oratione ſurrexit, viuũ paruulũ matri reſtituit. Tũ uerò multitudo oĩs, in cęlũ clamore ſublato, Chriſtũ Dñm fateri, poſtremò cũcti cateruatim ad genua beati viri ruere cœperũt, fideliter poſtulãtes, vt eos faceret Chriſtianos. Nec cũctatus, in medio, vt erat, cãpo cũctos impoſita vniuerſis manu, catechumenos fecit, cùm q͂dẽ ad nos cõuerſus diceret, non irrationabiliter in cãpo catechumenos fieri, ubi ſolẽt martyres cõſecrari. Viciſti (inq̃t Poſthumianus) Galle, viciſti: nõ utiq; me, q Martini ſum potiùs aſſertor, & qui hæc omnia de illo viro & ſciui ſemper, & credidi: ſed eremitas omnes, anachoretaſque viciſti. Nemo enim illorum, ſicut Martinus hic veſter, immò noſter, mortuis imperauit. Meritoque hunc iſte Sul-

Excitat puerum mortuũ; & multi pagani credunt ĩ Chriſtũ.

pitius Apoſtolis cõparat,& prophetis, quem per omnia illis eſſe conſimilem, fidei virtus, ac virtutum opera teſtantur. Sed perge, quæſo, quanquam nihil magnificentius audire poſsimus: perge tamen, Galle, quod etiam nunc de Martino ſupereſt ſermonis euoluere. Nam etiam minima illius & quotidiana animus feſtinat agnoſcere: quia minima illius, aliorum maximis maiora eſſe, nulli dubium eſt. Ita faciam, Gallus inquit. Verùm id, quod dicturus ſum, ipſe non vidi. Prius. n. geſta res eſt, quàm me illi viro iungerem. Sed factum celebre eſt, fidelium fratrum, qui interfuerant, ſermone vulgatum.

Cap. 6.

Eodem ferè tempore, cùm primùm Epiſcopus datus eſt, fuit ei neceſsitas adire comitatum. Valentinianus tum maior rerum potiebatur. Is cùm Martinum ea petere cognouiſſet, quę præſtare nolebat, iuſsit eum palatii foribus arceri. Etenim ad animum illius immitem atque ſuperbum vxor acceſſerat Arriana, quæ totum illum à ſancto viro, ne ei debitam reuerentiam præſtaret, auerterat. Itaque Martinus vbi ſemel atque iterum ſuperbum principem fruſtrà adire tentauit, recurrit ad nota præſidia: cilicio obuoluitur, cinere conſpergitur, cibo potuque abſtinet, orationem noctibus, diebuſque perpetuat. Septimo uerò die aſsiſtit ei Angelus, iubetque eum ad palatium ire ſecurũ: regias fores, quantumlibet clauſas, ſponte reſerãdas, Imperatoris ſuperbum ſpiritum molliendum. Igitur huiuſmodi pręſentis Angeli confirmatus alloquio, & fretus auxilio, palatium petit. Patent limina, nullus obſiſtit, poſtremo vſque ad regem, nemine prohibẽte, peruenit. Qui cùm venientem eminùs videret, infrendens cur fuiſſet admiſſus, nequaquam aſſurgere eſt dignatus adſtanti, donèc regiam ſellam ignis operiret, ipſumque regem ea corporis parte, qua ſedebat, afflaret incendiũ. Ità ſolio ſuo ſuperbus excutitur, & Martino inuitus aſſurgit: multumque complexus, quẽ ſpernere ante decreuerat, virtutem ſe ſenſiſſe diuinam emendatior fatebatur. Nec expectatis Martini precibus, prius omnia præſtitit, quam rogaretur. Colloquio illum atq; conuiuio frequẽter adſciuit, poſtremò abeũti multa munera obtulit: quæ vir beatus, ut ſemper paupertatis cuſtos, cuncta reiecit. Et quia palatium ſemel ingreſsi ſumus, licèt diuerſis in palatio temporibus geſta connectam, nequaquam enim prætermittendum uidetur circa Martini admirationem reginæ fidelis exemplum.

Vide ſancti uiri uſitata præſidia.

Diuinit⁹ compellit Valentinian⁹ imperat. aſſurgere S. Martino.

Cap. 7.

Maximus Imperator Rempublicam gubernabat, uir omni uitę merito prædicandus, ſi ei uel diadema non legitimè, tumultuante milite, impoſitum repudiare, uel armis ciuilibus abſtinere licuiſſet. Sed magnum imperium nec ſine periculo renui, nec ſine armis potuit teneri. Hic Martinum ſæpius euocatum, receptumque intra palatium, uenerabiliter honorabat. Totus illi cum eo ſermo de præſentibus, de futuris, de fidelium gloria, de æternitate ſanctorum: cùm interim diebus ac noctibus de ore Martini regina pẽdebat, Euangelico illo non inferior exemplo, pedes ſancti fletu rigabat, crine tergebat. Martinus, quem nulla vnquam fœmina contigiſſet, iſtius aſsiduitatẽ, immò potiùs ſeruitutem, non poterat euadere. Non illa opes regni, non imperij dignitatem, non diadema, non purpuram cogitabat: diuelli a Martini pedibus, ſolo ſtrata, non poterat. Poſtremò a uiro ſuo poſcit, dein Martinum vterque compellunt, vt ei, remotis omnibus miniſtris, pręberet ſola conuiuium. Nec potuit vir beatus obſtinatius reluctari. Componitur caſtus reginæ manibus apparatus, ſellulam ipſa conſternit, menſam admouet, aquam manibus ſubminiſtrat, cibum, quem ipſa coxerat, apponit. Ipſa, illo ſedente, eminus ſecundùm famulantium diſciplinam, ſolo fixa, conſiſtit immobilis, per omnia miniſtrantis modeſtiam, & humilitatem exhibens ſeruientes. Miſcuit ipſa bibituro, & ipſa porrexit. Finita cœnula, fragmenta panis abſumpti micaſque collegit, ſatis fideliter illas reliquias imperialibus epulis anteponens. Beata mulier tanto pietatis affectu, illi meritò comparanda, quæ venit à finibus terræ audire ſapientiã Salomonis: ſi quidem ſimplicem ſequemur hiſtoriam: Sed ſi fides reginarum eſt conferenda, (quod mihi liceat, ſeparata myſterij maieſtate, dixiſſe) illa expetiuit audire ſapientiam: iſta non tantùm audiſſe contenta, ſed & meruit ſeruire ſapienti.

Maxim⁹ Imperator, & regina virũ ſanctũ mire uenerãtur.

Luc. 7.

Memorabile reginæ exemplum.

3. Reg. 10

Ad hæc Poſthumianus: Iamdudùm, inquit, Galle, audiens te loquentem, vehementer admiror reginę fidem. Sed vbi illud eſt, quod nulla vnquàm fœmina fere batur propiùs adſtitiſſe Martino? Eccè iſta non ſolum adſtitit, ſed etiam miniſtrauit: & vereor nè ſe iſto aliquantulum tueantur exemplo, qui libenter fœminis inſeruntur. Tum Gallus: Quid tu, inquit, non vides, quod ſolent docere grammatici, locum, tempus, perſonam? Propone enim tibi ante oculos captum in palatio, imperatoris precibus ambiri, reginæ fide cogi, temporis neceſsitate conſtringi, vt clauſos carcere liberaret, exilijs datos reſtitueret, bona adempta redhiberet. Hæc quanti putas conſtare debuiſſe Epiſcopo, vt pro his omnibus non aliquantulũ de regione propoſiti relaxaret? Veruntamen quia occaſione huius exempli malè uſuros eſſe aliquos arbitraris: illi verò felices erunt, ſi à diſciplina illius viri non recedant. Videant enim, quia Martino ſemèl tantum in uita iam ſeptuagenario, non uidua libera, non virgo laſciuiẽs, ſed ſub viro uiuens, ipſo uiro pariter ſupplicante, regina ſeruiuit, & miniſtrauit edenti, non cum epulante diſcubuit. Nec auſa eſt participare conuiuium, ſed deferebat obſequium. Diſce igitur diſciplinam. Seruiat tibi matrona, non imperet: & miniſtret, non recumbat. Sicut Martha illa miniſtrauit Domino, nec tamen eſt adſcita conuiuio: immò prælata miniſtranti, quæ uerbum potius audiebat. Sed in Martino iſta regina utrunq; compleuit: & miniſtrauit, ut Martha: & audiuit, vt Maria. Quòd ſi quis hoc vti voluerit exẽplo, per omnia teneat exemplum. Talis cauſa ſit, taliſque perſona, tale obſequium, tale conuiuium, & in omni uita ſemel tantum. Pręclare, inquit Poſthumianus, noſtros iſtos, vt Martini non egrediantur exemplum, tua conſtringit oratio. Sed profiteor tibi, quia hæc ſurdis auribus audientur. Nã ſi Martini ſequeremur uias, nunquã cauſas de oſculo diceremus, & uniuerſis ſcęuæ opinionis opprobriis careremus. Verum, ſicut tu ſoles dicere, cùm edacitatis argueris, Galli ſumus: ità nos in hac parte nunquã vel Martini exemplo, vel tuis diſputationibus corrigendi, fatemur. Veruntamen hæc nobis iamdudum agentibus, quid tu tam obſtinate, Sulpiti, taces? Ego, inquam, non ſolum modò taceo, ſed olim de iſtis tacere diſpoſui. Nam quia quandam viduam, vagam, nitidulã, ſumptuoſam obiurgauerim laſciuius victitantem: itidemque virginẽ, adoleſcenti cuidam mihi charo indecentius adhærẽtem, (cùm quidem ipſam frequenter audiſſem alios etiam, quia talia agerent, increpantem) tanta mihi omnium fęminarum, cunctorumque monachorum odia concitaui, ut aduerſum me vtræque legiones inrata bella ſuſceperint. Vndè, quæſo, taceatis: ne etiã hoc quod vos loquimini, ad meã referatur inuidiã. Tota vobis iſtorũ mentio relinquatur: ad Martinũ potius reuertamur. Tu, Galle, vt aggreſſus es, cœptũ opus explica.

Legant hæc, qui ſeminarum conſuetudine delectantur.

Luc. 10.

Tũ ille: Iã quidẽ uobis, inquit, tanta narraui, vt ſatisfacere ſtudiis veſtris me⁹ ſermo debuerit. Sed quia voluntati ueſtræ nõ obſecũdare mihi non licet, quod tum adhuc dici ſupereſt, loquar. Nam certè dum ſtramen illud,

lud, quod in lectos noſtros patatur, adſpicio, ſubuenit in memoriam etiam de ſtramine, in quo Martinus iacuerat, ſactam eſſe virtutem. Res itá geſta eſt.

Cap. 8. **Claudio machus.*

Claudiomagus, vicus eſt in confinio Biturigum atque Turonorum. Eccleſia ibi eſt celebris religione ſanctorum, nec minùs glorioſa ſacrarum virginum multitudine. Prçteriens ergò Martinus, in ſecretario eccleſiç habuit manſionem. Poſt diſceſſum illius cunctæ in ſecretarium illud virgines irruerunt, adlâbũnt ſingula loca, ubi aut ſederat vir beatus, aut ſteterat: ſtramentum etiam, in quo quieuerat, partiuntur. Vna earum poſt dies paucos partem ſtraminis, quam ſibi pro benedictione collegerat, energumento, quem ſpiritus erroris agitabat, de ceruice ſuſpendit. Nec mora, dicto citiùs eiecto dæmone, perſona purgata eſt.

Nota de ſtramine.

Cap. 9.

Per idem ferè tempus Martino à Treuiris reuertenti fit obuiàm vacca, quam dæmon agitabat: quç, relicto grege ſuo, in homines ferebatur, & iam multos noxiè petulans confoderat. Verùm ubi nobis cœpit eſſe contigua, ii, qui eam eminùs ſequebãtur, prædicere magna uoce cœperũt, vt caueremus. Sed poſtquàm ad nos toruis furibunda luminibus propiùs acceſsit, Martinus eleuata obuiam manu, pecudem conſiſtere iubet. Quæ mox ad verbum illius ſtare cœpit immobilis, cùm interea uidet Martinus dæmonem dorſo illius ſuperſedentem. Quem increpans, Deſcende, inquit, funeſte de pecude, & innoxium animal agitare deſiſte. Paruit nequam ſpiritus, & receſsit. Nec defuit ſenſus in bucula, quin ſe intelligeret liberatam. Ante pedes ſancti viri, recepta quiete, proſternitur. Dein iubente Martino, gregem ſuum petit, ſeque agmini cæterarum oue placidior immiſcuit. Hoc illo fuit in tempore, quo inter medias poſitus flammas, non ſenſit incendium. Quod mihi non arbitror eſſe referendum: quia hoc pleniùs iſte Sulpitius, licèt in libro ſuo præteritum, in epiſtola tamen poſteà, quam ad Euſebium tum presbyterum, modò Epiſcopum, fecit, expoſuit. Quam tu, Poſthumiano, (ut credo) legiſti: aut ſi incognita tibi eſt, cùm libuerit, in promptu ex illo armario habes. Nos ab illo omiſſa referimus.

Pellit dæmonem à vacca.

Cap. 10.

Quodam autem tempore cùm diœceſes circuiret, venantium agmen incurrimus. Canes leporem ſequebantur. Iamque multo ſpatio victa beſtiola, cùm undiquè campis latè patentibus nullum eſſet effugium, mortem imminentem iam iamque capienda crebris flexibus differebat. Cuius periculum vir beatus pia mente miſeratus, imperat canibus, vt deſiſterent ſeq. & ſinerent abire fugientem. Qui continuò ad primũ eius ſermonis imperium conſtiterunt. Crederes uinctos, immò potiùs affixos, in ſuis hærere veſtigiis. Ità lepuſculus, perſecutoribus alligatis, incolumis euaſit.

Vir pius lepuſculi miſeret.

Cap. 11. *Luc. 3.*

Operæprecium autem eſt, etiã familiaria illius verba, ſpiritalia ſale condita memorare. Ouem recens tõſam fortè conſpexerat: Euangelicum, inquit, mandatum iſta compleuit: Duas habuit tunicas, vnam earum largita eſt non habenti. Ità ergò & uos facere debetis. Item cùm ſubulcum algentem, ac penè nudum in pellicea ueſte uidiſſet: En, inquit, Adam eiectus de paradiſo, in veſte pellicea ſues paſcit: ſed nos, illo vetere depoſito, nouum Adam potiùs induamus. Boues ex parte prata depauerant: porci etiam nonnulla ſuffoderant; pars cætera, q̃ manebat illæſa, diuerſis floribus quaſi picta vernabat: Speciẽ, inquit, gerit pars illa cõiugij, quæ pecore depaſta, etſi non penitùs gratiã amiſit herbarum, nullam tñ florum retinet dignitatẽ. Illa verò, quã porci, pecora immunda, foderunt, fornicationis imaginẽ fœdam prætendit. Cæterum illa portio, quæ nullã ſenſit iniuriam, gloriã virginitatis oſtẽdit. Herbis fœcunda luxuriat, fœni in ea fructus exuberant, & vltra oẽm ſpeciem diſtincta floribus, quaſi gẽmis micantibus ornata radiat. Beata ſpecies, & Deo digna. Nihil .n. virginitati eſt comparandũ. Ità & illi, qui coniugia fornicationi cõparant, vehementer errãt: & illi, qui coniugia virginitati æquãda exiſtimãt, miſeri penitùs & ſtulti ſunt. Verùm hæc à ſapientibus tenenda diſtinctio eſt, vt coniugium pertineat ad veniam, virginitas ſpectet ad gloriam, fornicatio deputetur ad pœnam, niſi ſatisfactione purgetur.

Virginitatis encomium.

Cap. 12.

Miles quidam cingulum in Eccleſia, monachũ profeſſus, abiecerat: cellulam ſibi eminùs in remoto, quaſi eremita victurus, erexerat. Interea aſtutus inimicus variis cogitationibus brutum pectus agitabat, vt coniugem, quã Martinus in monaſterio puellarum eſſe præceperat, voluntate mutata, ſecum potiùs vellet habitare. Adijt ergò Martinum fortis eremita: quid haberet animi, confitetur. Ille verò vehementer cœpit abnuere, fœminã uiro rursùs iam monacho, non marito, incongrua ratione miſceri. Poſtremò cùm miles inſtaret, affirmans nihil hoc propoſito eſſe nociturũ ſe ſolo coniugis vti velle ſolatio: porrò nè rursùm ſe in ſua reuoluerent, non eſſe metuendũ: ſe eſſe militẽ Chriſti, illa quoq; in eadem eiuſdem militiæ ſacramẽta iuraſſe: pateretur Epiſcopus ſanctus eos, ſexum fidei merito neſcientes, pariter militare. Tum Martinus, (verba uobis ipſa dicturus ſum) Dic mihi, inquit, ſi unquàm in bello fuiſti, ſi in acie cõſtitiſti? At ille rñdens: Frequenter, inquit, in acie ſteti, & bello frequenter interfui. Ad hæc Martinus: Dic mihi ergò: Nunquid in illa acie, quæ armata in prælium parabatur, aut iam aduersus hoſtilem exercitum collocato comminùs pede diſtricto enſe pugnabat, vllam fœminã ſtare, aut pugnare vidiſti? Tũ demùm miles confuſus erubuit, gratias agens, errori ſuo ſe non ſuiſſe permiſſum, nec aſpera increpatione verborum, ſed vera & rationabili ſecundùm perſonam militis comparatione correctũ. Martinus aũt conuerſus ad nos, ſicut eum frequẽs fratrum turba vallauerat: Mulier, inquit, virorum caſtra nõ adeat: acies militũ ſeparata conſiſtat: procùl fœmina in ſuo degẽs tabernaculo, ſit remota: contemptibilem .n. reddit exercitũ, ſi virorum cohortibus turba fœminea miſceatur. Miles in acie, miles pugnet in cãpo: mulier ſe intra murorũ munimẽta cõtineat. Habet & illa gloriã ſuã, ſi pudicitiã, viro abſẽte, ſeruauerit. Cuius hæc prĩa virt⁹, & cõſummata victoria ẽ, nõ videri.

Mira ratione militem iã monachũ, à ratione aliena petẽtem, retũdit.

Cap. 13.

Illud verò, Sulpiti, meminiſſe te credo, quo affectu nobis, cùm & tu corã adeſſes, illã virginẽ pdicaret, q̃ ità ſe penitùs ab omniũ virorum oculis remouiſſet, vt ne ipſum quidẽ ad ſe Martinũ, cùm eam ille officij cã viſitare uellet, admiſerit. Nam cùm prope agellulum illius pteriret, in quo ſe iam ante cõplures annos pudica cohibebat, audita fide illius atq; virtute, diuertit vt tã illuſtris meriti puellã religioſo officio Epiſcop⁹ honoraret. Nos cõſequentes, gauiſurã illam virginẽ putabamus, ſiquidẽ hoc in teſtimoniũ virtutis ſuç eſſe habiturã, ad quã tanti noĩs ſacerdos, depoſito propoſiti rigore, veniſſet. Verùm illa fortiſsimi vincula ppoſiti, ne Martini qdẽ contẽplatione laxauit. Ità uir beatus, accepta per aliã fœminã excuſatione laudabili, ab illius foribus, quæ ſe videndam, ſalutandamque nõ dederat, lætus abſceſsit. O virginem glorioſam, quæ ne à Martino quidem paſſa eſt ſe videri. O Martinũ beatum, qui illam repulſam non ad contumeliam ſuam duxit, ſed magnificans illius cum exultatione virtutem, inuſitatum in his duntaxat regionibus gaudebat exemplum. Ergò cùm haud longè ab illa villula nos manere nox imminens coegiſſet, xenium beato viro eadem illa virgo tranſmiſit: Fecitque Martinus, quod antè non feceras. Nullius enim ille vnquàm xeniũ, nullius munus accepit. Nihil ex his, q̃ virgo venerabilis miſerat, refutauit, dicens, bñdictionẽ

Exemplũ illuſtre pudiciſsimæ virginis.

Adhortatio ad virgines.

illius à ſacerdote minimè reſpuendam, quæ eſſet multis ſacerdotibus preferenda. Audiant, quæſo, virgines hoc exemplum: vt fores ſuas, ſi eas mali obſidere voluerint, etiam bonis claudant: & nè ad ſe improbis ſit liber acceſſus, non vereantur excludere etiam ſacerdotes. Totus hoc mundus exaudiat: Videri ſe à Martino virgo paſſa non eſt. Non vtiquè illa quencũque repulit ſacerdotem: ſed in eius viri conſpectum puella non venit, quem videre ſalus videntium fuit. Quis autẽ hoc alius, præter Martinum, ſacerdos non ad ſuam iniuriam retuliſſet? quos aduersùs ſanctam virginem motus, quantasque iras mente concepiſſet? hæreticam iudicaret, & anathematizandam eſſe decreuiſſet. Quàm vero illi beatæ animæ illas virgines prętuliſſet, quæ crebris occurſibus vbique ſe præbent obuias ſacerdotibus, quæ conuiuia ſumptuoſa diſponunt, quæ unà pariter accumbunt? Sed quò me ducit oratio? Paululùm iſte liberior ſermo reprimẽdus eſt, nè in aliquorum forſitan incurrat offenſam. Etenim infidelibus obiurgationis verba non proderunt: fidelibus autem ſatisfaciet exemplum. Verùm ego ità virtutem huius virginis prædicabo, vt tamen nihil illis quæ ad Martinum videndum ex longinquis regionibus ſæpè uenerunt, arbitrer derogandum. Siquidem hunc beatum virum frequenter affectu etiam Angeli frequentant.

Cap. 14. Cæterùm id, quod dicturus ſum, Poſthumiane, hoc tibi (me autem intuebatur) teſte rectè perhibeo. Quodam die ego & iſte Sulpitius, pro foribus illius excubantes, iam per aliquot horas cum ſilentio ſedebamus ingenti horrore & tremore, ac ſi ante Angeli tabernaculum mandatas excubias duceremus: cùm quidẽ clauſo cellulæ ſuæ oſtio, nos ibi eſſe neſciret. Interim colloquentium murmur audiuimus, & mox horrore quodam circumfundimur: ac obſtupentes, nec ignorare potuimus neſcio quid fuiſſe diuinum. Poſt duas ferè horas ad nos Martinus egreditur, ac tum eum iſte

Sulpitii ſingularis cum viro Dei familiaritas.

Sulpitius (ſicut apud eum nemo familiariùs loquebatur) cœpit orare, vt piè quærentibus indicaret, quid illud diuini fuiſſet horroris, quod ſatebamur nos ambo ſenſiſſe, vel cum quibus fuiſſet in cellula collocutus: tenuem enim nos, licèt & uix intellectum, ſermocinantium ſonum pro foribus audiſſe. Tum ille diù multumque cunctatus, (ſed nihil erat, quod ei Sulpitius non extorqueret inuito: Incredibiliora fortè dicturus ſum, ſed Chriſto teſte, non mentior: niſi quiſpiam eſt tam ſacrilegus, vt Martinum putet fuiſſe mẽtitum) Dicam, inquit, vobis, ſed uos nulli, quæſo, dicatis: Agnes, Tecla & Maria mecum fuerunt. Referebat autem nobis vultum atque habitum ſingularum.

Crebrò à ſanctis viſitatur.

Nec uerò illo tantùm die, ſed frequenter ſe ab eis cõfeſſus eſt viſitari. Petrum etiam & Paulum Apoſtolos videri à ſe ſępius non negauit.

Iam vero dæmones, prout ad eum quiſq; veniſſet, ſuis nominibus increpabat: Mercurium maximè patiebatur infeſtum: Iouem brutum atque hebetem eſſe dicebat. Hęc pleriſque etiam in eodem monaſterio conſtitutis incredibilia videbantur, nedùm ego confidam omnes, qui hæc audient, credituros. Nam niſi inæſtimabilem vitam atque virtutem Martinus egiſſet, nequaquàm apud nos tanta gloria præditus haberetur. Quanquàm minime mirum, ſi in operibus Martini infirmitas humana dubitauerit, cùm multos quoquè hodiè videamus nec Euangeliis quidem crediſſe. A Martino autem ſępè Angelos viſos familiariter, & ſenſimus, & experti ſumus. Rem minimam dicturus ſum, ſed tamen dicam.

Cap. 15. Synodus Nemauſen.

Apud Nemauſum Epiſcoporũ ſynodus habebatur: ad quam quidem ire noluerat, ſed quid geſtũ eſſet, ſcire cupiebat. Caſu cum eo iſte Sulpitius nauigabat: ſed procùl, vt ſemper, à cæteris in remota nauis parte reſidebat. Ibi ei Angelus, quid geſtum eſſet in ſynodo, nunciauit. Nos poſteà tempus habiti concilii ſolicitè requirentes, ſatis compertum habuimus ipſo die fuiſſe conuentum, & ea ibi ab Epiſcopis fuiſſe decreta, quæ Martino Angelus nunciauerat.

Cap. 16. Hæc cùm maximè Gallus, necdùm explicitis, quæ ſtatuerat referre, loqueretur, puer familiaris ingreſſus eſt nuncians, Refrigerium presbyterum ſtare pro foribus. Dubitare cœpimus, vtrùm Gallum adhuc melius eſſet audire, an exoptatiſsimo nobis viro, qui officii cauſa ad nos veniebat, occurrere. Tum Gallus: Etiamſi non ob aduentum ſanctiſsimi ſacerdotis relinquẽda nobis hæc eſſet oratio, nox ipſa cogebat huſquè protractum finire ſermonem. Verùm quia de Martini virtutibus nequaquàm explicari vniuerſa potuerũt, hęc nos hodiè audiſſe ſufficiat: cràs reliqua dicemus. Ita pariter, accepta Galli ſpõſione, ſurreximus.

Ex Dialogo 3. eiuſdem, eiſdem interlocutoribus.

Cap. 1. GALLVS: Conueniſtis ad me audiendũ, & ſancti, & diſerti: ſed religioſas potiùs, quàm doctas aures, vt arbitror, attuliſtis: audietis me fide teſtis, nõ oratoris copia, locuturum. Quæ autem heſternò dicta ſunt, non reuoluam. Illa qui non audierunt, ex ſcriptis recognoſcent. Noua Poſthumianus expectat, nunciaturus Oriẽti, nè in comparatione Martini præferat Occidenti.

Cap. 2. Ac primùm geſtit animus, quod Refrigerius in aurem ſuggerit, explicare. Res in Carnotena geſta eſt ciuitate. Pater filiam duodennem, ab vtero mutam puellam, Martino cœpit offerre, poſcens vt linguam ligatam, meritis ſuis ſanctus abſolueret. Ille cedens Epiſcopis, qui tum fortè latus illius ambiebant, Valentiniano atque Victricio, imparem ſe eſſe tantę moli, ſed illis quaſi ſanctioribus nihil impoſsibile, fatebatur. At illi pias preces vnà cum patre ſupplici voce iungẽtes, orare Martinum, vt ſperata præſtaret. Nec cunctatus vltrà, (vtrunq; præclarum, & oſtendendo humilitatem, nec differendo pietatem) iubet circunſtantis populi multitudinem ſubmoueri. Epiſcopis tantùm & puellæ patre aſsiſtentibus, in orationẽ ſuo illo more proſternitur: deìn pauxillum olei cum exorciſmi præfatione bñdicit, atque ità in os puellæ ſanctificatũ liquorem, cùm & linguam illius digitis teneret, infudit. Nec fefellit ſanctum virtutis euentus. Patris nomẽ interrogat, mox illa rñdet. Proclamat pater cum gaudio pariter & lacbrymis, Martini genua complexus: & hanc primam ſe filiæ audiſſe vocem, cunctis ſtupentibus, fatebatur. Ac nè cuiquam id fortè incredibile videatur, perhibeat uobis pręſens Euagrius teſtimoniũ veritatis. Nam res ipſo pręſente tunc geſta eſt.

Benedictio oleoſa nat mutam puellam.

Cap. 3. Parùm illud eſt, quod nupèr, Harpagio presbytero referente, cognoui: ſed non prætermittendum videtur, Auitiani comitis vxorem miſiſſe Martino oleum, qđ ad diuerſas morborũ cauſas (ſicut eſt cõſuetudo) bñdiceret: ampullam vitreã iſtiuſmodi fuiſſe, vt rotũda in ventrẽ creſceret ore producto, ſed oris extãtis cõcauũ non repletũ: qa id moris ſit, vaſcula illa ſic cõplere, vt pars umbonibus obſtruẽdis libera relinquat. Teſtabatur presbyter vidiſſe ſe oleũ ſub Martini bñdictione creuiſſe, quoàd exundante copia, ſupernè deflueret: eandemq;, dum ad matremfamilias vaſculum referretur, ſeruaſſe virtutẽ. Nã inter manus pueri portãtis ità ſemper exũdaſſe oleũ, ut oẽ illius veſtimentũ copia ſuperfuſi liquoris operiret: matronã ità vſq; ad ſummũ labiũ plenũ maſculũ recepiſſe, vt pſbyter hodiè quoq; fateat obdẽdi peſſuli, quo claudi diligẽtiùs ſeruãda conſueuerunt, in vitro illo ſpatiũ non fuiſſe.

Oleũ benedicente viro Dei augetur.

Mirum

Mirum & illud, quod huic (me autem intuebatur) memini cõtigiſſe Vas vitreum cum oleo, quod Martinus benedixerat, in feneſtra paululùm editiore depoſuit. Puer familiaris incautior linteum ſuperpoſitum, ampullam ibi eſſe ignarus, attraxit: vas ſuper cõſtratum marmore pauimentum decidit. Cunctis metu exterritis, nè benedictio deperiſſet, ampulla perindè incolumis eſt reperta, ac ſi ſuper plumas molliſſimas decidiſſet. Quæ res non potiùs ad caſum, quam ad Martini eſt referenda virtutem: cuius benedictio perire non potuit.

Magnũ miraculũ

Cap. 4.

Quid illud, quod factũ eſt à quodam, cuius nomẽ, quia præſens eſt, & prodi ſe vetuit, ſupprimetur? Cui quidem tempori hic etiam Saturninus interfuit. Canis nobis importunior oblatrabat: In nomine, inquit, Martini iubeo te obmuteſcere. Cani hæſit latratus in gutture. Lingua, vt abſciſſam putares, obmutuit. Ità parùm eſt, ipſum Martinum feciſſe virtutes: credite mihi, quia etiam alij in nomine eius multa fecerunt.

Nota rẽ miram.

Cap. 5.

Auitiani quondàm comitis noueratis barbaram nimis, & vltra omnes cruentam, feritatem. Hic rabido ſpiritu ingreſſus Turonum ciuitatem, ſequentibus eum miſerabili facie ordinibus catenatis, diuerſa perdendis parari iubet genera pœnarum, diſponens poſtero die, attonita ciuitate, ad opus tam triſte procedere. Quod vbi Martino compertum eſt, ſolus paulò ante mediam noctem ad prætorium beſtiæ illius tendit. Sed cùm profundæ noctis ſilentio quieſcentibus cunctis, nulli foribus obſeratis pateret ingreſſus, ante limina cruenta proſternitur. Intereà Auitianus graui ſomno ſepultus, Angelo irruente percellitur: Seruus, inquit, Dei ad tua limina iacet, & tu quieſcis? Qua ille voce percepta, lecto ſuo turbatus excutitur: conuocatiſq; ſeruis, trepidus exclamat, Martinum eſſe pro foribus: Irent protinùs, clauſtra reſerarẽt, nè Dei ſeruus pateretur iniuriam. Sed illi (vt eſt omnium natura ſeruorum) vix prima limina egreſſi, irridentes dominum ſuum, quòd ſomno fuiſſet illuſus, negant quenquam eſſe pro foribus, ex ſuomet ingenio coniectantes neminem nocte poſſe vigilare, nedùm illi crederent in illo noctis horrore iacere ad aliena limina ſacerdotem. Idq; Auitiano facilè perſuaſum: rurſùm ſoluitur in ſoporem. Sed mox vi maiore cõcuſſus, exclamat Martinum ſtare pro foribus: ſibi ideò nullam quietem animi corporiſq; permitti. Tardantibus ſeruis, ipſe ad limina exteriora progreditur. Ibi Martinum, vt ſenſerat, deprædendit. Perculſus miſer tantæ manifeſtatione virtutis: Quid, inquit, hoc domine, mihi feciſti? Nihil te loqui neceſsè eſt: Scio quid deſideres: video quid requiras: diſcede quàtocyùs, nè me ob iniuriam tui cęleſtis ira conſumat: ſatis ſoluerim huſquè pœnarum: crede, quia nõ leuiter apud me actũ eſt, vt ipſe procederem. Poſt diſceſſum autem ſancti, aduocat officiales ſuos: iubet omnes cuſtodias relaxari: & mox ipſe proficiſcitur. Ità fugato Auitiano, læta eſt ciuitas & liberata. Hæc cùm multis Auitiano referẽte comperta ſunt, tum nupèr Refrigerius presbyter, quem coràm videtis, ab Agarido fideli viro ea tribunis ſub inuocatione diuinæ maieſtatis audiuit, qui ſibi hoc ab ipſo Auitiano relatum eſſe iurabant.

Vir ſãctiſſim⁹ miro modo liberat multos miſerè perdẽdos.

Cæterùm nolo miremini, me hodiè facere, quod heſternò non feci, vt ad ſingulas quaſque virtutes nomina teſtium, perſonaſq; ſubnectam, ad quas, ſi quis fuerit incredulus, q̃ adhuc in corpore ſunt, recurrat. Exigit id infidelitas plurimorũ, qui in aliquibus, quæ heſternò memorata ſunt, nutare dicuntur. Accipiant ergò teſtes adhuc incolumes atq; viuentes: quibus, quia de fide noſtra dubitant, magis credant. Sed ſi adeò infideles ſunt, profiteor, quia nec illis ſunt credituri. Miror autem quenquam, qui vel tenuem ſenſum religionis habeat, tantum piaculi velle committerè, vt putet quemquam de Martino poſſe mentiri. Faceſſat à quoquam, qui ſub Deo viuit, iſta ſuſpicio. Nec enim Martinus hoc indiget, vt mendacijs aſſeratur. Sed tamen totius ſermonis fidem apud te, Chriſte, deponimus, nos nec alia dixiſſe, nec alia dicturos, quàm quæ aut ipſi vidimus, aut quæ manifeſtis authoribus, vel plerumq; ipſo referente, cognouimus. Cæterùm, etsi dialogi ſpeciem, quo ad leuandum faſtidium lectio variaretur, aſſumpſimus, nos piè pręſtruere profitemur hiſtoriæ veritatem. Hæc me eatrinſecùs inſerere, nõnullorum incredulitas non ſine meo dolore compulerit: ſed redeat ad noſtrum ſermo confeſſum: In quo cùm me tam ſtudiosè audiri videam, fatebor neceſsè eſt, Aprum feciſſe conſtanter, qui repulit infideles, eos tantùm iudicans audire debere, qui crederent. Efferor, ſi quidem creditis, ſpiritu, & præ dolore totus inſanio: nõ credent Martini virtutibus Chriſtiani, quas dæmones fatebantur?

Cap. 6.

Monaſterium beati viri duobus à ciuitate erat millibus diſparatum. Sed ſi quotiès venturus ad eccleſiã, pedem extra ſuæ cellulæ limen extulerat, videres per totam eccleſiam energumenos rugientes, & quaſi adueniente iudice, agmina damnanda trepidare: vt aduentum Epiſcopi clericis, qui venturum eſſe neſcirent, dæmoniorum gemitus indicaret. Vidi quendã, appropinquante Martino, in aere raptum, manibus extenſis in ſublime ſuſpẽdi, vt nequaquam ſolum pedibus attingeret. Si quandò autem exorcizandorum dæmonum Martinus operam recepiſſet, neminẽ manibus attrectabat, neminem ſermonibus increpabat, ſicut plerunq; per clericos rotatur turba verborum: ſed admotis energumenis, cæteros iubebat abſcedere, ac foribus obſeratis, in medio eccleſiæ, cilicio circuntectus, cinere reſperſus ſolo ſtratus, orabat. Tum verò cerneres miſeros diuerſo exitu perurgeri: hos ſublatis in ſublime pedibus, quaſi de nube pendere, nec tamen veſtes defluere ſuper faciem, nè faceret verecundiam nudata pars corporum. At in parte alia videres ſine interrogatione vexatos, & ſua crimina confitentes. Nomina etiam, nullo interrogante, prodebant. Iſte ſe Iouem, iſte Mercurium fatebatur. Poſtremò cunctos diaboli miniſtros cum ipſo cerneres authore cruciari, vt iam illud in Martino fateantur impletum, quod ſcriptum eſt, quoniam ſancti de Angelis iudicabunt.

Vir ſãct⁹ cilicio tect⁹, cinere adſperſus ſolo ſtrat⁹ curat dæmoniacos

1. Cor. 6.

Cap. 7.

Pagum quendam in Senonico annis ſingulis grando vaſtabat. Compulſi extremis malis incolæ, à Martino auxilium popoſcerunt, miſſa per Auſpicium præfectorium virum ſatis fida legatione: cuius agros ſpecialiter grauior, quàm cæterorum aſſuenerat procella populari. Sed facta ibi oratione, Martinus ità vniuerſam penitùs liberauit ab ingruenti peſte regionẽ, vt per viginti annos, quibus poſteà manſit in corpore, grandinem in illis locis nemo pertulerit. Quod nè fortuitum eſſe, & non potiùs Martino præſtitum, putaretur, eo anno, quo ille defunctus eſt, rurſus incubuit rediuiua tempeſtas. Adeò ſenſit & mundus viri fidelis exceſſum, vt cuius vita iure gaudebat, eiuſdem morte lugeret. Cæterùm ſi ad hæc probanda, quæ diximus, teſtes etiam infirmior auditor exegerit, non vnum ego hominem, ſed millia multa producam, & totam in teſtimonium virtutis expertæ Senonum aduocabo regionem. Et tamen tu, Refrigeri presbyter, credo meminiſti, nupèr nobis ſuper hoc cum Romulo Auſpicij illius filio, honorato & religioſo viro, fuiſſe ſermonem, qui hæc nobis tãquàm incomperta referebat, & cum futuris prouentibus per aſſidua damna trepidaret, vt ipſe vidiſti, magno ſecũ mœrore lugebat, Martinum non in hæc tempora reſeruatum.

Grandinis cladẽ pellit.

Sed

Cap. 8.

Sed vt ad Auitianum recurram, qui cùm in omnibus locis, cunctiſque in vrbibus ederet crudelitatis ſuæ infanda monumenta, Turonis tantùm innocens erat: & illa beſtia, quæ humano ſanguine, & infeliciũ mortibus alebatur, mitem ſe atque tranquillum, beato viro præſente, præſtabat. Memini quodam die ad eum veniſſe Martinum: qui vbi ſecretarium eius ingreſſus eſt, vidit poſt tergum ipſius dæmonem miræ magnitudinis aſſidentem. Quem cùm eminùs (vt verbo, quia ità neceſsè eſt, parùm Latino loquamur) exuſflaſſet, Auitianus ſe exufflari exiſtimans: Quid me, inquit, ſancte, ſic adſpicis? Tum Martinus: Nõ te, inquit, ſed eum, qui ceruici tuę teter incubuit. Ità receſſit diabolus, & reliquit familiare ſubſellium. Satiſq; cõſtat, ab illo die Auitianum mitiorem fuiſſe: ſeu ꝙ intellexerit egiſſe ſe ſemper aſſidentis diaboli voluntatem; ſeu ꝙ immundus ſpiritus ab illius conſeſſu per Martinũ fugatus, priuatus eſt poteſtate graſſandi, cum erubeſceret miniſter authorem, nec miniſtrum author vrgeret.

Dæmon inſidet ceruici immanis tyranni, ſed eũ abigit vir Dei.

Cap. 9.

In vico autem Ambatienſi, id eſt, caſtello veteri, qnod nunc frequens habitatur à fratribus, idolum nouerat is grandi opere conſtructum. Politiſſimis ſaxis moles turrita ſurrexerat, in qua collectio ſummitatis in thronum ſublimem procedens, ſuperſtitionem loci operis dignitate ſeruabat. Huius deſtructionẽ Marcello ibidẽ conſiſtenti presbytero vir beatus ſæpè mãdauerat. Poſt aliquantulum temporis regreſſus, increpat presbyterum, cur adhuc idoli ſtructura conſiſteret. Ille cauſatur vix militari manu, & vi publicæ multitudinis tantam molem poſſe ſubuerti, nedùm id facile putaret per imbecillos clericos aut infirmos monachos quiuiſſe curari. Tũ Martinus recurrens ad nota præſidia, noctem totam in oratione peruigilat. Manè orta tempeſtas, ædem idoli vſq; ad fundamentum prouoluit. Verùm hæc, Marcello teſte, dicta ſunt.

Totam nocte orans, impetrat idoli euerſionem.

Cap. 10.

Aliam eius non diſſimilem in ſimili opere virtutẽ, Refrigerio adſtipulante, perhibeo. Columnã immenſæ molis, cui idolũ ſuperſtabat, parabat euertere: ſed nulla erat facultas, qua id daretur effectui. Tum ad orationem ſuo more conuertitur. Viſum cunctis eſt, parilem quodammodò columnã ruere de cælo, quæ impacta idolo, totam illam inexpugnabilem molem ſoluit in puluerẽ. Parùm ſcilicet, ſi inuiſibiliter cæli virtutibus vteretur, niſi ipſæ virtutes viſibiliter ſeruire Martino humanis etiam oculis cernerentur.

Aliud idolum cælitꝰ deſtruitur.

Cap. 11.
Matt. 9.

Idem autem Refrigerius mihi teſtis eſt, mulierem profluuio ſanguinis laborantem, cùm Martini veſtẽ exemplo mulieris illius Euangelicæ contigiſſet, ſub momento temporis fuiſſe ſanatam.

Cap. 12.

Serpens flumen ſecabat, & ripæ, in qua conſtiteramus, annatabat: In nomine, inquit, Domini iubeo te redire. Mox ſe mala beſtia ad verbum ſancti retorſit, & in vlteriorem ripam, nobis inſpectantibus, tranſmeauit. Quod cùm omnes non ſine miraculo cerneremus, altiùs ingemiſcens, ait: Serpentes me audiunt, & homines non audiunt.

Serpentẽ profligat.

Cap. 13.

Piſcem Paſchæ diebus edere conſuetus, paulò ante horam refectionis interrogat, an haberetur in promptu. Tum Cato diaconus, ad quem monaſterij adminiſtratio pertinebat, doctus ipſe piſcari, negat per totum diem ſibi vllam ceſſiſſe capturam: ſed neq; alios piſcatores, qui vendere ſolebant, quicquã agere quiuiſſe: Vade, inquit, mitte linum tuum: captura proueniet. Contiguum flumini (vt Sulpitius iſte deſcripſit) habebamus habitaculum. Proceſſimus cuncti, vtpotè feriatis diebus, videre piſcantem, omnium cordibus intentis non incaſsùm futura tentamina, quibus piſcis, Martino authore, Martini vſibus quæreretur. Ad primum iactum in retę permodico immanem ezocẽ diaconus extraxit, & ad monaſterium lætus accurrẽs: Nimirùm, vt dixit poeta neſcio quis (vtimur enim verſu ſcholaſtico, quia inter ſcholaſticos fabulamur) Captiuumque ſuem mirantibus intulit Argis. Verè iſte Chriſti diſcipulus geſtarum à Saluatore virtutũ, quas in exemplum ſanctis ſuis edidit, ęmulator Chriſtum in ſe monſtrabat operantem: qui ſanctum ſuũ vſquequaquè glorificans, diuerſarum munera gratiarum in vnum hominem conferebat.

Ezocem, id eſt, ſalmonem.

Cap. 14.

Teſtatur Arborius ex pręfecto, vidiſſe ſe Martini manum ſacrificium offerentis, veſtitam quodammodò nobiliſſimis gẽmis, luce micare purpurea, & ad motum dexteræ, colliſarum inter ſe fragorem audiſſe gemmarum.

Cap. 15.

Veniam ad illud, qnod propter notam temporum ſemper occultauit: ſed nos celare non potuit. In quo illud eſt miraculi, ꝙ facie ad faciem cum eo Angelus eſt collocutus. Maximus Imperator, alias ſanè bonus, deprauatus conſiliis ſacerdotum, poſt Priſcilliani necem, Ithacium Epiſcopum Priſcilliani accuſatorem, cæteroſq; illius ſocios, quos nominare non eſt neceſſe, vi regia tuebatnr, nè quis ei crimini daret, opera illius cuiuſcunque modi hominem fuiſſe damnatũ. Intereà Martinus multis grauibuſque laborantiũ cauſis ad comitatum ire compulſus, procellam ipſam totius tempeſtatis incurrit. Congregati apud Treuiros Epiſcopi tenebantur, qui quotidiè communicantes Ithacio, communẽ ſibi cauſam fecerant. His vbi nunciatum eſt inopinantibus, adeſſe Martinum, totis animis labefacti, muſſitare & trepidare cœperunt. Et iã pridiè Imperator ex eorum ſententia decreuerat, tribunos ſumma poteſtate armatos ad Hiſpanias mittere, qui hæreticos inquirerent, deprehenſis vitam & bona adimerent. Nec dubium erat, quin ſanctorum etiam maximam turbam tempeſtas illa depopulatura eſſet, paruo diſcrimine inter hominum genera. Etenim tũ ſolis oculis iudicabatur, cùm quis pallore potiùs, aut veſte, quàm fide, hæreticus æſtimaretur. Hęc nequaquàm placitura Martino Epiſcopi ſentiebant: ſed malè conſciis illa vel moleſtiſſima erat cura, nè ſe ab eorum communione adueniens abſtineret, non defuturis, qui tanti viri conſtantiam præmiſſa authoritate ſequerentur. Ineunt cum Imperatore conſilium, vt miſſis obuiam* Magiſtri officialibus, vrbem illam propiùs vetaretur accedere, niſi ſe cum pace Epiſcoporum ibi conſiſtentium affore fateretur. Quos iſte callidè fruſtratus, profitetur ſe cum pace Chriſti eſſe venturum. Poſtremò ingreſſus nocturno tempore, adiit eccleſiam tantùm orationis gratia. Poſtero die palatium petit. Præter multas, quas enumerare longum eſt, has principales petitiones habebat, pro Narſete comite, & Leucadio præſide, qui ambo Gratiani partium fuerant, pertinacioribus ſtudiis, quæ non eſt huius temporis explicare, iram Imperatoris emeriti: illa præcipua cura, nè tribuni cum iure gladiorum ad Hiſpanias mitterentur. Pia enim erat ſolicitudo Martino, vt non ſolum Chriſtianos, qui ſub illa erant occaſione vexandi, ſed ipſos etiam hęreticos liberaret. Verùm primo die, atque altero ſuſpendit hominem callidus Imperator: ſiue vt rei pondus imponeret, ſiue quia nimis ſibi implacabilis erat: ſeu quia (vt pleriq; tum arbitrabantur) auaritia repugnabat: ſiquidem in bona eorũ inhiauerat. Fertur enim vir ille, multis boniſque actibus præditus, aduersùs auaritiam parùm conſuluiſſe: niſi fortaſsè regni neceſſitate, quippè exhauſto ſuperioribus principibus Reipublicæ ærario, penè ſemper in expeditione atque procinctu bellorũ ciuilium cõſtitutus, facilè excuſabitur, quibuſlibet occaſionibus ſubſidia Imperio parauiſſe. Intereà Epiſcopi, quorum communionem Martinus non inibat, trepidi

Priſcillianus hæreticus occiſus à Maximo.

** Magiſterij.*

pidi

pidi ad regem concurrunt, prædamnatos ſe conquerentes, actum eſſe de ſuo omnium ſtatu, ſi Theogniſti pertinaciam, qui eos ſolus palàm lata ſententia condemnauerat, Martini armaret authoritas: non oportuiſſe hominem recipi mœnibus: illum iam nó defenſorem hæreticorum eſſe, ſed vindicem: nil actũ morte Priſcilliani, ſi Martinus exerceat illius vltioné. Poſtremò proſtrati, cum fletu & lamentatione poteſtaté regiam implorant, vt vtatur aduerſùs vnum homine vi ſua. Nec multum aberat, quin cogeretur Imperator Martinum cum hæreticorum ſorte miſcere. Sed ille, licèt Epiſcopis nimio fauore eſſet obnoxius, non erat neſcius, Martinum fide, ſanctitate ac virtute cunctis præſtare mortalibus. Alia longè via ſanctum vincere parat: ac primùm ſecretò acceríitum, blandè appellat, hæreticos iure damnatos more iudiciorũ publicorum, potiùs quàm inſectationibus ſacerdotum; non eſſe cauſam, qua Ithacii, cæterorumq; partis eius communionem putaret eſſe damnandam: Theogniſtum odio potiùs, quàm cauſa feciſſe diſſidium, eundemq; tamen ſolum eſſe, qui ſe à cõmunione interim ſepararit: à reliquis nihil nouatum: quin etiam ante paucos dies habita ſynodus, Ithacium pronunciauerat culpa nó teneri. Quibus cum Martinus parùm moueretur, rex ira accenditur, ac ſe de cõſpectu eius abripit: & mox percuſſores iis, pro quibus Martinus rogauerat, diriguntur. Quod vbi Martino compertum iã noctis tempore eſt, palatium irrupit, ſpondet, ſi parceretur, ſe communicaturum, dummodò & tribuni iam in excidium Eccleſiarum ad Hiſpanias miſſi retraherẽtur. Nec mora intercesſit, Maximus indulget omnia. Poſtridiè Felicis Epiſcopi ordinatio parabatur, ſanctiſſimi ſanè viri, & planè digni, qui meliore tempore ſacerdos fieret. Huius diei communionem Martinus iniuit, ſatiùs æſtimans ad horã cedere, quàm his non conſulere, quorũ ceruicibus gladius imminebat. Veruntamen ſumma vi Epiſcopis nitentibus, vt communionem illam ſubſcriptione firmaret, extorqueri non potuit. Poſtero die ſe indè proripiens, cùm reuertens in via mœſtus ingemiſceret, ſe vel ad horam noxiæ communioni fuiſſe permixtum, haud longè à vico, cui nomen eſt Andethanna, quo vaſtam ſolitudinem ſyluarũ ſecreta patiuntur, progreſſus paululùm comitibus, ille ſubſedit, cauſam doloris & facti, accuſante ac defendente inuicèm cogitatione, peruoluẽs. Adſtitit ei repentè Angelus: Meritò, inquit, Martine compungeris, ſed aliter exire nequiſti: repara virtuté, reſume conſtantiam, nè iam non periculum gloriæ, ſed ſalutis incurras. Itaque ab illo tempore ſatis cauit cum illa Ithacianæ partis communione miſceri. Cæterùm cùm quoſdam ex energumenis tardiùs, quàm ſolebat, & gratia minore curaret, ſubindè nobis cum lachrymis fatebatur, ſe propter cõmunionis illius malum, cui ſe ipſe vel puncto temporis neceſſitate, non ſpiritu, miſcuiſſet, detrimentum ſentire virtutis. Sedecim poſteà vixit annos: nullam ſynodum adiit, ab omnibus Epiſcoporum conuentibus ſe remouit.

Felix Epiſcopus ſanctiſſimus ordinat.

Cap. 16. Sed planè, vt experti ſumus, imminutam ad tẽpus gratiã, multiplici mercede reparauit. Vidi poſteà ad fores monaſterii ipſius adductum energumenum, & priuſquàm limen attingeret, fuiſſe curatum.

Cap. 17. Teſtantem quendam nuper audiui, cùm in Tyrrheno mari curſu illo, quo Romam tenditur, nauigaret, ſubitò turbinibus exortis, extremũ vitæ omnibus fuiſſe diſcrimé. In quo cum quidam Aegyptius negociator, necdum Chriſtianus, magna voce clamauerit: Deus Martini, eripe nos: mox tempeſtatem fuiſſe ſedatam, ſeque optatum curſum cum ſumma placidi æquoris quiete tenuiſſe.

Vide inſigne miraculum.

Cap. 18. Lycontius ex vicariis, vir fidelis, cùm familiã illius lues extrema vexaret, & inauditæ calamitatis exẽplo per totam domũ corpora ęgra procumberẽt, Martini per literas implorauit auxilium. Quo tẽpore vir beatus rem eſſe promiſit difficilem impetrari: nam ſpiritu ſentiebat, domum illam diuino numine verberari: tamen non prius deſtitit, ſeptem totos dies, totidemque noctes orando & ieiunando cõtinuans, quàm id quod exorandum receperat, impetraret. Mox ad eum Lycontius, diuina expertus beneficia, peruolauit, nũcians ſimul, & agens gratias, domum ſuam omni periculo liberatam. Centum etiam argenti libras obtulit, quas vir beatus nec reſpuit, nec accepit: ſed priuſq̃ põdus illud monaſterii limen attingeret, redimendis id captiuis continuò deputauit. Et cùm ei ſuggereretur à fratribus, vt aliquid ex eo in ſumptus monaſterii reſeruaret, omnibus in anguſto eſſe victum, multis deeſſe veſtitum: Nos, inquit, Eccleſia & paſcat, & veſtiat, dummodò nihil noſtris vſibus quæſiſſe videamur.

Mira precũ & ieiuniorũ inſtantia.

Cap. 19. Succurrunt hoc loco viri illius magna miracula, quæ faciliùs admirari poſſum, quàm referre. Agnoſcitis profectò, quod dico: multa ſunt illius, quæ non queant explicari: velutì iſtud eſt, quod neſcio an ità, vt geſtum eſt, à nobis poſsit exponi. Quidam è fratribus (nomen non ignoratis, ſed celanda perſona eſt, nè ſancto viro verecundiam fecerimus) quidam ergò, cùm ad fornaculam illius carbonum copiam reperiſſet, & admota ſibi ſellula, diuaricatis pedibus ſuper ignẽ illum nudato inguine reſideret, continuò Martinus factam ſacro tegmini ſenſit iniuriam, magna voce clamans: Quis (inquit) nudato inguine noſtrum inceſtat habitaculum? Hoc ubi ille frater audiuit, & ex conſciẽtia quòd increpabatur, agnouit, continuò ad nos cucurrit exanimis, pudorem ſuum non ſine Martini virtute confeſſus.

Cap. 20. Quodam itidèm die, dum ĩ area, quæ parua admodùm, tabernaculum illius ambiebat, in illo ſuo, quod noſtis omnes, ſedili ligneo reſediſſet, vidit duos dæmones in excelſa illa, quæ monaſterio ſupereminet, rupe conſiſtere: inde alacres ac lætos vocem iſtiuſmodi adhortationis emittere: Eià te Bricti, Eià te Bricti. Credo, cernebant miſerum eminùs propinquantem, conſcii, quantam illi rabiem ſpiritus ſuſcitaſſent. Nec mora, Brictius furibundus irrupit: ibi plenus inſania, euomuit in Martinum mille conuicia. Obiurgatus enim pridiè ab eo fuerat, cur, qui nihil vnquam ante clericatũ (quippe in monaſterio ab ipſo Martino nutritus) habuiſſet, equos aleret, mancipia compararet. Nam illo tempore arguebatur à multis, quòd non ſolùm pueros, ſed etiã puellas ſcitis vultibus, coemiſſet. Quibus rebus infelicisſimus, inſano felle cõmotus, &, vt credo, præcipuè dæmonum illorum agitatus inſtinctu, Martinũ ità aggreſſus eſt, vt vix à manibus temperaret: cùm quidẽ ſanctus vultu placido, mente trãquilla, infelicis amentiã per mitia verba cohiberet. Sed ità in eo nequã ſpiritus redũdabat, vt ne ſua quidem illi, quamuis vana admodùm, mens ſubeſſet: trementibus labiis, incertoque vultu decolor præ furore rotabat verba peccati, ſe aſſerens ſanctioré: quippè quia à primis annis in monaſterio inter ſacras eccleſiæ diſciplinas, ipſo Martino educante, creuiſſet: Martinum verò, & à principio, quod ipſe diffiteri non poſſet, militiæ artibus ſorduiſſe, & nunc per inanes ſuperſtitiones, & phantaſmatica viſionum ridicula prorsùs inter deliramenta ſenuiſſe. Hæc cùm multa, atque alia etiam, quæ reticere melius eſt, acerbiora vomuiſſet, egreſſus tandèm furore ſatiato, quaſi qui ſe penitùs vindicaſſet, rapidus ea parte, qua venerat, recurrebat. Cùm intereà (credo per Martini orationes) fugatis ab illius corde dæmonibus, reductus in pęnitentiã, mox reuertitur, atq; ad Martini ſe genua proſternit: veniam poſcens,

Is Brictius poſteà correct⁹, ſucceſſit viro Dei, & vixit ſãctiſſimè.

ſcens, fatetur errorem, nec ſine dæmone ſe fuiſſe, tandem ſanior confitetur. Non erat apud Martinum labor iſte difficilis, vt ignoſceret ſupplicanti. Tũ & ipſi, & nobis omnibus ſanctus expoſuit, qualiter illum vidiſſet à dæmonibus agitari: ſe conuiciis non moueri, quæ magis illi, à quo eſſent effuſa, nocuiſſent. Exindè cùm idem Brictius multis apud eum, magnisq; criminibus perſæpè premeretur, cogi non potuit, vt eum à presbyterio ſubmoueret, nè ſuam perſequi videretur iniuriam: illud ſæpè commemorans: ſi Chriſtus Iudã paſſus eſt, cur ego non patiar Brictium?

Ad hæc Poſthumianus: Audiat, inquit, iſtud exemplum noſter iſte de proximo, qui cùm ſit ſapiens, memor præſentium, immemor futurorum, ſi fuerit leuiter offenſus, inſanit: in ſua ſe non habens poteſtate, ſæuit in clericos, graſſatur in laicos, totumq; terrarum orbem in ſuam commouet vltionem. In qua per triẽnium iugiter dimicatione conſiſtens, nec tẽpore, nec ratione ſedatur. Dolenda hominis & miſeranda cõditio, etiam ſi hac ſola inſanabilis mali peſte premeretur. Verùm iſta ei patientiæ & tranquillitatis exempla referre ſæpius, Galle, debueras, vt neſciret iraſci, & ſciret ignoſcere: Qui ſi iſtumipſum breuiter inſertũ ſermonem meum in ſe prolatum fortè cognouerit, ſciat non magis ore inimici, quàm amici animo, me locutum. Quia ſi fieri poſſet, optarem vt Martino potiùs Epiſcopo, quàm Phalari tyrãno, ſimilis diceretur. Sed iſtum, cuius commemoratio parùm ſuauis eſt, trãſeamus: & ad Martinum noſtrum, Galle, redeamus.

Tum ego, cùm iam adeſſe veſperum occiduo ſole ſentirem, Dies, inquam, abiit, Poſthumiane: ſurgendũ eſt: ſimul tam ſtudioſis auditoribus cœna debetur. De Martino autem expectare non debes, vt vlla ſit meta referendi: latiùs ille diffunditur, quàm vt vllo valeat ſermone concludi.

DE TRANSITV S. MARTINI, ex Epiſtola, quã Sulpitius ſcripſit ad Baſſulam ſocrum ſuam.

SVLPITIVS: Martinus igitur obitũ ſuum longè antè præſciuit, dixitque fratribus, diſſolutionem ſui corporis imminere. Intereà cauſa extitit, qua Condatenſem diœceſim viſitaret. Nã clericis inter ſe Eccleſiæ illius diſcordantibus, pacem cupiens reformare, licèt finem dierum ſuorum non ignoraret, proficiſci tamen ob iſtiuſmodi cauſam non recuſauit, bonam hanc virtutum ſuarum conſummationem exiſtimans, ſi pacem Eccleſiæ redditam reliquiſſet. Ità profectus cum ſuo illo, vt ſemper, frequẽtiſſimo diſcipulorum ſanctiſſimoq; comitatu, mergos in flumine conſpicatur piſciũ prædam ſequi, & rapacem ingluuiẽ aſſiduis vrgere capturis: Forma, inquit, hæc dæmonum eſt: Inſidiantur incautis, capiunt neſcientes, captos deuorant, exaturariq; non queunt deuoratis. Imperat deindè potenti virtute verborum, vt eum, cui innatabant, gurgitẽ relinquentes, aridas peterent deſertasque regiones: eo nimirùm circa aues illas vſus imperio, quo dæmones fugare conſueuerat. Ità grege facto, oẽs in vnum illæ volucres congregatæ, relicto flumine, mõtes ſyluasq; petierunt, non ſine admiratione multorum, qui tantã in Martino virtutẽ viderũt, vt etiã auibus imperaret.

Pacis reformãdæ ſtudio iter ſuſcipit morti propinquus.

Dæmonũ ſtudia.

Aliquandiu ergò in vico illo vel in Eccleſia, ad quã ierat, cõmoratus, pace inter clericos reſtituta, cùm iam regredi ad monaſterium cogitaret, viribus corporis cœpit repentè deſtitui. Conuocatisq; diſcipulis, indicat ſe iam reſolui. Tum verò mœror & luctus omnium, vox vna plangentiũ: Cur nos, pater, deſeris? aut cui nos deſolatos relinquis? Inuadent enim gregem tuũ lupi rapaces: & quis eos à morſibus, percuſſo paſtore, prohibebit? Scimus quidẽ deſiderare te Chriſtum, ſed ſalua tibi ſunt tua præmia, nec dilata minuẽtur: noſtri potiùs miſerere, quos deſeris. Tum ille motus his fletibus, vt totus ſemper in Dño miſericordiæ viſceribus affluebat, lachrymaſſe perhibetur. Conuerſusq; ad Dñm, hac tantùm flentibus voce reſpondit: Dñe, ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem: Fiat voluntas tua. Nimirùm inter ſpẽ amoremq; poſitus, dubitauit penè, quid mallet: quia nec hos deſerere, nec à Chriſto volebat diutiùs ſeparari. Nihil tamen in voto ſuo ponens, aut voluntati relinquens, totum ſe Dñi arbitrio poteſtatiq; committẽs: Nonne tibi his pauciſſimis verbis dicere videretur: Grauis quidem eſt, Dñe, corporeæ pugna militiæ, & iam ſatis eſt, ꝙ hucuſquè certaui: ſi adhuc in eodẽ labore pro caſtris tuorum ſtare me præcipis, non recuſo, nec fatiſcentem cauſabor ætatem. Munia tua deuotus implebo, ſub ſignis tuis quoàd ipſe iuſſeris, militabo. Et quamuis optata ſit ſeni ſeſſio poſt laborem, eſt tamen animus victor annorum, & cedere neſcius ſenectuti. At ſi iam parcis ætati, bonum mihi eſt, Dñe, voluntas tua. Hos verò, quibus timeo, ipſe cuſtodias. O virum ineffabilem, nec labore victum, nec morte vincendum: qui in nullam ſe partem pronior inclinauerit: nec mori timuit, nec viuere recuſauit.

Nota excellentem beatiſſimi viri perfectionem.

Itaque cùm iam per aliquot dies vi febrium teneretur, non tamẽ à Dei opere ceſſabat: pernox in orationibus & vigiliis, fatiſcẽtes artus ſpiritui ſeruire cogebat, nobili illo ſtrato ſuo in cinere & cilicio recubãs. Et cùm à diſcipulis rogaretur, vt ſaltem vilia ſibi ſineret ſtramenta ſupponi: Non decet, inquit, filii, Chriſtianum niſi in cinere mori. Ego ſi aliud vobis exemplum relinquo, ipſe peccaui. Oculis ac manibus in cælum ſemper intentus, inuictum ab oratione ſpiritum non relaxabat. Et cùm à presbyteris, qui tunc ad eum confluxerant, rogaretur, vt corpuſculum lateris mutatione releuaret: Sinite, inquit, ſinite me, fratres, cælum potiùs reſpicere, quam terram, vt ſuo iã itinere iturus ad Dñm ſpiritus dirigatur. Hæc locutus, diabolũ vidit propè aſſiſtere. Quid hic, inquit, adſtas cruenta beſtia? Nihil in me, funeſte, reperies: Abrahæ me ſinus recipiet. Cum hac ergò voce fatigatum diuinis operibus ſpiritum cælo reddidit, teſtatiq; nobis ſunt, qui affuerunt, iam exanimi corpore, glorificati hominis gloriam ſe vidiſſe. Vultus luce clarior renitebat, cùm membra cætera ne tenuis quidem macula fuſcaret. In aliis etiam, & in illo, tantùm artubus non pudendis, ſeptennis quodammodò pueri gratia videbatur. Quis iſtum vnquàm cilicio tectum, quis cineribus crederet inuolutum? Ità vitro purior, lacte cãdidior, iam in quadam futuræ reſurrectionis gloria & natura deuiutatæ carnis oſtenſus eſt.

Præclara vox ſancti viri.

Feliciſſime vir ſanctiſſimus Chriſto reddit ſpiritum.

Iam verò in obſequium funeris credi non poteſt, quanta hominũ multitudo conuenerit. Tota obuiam corpori ciuitas ruit. Cuncti ex agris atque vicis, multique ex vicinis etiam vrbibus affuerunt. O, quãtus luctus omnium, quanta præcipuè mœrentium lamenta monachorum, qui eo die ferè ad duo millia cõueniſſe dicuntur. Specialis Martini gloria: eius exemplo in Dñi ſeruitute ſtirps tanta fructificauerat. Agebat nimirùm ante ſe paſtor extinctus greges ſuos, ſanctæ illius multitudinis pallidas turbas, agmina palliata, & aut emeritos ſenes, aut iuratos Chriſti in ſacramẽta tyrones. Tũ virginum chorus fletu abſtinẽs præ pudore, cùm læ tandum illi potiùs eſſe ſentiret, quem tã ſuo Dñs gremio conſoueret, quàm ſancto diſſimulabat gaudio, quod dolebat? Siquidem fides flere prohiberet,

Duo millia monachorũ iter ſunt exequijs eius.

ret,gemitum extorqueret affectus. Etenim tã erat ſancta de illius gloria exultatio, quàm pia de morte confuſio. Ignoſce flentibus,gratulare gaudentibus: quia & pium eſt gaudere Martino,& pium eſt flere Martinum,dum vnuſquiſque & ſibi præſtat, vt doleat, & illi debet,vt gaudeat. Hæc igitur beati viri corpus vſque ad locum ſepulcri hymnis canora cæleſtibus turba proſequitur. Compareiur, ſi placet, ſecularis illa pompa,non dicam funeris,ſed triumphi. Quid ſimile Martini exequiis conferetur? Ducant illi præ curribus ſuis vinctos poſt terga captiuos. Martini corpus hi,qui mundum ducatu illius vicerant,proſequũtur. Illos cõfuſis plauſibus populorum honoret inſania: Martino diuinis plauditur pſalmis: Martinus hymnis cæleſtibus honoratur. Illi poſt triumphos ſuos in tartara ſæua traduntur: Martinus Abrahæ ſinu lætus excipitur: Martinus hic pauper & modicus, cælum diues ingreditur,hymnis cæleſtibus honoratur: illinc nos, vt ſpero,cuſtodiens,me hæc ſcribentem reſpicit,te legentem. Hactenùs ex epiſtola ad Baſſulam. Ea quæ ſequuntur,ſunt ex hiſtoriis Gallorum excerpta, Authore Gregorio Turonenſi, Lib. 1.cap. 43.

Archadio igitur,& Honorio imperantibus, S. Martinus Turonorum Epiſcopus plenus virtutibus & ſanctitate,præbens infirmis multa beneficia, octogeſimo primo ætatis ſuæ anno,Epiſcopatus aũt vigeſimoſexto,apud Condatenſem diœceſis ſuæ vicum excedens à ſeculo, feliciter migrauit ad Chriſtum. Tranſiit aũt media nocte,quæ Dominica habebatur, Attico Cæſarioq; conſulibus. Multi enim in eius tranſitu pſallentium voces audierunt in cælo, quod in libro virtutũ eius primo pleniùs expoſuimus. Nam cùm primùm ſanctus Dei apud Condatenſem, vt diximus, vicũ ægrotare cœpiſſet, Pictaui populi ad eius tranſitum,ſicut & Turonici,conuenerunt. Quo migrante,grãdis altercatio inter vtrunq; populum ſurrexit. Dicebant enim Pictaui: Noſter eſt monachus,nobis Abbas extitit:nos requirimus commendatum: ſufficiat vobis,ꝙ dum eſſet in mundo,vſi fuiſtis eius colloquio,participaſtis conuiuio,firmati fuiſtis benedictionibus, inſuper & virtutibus iucundati. Sufficiant vobis iſta omnia:nobis liceat auferre vel cadauer exanime. Ad hęc Turonici reſpondebant: Si virtutes nobis factas ſufficere dicitis, ſcitote quia vobiſcum poſitus, ampliùs eſt,quàm hic,operatus. Nam vt prætermittamus plurima,vobis ſuſcitauit duos mortuos,vnum nobis: Et vt ipſe ſæpè dicebat,Maior ei virtus ante Epiſcopatũ fuit,quàm poſt Epiſcopatũ. Ergò neceſsè eſt,vt quod nobiſcum non impleuit viuus, expleat vel defunctus. Vobis eſt enim ablatus,nobis à Deo donatus. Verùm ſi mos antiquitùs inſtitutus ſeruatur,in vrbe,qua ordinatus eſt,habebit Deo iubente ſepulcrum. Certè ſi eum pro monaſterii priuilegio cupitis vendicare, ſcitote quia primum ei monaſterium cum Mediolanenſibus fuit. His ergò litigantibus, ſole ruente dies clauditur,corpusq; in medio poſitum, ab vtroque populo cuſtoditur, futurum', vt manè facto à Pictauis per violentiam auferretur. Sed Deus omnipotens noluit vrbem Turonicam proprio fruſtrari patrono. Denique nocte media omnes Pictaui à ſomno fallaciæ cõprimuntur,nec vllus ſuperfuit,qui ex tanta multitudine vigilaret. Igitur vbi Turonici eos obdormiſſe conſpiciunt,appræhenſam ſanctiſſimi corporis glebã alii per feneſtram eiiciũt,alii aforis ſuſcipiũt: Poſitamq; in naui,cum omni populo per Viennam fluuium deſcendunt. Ingreſſiq; Ligeris aluenm,ad vrbem Turonicam cum magnis laudibus pſallentiũ dirigunt iter. De quorũ vocibus Pictaui expergeſacti, nihil de theſauro,quem cuſtodiebant, habentes, cum magna confuſione ad propria ſunt reuerſi.

Pictauienſes & Turonenſes cõtendũt de retinẽdis beati viri reliquijs.

Beatus autem Seuerinus Colonienſis ciuitatis Epiſcopus, vir honeſtæ vitæ,& per cuncta laudabilis, cùm die Dominico loca ſancta ex conſuetudine poſt matutinos cũ ſuis Clericis circuiret, hora illa qua vir beatus obiit,audiuit chorum canentium in ſublimi. Vocatoq; Archidiacono,interrogat,ſi aures eius percuterent voces,quas ille attentiùs audiret. Reſpõdit,Nequaquàm. Tunc ille: Diligentiùs,inquit,auſculta. Archidiaconus autẽ cępit ſursùm collum extendere, aures erigere,& ſuper ſummos articulos,baculo ſuſtentante,ſtare. Sed credo eum non fuiſſe æqualis meriti, à quo hæc non merebantur audiri. Tunc proſtrati terræ, ipſe pariter & B. Epiſcopus deprecabantur Dominum,vt hoc ei diuina pietas audire permitteret. Erectis autem, rursùm interrogat ſenex Quid audis? Qui ait: Voces pſallentium tanquàm in cęlo audio: ſed q̃d ſit, prsùs ignoro. Cui ille: Ego tibi, quid ſit, narrabo: Dominus meus Martinus Epiſcopus migrauit ex hoc mundo:& nunc Angeli canendo eum deferunt in excelſum. Et vt parumper mora eſſet, vt hæc audirẽtur, diabolus eum cum iniquis ſuis angelis retinere tentauit,nihilq; in eodem ſuum reperiens,confuſus abſceſſit. Quid ergò de nobis peccatoribus erit, ſi tantũ ſacerdotem voluit pars iniqua nocere? Hæc ſacerdote loquẽte,notatur tempus. Archidiaconus Turones miſit velociter,qui hoc diligenter inquireret. Qui veniens, eo die & hora manifeſtiſſimè cognouit tranſiſſe beatum virum, quo S. Seuerinus audiuit pſallentiũ chorum. Sed & ſi ad Seueri recurramus hiſtoriã, ipſa hora eũ ſibi ſcripſit cũ libro vitæ ſuæ fuiſſe reuelatũ.

S. Seuerinus Epiſcopus Coloniẽ. audit aĩam eius ferri in cælum.

Eo tempore B. Ambroſius, cuius hodiè flores eloquii per totam Eccleſiam redolent, Mediolanenſi ciuitati præerat Epiſcopus: cui celebranti feſta Dominicæ diei, iſta erat conſuetudo, vt veniens lector cũ libro,nõ anteà legere præſumeret, quàm nutu ſanctus præcepiſſet. Factum eſt autem,vt illa die Dominica, prophetica lectione iam lecta, ante altare ſtante, qui lectionem B. Pauli proferret, beatiſſimus Antiſtes Ambroſius ſuper altare obdormiret. Quod videntes multi,cùm nullus eum excitare præſumeret, tranſactis ferè duarum aut trium horarũ ſpatiis, excitauerunt eũ, dicentes: Iam hora præteriit: iubeat dominus Epiſcopus lectori lectionem legere: expectat enim populus valdè iam laſſus. Reſpõdens autem B. Ambroſius: Nolite,inquit,turbari: multùm mihi valet ſic obdormiſſe, quia miraculum Dominus mihi oſtendere dignatus eſt. Nam noueritis, fratrem meum Martinum ſacerdotem de corpore egreſſum fuiſſe: me autẽ eius funeri obſequium præbuiſſe. Peractoq; ex more ſeruitio, capitellum tantùm, vobis excitantibus, non expleui: Tunc illi obſtupefacti pariter & admirantes, diem & tempus notant. Qui ſolicitè requirentes, ipſam diem, tempusq; reperiunt, quo beatus confeſſor dixerat ſe eius obſequiis deſeruiſſe.

S. Ambroſius ſpiritu adeſt exequijs B. Martini.

O beatum virum, in cuius tranſitu ſanctorũ canit numerus, Angelorum exultat chorus, omniumq; cæleſtium virtutum occurrit exercitus: diabolus præſumptione confunditur: Eccleſia virtute roboratur, ſacerdotes reuelatione glorificantur. Quem Michael aſſumpſit cum Angelis, Maria ſuſcepit cum virginum choris, paradiſus retinet lætum cum ſanctis. Sed quid nos in laudem eius tentamus, quod non ſufficimus adimplere? Ipſe eſt enim laus illius, cuius laus ab eius ore nũquàm receſſit. Nam nos vtinàm vel ſimplicem poſſimus hiſtoriam explicare. Igitur ſi quis requirat, cur poſt tranſitum Gratiani Epiſcopi vnus tantùm, id eſt, Lidorius vſque ad S Martinum fuiſſet, nouerit ꝙ, obſiſtentibus paganis, diù ciuitas Turonica ſine benedictione ſacerdotali fuit. Nã Chriſtiani, qui eo tẽpore videbantur, occultè per latebras diuinũ officium cele-

celebrabant. Nã ſi qui à paganis reperti fuiſſent Chri
ſtiani, aut afficiebantur verberibus, aut gladio trunca-
bantur. A paſſione ergò Domini vſque ad tranſitum
S. Martini, anni quadringenti duodecim computan-
tur. Hucuſquè nos omnia de ſancto Martino ex To-
mis Aloyſii accepimus, quæ etiam in antiquis manu-
ſcriptis exemplaribus habentur.

VITA SANCTI CVNIBERTI Epiſcopi Colonienſis & Confeſſoris, vt habetur in antiquis MS. exemplaribus. Authoris nomen incertum eſt, ſed hiſtoriafidem meretur.

NOV. 12 GLORIOSAM S. Cuniberti me
moriã piis venerari affectibus,
& magnis frequenter extollere
laudibus, cùm decentiſſimum,
tum ſaluberrimum eſſe, nemo
ferè qui neſciat. De luminaribus
illis maximis erat, quæ ſuper cã
delabrum poſita, per totã mun-
di latitudinem circunferebant ignem, quem ipſa ve-
Luc. 12. ritas & lux mundi Chriſtus Ieſus, in terram mittere
venerat. Hic adhuc puer, ſiniſtrum ramum Pythago-
ricæ literæ, priùs omninò per animi virtutem ſatage
bat effugere, quàm ad eiuſdem biuium per ætatẽ cor
poris poſſet aſcendere. Nam dum pater eius, Crallo
Crallo pater S. Cunibertũ tradit eũ Dagoberto regi. nomine, clarus prouinciæ Moſellenſis indigena, pue-
rum elegantem, etiam in primis infantiæ rudimentis
aptum virtutibus, Dagoberto magno Francorum re-
gi nutriendum ſimul & prouehendum, illectus fami-
liaritate regia, commẽdaſſet, ipſe mirum in modum
non tãtum ab illicitis omnibus, vt id ætatis puero na
Sancta eius pueritia. tura præualuit: verumetiã multotiès à licitis quibuſ-
libet, vitam liberam, & quaſi ſolitariam duxit, imita
tus videlicet maternæ pietatis ingenium, quod ab ip-
ſis cunabulis ſimul cum infantiæ lacte ſedulò potare
Reginæ matris eius pietas. conſueuerat. Hæc igitur omnipotẽtis Dei famula, no
mine Regina, ſic maritali deſeruiebat arbitrio, vt ſe
tamen corde fideliſſimo totam Chriſti mãciparet im
perio, non diſcrepans ab illo religioſiſſimo B. Annæ
vel voto, vel ꝓpoſito, de qua poſt impetratum à Dño,
& promiſſum eundem Dño filium, veridica ſcripturę
voce dicitur, quia vultus eius nõ ſit ampliùs in diuer-
ſa mutatus. Quia enim infixum in cœpta religione, vſ
1. Reg. 1. que ad finem curſus debiti, etiam inter ipſa matrimo
nii iura ſeruabat animũ, rectè dicitur, ꝙ non in diuer-
ſa mutauerit vultum. In diuerſum enim declinat, qui
de viæ, id eſt, veritatis rectitudine in quodlibet latus
exorbitat. Hinc de vaccis quoquè, arcã Dñi plauſtro
nouo ſuperpoſitam ducẽtibus, & propter clauſos do-
mi vitulos ſuos materno affectu gemẽtibus, legitur:
Ibant vaccæ in directum per viam, & non declinabãt
1. Reg. 6. ad dexteram, neq; ad ſiniſtram, ſicut per Ezechielem
de ſanctis animalibus dicitur: Vnumquodque ante fa
ciem ſuam gradiebatur: non reuertebant, cùm incede
rẽt. Quod ipſum de ſe apertiùs prædicator egregius:
Ezech. 1. Quæ retrò, inquit, oblitus, & ad ea quæ antè ſunt, ex-
tentus, ſequor ad palmã ſupernę vocationis in Chro.

Hoc itaque modo B. Cuniberti mater, fixũ in amo
re Dei animum ſupernis adhærere deſideriis fecit, &
edocta per ſpiritum, ęquo iuſtitię libramine ſua cuiq;
dedit, mundo vtiquè ſatisfaciens per neceſſariam di-
ſpeoſationem, creatori ſuo placẽs per promptiſſimã
cordis deuotionem: Pignus tamen ſibi dulciſſimum
magis deputat Eccleſiaſticæ religionis officio, ꝙ ter-
reni regis obſequio. De cuius vita & ſtudio, non eſt o-
pus interim plura reuoluere. Quid enim egerit, quo-
ve ſtudio erga cultum Dei deſudauerit, teſtatur popu
lus ciuiũ Moſellenſium, qui & corpus eius & venera-
biliter in eccleſia cõditum ſeruat, eiuſdemq; patroci-
nia ſemper expetendo, & ſæpè promerẽdo frequẽtat.

Puer autem Deo deditus, in regali palatio ſcholæ
1. Petr. 2. virtutum vigilabat, & ſubiectus regi quaſi pręcellẽti,
Dñm timebat, regem honorificabat, ac ſe ſpontanea
neceſſitate conſtringens, vt quo difficiliùs laboran-
dum eſſe videret in deputato ſibi opere, eo delectabi
liùs & efficaciùs illud præ cæteris ſuis coæmulis feſti-
naret arripere. Lux enim in illo diuinæ pietatis emi-
cuit, & velut aduocatum atq; ſtatutum in medio par-
Matt. 18. uulum, Euangelicum exemplum, immò delectabile
ſpectaculum, omnibus dedit. Erat nanque manſuetus
& patiens, ac in omni honeſtate, vtilitate & probitate
docilis, gloria quidem, nõ tamen inani & ventoſa, ex
Præclaræ virtutes in puero Cuniberto. citatus ad obedientiæ ſtudia. Nam magiſtra & guber-
natrix hoc intùs egit gratia, vt foris in edocendo ad
impoſita miniſteria puero non laboraret pręceptoris
inſtantia: tamq; capaciſſimum inhabitantis Dei vaſcu
lum, plùs etiã ſibi ſtudio humilitatis aſſumebat, quàm
vel magiſterio vel exemplo didicerat. Nanq; non con
tentus regi ſolummodò & maioribus iuxta perſonæ
ſuæ congruentiam, deſeruire, in tantam ſæpè vilitatẽ
Eximia eius humilitas. ſemetipſum detrudere conabatur, vt etiam ſeruorum
vice calceamenta detrahere ſoleret, atque mundare:
dupla nimirùm ſimplicitate Deo acceptabilis, cui il-
lum & puerilis ætatis naturalis puritas, & virilis inge
nii voluntaria pietas commendabat.

Cùm ergò ab hoc primo exercitii gradu, vellet il-
lum Dñs ad altiora virtutum incrementa conſcende-
re, reuelare dignatus eſt regi, quanti apud ipſum me-
Viſio regis Dagoberti. riti puerilis illa ſimplicitas haberetur. Quadam deni
què nocte, dum peruigil rex in lecto quieſceret, vidit
ſubitò locum illum, vbi ſanctus puer ſoporis gratia
membra feſſa compoſuit, magnifico lumine reſplen-
dere, eodemq; penè ſigno futura pueri facta notari,
Act. 9. quo Saulũ contigit de cælo vocari. Sicut enim ibi im-
mutatio dexteræ excelſi cum increpatione & tremẽ-
di luminis immiſſione facta eſt: ità hic electio diuina,
Num. 33 blandientis luminis ſigno monſtrata eſt. Vtrunque ta
men lux illa miſſa cælitùs admonuit, vt & Aegyptias
tenebras diſcerent, & per Iſraeliticas mãſiones repro
miſſam ſupernæ hæreditatis gloriam ducatu veræ lu-
cis quærere noſſent. Manè itaque facto, rex de viſione
ſolicitus, & miraculi nouitate perterritus, requiſiuit,
quis in eodem loco, vbi ſplendorem deſuper viderat
radiantem, per noctis ſilentia quieuiſſet. Intellexit e-
nim, ꝙ tale præſagium magnum aliquid portẽdiſſet.
Cui cùm apparitores ſuggererent, Cunibertum ibi
Dagobertus rex Cunibertum puerum quanti fecerit. puerum dormiuiſſe, quod & ipſum priùs, ipſius dili-
genter intendentem induſtriam, non latebat, appræ-
henſum eum ilicò non de turba ſeorsùm, ſed coram
cunctis, qui aderant, ſolito familiariùs alloquutus eſt,
& adoptatum ſibi in filii locum, amplexu dulciſſimo
exoſculatus eſt, pronuncians ꝙ verè Deus in illo fue-
Dagoberti regis encomium. rit, quem tanta luminis manifeſtatione clarificare dĩ
gnatus ſit. Erat enim ipſe quoque religionis amator,
fide catholicus, & ad omne opus bonũ in Chriſti di-
lectione paratus: quod, dum mundus voluitur, apud
Eccleſias regni Francorum celebri proculdubio ſer-
mone feretur.

Exin in proceſſu temporis B. Cunibertus apprimè
literis eruditus, aſcenſiones primùm in corde diſpoſi
tas, profectu quotidiano cucurrit: mox Eccleſiaſticos
per ordinem aſcendendo gradus, coactus quidẽ reni
Fit Archidiaconus S. Cunibertus. tente vi humilitatis, digniſſimus tñ obtinuit: quos &
excellentibus illuſtrauit meritis, & congruentibus a-
dornare curauit. Itaq; auctus benedictione cęleſti, de
virtute in virtutem feruidus in dilectionę Dñi prope

rabat,

rabat, donec raptus ab Archiepiſcopo Treuirorum, Archidiaconatus officio ſublimatus eſt. Vbi mirum in modum totus in Dei opere conuerſatus, nihil ſibi ex hauſti ſatis eſſe credebat, vitæque iam huius exoſus, his tantùm, quos lucrifacere conabatur, ſpiritum inuictum à quolibet ſeruabat.

Paucis poſtmodùm elapſis annorum curriculis, Clerus & populus Agrippinæ Coloniæ paſtore proprio deſtitutus, virum Dñi Cunibertum, iam in opere Dei exercitatum, vt ſibi præeſſe deberet, cùm vocibus, tum precibus implorauit. Nec difficilis erat iſta congeſtio de eo, qui præſagiebatur, quem & rex olim anxia expectatione promouere quærebat, & omnis tripartitæ Galliæ populus digniſſimum, & verè plebi Dei neceſſarium prædicabat. Sola in eo repugnauit humilitas, cuius tamen ad hoc prædeſtinata ſimul & approbata fuit à Dño ſanctitas. Tandem conuenientibus in vnum plebis deſtitutæ maioribus, maximoque ſacerdotum & aliorum principum cœtu, ad eorum auxilium animis opibusque parato, fortiſſimum viri Dei pectus, charitati tantùm cedere ſolitum, à propoſiti ſui duritia emollitum eſt. Sicq; nutu Dei Remedio Epiſcopo Coloniæ ſucceſſor electus, ſeptimo Calendas Octobris gradum Epiſcopalis benedictionis aſcendit. Deindè iam ſe talem tantumq; cunctis exhibuit, vt noſtra hoc facultas nequaquàm poſſit euoluere, nè videamur maxima verbis vilioribus extenuare. Veruntamen de omnibus placet referre miraculum, quod in maximo ſacerdotalis officii ſacramento Dominus quaſi ſpeciale perfectionis eius indicium dare dignatus eſt: ex quo vitæ vel doctrinæ ipſius inſignia non modò cognoſci, ſed & lucidiſſimè poſſunt agnoſci: quamuis ſint alia, quæ non tam perſpicaciter intẽdentibus videri poſſunt maiora.

Creatur Colonienſis Epiſcopus.

Quadam die dum ſingulare redemptionis noſtræ myſterium, & ſolum infirmitatis noſtræ remediũ plenus Deo ſuper menſam Dominicam, in baſilica ſanctarum Virginum immolaret, adſtãs Clerus & populus vidit columbam ſplendidiſſimam primum hac & illac per omnem eccleſiam circumuolitando vagari, deindè Põtificis inſidere capiti: mox indè reuerſam, & iuxta tumulum cuiuſdam virginis, ſtupentibus ſimul & mirantibus vniuerſis qui aderant, ab omnium oculis elapſam. Acclamatum eſt confeſtim ab oĩbus, verè dignum hũc eſſe, qui miniſtraret Domino, ſacerdotem, felicem fore Eccleſiæ Paſtorem. Hinc ergò gemitus, illinc gaudia perſonabant. Vtrorunque enim materiam in ſigno, quod videbatur, habebant. Lætabantur quidem ſe habere tanti meriti Pontificem, qui dignus eſſet edoceri & cuſtodiri per piiſſimã ſui Domini viſitationem: flebãt verò propter humani caſus incertitudinem. Hanc ipſam metuebant ſe citiùs amiſſuros eſſe conſolationem, vel potiùs ꝙ dignam ipſius religioſitati non admitterent imitationem. Comparentur nunc hæc duo, ſi placet, quæ propoſuimus, miracula, vnum in pueritia, alterum in Epiſcopali perfectione monſtratum, ſi fortè in his poſſit intelligi laudabilis & verè mirabilis eſſe vita ſanctiſſimi Cuniberti. Scimus nanq; ex Euangelicis documẽtis, bis de cælo miſſum fuiſſe ſpiritumſanctum, ſemel ſuper ipſum Dominum baptizatum in columbæ ſpecie, ſemel ſuper diſcipulos eius in ignis ſplendore. Et quid in ſignis illis, quæ ſuper hunc virum demõſtrata fuiſſe docuimus, niſi aduentus ſancti ſpiritus, intelligendum eſt? Ab ipſo enim innocentiæ ſimplicitatem habuit, quæ per columbam exprimitur. Nam & in illo diuino myſterio, quo columba ſuper illum deſcendit, Saluatoris noſtri typum exhibuit. Ab ipſo quoquè zelum Dei, & famam bonorum operum longè lateq; micantem accepit, quæ per luminis claritatem quiſque figurari non ambigit: & ipſe videlicet, dum hoc ſuper illum fuiſſet immiſſum, diſcipulorum adhuc trepidantium, & in conclaui reſidentium ſimilitudinẽ exprimere potuit, quaſi ipſi tũc ſimul cum diſcipulis à Domino diceretur: Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos meos. Nam & ipſe poſt hanc viſionem mox à ſeruitute priſtina liberatus, ad opus Domini ſpecialiter expeditus eſt. Et iterùm: Sic luceat lux veſtra corã hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in cælis eſt.

Nota antiquitatem baſilicæ vndecim millium Virginũ.

Columba eius capiti inſidet ſacrificanti.

Matt. 3.

Act. 2.

Ioan. 20

Ioan. 15

Mat. 5

Hæc ergò glorificatio cùm ſemper S. Pontificis bona opera ſubſecuta eſt, tum maximè, quandò omnis plebs, quæ vidit, dedit laudem Deo. Nec ipſum Antiſtitem in Domino poſteà laudare trepidauit, velut ꝑ hoc prodigium iam fuiſſet ſecura illius interminationis, qua dicitur: Nè laudes hominem in vita ſua. Ipſe autem in omnibus his clauſo oſtio, nè quid humanæ laudi concederetur, intra cubiculum cordis ſui laudabat & glorificabat eum, à quo bona cuncta proſluere nouerat, vt poſſet dicere cum Apoſtolo: Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Sic igitur eſuriens & ſitiens iuſtitiam, factus eſt pacificus, & in omnibus cordis ſui motibus rationi ſubiectus, vt ſpiritu tantùm Deo ſeruiret, & portionem ſuã in terra viuentium totis niſibus appetere feſtinaret. Completisque demùm feliciter quadraginta villicationis ſuæ annis, pridiè Iduum Nouembris perueniens ad diem lucis huius extremum, creatori ſuo ditandũ bonis omnibus reddidit ſpiritum. Corpus autem eius, ſicut ipſe viuens præceperat, poſitum eſt cum magna gloria in eccleſia S. Clementis, quam ipſe conſtruxerat: regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui viuit & gloriatur in ſempiterna ſeculorum ſecula, Amen.

Eccl. 11

2. Cor. 1

40. annos vixit in epiſcopatu. Feliciter decedit.

MIRACVLVM ILLVSTRE, AD ſacras reliquias S. Cuniberti editum, à Sigeuuino Archiepiſcopo Colonienſi literis mandatum.

IN nomine patris & filii & ſpiritus ſancti, Sigeuuinus diuina fauente clemẽtia Colonienſis Eccleſiæ Archiepiſcopus. Cùm in omni tempore Deo ſit à nobis ſupplicandũ intimè pro noſtris cæterorumq; Chriſtianorũ erratibus, imploranda eſt tamen nobis Dei clemẽtia ſtudioſiùs, quotiès mundi tegimur aduerſitatibus: quatenùs eas, quas iuſtè patimur, afflictiones in hoc ſeculo, gratuita Dei miſericordia mitigare, & à nobis auertere dignetur benignæ pietatis dono. Citiùs autem mitigabit in nos Deus iram indignationis ſuę, ſi in auxilium noſtrum ſanctos & electos ſuos humili petimus deuotione. Quod nos in aduẽtu S. Patroni noſtri Cuniberti eo die apertè ꝓbauimus, cùm heu noſtris peccatis exigentibus, beatæ Dei genitricis Mariæ monaſteriũ in Gradibus, noſtris oculis comburi vidimus. Incipiebat enim eodem die & domus S. Petri ardere in parte orientali, ita vt aliqua eiuſdem monaſterii parte combuſta, iam fratres & ciues vrbis in deſperationem voniſſent, & præ nimio quod imminebat incendio ornamenta iam abſtuliſſent de templo. Adueniente autẽ congregatione S. Cuniberti, & dum corpus eiuſdem ſanctiſſimi Patroni noſtri in domum S. Petri contra ignem gemendo & lachrymando deferrẽt, nobis qui aderamus intuentibus, ita (gratias Deo) euanuit flãma & incendium à domo S. Petri, ꝙ verè comprobaret Dominus, per merita S. Cuniberti nos ab incẽdii illius periculo liberari. Vndè & nos exigui tãtæ Dei bonitati ac S. Cuniberto pro modulo noſtro reſpondere

Sanctorũ inuocatio quid pſtet.

Monaſteriũ ad gradus Mariæ Coloniæ ardet: item S. Petri.

Inſigne miraculum.

dere cupiētes, ſcire volumus omnes noſtros fideles, tam futuros ſcilicet, quam præſentes, qualiter ſequē-ti die, ſcilicet duodecimo Calendas Martii, dum corpus reportaretur prædicti Patroni, dedimus eidē Patrono noſtro pro remedio animæ noſtræ ad vtilitatē fratrum, ibidem Deo militantium, quicquid &c. Cui teſtes intererant Vuichmar Decanus maioris monaſterij,Heremā Prępoſitus, Arnolt Præpoſitus, Hetzell. Prępoſitus, Thioderich Prępoſitus: Laici verò Gerart de Hoſtaden, Adolf de Berge, Vuichman Heirmā Ratere. Quod vt verius credatur, & in poſterum firmius habeatur, hoc manuſcriptum indè fieri, ac ſigillo noſtro iuſſimus ſigillari. Actæ ſunt hæ traditiones Coloniæ in domo S. Petri, anno Dominicæ incarnationis milleſimo octuageſimo, Indictione tertia, regnante rege Henrico quarto, & præſidente in cathedra Epiſcopo Sigeuuino, primo ordinationis ſuæ anno.

VITA S. LEBVINI PRESBYTERI & confeſſoris, ſcripta ab Hucbaldo Elnonenſi monacho ad Baldricū Epiſcopū Traiectenſem. Extat in antiquis MS. exēplaribus, multumq; commendatur à Petro Archidiacono Cameracenſi.

Caput 1.

Nouē. 12. DOMINVS noſter Ieſus Chriſtus ꝓpter nimiam charitatem ſuam, qua dilexit nos in ſecula ſeculorum, non ſolùm pro nobis, ſed etiam ex nobis factus homo, verus & perfectus idē Deus rex noſter ante ſecula, cùm per *Pſal. 73.* paſſionem Crucis, reſurrectio- *Col. 1.* nemq; à mortuis, ſecundùm nomen ſuum operatus eſſet ſalutem noſtram in medio terræ, conſummato diuini myſterii opere, quod abſconditum fuit à ſeculis & generationibus, nunc autem manifeſtatum eſt ſanctis ſuis, quibus voluit notas facere diuitias ſacramēti huius, aſcendens in altum, captiuam duxit captiui- *Pſal. 67.* tatem, & vt ait Apoſtolus, dedit gratiam vnicuique fi- *Ephe. 4.* delium Eccleſiæ ſecundùm menſurā donationis ſuæ, alios Apoſtolos, alios prophetas, alios Euangeliſtas, alios paſtores cōſtituens & doctores. Inter quæ innumera eius beneficia, quæ ipſe largus dator per vniuerſa terrarum diffudit ſpatia, in Francorum quoquè Saxonumq; de cælo proſpexit patrias: quibus ſaluādis, & lege eius imbuendis, atque in perſeuerantia boni operis confirmandis, poſt clara plurimorum lumina doctorum, quæ idem ſol iuſtitiæ, vt Occidentis depellerent tenebras, proprio irradiauerat fulgore, vt & ipſi lux eſſent huius mundi: vnum quoquè ſidus eximiū, iam penè adueſperaſcente iſtius ſeculi die, ſui ſplēdoris gratia perfuſum copioſiſſimè, ad eorum illuminationem dignatus eſt promere, Lebuinū videlicet charum ſibi amicum, iuxta idioma nominis ſibi optimè congruentis. Fertur enim à ſuæ peritis linguæ, ꝙ Liefuuyn patriotīcè ſit vocatus, qđ Romanis ſonat, charus amicus. Demptis verò vel demutatis ad Latinitatem quibuſdam literis, dictus eſt Lebuinus. Sed eccè *Codex habet, dignitoſum.* quàm * dignitate plenum iſtius vocabuli prēſagium, dum quod futurus erat opere, iam eius præſignatum eſt nomine. Si enim quæratur, cuius vir iſte extiterit amicus, nequaquàm mundanorūm, vel mundi illius, cui non ſolùm fuit inimicus, ſed etiam crucifixus, ſicut docet Apoſtolus, Qui voluerit amicus eſſe huius *Iacob. 4.* ſeculi, inimicus Dei conſtituitur: ſed potiùs mundi conditoris ſeruus quidam fideliſſimus: Inter eos ve- *Ioan. 15.* rò, qui audire meruerunt, Iam nō dicam vos ſeruos, ſed amicos meos, merito ſuæ ſeruitutis connumeratus. Nec ab re cuiquam videatur, ꝙ nominis iſtius interpretatio à nobis ſtudioſè perquiritur. Nouimus deniquè, quibuſdam patribus etiam ante conceptionem indita fuiſſe vocabula, quibuſdam poſteà immutata, quę ex propriis cauſis aut prędecētibus, aut futuris, conſtat illis fuiſſe competētia. Quæ & ideò ſacra nobis tam ſolerter denotat ſcriptura, vt patenter innuat, non modò in iſtis, ſed & in aliis quibuſdam ſanctorum nominibus, quæ nobis ſint animaduertenda. Satis enim talium indicant acta vel dicta, quid eorū præſignauerint nomina. Vndè ſicut intelligi datur, & hic vir ſanctus quodam præſagio futurorum tale nomen eſt ſortitus, vt lingua patria vocaretur Dei charus amicus. Hæc ſatis dicta de nomine ipſius, iam nūc ad eius geſta, Deo bonisque placita hominibus, licèt ſtolidus, noſter decurrat ſtylus.

Caput 2.

IN ſalo quidem repoſita, nobilis tamen vulgataq; Britannia Oceani inſula, interfuſo mari à toto orbe diuiſa, inter Septentrionem & Occaſum ſita, à vocabulo ſuæ gentis cognominata. In ea multa & magna flumina, fontes calidi, metallorum larga & varia copia, achates lapis ibi plurimus & margaritę: cui adiacet Scotia ſiue Hybernia. Sunt verò ibi populi multi, Britones, Saxones, Picti, Angli. Hæc animaliū meſſiumq; ferax vbere fertili, diù dedita erat idolorum cultui. Poſtquàm verò venit prædeſtinatum à Deo tēpus miſerendi eius, ſicut in laudabilibus viri eloquentiſſimi Gregorii Papæ geſtis legimus, data ſibi occaſione inſpirauit Deus cordi illius, vt quoniam ipſe dicebatur vir Apoſtolicus, illiq; cōmiſſum erat de omnibus, iſtius ſpecialiter gentis fieret Apoſtolus. Quod paſtoralis curæ officium quàm ſtudioſè fuerit ab eo adminiſtratum atq; peractum, cooperante gratia Dei cælitùs, non ſigillatim referre ſuperſedemus: quoniā in libello vitæ ipſius ter beati Pōtificis Gregorii, ſatis propalatum recolimus. Hoc tantùm ſufficiat commemoraſſe, quoniā directi ab ipſo fortes & fideles agricolę, excoluerunt optimi cordis terram ſtrenue benè polito linguæ ſuæ vomere, ſparſimq; dilatato diuini verbi ſemine. Ac nè fortè duplici deperiret lęſione, & malarum cogitationum trito calle, & volucrum ſpiritualium nequitiæ comeſtione, tutari ſtuduerunt ſollicitè. Inſuper nè citò exortum ſemen propter duritiā petræ, hoc eſt, mentis indomitæ, vel propter æſtū tentationū poſſet areſcere, irrigauerunt illud indeficiente ſanctę charitatis humore. Ad poſtremum vbi fuerit ner eſſe, extirpato ſpinarum, id eſt, diuitiarum, quas nunc ſolicitudo, nūc voluptas comitatur, angore, gauiſi ſunt bonam terram ſuo labori reſpōdiſſe, & vberrimos fructus edidiſſe, ſcilicet trigeſimum in caſto cōiugii fœdere, ſexageſimum in non paruo ſufferentiæ continentium labore, centeſimum in perceptione virginalis coronæ. Cuius ſeminis ac meſſis intantum excreuit cumulus, vt non modò indigenas illius patriæ ſatiaret, verùm quoquè exterarum regionum famelicos paſceret. Quis enim queat explicare, quot lumina doctorum, verbis & exemplis perfectorum prodierunt indè? Quos noſtra gaudet Frācia ſe vt veros Chriſti Apoſtolos hoſpitio gratanter recepiſſe, alimoniis abundanter refouiſſe, rebus ac facultatibus honorabiliter muneraſſe, prædicantes libenter audiſſe, magisque monentibus ſe ſalubriter obediſſe: necnon & beatas ſanctorum corporum exuuias ſe lætatur hactenus ad ſuorum patrocinium venerāter cuſtodire, ſperantes pro his omnibus ſe partem habituros cum eis in æterna beatitudine. De quorum ſanctiſſimo fulſit collegio S. Lebuinus, ex prǽfata Anglorū patria oriūdus, ab ipſis quoquè pueritiæ crepundiis, exercitiis

Britānia à toto orbe diuiſa.

Rom. Pōtificis curā omnium demādata.

Luc. 8.

Deum colendi deditus. Iam enim prætendebat morũ conatibus, qualis piis futurus eſſet actibus: vt pareoter daretur iotelligi, hunc verum Dei cultorem fore, qui in lege eius meditaretur die ac nocte, ſicut & Salomõ *Prou. 20* io Prouerbiis geoerali ſententia promit de talibus: Ex ſtudiis ſuis iotelligitur puer, ſi recta ſint & munda opera eius.

Cap. 3.

HInc liberalibus, ac potiùs ſacris, traditus ſtudiis literarum, inhians, vt ait ſcriptura, ad ſciendã ſa- *Prou. 1.* pientiam, ad iotelligendum verba prudentiæ, & ſuſcipiendam eruditionem doctrinæ, iuſtitiam, & iudiciũ, & æquitatem: vt ſibi paruulo daretur aſtutia, adoleſcẽ- *Diligẽter incumbit ſtudio literarum puer Lebuinus.* ti ſcientia & intellectus: vigilabat ad fores ſapientiæ quotidiè, obſeruans ad poſtes oſtii eius. Cumque eos extereret aſsiduè, optabat vt veniret in ſe ſpiritus ſapientiæ, deprecatusque Deum ex totis præcordiis dixit: Da mihi, Domioe, ſedium tuarum aſsiſtricem ſapientiam: mitte illam de cælis ſanctis tuis, & à ſede magoitudinis tuæ, vt mecum ſit, & mecũ laboret, vt ſciã *Sap 9.* quid acceptum ſit coram te. Hęc eo ſæpius deprecante, occurrit ei ipſa, quæ circuit quærens dignos ſe, & *Sap. 6.* oſtẽdit ſe illi bilariter, & obuiauit illi quaſi mater honorificata, ſtãs in ſummis excelſiſq; verticibus, in mediis ſemitis iuxta portas ciuitatis io ipſis foribus. Erat autem, vt iam ante oos per quẽdam ſui amatorem de ea dictum eſt, reuerendi admodùm vultus, oculis ardentibus, & vltra communem hominum valentiã perſpicacibus, colore viuido, atque inexhauſti vigoris: quateoùs ità ęui plena foret, vt oullo modo oſtræ crederetur ætatis, ſtatura diſcretionis ambiguæ. Nam nunc qoidem ad communem ſe hominum mẽſuram cohibebat: nuoc verò pulſare cælum ſummi verticis cacumine videbatur. Quę cùm altiùs caput extuliſſet, ipſum etiam cælum penetrabat, reſpicientiumq; ho- *Prou. 9.* minum fruſtrabatur intuitum. Hæc ædificauerat ſibi domum, vbi exciderat ſibi columoas ſeptem: atq; immolans victimas ſuas, miſcoit vinũ, & poſuit menſam ſuam, miſitque ancillas ſuas, vt vocarent ad arcẽ & ad mœnia ciuitatis, dicens: Si quis eſt paroulus, veniat ad me. itemq; inſipientibus: Veoite, comedite panẽ meũ, & bibite vinum, quod miſcui vobis. Relinquite iofantiam, & venite, & ambulate per vias prudentiæ. Tunc inter numeroſos copioſæ plebis auditores placido vultu reſpiciens humilem Lebuinum, quem ante ſecula præſcierat & prædeſtinauerat fore ſibi charum ami- *Prou. 8.* cum, voce amicabili affata eſt illum: Ego, inquit, diligentes me diligo, & qui manè vigilauerint ad me, in- *Pſ. 110.* uenient me. Principiom me adipiſcendi, timor Domini intellectus bonus omoibus faciẽtibus eum. Hæc andire audiendi audiens ſanctus vir Lebuinus, exultauit *Pſ. 118.* in Domino cor eius, & dixit: Ego ſeruus tuus & filius ancillæ tuæ. Greſſus meos dirige ſecũdùm eloquium tuũ, vt non dominetur mei oĩs iniuſtitia. Deduc me ĩ ſemita mãdatorũ tuorũ, qoia ipſam volui. Eccè concupiui mãdata tua, in æquitate viuifica me. Exinde oleo lætitiæ perfuſus ab ea, proficiebat de die in diẽ amicitiæ eius gratia. Et nè quis fortè putet, poſtpoſita rerũ geſtarũ ſerie, nos quædã veluti fabuloſa ac friuola, vt iſte beatus vir ad notitiã ſemitarum ſapientiæ, eiuſq; agnitionẽ contenderit, cõmentatos eſſe, ſi ſobrius lector vel auditor extiterit, volumus ꝑ certo nouerit, haud aliter cuiq; inerrato viandũ eſſe, vt ipſius deſiderabilẽ queat ſpeciẽ inſpicere. Cõſtat enim firmiſsimè, qm quiſquis ꝓſignatos huioſcemodi ꝓgreſsionũ gradus, quibus ad eã inccdendã conſcenditur, prætermiſerit veſtigare, ei nullo modo philoſophandum eſſe.

Cap. 4.

ERgò qooniã hic beatus ab ineunte ætate toto conamine has proſecutus eſt vias prudentiæ, ſic maximam promeruit prærogatiuam diuinæ gratiæ. Per hanc deniquè inerat ei cautæ circunſpectionis efficacia, vt velut oculatum animal antè & retrò, incederet *Catalogus virtutum S. Lebuini.* in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela. Erat enim vir magnæ abſtinentiæ, ſibi parcus, egenis largus, ore ſerenus, corpore caſtus, lectionibus ſacris, vigiliis & oratiooibus indefioenter intentos, ſermione iucundus, qualitate morum ſobrius, omoique bonitate præditus. His & huiuſmodi pollẽs vir- *Fit clericus.* tutibus, adeptus eſt honorẽ Clericatus. Quã digoitatem gradus & vocabuli eredens diuinitus collatam ſibi, agebat ſtudio peruigili, oè motũ operatio ſuo nomini diſſentiret. Cleros enim Gręcè, ſors vel hæredi- *Clerici vndè ſic dicti.* tas dicitur Latinè. Vndè & appellantur Clerici, quòd de ſorte Domioi ſint, & quaſi de eius hæreditate peculiari: ſicut in Teſtamento veteri Leuitas ex filiis Iſrael vt proprios aſſompſit ſibi: vel ideò, quia vicíſsim illi, qui verè ſunt Clerici, præter Deum nullam cõcupiſcant hæreditatem io hac regione mortali, expectã- *1. Pet. 1.* tes viua ſpe illam incorruptibilẽ & incontaminatam & immarceſcibilem, cõſeroatam io cælis, per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo ſe poſſe conſequi, ſicut & ipſe eis repromittit, diceos: Ego hæreditas eorum. meditã- *Ezec. 44* tes iugiter, & dicẽtes: Domious pars hæreditatis meæ *Pſal. 15.* & calicis mei: tu es, qui reſtitues hæreditatẽ meam mihi. Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara eſt mihi. His intentus vir ſanctus *Clericis vitanda.* Lebuious, ac ſedulò recolens, quid de Clericorũ moribus his penè verbis à ſanctis inſtitutum ſit patribus, abſtinoit à vulgari vita & conuerſatiooe, à mundi voluptatibus & ſpectaculis, à ſeculi pompis, à conuiuiis publicis, ab vſuris & turpium lucrorum occupationibus, à fraudibos, & ab ipſa cunctorum criminum matre auaritia: non officia ac negocia ſecularia, ooo gradus honorũ ſectans per ambitionem, ooo pro beneficiis medicinæ Dei captans munera, dolos & coniurationes, odiom, æmulationem, obtrectatiooes fugiẽs atque iouidiam: noo vagis oculis, non infreoi lingua, aut petulanti tumidoq; incedens geſtu: ſed meous pudorem atq; verecundiã ſimplici oſteodens habitu & inceſtu, obſcœoitatem ſic verborum, ſicut & operum penitùs execrans: viſitationes viduarum ac virgioum ac contubernia extranearum fœmioarum oullatenùs appetẽs, caſtimooiam immaculati cordis & corporis perpetuò cooſeruare ſtudebat. Inter hæc debitam prębens ſenioribus obedientiam, nullo ſe iactaotiæ vitio *Exercitia S. Lebuini.* extollebat, & quid plura? Lectionibus, doctrinę, pſalmis, hymnis, canticiſq; ſpiritualibus exercitio iugi inſiſtebat, profectò ſciens, quia tales oportet Clericos eſſe, qui diuinis cultibus ſe mancipandos ſtudent exhi- *Num. 6.* bere. Vnde & ipſe Deo talẽ exhibens ſe, poſt tantæ cõtinentiam vitæ, detonſo raſoq; capite, nõ capillos poſuit vrendos ſacrificiĩ veteris igne, ſed vt verus Nazaręus conſecrans perfectiooem deuotionis ſuæ, obtu- *Rom. 12.* lit totum ſe hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, quę vreretur aſsiduè ſancti ſpiritus igne, vt fieret *Tonſæ comæ in clericis quid ſignificẽt.* obſequium eius rationabile, & illud ſignum tonſuræ, quod figurabatur in corpore, ageretur in illo, in quo Chriſtus habitat, in interiori homine: videlicet vt exterius abſciſsis crinibus, interiùs cũctis reſectis criminibus, eniteſceret denuò innooatis ſenſibus, quaſi comis rudibus. Præterea geſtans quaſi tiaram veri ſacerdotii io detonſa ſuperiori capitis parte, necnon exprimens in inferiori digoitatem regalis coronæ, gaudebat muous impleri in ſe hac* typica ſimilitudioe, qđ **typicali.* beatus Apoſtolus Petrus vniuerſali collatũ gaudet eccleſię: Vos, inqt, eſtis geous electũ, regale ſacerdotiũ. *1. Pet. 2.*

Cap. 5.

IGitur vir Domini Lebuinus, in talibus virtutũ profectibus ætate ſimul & probitate morum adultus,

S. Lebuinus ſacerdotio inunatur. verè per omnia irrepræhenſibilis Clericus, ſingulis
lenſim ſecundùm inſtituta Canoica digoitatis Ec-
cleſiaſticę conſcenſis gradibus, eligitur ad officiũ preſ
byteratus: vt qoi ſcientia & operatiooe perfectus erat,
cæteros doctrina inſtrueret, exemplo ad beoè agendũ
prouocaret. Liberalis ſiquidem ſui nomiois & cômiſ
ſi officii executor, ſatagebat ſolicitè eſſe & videri preſ
byter, id eſt, ſenior: non dierum prolixitate numero-
ſior, non canitie capitis honoratior, ſed augmẽto me-
ritoq; virtutũ ꝓuectior, vt de eorum fieret numero,
Num. 11 qui a Moyſe præcipiente Domino, eliguntur: Côgre
ga, inqoit, mihi ſeptuaginta viros de ſeniorib⁹ Iſrael,
quos tu noſti, ꝙ ſenes populi ſint ac magiſtri &c. Ta-
les nanque presbyteri noo ſubrogãtur in ſacerdotio
fauore populari: ſed eliguntur à Moyſe duce populi
Chriſtiani, quot ipſe nouit, qui eis talem gratiam con
tulit, ꝙ ſapientiæ & ſanctitatis merito ſenes ſint popu
li. Et quia ſtant coram eo ſtatu iuſtitię ioflexibili, me-
1. Reg. 2. rentur eius ſpiritus participatione munerari, comple
turq; io ipſis, quod dicit Dominos ad Heli: Glorificã-
Prou. 20. tes me, erunt glorificati. Quorum ſenũ gloria, ſicut di
citur in Prouerbiis, canities eſt: haud dubium illa, de
Sap. 4. qua legitur alibi: Cani ſunt enim ſeoſus, id eſt, ſapien-
tia viri, & ætas ſenectutis, vita immaculata. His ergò
donis ſpiritualibus præditus, dignè dignus ſacerdos
effectus eſt Lebuinus, explens verbis & actibus nomẽ
& officium ſacri ducatus, pura mente mundiſque ma
nibus, vt expedit ſacerdotibus, cooperatione ſpiritu ſ-
ſancti conficiens & dans ſacramenta viuifica populis
fidelibus, coogruis vnumquéque doceus exhortatio-
nibos, pro ſuæ profeſsioois ac morum qualitatibus.

Cap. 6.

Phil. 2. ENimuerò is, qui operatur in ſuis omnibus & velle
& perficere pro bona voluntate, ſuo gratuito mu
nere operatus eſt in ſamulo ſibi fideli Lebuino illud
velle, quod nullateuùs à ſuo velle poterat diſcrepare,
ſaluti videlicet lucrandarum animarum iugiter inhia
re, & cootinuam huic deſiderio operam dare: vt ſicut
Gal. 2. de ſpeciali gratia Apoſtolatus B. Petri & ſuiipſi⁹ Pau-
lus proteſtatur, dicens: Qui operatus eſt Petro in Apo
ſtolatum circuncifionis, operatus eſt & mihi inter gẽ-
tes: ità & nos fidenter de boc ooſtro dicere audeamus
S. Lebuinus Apoſtolus. Apoſtolo, quia & ipſe operatus eſt Lebuino inter Frã-
cos & Saxones. Vndè quia ad eoſdem docendos ab eo
eſt deſtinatus, pro ſui qualitate officii nô inconueniẽ
ter dicetur Apoſtolus, qood in lingua Latina ſonat,
miſſus. Denique ſicut ſuis ipſe præcepit diſcipulis, di-
Mat. 28. cens: Ite, docete omoes gentes, baptizantes eos in no
mine patris & filii & ſpiritusſancti, docẽtes eos ſerua-
re omnia, quæcunque mandaui vobis: ità & hunc ſuũ
diſcipulum, velut eodem imperio præcepit ei præfa-
tas docere gentes catholicæ ſacrameota fidei, tingere
baptiſmo ſalutari, & exinde præcipere omnia ſeruare
maodata ſibi. Et ſicut de Paulo & Barnaba in Apoſto
lorum Actibus legitur, ꝙ imperauerit ſpiritus ſanct⁹,
Act. 13. Segregate, ioquiens, mihi Barnabam & Saulũ in opus,
quo aſſumpſi eos, ſicq; ad docendas profecti ſunt geo
1. Cor. 12. tes: ſimili, vt ità dictũ ſit, modo eiuſdem ſancti ſpiritos
imperio, qui diuidens ſingulis prout vult, operatur
omnia in omnibus: ille fidelis ſeruus ac fortis opera-
tur Lebuinus, in opus ſibi à Domino iniuoctum, ſe-
gregatus eſt & aſſumptus.

Cap. 7.

CVI etiã vt noo ſolùm cũ Apoſtolis, ſed & com pa
triarchis digoa foret operis cômunio, ipſi⁹ ſum
mi ſacerdotis Abrahæ prnponitur imitatio. Nã quo-
Gen. 12. modò illi præceptum eſt à Deo: Exi de terra & cogna
tione tua, & veni io terram, quam tibi monſtrauero,
& eius protinùs ille paruit imperio: ita & iſte vir vene
rabilis hoc audito, ac veluti ſibi ſpecialiter delegato,
ad exemplum beati patriarchæ, huic irrefragabiliter
inhæſit edicto. Exiẽs ergò impigrè de terra & cogna-
tione ſua, poſthabita inſula Anglorum, enectiooe na-
uali Traiectum petiit, caſtrũ Vuiltẽburg antiquitus di
Venit Traiectũ inferius. ctum, modò verò Traiectũ: vbi repertens quendã ve-
nerabilem virum, nomine Gregoriũ, ex nobili Fran-
corum ſanguine procreatom, à beato Bonifacio Ar-
chiepiſcopo olim à pueritia enutritum, gradu Eccle-
ſiaſtico presbyterum, ſed tunc pro tempore Epiſcopa
lis officii in eodem caſtro vel etiam parochia vica-
rium, expoſuit ei omoem ſuæ peregrinationis, ſibiq;
commiſſæ prędicatioois textum.

Cap. 8.

QVia verò gratia Gregorii booi diſcipuli, mentio
optimi facta eſt magiſtri Bonifacii, ooo indignũ
videtur taoti præſulis dignam cunctorum me
moria, licèt ſuccinctè, relationem fieri. Hic deniq; vir
Hiſtoria breuis S. Bonifacij Germanorum Apoſtoli. ex prædicta Aoglorum patria progenitus, à pueritia
Deo dicatus, cùm ſucceſcentis ætatis profectibus de
die in diem, ſapientiæ & totius ſaoctitatis augeretur
profectibus, ſaoctæ paupertatis ac ſuæ peregrioatio-
nis ſpontaneam viam ingreſſus, officium quoq; pluri-
mis euangelizandi populis, Dei gratia ſibi cooperan-
te, aggreſſus, ſub Carlomanno & Pipino Francorum
principibus, apud Apoſtolicam ſedem legatione Ger
manica functus, decretioni Clericorũ ac fauori popu
lorum annuentibus præfatis Principibos, ab ipſo Pa-
pa Gregorio, Græca Latinaque lingua ſatis erudito,
qui alterius Gregorii ſucceſſor, ab illo mirabili docto
re Eccleſiæ beato Gregorio Anglorũ Apoſtolo, ordi-
ne Pontificatus fuit viceſimusſextus, Moguntię ciuita
ti ordinatur Archiepiſcopus: & qui antea vocabatur
Vuinfridus, gratia meritoq; bonorum factorũ, vt quĩ
dam volunt, dictus eſt Bonifacius Qui vir, ſicut de eo
legitur prædicatione ſua Thuringos, Heſſos, atq; Au
ſtraſios ad fidem rectam, religionemq; Chriſtianam,
à qua diù aberrauerant, conuertit, oecoõ & monaſte-
ria monachorum & virginum primos in Auſtraſiæ
partibus conſtruxit. Hic etiam ioter egregia bonorũ
actuum inſigoia, vt non modò ſua, ſed & aliorum quo
qoè præſulum vigilantia, catholica propagaretur,
augmentaretur, ac confirmaretur Eccleſia, anouente
ſibi Carlomaooo, authoritate fultus Apoſtolica in ca
Traiectũ inferius, olim caſtrũ Vuiltẽburg. ſtro Vuilteoburg, quod nuoc Traiectum dicitur, con
ſtituit vt Epiſcopalis eſſet cathedra. Cumque idem
glorioſus Carlomanous felici nimiùm commutatio-
ne terrenum ac temporale reſpuiſſet regoum, vt cęle
ſte mereretur adipiſci, quod eſt æternum, profectuſ-
que Romam ad beatorum limioa Apoſtolorum, cle-
ricatus ibi ſuſcepit habitum, non poſt multum tem-
Carlomãnus rex fit monachus. poris in monte Soracte ædificato monaſterio, ad ſum
mæ perfectioois aſcendens gradum, in cœnobio bea-
ti Benedicti profeſſus monachum, optimam cum Ma
ria dilectrice ac dilecta Domini, viſus eſt elegiſſe par
Luc. 10. tem, quæ iuxta Domioi promiſſum, a nullo electorũ
eam perſeueraoter deſiderantium auferetur in æter-
nũ. Regni verò, quod ante diuiſerant, & priocipatus
ſui Pipino fratri ceſsit faſtigium. Sed Pipinus totius
ditionis compoſeffectus, conſultu Papæ Zachariæ, &
vnanimi Francorum conſenſu per vnctionem ſanctiſ
Pipin⁹ fit Franciæ rex. ſimi Archiepiſcopi Bonifacii, Sueſsioois ciuitate ha-
bito conueotu, rex appellatus, & regali eſt ſede dooa-
tus, repudiato ac tonſurato Childerico, qui caſſo no-
mine antea rex vocabatur. At vbi beatus pootifex Bo-
nifacius verbum Dei euaogelizans Friſonibos, cum
ſuis comoiniſtris, vt feruot, quinquagintaduobus
martyrio eſt coronatus, iam dictus vir Gregorius,
eius quondam diſcipulus, in præfato reſidens caſtro,
bonus imitator magiſtri, quod ab eo didicerat, impi-
ger executor exercebat.

Cap. 9.

Cap. 9.

Cvi cùm ſanctus Lebuinus,vt iam diximus,retuliſſet, quid ſecundum Dei voluntatem gereret animo,ille gauiſus in domino,animatum conſilio, & ſotum auxilio , direxit eum ad locum ſibi diuinitùs demonſtratum ſecus Iſelam fluuium,vt fieret velut quidam limes certiſsimus atque fortiſsimus in Francorũ Saxonumq́ne confinio:vt ſicut lapis mediaſtinus vice lapidis illius viui,ſummi,angularis poſitus , vt & ipſe duos in vnam reciperet fidem populos venientes ex diuerſo. Chari deniq; ſui Lebuini ſibi deuotam reſpiciens humilitatem inſpector mentium Deus, fecit illi magna,quia potens eſt in omnibus , vt euangelizaret Francis & Saxonibus ſanctum & terribile nomen eius. Adhibuit quoque illi Abbas Gregorius ſocium, quendam venerabilem virum,ex diſcipulis ſancti præſulis Vuillibrordi,nomine Marcellinum. Sed o quàm mira alacritate noſter æſtuat animus ſacta ſibi mentio ne ſuper talibus viris,nec patitur,quin ſaltem per tranſitum de tanto præſule Vuillibrordo quid ſuus exprimat ſtylus. Et hic etiam vir Deo plenus, de Britãnia gētis Anglorum progreſſus, pro æterna patria à ſua peregrinus, Romam venit beati Sergii Papæ tēporibus , qui à beato doctore Gregorio Papa extitit vicesim⁹ : quiq́ne Angelica viſitatione commonitus ſanctũ hūc honorificè ſuſcipiens virum, ordinauit eum Friſonũ genti Epiſcopum, vocans cognomento Clementem. Is autem,credito ſibi non diſpar officio, vt ſapiens architectus, non ſuas impoſuit operas ſuper alienũ fundamentum : ſed eradicato primùm denſo aggere ſpinarum,fodit in altum,& ſuper firmam,quæ eſt Chriſtus,petram ſtabile fidei collocauit fundamentũ. Tum lapides è diuerſis colligens diuerſarum qualitatis & quantitatis, ad eandem ſtructuram coadunans , eos , qui ſcabioſi & ſordidi erant,aqua mũda purificare ſtuduit. Satagebat autem ille fortis operarius,vt circuncisi vndiquè,conquadrati fierent atque politi, in ſuis commiſſuris apti ad fabricam operis ſui . Et quoniam non materiales erãt illi lapides,ſed animales & rationales,hortabatur eos verbis beati Petri,dicens:Deponētes omnē malitiã & omnē dolum,& ſimulationes , & inuidias & detractiones, ſicut modò geniti infantes,rationabiles,ſine dolo lac cōcupiſcite,vt in eo creſcatis in ſalutem:ſi tamē guſtaſtis, quoniam dulcis eſt Dominus.Ad quem accedentes lapidem viuum, & ipſi tanquàm lapides viui,ſuperædificamini in domum ſpiritualem.His atque aliis huiuſmodi ſanctis prædicationibus fera gentilium edomans corda,innumera diabolicæ parti detrimenta, & non modica Chriſtianæ ſocietati intulit augmenta. Et quia ſibi tradita Domini ſui fideliter erogauit talenta,iure vt bonus & fidelis ſeruus,ipſius penetrare meruit gaudia. Prælibatis ſummatim his paucis,pro commemoratione Vuillibrordi beati præſulis , chari noſtri Lebuini inſiſtamus geſtis.

S. Vuillibrord⁹ venit Romã

Ordinat Friſiũ Epi.

1.Cor.10

1. Pet. 2.

Pſal.33.

Mat.25.

Cap. 10.

Veniens igitur vir Dei cum ſuo collega Marcellino ad præmonſtratum ſibi locum à Deo , vſus eſt aliquandiù viduæ cuiuſdam, quæ Abachilda vocabatur,hoſpitio:& nil veritus animoſitatem gentis illius,inſudabat quotidiè Euangelicæ prædicationi,inſtantiùs oſtēdens,neglecto Deo uiuo & vero , vacuis ac per omnia ſuperfluis inſeruire eos idolorum cultibus.Quid immoror multis? Salutaribus eius monitis edocti,crediderunt quotquot ad æternam vitam erāt præordinati. Quorũ etiã ſumptu compactũ eſt primò oratoriolum in loco Vuilpa vocitato, verſus occidentalē Iſelæ fluminis oram.Nec multò poſt, accreſcente ſenſim numero fideliũ , aliud maius verſus orientalē eiuſdē fluminis partē ei cōſtruxerunt oratoriũ, & iuxta illud eius habitationi cōgruã domũ: vbi ſanctus domini quotidiana vigiliarũ ac Miſſarũ dño vota ſoluebat,& confluentes ad ſe,verbi diuini pane cibabat , cunctiſque ſe cernentibus gratioſum vultu, verbis ac moribus exhibebat: vndè & quamplurimis eorũ , etiã nobilioribus,ſpeciali affectione charus erat. Intereà hoſtis antiquus , totius ſemper bonitatis inuidus cernens ſibi minui,quos per beatũ Lebuinũ Chriſto conſtabat cōſociari,ſategit per ſuæ malignitatis ſautores , vt multum de eo furioſæ conqueſtionis murmur haberetur inter populares. Aiebant enim: Quidnã eſt illud phantaſma vagabundum,quod ſuis præſtigiis alienat mētes,infatuat ſenſus,mores peruertit noſtrorũ ? Nonnè cernitis,q̃ iã multos à ſuæ qualitatis ſtatu corruperit,& quaſi deliros effecerit? Ergò anteq̃ nos omnes in poſterũ ille faſcinationis ſuæ fraudibus circunueniat,ocyùs perquiratur, effugeт, aut potiùs peſſundetur , vel cum ſua illa * magica ſcena viuus flammis addicatur.His continuatis,irruunt:& appoſito igne , eccleſiæ domũ concremant, & quoſcũq; Chriſtianos ibidem reperiunt,ab eodē loco inſectãdo longius perturbant. Dñs autē,qui cuſtodit oēs diligētes ſe,famulũ ſuũ ab eorum inſectatione eripuit,atq; ad multorũ ſalutē illæſum cuſtodiuit. Sed neq; beatus vir illorum territus ſæuiria,ab euangelizandi ceſſauit inſtãtia: ſed vt fortis athleta,ſumpto fidei ſcuto,& ſalutis galea,ad iterùm rediuiua atq; fortiora ſe p̄parauit diſcrimina.

Marcellinus collega S.Lebuini.

Multos cõuertit.

Satanquoſdã cōcitat in eum.

** magicali*

Pſ.144.

Cap. 11.

In Saxonum gente priſcis temporibus neq; ſummi cæleſtiſque regis inerat notitia , vt digna cultui ei⁹ exhiberetur reuerentia: neq; terreni alicuius regis dignitas & honorificentia, cuius regeretur prouidētia , corrigeretur cēſura,defenderetur induſtria : ſed erat gens ipſa,ſicut nunc vſq; conſiſtit , ordine tripartito diuiſa. Sunt denique ibi,qui illorum lingua Edlingi , ſunt qui Frilingi,ſunt qui laſsi dicuntur,quod in Latina ſonat lingua,Nobiles,*Ingenui,atq; ſeruiles. Pro ſuo verò libitu,conſilio quoq;,vt ſibi videbatᷓ,prudenti,ſingulis pagis principes præerant ſinguli. Statuto quoquè tēpore anni ſemēl ex ſingulis pagis , atque ex iiſdē ordinibus tripartitis, ſingillatim viri duodecim electi, & in vnũ collecti,in media Saxonia ſecus flumē Vuiſeram,& locum Marklo nuncupatum,exercebant generale concilium,tractantes,ſancientes & propalãtes cōmunis commoda vtilitatis, iuxta placitum à ſe ſtatutæ legis.Sed etſi fortè belli terreret exitium,ſi pacis arrideret gaudiũ,conſulebant ad hæc quid ſibi foret agendũ. Hunc ſciens imminere conuentũ Chriſti miles Lebuinus, deſtinauit animo ſe illuc iturũ , quò aut ſuo regi acquireret copioſum fidelis exercitus numerũ,aut fortiter contra hoſtes dimicans,glorioſum victoriæ ſuæ reportaret triumphũ.Interim tamen cōtigit diuertiſſe ad domũ cuiuſdam illuſtris ac potentis viri,nomine Folcberti,cui inter plures,quos charos habebat,quibuſq; Ipſe charus erat,familiare præſtabat contubernium . Qui eum maximo illum excipiens gaudio, ait:Gratulor quidem,mi dilecte,oppor tunè te nunc aduenisse: denique mihi pro te ſolicito gratam exhibes tuam præſentiam . Sed quorſùm tendas,mihi pandas velim. Cui vir ſanctus : Eſt, inquit, animus, ſuperna iuuante gratia , concilium inuiſere Saxonum . Ad quem ille : Cùm tuæ ſanctitatis merito quamplurimis noſtrorum acceptus habearis,nō ignoro quoſdam tibi inimicari , & vitæ tuæ libenter inſidiari. Vndè rogo , vt , me audito , aliorsùm te vertas modò , vel domum redeas , vel tuum familiarem Dauonem petas , quouſquè peracto concilio , tutiùs nos quoquè reuiſes. Cumque huiuſmodi ſermonibus diſſuadere conaretur athletę Chriſti,ſancto

Saxones quibus olim mori bus et inſtitutis vixerint.

** Ingenui les.*

Folcbert⁹ vir nobilis,fautor S.Lebuini.

quo agebatur ſpiritu animatus, cõſtanter reſpondit: Nullatenùs præterire queo, ſed neque audeo, quod ipſe meus rex Chriſtus Ieſus Deus & Dominus mihi agendum inſtituit, cuius prætergredi mandatum nefas eſſe perpendo. At ille: Vitæ, inquit, tuæ timeo. Et vir Dei: Dominus ait, mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo. Sic eius firmatam perſpiciens faciem, mœſtus tamen acquieuit.

Pſ. 117.

Cap. 12.

INſtante igitur temporis articulo, quo ipſius concilii aſſoret concio, adſunt quorum intererat, cœtu vndique ſecũ agglomerato. Adeſt & bonus miles Lebuinus, non vt ignauus vel deſidioſus, ſed vt ſtrenuus & officioſus, lumbos mentis ſuæ in veritate ſuccinct[9], lorica iuſtitiæ indutus, pedes in præparatione Euãgelii pacis calceatus, ſcuto fidei protectus, galea ſalutis capitatus, aſſumpto gladio ſpiritus, quod eſt verbum Dei, armis iuſtitiæ virtutisque eius à dextris & à ſiniſtris circundatus. Et cùm his omnibus muniretur intrinſecùs, non tamen competentia deerant ornamenta morum extrinſecùs. Clericali ſiquidem ſchemate inſignitus, ſacerdotali quoquè * infula decoratus, ac velut quid diuinum præſignans ſulgore vultus, Crucis ſignum præferebat manibus, vt potè ſui regis ante ſignanus: necnon & Euangelium Chriſti, quod iugiter mente recolebat, ore prædicabat, & opere exercebat, brachio quoque geſtabat. Omnis itaque concionis illius multitudo, ex diuerſis partibus coacta, primò ſuorum proauorum ſeruare contendit inſtituta, numinibus videlicet ſuis vota ſoluens ac ſacrificia.

In conuentũ Saxonũ venit S. Lebuinus.
Ephes. 6.
for. ſtola*
Crucẽ & Euangelium geſtat.

Quæ cernens agi ſacrilegia Lebuinus, Chriſti fortis athleta, zelo zelatus pro Domino, vt olim Elias ꝓpheta, in media illorum prorumpit agmina, & eximprouisò vociſerans, exaltat vocem ſuam vt tuba, annuncians palàm & redarguẽs ſcelera eorũ. Audite, inquit, omnes, audite me: & non tantùm me, quantùm eum, qui loquitur vobis per me. Mandata illius vobis perfero, cuius omnia ſunt imperio atq; iudicio ſubiecta. Ad hæc cùm illi attoniti reſpexiſſent, adſpectumq; viri & habitũ mirantes, conticuiſſent, ille præſatus ſic inſtitit: Auſcultate, attendite, & ſcitote, quia Dominus creator cæli & terræ, maris & omniũ, quæ in eis ſunt, ipſe ſolus vnus & verus eſt Deus. Ipſe fecit nos, & nõ ipſi: neque eſt alius præter eum. Simulacra, quæ deos eſſe putatis, quosque, à diabolo decepti, venerãdo colitis, aurum vel argentum, æs, lapis aut lignum ſunt: non viuunt, non mouentur, neque ſentiunt: opera enim hominum ſunt, nec cuiquã alii, nec ſibi poſſunt auxiliari. Ergò Deus ſolus bonus, ſolus iuſtus, cuius miſericordia & veritas manet in æternũ, condolẽs tã miſerabili vos dæmonũ ſeductos errore, hac me præcepit ſungi legatione, vt vetuſti pœnitentes erroris, ad eum conuertamini recta & ſincera fide, cuius creati eſtis bonitate. In ipſo deniquè vos & nos omnes viuimus, mouemur & ſumus. Si illum fideliter agnoſcẽtes, pœnitentiam egeritis, & baptizati in nomine patris & filii & ſpiritusſancti fueritis, & mãdata eius obedienter ſeruaueritis, ipſe vos ab omnibus ſeruabit malis, & concedens tranquillitatem pacis, dabit hic iucũdari tẽporalibus copiis, & in futura vita oĩbus æternaliter perfrui bonis. Si aũt pręcepta eius ſaluberrima *nihiliſeceritis, & iniqui cordis errorẽ corrigere nolueritis, ſcitote quia patiemini iudiciũ pęnæ grauioris de contẽpta admonitione eius benignitatis. Eccè enim ex ſententia oris eius, quæ eſt immutabilis, prænuncio vobis, quia niſi his monitis obtẽperaueritis, iã celerrimè veniet vobis malũ inopinatæ tribulationis. Prænrdinauit nanque rex cęlorum omniumq; ſeculorũ, regẽ fortẽ, prudentẽ & acerrimũ, non de longinquo, ſed de proximo inſtar torrentis rapidiſſimi properantẽ ad emolliendã duri cordis veſtri ferocitatem, & comprimendã rigidę ceruicis contumaciam. Qui vehementi impetu veſtrã aggrediẽs regionẽ, gladio, vaſtitate, incendio & exterminio cuncta depopulabitur, & vt vindex irę Dei, quẽ ſemper exacerbaſtis, vos quidẽ partìm mucrone concidens, perimet, partim egeſtate tabeſcere faciet, partim ꝑpetui exilii mœrore conſumet. Coniuges veſtras ac liberos paſſim ad ſeruiendum diſtribuit, & ſi qui reſidui fuerint, ignominioſos ſuo dominio ſubiugabit, vt & de vobis iam dudùm iure ꝓdictũ videri poſſit: Et pauci facti ſunt, & vexati ſunt a tribulatione malorum & dolore.

3. Reg. 18 & 19.
Prædicat illis Chriſtum.
Pſal. 99.
Act. 17.
Codex habet, nulliſicaueritis.
De Carolo Magno dicit.
Pſ. 106.

Cap. 13.

TAlia beato viro prophetali ſpiritu pręconãte, illi dęmoniaco bacchãtes ſpiritu, pleni furoris & inſanię, perſtrepunt vndiquè clamore confuſo: En eccè adeſt ſeductor ille, ſacrorũ noſtrorum & totius inimicus patrię: ęquum eſt, vt debitas ſumat ſuo ſanguine pęnas. Tum verò ex proximis ſepibus palos rapiũt, detruncant & exacuunt, vt veluti aſſolet fieri lapidibus, ſic eum illis ſudibus perimerent. Sed taliter inardeſcente aduersùs virum ſanctum furore malignantium, Deus ſuorum protector fidelium, protexit illum ſub velamento alarum ſuarũ. Deniquè ſicut ipſe Dominus Ieſus olim a perfidis Iudæis ad ſupercilium montis ad præcipitandũ perductus, ſuæ virtutis potentia trãſiens, per medium illorum ibat illæſus: ſic & iſte famulus ſuus, eiuſdem Domini ſui munimine circũſeptus, per medium ſe necare cupientium & ipſe tranſiit intactus. Inter ipſos tamen quidam fuerant ſanæ mẽtis, quorum corda Deus tetigerat, qui hæc fieri in ſanctũ Dei omnimodis prohibebant. Quorum vnus cæteris honoratior, nomine Buto, ſtans in eminentiori loco, ità proteſtatus eſt: O viri quicunq; adeſtis cordati, auribus percipite verba oris mei. Frequẽter ad nos quarundam gentium, Nortmannorũ, Sclauorũ ac Friſonum venerunt legati, quos more ſolito cũ pace ſuſcepimus, verba legationis diligenter tractauimus, & honorificè auctos muneribus ad propria remiſimus. Et eccè nunc legatus ſummi Dei, deferens nobis mandata vitæ ac noſtrę ſalutis, non ſolùm ſpretus & contemptus eſt à nobis, ſed etiam inſectatus iniuriis, ac penè ſubiit diſcrimen mortis. Quàm verò ſit potens, qui illum deſtinauit, patenter oſtendit, cùm de manibus noſtris eum tã potẽter & mirabiliter eripuit. Vndè & ea, quæ comminando vobis prophetauit, futura ſiue vẽtura proculdubiò experiemini nimiùm vera, dũ ea iudicio Dei ſui, qui tam potẽs eſt, nobis fuerint illata. Huiuſcemodi redargutionis, ac potiùs terroris ſermonibus perculſus aliquantulùm eſt immanſuetus eorum animus, & communi decreuerunt conſenſu, nè à quoquam impeteretur ille Dei nuncius: ſed quocunq; vellet ire, abſque vlla læſione pergeret ſecurus.

Luc. 4.
Dominus ſeruat S. Lebuinũ, nè occidatur.

Cap. 14.

IGitur ſanctus & humilis corde Lebuinus, ab inſectatione malignantium diuina virtute tutus, benedicebat Dominũ, quia laudabilis & glorioſus eſt in ſeculũ. Videns autem ſe non aſſequi poſſe ponendo pro fratribus animam, quẽ ſummoperè deſiderabat martyrii fructum, licèt abnegãdo ſeipſum & tollendo crucem ſuam poſt Chriſtum, crucifigendo carnem cũ vitiis & concupiſcentiis in fame & ſiti, in vigiliis ac ieiuniis & laboribus plurimis, quę cuncta libenter ac patienter pertulit, longum in pace traxit martyrium. Indeficientem tamen in ſe retinens plenum feruore charitatis animum, iniunctum ſibi à Deo ſui Apoſtolatus efficaciter adminiſtrabat officium. Quis enim dignè ſufficienterque valeat eius doctrinę & verborũ gratias enarrare, quibus multos ab iniqtate cõuertit? De hoc nanq; viro rectè per prophetã prædictũ eſt;

Longum martyriũ eius, ĩ caſtigando corpore &c.
Malac.
Ibidem.

Lex

Lex veritatis fuit in ore eius: itemq́; Labia ſacerdotis
Pſal. 92. cuſtodiunt ſcientiā, & legem requirunt ex ore eius:
quia Angelus Domini exercituum eſt. Quo euangeli
zante verbū veritatis, parata eſt ſedes Dei ī corde po-
puli ſibi credentis, & teſtimonia eius credibilia ſacta
ſunt nimis. Sermo deniquè ipſius, audiētes omnes in
fide & opere ædificabat, & ad feruorē ſanctæ charita-
Nota effe- tis inflammabat. Ad hoc illud concurrebat, quod ma
ctū doctri- ximè ſermonem docentium corroborat, quia qđ ore
næ eius. monebat, opere exercebat. Poſt innumera igitur ab ip
ſo patrata ſanctarum virtutum documenta pariter &
exempla, cùm nullius penè temporis interpolarēt ſpa
tia, quibus aut ſui, aut ſimul aliorum profectus non
quærerer emolumenta, exemplificatum virum ſanctiſ
ſimum in totius ſacræ religionis, Deoq́; beneplacitæ
conuerſationis gratia, iam agmina repoſcebant cæli-
ca concinem ſibi debitum, & prædeſtinatione diuina,
& morigeratione ſibi condigna.

Cap. 15.

PRæſentabantur quoquè Deo Angelico monaſte-
rio chari ſui Lebuini vota, quæ mēte & operæ vo
cis ſuæ erant harmoniæ conſonantia, ſic ad ipſum iu-
Pſal. 83. giter proclamantia: Quàm dilecta ſunt, Domine vir-
tutū, tabernacula tua: concupiſcit & deficit in his ani
Pſal. 62. ma mea. itemque. Sitiuit in te anima mea, q̄ multipli
citer tibi caro mea, vt videam virtutem tuā & gloriā
Pſal. 41. tuam. & iterùm: Sitiuit anima mea ad Deum viuū: quā
do veniā, & apparebo ante faciem Dei mei? Sed quia
hoc eius inexplebile deſideriū mentis, retardabat ſar
cina corporeæ molis, nec aliter adipiſci poterat ædifi
cationem ex Deo, domum non manufactā, æternā in
cælis, niſi fieret diſſolutio domus ſuæ terreſtris, huius
mūdanæ habitationis: ille, qui eſt igneus fons anima
rum, qui in effigiatione hominis fouens elementa, diſ
ſona dedit eſſe conſona, decreuit hęc in beato viro,
vt iam reſoluta ſeorsùm proprios reuocarētur in or-
tus, & caro in ſuā redigeretur originē, ſpiritus iret ad
eum, qui miſit illum. Miſsis ergò ad exequenda cōſpi-
Hebr. 1. cuis ſuæ diſpoſitionis cooperatoribus, qui ſunt admi
niſtratorii ſpiritus, in miniſteriū miſsi propter eos, q
hæreditatem capiunt ſalutis, iubet reſcindi ligamina
Feliciter pectoris. Relaxantur artus, expediuntur latebræ, ani-
exit è cor mæq́; difficiles moræ. Illa tandèm reſeratis ſibi clau-
pore. ſtrorum ianuis, exilit alacris, ac luce clariùs micanti-
bus iungitur cęlicolarū turmis, cum quibus hymnizā
do penetrat aulam regni cæleſtis, pridiè Idus menſis
1. Pet. 1. Nouembris, & percipit à benigno remuneratore ſuo
hæreditatē incorruptibilem & incontaminatā & im-
marceſcibilem, conſeruatam ſibi cū omnibus ſānctis,
quam oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor
Eſa. 64. hominis aſcendit, quā illi & omnibus ſe diligentibus
1. Cor. 2. Deus ab æterno miſericorditer præparauit, atq́; præ-
paratā huic iuxta ſui pręſagiū nominis ſibi charo ami
co dignanter attribuit, affatus illum alloquio amicabi
Mat. 25 li: Eugè chare mi, eugè ſerue bone & fidelis, quia ſup
pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam: intra in
gaudium Domini tui. Hinc illa ſancta ſancti viri ani-
ma, ſecretarium laudis æternæ ingreſſa, primaq́; bea-
tæ immortalitatis ſtola induta, ineffabili exhilarata
lętitia, vtpotè perenni viuens gloria, concinenti eum
omnibus ſanctis ſpiritibus melodia decantans Allelu-
ia, iugiter Deum in æterna collaudat ſecula.

Cap. 16.

SAnè pura ac munda corporis eius vrna, in qua re
Corp⁹ ei⁹ poſita fuerat felix anima, quę multos cibauerat ve
apud Da- lut cęleſti manna, humo reconditur cum debita hono
uētriā hu- rificentia in eccleſia portus Dauentrienſis. Cui loco
matur. hoc inditum conſtat vocabulum à Dauone quodam,
honorifico ac potenti viro, S. Lebuino, dū adhuc vi-
ueret, familiariſsimo. Eccleſia aūt ipſa ab eodē ſancto
viro & quibuſdam fidelibus, vt iam diximus, conſtru-
cta, ſed ab infidelibus exuſta, iterumq́; eſt reędificata,
ſcilicet tempore, quo primùm ad dandam ſcientiam
ſalutis incredulis olìm Saxonibus, per beatum docto-
rem Lebuinum viſitauit eos oriens ſplendidiſsimus, *Luc. 1.*
illuminare in tenebris & in vmbra mortis ſedentibus,
vt in uiam pacis dirigeret eorum greſſus ipſe ſol iuſti-
tię Chriſtus, in ſecula benedictus. Decurſa igitur, vt-
cunquè potuimus, de geſtis beati confeſſoris Chriſti
Lebuini narrationis ſerie, libet pauca de inuentione
eius ſubnectere.

Cap. 17. De tranſlatione S. Lebuini.

POſt felicem illius ad cęleſtia tranſitū, hoſtis inſtin *Saxones*
ctu maligni contigit, Saxones, quorum maxima *eius inflā-*
pars adhuc in infidelitate durabat, baſilicam, qua ſa- *mant ec-*
crum corpus iacebat humatum, iterùm ſuccendere, *cleſiā, ſed*
& cuncta circunquaquè vaſtare. Et cùm per triduum *corpus in-*
eius quęrerent ſepulcrum, Deo prouidente, reperire *uenire nō*
nequiuerunt. Vndè accidit, vt idem locus diù ſolitudi *poſſunt.*
nem pateretur.

Intereà Gregorio venerabili Abbate, cuius ſupra
mentionem fecimus, ab hac inſtabili habitatione in
domum ęternitatis migrante, conſanguineus eius Al
bricus dignitatem ſuſcepit Traiectēſis cathedræ. Qui
cùm haberet quendam virum Deo dignum, ſibi ſpe-
ciali affectu deuinctū, nomine Ludgerū, poſtmodùm
pontificali honore ſublimatum, ſic affatus eſt eum:
Mi frater chariſsime Ludgere, cùm nouerim te ea,
quę ad diuinam pertinent religionem, ſtudiosè exqui
rere, hortor ac poſtulo, loco illi, quo ſacrum corpus
Lebuini Chriſti ſacerdotis recōditum fuit, te curam
impendere, vt à te, Deo reuelante, inueniri valeat, ma
gnoperè elaborare, atque ad concinnandas Deo lau-
des templum inibi ſuper illud ædificare. Qualis ete-
nim quiuſq́; vir fuerit, tua fraternitas optimè nouit.
His acquieſcens monitis egregius Ludgerus, omni ad
hibita ſolicitudine, agrum, in quo theſaurus ille erat
abſconditus, excolit pro viribus, ſimilis homini bonā
margaritam quærenti ſtudioſiùs. Et quanuis minimè,
quod deſiderabat, valeret inuenire, mœſtus oppidò,
tamen intra ſpatium loci, quo putabatur contineri,
cœpit baſilicam ædificare. Sed bono viro bona quæ-
renti non defuit manifeſtatio bonitatis Domini. Vi- *S. Lebui-*
ſum deniquè ei eſt in ſomnis, ſanctiſsimum Chriſti *nus appa-*
ſacerdotem Lebuinum ſecum loqui, & ſui detegere *ret Lud-*
locum ſepulcri, ſeque ità affari: Laudabile, inquit, ac *gero.*
Deo placitum tuum approbo ſtudium, mi frater amā
tiſsime Ludgere, quòd ad honorem nominis Dei tem
plum iam olìm dirutum conaris reſtituere. Mei verò
mēbra corpuſculi reperies remoto hoc, quem erigis,
pariete Auſtrali. At ſeruus Domini Ludgerus nil hęſi
tans de viſione, aggregata Cleri plebisque plurima *Inuenit*
concione, atque ſubruto quem erigebat pariete, in lo *corpus S.*
co ſibi præoſtenſo, quod deſiderabat, ſe gauiſus eſt in *Lebuini.*
ueniſſe. Oblata itaque Deo, vt dignum erat, in hym-
nis & pſalmis gratiarum actione, dilatari fecit ſpatiū
ædificii illius, quatenùs inibi clauderetur theſaurus,
à ſe, Domino reuelante, repertus. Quantùm deniquè
ſit precioſus, ab eo tempore vſque in præſens ſi-
gnis declaratur ac virtutibus, quę per eius
merita in ſuos fideles operari ſemper
dignatur ineffabilis potentia be- *Eduntur*
nigni Ieſu, Dei & Domini *miracula*
noſtri: Qui cum pa-
tre & ſpiritu
ſan-
cto viuit & regnat per infinita
ſecula ſeculorum,
Amen.

EGLOGA ECCLESIASTICA RADbodi S. Traiectenſis Eccleſiæ famuli, De virtutibus B. Lebuini presbyteri, & de ſancto nomine eius, quod non ſine quodam futurorũ præſagio ſortitus eſſe creditur.

Is S. Radbod⁹ fuit Traiectenſis Eccleſiæ Ep̄s, cuius vita eſt 29. Nouembris hoc VI. Tom.

INclytus Anglorũ veniẽs Lebuin⁹ ab oris,
Sacris virtutũ remis, & remige Chriſto,
Sæua procelloſi cõpreſſit fluminis Rheni,
Cuius fortè graui turgebant oſtia flatu,
Exagitata feris perſæpè Aquilonibus antè:
Atque ea diuinæ fuerant ſic inuia naui.
Sed poſtquàm ſanctus rabidas perflauerat vndas,
Cælitus emiſſo ſemèl impetrauit ab Auſtro,
Corruit immitis Boreas, moxque æquore tuto,
Suſcepit placidus Pacis nauigia Rhenus.
Hæc vbi ſucceſſu portum petiere ſecundo,
Vrbis in antiquæ perfixa eſt ancora glebis,
Et lapidis firmata ſitu: nè fortè ſolutas
Turbine quaſſaret rurſùs vis horrida puppes.
Tum verò inſignem mirata eſt terra colonum
Condemnare ſuas cæleſti fomite meſſes,
Ac malè nata ſolo diuinis vrere flammis.
Hos allegoricis decernere vitibus agros,
Illos ſinceri ſulcis addicere farris,
Arboribus quoſdam fidei exercere locandis,
Qui ſua vicino colluſtrent germina cælo.
Cernere erat ſteriles ſplendeſcere floribus herbas,
Fœcundumque nemus fruges nutrire ſalutis,
Nil non proficuum campos redolere per omnes,
Poſtquàm diua ſeges felicibus hæſerat aruis.
Hæc typicè noſter geſſit Lebuinus, amice,
Si benè perpendis, quid ſpiritus innuat odis.
Nam pepigit vites, cùm multos codicis almi
Struxerat eloquijs, cùm dogmata myſtica ſparſit.
Triticeam poſuit meſſem, cùm pectora munda
Eſſe dedit, caſtumque Deo ſubtexuit agmen:
Porrò autem arboreas ſtuduit plantare nouellas,
Robora cùm fidei ſtatuit, cum pacis oliuam
Creſcere, cùm fructus fecit pollere perennes:
Iure igitur ſummo à nobis tractatur amore,
Iure illi venerandus honos impenditur. altor
Qui probitatis erat, verique aſſertor opimus,
Errorum domitor, vitij calcator auari,
Arca pudicitiæ, frugi quoquè virginis aula,
Virtutum turris, pacis ſeu lucis oliua.
Poſtremò ipſius, quam carmina cuncta verentur,
Et quæ terreno ſpoliat ſe dapſilis auro,
Quæque Deo cognata, mori pro fratribus optat,
Virtutis, cum ſpe æternæ cuſtodia vitæ.
Ergò tibi prudens lector, tibi conſule, quæſo,
Et mecum, ſancto Domini ſolennia vota
Nè tardes offerre, virum hunc quia diligit omnis
Dilectus Chriſto. Chriſtum nam diligit ipſe,
Atq; ipſum Chriſtus, flagrans amor ardet vtrinq;,
Sed Chriſti de parte magis. minus eſt quia totum
Quod mortalis agit, ſuperant diuina caducum.
Nos quoq;, quos ſemper famulos Lebuinus habebit
Nos quia ſemper amat, deuotè hunc ſemp amemus,
Suauibus & modulis Chriſti cantemus amicum,
Ipſius & nomen Latio ſermone canatur,
Quale ſonat, toto diuiſus ab orbe Britannus.
Nanque illic puerum dixere crepundia paruum
Liafuuim, quod ſacrũ poſt hæc bapciſma probauit,
Decreuitque Deo dulce & memorabile nomen.
Nam ſi verſatur Liauuim, quod cuna ſonabat,
Carus amicus erit. ſed verbum augere neceſſè eſt,
Cuius, ſiue Cui. Melius quid conuenit iſtic,
Quàm ſi lege metri Chriſto, Chriſtive ſubaudis?
Hæc duo ſi copules, ſancti vocitamen adimples.
Atq; in vtroq; places. cùm te Romanus & Angl⁹
Audiat exultans, laudat idioma docentem
Quod patriũ armatos, translatum paſcit inermes.
Eccè autem cohibere monent faſtidia carmen,
Nè Muſis doctas lædam ruralibus aures:
Quod facilè, ſtipulis cùm quiddam garrio noſtris,
Accidit, Arcadici quæ ludunt more peculi.
Vixque aliquis curet calcem expectare canoris,
Cui neque ſaltem obolo primordia digna videtur.
Sed refert, quid quiſque canat. nos ocia fœda
In melius mutaſſe rati, ſpirantis amomi,
Palmarumque inopes, Siluano extorſimus algam,
Quam Lebuine vides ſacer ac memorãde ſacerdos.
Hanc precor, vt Chriſtũ recolens, nil faſtibus vſum
Pallenſis viduæ potius ceſſiſſe minutis,
Gratã habeas, precibusq; tuis mea vincula ſoluas,
Et vera facias, poſt diuerſoria carnis,
Libertate frui, ſacris cum cœtibus Agni.

MARTYRIVM SS. ANTONII PRESbyteri, Zebinæ, Germani, & Ennathæ virginis, Ex Hiſtoria Eccleſiaſtica Euſebij Lib. 8. cap. 19. Interprete Iohanne Chriſtophorſono Anglo.

NOV. 13

SImulatque tã multis, tãq; egregijs magnanimorũ Chriſti martyrũ facinoribus ingẽs pſecutionis æſtus defeſbuerat, & velut ſacro illorũ cruore flãma eius extincta erat, & iã remiſsio ac libertas cõfeſſorib⁹ ex Thebaide, qui metallorũ in eo loco naſcentiũ laboribus oppreſsi fuerãt, cõceſſa, & nos Chriſtiani tãq̃ pulchra quadã pacis ſerenitate noſipſos eramus iam recreaturi: deintegrò certè ipſe, penès quẽ perſequendi poteſtas erat, neſcio quo pacto, quavè animi cõmotione rurſùs cõtra Chriſtianos mire inflãmatur. Proindè eximprouiſò Maximini literæ contra nos vbiq; in ſingulas prouincias miſſæ fuerũt. Vndè pſides & ſummus dux totius Imperatoris exercitus, tabulis, epiſtolis & publicis edictis, ciuitatis cuiuſq; curatorib⁹ vnà cũ Præfectis pſidiorũ & tabellariis pcipiũt, vt edictũ Imperatoris ad exitũ pducere maturẽt: mãdauitq;, vt cũ omni celeritate idolorũ delubra, q̃ ceciderãt, reficerẽt, & denuó ædificarẽt: quinetiã efficerent, vt oẽs oĩnò viri cũ vxoribus, famulis, & pueris, matrũ vbera adhuc ſugẽtibus, immolarẽt, libamina afferrẽt, & ipſa ſacrificia reipſa deguſtarent, & cibaria in foro venalia, impuris ſacrificiorum libationibus cõtaminarentur: & pro foribus deniq; balnearũ quidã quaſi cuſtodes conſtituerentur, vti qui in his ſordibus eſſent abluti, pòſt ſceleſtis & nefariis illis victimis ſe inquinarẽt.

Maximinus ſæuit in Chriſtianos.

Quibus rebus ad hunc modũ confectis, cùm noſtri deintegrò, vt veriſimile erat, maximis curis & mœrore tenerent implicati, & gentiles ipſi de intollerabili

& ni-

& nimia horum ſcelerũ abſurditate admodùm conquererentur, (Nam iſta illis nimium faſtidii, nimiumque importunitatis complecti viſa ſunt) & calamitoſiſsima tempeſtas paſsim omnibus impenderet, diuina Seruatoris noſtri virtus & potentia his athletis tantam denuò animi iniecit fidentiam, & quaſi cælitus inſpirauit, vt cùm nemo illos vi impelleret, raperetq; ad fidei ſuæ confeſsionem, vltrò offerrent ſeſe, & omnes eiuſmodi terrores ac minas ſtrenuè protererent, & tanquàm pedibus prorsùs conculcarent.

Chriſtianorũ quorundã inſignis libertas & fortitudo.

Idcircò tres ex fidelibus ſimul vno animorũ cõſenſu; contra præſidem immolantem inſiliunt, & alta voce, tali errore atque amentia deſiſtere, hortantur. Nã non alium eſſe Deum, præter eum qui omniũ rerum effector & architectus eſt, aſſerunt. Rogati ergò, quinam eſſent, Chriſtianos ſe audacter confitentur. Qua de cauſa Firmilianus acriùs & vehementius concitatus, abſque vllo alio ſupplici genere capite mulctãdos tradidit. Quorum vnus presbyter erat, nomine Antonius: alter Zebinas vocabatur, ex ciuitate Eleutheropoli prognatus: tertio Germanus nomẽ fuit. Decimotertio die menſis, qui Dius dicitur, id eſt, Idibus Nouẽbris, hæc de iſtis acta ſunt.

Caduntur capite.

Ennathas virgo ad iudicẽ trahitur.

Eodem die mulier quædam Ennathas nomine, ex vrbe Scythopoli orta, virginitatis quaſi coronis pulchrè adornata, vnà cum illis martyribus eò acceſsit: quæ non vltrò ſe obtulit; vt illi, ſed vi tracta fuit, & ad iudicem adducta. Idcircò poſt verbera, & graues contumelioſoſque cruciatus, quos iudex ei inſligẽdos curauerat, tribunus quidam, qui illic in proximo magiſtratum gerebat, appellatus Maxys, homo non tã nomine, quàm tota vitæ ratione nequam, & vt aliis rebus ſceleſtus & perditus, ità tum corporis viribus ſupra modum robuſtus, tum moribus ferus & crudelis: tum apud omnes, qui illum norant, infamia & dedecore notatus, abſque authoritate maioris poteſtatis, hanc beatam virginem aggreditur, eamq; omni veſtitu vſq; eo exuit, vt corpus a lũbis ſolùm ad pedes contegeretur, reliquum autem nudum exiſteret. Hãc per vniuerſam ciuitatem Cæſaream vndique circũduxit, lorisq; per totum forum & publicas plateas tractam, non ſine quadam animi ſui oblectatione verberauit. Quam poſt tot cruciatus, cùm conſtantiſsimã animi firmitudinem pro tribunali, vbi Præfectus conſidere ſolebat, in fide tuenda oſtendiſſet, iudex viuam igne cremandam tradidit.

Cruciat.

Crudeliter flagellatur.

Ignib^o cõcrematur

Iſte igitur immanitate longiùs progrediens, & rabiem propè belluinam contra pios in dies ãdaugens, adeò extra naturæ leges penitùs egreſſus eſt, vt impanimis ſanctorum virorum corporibus ſepulturã impudens inuideret: & propterea cadauera ſub dio, vt à beſtiis dilaniarentur, noctù aſsiduè & interdiù ſeruari præcepit. Itaq; non exiguum hominũ numerum, multorum dierum ſpatio, huic immani & barbaro mãdato inſeruientium, cernere licebat. Quinetiam alii ex ſpecula & loco edito, tanquàm operæ precium facturi, nè cadauera ſurriperentur, ſedulò obſeruabãt. Itaque agreſtes beſtiæ, canes & aues carniuoræ membra diſcerpſerunt humana, eaque huc illuc diſperſerunt: & tota ciuitas vndiquè viſceribus oſsibusque hominum conſtrata fuit, adeò, vt illis ipſis, qui antè fuiſſent infeſto animo in nos affecti, nihil vnquàm crudelius, nihil adſpectu horribilius videretur: neque tam eorũ calamitatem, in quos hæc admiſſa erant, q̃ cùm ſuamipſorum, tum communis parentis naturæ ignominiã deplorabãt. Spectaculũ enim humanarũ carniũ, non vno loco deuoratarum, ſed vbiq; miſerè diſiectarum (quod omnẽ dicendi facultatem, omnẽq; Tragœdiæ ſpeciẽ longè ſuperat) prope ciuitatis portas cuiuſque oculis ſubiectũ fuit. Nonnulli autem membra, cadauera integra, & viſcerum partes etiam intra portas ſe vidiſſe dixerunt.

Horrẽdũ ſpectaculum.

Dũ permultis diebus iſta gerebantur, tale quoddã miraculũ accidit. Cùm clara eſſet ſerenitas, & aer pulchrè ſplendeſceret, totiusq; cæli oĩa ſua cõplexu ambientis ſumma extaret trãquillitas, derepẽtè colũnæ ciuitatis, quæ publicas & cõmunes porticus ſuſtentabant, multas veluti lachrymarũ guttas quodammodò ex ſe profuderunt. Forũ itèm & plateæ, nulla pluuiæ gutta ex aere decidente, neſcio vndè, quovè modo, aqua adſperſæ maduerunt: ſic vt ilicò rumor per omnium ora volitaret, terrã, vtpotè rerũ id tẽporis geſtarũ ſcelus & impietatem non ferẽtẽ, inexplicabili quadam ratione, lachrymarum vim ex ſe fundere, & lapides naturamq; inanimam nefaria ea facinora deflere, quò hominũ naturam tam ferream, tam immitẽ, tãq; ab omni affectione vacuam, iuſta reprẹhenſione coargueret. Verùm nugæ & fabulæ, ꝑpè dixerim, hæc quidem oratio poſteritati fortaſsè videbitur: non tamen his, qui eoipſo tempore præſentes, de rei veritate ſatis perſuaſi fuerunt.

Admirãda ꝓdigia

DE S. METRIA MARTYRE, vt ait Vſuardus: quem tamen Gregorius Turonenſis habet inter Cõfeſſores (ſi modò is idem eſt) cap. 71. vndè ea, quæ ſequuntur, deſcripſimus.

NOV. 13

AQVENSIBVS eſt cõceſſus inclytus athleta Metrias, vir in corpore, iuxta hiſtoriã actionis, magnificæ ſanctitatis: & licèt * ditione ſeruus, liber tñ iuſtitia. qui, vt ferũt legẽtes certaminis eius textũ, peracto curſu beati operis, à ſeculo victor abſceſsit, ſæpius, ſe in cælis degere, virtutibus manifeſtis oſtendẽs. Tempore igitur quodã, cum Franco Eps̃ huius municipii Eccleſiã gubernaret, Childericus, qui tũc primus apud Sigebertũ regẽ habebatur, villã eius cõpetit, dicẽs, q̃a iniuſtè ab Aquẽſi eccleſia retineret: & dicto citiùs cõuenitur Eps̃, datiſq; fideiuſſoribus, in ꝑſentia regis aſsiſtit, clamãs & obſecrãs, vt rex ad huius cauſæ audientiã, præſentiã ſuã auerteret, nè cœleſti iudicio cõdẽnetur, addens: Scio.n. virtutẽ Metriæ viri beati, q̃ velociter in peruaſorẽ ſuũ irrogat vltionẽ. Deniq; coniuncti * auditores, cauſam diſcutiũt. Inſurgit Childericus, atque improperãs, criminibus exaceruatũ Eps̃m, q̃ res fiſci ditionibus debitas, iniquo ordine retineret, extrahi eum vi à iudicio iubet, & * tandèm ablata per iudiciũ præſentiã villa, trecentis aureis condemnauit. Fauebant ei omnes, nec quiſquam contra voluntatẽ eius audebat decernere, niſi quod eidem libuiſſet.

foe. conditione.*

Franco Epiſcopus Aquẽſis.

** adiutores.*

** tantùm.*

Deniq; cõdẽnatus ſpoliatusq; ſacerdos, ad vrbẽ rediit, atq; proſtratus in orationẽ corã ſepulcro ſancti, dicto Pſalmi capitello, ait: Nõ hic accẽdetur lumẽ, neque pſalmorũ modulatio canetur, glorioſiſsime ſancte, niſi priùs vlciſcaris ſeruos tuos de inimicis ſuis, reſq; tibi violenter ablatas, Eccleſiæ ſanctæ reſtituas. Hæc cũ lachrymis effatus, ſentes cũ acutis aculeis ſup tumulũ proiecit: egreſſuſq; clauſis oſtiis, ſimiliter in ingreſſu alias collocauit. Nec mora: corripit ꝑuaſor à febre, decũbit lectulo, exhorret cibum, faſtidit & potũ, ꝓfert æſtuans iuge ſuſpiriũ. Cui etſi ab ardore febris, interdùm ſitis accederet, aquam tñ, nihil aliud, hauriebat. Quid plura? In hac ægrotatione integrum ducit ad annũ, ſed mens praua nõ flectitur. Intereà labitur cæſaries cuncta cum barba, & ità omne caput remãſit nudum, vt putares eum olim ſepultũ, nupèr eiectum fuiſſe poſt funera de ſepulcro. His & talibus mi-

Eps̃ s. Metriã orat, vt res Eccleſiæ ſua erepta reſtituatur.

ſer afflictus malis, ſerò recogitat, dicens: Peccaui, eo quòd expoliauerim eccleſiã Dei, atque Epiſcopo ſancto intulerim iniuriam. Nunc autem ite quantocyùs, & reddita villa, ſexcentos aureos ſuper tumulum ſancti deponite. Eſt enim mihi ſpes, quòd res reddita tribuat ægrotanti medelam. Quod audientes homines eius, accepta pecunia, ſecerunt ſicut eis fuerat imperatum. Reddiderunt agrum, ſolidosque ſuper ſepulcrũ ſerui Dei poſuerunt. Sed cùm hoc feciſſent, ſtatim ille in loco, quo erat, ſpiritum exhalauit, lucratusq; eſt detrimentum animæ per adeptionem acquiſitionis iniquæ. Epiſcopus autem obtinuit vltionem de inimico Eccleſiæ, quam promiſerat futuram per athletæ Dei virtutem.

Nota terribile Dei iudiciũ in vſurpatorem rerũ Eccleſiaſticarum.

VITA S. BRICTII EPISCOPI Turonenſis, & Confeſſoris, Authore S. Gregorio Turonenſi Epiſcopo, Hiſt. Frãcorum, Lib. 2. Cap. 1.

NOV. 13

Brictius ſuccedit S. Martino.

POST exceſſum beati Martini, Turonicæ ciuitatis Epiſcopi, ſummi & incomparabilis viri, de cuius virtutibus magna apud nos volumina retinentur, Brictius ad Epiſcopatũ ſuccedit. At verò hic Brictius, cùm eſſet primęuę ætatis iuuenis, ſancto adhuc Martino viuenti in corpore, multas tẽdebat inſidias, pro eo ꝙ ab eodem plerũquè, cur vanas res ſequeretur, arguebatur. Quadam enim die, dum quidam infirmus medicinã à beato Martino expeteret, Brictium adhuc Diaconũ in platea conuenit. Cui ſimpliciter ait: Eccè ego præſtolor beatum virum, & neſcio vbi ſit, vel quid operis agat. Cui Brictius: Si inquit, delirum illum quæris, ꝓſpice eminùs. Eccè, cælum ſolitò ſicut amens reſpicit. Cumque pauper ille à beato Martino, quod petierat, impetraſſet, Brictium Diaconum vir beatus alloquitur: Num ego, Bricti, delirus tibi videor? Cumque ille confuſus hæc audiens, dixiſſe ſe denegaret, ait vir ſanctus: Nonne aures meæ ad os tuum erant, cùm hæc eminus loquebaris? Amen dico tibi, quia obtinui apud Deum, vt poſt me ad Pontificatus honorem accedas. Sed noueris te in Epiſcopatu multa aduerſa paſſurũ. Brictius hæc audiens: Nonne verum, inquit, dixi, iſtũ delira verba proferre? Sed & Presbyterii honore præditus, ſæpiùs beatum virum conuiciis laceſsiuit. Adeptus ergò, conſentientibus ciuibus, Pontificatus officium, orationi vacat: quia quanquàm eſſet ſuperbus & vanus, caſtus tamen habebatur corpore.

S. Martinus id obtinuit precibus ſuis.

Trigeſimotertio verò ordinationis eius anno, oritur contra eum lamẽtabilis cauſa pro crimine. Nam mulier, ad quam cubicularii eius veſtimenta deferebant abluẽda, quæ ſub ſpecie religionis erat, veſte mutata, concepit & peperit. Qua de re ſurrexit omnis populus Turonorum in ira, & totum crimen ſuper Epiſcopum referũt, volentes eum vnanimiter lapidare. Dicebant enim ei: Pietas ſancti tuam celauit luxuriã. Non Deus ſinat, manus tuas indignas oſculando, nos pollui. Ille quoquè è contrario viriliter hæc negãte: Afferte, inquit, infantem ad me. Cumque oblatus fuiſſet infans, triginta dies ab ortu habens, ait ad eũ Epiſcopus: Adiuro te per Ieſum Chriſtum filium Dei omnipotentis, vt ſi ego generaui te, coram cunctis edicas. Et ille: Non es, inquit, tu pater meus. Populis aũt rogantibus, vt, quis eſſet pater, interrogaret, ait Sacerdos: Non eſt hoc meũ. Quòd ad me pertinuit, ſollicitus fui. Vobis ſi aliquid ſuppetit, per vos requirite. Tunc illi magicis artibus hęc facta aſſeuerantes, inſurgunt contra eum in vna conſpiratione: & trahentes eũ, dicebant: Nõ diutius nobis falſo paſtoris nomine dominaberis. Ille autem ad ſatisfaciendum adhuc populo, prunas ardentes in birrum ſuum poſuit. Et ad ſe ſtringens, vſque ad ſepulcrum B. Martini vnà cum populorum turbis accedit: proiectisque ante ſepulcrum prunis, veſtimentum inuſtum apparuit, illo ſic proloquente: Sicut iſtud veſtimentum ab his ignibus videtis illæſum, ità & corpus meũ à tactu mulieris eſt impollutum. Illis verò non credentibus, ſed contradicẽtibus, trahitur, calumniatur, eiicitur, vt ſermo ſancti adimpleretur: Noueris te in Epiſcopatu multa aduerſa paſſurum. Hoc autem eiecto, Iuſtinianum in Epiſcopum conſtituunt.

Falsò ei fingit crimen, quod non admiſerat.

Infans loquitur.

S. Brictius fert prunas ardẽtes pãno illæſo.

Eiicitur à ſede ſua.

Deniquè Brictius Romanæ vrbis Papam expetiit, flens, eiulans, atque dicens: Meritò hæc patior, quia peccaui in ſanctum Dei, & eum delirum & amentẽ ſæpè vocaui, cui videns virtutes non credidi. Poſt cuius diſceſſum, aiunt Turonici Sacerdoti ſuo: Vade poſt eum, & exerce negocium tuum: quia ſi eum non perſecutus fueris, ad noſtrum omnium contemptum humiliaberis. Iuſtinianus verò egreſſus Turonis, Vercellas Italiæ ciuitatem ingreſſus, iudicio Dei percuſſus, obiit peregrinus. Turonici eius obitum audientes, & in ſua malitia perdurantes, Armentium in eius loco conſtituunt. At Brictius Epiſcopus Romam veniens, cuncta, quæ pertulerat, Papæ refert. Et ad ſedem Apoſtolicam reſidens, plerunq; Miſſarum ſolẽnia celebrauit: ibi, quicquid in ſanctum Dei deliquerat, deflens. Septimo igitur anno egreſſus Roma, cum authoritate Papæ illius Turonos redire diſpoſuit: & veniẽs ad vicum, cui nomen eſt Laudiaco, ſexto ab vrbe Turonica milliario, manſionem accepit. Armentius verò febre corripitur: media autem nocte ſpiritũ exhalauit. Quod protinùs Brictio Epiſcopo per viſum reuelatũ eſt. Qui ait ſuis: Surgite velociùs, ad tumulandum fratrem noſtrum Turonicũ pontificem occurramus. Cũque illi venientes portam ciuitatis ingrederentur, eccè iſtum per aliam portã mortuum efferebant. Quo ſepulto, Brictius Epiſcopus in cathedrã ſuam regreſſus eſt, ſeptem feliciter poſteà viuens annos. Cui poſt quadraginta ſeptẽ Epiſcopatus annos defuncto, ſanctus Euſtochius ſucceſſit, magnificæ ſanctitatis vir.

Redit ad ſedẽ ſuã.

VITA SANCTI QVINTIANI primò Ruthenæ, deinde Aruernæ Ciuitatis Epiſcopi: Authore Sancto Gregorio Turonenſi Epiſcopo, De Vita patrũ, Cap. 4.

NOV. 13

OMNIS, qui ſe terrenæ materię corpus ferre cognoſcit, cogitare debet, nè in his deuoluatur, quæ terrena & carnis huius amica eſſe noſcuntur: quia, iuxta Apoſtolũ Paulum, manifeſta ſunt opera carnis, plena immunditia & iniquitate. pollutum enim & fœtidum hominem, qui ea ſectatus fuerit, reddunt, atque ad extremum fletibus deputant ſempiternis. Fructus autem Spiritus eſt omne, quod in Deo pollet, ac iter, quod in hoc ſeculo mortificata carne animam exultare facit, in futuro autem gladiis donat æternis. Vndè nos, qui nũc ſumus in corpore poſiti, adſpicere debemus, quæ operatus eſt Deus ĩ ſanctis ſuis: in quibus tanq̃ ſplendido, candidoq; ac leuigato meritis tabernaculo, diuerſiſque virtutum floribus adornato reſidens, extenſa dexteræ maieſtate, dignatus eſt per eos miſeratione propria perficere, quæ periſſent

Galat. 5.

E domanda libido.

Vita ſanctorũ cõtẽplanda.

ſicut

ſicut nunc per beatum Quintianum, de quo ſermo futurus eſt, mentis nobilis generoſitate fulgidum, iuſtitiæ opus plerunquè compleuit. Ergò non nos more peccantium carnis fictatio ad terrena ſubmergat ac deprimat: ſed potiùs ſanctorum exẽplis illectos, prudenter intelligentes quæ Dei ſunt, ſpiritalia nos opera ad cæleſtia ac ſempiterna ſuſtollant: neque in nobis mens ab impudicis actionibus victa luxuriet, ſed æternitatis pro meritis vendicans ſolium, victrix ſapientia regnet.

Igitur beatiſsimus Quintianus Apher natione, & (vt quidam volunt) nepos Fauſti Epiſcopi, qui genitricem ſuam ſuſcitaſſe perhibetur, ſanctitate præcipuus, virtutum dote fulgidus, charitatis igniculo feruidus, caſtitatis flore præcipuus, ad Epiſcopatũ Ruthenæ Eccleſiæ eligitur, expetitur, ordinatur. In quo Epiſcopatu ampliatis adhuc virtutibus, cùm in Dei ſemper operibus creſceret, in auctam anteà beati Amantij Antiſtitis baſilicam ſanctum corpus tranſtulit, ſed nõ fuit ſancto acceptabile hoc opus. Vndè factum eſt, vt per viſum apparens, diceret ei: Quia auſu temerario artus in pace quieſcentes viſus es amouiſſe, ecce ego remouebo te ab hac vrbe, & eris exul in regione altera. Veruntamen non priuaberis ab honore, quo frueris. Non poſt multum vero tempus, orto inter ciues & Epiſcopum ſcandalo, Gotthos, qui tunc in antedicta vrbe morabãtur, ſuſpicio attigit, quòd ſe vellet Epiſcopus Francorum ditionibus ſubdere, conſilioque accepto cogitauerunt eum perfodere gladio. Quod cùm viro ſancto nunciatũ fuiſſet, de nocte conſurgens cum fideliſsimis miniſtris ſuis, ab vrbe illa egrediens, Aruernos aduenit, ibique à ſancto Euphraſio Epiſcopo, qui Aprũculo quondam Antiſtiti ſucceſſerat, receptus eſt, largitiſque eſt tam domibus, quam agris & vineis, & ille, & qui Lugdunenſi vrbi pręerãt, ſumma cum diligẽtia eum excolebant: erat enim iam ſenex, & verus Dei cultor.

S. Quintianus fit Epiſcopus Ruthenẽſis.

Euphraſius & Aprunculus Epiſcopi Aruernorũ, item Apollinaris.

Recedente autem ab hoc mundo ſancto Euphraſio, Apollinaris, tribus menſibus ſacerdotio ſubminiſtrato, migrauit. Cùm autẽ hæc Theodorico regi nunciata fuiſſent, iuſsit inibi ſanctum Quintianum conſtitui, & omnem ei poteſtatem tradi Eccleſiæ, dicẽs: Hic ob noſtri amoris zelum ab vrbe ſua eiectus eſt. Deniquè cùm ſanctus Quintianus in antedicta vrbe poriretur Epiſcopatu, Proculus quidam ex ærario presbyter ordinatus, multas ei iniurias intulit, omnemque poteſtatem illi de rebus Eccleſiæ auferens, vix ei & ſatis tenuem quotidianum victum miniſtrari præcepit: ſed per eius orationẽ à ciuibus correptus eſt prudẽtioribus, reſtituta ei omni poteſtate, & ab eo illius remotis inſidijs. Antedictus tamen ſacerdos non immemor iniuriæ, ſicut quondàm Paulus Apoſtolus de Alexandro, ità & hic de Proculo decantabat, dicens: Proculus ærarius multa mala mihi fecit: reddet illi Dominus ſecundùm opera ſua. Quod in poſterum ei eueniſſe manifeſtum eſt. Erat autem vir beatus in oratione aſsiduus, & intantùm amator populi ſui, vt adueniẽte Theodorico, ac vallante cum exercitu vrbẽ, ſanctus Dei muros per noctem pſallendo circuiret, & vt regioni vel populo Dominus velociter ſuccurrere dignaretur, afflictus in ieiunijs atq; vigilijs, inſtanter oraret. Porrò Theodoricus rex, cùm cogitaret etiã muros vrbis euertere, mollitus eſt miſericordia Domini, & oratione Sacerdotis eius, quem in exilium retrudere cogitabat. Nam noctè pauore perterritus, de ſtratu ſuo exilit, ac ſolus per viam publicã fugere nititur: perdiderat enim ſenſum, neſciens quid ageret. Quod aduertẽtes ſui, eumque retinere conantes, vix potuerunt, cohortantes vt ſe ſigno ſalutari muniret. Tunc Hilpingus Dux accedens propius ad regẽ, ait: Audi, glorioſiſsime rex, conſilium paruitatis meæ. Eccè muri ciuitatis iſtius fortiſsimi ſunt, eamque propugnacula ingentia vallant. Quod vt pleniùs magnificentia veſtra cognoſcat, de ſanctis, quorum baſilicæ muros vrbis ambiunt, hæc loquor: ſed & Antiſtes loci illius, magnus apud Dominum habetur. Noli facere quod cogitas, noli Epiſcopo iniuriam inferre, aut vrbem euertere. Cuius conſilium rex clementer accipiens, præceptum poſuit, nè vllus ab octauo vrbis milliario læderetur. Quod obtẽtu Sacerdotis præſtitum, nullus ambigat. Tũc Proculus ille presbyter, irruptis Vtreoſis caſtri muris, ab ingredientibus hoſtibus, ante ipſum eccleſiæ altare gladiorum ictibus in fruſta diſcerptus eſt: reddiditque illi Dominus, ſicut Sacerdos cantare conſueuerat, ſecundùm opera ſua.

S. Quintianus ei ſuccedit.

1. Tim. 4.

Theodoricus rex pœnitur, dũ ei exilium intentat.

Proculus presbyter, viro Dei valdè moleſtus, miſerè perit.

Poſt peractam igitur ſtragem cladis Aruernæ, Hortenſius vnus ex ſenatoribus, Comitatum vrbis illius agens, quendã de parentibus ſancti, Honoratum nomine, in vrbis platea nequiter retineri iuſsit. Quod celeriter beato viro nunciatum eſt. Tum ille per amicos ſuos cœpit rogare, vt eum data audientia ſolui iuberet. Quod ille nullatenùs præſtitit. Tunc beatus ſenex deferri ſe in plateam, qua ille tenebatur, iubet. Al latus autem rogabat milites, vt eum dimitterent. Illi verò timentes, obedire auſi non ſunt Pontifici. At Sacerdos: Ad domum, inquit, Hortẽſij me velociter deportate. Erat enim ſenex valdè, & proprijs pedibus ire non poterat. Deferentibus autem eum in domum Hortenſij miniſtris eius, excutiens in eam puluerem calceamenti ſui, ait: Maledicta ſit domus hæc, & maledicti habitatores eius in ſempiternum, fiatque deſerta, & non ſit qui inhabitet in ea. Et dixit omnis populus, Amen. Et adiecit: Quæſo, Domine, nunquàm de iſtius generatione promoueatur quiſquam ad Epiſcopale ſacerdotium, qui Epiſcopum nõ exaudit. Egreſſo autem ex ea Sacerdote, protinùs omnes familiæ, quæ in domo illa erant, à febre corripiuntur, & parumpèr ingemiſcẽtes, ſpiritum exhalabãt. Quod cùm iam die tertia ageretur, vidẽs Hortenſius ſibi nihil de ſuis ſeruis reſeruari, timẽs nè etiam & ipſe pariter interiret, ad ſanctum virum mœſtus ingreditur, proiectuſque ad pedes eius, cum lachrymis veniam rogat. Quam ille benigniſsimè indulgẽs, benedictam aquam domui tranſmiſit, illaque per parietes reſperſa, omnis ægritudo protinùs eſt depulſa, ac magna ibi virtus apparuit. Nã & qui morbum incurrerant, ſanati ſunt: & qui ſanati erant, vltrà non incurrerunt.

Nota diuinam vltionem.

Aqua benedicta vis.

In Eccleſiaſticis verò ſcripturis eruditus eſt habitus hic ſacerdos: ſed & in eleemoſynis magnificus fuit. Nam cùm pauperem aliquem clamare cerneret, aiebat: Succurrite, quæſo, ſuccurrite, & pauperi victus neceſſaria miniſtrate: ignari enim eſtis, ò deſides, an forſitàn ipſe ſit, qui ſe per Euãgelicæ Lectionis ſeriem reficiendum in pauperibus minimis eſſe mandauit. Eijciebat autem dæmonia ſe confitentia. In monaſterium verò Candidobrenſe veniens, cùm energumenum quẽdam reperiſſet atrociùs debacchantem, miſit presbyteros, vt ei manus imponerent: ſed cùm eorum exorcizatione larua non fuiſſet expulſa, ſanctus Dei comminùs appropinquans, immiſsis in os eius digitis, perſonam reddit abſolutam. Multa & alia miracula vir beatus operatus eſt, & oratione facta ſæpiùs, quæ petiſſet, à Domino obtinebat.

Mat. 25.

Expellit dæmonẽ.

Porrò in territorio Aruerno quodã tempore, cùm magna ſiccitas arua conſumeret, & arentibus herbis, nulla penitùs iumentis pabula remanerent, & ſanctus Dei Rogationes illas, quæ ante Aſcẽſionem Dominicam aguntur, deuotiſsimè celebraret: die tertia, cùm iam portæ ciuitatis appropinquarent, ſuggerunt ei, vt ipſe antiphonam dignaretur imponere, dicentes:

Nota antiquiſſimũ viſum Rogationum ante Domini Aſcenſionẽ.

Si

Si tu, beate pontifex, deuotè antiphonam impoſueris, confidimus de ſanctitate tua, quòd protinùs nobis Dominus pluuiam dignabitur benigna pietate largiri. At ille proſtratus ſuper cilicium ſuum, in ipſa platea diutiſsimè cum fletu orauit. Exurgens autem, antiphonā, quam petebant, impoſuit. Verba autem ei ex illa Salomonicæ orationis ſerie, hæc erant: Si clauſo cælo pluuiæ non fuerint propter peccata populi, & conuerſi deprecati fuerint faciem tuam, exaudi Domine, & dimitte peccata populi tui, & da pluuiam terræ, quam dediſti populo tuo ad poſsidendum. Cumque pſallere deuotiſsimè cœpiſſent, penetrauit excelſæ potētiæ aures humilis oratio confeſſoris: & ecce contenebratum eſt cęlum, ac nubibus obtectū: & priuſquàm portam vrbis attingerent, deſcendit pluuia vehemens ſuper vniuerſam terram, ità vt omnes mirarentur, ac dicerent, ad preces beati viri hoc fuiſſe largitum.

3. Reg. 8.

Impetrat pluuiam ſummè neceſſariam.

Senuit autem ſacerdos Dei, & intantùm ætate prouectus eſt, vt ſputum oris in terram proijcere non valeret: ſed adhibito labijs linteolo, in illud ſaliuas oris exponeret. Non caligauit oculus eius, nec immutatū eſt cor à vijs Dei: non ſepoſuit vultum pauperis, nec metuit perſonam potentis: ſed vna eademque ei fuit in omnibus ſancta libertas, vt ità ſuſciperet penulam pauperis, acſi veneraretur togam inclyti ſenatoris. Obijt autem perfectus in ſanctitate, & ſepultus eſt in baſilica ſancti Stephani ad lęuam altaris. Ad cuius nūc tumulum plerunquè quartanæ febris melancholia compreſſa reſtinguitur.

Præclara virtus eius.

Felix obitus.

VITA S. MAXELLENDIS VIRginis & Martyris, vt habetur in MS. exemplaribus, incerto quidem authore, ſed fide digna. Stylum hincindè correximus, & quædam contraximus.

NOV. 13.

Patria & parentes S. Maxellendis.

TEMPORE illo, quo ſanct⁹ Vindicianus, à S. Vedaſto octauus, Cameracenſi ſeu Atrebatenſi Eccleſiæ præſidebat, ſancta Maxellēdis in eadem Cameracēſi prouincia inclytis admodùm parentibus, & generis nobilitate, & ſpectata religione claris, patre Humlino, matre Ameltrude, orta eſt feliciter, ſed feliciùs renata. Indè parentum cura diligēter enutrita, cùm iam adoleuiſſet, non, vt ſolet puellaris ætas, vanis adoleſcentularum conuenticulis & cōfabulationibus ſeſe admiſcebat, nec lubricis implicabat moribus: ſed toto animo diuino ſe timori mācipans, quantùm iuuentus ipſa patiebatur, præcepta Euāgelica intra pectoris ſui penetralia complectebatur. Studio & cultui precioſarum veſtiū nullo modo vacare voluit, & ornamenta muliebria prorſùs reſpuit, meliorem illam animi pulchritudinem expetens, vt ei, cui ſe vouerat, per omnia placere poſſet.

Optima vitæ inſtitutio.

Fama autem illius & in propinquas & longinquas regiones ſeſe diffundente, multi eam à patre illius ſibi coniugem petiere. Sed ſciens ille filiā à coniugio abhorrere, eorum preces differebat. Erat in ijs nobilis quidā ſofauſtus, Harduinus nomine: qui vt erat potētior cæteris, ità confidentiùs Humlinum & promiſsis & precibus ad aſſentiēdum impellebat: nec priùs deſtitit, quàm voto eſſet potitus ſuo. Cumque certus eſſet ſponſalijs præſtitutus dies, lætus abſceſsit. Factum id eſt puella ignorāte. Itaq; poſt dies aliquot ſciſcitantur ex ea parētes, velit'ne nubere viro illi, cuius ſit forma egregia, magna dignitas, multæ opes: aiuntq; poſſe eam etiam in matrimonio commodè ſeruire Deo. Virgo ſancta, cuius animo iam hæc & terrena omnia viluerant, petit ſibi dari ſpatium deliberandi in diem craſtinum. Interim tota nocte in preces incumbens, orat obnixè Dominū, nè ſinat vnquàm corrumpi corpus ſuum, quod ſe vouiſſet ei caſtum & integrum cōſeruaturam: ſed vires atq; robur ſibi ſuppeditet, quo poſsit vincere aduerſarios. Deindè & Euangelicis cōfirmata ſentētijs, & Angelica, vt aiunt, viſione animata, manè accedit parentes, eoſque ſic appellat: Decet quidem & me, & omnes diuinæ legis cultores, parentibus ſuis eum, quem par eſt, habere honorem: ſed ſi quid ſiniſtrum, & à via Dei alienū perſuadere velint, haudquaquàm mos illis gerendus eſt, ſed Deo potiùs obtemperandum. Ità cùm ego conſilia veſtra longè à ſalute mea diſcrepare videam, id vobis planè confirmo, me minimè facturam quod hortamini. Ego enim virginitatem meā ab infantia Chriſto conſecraui. Nō ergò, mi pater, cuiquam, me inſcia, deſpōdere me debuiſti, præſertim cum id ætatis iam attigerim, vt poſſim, quid ſit è re mea, peruidere. Etsi autem à vobis dictū heri eſt, poſſe me & coniugio & Deo vacare, mihi certè perabſurdum videtur, prioris ſpōſi, id eſt, Chriſti redemptoris mei amori quemlibet mortalē, quantumuis potentem, anteponere. Itaq; mihi prorſus decretum eſt, Chriſti me adiuuante gratia, nunquàm à ſancto propoſito deflectere. His dictis, nō ſine parentum offenſione diceſſum eſt.

Recuſat planè matrimonium.

Iam verò aderat ſponſaliorum dies, & Harduinus vltra modum nuptijs inhians, cum multa amicorum turba aduolat. Porrò Humlinus in magnas coniectus anguſtias, virginem admodùm reluctātem ſecum abducit ad locum, contrahendo matrimonio deſtinatū. Vbi quātùm ſe & dictis & factis virgo oppoſuerit, vix explicari verbis poſsit. Iam enim quodammodò pręſentiens imminere ſibi cædem, ſic corâm omnibus cōſtanter & intrepidè locuta eſt: Video ſanè, & admiror vos omnes, dum contra vnam venitis puellam, laborem multum fruſtrà ſuſcipere, & prorſùs inania agitare conſilia. Nam etiamsi Harduinus in ceruicem meam gladium vibret, Chriſto propitio, cui me tota deuotione commiſi, nunquàm me ſponſam habebit. Hæc cùm illa dixiſſet, alijs ad ſua reuertētibus, ad paternas ſe recepit ædes, & deincèps plùs ſolito palàm ſe dedit pijs operibus exercendis: vacabat ieiunijs, vigilijs, orationibus, carniſque macerationi: præſtabat eleemoſynas, refocillabat inopes, viſitabat infirmos, & cætera miſericordiæ officia exhibebat, idque tanto ardentiùs, quanto celeriùs ſe per martyrium ad Chriſtum abituram, illo inſpirante, cognorat.

Conſtanter reijcit ſponſum potentem & diuitē.

Eius ſancta exercitia.

Intereà parentes eius à quodam amico inuitati ad conuiuium, cum familia ſua eò ſe conferunt, ſola Maxellende cū nutrice eius domi relicta. Nolebat enim illa intereſſe vllis vnquàm conuiuijs & lautitijs, quòd ſciret multos inter conuiuas iactari ſermones parùm honeſtos, immò & pernicioſos, quibus & boni mores, & ſenſus hominis facilè corrumpantur. Id vbi Harduinus comperit, lætatur impēsè ſe opportunum iam tempus nactum ſuæ explendæ libidinis. Adiunctis igitur ſibi aliquot ſatellitibus, properat ad ædes Humlini. Id ſentiens Maxellendis, orat Deum, vt ſe tueatur: indè nutricem hortatur, vt clauſis oſtijs, ipſam alicubi abſcondat: nō quòd mortem formidaret, ſed quòd timeret pudicitiæ ſuæ. Paret nutrix, obſerat fores: veniunt hoſtes, non curant nutricem, eam abeſſe affirmantem, irruunt in ædes, perſcrutantur omnia, nec tamen inueniunt virginem. Iam tædio affecti recedere volunt, & ecce vnus ex illis eos retinēs, ait: Si ciſtam hanc aperiatis, fortaſsis illic latitantem reperietis. Mox aperitur ciſta, virgo lugens extrahitur, & ad Harduinum adducitur: qui cùm mœrentem blan-

ditijs

ditijs delinire moliretur, illa conſtanter ait: Fruſtrà virulentos ingeris ſermones neq; te, neq; tuas minas curanti. Nulla me ratione impedire poteris, quin red dam altiſsimo, quod ei pollicita ſum. Corpus occide
Pſal. 16. re potes, animam non potes. Ego verò Domini mei & animata doctrina, & promiſsionibus fidens, bona eius credo me in terra viuentium, in ſanctarum virgi num cõtubernio iucundiſsima animi exultatione viſuram. Dixit, & totis viribus è manibus improborum ſe ſubducit: ſed fugientem ſequitur Harduinus malitia inflammatus, ſuoq; eam enſe iugulat. Felix anima, palma martyrij, quod ſemper expetierat, adepta, migrat in cæleſtes beatæ patriæ manſiones. Harduinus verò vbi vidit ſanguinem è corpore virginis manantem, repentè excæcatus eſt. Quod cernẽtes eius comites, nè ipſi quoquè eaſdem darẽt pœnas, relicto illo, in ſua cum ignominia rediere.

Occiditur ab Harduino, dum non vult ei conſentire.

Vbi autem cædis huius fama increbuit, parẽtes virginis cum multis aliis triſtes eò properant, honorificas ei exequias celebrant: plerique etiam è Clero cor pus feretro impoſitum, in baſilica beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum, ſanctiq; Sulpitij, quæ in proximo pago, quem Pomeriolas vocant, condita eſt, ſepulturæ mandarunt. Poſt annos tres fœmina quædã Amaltrudis nomine, vidua religioſa, quæ eam baſilicã con diderat, & illic vigilijs & precibus aſsiduè vacans, nõ niſi ad breue tempus indè exibat: cùm nocte quadam feſſa membra quieti dediſſet, è cælo lapſam audiuis vocem, ipſam admonentem, vt ad beatum Viodicianum Cameracenſem Epiſcopum eat, illumque hortetur, vt corpus ſanctæ virginis è terra leuatum, ad locum cædis eius reportet, quòd Deus illic ſignis & miraculis eam illuſtrare velit. Refert illa quæ audierat, ad Epiſcopum, iſque nihil hæſitans, certo die adiunctis ſibi nõ paucis è Clero, & vitæ religioſæ viris, quibus ſe iunxit ingens populi multitudo, fama rei quæ acciderat, excita, ad virginis ſepulcrum properat. Cumq; eò ventum eſt, cum metu & reuerentia leuatum è tumulo corpus ſacrum, in feretro cõgruè præparato componitur, & cum hymnorum pſalmorumque modulatione ad locum, qui Chaldericus dicitur, deportatur.

Sacrum corpus eius eleuatur.

Peruenit autem ad miſerum Harduinum, transferri corpus virginis. Itaque aſſumpto itineris duce, venit obuiàm ſacro corpori, humiq; ſe ſternens, cum lachrymis petit veniam facinorum ſuorum, recipitque amiſſum oculorum lumen. Id cernens populus, prorumpit in laudes Dei. Porrò Harduinus tanto affectus beneficio, gratias immenſas agit ſanctę virgini, & corãm omnibus palàm confitetur, quemadmodùm eam ipſe occiderit, & lumine orbatus ſit. Poſtquàm autẽ in Chalderici eccleſiam venere, ſacrum corpus illic honorificè conditum eſt, & Miſſarum ſolennijs deuotiſsimè celebratis, omnibusque ritè peractis, plebs dimiſſa eſt. Epiſcopus verò Clericos & religioſas fœminas illic conſtituit, vt deincèps ità, vt par erat, omni tẽpore debitum ibì officium perſolueretur. In quorũ ſumptus neceſſarios Humlinus ſanctæ virginis pater, intra cuius ditionem hęc gerebãtur, omnes facultates ſuas contulit eccleſiæ illi, eius expenſis & opera extructæ. Ei donationi adfuit Epiſcopus & plebs, quæ tum conuenerat. Eo autem tempore, vt fida teſtatur antiquitas, multis euidentiſsimis miraculis per ſanctæ virginis merita locus ille floruit, quæ tamen ſcripta non extant.

Harduino reſtituitur viſus.

Poſteà verò corpus eius Cameracum tranſlatum, in eccleſia beati Martini, ſanctimonialibus debita illic officia exhibentibus, aliquandiù quieuit. Sed cùm locus ille propter habitãtium demerita, crebris eſſet incendijs obnoxius, Rotardus viceſimus à beato Vindiciano Epiſcopus, ſanctum corpus indè tranſtulit in beatæ Mariæ oratorium, quod illic vſq; ad Lietberti, tertij ab eo antiſtitis, tempora permaoſit. Qui cùm eſſet vita ſanctiſsimus, inter alia rectefacta ſua, Peronę, vbi fuit ædicula ſancti Quintini martyris, in ſancti Andreæ honorem monaſterium extruxit, idque egregiè tum temporalibus, tum ſpiritalibus bonis dotauit, atq; eò precioſa corpora ſanctę Maxellẽdis & beati Sarij confeſſoris, Cameraco apportanda curauit. Dies martyrij ſanctæ Maxellendis celebratur Idibus Nouembris, ad laudem præpotentis Dei, qui eſt bene dictus in ſecula, Amen.

Corpus virginis Cameracum trãſfertur.

Is Lietbertus obijt anno 1076.

VITA S. HOMOBONI CIVIS Cremonenſis, cultiori ſtylo ſcripta à Canonicis Cathedralis Eccleſię Cremonenſis, viris doctiſſimis.

PRAEFATIO AD REVERENDISſimum Epiſcopum Cremonenſem, Nicolaum Sfondratum.

REVERENDISSIMO ET VALDE ILLVſtri D. D. Nicolao Sfrondrato Epiſcopo Cremonenſi, Cathedralis Eccleſiæ Cremonenſis Canonicorum Collegium S. P. D.

NVLLA vnquàm fuit benè conſtituta in terris Reſpub. digniſsime Antiſtes, quæ inſignium virorum memoriam, qui egregijs vel belli, vel pacis artibus partam ſibi gloriam, poſteris ac patriæ tradiderunt, publico aliquo, atq; eo ampliſsimo, monumento conſecrandam non putarit: vt diuinis illos propè honoribus proſequendo, & præclaram benè meritis referret gratiam, & iuuenum animos ad imitandum vehementiſsimè accẽderet. Qua quidem in re, dum ſe inuicèm alius alium vincere piè & glorioſè contendit, factum eſt, vt, quæ vrbium faciem, ciuitatumq; mores ac inſtituta excolunt maximè, ea ferè ſuum hinc ceperint initiũ, veluti gymnaſia, feſti dies, ludi, theatra, ſtatuæ, apotheoſes, & alia innumerabilia Sed nihil tamen potuit, aut ad temporis diuturnitatem, aut ad maiorẽ nominis claritatem, aut ad cæterorum deniquè exemplum excogitari aptius quicquam, quàm illorum ipſorũ vitas accuratè diligenterq; præſcribere, quorum memoriam velimus eſſe ſempiternam. Etenim illa omnia vis ac tempus labefactabit aliquandò & euertet: hoc autem nullius vnquàm aut hominis, aut temporis conſumet iniuria: illa nomen, aut corporis ſimulacra ignotis nota faciunt: hoc veram etiam expreſſamq; animi imaginem effingit, atq; ob oculos ponit. Viuitur enim ingenio, cætera mortis erunt: vnusq; Xenophontis libellus, facilè omnes imagines hominum ſtatuasque ſuperabit. Nos igitur, cùm nupèr in libellos quoſdam incidiſſemus, quibus ſanctiſsima Homoboni ciuis noſtri vita continebatur, atq; animaduertiſſemus duo præcipuè eſſe in illis vitia, quòd & dicẽdi genus ieiunum eſſet & incultum: &, quam vno volumine complecti totam viri hiſtoriam oportuiſſet, ea diuerſis fuiſſet libellis fœdè diſsipata: nõ alienum duximus ab ea, qua illuſtrem ſanctitate virum, optimè autẽ de patria meritum ac merẽtem, proſequi pietate debemus, ſi eandem oratione ac ſtylo elegantiore (abſit omnis verbo inuidia) & paulò ornatiore conſcribendam curaremus. Neq; enim gloriæ rerum authoris parùm ſuppeditat ſcriptoris ingenium: neque noſtrum quiſquam eſt, qui non malit Therſites Homeri, quàm Chœrili

Achil-

Achilles eſſe. At verò Amplitudini tuæ potiſsimùm, nobiliſsime Sfondrate, ſancti huius hominis hiſtoriã dicandam putauimus, vt, ſicut quidam magnus vir dicere ſolebat, docti doctos ſeruabunt: ſic huic lucubratiũculæ, qua ſancti viri vita illuſtratur, ſanctitatis etiã tuæ ac nominis ſplendor accedat, maioremque veritati præbeat authoritatem: ſimulque, vt virtutes tuas nos admirari, & probatiſsimam vitæ rationem comprobare declaremus. Ex quo fiat, vt populus fidei tuæ commiſſus, exemplis excitetur domeſticis partim in te, qui præclaram Maiorum ac gẽtilium ſuorum indolem tuis ipſius cumulas ornamentis, videndo: partìm in ſanctorum vitis legendo, quæ imitari illũ deceat: atq; vt pleno demùm gradu vitæ iter ingreſſus, tuo ductu ad felicitatem perueniat ſempiternam, illius beneficio, cui honor & poteſtas in ſecula ſeculorum. Cremonæ, VII. Idus Nouembris, M. D. LXX.

NOV. 13.
Cap. 1.

S. Homoboni patria.

HOMOBONVS Cremonenſis fuit, ea honeſta Tucengorum familia, patre mercatore, non opulento illo quidem, ſed tamẽ nec ſordido: quippe cui ab atauis vſque eſſet domus in vrbe apud ædẽ Diui Aegidij: præterea prædium ſuburbanum, vndè victui ſuo neceſſaria quotannis capiebat. Cuius parentes cæleſti quodam mẽtis præſagio, atque afflatu diuino inſtincti, voluerunt eũ ex ſacro baptiſmatis fonte ſublatum, Homobonum nominari. Huius enim nominis, veriſsimè & appoſitiſsimè iuditi rationem, tota omninò illius per omnes ætatum gradus traducta ſanctiſſimè vita, adeò apertè declarauit: vt non fortuitum, ſed meditatum: non iam hominis, ſed integritatis, nomen fuiſſe videatur.

Cap. 2.
Ab infantia ſanctè educatur.

Hunc igitur tanto omine ſuſceptum parẽtes, & ab ipſis incunabulis perſanctè educatum, Chriſtianaque inprimis religione egregiè excultum, traduxere ad exercendam eam, quam ipſi faciebant, mercaturam. Sed tanta fuit dictorum conuentorumq; conſtantia & veritate, vt nulla omninò augendæ rei cupiditate permotus, quę tranſuerſam mortalium mentem agit, neminem vnquàm ſciens deceperit. Erat præterea ſumma in adoleſcente comitas, cum ſingulari grauitate coniuncta; inſignisque morum probitas: quibus artibus breui effecit, vt omnium ciuium & oculos in ſui admirationem conuerteret, & animos ad beneuolẽtiam alliceret. Deindè parentum iuſſu, quibus ſemper in omnibus fuit obſequentiſsimus, virginẽ duxit vxorem, cum qua caſtiſsimè ſemper vixit.

Facit mercaturã ſumma fide.

Ducit vxorem.

Cap. 3.

Mortuo verò patre, iam ſui iuris effectus, cœpit cogitare, nobis hic non eſſe permanentem ciuitatem, ſpesque hominum vanas eſſe atque fallaces. Itaque aliam vitæ rationem inſtituens, qui ab ineunte adoleſcentia in terris cogere diuitias cœperat, in cælum theſauros congerere cõſtituit, ſermone Domini, qui ſemper eius animo inhęrebat, admonitus: Theſaurizate vobis theſauros in cælo, vbi neque ærugo, neque tinea demolitur. Quarè omni ſolicitudine augẽdarum opum omiſſa, quaſi à corpore auocatus, ad diuinarũ rerum cogitationem, cura omni ſtudioq; paſcendæ animæ, eiusque ſaluti vigilanter inſeruiebat: relictaq; humana ſocietate, in diuinam ſe totum inſinuabat, ieiunijs, vigilijs, orationibusque aſsiduè intentus.

Mat. 6.

Totum ſe cõfert ad Deum.

Cap. 4.

Rem igitur ſuam, quam mercatura auxerat, cœpit pauperibus erogare, adeò comiter, benignè & liberaliter, vt, cùm cæteræ virtutes eſſent in eo præclaræ, hæc tamẽ beneficentia principem ſemper locum obtineret. Neque enim eleemoſynã rogari ſe paſſus eſt vnquàm: quin ipſe vltrò omnibus ſua, ſeque libentiſſimè detulit, egenis facultates, triſtibus conſolationẽ, erranti correctionem, ignaris ſine arrogantia doctrinam, veniam inimicis, fidum deliberanti conſilium, mortuis deniquè orationem, ità vt, cùm minùs ſibi, quàm cæteris omnibus, videretur eſſe natus, vno omnium ore pauperum pater iure merito appellaretur.

Benignitas eius eximia in pauperes.

Pater pauperũ dicitur.

Cap. 5.

Cæterùm vxor meticuloſa, cùm videret profuſam viri liberalitatem, vehementer animi diſcruciabatur: Ac primò quidem eum ab hoc tam ſancto propoſito, precibus ac monitis leniter auocare: deindè acriùs obiurgando, atque etiam grauibus contumelijs conuicijsque inceſſendo, abſterrere non deſiſtebat. Cuius ille moleſtam garrulitatem ęquiſsimo ſemper animo perferrens, his atque huiuſcemodi verbis ſapiẽter refellebat: Errare vehementer eam, quæ putaret rẽ imminui, aut bonorum iacturã fieri, ſi egenis diſtribuantur, cùm nuſquàm meliùs, nuſquàm tutiùs collocentur: neque vlla rei augendę fructuoſior ratio iniri poſſit, quam quæ illis, id eſt, Chriſto immenſo atque inexhauſto omnium bonorũ theſauro, fœnori dentur, qui & in præſens centuplum, & in futurum vitam rependat æternam.

Eleemoſyna quid praſtet.

Cap. 6.

Pateretur igitur paruum bonorũ fugacium diſpendium: quod illi æquè àc ſibi eſſet ad felicitatem compendium: Venale etenim cęleſte regnum nobis Deum Optimum Maximum propoſuiſſe, quod tamen faciliimè ac minimo parari poſsit. Præterea nulla alia re magis Chriſto Deo ſimiles eſſe, quàm beneficẽtia, qui nobis corpus etiam ſuum in cibum benigniſsimè dederit, ob eamque cauſam, à Patre omnium rerum hæredem factum fuiſſe. Ad hæc, leuiùs & expeditiùs ad ſuperos proficiſci, qui ſarcinarum, id eſt, diuitiarum ſuarum partem cuiuis largiatur: Eluere denique eleemoſynam animi ſordes. Quamobrèm deſineret deplorare miſerè minimam rei temporariæ iacturam: quin potiùs pari ſecum voluntate ac ſtudio daret operam beneficentiæ: vt, quandò in hoc miſerrimo vitæ ergaſtulo coniugij ſorte æquata ſibi eſſet, in perpetua & feliciſsima vita, æquatam ſibi etiam illam cumulato gaudio cernere aliquandò contingeret.

Cap. 7.

Hæc atque huiuſmodi vir Dei identidèm inculcando, intemperiem vxoris caſtigans, ſumma patiẽtia ac humanitate ſuperabat: Nec ab hac ſancta animi ſui ſententia depelli poterat: quin indies magis ac magis in ea confirmabatur.

Etiã noctibus ſacram inuiſit ædẽ.

Frequentabat Homobonus domum Dei, nec id die ſolùm, ſed nocte etiã, aſsiduè nocturnis, matutinisq; precibus intererat. Quocircà Obertus ſacerdos, qui tunc temporis ædibus Diui Aegidij præerat, vir & ipſe bonus ac timens Deum, cognita religione viri, ſingulis ei noctibus ad matutinas preces ianuam templi aperiebat, dato priùs, vt fit, campana ſigno. Sed cùm aliquandò tempeſtiuiùs ſolito Homobonus acceſsiſſet, & pauliſpèr ante ianuam immoratus eſſet, valuæ templi ſponte ſua patuere. Cumque ſacerdos iret, vt de more Homobonum introduceret, vidit eũ in oratione ante aram procumbentem: & mirum in modũ obſtupuit, cùm verè ſciret, ſe veſperì fores diligenter clauſiſſe. Idque etiam paucis pòſt diebus cùm accidiſſet, ſacerdos demùm pro comperto habuit, id ope diuina fieri: quòd ſex & viginti annis, quibus ædes illas ſacras rexit, viro ſancto ſępiùs accidiſſe teſtatus eſt.

Miraculum.

Cap. 8.

Frequens igitur ibat vir Dei in templum, vt nunquam, ne vnam quidem noctem intermitteret, nec finito officio, vnquàm recedebat: ſed ſemper in oratione rem diuinam, quam Miſſam dicimus, ante Crucem Domini noſtri, & imaginẽ beatiſsimæ Virginis proſtratus, expectabat. Fortè accidit, vt eo tempore eſſet magna annonę caritas, cùm ipſe ab oratione eſſet domum reuerſus, & egeni, qui viderant panis caniſtrum

Nota prolixas vigilias.

ad

ad eum afferri, ſubitò ad Homobonum accurrerent: quibus ille ſumma cum hilaritate, dum vxor, quæ ſibi maximè repugnabat, abeſſet, maiorem panis partem diſtribuit. Horâ verò cœnæ reperti ſunt in arca totidem, quot donauerat, panes, longè reliquis & candore & ſuauitate præſtantiores. Id quod mirata eſt vxor, miratus eſt & ipſe vir Dei, gratiasque Deo ingentes ſecum agens, quod factum fuerat, prudenter tacuit, & puellam cuncta, quæ viderat, narrantem, alijs id proloqui inhibuit.

Illuſtre miraculum.

Cap. 9.

Multis prætereà ſignis Deus eximiam cultoris ſui liberalitatē illuſtrauit: quæ operoſum nimis eſſet ſingillatim recenſere. Illud tamen neutiquàm tacēdum arbitror: Cùm prædiolū, cæteris diuenditis, & in egenos erogatis, ſibi pauperibusque ſeruaſſet, eoque foſſoribus vinum aliquandò ferret, occurrere ei mendici aliquot, ab eo potum petentes: quibus vir ſanctus ſumma cum animi hilaritate & frontis lætitia porrexit. Sed cùm exhauſti ferè eſſent canthari, nec propter vxoris acerbitatem auderet domum reuerti, eos aqua repleuit, ac benedixit: Vinitores aūt ſe nihil vnquam ſuauius guſtaſſe aſſerentes, quærebant, vndè tam bonum vinū habuiſſet. Vir Dei, qui optimè ſciret, quod feciſſet, arbitratus ſe derideri, bibit & ipſe incomparabilis bonitatis vinum, gratiasque Deo, cuius eſſet illud opus, maximas egit: nec tamen, vitandę inanis gloriæ cauſa, quæ imprudentium hominum omnem rectè factorum mercedem furtim prædatur, quod factū fuerat, cuiquā dicebat, nec exire, atque in vulgus emanare patiebatur. Sed qui eum viderant, dum aquam in vaſa infunderet, cùm & ipſi vinum guſtaſſent, hoc miraculum cæteris prædicauerunt.

Aqua mutat in optimum vinum.

Cap. 10.

His atq; huiuſmodi quamplurimis illuſtratus quidem miraculis, ſed multò magis ſumma vitæ puritate ad extremum vſque vitæ tempus inſignitus Homobonus, tantam, non inter populares ſolùm atque finitimos, ſed eos etiam omnes, acquiſiuit fidem, ad quos longè lateque celeberrima illius fama peruaſerat: vt hæreticorum plerique ad ſanitatem redirent, &, qui nullo prudentum conſilio, aut doctiſſimorum hominum diſceptationibus victi, in deprauata iamdudùm de fide & religione ſententia obfirmato animo obdurauerant, eos Homobonus, ſanctiſſimis verbis & moribus miraculorumq; frequentia, ab omni errore abductos, ad benè beateque viuēdi rationē traduceret.

Pleroſq; hæreticos vir ſanctus conuertit.

Cap. 11.

Cùm verò iam veniſſet tempus, vt tot ſuarum virtutum & rectè factorū acciperet præmia: Idibus Nouembris, anno à partu Virginis millesimo centeſimo nonageſimoſeptimo, more ſuo, matutino officio penitùs incolumis interſuit: deindè curuatis ante Crucē Domini genibus, in oratione vſque ad horam Miſſæ permāſit. At, cùm ſacerdos hymnum Angelorum cœpiſſet ante Crucem, manibus in modum Crucis in terra extēſis, procubuit: tum nemine ſentiente, cum gaudio ad Deum, ſuam in patriam cæleſtem, nullo correptus morbo, migrauit. Sed cùm more ſuo ad audiendum Euāgelium non ſurgeret, fuere, qui illum ſopore preſſum crederent, & volentes eum à ſomno excitare, è vita exceſſiſſe cognouerunt.

Sine morbo ſuauiter obdormit in Domino.

Cap. 12.

Quarè ſtatim parantur exequiæ, & ſepulcrum: volat ſubitò per vrbem fama: cōcurrunt pauperes vndiquè, patremque ſuum maximo cum dolore deplorāt, funusque cum lachrymis ac eiulatu comitantur: ad eum accedunt, amplexantur, & præ ingēti amore deoſculantur. Sed eccè virtus Dei in eo ſe cœpit oſtendere: Nā claudi ambulant, cæci vident, multi loquuntur, ſurdi audiunt, varijsque languoribus oppreſſi, atque à medicis omninò deſtituti, omnes curantur. Itaque tota eò ciuitas confluebat. Quarè confeſtim illo mortuo, conſtātior ſanctitatis eius fama in vicinas vrbes euolauit. Vndiquè ad viri Dei ſepulcrum, in eadem Diui Aegidij æde poſitum, concurritur: votique compotes facti, cum lætitia redeunt.

Miracula ad funus eius.

Cap. 13.

Nam cuiuſdam lingua grauiſſimo impedita vulnere, quod in prælio Hieroſolymitano per collum adactum fuerat, expeditiſſimam loquendi facultatem, qua decem annos prorſùs caruerat, facto voto, recepit. Alius autem dorſo gibbero, pectore cōuexo, cuius genua manusq; ſpaſmate obriguerant, cùm ſancto viro vouiſſet, ſuſpſius corporis factus eſt cōpos. Cuidam etiam decem & octo annorum adoleſcenti, à natiuitate muto, pro cuius ſalute pater vixdùm vota Homobono nuncuparat, linguæ vincula diſſoluit benigniſſimus Deus. Adhæc puer octauum iam annum cæcus, ſimul & ab vtero matris mutus, paternis precibus, perfectum vtriuſque ſenſus impetrauit officium.

Miracula ad ſepulcrum eius.

Cap. 14.

Experta eſt & mulier magnū numinis beneficium: quę cùm iam deplorata propè eſſet, viſa ſibi eſt videre monentem quendam, vnam ſibi recuperandæ ſalutis relictā ſpem eſſe, ſi Homoboni opem imploraret. Id cùm feciſſet, exoptatæ ſanitati quāprimùm eſt reſtituta. Pueros etiam pleroſque iam præ morbi grauitate animam agentes, parētum votis, eodem intercedente, Deus condonauit.

Mulier quædā multos iam annos artubus adeò contractis, vt ori genua adhærerent, iuxta ſepulcrum ſanctiſſimi viri delata, precibus adhibitis, ſubitò conualuit: & cum ingenti gaudio, clara Deo voce gratias agens, ſuis pedibus domum eſt reuerſa.

Cap. 15.

Nec tamen defuit, qui ſancti viri famam eleuare & carpere auderet: Sed ità fatuè ac temerè obloquenti, lingua intumuit, vt nulla iam ratione loqui poſſet, & iam de vita eius ageretur: Verùm pœnitētia interiore ductus, interceſſione Homoboni, priſtinā incolumitatem recuperauit. Multi prætereà immundis ſpiritibus oppreſſi, ac peſſimè habiti, eiuſdem meritis liberati ſunt. Inter quos fuit virgo quædam Bergomas, quæ cum diu ante obitum viri Dei ab immundo ſpiritu vexata miſerrimè fuiſſet, nec vllis vnquàm exorciſmis potuiſſet expelli, quòd diceret, ſe nunquàm indè diſceſſurum, donèc ab Homobono Cremonenſi eijceretur, delata ad diui Homoboni ſepulcrum à parentibus, quia ad id tempus ſe à malo ſpiritu deludi exiſtimauerant, fugato cacodęmone, ilicò ſanata eſt.

Diuinitùs punitur, malè loquens de ſancto viro.

Dæmoniaci multi curantur.

Cap. 16.

His & infinitis huiuſcemodi miraculis commotus Sicardus Epiſcopus Cremonenſis, & primores vrbis, decernunt ad Pontif. Max. legationem, cuius Epiſcopus ipſe princeps cōſtituitur, vt vir Dei tot miraculis decoratus, numero ſanctorum adſcriberetur. Quod Innocentius III. qui anteà de hoc per quietem à Deo admonitus fuerat, libentiſſimè conceſſit, ac cognitis priùs Homoboni miraculis, vitęque ſanctimonia, in catalogum ſanctorum maxima cum celebritate & religione retulit, anno ſui Pōtificatus primo, ſalutis autem humanę nonageſimooctauo ſupra vndeciès centeſimum, 11. Calendas Ianuarias. Cuius rei diplomata, quę in interiore templi maioris Sacrario Cremonę ſeruantur, certiſſimam faciunt fidē, quorum exemplum huic hiſtoriæ adſcribetur.

Sicardus Epiſcopus Cremonen.

Adſcribitur S. Homobonus ſanctorum catalogo.

Cap. 17.

Anno autem millesimo trecēteſimo quinquageſimoſexto, cùm apertum eſſet ſancti Homoboni ſepulcrum, præſente Epiſcopo & Prætore, multaque clemētiſſimus Deus ipſo illo tēpore edidiſſet miracula: ea res, eademque dies auſpicatiſſimi illius inter nobiliſſimos viros Conſortij fecit initium: qui tanquàm beneficētiæ Homoboni hæredes facti, ſic ſuæ vrbis pauperes mira benignitate & prudētia ad hanc diem colere perſeuerant. Proximo deindè anno, qui fuit milleſimus trecenteſimus quinquageſimusſeptimus, ſeptimo Calēd. Iulij, à Canonicis ac cæteris Cathedra-

Transfertur corpus eius.

lis

lis eccleſiæ clericis tranſlatum fuit viri ſancti corpus
in eam maioris templi ſubterraneam partem, vbi in
marmoreo tumulo compoſitum quieſcit, præter pau
ca quædam oſſa, in priore ſepulcro relicta, & præter
caput, quod tabernaculo conditum, in ipſius maioris
Cap. 18. templi ſacrario cuſtoditur. Quamplurimis etiam po-
ſteà hic beatus confeſſor claruit miraculis: vt cùm pa-
tria ſua multis ſe & euidentiſsimis periculis auxilio
eius ereptam fuiſſe manifeſtò cognouerit, hunc iure
optimo inuocet, colat, veneretur, patrociniòq; eius
ſe & nunc eſſe, & poſthàc fore tutam, maximè cõfidat.

EXEMPLVM DIPLOMATIS INNOCENTII TERTII.

INNOCENTIVS Epiſcopus ſeruus
ſeruorum Dei, dilectis filijs, vniuerſo
Clero & populo Cremonen. ſalutem
1. Tim. 4. & Apoſtolicam benedictionem.
Quia pietas promiſsionem habet vi-
tæ, quæ nunc eſt, & futuræ: iuſtus & mi
ſericors Dominus fideles ſuos, quos prædeſtinauit ad
vitam, frequenter in hac vita glorificat, & ſemper in
futuro coronat: quibus & per prophetam promitti-
Mat. 13. tur: Dabo vos in laudem, gloriam, & honorẽ in cun-
ctis populis. & per ſe pollicetur: Fulgebunt iuſti, ſi-
cut ſol in regno patris eorum: mirabilis enim in ſeip-
Pſal. 67. ſo Dominus, mirabilis in ſanctis, mirabilis in cunctis
operibus ſuis, verum nobis exhibet ſuæ virtutis indi-
cium, & frigeſcentem iam in pluribus charitatis igni-
culum, mirabilium ſuorum ſignis accendit: aſſumptis
in his gloriam ſuam, qui certauerunt legitimè in hoc
Eccli. 36 mundo: ad memorias eorum innouat ſigna: & mirabi
lia, iuxta prophetam, immutat: vt qui ſanctus eſt apud
ipſum, ſanctus etiã ab hominibus habeatur: & in hoc
præſertim hæreticorum cõfundatur peruerſitas, cùm
ad catholicorum tumulos diuina viderint prodigia
pullulare. Licèt autem, iuxta teſtimonium veritatis,
ſola finalis perſeuerantia exigatur ad ſanctitatem ani
Mat. 10. mæ in Eccleſia triumphanti, quoniam qui perſeuera-
& 24. uerit vſque in finem, hic ſaluus erit: duo tamẽ, virtus
videlicet morum, & virtus ſignorum, opera ſcilicet
pietatis in vita, & miraculorum ſigna poſt mortem, vt
quis reputetur ſanctus in militanti Eccleſia, requirun
2. Cor. 11. tur: nam, quia frequenter angelus Sathanæ ſe in lucis
Mat. 23. angelum transfigurat, & quidã faciunt opera ſua bo-
na, vt videãtur ab hominibus, quidã etiam coruſcant
miraculis, quorum tamẽ vita meritò reprobatur, ſicut
Exod. 7. de Magis legitur Pharaonis, & etiam Antichriſto, qui
& 8. electos etiam, ſi fieri poteſt, inducet ſuis miraculis in
Mat. 24. errorem: ob id nec opera ſufficiũt ſola, nec ſigna: ſed
cùm illis præcedentibus iſta ſuccedunt, verum nobis
præbent indicium ſanctitatis, nec immeritò nos ad il
lius venerationem inducunt, quẽ Dominus ſuis oſten
dit miraculis venerandum. Hæc autem duo ex verbis
Euangeliſtæ pleniùs colliguntur, vbi de apoſtolis lo-
Mar. 16. quens, ait: Illi autem profecti, prędicauerunt vbiquè,
Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſe-
quentibus ſignis: in eo namque, quod ait, cooperãte,
eos operatus eſſe demõſtrans: & in eo quod ſequitur,
ſequentibus ſignis, eos exponens, immò Dominum in
eis miraculis claruiſſe: hoc etiam Dominus vſq; ho-
diè operatur in ſanctis, & potentiam ſuam ſignis eui-
dentibus manifeſtat: dum viuorum curat ęgritudines
ad memorias mortuorum: & eos plus poſſe poſt mor-
tem, & feliciùs viuere mortuos, qui in Domino mo-
riuntur, quàm qui viuunt in mundo, demõſtrat. Sanè
veniens ad præſentiam noſtram Venerabilis frater no
ſter Sicardus Epiſcopus veſter, multis viris religioſis
& alijs honeſtis perſonis de ſua Diœceſi comitatus,
cuiuſdam beati viri, & re & nomine Homoboni, vitã
& actus, necnõ & modum tranſitus eius humiliter no
bis aperuit: in quibus & ſanctæ ipſius deguſtauimus
conuerſationis odorem, Deumque mirabilem & om
nia opera eius in fide cognouimus, & prædicauimus
glorioſa. Idem etenim ſanctus, tãquàm lignum, quod *Pſal. 1.*
plãtatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum
ſuum dat in tẽpore ſuo, prout eorundem nobis aſſer-
tio, facta tam viua voce, quàm aliorum plurium hone
ſtorum literis, patefecit: adeò in lege Domini medita
batur die ac nocte, vt ei ſeruiens in timore, & ſecun-
dum Prophetam, media nocte ſurgens ad confiten- *Pſal. 118*
dum ei, matutinis ſemper laudibus intereſſet. Miſſæ
quoquè officium & alias Horas cum ſumma deuotio-
ne frequentans, ità aſsiduis orationibus inſiſtebat, vt
in certis horis aut inceſſanter oraret, aut horas ipſas
aliquandò præueniret, niſi fortè ipſum ſolicitudo,
quam ſuper pace reformanda per ciuitatem tãquàm
pacificus vir gerebat, aut occaſio eleemoſynæ pro pau
peribus acquirendæ, ſeu alia iuſta cauſa in alijs operi-
bus miſericordiæ detineret: qui nimirùm ante Crucẽ
Dominicã ex aſſuetudine ſe proſternens, opus quod-
libet faciendo, ſtando, ſedendo, iacẽdo, ad orationem
labia mouere continuè videbatur. Inter alia verò pie
tatis opera, quæ tam circa pauperes, quos ſecum in
propria domo tenebat, curabat & pariter procura-
bat, quàm circa alios indigentes, quibus viuentibus
humanitatis obſequium, & mortuis ſepulturæ benefi-
ciũ conſueuerat deuotius impendere, diligentiùs exer
cebat: ipſe à ſecularium hominum conſortio ſegrega-
tus, inter quos virebat, quaſi lilium inter ſpinas: hęre-
ticorum, quorum pernicies nimiùm partes illas inſe-
cit, auſterus extitit aſpernator. Deducto autem ſic vi-
tæ ſanctæ curriculo, cùm ad matutinale officiũ, prout
dictum eſt, in feſtiuitate ſancti Brictij ſurrexiſſet, cir-
ca Miſſæ primordia idem ſe ante Crucem Dominicã
more ſolito in oratione proſternens, dum cantaretur
hymnus angelicus, beato fine quieuit. Quæ verò, quot,
& quanta miracula fuerint ſubſequuta, & quot adue-
nientibus ad ſepulcrum eius, ſanitatis beneficia ſint
impenſa, cùm longum ſit numerare per ſingula, vnum
inter cætera ad aſſertionem Catholicæ fidei duximus
expreſsiùs annotandum. Cùm enim quædam dæmo- *Nota hic euidẽtem*
niaca mulier ad ſepulcrum eius deducta fuiſſet, nè ali *vim a-*
qua fraus lateret, eadem primò fuit aqua non benedi- *quæ bene-*
cta reſperſa, qua ſe ſapienter adſpergi permittens, a- *dictæ.*
quam ſecundò reſpuit benedictam: & vt res euiden-
tiori experimento pateret, oblatam nõ conſecratam
abſq; aliqua præſcientia ſibi recipiens, præſentatam
Euchariſtiam conſecratam ſubſequenter abhorruit,
nec recepit: quæ & meritis eiuſdem ſancti liberata re-
ceſsit. Vt autẽ virtus morum, prout eſt ſuperiùs præ-
libatum, licèt omnis dubitatio amoueri ex ſubſequu-
tione ſignorum per diuinum iudicium videretur, fi-
de apud nos clareſceret pleniori, nè miraculorũ etiã
virtus aliqua fraude poſſet vel figmento iuuari, veri-
tatem rei ſoliciti[ù]s duximus inquirendam. Fidẽ nan-
que, quam ſuper conuerſationem ipſius, abſq; figmen
to hypocriſis fraudulento, diuinum iudicium, vt di-
ctum eſt, manifeſtè oſtendere videbatur: per teſtimo-
nium dilecti filij Oberti presbyteri ſancti Aegidij Cre
monenſis præſentis, cum Epiſcopo memorato, rece-
pto ab eo firmauimus iuramento: ſub cuius obteſta-
tione, videlicet iuramenti, ipſe, qui patrinus eius exi-
ſtens, per viginti annos & amplius confeſsionem eius
ſępè receperat, quæ de illius ſancti cõuerſatione præ-
miſimus, cum ipſo Epiſcopo & alijs ſupradictis iura-
tis ſimiliter aſſeruit, eſſe vera, & de obedientia, quam
in orationibus, vigilijs, & alijs pœnitentiæ fructibus,
in qua ſibi ab eo impoſita erat, plus iniuncto ſatisfa-

ciens

tiens, exhibebar, nos reddidit certiores: ea etiã, quæ de miraculis ipſis fuerant nobis expoſita, per iuramẽtum omnium prędictorum, qui propter hoc venerãt, fide ſuſcepimus, pleniori aſſertione ipſius Epiſcopi ſub firmo verbo ſacerdotis requiſito in virtute obedientiæ concurrente, vt ſic diuinum & humanum ſecuti iudicium, cum maiori procedere ſecuritate poſſemus. Cùm igitur hæc omnia tam de virtute morũ, quàm virtute ſignorum, ad fauorem petitionis, pro qua Epiſcopus memoratus, & alij ſupradicti ex parte veſtra vehementer inſtabant, concurrere videremus: de fratrum noſtrorum conſilio, poſt multam deliberationem habitam cum eiſdẽ & Archiepiſcopis, quos ſuper hoc ad conſilium noſtrum admiſimus: de diuina miſericordia, & eiuſdem ſancti meritis confidentes: ipſum ſanctorum Catalogo duximus aſcribendũ, ſtatuentes, vt in die depoſitionis ipſius, eiuſdem feſtiuitas deuotè à vobis & alijs Chriſti fidelibus annis ſingulis decętero celebretur: Indè eſt, quòd vniuerſitatem veſtram rogamus in Domino & monemus, per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mãdantes, quatenùs eiuſdem ſancti memoriã, prout dictum eſt, cum celebritate debita venerantes, eius apud Deum ſuffragia humiliter imploretis, per cuius merita ad gaudia ęterna pertingere valeatis. Dat. Lateran. II. kalend. Ianuar. Pontificatus noſtri Anno primo.

VITA SANCTAE ALDEGVNdis Abbatiſſæ primæ Malbodienſis, Authore, vt equidem ſentio, Hucbaldo Elnonenſi, qui obijt Anno 930.

AVTHORIS EPISTOLA dedicatoria.

NON immemor veſtri, non ingratus tam admirabilibus erga me veſtrę ſedulitatis officijs, parui voluntati veſtræ. Si tardiùs, quàm voluiſtis, ſi minùs aptè, quàm oportuit, non animo meo, quaſi non curanti, ſed rei difficultati potiùs adſcribatis. Cruda maſſa non facilè modico poteſt igne purgari. Si quis inconcinnam ſubſannauerit orationem, vobis imputate. Malui certè deridendi à quibuſdam, quàm vobis non parere. Si cui tamen ideò diſplicuero, quòd purpureos latè ſplendentes non ſolùm non aſſuerim, ſed etiam demerim pannos, ſciat me noluiſſe more puellarum aptare puppas abſque lineamentis membrorum, aut inanimatas in parietibus effigies colorare: ſed fœminæ ſolidum pectus, immò virilem animum, virtutibus plenum, tanquàm lucernam diuinitùs accenſam, cunctis ad imitandum ſimpliciter monſtrare. Si placet tranſcribere, diligenter (obſecro) diſtinctiones Capitulorum conſeruate. Præfationem verò, quę quidem generaliter agit de ſanctorum omnium geſtis, & ad eos imitandum exhortari cunctos intendit, & ignauam præcipuè negligentiã, arguens, nec de ignorantia quenquam excuſari poſſe demonſtrans, operantem Dominum in ſanctis amandum & glorificandum oſtendit: ſicut eſt præfixa, Capitulis anteponere curate. Quòd ſi vobis non placuerit, aut doctoribus, ad quorũ audientiam fortè retuleritis: moriatur inter manus veſtras odioſa & inepta membrana, aut deleatur, aut igni tradatur. Quodcunque acciderit, rogo per amicitiam, nè noſtrum nomen in hoc opere ſentiatur.

PROLOGVS EIVSDEM.

MISERATIO diuinæ bonitatis, humanæ ſaluti multipliciter omni tempore conſuluit, & poſt hominis lapſum tam per dicta quam per exẽpla iuſtorum, errantes ad viam veritatis reduxit, & ante legẽ, & ſub lege, & ſub gratia formam virtutis imitandam, rudibus in vtroque ſexu miſericorditer exhibuit. Plena eſt vtriuſque teſtamenti ſcriptura, tanquàm cælum reſplendens, nõ ſolùm magnis virtutibus ſeu luminaribus, ſole videlicet ac luna, ſed etiam minoribus ſtellis: hoc eſt, nõ tantùm claritate veræ lucis, quæ rationalem creaturam illuminat: & vniuerſalis Eccleſiæ pulchritudine, quæ totum clarificat mundum: ſed etiam ſingulorum ſplendore ſanctorum, qui nos in huius ſeculi nocte veluti fulgẽtes ſtellæ conſolantur. Qui ergò, donante Deo, ſanos habet oculos, ambulet ad lumen ſolis: veſtigia ſequatur Domini Saluatoris. Qui verò tantum fulgorẽ infirmantibus oculis minùs valet intueri, conuertat adſpectum ad montes, iam veri ſolis lumine candentes, ſanctos ſcilicet Apoſtolos, eorumque ſucceſſores, doctrina pariter & exemplis totum orbem illuminantes: ſequatur duces velut arietes, gregem ad paſcua præeuntes. Quòd ſi tardior aliquis Euangelicam & Apoſtolicam doctrinam faſtidit, quod nimis periculoſum eſt: ſi fortia geſta magnorum patrum, aut documẽta propter imbecillitatem fidei ſuæ negligenter attendit: quod malè languentis animę indicium eſt: ſaltem vitas ſanctorum, qui proximis extitere tẽporibus, legens vel audiens, gratiam conditoris in ſanctis ſemper operantem agnoſcat: agnoſcens, in amorem ipſius incaleſcat. Si quis etiam delicatus præ teneritudine carnis viros imitari trepidat, fœminas & puellas teneras, quæ ſui redemptoris amore ſeculum vicerunt, cõſiderans erubeſcat. Ignorantia neminem, qui legere vel audire potuit, excuſabit. Vbi iam ſcripturæ verba non reſonant? In eccleſijs à lectoribus quotidiè recitantur, à cantoribus delectabiliter cantantur, à prædicatoribus vtiliter exponuntur. Quæ patria, quæ ciuitas, quis pagus, quem nõ decorauit alicuius ſancti patrocinio ſpeciali prouidentia creatoris? Vbiquè per membra ſua Saluator coruſcat. Oleum effuſum nomẽ eius: vbiquè tonat: vbiquè ſemper pluit per Euangelium, per Apoſtolos, per Doctores, per exempla ſanctorum. Et vt ex multis ad vnum veniamus, quis alius in vita beatæ virginis Aldegundis amandus, ſequendus, amplectendus, niſi Chriſtus innuitur? quem adoleſcentula virgo diligens, merito caſtitatis agnum ſequitur quocunquè ierit. In eius itaque laude, qui cùm ſit idem in omnibus, operatur magna & minima & diuerſa non diuiſus, ac diſsimilia non diſsimilis, de vita huius virginis ſi loquamur aliquid, ſermonem impolitũ nullꝰ abhorreat: ſed quod effari nitimur, attẽdat.

Sãcti cen ſtella conſolantur nos in nocte ſeculi huius.

Scriptura in catholica Eccleſia ſemper vſitatiſſima.

Cant. 1.

Apoc. 14.

V I T A.

Cap. 1.

ANNO Dominicæ incarnationis circiter euoluto ſexcẽteſimo trigeſimo, circa hæc tempora non lõgè multùm Romanæ ſedi Apoſtolicæ pręſidentibus per ſucceſſionem Pontificibus, Honorio, Seuerino, Iohanne, Theodoro, Martino, imperante apud Conſtantinopolim Herarlio, in Francia regnante Dagoberto filio Clotarij, qui quartus erat à Clodoneo, quẽ

Nouembris 13. quo die celebratur eius tranſlatio.

Patria et pèrentes eius.

ſanctus Remigius baptizauit, orta eſt in pago Haionẽſi virgo Aldegundis ea regali proſapia, patre Vualberto, matre Bertilia. Cuius ſoror Vualdetrudis maior natu, cuidam ſatis illuſtri viro Maldegario, cognomento Vincẽtio, legitimè fuerat copulata: qui poſteà dininitùs inſpiratus, & exhortatione religioſorũ virorum animatus, ſpreuit mũdũ, ſecutus eſt toto corde Saluatorem Ieſum Chriſtum. Eo tẽpore multi religioſi viri, Dominicæ vineæ ſtudioſiſsimi cultores, Amandus Traiectẽſis Epiſcopus, velut imbrifera nubes circnnquaq; pluendo diſcurrens: Arnulphus Metenſium, Autbertus Cameracenſium pontifices, Eligius Nouiomenſis, Audoenus Rothomagẽſis, Giſlenus ab Athenis adueniens peregrinus in Galliam, & alij plures in Eccleſia tanquàm in cælo luminaria, partes orbis occidentales irradiabant, & multos tam prædicatione, quàm exẽplo vitæ, in viam ſalutis deducebant. Puella verò Aldegundis, parentũ cura diligenter enutrita, diuina gratia procurante, ſacris literis imbuta eſt: quarũ ſcientia valdè proficiens, ac dogmata Chriſtianæ religionis animo complectens, amore cæleſtis ſponſi iam in ipſis puellaribus annis vehementer flagrare cœpit. Parentes enim eius, quanquàm ſuperbi faſtu ſanguinis eſſent elati, Chriſtiani tamen nominis memores, quod gerebant, filiam ſuam ità ſecnndùm Dei timorem educarunt, vt in ipſa iam tenera ætate Domino Chriſto magis, quàm ſeculo, placere deſideraret.

Cap. 2.

INtereà dum adhuc eſſet in domo parentnm, cæleſti frequenter ſuſpenſa contemplatione, modò vigilãs, modò per ſomnium, diuina gratia ſibi reuelante, cœpit multa viſionum genera percipere: quas ipſa deſcribẽs, Abbati cuidam religioſo, nomine Sobino, de monaſterio Ninialenſi, commiſit. Qnas etsì quidam, minùs dignè penſantes quæ legunt vel audiunt, ſuperfluas aut non credendas eſſe putant: nulli tamen ſapienti, mirnm aut incredibile videtur, ſi pnella Deo toto ſeruiens affectu, frequentibus ſanctorum Angelorum viſionibus, ſeu vigilans, ſen dormiens, paſcebatnr: cùm econtrà quælibet anima ſpurcitijs luxuriæ negligenter dedita, dæmonicis nonnunquàm illuſionibus deludatur. Igitur vt breuiter ea viſa cõpræhendamus, audiuit quadam nocte ſibi promitti per viſionem inæſtimabiles diuitias: quas primò terrenas æſtimans, ſtatim in ſpiritu ſibi promitti cæleſtes agnouit. Deindè per viſum in ſublime rapta, monentem audiuit aliquem, vt caduca poſtponens, faciliùs adipiſcatur cæleſtia: modò deniq; vocem audiuit: Non alium tibi qnæras ſpõſum, quam Dei filium: modò Chriſtum in ſpecie pueri ſpecioſiſsimi cernit afferẽtem ſibi ſtolam candidam, palmamque victoriæ: nunc etiam erigitur in ſpem cæleſtium, dnm audit per viſum ſe futuram eſſe in ſocietate Angelorum ſanctorũ. Inter has viſiones adſpicit diabolum, inuidiæ facibus ardentẽ, de ſua triſtẽ electione: tum Angelum Dei ſeſe cohortantem, vt perſeuerẽt in virginitate, & longè ſe faciat à ſeculi vanitate. Huiuſmodi viſionibus non mediocriter conſolata, de die in diem in amore virtutũ proficiebat, & vt perſeuerãdo magis proficeret quotidiè, maiora videbat. Siquidem apparet ei puella, quasì de itinere veniens, & à Dei genitrice ſe miſſam affirmans, vt, quod vellet, poſtularet. At illa mox alacriter reſpõdit, id ſe deſiderare, quod Dominus vellet, Chriſtiq; voluntatem in ſe fieri præoptare. Vidit frequenter ſanctos Angelos exhortãtes ſe: vidit & beatum Petrum, admonentem ſe de regno Dei. Conſpicit etiam Dominum Ieſum Chriſtum, in ſpecie ſolis & lunæ, in figura regni Dei ſibi apparentẽ. In cunctis huiuſmodi reuelationibus virgo prudens, magis magisq; ſe humiliabat, regno Dei prnplor fiebat, ſponſo cæleſti feruentiùs inhiabat. Si quis autẽ iſtiuſmodi viſiones pleniùs noſſe deſiderat, vitã ipſius renoluat, de qna nos pauca decerpentes, notitiam tantummodò rerum indicare ſummatim conamur ſcire cupientibus, quanti meriti ſit hæc virgo, quæ toties Angelicis recreabatur conſolationibus ſecundùm ordinatiſſimam creatoris diſpenſationem, qui nouit vnicuique congruentem adhibere dulcedinis ſuæ moderationem. Et vt harum ſeriem manifeſtationum iam terminemus, beata virgo Aldegundis de virtute in virtutem progrediẽs, in tantam ſanctitatis celſitudinem à Domino meruit ſublimari, vt non ſolum ea ſomniis, aut per ecſtaſim frequenter, ſed etiam vigilanti manifeſtè Angelus appareret, familiare colloquium de propoſito conſeruandæ virginitatis exhiberet, virgo ſancta nomẽ eius fiduialiter interrogaret, & ab eo glorioſum & mirabile ſuum nomen eſſe audiret.

Multa ei offeruntur viſiones.

Optimi ſanè effectus taliũ viſionũ.

Angelus ei apparet.

Cap. 3.

CVm verò parentes eiuſdem virginis iam eã tradere marito diſponerẽt, aduocat mater filiam, prædulcibus hortatur alloquijs, nè ſibi voluntatem ſuam abſcondat. Patris ac ſuum indicat deſiderium, vt ſecundùm ſui generis dignitatem, generoſum non recuſet accipere ſponſum. Monſtrat familiæ numeroſitatem, prædiorum amplitudinem, fundos, rerum abundantiam, gazas diuitiarum copia refertas, cuiuſdam iuuenis diuitias, nobilitatem, pulchritudinem ei blandiendo prætendit. Huiuſmodi blandimentis inſtat mater, animum filiæ ad ſuam volũtatem conatur inflectere. Igitur Aldegundis, honeſta moribus, eloquio ſuauis, frequens in diuina lectione, ac ſedula in diuinæ ſcripturæ meditatione, quem ſponſum eligeret, quem cordis amore geſtaret, Dominum videlicet Chriſtnm, quem legendo cognouerat, cui ſe totã deuouerat, tali ſumpta occaſione iam ampliùs occultare nequibat. Quid, inquit, ò domina genitria, mater dnlciſsima, quid mihi blandiris? Qnid tot ſuaſorijs verbis oneras animum meum? Non ampliùs tibi celabo voluntatem meam, deſiderium meum iam antè diù in corde meo cõceptum pateſaciam. Tu mihi neſcio quem pauperem memoras ſponſum: ſed ego talem ac tam diuitem ſponſum concupiſco, cuius prædia ſunt cælum & terra & mare, cnius fundi nũquàm deficiunt, & cuius diuitiæ quotidiè creſcunt, & nunquàm minuuntur. Si potes, mater, talem mihi quære ſponſum: non hominem peccatorem, petulantem, ac citò moriturum. Hoc audiens mater, licèt non poſſet mentem virginis à ſua conſtantia amouere, fœminea tamen importnnitate ſæpè repetebat, admonens filiã de nuptiarum conditione. Sed quid? Incaſsùm verba fundebat: puellæ mentem in Chriſto fundatam, quasi turrim non caſuram, fruſtrà pulſabat: Dominum Chriſtum ſpecioſnm forma præ filijs hominum, hunc adamauerat, hunc eſuriens ſitiebat, hũc ſitiens eſnriebat. Miſericordem in pauperes animum gerebat, diuinis lectionibus mentem aſsiduè paſcebat. In reſpondendo cautiſsima, mitis omnibus: inter homines nobiles humilis, iunioribus velut æqualis. In parcitate cibi & potus intantùm abſtinentiæ dedita, vt ſibi nulla ſodalium æquiparari valeret.

Mater eam tentat ad coniugium.

Illa planè reſpuit.

Pſal. 44.

Cap. 4.

SEd dum animus teneræ virginis aſsiduè maternis fatigaretur blandimentis, vt ſuſcipiendo ſponſo voluntati parentum ſatis faceret: qnibus quidem non obedire, videbatur incongruum: obediẽdo verò plùs eos amare, quàm Dominum Chriſtum æſtimabat pernicioſiſsimum: prouidentia diuinæ miſerationis taliter eam liberauit ab huiuſmodi periculo tentationis. Soror ipſius, memorata ſuperiùs, beata Vualdetrudis,

ob

ob amorem ſanctæ religionis,a viro ſuo pati conſenſu iam ſe iuncta fuerat: illoque religioſè in monaſterio, quod dicitur Altus mons,conuerſante: ipſa monaſterium ſanctimonialium, conſilio venerabilis Gisleni,in mõte,qui vocabatur Caſtrorum locus,ædificauerat: ibique cum ancillis Dei alijs, ſuperna contemplatione dulciter animum paſcebat. Suſceperat autē ſacrum velamen,habitum religionis, de manu beati Auberti Atrebatenſis & Cameracenſis Eccleſiæ Epiſcopi: qui tunc inter altos ſacerdotes DEI eo tempore florentes,ouili Dominico non ſegniter inuigilabat. Igitur ex inſpiratione Diuina famula Dei Vualdetrudis,memor ſuæ chariſſimæ ſororis Aldegundis,& valdè metuens,nè vinculo carnalis alligaretur amoris,& exoptans toto deſiderio ſecum illam habere ſociam in habitu ſanctæ conuerſationis, & curam adhibere ſororibus illius congregationis,miſit literas matri poſtulans cum obſecratione ſororem ſibi deſtinari, ſecum aliquandiù illam dicens velle demorari: non parùm conſolationis ex illius præſentia videri ſibi conferri: quandò matri placeret, ſtatim ſe remiſſuram. Annuit mater, filiam dirigit: & quibus erat vna mens Domino ſeruiendi,fit etiam vna domus opportunè ſimul habitandi. Quis dignè poteſt effari,quantum ædificationis ex mutua locutione acquiſierint? quantum exemplo in operationis bonæ cæteris ſororibus ex ſua conuerſatione præbuerint? Cerneres illas ea Euangelio ſorores Martham & Mariam Magdalenam Domino Saluatori certatim miniſtrantes: ſed non facilè diſcerneres,quæ magis harum eligeret ad pedes Domini ſedere,cùm hoc vtraque ſatageret,& curis exterioribus inuita deſeruiret.

Nota hæc de ſorore eius Vualdetrude, & marito illius Vincētio.

S. Aldegundis iũgit ſe ſorori ſuæ in cœnobio.

Luc. 10.

Cap. 5.

NOn multum temporis elapſum erat,& ecce mater illarum, fœminea ſuſpecta ſolicitudine, nè filiæ ſuæ virginis animum ſoror eius alienaret à ſeculo, ſacrumque velamen illam perſuaderet ſuſcipere, mittit ad monaſterium, & reuocat ad ſe filiam virginem. Beata verò Vualdetrudis inuita quidem remittit ſororem,nè matrem offendat: ſed obnixè deprecando exhortatur eam,vt à ſeculo ſe faciat prorſus alienam,immortali ſe præparet ſponſo: quàm citiùs valeret,ad ſe nobiſcum reuertatur. Illa mœſta valefaciens ſorori,reuertitur ad matrem, quæ tunc morabatur in prædio ſuo, quod nuncupatur Curtiſſolra. Non autem immemor,iuxta ſcripturam,honorandos eſſe parentes: bonæ indolis puella condecentem reuerentiam exhibet matri,humiliat ſe ad pedes eius, deprecatur cum lachrymis,vt in habitaculo,quod erat iuxta eccleſiam, ſibi daret licentiam habitandi:dicens,nõ ſibi congruū inter viros ac mulieres ſeculares conuerſari. Memorat etiam genitrici ſuæ, quàm ſanctè, quàm religioſè ſoror ſua Vualdetrudis in monaſterio ſe haberet,qualiter ancillas Chriſti de ſeculo conuerſas inſtruendo moneret,quàm ſublimia quotidie de regno cælorum admonens edoceret. Dum talia matri virgo referret, & ea matri gratia ſatis æſtimaret, illa non modò ſibi non placita,ſed etiam multùm onerosa demonſtrans, irata,comminata eſt ei plagas,ſi de talibus ei vltrà ſacere ſermonem audiret. Virgo verò ſapiens non ſolùm illius minas patienter ſuſtinuit,ſed etiam verbera ſuſtinere parata, prudenter ſiluit. Mater autem optima linteamina proferens, filiæ tradidit,& vt indè ſpõſalia ſibi veſtimenta præparet, imperauit: diſponens eam in proximo, nobili cuidam iuueni lege nuptiarū copulare. Virgo ergò linteamina ſuſcepit, domunculam ſecus oratorium,quam à matre impetrauerat, veſtes ad vſus baptizatorum in nomine ſanctæ Trinitatis, pia fraude componit, corpuſque ſuum vehementer affligens, die noctuque Dominum cum lachrymis deprecabatur,nè à ſocietate ſanctarum virginum alienaretur,nec alii ſponſo,quam Domino Chriſto,ſociaretur. Exaudiuntur preces virginis:nuptiæ,quas inter quindecim dies mater filiæ parabat, differuntur: iuuenis,cui deſpondere eam cupiebat,nè veniret,per multos dies præpeditur.

Reuocata redit ad matrem.

Exo. 20.

Corpus ſuum valde affligit.

Cap. 6.

CVmque mater eius ægrotaret, & iam de vita deſperaret,uocat virginem filiam ſuam, dat ei aurum & argentum,veſtimenta precioſa,prædia, villas, ſeruos & ancillas,& omnia, quę habebat, præter illa, quæ pauperibus in præſenti pro remedio animæ ſuæ diſtribuit,& quæ in vſus ſeruorum & ancillarum Dei, in cęnobijs Domino famulantium,delegauit. Defuncta verò matre, atque in prædicta villa Curtiſſolta, & in eccleſia ſanctæ Dei genitricis,à Dei ſacerdotibus & alijs Eccleſiaſticæ dignitatis ordinibus, iuxta virum ſuum ſepulta: audiens Endo iuuenis,cui præfata mater filiam ſuam in coniugem dare diſpoſuerat,obitum eius,nihilominus inſtat,vt virginem vxorem accipiat, imperatque fidelibus ſuis apparatum pręparare nuptiarum. Quod cùm audiſſet virgo,valde timuit: fugienſque noctu in locum nemoroſum, qui vocatur Malbodius,aliquot diebus ibi latuit. Sed cùm audiſſet aduoniſſe ſanctum Amandum atque venerabilem Aubertū Epiſcopos in monaſterium Altimontis, cùm magna cordis humilitate,nudis pedibus illuc properauit, ad veſtigia eorum ſeſe proſtrauit, deſiderium cordis ſui aperuit,contrarias tentationum paſsiones ſibi per inſidias diabolicas irruentes indicauit. Tunc beatus Amãdus, iam penè toti notus orbi fama celeberrima virtutum,qui tãquam in meſſe Dei ſtrenuus operator, multas per circuitum nationes ad fidem perduxerat catholicam, multa cœnobia virorum ancillarumque Dei conſtruxerat, aperiens os ſuum,doctrinæ cæleſtis imbre facundum ità puellæ fatigatum roborauit animū, vt non ſolùm ipſum reſpueret mundum, verum etiam parata fieret pro Saluatore Chriſto,ſi foret occaſio,ſubire martyrium. Quid plura? Deducta eſt à ſanctis Epiſcopis in oratorium quoddam eiuſdē cœnobij, dedicatum in honore & memoria ſancti Vedaſti: vbi ſacerdotali benedictione conſecrantes,eam æterno ſponſo Saluatori deſponderunt,ſacrumque velamen in habitum ſanctæ religionis ſuper caput eius impoſuerunt.

Mater eius abit è vita.

S. Amandi encomium.

S. Aldegundis accipit ſacrum velamen.

Cap. 7.

BEata igitur Aldegundis de Altomonte reuerſa in locum,vbi priùs latuit, quem ipſa Malbodium nominauerat,qui locus adhuc deſertus erat, cępit ſagaciſſimè locum excolere, vepribus & arbuſtis radicitùs extirpatis, habitacula conſtruere, ſeruos & ancillas Dei ibidem congregare. Denique poſt ædificium ibi eccleſiam extruxit in honore & memoria ſanctæ Dei genitricis Mariæ: in qua laudes diuinas & orationum vota quotidiè perſoluebat. Tunc ſeculi huius diuitias pro nihilo reputans, prædia ſua & facultates, omnia ornamenta, quæ ſibi parentes reliquerant,ad loca ſanctorum legaliter diſtribuit, & pauperibus erogauit: ut illam perfectionem attingeret, vndè Dominus dicit: Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ueni, ſequere me. Locum verò, vbi mater & pater eius ſepulti fuerant, in melius reparauit, & ibidem duodecim ſanctimoniales ad ſeruiendum CHRISTO Domino conſtituit. In ſupradicto verò loco Malbodio, conſilio beati præſulis Amandi, & auxilio Dagoberti regis, cum duabus ſororis ſuæ beatæ Vualdetrudis filiabus ſemetipſam contradidit, atque multis alijs ibi ſecum in ſanctæ religionis habitu cõgregatis, in ſancta

Malbodij cœnobium extruit.

Mat. 19.

conuerſatione permanſit,cunctiſque ſe videntibus exemplum bonorum operum dignum imitatione reliquit. Erat autem famula Dei fideliter ſponſo ſuo deſeruiens in humilitate,io obedientia, in patientia, corpus ieiunijs attenuans, pernoctans in vigilijs & orationibus,lõganimis in ſpe,domeſticis ſuis manſueta, modeſta colloquendo,ſeu res eccleſiæ conſeruando, benigna diſtribuendo.

Eius virtutes & exercitia

Cap. 8.

Duas neptes ſuas piè in cœnobio inſtituit.

DVas autem neptes,filias ſororis ſuæ cum magna diligentia regulariter in monaſterio erudiebat, & vt Dominum Chriſtum ſibi ſponſum eligerent, ab ipſis infantiæ rudimentis diligẽter edocebat. Harum vna Madelberta,alrera vocabatur Aldetrudis. Quæ videlicet Aldetrudis, puella bonæ indolis, matertetæ ſuę mores & uitam ſatagebat imitari, ſecusque pedes illius indeſinenter accumbens,doctrina vitæ ſitiebat informari. Quæ cùm multis floreret virtutibus,humilitati præcipue & obedientiæ dedita erat. Huic aliquando beata virgo Aldegundis præceperat, ut fragmenta ceræ coaceruaret in vnum:ſolicita,nè uel minima rerum monaſterij deperirent. Illa dicto citius paruit,diſperſa ceræ fragmenta collegit,ignem accendit,vas æneum,id eſt,peluim,cera plenum ſuperimponit. Sed cùm dominante flamma ſtrues lignorum combuſta decideret,atque ſartago feruens, ignis ardore circuncincta, in partem alteram declinaret, ac magis inde focus exæſtuaret,timens virguncula,nè quid damni contingeret,armata fide,manibus nudis exertiſque brachijs de medio flammarum laterem bulliẽtem feſtina ſuſtulit,nihilq; penitùs in cute ſuæ carnis ꝑpeſſa læſionis,in pauimentum depoſuit. Tantum apud Deum & meritum iubentis, & virtus obedientis ſine dubitatione promeruit.

Inſigne miraculum.

Cap. 9.

S. Aldegũdis adhuc puella benignitas in pauperes.

BEata verò Aldegundis a propoſito ſuo non deficiebat, ſed de virtute proficiẽs in virtutem,ſicut a pueritia cœperat, in ſanctis operibus quotidiè perſeueranter abundabat. Cùm enim adhuc eſſet in domo parentum, ætate quidem tenella, ſed corde matura, quicquid ſui iuris erat,pauperibus miſericorditer erogabat. Si virgini pecunia nonnunquàm deerat, voluntas tamen largiendi,ſibi nunq̃ decreſcebat. Mater autem eius Bertilia, non modicum pecuniæ theſaurum congregauerat: qui licèt filium non lateret,occultante matre locum,nihil tamen inde tulit ante mortem illius. Facta autem ſuperſtes parentum,ilicò pauperibus cœpit matris theſaurum erogare. Procedente autem tempore, cùm iam fieret mater familiarum cum ſorore ſua,vocat fidelem miniſtrum, profert argẽtum ad comprobandas veſtes in opus ſeruorum & pauperum Chriſti,iubens,vt,ſi quid de pecunia ſupereſſet, ſibi referre deberet. Implet ſeruus dominæ ſuæ præceptum: emit copiam veſtium: quod remanſit pecuniæ, refert:argenti quantitas integra reperitur, ac ſi nihil expenſum fuiſſet. Stupefactæ ſuper immenſa largitate creatoris,qui explicare valet,quantas Deo gratias egerunt?

Præclarũ miraculũ

Cap, 10.

QVadam etiam nocte dum ambæ CHRISTO Domino deuotæ ſorores,de dilectione cæleſtis ſponſi,& conuerſatione regulari,& ſalute ſororum, a ſummo paſtore ſibi creditarum,ſolicitè peruigiles meditarentur,candela coram poſita, ſubitò cadens extinguitur. Cumque præſtolarentur, vt ab aliquo ſuperueniente re accenderetur,& aliqua fieret mora,virgo lucis amatrix porrexit manum,lucernam accepit: in cuius manu continuò lucerna diuinitùs lumen recepit. Quo miraculo,Dominus Ieſus Chriſtus,qui eſt lux vera, ſe præſentem eſſe ancillis ſuis manifeſtauit quas in ſuo nomine congregatas, nec ad momentum perpeti tenebras permiſit.

Aliud haud vulgare miraculum.

Cap. 11.

NOn multo poſt tempore,dum eædem cæleſti ſpõſo dilectæ germanæ, ſibi commiſſi gregis curam gererent,incedentes per cœnobiũ,negocij quid acturæ,venerunt ad baſilicam beati Apoſtolorum principis Petri ad horam orationis ſextam. Pulſauerunt oſtium: aberat ianitor templi,ſed non aberat cęli ianitor,qui ſtatim famulabus ſuis fores eccleſiæ clauſas reſerauit, ne gratia fraudarentur orationis,& animus earum,velut arcus in ſeruitium diuinum extentus,relaxaretur ab intentione ſupernæ contemplationis. Tunc intrantes domum orationis, ſolito deuotius & maiori compunctione debitum perſoluentes officium, cum alacritate mentis ad ſua reuerſæ ſunt.

Templi fores diuinitus patefiunt.

Cap. 12.

SEd vt parùm ſuperiora memoremus,poſtquàm virgo ſapiens Aldegundis ſecularibus pompis alienata, ſanctimonialibus veſtimentis eſt induta, rurſus angelicis admonitionib⁹ roborata, viſione mirabili,qua Dominum Ieſum tunquàm ſplendentem circunſtantibus angelicis videre meruit,lętificata, memor etiã ſermonis Amandi viri Dei, de omnimodo contemptu temporalium,& culmine perfectionis, quod priùs iã complere cęperat io parte, modò deliberat omnibus, quę poſſidebat,ex toto renunciare,nihil io terra poſſidens, in cęlo cupiens theſaurizare. Fecit ergo deſcribi theſauri ſui ſummam,& totius pecunię, quam habebat in auro & argento, gemmiſque & ornamẽtis regalibus,quę ſibi collata fuerãt a rege & regina, principibus & cognatis,& parentibus ſuis, poſt velationẽ capitis ſui,ac poſt largas donationes, quas pauperibus Chriſti conſilio beatorum Amandi atque Autberti Epiſcoporum diſtribuerat,& hęc omnia virgo prudentiſsima,domus Dei decorem etiam exterioris diligens,ac decus eccleſiarum,deuota mente donauit. Prędia verò poſſeſſioneſque infinitas, ad vſus inibi regi Chriſto famulantium publica donatione conceſſit:cętera vniuerſa in ſumptus pauperum delegauit,nihil ſibi pręter vile reſeruans indumentum,ſanctę religioni congruum,atque uictum quotidianum, quo cum reliquis ancillis Dei communiter uiuebat. Sed Domini Saluatoris benignitas,vt in ſide corroboraret animos famularum ſuarum,non diſtulit oſtendere, quàm ſibi gratus eſſet pro ſui nominis amore tranſeuntium contemptus rerum Eo nanque die, quo famula Dei tam glorioſum opus largitionis ſuę compleuerat aduesperaſcente, dum ipſa iubente miniſtri ſibi deferrent ad potandum aquam de fonte,qui nuptiarum celebratoribus in Cana Galilęę vinum ex aqua largitus eſt, ipſe fontis aquam ſponſæ ſuæ refocillandę mutauit in mirabilis vini ſaporem. Quod factum cùm omnibus ancillis Dei in monaſterio innotuiſſet, tantus amor Domini Chriſti mentes earum inflammauit,vt intuitu dilectionis illius,nulla deinceps aliquid terrenum poſſidere curaret.

Omnia ſua dat eccleſijs & pauperibus.

Ioan. 2. Aqua in vinũ mutatur.

Cap. 13.

ACcidit aliquandò, vt vna famularum vrceolum aqua repleret, qua ſancta virgo manus ſuas abluere deberet. Intercurrente ergò mora, vacuatus eſt vrceus ad alios vſus,illa neſciente, quæ vas impleuerat. Cumque fuſura eſſet aquam in manibus eius, & vacuum reperiſſet vrceum,tremebunda recurrere volens ad fontem,ſubito ſenſit urceum aqua repletum. Hoc ſigno cunctis in cœnebio manifeſtato, meritum virginis admirantur,laudes ab omnibus Domino Ieſu referuntur.

Miraculum.

Cap.

Cap. 14.

QVadam die beatæ virgini piſcem adhuc viuentem piſcator ipſius detulit: quem ſtudio charitatis ad ſeruorum Dei ſuperuenientium vſus magis, quàm ad ſuos reſeruans, in fontem proximum iactari præcepit. Qui dum aliquando prope ripam nataret, ſaltum in aera dedit, & in ſiccum deueniens, in arida palpitare cœpit. Aduolant corui de vicino crocitantes, vnguibus & roſtris piſcem laniare volentes. Mirabile dictu, & inſolitũ dictu: iuxta paſcebat agnus, qui minor cæteris pecoribus, celeriter accurrit, piſcem a deuorantibus eripuit, cornibus & pedibus ac totius corporis niſu contra pugnans, coruos abegit. Quò ſorores, de monaſterio noua bella proſpicientes, feſtinanter aduenerunt: piſcem incolumem inuenerunt, non ſine grandi admiratione, famulæ Dei Aldegundi reportauerunt. Sed idem agnus defenſor piſcis, tam diu proſecutus eſt, donec in præſentiam virginis Abbatiſſæ piſcis oblatus eſt.

Cap. 15.

QVodam verò tempore ſorores monaſterij focũ accenderant, & vt ſibi moris erat, ad abluenda indumenta caldariam cum aqua ſuper focum ſuſpenderant. Vna autem ex illis tunicam beatæ virginis Aldegundis habens indutam, iuxta prunas adſtabat: olla iã æſtuante flãma bulliebat, cùm eccè ſerpens antiquus, inuidens humili famularum Christi officio, propiùs adſtantem igni, coniecit in focum; & aquam feruentem ſuper ipſam effudit. At illa cùm caderet, ſanctæ Trinitatis nomen inuocauit. Ancillæ verò Domini feſtinantes accurrerunt, de medio flammarum eam abſtrahunt, & quam timebant ignis ardore membratim reſolutam, orationibus & meritis beatæ virginis ſuffragantibus, illæſam reperiunt.

Vide malignũ dæmonem.

Cap. 16.

INter alia diuinæ conſolationis beneficia, quæ gratia Domini Saluatoris huic virgini conferebat, illud non mediocriter admirandum eſt, quòd eam angelica viſitatione ſæpè familiariter conſortans, aliqua mœſtitia diutius affici non permittebat. Quod etiã ex paruis facilè coniectari poteſt. Audierat.n. aliquando de ſe prolatum detractionis verbum, a quibus eſt peſſima conſuetudo ſemper derogare de melioribus. Cumque animus, vt eſt humanæ fragilitatis, aliquantulùm indè cruciaretur, adeſt Angelus cõſolans ſolitò eam, verbiſque dulcibus permulcens: Quid, inquit, o dulciſſima virgo ſponſa domini Ieſu Chriſti, quid in verbis ocioſorum & inuidorum contriſtaris, cùm tibi ſedes parata ſit regni cæleſtis: illis autem, niſi reſipiſcant, æternum ſupplicium & pœna ſeruetur infernalis? Talibus virgo recreata ſermonibus, obloquentium vanitates non curauit vlteriùs.

Ocioſis familiaris obtrectandi libido.

Cap. 17.

POſt hæc autem, vt in vita B. Giſleni plenius inuenitur, dum B. Amandus Dominica nocte plenus dierum, tanquàm frumentum maturum in horreum cæleſte condendum, palea carnis depoſita migraret: in ipſa verò hora, beata Aldegũdis vigilijs & hymnis in eccleſia cœnobij Malbodienſis, coram altari glorioſæ genitricis Domini noſtri Ieſu Chriſti Mariæ, incumbebat ſuppliciter. Et quoniam illum in hac vita multùm dilexerat, vt potè cuius doctrina culmina virtutum edocta conſcenderat, Domini Saluatoris gratia reuelauit ei, & cuius eſſet meriti, quem exhortatorem ſuſceperat: & quòd illa ſequeretur in proximo, quò dux ille præcedebat. Orans enim, in ecſtaſi mentis eleuata, contemplatur ſenem virum, cano vertice reuerendum, ſacerdotalibus & præclaris veſtibus indutum, baculum manu tenentem, ad ſuperna tranſire, turbamque copioſam albatorum ante & poſt eũ iter habere: ſeipſam quoque virgo ſancta lætabatur in eodem comitatu ſimul properare. Cumque requiſita, quis eſſet dux ille tam glorioſæ multitudinis, reſpondiſſet ſe neſcire, ſic Angelus inquit: Amabilis Deo Amandus à ſeculo migrauit, & quoniam in vita ſua ſine macula, ſeipſum gratia Dei curauit ſeruare, atque ſibi commiſſa talenta diſponendo fideliter duplicauit, modò cum ſanctis animabus, quas verbo & exẽplo Domino acquiſiuit, ad gaudia ſui Domini tam glorioſus aſcendit. Hanc viſionem prudentiſſima virgo nulli ſecum habitantium eo die reuelans, beato Giſleno mãdauit, ut cũ ſorore beata Vualdetrude gratia viſitationis ad ſe dignaretur venire: quibus venientibus in locũ, qui dr̃ * Meruins, feſtinauit obuiã ire. Cumq; viſionẽ ſuam inter alia ſalutis colloquia beato Giſleno manifeſtaſſet, intelligens vir Dei, quid illa viſio præſignaret, altè ſuſpirans: O chariſſima ſoror, inquit, amabilis & deuota ſponſa regis æterni Domini noſtri I E S V Chriſti, gratias age ſine intermiſſione diuinæ dignationi, quæ tibi dulciſſimi paſtoris & iam factum ad cæleſtia tranſitum, & tuum in proximo futurum, præmonſtrauit. Vndè quia cæleſtis iam dulcedinem patriæ, ſaporemque, Domino reuelante, prægustaſti, neceſſarium eſt, ut omni inſtantia in eius obſequio perſeueres, donec ea, quæ ſe diligentibus repromiſit, merearis adipiſci.

Tomo V. Octobris 9. cap. 12.

S. Aldegundis reuelatur obitus S. Amandi.

Viſio.

** Memrinus.*

S. Giſlenus ei exponit viſionem.

Cap. 18.

VIdit etiam aliquando beata Aldegundis in viſu, demonſtrante Domino, valdè triſtem humani generis inimicum: ac percontans illum ſolicitè, requiſiuit quæ tanta contra humanum genus eſſet eius peruicacia: quid emolumenti ſibi futurum ſperaret, dum tot millia hominum ad infernum impellere non ceſſaret: Cui malignus reſpondit inuidiæ non modicæ ſe dolore torqueri contra filios Adæ, qui quotidie illuc aſcenderent, unde miſer ipſe cum ſuis exularet.

Videt dæmonem.

Fatetur ſatan inuidentiam ſuam erga genus humanũ.

Cap. 19.

STudioſiſſima diuinæ legis, indeſinenter eſuriens verbo cæleſti ſatiari, virorumque ſanctorum ac religioſorum vitam cupiens imitari, beatum Humbertum apud Maritulas habitantem, virum in ſanctitate magnificum, illuſtratum ſcientia diuinæ ſcripturæ, ſignum Crucis ab Angelo expreſſum geſtantem in vertice, virgo prudens viſitauerat: pabulo diuini verbi per aliquot dies affluentia oris eius epulata, cum illo circa vicina monaſterij quadam vice deambulat: ſed æſtuante feruore diei, cum penè ſiti deficeret, orãte viro Dei cum ipſa virgine, fons ilicò dulcis è terra nouus emanauit: virgo reficitur, fons vſque in præſens non deficit. Beatus autem Humbertus depoſitionis ſuæ diem prænoſcẽs, lineas veſtes ad vſus exequiarum ſuarum ab ipſa virgine poſtulauit: propter quas dum mitteret deferendas, miſſus alter à virgine præſaga futuri, legato beati viri in medio itinere cum veſtibus poſtulatis occurrit.

S. Humberti encomium.

Miraculum.

Cap. 20.

BEata igitur Aldegundis, quæ ſibi Dominum Saluatorem elegerat ſponſum, frequentibus Angelorum confortata viſionibus, qui ſæpius illam multis modis, vt potè conſeruam & conciuem recognoſcentes, familiariter alloquebantur, præſciens ex reuelatione ſpiritusſancti dormitionis ſuæ diem appropinquare, deprecata eſt Dominum, vt qui ſanctos ſanctificat adhuc, & iuſtos iuſtificat adhuc, & qui flagellat omnem filium, quem recipit: dignaretur ancillam ſuam in præſenti, ſic flagellando carnem, purgare, quatenus anima poſt hanc vitam in requiem Dñi ſui ſine

Apoc. 22. Prou. 3. Hebr. 12.

macula valeret introire. Sciebat enim in hac vita neminem tam perfectum eſſe, qui poſſet omnis peccati contaminatione prorſus carere. Non diſtulit diuina bonitas præſtare miſericorditer, quod illa petiuit humiliter. Nam in dextera mammilla, non poſt multum tempus morbus, qui vocatur cãcer, ſubortus eſt, qui corpus illius exæſtuans, vſque ad vltimum diem vitæ depaſtus eſt. Virgo verò prudens, exemplo beati Iob, aliorumque ſanctorum, patienter ſuſtinebat, & tanquàm accepto diuinitùs dono congaudens, ſupernæ dignationi ſapienter gratias agebat.

Cancer morbus eã corripit.
Fert patiētiſſime

Cap. 21.

CVm autem adeſſe tempus reſolutionis eius Angelus præmonuiſſet, prædictoque die nulla moleſtia corporis eam fatigaret, apparente ſibi rurſus Angelo, cœpit queri cum eo, cur differretur a regno ſibi parato. Cui ille: ſcias, inquit, ſanctos Angelos hoc tibi a Domino impetraſſe, vt ad perfectionem virtutum adhuc habeas ſpatium temporalis vitæ. Sed cùm aliquando tertiana febre laboraret, hebdomada tranſacta, circa mediam noctem, immittente diabolo, tantus illam ſitis ardor inuaſit, ut niſi mox biberet, videretur exanimari. Cumque viriliter reluctans, a potu vellet abſtinere, vimque febris, non hoſtis tentationem reputaret, confugit ad orationem. Et ecce ante lucem vidit antiquum hoſtem, terra & horrenda facie ſibi adſtantem qui fateri coactus eſt, quod tantum illi ſitis immiſiſſet ardorem: addidit blaſphemus, dicens beatę virgini, reſtare adhuc duram atq; arctam viã, incertumque eſſe, vtrùm in Dei ſeruitio perſeueraret. Cui virgo conſtanter: Dominus, inquit, mihi adiutor eſt, nõ curo minas tuas. Continuò ſatanas aufugit cõfuſus, & ſitis ab ea receſſit. Poſt tentationem verò diabolicam, adeſt multipliciter conſolatio diuina. Videt enim in viſu tanquàm a Domino ſe poſtulantẽ in eius amore perſeuerantiam, ac velut apparentem ſibi ſacerdotem ipſum Dominum, quod petebat, clementer annuentem. Videt etiam beatum Petrum Apoſtolum, ſibi panem candidum deferentem, ſeque de manu eius illum cũ ingenti lætitia ſuſcepiſſe. Soror quóquè eius audiuit cælitus per ſoporem, & ſuam à Domino acceptam pœnitentiam, & ſororem ſuam virginem promeruiſſe Chriſtum.

Satan cogitur ſuas es fraudes fateri.
Cõtemnitur ab ea.
Viſiones S. Aldegundis.

Cap. 22.

INtereà dum virginis animus huiuſcemodi viſionibus aſſiduè paſceretur, & ad cæleſtia contemplanda ſublimaretur, offertur ei paruulus, cuius iam a ſuis vita deſperabatur: quem ipſa protinùs ante cornu altaris proijci iuſſit. Quod ut factum eſt, conteſtim redditus eſt ſanitati. Cumque renunciaretur virgini de ſubita ſanitate infantis, & animaduerteret, hoc ideò contigiſſe, quòd illum contigerit locũ, quo viderat ante paucos dies tranſiſſe Dominum: quid niſi Deo gratias ageret? Viderat enim non multò antè, quaſi ſtaret in platea, ac velut igneus globus de cælo ſuper ſe veniret. Quarto verò die poſt hæc, media nocte Dominica, cùm ad vigilias ingrederetur eccleſiam, vna de ſororibus egreſſa, cernit plateam, in qua viſio priùs apparuerat, nimia luce ſplendentem, cùm eadem hora tenebrę occuparent terram. Manè facto, colloquentibus indè & mirantibus, intellexit beata virgo cauſam tanti ſplendoris, nulli tamen earũ tunc manifeſtauit. Non poſt multum acceſſit & alius teſtis harum viſionum, affirmans illi, ſe vidiſſe Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum cum exercitu Angelorum, ante cornu altaris ipſi virgini colloquentem. Requirens autem ab homine viſionis horam, recognouit ipſam fuiſſe horam, qua viderat Dominum in viſione. Quarto die poſt hæc ſanatus eſt puer, vt ſuprà dictum eſt.

Puer moribundus ſanatur.

Cap. 23.

SAcerdos quidam boni teſtimonij, ſine repræhenſione conuerſabatur eo tempore in monaſterio a pueritia vſque ad perfectam ætatem: qui referre ſolebat, noctù ſe vidiſſe globum igneum deſcendiſſe de cælo ſuper habitaculum, in quo famula Chriſti ægrotabat. Poſt hymnos nocturnos, vna de maturioribus ancillis Dei, modicum ſoporis deguſtans, videt beatam Aldegundem ante altare in loco ſacerdotis adſtãtem, corpus Domini in calice fregiſſe, ſibique dixiſſe: Vade eia, dic ſacerdoti, vt in hoc calice myſteria Domini Chriſti conficiat: & quoniam heri præ valetudine corporis communicare non potui, hodiè particeps fiam corporis & ſanguinis Domini. Facta die, proceſſit ſacerdos, Miſſas celebrauit, & in tangendo cernit calicem in aera ſubleuatum, ilicò ſuo reſediſſe loco. Tunc prædicta famula Dei viſionem, quam viderat, & ſacerdos de calice in aere ſuſpenſo, ad Chriſti ſponſam vtrunque detulere, certitudinem habentes, has viſiones obitum illius præſignare.

Igneus globus viſus ſupra domiciliũ eius.

Cap. 24.

INter alia ſigna virtutum, quæ potentia Saluatoris per ancillam ſibi electam operabatur, homo quidam mente captus, aut ſuis exigentibus culpis, aut ut fides virginis manifeſtaretur, per inſaniam capitis penè vſque ad extrema perductus eſt. Cùm parentes eius de vita ipſius deſperarent, adduxerunt illum ad monaſterium ſanctimonialium, intimantes beatæ virgini cum gemitu, qualia ille miſer pateretur. At illa viſceribus pietatis condolens miſello, fecit eum ad ſe veſpertino tempore perduci. Orauit pro eo, & facto ſigno Crucis ſuper eum, domum redire iuſſit. Qui mox conualeſcens, reſtitutus eſt ſanitati. Quinto verò die ante virginis obitum, ſoror ipſius famula Domini noſtri Ieſu Chriſti Vualdetrudis, contemplatione cęleſtium ſubleuata, videt in viſione, glorioſam Domini noſtri Ieſu Chriſti genitricem, cum ſanctorum agminibus venientem, atq; germanam ſuam virginem Aldegundem, ſecum ad ſuolimia deducentem. In monaſterio quoq; Niuellæ, vbi ſancta Gertrudis corpore requieſcit, ſanctimonialis quædam nimiæ ſimplicitatis, & obedientię, ab amore mundi ante tribunal ad amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti perfectè conuerſa: ſexta feria ante diem ſabbati & dormitionis famulæ Dei Aldegundis, circa medium noctis, vidit in viſu ſplendorem lucis intraſſe eccleſiam beati Petri, vbi iam dicta beata Gertrudis tumulata eſt, ità ut a pauimento vſque ad trabes vniuerſam ædem, quaſi meridianus ſol illoſtraret. Dum verò attonita viſione tantæ claritatis, timore ſolueretur: audit choros pſallentiũ, ita vt voces diſcernere poſſet virorũ ac mulierũ, puellarũ & puerorũ, inuicem alternando concinẽtium. Iã verò tertia nocte egreſſionis eius a corpore, gratia viſitationis multis conuenientib. religioſis, atque ſorore eiuſdem virginis beata Vualdetrude, eccè fulgor ingens nimia claritate refulgens apparuit ſupra domum, in qua virgo ſponſa Dñi Chriſti opperiebatur intrepida eius aduentum. Cumq; pñtes inſolitam mirarentur viſionẽ, ac beata Vualdetrudis inter ſpem metũq; dubia, quidnam præſignaret, tremebunda rei finem expectaret, ſancta illa aĩa, quæ veram lucem Dñm Chriſtum amauit, & pñtiam eius ſitibunda deſiderauit, carne ſoluta, cum ipſa luce de hoc ſeculo migrauit. Sepulta eſt aũt in villa ſuæ quondã ditionis, vocabulo Salra: vbi ſuus vterq; parẽs, ac ſoror poſteà Vualdetrudis, ſepulti ſunt: In quo iacuit multo tpe, quoad Chr̃o donãte corpus eius trãſlatũ eſt in municipiũ Malbodiũ, qđ à fũdamẽto cõſtruxerat, ubi nũc eius memoria fulget, ac meritis ſuffragãtib. plurima poſcẽtib. bñficia diuina clemẽtia largiri dignat.

Hominẽ inſanũ ſanitati reſtituit.
Viſio S. Vualdetrudis.
Item alterius.
Ingẽs fulgor apparet ſub mortem S. Aldegundis.
Migrat in cælos.

Cap.

Cap. 55.

Vt ſit imitanda. ECcè inter alia ſact orum geſta, quicunque piè legis vel audis, eccè hic habes, quod imiteris. Adhuc ætate puellari terrena deſpexit, cæleſtia concupiuit. Concupiſcentiam carnis, virginitatis amore edomuit. Concupiſcentiam oculorum, id eſt, curioſitatẽ, diuinæ lectionis meditatione refrenauit. Ambitionem vitæ, hoc eſt, ſuperbiam, humilitate calcauit. Contempſit mortalem ſponſum, immortalem elegit. Diuitias cùm haberet, non ſperauit in pecuniæ theſauris: ſed prudenter indigentibus cuncta diſtribuens, amplexata eſt paupertatem. Inuenit in agro theſaurum abſconditum; & præ gaudio illius omnia vendens, comparauit illum. *Mat. 13.* Quæſiuit bonas margaritas pia negociatrix, inuenit vnam precioſam, emit, poſſedit. Tenebras exhorruit, lucem amauit, cum luce migrauit, lumen vitæ perennis habebit. Igitur imitare, quod legis: viue, ſicut vixit: incede, qua inceſſit: ac ſine dubitatione peruenies, quò peruenit: adiuuante gratia conditoris, qui miſericorditer operatur in ſanctis ſuis, qui dat virtutem & fortitudinem plebi ſuæ, benedictus Deus, Amen. *Pſal. 67.*

LECTORI PIO, F. LAVR. SVRIVS.

HAnc beatiſsimæ Aldegundis hiſtoriam 30. Ianuarij die in primo Tomo collocaſſemus, ſi eius tum copia nobis fuiſſet. Sed quod tum nõ licuit, hoc loco ſarcire voluimus. Hoc enim die, id eſt, 13. Nouembris, ſanctæ virginis tranſlatio celebratur, & poteſt Lector eodem fructu legere hoc die eius hiſtoriam, quo legiſſet 30. Ianuarij.

VITA SANCTI LAVRENTII Archiepiſcopi Dublinenſis, authore quodam è Collegio Augenſi, qui nomen ſuum non exprimit: ſed ſanè doctè ſcribit & grauiter. Stylum aliquot locis non nihil expoliuimus.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Apoc. 7. BEnedictio, & claritas, & ſapientia, & grãrũ actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo noſtro, qui ſponſam ſuã Eccleſiam mirabili prole fęcundat: vt nunquam ſit ſterilis, ſed ſemper gratioſa fœcunditate mirabilis: ut in tempore perſecutionis roſas martyrum, in tranquillitate pacis pariat lilia cõfeſſorũ: quatenus dilecto ſuo, *Cant. 5.* qui candidus eſt & rubicundus, ſponſa reſpondeat in *Cant. 4.* rubore roſarum & candore liliorum. Non enim in emiſsionibus paradiſi ſola ſunt mala punica, ſed coniuncta ſunt cum pomorum fructibus: nec nardus ſola, ſed cypricum nardo: & venter ſiue fœcunditas ſponſæ non tantùm aceruo tritici comparatur, ſed & dicitur vallatus lilijs. *Cant. 7.* Virum quoquè, qui ſtabat inter myrteta, aſcendentem ſuper equum rufum, non tan- *Zacha. 1.* tum equi rufi ſecuti ſunt, ſed & albi: & de medio duorum montium æreorum non tantùm quadriga equorum ruforum, ſed etiam alborum equorum quadriga *Zach. 6.* egredi videbatur. *Iob 9.* Dominus quoque, qui fecit Arcturum, cum Arcturo non ſolùm fecit Orionas, ſed & Hyadas. Per Arcturum ſeptem ſtellarum, deſignatur Eccleſia, ſeptiformis ſpiritus luce radioſa. Oriones, qui orientes in hyeme tempeſtates excitant, demonſtrant martyres: *Martyres.* qui in hyeme infidelitatis exorti, excitauerunt cõtra ſe perſecutionum tempeſtates. Hyades ſtellæ pluuiales, orientes in vere, cõfeſſores ſignificant: *Confeſſores.* qui tempore tranquillitatis apparentes, mentes hominum irrigarunt pluuijs doctrinarum. Sicut igitur cum Arcturo fecit Dominus Orionas & Hyadas, ſic Dominus de Eccleſia ſponſa ſua, vt nunquam ſit ſterilis, ſed ſemper fœcunda, aliquandò martyres, interdum quoquè generat confeſſores. Inter quos effulſit ſanctæ matris Eccleſiæ proles egregia, glorioſus Chriſti ſacerdos & antiſtes Dublinenſis Eccleſiæ, vir beatus Laurentius, cuius memoria in benedictione permanet, genere nobilis, & inſignis virtutibus clarus operibus, & ſignis magnificus. Similem enim fecit eum Dominus in gloria ſanctorũ, & glorificauit eum in cõſpectu regum. Cuius uitam & virtutes ego licèt indignus, ſed tamen non indeuotus ſeruulus, ſancto Augenſi collegio fraterna ſocietate cõiunctus ad laudem DEI, & ſancti confeſſoris gloriam, ad excitandam deuotionem legentium, ſtylo compendioſo, inuocata ſancti ſpiritus gratia, tractare curaui. *Habes Authorem, licèt anonymũ.* Et hæc quidem de præfatione dixiſſe ſufficiat. Stultum enim eſt, ante hiſtoriam effluere, & in ipſa hiſtoriæ narratione ſuccingi. *2. Machab. 2.*

VITAE HISTORIA.

Cap. 1.

DIlectus igitur Deo & hominibus ſacer Dei pontifex Laurentius, ex partibus Occidẽtis inſula Hybernia claris natalibus extitit oriundus. *Nouẽbr. 14. Eius natale ſolum.* Quem Dominus in terra barbara, ſicut lilium inter ſpinas, vel ſicut Iob in terra Hus inuenit: *Iob. 1.* qui non plus traxit de terræ ſuæ barbarie, quam piſcis marinus de maris ſalſugine. Magna ſiquidem fuit ſanctitatis eius commẽdatio, quòd in medio nationis prauæ & peruerſæ luceret quaſi ſtella matutina in medio nebulæ, immò tanquam luminare magnum in mundo, verbum vitæ continens: lumen ad reuelationem gentium barbararum, & gloriam Eccleſiæ. Natus igitur in terra barbara, de nobili tamẽ proſapia fuit, per matrimonium regis filius & reginæ. Cuius pater lingua patria Moriardocorbochel appellatus eſt, Latinè verò Mauricius: *Parentes eius.* mater eius Inianobren lingua ſua, id eſt, filia principis lingua domeſtica. Et pater quidem tanta generoſitate claruit, vt non modica pars Hyberniæ, quæ Lagenia dicitur, ad eum iure hæreditario pertineret. *Lagenia dominus eſt pater eius.* Etsì autem in hoc minimè gloriandum eſt, ſed neque tamen omninò ſilendum: quandoquidem indè maior in illo virtus fuiſſe probatur, quòd mundanæ vanitatis maior fomes extinctus eſt. Suis autem parentibus poſt prolem multiplicem beatus Laurẽtius vltimò datus eſt filius: ſed licèt naſcendo ex carne fuerit nouiſſimus, quòd tamen ad ſpiritum attinet, primus emicuit.

Cap. 2.

NAto beato puero, pater ipſius, qui inſenſus fuerat Comiti de Kildara, Donato nomine, placatus poſtmodùm, in fœdus pacis & amicitiæ inuicem conſeruandæ, eidem Comiti filium ſuum miſit, ut eum faceret baptizari, iubens vt Conconor vocaretur. Sed ferentibus puerum miniſtris venit obuiam quidam, qui, vti de Merlino apud Anglos legitur, propheta apud eos habebatur. Vera enim pleraque omnia hominibus prænunciare probatur. Is itaque cùm cauſam itineris cognouiſſet, & quod de puero mandarat pater eius, ſtatim acceſſu ſpiritus verſum Hybernicum protulit, cuius hic eſt ſenſus: Iſte puer magnificus erit in terris, & glorioſus in cælis, præerit que plurimis tam diuitibus quàm egenis: & erit Laurentius nomen eius. *Quidam de ĩfante Laurentio futura predicit.* Sic enim iubeo eum appellari. Cumque miniſtri admirantes reſponderent, non

audere ſe patris imperio non parere, dixit vates: Ego hac nocte domum patris eius ingrediar, & vos de nominis mutatione ſatis reddam excuſatos. Illi ergò cœpto itineri inſiſtentes, ad Darenſem ciuitatem, ſanctę Brigidæ ſedem, puerum pertulerunt: vbi receptus à prædicto Comite cum gaudio, & ab Epiſcopo ciuitatis protinùs baptizatus, Laurentius, vtì vates prædixerat, vocatus eſt. Videtur quidem in prophetia prædicta de ſancto puero, & nomen non ſine cauſa prophetatum, & meritum ſimul inſinuatum & præmium. Si enim à lauro Laurentius nominatur propter perpetuum lauri virorem, fidē ſancti ſignificat per dilectionem operantem, & ſic indicat meritum. Si à laurea, ſeu laureola, pertinet ad præmium. Huic enim ſancto & laurea debetur, & laureola: Laurea, tanquàm triumphanti: quia cùm militia ſit vita hominis ſuper terram, non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit. Laureola, tanquàm prædicatori: & ſic magnificus ſignificatur futurus in terris, quantùm ad meritum: & in typum prædeſtinatæ ſibi laureæ glorioſus in cęlis, quantùm ad præmium.

Iob. 7.
2. Tim. 4.

Cap. 3.

CReuit itaque puer, & cœpit bonæ indolis adoleſcens eſſe: & honorificè, vt decuit, enutritus vſque ad annum decimum, ſuper omnes coætaneos ſuos miris profecit incrementis. Accidit autem, vt pater eius maximum Dermitij regis odium incurreret, metueretque ex furibundi regis minis, non ſolùm in ſe, ſed etiam in totam ditionem ſuam illum ſæuiturū. Metiens igitur & metuens bellorum & diſſenſionum diſcrimina, cōmmunicato cum ſuis conſilio, de quatuor filijs, quos habebat, iuniorem ei Laurentium pacis obſidem delegauit. At rex inhumanus, crudeliùs tractans de puero, ipſum in terram lapidoſam & ſterilem, vbi victum ſeges ægra negabat, iuſsit vinctum deportari, vbi à fructu frumenti, & vini & olei priuabatur, vbi paruulus petijt panem, & non erat qui frangeret ei. Ibi ſanctus puer aliquādiù degens, multiplicem paſſus eſt iniuriam ex fame & nuditate, in tātùm vt per inopiam eorum, quæ ad victum pertinent, & ſtridentis boreæ flatum, ad mendicorum ſqualorem peruenerit, & à planta pedis vſque ad verticem percuſſus, quodammodò ſecundùm carnem omninò tabeſceret. Quod eum ad aures patris quorundam relatu veniſſet, ſine mora compræhenſos duodecim regis Dermitij milites ſe quamprimùm occiſurum minabatur, niſi ſibi filius, ſuper quo commota fuerant paterna viſcera, celeriter redderetur. Id audiens rex Dermitius, cùm non ignoraret terram illius eſſe inimicitiſsimam, puerum reddere maluit, quàm perdere milites ſuos. Nec tamen reddidit eum patri, ſed cuidam Epiſcopo Glindalacenſi, idq; his pactis legibus, nè illum patri reſtitueret, niſi prius ſui milites ſibi redderentur. Miſsi ſunt ergò milites ad Epiſcopum, qui regi Dermitio eos remittendos curauit: puerum autem per duodecim dies apud ſe retinuit, & capellano ſuo vt curam de illo gereret, qui inciderat in latrones, tanquam bonus Samaritanus commiſit. Is verò puerum benignè ſuſcepit, & inſtar prudentis ſtabularij, non minus ſpiritus, quàm carnis gerens curam, non erogare ea tantùm, quibus corpus de ſuis infirmitatibus conualeſcere poſſet, ſtuduit: verum etiam ſupererogando ad eius ſpiritum confouēdum, illius tam breuis temporis ſpatium in oratione Dominica, & primis fidei rudimentis, hoc eſt, in ſymbolo, ſicut decebat, paruulum Laurentium erudiuit. Sic igitur puer conualeſcens de infirmitatibus ſuis, fortis factus ad maiora, ſi iuberet Dominus, toleranda, pro pace patriæ paſſus exilia, duodennis ab exilio reuertens pacem populo reddidit, & gaudium vniuerſæ terræ.

Dermitius rex infeſtus eſt patri eius.

Sanctus puer duriſſimè habetur.

Reſtituitus parenti ſuo.

Cap. 4.

POſt dies autem duodecim adueniens pater, ſollicitauit Epiſcopum, vt per ſortem inquireret, quē de liberis ſuis aſcriberet Clericali militiæ, & diuinis obſequijs dedicaret. Sed diuinæ prædeſtinationis electione iam Deo ſortitus puer Laurentius hoc audiēs riſiſſe fertur, & dixiſſe: Non eſt opùs, pater, ſortitione. Ego, ſi permittis, Clericorum ſortem vltrò eligo, quaſi iam ſentiens quod ait Pſalmiſta: Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei: cætera autem tanquā vana, amatoribus mundi relinquo. Puerilis autem animi audita comitate & dulcedine, pater ſubriſit, Epiſcopus & omnes, qui audierunt, mirati ſunt & gauiſi, quòd puer adeò nobilis, contempta hæreditate temporali, quæ ipſum contingere potuiſſet, Chriſtū ſibi in hæreditatem elegit alacriter. Pater verò ei conſentiens & gratulans, arrepta eius dextera, tanquàm ſiniſtram ſpernens, illū Deo obtulit, & ſancto Coengino, eccleſiæ cathedralis regionis illius patrono deuouit, iam dicti Epiſcopi curæ eum nihilominùs cōmendans, vt illum, qui ſe ſponte ſua diuino miniſterio mancipauerat, miniſtrum idoneum literatura & moribus exhiberet.

Pſal. 15.
Vltrò ſe offert, vt fiat clericus.

Cap. 5.

DAtus igitur ſanctæ Eccleſiæ perpetuò ſeruiturus, velut alter Samuel ab Helcana patre ſuo, ſub Epiſcopo, tanquàm ſub Heli, magiſtro fuit, quandiù idem vixit Epiſcopus, qui eum docuit verbo pariter & exemplo. Sed qui eum elegerat Dominus, eum in ſchola ſancti ſpiritus pleniùs edocuit, & multiplici varietate virtutum ornauit. Profecit proindè ætate & ſapientia, profecit & gratia apud Deum & homines. Nam gratia Dei erat in illo, & naturalia corporis incrementa, ſpiritualium proſequebantur augmēta gratiarum. Eratque cęlo totus inhians, mundum & mundana repudiās, feruens in audiendo, ſagax in repetendo, prudens in diſcernendo, ſolicitus audita tenaci memoriæ commendando. Nam in lege Domini ſuit uoluntas eius, & in illa meditabatur die ac nocte. Et dedit illi Dominus cor ad præcepta, & legem vitę & diſciplinæ, vt doceret poſtmodùm Iacob teſtamentum Domini, & iudicia eius Iſrael. Electus itaque Domini Laurentius, olim à parentibus terrenis velut adeps ſeparatus à carne, etiam nunc patrem ſuum ſpiritualem, virum religioſum, Epiſcopū Glindalacenſem, ineuitabili morte præuentum amiſit: de cuius obitu tanquàm pius filius condolens, ſummum patrem omnium maiori, quàm anteà, deuotionis ardore complexus eſt, cogitans quia omnis, qui lactis eſt particeps, expers eſt ſermonis iuſtitiæ. Quapropter agebat ſenem moribus, expers omnis laſciuiæ iuuentutis. Concurrebant in eo morum honeſtas, & ſcientia literarum: & ex adiuncta ſcientia vitæ ſanctitas ſplēdidiùs rutilabat, & ipſam ſcientiam honeſtas virtutum ſociata Domino conſecrabat.

1. Reg. 2. & 3.

Creſcit ætate & gratia.

Pſal. 1.

Hebr. 5.

Pietas & eruditio illum ornant.

Cap. 6.

IGitur Domini, ſeruus volens in talētis creditis peritiam experiri, illum ſui deſtitutum patroni ſolamine, cùm annos natus eſſet vigintiquinq; in Abbatē Glindalacēſem, eccleſiæ Clero & populo id poſtulantibus, promouendum curauit. Huius verò eccleſiæ nomen, à prima ſui fundatione celebre & famoſum tota Hybernia fuit. Eius enim patronus beatus Coenginus, ortus ſtirpe regia, multis miraculis præ cæteris ſanctis Hyberniæ, in illa olim legitur effulſiſſe. In hac autem eccleſia & Epiſcopatus erat, & Abbatia. Sed abbatia, quòd ad temporales diuitias attinet, raro exemplo, longè erat Epiſcopatu opulentior: quippè ubi nobiles imprimis viros in totius regionis præſidium ab antiquo populus eligebat. Suſceptum itaque huius dignitatis gradum beatus Laurentius humiliter

Creatur Abbas Glindalacenſis.

S. Coenginus.

Humilitas & benignitas eius. *Eccl. 32.*

militer adminiſtrans, cœpit ſe magis ac magis in vitæ honeſtæ dignitate, caſtitate & ſobrietate, præeunte diuina gratia, exercere. In eleemoſynarum largitate & cæteris miſericordiæ operibus videbatur, vt dignum erat, miniſter potiùs, quàm Prælatus, vt dicere poſſes illud eum ſemper habuiſſe præ oculis: Ducem te conſtituerunt: noli extolli, ſed eſto in illis quaſi vnus ex illis, non elatus de regimine, ſed ſubſtratus de ſolicitudine: non de generis nobilitate ſuperbiens, quia virtute decet, non ſanguine, niti: non de virtutũ ſeu gratiarum donis inſolenter tumeſcẽs. Primis igitur quatuor annis ſuæ adminiſtrationis non habuit requiem ſeruus Dei. Erat enim in tota regione illa intolerabilis rerum inopia, quæ etiam victui neceſſaria hominibus negaret: maximè autem in pauperes flagellum hoc ſæuiebat. In quo cùm vir Domini (vt erat valdè compatiens, & erga afflictos pia geſtans viſcera) pro ſua abundantia larga manu indigẽtibus ſubuenire ſatageret, nulli ſaltem commiſerationis affectu defuit, ſeu benigni animi voluntate, ſic omni petenti ſe tribuens, vt Euãgeliõ pareret. A falſis quoquè fratribus graues perſecutiones ſuſtinuit, qui inuidiæ facibus accenſi, detractionis dente ſynceram ipſius vitam rodebant: ſed palpantes quaſi cæci parietem, non inueniebant oſtium, per quod ad dignam eius reprẽhẽſionẽ ingredi poſſent. Apparebat inter ipſos aurora, ſed inuidentiæ cæcati malignitate, ſicut dicit beatus Iob, arbitrabantur vmbram mortis. Horum vir Domini mortis liuidam nequitiã & diſſimulationis cautela, & charitatiua beneficiorum impenſione viriliter ſuperabat.

In ſumma annonæ caritate inſignis liberalitas. *Luc. 6.* *Iob 24.*

Cap. 7.

Veſpillonũ, pro latronum.

ERat etiam in terra illa prædo quidam, genere nobilis, in hoc tamen degenerans, quòd veſpillonum & raptorum ſe gerebat principem: qui omnibus omnia pro libitu ſurripiens, magis autem in Abbatis Laurentii ſubditos inſidiis graſſabatur, nunc fraudulentia, nunc violentia manifeſta ſæuiens. Quodam nanq; die occurrit deteſtabilis ille Abbatis hominibus, qui ex vicinia mel & frumentum ad populi ſubleuãdam penuriam deferebant: & inſiliens in eos, nefanda rabie laicos cecidit, clericos ſpoliauit, fœminis vim attulit. Quod cùm relatum eſſet viro Dei, ingẽti mœrore animi percuſſus, aſcendit in domum Dei, nec cibũ capere voluit. Cùm enim clientulorum & amicorum carnalium numeroſa multitudine vigeret, non ſuperba temeritate præſumpſit vltionem diuinam, ſed ad humilem potius orationem ſe conuertens, humiliter expectauit Dñm, qui ab illis prędonibus populum miſericorditer liberaret. Nam in fide & lenitate ſua ſanctum fecit illum Dominus. Vndè & dicebat: Tua eſt vltio, Domine: tu melius noſti tempus retributionis, & modum. quod non multùm poſt eius orationẽ impletum eſt. Tertia nanque die iniquus ille prædo, qui cateruæ latronum præerat, permittente Domino, in quorundam manus hominum deuenit, qui cõprehenſum ſine regis licentia, eò maximè, quòd eſſe de ſtirpe regia diceretur, vita priuare non audentes, orbatum oculis dimiſerunt: qui & poſt non multum temporis vita functus eſt.

Prædo nefarius tollitur e medio. *Eccl. 45.* *Prædonẽ illũ cæleſtis vindicta perſequit.*

Cap. 8.

EOdem etiam tẽpore tres magni latronum principes, qui multis ſceleratis prӕerant, tres turmas ſatellitum ſibi collegerant, religioſiſque perſonis & Eccleſiaſticis ad ſancti Coengini & Abbatis Laurentii protectionem pertinentibus, moleſtias & damna plurima ſæpius inferebãt. Quodam igitur die in via, quam S. Coengious manibus ſuis conſtruxiſſe dicitur trans paludes & aquarum ſcaturigines, dum in ſuis expectarent latibulis, ſi quos ſpoliandi opportunitas ſe offerret: mox quatuor ſacerdotes cum magna turba hominum tranſire comperiunt, qui Euchariſtiam, ſicut tunc moris erat pluribus, ſecum prò tuto viatico ac ſecuro duce itineris publicè deferebant. In quos ferociter irruentes, ſacerdotes manu ſacrilega ſpoliauerunt, noſtræ redemptionis precio, hoc eſt, Euchariſtiæ nullam reuerentiam exhibẽtes: ſed magis irreuerenter tractantes, nefandis dẽtibus attingere & atterere præſumpſerunt, & cæteros vſque ad mortem ferè verberibus affecerunt. Quo audito diſcrimine, cœpit dolere non mediocriter Abbas Laurentius, peccatis ſuis imputans iniurias ſuis ſubditis irrogatas, maximè cùm pater patriæ ipſe diceretur. Qua cõſideratione non de faſtu honoris, non de nobilitate generis, non de potẽtia ſeculi ſuperbè elatus, humiliter ad orationem conuerſus eſt, malenſq; perſecutionis gladium in ſe, quàm in ſuam plebem conuerti, ieiunium ſibi indixit, vt vno die naturali nec cibum, nec potũ caperet: & eccleſiam ingreſſus cum ſuis clericis, Dominum inceſſanter deprecabatur, inſtar fidelis patroni, pro liberatione ſuorum inſiſtens. Sed non longè poſt diuina vltio in illos ſacrilegos animaduertit. Octauo enim die illorũ principes ſupradicti à quibuſdam regis miniſtris compræhenſi ſunt: & quamuis ſic ſatis procul à ciuitate beati Laurentii capti eſſent, vnus tamen ex illis, quaſi non poſſet alibi inueniri patibulum, neceſſitate diuinitùs compellente, ad Glindalacenſem vrbem perductus eſt, & in rupe eminentiſſima, ingredientium in eccleſiam, & indè egredientium obtutibus expoſita, ſuſpenſus interiit: vt ibi de flagitioſo æquum Dei agnoſcerent iudicium, vbi cõtra Eccleſiæ libertatem illum nequiter deliquiſſe cõſtabat. Reliqui duo eiuſdẽ nequitiæ conſortes, in via, qua ſacrilegium perpetrarant, ſuſpendio necati ſunt. Quibus ità ſublatis, tranquillitas patriæ, & viatoribus ſecuritas reſtituta eſt, requiemq; dedit Deus famulo ſuo ab omnibus inimicis. Ità nimirùm ſimilem eum fecit Dominus in gloria ſanctorum, & magnificauit eum in conſpectu inimicorum, & in verbis ſuis monſtra placauit. Glorificauit eũ in conſpectu populi ſui, & ciuitas Glindalacenſis magni olim, vt ſuprà dictũ eſt, nominis, tanto irradiata ſidere, non parùm in tota regione illa honoris & reuerentiæ cõſecuta eſt.

Nyatrorem antiquam *Latronũ quorundã inſigne facinus.* *Diuinit. puniũtur.*

Cap. 9.

IGitur quatuor his annis ita peractis, pax reddita eſt toti regioni, & copioſa fertilitas præteriti tẽporis inopiam mirè ſuppleuit. Vndè Abbas Laurẽtius charitate feruidus, ad opera charitatis totus accinctus, copiam rerum ipſi allatam, pauperibus nutriendis & eccleſiis ædificandis abundè impertiit: cumque diuitiæ eius, licèt plurimæ, benignitatis & charitatis eius ſumptui non reſpõderent, theſaurum patris ſui, quem cuſtodiendum acceperat, pauperibus totũ diſtribuit, & quæcunque inuenire poterat manus eius, multiuariis charitatis officiis liberaliter diſpergẽdo, per manus indigentium in cælos tranſmiſit: vt, quemadmodùm de S. Leuita & martyre Laurẽtio, cuius nomen non ſine præſagio meritorum adeptus fuerat, ſic & de illo veraciter dici poſſit: Diſperſit, dedit pauperibus: iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. Certè ſi electus Dei inter mundi ſcandala, inter antiqui ſerpẽtis ſibilos, & fragilis carnis blanditias læſus aliqua ex parte fuerit, (non eſt enim homo iuſtus in terra, qui faciat bonum, & nõ peccet) charitatis affectus, qui erat inſignis in illo, operire poterat multitudinem peccatorum. Vniuerſa enim delicta, vt habet Salomonis prouerbium, operit charitas: & ſi peccauit multùm, remiſſum eſt ei, quĩ dilexit multùm. Portò multas infirmitates tam manuũ impoſitione, quàm oris anhe-

Multa largit vir Dei eccleſiis & egenis. *Pſal. 111.* *Eccle. 7.* *Prou. 10.* *Luc. 7.*

Nota. litu ſalutifero ſanauit: peierantesque omnes, manu eis impoſita, quod priùs celauerant, cogebat cõfiteri.

Cap. 10.

INtereà contigit, vt Glindalacenſis Epiſcopus, qui per tempus præerat, vitæ diem extremum ageret, ſedesq; cathedralis eius obitu vacaret. Ea igitur ſic paſtore tanquàm communi ſpiramine deſtituta, S. Abbas Laurentius ad pontificalis honoris cathedram ab omnibus magna inſtantia & concordia petebatur. At Ille ſuo more humiliter de ſe ſentiens, petenti reſtitit populo, ætatem immaturam prouidè ſapienterq; prætexens. Nec tamen humilis eius excuſatio poſtulantium deuotam ſuperaſſet inſtantiam, niſi diuina obſtitiſſet prouidentia, qua dictante, ſcriptum eſt: Aduocatus à potentiore, diſcede: ex hoc enim te magis aduocabit. Quod de B. Laurentio ſuo tempore factum eſt. Dñs enim ad maiora & multis vtiliora eum reſeruans, quia fidelis & prudens ſeruus ſuper creditis ſibi talentis fuerat, illisq; contentus, non puſillanimitate, ſed humili timore ductus, Epiſcopus fieri recuſauit: poſteà Archiepiſcopi cũ infula cohoneſtauit. Nam poſt non breue tempus Gregorius Archiepiſcopus Dublinẽſis ad patres ſuos collectus eſt. Eius ſede vacante, permulti ambitione cæcati, generis nobilitate & literarum ſcientia tumentes, dignos ſe illo præſulatu exiſtimabant. Sed eos, vt improbos, depulit Dñs ab honore, quippè qui ſuperbis reſiſtit: humili autem & manſueto Laurentio apud electores tantam conciliauit gratiam, vt cùm de eligendo paſtore tractaretur, ſubito afflatu ſpiritus ſancti, eorum animi Abbatis Laurẽtii celebri memoria afficerentur. Nanque & generis nobilitate, & morũ honeſtate erat apud eos clariſſimus, & iuxta Apoſtoli doctrinam, de conſtituendo Epiſcopo Timotheum & Titum admonentis, irreprehenſibilis Dei diſpenſator, non ſuperbus, non iracundus, nõ vinolentus, non percuſſor, non turpis lucri cupidus: ſed hoſpitalis, benignus, prudens, ſobrius, iuſtus, continens, amplectens, qui ſecundùm doctrinam eſt, fidelem ſermonem: vt ſolicitè ſeipſum præbeat bonorum operum exemplum, in integritate: vt is, qui ex aduerſo erat, vereretur, & oppilaretur omne os Iniqua loquentium, cùm nihil haberent mali de illo dicere. Itaque omni mox ſopita diſcordia, diuerſas eligentiũ voluntates ſpiritu ſancto in vnam conflante, B. Laurentium elegerunt in Archiepiſcopum & paſtorem: (ſed valdè inuitum, diuq; renitentem, & in ipſo honore onus penſitantem.) Et onus quidem proſternit debiles: honor autem puſillanimes deiicit. In illo autem non alleuabat onus honoris ambitio, ſed potiùs oneris grauitas, honorem declinandum probabat. Librabat enim montes in põdere, & colles in ſtatera: quod pauci faciunt. Quorum paucitatem admirans Eſaias, exclamat: Quis librauit in pondere montes, & colles in ſtatera? Si montes libremus in pondere ſuo, maius eorum pondus eſt, quàm altitudo. Illorum enim altitudo ſuperari poteſt & pedibus calcari: pondus verò eorum quis ferat? Per montes autem intelligimus dignitates, quæ plus habent oneris, quàm honoris: quæ deſpici quidem poſſunt, ſed ſuſtinere eas quis poſſit? Colles quoquè ſi libremus in ſtatera, quantus aſcẽſus eorum, tantus & deſcenſus comperietur. Sic & in dignitatibus, quæ per colles deſignantur, ſi aſcenditur ad prælationem, deſcenditur ad ſeruitutem. Librans igitur animus ſancti viri montes in pondere, & colles in ſtatera, onus in honore, & ſeruitutem in prælatione penſabat: ſicq; fiebat, vt conſideratio ſeruitutis & oneris, omnem appetitionem prælationis & honoris ab eius animo auerteret. Tandèm tamen ſe iactãs in Dominum, deſiderio fructus ſuſcepit laborem, & à Gelaſio totius Hyberniæ primate, in ipſa Dublinenſi Eccleſia, multis Epiſcopis præſentibus, gratias agente populo, conſecratus eſt.

Eccl. 13.

Recuſat Epiſcopatum.

1. Petr. 5.

1. Tim. 3. Tit. 1.

Creatur Archiepiſcopus.

Quæ parentheſi incluſa ſũt, nos addidimus quia deeſſe ea. aut iis ſimilia ſatis appa ret.

Eſa. 40.

Montes, dignitates.

Cap. 11.

BEatus igitur Laurentius põtificalem adeptus infulam, diligẽti ſtudio ſatagebat, vt eſſet ſubditis ſuis forma ſanctitatis, & totius honeſtatis exemplum: nè prædicantem vel docentem cõtraria remorderet cõſcientia, ſed potiùs prædicationem vitæ ſanctimonia commendaret. Decet enim maiorem natù, decet & illum, qui primus eſt in Eccleſia, ſic pronunciare verbum ſcientiæ ſecundùm doctrinam, vt non impediat muſicam. Impeditur autẽ melodia muſicæ, ſi laudatur Dominus in ſono tubæ, & non laudatur in pſalterio & cithara. Laudetur ergò Dominus in tubali prædicationis ſono, & conſonet pſalterium, concordet & cithara: vt vna ſit harmonia ſiue conſonantia prædicationis, quę per tubam intelligitur: & executionis decem mandatorum, quam decachordum pſalteriũ deſignat: itemq; mortificationis carnis, quam cithara ſignificat. Itaque mox vt indutus eſt B. Laurentius ſtola gloriæ, etiã vaſis virtutis expetiit coronari. Circumcinxit ergò ſe zona iuſtitiæ, circum pedes, & femoralia, & humerale ſibi imponens, tunicam talarem totam cilicinam non tantùm induens, ſed carni aſſuens, cuius cilicii aſperitate, & vermium multitudine ſuccreſcente perforabatur caro ſancti põtificis: vt ex interiori ardore ſpiritus flamma exteriùs reſultante, ipſa caro velut in frixorio coqueretur. Sicque clauum clauo retundens, punctiones punctionibus reprimẽs proprium corpuſculum exarabat: extrà, hoc eſt, ex terræ primo maledicto ſuppoſita, ſpinas & tribulus eliminare contendens: vt ſic aceruum frugum poſſet ſibi cumulare in poſterum. Sic attendens ſibi paſtor egregius, de omni corde ſuo ſatagebat laudare Dominũ, in diuinis officiis aſſiduus & deuotus: diligensq; decorẽ domus Dei, vt amplificaret cultus diuini ſanctitatem, & ſacris altaribus debitã præſtaret reuerentiam, cõſtituit ad ſacrum Domini miniſterium viros idoneos ordinare, nè propter ſeruitores ſeruitia Domino diſplicerent, ſicut ſcriptum eſt: Nè offeratis vltrà ſacrificium fruſtrà. Incẽſum veſtrum abominatio eſt mihi. Neomeniã, & ſabbatum, & feſtiuitates alias nõ feram. & ſubditur cauſa: Iniqui ſunt cœtus veſtri. Ideò vir ſanctus & timoratus ſiue religioſus, honeſtatis amator, & zelator religionis, operam dedit, induſtriamq; adhibuit, vt clericos ſeculares, qui in Eccleſia Dublinenſi erant inſtituti Canonici, ſecundùm exteriorem & interiorem hominẽ mutatos in melius, in regulares canonicos transformaret. Et vt hoc ſummi Pontificis authoritate confirmaretur, duos è canonicis ſuis miſit Romam, propter vſum & conſuetudinem * Aroaſienſis ordinis: per quos ſancti viri deſiderium adimpletum eſt. Fecitq; regolares ſtare canonicos circa altare, vt laudarent nomen Domini: & dedit in celebrationibus decus, & in ſono eorum dulces fecit modos.

Qualẽ ſe exhibuerit in ea dignitate.

Obſerua veſtem cilicinã, toti corpori admotã.

Gene. 3.

Eſa. 1.

Canonicos ſeculares mutat in regulares.

** Arroacenſis.*

Cap. 12.

VT autem Domino ſuo ſecuriùs militaret, ſpiritualis certaminis milites electos ordinans, armisque eorum & ſignis ſe muniens, habitum Canonicorum regularium & viuendi normam accepit, eiq; conuenienter viuere ſtuduit. Nã penè continuè, dum ei licebat, cum canonicis illis edebat in refectorio, locis & horis congruis ſiue debitis ſeruabat ſilentiũ, ad matutinas ſingulis ferè noctibus cũ illis in chorũ ingrediebatur, vnà cum eis vigilias & laudes Dñi celebrabat. Sciens autem ſcriptum, Vigilia honeſtatis tabeſaciet carnes: deuotione feruenti vigilabat in orationibus; & attenuabat carnẽ ſuam. Finitis enim matutinis laudibus, cęteris ad lectos redeuntibus, ipſe in ec-

Fit etiam ipſe Canonicus regularis.

Eccl. 31.

clesia

Vigilia & preces eius. *Num. 21*

cleſia remanebat, etſi non ſemp ſolus, tñ vt ſolitarius: ibatque pro cõſuetudine ante ſignũ Dñicæ paſſionis, vbi uelut in ſpeculo uitæ, contẽplabatur æneum ſerpentem, eleuatum in ſtipite Crucis, & eius dulci memoria ſanabatur à languoribus ſuis, pſallebatque Domino cum tremore: & nunc ſtando, nunc ſedendo, nunc etiam flectendo genua, totum Pſalterium reſonabat. Affirmatum eſt equidem à fratribus religioſis, qui præ cæteris frequentiùs orationibus inſiſtebant, quòd vir ſanctus cum prędicta Cruce dulciſsimũ habebat colloquium: de qua multa mirabilia memorantur, quæ magna peregrinorum veneratione ab antiquis temporibus frequentatur. Facto verò die, exibat in cœmeterium, & illic aliquantiſpèr deambulans, commendationẽ fidelium defunctorũ percantabat.

Cap. 13.

Eccl. 33 *Corpus ſuum flagellis quotidiè.*

CVmque non ignoraret illud Eccleſiaſtici, Seruũ inclinant operationes aſsiduæ: carnem ſuam vigilijs & ieiunijs exiccatam, & aſperitate cilicij, vt ſuprà dictum eſt, exaratam, reducto paululùm cilicio, verberibus exponebat, terque ad minùs in die ſe virgis cędi volebat ab aliquo familiari, qui tacere noſſet: excutiebatque per confeſsionem, adiunctis virgarũ ſcopis, ſi quid eius ſanctæ animæ pedibus mundani pulueris adhæſiſſet. Etſi autem eiuſmodi virgarũ caſtigationibus, & orationibus carnis coerceret malitiam, at tamen in omnibus diſcretionis moderamen adhibebat, nec ſine iudicio flagellabat carnem propter dictum illud Sapientis: *Eccli. 33* Si non obedierit ſeruus, curua illum compedibus: verùm ſine iudicio nihil facias graue. Nam Apoſtolus ad perfectam carnis mortificationem nos inuitans, cùm pręmiſiſſet, *Rom. 12.* Obſecro vos per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuam, ſanctam, Deo placentem: ſubiecit, Rationabile obſequium veſtrum, videlicet ſecundum æthicum, vt nè quid nimis. *Tertiꝰ. Non veſcitur carnibus.* A carnibus quidem ſemper abſtinuit, poſtquàm canonicus fuit: omni verò tempore à deſiderijs carnalibus. Sexta feria ſolo pane veſcebatur & aqua, & frequenter nec panem ſumebat illo die, nec aliquid refectionis corporalis, cibatus ſolo pane & aqua doloris ex compaſsione Crucis Ieſu Chriſti, cum quo ſe animo crucifigebat. Sępè etiam panem lixiuio mixtum ſolebat edere, *Pſal. 101* vt poſſet dicere cum Pſalmiſta: Cinerem tanquã panem manducabam, & potum meum cum fletu miſcebam.

Cap. 14.

ERat verò multùm liberalis non ſolùm pauperibus, ſed & diuitibus hoſpitalis & diſcretus, vnũquenque ſic, vt decebat, ſuſcipiens, pauperum inopiæ ſuccurrendo, diuites verò inuitando ſuis beneficiis ad ſectãda charitatis opera: ut ſimul diues & pauper ab uno acciperent nõ ſolùm temporale ſubſidiũ, *Vitat hominũ applauſus.* ſed & conſilium ſpiritale. Sic enim decebat paſtorem bonum paſcere gregem ſuum. In omnibus autẽ, quibus poſſet popularem excitare fauorem, cautè ſe gerebat, inanem gloriam & lupinam hypocriſim tanquã peſtem euitans. Nam propriæ carnis macerator, amator abſtinentiæ, non tantùm hoſpitibus ſe ſplendidũ in panibus, ferculorum varietate atque potus diuerſis generibus exhibebat: verùm etiam cũ illis aliquandò diſcumbens, & inter multas epulas cibis vilioribus vtens, aut edere ſe ſimulans, pia quadã ſimulatione communem ſe illis oſtendebat. Et quod eſt argumentum miræ prudentiæ, ſæpè merum bibere credebatur, cùm non eſſet merum, ſed aqua potiùs modici vini admixtione ſic tincta, ut vinum à diſcumbentibus putaretur. *Multos alit pauperes.* Singulis autem diebus pauperes ſexaginta, aut quadraginta vel minimùm triginta in conſpectu ſuo refici faciebat, exceptis aliis pauperibus, de quibus infrà dicemus.

Cap. 15.

ERat autem vir ſanctus admodùm † & elegantis ſtaturæ. Veſtimenta eius nec nitida nimiùm, nec abiecta plurimùm, ſed ex moderato, & competenti habitu erant. *† deeſt, pcera, aut aliud qppiam.* Exterior eius habitus, propter rudem & ſeruilem populum, authoritatem & reuerentiam pontificis præ ſe ferebat: medius verò, canonicum regularem: ad carnem cilicia & talaris interula, pœnitentem. Per hæc & alia beatus pontifex tanquàm ſapiens architectus ſeipſum dabat, in ſimilitudinem picturæ, exemplum bonorum operum, & ſculpebat in ſubditis ſignacula ſanctitatis, & aſsiduitate ſua uariabat picturam: & in lege Domini iudicabat congregationem, & in fide ſua probatus eſt, & cognitus eſt in verbis ſuis fidelis. Tranſigebat noctem ſicut diem, & vigilia ſua perfecit opus, & in diebus ſuis ſuffulſit domum Domini, & corroborauit templum, & præualuit amplificare ciuitatem Dei, & adeptus eſt gloriã in conuerſione gentis ſuæ. Nam in diebus eius proſperata eſt plantatio illa Dei nouella, vt uerum eſſet, quod ſcriptum eſt: Seruiuit Iſrael Domino cunctis diebus Ioſue. *Ioſue 24.*

Cap. 16.

NOn eſt autem ex toto ſilendum, quòd beato viro ex Abbatis minori officio in pontificem ſic tranſlato, prædictus rex Dermitius quendam Clericum ſucceſſorem eius violenter conſtituit, & contra ius conſuetudinis, quo tam Clerus quàm populus ibidèm Abbatem eligere conſueuerat, in dictam Abbatiam, illis reclamantibus, eum irreuerenter intruſit. *Matt. 15.* Sed is tamen, nè Euangelicum illud non impletum abiret, Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus, eradicabitur: iram à dignitate; quinimò ab officio poſtmodùm amotus eſt. *Nepos eiꝰ fit Abbas Glindalacenſis.* Clero autem & populo in ius eligendi reſtituto, nepotem quendam S. Laurentii, Thomam nomine, iuuenem præclarum moribus & ſcientia, ſanctique pontificis conuictu atq; conſortio clariorem, in Abbatem Glindalacenſis Eccleſiæ concorditer elegerunt: *Prou. 13.* *Eccl. 44* In quo facto non defuit Dominus ſeruo ſuo, de quo ſcriptura dicit: Bonus relinquit hæredes filios & nepotes. & iterùm: In ſemine ſanctorum permanet bona hæreditas, & nepotum ipſorum ſemen in teſtamento ſtetit. Hunc igitur cùm ſanctus, non propter propinquitatem carnis, ſed magis charitate ſpiritus, præ cæteris impensè diligeret, ità ut etiam ſecreta ſua ei ſecurè committeret, ciuitatem Glindalacenſem deincèps tanto frequentiùs, quanto libentius viſitauit. Nam prope ciuitatem ad tria millaria locus erat ſecretus, & B. Coëngini frequentia conſecratus, quem præ aliis tanto ſpecialius elegit, quanto eius ſancti uiri uirtutes ſtudioſius imitari ſatagebat. Is verò locus non in hominum conſpectu, ſed in miranda ſolitudine eſſe dicitur. Nam ex una parte rupes ex alto pendens triginta cubitis, ad hunc locum tranſitum denegat: ex altera ſtagnum nõ modici ambitus, totidem cubitis in profundum deſcendens, à parte ſua * nauigum pandit. ** nauigiũ pro nauigatione.* Nec tamen ſine fontis dulcedine locus eſt. Nam ex eadem rupe riuulus ſonorus, dulciſsimas fundens aquas, erumpit, habitatori loci non parum præbens ſolatii, conſitis arboribus ſiue herbis continuum virorem miniſtrans: apud quem riuulum etiam ſalix mirifica reperitur, poma ferens uſque ad hyemale S. Martini feſtum crudiſsima, ut vix à quoquam tum poſsint deguſtari. *Nota ſingulare pomorũ genus.* Appropinquante autem natiuitate Dominica, celeriter matureſcunt, ſolis Infirmis ꝓ medicinali remedio reſeruanda. Locus autem inferior, ei concauitati ſubiacens, à duodecimo Calendas Octobris uſque ad octauum Calendas Martii, ſo-

lis

is lumen non accipit, immo quædam eius pars, ſolis radiis nunquàm illuſtrator.

Cap. 17.

Quadrageſimam vt exegerit ſanct⁹ Laurentius.
Exo. 24.

IN ea autem concauitate, quam S. Coenginus ſuis manibus effeciſſe dicitur, B. Laurentius perſæpè latitans, contemplatiuis delicijs illic deuotus perfruebatur, de corpore ſuo minimè ſolicitus. Sed tamen in multa neceſsitate ei deeſſe nolens, tèr tantùm in hebdomada panem & aquam, interdùm etiam olus ei præbebat, tanquàm alter Moyſes contemplationis diuinæ ſuauitate refectus. Ibi ergò morans per quadragenas, hominum non admittebat frequentiam, niſi iam dicti Abbatis nepotis ſui, qui ei cibum, qualē diximus, ſubminiſtrabat: ad eumque cauſas & negocia populi, & ad populum ſancti ſacerdotis reſponſa atque conſilia referebat. Erat autem acceſſus ad eum per ſcalā: cuius ima pars in aqua figebatur, ſuperior tenebatur ad rupem. Neque tamen ex hoc ipſo loco egredi ſancto uiro moleſtum erat, ſi vrgēte negocio ſubditis ſuis id neceſſarium cognouiſſet: ſed velut alter Moyſes in ingreſſu, Rachelis & Liæ, Mariæ, & Marthæ pro loco & tempore, in ſe facies varias transfigurabat. Sic autem implebat fidelis paſtoris & prudentis rectoris officium, non propter improbā agendorum inſtantiam, contemplationem negligens: aut propter contemplationis ſtudium, agenda poſtponens. Videbatur autem populo barbaro, cornuti Moſi ſimilitudinem afferre ex frequenti collocutione cum Domino. Nam ſermo eius inſtar faculę ardebat, radios vibrabat igneos: dixiſſes ſtimulos & quaſi clauos in altum defixos. Ibat vir ſanctus per arma iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris, detruncans cruentas acies vitiorum, prædicans aſsiduè verbum Dei, & opus faciens Euangeliſtæ: inſtans oportunè, importunè: arguens, obſecrans, increpans in omni patientia & doctrina, nè de manu ſua requireretur ſanguis commiſſi ſibi populi pereuntis. Ducebatur enim ad mortem populus Dubliniæ, vel potius iam perierat infami ternario vitiorum, putà concupiſcentia carnis, concupiſcentia oculorum, & ſuperbia uitæ. Ex quibus, tanquàm ex fontibus venenatis, oriuntur & dimanant riuuli mortiferentius iniquitatis, ebrietates, crapulę, & earum comes ignis luxoriæ, contentiones, rapinę, iniuriæ mutuæ, & alia mala infinita. Quibus vitiis cùm ciues ſuos videret beatus pontifex irretitus, dolebat plurimùm, & ſpeculator cōſtitutus à Domino, ſuper ſpeculam ſuam ſtetit iugiter per diem, & ſuper cuſtodiam ſuam totis noctibus: & quod audiuit de ore Domini, verbum annunciauit populo ſubdito ſibi. Vidit enim & prædixit, poſt vitia ſecutura ſupplicia, iniurios plectendos iniuriis, luxurioſos incendijs vaſtandos, (Luxuria nanque ignis eſt, uſque ad perditionem deuorans, & omnia virtutum eradicās genimina) & homicidas cædibus perdendos. Per quæ enim peccat quis, per hæc & punitur.

Exo. 34.
2. Tim. 4.
1. Ioan. 2.
Fontes uitiorū omnium.
Eſa. 21.
Prædicit clades futuras.
Sap. 11.

Cap. 18.

Dublinia vaſtatur.

VEniente igitur gladio Domini, ſicut paſtor ſæpè prædixerat, non longo temporis interuallo, rex Dermitius, adiuncto ſibi Richardi Comitis auxilio, cum multa Anglorum caterua Hyberniā ingreſſus, Dubliniā magna vi cepit, captam ſuccendit igne, bona ciuitatis diripuit, & homines interfecit. Atque ità, ſecundùm vaticinia viri Dei, miſit in eos iram Dominus & vindictam, & reddidit illis iniquitatem eorum. Beatus autem Laurentius inſtàr Ieremiæ, teſtis exitij ſtragis populi ſui: ubi etiā multis affectus iniuriis, rebus eorum, quantùm ipſe poterat, defenſis & munitis, morti ſeſe ꝑ illis exponere neutiquàm formidauit. Corpora etiam cæſorum pius paſtor inter manus hoſtium adhuc palpitantia rapiebat, & velut alter Tobias, feſtinabat Chriſtianæ tradere ſepulturæ. Si quos autem poſt ſtragem inuenit ſuperſtites, quibus poterat facultatibus ijs ſuccurrebat. Maiori tamen affectu mouebatur in illos, quos prius uiderat felicitate vberiori florere, & ſubitò quidem, ſed tamen iuſto Dei iudicio, in ſummam miſeriam conie ctos eſſe. Inter omnia autem malorum genera, ſummum in miſeriis infelicitatis genus eſt, fuiſſe felicem. Clericos prætereà, contra impetum gētis ſuperbæ, quæ ciuitatem obtinuerat, in ſuis locis permanere poſſe, non ſine magnis periculis impetrauit: quibus etiam libros & ornamenta eccleſiæ ipſe, cuius bonis temporalibus & eccleſiaſticis non pepercerat hoſtilis iniquitas, immò potiùs vniuerſa rapuerat, vel vaſtauerat, prudenter & ſtrenuè reſtituenda curauit.

Magna ſancti viri conſtātia.
Tob. 1. & 2.

Cap. 19.

QVodam tempore vir beatus ꝓ Eccleſiæ ſuæ negocijs in Angliam profectus, ad regem Henricum venit Cantuariam: ibique, vt decuit, ſuſceptus in eccleſia ſanctæ Trinitatis à monachis, ob impetrāda ſuffragia S. Thomę glorioſi martyris deuotè pernoctans, in craſtino monachorum precibus Miſſarum ſolennia celebrare diſpoſuit. Cumque pontificalibus veſtibus proceſsiſſet ornatus, quidam fatuus audiens eum virum ſanctum & religioſum eſſe, ſimplici ſua fatuitate vel fatua ſimplicitate ſibi perſuaſit, ſe rectè & piè facturum, & premia poſſe diuina promereri, ſi tam beatum virum ſancto Thomę reddat martyrio parem. Hoc igitur animi ſui conceptum volens perficere, fuſtem ingentem arripuit, & per medium irruens populum in beatum antiſtitem, totis viribus eum in capite percuſsit. Ille verò percuſſus, ſtatim corruit ad cornu altaris, grauiter vulneratus. Id videntes monachi, & omnes qui aderant, cum multo dolore & lachrymis in faciem ſe proſtrauerunt, credentes pontificem lethaliter vulneratum. At vir ſanctus poſt breuem morulam leuato capite, dari ſibi aquam in vaſculo poſtulauit: & ſuper eam dicens orationem Dominicam, eamque benedicens ſigno ſanctæ Crucis impoſito, lauari ea uulnus capitis imperauit. Quo facto, ceſſauit fluxus ſanguinis, & protinùs vulnus ſanatum eſt: ſicque ſanus effectus, inchoata Miſſarum ſolennia celebrauit. Quod qui vidit, teſtimonium perhibuit. Ipſum autem veſtigium vulneris ſemper manſit in capite: & nunc in ipſo capitis * cranio, deficiente oſsis particula, fractura cernitur apparere. Iubente vero rege ſuſpendi fatuum illum, beatus pontifex uix precibus obtinuit, nè quid mali hac de cauſa illi inferretur.

Hominis ſtulti horrenda temeritas.
Præclarum miraculum.
** teſta*

Cap. 20.

ALio tempore cùm de regis Anglię curia remearet, venit in Vualliam: vbi diù ventum expectans proſperum, tædio angebatur. Erat autem in illis partibus quædam eccleſia in honorē beatæ Virginis apud caſtrum cuiuſdam diuitis, eius expenſis recens ędificata, cuius lateri homo quidam perpetuò ſe incluſerat, vt Deo liberius adhęreret. Huic igitur viro Dei nocte apparens Virgo ſancta, ornatu & facie reuerendiſsima, ſciſcitabatur cur ſua eccleſia dedicata non eſſet. Cui cùm anachoreta reſponderet, Epiſcopum diœceſanum diù abfuiſſe: Ego verò, inquit illa, nolo eam ab eo dedicari. Eccè adeſt Laurentius Dublinenſis Archiepiſcopus, cuius prꝧſtolabar aduentum, vt ipſe meam eccleſiam conſecraret. Et hoc ei ſignum, quòd ventum vel tranſitum non obtinebit, donèc meæ ſatisfecerit voluntati. Ad hæc experrectus homo, & territus viſione, facto iam die, miſit pro caſtellano, eius eccleſiæ fundatore, totamque ei patefecit eā ordine uiſionem. Is mox ad Archiepiſcopum

Viſio cuiuſdā ſolitarii.

ſcopum properans, eum ad ſuum caſtrum inuitauit, ſuſceptumq; honorificè procurauit: factaque cœna, precabatur eum, vt illã eccleſiã conſecrare dignaret. Vir ſanctus reſpõdit, id ſibi nõ licere: caſtellaniq; p̃cibus aſſentiri modis omnibus renuit. Videns id caſtellanus, non cunctatus eſt viro Dei minas beatæ Virginis indicare, totam anachoretæ viſionem per ordinẽ commemorans. Quam ſanctus vir mente pertractãs, videnſque ſecundùm Deum ſibi non eſſe illicitum, ſed permiſſum, diuinæ viſioni deuotisq; precibus aſſenſum præbens, eccleſiam poſtridiè dedicauit. Cumque Miſſam & diuina officia peregiſſet, guſtato pane cum ſuis nauim ingreſſus, curſu proſpero ad portũ deſideratum peruenit. Ex eo tempore innumera ſiũt miracula in eccleſia illa, diuinaque indigentibus beneficia præſtantur.

Multa miracula in eccleſia à viro Dei dedicata fiũt.

Cap. 21.

RVrsùs beato viro in Angliam cum tribus nauibus contendente, in mediis maris vorticibus tẽpeſtas ſæuiſsima extitit, ità vt penè naues & homines mergerentur. Iamque nautis ſpe omni euadendi periculi propemodùm deſtitutis, quidam melioris ſpei vir, conuerſus ad ſanctum præſulem, dixit: Domine, ecce perimus: ſuccurre nobis tuis ſanctis precibus. Illo igitur flexis genibus Deum deprecante, ſtatim mare quieuit, ceſſauitque tempeſtas, ità vt poſſent homines admirari & dicere: Quis eſt hic, quia venti & mare obediunt ei?

Sedat tẽpeſtatem.

Matt. 8.

Cap. 22.

ALio quoquè tempore properanti ei in Angliã, & iam nauim ingreſſo, quidam è ciuibus Dubliniæ comites ſe adiunxerunt, ſub tanto paſtore pericula maris ſe euaſuros confidentes. Et eccè cùm iam ſecuriùs mare ſulcarent, ſubitò commotis fluctibus, ventisq; ſæuientibus, tempeſtas horribilis exorta eſt, adeò vt præſentem intentarent omnia mortem. Congregati ergò omnes ad patrem & patronum Archiepiſcopum, anxiè precabantur, vt ſuo interuentu ocyùs ipſis ſuccurreret, mors enim in ianuis videbatur. At ſecretarius & amicus Dei: Confidite, inquit, nemo veſtrum peribit: ſed audite conſilium meum, & iram Dei deuotionis muneribus placate. Ad eius enim, vt noſtis, & beatæ Virginis matris eius honorem, Dubliniæ eccleſiam nouam conſtruimus: ad quam perficiẽdam dare uos moneo de fructu operum eius, qui vobis omnia largitur: ſicque promitto ego vobis in Domino, tranquillitatem maris abſque veſtro & rerum veſtrarum periculo citiùs adfuturam. Mox illi ad Archiepiſcopum bona & alacri voluntate multa donaria apportant. Erat enim nauis illa multis referta diuitijs. Ille verò gaudens in Domino, breui & deuota oratione penetrat cælos: ſtatimque mari ſubſidente, & tranquillitate reſtituta, Deum & ſanctum eius pontificem omnes pariter collaudant.

Iteriùm ſuis precibus tranquillũ efficit mare

Cap. 23.

EMergentibus autem cauſis quibuſdam Eccleſiæ ſuæ, paſtor ſtrenuus vigilans ſuper gregem ſibi commiſſum, ſummum Pontificem adire decreuit. Romamque feliciter perueniens, adiutus Domini gratia, propoſitum impleuit. Cumque pro libertate Hyberniæ eccleſiæ facundè ſatis egiſſet, & animi eius benignitas atque prudentia manifeſtè innotuiſſet, regreſſurus ad propria, Legatus totius Hyberniæ à domino Papa conſtituitur. Reuerſus indè proſperè in Hyberniam, commiſſæ ſibi legationis officium cum magna totius eccleſiæ libertate exeq; ſatagebat. Quæcunque religionis, vel eccleſiarum officiis, vel honeſtati clericorum deeſſe videbat, ea ſufficienter & honeſtè ſupplebat, ſuperflua reſecabat, rectè diſpoſita inuiolabiliter obſeruari volebat: eratque in zelo legis Domini velut ignis, & quaſi adeps ſeparatus à carne. Intantùm autem miniſtrorum eccleſiæ execrabatur immunditiam caſtitatis & honeſtatis zelator, tamque eos ad continentiam prouocabat, vt omnes tam ſubdiaconos, quàm diaconos vel presbyteros, ſi incõtinentiæ conuicti eſſent, licèt tanquàm Archiepiſcopus poſſet, tamen nollet abſoluere: ſed ad Romanam eccleſiam, à ſummo Pontifice abſoluẽdos, deſtinaret, ità ut quodam tempore, quod dictu mirum ſit, centum quadraginta presbyteros de incontinentia conuictos, Romam miſerit abſoluendos. Cupiebat n. oẽs ſui ſimiles efficere, & quam in ſe ſectabatur mũditiã, eam etiam à ſubditis requirebat, lumbos ſuos non zona pellicea, ſed aſpero cilicio conſtringens. Itaque Apoſtolicum illud, quod re ipſa præſtabat, ore quoquè iubebat: State ſuccincti lumbos veſtros in veritate.

Fit legatus Hybernia.

Eximius eius erga incontinẽtes clericos zelus.

Ephеſ. 6.

Cap. 24.

CVm autem ſic legationis ſuæ fungeretur officio, & cæleſtis vitæ pabulo populum reficere conaretur, temporalium rerum inopia totam Hyberniã miſerabiliter occupauit. Itaque humaniſsimus paſtor, aſſuetus olim operibus pietatis & benignitatis, vidẽs tempus acceptabile, tempus miſerendi, fœnerabatur Domino, dum miſeretur pauperum: totusque inopũ commiſerationi addictus, penſatis eorum miſeriis, egeſtatem illorum ſuam exiſtimans, pro facultatum ſuarum copiis, ſed non largiſsimæ charitatis ſuæ votis, illis opitulabatur & ſuccurrebat. Quingentos nanque pauperes, extrema penuria oppreſſos, per triennium quotidianis ſuſtentabat eleemoſinis, exceptis aliis plùs minùs trecentis, quos per Epiſcopatum ſuum veſtibus & alimonia donabat, quibusque neceſſaria omnia miniſtrabat. Multæ etiam fœminæ egeſtate afflictæ, paruulos ſuos, quos nutrire non poterant, neceſſaria quadam cautela ad oſtia eius deponebant, itemque aliis diuerſis locis, per quæ illum nouerant tranſiturum. Sciebant enim in eo maternum ineſſe affectum, nec poſſe deeſſe eis: quippe qui gremium pietatis omnibus expandens, nemini ſe negabat. Ille uerò non immemor paupertatis & pueritiæ, quam nobis Ieſus Chriſtus aſſumpſit, qui in die iudiciũ dicturus eſt: Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis: quique alibi dicit: Quicunque ſuſceperit vnum paruulum talem in nomine meo, me ſuſcipit: ipſum ſe puerorum nutritium exhibebat, eosque per diuerſa diœceſis ſuæ loca hominibus & baliuis ſuis nutriendos & diligentius cuſtodiendos commendans, eis neceſſaria omnia ſuppeditauit. Et cùm taliũ ſit regnum cælorum, ipſe iam exultatus in cælis, frequentiùs in terris puerorum miſeretur. Erant autem id genus pueri fermè ducenti, quandoque plures, quandoque pauciores: demptis nonnullis pauperibus, de quibus iam dictum eſt: & paruulis, quos in domo ſua bonus Chriſti nutritius procurabat. Cùm autem hi pueri iam adulti eſſent & enutriti, tradi ſingulis crucem ligneam iubebat, quas ſigni cuiuſdam loco ferentes, circuibant prouinciam: atque ità ab eius præfectis & aliis, nomen Dei & pontificis venerantibus, vitæ ſuſtentandę conſilium & auxilium eis impendebatur.

Prou. 19.

Vide ſingularem in tot pauperes humanitatẽ

Mat. 25.

Mat. 18.

Cap. 25.

PEr id tempus, multiplicatis malis in terra, cùm ſanctus pontifex die quodam à Dublinia Vuaſſofordiam iter haberet, quidam è militibus regis Vuilhelmus nomine, ſe comitem ei adhibuit, ne fortè ſi ſolus eſſet, incideret in latrones. Sed & ſcriptor quidam cum vxore ſua paruuloque infante, tanquàm ſecuriùs iter iam facturus, illis ſe iunxit. Ingredientibus autem illis nemus quoddam, latronum latibulum, vi

Incidit in latrones.

gintiquatuor loricati latrones è latebris prodierunt ſimulanteſque ſe velle parcere pontifici & ſuis, petebant, vt militem ipſorum traderet voluntati: ipſe verò cum ſuis clericis, illæſus abiret. Sed vir ſanctus reſpondit malle ſe interfici, quàm illis militem iugulandum permittere. Tum illi furijs agitati, in clericos eius ſæuiùs irruerunt, & ſcriptorem antedictum crebrò irrumpendo occiderunt. Eius autem vxoris miſertus Epiſcopus, poſteà quæ ad victum veſtitumque pertinent, perpetuò illi ſubminiſtrauit: puerum verò literis erudiendum curauit, & quoad vixit, inter Clericos ſuos illum numerari voluit. Porrò latrones lanceam in militem vibrantes, miſericorditer ſeſe interponentis Epiſcopi equum confoderunt: ſicque miles equi præſidio de eorum manibus ereptus eſt. Præſul verò ſpoliatis clericis, varijs affectus iniurijs, in proximam veniens ciuitatem, latrones illos per internuncios admonuit, ut à ſua malitia abſtinentes, veniam impetrarent: ni id facerent, ſe cum omnibus eius ciuitatis presbyteris in eos excommunicationis ſententiam pronunciaturum. Illis autem omnem pœnitentiam & correctionem reſpuentibus, eos excommunicauit: Quod cùm illi cognouiſſent, & quemadmodùm fieret excommunicatio, inquiſiſſent, dixerunt: Excommunicemus & nos Archiepiſcopum. & accipientes exta bouis furto ablati, loco ſtolarum, & accenſis ligno rum faculis loco candelarum, inſtar luporum vlulabant, Clericos irridentes, anathema legentes, & in deriſum Eccleſię etiam in aqua ipſas faculas extinguentes. Ex ijs vnus poſtero die, licèt quadruplici tectus veſte, frigore ſatis temperato & tolerabili extinctus eſt. Tertio indè die, malitiæ eorum dux itidem peremptus eſt, atque ità alij poſt alios intra annum vnum perierunt.

Eccè tibi cæleſtem vltionem in deriſores excõmunicationis.

Cap. 26.

Qvidam è miniſtris Archiepiſcopi quandoquè, non abſque ſua fortaſsis culpa, Dubliniæ ad patibulum trahebatur. Cumque iam ad ſuſpendij locum perueniſſet, rumor eius rei ad Archiepiſcopum perlatus eſt. Ilicò ſurgit ille, ſequiturque hominem, vt eum liberet. Videns autem vnus è carnificibus præſulem venientem, timenſque nè infelix ille ex eorum manibus auferretur, caput miſero præcidit. Id cernẽs Epiſcopus, multumque dolens ereptum ſibi hominẽ, in eius percuſſorem maledictionis fulmen intorſit. Cumque ille cum ſociis Dubliniam rediret, in ponte cadens coxam fregit, & ex eo vulnere breui vitam amiſit, manifeſto diuinæ vltionis iudicio. Sic Dominus, quantæ ſanctitatis & gratię apud ipſum eſſet beatus Laurentius, & quòd eius verba pondus haberent, ſæpius declarauit.

Miſerè periit cui vir ſanct⁹ imprecatus eſt.

Cap. 27.

Dvo viri Dubliniæ in loco ſacro latrocinium perpetrarunt: ſed pro meritis ſuis percuſsi à Domino, protinùs amentes effecti ſunt, ligatique ad eccleſiam ſanctę Trinitatis, & ad Archiepiſcopum adducti ſunt. Quos cum ille vidiſſet, miſericordia motus erga illos, data benedictione, iuſsit eos à vinculis expediri. Illi ſoluti, in faciem corruentes, diù tanquàm exanimes iacuerunt. Tandèm ſurgentes incolumes, viro Dei pro ſalute recepta gratias egerunt. Quod ille, nè facerent, mora ſuo prohibebat, & vt ſoli Deo gratias agerent, verecundus & humilis hortabatur.

Duos amentes ſanat.

Cap. 28.

Qvandoque vir ſanctus cum duobus Epiſcopis & Abbate Thoma nepote ſuo ad concionem quandam properabat. Cumque apud pagum quendam horas Dominicas cantaturus deſcendiſſet, homo quidã adueniens, ad eum exclamauit: Præſentiam tuam, domine, non equitum multitudine gloriari decet, ſed in eo potiùs, vt ægrotis & afflictis ſuccurrere ſtudeas. Eſt in eccleſia huius pagi proxima, fœmina quædam nobilis, quę ab immundo vexata ſpiritu, nupèr mente capta eſt. Ad eã igitur ire te decet, & fundere preces pro ea ad Dominum, vt tuis flexus precibus, illam ſanare dignetur. Percepta ea ſimplicis hominis petitione, Archiepiſcopus iubet ire Thomam Abbatem, & orare ꝑ ea. At ille modis omnibus recuſabat vel limina eccleſiæ attingere: intãtùm id genus hoĩes horrebat. Pręcepit ergò idẽ Epiſcopo Kildarẽſi Malachię. Sed is itidẽ ſe excuſans, aiebat ſe non tãti eſſe meriti, vt dæmones expellere poſsit. Iubet tandẽ uir Dei, ut Clemẽs Eþus eat. Qui ſua ſimplicitate libenter ſe itu rũ rñdit. Erat ia vir magnus & caluus. Cumq; enim dæmoniaca conſpexiſſet in eccleſiam intrantem, mox ei caluitiem obiecit, addens etiam contumeliam ꝑ mẽdacium: O calue vilisſime, inquiens, qui ſemper meretricio te iungis contubernio, quid hic à me requiris? ſimulque arripiens lapidem, iactauit in eum. At Epiſcopus & contumeliam, & horrorem non ferens, ad Archiepiſcopum cum timore pudefactus rediit. Tum demùm vir ſanctus vt ſimulationem, ſic arrogantiam vitare volens, Ego, inquit, ſi ſic neceſſe eſt, eam in nomine patris & filii & ſpiritusſancti viſitabo. Cumque ad oſtium eccleſiæ veniſſet, Crucis ſignaculo & eam, & fœminam conſignauit. Eum autem vt vidit miſerabilis mulier, multa in eum probra & conuicia coniecit. Sed ille vir miſericors, eius miſeriæ miſertus, de Domino non diffidens, ligari eam præcepit. Et cùm manibus eam attrectaſſet, pectori eius Crucis ſignũ impreſsit, & aquã benedictam ori eius infudit, humique proſtratus, Dominum pro ea ſuppliciter & breuiter orauit. Indè recedens, cùm triduò pòſt eò reuertiſſet, inuenit eam ſanæ mentis, & iamdudùm ipſius reditum præſtolantem. Illa uerò mox ad eum accedens, multis precibus nocte illa retentum, cum omnibus comitibus eius honorificè procurauit, in eximii amoris ſignum crebrò eius manus & pedes deoſculans, & gratias agens omnipotenti Deo, quòd per eius merita perfectæ eſſet reddita ſoſpitati.

Malachias Epiſcopus Kildarenſis.

Procax dæmonis petulantia

Vide quibus armis oppugnat dæmonem vir ſanct⁹.

Cap. 29.

Qvidã beati uiri mareſtallus, toto corruptus corpore, miſerabiliter inflatus erat. De cuius ſalute cum iam medici omnes ſpem abieciſſent, adductus eſt ad dominum ſuum. Is protinus manus ei imponens, oranſque pro eo: Ducatur, inquit, ad hoſpitiũ ſuum, & cùm ſanatus fuerit, redeat ad priſtinum munus. Reductus eſt ergo domum, & proxima nocte omnis ille corrupt⁹ humor effluxit, & poſt dies octo viribus inſtauratis, ad virum Dei cum alacritate reuerſus gratias egit pro ſanitate, per eum diuinitus ipſi donata. Cui vir ſanctus: Memineris, ait, non homini, ſed ſoli Deo gratias agere.

Sanat hominem deſperatum.

Cap. 30.

IN eccleſia beati Martini Dubliniæ quidam ſacerdos, nomine Galunedius, miniſtrabat. Erat autem charus Archiepiſcopo, quòd eum à iuuentute nutriiſſet, & eius clericus fuiſſet. Is igitur aliquandò graui infirmitatę depreſſus, ad extrema peruenerat. Nam cùm & ſenſu & alitu carere videretur, complures eũ mortuum putabant: quidam verò nondùm exanimẽ, ſed veluti in ecſtaſi poſitum exiſtimabant. Vndè factũ eſt, ut tribus indè noctibus totidemq; diebus corpus in medio poſitũ, ſepulturę mãdare differrent. Tãdèm aduenıẽs ſanctus Laurẽtius, & corpori tanq̃ funeri appropinquãs, pietate motus ad lachrymas, mortuũ ſic affat: Tu quidem dilectisſime, ſi poſſes, mihi iã loqui velles: ſed in omnibus fiat voluntas Dei. Sic ait, & flexis genibus, Dñm tacitus orauit. Quis autem fuerit af

fectu

fectus orantis, ſatis declarauit Domini exaudientis effectus. Completa enim oratione, quam nouit ille ſolus, qui approbauit, ſacerdos Galnuedius quaſi de graui ſomno excitatus, ſurgens incolumis, gratias egit Deo & ſanctę Mariæ, & beato Laurentio domino ſuo, apertisque ſuis circunſtantes luminibus, quærebat quid ibi facerent, vel qua èa cauſa illuc pariter conueniſſent. Stupefacti verò & territi omnes in eo, quod accidiſſe videbant, ſic illi reſponderunt: Toto triduo nullum vitę ſignum habentem, ſed inſtàr mortui iacentem, te ſepelire propoſuimus. Et ſacerdos: Nouit Dominus, inquit, animam meã ſeparatam fuiſſe à corpore, & diſceptantibus Angelis pro ea, vidiſſe me dominum meum Laurẽtium flexis genibus coram Deo & glorioſa virgine Maria matre eius, pro me humiliter deprecantem: eiusque oratione flexum Dominũ, animam meam corpori reſtitui iuſsiſſe. Tũ uerò beatus pontifex pro familiari ſibi & humili verecundia, illi ſacerdoti ſub pœna excommunicationis interdixit, nè rem hanc vlli omninò homini, donèc ipſe viueret, reuelare auſus eſſet.

Excitat vita functum.

Cap. 31.

HAec de uita & moribus ſancti viri, eiusque virtutibus à certiſsimis excepta teſtibus, poſt aliquot annorum curricula tãquàm paucæ quædam reliquiæ ad nos perlata ſunt. Iam qua occaſione & quo pacto, Domino largiente, ad Augenſem vſque eccleſiã peruenerit, in veritate, qua comperi, ſuccinctè narrare conabo. Oborta fuit grauis diſſenſio inter regem Angliæ Henricũ, ſub quo paſſus eſt ſanctus Thomas martyr glorioſus, & regem Hyberniæ potentiſsimum Deronogum: cuius ſedandæ cauſa ſe beatus pontifex interponens, venit in Angliam, ſecum ducens quendã nepotem ſuum, iuuenem elegantem, vt eum regi Hẽrico obſidem daret, ſi pax cum illo conſtitui vlla ratione poſſet. Sed rex Angliæ pacem repudians, crudelẽ potiùs tyrannum ſe exhibuit, regioque edicto cauit, nè uiro Dei liceret in Hyberniam reuerti, portusque omnes, qui Hyberniam ſpectarent, ei noluit eſſe interdictos, hac ratione beatum virum exulare cogens. Ità ille regem in Normãniam transfretantem in monaſterio Abbendoniæ tres hebdomadas expectauit. Deindè tædio quodammodò affectus, regem ſequi ſtatuit, ſi fortè in negocio illo magis eum placabilẽ offenderet. Ingreſſus igitur nauim apud* Douriã, Vuitſantum applicuit, proſequensque regem in Normãniam, febre corripitur. Ea ingraueſcente, triduo valdè eius morbi importunitate afflictus, ab incepto deſiſtere cogebatur. At tamen contra febris ardorem flamma charitatis pugnabat inſtantiùs, & naturam, quam febrile debilitabat incommodum, in charitatis & pacis commodum fortiter ſibi militare cogebat. Atque deincèps in ipſo itinere locum inquirere cœpit, in quo aut quieſceret, aut certè etiam remaneret. Iam enim aliquo modo præſenſerat diſſolutionem ſui corporis imminere. Sui igitur tabernaculi depoſitionem præuidens, tabernaculum non manufactum toto animo expetebat. Eius autem exemplar, Domino prouidente, uiro ſancto in monte Augi oſtenſum eſt. Perueniens enim ad eius montis ſupercilium, & indè caſtrum intuens, & in caſtro eccleſiam eminentem, cognoſcensque è quibuſdam in via ipſi occurrẽtibus, caſtrum eſſe Augenſe, in introitu Normanniæ in Henrici regis Angliæ ditione conſtitutum, eccleſiamque eſſe beatæ Virginis, in qua Canonici inſtituti S. Victoris Pariſienſis, Deo & beatæ Mariæ regulariter ſeruirent: non mediocriter exhilaratus, & tãquàm Dauidis prophetico ſpiritu afflatus: Hęc, inquit, requies mea in ſeculum ſeculi: hic habitabo, quoniam elegi eam. dataque benedictione eam Crucis ſigno, ad eam eccleſiam venit, & fuſa illic oratione, ſeipſum Deo & beatiſsimæ virgini commendans, ad hoſpitiũ diuertit, lectoque decubans, accito eius loci Abbate Osberto, uiro religioſo, confeſsione præmiſſa, uitæ præſentis vero viatico ſuum ad uitam tranſitum pręmuniuit.

Non poteſt vir ſanctus ex Anglia diſcedere rege vetante.

** Douariam.*

Pſal. 131.

Confeſſione & Eucharistia ſe munit ſub mortem.

Cap. 32.

HIs peractis, vir venerabilis & circunſpectus clericus Dauid, ſuprà memorati iuuenis pædagogus, ad regem Hẽricum profectus eſt, vt quod beatus vir de pace concilianda cœperat, ipſe pro tenuitate ſua, diuina præueniente gratia, conſummaret. Cumque regem quibus poterat rationibus emolliſſet, eiusque animum ad pacem inflexiſſet, quarto die ad ſanctum Epiſcopum reuerſus eſt. Cui cùm rem à ſe geſtam retuliſſet, ſanctus pręſul, quamuis iam morti proximus, exultare viſus eſt: &, vt facto gratias ageret, quod verbo non poterat, caput ſuum in illius ſinum depoſuit: ea ipſa re ſatis indicans, illum magiſtrum Dauidem, ſpiritum ſuum, iam cum morte colluctantẽ, pace impetrata, pro qua ipſe, quantùm poterat, laboraret, exhilaraſſe. Tertio autem ab aduentu ſuo die, febrium ingraueſcente dolore, ſanctus præſul Abbatem eius loci cum fratribus eius acciri voluit, ſeque in eorum collegium & fraternitatem recipi petiit: eique libentiſsimè aſſenſum eſt. Indè extremam & petiit, & percepit vnctionem. Cùm autem de faciendo, vt moris eſt, teſtamento admoneretur, ſic reſpondiſſe fertur: Nouit Dñs, mihi ne nummum quidem ſub ſole relictum eſſe. Par eſt enim credere, diuerſis miſericordiæ & benignitatis officiis & operibus, quicquid ad manum habere poterat, virum pium in cæleſtes theſauros tranſmiſiſſe: vel potiùs Canonicæ profeſsionis memorem nihil ſe habere proprium exiſtimaſſe: vt, qui uiuere conſtituiſſet ſecundùm regulam à ſanctis Apoſtolis inſtitutam, in extremo vitæ fine nihil ſuum eſſe dicendo, ab ea regula minimè deuiaret. Atque ità beatiſsimi Auguſtini conſors, aut vt rectiùs dicamus, ſucceſſor effectus, teſtamentum nullum fecit, quia vndè faceret, pauper Chriſti non habuit.

Percipit extremã Unctionẽ.

Cap. 33.

DEincèps felix Laurentius ad portum ſalutis feſtinans, gemitus atque ſuſpiria pœnitentis indeſinẽter Domino offerebat, tam mente quàm ore reuoluens illum pſalmum Dauidicũ, Miſerere mei Deus, miſerere mei: quoniam in te confidit anima mea. Ea verò pœnitentis lamenta ſanctitati viri nihil quicquam derogabant, ſed eam potiùs confirmabant. Fertur enim magnus pater Auguſtinus inter familiaria colloquia dixiſſe, poſt perceptum baptiſmum etiam laudatos Chriſtianos & ſacerdotes, abſque digna & competenti pęnitentia exire de corpore non debere. Quamobrèm ſibi iuſſerat in ultima ægritudine Pſalmos Dauidicos, qui ſunt paucißimi, de pœnitentia ſcribi, eosque legens, vbertìm ac iugiter flebat. Et beatus Laurentius aquas de ſuperiori irriguo haurire nõ ceſſabat, nec tamen irriguum inferius contemnebat, populum ſuum morte paſtoris continuò deſolãdum, mirabiliter lingua materna dicens: Heu popule ſtulte & inſipiens, quid iam facturus es? Quis ſanabit auerſiones tuas? Quis medebitur tui? Sic autem charitatẽ implebat, ex una parte, quod meliùs erat, cupiens diſſolui, & eſſe cum Chriſto: ex altera autem neceſsitatem fraternam attendẽs, propter ſubiectum populũ cum Apoſtolo cupiens diutiùs in carne remanere. Fidelis autem Deus mercedem laborum eius abſque dilatione iam reddendam ei ſtatuerat. Itaque cùm ſextæ feriæ terminus aduenîſſet, in confinio ſabbati ſubſequẽtis ſpiritum ſancti viri requies ęterna ſuſcepit. Atque ità glorioſus Chriſti confeſſor Laurentius, Dublinen

ſis

Pſal. 56

Poſsid. in vita eius cap. 31. quam habet To. 4

Philip. 1

Ibidem.

Exit è corpore.

ſis Archiepiſcopus & Legatus Hyberniæ, plenus dierum, perfectus & conſummatus in operibus bonis, Chriſti cohæres, ad Chriſtum migrauit decimooctauo Caleudas Decembris.

Cap. 34.

EIus autem obitus & remotis certo oraculo declaratus eſt, & per præſentes, Domino prouidente, veneratioui habitus. Ea enim nocte, qua ortus ab occaſu ſol Augi occidit, cùm fuit occaſu purior ortus ei, cuidam ciui Dubliuiæ, Innocẽtio nomine, in ſomno viſum eſt, cùm eſſet in eius vrbis eccleſia cathedrali, ſummum altare corruere, penitusq; diſsipari. *Viſio cuiuſdam.* Qua viſione turbatus, manè retulit ſomnium, cum iuramẽto aſſeuerans dominum Archiepiſcopum diem extremum clauſiſſe. Id quod poſteà, nunciis aduenientibus, verum fuiſſe compertum eſt, eadem ſcilicet nocte migraſſe Pontificem, qua uiſio hęc Innocentio oblata fuit.

Cap. 35.

COntingit autem, Domiuo agente, vt mox à celebratis ſancti cõfeſſoris exequiis, Alexius Romanæ eccleſiæ Cardinalis & Scotiæ Legatus adeſſet. In cuius aliorumque multorum præſentia corpus ſancti pontificis, in medio Augenſis eccleſiæ honorificè & reuerenter ſepulturæ mandatum eſt. Vbi poſteà latuit annis quatuor, & menſibus ſex theſaurus precioſus, tum quidem abſcoo ditus, ſed ſuo tempore reuelandus. Cuius quidem futuræ reuelationis haud vulgare extitat argumẽtum. Ea enim nocte, qua Chriſti confeſſor huius mundi tenebras reliquit, ſicut multorum aſſertione innotuit, admiranda claritas ſuper Augenſe monaſterium ità repente viſa eſt emicare, vt intuẽtes putarent Abbatiam, vel caſtri domum aliam, emiſſo cęlitus fulgure, concremari. Vbi diuina bonitas nobis aliquantulùm reuelare dignata eſt, qualis & quantus eſſet ille, qui ea nocte ex hoc mundo migrarat: De quo non debet temerarium videri, ſed piũ potiùs, ſi ſentiatur ad lucem tranſiſſe inacceſsibilem, vt illius beatitudinis ſit particeps, quam opportuno tempore ſuis manifeſtat & largitur fidelibus beatus & ſolus potens rex regum & Dominus dominantium: Cui eſt honor, gloria & imperium in perpetuum, Amen. *Refertur in ſanctos* In ſanctos autem relatus eſt vir beatus à ſummo Pontifice Honorio Reate, tertio Idus Decembris, pontificatus eius anno decimo.

MARTYRIVM SANCTORVM confeſſorum Samonæ, Guriæ & Abibi, Authore Simeone Metaphraſte.

16. Nouẽ.

AGEBATVR quidem ſexcenteſimus annus ab imperio Alexandri Macedonis: nouem autẽ annos iam tranſegerat Diocletianus, ſceptra tenens Romanorũ: & ſextum iam conſulatum obtinebat Maximianus: Augarus autem Zoaræ filius, his tẽporibus erat Prætor, & Coguatus erat Epiſcopus Edeſſenorum, & magna excitabatur perſecutio aduerſus eccleſias omnibus, qui erant ſub ditione Romanorum. *Cognatus Edeſſenorum Epiſcopus.* Et nomen quidem Chriſtianorum, tanq̃ nefarium, probris appetebat & exagitabatur: ſacerdotes aũt & monachi, propter firmam fidem & inexpugnabilem, miſerabilibus tradebantur ſuppliciis, deſiderioq; & metu diſtrahebantur pij. Nam cùm liberè eloqui veritatem pp Chriſti vellent deſiderium, refugiebant rurſus metu ſuppliciorum. Nam ij quidem, qui ſe armabant aduerſus pietatem, ſtudebant vt Chriſtiani Chriſtianiſmum abiurarent, Saturnoque & Rheæ ſe adiungerent: contrà aũt fideles, vt nihil eſſe oſtenderent ea, quæ ab illis colebantur.

Illo ergò tpe Gurias & Samonas apud Iudicem accuſantur, quorũ ille quidem ex Sarcigitua, hic autem ea vico Ganade erat ortus, ambo educati Edeſſæ, quã vocant Meſopotamiam, q̄ ſit media inter Euphratem & Tigridem. & anteà quidẽ eius fama ad paucos peruaſerat: poſt martyrum aũt certamina erat omnium ſermone celebrata. Atq; ſancti quidem nequaq̃ verſabantur in ciuitate: ſed procùl ab ea remoti, vt qui vellent procùl abeſſe ab eius tumultibus, ſtudebant eſſe Deo ſoli manifeſti. Et Guriæ quidem continentia & charitas, erat bona & honeſta poſſeſsio, & ea illius ſtudio cognomen eſt ei impoſitum, adeò vt ex nomine eum non cognoueris, niſi priùs dixeris continentem. *Guria cõtinentia, & charitas.* Samonę autem erat in Deũ corpus & animus iuuenilis & alacris, & cum Guria virtute contendebat. Ij ergò accuſantur ad Iudicem, q̄ non ſolùm omnem finitimam Edeſſę regionẽ ſua doctrina confirmarent, & vt ſuæ adhærerent fidei, animum adderent: ſed ẽt efficerent, vt deſpicerent perſecutores, & vt illorum impietatẽ omninò nihili facerent, docerent, conuenienter ei, quod ſcriptum eſt: Nolite cõfidere in principibus, in filijs hominum, in quibus non eſt ſalus. *Pſal. 145* Quibus iudex ad magnã accenſus inſaniam, iubet oẽs, qui habent in honore religionem Chriſtianã, ſequentes doctrinã Guriæ & Samonæ, ſimul cum iis, qui eos ad id inducebant, comprænhenſos, in tuta includi cuſtodia. *Chriſtiani malè mulctati.* Iuſſus aũt ad effectum eſt deductus, & capta occaſione, cùm aliis quidẽ ex his plagas impoſuiſſet, alios aũt aliis tormentis ſubieciſſet, & ut Imperatoris decreto parerent, ſuaſiſſet: tanq̃ qui benignè & clementer ſe gereret, alios quidẽ ſinit domùm abire: ſanctos aũt vt primos, & qui pietatem aliis impertiiſſent, iuſsit adhuc affligi in carcere, qui ipſi quoq; martyrii gaudebãt ſocietate. Audiebant.n. in aliis prouinciis multos idẽ, quod ipſi, certamẽ ſuſcepiſſe: ea quibus erat Epiphanius & Petrus, & ſacroſanctus Pamphilus cũ multis aliis in Cęſarea Palæſtinæ, Timotheus Gazæ, in magna Alexandria Timotheus, Agapetus Theſſalonicæ, *Multi martyres hac tempeſtate.* Heſychius Nicomediæ, Philippus Adrianopoli, Melitinæ Petrus, Hermes, & eius ſocii in confiniis Martyropolis: qui fuerunt etiam redimiti corona martyrii à Duce Heracliano cum aliis confeſſoribus, quorum eſt maior numerus, quàm vt poſsit ad noſtram venire cognitionem. Sed redeundum eſt ad ea, de quibus prius dicebamus.

Antonius ergò Præſes Edeſſæ, cùm conceſsiſſet aliis vt domum reuerterentur, ei in altum erecto tribunali, iubet ad ſe adduci martyres: & cùm feciſſent, quod iuſsi fuerant appariores, ſanctis dicit Preſes: Diuiniſſimus noſter Imperator hęc iubet, vt & à Chriſtianiſmo deficiatis, quẽ ſequimini, & imagini Iouis cultũ diuinum tribuatis, thus in ara ſacrificãtes. Ad hæc Samonas: Abſit, inquit, vt vera fide relicta, pp quam ſperamus fore, vt vitã aſſequamur immortalem, manuũ opus & figmentum colamus. Præſes aũt: Imperatoria inquit, iuſſa omninò ſunt implenda. Rñdit Gurias: Puram & diuinã noſtram fidem nunq̃ inficiabimur, ſequentes voluntatem hominum, in quos cadit interitus. Habemus.n. patrem in cælis, cuius ſequimur voluntatem, qui dicit: Qui me confeſſus fuerit corã hominibus, ego quoquè eum cõfitebor corã patre meo, *Matt. 10. Luc. 12.* qui eſt in cælis. Qui me autem negauerit coram hominibus, ego quoquè eũ negabo coram patre meo, & Angelis eius. Iudex aũt: Non vultis ergò, inquit, parere voluntati Imperatoris? Quomodò verò non fuerit abſurdum, ea quidẽ, quæ uiſa fuerint hominibus, iiſque qui non multum & quantum vos, poſſunt, re-

ipſa

ipſa ad effectum deduci: eorum autem, qui rerum potiuntur, iuſſa fieri irrita? Qui Regis regum, inquiunt ſancti, faciūt voluntatem, carnis voluntatem reſpuūt ac reijciunt. Deindè cùm Præſes minatus eſſet mortē niſi parerent: Samonas: Non moriemur, inquit, o Tyranne, ſi creatoris ſequamur voluntatem: immò verò viuemus potius. Sed ſi ea ſecuti fuerimus, quæ iubet veſter Imperator, ſcias quòd etiamſi tu nos non interemeris, nos tamen malè peribimus.

Martyres in cuſtodiam trudunt.

Poſtquàm hæc audiuit Præſes, iubet Anouito commentarienſi eos in tutiſsimam coniicere cuſtodiam. Veritatem enim ægrè fert animus, qui ſua ſponte eſt ad malum propenſus: vt, qui ægrotant oculi, ſplendorem ſolis. Poſtquàm autem ille fecit, quod ei fuerat imperatum, & martyres fuerunt in carcere, in quo & multi alii ſancti priùs incluſi fuerant à militibus, Imperator quidē Diocletianus, accerſito Muſonio Præſide Antiochiæ, iubet eū venire Edeſſam, & Chriſtianos, qui in ea erant incluſi, ſiue erant communis, ſiue ſacrae ordinis, de ſua interrogare religione, & eis finem dare conuenientem. Cùm is ergò veniſſet Edeſſam, & Samonam & Guriam primos curaſſet ſiſtēdos ad tribunal iudiciale, dicit eis: Dn̄i hic eſt orbis terræ, hic eſt iuſſus, vt nos aræ Iouis vinū libetis, & thus imponatis. Sin minùs, ego uos variis conſumā ſuppliciis. Corpus enim flagris lacerabo, donec perueniam vſque ad ipſa uiſcera: plumbum autem feruens non prius ceſſabo veſtris axillis infundere, quàm id peruaſerit vſque ad inteſtina. Deindè nunc quidem manibus, nunc verò pedibus ſuſpendam, & efficiam, vt ſoluantur compages articulorum: nouaque & inaudita excogitabo ſupplicia, quæ nec omninò quidem ferre poteritis.

Minæ impii iudicis.

Reſpondit autem Samonas. Vermem, cuius minæ ſunt intentatæ iis, qui negant Dominum, & ignem, q̄ non extinguitur, magis, q̄ ea, quæ tu enumeraſti, tormenta formidamus. Ipſe enim, cui cultum offerimus rationalem, primùm quidem nos corroboratos aduersùs varia hæc tormenta, eripiet à tuis manibus. Deindè etiam in tuto collocabit, vbi eſt habitaculum omnium lętantium. Alioqui autem omninò aduersùs ſolum corpus armaris: Quid enim animam poteris lædere? Quæ quandiū quidem habitat in corpore, tormentis euadit præclarior: ea autem recedente, nullus eſt omninò ſenſus corpori. Quo magis enim homo noſter externus corrumpitur, eo magis internus renouatur in dies: per patientiam enim hoc propoſitum certamen peragimus. Præſes autem rurſus veluti proteſtans, ut, ſi non parerent, puniret iuſtiùs. Diſcedite ab errore, inquit, vobis conſulo, & cedite iuſſui Imperatoris. Non poteritis enim ferre tormenta. Cui ſanctus Gurias: Neque errori, ut tu dicis, ſeruimus, reſpondit: nec Imperatoris iuſſui vnquàm paruerimus. abſit ut tam puſilli animi ſimus, & tam amentes. Sumus enim illius diſcipuli, qui animam ſuam pro nobis poſuit, diuitias benignitatis & ſuam in nos oſtendens charitatem. Reſiſtemus ergò peccato uſque ad mortem, neque quicquid acciderit, ſupplantabimur à machinis aduerſarii, quibus primus homo captus, decerpſit mortem per ligni inobedientiam: & Cain perſuaſus, fratris quidem ſanguine manus polluit: gemere autem & tremere, inuenit prēmia peccati. Sed nos Chriſti verbis mentem adhibentes, non timebimus eos, qui occidunt corpus, animam autem nō poſſunt occidere: Illum potiùs timebimus, qui noſtram animam & corpus poteſt perdere. Tyrannus autem: Non ut, inquit, veſtras percurrentes ſcripturas, poſſius refellere, quæ à uobis obiiciuntur, ideò ira non moueor, & me præbeo patientem: ſed ut iuſſum Imperatoris exequentes, cum pace domū reuertamini.

Martyres eas flocci pendunt.

Eſa. 66.

Pſal. 87.

2. Cor. 4.

Egregia martyrū cōſtātia.

Gen. 4.

Mat. 10.

Hæc oratio nihil flexit martyres, ſed propiùs accedentes: Quid noſtra, aiunt, refert, ſi iraſceris, & es ad iram propenſus, & tanquàm nibus pluis tormēta? Tunc enim nobis magis benefacies, clariorem reddens noſtram probationem patientiæ, & concilians maiores remunerationēs. Hæc eſt enim ſumma noſtræ ſpei, hunc incolatum, qui eſt ad tempus, relinquere, & migrare ad æternum. Habemus enim tabernaculū non manu factum in cælis, quod etiam ſinum Abrahæ ſcriptura, proptereà quòd is eſſet familiaritate Deo coniunctus, ſolet vocare. Cùm itaque vidiſſet Præſes immutabilem eorum conſtantiam, ſtatim mittens di cere, proceſsit ad caſtigandum, & iubet Annino Commentarienſi vtrunque vna manu ſuſpendi, & eis toto pondere corporis diuulſis, adhuc eorum pedibus grauem ſuſpendere lapidem, ad ſenſum acrioris doloris. Atque hoc quidem ità ſe habebat, & ab hora tertia uſque ad octauam tale tormentum forti animo tolerabant, non uocem emittentes, non gemitum, non aliquid aliud oſtendentes, quod eſſet, puſilli & abiecti animi. Dixiſſes eos pati in alieno corpore, aut aliis patientibus, ipſos ſolùm eſſe ſpectatores eorum, quæ fiebant.

2. Cor. 5.

Luc. 16.

Diriſsimè ſācti martyres cruciantur.

Mira patientia.

Interim autem, dum ij penderent manibus, occupatus erat Præſes in aliis audiendis. Deindè cùm ab eis quieuiſſet, iubet Commentarienſem interrogare ſanctos, an iuſſui Imperatoris vellent parere, vt liberarentur à tormento: & cùm ille quidem interrogaret, hi verò non poſſent, aut non uellent reſpondere, iubet eos includi in interiore cuſtodia, in lacu tenebroſo & nomine & reipſa, & pedes vſque ad diem ſequentem affixos eſſe ligno. Die autem iam appetente, à ligni quidem vinculis pedes ſunt relaxati: carceris autem aditus fuit obſtructus, ut nec ſolaris quidem radius poſſet ſubire: edictum autem fuit cuſtodibus, nō fruſtum panis, nec paruam quidem guttam aquæ tres totos dies eis prębere. Quamobrèm decetero tenebroſus carcer & longa inedia erat condemnatio martyribus. Cùm autem adeſſet tertius dies circa principium menſis Auguſti, apertus quidem fuit aditus carceris: illi autem in eo retenti ſunt vſque ad decimum Nouembris. Deindè Iudex eos curat ſiſtēdos pro ſuo tribunali. Et nec tantum, inquit, tempus vobis præbuit, vt mutati aliquod ſalutare caperetis conſilium? Illi autem reſpondent: Quod nobis videtur, tibi iam ſępiùs oſtendimus: tu autem fac ea, quæ tibi fuerunt imperata. Præſes autem ſtatim iubet Samonā altero pede in genu inclinari, & ferreum vinculum iniici eius genui. Quod cùm factum eſſet, eum quidē ſuſpendit præcipitem, à pede, quem inclinauerat, alterum deorsùm trahens pondere ferri, quod verbis non poteſt explicari: & ſic athletam moliens diſcerpere. Quo quidem tempore cùm coxæ acetabulum per vim ſedem ſuam reliquiſſet, effectum eſt, ut Samonas claudicaret: Guriam autem, quòd eſſet imbecillus & ſubpallidus, ſinebat impunitum, non quòd eum benignis adſpexiſſet oculis, non quòd eſſet miſertus eius imbecillitatis: ſed ut qui, quòd eum punire cuperet, potius peperciſſet. Nè fortè, aiebat, nobis imprudentibus conſumeretur ante cruciatus.

In obſcurum carcerem detrudūtur.

Lōga inedia affliguntur.

Samona immaniter cruciatur.

Et iam erant quidem duæ horæ diei, ex quo ſuſpenſus erat Samonas: hora autem quinta iam aderat, & is adhuc pendebat ſublime: & qui circunſiſtebant milites, mouebantur miſericordia, & hortabantur vt Imperatoris pareret imperio. Sed peccatorū miſericordia caput ſancti non pinguefecit. Ille .n. etsi acerbè premere à tormento, ipſos ne ullo quidem dignabatur reſponſo, ſinens eos lugere, & ſe potius, non illum dignum cenſere miſericordia. In cælum autem tollens oculos, precabatur Deum ex profundo cordis, & ei

Pſal. 140

reuo-

Mat. 10. Pſal. 4. Dan. 6. et 14. Dan. 3.

reuocabat in memoriam miracula, quæ à ſeculo facta ſunt: Domine DEVS, dicens, ſine quo nec paſſerculus quidem cadet in laqueum: qui Dauidi dilataſti cor in afflictionibus: Qui Prophetę Danieli vim dediſti etiam contra leones: Qui pueros Abramiæos & Tyranni & flammæ victores effeciſti: tu quoquè nunc Domine adſpice ad bellum, quod contra nos geritur, qui noſtræ noſti imbecillitatem. Conatur enim inimicus figmentum tuæ dexteræ auertere ab ea, quę eſt apud te, gloria. Sed tu benignis tuis nos intuens oculis conſerua in nobis, quæ extingui non poteſt, lucernam tuorum mandatorum: tua autem luce dirige noſtras ſemitas, & dignare nos frui ea, quæ eſt in te, beatitudine: Quoniam es benedictus in ſecula ſeculorum. Atque ille quidem Agonothetæ emittebat hanc gratiarum actionem: quidam autem ſcriba, qui aderat, literis mandauit quæ dicta ſunt.

Iuſsit autem Præſes Commentarienſi eum ſoluere à ſupplicio. Ille verò cùm ſic feciſſet, & portaſſet cum ijs, qui aderant, iam doloribus defeſſum & confectū, in priorem ferentes cuſtodiam, deponunt iuxta ſanctum Guriam. Cùm autem eſſet Nouembris decimusquintus, noctù circiter galli cantum ſurrexit Iudex: eum verò præcedebant lampades & ſatellites: & cùm ad baſilicam veniſſet, quæ dicitur, vbi erat iudicium, cum magno faſtu ſedet pro tribunali: & accerſit athletas Guriam & Samonam. Et hic quidem venit ambulans in medio duorum, & fultus vtriuſque manibus. Nam & premebat inedia, & grauabat ſenectus, bona ſpe ſolummodò eum refrigerante. Gurias autem ipſe quoquè portatus ducitur, vt qui nec poſſet omninò ingredi, vtpotè quòd pes ei fuiſſet grauiter à vinculo ſauciatus. Ad quos defenſor impietatis: Cùm data, inquit, fuerit vobis poteſtas, de eo, quod eſt vobis conducibile, ſimul deliberaſtis. Dicite ergò, an noui aliquid ſit à uobis conſideratum: & an priorū uos aliqua ſubierit pœnitentia: & parete iuſſui diuiniſsimi. Sic enim veſtris opibus & poſſeſsionibus, quin etiā hac ſuauiſsima quoquè luce fruemini. Ad hæc martyres: Nemo, inquit, qui ſapit, magnifecerit parùm manere in ijs, quę fluunt. Sufficit enim nobis tempus, quod præceſsit, ad vſus eorum & adſpectum: nec eorum aliquid deſideramus. Quam autem mortem nūc nobis intentas, ea nos ad immortalia tranſmittet tabernacula, & efficiet, vt ſimus participes eius, quæ eſt illic, beatitudinis.

Martyres ſiſtuntur ad tribunal.

Sapientiſſimum eorum reſponſum.

Præſes autem: Quæ à uobis, inquit, dicta ſunt, noſtras aures magna affecerunt triſtitia. Ego autem paucis exponam id, quod videtur. Nam ſi aræ quidem thus imponitis, & imagini Iouis ſacrificatis, rectè ſe habuerit: & vnuſquiſque veſtrum domum abibit. Sin verò adhuc pergitis Imperatoris iuſſui non parere, amputabuntur vobis omninò capita. Hoc enim vult & ſtatuit magnus Imperator. Ad quæ reſpondens generoſiſsimus Samonas: Si nos, inquit, tanto affeceris beneficio, vt liberemur quidē ab ijs, quæ hic ſunt, moleſtiis: tranſmittamur autem ad eam, quę eſt illic, beatitudinem, quantùm in nobis quidem ſitum eſt, tibi reddetur merces ab eo, qui noſtra diſpenſat ad id, quod eſt vtile. Ad hæc cùm reſpondiſſet Præſes, vt videbatur, benigniùs, & dixiſſet: Ego toleranter huc uſque tuli, longas illas ſuſtinens orationes, vt mora temporis mutati, traduceremini ad id quod eſt utile, & ſupplicium mortis non ſubiretis. Qui morti, quę eſt ad tempus, inquit, ſe tradunt propter Chriſtum, clarum eſt fore, vt ii liberentur ab æterna. Qui enim mundo moriuntur, viuunt in Chriſto. Nam Petrus quoquè, qui reſpondet in choro Apoſtolorum, cruce fuit condemnatus & morte: & filius tonitrui Iacobus, ab Herode Agrippa fuit interfectus gladio.

Act. 12. Act. 7.

Quinetiam Stephanus quoquè fuit appetitus lapidibus, qui primus percurrit ſtadium martyrij. Quid autem dixeris de Iohanne? an ne eius quidem admittes egregiam illam conſtantiam, & loquendi libertatem, quòd mori maluerit, quàm cubilis tacere impudicitiam: adultera verò eius caput acceperit præmium ſaltationis?

Mat. 14.

Rursùs autem Pręſes: Non vt neſtros, quos dicitis, ſanctos enumeretis, vos fero toleranter: ſed vt mutato conſilio, iuſsis cedentes Imperatoris, ab acerbiſsima morte liberemini. Si enim ſitis nimiùm audaces & inſolentes, quid aliud, quam vos maiora excipient ſupplicia, quibus oppreſsi, vel inuiti facietis id, quod nos exigimus: quo tempore nec omninò quidem poteritis refugium habere ad miſericordiam? Nam quod fit per uim, ne poteſt quidem prouocare ad commiſerationem: quomodò contra quod ſpontè fit, eſt dignum miſericordia. CHRISTI autem confeſſores & martyres dixerunt: Non opus eſt multis verbis: Ecce enim nos ſumus tibi præſtò ad omnia ſubeunda ſupplicia. Quod ergò tibi fuit imperatum, nè differas exequi. Nos enim CHRISTI veri DEI ſumus adoratores, & rursùs dicimus: Cuius regni non erit finis. Qui etiam poteſt ſolus viciſsim glorificare eos, qui eius nomen glorificant. Interim autem dum hæc dicerentur a ſanctis, Præſes tulit in eos ſententiam, vt mortem ſubirent gladio. Illi verò lætitia, quę verbis non poteſt explicari, affecti: Te verè decet gloria & laudatio, qui DEVS es vniuerſorum, clamabant: quòd tibi placuerit, ut ſuſceptum certamen perageremus, vt a te quoquè immortalem ſplendorem aſſequamur.

1. Reg. 2.

Martyres ineffabili gaudio excipiunt mortis ſententiam.

Cùm ergò vidiſſet Præſes immutabilem eorum conſtantiam, & quemadmodùm in animæ exultatione extremam accepiſſent ſententiam, ſanctus quidem: DEVS, inquit, eorum, quæ fiunt, ſit inſpector, quòd non per me volebam vos vitæ finem accipere: ſed inexorabilis iuſſus me ad id cogit Imperatoris. Spiculatori autem iubet accipere martyres, & in curru imponere, & procùl a ciuitate abducere cum militibus, & eis illic finem afferre gladio. Ille autem cùm per portam Romanenſem ſanctos noctù eduxiſſet, cùm altus ſopor teneret ciues, ad ſeptētrionalem partem ciuitatis abducit in montem Bethelabicla. Illi vero cùm fuiſſent in eo loco, & in lætitia cordis & magna animi conſtantia è vehiculo deſcendiſſent, à ſpiculatore & ijs, qui ſub eo erant, tempus ad orationem petierunt, & acceperunt. Perindè enim, acſi nō ſufficerent tormenta, & ſanguis ad intercedendum pro eis, propter ſummam modeſtiam adhuc etiam opus habebant precatione. Cùm itaque oculos in cęlum ſuſtuliſſent, & intenſe precati eſſent, DEVS & pater Domini noſtri Ieſu CHRISTI, ſuſcipe in pace ſpiritus noſtros, poſtremò dixerunt. Samonas autem cōuerſus ad ſpiculatorem: Exequere, inquit, id quod eſt tibi imperatum: cumque genu ſimul inclinaſſet cū Guria, eis amputantur capita decimoquinto Nouembris. Atq; hoc modo quidē ſe habuerūt res martyrū.

Capite plectuntur.

Cùm autem tertium quoquè quęreret numerus, vt in his glorificaretur Trinitas, inuenit (o optimā prouidentiam) tempore quidem poſtea Abibum, qui autem idem cum ijs, qui præceſſerant, iter ingredi conſtituerat, & illo ipſo martyrii die fuit conſummatus. Magnus ergò inter martyres Abibus, ex eadem quidē, ex qua illi patria, nempe ex Thelſæa vico erat ortus: ſacro autē diaconatus fuerat honoratus chriſmate. Cùm uero Licinius teneret ſceptra imperii Romanorum, & Lyſanias creatus fuiſſet Præſes Edeſſæ, excitata rursùs erat perſecutio aduerſus Chriſtianos, & Abibo vniuerſum imminebat periculum. Is enim obibat ciui-

Abibus Diaconus confirmat Chriſtianos.

ciuitatē, diuinas cunctos docens ſcripturas, & magno animo confirmans ad pietatem. Cùm autē hæc veniſſent ad aures Lyſaniæ, ea Licinio Imperatori ab eo ſignificantur. Studebat enim, vt ipſe ei committeret quæſtionem habendam de Chriſtianis, & maximè de Abibo. Neque enim fuerat ei priùs commiſſa. Ille verò literis datis, iubet vt morte Abibum afficiat. Literis ergò redditis Lyſaniæ, quæritur vbiquè Abibus. Ipſe autem degebat in quadam parte ciuitatis, propter ſtatum Eccleſiaſticum: mater verò & quidam ex iis, qui ad eum genere attinebant, cum eo verſabatur. Ille autem cùm rem reſciuiſſet, nè darei pœnas, quòd martyrij deſeruiſſet ordines, cuidam qui erat ex primis cohortis (is autem vocabatur Theotecnus) ſeipſum indicat: & tandem, Quem quæritis, inquit, Abibum, ipſo ſum, inquit. Ille verò benignè eum intuens: Nemo, inquit, adhuc nouit te ad nos veniſſe, ò homo: Abi ergò, & ſeruate: nec ſis ſolicitus de matre; nec de iis, qui genere ad te attinēt. Nullus enim eos poterit omninò afficere moleſtia. Et hæc quidem Theotecnus.

Magna animi eius fortitudo.

Abibus autem, cùm tempus vocaret ad martyrium, nolebat puſillo & abiecto animo ſuffurari ſalutem. Ei itaque dicit: Non propter charam matrē, nec propter cognatos me reddo manifeſtum: ſed adium propter Chriſti confeſsionem. Ecce enim vobis nolente apparebo coràm Præſide, & meum Chriſtum prædicabo coràm principibus & regibus. Theotecnus itaque veritus, nè ſua ſponte veniret ad Præſidem, & ea de cauſa ei afferretur periculum, vt qui eum nō feciſſet manifeſtum, aſſumit Abibum, & eum adducit ad Præſidem: Hic ille eſt, inquit, qui quæritur, Abibus. Cùm autem Lyſanias audiſſet Abibum ſua ſponte adiſſe ad certamina, arbitratus eam rem eſſe contemptus & audaciæ, vt qui paruifeciſſet auſteritatem tribunalis, eum ſtatim curat ducendum in iudicium: conditionemque ab eo petit, & nomen, & patriam. Cùm verò reſpondiſſet ſe quidem eſſe ortum è vico Theliça, ſignificaſſet autē, ſe eſſe Chriſti miniſtrum, ſtatim martyrem eſt criminatus Præſes, quòd nōn obtemperaſſet iuſsis Imperatoris. Huius autem rei apertum eſſe dicebat indicium, quòd Ioui thus non ſacrificaret. Ad hæc, ſe quidem Chriſtianum eſſe, dicebat Abibus, & nō poſſe verum Deum relinquere, ſacrificare autem inanimis & nullo ſenſu præditis operibus manuum. Præſes verò, eum brachia vinctum funibus, iuſsit in ligno ſublimem extolli, & ferreis vnguibus lacerari. Erat autem ſuſpenſio longè violentior, quam laceratio. Veniebat enim in periculum, nè diſcerperetur, eùm violenta extenſione ei diuellerentur brachia.

Ad tribunal ducitur.

Laceratur ferreis vnguibus.

Interim dum is penderet ſublimis, conuerſus eſt Præſes ad blanditias, & fingebat ſe eſſe patientē. Minabatur autem etiam grauiora, ſi non mutaret propoſitum. Ille autē: Nemo, inquit, me abducet à fide: neqꝫ perſuadebit, vt adorem dæmones, etiamſi plura tormenta inferas & maiora. Cùm autem vellet ſcire præſes, quamnam ei vtilitatē tormenta conciliarent, quæ corpus ſolùm conſumunt, Chriſti martyr Abibus: Nō ad præſens vſque tempus, inquit, noſtra cōſtitutio: nec ea ſolùm ſequimur, quæ cernūtur. Quòd ſi eo quoquè volueris adſpicere ad ſpem & promiſſam nobis remunerationem, fortè etiam dices cum Paulo: Non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad gloriam, quæ eſt reuelanda in nobis. Cùm autem Præſes ea, quę dicebantur, damnaret ſtultitię: & nunc quidē blandiens & ſubiens perſonam patientiæ, nunc verò minans & acerbam ei mortem intentans, neutri eorum eum videret cedere: Non tibi repētinum & totum ſimul vitæ finem afferam, ſententiam ei pronunciauit: ſed te lento igne paulatim liquefactum, efficiam immitem & implacabilem animā deponere. Dixit, & eùm verſùs ſeptentrionem extra ciuitatem collecta fuiſſet materia, ducebatur ad rogum, ſequente quidem matre, ſequentibus autem iis quoquè, qui aliàs cognatione ad eum attinebant. Ille verò poſtquam eſſet precatus, & benedixiſſet omnibus, & eis oſculum dediſſet in Domino, accenſa autem eſſet materia ab iis, qui ad id ſeruiebant, in ignem inijcitur: & cum aperto ore flammam accepiſſet, apud eum, qui dederat, ſpiritum depoſuit. Deindè cùm ignis eſſet ſedatus, qui ad eum attinebant, precioſo linteo eum circundederunt, & vnguentis vnxerunt: cumque pſalmos & hymnos, vt par erat, ceciniſſent, prope Samonam & Gurian eum depoſuerunt, ad gloriam patris & filij & ſpiritusſancti, quæ eſt diuina Trinitas, & in quam non cadit diuiſio. Quam decet honor & adoratio nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen. Talem quidem vitæ finem inuenit martyr Abibus tempore Licinij, & ſtatum cum ſanctis nactus fuit depoſitionem, & ſic pijs attulit requiem à perſecutoribus. Nam deincèps quidem Licinio fuit diminuta potentia: Conſtantino autem floruit dominatio, & creuerūt ei ſceptra Romanorum: qui primus inter Imperatores liberè profeſſus eſt pietatem, & Chriſtianis cōceſsit viuere vt Chriſtianos. Sed vt poſsitis cognoſcere, qualem gratiam martyres apud Deum ſunt aſſecuti, neceſſe eſt rem ab alto repetere.

Coniectus in ignem reddit ſpiritum.

Rom. 8.

Licinio tyrāno adimitur Imperiū.

Hunni quidē Ephtalitæ, Perſarum finitimi, & qui ad ſolem habitabant orientem: hęc gens, inquam, importuna & barbara, non paucis annis poſt martyrum conſummationem, vſqueadeò inuaſerunt Romanos, vt facerent incurſiones vſque ad ipſam Edeſſam, & prædas agerent ex agris, qui circa ipſam ſiti ſunt. Romanorum autem Imperatores acriter defenderunt ciuitatem, & breui totum collegerunt exercitum, vt opem ferrent Edeſſæ, volentes efficere, nè ea caperetur: & maximè verbis Chriſti confidentes, quæ ſcripſerat ad Augarum, quòd ciuitas nunquàm eſſet capiēda à barbaris: & quòd in eam primam Domini noſtri & Chriſti effigies miſſa ſit ad Augarum. Itaque ad ciuitatem caſtra mouerunt Hunni, putantes ſe facilè eam eſſe capturos. Romani autē mittunt auxilium Edeſſenis, nè in manus Hunnorum veniret ciuitas. Cùm verò, qui miſsi fuerant à Romanis, iam veniſſent Edeſſam, accidit vt quidam Gotthus inter eos, & moribus barbarus, & mēte pernicioſus, diuerſaretur in domo cuiuſdam mulieris, nomine Sophiæ. Ei autē erat vnica filia, nomine Euphemia, viuebat in viduitate, & de ſola filia ſolicitæ. Educebatur ergò matri filia, tanquàm germen recēns pullulans, temperantiam exercens & virginitatem, & ſtudium adhibēs, nè cerneretur à maſculorum oculis. Erat autem puella facie decora, & inſigni pulchritudine. Cùm ergo in ea habitatione diù verſatus eſſet Gotthus, neſcio quomodò adſpexit puellam, & ità captus fuit eius amore, vt nuſquàm mentem aliò conuerteret, quam ad virginem. Perſonam itaque induens bonitatis, & ſe amicum eſſe ſimulans, abit ad matrem: & aſſentationibus conans ei perſuadere, & bonorum promiſsis, vt ei daret filiā in matrimonium: Illa autem grauiter ferebat, & animum non adhibebat iis, quæ ab ipſo dicebantur. Eo verò ſe inſolenter iactante, & valdè minitante, illa: Vnicā, inquit, quæ mihi eſt, filiam viro cōiungere barbaro nunquàm ſuſtinuerim. Nè ergò aſſenteris, nec minueris. Nam nec me emollies adulationibus, neque minis terrebis. Ille autē pergebat eadē rursùs facere, & rorsùs ſuā oſtendebat impudentiam, & de iiſdem aſsiduè cum matre loquebatur. Deindè etiā precioſa afferebat ad eam ornamenta, & affirmabat eam fore dominam multorum aliorum. Mater autē puellæ ne ſic quidem pręebebat aurē iis, quæ ab ipſo dicebantur.

Hunnorū incurſiones.

Antiquiſſimuſsima gmūvſus.

O Deindè

Deindè illo perſeuerante, rursùs Sophia, (cùm neſcio vndè didiciſſet) Sunt tibi & filij & vxor, ei reſpôdit: nec ego tibi meam filiam dederim in matrimonium. Ille verò partim quidem amore puellæ victus, partim autem timoris Dei nullam ducens rationem, Deum teſtatur ſe nunquàm habuiſſe vxorem, nec filios: ſed ſe eius filiam velle ducere vxorē, & omnium ſuorum bonorum eā facere dominam. Vincitur itaq; mater puellæ à Gotthi verbis. Quid enim erat factura, cùm eſſet fœmina, quæ facilè decipitur, & ſacramentorum audiret examina, & ei metu quateretur animus? Itaque manus in cælum tollens: Pater orphanorum, & defenſor viduarū Domine & Deus, inquit, nè deſpexeris hanc puellam, quæ viro ignoto coniungitur. Te enim eius promiſſorum accipio inſpectorem: & te freta, vnicam meam filiam trado huic peregrino. Et interim ſcribitur contractus matrimonij: & cùm aliquantùm temporis Hunni Edeſſam circumſediſſent, ſocij autem & adiutores vrbē defendiſſent, hoſtiumq; impetum propulſaſſent, fit puella prægnās ex Gotthi coniunctione. Nondùm verò tēpus pariendi aduenerat: & Hunni quidem, cùm nihil potuiſſent facere eorum, quæ ſperauerant, iam in animo habebant proficiſci in patriam: ſocii autē & adiutores volebant redire Romam. Cùm ergò Gotthus quoquè paratus eſſet ſimul abire cum Romanis, & cruciaretur mater filiæ ſeparatione, eiſq; ſcinderentur viſcera, apprehendit puellam, nec ſinebat eam cum Gottho diſcedere, etiamsi eam non poterat retinere, cùm lege matrimonij & naturæ vellet ſequi maritum.

Gotthus quidā victus amore impuro, falſum iurat.

Cùm iam ergò abirent, mater eos aſſumēs, accedit ad capſam cōfeſſorum, & dicit Gottho: Ego tuæ fidei meam filiam non committam, niſi tangens hanc precioſam capſam eorum, qui pro Chriſto paſſi ſunt, eos dederis mihi fideiuſſores, quòd non ſolùm ei nihil ſis moleſti facturus, ſed etiam eius, quam par eſt, curam ſis geſturus. Gotthus autem protinùs, tanquam iuſſus facere id, quod eſſet omnium facilimum, & omni penitùs metu vacuum: A manibus veſtris, inquit, ò ſancti, accipio puellā: & vos do matri fideiuſſores, quòd ei à me nihil fiet moleſti: ſed me potius habebit paratum ei implere, quæcunque volenti erunt cordi. Non hæc ſolùm ſceleratus, ſed magnas quoquè iurat Dei vires, ſe promiſſa reipſa conſeruaturum. Mater ergò accepto iureiurando, ſanctis acclamauit martyribus: Vobis, ò ſancti, meam filiam poſt Deum committo, & per vos Gottho. Poſt hæc Deum precati, mater quidem amantiſsimè filiam amplexa, domum reuertitur: Gotthus autem iter init cum puella. Deindè cùm veniſſent in regionem, ex qua ortus erat Gotthus, & iā eſſent prope eius domum, oblitus quidem vir iſte inhumanus amoris in vxorem, contempto verò iureiurando & pactis conuentis, & Dei metu procul à ſe amandato, (ò, quouſquè procedit vitium?) ei quidem aufert veſtes: aurum quoquè ei aufert: eaq; tanquàm ſerua pannis turpiter induta: Mihi, inquit, ò mulier, ſunt liberi & vxor. Quamobrèm voca te ancillam bello captam, & te meæ vxori omnibus modis ſubmitte, & ei morem gere, eam tanquàm dominam honorans & nominans. Si enim, quomodò ſe habeāt res noſtræ, enunciaueris, aut etiam meæ vxoris voluntati non parueris, erit tibi mors ſupplicium.

Vide ſceleratiſſimi hominis barbarū planè exēplum.

Quomodò his affectam cenſetis fuiſſe mulierem, quæ matre quidem erat priuata, priuata autem patria, omnibusq; amicis & cognatis, & ad illius ſolam adſpiciebat animam, & quæ longè illius ſpei talem viderat exitum? Omninò ſi non eſſet lapis, ſi non ferrum, aut aliquid aliud inanimum, ijs, quę præter ſpem acciderant, auditis perculſa, protinùs emiſiſſet animam: ſed eam conſeruabant matris fideiuſſores, quas illa à Gottho acceperat, ad malum quidem execrandi eius capitis, ad oſtendēdā autem maximam eorum gratiam. Valdè ergò ingemiſcens, & ſuſpirans ex profundo cordis: Tibi, aiebat, ò Domine, & ineffabili tuæ miſericordiæ propter hęc omnia ago gratias. Deindè etiā ad Gotthum conuerſa: Benè tibi ſit, inquit, quòd cùm nos poſſes tollere de medio, hoc ſolo fuiſti cōtētus, vt me ſeruam faceres pro libera. Promiſſa, re ipſa præſtitiſti: iuſiurandū re vera confirmaſti. Quid ergò reſtat aliud, niſi vt omninò innocem eos, qui ea quæ fiebant, inſpexerunt, quos tu tunc adduxiſti teſtes ijs, quæ à te dicebantur? Eis enim, & non alij, confiſa, mea ſponte conſtitui diſiungi à parente: eam quæ nos tulerat, relinquere, & te ſolum ſequi. Hæc cum dixiſſet, animæ oculos ad cælum tollens ſimul cum ſenſilibus: Deus patrum meorum, cum eiulatu dicebat & lachrymis, adſis mihi miſeræ: & vide, quid iſte quidem te teſte & tuis ſanctis & confeſſoribus eſt pollicitus, quid autem nunc re ipſa facit; & nos libera ab ijs malis, pro nobis interceſſores tuos ſanctos accipiens: quoniam his poſt te confiſa, præſentia hæc mala ſuſtineo. Cùm ſic puella tacitè Deum rogaſſet, in Gotthi autem ædes eſſent ingreſſi, adſpexiſſet verò eius coniunx puellam, & animaduertiſſet eius pulchritudinem, zelotypia & ſuſpicione in animo ſtatim repletur. Rogat itaque maritum, quænam ipſa eſſet, & vndè eſſet orta: & quarè eam ſecum nunc duceret. Ille autem eam eſſe captiuam, & ab Edeſſa abductam: ductam verò eſſe, vt ei ſeruiret, reſpondit. Illa autem formam magis attendens, quàm eius verba: Eius, inquit, vultus nequaquàm eam arguit eſſe ſeruam. Gotthus autē: At tu ea vtere tanquàm ancilla.

Sanctos pro interceſſoribus habēdos, etiam antiquitas nouit.

Exhinc itaque puella metu agebat ſilentium, & quę imperabantur, faciebat ocyſsimè. Neſciebat enim, quidnam poſſet facere, quod eam liberaret à malis præſentibus. Sanctis autem aſsiduè dicebat in corde ſuo: Feſtinate ad auxilium ancillæ veſtræ, ò ſancti, feſtinate, neque fraudem mihi factam deſpicite. Puellæ verò domina non legitima, in eam mota Zelotypia, puella grauiter vtebatur, & ei grauiora opera imperabat, perindè acsi illius labores, inuidiæ qua vrebatur, ipſa proprium haberet ſolatium. Quod autem erat omnium maximum, ne eam quidem volebat alloqui. Poſtquàm autem procedente tempore puellam reſciuit eſſe grauidam, zelotypiæ flamma magis accenſa, grauiſsimum opus ab ea exigebat. Cur hoc? Studens videre mortem puellæ, fœtus facta abortione. Sed inuictæ erant Chriſti vires, & eorum, qui propter Chriſtum paſſi ſunt: per quas puella & ſuperauit moleſtias, & manſit minimè læſa à malis. Poſtquàm autem acceſſit tempus partus, parit filium maſculum, qui patris effigiem in ſeipſo conſeruabat, & erat Gottho omni ea parte ſimilis. Hoc cùm adſpexiſſet Gotthi coniunx, & animaduertiſſet quàm eſſet expreſſa ſimilitudo, nihil aliud verſabat in animo, quàm quomodò puerum interimeret: marito autem dicebat: Ego tibi nō crediderim, quòd cum puella non coiueris. Nam quod ex ea natum eſt, patrem apertè confitetur, forma perindè vtens, ac lingua. Ille verò affirmabat eam nō verum dicere: iubebat autem ea vti tanquàm ancilla, dicens: Hoc fidem faciat, me nunquam cum ea eſſe congreſſum. Neque enim à me vnquàm omninò in tuam tradita fuiſſet poteſtatem. Amicitias enim coniungunt amores, nō diſiungunt. Tunc autem qui lōgo abhinc tempore humano generi eſt inimicus, Gotthi vxorem ſubiens, eam aduersùs infantem furore concitauit: & propterea concepit laborem, & peperit iniquitatem: & cùm quoddam venenum in ſinum immiſiſſet, pueri quidē matrem emittit ad faciendum aliquid, quod erat opus. Et ea qui-

Puella à Gottho decepta, durè accipitur ab eius vxore.

dem

Crudele facinus zelotypæ mulieris.

dem egreditur ad exequendum id, quod fuerat imperatum: illa autem venenum immittit in os pueri, & venenum mors ſtatim eſt conſecuta. Paulopòſt ergò reuerſa mater, cùm infantem quidem inueniſſet mortuum, illius verò labris infuſum venenum, in corde quidem ſauciatur, & graui animi dolore afficitur, cũ tamẽ celat, & tenet in abdito: dolore quidem affecta, vt mater: ſecretum autem tenens, vt prudens & cordata. Deindè cùm vellus ſumpſiſſet, & os infantis abſterſiſſet, lanam apud ſe detinuit, experientia volens ſcire veritatem. Paucis certè pòſt diebus, cùm ex amicis & cognatis Gotthus inuitaſſet aliquos, puella arripit occaſionem: & lanam intingit in calice; & Gotthi tradit vxori, volẽs, vt dixi, verum ſcire, veneno ne priuata ſit infante, an communi morte eum amiſerit. Nã exiſtimabat quidem, quòd ſi epoto medicamento vixiſſet, euidens eſſet, quòd nec filius eius fuiſſet necatus veneno. Quòd ſi id eam interfeciſſet, illud omninò paſſura eſſet, quod ipſa fecit. Cùm ergò Gotthi vxor nihil mali ſuſpicaretur, accipiens, ebibit calicẽ: ſtatimq; labor cõuerſus eſt in caput, & in eius verticẽ deſcendit iniquitas, & cecidit in foueam, quam fecit: & iuſtè cõprehenſa fuit in laqueo, quẽ abſconderat. Atq; illa quidẽ iacebat mortua, extenſo corpore, fructus ferens dignos laboribus: animi autem ægritudo inuaſerat Gotthum, eiuſq; neceſſarios, & qui genere ad eum attinebãt: totam implebat domum mœror & triſtitia ob immaturam mortem eius vxoris. Ab eis tamen lugetur, vt erat conuenientaneum, & præclaram conſequitur ſepulturam, & magnificè deponitur.

Perit eodem veneno, quo infantem extinxerat.

Cùm autem ſeptem dies præterijſſent poſt ſepulturam, & ſatis temporis conſumpſiſſent in mœrore, venit eis in mentem, captiuæ inſidiis mortuam eſſe eorũ cognatam: Hinc factum eſt, vt eam quidem vellẽt tradere Præſidi, vt ab illo tolleretur de medio: nõ enim licebat eis ferro illam inuadere. Cùm autẽ is abeſſet, ipſi cùm inter ſe conſultaſſent, in monimento, in quo fuerat ſepulta vxor Gotthi, eam includunt in præſentia, & ſepulcrum muniunt aſpero lapide, & ei adhibẽt cuſtodes. Cùm verò ad eam veniret odor cadaueris, magna repleta moleſtia: Domine Deus virtutum, dicebat puella, qui tuorum martyrum & confeſſorum pro te fuſum ſanguinem, tanquam viuum accepiſti ſacrificium, ad me adſpice, quæ propter tuum & eorũ, qui propter te paſſi ſunt, ſanctorũ nomen, viro ignoto & alienigenæ meipſam credidi, & ſum propterea damnata ad hoc tormentum: tu mihi tuum da auxilium, & me libera à præſenti periculo. Vos quoquè ſancti Chriſti, qui illa innumerabilia certamina propter ipſum ſuſtinuiſtis, & eum eſſe viuum Deum coram regibus confeſſi eſtis, quos matri meæ præbuit Gotthus propter me fideiuſſores, ipſi nũc adeſte mihi in malis adiutores: nec eam deſpiciatis, quæ ſe vobis dedicauit. Cùm ità eſſet precata, non tardarunt fideiuſſores, neque diſtulerunt ei ferre auxilium. Sed videt tres viros luce circundatos, ad quam non patet aditus, & fœtor ille mox conuerſus fuit in bonũ odorem, adeò vt mirabilis quidam & ſuauis odor ad eam accederet: Et bono animo eſto, ei dicũt, ò mulier, nec time: citò enim ſalutem aſſequeris, nihil omninò graue paſſa, nec ingratum. Neque enim fallemus fideiuſſionem, neque dilatione vtemur in ſalute.

Sancti martyres inuocati, celerẽ ferunt opem miſeræ mulieri.

Cùm hæc ergò ſancti ei dixiſſent, ea ſtatim tãquàm à ſe diſceſsiſſet, reſoluitur in ſoporem, Deique inuicta, eorumque, qui ipſum confeſsi fuerant, virtute, (ò miraculum dignum Dei benignitate & potẽtia) quomodò alius quidam Habacuc propheta momẽto temporis Hieroſolymis tranſlatus fuit Babylonem: aut vt diſcipulus Philippus à facie Eunuchi Aethiopis raptus eſt à ſpiritu: eodem modo ipſa quoquè dormiẽs

Dan. 14

Acto. 8.

transfertur à monimento, & reſtituitur in templum confeſſorum ſimul & martyrum. Reddita ergò huic tẽplo martyrum, cùm manè eam ſomnus remiſiſſet, videt ei rurſùs adſtantes Chriſti confeſſores, & dicentes: Scis nam modò vbi ſis? Cùm huc ergò & illuc circumſpexiſſet, & veluti ad ſe rediſſet, & ædem agnouiſſet oratoriam, impleta fuit omni gaudio, & magna affecta fuit admiratione. Lętabatur videns, ſtupebat animo cogitans, ſibi diffidebat, neſciebat quid ageret: poſtremò procidit ad pedes ſanctorũ, & eis agit gratias. Illi autem ei dixerunt: Noſtra impleta eſt fideiuſſio: Vade in pace ad matrem tuam. Et illi quidem ex oculis ſtatim euanuerũt. Illa autem ad eorum capſam accedens, & ardẽter amplectens, & lachrymas voluptate & timore ſimul mixtas effundens: Deus noſter, dicebat, in cælo & in terra, omnia quæcunq; voluit, fecit: emiſit è cælo, & me ſeruauit. Benedictus es Domine, qui ſeruas eos qui ſperant in te. Veſperè habitauit mecum luctus, & manè exultatio.

Pſal. 134.

Cùm ergò ſatis longo tempore preces cum lachrymis producẽtem puellam videret ſacerdos, qui erat in templo, & audiret gratiarum actionem, dubitabat. Deindè accedens, rogabat cauſam, cur ſic orans lamẽtaretur, & tam multas effunderet lachrymas, & pro quo offerret gratiarum actionem. Illa autem ei narrauit rem omnem, quemadmodùm & Gottho à matre iũcta fuiſſet matrimonio, & quemadmodùm cum eo abijſſet, fidẽ habens dato ab eo iureiurando: & quemadmodùm fœtus, qui Gottho ex ea erat natus, veneno perijſſet: & quẽadmodùm fuiſſet incluſa in ſepulcro, & qualem experta eſſet fortunam, & qualẽ à ſanctis aſſecuta eſſet liberationem. Hæc cùm audijſſet ſacerdos, à ſe planè diſcedebat, dubitabat propter magnitudinẽ eius, quod narrabatur: incredulitate & fide eius diuidebatur animus. Vndè etiã volens de ea certior fieri, rogabat quænã eſſet mater puellæ, & è qua domo eſſet orta. Cùm ea autem reſpondiſſet ſacerdoti, is quidẽ puellam in tẽplo detinet: matrem autẽ ad ſe accerſit. Illa verò cùm ad ædẽ veniſſet oratoriã, & filiã ſacerdoti aſsiſtentẽ repentè adſpexiſſet, primùm quidẽ eã ardẽter amplectitur, amore omninò ſuo ſungente officio. Deindè diù inter ſe ſilent, luctu vocem reprimente, & lachrymis ſermonẽ interrumpẽtibus. Nam matris quidẽ frangebat animũ filia, quæ cernebatur in ſeruili veſtitu & habitu. Filia autẽ rurſùs animo ſauciabatur, quòd bona ſpe à matre diſiuncta, tam turpiter redijſſet, vt vel ſolo adſpectu prouocaret ad miſericordiam. Cùm ergò via tandèm mater ſe collegiſſet ab acerba illa cõfuſione; rogauit filiã, quænã ei accidiſſent, & quemadmodùm redijſſet, & quidnã fecerit eã indui tam ſeruiliter. Illa autẽ narrauit omnia matri, vt ſe habebãt, quæ poſt liberationẽ erant iucunda & dictu & auditu. Cùm ergò mater, quæ à Deo & eius confeſſoribus & martyribus facta fuerant in filiã miracula, ab ea audiuiſſet, totum illum diem oratoriæ ædes martyrum ambas habuit Dominum laudantes. Cùm veniſſet autem veſpera, egrediuntur è templo & domum reuertuntur. Die verò ſequenti, & quod factum fuerat, in omnem partem fuit diſſeminatum: & multitudo confluebat ad puellam eorum, qui alioqui ad eam attinebant, Deumq; ſimul cum ea, & eos, qui propter ipſum paſsi fuerant, glorificantes.

Aliquanto autẽ pòſt tẽpore Deus Dominus vltionum liberè egit: in altum elatus eſt, qui iudicat terrã: reddidit ſuperbis remunerationẽ. Nam cùm Hunni Perſis ſe adiunxiſſent, & in loca, quæ erãt circa Edeſſam, adhuc facerent incurſiones, rurſùs quidem ad Edeſſenos in auxilium à Romanis mittitur exercitus. Vnus autem ex ijs erat etiã ſceleratiſsimus Gotthus: & venit rurſùs in domum mulieris: venit autem con-

Rurſus Hunni cũ Perſis incurrunt in ditiones Romani Imperij.

fidenter, tanquàm gener in domum ſocrus, nihil eorum, quæ occultè perpetrarat, manifeſtum euaſiſſe ſuſpicans. Cùm ergò cognouiſſet mater eius aduẽtum, filiam quidem includit in domo interiore, cogitans rem facere ſapientiorem, quàm quæ videatur poſſe cadere in mulierem. Illa autem eum excipit cum gaudio, quomodò ipſe ſe habeat, interrogans: quomodò verò filia iter in eius domum confecerit: & quomodò ſit conſeruata: & quemadmodum, cùm eſſet grauida, pepererit: & quod pepererat, eſſet ne maſculus, an fœmina. Ego enim, inquit, de vobis eram valdè ſolicita, nè vobis in via, & maximè filię meę graue aliquid accideret, vt quæ eſſet prægnans, & pariendi tempus iã ei appeteret. Gotthus autem, vt qui non ex iis, quæ ipſe fecerat, ſed ex iis, quæ ineffabilis diſpenſauerat bonitas, reſponderet: Omnia, dicebat, rectè tuis ſucceſſere precibus. Sine vlla autem moleſtia viam cum tua filia peregimus, & ad ædes meas alacriter peruenimus: peperit autem filium maſculum, & nunc ſana & læta tibi plurimam per me dicit ſalutem. Quòd niſi repentè miſsi eſſemus ad ferendum auxilium, ipſa quoquè ad te mecum rediſſet.

Impudentia Gotthi, turpiter mentientis.

Hæc cùm mater audiret, ira replebantur, & verſabantur eius viſcera, vt quæ abominaretur bona verba, factis iniuſtis illita. Deindè cùm non poſſet ampliùs ferre iuſtam iram, quæ in manifeſtam inſultabat iniquitatem, infremuit tunc in virum, omni ex parte longè iniuſtiſsimum: &, O fraudulẽte, inquit, & parricida, quid feciſti cum mea filia? Hæc ne mihi iureiurando dato es pollicitus? Propter hæc ne fideiuſſores & martyres mihi dediſti eos, qui paſsi ſunt propter Chriſtum? Sed ipſi omninò, quos dediſti fideiuſſores, ipſi te punient propter malam tuam mentem, & pœnas ſument de his iniuſtis inſidiis: eos ergò inuocabo ad vindictam, quos tunc accepiſti fideiuſſores. Hæc cùm dixiſſet, educit è domo filiam: &, Noſtine quænã hæc ſit, ò impie, noſti, dixit, eam Gotho oſtendens: & vbi eam incluſeris, & quali morti eam tradere volueris, non leges, inquit, non maximum illud à te datum iuſiurandũ reueritus? Sed Chriſti cõfeſſores & martyres, Samonas, Gurias & Abibus, quibus ego cõfidens, eã barbaræ tuæ cõmiſi dexteræ, illi mihi præter ſpem omnẽ eã conſeruarunt, & in meũ ſinum reſtituerunt.

Hæc poſtquàm audijt Gotthus, & adſtãtẽ vidit puellam, præ pudore & metu ei vox eſt extincta: eratque mutus, ne os quidem valens aperire. Deindè cùm res eſſet aperta, & conuictus eſſet hæc feciſſe puellæ, ne ei quidem loquendi poteſtatem facientes, qui aderant, eum tuto includunt. Mater autem cum filia, adducto ſcriptore, cùm quæ euenerant omnia recenſuiſſent, ſanctiſsimo Edeſſæ Epiſcopo (is autem erat Eulogius) ea tradũt. Ille verò cùm ea perlegiſſet, ſimul cum vniuerſo Clero, vadit ad Prætorem ciuitatis, & ei tradit, quæ ſcripta fuerãt. Qui cùm ea legiſſet, primùm quidem affectus fuit admiratione, & eam rem habuit pro miraculo: & laudauit Deũ vniuerſorum, qui per ſuos martyres hoc nouum, & quod omnium aures obſtupefacit, fecit miraculum. Deinde verò vehementer in Gotthum eſt inuectus, qui tale auſus fuerat facinus. Aegrè ferens ergò Prętor, ſecum quidem facit* conſiderare Epiſcopum. Deindè Gotthum & puellã iubet ſiſti: & audiente tota multitudine, (cõcurrerat autem maxima) iubet ea legi, quæ ſcripta erant de Gotho. Cùm ea ergò lecta eſſent, an hæc vera eſſent, Gotthũ interrogat. Ille autem (Quid enim faceret, qui à ſeipſo & à veritate apertè conuincebatur?) nihil horum eſſe falſum confitebatur, & pro his petebat miſericordiam. Prætor autẽ: Scelerate, inquit, & parricida, cur ne Dei quidẽ timuiſti iudicium, nec eius, quem nihil latet, oculum, etiamſi homines latere liceat? Cur non timuiſti iuſiurandum? cur non leges Romanorum es veritus, tam impium aggreſſus facinus? Quoniã ergò conuictus es hæc omnia deſpicere, à te etiam grauius exigetur ſupplicium. Dixit, & iubet gladio caput eius amputari, & corpus eius in ignẽ proijci, vt ne pulnis quidem ſit eius pulueris particeps, nec tradatur communi omnium matri, qui ſe ità geſſerit in cognatos.

Eulogius Epiſcopus Edeſſen.

** conſiderare, legendũ puto.*

Sceleratus Gotthus extremo ſupplicio afficitur.

Cùm autem ad rem exequendam ſe pararent milites, Dei amicus Epiſcopus orauit Prætorem, vt quantùm fieri poſſet, in eum vteretur clementia: neque is ſua periret amentia. Ille verò: Timeo, inquit, Chriſti martyres, quos is dedit ſui fideiuſſores. Ij enim, vt quos ipſe fefellerit, niſi eorũ, quæ admiſit, ego iuſtas de eo ſumpſero pœnas, mihi omninò, non ipſi, quod debetur, inferent ſuppliciũ: & alioqui efficiet, vt multi ſe gerant ſimiliter, niſi pro ijs, quæ fecit, iuſtas pœnas luerit. Cùm autem magis inſtaret Epiſcopus, & vehementiùs pro eo intercederet, à ſupplicio quidem Prætor aufert ignem: perſeuerat autẽ in eo, quòd eius caput gladio amputetur. Cùm ergò Gotthum accepiſſent milites, & extra ciuitatem eduxiſſent, gladio, vt eis iuſſum fuerat, illi caput adimunt. Propter quod Seruatori Chriſto, & ijs, qui propter ipſum paſsi ſunt, martyribus emittebatur laudatio ab omnibus, quòd ſuperbis reddiderit remunerationem, ad gloriam patris & filij & ſpiritusſancti, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

DE SANCTIS CHRISTI MARtyribus Samona, Guria, & Abibo, Arethę Archiepiſcopi Cæſarcenſis, Oratio, viro docto interprete.

Habetur 3. Tomo Aloyſii.

QVOMODO veſter vobis ſe animus habet, ſacer grex? qui diem feſtũ hunc ſplendidiùs Chriſti cõfeſſoribus agitis, quandò externa etiam multa vos vti video lautitia, ſummaq; cum hilaritate ſacrum hunc locum occupare. Nunquid fortaſsè, quæ in vobis imperium obtinet mẽs, ſenſim à rebus deflexa ſuis, per ſenſus effunditur, & in ea etiam, quæ oculorum ſubiecta ſunt ſenſibus, diſsipatur? An verò cùm paululùm hæc, blandimentis cuiuſdam catelli more, ſenſui adulari permiſerit, ipſa in ſua gaudens altitudine, pulcherrimis ſibique proprijs ſpectandis rebus mouetur, afficiturque, & reijciendis voluptatibus corporis, proprium Chriſti martyribus verè natalem celebrat diem? Si hæc ità ſe habent, & victoribus his honorem iſtum habendum cenſuiſtis, atque ità diem feſtum celebrare contenditis: Venite, exultemus Domino, iubilemus Deo ſalutari noſtro, qui pridèm etiam ſeruos ſuos velut paſſerculum quendã de laqueo venantium eripuerit, & nunc in ipſa anni conuerſione, optato gaudio nobis allato, ſacris eorum certaminibus quodam hilari veluti conuiuio, ſtudioſiùs nos excipere voluerit.

Nota antiquitùs celebratum feſtum horum martyrum.

Et quid hoc eſt? Id nempe, quodcunque animi vires confirmat, & ſpreta laudabiliter multitudine imperita, ad illas alterius vitæ manſiones erigit, erigiturque, aliis velnti quibuſdã omnium prudentiſsimè in aliũ euectũ: talis eſt enim martyrũ feſtus dies, tale victorũ noſtrorũ theatrũ, talia ſunt ea, quę abs ſe allata nobis, illi conuiuis ſuis apponere ſtatuerunt: quandò non hoc modo epulari, lætitiæque indulgere, ſed vni ventri turpiter deſeruire, qui, quicquid in eum quis ſtudij contulerit, in ſeceſſum emittit: & veſtium mutatione alios viciſsim alios ſuperare contendere,

Sancti martyres quæ nobis apponant.

non

non ſolùm res generoſa nõ eſt, eiuſmodique, quæ moribus diſciplinæque noſtrę conueniat, ſed ab ipſo etiã eſt conuiuatorum ſenſu, menteque alieniſſima. Hæc igitur cùm ità ſint, cumq; nos, quo pacto diem feſtũ oporteat celebrari, anteà iam denũciarimus, nec ſine ſpe fore, vt iactis in terram bonam, animarum videlicet veſtrarũ cogitationes, orationis ſeminibus, multiplices ſimus ſpicas meſſuri: agedùm, agè, inquam, pręclaro facto iam hoc orationis initio, ea vobis deinceps proponamus, quę diei feſto celebrãdo cõueniãt.

At enim deſideratis, video, vt fortiſſimorũ horum virorum certamina, tanquàm in tabellis quibuſdam à nobis depicta, omnibus ſpectãda proponatur, quòd ad diei feſti celebrationẽ his accõmodatius eſſe nihil videatur. Hoc igitur & faciamus. Tametsì ad pingendũ nobile adeò hoc argumentum idonea ſine dubio pigmenta nobis nõ ſuppetunt, vt ex inuicta martyrũ conſtantia diuinus in animos noſtros fructus perueniat: quò eorum videlicet ęmulatione excitati, oppugnato pro viribus impotẽti animi vitiorũ dominatu, perennẽ vobis ex maximè diuina iſta certatione gloriã pariatis. Sed agedùm apponamus iã vobis, quæ habemus, idq; quatenùs facultates noſtræ patiuntur. Cæterum qualiacunq; ſunt ea, collata cũ ſtudio, prorsùs placitura nõ dubito, præſertim qui ſciã nõ ſolere à legitimis & æquis rerũ ęſtimatoribus filijs repudiari parentum facultates, ſed propterea ijs charas eſſe, quòd ſint paternæ. Simili modo etiam pauperi non ſit qui vitio vertat, ſi qui comeſſandi cauſa ad illum acceſſerint, de ea, quę ſibi prę ſtò fuerit, copia ipſis largiatur.

Sanè quidem Gurias, Samonas & Abibus, & nati ſunt Edeſſæ, & educati. Porrò Edeſſæ huius (quæ quidẽ vrbs eſt in Meſopotamia) nomẽ cùm paucis admodùm ante hos martyres cognitum eſſet, ab ijs ità celebre factum, illuſtratumque eſt, vt vnà cum eorum fama per vniuerſum ſe orbem terrarũ diffuderit: neq; vero ijs intra vrbem domicilium fuit, ſed in agro extrà, vbi videlicet trãquilliorem à vitæ huius negocijs vitã eſſent acturi, procùl à ciuilib⁹ turbis remoti, quæ certũ animi in religione propoſitũ perturbare ſolẽt, atq; peruertere, neq; ſpatiũ dare, vt pulchritudinem ſuã velutin ſpeculo valeat contemplari: ac ſi quid ſit, quod ei officiat, & ignoretur, id peruidere poſſit atq; corrigere. Idcircò igitur grata his valdè vita fuit agreſtis: in qua etiã aſsidui, vnà cũ Propheta illud, Solitarij, donec tranſeamus, omniũ pulcherrimè tenuerũt.

Vides ex ſanctorũ memoria ciuitates illuſtres reddi?

Sancti martyres cur in agro potius, quàm vrbe degere voluerunt.

Sed enim Guriæ præcipuum in vita ſtudium, meditatio & continentia fuit, quæ diuturna conſuetudine familiares illi ac peculiares factæ, fecere, vt cognomento Continens appellaretur: neq; enim tu eum aliter iudicaſſes, niſi dum eum nominares, nomini etiã Continentem addidiſſes. At Samonas vigentibus maximè & animi & corporis viribus, ijsque prædi tus, quæ qui habẽt, eos libenter ſpiritusſanctus ſuis ſolitus eſt choris aggregare, quippe cùm iuuenes hortetur, vt ſe ſenioribus adiungant, vt victoriæ vnà carmen concelebrent: His, inquam, ille pręſtans animi & corporis viribus, ad Guriam ſe contulit, eius vitæ ſtudia propiùs imitaturus, ac ſi poſſet, etiã ſuperaturus. Cęterùm qui abſolutam illis choream conficiebat ſpiritusſanctus, tertium etiam præterea quærebat, qui cum numeri paritate eam ſimilitudinem, quæ ſibi cum patre & filio eſt, perfectè in choro ipſorum exprimeret, tum etiam numero firmitatem concordiæ ſtabiliret. Itaque (ò felicitatem) etiam inuenit Abibum: qui tametsì vtroq; natu minor erat, tamen quod ætati deerat, ſupplebat: nõ eò ſolùm, quòd peruestigatis vtriuſq; ipſorum vitæ inſtitutis, in animum induxit, vt in eodẽ ſe vnà cum ijs curriculo exerceret, ſed eò etiam, quòd ſacro Diaconatus ordine inſignitus, magnum ijs, quibus ſe ſocium adiungere feſtinaret, ornamentum afferret. Medium enim his ſe cùm inſeruiſſet, vnaq; cum ijs apud Dominum, cui miniſtrabat, fidenter egiſſet, pijs quietem à perſecutoribus conciliauit. Siquidẽ poſt illud tempus noſtra ſanguine martyrum rubeſcere deſijt terra, pulſo nimirùm è regno Licinio, Conſtantinoq; in eius locum ſubſtituto. Quo quidem Imperatore Romana res florere, amplificarique cœpit, quiq; primus è regibus omnibus impietatem auerſatus, pietatem palam eſt, libereque profeſſus.

Huiuſmodi prædici virtutis inſignibus Gurias & Samonas, non iam Edeſſæ tantùm, atque eius finibus cogniti erant, ſed in exteras etiam terras longè lateq; ſceorum fama propagabat: erãtque hinc Chriſtianis lætitia ac decus, illinc Græcis triſtitia & dolor vehemens, ac quicquid denique mali creare ſolet inuidia. Quamobrem non ferunt illi illuſtrium gloriam virorum per vniuerſam Syriã diffuſam. Diocletianus erat eo tempore Romanorum Imperator: qui cùm non ſatis magnum ſe adeptum ex ſubactis Imperio cunctis gẽtibus gloriã exiſtimaret, illud longè ſibi præclarius futurũ putauit, ſi Chriſtianos eorũ voluntate ad ſententiã ſuã traduxiſſet, aut recuſantes funditùs deleuiſſet: vt ſublatis, qui Deum intelligerent, ſublatis etiã, qui incruẽto ſacrificio bonitatẽ facerent, liberum dęmonibus ſuis ſacrificiũ poſſet offerri. Hinc ex regijs literis, quę quoquo verſum per vniuerſam Romanorum dicionem mittebantur, & pijs pernicies parabatur & ignominia: contràque impijs, qui muta & manufacta ſimulacra venerarentur, honor & ſalus ſpondebatur.

Græcos hic dicit, idololatras ſiue gentiles.

1. Cor. 10. Am. 5.

Ad hæc iudicium iniuſtorum, & eorum ſpiritium aliæ poſt alias procellæ: quibus illud vnũ erat propoſitum, quemadmodùm omnibus in rebus ij more gererent, qui ſe miſiſſent. Parati erant præcones, aperta ſubſellia, editiora extruebãtur tribunalia, omni circunquaquè tormẽtorum genere vallata. Interdictum erat Chriſtianis, nẽ tam communibus ſe, quam ſacris conuentibus immiſcerent: in forum non admittebantur: omni commerciorum iure excludebantur: quæcunq; ante illud tempus omnibus promiſcuè patuerant, tam publicè, quam priuatim: contrahere eis cum nemine licebat: magna in vrbibus Chriſtianorũ erat ſolitudo: in earum locum remotiores ab ijs receſſus ſuccedebant, quos multitudo eorum, qui exagitabantur, complebat. Nulla in perſecutoribus aduersùs natu maiores reuerentia: nulla paruorum, ac propterea malorum ſenſus expertium miſericordia, ne ijs quidem, quibus tribuit ipſa natura, vt propter virium imbecillitatem, huiuſmodi affectu plurimùm mouerentur. Feræ immites omnes aduersùs Chriſtianos, vnaq; in re tantùm humani, quòd quorum in animis piam de religione fidem concuſſerant, ijs, ſimul vt eos ad ſimulacrorum aras adduxerant, liberam malè viuendi poteſtatem permittebant. Quo quidem nihil pijs poterat eſſe pernicioſius. Grauis oppreſſam creaturam tenebat tempeſtas, quæ nullam prorsùs ſecuturæ tranquillitatis ſignificationem daret, nullamve melioris ſtatus miſeris affulgere ſpem ſineret ex his, quæ ſunt conſecuta.

Chriſtianus quanã interdicta ſub Diocletiano.

Nec ipſa Edeſſa communium temporis illius calamitatum immunis fuit. Glicebant in pios quotidiè ærumnę: & impietatis procella, quę ciuitatem inuaſerat, effecerat, vt omnes iam de vita penitùs deſperarent. Domus ſingulæ ſuos ſcrutatores habebant, tam quę in illuſtri poſitę ciuitatis loco, quam quę quòd in obſcuro eſſe viderentur, tutũ antea latere volentibus perfugiũ præſtare ſolitæ erant. Neque ipſi etiam agri huius erant tempeſtatis expertes: ſiquidem nihilo tolerabilior in his, quàm in oppidis, miſeriarum erat fluctuatio, ſimilibusque hic, atquè illic, periculis pie-

Singulæ domus Eccleſiæ habent ſuas ſcrutatores.

tas veluti tempeſtate quadam iactabatur.

Plurimi Chriſtiani truduntur in carcerem.

Eo tempore ipſi quoquè Gurias & Samonas, hic fortitudinis, ille continentiæ laude inſignis, compræhenſi ſunt, vnaque cum iis ingens Chriſtianorũ multitudo carceri addicta, cùm non eſſet qui redimeret, neque qui ſaluum faceret. Ac cæteri quidem, quibus aut nominis obſcuritas, aut fidei negligentia cauſa erat, vt contemnerentur, ſine mora è cuſtodia educebantur, quippè cùm nihil aduersùs ſe impugnãtes præ ſe ferrent, quod eſſet ad expugnandum difficilimum. Verùm Guriæ & Samonæ ingens, quæ eos comitabatur, ſolidæ pietatis gloria, cauſa fuit, vt diutiùs in cuſtodia aſſeruarentur. Ex quo quidem videntur mihi meritò Confeſſorum etiam cognomentum adepti: quod præmij loco iis deferri ſolitum eſt, qui Chriſti cauſa hoc modo citra necem malè habiti ſunt. Siquidem in ea tandiù feruntur permãſiſſe, quoàd vita functo priore principe, alter in eius locum ſucceſsit.

Confeſſores qui dicti ſint.

Verumenim afflictatio his oblectamẽti loco erat, & incõmodorum perpeſsio philoſophiam in eorum animis augebat, quæ quidẽ grauiorum, quæ mox pro Chriſto eſſent excepturi, tormentorum quoddã erat velut præludium: Quin alios etiam exemplo ſuo excitabant, quippè cùm docerent eam, quam quis verè profiteretur, fidem, neque rebus aſperis, quæ Chriſti cauſa maximè intentarentur, frangi, neque malorum perpeſsione vlla debilitari: neque enim permiſſurum iuſtum certaminum arbitrum ac moderatorem, vt ea aut ſemper durarent, aut maiora eſſent, quàm vt iis ferendis quis eſſe par poſſet: præſertim ſi Paulo habenda ſit fides, qui ipſe rerum arcanarum & inſpector fuit, & prædicator: Et ſi labor eſt multus, at nondùm tamen eſt tantus, immò lõgiſsimo interuallo minor, quàm vt cum eo, qui in nos poſteà reuelandus eſt ſplẽdor, vlla ea parte meritò queat comparari. Atque hæc quidem illis hoc modo. Verumenimuerò quoniam oportebat, vt perfectioribus multò laboribus ſe darent, & ad nobilitandam etiamnùm magis ipſorum gloriam, reipſa ſuperioris ſuæ exercitationis perſpicuum omnibus ederent documentum: furebat rabie incitatus aduersùm Chriſtianos is, qui pauloantè miſſus prouinciæ regendæ fuerat præſes. Porrò rabies illa id vnum ſpectabat, quemadmodùm ei, à quo miſſus fuerat, omnibus in rebus gratificaretur. Itaque nihil prorsùs omittebat eorum, quæ eos præſtare par eſt, qui furoris ſui ſociis omnibus in rebus inſeruiunt. Ad tribunal rapti aliæ indolis viri ſiſtuntur, pietatis ſuæ pœnas daturi. Cæterùm quæ magna cum animorum elatione, magnoque cum ſpiritu, aduersùs hunc dicta tunc fortiter à martyribus ſunt, ex quibus & præſentis fortunæ inconſtantia derideretur, & eorum, quæ in poſterum parata ſunt, bonorum gloria magnificè prædicaretur, (tametſi margaritarum nobilitas ante ſuilli generis homines proiiciebatur) aut quemadmodùm ipſe etiam iudex, dum eos tentat, qui tẽtationibus vinci non poſſunt, inuictam eorum animi cõſtantiam aſtutè ſubuertere conabatur, lõgum vtiquè eſſet perſequi oratione: nihilominùs tamen, vt quãtùm ad intelligendum ſit ſatis, quales illi fuerint, doceamus, nè egregiæ martyrum palæſtræ prorsùs ſimus expertes, neve eius rei, quam ex omnibus pulcherrimã ſperauimus, iacturam faciamus, tales erant, aut his ſimilitudine quam proximi.

1. Cor. 10.
Rom. 8.

Samonas & Gurias ad tribunal rapiũtur.

Iudex illis primùm blãditur.

Blandè agebat cum viris ſanctis is, cui iudicãdi poteſtas obtigerat, ſeſeque modò, vt qui nocere eis nollet, ad lenitatem dabat: modò ſupplicia differebat, nè animi ſæuitia ea iis accelerare videretur, qui ad quæuis perpetienda ipſi erant paratiſsimi, nullaque re magis, quàm ſupplicij mora offendebantur: verùm apparebat, facta dictis eſſe contraria, quippe cùm non humanitatis ea eſſent, quæ ab eo fierent, ſed immanitatis: animi non benefici, ſed malefici: ſiquidem ex moræ huiuſmodi interpoſitione apparebat, eum eorum animi firmitatem, roburque ſenſim velle labefactare, & ardorem reſtinguere, quò videlicet poſtquàm ex huiuſmodi ampliationibus recèns alacritas illa veluti deferbuiſſet, conſopitaque eſſet, viam ad id, quod ſibi propoſuerat, occultè muniret. Quin & ungamenta aduersùs illos verborum quædam cõtexit, ſic propemodùm aſtutè ipſos aggrediens:

Fallacia iudicis, humanitatem ſimulantis.

Nolite, inquit, putare vos, me animo eſſe præduro, eiuſmodique, qui crudelitate & humano ſanguine delectetur. Naturam reuereor: miſeret me cognationis, quæ mihi eſt vobiſcum: & quanuìs contrariam nobis religionis viam ſitis ingreſsi, idque fortaſsè veritatis inſcitia ducti, ac propterea in animum vobis induxiſtis, vt extrema omnia ferre libẽti animo ſupplicia ſitis parati: nihilominùs ego quidẽ de hoc vobis ignoſco, idque conſilij veſtri imbecillitati tribuo: ſiquidẽ ſcio mortalium adhuc neminem extitiſſe, qui quidẽ in conſilio ſibi capiendo nuſquàm erraret, quiq; cùm in aliis optimè ſenſerit, in iis, quæ præcipua ipſi erãt, non aliquandò offenderit, atque ibi maximè, vbi maximè ſe præſtare conſideret. Quocircà licèt innumerabilia vrgeant me regum iuſſa, nihilominùs tamẽ malim, quoàd fieri poſsit, cùm manifeſtè periculoſa res ſit, quidnis ſupplicii ipſe ſubire potiùs, quàm aſperũ in vos quicquam efficere, vſque dum fortaſsè duritia veſtra mea patientia deuicta, lenioribus vos verbis ab oſtinatione iſta deductos, in meam ſententiam adduxero, cui ferociter nunc repugnatis.

Quem enim ſacra veſtra non moneat Canities, Guria, quæ in vobis vndiquè apparet, quamque continẽtia conſpicuam facit, cùm in iſta, quæ vobis extrema reliqua eſt, vitæ parte eam iactari animaduertat? Quis porrò non Samonæ integras animi & corporis vires ſummè admiretur, perpetuoq; laborum ſibi eum habere omnium ſocium deſideret? Valeant iudiciaria ſubſellia, diuitiæ, honores: quanuis enim hæc illecebris ſuis blandè ad ſe animos omnium alliciant, permagnumque ad benè beateque viuendum habere momentum videantur, nihilominùs tamen, quandò vos iſta morum probitate, modeſtiaque viri ita faciẽdum cenſetis, placeat mihi quoquè omnia ex fortunæ temeritate pendère, qua commutata, ea quoquè commutari neceſſe ſit. Videte, qualem me aduersùs vos gerã: donate hoc mihi, vt meliora de vobis poſsim ſperare. Tu, Guria, adhibita tibi in conſilium ea, qua pollere ſolitus es, prudentia, ſummaque eademque ſpectata omnibus iſta animi tui magnitudine, grauitateque: Tu verò, Samona, ſolido à te iſto ac viuido corporis robore tuo ad regis culturã tranſlato, (id quod etiam futurum, heſterna die diuinæ mihi Sibyllæ confirmarunt) nolite, quæſo, ità crudeliter duriterque veſtris, quibus vos natura largiter auxit, bonis abuti. Nã à me quidem miſericordiam aduersùm vos aufertis: vos verò in turpiſsimam necem compingitis, ac maleficos homines imitamini, qui miſerè volentes ipſi ſibi mortem conſciſcunt. Atque huiuſmodi quidem aſtuti iudicis & ratio, & oratio fuit.

Sapiẽter inprimìs illi martyres reſpondent.

Quid verò viri fortiſsimi, imperterritique? Eaſdẽ ii nimirùm ad eum capiendum artes adhibuere, quibus fretus ille, eos ſe dolo capturum ſperabat. Nam quid eſt, inquiunt, quod tantoperè à ſententia noſtra nos valeat dimouere? Nunquid vehemens fortaſsè inſtabilis vitæ huius cupiditas? Sed quidnam eſt, quæſo, ex omnibus, quæ in ea habentur iucunda, quo animus noſter queat permoueri? An non animaduertis nos optimos vos teſtes habere, cuiuſmodi hoc ſit, quo ſum circumamictus, corpuſculũ, quod pauciſsimis ad ſe

in vita

in vita tuendum contentum, & expedito Chriſti militi perquàm ſimile, qui ad omnia tribuni iuſſa exequenda ſit quamparatiſsimus, quique velut ſuper tenuiſsima rate, vitæ huius pelagus tranſmittat, nè qua re grauante impedita illa, neceſſariò curſum tardiùs conficiat? Vndè igitur à ſententia me mea poteris reuocare? quibusve capere blandimentis, vt me res vitæ huius permoneant, qui maximæ illius iam parti mortuus ſum? quippe qui voluptatibus contemnendis ipſe in voluntariam me mortem tradiderim, atque hoc ipſum, quod nunc viuo, eò viuam, quòd eius iniuſſu, qui me in vitam induxit, nolim exire de vita. Siquidè eum iubemur expectare, dum vinculum ſoluat, a quo nimirùm in eam fuimus illigati. Et quid, obſecro, nónne hoc ſummæ eſſet dementiæ, quibus iuuenis nuncium remiſiſſem, his denuò cupiditaté velle irritare, atque ea, quæ iampridèm omnibus, qui ea vellent, libens dimiſiſſem, gratiæ loco núc cupidiùs appetere? præſertim cùm illud eſſet incertum, an diù ſimulàc ea eſſem adeptus, eis mihi ſecurè per ocium frui liceret.

Degener & illiberalis animi. Sed vt adèpta prorſus ſit omnis de hac re dubitatio, haud dubiè is degeneri illiberaliq; ſe eſſe animo oſtédat, qui rebus æternis caducas anteponat, ſtabilibusq; ac permanentibus ea, quę citiùs diffluunt, quàm conſiſtere potuerint. Et quòd quidé ad me attinet, hoc modo: Quo pacto verò etiá Samonam hunc (pro eo enim loquor, quòd is & animi ſenſum, & præclaræ huius peregrinationis mihi ſocius eſt) à ſano ſuo animi propoſito poteris auocare?

Dices fortaſsè, non conuenire adoleſcentem ætate integra, & viribus corporis valentiſsimis, viuendi finem facere, & ante pręſtitutam ſibi vitæ diem, de vita velle decedere. Fateor, viget ille quidé ætate, ſed Deo viget, vndè & vigorem illum accepit: viget item viribus, ſed hoc quoquè inter res maximè laudabiles eſt,
Pſal. 68. quæ ætate ſunt integra, & viribus firmis, ea illi offerre, cui vetus etiam lex gratam victimá offert, vitulum nouellum, & ætate florété, cornibus nunc primùm ſe foràs trudentibus, & vngulis decorum. Talis etiam Samonas tali etiá ſimiliter immoletur, florenti etiamnùm ætate, & nitenti facie: non auté in ſenectuté iam vergente, nè fortaſsè rugis etiam inſidiantium nobis annorum corruptus, victimæ vitiet integritatem.

Iudex prodit ſe, crudeliter ſæuiés in martyres. His auditis, aſtutus ille ac veterator, confeſtim ſpé, quam conceperat, amiſit. Quamobrèm abiecta perſona, aperta impudentia in necem ſanctorum præceps ruit. Mirabili igitur incéſus iracundia, ijs celeriter ad ſe accerſitis, quorum munus eſt iſtiuſmodi carnificinas exercere, mandat, vt fune altera manu religatos martyres, diù ità ſublimes teneát: quibus, pręterquàm quòd totius corporis pondere grauati diuellebátur, ad maioris etiam pręthereà ſenſum doloris, intolerandum pedibus aptari pondus iubet.

Norunt plerique, ſed omnium maximè medicinæ artis periti, qui naturæ arcana ipſi ſubtiliùs indagarunt, quàm intolerabilis illius ſit cruciatus dolor in quouis animante, ſi extrema aliqua ſui parte ſuſpenſum teneatur, atque in eam vnam vniuerſum corporis totius pondus recumbat: quippe cùm oſsium compages in eo ſint, vt iamiam diſcludendę ſint, neruíque ipſi ſint præter modum diſtenti, & muſculi diſtracti, & totus ipſe corporis truncus ſuopte atq; alieno etiá pondere diductus conſtriogatur: deindè cùm naturalis humor vná eum animali ſpiritu, quà quidé in exteriores partes coarctetur, quà verò propter meatuú conſtipationem egredi prohibeatur, grauior in animante excitatur doloris vis, inter cætera omnia hoc etiam ipſo, quòd exitus in eliſione pręcluditur, eoq; magìs, ſi diſtenſio quæ ſit, ex diametro exiſtit, qui quidem lógior excogitatus ſit, quàm ſit quæuis rectarum partium media linea.

Immaniſſimos cruciatus dimidio die patientiſſimè ferũt. Tali igitur tantoque Satanæ miniſtrorum ſolertia comparato tormento, cùm in eo per dimidiatæ diei ſpatium, eoque ampliùs illi conſtáter perſeueraſſeot, vbi ſe nihil proficere impius iudex animaduertit, à ſupplicio tandèm relaxari, atq; in obſcuriſsimum carceré trudi martyres iubet, ibique diuturna eos inedia macerari. Tum quæſtio rurſùs, & tormenta longè omnibus ijs, quæ præceſſerant, grauiora, immanioraque.

Cæterùm Guriam ille, vtpotè & ſenectute iam & inedia, & ijs, quos pauloantè pertulerat, cruciatibus penè confectum, ſtatuit tormétis ampliùs nó diuexare, nè, ſi id fieret, animá ille inter tormétа, priuſquàm voluiſſet ipſe, & lentis eum pęnis affeciſſet, expiraret, atq; hoc modo ſpe ipſum maxima deturbaret. Siquidé exiſtimabat ſe illum omninò aliquandò tentatum, in poteſtatem ſuam redacturum, quippe aut bláditijs emollitum, aut tormétis fractum iri animos eius, aut deniquè fore, vt, cùm videret, quibus alij cruciatibus afficerentur, alieno periculo diſceret, quéadmodùm eos ipſe, mutanda ſentétia ſua, declinaret.

Samona horrendũ ſuppliciũ. Verùm Samonam, quòd eum & iuuenem videret, & robuſtum, tormẽto denuò aggreditur atrociore longè, & ſuprà quàm dici cogitariq; que poſsit, maiore, quàm anteà. Nam ex altero pede capiteque eum ſublimem ſtatutum, pondere alterum ferri incredibili in diuerſum diſtrahi iuſsit, quippe cui certum eſſet, illum prorſùs hoc modo quamprimum velle diſcerpere. Ex quo quidé factum eſt, vt laxata coxendicis iunctura, claudus ille poſteà non ſine cauſa remanſerit.

Caput eis amputatur. Sed cum hæc quoquè viri fortiſsimi pro nihilo habuiſſent, omnemq; ei penitùs ſpé pręcidiſſent, fore vt ab eo vnquam vinci, ſuperariq; poſſent, denuò eos ille in cuſtodiam compingit: vbi cùm aliquandiù permáſiſſent, poſteà nocte intempeſta ijs caput amputari, vt hoc modo vitam relinquerent, iubet. Pròh quantæ ſententia hæc lætitiæ martyribus fuit, nó quidé ob eá cauſam, quòd viderent hoc modo allatú iri finem acerbitatibus, atque ærumnis ſuis omnibus, ſeq; tanquàm ex iactatione & fluctuatione quadam peréni in portus tranquillos, pacatoſq; peruenturos: ſed quòd iter illud inirent, vndè mox eſſent cum Chriſto futuri, quicum etiam certiſsimè ſe regnaturos ſperabant, quemadmodùm illius etiam in aduerſis ferendis veſtigia fuerant imitati. Ac Guriæ quidem & Samonæ certamen victoriaque, talia ac tam inſignia fuere.

Quale verò etiam Abibus ſtadium cucurrerit, tempus eſt, vt nunc exponamus. Hic cùm inter miniſtros Chriſti myſteriorum vnus haberetur, & pari cum ijs ruſticitate, qui ante ipſum conſummati fuerant, ferretur, inſimulari apud perſecutores cœptus eſt, quòd multis, qui ſalui fierent, ea miniſtraret, quæ ad ipſorum ſalutem pertinerent. Quádò Diocletiano meritò ex fatali neceſsitate vita iam functo, is, qui aduerſùm nos exercebatur, furor ad Licinium delapſus, velutì diris deuota quædam hæreditas, ab illo ad húc miſerabili Imperij ſpecie impegiſſet.

Licinius Eccleſiá perſequitur. Cæterùm quoniam hominibus ſenſu carentibus tolerabile videri non poterat, ſi in eodem cum pietatis cultoribus grege numerarentur, ab ijs denuò perſecutio excitatur: ſed in vnum Abibum tota periculi moles incumbebat, cuius expugnatio perindè futura impijs erat, acsì cunctos pariter funditùs Chriſtianos deleuiſſent.

Abibus vltrò ſe offert quærentibus. Vbiquè veſtigabatur Abibus per loca habitabilia, inhabitabiliaque, nec tamen vſquàm reperire illum poterant homines vafri. Itaq; cùm perquirédo feſsi, ſpem iam prædæ omnem abieciſſent, ipſe, quem inſectabantur, vltrò ſe quærentibus exhibet, atque ad Iudicem introducitur, à quo, quoniam difficile videbatur, eum dicto aliquo factòve ab certa ſua de ſana

Igne conſrematur.

religione ſententia dimoueri, per ignem ad eum, cuius deſiderio æſtuabat, ignitus amator dimittitur: atque ita ijs, qui eum anteceſſerant, martyribus datur, cõſorsque ſepulcri eorum efficitur, quemadmodum etiam laborum & gloriç antè in mercatura ſocius fuerat. Quoniam etiam ſimili modo vicerunt principatus peſtiferi dæmonis, ſuperarunt poteſtates mũdi huius, coniuncti ſunt cum Angelis, tranſierunt ad certaminis arbitrum Chriſtum, ſudore adhuc ſanguineq́; ob exhauſtos in ſtadio labores certaminaq́; madẽtes, porrigit eis dexteram egregius munerarius, ſuosq́ue athletas in æternis tabernaculis collocat.

Suũ cuiq́, pro merito præmiũ in cælo tribuitur.

Sed quæ ſunt hęc? nempè vbi quod ſuum eſt cuique prẽmiũ, pro merito tribuitur, & cuiuſmodi hoc, ſcire fortaſsè deſideras. Eiuſmodi nimirùm, cui ſimile nullum tam ante legem, quàm in lege quis poſsit oſtendere. Qui hoc? nempè quòd his eorum nemo par fuit, quòd ex ijs quilibet longo ab his interuallo ſuperaretur. Siquidem inſtitutis viuendi veteris legis præſtabiliora ſunt ea, quæ ſunt ſecundùm Chriſtum: ex ijs autem, qui poſt Chriſtum fuere, nulli videri poſsint ſecundi, quippe qui inter martyres martyres ſunt, inter monachos monachi, inter ſacerdotali dignitate præditos ſacerdotalis dignitatis participes. Nã & certarunt, & ante ſuſceptum certamen ſtrenuè ſe in pietatis cultura geſſere, & ſacri ordinis, propterea quòd Abibus diaconus eſſet, omnes fuere conſortes. Siquidem in ſocietate quæ eorum quiſque habet, ea communicat alteri, & mutuis officijs ſinguli eius rei participes fiunt, in qua alter excellit. Quinimmò (ſed fortaſsè alcui nimius videbor) ſi cum ijs, quæ ſecundùm Chriſtum ſunt, conferantur, animaduertere facilè poterimus, quibuſdam in rebus eos ſuperiores exiſtere: martyribus quidẽ, vita ante martyrium monachali: monachis verò, martyrio: martyribus rurſùm, qui in militaribus aut ciuilibus ſe muneribus occuparẽt, eo, qui ex ſacerdotali dignitate ſplendor effulget. Talis beatis viris curſus fuit, tantus labor: huiuſmodi in terris periculum, huiuſmodi præmia celeberrimorum horum laborum.

Inter quæ illud quoquè nullo modo ſilentio prætereundum, de puella, quod propter rei admirabilitatem omnem propemodùm fidem exuperat. Viuens nanque hæc, cùm ab ſceleratis hominibus in ſepulcrum recẽs cadaueribus plenum, eſſet deiecta, in regione barbara, atque à patria ipſius longè remotiſsima: vbi ſanctorum martyrum fidem precibus implorauit, quorum etiam ope freta, longam adeò peregrinationem ſuſceperat, certiſsimè quod expectarat, cõſecuta eſt. Veſperè enim cùm in ſumma poſita eſſet deſperatione & fletu, benè manè patriæ, matri, tumulo ſanctorum cũ lætitia reſtituta eſt, mirabiliter educta de ſepulcro, vtpotè quæ à circunſedentibus illud cuſtodibus videri nequiuerit, admiranda quadam celeritate ab ijs indè abſportata. Siquidem albis illi vecti equis, (o miram ſanctorum in ferenda ope promptitudinem atque celeritatem) cùm puellam appellaſſent, atque in equos ſuſtuliſſent, eã intra delubrum ſuum intulere, vndè etiam ſceleſtum paulnantè virũ aſſectabantur, vadibus ijs ab eo acceptis: qui dati, ſanctiſsimè religioſiſsimeque datam fidem ſeruarunt, & huic ſalutem, & illi qui fidẽ violauerat, meritum paulopòſt exitium attulerunt. O ſeruatores celeres, expeditique; O fidem veſtram implorantium adiutores ſtrenui, inuictique: O ad ea, quæ ſpopondiſtis, perſoluenda ſine mora promptiſsimi, & in tribuendo quod cuique conuenit, minimè lenti.

Miraculum ſanè illuſtre & memorabile.

Prorsùs iam, o ſacer cõuentus, ac Deo dicata concio, mihi quidem perſoluta ſunt, quę vobis eram pollicitus, & orationis cœna parata eſt, & quæ ad repræſentanda martyrum certamina pertinebant, veluti in albo aurium veſtrarum pro viribus delineata à nobis ſunt. Vos verò quid? qui ad diem feſtum conueniſtis, qui cõiuuæ eſtis, qui auditores, qui oues ratione præditæ: quid, inquam, confeſſoribus hiſce martyribus, quid itèm cõtrà nobis reponetis? Nimirùm illos quidem hymnis, laudibusq́; proſequemini, & quæ bona ſunt, ſumma ope magis ac magis in dies ſectari ſtudebitis. Siquidem gratum martyribus eſt, ſi hoc modo feſti eorum dies celebrentur. Hoc modo ſtrenuos Chriſti pugiles honorare laudabile eſt, tali ſtudio, talibus fructibus: nobis verò obedientiam præſtabitis, manſuetudinem, pacem atque concordiam, & prætereà etiam ſanctitatem: quam aliundè nuſquàm adipiſci quis queat, quàm membris, quæ ſunt ſuper terrã, mortificandis. Quo quidem nomine arbitror ego vitam eam appellari, quæ turbulentis animi motibus obnoxia eſt. Illi verò ſanctificare vos dedicareq́; ſummo ſtudio debetis, qui ijs, qui cor à materialibus ſordibus expurgarunt, præmium illud largitur, vt ſe clarè peruideant, & cęleſti illa gloria indidèm impleantur, vt Moyſes.

Adueretis quantam ſancti poteſtatem habeant poſt mortem.

Cernis quomodò celebrãda ſint ſanctorum feſtiuitates.

Sic quidem ego pater veſter, vos verò filij, chariſſimum & amabiliſsimum nomẽ inueniemus fortaſsè, cùm ad hæreditatem illam æternam tranſlati erimus, vt viuere vnà poſsimus, ſimulq́; lætari: quandò videlicet etiam corona gloriationis de vobis honeſtatus, ad cõmunem Dominum exclamabo: Eccè ego, & pueri, quos dediſti mihi, Domine: Ipſi gloria & imperiũ in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. MACLOVII EPISCOpi & confeſſoris, Authore Sigeberto Monacho Gemblacenſi: Claruit is Sigebertus Anno 1100.

EPISTOLA AVTHORIS ad Tietmarum Abbatem Gemblacenſem.

VITA pijſsimi confeſſoris Chriſti Maclouij, qui etiam Machutes dictus eſt, diligẽter, quantùm ad veritatem hiſtoriæ, antiquorum ſtylo erat exarata: ſed quia minùs ordinatè digeſta, minùs cõpoſitè deſcripta, ad hæc barbariſmis & ſolœciſmis nimis erat confuſa, longo obliuionis & negligẽtiæ ſitu adeò latebat obducta, vt quaſi nullius auribus digna, iam ab hominum receſſerit memoria. Sed conſiderato, quia non omninò perdit æſtimationem precij precioſum metallum, quãnis iaceat ruderè terrę infoſſum, vel ſcabredine rubiginis decoloratum: placuit, venerabilis pater Tietmare, tuæ paternitati, vt iuberes meæ puſillitati, vt inſpecto hiſtoriæ textu, & pro poſſe eraſo vitiorum cõtractu, meliorarem illam quantulocunque ſermonis cultu. Ego qui iuſsioni contrauenire nõ debui, opus iniunctum executus ſum, nõ quidem vt volui, ſed quomodò pro ingenij tenuitate valui. More enim ruſticani fabri opus ſibi iunctũ aggreſſus ſum: qui follibus ſufflando, & malleis tundendo, elicit ſcoriam de rudi maſſa precioſi metalli, vt paratior reddatur operoſi artificis manui, oſtendendo alijs ſplendorem materiei: vt ſi quis velit exercere vim ſui artificij, inueniat materiam paratã ſuo vſui. Ergò quod facile factu videtur, faciam: nimirùm vt ſuperflua demam, vitioſa corrigam, confuſa ordini reddam, à veritate tamen hiſtoriæ nullo modo recedam: vt nihil noui feciſſe videar, cùm vetus tantùm limando & fricando renouaſſe videar.

In hac vita expoliẽda quid præſtiterit Author.

EIVS.

EIVSDEM PROLOGVS IN *vitam Sancti Maclouij.*

PRæconia ſanctorum, quę valdè ſunt in oculis Dñi precioſa, nullatenùs ſunt reticenda, verùm omni memorię tradenda. Nihilominùs credendũ eſt, omnipotẽtis Dei virtute facta eſſe ſanctorum miracula pro felici eorum vita, priùs cordibus eorum cæleſti munificentia indita. Ergò primum indaganda eſt amicorum Chriſti vita, vt, dum eam ſtudemus imitari, proficiat nobis virtutes eorum mirari. Siquidem nihil nos iuuat ſtupere miracula, ſine felicis vitæ imitatione ꝓficua. Iamnunc beati viri vita ad medium deducatur, vt, dum eius merita recolẽdo ad eius imitationem animamur, interceſſionis gratiam ĩ opportunitatibus habere mereamur.

Imitandi ſunt Sancti.

VITA.

Cap. 1.

NOV. 15.

SANCTVS igitur Maclouius nobilitate parentum apud homines ſeculi inter ſuos non mediocriter inclytus, citra orã Britannici maris fuit editus. Pater eius Guenr nomine, Comes fuit, qui vrbis Gimicaſtrum vocatæ, conditor extitit. Matrem ipſius Darual appellatam accepimus. Et quia in omni rerum euentu nunq̃ abeſt Dei diſpenſatio, patuit etiam in huius ſancti viri natiuitatis exordio. Natus eſt enim ĩ die ſancto, quo omnis mundus Paſchalis ſolennitatis celebrabat gaudia: vt in die, quam fecit Dominus, vt exultemus & lætemur in ea, etiam hoc gaudii mortalibus adderet diuinæ pietatis gratia. In huius quippe articulo diei nati ſunt in ipſa vicinia ẽt alii trigintatres pueri. Quod quia creditum eſt diſpẽſatiua Dei ordinatione factũ, placuit parentibus omnium, vt qui naſcendo ſortiti fuerant vnius contemporalitatis exordium, vnum in Chriſto tenerent viuendi cõtubernium. Nam omnes ſimul cũ S. Maclouio ſcholaribus ſtudiis eruditi, omnes ſimul diuinæ ſeruituti ſunt mancipati.

Parẽtes S. Maclouij. — *Pſ. 117.* — *Nota de 33. pueris.*

Cap. 2.

BOnæ itaque indolis puero electo à Deo ad beatitudinis opera exequenda, iam tunc diuinitùs inſpirabatur, quod ait ſancta ſcriptura: Ex ſtudiis ſuis cognoſcitur puer, ſi mũda ſint opera eius. &: Beatus qui portauerit iugum ab adoleſcentia ſua. Ab ipſis enim infantiæ annis occupationi ſecularis vanitatis abrenũciauit, & libertati diuinæ ſeruitutis ſe ſociauit. Qui, vt pleniùs haberet ſcientiam doctrinæ & cognitionem Dei, arctiùs ſe addixit ſanctarum ſcripturarum eruditioni: in cuius rei intẽtione ocioſitas, quæ inimica eſt animę, reprimitur: in cuius meditatione Deus agnoſcitur, in cuius executione vita æterna acquiritur. Appetebat ſciẽtiam, quę per charitatis humilitatem ędificat: refugiebat illam, quę per vanitatis elationem inflat. Incipiens etiam corpus ſuum caſtigare, & illud ĩ ſeruitutem ſpiritus redigere, aſſneſcebat ſimplici victu & veſtitu contentus eſſe, vilipendens corporis frigora, indignum ducens diſtẽdi ciborum copia, nè aliquo modo dominaretur animę ſuę per indulgẽtiam corporalis neceſsitatis carnis petulãtia. Ideò exceptis his, quæ expetebat ſimplex neceſsitas naturæ, reliqua omnia expendebat in opera eleemoſynę.

Prou. 20. — *Thren. 3.* — *Scriptura diuina q̃d conferat.* — *1. Cor. 8.* — *Caſtigat corp' ſuũ.*

Cap. 3.

Iere. 1. — *Luc. 1.*

DEus ergò, qui ſeruos & prophetas ſuos aliquandò etiam ĩ ipſo matris vtero nouit ſanctificare, non diſtulit ſeruum ſuum in primęua ętatula ſua virtutibus & ſignis mirificare, qui iam in ipſa infantilis ętatis ſimplicitate non deſtitit per bonam intentionẽ ſeipſum ad ſeruiendum Deo pręparare. Dum quodã die cùm coæuis ſibi pueris ludendi gratia proceſsiſſet ad litus maris, aliis in ocioſo ludendi negocio intentis, hic humi reclinato capite, ſomno cępit indulgere. Cùm ſubitò inundando redeuntis maris ęſtu aduueniente, quod ſecundùm Lunæ curſum in mari Britannię fieri eſt ſolenne, reliqui pueri fuga conſulunt vitę ſuæ, illum dormientem in tanto periculo non occurrentes excitare. Sed puero ad ſalutem multorũ nato, non longè* abſuit Dei protectio, ꝓcurata magno rerum miraculo. Nam cùm vndiquè aquę circunfluerent, & vndę vndis ſuperueniẽtes cum feruore tremẽdo circunſtreperent, & tamen circunducto vndiquè circulo, locum in quo puer iacebat, attingere non auderent, omnipotentia Dei fecit illic inſulam excreſcere, quę vſque ad ſummum æquoris porrecta ſui altitudine, futurum Chriſti antiſtitem eruità mortis diſcrimine. Tam verò inopinato in oculis omnium apparẽte miraculo, opera parentum ſuorum citiùs procurato nauigio, eductus eſt placitus Deo puer de maris periculo. Nè autem vnquam à memoria excideret huius facti nouitas, & vt per hoc magis clareſceret beati viri ſanctitas, eandem inſulam vſque in hodiernum diẽ permanere fecit diuinitas, &, vt credimus, vſque in finem hanc pro teſtimonio habebit poſteritas.

** abſtitit* — *Inſigne miraculũ*

Cap. 4.

POſt ſanctus Maclouius de adulta infantia tranſiens in pueritiam, quãto ampliorem diuinę inſpirationis cum cremento ætatis hauriebat gratiam, tanto auidiùs atque inſtantiùs cor ſuum pręparabat ad appetẽdam Angelicę vitę ſanctimoniam. Sciensque ex ore domini beatitudinem videndi Deum promiſſam eſſe mundis corde, ab ipſis pueritię rudimentis ſe deuouit operibus munditię. Volens enim placere Deo corpore & ſpiritu, elegit omnem ętatem ſuam agere in virginitatis cœlibatu. Sicut enim teſta recens, quo ſemèl eſt imbuta, diù ſeruat odorẽ: ità & ei vtile viſum eſt, rude vas corporis ſui aptare quamprimùm ad ſanctificationem & honorem, nè corrumperetur per carnalis deſiderii paſsionẽ. Quod vt liberiùs & perfectiùs poſſet exequi, per parentum deuotionem & propriã volũtatem aſſumpſit habitum ordinis monaſtici. Vbi poſitus ſub regularis diſciplinæ cuſtodia, q̃ ſtrenuum & promptum ſe exhibuerit prę cęteris in obedientia, ſaltem ex hoc probari poterit, quòd inuidia coęqualium ſuorum carere nõ potuit: quę ſemper ex aliorũ profectu & gloria naſcens, in ſeipſa contabeſcit. Patiebatur enim inter coæuos ſuos, quod Ioſeph olim paſſus eſt inter fratres ſuos. Ioſeph polymita tunica à patre donatus, & ab eo plùs cunctis fratribus amatus, quia fratrum vitia carpebat, inuidiam ſibi cõflauerat. Hic etiam, quia talarem perfectionis tunicam, & virtutũ colore variatam à Deo meruit, ęqualium ſuorum inuidiam effugere non potuit. Mos eſt ordinis illius, pueros ferre hebdomadatim lucernam cum luce ante pędagogum ſuum, quandò nocturno tempore intrãt vel exeunt oratorium. Adueniente ergò hebdomada felicis pueri, compares eius extinxerunt ignem, quo debebat lucerna accendi: optantes, vt ſaltem pro hac offenſa ſufferret verbera magiſtri. Quid ageret ſimplicitas pueri? Ad officinam, vbi ex annonis aqua infuſis atq; decoctis cõficiebatur cereuiſia, cucurrit, & ignẽ ſibi dari à miniſtro petiit. Sed nec in crudo ruſtici pectore diabolicæ inuidiæ malitia defuit. Aſpernatus enim ſupplicis pueri humilitatem, negauit porrigere ignis fomitem. Ille anguſtiatus prę timore magiſtri prunas à camino ardentes impoſuit veſti, & ad lucer-

Matt. 5. — *Amplectitur vitã monaſticam.* — *Gene. 37.* — *Inuidia quorũdã erga illũ.* — *Vide miraculum.*

nam

nam accendendam recurrebat greſſu celeri. Sed inueniens eam iam accenſam diuinitùs, prunas excuſsit veſtibus, quæ tamen illæſę omnibus apparuerunt. Pędagogus geminato miraculo ſtupefactus, alumni ſe prouoluit genibus. Et deincèps debitæ venerationi habitus, cùm oēs anteiret gloria, tā charus erat omnibus.

Cap. 5.

Caſtitati plurimū ſtudet.
Luc. 12.

VIr ſanctus, quia Chriſti ſacerdos erat futurus, & caput & caudam hoſtiæ in ſacrificium Dei offerre debere ſciebat, de die in diem de virtute in virtutē ꝓficiebat, & per ſcalam bonorum operum gradatìm ad ſummum perfectionis ſcandere laborabat. Quicq̃d enim in tenera ætate Deo fideliter vouit, id opportuno tempore ſynceriter ſoluit. Ante omnia caſtitatis puritati operam dedit, ſciens quia niſi ſyncerum vas fuerit, quodcunque infunditur, aceſcit. Habens ergò præcinctos lumbos hac virtute caſtitatis, etiam lucernam ardentem tenebat in manibus ſuis, cùm per bona opera lucis exempla monſtrabat proximis. Ita fideliter & prudenter geminans à Deo ſibi credita talēta intellectus & operationis, quoſcunque potuit verbo & exemplo allicere ad propoſitum ſanctæ conuerſationis, participes & ſocios ſibi conciuit ad ſcandēdū iter perfectionis. Iam verò quàm ei frugalitas amica fuerit, quàm ei parſimonia placuerit, quomodò vtrinquè reducto fune temperantiæ, ſemper mediam virtutum viā in omnibus tenuerit, ſatis ex hoc patuit, quia ad ſummum ſanctimoniæ culmen feliciter peruenit. Cuius vitæ rectitudine omnis populus ad meliorationem morum non parùm directus, & miraculorū eius gloria nimis iucundatus, promoueri eum fecit ad ordinem Epiſcopatus, vt vberiùs ſanctificari eius benedictionibus mererentur.

Cap. 6.

Fama de quadam inſula.

FAma, quæ facta & infecta ſolet loqui, referebat eſſe quandam inſulam in mari, quæ præter cætera felicitatis ſuæ commoda, quibus præ cæteris terris & inſulis credebatur abundare, hoc miraculo dignum dicebatur habere inſigne, quòd cæli ciues in ea ferebantur habitare. Super hoc ſi rei conſideretur veritas, ex eo illis inſulanis hæc viuendi imputabatur felicitas, quia apud eos in nullo exorbitabat moralis rectitudinis probitas, immò in omnibus potenter regnabat naturalis legis ſanctitas. Delectatus ergo vir beatus tam fauorabili nuncio, totus ad requirendam tam laudabilem inſulam animo ferebatur. Quia enim eius cōuerſatio iam in cælis erat, & eum inter mundi ſcādala cō morantem, iniuſtitiæ humanæ multiplicitas offendebat, ſaltem illic vitam deſiderabat agere, vbi iuſtitiæ veſtigia remanſiſſe audiebat. Ad hoc eum etiam magiſtri ſui & Abbatis Brendani exemplum animabat, cuius tota intentio ad felicem inſulam quærendam non minùs flagitabat, quippe qui huius nouæ peregrinationis inceptor exiſtebat & author, vt ſcriptura vitæ eius demonſtrat. Quam ſi quis deſiderat legere, quid de ea ęſtimare debeat, ſapientium ediſcat iudicio. Poſtbabētes igitur dulcem patriæ amorem, aſſumunt incertum optatæ peregrinationis laborem. Hāc viam inſiſtere, vtrùm perſuaſerit ſola quærendæ felicis habitationis volūtas, an aliqua ex parte ſubrepſerit animis eorum humanæ curioſitatis voluptas, nō habet diſcutere noſtra temeritas. Hanc tamen viam Deo non diſplicuiſſe, per hoc ſatis intelligimus, quia etiam hoc peregrinationis tempore hunc ſeruum ſuum non deſtitit miris decorare miraculis.

Brendanus Abbas eius.

Cap. 7.

Paſchalis ſolēnitas.

PAſchalis ſolennitatis mundus agebat lætitiā, quandò ſolet ſancta Eccleſia celebrius recolere noſtræ redemptionis memoriam, quæ his diebus completa eſt per paſsionem & reſurrectionem Dominicā. Cùm cęteri indè ſe agerent feſtiuiùs, S. Maclouius ſe agebat deuotiùs, vacans pſalmis, hymnis & orationibus, vtpotè qui debebat Deū interpellare non ſolùm ꝓ ſuis, ſed etiam pro populi exceſsibus. Volens ergò celebrare ſolennia Miſſarum, cùm non haberet locum ad id idoneum, (quippè qui circunferens viſum quantū permittebat horizon, nihil videbat, niſi ſuperiùs cælū, & inferius liquorem aquarum) toto corde cōuerſus ad Deum, orabat obnixiùs ab eo offerri ſibi locum aptū. Exaudibilis auris Dei omnipotentis, affuit præſto orationi vtilia petentis: & qui olim periclitanti Ionæ cētum ad ſaluationem eius præparauit, hic etiam modò balænam præſtò adeſſe fecit. Cui tanta corporis vaſtitas erat, vt rupes eſſe ab hominibus putaretur: porrò eam tanta ſubſtrauerat immobilitas, vt inſula ſtabilis eſſe crederetur. Sacramentorum ergò ordine à ſacerdote ſolēniter celebrato, & viatico Dominicæ Euchariſtię omnib⁹ deuotè diſtributo, quo vnico inter omnes vtriuſque hominis aduerſitates munirentur ſubſidio, ſoluto alacriter nauis retinaculo, reddunt ſe ſuſcepto nauigādi propoſito. Porrò in comitatu illo erant homines numero fermè cētum octoginta. Cùm ergò iam altum tenerent, velificante fide ſecuri, tunc demùm reducto viſu, intellexere de quanto periculo eos eruerit miſericors potentia domini, qui balęnam pro inſula parauerat eis in medio mari, & eā ſubſtrauerat immobilitate tam ſtabili, vt nihil eis periculi incuteret. Cui tum poſſet eſſe dubium, ꝙ ineuitabile omnes incurriſſent mortis periculum, ſi bellua immaniſſima dediſſet corporis ſui motum? Vndè omnes læti cantantes celeuma, voces gratiarum actionis vnanimiter iactabant ad ſidera.

Iona 2.

Ingens in mari periculū cū ſi eius ſe euaſiſſe lætantur.

Cap. 8.

MAgnis maiora miracula ſuccedunt, & nouitate ſui, deuotionem fidelium ad laudanda Dei magnalia vehementiùs accendunt. Cùm tantoperè pro quęrenda illa laudabilis famę inſula laborarent, factū eſt, vt ad aliam inſulam, diſponente Deo, applicarent: & potiti arena, dum pro releuando tędio nauigationis perluſtrarent ſingula, offendunt tumultum ſepulti hominis, quem fuiſſe gigantęæ molis & proceritatis, prodebat inſpecta qualitas corporeę magnitudinis. Motus ergò vir pius miſeratione humanę compaſsionis, & inſupèr animatus vigore ſupernę inſpirationis, cum fidei magnanimitate & lachrymoſa contritione cordis, nomen & virtutem inuocat ſanctę Trinitatis, & aperto loculo tumuli, ſuſcitauit eum a mortuis. Qui poſtquàm eſt redditus pleno vitę officio, cōpellat eum ſacerdos pio alloquio, ſciſcitans eum quis eſſet, vndè illuc veniſſet, vbi modò fuiſſet, ſi aliquandò Chriſto crediſſet. Reſpondit ille, ſe à parētibus ſuis occiſum, ibi tumuli accepiſſe locum. Porrò ſe infernalibus clauſtris deputatum, dirum & interminabilē tuliſſe cruciatum. Et addidit homo Dei: Vobis ergò, quos incredulitas deputauit pęnalis inferni ergaſtulo, eſt aliqua fidei confeſsio, eſt aliqua ſanctę & indiuiduę Trinitatis cognitio? Et ille: Planè, inquit, nobis ſanctę Trinitatis cognitio eſt, ſed modò eā noſſe aut confiteri, nihil nobis prodeſt: immò quia in vita eam noſſe noluimus, mortaliter obeſt. Ideò precor, vt ſaltem modò merear renaſci baptiſmo ſalutari: vt qui hactenùs damnatus fui morte ęternali, iamnunc poſſim erui ab interitu infernali. Sanctus Dei, his auditis, ingreditur viam Apoſtolicę prędicationis, & eum initiatum & catechizatum catholicę fidei rudimentis, conſecrauit & regenerauit baptiſmi ſacramentis, & muniuit viatico Dominici corporis & ſanguinis. Superuixit autem quindecim diebus, & à morte animę erutus, morti corporali eſt redditus, & in eodem tumulo repoſitus, in generali omnium regeneratione

Excitat S. Maclouius defunctum.

reſurrecturus cum Chriſto feliciùs. Hæc ſunt, bone Ie
ſu, mirifica tuæ diuinitatis opera: hæc ſunt magnifica
tuæ ꝓmiſsionis munera, quibus fideliter in te creden
Iohan. 14 tes conſolatur tua clementia. Qui credit, inquis, in
me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora ho-
rum faciet. Quæ quidem poſſe fieri per hominem, vix
Dominicũ hoïem, Chriſtum dicit, qđ Auguſtinus ſe dixiſſe dolet. Vide Retract. li. 1. cap. 19. apud homines obtineret fidem, niſi promiſſum fuiſ-
ſet per Dominicum hominem, hæc facienda eſſe per
fidelem hominem.

Cap. 9.

EXhauſto incaſsùm nauigationis labore diutino,
poſtquàm nulla ſpes deſideratam inſulã inuenien
di adſpirabat pio eorũ deſiderio, retractato inuicèm
conſilio, deliberauerunt finem facere tam longo poſt
liminio. Iam enim ſeptennium in hac peregrinatione
expleuerant, & ſeptem Paſchalis celebritatis recurſus
ſolennizauerant, & per certum laborem nihil adhuc
certi in animo habebãt. Reuerſus ergò vir ſanctus ad
auitam patriam, reddidit parentibus ſuis deſideratã
diutiſsimè ſui præſentiam: & quia in terris nequiuit in
uenire optatæ felicitatis inſulam, iugem noctù diuq;
dabat operam, vt in cælis perpetuæ beatitudinis mere
retur habere patriam. Deus, qui hominem gratia ſua
præuenit, vt bonum velit: & ſubſequitur, vt implere
poſsit, eum voti ſui compotem fecit. Cùm enim in
hoc totus eſſet, vt iam iamque perfectionis iter arri-
peret, cùm de more intereſſet Eccleſiaſtici officii my-
ſterio, audiuit Euangelium pronunciari à Diacono:
Luc. 14. Si quis venit ad me, & non odit patrem & matrem, &
vxorem & filios, & fratres & ſorores, adhuc autem &
Ibidem. animam ſuam, nõ poteſt meus eſſe diſcipulus: &, Qui
non renunciat oĩbus, quæ poſsidet, non poteſt meus
eſſe diſcipulus. Et rapiens vocem ex ore Diaconi, cre
dens hoc conſilium ſibi in tempore mãdatum eſſe ex
ore ipſius Domini, ex ipſa lectionis opportunitate pa
trem ſuum conuènit, legationem Dominici mandati
per Diaconum ſibi miſſam ei obiecit, & licẽtiam ab-
renunciandi ſibi ſuiſque omnibus, ab eo humiliter pe
tiit, ſeque trans mare peregrinationem pro Chriſto
velle ſuſcipere prædixit. Pater diligens filiũ nimis car
nali affectione, quem gaudebat rediiſſe de tam lõgin-
qua peregrinatione, voluit bonæ eius voluntati con-
traire. Et præcurrens ad maris litus, amoris vſque ua
què nauibus, interdixit potenter nautis omnibus, nè
quis eorum filio ſuo facultatem transfretandi præſta
Matt. 18 ret aliquatenùs. Sed vir Apoſtolicæ vitæ, ſciens Domi
num præcepiſſe: Si dextera manus, vel pes, vel oculus
Relictis oĩbus, Chriſtum ſequitur. ſcandalizat te, erue eum, & proijce abs te: maluit ſo-
lus ad vitam ingredi, quàm cum parentibus ſuis perni
cioſè dilectis, in gehennam mitti. Omnem ergò car-
nalis neceſsitudinis affectionem poſtponens Chriſti
amori, abrenunciauit patri, abrenunciauit paternæ
facultati, abrenunciauit etiam ſibi, vt nudus & expedi
tus ſequeretur diſcipulus veſtigia magiſtri.

Cap. 10.

ASſcitis itaque omnibus, qui ſecum tenebant pro
poſitum monaſtici ordinis, allegato quoq; ma-
giſtro ſuo Brendano Abbate, ſocio prioris peregrina-
tionis, venit ad litus maris. Vbi amotis nauibus & nau
tis omnibus, iuxta interdictum patris ſui, cùm nulla
ſuppeteret via transfretãdi, recolebat illud Pſalmiſtæ:
Pſal. 117 Bonum eſt confidere in Domino, quàm confidere in
homine. Cumque cor ad Deum ſolum ſuſpenderet,
eccè nauim vacuam hominibus præſtò adeſſe videt,
quam Chriſtus ipſe regebat: vir tamen ſanctus puerũ
eum eſſe credebat. Qui puer mox illum ad nauigãdũ
inuitauit, & quorsùm iter vellet dirigere, eum inter-
rogauit. Reſpondit ille, quò volũtas Domini iter ſuũ
vellet dirigere, eò libenter ſequi velle. Adiecit puer:
In ſinu huius ſali eſt quædam inſula, quam habitat vir
ſatis probatus in monaſtica vita. Hic Aaron vocatur:
à quo etiam locus, Inſula Aaronis cognominatur. Ad *Inſula Aaronis.*
hunc te dirigam, & te ab eo officioſiſsimè excipi, &
humanè tractari faciam. Hac vice ſermonum intelle-
xit tandèm vir Dei, puerum cui colloquebatur, illum
eſſe, quem inuocauerat, Deum. Cumque accelleraret
prouolui loquentis genibus, dicto citiùs euanuit ex
oculis ipſius.

Cap. 11.

IGitur felicioris nauigationis viam aggreſſus, pro-
ſperis ventis & recto tenore curſus ad inſulã Aaro
nis eſt directus, & iuxta promiſſum Domini officioſa *Vitã agit eremiticã*
humanitate à famulo Dei eſt exceptus. Ibì cum ſancto
ſanctè viuebat, & cum innocente innocenter agebat,
& factus alter alterius ſpeculum, ſi quid in ſemetipſis
videbant eſſe corrigendum, aut adiiciendum, charita
tiua æmulatione meliorabat alter per alterum. Ibì er-
gò mundi huius peregrinus permanſit aliquantulum
temporis, donèc placuit diuinæ omnipotẽtiæ, etiam
in hoc ſeculo ei reddere mercedem laboris, in futu-
ro ſeruans ei plenitudinem remunerationis.

Cap. 12.

IAm fama nomen eius celebre fecerat vbiq; iã om-
ni populo erat in ore, quòd peregrinus ille miracu
lorum polleret poteſtate, & ſupra homines doctrinæ
affluerét vbertate. Iam omnis populus in eius declina
uerat amorem, eo ꝗ videret in eo eſſe & pii patris af-
fectionem, & facundi doctoris authoritatem. Quocir
cà cooperante ſibi diuina gratia, fecerunt eum inthro *Creatur*
nizari in Epiſcopali cathedra, in vrbe, quæ vocatur *Epiſcopus.*
Aletha, quæ non longè aberat ab Aaronis inſula. Hãc
vrbem fluuius, nomine Rinctus, ex vno latere, ex alte-
ro alluebat mare. Illis ĩ partibus adhuc dæmonũ ſqua
lebat ſpurcitia, & iam paſsim Euangelii regnante gra
tia, ibi reſtiterant idololatriæ veſtigia. Accinctus itaq;
vir Dei gladio verbi Dei, oſtendit quàm fidelis eſſet *Multos*
ſuo regi, pro eius amore aggreſſus debellare regnum *ad Chri-*
diaboli: nec antè deſtitit, quàm infidelium corda, vir- *ſtum con-*
tutum mirificentia, & doctrinæ affluentia ad credẽdũ *uertit.*
inflexit, & à regno diaboli abactos, Chriſti iugo ſubie
cit. In hac vicinia ſanctus Samſon manebat, qui beati
Maclouii conſanguineus erat. Hic in territorio vrbis,
in qua Epiſcopatum adminiſtrabat, non mediocriter
laborem impendebat, vt de regno Domini ſui extur-
baret paganiſmum, & ad laudem Dei ampliaret Chri
ſtianiſmum. Sic ĩ regione illa per fortes milites Chri
ſti, diminuta eſt aduerſæ partis potentia, & dilatata eſt
longè lateque Chriſtianitatis magnificentia.

Cap. 13.

VIgiliã Paſchæ Chriſtianus populus celebrabat,
& in celebrandis Miſſæ myſteriis ſacerdos intẽ-
tus erat. Et eccè triſtes defuncti exhibentur exequiæ,
& animos audientium ad compatiendum mouẽt plã-
gentium lachrymæ. Plus cunctis mouetur & ipſe ſacer
dos, qui totus erat ĩ miſericordia, & præſtolari iubet,
dum finiatur Miſſa. Circunſtante frequentia populi,
monet omnes appellare clementiam Domini: vt, qui
dominatur morti & vitæ, dignaretur per membra ri-
gentia vitalem animæ calorem refundere. Nec longũ
fuit, & qui dixit, Omnia poſsibilia ſunt credẽti, deuo- *Mat. 9.*
tioni fidelium adſuit: reſurgit mortuus, & horrorem
incutit omnibus, & palàm fecit omninò Deum faue- *Mortuus*
re fideliter petentibus. Vt viuus adſtitit, poculum vini *reuiuiſcit.*
ſibi porrigi petiit. Quid ſanctus vir faceret? Vinum
quod ſitienti porrigeret, non habebat: aquæ poculũ,
quod porrigebat, tangere ſitiens nolebat. Iterùm cõ-
fortatus in fide, recurrit ad fontem miſericordiæ, pe-
tens, vt qui orationi fidelium impenderat maius, di-
gnaretur impendere & id, quod erat minus. Mox ha-
bens ad manum vas marmoreum, leuata manu illud
bene-

Aqua mutatur in vinum. benedicens, vertit in vas vitreum: & infundens vaſi aquam, per virtutem ſanctę benedictionis mutauit & illam in vini naturam. Sicque in vaſe vitreo porrigẽs homini rediuiuo noui vini poculum, non minimum diuinæ pietatis oſtendit omnibus miraculum. O verè pium & magnificum cultorem ſanctæ Trinitatis, quẽ ſecundùm fidem cordis ſui in vna die diuina virtus tribus illuſtrauit miraculis, dũ in nomine & virtute ſanctæ Trinitatis ſuſcitauit mortuum, & ex marmore vitrum, & ex aqua fecit vinum. Itaque quem alienis manibus carruca ad ſepeliendum illuc aduexit, ipſe eum lætus domum reduxit, & quoàd vixit idoneus ſuæ reſurrectionis teſtis extitit.

Cap. 14.

VIr ſæpè nominatus, in quo fides per bona vinebat opera, in paruis quidem rebus non parua dedit miracula, vt per eum in omnibus Chriſti creſceret gloria. Dum aliquandò Britannicam circuiret regionem, vt in agro Dominicæ culturæ ſemen diuini verbi ſereret, offendit ſubulcum in agro, quẽ torquebat magna triſtitiæ amaritudo. Cuſtodiens enim gregem porcorum, ſuem auidè & importunè vaſtantem ſegetes, dum nititur arcere à damno vicinorum, occiderat eam per incautum lapidis ictum. Pro hac offenſa dominum ſuum timebat, cuius iram ob hoc maximè exaſperari credebat, quòd ſeptem nati oberrantes, ſolitò circa vbera defunctæ matris lac elicere volebãt, ſed nullam vitæ alimoniam in præmortuo corpore inuenire poterant. Maclouius, quem ſibi totum vendica-

Reſtituit ſuem exanimatã. uerat pietas, nõ potuit ſine lachrymis videre ſubulci lachrymas: & fuſa oratione ad Deum, auri defunctæ ſuis impoſuit baculum ſuum: & reſuſcitata ea ad ſolũ tactum, mœrenti reddidit gaudium. Subulcus rem ad dominum retulit, & præconia ſerui Dei per ora omnium diffudit. Dominus aſcenſo equo, ore ad os gratias egit ſancto viro, & villam vnam contulit eccleſiæ, ad vſus ſeruorum Dei ſub eo.

Cap. 15.

GEſsit & aliud quiddam ſimile, vel pro ſolo pietatis intuitu ſatis prędicabile. Imitatus Paulũ Apo-

Act. 20. ſtolum, cui manus ſuæ operando ſupplebant, ſi quid ſibi deerat: & ipſe labori manuum ſuarum intẽdebat, quandò ab euangelizandi officio vacabat. Cùm quadam die in putanda vinea laboraret cum fratribus, depoſitam cappam repoſuit in abdito, vt operari poſſet expeditius. Finito opere, cum cappam vellet recipere, auiculam, quam vulgò bitrionem vocant, inuenit ſuper eam ouum poſuiſſe. Qui ſciens nec auiculis

Matt. 10. deeſſe Dei prouidentiam, (quippe quarum nulla ſine patre Deo cadit ſuper terram) dimiſit ibidèm cappã, donèc fotis ouis, pullos in tempore excluderet auicula. In qua re & illud mirabile fuit, quòd quanto tẽpore illic cappa iacuit, nulla pluuia illã violauit. Qđ quicunq; audierũt, in Deo virtuté cum gratiarũ actione magnificauerunt, in homine Dei pietatẽ laudauerũt.

Cap. 16.

Antiſtabat, pro antiſtitẽ gerebat. IN pago vrbis Alethę, in qua antiſtabat Maclouius venerabilis, filiam habebat vir quidam prę nobilis, quam miſerabiliter vexabat diabolicæ infeſtationis paſsio intolerabilis. Omnes enim ſe contingentes attrectabat morſibus, nec ipſis parcebat parentibus. Nec comprimi aut ſedari poterat huius malæ valetudinis vehementia, niſi ferreis catenis arctaretur tam immanis inſania. Pater, cuius animo, filia ægrotãte, nihil poterat eſſe iucundum, ad medendum filiæ ſuę, felicem inuitat Maclouium, quem olim audierat in curationum efficacia eſſe glorioſum. Nec differt ille miſericordiam, ſed credens quia facile eſt Deo, præſtare fideliter petenti medelam, pergit ad puellam: & volẽs diabolicę malitię comprimere dolum, ſudarium ſuũ proiecit in furẽtis puellę collum. Tunc verò potuiſſes audire horribiles voces dęmonum, ſeruo Dei in hæc verba exprobrantium: O tranſmarine incola, nõ potuiſti te ſuſtinere patria tua, qui veniſti huc quęrere aliena, & nos expellere de regione noſtra. * Diſcipul° Chriſti vilipendẽs hęc inimici improperia, & gaudẽs cum magiſtro & Domino ſuo ſibi ea eſſe communia, cui ſubdola confeſsione acclamabant dęmonia: Quid

Matt. 8. nobis & tibi, Ieſu fili Dei viui? Veniſti ante tempus perdere nos? exemplo Dominicæ increpationis, comprimebat

Luc. 4. falſitatis vaniloquia. Sciensq́ue hoc dæmoniũ eſſe de illo genere, de quo dicitur à Domino: Hoc ge-

Mat. 17. nus non poteſt eiici, niſi in oratione & ieiunio: fuſa ſuper aquam exorciſmi oratione, & addita Epiſcopali benedictione, potum dedit puellę. Per aquę benedi-

Aqua benedicta expellit dæmonem ab obſeſſa. ctę poculum, infuſa virtute benedictionis per mẽbra puellę, diabolica immiſsione diù contrita, cecidit in terram puella, quaſi mortua. Paulopòſt reſumpto ſpiritu, ſurrexit ſana & lęta, effugato peſsimi peruaſoris impetu, & lętificauit alios pro integro reſtauratę incolumitatis ſtatu. Pater videns ſatisfactum deſideriis ſuis, pro gratiarum actione ditauit ſanctam Eccleſiam Dei prędiis & xeniis precioſis. Quia gloria aut rarò, aut nunquàm caret inuidia; non pertulit diù tantã Maclouii gloriam antiqui hoſtis verſutia: ſed nè in regno Chriſti inualeſceret ampliùs boni multis gratia, ſuſcitauit contra eum hoſtes armatos dolo & iniuſtitia, inſupèr fultos non mediocriter ſeculari potentia.

Cap. 17.

HAiloch quidam, qui potenter principabatur toti Britanię, ſtimulatus inſtinctu diabolicæ mali-

Baſilica eius deſtruitur. tię, cœpit baſilicam deſtruere, quam beatus Maclouius fundauerat in prædio ſuę parochię. Vir Dei apud aures principis agebat lachrymis & precib°, vt dignaretur deſiſtere à deſtructione Eccleſiaſticę domus. Sed ille efferatus per conceptam iniquitatis inſolentiam, non poterat mitigari vel refrenari per aliquam piæ admonitionis gratiam. Cõtra huiuſmodi ſecularis dominationis potentiam, ad munimen & firmamẽtum ſui, ſolam Maclouius aſſumpſit patientiam. Sed qui ad

Zach. 2. ſuos fideles loquitur per prophetas: Qui tãgit vos, tãgit oculi mei pupillam &c. Mihi vindictam, & ego re-

Deu. 32. tribuam: non dimiſit inultam pauperum ſuorum iniu-

Act. 9. riam: & ſicut Saulum recalcitrantem percuſsit triduana cęcitate, vt poſteà totum mundũ illuminaret ęterna claritate: percuſsit & hunc temporali cęcitate, vt per tenebras tranſitorias liberaretur à peccatorũ obſcuritate. Extẽplò ad cor reuerſus, & pœnitudine præcordiali compunctus, ad ſatisfaciendum Epiſcopo cucurrit quantocyùs, ſe reum eſſe proteſtans amaris fletibus, ſe meritò excæcatum eſſe confitens lachrymoſis

Mat. 5. queſtibus. Ille, qui didicerat à magiſtro ſummę bonitatis, etiam inimicis benefaciendum, & pro perſequẽtibus & calumniantibus nos eſſe orandum, citò & miſericorditer indulſit pœnitenti reatum. Et prouidens

Cæco reformat viſum. ei vtriuſq; hominis ſalutem, aqua benedicta eum perfudit, & oleo ſacro oculos eius perunxit, & ità ei priſtinum viſum reſtituit: pro admiſſa tamen temeritate congruum pœnitendi modum indixit. Dux videns & animę & corpori vtilem eſſe ſuam ſatisfactionem, Eccleſiæ Dei non paruam delegauit terrarum hęreditatem, & copioſam in re mancipii contulit benedictionem. Deindè quoàd vixit, ſeruum Dei vti patrem filius vnico amore dilexit, eique ſuiſque tutor & adiutor opportunus fuit in omnibus.

Cap. 18.

SIc antiquus hoſtis hoc primo congreſſu victus diſceſsit, ſed non defatigatus ceſsit. Sicut enim olim

Matt. 4. ipſi domino congreſſus, non receſsit prima tentatione victus, ſed ſecundò & tertiò arma reſtaurare eſt auſus

ſus:in prima quoquè Maclouii victoria non deſtitit a
ſuis conatibus. Dua Hailoch, qui ſe totum humiliter
inclinauerat ad Maclouii obſequelam,& pro eius gra
tia ſe totum potenter erexerat ad Eccleſię Dei tutelã,
poſtquàm ingreſſus eſt vniuerſę carnis viam, morte
ſua locum fecit iniquis opprimendi Eccleſiam. Surre
xit enim poſt eum impia generatio, quæ auerſa facie
à Deo deſciuit penitùs à rectitudinis cõſilio. Hinc na
ctus opportunitatem diabolus,& talibus vtẽs officia-
libus,in virum Dei mille inſurrexit artibus. Filii itaq;
Belial Maclouium infeſtantes execrabili odio, inuehe
Eccè tibi argumenta bonis Eccleſiaſticis inuidentiũ. bantur in eum huiuſmodi conuicio: Quis, inquiunt,
hic regno noſtro improbus ſucceſsit aduena, qui vſ-
quequaquè nobis concitat ſcandala? Quis eſt iſte pel-
lax ſycophanta!, qui blãditiis ſuis humana à ſe alienat
pectora? Quis iſte eſt cupid' hæredipeta, qui ex noſtris
incommodis ſua hic comparat commoda? Cùm Apo-
ſtolis & Apoſtolorum ſucceſſoribus nihil in terra ſit
poſsidendum, hic ſub obtentu paupertatis, velat cupi
ditatis vitium:& ſub prætextu eleemoſynarum, auari
tiæ exercet emolumentum: ſub obtentu longæ oratio
nis, expoliat domos viduarum. Qui omnia ſe ꝑ Chri-
ſto reliquiſſe mentitur, & omnia ſe in Chriſto habere
gloriatur, nos & filios noſtros exhæredat, & hæredi-
tates noſtras ſibi auidè captat. Qui ſua ſe non curare ſi
mulat, cur aliena diſpenſat? Nihil ergò nobis magis
vtile, quàm iam iamque noſtris ſeſsis rebus conſule-
re,& hunc longè à regno noſtro exturbare,& hæredi
tates iniuſtè eccleſiis mancipatas, iterùm occupare.
Siquidem nobis & filiis noſtris nihil reliqui fecit, q
Multa patitur vir Dei ab improbis. ſibi omnia noſtra vſurpauit. Solam ſpem futurorũ no
bis precio omnium rerum noſtrarum vẽdit, quarum
vſumfructum ipſe in præſentiarum capit. Sæpè laceſ-
ſentes ſanctum virum tam iniurioſis inuectionibus,
omni genere perſecutionis eum exaſperant,& homi-
nes eius ſæuis verberibus tormentant: omni rerum
direptione omninò Eccleſiam Dei deuaſtant.

Cap. 19.

QVàm grauis & intolerabilis hæc perſecutio fue-
rit, ex vno aduerti poterit. Piſtorẽ eius, vocabu-
lo Riman, iniuſtè compræhenſum, indignè cæ
ſum, vimineis vinculis quadrupedem conſtrictum, vt
nullo poſſet iuuari officio membrorum, ſuper ripas
maris reliquerunt ſolum, vt ſuperueniẽte ęſtu maris,
abſorberetur in profundum. Abſtulerunt etiã equos
ſuos ſancto viro, nè illi poſſet adeſſe ſubſidio. Solã Epi
ſcopo reliquerunt equam, æſtimantes ſe per hoc ei fa
cere iniuriam, ſi vilem aſcenderet equam. Sacerdos,
quod ſolũ potuit, periclitanti famulo orando adſuit:
omnipotens oranti Epiſcopo non abfuit: cuius fide &
Præclarũ miraculũ oratione ille, qui in articulo mortis iacebat, mirabili
ter euaſit. Nutu enim eius, cui omnis natura ſeruit, vn
diquè milliario vno longè à iacente piſtore æſtũ ma-
ris retinuit, & puerum innocenter morti oppoſitum
contingere ómuit. Præſul ergò pro ſui odio vexatum
ſine mora adiens piſtorem, inuenit eum incolumem,
ſecumque reduxit alacrem.

Cap 20.

POntifex Maclouius, qui ante Deum & homines ſi-
ne querela iuſtitiam tenere volebat, puſillos Chri
ſti adeò ab impiis ſcãdalizari, grauiùs, quàm dici poſ-
ſit, ferebat. Pro illis etiam ſacrilegis, tam acuto auari-
tiæ ſtimulo inſtigatis, nimis dolebat, quos apud Deũ
nulla ignorantiæ excuſatio abſoluebat, quos vidẽtes
Nota lector. & volentes cupiditas in præceps trahebat. Indè enim
oequam & liuidum inuidia oculum habebant, vndè
patres eorum boni fuerant. Patres quippe eorum pec
cata ſua, eleemoſynas faciendo, redemerant: iſti, elee-
moſynis derogando, peccata ſua cumulauerant. Ille
doctus in patientia ſua poſsidere animam ſuam: Si, in-
quit, Dominus meus Ieſus fuglẽdo declinauit Iudęo
rum perfidiam, cur ego homunculus non deuitem ce *Iohan. 8. & 11.*
dendo iſtorum malitiam? Eccè quia iſti vt vulpes fo-
ueas doloſitatis, & vt volucres habent nidos vanita- *Mat. 8.*
tis, & nos cum filio hominis non habemus, vbi caput
reclinemus in illis: cedamus,& occaſionem peccandi
in nos, ſaltem fugiendo tollamus. Excutiendus eſt pul *Mat. 10.*
uis de pedibus noſtris in teſtimoniũ illis. Et quia non
ſunt hic filii pacis, apud quos pax Chriſti requieſcat,
pax noſtra ad nos redeat. Quandò dixit dominus no- *Ibidèm.*
ſter Ieſus: Cùm perſecuti vos fuerint in ciuitate iſta,
fugite in aliam: præuidit profectò hanc fugiẽdi occa
ſionem quandoquè nobis incutiẽdam. Agamus itaq;,
fratres, inſtanter: cedamus, quæſo, patienter. Itá vir
pius execratus illam peſsimam generationem, intulit
illis meritam maledictionem, quia elongauerant à ſe
benedictionem. Sic Moſes ille mitiſsimus ſup omnes
homines, qui morabantur in terra. ſic Eſaias, ſic Iere-
mias, oſtenſi ceruicoſa ingrati populi duritia, obliga-
uerunt eos deuotatione peſsima, ſcilicet imprecãtes
propter eorum impęnitentiam, nè attẽderet Deus eo
rum vota vel ſacrificia. Eliſeus quippe inſultantes ſibi *Nu. 16.*
pueros maledixit,& maledictionis pęnæ eos addixit. *4. Reg. 2.*
Quid de dominorum Domino dicam, qui in ficulnea *Mat. 21.*
propter infœcunditatem * eius à ſe maledicta, & are- ** earum.*
facta, deuotationi ſubiecit dignam maledictione Iu-
dæorum perfidiam? Hoc exemplo beatus Maclouius
maledixit ſuis, vt traditi ſatanæ in interitum carnis,
animabus tamen eorum reſeruata ſpe ſalutis, deſiſte-
rent ab opere iniquitatis: & qui propter duritiam cor
dis ſui theſaurizauerant ſibi Dei iram, tãdèm emolliti
per pęnitentiã, reconciliarent ſibi Dei miſericordiã.

Cap. 21.

ERgò per ſcandala impiorum expulſus à ſuo Epi-
ſcopatu, apparato omnis ꝑfectionis commeatu, *Migrat in Gallias, pulſus à ſede ſua.*
collecto quoquè fideli monachorum diſcipulatu, lon
go nauigationis exacto curſu, tandèm potitus Aquita
niæ regionis portu,& deueniens ad partes Santonicę
vrbis, primò omnium interrogandum eſſe putauit, ſi
illis in locis vigeret ritus Chriſtianitatis. Reſponſum
eſt ei id, quo nihil potuit audire grat', paſsim ibi ſer-
uere religionem Chriſtiani cultus. Perrexit quærere,
quis ibi Epiſcopali præſideret cathedræ, & læta audi-
uit aure,* Leontium Eccleſiaſticæ prouiſioni ſuperin
tendere, virum diuinæ ſapientiæ & humanæ ſcientiæ
præditum dignitate. Ipſe exultans, quòd arriderent ſi
bi prima optatæ proſperitatis auſpicia, ſpem cõcipit
ex rerum conuenientia, ꝙ decætero omnia ſibi cede-
re debeant ex ſententia. Electos itaque ex ſuis legatos
fidenter ad Epiſcopum dirigit, cauſam ſuæ peregrina
tionis ex ordine digerit, locum ſibi ad habitandũ ab
eo concedi humiliter expetit. Plenus ille ſpiritu pro-
phetico, gaudebat animo ſe diuinitùs viſitari, procu-
rato fraternæ ſocietatis ſolatio. Exertaq; hilariter ma
nu liberalitatis ſuæ, tribuit ei locum habitationis cõ
gruæ, ſecundùm Apoſtoli præceptum, paratus ex ſua *2. Cor. 8.*
copia illius inopiam ſupplere. Populares quoquè de-
lectati odore eius bonæ conuerſationis, ei ſuiſque ad-
miniculabantur multis donariis, volentes etiam ipſi
participari fructibus alieni laboris.

Cap. 22.

AGebatur nanque caſu fortuito, ſed diſpenſatiuo
diuinitatis conſilio, vt quo latiùs diuerſis in lo
cis diffamabatur tanti viri peregrinatio, eo diffuſiùs
magnificaretur nominis eius cognitio. Filia Comitis,
qui pago Sãtonico principabatur, per patris ſui viri-
darium cum pediſequis ſuis exercebatur: vbi dum in-
cautè incedit, veneno ſo occulti ſerpentis ictu vulne-
rata ingemuit,& magnam cunctis eiulandi occaſionẽ
dedit. Pater inconſolabiliter lugebat, mater materno
dolori

dolori temperare neſciebat, quæ vitam filiæ inter ſpem & metũ fluctuare videbat. Omnis familia lamentabatur, tota ciuitas ferali iuſtitio afficiebatur. Tãdem hoc ſolum dolor admiſit conſilium, vt quia nihil humanum poterat valere auxilium, à beato Macloui diuinum quæreretur ſolatium. Vtì conſultum eſt, ità & factum eſt. Ad pedes Maclouii vẽtum eſt, & votum fideliter petentium fruſtratum non eſt. Epiſcopus ad orationis ſubſidium confugit, aquam exorcizatam benediixit: ea ea foliũm hederæ perfudit, foliũ loco vulneris ſuperpoſuit. Cõtra vim ſacræ benedictionis, nõ potuit ſubſiſtere vis venenoſæ peſtis. Videres ex imis viſceribus peſtiferum virus elici, & ad locum folio hederæ obductum contrahi. Quod ſtillando in terram guttatim, corpus puellæ reddidit illæſum. Ità meritis Maclouii redintegrata eſt puellæ ſoſpitas, aucta eſt parentibus iucunditas, cunctos videntes & audientes cõfortauit in fide Chriſti miraculi nouitas. Pater nõ ingratus beneficio, villam ſuæ proprietatis delegauit Dei famulo, vt haberet, vndè tribueret neceſſitatem patientibus pro Chriſto.

Curat puellã ſerpẽtis ictu grauiter & periculosè laborantem.

Cap. 23.

VEnerabilis Leontius videns beatum Maclouiũ meritis & virtutibus glorificari, cœpit animo ſecum non modicè lætari, quòd diuina pietas eum rãto & tali hoſpite voluerit conſolari: Vndè ſuã diœceſim luſtraturus, eũ vt ſecum pergeret, obnixis coegit precibus. Veneruntitaque ad villam, quam antiquitas appellauit Bream, geminis eccleſiis in honorem Dei nobiliter inſignitam. Leontius vt Maclouium arctiùs applicaret ſibi, vnã earum attribuit eius habitationi, alteram retinuit ſuo iuri. Quod quantùm Deo placuerit, ex eo ſatis apparuit, ꝙ præſenti miraculo ibidẽm eos Dominus lætificauit. Illuceſcente die cùm lauari vellet Epiſcopus, puer familiaris ad hauriendam aquã cucurrit ocyus. Qui dum incautè haurit, elapſo pede, in puteum corruit, & aquarũ mole oppreſſus interiit. Exortus eſt ſubitò clamor & gemitus, fit vndiquè frequens populi concurſus. Accurrit pater lugubris, non moratur adeſſe mater miſerabilis, inculta facie & nudato corpore, ſparſiſque capillis compaſſionem incutiens vniuerſis. Mouet cunctos, & maximè parentes, flos ætatis delectabilis: Erat quippe puer iam duodennis. Auget tumultum cõcurrentium frequentia innumerabilis: erat enim puer parentelæ nobilis. Leõtius corde premens dolorem, & in Domino retinens ſpẽ & bonam fidem, iuſsit deferri glebam defuncti in templum, quod deſtinauerat ad ſancti Maclouii partem: Vſque ad auroram ſequentis diei, parentes circa corpus excubias celebrarũt ritu ſolenni. At ſerui Dei pernoctantes in oratione, non diffidebant de eius bonitate. Manè ſacto, ſanctus Maclouius omnes eliminat à tẽplo, duos tantùm monachos retinens ſecum, cum quibus familiariùs interpellaret Dominum. Cum bis ergò ſeptiès flexis genibus, orauit ad Deum quàm potuit affectuoſiùs, donèc ſenſit animam innocentis pueri refundi membris rigentibus. Aſſurgente puero, & adſtante ad teſtimonium miraculi, quid alacritatis habuerint Epiſcopi, quid ſtuporis paſsi ſint adſtantes populi, quas grates omnes vna voce reddiderint oĩpotẽti, ſuperfluum eſt inculcare ſermone multiplici. Miraculum enim, quod pro commendanda famuli ſui ſanctitate monſtrauerat diuinitas, latiùs diffamabat reſuſcitati pueri nobilitas, & gratiùs accipiebat affectuoſa parentum charitas. O verum prædicabilẽ per omnia, ò ſanctum ſanctis conſerendum in miraculorum magnificentia, qui & ipſe exemplo Ieſu Domini ſui tres ſuſcitauit mortuos, in Trinitatis inuocatione efficacißima.

Eccleſiã ei attribuit Epſ in diœceſi ſua.

Reuocat ad vitam puerum mortuũ.

Cap. 24.

NEc illud ſubtraham de tantarum virtutum catalogo, quod adhuc geſtum eſt in pago Sãtonicn. Mulier quædam, nomine Bona, quæ vitam ſuam laudabiliter agebat in viduitatis continẽtia, annis quatuordecim fuerat cæcitate obruta. Quæ obtutibus ſancti viri fideliter præſentata, luci priſtinę eſt reddita.

Cæcæ redit per lumẽ.

Cap. 25.

POrrò homines illi, qui in Britannia virum Dei exacerbauerunt, & improbitate obſtinationis ſuæ ſe, terramque ſuam ab eo maledici pertulerunt, maledictionis vindictã effugere non potuerunt. Terra enim in opere impiorum maledicta, tam in frugibus, quàm in pomis omnium generum, ſterilis & infructuoſa eſt reddita. Habitatores verò eius mille modis morborũ deuorati, alii membrorum debilitate cœperunt cõtrahi, alii lepra ſqualebant, alii viſu ſe priuari dolebant: iſti oris officio ſe deſtitui, alii ſe auditu plangebãt diminui. Nec aliquis erat omnium, qui cæleſtis vindictę effugeret iudicium. Tandèm per culpæ vindictam cognoſcentes ſerò culpam ſuam, nec volentes, nec valẽtes vltrà ſufferre maledictionis & vltionis moleſtiam, communicato conſilio deliberauerunt, à ſancto viro humiliter implorare veniam. Miſſa itaque ad eum legatione, poſcunt cum cordis contritione, vt abſoluantur ab illata maledictione, ſpondentes, ſi eos dignaretur ſua reuerſione, deincèps ſe ei obtemperaturos ſine aliqua contradictione. Amator pietatis & miſericordiæ Maclouius, vbi pœnitentiam patriotarum acçepit, ſummam conſilii ad Leontium venerabilem detulit: Leontius hanc ad ipſum Deum referendum cenſuit. Vterque indicto ſibi triduano ieiunio, exorant ſibi reuelari à Domino, quid ſuper hoc ſibi eſſet opus facto. Inter orandum Angelus Domini Maclouio adſtitit, eiq; ex ore Dei hæc ſuggeſsit: Oportet te, ò amice Dei, Britanniam reuiſere, omnem maledictionẽ auferre, homines ſalutifera benedictione ſanare, terræ vbertatem reſtituere. Deincèps debes Santonas repetere, quia illic habes propediẽm obire. Sanctus itaque vir ſecundùm Angelicam reuelationem repatriauit, terrã hominesq; ſua benedictione ſanctificauit, Deoque largitori omnium bonorum eos orando commẽdauit. Sicque omnis terra repleta eſt dapſili vbertate per eius benedictionem, quæ anteà damnata fuerat per eius maledictionem. Ita factũ eſt omnib' palam, quòd pontifex pius hanc maledictionem non intulit per aliquam maleuolentiæ intemperãtiam, immò per vtilem ſeueritatis beneuolentiam, vt per hanc neceſſitatem ſaltem inuiti traherentur ad pęnitentiam. Britanni deniquè compotes voti ſui effecti, tam princeps & optimates regni, quàm Clerus & Epiſcopi in vnũ coniũcti, felicem virum poſcebant iterum, vt reliquũ vitæ ſuæ dignaretur ſecum agere, vt per eius cõuictũ, Dei gratiam mererentur acquirere. Ille hoc fieri poſſe abnuit, & ſimul impoſsibilitatis ſuæ cauſam eis humiliter aperit, & vocationis ſuæ tempus ſibi impẽdere prædixit, & hoc apud Santonas ſibi eſſe à Deo determinatum, ex verbis Angeli ſe didiciſſe dixit. Britanni flentes, & timentes adhuc cæleſtis irę veſtigia reſtare, qui nec in vita, nec in morte digni eſſent talem patronum habere, cum gaudio pacis & dilectionis eũ proſecuti, vix tandèm paſsi ſunt ab eo ſeparari.

Malè plectũtur impii qui virũ Dei à ſe repulerant.

Angelus ei apparet.

bñ Dei à Britãnia auertit.

Cap. 26.

IGitur Santonas regreſſus, noctù & interdiù ob ſui cuſtodiam eo laborabat vigilantiùs, quo Dominũ in proximo eſſe didicerat certiùs, vt, quacunquè hora veniret, vigilãs & paratus pulſanti aperiret. Qui enim tam longo ętatis tempore bonum certamen certauerat, & tandèm curſum conſummauerat, de religione coronam iuſtitię repoſcebat, quam ſibi iuſtus iudex te

Decedit è vita.

po-

poſuerat. Reddidit ergò terræ, quod erat ſuum: cæli cum tripudio ſanctorum eius exceperunt ſpiritū. Recepturus mercedem laborum, deductus eſt in via mirabili manibus Angelorum. Qui enim in terris Angelicam vitam duxerat, modò in cælis eis conuiuendo æternaliter exultat. Vixit centum triginta annis, obiit 17. Calendas Septembris.

Prolixa eius ætas.

Cap. 27.

LEontius Epiſcopus gaudens ſuper theſauro ſibi cælitus deſtinato, & poſteris ſuis æternaliter pro futuro, decreuit eum glorificare honorifico ſepeliendi officio: conſtructaque noua eccleſia, corpus eius, vt ſpiritusſancti organum, in illa ſepeliuit cum decenti reuerentia. Nec potuit abſcondi in terris, cuius meriti modò eſſet in cęlis. Eodem enim die, quo in mauſoleo poſitus eſt, duobus cæcis viſus redditus eſt, energumenus à dæmonis infeſtatione liberatus eſt. Die poſt humationem tertia, contracto cuidam reſtituta eſt medela, muto loquela. Poſtmodùm verò meritis S. Maclouii tanta Dominus geſsit ibidèm miracula, quanta nec narrare lingua, nec continere valet membrana. Multiplicibus ac frequentibus ſancti huius interceſsionibus, ſubueniat nobis omnipotens Deus, cū̃ ctisque eius præconia celebrantibus. Qui viuit & regnat per æterna ſeculorum ſecula, Amen.

Honorifica ſepultura.

Miracula.

VITA S. OTHMARI ABBATIS, Authore Vualafrido Abbate Augienſi.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Hos libellos inueniet lector Tomo V. 16. Octobris.

FInitis duobus libellis, quos de vita & virtutibus beatiſsimi Galli cōfeſſoris, iuxta fidē, quæ vel ſcripto, vel dicto ad nos vſque venerat, verè potiùs, quàm lepidè, compoſuimus: iubentibus vobis, fratres ſanctiſsimi, qui in cœnobio eiuſdē ſancti patris conſtituti, feruoris eius, quem in Dei rebus habuit, ſancti ſtrenuitate propoſiti ſpecimen exhibetis, libet ſubnectere eam relationem, quæ de ſancti patris Othmari ſtudiis & virtutibus, per eius merita oſtenſis, veſtra aſſertione & cura literis eſt mādata veracibus. Quæ cùm ſit veritate plena, ratione pſpicua, non ob aliud à nobis eſt iterata, niſi quia chariſsimus frater Coſbertus, qui idem opuſculum edidit, cuius charitati quicquam negare nec volumus, nec debemus, id vt fieret poſtulauit, immò præcepit, quem etiā in hac occupatione inſtantiſsimum ergodioctem ſine tædio lęti ſuſtinuimus. Itaque lectori credulo ſufficiat hæc abbreuiatio noſtra: incredulus autē qui fuerit, ad eam conſcriptionem, quam ſequimur, recurrens, multiplici adſtipulatione teſtium conuentus, ad fidem, ſi gratus eſt, ſegnis non erit.

HISTORIA.

Vt vir Dei Othmarus pro ſanctitate vitæ, cellulæ ſancti Galli ſit prælatus, & regia authoritate regularem inibi vitam inſtituerit. Cap. 1.

NOV. 16.

S. Othmarus ī Rhetia degēs, ſacerdotio initiatur.

IGITVR Othmarus genere Alemannorum oriūdus, in ætate puerili à fratre ſuo Rhetiam Curienſem perductus eſt: & in ſeruitio Victoris, earundem partium Comitis, multo tempore conſtitutus, & literarū ſcientia ſublimatus, virtutum ſectator, morūq; laudabiliū poſſeſſor, ſacerdotii gradum conſcendit: & à ſupradicto Comite benignè retentus, cuidam titulo ſancti Florini confeſſoris prælatus eſt. Cumq; morū eius ꝓbitas, & ſanctæ vitæ munditia longè lateque plurimorum aures dulci rumore reſpergeret, Vualdrāmus quidam, qui ſibi vaſtitatem eremi, in qua ſanctus Gallus cellulam conſtruxerat, velut à parentibus hęreditario iure ad ſe tranſmiſſam vendicauit, eundem Othmarum à Victore ſupradicto ad pręficiendum eidē cellulæ impetrauit. Et voti compos effectus, cellulam cum omnibus, quæ ad eam pertinebant, illi ſolenniter commendauit. Atque vt ſui meliùs deſiderii cōualeſceret vtilitas, ad Pipinum regem profectus, eundem Abbatem ipſi præſentauit, & locum, cui pridèm eum pręfecerat, proprietatis iure principii contradidit, omni inſtantia depoſcēs, vt regia authoritate ex integro Othmarus Abba eidem præficeretur loco. Cuius petitioni iam dictus princeps aſſenſum prębens, locum ſibi traditum viro venerabili commendauit, & regularē inibi vitā inſtituere iuſsit. At ille regreſſus confeſtim, boni Mandritæ ſtudium in ipſo executus initio, vndiqueuerſùm congrua monachis habitacula conſtruxit, & ipſius ſacri loci ſtatum, ad vtilitatem diuini ſeruitii ſtudioſiſsimè reformauit. Religioſos etiam quoſq; ità liberalitate ſua ad deuotionis ſtudium inuitauit, vt ex quorundam donationibus poſſeſsiones ipſius cœnobii admodùm dilataret, & intra paucos annos cōplures ad ſacræ militiam vitæ fratres attractos, magiſterio ſuo & cura decentiſsimè gubernaret.

Cella S. Galli commēdatur S. Othmaro.

Conſtruit illic monachorū domicilia.

Multos congregat fratres.

Qua ſanctæ conuerſationis perfectione nituerit. Cap. 2.

HIs prælibatis, vitæ eius ſanctitatem liceat ſummatim perſtringere: vt liquidò cunctis clareat, quibus profectuum gradibus ad hanc gloriam ſit euectus. Erat nimirùm parſimoniæ ſectator eximius, creberrimo macerans ieiunio corpus: ità vt in pręcipuis ieiuniorum diebus ex conſuetudine, bidui abſtinentiam continuaret frequentiùs. Et his contra tentamētorū iacula clypeis ꝓmunitus, vigilias amabat, & aſsiduitate orandi ſpiritualia nequitiæ repellebat. Sūmæ autem humilitatis gratia pręcipuè pręditus, intātùm volūtariam paupertatem diligebat, vt terrenam gloriam omnibus fugeret modis. Cui etiā hæc erat conſuetudo, vt ſi quoquàm pro vtilitate monaſterii eū tēdere neceſsitas popoſciſſet, vilis niti dorſo veheretur aſelli. Erat inter cętera, tanta in eo pauperum ſolicitudo, vt eorum curam per ſe potiùs, quàm per alios exhibere ſtuderet. In eo verò miſericordiæ opere, qđ eleemoſyna dicitur, vix cuiquam habebatur ſecūdus: Nam ad ſuſcipiendos leproſos, qui à cęteris hominibus ſeiuncti manere conſueuerūt, hoſpitiolum haud longè à monaſterio extra eas manſiones, quibus cæteri pauperes recipiebantur, conſtituit, & eis curam per ſe omnimodis impendebat ità ſolicitè, vt nocturnis etiam horis monaſterio ſępè digreſſus, curam infirmitati eorum miro deuotionis adhiberet obſequio. Capita ſiquidem eorum pedesque abluens, purulenta ſuis manibus vulnera detergebat, & victui neceſſaria miniſtrabat, illā ſemper animo reuoluēs ſentētiā, quā iudex iuſtus miſericordibus prolaturus eſt, dicēs. Qđ vni de his minimis fratribus meis feciſtis, mihi feciſtis. Sicq; factum eſt, vt cunctorum, qui eum nouerāt, veneratione ſublimis, pater pauperum appellaretur à plurimis. Tam pleniter autem miſericordiæ ſtudium poſſederat, vt ſi quem pauperum nuditatis iniuria torpentem conſpiceret, plerunque ſuis exutus veſtibus, miſeri contegeret artus: ita vt interdùm ſine tunica, ſola cappa contectus, ad monaſterium remearet. Maluit

Eius ieiunia.

Vigiliæ.

Preces.

Humilitas.

Benignitas in pauperes.

In leproſos.

Mat. 25.

luit eum per præſentis pompæ contemptum ad indumentum incorruptionis æternæ pertingere, quàm per boni operis amiſſionem futuræ nuditatis opprobria ſuſtinere.

Quanta erga pauperes miſericordia fuerit. Cap. 3.

Liberaliſſimum regis Pipini munus.
Nota.
Mat. 6.

QVodam enim tempore ad Pipinum regẽ veniẽs, honorificè ſuſcepius eſt. Et inter alia largitatis eius beneficia, ad neceſſitates fratrum ſuorum ſubleuandas, argenti libras ſeptuaginta percepit. Sed mox, vt ad ſua rediret, egreſſus, maximam eiuſdem pecuniæ partẽ pro foribus palatii pauperibus erogauit. Paucos autem ſolidos vix à fratribus, qui ſecũ erant, compulſus retinuit, quibus poſtmodũ quoddam territoriũ monaſterio vicinũ coemit. Dominicorum enim non immemor præceptorũ, ſua cauſa de craſtino nõ cogitabat, ſciens monachum victu & tegumento contentum eſſe debere. Et ideò paupertatem ſibi potiùs ſuiſque delegit, quàm rerum tranſeuntium poſſeſſionem ſuperfluam, expeditis mentibus oneroſam.

Vt à quibuſdam iniquis pro zelo iuſtitiæ, quo feruebat, multis affectus ſit iniuriis. Cap. 4.

Quidam magnates ſibi vendicãt res eccleſiarum S. Othmari.

IGitur cùm iam Dominus meritis eius digna rependere decreuiſſet, callidus vniuerſæ bonitatis inimicus, bonis eius actibus inuidẽs, eiuſque exẽmplis aliorum vitam dolens proficere, quietem, quam in Chriſti ſeruitio, licèt non parùm laborando, poſſedit, perturbare contendit. Sed quanuis flatibus aduerſitatis tẽporariæ pulſata, radicem petræ veritatis habens infixam, paradiſi cedrus inconuulſa permanſit. Nam Vuarinus & Ruadhardus, qui tũc temporis totius Alemãniæ curam adminiſtrabant, diabolo ſuadente, immaniſſimo auaritiæ morbo præuenti, res eccleſiarum ſub ſua poteſtate ſitarum, magna ex parte in proprietatis ſuæ dominium per vim contraxerũt. Qui cùm ſibi de poſſeſſionibus beati Galli perplura eodem violentiæ auſu vendicaſſent, vir Dei Othmarus, non poſſeſſionibus terrenis inhians, ſed cœnobialis vitæ, ne eodem loco rerum ingruente penuria, defectum præmetuens, Pipinum regem adiit, ipſi tyrannicam eorũ præſumptionem expoſuit, pariter proteſtatus, graue eum crimen incurſurum, ſi eorũ actibus conſentiẽdo faueret. Qua pro cauſa beneuolus princeps vtrunque conueniens, interminatus eſt eis, gratia ſua illis omnimodis carituros, ſi non eccleſiis Dei, quæ iniuſtè abſtraxerãt, abſque recraſtinatione reſtituerent. At illi patriam repetentes, vitio rapacitatis infecti, & beſtiali ſæuitia efferati iuſſionem regiã neglexerunt. Virũ etiam Dei Othmarũ, eũm pro hac re iterùm principẽ adire vellet, miſſis clanculùm poſt eum militibus, vinculis iniectum per vim reduci fecerũt. Necnon & Lãberto cuidam, qui fratribus eius profeſſione cõnumeratus erat, non vitę ſanctitate, perſuaſerunt, vt ei ficta quadã machinatione luxuriæ crimen impingeret: id elaborãtes, vt ſanctitate eius huiuſmodi ſuſpicionibus infamata, deponendi eum occaſionem inuenirent. Qua cauſa plurimi, tam doloſæ factionis ignari, ad concilium euocantur.

Eũ captiuum detinent.

Quam in obiectione ficta criminis moleſtiam pertulerit, & qua accuſator eius pœna mulctatus ſit. Cap. 5.

ITaq; vir venerabilis caſtitate integer, vitæ ac morũ maturitate grandęuus, in medio collocatur, & in eius accuſationẽ Lãbertus falſitatis miniſter, corã omnibus præſentatur. Acceptaq; loquendi licentia, veritatis oblitus, falſitatis aſſertor, dixit ſe quandam fęminarũ noſſe, quæ à beato viro vim pollutionis fuiſſet perpeſſa. Ad quod nullum penitùs dediſſe fertur reſponſum. Cumque à plurimis reſpondere cogeretur obiectis, huiuſmodi dicto temperauit eloquiũ: Fateor me quidẽ ſupra modũ in multis peccaſſe: de huius autem obiectione criminis, ſecreti mei inſpectorem, Deum inuoco teſtem. Illis autem, vt huius facti ſe excuſatione purgaret, attentiùs ei inſiſtentibus mente ſecurus, conſcientia liber, tacitus perdurauit. Et quia accuſandi licentiã apud iudices patere cognouit, maluit pro ſynceritate ſui pectoris diuino, quàm humano pro excuſatione criminis placere iudicio. Mox ergò, vt cunctis clareſceret ipſius caſtimoniã falsò fuiſſe infamatã, Lãbertum vltio diuina corripuit. Nam febrium vexatione peruaſus, paulatim reſoluto membrorũ uigore, cõtrahi cępit. Sicq; omnibus membris ſtatus ſui amittentibus rectitudinem vel formam, capite ad terrã more quadrupedum inclinato, non ſolùm deformitate figuræ terribilis, verumetiam viua voce in ſanctum Dei peccaſſe, omni tempore fatebatur.

Falsò accuſatur à quodã de muliere oppreſſa.

Cæleſtis vindicta illũ accuſatorẽ perſequitur.

Vt inter arcta cuſtodiæ clauſtra vitã finierit. Cap. 6.

COncilio autem iniquè inchoato, & iniquiùs terminato, vir Dei Othmarus apud villã Potamũ palatio incluſus eſt. Quod cùm nullus intrare, vel colloqui cum eo permitteretur, aliquot dies abſq; corporalis ſuſtentaculo victus tranſegit. Cumq; diuturna vexatione famis laboraret, Patgozus quidam è fratribus eius noctù aduenire ſolebat, & ei victus ſolatia miniſtrare. Poſtmodùm verò Gozbertus quidã, vir potẽs, dum ſibi virum Dei commendari ab iniquis principibus impetraſſet, in quadã Rheni fluminis inſula nomine Stein, iuxta prædium ſuũ cuſtodiæ illũ deputauit. Vbi idem ſanctus pater ſpiritali tantummodò exercitio, id eſt, orationibus ac ieiuniis vacãs, eò liberiùs domino deſeruiuit, quo ab humana frequẽtatione curiſque ſecularibus fuerat abſolutus. His & ſimilibus noxiæ deuotionis inſiſtens operibus, exacto non multi tẽporis ſpatio, ab his mundanæ perturbationis anguſtiis ad cęleſtis latitudinem gaudii, xvj. Calendarum Decẽbriũm die commigrauit: & corpus eius in eadem inſula tumulatum, multis deincèps diebus ibidẽm ſine corruptione permanſit.

Laborat vir Dei inedia.

Feliciter è cuſtodia abit in cælum.

Vt poſt multum temporis corpus eius ſine corruptione repertum ſit. Cap. 7.

EVolutis aũt poſt trãſitũ eius decẽ annis, fratres illius per viſionẽ à dño cõmoniti ſunt, vt corp⁹ chari patris ad monaſteriũ reducerẽt. Hoc patefacto diuinæ voluntatis conſilio, vndecim ex eiſdẽ fratribus noctù ad locũ, in quo ſancti viri exuuiæ ſeruabant, deuẽniũt: & ſepulcrũ aperiẽtes, corpus eius ab omni corruptione illæſum reperiũt, excepto, quòd pars extrema pedis vnius, quẽ aqua alluebat, iam colore mutato, quaſi tabida videbat. Et cõgruo ſatis miraculo prima ſanctitatis eius indicia claruerũt, vt videlicet tã illæſum à corruptione corpus ei⁹ inueniret, quã liber ipſe fuerat à crimine, cuius oppoſitione ſuperatus videbat ad tẽpus. Hac itaq; deuoti fratres rerũ nouitate perfectiùs inſtructi, corpus honorificè ſumptum, rati impoſuerunt. Et accendentes candelas, vnam ad caput, alteram collocauerunt ad pedes.

Corp⁹ eius poſt annos decem, incorruptũ cernitur.

Quàm mirabiliter in tranſlatione corporis eius tempeſtas ſedata ſit. Cap. 8.

CVmq; deſerto litore, incertis ſe profundi viis cõmiſiſſent, & ſumma inſtãtia remigio inſiſtentes,

sub

ſub omni celeritate cuperent remeare, continuò tanta uis pluuiæ uentorumq; prorupit, ut uix effugium ſe crederent habituros. Sed mira omnipotentis Dei diſpenſatione, &, ut credimus, ſancti uiri meritis actū eſt, ut ipſa ēt elemēta, quæ nobis inſenſibilia uidētur, famulātia ſui creatoris imperio, quanti uiri reliquię ibidē ueherentur, ſentirent. Nā pelagus circunquaq; imbrifera tēpeſtate cōmotū, undasq; in altum ſuſpendens, nihil omnino remigātibus moleſtiæ intulit: ſed in quācunq; partē nauis deuenit, reiectis flatibus, tumentes in ſe fluctus depreſſit. Et ita omni ex parte undarū molibus, imbriū effuſionibus, uentorumq; flatibus non paruo ſpatio dimotis, quaſi ſepe quadā ſchapha cingebatur, ut ne una quidem pluuiæ gutta, quę hincinde uehementer inundabat, in illā deſcenderet. Cerei quoquè, qui in beati patris obſequiū ardentes, ad caput pedesq; fuerant collocati, lumen primæ ſeccenſionis nequaquam amiſerunt, quoadusque corpus eius ad monaſterium deferretur.

Miraculum.

Aliud miraculum.

De abundantia potus cælitùs ſubminiſtrati, & vbi corpus eius poſt translationem ſit tumulatum. Cap. 9.

ALiud adhuc reſtat miraculū, quod in eadē ſacri corporis translatione deuotis fratribus Dominus patefecit. Nā cùm ea nimia remigādi inſtantia feſſi, adueniente refectionis hora, ad recuperandas alimento corporeo uires, laudibus Domini præmiſſis, cōſediſſent, tandemq; felici cōuiuio intermiſceri potus ſolatia cōmonerent, unus miniſtrorū intulit, nil ibi iā potuū ſupereſſe, præter quod in flaſcone paruo ſeruabatur, unde uix unicuiq; quippiā ad guſtandum potius, quam ad bibendū, pręberi potuiſſet. Illi uerò miraculorum Domini, quomodò paucis panibus multitudinē hoīm pauerit numeroſā, facientes mentionē, ex eodē paruo, quod habebant, cūctis qui aderant, cū charitate diſtribui fecerunt. Et mirū in modū cœpit in eodē uaſculo itā liquoris hauſtus creſcere, ut continua effuſione nihil minui uideretur, quo adusq; bibentes poculorū copia uincerentur. Ergo pro rei nouitate obſtupefacti, largitori oīum bonorū Domino, qui eis tā mirabiliter ſufficientiā præbuit, debitas gratiarū actiones cū laudibus perſoluerunt. Statimq; ut iter cœptū itidē aggreſſi ſunt, in uaſculo potus ceſſauit. Cumq; optati litoris portū ſubiſſent, fratribus, qui obuiā cū Dei laudibus uenerunt, quæ geſta fuerant, ex ordine retexuerunt. Celebratoq; in cōmune gaudio, ſancti uiri corpus magno ſumptuū cū honore ad monaſteriū tranſtulerunt, & inter arā ſancti Ioannis Baptiſtæ & parietē in ſarcophago poſuerunt: ubi ēt poſtmodū, ipſius facientibus meritis, memoria digna Dn̄s dignatus eſt manifeſtare miracula.

Mat. 14

Vinū diuinitùs augetur.

Mutus & ſurdus ad ſepulcrum eius curatur. Cap. 10.

DEniquè quodā tēpore ſurdus & mutus cū quibusdā de uicinis locis, orationis cā monaſteriū adeuntibus, aduenit: & quia à primęua ætate & locutionis & auditus carebat officiis, tabellas duas de collo dependētes geſtabat, quarū colliſione & ſonitu miſericordiæ opus, quod uoce nequibat, precabatur. Is cū ſuis conuiatoribus eccleſiā ingreſſus, dū eos ſingulis altaribus particulas ceræ, ſicuti pauperū eſt cōſuetudo, imponere conſpiceret, ad uiri Dei ſepulcrū accedens, tabulas, quas geſtabat, deſuper poſuit, ſeſeque quaſi oraturus, ante illud proſtrauit. Et protinus alto ſopore depreſſus, ut ipſe poſtmodū retulit, ſenē quendā facie nitidū, monachico habitu glorioſū, quaſi è tumulo uidit procedere, dicentē ſibi: O homo, cur hic ſopore deprimeris? Cumq; ad interrogata reſpōdere nihil penitùs potuiſſet, ſenior ad eū dixit: Surge, & incōmodorū, quibus hactenus laboraſti, remediū à me tibi impetratū ſcito. Ergo tabulis iſtic dimiſſis, confeſtimq; monaſterio decedēs, donū à Deo tibi cōceſſū in hoc loco, nemini pandas. Qui cùm euigilans ſurrexiſſet, ſub magna feſtinatione monaſterio digreſſus, inclinato iam die, ueſperi ad cuiuſdam Ratgozi potentis uiri hoſpitium diuertit. Cumque ab illo interrogaretur, undè ueniret, per ordinem expoſuit, ubi, qn̄ & quomodò ſanitatis donū fuiſſet adeptus. At ille narrationi eius nō credēs, teneri eum & cuſtodiri p̄cepit: ipſeq; ueritatem rei certiùs inquiſiturus, eadē nocte ad monaſteriū venit, & tabulas ſup tumulū poſitas reperit. Conuiatores quoquè ſanati cùm inueniſſet, adhuc eiuſdē facti penitùs ignaros, diligentius ab illis inquiſiuit, ſi talem hominem monaſterium pergentes, in comitatu habuiſſent. Et continuò ex eorum narratione vera eſſe, quæ domi audierat, depræhendit. Quæ res & præſentibus citiùs innotuit, & ad nos vſque veridica peruenit.

Surdus idemque mutus ſanatur ad ſepulcrū S. Othmari.

Vt lux in eodem loco cælitùs apparuerit. Cap. 11.

PResbyter quidā ex ipſa cōgregatione, nomine Tāco, dum in eadē eccleſia cuſtodis officiū gereret, nocturnæ quietis tēpore pro reficiēdis luminaribus baſilicā ſolitus introire, tribus vicibus penè eiā reperit extincta. Ad ſancti autē uiri ſepulcrū perueniens, ardentē cereū iuxta illud inuenit. Sciensque luminis illius cælitus adminiſtrari ſplendorē, extinguere nō p̄ſumpſit. Vt uerò diſceſsit, lux, q̄ per ſe venerat, per ſe etiam ſubtracta eſt. Vbi etiam & ad maioris indicium miraculi, ignis quidem in candela ſolitò rutilabat, ceræ uerò nihil per hunc ardorē minui videbatur. Hæc idem venerabilis presbyter ſæpiùs ſua relatione confirmans, omne dubitationis argumentum ab hoc facto veritatis narratione depellit.

Cereus cælitùs ardet ibidē.

Miraclū

Quidam ibidem è caſu deſperatus, quàm facilè conualuerit. Cap. 12.

QVodam etiam tempore, dum eiuſdem eccleſiæ tecta, vetuſtate dilapſa, neceſſariò reſtaurarētur, quidā ex ipſius monaſterii familia, tegularū, quas ad faſtigia baſilicæ deferre debuerat, onere p̄grauat⁹, de ipſa tecti altitudine ſup viri Dei ſepulcrū corruit: moxq; immēſum aliud lignorū pōdus, corruētis impulſum attactu, in ipſo eū caſus exitio deſuper operuit. Cūq; adſtātes cōcurrerent, ut ei, quē iā exanimē crediderūt, funeris debita p̄ſoluerēt, ſublato lignorū pōdere, aliquātiſpèr nullus mēbrorū motus oſtēdens iacuit: ac deindè p lōga ſuſpiria halitū reſumēs, abſq; vlla læſione ſurrexit incolumis, & ad incepti laborem operis rediit gaudēs. In hoc ergò miraculo haud dubiè ſancti patris merita claruerūt, cùm & altitudo tecti, vndè ſupradictus homo ceciderat, non miniùs quadraginta pedum menſura à terra eſſet ſuſpenſa, & pōdus inſequens corruentem, quod ad multorum hominum oppreſsionem ſufficeret, operire præcipitem, non conterere, potuiſſet.

Stupēdū ſanè miraculū.

Contractus ſanitati reſtitutus. Cap. 13.

ALio tp̄e cæcus quidā adueniēs, hoſpitio, pauperū neceſsitatibus p̄parato, ſuſcept⁹ eſt. Et nocte eadē cùm eccleſiā vellet adire, puerul⁹, q ei ducatū p̄bere debuerat, ob nimiā frigoris aſperitatē, officium ſui illi negauit iuuamē. Cūq; nimis doleret, q tātæ ſolēnitati intereſſe nō mereret, (erāt qppe Dn̄icæ diei uigiliæ) adoleſcēs quidā itā mēbris oīus contractus, ut nō aliter quoquam p̄cedere, q̄ manib⁹ reptādo, potuiſſet, cùm in eodem loco quieſceret, eius dolori com

Magna humanitas misere contractis adolescentis.

passus, de lecto se protraxit, & quali potuit solatio cęci vestigia rexit. Vt ergò ecclesiam intrauerunt, vtili errore ad sancti Othmari sepulcrum venere. Putabat etenim idem beneuolus cæci præcessor, in ipso angulo aliquod ostium patere, per quod cryptam eidem loco vicinam, intrare potuissent. Itaque eximprouisò in sarcophagum viri Dei, quia paulò altiùs eminebat à terra, impingens, subitò resilijt, & ad terram protinùs concidit, totiusque ecclesiæ spatia horrendis impleuit clamoribus. Cæcus verò hæc audiens, ductorē suum insania æstimans agitari, prout poterat, aufugere studuit. Misericors autem Dominus, totius boni auctor & amator, quia viderat debilem puerum vltra vires opus pietatis exhibere voluisse, beati Othmari etiam meritis id obtinentibus, beneuolentiam eius dono sanitatis dignatus est remunerare. Nam membris protinùs in statum suum restitutis, cęcum, quem pauloantè manibus reptans ad ecclesiam traxit, firmatis iam greſsibus per cætera in eodem ambitu orationis loca deduxit. Et quia aliquandiù posteà in ipso monasterio mansit, ità omnibus etiam, qui huic facto minùs interfuerant, idipsum declarauit, vt de eo nulli deincèps licuerit dubitare.

Contractus ille sanatur.

Cera in lapidem conuersa. Cap. 14.

QVidam enimuerò scholasticorum, ab eodem beati Othmari tumulo particulam ceræ furto subtraxit. Regressus autem ad hospitium, cùm paruipenderet quod commisit, statim manifesta Dei correptione stultitiæ suæ errorem confusus agnouit. Nam cùm eandem particulam de sinu proferret, in lapidis eam duritiem reperit commutatam. Cumque temeritati obstinationem iunxisset, multo tempore hoc factum à cunctorum agnitione abscondit, præter eum videlicet, qui & earundem rerum tunc erat conscius, & in hoc tempore miraculi, quod retulimus, relator extat fidiſsimus.

Cera mutata in lapidem.

Clerico cuidam manus restitutæ. Cap. 15.

ALio quoquè tempore clericus quidam aduenit, cui vtriusque manus officium miserabili prorsùs modo fuerat denegatum. Nam contortis in volā digitis, vnguibusque vsque ad ossa palmarum immersis, nimiis sine intermiſsione cruciabatur miser doloribus: adeò vt etiam quædam partes manuum putrefactæ, grauem longiùs fœtorem emitterent. Is cùm nō longè à beati viri tumulo consisteret, subitò cœperunt digiti eius singillatim ex ordine erigi, & ad naturalium concordiam actionum redire. Ipse verò, qui pro concesso sanitatis dono gaudere debuerat, doloris magnitudinem clamore horribili testabatur: & eadem hora manibus ad integrum restitutis, postmodùm sanus absceſsit.

Miserrimi hominis curatio.

Vt idem sepulcrum in destructione basilicæ illæsum permanserit, & ut in alium locum reliquiæ sancti uiri translatæ sunt. Cap. 16.

QVid nupèr quoquè circa eiusdem viri Dei sepulcrum gestum sit, quandò ecclesia B. Galli reædicandi causa destruebatur, arbitramur, non esse silentio supprimendum. In eadem basilica iuxta aram B. Iohannis Baptistæ arca quædam parieti contigua, non magnis lapidibus opere cæmētitio in quatuor lateribus constructa, superiùs autem tabulis, quarum craſsitudo trium vel quatuor erat digitorum, in transuersum positis, cæmentoque desuper cooperta visebatur, in qua sæpedicti viri corpusculum paulò altiùs à pauimēto subleuatū, tabula lignea tātùm supposita iacebat. Aestimantes igitur multi corpus sancti patris sub terra positum, arcæ verò constructionē ad designandū tātummodò sepulturæ locum cōmentatam: & ideò tumulum remanere intactū posse credētes, muros ecclesię machinis aggreſsi, crebris arietum ictibus ruere cōpulerunt. Qui cùm ex omni parte magnæ altitudinis essent, magnisq; machinarū impulsibus pariter penè corruentes, sepulcro viri Dei superferrentur, mirū in modū nullā arcæ particulā lęserunt, itq; euectis cineribus, sic intacta ex omni parte reperta est, acsi nullo cadentiū impetu parietū impetita fuisset. Posteà uerò dū quidā saxū haud grāde supeā incautè iecisset, ꝓtinùs quadam ex parte confracta est. Tandèm itaq; cognito ꝙ in ea reliquiæ sancti patris haberentur, cum magno eas honore indè transtulerunt, & in ecclesia S. Petri post altarium posuerunt.

Praeclarum miraculū.

Sacræ reliquiæ trāsferūtur.

Quæ visio in eodem oratorio cuidam fratri oblata sit. Cap. 17.

PAucis deindè diebus exactis, quidam frater dum nocturnas vigilias præueniens, idem oratorium orandi gratia quadam nocte fuisset ingressus, totoq; affectu precibus insistens, ad altare direxisset intuitū, nescio quam à dextris altaris in Angelicæ claritatis nitore vidit stare personam, sacerdotali quidem habitu præfulgentem, facie autem ad Orientem versa, gestu corporis intentiſsimæ orationis specimen exhibētem. Vestimēta verò ipsa tāti fuisse nitoris asserunt, ut humanæ infirmitatis reuerberarēt obtutus. Cūq; hoc diù cōspiceret, & virùm propiùs deberet accedere, anxia mentis hæsitatione trutinaret, persona, quæ apparuerat, se subtrahens eum miraculo & stupore consternatum reliquit. Non est igitur incredibile, eundē venerabilem virum visione præsentiæ suæ declarare voluisse, dignè circa translationem suam fraternę deuotionis iteratam fuisse solertiam.

Visio fratris cuiusdam.

LIBER II.

De miraculis aliis beati Othmari Abbatis, authore Isone monacho Sangallensi.

PRAEFATIO.

HVcusquè uirtutes & miracula, ob sanctitatem beati Othmari Abbatis cælitùs declarata, Vualafridus Abba, vir doctus & sapiens, qui in literarū scientia apud nostrates illustris ante alios habebatur, seniorum in cœnobio sancti Galli conuersantium relationibus, seu etiā scriptis veritatis ratione pleniſsimis fidem accōmodans, luculento satis sermone & veraci assertione conscripsit. Sed quia nos fratres, in eodem cœnobio Dei militantes, post hanc descriptionem virtutū, multa miraculorū insignia circa corpus eiusdē uiri diuinitùs manifestata esse cognouim⁹, aliqua ex eis ad laudē & gloriā omnipotentis Dei, styli officio memoriæ commēdare curauimus: quatenùs hinc liquidò ab omnibus sanū sapientibus colligatur, ꝗ dignè ab omnibus honorificetur in terris, qui tā manifesta signorū attestatione quotidiè glorificatur in cælis. Non tamen amore eius ducti, aliqua in dubium venientia, vel etiam falsitati obnoxia: sed ea tantùm literis titulare disposuimus, quę & luce clariùs constat acta, & multorum narrationibus veraciter noscuntur esse probata.

Encomium Vualafridi Abbatis.

Qui-

Quibus miraculis B. Othmari ſanctitas in baſilica S. Petri Apoſtoli claruerit. Cap. I.

CVm beati viri corpuſculum, ab acceſſu popolaris turbæ remotum, in oratorio principis Apoſtolorum per multa annorum ſpatia quieſceret, plurimis ſignorum oſtenſionibus manifeſta ſanctitatis eius indicia circa tumulum eius frequenter oſtenſa apparuerunt. Nam multi ex noſtræ congregationis fratribus, qui nocturnæ celebrationis vigilias pręuenire ſolebant, cauſa orationis idem oratorium ingreſſi, cereos ardentes, vitreasque lucernas ſponte ſua inceſas, frequenter ſe ibidem inueniſſe affirmabant. Angelorum etiam, inter ſe choros ducentium, ſuauiſſimus ibi concentus audiebatur: quorum præſentiam tanta luminis claritas proſecuta eſt, ut feneſtræ ipſius eccleſiæ maxima ſplendoris illuſtratione clareſcerēt, locaque in vicino poſita fulgoris ſui immenſitate pfunderent. Dulciſsima quoquè odoris fragrantia ſæpiùs ibi narratur eſſe adſperſa, quæ & naribus odorātium incognita, & ſui iucunditate ſatis odorifera habebatur. Quibus profectò omnibus patet, vir iſte quāti apud Deum ſit meriti: iuxta eius ſepulcrum cereis atque lucernis ſponte ſua irradiatis, Angelicæ modulationis dulcedinem immenſa luminis magnitudo conſequitur, & incognita odoris fragrantia mortalium olfactu ſentitur.

Nota de caſtris ac cenſis lucernis. De cantu Angelorum.

Vt Salomon Epiſcopus, eius ſanctimaniam in ſynodo perſtringens, triduanum ieiunium indixerit. Cap. 2.

TAlibus igitur miraculorū indiciis vir Dei Othmarus poſt altarium ſancti Petri honorificè ſepultus, annis trigintaquatuor, & centum nonagintaquatuor diebus, in pace quieuit. Sed cùm iam omnipotens Deus lucernam, lucis operibus accenſam, hominumq; negligentia diù in occulto poſitam, ad exāplum atque illuſtrationem fidelium ſuper candelabrum ponere, ac ſplendore ſanctitatis eius omnibus in domo Dei manentibus luminis ſui gratiam vellet adminiſtrare, cœtus fratrum, in cœnobio S Galli ſub regulari cenſura Chriſto deuotè famulantium, aſsiduas colloquiorum ſermocinationes de meritorum eius excellentia facere cœpit. Huiuſcemodi verò colloquiis iidem fratres ſeſe inuicèm cohortantes, diuino, vt credimus, nutu pariter omnes deſiderare cępere, vt ſancti viri corpuſculum ad S. Galli eccleſiam, quæ iam, Deo opitulante, decenter adornata refulſit, iteratò reduceretur. Dictante autem æquitatis ratione, cùm hoc ſuo tantùm conſilio facere nō præſumerent, vitæ eius libellum, qui noſtrorum ſolertia anteceſſorum multiplici teſtium adnotatione olim cōſcriptus, ad nos peruenerat, venerabili Epiſcopo Salomoni legendum contradunt, ſuæque voluntatis affectū, quo omnis eiuſdem loci congregatio feruebat, aperiunt: eius per omnia iudiciis, eiusque obedire parati conſiliis. Beneuolus autem pontifex, perſpectis vitæ eius exemplis, multimodas gratiarum actiones bonorum omnium authoris perſoluit, quòd bellatorē ſuum pro zelo iuſtitiæ fortiter dimicantem, tam apertà miraculorum oſtenſionibus declarauit. Remoto etiam dubietatis ſcrupulo, de ſanctitate eius quamuis certus extiterit, nil tamē temerè, nilq; de ſeipſo inordinatè ſua ſola authoritate voluit definire: ſed more ſuo prudenti vſus conſilio, cauſa Eccleſiaſticorum dogmatum annualem ſynodum ſolenniter indicit, & presbyteros ac diaconos, diuerſiq; ordinis clericos apud Conſtantienſe oppidum conuenire præcipit.

Libellus vitæ S. Othmari. Salomon Epiſcop' Conſtantienſis.

Quibus in vnum collectis, venerandus pōtifex in medium conſurgit: factoq; ſilētio, vitæ ipſius ſanctimoniam, quæ iam multos ibidem reſidentes dulci rumore aliquantulùm permulſerat, ſparſim pro tempore corā omnibus recitauit. Quo facto, cùm maxima clericorum copia in uiri Dei laudibus acclamaret, primò Augienſis cœnobii Abbatem, qui etiam tunc temporis cum quibuſdam fratribus nobis valdè chariſsimis illò confluxerat, ac deindè omnem illius concilii clerum Epiſcopus commonuit, vt triduani ieiunij abſtinentiam facientes, totius boni fontem in commune precarētur, quatenùs pietatis ſuę munere his in rebus ſuę voluntatis diſpoſitionē dignaretur perficere. Quibus dictis, Epiſcopi ſentētiam ſynodus collaudat, ſeque libenter itá facturam eſſe conclamat.

Vt idem Epiſcopus ſanctum corpus de ſepulcro ſuſtulerit, & oblatas ibi illæſas repererit. Cap. 3.

FInito itaq; ſynodi huius concilio, ac peracto triū dierum ieiunio, venerabilis præſul ad idem monaſterium cum ſuis perueniens, ſeniorem noſtrū Grimaldum, rectorem ipſius monaſterii, ac Ludouici regis archicapellanū, de hac re tractaturus, aggreditur. Poſt amicæ uerò ſalutationis officia, cùm mutuis inter ſe colloquiis uitæ illius rigorem, ac miracula ob indicium ſanctitatis eius frequenter oſtenſa commemorarent, monachos eiuſdem cęnobii in unum conuenire pręcipiunt, ſimulq; cum eis reſidentes, ſanctū corpus de tumulo, in quo eatenus iacebat, auferendum, atque in S. Galli eccleſiam collocandum, pari voto ac communi conſilio omnes vnanimiter decernunt. Venerabilis etiam Abbas Grimaldus, quoſdam animos metu ac formidine ſentiens eſſe permotos, confidentior cæteris effectus, infirmantium mentes conſolando roborat, & paternę affectionis ſtudio trepidantium corda informat: adſtruens ex diuinæ uoluntatis diſpoſitione procedere, q tam multi de eodem tumulo ſancti viri corpuſculum deſiderarent auferre. Præſul etiam pręclarus, cùm Abbatem tam fiducialiter in his rebus gerere cōſpiceret, Hartmotum decanum vnà cum cæteris fratribus ſecum aſſumit, ad ſepulcrum accedēs, lapidem ſuperpoſitum remouere, ipſumque ſarcophagum, in quo theſaurus pręcioſi corporis iacebat, pręcipit aperire. Quo facto, membra ſanctitate plena inſpiciens, monachos Letaniam decantare, precibusq; deuotis hortatur inſiſtere. Deindè venerandas ſancti patris exuuias humiliter deoſculans, cum omni reuerentia de tumulo ſubleuauit, & in lectica, quæ illatum recepit paulo antè compacta fuerat, repoſuit. Sub capite autem, & circa pectus viri Dei quædam panis rotulæ, quæ vulgo oblatæ dicuntur, ità illæſæ, atque ab omni corruptione extraneæ, ab eodem Epiſcopo inueniebātur, vt in nulla omninò parte colorem vel ſpeciem ſui amittentes, adſpicientium oculis infra ſpacium ipſius hebdomadæ viderentur eſſe confectæ. Quo uerò ordine, quòue in tēpore eò loci peruenerint, nobis quidem incognitum, Deo autem nouimus eſſe manifeſtum. Hoc tamen prò certo ſcimus, quòd per trigintaquinque annos nullus mortalium eius ſepulcrum aperuit, antequàm præſens Epiſcopus, miniſteriis ſui fretus authoritate, eiuſdem congregationis fratribus hoc faciendum iniunxit. Idem tamen Epiſcopus venerabiliter eas aſſumens, ſacro corpori appoſuit, ipſumque corpus cum ſumma cautela obuolutum, in lectica ſupradicta honorificè commendauit.

Grimaldus Abbas Sangallenſis.

Nota de panibus, ſiue oblatis res admirandas.

Beati Othmari translatio, & feſtiuitatis indicta celebratio. Cap. 4.

Translatio S. Othmari.

POſt hæc igitur facto interuallo quaſi horę vnius, præſul deuotus, hortatu Grimaldi Abbatis, debito cum honore ſanctum uirum ex eodem oratorio iubet transferre. Tum verò omnis illa monachorũ congregatio, albis continuo veſtibus induta, dulci modulatione in Dei laudibus prorũpens, beati viri corpus lętabunda proſequitur. Sicque per numeroſæ multitudinis populos, quos amor translationis eius attraxerat, magno cum honore deductus, eccleſiam ſancti Galli ingreditur, ac iuxta eius altariũ in dextera parte deponitur. Epiſcopus autem animaduertens frequentiam populorũ, qui aduerſis ex partibus illò conuenerãt, aliquid de ſanctitate illius velle audire, cùm propter frigoris ſubreptionem ſaucium raucedine impeditus, ipſe ad eos loqui non potuiſſet, quendam archipresbyterum ambonem conſcendere, ac vice ſui ſermonem ad populum facere iuſsit: ità videlicet, vt presbyter ipſe altiori paululum loco conſiſtens, ea tãtùm proferret, quæ ſibi Epiſcopus in vicino poſitus dicenda inſinuaret. Aliquantis autem vitæ eius exemplis ac uirtutibus coram populo breuiter recitatis, Miſſarum ſolennia peraguntur, populusque ad ſua cũ gaudio reuertitur. Epiſcopus verò ipſa nocte manſit in monaſterio. Manè autem facto, fratres in vnum collegit, atque inter alia ſacræ inſtitutionis documenta, de ſancti uiri meritis certus exiſtens, confidenter præcipit, vt ſuperueniente depoſitionis eius die, vigilias ac Miſſarum ſolennia honorificè perficiant, diemque illum tam ipſi, quàm omnis familia intra monaſterium conſtituta, in honore beati Othmari feriando, cum gaudio ſpiritalis lætitiæ feſtiuum poſsideant. His omnibus ità, vt retulimus, veraciter peractis, præſul benignus orationibus fratrum ac benedictione munitus, monaſterium lætus egreditur.

Annotatio breuis temporum, in quibus res commemoratæ geſtæ ſunt. Cap. 5.

QVo verò temporum ſtatu, vel ſub quibus regni principibus hæc geſta fuerint, ſi quis piè quærendo cognoſcere cupit, in hac noſtrę conſcriptionis ſerie facilè poterit inuenire, quod quærit. Ipſa enim temporum ſtatuta in hoc loco ideò conſcripſimus, vt & legentium fidem cuſtodiant, & maiorem apud poſteros vigorem ſui adnotatione ſcriptis exhibeant. Igitur B. Othmarus primis temporibus Caroli, patris Carlomanni & Pipini, à Vualdrammo nobili ac potẽte viro, ad eiuſdem Caroli præſentiam adductus, cellulam ſancti Galli gubernandam ab illo ſuſcepit, eiuſque poſſeſsiones per multa annorum ſpatia in diuerſis rebus nobiliter augmentando dilatauit. Defuncto autem Carolo non poſt multos annos, filius eius Carlomannus, diuino, vt putatur, amore omiſsis ſecularis pompæ delicijs, germano ſuo Pipino regni gubernacula reliquit: & primò Romæ in monte Soracti apud eccleſiam ſancti Syluestri cõſtructo monaſterio, regularis vitæ inſtitutis libera colla ſubdidit: ac deindè in Samniam prouinciam ob amorem ſecretioris vitæ ſecedens, in monaſterio ſancti Benedicti, quod eſt ſitum in caſtro Caſsino, reliquum vitæ tempus religioſè conuerſando compleuit. At verò Pipinus pater Caroli Imperatoris, per authoritatẽ Stephani Romani Pontificis, depoſito ac detõſo rege Childerico, anno ab incarnatione Domini ſeptingenteſimo quinquageſimo quarto, Indictione ſeptima, ex præfecto palatii rex cõſtitutus, ſolus Francis cœpit imperare. His ità geſtis, præfatus vir Vualdrãmus, ad cuius poſſeſsionem cellula ſancti Galli quaſi hæreditario iure pertinere videbatur, comperto quòd Pipinus ex Frãcorum conſenſu in regni eſſet ſede collocatus, uirũ Dei Othmarum, ſicut ſuperior vitæ eius libellus edocet, iteratò aſſumens, ad palatium perduxit, atq; eiuſdem loci titulum ipſi Othmaro à rege cõmendari poſtulauit. Quo facto, ſanctus vir, multis regiæ largitatis muneribus pro eiuſdẽ loci inſtructione ſuſceptis, gaudens, & tripudians, ad monaſterium rediit. Septimo autem anno regnante Pipino, Vuarini & Ruadhardi potentia iniuſtè oppreſſus, plenus dierum, plenus etiam ſanctitate meritorum, de anguſtiis huius vitæ eripitur, & pro bonorum ſtudiis operũ ad æternæ beatitudinis gaudia perducitur. Euolutis poſt hæc decem annis, à ſuis monachis ad monaſterium tranſlatus, inter aram ſancti Iohannis Baptiſtæ & parietem eccleſiæ, in dextera altaris parte honorificæ † commẽdatur: ac deindè interpoſitis non minùs ſexaginta annis, decimoſeptimo Calendas Maij, in die ſancto paraſceues Paſchæ, ad oratoriũ ſancti Petri deducitur. Poſt hæc autem trigeſimoquinto anno, incarnationis autem Domini octingenteſimo ſexageſimoquarto, Indictione duodecima, ſub piiſsimo rege Ludouico, translationem, quam ſuprà deſcripſimus, Grimaldus regis archicapellanus, atque ipſius Abba monaſterii, cum Salomone Conſtantienſis Eccleſiæ præſule, quarta feria ſub octauo Calẽdarum Nouembrium die peregit. Et ut nos ſolerti ſtudio indagare potuimus, à ſeptimo Pipini anno, quo vir ſanctus de huius ſeculi anguſtiis commigrauit, vſq; ad hanc translationem, centum & quatuor anni computantur.

Carlomannus vltrò ſe principatu abdicans, fit monach⁹.

† Videtur deeſſe, ſepulturæ, aut aliqd eiuſmodi.

Incognita odoris fragrantia circa corpus eius adſperſa. Cap. 6.

DEſcriptis temporibus, in quibus res ſuperiùs cõmemoratæ gerebantur, nũc ad miracula veniamus, quæ poſt translationem, quam retulimus, circa reliquias ſancti Othmari, omnipotentis Dei uirtute manifeſtata eſſe cognouimus. Venerãdis ſancti patris exuuiis ad baſilicam ſancti Galli præfato ordine deportatis, continuò in ipſa nocte, Epiſcopo adhuc infra monaſterium conſtituto, magna odoris fragrãtia in baſilica ſancti Galli circunquaquè diffuſa, maximè iuxta beati Othmari corpus, quaſi in modum nebulę volitando, redundare comperta eſt. Cuius odoris fragrantia cùm continuatis tribus diebus ac noctibus ibidèm duraret, non tamen ab omnibus potuit ſentiri: ſed quidam noſtræ congregationis fratres, qui ẽs religioſiores eſſe videbantur, ſuauitatẽ illius deguſtabant, & religionis ſuæ authoritate, huius rei veritatẽ apud cęteros commendabant. Quibus etiam odor ipſe, quanuis incognitus, atq; eatenùs inexpertus extiterit, dulcedinem tamen balſami partim, ut aſſerunt, poterat imitari.

Odor ſuauiſsimus ad reliquias S. Othmari.

Lucerna vitrea coram eo cælitùs incenſa. Cap. 7.

IN pximo quoquè ſabbato, id eſt, quarta die à beati viri translatione, ſanctum corpus poſt aram ſancti Iohãnis Baptiſtæ interim collocatur, donec noua baſilica, ſub eius honore dedicãda, ipſius habitationi ædificaretur. Eadem ergò nocte Dñica, eccleſiæ cuſtos, cùm nocturnæ celebrationis vigilias conſurgendo præueniret, more ſolito baſilicam ingreſſus, cuncta eius luminaria penè extincta reperit. Cuius veſtigia presbyter quidam noſtræ congregationis latenter ſubſecutus, cancellos baſilicæ egreditur, ibi coram ſacro corpore oraturus proſternitur. Conſurgens uerò ab oratione, lucernam vitream ſponte ſua inibi adſpexit incenſam. Quo viſo, attentiùs incubuit:

Lucerna cælitùs accenſa.

egreſ-

egreſſusq; de oratorio, nemini luminis ipſius adminiſtrationem tam cito indicare decreuit. De cuſtodibus quoque eccleſiæ nullus eandem lucernam extinxit: quia alius ab alio eam incenſam eſſe exiſtimauit. Illa verò clariùs cęteris reſplendens, tota Dominica die quaſi per ſingula horarum ſpatia maiori ſemper luminis perfundebatur abundantia. Presbyter autem, cui illa cæleſtis adminiſtratio luminis primitùs manifeſtabatur, tanti ſignum miraculi metuens ſilentio opprimere, finita iam veſpertina ſynaxi, cæteris hoc fratribus indicauit. Tum multi noſtrorum lumen ipſum cupientes videre, propiùs accedunt, & prout illis viſum fuerat, ignem, qui quaſi à medio noctis tempore ardere non deſtitit, nihil omninò ex liquore olei conſumpſiſſe depræhendunt. Deindè cùm ipſa lucerna quaſi vehemētiùs ardere cœpiſſet, oleo paulatim decreſcente, lux eadem ſemper ſeipſa maior exiſtens, ac tota ſequenti nocte vniuerſam ſancti Galli baſilicam fulgoris ſui immenſitate perfundens, incenſionem ſui quaſi ad octauam diei horam in ſecunda feria protraxit. Tunc enim cuſtos eccleſiæ, cernens eam minorari aliquantulùm, finita iam Miſſa, funem, quo lucerna dependebat, incautè laxando ſubmiſit, ſicque lux ipſa diſceſſit. Tum verò mirum in modum ſub plumbo, cui papyrus imponebatur, cernentes ignem eius vnius digiti menſuram ex oleo conſumpſiſſe, & eidē plumbo ſuper ſe poſito nil omninò diſpendii vel læſionis intuliſſe. Vbi quid ſtupendum, quid vè potiùs ſit admirandum, non facilè intelligere poſſum: hoc videlicet, quòd lux ipſa per ſe irradiata extitit, an illud, quòd tandiù ardens, nihil ex liquore olei minorauit: vel etiam id, quòd ignis ipſe plumbi mollitiem ſuper ſe poſitam, caloris ſui potentia non reſoluit.

Vide rē admirandam.

In vigilia feſtiuitatis eius, alia itidèm lucerna ſpontè incenſa. Cap. 8.

POſt huius oſtenſionem miraculi, aduenīēte depoſitionis eius feſtiuitate, veſpertinæ celebritatis vigilias ſolenniter peragere ſtuduimus. Quibus ritè peractis, quidam de miniſtris eccleſiæ coronam, quæ ob eiuſdem feſtiuitatis gaudia coram ſancto corpore incendebatur, extinxit. Et cùm lucernam, quæ in medio ipſius coronæ pendebat, iteratò vellet incendere, ſpōte ſua adſpexit eam ſubitò eſſe irradiatam. Quod multi non ſolùm ex noſtra familia, verumetiam ex ſcholaſticis atq; hoſpitibus, qui tunc temporis monaſteriū adierunt, ſe vidiſſe teſtati ſunt. Cuius incenſionem luminis in hoc etiam cælitùs adminiſtrari apparuit, quia cùm nullus mortalium eam reficeret, tamen ante alterius noctis medietatem, acceptæ lucis gratiam moderatè ardendo non amiſit.

Lucerna cælitus incenditur.

Opificum labor in eius ſolennitate fruſtratus. Cap. 9.

DEuota quoquè fratrum cōgregatio, iuſsionibus Epiſcopi obtemperans, cùm Dei laudibus inſiſtendo, nocturnalis officii ſolennia decenter perageret, diemq; ipſum oēs infra monaſterium conſtitutos in honore ſancti Othmari feriari decerneret, ex miniſterio cellerarii tres lignorū opifices, qui in artis huius peritia cæteris ēt videbantur eſſe præſtantiores, ex præceptoris ſui iuſſu in cellam, quæ eſt ſupra monaſterium conſtructa, laboraturi ſuccedunt, ibiq; dolium quoddam, vetuſtate & incuria diſſolutum, coniungere incipiunt. Collectis verò in vnum tabulis, cùm primo fundum illius ſatis difficilè coadunarent, eaſdem tabulas diligenter aſsignatas, in circuitu erigere cœperunt, nec ullo penitus ingenio per totam ferè diem laborantes, eas conſtabilire præualuerunt. Mirumque in modum ſemper à ſtationis ſuæ loco reſilire, omnéque artificioſæ manus copulationem videbantur reſpuere. Tum ipſi opifices inclinata iam die videntes laborem ſuum in nullo proficere, iniuſtè ſe egiſſe cognoſcunt, & poſt ueſperam ad monaſterium redeuntes, proſtrati in eccleſia, ſuam ſibi ſtultitiam non imputari, veniam precando, depoſcunt.

Punitur quorūdā temeritas die feſtū violantiū

Quemadmodùm panis faſtidio laborans, eius deſiderio correptus ſit. Cap. 10.

ADoleſcens quidam de pago, qui vocatur * Eliſaza progenitus, qui à natiuitatis exortu, ſiue, ve cautiùs loquar, à recordationis ſuæ tēpore, nuquàm ſe panem manducaſſe aſſeruit, ad monaſterium deueniens, neque panem manducans, neque aliquid ex eo vnq̄ deguſtans, dimidiū ferè annum ibidèm ꝑmanſit. In cibo quoquè vel potu ſi quippiā panis ēt neſcius deglutiuit, ſtatim cum admixtione ſanguinis, quod acceperat, inuitus euomuit. Hic ergo à beati Othmari feſtiuitate octaua die baſilicā ſācti Galli ingreſſus, cùm orādo altaria circuiret, ad ſanctū Othmarū ꝑueniēs, eius ſuffragiis ſeſe adiuuari tota intentione ꝓcatur. Tū primo nimietate frigoris in pectore concutitur: ac deindè in modū ebrii, capitis grauitate nimioque ſtupore circundatur. Et cùm ad gradus, ſacro corpori contiguos, per quos crypta intratur, deueniret, tanto panis deſiderio anxiari cœpit, vt continuo de crypta rediens, presbyterum quendam, in ipſo monaſterio cōmorantem, panē ſibi dare depoſceret. Idē uero presbyter cùm ꝓ certo ſciret, eū anteà panē non mādncaſſe, baſilicam paruulā, in honore ſanctæ Dei genitricis dedicatā, ingreſſus, panē benedicit, illique paruū primò fruſtulū quaſi pro bñdictione manducādum porrigit. Quod cùm ille ſtās iuxta altare deglutiret, cōfeſtim cruentatū de eius ore exiliēs, poſt oſtiū baſilicæ in pauimentū cecidit. Stupefactus verò presbyter, quid diceret, vel cur panē eatenùs ſibi denegatū manducare vellet, interrogat. Et cùm primitùs illum, iuxta corpus beati Othmari, eius deſiderio inuaſum ꝑduceret, porrecto illi pane: Feſtinanter, ait, ad eū locum tendito, in quo primùm panis deſideriū habere cœpiſti. Fortaſsis.n. Deus illo in loco ſuæ pietatis tibi cōferre dignabitur auxiliū. Cuius ꝓceptis pauperculus obediēs, ad eccleſiā rediit, & antęq̄ illò perueniret, panē, quē à presbytero acceperat, māducando conſumpſit. Ingreſſus verò eccleſiā, celeriter miraculo diuulgato, à multis noſtrorū panē accepit, & corā ſancto uiro Dei corpore ſedēs, ſatis auidè comedit. Qui hucuſq; apud nos conſtitutus, conſueto hoīum more panē ſine tædio manducat, atq; hoc miraculū diuina pietate in ſe eſſe peractū, uiua uoce ꝓclamat.

Nota rē miram.

Mira inedie mutatio.

Quidam debilis ſanitati reſtitutus. Cap. 11.

QVidā pauperculus, ex Gallorū prouincia genitus, q ſiniſtrū genu cū pede flaccido, & in ſiniſtrā parte detorto cōtractū, atq; a terra ſubleuatū, à natiuitatis ſuæ exordio pōderi potiùs, q̄ ſubſidio deportabat, duob⁹ ſuſtētaculis inter axillas ſuſful⁹, domos fidelium, eleemoſynā quęritando, circuire ſolebat. Hic itaq; eodē anno, tranſactis natiuitatis Dñicę ſolēniis, in pago, q uocatur Linzgeune, conſtitutus, virū quendam venerabilē, ſacerdotali ſtola indutum, & vultus honeſtate præclarum, ſibi in ſomnis aſsiſtere, hiſque vocibus ſe affari aſſeruit: Si meam, o paupercule, manſionem adires, baculum tibi donarem, cuius adminiculo ſuſtentatus, per inepta uiarum diſcrimina melius incedere præualeres. Cui ille: Domine, ait, man

Viſio pauperis cuiuſdam.

ſionem tuam neſcio, & in quibus eam partibus quærere debeam, penitùs ignoro. Ipſe verò ad eum: Lacum, ait, ſtagni huius transfretare, illiſque in locis ſollerter eam inueſtigare curato: pro certo ſciens, ſi illò perueneris, quòd pro baculi receptione gaudebis. Et vt faciliùs eam inuenire valeas, noueris me in domo alterius adhuc poſitum eſſe, ac propriæ manſionis habitaculum nondùm habere. Hac viſione pauper ille commonitus, transgreſſo lacu, ad cuiuſdam presbyteri domum quadam die ſerò peruenit. Eademq; nocte prędicti habitus virum iteratò ſibi aſſiſtentem, & cur tamdiù in veniendo tardaret, interrogantem adſpexit. Ad cuius interrogationem cùm idem debilis ob eiuſdem loci ignorantiam, ſuæque debilitatis incommoda, anteà ſe non potuiſſe venire fateretur, ille pedem eius, niſi celeriter eundem locum adiret, ſeſe abſciſurum eſſe comminabatur. Huiuſcemodi ergò iuſſionibus idem pauper obedire paratus, reddita mortalibus die, presbytero viam dictante, ad monaſteriũ properat, ibique nocte ipſa, quæ etiam tunc Dominica habebatur, in vigiliarum celebrationibus deuotè pernoctat. Facto autem manè, poſt recitatum in publica Miſſa Euangelium, cum ad gradus, quos ſacro corpori contiguos eſſe memorauimus, deueniret, neruorum atque venarum iuncturæ, rupta cute, ac mox ſubſequente ſanguine, franguntur, & membra diù cõtracta, diuinæ operationis effectu ſubitò corriguntur. Quorum tenſionem atque fracturam æger ipſe ferre non præualens, in ipſis gradibus corruit, horrendiſque vocibus perſtrepens, oẽs in eccleſia ſtantes perterruit. Quorum plurimi concurrentes, eum continuò ſuſtulerunt: cognitoque miraculo, omnipotenti Deo debitas gratiarum actiones retulerunt. Pauper autem ipſe eductus de eccleſia, per temporum momẽta conualuit: & poſt aliquot dies ſanus à monaſterio abſceſſit.

Alia eiuſdem uiſio

Mira illius curatio.

Mutus loquendi officio donatus. Cap. 12.

POſt ſanitatis huius miraculum exacto triom hebdomadarum ſpatio, mutus quidam in vicino territorio natus atque nutritus, quem multi noſtrorum à primæua ætate locutionis officio nouerant eſſe priuatum, in Dominica itidem die monaſterium aggreſſus, ad corpus Othmari acceſſit, & quendam lini globulum piæ deuotionis intuitu eius arcæ ſuperpoſuit. Quo facto, ſubitaneo quodam impulſu cum ecſtaſi mentis terratenùs deiectus, diſſolutis linguæ retinaculis, ſanguinis copiam ex ore profudit. Quem ſuis ipſe manibus, nè in baſilicæ pauimentum caderet, ſuſcipiens, continuò extra eccleſiam proiecit: ſicque ingenti formidine atque terrore peruaſus, nemini qđ ſibi euenerat innoteſcẽs, cum omni feſtinatione monaſterio digreditur, & ad manſionem ſuam citò perueniens, collata ſibi facultate loquendi, ſuos ibidèm notos cum gaudio alloquitur. Quem vt ipſi loquentem, ſuiſque interrogationibus reſpondentem audierunt, non minima admiratione permoti, hoc miraculum cæteris indicando celeriter diuulgauerũt. Tum uerò ex eiuſdem loci incolis plurimos vtriuſque ſexus in vnum conuenire, & ob conceſſam muto loquelam obſtupeſcere, ipſumque in illorum medio poſitum, quomodò ſibi contigerit, & vbi, & quando lingua eius ſoluta fuerit, cerneres enarrare. Sequenti autem die clericus quidam ex eodem loco illum aſſumens, ad monaſterum reduxit, & huius rei veritatem nobis per ordinem indicauit.

Muto redditur loquendi facultas.

Membris omnibus à natiuitate contractus, meritis ſancti corrigitur. Cap. 13.

EOdem anno vir quidam, ciuis Aurelianenſium, puerulum omnibus penè membrorum iuncturis contractum atque conglobatum, piæ deuotionis intuitu paruo vehiculo impoſitum, modò trahendo, modò coram ſe impellendo, tum etiam propriis humeris geſtando, Romam perduxit. Paucis dierum circulis ibidem exactis, indè reuertitur: atque, vt ex eius ore didicimus, Alemanniam petere, & ſancti Galli monaſterium adire noctù in viſione commonetur. Cui ille viſioni annuere deſiderans, laborioſo ſatis conatu iuga Alpium ſuperat, & quadam die, imminente iam veſpera, diù deſideratum laſſus ingreditur monaſterium. Qui etiam in ipſo itinere quot moleſtias, quotvè incommodorum pertulerit anguſtias, teſtes fuerunt humeri, quos vectibus eiuſdem vehiculi adeò contritos eſſe comperimus, ut multi noſtrorum callos in eis duratos eſſe conſpicerent. In primo igitur baſilicæ ingreſſu ad corpus beati Othmari perueniens puer ipſe, tendentibus ſeſe compagum retinaculis, vehiculo decidens, in pauimentum prouoluitur, & vocibus horrendis tecta eccleſiæ complens, nimio ſe dolore vrgeri, inſolito clamoris ſtrepitu proteſtatur. Senior autem noſter Grimaldus, his diebus in monaſterio poſitus, cùm ipſa hora pro foribus baſilicæ infra clauſtrum conſiſteret, audito huiuſcemodi ſtrepitu, Salomonem Epiſcopum, vnà cum Augienſis cœnobii Abbate, qui ipſo die ibidèm fortè conuenerant, ſecum aſſumens, eccleſiam intrat, cauſamque tã horrendi atque inſoliti clamoris interrogat. Quid plura? Abbates cum Epiſcopo propiùs accedunt, flebili vlulatu puerum huc illucque in pauimento volutari cernunt, ſeſeque ipſum propriis vnguibus, cogente moleſtia, lacerare, & quaſi diſcerpere perſpiciunt. Poſt lõgam huiuſcemodi vexationem, ſiniſtra manus in uolam contracta, extenditur: incuruata ceruix erigitur: ſiniſtrum genu quoque cum pede ad tibiam ſupinato, laxatur: & plãta pedis dextri, ab ipſis natibus, quibus impreſſa fuerat, fracto genu cum ſanguinis effuſione, proſiliẽs, Epiſcopo etiam adſtante, hymnumque Te Deum laudamus, canente, corrigitur. In proceſſu ergò temporis puer ipſe ambulare incipit, & modò in monaſterio nouis vtens greſſibus, huius miraculi idoneus teſtis exiſtit.

Viſio cuiuſdam ciuis Aurelianenſis.

Mira ſãctorum virtus.

Miſerabilis pueri mira curatio.

LIBER TERTIVS.

PRAEFATIO EIVSDEM ISONIS.

SAncti patris noſtri miracula hactenùs à nobis vili ſermonum ſchemate prolata, quanquàm lectoribus beneuolis ad declaranda ſanctitatis eius præconia ſufficere non dubitemus, tamen quia baſilicæ in honorem eius ædificandę paulò ſuperiùs mentio incidit, qualiter, peracta eius cõſtructione, ſanctus vir in eã translatus fuerit, quibusq; miraculorũ oſtẽſionibus ſanctitatem eius diuina clemẽtia ibidèm poſteà manifeſtauerit, nè obliuione depereãt, ſucceſſoribus noſtris breuiter contradere libet: nõ põpoſa uerborũ cõplexione, ſuperuacuã laudãtiũ gloriã aucupãtes, ſed dictorũ tantũmodò ſimplicitate veritatẽ rerũ quærentibus oñdere cupiẽtes. Neq; n. noſtræ, ſed illius nos glorię potiùs ſtudere cõdecet, q electis ſuis primò bonũ velle, deindè tribuit inchoare: tum &t vires implẽdi ſuggerere, ac poſtremo digna eos mercede remunerãs, ſanctitatẽ eorum

virtutibus & ſignis patenter dignatur oſtendere. Quapropter ipſum per omnia totius boni fontem, bonorumque omnium largitorem, in beati patris noſtri miraculis laudare deſideramus, Dauidicum illud dicentes: Non nobis, Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam.

Pſal. 113

De conſecratione baſilicarum, SS. Othmari & Michaelis Archangeli, & reparatione muti. Cap. 1.

POſt translationem igitur ſuprà memoratam euolutis trium penè annorum ſpatiis, cùm beati Othmari baſilica ſtudijs deuotè eam ædificantium decenter iam perfecta fuiſſet, ſenior noſter Grimaldus, Ludouici regis Archicapellanus, præſatum Conſtantienſis Eccleſiæ præſulem, ad peragenda conſecrationis eius ſolênia ad monaſterium itidem venire rogauit. Quod dum fama vulgante populis in vicino poſitis compertum fuiſſet, videlicet quòd ſanctus vir de baſilica S. Galli in ſuum deportandus eſſet oratorium, ſacris eius exequiis intereſſe cupientes, monaſteriũ cateruatim adire cœperunt. Epiſcopus autem die ſtatuto ſuperueniens, eccleſiam ſub ipſius nomine ſolêniter dedicauit. Ac deindè ſacrati corporis membra aggreſſus, quaſdam ex eo particulas pro reliquiis deincèps condonandis ſeorſùm repoſuit: Cætera autem manu ſua honorificè inuoluens, in ſarcophago nouo collocauit. Illas quoque oblatas, quas narratione ſuperiori in eius tumulo retulimus fuiſſe repertas, eatenus incorruptas, atque omnimodis illæſas perdurаſſe miratur, & quaſdam ex eis inuolutas ſacro itidẽ pectori ſuperpoſuit. Alias verò pyxide recondens, ſuperuenturis temporibus pro ſanctitatis eius teſtimonio conſeruare præcepit. Poſt hæc autem nobis omnibus ſacris veſtibus ſolenniter paratis, præſul ipſe data in altum oratione, presbyteros, qui adſtabant, virũ Dei foras deportandum leuare commonuit. Nec mora, cum crucibus & cereis atq; thuribulis ſanctus vir ex eccleſia deportatur, eademque hora mutus quidã, eius, vt credimus, meritis loquendi officio muneratur. Cuius tamẽ perſona, vtporè vilis, quia nobis eatenùs incognita extiterat, ideò miraculum, quod in ſe patratum referebat, primò credere diſſimulauimus. Sed cùm ex pago, q vocatur Arageuue, ſe fuiſſe aſſereret, à parentibus eius, aliiſq; qui eum bene nouerant, noſtrorum poſteà inquiſitione verum hoc eſſe didicimus. Tum verò oẽs nos laudes ac melodias canendo, comitante numeroſa populorum multitudine, debita cum veneratione corpus chari patris noſtri proſequimur. In prato autem Orientem verſus conſtituto, paululùm preſſo gradu, terratenùs proſtrati, adorauimus. Surgentesque, pias eius exuuias ſingulatim ſubire, ac ſupeiecta velamina deuotione humili cœpimus oſculari. Quo facto, cum veneratione maxima ad monaſterium properantes, ſanctaſque reliquias in ſuam baſilicam introducentes, gratias Deo debita cum laude retulimus, qui tantam nobis lætitiam conferre dignatus eſt. Quanti ibi iucundantiũ fletus, quantique exultantium ſingultus oborti fuerint, nequaquàm enarrare valemus: quippe qui nec ipſas Dei laudes crebris ſingultibus intercepti, abſque lachrymis proferre potuimus. Præcipueque venerandus pater noſter Grimaldus, tripudiantium lætitia motus, à lachrymis ſe continere nequiuit, agens Deo gratias, q ſuis in tẽporibus, in loco etiam ſibi cõmendato, tãtũ decus, taliaq; omnipotentis Dei beneficia videre promeruit. Ad cuius quoque lætitiæ cumulum Augienſis cœnobij Abba cum quibuſdam ipſius loci fratribus eadem hora ſuperuenit, fratreſq; ex monaſterio, quod Campidona vocat, ab Abbate ſuo miſſi, huiuſcemodi exequiis, talibuſq; ſe intereſſe gaudiis gratulabantur. Epiſcopus autem intereà ſacras pij patris exuuias in arca ſaxea recondens, altario ſuppoſuit: ſicque Miſſarũ celebratione ſolenniter peracta, benedicens populũ, abire permiſit. Facta ſunt autem hæc anno incarnationis Dominicæ octingenteſimo ſexageſimoſeptimo ſub piiſſimo rege Ludouico, ſuprà memoratis principibus paſtoralis officii functione curam Eccleſiarũ Dei ſtrenuè agentibus, octaua Calendarum Octobriũ die, quarta feria, Indictione prima. Die verò ſequenti, vt honor beati viri latiùs augmentaretur, memoratus p̃ſul ex reliquiis eius, quas pridem huius rei gratia ſeorsùm eum poſuiſſe retulimus, primò ſibi tulit, & poſteà Abbati ex Augia, & fratribus de Campidona, cæteriſque, religioſis vtique ac venerabilibus viris, aliquas ex eis particulas, prout ſibi viſum fuerat, commendauit, nobis præſentibus omnes eos ſolicitè commonens, vt per omnia honorificè digneque eas tractare curarent. Quibus peractis, B. Archangeli Michaelis eccleſiam conſecrauit, multoſque ſacro chriſmate confirmans, ſalutatis fratribus, lætus cũ ſuis monaſterio deceſsit. Altera autem die Abbatem ex Augia fratreſque ex Campidona cum laudibus & cantilenis extra monaſterium proſequentes, poſt fraternæ dilectionis colloquia, dato pacis oſculo, ad ſua remeare cum gaudio permiſimus.

Iterùm transferuntur reliquiæ S. Othmari

Muto reſtituitur vox.

Baſilica S. Othmari

Campidonenſe monaſteriũ condidit Hildegardis Caroli Magni coniunx, ibidem ſepulta.

Obſerua priſcorũ Germanorum ſtudium erga ſacras reliquias.

Vt per reliquias ſancti viri etiam in locis aliis plurima ſint oſtenſa miracula. Cap. 2.

FInita relatione, qualiter vir beatus in ſuam tranſlatus fuerit baſilicam, nè faſtidioſo fortè lectori protractus in longum ſermo, turbata mente rugam fronti ſingereret, aliqua ex ſanctitatis eius indiciis, quæ ipſius clareſcentibus meritis ibidem poſteà manifeſtata fuiſſe perſpeximus, in calce huius conſcriptionis ſtrictim ac ſuccinctè ſubiungere curauimus. Non vtiquè omnia, quæ uel ipſi facta vidimus, vel ab aliis veraciter patrata eſſe comperimus, huic opuſculo inſerentes: ſed ex multis pauca, atque à nobis perſpecta, in vnum colligere volentes. Cuncta enim hæc facilè enarrari poſſe non credimus, præſertim cùm in locis plurimis non ad nos tãtùm, ſed ad alios quoquè pertinentibus, quæ ſacris eius pignoribus ditabãtur, tam multa quotidiè miraculorum ſigna effulſerint, vt nec verborum facundia proferri, nec ſtyli inſtantia abſque labore valeant compræhendi. Quapropter his interim omiſsis, ad ea nos tantùm ſcribenda conuertimus, quæ & nobiſcum omnimodis facta cognouimus, & apud liuoris expertes, atteſtationi ſanctitatis eius ſufficere poſſe confidimus.

De ſerui cuiuſdam pede vulnerato, & meritis ſancti Othmari ſanitati reſtituto. Cap. 3.

QVidam paterfamilias, multorum apud nos cognitione notiſsimus, ſeruum quendam habuit, qui operis quippiam faciens, caſu pedem vulnerauit. Pes verò ipſe protinùs in tumorem verſus, adeò venarũ contractione debilitatus eſt, vt ambulandi facultate penitùs priuaretur. Hanc ob cauſam ſuſtẽtaculum quoddã geniculo ſupponens, greſſum, quẽ pedis infirmitas denegabat, per annũ ferè integrũ arte fulciẽdo ſubleuare curabat. Is cùm ad beati Othmari ſuffragia veniſſet, ante eius altare p̃ſtratus orauit: confeſtimq; ſoluto pede, relictoque ſuſtentaculo, ſanus abſceſsit.

Pes cuiuſdam contractus reſtituitur.

De contracto quodam ſanato. *Cap. 4.*

NEc multò pòſt alius quidam, pedem cum tibia altiùs à terra legatum,& ad poſteriora cõtractum, non ad ſubſidium itineris,ſed ad ponderis potiùs grauitudinem ferebat. Hic die quadam baculis ſuffultus, monaſterium deuenit , & beati Othmari oratorium ingreſſus,coram altario eius ſtando, cùm oraſſet,pes ipſe cum tibia ſolutus protenditur:ſonitumq; in modum tracti cuiuſdam ligni crepitando emittens,corrigit. Nec mora,ſuo reſtitut⁹ officio, ferentē ſe ferebat, Portantemq; grata mercede remunerans deportabat.

Itèm ali⁹ quidam cõtractus

De ſanctimoniali fœmina poſt diutinam cæcitatem illuminata. *Cap. 5.*

SVb ipſius anni ſpatio ſanctimonialis quędam de oppido, quod Baſilea dicitur,ante annos quatuor viriſque luminibus orbata,ſororis ſuæ ducatu ad monaſterium tendendo peruenit: ibique tribus ferè hebdomadibus cæcitatis tenebris adhuc inuoluta permāſit Annuo autem curſu accedente feſtiuitate,qua Catholica per orbem Eccleſia ſancti ſpiritus aduentu lætatur, in ſabbato , quod eam præcedens, ipſi quoquè imminet,cùm multitudo populi more ſolito orationis cauſa monaſterium adiret,ſanctimonialis ipſa inter alios,qui aduenerant,hora diei quaſi quarta, ante beati viri tumbam oratura proſternitur : ibiq; aliquātiſpèr orando,lumen quod amiſerat,recepit: multiſque in vnum conuenientibus, perſpicuitate huius miraculi , magnæ admodùm lætitiæ cauſa fuit .

Cæca recipit lumē.

DE SANCTO EVCHERIO EPIſcopo Lugdunenſi , ex Martyrologio Adonis Archiepiſcopi Treuirotum .

16. Nouē.

NAtale ſancti Eucheriſ Epiſcopi Lugdunenſis, admirandæ fidei, vitæ & doctrinæ viri. Qui ex nobiliſsimo Senatorum ordine ad religioſam vitam habitumque conuerſus, diù in agro ſuo ſupfluuium Durentiam intra ſepta ſpeluncæ ſpontè cõcluſus, Chriſto ſeruiuit, ieiuniis & orationibuus vacans. Defuncto autem pontifice Lugdunenſi, cùm uniuerſa Eccleſia,iuxta morem à ſe antiquitùs obſeruatum, triduanis ieiuniis & obſecrationibus, qui gubernationem eiuſdem Eccleſiæ ſuſcipere deberet , ſibi poſceret à Domino reuelari,cuidā puero apparens in viſu Angelus Domini: Eſt,inquit,ſenator quidam Eucherius nomine,ſuper fluuium Durentiam retruſus in ſpecu, qui relictis omnibus, quæ poſsidebat,ſecutus eſt Dominum . Ad hunc deducendum pergite , & uobis paſtorem illum conſtituite , quoniam à Deo eſt electus.

S. Eucherius ī ſpelūca degit

Quod cùm puer ſenioribus diluculò retuliſſet, omnipotenti Deo,cunctis fratribus congregatis,gratias egerunt : miſſoque cum clericis ad præfatum locum Archidiacono,qui tunc Eccleſię curam gerebat,inuenerunt eum,ſicut eis Dominus reuelauerat. Cumque illi Archidiaconus rem,propter quam venerant, indicaſſet,cœpit cum iuramento dicere, ſe uoluntariè de ſpecu non egreſſurum, nec cum eo,niſi ligatus duceretur,iturum. Cumque diù talia repeteret, Archidiaconus effracto muro ſpeluncæ eduxit eum,& iuxta quod ipſe iurauerat , vinctum perduxit Lugdunū . Quem pari animo vnoque conſenſu Clerus & populus ſibi eligens ſacerdotem,in pontificali cathedra ſolenniter collocauit.

Vide q̄ inuitus uenit ad Epiſcopatū .

Huius vxor Galla , in ſancto habitu Deo ſeruiens , ſpeluncam eius ingreſſa ; omne illic vitæ ſuæ tempus in ſtudio religionis exegit. Duæ ipſorum filiæ,quarū vna Conſortia, altera Tullia vocabatur , virginitatis gratia & ſignorum gloria claruerunt .

Uxorem habuit ante Epiſcopatum, q̄ poſteà deſiit eſſe vxor.

VITA S. *EDMVNDI ARCHIEpiſcopi Cantuarienſis , ex diuerſis MS. codicibus per F. Laur. Surium, mutato ſerè ſtylo, interdum paraphraſticos deſcripta . Authoris nomen aberat , cùm certum ſit , Robertum Richium beati viri fratrem,& Robertum Baconum eius diſcipulum , illius ſcripſiſſe vitam . Hiſtoriam , quam nos edimus , habet partim etiam Vincentius Lib. 32. cap. 67. & ſequentibus . Eſt planè fide digna.

** Eadmūdi.*

Cap. 1.

BEatus Edmundus pago Abendonienſi in hanc lucem editus eſt: cuius virgineā integritatem miro quodam modo præſignificare viſus eſt omnipotens Deus, quandò præter communem naſcentium morem ità mundus è maternis viſceribus eius ſingulari beneficio prodiit, ut mundiſsimus pannus, cui inuolutus fuit , nullam prorsùs maculam ab eo contraxiſſe videretur, ità vt obſtetrices rei nouitate perculſæ, non immeritò magna admiratione afficerentur . Cùm autem baptizatus eſt, mater eum à munditia Edmundum uoluit appellari: tum etiam, ꝙ cùm eum ad hunc utero geſtaret, ad beati Edmundi martyris * monumentum orans, illic primùm vitalem in eo ſpiritū depræhendiſſet. Dicta eſt illa Mabilia, pater uerò Eduardus: qui, vxore Mabilia conſentiente, mundo valefaciens , in monaſterio de * Eueſham , monaſticam induit veſtem , & felici curſu vitæ huius reliqua ſpatia emenſus eſt. Porrò Mabilia in ſeculo non ſeculariter viuens, carnem ſuam cum vitiis & concupiſcētiis crucifixit. Reiecto.n. ſeculari habitu, ſingulis propè noctibus intererat nocturnis Abendonienſiū monachorum pſalmodiis, atq; ad nudum corpus veſtem adhibebat cilicinam , quæ & aſpera eſſet, & ad talos vſque ſe porrigeret: vtq; ea magis affligeret carnem, loricam ferream ei adiunxit ad ſuras uſq; pertingentē: Intra ipſam autem loricam duæ erāt laminæ ferreæ, quæ cruciatum augerent. Horum autem ipſa moriēs hæredes voluit eſſe duos filios ſuos Edmundū & Robertum . Tales fuere beati Edmundi parentes , rebus quidem temporariis locupletes mediocriter, ſed morum opibus præpollentes. Atq; ità factum eſt, ut beatus Edmundus ab ipſis propè incunabulis admodùm religioſe à matre educaretur, & in tenera ætate diſceret, quemadmodùm poſteà etiam adultus in preces , & ieiunia incumbere deberet. Nam ut ſua ſponte ſextis feriis pane & aqua contentus eſſet, pia mater ei & promittere, & largiri ſolebat munuſcula , quibus ſciret illam ætatulam facilè inuitari, ut ſic arte quadam ſalutaris parſimoniæ ſtudium ei tamtum inſtillaret.

16. Nouē.
Patria S. Edmūdi.
Nota puritatem naſcentis.
** feretrū.*
Parentes eius.
** Cyneſham.*
Pater eius fit monachus.
Vita matris ſāctiſſima.

Cap. 2.

CVum aūt mitteret eū cū fratre eius Pariſios, ut liberalibus diſciplinis inſtituerentur, nè ex ignorātia laberētur in errores, duo eis cilicia dedit, iuſsitque ut bis uel tèr qualibet hebdomada ea induerent. Timebat.n. prudēs & religioſa fęmina, nè poſtꝙ pubertatis annos attigiſſent, ꝑ abrupta inſaniarum libidinū

Mittitur Pariſios ſtudendi cauſa.

præ-

præcipitia incauti agitarentur. Itaque ſpiritualium bellorum rudes & imperitos ſapienter præmunire ſtuduit: ipſiſque Edmundo, quem præſcia ſanctitatis eius præ cæteris filijs impenſius amabat, cùm Lutetiæ literis daret operam, cum lineis indumentis etiam cilicium mittere ſolita fuit. Atque ille ſanctus puer omnē à ſe leuitatem repellens, choreas, aliaque ludrica & ſpectacula deuitauit. Porrò Dominicis & feſtis diebus, vt erat a matre edoctus, ante ſumptum cibum, totum perlegit Pſalterium.

Nota preces eius.

Cap. 3.

EVnti aliquandò apud Oxoniam per pratū quoddam deambulandi cauſa, ſodalibus, vt id faceret, eum inuitantibus, cùm ſe celeriùs ab illis ſubduxiſſet, nè conſcientiæ puritatem vel nugis puerilibus, vel ocioſis ſermonibus contaminaret: puer Ieſus illi apparuit, candidus & rubicundus, qualem eum ſponſa deſcribit in Canticis, & tanquàm a ſummo cæli vertice repente in terram delapſus, ſic eum prior appellauit: Salue dilecte mi. Ille id audiēs, vocem ignoti pueri admiratus eſt. Cernens ſuauiſſimus puer Ieſus pauefactum illum & hæſitabundum, rurſus illum compellat: ſciſcitatur, nunquid vel tenuē ſui habeat notionem. Reſpondet illi columbina ſimplicitate: Neque ego vllam habeo tibi notitiam, neque me puto tibi eſſe notum. Tum puer Ieſus: Et quìnam, inquit, fieri poteſt, vt tam ego tibi ignotus ſim, cùm in ſcholis ad latus tibi aſſideam, & vbicunq; ſis, comes ſemper indiuiduus tibi præſtò adſim? ſubinnxitque: Reſpice in faciem meā, & vide quid illic ſcriptū ſit. Reſpexit ille, & vidit cæleſtibus exaratū literis: Ieſus Nazarenus, rex Iudæorū. Quod cùm puero Ieſu indicaſſet ille, ocyus rndit: Hoc eſt nomen meum, qđ tu debes affigere aio tuo, eiusq; ardere deſiderio ſemperq; noctib. accuratè imprimere fronti tuæ: quod tibi magno præſidio erit aduersùs mortem repentinam: ſed & alijs quoquè, qui illud ita fronti ſuæ inſcripſerint. His dictis, omni melle dulcior puer ille, in quem deſiderant Angeli proſpicere, ab eius oculis diſparuit, ſed non parùm ſuauitatis in eius pectore reliquit. Ab eo autem tempore Edmūdus nocte vel die ſtuduit paſſionem Chriſti animo verſare, in eaq; meditanda medullitùs delectari. Cùm autem quodam die feſto multis occupationibus impeditus, nocte recordaretur, ſe Dominicæ paſsionis commemorationem omiſiſſe, caputque feſſum quietum repoſceret, ſub auroram apparuit ei diabolus, & ambas ei detinuit manus, nè Crucis ſignum poſſet in fronte pingere. Sed mēte orāte Edmūdo, dæmon inter lectū & parietem decidit. Quem ille horrido gutture appræhēſum adiurauit per virtutem paſſionis Chriſti & adſperſionem ſanguinis eius, vt diceret, quibus rebus vel maximè ab ipſo infeſtando arceri poſſet. Reſpondit ille: Ijs videlicet, quas tu modò nominaſti.

Puer Ieſus ei apparet. *Cant. 5.* *Contra mortē ſubitaneam remediū ei oſtēdit.*

Cap. 4.

ACcidit autem vt mater eius à corpore migratura, eum ad ſe acciret. Ad quam ille venit, extremam eius benedictionem percepturus. Qua cùm illa eum amantiſſimè impertijſſet, rogabat Edmundus, vt abſentes quoque liberos ſuos ea benedictione afficeret. At illa: Noueris, inquit, fili mi, omnes fratres tuos in te benedictionem percipere, quippe qui per te tuæ erunt virtutis & gratiæ participes. Non enim latuit matrem, quis quantusque futurus eſſet, cùm id indicijs quibuſdam iam ante deſignatum eſſet. Viderat enim ipſa, nocte quadam in ſomnis coronam ſpineam ferentem illum in capite ſuo, quæ vehementer accenſa, flammas ad ſidera vibrabat.

Mater moriēs ei benè precatur. *Viſio matris.*

Cap. 5.

CVm ſocio quodam ambulans, in patriam iturus, vidit campum auibus fuligine nigrioribus opertum. Mirabatur vterque tantam auium multitudinē, ſed alterum illum & ſtupor & tremor ingēs obtinuit. Ait ergò Edmundus ad eum: Sta paulisper extra viam, & te crucis ſigno communiens, nihil timeas: viſuri enim ſumus, quid hæc auium monſtroſa frequentia portendat. Deindè vident dæmones corpus aterrimum, nec hominis, nec alicuius animantis effigiem referens, rapere ſublime in aera, ſimulque aues omnes (tanquàm vmbras repente diſparere. Tum Edmundus ad ſocium conuerſus: Aues teterrimas, inquit, quas vidiſti, non dubites fuiſſe dæmones, hominis cuiuſdam, qui in pago proximo nuper obijt, animam ad inferos deportantes. Eam animā nobis expreſſit informe corpus, quod in aera ſublatum vidimus. Sui enim conditoris imaginem, ad quam facta fuerat, dum eſſet in corpore, ſceleratè viuendo nequiter deformauit. Paulopoſt cùm in pagum veniſſent, cognouerunt, ea ipſa hora, qua dixerat ſanctus Edmundus, è vita quendam abijſſe.

Viſio Edmundi & ſocij.

Cap. 6.

POſtquàm adoleſcētiæ metas attigit, ità ſenſus ſuos per vitæ ſpiritalis exercitia rebus bonis & virtutū ſtudio aſſuefecit, ut ex iugi conſuetudine deinde tanquàm naturaliter mala omnia vitaret. Magnam in eo curam poſuit, vt velut in tabulis raſis ſanctitatis habitum, crebris actionibus bonis acquiſitū, quadam imaginaria impreſſione effingeret, atque ita innocentiæ fundamento ardua virtutum palatia ſuperſtrueret, ſtructuraque per ſpiritum inchoata, creſceret in ſpiritum ſanctum in Domino. Et certè talis ille effectus eſt, vt non ſolùm priùs faceret, quàm doceret: ſed etiam priùs faceret, quàm vel facienda audiuiſſet. Carnis ſedas voluptates & delicias non modò fugit, ſed & prorſus horruit, & abominatus eſt: & cum virtutum omnium valdè ſtudioſus eſſet, caſtitati tamen ſingularem nauauit operam, ſciens illud Sapientiæ, incorruptionem hominem Deo proximum facere: quo factum eſt, vt vſque ad ſupremum uitæ diem inuiolata in eo permanſerit virginitas. Vt autem cura eius conſeruandæ maior ei ineſſet, de conſilio cuiuſdam ſacerdotis, coram imagine perpetuæ Virginis, ſanctiſſimæ matris Dei caſtitatis nuncupauit votum, & illi ſingulari & incomparabili Virgini ſe commendans, eam ſibi ſponſam elegit, atque vt fœdus cum illa initum prorsùs firmum & ſtabile fore declararet, nouo quodam modo eam annulo ſuo tanquàm arrhabone ſibi deſpōdit, annulum illum, quem ea cauſa fecerat, eius imaginis digito infigens, in quo etiam inſcripta erat Angelica ſalutatio. Atque ex eo tempore, vt ipſe in ſuo obitu cōfeſſus eſt, quoties illius clementiſſimæ Virginis implorauit opem, illa in tentatione exitum, in perſecutione ſolatium, in afflictione remedium, in dolore gaudiū ei celeriter impetrauit. Habuit verò etiam in digito ſuo annulum, cùm quo poſt mortem, vt ſolent pontifices, ſepultus eſt, cui itidem, cunctis admirantibus, Angelica ſalutatio inſculpta fuit, vt beatiſſima Virgo ipſum, ſuum ſponſum & habere & agnoſcere dignaretur.

Vis bonæ conſuetudinis. *Caſtitati præcipuè ſtudet.* *Sap. 6.* *Promittit caſtitatē.* *Mater Dei ab eo inuocata, quid ei præſtiterit.*

Cap. 7.

PIa mater eius, cùm eſſet è vita deceſſura, commendarat ei fratrem eius Robertum, & ſorores, vt tanquàm maior natu, illorum curam ſuſciperet. Hæc res ei aliquandiù ab externis occupationibus magnas moleſtias attulit. Admonuerat eum mater, ut ſororum pudiciæ cōſuleret. quæ cum eſſent ſpecioſæ admodùm, multis periculis expoſitæ videbantur: quanquàm maternis & ſermonibus & exemplis confirmatæ, cæteris fortiores erant. De ijs in quodam virginum monaſterio collocandis agere volebat Edmundus cum eius monaſterij ſororibus. Sed illæ negabant, niſi certa numerata pecunia, ſe illas in ſuum conſortium admiſſuras.

ras. Ille veritus hoc ad labem Simoniacam pertinere, receſſit ab eis: & cùm aliud nil ſuppeteret, ad Deum deprecandum ſe contulit, ſorores hortans, vt idem ipſæ quoquè facerent. Oratum eſt igitur, nec deſpexit altiſſimus humilium preces. Innotuit enim Edmundo, in quodam paupere monaſterio fœminarum monaſticã religionem egregiè florere, & arctiſſimè conſeruari. Illic ergò Edmundus ſorores ſuas degere peroptans, cum loci Præfecta ſiue Prioriſſa de ea re colloqui voluit. Sed ea, licèt ei ignotus eſſet, illius ſermonem anteuertit, ſuoque eum nomine appellans: De ſororibus tuis, inquit, Edmunde, nõ eſt quod mihi quicquam indices. Ego enim Domino reuelante iam ſcio, quid velis. Si illæ ad nos venerint, repulſam apud nos haudquaquàm patientur. His verbis mirificè exhilaratus Edmundus, totum curarum pondus, quod a ſororibus ei incubuerat, in Prioriſſę manus depoſuit, ſorores ſuas illi commendans: atque ita domeſticis abſolutus curis, Pariſios rediit, liberalium diſciplinarum curſum cõſecturus. Vbi ſanè diligentiſſimè in literas incubuit, & magnã ex eis ſuauitatem percepit: diſcẽdi quidem percupidus, ſed rectè viuendi cupidior, ità ſtudebat diſcere, tanquàm ſemper victurus: ità viuere, tanquàm cràs moriturus. Ità fiebat, vt & ſtudio benè diſcendi ſenſus a rebus friuolis & noxijs auocatos, faciliùs ad benè viuendum accommodaret & diſponeret: & ex rectè viuendi conſuetudine mentem cæleſtis lucis fulgoribus ſerenatam, ad benè diſcenda ſubtilia puriùs & terſiùs applicaret. Acutè enim cognoſcendis & perſpiciendis rerum cauſis ſic animum adhibebat ſuum, in eoque tam feruens & aſsiduus fuit, vt breui admirabiles in doctrina progreſsiones haberet, & non ſtudioſis modò, ſed etiam magiſtris & præceptoribus miraculi inſtar eſſet.

Sorores ſuas collocat in monaſterio.

Reddit Lutetiã, et dat operã literis.

Cap. 8.

HOſtis autem malignos, teterrimus dæmon, cùm eum cerneret caſtitati ſummam impendere operam, magis etiam pectoris eius tranquillitatem perturbare nitebatur. Itaque puellam quandam, hoſpitę eius filiam, illius amore inflammauit, ità vt illa impudicis in eum coniectis oculis, itemque ſignis & nutibus eũ ad turpem concubitum prouocare conaretur. Sed cùm hac ratione nihil proficeret, apertis cum eo verbis cœpit agere, & multis modis ad nefarios amplexus inuitare. Ille verò haud ſecus atquè peſtem quandam illam fugiens, ſæpè obiurgabat & verbis caſtigabat eã. Sed cùm neque ſic vellet ab illo improbo conatu reuocare ſeſe, ſed pergeret eſſe importuna, tandẽ apud ſe deliberans, qua illa poſſet via reduci ad ſanitatem, tempus ei certum præfigit, ad quod adeſſe debeat. Illa ſe ſperans voti compotem fore, ſtatuto tempore confidenter venit. Poſtquàm autem ad eum ingreſſa eſt, & illo iubente ſuperioribus veſtibus nudata, appræhenſam virgis egregiè in tergo verberauit, vt ſtultitiam, quæ erat colligata in corde eius, virga diſciplinæ fugaret. Tum illa tam malè & duriter accepta, fugit eum, quem anteà tam perditè erat perſecuta: tantumque apud eam illi virgarum ictus profecerunt, vt, quemadmodùm ipſa poſteà faſſa eſt, deincèps nunquàm eiuſmodi tentatione pulſata ſit. Cernens autem impuriſsimus dęmon ſe tam aperta mali ſpecie eum euertere non poſſe, per matronam quãdam, ſatis, vt videbatur, honeſtam, eum in turpitudinis foueam pertrahere conatus eſt. Ea enim ſub officij prætextu quædam ei munera obtulit, vt ijs eum illiceret & emolliret ad conſentiendum ſuæ malæ voluntati. Quod cùm ille animaduerteret, perquiſiuit ex ea, num conſcio marito ſuo his ipſum muneribus afficeret. Reſpondit illa: Nihil huius nouit vir meus, quem nolim ſcire hunc me tibi peramanter habere honorem. Tum vir ſanctus: Ego verò, inquit, neſciente marito tuo dona tua non recipiam. Abijt illa cum muneribus ſuis, voto ſi ultrata ſuo: & vir Dei ab eius infeſtationibus liberatus eſt.

Turpiſſimus Satã inſidiatur pudicitiæ eius.

Impudicã puellã verberibus ſanat.

Prou. 22.

Cap. 9.

POſtquàm ea adoleſcentiæ annis exceſſit, creſcente cum ætate corporis robore, creuit etiam inuiſibilis militię pugna. Quamobrem non contentus ille cõmunibus cilicijs, quibus mater eum à teneris annis vti voluit, nouum cilicij genus effinxit, quo carnem ſuam non tam domare quàm excruciare ſtuduit: quod genus & priſcis incognitum, & recentioribus incompertum puto. Habebat cilicium non ex tenuibus pilis, vt aſſolet, contextum, ſed ex chordulis quibuſdam, inſtar retis multa denſitate inter ſe conſertis & intricatis confectum, cui multi inerant noduli, humanæ carni propè intolerabiles. Ab anteriori parte patebat, funiculis a capitio vſque ad fimbrias hincindè aſſutis conſtrictum: quare fiebat, vt eius noduli corpori arctiùs apprimerentur, & maiores ei cruciatus afferrent. Nec tamen hoc tormenti genere ille contentus, aliud addidit, maiori etiam admiratione dignius. Vt enim ex perpetua cilicij eius compunctione corpus doleret acriùs, fune ex equorum pilis triplicato ità illud conſtrinxit, vt a ſcapulis vſque ad renes crebro ambitu funis duceretur, & infima parte tanta vi adſtringeretur, vt vix corpus inflectere, aut inflexum erigere poſſet. Et quia interdiù manus & collum, nè homines aduerterent, ea ratione affligere non potuit, noctibus cilicio ea affligebat. Addebat verò etiam femoralia cilicina, & caligas ęquè cilicinas, quibus aſſiduè vtebatur cum lorica illa, quam mater ei reliquerat, duplicia de manu Domini recepturus, pro duplici martyrio, quo ſe ipſe vltrò affecit. Porrò in Aduentu & Quinquageſima plumbeam quandam veſtem induit, & durum corium atque nodoſum, & ad dolores corporis augmentandos pluribus locis corpus ſuum funibus conſtrinxit, nè anima eius peccatorum funibus conſtringeretur.

Nouũ cilicij genus effingit.

Nota diram corporis caſtigationem

Cap. 10.

CVm artium magiſter effectus eſſet, pręter morem eorum, qui tum publicè legebant vel profitebantur, Miſſæ ſacrum audire, & preces Canonicas quotidie legere conſueuit: quæ religioſa conſuetudo etiam diſcipulis eius profuit, quibus perſuaſit, vt cum ipſo Miſſæ ſacrificio intereſſent. Vt verò commodiùs & liberiùs id efficere poſſet, in parœcia, in qua degebat, ſacellum conſtruendum curauit in honorem ſanctiſſimæ Virginis Mariæ, quam ſemper amore ſingulari coluit & proſecutus eſt. Accidit autem, vt quidam ex auditoribus eius & morbo & egeſtate premeretur, nec quenquam haberet, qui opem ferret vllam. Eum iam lecto decumbentem, iuſſit in hoſpitium ſuum inferri: vbi ſanè rara quadam humanitate & beneuolẽtia quinque hebdomadibus coram illo cubantem, eique in ijs, quę eius poſcebat neceſſitas, ſedulò miniſtrauit, interim nihilominus & pręlegens, & diſputans aſſiduè. Non vacauit autem magno miraculo, quòd cùm ex ægroti illius manu ob imbecillitatem non rarò vrinale excideret, ſemper manſit integrum, illius haud dubiò meritis, qui ei propter Deum humanitatis officia præſtabat. Alius quidam eius diſcipulus, è brachio diriter laborans, ei indicauit, tanquàm ſancto. At ille ex commiſeratione familiariter ait ad eum: Sanet te Chriſtus gratia ſua. Poſtridiè redit ille, & ſe rectè valere affirmat. Inuaſit autem morbus eius in brachium Edmundi, quem comiter ferens, paulopòſt etiam ipſe curatus eſt.

Conſtruit ſacellũ in honorem matris Dei.

Singularis eius humanitas.

Cap.

Cap. 11.

SOlebat quotidiè deuotè & reuerenter dicere precem quandam in honorem matris Dei & beati Euangeliſtæ Iohannis, cuius initium eſt, O intemerata &c. Sed cùm aliquandò ſtudijs eſſet occupatus, illius dicendæ oblitus eſt. Proxima nocte beatus Iohannes ei apparens, iuſſit manum porrigere. Habebat enim in manu ferulam, & dirè viſus eſt ei minitari ictum immanem. Sed mox placatus, retinuit manum, quam iam ad cædendum extenderat: blandeque & familiariter eum admonuit, nè illam precationem vnquàm omitteret. Iam ſex annis liberalium artium profeſſorem egerat haud vulgarem, cumque ſocijs ſuis prælegeret geometriam, mater ei in ſomnis apparuit, perquiſiuit quid legeret, & quid ſibi vellent figuræ, quibus adeò intentus eſſet. Ille vbi reſpondit quod viſum fuit, mater appræhenſa manu eius, tres in ea circulos pinxit, patrem & filium & ſpiritum ſanctũ ordine eos appellans: addiditque: Hiſce deincèps figuris, fili mi, intentus eſto, omiſſis iſtis, quibus te occupas. Tum ille matris vocem intelligens, mox ad Theologiæ ſtudium ſe tranſtulit. Pecuniam, quam ei liberales diſciplinas profitenti, auditores numerare ſolebant, pulueribus opertam in feneſtra recondebat, ita dicens: Terra terræ, & puluis pulueri meritò debet commendari. Sed id ſodales quidam animaduertẽtes, interdùm ioco eam tollebant: porrò nequam homines furtim eam ſurripiebant. Poſtquàm autem Theologiæ animum appulit, non ſat habuit manè ſacrificio interfuiſſe, ſed in augmentum pietatis & religionis, in æde ſancti Mederici nocturnis aderat vigilijs: poſt matutinas ſiue nocturnas preces, in oratione cum lachrymis & gemitibus coram altari ſanctæ Mariæ perſiſtebat, ac deindè, nulla corpori quiete data, cum alijs ad ſcholas accedebat. Veſpertinis etiam precibus ſe præſentem exhibebat. In ædibus ſacris reuerenter & piè ſe geſſit, & vel nunquàm, vel rariſsimè illic aſſidere voluit. Archiepiſcopus Eboracenſis Vualterus cùm eum Theologiæ ſtudere didiciſſet, ſacra biblia ſuis ſumptibus ei ſcribenda curare voluit. Audierat enim illum Oxoniæ librorum penuriam pati. Sed id ille recuſauit, veritus nè monaſteria ea re grauarentur. Habebat ipſe Pſalterium cum gloſſis, & duodecim prophetas, itemque Epiſtolas Decretales: ſed hæc omnia diſtraxit, preciumque in ſtudioſos inopes Pariſijs erogauit. Mirantibus cæteris, cur præter omnium morem codices neceſſarios venderet, vni ex ijs cauſam ſciſcitanti, & ſtultitiam obijcienti reſpondit: Quo plura nouimus, eo quoquè plura facere debemus. Ego verò hos codices diſtrahens, parùm feci, minusque quàm debui. Cùm enim dicat Chriſtus, Si vis perfectus eſſe, vende omnia quæ poſſides, & da pauperibus: ego qui multa retineo, pauca largitus ſũ: puſillanimitatis potiùs, quàm prodigalitatis, argui debebam. Tanta autem auiditate ſacras complectebatur literas, vt in earum ſtudio penè inſomnes duceret noctes: Studijs intentus, coram ſe habebat imaginem eburneam beatæ Mariæ, in cuius circuitu depictum erat noſtrę redemptionis myſterium. Itaque in codice feruebat lectio, ad imaginem, vel eam potiùs, quam illa repræſentabat, preces dirigebantur: vtrinque verò eius animo influebat contemplationis dulcedo & ecſtaſis. Quoties biblia ſacra aperiebat, honoris cauſa reuerenter ea exoſculabatur.

Gratæ ſunt ſanctis preces, in eorum honorem fuſæ.

Contulit ſe ad ſtudiũ Theologiæ.

Vigiliæ eius & preces.

Mat. 19.

Imago S. Mariæ.

Cap. 12.

BReui autem mirè in Theologiæ ſtudio perfecit, ità vt intra annos paucos, multis magna contentione hortantibus, Doctoris titulo ornatus ſit: ſed id ſanè inuitus, quòd illo honore ſe indignum arbitraretur. At verò iam promotus in Doctorem, adeò cunctis prodeſſe ſtuduit, ac ſi omnibus iuuandis natus eſſet. Erat profectò concionator egregius, diſputator acutiſſimus, pius Theologiæ profeſſor: atque in ijs omnibus alijs effundebat, quod ipſe hauſerat de fontibus Saluatoris. Non rarò contigit, vt multi & magni viri, cùm eius prælectionibus intereſſent, lachrymas cohibere non poſſent, ſed codices complicare cogerentur. Mel & lac erat ſub lingua eius, & indè mira ſuauitas in auditorum mentes diſtillabat. Multi ex eius ſchola prodiere doctores eximij, qui etiam vitæ eius veſtigia pro viribus ſectari conati ſunt: nonnulli eccleſiaſticis beneficijs honorati vel onerati potiùs, flammis oris eius in ſchola prælegentis incenſi, relictis omnibus, monaſticam vitam amplexi ſunt. Ignis enim in cordis eius altari iugiter ardens, aliis oſtendebat lucis iter. Quadam nocte in ſomnis vidit ignem copioſum exiſtere in ſchola ſua, atque indè ſeptem faculas extrahi. Altera luce in ſcholis eo prælegente, Abbas quidam Ciſtercienſis ordinis eò aduenit, & lectione abſoluta, ſeptem ex eius diſcipulis ſecum abduxit, qui omnes facti ſunt in eius monaſterio monachi. In ijs vnus fuit Stephanus, qui poſteà Clarauallenſis Abbas creatus eſt. Nihil hac re, tanquàm imminuto auditorio ſuo, mouebatur Edmundus: lætabatur potiùs illo damno, quòd cum animarum ſalute coniunctum eſſet. Diſputaturus aliquandò de ſacroſancta Trinitate, aſcendit in cathedram: cumque ille ſedens diſcipulos expectaret, & quid dicturus eſſet, animo pertractaret, ſomno oppreſſus, vidit colũbam ſupernè aduolantem, oreque ſuo ferentem mirificum Chriſti corpus, & ipſius ori inſerentem, moxque ad ſuperna reuolantem. Expergefactus, de beatiſſima Trinitate tam præclarè, ſublimiter & luculenter diſſeruit, vt humani ingenij modum propè exceſſiſſe videretur.

Effectus prælectionum eius.

Viſio eius.

Alia viſio.

Cap. 13.

MVlta ei concionãti gratia aderat, ità vt ignitis ſermonibus ſuis animos auditorum, quãtũuis frigidos, efficaciter inflammaret. Senſit hoc Comes Vuilhelmus* Salesbre, quem longam ſpatham cognominarunt: qui cùm multo tempore ſua peccata confeſſus non eſſet, nec vellet Chriſtiano more ſacroſanctam Euchariſtiam percipere, in eius concione conuerſus eſt, & ad meliorem frugem ſe recepit. Sub ipſis autem concionibus ſuis uir ſanctus Crucem manu tenebat, quam ſubindè intuens, modò acerbe plorabat, modò leniter ſubridebat. Lachrymarum ei tũ cauſa erat, vt ipſius ait, quòd cùm multi eſſent verbi auditores, factores perpauci extarent: licèt Chriſti paſſio eis ob oculos verſaretur, neć innumera ſanctorum exempla deeſſent. Ridebat verò, quod non ignoraret, per CHRISTI paſſionem & Crucem immenſa toti orbi beneficia collata.

Vis concionum eius.

** Sarum *Solesberienſis.*

Cap. 14.

ABſtinentiam in omnibus ſingularem ab ipſis primis ætatis initijs conſectatus eſt, puta in ſermone, cibo, potu, ſomno, rebusque alijs, quantùm humanæ ferrent vires, in ijs temperantiæ ſtudens. Solo pane & aqua ſextis ferijs contentus fuit: interdùm ſolum panem edens, nullum omninò potum admiſit. Vnde id conſecutum eſt, vt nonnunquàm labia eius ſciſſa viderentur, vt ſolet arida tellus, humorem ſitiens. Defluebant a capite & barba pili, medicis eius rei cauſam dicentibus, quòd corpus eius humoribus deſtitutum eſſet. Cibis veſcebatur vilioribus: quòd ſi adeſſent delicata fercula & potus lautior, minùs ijs vtebatur. Nolebat ut ſua cauſa quiſquam ea ipſo perquireret, quibus in prandio veſci vellet: & ſi appoſitas eſcas quiſpiam commendaſſet, guſtare eas nolebat,

Singularis eius abſtinentia.

bat, quòd opiparas eſſe indè coniiceret. Secundis & quartis ferijs, itemque in Septuageſima carnibus abſtinuit: cæteris diebus propè nihil è carnib' vel piſcibus attingẽs, nec tñ uel diſputationes, vel ꝑlectiones intermiſit. Promotus ad ſacerdotiũ, vel p̄sbyteriũ, durà illã viuendi ratione, quam carnis excruciandæ cauſa ſuſceperat, etiam duriorem effecit Rariſſimè bis in die edebat, idque non niſi honeſta ratione perſuadente. Deniquè tantum ille ſibi abſtinentiæ rigorem indiaerat, ut plerique è ſuis putarent eum vel mente captum, uel vita priuatum iri. In preces ſedulus incumbebat, & in nuda humo defigebat genua, idque interdum tam duriter, vt erumpente ſanguine alterum genu adſpergeretur, alterum verò ſemper callum duceret. Singulis diebus omnia CHRISTI crucifixi membra a capite vſque ad pedes ſingulatim ſalutabat iis verbis, Adoramus te CHRISTE &c. Quotidiè et triplices dicebat horarias p̄ces qual vulgò horas uocãt, putà canonicas, S. ſpiritus, & ꝑpetuæ Virginis Mariæ: addebatq; et officium defunctorũ. Poſt primũ exurgens ſomnũ, mox vel ad precandum, vel meditandum, vel legendum ſe conferebat, & iam poſt nocturnas vigilias, quas Matutiuas vocant, quàm ante eas, ità perſeuerabat. Lectum quidem habuit ſatis honeſtè compoſitum, nec tamen in illo cubabat, ſed in ſcabello, non nunquam etiam nuda humo: quandoque verò caput pendulum ad lectum reclinabat. Interdùm etiam, vt dimidio tantùm corpore quieſceret, ſedens capiebat ſomnum: idque annis triginta ità feciſſe creditur. Linteamina, operimẽtum, vel culcitram non habuit, ſed vel pallio, vel epomide, ſiue ſuperhumerali tegebat ſe. Veſtes vt plurimùm habuit colore cinericio, nec abiectas nimis, nec valdè precioſas. Ludis vel ſpectaculis ſecularibus ſeſe admiſcere noluit. Beneficiũ Eeclesiaſticum vel vnum ſolùm, licèt crebrò ſibi eſſent oblata, nunquàm habere voluit, niſi præſens reſideret: & illudipſum, ſi prælectionibus vacaturus erat, nullius expectato conſilio, reſignare ſolebat. Tandèm tamen, vt liberiùs poſſet prædicare verbum DEI abſque auditorum onere, in nobili Eccleſia Saliſberienſi accepit cum canonicatu theſaurarij dignitatem, quodam inſtantia & prece victus. Cauſarum ventilationibus & placitis intereſſe noluit, idque Pontificis Maximi permiſſu, cuius literas impetrauit. Pecuniam non modò tangere, ſed vel adſpicere indignum arbitrabatur, niſi eam, quam ſua manu pauperibus diſtribueret. Cellaria vel alias officinas domus ſuæ ingredi noluit, parùm id ſe decere exiſtimans. Rationes quoque rerum ſuarum per ſe repoſcere, indecorum ſibi arbitrabatur Quod è facultatibus ſuis proprium habuit, id commune ſtuduit faceret egenis.

Initiatus ſacerdotio viuit durius.

Preces eius.

Quo pacto ſomnũ ceperit.

Veſtes eius.

Pecuniæ contẽptor inſignis.

Cap, 15.

INtereà Sanctitatis eius fama etiam Alpes tranſgreſſa eſt, & cùm ſummus Pontifex eum Crucis amatorem eſſe didiciſſet, Crucis prædicationem ei cum inſigni priuilegio demandauit: permittens ei, vt ab eccleſijs acciperet res neceſſarias, & eorum metere poſſet carnalia, quibus ſpiritalia ſeminabat. Ea tamen poteſtate ille vti noluit, ſed gratis annunciauit Euangelium, ſuisque ſtipendijs more ab illis, qui militant, valdè alieno, militauit. Quamobrem etiam Deus in illa legationis functione & itinere multis eũ miraculis cohoneſtauit. Cùm enim uerbum Crucis in pago Lemeſtrenſi prædicaret, iuuenis quidam, iuuenilibus irretitus oblectamentis, ab eius manibus Crucem accipere cupiens, ad eum acceſſit. Eum verò fœmina quædam a propoſito reuocare volens, arrepto pallio retraxit, ſed non impunè. Mox enim contracta manus docuit eam, non ſibi fas eſſe, Chriſto militaturum a tam pia voluntate reuocare. Illa ſentiens diuinitùs ſe percuſſam, flens, & eiulans uoces dabat miſerabiles. Sciſcitante viro ſancto, quid id ſibi vellet, dictum eſt, quid accidiſſet. Tum ille ad mulierem: Visne, inquit, de manu mea Chriſti crucem accipere? Illa reſpondente, ſe id velle: vir ſanctus Crucis ſignum eius humeris impoſuit. & illa confeſtim ſanata eſt. Rurſùs in pago Stradeuicenſi illo crucem prædicante, cùm iuuenis quidam Crucem vellet accipere, amica eius retinuit eum. Sed eam repentè cæleſtis vindicta oculorum lumine priuauit: flenti verò & ploranti uir beatus pro ea orans, lumen reſtituit. Alio tẽpore concionaturus apud Boclandam, ubi Deo famulabantur moniales inſtituti Ciſtercienſis, priuſquàm eò aduenisset, defuncta monialis cuidam uiuenti monachæ apparens: Magiſter Edmundus, inquit, huc uenturus eſt, & ad populum cõciones habiturus. Tu ei filum tali loco repoſitum offeras, vt ex eo Cruces efficiat. Fecit illa, ut erat admonita. & cùm multæ indè cõfectæ eſſent Cruces, permulti ſignati ſunt, nec tamen quicquam ferè de filo deceſſiſſe uidebatur. Cùm Vuigorniæ extra templum concionaretur, horrida nubes ſed repentè diffudit, vehementes auditoribus imbres minitans. Sentiens vir Dei conſternatos illos iam fugam meditari, ſignum Crucis contra illas nubes expreſſit, ità dicens: Præcipio tibi, maligne ſpiritus, vt procul hinc abſcedas, nec hunc populum auſus ſis impedire. Dixit, & diſpulſa mox atra caligine, nubes lucida obumbrauit eos, interim in circuitu cum magna tempeſtate multa pluuia cadente. Sæpè etiam aliàs diuerſis temporibus pluuiam & tempeſtatem ab eo loco, quo concionabatur, auertit.

Gratis prædicat Euangeliũ & Crucẽ

Pœna fœminæ temerariæ.

Eã ſanat vir Dei.

Cæcæ lumen impetrat.

Miraculum.

Signo Crucis auertit pluuiam.

Cap. 16.

ACcidit nocte quadam, vt Biblia lectitanti ad lucernam, ſomnus vigiliis defatigato obreperet importunus: cui cùm reſiſtere non poſſet, obdormiuit, & interim candela in codicem decidit, diuque illi inhærens, ardere non deſtitit. Euigilans inde uir ſanctus, ut uidit periculum, obſtupuit: exiſtimansq; Biblia ſibi chariſſima aduſta, ingemuit. Sed cùm ablata candella fauillam flatu ſuo abegiſſet, non ſine magna animi exultatione codicẽ prorsùs illæſum cõperit. Alio quoquè tẽpore lucernam lectitanti ſomnus extorſit, ut ipſi cederet vel inuitus. Tũ verò mus ingreſſus, lumen extinxit. Expergefactus poſteà vir Dei, videt ſe lumine deſtitutũ: gemebũdus appellat nomẽ dulciſſimum ſanctiſſimæ matris Dei, moxque gratulabundus cernit ſibi lumen cælitùs reſtitutum. Infeſtum quandoquè in pede apoſtema vel tuber tulit, quod medici anthracem ſiue carbunculum vocant. Calamum igitur arripiens, quo ſcriptitare ſolebat, tres, vel quatuor Cruces in eius circuitu, vnam ſuper illud depinxit, prædicẽs deterrimum illud vitiũ propediem profligatum iri. Altero die ità malum illud omne euanuit, ut nullum eius veſtigium cerneretur. Quidam eius cubicularius cilicium & femoralia cilicina, quæ vſu diuturno contriuerat, ab eo comburenda accepit Et ille quidem miſit ea in ignem, ſed ignis lambens ea, conſumere non potuit, tanquàm vereretur ſacrilegij notam ſibi inuſtum iri, ſi læderet ea, quę beati viri carnem attigiſſent. Nec hoc ſanè admiratione vacat, quòd in eius cilicio alijsquè veſtibus vix vnquàm vermis reperiri potuit. A famulis ſuis vſque adeò voluit carnis munditiam conſeruari, vt ſi quis eam contaminaſſet, his pactis legibus ſibi ex eius domo mox emigrandum ſciret.

Præclarũ miraculũ

Lumẽ cælitùs ei reſtituitur.

Pellis Crucis ſigno anthracem.

Res mira ſanè.

Cap. 17

CVm autem Cãtuarienſis ſedes iam diù vacaſſet, & ad Gregoriũ nonum Pontificem Maximum

deuo-

deuoluta eſſet illi metropoli paſtorem præficiendi deliberatio, per omnem Angliam ille diligenter per fidos nuncios iuſſit inquiri, quis illi oneri ferendo in primis idoneus, tantoque honore affici præcipuè dignus omnium iudicio cenſeretur. Tandem Edmundus vnus omnium & aptiſſimus & digniſſimus exiſtimatus eſt, eumque canonicè electum, Cantuarienſi Eccleſiæ paſtorem dedit. Miſſi ſunt tum ſpectabiles viri ad Eccleſiam Saliſberienſem, qui eum Cantuariam perducerent, ſed inquiſitum minimè repererũt. In pago autem Caluenſi inuento indicant, quid de ipſo factum ſit. At illo conſentire nolente, redeunt ad Saliſberienſem Epiſcopum, quid Edmundus reſponderit, exponunt. Præcipit ille grauiter & ſeuerè, vt obediat. Nec tamen Edmundus flecti poteſt, donec dictum eſt, eum mortiferi peccati periculum minimè euaſurum, ſi conſentire nolit. Tum ille Deum offendere timens, & precibus victus, & ratione conuictus, & præcepto adactus, aſſenſit tandem, ſed ità tamen, vt proteſtaretur ſe nulla ratione electioni illi ceſſurum, niſi grauiter ſe in Deum peccaturum formidaret. Ità demùm cunctis exultantibus, admodùm honorificè & multa celebritate Archiepiſcopus ordinatus eſt.

Fit Cantuarienſis. Epiſcopus, ſed non aſſenſu.

Tandem cedit, nè Deum offendat.

Cap. 18.

PAſtor igitur in populo Dei conſtitutus, omni virtutum genere magis ac magis enituit: nec de ea, quam diximus, vitæ ſeueritate & duritia quicquam remiſit, ſed in dies potiùs quippiam ad eam adiecit. Nòn induebatur purpura & byſſo, aut veſte precioſa, vt ſolent plerique Epiſcopi: ſed contentus erat tunica vel candidi, vel cinericij coloris, precij non magni. At tamen nè frons à cæteris diſcreparet, ſuperiores veſtes honeſtas habuit, non tamen ſtudio vanitatis. Cùm eſſet in itinere, ſi quis ei vel tenuiſſimę ſortis homo peccata ſua confiteri voluiſſet, mox ab equo deſilijt, confitentem audiuit, pium, & affabilem illi ſe prębuit, nec repulit eum uel ob temporis importunitatem, vel ob hoſpitium propinquum. Pauperibus oſtiatim mendicantibus largas preſtabat eleemoſynas: malè valentium domos per ſuos homines diligenter inuiſebat, eoſque ſuuebat beneficijs: quibuſdam ea illis quotidianum victum & congruum veſtitum ſubminiſtrans. Puellas inopes ſuo ære nuptui collocandas curabat: quem in vſum applicare ſolebat mulctas pecuniarias, propter peccata quibuſdam iure irrogatas. Ab omni munere excutiebat manus ſuas, & eos, qui munera acciperent, deteſtabatur, præſertim poteſtatem gerentes, quos ad faciendam iuſticiam gratuitos aiebat eſſe debere, non muneribus inuitari & illici: iiſque crebrò dicebat: Prændere & pendere, non niſi litera vna inter ſe diſcrepant: ſignificare volens, admodùm propinquum eum eſſe ſuſpendio, qui præter fas munera libenter accipiat. Et multi quidem, vt eius ſibi beneuolentiam conciliarent, multa etiam non parui precij offerebant, ſed ille omnia reſpuebat, aiebatque, Nunc quando diues ſum & nullius egeo, teterrimus Satan muneribus capere me vult, quibus etiam tum, cùm pauper eſſem, corrumpere me non potuit. Sed Dei ego benignitate fretus, ſpero nunquàm illum hac ratione mihi impoſiturum. Muneribus enim præter ius faſque datis & acceptis, hodiè corruptus eſt orbis Chriſtianus, peribitque etiã priùs quàm id percipiant Chriſtiani, niſi hanc peſtem a ſe extirpare & profligare conentur.

Totus promptus eſt ad ſalutem animarum promouendam.

Munera contẽnit.

Cap. 19.

HVnc in modum ſe in Epiſcopatu comparauit & geſſit vir ſanctus, & quandiù pace & tranquillitate potitus eſt. Sed quia charus & acceptus erat Deo, oportebat eum in tentationum fornace probari & excoqui. Itaque cùm totum ſe vellet ſaluti animarũ & Eccleſiaſticæ libertati tuendæ, vt eius deceſſores fecerant, impendere, multa ei aduerſa & moleſta tum a rege, tum a regni proceribus illata ſunt. Immò verò etiam ipſum Cantuariẽſe collegium, quod eum ad illam dignitatem euocauerat, ei proh dolor ſe oppoſuit. Interim ille etiam eos, quos exploratè nouerat ſuos eſſe hoſtes & perſecutores, ad oſcula pacis, & ad ſuam familiaritatem paſſim admiſit, ità vt etiam gratis amicorum officijs & obſequijs, illorum graues iniurias præferre uideretur. Qua in re cùm a ſuis repræhenderetur, ille reſpondebat: Profectò ſi mihi vel vtrunque amputent brachium, uel è capite oculos euellant, nihilo mihi chariores erunt. Nolo ego propter eos peccare in Dominum, neque ex culpis alienis mihi damna conflare: immò uerò malim inſilire in rogum ardentiſsimum, quàm peccatum vllũ ſciens admittere in Deum meum. Cùm autem eius familiares lugerent & mœrerent ob illatas ei iniurias, obiurgabat eos, ità dicens: Sicut mater ægrotanti filio ſolet amarum offerre poculum, & iubere vtì ſalutis recuperandæ cauſa illud ebibat: ità nos aduerſa omnia ſalutis cauſa perferre debemus, & maris huius inundationes perindè vt lac ſugere, atque cum præcurſore Domini in deſerto mũdi huius comedere mel ſylueſtre. Commemorare etiam ſolebat, Chriſtum Dominum cùm morte afficeretur, nihil repugnaſſe, ſed potiùs pro eis patrem ſuum deprecatum eſſe: itemq; non homini, ſed Deo, ſeruandam eſſe vindictam. Verum enimuerò cùm ſe animaduerteret in Anglia paſtoris officium ità, vt oporteret, exercere non poſſe, voluntarium complexus exilium, in Gallias migrauit.

Ob defenſionẽ Eccleſiaſticæ libertatis multos habet aduerſarios.

Nota lector.

Mat. 3.

Luc. 23.

Deut. 32.

Cap. 20.

ANtè verò, quàm è natali emigraret ſolo, multa per eum Deus miracula effecit. Quidam enim è Clero, laborans febribus, obnixè eum rogauit, ut aquam ſacraret, eamque ſibi pro obtinenda ſanitate bibendam porrigeret. Fecit vir ſanctus, quod rogatus erat: bibit æger aquam ſanctam, & repentè morbus abſceſſit. Alius ex eius Clero, quartana vexatus febre, eo die, quo paroxyſmum expectabat, per aulam, ubi diſcumbebat ſanctus Epiſcopus, pertranſijt. Cernens eum vir pius, ſciſcitabatur cur non pranderet cum cæteris. Ille uerò ait febrem expectare. Tum Epiſcopus: Ego, inquit, Crucis ſignum exprimam in morſellum murænæ huius, eumque in ſanctæ Trinitatis nomine ori tuo imponam. Quem ſi mox comedere voles, ſanus eris. Accepit ille morſellum de manu eius, & cum ſocijs ad menſam aſſidens, & manducans vultu hilari & iucundo, curatus eſt. Quidam vir magnus & literatus, è genu laborans, percepta ſancti Epiſcopi benedictione citò reualuit. Porrò autem ante eius exceſſum ex Anglia, ſanctus Thomas martyr apparuit beato viro, &, vt viriliter ageret, eum cohortatus eſt, eiuſque animum confirmauit. Cùm autem martyris pedem ille oſculari vellet, noluit ferre Chriſti martyr, ſed pedem retraxit, illo ſuſpirante atque illachrymante. Sciſcitante autem martyre, cur fleret, & illo reſpondente, quòd dignus non eſſet eius beatiſſimos oſculari pedes, martyr ait: Noli hac cauſa flere: propedièm enim ad oris mei oſculum admitteris.

Aqua benedicta ſanat febricitantem.

Alium ſanat.

S. Thomas ei apparet.

Cap. 21.

CApta indè opportunitate, clam ab Anglia diſceſſit, & Pontigniacum in Gallias profectus eſt: quo in loco nouerat refugium & receptaculum fuiſſe omnium ab Anglia propter iuſtitiam exulantium Prælatorum. Illic ad annos ſex delituerat beatus Thomas Archiepiſcopus Cantuarienſis & martyr: itemq; celebris ille Stephanus a * Languetonia cum aliquot

Excedit ex Anglia.

ſuffra-

ſuffraganeis ſuis multis annis palmam certaminis ſui ibi præſtolatus erat. Extant verò etiam verſus cuiuſdam de loco illo:

Pontigniaci encomium.

Et Pontigniacum pons exulis, hortus aſylum.
Hic graditur, ſpatiatur in hoc, requieſcit in illo.

Eò cùm veniſſet beatus Edmundus, inprimis reuerenter acceptus eſt: ibique permanens, lectioni & aſſiduis precibus vacabat, & ſua manu ſcriptitabat: interdùm etiam ad propinqua loca concionaturus exibat. Interim graui morbo corripitur, & ſole nimiùm feruente, familiares eius conſultum arbitrantur, vt ad locum temperatiorem transferatur. Itaque vir Dei a Pontiniaco recedens, Soiſſacenſe monaſterium petijt, vbi etiam vita functus eſt. Dolentibus autem Pontiniacenſibus, quòd ipſos relinqueret, ſic eos conſolatus eſt: Ad proximas beati Edmundi regis & martyris ferias reuertar ad vos: Tum enim ſol a nobis longiùs recedens, hyemis frigora adducet. Quod quidem prophetico ſpiritu illum dixiſſe, probauit euentus. Illo enim die Pontiniacum corpus eius relatum eſt, impleuitque mortuus, quod viuens promiſerat. Vbi autem animaduertit diem extremum impendere, ſacroſanctum Chriſti corpus afferri iuſſit. Eo allato, ſuas ad illud manus extendens, cum ingenti fiducia ait: Tu es, Domine, in quem credidi, quem prædicaui, quem veraciter docui: & tu mihi teſtis es, quòd in terris nihil præter te quæſiui. Et vt tu noſti nihil me velle, niſi quod tu vis: tua fiat, Domine, voluntas tua. Mirabantur omnes, qui illic aderant, putabantq; eum alienatũ mente hæc dicere, maximè quòd haud aliter ſe gereret, ac ſi Dominum carne crucifixum, coram intueretur. Poſtquàm autem ſacroſanctam percepit Euchariſtiam, toto illo die adeò iucundus & hilaris fuit, vt omnis ægritudinis expers videretur, multaque omnes, qui illic aderant, admiratione afficerentur. Manabat ab oculis lachrymæ pietatis; perpetuam mentis ſerenitatem teſtabatur vultus immutabilis. Sacramento extremæ vnctionis accepto, Crucem non ſine lachymis & gemitibus complectebatur, & mira deuotione ac pietate vulnera Chriſti crebrò & prolixè deoſculabatur. Porrò vulnus lateris illachrymantibus oculis reſpiciens, diuque ore admoto indè ſugens, Haurietis nunc, inquit, aquas de fonte Saluatoris. Eam illius deuotionem & geſtus, vltra modum adſtantes admirabantur, maximè quòd incredibili hilaritati adiunctam cernerent diſciplinam. Denique membris ſenſim deficientibus, noua ſemper mentis gratia in eo pullulabat. Itaq; tametſi mors ei erat proxima, nullum tamen mortis ſignum in eo extitit: nulli gemitus vel ſuſpiria, nullæ eius querimoniæ audiebantur: nec lecto decubuit, vt ſolent moribundi, ſed vel ſedit, vel quietem capturus, caput in manu depoſuit. Tandem in morbo inualeſcente, felix anima euolauit è corpore decimoſexto Calendas Decembris, anno Chriſti milleſimo ducenteſimo quadrageſimo.

Nota ſancti viri admirandã in extremis fiduciam.

En ut cõplectitur Crucem.

Eſai. 12.

Abit è terris ĩ cælũ.

Cap. 22.

Viſio cuiuſdam.

NOcte autem illa, quæ eius obitum anteceſſit, quidam vir vitæ venerabilis, in viſione vidit illum in primaria æde Cantuarienſi in pontificia cathedra ſedentem, & habitu pontificali indutum, pedum ſuum tenentem manu: quoſdam verò eius æmulos cathedrã ligonibus velle euertere vnà cum Epiſcopo: cumq; iam propè corruere videretur, diuino nutu repentè illic adeſſe thecam beati Elphegi Archiepiſcopi Cantuarienſis & martyris, in eamque ſine vlla læſione temporis puncto beatum Edmundum recipi. Porrò beatum Elphegum operculum thecæ ſuæ ab eo loco, vbi eum populus veneratur, manu ſua apportare, & eo tegere beati Edmundi corpus, in ipſius theca quieſcẽs; moxque exultabundum dicere: Statuit ei Dominus teſtamentum &c. Vbi vir Dei a vita abijt, corpus eius exanime feretro impoſitum eſt, vt Pontiniacum deferretur: ſed priùs tamen extracta pro more viſcera, in S. Iacobi æde apud Pruuinũ tumulata ſunt, vbi multis ornantur miraculis. Reliquum corpus ablutum, & veſtibus ſacris indutum, Pontiniacum honorificè perlatum eſt. Sed in itinere nocte vna in Templariorum de Coloris domo permãſit, completumque eſt, quod vir ſanctus prædixerat. Cùm enim a Pontiniaco diſcedens, illac iter haberet, coniectis in eam domum oculis, ſciſcitabatur cuius eſſet. Quodam autem reſpõdente, Templariorum eam eſſe. Cùm Pontiniacum, inquit ille, rediero, hoſpes illic pernoctabo. Deniquè ipſis beati Edmundi regis ferijs corpus ſacrum ad fores Pontiniacenſis cœnobij adductum, & qua par erat, reuerentia exceptum eſt. Dilata autem eius ſepultura eſt, dum pararetur ſarcophagus, vſque in ſeptimum diem, nec tamen vlla in eo corruptio, nullus ingratus odor deprehenſus eſt. Tota autem nocte illa in precibus fratres manſere peruigiles, corpusque detecta facie in medio poſitum, roſeo colore perfuſum videbatur.

Prophetia S. Edmundi.

Miragratiam vultu defuncti.

Cap. 23.

POrrò cuſtos ſacrarij Petrus, videns multos confluere, dareque operam, vt pro animi ſui deuotione poſſint aliquid ex eius reliquijs adipiſci, apud ſe ſtatuit in eandem curam & cogitationem incumbere. Itaque tanquàm operis quippiam facturus, accedit ad feretrum, tentat auellere annulum à digito beati viri, & alium in eius locum reponere. Cùm autem leniter contrectando nihil proficeret, quanto maximo potuit conatu inſtitit, vt annulum è digito extraheret. Sed videns fruſtrà ſe niti, veritus nè in facto deprehenderetur, procul abſceſſit, nec tamen deſtitit cogitare, ſi qua via poſſet peruenire ad id, quod optabat. Deindè ruſsùs eò ſe confert, licèt pudefactus: applicat os ſuũ ad defuncti aures, demiſſa voce tanquàm viuenti ſic loquitur: Peccaui, ſancte pater, quòd non priùs petita venia, quod tuum eſt, mihi temerè vſurpare inſtitui: ſed quia id facere uolui honoris tui cauſa, ignoſce (obſecro) confitenti, & optatum munus largire petenti. His dictis, apprehendit beati viri manum, ſummaque facilitate annulum non tam detractum, quàm elapſum a digito, mirè gratulabundus abſportat. Eum autem Abbas inter alias res ſacras iuſſit reponi, atque ex eius contactu vſque in præſens, DOMINO largiente, multa ægris beneficia præſtantur. Manè autem innumera hominum adueniẽte multitudo, diuiniſque officijs ritè exactis; corpus ſacrum a multis honeſtis & venerabilibus viris humatum eſt. Illo autem die non niſi tria edita ſunt miracula, fortaſſis quòd plures illic ægroti non adeſſent, qui curarentur. Poſtridiè humus corpori ſuperiecta eſt, & toto ferè octiduo miracula ceſſarunt. Quod cùm non parum mœroris & admirationis fratribus afferret, frater Hermannus ait ſibi crebrò apparuiſſe beatum virum vultu mœſto & irato, ſeque ex eo percontatum, cur à cœptis miraculis ceſſaret, illumq; demonſtraſſe ſepulcrum ſuum, dixiſſe tanta mole terræ oppreſſas manus non poſſe ſe ad cælum tollere DOMINI deprecandi cauſa. His auditis, oẽs laudant DEVM, & ocyùs terram omnem a corpore amouent. Mox vt cœperant, rurſus miracula fiunt: vident cæci, ſurdorum pateſcunt aures, ambulant claudi; hydropici detumeſcunt, morbidi curantur: in carceres coniecti, liberantur: mortui reuiuiſcunt: ipſa quoquè bruta animantia, eius beneficia percipiunt. Paulò autem poſt, id eſt, a ſepultura menſe quarto, ſacrum eius corpus eleuatum eſt, integrumque repertum, membráque, quæ in defunctis ſolent obrigeſcere, flexibilia

Annulo ſancti viri curantur permulti.

Multa miracula ad ſepulcrũ eius.

Res mira

com-

comperta. Itaque honeſtiori loco repoſitum eſt, atq; ea, quæ iam diximus miracula, non illic duntaxat, ſed etiam in diuerſis regionibus, eius meritis declarata ſunt. Cùm autem homines quidam temerarij ſancti uiri meritis & miraculis derogarent, repentè diuinitùs percuſſi ſunt, & uel inuiti prædicarunt uirtutes & ſigna præclara, quę per ſanctum ſuum CHRISTVS efficiebat: cui eſt honor & gloria per infinita ſeculorum ſecula, Amen.

De ſancto Gregorio Neocæſareenſi Epiſcopo, quē Thaumaturgum vocant, Lector conſulat Tomū IIII. vbi eius uita 3. Iulij prolixè habetur.

HISTORIA SANCTI ANIANI Epiſcopi Aurelianenſis, ex manuſcriptis codicibus per Fratrem Laurentium Surium, mutato ſtylo, aliquanto compræhenſus deſcripta.

Nouē. 17

Hunni Gallias populantur.

EA tempeſtate, qua Hunnica rabies ſe in regiones populandas deuaſtandasque effudit, & Galliis atrociter imminebat, beatiſſimus Anianus Aurelianenſis urbis fidum ſe paſtorem declarauit. Metuens enim gregi, quem à Domino paſcendum acceperat, (quippe qui ex ſancti ſpiritus reuelatione, quę uentura eſſent, iam antè cognouiſſet) ſupplices pro eo ad Deum preces ſudit, iram eius ab eo auertere cupiens. Porrò autem cùm iam communibus omnium ſuffragiis Epiſcopus electus eſſet, ab Agrippino viro illuſtri, & militum magiſtro petiit, ut eos omnes, quos carceres uinctos detinerent, liberos abire pateretur. Recuſabat ille, neſcio quid cauſæ prætexens: ſed cùm vellet in templum precandi cauſa ingredi, ab alto decidit lapis in caput eius, diramque ei plagam imponens, multum ex eo ſanguinem expreſſit. Senſit alicò ea cauſa id accidiſſe, quòd ſancti Epiſcopi preces reieciſſet. Mittit ergo, iam a ſamulis reportatus in domū ſuam, qui Epiſcopum uocent: mors enim propter nimiam ſanguinis fluxionem iam impendere uidebatur. Venit Epiſcopus, manu ſua vulneri Crucis ſignū imprimit, ſanguis ſiſtitur, redeunt uires propè iam deplorato, aperiuntur carceres, & exeunt miſeri, beati Aniani Epiſcopi interceſſione in libertatem vindicati.

Punitur diminutus magiſter militum.

Sanat eū Crucis ſigno S. Anianus.

Condiderat eius deceſſor beatus Euortius eccleſiam Aureliæ. Eam ſanctus Anianus illuſtriorem reddere uolens, culmen eius iuſſit altiùs euehi. In eo opere præfectus operis ſiue architectus, labante pede, è tecto corruens, præſentiſſimum vitæ diſcrimen adiit, toto quaſſato corpore, uix ultimo ſpiritu in illo reſidente. Id ſentiens beatus Anianus, procul contra eū expreſſit Crucis ſignum, ad eumque aduolans, manū eius appræhendit, punctoque temporis ſanatum, iuſſit redire ad opus.

Hominē moribundū repentè ſanat.

At uerò in Gallias irruentibus Hunnis ſæuiſſimus Attila rex imperabat. Qui cùm Aurelianenſem urbem uelle reuerteret, beatus Anianus, nō quòd carnē poneret brachium ſuum, aut in hominum uiribus cōfideret, ſed vt officio non deeſſet, Arelaten profectus eſt, ut Aetio patritio, qui tum in Galijs erat, barbaræ gentis crudelitatem explicaret. Cum autem iter ageret, ad Mamerti uiri potentis ædes diuertit, qui grauiſſimè decumbens ſpiritu & uoce, omnique gradiendi facultate deſtitutus, ſpem viuendi omnem ſuis ademiſſe videbatur. Vt autem perſenſit vxor eius, matrona nobiliſſima, beatum Anianum aduenisſe, ad eius ſe pedes abiecit, orans vt marito ſalus redderetur. Accedit igitur vir Dei ad lectum ægrotātis, videt eum horas extremas ducere, procumbit in preces, orat Dominum tota nocte cum lachrymis, donec manè æger priſtinæ ſanitati redditus eſt. Indè pergit Arelaten, & ab Aetio humaniſſimè exceptus, indicat quo in periculo verſetur Aurelia, implorat eius opē, quam Aetius liberaliter & prolixè pollicetur. Redit deindè ad ciues ſuos, non parùm tanti paſtoris abſentia mœrentes: erigit animos illorum multa conſolatione: præparant illi omnia, propulſando hoſti opportuna.

Iſt aliū quēdam potentem virum.

HIC INSERERE LIBET, OB maiorem hiſtoriæ fidem, quæ D. Gregorius Turonenſis habet Lib. 2. Hiſtoriæ Francorum, cap. 7. in hæc verba.

Attila rex nititur Aureliam expugnare.

ATtila Hunnorum rex, a Metenſi vrbe egrediens, cùm multas Galliarum ciuitates opprimeret, Aureliam aggreditur, eamque maximo arietum impulſu nititur expugnare. Erat autem eo tempore beatiſſimus Anianus in ſupradicta vrbe Epiſcopus, vir eximiæ prudentiæ, ac laudabilis ſanctitatis, cuius virtutum geſta nobiſcum fideliter retinentur. Cumque incluſi populi ſuo pontifici, quid agerent, acclamarent: ille fiſus in Deo, monet omnes in oratione proſterni, & cum lachrymis præſens ſemper in neceſſitatibus Domini auxilium implorare. Deniquè ijs, vt præceperat, deprecantibus, ait ſacerdos: Adſpicite de muro ciuitatis, ſi Dei miſeratio iam ſuccurrat. Suſpicabatur enim, per Domini miſericordiam Aetium aduenire, ad quem & Arelaten abierat, priùs ſuſpectus futuri. Adſpicientes autem de muro, neminem viderunt, & ille: Orate, inquit, fideliter: Dominus enim liberabit vos hodiè. Orantibus illis, ait: Adſpicite iterùm. Et cùm adſpexiſſent, neminem viderunt, qui ferret auxiliū. Ait eis tertiò: Si fideliter petitis, Dominus velociter adeſt. At illi cum fletu & eiulatu magno Domini miſericordiam implorabant. Exacta quoque oratione, tertiò iuxta ſenis imperium adſpicientes de muro, uiderunt alongè quaſi nebulam de terra conſurgere. Quod cum renunciarent, ait ſacerdos: Domini auxilium eſt. Intereà iam trementibus ab impetu arietum muris, iamque ruituris, eccè Aetius & * Theudo Gotthorum rex ac Thoriſmundus eius filius, cum exercitibus ſuis ad ciuitatem accurrunt, aduerſumque hoſtem eijciunt ac repellunt. Itaque liberata obtentu beati antiſtitis ciuitate, Attilam fugant. Hactenùs Gregorius Turonenſis, qui etiam poſteà ſubiungit, neminem ambigere debere, Hunnorum exercitum Beati Aniani obtentu fugatum eſſe. Sequitur nunc in hiſtoria S. Aniani.

Hūc alij Theodoricum vocant.

Attila in fugam rōpellitur.

Poſt eam è barbaris reportatam victoriam, ſanctus Anianus lętabatur in Domino, quòd in tanta calamitate, tamque præſenti diſcrimine, neminem è ſuis amiſiſſet, niſi ſi quis fortè diuinam deſperans opem, contra eius præceptum barbaro hoſti ſe vltrò tradidiſſet. Tanta autem meritis beati viri poſt eam victoriam extitit frugum vbertas in Aurelianenſi territorio, ut magna indè ad ſuperiorem lætitiam fieret acceſſio. Biennio indè elapſo, multis virtutum ornamentis illuſtris B. Anianus, poſt calcatos ſeculi fluctus, iam emeritus miles, carnis nexibus expeditus, migrauit ad cęlos, ab æterno & immortali rege ſeculorum ampliſſima præmia recepturus. Conditus autem

E vita diſcedit S. Anianus

tem

tem eſt ſepulchro ad occidentalem vrbis Aurelianẽſis plagam in beatiſſimi martyris Laurentij æde, ubi meritorum eius præſtantiam Chriſtus multiplici miraculorum gloria declarauit. Poſtea creſcẽte fideliũ deuotione, ad orientalem ciuitatis partem extructo templo inſigni, corpus illius eò translatum eſt, Chriſto pergente miraculorum ſignis mirificare ſanctum ſuum: Qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

In quodam MS. codice hæc annotata ſunt, quæ iam ſequuntur.

SAnctus Anianus ciuitatis Viẽnenſis indigena fuit, & parentibus nobilibus oriundus. Cuius germanus ſanctus Leonianus, Abbas fuit. Sanctus Anianus in adoleſcentia uidens mundi fallaces diuitias eſſe, reſpuens eas, extra ciuitatem cellam cõſtruxit: ubi Deo fideliter ſeruiuit multis annis. Deindè audita fama ſãctitatis beati Euurcij, uenit ad eum, & demum ei in pontificatu ſucceſſit.

VITA B. GREGO TVRONENſIS ARCHIEPIſCOPI, PER CLERICOS TURONENſES DEſCRIPTA.

OMnium quidem ſanctorum iurè memoria veneratur: ſed eos primùm fideles honorificant, qui vel doctrina, vel exemplo cæteris clariùs effulſere. Porrò vnum de his beatum Gregorium Turonicæ ſedis Archiepiſcopum fuiſſe, eumque hac gemina dote reſplenduiſſe, non parua documenta produnt. Cuius nimirum geſta, vel partim neceſſario ſcribuntur, nè fama tanti viri quandoquè dubietatis nebula fuſcaretur. Et quidem ſatis eſt ad eius gloriam, quòd Chriſtum, cui placere quæſiuit, conſcium habet in excelſo: ſed tamen & hic nefas eſt illius laudes tacere, qui tot Sanctorum ſtuduit laudes propalare. Quæ ſcilicet relatio quantula erit, nec eius inſignia, vt ſunt, profert, quoniam plurimis, quæ opinione feruntur, omiſſis, pauca quædam, quæ ex libris eius approbentur, attingimus. Quòd ſi quis Iudaico more ſigna requirens, ſanctum quemlibet ſignorum quantitate metitur, quid de beata DEI genitrice, vel de præcurſore Iohanne cenſebit? Sanius itaque diſcernat, quòd in tremendo die multis, qui ſigna fecerunt, reprobatis, hi qui opera iuſtitiæ ſectati ſunt, ad dexteram superni iudicis ſoli colligentur. Non igitur præſulem noſtrum ob geſtum miraculorum commendamus, quanuis & illa non omnimodò deerunt: ſed quòd mitis & humilis corde CHRISTVM imitatus fuerit, demoſtramus.

Sed hi ſamen poſt exceſſum è vita, innumeris corruſcarunt miraculis.

VITA

Nouẽ. 17

Patria & parentes S. Gregorij.

GRegorius Celtico Galliarum tractu fuit exortus, Aruernicæ regionis indigena, patre Florentio, matre Armentaria procreatus: Et ſi quid diuinæ generoſitati terrena conducit nobilitas, parentes eius cum rebus locupletes, tum quoquè natalibus fulſerunt illuſtres. Sed quòd pleriſque munijs diuinę ſeruitutis quadam peculiari deuotione ità videbantur annexi, vt quiſquis ex iis religioſus non exiſteret, iurè degener notaretur. Ad quod adſtruendum, quiddam de propinquioribus inſeramus. Itaque Gregorius quondam ſenator Leocadiam duxit vxorem. Hæc de ſtirpe Vetij Pagati deſcenderat, quem Euſebius in quinto hiſtoriarum libro Lugduni paſſum, ac inter reliquos tunc temporis narrat glorioſiùs agonizatũ: Quæ Leocadia peperit ſanctum Gallum Aruernicæ ſedis Epm, atque Florentium huius pueri genitorem. De hoc autem Florentio, ſed & de Armentaria matre, de Petro quoquè fratre eius, necnon & de vxore Iuſtini ſorore eius, ac duabus neptibus, Heuſtena ſcilicet & Iuſtina, beatę Radegundis diſcipula, libri miraculorũ talia referunt, per quæ fides illorũ & merita, nõ exigui momenti fuiſſe dinoſcãtur. Hęc aũt Aruernis, q̃ puero genialis humus fuit, vehemẽter olim caput extulerat, ità ut ſenatoribus velut vrbs Tarpeia ꝑpolleret. Ab his Gregorij parẽtela profluxerat. Hæc ſenatores, hæc Iudices, & quicquid de ordine primariorum dixerim, proferebat. Id ſanè de parentibus dictum ſit, vt quia Dominus in generatione iuſta eſt, ad laudem Gregorij proficit, quòd ei ſua progenies titulo ſanctitatis columna videatur. Huius genus & patriam Fortunatus commemorans, inquit:

Vetius Pagatus martyr illuſtris.

Pſal. 13.

Forte decus generis Turonicenſis apex
Alpibus Aruernis veniens mons altior ipſis.

Ad matrem quoquè eius:

Felix bis meritis ſibi Machabæa, vel orbi,
Quæ ſeptem palmas cælo tranſmiſit ab aluo.
Tu quoquè prole potens rectè Armentaria felix,
Fœtu clara tuo, genitis circundata fructu
Eſt tibi Gregorij palma, corona, nouus.

2. Macha. 7.

Ità nobili ſtirpe nobiliſſima proles emergens, vt roſa quædam ſtipite gratior, decus generoſitatis auctum in parentes refudit. Et quanuis iam myſterij maieſtas in nominibus non quæratur, tamen hic, vt rebus aſſertum eſt, Gregorius competenti præſagio appellatur. Sic enim Græcus vigilantem appellat. Hic deniquè non ſolùm tertiam vigiliam, ſed quod maius eſt, ſecundam quoquè, & quod rariſſimè uideas, obſeruauit & primam. Et quia iugum Domini ab adoleſcentia portauit, ſedebit ſolus (vt ait Ieremias) vel certè prope Martinum. Vt autem ætatulæ robur admiſit, literarum ſtudijs mancipatur: in quibus equidem ſtudijs primitùs ſub Gallo Epiſcopo, ſuo videlicet patruo, ſenſus illius teneritudo coaluit. Cùm ergò iam in diſcendis notarum characteribus ageretur, hunc diuina diſpoſitio virtutum auſpicijs initiauit, ſanctamque eius infantiam ſignorum oſtenſione nobilitauit. Nam pater eius nimia valetudine comprehenſus, lectulo decubabat: intimus oſſibus ardor furere, podagricus humor foris intumeſcere, vapor aridus ora perurgere cœpit, cùm quidam puero per viſionem apparens diceret: Legiſti librum Ieſu Naue? Cui ille: Nihil, inquit, aliud literarum attendo, præter notas, quarum nunc exercitio conſtrictus affligor. Nam hic liber ſi ſit, prorſus ignoro. Et ille: Vade, inquit, fac haſtulam ex ligno, quæ poſſit hoc recipere nomen, ſcriptumque ex atramento, ſub paterni capitis fulcro collocabis: quod ſi feceris, erit ei præſidium. Manè facto, matri, quæ uiderat, indicauit. Senſerat nimirùm ſancti puer ingenij, non ſuo, ſed matris, iudicio rem eſſe gerendam. Tum illa iubet viſionem implere: factum eſt, & pater de momento conualuit. Quid ſanè rationabilius, quàm nomen Ieſu, vel lignũ ad reparandã ſoſpitatem congrueret?

Luc. 12.

Thrẽ. 3.

Adhibetur diſcẽdis literis puer Gregorius.

Viſio eius.

Sanat patrem ſuũ.

Parentes eius vt renerà nobiles erant, & in Burgundia diffuſi lati fundi poſſeſſores. Sanctus vero Nicetius, vir totius religionis, qui Lugdunenſis præerat ciuitati, cùm prædicti parentes eum vicinarentur, puerum Gregorium acciri iuſſit. Quem ſanctus vir coram poſitum aliquantiſpèr contemplatus, & neſcio quid diuinum in eo commentatus, iuſſit hunc ad ſe (iace-

Nicetius Epiſcopus Lugdunen.

(iacebat enim i lectulo) leuari: ac uelut paradiſi colonus, conciuem ſibi futurum præſagiens uiuis adſtrictum cœpit confouere, cùm quidem (quod reticendum non eſt) ita collobio ſe totum conlexit, vt nec ſummis digitis puerum contingeret. Hoc ſanè caſtitatis exemplum idē puer adultus auditoribus ſuis frequenter inculcabat, ex hac perfecti hominis cautela ſuadens eos colligere, quantum fragiles quique, lepò res debeant ac tactus uitare. Benedixit ergo puerum, & imprecatus illi proſpera, ſuis remiſit eum. Biennio verò poſt miraculum, quod dixeramus, fermè exacto, iam memoratus Florentius redinino dolore captatus eſt: accēditur febris, intumeſcunt pedes, dolor peſſimus pedes intorquet. Per endinata peſtis hominem contriuerat, iam penè conclamatus iacebat. Intereà puer uidit iterùm in ſomno perſonam, ſeſe, Viſu ne librum Tobiæ cognitum haberet, interrogantem. Reſpondit, Nequaquam. Qui ait: Noueris hunc fuiſſe cæcum, atque per filium ea iecore piſcis, Angelo comitāte, curatum. Tu ergò fac ſimiliter, & ſaluabitur genitor tuus. Hæc ille matri retulit, quę confeſtim pueros ad amnē dirigit: piſcis capitur: quæ de extis iuſſa fuerant, prunis imponuntur. Non feſellit virum euentus: vt enim primò fumus odoris in naribus patris reflauit, protinus omnis ille tumor dolorque diſceſſit. Si magnum eſt, os Zachariæ Iohannis merito fuiſſe reſeratum, nec modicum vtiquè eſt, Florentium non ſemel, ſed bis, per filium eſſe curatum. Senſerant ex hoc idem parentes, quòd dextro pede potiſſimè loretionexurus, nec ignorare poterant, quin illum diuina diſpoſitio dexterioribus officijs aptauiſſet. Quem tamē non continuò totonderunt, ipſius (vt reor) aſſeolum in ſuſcipiendo clericatu poſtulantes. Literarum tamē ſtudijs inſtantiùs applicatur.

Obſerua mirā pudicitiam ſancti Epiſcopi.

Alia viſio pueri Gregorij.

Tob. 11.

Iterùm ſanat patrē ſuum.

Luc. 1.

Adhuc itaque laicus tam ſenſu quàm corpore adoleuerat, cùm ſubitò nimia febrium ac ſtomachi pituita comprehenſus, cœpit grauiter ægrotare, languor per dies ingraueſcere, medicinalis induſtria nihil proficere. Quem patruus Gallus frequenter viſitabat: genitrix uerò, ut mater, cū lamentis aſſiduabat. Sed cùm iam de humano auxilio deſperaretur, cælitùs adoleſcenti ſuggeſtum eſt, quò ſe ad diuinum cōferret. Rogat igitur, ut ad ſepulcrum ſancti * Elidij (erat enim iuxtà) portari deberet: ſed ei parùm profuit, quia tūc differebatur, quod per illud incommodum quærebatur. Domi reportatus, ità cępit poſt paululùm tormētari, vt putaretur ad exitum vrgeri. Vexatio tandē fecit cauſam intelligi. Conſolatur eos, qui flebant, dicens: ad ſepulcrum beati Elidij me ſemèl adhuc deferte: fides mea eſt, quòd ille & mihi ſanitatem, & uobis mox præſtabit lętitiam. Tunc verò illic deportatus, uoce qua poterat orationem fudit, ſpondens, quia ſi ab hoc contagio liberaretur, clericatus habitum ſuſcipere nec prorſùs moraretur. Dixerat, & ſenſit protinùs diſcedere febrem, & à naribus eius copia ſāguinis defluente, ſic omnis illa ualetudo diſparuit, ac ſi legatus quidam re, pro qua venerat, obtenta diſcedere feſtinaret. Ità comam depoſuit, & ſe diuinis obſequiis ex toto mancipauit.

** Illidij*

Nota priſcorum fidem de Sanctorū uirtute & ope.

Fit clericus tonſo capite.

Cùm ergò ſanctus Gallus ad emeritam beatæ uitæ coronam uocaretur, uir Domini Auitus adoleſcentē ſuſcepit: qui cùm eius ingenium, morumque habitudinem exploraſſet, magiſtrorum diligentiam adhibuit, & quanta vel ipſius induſtria, uel eorum ſedulitas uelocitate poterat, ad arcem ſapientiæ prouexit. Hæc in uita beati Elidij reperies. Porrò autem in diſcendis literarum ſtudiis ea ſe diſcretione exercuit, vt vtraque nimietate careret, nec poetarū nænias ex toto horreret, nec (ut pleriſque mos eſt) his indicentiùs hærens, earum lenocinio mente ancillaretur. Fecit enim, quod ſuffecit. Aciem cordis veluti ad quandam cotem exacuit, & ità quaſi ab Aegyptiis vaſa aurea promutuans, & ad eremum, qua manna comederet, demigrans, in perſcrutandis diuinarum ſcripturarum potentatibus intrauit. Quod ipſe de ſe loquens oſtendit, dicens: Non ego Saturni fugam, non Iunonis iram, nō Iouis ſtupra commemoro, & cętera mōſtra, quæ illic ſequutus annectit, vſque dum diceret: Hæc omnia tanquam citò ruitura deſpiciens, ad diuina potiùs & Euangelica miracula reuertar: Nō enim vinciri cupio meis retibus, uel inuolui: in quo ſe oſtēdit ſciſſe hęc quidem, ſed ſaniori iudicio reſpuiſſe. Tēpore præſtituto Diaconus ordinatus eſt.

Quare hanc Tomo 4. 7. Iuly, ſed ſub Illidij nomine.

De Gloria Martyrum lib. 1. c. 1.

Ea tempeſtate erat quidam uir Aruernicus, qui lignum de ſacroſancto beati Martini ſepulcro detulerat. Sed cùm ligni reuerentiam incautus negligeret, omnis eius familia grauiter ægrotare cępit. Cum ſubindè languor ingraueſceret, & ille cauſam percuſſionis ignorans, minùs ſe emendaret, vidit in ſomno perſonam terribilem, cur ſecum ita ageretur, percontantem. Qui cùm ſe neſcire diceret: Lignū, inquit, quod de lectulo domini Martini tuliſti, negligenter hic retinens, damnum incurriſti. Sed vade nunc, defer illud Gregorio diacono. Dignus iam (vt reor) idem Leuita figurabatur, cui dominus ille Martinus precioſa quæque ſui gregis eſſet commendaturus. Tunc temporis apud Aruernū plerique in habitu religionis uita fulgebant, quos idem iuuenis nunc cum beato Auito, nunc ſi ſolum inuiſebat, quatenus uel ab eis exempla pietatis aſſumeret, uel ipſis, quod fortè deerat, mutua charitate præſtaret. Nimirùm in his Chriſtum colebat, & ueluti ſolis iubar in uertice montiū refulgens, in his interim, dum in ſeipſo uideri non poteſt, Chriſtum reſpiciebat: ad hoc animum intendēs, ut ad laudem CHRISTI proferret, quicquid per eos, uel ēt per illos, qui iam cælo præceſſerant, operari dignabatur. Sanè inter cæteros, in quibus ut diximus, Chriſtus uelut in montibus reſplendebat, dominum glorioſū Martinum deprehenderat, qui reliquos uelut quidā Olympus excedit & luculentiùs, vtpotè & terræ uicinior fulgor, ipſa aſtra reuerberat: in cuius utiq; ueneratione totus orbis meritò iam olim coniurat, in huius deſiderio Gregorius eſſe inferbuit. Hunc ſēper in corde, hunc in ore gerens, laudem eius ubiquè ſpargebat. Dum uerò mentis animum in exercitio uirtutum defigeret, caro eius à proprijs uiribus labaſcebat. Ità quippe mos eſt. Hinc eſt, quòd Daniel, poſtq̄ Angelicæ uiſionis contēplatione leuatus eſt, à carnis uirtute deficiēs, ꝑ multos dies ægrotauit.

Libenter inuiſit uiros religioſos.

Præclara S. Martini laus.

Dan. 8.

Hic itaque uirtutibus proficiens, ſed uiribus corporis imbeceſcens, aliquandò ualetudinem cum febre & puſtulis incurrerat. Qua tandem ità confectus eſt, ut uſu cibi potuſque negato, huius uitæ ſpem amiſerit. Vnum tamen ſupererat, quòd eius fiducia Martino innixa, nullatenus uacillabat: quinimmò feruentiùs flagrans, tanto eiuſdem Martini deſiderio ſuccēſus eſt, ut cùm mors penè caput illi mecteret, ad uiſendum tamen eius ſepulcrum, iter arripere non dubitauerit. Nec eum ſui dehortari poſſent, cùm obnixè reſiſterint: quia corporis illa febris, febre uincebatur amoris. Et quidem actis duabus uel tribus manſionibus, itineris occaſione itidem languor inualuit. Sed nec tunc omninò cogi potuit, quin ad propoſitā Martini fiduciā feſtinaret, omnes diuinæ maieſtatis dehortatores obteſtans, ut uel uiuum, uel fortè defunctum ſe, ante eius ſepulcrum exponerent. Quid plura? Peruenit vtcunquè: probata fides, perfectæ ſalutis cōpos effecta eſt. Et non ſolū ille, ſed & Armentarius quidā ex eius clericis, qui ſenſu penitùs caruerat, merito ꝓdictæ fidei ſanatus eſt. Agens itaq; tā pro ſe, q̄ ꝓ illo.

Ad ſepulcrum S. Martini ſanatus eſt Gregorius.

illo gratias,amore Martini exatiatus, vel potiùs magis ſuccenſus, ad patriam rediit.

Nota hac de ſacris reliquijs.

Aliquandò verò cùm iter de Burgundia ad Aruerniam ageret,magna contra ſe tempeſtas exoritur,denſus aer in nubibus cogitur: crebris ignibus cælum micare, validisque tonitruorum cœpit fragoribus reſonare.Omnes palleſcere, imminensque periculum pauitare.Sed Gregorius amicus ſanctorũ,reliquias (has enim indeſinenter collo ferebat) de ſinu protrahit,& minacibus conſtanter nubibus opponit. Quæ protinùs diuiſæ, dextra læuaq; prætereuntes, illæſum iter gradientibus præbuerunt.At ſuperbia, quę plerunq; virtutibus nutritur,iuuenili animo protinùs irrepſit: priuatim gaudet,ſuisque meritis pręſtitum arrogat. Sed quid tam vicinum ſuperbiæ,quam caſus?Nam equus cui inſederat,ilicò lapſus,hunc ad terram grauiter eliſit,ità vt omni corpore contuſus, vix aſſurgere poſſet:cauſamque intelligens,ſatis deincèps cauit, nè ſe vanæ gloriæ ſtimulus qualibet ſub occaſione deijceret: ſed quotiès per eum aliquid diuina virtus egiſſet, non ſuis meritis adſcriberet,ſed virtuti reliquarum,quas(vt diximus)perindè ferebat.Quod factum ſi diſcuſſeris, mirabilius eſt ſuperbiam correxiſſe, q̃ nubem diuiſiſſe.

Ecce ut Deus in ſancto uiro nõ ſinit multã manis gloria culpam.

Erat autem in orationibus aſſuetus, præſertim quietis horis. Solennitas beatæ Mariæ virginis aduenerat.Siquidè apud Aruernum in villa Marciacenſi eius reliquiæ continentur.Tunc fortè Gregorius intererat:qui,cæteris alto ſopore depreſsis,ad ſecretam orationem ſuo more proceſsit, cõſpicatusq; eminùs,videt oratoriũ ingenti claritate fulgere. Credit igitur aliquos deuotorum iam ad celebrandas vigilias proceſsiſſe.Viſione tamen luminis attonitus,illò prætendit,cuncta ſilentio data deprahẽdit. Ad ędificium trãſmiſit,ſed interim oſtium ſpontè reſeratur. Ille ad Angelicas excubias reuerenter ingreſſus,diuinam viſitationem ilicò agnouit. Claritas, quam aforis mirabatur,protinùs diſceſsit,nihilque per virtutẽ glorioſæ Virginis videre potuit.

Solẽnitas S. Mariæ.

Anno centeſimo ſeptuageſimoſecundo poſt tranſitum domini Martini, Sigeberto rege anno duodecimo regnante, beatus Euphronius, qui inter virtutes conſeneſcens,tanta gratia donatus eſt,vt ei prophetię ſpiritus ineſſe viſus ſit:appoſitus eſt ad patres ſuos:tẽpusque aduenerat,vt Gregorius amore beati Martini dudùm flagrans, & ad paſtoralis officii miniſterium idoneus Epiſcopus,cathedram eius vice ſua regẽdam ſuſcipere debuiſſet. Cùm igitur beatus Euphronius obiiſſet, Turonici de eius ſucceſſore tractaturi cõueniunt.Sed facili diſcrimine ſuaſum eſt cunctis,Gregorium in electione præferẽdum. Perſonam in loco frequentiſsimam iam olim ſciebant, pluraque eius geſta viro digna conuenerant. Tunc verò cunctis in conſona voce coeuntibus,cerneres Deo fauente cauſam ꝓſperari. Nam clericorum turba,nobilibus viris cõferta,plebsque ruſtica ſimul & vrbana, pari ſententia clamant,Gregorium decernendum,cùm claris meritis, tum quoquè nobilitate pollentem, ſapientia præcipuum, generoſitate primum,principibus notum, ac ſua probitate reuerendum,omnibusque officiis habilem. Legatio ad regem dirigitur, cùm quidem Deo diſpenſante, Gregorius coram reperitur. De hac igitur conuentus, quanta humilitate ſe excuſare tentauit, quibus modis ſubducere viſus eſt? Sed quia velle Dei eſt hinc, cætera flectuntur. Hunc rex authoritate cogit, hunc Brunechildis regina perurget. Sed quoniam diſcreta humilitas obedientiam non recuſat,tandèm aliquandò aſſenſus eſt.Quem,vt credo, nè qualibet occaſione delatus profugeret, ſtatim Aegidius Rhemenſis Archiepiſcopus ordinauit, vt Fortunatus Poeta ſcribens, ait:

S. Euphronius Epiſcopus Turonenſis.

Vide q̃ cupiat ſubterfugere Epiſcopatum.

Martino proprium mittit Iulianus alumnum,
Et fratri præbet, quod ſibi dulce fuit:
Quem patris Aegidij Domino manus alma ſacrauit,
Vt populum recreet, quem Radegundis amet.
Huic Segemertus ouans fauet,et Brunichildis honori.

Sedes itaq; Turonica octauodecimo die,poſtquàm Euphronium amiſerat,Gregorium ſuſcepit. Turonẽſibus verò nouo paſtori triumphanter exilientibus, hoc prædictus Poeta panegyricum carmẽ procudit:

Turonenſis creatur Epiſcopus.

Plaudite nunc populi Turonis,vota tenentes,
Præſulis aduentu ſpes gregis eccè uenit.
Hoc puer exertus celebret, hoc curua ſenectus,
Hoc commune bonum prædicet omnis homo.

Et cętera, quibus hunc & à Turonenſibus deſideratum, & ad cathedram legaliter ingreſſum oſtendit. Adeptus ergò præſulatum,qualis uel quantus fuerit, ut compendioſè dicatur,& plures eccleſiæ, quas nouiter conſtruxit,uel quarum ſartatecta reſtaurauit, inſinuant, & libri in laudem Sanctorum, uel in expoſitione ſanctarum ſcripturarum editi,quamprimũ demonſtrant. Matrem nanque Eccleſiam, quam dominus Martinus conſtruxerat,nimia uetuſtate confectã, arcuato ſchemate reparauit, atq; hiſtoriatis parietibus per eiuſdem Martini geſta decorauit. Quod Metricanorus noſter non tacuit, dicens inter cætera:

Fortunatũ dicit.

Martini auxilijs operando Gregorius ædem
Reddidit iſte nouus, quo fuit ille uetus. Et item:
Fundamenta igitur reparans hæc priſca ſacerdos,
Extulit egregiùs,quàm nituere priùs.

Sed plures alias(ut diximus)conſtruxit,ſicut in ipſius Chronicis reperitur, ut eſt eccleſia ſanctæ Crucis,uel in Artenſi uilla. In conſtruendis uerò ſpiritualibus templis,videlicet in cuſtodia gregis, quàm certatim ſeſe impenderit,uel ex hoc animaduertitur, q nec ab ipſis quidem ſanctis uiris ſtudium ſuæ prædicationis*conſtituit. Nam ut de his taceatur, quorum, ut ait Apoſtolus,peccata manifeſta ſunt,de quibus ſuperfluo quicquam diceremus,ad oſtendendum quãtoperè circa perfectiores ſolicitus extiterit, duos ſaltem eorũ,quos ob ſanctitatis inſignia uix præter Gregorium aliquis arguere præſumeret, ad medium deducantur. Haud longè enim poſt eius ordinationem ſanctus Senoch Abbas de cella egreſſus, ad eum ſalutandum profectus eſt.Quem ſanctus uir magna reuerentia ſuſceptum, mutuoque colloquio ſenſim exploratum,peſte ſuperbię mox perſenſit infectum.Sed gratia, quæ in diſcernẽdis ſpiritibus huic ſuppeditabat, illum ab eadem ſuperbia penitùs expurgauit. Nec diſſimili uirtute circa beatum quoquè Leobardum extitit ſolicitus: quem nequam ſpiritus ita ſiniſtris cogitationibus agitabat, ut propter quandam uerborum contumeliam,qua ſe dudùm recluſerat, migrare decreuiſſet. Sed nec iſte potuit incurrere caſum, quã Gregorium meruit habere ſubleuantem. Nam cùm ſoltto ad maius monaſterium, quaſi ſacra Martini ueſtigia deoſculaturus adiret, ſolicitus paſtor qualiter ouis amore Chriſti uinculata ſe gereret,ad eius tugurium diuertit. Cui mox ille ſecreta cordis, quæ diabolus quaſi rationabilia confinxerat,eidem reſerauit. Qui protinùs, ſagaciſsimo ut erat ingenio, diaboli commenta deprehendit, & non minimo dolore ſuſpirans, increpare hominem cępit, ac diabolicam calliditatẽ uerbis cõpetentibus denudauit, domumque reuerſus, libros ad propoſitum monachorũ ei cõgruos pia ſolicitudine trãſmiſit. Quibus lectis, nõ ſolũ ab illa, quã patiebatur, incurſione curat' eſt, ſed et in ſẽſus acumine multũ prouectus. Nihil ergò nũc magnificẽtius quęras,nihil in laude Gregoriana præſtantius expectes.' Si anima corpore melior, ſatiùs eſſe quenquam in ea ſuſcitari, nec quiſquam

Eccleſia S.Crucis

for. abſtinuit.*

1.Tim.5

In quibuſdam ſanctis viris aduertit, & corrigit vitia quædam.

mendax

En ut tantus vir ſæpe conſtricto corpore, B. Martini interceſſione ſanatus eſt.

mendax negare poteſt. Vox autem eius quàm imperioſa fuerit, vel ea quæ dicebat auctorioſa vita ſubditis inculcauerit, diligens lector in ipſius libris explorabit. Verùm (vt ſuprà retulimus) incommodo corporis frequẽter ob iniuriam carnis fatigabatur: ſed quotiès corpuſculum, nimio virtutum exercitio fatigatum, languor inclementiùs pulſauiſſet, ille ad Martinum ſuum decurrens, concitè ſanabatur. Hoc ſæpiſſimè fiebat. Quandò autem & qualiter, in deſcriptione miraculorum ità dirigitur, vt meritò dilectionem delectet: ſiquidem vt diſcretus & humilis, corporea medicamenta ſibi primus adhibebat. Sed quanto ille humiliùs expetebat, indignum ſe iudicans, cui medela per miraculum dari debuiſſet, tanto diuina largitas hunc ad ſolam ſuæ potentiæ medicinam reſeruabat.

Tactu ſepulcri eſt illicò curatur.

Contigit aliquandò, ut ſolita beati Martini virtute ab vnius temporis dolore ſanaretur: cui poſt paululùm cogitatio per inſidiatorem ſubiit iniecta, quòd pulſus ille venarum, ſanguinis poſsit minutione ſedari. Dum id apud ſe volueret, amborum temporum venæ proſiliunt. Renouatus dolor vndantiùs irrumpit, ſed ille concitus ad baſilicam properat: Veniã priùs pro cogitatione precatur: dehinc palàm ſancti ſepulcri capita attigit, & illicò ſanus abſceſsit. Multa (fateor) in laudibus diuerſorum iam ingeſſerat: ſed quanuis amore Martini vehementiùs inferueret, ad ea tamen, quæ de eius miraculis ſcribenda erant, ſe nullatenùs dignum iudicabat, donèc bis & tèr per ſoporem admonitus, ſi taceret, crimen incurrere minaretur. Deniquè oratorium S. Stephani, quod in ſuburbio eſt, iuſſerat prolongare, & altare, vt erat integrum, in anteà promoueri: ſed quia nihil de pignoribus ibidèm reperit, vnum ex Abbatibus, vt eiuſdem martyris reliquias exhiberet, ad Epiſcopum, clauem tamen oblitus, direxit: qui capſam obſeratam reperiens, quid faceret, dubitabat: ſi ad Epiſcopum pro claue rediret, moroſum erat: ſi capſã exhibuiſſet, ob multorum pignora ſanctorum, quæ ibi continebantur, moleſtum ei eſſe ſciebat. Cùm igitur apud ſe hæſiſſet, vt diuina gratia cooperatricem ſe Gregorio teſtaretur, capſam exilientibus repagulis adſpicit reſeratam. Tum gratias agens, reliquias non ſine admiratione multorum Gregorio detulit: qui reuerſus, capſam, vt reliquerat, obſeratam inuenit.

S. Gregorius multa facit miracula, ſed ea ſanctis adſcribit.

Multa quidem Gregorius, quæ inſequi longum eſt, in ſalute languentium operabatur; quæ tamen ſub obtentu ſanctorum, quorum reliquias perindè ferebat, à ſuis meritis excludere nitebatur: cùm quidem hæc tanto veriùs per ipſum fiebant, quanto ipſe humiliùs aliis tribuebat; vt eſt illud: Cùm aliquandò

Nota hæc.

per viam graderetur, & Crucem auream cum reliquiis beatæ Mariæ ſemper Virginis, uel beati Martini, collo geſtaret, procùl à via cuiuſdam pauperis hoſpitium incendio conſpicit concremari. Erat autem (vt eſt in vſibus pauperum) foliis atque ſurculorum cremiis, ignium videlicet fomentis, contectum. Hac illacque miſer cum vxore & liberis curſitare & ſtrepere, aquam aduehere. Sed iam flammæ præualuerant, nec poterant mitigari. Tunc verò Gregorius accurrit, & contra flammarum globos Crucem eleuauit: moxque in adſpectu ſanctarum reliquiarum ità totus ignis obſtupuit, ut nec ea, quæ iam apprehenderat, vltrà vel ad modicum uſtulare poſsit.

Vide miraculum.

Cauſa fuerat, qua Rhemenſe oppidum adire debuerat. Cumque ab Aegidio pontifice humanitus fuiſſet ſuſceptus, ibidem noctù quieuit. In craſtinum verò illuceſcente Dominica, ad eccleſiam, Epiſcopo colloquuturus, venit. Cùm autem eius aduentũ in ſecretario præſtolaretur, (nolebat enim in eccleſia loqui) Sigo ſerendarius quondam Sigeberti, ad eum acceſſit. Quem ille oſculatum ſedere iuxta ſe fecit. Dum aliquantiſper ſecum ſermocinarentur, & ille de ore Gregorij penderet, ſubitò auris eius, quæ pridem obſurduerat, cum quodam crepitu reſerata eſt. Ille gratias cœpit agere, & quid ei per Gregorium præſtitum ſit, manifeſtare. Sed uir Domini, conſuetæ non immemor humilitatis, hominem ab hac æſtimatione ſubducere nitens: Noli, ait, dulciſſime fili, mihi aliquid gratiæ referre, ſed beato Martino, per cuius reliquias, licèt indignus, quas defero, tibi auditus reſtitutus eſt, ſurditas repulſa.

Obſerua humilitatem.

Virtus nanque charitatis in illo præeminebat adeò, ut ipſis inimicis affectum dilectionis impenderet, vt ſequenti patebit exemplo. Quodam enim tempore factum eſt, ut ad uenerabilem matrem ſuam in Burgundia properaret. In ſyluis verò abiegnis, quæ trans Verberim fluuium ſitæ ſunt, latrones incurrit, qui tanto impetu ſuper comitatum eius irruere viſi ſunt, vt non modò eos expoliare, ſed & occidere velle putarentur. Quorum aſſultu Gregorius terreri non potuit, qui præſidio Martini circumſeptus incedebat. Cuius mox auxilium flagitans, ità ſibi adeſſe expertus eſt, vt latrones velociùs quam venerant, fugam inirent. At Gregorius vſus conſueta pietate, nec in perturbatione turbatus, fugientes reuocat ad cibum, & ad potum inimicos inuitat. Sed crederes eos fuſtibus agi, & inuitos equos contra poſſibilitatem calcaribus vrgere, ut nec reuocantem audire poſſint. Ita Gregorius ſuperuis auribus oſtenſus eſt vicinus, & operibus charitatis intentus.

En quanta virtus ſanctorũ.

Fides & deuotio populi valdè per Gregorium ſuccreſcebat. At malignus hoſtis non modico dolore torquebatur. Vndè factum eſt, vt uim ſuæ malignitatis ferre non ſuſtinens, vel paſtoris, vel gregis fiduciam apertis vocibus dementare conaretur. Ipſa nanque Natalis Domini die, cùm Gregorius pontificale feſtum in principali baſilica, ſicut mos eſt, ſolenniter celebrare procederet, quidam ex energumenis atrocior cæteris, cœpit nimium debacchari: & ſequentibus, vel obuiantibus turbis, quæ Gregorium repleuerãt, ſe obuium ingerens: Fruſtrà, inquit, Martini limina petitis, caſsò eius ædem aditis, qui vos propter multa crimina dereliquit. Eccè vos abhorrens, Romæ mirabilia facit. Hæc & alia plura cunctis, vt erant conſtipati, populis verba diabolus inſibilat: Ad quam vocem non ſolum ruſticorum corda exturbantur, ſed & clerus, quin & ipſe Gregorius pauore concutitur. Ingredientes autem cum fletu magno baſilicam, omnes pauimento proſternuntur, orantes, vt ſancti viri præſentiam mererentur. Quidam verò, cui ante tres annos ambæ manus cum vno pede contractæ erant, ante ſanctum altare cum reliquis proſtratus, beati Martini auxilium poſtulat: qui ſubitò nimia febre circundatus, tanquam in eculeo torquebatur extenſus. Inter hæc, ſancta ſolennia gerebantur. Cumque ſanctus pontifex fletibus inſiſtens, beati Martini præſtolaretur aduentum, diuino myſterio palla iam ex more cooperto languidus ad plenum reſtituitur ſanitati. Quarè Gregorius admodùm gauiſus, omnipotenti Deo gratias agit, oculoſque lachrymarum imbre ſuffuſus, in hac ad populum voce prorumpit: Timor a cordibus veſtris, fratres, abſcedat, quia nobiſcum beatus confeſſor inhabitat: nec omninò credite diabolo, qui ab initio mendax eſt, & in veritate non ſtetit. Cum hæc & alia verba conſolatoria adſtantibus inferret, omnium luctus laxatur in gaudium, multòque alacriores, quàm venerant, ad ſua per Martinum atque Gregorium redierunt.

Inuidia maligni dæmonis.

Inuocatur S. Martinus ſanat cõtractũ.

Ioan. 8.

Quia verò Natalis Domini mentionem fecimus, quid

aliquandò in hac die pontifici noſtro contigerit, memoremus. Nā in ſacroſancta huius Natalis nocte pridianis vigiliis fatigatus, cùm paululùm ſe cubito collocaret, vir quidam ad eum concitus venit, dicēs: Surge, reuertere ad eccleſiam. Ille expergefactus, ſignum Crucis ſibimet imprimens, iterùm obdormiuit. Nec deſtitit vir ille, quin hominem ſecundò moneret. Sed cùm excitus grauem ſe adhuc ſentiret, rurſùs obdormiuit. Tum verò ille vir tertiò veniens, maxillæ eius alapam impreſsit, dicēs: En tu reliquos ad vigilias admonere debes, & tā diu ſopore deprimeris? Qua Gregorius voce perculſus, pernici velocitate ad eccleſiā eſt regreſſus. Adeò ſupernis oculis grat⁹ extitit, vt nec humanitate cogente, negligentiam pati permiſſus ſit ſuæ ſalutis. Viſum eſt hoc inſerere lectioni, qualiter eum Deus arguere voluerit, nè vel aliorum leuitate peccaret. Nam cùm hunc à deſperato languore beatus Martinus ita ſanaret, vt ad eccleſiam in craſtino ꝓperaret, nè ſe in ſolēniis Miſſarum fatigaret, vni preſbyterorū hæc celebrare præcepit. Sed cùm preſbyter neſcio quid ruſticè feſtiua verba depromeret, nonnulli de circunſtantibus eum irridere cęperunt, dicētes, melius fuiſſe tacere, quàm ſic incultè loqui. Nocte autem inſequuta vidit virum dicētem ſibi, de myſteriis Dei nequaquàm diſputandum. Satis dehinc apud eum conſtitit, nè ſtultos & faciles ante ſe permitteret de beatis ſolennijs obtrectantes.

Vigilia Natalis Domini.

Peregrè abit ad ſepulcrū S. Hilarij.

Sæpiùs autem vir Domini, ſicut verus & gregis & ſuimet conſultor, vel ſubditorum vtilitate, vel ꝓpriæ ſalutis cauſa longiùs procedebat. Aliquandò igitur ſepulcrum beati Hilarii ſupplicaturus adiuit, cùm ad viſendam quoq; ſanctam Rādegūdem reginam diuertit. Factum eſt autem, cùm hi duo tanquàm incolæ paradiſi ſecum de cęleſtibus fabularentur, oleum quod ante pignora ſanctæ Crucis guttatim illic defluere ſolebat, ſic in aduentu Pōtificis auctū eſt, vt infra vnius horæ ſpatium vltra vnum ſextarium exundaret. Porrò cùm hęc beata regina ad regem eſſet accerſenda cęlorum, vir Domini Gregorius de eius tranſitu nūciū accepit. Cumque illa iam eo accurrente migraſſet, ſancta eius membra ſepulturæ locauit. Quo quidem tempore altare ſolenniter benedixit: operculum tamē Epiſcopo, qui tunc fortè deerat, reſeruauit.

Nota rē ſtupendā.

Cauſa fuerat, qua Germanum fluuiū inata Blanienſe caſtrum tranſmeare debuerit. Sed idem fluuius ità tunc intumuerat, vt intuentibus non paruum horrorem incuteret. Non longè autem ſanctus Romanus preſbyter requieſcit, quem noſter, vt vita eius perhibet, Martinus tumulauit. Cùm igitur hinc ꝓcella vētorum, illinc montes vndarum ingens periculum nauigaturo minarentur, oculos ad cęlum erigens, & ad eccleſiam prædicti Romani ſubindè reſpiciens, adeò omne pelagus mox complanauit, vt cōpreſsis fragoribus, in ripam alteram ſine periculo veheretur.

Sedantur fluctus fluuius.

Sexdecim annos hic in Epiſcopatu exegerat, cùm æquiuocus eius ille Magnus Gregorius in ſede Apoſtolica ſubrogatur. Siquidem optata res eſt, quòd dudùm alter alteri peculiari ſit amicitia deuinctus. Nec immeritò tamen hunc Fortunatus Gregorio cōparat Nazianzeno, tanquàm ille datus ſit Orienti, Romēſis Meridiei, aſt hic noſter Occidenti. Cùm igitur ſacra Apoſtolorum limina expetiſſet, magna cum reuerentia ſanctus eum Papa excepit. Quem ad beati Petri cōfeſsionem introducens, à latere conſtitit, præſtolans quo aſſurgeret. Interim autem (vt erat ingenio ꝓfundiſsimus) ſecretam Dei diſpenſationem admirans, cōſiderabat in huiuſmodi hominem (erat enim ſtatura breuis) tantam gratiam cælitùs profluxiſſe. Quod ille mox diuinitùs perſentiens, & ab oratione ſurgēs, placidoque, vt erat, vultu ad Papam reſpiciēs: Dominus, inquit, fecit nos, & non ipſi nos: idem in paruis, qui & in magnis. Cumque id ſuæ cogitationi ſanctus Papa reſpondere cognoſceret, ipſa ſua depræhēſione gauiſus, gratiam, quam hactenùs in Gregorio mirabatur, in magna veneratione deincèps habere cœpit: ſedemque Turonicam ità nobilitauit, vt aureā ei cathedram donaret, quæ apud præfatam vrbem in poſterum ſeruaretur.

S. Gregorius Papa

Aurea cathedram dat ei ſanctiſſimus Papa.

Iam verò beatus Martinus, hunc alumnum ſuum magnificans, vſquequaquè ei ſe propitium multis modis demonſtrauerat. Sed cùm operibus eius cooperatorem quoquè ſe oſtenderet, aliquandò præſentiam ſuam, licèt inuiſibili ſuo quo videri ſolet ſplendore, manifeſtauit. Nam oratorium ex promptuario prædeceſſoris ſui apud Turonum conſecraturus, reliquias ſancti Saturnini martyris, ac domini Martini à baſilica ſuſceptas, cum ingenti veneratione deferebat, (erat enim ſacerdotum ac Leuitarum in albis veſtibus non minimus chorus, & ciuium honoratorum ordo præclarus, ſed & populi ſecundi ordinis magnus conuentus) radiantibus ſolenniter cereis, Crucibus in altum ſublatis. Cùm ità veniretur ad oſtium, terribilis fulgor cellulam ſubitò perfundens, omnium oculos nimio perſtrinxit ſplendore: qui diutiùs durans, hac illacque ſicut fulgur diſcurrebat. Omnes nimio pauore perculſi, ſolo iacebant. At Gregorius vt tantæ virtutis conſcius, conſtanter eos exhortans: Nolite, inquit, timere: rememoramini qualiter globus ignis de capite beati Martini egreſſus, cælum viſus eſt conſcendiſſe, & ob id nos cum his ſanctis reliquiis ipſum credite viſitaſſe. Tūc vniuerſi magnificauerunt Deum, & ſenior cum electis dicebat: Benedictus qui venit in nomine Domini: Deus Dominus & illuxit nobis.

Obſerua de cereis & Crucibus.

Pſal. 117

Pauca hæc de noſtro præſule dicta ſint, non vt miracula eius, quæ reprobis dari ſolent commendemus, ſed vt nec hanc quidem gratiam illi defuiſſe monſtremus. Cæterùm ad eius gloriam commendandam illud ſufficiat, quòd humili corde Chriſtum ſequutus eſt, & quòd non ſperauit in pecuniæ theſauris, (Hoc vtiquè eſt, mirabilia feciſſe) & vt partim ſuperius monſtratur, à peccatorum eſt laqueo cuſtoditus. Super omnem quippe gloriam, eſt à peccatis protectio. Vigeſimo & primo igitur Epiſcopatus ſui anno, tanquàm ſeptenario annorum numero tèr in fide ſanctæ Trinitatis completo, appoſitus eſt ad patres ſuos, non tam dierum, quia fermè tricennalis ordinatus eſt, quàm perfectione plenus. Qui tamen non vſquequaquè videtur clauſus in tumulo, cui reſtat, vt vel lingua viuat in mundo. Et quia, ſicut credimus, beato Martino in cęlo eſt ſociatus, ſancto etiam corpore eſt illi in ſepulcro vicinus. Porrò Turonicenſes, nè diuinis muneribus videantur ingrati, ſemper neceſſè eſt, vt retractent, quantoperè ſint à Deo ſuffulti. Datus nanque eſt eis patronus, non qualiſcunque, ſed Martinus, de cuius laude quid primum vel ſpeciale dicatur, cùm, vt ſcriptum eſt, eius minima, aliorum maximis maiora eſſe manifeſtum ſit? tamen quanti habendus ſit, teſtantur vniuerſæ, vt ità dicam, mundi nationes, quæ illum ità priuato affectu diligunt, vt etiam in noſtro tempore, quandò nimium iam charitas refrigeſcit, multos tam gente, quàm lingua ignotos, ad eius ſanctiſsimum tumulum confluere videamus, vt meritò de eodem Martino dicatur: Cuius vultum deſiderat vniuerſa terra. Quorum vtiquè ſtudia noſtram, qui vicini ſumus, inertiam iurè vehementer redarguunt: non tamen ſine diuino moderamine conſtat, quòd eius amor ità omniū corda penetrauit, quòd eius memoria, velut alterius Ioſiæ, tam dulcis eſt omnibus, & ꝙ per omnes fines terrę ità

S. Gregorius excedit è vita.

Dialogo 2. Sulpitij S. Martinus quantus habitus

Eccl. 49.

iam

iam patuit, vt quòd Chriſtus habet nomen, Martinus honorem: Datus eſt eis & Gregorius, vir non ſolum ſanctitate, ſed & doctrina clarus, nè vrbs Turonica obſcurior videretur, ſi ſcriptorũ officio caruiſſet: quin potiùs ſicut vrbs Romulea poſt Apoſtolos illuſtratur in altero Gregorio, itá vrbs Turonica poſt Martinum decoratur in iſto. Quem videlicet, vel apud Deũ, vel apud Martinum aduocatum quẽdam atque ſequeſtrẽ habere confidamus, eique noſtras neceſsitates ad expediendum committamus. Verùm ille non erit immemor vel ſuæ, vel Martini miſericordiæ, quam nobis tantoperè inſinuare curauit: quippe qui ad hunc inſinuandum eius miracula digeſſit, vt quiq; futuri audientes quanta & qualia viſibiliter operetur, quàm deſperatos languores ſanet, de potentia vel de patientia eius nullatenùs dubitent. Et ſi pro diſpenſatione temporũ contigerit corporea miracula ceſſare, ſemper tamen credamus illum in noſtris animabus ſuæ virtutis medicinam operari. Gregorius igitur Martini miſericordiæ conſcius, ſemper illi de grege ſuo ſuggerat, ſemper illum pro ſtatu ſancti loci ſui, ac pro totius regni ſalute interpellet.

Humilẽ ſibi & abiectum ſe pulsura locum delegit.

Nec prætereundum, quomodò conſuetam ſibi humilitatem, etiam in ipſa ſepultura ſua ſeruauerit. Nã in tali loco ſe ſepeliri fecit, vbi ſemper omnium pedibus conculcaretur, & ipſa loci neceſsitas cogeret, nè vnquàm in aliqua reuerentia haberi poſſet. Sed grex beati Martini talia nõ ferens, amicum Domini ſui de loco leuauit, & edito ſepulcro mauſoleo ad læuã ſancti ſepulcri digna reuerentia collocauit. Obiit autem quintodecimo Calendas Decembris, videlicet intra Martinianam hebdomadam, vt ſolẽnitatem Martini, quam hic iam ægrotans celebrare cœperat, Martino iunctus in cælo conſummaret: præſtante Domino Ieſu Chriſto, qui viuit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Eccè Martini ſolemnitas celebratio

VITA S. HVGONIS LINCOLNIẽſis Epiſcopi, excerpta ferè à quodam, cuius nomẽ latet, ex illis V. Libris, quos de beatiſsimi huius viri vita ſcripſit Anonymus quidam, qui aliquot annis cum eo vixit familiariter. Nos ſtylum, vbi viſum fuit, nonnihil correximus.

NOV. 17. *Cap. 1.*

SANCTVS Hugo è Burgũdię prouincia, claris natalibus ortus eſt. Pater eius miles ſtrenuus erat ſecundùm ſeculi honeſtatem, & timens Deum, cõtentus ſtipendiis ſuis: isque iam vxoris ſolatio deſtitutus, Hugonem annorum ferè octo puerum militiæ tradidit ſpirituali, vt non ab adoleſcentia, ſed ab ipſa infantia iugum Domini portare conſueſceret. Non longè enim à caſtro eius monaſterium erat canonicorũ regulariũ, quod ſemper affectu coluit, ibiq; filium obtulit perpetuò Deo ſeruiturum. Suſceptus eſt Hugo, tyro Chriſti nouellus, moxq; ei ſenior quidam religione celeberrimus deputatur, vt rudimentis literarum inſtructus, paulatim ad altiora conſcendat. Iocandi ludendique facultas omnis ei interdicitur, & vt pueriles annos morum grauitate tranſcẽdat, admonetur. Aiebat illi ſenior: Hugo, ego te Chriſto nutrio; iocari nõ eſt tuum. Proficit intereà puer ingenioſus, & ſuprà q̃ facilè dici queat, ſpiritu ſapientiæ & intellectus repletur, miniſtrãs velut alter Samuel coram Domino, gratus Deo, & charus hominibus. Erat ei ex toto voluntas in lege Domini, in qua meditabatur die ac nocte.

S. Hugo admodũ puer degit in monaſterio.

1. Reg. 2.

Porrò eius pater, bono ſpiritu permotus, ſeculo vale fecit, & cum filio in eodem monaſterio, quoad vixit, Domino fideliter ſeruiuit. Cùm autem Hugo nonumdecimum ætatis annum attigiſſet, petentibus inſtãter fratribus, Leuita ordinatus eſt. In quo gradu cùm mirabiliter cunctis placeret, ſtatim ad altiora coactus ſcandit. Iniungitur ei cuiuſdam parochiæ adminiſtratio: qua adeò perfectè functus eſt, vt ſimul omnes dicerent, magnæ eum prudentiæ & ſanctitatis virum fore.

Pater eius viuit in monaſterio eodẽ.

Parœciæ curam gerit ſtrenuam.

Cap. 2.

Poſt hæc, cùm Dominus eum ad altioris vitæ obſeruantiam vocare vellet, contigit vt cum Priore ſuo, pro more deuotionis gratia Carthuſiam adeunte, pariter & ipſe veniret. Ingreſſus autem locũ, ſtatim illius ſpiritualis conuerſationis tantum ſuo in pectore ſentit accenſum amorem, vt nulla ratione tanti incẽdii flammam cohibere poſſet. Mox inſtat ſecretiùs, pulſat precibus fratres ſingulos, vt ad ſuam ſocietatem admittere ipſum nè recuſent. Animaduertens autẽ Prior eius adoleſcẽtis animum immutatum, lachrymis infuſus, ait: O fili chariſsime, ſcio vtiquè, ſcio, me in grãde malum meum, & irrecuperabile eccleſiæ meæ damnum, Carthuſiam te adduxiſſe. Reuerſus indè in domũ ſuã, vniuerſis filiis, & præcipuè patri eius conceptam cordis mœſtitiam cum imploratione remedii patefecit. Accurrunt omnes, ſciſcitantur diligentiùs, & quod latebat in arcano, prodibat in publicum. Quid multa? Cum infinita inſtantia intantùm iuuenis animum moleſtabant, vt iuramento interpoſito, promitteret ſe nequaquàm eos deſerturum. Verùm qua tum perplexitate & quibus ſcrupulis fluctuarit Hugonis conſciẽtia, facilè quiuis apud ſe poteſt animaduertere. Vndique anguſtiæ, vtrobiq; timor. Solicitauit eum ſpiritus arctiori diſciplina culmen perfectionis appetere: ſed terruit rurſus votum iuramento vallatum. Si enim poſtquàm manum miſerat ad aratrum Carthuſiani propoſiti, reſpiceret retrò, timuit ſe aptum non fore regno Dei.

Cupit admitti ĩ ſodalitatem fratrũ primariæ Carthuſiæ.

Cap. 3.

Recip. à patribus Carthuſia.

His bigis cùm aliquãto tempore, permittẽte Deo, egregiè agitatus fuiſſet, & iam tanti incendii flammã vltra cohibere non poſſet, clàm fugiens Carthuſiam adiit. Videntes autem fratres tantũ eius deſiderium, tantum perſeuerantiam atq; animi deuotionem, in ſanctam ſodalitatem ſuam eum perbenignè admiſerũt. Requiſitus poſteà, num adhuc quibuſdã ſcrupulis vrgeretur, quòd promiſsis non ſtetiſſet, reſpondit: Non dolere de tam ſalubri voti mutatione propoſiti, à qua tot mihi bona prouenerũt. Nouam igitur ingreſſus militiam, noua inimicorum tentamẽta expertus innumera: ſed in omnibus, Dei fretus auxilio, vbiquè triumphauit. Carnis infeſtas tentationes ſupra modũ die ac nocte patiebatur, cùm tamen virgineæ eſſet puritatis, & magnis abſtinentiis, cæteriſque ſpiritalibus exercitiis eam quotidiè domaret. Per crebras tamen orationes tandem, Domino largiente, liberatus eſt. Et ſicut in his & aliis ſupra vires tentabatur, ita etiam ſingulari conſolatione viſitabatur a Domino, vt poſteà dicere conſueuit, cùm onere paſtoralis curæ grauaretur.

Carnis tẽtationes moleſtæ ei ſunt.

Cap. 4.

Cum verò tempus iam adeſſet, quo ſacerdotio initiãdus erat, interrogauit eũ ſenior, cui ipſe humiliter miniſtrare conſueuit, an ſacerdos fieri vellet. Mox ille plenus deuotione ac ſimplicitate colũbina, ſic fertur reſpondiſſe: Quantum in me eſt, nihil eſt, quod magis velim in hac vita. Cui ſenior: Et tu quomodò, inquit, hoc audes appetere, quod nemo dignè, niſi coactus, ſuſcipit, etiamſi perfectæ ſit ſanctitatis? Territus Hugo tam dira ſenioris obiurgatione, cõfeſtim toto corpore humi proſtratus, veniam cũ lachrymis precatur.

Humilitas eius

Prædicit ei, quod ſit futurus epiſ.

Videns ſenior tantam in eo humilitatem, totis viſceribus præ admiratione concutitur, & permouête eum ſpiritu Dei, voce prophetica dixit: Surge fili, ſurge: nè turberis. Scio, & verè ſcio, quo ſpiritu, quo affectu locutus ſis verba hæc. Tibi igitur dico, & verè tibi dico: mox quidē ſacerdos, poſteà verò, cùm tempus à Deo præſtitutum aduenerit, etiam Epiſcopus eris. Promotus indè ad ſacerdotium, attentiſſimè tanti ſoluit debitum officii, nouaque ac ſolita mens eius deuotione perfundebatur. Domare porrò ſeueriùs corporis mēbra ſtuduit, vigiliis, flagellis, ieiuniis, cilicio, vt habet eius ordinis conſuetudo, & potu aquæ cum pane atido. Nihil omiſit de ſeueritate communis regulæ, imò peculiaria plurima ſupererogauit. Tēpore ſacro Quadrageſimæ ter qualibet ſeptimana ſolo pane & aqua contentus fuit: in vltima etiam ſabbatum addebat. Abſtiuentię huic medici tribuebāt ſtomachi eius nimiā, quam patiebatur, imbecillitatem & cruditatem, quæ permultas & penè iuges ei attulit moleſtias: cuius tamen etiam illam dicebāt eſſe cauſam, quòd facultas appetendi maior in illo eſſet, quàm concoquendi. Quàm perfectè i hoc ſacro inſtituto verſatus fuerit, ex vnico eius verbo ſatis aduerti poteſt, quod dicere ſolebat, cùm iam Epiſcopus eſſet, non arroganter ſanè, ſed cōſtanter, ad ſuorum ædificationem pariter & reprehenſionem, ſi quandò negligentes eos reperiſſet. Aiebat nanque: Equidem poſtquā Carthuſiam adiui, neſcio ſi vel ſemèl vnquàm morantia mihi ſubrepſit. Morantiā dicunt monachi eiuſmodi negligentiam, vndè fratrum conuentus expectare cogatur.

Cap 5.
Procuratoris munus ei demādatur.
Gene. 39.

Videns autem Prior tātam in eo vitæ ſanctitatem, humanitatem & prudentiam, procurationem totius domus ei demandauit, non tamen ſtatim à ſuſcepto ſacerdotio, ſed cùm iam decem annos in cella exegiſſet. Quod ille munus tam vigilanter executus eſt, vt velut alter Ioſeph, cuncta ſibi credita gubernaret, & magnam domini benedictionem ſacer conuentus ille ex eius adminiſtratione perſentiret. Nullus ad eum vnquā pro qualibet cauſa acceſſit, qui non conſilium & conſolationem reportaret. Fama eius interim excreuit vbiquè, etiam vltra fines prouinciæ illius. Nam rex Angliæ Henricus ſecundus, audiens quæ dicebantur de eo, confeſtim ſpectabiles miſit legatos ad Carthuſiā, qui illum accerſirent, vt domum Vuictamiæ, quam ille rex Carthuſiano inſtituto attribuerat, conſummaret. Duo nāque Priores, propter incolarum & vicinorum proteruiam, nil ibi proficere potuerunt. Rurſùs pia lis oritur inter fratres, quidnam de dilecto Hugone faciendū ſit, qui tanta regis inſtantia poſtulabatur. Prior ſe primùm legatis oppoſuit, nolens dimittere filium, quem haud ſecùs ac propriam diligebat animā. Vota fratrum in diuerſa ferebantur, donèc cuiuſdam ſenioris permoti verbis, nutu diuino legatis conſenſerunt. Dixit enim ſenex ille: Cauete, nè, dum pertinaces eſtis, Deo repugnare inueniamini, qui eum etiam decreuit cōſtituere Epiſcopum. Iuſſus demùm Hugo ſuam ſuper hoc proferre ſententiam, ſuā aperire volūtatem, citiùs reſpondens, ita dixit: Voluntati meæ de

Obſerua ſancti viri mirā modeſtiā & prudētia.

ſtatu meo nihil penitùs reſeruare, iā pridèm edoctus ſum. Quid autem de his verè ſentiam, liberè exponā. In medio veſtræ ſanctitatis tamdiù conuerſatus, monitis & exemplis veſtris intantùm adiutus, nūquàm vel vnum diem animam meam ſeruare noui. Vndè miror profectò, quo pacto cuiquam ſapienti in mentem venire id potuerit, vt ad aliorum regendas animas longius mitti ego debeam. Nam qua ratione nouam poſſim inſtituere domum, qui antiquorum inſtituta ſeruare nequiui? Sed aut ex vobis, aut ex cęteris domibus virum quempiam ad id opus idoneum eligite, & cum iſtis mittite celeriùs, nè regis illius cœpta nō ſine animarum periculo, & ordinis ſancti dedecore, diutiùs protrahantur. Quibus nō ſolùm humiliter, ſed etiam ſapienter explicatis, ædificati ſunt non minimè. Vndè vnanimi conſenſu decreuerunt, vt ei Prioris munus deferretur. Poſtquàm ergò traditus eſt legatis, fleuerunt omnes: ſed ipſe ampliùs, tam gratam coactus relinquere ſocietatem. Pacis indè oſculo oblato, cùm ſinguli ſuper collum eius propter amoris teneritudinem lachrymas fudiſſent, eum abire permiſerunt.

Cap. 6.
Præficit Carthuſiæ Vuictamienſi in Anglia.
Luc. 21.
2. Cor. 6.

Cùm autem in Vuictamiam veniſſet, & fratres in magna paupertate degentes reperiſſet, blanditer conſolatus eſt eos, dicens: Oportet, chariſſimi, vt in neceſſitatibus quotidianis patientes ſimus. Proculdubiò enim, profeſſio, quam profeſſi ſumus, maximè id requirit, vt memores ſimus, & reipſa pręſtemus illud, quod Dominus ait: In patiētia veſtra poſſidebitis animas veſtras: & quod beatiſſimus Paulus ait: In omnibus exhibeamus nos, ſicut dei miniſtros, ī multa patiētia. Multa verò patiētia in eo elucet, ſi multa cōtraria ſiue aduerſa ī multa lenitate pferat lōganimitas multa. Patiētia eñ ſine longanimitate, nō multa, ſed curta erit. Abſq; lenitate verò, prorsùs nulla erit. His atque aliis monitis ſalutarib⁹ id efficiebat, vt ęquiori eſſent animo. Aggrediēs poſt hæc opus, propter qđ venerat, domum illam tam ædificiis, quàm cæteris vtenſilibus breui ſic ſatis inſtruxit & abſoluit. Mirum in modum tam à rege, quàm vniuerſo populo diligebatur: quod tamen genti illi fertur inſuetum, quippe qui exteros & aduenas ſummoperè non colant. Rex etiam experiri volens, an vera eſſent, quæ de illo audierat, eum acciuit, & longa verborum concertatione cum illo diſſeruit. Sed non impunè. Adeò enim ſubtiliter & religiosè verba verbis aptauit vir ſanctus, vt nō parùm regis crumenam exhauriret. Omnia enim, quę Hugo petiit pro inſtauratione dictæ domus, deincèps libenter rex tribuebat. Sed & ipſe rex magno erat ingenio, & prudens valdè. Cumq; ſancta Hugonis calliditate in ſubſtantia diminutum ſe vidiſſet, vrbanè alludēs, quaſi magiſtrum ſuum iam reperiſſet, dixit: O hominē, in ſolo peregrino penè iam violentum. Iſte ſi viribus niteretur, quid ageret, qui verbis ità extorquet? Rediēs ergò onuſtus domum, à fratribus hilariter ſuſceptus eſt.

Rex Angliæ eū explorat prudentiam.

Cap. 7.

Verùm non prætereundum eſt, quanta carnis tentatione rursùs, antequàm Priorarum ſuſciperet, vexatus ſit. Intantùm moleſta ei tentatio illa erat, vt ſimilem nec antè, nec poſteà vnquàm expertus fuerit. Ab hac tandèm poſt multas orationes per ſanctæ memorię Baſilium, qui in viſione ei apparuit, liberatus eſt: qui Baſilius ante paucos dies Prior magnę Carthuſiæ fuerat, & eum ad ordinem receperat, nec ità pridèm ab hac luce migrarat. Alii volunt per beatiſſimam virginem Mariam eum liberatum. Conſueuit poſteà ſecretiùs ſuis dicere, nunquàm deincèps ſe ſenſiſſe eiuſmodi improbos motus, niſi tenuiter valdè. Conſtructa deniquè Vulctamię domo, plures eò conuenerūt Domino ſeruituri. Per id tempus rege de transmarinis partibus redeūte, ſuborta tempeſtas adeò claſſem elidere cœpit, vt mortem euadere nemo confideret. Vniuerſis igitur orantibus, votaque multa Deo & ſanctis eius nuncupantibus, rex tādem in hęc verba prorupit: O ſi vigilaret nunc Carthuſienſis Hugo meus, & ſolitas pro nobis preces funderet, non ità in longum obliuiſceretur mei Deus. Et altiùs ingemiſcens: Deus, inquit, cui in veritate ſeruit Prior Vuictamiæ, illius interuentu ac meritis, nobis, in tantam ob peccata noſtra anguſtiam iurè coniectis, clementer miſerere. Nec mora: tranquillitas redit inſperata, & proſpero curſu peruenit ad portum cum omnibus, qui cum illo erant. Fertur rex in illo diſcrimine vouiſſe

Baſilius Prior Carthuſiæ ei apparet.

Multi Carthuſianū amplectūtur inſtitutū.

Notatū admiratione dignum.

Deo,

Deo, ſe eum ad Epiſcopatum promoturum, ſi periculũ euaderet. Ab eo ſane tempore in tanta eom veneratione habnit, vt nec vnus ſupereſſet in toto Britanniç regno, in quo ſpiritus eius tam fidenter quieſceret vt in Priore Vuictamiæ. Fama etiam viri Dei ꝓpter hoc factum, longè lateque diffuſa eſt. Quapropter cõplures ad eum veniẽtes, iugo diſciplinæ ſacri ordinis colla ſubmiſerunt. Quibus omnibus mira præfuit benignitate, verboque & exemplo ad meliora eos iugiter prouocauit.

Cap. 8.

Mira ei⁹ orandi aſſiduitas.

Mirabantur ſæpiùs, qui ei familiariùs aſsiſtebant, iã continua illius ad Deum ſuſpiria. Adeò orationi intẽtus erat, vt etiam dormiens creberrimè ſubmurmuraret: Amen, amen. Et præter hanc nulla voa alia vnq̃ audita eſt ab eo dormiẽte, licèt iſtam innumeris vicibus repeteret, tãquàm præmiſſæ orationis clauſulã & concluſionem. Diebus feſtiuis refectorium ingreſſus, pro ut ipſe cæteros docuit, oculos in menſa, manus in ſcutella, aures ad librũ, cor ad Deum ſemper habebat. Si ſolus in cella ederet, liber expanſus ante oculos eius ſemper fuit. Non ſegnem operam ſacris impendebat codicibus, quos religioſis quibuſq; neceſſarios, & maximè vitam ducentibus ſolitariam, dicere ſolebat. His enim pro deliciis & diuitiis tempore tranquillo, his bellico in præcinctu pro telis & armis, his in fame ꝓ alimonia, his in languore pro medela monachis vtendum eſſe memorabat. Proximorũ grauamen, plùs q̃ proprium vitabat detrimentum: nec ſibi dona recipiẽda putauit, quæ eſſent ab aliis extorta. Rex ſæpè dictus ſacra biblia magni precii à quodã monaſterio petiit, volens ea Priori Vuictamię indigentibuſq; fratribus eius dono dare, vt ſic vnius abundantia, alterius inopiã ſuppleret. Sed poſtquàm res Hugoni innotuit per quẽdam illius loci monachum, ilicò reſpondit: Itàne dominus rex eccleſiam veſtram fraudauit adeò neceſſariis labore veſtro, vt nos tali occaſione ditaret? Rogamus obnixè, vt noſtræ ignoſcatis humilitati, ꝙ cauſa noſtra, nobis ignorantibus, defectum veſtri codicis ſuſtinuiſtis: quem ſi recipere vos non vultis, ego illum ei reſtituam, qui huc illum apportandum curauit. Si autem eum receperitis, id illi per nos haudquaquàm innoteſcet. Ea re non mediocriter ædificati ſunt fratres illi, fuitq; magnæ inter illos charitatis exordiũ.

In refectorio vt ſe geſſerit.

Sacri codices monachis q̃ neceſſarij.

Cap. 9.

Appropinquante autem tempore, quo vir ſanctus nutu diuino ad altiora erat promouendus, contigit, canonicos Eccleſię Lincolnienſis ad regis palatium pro paſtoris electione vnanimiter venire. Vacauerat enim ſedes illa annos ferè decem & octo. Annuẽte igitur rege, & conſentiẽte etiam Metropolitano, electionem ibidèm celebrauerunt. Conuenientibus tandèm iuxta Dei voluntatem in Priorem Vuictamiæ, rex magno repletur gaudio: mittenſq; nũcios, ei ſalutem dicit plurimam. Sed & Metropolitanus, miſſa confirmatione cum mandato, hortatur eum onus ſubire. Memor autem Hugo difficultatis negocii, quod ipſi imminebat, multipliciter periculum impendens cũ honore oblato euadere nitebatur. Aſſerebat nanque huiuſmodi electionem inualidam, tum propter regis & Archiepiſcopi fauorem, tum propter loci importunitatem, tum ob ſuæ perſonæ indignitatem, maximè verò, ꝙ abſquè permiſſu Prioris Carthuſiæ ipſi minimè conſentire liceret. His dictis, nuncios cũ benedictione remiſit, admonens vt meliùs deliberare, & in virũ magis idoneum ſua vota conferre ſtuderent. Sperabat enim, his difficultatibus fractos illos, mox à propoſito ceſſaturos. Vtinàm attenderent iã, qui tantoperè Epiſcopatum deſiderant, qui ad dignitatum culmina tot deuiis callium anfractibus adſpirant, quonam virtutum genere, quibus morum diuitiis, quibus meritorum ornamentis virum hunc antecedant. Iſte & ſeipſum à vulneribus immunem conſeruare, & aliena vulnera curare tam perfectè edoctus, pabuloque doctrinæ ſalutaris copioſè refectus, intimo cordis affectũ tam ſtudioſè ſublimitatem refugit: & iſti impudẽtes, omnibus penè bonis vacui, cathedram non verentur aſcendere. Horrẽdum malum, & quo penè omnis ſtatus Eccleſiaſticus euertatur. Sed quia honor fugientẽ ſequitur, magis illi excuſatione viri ſancti inflammati ſunt. Denuò in Eccleſia Lincolnienſi conuenièɩes, cõcorditer illum eligunt, & nè rurſùm ordinis ſui alleget impedimentum, pręſtantes mittunt nũcios ad Carthuſiam, qui licentiam cum mandato reportarunt. Quid plura? Non ſine grandi labore omnibus, quæ ad rem pertinerent, probè comparatis atq; confectis, trahitur, rapitur, & Epiſcopus velit nolit conſecratur. Cùm autem è domo Vuictamiæ equitaret, nullã prorsùs oſtentationem admiſit. Pelles etiam, vt verus Chriſti pauper, & veſtimenta monaſtica, ſecum ipſe vehebat: nec ioco, nec ſeriò permoueri poterat, vt aliquis miniſtrorum ea ferret. Valdè nanque cauebat, nè ante ſublimioris gradus conſcenſum, quicquam de priſtinæ obſeruationis vſu vel omitteret, vel mutaret. Rex prætereà cùm vidiſſet deſiderium ſuum impletum, gaudio geſtiens infinito, dona ei pro regia magnificentia obtulit plurima.

Eligitur Eps Lincolnieñſis.

Multis modis conatur reijcere Epatum.

In ambitioſos.

Rurſ⁹ eligitur.

Cogitur cõſentire.

Vide humilitatẽ.

Cap. 10.

Fertur mire quiddam in diœceſi Lincolnienſi tunc accidiſſe. Nã cygnus quidã non paulò maior cæteris, & nunquàm anteà ibi viſus, ad caſtrum quoddã aduolauit, eo videlicet die, quo vir ſanctus Lincolniam primũ intrauerat. Hic omnes alios cygnos, quos illic reperit plurimos, intra paucos dies occidit, vno tãtùm fœminei ſexus reſeruato, magis ſolatii, q̃ prolis propagandæ cauſa. Familiarẽ ſe nulli exhibebat, niſi ſoli Epiſcopo: de cuius manu, cùm primum veniſſet illuc, ſtatim micas accepit. Caput etiã cum collo longo in eius manicam ſatis amplam, quaſi in aquam immerſit: die noctuque apud eum manſit, diligenter eum cuſtodiens & defendens. Cùm autem Epiſcopus abſcederet, mox auis regia in ſtagnum recurrit. Aduentum etiam viri ſancti triduò aut quatriduò antè prænunciare conſueuit, volando, clamitando, cæteriſque geſtibus inſolitis: adeò vt famuli ſibi inuicem dicerẽt: Præparemus ſingula: Epiſcopus mox aderit. Vltimo tamen aduentu eius ante mortem, ſolito more nõ occurrit: immò per miniſtros vix potuit adduci. Et cum adducta fuiſſet, nullam lætitiæ aut familiaritãtis exhibuit ſignificationem: ſed capite pendulo ęgram ſe ſimulans, męſta redibat. Manſit autem poſt obitum viri Dei in eodem caſtro annis multis. Nec potuit vacare myſterio, quòd auis candida, imminens mortis periculum cantu nuncians, viro innocẽti, pio ac puro, mortiſque minas nil formidanti, non abſque nutu diuino tranſmiſſa eſt. Sancti enim mortem habent in deſiderio, & vitam in patientia.

Nota de cygno rara ſanè.

Cap. 11.

Suſcepto itaque præſulatu, prima cura & ſolicitudo ei fuit, vt viros ſapientia & ſcientia inſtructos, atque in timore Dei probatiſsimos, ſuo lateri adhiberet. Horum conſilio & auxilio fretus, paſtorale munus perquàm ſtrenuè executus eſt. Homines quieti & pudici ſpiritus impenſiùs amabat, nec alios ſuo gregi ſciens & prudens præficere voluit, quantalibet induſtriæ aut literaturæ prærogatiua pollerent. Videns autem tyrannidem foreſtariorum, ait: Rectè quidem foreſtarii dicti ſunt iſti, quia foris ſtabunt extra regnum Dei. Vſqueadeò certè illorum inualuerat poteſtas, vt nemo rege inferior, eorum poſſet vim & importunitatem illæſus euadere. Contra hos primum ei bellum fuit. Nam cùm more ſolito contra eccleſiæ libertatem in ſubditos ipſius debacchari cœpiſſent, mox ſummum regis fo-

Foreſtariorum ſæua tyrannis.

reſtarium excommunicauit. Quod vbi rex cõperit, magnam animo concepit indignationem. Contigit tũc in eccleſia Lincolnienſi beneficium, vt vocãt, ſiue Præbendam vacare: pro qua ſtudioſè rex, diſsimulata ira, precabatur, vt vni ex ſeruis eius illam conferret. Fuit hoc exquiſitum quorundã aulicorũ conſiliũ, qui obſequium in hoc ſe præſtare viro Dei putabant, cui dediſſent occaſionem vtcunq; mitigãdi aduersùs ipſum cõmotã regis indignationem. Lectis igitur literis, vir ſanctus diuino timori poſtponẽs humanũ, ità ait: Nõ aulicis, ſed potiùs eccleſiaſticis perſonis, eccleſiaſtica ſunt conferenda beneficia. Habet dominus rex, vndè tribuat mercedem ſeruientibus ſibi, nec debet ſummo regi famulantes priuare prouentibus ſuis, vt indè ſeruis ſuis prouideri poſcat à nobis. Hæc dicẽs, & regios à ſe nuncios inanes & vacuos remiſit, & foreſtariũ abſoluere noluit. Quibus rex auditis, grauiter in Epiſcopum commotus eſt, eò præcipuè, ꝙ nec per ſe, nec per alios, aut certè per literas veniã peteret, vel factũ reuocaret. Accerſito itaq; ad ſe inter cætera dixit rex: Domine Epiſcope, vbi ſunt gratiarum actiones, quas rependere debuiſti pro tantis beneficiis? Reſpõdit epiſcopus: Noui te, vt Epiſcopus ego efficerer, ſtudioſè laboraſſe. Vt igitur animam expedirem tuã, vbi illi periculum immineret, ſi, quod mei eſſet officii, exequi nõ curarẽ, neceſſariò id mihi incubuit, vt oppreſſorẽ Eccleſiæ meæ, cui me conſulere oportet, per Eccleſiaſticam cenſuram coercerem, & indebitè Præbendã ſibi in ea ambientem, nulla ratione exaudirem. Excellẽtię autem tuæ præſentiã pro vtrolibet adire negocio, nõ modò ſuperfluũ, ſed etiam ineptũ ſentiebam: cùm tuæ prudentiæ pronũ ſit, quod ritè geritur, ſapienter aduertere: & voluntati nihilominùs tuæ facilè ſit, quod rectũ eſſe cognoueris, clementer & benignè approbare. Huiuſmodi rationibus rex, cùm, quod contradici poſſet, non reperiret, omninò placatus eſt. Ore etiam ſereno iam eius ſe orationibus commẽdans, vltrà nec addere, nec demere quicquam dictis aut factis eius attentauit. Foreſtarium deniq; dolentẽ valdè, & virgis cæſum, clementer abſoluit. Hũc poſteà omni reliquo vitæ ſuæ tempore ſpeciali quadam beneuolentia ſibi ſenſit addictũ, & ſuorum negociorũ fidiſsimũ curatorem. Sic in rege, ſic in ſatellite veridicam eſſe ſententiam experitur, qua dicitur: Qui corripit hominem, gratiam poſteà inueniet apud eum magis, quàm ille, qui per linguæ blandimenta decipit.

Conſtãtia et magnanimitas sãcti viri.

Rex placatur auditis rõnibus ſancti viri.

Prou. 28.

Cap. 12. Pacis amator & cõſeruator intantùm fuit, vt bono pacis in hac vita nihil præferendũ aſſereret, nec ſeditionis & turbationis peſte quicquã ampliùs fugiendũ. Itaq; vitare modis omnibus familiaritatem alio ſpiritu ad ſchiſmata anhelantium, & diſcordias inter fratres ſeminantium admonebat. Conſulẽte quoq; eum Archiepiſcopo Cantuarienſi de ſtructura eccleſię beati Stephani, num ſcilicet eam fundare deberet in loco illo, quẽ ſanctæ memorię deceſſor ei⁹ Thomas illi deputarat, aut certè ſuaderet opus penitùs intermittendũ, contradicentibus ipſi vehemẽter monachis eccleſiæ cathedralis, & aſſerentibus fundationẽ illã in eorũ præiudiciũ attentari, Hugo reſpondit: Si inter te, dñe Archiepiſcope, & collegiũ tuũ prætextu huius fundationis aliquod ſchiſma ſuboriri cõtingat, iã diſciplinæ vigor illic diſſoluetur & emarceſcet, pariterq; minouetur ordinis cenſura. Hinc quãta ſucceſſura ſint animarũ pericula, nullus æſtimare poterit. Oportet te præterea nunq̃ non ſummi Põtificis, Romanæ Curiæ, regis Anglię, & aliorũ principum motus animoſq; vereri. Satis tibi ſit, cũ ſancto martyre idem propoſitum habuiſſe. Sed non aquieuit ſano conſilio: immò verò totam illam ſtructuram quamprimum abſoluit. Sed nec vnũ quidẽ verbũ ex iis, quæ locutus erat vir Dei, in terra cecidit. Nã cũ magno rubore & dãno Archiepiſcopi, totũ ędificiũ iuſſu Romani Pontificis penitùs euerſum eſt. Succeſſori quoq; illius in opus ſimile geſtienti, vir ſanctus prædixit id, quod rerũ finis edocuit. Monebat indifferenter quoſlibet prælatos, vt vnitatis & concordiæ vinculũ cũ ſuis ſubditis inuiolabiliter conſeruarent, ſuimet illis exemplum proponẽs: Noui, inquit, me cum filiis meis bonum pacis & vnitatis tenaciùs obſeruare, & neq; regem, neq; quẽlibet mortalẽ mihi timendum exiſtimo: ſed neque internã pectoris perdo ſecuritatẽ, quę ſempiternã nobis tranquillitatẽ conciliat. Nec ideò à dominis meis (ſic enĩ canonicos ſuos appellabat) quies mihi iſta deſerĩ, totius ignara diſſidii, ꝙ lenẽ me ſentiãt & manſuetum, cùm ſim reuerà pipere aſperior atque mordacior, ità vt eorũ præſidens capitulo, ex re leuiſsima non rarò excandeſcã: ſed faciunt de neceſsitate virtutẽ, ſcientes talẽ ſe oportere ſuſtinere, qualẽ ſua ſponte elegerunt. Gratias ago illis, nunq̃ vel in vno ſermone mihi reſtiterunt, ex quo primùm inter eos reſidere cœpi. Egredientibus autem vniuerſis, finito capitulo, nullus de noſtra ſibi æſtimat dilectione diffidendum, nec puto me à quouis eorum non amari.

Stud'oſiſſimus eſt pacis.

Cõſilium dat Archiepõ.

Archiepũs dat pœnas temeritatis ſuæ.

Quãtum ei detulerint Canonici eius

Cap. 13. Secularibus Angelicæ illius, Carthuſianę ſcilicet vitæ ſtatũ laudantibus, & de ſuę mundanę vitæ impedimentis cõquerentibus, quos ĩn nec velle, nec poſſe ſciret ad perfectiora viuendi inſtituta trãſire, huiuſmodi adhibebat inſtitutionẽ: Non ſoli, inquit, monachi, ſed nec eremitę tñ atq; ſolitarii regnũ Dei conſequẽtur. Deniq; cùm vnumquenq; iudicabit Dominus, nequaq̃ id expoſtulabit, ꝙ eremita non fuerit, aut monachus: ſed hoc potiùs exprobrabit, ꝙ minimè fuerit germanè ac probè Chriſtianus. Nã tria quidem illic à quolibet exigentur Chriſtiano: ex quibus ſi vel vnum illi defuerit, nomen Chriſtianũ prodeſſe ei non poterit. Nocebit potiùs nomẽ ſine re, qñ deteſtabilior eſt falſitas in veritatis ꝓfeſſore. Exigit aũt vis, & veritas beati nominis huius, vt indefinẽter teneat̃ charitas in corde, veritas in ore, caſtitas in corpore nõ fallaciter Chriſtiani. Fęminis quoq; ſentẽcia memorabili & planè mellita, in ſermone familiari dicere conſueuit, vt eas ad feruentiùs diligendũ conditorem prouocaret: Satis, inquit, à fęmineo ſexu Deus omnipotens diligi promeruit, cùm naſci de fœmina dignat⁹ eſt. Præclarũ ſanè & eximium hoc ipſo ſexui illi priuilegiũ cõtulit. Nam cùm viro conceſſum non ſit, vt vel dicatur, vel ſit pater Dei: hoc tñ præſtitum eſt fęminę, vt ſit parẽs Dei. Porrò & ꝑmultos peccatores, & in iis deſperatos quoſdã, orõnũ ſuarũ merito ac pia exhortatione, ad viã ſalutis reuocauit. Vndè ſatis apparet quãta ĩ eo exhortationis quotidianę ad populũ gr̃a exriterit.

Verus Chriſtianus qualis eſſe debeat.

Priuilegiũ ſexus fœminei.

Cap. 14. In menſa vir ſanctus hilaris & iucundus fuit, ſed nõ ſine grauitate & modeſtia: ſuoſq; ad idẽ hortabat̃, ità dicens: Lęti ſimus ſecundùm faciem ſanctorũ. Si quãdò muſici, aut alii mundana ſolatia afferentes, quauis occaſione intereſſent, tum vel maximè grauitati ſtudebat, nè peregrina cõſolatio animũ eius ab ęternorum contemplatione auocaret. Itaque pro ędificatione aliorum dicere ſolebat: Ego huius mundi gaudia nunquàm attigi, iocos nunquàm didici, nunquàm ſciui: A carnis eſu ſemper abſtinuit: piſcibus crebrò veſcebat̃: vini vſum moderatum non reſpuit. Et quia, experientia docente, ſentiebat exercitium Epiſcopalis officii magni eſſe laboris, de victus parſimonia nonnihil remittere viſus eſt. Dolores iliorũ acerrimos crebrò patiebatur, qui magnũ ei in executione officii afferebãt impedimentũ. Affuit nihilominùs ei gratia ſingularis fortitudinis, & inſtàr miraculi erat videre in dedicandis eccleſiis, in ſacris conferẽdis ordinibus, atq; in cæteris officiis eccleſiaſticis vires omniũ inſeruiẽtiũ illum

Cruciat dolore iliorum.

ſum vincere ac ſuperare. Ad iſta ſurgebat nonnunquàm ante lucem,& vſque ad profundas ſequentis noctis tenebras ieiunus permanebat. Neminem ad ſacra ſinebat officia miniſtrare,qui ieiunium quacunq; occaſione fregiſſet.Quamplurimi etiam per benedictionem eius ſanitatem ſunt adepti. Infantibus & paruulis lenem & affabilem ſe præbuit: ſed cùm intelligentiæ annos attingerẽt, ab illa familiaritate arcebat eos, nè inſoleſcerent. Non raro viſi ſunt infantes ſupra naturæ facultatem extenſis brachiolis ei adiocari.

Erga agros & afflictos.

Infirmis & afflictis humaniſsimè ſubueniebat, præcipuè verò leproſis, quos cum magno cordis oſculabatur affectu,ſingulis humiliſsimè ſe inclinans,dato etiam ſubſidio tam corporali,quàm ſpiritali. Contigit aliquandò, Vuilhelmum Cancellarium Lincolnienſem tantam in eo; humilitatis gratiam cum admiratione aduertere:ſed ſtatim dubitare cœpit, nom qua mentem eius elatio attigiſſet. Quod cùm experiri vellet, dixit ei:Domine, S.Martinus leproſum oſculando ſanauit: tu leproſos,quos oſcularis,non ſanas. Cui epiſcopus incunctanter reſpondit: Oſculum Martini,carnem leproſi ſanauit:oſculum verò leproſi, animam meam ſanat. Tredecim pauperibus,cùm tot haberi potuiſſent, pedes ſecretiùs lauare ſolebat.Cumulus operum miſericordiæ adeò in eo excreuit, vt vir miſerationũ meritò diceretur.

Cap. 15. Erga mortuos ſepeliendos.

De ſingulari eius cura & ſolicitudine erga ſepulturam mortuorum, id eſt compertiſsimum, tam in nouo quàm veteri teſtamento vix quenquam repertum illi parem in hoc ſtudio & officio humanitatis. Quid multa? Si plures reperiſſet, plures ſepeliſſet. Spreuit regum prælatorumque conuiuia:nec corpori pepercit,nec vitæ, quandiu funus aliquod non ſepultum didicit.Quandoquè famuli regis ad eum venientes: Dominus rex,aiebant, iam vltra horam ieiunus præſtolatur:cur non venis?Quibus ille ait:Satiùs eſt terrenum regem abſq; me prandere, quàm mandatum æterni regis ab humilitate mea negligi Meus cibus eſt,vt faciam voluntatem patris mei,qui in cælis eſt.

Sententia memorabilis.

Cùm aliquandò putidiſsimum cadauer cuiuſdam ebrioſi ſepeliret, & cuncti, qui aderant, nares obſtruerent, propiusque accedere formidarent,ſolus Epiſcopus quaſi nihil illic grauiter oleret, familiariſsimè tractabat corpus horridum & nigerrimum, donèc ſepulturę illud commendaret. Timentibus poſteà aliis, nè quem fortè morbum ex illo fœtore contraxiſſet,ſciſcitabantur num quid mali ſentiret. Reſpõdente eo, nil ibi inſuaue odoratum,aut triſte ſe ſenſiſſe,& eos errare omninò putaret, mirati ſunt omnes, benedicẽtes Deum in ſeruo ſuo.

Non ſenſit teterrimũ odorẽ horridi cadaueris.

Cùm audiſſet aliquandò quendam è perſecutoribus eius defunctum,ſtatim præparauit ſe,vt illò pergeret,hominemq; ſepeliret. Occurrentibus verò famulis & dicentibus, certiſsimè comparatas eſſe inſidias iuxta viam. Tum demùm,inquit ille, iuſtè excuſabimur, ſi pedes compedibus conſtringantur, & incedendi facultas erepta ſit. Quo dicto,relictis aliis, cum duobus tantum eò ſe contulit, ac funus honorificè curauit.

Cap. 16.

Magna erga ſubditos humanitate & beneuolentia afficiebatur, adeò vt nec ipſe onus aliquod eis imponeret, nec ab aliis imponi pateretur. Archidiaconos ſuos,cęteroſque prælatos ſeuerè compeſcuit,nè à delinquentibus mulctam extorquerẽt pecuniariã, quòd munera excęcent oculos ſapiẽtum,& iudicia peruertant iuſtorum.

Deut. 16.

Dicẽtibus econtrariò illis,plùs terrere impios pecunię diſpẽdium, quàm excommunicationis probrum,reſpondit: Veſtræ hoc potiùs negligentiæ aſcribendum eſt,qui remiſsiores eſtis in caſtigandis vitijs, & ſeueriores in extorquendis pecunijs: nec tam ſtudioſè curatis, vt illi iniunctam compleant ſatisfactionem,quàm vt vobis promiſſos depẽdãt nummos. Rursùm illis interdùm pro ſe allegantibus, ſanctiſsimum Archiepiſcopum & martyrem Thomam eiuſmodi mulctas peccatoribus irrogaſſe, reſpondit: Credite mihi,non idcircò ſanctus fuit.Alia eum virtutum merita ſanctum exhibuerunt, alio meruit nomine martyrij palmam. Valdè enim paſtor bonus metuebat ouibus ſuis,quibus crebrò eiuſmodi diuitum colludio cernebat illudi. Conſuetudines etiam exactionum, ſub iuſtitiæ prætextu ſimulatè introductas,penitùs aboleuit. Deceſſores nanq; illius,vt occaſionẽ haberent à populo pecuniam exigendi,pactum cum rege fecerant,vti ſingulis annis pallium quoddam ei darent, ea tamen conditione, vt nummos ad eam rẽ neceſſarios à vulgo ipſi extorquerent.Si quid autem ſupereſſet, hoc quaſi pro labore ſuo priuatis vſibus ſeruarent. Iam annos multos facinus hoc tantummò pro lege habitum erat. Quid faciet vir religioſus, & Deũ timens,videns iniquitatẽ in ciuitate?Num extorquebit à populo precium ſudoris & ſanguinis, vt veſtem regi tribuat,& reliqua ſibi vſurpet? Quid faciet?Fortè diſsimulabit: fortè dicet: Faciat hoc alij,nè illud ego feciſſe videar. Minimè.Non eum hoc docuit Carthuſiana ſoliditas.

Exactiones ſimulatas aboles.

Sed fortaſsè manus ſuas excutiet ab omni munere, & regi pallium vnà cum pecunijs tradet? Id verò ſi faciat,non paſtor,ſed mercenarius erit. Sed quid fecit paſtor bonus,paſtor verus,amator iuſtitiæ? Deditne cornu peccatori? Abſit.Si vel vnam exactionẽ ſimulati iuris admiſiſſet,inimicus de vnico triumpho gloriari potuiſſet. At nullam prorsùs admiſit: quinimmò nocte diuque, non ſine periculo corporis & totius ſubſtãtiæ ſuæ,regi,Archiepiſcopo,cęteriſq; potentibus ſe oppoſuit,donèc tam per cẽſuras Eccleſiaſticas,quàm per cætera iuris ſubſidia,regem cõpelleret,vt nedùm pallium illud in diebus Hugonis non extorqueret, verumetiam ſi quid iuris habuiſſet, ei prorsùs renunciaret, ac patentibus literis eam renunciationem perpetuò valituram confirmaret. Fidelis paſtor, qui animã ſuam totiès poſuit pro ouibus ſuis. O ſi omni ex parte talibus columnis Eccleſia Dei fulciretur.

Nulla ratione patitur unquam tolerari exactionem.

Cap. 17.

Commiſeratione magna proſequebatur peccatores, pœnitentiam amplecti volẽtes, nec æquanimiter ferre potuit, ſi quis extremo ſupplicio afficiendis inſultaret. Cùm aliquandò eſſet in itinere, obuiàm habuit turbam magnam hominum,furem quendam ducentium ad patibulum.Intelligens autẽ fur ille,quòd Epiſcopus eſſet, petiuitq; vt pro benedictione conſequenda propiùs adduceretur. Adductus verò, traxit ductores ſuos violentia,qua potuit,donèc frenũ Epiſcopi manibus cõtingeret.Tum verò obſecrauit eum, vt pro ſolita clemẽtia in tam extrema neceſsitate ipſi ſuccurreret,& à morte imminẽte liberaret. Paueſcẽte Epiſcopo,& mirante quid ſibi clamor iſte,populique tumultus vellet, reſponſum eſt ei, furem ad ſuſpendium trahi. Cõmotus vir pius ad miſericordiam, dixit:Soluite eum,& ſinite abire. Vbi enim Epiſcopus cũ fidelium populo congregatus eſt, ibi eſt eccleſia: nec minor immunitas debetur lapidibus viuis, quàm mortuis. Quo audito,liberè eum abire permiſerunt, proteſtantes nihilominus contra Epiſcopum,regis iudicium ab ipſo impediri. Faciebant autem hoc, non ex inuidia aliqua,ſed propter timorem regis ac ſatellitũ eius,nè tanquàm pręuaricatores punirentur.

Liberat furem à præſentiſſimo periculo.

Cap. 18.

Videns Richardus rex conſtantiã viri Dei, & quòd paratus eſſet mori potiùs, quàm ipſi contra iuſtitiam vlla in re conſentire: proceres miſit, vt omnia bona Epiſcopi confiſcarent. Venientes illi ad fines diœceſis eius,tanto terrore concuſsi ſunt, vt contingere quicquàm ex ijs, quæ illius vel Eccleſiæ eius eſſent, nemo

illorum

illorum auſus eſſet. Richardus ſucceſsit Henrico, ſed non pari honore virum ſanctum proſecutus eſt. Creditur Henricus rex, qui illum ſemper dilexit, & eius conſilio cuncta faciebat, benè directus a Domino: Richardus autem, qui ei crebiò moleſtus fuit, damna, pericula, bella plurima perpeſſus eſt, & tandèm in conflictu iaculo percuſſus, miſerabili fine, cùm iam paucos regnaſſet annos, è vita deceſsit. Fertur tamē idem Richardus in præſentia ſancti Epiſcopi nunquàm durus & aſper fuiſſe. Cùm aliquandò idem rex cōtra regem Frāciæ extra fines regni ſui alacriter dimicaret, & militi pecuniam multam erogaſſet, Archiepiſcopū in patriam remiſit cum mandato, vt Epiſcopis & Prelatis in vnum conuocatis indicaret ſe pecunia habere opus, cupereque ab illis adiuuari. Sed vir ſanctus accuratiùs rem ipſam examinans, cùm reperiſſet, pauperculam plebem hac ratione grauari, reſpōdit: Etiā ſi omnes regi conſenſeritis, at ego tamē nequaquàm illo conſentiam. Vnus etiam ex epiſcopis, auditis rationibus, quas beatus Hugo copioſè cōtra illam exactionem aſſerebat, ei adhęſit. Grauiter hoc Archiepiſcopus accepit, & gradu concito ad regem abijt, multa ei de ſancto epiſcopo cōqueſturus. Audiens rex, ſolum Lincolnienſem ſuum retardaſſe conatum, & aliū etiam epiſcopum in ſuam ſenteotiam pertraxiſſe, prę ira inſaniens, cuidam amico ſuo dixit: Sicut tu meam diligis ſalutem, ita ego tibi pręcipio, vt Hugonem cū adhærēte ei epiſcopo penitus extirpare feſtines. Eiectus eſt ergò alter ille, & omnia, quæ poſsidebat, fiſco regis addicta ſunt, ipſo per aliquot dies, à ſede propria & regno exulante. Et certè vix tādèm, amicorum adiutus auxilio, ad pedes regis peruenit, clementiam cum lachrymis implorans, promittensq; ſe deincèps regi nunquàm cōtradicturum. Sed iuſtus tanquàm leo confidens, abſque terrore erit: vtpotè qui in deſerto Carthuſianæ celſitudinis nō viſus eſt mollibus veſtiri, nec quaſi arundo vento mundani terroris aut fauoris agitari. Reuerà non eſt inuentus ſimilis illi, qui conſeruaret legem excelſi. Appropinquātes enim milites, vt Lincolnienſem epiſcopum eadem ratione vexarent, non refugam mercenarium, ſed ſtrenuum paſtorem repererunt. Nam antequàm manum ad prædandum extēdiſſent, iuſsit omnes in vicinis parochiis pulſatis campanis excommunicatos denunciari. Vidētes ergò illi ſolita magnanimitate virum ſanctum ſtare pro ouibus ſuis, nutu diuino territi, diſceſſerunt inanes. Valdè enim timebant, nè in Satanę poteſtatem traderentur, morteque reproba à diabolo præſocati perirent, ſicuti pluribus iam euenerat, quos ſanctus epiſcopus percuſſerat anathemate.

Non vult conſentire regi in ſubditorū detrimentum.

Prou. 28

Vide conſtantiam & magnanimitatem ſancti viri.

Cap. 19. Verùm perpendens vir Dei iniquè delatum ſe eſſe apud regem, metuensq; nè ea cauſa gregi ſuo peiora acciderent, animam ſuam poſuit in manibus ſuis, celeriterque adiuit regem in longinquis tum cōſtitutum. Cùm autem appropinquaſſet aulæ, quidam boni viri occurrerunt ei, rogantes vt quamprimùm ſeſe ſubduceret, nec vultui regis præſentaret, verentes, nè, ſicut in diebus ſancti Thomæ, vlno diuina in totum regnū ſe effunderet, ſi tantus vir abſque cauſa trucidaretur. Sed penitùs non acquieuit: quinimmò vni ex illis viro bono ſingularique amico, qui ſe ſequeſtrum idoneum fore ſpopondit, ſi vel paulùm expectare dignaretur, ſic fertur reſpondiſſe: Itane mihi parcam, vt te hæredesq; tuos in diſcrimen conijciam? Et quid tam gratum atque optatum ęmulis noſtris eſſe poterit, quàm vt te quoquè diſſentientem aſſetant, ſi pro me locutus fueris? Quo dicto, ſtatim in aulam ingreditur. Cumque comperiſſet regem in ſacello Miſſam audire, protinùs pergit illuc, rectaque ad regem ſe conferens, propiusque ad eum accedens, conſtāter ei dicit: Da mihi oſculum. Cui rex: Non meruiſti, inquit. At ille: Inimò verò merui, ait: nam via longa veni ad te. Oſculum mihi debes: & fortiter trahens eū per chlamydem, debitum extorſit. Subridēs rex, inclinauit ſe, & oſculo eum impertijt. Cumque omnes Epiſcopi cęterique circunſtantes Hugonem de rege triumphantem cernerent, præ ſtupore non erat vltrà in eis ſpiritus. Videns deniquè rex cōſtantiam viri, & quòd ſpreto loco Epiſcopis aſsignato, iuxta altare humiliter ſe ſubmiſiſſet, vt immortalem regem liberiùs adoraret: tum etiam quòd minas vniuerſaque pericula pro nihilo duceret, eū ex animo venerari cœpit. Pacis etiā ſymbolum ſibi oblatum, primùm Lincolnieſi Epiſcopo perferri iuſsit. Propter hunc honorem ſancto viro delatum, Dominus ei inſignem victoriam paulopòſt meritis eius creditur contuliſſe. Finita verò Miſſa, Hugo retrò altare duxit regem, vt eum maiore libertate repræhenderet. Cumque ſederent pariter, his blandimentis eum aggreſſus eſt: Dic quomodò ſe habeat cōſcientia tua. Parochiæ noſtræ es, & tremendo iudicio pro te rationem reddituri ſumus. Cui rex: Satìs, ait, benè mihi conſcius ſum, niſi quòd inuidia quotidiè torqueor contra hoſtes regni mei. At Hugo rurſùm cum obiurgatione: Et quid eſt, inquit, quod audio? Annō quotidiè pauperes opprimis, innocentes affligis, exactiones graues imponere non formidas? Inſupèr & fidem tori te violaſſe fama clamitat. Num iſthæc parua tibi videntur? Ad hanc vocem Epiſcopi, immò ſpiritus Dei, qui loquebatur in eo, territus eſt rex intantùm, vt nec ſemel mutire auſus fuerit contra eum. Cumque de his & aliis multis prolixè obiurgaſſet eū, de quibuſdam humiliter ille ſe excuſauit: de aliis veniam poſtulans, emendationem promiſit. Reddente etiam Epiſcopo legitimam rationem coràm rege & omni frequentia, quòd cùm paſtor eſſet, in grauamē ouium ſuarum conſentire neuriquàm debuerit, rex libenter accepit, ſimul Deo gratias agens, ſi ab vlteriori repræhenſione ceſſaret. Tandèm vir Dei regi valedixit, & imperterritus ad propria remeare cœpit. Eo autē abeunte, rex conuertens ſe ad ſuos: Si omnes, inquit, Epiſcopi tales eſſent, nihil aduersùm eos poſſent, ſiue reges, ſiue principes. Dictus eſt propterea vir ſanctus regum malleus, quòd perpetuò de ipſis triumpharet.

Animi virtus & fortitudo.

Vir ſanctus regē obiurgat.

Cap. 20. Fuit verò nō minùs zeloſus, contra quoſlibet alios pauperum oppreſſores, Eccleſiaſticæq; libertatis violatores, quos indiſcriminatìm abſq; vlla perſonarum acceptione arguebat, admonebat, & ſi contumaces perſiſterent, etiam excommunicationis ſentē tia feriebat. Verè ad nihilum deductus erat in conſpectu eius malignus: timentes autem Dominum, quantumcunquè exiles eſſent, tota deuotione glorificauit. Eiuſdē zeli fuit pater eius, itemque duo fratres: qui ſtrenui erant milites, & inprimìs iuſtitiæ tenaces. Sæpius ei ſcripſerunt, & cùm præſentes eſſent, verbis præclarè hortabantur eum, nè in falſorum fratrum, ſeu crudelium dominorum perſecutionibus animo laſſaretur. Aſſerebant etiam, malle ſe natum illum non fuiſſe, quam contra natales ingenuos oppreſſoribus libertatis Eccleſiaſticæ vel ad momentum degeneri animo cedere. Tota virtute ſanctus Epiſcopus id executus eſt, nec in præiudicium Eccleſiæ ſuæ quicquam fieri permiſit. Hortantibus quādoq; amicis, vt maioris periculi vitandi cauſa, in quadam re parui momenti regi contra ius Eccleſiæ ſuæ conſentiret, ſic fertur dixiſſe: Abſit, vt perſonæ laicæ, cuiuſcunq; etiam dignitatis & eminentiæ, priuilegium Eccleſiaſticæ libertatis infringant. Mihi verò non contingat, vt timore poteſtatis alicuius, aut formidine difficultatis quantæcunque, ius Eccleſiæ dominæ meæ S. Mariæ, quantum

Zelus eius aduerſus libertatis Eccleſiaſtica violatores.

Pſal. 14.

Vide quàm conſtanter libertatem Eccleſiaſticā defenderit.

in

in me eſt, deperire ſinam. Cùm enim ſit ſatis pudendum, dignitates & libertates ſanctæ eccleſiæ non augere, quemadmodùm olim noſtri fecere maiores: quàm eſt turpe & probroſum, ſi ex inertia paſtoris à ſua integritate decidant, quæ per ſtrenuum diſpenſatorem augmentari, & in melius prouehi debuerunt. Inter micantes gladios, nudo capite ſæpiùs ſtetit imperterritus, & nec ad momẽtum ab obiurgationibus ceſſauit, vbicunq; res poſtulare videretur, pro iuſtitiæ defenſione. Aliquandò in menſa, quandoquè in eccleſia, ſola fidei conſtantia fregit & ſuperauit tyrannos. A ſuis etiam derelictus, ſolus perſtitit tam Lincolniæ, quàm in Hollandia Auglicana, atque Normãnia, cædens labiis præuaricatores. Cumque gladios vibraſſent in caput eius, & tantam in eo viderent fiduciam, confuſi abierunt, nil contra manum omnipotentis facere valentes. Quoſdam ad minas interdùm procaciter erumpentes, ſic voce terrifica non deſtitit obiurgare: Quid, inquit, veſtris viribus vel armis contra manum omnipotentis poſſe vos confiditis, quãdò nobis etiam indignis & infirmis hæc manus adeò potentia contulit arma, vt eis nulla humana poſsit æquiparari? Loricas veſtras iacula noſtra penetrant: enſes veſtros nõ formido. Noſtris verò enſibus nec caſsides veſtræ, nec thoraces reſiſtere valent. Vos carnẽ, Deo permittente, cæditis: ſed animam prorsùs non attingitis. Gladius verò noſter & corpus perimit, & morti, non momentaneæ, ſed æternæ, eorum, quos percellit, animas addicit. In omnibus hiſce tum perſecutionibus periculoſis, tum arduis negociis tanta fuit animi libertate & ſecuritate, vt nec ſomnus interrumperetur, cùm tamen alii omnes vſqueadeò timore ſæpè agitarẽtur, vt ſomnus ab oculis eorum recederet, itemque conſilium omne.

Cõtemnit ſæpè mortem intentatam.

Cap. 21.

Multùm erat intentus iis, quæ ad Dei gloriam pertinerent, eoq; in cunctis à Domino dirigebatur. Hoc verò præcipuum eius ſtudium fuit, vt ſanctorum monachorum & Epiſcoporum vitas diligenter perlegeret, eiſq; pro viribus ſeſe conformaret. Quamobrèm etiam vita eius, abſoluta quædam norma fuit, ſiue ſpeculum omnium benè volẽtium monachorum & Epiſcoporum. Experientia nanque edoctus fuerat, quãto accuratiùs diuina curaret, tanto rerum temporalium ſucceſſus, diſponẽte Domino, faciliùs prouenire. Tanta autem fiducia illi ſemper inerat erga Dominum, vt non parùm ſe peccaſſe fateretur, ſi vel tenuiter eas ob res formidaſſet, propter quas trepidare & angi ſolet humana infirmitas. Nocte quadam cùm graues curæ & ſolicitudines præter morem animum eius diſtraherent & infeſtarent, eaſque præ tumultu earum & importunitate excutere nõ valeret, admodùm cœpit animo perturbari. Sed ilicò ad ſe reuerſus, pectus percutit, grauiter ingemiſcit, primo manè cõfeſſarium accerſit, valdè ſe peccaſſe pronunciat, quòd non ità, vt decet hominem Chriſtianum, omnem curam ſuam iactaſſet in Dominum, ſed perindè ac ſi propriis adinuẽtionibus fiendum ipſi foret, diſcruciari & angi inaniter cœpiſſet. Reuerà tamen in tam periculoſo tũ erat itinere, vt ſi præ curis cauiſſet, mirum videri nõ debuerit. Compertum eſt poſteà, illa eadem nocte mortuum fuiſſe Richardum regem. Nec myſterio vacauit viri ſancti turbatio tam inſolita, tam vehemens.

Ingens eius in Dominũ fiducia.

Cap. 22.

Preces canonicas ſtatuto perſoluebat tempore, nec induci poterat, vt aut præueniret illud, aut differret. Itaque in magnis etiam tractatibus, ſicut quidã ad cõſultandum ſiue deliberandum egredi ſolent, ſic ipſe immortali regi debitũ laudis oblaturus, ſimulatquè veniſſet hora, mox exire ſolebat. Nihil diuino officio anteponendum Carthuſiano more vir fidelis didicerat, quod etiam vſq; in finem exactè ſeruauit. Contigit, illum aliquandò cum Prælatis quibuſdam & clericis per loca infeſta equitare. Conſultantibus ergò illis, quo pacto imminens periculum euaderent, omnium hæc vna ſententia fuit, vt ante lucem ſurgerent, & iter ſuſpectum in tenebris cõficerent. Surgunt manè, vrgent Epiſcopum, aiunt non cunctandum, nè à prædonibus capiatur. Quibus ille: Et quò ibimus, inquit, Matutinis precibus nondùm abſolutis? Reſpondent illi: Poſteà dicemus illas: iam properandum, nè propter moram capiamur. Tum epiſcopus: Qui capit, ait, capiat: & qui timet, timeat. Ego hinc non exibo, donèc ſolito more preces matutinas perſoluero. Mira res. Solus epiſcopus poſtquàm laudes Deo tractim admodùm obtulit, licèt cum ſuis per eandem viam equitaret, nil mali paſſus eſt: Alii autem, quia prudenter ſe facere arbitrabantur, nec conſilio ſancti viri parere volebant, in periculum, quod cauere moliebantur, inciderunt. Quàm verò monaſticum ſpiritum vir ſanctus habuerit inter tot turbines rerum mundanarum, ex ſequentibus patebit. Venit aliquandò ad domum Aruernam Carthuſiani inſtituti, ea videlicet tẽpeſtate, cùm iam pauloantè longum illud iter confeciſſet, in quo pacem conciliauerat inter Franciæ & Iohannem Angliæ reges, qui Iohannes Richardo ſucceſſerat. Interrogatus verò de modo initæ pacis, non parùm contriſtatus, reſpondit verus zelator ordinis ſacri: Rumores audire & referre, etsi licet epiſcopis, ſed monachia nõ licet. Cùm aliquò proficiſcens equitaret, adeò cõtemplationi intentus erat, vt præter pilos equi ſui nihil cerneret. Itaque famulum ante ſe equitare voluit, quem vt ductorẽ ſequebatur. Quòd ſi quiſquam alius ſiue de induſtria, ſiue à caſu interceſsiſſet, mox illum ſequebatur, propter nimium internarum ſpeculationum vſum & conſuetudinem, nõ animaduertens ſe viam pariter & ductorem mutaſſe. Ductor quoquè illius interdùm non mediocriter turbabatur, quòd cùm putaret eum ſequi, inter alios oberrantem, multo labore inquirere cogeretur, nec facilè præ turba reperire poſſet.

Preces horarias ſemper abſoluit ſtatis horis.

Cõtemnit pericula, dum vult Deo ſatisfacere.

Obſerua, quam ſit animus eius vbiq; Deo intentus.

Cap. 23.

Singulis annis, vt minimùm ſemèl æſtiuis vacationibus, ad monaſterium ſuum Vuictamienſe ſe conferre ſolebat. Ibi verò tanquàm in meſſe fertili, mẽti ſuæ de ſpiritualibus prouidit frugibus, quas vbertim illic ipſe ſeuerat. Erant tum illic viri valdè ſpectabiles, in vita ſtrenui, in contemplatione ſublimes: iiq; blandimenta ei nulla, tanquàm vltra alios Epiſcopos aliquid haberet ſanctitatis, apponebant, ſed potiùs admonebant vt videret quantum adhuc abeſſet à conuerſatione patrum antiquorum. Tãta autem humilitate in omnibus ſe illis conformabat, vt præter ſolum annulum nil geſtaret, vndè, quòd eſſet Epiſcopus, poſſet animaduerti. Quàm verò grata illi fuerit ſolitudo Carthuſiana, vel indè perpendi poteſt, quòd ſummo ſtudio in id incubuit, vt poſſet ſe Epiſcopatu abdicare. A ſingulis enim Romanis Pontificibus, qui eius tẽpore Eccleſiæ præfuerunt, id humilimè petiit, ſed nõ obtinuit: immò verò tãquàm benè dignus, coactus ab illis eſt ſuo munere perfungi. Nuncios etiam & fautores huius rei duriùs illi obiurgantes, cum minis remiſerunt, vetaruntque nè deinceps huiuſmodi literas ad Apoſtolicam ſedem adferrent. Grauiora quoquè totius prouinciæ negocia ei expedienda delegarunt. Singularem nanque à Domino gratiam acceperat iuſtum ab iniuſto diſcernendi, ità vt peritiſsimi iureconſulti cum admiratione dicerent, nunquàm ſe talem virum reperiſſe in decidendis etiam difficilibus ſubtiliſsimiſque cauſis, quamuis ille huiuſmodi praxim nuſquàm didicerat. Gaudebant omnes, qui cauſas iuſtas ad eius iudicium afferebãt, certi nimirùm, quòd nec ignauia ſeduci, nec muneribus aut minis corrũpi

Quotãnis redit ad Carthuſiam Vuictamam.

Admirãda in eo æqui & iniqui cognitio.

vel

Terribiliter punit Deus ab illo excommunicatos.

vel frangi poſſet. Spiritus quoquè ſanctus, qui hoc ei contulerat donum, ſermonem illius atque ſententias confirmabat ſequentibus ſignis. Nam cùm rebelles quoſdam & contumaces Satanæ tradidiſſet in interitum carnis, ſubitò non comparuerunt. Miles quidam propter quoddam mẽdacium ab Epiſcopo ſancto reprehenſus, cùm admonitionem eius paruipenderet, nec ſe emendare vellet, mox ab illo excommunicatus eſt: Vſurpabat nanque ſibi bona quædam, quæ incitante eum vxore, quòd prolem legitimam non haberet, à veris hæredibus per ſimulationem alienare conſenſerat. Tremenda res. Iouaſit eum diabolus nocte ſequenti, extorquens ſubitò animam mendacem. Alius quidam, in eodem ſcelere ei ſuccedens, cùm lætus & temulentus lecto exciperetur, ſopori mortem ſocians, etiam miſerè extinctus eſt. Foreſtarius quidã propter facinus plexus anathemate, viri Dei ſententiam non metuens, intra paucos dies horribili morte deceſsit è vita. Quidam Diaconus, liuore impellente, militem quendam nequiter accuſans de crimine regiæ proditionis, Hugonis ſententia ob ſpem emẽdationis percuſſus, cùm peccatum ſuum non modò non vellet agnoſcere, ſed etiam ab Archiepiſcopo abſolutionem impetraret, rediensque ad virum ſanctum, purgationis, vt putabat, ſuæ chirographum ſecum afferret, rurſùm non obſtante mandato, ab illo excommunicatus eſt. Vt autem Dominus oſtenderet, vtrius ſententiam approbaſſet, Diaconum horrendum in modum percuſsit, nec eum diutiùs viuere paſſus eſt. Adoleſcentula quædam cùm impudenter ſpueret in faciẽ ſponſi ſui, præſente ſancto Epiſcopo, nec veniam petere vellet, à diabolo præfocata expirauit.

Cap. 24.

S. Hugo oppreſſorũ pijſſimus cõſolator.

Clericus quidam propter tyrãnidem quorundam potẽtium ius ſuum, quod ei erat in quadam eccleſia, obtinere non potuit. Pecunijs quoquè ac aliis rebus penè omnibus in curia Romana cõſumptis, iam ſumma egeſtate cœpit vrgeri. Audiens verò, ſanctum Hugonem oppreſſorum cõſolatorem pijſsimum eſſe, ad illum tandèm venit etiam longè extra fines diœceſis ſuæ, & cum lachrymis eius auxilium implorauit. Motus ergò vir Dei, omnes excõmunicauit, licèt eius iuriſdictione nõ tenerentur. Quid plura? Alij in amentiam verſi, alij repẽtina morte extincti ſunt: quorundam oculi cum ingenti cruciatu exciderunt, donèc legitimo poſſeſſori reſtituta eſt eccleſia. Alios etiam viros ſeptem quandoquè excommunicauit vir ſanctus, quòd furem à cœmeterio dolo abſtraxiſſent, & mox ſine dilatione ſuſpẽdiſſent. Timentes verò illi, nè accideret ipſis, quod iam multis eueniſſe conſtabat, ad pedes Epiſcopi pariter venerunt. Sex ſatisfactione dura illa quidem, ſed breuì, expurgati ſunt: ſeptimus, quia noluit ſatisfacere, abſolutionis gratiam non impetrauit. Tam verò dura fuit ea ſatisfactio, vt etiã brumali tempore penè nudi furem à patibulo depoſitum, per longum iter humeris portare, atque in eo, quod diximus, cœmeterio, vndè illum extraxerant, tumulare compulſi ſint. Res prorsùs ſtupenda. Iam ſeptem anni tranſierant, & eccè redit miſerabilis ille, cum lachrymis petens abſolutionem: Domine, inquit, poſtquàm ſententia tua me perculit, acciderunt mihi mala multa. Gratiam regis continuò perdidi: eaulare coactus, ad inopiam redactus ſum: corporis moleſtia cõtabui, plurimiſque aduerſis caſibus ſubiacui. Sed nè peiora his ſuccedant, dignare (obſecro) vel ſerò pœnitẽtem releuare. Miſertus ergò vir pius tantæ calamitatis, quòd ex fortunato & diuite ærumnoſus & morbidus factus eſſet, clemẽter eum abſoluit, & nè dolorem dolori adderet, mulctam ei mitiorem irrogauit.

Nota quod acciderit homini fortunato, à ſancto viro plexo anathemate.

Cap. 25.

Miracula per eum plurima, dum adhuc viueret, in eximiæ ſanctitatis eius argumẽtum edita ſunt. Claudus quidam cùm cophinum, quo ſanctus vir lapides conferre ſolebat, ſuis humeris imponi curaſſet, ſtatim meliùs habuit, breuiq; totus ſanatus eſt: vtq; gratum ſe declararet pro tanto beneficio, eadem ſporta etiam ipſe lapides ferre cœpit. Eccleſiã nanque Lincolnienſem vir ſanctus à fundamentis extruxit nobiliter, & propriis humeris apportans lapides, & ſuę deuotioni ſatisfecit, & ſubditorum ædificationi. Ciuis quidam Lincolnienſis correptus amentia, vix ab octo viris teneri potuit. Adductus ante ad virum Dei, mox dæmone fugato quasi mortuus corruit, nec antequàm aqua benedicta perfunderetur, & à ſancto Epiſcopo ſanitati integræ reſtitueretur, aliquatenùs ſurgere potuit. Mulier quædam duos ei obtulit infantes languidos: qui eius percepta benedictione, ſtatim conualuerunt. Infantulus quidam ferrum acutum manu tenẽs, in os more puerorum iniecit, & deglutire cœpit. Mox gutture eius ſauciato, tanta ſanguinis copia aliquandiù indè manauit, vt vitam pueri mater penitùs deſperaret. Sed patruus pueri ſuperueniens, conſolatus eſt eã, ità dicens: Nè turberis: certus ſum enim non moriturum infantem. In viſione nanque vir quidam ſanctus mihi oſtenſus eſt, qui etiam breuì adueniet, vt illum curet. Quod & factum eſt. Venit Epiſcopus, guttur tetigit, locumq; vulneris Cruce conſignauit. Iam enim vix palpitare cernebatur. Eo verò recedẽte, mox puer ſanguinolentum euomuit ferrum, & ſanus apparuit. Quædam fœmina ſpiritum habens Pythonicum, tanta garrulitate cunctos oppreſsit, vt ei ſilẽtium nemo poſſet imponere. Ea cùm viro ſancto fuiſſet oblata, ſpiritum cum magna arguit indignatione, dicẽs: Agè iam, ò infelix, quid noſti diuinare nobis? Ille præſentiam ſancti viri non ſuſtinẽs, protinùs aufugit. Mulier verò plenè liberata, deincèps taciturna & modeſta ſemper fuit, nõ ſine grandi admiratione cunctorum, qui factum nouerant. Similiter & alia quædã eius meritis à peſsimo quodã ac improbiſsimo incubo erepta creditur. In villa quadam miſerè à dæmonio quidam vexabatur. Accidit tum per eam villam Epiſcopum quendam iter habere. Cumque eſſet iuxta locũ, vbi dæmoniacus ille circunſtante populo cuſtodiebatur, accurrunt vndiquè, rogant Epiſcopum, ſi quo modo præſidiũ vllum inueniant apud illum. Ponunt ante pedes eius infirmum, ſi fortè manum velit imponere, & ſpiritui comminari. Sed mercenarius ille, cum vidiſſet dolorem eſſe vehementem, præ pauore totus contremuit, equumque calcaribus vrgens, abire feſtinauit. At pio præſule Hugone nõ diù pòſt per eandem equitante viam, accurrunt iterùm vicini, precantes auxilium opportunum illi, qui ſe iuuare non poterat. Itaq; vir ſanctus nõ fugam init, ſed protinùs de equo deſcendens, velociùs accurrit. Videnſque dolorem atrociſsimum, nequaquàm territus expaueſcit, ſed ſpiritu fremens, ad bellum ſe comparat. Proh nefas, inquit, hæc vtiquè non rectè ſe habent. Quid ampliùs? Fuſa oratione, lectoque Euangelio, In principio erat verbum, in aures patientis, vir Dei fidenter abceſsit. Mira res. Hoſtis, qui tanta crudelitate ſæuierat ante Hugonis aduentum, quique tot cachinnis eius orationes comminationeſque exceperat, iam illo recedente, quaſi iniectis vinculis eum poſt ſe traheret, ab homine exiuit, nec auſus fuit ampliùs introire in illũ. Quod cernentes qui aderant, pias præ gaudio fuderunt lachrymas, Deum in ſancto ſuo mirificè collaudantes, experti palam in homine illo, quàm diſpares ſint etiam Epiſcopi.

Permultis claret miraculis.

Sanat dæmoniacũ.

Infantem moribundum curat.

Iohan. 1

Homini miſero liberat dæmone.

Cap. 26.

Oratione ſua vir ſanctus ignem compeſcuit, nè tantùm vaſtaret, quantùm timebatur. Ante vltimum eius receſſum a Vuitamia, placuit Domino etiam in conſpectu fratrum glorificare illum: quod tamẽ non propter

pter infidelitatem illorum arbitramur factum, ſed vt tanti viri ſanctitas animis eorum arctiùs affigeretur. Quaſi enim vltimum vale eis diceret, non tantùm ſermone, verumetiam opere, ſacræ orationis virtutem illis commendauit. Domus quædam ſtraminea illic erat, quæ igne arrepta, flammas in altum miſit, cunctis circunquaquè ædificijs incêdium parans. Expauit ea re vir ſanctus, & matutinale officium, quod iam inchoauerat, intermittens, contra ignem ſaluti-feræ Crucis ſignum edidit. Cumque periculum ineuitabile, niſi Dei clementia prohiberet, impendere cerneret, mox ante aram ſe proſternens, orationi ſe dedit, indè nequaquàm ſurgens, donèc flãmam tepuiſſe, domumque illam abſorptam eſſe audiret. Omnes igitur Deum laudantes pro gaudio duplicato, quòd & cætera illæſa manſiſſent ædificia, & à diuturno metu, qui iam eneruerat, liberatos ſe viderẽt, Epiſcopus aiebat: Benedictus Deus, qui non ſolum præſentem hac in re timorem noſtrum conſolatus eſt, ſed & futuri metus ſolicitudinem omnem ſub noſtra tandèm pręſentia amputauit. Quo in facto, ſicut & in multis aliis, ſancto Martino par fuiſſe probatur.

Precibus ſopit incẽdium.

Cap. 27.

Quanta autem deuotione fuerit erga reuerendiſſimum altaris Sacramentũ, ex hoc ſolo ſatis perpendi poteſt, quòd crebrò pius Dominus in forma ſpecioſiſsimi pueruli, ſacrificanti illi viſibiliter apparere dignatus eſt: quod quidem religioſis quibuſdam perſonis diuino nutu non raró intueri cõceſſum fuit. Quid autem ipſe ſenſerit de quibuſdam miraculis, quæ circa idem præcipuè venerandum feruntur contigiſſe ſacramentum, res, quã dicturi ſumus, declarabit. In villa quadam ſacerdos erat valdè diſſolutæ vitæ, quem hoc ordine diuina bonitas ad pœnitentiam vocauit: Celebrans ille Miſſarum ſolennia, manibus cœpit indignis regem tractare maieſtatis. Cumque ad illum veniſſet locum, vbi hoſtia frangẽda erat, ſanguis protinùs emanauit. Territus ille, vitã mutauit in melius, cunctiſq; audire volentibus factum publicauit. Accidit autem, beatum Hugonem per eam villam iter facere, ſacerdotemque accerſitum, non propter miraculum, ſed ob vitæ ſanctitatem, de quibuſdam ſpiritalis vitæ ſtudijs interrogare. Tanta enim pœnitẽtiæ aſperitate priſtinam vitam iam correxerat, vt ſanctũ eum fama cunctis proclamaret. Cumque ſancto Epiſcopo narraſſet prodigium, quod ipſi acciderat, hortatus eſt eum, vt cruorem ipſum tanquàm veritatis teſtem inſpiceret. Sed penitùs non acquieuit: quinimmò famulis ſuis idem ſuggerentibus, ità fertur reſpõdiſſe: Habeant ipſi ſigna infidelitatis ſuæ. Nobis autẽ, qui verè credimus ſub ſpeciebus ſacramentalibus verum corpus & ſanguinẽ Chriſti contineri, ſigna quid proderunt? Quoſdam etiam abire volentes, vt viderent, duriùs obiurgabat, quòd non deuotione, ſed curioſitate id facerent. Siquidem ſcriptum nouerat: Beati qui non viderunt, & crediderunt. Sed hoc vulgo perſuadere quis poterit? Quinimmò videmus eos tanta diligentia ad huiuſmodi confluere: qui ſi perfectã haberent fidem, magis vtiquè ab his ſe elongarent.

Chriſtus ei ſacrificium facienti ſæpè apparet.

Veritas corporis Chriſti in Euchariſtia.

Iohan. 12.

Curioſitatem reprahendit nõ pietatem.

Cap. 28.

Poſt longa tandèm huius vitæ certamina, cùm iam tempus aduentaret tranſitus eius ad patrem, acri febre corripitur. Morbo autem ingraueſcente, ſæpiùs orando hæc verba repetebat: O pie Deus, requiem præſta nobis. Bone Domine, Deusque verax, dona tandèm nobis requiem. Quod quidam de adſtãtibus audiens, quaſi pro cõſolatione dixit ei: Iam Domine quieſces. At ille: O verè, inquit, beatos illos, quibus vel in extremo iudicij die requies inconcuſſa donabitur. Dicẽte rurſùs eoipſo, illum diem ei futurum, Deo volente, iudiij diem, quo eſſet è vita deceſſurus, cum magna fiducia dixit: Nõ rectè ſentis. Nõ enim iudicii, ſed gratiæ & miſericordiæ dies erit, quo ego defungar. Cùm adhuc eſſet incolumis, & mentio fieret de mortis horrore, dicere conſueuerat: Malè profectò nobiſcum ageretur, ſi nunquàm mori deberemus. In omni ægritudine ſua, quanuis violentiſsimè torqueretur, inuicto ſemper permãſit animo, ità vt iret & rediret à lectulo, quocunq; eſſet neceſſe. Stupefacti ea re medici, dicebant: Reuerà ſpiritus hominis huius ſuſtentat imbecillum corpus eius. Adſtans quidam de præcipuis amicis illius, ſic hortabatur eum: Quãdoquidem, inquit, domine, multo tempore tum ordinarius, tum etiam delegatus permultorum iudex fuiſti, diligẽter, oro, ſtudeas nedùm generatìm, ſed etiã ſpeciatim confiteri, quos & quot priuato amore vel odio, aut promoueris, aut depreſſeris parùm iuſtè. Reſpondit ille: Odio, ſeu amore, ſed nec ſpe quidem vel timore perſonæ vel rei cuiuſcunque, à veritate iudicii me vnquàm exorbitaſſe, penitùs memor non ſum. Si autem de recto deflexi, hoc vel propriæ ignorantiæ, aut certè aſsiſtẽtium culpa accidit. Ad verba nanque ſua tantam ſemper adhibebat cautionem, nè quid contra veritatem proferret, vt nedùm in dubijs, ſed etiam in certiſsimis frequenter hanc adijceret appendicem: Sic modò nobis occurrit. Eadem per omnia cautela in literis, ſigillo ipſius muniendis, ille veritatis amator ſemper vtebatur. Admonitus etiam, vt teſtamentum pro more faceret: Tędet me, inquit, huius conſuetudinis, iam paſsim in Eccleſiam introductæ. Nec habui quicquam, nec habeo, quod non ſit Eccleſiæ, quam regendam ſuſcepi. Attamẽ nè fiſcus rapiat, pauperibus tribuatur totum, quod videor poſsidere.

Cap. 29.

Orationi deincèps mẽs eius potiùs intẽta fuit, mortemq; vicinam prædixit, ſeq; inũgi voluit. Eodẽ die, quo Epiſcopus conſecratus fuerat, etiam ſacramentum extremæ Vnctionis percepit, putà feriis B. Matthæi Apoſtoli & Euangeliſtæ. Ante illum diem nunquàm ſacramentũ hoc percipere voluit, quanuis crebrò lethaliter laboraret. Diſponente tamen Domino, vſque ad decimumſeptimum Nouembris diem mors illius dilata eſt. In quo ſpatio multas propoſuit adhortationes ipſum viſitantibus, ſalutariaque dedit conſilia in negociis opportunis. Archiepiſcopus quoquè ad eum veniens, humiliter veniam petiit, quòd multas ei præter fas perſecutiones excitaſſet. Cui vir ſanctus, lætatus pœnitentia eius, alacriter reſpondit: Libenter ignoſco. Quòd autem ſæpè te repræhendi, non me pœnitet: ſed quòd id crebriùs non feci, id potiùs doleo. Vidi nanq; ſecularibus negociis animum tuũ plùs ſatis implicari, iacturamque non paruam in ſubditis tua negligentia fieri. Cùm iam autem ille, quem diximus, Nouembris dies propinquaſſet, lachrymantibus filiis dixit, vt funeri neceſſaria præpararẽt. Facto deniquè in ſe ſpiritu Dei, mala grandia futura prædixit & regi, & regno, inprimis autem Clero. Dicebat proindè libenter ſe velle mori, nè tanta cerneret diſsidia. Et hæc quidem omnia mox ab eius obitu, ſicut prædixerat, euenerũt. In quo, ſicut & in aliis multis apertiſsimè videre licet, eum prophetiæ ſpiritum habuiſſe. Decimoſeptimo Nouembris die, cùm ſentiret vires ſibi magis magiſque deficere, iuſsit accerſiri monachos & clericos in obſequiũ funeris ſui. Et quia Epiſcoporum nullus intereſſe poterat, ordine inſtruxit eos, quemadmodùm funus ipſum curare deberent. Iuſsit quoquè, vt non Londoniæ, vbi ęgrotare cœpit, humaretur: ſed vt Lincolniam trãſlatum in primaria ęde ſepelirent. Concilium nanq; vniuerſale totius regni Lincolniæ celebrabatur, ad qđ Epiſcopi omnes cõuenerant. Ipſe autem interrogatus, num intereſſe vellet, reſpondit: Etiam. Id verò quomodò accipi voluerit, ex ſequentibus patebit. Aduesperan-

Sacramẽtũ extremæ Vnctionis percepit.

Multa mala ſub obitum futura prædicit.

te

a Cor. 1.

ſe ergò die, vir pius & miſericors, ſciens quia venit hora eius, vt trâſeat ex hoc mundo ad patrem totius conſolationis, cùm dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos: cernensque ubertim flentes chariſſimos filios, ſuauiſſimis eos ſermonibus conſolari nitebatur. Dextram etiam capitibus ſingulorum diutius imponens, Deo & uerbo gratie eius eos omnes commendauit. Deinde deficiente uoce, cùm rogarent eum, ut Dominum pro idoneo paſtore deprecaretur, tandem reſpondit: Deus id faciat. Quo dicto, pauimentum coram eo nudatur, & cinere benedicto in Crucis formam ſparſo, Côpletorij preces inchoauerunt.

Pſal. 90.

Cùm autem uerſum illum audiſſet, Clamauit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipſo ſum in tribulatione: eripiam eum, & glorificabo eum. imponi ſe cineri popoſcit. Pſallentibus illis feſtinantius, vultu placidiſſimo ſpiritum ſenſim colligebat, quem tûc in manus conditoris tradidit, cùm illud Simeonis canticû inciperetur, Nunc dimittis ſeruum tuum Domine, ſecundum uerbum tuum in pace.

Luc. 2.

Feliciſſimè vir piiſſimus in cælos è corpore proficiſcitur.

Obijt circa annû Domini milleſimum ducenteſimum, cùm iam ſexagenarius eſſet, deinceps in ſabbato pacis æternæ quieturus. Tenuit cathedram epiſcopalê annis quindecim, & quinquaginta & octo diebus.

Cap. 30.

De felici tranſitu eius & gloria immarceſcibili reuelationes multę diuerſis Deo deuotis hominibus obtigerunt. Quidam etiam ex ijs, qui familiarius ei aſſiſtebant, cùm adhuc uiueret, anxius nimium poſt eius obitum de ſtatu eius, in oratione raptus, tali uiſione certior factus eſt: Apparuit ei ſanctus Hugo tanquàm in præclaro loco reſidens, gloria mirabili ſublimatus.

Viſio cuiuſdam de eius beatitudine.

Audiuit etiam cantica ſuauiſſima, cuiuſmodi in terris nunquàm audita eſſent: Cumque uiſionem illam admiraretur, & præ pauore loqui non auderet, dixit ei ſanctus Hugo: Non te ſolicitum eſſe decet de ſtatu meo. Cantica melliflua, quæ audis, ab hora illa, qua diſceſſi à uobis, nunquàm mihi defuerunt. Deindè eû comiter inſtruxit de quibuſdam perplexis conſcientiæ ſcrupulis, quos antea nunquàm potuerat excutere, nec ſatis ab aliquo de ijs edoceri. Itaque tanquàm in teſtimonium uiſionis eius, deinceps illam non ſenſit animi perplexitatem. Reuelatum etiam diuinitus fuit cuidam deuotæ perſonæ, quemadmodum pedo ſuo uir ſanctus arrogantem quendam Epiſcopum in dorſo percuſſiſſet, quòd ad cathedram Eccleſiæ eius nô ſtudio boni operis, ſed inanis gloriæ deſiderio adſpiraret: qui eadem hora ſpiritum exhalauit.

Cap. 31.

Videntes autem capellani eius, mortuum eum eſſe, funus ſacratiſſimum, ſicut eis præceperat, curare cœperunt. Cumque lauarent corpus exanime, lacte candidius foris apparuit: intùs uerò, nitro purius cernebatur. Faciem cum manu dextera perungentes balſamo, reliquum corpus aromatibus condierunt: ueſtibusque ſacris pignus uenerandum ornâtes, loculo impoſuerunt.

Corpus eius exanime quale viſum ſit.

Quibus omnibus ritè peractis, cum magna celebritate & miraculorum gloria, ad ſedem propriâ deportatum eſt. Nâ poſtquàm fama ſanctiſſimi obitus eius inter populares percrebuit, tanta hominum undique confluxit multitudo, proſequêtium ſacrum funus, ut non parua iter accelerantibus remora obijceretur. Deuotio etiam populi toto illo itinere adeò côtinuata eſt, ut uix quiſquâ ſui proximi recordaretur. Tetigiſſe feretrum, palma ſuprema fuit. Quibus uerò hoc denegabatur, ij conſpexiſſe procul & adoraſſe, nô uile trophæum ducebant. Fortiores deuotiſſimè ſupponebant humeros ad portandum, tametſi nulli, niſi ad breue ſpatium, id priuilegij conceſſum fuit. Per turmas enim, & quaſi certatim ad portandum irruebant, cogentes priores, ne quid ultra id, quod præfixû eſſet, ea in re ſibi uſurparent. Succedentibus autem ſibi uiciſſim turbis, uenerunt in occurſum ſacri funeris etiam duo reges, Iohannes Angliæ, & alter Scotiæ, cum Archiepiſcopis & Epiſcopis, Abbatibus, Comitibus & proceribus multis: qui cùm ſperarent in deferêdo ſacro corpore aliquid ſe priuilegij habituros, humeros deuotè ſuppoſuerunt. At tamen pro deſiderio religioſi propoſiti non côtingit eis. Irruête enim vulgo, nouiſq; portitoribus præparatis, cùm vim populi ferre nô poſſent, ceſſerunt viri tam ſublimes, quamuis inuiti.

Obſerua viri ſanctiſſimi funus qui viri proſecuti ſint.

Scotiæ quidem rex propter nimiam lachrymarum vim & copiam, propius accedere nô potuit. Impensè nanque amauerat illum hominem Dei.

Cap. 32.

Sexto autem die vrbem Lincolniêſem ingreſſi, reliquias ſacras in ſummam pertulerunt ædem, vbi magna fuit populi frequentia, donèc humatum eſſet pignus precioſum. Officium deniquè exequiarum tanta celebritate peractum eſt, vt Epiſcopi lectiones, Abbates verſus recitarint. Fuerût enim in exequijs illis reges duo, Archiepiſcopi tres, Præſules quatuordecim, Abbates ampliùs centum, Comites proceresque plurimi. De reliquis inferioris ſtatus & vulgo, nullus certus facilè iniri poſsit numerus. Sicſic placuit remuneratori omnium bonorum, glorificare ſeruum ſuum, fidelem, qui totiès erga ſepulturam aliorum ſolicitus fuerat. Impleuit quoquè promiſſum ſuum vir ſanctus, quia etsi viua voce, vti ſolebat, negocia concilij non curauit, morte tamen ſua totius eccleſiaſtici ſtatus regimen mirabiliter illuſtrauit. In medio nanque ſacratiſsimæ ſynodi emortuum corpus eius prophetauit. Clericus quidam præcellenti ingenio, cùm vidiſſet quæ fiebât, raptim hos verſus compoſuit, & ad pedes ſacri funeris collocauit:

Epitaphiû eius.

Pontificum baculus, monachorum norma, ſcholarum
Conſultor, regum malleus Hugo fuit.

Cap. 33.

Multa fiunt miracula.

Per totum autem illud lôgum iter ſex dierum, & antequàm ſepeliretur corpus ſancti pôtificis, multa pręclara miracula per ſeruum ſuum Dominus efficere dignatus eſt. Deniquè diuina non ceſſarunt beneficia ad monumentum eius, etiam poſt illius honorificam ſepulturam, in teſtimonium eximiæ ſanctitatis.

Inſigne miraculum.

Candelæ accenſæ, quæ ante funus portabantur, nec vento, nec pluuia poterant extingui, cunctis, qui aderant, adſpicientibus & ſtupêtibus. Cuiuſdam Bernardi brachium fractum, ab Epiſcopo ſancto reformari per viſionem illi oſtenſum eſt. Itaque expergefactus, illud planè redintegratum reſpexit, dolore ſopito. Quidâ vir pius, orâs ad feretrum ſancti Hugonis, vt diſſolui & eſſe cum Chriſto mereretur, ſequenti nocte, rebus ſuis benè conſtitutis, bona morte deceſsit. Hoc autem vir ſanctus dicere ſolebat inter maxima miracula numerandum, ſi cui meritis ſanctorum in paradiſum ingredi contingeret, cunctis periculis excluſis.

Cæca videt

Mulier quædam cæca, ad primum ſacri corporis contactum, oculorum lumê recepit.

Geminû in fure miraculum.

Fur quidam cùm crumenam pecunia refertam abſtuliſſet à latere cuiuſdam fœminæ orâtis ad corpus ſancti Hugonis, miraculosè protinùs cæcatus eſt. Sentiens ergò diuinâ vltionem, ſeipſum publicè accuſauit, crumenam reddidit, & viſum recuperauit. Miles quidâ, cuius brachium cancer planè corroſerat, ad corpus ſancti Hugonis ſanatus eſt.

Puer mortuus excitatur.

Puer quidam vita functus, meritis illius reuixit. Vir quidam languidus, à medicis deſperatus, ad ſanctum beati viri ſepulcrum venit, moxque ſanus & incolumis ſurrexit. Deniquè non longo temporis ſpatio à ſepultura precioſi theſauri, intra paucos dies ad monumentum eius, ſex paralytici ſanitatis beneficium adepti, tres cæci illuminati ſunt, muti duo loquendi facultatem receperunt. Duo quoquè contracti, priſtinæ ſunt firmitati reſtituti, & hydropica fœmina eius meritis curata eſt. Mulier quædam cùm quatuor fe-

cissſet

ciſſet abortus, admonita eſt ab ancilla ſua, vt puerulum cereum ſancto Hugoni offerret. Quod vbi fecit, nō abortiuit vnquàm, ſed ſex incolumes pueros enixa eſt. Sunt & alia permulta illuſtria miracula, quibus ſanctum ſuum Dominus mirificauit. Hæc pauca interim breuitatis ſtudio cōmemoraſſe ſufficiat in laudem & gloriam præpotentis Dei, qui viuit & regnat in infinita ſeculorum ſecula, Amen.

Sacrum eius corpus eleuatur & transfertur.

Porrò anno Chriſti milleſimo ducenteſimo octogeſimo, qui fuit à beati viri obitu ferè octogeſimuſſextus, Octobris ſexto die, ſacrum corpus eius eleuatum atq; tranſlatū eſt, cùm iam antè ab Honorio III. Pontifice Maximo in Sanctos relatus eſſet. In hac autem eleuatione quaſi integrum repertum eſt corpus eius: loculus verò, in quo illud repoſitum fuerat, magnā puriſsimi olei copiam exhibuit: habitus quoquè monaſticus, quo vir ſanctiſsimus, dum viueret, vſus erat, & in quo poſt obitum ſepulturæ mandatus fuerat, integer inuentus eſt. Cumque ſanctiſsimum eius caput, (quod à corpore ſeparatum, poſteà auro, argēto & gemmis inclusum eſt) Oliuerus Lincolnienſis Epiſcopus in manibus reuerenter teneret, ex eius maxilla non parùm olei diſtillanit. Tandèm ſacrum corpus in theca auro, argento & precioſis lapidibus ornata, reconditum eſt, ipſaque theca loco congruo ſatiſque ſublimi, è marmore ſtructo, honorificè collocata eſt, nō longè à ſanctiſsimo eius capite, quod iuxta altare beatiſsimi Iohannis Baptiſtæ in Lincolnienſi eccleſia repoſuerunt. Huic verò trāſlationi præter regem & reginā Angliæ, itemq; Nauarræ, multosq; regni proceres laicos, etiam duo Archiepiſcopi, multi Epiſcopi, Abbates plurimi, compluresq; alij interfuerunt: indictumq; eſt, vt eius translationis annua celebritas, deincèps tota diœceſi Lincolnienſi haberetur.

Nota de corpore eius et habitu incorrupto, itemq; de oleo.

MARTYRIVM SANCTI ROmani Martyris, ex Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Euſebij Cæſareenſis Lib. 8. Cap. 12. interprete Iohanne Chriſtophorſono Anglo.

NOV. 18
S. Romanus Diaconus.

ROMANVS, Palæſtinus genere, Eccleſiæ Cæſareenſis Diaconus & exorciſta, cùm pariter Antiochiæ in eccleſiarum vaſtatione fortè verſaretur, complures viros ſimul cum vxoribus & liberis aceruatim ad idolorum delubra properantes, & iiſdē hoſtias immolantes intuitus, ſpectaculū neutiquàm tolerandum arbitratus eſt: & propterea ſingulari pietatis ſtudio incenſus, accedit propiùs, & magna voce exclamans, eos grauiter redarguit. Qui propter hoc tā audax facinus prehenſus, generoſiſsimus, ſi quiſquam alius, teſtis declaratur veritatis. Nam cùm iudex mortem illi ignis incendio infligendam pronunciaſſet, ille vultu hilari & animo maximè læto, ſententiam lubens amplexatus, ad ſupplicij locum abducitur. Deindè vbi alligatur ad palum, & dum ligna illi circuncircà coaceruabantur, & hi qui incenderent rogum, Imperatoris iam præſentis ſententiam expectabant, clamauit: Vbi, mihi ignis, quæſo?

Obſerua eius zelum.

Hæc locutus, accerſitur ad Imperatorē, quò nouū & inuſitatum genus ſupplicij ſuſtineret, vt lingua nimirum illi amputaretur. Quod fortiſsimè perpeſſus, rebus omnibus declarauit, diuinam vim illis, qui aliquid pro pietate ſubeant acerbitatis, opē ſemper apportare ſolere, cùm labores & ærumnas alleuando, tū animi alacritatem firmè corroborando. Iſte enim ſimulatquè nouum illum ſupplicij modum intellexit, præ generoſa animi alacritate, neutiquàm obſtupefactus, lubens extendit linguam, & paratiſsimo animo eam lictoribus quaſi inſtructè præbet. Poſt quod ſupplicium in vincula coniectus, longinquo temporis ſpatio ibi afflictatus, tādèm cùm vigeſimus annus regni Imperatoris aduentaret, (quo ex decreto conceſſum erat, vt libertas omnibus, qui in vinculis vbiquè conſtricti tenebantur, palàm prædicaretur) ſolus iſte in cōpedibus iacens, vtroq; pede ad quintum foramē diſtracto, laqueo collo circuniecto ſtrangulatus, martyrio demùm, ſicut ei erat in optatis, decoratur.

Lingua ei amputatur.

Diu manet in carcere.

Strangulatur.

ITEM SANCTI PATRIS NOſtri Iohannis Archiepiſcopi Conſtantinopolitani, cognomento Chryſoſtomi, Encomium eiuſdem martyris, vt habetur in Simeone Metaphraſte.

RVRSVS martyrum memoria, & rurſùs dies feſtus & celebritas ſpiritalis. Laborarunt illi, & nos lætamur. Decertarunt illi, & nos exultamus. Illorum eſt corona & cōmunis gloria: illorum ſunt præmia & certamina, & totius Eccleſiæ gloria, decus & gloriatio. Et quomodò, dicet quiſpiam, poſſet hoc fieri? Quòd partes & mēbra noſtra ſunt martyres. Quoniam ſiue patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: ſiue glorificatur vnum membrum, cum eo lætantur membra omnia. Caput coronatur, & reliquum corpus exultat. Fit vnus victor in ludis Olympicis, & totus gaudet populus, & cum magnis eum excipit laudibus. Si autem in Olympicis certaminibus, qui nihil ad illos ſudores contulerunt, tanta fruuntur voluptate: multo magis hoc fiet in athletis pietatis. Nos ſumus pedes, martyres autem caput. Sed nō poteſt caput dicere pedibus, Veſtri nō egeo. Glorioſa ſunt membra, ſed gloriæ excellentia non facit alienationem à coniunctione, quę eſt cum reliquis partibus. Tūc enim fiunt maximè glorioſa, quandò nō abruperint eam, quæ eſt nobiſcum, coniunctionem. Nam oculus quoquè, cùm ſit reliquo toto corpore ſplendidior, ſuam tunc conſeruat gloriam, quandò non abſcinditur à reliquo corpore. Et quid dico de martyribus? Si enim Dominus noſter Chriſtus non erubuit fieri noſtrū caput, multo magis ipſi eſſe noſtrū caput nō erubeſcunt: habēt enim, quæ egit radices, charitatē. Solet autē charitas contingere ea, quæ ſunt diſiuncta, & de meritis non admodùm accuratè inquirit. Quomodò ergò ipſi cum nobis peccantibus dolore ſimul afficiuntur, ità etiam nos ſimul cum eis lætamur in rectefactis. Sic etiam iuſsit Paulus, gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus.

Nota feſtū martyrum.

1. Cor. 12

Ibidem.

Rom. 12.

Sed flere quidē cum flentibus, eſt valdè facile: gaudere autē cum gaudentibus, nō itidèm. Faciliùs enim dolemus cū iis, qui ſunt in calamitatibus, quàm gaudemus cum iis, quibus ſunt res ſecundæ. Nā illic quidē ipſa natura calamitatis poteſt vel lapidem flectere ad cōmiſerationē: hic autē in rebus proſperis inuidia eū, qui nō valdè philoſophatur, nō ſinit effici ſocium voluptatis. Nam quomodò charitas cōiungit ea, quæ ſunt diuiſa: ità etiā inuidia diuidit ea, quæ ſunt vnita. Quāobrèm rogo vos omnes, ſtudeamus gaudere cū iis, qui rem rectè gerunt: vt animā expurgemus ab inuidia. Nihil enim ęquè expellit hunc morbum grauē & curatu difficilem, atquè gaudere cum iis, qui viuūt in virtute. Audi quàm ſit Paulus ſummus in his vtriſque: Quis, inquit, infirmatur, & ego nō infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? Non dixit, Et ego non moleſtia afficior: ſed, Ego non vror, dixit: vrendi verbo

Inuidētia dira peſtis.

Gratulādū aliorū rectè factis.

2. Cor. 11.

bo

bo, oſtendere volens ſummum dolorem. Et ruſsùs ad
1. Cor. 4. alios ſcribens, dicit: Sine nobis regnauiſtis: & vtinam
regnauiſſetis, vt nos quoquè ſimul uobiſcum regna-
1. Theſſ. 3. remus. Et rurſus: Nunc viuimus, ſi uos ſtatis in Domi
no. Vide quantoperè ſtudebat, vt res frarrum rectè
ſe haberent, qui nec ſe viuere quidem exiſtimabat, ſi
illi non eſſent ſalui. Homo, qui fuerat raptus ad ter-
tium cælum, & delatus in paradiſum, & qui fuerat
2. Cor. 12 particeps myſteriorum ineffabilium, & tantam apud
Deum aſſecutus fuerat fiduciam, illorum bonorum
ſenſum non valdè accipiebat, niſi etiam vidiſſet fra-
tres ſecum eſſe ſaluos. Sciebat enim apertè, ſciebat
charitate nihil eſſe maius, neque quòd ſit cum ea cõ-
Nihil charitate præſtabilius. ferendum: nec ipſum quidem martyrium, quod eſt
ſumma bonorum. Nam charitas quidem, etiam abſ-
que martyrio, facit Chriſti diſcipulos; martyrium au
tem ſine charitate, non poteſt hoc facere.

Ioan. 13. Vndenàm hoc ſciri poteſt? Ab ipſis Chriſti uerbis.
Dicebat enim diſcipulis: In hoc cognoſcent omnes,
quòd mei diſcipuli eſtis, ſi vos inuicem diligatis. Eccè
charitas ſine martyrio facit diſcipulos. Quòd autem
martyrium ſine charitate non ſolùm non facit diſcipu
los, ſed nec prodeſt quidem quicquam ei, qui id ſuſti
1. Cor. 13 net, audi Paulum dicentem: Si tradidero corpus
meum, vt comburatur, charitatem autem non habeã,
nihil mihi prodeſt. Propterea hunc ſanctum maxi-
mè diligo, qui hodiè nos congregauit, beatum (in-
quam) Romanum, quoniam cum certamine & marty
rio, magnam quoquè oſtendit in Chriſtum charitatẽ.
Quamobrèm ei quoquè ſancta lingua fuit amputata.
Etenim hoc quoquè par eſt examinare, quanam de
cauſa non ad alia vtiquè tormenta, ſupplicia & cru-
ciatus eum deduxerit diabolus, ſed linguam ei abſci-
dit. Non enim hoc fecit temerè, ſed cum maxima ma
litia: eſt enim mala & malefica hęc beſtia, & omnia fa
Diabolus malefica beſtia. cit & mouet aduerſùs noſtram ſalutem. Agè ergò e-
xaminemus, curnã proceſsit ad linguæ ei' amputatio
nẽ, paulò altiùs deducẽtes orationẽ. Sic.n. ſciemus &
Dei benignitatẽ, & martyris tolerantiã, & diaboli ma
lignitatẽ. Et cùm Dei qdem didicerimus benignitatẽ,
Domino agemus gratias: martyris autem cognita pa-
tientia, imitemur conſeruum: intellecta autem diabo
li malitia, omninò auerſemur inimicum. Propterea
enim dedit nobis Deus clemens & benignus noſſe
eius machinationes, vt eum magis odio habentes, fa
ciliùs ſuperemus. Quòd enim cognoſci poſsint ea,
quæ mente agitat, audi quid dicat Paulus de eo, qui
1. Cor. 2. fuerat fornicatus, ſcribens ad Corinthios: Confirma-
te in ipſum charitatem, nè circumueniamur à ſatana.
Non enim quæ mente agitat, ignoramus. Quænam
eſt ergò cauſa, propter quam ei linguam amputauit?
Ecclèſia pſecutiones. Patiamini, o dilecti, me rem paulò altiùs narrantem.
Graue bellum fuit aliquandò excitatum aduerſùs
Eccleſias, non barbaris facientibus incurſiones ad-
uerſus ciuitates, nec vllis alienigenis, ſed iis, qui vide
bantur præeſſe huic noſtro terrarum orbi, & barbaris
& hoſtibus & Tyrannis omnibus crudelius, & imma-
nius vtentibus iis, qui eorum parebant imperio. Non
ſolum enim libertas, & patria, & pecuniæ, & præſens
vita tunc veniebant in periculum: ſed regnum cęlo-
rum, & bona, quę ſunt iuſtis repoſita, vitaq; immorta
lis & Chriſti confeſsio. Nec ſolum graue bellum, ſed
Galat. 4. nouus quoquè modus excogitatus fuit captiuitatis.
Non enim ea, quę hic eſt, ciuitate expellebant, ſed ſu
pernæ Hieruſalem, quæ eſt libera, priuare conaban-
tur, & cogebant vnumquenque animas ſacrificare in
altaribus; & ſuum abiurare Dominum, & ſe dæmonũ
ſubiicere tyrannidi, pernicioſosque, & noſtræ ſalu-
tis hoſtes, colere dæmones, quod mille mortibus, &
quauis gehẽna erat grauius & intolerabilius genero-
ſis animis & Chriſti amantibus. Tunc tunc, cùm multi
Romani præclara virtus, fortitudo, & ſapientia. eſſent ſubmerſi, & fluctus in altum tollerẽtur, & mul-
ti nauem frangerẽt, beatus hic Romanus in medium
eorũ accedens, non ſtatim conſiderauit, quemadmo-
dùm ſe traderet periculis: ſed eos priùs, qui timue-
rant, qui lapſi erant, qui ſuam ſalutem prodiderant,
collegit, animauit, vt prælium inſtaurarent effecit: eos
quidem, qui lapſi erant, erigens: eos autẽ, qui ſtabant,
confirmans, precibus, exhortationibus, & cõſiliis, de
futuris & de præſentibus rebus multùm philoſophãs:
oſtendens has eſſe ad tempus, illas autem perpetuas:
præmia opponens laboribus, coronas tormentis, bra-
uia doloribus: docens quænam ſit quidem vita præ-
ſens, quænam autem futura, & quantum interſit inter
vtranque, & quòd mori omninò ſit neceſse: &, ſi non
Multos ſua oratione confirmat. hoc modo vitam finierint, omninò coacti lege natu-
ræ, paulopòſt diſcedẽt ab his corporibus. His & ſimi-
libus exhortationibus beatus ille manus erexit diſſo-
lutas, confirmauit genua debilia, fugientes reduxit,
metum expulit, angorẽ exegit, eis animum addidit,
audacesq; effecit & cõfidentes. Pro capreis & ceruis
eos effecit leones, magnã vim ſpirantes: Chriſti exer-
citum inſtruxit & exercuit: ignominiam noſtrã con-
uertit in capita hoſtium.

Cum ergò vidiſſet diabolus repentè tantam fuiſſe
factam mutationem: & qui nudiuſtertiùs eũ timebant
& contremiſcebant, ſe audacter in eum gerere, & ip-
ſum irridere, adeuntes pericula, proſilientes ad ſup-
plicia: & cùm cognouiſſet authorem, omnibus dimiſ-
Malitia diaboli. ſis, in illum deincèps omninò virus ſuum inſpirauit,
omnem vim ſuam & inſaniam mouens in hoc beatum
caput. Et quid facit? Conſiderate malitiam. Non eum
duxit ad tormenta, nõ eius caput abſcidit: eum enim
docuit tempus prçteritum, hæc omnia fuiſſe facta te-
merè. Non ſolùm enim non retardauit animi alacrita
Martyrũ ad patiendum pro Chriſto alacritas. tem eorum, qui crediderant: ſed etiam magis auxit,
eamque effecit maiorem & vehementiorem. Carbo-
nes, inquit, ſubſternebant: illi autem currebant, tan-
quàm ad roſas. Ignem accendebant: illi verò tanquàm
in fontes aquarum frigidarum ſeipſos proiiciebant.
Latera cædebant, & profundos in eis ſulcos faciebãt,
& riuos ſanguinis deducebant: illi autem gloriaban-
tur, tanquàm auro omni ex parte circunfluẽtes. E prç
cipitiis iaciebant, & in mare demergebant: illi vero
non tanquàm in profundum deſcendentes, ſed tan-
quàm in ipſum cælum aſcendentes, ità affecti erant,
exilientes & exultantes, & tanquàm in ſacra pompa
choreas ducentes, & ludentes in prato herbeido. Ità
arripiebat vnuſquiſque cruciatus, non tanquàm cru-
ciatus, ſed tanquàm vernos flores carpentes, & coro-
nas contexentes, & inſigni animi ſui alacritate meos
præueniebant cruciatus. Quid ergò, inquit, nunc fue-
rit agẽdum? Abſcindam ne eius caput? ſed ſit id, quod
habet in votis, & diſcipuli per facta maiorem acci-
piunt adhortationem. Sæpè enim eos admonuit, hanc
mortem, quç eſt ad tempus, non eſſe mortem, ſed mi-
grationem & requiem: oportere deceſſum deſpice-
re, & ſolam complecti animã. Si ergò caput abſcide-
ro, & forti animo tulerit, quod acciderit, ipſos per fa
cta docebit apertiùs, quòd mortem ſic oportet deſpi-
cere: & eorum magis eriget ſpiritus, & mortuus eis
inſpirabit maiorem animi alacritatem. Propterea er-
gò linguam amputauit, vt priuati voce, qua fruebãn-
tur, martyris diſcipuli, & defecti eius admonitione,
fierent timidiores, & ad priorem redirent angorem
& dubitationem, nõ habentes, qui eis animum adde-
ret, neque qui excitaret & armaret. Mat. 14.
Conſidera autem mihi diaboli malitiam. Herodes
quidem abſcidit caput Iohannis: hic autem nõ caput,
ſed ſolùm linguam. Quamobrèm? Si abſcidero caput,
inquit,

inquit,& fuerit mortuus,recedet non videns interitum ſuorum fratrum:ego autem volo eum facere teſtem lapſuum & calamitatis ſuorum militum, vt dolore enecetur,videns quidem labentes, non potens aũt manum porrigere,& nõ ualens eis,ea,quæ priùs, conſulere,et voce execta ſimul cum lingua. Sed qui

1.Cor. 3.

compræhendit ſapientes in ſua aſtutia, inuentum cõuertit in eius caput:& non ſolùm non priuauit conſilio, ſed eos ẽt magis fecit frui adhortatione, & eſſe ſpiritaliores doctrinæ participes. Nam cùm hoc obtinuiſſet diabolus,uocatur decætero medicus ad ſectionem,& fit lictor pro medico: non id corrigens, quod morbo laborabat:ſed id,quod erat ſanum, corrumpens. Et cùm linguam exemiſſet, non potuit ſimul cum ea vocem eximere:ſed carnis quidem abſciſſa fuit lingua: virtus autem diuinæ gratiæ aduolauit ad os beati Romani:& natura quidem amiſit ſuũ mẽbrum,ferro id cogente: Dei autem gratia non ſiuit vocem cum ea eacidere. Vndè etiam decætero diſcipuli fruebantur magis ſpiritali doctrina, non humana voce,cuiuſmodi priùs,verba audientes: ſed diuina quadam & ſpiritali, & quæ noſtram ſuperabat naturam: & supernè quidem omnes concurrebant Angeli,infernè verò homines, vnuſquiſq; os ſine lingua videre cupientes, & audire ſic loquens. erat enim reuera admirabile, & præter opinionem,diabolo quidem magnum afferens dedecus, magnam autem martyri gloriam, diſcipulis uerò plurimam conſolationem,& magnum argumentum patientiæ. Hic enim Deo mos eſt uel ex alto repetitus & a principio,quæcunq; contra nos conſarcinarit diabolus, ea in caput illius conuertere,& ad noſtram ſalutem redigere.

Lingua martyris excinditur, & tamẽ loquẽdi facultas ei manet.

Gene. 3.

Mihi autem hoc quoquè conſidera. Illę hominem eiecit è paradiſo,& Deus ei cęlum aperuit. Ille ipſum expulit ex imperio terreno: Deus autem ei dedit regnum cælorum, & in throno regio noſtram fecit ſedere naturam. Sic dat Deus ſemper dona maiora ijs, quibus diabolus conatur priuare homines. Hoc autem facit, illum quidem reddens tardiorem ad nobis parandum inſidias: nos verò docens, nunquàm timere eius machinationes. Quod quidem factum eſt etiã in martyre. Quia enim voce exiſtimauit ſe eum eſſe priuatum diabolus,multo maiorem & præclariorem ei Deus eſt largitus Non erat enim eiuſdem momenti,cum lingua loqui,& ſine lingua. Nam illud quidem erat conſequens,& commune omnibus:hoc autem erat ſupra naturam,& eius ſolius propriũ. Quanquàm etiam ſi fuiſſet mutus martyr poſt linguæ abſciſſionem,ſic quoquè ei fuiſſet impletum certamen, & parata eſſet corona. Nam quòd victus eſſet, erat maximum & apertum argumentum, quòd linguam amputarit. Si enim non timebas linguam martyris, o ſcelerate & execrande diabole, cur eam abſcidiſti? Quamobrèm non dimiſiſti argumentum decertationum,ſed occluſiſti ſtadium? Quemadmodùm enim, ſi quis luctaturus deindè accepiſſet plagas, quæ verbis explicari non poſſunt,& non ualens deincèps ampliùs reſiſtere,iuſſerit abſcindi manus athletæ, & ſic eum percutiat,non eſt opus ampliùs alia probatione ad decernendam uictoriam ei, cui fuerint manus abſciſſę: Ita etiam in martyre apertiſſimorum omnium argumẽtum victoriæ aduerſus diabolum,fuit linguæ eius amputatio. Nam etſi lingua erat mortalis, quoniam tamen ei vulnera dedit immortalia, propterea in illam ingentes omninò efflauit ſpiritus: ſibi quidẽ maius afferens dedecus,martyri autem coronam faciens ſplendidiorem. Quomodò enim eſt mirabile,arborem videre ſine radice, & fluuium ſine fonte: ità etiam vocem ſine ligua.

Dei erga homines benignitas.

Imbecillitas diaboli.

Vbi ergò ſunt,qui non credunt corporum reſurrectionis? Eccè uox mortua eſt,& reuixit:& vno momento temporis utraque facta ſunt. Quanquàm hoc longè ſit maius, quàm corporum reſurrectio. Nam illic quidem ſubiecta eſt natura corporum, compoſitio autem ſolùm eſt diſſoluta: hic uerò fuit ſublatum ipſum vocis fundamentum,ſed tamen rurſus facta eſt ſplendidior. Quanquàm ſi a tibia lingulas abſtuleris, iacet inutile deincèps inſtrumentum. Sed non ſic tibia ſpiritualis: ſed etiamſi ſit lingua priuata, non ſolùm non erat muta,ſed etiam modulatiùs emittebat carmen, & magis myſticum,& cum maiori admiratione. Rurſus quoquè in cithara ſi quis plectrum ſolum eripuerit,ſit ocioſus artiſex,ars inutilis, & inane inſtrumentum. Hic autem nihil einſmodi,ſed contrà omninò. Os enim erat cithara,lingua plectrũ, anima artiſex, confeſſio uerò ars. Plectro tamen ablato, lingua, inquam,neq; artiſex,neq; ars, neq; inſtrumentũ euaſit inutile,ſed omnia ſuam uirtutem oſtenderunt. Quis hæc fecit? Quis hæc oſtendit admirabilia,& quæ ſunt præter opinionem? Deus, qui ſolus facit mirabilia, De quo dicit Dauid: Domine Dominus noſter, quàm admirabile eſt nomen tuum in uniuerſa terra? Quoniam eleuata eſt magnificentia tua ſuper cælos. Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem. Atq; tunc quidem ea ore infantium & lactentium, nũc autem ea ore elinguium. Tunc natura immatura, nunc os lingua defectum. Tunc erat in prueris mollis radia,ſed fructus perfectus: Hic autem & ipſa radia erat ablata,& nõ prohibebatur fructus generatio:eſt enim vox, fructus linguæ.

Cõtra eos qui negãt corporum reſurrectionem.

Pſal. 71. & 135.

Pſal. 8.

Sunt reuerà magis admirabilia poſteriora prioribus. Etenim nè his fidem non adhibeatis, illa propterea præceſſerunt,ut in his non conturbemini,cùm in illis fuerit aſſuetus animus. Propterea hęc euenerunt, vt illa, quæ latent & ſunt vetera,credantur ea manifeſtis & ijs,quæ recèns facta ſunt. Sic aliquando Aaronis quoquè virga floruit,quomodò nunc geminauit os martyris. Sed quanam de cauſa Aaronis virga tunc germinauit? Quoniam erat deſignatus ſacerdos. Quanam autem de cauſa nunc germinauit os martyris? Quòd blaſphemia & maledictis inceſſebatur magnus Pontifex Ieſus Chriſtus. Vide ergò, quanta ſit miraculi cognatio & excellentia. Quomodò enim uirga illa non unita radici,nec ea terra trahens humorem, ſed defecta ea,quæ illinc proficiſcitur, ſuppeditatione, & perdita vitali & frugiſera uirtute,repentè oſtendit fructum:ità etiam hic quoquè vox priuata radice, & uim non habens ea inſtrumento,in ſicco & ſterili ore repentè germinauit. In hoc quidem cognatio,in alio autem excellentia. Inter utrunque enim fructum multùm intereſt. Nam ille quidem erat ſenſilis,hic autem ſpiritalis,& ipſos cęlos aperiens ei,qui tunc eam uocem ediderat.

Num. 17

Pro his omnibus gratulemur martyri, glorificemus Deum,qui hæc facit miracula: imitemur conſerui patientiam,gratias agamus Domino pro gratia:accipiamus ea ijs,quæ dicta ſunt, ſufficientem conſolationẽ in tentationibus: & Dei, qui nos fecit, potentiam & curam admirantes ac prouidentiam,omnia ex nobis afferamus,& quæ ea eo ſunt, omninò conſequentur. Seu homines,ſeu dæmones, ſeu ipſe diabolus aduerſus nos depugnet,nihil proficient ij, qui nos oppugnant:modò oſtendamus noſtrum promptum animi ſtudium,& quæ a nobis afferre oportet, omnia afferamus. Sic enim & Dei attrahemus auxilium, & in vita futura magna fruemur gloria & ſalute Quam detur nobis omnibus conſequi gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: cum quo patri ſimul cum ſancto ſpiritu gloria,honor,potentia in ſecula ſeculorum, Amen.

Vt poſſimus vincere hoſtes omnes

VITA SANCTI MAXIMI EPIſcopi Moguntini, iuſſu Reuerendiſsimi & Illuſtriſſimi Alberti archiepiſcopi Moguntini, a Iohanne Tritthemio, priùs Spanheimenſi, tum verò ad S. Iacobum Vuirciburgenſi Abbate conſcripta. Nos eam in capita diſtinximus.

Nouē. 18. Cap. 1.

EO tempore, quo Liberius Papa ſub graui perſecutione Arrianorum ſanctam Romanam gubernabat Eccleſiam, ſanctus Lucius Anneus, patria Romanus, apud Moguntiam, nobilem Germaniæ vrbem, decimuſoctauus pontificatum annis tenuit ferè vndecim Quo feliciter vita defuncto, ſanctus presbyter Maximus communi uoto populi fidelis in Epiſcopatu ſuccedens anno Dominicæ natiuitatis trecenteſimo quinquageſimoquarto, Indictione Romanorũ duodecima, præfuit annis, ut Megenfridus refert in Chronicis, quatuor & uiginti, ſub Arrianorum perſecutione grauiſſima, temporibus uidelicet Theodomeri & Clodionis regum Francorum: quo tempore Dagobertus Genebaldi filius, dux Francorum orientalium apud Vuirciburg, Rheno tranſmiſſo, Moguntinos in odium Romanorum grauiter afflixit: vrbem quoq; Treuirorum, quæ tunc parebat Romanis, obſedit, cepit, ſpoliauit, incendit, funditusq́ue ſubuertit. Annis quippe nongentis bellum cum Gallis atq; Romanis Franci reges habuere continuum, quouſquè tandẽm uictores eorum effecti, penè totam Europã ſuo dominio violenter ſubdiderunt.

Is Megē fridus fuit monachus Fuldenſis ſub Imperator. Othone 1. & 3. ſcripſitq́; hiſtoriarũ libros 14.

Cap. 2. Catholicorum multorum cædes.

Sub his turbationibus Eccleſiæ, multa Chriſtianorum millia propter Catholicæ fidei confeſſionem, ab infidelibus & hæreticis apud Moguntiam & in omnibus terminis eius crudeliter fuerunt occiſa: quorum apud mortales nulla penitùs habetur memoria propter malitiam temporum, & penuriam fidelium Scriptorum. Nuſquàm erant tuti, nuſquàm ſatis in vrbibus & oppidis ſecuri: quandò & gladius ubiquè ſæuiebat gentilium, & non minùs perfidia inualuit hæreticorum. Nam & ſi pacem habere uideretur Eccleſia ab his, qui Romanis principibus fuerunt ſubiecti, vt abnegare Chriſtum iam tũc nemo compelleretur: Arrianorum tamen in tantùm illo tempore veſania præualuit, ut nihil aut parùm a perſecutione gẽtium differret. Deniquè Franci tam orientales, quàm illi, qui ad oſtia Rheni conſederant, occidentales, Gothicæ quoquè nationes & alij pagani, frequentes in Galliam motus & incurſus facientes, Mogũtiam, Coloniam, Treuirim, Vuormatiam, Spiram, Argentinam, & alias trans Rhenum vrbes nimia crudelitate ſæpiùs moleſtabant, nulli parcentes gradui, ſexui, vel ætati. Quapropièr pontifices, & miniſtri Domini ſacerdotes, in quos furor perſequentium crudeliùs ſæuiebat, in vrbibus & uicis publicè non audentes comparère, quotiès perſecutio imminebat, cum ſuis ad nemora ſucceſſerunt, in ſpeluncis & cauernis montium latitantes, inedia, fame ac ſiti vltrà, quàm credi poteſt, afflicti, longum pro fide Chriſti martyrium ſuſtinebant.

Arrianorum ſæuitia.

Cap. 3.

Ea tempora beatiſſimus præſul Maximus incidit, quibus niſi optimus nemo fuit Chriſtianus. Probauit perſecutio fidem, & contulit in paſſione amor Dei conſtantiam. Beatus uerò pontifex, ut Megenfridus eſt author in Chronicis, ab Arrianis hæreticis multas & atrociſſimas inſidias & perſecutiones pro fide orthodoxa ſuſtinuit, & ſeptiès de ſua pulſus Eccleſia, rurſusq́ue in exilium, totiès miſerante Deo reuerſus eſt. Nam cùm eſſet vir in diuinis ſcripturis longè doctiſſimus, & ſecularis literaturæ non ignarus, malleo ſimilis, durus redargutor Arrianorum extitit: contra quorum veſaniam non ſolùm uerbis, ſed etiam ſcriptis multipliciter pugnauit. Scripſit enim, iam dicto * Meginfrido teſtante, Contra Arrianos libros duos, De conſtantia fidei Catholicæ librum unum; De martyrio Sanctorum librum unum, Homilias & ſermones multos & utiles ad populum. Alia quoquè nonnulla ſcripſiſſe dicitur, quæ ad notitiam noſtræ lectionis peruenire minimè potuerunt. Ciuitas enim Moguntina poſt mortem eius tertiò, ſicut * diximus, euerſa & funditùs deſtructa fuit: Primò ſcilicet per Francos, ſecundò per Vuandalos, & tertiò ſub Attila per Hunnos: qui & ſanctum Aureum pontificem cum Iuſtina ſorore & multis aliis in eccleſia peremerunt. Hac trina Moguntinæ ciuitatis deſtructione, haud ſolùm multa Chriſtianorum millia fuerunt occiſa, ſed etiam nomina eorundem ſimul & modus cum loco & tempore paſſionis, ad poſteritatis memoriam nequaquam peruenire potuerunt, eo quòd ſcriptoribus nec opportunitas ſcribendi fuit, nec locus, vel tempus: Vndè mirandum non eſt, ſi & diui Pręſulis Maximi lucubrationes vel interierint ignibus crematæ, vel alicubi ſita lateant aut puluere ſepultæ.

S. Maximus multa ab Arrianis patitur.

Scripta eius.

** In Epiſtola dedicatoria, quam emiſimus, quod nihil ferè habeat, quod non hiſtoria ipſa contineatur.*

Cap 4.

Eàdem eſt calamitate factum, quòd præter ſedecim numero, Eccleſia Moguntina ſuorum pontificum, qui ſanctum Bonifacium Archiepiſcopum & martyrem præceſſerunt, neque nomina, neque ordinem, neque tempora vſpiàm potuit inuenire: cùm non ſit veriſimile, in annis ſexcentis quadraginta, non plures extitiſſe, quàm ſedecim, niſi quis contendat, oues Chriſti apud Moguntiam & ſæpiùs & diutiùs, permittente Deo, paſtoris neceſſario caruiſſe ſolatio. Quod ſi quis aſſerit, minimè probabit. Nos enim contrarium ex Megenfrido facilè poterimus comprobare: qui temporibus Othonum clarens in humanis, cùm eſſet omnium Germanorum diligentiſſimus compilator hiſtoriarum, quadraginta numero fuiſſe ante Bonifacium in Eccleſia Moguntina pontifices commemorat: inter quos ſanctum Maximum non, vt neoterici quidam fecerunt incerti authores, ſeptimum, ſed nonumdecimum extitiſſe præſulem aſſerit, beatoq́ue Lucio ſucceſſiſſe Anneo, ac annis, ſicut dictum eſt, præfuiſſe quatuor & viginti. Neoterici autem innominati ſcriptores, Megenfridi Chronicorum notitiam non habentes, ſedecim duntaxat ante ſanctum Bonifacium Eccleſiæ præfuiſſe Moguntinæ pontifices aſſerunt: inter quos Maximum in ordine ſeptimum locantes, beati Aurei martyris, ſub Attila Hunnorum rege paſſi, ſucceſſorem immediatum extitiſſe contendunt. Sed hoc ratio temporis non admittit. Sanctus enim Lucius Anneus præſul octauuſdecimus, moritur anno Dominicæ natiuitatis trecenteſimo quinquageſimoquarto, Indictione Romanorum duodecima, temporibus Liberij Papæ: cui eodem anno ſanctus Maximus in pontificatu ſucceſſit. Beatus verò Pręſul Aureus Moguntiæ ab Attila paſſus eſt ſextodecimo Calendas Iunij, anno Domini quadringenteſimo quinquageſimoquarto, Indictione Romanorum ſeptima: cui non Maximus, ut iſti putant, ſed Eutropius in pontificatu ſucceſſit temporibus ſancti Leonis Papæ primi. Vides nunc, quòd præcisè centum annorum tempus ab inſtitutione Maximi ad pontificatum, uſque ad paſſionem beati martyris

Lucius Anneus Epiſcopus Moguntinus.

Aurei

Aurei intermediat; quod præter Meginfridum monachum nullus ſcriptorum Moguntinenſium, quos ego legerim, animaduertit. Vndè mihi videtur, ſcriptores ipſos nominum conſonantia fuiſſe deceptos, qui pro Anneo poſuerunt Aureum, & Maximum ſucceſſorem immediatum ipſius Aurei martyris opinati ſunt: cuius non Aureus, ſed Anneus fuit anteceſſor, ut oſtẽdimus, ceterum ante annos.

Cap. 5. Catalog. Epiſcoporum Moguntinenſium.

Nam ità ſummatim author inquit memoratus: Anno Dominicæ natiuitatis octogeſimo Creſcens a Roma directus in Germaniam, primus Moguntinenſiũ Epiſcopus ordinatus eſt, & præfuit annis duobus & viginti, vir magnæ ſanctitatis, & martyrio coronatus. Poſt quem Marinus annis ſex: Creſcentius autem præfuit annis octodecim: Cyriacus annis quatuordecim: Hilarius vir ſanctus & martyr, annis viginti: Martinus annis quatuordecim: Celſus martyr, annis vigintiduobus: Lucius annis decem: Gothardus vir ſanctiſſimę vitę, annis quindecim: *Suffronius uir ſanctus, annis octo: Herigerus martyr, annis quatuor: Rutherus martyr, annis viginti: Auitus vir doctus atque ſanctiſſimus, annis vigintiduobus: Ignatius martyr, annis tredecim: Dionyſius vir ſanctus, annis uigintiſex: Ruthbertus, annis duodecim: Adelhardus uir ſanctus, annis decem: Anneus Lucius, annis octodecim, vir Apoſtolicæ atque ſanctiſſimæ vitæ: Maximus (de quo nobis eſt ſermo) præfuit annis vigintiquatuor: Sidonius annis nouendecim: Sigiſmundus annis ſex: Lupoldus vir ſanctus, annis ſeptendecim: Nicetius annis octo: Marianus annis decem: Aureus martyr, annis ſedecim. Poſt quem ſanctus Eutropius præfuit annis uigintitribus. Poſt quem ordine ſuo vſque ad ſanctum Bonifacium excluſiuè, adhuc quatuordecim pontifices extiterunt in Eccleſia Moguntina, quorum iſta ſunt nomina: Adelbertus, Radherius, Adelbaldus, Laudefridus, Ruthardus, Sidonius ſecundus, Vuilibertus, Ludegaſtus, Ruthelmus, *Ruthuualdus, Leonualdus, Richbertus, Geroldus & filius eius Vuiliebus laicus, per Carolum Martellum maiorem domus Francorum, ea ratione pontificatu Moguntino donatus, ſicut & Milo filius ſancti Luduuini Archiepiſcopatu Treuirorum, & alij multis alijs per Galliam, vt bello intereſſent cum illo contra Saxones, Francorum dominio rebelles. Verùm non multò pòſt Vuiliebus laicus, ignarus diuinarum ſcripturarum, propter venationes & homicidium ſententia Gregorij Papæ ſecundi fuit depoſitus, & ſanctus Bonifacius monachus & presbyter, anno Domini ſeptingenteſimo viceſimo, Indictione Romanorum tertia, in eius locum præſul Moguntinæ Eccleſiæ primus & quadrageſimus ordinatus: quem Zacharias Papa Romanus poſteà in Archiepiſcopũ eiuſdem Eccleſiæ ſublimauit. Hæc ideò mihi præmittenda neceſſario videbantur, nè quis eorum, qui olim iſta lecturi ſunt, a Moguntinis ſchedulis diſcordantem me, aut mendacem exiſtimare velint, aut ſine authore certo ab aliorum opinione temerè diſcrepantem. Stultum nempè foret, Megenfridum certum, fixum & ſolidum prȩterire ſcriptorem, & incertorum ſchedulas ſequi recentium. Propterea iam nominati ſcriptoris decreuimus inhærere veſtigijs, & incertas neotericorum ſententias præterire.

*for. * Sophronius.*

** Luthuualdus.*

S. Bonifacius præficitur Eccleſiæ Moguntinæ.

Cap. 6. S. Maximi patria

Maximus igitur beati Lucij Annei presbyter, & in miniſterio verbi Dei ſocius, natione Germanus, patria Moguntinus, & religione Chriſtianus fuit. Cuius temporibus adhuc Romani, ſicuti & priùs a multis retrò annis, Moguntiam, Treuirim, Coloniam, Vuormatiam, Nemetum, quæ nunc dicitur Spira, cum magna parte Galliæ ſuo ſub dominio tenebant, licèt a Francis, Germanis, Teutonibus, Saxonibus, Bauaris atque Turingis incurſiones multas & frequenter paterentur, nunc victi, nunc autem victores. Qui more veterum nimis cupidi ampliare dominium, eas quas ſuperauiſſent gentes, & moribus, & legibus, ſimul ac literis uti Romanis compellebant, quo potentiores cæteris eſſe viderentur. Vndè Germani, circa litora Rheni commorantes, & Galli tandem victi a Romanis, eorum & linguam ſuſceperunt, & modum ſcribendi, ſcholas inſtituerunt publicas per urbes, in quibus Romanorum exemplo, filii ciuium atque nobilium, literarum ſtudiis imbuerentur. Inſuper quo rectoribus abundantiùs complacerent Romanis, prætermittentes nomina ſuæ gẽtis auita, natis ſuis vocabula & Græca impoſuerunt, & Latina: quanquàm id poſteà ex neceſſitate ad Chriſtum fecerint multi non ob metum uel dilectionem Romanorum, ſed pro reuerentia potiùs & amore ſanctorum Apoſtolorum, ac Saluatoris Ieſu Chriſti martyrum. Hoc dixerim, nè quis præfatos Eccleſiæ Moguntinæ pontifices, propterea natos vel Græcos exiſtimet, vel Romanos, quòd eos illorum nominibus quandoquè inuenerit nuncupatos. Variantur hominum cum tempore mores, mutantur nomina, & ſtudia mentium continua uolubilitate ſeculorum alterantur.

Cap. 7. S. Maximus multùm proficit in literis.

Beatus Maximus, teſtante Megenfrido, honeſtis & Chriſtianis parentibus ortus, in urbe Moguntina, more gentis adhuc puer ſtudio deputatus eſt literarum: in quo cum tempore adeò profecit, quòd ſibi coætaneos penè omnes ſuperauit. Erant in tempore illo plures cum Chriſtianis mixti gentiles, & quemadmodùm perſecutione ceſſante nemo paganum cogebat fieri Chriſtianum, ità nec quiſquam impellebat credẽtem abnegare vel deſerere Chriſtum. Multi tamen inter Chriſtianos ſurrexerunt hæretici: inter quos Arriani, principum Romanorum fauore ſuffulti, multas intulerunt veris Chriſtianis perſecutiones & moleſtias. Vndè cùm publicè non ſemper liceret metu hæreticorum, fideles quinque filios ſuos in priuato fidẽ ſeruare conſtanter orthodoxam uſque ad mortem docuerunt. Sic nimirùm & ſanctus Maximus in his, quę pertinebant ad fidem & verã religionem, teneris ab vnguiculis parentum & ſacerdotum magiſterio ſufficienter inſtructus, in uirum cum tempore magnum creuit, atq; meritis & doctrina glorioſum. Mox enim vt per ætatem ſapere ac intelligere cœpit, diuina miſeratione præuentus, non minus, quam gratia ſemper comitatus, Deo ſe totum obtulit, pro cuius amore cũcta huius mundi blanda & dulcia contempſit.

Cap 8. Officia Cleri.

Conſuetudo fuit illo in tempore, valdè neceſſaria clericis ac ſacerdotibus, ſoli Deo vacare, ſacro miniſterio verbi & orationis inſiſtere, ad fidem & iuſtitiã populum non minùs exemplo bonæ actionis, quam ſanctæ prædicationis verbo erudire, mundi honores, diuitias quoquè & omnes voluntates moriturae carnis viliſpendere, & Chriſtum opere & ſermone ſuper omnia veraciter amare. In quo uiuendi genere beatus Maximus in clericatu ſuo perſeueranter enituit, & breui cæteris perfectionis in ſe normam dedit: merito ſanctitatis fuit admirabilis, & diuinarum ſcripturarum interpres & doctor inſignis. Propter quod ordinatus a beato pontifice Adelhardo clericus, uitam per omnia duxit Apoſtolicã, multorumq; corda verbo & exemplo in diebus ſuis ad Dñm conuertit. Adelhardo poſt hæc vita defuncto, beatus Lucius Anneus in põtificatu ſuccedẽs, præfuit annis decẽ & octo, vir magnarũ in Chriſto virtutum, cui ſanctus ipſe Maximus ſtabili ſemper charitate adhæſit, & innumeras Arrianorum perſecutiones pro defenſione Catholicæ fidei ſuſtinuit, ſed adiutorio Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti feliciter ubiquè triumphauit.

S. Maximus fit Clericus.

Cap 9.

Poſtremò tũ ſancto Lucio Anneo ꝓ fide orthodoxa

Lucius Anneus perimitur ab Arrianis. Maximus ei ſuccedit.

in exilio apud Phrygiam ſtrangulato cum duobus presbyteris Paulo & Creſcentio, ſubordinatione & inſidijs Arrianorum, beatiſſimus presbyter Maximus, quem pro confirmandis in recta fide populis apud Moguntiam ordinatione diuina reliquerat, fidelium omnium voto communi præſul Eccleſiæ iam dictæ nonuſdecimus conſtituitur, & præfuit in tribulationibus hæreticorum multis, quatuor fermè annis atq; uiginti. Facta ſunt hæc, vt ſupra diximus, anno Dominicæ natiuitatis trecenteſimo quinquageſimoquarto, decima die menſis Iulij, Indictione Romanorum duodecima. Ordinatus aũt pontifex in Eccleſia Moguntina beatiſſimus pater Maximus, per omnia ſe ſtuduit exhibere Dño miniſtrum irrepræhenſibilem, paratus amore Dei pro ſalute fidelis populi non ſolùm perſecutiones ſuſtinere & carceres, ſed mortem quoquè, & ſi quid morte eſſet crudelius, quod ei poſſet occurrere. Vitam in omni puritate ducens continuauit Apoſtolicam, mundi rebus pauper, & mendicus, virtutibus diues, humilitate profundus. Qui cùm eſſet vir tã in diuinis ſcripturis, quàm in ſecularibus ſciẽtijs multùm peritus atq; doctiſſimus: hoc ſummoperè curabat inprimis, vt vita conſtaret eius doctrinæ conformis, ne alijs bona prædicans, ipſe reprobus efficeretur. Corpus proinde ſuum ieiunijs, abſtinentia multa, & vigilijs perè continuis pro Chriſti Saluatoris amore caſtigauit, ſanctis orationibus, & prædicationi ſalutaris doctrinæ verbi Dei ſine intermiſſione, quotiès opportunè licebat, intentus.

Docet ſuos non minùs factis, quàm verbis.

Cap. 10.

Per uicos circumibat & vrbes, vt plurimùm Apoſtolorum exemplo pedibus nudis, presbytero, diacono & ſubdiacono comitantibus, & cunctis per gyrum populis opportunè & importunè fidem Chriſti, quanta potuit ſedulitate, prædicauit. Fide, actione atque uirtute maximus pontifex coram Deo & cunctis fidelibus extitit, qui nihil in hoc mundo aliud, quam Dei honorem & ſalutem proximi quęſiuit. Mentis deſiderio ſemper in Deum ſuit eleuatus, quippe qui ſe huic mũdo peregrinum & nouũ, & exhibuit, & proptereà nulla rerum temporalium cupidine uel occupatione detentus, vel implicatus fuit. O tèr verè beatum, quaterque beatiſſimum pontificem, cui Deus omnia ſolus extitit, qui mente ſimul & animo nihil quàm Dominum curauit, cuius etiam in amore ſemper occupatum ſe oſtẽdit. Amator enim Chriſti cùm eſſet feruidus, omnia pro honore caduca contempſit authoris: nec uanis laxauit animum, qui ſanctum in ſe Dei meruit ſuſcipere commorantem patris & filij ſpiritum. Electus Dei pontifex, miniſter Chriſti ſobrius, uir ſanctitate maximus, virtute nitens abintus, contempſit quicquid cernitur, amauit quod non tangitur, ſed pura mente colitur. O decus tu pontificũ, diuini cultor numinis, qui ſine mundi ſordibus, Chriſto vixiſti ſplendidus: Adeſto mitis omnibus, te mente recolentibus, nos ſoluens tuis precibus noſtris a ſceleribus. Non eſt eo tempore inuentus apud Germanos pontifex doctior ſanctiorque præſule Maximo, qui tanta ſub innocentia & eruditione ſcripturarum legem conſeruaret excelſi: quoniam & hæreticorum errores uerbis & ſcriptis conſtantiſſime redarguit, & fundatus ſupra firmam petram diuini amoris, nullas eorum perſecutiones formidauit. Septiès tẽpore ſui pontificatus ab impijs Arrianis vrbe Moguntina pulſus eſt, ſeptiès quoquè diuina prouidentia reſtitutus, nunquàm attædiatus mente, nunquam deiectus animo, nunquàm uictus aut ſuperatus.

Inuocatur S. Maximus.

Sãctitas & eruditio eius.

Septiès pellitur a ſede ſua.

Cap. 11.

Nam cùm eſſet diuina miſeratione præuentus & illuſtratus, vnum Deum conſubſtantialem & coæternum ſemper patrem & filium & ſpiritumſanctum aſſeruit, & ſanctam indiuiduamq; trinitatem perſonatũ vnius incompræhenſibilis & impartibilis Dei cõſtanter vbiquè prædicauit. Pro huius verò catholicæ orthodoxęque fidei aſſertione tuẽda nec mortem timuit, nec vincula, carcerem aut exilium ſubire formidauit. Docuit publicè, cum licuit, populum: docuitq; ſi aliter non potuit, occultè gregẽ Dñi, ſuo miniſterio commiſſum: docuit verbis, docuit ſcriptis, patrem & filiũ & ſpiritumſanctum in trinitate perſonarum vnum eſſe Deum, in quo nec maius ſit, nec minus, quemadmodum neque prius, neque poſterius. Enimuerò nec pater maior eſt filio aut ſpirituſancto, nec minor, ſicuti neque prior, neque poſterior: quoniam trinitati perſonarum Deitas vna conuenit, nec tamen trina perſonarum exiſtentia vnitatem confundit. Beatus ergò præſul Maximus, & apud omnem poſteritatem fidelium ſempiterna memoria iurè venerandus: qui ſpiritu illuſtrante diuino, per fidem in vera humilitate ſanctiſſimæ Trinitatis incompræhenſibile myſterium cõmeruit fideliter ſuſcipere, quod Arrius mẽte in ſuperbiam elatus & arrogantiſſimus, nulla potuit ratione penetrare. Obſcuratum eſt inſipiens cor omnium Arrianorum: qui, cùm eſſent ſtulti, ſuperbi & nimiùm arrogantes, ſapientiſſimos ſe omnium æſtimabant.

Arrogantia Arrianorum.

Cap. 12.

Cùm autem beatiſſimus Chriſti præſul Maximus in confeſſione veræ fidei ſynceriter viueret, fidelique populo ſe pontificem per omnia irrepræhenſibilem exhiberet, fidem quoquè orthodoxam gentibus non minùs, quàm Arrianis conſtantiſſimè prædicaret, multas illi poſuerunt inſidias, & nihil ampliùs, quàm ipſum eius ſanguinem ſitiebant. Sed protegente miſericordia Domini famulum ſuum, permiſſi non ſunt illum, quod maximè cupiebant, occidere, quamuis idipſum ſæpè iteratis vicibus pertentaſſent. Megenfrido, ſicut diximus, proteſtante in Chronicis de temporibus gratiæ, ſeptiès eum non ſine iniurijs multis & contumelia manifeſta, cum quibuſdam clericis extra Moguntinam ciuitatem eiecerunt, verberatũq; ſæpiùs crudeliter, interficere minimè potuerunt. At ille ſemper gaudens receſſit ab vrbe cum pleriſq; diſcipulis ſuis, religioſiſſimus viris, Sidonio, Achatio & Clemente presbyteris, & alijs, quorum nomina præfatus non commemorat author, Deo gratias agens omnipotenti, quòd dignus eſt habitus pro recta fide & nomine Ieſu contumeliam pati. Reliquerat tamẽ ſemper è clericis in ciuitate, vel propè, presbyteros, quoſdã, zelo Chriſtianæ fidei conſtantes, qui ſaltem per vicos & domos circũeuntes, occultè pmonerent Chriſti fideles, ut ſe ab Arriana impietate ſolicitè cuſtodirent. Quoties enim publicè, ſicut dictũ eſt, vtiliter & fructuoſe pdicare verbum Dei non permittebantur, in vrbe, ſecretiùs id facere vel in domibus fidelium nocturno tempore clauſis, vel in nemoribus & latibulis mõtium cogebantur ad tps. O quãtis virtutibus Chriſtianorũ fides eo in tpe claruit, quæ tãtis aduerſitatum indeſinẽter agitata procellis, nõ ſolùm vinci aut ſuperari non potuit, ſed in tribulatione dilatata, cõualeſcens quotidiè, ſeipſa tãto facta eſt cõſtãtior, quãto gẽtiliũ vel hæreticorum perſecutione ampliùs premebantur.

Multa ab illis patitur S. Maximus.

Cap. 13. In tẽporẽ noſtrorũ temporũ.

Quid nos miſeri nimiumq; tepidi, & proptereà inutiles Chriſti ſacerdotes atq; miniſtri feciſſemus, ſi nos illis contigiſſet vixiſſe temporibus? Putas ne tenuiſſemus in tanta perſecutione conſtantiam, qui nullam aut paruam ſeruamus in pace diſciplinam? Quis in tribulatione vitam pro fide Chriſti exponeret, qui pro eius reuerentia & amore in pace temperare non uult a uitijs & voluptatibus moriturę carnis? Aut quando mortem pro defenſione religionis ſuæ in perſecutione hæreticorum patienter ſuſciperet, qui pacem habens optimam, eius quam profitetur inſtitutioni fidei normam & præcepta ſalutaria negligit cuſtodire?

re? O morum ingens diuerſitas, quantam cum tempore meritorum diſſimilitudinem inducis mortalibus? In diebus illis ſancta mater Eccleſia pacem bonã in multitudine fidelium habebat interiùs, licèt maximas perſecutiones infidelium crebrò exteriùs pateretur. Nunc autem pacem ab hæreticis & paganis eſt conſecuta exteriùs, ſed quanta patiatur interiùs aduerſa in prauis moribus filiorum, nemo eſt, qui ſufficiẽter poſſit exprimere. Nam, ut propheta dicit, Omne caput lãguidum, & omne cor mœrens. Non eſt in corpore militantis Eccleſiæ, ut olim priſcis fuit temporibus, vera ſalus a uertice capitis vſq; ad plantam pedis. Omnes a feruore catholicæ fidei declinauerunt, inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat bonum, non eſt vſq; ad vnum. Heu qualis comparatio hæc ſacerdotum Domini noſtræ tempeſtatis ad illos, qui in Eccleſia priſcis florue re temporibus, quandò, ut parabolicè loquar; ipſi ſacerdotes erãt aurei: calices verò, in quibus Dño ſacrificabant, lignei, vitrei, ſiue de cupro, aut viliori metallo fabricati: corda quoq; miniſtrorum Eccleſiæ, cunctis fuerunt adornata virtutibus, vt merito ſanctitatis lucida, cùm templa materialia eſſent humilia, & rara luce tenebroſa. His autem nouiſſimis temporibus noſtris templa ſunt ampla, pulchra nimis, & feneſtrarũ altitudine ſplendida: corda verò ſacerdotum & miniſtrorum altaris vt plurimùm ignorantia ſcripturarum & fœditate ſcelerum, pròh pudor, omninò tenebroſa. Deniquè aurei vel argentei ſunt calices, &, ſi dicere audeam, lutei ſacerdotes. Vndè meritò ingemiſcens dicere poteſt ſancta mater fidelium Chriſti Eccleſia: Heu mihi, quia nunc facta eſt in pace amaritudo mea amariſſima: quoniam quæ olim in perſecutione paganorum, multitudine iuſtorum & martyrum florui, his diebus, qui ad pacem ſunt mihi, penè tota in paucitate ſanctorum & multitudine peruerſorum defeci.

Eſa. 1.

Fuerunt tamen & tunc templa pulcherrima & ampliſſima.

Cap. 14. Sed non ſic beatiſſimus præſul Maximus, qui ſub perſecutione impiorum, fundatus in amore Chriſti, lõgè cæleſtia præpoſuit terrenis, diuina humanis, ſempiterna caducis. Vitam in egeſtate peregit Apoſtolicã, ſciẽs naturam poſſe paucis eſſe contentam, ſi mens Deo credula, bonam adhibuerit in corde uoluntatẽ. Quocircà præcepto magiſtri humiliter obediens, nõ fuit de craſtino ſolicitus: aurum uel argentũ in thecis nunquàm repoſuit: diuitias mundi fallaces nũquàm quæſiuit uel amauit. Victum, iuxta conſilium Apoſtoli habens tenuem, & amictum ſine curioſitate ſimplicem, fuit contentus, ſciens pontificum opes, virtutem eſſe conſtantiæ: & gloriam, ſalutem & profectum plebis in Domino cõmiſſæ: Si quid ultra quotidiani uictus parci neceſſitatem forſitan ſuperfuit, in craſtinum ſeruari non permiſit, ſed in uſus mox pauperum manu propria expendit. Hic (niſi comparationes dicerentur odioſæ) in eos liberet exclamare pontifices & miniſtros Eccleſiæ ſacroſanctæ, quibus de ſalute animarum populi ſibi commiſſi. nihil aut parùm: de ambitione, ſuperbia & cupiditate rerum temporalium, cõſtat ſummo conamine totum: quibus uanitas eſt quotidiano in uſu: auaritia ſemper cæca & inquieta, familiaris: ambitio & contemptus humilium Chriſti, comes vbiquè: & pauperum negligentia, ſodalis: faſtus dominij temporalis & luxus carnis morituræ citiùs, iugi frequentatione amicus. Verùm cùm iſta nihil ad me pertineant, nolo mihi officium docendi vſurpare alienum.

Matt. 6.

1. Tim. 6

Cap. 15. Magna fuit diui Maximi temporibus in Eccleſia Catholica pontificum & ſacerdotum Chriſti perſecutio, & multi Arrianorum non valentes impietati reſiſtere, in eorum dogma pernicioſum conſentientes, hæreſi ſubſcripſerunt. Ex illis verò, pro fide orthodoxa qui fortiter ſteterunt, plures fuerunt occiſi, alij cum ignominia in exilium deportati, alij verò in montium cauernis & nemoribus latère compulſi. Inter quos S Lucius Anneus, Maximi, ſicut diximus, anteceſſor, in Phrygiam deportatus, poſteaquàm bienniò exulaſſet, noctù Arrianorum inſidiis eſt ſtrangulatus. Sanctus & Paulinus Treuirorum Epiſcopus, cum ibidèm exulaſſet cum Radiano quodam Epiſcopo annis quatuor, capite truncatus eſt anno pontificatus B. Maximi decimo, qui fuit Dominicæ natiuitatis tricenteſimus ſexageſimuſquartus, Indictione Romanorum ſeptima. Beatus quoq; Hilarius Epiſcopus Pictauienſis in Gallia, factione Saturnini Arelatenſis Epiſcopi & complicum eius Arrianorum, relegatus in Phrygiam, exulauit annis quinque, poſteà in Galliã redire permiſſus. Tanta ſub Conſtantio & Conſtante Romanis principibus eo tempore fuit Arrianis permiſſa in veræ atq; catholicæ fidei aſſertores ſæuiendi poteſtas, quòd in ſanctorum pontificum Eccleſias, quos vel interemiſſent, vel procùl expuliſſent, ſui erroris complices ordinarent Epiſcopos, gladiis ſuffulti & armis, qui ſpiritusſancti gratia penitùs fuerunt indigni.

S. Paulinus Epiſcopus Treuirenſis caditur capite.

Cap. 16. Et quia unius Epiſcopi Arrianorum depoſitio hiſtoriam ſancti Maximi concernit, operæprecium fore arbitror, geſtæ rei ſeriem literis dare. Poſterorum licentia Imperatorum Arriani hæretici abutentes, quendam è ſuis hominem ſceleſtiſſimum, nomine Euphratam, in Eccleſia nunc metropolitana Colonienſi, ad litora Rheni ſita, Epiſcopum poſuerunt: qui ſua impietate multos a uera religione ſecum abduxit in errorem. Anno igitur Dominicæ natiuitatis tricenteſimo ſeptuageſimoquinto, Indictione Romanorũ tertia, qui fuit annus pontificatus beati Maximi Epiſcopi viceſimuſprimus, adunatum eſt concilium Epiſcoporum in memorata ciuitate Colonienſi, furore Arrianorum iam tũc aliquantulùm per Dei gratiam humiliato & extincto. Vocati ſunt ad ipſam ſynodum plures Epiſcopi fideles, inter quos iſti numerantur fuiſſe præſentes: Maximus Epiſcopus Moguntinus, Bonoſus Epiſcopus Treuirorum, Victor Vangionum Epiſcopus, Ieſſe * Nemetenſium Epiſcopus, Amandus Alſatenſium Epiſcopus, Victorinus Metenſium Epiſcopus, & alii nonnulli ex Gallia pontifices, quorum nomina memoriæ non occurrunt. Audiens Euphrata tantorum contra ſe pontificum aduentum, fugã inijt: ſed quorundam ciuium Chriſto fidelium induſtria præuentus, redire coactus fuit. Iam.n. occultè pergẽs, tranſierat Rhenum. Reductus autem, & ſancto concilio præſentatus, eius doctrina examini patrũ exponitur, & erronea inuenitur. Qui cùm eſſet Arriana loquacitate garrulus, plura contra ſanctos patres pro ſui erroris defenſione in medium propoſuit, quæ ſanctus Maximus diſputator Catholicus, velut araneorũ telas ſcripturarum teſtimonio ſubitò rationabiliter confutauit. Poſtremò videntes ſancti Patres hæreticũ in ſuo errore pertinacem, vt virus peſtiferum a pontificatu per ſententiam depoſuerunt, & nè fidem deincèps maculare poſſet rectè credentium, extra patriã proſcriptum, quantocyùs abire compulerunt.

Euphrata Arrianus intruditur in ſedem Colonienſem.

Synodus Colonienſis.

** Neometenſium.*

Euphrata deponitur

Cap. 17. His apud Coloniam pro Chriſti honore peractis, ſanctus præſul Maximus Moguntiam reuertitur, & ſenio grauatus, paulatim viribus corporis cœpit deſtitui: ſed mente ſana uigens & ſpiritu, nihil iam tunc optabat magis, q̃ diſſolui, & eſſe cum Chriſto, quem puro ſemper corde amauit. Cumque poſt biẽnij tempus finem ſibi huius vitæ conſpiceret imminere, nè poſt eius ab hoc mundo tranſitum ad patrem, in ouile Chriſti lupi proſilirent rapaces, conuocatis ad ſe fratribus, de unanimi conſenſu omnium, preſbyterum quendam Sidonium, per omnia virum Deo

Sidonius ſuccedit Maximo

charum, Eccleſiæ Moguntinæ poſt ſe futurum deſignauit Epiſcopum, qui fuit in ordine pontificum Moguntinenſium viceſimus, teſte Megenfrido, & præfuit in multa ſanctitate decem & nouem annis. Maximus autem ſanctiſſimus præſul poſt multa religioſiſſimè geſta, poſt varias pro fide Chriſti perſecutiones & innumeras tribulationes, tandèm plenus dierum atq; virtutum, ad Dominum feliciter migrauit die menſis Nouembris octauadecima, anno pontificatus ſui viceſimoquarto, qui fuit Dominicæ natiuitatis trecenteſimus ſeptuageſimuſoctauus, Indictione Romanorum ſexta. Quo anno poſt ſeram Auxentij mortem, ſanctus Ambroſius Mediolani præſul conſtituitur: qui, cùm eſſet in omnibus ſcientijs doctiſſimus, non ſolùm diuinarum ſcripturarum, ſed etiam ſecularium literarum, vitæ quoque merito celeberrimus, breui, miſerante Domino, Eccleſiæ pacem obtinuit, & Arrianos procùl effugauit.

S. Maximus abit in cælos.

Cap. 18. Beatiſſimi verò pontificis Maximi corpus, a diſcipulis in eccleſia diui præſulis Hilarij, poſtea nuncupata in Dalheim, vbi ciuitas Moguntina eo tempore legitur fuiſſe conſtructa, debito cum honore iuxta tumbam ſancti Creſcentis primi Epiſcopi fuit ſepultum: in quo quidem loco humatum permanſit annis quingentis quinquaginta ſeptem, vſque ad tempora Hildeberti, poſt ſanctum Bonifacium Moguntinenſis Eccleſiæ Archiepiſcopi, duodecimi: qui anno Dominicæ natiuitatis nongenteſimo triceſimoquinto, Indictione Romanorum octaua, die menſis Martij quartadecima, decem Eccleſiæ Moguntinæ pontificum oſſa de capella diui Hilarij memorata, ſolenni cum proceſſione Cleri & populi, ad eccleſiam monaſterij diui martyris Albani tranſtulit, & in choro ſumma cum reuerentia collocauit. Inter quæ corpus etiam beatiſſimi pontificis Maximi, de quo loquimur, annumeratur. Hæc autem ſunt nomina decem Eccleſiæ Moguntinæ pontificum, quorum oſſa præfatus Archipræſul ex Dalheim tranſtulit ad ſanctum martyrem Albanum: Creſcentis primi Epiſcopi, Martini ſecundi Epiſcopi, Gothardi noni Epiſcopi, viri quondam ſanctiſſimi, qui ſua prædicatione multa paganorum millia conuertit ad Chriſtum: * Suffronij decimi Epiſcopi, æquè viri per omnia ſanctiſſimi: Maximi, de quo nobis ſermo eſt, deciminoni Epiſcopi: Sidonij viceſimi Epiſcopi, doctoris gentium inſignis, & verè ſanctiſſimi: Sigiſmundi viceſimiprimi Epiſcopi, per omnia ſanctiſſimi: Ludegalli Epiſcopi triceſimiquarti, magnarum virtutum in Chriſto viri: * Ruthualdi triceſimiſexti pontificis, Chriſtianiſſimi per omnia in Domino viri: Leouualdi Epiſcopi triceſimi ſeptimi, viri quoquè ſanctiſſimi. De hac ſanctorum tranſlatione pontificum quidam eo tempore carmine ſic ſcriptum poſteritati reliquit:

Hildebertus Archiepiſcopus Moguntinus transfert S. Maximi & aliorum reliquias.

*for. * Sofronij.*

** Luthualdi.*

A Bonifacio, meruit qui pallia, primo,
Is pater Hilduuertus Archipræſul duodenus,
Comperiens oſſa patrum veneranda relicta
Intra baſilicam nunc Hilarij ſacroſanctam:
E quibus hinc denos tranſuexit in ordine priſcos,
Vt locus inſignis conſeruet pignora dignus:
Attendens merita, ſimul ipſorum pia geſta:
Hinc vt confratres Aureo collaterales
Efficit, & tumulo ſtricto concluſit in iſto;
Chriſti nongentos X. ter, ſemèl V. legit annos:
Vt decimamquartam lucem, vult Martius, addā.

Cap. 19. Ea tranſlatione decem Eccleſiæ Moguntinæ præſcriptorum venerabilium pontificum per Hildebertum Archiepiſcopum, ſicut præmiſimus, facta, remanſit in choro ſancti martyris Albani apud Moguntiam beati Maximi corpus denuò ſepultum annis quingentis ſeptuagintanouē, vſq; ad tpa dñi Alberti, ex Marchionibus Brãdenburgi principis nobiliſſimi, Moguntinæ ac Magdeburgenſis in Saxonia Eccleſiarum inſigniū Archiepi, atq; Primatis Germanorū Reuerēdiſſimi. Is Chriſto deuotiſſimus Archipræſul, cùm cultor, amator & venerator ſanctorū Dei maximus eſſet, reliqas & ſacra buſta eorū ſumma cū veneratione ſemp, vbi licuit, inquiſiuit, de puluere cū honore leuās, auro & argento veſtiuit. honorem quoq; debitū ſingulis exhibens, eorū memoriā feſtiuè celebrauit. Mox.n. vt ſummi pontificatus duplicē apud Germanos, Dño prouidente, aptcē ſuſcepit, totū ſe Chriſtianæ religioni mācipauit, actus Epiſcopales, præter multorum conſuetudinē præſulum, in perſona frequēter propria deuotiſſimè miniſtrauit, ordines contulit, Miſſas ad altare ſolenniter ſæpius decantauit, conſecrauit eccleſias, benedixit Abbates, habitum publicè deſerebat pontificalem locis atq; temporibus ſuis, & nihil omiſit eorum, quæ ad Chriſtiani antiſtitis * ſacrum videbantur pertinere officiū. Sūma eius delectatio ſemper in obſequio diuino, in celebrandis ad altare myſterijs ſacroſanctis, in ornandis quoq; & venerandis magnificè reliquijs ſanctorū. Vnde cùm anno Mogūtini Archiepiſcopatus ſui primo, Magdeburgenſis aūt ſecundo, pro Dei amore & reuerētia ſanctorū apud Mogūtiā circumeundo ſacras more ſuo viſitaret eccleſias, baſilicā diui martyris Albani deuotus intrauit, & videns decem præſcriptorū pontificū ſancta corpora ſine honore neglecta, authoritate non minus Apoſtolica q̃ ordinaria vſus, corpus diui Rabani quondam Archiepiſcopi totum, & ſancti Maximi Epiſcopi mediū, permiſſione canonicorū indè abſtulit, & in Saxoniam transferens, apud Hallas oppidum in baſilica caſtri ſancti Mauricij ſolenni ꝓceſſionis officio collocauit, anno Dñicæ natiuitatis milleſimo quingenteſimo quintodecimo, Indictione Romanorū tertia: a tranſitu vero ipſius beati Maximi, anno milleſimo cēteſimo triceſimoſeptimo. Ad laudem & gloriā Dñi & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, qui uiuit & regnat cum Deo patre in unitate ſpiritusſancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Albertus Archiepiſcop' Moguntinus.

Summi pontificatuum, dicit Archiepiſcopatū.

** ſacri.*

Transferuntur reliquiæ S. Maximi & Rabani in Saxoniam.

VITA S. ODONIS PRIMI

Abbatis Cluniacenſis, edita a Iohanne, monacho Italo, eius diſcipulo, qui in Præfatione ad fratres Salernienſes, quam breuitatis ſtudio omiſimus, teſtatur Hildebrandum virum veridicum, & Cluniacenſis cœnobij Præpoſitum, in regularibus diſciplinis ſe præceptorem habuiſſe, atque ex eo didiciſſe pleraque ex ijs, quę de S. Odone ſcripſerit: immò ſatis indicat, ſe multa ex ipſius B. Odonis, ea tanquàm de altero narrantis, ore accepiſſe. Stylum mutauit F. Laurentius Surius. Sunt autem Libri 3.

LIBER PRIMVS.

Nouē. 18. Cap. 1. S. Odo tranſit in Clerum.

ODO beatiſſimus è Francorum ſtirpe prognatus eſt, ſed in aula fortiſſimi Aquitaniæ Ducis Guilelmi educatus. Porrò decimonono ætatis anno, in vrbe Turonenſi apud S. Martinum comam poſuit ſiue tonſus eſt, & Grammaticen eductus. Poſteà Lutetiæ Pariſiorum Dialecticam & Muſicam didicit a Re-

Is Berno ex Comite factus eſt primus Abbas Giniacenſis.

migio viro doctiſſimo. Triceſimum ætatis agens annum, Burgundiam petijt, & illic annis quindecim ſub Abbate Bernone vitam egit monaſticam. Poſteà verò inſtitutus Abbas, (primus Cluniacenſis) Franciæ, Aquitaniæ, Hiſpaniarum & Romanæ vrbis cœnobiorum dux fuit & pater humaniſſimus. Cumque Romam veniſſet, me miſerum terrenis implicatum nexibus offendit, motuſque miſericordia, cùm me in ſuum traxiſſet rete, ad Ticinenſe ſancti Petri monaſterium perduxit, & tempore non multo ab Hugone rege illic detentus, domino Hildebrando regularibus me diſciplinis tradidit inſtituendum. Nec diù poſt iterùm Romam proficiſcens, dignatus eſt me ſibi ſocium aſciſcere: quemque, ab vrbe diſcedens, parentibus canonicum eripuerat, poſteà monachum reduxit. Per id tempus iter nobis agentibus, poſtpoſito ferè pudore & monaſtica diſciplina, audacter cœpi ex eo percontari, vndè ortus eſſet, quæ ei fuiſſent monaſticæ vitæ initia, quæ conuerſatio: rogauique obnixè, ea mihi exponere nè recuſaret.

Tum ille, vti ſemper conſueuerat, pauliſpèr ſubticuit: deindè faciei deterſo rubore, ab imo pectore ducens ſuſpiria, ſuam mihi cępit pertexere originem; ſed ità tamen, ut ſermonem eius lachrymæ & gemitus interciperent. Pater, inquit, meus Abbo eſt vocatus: ſed mores eius & actus multùm diſcrepare videbantur ab illis, qui ſunt huius temporis hominum. Veterum nanque hiſtorias, & Iuſtiniani Nouellas memoriter tenebat. Ad eius menſam & in conuiuijs ſermo reſonabat Euangelicus. Si quandò lis quoquo modo inter partes extitiſſet, tanti eius fiebat veritas in proferenda ſententia, ut vndiquè ad eum concurſus fieret propter eam, qua præditus erat, diffiniendi dexteritatem. Quæ ſanè magnam illi apud omnes conciliauit gratiam, imprimis verò apud fortiſſimum Ducem Vuilhelmum, qui id temporis Aquitaniam obtinebat. Sanctorum vigilias alacriter celebrare conſueuerat. Noctē verò illam, qua Angelis & hominibus pax reddita eſt, & Chriſtus Dominus è Virgine naſci voluit, in ſilentio cum lachrymis & precibus eam gebat. Inter hàs autem excubias diuinitùs in mentem illi uenit deprecari Dominum, ut ob Virginis partum, filium ipſi donaret. Nec defuit eius precibus benignus Deus, ſed iam emortuum vxoris uterum prole fœcundauit. Et hunc quidem mihi fuiſſe naſcendi ordinē, pater ille meus crebrò alijs referre ſolebat. Porrò cùm infans in cunis iacerem, quandoquè ingreſſus in cubiculum, cùm me videret ſine cuſtode relictum, huc illucque circumſpiciens, animaduertit adeſſe neminem, è cunis me ſublatum manibus tenens, ſurſum erectis luminibus: Accipe, ait, puerum hunc gemma ſacerdotum, beatiſſime Martine: moxque me reponens intra cunas, è cubiculo exceſſit: nemini tamen, quid egiſſet, indicare voluit. Poſteà ablactatum me cuidam presbytero procùl degenti tradidit enutriendum & literis erudiendum.

S. Odonis pater.

Odonem parens eius precibus à Deo impetrat.

Cap. 2.

Hoc loco quædam deſunt in exemplari, vndè Vita hæc deſcripta eſt.

Ecce habes, fili, vitæ ortum & initia conuerſationis meæ, è quibus facilè animaduertis, nihil me boni ſponte mea feciſſe. Tu interim mihi indices malos mores meos, ſed ità tamen, ut Dei miſericordiam, qua me ille proſecutus eſt, perpetuò laude & prædicatione efferre non omittas. Viſus eſt poſteà beatus vir tanta erga ſanctum Martinum animi deuotione feruere, vt præ cæteris ſanctis eum diligeret, eiuſque protectioni quotidiè ſe commendaret. Illum, vbicumque eſſet, retinebat animo, ore prædicabat, factis imitabatur. Annis non ampliùs ſex ſunt, cùm multis viris Eccleſiaſticis ad ſacrum eius corpus uigilias celebrantibus, ipſe quoque interfuit. Cùm ſint autem eius officij breues Antiphonæ, ut norunt omnes, eius uerò temporis noctes longiores, uellentque illi uſque in lucem officium illud producere atque continuare, ſingulas antiphonas ad ſingulos pſalmorum uerſus non abſque multo labore repetebant. Tandèm ad beatum virum peruenientes, Diu eſt, inquiunt, quòd tuum aduentum præſtolamur, pater, vt nos tanto labore leues. Et quia nunc præſtò es, obſecramus, vt alias nobis è beati Martini domini tui vita antiphonas conficias, quæ prolixitate ſua harum breuiſſimarum faſtidium tollant. Ille verò ait, non modò illas ſe conficere non poſſe, ſed etiam ætate impediri ad perdiſcendas eas, ſi à quouis alio factæ eſſent. Laudauit autem breues illas, & prolixiores faſtidiuit. Illis contrà aſſerentibus, ſi ipſis morem non gereret, offenſurum eum beatum Martinum: talem etiam excuſationem, non niſi quendam ſuperbiæ prætextum videri: victus eorum precibus, toto pectore in eam rem incubuit. Tres quoquè hymnos in ſancti Martini laudem compoſuit, è quibus vnus hoc habet exordium: Rex Chriſti, Martini decus &c. Itemque duodecim Antiphonas, mira quadam varietate diſtinctas, quarum verba vocumque conſonantia adeò inter ſe conſentiunt, vt nihil in ſententia plùsve minùsve, nihil in ſymphoniæ modulationibus dulcius reperiri uideatur. Retinentur hactenùs Beneuenti. Nunquàm manè, nunquàm veſperè beatiſſimi Martini memoria ab eius vel pectore vel ore recedebat. Audire licebat identidèm dicentem illum: O Martine, ò pie, quàm pium eſt gaudere de te. Et hæc quidem oblata opportunitate hactenùs hinc dixiſſe ſatis ſit: vbi in hiſtoria cęperimus progredi, copioſiùs explicabimus, quæ per illum beatus Martinus effecerit. Nūc interim eò ſe referat narratio, vn̄ pauliſpèr aberrauit.

S. Odonis mira erga S. Martinū deuotio.

Quæ de S. Martino ſcripſerit.

Cap. 3.

Fit Turonēſis canonicus.

Anno ætatis decimonono Turones ſe conferens, in eius æde Clero adiunctus eſt. Quæ illuc confluxerit magnatum turba, quātoque cum apparatu, nè paupertati eius, quam poſteà complexus eſt, iniuriam feciſſe videar, malo reticere. Adfuit inter eos etiam Fulco comes, qui eū enutrierat: eique Cellam iuxta beati Martini ædem victumque quotidianum è canonicatu illo obtinuit & donauit. Sed amator paupertatis vir ſanctiſſimus, contempta mundi gloria ſoli ſtudebat placere Deo; interdiù lectioni, noctibus orationi vacabat, nō ignorans illud Apoſtoli: Si quis ignorat, ignorabitur. Per id tempus nauta noſter peritiſſimus, qui nos ſuo ductu docuit mundi huius tranſmittere gurgites, cùm ſe vellet Virgilij lectioni dare, in viſione ſibi vas oblatum conſpexit, extrinſecùs quidem valdè elegans, ſed intùs plenum ſerpentibus, ab ijſque ſe repentè undique cingi, nec morderi tamē. Expgefactus, cognouit ſerpētes doctrinā ſiue ſcripta Poetarū: vas, ī quo latitabāt, Vergilij poema: viā, per quam gradiebatur valdè ſitiens, Chriſtū ſignificare.

1. Cor. 14.

A Virgilij lectione ut ſit reuocatus.

Cap. 4.

Libet hoc loco annotare paucis, quàm inſigni ille poſteà patientia ornatus fuerit. Reiectis Poetarum carminibus, cæleſti admonitus viſione, totum ſe contulit ad lectitandos Euangeliorum prophetarumque interpretes & expoſitores. Interim omnes ferè canonici rabido eum latratu appetunt: Quid agere vis, inquiūt? Cur opus alienū tibi vēdicas? In iuuētute huic incūbere oportuit. Parce iā tibi, & miſſos fac literarū nodos inextricabiles. At ille, curuato capite, obturatiſque auribus, Dauidicum illud animo uerſabat: Dixi, Cuſtodiam uias meas, vt non delinquam in lingua mea. Poſui ori meo cuſtodiam, dum cōſiſteret peccator aduerſū me. Obmutui, & humiliatus

Hic non nihil ī exēplari deeſſe uidetur.

Pſal. 38.

Luc. 21.

ſunt,& filui a bonis. Nec tamen immemor erat Domini illins præcepti & promiſſi; In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. Alia patieotiæ eius documenta infra commemorabimus. Obiter hic referam, quantus in eo fuerit rerum labentium contemptus. Laudent qui volunt,expulſores dæmonom,mortuorum excitatores, alijſque virtutibus celebres viros: Ego minibus omnium, Odonis mei primùm patientiam,deindè contemptum facultatom, lucra animarũ, inſtaurationem monaſteriorum, veſtes victumq; monaſticum,Ecleſiarum confectam pacem,regum & principum conciliatam concordiam, tuta effecta itinera,mandatorom Dei omnium ſtrenuam executionem,perſeuerantiam in vigilijs & precibus, curam pauperum,caſtigationes iuuenum, ſenum venerationem,mornm emendationem, caſtum amorem virginum,contiuentinm conſolationem,erga miſeros miſericordiam, intemeratam monaſticorum canonum obſeruatiooem, denique exempla virtutnm omnium pro mea exiguitate celebrabo. Conſerebat tum boous Domious Ieſus in paruo loco ex diuerſis nemoribus paradiſum monachorum,ex cuius fonte irrigaret corda fidelium.

Cap. 5. Viuit ſolitarius. Matt. 6.

Nam coutentus vir beatns cellula exigua, ab omnium ſe mortalium oculis & conſuetudine ſubduxit, vt vni placeret Deo: diſtractiſqoe omnibus & in pauperes diſtributis, quæ ſecum attulerat, iuxta præceptum Euangelicum,nihil cogitabat de craſtino. Noctù,nè ab hominibus videretur, ad beati Martini monumentum orandi caoſa ibat ſolus, quod quidem ab illa cellnla duob⁹ fere milliaribus aberat. Nihil aũt ſe rebat ſecum,cùm illuc iret,præter duas tabellas ſcriptorias,quas ſolent ſcholaſtici ad femur appeudere.

Dæmonis terriculamenta cõtemnit.

Aderat aotem hoſtis teterrimus, terriculamentis quibuſdam enm impedire volens. A lateribos enim viæ erumpebant vnlpes,quæ primùm a tergo eum ſequebantur,deindè ſe in faciem illi obijciebant. Sed cùm cernerent feruentiſſimi iuuenis ſuſceptum iter, animique propoſitum retardare ſe non poſſe, cum gannitu & hianti ore in enm inſiliebant,tanquàm iugulaturæ eum. At ille uec fugit,nec reſtitit, ſed complicatis cruribus, contractoque collo, humeris tantùm & brachijs ſe tuebatur. Deoiquè totum corpus eorum dentibus exponens, ſoli gulæ cauebat a morſo illarum. Eccè autem derepentè lupus aduolat curſu rapidiſſimo,eaſque profligat,manſitqne ei deincèps comes atque domeſticus hoſpes. Quod nè cùi abſurdũ videatur, legat vitam beati Pauli eremitę, à ſancto Hieronymo editam: comperietqne leones eius exanimi corpuſculo effeciſſe ſepulcrum: legat & alias Sãctorum hiſtorias, & magis etiam admiranda cognoſcet. Poſteà verò ſanctus vir continnabat illud iter ſunm,& iuterim, bone Ieſu, teſtimonia tua auimo retinens, cantabat tibi illud è pſalmis: Fidelis es, Domiue, in omnibus uerbis tuis. Alleuas omnes, qui corruunt,& erigis omnes eliſos. Tuebatur euim iam lupus hominem, quem deuorare ſolet: & terrebat vulpes, quæ illi terrorem afferre ſolent.

Pſ. 144. Nota res admiratione dignas.

Quas verò tentationes beato niro excitarit & ingeſſerit malus dæmõ, nemo (obſecro) a me requirat. Poteſt hoc bellum uiſibile vtrunq; declarare, quid illo ſuggerente ſæpe perpeſſus ſit inuiſibiliter. Cùm autem noctù exiret è cellula orandi cauſa, non obſerabat cellulæ fores, quòd uihil eſſet iotùs, quod perdere metueret. Nuda enim cubabat humo, matta duntaxat ſubſtrata, & ueſtibus, quibus induebatnr.

Summa eius paupertas.

Cap. 6. Regula c. 22.

Cùm autem diuerſos euolueret atque perlegeret eodices, io beati Benedicti Regulam incidit: eamq; raptim percurrere volens, in eum impegit locum, vbi iubentur monachi dormire veſtiti. Sed non ſatis eius ſententiam aſſecutus, triẽniò cubauit in veſtibus ſuis, & cum oecdùm erat mooachus, monachorum leue ferebat jugum, obediens præceptis ſaocti Benedicti. Iaciebat tum Domious Ieſus in rudi terra ſemina ſimplicia, fructum ceotuplicem indè collecturus. Illud verò admiratione dignum eſt, quòd candorem corporis eius noo mutauit atra tellus, in qua cubabat, nec uirtutem animi prolixa ieiunia imminuerunt. Cùm enim ſuperioribus duobus annis loca ſacra, quæ extra Romam ſunt, cum eo iam ſexagenario nos iuuenes inuiſeremus, non ſolùm iter eius aoteuertere, ſed oec aſſequi quidem potuimus. Cumque rogaremus eum nimiùm delaſſati, vt & ſibi & uobis parceret: Certè videtis, ait, omni me virtute deſtitutum. Looga enim ætas me iam ſilicernium effecit. Iam viginti anni ſunt, quòd talis fui, qualem me nũc conſpicitis. Ità ille gemebundus ſuam nobis pronunciabat imbecillitatem, cùm nos non ſine multa admiratione eius virtutem & robur ſuſpiceremus; oeque id immerito. Non enim debuit vinci a carne corruptibili, qui corruptiooi eius noluit ſubiacere. Sed hũc in modom ſolebat ille paruipendere, quicquid in ſe ipſo virtutis depræhendiſſet: imprimis antem extollebat & prædicabat, ſi quid in alio videret boni.

Magnæ vires eius iam ſenis.

Obſerua et imitare

Cap. 7. Cibus eius in iuuentute.

Per id tempus iuueoruris ſuæ victitabat media panis libra, & modico fabarum edulio, quodque a Francorum more & ingenio valdè alieoum eſt, potu exiguo. Itaque abiecta corruptibili ſarcina, rudis tyruunculus videbatur ſeoum cuneos antecedere, & in Chriſto confidens, glorioſam ex hoſte prædam referre. Et ità quidem ſe comparauit, cùm eſſet apud ſancti Martini eccleſiam Turoneoſem: qui locus virtutum omnium fertilis, miraculis admirabilis, diuitijs copioſus omniq; religiooe conſpicuus eſt. Et dignum ſanè eſt, eſſe illom admirabilem, qui tanto meruit habitatore perfrui: qui ooo martyr duntaxat, aut conſeſſor eximius, ſed etiam muodi lumen & gemma ſacerdotum fuit. Ad eius itaque monnmentum reges properabant, & diuerſarum priucipes nationum, vota ſua & munera offerentes. Ioterea uerò ex illis permulti ad beatum Odooem inuiſendi cauſa accedebant: noti, vt notum ſalutarent: ignoti, vt eius ſibi notitiam compararent. Atqoe ille ceu ſons vberrimus omoium explebat deſideria, & ſingulis congruentes proponebat inſtitutioues & uirtutum exempla: Huic caſtitatem indicebat. Alios ad mundi contemptum inuitabat, alios docebat aliena oon concupiſcere. Flebat mondum hunc miſerrimum, eumque cum ſui ſtudioſis & ſectatoribus breni ruiturũ, dicebat Gomorrhã eum appellaos. Hortabatur ad amplectendam parſimoniam, ad prauas fugiendas cupiditates, ad ventris edomandam ingluuiem: eos qui ventrem farciũt, libidines dictitans. Pronis in libidinem, draconis illius proponebat præcipitium, qui tertiam partem ſtellarum poſt ſe traxit: Heu, inquiens, miſeros illos. Ebrioſis & commeſſationi deditis commemorabat, quemadmodum Nabuzardan deſtruxerit muros Hieruſalẽ. Illos, qui molles & maſculorum concubitores vocantur ab Apoſtolo, Herode tyranno longè ſceleratiores aiebat. Quanto, inquit, anima corpore pręſtantior eſt, tanto, qui talia admittunt, Herode deteriores ſunt: Herodes enim per ſummam quidem crudelitatem paruulorum trucidauit corpora; ſed animas in cælũ tranſmiſit: iſti & corpora & animas morte afficiunt ſempiterna. Lugebat etiam doctorum ruinam: Adſpice, inquit Domine, quia facta eſt deſolata ciuitas plena diuitijs. Itemque: Ve tibi, ait, Behemoth. Prona neſas, aurum tibi ſternis vt lutum, & radij ſolis ſub te ſunt. Quæ quidem cùm illi audirent, ſi malè ſibi eſſent conſcij, terrebantur; ſi inſontes, eius conſola-

Eccleſiæ Turonen. laus.

S. Odonis optimæ adhortationes

Apo. 12. 4. Reg. 25. Cor. 6. Matt. 2. Iob 41.

tione

tione exhilarabantur. Ità tanquàm ex vno eodemq; promptuario alii alias ſibi capiebant eſcas. Teſtor Ieſum, nunquàm me ab hominis ore cuiuſcunque tantam percepiſſe ſermonis ſuauitatem. Complebatur in eo, quod Dominus in Euangelio ait de ſcriba docto, qui inſtàr patrisfamilias profert de theſauro ſuo noua & vetera. Denique omnes diuino ſale conditi, & cæleſtibus epulis ſatiati, gratias agentes Deo, ad ſua remeabant. Etſi autem multa ei offerrent munera, attamen nihil ille recipere volebat. Nô enim videbat, qua ratione ab aliis vel exigua poſſet accipere, qui ſua tam multa eſſet elargitus. Victus aliquandò ab eo, quem diximus, domino ſuo, vel inuitus centum ab illo miſſos ſolidos accepit: ſed nec momento temporis eos apud ſe hærere paſſus eſt, quamprimùm omnes pauperibus diſtribuens. Cœpit tû alumnus Chriſti & magiſtros anteire, & ſequi volentibus ſeipſum exemplum exhibere.

Mat. 13.

Reſpuit munera.

Cap. 8.

Porrò autem Pariſios profectus, Dialecticam Auguſtini perlegit, crebrò etiam verſans Marcianum de diſciplinis liberalibus: in ijs omnibus præceptore vtens Remigio, cuius iam antè mentio facta eſt. Deindè Turones reuerſus eſt, rogatusq; à fratribus ipſius ſtudioſis, vt libros Moralium beati Gregorii in vnum volumen redigeret, reſpondit ſe id, neq; ſi uelit, præſtare poſſe: neque ſi poſsit, facere debere, nè tanti viri tantum opus, quædam detrahendo, immutare videretur. Illis uerò dicentibus, illi operi antè ſuccumbendum, quàm ſuſtinendum: ſatiusque eſſe, illo penitùs relicto, ad alia ſcripta ſe conferre, quàm ſub eo tâquàm graui mole opprimi: (Ità enim quotidiè hac de re inter ſe non parùm contendebant, multis quidem id indignè ferentibus: quod tamen conſtat mihi non aliqua arrogantia ab illis factum, ſed Domino diſponente, vt lucerna ſub modio latês, ſuper môtem poneretur:) Illis ergò in prece perſiſtentibus, Odo intra beati Martini eccleſiam nocte quadam ſolitæ orationi vacans, ſomno correptus eſt, viditq; ſanctos non paucos cælitùs in eccleſiam illam deſcendere, & cùm priùs laudaſſent Dominum, ordine illic côſedere: porrò unum ex iis procedere in medium, ſciſcitari quemnam illic expectent: illos reſpôdere, beatum Gregorium Papam à ſe expectari. Id audiens Odo, curioſè huc illucq; cœpit circunſpicere, ſcire cupiens, quanam ex parte aduenturus ſit. Deindè ſublatis in cælum oculis, videt tanquàm è cælo venientem beatum Gregoriû, vultu, forma, moribus longè aliis præſtantiorem: mox verò illi aduenienti omnes aſſurgere, flexisq; capitibus petere ab eo benedictionem. Tum illum non ad eos vſque deſcendere, ſed in pulpito conſiſtentem, ad ſe accire ipſum Odonem humi proſtratum, iubereque eum ſurgere, nec quicquam formidare. Surgens itaque Odo, cernit ad auriculam eius defixum calamum, vt ſolent qui ſcriptitant, eamqne ipſi porrigere cû his verbis: Age ſecurus, & perfice opus tibi iniunctum. Et tuus quidem, quem confecturus es, liber non abolebitur: meus verò æternùm manebit. His dictis, confeſtim experrectus beatus Odo, intellexit quid illa viſio ſibi vellet. Itaque grande illud beatiſsimi Pontificis opus accuratè perlegit, atque ex eo excerpens pleraque, vnum effecit librum, atque ità illorum murmura compeſcuit.

Lutetia vtitur præceptore Remigio.

Viſio ei⁹.

Cap. 9.

Accidit poſteà, vt Comes Fulco, quem diximus, neſcio qua cauſa è theſauris S. Martini duo vaſcula aurea acciperet, & auaritia ineſcatus atque conſtrictus, ea nollet reſtituere. Sed interim grauiter in eum animaduertit Deus, ità ut ad extrema perduceretur. Tû verò ad beati Martini ſe iubet deportari ſepulcrum, & permulta illic promittit munera, nec tamê meliùs habet. Diutiſsimè vexatus, iam non niſi mortem expectar. Venit autem dominus Odo ad inuiſendum eû, aitqne illi: Redde miſer vaſcula beati Martini, quæ tibi infeliciter vſurpaſti. & protinùs curaberis. Ille verò non ea duntaxat redditurum ſe, ſed & alia donaturum pollicetur, ſi fiat quod ipſe dicit. Mox beati Odonis & aliorum manibus ad ſancti Martini portat corpus: illic ipſe humi ſe proſternit, & confeſtim ſe ſentit habere melius: & qui illuc venerat aliorum manibus geſtatus, ſuis pedibus recedit. Caſtigatus eſt ille, nè deincèps quippiam eiuſmodi attentaret, & quę pollicitus erat, fideliter perſolueret. Admonuit autem eum beatus Odo, vt mundo huic valeſaciês, ſoli Deo placere contenderet. At ille: Mihi quidem, inquit, iſthuc fruſtrà iam perſuadere conaris: ſed habeo militê fideliſsimum, armis ſtrenuum, conſilio prouidum, Adhegrinum nomine: qui ſi te audierit, eueſtigiò parebit dictis tuis. quod quidem poſteà ità factum eſt. Porrò intra paucos dies Comes planè reſtitutus, domû ſe recepit: cumq; ad eû multi côfluerêt gratulabûdi ob redditam ſanitatem, illis expoſuit quã dira, paſſus eſſet, & quã celerê, promittête beato Odone, ſanitatem adeptus. Inter alios audiuit hęc êt Adhegrinus, quê iam memorauimus, moxque compunctus corde, rebus ſuis diſpoſitis, properè ſe contulit ad beatum Odonem, poſitaque coma & militia ſeculari, Chriſti athleta effectus eſt. Ea autem omnia, quæ ex facultatibus ſuis ad beatum Odonem attulerat, pauperibus ille largitus eſt. Manſerunt autem ſimul milites Chriſti, admodùm exiguo tugurio contenti: cumque viderent mundum in maligno poſitum, eiusque amatores vitam ſectari illecebris plenam, & in præcipitia ferentem, ad monaſticæ profeſsionis faſtigia quotidiè adſpirabant. Interim Frâciæ monaſteria vel per ſeipſos, vel per ſuos exploratores inuiſunt: ſed non inuenientes locum, in quo poſſent requieſcere, nô ſine magno animi dolore redeunt ad tugurium ſuum.

Nota qd acciderit Comiti.

res eccleſiaſticas ſibi vendicauit.

Adhegrinus miles ſtrenuus, adiungit ſe ad Odonem.

1. Ioan. 5

Cap. 10.

Viſum tum fuit Adhegrino, hac cauſa Romà proficiſci. In ipſo autem itinere intra Burgundiæ fines venit in uallem quandam, quæ Balma dicebatur, in qua monaſterium erat, non ità pridèm à Bernone Abbate conſtructum. Ad quod cùm diuertiſſet, ab illo officioſiſsimè exceptus eſt hoſpitio, vt iubet ſancti Benedicti Regula: placuitque ei aliquandiù illic inſtàr hoſpitis commorari, non quòd haberet opus, ſed vt mores & inſtituta illic degentium exploraret. Eius autem loci inſtitutores quendam patrem * Eutychium ſectabantur: cuius quidem vitam hic commemorare nolui, obitum eius paucis indicaſſe contentus. Fuit is têporibus Ludouici magni Imperatoris, & illi regi, & omnibus charus. Cùm enim laicus eſſet, & prophanis literis eruditus, contemptis iis, vndè ſolet humana fragilitas intumeſcere, totum ſe beatorum patrû regulis & inſtitutionibus addixit: atque ex iis diuerſas colligens conſuetudines ſiue inſtituta, in vnum côpegit volumen. Deindè non multò pòſt monachus effectus, vſqueadeò regi charus fuit, ut intra palatium ſuum illi monaſterium conſtrueret. Exacto autem vitæ huius curriculo, circunſtantibus fratribus, ſubitò reddidit ſpiritum. Cumque pararentur exequiæ à diſcipulis eius, vitæ redditus eſt. Illis verò ualdè admirantibus, in hanc erupit vocem: Deo gratias. Scitis quia his quadraginta non memini me uel ſemèl ſumpſiſſe cibum, niſi priùs lachrymatus eſſem. At hodiè omni ſublato mœrore, conſolatus eſt me Dominus, & inter choros Angelorum tribuit mihi quietis locum. His dictis, rurſùs animam expirauit. Itaque is pater Euthychius (ſiue Euticius) earum fuit author & inſtitutor conſuetudinum, quæ hactenùs in noſtris monaſteriis obſeruantur. Quas vbi cognouit vir uenerabilis Adhegrinus, patri noſtro Odoni eas quamprimùm

Regul. cap. 53.

** Euticiũ*

Hic locus in MS. exemplari de prauate ſcriptus videtur.

S. Odo fit monach' Cigniacẽſis.

mùm indicauit. Ille verò, ſumptis ſecum centum voluminibus, mox ad illud commigrauit monaſterium. Adhegrinus autem in quandam ſe cellulam includens, permiſſu Abbatis Bernonis, triennio in ea permanſit. Patri autẽ Odoni, cùm eſſet vir literatus, ſcholæ præfecturam demandarunt, triceſimum tum ætatis annum agenti.

Cap. 11.

Volebam equidem curſim ſanctiſsimi patris Odonis vitam perſtringere, ſed nunc mihi operæpretium facturus videor, ſi etiam aliorum, qui ei ſocii fuere, quædam commemorem. Oro autem lectorem, nè id moleſtè ferat, quandoquidem me non piget tantum laborem ſuſcipere. Aequum ſanè & rationi conſentaneum videtur, vt eorum res geſtæ, cum illius vita coniungantur, quos ab hoc exilio in patriam reuocauit.

Adhegrini breuis hiſtoria.

Itaque Adhegrinus venerabilis cum bona venia Abbatis petiit ſolitudinem, & paruam ſpeluncam illie ſibi delegit domicilium. Cùm autem aliquãdò immodicis correptus angoribus neminẽ haberet, qui eum vel ſermone conſolaretur, aut patrum ei exempla recitaret, quemadmodùm ſcriptura diuina ait, Væ ſoli: quia cùm ceciderit, nõ habet ſubleuantem ſe: parùm abfuit, quin in ipſam deſperationis foueam prolaberetur.

Eccle. 4.

Eccè autem ſubitò ei adſtitit vir ſplendidiſsimus, blandè ex eo percontans, quidnam haberet, aut quæ tanti mœroris & perturbationis cauſa eſſet.

Viſio eí°.

Reſpondit ille: Poſteaquàm Domino ſine intermiſsione ſeruire cœpi, nullam ab eo conſolationem me percepiſſe memini. Quæ res vehementer affligit animum meum, quòd ignorem, num grata ſit ei ſeruitus mea, vel num quãdoquè ab eo pro tanto labore vllam ſim mercedẽ recepturus. Mox ille in collum eius irruens, eumq̀ue exoſculans: Credas, inquit, te bonis Domini nunquàm indignum fore. Ità eum cõſolatus, euanuit.

Satan eũ mire infeſtat.

Alio etiam tempore extra cellulam eum offendit Satan, moxque arreptum in immaniſsimæ rupis præcipitium tranſtulit, totis viribus eum indè deijcere contendens. Quid faceret miles Chriſti, aut quemadmodùm reſiſteret hoſti, qui pedem illie figere non poterat? Cùm ſic autẽ in præſentiſsimo mortis diſcrimine verſaretur, mox illi adfuit beatus Martinus, apprehẽſaq; manu eius: Quidnam eſt iſthuc, ait, aut vndè huc veniſti? At ille: Neſcio, ait, domine. Ille verò confirmans animum eius, reſtituit eum in locum ſuum.

Cap. 12.

Ante hoc ferè quinquennium, cùm pater Odo Romam proficiſceretur, vt monaſterium intra beati Pauli Apoſtoli eccleſiam, ſicuti olim fuerat, inſtauraret, rogante id ſummo Pontifice, & ſanctæ ſedis illius ordinibus vniuerſis: priùs inuiſere voluit Adhegrinum; eumq̀ue hac de re conſulere, conuenienter illi ſententiæ: Fili, ſine conſilio nihil facias, & poſt factum non pœnitebis.

Eccle. 35

Cumq; multa inter ſe hac de cauſa diſquirerent, de rebus quoquè ſpiritalibus diù conferrent, beatus Odo rogauit Adhegrinum, vt quicquid diuinitùs ei per id tẽpus reuelatum eſſet, familiariter ipſi indicaret. Memor itaq; Adhegrinus priſtinę ſodalitatis, & amore incenſus: Illo, inquit, die & illa hora, abſoluta Pſalmodia, repentè ad me venit beatiſsimus Mrtinus.

S. Martinus apparet Adhegrino.

Cuius præclara facies & propè vſitata familiaritas, poſt benedictionem mihi fiduciam addidit, habitisq; inter nos ſermonibus quibuſdam, percontabar ex eo, quò tenderet, aut vndè veniret. Reſpondit ille: Roma venio, & iam proficiſcor in Gallias. Ad te autem ex itinere viſitandi cauſa diuerti. Ego verò gratias illi agens, rogabam vt vel parumpèr dignaretur in tugurio meo requieſcere. At ille: Hodiè, inquit, Ludouicus Francorum rex coronabitur, & ego feſtino, vt unctioni eius poſsim intereſſe. Itaque mora omnis mihi importuna eſt. Et ego, Si ergò abire vis, obſecro, vt mihi benedictionem impertias. Reſpondit ille: Non indiges mea benedictione. Iam olim enim qui mihi benedixit, idem ipſe etiam tibi. Me verò multum vrgente, voluit vt ego quoquè ipſi benedicerem, alioqui nulla ſe oratione mihi benedicturum aſſeuerans. Fuit non parua hac de re inter nos, ſed amica planè, contentio. Recuſabat ille, quia nolebat: ego autem, quia auſus non eram. Tandem mutua accepta & data bñdictione, ille mox abſceſsit, meque admodum mœſtum dereliquit. Sed ad huius rei probandam fidem pater Odo, beatiſsimus & fidiſſimus arbiter, acceſsit: qui diem illum & horam annotari iuſsit, diligenterque omnia inquirens, ſic facta comperit, vt ille prædixerat. Anni iam, niſi fallor, amplius triginta ſunt, quòd ille manet in ea eremo, Dominicis tantùm diebus & præcipuis feſtis ad monaſterium ſancti Petri, quod Cluniacum dicitur, & non niſi duobus ferè milliaribus à Cellula eius abeſt, ſeſe conferens, parumq̀ue indè farinæ, undè ſibi panem conficit, & paucas fabas tollens, moxque ad cellulam reuertens. Vino nunquàm vtitur, cibos ſuos nec adipe, nec oleo condit. Perpetuò & calore & frigore, afficitur: calore, inter ſcapulas: frigore, in manibus & brachiis. Sed iam ad beatum Odonem, à cuius hiſtoria digreſſi ſumus, reuertendum eſt.

Adhegrini mira abſtinentia.

Cap. 13.

Erant in illo monaſterio, vbi degebat Odo pater, fratres quidam, quorum vitam & mores declarabit ſequens narratio. Ij cùm didiciſſent, beatum Odonẽ ea cauſa eò adueniſſe, vt apud illos moraretur & monachus fieret, ſimulato animo ad eum accedunt, rogant quam ob rem eò venerit. Vbi reſponſum ab illo eſt: Omnes nos, inquiunt, conamur hanc ſodalitatem deſerere, vt poſsimus ſeruare animas noſtras: & tu huc venis, vt tuam perdas? Illo ſciſcitante eius rei cauſam: Noſti, aiunt, mores Bernonis Abbatis? Illo ſe neſcire dicente: Heu heu, inquiunt, quàm malè ille accipit monachos ſuos. Repræhenſiones eius mox ſequuntur verbera, verberibus affectis inijcit compedes, adhibet carcerem & inediam: atque nec ſic tamẽ miſeri eius ſibi poſſunt conciliare gratiam. Hæc vt beatus Odo audiuit, animo vacillare cœpit, & cunctãtiùs agere. Cernens id Adhegrinus, proſilit in medium, &: Noli, inquit, Odo pater, trepidare. Sermones iſti non eorum ſunt, qui eos proferunt, ſed illos ſuggerentis. Non dubites hôrum ore diabolum tibi eſſe locutum. Tum illi pudefacti, mox abſceſſerunt: porrò beatus Odo & Adhegrinus ſuauiſsimo Chriſti iugo ſua colla ſupponunt.

S. Odo quã à falſis fratribus audierit.

Hac re permotus beatiſſimus pater Benedictus, (quippe futurorũ præſcius) in Regula ſua præcipit, vt cum hoſpite nemo loquatur, niſi cui id permiſſum ſit. Quàm multi enim hac ratione decepti in ſanctæ conuerſationis primis initiis, amiſſo ſpiritus feruore tepuerunt, & retrò abierunt? Etſi autem iubet ſcriptura, vt probentur ſpiritus, ſi ex Deo ſint, non tamen debet eiuſmodi eſſe probatio & exploratio fidelium & quærentium Dominum. Videmus Deum per prophetam illis, qui ſancti ſpiritus calore accenſi ſunt, hunc in modum præcipere: Qui habitatis terram Auſtri, cum panibus occurrite fugienti, ſcilicet ab Aquilone. Sed Chriſti miles Odo, vt blandimentis ſe non paſſus eſt capi, ità nec terroribus frangi. De eiuſmodi autẽ maleuolis, quales erant ii, quos diximus, rectè Iob loquitur: Maledicant ei, qui maledicunt diei, qui parati ſunt ſuſcitare Leuiathan.

Cap. 53. Regula.

1. Iohan. 4

Eſai. 51.

Iob 3.

Cap. 14.

Viſum eſt hic, ſepoſita parumpèr beati Odonis hiſtoria, monaſterii huius mores & inſtituta deſcribere, ut rectiùs poſsint intelligi, quæ poſteà dicturi ſumus. In more illic poſitum erat, vt magiſter ſcholæ nuſquàm ſolus cum ſolo puero, nec ad naturæ quidẽ requiſita progrederetur, nec ſolus puer ſecretiùs illi lo-

li lo-

Micæ panum cum diligēter collecta à monachis Gignacēſibus.

li loqui auſus eſſet: ſed ſemper ſocium puerum aliū, vel vnum è fratribus haberet, idque boni teſtimonii cauſa. Si autem nox eſſet, & cauſa accidente puer id peteret, non tamen ſine lumine & ſocio fratre extra dormitorium pedem efferret. Cùm cibus ſumebatur, nunquàm deerat lectio vtriuſque menſis. Micas ex panum ſectione decidentes, ſinguli diligenter colligebant, & ante lectionis finem cum gratiarum actione ſumebant. Finita lectione, nec illas, nec cibum vllū quiſquam capere auſus erat. Has autem micas aliis cibis ſacratiores exiſtimabant propter miraculum, quod iam commemorabo. Frater quidam fuit in eo monaſterio ualdè idoneus, & omnibus charus. Is ad extrema uitæ perductus, coram fratribus, qui illò aduenerant, ut ſpiritum eius precibus Domino commēdarent, ſubitò exclamauit: Adiuuate me, obſecro, domini propter Deum. Iam enim raptus ſui ad tribunal Chriſti, & eccè teterrimus humani generis hoſtis & accuſator diabolus, ſacculum plenum micis oſtentauit, quas ego pro conſuetudine comedere nolui, atque ità à menſa deciderunt. Paulò poſt rurſùs clamauit horrendum in modum: En adeſt diabolus, ferens ſacculum, de quo dixi vobis. Fratribus ad hæc territis & admirantibus, iterùm in has prorupit voces. Illo in loco ſtat, ſed eum uos minimè videtis. Poſteà totum ſe ſigno Crucis communiens, inter preces reddidit ſpiritum. Itaque ab illo die magno ſtudio micæ illæ colligebantur. Eſt verò etiam apud illos ſilentii cultus peculiaris. Certis enim horis nemo intra monaſterii clauſtra uel loqui, vel fratrem aliquem accedere auſus eſt. Cùm duodecim in diuino officio recitantur lectiones, nullus intra clauſtra illa loquitur, præterquàm die ſequenti in Capitulo. Octauo die Natalis & reſurrectionis Domini, ſummum illic eſt noctù diuque ſilentium, hoc breuiſsimo ſilentio æternum illud ſignificante. Cùm autem

Signa monaſtica.

neceſsitas cogit aliquid petere ab alio, diuerſis vtuntur ſignis, quibus indicant, quid uelint: quæ quidem ego à Grammaticis dici puto digitorum & oculorū notas. Quorum apud eos tantus vſus eſt, vt etiamſi linguæ officio deſtituti eſſent, iis neceſſaria omnia ſignificare poſſent. Cæteris uerò diebus non feſtis, itemque octauis Sanctorum, hoc diſcrimen adhibetur, ut in non feſtis centum triginta octo in diuino officio pſalmos canant; è quibus tredecim nos dempſimus propter puſillorū animos: exceptis peculiaribus precibus, quas noſtri hactenùs frequentant fratres: quæ quidem Pſalterium excedere videntur: itemque Miſſis duabus, & crebris litaniis. In ſingulis uerò precibus horariis ſiue Canonicis bis genua flectunt. In octauis autem non niſi ſeptuagintaquinque cantant pſalmos in diuino officio, ſemelque flectunt genua, & bis ſumunt cibum. Sunt apud illos & alia permulta, quæ, nè lectori faſtidium afferamus, omittenda videntur.

Cap. 15.

Cùm autem beatus Odo ſcholæ magiſterio fungeretur, exercendæ patientiæ rurſùs magna ei oblata occaſio eſt. Nam nocte quadam unus è pueris ſignificauit ventrem exonerare ſe uelle. Erat autem latrina adeò propinqua & coniuncta dormitorio, vt lucerna illic ex regulæ præſcripto ardens, etiam latrinæ lumen inferret: Surgens itaque pater Odo, unum è pueris excitat, illoque contentus lumine, cum eo abiit. Poſtridie pro more ad Capitulum conuenientes fratres, poſt lectionem Martyrologii & Regulæ, acriter eum obiurgant, quòd auſus fuerit illa nocte ſine cereo ire cū puero. Cùm ſit autem illicitum apud eos, niſi

S. Odo accuſatur à fratribus.

priùs exoſculata humo, ſine, ut ipſi uocant, capta venia, facti ſui rationem reddere, neque etiam poſteà factum ſuū tueri: Ille mox humi proſtratus, veniā petit, dicens dormitorij lumen ſibi ſufficere potuiſſe. Verùm non modò ab illis auditus non eſt, ſed etiam culpæ non mediocris reus pronunciatus. At verò beatiſſimus vir, qui arrepta anguſta via, eum ſequi conſtituerat, qui, cùm pateretur, non comminabatur: non indignans, neque murmurans, neque vllas opponens querelas, humi ſe abijcit, veniamque deprecatur. Abbas autem eius volens probare patientiam, iratum ſe ſimulans, ſententiam excommunicationi coniunctam, in eum protulit, vt illo die veniam petere auſus non eſſet. Tum ille Dauidicum illud animo verſans, Vt iumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum. itemque illud: Poſuiſti tribulationes in dorſo noſtro, impoſuiſti homines ſuper capita noſtra: ad fratrum pedes prouoluitur, orans vt Abbatis animum placatum ipſi reddant. quod quidem ità factum eſt. Tandem admirans Berno tantam iuuenis conſtantiam atque patientiam, ad ſe accitum, ſua benedictione, vt iubet Canon monaſticus, impertitur, atque deincèps chariorem eum habet.

1. Pet. 2. *Pſal. 72.* *Pſal. 65.*

Cap. 16.

Erat ſanè in illo monaſterio fratres quidam & animis & moribus iuuenes, quorum iam antè meminit atque ij vnde proficere debebant, indè ſibiipſis perniciem adſciſcebant: ità ut quotiès oblata videretur aliqua occaſio & opportunitas, multis beatum Odonem iniurijs afficerent, multiſque eum modis calūniarentur. At ille vir pacis ſtudioſus, ſeorſum eos ducebat, & licèt a culpa eſſet alienus, tamen ut reus ſe ſternebat ad illorum pedes, & veniam precabatur; non quòd ſibi metueret: ſed fraterna charitate compulſus, cupiens eos patientia ſua ad ſanitatem reuocare, quos videbat diuinam in ſe prouocare vindictā. Et illi quidem hac ratione nonnihil reprimebantur, ſed inſtar labentis aquæ citò redibant ad ingenium, & priſtina vitia ſua: & quem imitari eos oportebat, more ſuo inſectabantur. Eius peruerſitatis princeps erat Vuido quidam. Sæpè alijs alios incitantibus, vt beato uiro conuiciarentur, dicebat is, qui id facere iuſſus erat: Ecquid prodeſt quotidiè his nos rebus occupari, quandò illum nec expellere poſſumus, nec ad reddendam contumeliam prouocare? Scis tuipſe, eruditione ab illo nos ſuperari: & hactenùs quidem ſi quid ex eo diſcere volui, libenter me docuit: vereor autem, nè quandoque tot laceſſitus iniurijs, vel inuitus ſubtrahat, quod nūc propenſa animi voluntate largitur. Ille uerò reſpondebat: Non eſt ità, ut tu perſuaſum habes. Talis enim eſt frater Odo, vt non iſta duntaxat, & ijs conſimilia, ſed & maiora æquo ferat animo, & quicquid volueris, nihilominùs haud inuitus præſtet. Verùm iſti fratres non diù poſt diuinam ſunt experti vltionem, diuinoque percuſſi iudicio quandoquidem fraterna repræhenſione compeſci noluerunt. Poſtquàm enim Abbas Berno uita functus eſt, mox illi excuſſo cucullo, in mundum reuerſi ſunt. & tandem teterrimum vitæ huius exitum habuere.

Humilitate & patientia ſtudet ſanare ipſum inſectātes

Vltio diuina in eos animaduertit.

Cap. 17.

Ea tempeſtate etiam hoc miraculum, quod iam relaturus ſum, pater noſter illic factum commemorare ſolet. Quidam eius monaſterij frater cùm ſederet ad menſam, toto animo lectioni intendebat. Contigit autem quandoquè, vt collectis pro more micis, priuſquàm eas ederet, Abbas Berno lectioni finem imponeret. Tum ille, quid ageret, prorsùs ignorabat. Abſoluta enim lectione, non audebat eas ſumere: nec etiam relinquere, nè caſu perirent. Tandem viſum illi eſt, manu eas continere, & cùm poſt verſum ab eccleſia eſſent egreſſi, patri monaſterij exhibere. Itaque poſtquàm ex oratorio egreſſi ſunt, mox ad Abbatis pedes ſe abiecit. Interrogatus ab eo, cur veniam peteret, ille explicata manu oſtendere micas uoluit, & eccè

Inſigne miraculū

eccè in margaritas mutatæ viſuntur. Tum illi laudantes Dominum, valdè obſtupeſcũt. Deindè antem margaritæ illæ, iubente Abbate, cuidam eccleſiæ ornamẽto intextæ ſunt. Hæc quidem beatus Odo de ſe, tanquàm de alio, narrare ſolet.

Cap. 18.

Patrem ſuum efficit monachũ, matrem ſanctimonialem.

Ab eo autem tempore admodùm cœpir æſtuare animo, quemadmodum parentes ſuos ea huius muodi neaibus poſſet eatrahere. Nec diù pòſt Abbatis permiſſu profectus eſt ad patrem ſuum, eumque ad monaſterium perductum, monachum effecit: matri autem perſuaſit, vt ſacrum velamen acciperet: cuins vitam liberet bis inſerere, niſi prolixitas deterreret. Per id tempus cùm bestus Odo ſub veſperam quieſcendi cauſa ad ædes cuiuſdam viri nobiliſsimi diuertiſſet, illum quidem & vxorem abſentes comperit, ſed filia iam nobilis aderat vnà cum familia. Ea verò curioſiſsimè obſeruabat omnes actus eius. Poſteà verò per quoddam poſticum, valdè corde compuncta, venit ad eum: corruit ad pedes eius, dicit breui ſe collocandam viro: orat propter Deum, cuins ſe profitebatur famulam fore, vt ea nocte ipſam liberet. Ille hoc audiens, cùm incertus eſſer quid ageret, aut tantæ virginis voluntati vt faceret ſatis, multùm animo diſcrutiari cœpit: Mouebatur enim pietate in Deum more ſuo, mouebatur etiam pietate erga virginem propter eius lachrymas. Proponebat ſibi iudicium Dei, & perniciem animæ virginis: tum quoquè murmur parentum eins & vulgi, quòd talia auſus eſſet monachus. Ad eatremum Chriſti amore & virginis lamentia victus, eam liberare conſtituit Itaque nocte illa famnlis domus altum ſtertentibus, ipſe cum fratribus conſenſis equis præceſsit: porrò miniſtros, qui cum ipſo erant, iuſsit ſequi cum virgine. Poſtri diè venere ad monaſterium, cui proaimum erat oratoriũ, in quo nobiliſsimæ fœmioæ orationis canſa recipiebantur. Ibi cùm virginem manere iuſsiſſet, ad monaſterium acceſsit. Poſtera luce omnia, quæ geſſerat, ordine Abbati ſuo expoſuit, vt eſt more apud illos comparatũ. Vbi verò ille cognouit de uirgine, vultu perturbato duriter eum obiurgauit, quòd abſq; eius permiſſu talia feciſſet Moa ille ad pedes eius adnolutus, petit veniam: Eo iubente, ſurgit, rurſusque interrogatus, ſic reſpnndet: Domine pater, qnantùm equidem aduertere potui, ab eo tempore, qno me miſerum in hanc ſodalitatem admittere dignatus es, hoc vel maximè tibi curæ fuit, vt poſſes lucrari animas. Alij plerique Abbates videnmr cumulandis opibus & hominum captandæ gratiæ ſtudere: tu verò pietate & miſericordia motus, vni cupis placere Deo, vt ei animas lucreris. Qua in re cùm ego te imitari cupiam, hanc puellam lucrifacere volui. Et licèt me nnn ſacilè vicerint lachrymæ eius, non tamen eram neſcius, me à te ſeueriter obiurgatum iri. Sed malim certè pii patris flagellis cædi, quàm neglectæ animæ huius rens inueniri Atque vtinàm omnes huius prouinciæ fœminas poſſem lucrifacere: libenter ferrem propter ſingulas humaniſsimo tuo more me abs te flagellari. His aliiſque id genus verbis flexit ille Abbatem, ſed tamẽ hac ei mulcta irrogata, vt eam alendam ſuſciperet, & ſancti adhortationibus confirmaret ad dies aliquot, nè eam facti pœniteret, & inſtigante diabolo, ad ſeculũ reuerteretur. Quotidiè igitur beatus Odo alimenta ei attulit, & præcedentinm patrum eaemplis illam inſtruxit. Puſt paucos verò dies in quoddam virginum monaſterium eam adduair, Chriſto illic ſeruituram. Nè qua autẽ poſſet mala oboriri ſuſpicio, omnia hæc præſentibus fratribus facta ſnnt. Non multò pòſt virgo illa exceſsit è vita. Morienti aderant ſorores, vt precibus ſuis eam adiuuarent. Cumque eam repentè ceu mortuam teoerent, illa voce, qua potuit, petit ſe ſubleuari è lecto. Sciſcitantibus ſororibus, quid hac re ſibi vellet: Video, inquit illa, beatiſsimnm Paulum ad me veniẽtem, eique occurrere volo. Necdùm verba compleuerat, cùm extẽdiſſet brachia, vt poſſet ocyùs ſurgere, eadem repetiit. Aliæ eam inſanire exiſtimabant. At illa vi, qua potuit, aſſurgẽs in genua, ſubmiſſo capite, ab eo, quem videbat, benedictionem petiit, dicens: Benedicite, atque interim feliciter in Domino obdormiuit. Nemo uerò ambigebat eam ab illo exceptam, qui eam viſitarat.

Berno Abbas cupidus lucrandi animas.

Nobiliſsima puella datſe vita monaſtica.

Feliciter Chriſto ſpiritum reddit.

Cap. 19.

Cernens autem Abbas Berno, beatum Odonem virum egregium futurum, accerſito Epiſcopo, etiam inuitum illum voluit ſacerdotio initiari. De illo Epiſcopo referre ſolebat pater Odo, cibos ab illo benedictos nullum canem auſum fuiſſe comedere. Si qs verò caſu id feciſſet, eum ſubitò mortuum fuiſſe, perindè ac ſi pro cibo ſumpſiſſet toxicum. Obſecro autem, nè quis me carpendum putet, quòd dixi eum inuitum ordinatum ſacerdotem: quaſi indè conici poſſit, qnòd is, qui hoc facere noo dubitauit, in iis numerandus ſit, qui donum ſpiritusſancti vel emere, vel vendere non vereantur. Eadem enim nocte, quam ſecutura erat dies ordinationis eius, cùm à ſomno euigilaſſet, prorſusq; nihil de ſua initiatione cogitaret, ad collum ſuum, vt moris eſt, ſtolam ſenſit ab Epiſcopo ſibi impoſitam. Cœpit igitur miſerè lugere, tanquàm qui magno quodam malo affectus eſſet: diuq; poſteà præ nimia verecundia non fuit auſus exire è monaſterio. Quam ob rem pater Berno, quadam reperta occaſione, miſit eum ad Epiſcopum illũ. Cumque is pro Odonis conſolatione prolixè apud eum egiſſet de dignitate ſacerdotii, ventum eſt ad mutuos de Eccleſiæ ſtatu ſermones. Ibi tum Odo pater ex Ieremiæ prophetia lamentabilem de ſacerdotibus recitauit orationem. Qua completa, Epiſcopus rogauit eum, vt illam in ſcripta formamque libelli redigeret. Obijciente autem Odone Regulæ prohibitionem, nè quid monachus abſque Prioris permiſſu faciat, Epiſcopus venit ad monaſterium, & quòd amicus eſſet Abbatis, facilè id ab eo impetrauit. Is enim præcepto ſuo eò adduxit Odonem, vt in Ieremiæ prophetiam tres libellos ſcripſerit: qui quidem in multis iam eccleſiis ſiue collegiis habentur.

Odo ſcribit 3. libros in Ieremiam.

Cap. 20.

Creatur Abbas Gigniacẽſis.

Per id tempus Abbas Berno exitiali cœpit morbo decumbere. Itaque quamprimùm vicinos acciuit Epiſcopos, Abbatiſque functione ſe abdicans, voce lachrymabili reum ſe proclamauit, indignumque tali miniſterio: ſimul orans fratres, vt, quem vellent, patrem ſiue Abbatem ſibi deligerent. Tum verò fratrũ manibus comprehenſus pater Odo, & propemodùm vi conſtrictus, cunctis proclamantibus vt Abbas conſecraretur, ad Bernonem, admodùm renitens, adductus eſt: cumque nec ſic vellet cedere, tandèm Epiſcoporum voluntate, ei excommunicationem minitantium, ſuperatus eſt. Paulò pòſt autem pater Berno migrauit ad Dominum: Cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

LIBER SECVNDVS.

Cap. 1.

MVltis calamitatibus crebriſque morbis preſſo mihi pauca de B. Odone patre noſtro referre licuit, atque ea duntaxat, quæ ſub Abbate Bernone geſsit: è quibus tamen pro veſtra induſtria facilè poteſtis colligere, fratres mei, à quanta ille perfectione cœperit. Sed quia initium bonæ & beatæ uitæ fert ſecum anguſtias & labores, finis verò laudem & gloriam ſempiternam: per eius beatam & trãquillam vitam ceu directum tramitem, ad

eius felicem obitum properabo. Cùm igitur, vt diximus, pro Bernone creatus & ordinatus eſſet Abbas, moa in eum veteres illi hoſtes & perſecutores, quos

Cedit monachorū improbitati, & abit Cluniacū

ſupra memorauimus, incurrerunt. Ille verò credere malens, & beatè quieſcere, quàm contētioni vacare, relicto illo monaſterio, & quæ a Bernone Abbate parata, ipſique paterno more tradita erant, abiit Cluniacum, inchoatumque perfecit monaſteriū. Secuti ſunt autem illum ſeniores eius loci. Porrò circa beati Martini ferias defecere res omnes, quas ſecum attulerat ad monaſterii officinas extruendas. Eſt autem apud nos ea cōſuetudo, vt B. Martini natalitia octonis diebus celebremus. Peractis itaque octauæ diei matutinis ſiue nocturnis laudibus, necdùm appetente aurora, omnes ad lectos ſuos reuerſi ſunt, quieſcendi potiùs quàm dormiendi cauſa. Ibi tum, vt pater noſter Odo narrare ſolebat nobis, cuidam ſeni eiuſmodi viſus obtigit: Vir quidam venerabilis, cano capite,

Viſio cuiuſdam.

ſtola indutus ſplēdidiſsima, & inſupèr amiculo, quo pluuia arcetur: propiùs accedere ei videbatur, atque ſtructuram monaſterii circumcircà diligenter inſpicere. Cumque ex eo perquireret, quis eſſet, & cur ædificia illa tanto ſtudio contemplaretur, reſpondit ille: Ego ſum, cuius hodiè octauum diem celebrant fratres: quos inuiſere volui. Tu uerò dicito illis ex me, nè deficiant animis, ſed in cœpto opere perſeuerent. Dicēte ſene, impenſas omnes abſumptas, quas ſecum attuliſſent: Non eſt, inquit ille, quod timeant. Equidem iā Roma uenio, & Turones me confero. Iter autem habiturus ſum per Gotthos & Aquitanos, atque ex ijs regionibus tātum eis ſubſidii acquiram, vt & in præſentia abundè ſatis ſit, & diù poſteà affatim ſuppetat. Læti ergo fratres, & tanti uiri promiſsione ſecuri, iucūdiſſimis animis Domino agunt gratias. Quiſnam autem hic ſenex fuerit, cui hæc viſio oblata eſt, equidem affirmare non auſim. Solebat enim pater noſter Odo ſciens & prudens ſeſe nunquàm nominatim exprimere: ſed ſi quid vel magnum, vel paruum vidiſſet, hoc modo referebat: Quidā ex fratribus noſtris, aut quædam

Magna accepit ſubſidia ad abſoluendum Cluniacēſe monaſterium.

dam perſona ſenex hoc uel illud uidit. Poſt hanc autem uiſionem intra paucos dies à Gotthorum finibus eò allata ſunt ampliùs tria millia ſolidorum. Id genus tam multa ille mihi hac ratione narrare ſolebat, partim apud Floriacenſe S. Benedicti monaſterium, partim Cluniaci geſta, ut, ſi ego ea ad liquidum proſequi uelim, libelli modus, ſcribentis facultatem exceſſurus ſit.

Cap. 2.

Sed dum ego B. Martini fidiſsima promiſſa re Ipſa impleta commemoro, quiddam repēte animo occurrit geſtum à fera bellua: quod etſi quibuſdam fortaſſis ridiculum videri poſsit, tamen quandò ſpectaculū

1. Cor. 4.

facti ſumus Angelis & hominibus, annotare id viſum eſt: ut qui nos imitari aut non poſſunt, aut dedignantur, dum intelligunt nos à nobis ad meliora proficere, tandem deſerant triſtem ac miſeram vitam ſuam, & lætiſsimis animis ſequantur nos ad gaudia ſempiterna. Conſtructo oratorio, fratres Epiſcopum vocarunt, vti illud conſecraret. Ille non curans fratrum paupertatem, ſtatuto die venit cum multo comitatu. Ad eorum autem aduentum fratres magno afficiebātur pudore, quòd non haberent, quod pro dignitate eis poſſent apponere. Manè autem ſub lucis ortū immaniſsimus aper è ſylua properauit ad monaſterium.

En ut diuinitùs fratrum paupertati cōſulit.

Eum cernens templi cuſtos, cùm eſſet extra monaſterium, de loco illo componendo cogitans, intrò ſe recepit, foreſque occluſit. At aper poſita omni feritate, vt aditus ei pateſieret, diù pulſauit fores, oriſque ſui ſpuma illas liniuit. Cùm autem nemo præ timore ei aperiret, tantiſpèr illic hæſit, donèc Epiſcopus cum ſuis venit: quibus ſe vltrò necandum obtulit. Completum tum fuit, quod Pſalmographus ait: Timentes au-

Pſal. 33.

Pſal. 36.

tem, non minuentur omni bono: itemque illud. Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis ſaturabuntur. Reuera confiſus eſt pater Odo in Domino, nec vnquàm ei defuit, undè fratres ſuſtētaret, & pauperibus largiretur. Nullus enim pauper a ſinu miſericordiæ eius vacuus receſsit. Senè quoties ego cum illo profectus ſum, diligēter inquirere ſolebat, num haberemus, quæ pauperibus dari poſſent. Tum

S. Odonis mira in pauperes benignitas.

verò ſecurus carpebat iter, tanquàm neceſſaria omnia ſuppeterent, minimeque defutura eſſent. Et quia omnibus ſe petentibus tribuebat, Dei benignitate omnia ei ſuppetebāt. Illud Tobiæ præceptum ab eius animo nunquàm recedebat. Vide, nè auertas faciem

Tobiæ 4.

tuam ab ullo paupere, & omni petenti te tribue. Si quis ei quippiam afferret, qui ex habitu inops videretur, ſciſcitabatur ex eo, quid vellet, aut ſi qua re egeret, quam ab ipſo præſtari ſibi cuperet. Illo verò petēte aliquid, duplo plus, quàm id valeret, ei dari iuſsit: quod equidem ſæpiùs, me inſpectante, factum eſt. Fateor autem culpam meam, crebrò mihi id mœrorem attuliſſe. Cùm enim eſſem Prior, dolebat mihi monaſterii paupertas, volenſque proſpicere fratrum inopiæ, dicebam ei, iniuſtum eſſe omnia tam indiſcretè elargiri. Putabam enim ſapienter id à me fieri, nec aduertebam inſipientiæ circunfuſus caligine, tenacitatis vitio me ſtrangulari. Ille uerò cùm eſſet periti ſſimus animarum medicus, prudentia ſua curabat vulnus mentis meæ, dicebatque mihi: Tace, aut certè malo tuo hæc dixeris.

Cap. 3.

Iuuenis quidam literarum ſtudiis addictus, hyemis quadam nocte ad Matutinas ſiue nocturnas laudes alacriter properabat, vt inter condiſcipulos maturiùs adeſſet. Vidit autem in atrio eccleſiæ pauperē quendam ſeminudum iacere. Eius ergò miſertus, ſcapulare ſuum exuit, eique dedit. Conſiderans autem quid feciſſet, acerrioni frigoris metum omnem à ſe reiecit. Finitis Matutinis laudibus, totus iam frigore rigidus, ad cellulam reuerſus eſt: cumque in lectulū

Præmiū miſericordiæ.

reponere ſe uellet, membra egelida operimentis foturus, libram auri illic offendit: vndè ei poſteà ſuppetebat, vndè & illius & aliorum inopiæ poſſet conſuli. Hæc quidem ille mihi narrabat, ſed incertum habeo, quiſnam ille iuuenis fuerit. Eiuſmodi verò exemplis ſanabat vulnus & peruerſitatem animi mei. Vellē iam tranſire ad alia: ſed multa benignitas & miſericordia eius retinere me, vt ipſam copioſiùs commendem. Quod etſi non poſſum abſque rubore meo, faciam tamen, & accuſabo atque obiurgabo meipſum, culpaſque meas omnibus patefaciam: & quanuis ei, quod iā è uita abierit, confiteri eas non poſſum, id tamen efficiam, ut eos mihi apud illum habeam interceſſores. In itineribus ſuis, ſi quos obuios habuiſſet pueros, quippiam eos cantare cogebat, præmiique loco è rebus ſuis aliquid eis dari iubebat, dicens eos non parua remuneratione dignos: ſcilicet hac iucūditate ſua & nos exhilarare, & illos miſericordiæ viſceribus reficere cupiens. Sermo eius admodùm feſtiuus & iucūdus erat, ità ut præ nimio gaudio nonnunquàm ridere nos cogeret. Sed ille moderationis habenas manu

Regula S. Benedicti.

Cap. 4.

Cap. 7.

Eccle. 21

tenens, mox proponebat nobis illud è Regula: Riſum multum aut excuſſum non amare: itemque illud: Monachus non ſit facilis ac promptus in riſu: quia ſcriptum eſt, Stultus in riſu exaltat vocem ſuam. Atque hoc aliove modo cohibebat nos à riſu: ſed interim tamen ſpiritalis eius hilaritas, interno animi gaudio nos afficiebat. Verùm ego indignus quidnam de eo, aut de tanto gaudio dignè poſsim eloqui? Sanè ſi aliter animis noſtris ſatisfacere nequiremus, clàm eius veſtes exoſculabamur. Quid verò hoc in nobis admi

ratioois

rationis habet, qui illi ſemper adhærebamus, quãdo
etiam intrante eo in eccleſiam S. Petri, Dei famulę &
pleriq; alii hincindè exilientes, poſt eum curſitabãt,

Hic loc⁹ mihi videtur nō macare mendis librariis.

& tegmen capitis eius, extrema appræhenſa fimbria,
deoſculabantur. Et ille quidem ibat properè, ut eos
fugeret: ſed ſequebantur illi haud aliter, atquè perſecutores
quidã. Erat enim iſtar lapidis angularis quadratus,
planè Angelicus atque humanus, liberalis &
amabilis, ità ut quotidiè in eo compleri videretur il-

Pſal. 111.

lud Propheticum: Iucundus homo, qui miſeretur &
commodat, diſponit ſermones ſuos in iudicio: quia
in æternùm non commouebitur: atque illud Apoſto-

2. Cor. 9.

li: Hilarem datorem diligit Deus. Cæcos & claudos

Cæci & claudi, cæli ianitores.

ore iucundo dicere ſolebat paradiſi fore ianitores: atque
ea cauſa neminem eos repellere debere ab ædibus
ſuis, nè ab illis quandoque paradiſi fores illi præcludantur.
Quòd ſi quiſpiam è famulis noſtris, eorum
non ferens importunitatem, aſperè eis reſpõderet,
aut ſolita beneficia celeriter non conferret, vel
eos ab aditu oſtii noſtri arceret, grauiter illum obiurgabat,
accitiſque illis coram eo dicebat: Cùm venerit
iſte ad oſtium paradiſi, fac ei ſimiliter. Id verò ea
cauſa faciebat; vt terreret illos, & ad beneuolentiæ

Mira humanitas: tantiviri.

ſtudia prouocaret. Si ei aliquò pergenti obuiàm venisſet
anus, ut fieri crebrò ſolet, aut morbidus & debilis
quiſpiam, mox deſcendebat ab equo, & eum illi
imponebat, ſuos interim ſocios omnes iubens longè
antecedere. Adiungebat autem illi unum è famulis,
qui equitantem ſeruaret, nè caderet. Ille uerò inter
nos equitantes incedebat pedes, ſemperq; pſallens,
cogebat nos ſecum pſallere. Quòd ſi quis noſtrũ
uel præ pudore, uel timore illius uellet ſe ab equo demittere,
prohibebat eum, ſciens non pauperis iuuandi
ſtudio, ſed pro ſui reuerentia id fieri.

Cap. 4.

Equidem crebrò eum ità facere uidi. Cùm aliquando
Cotias tranſmitteremus Alpes cum Geraldo Rhegienſi
Epiſcopo, Romamque pariter ueniſſemus, memini
eum cuidam dęmoniacæ id humanitatis præſti-

Dæmoniaca ſanat.

tiſſe. Ea uerò ilicò curata, Senas nobiſcum venit, atq;
illic, cogẽte dyſenteria, remanſit. Poſteà autem apud
S. Paulum Romæ eam videmus, moxque ſigno denarium
ei præberi iuſsit. At illa præ verecundia ſubmiſſo
capite, humique depreſsis luminibus ſedente, percontabatur
ex eo, quænam eſſet mulier: Moxque depinxit
eam mihi ſignis quibuſdam, vndè facilè poſſet
agnoſci. In eodem itinere ſenex quidam debilis eaſdem
Alpes nobiſcum tranſibat, onuſtus ſacculo, pleno
panibus & alio, itemque cepis & porro: quorum fœtor
mihi erat intolerabilis. At ille pius pater ſimulatque
in conſpectũ eius venit, more ſuo in equo ſuo ſedere
eum iuſsit, eiusq; valdè malè olentem ſacculũ,

Inſignis eius charitas et humilitas.

in ſuos humeros recepit. Ego verò tãtũ fœtorẽ diutiùs
ferre non ſuſt; nens, procul ab eius latere me ſubduxi.
Confecto indè ſummarũ Alpium arctiſsimo itinere,
cùm iam in deſcenſu eſſemus, vidi eum procùl
ſtantem, & cogente paupere, cõſcendere equũ ſuum.
Sed neq; ſic tamen pauperi ſacculum reddidit, ſed ad
ephippium ſuum appendit. Ego tum ſocios, qui me
pceſſerant, anteuertebam, & vt citò ad illum peruenirem,
non ſine verecundia accelerabam iter. Vbi autẽ
paulò poſt ad illum acceſsi, Veni, inquit: ſuperſunt.n.
pſalmi aliquot nobis cantandi. Reſpondente autem
me, ſacculi illius putorem me perpeti non poſſe, mox
acriter me caſtigans: Proh dolor, inquit, id quod tibi
tam grauiter olet, pauper poteſt edere, & tu nec odorem
eius tolerare potes? Pauper ſacculum illum geſtare
poteſt, tibi eum etiam adſpicere permoleſtum
eſt? Hæc autem de ſeipſo dicebat, quippe qui verè eſſet
pauper Chriſti. Effecit autem his increpationibus
ſuis, vt deincèps fœtorem illum prorsùs non ſentirẽ.

Cap. 5.

Sub idem tempus à Leone ſummo Põtifice in Ita-

ſor. ✻ Itala.

liam miſsi ſumus pacis componendæ cauſa inter Hugonem
✻ Longobardorum regem, & Albericum Romanæ
urbis principem. Cumq; poſt multa diſcrimina
tandèm Senas veniſſemus, ciuitatẽ illam fame oppreſſam
reperimus. At illud aũt tam longum & periculoſum
iter acceperamus nobiſcum triginta ferè argenteos
ſolidos, quorũ pars maxima iam diſtributa erat.
Ego uerò non immemor conſuetudinis eius, ꝙ nihil
ſibi in noſtros vſus ſeruaret, acceptis reliquis ſolidis,
clanculùm ab eo receſsi, eoq; ignorante, vrbem
petii, metuens nè & nobis & equis noſtris non ſuppeteret,
vndè eſcas neceſſarias compararemus. Poſtq̃ autem
ille quoquè in vrbem ingreſſus eſt, egeni & inopes
ad eum confluxere, ſolita ab eo poſcentes bñficia.
Tum ille circunſpectis omnibus, vt me abeſſe vidit,
mox ſubodoratus quid feciſſem, neq; tamen dubitãs,
etiamsì præſtò non eſſem, non abeſſe me procul, omnibus
manu innuit, vt ipſum ſequerentur. Quod cùm
illi facerent, in quadam ciuitatis platea tres conſpexit
viros, qui etsi cultu veſtium præ ſe ferrent, nulla ſe
inopia premi, reuerà tamen inopes erant. Vt ergò illos
quoquè beneficentiæ ſuæ participes faceret, hac
arte vſus eſt: Ante fores ædium ſuarum expoſuerant
illi ſcutellas, lauri baccis plenas. Quæſiuit ergò ex
vno eorum, quanti eas venderent. Illo neſcio quid vilis
precii indicante: Tace, inquit vir ſanctus, nec denuò
tantillum precium exprimas: quinpotiùs tot denariis
eas venire dicas. Quod cùm ille faceret, mox

Mira arte conſulit quorũdã occultæ paupertati.

vir pius totidem denarios mutuo accepit, atq; ità ſub
pſoluti precii ptextu hoc eos bñficio affecit. Intereà
obſeruãte me greſſus illius, paulò pòſt uenit eminùs,
pauperum cuneis egregiè ſtipatus, vſque adeò uerò
exultans & lætabundus, vt cùm eum ex more ſalutaſſem,
vix reſalutare me poſſet. Mox diſsimulanter ſciſcitante
me, quinam eſſent illi ſatellites & ſtipatores,
& quid ſibi vellent: Hi ſunt, inquit, domeſtici Dei, &
liberatores noſtri. Ocyùs igitur perſoluere eis mercedem.
Feci, vt iuſsit: rurſusq; percõtabar, quid ſibi vellet
baccis tam multis, & undè eas haberet. Tum uerò

Ingens gra uerborum eius.

ille ſanctus uir tales ſuo ore deprompſit ſermones,
quales ego me ab ineunte ætate nunq̃ audiſſe memini,
nec deincèps auditurum puto. Adeo enim omnes
nos exhilarauit, vt præ nimia animi exultatione, nemo
noſtrum poſſet ſibi à lachrymis temperare, vel quiſquam
pręlachrymis alteri loqui. Ego autem necdùm
illis deterſis, ſupplex rogare eum cœpi, nè illa baccarum
ſarcina oneraret nos, ſed venditoribus eas remitteret.
At ille: Non faciam, inquit: vereor enim, nè precium
mihi reddant. Tandèm ſed uia ab eo impetrare
potui, cùm oſtendiſſem iam longo nos ab illis interuallo
diſtare. Eodem die prædixit me Prioris officio
functurũ, & pleraq; alia, quæ poſteà mihi euenerũt.

Quædam futura prædicit.

Deindè me inſtituit, quemadmodùm patientiam parare
deberem: & à ſeipſo ſumens exordium, expoſuit
mihi, quàm multa à fratribus ſuis olim pertuliſſet: q̃
iam nolim hic commemorare, quod poſteà mutati illi
ſanctiſsimè uixerint.

Cap. 6.

Necdùm aũt confeceramus iter ſuſceptum, & eccè
cùm perparùm è noſtra pecuniola ſupereſſet, obuiũ
habemus fratrem noſtrum Petrum presbyterum, qui
tum conuerſionis gratia Romam contendebat: è cuius
copiis noſtra ditata eſt inopia. Ab eo.n. tantũ accepimus,
quod ſufficeret itineri noſtro peragendo. Facta
ſunt hęc menſibus Ianuario & Februario. Fuit
autem iter noſtrum per Alpes: tantaque nix è cęlo decidit,
ut olìm cognitũ iter, prorsùs incertum nobis efficeret,
adeoq; noſtros impleret ſinus, vt præ frigore
loquendi facultate deſtitueremur. Cumq; cernerem
beati uiri ſeniles artus ea moleſtia tabeſcere, celeri-

ter ei

ter ei tunicam conteci, quæ & tneri & fonere eius viſcera poſſet. Vbi autẽ legatione noſtra perfuncti fuimus, à noſtratibus compulſi ſumus per loca maritima dnmuni reuerti. Pnſtq̃ ergò Barrianum, vt vulgò vocant, perueuimns, iam ſole occumbente, quidam ſeminudus pauper obuiàm nnbis venit: cuius quidẽ ſpeciem vr runi conſiderare nou potui, ità nec poſteà recolere. Sed memini tamen nudis plantis atque lateribus immenſas illas niues eum calcare intrepidum. Ad eum ubi pater Odn propiùs acceſsit, omnes iuſsit antecedere: moxque ſe expolians, pauperem induit, mihique præcepit, tantum vt ei nummnrum adderẽ, quibus poſſet dnmum pertingere. Itaque pauliſpèr ſubſtiti, rogani quò teuderet, quòd ſcirem in illa vaſta ſolitudine nullum diuertendi locum extare. Rńdit ille, ſe cum luce ad Paſtorale caſtrum vſq; poſſe peruenire. E quibus verbis comperi non eſſe illum hominem mortalem, cùm iter illud, quod intra horam vnam ſe dixit poſſe cnnficere, nns vix roto die emenſi eſſemus. Mihi nerò id qnod iam retuli, ſuperiori nocte terribili viſinne præmnnſtratum erat.

Seipſum neceſſaria veſte ſpoliat, vt te gat pauperem.

Cap. 7.

Adeò autẽ beati viri ſinus miſericnrdia dilatatus erat, vt nnn ſolùm fidelibus, ſed etiam hoſtibus & pſecutoribus ſuis tam benignum & humanum ſe præberet: quod quidem ſatis teſtabitur exemplum, quod iã referam, cui iuterfuit frater Firmns, Abbatis Balduini germanus. Cùm Romuleam vrbem propter inimicitias, quę ei erant cum Alberico principe, Hngn rex, cuius antè meminimus, obſideret, vir ſanctus & intra & extra vrbem diſcurrens hortabatur eos ad mutuam pacem, regisque furorem ſedare, & vrbem obſidinne liberare connitebatur. Interim accidit, vt euntem illum iuxta beati Andreæ Apoſtoli monaſteriũ, qnod Clinum Scauri vocãt, ruſticus quidam prnpter aquæ lagunculam occidere meditaretur. Vt enim ſcriptura dicit: Qui ambulat ſimpliciter, ambulat cõfidenter: ille more ſuo nulli nocens, nihilque mali ſuſpicans, demiſſo gradiebatur capite. Intantùm euim ille ſtudioſus erat obſeruandæ Regulæ, vt longn vſu, vbicunque eſſet, ſiue ſtans, ſiue ambulans, aut ſedens, ſemper inclinato eſſet corpnre, defixoque in terram vultu. Qund quidem in cauſa fuit, vt à quibuſdam tẽpore conuerſinnis ſuæ per iocum appellaris ſit foſſorium. Cùm autem ruſtieus ille caput eius ictu appeteret, quotquot iuxta illam viam eraut, editis clamnribus, eius manus cohibuerunt. At pater mitiſsimus neſcio quos denarios mutuò acceptns ei dono dedit, beneficium pro maleficio reddẽs. Vbi verò princeps memnratus id comperit, homini illi manus amputare voluit: ſed vir pius admodùm obnixè pro illo deprecans, miſero veniam impetrauit.

Prou. 10.

Regula S. Benedicti. cap. 7.

Ruſtico necem ipſi intẽtãti quid præſtiterit.

Cap. 8.

Et ad multorum & ad veſtras etiã aures peruenit, quid cuidam furi pater nnſter Odo nou ità pridèm Romam veniens fecerit: quod tamen mihi annotare libet, nñ tam vt veſtræ id indnſtriæ innnteſcat, quàm nè in obliuionem abeat, ſi nnn ſit literis commendatum. Permanente igitur illo intra vrbem orationis cauſa, viſum omnibus fuit, vt frater noſter Godefridus in agrum mitteretur, equorum paſtnribus inuigilaturus. Eadẽ nocte ſomno preſsis paſtoribus, & Godefrido in precibus vigilante, fur adfuit, raptumq; conſceudit equum, & fugam iniit. Videbat id quidẽ Godefridus, ſed equum perdere maluit, quàm frangere ſilentiũ: qđ ſi rupiſſet, fur ille mox relicto equn, in pedes ſe cõieciſſet. At tñ unum è paſtoribus excitans, id quod fiebat, ſignis ei indicabat. Nocte exacta, manè vident furẽ procùl immotum cum equo conſiſtere. Itaq; compræhenſum illnm, iniectis vinculis, ad patrẽ Odnnem remittunt. Is verò mox ei quinq; ſnlidns argenteos dari iubet, dicens fas non eſſe, abſque iuſta eum mercede dimittere, qui tota nocte magnos eſſet perpeſſus labores. Poſteà cùm, Deo trahente, mnnaſticum ego cnmplexus eſſem inſtitutum, & deindè fratres me ſuum eſſe Priorem vnluiſſent, ſæpè furem illum mihi indicabant: & ꝙ filius eſſet molendinarij noſtri, quotiès pater eius veniſſet contra ipſnrum voluntatem, ſolidos illos repetere me cngebant.

Fur diuinitus detinetur.

Vide ſancti viri bonitatem.

Cap. 9.

Silentiũ.

Sed quia de ſilentio ſermn incidit, ſine cuius cultu pro nihilo ſanè ducenda eſt vita mnnaſtica, operępretium erit in eo commeudando nonnihil immorari. Vita.n.monachi tantiſpèr aliquid eſt, dnnec ſe intra ſilentiũ continet. Eo verò neglectn, quicquid rectè & benè ſe agere exiſtimauerit, vt ſancti patres dncent, id pro nihilo putandum eſt. Itaq; ea tempeſtate, qua ſęuiſsima Nortmannorũ geus Pictaunrum atq; Turonenſium fines cruentis vaſtabat gladiis, duo eius cõgregationis venerabiles viri, neſcio qua cauſa, Turones miſsi ſunt: quorum alteri Archinbaldn, quem eqdem benè cognitum habeo, alteri Adalaſio, ſed mihi ignoto, nomen eſt. Hi uiri celeberrimi, & multorum nunc mnnachorum patres, cùm lougum illud capeſſerent iter, & ad quendã lncũ captandæ quietis cauſa diuertiſſent, eadẽ nocte à Nortmãnis capti ſunt. Erat prope lncũ illum oppidũ quoddam, quod unctù, irruptione facta, barbari occuparũt. Alia verò illnrũ mauus, pridèm captã ferens p̃dã, in eum peruenit locum, vbi ij, quos diximus, fratres erãt: quos illi quidẽ capere, eorumq; manns colligare, minasq; intentare potuerunt, ſed non tñ efficere, vt ſileutiũ rumperẽt. Manè ad eũ acceſſere locũ, ad quem oẽs pariter conuenire conſtituerant. Fratres uerò illi paululùm ab illis ſecedẽtes, ità ut erãt vincti, humi ſe prnſtrauerũt, vt perſoluta Pſalmodia, finẽ ſilentio imponerẽt. Necdùm aũt ſuas abſoluerant preces, cùm reliqua Nortmãnnrum pars, mulis onuſta ſpnliis, aduenit. Porrò illorum Dux cernens fratres humi iaceutes, rogabat ſuns, quinã eſſent. Illi verò cuncta q̃ geſſeraut, ordine ei exponũt, adduntq; nulla ratinne vllum ſe ab eis ſermonẽ extorquere potuiſſe. Tũ ille barbara immanitate turgidus, cũ equo phalerato, quo ſedebat, irruit in eos, contumq; vibrans, necẽ intentabat, experiri volens uum formidarent. Interim barbari vndique circunfuſi, plaudebant: nec id ſimulatè, ſed nè q̃d contra ius faſq; ſanctæ Regulæ admitterent, cui cnuenìẽter & viuere & mori cupiebant, nec vnq̃ ab ea deflectere. At verò omnipotẽs Deus inſolentis turbæ illius plauſum repentè mutauit iu luctũ. Nam ſimulatquè Dux ille barbarus cũ equo ſuo ad eos acceſsit, equus reſiliens, ſeſſnrem ſuum excuſsit, humiq; abiectũ eliſit: mnxq; lethifera febris ſecuta eſt. Tum oẽs illi conticeſcuut, multnq; ſtupnre correpti, inter ſe cõſultant, quid fratribus illis faciendũ ſit. Tandèm hnc eis planè barbarum placet conſilium, vt pro vita Ducis ſui alter enrum cędatur. Itaq; ſortiuntur, vter interficiendus ſit. Sed in virtutnm gratiam, & in Chriſti ſnrte numeratos diabolica ſnrs cadere nõ potuit. Id barbari illi ſummoperè admirantes, aiũt ſupra homines, illos eſſe, quos ipſnrum ſors attingere uõ poſſet. At tñ ſnrtitò alterum ex famulis eorũ iugularũt. Alter famulus, quòd optimè calleret barbarorũ idioma, quæ à fratribus Latinè dicebantur, ille clàm hnſtibus indicabat: quem quidem nos exiſtimamus à benigno hominum conſolatore Den prnpter fratrum ſalutem eſſe ſeruatum. Ilicò autem barbari ad fratres acceduut, ſnluunt manus, pro ſalute Ducis ſui obnisè eos per famulum interpretem deprecantur, uec deincèps eos ligare audent. Immò, qund admiratione dignum eſt, cùm ad vuius fratris collum crucem aureã reperiſſent, non ſunt auſi tollere. Porrò cibo & potu non alio, quàm fratres ipſi vellent, uſi ſunt, quandiù

En ut olim monachi ſilentii fuerint obſeruantiſſimi.

In barbarum tyrãnum vindicta cæleſtis.

apud

Rom. 5. apud illos fuere. Poterant tum etiam illi dicere cum
Apoſtolo ouante: Nō ſolùm autem,ſed & gloriamur
in tribulationibus,ſcientes quòd tribulatio patientiā
operatur, patiētia autem probationem,probatio ue
rò ſpem. Spes autem non cōfundit:quia charitas Dei
Adhortatio ad ſeruandum exactè ſilentium. diffuſa eſt in cordibus noſtris. Et nunc oro & obſecro
uos,quicunq; monaſticum fertis habitum,vt unà me-
cum horum virorum exemplum imiteamini, & tan-
dèm aliquandò ſilentio operam detis. De hoc enim
bono ſilentio dicit Eſaias:In ſilentio & in ſpe erit for
Eſa. 30. titudo veſtra itemque Ieremias: Bonum eſt præſtola
Thrē. 3. ri cum ſilentio ſalutare Dei. Bonū eſt viro,cùm por-
tauerit iugum ab adoleſcentia ſua. Sedebit ſolitarius
Pſal 38. & tacebit: quia leuauit ſe ſuper ſe,& ſanctus Dauid:
Dixi, inquit, Cuſtodiam vias meas,vt non delinquā
in lingua mea. Poſui ori meo cuſtodiam, cùm conſi-
ſteret peccator aduersùm me. Obmutui,& humilia-
2. Theſ. 3. tus ſum, & ſilui à bonis Paulus quoque Apoſtolus:
His,ait,qui eiuſmodi ſunt,denunciamus, & obſecra-
mus in Domino Ieſu, vt cum ſilentio operantes, ſuū
panem manducent. Et hæc quidem ex prophetis &
ex diuinis nos literis protulimus, nè quis putet ſilen
tium nupèr inuētum & excogitatum: quēadmodùm
quidam imperitè affirmant. Porrò prophetis ſubſcri-
bunt noui Teſtamenti patres, Paulus, Antonius, Hila
rion, Iohannes, itemque beatiſsimus pater Benedi-
ctus: ſed & permulti alii,quos nominatim non expri-
mimus,nè faſtidium afferamus. Quorum ſilentium ſi
quis ſtudioſè perquirere velit,in eorum hiſtoriis abū
dè comperiet.

Cap. 10. Sed nè quis obiiciat nobis eos vixiſſe in ſolitudine,
ex Euangeliis quædam proferemus, & primo de ipſo
Saluatore & Domino noſtro, de quo ſic legim' apud
Matthæum: Compulit Ieſus diſcipulos ſuos aſcende
Matt. 14 re in nauiculam, & præcedere eum trans fretum,do-
nec dimitteret turbas. Et dimiſſa turba, aſcēdit in mō
tem ſolus orare. Itemque in Marco: Coegit Ieſus di-
Marc. 6. ſcipulos ſuos aſcendere nauim, vt præcederent eum
trans fretum ad Bethſaidam,dum ipſe dimitteret po
pulum. Et cùm dimiſiſſet eos, abiit in montem orare.
Luc. 6. Atque etiam in Luca: Exiit Ieſus in montem ſolus o-
rare,& erat pernoctans in oratione Dei. Et cùm dies
factus eſſet,uocauit diſcipulos ſuos,& elegit duode
Luc. 21. cim ex ipſis &c. Item apud eundem: Vigilate itaque,
omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere
iſta omnia,quæ futura ſunt,& ſtare ante filium homi-
nis. Erat autem diebus docens in templo:noctibus ve
Iohan. 8. rò exiens,morabatur in monte,qui vocatur Oliueti.
Denique in Iohanne: Ieſus perrexit in montem Oli-
ueti,& diluculò iterùm venit in templum. Quòd ſi
Verbum patris, & carnis conditor inter homines ui-
uens,& uitæ Euangelium prædicans, aliquādo ſiluit,
Prou. 18. facile inde colligi poteſt, quid nobis faciendum ſit:
Prou. 10. præſertim cùm, teſte ſcriptura, mors & uita in mani-
Pſal. 139. bus linguæ ſit, & in multiloquio non deſit peccatū,
nec uir linguoſus dirigatur in terra. Si fratres illi,quos
diximus,etiam tum,cùm cæderentur & tunderentur
ab hoſtibus,in uocem erumpere noluerunt,eum imi
Eſa. 53. tantes,de quo ſcriptum eſt, Sicut ouis ad occiſionem
ductus eſt,& quaſi agnus coram tondente ſe ſine uo-
ce, ſic non aperuit os ſuum: quid de illis ſentiendum
eſt,qui nulla ui adhibita, ſua ſponte Regulæ iuſſa trāſ
grediuntur? Quid ij dicturi ſunt,ubi uentum erit ad il
lud æquiſsimum æterni iudicis tribunal? Sed ad hiſto
riam reuertamur.

Cap. 11. Beati patris Odonis ualdè tum celebre nomē fuit,
famaq; ſanctitatis eius longè latèq; ſpargebatur. In-
noteſcebat ille regibus, magna Epiſcoporum frueba
tur familiaritate,charus erat magnatibus. Itaq; mo-
naſteria,quæ in illorū regionibus ſita erant,illius tra
debant poteſtati, ut ad noſtrū inſtitutum ea corrige-
ret,atque conſtitueret ſiue ordinaret. Vndè accidit, S. Odoni datur negocium reformandi monaſteria.
vt ad quoddam ſe cōferret monaſterium, paucos ſe-
cum fratres adducēs, in quibus etiam Adolphus fuit,
nobis minimè ignotus, qui ante hoc biennium migra
uit ad Chriſtum. Cumque illic fratres noſtri ſabbato
cœpiſſent præparare mādatum, vt Regula iubet, qui-
dam ex loci eius monachis illac trāſiens, vt uidit fra-
trem more apud nos vſitato lauare * ſocculos ſuos, ira *ſubtalares, vocat author.
permotus, rupto ſilentio ait ad eum: Dic mihi, vbi-
nam præcipit S. Benedictus, ut monachi lauent ſoccu
los ſuos? Ille autem ſigno innuit ei, vt taceret, non.n.
tum licebat loqui Sed non erat ille memor ſententię
Sapientis: Qui erudit deriſorem, ipſe iniuriam ſibi fa Prou. 9.
cit. Noli arguere deriſorem, nè oderit te. Cernens.n.
monachus non ſibi reſponderi à fratre, magno furo-
re percitus: Tune, inquit, qui cùm mercator eſſes, per
regiones diſcurrebas, huc iam adueniſti, vt nos Regu
lam doceas, & meliores te corrigas? Qui iurando, im
mò peierando, inſtàr accipitris res alienas tibi aequi
rere ſolebas, iam impudenter apud nos ſanctulus &
religioſulus videri vis, quaſi ignoremus quiſnam ſis?
Me quidem omnipotens Deus ſerpentem non fecit,
ut ſibilem quemadmodùm tu facis: neque bouem, ut
mugitus edam: ſed hominem me creauit, & ut loqui
poſsim, linguam mihi dedit. Hæc & id genus alia illo
turbulento animo blaterante, frater noſter eo reli-
cto receſsit. Altero die cùm hæc in capitulo propoſi-
ta eſſent, miſer ille non modò ueniam non petiit, ſed
etiam rectè ſe feciſſe reſpondit. Neque enim fas eſſe,
vt eiuſmodi frater meliorem ſe repræhendat. Tū pa-
ter Odo, eius ſuperbiam moleſtè ferens: Hodiè, in-
quit, dies Dominicus eſt: cōtriſtari nemo iam debet.
Differatur huius rei examen in craſtinum. Paulò pòſt
omnes è capitulo receſſerunt. Eccè autem confeſtim
monachus ille fit elinguis, & poſt triduum ſine abſo-
lutione moritur. Aduertimus hinc, quàm dira peſtis Inſolentis monachi terribilis caſus.
ſit arrogantia & elatio, quæ multos hactenùs mona-
chos, vt & legimus, & experimur, ſauciat & elidit: q
cùm ſe ſcire exiſtiment, quod ignorant, in ſuis perſua
ſionibus, vt Apoſtolus ait, ſtulti fiunt: acciditque illis, Rom. 1.
vt dum nolunt eſſe diſcipuli veritatis, fiant magiſtri
erroris: pertineatque etiam ad illos, quod in Oſee p Oſee 7.
pheta habetur: Reuerſi ſunt, ut eſſent abſque iugo: fa
cti ſunt quaſi arcus doloſus. Quibus mihi illi ſimiles
videntur, qui prius magiſtri dici uolunt, quàm ſint di
ſcipuli: & cùm necdùm parere & ſubeſſe didicerint,
ad regiminis faſtigia adſpirant: atque in ipſis tyroci-
niis, iam victorum vſurpant brauium, indoctaq; ma-
nu fortiſsimorum militum arma corripere non uerē
tur. Non attendunt iſti, quod dictum eſt, eum, qui re
gulariter non ſubeſt, regularibus præeſſe nō debere.
Sed quandò ipſi Regulæ conuenienter nolūt viuere,
à Regulæ præceptis aures cordis ſui auertere nō for
midant: ità ut rectè in eos quadret Propheticum il- Ierem. 2.
lud: Verterunt ad me terga, & non faciem. Nicode- Iohan. 3.
mus princeps Iudæorū, uenit ad Ieſum nocte, priùs
diſcere uolens, quod poſteà alios doceret. Huius autē
morbi duplex genus eſt: Vnum, quod occulta quadā
temeritate & arrogantia ſub ſanctitatis prætextu im-
pellit hominem ad occupandam magiſterii arcem:
Alterum, quo fit, ut ipſe iam deprauatus, alios itidèm
corrumpat, & in ſuos pertrahat errores: quodque ſi-
ne dolore dicere non poſſumus, ipſe iam præcipita-
tus, alios ſtantes ſecum conetur trahere in præcipi-
tia. De eiuſmodi Dominus in Euangelio ait: Cæci ſūt, Mat. 15.
duces cæcorum. Cæcus aūt ſi cæco ducatum præſtet,
ambo in foueā cadunt. Id genus hominum cœtum,
rectiùs cauponam, q̄ collegium uel cōgregationem,
dixeris: quōquidem unuſquiſque apud illos facit quod
libet;

Eccl. 21. Regula ſua. Cap. 1. Regul. cap. 31. Cap. 32.

libet: reſpuit, quod collibitũ non eſt. De talibus ſcriptura ait: Stupa collecta ſynagoga, peccantium. Deniquè hoc monachorum genus B. Benedictus teterrimum vocat, eorumq; conuerſationẽ dicit miſerrimã, & melius eſſe de eis ſilere, quàm loqui. Sed his omiſſis, inſpiciamus querimoniã miſerrimi monachi, de quo paulò ſuprà egimus. Certè beatus Benedictus ſic pręcepit de rebus monaſterij: Omnia, inquit, vaſa monaſterii, cunctaq; ſubſtantia conſpiciantur velut altaris vaſa ſacrata. itemque: Si quis autẽ ſordidè, aut negligenter res monaſterii tractauerit, corripiatur. Si nõ emendauerit, diſciplinæ regulari ſubiaceat. Quid verò ſunt calceamenta & veſtimenta fratrum, niſi monaſterii ſubſtantia? Aequum eſt ergò, ea non ſordidè & negligẽter haberi, ſed munda ſeruari. Quod ſi monachus ille cõſideraſſet, fratrem ſocculos ſuos ad Regulæ præſcriptum abluentem, minimè repræhendiſſet. Verùm his omiſsis, ad alia properemus.

LIBER TERTIVS.

Cap. 1.

PER id tẽpus, cùm B. Odo pater noſter regularibus nos inſtrueret diſciplinis, multorum monachorum miſerabilẽ è vita exceſſum nobis commemorare ſolebat, vt iuueniles in nobis appetitus comprimeret, & quadam timoris virga ad paradiſi gaudia ſempiterna perduceret. Cùm autem aliquandò in euiuſmodi eſſet narratione, obnixè rogaui eũ, vt indicaret nobis, num intra Italiã duntaxat, vel etiã in aliis Europæ prouinciis monaſticus ordo prolapſus eſſet: tũ etiã, qua ratione, vel quãdò id accidiſſet. Reſpondit ille: Ante hos annos, cùm apud Turones in eccleſia B. Martini monachi degerẽt, cœperũt deſciſcere à moribus & inſtitutis monaſticis: propriaq; ſectãda voluntate, vitã profeſsionẽq; ſuã corrumpere. Abiecto enim monachorũ ſolito habitu, fucatos atq; fluxos & pallio ornatos induerunt cucullos & tunicas: calceis vtebãtur adeò rotundis & nitidis, vt vitrei videri poſſent. Ad laudes Dei nocte celebrãdas, nè fortè ad aliquid pedes offenderẽt, cum luce diei ſurgebant: pluraq; id genus alia faciebant.

Monachi Turonenſes vt prolapſi ſint.

Quibus cùm vellet Deus finẽ imponere, nocte quadã omnibus ſomno correptis, vnus ex eis vigilans, duos viros vidit in dormitoriũ ingredi, vnũ manu tenentẽ gladium, alterũ imperãtẽ ei, vt quos ipſe digito demõſtraret, gladio percuteret. Cumq; ille etiã eũ, qui hæc videbat, cædere vellet; Adiuro te, inquit, per Deũ viuẽtẽ, nè me interficias. Ilicò retraxit ille gladiũ, & hic ſolus ex omnibus euaſit. Porrò autẽ ſciſcitãte me, quæ culpa eſſet monachi, ſi cãdido animo precioſo habitu vteretur, mox ille hoc mihi exẽplũ expoſuit.

Viſio cuiuſdã terribilis.

Quo tẽpore Normãnorum gladius in noſtris regionibus graſſabatur, multi ex noſtro ordine relictis monaſteriis ſuis, illa occaſione oblata, ea repetere cœperunt, quibus iampridèm nunciũ remiſerant. Pro conſortio fratrũ, delectabantur parentũ & amicorũ frequẽtia: pro rebus monaſterij ſtudebant priuatas ſibi parare opes. Veſtes cũ quibus è monaſterio exierant, ſi fractę fuiſſent, nõ ſimilibus volebãt indui, ſed quæ eſſent ex panno coloris cærulei. Vnus autẽ ex iis ad meliorẽ ſe frugẽ recipere volens, noſtrũ petijt monaſteriũ, orãs vt ipſum in noſtrã ſodalitatem admitteremus. Nobis annuentibus, mox ille omnia, quæ acquiſierat, dedit monaſterio. Iuſſus autẽ ire, & inferre ea in monaſteriũ: Et ego, inquit, & quicquid hactenùs habui, veſtræ ditionis eſt: vos eas res & repetere, & cui viſum eſt, dare poteſtis. Ego illarum cauſa ſolus è monaſterio non egrediar. Vos vni è fratribus, vt eas adducat, præcipite: cui equidem, ne veſtræ nõ obtemperem volũtati, libẽter comitem me adiungã, eiuſque, quoàd potero, iuſſa capeſſam. Sed ſiue hic permãſero, ſiue illuc profectus fuero, deinceps rebus omnibus nudatus ero. Perſeuerante autem fratrum ſententia, cum fratre ſocio abijt, quò iuſſus erat. Vbi ventum eſt ad locum, in quo antea habitauerat, ſubitò in morbum incidit, & illic vita functus eſt. Frater autẽ, qui ei aderat, quanto eum vidit propiùs ad mortẽ accedere, tanto pro eius anima maiori contentione Dominum deprecabatur.

Viſio duorum fratrum.

Vtrique autem hæc viſio obtigit: Erat thronus loco ſublimi poſitus, in quo reſidere videbatur beatus Benedictus, cui adſtabat innumera monachorũ frequentia. Aſſcenſus throni illius, pallijs inſtratus erat, in cuius inferiori gradu languidus ille iacebat frater, tanquàm veniam petens. A dextris & ſiniſtris ſtabant monachi, quos diximus. Inter vtroſq; autẽ ſpatium erat, aſſcẽdere volenti peruium. Cumq; diù morbidus frater iaceret proſtratus, vnus ex aſsiſtẽtibus rogauit pro illo S. Benedictũ, dicens indignum videri, eum ſic relinqui: dignum eſſe, quẽ erigi ipſe iuberet, & ex quo, quid velit, perquireret. Reſpondit ille, hominẽ quidẽ ſe videre, ſed habitum non agnoſcere. Itaq; alterius inſtituti hominem, eiuſque cauſam diſcutere ſe non debere, nec in eius vitam inquirere. Audiẽs id noſtri inſtituti frater, exuit ſe, & veſtibus ſuis ægrum fratrẽ induit, & vt denuò veniam petat, compellit. Id cùm feciſſet, vox ſupernè audita eſt, iubẽs eũ ſurgere & ſurſùm aſſcendere. Sub his euigilat frater noſter, moxq; reipſa fecit, quod in viſione ſe feciſſe viderat, & quaſi iam ſecurus de ſalute eius, precibus ſuis quantùm poteſt, animam eius Domino cõmendat, & Euchariſtia communit.

Non agnoſcit S. Benedictus monachũ nõ ferentem habitum monaſticum.

Collige hinc frater, eum, qui ſe monachũ S. Benedicti profitetur, etiam animo & opere atque habitu S. Benedictum imitari debere. Non enim ſufficit monacho ſola mentis puritas, ſi cætera ſigna deſint, quibus ille carere nõ debet. Nemini igitur abſurdum videatur, quòd diximus ægrotum illum fratrem nec veniam promereri, nec ſurſùm aſcẽdere potuiſſe, donèc illius mutatus eſſet habitus. Nouimus in lege certas Põtifici & ſacerdotibus attributas veſtes, ſine quibus in ſanctuarium ingredi non auderent.

Exo. 28.

Cap. 2.

Hæc cùm mihi pater Odo dixiſſet, rurſùs adiecit: Vis'ne etiam aliis documẽtis oſtendã tibi, quàm parua res plerunq; non mediocriter dehoneſtet atq; corrumpat? Cui cùm ego reſpondiſſem, id quidem mihi eſſe optatiſſimum, ille ſic cœpit texere ſermonẽ: Per hos dies duo fratres admodùm repẽtina extincti morte ſunt, non tamẽ eodem vel loco, vel tempore. Alter eorum venit ad domum ſororis ſuæ, aitq; ſe mirum in modum eſurire. Ilicò reſpondet ſoror, magnã ſibi piſcium copiam ſuppetere: comederet quos & quãdò vellet. Ille propè indignabũdus, ait ſe faſtidire piſces, quibus tot annis perpetuò vſus eſſet, nec iã illis veſci ſe poſſe. Tum ſoror: En, ait, in promptu nobis carnes ſunt: ede quantum libet. Iuſsit ergò ille aſſari armum: ſed interim tamen moræ impatiens, particulam eius miſit in prunas, & vino allato, auidè illam in os coniecit. Mox adeſt vltio cæleſtis. Particula petulãter ſumpta, hæret in gutture, nec glutiri poteſt, nec reijci, ſtrangulat hominem, & cogit infelicem expirare animã.

Horrĩda mors duorum monachorũ, carnes edere volẽtium.

Alter manè ad patris ſui ædes veniens, rogat num quid habeant, quod poſsint ipſi edendum apponere. Illis dicentibus, nondùm eſſe edendi tempus, reſpondet iratus: Hem tota nocte equitaui, vt explerẽ quod iuſſus ſum, & vos ieiunare me cogitis? Afferte, ſi quid habetis. Aiunt illi, ſe habere piſces. At miſer accinctibus etiam iracundiæ ſtimulis percitus, & faſtu tumidus, huc illuc circunferr oculos, videtque gallinarum gregem ad pedes ſuos. Mox non ſine furia quadam arrepto baculo vnam ex eis, quæ ei arrideret, percuſsit,

orcque rabido: Hæc mihi, inquit, modò piſcis erit.
Qui tum illic aderant, non ſine rubore aiunt ad eum:
Fortaſsis licet tibi, pater, veſci carnibus. At ille: Vola-
O nequã monachũ. tilia, inquit, non ſunt caro. Vnam enim habent cum pi
ſcibus, originem, pariſque cum illis cõditionis ſunt,
ſicut habet quidam hymnus noſter. Ad hæc eius ver-
ba conticuerunt omnes. Deindè appoſita eſt illi aſſa
gallina, ex qua cùm morſellum accepiſſet, eũ nec tra-
ijcere in ſtomachum, nec eapuere potuit:, repentè è
Gene. 25. medio ſublatus. Nè autẽ hæc tibi incredibilia videan-
tur, memineris olim Eſau pro lenticulæ edulio perdi-
Num. 11. diſſe primogenita, & populum Iſraeliticum manna
faſtidientem, (ſicut & iſti fratres piſces reſpuerunt)
carneſque cõcupiſcentem, diuinitùs caſtigatum eſſe.
Nec tamen nos dicimus in cibo ineſſe vitium, ſed in il
lis, qui cibo malè vtantur. Itaque & Apoſtolus prohi-
Rom. 13. bet, nè carnis curam in deſiderijs faciamus. In Danie-
le videmus, & illum & tres pueros legumina regijs
Dan. 1. epulis prætuliſſe: & ij pueri in caminum miſsi, flam-
Dan 3. mas non ſenſerunt. Nemo verò opponat nobis Eliam
3. Reg. 17 carnes comedentem. Quòd ſi quis id facit, cogitet fa-
mem eius temporis, ſimulque aduertat è coruis illas
carnes allatas prophetæ, qui non rarò dæmonum ty-
pum gerunt. Tale itaque edulium tales habuit mini-
3. Reg. 19 ſtros, qui illud & veſperi & manè afferrent. Cùm autẽ
pane ſolo & aqua victitauit, Angelum adminiſtrum
idem propheta habuit, tantumque indè accepit vi-
rium, vt quadraginta dierum poſſet inediam tolera-
re. Multis autem profuit fratrum illorum, quos me-
morauimus, interitus, multorumq; ea occaſione cor-
recti ſunt mores. Nec ceſſat Deus multis miraculis ca
ſtigare inſtituti noſtri monachos, vt ipſo authore, in
bono perſeuèrent.

Cap. 3. Solèt referre fratres, qui ante me beato Odoni ad-
ſtitère, fratrem quendam eius monaſterij venę ſectio-
ne eo tempore, quo id licitum erat, ſuæ ſanitati conſu
lere conſueuiſſe. Id verò ægrè tuliſſe beatum Odonẽ,
quòd etsi neceſsitate adactus id faceret, non tamen
abſque ſuperioris permiſſu id fieri oporteret. Itaque
Pœna ino bedientiæ. moa ruptam eſſe venam, vndè ſanguis fluxerat, nec
priùs fluxum illum ſiſti potuiſſe vlla arte vel ratione,
quàm animam eahalaret. Aiebant etiam fratres illi, ſi-
ue proſpera, ſiue aduerſa ille cuicquam denunciaſſet,
ea non potuiſſe non euenire: quod vtinam ea noſtris
quidam in ſeipſo eapertus non eſſet. Felices planè il-
los, qui eius præſentia frui meruerunt, quoad ſuper-
uixit. Me verò infelicem, qui nõ integros duos annos
in eius fui miniſterio. Cùm autem appropinquaret
tempus, quo ex diuina ordinatione ab illo ſeparãdus
eram, & eius abſentia, quæ tum futura erat, maiori
me illius amore & deſiderio inflammaret, ille me ali-
quandò triſtem conſpicatus, ſuo more blanditer con-
ſolari cœpit. Vt vidit autem mœſtiſsimo animo meo
nec ſic ſatisfactum, futura mihi prædixit, à præteritis
hunc in modum exordium ſumẽs: Chariſsime fili, au-
ſculta quæ iam dicturus ſum tibi. Gratias ago Deo,
quòd ille omnia peccata, quæ ab ineunte ætate com-
miſi, iam vltus eſt, exceptis illis, quæ in Abbatẽ meum
admiſi. Semper enim expectaui diẽ illum, rogans Do-
minum, nè eorum vltionem in futurum ſeruaret. Et
nunc perſuadeo mihi me ab illo exauditum, quando-
quidem quæ in eum peccaui, ea iam antè recepi. Tibi
Futura prædicit ſanctus Odo. autem ſcias non ſimplicia, ſed decupla redditum iri.
Sed eſto vir fortis & patiens, vt ea poſsis comiter &
moderatè tolerare. Hæc lachrymans dixit: moa de-
oſculans caput meum, Domino me commendauit. Et
tu Domine Deus omnipotens Cæſario presbytero,
mihi pluſquàm centuplicia reddenti, propitius parce
& ignoſce, & ſi qua ferenda ſuperſunt propter pecca-
ta mea, ea clementer auerte.

Erant in monaſterio noſtro duo fratres, quos hic *Cap. 4.*
nominare non libet, qui cùm grauiſsimo eſſent affe-
cti morbo, crebrò beatum virum rogitabant, vt medi
ci opera ipſos vti pateretur, planè perſuaſi, ſe cura-
tum iri. Tum ille nõ ferens importunitatem illorum,
aſſenſit vt medicum adhiberent: priùs tamen hunc in
modum eos alloquens: Vidi quandoquè fratrẽ eiuſ-
modi vulnere affectum, quo vos nũc cruciamini: ſed
priùs ille exceſsit è vita, quam curari poſſet. Verùm
fratres iſti nihil ſibi metuentes, medicum accerſunt:
ſed poſt bene multos cruciatus vulnus curatum non
eſt. Noui alium fratrem, qui tempore cõuerſionis ſuæ,
vt ſuperioris vitæ errata lachrymis expiaret, alia ſtu-
dia & exercitia poſtponens, nocte ac die orationi, cõ-
punctioni & lachrymis vacabat. Sciſcitanti patri pe- *Non placet Deo, quod fit cõtra obedientiam.*
ritiſsimo, cur cum alijs ad docendum vel diſcendum
præſtò non eſſet, rem, vt erat, expoſuit, ſimul orans, vt
eius bona venia liceret ſibi ſic pergere, vt cœpiſſet: nõ
ignorans ex Regulæ inſtitutione, quod ſine patris ſpi-
ritualis permiſsione monachus agit, id præſumptioni *Regula cap. 49.*
deputandum & vanę glorię, non mercedi. Ait autẽ ei
pater noſter: Præſtat aliquãdiù hoc te ſpiritu deſtitui,
quàm animum tuum inanis gloriæ ſtimulis ſauciari.
Confeſtìm ablata eſt fratri illa compũctionis gratia,
& via poſt menſes ſex, orans patrem noſtrum, eam po
tuit recuperare. Habebant beati viri verba ſingulare
quoddã grauitatis pondus, nec fruſtrà promebat ſer-
monem vir ſpirituſancto plenus.

Ante dies aliquot fratribus noſtris & alijs, qui tum *Cap. 5.*
nobiſcum erãt, Iohãnes Nolanę vrbis Epiſcopus retu
lit, ſe ante hoc trienniũ bìs adijſſe Romã, nec ſui con
firmationẽ impetrare potuiſſe, aduerſariis eius id im-
pedientibus. Intereà patrẽ Odonem orandi cauſa pe
tijſſe Garganum: viſoq; ipſo, rogaſſe, quid ità mœſtus
eſſet. Se verò indicaſſe ei mœroris cauſam, & quòd
propemodùm omni ſpe ablata, pudeat ipſum tertiò
Romam proficiſci. Tum verò illum dixiſſe, vt iret ſe-
curus Romam, nec dubitaret, ſe voto potiturum ſuo.
Percepta itaque eius benedictione, ſe Romam veniſ-
ſe, & intra dies quindecim obtinuiſſe, quod volebat.

Per idem tempus, cogente monaſterii noſtri neceſ *Cap. 6.*
ſitate, miſſus ſum Neapolim. Comparatis illic rebus
neceſſariis, nauigio Romã profectus ſum. Cumq; ad
Portuenſem vrbẽ appuliſſemus, viri nobiles, qui pri-
diè eius diei Roma venerãt, me exceperunt. Percõtãte
me ex illis de patre noſtro Odone, illi, tãquàm de no-
uo ſibi amico gratulantes, inter alia me abſente hæc
eum geſsiſſe cõmemorabant. Menſe Auguſto, aiebãt,
huius anni, ipſis feriis aſſumptæ in cælos beatiſsimæ
Virginis Mariæ, fuit vir beatus in monaſterio Auẽti-
no. Rogatus autẽ ab Abbate Balduino, vt ob amorem
ſanctiſsimæ matris Dei illo die Miſſam celebraret, &
ſuis manibus corpus & ſanguinem Domini ipſis por-
rigeret, dixit ſe hoc facere non poſſe. At tamen illis
non ceſſantibus id vrgere, tandèm aſſentit inuitus: in-
trat in eccleſiam, ſed cùm pauliſpèr oratum eſſet, rur-
ſùs egreditur. Volẽtibus illis retinere eum: Obſecro,
inquit, abire me patiamini. Duo enim fratres mei ex- *Duorum fratrum periculũ abſens diuinitùs cognoſcit.*
tremas ducũt horas, ad quos mihi properandũ eſt, nè
me abſente exeant è corpore. moxq; ſubiungit: En ad
portã monaſterij adeſt, qui me ire cõpellat. Necdùm
hæc locutus erat, & adeſt, quem dixerat. Cùm autem
ad S. Paulum veniſſet, pro fratre Benedicto Miſſam
celebrauit, eiq; Euchariſtiam viaticum præbuit: atque
ille Domino ſpiritum reddidit. Alter frater Gilber-
tus fuit, meus conſobrinus, qui octauo die Benedi-
ctum ſecutus eſt. Sed iam ad maiora veniamus.

Meminiſſe vos velim fratres, quid ſuperiori anno *Cap. 7.*
peregrinus ille, qui ſe de patris noſtri familia eſſe di-
cebat, pergebatq; ire Hieroſolymã, vobis audiẽtibus

de

de eodem patre bis terque narrauerit. Aiebat ille, nepotem beati Odonis, necdùm ſalutaribus vndis expiatum, vnà cum nutrice eius à Nortmannis tum, cùm Turonenſium vaſtarent fines, captum fuiſſe. Cumque id perueniſſet ad aures beati patris, qui tum apud Turones erat, mox eum iuiſſe deprecatum Dominum, nec priùs ceſſaſſe, quàm cognouiſſet puerum liberatum.

Efficacia precum eius.

Non eſt autem putandum, plùs ei doluiſſe captiuitatem nepotis, quàm cæterorum: ſed ità potiùs exiſtimandum, grauiſſimè eum cruciatum fuiſſe, quòd verenetur, nè puer ſine baptiſmi gratia aliquo caſu moreretur. Sed hic prætermittẽda non ſunt ea, quæ pueri nutrix dixit: nempe locum illum, ad quem captiui abducti fuerant, vltra fluuium quendam fuiſſe, quem quidem ob eius profunditatem nemo niſì vel nauigio, vel natatu tranſmittere poſſet. Cùm autem ipſa in eodem periculo verſaretur, diuino inſtinctu permotam ſe fuiſſe, vt arrepto puero abiret: idque ſe feciſſe, tantaq; ſecuritate per medios tranſiſſe hoſtium cuneos, vt non modò nemo eam retineret, ſed nec interrogaret quiſquam, quorsùm abire vellet. Deindè per profundum illud flumen ſiccis tranſiſſe veſtigiis, & tã longinquum iter tribus confeciſſe diebus, nullamq; interim neque famem, neque ſitim ſenſiſſe, donèc Turones veniſſet. Cuius autem meritis id factum ſit, ſatis indè poteſt aduerti, quòd beatus Odo mox vt accepit puerum, eum baptizandum curauit: ac deindè ſublatis in cęlum oculis, rogauit Dominum, vt illius animam ad ſe euocaret: quod quidem triduò pòſt factũ eſt. Eius verò pueri pater monachus effectus eſt. Quæ iam dicturus ſum, ea ipſe beatus Odo narrauit, non tamen ſeipſum nominans, ſed ſignificare volens, è quibus periculis Dominus eum liberaſſet.

Baptizato puero precibus ſuis obtinet è vita exceſſum.

Cap. 8.

Cùm aliquandò Rhodanum fluuium traijceret cũ optimatibus regionis illius, quidam equus rabie incitatus, alium calcibus cædere voluit, ſed ictum tabula nauis excepit: accepit autem foramen nauis, per quod tanta aquæ copia ſe intulit in illam, vt ad ſummum vſque completa videretur: nec tamen priùs merſa eſt, quam ad vlteriorem ripam ventum eſſet. Tum verò pater Odo in naui permanſit, donèc omnes in terrã egreſsi eſſent. Ad extremum etiam ipſe exiit è naui, & illa aquarum pondere depreſſa eſt. Qua ex re, cuius meriti ille fuerit, perſpicuè licet animaduerti, quippe qui ſuis id precibus obtinuerit, quod olim Petrus & Paulus, itemque Benedictus. Eodem tempore Romã ille venit orationis gratia: ſed non multò pòſt, dum in patriam reuertitur, in Alpibus nimia denſitate niuium, quæ illo loco nunquam deſunt, iter eius retardatum eſt. Porrò apud locum illum degit quoddam hominum genus, quos * Marrones vocant. Ij accepta mercede, duces ſe illi itineris præbuerunt, ſicut & aliis ſolent: neque enim hyberno tempore quiſquam aliter Alpes illas tranſcendere poteſt. Sed priuſquàm ſol occumberet, dies in noctem verſus eſt nimia niuis copia. Illis autem proficiſcentibus, vt tetrum & periculoſum locum excederẽt, equus quo ſedebat beatus Odo, repentè cum illo ferebatur in horrendum præcipitium. Sub ipſo caſu ambas manus vir ſanctus ad cælum ſuſtulit, moxque brachiis ſuis ſenſit ſe cõplexum arboris ramum, a quo tantiſpèr pependit, donèc comites, qui præceſſerant, eius clamoribus reuocati, eum ad ſe retraherent. Statim autem ramus ille diſparuit: neque enim ibi arbor vlla reperitur. Equus verò ab omnium oculis ablatus eſt.

Mat. 14.
Acto. 27.

Stupendũ imprimis miraculum.

Cap. 9.

Cùm autem pacis inter reges & principes componendę, & monaſteriorum reformandorum incredibili arderet ſtudio & amore, atque ea cauſa huc illucq; diſcurreret, crebroque eſſet in itinere, nõ rarò latrones ei inſidias compararunt. Accidit quandoquè, vt quadraginta in eum irruerent: ſed vt vidit eum fratresq; comites eius Hagmon, qui erat aliis inſignior, aduertitque illos ſine intermiſsione pſalmos depromere, corde compũctus, ait ad ſocios: Nunquàm ego memini tales vidiſſe viros, nec puto alibi viſos eſſe. Miſſos itaque illos faciamus. Neque verò ſine periculo noſtro nocere eis poterimus, quandoquidem habent apud ſe ſtrenuum militem. Illis contra aſſerentibus, ſe militem illum lanceis confodere, cęteros ſpoliatos dimittere velle: ille reſpondit: Priùs ergò in me vertatis arma veſtra. Nam quoad ego ſuperſtes ero, nihil iſtis facietis mali. Atque ità, relictis illis, abierunt. Ille autem latro, qui eos defendit, ſecutus patrem Odonem, egit pœnitentiam, & deincèps à latrociniis abſtinuit: quod quidem nos nõ fruſtrà eueniſſe putamus. Tanta enim gratia ſpiritus ille, cui inhærebat, eum impleuerat, vt iucunditate ſua nõ ſolùm lętis, ſed etiam mœrentibus animi hilaritatem afferret, ſempiternæque exultationis participes eos efficeret. Lingua eius, vt habet ſcriptura, lignum vitæ erat, & lingua placabilis, ac dulcedo mellis. Fauus diſtillans labia eius, & lex prudentiæ in ſermonibus illius. Aliquandò iter eo agente per latronũ fines, quidam ex eis ætate iuuenis, ſimulatq; vultum eius amabilem & ſerenum intuitus eſt, corde compunctus, ad eius pedes corruit, demiſſa voce obſecrans, vt ipſius míſereretur. Cùm autem rogaret vir beatus, quid vellet, in monaſterium ſe recipi petiit. Rurſus interrogante beato Odone, num quis in illa parœcia ipſius notitiam haberet, ille reſpondet cunctis ſe nobilibus & nequam hominibus notum eſſe. Tum Odo ad illum: Abi, inquit, iam, & cràs reuertere ad me cũ vno ex primariis huius loci viris. Fecit ille, vt iuſſus erat, & poſtridiè virum nobilem ſecum adducẽs, venit ad virum Dei. Ille mox ſciſcitatur ex nobili, quę iuuenis vita & mores eſſent. Reſpõdet nobilis, latronem eſſe inprimis inſignem. Hortatur igitur vir prudens iuuenẽ, vt prius corrigat mores ſuos, ac deindè monachus fiat. At ille: Si tu pater, inquit, hodiè me abiicis, ego rectà eo in perditionem: porrò animam meam Deus à te requiret. Tũ verò miſericordia motus vir pius, iubet eum præcedere ad monaſteriũ. Ibi poſteà aliquandiù probatus, vt fit in monaſteriis, tandèm monachus effectus eſt, & cellario obedire iuſſus. Cumque idiota eſſet, & obedientiæ labor, & ſtudium literarum ei iniunctum eſt. In vtroque verò tam ille ſe ſtrenuum & impigrum exhibuit, vt altera manu ſeruiret cellario fratri, altera ferret Pſalterium. Sed nõ multò pòſt Dominus eum ad ſe euocauit. Vbi autem ad extrema ventum eſt, beatum Odonem orauit, vt ipſum inuiſeret, volens illi ſoli loqui. Venit ad eum vir ſanctus, perquirit, num ſibi alicuius, poſtquàm monachus factus eſt, peccati conſcius ſit. Reſpondet ille: Tunicam meã nudo cuidam, te ignorante, mea culpa dedi, & funẽ è pilis contextum abſtuli è cellario. Interrogãte Odone, quid illo feciſſet: Strinxi, inquit, illo ventrem meũ, vt eius coercerem ingluuiem, cui anteà aſſueueram. Obſtupefactus ea re pius pater, voluit ſoluere tam durum ligamen, ſed ſecuta cum ſanie cutis eſt, cui iã inhærebat. Indè addidit frater ille: Hac nocte, pater, in cælũ raptus ſum in viſione. Venit autẽ mihi obuiam illuſtriſsima & ſummæ authoritatis fœmina: & cum mihi propinqua eſſet: Cognoſcis me? inquit. Me id pernegante, Ego ſum, ait, miſericordię mater. Et ego: Quid me, inquam, iubes facere, ò Domina? Tu verò, ait illa, poſt triduum venies huc, certam horam ei indicans. Venit illa dies & hora, & monachus vita functus eſt, vt ex hoc ipſo ſatis conſtet, veram eius fuiſſe viſionem. Deincèps autem beatus Odo beatiſsimam Virginem ſolitus eſt matrẽ miſericordiæ appellare.

Latrones non audẽt eũ lædere.

Prou. 15.
Cant. 4.

Latro inſignis, eo cõſpecto, totus mutatur.

Eccè tibi ex latrone egregium monachum.

Cap. 10. Ante hoc triennium nobis Romæ apud S. Paulum agentibus, Abbas Balduinus rogauit eum, vt Vitã beatiſsimi Martini Epiſcopi, quam Sulpitius in Galli & Poſthumiani Dialogo ſcribit, quibuſdam ſcholiis illuſtraret. Paruit ilicò vir ſanctus, & accito fratre Othecario, operi manum admouit. Interim dũ ſunt in opere, pulſatur cãpana hora veſpertina. *Regula cap. 5.* Mox illi, vt habet Regula, relictis illis, quæ in manibus habebant, ad eccleſiã properant, relicto codice aperto in loco illo, vbi conſederant: Erat autem tum hyems. Eadẽ nocte tanta vis imbrium è cælo ruit, vt omnes monaſterii noſtri officinæ implerentur. Porrò locus ille, in quo codex ab eis relictus erat, ità ſitus eſt, vt aqua, quæ ea aliquot vicinis tectis labitur, inſtàr torrẽtis in eum decidat. *Præclarum ſanè miraculum.* Manſit itaq; apertus codex, fluxerunt aquæ illa nocte copioſiſsimæ, & quãuis codicis abluerent margines, ſcripturam ipſam attingere auſæ non fuere. Manè coràm omnibus exhibitus eſt liber, ſtupebant fratres nihil eſſe læſum à pluuia, ſed vir ſanctus mira prudentia vſus: Quid admiramini, inquit, fratres? Nõ dubitetis, aquã nõ fuiſſe auſam attingere ſancti Martini vitã. Dicebat autẽ id ore iucundo. Quidã tũ frater, vt erat promptulus ad loquendũ, arrepto codice: Intuemini, inquit, & videte, q̃ vetuſtus eſt hic liber & à tineis exeſus, & vſqueadeò nũc humectatus, vt planè ſqualidus videatur. Et eccè pater noſter dicit, eũ dudùm lotũ, nunc aquã attingere formidaſſe. Tum verò verecũdus pater: Tace, inquit, nec ſic loqui pergas. Nõ eſt enim facilè Martini ſimilis, cuiꝰ laus apud gentes omnes celebretur. Ità vir ſanctus, quę eius cauſa fecerat Dominus, in S. Martini laudem retulit.

Cap. 11. Per idem tempus Albericus princeps conſulit nobis monaſteriũ S. Eliæ, cuius beatus Gregorius in Dialogo meminit. Cùm ſit autem durum, vt idem beatus Gregorius ait, in mente veteri noua meditari, monachos, quos illic inuenimus, ab eſu carnium retrahere non potuimus. Conſtituit autem ibidèm pater noſter Præpoſitum, vnum è fratribus noſtris, Theodoardum nomine. Is vt vidit, ſe virtute & ſanctitate ab illo vitio eos reuocare non poſſe, cœpit in finitimis regionibus piſces emere, vt vel ſic eorum ſatisfaceret voluntati. Iam enim penitùs defecerant equi, quos ei pater Odo reliquerat, huc illucque diſcurrentes. Eam verò illorum improbitatem, ſuumque laborem Prępoſitus patri noſtro identidèm ſignificauit. *Non vulgare miraculum.* Illo igitur Dominum deprecante, vallis, cui monaſterium præminet, non ità procùl coniunctis inter ſe collibus ità concluſa eſt, vt exiguo torrenti per eam mananti, aditus pręcluderetur. Indè igitur paulatìm magna aquarũ collecta vis lacum effecit, nec deincèps opus fuit Præpoſito piſces emere, lacu illo eos ſuppeditante. Cui verò id tribuendũ eſſet, quidã imperiti homines minimè aduerterunt, quòd eas preces, quas ea cauſa beatus Odo ad Dominũ fuderat, auribus ſuis nõ percepiſſent, non attendentes illud Pſalmographi: *Pſal. 9.* Deſideriũ pauperum exaudiuit Dominus, præparationẽ cordis eorum audiuit auris tua: *Pſal. 144.* itemq; illud: Voluntatem timẽtium ſe faciet, & deprecationem eorum exaudiet.

Cap. 12. Nam huius ſimile quiddã pridèm fecerat, cùm in Galliis eſſet in monaſterio S. Benedicti: quod eò nos certiùs referimus, quòd ex ipſo id didicerimus. Sed priùs bona fide dicendum eſt, quemadmodùm monaſterium illud ipſe acceperit. Poſt eam perſecutionẽ, quæ facta eſt in Galliis ſub Normundo ſæuiſsimo Normannorum rege, fratres eius monaſterij, ob hoſtium metũ huc illucq; diſperſi, in illud reuerſi ſunt: ſed, quod ſine dolore animi dicere non poſſumus, locum illum ſanctiſsimum iunctis quidem corporibus, ſed diſſectis animis, occupabant. Cùm autem quãdoquè in monaſterio reſiderent, & inter ſe corrixarentur, quidam ab eis confecto negocio, quod ei ex obedientia exequendum erat, domum reuertens, ante fores monaſterij obuium habuit S. Benedictum, qui ſic ei dixit: *S. Benedictus apparet cuidã.* Denuncies fratribus, quandoquidem me non ſinunt quieſcere, me iam hinc recedere, nec huc reuerſurum eſſe, donèc ex Aquitania quẽdam adducam virum, qui ſit ſecundùm cor meum. Fratre autem volente interrogare, quis eſſet: Ego ſum, inquit ille, Benedictus. Itaq; frater ille properè hæc indicauit fratribus: ſed miſeri illi, tanto orbati patre, non ſe dederũt lamentis & precibus, quibus non rarò minæ prępotẽtis Dei auerti ſolent: ſed aſcenſis equis, paſsim eum inquirere cœperunt, vt inuentum vel vi, vel precibus reuocarent. Sed cùm illum non inuenirẽt, fratrẽ, qui hæc dixerat, perpetuò ludibrio habuere. Per id tẽpus Heliſiardus Comes illuſtris, qui nunc monachus eſt, audiens infamem illorũ monachorũ vitam, Abbatiam illam à Rodulpho Francorum rege petijt & impetrauit, patriq; noſtro Odoni tradidit. Deindè adiũctis ſibi duobus comitibus, & Epiſcopis, cum eodẽ patre Odone ad illud monaſteriũ venit. Sed vbi id monachi illi perceperunt, correptis armis, alij in ædificiorũ tecta ſe recipiunt, tanquàm hoſtes ſuos lapidibus & telis eos depulſuri: alij muniti clypeis & accincti gladiis, monaſterij aditum obſeruant, aiuntq; ſe potiùs mortẽ oppetituros, quàm aut eos patiãtur ingredi, aut alterius inſtituti Abbatẽ admittãt. *Floriacenſes monachi nolunt S. Odonem ſibi præfici.* Interim ad ſe redeunt: En videmus, inquiunt, quid nobis minatus ſit pater Benedictus. Eheu cur non credidimus fratri noſtro? Videmus iam fieri, quod ille fore prædixit. An non hic eſt Odo ille Aquitanus, quem ſæpè ſuſpicati ſumus eum eſſe, quẽ B. Benedictus dixerat? Eheu cur non vltrò illum nos inuitauimus? Hæc cùm dicerent, nihilominùs pergebant inuenire viam, qua illos repellerent. Erat inter eos frater quidam, Vulfadus nomine, annis iuuenis, ſed bona indole. Per eum crebrò inter vtroſq; diſcurrentem, quędam Romana priuilegia & edicta regalia patri Odoni miſerũt, quibus cautum erat, nè quis alterius congregationis vllo vnquàm tempore Prioris officio illic fungeretur. Ei autẽ dixit B. Odo, ſe pacificum venire, neminem lędere, nulli nocere velle, ſed tãtùm ad Regulæ præſcriptum corrigere cõſtituiſſe, ſi qua emẽdatione habeãt opus. Et his quidẽ & cõſimilibus verbis beatus vir eorũ animos per internuncios aſsiduè permulcebat: ſed cùm viderẽt illi nihil ſe ſuis conatibꝰ efficere, ad alia ſe vertũt: modò ad regẽ prouocant, modò Odoni necẽ minantur. Atq; hunc in modum tridui tẽpus exactũ eſt.

Cap. 13. Tandèm vir ſanctus, nobis inſcientibus, aſcenſo aſello ſuo properè contendit ad illud monaſterium. Epiſcopi verò & Comites cum ſuis eum inſecuti, clamitant poſt eum: Quò abis, pater? Vis'ne in mortem ruere? Cernis'ne paratos illos eſſe ad necem tibi afferendam? Quo puncto temporis ad eos perueneris, eoipſo morieris. Itàne de tuo interitu illis gaudium, nobis luctum exitialem allaturus es? Quicquid autem illi vociferarentur, ille retineri non potuit. Sed ſicut *Prou. 28.* ſcriptum eſt, Iuſtus quaſi leo confidens, abſque terrore erit: pergebat conſtanti animo. Mira profectò dicturus ſum. *Repentè mutati, eum libenter recipiunt.* Vbi propiùs ad illos acceſsit, & agnitus ab illis eſt, qui eum anteà nouerant, adeò repentè mutati ſunt, vt non immeritò de illis dici poſſet: Hæc mutatio dexteræ excelſi. Videre tum licebat eos proiectis armis, ocyùs ei occurrere obuiàm, atque eius veſtigia complecti. Quæ res nobis omnibus incredibilẽ lætitiam attulit. *Pſal. 76.* Et nè ſim longior, Monachi illi Odonem ſibi patrem accipiunt, cæteri domũ proficiſcuntur. Poſteà verò cœpit eos hortari vir ſanctus, vt à carnibus abſtinerent, ſtuderẽt parſimonię, nihil ceu propriũ poſsiderẽt: ſi quid apud ſe clàm haberẽt, id inſtàr

Apoſto-

Act. 2. & 4. Apoſtolorũ & credentium, coràm omnibus à ſe reijcerent. Sed quia illi res monaſterij non in commune poſſederant, ſed pro ſuo arbitratu inter ſe partiti erãt, ſibique eas priuatim vendicarant, vt viderunt id ſibi deincèps minimè permiſſum iri, maluerunt amicis & fautoribus, immò hoſtibus & profligatoribus, hactenùs iniuſtè poſſeſſa præter ius faſque elargiri, quam ad Canonis monaſtici præſcriptionem ijs renunciare. Quibus autem renunciarunt, ea cum illis, quæ Abbas Odo attulerat, in victum inſumere nitebantur, vt abſumptis omnibus, vel inuitus eis carnium vſum permittere cogeretur. Itaq; perpetuò expetebant piſces. Porrò pius ille vir libenter eis ſuppeditabat omnia, vt ab illo vno eos cohiberet. Atque ità factum eſt, vt ille largiendo, atq; illi comedendo penè omnia conſumerẽt. Inſtabat interim pater noſter, fide intrepidus, ſpe ſecurus, charitate inuictus, nihil hæſitans, ſecundùm illam Domini pollicitationem, quòd primùm quærẽ- *Matt. 6.* tibus regnũ Dei omnia adijcientur, ſe haudquaquam derelictum iri. Intereà dum hæc fiunt, B. Benedictus cuidam fratri in viſione apparet, inter alia iubet eum dicere patri Odoni, vt ob pecuniæ defectum nihil trepidet, nec pro obtinendis rebus neceſſariis anxius ſit: ſe craſtino die miſſurum ei ſolidos centum, & altera hebdomada tantam diuerſarum rerum copiam, vt in multum tẽpus fratrum vſibus ſufficere queant, quod quidem ità factum eſt. Permulti verò ea circũuicinis regionibus ad beatiſsimum patrẽ Odonem confluentes, eius magiſterio freti, ſuauis obedientiæ iter complecti cœperunt, vt poſteà cælum ſcandere mererentur. Intantùm enim fama ſanctitatis eius increuit, vt nõ modò laici & canonici ad eum ſe adiungerent, ſed etiã Epiſcopi, relictis ſedibus ſuis, eius monaſterium peterent, vitamq; monaſticam cõſectarentur. Cernere tum licuit, locum illum tanquàm euulſis ſentibus, nouas proferre fruges, & velut ex areę tritura, crebris verborum flagellis pulſatos, excuſsis vitiorum paleis, purum in horrea Domini frumentum inferre.

Obſerua quàm ſint ſanctis cognita res noſtra, quantũq; poſſint præſtare hominibus.

Cap. 14. Cùm aliquandò vir ſanctus in alio hæreret monaſterio, die feſto beati Benedicti appropinquante, ad hoc voluit reuerti cœnobium, vt apud illius ſacrum corpus nocturnas vigilias religiosè ac piè celebraret. Nocte verò illa, quæ eius ſolennem præceſsit diẽ, ante lucis ortum matutinæ laudes cantabantur. Quidam autem è fratribus, noctis vigilijs fatigatus, nonnihil quieſcere voluit. Apparuitque ei beatus Benedictus, & cùm ſe ei indicaſſet: Abi, inquit, dic fratribus, me hac nocte cum eis eſſe non potuiſſe: reuerà autem hodiè me illis adfuturum. Ait autem frater: Et vbì hodiè fuiſti domine? In Britãnia, inquit ille. Et frater: Quidnam, ait, illic feciſti? Reſpondit B. Benedictus: Frater Litfredus, animi ſuperbia elatus, hoc relicto monaſterio, traiecit in Britãniam: vbì hac nocte mortuus, dæmonibus prædæ fuit. Sed me cum illis cõfligente, coacti ſunt illum relinquere. Id verò fratre ſummoperè admirãte, B. Benedictus adiunxit: Si hęc res vſque adeò tibi admirationi eſt, noueris pro certo, ab eo tẽpore, quo hoc cõditum eſt monaſterium, quotquot hìc fratres è vita deceſſerunt, eos omnes requie ſempiterna perfrui. Tum porrò frater ad eum: Quandoquidem, inquit, mi domine hodiè nobiſcum te fore dixiſti, fac nos (quæſo) certiores, qua hora venturus ſis, vt tibi honorificè occurramus. Reſpondit ille: Ego verò tale fratribus ſignum exhibebo, vt me præſentem adeſſe nemo poſsit ambigere. Rurſùs dicẽte fratre, Ecquonam apparatu talem excipiemus patrem, aut quænam officia, quemve cultum tribuemus tibi? ſanctus pater reſpondit: Si lautiores epulæ ſolicitos vos habent, piſcium vobis copia ſuppetit. At fratre illud negante: Dicatur, inquit ille, piſcatoribus, nè ad Ligerim piſcatum eant, ſed ad monaſterij paludem. His dictis, expergiſcitur frater, & cùm loquendi adeſſet tempus, omnia quæ audierat, fratribus indicauit. Certi ergò de tanti patris aduentu, admonente illos beato Odone, ſtudebant ſinguli de ſuo pectore ſpiritalia ei munera offerre. Atq; ità factum eſt, vt diem illum hymnis & orationibus exigerent. Porrò famuli, qui piſcatum ierant, non ad paludem, vt iuſsi erant, ſed ad Ligerim abiere: quorum temeritas id habuit præmij, vt ad tertiam ferè horam multo labore nihil poſſent capere. Reuerſi igitur ad monaſterium, ſciſcitantibus alijs, cur vacui redirent, præ pudore non fuere auſi ſuam fateri inobedientiam, ſed quod ore illi promere nolebant, facies rubore ſuffuſæ facilè prodebant. Itaque œconomus: Noui, inquit, temeritatem veſtram: ſed vel nũc ad paludem abite ocyus. Eunt quamprimùm, tantamque piſcium vim repentè compræhendunt, vt penè nullus ambigeret, eum, qui coturnices olim in deſerto populo Iſraelitico ſuppeditauit, etiam in paludem illam piſces immiſiſſe. Tãta enim illic piſcium copia eſt, vt nunquàm deſint, qui capiantur. Atq; ità factũ eſt, vt palus, quæ priùs ranas edere ſolebat, deincèps piſcibus abundaret. Hoc verò miraculum beatus Odo in libro illo, quem de tranſlatione S. Benedicti ſcripſit, luculenter commemorat.

Idẽ rurſus etiam hìc obſerua.

Nota vt colẽdi ſint feſti dies.

Exo 16. Num 11.

Res admiranda ſanè.

Cap. 15. Ad hanc autem beatiſsimi Benedicti ſolennitatem ex locis propinquis multi conuenere, & in ijs complures cæci, claudi, paralytici, varijſque afflicti morbis, expectantes cæleſtem viſitationem & aduentum beati Benedicti. Iuſsit verò ſanctus pater noſter Odo, vt ante Miſſam nulli ex eis cibus præberetur. Poſtquàm ſacrificij tempus aduenit, omnes in tẽplum ingreſsi ſunt. Tanta eſt enim illius amplitudo, vt nullus cogeretur manere foris. Cùm autem caneretur hymnus Angelicus: Gloria in excelſis Deo. magno quodã fragore templi fores ſubitò concuſſæ ſunt, & mox reſeratæ, ità vt omnes ingenti horrore correpti, retrò reſpectarent. Sub illo autem fragore morbidi omnes, qui illic erant, curati ſunt, & lampades eccleſiæ omnes accenſæ ſunt. Tum verò perſpicuè cognouerunt omnes beatũ Benedictum, ſicuti ipſe dixerat, eò adueniſſe. Tanta autem omnium animi pietate & deuotione perfuſi ſunt, vt præ immenſo gaudio non poſſent erumpentes cohibere lachrymas. Nomina fratrum illorũ, quibus hæc reuelata fuere, mihi pater Odo indicare noluit: quo fit, vt dubiũ ſit, num ipſe, vel alius eas viderit viſiones.

Nota lector, quæ ſit Sanctorũ poteſtas.

Cap. 16. Poſtquàm autem aduẽtauit tempus illud, quo erat ad æternam perducendus requiem, & pro rectè factis ſuis mercedem recepturus, Romę manentem acuta eaq; perpetua corripit febris, membra dolore franguntur, frigidus ignis ipſas cum carnibus medullas abſumit, diuerſaque perpeſsionum genera in vno eodemque homine adeò tumultuantur, vt magno eſſent argumento, eum iam iamque à Domino accitum iri. Et ille vir ſanctus ſic ſe affectum ſentiens, toto pectore nihil cupit aliud, quam diſſolui, & eſſe cum Chriſto, Apoſtolum imitans. Percurrerat iam ſanctorum laborum certamẽ, & totius virtutis curſum egregium cõpleuerat, vt non immeritò cõfideret, diuinę benignitatis gratia in cælis repoſitam ſibi eſſe iuſtitię coronã. Sed cùm interim de ſua vocatione hæreret, cupidus admodùm fuit Martini ſui, orationis gratia, priùs inuiſendi, & ei extremum ſpiritum cum corporis fauilla cõmendandi. Ab ipſis enim incunabulis eximium quendã erga illum amorẽ conceperat. Nec defuit pijs votis beati viri diuina clemẽtia. Sequenti nocte vidit virũ quẽdã pręſtãti forma, audiitq; in viſione eum talia ſibi dicentem: Iam quidem, ò ſancta & Deo dilecta anima, inſtat tẽpus vocationis & diſſolutionis

Philip. 1.

Viſio S. Odonis.

nis tuæ: ſed Martinus retinet te precibus ſuis, vtque poſsis redire in patriam, vires ſubminiſtrat. Cùm autem eò perueneris, mox tibi vita pro morte, & beata electorum ſocietas pro laboribus tuis à Chriſto donabitur. Viſionem illam non dubiam efficiunt ſigna mox ſequentia. Aegritudo corporis fit remiſsior, ſalus accelerata redit. Dat igitur ſe itineri quanuis moleſto, corpusque ætate graue & præmortuum negligens, duros exantlat labores pro beatiſsimi Martini amore, tanto iã in ſpiritali obſequio deuotior, quanto de præmio ſecurior.

Cap. 17.

Tãdem poſt multas itineris difficultates venit Turones, imminẽte iam beati antiſtitis Martini celebritate. Gemina tunc vrbi illi importata lætitia eſt, tum ex annua beati Martini ſolennitate, tum ex diù optata Odonis patris præſentia, cunctis gratiſsima. In ea autẽ celebritate beatus Odo quam pius & deuotus fuerit, quas preces beato Martino lachrymis permixtas obtulerit, quę cõtriti cordis ſacrificia tanquàm hoſtia viuẽs, in ſalutari illa ara immolarit, nos ob virium imbecillitatem pro dignitate explicare nõ valemus. De ſua enim vocatione ſolicitus, animo erat ad Deũ ſuſpẽſo, & labentiũ rerũ immemor, puro mẽtis intuitu ſola cæleſtia contemplabatur. Atq; eum in modum totam illam diem tranſigens, cùm videret ſe differri ab expectata è corpore emigratione, angi animo cœpit. Eccè autem quarto indè die febris redit. Tum verò ille tanquàm iam voti compos, de Dei miſericordia fit ſecurus. Et quanuìs corporis deficerent vires,

Venit Turones, feriaſq; S. Martini colit deuotiſsimè.

Sed mens læta Deum cernit, ſuſpirat, anhelat.
Vltima vox reſonat, Tu Chriſte parce redemptis.
Martinum ingeminat, Martinum ſuſcipit, orat.

Porrò monachos vndiquè adunantes, & acerbiſsimè ſuam deſolationem deplorantes, ſermonibus inſtruit, precibus Deo commẽdat, impertit benedictione, iiſque nõ ſine lachrymis vltimum Vale dicit. Decimoquarto Calendas Decembris, in quem diem etiã incidit octauus Martinianæ celebritatis, cùm ſacroſancta Euchariſtia priùs ſeſe communijſſet, beatus ille ſpiritus, corruptibilis carnis vinculis abſolutus, liber abit ad ſuperos, & beatiſsimo Martino duce, creditorum ſibi talentorum fructũ multiplicem fideliter repræſentat. Atque illic præmia ampliſsima recipiens, ſanctorũ cętibus admixtus, beatæ immortalitatis ſplẽdet candore: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Munitus Euchariſtia, ad Chriſtũ abit.

F. LAVR. SVRIVS CANDIDO Lectori.

IN hac beati Odonis Vita quædam reddidimus aliquãto breuiùs, nonnulla paraphraſticos: paucis locis obſcuriorib. lucẽ aliquã afferre conati ſumus: ſic tñ, vt nuſquàm à veritate hiſtoriæ deflectere voluèrimus. Vnicũ exẽplar habuimus manuſcriptũ, idq; aliquot locis non admodùm benè ſcriptum.

DE S. BARLAAM MARTYRE Homilia beati Baſilij Magni, vt extat primo Tomo Operum eius.

NOV. 19
Gene. 50.
Deut 34.
1. Reg. 25.

PRimùm quidem Sãctorum mors planctu ac lachrymis cohoneſtabatur. Vehemẽter, mortuum Iacob, defleuit Ioſeph: & Moſis mortem, Iudæi haud vulgariter planxerũt. Samuelem quoquè multis lachrymis ornarunt. Nunc verò, morientibus Sanctis, exultamus. Triſtitum nanque poſt Crucem Domini immutata eſt natura. Iã non ampliùs Sanctorum obitus lamentationibus proſequimur, ſed tripudiis diuinis circũ ipſorũ ſepulcra veluti choreas ducimus. Somnus aũt iuſtis eſt mors, immò magis migratio ad vitam meliorẽ. Hinc eſt, quòd martyres exultant, dum trucidantur. Nã deſiderium felicioris vitæ, iugulationis dolorem extinguit, & emortuum reddit. Pericula non reſpicit: plagas non horret, ſed præmia numerat. Non videt lictores infernè flagellantes, ſed Angelos supernè lætis ominibus acclamantes imaginatur: non ſpectat ad temporaria pericula, ſed ad præmiorum æternitatem. Splendidum & à nobis iam arrhabonem aſſequitur, dum diuinis acclamationibus ipſi applauditur ab omnibus, & innumeros vinctos è ſepulcris conuertit & attrahit.

Iuſtis mors ſomnus eſt.

Hoc ipſum ſanè hodiè forti ac ſtrenuo Barlaam vſu venit. Inſonuit enim bellica martyris tuba, & armatos pietatis milites, vt videtis, colliget. Athleta Chriſto adhærens prædicatus eſt, & ſtatim excitatum eſt ecclesiæ theatrum. Et quemadmodùm fidelium Dominus dixit: Qui credit in me, etiamsì mortuus fuerit, viuet: mortuus eſt fortis Barlaam, & applaudit illi panegyris. In ſepulcro conſumptus eſt, & ad conuiuiũ aduocat. Nunc tempus eſt, vt exclametis: Vbi eſt ſapiens? vbi ſcriba? vbi diſceptator ſeculi huius? Agreſtis homo inſuperabilem nobis hodiè pietatis exhibet doctrinã: quem Tyrannus rapuit quidem, veluti facilem prædã ac venationem nactus, poſteà verò inſuperabilem militem ſenſit: quem tanquàm inſana ac delira loquentem riſit, mox verò angelicæ virtute ſtrenuũ horruit. Mores enim hominis non fuerunt cũ organo linguæ barbari, nec ratio cum ſyllabis claudicare viſa eſt. Sed erat alter Paulus, cum Paulo dicens: Etiamsì ſermone ſum rudis, non tamen ſcientia. Torpebant iam flagellando lictores, martyr verò robuſtior inueniebatur. Lacerantium manus eneruabantur, verùm mens lacerati haudquaquàm flectebatur. Neruorum harmonias iam flagra remiſerant, ac fidei vigor vehementiùs ſtringebatur. Perfoſſa latera abſumebantur, mentis verò philoſophia florebat. Maior carnis ipſius portio emortua erat: at ipſe martyr, quaſi nondum inito certamine, firmus erat. Nam quandò pietatis amor animum hominis præoccupat, quodcunque illi pugnarum genus ridiculum reddit: & quotquot illum deſideratæ rei gratia conuellunt, delectant magis, quàm conſternant. Teſtis mihi eſt, affectus ille ac deſiderium Apoſtolorum, vndè Iudæorum ipſis aliquandò flagella iucunda reddita ſunt. Abibant enim, inquit, gaudentes à conſpectu concilii, quòd digni habiti eſſent, qui pro nomine Ieſu contumeliam paterentur.

Iohã. 11.
1. Cor. 1.
2. Cor. 11
Flagellis caeditur S. Barlaã.
Vis diuini amoris.
Act. 5.

Talis & nobis hodiè laudatur miles, qui ſupplicia loco gaudij duxit. Flagellis ſe tanquàm roſis impeti arbitratus, pietatis obfuſcationem non ſecùs atquè iacula quædam declinauit. Iudiciarium furorem quaſi quandam fumi offuſionem reputauit. Efferas ſatellitum acies riſit, pericula calcauit, quaſi ſuper roſis tripudiaret. Plagis affectus, lætatus eſt, ac ſi honore afficeretur. In ſuppliciis vehementioribus non ſecùs exultauit, quàm ſi præclara brabia acciperet. Nudatos deſpuit: manus lictorum cera molliores ſenſit. Lignũ tormento deputatum, veluti ſalutiferum complexus ſalutauit. Carceris clauſura quaſi prato quodam viridi oblectatus eſt: tormentorum adinuentionibus veluti variis floſculis iucundatus eſt. Dexteram habuit igne firmiorem, cuius illi machina poſtremò ab hoſtibus applicabatur. Aræ nanque pro more dęmoniaci libaminis, igne impoſito, martyrem adductum ſiſtentes, focoq; incenſo dexteram ſupinam impendere iubentes, manu quaſi æreo altari abutebantur, thure illi

Mira martyris virtus.

Nota inſidias Satanæ. ardenti malitioſè impoſito. Sperabant enim ignis vi expugnatam manum, neceſſariò ac velociter incenſum thus in aram excuſſuram. Papæ, quàm multijuga ſunt impiorum præſtigia. Quoniam innumeris vulneribus, inquiunt contentioſi, pugilis mentem non flex imus, vel manum illius flamma incẽdamus: Quoniam varijs machinis animum illius haudquaquam permouimus, dexteram igni admotã permoueamus. At ne hac quidem ſpe miſeri potiti ſunt. Nam flamma manum quidem ambedit, perdurauit verò illa, cineris inſtar flammam ferens. Tergum ſæuienti igni non dedit, quemadmodùm fugitiui & imbelles ſolent, ſed immota perſtitit, ſtrenuè contra flammam dimicans, & Propheticas martyri voces proferendas adminiſtrans, vt diceret: *Pſal. 143.* Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad præliũ, & digitos meos ad bellum. Ignis cum manu confligebat, ſed ignis vincebatur. Luctabantur inter ſe flamma ac dextera martyris, ſed dexteræ noua quædã certaminum victoria cõcedebat, dum flãma quidem per mediam manũ exigebatur, ipſa verò manus adhuc ad luctã porrecta erat.

O manum igne cõtentioſiorem, ò manum ab igne flecti neſciam. Etò ignem à manu vinci doctum. Ferrũ videtur ignis tyrãnide emolliri, æs cedit ignis potentiæ. Solet illo lapidum quoquè vinci durities. Nunc verò martyris dexteram extenſam ignis ille comburẽs non flexit, cuius vigor omnia domat. Meritò ſanè martyr iſte ad Dominum huius gratia clamaret: *Pſal. 72.* Tenuiſti manum dexteram meam, & in volũtate tua deduxiſti me, & cũ gloria ſuſcepiſti me. Quomodò te, ò ſtrenue Chriſti miles, appellabo? ſtatuam ne vocabo? Sed multùm ità de tua tolerantia detriuero. *Inuicta martyris fortitudo.* Nam acceptã ſtatuam ignis emollit, dexterã verò tuam adigere nõ potuit, vt vel videretur aliquouſq; moueri. Si ferreum nominauero, & iſtã imaginẽ dexteritate tua inferiorẽ inuenio. Nã tu ſolus flamę perſuaſiſti, nè manũ domaret, tu ſolus dexterã loco aræ habuiſti, tu ſolus ardẽti dextera facies dæmonũ percuſsiſti: & nunc quidẽ flãmante manu capita illorũ liqueſeciſti: nunc verò eadẽ incinerata, exercitus illorũ peſſundans eacæcas.

Sed quid puerili balbutie victorem extenuo? Quin magnificentioribus laudum ipſius linguis cedamus. Sonantiores doctorum tubas ad illius præconia aduocemus. Exurgite nunc, ò præclari athleticorum geſtorum pictores. Mutilam Ducis imaginem veſtro illuſtrate artificio, & obſcuriùs à me depictum coronatum athletam, veſtræ induſtriæ coloribus cõſpicuum reddite. Abibo certaminum ac victoriarum martyris à vobis poſita imagine victus: gaudebo, tali hodiè per veſtram dexteritatẽ victoria ſuperatus. Video manus huius luctam, cũ igne exactiùs à vobis depictã: video alacriorẽ pugilem, per veſtrã depictum imaginem: plorent dæmones, & iam martyris in nobis perculſi victorijs: ardens iterùm illis ac victrix manus oſtentetur: pingatur in tabula vnã & certaminũ agonotheta Chriſtus, cui ſit gloria in ſeculorum ſecula, Amen.

VITA S. PATROCLI ABBATIS, Authore S. Gregorio Epiſcopo Turonenſi, De vita Patrum, Cap. 9.

19 NOV. *Exo. 25. &c.* CVM egregia Moyſi vatis prudentia diuinæ deſcenſionis tabernaculum, iuxta ipſum oris Dominici præceptum fabricare diſponeret, atque ad hoc, eiuſdemq; apparatum multa cõgerere iuſſus, non haberet cuncta in promptuario, quæ ab ipſo Domino oſtenſa fuerant in montis ardui ſummitate, iuſsit cõmoneri populum, vt offerret vnuſquiſq; pro viribus quiddam muneris Deo, & hoc non ex neceſsitate, ſed ſpontè. Offerebant ergò donaria auri, argẽtique, ęris, *Exo. 35.* ac ferri metalla, gemmarum etiam micantium pulchritudines, ac fila byſsi duplicati, coccique bis tincti: nonnulli pelles arietum rubricatas, piloſque caprarum. Sed cùm hæc omnia doctores Eccleſiarũ eſſe allegorica tradidiſſent, & in reliquis donarijs gratiarum genera demõſtraſſent, in illis caprarum pilis laudationum verba ſignificari dixerunt. Ità nunc & nos ſteriles ſenſu, imperiti ſtudio, ſqualentes in actu, etſi aurum, argentumque, vel gemmas, filaque duplicata, ac torta nõ offerimus, ſaltem vel pilos caprarum, id eſt, verba, quæ ſanctorum atq; amicorum Dei prodant miracula, in Eccleſia ſancta porrigimus, vt legẽtes eo incitentur ſtudio, quo ſancti meruerunt ſcandere polum. Ergò quia nobis de beati Patrocli vita nupèr data relatio, quędam prodidit non omittenda, ea manifeſtanda curaui. Et licèt ſermo ſit ruſticus, nõ tamẽ occulenda arbitratus ſum, quæ Deus geſsit per famulum ſuum.

Igitur beatiſsimus Patroclus Biturigij territorij incola, Aetherio patre progenitus, cùm decem eſſet annorũ, paſtor ouium deſtinatur, fratre Antonio tradito ad ſtudia literarum. *S. Patrocli pater eum adhibet paſcendis ouibus.* Erant enim non quidem nobilitate ſublimes, ingenui tamen. Cumque quodam meridie hic à ſcholis, ille à grege cõmiſſo, ad capiendum cibum paterno in hoſpitio conueniſſent, dixit Antonius fratri ſuo: Diſcede longiùs, ò ruſtice: tuum eſt enim opus, oues paſcere: meũ, literis exerceri: qua de re nobiliorem me ipſius officij cura facit, cùm te huius cuſtodiæ ſeruitus vilem reddat. Quod ille audiens, & hanc increpationem quaſi à Deo ſibi tranſmiſſam putans, reliquit oues in cãpi planitie, & ſcholas puerorũ niſu animi agili atq; curſu velociſsimo expetit. *Dat ſe ſtudijs literarum.* Qui primis elementis, ac deincèps omnibus, quæ ſtudio puerili neceſſaria erant, ità celeriter, memoria opitulante, imbutus eſt, vt fratrem vel in ſcientia præcederet, vel alacritate ſenſus, adiuuante diuini numinis auxilio, anteiret.

Dehinc Mumioni, qui quondam cum Childeberto Pariſiorũ rege magnus habebatur, ad exercẽdum commendatus eſt. A quo cùm ſumma amoris diligentia nutriretur, ità humilem atq; ſubiectum omnibus ſe præbebat, vt omnes eum tãquàm proprium filium in ſumma bonitate diligerent. Regreſſus verò domũ, patre defuncto, reperit matrem ſuam adhùc ſuperſtitem. Cui illa ait: Eccè genitor tuus, ò dulciſsime nate, obijt: ego autem abſq; ſolatio dego: requiram ergò puellam pulchram ingenuamque, cui copulatus, ſolatium præbeas maternæ viduitati. At ille reſpondit: Non coniungor humanæ coniugi, ſed quæ concepit animus, cum Domini voluntate perficiam. Sed cùm genitrix non intelligens, quæreret quid hoc eſſet, prodere noluit, ſed abijt ad Arcadium Biturigę vrbis Epiſcopum, petijtq; ſibi comam capitis tonderi, *In clerũ admittitur.* acciriq; ſe in ordinem clericorum. Quod Epiſcopus, Domino volente, ſine mora compleuit. *Nota eius exercitia.* Multò autem pòſt Diaconatus officium ſumens, vacabat ieiunijs, delectabatur vigilijs, exercebatur lectione, ac in oratione aſsidua ità prõptus effundebatur, vt nec ad conuiuium menſæ canonicæ cum reliquis accederet clericis. Quod audiens Archidiaconus, frendens contra eum, ait: Aut cum reliquis fratribus cibum ſume, aut certè diſcede à nobis: non enim rectum videtur, vt nolis eum his habere victum, cum quibus Eccleſiaſticum implere putaris officium. Non eſt autem ob hæc ſeruus Dei cõmotus animo, qui iam eremi ſitiebat adire ſecretum: ſed egreſſus ab vrbe memorata, venit ad vicum Nereenſem: ibiq; ædificato oratorio,

Miraculis claret.

ſancti Martini reliquiis conſecrato, pueros erudire cœpit in ſtudiis literarum. Veniebant autem ad eum infirmi, & ſanabantur, atque energumeni nomen eius confitentes, emundabantur.

Verùm non ei erat ſolitudo, vt voluerat, ſed patefacta virtus publicum vſquequaq; reddebat. Tunc pro hoſpitio eligendo quædam conſcripta breuia poſuit ſuper altare, vigilans & orãs tribus noctibus, vt quid ei Dominus iuberet, dignaretur manifeſtiſsimè declarare. Sed pietatis diuinæ inclyta miſeratio, quæ eum præſciens, eremitam eſſe decreuerat, breue illud accipere iubet, vt ad eremum properaret. Ille autem in cellula, qua degebat, congregatis virginibus, monaſterium inſtituit puellarum, nihil de omni labore ſuo, quod ibidèm aggregauerat, cùm abſcederet, ſomens, niſi raſtrum vnum, vnamque bipennem: ingreſſusq; altas ſyluarum ſolitudines, venit ad locum, qui dicitur Medlocantus, atq; ibi conſtructa cellula, in opere, quod ſuprà dixim⁹, Deo vacabat. Cùm igitur mihi multos energumenos manu impoſita, per ſignũ Crucis effugatis dæmonibus, mente integra reddidiſſet, vnus ad eum adductus eſt rabidus, qui rictibus patulis ac ore cruento, quicquid attingere poterat, dentibus propriis laniabat. Pro quo triduum in oratione proſtratus, obtinuit ab illa diuinæ miſerationis potentia, vt mitigato furore, miſer homo mundaretur: immiſſiſque in os eius digitis, fugato feralis atrocitatis ſpiritu, perſonam reſtituit incolumitati. Nullas verò ante eum vires habere poterat perſuaſionis iniquę pręſtigium. Nam ſicut hos, qui vexabantur, emundabat, ità & quæ immittebat occultè atrocia author criminis, repellebat per Crucis ſacratiſsimæ virtutem. Leubellæ enim cuidam fœminæ cùm tempore luis illius inguinariæ diabolus Martinum mẽtitus, oblationes, quibus quasì populus ſaluaretur, nequiter obtuliſſet, hæ ad ſanctum delatæ, nõ ſolùm, reuelante Spiritu ſancto, euanuerunt, verumetiam ipſe inventor malorum ſancto teterrimus apparens, quæ nequiter geſſerat, cõfeſſus eſt. Transfigurat enim ſępè diabolus ſe in Angelum lucis, vt hac fraude decipiat innocentes.

Instituit monaſterium virginum.

Pellit ab homine ſæuũ dæmonem.

2. Cor. 11

Sed cùm ei multas intentaret inſidias, nè hic aſcenderet, vndè ille corruerat, immiſit ei cogitationem, vt prætermiſſa eremo, ad ſeculum reuerti deberet. Sed cùm ſanctus virus graſſari ſenſiſſet in pectore, in oratione proſtrat⁹ peiebat, vt nihil aliud, niſi quod Deo eſſet placitum, exerceret. Tunc apparuit ei Angelus Domini per viſum, dicẽs: Si vis mundum videre, eccè columna, in quam aſcendens, contẽplare omnia, quæ geruntur in eo. Erat autem ante eum per ipſam viſionem columna miræ celſitudinis collocata. In quam aſcendẽs, vidit homicidia, furta, cædes, adulteria, fornicationes, & omnia praua, quæ geruntur in mundo: & deſcendẽs, ait: Nè, quæſo, Domine, reuertar ad has prauitates, quas dudùm, te cõfeſſus, oblitus ſum. Tũc ait illi Angelus, qui cum eo loquebatur: Define ergò quærere mundum, nè pereas cum eo: ſed potiùs vade in oratorium, in quo Dominum deprecetis, & quod ibì inueneris, hoc tibi erit cõſolatio in peregrinatione tua. Ingreſſus igitur cellulam oratorij, inuenit tegulam fictilem, in qua ſignum Crucis Dominicę erat impreſſum: agnoſcensque munus diuinum, intellexit ſibi ad omnia mundanæ perſuaſionis incitamẽta hoc eſſe inexpugnabile munimentum

Eccè quæ in mundo gerãtur.

Nota hæc de virtute ſigni S. Crucis.

Poſt hæc ædificauit monaſterium Columbarienſe in milliaribus quinque à cellula eremi, in qua habitabat: & congregatis monachis, vt in ſolitudine libero potiùs fungeretur arbitrio, Abbatem inſtituit, qui gregi monaſteriali præeſſet. Octauum autem & decimum in hoc eremi loco expleuerat annum. Tum congregatis fratribus tranſitum ſuum annuncians, obijt in ſenectute bona, & ſanctitate præcipua. Qui aquis ablutus, feretroque impoſitus, ferebatur ad monaſterium ſuum, vbi ſe viuens ſepeliri mandauerat. Tunc Archipresbyter Nereenſis vici, collecta clericorum cohorte, voluit vi auferre glebam ſancti corpuſculi, videlicet vt ad vicum ſuum, vndè egreſſus fuerat, ſepeliretur. Sed cùm furibundus veniens, vidiſſet à longè pallam, quæ ſanctos tegebat artus, eximio albere nitore, ità nutu Dei eſt metu perterritus, vt omni velocitate reuocaret ab animo, quod malè conceperat leuitatis arbitrio. Coniunctusque pſallentibus, in exequijs ſancti progreſſus, tumulauit eum cum reliquis, qui aderãt, fratribus in ipſo Colũbariẽſi monaſterio.

Cõdit monaſteriũ Columbarienſe.

Abit è vita.

Ad cuius ſanctum ſepulcrum Prudentia cæca, cum alia Lemouicina puella, ſimiliter lumine viduata, vt ſepulcrum ipſum in oratione oſculatæ ſunt, lumẽ recipere meruerunt. Maxonidius autem poſt quintum cæcitatis ſuæ annum, hunc tumulum ſanctum adijt, lumenq; recepit. Energumeni verò, Lupus, Theodulphus, Rucco, Scopilia, Nectariola, Tacihildis, ad hũc ſanctum tumulum ſunt mundati. Sed & puellæ duæ, de Lemouicino venientes, oleo, quod ipſe ſanctus benedixit, perunctæ, à nequitia, qua obſidebantur, mundatę ſunt. Et quotidiè ibidèm ad corroborandam fidẽ noſtram, mirabilia operatur Dominus, qui perpetualiter glorificat ſanctos ſuos.

Miracula ad ſepulcrum eius.

VITA S. ELISABETH, REGIS Hungarorũ filiæ, Authore Iacobo Montano Spirenſi.

PRAEFATIO AVTHORIS.

DESIDERANTI mihi per annos iã plurimos vitam & res geſtas Eliſabeth conſcribere, ac meritiſsimæ fœminæ pro virili parte magnificas prædicare virtutes, partìm verecunda quædam ad ſcribẽdum lentitudo, partìm occupationes obſtiterunt honeſtę: Illa quidem, pro ſui natura tantam ſcribendi molem vel inchoare, nedùm proſequi, grauabatur: hæ verò, ſi quæ fuiſſent incepta, vario rerum ſtrepitu minabantur ſingulis penè interruptum iri momentis. Verùm nè ſub agẽdarum prætextu rerum, in torporem aliquandò ſe tarditas ipſa mutaret, fieretque meritò repręhenſioni obnoxiũ, quod anteà non iniuria potuit excuſari: tandèm ad rẽ maturandam incumbere, tum proprij cẽſura iudicij perſuaſus, tum contribulium quorundam deſiderio veluti quodam claſsico excitatus, animum induxi. At (fortè quiſpiã dicet) qua fiducia, quo fructu, cuius deniq; ſpe præmij? Fiducia certè, non ingenij, non eruditionis: quæ quàm ſint anguſta, nemo inter mortales me nouit intimiùs: ſed magis diuinę gratię, quæ nulli vnquàm fuit ritè poſcenti negata: fructu verò excitandæ ad virtutẽ affectionis & meæ & aliorum, ſi qui noſtra hęc qualiacunq; dignabuntur attingere. Deniquè ſpe præmij, non cuiuſcunque, ſed ęterni, ſed immortalis, ſed diuini. Nam tẽporarium, quod de cupiditate poteſt laudis humanæ prouenire, tam eſt inſigni vanitate, tamque pudenda tenuitate, vt non poſsit non amentiſsimus cenſeri, qui eius gratia ſacrarũ ſe rerũ tractationi dedit. Quid enim amentius vel eſſe, vel dici queat, quàm indè momentariã venari gloriã velle, vndè totius dator boni Deus laudari vel ſol⁹ debeat? Pudet meminiſſe iactantiæ & appetitionis impudentiſsimæ quorundam, ſecularis faſtu ſcientiæ tumentium, atque ad inanem vulgi laudem emerendam & dies & noctes adſpirãtiũ, tanquàm ea lucubrationum

In homines inanis gloriolæ cupidos.

editarum

editarum iuſta ſit merces: qua tamen cùm fuerint
abūdè perfruiti, neceſſè eſt ſui, tandem eos pęniteat
conſilii, quòd, poſthabita cæleſtis præmii perpetuita
te, tanti nequicquàm emerint pœnitere. Scilicet im-
becilles homuli, atque in putredinem conuertendi,
ingenio & eruditione gloriolā quærunt, cùm Chri-
ſtus Ieſus vitæ magiſter, virtus, gloria & ſapientia sū-
mi patris, doctrinam ſuam non ſibi, ſed patri refetat
acceptam, dicens: Mea doctrina, non eſt mea, ſed eius
Iohan. 7. qui miſit me. Cùm igitur & DEVM in ſanctis lauda
re, & eidem quicquid boni poſſumus, aſcribere debea
mus, hanc ſanctiſſimæ ſanctitatis matronam, è diua-
rum numero ſelectam, pro conceſſo diuinitùs inge-
nio laudare ſic adnitemur, ut neque noſtram, neq; ho
minum, ſed Dei laudem perſanctè quæramus. Ma-
gnum profectò & graue onus, vireſque noſtras lon-
gè tranſcendens: Verùm illi confidimus, qui dixit: Si-
Iohan. 15 ne me nihil poteſtis facere. Ad quem, vaſtum hoc re-
rum geſtarum æquor emenſuri, flaccida ſupplicis ue
la deſiderii pandimus, flagitantes ea (quandoquidē
de Crucis antenna funiculo ſpei nexa propēdent) pla
cidiſſimo ſancti ſpiritus flamine diſtendi: vt inoffen
ſo cæruleum iter curſu radentes, & ſæuos borealis au
ræ deuitemus afflatus, & ad litus appellamur optatū.
Cæterùm quia multa nobis ſacer vberis vitæ decur-
ſus deſcribenda ſuppeditat, nè uerboſa prolixitate le
gentium oneremus faſtidium, hac ſtylum arte tempe
rabimus, vt minutiora ſuccinctè, grauiora modeſtè,
omnia dilucidè diſſeramus.

VITAE HISTORIA.

Cap. 1.

Nouemb. 29. S. Eliſabeth partes.

ELISABETH nobiliſſimis in
Hungaria parentibus progenita
eſt, patre Andrea rege, matre
Gertude regina. Pater eius in gu
bernando Hungarorum regno,
non ſolùm diuitiarum opulen-
tia, verumetiam (quod ſingulare
eſt optimorum inſigne regum)
pietate & iuſtitia præclarus fuit. Mater, quæ pro natu
ra ſexus infirmiore cenſeri poterat, adeò magnitudi-
nem virilis animi prudentiamque nonnunquàm e-
xercuit, vt vel abſente, vel occupationibus diſtēto re-
ge, ipſa per ſe regni retractanda negocia nō ſine lau
Clingeſore. de curaret. Ferunt Genethliacum quendam lōgè po
ſitum, qui *Clinſor uocabatur, paucis antè horis,
quàm in lucem ederetur Eliſabeth, prædixiſſe natu-
ram, natęque nomen, indolem, virtutes, miracula, nu
ptias ac ſponſi nomen: deniquè lætitiam Eccleſiæ, tā-
tarum gratia rerum declarandam, veluti ex ſiderum,
Num. 23 & 24. quæ cōtēplabatur, adſpectu citata depromſiſſe. Quā
quidem prædictionem, qui diuino inſtinctum ſpiri-
tu hominem volunt, veteris Balaami vaticinio com-
Gal. 3. parant: qui verò diuinatricem Aſtrologiæ vanitatē
deriderent, intra famam reponunt. Baptizata nō mul
Infans deſpondetur filio Lantgrauij. to pòſt tempore, iuxta vocem Apoſtoli, CHRI-
STVM induit: indutum, arctiſſimè tenuit: tentum,
quoàd vixit, nunquàm dimiſit. Lactētem adhuc Her-
manus Turingiæ maximus princeps (quem vulgò Lāt
grauium vocant) Ludouico filio infanti, quanuis utri
què minor ætas foret, quàm quæ iure ſponſalia ſubi-
re poſſet, miſſa legatione, deſponderi procurauit.
Quadrimam poſteà, miſſis iterùm legatis, afferri ad ſe
precibus, & quidem facilimè, obtinuit, quòd regina
petitioni libenter admodùm annuere viſa eſt: id qđ
etiā regia munificentia declarauit. Nam poſteaquàm
legatis honorificè ſuſceptis, benignè auditis, atque hu
manisſimè tractatis, filiam in argenteo cunarum to-
Mater eius multa multis munera Lantgrauio. reumate, molisſimo cubantem lectulo, & coràm exhi
buit, & commendauit, plurima quoquè munera ſi-
mul obtulit, ueſtes ſericas, ſchyphos auro & argento
graues, monilia, lunulas, vnionibus intextas corollas,
annulos, faſciolas, calanticas, periſcelides, muræunu-
las, periſtromata, itemque lauandæ filiæ fabrefactum
ex argento laterem: quinetiam culcitras plumeas, pul
uillos, ceruicalia, linteola byſſina, lodiceſque, & alia
id genus non pauca, vim deniquè non mediocrem pe
cuniæ: Præcepitque, principi dicerent, nè putaret his
tantùm muneribus liberalitatem ſuam limitari: deſti
nare ſe, ſi diutiùs viuere contingat, adiicere gloriam
diuitias, honores, nec pati, vt priorum collatio obli-
uione poſteriorum vileſcat; tantummodò bono eſ-
ſet animo, filiamque benè commendatam haberet: ſe
neque declarandæ munificentiæ, neque augendæ di-
gnitati defuturam aliquandò. Legati, rebus ex animi
ſententia proſperè confectis, nobilisſimam virginē
vnà cum donariis accipientes, in Turingiam ſunt re
Mater eius tollitur e medio. uerſi, atque à principe, proceribus, aulicis miro cum
gaudio ſuſcepti. Oſculo mox infantis applicata Eliſa
beth, principem & omnes, qui tum aderant, pro tam
iucunda futurarum nuptiarum repræſentatione exhi
larauit quamplurimùm, Iamque triennium ibi exege
rat, cùm eccè fœdo rumore percrebuit, reginam inſi-
dioſa procerum quorundam machinatione fato con
ceſſiſſe.

Cap. 2.

HOc æui agens Eliſabeth, argumenta quædam ſæ
pènumerò, ac uelut progymnaſmata futuræ sā
ctitatis edebat. Baſilicas nanque ſanctorum ingreſſa,
Eliſabeth pietas puerilis. pro altari quolibet nunc genua figere, nunc puellari
decentia proſterni, nunc oculos manuſque attollere,
&, ſi quandò inter ludendum (vt habet ætas illa) pro
ximè clauſi templi fores acceſſiſſet, humi procumbe-
re, & ſacra limina crebriùs oſculari. Luctandi etiam
ſtudio occaſionem humilitatis quærebat, ſtaturam
ſuam ſcitè admodùm ad alicuius è ſodalibus mēſa cor
puſculum: quam vbi tenero arctatam complexu, arti-
fici rotatu afflixiſſet, ſtatim & ipſa proſtrata, veniā pe
tendo, oſtentiunculam, ſi qua interceſſiſſet, depreca-
batur. Decimam quanque portiūculam lucelli, quod
ipſi ex luſu proueniſſet, pauperibus erogabat puel-
Langrauius moritur. lis, debito illas obſtringens Dominicam precationē
& Angelicam ſalutationem fundendi. Iam nonum
ingredi annum cœperat, cùm repentè præter omniū
opinionem princeps ipſe, ſponſi pater, ex hac vita mi
grauit. Aetatis deincèps incrementum, acceſſione ꝓ
fectuque uirtutum accumulans, id inprimis facien-
dum ſibi deſtinauerat, vt omnibus in rebus Deū præ
oculis haberet, illum inſpectorem cordis humani co
gitaret, illum penitùs præſentem haud ſegniter obſer
uaret, illius cauſa veſtium decorem, carnis lenocinia,
mundi vanitatem abiiceret, proculcaret, contemne-
ret. Votiuas quotidiè preces Deo fundebat: quas in-
terdiù ſi quopiam impedita negocio intermiſiſſet, no
ctū perſoluebat. Diuum Iohannem Apoſtolum, præ-
ter cæteros charum, ſibi patroni loco delegerat, imi-
tata pietatem Chriſtianorum, quibus ſingulatim eli-
gere aliquem è cœtu Apoſtolico, quem familiariùs
Nota piā Chriſtianorum cōſuetudinē clientum more colant, conſuetudo eſt. Nè tamen ele
ctionis euentu (vt aſſolet) incerto, quia forte ageba-
tur, alium quàm Iohannem nanciſceretur, præmiſſa
ad Deum prece effecit, ut quem ſummoperè uolebat,
ſemèl, iterumque ac tertiò ſortiretur. Cuius uoti com
pos effecta, adeò dilexit colluitque adeptum, ut ob ip
ſius nomen meritùm ve rogantibus, nihil denegandū
putaret. Feſtos dies ꝓ ingenii modulo religioſè ad-

modùm

Feſtos dies in tenera ætate ut coluerit S. Eliſabeth.

modùm peragebat, itá ut (quod ea fuit ætate mirum) ſemper aliquid ſibi de ornatu corpuſculi decerperet: ſciens Deo mentem magis, quàm veſtem placere, acceptioremque animum eſſe, religionis ſtudio deditum, quàm corpus, margaritis, purpura, lapillis, auroque & argento præfulgidum. Proindè chirothecarũ uſum tãtiſpèr intermittebat, dum res diuina compleretur, uolens officio quantumuis paruo conſuetudini ſuæ aliquid detrahere, & uoluntati aliud ſuadenti, pro Deo contrarium ingerere. Puellari luſu præpeditæ ſi quandò fortuna lætior adſpirabat, ceſſandum ſibi ocyùs aiebat, quandoquidem proſperioris auræ demulceretur afflatu. In choreia, quas uitare non poterat, ſemèl tantummodò circumiſſe contenta, ſatis eſſe dicebat: uno ſe gyro mũdi amatoribus geſſiſſe morem, reliquos ob Chriſti amorem intermiſſuram. Itá quotidiano fermè exercitio, & affectioni aliorsùm ꝓpenſæ retinendo, & diſſolutioris vitæ laxamenta declinando, ad maiora Chriſtianæ pietatis officia ſemet ſubrigebat.

Cap. 3.

EDucabatur unà cum Eliſabeth Agnes, ſoror ſponſi, virgo admodùm pulchra. Quæ duę, dum ad eccleſiam eundum eſſet, pari ueſtium ornatu decoratę, parique coronarum gemmis auroque fulgentium, inſtructę geſtamine, Sophiam ſponſi matrem modico internallo (ut nobilium mos eſt) antecedebant. Ingreſſis tẽplum, coronã Eliſabeth confeſtim deponebat, atque tandiù inglorium verticem oſtendere perſeuerabat, quoàd ritu ſacrorum completo, domum redire monebatur. Quod cùm Sophię, veluti temerè factum, uehementer diſpliceret, percontanti cauſam ità reſpondit Eliſabeth: Abſit à me tanta procùl impietas, ut ibi caput meum turrito faſtu micantis coronę ſuperbiat, ubi caput Saluatoris mei ſpinis coronatũ acerbè compungitur.

In eccleſia ut ſe geſſerit.

Ità iam tunc diuina charitas in caſta puellaris animi pręcordia, animaduerſione Dominicę paſſionis veluti mucrone quodam, vulnus agere cœpit, eaque ſibimet deincèps uendicare. Sed quia uirtutem ſequitur inuidia, & innocentium uita reprobis ſemper eſſe deſpectui ſolet, cępère nonnulli ea aulicis tenerę uirginis uerecundiam iniuriis afficere, laceſſere contumeliis, mordere ſcommatibus, clanculò carpere, atque palàm cachinnis, nutu, cauillis inceſſere. His accedebant Sophię & Agnetis ſupradictarum mores, ab Eliſabeth humilitate uehementer diſcrepantes: cùm hæc ſeipſam deſpiciens, mundi uanitatem, honorum excellentiam, veſtium gloriam pro ſordidis haberet: illę uerò in contrarium prorsùs affectę, nihil minùs amare, colere, pręferre, quàm quę amaret, coleret, pręferret Eliſabeth, uidebantur: hęc pręterquam Deo placere nemini cuperet: illę ut mundo placerent, parui referre iudicarent, ſi Deo diſplicerent. Ità mentium diuerſi affectus, morum quoque diſſimilitudinem (ut aſſole) teapreſſerant: undè exortus liuor, fie innocenti puellę ad uirtutem gradum fecit, ut illis ruinę non paruam occaſioné pręſtaret.

Habet æmulos & obtrectatores ſuos puella ſãctiſſima.

Auxit quoque inuidiam quotidianæ conuerſationis humilitas, per quam ſacra uirgo, relictis nobilibus & purpuratis, pauperum magis & ancillarum gaudebat conſortio, fruebatur alloquiis, operibus occupabatur: intantum ut Sophia crebrò diceret, illam ſanctimonialium contubernio ſociandam eſſe, quòd uitam ipſis quàm ſimillimam præ ſe ferret, nihilque ageret genere ſuo dignum. Erant & procerum quidam, quorum effrenatam petulantiam pauloantè cõmemorauimus, qui Eliſabeth, quòd dotem (ut ipſi garriebant) deſtinatis imparem nuptiis attuliſſet, aut Hungaris remittendam, aut alteri cuilibet ex nobilibus collocandam in matrimonium, contenderent.

Eius humilitas.

Inter hæc inuidentium verba, veluti roſa ſpinarum aculeis compuncta, Eliſabeth quam latiſsimè diffuſo manſuetudinis odore, cùm ſe contemptui haberi videret, ab ijs præcipuè, à quibus obſeruari debuerat, verita nè quouis detrahentium molimine ſuperata, viam deſereret humilitatis, poſt vberrimas lachrymas, totis ad Deum præcordijs confugiens, ſuam illi cauſam eniziſsimè commendauit: Nec ſpes orantem fruſtrata eſt, ſponſo deincèps ad eius amorem argumenta non dubia demonſtrante, propenſumque animum, vbi ex itinere domum reuertiſſet, tum munuſculis, tum caſto ampleau edente.

Cap. 4.

NEc tamen interea temporis iactare procerum quorundam ceſſabat improbitas, nihil prorſus nuptiarum inter principem & Eliſabeth fore: dotem ab Hungaria, eſſe perquam tenuem: puellam, nobiliſsimi principis neque præſtantię congruere, neque animo ſedere: proinde remittẽdam ſuis quamprimum eſſe. Hanc falſam perſuaſionem paſsim in vulgus diſsipari, Gualterus quidam vir nobilis moleſtè ferens, principem aliquandò inter viam, quid de aſſciſcenda ſibi in matrimonium Eliſabeth deſtinaſſet, familiariùs percontatur. Cui ille, oſtenſo grandi monte, reſpondit, ſe, ſi mons aureus totus eſſet, ſibique daretur optio, altero duntaxat, id eſt, aut monte, aut Eliſabeth matrimonio potiendi, poſthabiturum ſacræ virginis cõiugio ampliſsimam auri molem: ob id inuidorum blaterationes prorſus minimi facere ſcire: illos, quæ iactaſſent, probare non poſſe: perbreui declaraturum, quo erga virginem animo foret.

Sponſi eius erga illã amor.

Hoc reſponſum ad Eliſabeth perferre Gualtero depoſcenti, non modo à principe facta eſt perferendi poteſtas, verum etiam, quo verbis maior fides haberetur, additum munus. Erat autem è ſpeculari lapide, in tenuiſsimas cruſtas fiſſo, gemina facie ſpeculum ſic fabrefactum, vt pars vna vitri modo tranſlucida, colorumque fucis nuda eſſet: altera Chriſtianæ crucifixionis picturam præferret. Quo munere donata virgo, dici non poteſt, quanto ſit affecta gaudio: cùm & ſponſum in admiſſo ſemel amore conſtare, & oblatrantium inuidiam nihil effeciſſe experimentis adnotaret. Tranſgreſſam deinde nubiles annos, vxorem princeps duxit, celebrauitque apparatu magnifico nuptias, ſimul & blaterones mendacij conuincens, & quemadmodum ipſe in virgine non opes, non pulchritudinem, non generis excellentiam, ſed honeſtiſsimorum integritatem præſtantiamque morum quæſierit, declarans.

Nuptiæ eius & ſpõſi celebrãtur.

Cap. 5.

INito matrimonio, Eliſabeth nil de feruoris priſtini remiſit intentione, ſed inſuper auxit in dies, accumulauitque ſtudia bonarum actionum. Animum verò animum contemplatione cæleſtium rerum paſcebat; corpuſculum vigilijs, precibus, ieiunijs exercebat. Exhortere etiamnum ſæpenumerò ſolebat plumei lecti malè blandam mollitiem, verita nè carni plus iuſto indulgens, Chriſti amore fieret indigna. Ob id noctu, deſerto principis accubitu, ipſo vel quieſcente, vel diſsimulante, vel etiam palàm conſentiente, maturius exurgere, precibus operam dare, ac ſemet ſuaque omnia Deo commendare ſolita erat.

In matrimonio ut ſe geſſerit.

Adeo quoque nocturnę huic precationi principem fauiſſe conſtat, vt perſæpè manu ſua genibus nitentem ſuſtentauerit, quoad preces illa finiret: ſubindè admonens deprecantem, caueret, nè vigiliarum prolixitate macerato corpuſculo, capitis ac ſenſuum viuacitatem exhauriret. Porrò nè grauiori ſomno depreſſa, religioſum precandi morem negligeret, pediſequas mulier ſancta monuerat, dormientem ſe excitarent. Hnc vt quàm cautiſ-

Nocturnæ vigiliæ & preces.

cautiſſimè fieret, principemque productiores laterét excubiæ, iiſdem præceperat, pedum digitos leui tactu tamdiù attraherent, donec experrectam ſentirent. Quod dum vna illarum, Iſintrudis nomine, incautiùs per cæcæ noctis tenebras attentat, caſu pedem attraxit principis. Qui expergefactus, & rem, vt erat, intelligens, pro cognita vxoris conſuetudine, haudquaquá moleſtè tulit expergificantis imprudentiam. Tanto autem feruore nocturnam hanc deprecandi aſſumpſerat deuotionem, vt ſæpiuſculè ſit pro lecto ſuper ſtratos humi tapetas depræhenſa dormire. De quo ab ancillis repræhenſa, verentibus eam aſperitatem malè aliquandò ceſſuram, reſpondit duplex ea caſtigatione lucrum ſibi prouenire, quòd lecti mollitiem poſthaberet, quòd virili contactu abſtineret: ità enim vacuam carnalibus delicijs mentem, cæleſtibus faciliùs aptari. Querebatur interdum indigniorem ſe ſe fuiſſe, quàm vt ſuam Chriſto virginitatem dedicaret. Nec tamen ob hoc ſegniore maritum dilectione proſecuta eſt: à quo etiam aliquò proficiſcente, non facilè abeſſe patiebatur, quanuis tellus aut gelu inhorreſceret, aut niuibus tegeretur, aut immodicis caloribus fatiſceret, aut imbrium præcipiti lapſu maderet. Nimirũ didicerat, illo præſente tam in vigilijs, quàm in precibus, nihil ſe damni facere. Arctiori deinde ſemet obſeruationi dedens, ſexto quoque hebdomadis die virgarum flagellis in tenerum corpus animaduertebat. Itidèm in Quadrageſima, ac interdùm noctù, cùm ad precandum ſurreaiſſet, ancillarum agebatur miniſterio, cum intereà dolorem veluti non ſentiens, alacritate mirabili diſſimularet.

Nota quã molliter cubet.

Amor eiꝰ erga maritum.

Ferijs ſextis flagellis caditur.

Cap. 6.

PEr idem tempus ſacerdos Chriſti Conradus Marpurgenſis, vita & eruditione præclarus fuit. Is facta ſibi a Pontifice maximo poteſtate, verbum Dei per Alemaniam prędicãdi, adeò dexteritate pariter & authoritate concionandi valuit, vt non minus ſeueritate rebelles compeſceret, quàm bonos alliceret, animaretque comitate. Verbis vita adamuſſim reſpondebat. Erat enim diuitiarum & ambitionis contemptor, religionis Chriſtianæ ardens zelator, hæreticorum hoſtis ac impugnator acerrimus. Eccleſiaſtica bona neq; per ſe ambire non habita, neq; ſuſcipere oblata vnquàm eſt adnotatus. Veſtis illi vulgarem non excedens, menſa frugalis, domeſticæ diſciplinæ fama incolumis. Huic Ludouicus clariſsimus princeps omnes templorum pręfecturas ac ſacerdotia, quę ipſe conferre habebat, conferendi in quos vellet, poteſtatem dedit, vtq; ab Eliſabeth obedientia matrimonio cõgruẽs præſtaretur, aſſenſus eſt: quam illa & deuotiſſimè pręſtitit, & ſtudioſiſſimè ſeruauit, non ſolùm toto biennio, quo princeps poſteà ſuperuixit, verumetiam poſteaquàm è vita migrauit, & quidẽ multo promptiorem abſolutioremque. Habiturus aliquandò concionẽ idem magiſter de rebus (vt ſolebat) diuinis, eidem Chriſti ſamulam intereſſe pręceperat. Quod cùm illa, inopinato ſororis viri ſui aduentu præpedita, non impleſſet, ſtatim velut inobedienti remandat (incertum, ſeriò, an tentandi aſtu) nolle ſe deincèps quicquam ipſi iubere, quæ datam obedientiæ fidem tam facilè rupiſſet: vteretur deindè libertate ſua: haud eum ſe virũ eſſe, qui verba ſibi dari æquo animo poſſet ferre. Hoc nuncio vehemẽter Eliſabeth perculſa, magiſtrum poſtridiè maturiùs adit, deiectisq; in terram profundo pudore luminibus, veniam ſibi dari ſuppliciter poſcit. Quam cùm ille veluti indignabundus auerſaretur, ad pedes eius regia mulier, nulla habita generis ſui ratione, aduoluitur, ea demùm humilitate veniam conſecuta, cæſis tamen priùs ancillis, quarum forſan negligentia cauſam huic offenſæ dederat: Solebat in cõuiuio, præter morem nobilium fœminarum, principi proxima reſidere, volens etiam hac in parte ſuam erga illum charitatem demonſtrare, licèt hoc ipſi non parùm afferret incommoditatis. Nam accepto magiſtri mandato, nè quo victu, per vim, aut per aliud compilationis genus parto, aleretur, magno prorsùs cogitationum æſtu iactari cępit, dum menſæ aſſidens, nũc hos, nunc illos attingere veretur: dumq; ad ſingula edulia conſcientiæ ſcrupulo permonetur, omnibus pariter abſtinere tam non potuit, quàm non debuit. Tres ancillarum, ſocias abſtinentiæ huius habuit. Quarum tranquillitati, perindè atquè ſuæ proſpectura, ex iis, quæ in dotem acceperat, tam ſibi, quàm illis victũ miniſtrari procurauit, principis etiam ea in re fauorẽ ac comitatem experta ſingularem: qui, ſi quippiam ſcrupulo futurum inferri menſis contigiſſet, eius rei certiorem vel nutu, vel inſinuatione maritali faciebat vxorem. Deſtinabat & ipſe pari ſemet abſtinentiæ mancipare, propalam etiam teſtatus, ægrè ſibi tam ſalubris propoſiti virtutem, quo minus ad rem celeriter conferret, offenſione procerum quorundam intercipi retardarique, qui continentiam eiuſmodi, non religioni ac deuotioni, ſed ſuperſtitioni magis atque delirio aſſcriberent: daturum tamen ſe operam, vt quamprimùm (vellent nollent obtrectatores) quod perſanctè deſtinaſſet, in lucem ederetur: pergerent illę, vt cœpiſſent, perbreui ſe comitẽ habituræ. Oeconomos edeatrasque nonnunquàm Eliſabeth, dum officinas circumiret, vtpotè domina domeſticæ particeps curę, percontari ſolita, iuſtène partus an ſecus eſculentorũ poculentorumque prouentus ſuppeteret: vbi reſciuit vtraque iuſtè proueniſſe, indeq; victum diei pręſentis ſuppeditatum iri, veluti gratulabunda hoc ipſum ancillis aperiens: Hodiè, inquit, Deo propitio, lautè accipiemur & humaniter. Neque verò continuò illam inter exquiſitas etiam ciborum lautitias temperantiæ ſubibat obliuio, aſtu quodam officioſo geniũ ſuum fraudare ſolitam. Enimuerò dum nunc principem alloquitur, nunc his lautiores buccellas apponit, nunc illis poculum officii gratia porrigit, nunc ſtatoribus ancillis ve negocium aliquod iniungit, etiam ipſa à non curantibus eſitare putari poterat: cùm tamen aliis affatim expletis, ſæpiùs ipſa famelica triclinio exceſſerit, tortulisque mellitis, aut arido pane ſuſtentari habuerit neceſſe. Cæterùm ſi cui ademptam iniuſtè rem familiarem comperiſſet, confeſtim damnum omne ità reſarcire curauit, vt is, qui iacturam feciſſet, nõ tam perdidiſſe, quàm commutaſſe, res ſuas videretur.

De iure patronatꝰ hoc dicit.

Et S. Eliſabeth, aſſentiẽte marito, promittit obedientiam.

Vndè victum ſibi pararit.

Nota religionẽ mariti eius.

Inter epulas miro artificio ſtudet abſtinentia.

Cap. 7.

ADuenerat feſtus quidã dies, cùm Eliſabeth precioſis ornata veſtibus, aureamq; capite geſtans coronam, ac familia frequenti ſtipata, de more Chriſtiano rebus diuinis interfutura, in ſubiectam arci dinorum baſilicam ibat. Ingreſſam primo ſtatim contuitu Crux Dominica, atque ex ea pendens imago Saluatoris, penitiſsimè compunxit, compunctæ lachrymas excuſsit, lachrymanti talia cogitãda ſuggeſſit: En creator & redemptor meus, nudo corpore, breui duntaxat præcinctus tegmine, mea cauſa ignominioſam in Cruce mortem oppetit. At ego miſera, gemmis, auro, byſſo & purpura contecta, vitam cæleſtibus indignã beneficiis, perdo magis, quàm ago. Illius caput intra Pilati ædes ſpinea corona diſpunxit: meum verò aurea venuſtat. Illum ab amicis & diſcipulis deſertum, Iudæorum vallarunt opprobria: me numeroſa circundatam familia, cuncti mirantur, ſuſpiciunt, honorant. Hic meus eſt erga illum obſeruantię feruor, hęc animi gratitudo, hoc vicariæ dilectionis munus. Me miſeram, me infelicem. Sic illius obedio præceptis,

Crucifixi imago cõſpecta, qd in ea effecerit.

bene-

beneficia reuoluo, veſtigia ſeqnor, qui me, eùm non eſſem, creauit, perditamque ſno ſanguine redemit. Tãtæ autem hi cogitatns intentionis erant, vt deſtituto viribus corpuſculo, ac facie tota in pallorem verſa, repẽtè regia mulier hnmi velut exanimis prolaberetur, eunctis, qui eam ſtipabant, vehementi pauore perculſis, elatamque foras tantiſper ſacris vndis adſpergere perſeuerantibus, dum ſtupore ceſtaute, compos mentis redderetur. Hac defectione veluti quodam oraculo perſuaſa, precioſo deinceps amictu, quoad eius perſonæ, quam gerebat, honeſtas pateretur, abſtinuit, ità vt ſæpenumerò ſub holoſericis veſtibus cilicium geſtarit. Principem ſi quãdo longiùs proficiſcentem ſequi non poſſet, domi remanens, omnem prorsùs veſtium ſibi cultum interdicebat, amictu natiui coloris contenta, vt à plebeijs haud multùm differret. Tum etiam precationum aſsiduitate, verberum vſu, vigiliarum productione, carnem ſpiritui ſubiugans, blandientes pro ætate voluptates, haud ſecùs, atq; iam viduã agẽs, edomabat. Reuerſo principe, etiamnùm ipſa, quã ad tempus virtutis gratia ſepoſuerat, veſtem comptiorẽ reſumebat, ſcitè admodùm declarãs, quid abſente marito caſtam vxorẽ, quid domi agente pręferre deceat.

Vtitur cilicio.

Abſente marito vt ſe geſſerit.

Tentauit & opulentas quaſdam mulieres, quibns familiariter deuincta erat, abſtrahere à luxu precioſarum veſtium, exemplo ſimul & verbo. Nec eam feſellit euẽtus. Nam etsi difficili primùm aditu, pertinaci tamen inſtantia aliquandò, quod volebat, perſuaſit: effecitq;, vt quædam illarum, voto etiam perpetuæ caſtitatis ſemet obſtringerent. Tres præterea liberos ea Eliſabeth præſtantiſsimus princeps ſuſtulit, filium vnum Hermannum nomine, paterni principatus hæredem, duaſque filias: quarum vna Duci Brabãtię in matrimoniũ collocata eſt: altera ſanctimonialium aſſcita collegio, atque in dominam electa, illis religioſè præfuit. Cæterùm Eliſabeth partu edito, poſt expletum legitimi tẽporis ſpatium, quo ſe limine continere conſueuerunt puerperæ, ipſa per ſe geſtare ſobolem, atque nudis pedibus, amictu laneo, mediocri comitatu, per decliue ſaxoſi montis iter deportatam templo inferre, illatã vnà cum cereo funali ponere ſuper aram ſolebat. Reuerſa dehinc domum, mox pauperculam mulierem obitèr adnotatam, & tunica donabat, & pallio.

Tres eius proles.

Edita prole quide quid facere conſueuerit.

Cap. 8.

Maxima ſanè commiſeratione erga pauperes, atque incommodis membrorum laborãtes erat, vt ei concinnè admodùm ſancti Iob verba cõuenirẽt: Ab infantia mecum creuit miſeratio, & de vtero matris meę egreſſa eſt mecum. Huic virtuti, nè ſterilis eſſet, adiuncta erat munificentia: ad quam cùm ſua ſpõte incitaretur, vbi & principis fauor acceſsit, properãti (vt dici ſolet) calcaria ſunt addita. Pauperi cuidam phthiriaſim patiẽti, atque ea capite non mediocriter laboranti, captato intra pomarium ſecreto, nè quis interueniret, capillum totonderat, deletisq; pediculis, caput inſuper humiliter lotum, aliquandiù materno in gremio fouerat: cùm eccè caſu illuc accedentes ancillæ, vbi dominam quo nolebant occupatam miniſterio vident, haud ſe continere poſſunt, quò minus illam acerbiuſculè obiurgent, quòd exorta regio ſanguine mulier, vſque ad tondendos crines, pediculoſque conficiendos ſeſe deijceret. Quam illa repræhenſionem, placido riſu vultum ſerenans, paruiſecit. Chriſto enim, non hominibus, placere geſtiebat. Magnum hoc veræ pietatis exemplũ: longè tamen maius, quod ſequitur: Venerant ad principẽ comites aliquot, procerumque non pauci. Iamque conuiuij tempus aduenerat, cùm reſidẽtibus cunctis, aberat Eliſabeth. It, iuſſu principis ſtatorum vnus, accitũ illam. Cui cum obuiam factæ nunciaſſet, cunctos ad ipſius aduentum pẽdere conuiuas: illa maturiùs incedens, vbi cępit gradus, qui ad triclinium pertinebant, aſſcendere, ſubitò mendicus quidam importunis clamoribus eleemoſynam depoſcere auditur. Quem illa deſupèr videns, (neque enim anteà ſub gradibus iacentem animaduerterat) pauliſper expectare monet, pollicita, quãdo quidem in pręſentiarùm nihil ſibi erogandũ ſuppeteret, miſſuram ſe breui quod petebat. Ille nihilo tranquillior factus, abeuntem pertinaciſsimis inclamat vocibus, & nè miſerum ſe ſine dono præteriret, inſtantiſsimè precatur. Figit gradum Eliſabeth, eique pallium non contemnendi precij, quo veſtita erat, trãſmittit. Quod ille ſumma cum alacritate ſuſcipiens, arce ſtatim exceſsit. Id eùm reuerſus ſtator non ſine indignatione propalam retuliſſet, ſubriſit princeps: deſertoq; mox accubitu, progreſſus occurrenti ait: Quid, mea ſoror, tandiù moraris? Ad quem illa: En, inquit, mi frater, appropero. Talibus enim ſeſe nominibus viciſsim appellabant. Tum princeps: Vbi loci, ait, pallium reliquiſti? Illa porrecto indice: En, inquit, pallium noſtrũ de pertica propendens. Videt ille, accedit, attrectat, euoluit, illudq; ipſum eſſe, quod pauperi dudùm eleemoſynę loco donatum audierat, cognoſcit. Ilicò ſtupore vehementi perfuſus, non parùm addubitat, tantæ ne rei miraculum, an egregiam vxoris fidem, priùs in cælum ferat.

Et⁹ erga pauperes miſericordia.

Iob 31.

Phthiriaſis, morb⁹ pedicularis.

Vtã ſingularem in pauperem ſub ruluerit tem.

Miraculum.

Cap. 9.

Ocium pręterea Chriſtianæ pietati maximo eſſe detrimento ſciens Eliſabeth, tempus omne, qđ vel exercitijs ſpiritualibus, vel curationi corporis ſuperer at, labore manuum terere curauit. Nec tamen ad conſuetudinem nobilium matronarum, bombycina ſericàve penſa decerpere, aut lenteſcentis auri bractеolas in fila torquere, immittendisque ſubtegminibus adhibere, ſed magis inter ancillas lanæ dedita, modò nere, modò aliarum neta, in glomum colligere collecta, ad texẽdum deferre: texta deniquè, cùm pauperibus, tum pręcipuè Franciſci Aſsiſiatis inſtitutum profeſsis, elargiri ſolebat. Laceras egenorum veſtes tam non grauabatur reſarcire, quàm catechumenos pauperiores diſquirere, victu pariter & amictu induere, edoctosque plenius Chriſtianæ religionis diſciplinam, de ſacro fonte leuare delectabatur. Non ei ſatis erat ad beneficia talibus impendenda, & propenſum animum, & largam manum habere, niſi etiam (quod abſolutiſsimę charitatis eſt) benefaciendi ſtudio ſemet obligaret. Pauperculas mulieres, quas vel parturientes, vel partu ſolutas nouerat, mirum qua humanitate inuiſebat conſolabaturque, ac comportatis ſecum rebus neceſſarijs refocillabat. Non illam à tantæ pietatis officio, aut viarum aſperitas, aut platearum ſordes, aut domicilia malè olentia vnquam retardarunt. Maluit illa ſui commodi rationem habere nullam, quàm vt miſellis matribus vel minimum defectu rei familiaris incommodum ſciens prudensq; pateretur afferri. Paupertatis eam deſiderio magnoperè flagraſſe indicio eſt, quòd plerunque inter ancillas ſecretius conſtitutam, ità eiuſce virtutis ardor corripuit, tenuit, incendit, vt depoſitis precioſarum veſtiũ induuijs, rudis panni tunicam indueret, capitique vel calanticam, vel calyptram ſordidiuſculã innecteret, ac ſic demum pro deſiderio veſtita, humili gradu, cõtentis luminibus, demiſſo vultu, vltrò citroque deambularet, dicens: Hoc more per plateas incedam, quũ pro DEO meo iniurias pati habebo. Vt iam tunc præſago ſpiritu, quod poſteà euenit, præuidiſſe videatur. Suppetebant illi magnæ opes, familia frequens, voluptatum diuerſarum ingens copia, denique peccandi licentia non parua: quibus tamẽ omnibus adeò cupidè paupertatem præferebat, vt hanc non magis

Summè ocium vitat.

Labores eius manuarij.

Humanitas erga pauperes parturientes.

Amor paupertatis.

Calãtica & calyptra, muliebria ſunt capitis operimẽta.

ſeculares

ſeculares animi præ iſtis contemnant ac fugiant, quãtùm ipſa magnifaceret atque expeteret: id quod non obſcurè ſequenti declaratur exemplo. Magnates quidam ac purpurati, ex Hungaria ab rege patre Eliſabeth miſsi, ad principem venire nunciabantur. Quo audito, princeps vxori: Doleo, inquit, ſoror, ac moleſtè fero, te non habere dignas genere tuo veſtes, quibus decenter ornata, nobiliſsimi patris tui legatis & apparere, & placere (vt cupio) poſſes. Obſtant anguſtiæ temporis, quo minus artifici manu nouis paratis, pro dignitate res confici queat. Ad quem illa: Non eſt, ait, frater, quòd grauatim feras hanc indecentiam quam ego minimi ſemper putaui. Nolo enim veſtibus placere humano conſpectui, nè moribus diſpliceam DEO. Paulopòſt ſupradicti legati arcem ingrediuntur, honorificè ſuſcepti. Qui cùm iniunctæ legationis expoſuiſſent mandata, confeſtim ad ipſorũ petitionem Eliſabeth venire eſt iuſſa. Ingreſſam totius pulchritudinis author tanto decore venuſtauit, vt hyacinthina veſte & precioſiſsimis adornata margaritis, non ſine magna omnium admiratione appareret. Principi præter cæteros in ſtuporem verſo, ac ſecretiùs cauſam ſciſcitanti, ſubridens Eliſabeth reſpondit: Huiuſmodi ſcit Dominus meus, cùm voluerit, ornamenta præparare.

Diuinitus ornatur, dum ornatum ipſa contemnit.

Cap. 10.

CElebrationi ſalutaris hoſtiæ cùm ab ineunte adoleſcentia libenter, tum verò proceſſu ætatis, libentiſsimè intereſſe conſueuit, ità vt cùm audiendæ rei diuinæ tempus appeteret, ipſa ingreſſu ædis non ſemèl ancillas anteuerterit. Quo tempore, cohibita quatenùs valebat mentis euagatione, ſi quid geſtabat ornamenti, quo citra vitium muliebris decentiæ carere poterat, id omne tantiſpèr vel deponebat, vel occultabat, dum cœptus magni illius ſacrificij ritus perageretur. Maximè verò ſingularis aliquid reuerentiæ præſerebat, cùm aut Euangelium recitaretur, aut Chriſti corpus tractaretur. Nimirùm ad illud aures aduertens, ad hoc fauces animi præparans, magno vtriuſque flagrabat deſiderio: ſimul admirans in tam mirifico ſacramento exhiberi mortalibus Dei potentiam, ſapientiam in antidoti præparatione, benignitatem in gratuita ac liberali diſpenſatione. Succurrebat hæc expendenti è regione dignitas humanæ conditionis, quam tanti æſtimauit ille, qui fecit, vt perditam redemerit: redemptam, ſalutari cibo ſuſtentauerit: ſuſtentatæ, præſentiam ſui copiamque conceſſerit. Hæc autem omnia, magnitudo diuinæ dignationis, & humanæ ingratitudo naturæ, veluti moles quædam confertiſsima exaggerabat, cùm & hanc inexcuſabilem, & illam ineffabilem prorſus eſſe conſtaret. Verùm quia non facilè tegi vehemens animi poteſt intentio, quin aliquandò exundet: contigit quandoquè taliter affectam, conſecratione ſalutaris hoſtiæ peracta, luce non mediocri perfundi, adeoque ſplendeſcere, vt in faciẽ eius ſacerdos quidam, ob vitæ meritũ tali dignus munere, ſine graui oculorũ reuerberatione, minimè poſſet, vt poſteà confeſſus eſt, intueri. Sanctiones Eccleſiaſticas, & Chriſtianas obſeruationes cùm ſemper Eliſabeth, tum Quadrageſimæ diebus religioſè mancipabat effectui: non modò precibus, eleemoſynis, ieiunio dedita, verumetiam corpuſculum crebris virgarum verberibus caſtigans. Feſtos dies, cùm redemptionis noſtræ myſteria repræſentantur, tanto coluit ſtudio, tantaque animi deuotione proſecuta eſt, vt ipſius in Chriſtum propenſiſsimus amor nuſquàm clariùs emicaret. Quo die vltimam Chriſti cœnam recolere in vſu eſt Chriſtianis, interdicto ſibimet penitùs precioſarum vſu veſtium, ad ſimilitudinem plebeiæ cuiuſlibet mulieris veſtita, in publicum procedebat, poſtmeridianam baſilicarum viſitationem ità humili ſchemate peragens, vt non niſi vna è vulgo putari ab ignorantibus poſſet. Tum etiam accitos duodecim e pauperioribus, tanto dignata eſt honore, vt proſtrata pedes eorum lauerit, exterſerit, oſculo impertiuerit: ſingulis deniquè duodenos nummos, pannumq; ad mẽſuram commodæ veſtis, atque triticeum panem donauerit. Leproſos eo die non paucos aliquandò ſuſceperat: quorum & manus & pedes cùm abluiſſet, non eſt verita abominatiſsimorum tubera locorum oſculo contingere. Neque deincèps tales vnquàm auerſata ipſis perindè atquè incolumi glabraque cute nitentibus, locuta eſt, ſeditque vicina. Tum ad patientiã affatim exhortatis, ſtipem liberaliter porrigebat. Nocte, quæ Paraſceuen antecedit, in oratione ac Dominicæ paſsionis meditatione tranſacta, mandabat ancillis, cauerent ſolicitè, nè quem ſibi toto die exhiberẽt honorem. Exindè concinnatos manu ſua lini faſciculos, itemque acerram thuris plenam, atque elychnia ad inſtar minutiſsimarum candelarum cerata, numeroſiſsimos deniquè minutioris monetæ nummos ſumens, luſtrabat nudis pedibus vnà cum popularibus turbis ſana omnia, araſque ſingulas ordine venerata, impoſuit ſingulis lini faſciculum, thuris granum, ardentemque cereolum. In plateis, quaquauerſum iret, perquàm liberaliter nummos pauperibus erogabat. Nec deerant, qui vilitatem nummorum tenacitati referrent acceptam, dicentes, reginam munificentia regia vti debere, carioreſque nummos elargiri: popularem in Eliſabeth vtilitatem, nequaquàm ſanctitatis & religionis, ſed auaritiæ magis indicem eſſe. Verùm illa, contempto leuiſsimorum hominum iudicio, quod ſapienter inceperat, perſeueranter ſectari quotannis non deſtitit, conſciens & animum Deo notum eſſe, & tam ſe in officio aſſumptæ ſubmiſsionis longè à tenacitate abeſſe, quàm illi temerarij peruerſique interpretes longè aberant à iudicij veritate. Luſtrationem, Chriſtiano more, priuſquàm Dominicæ Aſſcenſionis ſolennitas agitur, fieri ſolitam, & ipſa laneis amicta, nudaque pedibus obſeruabat: Chriſti Crucem ac Sãctorum reliquias indifferenter cum vulgo inſecuta, Dei quoquè verbum auditura, pauperioribus ſe fœminis ſemper intermiſcuit, non ignorans, cæleſte ſemẽ in humili cordis gleba vberiùs exurgere.

Liberantiſsimè intereſt Miſſæ ſacrificio.

Multa luce perfunditur ſub ſacrificio.

Eccleſiæ inſtituta religioſè obſeruat.

In cœna Domini duodecim pauperũ lauat pedes.

Oſculatur lepro ſorũ vulnera.

Dies Rogationum dictis, qui bus tota Eccleſia facit ſolennes preces.

Cap. 11.

EXorta fame per vniuerſam Alemaniam anno à natali Chriſtiano milleſimo ducenteſimo viceſimo quinto, cùm in Apuliam princeps ad Imperatorẽ profectus eſſet, Eliſabeth explendæ pietatis occaſionem nacta, frumentum omne ſuæ ditionis collectum, pauperibus erogare manu largiſsima cœpit, pluribus eorum etiam integri victus annonam quotidiè præbens: quorum nulli vnquàm diuino munere cibus defuit, etiamſi minus, quàm quod in diem ſufficeret, accepiſſet. Sed cùm aduerteret plurimos egenorum præ aduerſa valetudine, aut membrorum incommodis, eleemoſynæ communis manere expertes, quòd aſcenſu montis, in cuius vertice arx ſita erat, præpedirentur, inſigne xenodochium loco humilimo ſub arce quamprimum conſtruere aggreſſa eſt. Cui per expenſas nõ mediocres, vt voluerat, perfecto, eos potiſsimùm pauperes intulit, quos vel morborum vexabat iniquitas, vel membrorum debilitas inſigni dehoneſtamẽto notabat. Quos ipſa, etſi ardui montis perdifficili deſcenſu non immeritò deterreri potuit, quotidie tamen ſæpiùs inuiſebat. Tum illi mos erat ſciſcitari à ſingulis, quonam modo ſeſe haberent, cuiuſve eſcæ deſiderio tenerentur: compertoque quod veſtigabat, ea, quæ ſecum attulerat, tanta comitate partiri per ſingulos, vt matrem crederes miniſtrare filijs, non reginam pauperibus.

Liberaliter alit pauperes.

Cõſtruit xenodochium.

Nota inſignem humanitatẽ.

peribus. Ipſa defectos viribus per ſe paſcere, è ſtratu tollere, geſtare brachijs, eorum lectos excutere, pediculos pulicesque conficere, & inter hæc omnia fœtorem teterrimum & virus ſingulorum, etiam ſub æſtiuo caumate, quo grauiter diſcruciabantur ancillæ, ſereno vultu perferre: quodque alijs viſu quoque abominabile fuit, defluentem ore ſaliuam, ac propendentes narium mucos calantica tergere ſua. Inter hos puſilli quoquè pauperũ liberi erant, quos materno ſemper affectu ità curauit educandos, vt & matrem ſinguli nominarent, & ingreſſam velutì quædam examina certatim omnes vallarent. Ex quorum numero eos ampliore humanitatis obſequio dignari aduotata eſt, quos vel ſqualor natiuus deformes, vel languor debiles, vel ſcabies abominationi obnoxios reddiderat: non dedignata ſanctis contingere manibus, atque in gremio declinare ſuo, quos pediſequæ præ horrore ne videre quidem æquo animo valebant. His aliquandò xeniola quædam, ac ludicra fictilia hyalinaque, quibus illa ætas gaudet, ad ſolatium perlatura de arce, nonnihil iam deſcenderat equo ſedens, cùm fortè ſoluto gremio cuncta illa munuſcula repentino caſu, obuijs hincindè rupibus illiſa, delabuntur in præceps. Inuenta mox & relata, (dictu mirabile) tantæ ſunt integritatis probata, vt teſtæ ferrum, & vitro chalybem inſuiſſe credi poſſet. Selegit quoquè ex omni turba pauperum aliquos, quibus pro arce iuſſi in tempore adeſſe, ciborum reliquias manu ſua diſtribuit, plurimum ſibi ſuisque interdùm ſubtrahens, nè quiſquam expectantium non abundè refectus diſcederet.

Hyalina, id eſt, vitrea.

Præclarũ miraculũ.

Cap. 12.

HVic aliquandò dedita operi, cùm fragmentis ciborum diſtributis, potus quoquè reſiduum perquam modici ſingulis impartiuiſſet, nihilo fermè poſteà minus in poculo remanſiſſe comperit. Duodetriginta pauperes ità in xenodochio diſpoſuerat, vt quopiam è viuis excedente, mox alius ſuggereretur, defuncti lecto potiturus. Vbi etiam pro quodam debitis obligato pecuniam ipſa diſſoluit. Nongenti quotidiè mendici ſub oculis eius alebantur, exceptis quos per latiſſimam ditionis ſuæ prouinciam paſcebat abſens: apud quos omnes tanta beneficia indefeſſæ humanitatis poſuit, vt redditus frugesque locupletiſſimi principatus vehementer exantlauerit, diſtractis nonnunquã & corporis ſui ornamentis, atque in precia collectis, nè Chriſti membra ſame tabeſcerent. Horum cauſa, quæ mundus amplectitur, deteſtata eſt: quæ mundus deteſtatur, amplexa: vt etiam cuidam egeno lac expetenti morem geſtura, intra præſepe olidum non refugerit emulgendi lactis gratia, ſumpto in manus mulctrali, ad pecudis vſque papillas regina curuari. Acceptos hoc modo pauperes vſque ad meſſem, à ſe tandẽ dimiſit: prius tamen vegetis, atque ad laborem idoneis ſubucular, calceos & falciculas coemit: languidis verò alia quædam indumenta, largitis inſuper nummis ſingulatim: quibus deficientibus, in pauperculas fœmellas pro xeniolis calanticas ac ſericos panniculos diſtribuit, præcipiens nè talibus vterentur, ſed venditis atque in nummos redactis, ità demùm neceſſitati ſuæ conſulerent, manuumque labori, quæcunque ipſarum poſſent, conſueſcerent. Quarum vna precium accepti muneris ſecum reputans, cùm præ gaudio exclamaſſet, ſe vna in vniuerſo orbe lætiorem eſſe nemine nemi, veluti exanimis prolabitur: vt Eliſabeth extinctã autumans, non parùm ſit verita, precioſius iuſto munus accipienti mortis ſe cauſam præſtitiſſe. Pauperibus, qui vitam poſuerant, non modò veſtes, quas manu ſua ad id operis parauerat, inuoluendi grana dedit, lotis ac variè attrectatis ſine faſtidio cadaueribus:

900. pauperes alit quotidiè præſens.

Officia erga vita functos.

verumetiam exequias fecit, ad ſepulcrum vſque funus cuiuslibet proſecuta. Adeoque ad hoc pietatis officium incumbebat, vt iuſtiſſimæ telæ pannum lineum tali diſpenſatione conſumpſerit, nolueritque, quantũ in ipſa fuit, diuitum mortuorum corpora linteis nouis contegi, ſed magis veteribus ac laceris, quo pauperibus noua melioraq; ſubſiderent.

Cap. 13.

REuerſum poſt aliquot menſes ex Apulia principem, edeatrarum œconomorumque excipiunt querelæ, profuſionis accuſantium Eliſabeth, ob eleemoſynarum in pauperes exhibitam largitatẽ. Quibus ille reſpondit: Sinite ſororem meam, vt cœpit, benefacere, modò arces mihi incolumes ſuperſint. Non deerit (ſcio) victus, quandiù illam permiſerimus egenis ſubuenire. Dignum profectò principe reſponſum, cui plùs cordi erat vxoris pietas, quam omnes diuitiæ, quas & amplas, & exquiſitas habebat: maleus has liberali manu diſſipari, quæ nec viuenti, nec morienti ſunt fidæ, quàm illam non exerceri, quæ & viuentem locupletat, & morientem non relinquit. Dignus planè & ipſe ſapientis eulogio, quo ait: Mulieris bonæ beatus vir. Et paulopòſt: Mulier bona in parte bona timentiũ Deum, dabitur viro pro factis bonis. De quo (licèt digreſſio videatur fieri) pauca ſunt perſtringenda, quibus liquidò demonſtretur, eum & tali coniuge, & citato præconio dignum fuiſſe. Ex editione loco ducẽtes choream deſpicienti, muliercula quædam cæteris & forma & ornatu præſtantior, à nebulone, qui tum proximè ſpectabat, oſtẽditur cum hiſce verbis: Iſtius ego, princeps optime, vt amplexu fruaris, (ſi libet) procurabo. Tum ille toruis ſceleſtum ſuaſorem intuens luminibus: Tace, inquit, perdite, & hac ſuggeſtione ſuperſede, ſi gaudere noſtro cupis fauore. Peregrè quoque apud quendam conſanguineum ſibi comitem cõſtitutus, cùm noctù quieſcenti nuda ſe meretrix adiecisset, Gualtero, qui a ſecretis erat, propius cubanti ſurgere iubet, & amotam lenam nummis aliquot donare: teſtatus poſteà, ſe, etiamſi adulterium ob Dei timorem minimè abhorreret, nolle tamen ſuam Eliſabeth tanto contriſtare dedecore. Militi etiam cuidã inhoneſtam vxoris copiam, quia ſterilis eſſet, offerenti, & ità, quò carebat, hæredem aſſequi volenti, tã prudenter, tamẽque conſtanter repugnauit, vt & ſe a criminoſo prolapſu, & illum à præſumpta vendicaret inſania. Familiarium ac domeſticorum nullus erat, qui principe in præſentiarùm conſtituto, impudicum vel geſtum effingere, vel verbum expromere auderet: quòd neutrum ſcelus, ſi fortè commiſſum fuiſſet, impunè tranſiret. Rei diuinæ quotidiè intereſſe voluit, quam & ſolenni & magnifico apparatu celebrari fecit. Sermo illius verax & conſtans, grati & honeſti mores, miſericordia in pauperes munifica, ad fœminas omnes verecundia ſingularis, & optimo digna principe. Exæqui iuſtitiam, facere iudicium, tueri pacem, ità erat illi familiare, vt principibus alijs nõ minùs viam monſtraret pro fama, quàm lumen præferret pro exemplo.

Optimus princeps conniuet ſerò & largiſſimam liberalitatẽ, immò & laudat.

Eccl. 26.

Laungrauij princeps encomium.

Præclara eius caſtitas.

Quotidiè auſcultat ſacrum.

Egregiæ virtutes eius.

Cap. 14.

TErtius iam annus erat, ex quo in Apuliam princeps conceſſerat, cùm eccè decreto ſummi Pontificis Crux prædicari cœpit aduersùs Eccleſiæ hoſtes, qui Hieroſolymæ & circumiacentium regionum ſacra tenebant loca. Quæ fama cùm multos Chriſtiani nominis principes, & templorum antiſtites, tum hunc Thuringiæ nobiliſſimum principem, ad tranſmarinã profectionem excluit. Qui ſuſceptam ab Epiſcopo Hildeſemenſium Crucem non ſtatim veſti, vt moris eſt, aſſuit, ſed aliquãdiù clam vxore ſeruauit, nè illã, priuſquàm iter eſſet ingreſſurus, acerbitate præuij mœroris

ris diutiùs afficeret. Nec tamē latere diù potuit Crux recondita, caſu ab Eliſabeth, dum pro conſuetudine marſupium principis euoluit, reperta. Quam exinde (quia rem, vt erat, animaduerterat) animo conſternatam prius princeps, allegata periclitantis Eccleſiæ cauſa, blandiſsimè conſolatus eſt. Iter tandèm ingreſſo, Eliſabeth ſociam ſe dies aliquot præbuit, haud dubiū quin amore, quo vnicè principem diligebat, incitata. Sed cùm ad poſtremum vtrinquè diſcedendum eſſet, diuinę charitatis inſtinctu, ad id etiam Rodolpho pincerna, viro ſpectatæ fidei, adhortante, videre licuit, quanto lachrymarum imbre, quàm lugubri vultu ſynceritatem mutui amoris vterq; coniugum palàm oſtēderet. Eliſabeth domum reuerſa, velut altera Iudith, depoſitis glorię veſtibus, ac viduitatis amictu reſumpto, totam ſe Deo commendauit, eiuſque cultui addixit. Princeps verò poſt confectam proſpero ſucceſſu viā, ad Imperatorem Federicum in Siciliā peruenit. Abs quo honorificè ſuſceptus, cùm aliquot vrbes cum eodem perluſtraſſet, febribus repentè laborare cœpit. Quibus in dies magis ac magis exardeſcentibus, ad extrema vitæ perductus, cùm ab patriarcha Hieroſolymitano Euchariſtiæ & Vnctionis ſacramenta Chriſtiano more ſuſcepiſſet, ad tertium Idus Septembris deceſſit. Verè pius princeps, & dignus qui non peregrè, ſed domi ſuæ diem ſupremum obire meruiſſet, niſi parui referret, vbi terrarum mortales naturæ concedant, qui mori ſemel habent. Nuncijs qui rem triſtem perferebant, Thuringiam ingreſsis, prudenti amicorum conſilio prouiſum eſt, nè ab aliquo mortalium, præterquā Sophia defuncti matre, Eliſabeth viri mortem audiret. Timebatur enim teneritudini muliebri, nè fortè ad præcipitem cuiuſpiam narrationem, animus eius grauiori vulnere ſauciaretur, vt ſunt omnia ſubita ad repentinam animorum mutationem efficacia. Sophia nil morata, vbi agentem in arce inuenit Eliſabeth, poſt familiaria ſalutationis verba, ſic eam conuenit: Nè grauatim accipias, ò filia, ſi quæ principi filio meo acciderint, tibi declarauero. Quibus Eliſabeth auditis, captum eſſe ſuſpicata, reſpondit: Si captus atque in vincula coniectus eſt frater meus, quamprimùm per Dei gratiam & amicorum munificentiā liberabitur. Tum Sophia, Diem, inquit, ſuum obiuit. Perculſa mox graui mœſtitudine ad tam infauſtæ rei nuncium Eliſabeth, conſertis inuicem manibus, amariſsimè flere cępit, dicens: Si mortē frater meus obijt, & mihi quoque poſthàc mundo eiuſque vanitatibus defunctæ, morietur mundus ipſe. Videre tum erat, vt dolorem de morte principis conceptum, augeret deſolatio illuſtris viduæ, cunctiſque inpræſentiarùm cōſiſtentibus lachrymas exciret vberrimas.

Accepta Cruce, ꝓficiſcitur contra hoſtes fidei.

Iudith 8. & 9.

In ipſo itinere reddit ſpiritum.

Eius obitus valdè dolet S. Eliſabeth.

Cap. 15.

NOn defuit in tempore deſolatæ mulieri diuina conſolatio, quæ deiectum mœrore animum itā refecit confirmauitque, vt & præſentibus malis minimè ſuccumberet, & multo grauioribus, quę illi poſteà ſuperuenerunt, ſuſtinendis par eſſet. Siquidem paruo pòſt tempore magnates quidam, qui Henrico, defuncti principis fratri, per ætatem ad regendum principatum necdùm idoneo authores erant, poſthabito Dei timore, ac publica honeſtate cōtempta, afflictam Dei famulam grauiùs afflicturi, fortunis omnibus exutam ceu ignobilem aliquam, arce coegerūt excedere. Amplexa eſt hanc pro Deo ignominiam Apoſtolorū imitatrix, & martyrum digna purpuris. Nulla in corde libido vindictæ, nullum in ore murmur, nulla in geſtibus indecentia. Lætabatur quidem tacitæ virtutis conſcientia, & fiducia in Deum ſubrecta, etiam foris pro indignitate ſæuiſsimæ eiectionis, verecunda lachrymis affatim ora rigantibus. Iam tunc multo pręſtātior Prienenſi illo philoſopho ibat, nihil ſecum portans rerum caducarum, quòd nimirum longè meliora bona, non humeris, ſed animo geſtaret, quæ nec rapinę eſſent, nec furto proſtantia. Exacta igitur proprijs ędibus, ad inferius oppidum profecta, in cauponulā, quę miſellę primùm offerebatur, vnà cum ancillis diuertit, manſitque ibi tantiſpèr, dum noctis medio ſignificari campanę pulſu diuinas laudes in cœnobio fratrum Minorum audiret. Quò cum veniſſet, rogauit obnixè fratres, vt hymnum, quem Te Deum laudamus, vocant, decantarent: quò ſemel, non modò patiēti, ſed & læto animo pręſentem calamitatem ferre declararet, Apoſtoli vocem pariter & exemplum ſecuta, qui gloriari in tribulationibus, ac Deo gratias agere, & alios docuit, & ipſe inprimis non omiſit. Cùm autē propter ſęuitiam eorū, qui arci præſidebant, vix vnus aut alter eiectam recipere auderet hoſpitio, ſanum ingreſſa deſolata mulier, magnam inibi partem diei eō ſumpſit. Quò eùm & liberi eius nono inhumanitatis genere ex arce fuiſſent allati, pari cum matre infortunio conſtringendi, credi poteſt dolori additum eſſe dolorē acceſsione grauiſsima, tum quòd hyems erat, tum quòd ipſa & domicilij & rerum omnium inops, ne tantillum quidem habebat, quo ſe, ancillas, liberoſque vel vnum diem ſuſtentaret. Neceſsitate ergò, quæ legem non habet, coacta, ſacerdotis cuiuſdam hoſpitium precariò, aut mendicabulo potiùs conſequitur. Vbi cùm non tantùm incommodè, ſed & miſerè degeret, in ęmuli cuiuſdam ſui ędes, quę pro ſpatio commodiores videbantur, iuſſa immigrauit. Sed nec ibi agenti potuit vlla vel commoditas vel quies contingere, quandò & hanc domeſticorum petulans ad inferendas iniurias libido perturbaret, & illam denegatum iuſſę manſionis ſpatium interciperet. Indè ergò migrans, ac parietibus, qui ſe qualicunq; ſepimento à pluuia frigoreque defenderant, valefaciens, ad prius hoſpitium (quandoquidem toto oppido aliud adire minimè dabatur) remeauit, dicens: Parietibus quidē gratias ago, eaſdem hominibus etiam actura libenter, ſi cauſa, cur id facerem, ſubeſſet. Sic filia regis ab altiſſimo diuitiarum culmine deiecta, euſque paupertatis deuenit, vt ablatis vitę neceſſarijs, etiam anguſtias ergaſtuli magis, quàm diuerſorij, non ſine mendicitate adipiſceretur: & quę pauperum liberos materna pietate tollere ſolebat, ſuos ipſa cogeretur alendi gratia ad alios tranſmittere. In hac tamen rerum difficultate poſita, nihilo erga pauperes minùs officiebatur, ſubtrahens ſępiùs genio ſuo, quod illis erogaret.

Diuinę conſolatione afficitur.

Expellitur à ſuis.

Fert aio tranquillo.

Rom. 5.

Barbara quorūdā erga illā inhumanitas.

Ad ſummam inopiā redigitur fæmina tā illuſtris.

Cap. 16.

MIrandis plùs mira ſuccedunt, dum ex omni parte inſignis patientiæ clariſsima documenta ſe produnt. Anus quędam erat, cui Eliſabeth languore pariter & inopia preſſę, multa pietatis beneficia pręſtiterat. Fortè iis duabus, è diuerſo obuiam ſibi medio itinere factis, qua tranſituris munita erat extantibus via ſilicibus, ob profundioris cœni volutabrum, anicula cedere benefactrici ſuę dedignata, eam rigido proteruoque impactam occurſu in cœnum deturbat, iacētemque riſu & cōuiciis inceſſens abit. Eliſabeth perlitis plurimo luto veſtibus, adeò miti animo illatam tulit iniuriam, vt exundante lętioris cōſcientię gaudio, vultum ſerenitate perfuſa ſubriſerit. Verùm is, qui iuxta eſſe tribulatis conſueuit, famulam ſuam, nè grauiore aduerſitatis mole preſſa deficeret, hoc modo dignatus eſt conſolari: Quadrageſimę dies aduenerant, & illa conſueto pietatis ſtudio rem diuinam audiens, genibus nitebatur. Vbi expendens diuini ſacrificij ineſtimabile precium, incaleſcētibus paulatim pręcordiis, adeò vehementi cogitatu ſupra mentis arcem euecta

eſt, vt

In cœnū deiecta, fert æquo animo.

Pſal. 33.

eſt, vt attonitæ ſimilis, inconninentibus notabili mora luminibus aram intueri, ab Iſintrude pediſequarũ voa ſi: adnotata Abs qua cùm pro fiducia ſamiliaritatis Eliſabeth multis perurgeretur precibus, vt, quidnam cæleſtium rerum ſub attoniti proſpectus hora vidiſſet, candidè patefaceret, ad poſtremum ait: Non eſt mihi integrum, ò filia, quæ viderim, cuiquam reuelare mortalium. Id tamen ſcias velim, me ſummo refertam gaudio fuiſſe, vtpotè mentis oculo arcana cæleſtia contemplantem. Paulopoſt ad hoſpitiolum reuerſa, cibo perquàm modicè ſumpto, quòd languidiore corpuſculo eſſet, cæteris paulisper exire iuſſis, cùm in ſudorem iret, veluti quieſcendi gratia, in gremium Iſintrudis reclinato capite, ad obiectũ parietem oculos cogitabunda defigit. Exiguum temporis medium, cùm eccè ſerenato vultu feſtiuiter admodùm cernitur ſubridere: rurſumque facto parui temporis interuallo, abacta ſerenitate, clauſis genis, fletu madeſcere: iterumque non multo pòſt tempore riſu ſereniore perfundi: quo demùm ceſſante, denuò lachrymis profuſioribus oppleri: eaque viciſſitudine diem in veſperũ deducere: prolixiùs tamen ac ſæpiùs ſerenitati, quàm fletui dedita, deniquè hæc verba facere: Ita mi Domine, vt tu eſſe mecum digneris, ita & ego nunquàm abs te ſeparata, tecum manere perſeuerabo. Iſintrudi, quę hæc omnia diligenter adnotauerat, inſtantius poſtulanti, vt, quid rei contemplata fuiſſet, aperiret, quanuis inuita, aliquandò tamen precibus deuicta, reſpondit: Vidi, inquiens, aperto cælo conſolatorem meum Chriſtum Ieſum ad me vſque inclinatum: qui animum meum graui tribulationum faſce degrauatum, benigna conſolatione leuauit, refouit, confirmauit. Cuius vt præſentia ſerenitatem vultus placidumque riſum præ me ferebam, ità auerſione diſceſſuque ſoluebar in fletum. Quem ille protinùs miſeratus, cùm redire maturaſſet, dicens, Tibine mecum eſſe libet, vt ipſe tecũ volo? reſpondi: Itá mi Domine, vt tu mecum eſſe digneris, ità & ego nunquam abs te ſeparata, tecum manere perſeuerabo.

Viſio eius ſub ſacrificio.

Variè afficitur ex oblata alia viſione.

Cap. 17.

ERat ſanctæ mulieri matertera, ſanctimonialium præfecta cœnobio: quę, audita neptis ſuæ calamitate, miſeram ad ſe quamprimùm acciri aduehique, aduectam ad Babenbergenſis Eccleſiæ Epiſcopũ auunculum ipſius, trãſmitti honorificè procurauit. A quo humaniſſimè ſuſcepta, cùm aliquandiù ibidèm egiſſet, cœpit vir prudens, iuxta conſilium Apoſtoli, adoleſcentiorem adhuc viduam matrimonio velle deuincire, ſolicitoq; animo expendere, cuinam potiſſimùm ex principibus eam deſponderet: ob idque ipſam vnà cum pediſequis tantiſpèr ad aliam tranſmiſit arcem, dum maturiùs, qui rem meliùs conficeret ex ſententia, deliberaret. At verò pediſequæ, pari cum domina caſtitatis voto iampridèm obſtrictæ, animaduerſa præſulis voluntate, queri cum lachrymis cęperunt, magnoperè timentes, ſe antiſtitis decreto contraire non poſſe. Quas confeſtim Eliſabeth, precibus ad Deum fuſis; totaque fiducia in Chriſtum erecta, his verbis confirmauit: Non vos, ò filię, timor iſte ſolicitas habeat, quę caſtitatis amore patimini. Confido ego diuinæ protectioni, vt, quod viro ſuperſtite voui, defuncto nõ amittam, quantumuis etiam vel authoritas premat, vel potentia terreat, vel amicitia blandiatur. Non mihi patiar auferri ab homine, quod hominis gratia non aſſumpſi. Sed neque vim mihi vllam inferri timeo, quãdoquidem taliter adactæ ſemper liberum erit & voluntate diſſentire, & ad dehoneſtandam faciem naſum præputare. Erectis per hæc verba pediſequarum animis, Epiſcopus quoquè diuino tactus inſtinctu eſt; perſuaſuſque vt propoſito ſuperſederet, miſſis actutùm nuncijs, qui aliò concedere iuſſas reducerent. Interea temporis defuncti principis leuatur e ſepulcro cadauer, nudataque eligantium ſtudio putreſcentibus oſſa carnibus, ac ſcriniolo clauſa, in Turingiam aduehuntur, amicis ac familiaribus adeò reuerenter inſecutis, vt vbicunquè nox illos inter viam ſubſiſtere coegiſſet, oſſibus in templo collocatis, & vigilias agi, & diuinas laudes celebrari procurauerint, ſingulisq; fanis principalibus precioſum periſtroma pro defuncti requie donauerint. Illatis tandem oſſibus Franconiæ, ac Babenbergo appropinquantibus, Epiſcopus adiuncto ſibi clero, obuiàm ſolenni pompa prodiens, nobilibus aliquot ad ſe vocatis, iubet Dei famulam pariter occurrentem vtrinquè ſtipent, ac nè animis deficiat, conſolentur. Iamque ſub oculis collocato, patefactoque ſcriniolo, Eliſabeth conſpectis mariti reliquijs, licèt pro affectu doloris concedens, lachrymas tenere minimè potuerit, immortales tamen Deo gratias egit, quòd quem ſuperſtitem pro voto diutius habere nequiuerit, ſaltem peregrè, & in Dei opere defuncti, valeat oſſa contueri, tangere atque complecti. Mox deindè captato ſecretiore colloquio, nobilibus viris, qui à Sicilia vnà cum oſſibus aduenerant, miſerãdam ſuæ calamitatis tragœdiam expoſuit, animoſque eorum pro indignitate iam inſignis iniuriæ ità incendit, vt poſt acceptam publica fide iniunctionem antiſtitis de recuperanda dote, poſt humata Chriſtiano ritu principis oſſa, & exequias funebri pompa celebratas, non diſtulerint, commendatam fidei ſuæ illuſtrẽ viduam, ab acceptis iniurijs in priſtinam dignitatem aſſerturi, Hinricum adoleſcentiorem principem, qui tum rerum potiebatur, conuenire.

Humaniſſime accipitur ab Epiſcopo Bambergenſi.

1. Tim. 5.

Oſſa defuncti mariti eius, aduehuntur.

Cap. 18.

FVere autem ex his viri præſtantiores Rodolphus, Ludolphus, Hartungus & Gualterus. Quorum Rodolphus, vir multa fide & conſtantia præditus, ità exorſus eſt dicere: Quænam eſt fama de te, princeps inclyte, tam ſiniſtra, quę triſti nuncio aures noſtras impleuit? Tène hanc fratri gratiam retuliſſe, vt defuncti & vxorem & liberos fortunis omnibus exui, ædibus proprijs exigi, mendicitati deniquè publicæ exponi vel iuſſeris, vel permiſeris? O te miſerum, ac totius generis tui lachrymis deplorandum, qui vel furore proprio, vel inſtinctu alieno tantum admiſeris facinus, quod tibi, quoàd viues, ſcrupulo ſit futurum. Itane iam honoris, famæ, pietatis rationem adoleſcens habere incipis, vt ſenio tuo timendum magis, quàm confidendum eſſe videatur? Quid enim per immortalem Deum peccare in te potuit mulier, pacis ac pietatis plena, cuius tibi preces multo quam Crœſi opes, plus ſunt collaturæ ſalutis, vt contra omnem æquitatem, contraque totius iura naturę, immeritam domo pelleres, fortunisque priuares: neque his contentus, etiã liberos eius pari miſeriæ exponeres: quorum etsì minùs ſanguinem, quo te attingunt, miſerabaris, vel ętatem teneram ac imparem ferendis iniuriis debuiſti. Verùm ſcio ego tantum ſcelus non tam tibi, cuius clementiæ exploratam habeo indolem, quàm qui te circunſtant, conſiliarijs tuis aſſcribi debere: qui vt te adigerent à ſanguine tuo degenerare, ipſi humanitatem omnem priùs exuerunt. Dabis veniam mihi, princeps maxime, ſi vehementior iuſto ſum in orando: qui vt principibus aſſentari neſcio, ita eorum vitia pro tempore coarguere non reformido. Impoſitum eſt tibi venenatis maleuolorũ perſuaſionibus: vtere nunc cõſilio Rodolphi tui: Eliſabeth deintegrò dignitati ſuę reſtituta, me authore, tibi reconciliabitur, faceſſet inuidia, in obliuionem ibunt offenſæ: deniq; facta pace, ea ſeruentur amicitiæ fędera, quæ tam tibi, quam tuis omnibus ſint & honori futura, & cõmodo. His a Rodolpho

Nobiles quidã de eius iniurijs cõqueruntur apud mariti ſucceſſorem.

dolpho peroratis, ingens omnium, qui aderant, admiratio propter eximiam orandi libertatem eſt cooſecuta, & princeps ipſe totus in lachrymas reſolutus, nihil minùs velle, tum verbis, tum vultu eſt adnotatus, quàm tanto uiro morem non gerere, aſſerens ſe tam perperàm geſtæ rei vehementer pœnitere, facturum que omnia, quæ ipſe facienda ſuaderet.

Cap. 19.

QVibus Eliſabeth acceptis, reſpondit nolle ſe arces & oppida poſsidere, curisque terreni regiminis denuò immergi: petere ea ſibi nō grauatè concedi, quæ ad ſe dotis iure pertinebāt: iis ſe liberè uſuram eſſe, & ad ſuam, & ad principis defuncti ſalutem. Quæ res cùm per Rodolphum & cæteros amicos fuiſſet, vt effectui mancipanda, bona fide ſuſcepta, manſit Dei ſamula aliquantulum temporis in arce, humanitatem plurimam reconciliati principis experta: q eam & pro dignitate honorificè tractari, & pro commoditate ſplendidè ali veſtirique procurauit. At illa verita, nè ad uotum fluentibus uitæ neceſſariis, (quæ nonnunquàm uel de rapina viantium, vel de oppreſſione pauperum animaduertebat prouenire) & conſcientiæ ſuę mordacem inquietudinem conſciſceret, & diuina ſe gratia indignam redderet, ex dote, quā recuperare habebat, ſecuriùs victitatura, iterùm populari ſe uitæ ac priſtinæ paupertati ſua ſponte addicit. Quod ubi magnates illi viderunt, quos anteà Rodolphus inuectione merita notauerat, tanta ſunt excandeſcentia permoti, ut ne videre quidem ęquis illam animis deincèps poſſent: inſanam, fatuam, ac ſuperſtitioſam elamitantes, q poſt defunctum principem alteras detrectādo nuptias gauderet, q diuitias, honores, voluptates reiiceret: q religionem cęteris nobilibus inęqualem præferret. At uerò Chriſti ancilla teſtimonio bonæ conſcientię prędita, contumelias, conuicia, ſubſannationes, ſcommata, & cætera id genus alia, adeò conſtanter humiliterque perpetiebatur, vt etiam gauderet dignam ſe eſſe talia pro Deo, & amore continentię frugalitatiſque ſuſtinere. Erat itaque impiis oſtentui: piis vero plurimæ venerationi, intantum, ut & Pontifex maximus Gregorius nonus, audita fama virtutum eius, tanq̄ filiam ſub Apoſtolicæ ſedis protectionem aſſumpſerit, aſſumptam Chriſti ſacerdoti Conrado Marpurgeoſi commendauerit, commendatæ ſolatium pariter & adhortationē adhiboerit, docueritque eam, propoſitis ſanctorum exemplis, patientiam, caſtitatem, perſeuerantiam ſeruare, ac animo ſæpiùs agitare, non eſſe aliud ad beatitudinem conſequēdam iter, quàm quod Chriſtus ſanctiq; omnes indefeſſo labore, vigilantique ſtudio prætriuerunt: ſe non deſerturum eam, quoàd uiueret, ſed ut filiam cum omnibus, quæ poſsideret, ſuæ defenſioni uendicatam habiturum: tātummodo pergeret ire, quo cępiſſet.

Proſperos mūdi ſucceſſus ferre non ſuſtinens, redit ad uoluntariā pauperta tem.

Pontifex maximꝰ eam conſolatur.

Cap. 20.

HIs Eliſabeth ſcriptis mirum in modum confirmata, atq; ad vberiorem uirtutum frugem incenſa, magiſtrum adit, petitque legitimam ſacri profectus uiam edoceri. Ille nihil moratus, contemptū ei ſeculi, caſtigationem carnis, & parſimoniam rerū caducarum, ratione, ſcripturis, & geſtis ſanctorum rebus ita perſuaſit, vt confeſtim ad diuinum illa ſubſidium recurrens, q nonnullam in ſe difficultatem obeundæ eiuſce perfectionis experiretur, ſupplici precatu impetrauerit, vt quicquid mundus amat, amplectitur, magnipendit, ea deincèps omnia quaſi ſtercora execraretur, reiiceret ac omninò nihil putaret: voce etiam apud ancillas teſtata, nunquàm ſibi antehàc tantum cordi fuiſſe diuitias poſsidere, quantum modò liberet eaſdem omni cœno viliores iudicare: liberoſq; ſuos iam pari ſe cum cęteris mortalibus affectione diligere, vt quos Deo planè cōmiſiſſet. Obtrectationes deniquè maleuolorū, & ſuperborum conuicia, ſubſannationes, deſpectum ità pro Deo libenter amplecti, vt iis & oblectari gloriariq; & velit, & ſciat. Totis igitur animis ad profectum animata uirtutum, poſteaq̄ varia benè uiuentiū expendiſſet inſtituta, poſtremò vt ueræ pfectionis auida, cunctis pręferre decreuit paupertatem, cui appendia publicę mendicitatis cohæreret. Quam perſuaſionem cùm magiſtro impetrandi conſenſus gratia propoſuiſſet, renuit ille, vt vir prudens, deuotioni, quæ nobilem ac teneram mulierē minùs deceret, aſſentiri. Perſeuerantem deindè in propoſito, precibuſq; lachrymas iungentē, indignabunda ſeueritate cōpeſcuit. At illa videns rē deſtinatā, qua voluit uia, minimè ſucceſsiſſe, aliā eſt non minùs difficilem aggreſſa. Aduenerat dies ſacratiſsimæ Paraſceues, cùm pro Chriſtiano ritu ſacris nudæ tegminibus viſuntur aræ, Eliſabeth ſumpta occaſione & tēporis & loci (erat. n. in cœnobio fratrum Minorū) ſacellū quoddam vnà cum magiſtro ac nonnullis ex fratribus ingreſſa, poſitis ſuper altare manibus, ſolenni ac magnanima profeſsione renunciat parētibus, liberis, conſanguineis, pompis ac vanitatibus mundi: deniquè uoluntati propriæ, adiectura & eueſtigiò ceſſionem terrenæ poſſeſsionis, niſi magiſter ſagacis vir ingenii, interfatus profitentis uerba, nè ulteriùs iret, effeciſſet. Secuta eſt paulopòſt magiſtrū ad Haſsię inſigne oppidū, quod Marpurgū vocant, proficiſcentem. Vbi cùm & æmulorū quorundam adhuc recēs vigeret inuidia, & domicilium illi nouū exædificandum eſſet, tus paulispèr ſeceſsit, atrium quoddam collapſi præ vetuſtate ædificii, oè cuiquam ruſticorum oneri eſſet, ingreſſa, ibidèm aliquot dies exegit, coacta ad reſtantis infumibuli parietes frondibus in vmbraculi ſpeciem ſubrectis diſpoſitiſq;, veluti quoddam tugurium parare. Vbi manenti fumus, æſtus, uenti & imbres non mediocrem moleſtiam afferebant: quam illa placide ſuſtinens, Deo nihilo ſegniùs gratias agebat.

Mundi perfectū contēptū, à Deo precibus impetrat.

Vult oſtiatim mendicare uictū, ſed M. Cōradus non ſinit.

Obſerua paupertatem & patientiam.

Cap. 21.

EXędificato intereà temporis intra vrbem expedito magis, quàm ſumptuoſo domicilio, reuerſa ibidèm famulari Deo in omni ſanctitate cœpit, conſtructumque à ſe quondàm xenodochium crebrò inuiſere, ac Chriſti membra quibus poterat ſouere ſolatiis. Quanquàm autem in commune pauperibus, pront facultas ſuppetebat, eleemoſynas largiebatur; delectū tamen eorum, quos xenodochii domicilio donaret, perquàm diligentem agebat: iis potiſsimùm aſſumptis, qui vel Chriſtianę religionis ſtudio cæteris excellerent, vel magis valetudinarii eſſent. E quibus deſpicatiſsimos quoſq; mēſæ propriæ crebrò adhibentem cùm magiſter ruſticitatis argueret, illa rñdit: Orare plurimùm, id æquo ferret aio. Se quidē reminiſci deliciarū, quas fuiſſet aliquādiù ſectata: decere iā ſtrictiorē pręferre uitā. Scire, contrariis ſolere curari cōtraria, & ſplendorē ueterem cōuiuiorum, præſenti pauperum ſqualore emendari ſuſtolliq;. Sibi talium conuiuiorum præſentia & faſtidium nullum generari, & gratiam numinis augeri. Cernens igitur prudens magiſter, toto illam niſu per pietatis opera ad celſitudinem ſanctæ perfectionis contendere, curandum magnoperè putauit, nè quid huic intentioni uel abeſſet vtile, uel adeſſet inutile. Proindè expendens, quanto ſit impedimento ſpirituali uitæ, priuata erga familiares & amicos affectio, duas illi comites Iſintrudē & Gutam, quarū præter cæteras ſingulari tenebatur amore, quāprimùm ademit. Teſtes ſunt lachrymę vtrinque pluſq;, quid & charitatis habuerint iunctæ, & do

Nota quos ſua menſæ adhibuerit conuiuas.

M. Conradus eā egregiè exercet.

ſoris ſenſerint ſeparatæ. Exercebatur hoc tam lugubri diuortio virtus obedientiæ, quæ illi ad ſublimitatem diuinæ contemplationis acquirendam, gradum eſſet factura certiſsimum. Ergò geminę familiaritatis deſtituta ſolatio, & quidem gratiſsimo, velut aggeris obiectu præpeditum vndiquè flumen, altiùs excreſcit, diſcitque ſupernè depoſcere, quicquid minùs infrà conſequi permittebatur. Conuictus illi poſthàc cum ancillis fuit in multa humilitate & paupertate.

Victus eius.

Cibus, olera & legumina, ſæpenumerò ob egeſtatem aqua duntaxàt, ſine alio gulæ irritamento, percocta, ac interdùm, cùm ipſa coquinariam exerceret, per negligentiam ſemiuſtulata. Ob quod ab ancillis etiam caſtigari verbis auſteriuſculis minimè grauabatur. Nacta uerò lautius aliquod edulium, deſraudato proprio genio, id pauperibus apud ſe domi detentis erogabat.

Veſtis & pallium.

Veſtem ab magiſtro accepit colore natiuo, textu ruſtico, ualore admodùm nili, abiectoque. Pallium, quia breuius, quàm vt decenter ab ea deferretur, erat, aſſuto alterius coloris panno productum habebat. Laceras diruptasque veſtiū partes reſarciri ſerebat diſcoloribus vilium panniculorum reciſamentis, quibus & ipſa frequenter parietū uitia redintegrabat, aut potiùs oppilabat. Rupta manicarum uel aliarum partium per ſe ſi quandò reficeret, quòd eiuſce artis foret imperita, non tam refeciſſe, quàm obſtruxiſſe, dici rectè poterat.

Cap. 22.

Victum lanificio ſibi parat.

LAnicio filando, quia lino neſciebat, operam dabat. Indè victum quæſtuaria procurabat, cunctis regum deliciis longe gratiorem. Cui operi adeò diligenter incumbebat, ut etiam infirma lectoque decumbens, adhibita colo neret. Qua per ancillarum aliquam è manibus rapta, quò infirmiori corpuſculo parceret, nè penitùs ociaretur, operi futuro proſpiciens, lanam uel carptim pectebat, uel floccis hinc indè collectis, ſcobem ſordidiuſculam euellebat eiectabatque, remiſſo interdùm iis, quorum operi vacabat, precio, quod vel necdùm meruerat, uel mereri quamprimùm poſſe diffidebat, nè quid plus iuſto poſsideret. Hac in paupertate degentem, miſſus ex Hungaria Comes quidam non ſine vehementi ſtupore inuenit, tentauitque reducere ad opes natalis ſoli, affirmans eo ſe nomine illinc miſſum à patre. Illum audito, quàm infeliciter filia, mariti viduata ſolatio, ageret, nequiuiſſe diutius legationem differre. Flagitare proinde, paterna uota in pectus admittat, ſeq; honorificè, unde ſit oriunda, reduci permittat. Non decere filiam regis lanicio deditam, amictu ſqualidam, facie deformem, intra argilloſos fumoſarum ædium parietes inueniri. Aliam eſſe conditionem nobilium, aliam popularium. Singula pro ſui dignitate locis ſuis conſtitui, decorum eſſe, ac minime a uirtute abhorrere.

Non vult redire in patriam, pauperta tem cunctis opibus anteponēs

Cùm his verbis nihil omninò moueretur Eliſabeth, diceretque ſe ità ut erat permanſuram, ac Deo famulaturam, Comes infecto negocio in Hungariam eſt reuerſus. Cęterùm magna illi comitas, ac multa beneuolentia erat domi cum ancillis agenti, intantùm ut parem ſe ipſis, licèt ignobilibus & egenis, faceret ac reputari uellet: depoſitaque dominæ appellatione, nollet niſi proprio nomine, ad inſtar popularis fœminæ, vocari: denique coquinariam cum iis factitaret, ciboſque vnà ex paropſide ſumeret, iuſsis pariter accumbere. Quam dignationem vni earum plurimum admiranti, dicentique: Tu quidem, o Dei famula, tuum in nobis meritum accumulando, periculum noſtrum handquaquàm animaduertis, quibus, q tanta tui dignatione donamur, obrepere tumore aliquo peſtis ſuperbiæ poteſt, reſpondit: Quandò grauaris adhibita menſæ noſtræ iuncto mihi latere diſcumbere, en gremium tibi meum expanditur, quo in iamiam te & accumbere & veſci oportebit. Statimque vt ità fieret, effecit. Hanc morum comitatem mira decorabat ſermonis gratia, quam & in ancillis eacolebat. Si quid ea præſente diceretur, quod aut vanitatem redoleret, aut indignationem iramve repræſentaret, id properè ac benignè his verbis caſtigabat: Vbi modò Dominus, qui ſuam de ſe loquentibus exhibere præſentiam hauddubiè promiſit?

Cap. 23.

Benignitas in pauperes.

PAuperum ædes cum ancillis inuiſenti (quod crebrò faciebat) ſemper aliqua comes ibat, uarii generis edulia deſerēs: quibus illa inter egenos manu ſua diſtributis, mox eorum veſtes, lectos, lodices diſpiciebat, & deficiētia, ſi facultas eſſet, extemplò prębebat. Sin minùs, diſtractis celeriter aureis anulis, ac ſericis panniculis in nummos redactis, candidè ſupplebat, nihil eo in officio magis curans, quàm nè quid edulii, cuius quiſque deſiderio tenebatur, deeſſet: adeò ut piſcem flagitanti obſecutura, inuocato Chriſto, cùm è puteo piſcibus vacuo hauriret aquam, & piſcem pariter ceperit, quo pauperis deſiderium eſuriemq; ſedauit.

Miraculum.

Celat miracula ſua.

Creditur ſimilia ſępenumerò feciſſe, quæ tamen humilitatis gratia tegere ſilentio, quàm prodere, maluit. Orphano cuidam puero, qui paralyſi & hæmorrhoide laborabat, ità ſedula domi detento miniſtrauit, vt ſexiès illum noctù, & aliquandò crebriùs ſuis ipſa manibus ad excernendum deferret, ſordeſq; fœdato detergeret.

Officia ſingularis humilitatis & charitatis

Quo demùm in humanis eſſe deſinente, virginem lepra contaminatam, latenter in demortui locum ſuffecit. Cui tanta cum humilitate inſeruiuit, vt non modò cibum ipſi præberet, lectum excuteret, aquam lauandæ prępararet: verumetiam ad excalceandos pedes detrahendoſq; ſocculos, pauimētotenùs ſemet regina demitteret. Quod ubi magiſter reſciuit, ilicò leproſam amoueri præcepit. Neque ſic quidem infracta ſanctæ mulieris ſedulitas, officio pietatis abſtinuit: Puerum quendam capite depilem, ſcabie & pſoris horridum aſſumendo: cui per ſtudium lauandi vngendiq; adeo conſtanter famulata eſt, ut qđ per artem, cuius ignara fuit, impendere nequibat, p fidei feruorem ut impenderet, ſit conſecuta. Paropſides, ollos, & cætera coquinaria uaſa inſigni humilitate frequenter abluebat, emiſsis interdùm ancillis curandi cuiuſpiam negocii cauſa, quo liberius propriæ abiectioni vacaret, ità ut reuerſis uel diluere, vel diluiſſe depræhenderetur.

Matris anima de functa, ei apparet.

Extinctæ matris vmbra noctù dormienti viſa eſt obſeruari, lugubriq; vultu ac flexis poplitibus orare, ſui quamprimùm miſereref. Ob uitam enim negligentiùs actam, igne ſe pęnas ſoluere: moxq; hoc uiſo expergefactæ, ac poſt effuſas ad Deum preces lachrymaſque, denuò in ſoporem depreſſæ iterùm apparere, ac immortales gratias agere pro matura liberatione: dicereque tanti apud Deum preces eius reputari, vt tam vita functis, quàm iis, qui adhuc ſupereſſent, ſubuenire auxilio poſſint.

Cap. 24.

SAtis iam quidē, quantū defunctæ opē precando tulerit, declaratū eſt: q̃ verò uiuenti quoq; ſimili officio profuerit, ſupereſt ut probetur. Venerat matrona quædā nobilis ad illam inuiſendi gratia, adducto ſecū adoleſcēte, quē veſtis cōpta & incōpti mores, ſeculari ꝓrſus eſſe animo haud obſcurè prodebāt. Ad quē Eliſabeth: Quid tu, inqt, ò adoleſcēs tā inſigniter & ueſte & moribus ſecularē pſerſanimū, quē magis Deo tuo ꝓna ſeruitute iā olìm dedicatū oportuit? Eſt (ait adoleſcēs) hei mihi, ità ut dicis, o domina: ſed oro te plurimùm, pro me Deū pcari digneris, quo mihi

bonum,

bonum, quod proponis, & incipiendi & perficiendi donetur gratia. Mox illa: Itàne, inquit, ſeriò petis, vt pro te Deum rogem? Peto, ait ille, ſeriò intimeq́; . Statim illa: Oportet, inquit, te itidèm facere, preceſque meas tuis iuuare. Quo perſuaſo, itum eſt, ac vtrinque oratum loco ſatis congruenti. Iamq́; nonnihil moræ interceſſerat, cùm eccè adoleſcens clamare occępit: Iamiam, o domina, precari deſiſte. Incēdor enim ità tuarum feruore precum, vt ferre vix queam. Tum illa vehementiùs orationi inſtare, acriore mentis anniſu Deo propinquare. At ille ſemet intentiùs inflammari ſentiens, viribusque paulatim deſtitui, toto iam corpore in ſudorem eunte, atque crebri vaporis nebulā paſsim exhalante, clamat altiore voce, diſiectis prę laſſitudine brachiis, genibusq́; ad ruinam ſubſidētibus: Ceſſa, o domina, ceſſa: quia vaſtiſsimo ſupplicationis tuæ incēdio præcordia mea & ipſæ medullæ depaſcūtur. Defectum ità iuuenem duæ confeſtim ex pediſequis, ſimulq́; matrona pauloantè memorata medium corripiunt, & nè caſu repentino elideretur, ſuſtentāt, feruorem ejus intenſiſsimum, & calidiſsimo perfuſa membra ſudore, uix tactu manuum pati volentes. Tādèm nihilo ſegniùs orare perſeuerantem, anhelus iuuenis q̃ potuit altiſsima uoce ſæpiùs inclamat, dicens: Oro te per Ieſum, vt cœpto munere iamiam ſuperſedeas, nè me precibus infauſtè mori cogas, quem vitæ meliori feliciter deſtinaſti. Confeſtìm igitur vt Eliſabeth precandi ſtudium remiſit, remiſſo pariter calore, iuuenis eſt velociſsimè refrigeratus, aſſumpturum ſeſe maturiùs Franciſci Aſsiſiatis inſtitutū pollicitus: quod & non multo pòſt tempore aſſumpſit, aſſumptū coluit, cultum viriliter conſummauit. Hac precandi conſuetudine Dei famulam multis hominum ſaluti fuiſſe, celebri memorię proditum eſt.

Obſerua mirabilē vim precum eius.

Cap. 25.

CAeterùm magiſtri & amicorum induſtria ac ſolicitudine, receptam à principe dotis nomine pecuniam, neque terræ infodit, vt timida: neque arcis incluſit, vt auara: ſed magis apud Chriſtum diuini ſpe fœnoris collocatura, miſsis circunquaq́; nunciis, iubet pauperes quoſcunque ad diem conſtitutum adeſſe, aſsignato pariter loco, nè quis eius ignoratione comparere non poſſet. Congregata igitur ad diē eſt incredibilis multitudo vtriuſq́; ſexus, vt nunq̃ maiore numero per Haſsiam & Turingiam conuentus inopum viſus eſſe credatur. Videre tum erat uaria genera pauperum & incommodorum, ac veluti quendam deuictis hoſtibus exercitum, accipiendi ſtipendii gratia ad imperatorem conueniſſe. Præfecerat autem Eliſabeth vniuerſo cętui viros quoſdam ac mulieres, q̃ ſingulis ordine deſidere iuſsis, tumultuantes & quietis impatientes compeſcerent, adiecta publicę confuſionis pęna, id eſt, dehoneſtamento detondēdi capilli, ſi quiſpiam (vt eſt auiditas inconditæ plebis) deſerto, quem occupandum accepiſſet, loco, vel aliis negocium exhibere, vel ſecundò ſtipē percipere adnotaretur. Aderat etiamnùm huic ſpectaculo aliorum hominum ingens turba, quos rei nouitas ad videndum exciuerat. Ibat ergò pientiſsima pauperum conſolatrix in medio tantæ multitudinis, læto placidoq́; vultu per ſingulos pecuniam diſtribuens, vt eius iuſtitia, tam inſigni diſsipata pręconio, in memoriā duraret ſempiternam. Ità paucis horis erogauit circiter quingentas argenti minas. Quo tempore puella quædam capillamento pulcherrimo paſſoque, vt pręuaricatrix ſupradictę legis, præſentatur accuſaturq́;. Cui vt quā primùm detōderetur capillus, Eliſabeth p̃cepit. Quo ſtatim effecto, cùm in lachrymas puella prorumperet vberrimas, aderant qui dicerent, nihil præuaricatam eſſe iuuenculam: proindè immeritò affectam iniuria: veniſſe illam ſororis inuiſendæ, non ſtipis accipiēdæ, gratia. Ad quos Dei famula: Benè habet, inquit: nihil damni puella fecit: at magis detrimento capillorum lucrum animæ factura, deincèps nequaquàm choreis ſe immiſcebit. Moxque accitam interrogauit, an vnq̃ ſanctioris vitæ, Deoque ſeruiendi habuerit voluntatem. Cui puella: Olim, ait, votum ſuſcepiſſem ad emēdatioris formam inſtitui, ſi me capillamēti venuſtas non retraxiſſet. Et ego (inquit Eliſabeth) hoc magis gratulor tuorum detonſioni capillorū, quo liquidiùs peruideo me tibi magnum ſalutis ademiſſe diſpēdiū, non plùs gratulatura filio meo, ſi illum ad Romani faſces imperii prouehi contigiſſet. Statimque aſſumptā puellam, dato humiliori habitu, intulit xenodochio, illatæque miniſtrandi munus, quoàd viueret, exequēdum commiſit. Cæterùm remeantibus vndè venerāt, pauperibus, Deumque magnificè collaudantibus, cōtigit non paucos langoribus & defectu virium præpeditos, remanere noctem vnam, paſsimque per xenodochii angulos iacere. Quos miſerata Dei famula, præcepit actutum, calis & titionibus longo ordine cōcinnatis focum ſuccendi, pauperibusque commodè adhibitis, panes ſingulatim & ſenos nummos diſtribuit, quorundam etiam pedes lauari, vngique. Tum repletis ingenti lætitia pectoribus, omnis ille cœtus ſublimi cantu perſonare cœpit: cui ſancta mulier & animi & vultus hilaritate non minimùm eſt gratulata.

Ingens ad eam confluit inopum numerus.

Magnā pecuniæ vim illis diſtribuit

Cap. 26.

CVm aūt reſiduum pecunię, vndè ſemet ſuſtentare habebat, ſimili pauperibus largitate diſtribuere pergeret, q̃ cor ipſius vehementer ad inopes dilatatum eſſet: Magiſter futuræ neceſsitati proſpiciēs inhibuit, aſſociatis ei fęminis ſeueriuſculis, quę & facta illius moroſiùs obſeruarent, & dictis non audientē, hoc eſt, egenis vltrà, q̃ licebat, aliquid erogaſſe cōpertam, deferrent. Delata uerò, confeſtim comparere iubebatur, & uerbis & plagis caſtiganda, ità ut etiam alapis eam vapulare aliquoties cōtigerit: quas illa ob recordationem Dominicæ paſsionis perpeti admodùm gaudebat. Iuſſa dehinc ſingulos duntaxat nummos ſingulis dare pauperibus, ità paruit magiſtro, ut nihilo remiſsiùs miſericordi obſequeretur animo, dū inter plurimos ſingulatim erogabat, quod licebat in pauciores. Quo cōperto, magiſter ad unum minùs parenti, nummorum erogationem prorsùs interdicit, panum uerò permittit: quos & ipſos profuſiùs diſtribui cœptos, ad minutiora fruſtra reſtrinxit, cùm priùs integri largirentur. Ità mira viciſsitudine & exercebatur obedientia, & miſericordia prouocabat. Siquandò eleemoſynis erogandis penitùs ſuperſedere, lepraque contactos, aut alio morbo fœdatos uel non recipere, vel receptos miſſos facere iubebatur, videre mirum fuit, ut ſingulari miſerationis affectu diſcruciata, etiam foris languidiorem corporis habitum præferret. Timebat nimirum prudēs magiſter teneritudini fœmineæ, nè fortè attactu & deoſculatione putidiſsimorum vlcerum (ad quod opus miro ac ſtupendo deſiderio ferebatur) in morbum aliquem incideret. Quibus verò miſericordiæ operibus interdictum ei nihil eſſet, ità iis diligentiſsimā nauabat operam, ut cùm in xenodochio, adiuuantibus ancillis, infirmiores lauaret, mundatis lectos excuteret, atque in iis reclinatos, lodicibus ac ſtratis operiret, frequentiſsimè diceret: Quàm benè feliciterque nobiſcum agitur, quibus Dominum lauare, detergere, reclinare atque contegere permiſſum eſt. Cui aliquandò ex pediſequis una: Tibi, ait, cum huiuſcemodi ſqualoribus benè eſt: at nobis, & aliis non ità. Hortabatur matres crebrò, nè poſt enixos liberos, baptiſma ſacrum aut negligerent,

Dū vult omnia effundere in pauperes, prohibetur à Magiſtro Cōrado.

Obſerua eximiam eius virtutem & perfectionem.

Moribundis quid conſuluerit,

aut differrent: illud eſſe dicens ſtolidi, hoc imprudentis animi: vtrunq; periculi plenum. Infirmis quoquè, cùm morti propinquarent, adeò ſolicitè ſuadebat & expiandæ conſcientiæ vacare, Euchariſtiæque & Vnctionis vltimæ ſacramenta percipere, vt mulierculam quandam, delicta confiteri diutius detrectantem, & virgis caſtigauerit, excuſſoque verberibus negligentiæ ſomno, conſiliis audientem effecerit.

Cap. 27.

Alteri prætereà, quæ uicina partui erat, hoſpitiũ ac inibi ad victum neceſſaria commodè contulerat, natamque prolem Eliſabeth vocari, & ſacro ſonte initiari procurauerat: quotidieq; puerperam, comportatis ſecum lautioribus edulijs, inuiſerat, cùm ecce tandèm mulier, eiusque maritus, vt ingratiſsimi, relicta filia, ſublatis pariter aliquot donariis aufugerunt. Quare Dei ſamula per ancillam, quam illo cùm lautitiarum xeniolis miſerat, comperta, ilicò iubet ad ſe afferri infantulam, allatamq; vxori militis cuiuſdã, vt educaretur, commendari. Accito dehinc vrbis Præfecto, mãdat extemplò miſsis per compita ſingula ſtatoribus, perfugas inſequi, veſtigarique. Quibus minimè peruestigatis, ad preces conuerſa effecit, vt paulo pòſt redirent, proſtratiq; veniam poſtularent ingratitudinis ac perfidię: ſeſe pœnarum ſatis ſoluiſſe fatẽtes, cùm manifeſta numinis vltione progredi nequaquàm valentes, ad regrediendum, uellent nollent, cogerentur.

Facilè ignoſcit ingratis, non tamẽ abſque iuſtitia cenſura.

Remiſſa facilè culpa, remittuntur abire cũ filia, priùs tamen detracto mulieri pallio, quod à Dei famula collatum illi fuerat, dicente, ità remittendam iniuriam eſſe, nè denuò poſſit irrogari. Porrò palliũ ipſum virgini cuidam pauperculę datum eſt: q̃ mox donantis merito per Dei gratiam illuſtrata, perpetuæ ſemet virginitati dicauit. Quanq̃ autẽ Eliſabeth ſanctorum reliquias pro Chriſtiano more cereis & thure ſtudioſiſsimè uenerabatur, nummis ẽt, quos manuum labore conquiſiſset, ad aras reuerẽter oblatis: viſa tamen eſt ſumptuoſiora ſimulacra non admodùm probare, vt etiam cœnobiis quibuſdam paupertatem profeſsis, in fanum ipſorum ingreſſa, obiecerit anaglyptica opera ac ſumptuoſas imagines, dicens precium curandis pauperum corporibus adhibendũ eſſe, & ſanctorum memoriã religioſiùs animo, q̃ exteriore cultu habendam.

Non diſplicent ei ſacræ imagines, ſed ſumptus immoderatus.

Itidèm cuidam pſens ſimulacrum, quod arte ſimul & precio excellere videret, laudibus proſequenti: Ego, inquit, veritatẽ rei huius animo teneo, cuius tu iconem foris tantoperè miraris. Talibus ac tantis virtutũ inſignibus decorata Dei famula, Marthæ quidem officium eſt fideliter executa, Mariæ tamen ocio non omiſſo. Ceſſanti à pietatis operibus & rei familiaris cura, mos erat ſolitudinem petere, oculos, manus, animum ad cæleſtia ſuſtollere, & quanta poſſet maxima intentione preces effundere, neque id quidem ſine lachrymis: qua in re ſingularem prę ſe ferebat gratiam. Non enim, vt aliis euenire videmus, lachrymans deformiore triſtitiæ nubilo vultum offuſcabat: ſerena facie, atque hilaritatẽ dulcedine quadam conditam præferente, rigabat lachrymis genas, vt gaudio illam flere, non mœrore, cẽſeres. Neque id mirum: quandoquidem etiam aduerſis vexata caſibus, non contractum triſtitia vultum, ſed magis iucunda porrectum lætitia gerebat.

In contemplatione ſæpè patiĩ ecſtaſim.

Diuinæ quoq; contemplationis ignara non fuit, frequenter aliquot horis in ecſtaſim rapta, ac mirabili ſuauitate perfuſa. Quo tempore non ſolùm Angelorum colloquiis interfuit, ſed ipſum etiamnùm conſolatorem ſuũ Chriſtum Ieſum, innumerabili ſanctorum agmine vallatum, non ſemèl uidit, audiuitque. Quid tum hauſerit conſolationis, quid gaudij perſenſerit, q̃d fuerit adepta virtutis, recepto animo declarabat. Erat enim, vt de Moſe quoque legitur, ſplendida facies illius: profectò quia diuinę lucis directus in eam radius, ita prę cordia penitiſsimè luſtrauerat, vt, quoniam exuberãs fulgor limine ſuo contineri non potuit, per vultum quaſi per quandam animi feneſtram transluceret. Vndè factum eſt, vt ſpiritualibus refecta deliciis, pòſt corporis cibo vel ad multas horas omninò abſtinuerit, vel quàm parciſsimè ſit uſa. *Exo. 34.*

Cap. 28.

Chriſtus ei apparet.

Tandèm uerò cùm poſt deductam annis multis religioſiſsimè uitam, tẽpus aduenisſet, quo ſanctiſsima Dei famula ex hac luce migraret, Chriſtus Ieſus illi iucundiſsimè apparuit, dicens: Veni electa mea, & cæleſti thalamo, quem tibi ab æterno deſtinaui, potire. Hoc uiſu mirificè læta, magiſtrum graui tunc temporis infirmitate laborantem inuiſit, interrogantique quonam modo vitam deducere proponeret, ſi mori ſibi contingeret, confeſtim quid diuinitùs didiciſſet, reuelat. Quarto pòſt die aduerſa valetudine corripi cœpit, paulatimque inualeſcẽte virium defectione, lecto decubuit, animo tamen ſemper cæleſtibus bonis intento, atque in amore Chriſti ardente. Aſsidebat aliquandò iacenti ancilla una, cùm eccè præter infirmantium morem, audit illam dulciſsimo cantu perſonare, atque ad numeros muſicos veluti cygneam vocem artifici modulatione inflectere: tum poſt aliquantulum moræ, auerſam dicere: Vbi es, dilecta filia? Et ancilla: En, inquit, ego adſum. Subiunxitque: O quàm dulci concentu aures meas demulſiſti, domina pientiſsima. Mox Eliſabeth: Tùne, ait, cantum meum audiſti? Statim ancilla: Etiam, inquit, audiui, & quidẽ lætiſsima. Cui Dei famula: Auicula, ait, cælitùs demiſſa, inter me & parietẽ deſederat, tanta mihi ſuauitate per varia cantilenarum diſcrimina diuinũ præcinens melos, vt quamuis infirmo corpuſculo, nõ potuerim me continere, quin & ipſa concinerem pro viribus.

Enim eã Dominus mirificè cõſolatur.

Ante diem tertium obitus, vendicatura ſibimet ſecretum, iubet omnes cubiculo excedere, qui ad ipſam viſendi gratia conuenerãt, arceriq; foribus quoſcunque admitti petentes. Interrogata cur id faceret: Volo, inquit, tumultus externi vacua, meditari iſſe iudicis mei, terribiliſq; cenſuræ, quam perbreui habeo ſubire. Pridiè, quàm decederet, magiſtro, qui paulo antè conualuerat, culpas integerrimè confeſſa, Chriſtum in pauperibus teſtamento reliquit hæredem, vilem duntaxãt tunicam excipiens, in qua ſepeliri poſtulauit: ut iamtunc nihil minùs, quam de funeribus cura & exequiarum pompa cogitaſſe credatur. Paucis pòſt horis Euchariſtiæ ſacramento refecta, oleoque ſacro peruncta, reliquum diei ac noctis medium tanto feruore ſpiritus exegit, vt indubiis argumentis proderet Chriſtum hoſpitem & pro deſiderio excepiſſe, & pro amore exceptum tenere.

Munitiſſa ſub mortẽ Eccleſia ſacramentis.

Colloquebatur cum aſsidẽtibus de ſanctiſsimis rebus, quas vel in concionibus audierat, vel inſtinctu diuino didicerat: ad poſtremũ ſubtexens, ut Chriſtus Mariã & Marthã ſup obitu fratris mœrentes, inuiſerit ut fuerit benignè conſolatus, vt iis animum firma pollicitatione fecerit, ut pariter ad ſepulcrum ierit, ut denique lachrymas intimæ veriſsimęque compaſsionis indices profuderit. *Iohan. 11.* Hoc loco veluti profundam rei pulcherrimæ diſputationem ingreſſa, cum ſtupore & admiratione præſentium, de iis Chriſti lachrymis tam viua, tã aculeata, tam flãmea, tamq; ad imum ſpiritum penetrantia uerba fecit, ut omnibus penitiſsimè cõpunctis, lachrymas exciuerit, vtpotè dolẽtes diſparari ſe ab ea, quã intimo diligebant affectu. Ad quos Eliſabeth cõuerſa: Nolite, ait, o Chriſtigenæ ſuper me flere: magis

autem

Audit cæleſtes melodias, pariter ipſa cantans.

autem ſuper voſmet fletu madeſcite. Nec aliud locuta, melos ſuauiſsimum ſine labiorū motu aliquo proferre auditur: ſciſcitantibusque qui aderant, quid ea cantilena ſibi vellet, reſpondit: Præcinentibus mihi, qua potui facultate, concinendi vicarium munus adiunxi, quos mirum ſi non audiſtis. Quibus verbis, creditum fuit, Angelos, qui paulò mox egreſſuram carnis ergaſtulo animā opperiebantur, cęleſti perſonuiſſe harmonia, eaque infirmam, vt concineret, excitaſſe.

Cap. 29.

Fidenter abigit diabolum.

APpetente iam noctis medio, circunſedentes intuita: Quid, inquit, facturi eſſemus, ſi ſemet nobis humani generis inimicus repræſentaret? Nec mora, fidentiſsima voce veluti abigendo conſpectū horribili ſimulacro diabolum, exclamat: Fuge miſer, fuge infelix. Imminente morte: Hæc eſt, ait, hora virginei & immaculati partus, admonens nos commentari debere aliquid de Ieſu puello candidiſsimo, quem admodùm hyeme, noctù, atque alienis in ædibus ſit natus, pannis inuolutus, collocatus in præſepio, à paſtoribus inuentus, ſtella proditus, deniquè à Chaldæis adoratus. Hæc enim ſunt noſtrę ſalutis veneranda myſteria, locupletiſsima beneficia, ornamenta pulcherrima. In his tota ſpei noſtræ ratio viget, fides proficit, charitas ardet. De his (rogo) diſputemus, ac dulciter conferamus. Inter hæc uerba, veluti quiete placida obdormiret, ſāctiſsima Dei famula, capite paululùm labente, deceſsit. Diſsipato in vulgus obitu, mirum eſt, quanta ad exequias eius monachorum, clericorum, ac pauperum multitudo confluxerit. E quibus inopes adeò lugubri ſqualore clamoſoq; eiulatu pręſentium oculos & aures impleuerunt, ut omnibus ferè lachrymas excuſſerint: teſtati matrem ſe pientiſsimam, vnicumque ac ſingulare paupertatis ſuæ in terris perfugium amiſiſſe, nihil iam ſibi reſiduum ſpei eſſe, neſcientibus ad quem eant, ſolatium egeſtatis inuenturi. Porrò ad quartum vſque diem ſacratiſsimi corpuſculi prorogata humatio eſt, id exigente frequētiſsimo deuotæ plebis concurſu. Nec erant horrori uiſentibus caput, ora, manus, omninò retecta: cùm in iis, pręter pallorem, nihil prorsùs neque triſte, neque ſqualidum appareret. Priſtina carnis teneritudo, & ad leniſsimum quenq; contactum facilè cedens perſeuerabat. Videre tum erat, vt certatim aduolātes, pro ſe quiſque reliquiarum aliquid, vel de capillamento nudi uerticis, vel de vnguium pręſegminibus, uel de mamillarum papillis, uel de auricularum ſummitatibus, uel de laciniis abiectę uiliſque tunicę decerpere & (quod audacius erat) præſecare feſtinarent: adeptaſque portiunculas maximi putarent, ſæpiusque deoſculatas reuerenter aſſeruarent. Prętereà gratiſsimus odor nares omnium imbuebat, nihilque omninò uel minimi fętoris ſub tanti ſpatio temporis à quoquam percipiebatur: veluti ſi pro hominis cadauere (cuius eſt proprium, mephitim exhalare) omnium theſauri aromatum, ac ſuauiſsimè ſpirantia adeſſent myrothecia. Quarto demùm die, peracta ſolenniſsimo ritu celebratione rei diuinæ, præſentibus cęnobitarum pręſtantiſsimis patribus, clerique ac populi ingenti caterua, in ſacello xenodochii vicino, precioſum corpuſculum perquàm honorificè ſepultum eſt. Deceſsit anno religionis noſtrę milleſimo, ducenteſimo triceſimo primo, tertio decimo Calendas Decembris.

Suauiſsimè obdormit in Domino.

Ex defuncta corpore manat odor gratiſsimus. Mephitis, terræ putor eſt.

Cap. 30.

Miracula ad monumentum eius.

COepit autem mox theſaurus ille quamplurimis coruſcare miraculis, & rebus ipſis declarare, quàm mirabilis ſit Deus in ſanctis ſuis: adeò ut ſedecim mortuos ad uitam excitaſſe, leproſis munditiem, ſurdis auditum, mutis loquēdi facultatem, claudis greſſum, cæcis viſum, miſeris & calamitoſis ſolatium contuliſſe famatiſsimè prędicetur. Quæ omnia Siffridus Moguntinus antiſtes, probatiſsimis documentis confirmata, Pontifici Maximo Gregorio nono tranſmiſit. Qui communicato cum patribus conſilio, poſt diligētiſsimam tantę rei diſcuſsionem, præſentibus Hieroſolymæ & Antiochiæ Patriarchis, multisq; Epiſcoporum, Peruſiæ in cęnobio fratrum Prędicatorum ſexto Calendas Iunias, qui dies reuerendiſsimę Pentecoſtes erat, poſt luſtrationem ſolenni more apparatuque magnifico peractam, inter cæremonias ſacrorū, beatiſsimam Eliſabeth quarto, poſtquàm deceſſerat, anno in diuarum retulit numerum: ędificatamque ibidem aram, eius honori dedicauit, dedicatam ornauit, ornatam Pontificio more dotauit. Quibus honorificè tractatis, ac fama rei per Alemaniam celeberrimè diuulgata, Siffridus antiſtes, cum ingenti populorum gaudio, leuandis è ſepulcro ſanctiſsimis oſſibus diem conſtituit, citatis ſimul aliarum Eccleſiarum pręfectis. Quo die incredibile dictu eſt, quanta Marpurgum multitudo conuenerit vtriuſque ſexus, ordinum & ſtatuum diuerſiſsimorum. Præſentibus igitur Imperatore Federico, auream coronam ſanctis reliquiis dicante, cum honorificentiſsimo inferiorum principum cętu, Moguntino, Colonienſi ac Bremenſi Epiſcopis, necnon aliis plurimis templorum cęnobiorumque præſidibus, effoſſo tumulo, ſanctiſsima leuātur oſſa. Neque uerò continuò, cęterorum cadauerū more, horrēdi fœtoris exhalatio, ſed tanquàm recluſa precioſiſsimorum aromatū theca, gratiſsimus odor egreſſus, omnium, qui aderant, & nares imbuit, & animos ingēti gaudio perfudit. Impoſita mox capſæ plumbeæ, ſigillis Epiſcoporum obſignatæ, per medium populi, inenarrabili deſiderio præſtolantis, magnificentiſsima pompa circunferuntur. Poſtridiè patefacta iuſſu antiſtitum capſa, comperiuntur (viſu mirabile) benigniſsimæ miſeratricis oſſa præter naturā non parùm olei exudaſſe, guttatimque ſub oculis omni ea parte eiectare: quo perlitis quorunuis infimorum artubus, optata pro voto ſanitas tam velociter, quàm feliciter conferebatur. Cæterùm conſtat monachū quendam Ciſtertienſem, contacto diuæ Eliſabeth ſepulcro, priuſquàm oſſa eximerentur, abacto turbidiſſimi cordis morbo, quo per quadraginta annos miſerè diſcruciatus fuerat, pleno munere conualuiſſe, & quidem ſuoipſius teſtimonio, quod etiam iureiurando confirmauit. Liquet etiamnùm alterum, tā genere quàm Eccleſiaſtica dignitate ſublimem, ſub idem tēpus ſimilia acceſſu tactuq;, libidinoſiſsimas affectiones atque nequitias, quibus non paruo tempore ſubiacuit, multis cum lachrymis excuſsiſſe: vt idem ipſe, magiſtro ſupradicto dū peccata cōfitetur, reuelauit.

Aſcribit Sanctorū catalogo.

Eius oſſa honorificētiſsimè eleuantur.

Spirant odorē ſuauiſsimum.

Oleum exudant.

Eius olei miracula

Cap. 31.

DE multis uerò miraculis, quæ pòſt per famulam ſuam Deus operari dignatus eſt, hæc ad nos cōſtanti veritate peruenerunt. Inprimis memoriæ proditum eſt, Henrico Ciſtertienſi monacho, dies noctesque grauiſsimis doloribus vexato, ita vt eiulatu clamoribusq; fratres omnes ad compaſsionē moueret, noctù fœminam candida veſte apparentem ſuaſiſſe, votū diuæ nuncuparet Eliſabeth, ſi conſequi ſanitatē deſideraret: omittenti inſecuta nocte itidèm apparuiſſe, idemq; dixiſſe. Illum, quandò Abbas Priorque cęnobio abeſſent, conſulto ſeniore, uotum nūcupaſſe, atque ſequenti nocte cōparente iterùm prędicta fœmi-

Per uiſū ſanat miſerrimè vexatū.

na, ſignumque Crucis edente, conualuiſſe protinùs. Reuerſis deindè patribus, rem, quæ acciderat, miraculo quidem fuiſſe: voti verò nuncupationem non admodùm probatam, quòd dicerent, ſolere ſæpè monachos cacodęmonum illuſione ad malum ſub ſpecie bona permoueri; maximè, cùm nulli monachorum ſua ſponte vouere ſit integrum. proindè melius ac ſecurius videri, ſi peccatorum confeſsione facta, animam Deo, corpus cœnobio concrederet. Quartò dehinc fœminam eandem ceſſatori viſam dixiſſe, quandò implere, quod ſuſcepiſſet, votum intermitteret, in priſtinam eſſe recaſurum infirmitatem, atque, vt anteà, tantiſpèr exagitandum, quoàd in animum ſoluere debitum induceret. Quas minas iſſectu miſero e-veſtigiò ſequente, monachum, facta ſibi poteſtate, ad iter accinctum, eatemplò ità conualuiſſe, vt perſoluto gnauiter voto, nihil tale vnquàm poſteà ſit expertus. Conſtat etiam, puellæ cuidam è Moguntino territorio poculum petenti, cùm à porrigente diceretur. Accipe vt diabolum imbibas: protinùs immiſſum eſſe cacodęmonem. Illam, intumeſcente vehementer vtero, exclamaſſe, flammigerantē ſibi per fauces trāſmiſſum titionem, miſeriſque ac inconditis geſtibus viſentes partìm perterreſacere, partìm ad lachrymas permouere: atque ità per bienniom vexatione durāte, demum ſarcophago diuæ Eliſabeth præſentatam,

Dæmoniaca ſanat.

cùm paululùm ibidèm panis ac vndæ ſacræ inſumpſiſſet, confeſtim recepta mente, exactoque nequam ſpiritu, cunctis qui aderant ſtupentibus, ad ſanitatem rediniſſe. Notum etiam apprimè eſt, Theodorico Traiectenſis diœceſis incolæ, contractam ac prorsùs inutilem ad humanos vſus manum habenti, qui bìs diuam Eliſabeth inuiſerat, minimè tamen voti compos effectus, cùm tertiò plena fide iter eſſet ingreſſus, occurriſſe virum ætate ſenili, reuerendo vultu, facundia prompta, ac quò tenderet interrogaſſe. Cumque ille, Marpurgum ad celeberrimam diuæ Eliſabeth tūbam, reſpondiſſet: data mox benedictione, ſubieciſſe, vt conſequendæ ſalutis certus pergeret, manumque foueæ ſepulcrali penitiùs inferret, atq; deincèps diuum quoq; Nicolaum honore proſequeretur: prætereà imprudentes nominaſſe eos, qui perquiſitis ſanctorum reliquiis, votiſque pro more Chriſtiano ſolutis, ſtatìm diſcederent: cùm perſeuerans in precibus ardor, fideſque Deo & ſanctis maximè placeret: atq; his dictis, euanuiſſe. Illum eiuſcemodi verbis audientem, immiſſa tumbæ manu, perquam celeriter curatum fuiſſe.

Contracta manus aliò curat.

Cap. 32.

CElebre quoque admodùm eſt, Hermannum ex Colonienſi territorio, clauſum carcere neruoque cōſtrictū, poſt inuocatam integra fide Eliſabeth, noctù eandem conſpexiſſe, conſolantemque non ſine ingenti lætitia audiuiſſe: in patibulo deindè appēſum, permiſſuque iudicis, cùm ſatis ad mortem penſilis fuiſſet, depoſitum, præſentibus patre ac patruo mirabiliter reuixiſſe. Inſigniter etiamnùm liquet, Burcardum Moguntinæ diœceſis ſcholarem, profluentibus aquæ vorticibus, dum incautiùs piſcatur, abſorptum mortuumque, poſt inuocatam per eos, qui aderant, ſupplici voto diuæ Eliſabeth opem, vitæ redditum eſſe. Itidèm Berelinum, eiuſdem territorii puerum quadrimum, poſt indubiæ mortis ſigna diutiùs adnotata, imploratis per matrem meritis ſanctiſſimæ Eliſabeth, viuum ſanumque ſurrexiſſe. Quin & alterum pari fermè ætate puerum, miſerabili in puteū euentu prolapſum, facta ad diuam Eliſabeth deuotione per eum, qui tum fortuitò ſuperuenerat, mortuumque difficulter admodùm extraxerat, protinùs rediuiuum in pedes conſtitiſſe. Famatū prætereà non mediocriter eſt, Federicum è Moguntino territorio natandi peritiſsimum, cùm in amnem ſe lauandi gratia merſiſſet, & pauperi cuidam olim cæco, tunc meritis diuæ Eliſabeth vidēti, vndas per contemptum inſpergeret, exaſperatū audiret viciſsim precari, nè vnquàm viuus, cui innatabat, flumen egrederetur: vindice Eliſabeth, à qua lumen ipſe adeptus eſſet, cōfeſtìm obſtupeſcentibus neruis ac viribus ſubtractis, ad ima lapidis inſtàr ruiſſe, extractumq; hauddubiè pro mortuo, poſt votum diuæ Eliſabeth per propinquos nuncupatum, eatemplò priſtinum viuendi munus recepiſſe. Clarum item eſt, Iohannem è Moguntina diœceſi innocentem vnà cum fure quodam depræhenſum, mortique pariter adiudicatum, rogaſſe præſentes, pro ſe Deum ac diuam Eliſabeth precarentur, nè aliter, quàm meruiſſet, ſupplicium lueret. Nec mora, è duobus in patibulo ſuſpenſis, ſtrangulato noxio, inſontem miſſam cęlitùs accepiſſe vocem, confiteret ſanctiſsimæ Eliſabeth, cuius eſſet quamprimùm patrocinio liberandus: ſtatimque rupto funiculo, illæſum decidiſſe, exclamaſſeque: Tu me pientiſsima Eliſabeth liberaſti. Quibuſdam autem delapſum appendi deintegrò debere dicentibus, reſpondiſſe iudicē, nolle ſe denuò ſuſpendi permittere, quem Deus liberaſſet. Ferunt etiam Volcmaro, cęnobitæ ſanctitatis eximiæ in territorio Moguntino, qui contrita molari lapide manu altera, intenſiſsimis die noctuque doloribus angebatur, poſt inuocatū diuæ Eliſabeth ſubſidium, ſub nocturnis tenebris ſanctam apparuiſſe, tactuque placido adeò celerem tuliſſe opem, vt cùm manè confratribus reſtitutam in priſtinum decus manum oſtendiſſet, cunctos verteret in ſtuporem.

Præclara ſanè miracula.

Cap. 33.

PAlàm quoquè eſt, puerum ex eodē territorio clauſis genis ità natum, vt à glabro ſuperciliorum vertice deducta pellicula, totos oculorum operiret orbes, iam quinquennē ſacro diuæ Eliſabeth buſto præſentatum, poſteaquam mater imploratis ſupplici deuotione ſanctæ illius meritis, ſumptam è ſepulcro terram deſtinatæ luminum areæ alleuiſſet, cum ingenti omnium, qui aderant, admiratione, dirupta membrana, viſum recepiſſe. Nec minoris eſt miraculi res geſta, quæ ſequitur: Beatrix, Moguntini territorii puella, poſt varias infirmitates, quibus diù miſereque vexata fuit, ad poſtremum antè quidem ſtruma, poſt verò gibbo enormiter excreſcentibus, duplici preſſa pōdere, prono in terram capite, iunctiſque ad genua manibus, repare cœpit, omniumque oculos miſerabili ſpectaculo ſauciare. Haec cùm mater ad tumbam diuæ Eliſabeth corbi impoſitam deportaſſet, nec ullam per decem dies opem fuiſſet experta, impatienter admodùm tuliſſe fertur, dixiſſeq;: Quid tu, ò domina Eliſabeth, omnibus pietatis tuæ bñficia confers, & me ſolam, miſerrimo infortunii genere deiectā, ſine ſolatio derelinquis? Cumq; ſic queſta, quà venerat, rediret, minitans ab eius ſe inuocatione, quoſcunque poſſet, auerſuram, & iam milliare ampliuſque confeciſſet, pulcherrima quædam matrona noctù quieſcenti puellæ apparens, poſt contactum blandiſsima lenitate iugulum dorſumque, mandat vt ſurgat, ambuletque. Quæ mox pleniſsimè ſanitati reddita, cùm poſtridiè, quod per quietem vidiſſet, matri enarraſſet, effecit vt ambæ denuò ad ſepulcrum liberatricis ſuæ redirent, gratias immortales eidem agentes: ac ſic Deo collaudato, ac dimiſſa ibidem corbe pro teſtimonio tantæ rei, domum quàmlætiſsimæ reuerterentur. Tradunt prætereà, Gertrudem ex eodem territorio, ob crus vtrunq; cōtractū, incuruato corpore

Puer cæcus terra ſepulcri eius ſanatur.

Per viſū curat puellam miſerrimam.

Item alia fœmina.

Mortuus redditur ad vitam.

Item alii plures.

miſeram,

miſeram, in ſomnis admonitam, ad diuum Nicolaũ vt proficiſceretur. Eò deportatam, vnius quidem cruris incommodo liberatam fuiſſe: alterius verò incolumitatem, non niſi contacto ſepulcro diuæ Eliſabeth, recepiſſe, cùm priùs ad amentiam vſque fuiſſet excruciata doloribus. Aliam quoquè Gertrudem einſdem diœceſis, cum per annum & ampliùs moleſtiſsimam fuiſſet experta cæcitatem, ac alienis ſemp manibus deducta, ad inuocationem diuæ Eliſabeth, clariſsimè illuſtratam eſſe conſtat.

Cap. 34.

Diuerſa in uno homine miracula.

PErquàm celebre etiamnùm eſt, Henrico ex Magũtina ſimiliter diœceſi, cæco penitùs, poſteaquam diuæ ſepulcrum Eliſabeth inuiſiſſet, ità mirificum optatæ lucis impenſum fuiſſe beneficium, vt poſt eidẽ hæmorrhoide ac vitæ deſperatione laboranti, cum puluerem memorati buſti aquę permiſtum inſumpſiſſet, deſideratum prouenit auxilium. Mechtildi quoque, Treuirenſis territorii puellæ, quæ cæca, ſurda, muta & clauda erat, ſuſcepto à parentibus ipſius ad diuam Eliſabeth voto, opem ſaluberrimam, omnimoda ſanitate conſequuta, impenſam eſſe, tam veraciter quàm conſtanter literis mandatum eſt. Sed & Helnuigi ex eodem territorio fœminę, oculis iam per annum captæ, cùm inuocatis diuæ meritis Eliſabeth, ad eius ſe tumulum duci procuraſſet, lucem vnius quidem oculi in prẹſentiarùm eſſe reſtitutam accepimus: alterius uero, non niſi domum reuerſæ, cùm ei ſancta per noctem adſtitiſſet, monens, ut aræ adhibita, ventulum ſibi panniculo byſſino, ſuper quem Chriſti corpus poni ſolitum eſt, fieri poſtularet: hocque facto, pleniſsimam geminatæ lucis gratiam protinùs collatam eſſe. Quid denique Theoderico, Moguntinæ diœceſis incolæ contigerit, ſilentio præterire non oportet. Is vtroque crure debiliſsimus, nuncupato ad diuam Eliſabeth uoto, cùm eius ſe tumbæ partim reptando, partim aliorum auxilii uiam conficiendo repræſentaſſet, nec per decurſum integris menſis quicquam opis aſſecutus fuiſſet, qua uenerat, ſolita domum tarditate reuertitur. Cui in itinere adhuc conſtituto, iuxtaque alium ægrotum noctũ quieſcenti, uiſum eſt perfundi ſe plurima aqua, totumque madeſcere. Quapropter ſomno experrectus, in adiacentem ſtomachari cœpit, querens, ab eo ſe undis eſſe perfuſum. Qui rem, vt erat, conciens, negat ſe quicquam liquoris lecto intuliſſe: ſubiungitque, credere ſe perfuſionem eiuſcemodi ſalutarem ipſi & eſſe & fore: tantummodò ſurgeret, greſſumque moliretur. Mira & glorioſa res. Qui cubitum debiliſsimus ierat, ſaniſſimus è lecto ſurrexit: ità ut impoſitos humero ſcipiones, quibus inter reptandum uti ſolebat, ad ſepulcrum diuæ matronę tam uiuaciter quàm feliciter tulerit: actiſque pro adepto munere gratiis, lætus domum remeauerit.

Item in puella.

Nota curationis modum.

Per uiſũ reſtituit claudus

HISTORIA SANCTI EADMVNdi regis Angliæ & martyris, authore Abbone Floriacenſi Abbate: qui claruit Anno Chriſti 970.

Vide uitã Oſuualdi Epiſcopi Tom. 5 Octob. 15.

PRAEFATIO AVTHORIS AD DVNſtanum Archiepiſcopum Cantuarienſem.

DOmino ſanctæ metropolitanæ Dorobernenſium Eccleſiæ Archiepiſcopo Dunſtano, vere moribus & ætate maturo, Abbo Floriacenſis monachus Leuita, etſi indignus, à Chriſto Domino irriguum ſuperius & irriguum inferius. Poſtquàm à te, venerabilis pater, digreſſus ſum cum multa alacritate cordis, & ad monaſterium q᷑ noſti, feſtinus redii, cœperunt me obnixè ij, cum quibus fraterna charitate detentus hoſpitando hactenùs degi, pulſare manu ſancti deſideri, ut mirabilium patratoris Eadmundi regis & martyris paſsionem literis digererem, aſſerentes id poſteris profuturum, tibi gratum, ac meæ paruitatis apud Anglorum Eccleſias non inutile monimentum. Audierant.n. quòd iam pluribus ignotam, à nemine ſcriptam, tua ſanctitas ex antiquitatis memoria collectam, hiſtorialiter me preſente retuliſſet domino Roſenſis Eccleſiæ Epiſcopo, & Abbati monaſterii, quod dicitur Mealmesbyri, ac aliis circumaſsiſtẽtibus, ſicut tuus mos eſt, fratribus, quos pabulo diuini verbi Latina & patria lingua paſcere non deſinis. Quibus fatebaris oculos ſuffuſus lachrymis, quòd eam iunior didiciſſes a quodam ſene decrepito, qui eam ſimpliciter & plena fide referebat glorioſiſſimo regi Ethelſtano, ſureiurando aſſerens, quòd ſe eadem die fuiſſet armiger beati uiri, qua ꝑ Chriſto martyr occubuit.

Dorobernenſis Eccleſia eadem, quæ Cantuarienſis.

Cuius aſſertioni quia intantùm fidem accommodaſti, vt promptuario memoriæ verba ex integrò recõderes, quæ poſtmodùm iunioribus mellito ore eructares: cęperunt fratres inſtantiùs meæ puſillitati incumbere, vt eorum feruenti deſiderio ſatisfacerem, ac pro virium facultate tantorum operum ſeriem perire non ſinerem. Quorum petitioni cùm pro ſui reuerentia nollem contradicere, poſthabitis aliquantulùm ſecularium literarum ſtudiis, quaſi ad interiorẽ animæ philoſophiam me contuli, dum eius, qui uerè philoſophatus eſt in throno regni, virtutes ſcribere propoſui: maximè tamen eas, quæ poſt eius obitũ ſeculis inauditæ factæ ſunt: quibus nemo crederet, niſi eas tuæ aſſertionis irrefragabilis authoritas roboraſſet. Siquidem tu, cui nix capitis credi compellit, quãdò referebas de ea, quę nũc eſt, incorruptione regis, quidam diligentiùs requiſiuit, vtrum hęc ita eſſe poſſent. Cuius quæſtionis ambiguum volens purgare tu vaſtæ peritię ſacrarium, pro exemplo adieciſti, quod multò magis audientium attonita corda concuſsit, quia ſanctus Domini Cuthbertus, incomparabilis cõfeſſor & Epiſcopus, non ſolùm adhuc expectat diem primæ reſurrectionis incorrupto corpore, ſed etiam perfuſus quodam blando tepore. Quod ego admirans pro argumento habui, quo tandèm ad ſancti regis geſta elucubranda certior acceſsi, fidens de eius & tuis incomparabilibus meritis. Cui primitias mei laboris conſecrans, ſuppliciter obſecro, ut vel vna die vertas mihi tuum ocium in honeſtum negocium, reſecando hinc ſuperflua, ſupplendo hiantia: quoniam ex ore tuo, præter ſeriem vltimi miraculi, omnia veracem ſecutus uerax digeſsi, exhortans omnes ad amorem tanti martyris. Vale pater in Chriſto.

Nota lectorrè admiratio dignisſimam. Porrò autem etiam noſtra ætate huius S. Cuthberti corpus integrum repertum eſt. Vide Alani Copi Dialogum 3. Cap. 29.

NARRATIO.

*Nouē. 20 Cap. 1. for. * præſidio.*

ASciti aliquandò in Britanniam precario munere in pniciosum auxilium tres Germaniæ populi, hoc eſt, Saxones, Iuti, & Angli, primùm Britonibus intérdiù fuere * prȩſidij. Qui cùm ſæpiùs bello laceſsiti, ſe & ſuos defenſarent fortiter, illi verò ignauiæ operam dantes, quaſi proletarij ad ſolam voluptatem domi reſiderent, fiſi de inuicta fortitudine ſtipendiariorum militum, quos ſibi conduxerant, ipſos miſeros Indigenas domo patriaque pellere deliberant, factumque eſt: &, excluſis Britonibus, ſtatuūt inter ſe diuidere victores alienigenæ inſulam, bonis omnibus fœcundiſsimam: indignum iudicantes, eam ignauorum dominio detineri, quæ ad defenſionem ſuam idoneis poſſet præbere ſufficientem alimoniā & optimis viris. Qua occaſione inducti, orientalem ipſius inſulæ partem, quæ vſque hodiè lingua Anglorū Eaſtengle vocatur ſortito nomine, Saxones ſunt adepti, Iutis & Anglis ad alia tendentibus, in quibus ſuæ ſortis funiculo potirentur, nè eſſet cum ſodalibus vllum de poſſeſsione litigium, quibus ſuppeteret amplitudo terræ ad regnādi emolumentum. Vndè cōtigit, vt per regiones & ꝓuincias diuiſa, plurimis primùm Ducibus, deindè Regibus, ſufficeret vna eademque Britannia.

Britānia à Saxonibus &c. occupat.

Cap. 2.

At prædicta orientalis pars, cùm aliis, tum eo nobilis habetur, quòd aquis penè vndiquè alluitur: quoniam à ſubſolano & euro cingitur oceano: ab aquilone verò, immenſarum paludum vligine: quæ exoriētes propter æqualitatem terræ à medi tullo fermè totius Britanniæ, per centum & eo ampliùs millia, cum maximis fluminibus deſcēdunt in mare. Ab ea autem parte, qua ſol vergitur in occaſum, ipſa prouincia reliquæ inſulæ eſt continua, & ob id peruia: ſed nè crebra irruptione hoſtiū incurſet, aggere ad inſtar altioris muri foſſa humo ꝑmunitur. Interiùs * vbere glebæ ſatis admodùm lęta, hortorū nemorūq; amęnitate gratiſsima, ferarū venatione inſignis, paſcuis pecorū & iumētorū nō mediocriter fertilis. De piſcoſis fluminibus reticem᷒, cùm hinc eā, vt dictū eſt, lingua maris allābit, indè paludibus dilatatis, ſtagnorū ad duo vel tria millia ſpatioſorū innumerabilis multitudo ꝑterfluit. Quæ paludes ꝓbent pluribus monachorū gregibus optatos ſolitarię conuerſationis ſinus, quibus incluſi, non indigeant ſolitudine eremi: ex quibus ſunt ſancti monachorum patris Benedicti cęlibes cœnobitæ, in loco celebri hac tempeſtate.

*for. * vberis.*

millia, ꝓ milliaria.

Cap. 3.

Sed vt ad propoſitum reuertamur, huic prouinciæ tam feraci, quam diximus Eaſtengle vocabulo nuncupari, præfuit ſanctiſsimus Deoque acceptus Eadmundus, ex antiquorum Saxonum nobili proſapia oriundus, à primęuo ſuæ ętatis tempore cultor veraciſsimus fidei Chriſtianæ. Qui atauis regibus editus, cùm bonis polleret moribus, omnium comprouincialium vnanimi fauore non tantum eligitur ex generis ſucceſsione, quantùm rapitur, vt eis præeſſet ſceptrigera poteſtate. Nam erat ei ſpecies digna imperio, quam ſereniſsimi cordis iugiter venuſtabat tranquilla deuotio. Erat omnibus blando eloquio affabilis, humilitatis gratia * præclarus, & inter ſuos coæuos mirabili manſuetudine reſidebat dominus abſque vllo faſtu ſuperbię. Iamque vir ſanctus præferebat in vultu, qđ poſteà manifeſtum eſt diuino nutu: quoniam puer toto conamine virtutis arripuit gradum, quem diuina pietas prȩſciebat martyrio finiendum.

**præclaris, habet codex.*

Cap. 4.

Nactus verò culmen regiminis, quātę fuerit in ſubiectos benignitatis, quātæ in peruerſos diſtrictionis, non eſt noſtræ facultatis euoluere, qui eius minima, quo conueniret ſermone, non poſſumus expedire. Si quidem itá columbinæ ſimplicitatis manſuetudine temperauit ſerpentinæ calliditatis aſtutiā, vt nec antiqui hoſtis deciperetur ſimulatione fraudulēta, nec malignorum hominum reciperet contra iuſtitiā ſententias, rem quā neſciebat, diligentiſsimè inueſtigās. Gradienſque via regia, nec declinabat ad dexteram, extollendo ſe de meritis: nec ad ſiniſtram, ſuccumbēdo vitiis humanæ fragilitatis. Erat quoque egentibus dapſilis liberaliter, pupillis & viduis clementiſsimus pater, ſemper habens prę oculis dictum illius ſapientis: Principem te conſtituerunt? noli extolli, ſed eſto in illis, quaſi vnus ex illis. Cumque tam conſpicuis in Chriſto & Eccleſia emineret bonorum actuum ornamentis, eius patientiam, ſicut & ſancti Iob, aggreſſus eſt experiri inimicus humani generis: qui eo bonis plùs inuidet, quo appetitu bonæ voluntatis caret.

Lenitas & ſeueritas S. Eadmundi.

Eccle. 32

Eccl. 31.

Iob 1. et 2.

Cap. 5.

Quocircà unum ex ſuis membris ei aduerſarium immiſit, qui omnibus, quæ habuerat, vndeundè ſublatis, ad impatientiam, ſi poſſet, erūpere cogeret, vt deſperans, Deo in faciem benediceret. Fuit autem idem aduerſarius, Inguar vocabulo dictus: qui cum altero, Hubba nomine, eiuſdem peruerſitatis homine, niſi diuina impediretur miſeratione, conatus eſt in exterminium adducere totius fines Britanniæ. Nec mirum, cùm venerint indurati frigore ſuę malitię, ab illo terrę uertice, quo ſedem ſuam poſuit, qui per elationē altiſsimo ſimilis eſſe concupiuit. Deniquè conſtat iuxta prophetæ vaticiniū, quòd ab Aquilone uenit omne malum: ſicut plùs æquo didicere perperàm paſſi aduerſos iactus cadentis teſſeræ, quo Aquilonaliū gētium experti ſunt ſęuitiam: quas certum eſt adeò crudeles eſſe naturali ferocitate, ut neſciant malis hominum miteſcere: quandoquidèm quidam ex eis populi ueſcuntur humanis carnibus, qui ex facto Gręca appellatione Anthropophagi uocantur. Taleſque nationes abundant plurimæ infra Scythiam prope Hyperboreos montes, quæ Antichriſtum, ut legimus, ſecuturæ ſunt ante omnes gentes, ut abſque ulla miſeratione paſcantur hominum cruciatibus, qui characterem beſtiæ noluerint circunferre in frontibus. Vndè iam inquietando Chriſticolas, pacem cum eis habere nequeunt, maximè Dani, Occidentis regionibus nimium uicini, quoniam circa eas piraticam exercent frequentibus latrociniis. Ex eorum ergò genere prædicti duces Inguar & Hubba * Nordanhumbrorū primitùs aggreſſi expugnare prouinciam, graui depopulatione totam peruagantur ex ordine. Quorum peſſimis conatibus nullus reſiſtere potuit ex prouincialibus, quin mulctarentur merita ſupernæ indignationis ira, agente miniſtro iniquitatis Hubba: quem prędà facta Inguar reliquit ibi crudelitatis ſocium, & a boreali parte oriētali ſubitò adſtans cum magna claſſe, ad eius quandam ciuitatem latenter appulit: quā ignaris ciuibus introgreſſus, ignibus cremandam dedit, pueros, ſenes cum iunioribus in plateis ciuitatis obuiàm factos iugulat, & matronalem ſeu uirginalē pudicitiam ludibrio tradendam mandat: Maritus cū coniuge aut mortuus, aut moribundus iacebat in limine: infans raptus à matris uberibus, ut maior eſſet eiulatus, trucidabatur coram maternis obtutibus. Furebat impius miles luſtrata urbe ardēdo ad flagitiū, quo poſſet placere tyranno, qui ſolo crudelitatis ſtudio iuſſerat perire innoxios,

Eſa. 14.

Iere. 1.

infra, pro intra.

Dani infeſti Chriſtianis.

** Nordanumbrorū*

Dani crudeliter depopulant Britāniā.

Cap. 6.

Cumque iam multitudine interfectorum Achæmeniam rabiem non tantùm exaturaſſet, quantùm fatigatus in poſterum, diſtuliſſet, euocat quoſdam plebeios, quos ſuo gladio credidit eſſe indignos,

gnos, ac ubi rex eorum tunc temporis uitam dege
ret, ſolicitus perſcrutator inueſtigare ſtudet. Nam
ad eum fama peruenerat, quòd idem rex glorio-
ſus, uidelicet Eadmundus, florenti ætate & robuſtis
uiribus, bello per omnia eſſet ſtrenuus: & idcir-
cò feſtinabat paſſim neci tradere, quos circumcircà
poterat reperire, uè ſtipatus militum agmine, ad de-
fenſionem ſuorum poſſet rex ſibi reſiſtere, qui mora-
batur eo tempore ab urbe longiùs in uilla, quę lingua
eorum Hagliſdun dicitur, a qua & ſylua uicina eodē
nomine uocatur: exiſtimans impijſſimus, ut ſe rei ue-
ritas habebat, quia quantos ſuus ſuneſtus ſatelles præ
occuparet ad interitum perducere, tantos, ſi dimican
dum eſſet, regius occurſus in exercitu contraheret
minùs. Claſſem quoquè abſque ualida manu non au-
debat deſerere: quoniam uelut lupis ueſpertinis mos
eſt, clanculò ad plana deſcendere, repetitis quanto-
cyùs notis ſyluarum latibulis: ſic conſueuit eadem
Danorum & Alanorum natio: cùm ſemper ſtudeat ra
pto uiuere, nunquàm tamen indicta pugna palàm cō
tendit cum hoſte, niſi præuenta inſidijs, ablata ſpe ad
portus nauium remeandi.

Cap. 7. Quapropter circunſpectus plurimùm, accito uno
ex commilitonibus, eum ad regem, huiuſmodi cura-
rum tumultibus expeditum dirigit, qui exploret, quæ
ſit ei ſumma rei familiaris, improuiſum, ut contingit,
quærens ſubiugare tormentis, ſi eius nollet obtempe
rare feralibus edictis. Ipſe eum, grandi comitatu ſuc-
cēturiatus, lento pede ſubſequitur, & iniquæ legatio
nis baiulo imperat, ut timoris periculo nudus, ità in-
cautum adoriatur. Terra marique metuendus domi-
nus noſter Inguar, rex inuictiſſimus, diuerſas terras ſu
biciendo ſibi armis, ad huius prouinciæ optatum li
tus cum multis nauibus hyematurus appulit: atque id
circò mandat, ut cum eo antiquos theſauros, & pater
nas diuitias, ſub eo regnaturus, diuidas. Cuius ſi aſ-
pernaris potentiam innumeris legionibus fultam, tuo
præiudicio & uita indignus iudicaberis, & regno. Et
quis tu, ut tantæ potentiæ inſolenter audeas contradi
cere? Marinæ tempeſtatis procella noſtris ſeruit remi
gijs, nec remouet à propoſito directæ intentionis: qui
bus nec ingens mugitus cęli, nec crebri iactus fulmi
num unquam nocuerunt, fauente gratia elementorū.
Eſto itaque cum tuis omnibus ſub hoc Imperatore
maximo, cui famulantur elementa pro ſibi innata cle
mētia: quoniam nouit piiſſimus in omni negocio: par
cere ſubiectis, & debellare ſuperbos.

Inguar tyrãni ſuperbiſſima mandata ad S. Eadmundum

Cap. 8. Quo audito, rex ſanctiſſimus alto cordis dolore
ingemuit, & accito uno ex ſuis Epiſcopis, qui ei erat à
ſecretis, quid ſuper his reſpondere deberet, conſulit.
Cumque ille timidus pro uita regis, ad conſentiendū
plurimis hortaretur exemplis, rex obſtipo capite de
figens lumina terræ, paululùm conticuit, & ſic de-
mùm ora reſoluit: O Epiſcope, uiui ad id perueni
mus, quod nūquàm ueriti ſumus? Eccè barbarus adue
na diſtricto enſe ueteribus noſtri regni colonis immi
net, & quondàm felix indigena ſuſpirando gemēs ta
cet. Et utinàm inpræſentiarùm uiuēdo quique geme
rent, nè cruenta cæde perirent: quatenùs patriæ dulci
bus aruis, etiam me occubente, ſuperſtites fierent, &
ad priſtinæ felicitatis gloriam poſtmodùm redirent.
Cui Epiſcopus: Quos, inquit, optas eſſe ſuperſtites pa
triæ, cùm iam hoſtilis gladius uix aliquem reliquerit
in plena urbe? Hebetatis ſecuribus tuorum cadaueri
bus, te deſtitutum milite, ueniunt loris conſtringere.
Quapropter rex, dimidium animę meę, niſi fugę prę
ſidio, aut deditionis infauſto patrocinio præcaueas,
hic ſtatim aderunt tortores, quorum nefando obſe-
quio pœnas lues. Ad hæc rex beatiſſimus: Hoc eſt, ait,
quod deſidero, quod omnibus uotis antepono, nè ſu
perſim meis chariſſimis fidelibus, quos cum liberis &
uxoribus in lecto eorum animas furando perdidit pi
rata truculētus. Et quid ſuggeris, ut in extremis uitæ
deſolatus meo ſatellite, fugiendo inferam crimen no
ſtræ gloriæ? Semper delatoriæ accuſationis calumniā
euitaui, nunquàm relictæ militiæ probra ſuſtinui, eo
quòd honeſtum mihi eſſet pro patria mori: & nunc
ero mei uoluntarius proditor, cui pro amiſſione cha
rorum ipſa lux eſt faſtidio? Omnipotens rerum arbi
ter teſtis aſſiſtit, quòd me ſeu mortuum nullus ſepara
bit à charitate Chriſti, cuius in cōfeſſione baptiſma
tis ſuſcepi annulum fidei, abrenunciato ſatana & om
nibus pompis eius. Qua obrenunciatione contigit, ut
ad laudem & gloriam æternæ Trinitatis tertiò mere
rer conſecrari, delibutus ob compendium perennis
uitæ ſanctificati chriſmatis perunctione: Primò qui
dem, accepta ſtola lauacri ſalutis: ſecundò, per Confir
mationem exhibitam maiuſculo pontificali ſignacu
lo: tertiò, ubi ueſtra & totius populi communi accla
matione uſus ſum hac regni perfunctoria poteſtate.
Sicque unguento myſticæ conſecrationis tripliciter
irroratus, Anglorum reipublicæ decreui plùs prodeſ
ſe, quàm præeſſe, aſpernando ſubdere colla iugo, niſi
diuino ſeruitio. Nunc ſimulata beneuolentia prætēn
dit callidus ſuæ machinationis muſcipulam, qua ſer
uum Chriſti irretire deliberat, maximè cùm promit
tit, quod nobis largitas ſuperna conceſſit. Vitam in
dulget, qua necdùm careo: regnum promittit, quod
habeo: opes conferre cupit, quibus non egeo. Pro his
ergò nunc incipiam ſeruire duobus dominis, qui me
ſub Chriſto ſolo uiuere, ſub Chriſto ſolo regnare,
præſentibus palatinis deuonerim?

Conſtãtia optimi regis, pro Chriſto mori parati. Nota hãc triplicem unctionē.

Cap. 9. Tunc conuerſus ad eum, qui de conditione regni
locuturus, ab impijſſimo Inguar fuerat miſſus: Made
factus, inquit, cruore meorum, mortis ſupplicio di-
gnus extiteras: ſed planè Chriſti mei exemplum ſecu
tus, uolo puras commaculare manus, qui pro eius no
mine, ſi ità contigerit, libenter paratus ſum ueſtris te
lis occumbere. Ideò pernici gradu rediens feſtinus,
domino tuo hæc reſponſa perfer quantocyùs: Benè Eſa. 14.
filius diaboli patrem tuum imitaris, qui ſuperbiendo
intumeſcens, cælo corruit, & mendacio ſuo humanū
genus inuoluere geſtiens, plurimos ſuæ pœnæ obno
xios fecit. Cuius ſectator præcipuus me nec minis ter
rere praeuales, nec blandæ perditionis lenocinijs ille-
ctum decipies, quem ex Chriſti inſtitutis inermem
reperies. Theſauros & diuitias, quas nobis hactènus
contulit propitia diuinitas, ſumat, conſumat tua
inſatiabilis auiditas: quoniam etſi hoc corpus cadu-
cum & fragile confringas uelut vas fictile, vera liber
tas animi nunquàm tibi vel ad momentum ſuberit.
Honeſtius enim eſt, perpetuam defendere libertatē,
ſi non armis, ſaltem iugulis, quàm repoſcere amiſſam
lachrymoſis querimonijs: quoniam pro altero glo-
rioſum eſt mori, pro altero uerò opponitur contuma
cia ſeruilis: quippe ſeruum, qualcunque domini con
ditiones accepit, acceptas ſeruare conuenit. Si
eas quanlibèt iniquas reſpuit, reus maieſtatis adiu
dicatur ſeruilibus ſupplicijs. Sed eſto, grauis eſt
huius ſeruitutis vſus: at grauior vlceratio, quæ ſolet
naſci ex huiuſmodi infortunio. Si quidem ut noue-
runt, qui frequentiùs ratiocinando forenſibus cau-
ſis interſunt, ex repugnantibus facta complexionis
conſequentia, certum eſt, quia ſi libertas petitur, pro
culdubiò dominus ſuo contemptu lęditur. Idcircò
ſeu ſpontè, ſeu inuitus de carcere ſuo meus ad cælū
euolet liber ſpiritus, nulla emancipationis aut ab
alienationis ſpecie contaminatus: quia regem dimi
nutum capite, nunquàm Danus uidebis ad triumphū
ſuperuiuere. Solicitas me ſpe regni interfectis omni
bus

bus meis, acſi mihi tam dira ſit cupido regnandi, vt velim præeſſe domibus vacuis habitatore nobili, & precioſa ſupellectili. Vt cœpit tua ſæua feritas, poſt famulos regem ſolio diripiat, trahat, conſpuat, colaphis cædat, ad ultimum iugulet. Rex regnum iſta miſerans uidet, & ſecum, ut credo, regnaturum ad æternam uitam transferet. Vndè noueris, quòd pro amore uitæ temporalis, Christianus rex Eadmundus non ſe ſubdet pagano duci, niſi priùs effectus fueris compos noſtræ religionis, malens eſſe ſignifer in caſtris æterni regis.

Cap. 10. Vix ſanctus vir verba compleuerat, & renunciaturus miles pedem domo extulerat, cùm eccè Inguar obuius iubet breuiloquio ut utatur, illi pandens per omnia arcana regis ultima. Quæ ille dum exequitur, imperat tyrannus circumfundi omnem turbam ſuorum interiùs, ſolumque regem teneri, quem iam ſuis legibus rebellem iam cognouerat. Tunc ſanctus rex Eadmundus in palatio vt membrum Christi proiectis armis, capitur, & vinculis arctioribus arctatus, conſtringitur, atque innocens ſiſtitur ante impium ducem, quaſi Christus ante Pilatum præſidem, cupiens eius ſequi ueſtigia, qui pro nobis immolatus eſt hoſtia.

Sanctus rex a barbaris capitur & alligatur.

Vinctus itaque multis modis illuditur, ac tandèm fuſtigatus acri inſtantia, perducitur ad quandam arborem uicinam: ad quam religatus, flagris diriſſimis diutiſſimè vexatur, nec uincitur, ſemper Christum inuocando flebilibus vocibus. Quarè aduerſarii in furorem verſi, quaſi ludendo ad ſignum, eum toto corpore ſagittarum telis confodiunt, multiplicantes acerbitatem cruciatus crebris telorum iactibus: quoniam vulnera vulneribus imprimebant, dum iacula iaculis locum dabant. Sicque factum eſt, ut ſpiculorum terebratis aculeis circumſoſſus, palpitans horreret, velut aſper hericius, aut ſpinis hirtus carduus, in paſſione ſimilis Sebaſtiano egregio martyri. Cúq; nec ſic Inguar furcifer eum laniſtis aſſenſum præbere conſpiceret, Christum inclamantem iugiter, lictori mandat protinùs, ut amputet caput eius. Ille ſeminecem, cui adhuc vitalis calor palpitabat in tepido pectore, ut vix poſſet ſubſiſtere, auelli e cruento ſtipiti feſtinus, auulſumque retectis coſtarum latebris prę punctionibus crebris, acſi raptum eculeo, aut ſæuis tortorum ungulis, iubet caput extendere, quod ſemper fuerat inſigne regali diademate. Cumque ſtaret mitiſſimus, vt aries de toto grege electus, uolens felici cōmercio mutare vitam ſeculo, diuinis intẽtus beneficiis, iam recreabatur uiſione internæ lucis, qua in agone poſitus, ſatiari cupiebat attẽtiùs. Vndè inter verba orationis eum arrepto pugione ſpiculator vno ictu decapitando, hac luce priuauit. Atque ità duodecimo Calendas Decembris Deo gratiſſimum holocauſtum Eadmundus, igne paſſionis examinatus, cum palma victoriæ & corona iuſtitiæ, rex & martyr intrauit Senatum curiæ cæleſtis.

Telis conficitur.

Caput ei amputatur.

Cap. 11. Talique exitu Crucis mortificationem, quam iugiter in ſuo corpore rex pertulit, Christi Domini ſui ſecutus veſtigia, conſummauit. Ille quidem purus ſceleris, in columna, ad quam vinctus fuit, ſanguinem non pro ſe, ſed pro nobis flagellorum ſuorum ſigna reliquit: iſte pro adipiſcenda gloria immarceſcibili, cruentato ſtipite ſimiles pœnas dedit. Ille integer vitæ, ob detergendam rubiginem noſtrorum facinorũ, ſuſtinuit benigniſſimus immanium clauorum acerbitatem in palmis & pedibus: iſte propter amorem nominis Domini, toto corpore grauibus ſagittis horridus, & medullitùs aſperitate tormentorum dilaniatus, in confeſſione patienter perſtitit, quam ad ultimum, accepta capitali ſententia, finiuit. Cuius corpus ità truncum & aculeis hirſutum relinquentes, cum ſuo authore Dani miniſtri diaboli, illud caput ſanctum, quod non impinguauerat peccatoris oleum, ſed certi myſterij ſacramentum, in ſyluam, cui vocabulum eſt Hagleſdun recedentes abſportauerunt, ac inter denſa ueprium fruteta longius proiectum occuluerunt, id omni ſagacitate elaborantes, nè a Christianis, quos via paucos reliquerant, ſacratiſſimum corpus martyris cum capite, pro tumulantium modulo honeſtę religionis deliteſcendo interfuit, quem ſubtractum, vt credimus, paganorum gladijs, diuina prouidentia ad manifeſtandum huius rei indaginem reſeruauit, licèt omninò ignorauerit, q̃d de capite factum eſſet, niſi quòd cum eo carnifices Danos interiorem ſyluam petere conſpexiſſet.

Caput eſt ſanctiſſimum impij illi in vepres abijciunt.

Cap. 12. Quamobrèm quantulacunque reddita Eccleſijs pace, cœperunt Christiani de latibulis conſurgere, diligenti inquiſitione ſatagẽtes, ut caput ſui regis & martyris inuentum reliquo corpori vnirent, & iuxta ſuã facultatem condigno honore reconderent. Siquidẽ paganis abeuntibus, & depopulationi quoquo locorum operam dantibus; illud corpus ſanctiſſimum adhuc ſub diuo poſitum, facilimè eſt repertum in eodem campo, ubi rex occubuit, completo curſu ſui certaminis. Quò, propter antiquam beneficiorum memoriam, & ingenitam regis clementiam, populi vndique gratuitò confluentes, cęperunt mœſto animo grauiter ferre, quòd caruiſſent tanta corporis portione. Quorum animis ſuperna Inſpirauit benignitas, poſtquàm audierunt illius verba utilia, qui tantæ viſionis, ut dictum eſt, particeps adſtiterat, ut collecta plurimorum multitudine, quaquauerſum per inuia ſyluarum experirentur, ſi ad id loci deuenire contingeret, quo viri ſancti caput iaceret. Pro certo etenim omnibus verè ſapientibus inerat, quòd alienæ ſectæ cultores, inuidendo noſtræ fidei, ſuſtuliſſent caput martyris, quod non longius intra denſitatem ſaltus abſcondiſſent, aut vili cæſpite obrutum, aut auibus & feris deuorandum. Cumque inito conſilio omnes pari affectu ad id concurrerent, decreuerunt ut cornibus vel tubis ductilibus ſinguli contenti eſſent, quatenus circuncirca peruagantes, vocibus aut turbarum ſtrepitu ſibi mutuò innuerent, nè aut luſtrata repeterent, aut non luſtrata desererent. Quod ut factum eſt, res dictu mirabilis & ſeculis inaudita contigit. Quippe caput ſancti regis longiùs remotum a ſuo corpore, prorupit in vocem abſque fibrarum opitulatione, aut arteriarum præcordiali munere. Veſpillonum ſanè more pluribus pedetentim inuia perluſtrantibus, cùm iam poſſet audiri loquens, ad voces ſe inuicem cohortantium, &, vtpote ſocii ad ſocium, alternatum clamantium, Vbi es? illud reſpondebat, deſignando locũ, patria lingua dicens: Her, her, her: quod interpretatum Latinus ſermo exprimit: Hic, hic, hic. Nec vnquàm, eadem repetendo, clamare deſtitit, quoad omnes ad ſe perduxit. Palpitabat mortuæ linguæ plectrum intra meatus faucium, manifeſtans in ſe Verbigenæ magnalia, qui rudenti aſellæ humana compegit verba, ut increparet prophetæ inſipientiam. Cui miraculo rerum conditor aliud anneauit, dum cæleſti theſauro inſolitũ cuſtodem dedit. Quippe immanis lupus eo loci diuina miſeratione eſt repertus, qui illud ſacrum caput inter brachia complexus, procumbebat humi, excubias impendens martyri. Nec ſibi depoſitum permiſit lædere quampiam beſtiarum, quod inuiolabile, ſolotenus proſtratus, oblita voracitate, ſeruabat attentiùs. Quod ſtupefacti videntes qui confluxerant, beatiſſimum regem & martyrem Eadmundum, illi uiro deſideriorum iudicauerunt meritis ſimilem, qui inter eſurientium rictus leonum, illæſus ſpreuit minas inſidiantium.

Nota illuſtre imprimis miraculum.

Num. 22. 2. Pet. 2. Aliud haud vulgare miraculum.

Dan. 6. et 14.

Aſſu-

Cap. 13.

Aſſumentes ergò vnanimi deuotione quam inuenerant inæſtimabilis precij margaritam, cum profuſit prę gaudio lachrymarum imbribus, retulerunt ad ſuum corpus, benedicentes Deum in hymnis & laudibus, proſequente vſque ad locum ſepulcri lupo, earundem reliquiarum cuſtode & baiulo. Qui eis à tergo imminens, & quaſi pro perdito pignore lugens, cùm neminem etiam iritatus læderet, nemini importunus exiſteret, nota dilectæ ſolitudinis ſecreta illæſus repetijt: nec vlteriùs in illis locis lupus, ſpecie tam terribilis, apparuit. Quo tandèm recedente, eum ſumma diligentia & omni ſagacitatis ſtudio aptantes, quibus creditum eſt, caput corpori ſancto, pro tempore tradiderunt vtrunque pariter iunctum competenti mauſoleo. Quo loco etiam, ædificata vili opere deſupèr baſilica, multis annis requieuit humatus, donèc ſedatis omninò bellorum incendijs, & vada tempeſtate perſecutionis, cœpit reſpirare religioſa pietas fidelium, erepta de preſſuris tribulationũ Quæ vbi tempus opportunum inuenit, deuotionem, quã erga beatiſsimum regem & martyrem Eadmundum habuit, operũ exhibitione multiplicirer propalauit. Idem nanque ſanctus ſub vili tugurio ſanctificatæ domus, cuius eſſet apud Deum meriti, crebris manifeſtabat miraculorum ſignis. Quibus rebus permota eiuſdem prouinciæ multitudo, non ſolùm vulgi, ſed etiam nobilium, in villa regia, quæ lingua Anglorum Bedriceſgueord dicitur, Latina verò Bedrici curtis vocatur, conſtruxit permaximam miro ligneo tabulatu eccleſiam, ad quam eum, vt decebat, tranſtulit cum magna gloria.

Miracula ad tumulum ſancti regis.

Curtim, pro chorte.

Cap. 14.

Sed mirũ dictu, cùm illud precioſum corpus martyris putrefactum putaretur obdiuturnum ſpatium tranſacti temporis, ità ſanum & incolume eſt repertum, ut non dicam caput redintegratum & compaginatum corpori, ſed omninò in eo nihil vulneris, nihil cicatricis apparuerit. Sicque cum reuerentia nominãdus ſanctus rex & martyr Eadmundus, integer & viuẽti ſimilimus, ad prædictum locum eſt tranſlatus, vbi adhuc in eadem forma expectat beatæ reſurrectionis gaudia repromiſſa. Tantùm in eius collo, ob ſignum martyrij, rubet vna tenuiſsima riga in modũ fili coccinei: ſicut teſtari erat ſolita quædam beatæ recordationis fœmina, Oſuuen vocabulo dicta: quæ paulò ante hæc noſtra moderna tempora, apud eius ſacroſanctum tumulum ieiunijs & orationibus vacans, multa tranſegit annorum curricula. Cui venerabili fœminæ aut diuina reuelatione, aut nimia deuotione mos inoleuit, vt patefacto beati martyris ſepulcro, quotannis in Dominica cœna eius attondendo præcideret capillos & vngues. Quæ omnia diligenter colligens, & capſella recondens, non neglexit quandiù vixit, excolere mira affectione, poſita ſuper altare eiuſdem eccleſiæ, vbi adhuc reſeruantur debita veneratione.

Præclarũ inprimis miraculũ

Riga, pro linea.

Ecce creſcũt pili & vngues in eius exanimi corpore.

Cap. 15.

Sed & beatæ memoriæ Theodredus, eiuſdem prouincię religioſus Epiſcopus, qui propter meritorum pręrogatiuã Bonus appellabatur, quod de incorruptione ſancti regis diximus, tali ordine eſt expertus. Cùm, vt narrare adorſi ſumus, præfato loco, martyris tumulationi congruo, à quibuſque religioſis multa conferrentur donaria, & ornamenta in auro & argento precioſiſsima: quidam malignę mẽtis homines omnis boni immemores, aggreſsi ſunt ſub nocturno ſilentio eandẽ infringere baſilicã latrocinãdi ſtudio. Fuerunt autem octo, qui abſque vlla reuerẽtia ſancti, decreuerant ſatisfacere ſuæ veſanæ volũtati, rapiẽdo furtim omnia, quæcunque inueniſſent ſibi vtilia intra eiuſdẽ monaſterij ſepta. Vndè ſumptis machinis & quibuslibet vtẽſilibus, quibus ad id perficiendũ habebãt opus, quadam nocte aggrediuntur præmeditatum facinus, & ſtantes in atrio eccleſiæ, diuerſo conatu vnuſquiſque inſtat conceptæ nequitiæ. Quorum alius ſcalam poſtibus applicat, vt per inſertam feneſtram ſe ingerat: alius cum limma aut fabrili malleo inſtat ſeræ aut peſſulo: alij cum vangis & ligonibus ſuffoſſionem parietis machinantur. Sicq́ue diſpoſito opere, cùm ſinguli certatim inſudant pro virium facultate, ſanctus martyr eos ligat in ipſo ſuo conamine, vt nec pedem loco poſſent mouere, nec arreptum officium deſerere: ſed alius cum ſua ſcala penderet ſublimis in aere, alius palàm incuruus foſſor fieret, qui ad id operis furtiuus veniſſet. Intereà quidam matriculariorum, qui intra baſilicam iacebat, ſomno excitus, lecto procumbebat inuitus, quem martyris potentia ſuo conatu vinxerat, nè ſuis obuius factis mirabilibus ſonus fragoris creber, cuſtodit pulſaret aures interiùs. Sed quid dicam, non poſſe ſurgere, quando nec in uocem poterat erumpere? Tandèm manè adhuc perſiſtentes fures in cœpto opere, compræhenſi à pluribus, tradũtur vinculis arctioribus, & tandèm prædicti ſancti Epiſcopi Theodredi iudicio ſubduntur. Qui in mpræmeditatus ſententiam dedit, quam ſe dediſſe poſteà omni tempore vitæ ſuæ pœnituit. Nam omnes ſimul iuſſit affigi patibulis, eo quòd auſi fuiſſent atrium ſancti Eadmundi martyris furtiuè ingredi, non reducens ad memoriam, quod Dominus per prophetam admonet: Eos, qui ducuntur ad mortem, eruere nè ceſſes. factum quoq; Eliſei prophetæ, qui latrunculos de Samaria paſtos panes & aqua, remiſit ad propria, dicens regi volenti percutere ilicò, quòd non eos cepiſſet in gladio & arcu ſuo. Apoſtoli etiam præceptum, quod dicit: ſecularia negocia ſi habueritis, contemptibiles qui ſunt in eccleſia, id eſt, viros ſeculares, conſtituite ad iudicãdum. Vndè Canonum authoritas prohibet, nè quis Epiſcopus, aut quilibet de Clero, delatoris fungatur officio: quoniam ſatis dedecet miniſtros vitæ cæleſtis, aſſenſum præbere in mortem cuiuſlibet hominis. Quamobrèm prædictus Epiſcopus in ſe reuerſus, grauiter indoluit, & ſibi pœnitentiam indicens, diutiùs ſe grauibus lamentis dedit. Qua tãdèm peracta pęnitentia, populis ſuæ dięceſeos mandat, mandando conuocat, conuocando ſuppliciter perſuadet, ut triduano ieiunio a ſe diuinæ indignationis iracundiam remoueant, remouendo auertant: quatenùs ſacrificio ſpiritus contribulati placatus Dominus, illi ſuam gratiam concederet, qua corpus beati martyris tangere & leuare auderet: qui licèt tantis virtutibus floreret in mundo, vili tamen & ſibi incongruo continebatur mauſoleo. factumq́ue eſt: & illud ſanctiſſimi regis corpus antè dilaceratum & truncum, ità ut iam retulimus, vnitum & incorruptum reperit, tetigit, lauit, & rurſum nouis & optimis veſtibus indutum, ligneo locello repoſuit, benedicens Deum, qui mirabilis eſt in ſanctis ſuis, & glorioſus in omnibus operibus ſuis.

Obſerua priſcã deuotionem.

Sacrilegi diuinitus puniuntur

Prou. 24.

4. Reg. 6.

1. Cor. 6.

Pſal. 68.

Cap. 16.

Nec piget referre de quondam magnæ potentiæ viro, Leoſuſtano vocabulo, qui iuuenilis ætatis impetum non refrenans, ad id flagitij laſciuiendo prorupit, vt ſibi quadam ſingularis potentiæ authoritate præciperet oſtendi corpus ſancti martyris. Cumq́ue inhiberetur a pluribus, maximè tamẽ a ſuis fidelibus, præualuit imperium eius: quoniam propter arrogantiam ſuæ nobilitatis, omnibus erat terrori. Reſerato ergò locello, adſtitit, aſpexit, & eodem momento in amentiam uerſum, tradidit illum Deus in reprobum ſenſum: ac pęna ſua didicit, quia pręſumpſiſſet quod non licuit. Quod audiens pater eius, uir religioſus admodùm, cui erat Alſgarus uocabulum, exhortuit facinus flagitioſiſſimum, ac martyri gratias retulit,

Temeritas viri potẽtis terribiliter caſtigatur.

filium-

filiumque à ſe remouit. Qui tandem ad ſummam inopiam perductus, iudicio Dei vitam finiuit, à vermibus conſumptus. Sicque ſanctus rex & martyr Eadmundus omnibus innotuit, non ſe eſſe inferiorem meritis Laurentij beati Leuitæ & martyris: cuius corpus, vt refert beatus pater Gregorius, cùm quidam ſeu digni, ſeu indigni leuare volentes conſpicerent, contigit vt ſeptem ex eis ibidem ſubita morte perirent. O quanta reuerentia locus ille dignus exiſtit, qui ſub ſpecie dormientis tantum Chriſti teſtem continet, & in quo tantæ virtutes fiunt, & factę eſſe referuntur, quantas hac tēpeſtate apud Anglos nuſquàm alibi audiuimus: quas ego breuitatis ſtudio prætereo, nè alicuius faſtidio ſi offenſam incurrerem iuſto prolixior, credens iſta poſſe ſufficere, quæ dicta ſunt, ardenti deſiderio eorum, qui præter Deum huius martyris patrocinio nil pręferunt. De quo conſtat, ſicut & de aliis ſanctis omnibus, iam cum Chriſto regnantibus, quòd licèt eius anima ſit in cæleſti gloria, non tamen per viſitationem die noctuq; longè eſt à corporis præſentia, cum quo promeruit ea, quibus iam perfruitur, beatæ immortalitatis gaudia. Nam dum in æterna patria ei iungitur, qui vbique totus eſt, de eo habet poſſe, quicquid habuerit & velle, præter id ſolum, quod infatigabili deſiderio concupiſcit, vt per reſurrectionem circundetur ſtola demutatæ carnis: quoniam tunc erit perfecta beatitudo ſanctorum, cùm ad id ſuerit, Chriſto largiente, peruentum.

Lib. 3. Epi. 30 vbi dicuntur omnes intra decem dies mortui.

Cap. 17.

Sed de hoc ſancto martyre æſtimari licet, cuius ſit ſanctitatis i hac vita, cuius caro mortua præfert quoddam reſurrectionis decus ſine ſui labe aliqua: quandoquidē eos, qui huiuſcemodi munere donati ſunt, extollant Catholici patres ſuæ relationis indiculo, de ſingulari virginitatis adepto priuilegio: dicentes quòd iuſta remuneratione etiam hic gaudent præter morem de carnis incorruptione, qui eam vſque ad mortem ſeruauerunt, non ſine iugis martyrij valida perſecutione. Quid enim maius ſub charitate Chriſtianę fidei, quam adipiſci hominem cū gratia, quod habet Angelus ex natura? Vndè diuinum oraculum quaſi ſingulari quodam dono repromittit, quòd virgines ſequentur Agnum, quocunquè ierit. Conſiderandum igitur, quis iſte fuerit, qui in regni culmine inter tot diuitias & luxus ſeculi, ſemetipſum, calcata carnis petulantia, vincere ſtuduit, quod eius oſtendit caro incorrupta. Cui humano obſequio famulantes, ſatagant illi ea placere munditia, quam ei perpetuò placuiſſe manifeſtant membra incorrupta, & ſi non poſſunt virgineo flore pudicitię, ſaltem expertę voluptatis iugi mortificatione. Quoniam ſi illa ſanctæ animę inuiſibilis & illocabilis præſentia alicuius famulantium ſpurcitia offendatur, timendum eſt, quod propheta terribiliter comminatur: In terra ſanctorū iniqua geſſit: & ideò gloriam Domini non videbit. Cuius terrore ſententię permoti, huius ſancti Eadmundi regis & martyris imploremus patrocinium, vt nos cum ſibi dignè famulantibus eapiet à peccatis, quibus meremur ſupplicium, per eum, qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Virginitatis primi legium.

Apoc. 14.

Eſa. 26.

Hoc loco ſequebatur Libellus de Miraculis S. Eadmundi regis & martyris, ſed alio, vt equidem ſentio, authore: qui quòd verboſior eſſet, & non pauca Libelli capita deeſſent, eum ob vitandam prolixitatem omiſimus.

VITA S. BERVVARDI EPISCOPI Hildeſienſis, ſiue Hildeſemenſis, Authore Tangmaro presbytero, eius præceptore.

Nouē. 20

Cap. 1.

SAnctus Bernuardus puer egregię indolis, claro Saxonum ſanguine ortus, ex filia Adelberonis Palatini Comitis, traditur domino Oſdago Hildeſemenſi Epiſcopo à ſuo auunculo religioſo Diacono Folckmaro, pòſt quoq; Traiectenſi Epiſcopo: & amborum diligentia meæ paruitati, ſcilicet Tagmaro presbitero, (qui & hæc ſcripſi, qui primicerius ſcholæ præeram puerorum) literis imbuendus, moribusque inſtruendus commendatur. Quem omni deuotione cùm ſuſcepiſſem, intellectus illius capacitatem primò diuinæ paginæ leuiori lacte tentandam æſtimaui. Mox itaq;, vt de S. Daniele legitur, inueni in illo decuplum in omni diligentia ſuper coæuos ſuos. Mirum nempe in modum tenera ætas cæleſti irradiata lumine, ſubtili meditatione interiora diuinæ ſapientiæ iugi ſtudio rimabatur: nunc communi ſtudio cum alijs, nunc quos diligentiores in ſancta exercitatione cernebat, familiariùs ſeorsùm aſſumens, propoſitis quæſtionibus, ſcrupuloſa quæque ad medullam euentilabat: more prudētisſimæ apis ſingulas lectiones, quas in ſcholis diuerſis in libris exponebam, remotiori loco ſedens, intento auditu captabat, quas tamen, pueris confidens, felici furto perfectè docebat, & illorum ſcientiæ imprimebat.

Oſdagus Epiſcopus Hildeſemenſis.

Dan. 1.

Diligētiſſimè literis ſtudet puer Bernardus.

Cap. 2.

Venerabilis igitur dominus Oſdagus Epiſcopus, magnum quid futurum in illo præuidens, Exorciſtā eum ordinauit, diligentiùs me exhortans, etiam atque etiam curam illius vt agerem. Quamobrem illū, interdùm in ſeruitium domini Epiſcopi extra monaſterium excedens, mecum ducebam, vt illius ingenium, quod in multitudine ephebōrum diſcernere, atque ad votum meum diſcutere non potui, illis remotis, ſingulari ſtudio ſubtiliùs diligentiusque euentilarem: mirumque in modum varijs virtutum pigmentis ornata ex illo reſponſa tuli. Nam ſæpè totum diem inter equitandum ſtudiis detriuimus: nunc legendo, ſed breuiùs quàm ſoliti eſſemus in ſcholis: nunc poeſi nos exercendo, per viam metro luſimus: indè ad proſaicam palæſtram exercitium alternantes, interdùm ſimplici contextu rationem contulimus, ſæpè ſyllogiſticis ſophyſmatis inſudauimus. Ille quoquè crebrò me, etsi verecundè, acutis tamen & ex intimo aditu philoſophię prolatis quæſtionibus, ſollicitabat. Penè autem nulla hora, ne refectionis quidem, deſidiæ illum arguebat. Et quanquam viuacisſimo igne animi in omni liberali ſcientia flagraret, nihilominùs tamen & leuioribus artibus, quas mechanicas vocant, ſtudium impertiuit. In ſcribendo verò apprimè enituit, picturam etiam limatè exercuit: fabrili quoq; ſcientia & arte cluſoria, omnique ſtructura mirificè excelluit, vt in pleriſq; ædificiis, quæ pompatico decore compoſuit, poſt quoquè claruit. In negociis verò domeſticis, & ad vſum familiaris rei pertinentibus, viuacisſimus executor, acsi his à puero innutritus, calluit.

Magnū ingenium pueri.

Etiā mechanicis artib⁹ excellit.

Cap. 3.

Auus autem eius Adelbero Palatinus Comes, hunc præclarum adoleſcentem in affectum filij ſibi adoptauit, quia in eo ſalutaris conſilij ſtationem ſaluberrimam reperit. Adeptus verò à Vuillegiſo venerabili Archiepiſcopo Subdiaconatus gradum, aliquandiù cum illo conuerſatus eſt: & cùm propter morum honeſtatē

neſtatem ac vitæ probitatem, religionis in illo profectum ſentiret, Archiepiſcopus Diaconum illum ordinauit, interiectoq; non lõgo ſpatio, presbiterij eum honore ſublimauit. Reuerſus indè ad præfatum Comitem, amantisſimè ab illo ſuſceptus eſt: cui tanta ille humilitate ac inſtantia inſeruiebat, vt cęteris refrigerandi cauſa interdùm remotis, ipſe dies noctesq; continuas indefeſſus ei adhæreret, & ægri ſenis imbecillitatem patientisſimè toleraret, inter ipſum & familiam medius incederet, ſalutaribus monitis illos informans, & curam illorum apud Comitem vigilanti benignitate frequentans. Pro paterno quoque affectu ad filios Comitis totum ſe profudit, magnamque inter illos gratiam conciliabat. Et quanuis in huiuſmodi familiaritate inuidia facilè ſubrepat, hanc ille tamen maxima cautela in plerisque declinabat. Inter patrem quoquè & filium, dominum videlicet Epiſcopum, internuncius ſæpè diſcurrebat, magnamq; inter illos familiaritatis gratiam conflabat. Ipſi quoquè Epiſcopo tantum complacuit, vt Dauentrenſi cœnobio ſua vice illum præponere vellet: ſed ipſe imbecillis aui infirmitatem ſuſtentare, quàm Epiſcopales delicias appetere, malebat.

Initiatur ſacerdotio.

Cap. 4.

Quo defuncto, ad palatium ſe contulit, ſeruiturus Othoni eius nominis tertio Imperatori, qui ſeptennis adhuc puer, cum venerabili matre Dnmina Theophania Auguſta rebus præerat. A qua benignè ſuſcipitur, atque in breui ſummæ familiaritatis locum apud illam obtinuit, adeò vt dominum regem fidei illius, literis imbuendum, moribusque inſtituendum, conſenſu cunctorum Procernm, commendarit. Intereà domina Imperatrix, maximò dolore totius regni, rebus humanis exceſſit. Vndè dominus vtroque parente orbatus, totum ſe regendum in ſtationem fidisſimi magiſtri contulit: quem familiaritate complectebatur præcipua, nec ab vllo inferiùs tractari patiebatur, quem vniuerſo virtutum decore reſperſum venerabatur. Per idem tempus venerabili Epiſcopo Oſdago decedente, hic religioſus vir Beruuardus, votis omnium ad pontificatum eligitur. Anno igitur Dominicæ incarnationis noningenteſimo nonageſimotertio, Indictione ſexta, à Vuillegiſo Archiepiſcopo Epiſcopus Hildeſemenſi Eccleſiæ ordinatur octauodecimo Calendas Februarij.

Fit præceptor Othonis 3. Impe.

Creatur Epiſcop' Hildeſiẽſis.

Cap. 5.

Adeptus itaque pontificatum, quanta continentia iuuenile corpus ad virtutum culmen coegerit, dici non poteſt: modum in cunctis agendis præcipuè amplectens, iuxta illud ſapientis: Ne quid nimis. Morum quoque grauitate mirificè ſenes ipſos ſuperabat, adeò vt ſubditos ſeueritatis cenſura ad agenda in plerisq; inſtituerit. Frugalitatem verò in appetendis ciborũ delicijs, in eo laudare via vllus ſufficit. Tempore verò nocturnæ quietis, ſtratis * compoſitis, lectioni interdùm intendebat: ſæpè ſomnum interrumpens, furtiuę orationi, donèc clerici ad matutinos hymnos cõſurgerent, vacabat: hymnisq; expletis, multotiès pſalmodiam in diurnum vſque crepuſculum extendebat. Deindè aliquantulùm pauſans, corpuſculum recreabat, donèc itèm diluculò canonicum curſum Primæ horæ in eccleſia perſoluebat. Quo expleto, quaſi regulariter ſua diſciplina conſtitutus, capitulum cum fratribus adiit, feriam quoq; & lunationem, nominaq; fratrum, quorum annualis memoria inſtabat, quotidiè recitari iubebat. Oratione verò peracta, circa Tertiam horam ad Miſſarum ſolennia feſtiua celebratione proceſſit, & magna animi contritione ſeipſum totum Domino profudit. Indè in publicum progreſſus, forenſes cauſas & oppreſſorum negocia breuiter examinabat, quia ingenio ac facundia apprimè pollebat; habuitq; clericum diſpenſatorem, qui eleemoſynæ ac pauperibus pręerat: quorum multitudinem, centenos videlicet, vel eo ampliùs dietim abundantisſimè victu reſecit. Pleroſque etiam vel argento, aut cæteris ſubſidijs, prout facultas conceſſit, ſubleuabat. Indè officinas, vbi diuerſi vſus metalla fiebant, circumiens, ſingulorum opera librabat, donèc circa Nonam ritè omnibus peractis cum timore ac Domini benedictione ad menſam, fratrum populique ſtipatus frequentia, conſedit, non pompaticè quidem, ſed religioſo ſilentio cunctis ad lectionem intentis, quæ inter cœnandum non breuis legebatur. Infirmis quidem fratribus & ſenio confectis benedictionem de manu ſua hilariter dirigebat, cùm tamen nullum egenum in vrbe vel ſuburbio, quem ſcire poſſet, huiuſmodi pietate priuaret. Ità quippe, iuxta Apoſtolum, omnia omnibus eſſe deſiderabat, vt omnes Chriſto lucrifaceret.

** cõpoſitus*

Eius prolixa vigilia & preces.

Ampliùs 100. pauperes alit quotidie.

3. Cor. 9.

Cap. 6.

Arduum & difficile eſt, quotidianum eius ſtudium verbis perſtringere, quia omni niſu inter diem noctemque in diuinis perſtabat. Nihilominùs quoquè cunctos ſibi adhærentes, ad huiuſmodi negocium impellebat: nec aliquid artis erat, quod non attentaret, etiamsì ad vnguem pertingere non valeret. Scriptorię nanque arti non in monaſterio tantùm, ſed & in diuerſis locis ſtudebat. Vndè & copioſam bibliothecam tam diuinorum, quàm philoſophicorum codicum comparauit. Ingenioſos etiam pueros ſecum vel ad chortem ducebat: quos quicquid dignius in vlla arte occurrebat, ad exercitium impellebat. Et cùm in Chriſti gazophylacio quæcunque idonea ſciuit, fideli deuotione congereret, non minùs tamen Cęſari, iuxta Euangelium, ſua perſoluebat. Nam tertio Othoni Imperatori, * beneuolentisſimo atque amiciſſimo animo, pro ſcire ac poſſe, obſequebatur. Saxonia quippe magna ex parte piratarum cæterorumque barbarorum feritate depopulata, continuis latrocinantium incurſibus ſine intermisſione patebat. Quã peſtem depellere magno ſuo ſuorumque periculo inſtabat, & nunc cum alijs, interdumque cum ſuis ſolis ſuper eos irruens, fortiter illos attriuit. Demùm diuino inſtinctu munitiunculam admodùm munitam extruxit: in eaque copijs militum diſpoſitis, barbarorum impetum repulit, populumque Dei ab hoſtili feritate liberauit. Hac autem induſtria ſacerdotis Chriſti barbarico tumultu in illis locis eliminato, acriùs in circunſita loca debacchati ſunt. Quibus vigilantisſimus Dominici gregis paſtor, vt fortis gigas ſe oppoſuit, & in rure Vuirinbolt nuncupato, vbi tutisſima illorum ſtatio fuerat, pręſidium munitisſimum inſtituit, copias quoquè militum cum neceſſarijs rebus abundantisſimè collocauit. Diuina itaque gratia periculoſisſimum locum populo Dei fecit trãquillum, ità vt omni ſpurcitia diabolicę ac barbaricæ fraudis eliminata, locum hoſtilis incurſionis, faceret locum orationis, & in oratorium Deo conſecraret in honorem ſancti Lamberti pontificis ac martyris.

Bibliotheca eius.

Matt. 22.

** affectuoſiſſimo.*

Vuãdalos hos fuiſſe ſcribit Krantzius.

Cap. 7.

In prædijs autem Eccleſiæ ſuæ tanta congeſſit, vt triginta vel plures præcipuas chortes cum litorum ac colonorum familiis, clarisſimis ędificiis prænitentes compararit, cùm in aliis innumerabilibus locis decem manſos vel octo, aut minus, aut plus, prout cauſa acciderat, conferret. Antiqua nanque loca, ab anteceſſoribus ſuis poſſeſſa, quæ ille inculta reperit, optimis ædificiis colluſtrauit. Eccleſiam quoque ſuam miro ſtudio decorare ardenter inſtabat. Vndè exquiſita tam lucida pictura tam parietes, quàm laquearia exornabat, vt ex ueteri nouam factam putares. Fecit & ad ſolennem proceſſionem in præcipuis feſtis Euangelia, auro & gemmis clarisſima: thymiamateria quoque precij & magnifici ponderis. Calices

Multum auget facultates Eccleſiæ ſuæ.

nihi-

**onichyno*

nihilominùs plures, vnum ex * onyche, alterum verò chryſtallinum mita induſtria compoſuit. Coronam quoque auro argentoque radiantem mirę magnitudinis in facie templi ſuſpendit: ciuitatemque muro ac turribus munire inchoauit. Paruam etiam eccleſiam valdè ſplendidam extra murum in honore viuificę Crucis extruxit, cuius etiam aliquam partem, largiente domino tertio Othone Auguſto Imperatore, ibidèm clariſsimis gemmis auroque puriſſimo incluſam condidit: vbi etiam diuina pietas plurima ſignorum miracula per virtutem S. Crucis oſtēdit. Et cùm venerabilis pontifex Beruuardus thecam auro gemmiſque lautiſsimam, in qua viuificum lignum includeret, pararet, ac cum tribus particulis ſancti ligni quartam, ſi fieri poſſet, excidere tentaret, vt per ſingulas apſides portiones conderet, nec gracilitas, nec paruitas quacūque ex cauſa ſectionem admitteret, eccè ſubitò inter manus eius quarta particula eiuſdem ſacratiſsimi ligni, Angelico, vt creditur, miniſterio delata apparuit. Mox igitur lętus præſul, lignum ſanctum per quatuor apſides parauit. O quanti indè potentes, ardorem vehementiſſimæ febris ſæpiùs virtute ſanctæ Crucis reſtinxerunt? Multotiès quoque obortam aeris inæqualitate peſtilentiam fideles hoc viuifico ligno ſe ſuaque luſtrantes ſedauerunt: multaque virtute huius ſanctiſsimi triumphi fiunt quotidiana remedia.

Condit eccleſiā S. Crucis.

Miracula S. Crucis.

Cap. 8.

Monaſteriū S. Michaelis extruit.

Monaſterium quoque in ſeptentrionali parte ciuitatis Hildeſemenſis, in loco quodam ſqualido, ac feris & brutis animantibus coaptato, tota deuotione & apparatu decenti inſtituit: quod prædijs ſufficientibus dotatum, cœnobitis Deo famulantibus ibi collectis delegauit. In cuius crypta eccleſiæ ſexagintaſex corpora reliquiarum, digna veneratione ab eo condita ſunt. Et cùm iam tranſitus ſui diem, quem ſemper optauerat, imminere præuideret, capellam inter ſacellum S. Crucis & monaſterium ſuum conſtructam, in honorem S. Martini dedicari fecit, ibidemque pro augmento religionis ipſo die habitum priorem mutans, monaſticæ profeſſionis iugum ſuſcepit. Tactus deindè infirmitate vltima, ad eandem capellam ſe ferri præcepit, iuſtum eſſe aſſerens ibidèm vitæ terminum ſortiri, vbi ſecularis abrenunciationis habitu ſe contigiſſet inſigniri. Sic itaque vir Dei beatiſsimus, diutina corporis moleſtia tritus, bonum certamen certans, curſum conſummans, fidem ſeruans, ingreſſus viam vniuerſæ carnis, cæleſtibus admixtus eſt ſpiritibus. Qui enim quouſquè vixit, Domino ſe ſacrificium iuſtitiæ ſacrificauit, ſic plurimis magnificatus inſignijs, duodecimo Calendas Decembris cæleſti pace quieuit. Sedit autem in cathedra Epiſcopali triginta annis.

Induit monaſticum habitum.

Feliciter migrat ad Chriſtū.

Cap. 9.

**cordetenùs.*

Mox verò tanti patris exceſſu tota ciuitas permota congemuit, & tam clerus, quàm omnis populus *medullitùs indoluit. Mirum enim in modum vir iſte omnibus omnia factus eſt. Inter diuites & pauperes, inter elatos & humiles, authorabili quadam modeſtia medius incedebat, & vtrobique iuſtè prouidus, nec mitibus intractabilis, nec proteruis apparebat deſpicabilis. Prę̄ceperat autem adhuc viuens, vt feretrum, quo ad tumulandum corpus eius efferebatur, non pallio, vt moris eſt, ſed cilicio tantùm operiretur. Ex quo cunctis patet, quanta vir iſte a Domino etiam temporali honore ſublimatus, ſemetipſum humilitate depreſſerit, cuius viuentis ſpiritus deuotio tam humile obſequium defunctæ quoque carni prouiderit. More itaque Eccleſiaſtico exequijs ritè celebratis, corpus Deo dilecti præſulis in crypta cœnobij, quod ipſe fundauerat, ante altare S. Mariæ maxima cū fidelium Chriſti deuotione ſepelitur.

Cap. 10.

Quantis autem poſt hæc Dominus miraculorum inſignijs confeſſorem ſuum fidelem glorificauerit, non eſt noſtræ paruitatis explanare. Sed nè cuncta præteriſſe videamur, pauca de pluribus explicamus. Quædam enim puella miſerabilem in modum tota contracta, & diuerſis ægritudinibus diù vexata, admonita per ſomnum, ad eius tumulum venit, & intra biduum ſanata fuit. Quædam alia puella à dolore oculorum eſt curata. Abbas cœnobij ſancti Michaelis a dolore tibię, eius meritis eſt curatus. Plures quoquè deuoti homines vtriuſque ſexus, nocturno tempore ad ſepulcrum viri Dei pſalmodiæ cantus ſe audiſſe, ac luminaria diuinitùs accenſa vidiſſe, & miri odoris fragrantiam ſe ſenſiſſe teſtati ſunt.

Miracula ad tumulū eius.

SANCTI PATRIS NOSTRI Germani Archiepiſcopi Conſtantinopolitani Encomium ſanctiſſimæ Dei parentis, quandò adducta fuit in templum à ſuis parentibus, cùm eſſet tres annos nata. Habetur in Simeone Metaphraſte.

Nouē 21.

Feſtus dies Præſentationis beatiſſimæ Mariæ.

ECcè rurſùs dies feſtus & celebris matris Domini: eccè progreſſus ſponſæ, in quam non cadit vlla repræhenſio: eccè primus proceſſus futurę eius glorię: eccè apertum procemium diuinæ, quę eam erat adumbratura, gratię: eccè clarum indicium eius eximię puritatis. Vbì enim non ſępè, ſed ſemel ſolùm in anno ſacerdos ingrediens, peragebat cultus myſticos: illuc ea vt ibi perpetuo maneret, à ſuis adducitur parentibus, & vt eſſet in ſacris gratiæ adytis. Quis rem vnquàm talem cognouit? Quis vidit, aut quis audiuit ex ijs, qui nunc, aut qui vnquàm fuerunt, fœminam quæ adduceretur in intima ſancta ſanctorum, ad quæ via patet aditus hominibus, vt in eis habitet & verſetur? An non hoc eſt euidens demonſtratio noui & alieni operis, quod in ea futurum erat poſteà? Non apertum ſignum? non clarum indicium? Oſtendant nobis, qui in eam linguas mouent, & vident tanquàm non videntes, vbinàm talia vnquàm viderunt, puellā ex profeſſo adduci intra tertium velum, tanquàm donum in quod nulla cadit repræhenſio, vt illic habitaret aſſiduè? eamque à diuitibus populi ſupplicantibus, & à virginibus deduci, cum lampadibus adduci, à ſacerdotibus & Prophetis ſupinis manibus excipi? Quomodò ergò noluerunt intelligere? Quomodò videntes prima, extremis fidem non habuerunt? Quomodò cùm quędam noua & aliena in ea priùs vidiſſent, dixerunt contra ea, quæ poſteà facta ſunt? Non enim caſu & temerè fuerunt, quæ prima in ea euenerunt, ſed fuerunt omnia vltimorum procemia. Dicāt ergò nobis, qui ex ſeipſis ſunt in rebus inanibus ſapientes, quomodò cùm alię ſteriles pepererint, nullius ex ipſis filia reponitur in ſancta ſanctorum, nec accepta fuit à Prophetis? An non hæc poterant dicere, qui hæc & talia videbant, cuiuſmodi etiam qui ex eis erant eiuſdem ſententiæ, dixerunt poſteà in illius filium, Quiſnam erit hic puer? Maximè.

S. Maria degit intra ſancta ſāctorum

Sed qui aliena quidem ſentiunt, interitus viam ingrediantur, & cadant in barathrum, quod ipſi fecerunt: Nos autem, qui ſumus Dei populus peculiaris, ſacerdotes & principes mundani, & monachi, ſerui & liberi, artifices & agricolæ, plantatores & piſcatores, iuuenes & ſenes, viri & mulieres adeſte, prompto & alacri animo accedamus ad Dei parentem, &

quæ

quæ in eam œconomicè priùs perfecta ſunt, diuina myſteria inſinuamur. Quemadmodùm à parentibus hodiè virgo ſacratiſſima in templum Dei per eius ſacerdotes adducitur, quemadmodùm templum Domini animatum, templo inanimo dedicatur, quemadmodùm propheta Zacharias eam ſua manu accipit & adducit in adyta, nihil ægrè ferens, neque dicẽs eius parentibus: Non faciam hanc rem maximè nouam, neque puellam introducam in ſancta ſanctorum, vt in eis habitet aſſiduè, in quæ ſemel in anno iuſſus ſum intrare. Nihil tale dixit Propheta Zacharias: ſed vt qui præſciuiſſet futurum, quoniam erat Propheta, eam expectans: ſicut qui poſt eum fuit, Simeon illius filium, eam is quoquè excipit prompto & alacri animo. Deindè matrem amplexus, eam allocutus eſt, ſic dicens, & puellam tenens manibus: Vndenàm orta es, o mulier? & quiſnam eſt modus & ſcopus talis ſtudii tui ac propoſiti? & quomodò cùm nullum tale habueris exemplar, ſola inueniſti hunc nouum & non priùs auditum actum, introducens

S. Anna mater pęteſtas Virginis Mariæ. puellam, vt ingrediatur adyta? Quæ eſt tua deliberatio, dic nobis, & quæ cogitatio? Ego, inquit Prophetæ, ſum Anna grato nomine: nata quidem ſum ex genere ſacerdotali, tribu Aaronitica, radice prophetica & regia: Dauidis autem & Solomonis, & eorum, qui deincèps fuere, ſum ramus. Sum autem cognata tuæ vxoris Eliſabeth. Deindè viro quidem coniuncta fui lege Domini. Inuenta ſum verò ſterilis & infertilis multis annis. Nullum autem inueniens medicamentum, quod mederetur meæ calamitati, ad eum confugi, qui eſt ſolus potens, & ea reddit facilia, ex quibus non datur exitus: & ad ipſum os meum ex animo aperiens, cum luctu cordis clamaui

Preces S. Annæ. & lachrymis, ſic dicens: O Domine Domine, qui dolore affectas animas exaudis ocyſſimè, cur me reddidiſti diuerſam à natura meorum Maiorum? Cur

Oſee 9. me feciſti parabolam in genere meo, & motionem capitis in tribu mea? Cur maledicti tuorum Prophetarum me feciſti participem, dans mihi matricem filios non producentem, & vbera arida? Cur feciſti, vt mea dona non eſſent accepta, vt quæ ſim ſterilis? Cur me ſiuiſti ſubſannari à notis meis, irrideri à famulis, & vicinis haberi opprobrio? Reſpice Domine, exaudi Domine, miſerere ò ſancte. Fac me ſimilem volucribus cæli, & beſtiis terræ, piſcibus maris: quoniam ea quoquè ſunt genitalia coram te, ò Domine. Nè brutis videar deterior, ò Domine, quæ facta ſum ad imaginem tuam & ſimilitudinem.

Hæc cùm dixiſſem, hoc quoquè adieci iis, quę dicta

Votũ illꝰ. ſunt: Quoniam tibi Domine donum gratiarum actionis, omninò tibi dedicabo quem mihi dederis filium, vt is ſit & maneat in tuo ſanctuario, tanquàm ſacrum donarium & munus precioſiſſimum, quod mihi datum eſt à te, qui es perfectiſſimus dator precioſorum donorum. Hęc ego, cùm eſſem ſub dio in meo horto, oculos in cælum tollens, pectus autem meum manibus verberans, clamaui ad Deum, qui eſt in cęlis. Meus autem coniunx, cùm eſſet ſolus in monte, & ieiunaret quadraginta dies, eadem à Deo ſupplex petebat. Sic ergò flexus, qui eſt paratus ad miſericordiam & benignus Dominus, amborum precibus, miſit diuinum Angelum, nobis prænunciatum meæ filiæ conceptionem. Statim ergò natura à Deo

Angelus prænũciat naſcituram S. Mariam. iuſſa ſemen excepit. Non enim ante diuinam gratiam ipſa auſa eſt excipere. Sed cùm illa acceſſiſſet, matrix quæ priùs erat clauſa, ſuas portas aperuit, & à Deo acceptum depoſitum apud ſe detinuit, donèc Dei voluntate, quod in ea fuerat ſeminatum, in lucem eſt editũ. Hinc ergò eo ablactato, vota mea reddo Domino, quæ diſtinxerunt labia mea, & locutum eſt os meum in afflictione. Et ideò virginum cateruas coegi cum lampadibus, conuocaui ſacerdotes, congregaui cognatos meos, omnibus dicens: Omnes mihi gratulemini, quòd hodiè & mater & productrix effecta ſum: non regi terreno meam offerens filiam, quoniam nec par quidem erat: ſed Deo cęleſti & Regi dedicatam: accipe deincèps, o Propheta, meam à Deo datam filiam: & introductam, planta in loco ſanctuarij, in prompto Dei habitaculo, in domo exultationis & lætitiæ: nihil curioſè inquirens, donèc Deo, qui eam hinc vocauit, viſum fuerit, quæ ad eam attinent, ad finem deducere.

Cùm hæc verba audiſſet Zacharias, ſtatim allocutus eſt Annam: Benedicta eſt radix tua, ò fœmina in primis veneranda: glorificata eſt matrix tua, ò amans coniugis: & glorioſa eſt oblatio tua, ò pia & Dei amans. Deindè puellam lętus tenens, eam prompto & alacri animo introducit in ſancta ſanctorum, ſic vtiquè ei dicens: Adeſdùm Implementum meæ prophetiæ: Adeſdùm perfectio pactorum conuentorum Domini: Adeſdùm ſignaculum eius teſtamenti: Adeſdùm finis eius conſiliorum. Adeſdùm declaratio eius myſteriorum. Adeſdùm ſpecula omnium prophetarum. Adeſdùm conciliatrix eorum, qui male diſſentiunt. Adeſdùm coniunctio eorum, quæ erant male diſiuncta. *Διάζω* Adeſdùm firmamentum eorum, quæ deorsùm inclinantur. Adeſdùm renouatio eorum, quæ erant inueterata. Adeſdùm iubar eorum, qui ſiti ſunt in tenebris. Adeſdùm donum maximè nouum & diuinum. Adeſdùm Domina omnium terrigenarum, ingredere in gaudium Domini tui. Nũc quidem inferre in terra, quæ conculcatur ab hominibus: paulo pòſt autem in ſuperna, & ad quam non patet hominibus aditus. Cùm ſic, vt erat conſentaneum, dixiſſet myſta puellę, eam vbi oportebat depoſuit, & vbi conuenerat, & fuerat præſtitutum. Puella autem valdè lætans & exultans, ibat in templo Dei, tanquàm in thalamo, cùm ætatis quidem ageret annum tertium, eſſet verò perfecta diuina gratia: vt quæ eſſet prędeſtinata & præcognita & prælecta à Deo, & diſpenſatore vniuerſorum ante mundi conſtitutionem. Manſit autem decætero in ſanctis ſanctorum, ſeu in templi penetralibus, ambroſiam nutrimentum per Angelum accipiens vſque ad ſecundam ætatem. *Angelus cibum affert S. Mariam in templo degẽti* Tunc autem Dei nutu & conſilio ſacerdotum, de ea datur ſors, & ſorte eligitur Ioſeph iuſtus, & hanc ſanctam virginem diuino conſilio ex templo Dei ab eius accipit ſacerdotibus, ad ineſcandum mali authorem ſerpentem: nè tanquàm virginem aggrederetur, puellam ab omni labe alienam, ſed tanquam ad deſponſam ad eam accederet. Fuit ergò illa incorruptiſſima in domo fabri Ioſeph ſeruata Domino omnium architecto, donèc, quod ante ſecula fuerat abſconſum myſterium, in ea eſſet perfectum, & hominibus Deus ex ea effectus, eſſet ſimilis.

Sed de his quidem dicere, eſt alterius operis & temporis conuenientis: nobis autem rursùs ad propoſitum redeat oratio, & laudibus celebretur hodiè dies deductionis. Abi ergò o Domina Dei mater, abi ad tuam hæreditatem, & vade in atria Domini exultans & lætans, alacriſque expectans in dies ſanctiſſimi ſpiritus in te aduentum, & potentiæ altiſſimi adumbrationem, & vnigeniti tui filij conceptionem, vt Gabriel tibi prædicet: & da iis, qui tuum feſtum peragunt, tuum auxilium, protectionem & defenſionem, eos omni ex parte liberans tuis interceſſionibus ab omni neceſſitate & periculis, morbiſque grauibus & omne genus calamitatibus, & à futuris *Vide quãta poſſit ſanctiſſima Dei genitrix.*

tuſtis

iuſtis minis tui filij. Eos autem colloca vt mater Domini, in loco deliciarum, vbi eſt lux & pax & rerum expetendarum ſummum donum: & fiant muta labia doloſa, quæ contra te iuſtam loquuntur iniquitatem in ſuperbia & contemptione, & exterminentur in ciuitate tua imago eorum. Erubeſcant, & deficiant, & pereant, & cognoſcant, quòd nomen eſt tibi Domina. Tu ſola Dei genitrix excelſiſſima ſuper omnem terram.

Non autem, o Dei ſponſa, fide benedicimus, deſiderio honoramus, & metu adoramus, te ſemper extollentes, te laudantes, & te venerabiliter beatam pronunciantes. Eſt enim reuerà pater tuus beatus inter viros, & beata mater tua inter mulieres. Beata domus tua, & beati noti tui. Beati, qui te viderunt. Beati, qui tecum ſunt verſati: beati, qui tibi ſeruierunt. Beata loca tua. Beatum templum, in quo tu fuiſti oblata. Beatus Zacharias, qui te vlnis ſuis eſt amplexus. Beatus Ioſeph, qui te deſpondit. Beatus lectus tuus, & beatum ſepulcrum tuum. Tu es enim honor honorantium, & præmium præmiorum, & altitudo altitudinum. Sed o mihi ſola Domina, mea ex Deo conſolatio: ardoris qui eſt in me ros diuinus: exiccati mihi cordis diuinitùs irrorans adſperſio: tenebroſæ meæ animę lampas lucidiſſima. Dux meę dubitationis, vires imbecillitatis, nuditatis amictus, opes mendicitatis, immedicabilium vulnerum curatio, lachrymarum ablatio, requies gemituum, alleuatio dolorum, calamitatum tranſmutatio, vinculorum meorum ſolutio, ſpes meæ ſalutis, & bonorum omnium remuneratio, exaudi meas precationes, miſerere meorum luctuum, & excipe meos fletus: miſerere mei, flexa meis lachrymis. Te moueat mei miſericordia, vt matrem benigni Dei: adſpice & annue meæ ſupplicationi. Imple mei ſitientis deſiderium, & coniunge me meæ cognatę & conſeruæ in terra mitium, in tabernaculis iuſtorum, in choro ſanctorum: & dignare me tu, quæ es omnium defenſio, & omnium lætitia, & vehemens gaudium, vt ſimul cum ea læter, te rogo.

Ecce quomodo inuocat Dei matrem in ſui auxilium.

Rogo te prętereà, vt in gaudio illo, quod reuerà verbis non poteſt exprimi, perpetuiſque delicijs & inſatiabilibus, & in regno eius, quod caret veſpera, & nunquam terminatur, eos colloces, qui fide & deſiderio hoc venerandum tuum feſtum peragunt. Certe Domina Dei parens, certè meum refugium, vita & defenſio, arma & gloriatio, ſpes & robur meum: concede mihi, vt ego quoquè cum ea fruar inenarrabilibus, & quæ compræhendi non poſſunt, tuis bonis, in cęleſti & quæ dici non poteſt perſeuerantia. Habes enim, ſat ſcio, cum tua voluntate concurrentem potentiam, vt quæ ſis mater altiſſimi: & propterea audeo. Ne ergò priuer mea expectatione, o Domina intemerata, quæ vniuerſorum expectationem ſupra rationem peperiſti, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, verum Deum & Dominum & Regem vniuerſę createę naturæ: Quem decet omnis gloria, honor & adoratio, cum patre principio carente, & ſanctiſſimo & viuifico ſpiritu nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI Georgij Archiepiſcopi Nicomediæ oratio de exitu ſanctiſſimæ Dominæ noſtrę Dei parentis, quando fuit oblata in templo. Habetur itidèm in Simeone Metaphraſte.

PVLCHRA nobis principia argumenti dicendi oſtendit hic dies feſtus: parauit pulchras conſcenſionum ſemitas: fecit pulchra fundamenta aſcenſionum, nunc erigens ad ſe orationem. Quamobrem eam tollens ſublimem, gratia euehit ad encomiorum altitudinem: & gradus mutans gradibus, laudem transfert à gloria in gloriam. Sed quoniam fieri non poteſt, vt ea ſimul cum rebus extollatur, è terreno profundo parum enatans, exiliter erigitur ad argumenti altitudinem. Agè ergò nos quoquè cum ea laborantes, corporis onere depoſito, mentis penna ſimul ad feſtum extollamur, & intra adyta progredi feſtiuantem caſtiſſimam virginem, promptio & alacri animo conſequamur: & nos ab externo errore colligentes, orationis veſtibula deincèps conſcendamus. Neque enim pratorum pulchritudo adeò facit, vt ij, qui extrà obeunt, ea cupiant ingredi, vt odoratus hortus encomiorum Virginis, ingreſſum reddit iucundum volentibus. Etenim eſt hoc pratum, & pratorum maximè odoriferum, & varium, & incorruptione coronans eos, qui decerpunt: non vernis comatum floribus, qui ſpeciei habent delectationem, quæ facilè marceſcit: ſed emittens gratiæ bonum odorem, perfundit ſenſum, & mentem apud ſe longè ſuauiſſima demulcet auditione. Nam in illis quidem ſenſus quoquè capiens ſatietatem, non ſimiliter delectatur ijs, qui apparent poſteà. In his autem, eorum quidem, qui præceſſerunt, manet odor: eorum autem, qui ſuccedunt, accedit maius deſiderium. Malum quidem ſpectaculum, vnà cum tempore marceſcentem habet pulchritudinem: Hic autem decor perpetuam fert animæ delectationem: & quomodò qui veſtibula regia fortè ſunt ingreſſi, & externis coniectant internam poſitnram, quæ ſenſu non iudicarunt, mente coniectant excellentia: idem etiam oſtenditur accidere in veſtibulis encomiorum. Atque in omnibus quidem, vt arbitror: non minimum autem in his quoquè, vt arbitror. Nam in altitudinem quidem clara ſunt procœmia: præclarus verò argumenti ornatus ex his apparet, intrinſecùs plurima habens incrementa, gloria & pulchritudine inſignia. Eſt ergò nobis propoſitum, ad ingreſſum parùm attollere oculos, & qui latet, quoàd eius fieri poteſt, intueri decorem, etiamsì fieri non poteſt, vt contemplemur vniuerſam eius elegantiam. Agè verò oratione procedamus interiùs, ductricem habentes ipſam Reginam.

Noue. 21. Et hic habes feſtũ diem Præſentationis virginis.

Sed video nunc hanc concionem luce infinita coruſcare, & mente illuminor, & mihi venit in mentem caelitùs, & ea, quę nunc peraguntur, magna eſſe viſione apprębendo, & Angelos ſimul choreas agentes mente cogito, & omnia noua, & aliena, & digna pulchro cæli ornatu. Hinc mihi videtur eius, quę laudatur, gratia in medium procedere, & vniuerſum cœtum implere lætitia, affatim dona tribuens. Quamobrèm ſpem eorum attendentes, omnes ſimul ingrediamur, vnuſquiſque reddens id, quod debetur. Qui dicit, ſermonem: qui prudenter audit, auditionem:

Introducitur S. Maria in templum Angelis exultantibus.

nem: qui miniſtrat, adimpletionem: & omnia, quorum debiti exolutio ad ingreſſum adhortatur. Præcedant ergò ſermones, quæ deincèps ſequuntur, ad ſe congregantes. Atque iam quidem ij, qui virginem pepererant, ad templi eam fores adducebant, Angelis eam circumcirca ſtipantibus, & ſupermundanis Virtutibus omnibus ſimul collætantibus. Nam etſi ignorabant arcanum modum myſterii, vt ſerui tamen, iuſſu Domini, ſeruiebant eius proceſſui. Et primùm quidem conſiderabant, videntes (vt qui ſint naturæ intelligentes) eam eſſe precioſum vas virtutum, & ferre ſigna incorruptæ puritatis; & habere corpus procùl remotum à vitiorum colluuie. Deindè autem iuſſi parentes, munus implebant. Tunc lampades luminis ingreſſum lætificabant, & omnia quæ templo continebantur, conuertebantur ad lætitiam, ipſis, vt puto, inanimatis ſimul cum Angelis lætantibus. Quamobrèm mihi quoque licet cum eis choros ducere: & tanquàm nunc præſenti, venit in mentem, in vocem erumpere; quæ dicitur aptè & conuenienter.

Encomia ſanctiſſimæ Virginis.

Dilata atria ad excipiendam latiorem, quæ ſub adſpectum cadere & non cadere conſpecta eſt, creatam naturam in qua comprehenſus, qui comprehendi non poteſt, vitæ latitudinem redegit in anguſtiſſimā: Accende lampadem luminis, & ingreſſum lætifica: Facem tanquàm ſignum aliquod tolle ſublimem; & ad te dirige orbem terræ, vt luci iam intueatur nebulam, & radiorum eius fiat particeps, vt ea ea videat ſcatentem fontem luminis. Pande portas tuas, & introduc portam; quæ percipitur intelligentia: per quam

Ezec. 44.

eum ſolùm tranſijſſet Dei verbum, obſignatam conſeruauit, ſicut nouit. Nam etsi accepit portæ appellationem, virgo tamen vſum conſeruauit: & impleuit quidem rei miniſterium: incorruptionis tamen non ſoluit ſignacula. Suſtine velum, vt intra id ingrediatur Verbi velum animatum, quod in ſe celauit diuinitatem, & eius igne non fuit combuſta eſſentia materialis. Accipe quod fuit in ſpiritu inauratum candelabrū, lucerna cuius fines illuminat, per quam accenderunt ſeptem dona ſpiritus, & mundum terrenum illuminarunt. Accipe menſam, quæ portat vitam, in qua vitæ noſtræ panis propoſitus, ambroſia pauit eos, qui illius fuerunt participes: ex qua crateres ſapientię impertur batum & puriſſimum effundunt poculum cognitionis. Orna ſancta ſanctorum, & ſanctiſſimum excipe tabernaculum, quod eſt capax eſſentiæ immaterialis; quod noſtrum, quod ceciderat, excitauit tabernaculum: quod parentis noſtri Dauid tabernaculum, quod fuerat ablatum, rurſùs erexit: per quod membra, quæ fuerant diſſoluta noſtra tranſgreſſione, fuerunt redacta ad ſuam integritatem. Accipe aureum thuribulum, in quo Verbum, quod carnē aſſumpſit, bono odore impleuit orbem terræ: in quo combuſta fuerunt crimina inobedientiæ: per quod liberatur aer à moleſtia inquinamentorum, per quod bonus odor ſpiritus ſpirauit in homines.

Introduc arcam ſanctificationis, quæ intùs accepit eum, qui dedit legem, quæ portauit mannam cæleſtē, quæ à diluuio peccati ſeruauit noſtram naturam, & per partum liberauit orbem terræ ab interitu. Noui teſtamenti theſaurum. Vrnam inclytam ac glorioſam. Tabulas à Deo impreſſas characteribus, in quibus inſcriptum Dei verbum ſupra rationem, legalis literæ difficultatem traduxit ad leuitatem ſpiritus. Cape virgam ſacerdotalem, quæ abſque irrigatione produxit

Num. 17.

florem qui non marceſcit, nempe Dominum. Sāctam terram & deſiderabilem, ex qua orta eſt veritas & iuſtitia: in qua operculo tecti pedes prohibentur progredi: ratiocinatio, inquam, quæ dubitatione operitur & incredulitate. Vmbroſum montem, in quo Verbo placuit habitare: in quo cùm recubuiſſet natura, declinauit peccati exuſtionem: ex quo ſine manibus deuolutus lapis angularis, inimici contriuit imaginem, & redegit in puluerem. Accipe oleam frugiferam, per

Dan. 2.

quam ſcaturit oleum exhilarans, & pinguefecit creaturam. Thronum glorioſum, regium vehiculum, quo vectum Verbum cum carne aduenit. Sanctam Sion, quam elegit Opifex, quam verbo prouidentiæ parauit ante ſecula, in qua in carne eſt genitus, ea qua progreſſus, vires contriuit impiorum. Appræhende lectum Solomonis, quem in orbem circunſiſtunt ſexaginta potentes: nempe diuinitùs inſpiratæ ſcripturæ veræ prophetiæ, quæ per ea, quæ ſignificarunt, ſuo teſtimonio comprobant, Deum eſſe ex ea pariendum: in quo verbum cùm cecidiſſet, cum carne exurrexit; & inimici tyrannicam validè afflixit potentiam: Eam

Cant. 3.

Eſa. 6.

forceps expreſſit propheticus, qui carbonem ferebat, & labra expurgabat. Quæ Seraphicè cuſtodiebatur, & per ſpiritum ſanctum prædicabatur. Eam indicauit liber obſignatus, quem nullus legit ſciens literarum, præter eum, qui obſignauit & ſeruauit ſupra rationem. Eam charta ſignificauit puriſſima, in qua Verbum ſine ſcriptis impreſſum, ſcidit fraudis chirographum.

Eſa. 29.

Hæc eſt, quę à dexteris Dei adſiſtit Regina, quę propè eſt pulchritudine & ſplendore: quæ eſt ſpecioſa natura, & nullam ſuſcipit maculam libero ſuo arbitrio. Quę aſcendit ex Libano virginitatis, & mundum perfundit vnguento: ex qua dulcedo diffluens, veterem amarorem ligni dulcem reddidit: cuius ſupra mel labra extiterunt dulcia, & è lingua eius tanquàm è fonte manauit lętitia. Cuius veſtes vnguento delibutæ, bonum odorem emiſerunt ſupra omnia terræ aromata. Hanc introduc tanquàm ſponſam, cuius pulchritudo eſt incomparabilis, & gloria ineffabilis: cuius lux oculorum, ſolis ſuperauit radios. Hortum conclusum, quem peccati cogitationes non poſſunt intrare: in quo diuina planta, quæ citra agricolæ culturam germinauit, ligni maledictum, quod priùs in vlia mirandum in modum creſcebat, exiccauit radicitùs, & eius loco effecit, vt floreret benedictio. Fontem reuerà ſignatum, ex quo manant fluenta puriſſima, & irrigant orbem terræ. In quo limi, qui conturbabat, non ſunt depræhenſæ reliquiæ; ex quo procedens fluuius gratiarum, circuit vniuerſam, quæ eſt ſub ſole, regionem. Suſcipe, quę per aerem ingreditur, nubem: in qua ſedens, qui ingreditur ſuper nubes cæleſtes, deſtruxit ſimulacra, quæ colebantur ab Aegyptiis. Introduc Dei ciuitatem animatam, quæ eius impulſu lætatur in æternum. Sanctificatum tabernaculum, domum glorioſam, templum quod non poteſt diſſolui. Cuius tu fuiſti & figura & ſignum, expectans vt ea fieret manifeſta: eam tu iam tenes: eam introduc, & cede tanquàm potentiori.

Cant. 4.

Ibidem.

Ibidem.

Eſa. 19.

Hucuſquè ſiſte ſigna: fac vt ceſſent conſueta ęnigmata. Quouſquè vmbram attēdis? Quouſquè in litera gloriaris? Eccè gratię radij illuxerunt: Eccè ſigna literę in ſpiritum ſunt tranſmutata. Es defeſſum figuris inſeruiente: eccè accedit, qui noua facit. Tranſi ergò à lege, quæ conſenuit, ad verbi gratiam, quæ eſt noua. Cur in ſomniis perſeueras, cùm eam accipias, quæ euentū cōciliat? Cur ſacrificiorū ſanguine adſpergeris, & eorū nidore ſuffumegaris, cùm q iuſſit, ea nō admittat? Sacrificiū enim, ait verbū Patri, & oblationem noluiſti: corpus aūt perfeciſti mihi. Veniti, q proprio ſuo ſanguine ea facit ceſſare: & naturam non à carnis inquinamentis, ſed à peccato repurgat. In foribus redemptio: in

Eſa. 43.

Pſal. 39.

portis tuis eſt prædicatio. Hanc ad te præmiſit, quę
præcedit myſterium. Ipſa eorum, quæ tibi ſunt ver-
bis ſignificata, in ſe affert euenta. Eſaias ſignifica-
Eſa. 7. uit, dicens: Ecce virgo in vtero concipiet, & pariet
filium; & vocabunt nomen eius Emmanuel. Hanc
Ezec. 44. Ezechiel nominauit DEI portam. Hanc Dauid ar-
Pſal. 131. cam ſanctificationis. Hanc Moſi priùs deſcripſit ru-
Exod. 3. bus, qui ardebat in monte, & non comburebatur.
Hanc cum gaudio excipe; prompto & alacri animo
accurre: adora eam, vt quæ ſit ſuperior omni re crea-
ta, tam quæ ſub adſpectum cadit, quàm quæ non ca-
dit: amplectere puriſsimum habitaculum; immacula-
tum introduc tabernaculum, & cæde inquinatum
educ cœtum Iudæorum. In eos valdè clamant reſpon
ſa Prophetarum: apertè vociferatur ſanguis. Cur
tabo & ſanie inquinamentorum ipſorum pollueris?
Cur iniquitatibus eorum macularis? Cur eorum pro
fanam tegis arrogantiam, & iram creatoris accendis
vehementius? Siſte hucuſquè iram vltoris: nè vlte-
riùs accendas eius, qui te finxit, furorem. Etenim quo
maior congregatur multitudo peccatorum, eo ma-
ior exiſtit vltionum redditio: immò verò ijs, quæ ad
miſſa ſunt, grauior: quandoquidem fert ad immorta
le ſupplicium. Hæc tibi iubet, vt ceſſes. Hæc venit, vt
te excipiat. Hæc te maiorem accepit gloriam: ete
nim rerum finis ei obtigit. Quorum enim figuras
oſtendebas, eorum ipſa oſtendit euentum. Quantùm
vmbra eſt minor corpore, & ænigma veritate, & ſer-
mo re, & imago cauſa, tu ab eius ſplendore tantùm
Ecce Virgo ſanctiſſima ab omni creatura inſigniter honoratur. differs. Nam tu quidem ab vna propria gente cultum
accipis: ipſa autem ab omni creata natura inſigniter
honoratur. Et tu quidem quæ Dei habes, quæ inter-
mittitur, adumbrationem, non multò pòſt, ea dimiſ-
ſa, diſſolueris: Hæc autem, quæ eſſentiali habitatio-
ne verbi eam accepit, permanet in æternum minimè
diſſoluenda, nunquàm nudata hac gloria. Hinc er-
gò excede, cedens melioribus. Neque enim vt illic
maneas, tibi erit reliquum, etiamsì velis, cùm ſint ti-
bi cauſæ miniſtræ aduentùs.

Hęc à me ad templum dicta ſunt ſatis conuenien-
ter, vt qui hæc perſuaſum habeam ex iis, quæ nunc cer
nuntur: quæ quidem exiſtimo admittere eos, qui au-
diunt, citra examinationem, examinationis loco res
Spatium. χωρίον. ſignificat ante ſpatium & ſecundinã. ipſa probantes. Poſtquàm autem fuit introductum
eius ſpatium, quod eſt vel cęlis ipſis latius, ſignum eo
rum diſſolutionis, quæ in templo fieri conſueuerunt,
eam ſtatim viderunt: gloriam quidem ſua ſponte ad
eam currere; ſe autem ea indiès priuari, animaduer-
terunt. Tunc verò qui munus ſacerdotale obibat Za-
charias, dono prophetico inſpiratus, Virginis qui-
dem aduentu eſt lætatus: cõſiderabat autem eius quo
que animæ immenſam pulchritudinem, quæ latebat
in muliebri habitu; animaduertebat verò intemera-
tam ferre noua & aliena naturæ ſigna, etiamſi ea erat
vt vnuſquiſque prædita. Nam erant quidem mores
ei incomparabiles: & erat eius vitę agendę ratio com
poſita virtutibus. Quamobrèm in dies procedente
ętate, creſcebant in ea dona ſpiritus, & verſabatur
cum Angelis: nec erat diuinarum expers apparitionũ:
Angelus affert alimentũ S. Mariæ. Cum ea, vt ſolebat, verſante in adytis vidit Zacharias
quendam ſermocinantem, qui erat inuſitata ſpecie,
& ei prębentem alimentum: erat autem, qui appare-
bat, Angelus. Quamobrèm mente à ſe diſcedebat, &
hęc apud ſe cogitabat:

Quid hoc eſt quod videtur? Nouum planè, & ab ea,
quæ hic eſt, alienum conſuetudine. eſt angelicus qui
cernitur habitus, & alloquitur adoleſcentulam. For-
ma incorporeus affert nutrimentum, tanquàm corpo
ribus conueniens; & eſſentia materię expers, tradit
mulieri caniſtrum, qui videtur materialis. Angelorũ
huc aduentus ſolent eſſe ad ſolos ſacerdotes, vt vel
dehortentur ab ijs, quę ſunt agenda. Neque verò ſę-
pè apparent. Ad mulierem autem omninò inſolitus
eſt eius, qui nunc cernitur, aduentus; idque cùm ea
ſit tenera ętate & iuuenis. Atque ſi ea quidem eſſet ex
ijs, quę ſunt coniunctę matrimonio: & morbo ſterili-
tatis à liberorum excluſa eſſet procreatione: & preci-
bus contendiſſet, vt ſibi daretur proles, & in hoc im-
morata eſſet eius oratio, eius quod cernitur, coniici
poſſet diſſolutio. Id autem Annę ſemel accidit: no-
ſtris verò temporibus non ſemper oſtenditur. Nunc
autem ab eis quidem liber eſt aduentus virginis: eſt
verò aſſiduus eius, qui apparet, aduentus. Propterea
maior mihi concurrit admiratio & metus: occultę au
tem inſident dubitationes, quidnam hoc fuerit, quid
ſignificaturus venerit Angelus: quodnam ſit, quod af-
fertur, nutrimentum: ex quonam penario ſit hoc ex-
promptum: quiſnam ſit, qui hoc parauit: quęnam ma-
nus hunc panem fecit. Angelorum non eſt parare,
quod conueniat corporis neceſsitatibus. Nam etsi plu
rimi per eos ſunt nutriti, apti tamen nutrimentum
prępararunt, & per corpus incorporei conſeruis in-
ſeruierunt. Nam qui Danieli inſeruiit Angelus, pote *Dan. 14.*
rat eius, qui iubebat, virtute, non per alium, ſed per ſe,
quod iubebatur, implere. Sed Abbacum accepit inter
medium, ne mores alieni, & ſpectaculum nimis ma-
gnum, & ab Angelis paratum quod non conſueuit ali
mentum, terreret eum, qui alebatur. Porrò autem *3. Reg. 17*
coruus quoquè, qui inſeruiebat Elię, non per ſe didi-
cit locum, ſed per Angelum. Quam autem afferebat
prędam, non aliundè, vt arbitror, afferebat, quàm ex
diuitibus penarijs: non quòd non poſſet is, qui iube-
bat, ex tempore effectum prębere nutrimentum. Quo
modò enim, cuius verbo producta ſunt omnia? ſed
vſui conueniens pręberet miniſterium. Et illic quidẽ
ſic fuit diſpenſatum: hic autem nullo intermedio ac-
cedit Angelus ad Virginem, resq́; eſt arcana, & quam
non poteſt aſſequi ratio. Adoleſcentula talia dona eſt
aſſecuta, vt incorporei cedant eius miniſterio.

Quàm ſunt hęc dona inſignia? Quidnam fecit Vir-
go, quo hæc mereretur? Quòd puritate quidem ſupe-
rauit omnes, quæ anteà fuerunt generationes, ſcio, vt
cui ſit hoc mihi rebus ipſis perſuaſum, vt qui mores
apertum acceperim indicium, & poſtremò rẽ ipſam:
Sed vt tanta bona conſequatur, quænam fuerit cauſa?
Fortaſsè cernetur virgo beneficiorum magnorum cõ
ciliatrix, per quæ Deum ad ſe attrahit. Num reſponſa
Prophetarum in ea implebũtur? Num eorum, quę ſpe-
rantur, finis in ea eueniet? Num qui eſt venturus ad ge
neris correctionem, ex ea noſtram accipiet naturam?
Etenim hoc fuit priùs prędicatum myſterium, & ver-
bum quærit eam, quæ ſit ei inſeruitura. Num non alia
fuit priùs electa ad eius miniſterium, præter eam quę
cernitur, adoleſcentulam? Immenſam enim, quæ in ea
latet, mente cogito caſtitatis pulchritudinem, & eius,
quæ eſt in occulto, in apertum prolationem, in eam
oſtendit Dei beneuolentia. Quàm beata eſt domus
Iſrael, ex qua tale germen pullulauit? Quàm beata eſt
radix Ieſſe, ex qua vegeta hæc virgo orta eſt, quæ mun
do ſalutis florem eſt productura? Quàm eſt glorioſa
memoria eorum qui genuerunt, & vltra omnem bea
titudinem? Quàm ſum ergò glorificatus, qui fruor ta-
libus ſpectaculis & donis: & talẽ virginẽ orno in ſpõ-
ſam? Agam tibi in ęternũ gratias, ò templum Domini,
ꝙ propter tuum miniſterium nõ excidi ab ijs, quę ab
omnibus iuſtis deſiderantur. Ego ſum hodiè magnifi
catus ſuper oẽs ſacerdotes. Hodiè ſum glorificatus ſu-
per oẽs Prophetas. Ea.n. in ꝗbus illi in vmbris initiati
fuere

fuere myſteriis, eorum ego eſſe vera video principia. Veriſimile eſt enim, hæc cogitaſſe Zachariam, vt qui aliena & naturam ſuperantia conſideraret, quæ virginitatis ſunt admirabilia. Ità enim fuerunt reuerà.

In tenerrima ætate quàm perfecta fuerit virtus in S. Maria.

O proœmia miranda. O ſigna inſignia. O augmentum corporis, accipiens ſummum gratiæ incrementũ. O puram illam & clariſſimam animam, quæ in florenti corpore oſtendit dotes, quæ naturam ſuperant: quæ eius imperfectione non fuit prohibita à virtutis perfectione: cuius cum Deo coniunctio, iuuenili ętate non fuit retardata. Quis vidit, quis audiuit talem aſſcenſum corporis, quod in ſanctis habitat, & ſtipatur ab Angelis, & alimentum accipit ambroſiam? Nam animæ quidem incorporei communione, etiamſi ad ſummam peruenerint impatibilitatem, vix frui potuerint angelico nutrimento, etiamſi cibum Angelorum rationem, quæ falli & errare non poteſt, ſcriptura tacitè ſignificet. Hìc autem manus corporeæ admirabile, quod conſpectum fuit, alimentum accipiunt, & per ipſum immaculata anima impletur donis. O ſummam puritatem. O aſſcenſum ætatis, quales ſcalas honeſtatis ſtatuit ad cęleſtium altitudinem, per quas verbum deſcenſu nouo ad nos deſcendit: per quas, quod inferius erat ſitum, terrenum naturę tabernaculum aſſcendit ad cælos?

Tu autem, ò homo, admirabilem & nouam in templo viuendi rationem audiens Virginis, noli de eo dubitare. Noli examinare ratione ea, quæ capere non poteſt cogitatio. Nè ſubiice comparationi ea, quæ ſunt incomparabilia. Vides inauditam naturæ * inuocationem, & de his dubitas? Vides ipſum Dei Verbum modo ineffabili habitaſſe in eius vtero: & contendes, fuerit ne alimentum materiale, an expers materiæ? Vides paterno conſilio ſpiritus in ea adumbrationem, & de miniſterio Angelorum dubitas? Nihil eſt dubiũ ex ijs quę ſunt caſtiſſimę Virginis: ea eius magnalibus nihil eſt, quod non ſit conueniens. Omnia a veritate ipſa ſunt confirmata. Oportebat enim diuinum tabernaculum augeri talibus aſſcenſionibus. Oportebat agnam immaculatam tali excipi conuiuio, talibus cibis exatiari. Oportebat non in ſanctis ſanctorum tabernaculi, ſed in ipſo cęlo cęli in prima ætate educari eã, quæ his conſpecta eſt latior, & puritate antecelluit.

*for. * innouationẽ.*

S. Maria agna immaculata.

Præſtantia eius.

Oportebat non vnum ſolum ei ſeruire Angelum, ſed deciès mille millia eam ſtipare. Etenim quem illi minimè poſſunt videre, ipſa mirandum in modum in vtero continuit. Eum qui lucem induit tanquàm veſtem, in ſuo ſinu compræhendit. Eum qui pugillo continet vniuerſa, virum factum in vlnis continuit. Quis hæc cogitans, non de ſua natura magna appræhenderit? Quis non propter hęc mente erectus fuerit ad altitudinem, & ſe exiſtimarit omnibus eſſe ſuperiorem? Quis non propter hæc magnos ſumpſerit ſpiritus, & ſupra ſuam aſſurrexerit humilitatem? Res eſt enim ingentis magnitudinis, & quæ omnem ſuperat magnificentiam. Conſidera enim ad quãtam altitudinem res noſtrę ſunt euectæ, quæ humilitati proportione reſpondentem acceperunt aſſceſionem. Cecideramus tranſgreſſione: effecti fueramus indigni prouidentia eius, qui nos formauerat, nihil inuenientes, quo poſſemus errorem excuſare. Corruerat ergò natura: opus habebat eo, qui eſſet erecturus. Eum eſt aſſecuta non per alium, ſed per eumipſum, qui eſt fabricatus. Erectio autem fuit noua & admirabilis: non iuſſu, quomodò olim in creatione, ſed diſpenſatione conuenienter ſuæ benignitati. Non erigendi munus tradidit Angelis, ſed ſui ſubmittendi ſibiipſi commiſit partes. Neque verò ſolum erexit, ſed etiam aſſumpſit: & quod fuerat aſſumptum, in ſede paterna collocauit.

Pſal. 103

Natura humana exaltatio.

Quid ad hanc magnam & ineffabilem cogitabo benignitatem? Quibus verbis infinitam laudabo ſubmiſſionem? Quibus laudibus celebrabo Virginem, per quam hæc acta ſunt, per quam lapſus facta eſt reparatio? Quis honor exhiberi potuerit puritati eius ex ęquo reſpondens, cuius amore captus Opifex, ex ea ſuum conſtruxit tabernaculum, in quo minimè recuſauit habitare, in quo paterna voluntas eſt impleta? Quænam gloria ei poterit tribui pro meritis, cuius ſuperiorem gloriam pręter ſe oſtendet creator? O donũ, quod nullo poteſt honore, vt par eſt, affici. O pulcherrima pulchritudo omnium pulchritudinum. O Dei genitrix, pulchrorum omnium ſummum ornamẽtum. Tu caſum veteris noſtræ nobilitatis erexiſti partu tuo, qui eſt ſupra rationem. Tu primæ imaginis obſcuratam ſpeciem reſtituiſti in ſuam pulchritudinem. Tu primę parentis dolores in pariundo ſuſceptos, tuo partu in gaudium conuertiſti. Per te paradiſum rurſùs ſumus conſecuti. Per te generis colonia ad propriam rediit mãſionem. Per te receſſit rhomphea verſatilis. Per te, quæ erant clauſæ, deliciarũ portę fuerunt apertę. Per te ſpes Prophetarum ad effectũ ſunt deductę. In te finem acceperũt, quæ ab eis dicta ſunt. Per te noſtræ reſurrectionis certa ſigna tenemus. Per te nos regnum cęlorum ſperamus eſſe aſſecuturos. Te noſtræ ſalutis habemus adiutorem. Te noſtri auxilii habem[us] defenſorem. Te proponimus, cuius ore noſtra dicatur excuſatio. Te noſtrę fiducię circunſerimus gloriationem. Te Chriſtianorum multitudo murum habemus firmiſſimum. Te fideles reges arma habent valida. Per te bellorum franguntur audaces impetus. Per te conſequuntur trophęa victorię. Tu ò Dei genitrix, nè deſpicias preces eorum, qui ſemper petunt. Prębe manũ laborantibus: opem fer eis, qui agitantur tempeſtatibus: ſeda bellorum fluctus: fac in auras euaneſcant ſpiritus eorum, qui inceſſunt iniuriis. Da petitioni conuenientem (potes enim) euentum. Habes vt mater in filium, quæ recuſari non poteſt, fiduciam. Habes vires inſuperabiles, robur inexpugnabile. Nè immẽſam tuã clemẽtiam ſuperet multitudo peccatorum. Nè abſurda facta retardent tuam, quę verbis exprimi non poteſt, miſericordiam. Nam quęcunque fuerit multitudo eorum, quę ignorantur, ea facilem accipit ſolutionem, ſi tu ſolùm volueris. Nihil tuę reſiſtit potentię: nihil repugnat tuis viribus: omnia cedunt tuo iuſſui, omnia tuo obediunt imperio, omnia tuę poteſtati ſeruiũt. Te omnibus ſuis opibus reddidit excelſiorem, qui eſt ex te natus: & per ea, quę in te facit admirabiliter & pręter opinionem, ità eſſe confirmauit. Ea potes conſequi citra laborem. De ijs abſq; vllo interceſſore compella creatorem. Delectatur petitione: gaudet ſe rogari: non reſiſtit, quo minùs impleãtur. Tuam enim gloriam, exiſtimat eſſe propriam: & tanquàm filius ea exultans, quaſì exoluens debitum, implet petitiones.

Vide quãtus honor habendus ſit S. Maria.

Vide ſancta Dei genitricis præconia, & admirabilẽ eius potentiã.

Itaque ego quoquè, ò Domina, fretus tua, quę exprimi non poteſt, potẽtia & benignitate, ea egenis labris fructum tibi obtuli, indignum quidem qui offeratur, optimam autem indicat meam voluntatẽ. Neq; enim meę ſolùm vires non aſſequuntur, quod deſiderant: ſed magnorum etiam virorum expectationibus idipſum accidit, vt id non aſſequantur. Accipe ergò nõ attendens opera, ſed admittens promptum animi ſtudium. Accipies autem, ſat ſcio, vt quæ ſis amans bonorum, reddens precium pro peccatis, & regno cęlorũ dignans, propitiumq; reddens patrem, filium & ſpiritum ſanctum, vnam diuinitatem & regnum, ineffabilem potentiam & Dominationem: Quam decet gloria, honor & adoratio, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. COLVMBANI ABBAtis, ab eius æquali Iona abbate, quem quidam vocat diſcipulorum eius diſcipulũ, conſcripta: cuius tamen ſtylum in gratiã Lectoris, nonnihil expolire conatus eſt Fr. Laurentius Surius.

PRAEFATIO AVTHORIS, NIHIL Mutata phraſi.

DOminis eximijs, & ſacri culminis regimine decoratis, religioniſque copia fultis Vualdeberto & Boleno patribus, Ionas peccator. Memini me ante hoc fermè triennium, fratrum conniuentia flagitãte, vel beati Bertulphi Abbatis imperio iubente, cùm apud eos Apenniuis ru- *Ebobieñſi* ribus vagans, in * Bobienſi cœnobio morarer, fuiſſe pollicitum, vt almi patris Columbani meo ſtuderem ſtylo texere geſta: præſertim cùm ij, qui eo fuerunt in tempore, & penès ipſum patrata viderunt, quamplurimi penès nos ſuperſtites ſint, qui nobis non audita, ſed viſa, narrent: vel quæ etiam nos per venerabiles viros *Euſtaſiũ* Attalam & * Euſtachium didicimus, quorum primus Bobienſis, ſecundus Luxonienſis cœnobij, quo vos præſules exiſtitis, eius ſucceſſores fuerunt: qui magiſtri inſtituta ſuis plebibus ſeruanda tradiderunt: quorum vitam vtcunquè quiuimus, in poſtmodùm de- *Quære has To. 2. 10. & 29. Martij.* prompſimus, ſeu plerorumque, quos cluentia memorabiles reddit. Sed qui ſupradictorum fratrum agapis, vel patris prædicti præceptum coniiciens rebar liquidò meatu exuberari, multùm me ego ad hoc opus imparem reperio. Si enim me in hoc opere nequaquàm indignum iudicaſſem, olìm iam ad ea texenda temerario quamuis conatu aggreſſus fuiſſem: quanquàm me *Locus de prauatus.* & per triennium Oceani per ora vehit, & ſcarbea lintris abacta, ſcalteus molles ſectando vias, madefacit ſępè & lenta palus Elnonis plantas, ob venerabilis Amandi pontificis ferendum ſuffragium: qui his conſtitutus in locis, veteres Sicambrorum errores Euangelico mucrone coercet. Erit tamen commiſſi operis, venerandi Patres, veſtri arbitrii cultus, vt, ſi aliqua minùs ritè prompta, decore facunditatis caruerint, veſtris phaleramentis decorentur, vt legentibus apta fiant: nè dum mea imperitia in eloquio exhorret, cùm facta dictis non exæquantur, ſanctorum virtutes faſtidioſè ferendo non imitentur: & cùm ad partum opus ouantes manum tetenderint, mox ſentium aſperitate cruẽtam nitantur ſubtrahere. Quibus dicendum eſt, nantes ſolere rheumate gurgitum fractis viribus ripæ redditos, cùm alia defuerint ſubſidia, feſtino conamine ſentes apprehendere: & diuitum fauces, cùm aliæ dapes redundent, ſæpè agreſtia deſiderare: & pleroſque muſicorum omnium, organi ſcilicet, pſalterii, citharæ melis aures oppletas, mollis ſæpè auenæ modulamini auditum accommodare. Et ſi me quempiam laudare repererint, qui adhuc ſuperis iunctus ſit, non me adulatorem putent, ſed rei benè geſtæ diſſertorem: nec fauere cuiquam panegyrico carmine, ſed digna memoriæ commendare: nec ideò, ſi ſupereſt, tumeſcat, ſi à me ſibi largita conditoris dona narrata videat, nè elationis ſtimulo ſynceræ mentis ſoliditatẽ corrumpat.

Nulli quippè dubium eſt, quòd fauor adulatorum *Eſa. 5.* polluat mentes decore plenas virtutum, ſicut ad Iſrael per Eſaiam Dominus loquitur: Populе meus, qui te beatum dicunt, ipſi te decipiũt, & viam greſſuum tuorum diſſipant. Sapientem etenim, vt vulgò dicitur, falſa laus increpat, verax ad meliora tendere prouocat. Adornet ergò eos in eo, quod benè geſſerint, fama laudabilis: increpet, nè maculet amittendo feruorem, tẽpor vituperabilis. Caueant alii, ſi dignum imitatione quid geſſerint, nec ſibi in poſtmodùm pernicioſæ elationis damna attrahant ex commemoratione patratę virtutis. Inſeruerim ergò illa, quæ veris aſſertionibus experti ſumus fuiſſe patrata, vel prætermitti negligentiæ deputauimus. Multaque prætermiſſa ſunt, quæ ex toto nequaquàm meminimus, & pro parte aliqd ſcribere, nullatenùs ratum duximus.

Quæ ſunt ergò poſita, duobus libellis intèrſcidi, vt *Columbanus, dicitur etiam Columba.* vno volumine legentibus faſtidium amputarem. Primus B. Columbæ geſta perſtringit: ſecundus, diſcipulorum eius Attalæ, Euſtachii, vel cæterorum, quos memini, vitam ediſſerit. Ea ergò veſtro libramine penſanda cenſemus, vt à vobis ſagaci examinatione probata, à cæteris ambiguitatem pellant. Nam ſi quædam aliquis non ritè diſtincta, ac de induſtriâ corrupta repererit, reiicienda iudicabit, præſertìm ſi doctorum facundia fultus, affatim ſcientia oppletus abundet. Nouerit tamen nos nõ ad hoc veſtigia tendere, vt nos putemus doctórum greſſibus coæquari. Illi rore eloquẽtiæ madentes, virides campos flore pinxerunt: nobis vix arida tellus arbuſta gignere nouit. Illi dites balſami lachryma ex Engaddi, floreq; aromatũ ex Arabia: nobis ex Hybernia vix butyrum pingueſcit. Illi piper nardumq; ſumunt ex India: nobis pinifera iuga Apennina, iuga, quæ zephyriis rigeſcunt frigore flabris, vix tandèm ſaliunculam præbent. Illi precioſi lapidis varietate gloriantur: nobis temerarium videtur Galliæ ſuccino gloriari. Illi poma palmarum magnoperè in peregrina dirigunt: nobis, Auſonium iuxta Poetã, ſunt molles caſtaneæ & mitia poma. Valete almi patres, viri vigoris atq; roboris, Deo dicati ęterno.

VITAE HISTORIA.

Caput 1. quod tamen non niſi ad lectorem Præfatiuncula eſt.

Nouemb. 21

EXimio virtutum fulgore micantem atque rutilantem ſanctorum præſulum & monachorum vitã, *Vita Sanctorũ cur à ſanctis Patribus cõſcripta.* illuſtres atque eruditi patres multa ſolertia conſcripsère, vt pręclara priſcorum exẽpla ſuauiter poſteris redolerent. Egit hoc à ſeculis rerum ſator ęternus, vt famulorum ſuorum famam efficeret ſempiternam, & vt eorum res geſtę illis, qui poſteà futuri eſſent, exemplo forent, atq; illorum meritis ventura ſoboles vel eorum facta imitando, vel memoriæ commendando gloriaretur. Itá B. Athanaſius Antonii, Hieronymus Pauli & Hilarionis, aliorumq; , quos cultus bonæ vitæ effecerat laudabiles: Seuerus quoquè & Poſthumianus atq; Gallus Martini memoriam nobis egregiè commendarunt: pleriq; etiam aliorum, quos aut fama, aut bonorum exempla operum, vel virtutum monimenta celebres reddiderunt: vt ſunt columnæ Eccleſiarum Hilarius, Ambroſius, Auguſtinus: qui inter tot ſeculi turbines & fluctuantem mundum Eccleſiæ ſtatum ſuſtentarunt: nè aduerſis dæmonum flatibus & hęreticorum importunis procellis vera fides cõtaminaretur. Quorum nos exempla temerario ſanè cõatu ſecuti ſumus, qui nec meritorum ornamentis, nec facundiæ copiis ſuffulti, nec exercitatæ ſcientiæ fonte potati, eximii patris Colũbani, q noſtris floruit tẽporibus, hiſtoriã texere aggredimur. Sed tñ erit dictorũ noſtrorũ arbiter ille, q eſt virtutũ largitor immẽſus: q ei & gratię ſuę munera, & vitę perẽnis donauit immarceſcibilẽ coronã.

De

De viſione, eius matri vterum geſtanti oblata. Cap. 2.

Hoc loco M. S. Codices magnas hîc obſcuritates de ſolis motu &c. quæ omiſimus propter mendas.

COlumbanus igitur, qui etiam Columba vocatur, in Hybernia ortus eſt, inſula in extremo ſita Oceano, ſpectante Titanis occaſum, dum vertitur orbis, & lux Occiduas ponti deſcendit in vmbras. Inſulæ huius ſitus, vt ferunt, amœnus eſt, & immunis ab armis & bellis exterarum nationum. Eam Scotorum gens incolit: gens quanquàm cæterarum gentium legibus carens, at tamen Chriſtianę religionis dogmate florens, ità vt omnium vicinarum gentium fidem excellat. In ea natus eſt Columbanus inter ipſa fidei illic naſcentis primordia, vt fides, quam partim infœcundam gẽs illa habebat, eius & ſociorum illius exhortationibus culturaq; vberi fęcundaretur. Sed priùs, quàm vitæ huius lucem caperet, quid acciderit, non eſt ſilentio premendum.

Viſio matris S. Columbani.

Cùm enim eius genitrix concepto fętu grauida iam eſſet, nocte intempeſta ſopore depreſſa, vidit è ſinu ſuo rutilantem ſolem, nimioq; fulgore micantem, procedere, & mundo ingens lumen præbere. Expergefacta deindè, cælo iam albeſcente, accuratè apud ſe penſitare cępit, & ſagaci trutinare animo, ecquid tanta ſibi viſio vellet: à vicinis quoquè, quos doctrina ſolertes reddiderat, petijt, vt eius uim & ſignificationem rimarentur. Audiuit tandèm à peritis, ſe egregiæ indolis puerum ſuo vtero continere, qui & ſuæ & proximorum ſaluti, præclarè conſulturus ſit. Poſtquàm ergò mater eum edidit, tanta cura ſeruauit, vt illis etiam, quorum habebat mores cognitos & exploratos, vix eum credere aut committere vellet, donèc pubeſcens, Chriſto duce, ſine quo nihil boni agitur, bonis excolendis operibus animum applicaret. Nec immeritò è ſuo ſinu ſolem ſulgentem prodire cõſpexit. In Eccleſiæ enim, quæ mater eſt vniuerſorum, membris tanquàm ſol ſplenduit, dicente Domino:

Mat. 13.

Tunc iuſti ſulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum. Et Debora olim docta à ſpiritu ſancto: Qui autem, inquit, diligunt te, ſicut ſol in ortu ſuo ſplendet, ità rutilent.

Iudic. 5.

Vt enim axis æthereus ſtellarum diſtinctione & celebri lucis frequentia ſpecioſior eſt: vtque lux diei, ſolis aucta ſplendore, mundo amęnior refulget: ità corpus Eccleſiæ, conditoris ditatum opibus, ſanctorum augmentatum numero, ſcientiæ luce & religione niteſcit: vt ex doctorum frequentia, poſterorũ lucra ſuccreſcant. Et ſicut ſol & luna, aſtraque omnia noctem atque diem ſuo ſplendore nobilitant, ità ſanctorum merita ſacerdotum, Eccleſiam confirmant.

De eius ſagacitate & induſtria, receſſu è patria, & in cuius diſciplinam ſe tradiderit. Cap. 3.

Dat operã literis.

EXactis infantiæ annis, cùm in pueritiæ ætate pubeſceret, liberalium literarum ſtudijs & Grammaticorum literis capaci ingenio operam nauare cępit: in eaq; per omne pueritię & adoleſcentię tempus perſeuerans, vſq; in virilem ætatem eam magna animi contentione proſecutus eſt. Sed cùm eum formæ elegantia, corporis candor & nobilis pubertas omnibus gratum redderet, cœpit antiquus hoſtis in eum letifera ſua intorquere tela: vt quem tàto cernebat pollere ingenio, ſuis, ſi poſſet, nexibus implicaret.

Diabolus inſidiatur eius pudicitiæ.

Aggreditur igitur laſciuas puellas, eius amore illas inflammat, maximè quas formæ corporis perſunctorius decor horrendo deſiderio in miſerorum animos inſinuare & immergere ſolet. Sed cùm egregius miles tot vndique telis appeti & vrgeri ſe conſpiceret, micantemque verſuti hoſtis ſicam in ſe vibrari cerneret, humanæ fragilitatis nõ ignarus, quàm citò labendo mergatur: ſciens etiam, quemadmodùm Liuius ait, nihil eſſe tam ſanctum religione, tamque cuſtodia clauſum, quò penetrare libido nequeat: Euangelicum clypeũ læua tenens, enſemque ancipitem dextera ferens, contra immanes hoſtium cuneos ad pugnam ſe accingit, nè fruſtrato labore, quem non mediocri ingenio in Grammatica, Rhetorica, Geometria, & ipſis quoque ſcripturis diuinis conſumpſerat, ſeculi illecebris occuparetur. Acceſſit autem ad hanc rem etiam alius quidam ſtimulus, vrgens eum. Cùm enim hæc animo ſecum volueret, ad cuiuſdam religioſæ ac Deo dicatæ fęminæ cellulam venit. Cumque eam priùs ſubmiſſa voce ſalutaſſet, poſteà iuuenili quodam feruore eam acrioribus verbis caſtigare cępit. Videns illa gliſcentem in adoleſcente animi vigorem: Ego, ait, vtcunq; potui, ad bellum proceſſi. En quindecim voluuntur anni, ex quo & domo carui, & hunc peregrinationis locum expetiui, nec vnquàm deincèps, Chriſto adiuuante, manum ſtiuam tenens, retrò reſpexi. Et niſi fragilis ſexus obſtitiſſet, mari tranſmiſſo, longioris peregrinationis locum petijſſem. Tu verò adoleſcentiæ flammis etiamnùm æſtuans, natale ſolum incolis, & ad fragiles voces, velis nolis, fragilitate attrahente, aurem accommodas, atque fęmineum vitare ſexum tutò te poſſe arbitraris? Non reminiſceris ſuaſu Euæ Adam prolapſum, Samſonem à Dalila ſeductum, Dauid à priſtina iuſtitia, captum Bethſabee pulchritudine, excidiſſe, ſapientiſſimum Salomonem mulierum amore deceptum?

Gene. 3. Iudic. 16. 2. Reg. 11. 3. Reg. 11.

Perge igitur, ò iuuenis, perge, euade ruinam, qua compertis multos corruiſſe: declina viam, quæ ducit ad portas inferorum. His dictis ſtimulatus adoleſcens, & vltrà, quàm adoleſcentem crederes, territus, gratias increpanti agit: ſodalibusque valedicẽs, iter arripit. Mater autem dolore perurgente orat, nè ſe relinquat. At ille: Non audiſti, inquit, Qui amat patrem aut matrem plùs quam me, non eſt me dignus?

Mat. 10.

Obſiſtente verò matre, & limini inhærente, poſtulat vt ſe ire ſinat. Eiulat illa, & in pauimentum proſtrata, negat ſe id permiſſuram. Tum ille & limen & matrem tranſiliens, orat eam vt bono ſit animo. Me quidem, inquit, in hac vita deincèps nõ videbis, ego enim, quocunq; me ducet ſalutis iter, eò iam progreſſurus ſum.

Ità faciendũ docet S. Hieronymus Epiſtola ad Heliodorum.

Atque ita relicto natali ſolo, quod Lagenorum terram incolæ nuncupant, ad virum venerabilem, qui Senilis dicebatur, ſe contulit: qui eo tempore ſingulari religione & ſcripturarum ſacrarum eruditione inter ſuos pollebat. Qui cùm eum ſagacis ingenij eſſe videret, omnium diuinarum ſcripturarum ſtudijs eum imbuit: ſed ita tamen, vt quemadmodùm magiſtri è diſcipulis ſciſcitantur, cùm eorum volunt explorare ingenia, & vtrùm magnos iam in ſtudijs progreſſus fecerint, vel deſidia & inertia torpeãt, cognoſceret, ſic difficiles quaſdam ei proponeret quæſtiones, è quarum ſolutione de eius doctrina coniecturàm caperet. At ille, quamuis pauido, at ſagaci tamen pectore, nè immorigerus magiſtro videretur, non vanę gloriæ actus vitio, ſed magiſtro parere volens, quæſtiones obiectas luculenter diſſoluit, memor illius, quod Pſalmographus habet: Aperi os tuum, & ego implebo illud.

Pſal. 80.

Vſqueadeò verò in eius pectore diuinarum theſauri ſcripturarum conditi tenebantur, vt intra adoleſcentiæ metas conſtitutus, Pſalmorum librum elimato ſermone expoſuerit: multaq; alia, quę vel cantatu ſint digna, vel ad docendum vtilia, conſcripſerit.

Eruditio S. Columbani.

Vt ad Abbatem Commogellum venerit, & de Hybernia egreſſus ſit. Cap. 4.

DEindè verò operam dedit, vt monachorũ adiungeretur ſocietati. Itaque monaſterium Benchor petiit,

petijt, cui tum præerat virtutum vbertate clarus beatus Commogellus, egregius inter ſuos monachorum pater, quiq; religionis ſtudio, & regularis diſciplinæ cultu præcipuus habebatur. Ibi ſolis orationibus & ieiunijs vacare cœpit, & leue iugum Chriſti in ſuos humeros recipere, ſemetipſumque ſibi abnegando, & crucem ſuam tollendo, Chriſtum ſequi: vt qui aliorũ doctor futurus erat, ipſe quod doctrina didicerat, in ſuo corpore mortificationem ferẽdo, copioſiùs exemplo monſtraret, quid alij ab ipſo docti, facere deberent. Cùm autem multos in eo monaſterio annos egiſſet, peregrinandi cœpit vrgeri deſiderio, memor illius Dominicæ ſententiæ, qua dictum eſt Abrahę: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monſtrauero tibi. Itaque venerabili patri Commogello cordis ſui patefecit ardorem, ignitumq; igne Domini deſiderium, de quo igne Dominus in Euangelio loquitur, Ignem veni mittere in terram: quàm volo, vt ardeat? Ardentem, inquam, ille patri patefecit affectum, ſed non ea patris reſponſa tulit, quæ ipſe maximè voluiſſet. Erat enim venerabili Commogello permoleſtum, tanta conſolatione deſtitui. Tandèm tamen ſibijpſi indixit, nè plùs ſuæ neceſſitati ſtuderet, quàm aliorum vvrſitati opportunè pareret. Nec ſine omnipotentis arbitrio fiebat, qui tyronem ſuum ad bella futura erudiebat, vt de eius victoria glorioſos referret triumphos, lautamque ſupellectilem ex cæſorum hoſtium copiis reportaret. Itaque accito eo, triſtem licèt ſibi, tamen aliis vtilem ſententiam depromit, ſe & pacis ſymbolum, & ſolatia atque comites itineris, quos religio claros reddidiſſet, ſuppeditaturum. Collecto autem fratrum cœtu, omnes admonuit ſuarum precum ſuffragiis impetrare à Domino itineri, quod Columbanus erat cum ſuis ſuſcepturus, ſolatia neceſſaria. Deindè Columbanus, viceſimum ætatis agens annum, cũ duodecim comitibus iter ingreditur, & Chriſto duce, ad litus maris accedit, ibi miſericordiam omnipotentis præſtolaturus, vt ſi illi viſum ſit, quod animo conſtituerant, ad effectum perducatur. Sentiunt interim clementis iudicis ſecum facere voluntatem: ſicque carinam ingreſſi, dubias per fretum perſequuntur vias, & proſperantibus zephyrorum flabris, pernici curſu in Britannicos perueniunt ſinus. Vbi paulisper morantes, vires reſumunt, ancipitique aoimn anxia inter ſe conſilia agitant. Placet tandèm arua Gallica expetere, & mores hominum accuratè indagare: &, ſi ſpes affulgeat ſalutis illis afferendæ, aliquantiſpèr apud illos commorari: ſin obduratas arrogantiæ caligine illorum mentes reperiãt, ad vicinas nationes cõmigrare.

Gen. 12.

Luc. 12.

Cum 12. ſocijs ex Hybernia proficiſcitur.

Vt in Gallias venerit, & quàm ſanctè illic cum ſuis verſatus ſit. Cap. 5.

A Britannicis ergò finibus progreſſi, ad Gallias tendunt: vbi tunc vel ob frequentes hoſtiles incurſus, vel præſulum negligentiam, religionis virtus penè abolita videbatur. Tantùm Chriſtiana fides permanebat: pęnitentiæ medicamenta & mortificationis ſtudium vix paucis in locis reperiebantur. Agebat itaque venerandus vir, vt ad quæcunque progrederetur loca, vèrbum Euangelicum annunciaret. Idque ſanè gratum omnibus erat, quippe & facũdia inſtructus erat, & ea, quæ pro concione dicebat, virtutum exemplis confirmabat. Tanta autem in illis humilitatis gratia inerat, vt quemadmodùm homines mundo dediti, ad honores & dignitates adſpirant, ſic illi inter ſe humilitatis cultu & exercitatione alii alios anteuertere niterentur, memores ſententiæ illius, Qui ſe humiliat, exaltabitur. & quod Eſaias ait: Ad quem reſpiciam, niſi ad humilem, & quietum, & trementem ſermones meos? Tanta pietas, tanta charitas erat in omnibus, vt vnum illis eſſet & velle & nolle. Modeſtia & ſobrietas, manſuetudo & lenitas in cunctis cernebantur. Deſidiam & diſcordiam pariter execrabantur: arrogantiæ & elationis ſupercilium duris caſtigationum ictibus feriebatur. Ira atque liuor ſagaci intentione pellebantur. Tanta patientiæ virtus, charitatis ſtudium, lenitatis cultus eis aderat, vt mitem Dominum Ieſum in medio illorum habitare ambigi non poſſet. Quòd ſi quis in vitia contraria prolapſus eſſet, ſimul omnes pari iure negligentem corrigere ſtudebant. Communia omnibus omnia erant. Si quiſpiam proprium aliquid vſurpare tentaſſet, à cęterorum conſortio ſegregatus, pęnitentia id expiare cogebatur. Nemo auſus fuit, ſi læſus eſſet à proximo, par pari referre, nemo aſperum proferre ſermonem: ita vt inter homines illos planè Angelicam agi vitam cerneres. Deniq; tam ad omnes gratioſus erat beatus Columbanus, vt in quorumcunque domibus aliquantiſpèr commoraretur, omnium aĩos ad religionis ſtudiũ inflammaret.

Magnus religionis tepor in Gallijs.

Virtutes S. Columbani & ſociorum.

Mat. 23.

Eſa. 66.

Nihil apud eos licet habere peculij.

Vt rex Sigebertus eum exceperit, atque in eremo ſibi habitationem inſtituerit. Cap. 6.

PEruenit inter hæc fama beati viri in aulam Sigeberti regis, qui illo tempore duobus regnis Auſtraſianorum & Burgundionum inclytus, apud Francos rerum potiebatur, quorum præ cæteris Galliarum populis eximium nomen habetur. Ad quem cùm vir ſanctus cum ſuis acceſſiſſet, gratus regi & aulicis effectus eſt ob egregiæ doctrinæ copiam. Tandèm rex ab eo petiit, vt intra Galliarum terminos reſideret, nec ſe ſuosque ad alios commigrando relinqueret: quicquid voluntas ipſius expoſceret, id ſe præſtiturum affirmans. Ille verò ait ad regem, non ſe alienas cõſectari opes, ſed Euangelicæ doctrinę, quantum carnis admitteret fragilitas, velle exhibere ſectatorem: Qui vult, inquit Chriſtus, poſt me venire, abneget ſemetipſum ſibi, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Reſpondit rex: Si Chriſti Crucem tollere, & eum ſequi deſideras, potiùs eremi ſectare quietem: tantùm nè noſtræ ditionis relicto ſolo, ad vicinas abeas nationes, vt & tibi augmenta pręmiorum compares, & noſtrę ſaluti opportunè prouideas. Id vbi audiuit Columbanus, obtemperauit regis perſuaſioni, eremumque petiit, quę Voſagus dicebatur, vaſtam ſanè, in qua caſtrum erat olim dirutum, quod antiquitùs Anagratas nuncupabant. Ad quod cùm vir ſanctus per aſpera vaſtæ ſolitudinis ſcopuloſaq; perueniſſet loca, ibi cum ſuis reſedit, exiguo alimento contentus, animo commemorans illud ſcripturæ diuinæ, non in ſolo pane viuere hominem, ſed verbo vitæ ſatiatos, multis abũdare dapibus: quas qui guſtarit, nunquàm poſſit eſurire.

Luc. 9.

Sigebert rex precibus eũ apud ſe retinet.

Deut. 8.

Vt alimenta ei in eremo degenti in ſumma inopia, allata ſint, & vt multos curarit. Cap. 7.

EO ergò in loco viro Dei cũ ſuis cõmorante, ſubitò vnũ è fratribus, vel ob probationẽ, vel ob culpã aliquã febris corripuit. Sed cùm nulla alimentorũ ſolatia adeſſent, præter cortices & herbas, omniũ animis id inſpiratum eſt, vt pro ęgri fratris ſoſpitate, ieiunio & orationi vacarent. Tertio iam ieiunii peracto die, cùm nihil haberent, vndè feſſa corpora reficerent, derepentè conſpiciunt virum quendam panibus & pulmentis onuſtos equos ad fores adduxiſſe. Iſque referebat ſe repentino quodam cordis inſtinctu impulſum, vt eis ex ſua ſubſtantia ſubueniret, qui tan-

Quidã diuinitùs admonitus, eis affert alimenta.

qui tantam egeſtatem pro Chriſto in eremo ſuſtinerent. Oblatis itaque viro Dei, quę attulerat, humiliter rogauit, vt vir ſanctus pro coniuge ipſius Dominum deprecaretur, quam toto anno tantus vaſtaſſet febriũ ardor, vt eius vita planè deſperaretur. Nolens autem vir ſanctus homini anxio negare ſolamen, adhibitis

Sanat fœminã moribundã.

fratribus, pro ea Domini miſericordiam implorauit. Finitis precibus, illa, cui iam mors imminebat, ilicò ſanitati reddita eſt. Vbi vir eius, percepta B. Columbani benedictione, domum redijt, coniugem ſuam ſedẽtem vidit. ſciſcitatusque, qua hora eam febris reliquiſſet, reperit ea hora fuiſſe ſanatam, qua vir Dei pro ea Dominum deprecatus erat. Tranſacto deindè paruo temporis interuallo, quo capiti Chriſto pias mentium expiationes, per contritionem carnis, iniuriaſque famis mortificata Deo membra offerrent, ac inuiolatum religionis ſtatum obſeruare contenderent, duris acerbitatibus omnis frangebatur voluptas: vt videlicet prædo virtutum omnium, expoliator criminũ

Vide inediam.

foret. Nouem iam tranſierant dies, quibus vir Dei cum ſuis non alias caperet dapes, quàm arborum cortices, herbaſque ſaltus: ſed temperauit eſcæ ariditatem pietas virtutis æternæ: quæ per viſum admonuit Abbatem Carantocum, qui monaſterio, cui Salicis nomen eſt, præerat, vt famulo ſuo Columbæ, in eremi vaſtitate degenti, neceſſaria deferret. Expergefactus Carantocus, cellarium ſuum Marculphum vocat, narrat quid in viſu admonitus ſit. At ille: Fac, inquit, vt imperatum eſt tibi. Iubet ergò Carantocus Marculphum ire, & quæcunque apparare poſſet, beato Co-

Abbas q̃dã mittit ei eſcas.

lumbano deferre. Oneratis vehiculis, Marculphus iter arripit: ſed cùm ſolitudinem attigiſſet, nulla apparet via, qua ſit eundum. Tandèm viſum eſt, vt, ſi Dei hæc eſſet voluntas, præmiſsis equis, imperantis potentia viam aperiret. Mira virtus. Antecedentes

Nota miraculũ.

equi per ignotum iter, vngula ſolum terunt, rectoque itinere ad fores beati Columbani perueniunt. Admirabundus Marculphus equorum veſtigijs inſiſtit, ad virum Dei peruenit: ea quæ attulerat, repræſentat. Ille gratias agit conditori, qui ſic famulis ſuis pararet menſam in deſerto. Percepta eius benedictione, Marculphus recedit, omnibusque rem geſtam patefacit. Cœpit exindè frequens populus & ęgrorum turba, ob ſanitatem redintegrandam, ad eum confluere, & morborum omnium expetere medicinam. Quos cùm à

Multos ſanat morbidos.

ſe auertere non poſſet, omnium petitionibus parens, orationum medicamine, cunctorum morbos, diuino fultus auxilio, curabat.

De conſtantia eius in quadam graui tentatione. Cap. 8.

CVm autem ijs in locis per opaca ſaltus inter deuia vir Dei deambularet, librumque humero ferens, de ſcripturis ſacris ſecum conferret, ſubitò eius animo incidit cogitatio, verùm potiùs eligeret homi-

Importuna quadã cogitatio eum infeſtat.

num iniurias perpeti, an ferarum ſæuitiam ſuſtinere. Quæ cogitatio cùm illi importuna eſſet, eumque vehementer vrgeret, crebrò frontem ſigno Crucis armans atque orans, intra ſe ait, præſtare beſtiarum ferocitatem abſque alieno peccato, quàm hominum rabiem cum danno animarum, perpeti. Cumque hęc animo volueret, conſpicit duodecim aduentare lu-

Pſal. 69.

pos, & dextra læuaque medium ipſum cingere. At tamen manet immotus, aitque: Deus, in adiutorium meum intende: Domine, ad adiuuandum me feſtina. Accedunt lupi propiùs, oraque ſua ad eius veſtimenta adiungunt. Sed cùm ille conſtans permaneret, interritum relinquunt, & per ſaltum peruagantur. Ea tentatione ſuperata, ſecurus per ſaltum iter carpit: nec procùl abierat, cum ecce audit voces frequẽtium Sueuorum per auia oberrantium, qui per id tempus illis in locis latrocinia exercebant. Sed ea quoquè tentatione animi conſtantia profligata, ex rebus aduerſis victor euaſit. Sed hoc verum diaboli fallacia finxerit, an re vera ſic ſe habuerit, perſpicuè non cognouit. Aliàs etiam à Cellula exiens, longiorique via vaſtam eremum penetrans, reperit ſaxum immane, pręruptaque cuiuſdam rupis latera, terga ſcopulis aſpera, hominibus inacceſſa: ſimulque cernit in caute ſinum concauum, volensque abdita perſcrutari, in eum ingreditur. Et eccè videt vrſum in interiori

Vrſum iubet abſcedere.

ſinu ſuum habere habitaculum, atque illic reſidere. Iubet ergò manſuetè abire feram, nec deincèps eos repetere calles. Abijt fera mitis, nec prorsùs auſa fuit eò repedare. Diſtabat locus ille ab Anagrata plùs minùs ſeptem milliaribus.

De mira eius abſtinentia, & vt aquam è petra produxerit. Cap. 9.

Dominicos & feſtos dies vt coluerit.

SOlebat autem vir ſanctus, cùm Dominicæ diei aut quorumlibet ſanctorum ſacratæ ſolennitates aduentarent, ab aliorum ſocietate ſeparatus, in loca abdita ſe recipere, & longioris ſpatij eremi ſecreta expetere, vt ſolida & tranquilla mente, abſque curarum inquietudine, ſolus orationi vacaret, & reli-

Mira eius inedia.

gioni omni conatu intenderet. Ità etiam aliquandò in hac ſcopuli cauerna ſolitariam vitam ducens, adeò fuit inedia confectus & attenuatus, vt vix illum viuere putares. Non enim aliud ſuppetebat penitùs, niſi agreſtium herbarum exigua menſura, vel pomorum paruulorum, quæ eremus illa ferebat, quæ vulgò * bullugas appellant. Potus aqua erat.

*bulgulas *bullucas

Volebat autem ità ſe gerere, vt qui aliorum curis occupatus, ſemper hęc æquè perficere non poſſet, ſaltem per interualla temporum pro parte, animi ſui deſiderio ſatisfaceret. Erat autem in monaſterio puerulus quidam, Domoalis nomine, qui ſolus ad illum referre ſolebat, ſi qua monaſterii negocia extitiſſent fratribus obſeruanda, ab illo reportare. Cùm ergò multis diebus in illo ſinu eminentis ſaxi, ad quem vix patebat acceſſus, vir beatus reſediſſet, puerulus ille clàm ab eo perquiſiuit, cur in promptu aquam non haberet, ſed grandi eam labore per montis ardua feſſis poplitibus apportaret. Cui Colum-

Exod. 17. Num. 20

banus: Fili, inquit, paulìſpèr ſaxi terga ſciſcitare. Memento, Dominum populo Iſrael è caute latices produxiſſe. Tum ille patri obediens, rupem cædere aggreſſus eſt. Sanctus autem vir ſtatim in genua

E ſaxo aquã elicit precibus. Pſal. 116.

ſe ſubmittens, Dominum deprecatur, vt tribuat ſuæ neceſsitati opportuna. Tandèm eius precibus parens, piè petenti larga ſubuenit poteſtas. Mox erumpente aqua, fons cœpit manare perennis, qui vſque in præſens permanet. Nec immeritò miſericors Dominus ſanctis ſuis largitur ea, quæ petunt, quandoquidem propter præcepta eius proprias crucifixerunt

Mat. 17.

voluntates: tantaque fide prædıti ſunt, vt quæ ab illius miſericordia petunt, ea ſe impetraturos non dubitent. Ille autem promiſit: Si habueritis fidem ſi-

Marc. 11.

cut granum ſinapis, dicetis monti huic, Tranſi, & tranſibit: & nihil impoſſibile erit vobis. & alibi: Omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & venient vobis.

Vt Luxovienſe monaſterium condiderit, & multi ad eum ſe adiunxerint. Cap. 10.

CVm iam multi ſe in eius contubernium & ſocietatem monachi adiunxiſſent, de commodiori in ea eremo inquirendo loco cogitare cœpit, vbi monaſterium conſtrueret. Inuenit autem caſtrum quoddam, quod olim munitisſimum fuiſſet, à ſupradicto loco diſtans plùs minùs octo milliaribus, priſcis temporibus Luxouium nuncupatum: vbi etiam thermę ſiue aquę calidę eximio opere extructę habebantur. Multę illic ſtatuę lapideę erant, quas cultu miſerabili rituque profano pagani quondàm coluerant, execrabilibus eas cæremonijs proſequentes. At nunc ſolæ illic feræ belluæ, vrſi, bubali, lupi frequentes viſebantur. Ibi ergò vir egregius monaſterium conſtruere cœpit. Cuius rei fama cùm percrebuiſſet, multi vndiquè eò aduolare, & religionis ſtudio ſeſe dicare cœperunt: ità vt in eum numerum monachorum frequentia excreſceret, vt vnius monaſterij collegio vix contineri poſſe viderentur. Accurrebant vndiquè etiam nobilium filij, vt ſpretis mundi huius oblectamentis, diuitiiſque calcatis, æterna præmia capeſſerent. Cernens autem beatus Columbanus vltrò citroque homines ad pœnitentiæ remedia aduolare, nec vnius cęnobii limitibus tantam multitudinem abſque multa difficultate comprehendi poſſe: (Quamuis enim animus vnus & cor vnum eſſet omnium, non tamen id tantæ multitudinis conuerſationi congruum videbatur) alium inquirit locum, quem aquarum copia ornaret. Quo reperto, aliud illic monaſterium ædificauit, quod Fontanas voluit appellari: eique Præpoſitos dedit & gubernatores, de quorum religione nemo dubitaret. His ergò in locis cùm monachos inſtituiſſet, ipſe viciſſim illis aderat, canonemquè ſiue regulam, quam ſequerentur, ſpiritusſancto plenus condidit: ex cuius lectione prudens lector vel auditor facilè poteſt animaduertere, quanta viri ſancti fuerit diſciplina.

Extruit Luxouienſe monaſterium.

Item Fontanenſe.

Praeſcribit monachis canonem.

De piſcibus non abſque miraculo partim repertis, partim captis. Cap. 11.

PEr id tempus quidam frater Authigernus pulſare eum precibus cępit, vt in Hyberniam ſibi liceret peregrinandi cauſa proficiſci. Cui Columbanus ait: Eamus in eremum, & Dei voluntatem exploremus, num optatum debeas iter arripere, an verò in cętu fratrum permanere. Pergentes ergò ſimul, adoleſcentem Somarium, qui etiamnùm ſupereſt, comitem ſibi adiungunt, & ad deſtinatum eremi locum perueniũt, vnius tantùm panis alimonia contenti. Cumque iam duodecimus tranſiſſet dies, nec vllum panis fragmẽtum remanſiſſet, hora refectionis appropinquante, iubet pater, vt in imam vſque vallem per agri pręrupta ſe conferant, & quicquid alimenti repererint, ſecum abſportent. Illi lætabundi per concaua vallis ad Moſellam vſque perueniunt, inueniuntque quinque magnos captos piſces, dudùm à paſtoribus vndis expoſitos, atque ex iis tres, quòd adhuc viuerent, patri præſentandos tollunt. Cùm autem veniſſent ad eum: Cur inquit ille, non omnes quinque attuliſtis? Illis reſpondentibus, ſe eos mortuos reperiſſe, atque ea cauſa apportare noluiſſe: Nequaquam, inquit vir Dei, ex his comedetis, niſi, quos reliquiſtis, allati fuerint: At illi miraculo perculſi, quòd prophetico ſpiritu eum abſentia cognouiſſe intelligerent, pernici curſu locum repetunt. Deindè obiurgati, quòd repertum manna reliquiſſent, cibos parare iubentur. Nouerat ille, quippe plenus ſpiritusſancto, à Domino ſibi paſſim eſcas præparari. Alio quoque tempore, in eadem ſolitudine, non tamen eodem loco, illo cõmorante, poſt quinquaginta exactos dies ſolus Gallus frater ei aderat. Imperat ergò illi, vt ad Bruſcam eat, piſceſque capiat. Abiit ille, ſed conſultius viſum eſt ei, vt ad Ligonem amnem pergeret. Quò cùm perueniſſet, & rete in alueum iactaſſet, adſpexit magnam quidem piſcium aduenire multitudinem, nec tamen reti contineri, ſed perindè acsi in parietem impingerent, retrò reuerti. Laborauit itaque tota die, nec vel vnum piſcem capere potuit. Reuerſus, indicat patri fruſtratos labores ſuos. Ille inobedientem increpat, cur non ad denunciatum ſeſe contuliſſet locum: iubetque citò eò accedere. Pergit ille, mittit rete in aquas, & vix poteſt præ copia piſcium illud ad ſe retrahere. Hæc nobis Gallus ille ſæpè narrauit.

Diuinitus cognoſcit abſentia.

Pœna inobedientiæ.

Vt obedientes fratres morbis liberati, inobedientes diù illis afflicti ſint. Cap. 12.

MOrabatur alio rursùs tempore in eo ſcopuli ſinu, à quo viſum eapulerat, vbi diù oratione & ieiunio corpus affixerat. Cognouit autem per reuelationem fratres, qui Luxouii erant, diuerſis morborum generibus vexari: nec plures ſupereſſe incolumes, quàm qui ægrotis miniſtrarent. Egreſſus itaque de ſpecu, Luxouium venit: cumque omnes afflictos cerneret, iubet omnes ſurgere, & meſſem in area virgis cædere. Surrexerunt ergò, quorum conſcientiam obedientiæ ferüor incendebat, ad areamque venientès, virgis fruges cædere ardenti fide aggreſsi ſunt. Videns autem pater fidem in filiis & obedientię gratiam abundare: Sinite, inquit, feſſa ægritudine membra à labore recreari. Mirantur obedientes fratres, nullo doloris veſtigio remanente, integra ſe ſoſpitate frui. Iubet pater apparari menſas, vt vberi gaudio omnes reficerentur. Increpat deindè inobedientes, arguit ſidei ignauiam, ęgritudinis longam moram denũciat. Mira vltio. Supra anni tempus immotigeros morbi dolor tam vehementer attriuit, vt vix mortem euaderent: impleuerunt que menſuram pęnitentiæ pro admiſſæ inobedientiæ ratione.

Obedientia & inobedientia diuerſi effectus.

Vt in imbre ſine imbre ſegetes cum fratribus meſſuerit. Cap. 13.

ADerat quandoquè tempus, quo ſegetum copia in horrea conderetur, nec tamen vis vẽtorum nubes cogere ceſſabat. Vrgebat verò neceſsitas, nè maturę meſsis ſpicæ in ſtipula miſſo germine deperirẽt. Erat tum vir Dei apud Fontanenſe monaſterium, vbi meſsium copiã nouus ager locupletem attulerat. Irruebant interim vẽtorum flabra cum multa vi imbriũ, nec omninò atrę nubes terris pluuiam fundere intermittebant. Quid inter hæc ageret vir Dei, anxio pectore penſitabat. Armauit verò mẽtẽ fides, docuit a Deo impetrare opportuna: accerſit vir Dei fratres omnes, ſegetem præcidi iubet. Mirantur illi patris imperiũ, nec tamen quiſquam ei dicit, quid ſentiat. Veniũt omnes, inter diffuſos imbres falcibus ſecant fruges, obſeruãt quid pater facturus ſit. Ille quatuor inſigni religione viros ꝑ quatuor meſsis angulos diſponit, putà Cominium, Eunocum, atq; Arquonanum ex Scotorũ genere, quartum Gurganum natione Britonem: ipſe cũ reliquis medius pręcidit ſegetes. Mira virtus. Fugiebat imber a ſegete, & cùm vndiq; funderetur pluuia, medios tantũ meſſores ſolis torrebat ardor, æſtusq; vehemens, donec meſſem cõderent, aſtitauit. Sic fides &

Inſigne miraculum.

oratio

oratio promeruit, vt pulſa pluuia, æſtum inter imbres haberent.

Vt fœcunditatem ſuis precibus impetrarit cuidam potenti fœminæ. *Cap.* 14.

EA tempeſtate Dux Vualdelenus gentes, quæ inter Alpium ſepta & Iurani ſaltus arua degunt, ſuo imperio continebat. Ei verò ſoboles nulla erat, gratius vt donum iam deſperantibus eſſet, quēadmodùm Iuuencus de Zacharia & Eliſabeth ait. Itaque cum cõiuge Flauia, & nomine, & genere, & prudentia nobili, ad beatum Columbanum à Veſontionenſi oppido venit: orãt pariter virum Dei, vt pro ipſis Dominum deprecetur: aiũt ſe multis ditatos opibus, ſed cui poſt obitum eas relinquant, hæredem ſe non habere. Quibus vir ſanctus: Si filium, inquit, naſciturum Domino conſecrare voletis, mihique è baptiſmo ſuſcipiēdum tradere, Domini clementiam pro vobis ego implorabo, vt non eum duntaxàt, quem Domino ex voto offeretis, ſed quot libitum erit, poſt illũ liberos procreetis. Læto illi promittunt animo, ſe eius iuſsis obſecũdaturos, modò nè deſinat Domini pro ipſis miſericordiã implorare. Spondet vir Dei, donis cæleſtibus plenus, ſe haud difficulter impetraturum, ſi tamen dent ipſi operam, nè pactum fœdus violent. Mira res. Vix domum redeunt, & iam grauida matrona futurã expectat prolem. Natum filium, ad ſanctum adducit virum: eius precibus impetratum munus oſtentat, agit grates conditori, qui ſic ad preces famulorum ſuorũ optata dona largitur. Infantem vir ſanctus accipit in manus ſuas, ſacro expiatum lauacro ſuſcipit, Donati nomen ei imponit, matrique nutriendum reddit. Qui poſteà in eodem monaſterio ſapientia imbutus, atq; deindè Veſontionenſis pontifex factus, nunc vſquè ſupereſt, eandem cathedram regens. Beati autem Columbani amore monaſterium virorum, qui eius ſeruarent Canonem, conſtruxit: quod quidem Palatiũ vocant, ob veterum monumenta murorum. Addidit autem benignus Deus parentibus eius alterum filium, vt erat pollicitus beatus Columbanus, eumque Ramelenum appellarunt: qui nobilitate & ſapientia pollēs, poſt deceſſum patris, ei ſuffectus eſt, habitu quidē ſecularis, ſed in Dei amore vigil. Nam & ipſe ſtudio beati viri in ſaltu Iurenſi ſuper Nouiſonam fluuiolũ, eius regulæ ſiue inſtituti monaſterium condidit, cui Siagrium Abbatem præfecit. Poſt Ramelenum natæ ſunt etiam duæ filiæ, ſeculo nobiles, ſed diuino timori addictæ. Poſtquàm autē Vualdelenus obijt, Flauia vxor eius monaſterium puellarum Veſontione extruxit; idque modis omnibus communiens, multas in eo puellas congregauit. Vſqueadeò apud illos gratioſus fuit beatus Columbanus, vt omnia mundi huius oblectamenta ſpernentes, ad præpotentis Dei cultum anhelarent.

Sterili matrona facilè obtinet fœcunditatem.

Donatus Epiſcopus Biſontinus.

De Theodegiſili digito ſecto & ſanato, itemq; de corui obedientia. *Cap.* 15.

HOc loco ſi qua inſerere velimus, quæ hominibus exigua videantur, obirectatorum latratibus ea patebunt. At tamen benignitas & liberalitas conditoris æquè in minimis, vt in magnis, clementer adſpirat: nec minùs in modicis, quam in maximis, petentium vota exaudit. Cùm aliquandò vir egregius Columbanus ad præcidēdas ſegetes cum fratribus apud Calmem, quam Buniaticiam vocant, adueniſſet, & blando commodoque flante Auſtro falce fruges ſecarēt, Theodegiſilus frater digitum falce ſibi præcidit, ità vt non niſi parua pellicula manui adhæreret. Eum autem vir Dei procùl intuitus, iubet cum ſodalibus cœptum opus perficere. At ille, quid ſibi acciderit, indicat. Mox ad eum properat vir Dei, digitũ ſaliua ſua linit, hominemq; ilicò ſanatum, iubet maiori contentione in cœptum laborem incumbere. Ille lætabũdus duplicat laborem, & præ cæteris alacriùs ſecat fruges, cum dudùm, ob præciſum digitum, animum mœtori ſubdidiſſet. Hæc nos ab ipſo Theodegiſilo accepim^9^, qui etiam digitum nobis monſtrauit. Aliud quiddam haud diſsimile in Luxouienſi cœnobio contigit. Preſbyter quidam & parochus, pater Boboleni, qui nunc Bobienſi cœnobio præeſt, Vuiniocus nomine, ad beatum Columbanum venit, qui tunc cum fratribus in ſaltu erat ob ligna opportunè paranda. Cùm autem Vuiniocus admirabundus adſpiceret, quanta vi truncum quercus cuneis arieteque finderent, è trunco exiliens cuneus, mediam eius frontem ſcidit, ità vt è venis multus manaret ſanguis. Videns autē vir Dei Columbanus ſectum eius os, ſanguinemque profluentē, mox in terram Domino preces oblaturus, ruit: ac deindè ſurgens, ſaliua eum perungens, adeò ſanum reddidit, vt vix vllum cicatricis veſtigiũ remaneret. Alia quoquè vice, cùm ad cibum capiendum veniret beatus Columbanus in cœnobio Luxouienſi, tegumenta manuum, quæ Galli vuantos vocant, quibus in laboribus vti ſolebat, in lapidem, qui ante reſectorũ fores erat, depoſuit. Cumque accubuiſſet menſæ, coruus rapax aduolans, vnum ex eis roſtro compræhenſum abſtulit. Peracta refectionis hora, vir Dei foràs egrediens, tegumentum illud requirit. Cumque omnes inter ſe conquirerent quis abſtuliſſet, vir ſanctus ait, nullum alium eſſe, qui ſine arbitris vel ſocio attingere aliquid auſus eſſet, niſi alitem, qui à Noe dimiſſus, ad arcam non remeaſſet. addiditque ſe nullo modo eius pullos aliturum, niſi furto abreptum, celeri volatu referret. Expectãtibus ergò fratribus, in medium eorum coruus aduolat, malè ſublatam rem roſtro reportat: nec tamē pennigera ſe fuga ſubducit, ſed oblitus ferocitatis, ante omnium conſpectũ comiter ſubſiſtens, vltionem expectat. At vir ſanctus eum abire iubet. O miram æterni iudicis virtutem, qui tanta ſuis præſtat famulis, vt nõ ſolùm humanis honoribus, ſed etiam auium obedientia clareſcant.

Saliua ſua ſanat digitum præciſum.

Itèm alterius grane vulnus.

Gen. 8.

Coruus reſtituit quod abſtulerat.

Vt ceruiſia, ablato epiſtomij vertibulo, non effluxerit è vaſe. *Cap.* 16.

ESt deindè aliud patratum miraculum per beatum Columbanum & cellarium eius. Cùm refectionis appropinquaret hora, & miniſter refectorij vellet promere ceruiſiam (quæ ex frumenti vel hordei ſuccis decoquitur, quaque præ cæteris in orbe terrarum gentibus, præter * Scoticas & Dardanas, quę Oceanũ incolunt, vtuntur, nempe Gallia, Britannia, Hybernia, Germania, cæteræque quæ ab earum moribus non diſcrepant) vas quod typrum nuncupant, in cellarium deportauit, & ante vas, in quo erat ceruiſia, depoſuit: extractoq; epiſtomij vertibulo, in illud ceruiſiam excepit. At ſubitò quidam è fratribus Columbani Abbatis iuſſu eum euocauit. Tum ille obedientiæ flamma feruens, oblitus epiſtomium obſtruere, pernici curſu ad beatum virum properauit, vertibulũ manu tenēs. Poſtquàm autem vir Dei ſua ei mandata deprompſit, ille recordatus negligentiæ, ocyùs rediit in cellariũ, ſuſpicans nihil in vaſe ceruiſiæ remanſiſſe. Cernit autem vltra typrum vſqueadeò exceſsiſſe ceruiſiam, vt duplò altior typrus videretur, nec minimam tamen guttam decidiſſe in terram: ità vt tanta emineret ſupra vrnam ceruiſia, quanta erat intra illius coronam ſiue ambitum. En quantũ imperantis meritum, quan-

** Scordiſcas*

Præcla- … obe-

ta

Nulla hic erat illorum culpa, ſed tamen illi ſe culpæ obnoxios dixiſſent.

ta obedientia obtēperantis: quibus factum eſt, vt Dominus vtriuſque mœrorem auerteret, nè, ſi fratrum ſubſtātiam & iubentis & obedientis ardor diminuiſſet, ambo licita ſibijpſis alimenta interdicerēt. Itaque æquus arbiter interceſsit, vt vtriuſque culpam aboleret. Vterque enim ſua noxa ſuoque vitio eueniſſe aſſeruiſſet, ſi quid illic incommodi accidiſſet.

De quibuſdam alijs beati viri miraculis. Cap. 17.

EOdem tēpore per denſa ſaltus viburna, quæ prope Fredemungiacas Calmem erant, vir Dei fruticum ſolitudinis amator inambulans, vidit cadauer cerui, quē feri lupi peremerant, vrſum deuorare velle. Eius enim ſanguinem lambēs, iam exiguam carnis partem comederat. Acceſsit ergò ad eum vir Dei, iuſſitque nè corium calceis conficiendis neceſſarium, lædere auſus eſſet. Mox beſtia ferocitatis oblita miteſcit, & contra naturam ſuam blandiens & colla ſubmittens, abſque murmure cadauer relinquit. Vbi autē vir Dei ad fratres redijt, indicauit eis locum, iuſsitq; vt irent, & cerui pellem abſtraherent. Abeunt fratres, cernunt vndiquè rapacium alitum multitudinē procùl abeſſe, nec cōtra viri Dei interdictum ad cadauer propiùs accedere audere. Diù interim expectant eminùs, viſuri num vel fera, vel auis audaci conatu tandèm vetitam ſit inuaſura eſcam. Et illas quidem odore cadaueris illectas aduentare conſpiciunt, ſed tamē procùl ſubſiſtere, & perindè atquè mortiferum quiddam, cadauer illud vitare, deniquè celeri fuga ſe ſubducere. Alio tēpore beato viro Luxouij degente, Vuiniocus presbyter, cuius ſuprà fecimus mentionem, ad eum venit, ſequebaturq; eius veſtigia, quocunquè ire vellet. Venerunt autem ad horreum, in quo frumenta condebantur. Cernit autem Vuiniocus exiguam illic frumenti copiam, ait viro Dei, quòd nō habeat ſatis ad tantam alendam frumēti multitudinem: arguit eum torporis & deſidiæ, quòd non det operā frumento conquirendo. Reſpondit autem ei beatus Columbanus: Si ità, vt par eſt, homines ſuo ſeruiant conditori, nunquàm famem patientur. Sic enim Pſalmographus habet: Non vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem. Perfacilè horreum complet farina, qui quinque panibus quinque hominum millia ſatiauit. Manente verò illic ea nocte Vuinioco, viri Dei fide & precibus horreum completum eſt. Maneq; cōſurgens Vuiniocus, cùm iuxta horreum tranſiret, inopinatò illud cernit apertum, ſciſcitaturque ex cuſtode horrei, quis frumentum miſerit, aut quibus plauſtris eò aduectum ſit. Ait ad eum cuſtos: Non ità eſt, vt putas. Inſpice, num qua plauſtrorum vel iumētorum telluri impreſſa veſtigia appareant. Nequaquàm à me claues hac nocte receſſerunt: ſed obſerato granarij oſtio, diuina benedictione frumento illud repletū eſt. At ille deinduſtriâ intentis oculis contemplatur terram, num ſint illic apportantium fruges relicta veſtigia: ſed cùm nihil extaret eiuſmodi: Poteſt, inquit, Dominus ſeruis ſuis parare menſas in deſerto. Exacto indè aliquanto temporis interuallo, venit beatus Colūbanus ad Fontanenſe cœnobium, reperitque fratres ſexaginta ſarculis terram excolere, & iaciendo ſemini arua præparare. Cumque videret eos magno labore glebas frāgere: Sit vobis, inquit, fratres, à Domino [illegible]rata reſectio. Audiens id miniſter: Pater mi, ait, nō [illegible]unt nobis niſi duo panes, & paululum ceruiſiæ. At ille: Abi, inquit, & affer huc. Concito gradu properat ille, & attulit quod iuſſus erat. Tum beatus Columbanus in cælū ſuſpiciens: Chriſte Ieſu, inquit, vnica ſpes orbis, tu hos panes & hunc potum multiplica, qui de quinque panibus quinque millia in eremo ſatiaſti. Mira res. Comederūt omnes, & ſaturati ſunt: hauſtoq; potu, prout cuique libitum fuit, dupla miniſter fragmentorum ſpolia collegit, potuſque duplicatam menſuram. Sicque intellexit, plùs mereri fidem digna diuini muneris beneficia, quàm deſperationē, quæ ſoleat etiam diminuere collata. Cùm quodam tempore in cœnobio Luxouienſi vir Dei commoraretur, accidit vt vnus è fratribus, qui & ipſe Columbani haberet nomen, febre correptus, atque in extremis poſitus, felicem poſtularet exitum. Cumque iam vltimum vellet efflare ſpiritū, ſpe bona fretus cæleſtis capeſſendi muneris, quod lōgo quæſierat famulatu, vidit ad ſe virū, multa luce amictum, accedere, ſibique dicere: Non te iam poſſum è corpore educere, orationibus & lachrymis Columbani patris tui impeditus. Ille hæc vt audiuit, mœrēs acsi è ſomno euigilaſſet, miniſtrum ſuum Theodegiſilum, cuius ſuprà meminimus, appellauit: Feſtina, inquiens, & communem patrem Columbanū ad me venire compelle. Abijt ille properè, & beatum Columbanum in eccleſia flentem reperit, oratque vt ad ægrotū feſtinus accedat. Venit ergò perniciter, & quid velit percontatur. At ille: Cur me, inquit, tuis precibus in hac ærumnoſa vita detines? Adſunt enim, qui me ducere velint, niſi tuis lachrymis & precibus præpedirentur. Retentionis ſolue obſtacula, vt mihi iam cæleſtia regna pateſcant. Tum * animo perculſus Colūbanus, ſigno dato, omnes adeſſe iubet, ſancti ſodalis amiſsionem gaudio temperat, corpus Chriſti de hac vita abeunti viaticū præbet, & poſt ſuprema oſcula, defunctionis cantus perſoluit. Erat is ſanguine cōiunctus beato Columbano, & cum illo ex Hybernia profectus fuerat: parebantque etiam illi beſtiæ & volucres, ſicuti viro Dei Columbano: de quo nobis referre ſolebat ◦ Chagnoaldus Landuni clauati pontifex, qui eius miniſter & diſcipulus fuerat, cùm in eremo precibus & ieiunio vacans deambularet, ſæpè eum, ſe inſpectante, feras belluas & aues accerſijſſe, eaſque ad eius imperium ſtatim aduenisse. Illum verò blanda manu eas attrectaſſe, feraſq; & aues mirè lætabundas & ludibundas, vt ſolent catuli coràm dominis ſuis, exultaſſe. Sæpè etiā illum ab altiſsimis arboribus euocaſſe ſciuros, manibus eos appræhendiſſe, collo ſuo impoſuiſſe, atque illos in ſinum eius & intraſſe, & indè exijſſe.

Mira virtus ſancti viri.

Pſal. 36.
Mat. 14.

Vacuum horreum eius precibus impletur frumēto diuinitùs.

Diuinitus augentur duo panes & ceruiſia.

Nota vim precum eius.

* *moeſto*

◦ *Cagnoaldus*

Feræ & aues obediunt illi.

Vt eum reuerenter acceperit Theodoricus rex, vtq; is ab eo ſit obiurgatus. Cap. 18.

CReuerat iam paſsìm ſancti viri fama in vniuerſis Galliæ atque Germaniæ prouincijs, eratq; omnium ſermone celebris, omniū cultu venerabilis, idq; adeò, vt etiam Theodoricus rex, qui eo tempore regnabat, ad eum ſæpè veniret, & orationum eius ſuffragia omni cum humilitate expeteret. Sigebertus enim, cuius iam antè fecimus mentionem, apud Victoriacū villam publicam, quæ in ſuburbio ✱ Arauienſis vrbis ſita eſt, Chilperici germani ſui dolo, qui apud Tornacum tunc erat, quem Sigebertus vſq; ad internecionem perſequebatur, interfectus eſt. Interfecto autem Sigeberto, Childebertus filius eius, regni ſceptra ſuſcepit, annuente matre Brunechilde. Mortuo deindè Childeberto intra adoleſcentiæ annos, regnauerunt duo filij Childeberti, Theodebertus & Theodoricus cum auia Brunechilde. Et regnum quidem Burgundionum adminiſtrauit Theodoricus, Auſtraſiorum verò Theodebertus regendum ſuſcepit. Theodoricus ergò gratulabatur ſibi, quòd intra limites ſuos haberet beatum Columbanum: cumque ad eum ſæpiſsimè veniret, cœpit vir Dei increpare illum, quòd concubi-

Sigeberti regis cædes.

S. Columbanus obiurgat Theodoricū regē.

nas

nas potiùs, quàm legitimum matrimonium conſectaretur, vndè poſſet regiæ proles ſuſcipi, quæ de iuſta cōiuge, non ex lupanaribus, orta videretur. Cumq; viri Dei ſermonibus flexus rex, ſe ab omnibus illicitis abſtinere velle reſpōderet, mentem Brunechildis auiæ, alterius Iezabelis, antiquus ſerpens inuaſit, eamque in virum Dei ſuperbiæ ſtimulis agitatam incitauit, effecitque vt doleret, Theodoricum regem viro Dei obedire. Verebatur enim, nè, ſi ille abiectis cōcubinis, reginam aulæ præficeret, ipſa honoris & dignitatis ſuæ faceret iacturam.

Ea re offendit Brunechildem.

Vt vir Dei ad Brunechildem & Theodoricum venerit, vt regis munera reſpuerit, & de concitato aduersùs ipſum rege.
Cap. 19.

ACcidit indè, vt vir Dei ad Brunechildem veniret, quę tum apud Brocariacū villā erat. Cumq; illa eum in aulam veniſſe cerneret, filios Theodorici è concubinis ſuſceptos, ad illum adduxit. Quos vt vidit, ſciſcitatur quid ſibi velint. Et Brunechildis: Regis, inquit, filii ſunt: tu eis benè preceris. At ille: Non eris, ait, hos ad regni ſceptra nequaquàm peruēturos, qui de ſcortis nati ſunt. Illa furens, paruulos abire iubet. Exijt verò etiam vir Dei extra aulam regiam: ſed cùm limen tranſiliret, tota domus fragore concuſſa, omnibus terrorem incuſsit: nec tamen miſeræ fœminæ furorem compeſcuit, quin ad comparandas viro Dei inſidias animum intenderet. Vicinis monaſterij per nuncios mandat, vt nullum è monaſterio egredi patiantur, & neque domo monachū vllum recipiant, neque vlla ſubſidia conferant. Cernens ergò beatus Columbanus regios in ſe animos concitatos, ad regem properat, vt admonitionibus ſuis miſerę pertinaciæ frangat intentionem. Erat tum rex apud Spiſsiam villam publicam. Eò cùm iam ſole occumbente veniſſet, regi nunciatur adeſſe virū Dei, nec tamen in ædibus regijs velle hoſpitio vti. Ait ergò rex, ſatiùs eſſe virum opportunis ſubſidiis honorare, quàm Dominū, ſeruos eius offendendo, ad iracundiam prouocare. Iubet ergò regio cultu opportuna præparari, eaque viro Dei dirigi. Veniunt miniſtri, & à rege miſſa ei offerunt. Ille vt vidit dapes & pocula regio apparatu inſtructa, perquirit quid ijs ſibi velint. Aiunt illi, eſſe ad ipſum miſſa à rege. At vir Dei abominatus ea: Scriptū eſt, inquit, Munera impiorū reprobat altiſsimus. Indignum eſt enim, vt ſeruorum Dei ora, eius cibis polluantur, qui non ſolùm à ſuis, ſed etiam ab aliorum habitaculis arcet Dei famulos. His dictis, vaſcula omnia dirupta ſunt, vinum & ſicera in humum diffuſa, cæteraque hincindè diſiecta. Pauefacti ea re miniſtri, nunciant regi quid geſtum ſit. Ille terrore perculſus, diluculò ad virum Dei cū auia Brunechilde properat: precantur pariter veniā, promittunt ſe deincèps emēdaturos. Quibus promiſsionibus vir Dei placatus, ad monaſterium redit: ſed illi nō diù ſtant promiſsis, redit rex ad ſolita ſtupra, cumulatq; infelicitatē ſuam. Quod vbi percepit beatus Columbanus, literas verberibus plenas ſcribit ad regem, minatur ei excommunicationem, ni concubinas à ſe repellat. Sed ijs rursùm inflāmata Brunechildis, regis animum aduersùs beatum Columbanum incitat, omnique conatu perturbare contendit: orat etiam proceres aulicos & optimates omnes, vt regis animum in virum Dei commoueant. Epiſcopos quoquè ſolicitat, vt eius inſtituto & religioni detrahant, canonemque, quem ſuis monachis præſcripſerat, rodant dente canino. Obtemperant aulici miſeræ reginæ voluntati, regis animum in virum Dei inflammant, atque eouſquè adducunt, vt eum adire, & inſtitutum eius monaſticum explorare conſtituat.

Eccl. 34. Reſpuit dapes à rege miſſas.

Nota rē admirandam.

Vt vir Dei Luxonio pulſus ſit. Cap. 20.

COactus igitur rex, Luxouium venit ad virū Dei, cœpitque expoſtulare cum illo, cur à prouincialium moribus diſcreparet, nec Chriſtianis omnibus intra monaſterij ſepta ſecretiora aditus pateret. Beatus Columbanus, vt erat imperterritus & animo virili, regi talia obijcienti reſpondit, ſe conſuetudinē nō habere, vt ſecularibus hominibus & à religione monaſtica alienis, liberum eſſe ſinat in ſeruorum Dei habitacula ingredi: loca alia apta & opportuna inſtituta, vbi hoſpites omnes excipiantur. Tum rex: Si, inquit, largitatis noſtræ beneficiis potiri vis, in loca omnia patebit omnibus acceſſus. Vir Dei reſpondit: Si tu id, quod hactenùs regularis diſciplinæ habenis adſtrictū fuit, luxare & violare conatus fueris, equidem nullis tuis muneribus vel beneficiis ſuſtentari velim. Et, ſi ea cauſa hunc in locum aduenisti, vt ſeruorum Dei cœnobia deſtruas, & regularem diſciplinam contamines atque conuellas, noueris regnum tuum funditùs ruiturum, & cum omni regia propagine interiturum. id quod poſteà rei probauit euentus. Iam enim temerario conatu rex in refectorium ingreſſus fuerat. Territus autem hiſce verbis, celeriter egreſſus eſt: ſed eum vir Dei acerrimè obiurgauit. Ait verò illi rex: Fortaſsis martyrii coronam te percepturum ſperas: ſed non ea ego dementia ſum, vt tantum velim patrare ſcelus. Saniori ego conſilio vtar. Itaque ſi tibi ſic viſum eſt, ab omnium ſecularium moribus deſciſcere, qua veniſti via, ea tibi redeundum noris. Eadem quoquè aulicorum vox eſt & ſententia, nolle ſe iis in locis habere quenquam, qui non omnibus ſeſe adiungat. Reſpōdet beatus Columbanus, ſe de cœnobiis ſeptis non egreſſurum, niſi vi extrahatur. Diſceſsit ergò rex, & virum Procerem Baudulphum illic reliquit, qui virum Dei à monaſterio expulit, & iuxta Veſontionenſe oppidum in exilium abegit, donèc regis ſententia, quod viſum eſſet, decerneret.

Rex tum eo expoſtulat.

Prædicit regi interitum.

Expellitur è ſuo monaſterio.

De carcere diuinitùs aperto. Cap. 21.

COmmorans ergò illic vir Dei, audit eo in loco carcerem eſſe plenum damnatorum hominum, vltima ſupplicia expectantium. Ad eum properè accedit, & nullo obſtante, oſtium ingreſſus, verbum Dei dānatis illis depromit. Illi, ſi poſsint liberari, promittunt ſe vitam emendaturos, & ob admiſſa facinora pęnitentiam acturos. Tum beatus Columbanus miniſtro Domoali, cuius ſuperiùs mentio facta eſt, imperat, vt manu ferrum, quo compedes irretitæ atque innexæ erant, ad ſe trahat. Ille appræhenſum ferrum trahit, idque mox inſtàr putrefacti fruticis particulatim comminuitur. Solutis compedibus, vir Dei iubet dānatos è carcere egredi: peractoque Euangelico miniſterio, pedes eorum lauit, linteoque extersit. Deindè præcipit, vt eccleſiam petant, & perpetrata ſcelera pęnitentia & lachrymis expient. Properantes illi, eccleſię fores inueniunt obſeratas. Porrò tribunus militum vt vidit diuina virtute per beatum Columbanum dānatorum compedes fractas, & vacuum ſibi relictū ergaſtulum, tanquàm à ſomno excitatus, damnatorum veſtigia perſequi cum militibus cœpit. Illi à tergo appropinquare milites videntes, foreſque eccleſiæ obſeratas, gemina vallati anguſtia, virum Dei cōpellāt, vt eruantur. Anxio ille pectore ſursùm caput attollit, precaturq; Dominum, vt ipſius virtute à vinculis ereptos,

Multos e carcere diuinitus.

Magno miraculo fores templi & pateſcunt et clauduntur.

ptos, non ſinat denuò à militibus vinciri. Nõ cunctatur bonitas diuina: fores firmis obſeratas clauſtris reſerat, in anguſtijs poſitum aditum pandit. Illi pernici curſu inuolant in eccleſiam: fores, cernentibus militibus, abſque humana opera rurſùs obſerãtur, acsì cuſtos templi clauibus celerrimè & patefeciſſet & clauſiſſet eas. Veniens ergò beatus Columbanus cum ſuis, ſimulque tribunus cum militibus ad obſeratas fores, cuſtodem quærunt, vt claues præbeat. Qui cùm veniſſet, & clauibus oſtia aperire vellet, ait ſe nunquàm diligentiùs obſerata inueniſſe. Nec quiſquam poſteà auſus fuit damnatis illis inferre iniuriam, quos diuina virtus eruiſſet.

Vt Luxouium redierit, milites cæcitate percußi, eum præſentem non viderint, vt rurſùs à rege eiectus ſit. Cap. 22.

POſt hæc cernens vir Dei nullos ſibi cuſtodes adhiberi, nullam exhiberi moleſtiam, (videbant enim omnes in illo virtutem feruere diuinam, atque ea cauſa ab eius iniurijs ſeſeparabant, nè ſocii culparum forent) Dominica die aſcendit in verticem ardui montis. (ità enim ſitus vrbis eſt: cùm domorum denſa ædificia in diffuſo procliui montis latere extructa ſint, in ardua cacumina ſeſe porrigunt, ipſum montem vndiquè cingente abrupti fluminis * Donæ alueo, & cõmeantibus aditum præcludẽte) Ibi verò vſque in medium diem expectat, num quis prohibiturus ſit, nè ad monaſterium reuertatur. Cùm autem nullus appareret, per mediam vrbem cum ſuis ad monaſterium regreditur. Id vbi percepit Theodoricus rex & Brunechildis, eum ſcilicet ab exilio reuertiſſe, atrocioribus iræ aculeis ſtimulantur, iubentq; militum cohortem rurſùm eum vi indè abſtrahere, & ad priſtinum exiliũ reuocare. Veniunt milites, cum tribuno peruagantur per monaſterium, virum Dei perquirunt. Reſidebat tum ille in atrio eccleſiæ, & in codice quodam legebat. Et illi quidem crebrò eò veniunt, prope eum tranſeunt, ità vt in eius pedes nonnunquàm impingerent, & veſtimentis ſuis eum attingerent, nec tamen occæcatis luminibus vidẽt eum. Erat id ſanè ſpectaculum pulcherrimum. Ille lætabundus cernebat ſe quærentes, nec tamen ab illis cernebatur. Videbantur illi ab eo coràm ipſis poſito, nec videbant tamen. Porrò tribunus per feneſtram reſpiciens, vidit virũ Dei coràm ipſis lætũ reſidere & legere. Itaque exclamauit: Quid tam curioſè per atria eccleſiæ diſcurritis, nec tamen quicquam reperitis? Non iam vos diutiùs inſaniæ error occupet. Nõ poteritis inuenire eum, quem virtus diuina tegit. Ceſſate iam, & regi ocyùs renunciemus, vos eum minimè reperiſſe. Vndè ſatis poteſt intelligi, tribunum illum non ſua ſponte veniſſe ad irrogandam viro Dei iniuriam, & idcircò potuiſſe eum videre illum. Vbi autem hæc renunciata ſunt regi, ille infauſtę intentionis aucto furore, Bertarium Comitem cum militari præſidio, vnaq; Baudulphum, quo iam antè vſus ea in re fuerat, ad eum ſtudioſè perquirendum miſit. Qui cùm veniſſent, beatum Columbanum in eccleſia cum omni fratrum congregatione pſalmis & orationi deditum reperiunt, ſicq; eũ alloquuntur: Vir Dei, precamur, vt tam regijs, quàm etiam noſtris pareas præceptis, hincque ea excedas via, qua huc primùm adueniſti. At ille: Non puto, inquit, id placere conditori, vt ad ſemel ob Chriſti timorem relictum natale ſolum reuertar. Vidẽs Bertarius virum Dei ſibi non obtemperare, quibuſdam ferocioribus illic relictis, abſceſsit. Illi autem, qui remanſerant, virum Dei hortantur, vt ipſorum miſereatur, qui, eiuſmodi rei exequendæ infeliciter eſſent deſtinati, ipſorumq; periculo conſulat: qui, niſi eum vi extrahant, ſine dubio in mortis diſcrimen venturi ſint. Illo verò dicente, ſe iam ſæpius teſtatum eſſe, nõ ſe indè, niſi vi compellente, receſſurum: illi gemino implicati periculo, vtrinquè vrgente formidine, pallium quo indutus erat, appræhendunt: alij ad genua eius aduoluti, cum lachrymis precantur, vt tanti ſceleris culpam ipſis remittat, qui non ſuæ libidini, ſed regiæ obtemperent voluntati. Videns itaque vir Dei alijs creari periculum, ſi permaneat in ſuo propoſito obſtinatus, cunctis eiulãtibus atque mœrentibus egreditur, adiunctis ei cuſtodibus, qui, donèc extra regis ditionem exceſsiſſet, eũ non relinquerent. Ijque eum Nannetes deduxerunt, (Erat autem primus inter illos Ragamundus) vniuerſis fratribus eum ceu funus proſequẽtibus. Omnium enim corda mœror oppleuerat. Interim anxius pater ob tot filiorum incommoda, in cælum ſuſpiciens: Aeterne, inquit, rerum conditor, tu nobis locum opportunum prępara, vbì tibi perpetim ſeruiant famuli tui. Deindè conſolatur gregem vniuerſum, vtì ſpem nè abijciant, ſed omnipotenti Deo gratias immẽſas agãt. Non enim iſthuc aliquo ſuo, aut ſuorum diſpẽdio accidere, ſed multiplicandis monachorum cœtibus offerri occaſionẽ. Si qui ergò ipſum ſequi velint, promptiſsimis animis ad tolerandas ſecum iniurias id faciant. Si qui verò in Luxouiẽſi monaſterio permanere velint, ſecurè illic reſideant: citò enim Dominum eorum dolorem vindicaturum. Sed cùm æquis animis à tanti paſtoris cuſtodia auelli nõ ſuſtinerent, qui à rege miſsi erant, dicebant ſe nequaquàm paſſuros quenquam abire cum illo, niſì qui commune cum eo natale ſolum haberent, vel qui ex Britannia illum ſecuti eſſent. Cęteros, qui in Gallijs nati eſſent, ex regis voluntate illic permanere debere. Cernẽs igitur egregius pater membrà ſua à ſe vi auelli, & ſuum & membrorum ſuorum ſenſit augeri dolorem. Pro tanti autẽ criminis immanitate, Dominum omnium cõſolatorem deprecans, rogauit eum, vt quos regia pertinacia à ſe abſtraheret, ipſe ſua cuſtodia tueretur. In ijs autẽ venerabilis vir, qui poſteà eiuſdem monaſterii pater extitit, * Euſtachius diſcipulus & miniſter ſancti viri, violenter ab eo auulſus eſt, intendente illi auunculo eius, qui Lingonenſis Eccleſiæ pontifex erat. Egreſſus ergò vir ſanctus cum ſuis viceſimo anno poſt incolatum eremi illius, per vrbem Veſontionenſem Auguſtodunumque ad Auellonenſe caſtrum peruenit: ſed priuſquam eò perueniret, in via ei cuſtos equorum Theodorici occurrit, lanceaque illum confodere voluit. Sed maleuolum animũ digna mox vltio anteuertit. Dextera enim, quam in virum Dei extenderat, torpente, lanceam ante ſuos pedes humo defixit. Ipſe verò à dæmone arreptus, ad viri Dei veſtigia corruit. Cernẽs vir ſanctus illum diuina animaduerſione percuſſum, illo die & nocte apud ſe retinuit. Altero die illuceſcente, eum ad ſe accerſitum, Deo fauente, curauit, illeque in ſua reuerſus eſt. Deindè vir Dei ad * Caram fluuium properans, in ædes nobilis & religioſæ fœminæ Theudemannæ peruenit. Eunti autem illi occurrerunt duodecim viri, pleni rabido dæmone. Qui cùm in terram corruiſſent, vir Dei protinùs eos oratione curauit. Eodem die ad vicum, quem Coram vocant, peruenerunt, vbi quinque phrenetici ei obuiàm venientes, ilicò ſanati ſunt. Indè Antiſsiodorum properauit, vbì Ragamundum, qui ei cuſtos & deductor per iter adhibitus erat, appellans: Memento, inquit, ò Ragamunde, Clotarium, quem nunc cõtemnitis, intra triennium vos dominum habituros. At ille: Cur, inquit, Domine mi, talia loqueris? Et vir Dei: Prorsùs, ait, videbis quæ dixi, ſi tunc ſuperſtes eris.

Non vident eum milites, miſſi ob eum expellendũ.

Alios mittit rex, qui eũ denuò eijciant.

Spontè egreditur è monaſterio, nè milites in periculo ſint.

** Euſtaſius*

Deus pœnas nefariorum hominẽ beato viro necem intentantem.

12. dæmoniacos curat.

De

De quibuſdam eius miraculis. Cap. 23.

EGreſſus indè ab Antiſsiodoro, videt iuuenẽ à dæmone correptum, celerrimè ex aduerſo ad ſe accurrere, qui iam viginti milliaria totis viribus currendo confecerat. Eo viſo, ſubſtitit, donèc homo dæmonis arte infeſtatus adueniret: vbì ad virum Dei venit, coràm illo corruit, ſeſe diſcerpens. Eum itaque orationibus curatum, patri ſoſpitem reddidit. Indè ad Niuernenſe oppidum venit, cuſtodibus antecedentibus & ſubſequentibus, vt in Ligeri ſcapha exceptus, in ſinum Britãnicum reduceretur. Cumque eò veniſſent, & tardè in ſcapham inſilirent, quidam è cuſtodibus arrepto remo, vnum eorum, qui Lua dicebatur, percuſſit, virum ſanctiſsimum & religioni deditiſsimũ. Cernens autem vir Dei ſua coràm ſe membra cædi: Cur, inquit, homo crudelis mœrori addis mœrorem? An ſufficit vobis ad ruinam admiſſum facinus? Cur feſſa Chriſti membra cædis? Cur in mitem immittis inſurgis? Cur ſæuitiam in manſuetos exeris? Noueris hoc ipſo loco diuina te vltione plectendum, quo auſus es furibundus Chriſti membrum cædere. Probauit viri Dei ſermonem mox ſubſecuta vltio. Vt enim ad portum illum trãſiturum rediit, diuinitùs percuſſus, eodem loco ſubmerſus eſt. Cur autem iuſtus iudex eam vltionem diſtulerit, ignoratur, niſi fortaſsis, nè beati viri oculi ea vindicta macularentur. Indè ad Aurelianenſem vrbem venerunt. Vbì cùm ex regis edicto etiã in eccleſias ingredi non permitteretur, cum grandi mœrore ad ripã Ligeris ſub tentoriis pauliſpèr quieuit. Cumque neceſſario ſumptu indigerent, duos in vrbem direxit, vt res neceſſarias quærerent. E quibus vnus erat Potentinus, qui adhuc ſupereſt, & in Armoricanis locis in Conſtantiæ vrbis ſuburbanis monachorum cœtum collegit. Cùm autem peragrantes vrbem nihil accepiſſent, quòd regis timore omnium animi perculſi eſſent, via qua ingreſsi erant, reuerſi ſunt. In ipſo autem itinere obuiàm eis venit mulier quædam, Syra natione. Ea vt vidit illos, ſciſcitata eſt quinam eſſent. Illi reſpondent ſe res neceſſarias quęſiſſe, nec recepiſſe quicquã. Tum illa: Venite, inquit, domini mei ad ædes meas, & neceſſaria vobiſcũ absportate. Nam & ego aduena ſum ex longinqua Oriẽtis regione. Illi gratulabundi eam pręcedentẽ ſequũtur: & poſtquàm ad domum eius venerunt, ſella poſita quieuerunt, donèc adferret ea res neceſſarias. Aſſidebat autem eis maritus eius, iam olìm luminibus orbatus, de quo perquirebant illi, quis eſſet. Reſpondente ea, virum ſuum eſſe ex eadem gente Syrorum, quẽ ipſa multis annis lumine priuatum traheret, aiunt illi: Si Chriſti famulo Columbano præſentaretur, illius precibus poſſe eum lumen recipere. Ille promiſsi muneris fide munitus, ſurgens, eorum cum duce vxore veſtigia ſequitur. Vbi ad ſanctum Columbanum ventum eſt, Potentinus indicauit ei exhibitam ipſis hoſpitalitatem à peregrinis. Necdùm verba finierat, cùm cæcus orat virum Dei, vt ſuis precibus lumen ſibi reſtituat. Videns ille hominis fidem, omnes rogat, vt orẽt pro cęco, primusque diù humì proſtratus iacuit. Indè ſurgens, manu oculos attigit, impreſſoque ſigno Crucis, lumen rediit. Lætus ille domum remeat, vt qui in hoſpites interius lumen intenderat, exteriori non careret. Deindè turba obſeſſorum, quos dæmones horrendo furore torquebant, ad virũ Dei curationis gratia properant, & Domino ſalutem largiente, omnes à viro Dei curantur. His virtutibus vrbis populus permotus, viro Dei clàm meritum impendebat honorẽ. Non enim palàm propter cuſtodes quicquam ei prębere audebant, nè regis iram incurrerent. Poſteà illi arrepto pergunt itinere.

Maligno hominũ diuinã prædicit vltionem.

Signo Crucis et precibus reſtituit cæco lumen.

Vt ſcapha diuinitùs ad portum appulſa ſit: de pecunia furto ablata, & reſtituta, &c. Cap. 24.

NAuigantes autem per Ligerim, ad Turonenſem perueniunt vrbem, vbi vir ſanctus cuſtodes precabatur, vt ſcapha in portum appulſa, finerent ipſum ire ad beati Martini confeſſoris ſepulcrum. Abnuunt cuſtodes, vrgent remiges, vt celeri curſu portum prætern auigent: imperant gubernatori, vt ſcapham medio flumine dirigat. Videns id beatus Columbanus, mœſtum vultum ad cælum erigit, queritur tanto ſe mœrore affici, vt nec ſanctorũ ſepulcra inuiſere permittatur. At cunctis illis vrgentibus, mox vt cõtra portum ventum eſt, velut quibuſdam defixis ancoris, ſcapha ſtare cępit, & ad portum prora dirigere. Cumque cuſtodes obſtare non valerent, inuiti ſcapham, quò vellit ire, ſinunt. Miro igitur modo è medio fluminis tractu ad portum volatu pennigero defertur, portuque recepta, vir Dei pandit iter. Ille gratias agit æterno regi, qui ſeruis ſuis obtemperare non dedignetur. Egreſſus autẽ è ſcapha, ad ſepulcrum beati Martini accedit, totaque nocte illic in oratione excubat. Illuceſcente verò die, à Leopario vrbis Epiſcopo inuitatus ad prandium, ire non abnuit, pręſertìm ob fratrũ ſuorum requiem: moratusque eo die eſt cum illo pontifice. Qui cùm hora refectionis ad menſam cum eo reſideret, ſciſcitabatur, cur ad patriam repedaret. At ille: Canis, inquit, Theodoricus me à fratribus meis abegit. Tũ vnus è conuiuis, Chrodoaldus nomine, cuius etsì coniunx erat amita Theodeberti regis, attamen Theodorico regi ipſe fidelis erat, viro Dei humili voce reſpondit, ſatiùs illi eſſe lac portare, quàm abſynthium. Et vir Dei: Sentio, inquit, te regi Theodorico fœderis fidem ſeruare velle. Reſpondit ille, ſe, quandiù poſsit, datam fidem obſeruaturũ. Rurſus vir Dei: Si ergò, inquit, regi Theodorico deuinctus es fœdere, amico & domino tuo lætum ex me nũcium apportabis, diceſque ei, & illum & liberos eius intra triẽnij ſpatium Dominum radicitùs extirpaturum. At Chrodoaldus: Quid ità loqueris, ait, ſerue Dei? Et ille: Non enim poſſum, inquit, ſilere, quæ Dominus iuſsit vt loquerer. Vera autem dixiſſe virum Dei, omnes Galliæ nationes poſteà ſenſerunt: confirmauitque his verbis ea, quæ ſuperiùs ad Ragamundum dixerat. Peracto prandio, vir Dei ad ſcapham rediit, vbi tum reperit ſuos multo mœrore oppreſſos. Cauſam inquirẽs, cognouit eos nocte præterita, quæ in ſcapha habuiſſent, furto perdidiſſe: ſimulque aureos, quos in pauperes non erogauerat, ablatos eſſe. Mox ergò ad ſepulcrum beati Martini repedat, queritur ſe nõ idcircò ad eius excubaſſe reliquias, vt ille ſua & ſuorum fratrum damna negligeret. Nec mora: is qui ſacculum cum aureis furatus erat, cœpit inter flagella corporis pœnaſque clamare, locumq; indicare, vbì aurei occultati eſſent. Socii id audiẽtes, omnes eò currunt, furto erepta omnia reſtituunt, virum Dei precantur, vt tanto ſceleri ignoſcat. Id miraculum omnibus terrorem incuſsit, vt deincèps qui hæc audirẽt, omnia quę viri Dei erãt, tanquàm ſacrata attingere non auderent. Porrò Leoparius Epiſcop⁹, cùm viro Dei neceſſaria præbuiſſet, ei valedixit. Ille nauali itinere lætus ad Nãnetenſe oppidum peruenit, atque ibi aliquantiſpèr moratus eſt: cumq; aliquandò egenus quidam ante fores cellulæ, in qua vir Dei degebat, eleemoſynam peteret, ille accito miniſtro: Præbe, inquit, cibũ petenti. At ille: Non eſt nobis, ait, panis, præter paululum farinæ. Sciſcitatur vir Dei, quantum illud ſit: Illo reſpondente, non ſibi videri plus eſſe, quàm modium vnum: vir Dei imperat, vt totum illud det, nec quicquam reſeruet in craſtinum. Obtemperat miniſter, dat totum pauperi,

En quàm ferè moleſtè tãtus vir nõ ſibi licere adire tumulum S. Martini.

Leoparius Epiſcopus Turonenſis eũ inuitat ad prandiũ.

Nota quid poſſint ſancti inuocati.

nihil

nihil cōmuni fratrum neceſsitati reſeruans. Ieiunantibus ergò illis, iam tertius illuxerat dies, nihil penès ſe habentibus præter ſpei & fidei gratiam, vndè confectis ieiunio corporibus ſubuenirent. Deimprouisò autem audiunt fores à quodam pulſari. Sciſcitante oſtiario, qua cauſa pulſaret fores, reſpondit ille, ſe à domina ſua Procula miſſum, quæ diuinitùs admonita eſſet, ſumptus viro Dei Columbano & comitibus eius, qui apud Nannetes morarentur, ſuppeditare, iamque in proximo eſſe res, quas illa mitteret: ſe anteceſsiſſe, vt moneret ipſos vaſa præparare, quibus eas reciperent. Centum eſſe vini modios, frumenti ducentos, bracis quoq; centum. Id verò oſtiarius celeriùs patri Columbano indicare ſtuduit. At ille: Sine, inquit: ego enim iam noui iſthuc. Tu verò fratres conuocato, vt pro ea, quæ hæc largitur, ſimul Dominū deprecentur, ſimul gratias agant conditori, qui famulos ſuos non deſinit conſolari in omnibus eorum neceſsitatibus: deindè verò munus oblatum accipiant. O mira pietas conditoris. Egère ſinit ſeruos ſuos, vt dona ſua egenſibus oſtendat. Tentari eos permittit, vt in tentatione ſubueniens, illorum erga ſe animos vehementiùs accendat. Patitur ſua membra à ſæuis hominibus lacerari, vt erga ſanantem medicum aucta dilectio confirmetur. Doda quoquè nobilis & religioſa fœmina, ducentos viro Dei miſit frumenti modios, aliosque centum rerum promiſcuarum. Ea res magna affecit verecundia vrbis illius pontificem Sophronium, à quo nō ſolùm nullum accepere beneficium, ſed nec quicquā etiam commutando impetrare potuerunt. Erat iam ibì mulier quædā plena dæmone, cum filia æquè dæmoniaca. Eas, cùm ad eum veniſſent, beatus Columbanus fuſis ad communem Dominum precibus ſanauit, & domum abire iuſsit.

Vide vt curæ ſint Domino fideles ſerui eī.

Duas dæmoniacas ſanat.

Vt nauis ad litus reiecta ſit, & vt aduerſarij eius beatum virum venerati ſint. Cap. 25.

POſt hæc Sophronius Nannetenſis Epiſcopus, cum Theodoaldo Comite iuxta regis imperium, beatū Columbanum naui impoſitum, in Hyberniam remittere feſtinabant. Sed vir Dei ait: Si nauis in Hyberniā itura adeſt, omnē ſupellectilem & comites meos ea excipiat. Ego interim in ſcapha Ligeris vnda vehar, donèc altum mare attingam. Reperta ergò nauis, quæ Scotorum veheret merces, omnem beati viri ſupellectilem & comites recepit. Cumq; iam remis & ventis fauentibus nauis in alta pelagi tenderet, vndarum ſe obiecere moles, nauemq; ad litus redire coegerunt. Quò cùm appulſa eſſet, ſubſidētibus vndis, mare quieuit: manſitque per triduum nauis ſine vndis. Intellexit autem dominus nauis, ob viri Dei ſupellectilē comitesq; receptos ſeſe detineri. Tandèm viſum eſt illi, eijcere omnia è naui, quæ eſſent viri Dei. Quod cùm feciſſet, mox adfuit vndarum moles, nauimq; in altū abduxit. Mirantur omnes, facileq; animaduertunt nō eſſe diuinæ volūtatis, vt B. Colūban⁹ in Hyberniā reuertatur. Ad ſuū ergò locū, vbi priùs fuerat, redit: nec quiſquā iā obſiſtit, quò minùs poſsit, quò velit, ire: magis autē, prout quiſq; poterat, honore & impenſis illū fouebat. Nec quicquā ei defuit ſubſidij, Deo per omnes illum adiuuante. Ità ſanè non prorsùs obdormiet vnquàm, qui ſub vmbra alarū ſuarum protegat Iſrael. Sic autem omnibus omnia largiendo id inſinuat, vt omnes illū pro eius muneribꝰ & beneficiis collaudēt.

Vide hìc miraculū.

Pſal. 120.

Vt ad Clotarium regem peruenerit. Cap. 26.

PAululùm verò illic moratus vir Dei, ad Clotariū Chilperici regis filium, qui in Auſtraſijs Francis, extrema Gallia ad Oceanū ſitis, regnabat, profectus eſt. Porrò Clotarius iam audierat, quantis & qualibus iniuriis virum Dei Brunechildis ac Theodoricus affeciſſent. Cùm ergò videret eum, tanquàm cæleſte munus excipit eum: precaturq; gratulabūdus, vt, ſi velit, intra ſui regni fines reſideat: ſe ei pro ipſius arbitratu inſeruiturum. At ille ſe ait ijs in locis cōſiſtere nolle, vel vt ſibi maiorem peregrinationem indicat, vel ipſi Clotario nullam inimicitiarum occaſionem præbeat. Detinuit interìm illū apud ſe Clotarius quot potuit diebus: caſtigatusq; verbis ab eo ob quædam errata, quibus aula regia vix caret, ſpondet ſe pro eius voluntate omnia emēdaturum. Erat enim Clotarius ſolers, ſtudioſusque ſapientiæ. Itaq; tanto ſibi oblato munere, gratulabatur. Dum autem apud Clotarium moratur, lis oritur inter Theodebertum & Theodoricum, vtroque de regni finibus cum altero diſceptante. Mittit vterque ad Clotarium legatos, qui eius auxilium contra alterum poſtularet. Quod cùm Clotarius beato Columbano indicaſſet, conſuleretque eum, num opem alteri aduersùs alterum ferre deberet: ille prophetico plenus ſpiritu, Neutrius, inquit, precibus obtemperabis. Porrò intra hoc triennium vtriuſque regnum ſub tuam ditionem cadet. Vidēs Clotarius beatum virum talia prophetico ore dicentem, neutri parere voluit: ſed promiſſum ſibi tempus fideliter expectans, pòſt victoriæ triumpho potitus eſt.

Clotarius rex honorificè illū excipit.

Vt Pariſios venerit, dæmoniacumque ſanarit. Cap. 27.

EGit deindè vir Dei apud Clotarium, vt adiumēto ipſi eſſet, quò per Theodeberti regnum, ſi liceret, in Italiam per Alpium iuga peruenire poſſet. Datis ergò comitibus, qui eum ad Theodebertum adducerent, ille itinere arrepto Pariſios venit. Occurrit autē ei in ipſa vrbis porta homo immūdo ſpiritu obſeſſus, debacchans, ſeq; diſcerpens & multa garriēs, virumq; Dei querulis vocibus ità appellans: Quid his in locis agis vir Dei? Iamdudùm autē clamitarat rauca voce, procùl aduentare virum Dei Columbanum. Vbi autē vir Dei illum intuitus eſt: Egredere, inquit, peſtifer, egredere, nec corpus, Chriſti lauacro ablutum, diù obſidere auſus ſis. Cede virtuti præpotentis Dei, & Chriſti nomine inuocato contremiſce. Sed cum diù ſæuis atriſq; viribus reſiſteret, vir Dei manū ori eius iniecit, linguamq; attrectans, in virtute Dei imperat, vt egrediatur. Tunc horrida vi diſcerpens hominē, ità vt vix vinculis iniectis teneri poſſet, cum cōmotione viſcerum & vomitu egreſſus eſt, tanto poſt ſe fœtore apud adſtantes relicto, vt ſulphureos ſe crederent faciliùs toleraturos odores.

Sæuiſſimum dæmonem eijcit vir ſanctus.

Vt à Chagnerico & Authario viris clariſſimis comiter acceptus ſit. Cap. 28.

INdè ad Meldenſe oppidum properat: vbì erat vir nobilis Chagnericus, Theodeberti regis conuiua, vir ſapiens & cōſiliis regiis gratus. Is virum Dei ſummo gaudio excepit, ſeq; curaturum ait, vt ad Theodeberti aulā perueniat: nec opus eſſe aliis à regis latere comitibus. Volebat autem alios ab eo remoueri, vt virum Dei, quoàd poſſet, ſecum retineret, ipſiusq; domus, illius doctrina nobilitaretur. Benedixit autē vir Dei domui eius, filiæ quoquè illius Burgundophoræ adhuc infanti benè precatus, eam Domino vouit: de qua re in ſequentibus dicemus. Progreſſus verò indè, venit ad Vulciacum villam, ſupra Matronam fluuium ſitā: vbì ab Authario exceptus eſt, cuius coniunx Aiga dicebatur. Erantq; illis filij etiamnùm infantes, quos

mater

Magnus vis benedictionis eius.

mater ad benedicendum viro Dei obtulit. Videns ille matris fidem, infantulos ſua benedictione ſacrauit. Ij poſteà pubeſcẽtes, Clotario regi primùm, deindè Dagoberto gratiſsimi fuere. At poſteaquàm ſeculari gloria illuſtres euaſere, in eam curam & cogitationẽ incubuerunt, nè mundi gloria perderẽt ſempiternam. Itaque maior natu Ado, voluptatibus ſe abdicans, poſteà in ſaltu Iurano monaſterium inſtituti ſancti Columbani conſtruait. Porrò Dado iunior intra * Brienſem ſaltum ad Reſbacem fluuiolum, eiuſdem inſtituti monaſterium cõdidit. Tanta fuit in viro Dei gratia, vt quibuſcunque benè precatus eſſet, in boni operis perſeuerantia ſupremum vitæ clauderẽt diẽ. Illud oppidò iure dici poteſt, quoſcunque deinduſtriâ monuit, eos gauiſos eſſe, ſe poſteà impunitatẽ meruiſſe. Nec immeritò tanti viri fultus adminiculis, perceptę gratię potitus eſt ope, qui eius doctrinis innixus, à vitæ rectæ & integræ noluit tramite deuiare.

** Briegenſem*

Vt à rege Theodeberto acceptus ſit, vt gentiles quoſdam conuerterit, vt cælitùs alimenta acceperit, &c. Cap. 29.

Theodebert⁹ rex comiter eum accepit.

DEindè vir Dei ad Theodebertum venit: qui cùm vidiſſet eum, hilariter in ſuas eum recepit ędes. Iam verò multi fratrum ex Luxouio ſecuti erãt, quos ille, tanquàm ex hoſtibus ereptam prædam, excipiebat. Pollicebatur autem ei Theodebertus, ſe reperturum intra ditionis ſuæ terminos loca amœna, & ipſi famulo Dei ad omnem opportunitatem accõmoda. Ait etiam vndiquè vicinas gentes eiuſmodi eſſe, qui verbi Dei prædicatione opus habeant. Reſpondit ad hæc vir Dei: Si feceris quod polliceris, nec fidem datam feſelleris, aliquantiſpèr hic hærebo, experiarque num in vicinarum gentium cordibus fidẽ ſerere poſſim. Dedit ergò ei rex optionem, vt quẽcunque vellet ſibi locum deligeret, qui & ipſi & fratribus eius gratus eſſet. Inquiſitus igitur locus eſt, atque etiam inuẽtus, quem fauor omnium redderet commẽdabilem, & quidẽ intra Germanię terminos, ſed tamen Rheno vicinum oppidum, olìm dirutum, quod Brigantium nuncupabãt. Sed quid interim, dum vir Dei per Rheni alueum nauigat, actum ſit, ſilendum non eſt. Nauigante illo aliquandò Rhenum, ad vrbem, quam veteres Moguntiacum appellarunt, perueniunt, aiuntque ad virum Dei remiges, quos rex ei comites adiunxerat, ſe habere amicos in vrbe, qui neceſſarios ſumptus ſint præbituri. Iam enim longo itinere defecerant impenſæ. Iubet autem vir Dei, vt eant. Veniunt illi in vrbem, ſed nihil inueniunt. Reuerſi ad virum Dei, aiũt, ſe nihil quicquam ab amicis impetrare potuiſſe. Tum ille: Sinite me, inquit, paululùm ad meum abire amicum. Mirãtibus illis, vndè ei amicus eſſet in loco, vbì nunquàm anteà fuerat, ad eccleſiam ſe confert, ibiq; humi proſtratus, prolixè rogat Dominum ſuum pietatis authorem. Mox verò Epiſcopus vrbis illius ad eccleſiam venit, repertoque beato Columbano, ſciſcitatur ex eo, quiſnam ſit. Ille ſe peregrinum eſſe reſpondet. Et Epiſcopus: Si rebus, inquit, neceſſariis indiges, propera ad ædes meas, & quãtum opus eſt, tecum abſporta. Illo gratias agente tum Deo, qui id Epiſcopo inſpirauerat, tum ipſi antiſtiti, optata ſubſidia offerenti, Epiſcopus attẽtiùs cogitat, vt omnia, quæ ei opportuna ſint, accipiat. Itaque pueros feſtinos mittit ad nauim, qui omnes adeſſe iubeant, præter cuſtodem vnũ, qui nauim ſeruet, ſecumq; auferre, quæcũque velint. Quod nè quis caſu eueniſſe putet, ſolebat poſteà crebrò teſtari is Epiſcopus, nunquàm ſe antea adeò attentum ad tribuendas res neceſſarias fuiſſe: ſeq; abſque alia ratione vel opportunitate, ob beati Columbani meritum, diuina admonitione inſtigatum, veniſſe ad eccleſiam.

Moguntiacũ venit.

Deindè ad deſtinatum perueniunt locum, quem peragrans vir Dei, ait ſuo animo illum minimè ſedere: ſed tamen ob fidẽ in gentibus ſerendam, ibi paulìſpèr ſe moraturum pollicetur. Sunt enim illic vicinæ Sueuorum gentes. Cumq; inter loci eius habitatores verſaretur, comperit eos profanum velle litare ſacrificium, vasq; magnum, quod vulgò cupâ vocant, viginti plùs minùs capiens modios, ceruiſia plenum, in medio poſitum. De quo cùm ſciſcitaretur, quid illo facere vellent, reſpõderentq; ſe deo ſuo * Vuodano (Sic Mercurium, vt quidam aiunt, illi vocant) litare velle: ille ſacrilegum opus non ferens, in vas inſufflat, idque miro modo cum fragore quodam fruſtatim diſsipatur, & rabida vis cum ceruiſiæ liquore indè prorumpit, vt manifeſtè liceret intelligi, diabolũ in eo vaſe latuiſſe, qui per profanum liquorem caperet animas ſacrificantium. Id autem vidẽtes barbari, ſtupefacti aiũt virum Dei magnum habere ſpiritum, qui ſic poſſet vas ligaminibus munitum, diſsipare. At ille caſtigatos dictis Euangelicis, admonitoſq; vt ab huiuſmodi abſtinerent ſacrificijs, domum redire iubet. Multiq; eorum beati viri adhortatione & doctrina ad Chriſti fidem traducti, baptizati ſunt. Porrò alios, quos iam lauacro ablutos profanus detinebat error, ad Euangelicæ doctrinæ cultum monitis ſuis reuocatos, vir Dei, vt paſtor bonus, in Eccleſiæ ſinũ reducebat. Per id tempus Theodoricus & Brunechildis non ſolùm aduersùs Columbanum inſaniebant, ſed etiam ſanctiſsimo Viennenſis vrbis Epiſcopo Deſiderio aduerſabantur: quem primùm exilio damnatum, multis affligere iniurijs nitebantur: ad poſtremum verò glorioſo martyrio coronarunt. Cuius geſta ſcripta habentur, quibus & quantis aduerſitatibus glorioſos apud Dominũ promeruerit triumphos. Verſante autem beato Columbano cum ſuis apud vrbem Brigantinam, duræ egeſtatis tempus incidit. Sed quamuis alimonia deeſſet, manebat intemerata atq; inconcuſſa fides, quæ neceſſarias res à Domino impetraret. Cũq; iam triduana inedia laborarent, tãta auium copia eis oblata eſt, quanta Iſraelitarum caſtra coturnicibus aduolãtibus operuit, ità vt omnem locum illum aues implerent. Intellexit autẽ vir Dei ob ſuam ſuorumq; neceſsitatem has dapes exhiberi, quippe quæ nõ niſi illo, quo ipſe degebat, loco inuenirentur. Iubet ergò primùm ſuos laudes & gratias agere cõditori, ac deindè dapes capere. Erat profectò mirum illud & ſtupendum miraculum. Capiebantur aues, vt iuſſerat pater: nec illæ pennigero inſtructæ volatu ſe ſubducebant, ſed triduò permanſit illud mãna auium. Quarto deindè die quidam pontifex ex vicinis vrbibus frumenti copiam diuino inſtinctu beato Columbano tranſmiſit. Mox igitur, vt aduenit frumentum, aues illæ, Deo iubente, omnes auolarunt. Porrò * Euſtachio, qui id temporis ſub viri Dei obedientia cum alijs erat, referente cognouimus, neminem tum inter ipſos fuiſſe, qui ſe ante illud tempus eiuſmodi aues vidiſſe meminiſſet. Earum autẽ talis erat ſapor, vt dapes regias vinceret. O mirum diuinæ potentiæ donum. Quãdò terrena fercula Chriſti cultoribus deſunt, tum demùm cæleſtia tribuuntur, ſicut & de Iſraelitico populo dictum eſt: Panem cæli dedit eis. Cùm autem terrenæ opes ſubueniunt, cælitùs oblatæ amouentur. Eodem tempore cùm vir Dei ſub quodam ſcopulo in vaſta eremo corpus ieiunio afficeret, & nihil præter ruris pompa, quorum ſuperiùs mentionem fecimus, in cibum caperet, venit vrſus, voracitati addicta fera, cœpitque neceſſarios deuocare cibos, paſsimque poma ore detrahere. Cumque hora refectionis adeſſet, Chagnoaldum miniſtrum vir Dei ire iuſsit, & cõſuetam

** Vodano*

** Vadano*

In vas dæmonis eſſe rendam, ſufflat, idq; rumpitur.

Multi ethnici credũt in Chriſtũ.

Deſiderius Viẽnenſis Epiſcopus quid paſſus ſit.

Num. 11.

Obſerua rẽ admirandam.

** Euſtaſio*

Pſal. 77.

Poma, videtur dicere mora ruborum.

pomorum

pomorum menſuram afferre. Abit ille, videtque vrſum inter frutices ruboſque peruagari, pomaque iam bendo carpere. Itaq; feſtinus redit, patrique indicat. Ille imperat vt eat, partemque fruticum relinquat feræ, aliam partē ſibi iubeat reſeruari. Redit Chagnoaldus, iuſſa patris exequitur, diuidit virga frutices ruboſque poma ferentes, iubetque vt fera parte ſua contenta, reliquam ſinat cedere in vſus viri Dei. Mira in fera obedientia. Nequaquàm auſa eſt ex prohibita ſibi parte cibos carpere, ſed in ea ſola, quæ permiſſa ei erat, eſcam captauit, quandiù eo in luco vir Dei commoratus eſt. Intereà animo illius ea incidit cogitatio, vt Veneticorum, qui & Sclaui dicuntur, ditionem inuiſat, cæcaſque mentes illuſtret luce Euāgelica, & ab origine per auia aberrantibus, veritatis pandat viam. Quod cùm illi ſummoperè in votis eſſet, Angelus Domini per viſum ei apparens, paruo ambitu, vt ſolēt in pagina orbem deſcribentes, mundi totius machinam ei oſtendit, aitque: Cernis ne totum orbem manere deſertum? Perge igitur dextra læuaque, quocunquè viſum eſt, vt laboris tui fructum comedas. Intellexit igitur vir Dei, illius gentis nondùm in promptu eſſe fidei profectum: quieuitque in loco, donèc in Italiam pateret acceſſus.

Vrſus obtēperat iuſſis viri Dei.

De bello regum, de viri Dei reuelatione, & Theodeberti proditione. Cap. 30.

INtereà temporis inter Theodoricum & Theodebertum ſuborta contētio increſcit; & vterque aduersùs fratrem vſque ad internecionem ſæuit atrociter, vtroque exercitus robore ſuperbiente. Porrò vir Dei ad Theodebertum accedens, hortatur eum, vt animi tumore & arrogātia compreſſa, in Clerum ſe adſcribendum curet, manenſque in eccleſia, ſacræ ſe religioni ſubdat, nè ſimul cum præſentis regni detrimēto, etiam æternæ vitæ faciat iacturam. Sed id tum regi ipſi, tum cunctis circunſtantibus ridiculum viſum eſt, dixeruntque nunquàm ſe audiuiſſe, Merouingum in regem ſublimatum, ſponte ſua Clericum fuiſſe. Cunctis ergò id deteſtantibus, beatus Columbanus ait: Si ſponte tua clerici honorem capere non vis, breui id facies vel inuitus. His dictis, vir Dei ad cellulam remeat, moxque prophetici dicti euentum res non diù dilata confirmat. Quamprimùm enim à Theodorico bellum Theodeberto denunciatur, & apud Tullum victus Theodebertus, in fugam compellitur. Poſteà rursùs collecto exercitu, fugientem Theodoricus perſequitur. Porrò Theodebertus multis inſtauratis copiis, ad Tulpiacenſe caſtrum pugnaturus occurrit: conſertoque illic prælio, vtrinque plurimi ceciderunt. Victus tandèm Theodebertus, fugit. Eo tempore vir Dei in eremo commorabatur, vnius tantùm Chagnoaldi miniſterio contentus. Ea autem hora, qua apud Tulpiacum pugna commiſſa eſt, quercus putrefactæ trunco vir Dei, librum legens, inſidebat. Subitò verò correptus ſomno, ſpiritu cognouit, quid inter duos reges ageretur: moxq; excitatus, miniſtrum vocat, cruētam regum pugnam indicat, multum humanum fundi ſanguinem gemebundus refert. Dicente autem temerè miniſtro: Pater mi, Theodeberto tuis precibus præſta ſuffragium, vt communem debellet hoſtem Theodoricum: ità reſpondet: Stultum & à religione alienum præbes conſilium. Non enim ſic Dominus voluit, qui nos pro inimicis noſtris orare iuſſit. In arbitrio iam eſt iuſti iudicis, quid de eis fieri velit. Inquiſiuit poſteà miniſter diem & horam prælij, reperitque ità fuiſſe, ſicut viro Dei fuerat reuelatum. Perſecutus eſt autem Theodoricus Theodebertum, & ſuorum proditione captum, ad auiam Brunechildem remiſit: quæ cùm faueret partibus Theodorici, furibunda Theodebertum clericum fieri voluit, & poſt dies non multos, cùm iam eſſet Clericus, nimis impiè perimendum curauit.

Merouingi dicti ſunt Frāci à Meroueo rege ſuo.

Theodebertus rex à Theodorico ſuperatur.

Matt. 5.

Theodeberti miſera cædes.

De interitu Theodorici, & liberorum eius nece, prophetiaq; viri Dei in Clotario impleta. Cap. 31.

POrrò Theodoricus apud Metenſe oppidum moratus, diuinitùs percuſſus, inter flagrantis ignis incēdia mortuus eſt. Brunechildis autem filium eius Sigebertum ei ſuffecit in regno. Itaque Clotarius memor prophetiæ viri Dei, collecto exercitu, fines regni, qui eius ditionis erant, recuperare conatur. Contra eum Sigebertus impugnaturus venit: ſed eū Clotarius captum peremit, fratreſq; eius quinque, Theodorici filios, cum proauia Brunechilde cepit: pueros ſeparātim peremit: Brunechildem verò primò ignominioſè camelo impoſitam, hoſtibus circunducendo ſpectandam exhibuit: pòſt indomitorum equorū caudis religatam, miſerabiliter vita priuauit. Atque ità funditùs radicituſq; deleta Theodorici ſtirpe, Clotarius ſolus potitus eſt trium regnorum monarchia, & beati Columbani prophetia completa eſt in omnibus, Theodorico intra triennium, cum omni ſtirpe penitùs extincto, Theodeberto in alto in Clerum aſcito, Clotario duorum regnorum acceſſione aucto & dilatato.

Theodorici dira mors.

Brunechildis horrenda ſupplicia.

Vt vir Dei venerit in Italiam, Bobienſem eccleſiam inſtaurarit, & migrarit ex hac vita. Cap. 32.

BEatus ergò Columbanus vt vidit Theodebertum à Theodorico deuictum, relicta Gallia atq; Germania, in Italiam ingreditur, vbi ab Agilulpho Longobardorum rege honorificè exceptus eſt, qui etiam optionem ei dedit, vt quocunq; Italiæ loco vellet, habitationem ſibi deligeret. Itaque dum apud Medinlanū moratur, & hæreſum fraudes, atque Arrianæ perfidiæ machinas ſcripturarum cauterio diſcerpere ac diſſecare conatur, edito aduersùm illos florentiſſimæ ſcientiæ libello, vir quidam Iucundus nomine, ad regem venit, indicat ſe in ſolitudine finibus Apenninis beati Petri Apoſtolorum principis baſilicam ſcire, in qua experimento didicerit virtutes & miracula fieri: locum ipſum eſſe vbertate fœcūdum, aquis irriguum, piſcium copia abundantem: veterum traditione eum Bobium appellari à riuo quodam ſic dicto, illic manante: cui adiunctus fit amnis Trebia, ad quem olim Annibal hyemans, hominum, equorum, elephantorū grauiſſima ſenſit damna. Eò cùm vir Dei magna animi intentione perueniſſet, baſilicam illic ſemirutam reperit, eamque inſtaurans priſco decori reſtituit. In eius autem inſtauratione mira Domini virtus declarata eſt. Nam cùm per præruptos ſaxorum ſcopulos, trabes ex abietibus inter denſa ſaltus locis inacceſsis cæderentur, vel alibi cæſæ, inibi caſu prolapſę aſpero, aditum omnem plauſtris negarent, miro modo trabem, quam via viginti aut triginta homines plano terrę ſolo ferre valerent, vir Dei cum duobus vel tribus, prout ardui itineris meatus patebat, eò accedens, ſuis ac ſuorum humeris immane imponebat pondus, & vbi alioquì pro viæ aſperitate libero via poſſent gradu incedere, ſimulatque trabium eſſent mole onuſti, feſtini ingrediebantur ità vt qui onera ferrent, perindè acsi ab aliis ipſi portarentur, firmis veſtigiis, tanquam ocioſi, lętabundi incederent. Videns itaque vir Dei tātam ſibi diuinitùs adeſſe opem, ſuos hortatur,

Agilulphus rex Lōgobardorum honorificè excipit virum Dei.

Miracula haud vulgaria.

vt

vt arreptũ opus læti perficiant, animoq; roborati, ea in eremo cõſiſtere ſtudeãt, diuinæ id eſſe volũtatis affirmans. Tectis tẽpli culminibus, murorũ inſtaurat ruinas, cæteraq; monaſterio neceſſaria ędificia, cõſtruere pergit. Intereà Clotarius rex, viri Dei prophetiã in ſe cõpletam cernens, venerabilẽ* Euſtachiũ, qui monaſteriũ Luxouiẽſe regebat, ad ſe venire iubet, venientẽ blandè & comiter orat, vt adiunctis ſibi, quos velit, itineris ſocijs nobilibus viris, legationẽ publicis impẽſis ſuſcipiat ad beatũ Columbanũ, & quocunque loco repertũ, accurata perſuaſione eò adducat, vt ad ſe venire nõ recuſet. Facit itã venerabilis diſcipulus, magiſtri veſtigia perſequens. Poſtquàm ad eũ venit, Clotarij verba ei depromit. Viſo Euſtachio beatus Colũbanus lætatur, aditũ ad ſuũ monaſteriũ patere gratulatur: retentumq; aliquantiſpèr apud ſe, hortatur, vt ſui laboris memor, fratrũ collegiũ diſciplinæ habenis cõtineat & erudiat, multorũq; acceſſione illud augeat, eoſq; omnes ſuis iſtitutis imbuat. Deindè iubet eũ redire ad Clotariũ, eiq; comiter hæc referre, reſpõſa, ſibi id haudquaquàm rationi conſentaneũ videri, vt retrò reuertatur: illud tãtummodò rogare ſe, vt ſodales ſuos, q Luxouij degãt, regio fauore ac præſidio proſequatur. Addidit etiã literas ad regẽ, caſtigatione plenas. Porrò rex gratiſſimũ munus, ceu pignus quoddã fœderis viri Dei, exultabũdus accepit, nec precũ eius voluit obliuiſci. Omni enim præſidio Luxouiẽſe monaſteriũ cõmunire ſtuduit, annuis cẽſib' ditauit, fines eius vndiquè ꝓ venerabilis Euſtachij volũtate auxit & protulit, omniq; conatu ad adiuuãdos eius habitatores, ob amorẽ viri Dei, animũ intẽdit. Porrò beatus Colũbanus cùm annũ vnũ egiſſet in monaſterio Bobiẽſi, vita beata ſunctus, animã corpore ſolutã cęlo reddidit vndecimo Calẽdas Decẽbris. Cuius ſtrenuitatẽ ſi qs noſſe velit, in eius dictis reperiet. Reliquiæ eius eo i loco cõditæ habẽtur, vbi etiã miraculis pollẽt, ꝓ ſuũ Chriſto: Cui ė gloria ꝑ oĩa ſęcula ſeculorũ, Amẽ.

Bobienſe conditur cœnobium.

**Euſtaſiũ.*

Scribit literas Clotario regi, eũ reprehendens.

Abit ad Chriſtũ.

VITA ET MARTYRIVM SANCTAE &Glorioſæ Chriſti martyris Cæciliæ, & qui cum ipſa erant, ſanctorum Valeriani, Tiburtij & Maximi: Authore Simeone Metaphraſte.

SERVATORIS noſtri & Dei è cælis deſcẽſus, cõciliauit magna bona generi hominũ. Nã cùm eſſet in forma Dei, q ipſum genuit impaſſibiliter, nõ rapinã arbitratus eſt ſe eſſe Deo æqualẽ: ſed ſeipſum exinaniuit, ſerui formã accipiẽs, in ſimilitudine hominum factus, & habitu inuentus vt homo: Humiliauit ſeipſum, factus obediens vſque ad mortem, mortem autẽ crucis: vt eum deleret, qui mortis habebat imperium, hoc eſt diabolum: & omnem manuducens humanitatem, eueheret ad cælos per precioſam & diuinam ſuam doctrinã. Primi itaque omnium, eum ſecuti ſunt ſancti Apoſtoli: poſt Apoſtolos, martyres: poſt martyres, confeſſores: poſt confeſſores, ſacerdotes: poſt ſacerdotes, virgines: poſt virgines, viduæ: poſt viduas, miſericordes. Et vt ſemèl dicam, omnibus accedentibus aperta fuit Chriſti medicinę officina. Propterea quotidiè clamat per ſanctos ſuos Euangeliſtas: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.

Nouẽ. 22.

Philip. 2.

Hebr. 2.

M. tt. 11.

Huius venerandam & ſuauiſſimam vocem cùm audiſſet etiam Cæcilia clariſſima virgo & glorioſa, & in eum credidiſſet, abſconſum Chriſti Euangelium ſemper circunferebat in pectore, & nec noctù, nec interdiù intermittebat diuina legere eloquia, & Deũ orare. Hæc ergò beata Cęcilia Valerianum quendam habebat iuuenem ſponſum: qui quidem iuuenis accenſus amore virginis, diem ſtatuerat nuptiarum. Cæcilia autem in carne induta cilicio, extrinſecùs aureis induta erat veſtibus. Nam cùm parentes & ſponſus eius hęc vellent, ipſa corpore adeò erat eliquata, vt non poſſet celare cordis ſui deſiderium, & quòd ſolius Chriſti Seruatoris capta erat amore, ſignificabat propriè enygmatibus. Non multò pòſt autem venit dies, in quo paratus erat thalamus: & cùm eſſet ſymphonia inſtrumentorum, illa in corde ſuo ſoli Deo pſallebat, dicens: Fiat, Domine, cor meum & corpus meum immaculatum in tuis iuſtificationibus, vt non pudore afficiar. Manens autem ieiuna, duos aut tres dies à cibo abſtinuit: ieiunans autem & orans, ſeipſam commendabat Domino, precibus Angelos Domini inuocabat, lachrymis precabatur Apoſtolos, & orabat omnes ſanctas Chriſti ancillas, vt eam confirmarent ſuis ſupplicationibus, caſtitatem ſuam commendans Domino.

Valerian' ſpõſus S. Cæciliæ.

Ciliciũ S. Cæciliæ.

Pſal. 118.

Nota eius ieiunia, & inuocationem Sanctorum.

Poſtquàm autem hæc facta ſunt, nox venit: in qua cum ſuo ſponſo in ſeparato cubiculo quietem nacta & ſilentium, ſic eum eſt allocuta: Dulciſſime & chariſſime adoleſcens, eſt mihi arcanum, quod tibi aperiam, ſi tu iureiurando mihi affirmaueris, te omnia celaturum. Ei autem iurauit eius ſponſus Valerianus, ſe id quod dicebatur, nullis omninò inſidijs proditurum, neq; id eſſe aperturum, quacunq; cogeretur neceſſitate. Tunc illa reſpondit, dicens: Volo te ſcire, me Angelum Dei habere amicum, qui ſummo zelo corpus meũ cuſtodit. Is ſi vel minimùm fuerit ſuſpicatus, quòd tu inceſto me amõre polluas, iram ſuã protinus in te accendet, & elegantis tuæ iuuentutis florem perdet. Sin autem cognouerit, quòd tu ſimplici & immaculato mei amore tenearis, & virginitatem meam integram & impollutã cuſtodias, te ſicut me diliget, & oſtendet tibi ſuam gratiam. Tũc Valerianus, Dei nutu, timore affectus, dicit: Si vis, o chariſſima, vt credã ijs, quæ dicis, oſtende mihi ipſum Angelum: & ſi intellexero eum eſſe verè Angelum, faciam quæ hortaris: Sin autem alium virũ amas, & te & illum enſe occidam. Tũc dicit ei beata Cæcilia: Si vis meis parère cõſilijs, o chariſſime adoleſcens, & polliceris te eſſe expiaturum æterno lauacro regenerationis, & credis in vnũ verum Deum, qui viuit in cælis, potes eum cõtemplari. Dicit ei Valerianus: Et quis eſt, qui me expiabit, vt ego videã Angelum? Reſpõdit Cęcilia, & dixit: Eſt ſenex in quodã loco, q pulchrè ſcit purgare homines, vt efficiantur digni, q intueãtur Angelos. Dixit ei Valerianus: Et vbi quærã ego eum ſenem? Reſpõdit Cęcilia: Vade ad tertiũ lapidem à ciuitate via, quæ dicitur Appia: ibi inuenies pauperes, qui victũ petunt à tranſeuntibus. ab ijs enim ſunt curata, qui quidem ſunt huius mei arcani participes. Eos tu quandò videris, dabis eis meam benedictionem, dicens: Cęcilia me miſit ad vos, vt oſtendatis mihi ſanctum ſenem Vrbanum: quoniam ad ipſum habeo ſecreta ab ea reſpõſa, quę ei reddam. Eum quãdò videris, narra quæcunq; tibi dixi: & quandò te luſtrauerit, induet te indumentis nouis & ſplendidis: cum quibus ilicò veniens in hoc cubiculum, videbis ſanctum Angelum, qui tuus euadet amicus, & quæcunq; petes ab ipſo, inuenies.

Veſtes baptizatorũ.

Tũc profectus eſt Valerianus, & cõueniẽter ſignis, q̃ accepit ab ipſa sãcta Cæcilia, inuenit ſanctũ Vrbanũ Epiſcopũ: qui, cùm ſecundò fuiſſet confeſſor, latebat occultus in ſanctorũ martyrũ monimẽtis. Cui quidẽ poſtquàm dixit oĩa, q̃ dixerat Cæcilia, magno gaudio eſt affectus: & genibus humi flexis, & manibus in cælũ

S. Vrban' Pontifex.

 extenſis,

extēſis,diait eū lachrymis:Domioe Ieſu Chriſte, pa-
ſtor ſanctæ & bonæ,Cæcilia tua ancilla, tāquam mul
tis laboribus eaercita agna,tibi eſt dedicata:quādoq-
dē ſpōſum ſuū, qui perindè ac leo cohiberi nō pote-
rat,accepit,& erga te tanquam agnū reddidit māſue
tiſſimū.Is enim niſi credidiſſet,ad oos nō veniſſet.A-
peri Domine oſtiū cordis ei⁹ verbis tuis:vt cùm te cō
gnouerit eſſe eius effectorē & Dominū,renunciet dia
bolo & operibus eius,& dolis eius. Hæc & his ſimilia
orāte ancto Vrbano Epiſcopo,ſenex ante eū repentè
apparuit,indutus cādidis veſtimētis ſicut nix, tenens
in manibus tabellā,aureis inſcriptā literis. Quē cùm
vidiſſet Valerianus,ſtupefactus & cadēs in terram, fa
ctus eſt tanquam mortuus. Tūc ſenex eū erexit dicēs:
Lege,o fili,contextam huius libri,vt dignus habearis,
qui purgeris & videas Angelū,cuius coſpectum tibi
virgo Cæcilia cum prompto aoimi ſtudio eſt pollici-
ta. Tūc Valeriaous defixis oculis, cœpit in eo legere.
Erat aūt hęc ſcriptura,quę erat in tabella: Tuus Deus,
Ephe. 4. vna fides, vnum baptiſma: Vnus Deus & pater om-
nium,qui eſt ſuper omnia,& in omnibus,Amen.

Poſtquàm ergò hæc apud ſe legit,dixit ei Sacerdos:
Credis,fili,hæc ità eſſe,an adhuc dubitas? Tūc Valeria
nus clamauit magna voce:Nō eſt reuerà aliud ſub cæ-
lo,cui veriùs credi poſſit. Poſtquàm ergò hæc dixit
Valerian⁹ à S. Vrbano baptizatur. Valerianus,ille ſenex ex eius oculis euanuit. Tūc S. Vr
banus,cùm eum admonuiſſet,& catechiſmo inſtituiſ
ſet,baptizauit eum in nomine patris & filij & ſpiritus
ſancti:& cùm eū docuiſſet omnē regulā fidei,dimiſit
ad Cæciliā,el iactis optimè fundamētis. Cùm aūt ve-
niſſet Valerianus in indumētis cādidis, inuenit Cęci
Videat angelū Dei apud Cæciliam. liā orantē io cubiculo,& Angelū Domini ſtantē pro-
pe eam,fulgentē pēnis flāmeis,& ſcintillāti ſpecie, du
as coronas habentē in manibus reſulgentes,roſiſq; &
lilijs ſplendētes. Quarū vnam quidem dedit Cæcilię,
alterā verò Valeriano,dicēs: Has coronas corde im-
maculato & puro corpore cuſtodite:eas enim ex pa-
radiſo Dei ad vos attuli. Hoc aūt erit vobis ſignū: Nū
quàm marceſcent à vobis,neq; vnquàm amittēt ſua-
uitatē odoris,neq; vnquàm poterūt ab alijs adſpici,
niſi ab illis,quibus ſic placebit caſtitas,quemodò pro
batū eſt eam vobis placere. Et quoniā tu,o Valeriane,
aſſenſus es cōſilio caſtitatis,me ad te miſit Dominus
Ieſus Chriſtus,vt eam accipias quā voles, petitionē.
Ille aūt cùm audijſſet,adorauit & dixit:Nihil mihi eſt
in hac vita dulcius, quàm chariſſimi & vnici fratris
præſentia. Quamobrēm meritò arguar impietatis, ſi
me liberato ab errore ſimulacrorū,fratrē meū maio-
rem deſpeaero in periculo interitus. Hāc vnā ea om-
nibus propono petitionē,& ſupplex cōtendo, vt fra-
trē meū Tiburtiū,ſicut me,dignetur liberare:& faciat
nos ambos pfectos in confeſſione eius nominis. Cùm
hæc aūt audijſſet Angelus,læto vultu ei dixit:Quādo-
quidē à Chriſto petijſti,quod eſt honeſtius,is Deū, ſi-
cut tu,colet. Quomodò enim te per ancillā Cęciliam
lucrifecit Dominus,ità per te fratrē quoquè tuum lu-
crifaciet:& cum ipſo venies ad certamen martyrij.

His ergò finitis ſermonibus,forma viſionis Angeli
ex aſſumpta eſt in cælos:illiſq; in Chriſto lætātibus,&
ī ædificatione ſancta loquētibus,acceſſit Tiburtius fra
ter Valeriani:& ingreſſus,tanquam ſuā ſpōſam,oſcu
latus eſt caput S. Cęcilię,& dixit. Valdè miror, hoc tē
pore hic roſas & lilia olfaciēs. Nā ſi ipſas roſas & lilia
tenerē in manibus,ne ſic quidē mihi poſſent præbere
tā ſuauē odorē. Fateor vobis,o chariſſimi,ita ego ad
me redij,vt putē me totū repētè eſſe renouatū. Dicit
ei Valerianus:Bonū odorē accepiſti,o frater,cùm ego
rogarim Deū,vt acciperes. Te aūt iam credēte, acci-
pies etiā amaranthinā coronā incorruptionis,& læta
ri in ipſa roſea ſpecie,& mēte eū pcipere,cuius in ro-
ſis ſanguis floret,& in lilijs cuius corpus dealbat & a-
nima. Habemus enim coronas,quas tui oculi nō poſ-
ſunt pcipere,igneo roſæ rubore & niuis cādore reſul *Latina hi ſloria habet Cæcus roſis ipſis ſāguis ſlareſcat,& ī lilijs cu⁹ corpus albeſcat.*
gētes. Dicit ei Tiburtius:In ſomniſne hæc audio, an
veritate hæc dicis,o frater Valeriane? Reſpōdit Vale
rianus: In ſomnis hucuſquè viximus,o frater chariſſi
me. Nā iam Dei gratia & volūtate,ſumus in omni ve
ritate,& nō eſt in nobis mēdaciū. Dij enim,quos huc
uſquè coluimus,reuerà ſunt mali dæmones,& immū-
di. Dicit ei Tiburti⁹:Quomodò hoc cognouiſti, o fra
ter? Reſpōdit Valerianus:Angelus Dei me docuit:quē
tu quoquè poteris intueri, ſi fueris mūdus ab ōnibus
ſordibus idolorū. Dicit ei Tiburtius:Si fieri poteſt, vt
ego quoq; Angelū Dei intuear,quęnā eſt mora puri-
ficationis? Reſpōdit Valerianus:Nulla: hoc aūt ſolùm
mihi pollicere, ꝙ oia execrāda & abominānda ſimula-
cra abnegās,credia vnū eſſe Deū in cælis:Dicit Tibur
tius:Nō intelligo,quonā ſcopo hæc mihi proponis.

Dicit S. Cæcilia: Vt intelligas eſſe formas teſtaceas,
& gypſeas,& ligneas,& ęneas,& cuiuſuis metalli:& nō
dicas eos eſſe deos,i quibus viuūt araneę,& volucres
ſtercora egerūt: in quorū capitibus ſolent nidificare
ciconię,quos faciūt cōdemnati,quādò damnati pro-
pter maleficia mittūtur in metallū. Cùm ergò initiū
accipiāt ex cōdemoatis, quomodò exiſtimari poſſunt
aut credi dij? Inter mortuos enim & ſimulacra,nulla
eſt differētia. Quomodò enim mortuus habet quidem
oia mēbra:ſpiritū aūt & vocē nō poteſt habere, nec
ſenſum:ità etiā hæc vana ſimulacra, deorū quidē ha-
bent nomina,cognoſcūtur aūt eſſe infelicia,malaque
& terreſtria. Quę quidē oſtēduntur eſſe homines mor
tui,quoniā ſunt eis etiā mēbra,ſicut hominū. Quādiù
enim vixerunt,oculis adſpexerunt, & auribus audie
rūt,& pedibus ambularunt,& ore locuti ſunt,& mani
bus palpauerūt,& naribus olfecerūt:cœperunt tamē
à morte,& in mortē ęternā permanēt, ꝙ oſtendantur
nunquàm vixiſſe,vel potuiſſe viuere. Tūc dixit Tibur
tius cū omni cōpunctione. Qui ſic nō credit,eſt brutū
& nō venit in iudiciū. Quamobrēm ego quoquè dico *Tiburtius credit in Chriſtū.*
cū omni veritate,nō eſſe aliū Deū,niſi Deū Chriſtia-
norū,& me deincèps eū ſolū colere & adorare. Hæc
cùm diceret Tiburtius, ſancta Cæcilia deoſculata eſt
eius pectus,& dixit:Reuerà hodiè cōfiteor te eſſe pla
nè meū fratrē. Quomodò enim Dei amor tuū fratrē
fecit eſſe meū coniugē:ità etiā ſimulacrorum cōtem-
ptio fecit te meum eſſe fratrē. Quāobrēm quoniā es
paratus credere in Dominum noſtrum Ieſum Chri-
ſtum,vade citò cum tuo fratre, vt ipſam accipias puri
ficationem per ſanctum baptiſmum:per quem etiam
dignus habeberis angelicas perſonas intueri, & om-
nium delictorum tuorum veniam inuenire.

Tūc dicit fratri ſuo Tiburtius:Rogo te,frater,vt mi
hi dicas,ad quē me es deducturus. Valerianus reſpon
dit:Ad virū pfectum,nomine Vrbanū,i quo eſt ſpecies *Vrbanus Papa chriſtianorū.*
angelica,ornata canitie,verus ſermo,& inſignis pru-
dētia. Dicit ei Tiburti⁹:Tu illū dicis Vrbanū,quē Chri
ſtiani dicūt eſſe ſuū Papā? Eum audio bis iam fuiſſe cō
demnatū,& rursùs ꝓpter eamipſam actionē, propter
quā fuit cōdemnatus,ſuā religionē cū metu latēter ꝑ-
dicare. Eū ſi cōtigerit inueniri,citra dubitationē vllā
igni mādabitur,& nos quoq; cū eo puniemur,ſi iuēti
fuerimus ad eum ambulātes:& dum diuinitatē quæri
mus,quæ latet in cælis,incidemus in iram, quæ accen
ditur in terra. Dicit ei S. Cæcilia:Si hæc vita eſſet ſola
& non eſſet alia,iure quę hic ſunt,timeremus ꝑdere.
Cùm aūt ſit alia vita, quæ eſt hac multò melior & ſu-
blimior,& nūquàm poteſt finiri,cur timemus hāc ꝑ-
dere,quando per huius amiſſionem ad illam accedi-
mus? Reſpōdit Tiburtius: Nunquàm anteà audiui eſſe
aliā vitam,præter hāc. Dicit ei Cæcilia:Nūc hoc certò
ſcias,

ſcias, o chariſſime, quòd quandiù in hoc mundo viuimus, vitā laborioſam & dolore plenā agimus, in anguſtijs & afflictionibus: quādoquidē inflāmāt humores, minuunt labores, valdè exiccāt febres, rheuma aſſiduè *Mala & incommodabus vitæ.* inducit aer, cibi inflāt, moleſta ſunt ieiunia, ludi diſſoluunt, curæ cōtrahunt, perdit negligentia, diuitię abijciunt, expellit paupertas, elatos reddit iuuētus, incuruat ſenectus, deprimit imbecillitas, perturbat ira. & inter hęc omnia mors excindit cū minis, & ſic imponit finē omnibus corporeis letitiis, vt ab eo, quod eſt eſſe, recedēs, ne fuiſſe quidē putetur. Pro nihilo enim decætero habetur, quicquid nō eſt. Illa autē vita æterna, hāc vitā caducā miſeramq; & breuē excipiēs, eū æternis afflictionib' & tormētis datur malis & iniuſtis: lætitia verò æterna & exultatio præbetur iuſtis.

Ad hæc reſpōdit Tiburtius, & dixit: Et quis eſt, qui illic fuit, & illinc huc veniēs, hęc potuit nobis annunciare, vt hæc poſſimus vera eſſe credere? Tūc ſurgens beata Cæcilia, cōſtitit, & cū magna ſic dixit audacia: Cæli & terræ & maris & omniū volucrū, q̄ volāt in aere, quadrupedūq; & reptiliū creator, ex ſe priuſquàm omnia faceret, genuit filiū, & produxit ex ſua potētia Spiritū ſanctū: Filiū, vt faceret omnia: Spiritū ſanctū, vt viuificaret vniuerſa. Omnia aūt quæ facta ſunt, conſtruxit filius ex patre genitus: & omnia q̄ fuerāt conſtructa, ex patre procedēs Spiritus ſanctus animauit. Dicit ei Tiburtius: Huc uſq; dictū eſt, credi oportere vnū Deū eſſe in cęlis. Quomodò aūt nūc tres teſtaris eſſe deos? Reſpōdit S. Cæcilia, & dixit: Vnus eſt Deus in ſua virtute, quē ſic ī ſancta Trinitate partimur, quomodò in vno homine ineſſe dicimus artē, memoriā, & intelligentiā: quoniā arte inuenimus id, quod non didicimus: memoria tenemus, qđ docemur: intelligētia cōpræhendimus, ſi qd nos vnquàm contēplari contigerit aut audire. Quidnā ergò faciemus? Nū hęc tria in homine vna poſſidet intelligētia? Si ergò homo in vna intelligentia poſſidet nomē triū ſignificatorum: quomodò nō Deus omnipotēs, in vna & eadē diuinitate vim obtinet Trinitatis? Tūc Tiburtius, cùm in terrā cecidiſſet, cœpit clamare & dicere: Reuerà, o chariſſima, nō mihi videtur lingua humana dare reſponſum: ſed conticio Dei Angelū per os tuū eſſe locutū: & magnas egit gratias, quòd citò vnum eſſe Deum in tribus perſonis, ei apertè probauerit.

Cōuerſus itaq; ad fratrē ſuū, dixit: De vno Deo mihi fuiſſe ſatisfactū cōfiteor: ſed meā quæſtionē, ſicut priùs inceperā, vellē ſcire. Dixit S. Cęcilia: De ea meeū loquere, quoniā breuitas tēporis eſt fratri tuo impedimēto, quo minùs reddat reſpōſum. Me aūt, quam Chriſti ſapiētia docuitā teneris vnguiculis, de quacūq; re me volueris interrogare, nō poteris inuenire imparatā. Dicit ei Tiburtius: Hoc nuper q̄ſiui, & nūc quoq; quæro, Quiſnā ex ijs, q illic ſunt, huc veniēs, oſtendit nobis aliā vitā, quā vos prædicatis? Sācta dixit Cæcilia: Vnigenitū ſuū filiū Pater per ſanctā Virginē Mariā miſit in terrā: qui ſtās ī ſancto mōte, magna voce clamauit, dicēs: Venite ad me omnes populi, & ego dabo vobis vitā æternā. Cōcurrit aūt ad eū omnis caro, omnis ætas, omne genus hominū. Tūc dixit omnibus: Pœnitentiā agite propter veſtrā ignorantiā: quoniā appropinquauit regnū Dei, quod tollet regnū hominū. *Matt. 4.* Suū aūt regnum vult Deus diuidere ijs, qui credunt: in quo ille exiſtit ſublimior. Illic ergò peccatores quidē cōſummabuntur æternis doloribus, & igne qui nunquàm terminabitur: Iuſti aūt accipient lucem ęternæ gloriæ & gaudij, quæ nullū vnquàm finē accipit. *Præmia impiorum & iuſtorum.* Decętero nolite, o filij hominum, huius vitæ fugientem quęrere lætitiam, vt lætitiam illius vitæ ęternam poſſideatis, quæ hanc vitam excipit. In hac enim vita breue tempus viuitis: in illa verò, in omne æuum.

Cùm hæc aūt adijſſent omnes populi infideles, vna voce dixerunt: Et quis illic fuit, & cùm illinc huc veniſſet, potuit docere vera eſſe, q̄ dicis? Tūc Dei filius dixit eis: Si oſtēdero vobis ſurrexiſſe mortuos, nō creditis veritati? Vt aūt dubitationis & ſuſpicionis nullū remaneret veſtigiū, cū populis profectus eſt ad ſepulcra, & triduanis & quatriduanis & iam fœtētibus mortuis, quā amiſerāt vitā, vt Deus reddidit. *Miracula Christi.* Trāſmiſit mare, ſuper fluctus ambulās nō madeſactis pedibus. Imperabat vētis, caſtigabat fluctus, & q̄ excitabantur tēpeſtates & tumultus, ſedabat. Cæcis viſum reddebat, aridas manus reddebat ſanas, claudis igreſſum, mutis vocē reddebat, & ſurdis auditū. Paralyticos verbo curabat, leproſos dicto mūdabat, infirmis medebatur, lunaticos reſtituebat, & dęmones fugabat. Sed cùm mēte capti & impij Phariſęi & Pōtifices ei inuidiſſent, ꝓpterea quòd populi, eis relictis, eius ſequebantur veſtigia, ſternentes veſtes ſuas ante pedes eius, & clamātes: Benedictus q̄ venit in nomine Domini: in eū ira percitti Phariſęi, cuidā Pilato Pręſidi eū tradiderūt, vocātes eum magū & impium: & ſeditionem excitarūt in populo, vt eum cruci affigerent. *Mat. 21.* Hoc aūt ille ꝓſciens, pro mundi ſalute permiſit ſe appræhendi & illudi, iniurijs affici, flagris cædi & occidi. Sciebat enim vt Deus, quòd non aliter niſi per precioſam & intemeratā ſuam paſſionem, eſſet captiuum redditurus diabolū, maliſq; & immūdis ſpiritibus malas inferret pœnas.

Propterea ergò ille fuit compræhenſus, qui peccatum non fecit, vt liberaretur genus humanum, quod detinebatur vinctum vinculo peccati. *Exponit rationes eorū, quæ Christus paſſus eſt.* Qui eſt benedictus, fuit ſub maledicto, vt nos à maledicto eximeret: ſuſtinuit illuſiones, vt nos liberaret ab illuſione dæmonum, qui verſantur in hoc mundo. Spineam coronam accepit in capite, vt capitalem tolleret ſententiam, quę ex ſpinis peccatorum in nos lata fuerat. Fel in cibo accepit, vt dulcem primi hominis guſtum, vndè mors in mundum fuit ingreſſa, commutaret. Potatus eſt aceto, vt acrimoniam, qua noſter ſanguis ebullijt, in ſe ſuſciperet: & hunc bibit calicem paſſionis, qui noſtris debebatur vitiis. Nudatus eſt, vt noſtrorum parentum nuditatem, quam paſſi ſunt conſilio ſerpentis, niueis tegeret indumentis. In ligno fuit ſuſpenſus, vt ligni tranſgreſſionem, per paſſionem ligni Crucis ſuæ aboleret. Mortem ad ſe venire admiſit, vt ſecum luctantem ſauciaret, & regnum, quod inuenit per ſerpentem, amitteret, & cum ipſo ſerpente ſauciata, per Chriſtum fieret captiua. Quamobrèm omnia elementa cùm vidiſſent ſuū effectorem ſublimè actū in crucē, magno metu cōtremuerunt. *Mat. 27.* Nā ex vna parte mota eſt terra, & ex altera fracta ſunt tēpla & petræ, fugit dies, Sol fuit cōterritus, & obſcuratus texit tenebris vniuerſum mundū: Luna ſuę lucis ſplendorē nube cruēta operuit: Aſtra cæli luce reſplēdentia, omnia ſimul ſunt mutata. Stridet terra, & veluti pariēs, cæpit multos ſanctos reddere ex ſepulcris: q quidē hoc dabāt teſtimoniū, quòd Seruatoris deſcenſus ad inferos, diſſoluit regnū diaboli, & mortu' mortē affecit ignominia, & percuſſam vinxit, & ſubiecit pedibus ſeruorū ſuorū. Illinc clarum eſt, ꝙ pro nomine eius puniti gaudemus, & gloriamur ī perſecutionibus: quòd hāc noſtram vitam, quæ ad tēpus, & in quam cadit interitus, æterna & quæ nūquàm definit vita excipit: quam Dei filius, cùm ſurrexiſſet à mortuis, ſuis oſtendit Apoſtolis, qbus adſpicientibus, aſſumptus fuit in cælos. *Actor. 1.*

Hoc ergò ſi in trium conuentu oſtendiſſet, intelligentium cogitationes non poſſent dubitare. Quanto autē magis, quòd non ſolùm duodecim diſcipulis, ſed plus, quàm quingētis ſimul ſeipſum dignatus eſt oſtēdere ne veſtigium quidē relinquens vllius dubitationis? *1. Cor. 15.* Illi autem, qui in his rebus erant initiati, & in om-

nem mundum miſſi ad prædicādum, ſignis & magnis
prodigijs cōfirmabant ſuam prędicationē. Nā & om
nes infirmitates curarūt in eius nomine, fugarunt dæ
mones, & vitam reddiderunt mortuis. Nullā tibi arbi
tror remanere quęſtionē, niſi vt hanc vitam animo &
corpore deſpicias, & illam vehementer & conſtanter
inquiras: Nam qui credit in Dei filium, & eius adhæ-
ret præceptis, quandò morietur, eius corpus à morte
nulla afficietur iniuria: ſed à ſanctis Angelis in vlnis
excipietur, & in locum paradiſi abducetur. Hinc mors
cum diabolo efficit, vt diuerſis prauitatibus mentes
hominum colliget, & in varijs non animaduerſis ne-
ceſſitatibus occupet: & nūc quidem damni terrore af-
ficit: nunc autem ad gulam excitat, & ex diuerſis ab-
ſtrahēs ſtudiis, de hac ſola vita facit miſeros homines
eſſe ſolicitos, vt ex corpore egredientes inueniat mi-
ſeros & nudos, & nihil ſecum portantes præter pec-
cata. Hæc tibi paucis expoſui, o chariſſime. Si quid au
tem tibi deeſſe exiſtimas, rurſùs quære.

Miraculis Apostoli confirmarunt ſuā prędicationē

Latini habēt, & diuerſo genere ſuaſionis.

Tūc Tiburtius ad eius pedes prouolutus, dixit cum
gemitibus fletuq; & lachrymis: De hac vita decętero
ſi vel cogitatione exquiſiero, vel animo agitauero, in
illa vita nunquàm inueniar. Habeant ergò inſipiētes
lucrum pręſentis temporis: Ego autem, qui in hodier
num vſque diem vixi ſine ratione, abſit vt ſine ratione
decætero vitam agam. Et hęc cùm dixiſſet, ad ſuum fra
trem conuerſus, dixit: Miſerere mei, frater dilecte, &
abrumpe tarditatem, quā tranſegi in ignorātia. Quo-
circà vereor moras. Pondus ferre non poſſum: rogo
te, duc me ad hominem Dei, vt me perfectè purifica-
tum, illius vitæ faciat participem. Tūc Valerianus de
duxit fratrem ſuum ad ſanctiſſimum Papam Vrbanū.
Cui poſtquàm narrauit omnia, quæ dicta & facta fue-
rant, benigno Deo egit gratias. Acceptum autem cum
omni gaudio & exultatione Tiburtium, cùm admo-
nuiſſet, cathechiſmo inſtituiſſet, baptizaſſet in nomi
ne patris & filij & ſpiritus ſancti, iuſſit ſecum eſſe, do
nèc ea deponeret, quę recentis ſunt illuminationis.
Quę quidē cum perfecta fuiſſent eius doctrina, poſt
ſeptem dies Chriſti militem reſtituit. Tantā autē gra-
tiam à Chriſto eſt conſecutus, vt etiam Dei Angelos
videret quotidiè: & quæcunq; à Deo petebat, facilè
impetrabat. Sed quoniā longum eſſet omia ordine ex
ponere, qualia & quàm multa fecit Domin⁹ p eos ad
mirabilia, cōuertamur ad glorioſas eorū ppeſſiones.

Tiburtius poſt catechiſmū à S. Vrbano baptizatur.

•Turgius

•Turcius, qui etiam Almachius, cùm eſſet Pręfectus
vrbis, & ſanctos Dei martyres occideret quotidiè, iu
bebat eorū corpora relinqui inſepulta. Tiburtius au
tem & Valerianus ad hoc operā quotidiè adhibebāt,
vt ſanctorū corpora ad ſepeliendū componerēt, & hu
mi mādarent, eleemoſynis vacantes & diuino cultui.
Cùm ij ergò in eis verſarentur, quomodò ſolēt boni
odio haberi ab improbis, eos mali criminantur apud
Almachiū Præfectū vrbis, omnia referētes, quæ per ip
ſos Dominus faciebat in egenos: & quòd improbè ac
malitioſè, quos ille iubebat occidi, iſti mādabāt ſepul
turæ. Itaque à militari cohorte cōpræhenſi, adducun
tur ad Almachiū Pręfectū. Quos quidē Almachius his
verbis eſt allocut⁹: Cùm vos character nobilitatis glo
ria inſignes reddiderit, cur ꝓpter, neſcio quā religio-
nē, vos ignobiles redditis & iſelices? Nā veſtras facul
tates in neſcio quas abiectas pſonas audio vos erogā
tes cōſumpſiſſe, & eos, q caſtigati fuerunt propter ſua
ſcelera, cū omni gloria mādare ſepulturæ. Quocircà
licet ſuſpicari, vos eſſe initiatos iiſdē myſterijs, qbus
ij, quos ꝓpter coniurationē mādatis ſepulturę. Reſpō
dit Tiburtius, & dicit Præfecto: Vtinàm nos dignētur
referre in numerū ſuorū ſeruorū, quorū tu nos conij
cis eſſe ſocios: qui quidē reſpuerūt id, eſſe qđ videt, &
non eſt: inuenerunt illud, quod videtur nō eſſe, & eſt.

Exercitia SS. Valeriani & Tiburtij.

Almachius Præfectus dixit: Et qd eſt, quod videtur
eſſe, & nō eſt? Dixit Tiburtius: Omnia q̄ ſunt in mūdo,
quæ animas vocāt ad mortē æternā per breuis tēporis
lætitiā. Dixit Almachius Præfectus: Et quid eſt, quod
nō videtur eſſe, & eſt? Tiburtius dixit: Vita, quæ futura
eſt iuſtis: & ſuppliciū, quod dabitur iniuſtis. ea vtraq;
•enim parte cognouimus verū, eſſe ea ventura: & infan
ſta * diſtributione quod oculis cordis noſtri cognoui
mus, id corporis noſtri oculis ſpectandū * referimus,
vt *in noſtra cōſcientia q̄ ſunt bona, malis obūbremus
rationibus. Dixit Pręfectus Almachi⁹: Nō puto te mē
te tua loqui. Dixit Tiburtius: Nō loquor mēte mea: ſed
illius, quē accepi in viſceribus mētis meæ. Dixit Alma
chius Pręfectus: Nunquid noſti quod dicis? Dixit Ti-
burtius: Et noui, & didici, & credo, quòd omnia, quæ
à me dicta ſunt, pmanēt. Almachius Præfectus dixit:
Et ego cur nō intelligo, *quod ago, à quo hæc ſunt cō
dita? Tiburtius dixit: Quoniā homo belluinus nō ſen-
tit, quæ ſunt ſpiritus. Spiritalis autē dijudicat omnia,
ipſe verò à nullo dijudicatur. Tūc ridēs Præfectus, iuſ
ſit auferri quidē Tiburtiū: corā eo autē ſiſti Valerianū.
Cui etiā dixit: Quoniā nō eſt frater tuus ſani cerebri,
tu poteris reſpōdere ſapiētius. Dicit ei Valerianus: Fal
luntur aures tuæ, quoniā ſcopū noſtræ orationis non
potes intelligere. Dixit Pręfectus: Nemo ita errat, vt
vos erratis: qui relictis neceſſarijs numeris & reſpon
ſis, malos ſequimini: quę ſunt iucūda reſpuētes, lętitiā
nihili faciētes, & ea deſpiciētes, q̄ data ſunt ad vitæ ali
mētū, maxima beneuolētia illud cōplectimini, qđ ſalu
ti inuenitis contrariū, & ijs quę ſunt iucūda, inimicū.

•diſſimulatione.

•ſubducimus.

•contra cōſcientiam noſtram.

•quo ordine pſequarur

1.Cor.2.

Ad hæc reſpondit Valerianus: Ludētes & ridentes,
& in varijs delicijs luxurioſè vitā agentes, vidi hyemis
tempore per campos tranſeuntes. In quibus cāpis ſta
bant agricolæ plantantes, palmites infigentes, & ſpi-
noſos roſarum ramos ingenioſe toto animo cōponē
tes. Alij aūt oliueta inſerētes: alii verò radicitus imbe-
cilla excindētes, & q̄ ſunt opera cōuenientia, magno la
bore peragētes. Tūc illi, q delicijs fruebātur & lætabā
tur, cœperūt eos, q laborabāt, ludificari, & dicere: Mi
ſeri & miſerabiles, hūc qui vos affligit laborē deponi
te, & nobiſcū lętātes, vos delicijs explete & libidini-
bus. & cur tanquam inſipiētes duro labore diſſoluimi
ni, & veſtræ vitæ tēpora negociis, quæ vos affligūt, cō
ſumatis? Hæc dicētes, ſoluebātur in riſum, & dabāt pla
uſum manibus, magnoque ſono eos cachinnātes irri-
debāt. Hæc aūt illis faciētibus, pluuios hyemis menſes
trāquilliſſima tēpora exceperūt: & ecce pulchrorū &
variorū florū fragrātibus omne genus odorib⁹ prata
exornabātur, & molles botrorū ſeries producebāt pal
mites, & è vario genere arborū rami ſtillantes melle
fructus producebāt: in quibus animaduertimus vſq; i
hodiernū diē abūdare ſimul & gratiā, & fructū, & de
corē. Tūc cùm lętarentur illi, qui exiſtimabantur eſſe
inſipientes, cœperūt lugere ij, qui exiſtimabātur eſſe
•ciues: & qui erāt glorioſi in ſua intelligētia, perie-
runt in acri ratiocinatione: & tandèm ducti pœniten
tia, inter ſe murmurātes & gemētes dicebāt: Hi ſunt,
quos habuimus ludibrio: eorū laborē probrū exiſti-
mabamus: eorū vitā nihili faciebamus, tanq̄ miſerabi
lē: eorū figurā iudicabamus eſſe indignā, & intelligē
tiā eorū ſine honore. Ij aūt inuenti ſunt intelligētes:
& nos quidē probamur tunc fuiſſe miſerabiles, inſipi
entes & ſtulti, quādò neque nobiſipſis operabamur:
neque iis, qui operabātur, dedimus in opere auxiliū:
qui quidē cùm eſſemus i deliciis, eos valdè irriſimus,
& ipſos credidimus eſſe inſipientes, quos quidē nunc
reſplendentes animaduertimus & florentes.

Valerianus elegāti ſimilitudine cōfundit iudicem.

•vrbani hà ſere

Sap.5.

Ad hęc dixit Præfectus: Te quidem video eſſe ſa-
pienter hæc perſecutum: ſed ad meum reſponſum
non videris reſpondere. Valerianus dixit: Dixiſti nos
eſſe

eſſe ſtultos & inſipiẽtes, quòd facultates noſtras damus egentibus, proſelytos excipimus, viduis ſuppeditamus quę ſunt neceſſaria, orphanis ſubuenimus, corpora inſepulta tegimus, & cum maximo honore celebramus martyrum depoſitiones. Nos autem inſipientes iudicaſti & delirãtes, quod cũ ijs qui lætãtur, nõ lætamur, nec ĩ delicijs viuimus, nec noſtras explemus libidines, nec illiberaliter ſumus laſciuis & impudicis oculis, oſtẽdentes nos eſſe liberos & ingenuos.

Præclara martyris ſententia, Pſal. 125.

Veniet tempus, quo accipiemus millecuplos fructus noſtræ afflictionis, & nobis lętantibus flebunt illi, qui nunc efferuntur lætitijs: eſt enim nunc tempus ſeminandi. Qui ergo in hac vita ſeminant, quæ ſunt ad tempus, lachrymas, in illa beata & æterna vita metẽt gaudium ſempiternum. Dixit Præfectus: Ergò & nos, & inuicti Imperatores luctum æternum habebimus: vos autem æternum gaudium poſſidebitis? Reſpondit Valerianus: Quid enim eſtis vos, aut veſtri Imperatores? Impleto enim veſtro tempore morientes, eo maiorem Deo eſtis reddituri rationem, quo vobis ab eo maior data fuit poteſtas. Dixit Præfectus Almachius: Quid in verbis voluendis immoramur? Aut dijs thus offerte, & illæſi recedite: aut malè eſtis & acerbè morituri. Ambo reſponderunt & dixerunt: Nos non dijs, ſed Deo quotidiè offerimus ſacrificia. Dixit Præfectus: Quis eſt Deus, cui dicitis vos veſtrũ offerre ſacrificium? Sancti reſponderunt & dixerunt: Et quis eſt alius Deus præter ipſum? Cur de Deo nos interrogas? Eſt enim alius Deus, pręter vnum? Dixit Præfectus: Quem vnum eſſe dicitis, eius nomen requiro. Dixit Valerianus: Dei nomen non inuenеris, etiamſi poſſis volare pennis. Dixit Præfectus: Iouis ergò nomen non eſt Deus? Dixit Valerianus: Eſt nomen corruptoris & adulteri, quem fuiſſe occiſorem veſtri authores memorant, & * accuſatorem noſtræ oſtendunt ſcripturæ. Hunc tu Deum miror quanam impudentia nominaſti, cùm Deum dici non poſſit, niſi qui eſt ab omni peccato alienus, qui eſt etiam plenus omnipotentia. Dixit Pręfectus. Ergò errat omnis mundus, & tu cum tuo fratre Deum verum cognouiſti? Dixit Valerianus: Innumerabilis multitudo Chriſtianiſmi accepit ſanctitatem. Immò verò vos pauci eſtis, qui remanſiſtis tanquàm ſciſſæ è naufragio tabulæ, ad nihil aliud proficientes, niſi vt in ignem iaciamini.

** criminis ſui, habent Latini.*

Valerianus dum virgis cæditur, mirè exultat.

Tunc iratus Præfectus, iuſſit eum cædi virgis. Ille autem confeſtim dum verberaretur, lętus cœpit dicere: Ecce hora, quam valdè deſiderabam, & ecce dies omni feſto mihi iucundior. Dum beatus verberaretur, pręco magna voce clamabat: Deos & deas noli maledictis inceſſere. Ille autem ad populum clamabat, dicens: Viri ciues Romanorum, videte, nè hęc plaga vos à veritate auertat, ſed ſtate fortiter, & deos lapideos & ligneos, quos colit Almachius Pręfectus, in calcem conuertite. Nam omnes, qui eos colunt, erunt in afflictione & ſupplicio æterno. Tunc qui cum Præfecto conſidebat Tarquinius, qui etiam dictus eſt Laccas, Pręfecto dicit in ſecreto: Inueniſti occaſionem domine mi: tolle eos quamprimùm à terra. Nam ſi tardaueris, & de die in diem traxeris, omnes ſuas facultates diſtribuent pauperibus, & eis ſupplicio affectis, tu nihil inuenies. Tunc Præfectus, cùm ei placuiſſet illius conſilium, iuſſit lictoribus, vt eos abducerent, vbi erat Iouis ſtatua, & iuſſit, vt niſi ambo vellẽt imagini Iouis ſacrificare, ſimul ſubirent ſuppliciũ capitis. Tunc venerandi & glorioſi Chriſti martyres Valerianus & Tiburtius abducti ſunt à Maximo Præfecti cubiculario in locum, qui dicitur Pagus. Qui quidem Maximus cœpit eos deflere, & dicere: O precioſa & florẽs iuuentus, O vinculum magnæ fraternitatis. O par pulcherrimum & generoſum. Cur vos in malum & impium finem volẽtes voſipſos proijcere, & ad maximum tendere exitium, ità feſtinatis tanquam qui ad lætitiam, & magnificã & lautã cœnam vocemini? Tũc dixit Tiburtius: Nos ſi non verè didiciſſemus aliã eſſe vitã æternam, quæ vitã pręſentẽ ſequitur, non gauderemus eam amittere. Dicit eis Maximus: Et quænã poteſt eſſe alia vita? Reſpõdit Tiburtius, & dixit: Quomodò corpus induitur indumentis, ità etiã anima induitur corpore. Et corpus quidẽ tanquã ſemen terreſtre per libidinẽ in terrenã matricẽ immittitur: genitũ aũt & nutritũ, & lapſum in mortis interitũ, & in puluerẽ cõuerſum, tanquã Phœnix futurę lucis ſpecie excitabitur. Anima verò ſi ſit ſancta, feretur in paradiſi delicias, vt florẽs in delicijs, expectet tẽpus ſuæ reſurrectionis. Dicit eis Maximus: Vellẽ ego quoq; hanc vitã reſpuere, ſi de ijs, quę dicis, poſſem fieri certior. Dicit ei Valerianus: Quoniã dicis tibi nihil ſupereſſe, niſi vt probes vera eſſe, q̃ tibi diximus: ea hora, qua faciet Dominus nos corporis tunicã exuere in glorioſa nominis eius cõfeſſione, aperiet Dominus oculos tuos, & faciet te adſpicere, cũ quãta gloria illa vita reddit, ſi tamẽ promittas nobis quòd ex toto animo venies ad tui erroris pœnitentiam.

Tũc Maximus anathemate ſeipſum deuouit, dicẽs: Flãmis ignis cõſumar, niſi ab hac hora illũ ſolũ Deũ cõfitebor, qui facit, vt poſt hãc vitã alia vita ſequatur, hoc mihi ſolùm vos oſtẽdite, quod eſtis polliciti. Ei dicũt ſancti martyres Tiburtius & Valerianus: Iube lictoribus, vt nos in domum tuã abducãt, & faciemus, vt illuc ad te veniat purificator: qui hac nocte, poſtquàm fueris purificatus, faciet vt videas id, quod tibi promiſimus. Cùm aũt Maximus iuſſiſſet lictoribus, abduxerũt eos in domũ eius. Quorũ prędicatione ipſe Maximus cũ tota ſua familia & ipſis lictoribus crediderũt in Dominũ noſtrũ Ieſum Criſtũ. Tũc S. Cæcilia venit ad ipſos noctù cũ ſacerdotibus, & fuerũt omnes baptizati in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Cùm autẽ exoriens matutinũ, nocti finẽ dediſſet, magno ſilẽtio facto, dixit ſancta Cæcilia: Eſtote fortes & magno animo, ô Dei milites: abijcite opera tenebrarũ, & induimini arma lucis. Pulchrũ certamẽ certauiſtis, curſum pereguiſtis, fidẽ conſeruaſtis. De cætero proficiſcimini ad corõnã iuſtitiæ, quã reddet vobis iuſtus Iudex; nõ ſolùm aũt vobis, ſed etiã omnibus, qui diligũt aduentũ eius. Locus aũt, q̃ dicitur Pagus, erat ſitus quarto lapide ab vrbe Roma: ad quẽ erat tranſeundũ prope portã tẽpli, vt quicunque illàc trãſibat, niſi Iouis ſimulacro thus offerret, puniretur. * Cum in eũ autẽ locũ veniſſent ſancti Tiburtius & Valerianus, precioſum thus obtulerunt, Deo offerẽtes ſuos accuſatores; & ſic flexis genibus, fuere cęſi gladio: & amiſſo hoc caduco & mortali corpore, ęternam & quę non poteſt marceſcere, martyrij coronam accepere.

Maximus & multi alij cõuertuntur ad Dominũ.

Rom. 13

2. Tim. 4

*Latini ſic *Venientib' sãctis offeruntur thura, & recuſãtes ponũt genua feriuntur gladio.*

Tũc Maximus iurãs dicebat: Vidi Angelos Dei tanquam ſolẽ reſplendẽtes, ea hora qua gladio ſunt percuſſi, & exeuntes eorũ animas è corporibus, tanquã virgines è thalamo. Quas cùm vlnis excepiſſent Angeli, ſtrepentibus alis ferebãtur in cælũ. Hæc Maximo narrãte cũ lachrymis, multi crediderunt in Dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtũ, & cõuerſi ab errore ſimulacrorũ, ſeipſos tradiderũt ſancto Vrbano ſuo magiſtro. Cùm aũt ad Almachiũ vrbis Præfectũ veniſſet fama, quòd Maximus cubicularius cũ omnibus ſuis factus eſſet Chriſtianus, iuſſit eũ tandiu verberari globis plũbeis, donec ſpiritũ emitteret. Quẽ ſancta Chriſti martyr Cæcilia cum poſuiſſet proximè ſanctos Dei martyres Tiburtiũ & Valerianũ, depoſuit ĩ area, & iuſſit vt ĩ area eius inſculperet Phœnix, ad oſtẽdendã eius fidẽ q̃ ſe iuẽturũ eſſe reſurrectionẽ Phœnicis exẽplo admiſerat. Facta

eſt autem poſt hęc inquiſitio. Cœpit enim Almachius amborum fratrum quærere facultates, propter quas volebat etiam quærere ſanctam Cęciliam, vt Valeriani coniugem t & iuſſit eam apud ſe ſiſti. Quæ quidem poſtquàm omnia, quæ ſuperfuerant ex eorum facultatibus, fideliter diſtribuiſſet pauperib⁹, cœpit ille vrgere, vt ea thus offerret. Tunc dixit miniſtris, qui eam vrgebant, vt hoc faceret:

S. Cæciliæ eximia virtus.

Audite me, ciues & fratres: Vos eſtis miniſtri veſtri Pręſidis, & videtur vobis, quòd deſideratis eſſe alieni ab eius impietate. Mihi autem eſt glorioſum & valdè deſiderãdum, omnia pati grauia pro Chriſti confeſſione. Nam cũ hac vita nunquàm ſtatui vllã habere amicitiam. Sed nè ſitis de noſtra ſoliciti iuuentute, quã omnis curæ eſtis eapertẽ reddituri. Facite ergò, quod ab iniquo Præſide eſt vobis imperatũ. Tunc illi cœperunt lamentari & conqueri, quòd tam electa puella, & tam intelligens & nobilis, cuperet interfici: & eam rogabãt, dicentes, nè talem decorem amitteret, neque talẽ ſpeciem conuerteret ad mortem. Quibus flentibus & dolore vexatis ſic ſancta reſpondit Cæcilia: Hoc, o fratres, non eſt perdere iuuentutem, ſed cõmutare: Dare lutũ, & aurũ accipere: dare tabernaculum breue & miſerabile, & magnã ſpatioſamque & amplã domũ accipere, ex lapidibus precioſis & auro ædificatã: dare angulum tenebroſum, & locũ accipere lucidũ, margaritis reſplendentẽ cæleſtibus: dare poſſeſſionẽ, quæ perit, & accipere poſſeſſionem, quę nõ cognoſcit finẽ, & ignorat mortẽ: dare lapidem miſerabilem, quẽ pedibus conculcatis: & accipere lapidẽ precioſũ, qui forma reſplendet in regio diademate. Hodiè ſi quis ſic offerat aureos, vt minimam nummorũ quantitatẽ ex ijs alacri animo prouentum accipiat: num vos quoquè lubenter curreretis ad talẽ negociationẽ, & omnes parẽtes, & notos, & cognatos, dilectoſque & propinquos, & amicos vobiſcũ faceretis currere? Si quis autem vos currentes auerteret, dicẽdo vos Inutiliter omnes veſtros nũmos eſſe daturos, num eos eſſetis irriſuri vt ignorãtes, & qui nihil cognoſcerent: vos aũt læti curreretis, quòd cum precioſo auro eſſetis permutaturi æs miſerabile, & non magni precij? Et vos quidẽ põdus pro põdere gaudetis accipere: Deus aũt nõ dat pondus pro pondere: ſed accipit ſimplũ, & reddit centuplum: præterea verò vitam quoquè æternam.

Cùm hæc autẽ dicta eſſent à B. Cæcilia, aſcendit ſupra petrã, quæ erat prope pedes eius, & dicit omnib⁹: Creditis ea, quæ dixi vobis? Illi aũt vna voce dixerunt omnes: Certè credimus in Chriſtũ filiũ Dei, eum eſſe verũ Deum, qui te talem habet ancillã. Dicit eis S. Cæcilia: Ite decæterò, & dicite infelicisſimo Almachio, quòd ego vnũ donum peto, nè nimis acceleretis meã decertationẽ. Ego autẽ faciã, vt in domũ meã veniat ſanctisſimus Papa Vrbanus, vt faciat vos oẽs vitæ æternæ participes, & ſic Dei prouidẽtia ego quoq; cõſummabor. Tunc cùm in eius domũ veniſſet ſanctisſimus

400. baptizãtur à S. Vrbano.

Papa Vrbanus, baptizauit pluſquàm quadringentos, diuerſi ſexus fortunę & ætatis. Inter quos erat vir clarisſimus, nomine Gordianus. Is cũ Papæ precibus domũ ſanctæ Cæciliæ vocauit ea ſuo noĩe, vt in occulto ex illo die, ea quo illic Chriſti peractũ eſt baptiſma, fieret eccleſia Dominica: adeò, vt ſanctisſimus quoquè Papa Vrbanus illic occultè habitaret: ẽdiès aũt Chriſti redẽptionis lucra illic creſcerent, & diaboli eſſent damna innumerabilia.

Cùm hæc aũt fierent, Almachius Vrbis Præfectus iubet coram ſe ſiſti Cæciliam: quam interrogans, ei dicit: Quod eſt nomen tuum, o puella? Reſpondit ſancta: Cæcilia. Dixit Pręfectus Almachius: Cuius es cõditionis? Dixit Cæcilia: Ingenua ex clarisſimis. Dixit Pręfectus: Ego te rogo de religione, non aũt de genere. Sãcta dixit Cęcilia: Interrogatio tua ſtultũ cepit principiũ, q̃ duo reſpõſa videtur elicere ex vna quæſtione. Dixit Præfectus: Vndenã eſt tibi hæc fiducia? Reſpõdit ſancta: Ex bona cõſciẽtia, & fide nõ ſimulata. Dixit Pręfectus: Ignoras quænã ſit mihi poteſtas? Dixit ſancta Cæcilia: Ignoras tu, quænã ſit tibi poteſtas. Nam ſi tu me rogaueris de tua poteſtate veris verbis tibi aperiã. Dicit ei Præfectus: Dic, ſi qd nouſti. Sãcta dixit Cæcilia:

Cõſtantis S. Cæciliæ

Omnis hominis poteſtas eſt perindè, ac vter vẽto plenus: quẽ ſi vna acu pupugeris, omnis tumor eius colli flacceſcit. Quinetiã ſi inuenitur in ipſo aliquid portare, inflectitur. Dixit Præfectus: Cœpiſti à cõtumelia, & perſeueras in cõtumeliis Dixit ſancta Cæcilia: Nõ dicitur cõtumelia, niſi in eos, qui pauca peccant, non teneatur moderatio. Quamobrèm vel doce cõtumeliã, ſi falſum ſum locuta: vel teipſum caſtiga, ſubeuntẽ iudiciũ. Dixit Almachius Pręfectus: Ignoras, quòd domini inuicti Imperatores iuſſerunt, vt qui nõ negauerint ſe eſſe Chriſtianos, puniãtur: qui aũt negauerint, dimittantur. Dixit ſancta Cæcilia: Sic veſtri ſemper errant Imperatores, ſicut etiam veſtra celſitudo. Nã quę ab ipſis proceſſit ſententia, vos quidem teſtata eſt eſſe impios, nos autem eſſe oſtendit innocentes. Si enim malum eſſet hoc nomen, nos quidem negauiſſemus. Vos autem, vt nos confiteremur, omninò coegiſſetis. Dixit Præfectus: Pro pietate ſua huc voluerunt ſtatuere, vt ſua benignitate vitam donando, vobis gratificentur. Dixit ſancta Cæcilia: Nihil eſt æquè imptum, nihil verò tam innocentiæ inimicum, * quàm reis omnia inferre ſupplicia ad hoc, vt ſuam iniquam teſtentur qualitatem: & de eorum in myſterio ſocijs grauisſimam habere quęſtionem. Nos autem, quos innocentes cognoſcitis, nominis ſolum accuſatis. Sed nos, qui ſanctum nomen Chriſti cognoſcimus, id omninò negare non poſſumus. Eſt enim melius mori feliciter, quàm viuere infeliciter. Nos enim vera dicentes, vos punitis, quibus eſt perſuaſum, vt falſum audiatis.

**quàm vt reis oĩbus tormenta adhibeans. Ad cõfiteẽdũ qualitate ſceleris locũ, tẽpus, cõſcios ſocios omnes examinatione perquirit.*

Dixit Almachius Præfectus: Elige tu vnum ex duobus: aut ſacrifica, aut nega te eſſe Chriſtianam, vt delicti tibi detur venia. Tunc dixit ridens ſancta Cæcilia: O Iudicem pudore neceſſariò affectum. Vult me negare, & eſſe me innocentem, vt ipſe me faciat crimini obnoxiam. Si vis accuſare; cur me adhortaris, vt negem? Sin autem vis abſoluere, cur non vis inquirere? Dixit Præfectus Almachius: Adſunt accuſatores, qui teſtantur te eſſe Chriſtianam, Si ergò quamprimùm negaueris, impones finem eorum accuſationibus. Sin autem nolueris negare, hoc tuæ imputabis amentiæ, quandò in te lata fuerit ſententia. Dixit ſancta Cæcilia: Eorum accuſatio eſt mihi deſideranda, & punitio tua eſt victoria. Noli me ergò corrigere tanquam errantem: ſed teipſum increpa, qui exiſtimas fore, vt Chriſtum negem. Dixit Pręfectus: Miſera, neſcis vitæ & necis poteſtatem mihi datam eſſe ab Imperatoribus? Cur loqueris cum tanta ſuperbia? Dixit ſancta: Alio modo licet dicere ſuperbum, & alio confidentem. Ego confidenter, non autem ſuperbè, ſum locuta. Nam nos quoquè valdè reijcimus ſuperbiam. Tu autem ſi non times audire veritatem, rursùs docebo te nunc falſa eſſe locutum. Dixit Almachius Pręfectus: Quidnam falſi es in nobis aſſecuta? Dixit ſancta Cæcilia: Hoc, quòd affirmas tuos Imperatores tibi dediſſe vitæ & necis poteſtatem. Dixit Præfectus: Ergò ſum mentitus? Sancta dixit Cecilia: Reuerà, ſi iubeas, falſum te dixiſſe oſtendam. Dixit Præfectus: Dic. Sancta dixit Cęcilia: Dixiſti tuos Imperatores tibi dediſſe poteſtatẽ vitę & necis. Cognoſce itaq;, tibi ſolùm eſſe datã mortis poteſtatẽ. Nã vitã quidẽ potes à viuis tollere: mortuis aũt

Conuincit Præfectũ mendacij.

non

non potes dare vitam. Dic ergò, quòd Imperatores te voluerunt eſſe miniſtrum mortis. Nam ſi tu ampliùs dixeris, deprehenderis falſa dicere, & quæ non poſſunt conſiſtere. Dixit Præfectus Almachius: Nè ſis verboſa, o mulier: ſed de cætero tuam depone audaciam, & veni, & diis ſacrifica. Dixit ſancta Cæcilia: Neſcio, vbinam tuos oculos amiſeris. Nam quos tu dicis deos, ego & omnes, qui ſunt ſanis oculis, videmus eſſe lapides, & æs, & plumbum. Dixit Præfectus: Meas iniurias philoſophando contempſi: non poſſum autem ferre deorum contumelias. Dixit ſancta Cæcilia: Ex quo os aperuiſti, nullum verbum feciſti, quod non te oſtenderet iniuſtum inſipientem & ſtultum. Sed enim quidnam hoc eſt, quòd externis oculis te eſſe cæcum oſtendis, quandò quod omnes lapidem eſſe adſpicimus, & lapidem inutilem, tu deum eſſe teſtaris? Do tibi, ſi iubes, conſilium: & eum tangens, diſce eſſe lapidem: ſi non noſti, id adſpiciens: eſt enim dedecus, à toto te rideri populo. Omnes enim ſciunt Deum eſſe in cælis: hæc autem, vt quæ ſint formæ lapideę, per ignem poſſe meliùs mutari in calcem: quoniam iam ſuo ocio pereunt, & neque tibi, ſi ſimul pereas, neque ſi in ignem conıectæ fuerint, ſibi poterunt ſubuenire.

Hūc locū et Latinis ità reſtituimus.

Tunc valdè iratus Almachius, iuſſit eam reduci in domum ſuam, & illic balnei flamma torreri. Cùm autem eſſet in aere balnei ſui incluſa, & ſubtùs toto die & nocte magna vis ardētis ligni adhiberetur, tāquàm in loco refrigerato illęſa permanſit & ſalua, Domini gratia: adeò, vt nulla pars omninò ex eius mēbris vel minimo ſudoris ſigno fuerit humectata. Quod cum audiuiſſet Almachius Pręfectus, illuc miſit ad ipſam, vt in ipſis balneis ei caput amputaretur. Quam ſpiculator tribus percuſſit ictibus, & non potuit ei caput amputare. Sic autem eam ſemiputato capite ferus & crudelis ille lictor reliquit: adeò vt omnes turbæ, quæ per illam crediderāt, ſanguinem linteis tanquàm ſpōgiis hauſerint. Tribus autem, quibus ſuperuixit dieb^9, non ceſſauit omnes, quos aluit & quos docuit, confirmare & corroborare in fide Domini. Quibus etiam diſtribuit omnia, quæ habebat, & ſanctiſſimo Papæ Vrbano commendauit. Cui etiam dixit: Trium dierū mihi iam petiui terminum: vt tradam hęc tuæ ſanctitati, & hanc domum meam in ſeculum eccleſiæ nomine conſecres. Impletis autem tribus diebus, & Deū precante beata Cæcilia, cùm eſſent adhuc preces in ore eius, tradidit precioſam & ſanctam ſuam animā in manus Dei viuentis, menſis Nouembris xxij. Tunc ſanctiſſimus Papa Vrbanus, cùm glorioſum eius corpus ſuſtuliſſet noctù cum Diaconis, ſepeliit ipſum inter alios collegas ſuos Epiſcopos, vbi ſunt omnes confeſſores & martyres depoſiti. Eius autem domū in æternum conſecrauit nomine ſanctę eccleſiæ, & illic perpetuò peraguntur ſancta Domini myſteria vſque in hodiernum diem: in memoriā quidem martyris, gloriam autē & laudē magni Dei & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti: cui gloria & potentia nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Nihil læditur ab igne.

Tertio ictu ſaucia capite, triduò ſuperuixit.

Obitus ſanctiſſimæ virginis.

VITA S. CLEMENTIS MARTYRIS, Epiſcopi Romani, diſcipuli S. Petri Apoſtoli: Authore Simeone Metaphraſte.

Nouē. 23.

TRAIANI Imperatoris tempore, Torcutianus Comes officiorum, cùm innumerabilem multitudinem Chriſto vidiſſet credere, accerſit Pręfectos regionū, & datis eis pecuniis, perſuaſit, vt turbam mouerent aduerſùs nomē Chriſtianum. Vrbis autem Pręfecturam obtinente Mamertino, excitata eſt populi Romani ſeditio nomine Clemētis: & exorta inter ſe inuicèm confuſione, alius aliud in ipſum dicebat. Aliqui autē cōtrà dicebāt: Quid enim mali fecit? aut quid nō boni rectè geſſit? Nā quencunq; ęgrotorū viſitauit, is ſanitatem ab eo eſt cōſecutus. Quicunq; ad eum abiit affectus triſtitia, is lætus eſt reuerſus. Nullū vnquam læſit, omnibus verò profuit. Alii aūt diabolico ſpiritu accēſi, clamabāt. Magicis artibus hęc faciens, deorū noſtrorū cultū euertit. Iouē nō dicit eſſe deū: Herculē aūt noſtrum, cuſtodē eſſe dicit immundorū ſpirituum: ſanctā Venerē refert fuiſſe meretricē: Veſtā autē magnam deam, igne fuiſſe conſumptā, impiè aſſerit. Similiter ſanctiſſimā quoq; Mineruam, Dianamq; & Mercuriū, Saturnumq; & Martem calumniatur. Omnia noſtrorū deorū nomina & tēpla probris inſectatur & contumeliis. Aut diis noſtris ſacrificabit, aut ipſe delebitur.

Seditio populi aduerſus S. Clementem.

Tūc Mamertinus Vrbis Præfectus nō ferēs populi ſeditionē, beatiſſimū Clementem iuſſit ad ſe adduci. Quē cùm vidiſſet, cœpit dicere: Ea generoſa quidē radice proceſſiſti, vt tibi teſtimoniū fert Romanus populus: ſed errorē ſuſcepiſti, & ideò nō poſſunt in animū inducere, vt taceāt. Nā neſcio quemnā Chriſtū colis, & cōtra deos admittis. Quamobrem oportet te deponere oēm ſuperfluā ſuperſtitionem, & colere deos, quos de more colimus. Tūc dixit B. Clemēs: Optarem, excellētiæ tuę prudentiā attendere meā defenſionē, & nō propter imperitorū ſeditionē, ſed propter meā doctrinā, me accuſare. Nā etiamſi multi canes nos allatrauerint & cōciderint, nō poſſunt nobis auferre, quin ſimus homines rationis participes: illi aūt, canes latrātes. Sēper enim cōſtat, ſeditionē proficiſci ab imperitis, vt nihil habeat iuſtū, nec verū. Quamobrèm q̄ ratione ratio ſileàt, in quo pro ſua ſalute homo, particeps rationis, & per ſe incipiat cōſultare & differere, vt verū Deū inueniat, cui ſuā fidē honorificè cōmendet. Tūc Mamertinus Vrbis Pręfectus mittēs ad Traianū Imperatorē, detulit nomē B. Clemētis, dicēs: Hūc Clementem ſeditioſis clamoribus populus non ceſſat quærere, & non poteſt in eum inueniri fide digna probatio. Tunc reſcripſit Traianus Imperator, oportere eum vel cōſentire ſacrificantē, aut vltra mare & Pōtū in deſertā ciuitatē, ſitam prope Cherſonem relegari.

S. Clemēs Præfecto ſapienter reſpondet.

Quādò aūt Traiani iuſſus fuit cōfirmatus, cogitabat apud ſe Mamertinus, quonā modo Clemēs volūtariū non peteret exiliū, ſed diis potiùs offerret libamina. Sed beatus Clemēs cōtendebat ipſius quoquè iudicis animū ad fidē Chriſti traducere, & oſtēdere, ſe potiùs eligere exiliū, quam id timere. Dominus aūt Clemēti prębuit tātam gratiā, vt Mamertinus vrbis Præfectus defleret, & diceret: Deus, quē tu ſyncerè colis, ipſe tibi opē feret in hoc, quo fuiſti damnatus, exilio: nauēq; ei cōſtituit: & cùm omnia in eam immiſiſſet, quæ erāt ad vſum neceſſaria, dimiſit. Porrò aūt multi quoquè ex populo viri pii eū ſunt ſecuti. Cum aūt peruenit ad locū in quem erat relegatus, ad opus fodiendi & cædēdi marmoris, illic inuenit plusquā duo millia Chriſtianorū, qui ad longiſſimum tēpus erant condēnati. Qui quidē cùm vidiſſent ſanctū & egregiū Clementē, omnes vnanimes cū gemitibus & lachrymis accedentes, dicebāt: Ora pro nobis ſancte Pōtifex, vt efficiamur digni Chriſti promiſſione. Quos cùm cognouiſſet ſanctus Clemens propter Chriſtum fuiſſe relegatos, dixit: Nō ab re me huc miſit Dominus: ſed vt cùm fuiſſem particeps veſtrarum perpeſſionum, præberē etiam exemplum conſolationis & tolerantiæ.

Præfectus humaniter ſe erga illū gerit ī exilium abeuntem.

Ab eis autem accepit, quòd a ſex milliaribus portabant aquam ſuis humeris. Statim itaque Clemens rogauit eos, dicens: Precemur Dominum noſtrū Ieſum

Chiſtum, vt fidei ſuæ confeſſoribus aquæ fontem aperiat: & qui percuſſit petram in terra deſerta Sina, & *Exod. 17* abundè fluxerunt aquæ, ipſe copioſum nobis prębeat fluentum, vt lætemur eius ſuppeditatione. Impleta autem precatione, in eo loco ad quem adſpexerat, vidit agnum ſtantem, qui dexterum pedem leuauit, veluti ſancto Clementi locum indicans. Tunc ſanctus Clemens cogitans eſſe Dominum, quem ipſe ſolus adſpexit, & nullus alius, profectus eſt ad locum, & dixit: In nomine patris & filij & ſpiritus ſancti pulſate in hoc loco: & cùm omnes circuncircà fodiſſent ligonibus, & non ipſum locum, in quo ſteterit agnus, *Precib' S. Clemens impetrat fontem inſignem.* paruo ligone accepto, paruo ictu ſanctus pulſauit locum, qui erat ſub pede agni: vndè repentè emerſit fons pulcherrimus aquis ſcaturientibus, qui magno impetu effuſus fecit fluuium. Tunc ſanctus Clemens dixit omnibus exultantibus: Fluminis impetus *Pſal. 45.* lætificat ciuitatem Dei. Propter hanc ergò famam accurrit omnis prouincia, & omnes, qui venerant ad *Permultos cõuerſit ad Dominum.* doctrinam ſancti Clementis, conuerſi ſunt ad Dominum: adeò, vt quotidiè quingenti & plures baptizati recederent. Intra vnum autem annum factæ ſunt illic à fidelibus ſeptuagintaquinque eccleſię: & confracta ſunt omnia ſimulacra, omnia templa regionis, quæ erât circuncircà, ſunt diruta: omnes luci, qui erant ad trecenta milliaria, omninò in orbem ſunt côciſi & conſtrati.

Tunc ergò odioſa narratio peruenit ad Traianum Imperatorem, quòd illic ad multitudinem innumerabilem auctus eſſet populus Chriſtianorum: & ab eo miſſus fuit Præſes Aufidianus, qui plurimos Chriſtianos diuerſis tormentis ſuſtulit. Videns autem omnes ad martyrium cum gaudio accedentes, ceſſit multitudini: ſolum autem ſanctum Clementem cogens ſacrificare: & videns eum ſic eſſe firmum & ſtabilem in Domino, & nolle omninò à ſua dimoueri ſententia, *Demergitur in mare.* dicit lictoribus: Accipite eum, & ducite in medium maris, & proijcite eum in profundũ, nè poſſint Chriſtiani tollere eius corpus, & pro deo eũ colere. Cùm hoc ergò factum eſſet, vniuerſa multitudo Chriſtianorum adſtans flebat in litore.

Poſt hęc autem dixerunt Cornelius & Phœbus eius diſcipuli: Omnes oremus vnanimes, vt oſtendat nobis Dominus martyris ſui reliquias. Orante ergò populo, retroceſſit mare in ſuum ſinum ad tria ferè millia: per ſiccum autem ingreſſi populi, inuenerunt in figura templi marmorei paratum à Deo habitaculum, & illic ſitum corpus ſancti Clementis, & ancoram, cum qua fuit proiectus, prope ipſum iacentem. Reuelatum ergò fuit eius diſcipulis, nè reliquias è loco eijcerent: quibus etiam hoc fuit reſponſum, quòd ſingulis annis in die ſuæ decertationis, ceſſurum ſit mare venientibus, ſeptem dies ſiccum iter eis præ- *Multi credũt ĩ Chriſtũ ꝓpter miraculũ* bens. Quod quidem Deo placuit fieri ad laudem eius nominis vſque in hodiernum diem. Hoc autem facto, quod erat præter opinionem, miraculo, omnes gentes circuncirca credidere Chriſto. Quo in loco nullus inuenitur Gentilis, nullus Hebræus, nullus *Miracula in feſto eius* omninò hæreticus. Illic enim plurima fiunt beneficia. In eius feſto cæci illuminantur, dæmones expelluntur, febrientes ſani fiunt: Nephretici, & qui calculo laborabant, ſolo contactu eius reliquiarum, & aquæ ſanctificatæ adſperſione & potu, à morbo liberantur: & qui quouis morbo erant affecti, confugientes ad ſacri martyris auxilium, fruuntur curatione: & permanet gloria eius & laus in ęternum, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: Per quem & cum quo, patri gloria cum ſanctiſſimo & viuifico eius ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

NARRATIO SANCTI MARtyris Ephraem Epiſcopi Gerſonis, de miraculo facto in puerum à ſancto martyre & Apoſtolo Clemente. Habetur in Simeone Metaphraſte.

MIrabilis Deus in ſanctis, opportunum eſt hodiè dicere cum Propheta. &: *Pſal. 67.* Quàm admirabilia ſunt opera tua Domine? &: Quis Deus magnus, ſicut *91. 67.* Deus noſter? & tu es Deus faciens mirabilia ſolus. Quod enim præſenti orationi aliud afferam procœmium? Artificioſam enim dicendi artem præſens ſuperat miraculum, cùm miraculum multa excellat miracula, & ipſa etiam prophetica miracula exuperet, vt eſt oſtenſura oratio.

Scio vos cupere ſcire, quodnam & cuiuſnam ſit miraculum, & vrgetis vt dicamus. Id autem eſt primùm quidem Dei, à quo omnis datio bona & omne *Iacobi 1.* donum perfectum. Prætereà autem Clementis Romani, qui poſt Petrum fuit præco veritatis, & eius Romanę ſedis ſucceſſor fidelis: illius, inquam, Clemẽtis, cuius vſque in hodiernum diem vniuerſa terra, vel tacens ſaluiferas clamat fuiſſe doctrinas. Clementis illius, qui fuit veræ palmes vitis Chriſti, per quem nobis expreſſus botrus doctrinæ, pietatis & ſalutis muſtum nobis effudit. Clementis, qui fuit veræ ſcalæ, quę nos non deducunt ad ſublimem aliquam terræ altitudinem: ſed virtutum aſcenſionibus tanquàm aliquibus gradibus nos ad cælum tranſmittunt & cæleſtia. *Gen. 28.* Scalæ quæ ijs, quæ à Iacob viſæ ſunt, nihil ſunt inferiores: non oſtendentes nobis Angelos per eas aſcendẽtes & deſcendentes, ſed hominum animas diuinis admonitionibus, vt quæ à gradibus in gradus per virtutes ad Deum deducant. Cuius quidem miraculum cùm non didiceritis, o pulcherrime & fideliſſime cœtus, quale ſit & quantum, audire, vt viri pij, contendite, & ad audiendam exultate orationem, & aures inclinate, & noſtram arguite tarditatem. de hoc enim gaudio ſolùm vos rogo, vt vſque ad finem mihi attentum animum adhibeatis, & nulla cogitâtio, quæ ad huius vitæ curam pertinet, mentem veſtram ſubeat, nec promptum veſtrum animi ſtudium ſinatur retardare: ſed hoc vigilanti animo & attento fideliter excipite. Res autem ità ſe habet.

Cum præclariſſimus & beatiſſimus Clemens perfeciſſet doctrinæ curſum & Apoſtolatus, & per conſummationem martyrij hinc exceſſiſſet, vt glorioſi eius martyrij liber declarauit, (quem vos non ignora- *1. Reg. 2.* re eſt mihi perſuaſum) nõ iuſtum iudicauit is, qui eos, qui ipſum glorificât, glorificat, nõ ipſum viciſſim glorificare, qui pro amore in eum ſic decertauit: ſed eum valdè glorificare & magnificè extollere: & vt in cęlo Angelis, ità etiam hic hominibus eum reddere clariſ- *Nota hęc de miraculis. S. Clemẽtis.* ſimum, & maxime venerandum per miracula, miracula, inquã, quorum magnitudinem mens nõ poteſt compræhendere, nec oratio dicere multitudinem, neque manus exprimere infinitatem. Vt ergò ex fimbria, vt eſt in prouerbio, textum pannum poſſitis cognoſcere, id vobis narrabo, quod priùs ſum pollicitus. Cùm venerandæ ſanctiſſimi martyris Clemẽtis reliquiæ in maris profundũ fuiſſent proiectæ ab impiis illis cultoribus ſimulacrorũ, & eas excepiſſet templũ in profundo à Deo ædificatũ, hic quoquè maximũ facit miraculũ Deus admirabilis. Cùm enim hoc factũ eſſet, & eius diſcipuli flerent cũ ijs, qui illic erant fidelib', & vt ſacroſãctas glorioſi martyris reliqas eis oſtẽderet, quod etiã factũ eſt, Deũ ſupplices rogarẽt, protinùs immẽſum illud pelagus deſiſtẽs & retrocedens,

effecit

Præclara ſunt miracula

effecit vt profundum adiri poſſet à fidelibus vſque ad tria milliaria. Ingreſsi autem, inuenerunt habitaculũ inſtar templi marmorei, & illic in capſa lapidea ſanctiſsimas & glorioſiſsimas martyris Chriſti repoſitas reliquias. Qui cùm ſtatuiſſent ſanctiſsimas ex profundo tollere reliquias, noctù accedẽs ſanctus, eos ſic eſt allocutus: Reliquias quidem nolite tollere: hanc autẽ vobis concedo gratiam, vt ſingulis annis die meæ decertationis ſeptem dies mare retrocedens, præbeat iter per ſiccum ingrediendum hucuſque. Quod autẽ dixerat, deductum eſt ad effectum. Ab eo enim tempore vſque in hodiernum diem ſingulis annis fit hoc miraculum. Quid eſt hoc minus faciendum, q̃ Moſis miraculum? Quid verò Eliſei vilius, aut minùs glorioſum? Immò verò eſt longè maius & glorioſius. Ille enim virga & viuus & ſemèl mare ſcindens, maris profundum vt iter eſſet, effecit: Hic verò ſimiliter pelle ouilla ſecans Iordanem, ſemèl quoquè hoc fecit miraculum: ambabus aquis poſt tranſitum redactis ad ſuã naturam, quibus hoc nunquàm factum eſt poſteà. Hic autem poſt mortem, & non ſemèl, ſed ab eo tempore vſque in hodiernum diem. O miraculum & gloriam martyris, quale donũ eſt aſſecutus ſingulis annis die glorioſæ ſuæ decertationis? Septem enim dies, ſicut priùs diximus, recedens mare illud infinitum, piis præbet iter facile.

Quotannis patet iter per ſiccum mare ad eius ſacras reliquias.
Exod. 14
4. Reg. 2.

Cùm hoc ergò ſic factum omnes pii, tàm qui erant in regione, quàm ciues Cherſonis audiuiſſent, perrexerunt ad contemplandùm miraculum. Cum quibus quidam quoquè uir pius cum pia vxore & filio maſculo, ad ſacroſancti martyris templum viam peregerũt prompto & alacri animo. Cùm autem ad locum perueniſſent, & miraculum quod adhuc fiebat, adſpexiſſent, ingreſsi ſunt illud templum, quod à Deo ædificatum fuerat in profundo: & cùm ad capſam acceſsiſſent, ſupplices ſanctum rogabant, petentes vt per ipſum ſibi daretur venia peccatorum: & precantur, vt filio daretur uita longa, & nullis obnoxia calamitatibus, & opum copia, & quæ conſentaneum eſt petere parentes filio vnico. Poſtquàm ergò preces peregiſſent, & ſancti oſculati fuiſſent reliquias, redierunt. Qui cùm egreſsi eſſent, aqua rursùs in ſuum locum redijt. Illi autem conuerſi, & quod priùs erat, pelagus adſpicientes, huc & illuc circunſpiciẽtes, filium quęrere aggrediebantur. Is autem in arca ſancti remanſerat: & hoc non obliuione parentum, ſed Dei voluntate factum eſt, ut in hoc quoquè martyrem faceret magis admirabilem.

Cùm ergò parentes non inuenirent filium, & cogitaſſent puerum fuiſſe à ſe obliuioni in profundo mãdatum, quid opus eſt dicere & patris lamentationes, & matris eiulatus? Præclarum enim illud feſtum conuerterunt in lamentationem. Quid enim non dicebant? Quid non faciebant ea i is, quæ cõſentaneum eſt vel ipſum lapidem poſſe mouere ad lachrymas? Mater enim oculos ad mare extendens, & manus in altũ extollens, ſancto tales voces emittebat: Hæ ſunt, o ſancte, tuæ remunerationes? hanc ne reddis gratiam iis, qui tanto tui deſiderio ad te accurrerunt? Hanc reddidiſti mercedem pro labore, quẽ paſſus ſum, ex quo acceſsi? Vbi eſt mihi filius? Vbi nati mei viſcera marina bellua lacerauit? Quiſnam autem vehemens inſurgens fluctus, eum viuum tanquàm ſepulcrũ operuit? Quemnam modò adſpiciam oculis? Pro quo verò orabo? Quis autem erit meæ ſenectutis baculus? Cur, o ſancte, non feciſti me eſſe ſociam mortis filii mei, vt quomodò ad te acceſsi eum manu tenens, ita etiã eum vlnis ferens, infelix ad inferos deſcenderem? O mare & profundum, quonam tui ſinu meum tenebis filium? Quomodò autem eum quoquè ales? Hei mihi, miſerande fili: fili, rapte ante tempus: fili, quomodò à meis oculis receſsiſti? Quibus pedibus es cõuerſus? Quemnam autem tanquàm agnum adſpiciam exilientem? Pater verò rursùs & manus & oculos feriens, ſic conquerebatur: Cur, o ſancte, me repentè orbum feciſti liberis? Cur permiſiſti, vt meus filius moreretur morte tam miſerabili? Cur mihi obtigerunt cõtraria iis, quæ ſperauit? Hac nè fide ad te acceſsimus? Taliàne ſunt donna martyrum in eos, qui ad ipſos magno accedunt deſiderio? Reuerà non tu, ſed procellę meorum peccatorum mari tradiderunt filium. O fili mi, quis tui mortui claudet oculos? Quis te autem componet ad ſepulcrum? Quænam verò theca pulchrum tuum & iucundum teget tabernaculum? An omninò quidem tuos oculos texit mare, & ſepeliit profundũ, & tibi theca fuit venter piſcium?

Nota, Præclarũ feſtum B. Clemẽtis.

Cùm ſic autem plangerent & lamentarentur parẽtes, quidam ex iis, qui illuc conuenerant, via tandèm eis perſuaſerunt, vt ceſſarent à lamentatione. Cùm à luctu autem parùm ceſſaſſent, domum abierũt. Cùm ergò tempus proceſsiſſet, & memoriæ ſancti martyris dies veniſſent, hęc inter ſe dicebant, recordati ſui filii: Agedùm proficiſcamur ad ſanctum, vt, ſi vllę reliquiæ, quod fieri non poteſt, remanſerint noſtri filii, eas accipiamus, & cum ſancto, iudicio conſẽdamus: ut, ſi fieri poſsit, illic moriamur, mortis ſocietatẽ ineuntes cum filio. Cum hæc ergo dixiſſent, nõdùm iis, quæ dicebantur, finem impoſuerant, & cęperunt iter ingredi. Cùm uerò acceſsiſſent, & ad locum perueniſſent, & mare retroceſsiſſet, Deo hic quoquè honorante martyrẽ, filii ſui deſiderio ſtimulati, primi profundum inſilierunt, eoſque ſequens vadebat multitudo. Cùm autem perueniſſent ad inprimis venerandũ templum martyris, (o miraculum) vident ſuum filiũ viuũ, lætũ & exilientẽ. Cùm ſic autẽ à miraculis in miraculum incidiſſent, req; inſigni & admirabili eſſent obſtupefacti, primùm quidem Deum laudarunt: deindè martyri quoquè egerunt gratias. Deincèps verò adoleſcẽtem interrogarunt, quomodò eſſet ſeruatus, quonam viuificante, quonam ſeruante, & quonã nutriente? Puer autem una quidem manu tenẽs arcam, altera autem manu digito indicans eum, qui intùs iacebat, reſpondit interrogantibus: Hic poſt Deũ meus cuſtos & uita & alimẽtum fuit, & propulſator belluarum marinarum. Hic me quotidiè alebat ſplendidiſsimè.

Illuſtre inprimis ac diuinum miraculum.

Parentes autem admiratione & lætitia affecti, & martyris fide magis confirmati, per quem filium, quẽ putabant mortuum, uiuentem acceperunt, priores luctus conuerterunt ad gratiarum actionem, ſancto ſic acclamantes: Verè ergò admirabilis eſt Deus in ſanctis ſuis, & eorum, qui ipſum timent, faciens voluntatem, & audiens eorum precationem. Seruaſti, o ſancte, noſtrum filium: reddidiſti nobis eum, qui nõ ſperabatur. O cælum & terra, & tu profundũ, quod nos priùs execrabamur, admirare magnum hoc opus, qđ naturam ſuperat. Eſto autem tu quoquè, o ſancte, nobis propitius, & ea nobis condona, quæ animo cruciati, in te diximus & fecimus. Nè pro noſtris in te maledictis parem referas gratiam. Filium recepimus tuum, qui erat mortuus, per te nunc in uitam reuocatum accepimus. Senectutis noſtræ baculum, rursùs habemus tuo auxilio. Quid pluribus opus eſt? Non trium dierum, ſed vnius anni mortuum: & non lapide, ſed aqua conditum: & non à vermibus, quod eſt naturæ humanæ proprium, conſumptum, ſed à piſcibus, vt exiſtimabamus, deuoratum, ſaluum per te accepimus. O gratiam, o gloriam, o virtutem & beneficẽtiam, o ſancte. Cùm ſic ergò ſanctum cum lachrymis eſſent laudibus proſecuti, accipientes filium, venere do

Pſal. 67.
Pſal. 144

re domum, narrantes omnibus miraculum.

Quidnam ergò cum his conferemus? Aiunt Eliam
3. *Reg.* 17 aliquandò filium, qui erat mortuus, viuum matri red
didiſſe: quod quidem eſt magnum, & ualdè admira-
4. *Reg.* 13 bile. Quinetiam ad Eliſei aliquandò, vt literis eſt pro
ditum, monimentum quendam à quibuſdam homici
dis interfectum, & in eo proiectum, ſurrexiſſe & vi-
xiſſe: quod quidem eſt magnum, & ualdè admirandũ.
Act. 9. Porrò autem Petrus quoquè in noſtris libris, Petrus,
inquam, princeps Apoſtolorum, illam, quæ pauperes
alebat, viduam Tabitham mortuam, eadem hora ad
vitam ſuſcitauit precibus. Et ſunt hęc quidem admira
bilia, & longè clariſsima: præſens autem miraculum
quantùm ea exuperat? Attentiùs autem mihi conſide
ra miraculi excellentiam. Elias quidem, ut priùs diximus,
nupèr mortuum puerum, & qui nondùm refrixerat,
ſed adhuc ſeruabat naturę calorem, ſuſcitauit.
Eliſei uerò uirtus duabus de cauſis fecit miraculum:
vna quidem oſtendens prophetam, qui ignorabatur:
altera autem non concedens cędem etiam poſt mortem
Petrus verò ſua uirtute, & adiutus etiam eorum
precibus, qui à uidua fuerant affecti beneficio, ipſe
quoquè excitauit eam modò mortuam. Sanctus autẽ
martyr Clemens (o miraculum) non recens, ſed iam
anno uno mortuum, uel ut meliùs dicam, in unoquo
que puncto, & eius tenuiſsima parte morientem, con
ſeruauit. Scitis autem omnes, qui eius feciſtis pericu-
lum, quanto tẽpore veriſimile erat conſeruari in pro-
fundo tam uaſto. Sed mihi diligenter cõſideranti, nõ
vnum mortuum, ſed quanto temporis ſpatio ſcimus
puerum in aqua ſuffocari, id tempus repetentes, &
remetientes, inueniemus ſanctum tot ſuſcitaſſe mor
tuos. Quod autem eſt admirabilius, non ab aquarum
ſolùm ſuffocatione, ſed à beſtiarum etiam læſione cõ
ſeruauit puerum. O gratiam, o uirtutem, quæ vtrun-
que efficit: nempe & aquas alligat, & propulſat bel-
luas. Ad hæc quid dicitis? Non alia ſuperat miraculũ?
Niſi quis nos malè repræhendat, quòd id extollamus
ſupra miracula prophetica. Nulla ea de cauſa in nos
cadet repræhenſio. Apertè enim ſcitis ſanctum mar-
tyrem eſſe in eadem gloria & iiſdem tabernaculis, in
quibus ſancti martyres, Apoſtoli & Prophetæ, & ip-
ſi Angeli.

Sed o martyrum ſplendor & decus ſanctorum, pri
Inuocat. mitiæ Antiſtitum, vide nunc quoquè hunc præſentẽ
S. Clemẽs cœtum pium & religioſum, qui à uitæ fluctibus quo-
tidiè obruitur. Eum tuis precibus illæſum cuſtodi &
conſerua: & qui tanquàm feræ immanes inſiliunt dæ
mones, & minantur ſe eſſe deuoraturos animæ nobi
litatem, tuarum interceſsionum iaculo repelle, o ſan
ctiſsime. Sed nos quoquè, o fideliſsime cętus, rogo,
Quibus vt p bona & Deo grata opera efficiamus nos dignos
ſtudus sã ſancti gratiis & donis. Et primùm quidem in Deum
ctorum & inter nos ipſos ſynceram & non perturbatam con-
beneficia ſeruemus charitatem. Deindè ab omni maledicto, &
promeren omni mendacio, & omni periurio noſipſos repurge-
da. mus. Ante hęc autem & poſt hęc, faciamus eleemoſy-
nam, quæ ſcit Deum magis placere, & propitium red
dere noſtris peccatis. Quis enim eius oblitus, regnũ
Dei poſſederit? Nemo noſtrum prætexat paupertatẽ,
nemo uiduitatem & liberorum nutricationem. Sunt
3. *Reg.* 17 hi frigidi & pernicioſi prætextus. Nemo veſtrum eſt
illa uidua pauperior, quæ nihil aliud habebat, quàm
pugillum farinę: idque cum alendi ei eſſent liberi: ne
que tamẽ ſuam aut filii uitam prætulit miſericordiæ.
Gal. 6. Nè excuſationes quæramus in peccatis. Deus non ir-
ridetur. Penaria noſtra mẽte intueamur. Videamus,
an quotidiani alimenti nihil nobis redundet. Nè mẽ
ſium circulos metiamur, & annorum ambitus: eſt. n.
alius qui prouidet, & eorum curã gerit, etiamſi nos
ignoremus. Noſipſos conſtituamus noſtrarum rerũ
examinatores: etsi, vt priùs quidem diximus, quoti-
diani alimenti noſtri nihil ſuperſit, ſcit Deus miſere *In diuites, eleemoſynam non pſtantes.*
ri eorum, qui premuntur inopia. Sin autem viderimus
noſtra penaria non ſolùm cibo & potu repleta,
ſed etiam auro & argento, & aliis, quę eos conſequũ
tur, qui diuitiis delectant & poſſeſsionibus, eſurienti
bus aliis & frigore enectis, ſciamus quòd æternum,
& qui nunquam deſinit ignem nobis recondimus. Vt
eum ergò effugiamus, in Dei mandatis pro uiribus
ambulemus, ut & ſancti Martyris fruamur interceſsio
nibus, & ineffabilia & æterna Dei bona cõſequamur,
gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cui
gloria & potentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſecu
lorum, Amen.

De S. Felicitate martyre quærat Lector
Tomo 4. X. Iulij.

VITA ET MORS SANCTI PATRIS noſtri Gregorii, Epiſcopi Agrigentini, Authore Simeone Metaphraſte.

PVLCHERRIMA res eſt virtus, quæ maximam gloriam, & *Nouẽ. 23*
altiſsimum ornatus cumolũ ſui
amatoribus affert. Siquidem nõ
illos ſolùm, poſt mortem remunera-
tur, ſed uiuos atque præſentes illuſtres efficit. Hanc cùm
Gregorius omnibus in rebus egregiè ad extremum vſque tempus exercuiſſet, non
ſolùm hæres vitæ perpetuæ eſt inſtitutus, ſed cùm ad
huc etiam viueret, admirabilem ſe ac celebem præ-
ſtitit. Sicilia quidem oriundus, (Siculis enim finibus,
vt omnes norunt, Agrigentum continetur) cęterùm
cùm ſancta illum Sion ſuſcepiſſet, ac ut plantam quã
dam apprimè nobilem enutritum, diſertiſsimè erudi
uiſſet, patriæ rursùs conſpicuum reddidit. Et quidẽ
iucundiſsimũ mihi ac æſtimabile ualde videtur, eius
vitam altiùs repetitam deſcribere, & tanquàm ſpecimen
quoddam, & omnis virtutis exemplar, literarũ
monimentis poſteris conſignare: uobis uerò, quibus
tam ſplendida audire lubet ac imitari, res iſthæc optabilis
eſſe, veſtrasque ingenti cum uoluptate aures ſubire
debet. Quod igitur ille uitæ principium habuit,
hoc ipſum noſtræ orationis exordium ſtatuendũ eſt.

Vicus quidam, qui Prætoria nomine dicitur, Agri *Patria S. Gregorii.*
gento ciuitati proximus, ſanctũ virum edidit. Priùs
quidem ille obſcurus & incognitus: nunc verò tanto
alumno clarus & illuſtris euicat. Parentes uerò (quę
Dei gratia ac benignitas fuit) viri, luculentis ornati
diuitiis, ac probata uita florentes, plurima bona ſua
pauperibus erogabant. Hi quo marem filium procrea *Parentes eius precibus illum impetrãt à Deo.*
rent precibus inſiſtentes, voti tandem ſui compotes
fiunt, filiumque non natura tantùm, ſed animo, marem
ſuſcepere: quemadmodùm & tempus, quo ille
perturbationibus eſt impetitus, & contra malorum
impreſsiones altitudo animi poſtulabat: quæ ſanè om
nia ſermo quoquè ſubſequens indicabit. Hunc igitur
à ſacro baptiſmate vir uirtute clarus Potamion, qui
tum ſacris ac religioni Agrigenti ciuitatis præerat, ſu
ſcipit. Poſteà verò quàm puer octauum ętatis annum
attigit, hunc ad diuum Potamionem parentes adduxerunt, *Traditur Grammatico literis imbuẽdus.*
vt puero ille proſpera omnia precaretur, & præ
tereà ipſum præceptori traderet erudiendũ. Qui cùm
pro pueri ſalute Dñm (vt par erat) oraſſet, Grammati
ci cuiuſdam, cui Damiano nomen erat, fidei illum
commiſit, diſciplinisque accuratè ac ſedulò incum

bere

bere præcepit. At puer ab ipſis literarum elementis, vt aiunt, præſtantiam animi præ ſe ferens, vtpotè qui ingenii acumine, & acri promptitudine vſus eſt, plures breuiter diſciplinas percurrit. Nam prima ipſa elementa, Odasque Dauidicas, rationem item ac conueniẽtiam numerorũ, adde etiam Eccleſiaſticos hymnos, bienii tantùm ſpatio didicit. Proindè ob celeritatem, qua tot diſciplinis excultus eſt, omnibus admirationi fuit. Vbi verò duodecimum annũ prætergreſſus eſt, Epiſcopum rursùs ac cæteros eccleſiæ miniſtros parentes adeunt, multisque hunc ipſum in eorũ collegium cooptari precibus orant. Cumque ille æquo animo ſermonem audiſſet, (iam enim interiori mentis oculo cernebant, quàm ſplendidum ac lucidũ oculum regẽdæ Eccleſiæ eſſet admoturus) in ſacrum cœtum aſciuit, & illum organum ſelectiſsimum fore, ac quicquid in poſterum futurus eſſet, præfatus eſt. Ità diuus Gregorius clericorum cœtui additus, Donato Eccleſię Archidiacono traditur, qui tum ſacrorum voluminum curam agebat: cuius cùm familiari conuictu ac conſuetudine vteretur, longè diſertior euaſit: perſpicuumque fuit poſt deliteſcentem apud ipſum virtutis odorem, diſciplinas quidem perluſtrare: mores verò in grauiores ac venuſtiores permutaſſe, atque adeò ſeſe diuinis ſcriptis attentiorem præſtitiſſe, à quibus & animo inprimìs illuminatus, & illarum incredibili affectus dulcedine, totum Deo ſe ipſe dedidit, viamque, qua illi propiùs inhæreret, celeriusque occurrenti ſibi appropinquaret, inire ſtudebat.

Miri eius in literis progreſſus.

Aſſciſcit in Clerũ.

Illum igitur ſacra inuiſendi loca, eorumque ſanctitudinis eſſe participem, cogitatio inceſsit. Cumque magno huiuſce rei deſiderio flagraret, exindè Deum obſecrabat, nè uotum ſuum fruſtraretur. Iamque duodeuigeſimum ętatis annum agebat. Quadam verò nocte cùm in Archidiaconi, cuius mentionem fecimus, contubernio degeret, ipſe templum ingreſſus, Deum, vt eiuſmodi ſe propoſito liberaret, & ad exitum optata perduceret, precibus obteſtabatur: ac mox humi propè à lecto Donati procumbens, ſomno ſe dedit. Aſiſtens autem quidam, illum proprio nomine, Gregori, appellauit. Is verò confeſtim, Eccè ego domine: & ſtans coram Archidiacono, Quid me (inquit) domine vocaſti? Cui ille, Non te, ait, fili, vocaui. Cumq; ille rursùs lecto ſtratus recumberet, mox qui vocarat, ſecundò aſsiſtens, Gregori, dixit. At ille denuò feſtinanter reſiliens, Archidiaconi lecto præſtò fuit: Eccè, inquiens, ego domine: quid me vocaſti? Quamobrèm Archidiaconus ſub hæc perterritus, vocationem illam cęlitùs illapſam eſſe non ignorans, ſic illum affatur: Neque ſanè nunc te, fili vocaui. Verumenim rursùm ſi vocere, percontanti reſpondeas velim: Quid me vis, Domine? quid præcipis ſeruo tuo? Poſtquàm igitur tertiò, Gregori, aduocans adſtitiſſet, ille vti edoctus fuerat, reſpondit. Porrò ſtatim qui vocarat, (Angelus enim is Dei fuerat) Exaudita eſt, inquit, precatio tua. Quocircà ad litus concedas oportet, ut ad loca ſancta tendenti obuius fias.

Quidã in ſomnis eũ appellat, idq; crebrò per interualla.

In his Gregorius Deo gratias egit, atque eiuſmodi verbis fidem habens, egreditur, & Archidiaconum necdùm ſomno ſolutum reliquit, nauigioque occurrens, vndè illi aduecti, & quò nauigaturi eſſent, percontabatur. At vbi nauigationi accinctos quidem illos, verùm Carthaginem eſſe nauigaturos audiuit, cum iis pariter nauigationem ſubire decreuit. Atqui nauis Præfectus, acrem eius cupiditatem & affectum ſuſpectum habens, ſimulque ad humile veſtimenti genus oculos adiiciens, nunquidnam ille ſeruus eſſet, dominumque refugeret ſuum, interrogauit. Is verò Chriſti ſe ſeruum dixit eſſe, non hominis. Cæterùm liberale aut iuſtum in ipſum nihil molitus, eundem in ſeruitutem tradere flagitioſiſsimè cogitauit. Atque nauis quidem proſpera vſa nauigatione, Carthagini triduò appulſa eſt. Nauclerus verò ille ſedulò iuuenem obſeruans, precibus ac vigiliis totam noctẽ inſomnem ducere, veritatem ſensìm edoctus eſt, atque opinionem de illo conſentaneam paulatim induit: nimirùm cuiuſuis hominum ſeruum non eſſe, ſed inter primos atque præcipuos Dei miniſtros numerandum. Hinc illum ingens dolor accepit, eiusq; animum præſumptæ opinionis ſubiit pęnitentia. Lachrymis item, ac amaris eiuſmodi remediis virũ ſanctum propitiũ ſibi reddere ſtudebat, iniuſtæ illi quaſi humanæ cogitationi mederi cupiens.

Venit Carthaginẽ, volens indè Hieroſolymã proficiſci.

Poſteà verò, quàm ciuitatem ingreſsi ſunt, nauclerus hoſpitio domi ſuę iuuenem excipit, eique familiariter pro arbitrio vitam agendi facultatem impertit. Cumque illi abſurdam ſanè cogitationem palàm feciſſet, (neque enim perculſa conſciẽtia, eius ipſius, in quem offenderat, permotus ſanctitate, ſecùs facere poterat) obteſtabatur ſibi veniam dari, quam ab animo illo benigno, & ad promerendos homines nato facilè conſequitur. Ac ſic quidem ille: Gregorius verò in eo quod dictum eſt, domicilio cęleſti gloriæ intentus, priorẽ vitæ rationẽ ac inſtitutũ ſeruabat, pſalmis innocẽter vacans, biduò ac triduò cibũ ſemèl capiens, plerũque ẽt totã hebdomadã ieiunus trãſigebat. Proindè hoſpitii dñs eiuſmodi, qđ ipſe ſibi ĩperaſſet, viuendi ſtudiũ admiratus, hũc ipſum urbis Epiſcopo manifeſtum fecit: confeſtimque coram magno & inclyto viro ſiſtitur. Cui Epiſcopus: Vndè venis, inquit, fili, & quò tendis? Ille, Agrigento ciuitate illuc ſe aduectum, cæterùm ſanctam Sion petere, dixit. His auditis, Epiſcopus bona illi precatus: Dominus, inquit, perficiat, greſſus tuos, ac iter tuum dirigat. Ille verò pedibus eius non ſine lachrymis prouolutus: Mihi vtinam (reſpondit) ex ſententia tua contingat. Intereà verò Epiſcopus conuiuii illum participem admiſit, tandiuque ſecum verſari voluit, donèc feſti dies ſacrique (neque enim procùl aberant) aduenirent. Cuius ille dicto cùm paruiſſet, eſſetque eius conuictu familiariter vſus, domicilium, in quo priùs diuerſabatur, repetit, & conſuetum viuendi inſtitutũ capeſsit.

Vacat pſalmodiæ multũq; ieiunat.

Porrò non multis pòſt diebus, cùm in ſacro illuſtris martyris Iuliani templo ſederet ac legeret, tres quidam monachi, cùm moribus venerandi, tum decenti atque ornato corporis habitu animi præ ſe ſpeciem ac pulchritudinem ferentes, illi apparuere, quos Gregorius intuitus, mirificè hilaris factus eſt: quippe cuius animus ob illorum præſentiam exiliret ſiquidem non abſque magno aliquo bono ad ſe illos veniſſe ſenſit. Dùm verò Deum adoraſſent, vnus illorum ſedit: reliqui verò duo magno cum timore, reuerentia item admirabili, illi aſſiſtebant. Hunc Gregorius pariter veneratus, ſeſe aliis adiunxit. In quem monachus, qui ſederat, coniectis oculis: Quid hæc, inquit, ad te, Gregori ſerue Dei, qui bonam partem elegiſti, quæ abs te (vt de ſententia Euangelii loquar) non auferetur? Hunc ille ob primam nominis cognitionem admiratus, pedibus eius confeſtim aduoluitur, ac lachrymas ab oculis diſtillans, efflagitabat, ut ſuis ſe precibus dignum faceret. Ille verò hunc erexit, nihilque circa ſe magni quicquam exiſtimare iuſsit, ac ipſum, aliosque itidèm duos monachos ſecum ſedere curauit. Mox blandè illum affatur: Scito, inquit, fili, conſilia tua nobis omnia à Deo prodita eſſe. Verùm lętus nos ſequere: quandoquidem horum iudex Deus, te quoquè in comitatu noſtro ad ſe adducere, & ſacroſancta nobiſcum loca, ad

Luc. 10.

Diuinitus quibuſdam reuelatũ ſui eius propoſitum.

ea, ad quæ iampridèm nos nauigatione cõtendimus, conſpicere præcepit. Ob hæc Gregorius admiratione ac gaudio perfuſus, ſe ipſe continere nequibat: ſed rursùs aſſurgens, ac pedes monachi complexatus, lachrymas plures prioribus præ gaudio effundebat, ac lætitia totus geſtiẽs, quas maiores poterat, in his Deo gratias agebat. Poſtea verò ad domicilium conceſſere, ac hoſpitii dominus multam in illos hilaritatem ac comitatem oſtendens, omnia ad victum neceſſaria abundè illis appoſuit. Qui cùm guſtaſſent, totam noctem cùm diuinas laudes canendo, tum ſacros ſermones lectitando, ad diluculum vſque duxerunt inſomnem. Vbi monachi prudentiam iuuenis, quòd tã concinnè tutóque ſua omnia enarraſſet, vehementer quidem admirati ſunt.

Proficiſcitur cum quibuſdã monachis in terram ſanctam.

Quartus igitur cùm eſſet dies, quo apud illos erat, monachorum primus viæ mentionem fecit, ac appetente veſpera, ciuitate unà egrediuntur. Cumque viginti dies iter feciſſent: Tripolim perueniunt, atque ad D. Leontii templum proficiſcuntur. Proindè venerandus ac ornatus quidam presbyter domi ſuæ hoſpitio illos ſuſcipit, quibus Gregorius miniſtrabat, quod adſpicientes, vtì miraculum cenſebant, nimirùm q̃ bona fide illis præſtaret obſequium, idque non ſedulò ſolùm ac patienter, ſed cùm vſqueadeò binis atque etiam trinis diebus labore ſe confeciſſet, vix ad cibũ reſpicere: ac ne tũ quidem, niſi monachus ille, ſaneque moleſtus, hunc ipſum cibum capere cõpuliſſet. Hic generoſam eius mentem pertentans, ſermonem illi de parentibus iniecit: Age ſare (inquiens) Gregori, num dulciſsimi tum parentes, tum affines, tum ẽt patria memoriam ſubeuntes tuam, moleſtia te afficiunt? At ille diuina prudentia & ſingulari modeſtia præditus: Valdè illa quidem, o pater, inquit, ſed aliter atquè tu opinaris, officiunt. Siquidem Domino luculenter clamante: Qui amat patrem aut matrem ſupra me, non eſt me dignus: &, Qui non uale dixerit omnibus, quæ poſsidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus: necdùm horum à me quicquam eſt egregiè præſtitum. Veruntamen bonorum ſuppeditatorem imbecillitatis mihi auxilium, illis uerò doloris conſolationem vtinàm celiùs afferat. Hæc itaque ità ſe habent.

Mat. 10
Luc. 14.

Porrò triginta dies Tripoli commorati, neminiq; noti facti, illinc egrediuntur, denuoq; iter capeſſunt, ac ad proprium ſe propoſitum accingunt. Quamobrèm cùm quatuor iam menſibus peregrinati fuiſſent, Hieroſolymam peruenerunt. Locisque ibidèm omnibus perluſtratis, quidquid in monaſteriis ac monachis illic degentibus erat præclarum, id totum aſſumentes, cum illuſtrioribus virtute viris conſuetudinem habuere. In quodam uerò ex illis monaſterio, quod à ſancta ciuitate non procùl aberat, ſacros Quadrageſimæ obſeruationis dies egere, in quibus eximius iuuenis Gregorius tale ſui meditatione ac exercitatione mentis documentum præbuit, vt ſtupor monachorum mentes opprimeret. Atqui hoſpitii præſes, cùm eſſet oculis animi perſpicax, itemque fatidicus, ea omnia, quæ Gregorio vſuuentura erant, longè antè illi manifeſtè prædixit, nempe ad ſacram illũ pontificiam ſedem prouectum, ac multis inſultibus, variiſque impreſsionibus impetitum iri: cæterùm nõ modò iis liberandum eſſe, ſed luculentum ac inſigne futurum eius præconium. Mox conſentanea quædam ſubdidit, docens oportere omninò illum Dei timore inſtitui ac informari, non proprio ſenſu intumeſcere, non paupertatem deſpicere, non uilem quenlibet aut abiectum deprimere, ſed afflictiones ac futuras petitiones æquo animo perferre. Talibus monitis Gregorius, non ſecùs ac terra fertilis irrigata, ac pulchra ſemina iucundè ſuſcipiens, fœcundam uirtutis ariſtam producit.

Fatidicũ dicit, prophetam.

Obſeruabicntam monachorum ſanctiſsimã.

Cùm uerò hebdomada, qua Seruator crucis ſupplicio eſt affectus, aduenisſet, ipſa duce res admirandas peragi vidit, nempe homines in cælos à terra tolli: alios quidem inſtituto ac ratione viuendi nihilo Angelis inferiores: alios itèm in corpore exiſtentes, perindè ac ſine corpore eſſent, cibi expertes degere. Fluxus vidit lachrymarum, fontium ferè flumina ſuperantes. Atque ità ſtupore detentus, ipſe ſe deplorabat, & animo vehementer angebatur. Hei mihi, inquiens, quis ſum ego? Quonam ego pacto cum his viris Dei iudicio ſiſtam? Rursùs nolens deſperationis profundo demergi: Si Dominus, aiebat, propè adeſt iis, qui confracto ſunt corde, & eos, qui deiecto ſunt animo, ſaluos facit: poteſt iidèm Deus me ſeruare, ac mercedem, non aliter atquè iis, qui vndecima hora conducti ſunt, qui omninò nihil operis egerunt, impertire. Hunc igitur cùm is, apud quem diuerſabatur, cum ẽt monachus, qui hunc ipſum illuc adduxerat, ſic grauiter angi atque triſtari cernentes, ſeparationem à rebus domeſticis doloris tam ingentis cauſam illi præbere ſuſpicati ſunt. Itaque conſolatoriis illum verbis ſic alloquuntur: Nè triſtere, aientes, fili: confidimus enim Deo, non multò pòſt domeſticos te inuiſurum, ſatisque voto tuo facturum eſſe. Quàm procùl mihi videmini, patres, (illis inquit) à conſiliis meis aberrare. Neque enim iis de cauſis afflictor animo, nempe non licere mihi non parentes, non affines, non deniquè patrium ſolum intueri, eſt enim mihi inſtar horũ omnium, atque adeò pluris cęteris omnibus, oculus Dei: in quem adſpiciens, & ab ipſo inſpectus, triſtem ac afflictum conſolor animum: ſed nihil de illius ſententia egiſſe conſcium eſſe, hoc mihi, idque ſolũ, mœroris cauſam affert. Nam quòd ab humanis parẽtibus abſim, (parùm dicere vereor) his ad conſequendum patrem Deum diuitiis cumulatus, magis etiam lætor. Verumenim neceſsè habeo, vt uos (quæ veſtra eſt ſanctitas) pro imbecillitate ac humilitate mea oretis. Hęc cùm Gregorius ex animo intimaque conſcientia dixiſſet, non eum amplius illi conſolari ſunt aggreſsi, quandò ipſe abundè quidem alios conſolari poſſe videretur.

Pſal. 33.
Mat. 20.

Paſchatis dies celeberrimus.

Cùm uerò dies illa, dierum omnium ac celebritatum facilè princeps, qua Chriſtus ab inferis excitatus, humano generi uitam dedit, aduenisſet, cõfeſtim omnes unà cum præſide monachi, Gregorio itèm, ac tribus illis viris comitibus, in ſanctam ciuitatem aſcenderunt. Porrò cùm illum locum, ubi Chriſtus à morte ſuſcitatus eſt, introiſſent, cæteraque loca perluſtraſſent ac adoraſſent, D. Gregorius animo gloriabatur, ac tum admiratione, tũ uoluptate plenus, ſummum illum in hymnis ac diuinis cantibus ordinem atque concentum intuitus, nihil illum ab Angelis diſcrepare credidit. Proindè cùm in D. Macarii Epiſcopi congreſſum atque colloquium veniſſent, apud illum diuerſantur. Cumque illi ſummo manè Deum (qui perpetuus eſt illis mos) illuſtri laude cumulaſſent, hos reſidens accerſiuit, primumque illos, deincèps Epiſcopos ac clericos, alios itèm, qui præſentes aderant, oſculatos communiter ea eſt allocutus, quę animo nouit utilitatem afferre: ac mox reliqua dimiſſa multitudine, accerſitoque monacho, ac iis qui illũ aduexerant: Si perpetuò lætere, inquit, Marce pater, vndenam tecum ad nos Gregorius Dei ſeruus iuit, q̃ loca iſthæc ſalutaria nupèr adiuit? Cui monachus, Non nos, inquit, iſtum, ſed Chriſtus, o pater, tuaq; aduexit precatio. Verùm Gregorius timore perculſus ob ſui ac Marci monachi appellationem, (necdùm enim cuipiam ſanctæ ciuitatis innotuerant) rubore ſanè ac moderatione quadam animi nihil quicquam

Macarius Eps Hieroſolymæ.

Diuinitùs ille cognoſcit Gregoriũ & alios.

auſus

auſus loqui,ſtupefactus manebat. Deindè duos alios fratres Patriarcha ille appellans: Domine,ait, Abbas Serapion,ac tu Leonti pater,gratias ago Deo,qui veſtros animos illuminauit, talé virum ad ſancta illhęc loca uobiſcum aſſumere. ſpiritu quidem (vt Apoſtoli more loquar) feruentem,temporique ſeruienté,enia eulatis prætereà precibus ac uitæ innoceotiæ ſedulò ſtudentem. Neque enim oos eius vitæ rationem diù celauit Dominus, vt hæc voois pariter manifeſta fierent, de quibus opportuno fortaſsè tēpore dicemus. Inſtat autem nunc, ut diuinum & arcanum ſacrificiū Domino celebremus.

Rom.15.

Diuinū ſacrificiū, Miſſam dicit.

Hęc ille locutus,templum ſacrum,rem diuinam facturus,petit. Porrò ipſe quoquè diuus Gregorius in dextro altaris latere, Patriarcha ſic præcipiente,adſtabat:pleraque verò eius animum perturbatione ſubeūte commotus, inſtá propoſitus miniſtrabat, flumina interim lachrymarum ab oculis effuudens. Cumque itá ſeſe Gregorius haberet, ingentis animi humilitatis ſpiritu inflammatus,omnia Patriarchæ conſilia habuit explorata,& ſpiritus ſaocti gratiam ipſum adumbrātem,vt pleriſq; ille ſecutis temporibus enarrauit, euidenter vidit. Poſtridiè igitur eius diei Marcus monachus Archiepiſcopum precabator,vt ſe ac,qui cum ipſo erant,monachos miſſos faceret,quo cum cæteris illic agentibus fratribus inſtitutam vitam ſequeretur, & itá rectà domum abiret,cùm id nihilo ſeciùs de ſētentia ac uoluntate illius fieri vellet. Hoc illis cùm Archiepiſcopus petentibus innuiſſet, ad nouum ſeſe Dominicum diem reuerſuros pollicentibus,proficiſci domū imperauit. Verùm cùm hæc haudquaquàm Gregorio pſpecta eſſent, ꝙ is tum monachis præſens nō affuiſſet,cùm illi ſeſe vitæ dediſſent, Macarius Gregorium accerſiuit,eique,quæ geſta eſſeot,ediſſerit:addit etiam,nulla ipſum ob id moleſtia affici oportere: maturam eoim fratrum reditionem, ac ꝓpediem fore.Quod,vbi ſe illis deſtitutum iri reſciuit,moleſtiſsimè tulit. At tum ſeſe,lachrymans,illius ad pedes ac genua proiecit,illumq; hortabatur ac orabat,ſe,vbinàm illi terrarum eſſent,edoceret.(Exiſtimabat enim,illos procùl à locis ſanctis abiiſſe.) Ille uerò nō plus viginti ſtadiis Romaoorum,vicum à ciuitate diſtare dixit, quò noo itá pridèm illos perueniſſe ſimile veri erat: prepterea nihil de illis ſolicitum eſſe,neque vereriſe ſe illorum precibus cariturū,monebat. Quamobrèm booo animo illum eſſe iuſsit,ſpopooditque ooo ſe illos priùs huic itineri dedituros,quàm ad ſe denuò reuertātur. Qui cùm eſſet hunc in modum locutus,multùm ille de dolore remiſit,& exindè Archiepiſcopo tū in precibus,tum in ſacris cœtibus adhæreſcebat: cernensque eius vitam,vti quoddam virtutis exemplar, illam apud ſe ſedulò ac diligenter obſeruabat.

Cùm verò dies Domini proximus aduenisset, monachi,vt imperatum illis fuerat, præſtò fuere: quos cùm D.Gregorius vidit, omni voluptate relertus eſt, ac totam noctem vnà cum illis inſomnem pertulit, ꝓcibus itèm ac lachrymis in feruore ſpiritus inſiſtens, pro ſe ſaoctè Domioum obteſtabatur,vtì eaercitationis ac meditationis iſtius curſum perficeret, ipſiſque hæreditatem ac partem communicaret. Deindè ita ſimul ſummo manè Archiepiſcopum Marcus adit,eiuſque pedibus prouolutus orabat,vt ſuis ſe precibus tāquàm viatico quodam benè inſtructo communitos dimitteret: horum verò ille ſingulis impoſita manu, ac ſublatis in cęlum oculis: Deus(inquit)qui cęlum,terram ac mare, & quicquid in eis eſt,condidiſti,qui omnia ante ortum illorum probè oosti, Ipſe hos ſeruos tuos, qui ſacroſancti tui nominis cauſa,ſancta iſthæc loca iouiſerunt, fructumque tua dignum maieſtate, Gregorium inquam, qui præſens nobis adeſt, ſeruum ſuum attulerunt, conſerua, ac in via illorum dirige, ſiquidem ſanctus es in ſecula. Ac cùm omnes, Ameo, ſubdidiſſent, complexatus illos in paee dimiſit. Hos abeuntes Gregorius cōſpicatus,acriter animo doluit, ac pręproperè feſtinans,illorum ad pedes proiectus, ſolum ſe ibi relinqui lamentabatur. Hei mihi (inquiens) quis ſum,& quò me vertam? Quonam ego pacto vobis,patres ac ſeruatores,deſtituar? Vos ſecundùm Deum ſalutis meæ authores ipſi boni probatæ mihi vitæ magiſtri fuiſtis,ipſi errantem inueoiſtis, inueoientes rectæ uiæ reddidiſtis,multis itèm fluctibus naufragum ac penè demerſum, in tranquillum ac ſecurum portum adnexiſtis. Nunc porrò quomodò tam miſerabiliter diuellar à uobis? Quomodò ſeparationem hanc a uobis feram? Hæc cùm Gregorius gemebundus dixiſſet, præ ſeque maximam animi turbationem lachrymis ferret, Marcus vir admirandus, tam futuris prædicendis, quàm ſolandis amicis potens, hunc paternè excepit.

S.Gregorius cū ſocius tota nocte lachrymis & precibus inſiſtit.

Ac non ſic tu quidem,fili mi,diaeris(ait)non. Neque enim ſolùm te eſſe putabamus,quandò præſertim Chriſtus ſua te vocatione ſancta dignatus, in patrum chorum cooptarit. Atque huic te quoquè communi & optimo patri,qui,quæ ad te ſpectant, rectè admioiſtrabit,& quàm fieri poterit,feliciter ſuſcipiet,ipſe cōmeodo. Sic ille loquutus,manum appræhendens, ad Patriarchæ pedes illum ſtatuit: Pater venerande,(inquiens) & hic eſt ex grege Chriſti, iſq; fide Eccleſiam fundaturus, ac eam doctrinæ cæleſtis prædicatiooe, vtì clauo,diuinè gubcroaturus eſt. Quamobrèm eius animæ curam habeas, illamque tua ſuſtentes doctrina oportet,perſuadeasque meditationis ac exercitationis laboribus inſiſtere,ſplendentem ſe conſeruare, non pulcherrimum,ac uti ueris tempore florenté adſpectū,iuuenilibus cogitationibus quaſi maculis quibuſdam inquinare. Hæc tum dicebat monachus, cùm Gregorius grauiùs animo triſtaretur, ac lachrymas abundantiores effunderet. In quo quidem & qui pręſentes aderant, hæc cernentes condoleſcebant: quin & ille ipſe Patriarcha miſericordia permotus eſt, Gregoriumque adhuc iacentem erigens: Video te(inqt) horum uirorum ſeparatione grauiter affectum. Quarè,ſi placet,ut hac noſtra utaris conſuetudine, nobiſcum eſto,tuaq; omnia Chriſtus,ut velle ipſe videris, rectè conſtituet:at uerò ſi diſcedere magis lubet,in pace cum illis abi. Atquì Gregorius: Non hoc quidem (inquit) domine accidat,auerſeturque Deus,vt hęc loca,quæ videre precatus ſum, & pro quibus hanc tam longam peregrinationem cooteci,derelinquam. Verùm facere nō poſſum,cùm vehementer illos diligā, quin aliquantulùm afficiar. Quoniam verò illos abire neceſſarium fuit,exiſtimo ſacras illorum preces vti tutelam quandam ac euentum vitæ inſtár ipſorum,mihi non defore. Confido enim Deo,hac ipſa etiam præſenti vita illos iterùm me coospecturum. Talia locutum monachi circùm adſtantes, ac ardenter circumplexi,lachrymis manifeſtam proculdubiò ſignificationem fecerunt, quàm ęgrè ab illo ſepararentur: à quo vix tandèm auulſi, ac in ordinem compoſiti, inuiti abieruot.

S. Gregorius commēdatur Macario Epiſcopo Hieroſolymitano.

Porrò cùm Hieroſolymis hic permanſiſſet,venerāda illa ac ſacra loca,necnoo monaſteria ac monachorum domicilia perluſtrauit, & operoſam apim ſedulò imitatus,virtutum flores diligeoter excerpſit. Atque iis ſeſe ſtudiis Gregorius continebat. Verùm monachi cùm Tripolim peruenoiſſeot, naui conſcenſa in Siciliam nauigantes, Agrigentum ſuot aduecti: monaſterium uerò,quod ibi proximum erat,aduentes,apud pręſidem diuerſantur: quem quidem Marcos futurorum præſcius cùm nunquam vidiſſet, proprio nomine

B.Gregorius terra ſancta monaſteria inuiſit.

mine Paulum appellans, in ſtuporem coniecit. Ac de prædicto ſancto Potamione, quem nunquàm anteà illi cognitum eſſe exiſtimarat, percontatus, nihilo minorem admirationem iniecit. Itaque cùm menſa illis eſſet appoſita, ac panis & aquæ (vti illis moris eſt) mutuò participem feciſſent, viros Epiſcopo manifeſtat, & vt Marcus hominem, quem nunquàm viderat, nominatìm appellarit: quo ille nuncio mirificè gauiſus eſt, idque inexpectato lucro apponens, ad ipſum confeſtim properat. Porrò cùm illos obuios habuiſſet, complexatus, & per illos, quidnam apud eos ageretur, quinam eſſent, quòue hac peregrinatione contenderent, cognoſcens, & rurſus, cuius rei cauſa nauigationem facerent, cum illis breui commoratus, ac diuina quædam commentatus, ad eccleſiam, myſticum ſacrificiũ celebraturus, proficiſcitur. Is enim Petri & Pauli ſummorum Aopoſtolorum dies feſtus erat.

Dies feſtus SS. Petri & Pauli Apoſtolorũ.

Poſtera autem die poſt matutinas laudes, cùm Epiſcopus illis adeſſet, deque rebus diuinis ac ſalutaribus cum illis familiariter loqueretur, ſtatìm Gregorii parentes in urbē ingreſsi ſunt, ut illi tanquàm mortuo parentarent: eodem nanque die mortuus illis viſus fuerat. Atquì cùm mater Gregorii æquæuos pueros vidiſſet, filii memoriam ſubiens, viſceribus eſt grauiter interciſa: quippe horum adſpectus, fletus illi cauſam miniſtrauit: Hei mihi (dicens) fili dilectiſsime, fili tam ingens inter æquales ſplendor, quàm ſol inter aſtra. Hos quidem tui cauſa omnes intueor: tu verò vbì es terrarum? Cur es (oro) in lucem editus? Vtinàm mortis tuæ genus agnoſcerem. Vtinàm locum, vbì occubuiſti. Atque vtinàm ſcirem, ſi qui tibi fuerũt mortis authores. Tuæ nanque calamitatis ignoratio mihi dolorem auget, facitq; vt, cùm ſic lugere cogat, ignorem, in quo mihi iurè ſit lamentandum. Aliàs.n. omne mortis genus ſuſpectum facit, aliàs omnibus cō pellit diffidere. Num quæ ſylueſtris te fera rapuit? at ferarum tecta ſunt ſyluæ. Num qui te latrones interfecere? Sed quis tam dirus atque cruentus animus, & humanæ tam expers naturæ, ac ut re ipſa ad crudelitatē lapis eſſet, qui non tuam (obſecro) iuuenilem ætatem vereretur? qui non ob formę ſpeciem miſericordia flecteretur? Sed quid hæc fruſtrà lamentor? Deus, à quo conſolationem infelix inuenio, vbinam ipſe ſis, ſcire ſolus poteſt. Talia cùm mater lamentaretur, plerique omnes ciues illuc conuenerant, eiusque luctu commouebantur.

Verùm cùm vlulatus in altum tolleretur, & Marcus eiulantem ſenſiſſet, eius cauſam ſciſcitabatur, multùm & ipſe amareque ingemiſcens, lachrymas verbis commiſcebat. Ego pater (inquit Epiſcopus) grauem tibi caſum ediſſeram. Vir quidam honeſto genere, ex vico noſtræ ciuitati proximo oriundus, cùm diuitiis florens, tum mente multò locupletiore præſtans, ſua omnia pauperibus communicabat. At vxorem piam admodùm & ornatam ducens, filium ex ea precum ergò genuit, quem è ſacro baptiſmate ipſe ſuſcepi. Videns igitur pater prolis ſuſceptionem, & preces voto ſteuiſſe, ex eo tempore ab uxore abſtinuit. Porrò filium octo iam annos natum accipientes, ad me adducunt, quem ego magiſtro primùm grammaticis inſtituendum trado: deindè ipſum tondens, ac in Eccleſiæ collegium, cui præſum, aſſciſcens, in Archidiaconi mei fidem committo, mandans vt quàm celeriter fieri poſſet, in diuinam legem accuratè incumberet. Qui ità tum natura adiutus, tum ſtudio, breuì in omnibus euaſit conſpicuus, ut nemo per vniuerſam Siciliam illi comparandus inueniretur. Itaque puer vel dæmonis inuidia, vel neſcio qua ſortis malignitate uſus, oculis noſtris repentè tollitur: nec poſteà tanta eius calamitas cuiuis innotuit, neque ſanè

Tonſura clericorũ.

quicquam de illo in hunc vſque diem nobis eſt proditum, vtcunq; vniuerſam Siciliam diù multumque obierimus, nihilo plùs aut inuenire, aut diſcere quiuimus. Quocircà nos itidèm inconſolabili propè illius cauſa dolore cruciamur, nihil nobis hactenus (quæ Dei Opt. Max. uoluntas fuit) exploratum eſſe. Sed cùm cæteris multò uehementiùs parētum eius animi dolore conflictentur, nunc lugentes adſunt, eius memoriam hodierno die celebraturi, in quo patres, amiſſo filio, appellari deſierunt.

Defunctorum memoria id olim celebrata.

His auditis, ille diù elinguis factus, ac pòſt lachrymis plenus, in medium illos prodire petiit, & quænā hæc eſſet, cur tam grauiter cæderentur, interrogauit. Cumque ii prę triſtitia quamplurimùm illos opprimēte, interciſam ac impeditam vocem haberent, neque cauſam ipſi fari poſſent, cernens ille affectus vehemētiam, ſimulque adſpectus (oculis in Charitonē coniectis) accuratiùs perpendens, quaſdam non obſcuras ſimilitudines ac uelut characteres agnouit: ſiquidem ipſe quoque valdè decorus erat adſpectu, & coma flauus, ac (ut paucis expediam) certa ſeruantem ſigna perſpiciens, nihilque reliquum eſſe, quod non optimè quadraret, ſecum ipſe colligens: Præſtat (inqt) vos fratres omninò Deo gratias agere, quandoquidē quicquid unquàm accidit, ad abdita & incognita iudicia (ipſo probè omnia gubernante) eſt referēdum: non autem ſic inconſultò lugere, non ſecus, acsi filius veſter vobis iampridèm peſſùm abiiſſet: licèt enim is vos lateat, nihilo tñ minùs Deo eſt manifeſtus. Hęc cùm Charitō audiſſet, ac eiuſmodi uerba ſui cōſolādi grā fieri incaſsùm arbitraret. Hoc ipsũ pater (ait) verũ eſſe omninò fateor: ſi.n. ex diuinis ſcriptis inferi & interitus Deum nō latent, quomodò non etiam hominũ corda illi erũt manifeſta? Proindè ſi & filius noſter interiit, eius animam ſaltem Dei manibus cōtineri credendum eſt. Atque hactenùs quidem Chariton. *Iob 26.*

Porrò Gregorii mater ad os Marci oculos adiiciēs, fixiùs intuebatur: ac eiuſmodì ſermonem audiens, animo ſuſpēſa, corde nutabat. Deindè cùm monachus dixiſſet rectè cum illorum filio agi, illiſque fletum reprimere præcepiſſet, Donatum Archidiaconum confeſtim accerſit, aſsiſtenti ſilentium vt uitium acriter obijcit: Quid cauſę (inquit) eſt o homo, cur nequam illum ſeruum imitatus, talentum Dei magnum in terram abdideris, non illud potiùs palàm feceris, vt ſic voluptatis, non mœſtitiæ, tum parentibus pueri, tum communi huic patri & archipræſuli author fieres? *Mat. 25.* Nunc ergò cuius criminis reus es, & qua pœna plectēdus? quippe qui tam ingentis illis mœroris author factus, Dei gratiam, quantùm in re fuit, occultaueris? His verbis Archidiaconus pallore infectus eſt, ac artus eius omnes tremor inuadens, illius faciem mutauit: ſeſeque in terram abiiciens, amarè flere ac ingemiſcere cœpit: ac Dauidis uerba contra ſe pronuncians, Peccaui in Dominum meum, & in nos omnes, aiebat. *2. Reg. 12* Data igitur illi venia, humì iacentem erexerunt, ac omnia Gregorii acta accuratè illum dicere, nihil omninò prætermittentem, imperarunt. Sed ille exorſus, rem ſingillatim omnem ediſſerit, & quemadmodùm cùm ſe ſomnoq; dediſſet, quędam uox per quietem puerum inclamauit, & ut ille aſſurgens, ſibi præſtò fuerit, quotieſque illi uox inſonuit, & demùm quæ abs ſe, qualiàve didicerit, nempe qui vocarat, è cælo aduenīſſe, ac quemadmodùm poſtrema uox apparuerit, eiuſipſius aures pcellēs, litus ſibi ptinùs petendũ: futurum.n. vt illic inueniret, quibus cũ mare celeriter traiiceret. His in excuſationē dictis, finem lachrymis fecit, hanc ſilentii cauſam fuiſſe aſſerens, veritũ ſe, nè quādò fide dignus inueniret, nève inſimularetur in adoleſcentem mali aliquid fuiſſe molitũ. Atque

que

que Archidiaconus in hunc eſt modum locutus.

Viſio Marci monachi, cùm eſſet Romæ in templo ſũmorum Apoſtolorum.

At Marcus quæ ab illo de puero dicta fuerant, affirmans, ipſe quoquè adiecit, Gregorii vitá ſibi eſſe perſpectam ac exploratam, isque ita loqui cępit: Cùm eſſemus Romæ, in quæ templo ſummorum Apoſtolorũ oraremus, duo nobis formidabiles viri adſtiterunt, q mihi, Surge (inquiunt) Marce repentè cum duobus, q tecum ſunt monachis, & Carthaginem nauigatione contendite, ibique Gregorium quendam Siculum ab Agrigenti Eccleſia illuc aduentum inquirite: is enim naucleri cuiuſdam, qui Varus dicitur, conuictu familiari vtitur, Deoque totus hæret. Hunc vobiſcum aſſumentes, Hieroſolyma uſque perducatis: quò appulſi, Patriarchę, cui, quę illo facere oporteat, iniunximus, illum ſiſtite. His dictis, ab adſpectu atque oculis mihi ſublati ſunt: proindè ego cùm à ſomno ſolutus eſſem, ad flumen cum his duobus monachis maturo profici ſci, vbi nauem velis paſsis (Deo ſic annuente) velificari Carthaginem, comperi: quam conſcendentes, Carthaginem traiicimus, eamq; obeuntes, adoleſcentem ad ędem diui martyris Iuliani, lectioni vacantem, offendimus: quem complexi & allocuti, quæ ſe noſtro oculorum ſenſui obtulerant, edicimus, & quæ ad illũ contrà pertinerent, omnia cognoſcimus. Tum læti, læ tum ipſum accipientes, ad ſacra loca deducimus, tam verborum dexteritate, quam ſplendore morum, omnes ad ſe trahentem. Cùm hęc Marcus percurriſſet, res quædam cótigit cognitione atq; memoria digna. ſiquidem vniuerſa multitudo, hoc ſermone tanquàm inſania quadam percita, exilere ualdè ac iucundè admodùm plaudere cœpit: ſublata itèm uoce aerem clamore implentes, Deo ob rem tam admirãdam gratias agebant, eiusque nomen meris laudibus cumulabant. Atque hinc quidem multitudo magna cómuniter perfuſa lætitia, cum præſertim parentes Gregorii, præ uoluptatis ubertate à conſtantia mentis deſciuere, in terramque ſemimortui ceciderunt. Vt enim inmoderatus dolor plerunquè in ſtuporem agit: ſic nihilominùs voluptatis magnitudo homines à mente diſcedere compellit, vt utrinquè graue periculum impendere conſtet.

Luc. 24.

Mox coram Marco aſſurgentes, viaque ſui compotes facti, dictis fidem, idque fortaſſe præ gaudio (iuxta diuina ſcripta, Adhuc autem illis non credentibus præ gaudio) non habebant. Proindè dictorum fidem, perindè atquè iſthæc verba ſomnium eſſent, fieri ſibi poſtulabant. Nunquidnàm (aiunt) filius noſter vnigenitus, dilectiſsimus viuit? At ille hunc benè beateque in Deo uiuere dixit. Vt uerò nihil illis, de quo ambigerent, relinqueretur, formam eius effinxit, adoleſcẽtem illum ſanè quàm decorum, patrem ualdè referre ſuum, colore fuluum, pulchrum oculos, prædulci uoce, acutis auribus eſſe: ac demum mores eiuſdem per omnia recenſebat: quam ille prudens, quàm ſciens, humili loco poſitus, mentis oculos tolleret, ac undiquè fauorabili exceptus plauſu, in diuina ſcripta ſemper incumberet. Ac uerba quidem optimis quibuſque tum loquendis, tum audiendis, cum alioqui tardus ad loquendum foret: leuitatis verò quanlibèt minimum, nec dicere nec audire nunquàm omninò ſuſtinuit. Riſus, quàm qui maximè, continens erat. Aſsiduis prætereà laboribus, aſperrimæque exercitationi hærebat.

Mores optimi S. Gregorii adhuc adoleſcẽtis

Cùm hæc atque his longè maiora monachus loqueretur, illa hominum frequẽtia lætitiis omnibus inceſsit, puerique laus parentibus pro filio in conſolationem ſtetit. Illum ipſum enim intueri videbãtur: ſic eius indicia animi atque ueſtigia manifeſta percipiebant. Ac de his quidem hactenus. Porrò monachi triduò illic commorati, iter ſuum perſequi inſtituerunt. Quocirca nauim ſubeuntes, Panormo ſecundiſsimo uento celeriter applicuerunt. Illinc Romam patrium ſolum, ſuumque ipſorum monaſterium petunt. Et is quidem eorum peregrinationem finis excepit.

Gregorius uerò Hieroſolymis (ut ſermo ſuperiùs indicaui) exiſtens, curſumque ſuum conficiens, quin potiùs ſeipſum vincens, ſecumque ipſe decertans, Diaconus à Patriarcha Macario deligit: à quo diuus Gregorius commeatum oliuarum montis, patrumque in illa ſanctæ ciuitatis ſolitudine degentium viſendorũ gratia petiit, cuius cùm arbitrio hoc ipſum permitteretur, iter, quo fertur in interiorem eremum, aggreditur. Cumque tres dies iter feciſſet, ad ſeatã fere horam monachum conſuetis vacantem precibus reperit: quem cùm conueniſſet, in ſermonemque familiarem incidiſſet, quando ille nihil minùs hũc ipſum uirtutis depræhenderat amatorem, in uitę ſecum contubernium accepit. Verùm cùm poſt viginti dies vnà cum Gregorio illac iter faceret, locum, in quo monachi domicilium, duæque palmæ erant, indicauit: Ingens hic, o fili (locum digito ſignans, ſubdidit ille) theſaurus eſt abditus, nempe exercitationis laude pater eminentiſsimus, tuusque, id niſi ipſe detrectes, ſeruator futurus. Proindè accede, & pulſans fores, obuiam tibi prodeuntem habebis, quòd ſi pſallendo diſtinebitur, cantum cum illo, foris alioquin ſtans, proſequere; cùm uerò canẽdi finem fecerit, hinc tibi curæ ſit, quo minùs hac ipſa fruſtreris indagine. Hæc ſanè cùm ille dixiſſet, eſſetque Gregorium amplexatus, diſceſsit.

S. Gregorius fit Diacon⁹, & monachos ſolitarios inuiſit.

At verò cùm hic flexis genibus, oculos ſurſùm in cælum tollens, oraſſet, ſeſeque Crucis ſigno præmuniſſet, fidenter gradiebatur. Cumque ad locum pertingeret, canentem quaſi turbam audiuit: ſed cùm propiùs acceſsiſſet, nó tum multitudinem, ſed veluti tres canentes audire ſibi viſus eſt. Quarè timore perculſus, ad ianuam ſilens appropinquabat: ſed ille cùm tãtum intus expleſſet, per tranſennam adſpiciens, uoce Gregorium inclamauit. Hic uerò multo magis ob nominis appellationem pertimeſcere cœpit, & vocanti parens, ingreditur, ſeſeque, lachrymis ac ſudoribus circunfuſus, illius ad pedes proiecit. Cumque ab eo, Deum ut pro ſe oraret, petiiſſet, ſibique illud ipſum pſtitum eſſet, apud ſenem commoratur, Grammaticamque & quicquid poetarum libris continetur, Rhetoricam itèm, ac philoſophiam illam, quæ animo & contemplatione cernitur, (nã quæ in rerum actione verſatur, iampridèm didicerat) edocetur. Siquidem ſenex ab his omnibus bellè paratus erat, literarumque Græcarum doctorem ſe præſtabat eximium. Tam affabrè Gregorius literarum diuitiis auctus, nec minori morum, atque virtutis, acceſsione facta, illi adhæreſcebat: a quo, quænam ſe vexationes inuaſuræ eſſent, edoctus, (erat enim diuinus ille vir inter cætera venturi pręſcius) curſùs ad ſacra loca pergit: in quibus cùm per annum vixiſſet, illinc in Antiochiã abit: apud quam moram trahens, annum itidèm commoratus eſt. Cumque eſſet plures eruditos ſermones interpretans, nec paucos ipſe compoſuiſſet, omnibus ſui admiratione iniecta, ad magnam ac regiam Conſtantini ciuitatem conceſsit: quandò diuina illum omninò prouidentia eò compelleret, & à cæteris quidẽ mundi curis abſtractum, ad munus illud, ad quod obeundum uocatus fuerat, hortaretur.

Eremita externis diſciplinis eum inſtituerit.

Venit tãdèm Conſtantinopolim.

Hanc ſubiens, apud monachum ſapientiæ ſtudioſũ, qui Sergii & Bacchi martyrum domui olim præfuerat, diuerſatus, rem non paruam quidem effecit, dum Iohannis Chryſoſtomi ſermones aureos percutrit. Nam ſententiarum illius dulcedo ac ubertas, necnon verborum pulchritudo ipſum illexerat: tum nouam illam ſubindè ſtructuram mirè afficientem, omniaque eius ſcripta, donis plena cæleſtibus contuitus, hinc il-

S. Iohannis Chryſoſtomi encomium.

lius

lius animi celſitudinem prout poterat, non ſegniter edoctus, ardore quodā animi erat accenſus, & ad eius vitam vti exemplar quoddam longè pulcherrimum, oculos intendens, imitari illam ſedulò nitebatur. Hinc crebrioribus ſe ieiuniis dedidit, vt vigiliis inſiſtebat, precibus vacabat aſsiduis. Quæ verò illi circa Iohannem contigère, eadem domus eiuſdem præſes ſibi circa illum vſu ueniſſe comperit. Cùm enim & is ieiuniorum admirabile cerneret, (neque enim cibum niſi ſeptem ſingulis diebus, ac tum quidem olera modico condita ſale accipiebat) ac vigilias naturam humanā egredi, nihiloſeciùs laboribus inuictum, precibus ac contemplationi conſtantiſsimè inhærere, ſtupore magno affectus, non continuit, quin hæc ipſa à ſilētio vindicaret, & Patriarcham, cui acta illius omnia manifeſtat, rerum omnium participem faceret. Ille his auditis, gauiſus eſt vehementer, ac ſapientes quoſdam viros, per quos aliquod illius periculum faceret, ad illum legare, ac mox Gregorium ipſum accerſitum apud ſe continere decreuit. Tum enim ſplendor noctis, nempe ſapientes, interire cœperant, ac vno die periiſſe omnes, & ab adſpectu hominum procùl viſi ſunt exulaſſe. Mittuntur igitur ad illum Maximus quidam philoſophus, ac Conſtantinus, tum Eccleſiæ librorum cuſtos, viri non modò ipſi eloquentes, ſed qui alios etiam loquentes iudicare poſſent: philoſophia quidem plurimùm exculti, atque etiam ad ſententiam ac mores hominum rimandos inſtar Lydii lapidis indices. Qui cùm ad illum profecti eſſent, ac ſenſus generoſitatemque animi perſpexiſſent, itemque delectabiles mores, ac ſermonem melle ſuauiorem fluere, linguam longè præſtantiorem, quàm ut dubitatione aliqua ſibi propoſita vinceretur: (nihil enim ex his, quæ ad Theologiam pertinent, eorumque, quæ indiſſolubilia eſſe putantur, diſertæ atque cæleſti eius linguæ in quæſtionem reuocantes, reperire potuerunt, in quo non hos magìs ille ſolutione percelleret, in maximamque traheret admirationē.) Hæc cùm experientia didiciſſent, non inuidia quæ honeſta eſſent occultarunt: quin potiùs nuncii atque præcones apud omnes, & ipſum inprimis Patriarcham illuſtres facti, Gregorium ſolū inter homines cùm ingenio, tum lingua inuictum aſſerentes, reuerſi ſunt.

Nota ieiunia, vigilias, preces, &c. S. Gregorii.

Vbi uerò eximius ille uir haudquaquàm ſpernendus viſus eſt, confeſtim ad ſe Patriarcha illum accerſiuit: qui inuitus quidem ducitur: erat enim quietis apprimè ſtudioſus, ſimulque poſtliminiò redire, illincque proficiſci maturabat. Paret nihiloſeciùs, & coram Archipræſule poſitus, cùm moribus eſſet tranquillus, adſpectu venerandus, & alloquii ſuauitate ſirenas haud fabuloſè loquendo vinceret: ità illum vehementer deuinxit, ſibique totum obſtrinxit, vt ſine illo nullo pacto cōſiſtere uellet, idq; inprimis, quia nihil à ſapientibus proponebatur, quod non ille magna cum perſpicuitate ac ad perſuadendum aptitudine interpretaretur. Proinde uiginti illic dies commoratus, interimque cùm ſapientia, tum ſingulari manſuetudine ac modeſtia admirabilis omnibus habitus, abeundi rursùs uerba fecit. Sed cùm Patriarcha nollet ipſum dimittere, quin omni illum ſtudio retinere niteretur, alias cauſas aſſerens, quibus illi remanendum eſſet, (Monothelitarum enim hæreſis plurimùm tum ſerpebat, & hic ſolus nexus illorum facilè perfringere poterat) tum ſanè, licèt inuitus, remanere eſt perſuaſus. Iam uerò ubique ad bellum conclamatum erat, ab una quidem parte Sergius, Pyrrhus, Paulus, & Cyrus, qui iam hæretici declarati fuerant: ab altera quicunque hæreſim deteſtantes, pro uera pietate ſtabant. Ipſe verò praua ſentientes, licèt procul adhuc poſitos, intortis vibratisq; iaculis fugabat, variis circa dogma ſermonibus editis, quibus omnes illorum opiniones riſus & meras eſſe nugas euidentiſsimè demonſtrarat.

Insignis B. Gregorii ſapientia.

Monothelitarū hæreſis graſſatur.

Ex egregie confutat S. Gregorius.

Poſteà verò quàm bellum erumpere palàm cœpit, tum hæreſeos viri principes occurrerunt, tum ex his, qui recta dogmata ſectabantur, præſtantiores illuc cōfluxerunt. Aderant Antiochiæ, Alexandriæ ac Hieroſolymorum, ſimulque omnes Orientis præſides, Itēque ab Occidente omnes, præter Romæ antiquioris, & Sardiniæ Præſules. (hos enim grauis morbus intra fines continuerat.) At Romanus hominem ſacris literis eruditum, qui ſuas vices impleret, deſtinauit. Gregorius verò in Sardonii locum ſuffectus eſt. Quocircà cùm magnum illo die (ut par erat) de ſacris literis certamen ortum eſſet, aliis quidem rerum, aliis verò uerborum fiducia fretis, dum hæretici acri ac ſuaſorio quodam ſermone, quo ueritatem occultare opinabantur, vtuntur: ille uerè generoſus ac inexpugnabilis lingua, qua tum diuina opitulante gratia plurimùm roboratus eſt, ſic eorum nexus tanta ui orationis & ardore ſpiritus fregit, ut eos, qui dicendi laude plurimùm præſtabant, mutos omninò redderet, & eorū linguas penitùs auferre videretur, ác ij prætereà ipſi ſilentes, ſeſe victos eſſe faterentur. Itaq; Patrum quidem ſynodus plaudebat, hæreticorum uerò multitudo, alii, & ii quidem illuſtriores, depoſito errore, noſtris adhæreſcebant: alii verò plurimi propter verecundiam in medium prodire non audebant. Hunc exitum Synodus habuit, ſolusque Gregorius per omniū ora, & præſertim Patrum, volitabat.

V. Synodus œcumenica.

Præclara eius dicēdi uis & eloquētia.

At aliis tum admirantibus, iis uota pro illo facientibus, Archipræſul ſecum illum accipiens, ad regem adducit: Hic rex optime (dicens) Hic, inquam, eſt ille victor, ac noſtræ fidei propugnaculum. Tum rex ac vniuerſus circunſtans Senatus admiratione ac laudibus hunc exceperunt: mox Deo gratias agentes, multa cū reuerentia & honore deduxerunt. Deindè rex ipſum accerſiuit, ſimulque cum illō locutus, quiſnam eſſet, ac undè gentium veniret, & quas orbis regiones peragraſſet, quæ illi demùm tantæ peregrinationis cauſa, quæ prætereà mens fuiſſet, agnouit. Quo factum eſt, vt illum ea animo vehementer admirans, homine multo maiorem æſtimaret, quodque in eius conſpectum veniſſet, multas hoc nomine Deo & Archipræſuli gratias debere fateretur. At uerò Gregorius priori propoſito inniaus, conſuetudinem illam ac honorem ægrè admodùm ferebat: quin abitum illinc modis omnibus meditabatur. Hunc deniquè Marciani cuiuſdam, qui regi perquàm familiaris erat, opera conſequutus, cautionibus ac legibus quibuſdam dimiſſus eſt, nimirùm inuiſeret Romam: cumq; urbis illius pulchritudinem ac magnificentiam uidiſſet, eiſque ſummos Apoſtolos veneratus, rursùs quam celerrimè poſſet, reuerteretur, regis contubernio in poſterum adheſurus. Porrò antequàm ille Romam adiret, Epiſcopi quos Pontifex Max. ad concilium miſerat, eius aduentum anteuerterant, Pontificemque ipſum, ac omnes regni eiuſdem præſules in maximam illius admirationem euexerant. Quamobrèm illuſtris ille uir expectatos aduenit, & maiorem illis ſua præſentia, quàm cuiuſuis ſui prædicatione, ſtuporem induxit. Cæterùm turbam vitans, frequentesque hominum congreſſus declinans, neque temerè ſeſe, nec inconſultò in cuiuſuis colloquium dans, iuxta diui Sabæ domicilium commorari decreuit.

Imperator eū plurimum facit.

Romæ in multa admiratione habetur.

Cùm hæc interim apud Gregoriū agerentur, Theodorus Agrigēti Epiſcopus, qui iam Potamioni ſucceſſerat, vita ipſe pariter defunctus eſt. Indè dum alii aliū proponerent, (vt vſu ferè in eiuſmodi ſuffragiis euenire ſolet) ſeditio in populo naſcitur, & tumultus à

mul-

multitudine conflatur. Alij enim Sabinum quendam presbyterum, alij Creſcentinum, alij Archidiaconum Euplum, & alij alios in ſede collocare ſtudebāt. Cūq; vnuſquiſque deſignatum à ſe authoritate Pontificis firmari, ratumque fieri vellet, Romam ire perrexerunt, rem (vt moris eſt) Pontificis Max. arbitrio permiſſuri. Horum in Comitatu Chariton Gregorij pater aderat. Atqui illis Romam accedētibus, cum hinc Sabinus, indè Creſcentinus conſiſteret, Euplus ac reli qui illos ordine ſequebantur. Quocircà interrogati, quemnam ſibi vellent Epiſcopum præfici, alijs Sabinum, alijs Creſcentinum petentibus, Pontifex conuerſus ad eos, qui erant ab Euplo: Quid vobis (inquit) videtur? Ij per Charitonem reſponderunt, ſe illum, qui Deo inprimis, & illius iudicio videretur, ſuſcepturos. Hoc ſanè nobis (aiunt) erit optabile: quod enim tuo iudicio probaueris, idipſum quoquè Deo placere omninò exiſtimamus. Deindè Pontifex ijs, qui à Sabino ac Creſcentino ſtabant, ait: Vnum aliquē ex omnibus, qui vobis cordi magis ſit, vnanimes deſignate. Cæterùm prudenter illi nihil reſponderunt: quin tumultuosè agentes, ipſi inter ſe conuicijs turpiter laceſſebant. Propter imprudentem illorum ſeditionem indignatus Pontifex, illorum poſtulata irrita fecit. Verùm poſt triduum Euplum ac Charitonem acceſſens, illos conſilij ſui participes facit. Rursùs illi Dei placitum expectare, & quem ille manifeſtè approbaſſet, hunc itidem ſeſe dixerunt eligere.

Quamobrèm cùm Pontifex penderet animi, Deūq; aſsiduis precibus oraret, vt quem is probaret, eundē perſpicuum cælitùs faceret, duos homines per quietem ſibi vidit aſsiſtere, ſpecie ac cultu corporis Apoſtolos referentes, qui ſe in hunc modum viſi ſunt alloqui: Cur ob inuicèm diſsidentium contentionem, animo cruciaris? Nam qui ad te, vt eligantur, ab ipſidē adducti ſunt, hoc onere atque conatu haudquaquàm ſunt digni. At quidam alius eſt in vrbe hoſpes, vir moribus ornatus ac Deo charus: Gregorio nomen eſt illi: hic aliquādò in diui Sabæ monaſterio hoſpes egit: ſed cùm hoſce viros aduentare ad vrbem intellexit, multò magìs ſe occultauit, ac nunc in ſacra diui Mercurij æde latet occultus. Hunc accerſe, & Agrigenti Eccleſiæ præfectura inſignitum, in Siciliā primo quoquè tempore tranſmitto: eſt enim vir cùm ſacerdotio dignus, tum regundæ illi Eccleſiæ maximè idoneus. His dictis, ſimulque cùm lineamentis illum corporis indicaſſent, ab oculis elapſi ſunt. Simulàc verò ſomno ille ſolutus eſt, timore ac gaudio perfuſus, cū Marco monacho, quæ ſibi per viſum apparuerant, communicat. Porrò hic erat Marcus ille, quem Gregorio comitem itineris miſſum, ac deindè Romam in patrium ſolum reuerſum fuiſſe, ſuperior ſermo demonſtrauit. Hic Pontifici hoc viſum gratulatus, monuit oportere illum iuxta viſionem agere. Tum quidā explaratum mittuntur viri ſelecti, quique illum probè norant, ac duo prætereà Epiſcopi, qui à concilio antea reuerſi fuerant, quibus alter quidam ſacerdos illi cognitus, comes additur. Hi ſimul monaſterium diui Sabæ quamprimùm adeunt: vbi intelligētes illum biduò anteà egreſſum, ad templum ſeſe diui Mercurij contuliſſe, illuc maturant proficiſci, eumq; indè mox digreſſurum inueniunt: qui illos eminùs conſpicatus, & quinam eſſent, de facie agnoſcens, ac demùm, quid à ſe vellent, coniectans, in hortum ſe in medijs plantis, fugiens, abdidit.

Per viſum docetur Pontifex, quē debeat Agrigentinis dare Epiſcopū.

Cùm verò illi à Præpoſito domicilij eiuſdem Gregorium acriter repeterent, hunc ſi dimitteret, grauiter interminati, ille animo atque cogitatione ſuſpenſus, ab Epiſcopis moræ paulum impetrauit, nec priùs acquieuit, donèc vniuerſam domum accuratiſsimè ſcrutatus perluſtraſſet. Hortum itidèm obiens, & oculos arboribus adijciens, medium illis obrutum ac latitantē cernit. Accurrens ergò, manu illius apprǽhenſa, ſe quærentibus educebat, in illum ſæuiēs, clamabat magnis illū (vt apparebat) obnoxium & obſtrictū eſſe criminibus, & propterea ab eiuſmodi viris inquiri: itemq; exulem ac profugum, templum illud, vt ibi lateret, petijſſe, ac graue ſibi hoc nomine periculū attuliſſe. Et ille quidem hæc ità ſe habere arbitrabatur: ille contrà nihil locutus, quaſi nulla ſubeſſet ſibi ratio ad reſpondendum, ſilens egrediebatur. Vbi verò viderunt illum Epiſcopi & agnouerunt, pudore ergà illum affecti, eiusq; genibus aduoluti, complexantur, magni ſe nihil agere opinantes, ſi quem à concilij patribus, atque adeò à rege ipſo honorificè exceptum viderant, ipſi quoquè ſummo honore complecterentur. Verumenimuerò diuus Gregorius, nō ſegniùs ſe demittens, honorem illis nihilo minorem rependebat. Sub hæc audiens is, qui Gregorium accerſierat, talia nutu Dei regi & adminiſtrari perſuaſus, illos ſequebatur. Dum hæc aguntur, Marcus, qui eiuſipſius à puero vita, quive innocentes mores fuiſſent, Pontifici Max. narrabat, queādmodùm ex diuina viſione aſſumptum ex Sicilia ad ſancta eū loca aduexiſſet. Identidèm Pontifexq; à Synodo profectis audierat, Marco communicat, nimirùm vt literarum præſtātia coruſcans, hæreticorum ora illic obſtruxerit.

En vir ſanctus quàm eſt honoris minimè cupidus.

Interim verò dum hæc illi mutuò commentantur, Epiſcopi Gregorium ſecum adducentes, redierūt: qui cùm propiùs acceſsiſſent, formæ illius lineamenta ad viſionem, quam in ſomnis viderat, conferens Pontifex, eundem ipſum, qui ſibi in quiete viſus fuerat, intueri eſt perſuaſus. Quarè hilariter illum admodùm cōplexatus, Deoque, quemadmodùm tempus poſtulabat, gratias agens, in ſede locandum præcipit. Aderat & Marcus cæteris aſsidens: quem Gregorius conſpicatus, eius ſunt elicitæ gaudio lachrymæ, ac à ſede, cùm primùm potuit, exiliens, ſeſe illius ad pedes proiecit, Deoq; multiplices & immortales gratias egit: Te gloria Chriſto rex, (inquiens) Te gloria decet. En tibi ruſus ſeruator meus, dux meus, ſpei meæ principium. Deindè Marcum ipſum alloquitur: Eccè tuum, pater, iampridèm prædictum vaticinium, nunc finem accepit, fore vt nos denuò, hac etiam præſenti vita, mutuò videremus. His nō ſine lachrymis a Gregorio dictis, præſentes omnes mirabātur, gaudijq; participes facti, lachrymas cum illis communicabant. At verò Pōtifex Max. præſentes omnes dimittit, ſolos Epiſcopos duos atq; Gregoriū retinet, omnia illis (vti ſe habent) acta, tum turbæ ſeditionem, tum dubitationem quam habuerat, ediſſerit: eaq; addit, quæ ſibi in ſomnijs diuinitùs apparuerant, aſſerens illum Agrigentinorum Eccleſiæ Epiſcopum cælitùs electū eſſe. Hæc cùm Pontifex loquutus eſſet, Gregorius ſacerdotiū detrectare ac recuſare, indignum ſe minusq; tāto faſtigio idoneum obniſè aſſeuerās. Porrò cùm Pontifex nihil ob id hortari rursùs ac minitari deſiſteret, Gregorius vir ſanctus, veritus nè quodammodò inſolēter videretur intumeſcere, ac ſuo dāno Dei nutibus aduerſari, exigui temporis, quo rem accuratiùs perpenderet, inducias petit. Interim cum Marco monacho pernoctans, precibus inſiſtebat, neque multò pòſt eidem per totam noctem ſomnus obrepſit.

Pontifex eum iubet præfici Eccleſiæ Agrigentinæ.

Ille verò recuſat.

Audiens autem, quòd Chariton pater vnà cum alijs Agrigentinis adeſſet, nō ampliùs ſibi in reliquum de negocio contendendum ratus eſt, ſed ad fugam capiendam ſeſe totus conuertit. Cæterum Marcus, eius abſceſſu diuina prouidentia perſpecto, pleraque illi, Deo proculdubiò linguam eius moderāte, de more ſandi neceſsitate diſſeruit. Demùm diuini ſenis vati-

Vult fugam capeſſere.

cinium in memoriam illi reuocauit, apud quem continuos quatuor annos (vt ſuperiùs ſermone perſtrinximus) philoſophiæ perdiſcendæ cauſa commoratus eſt. An non hæc tibi vir ille dierum antiquus, virtutũ plenus, diuinaq; ſapientia præditus, ad quem iamdiù diſciplinæ cauſa acceſsiſti: nõ hæc, inquam, tibi iãpridèm vaticinatus eſt? Tu'ne, Tu'ne (oro) ità rationibus tuis malè proſpectum volueris? Scilicet pro tãtorum laborum repoſitis in cælo præmiis iram, & pro beneficentia execrationẽ referes? Hæc & alia id genus multa Marcus illi loquutus, vix à propoſito compeſcuit.

Marcus ſanctus monach᷒, nè id faciat, eum deterret.

Hinc non multi præteriere dies, cùm Põtifex Siculos omnes adeſſe imperauit: qui cùm per Marcum cognouiſſet, Charitonem Gregorii patrem eſſe, hominem fixis oculis, idq; quàm occultiùs fieri poterat, intuebatur, & accuratiſsimè cõſiderabat, figuramq; & formã conferens mirabatur, quàm valdè ipſi inter ſe ſimiles eſſent. Reliquæ verò multitudini (ſiquidem frequens aderat) Eià (inquit) cãtibus ac laudibus ad ſacrũ ſummorũ Apoſtolorũ tẽplũ adeamus oẽs vnanimes, vna voce ſupplicationes Deo peracturi, & ſup quẽ admirabile aliquod ſignũ illuxerit, is proculdubiò erit, qui huiuſce populi præfecturã ſuſcipiet. Hęc dixit, protinusq; vniuerſa ciuitas cõmota eſt, ac omnes cùm viri, tum mulieres, tam domini, quàm ſerui procedebant.

Poſteà verò quàm rem diuinã facere cœperũt, Gregorius Euangelium ſibi in hoc traditum ità concinnè & aptè legit, vt Charitonis cæterorumq; auditorum animos voluptate perfunderet. Simulàc verò Euangeliũ impletum eſt, columba ab altari aduolans, capiti illius inſedit. Quamobrèm vniuerſus populus ſtupore (vt par erat) affectus, gaudio & admiratione plenus, non ampliùs orabat exploratũ ſibi fieri, vtrũ qui deſignatus pontifex fuerat, nunc Deo creãdus videretur. Itaq; craſtino die pontifex creatur, traditurq; Agrigẽtinis, imnò verò huic iſti, vti probo paſtori, rationales oues à Pontifice Max. creduntur. Hæc, dũ Gregorius Romæ moraretur, contigère. Sanè Marcus, cuius meminimus, cum illo frequẽter verſabatur, eiq; priorem vitæ rationem, ac inſtitutum ſuggerebat, & illum ad caſus, à quibus impetendus erat, generosè perferẽdos animabat. Quadã nocte cùm Chariton Gregorij pater lecto ſurrexiſſet, (neq; enim filii obliuio illum ceperat, nec dolorem tẽpus abſterſerat, ſed corde atq; animo fractus vitam agebat) ac tum maximè eius animum chariſsimi filii memoria ſubiiſſet, perindè àc dolore furẽs, ad illos intempeſta nocte properat, ac tum lachrymis, tum ſuſpirijs filiũ appellabat, & apud Marcum virum prudẽtem ſuamipſius deplorabat calamitatem, ſimulq; illorum precibus doloris cõſolationẽ ſibi ſuppetere precabatur. Porrò Marcus erecto animo illum eſſe iuſsit, addiditq; oportere ſe reminiſci, quæ olìm ipſe de filio eidem dixerat, nimirum ſe filium viſurum eſſe, propterea vt ſperaret, aiebat, ſe promiſsionem ſuam neutiquàm fruſtraturum.

Columba eius capiti inſidet ſub ſacrificio.

Creatur Epiſcop᷒ Agrigentinus.

Audiuit hæc Chariton, cõfeſtimq; corde proſilijt, ſpeq; animo fluctuabat, ac tũ multò magis angore detinebatur: neq; verò Gregoriũ, quanquam totiès viderat, agnoſcere potuit, vſq; adeò qua ætate, qua figura & cultu corporis immutatus erat: ingens enim in omni re continentia, addo etiã malorum tolerantia, omnẽ abſumpſerat pulchritudinẽ. At ille non agnoſcentem agnouit, ſermonemq; patris audiens, acriter intùs affectus animo incaleſcebat, ſe nihilominùs ipſe continebat, ſibiq; tẽperabat à lachrymis: Deindè quærit à Charitone, huiuſce pueri mater, bone vir (inquiens) vbi interim, vbi agit? Ex quo verò hic perijt, quantum intereſt tẽporis? Ille matrẽ quidem viuere, ac lugentẽ domì reliquiſſe, cæterũ ab amiſſo filio tredecim annos intereſſe dixit. Hic Gregorius (aliquid.n. cõmoueri illũ cõſentaneũ fuit) matris lachrymas animo cõplectẽs, qui patrẽ paulò antè lachrymãtẽ viderat, neque diutiùs ferẽs illũ tam grauiter angi (pari enim & ipſe naturali charitatis ardore commotus eſt) ſubitò ſuffuſus oculos lachrymis, ſede exiliẽs, pedibus patris aduoluitur: Pater, (inquiens) ego tuus filius: ego, inquam, ſum, pater amantiſsime, Gregorius, quem tantoperè inquiris, veſtris precibus in lucem editus, ac, vt voluiſti, ab ipſis cunabulis Deo ſacratus. Veruntamẽ mei pater (obſecro) miſerere, mihiq; quod admiſſum eſt condona, nec me vti multarum lachrymarum authorem præ dolore ampliùs inſectare. Hæc dixit, ſimulq; cõplexu patrẽ tenebat. Quocircà lętitia quędã admirabilis cor illius ſubijt, ac incredibili gaudio eiuſipſius lingua impediebatur. Deindè ad Gregoriũ oculos fixiùs adijciens, adſpectũ eius accuratiùs veſtigabat, & ſagaciter (vt ità dicã) venabatur. Tum ipſum diuum Gregoriũ dilectiſsimũ filium eſſe certiſsimè perſuaſus, hunc viciſsim complexus, ſuauiſsimè oſculabatur, ac cum lachrymante filio ipſe pariter præ lætitia lachrymabatur. Cumque à lachrymis paulìſpèr temperatum eſſet, Marcus vtrunq; ſuſcipiẽs, magnas Deo gratias egit, illosq; tota nocte ſecum habuit.

Chariton pater eius eum non agnoſcit.

Tandem ſe valdè mœrenti patri indicat.

Benè autem manè Agrigentini, quibuſcum Chariton ac diuus Gregorius erant, Põtifici rursùs aſsiſtũt, ac mutuam voluptatem, quam acceperant, repetẽtes, magnam eiuſdem tum vultu, tum habitu ſignificationem faciebant. Pontifex ad ea, quæ cõſentanea eſſent, populum hortatus, docuit, vt Gregorio in omnibus illos parère, & ab ipſo ali oporteat: Charitoni verò lætitiam gratulatus, filium illi tradidit. Cumq; Felicem Epiſcopum, cuius opera Gregorius in ſede locaretur, ſocium illis adiunxiſſet, lætos lętus ipſe dimiſit. Verũ cùm Panormum vrbem appuliſſent, vir quidã monachus habitu, leproſus corpore, currẽs, ac Gregorij pedes complexus, multis cũ lachrymis ac eiulatu morbi leuationem obſecrabat. Ille, Si credis (inquit) nihil eſſe, quod Deo non ſit per factu facile, ecce in nomine eius ſanus eſto. Hæc dixit; leproſusq; purgatus eſt. Videntes autem obſtupuerunt, ac ſublatis manibus, Deũ tam admirabilem in ſanctis àc glorioſum celebrabãt. Hinc ad flumẽ, vbi Peripolæum emporium erat, proprio nomine ſic appellatum, deſcendunt. At vbi ciues Epiſcopos ſuos cum Gregorio quodam ſibi prorsùs incognito, (necdùm enim audierãt, quæ circa Charitonem acta eſſent) reuerſos eſſe reſcivere, turbati vehementer, ac dubitatione pleni, (exiſtimarant enim vnum ex iis, quos ipſi deſignarant, electum iri) currũt nihilominùs omnes, obuiamq; paſsìm illis prodeunt, quibuſcum occurrit etiam pręſes ille, qui monaſteriũ innocenti Virgini Dei matri primus illic nũcuparat. Itaq; Gregorio nauim egredienti, obuij cum turba fiunt. Ille populo ſilentium manu indicens, poſitisq; in terrã genibus, orauit, ac mox tẽplũ protinùs petit.

Cum patre & alijs abit in Siciliam.

Sanat leproſum.

Cæterùm inter ambulandum monachus quidam errore mentis affectus, qui nec loqui poterat, nec aurium omninò ſenſus particeps erat, obuiam illi profectus, eius ad pedes procubuit. At præſes procumbentem propellebat, nec ſinebat pedes illius contingere. Verum cùm Gregorius hunc nequaquàm arcere à ſe præcepiſſet, vehementer ſuſpirans, commiſerationis lachrymas profudit, manusque in cælum attollens: Domine Ieſu Chriſte (inquit) Deus noſter, cæli terræque creator, qui leproſos coràm diuina præſentia tua ſanaſti, ſurdas aures aperuiſti, mutos linguæ reſtituiſti, ipſe hunc ſeruum tuum incredibili tua potẽtia ſana, vt nomen tuum ſanctum laudibus perpetuò celebret. Sic dixit, & appræhẽſum monachũ cõfeſtim erexit, ac in nomine Ieſu Chriſti, (ait) qui dæmoni ſurdo ac muto, vt proprio figmento egrederetur, imperauit,

Curat precibus monachũ ſurdũ & mutum. Mar. 9.

tit, perfectè & loquere & audi, Deumq; ne conditorē tuum lauda. Necdùm loqui deſinerat, cùm quod petebar effectum eſt: nam cui anteà lingua vincta, & auditus vitiatus fuerat, clamare cœpit: Magna ſunt Chriſte opera tua, quæ per hūc virum iuſtū edidiſti. Deindè addidit vir ſanctus: Quātū intereſt tēporis, ex quo vox tibi eſt impedita? Ille nunquàm ſe vel vocē hominis audiſſe dixit, vel quēlibet paululū affari potuiſſe. Tum monaſterii præſes octo annos illum agere, cùm tonſus eſt: cæterū viginti annos in monaſterio cōmoratum dixit. In hoc ingēs præſentes omnes timor inceſsit, Deusque ab omnibus magnificè celebrabatur.

Egredienti ciuitate, magna quędam multitudo, nō gregariorum quidē, ſed illorum qui honoribus ac dignitate cæteris anteſtabant, occurrit. Eorū enim animos in ſublime euexerat, commouerat, inq; Gregorii amorē vehementer inflammarat ſurdus ille, idēq; mutus: qui anteuertens, apud omnes, quos habebat obuios, ſemper clamabat, ſeq; præconem patrati miraculi præſtabat illuſtrem. Cùm igitur Gregorii mater, mulier ſancta, aliis filio obuiam prodeuntibus, ipſa cum reliquis ſenioribus fœminis intra portam ciuitatis ſubſtitiſſet (nec enim quæ filio olim contigerāt, aliquatenùs illam latebant: ſiquidē Chariton vir eius non vſq; adeò ſegnis fuit, quin vxorem quanquàm lōgè poſitam, tam ingentis lætitiæ participem faceret) proindè repentino hoc & admirabili nuncio ſuſpēſis adhuc & erectis animis erat, neq; dictis acquieſcere poterat. At vbì filium venientem eminùs conſpicata eſt, faciē agnouit: patri enim puer adhuc exiſtens per omnia (vt nō ità pridem perſpicuum factum eſt) ſimilis erat: quin & vir factus, veſtigia ſimilitudinis cōſeruauit. Quamobrèm cùm filium probè agnoſceret, & anceps nihil ſibi quicquam relinqueretur, quo minùs Gregorius ſuijpſius filius manifeſtus appareret: iā in lachrymas & cordis gaudium effuſa, ità planè ſecū ipſa loquebatur: Non tu mendax, non tu (inquam) mendax fuiſti, qui iampridē hæc mihi dixeras, me hac etiā præſenti vita filium meum cū gloria viſuram: quibus verbis Marcum latenter deſignabat. Porrò filius ſecūdum carnem, qui tum eidem iuxta ſpiritū pater erat, vbì cominùs appropinquauit, matremq; ſe agnoſcentem agnouit, eam ſuauiſsimè ambiens, tantumq; complexatus, (nam quò minus in his diutiùs immorarentur, tempore excludebâtur) vnà cū multitudine tēplū ingreditur: vbì peractis diuinis myſteriis, Eps qui hūc in ſedē locatū venerat, ac alii præterea viri digni colūbā, illi quæ olìm cælitùs aduolarat, perſimilē, rursùs è cælo deuolantē, Gregorium adumbrare conſpiciunt.

Mater eius eum agnoſcit.

Rursùs è cælo colūba ad illū aduolat.

Hæc vbì tum ab iis, qui viderunt, tum qui videntes audierunt, iudicata ſunt, ciuitas non diutiùs cunctata eſt: ſed qualis eſſet ille, probè perſpiciens, quos à dæmone percitos, languidos, vel diuturno morbo detentos habuit, ad illum confeſtìm omnes adduxit: quos Gregorius magnus ſola precatione ac contactu manuum incunctanter ſanabat. Atq; corpora quidem ità curabat: animas verò per hæc affatìm ſanabat, nimirū dū doceret illos atq; oſtenderet, pleraq; ex his animi culpa oriri: quo in melius cōſtituto, corpora quoquè celeriùs curationē ſuſcipiunt. Inprimìs verò exēplar ſeſe illis vitæ rectè conſtituendæ pulcherrimum ipſe præſtabat, ſic viuens, vt oratio ſuperiùs indicauit, ſeipſum tantum ſupereminēs, tantumq; vtriuſq; vitæ medium agens, quantum ſibi per dignitatis excellētiam licebat. Poſt hæc etiam viros illis tum ſacerdotes, tum diaconos, à quibus diuina & quę vltra nos ſunt, peragerentur conſtituit, quos illi intuentes imitātesque, in viros virtute clariſsimos euaderēt. Inter hos ſacros viros complures viri præſtantes fuerunt, in quibus Eraſmus, Platonicus, ac Philadelphus præcipuè illuſtres nituere, q cū illo plurimū verſantes, ac eius vitā, quoad eius fieri poterat, effingētes ac exprimētes, inſignes vt qui maximè apud omnē rēpublicā facti ſunt: Hæc ſanè quēadmodùm expoſuimus, ità ſe habebant.

Permultos ægros ſanat.

Nōnullis pòſt diebus cùm D. Gregorius ciuitatem obiret, quò miſeratione paterna ægrotos inuiſeret, alia quidē cùm numero, tū magnitudine maiora, q̄ vt oratio cōplectatur, edita ſunt. Sed vnū, quod auribus veſtris eſt gratū futurum, largiemur. Sabinus quidam presbyter, filiolā pulchrā illā quidē, ac valdè gratioſam habuit, cæterùm morbo diuturno iā oppreſſam, quæ nonē annis mouere ſe nunquàm omninò potuerat. Is cùm beatum virum eà tranſeuntem audiſſet, illam vnà cum vxore vti inanimatum quoddam pōdus ante veſtibulum expoſuit: (illac enim vir magnus iter facturus erat) Quo illuc appetente, puellæ mater (vt mos eſt matribus) filiæ pulchritudine ac ętate florentis caſum miſerata, tum vehementer flere ac currere, ſeſeq; huiuſce patris ad pedes proijcere. Ille quid opus haberet percontatus, cauſam didicit, eiusq; ac Sabini calamitatē miſeratus, poſitis genibus orauit, dicēs: Dn̄e Ieſu Chriſte Deus noſter, nè (quæſo) auertas oculos à precibus ſerui tui, meq; hodiè humilē exaudi, atq; hāc puellā gratia ac potētia tui ſancti ſpiritus erigēs inuiſe. His dictis, ſurrexit, ac ſigno Crucis puellam obſignans: In nomine Ieſu Chriſti (ait) exurge, & ſta ſuper pedes tuos. Hæc ille dixit, & puella protinùs ſurrexit, atq; ſingulares immortali Deo vniuerſi gratias egerunt: aderat enim cuncta ciuitatis multitudo, quæ virū ſanctum ob ea, quę ab ipſo fiebāt, admiratione (vt par erat) perculſa, ſequebatur. Cūq; vniuerſam ciuitatē pertranſiſſet, omnibusq;, quæ illis vſui eſſent, proſpexiſſet, ad eccleſiā cum eccleſiaſtico cœtu reuertitur: diuiniſq; peractis ſacrificiis, Eccleſiaſtico cœtui, viduis ac pupillis omnibus menſam appoſuit: quibus ipſe, vili accinctus panno, vnà cum tribus diaconis, de quibus mētionē fecimus, Eraſmo, Philadelpho & Platonico, miniſtrabat. Neq; verò illius mater ab eiuſmodi miniſterio aberat: quin ipſa vnà cū ancillis, quotquot aderant, viduis pedes illarū lauādo, ac omne pietatis obſequiū pręſtādo, miniſtrabant. In hoc autē Gregorius incumbebat, vt ſacris initiatos tum ad virtutē, tum ad eloquia diuina meditanda, informaret, eorumque ſenſus, quam cōmodiſsimè poſſet, explicaret.

Si is presbyter Latinus fuit, ex vxore, poſt ſacerdotium in ſororem mutata, ante ſacerdotiū ſuſcā ſuſcepit.

Puellam miſerrimam ſanitati reſtituit.

Obſerua humilitatem.

Sed quandò fieri non poteſt, quenquā tā ſedulò virtutē conſectari, vt hoſtis dæmonis declinet inuidiam, inſtat nunc, vt, quæ illū tentationes inuaſerint, perſequamur. Sabinus ac Creſcētius, quos ſuperiùs à multitudine Epiſcopos deſignatos fuiſſe demōſtrauimus, ambo inito fœdere, cōſpirāt, (diù. n. mutuas ſimultates geſſerāt) Quouſq; nos (dicētes) huic impoſtori atque venefico ſubijciemur, qui ignaris ac ſimplicioribus hominibus admirationē præſtigiis ac impoſturis excitat? An ignoramꝰ quēadmodùm hinc effugerit, & cū quodā mago manſerit, à quo nefariā hāc & maleficam artē hauſit, qua hominibus inſtàr Simonis illius, dæmon ex hominibus factus, imponit? Non cernis, vt neque omninò comedat, neque bibat, quod dęmones ſubindè faciunt? Hęc inter ſe cōmentati, ſecum etiam clericos quoſdā aſciſcunt, & non exiguā populi partē conuellunt, fidē inter ſe & iuſiurandū dant, captioſum figmētum, arte, quæ ad hoc illos impellebat, inſidioſa dignum cōminiſcuntur. Nam mulierē quandam impudicam, alioqui pulchritudine inſignem, Eudociam nomine, conueniunt: quam pecunia corruptā inducūt cōtra Epiſcopū (proh pudor) palàm ſeſe cū illo cōcubuiſſe teſtimoniū dicere: quicum perfida & plena ſubdoli ac verſuti animi conſilia inſtituerūt, quatenùs in Ep̄m illā inſinuarent. Quarè tēpus obſeruant, quo vir magnus mediis noctibus vna cū diaco-

Patitur malignos obtrectatores.

Act. 8.

Vide malitiam maligni dæmonis.

Medijs noctibus vacat precibus vir ſanctus. nis illis tribus ſibi familiariſsimis, in téplum ad conſuetas preces deſcédere ſolebat. Inſidiatores interim pecunia cũ ianitoribus paciſcuntur, vt puellã in lectũ viri magni ſubmittere liceat, & ipſi in angulo conſidũt. Ille ſolutis precibus, cubiculũ petit, librũq; manu prehendés, vitã Iohãnis Chryſoſtomi, vt clari literis, itá morib⁹ & ingenio maximi, attétiſsimé pcurrit.

Porrò puella arctiſsimo paulò antè ſomno detéta, neque ipſa virum magnum aſcédentem ſenſit, neque rurſus ipſe puellam vidit. Vndè (obſecro) iſthęc innocens & immaculata anima ſuſpicari habuit, puellam prout poterat occultari, & lubentem illic latenter cõ*Vide laudes matutinas.* iectam ſe voluiſſe? Ille igitur poſt lectionẽ ad matutinas laudes ire contendit: quibus expletis, vnà cũ omni ſacro ordine, ac alijs ex populo comitãtibus reuertitur. Tum hortari illos, ac ſalutaria monere cœpit, illudque laborabat, vt, quod ſingulis ferè diebus agere conſueuerat, eorum animos diuinarum literarum lectione reficeret. Tum Creſcétiniani inſtàr ferarum agreſtium irruentes, puellã arripiunt, eamq; coràm populo ſtatuũt, clamore, turbatione, ac tumultu omnia *Vir ſanctus eccè quid patitur.* implent: Improbe, ſceleſte ac execrabilis, qui verè nefarii erant, contra virum omninò ſanctum vociferantes, nihil minùs ſeſe multitudini oſtentabãt. Cęteri talia videntes, admiratione ac dubitatione percellebantur. Nã mulierem illam vicioſam intra cubiculum prę ſentem cernebant: vitam verò ac mores viri præclari, huiuſmodi ſuſpicionibus maximè aduerſari ac repugnare nouerant. At verò ſycophantæ, iniectis in virũ ſanctum manibus, (ò inſaniã deteſtabilem) per omnia loca trahebãt. Hic multitudo amaris cum lachrymis pariter lugebat, perindè ac ſi quiſque illorum, idẽ, qui hæc pateretur, exiſteret. Itã hæc omnes, extra paucos longè flagitioſiſsimos, iiſque exceptis, qui impuri atq; profani coniurationi conſenſerant, de illo grauiter perferebant. Iſti enim meliora ſecuti, figmentum, vt ſeſe habebat, ſuſpicati, tempus ab ea, quo eſſet in domum introducta, ſciſcitabãtur. Illa (vt edocta fuerat) à veſpertinis laudibus ſub primam ferè noctis vigiliã, dixit. Ad hæc cùm Philadelphus Diaconus propheticum illud reſpondiſſet, Obmuteſcat labia mẽdacia, *Pſal. 30.* quæ veteratoriè in iuſtum loquuntur: Creſcentinus improbus illum inuadens percuſsit. Tum multitudine contra illum conſertim inſurgente, parũ abfuit, quin crudeliſsimè necaretur, niſi vir magnus conuerſus eos adhortatione compeſcuiſſet. Se verò tortoribus promptè trahendum exhibuit. At hæc præcipua cauſa fuit, vt dũ ſe ipſe vti reum criminatoribus offert, magnam populo ſuſpicionis occaſionem dederit, nè crimen in ſe recipere videretur, illaque omninò vera eſſent, quæ cõtra ſe accuſatores intenderant, & proptereà conſcientia illum interior euinceret, vt nõ ſolùm pro ſe aliquid agere, ſed ne loqui quidẽ contrà quicquam auderet. His ſanè cogitationibus illorum animi torquebantur.

Traditur in cuſtodiam vir ſanctus. Intereà verò improbi homines ſeditione preualentes, virum ſanctum domo exturbãt, eumque in cuſtodiam tradunt, ligneque pedibus illius iniecto communiunt. Erat autem illa cuſtodia, qua magnus ille Gregorius Lybis, qui pro Chriſto mortẽ oppetiit, detentus fuerat. Cùm igitur fama apud omnes crebeſceret, frequens quædam multitudo pro foribus carceris hærebat: quorum alii manibus, alii pedibus portas perfringebant, nõnulli ferreis vectibus demoliri ac euertere illas aggrediebantur. Non deerant etiam, qui ſeditione in populo facta, Sabinum ac Creſcentinũ in*Eius patientia.* terficere cogitabant. Verùm cùm Chriſti diſcipulus ac imitator hæc illos meditari ſenſiſſet, ex carcere ipſos hortabatur. Nequaquàm vos, filij (aiebat) tale quicquã in illos deliberaueritis. Auerſetur hoc Deus, vt veſtrum aliquis manus & animam propter me tam fœdè conſpurcet. Non euſque, filij, quiſquam in ſelicitatis deueniat. Præſtat enim me magis eſſe perdendum: ideò permittendi ſunt, vt in hominem miſerum ſæuire poſsint. Ab infringẽdis verò forib⁹ ac omni tumultu abſtinentes orate, vltionemque à Domino expectate. Quòd ſi quis vobis negocium faceſſerit, illic etiam ſuſtinete, mihique hanc iniuriam vigiles mei condonate: non enim contra me feræ iſtæ deterius quicquã ſtatuent. His verbis ſatis liquebat, illum mortem non vereri: ſed hoc ſtudere, vt dum circa carcerẽ intenti occupantur, à priori illos indignatione retraheret: ſimulque ingentis ac magnifici miraculi, quod ſtatim ſubſecutum eſt, ſpectatores conſtitueret. Cùm enim multitudo iuxta viri ſancti ſermonẽ foris præſtolaretur, ille intùs poſitus genib⁹ orabat, & pro omnibus Deo gratias agebat. Porrò intempeſta nocte lucem clariſsimam, quæ totum carcerem circunfulſit, ad ipſum conſolandũ Deus cælitùs immiſit, eidemq; Angelus aſsiſtens, catenas, quibus vinctus erat, perfregit: cumq; ue verbis confirmaſſet, illum, quò maiorem beneuolẽtiam indicaret, complexus eſt. Ille quidem hominum obtutus oculorum effugerat, cæterùm ianuæ carceris ſua ſponte apertæ ſunt. Qua re animaduerſa, tam ingẽs populum admiratio ſubiit, vt lachrymæ præ gaudio ac admirando facto poſteriùs elicitæ, ſuperioris lachrymas luctus exciperent. Stupore igitur ac lætitia pleni, ad pedes magni viri procumbũt, dicentes: Nunc Deũ tecum eſſe cognouimus: ſimulq; paratiores ad rectè facta conſtituti, omnia pro ipſo & pati & facere hilariter decreuerunt. *Cœleſti lumine & angelica viſitatione confirmatur.*

Ac Sabinus Creſcentinuſque ſceleſtiſsimi repentè cõfoſsi ac iugulati fuiſſent, niſi rurſus vir ille verè diuinus eos mox moltùm obſecraſſet, grauiterque terruiſſet, cædis incommoda, & mala, quæ indè eminerent, ob oculos ponens. Extremũ illud addens, ſi tantum facinus auderẽt, oportere vt ſeipſũ primùm interficerent, ac ſic poſtremò illos inuaderent. Vix his verbis eorum impetum ſedauit. Sabinum autem ac Creſcentinum accerſens, vt ea quæ geſta eſſent cernere ipſis liceret, Cur me obſecro (inquit) hic incluſum detinetis, cùm in me necis habeatis poteſtatem, vel publico dãnatum iudicio, quoquouerſùm in exilium mittere liceat? Illi cùm hæc omnia audirent, & factorum teſtes ipſi ſibi eſſent locupletes, conſcientia alioqui ſua transfixi, nihil minùs de pertinacia & duritie remiſerunt, tantamque verborum manſuetudinẽ, quòd poſt tot tantaque ſigna, erga illum admirabiliter edita, ſe proprii corporis dominos faceret, non magis, quàm qui minimè, reueriti ſunt: quin præfractè valdè ac arroganter illi dicebant, epiſtolas ſe de illo Exarcho principi dediſſe: ſed venturum illum, accurateque de illius crimine quæſtionẽ habiturum. Idque ità factum eſt. Nã cùm Exarchus aduenisſet, ac in media ciuitate pro tribunali agens ius diceret, Sabinus vnà cum adultera illi ſe ſiſtunt. Sanctus quoquè cuſtodibus ac apparitoribus, pleraque item populi multitudine comitatus deducitur. Hi coràm Exarcho vocem tollentes, cùm alia Gregorii admirãda facta perſequebantur, tum, quemadmodùm Sabini ipſius filiam tot annis iacentem redditam ſanitati patri reſtituerit, dixerunt, & quem Iudam alterum appellabãt, hunc benefactorem ſuum non ſecùs, vt ille fecit, maleficiis compenſare. Illud præterea addebant, quod de cuſtodia nupèr acciderat: quod cùm tam magnum præſertim eſſet, ne illi quidem neceſsitatem ſui excuſandi tribui oportere: alioqui ſi fine concilio iudicarentur, fore omniũ iniquiſsimum afferebãt. Hæc multitudine cõclamante, Exarchus palàm perterritus eſt. Quocircà de ſede ſurrexit, dixitque ad Pontificẽ Max. *Siſtitur coràm Exarcho.*

quò

Exarch⁹ cũ remiſit ad ſummũ Pontificem.

quò de hac tota cauſa cognoſceret, referre oportere. Vt tamẽ, cùm illuc acceſſerit, aliquid relatu dignum habeat, Sabinum ac Creſcentinum adeſſe iubet, puellamq; coràm ipſis percontatur, an ea, quæ illi de eiuſmodi homine nunciarant, vera omninò eſſent. Illa vera fatetur. Quo dicto, impuro afflata ſpiritu, humi trahebatur, confeſtimque iuxta viri ſancti proſtrata pedes miſerabilis, dentibus ſtridẽs, atq; ore ſpumas agẽs procũbebat. Tum eos qui aderant, tantus repentè terror inuaſit, vt nihil prætereà in fidem dictorum ab Exarcho quærendum eſſe arbitrarentur, præſertìm qui erant ſana mente, neq; animo valdè cæcutiebant. Sabiniani verò improbi ſycophantæ virum inſignẽ nihil veriti, cauillabantur, aiebantque: Quid aliis teſtibus indigemus, quandò de voluntate ſua Deus nos tã manifeſtè certiores faciat? Omnia præſtigiis adſcribebant, & miraculorum vim diuinam, impoſturam appellabant. At Sabini vxor vnà cum filia, quæ cæca ſurdaq; paulò antè fuerat, & pleriq; alij ex iis, qui ſanati fuerant, ad beati viri pedes ſeſe flentes proiecere, & ne contra ſe ob aliorum conuicia ac petulantiam, impiorumq; maledicentiam acceptarum iniuriarũ indignationẽ exereret, obſecrabant. Porrò eadem Sabini vxor, iuſta de cauſa indignata, virũ ſuum toruè adſpicere, ac acriter increpare cœpit, & dicere: Hinc faceſſe ſcelesſte, mihi & tibiipſi pariter inſidiator. Hæccinè homini benefico, deq; nobis optimè merito, qui ſolo ſermone filiolã noſtrã ſanitati reſtituit, beneficia rependis? Neq; te, infelix, talia contuentẽ nunc vlla cogitationũ iſtiuſmodi ſubit pœnitentia?

Itèm in Sabinum calũniatorem.

Hæc cùm mulier perſequeretur, Sabinus colorẽ mutauit, ſeq; in terrã abiecit, vocis omninò expers fact⁹: vſq; eò diuina ſeſe vindicta extulit. Ex quo verò Exarchus nihil vlterà cõtra ſe ſtatuendũ habuit, rursùs vir beatus in cuſtodiã cõiectus eſt, donèc vniuerſa hæc Põtifici Max. perſpecta fierẽt. Cæterùm ille præibat, & vniuerſus populus ſubſequebatur, hunc quidẽ max. laudibus, quadruplatores verò illos innumeris cõtumeliis proſecutus. Iam verò veſper aduenerat. Proindè cùm iã eſſet decretũ, virũ ſanctũ ad Põtificẽ mittere, viſum eſt Exarcho intempeſta nocte, vniuerſo populo dormiente, per portam, qua tenditur ad mare, hunc clàm è ciuitate deducere: animaduerterat enim multitudinẽ id, ſi reſciuiſſet, nõ permiſſurã: quod ſanè ex ſentẽtia cecidit: Nam occultè ciuitate egreſſus eſt. At parẽtes ei⁹ (neq; enim quod fiebat ignorabãt) filiũ flentes ac lamentantes ſequebãtur: & licèt exitũ, quæ præceſſerãt, quis horum futurus finis eſſet, vti eiuſdẽ familiares, probè cõiicerẽt; nihilo minùs, vt parẽtes, rerũ incertitudine corde nutabãt. Verùm diuinus vir flere illos prohibebat, tutoque ac læto animo eſſe hortabatur. Vbi verò litus propiùs cõtigit, eos vt pro ſe orarẽt, precatus, alacriter nauẽ cõſcendit. Porrò Platonicũ ſecũ habuit, præterea neminẽ: qui & ipſe, quæ ad nauigationẽ neceſſaria erãt, indè inſtruxerat.

Romam proficiſcitur, illic cauſam dicturus apud Põtificem.

Cùm verò iã ſe nauigationi eſſet cõmiſſurus, multũ de Eccleſia, deq; grege illos implorata fide obteſtatus eſt: nempè pro omnibus, in quib⁹ cõtra ipſam ſæuire ac graſſari perrexerint, Deo rationẽ eſſe reddituros. Hi ne ſic quidẽ à nequitia temperarunt ſua: ſiquidẽ nec Exarchus ipſe in eius cauſa à nequiſsimis illis hominibus quicquàm ferè diſtabat, cùm alioqui à delatoribus tũ iudex eſſet delectus. Nullũ tibi poſt hæc (dixit) Gregori liceat de Eccleſia ſermonẽ habere: virũ enim eiuſmodi in tuũ locũ ſurrogauimus, in quẽ ne aduerſarij quidẽ aliquid habent culpare.

Eleuſius hæreticus ſubſtituitur ab æmulis.

Hæc autẽ de Eleuſio quodã hæretico dicebat, qui in Oriente ſæpenumerò cũ Gregorio de admirandis dogmatibus, deq; munere, quod Christus, Dei patris in terris legatum agens, obierat, acerrimè diſputarat, cùm nihiloſeciùs planè repreſſus ab eo ac victus fuiſſet. Hic iãpridèm eidẽ admirabili habebatur, iſq; tũ apud ciuẽ quendam latitabat, qui delatoribus cõiunctus, hanc contumeliæ potionẽ Gregorio callidè cõmiſcuerat, illisq; omnẽ actus ſcenã, hoc eſt, flagitii materiã atq; ſubiectum monſtrarat, cui tũ illi Epiſcopatum concreditderant. His dictis, nauigationem ille ſubiit. Agrigentini verò viri principes vnà cũ reliqua multitudine, cùm cuſtodiã ſummo manè facto agmine petiſſent, neq; Gregoriũ reperiſſent, turbare oĩa, cõmiſcere, ac lamẽtari cœperũt. Exiſtimãtes autẽ illũ clàm de medio ſublatũ, tumultũ ac ſeditionem cõtra Exarchũ, eiuſq; aſſeſſorẽ moleſtiſsimã excitarunt. Ac primùm quidẽ Sabini ac Creſcẽtini ſycophantarũ domos incẽdũt: deindè illos ipſos interficere adoriũtur: ſed ij ad eccleſiã fuga ſeſe recipiẽtes, periculũ declinarũt. Verùm Chariton turbæ illos inſequentis veſtigiis inſiſtẽs, effecit, nè intra tẽplũ iugularẽtur, vix illos magno cũ clamore ab eiuſmodi petitione ac inſultu cõprimens. Itaq; ſeditionẽ eiuſmodi finis excepit. Cùm verò vir ſanctus Romã perueniſſet, Põtifex Max. acceptis ab Exarcho literis, iiſq; quæ ab ipſo ſcribebantur cognitis, admiratione ac ira plenus, nõ eſt paſſus virũ ſanctũ ſuiipſi⁹ adire præſentiã: quin etiã indicta cauſa tractũ illũ atq; cõtumelioſè illuſum, manib⁹ prætereà pedibusq; catena vinctũ, in carcerẽ cõiiciẽdũ imperauit. Cæterùm ille ludibrio tã turpiter habit⁹, in carcerẽq; ac vinculis mãcipatus, nihilominùs oĩbus in reb⁹ ſui ſimilis eſſe perrexit, atq; cõtumelia in magnã agẽdarũ Deo gratiarũ occaſionẽ vſus eſt. Vt verò cõſolationis, tot circũſeptus moleſtiis, magis expers eſſet, ne Platonicũ quidẽ diaconũ in cuſtodia cũ ipſo eſſe permiſerunt; ſed alibi quodã in loco captiuum illũ detinent.

Noctẽ orãs, multa luce cingitur, & viſione cæleſti confirmatur.

Intereà dũ vir beatus vincula pateretur, precibuſque, vt illi moris erat, mediis noctibus inuigilãs, excubaret, lux eum ingens circũfulſit & eccè tibi viri duo, forma cuiuſq; corporis Apoſtolos referẽtes, aſsiſtũt, eũq; his verbis affantur: Salue Christi famule, nobisq; dilecte Gregori: Dominus idcircò nos miſit, vt te vinculis, quibus iniuſtè illigatus es, ſolueremus: ac nos quidẽ ob conſtantiã ac patientiã tuã huc, te vt lætum redderemus, acceſsimus. Oportet enim & hãc vrbem multis abs te ſignis editis frui. Hæc ſimul ac locuti ſunt, vincula tetigerũt, quæ ab eius manib⁹ pedibusq; repentè ceciderunt: mox Gregoriũ aſſurgẽtẽ, tremẽtemq;, necnõ gratias agentẽ cõplexi, abeuntes ex oculis eius elapſi ſunt. Deindè ad Platonicũ accedentes, ac ipſum ſoluẽtes, eò vbi Gregorius erat, deduxerũt, ibiq; illũ reliquere: qui nõ aliter, ac ſi hæc ipſa per quietem vidiſſet, poſtquã ad ſe rediit, Gregoriũ intuitus, admiratione ac gaudio affectus eſt, moxq; in agẽdis Deo gratiis totus eſt cõuerſus. Prætereà hac ipſa hora aliud cõtigit. Nã cuſtos carceris filiũ iãdiu impuro afflatum ſpiritu habuit, quẽ colũnæ illigatũ, propè à ſuis ædibus obſeruabat. Tũ verò dæmõ, quo erat correptus, fractis vinculis puerũ impotẽter impellẽs, viri ſancti pedib⁹ illiſit, atq; illum à precibus exturbauit, clamansq; ac ſe volutãs, ex ore ſpumam agebat. Ille verò ne ſic quidem ab orando ceſſans, quin potiùs oculos ac mentem in cælum tollens, eius qui ſpirituum legionem profligare potuit, auxilium implorabat.

Marc. 5. Pellit dæmonẽ ab homine.

Deindè manu ſuper ægrè affectum impoſita, vti nequam ſeruum dominus dæmonem profugere coegit. Atque hunc quidem in hunc modum à dæmone liberauit.

At verò cuſtos carceris cùm ſomno ſolutus ſurrexiſſet, neque filium colũnæ illigatũ vidiſſet, exiſtimãs hunc à ſæuiſsimo ſpiritu lapidibus alliſum, aut aquis præfocatũ eſſe, flere amariſsimè cœpit, faciemq; percutiens, illum vti mortuum lamentabatur: carcerem autem accuratiùs perluſtrans, ac eius patẽre ianuas, lucem prætereà ipſam cernens, capillos tum

ſacerare, eque capite conuellere, faciem itèm plangere, putās virum ſanctum profugiſſe. Poſteà verò quam introſpexit, ac illum inibì vnà cum Platonico canentem conſiſtere non ſolùm, ſed etiā filium eius decoro ac prudenti adſpectu prope illum poſitum vidit, eius animū ſtupor inuaſit, ac verum cōiectans, virum iſtū admiranda hæc edidiſſe, accurrens, eiua pedibus prouolutus, eidem tanquàm de ſe optimè merito partim gratias agebat, partim veniā pro iis, quæ geſſerat, impoſitis illi vinculis poſtulabat. Exindè multo cum timore ſancto viro miniſtrabat, eiq; omne obſequii officium præſtare ſedulò nitebatur. Increbreſcēte igitur fama, & vbiq; vagāte, mulier quædā, claris orta natalibus, filiolā humi proſtratā habēs, hāc ſecum arripiēs, virū ſanctū in cuſtodia petit, illiusq; cōplexa pedes: Miſerere, inquit, filiæ meæ, quemadmodùm & Chriſtus, cuius es imitator, mulierem contractam ac inclinatam olim erexit. *Luc. 13.* Ille hoc ſolius eſſe Dei reſpondit. Verumenimuerò (inquit) cùm te vberē ac locupletem fidem habere videam, (omnia ſiquidem fideli præſtare poteſt) aptus (nec id ſanè immeritò) fidei tuæ finis ſubſequetur. *Sanat contractam.* Cùm ità locutus eſſet, puellæ manū oraturus imponens, cōfeſtim eam ſanitate donauit: eam mater ſanitati redditā hilariter accipiēs, gaudio perfuſa, immortales Deo grātias agebat, rectaq; cum ipſa domum perrexit. Pleraq; id genus alia Gregorius carcere adhuc detentus edidit. Hic cùm omnē eius ætatē ibidèm conſtantiſsimè victurus eſſet, Pontifex Max. quæ in illū iactatæ fuerant, contumelias reminiſcens, Marcū, quē aliàs ſæpè memorauimus, accerſiuit. Qui cùm præſtò affuiſſet, non ſine indignatione omnia cōtra Gregorium acta narrauit, quēadmodùm in adulterio deprehenſus, vinctus ad ſe perductus, inq; carcerē à ſe detruſus fuiſſet, vbi hactenùs cuſtodiis ſept⁹, patienter perdurat. Tum Marcus ingemuit vehementer. Nouerat enim, quæcunq; in illum dicerētur: perſpectos ac exploratos illos habebat, qui hæc contra Gregorium confinxerant, ſimulque ab his perſuaſos deplorabat, neq; quicquā aliud aiebat, quàm, O vtinā Domine partē & mihi liceat vnà cum ipſo adire calamitatum, quandò ad cōmunis iudicis ſubſellia ſtaturi ſumus. Hunc ſermonem cùm Pontifex audiſſet, vti eiuſmodi verbis grauiter offenſus, epiſtolam in Gregorium ſcriptam eidem oſtendit; vt non temerè ſe aut inconſultò perſuaſum excuſaret: ſed iis literis tāquàm teſtimonio benè locuplete rē tam nefariam iniudicatam noluiſſe. *Marcus S. monachus ſtat à beato viro.* Perlecta autē epiſtola Marcus, ac velut ea, quæ ſcripta erāt, irridens, rebus ipſis (inquit) ò Domine, iſthæc conuicia ſunt expendenda, diligenterq; quiſnam iuſtitiā ſequatur, diſquirendum. Tum tibi liquidò patebit, qualis vir ſit iſte, an ſcortum aut aliud quid, nè plura dicam, depereat: agnoſcēs & ipſe protinùs, ſi volueris, & iā cognouiſti. Eius orationē Pontifex interpellat, ſe, quæ ille dicturus eſſet, ſcire, nempe magnā erga illum Dei beneficentiā extitiſſe, ſed illo fœdè labente, peſsùm quoq; ipſam abiiſſe. Et hæc ille quidem vt humanus, cùm rem vt erat, nō perſpiceret, neque cor (vt ſermo diuinus habet) intueretur.

Deindè cùm, quidnam de Gregorio eſſet ſtatuēdū, Marcum in conſilium adhibuiſſet, ille conſiliū dedit, non abſque magno ſacerdote, excelſæ, inquam, ciuitatis, eiuſque rege iudicandum eſſe. Propterea illū dare operā oportere, vt delatores ipſos cum mandatis remitteret, ſimulque mulierem, cuius ſtupri inſimulabatur, ac eum, quem in eius locum ſacerdotem ſubſtituerant, necnō mandatores omnes Byzantium deducendos curaret, eaque quemadmodùm ſeſe habebāt, quæ contra quenque dicēda eſſent, perſcriberet. Hæc cùm Pontifex Max. vtilia iuxtà ac conſentanea omnia cēſuiſſet, hinc mittit, tum qui delatores è Sicilia profectos, ad quæſtionē ac iudicium abducerent: tum qui literas Patriarchæ ipſiq; regi Conſtātinopolis afferēt. Hi autem duo erant Epiſcopi, qui anteà Synodo etiā interfuerant. *Epiſcopus Cōſtātin. & Imperator fauent viro ſancto tanquàm falſò delato.* Porrò rex, itemq; Patriarcha, acceptis ac perlectis eiuſmodi literis, falſum & omninò incredibile crimen, cuius Gregorius inſimulatus fuerat, iudicauerunt. Quocircà rex quendam ab regio armamentario perſanè familiarem, Marcianum nomine, vnà cum Epiſcopis Romā remiſit. Patriarcha itidèm Ancyræ, Cyzici ac Corinthi præſules, quibus acceſsit Cōſtantinus, quem plerique à liberis appellabant, cuius mentio ſuperiùs eſt facta, ſimul deſtinauit: mandātes, vt hi ad latam vſque ſententiam, quæſtionemque perſolutam, Gregorium ſecum haberent.

Ij cùm Romā adiiſſent, contigit Marcianū grauiſsimo morbo affligtari, ità vt ſpem de illius vita medici omnē deſtituerent; cuius rei cauſa ingens Epiſcopos dolor inuaſerat. Mox cùm omnē curam fata vincerēt, extremumq; ſpiritum anhelāret, ac ſole ad occaſum vergente, ipſe lucē hanc relicturus videretur, ea mulier, cuius filiā morbo correptam Gregorij precibus curationē nupèr accepiſſe diximus, illàc vbi Marcianus in lecto decumbebat, præteriens, ſeruorū plāgentium ac lamentantium flebilem ac luctuoſam vocem audiuit: cuius cauſam percontata, gratiā non celauit, ſed palàm beneficentiam euulgat, & quæ ipſa admirabilia in filia ſit aſſequuta, illis annunciat, ſeruatoriſq; præco, & rei geſtæ teſtis claſsicus conſtituitur. Eià agitè (inquit) filij, fletu repreſſo, mihi obtemperate, ipſumq; ab ipſo lecto tollentes, alacriter me ſequimini: virum enim mihi ab experiētia benè cognitum vobis oſtendā, qui vos à luctu facilè vindicabit, & dominum veſtrum multa cum celeritate ſanitati reſtituet. Eius ſermoni ſerui pārent, dominumq; repentè tollentes, iuxta cuſtodiam, vbi Gregorius erat, deponūt. Quem ille ardentiſsima febri commotum & inflammatum adſpiciens, miſeratus eſt hominem, lectumque lachrymis irrigabat. Cæterùm ſemèl illum atque iterùm vocans, (eum nanque vox atque ſenſus defecerat, nec quicquam loqui poterat) manum quidem illi vir diuinus adiecit, mente verò totus in cælum erectus, faciemq; ſuam & ægrotum lachrymis perfundens, Deū obſecrabat. *Precibus ſanat hominem à medicis planè deſperatū.* Atqui preces ſomnum peperere, ſomnus ægroto ſalutem attulit. Cùm enim quinque ſupra viginti dies inſomnis duxiſſet, arctiſsimus tum illi ſomnus obrepſit. Serui verò, qui mediis eidem noctibus aſsiſtebant, febrim receſsiſſe, & ægrotum conualuiſſe repererunt. Hos vir ſanctus monuit, de recepta ſanitate gratias Deo habendas eſſe: ipſe interim precibus ac vigiliis vacabat. Marcianum iucūdus denuò ſomnus cōplexus eſt. Circa verò matutinas laudes, orante viro ſancto, Marcianus lecto proſilijt, & qui ſe ſanarat, ex ſe perſpiciens atque cognoſcens, eius ad pedes prouolutus, illos amplexabatur, verbiſque quibus poterat gratioſis beneficium in ſe ſanitatis, quod erat maximum, munerabatur. Subindè verò ſtās, laudes, quæ reliquæ erant, cum illo ſimul proſequebatur. Vbi verò dictio laudum finem accepit, ſedenteſque loqui cœperunt, mirabatur autem Marcianus, quonam modo vir beatus illic concluſus eſſet, & quomodò ſilens carere ſeſe lumine pateretur, cùm alioqui obſeruantem ſe, ibique inhabitantem grauiſsimè poſſet offendere? Et hæc quidem illi inuicèm loquebantur.

Porrò Epiſcopi, qui ab rege cum Marciano miſsi fuerant, vt Gregorii cauſam quæſtioni atque iudicio ſubderent, domum vbi Marcianus diuerſabatur profecti, cùm illum minimè inueniſſent, ſupremo fato cōceſsiſſe, hominemque ſepulcro conditum exiſtimantes: ſciebant enim (vt verbis vtar ſcripturæ) ægritudinem eius grauem eſſe: tulerunt grauiter & acerbè, lu-

ctuque

ctuque ac ſqualore obſiti, amici obitum deflebant: ad quam quidem calamitatem non exiguam acceſsionē faciebat, quòd arbitrabâtur hoc regem iniquè admodùm eſſe laturum. Cumque ità viri iſti mœrore conficerentur, eccè tibi vnus ex Marciani minîſtris, curſu rectà cuſtodiam petens, dolorem omnem abſterſit, lætum illis nuncium afferens, dum omuia tum medicū, tum curationis modum ſingillatim percēſet, addens etiam locum, vbi etiamnùm mutuò loquebantur. His auditis, ad cuſtodiam multa celeritate contenduot: quò cùm perueniſſent, iogreſsi, ambos virum eximiū cum Marciano ſedentem offeodunt. Ipſum autem agnoſcentes, iuxta pedes illius humi procumbunt, rogaotes, vt qui communem cum illo à Chriſto poteſtatem accepiſſent, precationis quoquè efficacia potirētur. Aſſederunt & illi, Gregorinm cùm aliis de cauſis admirati, tum quòd tam manſuetum ad calumnias ſe præſtaret, tum etiam quòd obſcurus ille ac tenebroſus carcer thalamo cuidam pulcherrimo perſimilis videretur. Interrogantes igitur, ex quo tempore in vincula fuiſſet cōiectus, vnum atque alterum annū, quatuor præterea mēſes eſſe intellexerunt, quod illi ægrè admodùm tulerunt, nimiamque Pontificis crudelitatem improbarunt.

Non vult educi è carcere.

Cæterùm cùm ij virum ſanctum carcere emittere molirentur, ipſe prohibuit, idque ſe, nè quam accuſatoribus anſam præberet, facere dictitabat, oève vituperatioois alicuius ipſi ſibi notam inurerent. Pontificem ſubiodè cum Marciano petunt, qui ordine omnem illi miraculi ſeriem ediſſerit, quemadmodùm in morbū, quo propè eatinctus eſt, ipſe incurrerat, qualemque fuerit ab ipſo eurationem aſſecutus. Hæc illū audientem pœoitentia ſecuta eſt, & quæ in virum ſanctū temerè admiſerat, ſui acerrimus accuſator factus, repræhendebat, faciemque ſimul cum conſilio mutauit. Vidiſſes illum animo vehementer eſſe commotum, & graues à ſe, tanquàm eius criminis authore, pęnas exigere. Quoniam verò eum accuſatores anteuerterunt, Agrigentini quoquè tum priocipes ciuitatis, tum plebeij quamplurimi, cuiusque cūque ordinis viri frequentes voà ſimul ſyncera fide obligati aduenerant: aodientes vbinàm vir ſanctus vinctus detineretur, ad illum maturant celeriter proficiſci: &, tanquàm filii chariſsimi eum, qui ſibi pro tempore dilectiſsimus pater extiterat, intuentes, maiori quo poterant honore ac reuerentia proſequebantur. Sed cùm omnes eius circumplecti aut tenere pedes nequirent, longè poſiti ſe inclinabant, & tum verbis, tum lachrymis ſolum illud venerabantur, nimiamque in illum amoris vehementiam præ ſe ferebant, dicētes: Pater, Pootifex, & ſeruator, nè nos deſeras, neque nobis paucorum prauitas vniuerſæ multitudioi fraudi aut vitio detur. Multus nunc tui cauſa luctus vrbem immutauit: lugent orphani, triſtantur viduæ, pauperes lamētantur; qui corpore ſunt malè conſtituto, quique animum malè affectum habent, alii patrem, alii præſidē & patronum, nonnulli benefactorem, plurimi tum animi tum corporis medicum inquirunt & repetunt. Et hæc quidem eſt præſens ciuitatis facies, quæ tanquàm ingenti terræ motu concuſſa, vel turribus iure belli deiectis, deſpecta iacet. Hæc, ſi te in vrbis conſpectum dederis, omnia reſtitues. Illi autē, tantùm ſi volueris, illuceſces. Nos ſiquidem omnes tecum viuere, tecum mori parati ſumus. Hæc quidē multitudo, vti impotenti illius flagrans deſiderio, dicebat.

Agrigētinorum mirum erga eum ſtudium & reuerētia.

Synodus Romana 150. Epiſcoporū.

Coacto verò ad ædem diui Hippolyti coocilio, qui locus proximus erat carceri, aderant propè centum ac quinquaginta Epiſcopi, quorū nōnulli ab Oriente venerant, inter quos Conſtantinus à libellis, magni Archipræſulis vices obibat. Indigenæque monachi omnes in ordinem redacti, ordo itèm Eccleſiæ vniuerſus, necnō reliqua ferè omnis vrbis multitudo, illic confluxerat. Omninò autem Marcus, ac alii præterea quinque ſacerdotes, qui Gregorium accerſant, eumque iudicio concilii ſiſtaot, deſtinantur. Qui cùm præſtò affuiſſet, in terram tèr ſe inclinans, reorū more ſubſtitit. Porrò præſules quicunque paulò clementiores erant, dum quæ agerentur, intuebantur, lachrymis oculos perfundebant. Impuri quoquè delatores vnà cum Sabino ac Creſcentino, decem ſupra centum aſsiſtebant, quos Pontifex Maximus more ius dicentium interrogauit, nunquidnàm haberent, quod Gregorio poſſent vitio vertere, quodque criminis nomen eſſet. Illi laſciuiam atque libidioem obijcere aſſueuerabant: quorum orationem Pontifex interpellans: Vòsne (inquit) ipſi vidiſtis, an mulierem id audiſtis dicentem? Illi verò communi principium ordientes: Nos quidem (dixerunt) cùm ingrederemur ad ipſum Deum de more circa auroram laudaturi & adoraturi, hancque in eius lecto cubantem inueniſſemus, cōpræhendimus. Cæterùm ipſa quoquè (vt par erat) quæſita, rem nobis atque adeò Exarcho ipſi, multis pręſentibus, perſpicuam fecit. Horum nos nihil aliud ſcimus, niſi quòd ex quo tēpore tam indignum ſcelus admiſit, ſpiritu illa nequam percita, hucuſquè grauiſsimè torquetur. Ità audaces ac proterui, ſubdoliq; verſuti dæmonis imitatores, quibus artibus ipſi calumniam texentes plurimùm capere ac irretire conſueuerant, iiſdem ipſi mendacium munire ſuum cogitauerant.

Vide ſingularem impudentiam.

At præſules illi, præſtantes inuictiq; veritatis propugnatores: Hæc profectò ſi vera eſſent, aiebaot, contrarium magis ſequi oportebat, ac ſcelus quidem celantem & inficiantem ſæuè à dæmone pro pœna ſupplicioque torqueri, à confitente verò crimenque deprecāte, & Deum iram cohibere, & dæmona, etiamsi prior inuaſerat, abigi cōſentaneum erat. Sic aptè porrò dum expedire ſeſe voluot, ſua ipſi calumnia lapſi magis induunt. Tum ipſam puellam, quæ adhuc faciē immutata à dæmone vexabatur, in medium ſtatuunt. Hanc delatores interrogari permittentes, ad Gregorium ſeſe recipiunt, vt illum quæſtionibus obiectis confunderent. At ille multùm ſuſpirans, Dauidis illa verba reſpoodit: Inſurgentes aduersùm me teſtes iniqui, quæ ignorabam obiecerunt mihi: mala mihi pro bonis rependebant. Quæ ſimul àc dixiſſet, puella humì trahitur, & à dæmone vt cùm maximè laniata, iuxta viri ſancti pedes proiecta, ex ore ſpumā emittens, volutabatur: Gregorius verò, vt qui benè inimicis precari didicerat, oculos quidem in cælum, mentem verò ad cæli opificem tollens, ac labra cordis ſilentio mouens, Deum imis ſingultibus obſecrabat, tumque omnes in illum oculos intendebaot. Poſt preces autē puellæ oculos adijciens: In nomine (inquit) Domioi & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti, eius mādatis obtemperans, exi dęmon impuriſsime, vt puella reſipiſcens, verum de me fateatur. Porrò ſpiritus, cùm eam priùs dilaniaſſet, confeſtìm egreſſus eſt, ipſaque noo ſecùs àc mortua iacebat.

Pſal. 34.

Expellit dæmonem à puella impudentiſſima.

Gregorius igitur ſtatìm manu appræhēſam erigit, ac ſtantem, verba quæ Conſtantious fecerat, interrogauit, quodnam eſſet illi nomen, isque illi cognitus omninò eſſet Agrigentiuorum vrbis Epiſcopus. Illa Eudociam appellari ſe, illum verò probè cognitum habere dixit, quandoquidem ſæpenumerò gradientem, ac mendicos ciuitatis inuiſentem, viduis itèm ac orphanis victui neceſſaria ſuppeditantem viderat: Quandò & ipſa (inquit) infelix vna ex ijs, quibus ab eo benignè fiebat, exiſtebam. Rurſùs autem interrogabant, num amatoriè illum agnouiſſet. Hic illa amarè

ac miſerabiliter ingemiſcens, oculos ſuffuſa lachrymis, voce itá vt omnes exaudirent, inclamauit: Iuro tibi per Dominum Deum, me nunquàm homini illi in voluptate fuiſſe. Sed iſti (Sabinum ac Creſcentinum indicans) iſti, inquam, me magna pecunia decipientes, pro teſtimonio in virum ſanctum dicere perſuaſerunt: quibus Dominus ob hæc, quæ circa me iniuſtiſſimè cogitarunt, rependit, vt animæ quidem interitu, corpore verò inſania exitiabili duos iam annos, menſes ſex implicati tenerētur. Hæc effata, Epiſcopos omnes circunſpiciebat: videns autē Gregorium, ipſumq; cognoſcens, feſtinanter ſeſe illius ad pedes proiecit, lugensq; vehemēter, voces maximè miſerabiles emittebat: deceptionem, calumniamque in virum ſanctum multùm deflens, veniam ſibi dari flagitabat. Ille luctū eius miſeratus, eandemque illi animi affectionē ineſſe cernens, peccata quidem condonare, (inquit) ò mulier, non noſtrum, ſed ſolius eſt Dei. Horum igitur ille, itemque omnium, tibi veniam dare poteſt. Ego verò, quæ meæ partes ſunt, pro te orabo, & tibi, quæ in me peccaſti, lubens remittam. Idemque ilicò in preces incubuit, Deuſque illi propitius fuit: mox manu illam appræhendens, erexit.

Incidunt in foueam ſceleſti, quam ſancto foderunt.

Dum hæc aguntur, admiratione omnes ſtupefacti, Gregorio tāquàm ſupra humanam naturam enecto, in poſterum hærebant. Hunc exitum illo die lis & contentio nacta eſt: in hiſque Concilio dimiſſo, mulierē clementia iudicum inultam habuit: delatores verò in medium ſtatuunt, vt grauius illis ſupplicium Pōtifex maximus irrogaret. Indignabatur enim ſe ab illis pariter eſſe deceptum. Proindè illos primùm offenſis animis & grauiſsimis verbis excepit, ac cùm alia ipſorum acta perſequutus, tum inprimis multa ac varia Gregorii miracola, quę fuerunt in oculis eorum edita, illis grauiter exprobrabat: ac vt à principio quidē ſanctum ſpiritum eius caput adumbrantem, poſteà verò ſurdo eidemque muto ſanitatem afferentem viderant, alia prætereà, quæcunque vir verè diuinus admirabiliter præſtitit, percenſebat, in ipſumque præſertìm Sabinum acrius inuehebatur, cui neque filiæ curatio linguam compeſcuit, nec à maledicentia vindicauit: quin potiùs tam tuliſſet acerbè, vt virum de ſe optimè meritum, totque curationum beneficia, ingratitudine ac contumelia compenſaret. Hęc ille loquutus, iuſsit Felicem Epiſcopum omnia, quæ tum viderat, cùm ad virum ſanctum in ſede collocandum eſt miſſus, ſingulatim percenſere. Felicem igitur omnia narrantem cùm Epiſcopi audiſſent, admiratio illos ac ſtupor inuaſit: nihil enim horum vnquàm audierant.

Delatores eius Pontifex grauiſſime obiurgat.

Cæterùm delatores nihil habentes, in quo vel os poſſent ad hæc aperire, ad luctum ac lachrymas confugientes, illa quouis ſermone veriora, ad maledicentiam ac contumeliam detegendā affirmabant. Quamobrèm conſcripti Patres illos inter ſe diſgregant, & alios quidem ex imperita multitudine ad octoginta ab vna parte conſtituunt, Eccleſiæ verò miniſtros, ſacriſque ſolùm initiatos, ad trigiota ab altera ſtare iubent. Atqui Sabino ac Creſcētino exilij mulcta ſtetit, vt hic quidem in Thraciam, ille verò in Hiſpaniam exules mitterentur. Cæteri verò Eccleſiæ miniſtri Rauennam relegati ſunt. At quæ ad Eccleſiam pertinebant, itá peracta fuere. De prophanis verò cognoſcere ac iudicare Marcianus eſt iuſſus: qui eos ſtatim in carcerem conijciendos, variiſque cruciatibus ſubijciendos imperauit. Quarè cùm illos milites raperēt, lachrymis ac lamentis denuò ſe dedentes, viri ſancti eniaè auxilium implorabant. Hos porrò ille audiens, vehementiùs, quàm qui hæc erant perpeſſuri, animo cōflictatur: protinuſque miſericordia motus, lachrymis genas irrigabat, faciemq; percutiebat. Aliàs quidem ipſi Pontifici, ſeſe illius ad pedes proſternēs, ſupplicabat: aliàs Epiſcopos alios, demiſiſsimè ſe inclinans, obſecrabat, dicens: Nè, quæſo, Patres, nè id contingat, vt tam diræ calamitati homines mea cauſa ſubijciantur. Nam hoc quidem ſtatuo, non præteritorum pœnam, ſed ſupplicium eſſe. Ego enim ſatis habeo Deum à me, cùm innumeris alioqui ſim obſtrictus delictis, nullas pœnas expetere, neque tot iniuſtū maculis, fœdatum atque corruptum vulgò oſtendere voluiſſe. Et hæc porrò itá ſe habeor.

Sabinus & Creſcētinus exilio mulctantur, itēq; alij.

At ſceleſtū vltor Deus, haud ſegnis vindex iuſti fuit. Poſtquàm enim viri magni ſuaſu imperatum eſt, nè in eos, qui rei facti, ſupplicijs addicti fuerāt, vltrà deſæuiretur, ipſique vnà ſimul conſiſterent, repentè omnibus, tenebræ, necnon atrox ventus terræ nimio flantis fragore miſeros illos inuaſit, tantaque obducta caligine illorum adſpectus oppreſsit, vt terrā in ſeipſam euerſam atq; colliſam, hos non aliter, atquè Dathan olim & Abiron, deglutire dixiſſes. Qui verò præſentes hęc intuebantur, manus in cęlum tollebant, nihilo illis ſecundiorem, quàm quæ Sodomitis olìm acciderat, fortunam fore ominati ſunt. Non multò pòſt caligine turbineque deſinente, omnes, quanquam non æquè, nigri facie apparuere. Alij ſiquidem alterā genam, ambas alij nigras habent: Sabino verò ac Creſcentino non modò facies, verùm etiam labia atro colore infecta ſunt relicta, vt nec illa conſtringere, nec ijs omninò quicquam loqui liceret. Sic diuina iuſtitia acerbum de iniuſtis ſupplicium ſumpſit. Adhæc cunctus ſenatus acclàmauit: Nunc agnouimus, quòd Dominus vnctū ſuum ſeruauerit, & exaudierit eum è cælo ſuo ſancto, quodq; in potentia dexteræ eius eſt ſalus. Hęc cùm locuti eſſent, Gregorii genua complexi, ardentiſsimè pro illis obſecrabant. Contrà verò ille magis ad cuiuſlibet pedes procumbebat, ſeque miſerrimum omnium, Dauidis illa verba locutus, appellabat. Ego ſum vermis, non homo: opprobrium hominum, & contentio populi.

Vir ſanctus delatoribus impetrat veniā, ſed diuinam vltionem non euadunt.

Num. 16.

Gen. 19.

Pſal. 19.

Pſal. 21.

His peractis, cùm Pontifex Maximus delatores corām ſe ſtatuiſſet: Eccè (inquit) non animo ſolùm, ſed forma patri veſtro Sathanæ ſimiles facti eſtis. Sed alia prętereà vos miſeriarum acceſsio manet. Vos enim & poſteri veſtri, ſerui eritis: & quotquot hoc nigrore ſugillati fuerint, Agrigentinis Epiſcopis abſque præfinito tempore ſeruietis. Quòd ſi quis veſtri generis aliquem ſacerdotii dignitate donauerit, vel Eccleſiæ quoduìs munus concrediderit, huius caput dijs inferìs dicamus ac denouemus. Hæc ille haud ſeriò mea ſententia dixit. Neque enim bìs in eadem cauſa pronūciaſſet, cùm Gregorius præſertìm non pateretur, qui illorum animos territans, deſperatione plenos moderabatur. Neque enim, niſì animo itá affecti fuiſſent, haud adeò vehemens in eos Dei iracundia concitata fuiſſet. Ac ij quidem iis, qui præerant, traditi, procùl à ſuis locis abducti fuere. At puella illa Agrigentiū ciuitatem non vltrà videre ſuſtinuit: ſed omni ornatui vale dicens, cùm priùs ab Epiſcopis vtì pro ſe orarēt, impetraſſet, in collegium D. Cæciliæ cooptabatur: in quo duos ac viginti annos aſſiduè ac continenter viuens, medicamento pœnitentiæ, vt maximè poterat, priores detergens maculas, ad cæleſtem, quem tantoperè concupierat, amatorem Dei benignitate migrauit. Et hæc quidem hac ratione finita ſunt.

Puella egregiè corrigit vitā ſuā.

Deindè Pontifex Max. mandauit, vt Gregorius myſteria ſacra perageret: vbi qui diuinorum ſacrificiorū participes fuere, conuiuio ab eodem Pontifice communiter ſunt excepti: ac tum quidem ſic conuiuantibus Pontifex nihil aliud addit. Cæterùm poſtridiè eius diei Gregorium acceſſiuit, ac ei rem quādam

expoſuit,

exponit, quæ ſolis eius precibus, fiduciaq;, qua in Deũ plurima flagrabat, indigeret. Id autẽ hoc genus erat: Ligna quidam maxima in flumen immiſit, vt ſummorum Apoſtolorum templo ornatui ſimul ac ſecuritati eſſent. Hæc verò ità obliquè circumacta, ac vtrinq; ripas complexa ſunt, vt nullis clauis fixa aut ſuffulta eſſent, vt à nemine, quamuis multorum ſæpiùs manibus acriter pertentata, dimoueri potuerint. Sed neq; nauigium aliquod, aut mercibus aut alijs vſibus accommodum, ſurſùm aut deorsùm nauigare his obijcibus poterat: idcircò nõ exiguum illa ciuitati detrimẽtum inferebant. Hoc igitur illi Pontifex enarrat: rogatque ſeſe vt ad locum recipiat, communi in Deum fiducia omnibus contendentibus, vt & is optata perficeret. Facto igitur ſigno, vniuerſa ciuitas, monachi ſimul & ſacerdotes confluebant, ac ſpecioſa pompa ſupplicationeq; ad flumen deſcenderunt. Procedentibus autem illis, mulier quædam in via ignem accendit: ad quam vir ſanctus paululùm ſe inclinans, tradi ſibi prunam imperauit. Illa (ad eius enim ſolius imperium attendebat) protinùs tradidit. Ac ille in palliũ, quo erat indutus, carbones immiſit, quibus deindè thus impoſuit. Ac illi deincèps thuri appoſiti, admirabiliter carbones accenſi erant ipſum adolentes, ac in fumũ vertentes: in ſacra verò veſte frigidiores lapidibus cernebantur. Hæc cùm ſacerdotes ac reliqua turba vidiſſet, non ampliùs de lignis quicquam ambigebant, probè ſcientes eum, qui naturam ignis tam facilè permutare potuiſſet, multò magis certè ligna iuxta naturam nullo labore poſſe permouere. Demùm vbi ad locum ventum eſt, non hoc communem omnium erga Deũ ſupplicationem expoſcere, ſed eius vnius precibus indigere cuncti dixerunt. Quarè poſitis genibus orauit; mox cùm ſurrexiſſet, lignis thure ſuffitis, trahi illa pſentibus mandat: qui iniectis manibus, eum quo anteà premebantur, non ampliùs laborem ſentiebant. Nam ligna ipſa, perindè ac ſi alas haberent, facilè trahebantur. Literæ autem illis inſculptæ repertæ ſunt, quæ dicerent, quinque quidem Petro ſummo Apoſtolo, reliqua verò quinque Paulo, organo ſelectiſſimo, eſſe relicta.

Inſigne miraculum, ubi ladit veſtis à prunis.

Eximia vis precũ ſancti viri.

His peractis, Romaque admirabili perfuſa gaudio, Pontifex rurſùs cogit ſenatum, Siculos item omnes accerſit, illuſtrioremque ac longè magnificentiorem, quàm pridem fecerat, ſuorum ipſorum præſulem, nẽpe diuum Gregorium, illis reddidit. Porrò cùm Leucium illic degere, delatoresq; confirmare ac delinire, quantùm poterat, didiciſſent, illum quidem in Hiſpaniam relegare, Agrigenti verò templum ac Epiſcopi domum alibì conſtruere decreuerunt. Hoc & diuus Gregori⁹, cùm audiſſet altare à ſceleſto Leucio euerſum, ſanctorumque veneranda corpora in mare fuiſſe proiecta, laudauit. Cùm igitur rem Epiſcopatus ſic ordinaſſet, illum Eupli Archidiaconi & Eraſmi curæ commiſit. Ipſe interim Romæ morabatur. Siquidem Conſtantinopolim ex regis decreto primo quoquè tẽpore traiecturus erat. In his dimiſſo ſenatu, Pontifex ſanctum virum domum ſuam accerſens, rẽ tum eius pietate, tum Gregorii maieſtate dignam fecit: (Virtutem enim quilibet virtutis amator veneratur & colit) Nam ob ea, quæ præceſſerant, perculſus, & grauiter affectus animo, ad pedes illius peruoluitur, nunc gratias agens, nũc pro ijs, in quibus deceptus, calumnijs in illum illatis fidem habuerat, veniam petens. Ipſi verò locum non exiguum, à ſubdita ſibi ciuitate abſciſſum, dono dat, ac per ipſum Deo, qui templi, quod extruendum erat, neceſſarios ſumptus illi ſuppeteret.

Leucius relegatur in Hiſpaniam.

Cæterùm Marcianus ac Epiſcopi Gregorium conuenientes, Roma ſimul egrediuntur: deindè regiæ ciuitati applicuerunt. Quorum cùm aduentus regi innotuiſſet, iuſſit diuum quidem Gregorium apud diui Sergii monaſterium diuerſari: Marcianum verò accerſitum, de iis, quæ in concilio acta fuerant, interrogauit. Ille admiranda viri ſancti opera, incomparabilem eius virtutem, & quæ delatoribus diuinitùs obueniſſent, necnon tolerantiam, modeſtiam, & inſignem ſupra humanos mores animi humilitatem ſingillatim ediſſerit. Quæ omnia rex exaudiens mirabatur, ac Patriarchę omnem miraculi ſeriem identidèm enarrabat. Poſteà verò, quàm Gregorius vnà cum Epiſcopis vrbem ingreſſus eſt, maxima in illum regis hilaritatis ac beneuolentiæ ſignificatio extitit. nam & ſolio ſurgens, eum complexus oſculabatur. Verumenimuerò cùm illi non multos poſt dies in mentem veniſſet nouas ſacerdotibus leges ſancire, quæ etiam poſteris tum tutę, tum vtiles viderentur, Patriarcham & eum ipſum diuum Gregorium accerſitos, communicato conſilio, quid facto opus eſſet, conſulit: qui rem perſanè laudabilem fore, ac rectè de religione ſentientibus vtilem affirmarũt. Iique, cùm ſacrum ieiunii tempus aduenisſet, hanc prouinciam, ipſo rege in conſilium ſecum adhibito, ſuſcepere, nouaſque & ſacras leges illi ſanxerunt.

Admodũ honorificè accipitur ab Imperatore S. Gregori⁹.

Intereà verò Gregorius ſermones, doctrina ac pietate refertos, plures edidit: alios quidem in ſacram ieiunii obſeruationem, alios in Petrum & Andream, ac plures item alios compoſuit: qui tum artificio, tum vtilitate plurimùm illi laudis attulerunt. Vbi verò domũ diſcedere in animum induxit, rogauit locum ſibi in Agrigenti ciuitate, in quo Epiſcopi domicilium conſtrueret, impertiri. Cui rex tanquàm acciperet, non erogaret, ità promptè ac hilariter elargitus eſt, vt optata illius ſupergreſſus, dimidium illi Agrigenti ciuitatis dari iuſſerit, quo pro libito vteretur. Deinde amplexatus illum, rogansque nè ſui obliuiſceretur, nève grauaretur pro ſe Deum precari, dimiſit. At verò ne regina quidem circa virum ſanctum ſegniùs affecta viſa eſt. Nam & ipſa cùm didiciſſet Gregorium amicũ Deo ac perfamiliarem eſſe, conſentaneam illi reuerẽtiam detulit, ac donis quàm potuit magnificentioribus demereri illum conata eſt. Quapropter egreſſus vrbe Conſtantini, Romam profectus eſt: vbi à Pontifice Max. magna reuerentia ſuſceptus, Agrigentum nõ multò pòſt adnauigat, quicum duo diaconi, vt in proprium illum Epiſcopatum reſtituerent, miſſi ſunt. Porrò & illic tam ingens viri ſancti apud omnes conflatur deſiderium, vt illius virtute non obſcurum teſtimonium fecerint, dum pia plebs vniuerſa, cunctusq; populus extra ciuitatem egreſſi, tum laudibus, tum ſacris cantionibus, vt non facilè quanta cum voluptate dixeris, obuiàm illi prodierel.

Multas ſcribit conciones.

Ab Agrigẽtinis cũ laudib⁹ & cãtionibus excipitur.

Quid ad hæc diuus Gregorius? Illos omnes oſculo ſancto humaniter ambit, ac ſingulis manus imponẽs, benè omnibus precabatur. At patri obuius factus, primùm quidem eius pedibus ſeipſum abiecit, mox aſſurgens, brachiisque collum eius circundans, amplexabatur: vt lachrymæ vtriuſque oculis elicitæ, agendarum Deo gratiarum communiter occaſio fierent. Hoc ipſum erga matrem vſu ſibi veniſſe comperit. Verus. n. eius diſcipulus erat, qui parentes præ omnibus colendos præcepit. Demùm vrbem ingreſſus, non priùs domicilium petijt, non templum videre ſuſtinuit, nec vix alterum oculum adiecit: ſed confeſtim abiens, tabernaculum ſuum muro ſeptum extra ſimulacrorum templum fixit, vbi cum multitudine in preces incumbens, vigil pernoctabat. Deindè cæleſte conuiuium, prout potuit, repræſentans, venerandam illic Crucem erexit. Itaq; dæmonibus, qui ſimulacrorum templo præſidebant, piis erga Deum precibus profligatis, tẽplum reædificauit, ac plurimis ornamentis decorato, ei ma-

Exod. 22

Erigit Crucẽ, inſtaurat tẽplũ & ornat egregie.

ei maximorum ac principum Apoſtolorum nomen indidit: in quo & myſtica ſacrificia offerebat, linguam ſimul & manum opiparè aperiens, præbensque panē, quo corda reficiuntur: panem, inquam, qui re ſimul & nomine, Angelorum dicitur, panem eſurientium animas ſaturantem, vtrioquè mundi creatorem venerabatur.

In his autem ille honeſtis moribus ac rectefactis p-ſeuerans, vitam ſuam decori ac honeſti tanquàm exemplar exhibens, lenitatis animi ac patientiæ, addo etiā in aduerſis tolerantiæ, ſuoipſius documento legem omnibus indixit. Sicque diebus ac virtutibus auctus, mortali vita perſunctus, ad optatiſſimum Chriſtum emigrauit: Quem decet honor, gloria, maieſtas & magnificentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Excedit è vita.

VITA S. TRVDONIS PRESBYteri & confeſſoris, à Theodorico abbate S. Trudonis conſcripta.

PROOEMIVM AVTHORIS AD GErardum Abbatem.

DOmino, dignitate patri, charitate fratri Gerardo, ſuus Theodoricus ſalutem. Exigis à me vnà cū fratribus meis, qui tecum ſunt, monachorum religioſiſſime, religioſorum literatiſſime, vt tuæ quondam petitionis, meæque promiſſionis memor, libellum de vita beatiſſimi patris noſtri Trudonis tibi cudam, ac velut vetus ferramentum, noua fabrorum officina excoctum, veteris materiei formam in nouitatis aciem transferam. Pium profectò negocium, ſed obtrectatorum, vt ipſe noſti, querelę obnoxium, qui præter ea, quæ dedicauit cana antiquitas, quicquid illud ſit, cum faſtidio reiiciunt, & iuxta Flaccum, nil niſi quod Libitina ſacrauit, recipiunt. Sed eorum propoſitum ſtultum, qui intelligendo, vt nihil intelligant, faciunt. Neque enim ſuper veteres, quorum alij circuli, alij vectes facti, in plenitudine ſcientiæ portant arcam Domini, quicquam præſumimus, aut noſtra, quæ penè nulla ſunt, ad eorum innumerabilia conferimus: ſed illis intrinſecùs eloquij argento relucentibus, benè nobiſcum agitur, ſi excubantes prę foribus, ſaltem ad imputribilitatem lignorum ſetim pertingamus. Quapropter ſciens per omnia authoritati tuæ morem gerendum, obturata aure Scyllæos canes prætereo, & aſſumptis pennis charitatis, euolo vltra terminos meæ poſſibilitatis. Plus enim eſt debitum, quod repetis, quàm vt de noſtro poſſit perſolui. Quicquid tamen in eo potero, tibi æquè ac mihi imputabitur: tibi, qui iuſſeris: mihi, qui paruerim. Scire autem parere, æqualis eſt gloria cum imperante. Igitur vt conſecrem immortalitati noſtram antiquam & indeficientem amicitiam, pignus hoc ſchedæ ab exilii noſtri

Quorūdā moroſitas reprahēditur.

Hæc ſcripſit in exilio vt ipſe vocat.

amicitiam, pignus hoc ſchedæ ab exilii noſtri
anguſtia deſtinatum accipe: quam
cùm relegeris, ſi tibi videtur,
doce ianuam non exire, nec
in publicum prodire:
aut ſi voles eſſe libellum,
nè
ſine frō
te ſit,
tu ei ex te præſcribe hunc,
& authoriza prologum.

PRAEFATIO ALIA AVTHORIS.

SI victoria militis, laus eſt imperatoris, laudi creatori quędā quaſi damna facit, qui vndè in electis ſuis laudetur, reticeſcit. Neqꝫ tamen aut creator laudari, aut electi humano ore egent celebrari: ſed nos vt laudemus, magnoperè indigemus. Qui enim ſolus nullius eget, eius vt indigeant omnes neceſſe eſt. Hāc in laudando Deo noſtram indigentiam Propheta intuens, nullumqꝫ tacere cupiens: Laudate, ait, Dominum in ſanctis eius. Sed refert, quonam modo quis taceat, culpàne inſcitię, an nota ignauię. Ille enim, qd non accepit, velut pauidus non præſumit: iſte, quod accepit, velut piger reddere negligit. Quid horum quis in me retorqueat, mea nil refert. Ego, iubentibus vobis an paream vt impudens, an negligam velut non præſumens, necdùm ſatis mihi perſuaſi. Iniungitis.n. immò imperioſa charitate cogitis, vt beatiſſimū ſummi illius capitis membrum Trudonem, quem longè antè Donatus Diaconus, & poſteà Guikardus Abbas, vtriuſqꝫ linguæ vſqꝫ ad interpretem vterqꝫ periti, Latinitati tradiderunt, mea quoquè opera & ſtylo librarijs tradam. Enimuerò difficile, & quaſi contra torrētem brachia tendere eſt, eos vel debere aſſequi, vel poſſe imitari, qui indeficientis Nili caput ingenio deprehenderunt, & ipſam, quam aiunt, Mineruam lactādo biberunt. Neque tamen iubentibus vobis aliquid abnuere ſententiæ eſt, & magnitudo oneris ità ceruicem premit, vt dubium ſit, quid priùs timeatur, pondus an caſus. Vereor prætereà, nè officium ambitio, pietas adulatio æſtimetur, magiſqꝫ de fermento videar laudem ſacrificare, quàm fidi interpretis more, priùs dicta in nouum auditorium reprę̨ſentare. Super his tamen omnibus me facilè habebunt excuſatum vel defenſum, imperantium charitas, & hiſtoriæ antiquitas: cuius authoritas, quod imprimìs omnibus inſinuatum velim, à ſcriptoribus mihi manat receptiſſimis. Quid enim proprium noſtrum poteſt eſſe in hac materia præter verba, alio decurſu deriuantia, cùm, vt dixi, antiquitati hiſtoria innitatur, & à ſcriptoribus receptiſſimis, penès quos iure dicendi fides eſt, litera noſtra fulciatur?

Pſal. 150.

Vita S. Trudonis, à qb' olim ſcripta.

Amos 4.

Fides huius hiſtoriæ.

Quapropter lectorem admonitum volo, nè velut de præſenti & nouo tempore editionem noſtram velit librare. Fecimus enim, quod ſolent trapezetæ: qui veſtigia veteris monetæ noua imaginantur incude, quatenus eodem tempore in eadem maſſa & æs nouitatem, & imago repræſentet vetuſtatem. Exhortatione igitur veſtra, quę vtroque, vtili videlicet & honeſto coniuncta eſt, nihil antiquius cùm ęſtimarem, eo ęquius parendum putaui, quòd cùm poſſetis aliundè, maluiſtis ex noſtro horrea veſtra locupletare: quia & gratiores ſunt fructus, quos colligunt de proprio, quàm quos mutuantur ex alieno. Quæ cùm legeritis, ſi quid ornatè & ad perſuadēdum compoſitè dictum fuerit, non iniuria vt de veſtro gaudebitis: ſin aliàs, bona venia non diffido quin donetis: vtpotè qui iam peregrinæ terræ diù incola, acquiſitas merces multo cum ſudore mecum in patriam deueho, animoſque veſtros vetera faſtidientes, nouis & quaſi aliundè petitis alimoniis recreare venio. Peregrinum enim, ait Clemēs, penè eſt omne, quod morbis occurrit: habētque & pigmenta hanc vim, vt licèt aliquāto fractiora, quàm natiuus ager peperit, ad nos perueniant, etſi mutent patriam, ſed odoris & guſtus non amittant gratiam. Sic cùm hunc exulatus noſtri libellū acceperitis, tranſ

lata

latæ vobis materiæ mutatam magìs, quàm perditam vim vt intelligatis, æquo animo adeſtote, rem vt cognoſcatis pernoſcite, & contra ęmulorum calumniā, qui extremo prodigij genere, quod ipſi nequeût adipiſci, in aliis ſolent repræhendere, vos vobis perſuadete, eundem translationi ſaporem, & integrum editioni perſeueraſſe odorem. Sed quia iam ſatis ſoluto ſune prologi, nauis hiſtoriæ parat dimitti velut ad vndas pelagi, ſanctus mihi inuocandus eſt ſpiritus, quatenus vela, quæ in laudem creatoris ereximus, miſericordiæ ſuę aura impleat, ſicque tribuat inchoari electiſſimum ſuum Trudonem, vt in eodem, quem cœpimus, ſine offenſa terminemus ſermonem, demumque eius obtentu in illo ęternitatis portu, nauigii noſtri componamus ſtationem.

VITAE LIBER PRIMVS.

Vbi, & quibus ſub principibus natus ſit beatus Trudo. Cap. 1.

Nouē. 23

IN EXALTANDO igitur omnipotens Dominus Eccleſiam fideliū, venerabilis Trudo ortus eſt Hesbanienſi territorio. Clotarius Chilperici ſucceſſor tunc temporis Francorum regno, Iuſtinus minor cum Sophia coniuge Romanorum potiebatur imperio. Parentibus ſanè Chriſtianiſſimis, & religiosè ditiſſimis editus, in primæua adhuc ſua ætate ita homo extra hominem vixit, vt velut adeps ſeparatus à carne, ab eo ſtatim inciperet religionis gradu aſſcendere, ad quem alios longo vix vſu ætas durata ſolet perducere. Lineam enim illam nobilitatis, quam ab omnibus retrò atauis, Francorum principum ſanguis, & Auſtraſiorum ducum vena in * eo transfuderat, tāta poſthabuit vtilitate, vt ſpreta hac, quam æſtimant, celſitudine, pauper ipſe ad pauperum Chriſti quotidiè deſideraret caſtra euolare. Interim tamen ſub tutoribus poſitus, nec ætati parcere, nec teneritudini acquieſcere: quaſi quòd adhuc erat indignatus, & in virile robur animatus, ieiunia * quòd licebat amplecti, vigiliis pro ſomno delectari. Inter byſſum & purpuram, & famulantium poſitus cateruam, inæſtimabili alacritate ſeruis dominus famulari: aliis mollibus & duplici coopertis, ipſe aſpera & ſingulari tunica gloriari. Formæ autem & decoris gratia tanta inerat, vt mirum ac ſpeciale in eo Dei figmentum, tanquam flos viuus & doni cæleſtis fructus eluceret. Præterea ingenii, & quicquid optimarum artium natura habet, ſtudia in eo nihil minùs, quàm hæc germinabant: ſapienſque diſſimulator, quicquid in ſe virtutis naſceretur, quotidiè ſummo ſtudio occultare, timens quaſi deprædari, ſi theſaurum piæ actionis non abſconderet auræ populari. Tot tantiſque virtutum formulis, cùm tenellus & adhuc puer, ac ſi mollis cera, ad manum ſummi artificis ſignaretur ſigillo iamtunc expreſſæ ſanctitatis, honorabatur, & contemnebat: ab omnibus amabatur, & ſolus ſe oderat. Hæc tua eſt in ſeruis tuis, Chriſte, glorificatio: hæc illorum, pro tui nominis amore, ſumma abiectio.

Pueri Trudonis ſanctitas.

*for. * cum*

*for. * quoad*

Seruit famulis ſuis

Formæ præſtantia.

Rara virtus.

Vt reperta lapidum copia, in templi formam eos compoſuerit. Cap. 2.

CVm autem accedente tempore in annis floreret adoleſcentiæ, tanquàm plus aliquid iam adeptus libertatis, toto ſpiritus impetu viam currebat ſanctitatis. Neſcio quid vltra hominem meditans, in domo licèt parentum, cæleſtia ſemper erat contemplans. Hac iugi & indefeſſa nunquàm exocupatum meditatione, contigit vna cum ſuis poſſeſſionem agrariam præterire. Vbi cùm copiam lapidum reperiret, & quod frequenti animo dudùm intenderat, amplius diſſimulare nequiret, tota ſtatim ſpiritum ſanctum mente cōcipiens, lapides diſperſos cœpit colligere, collectos competēti in loco comportare. Tunc verò quantùm ad tempus & ætatem illam, ſapiens architectus tendit funiculos, fundamenta iacit, angularitatem lapidum componit: parietes & cancellos ordinat, tandemque puerilitatis ſuæ ſtructuram pro voto conſummat. Ingreditur dehinc nouæ ædificationis ſuæ domum, & toto corpuſculo proiectus in conſpectu Domini exercitium, quod potiſſimum habebat, diuino altari imponit ſacrificium, cor ſcilicet contritum & humiliatum. Et cùm aliquandiù hoc ſuum holocauſtum multo ſancti ſpiritus igne conſummaſſet, voto volens ſe obligat, quòd ſi aliquandò proprij iuris, & paternæ fieret ſucceſſor hæreditatis, eccleſiam, quam quaſi imaginauerat, in effectum transferret, & in ſua erectam, de ſuo conſummaret, conſummatam ſufficienti dotaret. Cuius voto & deuotæ petitioni non defuit manus Domini, quæ pueri ſui affectum tempore ſequenti in omnem perduxit effectum. A tali autem opere non iniuria talis debuit puer ſanctitatis ſuæ rudimenta initiari, vtpotè ſacerdos & ſancti ſpiritus habitatio futurus; ſecūdùm quod ait Apoſtolus; Templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. *1. Cor. 3.*

Molitā quandā tēplire præſentationem.

Votum Deo nuncupat.

Vt eam eccleſiam fœmina maligna euerterit, ſed cæcitate percuſſa, ab illo curata ſit. Cap. 3.

SEd quia cum omni virtutum acie prima ſemper congreditur peſtis inuidiæ, ecce contra rudem adhuc Chriſti tyrunculum, tota cum armatura veteris inimici egreditur malitia. Cernens enim, pectus illud humilitatis quanto conatu ſe erigeret ad arcem pietatis, ſcalam machinatur talis iniuriæ, quæ aſſcenſum præſtaret ad impugnandum præliatorem, adhuc agētem infra annos militiæ. Ad peragendum igitur iniquitatis ſuæ myſterium, pręparat ſibi vas iræ, aptum in interitum, mulierem ſcilicet, fraudis ſuæ morigerum & familiare mancipium. Quæ cùm tranſiret per poſſeſſionem ſuprà memoratam, & lapidum congeriem non fortuitam, ſed ordinata diſpoſitione miraretur diſtinctam, accedit, ſcrutatur, intelligit: ſtatimque peſſimo poſſeſſore peruaſa, in militem Dei, necdùm terminata oratione ſic proiectum, detonat eloquia, fulminat conuicia, eum exprobrans impoſtorem, & arguens ſimulatorem, qui ſub obtentu religionis ſimularet ſanctitatem, prætenderet innocentiam, auſus ēt fingere eccleſiam. Hæc & multa id genus, quæ non modò puerum, ſed & compoſitæ mentis virum mouere poſſent, cùm de æſtuanti velut camino fumigaret, & patientiſſimus iuuenis mira cum grauitatis miſeratione omnia portaret, vtpotè qui eam ore nō ſuo loqui animaduerteret: toto veſaniæ ſuę ſpiritu concepto intumuit miſerabile mancipium, & irruens in illius puerilitatis ædificium, teneros diſſipat parietes, & pede diſpergit lapides. Sed ad redimendam hanc ſerui ſui iniuriam, omnipotens manus ſtatim terribiliter extenditur, & deſtructrix illa ſubita oculorum cæcitate percutitur; reddenſque pœnæ ſuæ teſtes voces inconditas, incerto labans pede, viam conari, quam neſciebat, pluſque eiulatu quàm voce, penè totam vi-

Improba mulier euertit ſtructurā eius.

ciniam

Diuinit' percuſſa luminib' orbatur.

einiam euocare. Hunc fragrantiſſimum Domini odo rem,qui alijs ad vitam, alijs eſt ad mortẽ, cùm de ſuo Trudone paſſim fama reſpergeret, quodam quaſi tin nitu aures populi repercutiebantur ſuper his, quæ de adhuc puero tam ſtupenda referebantur. Egrediuntur ſanè tam admiratores huius,quam audierant, nouitatis, quàm adoratores in electo ſuo diuinæ maieſtatis. Interrogatur, & fortunã ſuam exponit mulier: quæritur beatus adoleſcens; & ſpontaneus ſe offert. Stabat enim & ipſe,manum Domini pro ſe extenſam cum ſtupore adſpiciens, & reæ ſuæ miſeratione, qua ardebat, compatiens. Rogatus tamen à populo,vt pro ea ſupplicaret Domino,inter duas virtutũ principes, timorem & charitatem,aliquandiu hęſit anceps. Ex ti more enim dubitabat inſitata præſumere: ex charita

Precibus ſuis: cæ ſa nat S. Trudo.

te iam volebat cęcam ſuam illuminauiſſe. Vicit tandèm charitas,& temperato timore,orat puer,illuminatur mulier:recognoſcensq; reatum ſuum, ſindonẽ quam induebatur,detrahit,& loco,cui pauloantè derogauerat, adorato inprimè illuminatore ſuo, cum reuerentia ſuperponit. Hæc miraculorum B. Trudonis Initia,hęc bellorum eius cum inimico prima fuit victoria. Cum quo tanta ſemper poſteà ſolebat cõgre di fiducia, vt hoc quodam veluti præludio exercitatus,poſſet dicere: Omnia poſſum in eo, qui me confortat Chriſtus. *Philip. 4.*

Vt pro Chriſti amore, mundi militiam contempſerit.

Cap. 4

ET iam ætas literale illud afferebat pubertatis biuium, de quo aut ad ſiniſtram cum periculo declinatur, aut ad dexteram cũ gloria peruiatur. Ad qđ calcandum egregius iuuenis cùm intraſſet, tanto velocitatis curſu pertranſijt, vt nec adſpectum retrò deflecteret, nec de ſiniſtro quicquam præter ineuitabilia ſecum auferret. Pater autem, cui erat ſingularis, & tenerrimo affectu amabilis, intuens irreuerberatum dulcis filij ad Deum intuitum, frequentibus eum colloquijs attentare, & ad eam, quam putant, ſeculi honoris ſcentiam vt euigilaret, toto conatu excitare. Prædia

Pater eũ inuitat ad ea, q̃ mundi ſunt. 2. Tim. 2 Luc. 9.

ſpondet, coniugium ſuadet, oſtendit familiam, hortatur ad militiam Sed quia iam intellexerat, neminem Deo militantem, negociis ſecularibus implicandum, nec aſſumpto ſemèl aratro retrò rurſùs adſpiciẽdũ: patris quidem affectum venerari, ſed ante omnia omnipotentis Dei pręceptum amplecti. Pro prędijs cęlum, pro coniugio cælibatum, Angelos pro familia, Dei obſequium reputare pro militia. Adoleſcentulis verò & coæuis nobilibus iaculari, equitare, venari, cęteraque id genus quotidiè ſuadentibus, & monachum in laico cum deriſione reprahendentibus, liberrima grauitate indignari, & reſpondere, & ſapienti conſilio Chriſtum magis eis hortari & perſuadere: docẽs ocioſum omne illud negocium, quod non commendaret omnipotentis Dei ſeruitium. Et conuerſus ad pauperum ſuorum notam cateruam, eos conciues, eos amplecti familiares, eorum conuentui frequens adeſſe,

Pauperes miro ſtudio complectitur.

& vnumquenque appellans ex nomine, diuiſa pietate ſingulis famulari & prouidere, vnus ipſe omnia omnibus eſſe. Quibus ità iam notus erat, vt miſericordia conuerſa in conſuetudinem, eleemoſynam iam non peterent, ſed magis vt debitum ab hoc ſuo ſtipendiario exigerent. A primæua quippe ætate, adhuc licèt

Nota lector.

poſitus ſub tutore, nunquàm calore æſtiuali, nunquã frigore prehibitus eſt hyemali, quin ſtatim vt nudũ aut indigentem obuium habuiſſet, ſingularem licèt tunicam aut dimidiaret, aut integram erogaret. Et cùm à magiſtris frequèns argueretur malę pauperem veſtiſſe, qui de ſua non erubeſceret nuditate, aut nihil, aut illud beati Iob reſpondebat: Quia mecum creuit miſeratio, & mecum egreſſa eſt de vtero matris meæ. *Iob 31.*

Vt à Domino literarum ſcientiam petierit.

Cap. 5.

IN proficiendo ergò beatus Trudo de virtute in virtutem, multiplicabatur & creſcebat in domo Domini, vt palma & cedrus Libani. In cuius ramis pupillus ſuffugium, vidua, cùm affligeretur, protectionis inuenit vmbraculum. Erat enim in hoc vno ſanctiſſimo homine res longè diſſimiles videre, mira conuenientia concordare: hinc, vt præmiſimus, natalium nobilitatem, honorum dignitatem, viuacis ingenii tantam ſublimitatem, vt nihil ſuprà: illinc animi humilitatẽ, habitus abiectionem, vt nihil infra: & hæc omnia, media charitate conſtrata. Vnum hoc interim ad percurrendam cœpti agonis ſui metam, tyroni ſuo Chriſtus abſconderat, quòd de literarum ſcientia adhuc nihil attigerat. Et cùm audiret plerunq; in eccleſia ſacerdotes caſtigato ore de ſcripturis aut diſſerere, aut aliqd docere, velut ſi eorum, quę ducunt ad Deum, omninò nihil adhuc inchoaſſet, cœpit tædere, & męſtum animum affligere, reputans quicquid erat, fruſtrà eſſe, ſi non & ipſe Deum, quem in ſcripturis Euangelia loquuntur, prophetæ teſtantur, legendo mereretur agnoſcere. Sapientem venditorem ſi inueniſſet Enãgelici conſilii ſapiens ipſe auditor, omnia quæ poſſidebat, ſtatim exintegrò vendidiſſet, & precioſam ſanctarum ſcripturarum margaritam ſine cunctatione aliqua emiſſet. Conuerſusque ad Deum, clauim omnis ſcientiæ frequentibus non ceſſabat ſuſpiriis exorare, quatenùs in cubiculum regis inducere, & libri illius ſignacula ſibi dignaretur reſerare, cuius clauſuràm, præter Ieſum, nemo dignus inuentus eſt aperire.

Pſal. 91.

Sublimis eſt & humilis.

Mat. 13.

Cant. 1. & 2. Apoc. 5.

Quàm multi illo ſeculo floruerint verbo & opere.

Cap. 6.

EOdem ferè tempore, ſedatis iam turbinibus perſecutionum, quæ à Claudio, ſub quo primùm Petrus Romam ingreſſus eſt, vſque ad Conſtantinum Auguſtum, dici non poteſt, quanta crudelitate toto orbe detonuerũt, Chriſtiana reſpublica ſub tranquilla pace commodè agebat. Florebat fides noſtræ religionis, frequentibus propagata conciliis, pręter quòd in quibuſdam adhuc latibulis ſublatrabat murmuriũ Arrianæ fæcis, adeò vt Paulum patriarcham Conſtantinopolitanum, & Cyrum Alexandrinum Epiſcopum, ſocios & aſſertores peruerſi dogmatis haberet. Ad huius peſtis radices rurſùs extirpandas, pro patribus filii, pro Apoſtolis ſucceſſerant doctores Catholici, & vinea Domini Sabaoth dilatata propagine, eloquentiſſimos palmites diffuderat à mari vſque ad mare: vt rarus iam terrarum angulus eſſet, qui non fidei noſtrę inſtructiſſimos propugnatores haberet. Sanctiſſimus Papa Iohannes cum illo longè incomparabili Gregorio, poſteà ſucceſſore ſuo Romę, Cunibert' Colonię, Auſtregiſilus in Burgundia, Amandus in Aquitania, Andoeuus in Neuſtria, verbo & opere Apoſtolico inſignes habebantur. Venerabilis nihilominus Remacius Dungrorum Epiſcopus, fide & ſanctitate armatus, pro caſtris Domini ſtabat quaſi ſuccenturiatus: vir in quo, cum authoritate ſcientiæ literalis, ſe infuderat plenitudo gratiæ ſpiritualis. Lambertus ſacerdos, & martyr Chriſti futurus, in clericatus apicem iam profecerat. Innumerabiles prætereà alii; ſuis quiſque in

Floret Eccleſia tranquilla pace.

Viri ſanctitate pſtantes.

locis,

locis,vigilanter ſtabant ſuper cuſtodias gregis ſui, & paſsim ſuauiter fluebant aromata hortorum Domini. In quorum iam à principio deſignatus collegio amātiſsimus Dei adoleſcens Trudo,cùm,vt dictum eſt,ſuper deſiderio literali totus æſtuaret, & intentisſimæ menti de quotidiana ſolicitudine nihil relaxaret,eccè deſcendit ſuper eum ſpiritus Domini,in conſilio & authoritate huiuſmodi.

Vt ab Angelo monitus ſit ad S. Remaclum ſe conferre. Cap. 7.

Quàm parco ſomno vſus ſit S. Trudo.

QVadam nocte dum afflicti corpuſculi laborem modico ſomno recrearet,quo ità leui & caſtigato plerunque vtebatur,vt dormiens, motu tamen labiorum magis orare putaretur: adeſt Angelus Domini,& quaſi familiarem ſuum recognoſcens: Pax, ait, tibi ſit,ſeruorum Dei deuotisſime, inter illius cæleſtis curiæ ſenatores ciuis iam deſignate. Multiplicetur quẹ tibi gratia, quam diffudit in te ſpiritusſanctus ab ipſa inſantia. Ego operum tuorum fidele teſtimonium,cogitatus & omnis deſiderii tui conſcius, ab omnipotenti miſſus ſum authoritate fluctuantem animum tuum roborare,cōſolari & dirigere. Nè deſeras quod cœpiſti propoſitum: eleemoſynæ enim tuæ in cęlis iā collocatæ,orationes in odorem ſuauitatis corā Deo ſunt accenſæ. Nec diffidas de ſupeuenienti io te gratia:quia in proximo eſt,vt replearis ea, quam deſideraſti,literarum ſcientia.Quam quo prouiſore,quo aſſequi debebas miniſtro,tali animaduertes indicio: Surgens,vade ad beatum Remaclum Tungrēſem Epiſcopum,qui non longè ab hinc viculo, quem vocant Septemburias,conſiſtit,vir & ipſe plenus ſanctitate, currum Dominici exercitus aurigans in prudentia & æquitate.Huic enim facta reuelatione,manus Domini quaſi præſcripſit de omnibus,ad quæ remittere prædeſtinauit.Talis autem viri te inclinabis auditorio,ſubdes magiſterio:ab eo vitæ tuæ accipies inſtitutionem, vſque ad videndum omnis conſummationis finem.Hac vir Domini accepta conſolatione, ædificatus viſione, tota ſtatim in conſpectu Domini ſe humiliauit abiectione, tanto ſeuerius humanam in ſe caſtigans infirmitatem,quanto miſericordiùs Dei erga ſe conſiderabat fieri pietatem.Complensq́ue eas,quæ deerant, in ſe Chriſti pasſiones: plùs gloriabatur de ſcripto in cęlis ſuo nomine,quàm quòd frueretur Angelica viſione.Surgens verò viam,quam doctus erat,arripit,& magiſtrum,quem tanto authore acceperat, audire vadit.

Angelus ei dormiēti apparet.

Remacl⁹ Tungrēſis Epiſcop⁹.

Pſal. 118.

Vt humaniſsimè à S. Remaclo acceptus ſit. Cap. 8.

INtereà & glorioſus antiſtes præuidens aduentum viri Dei ex reuelatione ſpiritusſancti, euocato officio: Ite, inquit,& charisſimo fratri noſtro Trudoni, ad nos venienti,occurrite,& qua decet reuerentia ad nos comitatum deducite.Neque enim talis habendus in negligentia,in cuius pectore pariter iam conuenerunt omnis dulcedo & gratia. Nec ſatis fuit curioſo ſuſceptori officium præmiſiſſe, comitatus contuberniali & religioſisſimo diſcipulatu,ipſe quoquè obuiā ſe præparat,omnibusq́ue exoccupatum,in chari hoſpitis obſequium ſe totum quaſi inclinat.Cumque veniētem integra humanitate ſuſciperet, & amplectendus iuuenis ſociæ humilitatis memor,reuerentiæ ſacerdotali cedens, pedibus eius ſe demitteret, data dextera cum benedictione erigitur,& frequenti amplexu poſt oſcula ad ſedendum attrahitur. Erat autem cernere duo ſpiritusſancti vaſcula,rorem,quem ex accenſo in ſe diuini amoris igne conceperant,tanta vbertate diſtillantia,vt & venerabilis pater ſuper dulcis filij caput integri affectus lachrymas effunderet,ille quoquè ſe nullo modo continere poſſet, ſed totum ſe in fletum quaſi reſolueret. Paulum & Antonium de Aegyptiorum eremo conueniſſe putares, pia altercatione vtriſque certantibus, & totam penè horam trahentibus,quis de duobus prior accumberet, loqueretur aliquid,præciperet.Hic vt magiſtro diuinitùs inſinuato reuerenter cedebat:ille vt æquali,& quem cælitùs ſanctum iam cognouerat, charitatiuè ſatisfaciebat. In hac ſanctisſima,& laudabili humilitatis contentione, ſanctus pontifex conuerſus ad Dominum: Benedictus es, inquit, Domine conſolator omnium ſperantium in te, qui nos hodiè dignatus es in aduentu ſerui tui viſitare. Sit tibi decus & gloria, qui in hoc mortalitatis fictili vaſe virtutum tuarum theſauros abſcondiſti, interim licèt abſconditos, ſuo tamen tempore reuelādos,& in ornamentum ſanctæ & vniuerſalis Eccleſiæ conſtituendos. Et aſſumpta rurſus ſuper ſuo Trudone prophetia: Benedictus, ait, tu fili mi à Domino, cuius prouidentia cęlis deſtinatus, miſericordia mundo es donatus. Virtute animaberis,ſapientia doceberis, & vſque in Euangelicum fidelem ſeruum creſcens,ad parandam Domino plebem perfectam conſtitueris.

S. Remaclus ei venit obuiā.

Vide vitā S. Pauli eremitæ. To. 1.

S. Remacli de S. Trudone vaticiniū.

Vt ad Metenſem vrbem miſſus ſit à beato Remaclo. Cap. 9.

POſt hanc igitur vel ad Deum gratiarum actionē, vel erga nouum hoſpitem prophetiæ benedictionem, vtrorumque inſimul cōſeſſu, beatus pontifex ſic incipit: Audi, ait, vir deſiderate & in perpetuam filiationem adoptare. Audi, inquam, humilitatis meæ ad me factam reuelationē, & recognoſce ſanctitatis tuæ etiam tibi oſtēſam viſionem. Notum enim mihi fecit Dominus,quid te facere,quòue ab initio prædeſtinauerit mittere. Nònne ſic & ſic Angelica quieſcenti tibi & penè ſoporato facta eſt viſio? nònne hæc vel illa data ſolicitudini tuæ conſolatio? Et cùm de omnibus his omnipotens manus mihi quaſi præſcripſerit, animaduerte quonàm conſilium eius te directum voluerit. Surgens igitur, Mediomatricum, vnam de primis Galliarum vrbibus, accedes, in qua venerabilem fratrem & coepiſcopum noſtrum Glodulphum reperies, virum per omnia dignum ſacerdotio, vtpotè plenum fide & ſpiritusancto. Per manus autem eius omnem iuris tui hæreditatem,quæ te manet in hoc Hasbanienſi territorio,contrades Deo & B. Stephano protomartyri, adſtipulatione ſubnixa,quatenùs eius interuentu poſſesſionem merearis cæleſtium, & videas bona Domini in terra viuentium cum eis,qui de terrenis patrimonijs indeficientem ſibi theſaurum in cęleſtibus collocauerunt. Nec eris immemor voti,quod vouiſti in pueritia (noſti autem) de ſundanda in proprio iure eccleſia,& poſt roboratum traditionis tuæ teſtamentū, poſtulabis tibi inſinuari,quæ aiunt elementa literarū. Aderit autem ſpiritus Domini,ſerui ſui deſiderio, replens te in omnibus ſapientiæ & intellectus priuilegio. Ipſe plantabit,ipſe rigabit, ipſe dabit incrementum, donèc per gradus eccleſiaſticos proficias vſque in ſacerdotium. Debetur enim etiam tibi non modicè Apoſtolatus gentis huius Hasbanicę,vt cùm eā verbo docueris, exemplo informaueris, ipſe quoque in gaudium Domini tui cū beato EVGE inducaris. Hāc vitæ tuæ formam,à Domino Ieſu mihi reuelatam,tuę trado filiationi: ei te aſsimilabis, & ad perfectū vſque vt peruenias, nihil tardabis. Pręterea de animæ tuæ cuſtodia & integritate,de corporis non violabili virginitate,

Glodulphus Metenſis Epiſcopus.

S. Trudo futurus Hasbaniæ Apoſtol⁹.

Mat. 25.

Vigilandũ ſemper cõtra uitia.

ſinitate, de formata iam in te omnis virtutis imagine, nihil minùs ſuſpectum velim, quàm ſi nuncietur in vrbibus, Hoſtis eſt pro foribus. Neq; enim mors tardat: galeata virtus niſi opponitur, intrat. His & huiuſmodi documentorum ſtillicidijs ſanctus iuuenis interim lætabatur & germinabat, rigabatur & creſcebat, & ad reddendos magiſtrę plantationis fructus, ſenſim proficiebat.

Vt S. Remaclus obiurgarit miniſtros ſuos, ipſi obloquentes. Cap. 10.

TAnti igitur pontificis animatus authoritate, roboratus conſolatione, dulcis alumnus de reditu properat, charus magiſter lachrymis via imperat. Viſio niſi vrgeret, & imperium Domini vtrunq; niſi cogeret, nullatenùs vel ad momentum poterant ſeparari, quos vteius charitatis ſecerat in vnitatem quaſi inuiſcerari. Et cùm interim abeuntem tota cum reuerentia pontificalis proſequeretur curia, quidam ſtolidorum (Querulum enim ſolet eſſe genus ſeruorum) cùm ſtultitia moti, tum inimici inuidia ſtimulati, contracto ſupercilio indignati, & leui grauitate conqueri: Cur, aiunt, hodiè Epiſcopus hominem incompoſitum, perſonam mediocrem, conſeſſu dexteræ, colloquio familiari tantoperè voluit honorare? Rarus comes, veſtimentorum abiectio, perſonarum deberet eſſe diſcretio. En quò deuenimus, vt peregrina & ocioſa paupertas honoretur, domeſtica & officioſa familiaritas contemnatur? Hunc ſi qua diuitiarum aut gloriæ, generis aut formæ prærogatiua commendaret, frequens comes, veſtis precioſa ornaret. Sed venerabilis ſacerdos, quem vel ex ſpiritu prophetiæ, vel ex intellectus plenitudine, puerorum non poterat detractio latère, accerſitos de itinere ægra corripuit grauitate. Væ, ait, vobis cæcum animal, quorum laudes improperium, vituperationes nil niſi virtus ſunt. Vos. n. eſtis, quos quaſi circa viles occupatos ſarcinulas, pertranſierunt diſcretio & veritas. Forma, genus, veſtis eorum ſunt, qui eis aut delectantur, cùm habent, aut contriſtantur, cùm nõ habent. Pars autem mea Dominus: quia omnis gloria filiæ regis abintùs. Stulta autẽ inſimulatione virum Dei repræhenditis, cui comites Angeli, genus omnes electi, veſtis miſericordia, diuitiæ paupertas eſt voluntaria. Mihi verò, inquam, tales honorandi, amplectendi & amandi, vt qui Deum homini conciliare, clauſumq; licèt cęlum ad diſtillandã miſericordiam verbo ſolent reſerare. Vos potiùs repręhendendi, & toto miſerationis oculo deplorandi, qui datam homini rationem deperditis, & in beſtialem amentiam proprio vitio tranſitis. Quos niſi correxerit poſt reatum pęnitentia, zelabitur Dominus pro ſerui ſui iniuria. Hac beatiſſimi Remacli correptione prudenti mutatæ animæ, poſt beatum virum cum humilitate accelerant, veniam petunt, & impetrant.

S. Trudo contẽnitur à quibuſdã ob habitus vilitatem.

Thren. 3. Pſal. 44.

S. Trudo, compoſitis domì rebus ſuis, Metim proficiſcitur. Cap. 11.

ORdinata demùm re familiari, diſpoſita domo, impedimentorum ſeculi liber, peregrinationis ſuæ æquor venerabilis Trudo ingreditur. Videbatur ſanè ſibi eum beatis quondàm illis patriarchis aliquid iam habere participij, tantaque ſeipſum conſolabatur gratiarum actione, velut ſi in exilio patriã, apud ignotos affines, charoſque iret penates inuiſere. Prænunciatrix interim, vt ſolet, fama cùm de aduentu tanti viri quaſi innotuiſſet, vicatim & de vrbibus confluebant omnis ætas & ſexus, nec paruo ſe reputabat fraudatum, qui non meruiſſet medicinalis manus eius tactum. Dulcis ad diuites familiaritas, hilaris ad pauperes liberalitas, infirmorum præterea, longa licèt deuiatione, petita viſitatio, & præſtita curatio, feſtinantem morabantur, fugiẽtem magis quàm abeuntem pia importunitate tenebant & proſequebantur. Manus enim Domini erat cum eo, dirigens in omni loco & negocio: & cùm vellet latere, palàm cogebatur eſſe: quia lucernam, quam toto ſtudio volebat abſconſam ſub modio humilitatis, ſuper candelabrum Eccleſiæ ſuæ exaltabat conſilium diuinitatis. Ferebatur iamtunc per ora Metenſium populorum, & de introitu talis ad ſe hoſpitis vir familiari ſuo inter loquendum quotidiè pollicebantur, & præeunte affectu, de mora cauſabantur. Præuiderat econtrà etiam ipſe ſibi ſuo illo vſitatiſſimo more, quatenùs aduentum ſuum ſilentio tegeret, nec quiſquam niſi ſimplex & infermentata conſcientia ſecum intraret: fruſtranſque obſeruantium excubias, ciuitatem ingreſſus, ad nobilem beati protomartyris accedit eccleſiam, quæ tempore famoſę illius animaduerſionis, cùm iuxta prophetiam, nec ſcabelli pedum ſuorum in multitudine iræ ſuæ Dominus recordaretur, & perſecutione Vandalica gladius eius totas Gallias demeteret, ſola circumlabentibus incẽdiis abſque vllius vſtionis nota, illæſa permanſit. Nam ſpõtè rupto antemurali, turribus & propugnaculis ſine vllo impulſu ab radice euulſis, hoſtis non longè poſt diſceſſum auditam magis quàm factam ruinam cùm videret, rediẽſque inſtaurata crudelitate ſanguini incendia miſceret, palàm & ipſi pugnatori cognoſcibilis beatus protomartyr ſuper hoc ſuum oratoriũ ſtare videbatur, tota ſanctitatis ſuæ armatura indutus, & ad defendendas glorioſi ſanguinis ſui reliquias, q̃ inibi florebant, paratus. Hanc igitur tantæ authoritatis domum ingreſſus, quo affectu ſe effuderit, quàm rationabili obſequio hoſtiam viuam & placentem ſeipſum Domino immolauerit, marmora loquebantur, quæ decurrentibus lachrymis quaſi irrigabantur. Crucem inprimis, deindè ſingula orãdi loca circumiens, ipſam Hieruſalem, quam auditu quondàm didicerat tenere, & campos, in quibus martyr lapidatus eſt, præ oculis ſe exiſtimabat habere: reputanſque ſecum lapidantium ſæuitiam, lapidati cõſtantiam, apertos cęlos, benignum Ieſum ſtantem, & piam auxilij manum pro ſe laborantibus porrigentem, non poterat auelli, & dulci mixto ploratu lætitiæ ſuæ ſpectaculo fruebatur. Suſpiranſque in cælum, precioſæ iamtunc mortis admirator, tanto æſtuabat amore martyrij, vt tormentum & cauſa ſi adeſſet, ſine cunctatione ad contumeliam pro nomine Ieſu ſe ingereret. In hac interim ſuę contemplationis ſuſpenſus agonia, à curioſis quibuſdam ſpectatoribus denotatur: recognitus & interrogatus, vſque ad Epiſcopum diuulgatur. Mittuntur ſtatim palatini cum primatu Eccleſiæ, qui euocatum officiali reuerentia ambiant, & ad colloquendum introducant.

S. Trudo Metim proficiſcitur.

Cupit latere, nec põt.

Thren. 2.

S. Stephanus non ſinit inflãmari oratoriũ ſuũ.

Act. 7.

Vt à beato Glodulpho Epiſcopo peramanter exceptus, res ſuas Eccleſiæ S. Stephani legarit. Cap. 12.

POſt emenſos igitur compendioſi itineris ſui labores, tandem vir Dei ad diù deſideratum magiſtrũ, venerabilem ſcilicet Glodulphum, introducitur, ſalua dignitate vniuerſalis Eccleſiæ, reginæ illi meritò comparandus, quæ à finibus terræ venit audire ſapiẽtiam Salomonis. Qui Glodulphus S. Arnulphi, ex Duce quondam Epiſcopi, & ex Epiſcopo ſolitarii, cùm fuiſſet carnalis filius, tertio nihilominùs loco eiuſdẽ

3. Reg. 10. Mat. 12.

Epiſco-

Epiſcopatus ſucceſſor,& paternarum virtutum ſanctiſſimus enitebat æmulator. Statimq; primo adſpectu,ex operante in ſe gratia, indiſſolubili amoris vinculo colligati, in mutuos ruūt amplexus, alter in patrē, alter in filiū adoptatur. Et cùm in hanc alteritatē vnus duorū animus ſe quaſi trāsfunderet, mirum dictu, facies beati Trudonis immutatur,& cōceptæ in ſe gratiæ radijs, velut ex repercusſione ſolis, totus illuſtratur. Non mihi nunc laborandum mutationis huius cauſas exponere, aut talis illuſtrationis myſteria aperire. Pleni ſunt campi ſcripturarum, de quibus, etſi minùs nobis ſuppeteret, poſſemus decerpere,& aliorum labores, noſtros vſus facere. Sed ad alia feſtinanti hoc ſolùm dixiſſe ſufficiat, quia verè filius lucis fuerit, quem nō alia, quàm ſpiritusſancti, lux illuſtrauerit. In hac dulcis filij amica contemplatione ſanctus pontifex aliquādiù delectatus, à turba circunfluenti remotum, in ſecretū colloquium trahit, & de cauſa aduentus, de itineris qualitate, de omni prorsùs euentu curioſus ſatis prouiſor inquirit. Iter (ille reſpondet) tam tuis, pater, orationibus, quàm beati protomartyris protectione, proſperum: cauſa autem aduentus, nè præterirem, quod præcepit Dominus Annunciante enim inprimis Angelo,& rursùs In idipſum reuelationem teſtificante venerabili Remaclo Tungrorum Epiſcopo, beatitudinis tuæ iuſſus ſum adire præſentiam, apud te rudimenta mea deponere, & ad lineam tuæ directionis omnes retrò dies meos corrigere. Præterea vt ad commutationem diuinæ centuplicationis omnem hæreditarij fundi mei poſſeſsionem, quam in territorio Hasbanienſi, loco, qui vocatur Sarchinium, ſuper fluuium Ciſiudriam posſideo, per manus tuæ authoritatis traderē beato protomartyri Stephano, tenore adiecto, quatenus ab hac die & deinceps, tā induſtria tua, quàm omnes retrò diebus futuri huius loci pontifices teneant; posſideant in vſus Eccleſiæ, cui authore Deo præſides, excluſo refragatore & omni contradictore. Euocantur deindè ab ſubſcribendum * primores & optimates,& facta ſolenni donatione, roborata eſt tota quondàm illa ampla & famoſa beatisſimi Trudonis poſſeſſio in Hasbanienſi territorio, ſanctisſimo protomartyri Stephano ſub adſtipulatione, priuilegio & iuriſſanctione. Cuius traditionis ordinem & teſtamentum ætas non infirmabit, refragator non diſſoluet: præſertim cum protomartyre & confeſſore in vnam cohæreditatem filiorum Dei collatis, & ex participatione charitatis in eandem & æqualem gloriam translatis, terreonæ quoquè huius poſſesſionis vtorunque Eccleſia vna & eadem perpetua conſœderatione permanſura ſit.

S. Glodulphus officiosè excepit S. Trudonem.

Multa legat. Eccleſiæ S. Stephani S. Trudo.

**primates*

Vt literis erudiri ſe ab eodem Epiſcopo petierit. Cap. 13.

COnuerſus item venerabilis Trudo ad Epiſcopū ſuum: Precor, ait, pater, quatenùs ſupplicantem filium reſpicias,& affectum, qui quodam veluti fune de tam remotis partibus ad te vſque, me pertraxit, conſiderata ratione intelligas. Cùm enim toto afficerer deſiderio, quatenus de literarum, quam deſiderabam, ſcientia occaſio ſe offerret, rurſusque obiecta adipiſcendi difficultate, tamen à propoſito intentisſimus animus ſe non relaxaret, admonitus ſum poſt conditos traditionis meæ libellos, tuo ſtatim vt ſubderer magiſterio, informarer doctrina & exemplo. Cuius informationis ordo literæ vt ſint, in omnes preces deſcendo: quatenùs imperfectum meum diſciplinæ arguat, litera oſtendat,& quod mihi de me diſplicet, cōſiderato ſcripturarum ſpeculo, imago veritatis coerceat & reformet. Præterea & ratio in idipſum ſuadet: vt poſt carnalia noſtra, quæ ſeminauimus, ſpiritualia veſtra metamus. Proficias, fili, reſpondet Epiſcopus, in omnis ſcientiæ plenitudinem, vt videas bona, quæ ſunt in Hieruſalem: quique puerum mox regem futurum,& ſapientiam magis quam diuitias petentē, viro que tamen ſublimauit, te quoque ſapientia impleat, & in pacificum Salomonem ad regendum Eccleſiam ſuam, oleo vngat lætitiæ,& confortet brachio virtutis ſuæ. Tradit deindè eum, præſente Eccleſia, in manus cuidam primario, prudēti & religioſo eum omni grauitate & diligentia erudiendum, & de publico alendum; oſtendens & frequenter ingeminans, qua humilitate docendus, qua eſſet reuerentia ſeruiendus, qui nihil aliud eſſet, niſi virtus: cuius imitabilis vita, doctorum quoquè poſſet eſſe ſufficiens doctrina. Quanti putas, ait, eſt, vt vir hic præcipuus hac, quam nos æſtimamus, delectetur ſapientia, cuius vox plùs quàm litera, intellectus & operatio plus eſt, quàm liber aut lectio? Sed iactum in ſanctisſimo homine omnis virtutis granum, neceſsè eſt inprimis ſub diſciplina moriatur,& rursùs natum litera cum intellectuali fomento oportet vt nutriatur. Nec defuit commendato alumno induſtria ad requirendum, intellectus ad retinendum: & quicquid magiſtra lingua plantabat exteriùs, artifex ſtatim ſpiritus cum incremento diſtillatæ gratiæ rigabat interiùs. Et cùm in magiſtrum quotidiè proficeret, tāto diſcipulatu ſe comprimebat, vt, quod difficilimum eſt,& alios anteiret,& gloriam ſine inuidia acquireret. Neque verò propter intentisſimum ſcripturarum ſtudium de certaminis ſui palæſtra ſibimet quicquam relaxare: ſed velut ſi tot adeſſent incitatores, quot in manibus literæ, indeficientem itineris ſui curſum ad Deum dirigere.

Capit literis erudiri.

Pſal 127. 3. Reg. 3.

Multùm in illis proficit.

Vt diuinitùs punitus ſit quidam eius obtrectator. Cap. 14.

ADeſt iterùm reparatis anfractibus inimica ſerpens,& rediuiuo capite vires induitur, venena inſtaurat. Ac veluti cum athletam frequenti palma glorioſum in ſpectaculo arenæ vſus victoriæ fecit deſcendere, qui impares viribus ſunt, quadam viciſſitudine ſe ſubiciunt, vt victo vno alter ſubinducatur,& ſubacto altero, item alter ad expugnationem valentioris ſubſtituatur: quatenus toties quaſi regnatis pugnatoribus, qui roboris parilitate non vincitur, ſaltem ex crebra ſuccedentium alternitate ſuperetur: ſic in hominum Angelorumque ſpectaculo, Ieſu præſidente, & beato Trudone ad certamen egrediente, cum toto impugnationis ſuæ manipulo inimici impetus prodit, ſi fortè molliorem inueniret, quem crebra victoria quaſi laſſis viribus fatigaret. Nam primò in deſtructricis fœminæ ſuperbia, ſecundò in detrahentiū puerorum victus iniuria, tertiò nunc pugnaciùs, fruſtrà tamen, ſe obiicit, quia ad ferendam tam robuſti pectoris patientiam non pertingit. Sed nè demorer auditores, in longum trahendo ſimilitudinem, œconomus, qui & diſpenſator annonæ publicæ erat, beato viro ad quotidianos ſumptus ſtipendia diſpenſare ſolebat: hunc tanquàm ex opportunisſima occaſione virus illud inimici cùm perfudiſſet, & natis inimicitiis contra innocentisſimum iuuenem animaſſet, nec leuiter conceptam malitiam ferebat, nec facilè ori imperabat. Quotidiè detrahere,& quoties peſtis illa incaluiſſet, nihil minùs expectantem crebris non parcebat obloquiis infamare. * Stabat vir Dei, & recognoſcens hanc quoquè technam eſſe inimici, Dominum pro inimico deprecari: interdùm &, ſedata illa tempeſtate,

Satan crebrò cũ mittitur in ruinam impellere.

Oeconomum incitat aduerſus eum.

for. Sciebat.*

Eum S. Trudo beneficijs ſtudet lenire. *1. Tim. 5.*

ſtate, perſecutorem beneficiis aggredi, & quotiès deliniſſet, totiès ſic gratulari, velut ſi cedente inimico, victor ipſe abiſſet. Sed quia quorundam peccata manifeſta ſunt, præcedentia ad iudicium: quod modò patientia oratoris extinguebat, rursùs inſania diaboli in miſerabilem illum accèdebat: quatenus & militi Dei non deeſſet tentatio, & tentatorem feſtinata occuparet damnatio. Huc duorum longè diſsimile certamē aliquandiù cùm traheretur, ventum eſt ad clauſulam, & more ſolito captiuus ille euomit blaſphemiā. Circunſtante multitudine: Quid ſibi, inquit, vult aduena iſte, vt de remotis terrarum partibus huc ingratus veniret, & deſidioſus abſque opere, alieno cibario ventri morem gereret? Nunquid aut Haſbania præter ſolitum panes * dehabet, aut ociolos nemo niſi Mettis ſemper alet? Populus qui adſtabat: Non ſatis ſanè, inquiunt, frater de aduena debaccharis, quem & claritudo generis, & quod vrbi huic frequenter compertum eſt, multitudo commendat ſanctitatis. Aut cur calumniaris de panis eius inopia, cùm beato noſtro protomartyri tradiderit, quæ terrarū dominos decerent, patrimonia? Cauſam ſi quæris, ea vel maxima eſt, vt exerceatur in ſcripturis, quas poſt prima literarū elementa iam inchoauit à pſalmis. Sed cùm ad hanc prudenter incantantium vocem ſurdiſsima aſpis aurem obturaret, & velut draconū calice potato, iterata innectione, comploſis manibus, iurgia furori adderet: Imprecor, cum deriſione ait, vt cùm hic memoriter habuerit Pſalterium, pœna in me redundet non alia, quàm dolor dentium. Audiuit Dominus, & prouocatus ad iracundiā, interim tamen ſerui ſui diſtulit † contumeliā. Annus quoquè defluxit, & capaciſsimus iuuenis ſecundùm operantem in ſe ſpiritum, memoriter perfecit Pſalterium: diſpenſatorem verò ſecūdùm cor impœnitens, & deuitationem labiorum ſuorum inuaſit dolor dentium. Creſcebat in dies malum, extendebatur pœna, vt vel ex tormento cogeretur honorare, quē ex ſpiritu ſuperbiæ non erubuerat infamare. Vox incondita, manus incontinens, prætereà totus homo traditus in interitum, teſtabantur in eo magis demonium, quàm dolorem dentium. Nec requieuit pœna, donèc expleta dierum ſuorum ſufficienti malitia, extorqueretur & anima. Audiant hoc vel exemplum vel pœnam, quos nec patientia Dei ad pœnitentiam, nec dilatio adducit ad veniam. Audiant œconomi & diſpenſatores, & recognòſcant ſe non dominos, ſed procuratores: comminiſtros, non præiudices: diſcant ſeruire, non detrahere: humiliari, & nō ſuperbire. Audiat & lingua, malum procax & venenatum, ſtimulus furoris & auriga ſuperbiæ, & diſcat meliùs tacere, quàm loqui: orare magis, quàm imprecari. Omnibus in exemplum ſatìs eſt œconomus vnus, diſpenſator cum detractione, repræhenſor eum ſuperbia, ad pœnitentiam dilatus, non tamē admiſſus, malum linguæ punitus in vicino dente, dæmoni demùm traditus in morte. Hac quoquè de inimico accepta victoria, athleta Dei Trudo de campo certaminis ad ſeipſum redit, & ſtupentibus de tali miraculo Epiſcopo cum tota ciuitate, ipſe robur ſuom cū infirmitate, honorem componebat cum humilitate.

** debabet, pro, nō habet,*

Pſal. 57.

Vide hominus limidi amētiam.

Videtur deeſſe † vl eſſet.

Punitur diuinitùs obtrectator.

Vt ad ſacros ordines promotus ſit. Cap. 15.

Diſcit artes liberales S. Trudo.

TRansfertur deindè ad liberalium inſtrumenta artium, iactoque inprimis fundamento Grammaticæ, mira facilitate ſuperædificat ſtatim totum illud genus ſcientiæ. Tædio plerunque, vt ſolet, ſi afficeretur, ſolatium ſibi Pſalmos adhibebat: eos intenta mente ruminabat, & mira alternitate laborādo, vires reſumebat: elongansq; ſe fugiendo, manebat in ſolitudine: quia à ſtrepitu & philoſophorum diſputatione penna contēplationis ſublatus, in remota mentis perſeuerabat intentione. Vbi verò ad Eccleſiaſticas vētū eſt ſcripturas, tanto earum amore ductus eſt, vt prætrita omnia contemneret, & in adipiſcendo clericatu, totum ſe quasi expediret. Ingreſſus eccleſiam beatiſſimi protomartyris, renunciat ſcholaſticis, manibusq; Epiſcopi ſui tonſuratus, exuit laicum, & indutus clericatū, iuratus in Chriſti bella miles aſſumitur, & ad expugnandum Pharaonis equitatum, gladio ſpiritusſancti accingitur. Proficiebat interim giganteis, vt ità loquar, paſsibus per gradus Eccleſiaſticos, donèc concordi acclamatione omnium peteretur, traheretur ad ſacerdotium. Qui iuſtus, vt ſcriptū eſt, ſui in primordio accuſator, cùm admirabili illa myſteriorum perterritus magnitudine, primò reſiſteret, demùm ceſsit, & compoſito ad timorem amore, accedit ad quod eligebatur. Cuius ſacerdotium non dignitatis præſumptio, ſed maximæ humilitatis facta eſt imitatio: qui nec gradum præſumere, nec aliorum, cùm poſſet, diſtulit curam aſſumere, non ſua, ſed quæ Ieſu Chriſti ſunt, quærens: nec ſibi, ſed patriæ, immò toti orbi genitum ſe credens. In cuius ſanctiſsimo ordinationis die mater Sion, dilatatis terminis, longos fecit funiculos ſuos, & in exaltando hunc vnicum filium ſuū, multitudini prouidit fidelium. In acceſſu enim eius ad cœnam nuptiarum agni, dotis ſuæ magna quædā munera ſtatim in eo transfudit, condens in arca pij pectoris tabulas dilectionis & virgā correctionis, addito ad vtrunque māna admirabilis doctrinę. Quibus chariſsimæ matris ſuę optimis muneribus fidelis filius ità ſemper vſus eſt, vt & omni indigenti ea diuideret, & ſemper integra ad conſepeliendum ſibi reſeruaret. Aret eloquium, & inualeſcēte materia, ingenium ſuccumbit. Quis enim dignè explicet, quanta nō tantùm corporis, ſed & animæ munditia, ſancta illa tractauerit, quanta omnis virtutis commendatione illos dies cōtinuauerit? Ieiunia & eleemoſynas ſi loquar, parùm eſt: continentiam & ſuimet pro Chriſto contemptum ſi dixero, quāti hæc ſunt? Minima hæc & puerilia eius fuerūt: in his ablactatus, in his totus eſt educatus. Gratias tibi bone Ieſu, cuius operatio in ſeruis tuis inenarrabilis, miſericordia eſt incompræhenſibilis.

Itèm ſcripturas ſacras.

In Clerū aſſciſcitur.

Prou. 18.

Initiatur ſacerdotio.

Corporis & animi mūditia.

Quibus verbis inſtructus ſit, cùm eſt miſſus ad concionandum. Cap. 16.

MVltiplicatis autem diebus, cùm iam in eo eſſet, vt lucrati talenti ſanctiſsimas merces natiua quoquè eius terra experiretur, morum & ætatis iam adepta maturitas, de repatriatione admonebat. Venerabilis quoquè pontifex conſiderans commendatùm alumnum in Euangelicum iam profeciſſe doctorem, & de multis virtutibus quasi compactum vnū hominem, in proſpiciendo de gregis Dominici augmēto, accerſitum talibus exorſus eſt: Cùm ſis, ait, planè fili chariſsime, ſecundùm datam tibi gratiam deſupèr, ex omni ſanctiſpiritus armario non modicè roboratus, iamque ex officio curæ ſacerdotalis ſcias & poſsis ex aduerſo aſcendere, & oppoſito pro domo Iſrael muro, in prælio in die Domini ſtare, oportet te quoquè vnà nobiſcum in Dominicæ plantationis vinea laborare: quatenùs qui nunc participamur officio, cùm venerit ille Dominus vineæ, participemur & denario. Si enim de commiſſo arguitur, qui acceptam pecuniam ad menſam Domini non patitur: quanta liberalitatis manu te oportet diſtribuere, quod luce clariùs liquet te tui ſolius cauſa non accepiſſe? & cùm præeunte ſapientia, ætatem quoquè attigeris, nè verearis (quæſo)

Ezech. 13.

Mat. 20.

fieri

fieri cuſtos vaſorum Domini: quæ teſtibus Angelis hodiè tuæ commito filiationi, vt quantoſcunq; ca errore ad uiam conuerteris, totidem ſanctificationis vaſa Dño ad inhabitandum acquiſiſſe in finem gratuleris. Quapropter accepta authoritate ab Apoſtolatu ſanctę huius Metenſis Eccleſiæ, accingere in redeũdo ad partes Haſbaniæ, q̃ magna ex parte adhuc ſeruit ſub idolo, & cultore eget catholico. Optimam hanc tibi iniũctam velim prouinciam, quatenùs vbi abundauit iniquitas & ſuperſtitio, abondet fides & Chriſtiana religio. Diſcant igitur animalia diaboli, te frenante, ingũ ferre Domini, vt guſtato ſale, qui in te eſt, qui nunc nil niſi barbarum norunt frendere, tandèm in dulce Chriſti melos incipiant verba frangere. Te quoquè de te vt admoneam, liber legis ſemper verſetur in ore, rationale imprimatur in pectore: vt inncta cum omni rua doctrina antiquorum patrum authoritate, ex grauitate vitæ cunctis poſſit innoteſcere, quantã omnis boni rationem portes in pectore. Si enim ex beneficio omnia diſpenſantis Dei, Angeli vocamur, omni ſtudio neceſſe eſt ſcientiam ut cuſtodiamus: vt lua, quæ ex ore ſacerdotis requiritur, Angelo interpretante, efficaciùs ęxprimatur: & quos ignorantiæ infirmitas deorsùm grauat, Angelicæ ſcientiæ volutas ſurſùm trahat. In augmentando præterea populos, nouæ acquiſitionis eccleſiam Domino ædificabis, in qua lucrati gregis incrementum proficiat, & cum fructu bonæ operationis, ad omnipotentis paſtoris perpetuum ouile vnà cum duce ſuo tandèm perueniat. Nec graueris de noſtra interim ſeparatione, quorum affectum tp̃s non imminuet, locus nullus diuidet, donec ex æternitatis beneficio vna & eadem nos excipiat ſuperni patris mãſio. Hæc & huinſmodi prudens magiſter cũ fideli concionatus alumno, diſſociabiles condunt libellos, & aſter frequenter admonendo, alter libenter audiendo, dum moras nectunt in agendo, iterata benedictione, ingeminatis oſculis, vtrorunque lachrymis tandèm diſceſſum eſt.

Haſbania magna ex parte adhuc aliena à fide.

Innoteſcere, actiuè.

Malac. 2

Ibidem.

Quàm dolenter eum à ſe Metenſes dimiſerint. Cap. 17.

Quàm chari fuerit Metẽſibus S. Trudo.

PRoficiſcentem autem mixtum genus ſtipato agmine proſequitur, & impedito tumultu pium ſacerdotem ęgro affectu mœſta turba inclamant. Egens liberalitatẽ, diues familiaritatẽ, infirmus medelam, poſtremò vnuſquiſq; beneficium, quo vſi erant, non ſine fletu inculcando prætendebant. Beata, aiunt, patria, tellus felix, quæ in te recipiendo, damno noſtro ditabit, mœrore conſolabitur. Nos extremæ fortunæ prodigiũ, quibus de ſemèl accepto non conceditur perfrui: aut ſi recedendum omninò erat, concederetur etiã nobis recedentem te comitari. Enimuerò eſſet tolerabilius, & in cõparatione mali, beneficium reputarem⁹, ſi aut inexpertum populus hic non cognouiſſet, aut poſt cognitionem cum abeunte tranſmigrare liceret. Nunc bñficiis noſtris alienus poſſeſſor gratulabitur: nos genus relictum & populus repudiatus, ad rapinã & miſerias exponemur. Sed pius ſacerdos, quem & miſeratio ſuper charos conciues compungebat, nec in affectus inclamantium, à propoſito & iniuncta obediẽtia deflectebat, optima quæ habebat munera, ſuis ſupplicibus diuidit, breuẽ & ſalubrem exhortationẽ, addita benedictione: ſicque extremum uale dicens, mœſtũ agmen omnipotenti Dño cõmendatum dimittit. Laudent alii Curios, & nomina vana Catonum: mitentur de interſectorum ſanguine victorias, & captiuas animas vinctis poſt tergũ manibus athleta Dei Trudo in die conſulatus ſui, in hac ciuitate Dñi virtutum reipublicæ ſuæ intulit: quem Chriſtianorum viuens & liberrimus populus proſequitur, pauperumq; ſuorum cõſolata turba præcedit, nec alias q̃ benignitatis & miſericordiæ laudes plaudit. Plus, inquã, intulit, qui nullius vnq̃ proſperitate fractus eſt, q nullius riſit aduerſa: quem ſemper inuitum ſecutus eſt honor: qui virtutum quadriga inuectus, memoriã ſui in benedictione poſteris reliquit. Illos aũt aliud nihil manet, q̃ tormẽtum & ignis. Continuato igitur itinere, Tungrenſem deuenitur ad vrbem, q̃ omnium Galliæ Belgicæ vrbiũ quondã vel maxima, vel æqualis: nũc quaſi exeſa & diruta: Vandalicæ deuaſtationis omni futurę ætati ꝑpetuum & fidele nimis monimentũ reliquit. Illic chariſſimum patrẽ ſuum, venerabilẽ Remaclũ Epiſcopũ cùm iueniſſet, mira vterq; alacritate repleti, gaudia ſua cõmunicant, & de omni euentu & fortuna alter alterum ſolita illa ſua familiaritate docent & inſtruunt. Tum verò Epiſcopus tanti ſacerdotis ſapientiã & ꝓfectum ſua lucra reputans, eũ in opus Euangelii collegã & quaſi cõmilitonem ſibi aſſumit: & partito curę paſtoralis onere, eccleſias ordinare, & verbũ Dei in diœceſi ſua iniungit annunciare: ut quotiès manus põtificis pro Iſrael extenſæ cũ Moyſe grauarentur, totiès ex miniſterio ſacerdotis, tanq̃ Aaron adminiculante, ſuſtentarentur. Et peracto aliquot dierũ familiari cõtubernio, ſanctæ animæ poſt mutuam & ſufficientem ſui conſolationẽ, ad negocia ſua redeunt, ille ad requieſcendum cum Maria in cęleſtium contẽplatione, iſte ad laborandũ cum Martha in eccleſiarũ ſolicitudine. Nõ multò pòſt. n. ſanctus Epiſcopus pertæſus ſecularium tumultuum, abrenunciatis omnibus, in ſuo Stabulenſi monaſterio monachum profitetur, ibique ſecum habitans, ſanctum Theodardum poſtea Chriſti martyrem futurum, in Epiſcopatu ſucceſſorem habuit.

Redit ad Tungrenſem vrbẽ incolumis.

Exod. 17

Luc. 10.

S. Remaclus monachum profitetur, eiq; S. Theodard⁹ ſuccedit.

Vt eius hoſpita nocte duo luminaria ſupra illum viderit. Cap. 18.

CVm prætereunt intereà territoriũ, viculus quidã fatigato & ieiuniis attenuato homini Dei, officioſum ſatis præbet hoſpitium. Humanitate ducta tota illa ruſtica, ſed fidelis multitudo, obuiàm prodit, vnuſquiſq; pro ſe, oẽs autem in cõmune unius ſaltem noctis cohabitationẽ ut mereantur, pro beneficio petunt & impetrant. Ingreſſus ad officioſos hoſpites, ſolita illa ſua conſuetudine inprimès de diuite vena exhortationum deducit fluenta, & irrigans prata mentium, diem trahit uſque in occaſum. Vnus, qui vel potentior, vel erga cultum Dei religioſior, cæteris imperitabat, fuſa prece obtinet, vt recedente multitudine, ſecum in domũ declinet, epuletur, & pernoctet. Hortus manſioni erat contiguus, arborum proceritate in nemus excreſcens, q à fructu deducto nomine, pomarium ut appelletur, vſus obtinuit. In eo lectulus, quali ſolebat uti, nõ mollitie blandiens, ſed ſomno via conſentiens, ut ſibi parceretur imperat, vel propter declinãdos ęſtiui illius tunc temporis parum mediatos calores, uel ut orantẽ ſua remota ſolitudo iuuaret. Et iam nocte mediãte hora declinabat, cùm de theſauris omnipotẽtis Dei miraculum oſtẽditur rarum & celebre, & ad cõmendandam tanti uiri ſanctitatem, omnibus retrò ſeculis ſufficientiſſimũ. Lux. n. illa cæleſtis, q̃ ſine ullo ſui detrimẽto ſola lucet in tenebris, ſup eum incãduit, & diuiſa ad magnitudinẽ phari partim ad pedes, partim ad caput, totũ hominẽ, depulſa illa caligine, mirabiliter illuſtrauit: nec ad horã, ſed maxima ex parte noctis cum eo perdurauit. Mulier hoſpita primo gallicinio excita, ſubitę lucis terrore concutit, plus que ſuſpicans periculum, quàm ſperans miraculum, lectulo exeuitur: foribus reſeratis, domum ſeſtina egreditur. Neq; enim ad morem luminatium, qua-

Iohan. 1.

Lux cælitus fuſa, immunere cernit S. Trud.

ſia ductili cera artifex manus ſolet effigiare, lua illa erat: ſed ignito iubare Solis quoque, cùm in virtute ſua lucet, ſuperans claritatem, non vnius ſanctæ requietionis manſionem, ſed & totam circunquaque illuſtrabat regionem. Recuperato ſpiritu, & hoſpitæ ſanctitatis mulier rememorata, maritum quoquè ſtratu elicit, & ad participandum de viſione talis miraculi ſecum pertrahit. Stupore ſuo vterque ædificati, miraculo aliquandiù conſolati, accepta beneficia mira cum alacritate hi in domum ſuam reportant, vir Domini ad palęſtram ſuam ſe erigit: reſiduumque noctis vigiliæ & orationi dedicans, labium ab oratione, mentem non relaxabat à contemplatione. O virum omni uirtutum præconio laudabilem, cuius ſanctitatem cælum loquitur, lux incircunſcripta teſtatur. Quē etsi curuæ in terris animæ, & cæleſtium inanes nō poſſumus imitari, vtinam ſuo cum auxilio dignè ſaltem valeamus admirari. Manè in lucem ſole nato redibat, & vir Domini de profectione parabat. Adeſt rursùs tota illa multitudo, hoſpites inprimis cum grege domeſtico, & ordinata quasi obſidione, cogunt magis quàm poſtulant, diem quoquè illam apud ſe vt continuet, precium hoſpitij docendo turbam recompenſet. Volens vincitur, & benedicens Dominum de feruore Chriſtianæ religionis, omnibus ſe eaoccupat, vnam diem totum ſe multitudini donat. Bibebant omnes de ſpirituali †, & emendatæ animæ ad fidem roborabantur, & omnipotenti Domino reconciliabantur. Inter cætera admonitus ab hoſpite beneficii, filium eius nupèr natum catechizat, & allata aqua ipſe ſanctificat, ipſe immergit & baptizat. Has ſanctitatis ſuæ gazas diuidendo totam diem cùm continuaſſet, perſoluto iam fœnore, viculum optimis muneribus ditatum relinquit, conſolatis omnibus, viæ ſuæ ſe reddidit. Populus non immemores beneficii, locū in quo lux illa reſplenduit, in memoriā eius oratorio dedicant, vicum quoquè deriuato vocabulo: Trudonecas, appellatum, filiis ſuis in omnem retrò progeniem ſic nominandum hæreditariè relinquunt. Plurimis prætereà, & penè innumerabilibus ſanctitatis ſuæ monimentis illud reditus ſui iter cùm illuſtrauerit, hoc vnum ideò notum, quia publicum: de cæteris ſecreti obumbratione notitiam ipſe ſuppreſſit. Hęc de glorioſo Chriſti ſacerdote habui hodiè quæ dicerem: cætera audietis commodiùs, ſi, quæ ſuperſunt, alio aggrediamur principio, & dicendi munus aliquā to interim reparemus ſilentio.

† nonnihil deeſſe ui detur.

Oratoriū conditur eo loco, ubi viſa lux fuit.

LIBER SECVNDVS.

Quanto cum gaudio exceptus ſit à ſuis, ad illos reuerſus. Cap. 1.

POSTERA lua oritur, multò gratisſima patriæ: quæ poſt faſtidiuſi deſiderij moras, expectatisſimi ſui Trudonis aduentum miniſtra fama cùm cognouiſſet, noua induitur lętitia, & mutata facie, in occurſum progreditur. Domus omnis, municipia, vici, certantibus ſtudiis cum coniugibus & liberorum agmine, uno officio, indiſcreto affectu ſe in obuiàm eiiciunt. Satis autē tardus ætate, aut morbo confectus, quem deſideriū non expedire:, aut amor recepti patroni occurſui non pparaeret. Benedictionem omnes flagitant, tactum requirunt. Sufficit poſtremò multitudini, vel comitatui intereſſe, vel viuæ uocis eius efficaciam audire. Hoc amicæ plebis tumultuario affectu in ſuum Sarchinium inuehitur: vbi una miſericordia omnibus compatiens, alios caſtigatione emendat, alios conſolatione roborat, omnes poſtremò benedictione cōfirmat. Præfectoriæ nihilominùs dignitatis ſublimitas, & cōſanguineorum eius nobile & glorioſum genus, dies oēs & noctes cum eo continuant, & exoptatæ eius receptioni ſtudioſum contubernium exhibent. Regeſcebat enim in eo viuificans ille ſpiritusſanctus ad inſtar Apoſtolicæ conformationis, ità ut nec conſcientiæ deeſſet authoritas, nec literis doctrina, & quotiès ratio expoſceret, ſtatim miraculum ex meritis coruſcaret. Multiplicabantur interìm ſata Euangelii, & creſcente religione, nouus quotidiè populus ad Eccleſiarum caſtra conuolabat, & lucratæ animæ in vnitate fidei componebantur.

Cupidisſimè excipitur à ſuis.

Multos cōuertit ad Dominū.

Vt templum condiderit, quod ſe facturum adhuc puer promiſerat. Cap. 2.

TVm verò in quotidiana religioſæ multitudinis augmentatione plurimùm delectatus, optimum factu arbitratu, Chriſtiano exercitui cœnobiale vallū erigere, vbi cum impugnante ſe inimico, fide magis q̄ iaculo, oratione quàm gladio, dimicaret. Et noti non immemor præſidii, ad Chriſtum conuertitur, cooperationis beneficium ut præſtet deprecatur. Recolens etiam uoti ſuæ illius quondàm puerilitatis, & quia periculosè vouetur, quod poſt votum non redditur, concepta authoritate lineam iacit fundandæ eccleſiæ: in id operis tota animum defigit intentione. Rogatus Dominus, vt ſemper, indefeſſo laboratori ſuo ſe exhibet, & felici ſucceſſu artem dirigit uſque in perfecti operis conſummationem. Dedicata ad uotum eccleſia per beatum Theodardū, ſanctisſimi martyris Quintini, nec non & glorioſi Rhemorum Archipræſulis Remigii memorię titulatur, reliquiis honoratur: ut quos pro ſuis meritis receperat cælum, domus quoquè unius veneraretur obſequium. Dote dehinc ſufficienti ex collatione adiecta, fidelis multitudo adunatur, cœnobium beati Trudonis, ſeipſo authore, inchoatur: quo etiam tempore Floriacenſe ſancti Benedicti cœnobium, à Leodebodo Abbate fundatur. Ingrediuntur illuc palatina dignitas & curialium faſtus cum paupere & ex ſeruitio conuertente, portare iugum Domini, nec diſcreuit ſancta animalia diuitiarum aut paupertatis conditio, quæ ad ſeruitium omnipotentis Dei charitatiua iugauit religio. Multi prętereà nobilium, filios cum patrimoniis in commutationem ſupernæ hæreditatis ibidem deuouerunt, felices ſub talis doctoris magiſterio, qui nil præter cæleſtia, nil docebat aliud, quàm ſpretis carnalibus ambire ſpiritualia. Cuius omnis ſermo ſufficienti ſale cōditus, & in nationes eloquii eruditionem diffundēs, multos ad Deum præmiſit, innumerabiles ad ſequendam magiſtri uiam informauit. Factumque eſt, vt qui ſpreta quondam maritantium iugali copula, hæreditate relicta, puer adhuc continentię ſe deuouerat, in cælibatus ſui teſtimonium pro cōiuge eccleſiam, pro hæreditate Chriſtum ſuſciperet, & quantoſcunque inſtruendos acciperet, totidem quaſi ſpirituales maſculos tabernaculo generaret. Qui cùm, vt frequens iam dictum eſt, ſuimet ſecretum magis, quàm notitiam: cōtemptum, quàm honorem ſemper elegerit, inuito tamen illo & tanquàm reclamante, qualis fuerit, omnipotens Dominus in ſole poſuit.

Templū condit, ut adhuc puer vouerat.

Initia monaſterii S. Trudonis, itemq. Floriacēſis.

De equo vel aſino eius, à fure ablato & reddito. Cap. 3.

PArochiam ſupplicantem aliq̄ſi viſitaturus, clericorum ſtipatus agmine, itineris laborem & corpuſculi

ſculi imbecillitatem vehiculo vt leuaret, multis precibus vix obtinuerunt: cùm ſubitò itineri infeſtus ſatis viator accreſcit, & furem, quod erat, tota arte diſſimulans, inhæret agmini, iungitur côturbernio, hoſpitio participat. Sacerdos ad quod venerat, ſolicitus, exhibita caſtigata exhortatione, ædificatę plebi de more Miſſam celebrare ingreditur. Occupatis cuſtodibus, vtpotè qui magiſtri doctrinæ magis, quàm animalium officio, ſolebant inuigilare, officioſus ille latro malitiam præſumit, & iumentum, quo ſenior ſedere conſueuerat, arripiens interim euadit. Expleto negotio, amiſſio vehiculi agnoſcitur. Diſſimulantibus cunctis, vnus præſumpta authoritate, rei familiaris damnum cum querimonia in notitiam ſacerdotis perducit. Ille nihil motus, magis autem, vt ſemper, inter damna hilarior: Patientia, ait, opus eſt, magiſque peccatum deflendum, quàm damnum. Aut cur quis queratur de vehiculo, cùm æquè omnia in manu Domini ſint, ſicut iumentum, ità & homo? Nec diù interceſſit, cùm furti reus, captiuante inimico poſſeſſus, peſſimo poſſeſſore ſtimulatur, multis tormentis ad ipſam penè mortem cruciatur: & præſumpta in ſeipſum accuſatione, damnum B. Trudonis cauſam ſuæ fatetur inuaſionis, eum per omnia proteſtans Dei ſeruum & amicum, cui vel in rebus minimis cęleſtis deſeruiret vindicta. Et cùm à parentibus miſerabilis illa captiuitas ferro quoque vincta traheretur, inimicus ſacerdotis timens authoritatem, deliteſcere cupiebat, ſuæque poſſeſſionis miſerrimum vas conquaſſando diſſipabat. Impeditus multitudine, nodoſitate coopertus, tandem quaſi ad tribunal vterque poſſeſſor & poſſeſſus pertrahuntur, ille perpetuæ damnandus captiuitati, iſte neceſſariæ reddendus libertati. Rogatus ſacerdos, miſeratione, qua ſemper totus in Domino redundabat, flectitur, fugientibus quaſi periculum aliis, ipſe accedit, manu blanda os, faciem & caput furioſi attrectat, & frequenti totum hominem depingens ſignaculo, in remoto ſacrario ſecum componit: ibi celebri oratione cælo defixus, imperioſa authoritate inimicum eiicit, & liberatam animam Eccleſiæ conuentui recõſignat. Emendatus homo, reddit gratias, & reliquum vitæ ſuæ tempus ex doctrina liberatoris ſui religione caſtigat. Hoc primum B. Trudonis miraculum enituit, poſtquàm ex peregrinatione ſua Sarchinium reuiſit. Quo tota vicinia quaſi prægustato, tanta deincèps auiditate deſiderio ſatisfaciebant, vt quotidiè indiſcretum agmen confluerer, & oblita poteſtatis dignitas ſecularis, religioſa fide ad doctrinam excubaret ſacerdotis. Satis honoratus, & inter ſuos ſpectabilis, cuius vel fides mereretur, uel importunitas extorqueret, ut petitioni condeſcendens, domum ſuam viſitaret, familiam benediceret. Nec defuere quidam, ad quos cum religione poſtulantium victus deſcenderet, inter cætera etiam miraculis illuſtrarentur.

Fur tollit beati viri equum.

Vltio cæleſtis furẽ perſequi.

Curat furem à dæmone arreptum.

Vt è terra fontem produxerit. Cap. 4.

VIr illuſtris, nec minùs religione, quàm opibus clarus, coniugem habens ſimilem moribus & conuerſatione, frequenti & ſupplicatoria legatione coactum hominem Dei, ad ſanctificandam manſionem ſuam, de monaſterio extrahere laborabat. Quem cùm amicum haberet pro morum honeſtate, conſanguinitas quoque ad nodum familiaritatis acceſſerat. Petitionem cùm ſine moleſtia recuſare non ualeret, data die, cum religioſo diſcipulatu egreditur, expleto itinere peruenitur. Aduenienti competens & officioſa manſio præparatur, ſumptus extruitur: quanto hoſpes ſanctior, tanto minori impenſa, vtpotè vbi plùs animæ ſatietas, quàm corporis refectio requireba tur. Diffamatum de aduentu tota prouincia præceſſerat, porticus cum atriis ſuis vix ſufficiebant recepui multitudinis. Manſionem totam perpetua aquæ ſterilitas damnauerat, nec niſi aliundè petita vſui ſuppederat. Agro & pecude domus abundans, aquę penuria affligebatur. Ingreſſus ſenior, doctrinam incipit, & ſtudioſis auditoribus vſque veſperam exhortationis refectionem trahit. Recedente frequentia, famulantium grege circa negocia partito labore occupato, ipſe cum religioſis hoſpitibus interim circa domui contiguam arboream pomarii plantationem ſe exoccupatum exponit, & leni deambulatione diuinę fatigationi medetur. Et conſiderata loci opportuna amœnitate: Habilis, inquit hoſpitibus, habitatio hæc & quam ſitus ipſe commendaret, ſi non aquæ penuria iniuriam irrogaſſet. Quo reſpondente: Etiam domine: miſertus incommodi manſionis, uirgam, quã ex occaſione manu gerebat, terræ defigit, illa nimirũ vſus fiducia, qua apud conditorem omnium Deum, quicquid collibuiſſet, fuſa prece obtinere ſolebat. Retractam ad ſe uirgã ſtatim fons irriguiſſimus, & in amnem ſufficiens, ſubſequitur: quo potata plebecula, vſque in hodiernum diem fons S. Trudonis vt appelletur, obtinuit. Sicque ſoluta mercede hoſpitii, duplici bono rure conſolato, in craſtino monaſterio ſe reſtituit. Et nè ueruſtas memoriæ inuideret, hoſpes ille paterfamilias, fauente multitudine, oratorium nomini eius erigit: in quo adhuc ad inuocationem viri Dei, infirmantium recuperat vires debilitas, fortiũ ſanitas roboratur. Totum præterea rus Amburia, mutatis literarum penultimis, quaſi Ambullia, hoc eſt, amne bulliens, poſteritati vocabulum fecit.

Prolixè admodũ concionat.

Facilimè elicit fontemè terra.

Fons S. Trudõis.

De uerre, eius precibus manſuefacto. Cap. 5.

VNum adhuc ex plurimis hoſpitalitatis eius monimentum referam, vt ex his lector poſſit agnoſcere, nullum unquàm eius hoſpitium ſine miraculo remanſiſſe. Domeſtica enim eius & quotidiana, quæ ſui multitudine renaſcentes quoque humeros fatigare poſſent, melius arbitror diuinitati comendare, quam parum loqui. Gothmundus quidam benè ingenuus, cuius etiam claros natales religio clariores reddiderat, præſumpta ſpe obtinendi, viſitationem eius ſolicitabat. Filium ei legitima copula uxor ei genuerat, quẽ rogatus ſacerdos baptiſmate regenerauerat. Vtrotunque conſentiens fidei, aduentum non renuit: unam diẽ beneficium eis facit. Illuſtrata domo, erudita familia, de reditu paranti hoſpes: Verrem, ait, pater tibi deuoueram: ſed abſentia muneri, feritas uoto inuident. Grege recuſato, paſtores negligit, ſaltu vtitur: poſſeſſores nè ſimus, facit. Adde hoſpitibus beneficium, uotũ qđ ex fide vouimus, nè pereat, ſed authoritate tua mutatum pecus, vſui tuo famuletur. Beneuolentiæ, ſenior reſpondet, ex me gratia: voto autem merces à Domino recompenſabitur: cuius imperium faciet, vt mutata feritas, in obſequium ſeruorum ſuorum tranſeat. Erogata benedictione, ad monaſterium reuerſus, eccè uotiuum illud pecus in foribus tanta mutatũ manſuetudine, ut & manu delectaretur, nec vltrà abeſſe vellet. Parum id videatur eis, qui nil niſi elementorũ concuſſiones, & mutatas in contrarium naturas rerũ, miracula reputant. Mihi certè nihil minùs in hoc, q̃ in cæteris omnibus factis ſuis vir Dei eſt mirabilis. Si enim ipſe ſummus opifex Deus in omnibus creatis ęquè eſt mirabilis, ut in Angelo, ſic in verme: vt in camelo, ſic in culice: cur non & electos eius æquè mirabiles prædicemus, ſicut hominum morbis medicantes, ità & beſtiarum feritati imperantes?

Manſueſcit ſubitò pecus indomitum.

Vt noctibus ſolus adierit loca ſacra, idque mirè celauerit. *Cap.* 6.

QVi cùm imbecillia vix membra portare valeret, vtpotè quæ ex quotidiano ſpiritus labore quaſi in pilam attriuerit, neſcio quid tamen ſemper in ſeipſo vindicabat, & quaſi exquiſito tormento ipſe ſe perſequebatur. Et cùm plerunque, vt ſolet, à religioſis quibuſdam, ſuimet vt miſeretur, & pœnam, quam ſibi cõſciuerat, vel modicè vt temperaret, rogaretur: Omnes vos, aiebat, conſolatores oneroſi, & amici non benè miſericordes. Si enim Apoſtolus tribulationem ſuper tribulationem, ſpem ſuper ſpem ædificabat, dicẽs: Non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit: quanta putatis perſeuerantia elaborandum, vt tribulatione & ſpe perueniamus ad certamen illud legitimum, ſine quo non coronatur ipſe Doctor gentium? Habebat autem vſitatiſsimum memorias Sanctorum frequentare, eas circumeundo debilitari leuamẽ facere, & quaſi ocium laborem itineris reputare. Qnod tamen tanta celabat induſtria, vt die diſsimulans, nocti ſemper magis ſe crederet, aliiſque diurnum tædium nocturna quiete conſolantibus, ſolus ipſe & ſine arbitris fatigatione ſua perfrueretur. Fundus erat, cui Falmio vetuſtas vocabulum indidit, & in eo memoria B. Martini, tribus fermè millibus à Sarchinio diſparatus. Aliꝰ ſimiliter viculus Septemburias, pari diſtãs ſpatio, beatæ virginis Genoueſę nomini titulatus. Hos partito labore ita ſibi æquauerat, vt alternatis noctium vicibus, nunc hunc, nunc illum inuiſeret, nec ulla nox prorsùs præteriret, quin alterutrum frequentaret. Expleta pſalmorum melodia, mectato ſeipſo ſufficienti holocauſto, die peruenta domum ſe referebat, nè aut fauor bonum conſcientiæ reſpergeret, aut alium, quàm Chriſtum, occulti ſui teſtem lux orta admitteret. O ſeruorum Dei conſtantiam: o robur de cælo, in vaſculis humanæ huius infirmitatis perdurantiſsimum. Quis vnquam ſperaret, cui aliquandò perſuaderi poſſet, hominem cùm ætate, tum quotidiano ſuimet cruciatu affectum, tantum laborem poſſe continuare, quantum delicatè & ſibimet viuentes ſeculi huius conſolatę perſonæ, vix aut nullo modo auderent præſumere? Ille quẽ biduana, aut plerunque triduana affecère ieiunia, cui raró aut nunquam molliori ſtratu ſomnus irrepſit, q ſeipſo perſecutore indeficientes pro nomine Ieſu cruces ſibi adſciuerat, vſque ad vltimam tamen huius neceſsitatis diem ex auxilio ſupernæ manus perdurauit, & impoſitum ceruici iugum ad vſque conſummatam Eccleſiaſtici agri lineam ſine ullo defectu portauit.

Rigidus eſt domitor corporis ſui S. Trudo.

2. Tim. 2

Nota hic de Sãctorum veneratione & innocatione.

Magna laborum tolerantia.

Qui (quod tamen pace Sanctorum omnium dixerim) nihil minus a magnis martyribus cęleſti illi calatho intulit: cui etsì, iam pacata, & in vnitatem fidei compoſita Eccleſia, tyrannus defuerit, ad lilia tamen confeſſionis, ſeipſo tormentante, ſufficientes martyrij roſas addidit. Qui enim ex charitate Dei animam ſuã ſic odio habuit, qui nullo impugnante ſic pugnauit, perſecutorem ſi ratio obtuliſſet, quis vnquàm pugnaciùs reſtitiſſet? quis glorioſiùs triumphaſſet? Nec carebit martyris præmio, cui affectus non defuit, cùm ſatis conſtet, quia quod multi olim ſubierunt ex neceſſitate, iſte ſemper portauerit ex voluntate.

Vt feliciter in Chriſto obdormierit. *Cap.* 7.

APpendebãt intereà in cælo teſtes Angeli laboris præliantis conciuis ſui, & circa finem certaminis occupato, ipſa imperialis maieſtas Deus immortalitatis nectebat coronam: & cùm ſub graui dierum & æſtus pondere penè grauaretur, & deſiderio remuneratorii ſui totus æſtuaret, bis & tèr inclamans Ieſum, dicens: Qnandò ueniam & apparebo ante faciem tuã Domine miſericordiſſime? ſtatim conſolatur, & de uicina die & hora obitus ſui pręmonetur. Mutatus ſtatim in quandam exhilarati ſpiritus nouam lętitiam, diſcipulos conuocat, iucunditate ſua expoſita, omnium animos triſti mœrore ſaucios reddit. Tum uerò de repoſita ſibi corona iuſtitię iam certiſſimus, quoſdam fatigationis eculeos præter conſuetum ſibi addere, in his totus ſuſpenſus, ipſum modicum, qui ſupererat, uitalem calorem mortificat. Acceſſit etiam uolenti infirmitatis languor, quo preſſus ſenior, lecto decubuit: & cùm per omnes horas quaſi moreretur, hanc, qua ſeculi huius homines ſeipſos conſolantur, ſanitatem tãta abiectione repręhendebat, ut uideretur dicere cũ Apoſtolo: Quandò enim infirmor, tunc fortior ſum & potens. & iterùm: Sicut abundant paſsiones Chriſti in nobis, ità & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra. Arebant membra languore, & ſuperducta cute, rigentibus neruis, conſumpta caro figmentum hominis uix prætendebat. Applicabatur interìm & hora tranſplantationis ad radicem ſanctiſſimæ arboris, & cupientem diſſolui, & iam cum Chriſto eſſe, diſcipulorum tamen gemitus, & queruloſa, nè ſe dereſereret, ſupplicatio morabantur. Deſecerat iam penè ſpiritus, anhelabat in mortem, animãque expectantibus Angelis reddere geſtiens, cõſolabatur ſuos, ipſumque reſiduũ, & uix io ore palpitantem vitæ motum, admonitionis & doctrinæ expectantium totum impertiebatur. De contemptu mundi, de amore Dei quandam viuæ vocis efficaciam lingua moriens tamen exprimebat. Aſſidebant continuè lectulo venerabiles ſacerdotes cum religioſiſſimo monachorum cœtu, hoc uno mœſtas lachrymas alternatim conſolantes, quòd magiſtrum non amitterent, ſed magis ad Deum præmitterent. Et facta hora, allatis uiuificis myſteriorum ſacramentis participat, & reiectis oculis, nè circa exteriora hæc amphùs occuparentur, conciues ſanctorum choros aduenisse recognoſcit. Tum uerò protenſis manibus toto corpuſculo in obuiam chari exercitus erecto, ingeminato ſignaculo Crucis: Dirige, inquiens, Domine viam famuli tui in conſpectu tuo: in manus Saluatoris caput reclinauit, & immeritus mori, obdormiuit. Obdormiuit planè, ad cuius memoriam vſque hodie in teſtimonium glorificati hominis tot & tanta cernimus miracula coruſcare, vt nunc demùm credatur viuere, quem ipſa vita Deus tam mirabiliter non ceſſit illuſtrare. Qua illuſtratione cùm non tantùm terra, ſed & omne mare iam repletum ſit, felix quodammodò ante alia ſancta Sarchinienſis eccleſia, quæ quod vniuerſitati credentium ſpe ſufficit, re ipſa ſola retines, ſeruas, & poſsides. Nil rerum damna, nil ruinæ ligni aut lapidum oberunt: ſolus Trudo cum omni labentis orbis ruina comparatus, præponderat & maior eſt. Filii enim eius, ut ſcriptum eſt, propter eum in æternum manent, & domus non derelinquetur: Cuius ducatu, qui hic non habemus manentem ciuitatem, utinàm ad illam perueniamus hæreditatem, in qua cum cohæredibus filii Dei verè iam viuens gloriatur, reſpiciens ſe venerantes, & adiuuans inter quæcunque illa ſint pericula, pro amore ſuo perdurantes. Obiit ſanè ſanctus Trudo nono Calendas Decembris, Romæ octuageſimoquinto Papa Sergio: Traiecti præſidente ſancto Lamberto, Francis dominante Theodorico, illuſtris reginæ Bathildis filio: poſt quem regibus ſolo nomine præſidentibus, poteſtas & gubernaculum regni penes Maiores domùs cępit haberi.

Valde cupit diſſolui.

Pſal. 41.

Mortem ſuam prauidet.

Nouum cruciatũ addit corpori.

2. Cor. 12.

2. Cor. 1.

Sub mortẽ munit ſe ſacramentis.

Ad Chriſtum proficiſcitur.

Eccl. 44.

Heb. 23.

Maiores domus alii magiſtros equitum, alii præfectos palatio nominant.

Vt corpus exanime ſuauisſimos ſpirarit odores. Cap. 8.

FVnus de more compoſitum, in dilectæ habitationis ſuæ reſtatam & benè hæredem eccleſiam infertur, & circunſtipatos pſallentium choros tota ſuorum turba comitatur. Cuius ad Chriſtum felix & liber tranſitus dum ſanctorum omnium ſit cælo feſtiua lætitia, quodam pij mæroris nubilo totum, vt ità loquar, cooperuit mundum. Tota ad exequias prouincia conuenerat, parumque religioſus, † quem cauſa aut occupatio aliqua remoraretur, quin neglectis omnibus ad tanti ſui patroni depoſitionem ſe exoccuparet. Pauperum maximè collecta, tunc verè orphana, & languentium inconſolatus populus præſumptiua authoritate, fuſa in Deum querimonia, ſe nutritium, ſe ſolatium amiſiſſe querebantur. Pendebant ex feretro, & accepta quondam beneficia religioſa in clamatione quaſi improperabant. His portitoribus ante aram ſanctorum Quintini & Remigij, quam ipſe a principio fundauerat, delatus, tota cum reuerentia terræ commendatur, felicior, iuxta magnum oratorem, ciuium lachrymis, quàm quiſquam gaudijs ſuis: qui vel hoc vno punit inuidiam, quòd tantum ei mors contulit ad gloriam, vt vel in extremo depoſitionis ſuæ die nemo ſit, qui dubitet Angelorum adfuiſſe præſentiam. Nam inter agendum, necdùm expleto ſepulcrali aggere, dulciſſimus Dominus Ieſus ſuper compoſitam probatiſſimi militis ſui glebam, illius inenarrabilis ſuæ dulcedinis reſperſit fragrantiam: vt liquidò pateret omnibus, quanto omnis boni odore ſeipſum adhuc viuens incenſum in conſpectu Domini adoleuerit, cuius funeri ipſa maieſtas in tanta dulcedine ſe ſuperfuderit. Quæ ſcilicet dulcedo, qualem oculus non vidit, cor nullum excogitauit, ſicut fumus aromatum ab incenſo igne aſſcendens, totam repleuit eccleſiam, tanta comitante caligine, ut è vicino poſitum quis non agnoſceret fratrem ſuum. Nec ad momentum, ſed per vnius ferè horæ ſpatium perdurauit, donec temperato ſtupore, populus verſa vice pro exequiali planctu laudes mutarent, & de cuius corporali priùs flebant abſentia, cæleſti atteſtante miniſterio, de perpetua ſpiritus exultarent præſentia. Verè pius, verè ineffabilis Dominus, qui odorem electorum ſuorum, de quo Apoſtolus glorians, Chriſti, ait, bonus odor ſumus in omni loco, tali pietate remunerat, & dulcis ipſe dulcedini eorum quaſi reſpondet, dum præter depoſitum, quod in illam diem iuſtus iudex reſeruat, interim tamen ex cæleſti ſua fragrantia nobis merita eorum ſic commendat. Vndè in Canticis Canticorum ſancta Eccleſia, Cùm eſſet, inquit, rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum: quia membris cum capite ſuo Chriſto in ſecreti cæleſtis requie & quaſi accubitu compoſitis, virtutes ſanctorum magnæ ſuauitatis quædam gaudia nobis adminiſtrant. Qui ſicut lilium florentes ante conſpectum Domini, ex admirabili illo odore ſui balſami medicinale mundo porrigunt antidotum, ſanantes languidos, mortuos viuificantes, naſcentibus incommodis vbiquè ſe opponentes.

Videtur deeſſe † putabat aut aliquid ſimile.

Præclarum miraculum.

En vt Deus cohoneſtat ſummos ſanctos ſuos.

2. Cor. 2.

2. Tim. 1

Cant. 1.

Vt Vualdæ fœminæ S. Trudonem inuocanti, mox patuerit eius eccleſia. Cap. 9.

Multa miracula fiũt ad monumentũ eius.

SVſcitabantur interim noua quædam miracula ad tumulum in Chriſto ſoporati beati viri, ità ut penè dies nulla præteriret, quin immortalitatis ſuæ certiſſimum & fidele monimentum mœrenti Eccleſiæ in conſolationem relinqueret. Et iam glorioſæ depoſitionis eius tricesima dies aderat, vnuſquiſque certantibus ſtudiis, quę ſolent, exequialia charo funeri præparabant. Erat inter cæteros fœmina quędam Vualda nomine, honeſtè religioſa, quæ ex doctrina viri Dei in uirtutem olim cùm profeciſſet, in familiaritatem quoquè venerat, obſequio frequens adhærebat. Hæc ſuper amiſſo patrono impatientisſimi doloris nullum admittens ſolatium, more Euangelicarum fœminarum, uulnerata charitate, cum cereis & thymiamateriis ſe exhibuit, monumentum illud viſitare perrexit, primaque uiuentem ſpiritum in mortuis oſſibus inuenire promeruit. Veniens enim ad eccleſiã, foribus obſeratis impeditum cernens introitum, mœrore ſtatim cum fletu appenſo, manibus in cælum porrectis: O ſanctisſime, inquit, Trudo, quandiù te viuum habere meruimus, fores huius baſilicæ ſemper apertas habuimus. Inuidit fortuna commodo, beneficiũ mors abſtulit. Te ſublato, fruſtrà iam venimus, obſequium ferentes intrare nequimus. Mira velocitas. Adhuc verba in ore loquentis uoluebantur, cùm inclamatus ſanctus Dei, quaſi leo apertis obdormiens oculis, ſupplici ſuæ mirabiliter ſe exhibuit. Nam diruptis feris, repagulo, repentè veluti à uehementiſs. turbine repercuſſæ ſunt ianuæ, & appulerunt ſe portæ parietibus impulſę. Quanta igitur, putatis, pietatis facilitate peccatis hominum clauſos cælos poteſt reſerare, ad cuius ſanctiſsimi nominis inuocationem natura vim pati cogitur, & non ferrum, non clauſura lignorum officialem ſeruant modum? Cuius apud omnipotentem efficax potentia miſeriis ſuorum compatiatur, peccati dirumpat nodos, & introitum ad illud ſummę æternitatis tabernaculum rogata nobis obtineat. Conſolata ſatis mulier, expleto officio, propter quod venerat, fideliſsima miraculorum teſtis regreditur, nomen Domini magnificans, & meritum verè cum Deo viuentis Trudonis, ſine cunctatione aliqua prædicans.

Mat. 28. Marc. 16

Magno miraculo diuinitus reſerãtur fores templi.

Quæ dona eius Eccleſiæ Pipinus princeps, & uxor eius Plectrudis contulerint. Cap. 10.

ET cùm ad tãtum omnipotentis Dei circa chari militis ſui glebam reſpectum, miraculorum nox roris penè orbi quaſi intonuiſſet, Germaniæ & Gallorũ populus religione ductus confluebat, & ſub tali defenſore ſe committebat. Quapropter & glorioſus ille Pipinus Maior domus, filius Anſigiſi & Carolidarum principum, unà cum Francorum primatu, & curialiũ optimatibus, gratia orandi ad propitiabile illud uiri Dei ſepulcrum peruectus eſt. Vbi etiam in teſtimoniũ piæ deuotionis facta ſolenni donatione, quicquid in villa Ekinſala, quæ tunc fiſcus publicus erat, poſſidere videbatur, contradidit. Similiter & aliam villam, pago Campaniæ ſitam, nomine Ham, in uſus ſeruorũ Dei inibi militantium deuotè ſub charta & teſte condonauit. Venerabilis quoquè eius cõiunx Plectrudis, omnis religionis ſufficiens monimentum, quanta ſe inibi deuotione depoſuerit, largitiones ei' in teſtimonium ſunt. Quæ etiam regale ſuum aurum in recompenſationem æternę mercedis appendens, uocatis artificibus, altare ſanctisſimi patris auro & gemmis decorabile reddidit. Hæc erga milites tuos, Chriſte, gratia: iſta eſt retributio, ut poſt mortem cinis facti, ſeruiantur à regibus, qui viuentes pro nomine tuo ſeruierunt pauperibus: fiantque poteſtatum ſeculi apud te reconciliatores, qui contempta mundi dignitate, humilitatis tuæ ſe exhibuerunt imitatores.

Pipinus princeps multa largitur monaſterio S. Trudonis.

Altare eius Plectrudis ornat auro & gemmis.

Vt Hartfridus quidam verbere eius corre-ctus ſit. *Cap.* 11.

ACcreſcit ad materiam miraculorum quidã Hart
fridus,vir inter ſuos præcipuus,& carnis conſan-
guinitate beato Trudoni coniũctus. Quem in familia-
ritatem aſſumptum, vir Dei caſtigata exhortatione
ſub promiſsione quondam obligauerat,nunq̃ coniu-
gali alligandum copula,ſed magis ſub cęlibatu profeſ
ſum,virginitatis ſuæ munus Domino conſeruaturũ.
Conſenſit interim,non amore,quẽ gratia remunerat:
ſed timore,quẽ iuſtitia punire ſolet. Aſſumpto de me-
dio venerabili patre,homo non benè religioſus,qua-
ſi iam adepta libertate,terminum promiſsionis egre-
ditur,coniugium poſtulat,parat vxorari. Dote cum tu-
lata,compoſito ſumptu,nuptialis conſummatur copu
la,promiſsionis de conſeruãda virginitate nulla recor
datio. Nox reddita ſomnum facit, cùm eccè uir Dei,
tota ſanctitatis ſuę coopertus authoritate,terribiliter
ingreditur, tactum hominem taliter increpans: Cur,
inq̃t,neglecto imperio,violata fide,pmiſsi immemor
vxorẽ ducere non timuiſti? Sed q̃ fruſtrà non tuũ ne-
gocium aſſumpſeris,vel ex hoc intellige quauis vxo
ratus, ſemper tamen eris ſine ſobole, nec proficiet in
hæredem germen inobedientiæ. Addit deindè pœnã,
& virga, quam gerebat, percuſſo in femore: Signum,
ait, id ſit neglectæ promiſsionis: qui donèc adiuiues,
curuo crure,inceſſu malè prono damnaberis. Experge
factus homo, eruditus ex uerbere, recognoſcit autho
ritatem, peccatum fatetur, mutatusque in melius, in
baſilicam uiri Dei comam deponit capitis, monachũ
profitetur: & tradita in uſum Eccleſiæ latiſsima, qua
pollebat, poſſeſsione, omnes retrò dies religionem
ingreſſus, caſtigatè ſatis emendat.

Diminitus punitur, qui poſt uotũ continentiæ duxit vxorem.

Reſipiſcit & fit monachus.

Vt cæcus eius meritis lumen recepit. *Cap.* 12.

NE pigeat interim de innumerabilibus quædam re
plicare,quæ ad declaranda ſerui ſui merita, om-
nipotentem Dñm non piguit operari. Godefridus q-
dam,vir præfectorius,nec minus religione, q̃ opibus
clarus,territorio degebat Hasbanienſi: cui acceſſu tẽ-
poris, debilitas quoque addiderat cæcitatem. Homo
cùm ætate, tum etiam ſapientia plenus inæſtimabili
patientia flagellum eum culpa reputabat, & inter
aduerſa Deum benedicere didicerat. Tobiam illum
ex veteri inſtrumento eſſe putares, niſi quòd coniunx
& filius de medio abierant. Fama illa beatiſsimi patris
Trudonis admonitus, quaſi de graui ſomno euigilare
cogitur: deſperatus à medico & tempore, hoc tali pro
pitiatorio vt reſpiraret, fidem adhibuit. Duce regen-
te greſſus accedit, dies continuat, quotidiè cum prece
fidem ad comparandam oculorum mercem Deo ap-
pendit. Inter agenda ſolennia aliquãdò de more ſe ca-
hibuerat, tacita reuerentia cæteris circunſtantibus, ſo
lus ipſe clamoſo ſingultu aures maieſtatis inquieta-
bat. Diſtillat ſe euicta miſericordia, reddũtur miniſte
rio oculi, illuminatus homo ſeipſum miratꝛ & ſtupet.
Rẽ interim ſilẽtio pmit: expleto officio, voce Eccleſiã
cõuocat, una ſua luce oẽs ad videndũ Deum commo-
uet, & in laudem cogit. Perſona nobilis, dies feſtus, fre
quẽtia popularis, miraculo præſtitere emolumentũ.

Tobia 5.

Cæcus uidet.

De homine impio, qui furto & homicidio ſe ob-ſtrinxerat. *Cap.* 13.

MVlta quidem & relatu digniſsima, faſtidioſę pli
xitati conſultũ uolens, prætereo: pauca tñ & de
minoribus adhuc vt interſerã, cauſa eſt, nè dubitet fi-
des ſperare, quotiès ex occaſione aliqua vel de mino-
ri ſubſtantia cum fortunæ ludibrio luctamen inire co-
gitur. Latro quidam pręſumpta malitia, tenebris fre-
tus, domo violata bouem auferens, imminuti pecoris
damnũ monachis fecerat. Puer mancipiũ gregis, ſpe
recuperandi animalis, dum ſubſequitur, init periculũ.
Malitiæ commilitonẽ quendam minùs cautũ latro il-
le ſibi aſſciuerat: quo miſſo in obuiàm, puerũ curioſo
oculo veſtigiũ amiſsi pecoris iam depræhendentẽ, ſi-
caria manu ut tranſuerberet, facit. Addunt crimini ſce
lus, cadauer exanimę tractum, limoſa abdunt palude.
Homicidij & furti vterq; reus, conſummata malitia,
domum ſe referunt, iuſtitiæ aut iudicij omnia de cælo
proſpectantis Dei reſpectus nullus erat. Monachi du-
plex interim flebant damnũ, peccus aratro, puerũ deeſ
ſe officio. Latebat palliata iniquitas: quid potiſsimùm
pius affectus ſperaret, nõ habebat. Lotharius tunc tem
poris vir prudens & religioſus, monaſterio præerat, q
latentis malitiæ ſecretũ ab omnipotente monens quæ
rendum, prece ad ieiunium addita, tandiù dies conti-
nuare facit, donec ſuſpenſum adhuc cæleſtis vindictæ
gladium, in vltionem prouocarent. Latro enim ille,
iniquitatis caput, à vehemẽtiſsimo dęmone inuaſus,
furtum fatetur, homicidij exponit ordinem, iuſtum in
ſe redundaſſe iudicium, terribili contra ſe teſtimonio
ipſe vtitur. Nec deſtitit tormentum, donèc inuaſor ini
micus miſerabile poſſeſsionis ſuæ vaſculũ cõtereret, cę
no demerſum uſque ad extinctam animã cruciaret.

Corripit à dæmone fur occultus, ſeque prodit & perit.

Quid eius furis ſocio acciderit. *Cap.* 14.

TAli igitur fine miſerrimo homine in interitum
tradito, alter ille iniquitatis comminiſter & ho
micida, quid aliud ſperaret, quam ut ſibi quoquè æ-
quati facinoris pęnam & æquale tormentum time-
ret imminere? Ex conſilio ergò matris, ſatis proui-
dę circa ſalutem qualiſcunque filij, occupata celeri-
tate, tanquàm ſtatim capiti ſuperextenſam iam mor-
tem fugiendo, ad monaſterium curritur, apertia fori
bus maturatur confugium. Sed reum ſuum diuina
vltione ab introitu longè repulſum, validiſsimi ſtatìm
quidam ignes corripiunt, ingeminatisque horribili
cum ſtridore vocibus: Vror, uror, inquit, mater. Tu-
multuario clamore turba confluit, vltionis quidem
teſtes impatientiſsimos fletus audientes, ſed materia-
lis ignis veſtigium nullum conſiderantes. Manibus mi
ſerantium ut inferretur aſſumptus, rursùs elabitur, &
temperata vſtione, iterùm totis membris in globum
contrahitur. Stabat miſera mulier, moriente filio ſo-
lo affectu iam mater, nec aliud, quàm exequialia ſemi
uiuo iam cadaueri parabat. Contracta tamen mem
bra interim ad ianuas baſilicæ componit: ibi totos ſe-
ptem dies continuat, peccatum filij quodam cruciatu
in ſe quotidiè vindicans, & ad erogandam miſericor
diam ſacratiſsimum illud beati viri ſepulcrum impor
tuna oratione inquietans. Septima demùm die fre-
quenti conatu vix filius cum matre ingreditur: ibi in-
ter Miſſarum ſolennia, Eccleſia teſte, erigitur, & inte-
græ ſanitati reformatur. Extinguat etiam in nobis il
licitos ardores, erigat ſupplices ſuos in virtutem, cu
ius meritum eſt, quòd ignis inuiſibilis extinguitur, &
contracta membra officio & uſui ſuo reſtituuntur.

Quid eius ſocio acciderit.

Sub Miſſa ſanat.

De fure alio boues auferente. *Cap.* 15.

MInimum eſt, quod dicturus ſum, pietatis tñ con
ueniẽs, & in erigendo virtutum culmine bona
pars materiæ. Perſona officialis, quem manſiona-
rium appellant, Eccleſiæ contiguam habens habita-
tionem, pecore abundabat. Rapta opportunitate,
nocturnus prædo boues eius præſumit & aufert. Ho

mo

mo penuria pecoris motus, primam in ſanctum Dei ſtatim retorquet cum fide querimoniam: dehinc exaudibilem illum ſepulcri locum adiens, damnum cũ pietate, mœrorem cum miſericordia talis patroni componit. Res iucunda, nec minus mirabilis. Fur tota nocte fugam dum accelerat, magis moram nectit, multo fatigationis ſuæ itinere fruſtrà conſumpto, ſano quodam errore impeditur. Volebat ſaltem, relicta rapina, latere, nec poterat: fugere, & efficacia deerat. Manè reddito, vterque prædo & præda ad fores eccleſiæ reperiuntur: iuſto poſſeſſori pecus ſuum, authori miraculorum gratia redditur.

Fur diuinitus detinetur, ne poſſit boues abigere.

Vt miniſter Epiſcopi, miro modo liberatus ſit à meritis pœnis. Cap. 16.

Rodegandus Metẽſis Epiſcopus, & fundator Gorzienſis cœnobii.

IIſdem ferè temporibus Rodegandus, ſanctæ Metenſis Eccleſię antiſtes, Pipini regis ex Landrada ſorore nepos, & Gorzienſis fundator cœnobii, in Sarchinio animarum exercebat Domino lucrum: vir, cui ad gradum tantæ dignitatis, gratia etiam acceſſerat magnæ ſanctitatis. Fortè, plerunquè vt ſolet, puer officialis, neglecta re familiari, ſancita ſententia ad culpæ modum iuſsus erat pęnis plecti. Exponebatur tormento, & ſub extenſio verbere tremulus homo, ſolo metu reatus ſui ſufficientes ſatis pœnas iam ſoluerat. Locus euadendi nullus, à miſericordia tota ſpes remota erat. Tum verò, quantùm ad tẽporis illius neceſsitatem, timor & tormentum anguſtię ſatis conſulunt: reus ille ſolubilis vinculi euadens nodum, ad miſericordiam beati Trudonis facit confugium. Sequitur e veſtigiò minax tortor, & ira addente ſtimulum, temerario auſu inconſulta manus pietatis irrumpunt aſylum. Prouocata maieſtas, mirabili cum authoritate ſe exhibet, & delapſo cælitus igne accenſis cereis, qui ſacro adſtabat altari, totos perſecutores metu ſternit. Adſpiciebat miſer miſericordiam pro ſe extenſam, & diuinę pugnæ ſpectator ocioſus, verſa vice minacibus ſuis miſeretur. Ira in pietatem tranſit, minæ in preces mutantur. Epiſcopus ipſe in teſtimonium miraculi euocatus, ſicut audiuit, ità & vidit in ciuitate Domini virtutum: & quod in ſe erat, puero culpam donans, malè præſumptum ſuorum in domum Domini introitum caſtigat: de reliquo ſeipſum ſub tã defenſibili tutela humiliat.

Illuſtre miraculum.

De theſauro Eccleſiæ ſublato. Cap. 17

AD hanc operum Domini iucundam relationem accreſcunt & alia, triſti licèt principio, vtpotè de rerum Eccleſiaſticarum damno, circa vltimam tamen ſui clauſulam, non minùs læta ex tanti proniſoris beneficio. Tempore enim quo Pipinus, qui fuit Caroli, † apud Francos honeſtè agebat in ſceptris, monaſterium ſanctiſsimi patris à latronibus violatũ, & theſaurus tali modo exindè eſt ſublatus. Adalbertus quidam latronum peritus, & inter id genus hominum quaſi primipilaris, peregrinum ſimulans, & habitu velans iniquitatem, quorundam qui ſepulcrũ beati viri ibant ſalutatum, veluti qui votum haberet, adhæſi contubernio. Aduenienti, ex more monaſterii à fratribus occurritur, præmiſſa oratione, xenodochio inducitur. Poſita aqua, pedes lauant, cibos offerunt, refrigeria commutant in melius. Interim & ille cõceptæ ſuæ malitiæ ſtrenuus prouiſor, opportunitatem q̃rere, acceſſus faciles rimari, omnia prorsùs curioſo oculo metiri. Nox reddita, in ſomnos trahit: cæteris labori quietem ſoluentibus, iniquus uigil mali pernox opportunitatem capit. Feneſtra erat inconſultiùs proclinis, ſolo tenùs in gyrum erecta, clauſura parùm prouidè munita, & occaſioni habilis. Hãc ſacrilegus hoſpes irrepit, & temeratis ſacris, prædam facit: regum donaria & poteſtatum ſeculi in omne ęuum memorialem largitionem, in ſimul corraſam præſumit, & fugam facit. Partim ſtatim malè comparato ſumptui diuidit, partim auarus poſſeſſor latebroſę foueæ credit. Latet interim ſceleratus author, & damnoſo hoſpite, quæſtio vbicunquè mota nihil proficit, aſſumptus quærentium labor in uanum perit. Reditur ad ſingulare illud confugium defatigatis hominum ſtudiis: beato Trudoni propriam committunt iniuriam, negocium iniungunt. Et quia neceſſe eſt reuelari operta, & occulta ſciri, quodam mirabili diuinitatis conſilio, quod diù iam erat abſconſum, in palàm redit tali modo.

† deeſt, filius vel pater.

Sacrilegiũ apud S. Trudonẽ perpetratur.

Vt deprahenſus ſit eius ſacrilegij reus. Cap. 18.

HAbebat prophanator ille conſanguineum, qui religione ductus, cum alio itinerante, vt oraret, ibat Sarchinium. Qui cùm longè porrecto intuitu monaſteriũ iam conſpicarentur, ex familiari collocutione homo ille conuiatori: Ego, inquit, noui, quis damnoſo introitu Eccleſiam illam violauerit, & abſtrato theſauro, adhuc occultus latet. Fauente illo, & protracta ſodali confabulatione, ſuperuenientibus noctis tenebris, vico ſuccedunt, hoſpitio participant. Manè reddito iter ingreſſi, ex occaſione aliqua aleam contentionis ſubeũt. Multiplicata lite, addito ad querelam ſtimulo, furis ille conſcius armaturam præſumit, & contra minùs validum conuiatorem ſuum, parùm conſultè inſurgit. Ille, cui potiſsimùm in fuga præſidium, rapta celeritate ad monaſterium præcurrit, & effuſo tumultuario planctu, euocata multitudine: Vlciſcimini, ait, ò viri, in mea iniuria ueſtri quoq; damni occaſionem. Hic meus enim perſecutor, violatoris huius Eccleſiæ conſcius: nam & cõſanguineus eius eſt: Exceptus ſtatim iniurioſus homo, negat interrogatus: addictus verberi, fatetur tandèm, & Adelbertum furti reum prodit. Qui repertus, & tormentis exhibitus, adiudicante ſereniſsimo rege Pipino, ad malorum vel pœnam, vel exemplum, ſuſpẽdio damnatus interiit. Ex induſtria iam religioſi principis, theſaurus vbicunquè diuiſus aut diſtractus, egreſſa à ſacris legibus authoritate, recipitur, & Eccleſiæ reformatur. Præterea pars, quę auaris terræ finibus erat abſcondita, paſtores dum ex cura gregis in paſcualibus occupantur, inſperatè oſtenditur, & ex integrò recollecta, dominis reconſignatur. Si hanc ergo affectus ſuorum miſertus benignus pater, in exteriori ſubſtantia exhibuit prouidentiam, quantam putatis de animarum lõgè incomparabiliori theſauro adhibet diligentiam?

Proditur tãdem ſacrilegus, et laqueo necatur.

De quadam contracta, ſub ſacrificio ſanata. Cap. 19.

EX annua in orbem reuolutione, feſtiua beatiſsimi Trudonis imminebat dies, & frequẽs populi fidelis conuentus ad piis patroni confluebat memoriam. Qua enim qs occuparetur alia ſtudioſiori occaſione, cùm omni eum fide petenti nuſquàm ſe præſentiùs infunderet ſtillicidium diuinæ miſericordiæ? Ad hãc feſtiuam inuitationem, mulier comparato aliorum ſolatio, inter manus portantium inuehitur: cui ad graue illud pondus ſenii, paralyſis quoquè importuna accreuerat, & conglobatam hominis materiam, in informem quendam nodum contraxerat. Totus,

quicunque eſſet ille motus, ab alio magis, quàm à ſeipſo expectabatur, nec niſi alieno ſuſtentaculo pigra maſſa viuere putabatur. Illata ad propitiatorium, appendit ſingultus, ſolam motabilem lingulam cum fide ad ingerendam maieſtati quandam vim ſufficere reputans. Intereà in hora ſancti ſacrificii, quandò immortalia illa tractantur, & mediantibus Angelis humana cæleſtibus reconciliantur, importunę preci ab ipſo miſericordiæ ſolio ſalus reportabatur: nodoſitas tota diſſoluitur, contractura diſtenditur, erecta fœmina plus quàm ſeipſam portare ſufficit. *Gratulatur alienum ſolatium, & facilitate quadam motabilis, congregatæ multitudini feſtiuam diem egregiè lætiorem reddit.

Contracta ſanatur.

**for.* Gratulatur.*

De contracto & cæco curatis.
Cap. 20.

DVO quidam longa damnati diſſimilitudine, ex imaginationis ſuę inconuenientiam, ad hanc artificialis medicinæ manum veniunt reformare. Alterum enim emortua neruorum fila in claudum contraxerant, alterum pupilla ęgrotante, ab ipſo natiuo lucis introitu nox præualens, perpetua cęcitate damnauerat. Quid potisſimùm agerent, duo deformata natura ludibria non habebant. Exhauſtis loculis, medico deſperante, incommoda ſua cum quotidiana morte componebant, eam ſolam tormenti finem expectabant. Audita fama, quæ in debilium recuperatione ſatis ſuperque præbebat experimentum efficacis medicinæ, coguntur tanquàm de morte reſpirare, & quod natura inuiderat, ex beneficio piisſimi patris recuperare. Ordinatur huic vehiculum, illi viæ ductor: & præcurrente ſpe, ad alteram, ſed longè curabiliorem, Siloe piſcinam: non unus, ſed duo ſimul procedunt. Mox ad quem tendunt, ſibi adeſſe confeſſorem ſentiunt, & quo vlteriùs procedunt, eo ampliùs uiribus valent: Et ſicut ignis feruore ampliùs caleſcit, quo vicinior quis accedit: ità dum monaſterio appropiant, clementiùs ambo ægrotant. Vbi autem ad memoriam ſancti ventum & oratum eſt, auro fidei uterque quæſitas diù merces comparant: iſte laxata neruorum nodoſitate, emortuum languoris ſenio femur in quandam nouæ inſantiæ agilitatem mutatum ſtupet & gratulatur: ille reſtitutis in ictum motabilem palpebris, pupilla reuiuiſcente oculo donatus, lucem haurit, & quæ audito priùs didicerat, læta viſibilitate meliùs incipit cognoſcere. Homines non obſcuro loco nati & alti, ſui notitiam non minimam iucundatæ plebi fidem de recuperata ſoſpitate adſtruunt, & in laudem Domini una vox omnium ſonat.

Ex imaginationem, dicit deformationē.

Iohan. 9.

Cæcus et claudus curantur

Author ſe excuſat, quòd non poſſit ſufficere commemorandis omnibus. Cap. 21.

NE expectes à me Lector, ut omnia, quæ uel fidelis nobis reliquit antiquitas, uel quæ ipſi oculis noſtris vidimus, uirtutū ſanctisſimi huius patroni noſtri, explicare velim, aut valeam: ad quorū inæſtimabilem multitudinē enumerandā, & Tulliani eloquii fluenta ſiccarentur, & contortę uibratæque Demoſthenis ſententiæ tardiùs languidiusque ferrentur. Hoc pace ſanctorum omnium dixerim, quòd nunquàm præſentius cæleſtis medicinæ ſtillicidium vſquàm ſe effuderit, nec facilior vbiubi ad diuinum propitiatorium pulſanti peccatori introitus patuerit. Habuerunt certè aliquid noſtra tempora omnibus retrò ſeculis inexpertum, cùm ſingulis penè diebus (rem toti orbi compertam loquor) plerunque triceni aut quadrageni, interdùm etiam centeni, ab hac medicinali tumba, ſecundùm incommodorum qualitatem, recuperatæ ſoſpitatis beneficia reportarent. Plus eſt, quod mecum tota teſtabitur prouincia, plerique viſa a longè beatisſimi patris eccleſia, antequàm parerent, accipiebant, & ſolo affectu, lōgo adhuc terrarum remoti ſpatio, fide tamen propè erant, & mediis agris tota reſidens languentium multitudo, ibi orabant, ibi ſtatim impetrabant. Et nè de mortuo non ſuſcitato quis calūniatur, quanuis & in hanc quoque partem, quotiès ratio poſtulaſſet, ſufficiens ei gratia non defuerit, meipſum hęc ſcribentem (optimus ipſe, quem loquor, mihi teſtis adeſt) de ipſa, quam calcare intraueram, mortis porta retraxit. Languor ad extremum pertraxerat, paratis exequialibus, iam ſunus efflabā animam, cùm ſubitò à circunſtantibus inclamatus ſanctus Trudo adſuit, & efficaci illa ſua potentia ſuſcitatum interim diſtulit. Sed quanti eſt cadauer redanimare, qui quotidiè de fętenti vitiorum ſepulcro, amoto deſperationis duriſsimo lapide, innumeros non ceſſat clamoſa compaſsione ad ſpiritualem vitam reuocare? Sunt qui in breui tabella terrarum depingunt ſitus, & ingentia naturæ corpora breuibus lineis quaſì metiuntur. Sic in paruulo hoc libello cernas adumbrata, non expreſſa, maximarum & incomparabilium virtutum eius inſignia: de quo potiſsimùm hoc concluſerim prædicamentum, quia quicquid voluit, cum Deo potuit. Cauendum igitur, & toto ſtudio pertimeſcendum, nè indeficiens iſte cæleſtis paradiſi fons, & viuentium aquarum ſemper manans puteus, à nobis negligatur, & cunctis, qui propè & longè ſunt, bibentibus, hi quibus quotidiè fluit, ſitiant: ſanatiſque aliis, versa vice ægrotent, qui totum medicum quaſi posſident. Loco enim patris & medici nobis vnicus omnium pater hunc ſuæ dilectionis perdonauit filium, ſub quo & ineuitabilia humanæ infantiæ corrigamus rudimenta, & languentis animæ recuperemus fida ſubſidia. Si conſcientię lepra prurit animus, ſi cælum libero intuitu non reſpicit oculus, ſi ad currendam mandatorum viam ſtupens nos impedit neruus, ſi auaritia venarum fila contrahit in manibus, ab hoc tali medico medelam ſola fide merebimur. Agè ergò nunc pater pie, pater inclyte, compone cum iudicibus ſeculi cauſas noſtras, rerum damna perpetuis bonis remunera, incendia refrigerio aurę ſpiritualis commuta: graue mortalitatis huius noſtræ exilium, in æternam repatriationem transfer, vt per te ad ſpem vitæ redeamus, & quandoquè deſideratum ducem ad eam omnipotentis patris ſecuri ſubſequamur manſionem, vbi cum conciuibus Angelis gloriaris, & maieſtatis manifeſta contemplatione perfrueris. Quod rogatus cælorum ille arbiter nobis largiatur: cuius imperium in triplici perſonarum proprietate, & inſeparabili Deitatis vnitate omnipotentatus ſui leges toto orbe diſponit, iura moderatur, eadem & incommutabilis exiſtens in ſecula ſeculorum, Amen.

Ingens numerus eorum, qui à S. Trudone curati ſunt.

Author huius historia à morte ferè reuocatus ad uitam.

De vera & unaſi de dicit. Author inuocat ſanctum Trudonē.

DE TRANSLATIONE SS. TRVdonis & Eucherij, ſermo eiuſdem Theodorici Abbatis: quæ quidem facta eſt 3. Idus Auguſti, ſed hic reponere libuit, vt maneat hiſtoria coniuncta.

Lectio 1. GLORIOSVM eſt hodierna die tractare de margaritis ſanctorum, & delectar intueri duas confeſſorum gemmas de theſauris cælorum. Quorum precioſa corporum tranſlatio, animarum noſtrarum facta eſt conſolatio: quia delectat filios patrum participari beneficio. Ipſi enim ex vitę merito nobis à Deo patres conſtituti, nos ab eis filij per gratiam adoptati. Has autem margaritas de millibus electas, & precio proprij ſanguinis comparatas, omnipotens Imperator diademati ſuo inſeruit, ſibi ad congruum honorem, nobis ad perpetuam ſalutem. Quarum luminis ſplendorem cęcus ſi ſenſit, illuminatus receſſit: mortuus ſi tetigit, reuixit: claudus ſi tractauit, curſum recepit. Neq; enim aliæ iaſpides diadema debuerunt ornare tanti Imperatoris, quàm tales, quæ naſcentibus vbiquè incommodis ſe opponerent virtute medicinalis ſplendoris. Harum pars precioſior, id eſt, ſpiritus cælo recepti, fragmenta mortalitatis ſuæ nobis reliquerunt, oſſa *Sanctorũ reliquiæ quàm precioſæ.* ſcilicet & cineres ſuos, omni terrarum ſupellectile multò precioſiores: nè egere poſſit filiorum neceſſitas, quæ in manibus habet talium & tantorum patrum exuuiales diuitias.

Lectio 2. Iſti etenim, iſti, inquam, ſunt inclyti propugnatores tui, o redempta Chriſti cruore Eccleſia: iſti ſtant pro filijs tuis, nè eos barathro oris abſorbeant toto ære vagantes corporum inuaſores, & animarum iniqui corruptores. Quandò enim per te armatis igni & dolo reſiſteres aduerſarijs, quę in propria carne imperium ægre agis? Sed emeriti teſtes Chriſti, Angelorũ ciues, immò conſules pro meritis creati, etiam nunc *Sancti qd̃ pſtent nobis.* iniquitatis ſatellites per te expugnant, quos per ſe vicerunt. Hi reos Deo conciliant, orbem portant, tartara ſpoliant, vt Angelorum numerum expleant, & ſupernæ Hieruſalem muros de viuis & quadrata ſoliditate politis lapidibus extruant. Hanc enim efficacem potẽtiam exercitus ille Domini Sabaoth, alij proprij ſanguinis precio mercati ſunt, alij munditia cordis, ſine qua nemo Deum videt, promeruerunt: quos quadam æqualitate pares facit in ſupernæ manſionis domo ęqualis pro omnibus Chriſti paſſio, & de vno latere profuſi ſanguinis & aquæ commixtio.

Lectio 3. Hinc eſt, quòd Petrus & Paulus dominam orbis Romam coronant effuſo ſanguine, Iohannes myſteriorum Dei aquila, & præ cæteris poſſeſſor Chriſti pectoris, Epheſum ſine ſanguine ſanctificat, ſolo ſomno pacis & carnis, incorruptione. Sic vnius ſuperni capitis innumerabilia membra ſuis in locis inæſtimabili modo mortem Chriſti quotidiè nobis annunciant, & alij in ara, alij ſub ara clamant: omnes autem ſub *Apoc. 7.* throno Dei, conſortia & numerum fratrum ſuorum, tempore adhuc modico expectant. Alij igitur ſanguine rubent paſſionis, alij aqua candent confeſſionis: quatenùs terrenæ quoquè huius Eccleſiæ ſanctiſſim⁹ paradiſus, purpuream roſarum ſuarum ſpeciem nobis proferat, & pulchrè candentem liliorum fragrantiam non dehabeat. Ex huius paradiſi fragrantiſſimo odore, odore, inquam, ſicut agri pleni, cui benedixit Dominus, hęc duo perpetui candoris lilia, quorum hodiè tranſlationem colimus, Trudonem & Eucherium cæleſtis nobis permiſit munificentia: quorũ verna fragrantia non deficiet, viriditatis gratia nõ marceſcet, eo quòd pro vitę admirabilis puritate flori ſint illi incorporati, quem virga de radice Ieſſe nulla alia *Eſa. 11.* quàm ſancti ſpiritus, generauit infuſione.

Lect. 4. Quorum alterum, id eſt, beatiſſimum Trudonem, vel hoc ſolo germine nulli terrarum inferior, de nobiliſſimorum regum radice edidit Haſbania, & lõga *S. Trudo ſtirpe regis ortus* carnis & ſpiritus colluctatione, peregrinatione probatum, ſcientia ornatum, ſacerdotio infulatum, miraculis toti orbi manifeſtatum, victorem demùm eius ſpiritum cælo deſtinauit, & mortale illud carnis eius indumentum in perpetuam ſui munitionem & ornamentum Eccleſiæ huic committens, vſque in diẽ Domini ſibi reſeruauit. Alterum, id eſt, venerabilem Eucherium, Francię decus & corona vrbium Aurelia generauit, & multiplici virtutum dote vſque in pontificem exaltauit. Qui probatus iam miles, Chriſti communicans paſſionibus, pro Eccleſiarum religione tuenda, optima armatus innocentia, cùm Carolum magni Pipini filium, qui Martellus appellatus eſt, de irreligioſitate imperterritè argueret, in exemplum patiẽ*S. Eucherius à quo in exiliũ relegatus*tiæ, & probatę fidei teſtimonium, velut Pathmos ille Iohannes, exilio ſpontè relegatus eſt. Qui duci cuidã *Apoc. 1.* Roberto commiſſus, mirum in modum Aegyptiam *Gen. 39.* domum quidam Ioſeph illuſtrauit, & frequenti miraculorum gratia à Domino clarificatus, de exilio ad patriam, non terrenæ huius peregrinationis, ſed ſupernę ciuitatis aſſumptus, in huius eccleſiæ gremio, perpetuæ pacis ſomno & hæreditate eſt ſepultus.

Lect. 5. Hi ſunt duo viri miſericordiæ, quorum iuſtitiæ obliuionem non acceperunt, cælorum margaritæ, ſuper oĩ diadematis gemmę, terrarum immarceſcibilis flos: quorum animas ſicut ex indiuiſa charitate omnipotens remunerator in vna compoſuit cæleſti requie, ità & corpora commendauit in gremio vnius eccleſiæ, in diem illam ſibi reconſignanda, & abundantiſſima immortalitatis ſtola induenda. Quorũ hodiè glorioſa memoria, quæ de libro dextræ Dei nunquàm excidit, cælos lætitia ornat, orbis terræ huius ſupplices ſpe & miſericordia donat: ſpe ſcilicet, nè diffidamus: miſericordia, vt præſumamus. Has duas ſuperni ædificij admirabiles columnas, cæli cacumen altitudine penetrantes, quicunq; Iſrael eſſe volumus, irreuerberato mentis oculo contemplantes ſequamur: quatenùs noctium noſtrarum aduerſitates, ignis ſui ſplendore depellant, & dierum proſperitates nubis ſuæ blandimento componant. Acceperunt enim etiã ipſi ea beneficio ſui Imperatoris, non cum Moyſe, ſed cũ Ieſu ducatum Iſraelitici ſui populi. Lex enim, ait *Heb. 7.* Apoſtolus, ad perfectum neminem perduxit, donèc is, cui repoſitum erat, veniret, & per ſe ſuoſque orbis terræ principes Chriſtianum exercitum ad veram repromiſſionis terram induceret. Cuius terræ promiſ*Pſal. 26.*ſione conſolatus Pſalmiſta, Credo, ait, videre bona Domini in terra viuentium.

Lect. 6. Horum igitur ducatu quicunque fruuntur, iacturam de Amalech non patiuntur: nec cadit coram hoſtibus, quiſquis ſub his pugnat victoribus. Qui & ipſi quondàm ſub ſignis fidei militantes, in die certaminis ſui imitabilia nobis reliquere ſuæ militiæ monimenta: cum ipſo iniquorum omnium capite nihil minùs glorioſè dimicantes, quàm ſi habuiſſent Decios & Nerones. Egregiam nanque quandam viciſſitudinem mortuo pro ſe Domino rependerunt, qui ceſſante perſecutore, & ſub titulo Chriſtianæ profeſſionis deſignato iam orbe, nè tamen ſine pugna eſſent, aliã legem in membris ſuis repugnantem expugnauerũt, carnem ſuam & concupiſcentias ſeculi quotidiano *Pugna & certamina Sanctorum.* martyrio crucifixerunt, ipſumque ſuperbiæ gigantẽ, cęlis bella minitantem diabolum cum omnibus copijs ſuis, mirę conſtantię pede conculcauerunt. Et

nunc

nunc victoria potiti, immortalitatis lauro coronati, Agnum Dei ſine macula ſequuntur quocũquè ierint. *Apoc. 14.* Virgines enim ſunt, & veſtimenta ſua non coinquinauerunt: quia præter ineuitabilia, & ſine quibus vita hæc non ducitur, nullis contagijs nuptialem ſuam veſtem fuſcauerunt. Securi autem ſui, ſolita illa ſua pietate de nobis adhuc ſunt ſoliciti, nobis manũ porrigunt, & ad beatitudinis ſuæ inuitãt prǽmium. Quis *Sancti de nobis ſoli cui vi ſint* autem dubitet ſub talibus patronis confidere? quis ſequi cunctetur, quò præceſſerunt ſpes noſtrę? Hos quippe gratuita clementia ſua nobis omnipotens Deus defenſores ordinauit: horum nos membris, ſuper aurum & topazion precioſis, mirificè ditauit. Niſi nos multùm abijcimus, ſemper nobis eos præſentes ſperare debemus, maximè in die huius ſolennitatis & lætitiæ. Sed cuius lætitię? hominum, an Angelorũ? Vt fidenter loquar, & hominum, & Angelorum: quia & illi de quotidiano conciuium ſuorum gratulantur contubernio, & nos non modicè hilares reddit hodierna gloriæ noſtræ, margaritarum Dei precioſa tranſlatio.

Lect. 7. Digna igitur, fratres mei, laude hanc diem ſacremus, & prono vtriuſque hominis obſequio honoremus Egregium nobis ſit, Angelorum participari officio. Neq; enim ſola hominum manu & obſequio, quam hodie recolimus, adminiſtrata eſt feſtiuitas. Adfuerunt vtrinquè inuiſibiles cęleſtium ſpirituum poteſtates, & conciuium ſuorum precioſiſſimas exuuias, *Angeli ſanctorum reliquijs honorificè adſunt.* oſſa illa loquor, quæ mundum debellauerunt, venerabiliter excipiẽtes, in ſuæ requietionis locum digna cum reuerentia tranſtulerunt. Vndè enim tot deformata hominum corpora officio ſuo reddita, niſi quia ſuper militum ſuorum corpora totos cęlos reſerauit, ſummę maieſtatis potentia? Et nunc Angelis ſuper his cæleſtis aulæ ſenatoribus tota alacritate gratulantibus, gaudia noſtra, quantùm poſſumus, conferamus: immò gaudia eorum geminare ambiamus, & de peccatorum noſtrorum tumulis reſurgendo, in vitæ locum transferamur. Tunc etenim de morte reſurgimus, & Angelis feſtiua gaudia cumulamus, cùm Deũ exquirimus, & formam vitę noſtræ ex ſpeculo ſupernæ imaginis corrigimus Hanc autem feſtiuitatem Deus à nobis exigit, quæ nec torpore relaxet, nec illicitis negocijs implicet: ſed tota ex ſuperni deſiderio *Pſal. 65.* amoris pendeat, & holocauſta medullata diuino altari offerat. Quiſquis enim bonum opus agit, ſed omnipotentis Dei amore & deſiderio ardere neſcit, holocauſtum quidem habet, ſed medullam in holocauſto non habet. Qui verò bona operatur, & viſioni creatoris ſui inhiat, ſeque ipſum ex amore, quo accenditur, in fletibus mactat, profectò holocauſta medullata Domino libat.

Lect. 8. Vndè rursùs per familiare ſuum organum idẽ ſpi*Pſal. 117.*ritusſanctus, Conſtituite, ait, diem ſolennem in condenſis vſque ad cornu altaris. Solennem nanq; Domino diem conſtituit, quiſquis ſe in eius deſiderio affligit. Qui nimirùm ſolennitatis dies vſque ad cornu altaris tendi præcipitur: quia tãdiù neceſſè eſt, vt quiſque ſe afficiat, quouſque ad ſuperni ſacrificij altitudinem, id eſt, ad æterna gaudia pertingat. Hanc perpetuæ ſolennitatis diem hic inchoant, & ibi perficiunt, quicunq; calligaro huius humanæ infirmitatis *Rom. 12.* luto hoſtiam viuentem, ſanctam Deo placentem ſe *Pſal. 4.* exhibeant: ſuper quos Deus vultus ſui lumen ſignauit, & annuli ſui formam impreſſit. De quo admirabili ſignaculo ſanctæ Eccleſiæ à ſponſo ſuo dicitur: Po*Cant. 8.*ne me vt ſignaculum ſuper cor tuum. Sponſus enim in ſignaculum ponitur, quandò fidei eius myſterium in cuſtodia internę cogitationis imprimitur: vt ille infidelis ſeruus, nimirùm noſter aduerſarius, cùm ſignata fide corda noſtra conſiderat, tentando ea irrũpere nõ præſumat Hoc igitur ſignaculũ, fratres mei, à Domino poſtulemus, in amoris eius deſiderio nosmetipſos hoſtiam ſacrificemus Labilem & pręteream tem mundi huius figuram declinemus, ad cæleſtem patriam toto deſiderio anhelemus. Sancti iſti, quorũ hodiè tranſlationem colimus, niſi florentem mundũ calcauiſſent, nequaquàm flos in conſpectu Dei facti fuiſſent. Et nunc cum conciuibus Angelis, & cęleſtis aulæ ſenatoribus quanta, putatis, vernant viriditate, quorum oſſa mortua flos ille natus de Virgine, tanta reſperſit fragrantia & dulcedine? Quorũ obtentu idẽ *Eſa. 11.* Deus & creator omniũ ſic nobis tribuat bonæ actionis flores inchoare, vt ad fructum honoris & honeſtatis mereamur peruenire. Phialæ eorum plenæ odoramentis in reconciliationem noſtram accendãtur, quatenùs odoratus Dominus placabile eorum ſacrificiũ, gratiæ ſuæ nobis indulgeat beneficium: Qui viuit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Tranſlationem hanc quidam factam annotarũt, Anno ſalutis octingẽteſimo octogeſimoprimo, aut circitèr, cùm Normannorum reges Godefridus & Sigefridus Traiectum, Leodium, Tungros, Coloniam Agrippinam, Bonnam, Aquiſgranum & palatiũ, Monaſterium quoq; S Trudonis, Stabulenſe, Malmundarienſe, Prumienſe, multaque alia loca inflammarunt. Vide pręter alios Chronicon Sigeberti Anno Domini 882.

De ſancto Chryſogono videat Lector infrà Hiſtoriam S. Anaſtaſia, die 25. Decembris.

CERTAMEN SANCTI MARTYRIS Mercurij, Authore Simeone Metaphraſte.

IMPERANTE illo tempore Decio & Valeriano in magna vrbe Roma, ij communi decreto ſtatuerunt, vt omnes ſacrificarẽt & dijs libarent. Conuocato ergò toto Senatu, ei expoſuerunt, quę communi conſenſu à ſe decreta fuerant: & cùm eos inueniſſent ſuæ aſſentiri ſententię, magna affecti ſunt lætitia. Statim ergò literis imperatorijs cum ſubſcriptione Senatus, iuſſerunt ea exponi, quæ communiter eis viſa fuerant, & proponi in Capitolio, quarũ hoc eſt exẽplũ: *Nouẽ. 24 vel 25. vt habet hiſtoria, ni ſi mendum eſt librarij.*

Imperatores triumphatores, victores, Auguſti, pij, Decius & Valerianus ſimul cum Senatu hæc communi conſilio: Cùm deorum beneficia & munera didicerimus, & ſimul etiam fruamur victoria, quæ nobis ab ipſis data eſt aduersùs inimicos: quinetiam aeris temperatione, & omne genus fructuum abundãtia. Cùm eos ergò didicerimus eſſe benefactores, & ea ſuppeditare, quæ ſunt in commune vtilia: ea de cauſa vno decreto decernimus, vt omnis conditio liberorum & ſeruorum, militum & priuatorum, dijs expiantia offerant ſacrificia, procidentes & ſupplicantes. Si quis autẽ voluerit diuinum noſtrum iuſſum violare, qui communi ſententia eſt à nobis expoſitus, eum iubemus cõijci in vincula: deindè varijs tormentis ſubiici. & ſi ſic quidem fuerit perſuaſus, non leues à nobis honores conſequetur. Sin autem contradixerit, poſt multa tormenta, enſe ſubibit ſupplicium: aut in maris profundum iacietur: aut auibus & canibus dabitur deuorandus: pręcipuè verò, ſi fuerint inuenti aliqui ex re

ligione

ligione Chriſtianorum. Qui autem diuinis noſtris decretis obedierint, maximos honores & dona conſequentur. Valete feliciſſimè.

Propoſito ergò edicto imperatorio, conturbata fuit tota ciuitas, quòd in tota ciuitate fuiſſet propoſitum impium hoc edictum. Accidit autem, vt cùm illo tempore bellum fuiſſet à barbaris motum aduerſùs Romanos, pararent Imperatores ſuum exercitũ, vt acie cum eis confligerent, iubentes numeris militum, qui erant in omnibus ciuitatibus, vt venirent in auxilium. Ex ijs autem, qui ab vnaquaque ciuitate & regione veniebant ad hunc belli apparatum, venit etiam legio eorum, qui dicebantur Martenſes, qui ſunt ſub prima Armenia, ſub tribuno nomine Saturnino. Egrediente autem ad bellum Decio, degebat Romæ Valerianus. Commiſſo verò inter Romanos & barbaros prælio, durauit conflictus longo tempore. Permanentibus autem ijs in illa congreſſione, apparuit viſio cuidam ex legione Martẽſium, qui ſunt ſub prima Armenia, nomine Mercurio: apparuit, inquam, vir quidam ingentis magnitudinis, indutus albis veſtibus, in dextera manu tenens rhonpheam, & ei dicens: Nè timeas, nec formides: Sum enim miſſus, vt tibi opem feram, & te reddam victorem. Accipe ergò hanc rhonpheam, & irrue in barbaros: & cùm viceris, nè obliuiſcaris Domini Dei tui. Ille autem, qui à ſe diſceſſiſſet, exiſtimabat eſſe vnum ex principibus Imperatoris. Quam cùm accepiſſet, & ſe incitaſſet, impetum fecit in barbaros: ijsq; fractis, eorum regem occidit, & multos alios, adeò vt defeſſum eſſet ei brachium, & ex ſanguine eius manui adhęreret rhomphea. Sicque fuſi & fugati ſunt barbari à Romanis.

Legio Martenſium.

Viſio offertur Mercurio militi.

Tunc Decius cùm reſciuiſſet ſingulare eius certamen, eum accerſitum donauit dignitate ductoris exercitus, conſtituens vt præeſſet caſtris: & arbitratus Decius ſe deorum prouidentia, à bello fuiſſe ſuperiorem, valdè lætabatur: & cùm militibus multum erogaſſet pecunię, vnumquenque miſit in locum ſuum: ipſe autem ingrediens vnamquanque ciuitatem, magna faciebat conuiuia, Romam proficiſcens. Vna autem nocte cùm dormiret dux exercitus, ad eum accedit Angelus in prima, in qua apparuerat, figura: & puncto eius latere, eum excitanit. Ille verò cùm eũ vidiſſet, timore affectus, manſit mutus. Dicit ei Angelus: Mercuri, memento quid tibi dixerim in conflictu prælij: vide nè obliuiſcaris Domini Dei tui. Oportet enim te pro ipſo certare legitimè, & coronã victoriæ accipere in glorioſo regno cum ſanctis omnibus. Hæc cùm dixiſſet, euanuit Angelus. Ille autem cùm ad ſe rediiſſet, & eſſet recordatus, Deo egit gratias. Sciebat enim à maioribus fidem Chriſtianorum. Nam pater eius Gordianus, cùm eſſet primicerius eius legionis, ſępè dicebat: Beatus eſt, qui regi cæleſti militat, ei enim donat regnum cælorum. Ille enim Rex verbo omnia eſt fabricatus: & ille eſt, qui eſt viuos & mortuos iudicaturus, & vnicuique redditurus ſecundùm ſua opera. Cùm ad ſe ergò redijſſet, & patris verborum meminiſſet, & conſideraſſet viſionem, quę ſibi apparuerat, compunctus à ſancto ſpiritu, cœpit cum lachrymis confiteri & dicere: Hei mihi peccatori, quòd cùm eſſem ramus germinantis arboris, exarui non habens radicem Dei cognitionis.

Mercuri⁹ caſis hoſtib⁹ fit dux exercitus

Iterùm Angelus ei apparet

Rom. 2.

Dum ipſe autem hæc diceret, miſſus eſt ab Imperatore ſilentiarius cum plurimis alijs, vt eum vocarent ad Imperatorem. Cùm is verò ſe excuſaſſet, Imperator diſtulit concilium. Die autem ſequenti eum rurſus accerſit Imperator, vt veniret cum eo, quo par eſt, honore. Cùm is autem acceſſiſſet, dimiſſo iam concilio, dicit ei Imperator: Eamus ſimul in templũ Dianæ, & offeramus ei ſacrificium. Sanctus verò ſe reprimens, iuit in ſuum Prætorium. Quidam autem ex proceribus eum accuſat apud Imperatorẽ, dicens: Pie triumphator & victor, à dijs probate, vt adminiſtres imperium, dignare placidè me audire. Qui à veſtra imperatoria eſt honoratus dextera, & cui gloria fuit tributa à veſtro imperio, quod res Romanorum placidè & tranquillè adminiſtrat, is non fuit nobiſcũ in templo magnę Dianę ſacrificium oblaturus pro veſtra potentia. Dixit Imperator: Quis hic eſt? Dixit Catulus conſularis: Mercurius, quem magni feciſtis & ornaſtis diuerſis dignitatibus. Is alios quoquè euertit, nè deos colant: exitum autem vobis oſtẽdet eius ad vos reſponſio. Dixit Decius: Aliqua fortaſsè in eũ motus Inuidia, hæc in eum locutus es: ſed te non audiam, niſi eo præſente vera cognouero: fide autem digniores iudicabo teſtimonij oculos, quàm aures. Tace ergò, & cum eo nullum verbum loquere: & ſi calumniandi quidem animo vſus in eum hæc dixeris, non leue dabis ſupplicium. Sin autem vera apparuerint ea, quæ à te dicta ſunt, à me honore & dona conſequeris, vt qui beneuolum in deos & in nos animũ oſtenderis. Imperator autem iuſſit eum venire cum eo, quo par erat, honore.

Accuſatur apud Decium.

Decius ei nõ credit.

Cùm is autem acceſſiſſet, dixit ei Decius: Non ego te hac ornaui dignitate, te exercitus doctorem conſtituens coram omnibus meis principibus, propterea quòd Dei voluntate à te victum fuerit prælium? Quomodò autem meum honorem nihili ducens, accepiſti modum quendam malignitatis, & vis meos honores nihili pendere, deos non adorans, ſicut iam audiui ab aliquibus? Generoſus autem Chriſti miles cùm conuenienter ei, quod dicit Apoſtolus, veterem exuiſſet hominem cum ſuis actionibus, induit nouum, qui eſt creatus ſecundùm Deum per baptiſmum, & confidenter ei dixit: A me tolle hũc tuum honorem: Ego enim non, vt arbitror, ad id vẽni ex debito, qui barbaros in bello vicerim per Dominũ meum Ieſum Chriſtum. Sed accipe quæ à te, vt dixiſti, mihi data ſũt. Nudus enim egreſſus ſum ex vtero matris meę, nudus etiam reuertar in illum mundum.

Epheſ. 4.

Iob 1.

Cùm itaque exuiſſet lenam, & ſoluiſſet zonam, iecit ad pedes Imperatoris, clamans & dicens: Sum Chriſtianus: audite omnes, ſum Chriſtianus. Decius autem ſimul & ira valdè percitus, & dicendi libertatem admiratus, eiuſque pulchritudine & magnitudine obſtupefactus, iuſſit eum coniici in cuſtodiam, dicens: Hic homo non conſiderauit nec intellexit honorem. Sed ſi ſenſerit probrum & ignominiam, puto fore, vt eum ad piam traducam cogitationem. Cum is autem abduceretur in cuſtodiam, lætabatur martyr & exultabat, Deum laudans & gloriam ei tribuens. Nocte autem illa Angelus Domini ei apparet, dicens: Confide Mercuri, & nè timeas. Crede in Dominum, quem es confeſſus. Ipſe enim poteſt te redimere ex omni afflictione. Viſione autem Angeli valdè fuit confirmatus.

Cõſtantia S. Mercurij.

Traditur læt⁹ in cuſtodiam.

Angelus eum confirmat.

Die verò ſequẽti cùm præſediſſet Imperator in tribunali, iuſſit eum ſiſti, & dicit ei: Hic honor te decet propter tuum peſſimum animum. Dixit martyr: Me decet hic honor: accepiſti enim ea, quæ prętereunt: pro ijs autem accipiam, quæ permanent in æternum. Dixit Imperator: Dic mihi genus tuum & patriã. Dixit Mercurius: Si vis ſcire genus meum & patriam, dicam tibi: Pater meus vocabatur Gordianus, Scytha genere: militabat verò in legione Martenſium. Patria autem mea, ad quam propero, eſt cæleſtis Hieruſalẽ, quæ eſt ciuitas Regis cæleſtis. Dixit autem Decius: Hoc ne nomine vocatus es à parentibus, an in exercitu appellatus fuiſti Mercurius? Dixit martyr: Militiæ à tribuno

vocatus

vocatus ſum Mercurius. Dixit Imperator; Cur non facis ſicut iuſſum fuit omnibus hominibus, & deos adoras, priorem tuum honorem recipiens, mauis ne mori in tormentis? Dic citò, ſciens te eſſe vocatum propterea. Dixit Mercurius: Ego, vt dixiſti, ideò veni, vt te vincerem, & diabolum omnis vitij inuentorem: & coronam victoriæ accipiam ab agonotheta Ieſu Chriſto Domino meo. Noli ergò tardare nec differre: ſed in me imple, quæ tibi veniunt in mentem. Habeo enim loricam fidei & clypeum, per quæ vincam omnem inuentionem, quę aduersùs me excogitata & mota fuerit.

Tunc dixit Imperator ira plenus: Quoniam dicis te habere loricam fidei & clypeum, iubeo te nudum extendi ad quatuor palos, & ſublimem tolli à terra. Cùm hoc autem factum eſſet, dicit Imperator: Vbi ſunt arma tua bellica: Per Iouem maximum deorum valdè fuiſti extenſus. Sanctus autem Mercurius in cælum adſpiciens, dixit: Domine Ieſu Chriſte, fer opem ſeruo tuo. Rursùs iuſſit Imperator acuto gladio ſcindi eius corpus, & poſteà ignem ſubſterni, vt ipſe paulatim vreretur. Sanguinis autem multitudine rogus fuit extinctus. Sanctus verò forti & generoſo animo ferebat hoc tormentum. Decius autem iuſſit eum ſolui, nè citius moreretur, & in quadam obſcura domo tutò includi. Eum itaque portantes, proiecerunt in domûculam, quæ paruam habebat reſpirationem, exiſtimantes fore vt paulopòſt moreretur. Illà autem nocte ei apparet angelus Domini, dicens: Pax tibi, generoſe athleta: & eum reddidit ſanum, curans vulnera eius corporis, adeò vt ſurgeret, & gloriam redderet Deo, qui ei apparuerat.

Extendit ad quatuor palos.

Corpus eius gladio ſcinditur.

Angelus eũ ſanat.

Rursùs ergò Decius iuſſit eum ſiſti: & cùm eum vidiſſet, dixit: Qui mortuus fuit à nobis ablatus, quomodò nunc per ſe ambulat? fortè nec vibicem quidem habet in ſuo corpore. Iuſſit autem ſatellitibus, vt viderent. Illi verò ei dicunt: Per diuiniſſimam tuam pietatem, corpus habet adeò delicatum, & omni macula vacuum, perindè acsi ne fuiſſet quidem tactum. Dixit Decius: Eſt omninò dicturus, Chriſtus meus me curauit. Neminem introduxiſtis, qui eum curaret in cuſtodia? Illi autem ei dixerunt: Per veſtram potentiam, quæ regit vniuerſum orbem terrę, nemo eum ne adſpexit quidem: putabamus enim eum eſſe moriturum. Quomodò autem ſanus & valens nunc aſſiſtat, neſcimus. Dixit Imperator: Videte artem magicam Chriſtianorum. Qui heri quidem putabatur eſſe mortuus, hodiè adſtat ſanus. Iratus itaque dixit ei: Quis te curauit? dic cum veritate. Nam ſine præſtigijs & arte magica non puto te fuiſſe curatum. Dixit ſanctus Mercurius: Sicut priùs dixiſti nolens, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, verus medicus animarum & corporum, ipſe me curauit. Veneficos autem, & incantatores, & ſortibus diuinantes ſimul cum ijs, qui adorant ſimulacra, abdicat, eoſque vinculis ligatos, tradit igni gehennæ, propterea quòd non agnouerunt verum Deum, qui fecit ipſos. Dixit Imperator: Corpus tuum rursùs conſumam ſupplicijs. Videamus autem, an te curet Chriſtus tuus, quem confiteris. Dixit Mercurius: Credo in Dominum meum Ieſum Chriſtum, quòd quæcunque mihi intuleris ſupplicia, non potes me iniuria afficere. Ipſe enim dixit: Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere: ſed eum timete potiùs, qui poteſt animam & corpus perdere in gehenna: qui poſt mortem me rursùs ſuſcitabit in terribili die iuſti iudicij.

Mat. 10.

Cùm autem torqueretur & vreretur generoſus Martyr, pro nidore ſuauis quidam odor aromatum manabat ex eius corpore. Cùm is verò fuiſſet cruciatus, & ne ingemuiſſet quidem, dixit Decius: Vbi eſt tuus medicus? Nunc veniat, & te curet. Dixiſti enim, quòd etiam poſt mortem poteſt te ſuſcitare. Dixit ſanctus Mercurius: Fac, quod velis. Habes poteſtatem corporis mei, animæ autem Deus. Nam etſi corpus meum interierit, permanet anima mea, in quam non cadit interitus. Rursùs iubet Imperator eum ſuſpendi præcipitem, & eius collo alligari grauiſſimum lapidem: vt à lapide ſuffocatus, citò moreretur. In gratia autem Domini confirmatus martyr, longo tempore manſit in tormento. Cùm vidiſſet verò Decius eum forti & magno animo reſiſtere tormentis, & nihil graue eum tangere, iuſſit quidem lapidem deuolui ab eius collo: afferri autem flagellum æri alligatum, & eum tandiù flagellari, donèc eius ſanguis ſolum impleret. Ille autem planè adamas, perſtitit ſe fortiter gerens, & dicens: Ago tibi gratias Domine, quòd me pro tuo nomine dignatus ſis flagris cædi.

Aliarum suis ei tormenta adhibentur.

Immane ſupplicium fert generosè.

hĩ alias pœnas.

Cum autem cognouiſſet Imperator eum eſſe planè immobilem, & perſuaderi non poſſe, vt à ſuadimoueretur ſententia, conuocato concilio, (properabat enim ire Romam) tulit in eum ſententiam, dicens: Mercurium, qui deos nihili fecit, & venerandum decretum noſtræ manſuetudinis nihili putauit, iubet pia noſtra potentia duci in regionem Cappadocum, & ei caput amputari ad exemplum multorum. Nam quicunque reſiſtit Imperatori, poſt multa tormenta ſubijcietur gladij ſupplicio. Cum itaque eum accepiſſent ij, quibus fuerat mandatum, duxerunt animal, & portantes eum, impoſuerunt vinctum vtrinque validè: erat enim corpus martyris admodùm diſſolutum. Et venientes in diuerſorium, eum ſensìm deponentes, faciebant quieſcere: Sicque cùm paucis diebus longum iter confeciſſent, venerunt Cæſaream. Ad eum autem accedens Dominus, dixit: Mercuri, adeſdum & quieſce. Curſum conſummaſti, fidem ſeruaſti: accipe coronam tuæ decertationis. Conſtitutum enim eſt, vt tu hic conſummeris. Martyr autem Seruatoris viſione corroboratus, dicit ijs, qui erant cum ipſo: Facite quod vobis fuit imperatum, nihil cunctantes. Dominus autem, qui vocat omnes ad pœnitentiam, vos quoque ſua gratia dignabitur. Nam cùm ſit diues, affatim donat bona ſua ijs, qui accedunt. Hęc cùm dixiſſet, caput fuit ei amputatum, conſummatusque fuit in confeſſione Seruatoris noſtri Dei.

Chriſt⁹ ei apparet.

capite punitur.

Factum eſt autem, quod præter opinionem eſt, dei miraculum menſis Nouembris viceſimoquinto: Poſt eius conſummationem factum eſt corpus martyris album ſicut nix, emitens ſuauem odorem vnguentorum & ſuffituum: & propter hoc ſignum multi facti ſunt Chriſtiani. Depoſuerunt autem ſanctum in loco inſigni, vbi fiunt multæ curationes ad gloriam Dei patris, & Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſimul cum ſancto ſpiritu in ſecula ſeculorum, Amen.

Inſigne miraculũ

VITA SANCTI PORTIANI Abbatis, authore Gregorio Turonenſi De vita Patrum, Cap. 5.

24. *Nouē.* MVLTA omnipotēs Deus ſuo dicatis nomine indulget, multamq́; eiſdem pro fideli ſeruitio benignitatis opem compenſat, magna quidem ſe polliceus redditurum in cælo, ſed quæ accepturi ſunt, plerunq; declarans in ſeculo. Nam ſæpiùs de ſeruis liberos, de liberis efficit glorioſos, iuxta illud Pſalmographi dictum: *Pſal.* 112. Suſcitans à terra inopem, & de ſtercore erigens pauperem, vt collocet eum cum principibus populi ſui. *1. Reg.* 1. De hoc & Anna Helcanæ ait: Repleti priùs, pro pane ſe locauerunt, & famelici ſaturati ſunt. Ex hoc & ipſa Redemptoris noſtri genitrix virgo Maria dicebat. *Luc.* 1. Depoſuit potentes de ſede & exaltauit humiles. *Mat.* 20. Sic & Dominus in Euangelio ait: Erūt primi nouiſsimi, & nouiſsimi primi. Illicit ergò amore ſuo diuina miſericordia inopem, vt de paruis magnos ſtatuat, ac de infimis vnigeniti ſui faciat cohæredes. Præfecit enim de hac mundana egeſtate in cęlo, quò ſcandere non potuit terrenum Imperium, vt accedat illuc ruſticus, quò accedere non meruit purpuratus. Sic nunc dicendum de B. Portiano Abbate, quem non modò de onere mundani ſeruitij eruit, verumetiam magnis virtutibus ſublimauit, atque poſt motum & preſſuras ſeculi, in requie ęterna cōſtituit, locauitq́; eum inter Angelorum choros, de quibus expulſus eſt dominus ille terrenus.

S. Portiani cōditio. Beatiſsimus igitur Portianus ab ineunte ætate Deum quærere cæli ſemper etiam inter terrena ſeruitia conabatur. Hic enim ſeruus fertur fuiſſe cuiuſdam barbari. Is cùm plerunquè ad monaſterium confugeret, vt eum domino ſuo Abbas redderet excuſatum, ad extremum fugientem aliquandò dominus eum de veſtigio ſequitur, & Abbatem calumniari cœpit. imputans quòd ipſe eum ſeduceret, nè ſibi ſuus famulus deſeruiret. Cumq́; de conſuetudine, vt eum redderet, calumniando Abbatem inſiſteret, dicit Abbas Portiano: Quid vis, vt faciam? Et ille: Redde, inquit, me excuſatum. Cumque excuſatus redditus fuiſſet, & dominus eius reducere eum domum vellet, ità cęcatus eſt, vt nihil penitùs poſſet cognoſcere. Cernens autem ſe grauibus doloribus affici, Abbatem vocat, dicens: Supplica, quæſo, pro me Dominum, & accipe hunc ſeruum ad eius ſeruitium: forſitan promerebor recipere lumen amiſſum. Tunc Abbas vocato beato ait: Impone, quæſo, manus tuas ſuper oculos eius. *Signo crucis illuminat cæcū herū ſuū.* Cumq́; ille refutaret, tandèm Abbatis deuictus precibus, ſuper oculos domini ſui ſignum beatæ Crucis impoſuit: ſtatimque diſrupta caligine, & ſedato dolore, priſtinæ redditus eſt ſanitati.

At verò exin beatus Portianus clericus factus, tanto virtutis cumulo eſt prælatus, vt decedente Abbate, ipſe ſuccederet. Qui fertur æſtiuo tempore, cùm ardor ſolis vi caloris ſui cuncta conſumeret, & etiam corpora, quæ robuſtiora potu ciboque erant, æſtu defatigaret, in ieiunijs poſt perditum omnem ab ore humorem, ſalem æſtuans ruminaſſe. *Siti ſe cruciat.* Ex quo iterùm aſſumpto liquore, arentes gingiuas parumpèr reficere quærens, quamquam palatum aridum humectaret, tamen maius tormentum addita corpori ſiti præſtabat: Sal enim, vt nulli occultur, magis ardorem ſiti concitat, quàm extinguat. Sed hic, tribuente Domino, arcebatur ab eo.

His diebus Theodoricus ingreſſus Aruernum terminum, omnia exterminabat, cuncta deuaſtabat: Cumq́; in Arconenſis vici pratis caſtrametaſſet, antedictus ſenex ad occurſum eius properat, quaſi pro populo rogaturus. Ingreſſuſque caſtra manè, rege adhuc in tentorijs dormiente, Siginaldi papilionem, qui tunc primus cum eo habebatur, aggreſſus eſt: & dum de hac captiuitate conqueritur, Siginaldus, vt ablutis aqua manibus merum dignaretur accipere deprecatur, dicens: Magnum mihi hodiè gaudium eommodumque diuina pietas præſtat, ſi intra tentorij mei ſepta, facta oratione, potum dignaris accipere. Audierat enim famam ſanctitatis eius: idcircò & honorem ei pro Dei reuerentia impendebat. Qui ſe diuerſis modis excuſans, aſſerebat hoc non poſſe fieri, quia nec hora debita eſſet, nec regi dignum præbuiſſet occurſum, & quod his omnibus potius erat, necdùm ipſe Domino pſalmorum decantationem debitam exoluiſſet. Sed his ſepoſitis, vt eum compulit, allatúmque vaſculum, quo potio tenebatur, rogat vt ſanctus, impoſita priùs manu, ſanctificaret. Qui eleuata dextera cùm ſignum Crucis impoſuiſſet, vaſculum ſcinditur medium, ac vinum, quod intrà tenebatur, cum immenſo ſerpente terræ diffunditur. *Nota rem memorabilem.* Quod cernentes qui aderant, metu exterriti, ad pedes beati viri deciduni, lambunt veſtigia, oſculantur & plantas: mirantur omnes virtutem ſenis, mirantur & ſe ab iniqui anguis viru diuinitùs fuiſſe ſaluatos. Ad iſtud miraculum concurrit omnis exercitus, vallat multitudo omnis beatum virum, cupiens eius fimbrias manu tangere, ſi oſculo honorare non poterat. Et rex exilit de ſtratu ſuo, accuritque ad beati confeſſoris aduētum, illoque iacente, cunctos, quos repetebat, captiuos abſoluit, & reliquos deincèps, vt voluit, ſic tractauit. Duplex ibi beneficium, Domino cooperante, largitum eſt: nam & illos à morte eruit, & hos à iugo captiuitatis exemit.

Diabolus ei moleſtias exhibet Nec prætèrire volui, quòd eum diabolus diuerſis machinis conatus illudere, eum videret ſe nihil ei poſſe nocere, viſibilibus eum prælijs eſt aggreſſus. Nam nocte quadam dum ſe ſopori dediſſet, ſubitò expergefactus, vidit cellulam ſuam quaſi incendio concremari, exurgenſque perterritus oſtium petijt. *Vi S. Crucis enernat illum vir Dei.* Quod cùm reſerare nequiret, in oratione proſternitur, ſignum ſalutare coram ſe, & circùm ſe faciens, ac protinùs phantaſia flammarum, quæ apparuerat, euanuit, cognouitque hoc diaboli fuiſſe fallaciam. Id ſtatim reuelatum eſt beato Prothaſio, qui tunc apud Candidobrenſe monaſterium habebatur recluſus. Qui cum ſumma feſtinatione monachum ex cellula ſua ad fratrem dirigens, hortatus eſt, dicens: Oportet te, dilectiſsime frater, inſidijs diaboli reſiſtere viriliter, & nihil de eius doloſitate paueſcere: ſed omnia, quę intulerit, oratione aſſidua, ac ſigno Crucis econtra appoſito euincere, quia talibus ſemper tentationibus ſeruos Dei nititur expugnare.

Migrat ad Dominum. Senuit autem vir beatus, & impleto boni operis curſu, migrauit ad Dominum. Cuius nunc tumulus ſępiùs diuinis glorificatur virtutibus. Hæc tantùm de ſancto viro cognouimus, non dijudicantes alios, qui maiora de eo cognouerunt, ſi voluerint aliqua in eius laudem conſcribere.

INVENTIO ET TRANSLATIO Clariſſimi Martyris S. Gereonis, a Rudolpho Abbate ſancti Trudonis conſcripta anno Domini 1121. aut circitèr.

Nouē. 24

RVDOLPHVS gratia Dei id, quod eſt, omnibus ſanctorum martyrum piè amplectentibus memoriam, ſanctorum martyrum conſortium. Anno ab incarnatione Domini milleſimo centeſimo viceſimoprimo, turbatis iam antè per aliquot annos Eccleſia & regno ſub Imperatore Henrico, cuius pater Henricus Leodij obijt: multi Epiſcoporum & Abbatum, & de omni ordine & gradu clerici & monachi expulſi à ſuis ſedibus, hàc illacq; ferebantur, propter communionem Imperatoris, quam vitabant: quia excommunicauerat eum dominus Papa Calixtus II. ſecutus in eum ſententias prædeceſſorum ſuorum Gelaſij atque Paſchalis. Hac tempeſtate, eademque de cauſa, eoque maximè, quia Federici Leodienſium Epiſcopi electioni & conſecrationi faueram, expulſus ſum & ego de cœnobio beati Trudonis * Idus Aprilis, quarta feria Dominicæ reſurrectionis, cùm in eo indignus præſediſſem duodecim iam annos, & duos menſes, & vt puto, dies quatuordecim. Suſceptuſque ſum eodem anno miſericorditer à domino Archiepiſcopo Colonienſi Federico, eiuſdemque Eccleſiæ ſtudio, & fratrum electione poſitus ſum Abbas in cœnobio beati Pantaleonis extra muros ciuitatis octauo Idus Septembris, cùm iam vacaſſet à quarto Calendas Ianuarij.

** Videtur deeſſe numer⁹, aut certè Idibus legendum.*

Nec multò pòſt ſubſequentibus diebus, petente quodam Dei ſeruo & prædicatore magno Norberto vnum de corporibus martyrum Thebæorum, qui iacent in monaſterio ſancti Gereonis: apertum eſt vnius eorum ſepulcrum in eodem monaſterio, iuxta medium pilarum ad meridianam plagam, præſentibus tota nocte ad vigilias & ad fodiendum religioſis clericis, & monachis, atque Abbatibus, cum omni obſequio & reuerentia atque deuotione. Inter quos & ego peccator mandatus adſui. Eleuato ergò ſuperiori lapide de ſarcophago, poſt octingentos & aliquot plures annos martyrij Thebæorum, inuentum eſt in eo corpus magnum, per ſcapulas amplum, per pectus & brachia toroſum, indutum chlamyde militari coloris purpurei: quæ ampla vtrinq; veſtis appendebat vſque ſubter genua eius quaſi tribus digitis, genus pallę non ignobilis. Super eam aliam habebat veſtem breuiorem, ignotam quidem nobis nomine, ſed cognitam filo ſerico, & colore nobilioris purpuræ. Subtùs ad carnem nihilominùs veſtis ſerica, albi maximè coloris, ſed tamen ſubrubea. Corpus totum intactum adhuc videbatur à mento, quod tantùm de capite ſupererat, vſque ad pedes, indiſſoluta adhuc ſuperficie veſtium, caligarum atque calceorum. Nam vt conijcere veriùs potuimus, ſit caſu pertranſierat inter caput & mentum perſecutoris gladius. Pars tantùm illa, vbi ventris mollities fuerat, aliquantulùm, modeſtè tamen ſubſederat: quam veſtis ſubſecuta, indiſſoluta permanſerat. Tali ſuppreſſione, pectus & oſſa femorum videbantur magis turgere. Supra pectus illius, ſignum Dominicæ Crucis inuentum eſt de aurifrigio factum, ſicut conſiderari potuit, ſubmicantibus adhuc in eo auri metalli ſcintillulis. Aurifrigij longitudo penè vnius pedis extiterat, latitudo vix vnius digiti.

Monaſteriũ S. Gereonis, hodiè collegiũ Canonicorum.

Nota de inuēto corpore.

Nota hoc de ſigno crucis Dominica cõtra impios hoſtes illius.

A genu eius vſque ad pedes, tibiæ ex directo & integro decenter compoſitæ, habentes adhuc caligas integras de palla, rotundis floribus ad modum oculorum caudæ pauonis circunquaquè diſtinctis. In ipſis ſubtalaribus iuncti ſicut prima die, & à talo ſurſùm erecti pedes adhuc continebantur: & quantùm ad ſuperficiem veſtis, nihil de toto corpore videri poterat, quod adhuc corruptum ſiue commotum vnquàm fuiſſet. Sub veſtibus tamen, ſicut poſteà exitus probauit, ipſa caro iam prorsùs in cinerem reſoluta fuerat cum oſſibus, exceptis paucis de maioribus: ſed fauillæ ſuperextantis incommota integritas, carnis quoquè integritatem oculis admirantium figurabat. O quàm glorioſum erat, videre magnanimi militis Chriſti venuſtam formam, magnificeque veſtitam, & quaſi viuentis adhuc viribus plenam: cuius caput ſi ſub ſimili corporis incorruptione adeſſet, dormire eum potiùs, quàm mortuum, crederes. Ad caput eius ceſpes erat gramineus locatus, à capite vſq; ad cingulum, ab vtraque parte laterum, inter corpus eius & ſarcophagum. Qui ceſpes, immò qui cæſpites (nam plures fuerant) ſanguinei toti adhuc erant, ſicut perfuſi in terra fuerant fluente ſanguine martyris, quandò percuſſus in terram cecidit.

Sed & in aliorum trium martyrum ſarcophagis, hac occaſione apertis, eadem magnalia Dei vidimus. Pili herbarum in ipſis cæſpitibus adhuc rigebant, ſicci tamen, ſed concreto ſanguine integri & rubei tenebantur. Teſtes mihi ſunt ipſi martyres, quia propria, ſed indigna, manu tenui, oculis proprijs adſpexi, & alijs videre porrexi, ipſi quoquè domino Epiſcopo aſſidenti, multumque præ gaudio & deuotione lachrymanti. O quantum ſtudium, quantus Chriſti amor, quanta deuotio fidelium tunc temporis Chriſtianorum, qui in tanta perſecutione nec ipſos ſanguineos cæſpites tollere neglexerunt. Quid moror? Iſta nocturnis horis acta ſunt, ſub magno quidem religioſorum virorum & fletu & cãtu. Manè facto, cùm res tam glorioſa & deſiderabilis audita fuiſſet à ciuibus, & oſtenſa pluribus illorum, (nam apertum tantùm ſarcophagum palla tantùm tegebatur) tota ciuitas ſtatim infremuit, clamantes ſe malle mori, quàm tanto theſauro, tanto patrono priuari. Erant etiam inter eos, qui corpus inuentum, ipſum eſſe ſanctum Gereonem dicebant, propter habitus venuſtatem & corporis formoſitatem. Vnde maior & maior fiebat tumultus in populo, contradicebaturque ab omnibus domino Norberto. Vix tandèm ſedatus eſt tumultus, Præpoſito ſanctæ Marię Theodorico de Gradibus pulpitum aſcendente, & populum mitigante, & quòd rei huius conſilium eſſet differendum, promittente, vſque ad præſentiam domini Archiepiſcopi. Tunc nihilominùs ad ſatisfaciendum populo, decretum eſt à maioribus, vt ſepulcrum lapide ſuperpoſito clauderetur, conſiderata priùs diligenter integritate corporis à fidelibus, nè quid furto de eo tolleretur. Acta ſunt hęc tertio Idus Octobris, anno ſupradicto Dominicæ incarnationis. Intereà die & nocte vſque octauum Calendas Decembris cum magna deuotione & multo lumine ſepulcrum cuſtodiebatur; die circunſedentibus cum pſalmodia electis ad hoc eiuſdem eccleſię aliquibus clericis, noctevigilantibus nihilominùs cũ pſalmodia quibuſdã alijs, interdumq; iuuantibus eos fratribus de ſanctis Apoſtolis.

Videte res admirandas.

Obſerua lector priſcorum Chriſtianorũ deuotionem.

Sarcophagum dicit neutro genere.

Igitur poſt aliquot ità interlapſos dies, octauo, vt diximus, Calendas Decembris vocatus adfuit dominus Archiepiſcopus, Abbates, Prępoſiti & omnes congregationes ciuitatis: populus verò innumerabilis. Magna reuerentia, magniſque laudibus ſecundò apertum eſt ſepulcrum, & integrum repræſentatum corpus ſanctum: tamen ex magni lapidis concuſſione

caro,

caro, quæ ſub veſtibus in fauillã verſa fuerat, per plurima loca ſubſederat, ſicut etiam in talibus ſolet contingere, iuſuſo poſt tot tempora occultis corporibus nouo aere. Ponuntur duo Abbates, induti veſtibus albis & ſtolis, vnus ad caput, alius ad pedes. Quorum vnus ego peccator, ad caput eius ſedi, quanuis, vt ſuperiùs dixi, de capite nihil præter mentum haberetur, ſicut percuſſoris illud abſentauerat gladius. Applicauerunt ſe etiam alij duo presbyteri clerici ſancto leuando corpori, nihilominùs induti veſtibus albis & ſtolis. Qui ſacras manus priè apponentes, primùm veſtes collegerunt, non integras, quia vetuſtas non patiebatur: ſed per grandes & minores partes, ſicut poterant diligentiùs. Circa ſcapulas verò, & ſupra totũ pectus, & vſque ad ipſum cingulum, multus inueniebatur ſanguis ſuperglobatus, ſicut abſciſſo capite, ex collo venarum meatibus ſparſim potuit emanere.

Multus ſanguis inuenitur in martyris corpore.

Collectæ igitur ſunt diligenter omnes eius veſtes, ſed iſtæ diligentiùs, craſſo ſanguine, ſed ſicco, graues, & per ſe in ſcriniolo vno, decenter ad hoc parato, poſitæ reuerenter. Cum quibus & balteus eius militaris de nigro corio, inuentus & repoſitus eſt, penè vnius vlnæ longitudinis, adhuc integras habens partes. A ſiniſtro latere, iuxta latus eius & balteum, inuentus eſt nodus ferreus ad modum oui, rubigine propè conſumptus: quem capulum gladij eius fuiſſe credimus, ſed de gladio fruſtum nullum inuenimus. Diligentiùs tamen poſteà quidam attendentes, in ipſis partibus reliquiarum, quas indè exportauerant, particulas ferri mihi proteſtati ſunt ſe inueniſſe. Subtalares, magnis partibus integris, eodem ſcrinio reconditi ſunt. Caligæ prorsùs in cinere reſolutæ. At vbi ſusceptis veſtibus, ad carnem & oſſa colligenda ventum eſt, vix de ipſis oſſibus, & hoc de magnis, aliquid ſolidum apparuit, quòd prorsùs in cinerem, aut in paruas particulas vetuſtas redegit.

Res admiratione digna.

Mira res, & valdè glorioſa. Teſtor ipſos ſanctos martyres, teſtor & ipſam ſanctam multitudinem religioſorum virorum, qui diutiùs hoc viderunt: Totus cinis carnis & oſſium, quaſi calx nouiter fuſa, candebat per totum ſarcophagum. O quoties ibi cantatum cum multis lachrymis fuit, Et in ſanguine agni lauerun ſtolas ſuas: O quoties ibi repetitũ, Lauerunt ſtolas ſuas, & cãdidas eas fecerunt in ſanguine agni. Tandèm collectus eſt cinis, & cæſpes ſimul ſanguineus, & ipſe in * puluere, ſed terrei atq; ſubrubri coloris propter ſanguinem reſolutus: ſusceptusque in munda palla & precioſa, in alio ſcrinio maiore reconditus eſt. Tunc eleuatis vtriſque ſcrinijs multa oblata ſunt ad fabricandum feretrũ ſancto martyri. Dominus Archiepiſcopus obtulit ſcutellam argenteam: deindè ſinguli quique, prout deuotionem habebant. Acta eſt etiã proceſſio magna die illa circa clauſtrum & circa monaſterium, pulſantibus ſignis, & cantantibus clericis & monachis, laicisq; Teutonicè in cõcrepationibus ſuis. Qua proceſſione finita, & ſanctis reliquijs in loculis ſuis ſuper altare in medio monaſterij collocatis, Miſſa de eiuſdem ſanctæ legionis martyribus incepta eſt, & iubente domino Archiepiſcopo, à me peccatore cantata. Ante canonem verò, finito Euangelio, dominus Archiepiſcopus ſermonem fecit ad populũ de ijs, quæ tunc præ oculis habebantur & manibus, & quæ ad ſalutem animarum pertinebãt, de ſanctis Thebæis martyribus. Finitaque Miſſa, dimiſſus eſt populus cum lætitia magna.

Apoc. 7.
Ibidem.
*ſer. * puluerem.*
Feretrũ, pro theca.

Ex huius ſancti martyris reliquijs, cura & deuotio fratris noſtri Echerti poſteà partes aliquas noſtro interuẽtu ĩpetrauit à Præpoſito eiuſdẽ monaſterij Hermanno, cuius ſtudio & deuotione reuelatum corpus tranſlatum fuit. Reliquiæ autẽ hæ ſunt: De veſte illa ſubtiliori, quã ad carnem ſuam habuit induta. De balteo eius militari, qui circa lumbos eius inuẽtus eſt, nigri corij. De ferro, vt videbatur, eius gladij, cõfuſo cũ ſanguine, & cineribus veſtiũ, & corporis illius: vbi quaſi in media vagina ferrũ adhuc patenter ſublucere videtur. De ſanguine eius cõcreto cũ puluere carnis & oſſium eius. Cùm adhuc per ſe iaceret, ſimilimus erat calcis nouæ, aut farinæ cãdidæ. Poſtquàm verò collectæ ſunt partes veſtiũ, quæ integrè colligi potuerũt & oſſa, quæ penitùs reſoluta nõ fuerũt, cætera omnia ĩ vno puluere collecta ſunt: hoc eſt, puluis ſanguinei cæſpitis, puluis oſſium, puluis veſtiũ. Quæ oĩa ſimul confuſa, album quoquè illum colorem confuderunt.

Hæc ideò tam diligenter exprimimus, quia puluerẽ carnis & oſſiũ, colorẽ calcis nouiter fuſę diximus habere: vt cùm alius color in iſto puluere inuẽtus fuerit, nemo tamẽ dubitet, quin de vera carne & oſſibus eius ſit: immò ſimul quoq; de ſanguineis cæſpitibus, atq; de eius ſimul veſtibus. Has ſcilicet reliquias cùm mihi frater Ecbertus allatas repræſentaſſet, recognouieas, ſicut antè in ſepulcro viderã: & ex earũ præſentium occaſione ordinẽ inuentionis, ſicut hic legitur, aggreſſus ſum fideliter deſcribere, ſecũdùm quòd vidi, & manibus proprijs, licèt indignus, tractaui. Itaq; priùs eas vobis per eundẽ fratrẽ miſi, transferendas in eccleſiã beatæ Mariæ in Dune: quatenùs in hoc noſtro ſcripto, & ex earũ præſenti cõtẽplatione nulli modò, vel in poſterũ dubium ſit, quòd ex corpore martyris de ſancta legione Thebæorũ martyrum ſumptæ ſunt. Hortamur ergò & rogamus, atque præcipimus, vt fratres noſtri, qui morabũtur in Dune, diẽ feſtũ martyrij eorũ in die S. Gereonis cum duodecim lectionibus amodò agant, & diẽ aduentus iſtarũ ad eos reliquiarũ. Hæc ego peccator Rudolphus, fratres mei & filij chariſſimi, qui eſtis in cœnobio beati Trudonis in Haſbania, ſcripſi vobis de cœnobio beati Pantaleonis iuxta Coloniam.

MARTYRIVM SANCTI PETRI EPIſcopi Alexandrini, vt habetur in MS. Codicibus, interprete, niſi fallor, Anaſtaſio Bibliothecario, qui alicubi teſtatur ſe trãſtuliſſe paſſionẽ præcipui doctoris & martyris Petri, Alexandriæ vrbis Patriarchæ.

AD corroboranda corda credẽtiũ, & mẽtes fideliũ confirmãdas, omnipotens Deus dignũ paſtorem beatũ Petrum plebis ſuæ Epiſcopũ ordinauit. Hic per doctrinã ſuã multos ab idolorũ cultura ſeparãs, Chriſti Eccleſiæ ſociabat. Audiẽs igitur Maximus, ꝙ multi per eum à dæmonũ ſimulacris ſegregarẽtur, & in Chriſti nomine baptizarẽtur, furore cõmotus, ſtatim deſtinauit tribunũ quendã ad ciuitatẽ Alexandrinam, qui eum compræhenderet. Accepta itaque tribunus authoritate, cũ ſuis militibus ad vrbẽ ſuperiùs memoratã perrexit. In quã ingreſſus, reperit beatiſſimũ Petrũ cum ingenti Chriſtianorũ multitudine * ſanctorũ cõmemorationẽ celebrantẽ. Quẽ ſtatim cõpræhẽdẽs, vinculis alligauit, & cuſtodiendũ carceri deputauit, damnauitq; cõpedum mortifera ruina. Hoc vidẽtes Chriſtiani, in lamẽtationẽ maximã conuerſi, vnà cũ ſuo paſtore in cuſtodia carceris permanebãt. Non enim patiebantur, vt ſalutis doctor, mali aliquid pateretur. Hac opinione Maximinus cõperta, literas deſtinauit tribuno, vt eius vitã celeriùs auferret. Quibus lectis, tribunus ad cuſtodiã carceris cũ manu armatorũ perrexit.

25. Nouẽbris: quanquàm Latina Martyrologia eum habent 26.

** ſanctorũ Apoſtolorum, legit Ado.*

Alexãdrinorũ erga Epiſcopũ ſuũ amor

perrexit. Vidētes aūt populi, ꝙ ante carceris ianuā ꝑ fide & amore ſui paſtoris perdurabāt, ꝙ eū p vim de carcere voluiſſet eijcere atq; interficere, dixerūt: Priùs nos, ſi tibi à tuo rege pręceptū eſt, interfice, & ità demùm valebis in noſtrum patrem manus iniicere. Scias enim nos nullatenùs permittere, vt doctor, & medicus animarum noſtrarum, aliquid patiatur.

Audiens tribunus hos ſermones, & vidēs nō tantū populos diuerſæ ætatis, ſed etiā illuſtres viros, monachos quoq; religioſos ac virgines, in cuſtodia carceris pmanere cū ſancto viro, agebat ſilentio moderatè, qualiter beatū Petrū ſine vllius ſanguinis effuſione foris eiectū percuteret, ſicut & Maximini tyrāni ſententia manifeſtabat. In tali itaq; dum eſſet cuſtodia poſitus, fama certaminis Petri, quo cū diabolo dimicabat, vſq; ad infelicisſimum Arriū diſcurrendo peruenit, qui ante aliquantos dies pro zizaniorū doctrina, quā aduersùs Chriſtū Dei filiū in agro Dominico ſeminauerat, culpatus ſæpius, increpatus atque excōmunicatus fuerat: & quia ſanctis monitis acquieſcere noluit, ſemetipſum eouſquè perduxit, vt à ſancto Petro clericatus officio priuaretur. Cognita ergò infelix Arrius ſententia, quā tyrannus aduersùs venerabilē ouium Chriſti paſtorē dederat, gaudēs atque exultās ad Chriſti Eccleſiam cū omni velocitate peruenit, & cœpit in dolo quoſdā de presbyteris atque laicis obſecrare, vt ei à ſancto Petro veniā atque indulgentiā peterent. Propterea verò conabatur ſui Epiſcopi cōmunionē recipere, vt poſt illius vitæ terminū ipſe ſucceſſor exiſteret. Sed qui cordis cognitor eſt, omnipotens Deus, in quem grauiter peccauerat, diuiſiones in ſancta Trinitate faciens, non celauit beato Petro iniquū Arrij propoſitum, quod habebat in animo.

Arrius à S. Petro excommunicatus.

Arrij malus dolus.

Eadem nāque nocte apparuit beato Petro, in cuſtodia carceris quieſcēti, & ei nequisſima infelicis Arrij cōſilia manifeſtauit. Cùm igitur alio die venirēt ad eū viri magni atque religioſi, quos cū presbyteris idem nefandus direxerat, ingredientes carcerē, proiecerūt ſe ad genua beati Petri, obſecrantes eum cū lachrymis, vt Arriū à vinculo damnationis abſolueret, & eū i ſācta Eccleſia presbyterij miniſterio reſtitueret. Dās autē eis beatisſimus Petrus manū, eleuauit eos, dicēs: Quid vultis, dilectisſimi mihi fratres, aut quid quæritis? At illi reſpōdentes, dixerunt: Precamur beatitudinē tuā, venerabilis pater, vt digneris veniā præſtare infelicisſimo Arrio, & abſoluas eū à vinculo, quo eum vinxiſti: quoniā eccè iam glorioſa tibi martyrij corona in cęlis paratur: qa nō ſolùm per doctrinā tuā, vniuerſam illuſtraſti prouinciā noſtrā, ſed & per cōfesſionem martyrij multò ampliùs nobis & perfectiùs ſalutē fidei cōtuliſti. Propter quod credimus, quoniā tibi pro labore iſto duplex in cælo palma præparabitur.

Tunc venerabilis Petrus cū ingenti gemitu lachrymās, ait: Pro Arrio me obſecraſtis, dilectisſimi fratres qui ſpōſam Chriſti violare conatur? An neſcitis, qa ꝑ omnibus ſemper dolui & cōdoleo, & omnibus indulgentiam præſtans, nemīnē aliquādò paſſus ſum de Eccleſia Chriſti perire? Sed magis pro omnibus diligenter interuenio, omnipotētis Dei exorans clementiā, vt ſalutis veniā ſemper ab eo conſequi mereātur? Hic antē Arrius, pro quo rogatis, ſoli Deo mortuus eſt, & à facie illius hic & in futuro ſeculo proiectus. Vndè & à ſacroſancto altari eius, nō mea, ſed ipſius eſt iudicii ſententia ſeparatus: quoniā nō in homine, ſed in Domino grauiter peccauit, impiè agens in Trinitatis myſteriū, vbi Cherubim & Seraphim nō audent reſpicere, qui inceſſanter vocibus proclamant Deo, dicentes: Sāctus, Sāctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth. Cùm etiā & virtutes cælorū ipſum canentes, dicunt: Pleni ſunt cæli & terra gloria tua: ille impia & execrabili mente auſus eſt blaſphemias irrogare, & diuiſiones facere inter Patrē & filiū & Spiritū ſanctū. Quemadmodùm ergò audeā illi veniā dare, cui omnis creatura iraſcitur & maledicit? Quomodò poteſt veniā ꝓmereri à me dilectisſimi fratres? Hæc verò dicēte beatisſimo Petro, viri qui pro indulgentia eius venerant petere, proiecerunt ſe ad pedes eius, & veluti muti ſunt effecti, nec quicquā de eo illi ampliùs locuti ſūt.

Hæretici violāt ſpōſā Chriſti id eſt, Eccleſiam.

Terribilis ſententia.

Eſa 6.

Ibidem.

Videns autē beatisſimus Petrus ità eos pauore perterritos, appręhēdit duos ex ipſis ſeniores presbyteros Achillā & Alexandrū, & ducens eos ſeorsùm i parte carceris, vbi erat recluſus, dixit eis: Ego quidē, etsì peccator ſum, ſcio me vocatione cæleſti ad hunc agonē martyrii eſſe vocatū. Vobis autē, qui poſt me futuri eſtis columnæ in ſancta Eccleſia, cupio cōfiteri myſteriū Dei, quod mihi reuelatū eſt à Deo meo in hac nocte: quoniā poſt finē martyrij mei tu venerabilis pater Achilla presbyter, throni mei ſedē Epiſcopatus cōſecuturus es: poſt te verò hic amabilis nobis Alexāder presbyter ipſo ſacerdotio honorādus. Hoc mihi pro certo à Domino promiſſum eſt. Ideoq; nè me velitis ęſtimare immiſericordem eſſe aut cōtra delinquētes crudelē. Quia omnis offenſa humana, carnis vitio peracta, quāuis ſit grauis & periniqua, tamē multo leuior eſt, quàm huius Arrij iniqua offenſa: & ideò illis, quæ ad hominis fragilitatē pertinent, facilius eſt nobis indulgentiā dare: huic autē maledicto, pro quo rogatis, quomodò poſſum veniam dare, cuius interiora dolo & blaſphemia plena ſunt? ex cuius corde abyſſus tenebrarū prorupit, blaſphemiā irrogando aduersùs omnipotentē Dei filiū, aſſerens eum creaturā, qui creator eſt omniū viſibilium & inuiſibiliū, qui à prophetis atque Apoſtolis & Euangeliſtis eſt prædicatus? Et nūc per iſtū diabolus zizania ſeminauit, per quē multus populus à recta fide auerſus, & in profundū erroris deuolutus eſt. Sæpius à me monitus atque correptus, vt ab hac ſacrilega doctrina recederet, nequaꝗ ſermonibus acquieſcere voluit. Cuius rei cauſa abiectus atque depoſitus eſt deorsùm ab ordine presbyterii. Et nunc quemadmodùm iubetis me obtēperare petitionibus veſtris, cùm ille meis admonitionibus noluerit acquieſcere, præſertim cùm in hac cauſa non meo iudicio ſententiam aduersùs eum dederim, ſed diuinitùs inſpiratus hoc fieri ſufferim?

S. Petrus futura dicit.

Nam in hac hora noctis cùm ea conſuetudine debita ſacras Deo orationes offerrē, eccè ſubitò video apparere mihi in habitu pueri Ieſum Chriſtum Dominū noſtrum. Cuius claritatis ſplendore nimio illuſtratus, non valebā vultū tantæ maieſtatis inſpicere. Qui indutus erat * tunicā lineam, candidā nimis, ſed conſciſſam à ſummo vſq; deorsùm: quam ambabus manibus conſtringebat circa pectus ſuum, cooperiens quodammodò nuditatē ſuam. Quem cùm ſic vidiſſem, timor magnus irruit ſuper me, & cū ſummo timore deprecās eum, dixi: Domine, Domine, quid eſt hoc? Quarè ſic video tunicam tuā à ſummo vſque deorsùm cōſciſſam. Qui reſpondit mihi: Quotidiè ipſam tractas in eccleſia, & neſcis quomodo ſciſſa eſt? Arrius mihi hanc ſcidit, quia ſeparauit à me populū meum, quem mihi in hæreditatē acquiſiui per Crucis patibulū. Et nunc per ipſum, ſchiſma factum eſt in populo meo: & ideò apparui tibi præcipiens & monens, nè fortè velis eum in communionem ſuſcipere. Iniqua enim meditatur contra me & populum meum. Eccè enim venturi ſunt ad te quidam, quos ipſe cum hypocriſi direxit, qui te rogent pro eodem, vt ei veniam præſtes. Tu autem cum omni cautela vigila, & nè acquieſcas petitioni eorum, nè ſchiſma fiat in populo meo, pro quo ego Crucem pertuli, & mortem guſtaui, & tertia die reſurrexi. Omnia quę mando tibi, obſerua, & manife-

Ado habet colobiū, ꝗ eſt tunica ſine manicis.

Vtinā hæc attenderēt hæretici, q̃ in multas ſectas diſtrahunt populum.

ſta

ſta hũc ſermonẽ meum Achillæ & Alexãdro,qui poſt te futuri ſunt Epiſcopi: quibus præcipe,vt & ipſi anathematizent eum á conuentu ſuo corã omni populo, vt audientes terreantur,& diſcedant ab eo. Ideoque hæc oĩa, quę mihi pręcepta ſunt & iuſſa á Dño meo, manifeſtaui vobis & cognita feci. Ex hoc mundus ero ab omnib⁹, quæ mãdaui vobis,ſi nõ fuerint cuſtodita.

Scitote autem & vos,quòd in omni tempore, quo inter vos conuerſatus ſum,nunquã ceſſaui monendo atque exhortando vos, tam voce, quàm literis meis, cum eſſem in inſula Tyri & Phœniciæ, in Paleſtinæ quoquè inſula relegatus,nunquàm ceſſaui ſcribẽs cõfortare vos in virtute ſpiritusſancti, orãs ac deprecãs Deum die ac nocte pro populo mihi credito. Solicitudinem quippe magnam gerebã,ęſtuans iugiter in corde meo pro ſalute eorum,vt non aliquis deſit á côuẽtu Eccleſię:nec vnquàm ceſſaui ſuggerẽdo beato Epiſcopo Heſychio atque Theodoro,in cuſtodia pro fide Chriſti recluſis: qui digni vocati ſunt pro gratia Domini noſtri,participes facti paſsionum Chriſti. Ipſe ſcribens ad Meſopotamiam,ſæpius deſignaui, qualia ab inimicis nobis inſerebantur ſupplicia. Dolor nãque magnus & ſolicitudo ſtringebat me pro populi mei ſalute,nè fortè aliquis ſubuerteretur á prædicatorib⁹ falſis. Amplius enim,quàm ſexcenti ſexaginta viri de clericis vel laicis anathematizantes ritum gentilium,in carceribus retruſi,& diuerſa ſuſtinentes ſupplicia,coronam martyrum meruerunt. Quorum victoriã ego audiens, lætus adoraui Dominum Deum meum,qui eos conſortauit,& elegit in numero martyrum ſuorum. Mihi verò quanta illata ſunt in Lycaonia ab hæreticis,credo quia nec vos latet: quomodò Meletius Chriſtianorum gregem ab Eccleſia ſeparauit,pro quo Dei filius animam ſuam poſuit, & effudit ſanguinem pretioſum. Aduerſus quem Meletius impiè repugnãs,ſanctos Epiſcopos ac religioſos viros ĩ carcerẽ claudebat,ac tribulabat,cogẽs eos p̃uaricari.

Hi fuere Aegyptij Epiſcopi.

660 martyres.

Hic Meletius ſibi ipſi temerè arrogauit Epiſcopatũ,factus hæreſiarcha.

Propter quod, chariſsimi mihi,moneo vos,atque hortor viſcera mea,cuſtodite fidẽ,in qua renati eſtis: videte nè Arrii vel ſociorum eius deceptionibus conſentiatis. Videtis me,quomodò ob vinculum charitatis Domini noſtri in cuſtodia ſim clauſus, in ea ipſius miſericordiam expectãs. Comperi autẽ, quòd impius Meletius contra me multa mala teſtificetur,vt ampli⁹ tyrãni Maximini furor excitetur,& me interficiat. Quã ego mortem pro Chriſto meo libenter die ac nocte expecto,vt in pace merear de hoc ſeculo, in fide mea conſummatus ad Chriſtum tranſire: quia nõ facio animam meam precioſiorem,quàm me,(ſecundùm Apoſtolum dico) ſed Domino meo eam commendo,in cuius manu pendet ſpiritus meus: vt celerius impleã curſum martyrii mei,ſecundũ quod mihi prædixit Dominus meus. Et nunc pro certo ſcio,quia ampliùs nõ uidebitis faciem meam in corpore iſto. Propter qđ teſtificor vobis,quia mundus ego ſum ab omnibus. Cauete vobis á doctrina Arrii & Meletii. Domini noſtri Ieſu Chriſti tãtùm pręcepta ſeruate. Eſtote ſoliciti pro populi ſalute,in quo vos ſpiritusſanctus poſuit paſtores & Epiſcopos Eccleſiæ ſuæ. Scio nanque,quòd poſt finem meum exurgent mali,tam de clericis,quàm de laicis,& loquentur peruerſa,ſubuertentes animas innocentium,ut eos ſeparent á fide Chriſti. Propterea rogo,vigilate ab Arrii intentione. Scio quia in tribulationem maximam habetis intrare: ſed credo,quia labor veſter non erit inanis apud Dominum Deum veſtrum. Noſtis quãta pericula ſuſtinuit pro Chriſto,qui me nutriuit,pater meus Theonas Epiſcopus ab his,q idolis ſeruiebãt,vt eos ſua prædicatione ſaluaret. Poſt cuius finem & tranſitum ego ſedem eius ſuſcepi,mores eius & vitam imitatus ſum.

Act. 20.

Theonas Epiſ. Alexãd. multa perpeſſus à paganis.

Quid autẽ dicã de Heraclio,& Demetrio,vel Dionyſio beatiſſimis Epiſcopis,quales tentationes & pericula ſuſtinuerunt ab iis,qui ſchiſma faciebant in conuẽtu Eccleſiæ Chriſtianorum, & conturbabant plebẽ Dei? Pro quorum ſalute de loco in locũ ſe inuicem literis monebant,nè recederent á fide Chriſti,quã acceperant. Eccè ſudorem & laborem pertulerũt pro animabus noſtris boni paſtores animarũ noſtrarũ. Sed illa gratia,quæ illis iugiter adſtitit, cũ eis vſq; in finem perſeuerauit. Nunc ergò commendo vos Deo & verbo gratiæ eius,qui potens eſt vos ædificare & immaculatos per omnia conſeruare. Et hęc dicẽs B. Petrus Epiſcopus,inclinans genua ſua,orauit:& cõpleta oratione,dixit: Orate pro me fratres. & oẽs circũſtantes dixerunt,Amen. Ea hora Achillas & Alexander cõplexantes & oſculantes manus eius,lachrymantes flebãt, eò quòd dixerat eis: Amplius faciem meã non videbitis. & ità venerunt,vbi erant populi ſtantes clerici atq; laici: & locutus eſt eis de doctrina fidei,quæ eſt in cõfeſſione Domini noſtri Ieſu Chriſti. & orans,iterùm ſalutauit eos in pace. Qui recedentes, ſecretò nunciauerunt vniuerſo populo Chriſtianorũ, quæcũque Dominus B. Petro de Arrii blaſphemiis reuelauerat, uel quæcunque facere commoniti fuerant, vt eum coram omnibus anathematizarent, & in eccleſiã ingredi nunquam ſinerent.

Præterea cognoſcẽs beatiſſimus Petrus Epiſcopus, quòd Chriſtianorum populus tribuno non permitteret,vt illum iuxta tyranni ſententiam, pro Chriſti nomine gladio decollaret,volens præparatam ſibi diuinitùs martyrii coronã celeriter accipere,vocauit vnũ de miniſtris ſuis,qui ei vnanimis fuerat, & miſit eum ad tribunum,dicens: Si vis Maximino tuo parère, venies ad carcerem ſecretò noctis, & facies in pariete modicum foramen,quantum vnius hominis eſt capacitas: per quod ingreſſus tuus carnifex,amputabit caput meum gladio,& tranſmittes illud tyranno principi tuo,& erit tibi victoria in conſpectu eius. Huic conſilio tribunus deſeruiens,eo tẽpore,quo Chriſti martyr dixerat,caput eius gladio deſecauit. Fit cõmemoratio eius die Calendarum Septembris. Requieſcit nunc in pace ſub ara Domini Chriſti ſaluatoris: Cui honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Vltrò ſe offert tribuno percutiendũ S. Petrus.

Caditur gladio.

MARTYRIVM SANCTAE martyris Aecatherinæ,authore Simeone Metaphraſte.

IMPERANTE impio Maxentio, vniuerſum Imperiũ Romanorum amplectebatur impiũ cultum dæmonũ. Is enim Alexandriæ præſidens in excelſo & ſublimi tribunali,emiſit hoc impiũ edictũ, vt oẽs ſimul,qui erãt in eius poteſtate ac ditione, ſimulacris ſacrificarent. Vnde ẽt per vniuerſum Romanũ Imperiũ manifeſta fuerunt,quæ decreta fuerant, literis ità ſe habẽtibus: Imperator Maxentius oĩbus,qui ſunt in mea ditione, ſalutem. Magnũ cõſecuti beneficiũ á deorũ benignitate,veluti quãdam huius munificentiæ remunerationem,cẽſuimus nos eis oportere offerre ſacrificia. Omnes ergò, ſi fieri poteſt,ad nos uenientes, oſtendite veſtram in magnos deos beneuolentiã: Scientes quòd q hoc noſtrũ edictũ contẽpſerit, & ad aliã á nobis prohibitã adſpexerit religionẽ, & èxcidet ab ipſa magna deorũ beneuolẽtia,& ſubiicietã nobis malis extremis.

Nouẽb. 25.

Literæ impiiſsimi tyranni.

Cùm hæ literæ in omnẽ partẽ peruaſiſſent, licebat videre cõfluentẽ ad ipſum multitudinẽ metu minarũ

quorum alii quidẽ adducebant oues & boues: alii au-
tem varia genera auium. Neque erat vllus immunis,
ſed erant oẽs intenti in apparatũ ſacrificii. Nã qui erãt
valdè diuites, conſtitutũ erat, vt magna aĩalia adduce-
rent ad ſacrificium: parua aũt pauperes, prout vnicui
que ſuppetebãt facultates, & erat uniuſcuiuſq; in de-
os beneuolẽtia. Ad magnificentiã aũt eos maximè in

Innumera boũum multitudo venit Alexandriã, dæmonib⁹ ſacrificatura.

citabat imperator, afferens ad ſacrificandũ cẽtum &
triginta tauros. Cùm oẽs ergò ad ipſum conueniſſent
Alexandriã, valdè lætatus eſt, videns multitudinẽ po-
puli & ſacrificiorum, adeò vt nec alterum quidẽ tem
pus expectarit, ſed protinùs ſurrexerit, & citiſſimè ad
templum proceſſerit & ipſum peregerit ſacrificium.
Cùm eo autem currebat omne genus & omnis ætas,
& vniuerſus ſenatus, & omnes magiſtratus, plebsque
& vulgus hominum, quæ ad ſacrificium pertinebant,
vnuſquiſque afferens: adeò ut propter multitudinem
eorum, qui confluebant, anguſta eſſet ipſa ciuitas, an-
guſtũ templum: clamore verò brutorum animantium
circunſonaret tota regio circuncirca: nidore autem
ſacrificiorum ipſe quoquè aer inficeretur.

Cùm hæc ſic fierent, mulier quędam pia, nomine
Aecaterina, ætate iuuenis, pulchra ſpecie, quæ genus

Catharina degit Alexandriæ.

ducebat ex ſanguine regio, omnem autem & externã
& noſtram ſcripturam perlegerat, multis ancillis co-
mitata degebat Alexandriæ, & ſic aſſeruabatur in ędi
bus regiis, & ſolum Chriſtum norat ſponſum, & ei ani
mæ ſeruabat pulchritudinẽ: & in eum ſolum erat eor
eius amore inflammatum. Hæc ſic videns homines
grauiſſimum ſubire naufragium, & venire in extremũ
interitus periculum, anima grauiter affecta, & pro Do
mino æmulatione ac zelo incitata, tunc maximè ſta-
tuit ſuum oſtendere deſiderium, & ardentem pro fi-
de zelum: & cùm nonnullos ſecum accepiſſet famu-
los, protinùs profecta eſt in templum, in quo erat mul
titudo cum rege ſacrificans: & ſtans in limine, aliorũ
quidẽ vultus ad ſe attrahebat, vt quæ inſigni eſſet pul
chritudine, & internam ſpeciem oſtendebat per exter
nam. Senſim autem ſua munda labra aperiens, dixit ſe
habere neceſſarium aliquid, quod diceret Imperato-
ri. Qui itaque nunciis referendis præerant, Imperato
ri de virgine annunciãt. Cumque ille iusſiſſet, ſtatim
introducitur. Quæ cùm ſtetiſſet coram impudenti
Tyranno, cùm ille adhuc vacaret ſacrificio, conſtan-
ter & liberè ſic ei eſt locuta.

Oportebat quidem, ò Imperator, te ex teipſo tuã
videre deceptionẽ, quòd hominum, in quos cadit in-

Obſerua ſanctiſſimæ virginis dicẽdi libertatẽ.

teritus, ſimulacris, tanquam diis, offers ſacrificia: & gẽ
tilem hanc ſtultitiã & dedecus abiicere. Quoniam au
tem ſiniſtro pàrens dæmoni, ad adeò manifeſtam cæ
cutis veritatem, oporteret omninò ſapienti ſaltẽ, qui
eſt apud vos, Diodoro credentem, cognoſcere quid-
nam ſint veſtri dii: & non tam inconſideratè, quæ nõ
decent, velle facere: & non deos putare ſimulacra ho
minum, qui vitam miſerè finierunt. Ille enim dicit &
deos fuiſſe homines, & propter aliqua beneficia no-
minatos fuiſſe immortales. Scribit autem ipſos quoq;
habuiſſe proprias nominum appellationes, & imperaſ
ſe quibuſdam regionibus & ciuitatibus. Dicit verò ho
mines deceptos ignoratione, eos vocaſſe Deos, & re-
tuliſſe in numerum immortalium. Porrò autem alius
quoque ſapiens apud vos ex iis, qui conſcripſerũt hi-
ſtorias, dixit illum Sarrum inueniſſe primum res gẽti
lium. Eos enim, qui priſcis temporibus, aut fortitudi
nis, aut amicitię, aut alicuius alterius virtutis opus, di
gnum quod memoriæ mandetur, aut in quod ſtudiũ
conferatur, oſtenderũt, dicitur honoràſſe ſtatuis ac ſi-
mulacris. Qui aũt maiorum mentẽ ignoràrunt poſte-
ri, quòd eos ſolùm memorię gratia, vt qui rem aliquã
laudabilem fecerant, honoraſſent, eiſque imagines &
ſtatuas poſuiſſent, ad homines interitui & omninò ſi-
milibus obnoxios, affectionibus acceſſerunt: & ut eis
fierent ſacrificia, honoresque haberẽtur, & dies feſti
celebrarentur, prouiderũt. Eos veſter quoque ſapiẽs
Plutarchus Cheronæus arguit, dicẽs eos inducere er
rorem imaginum. quib⁹ oportet te quoquè credere,
ò Imperator. Non enim alienis omninò, ſed tuis cre
des: & non tam multas animas inducere in extremũ
barrathrum interitus. Pro quibus ipſe miſerè lues pę-
nas, & æternum ſubibis ſupplicium, gehennam, in-
quam, ignis, quæ nunquàm deſinit, ſed maiorem ſem
per flammam accendit. His ergo perſuadearis, ò Im-
perator, & perſuaſus agnoſce verum Deum ſolũ, qui
dedit tibi hoc imperium, & præterea ipſam quoquè
vitam præbuit. Qui cùm eſſet Deus æternus & immor
talis, propter nos homo quoquè factus eſt, crucemq;
& mortem elegit, nos faciens ſurgere à morte inobe
dientiæ, & vt ipſe ſcit, noſtram procurans ſalutem. Is
& eorum, qui errant, eſt ſeruator, & eos quos pœni-
tet, benignè & clementer excipit.

Ad hæc ira impletur Maxentius, & cùm feruẽs ſan-

Furore inflãmatur tyrannus.

guis ad cor eius modicùm affluxiſſet, vox quoque ei
fuit extincta, & nec potuit quidem omninò reſponde
re. Cùm autem ad ſe vix tãdem rediiſſet, & quæ à mar
tyre dicta fuerãt, uidiſſet eſſe validiora, quàm vt cõtra
ea dici poſſet: Nunc quidem, Inquit, ò mulier, ſine pa
gere ſacrificium: paulopòſt autem de iis, quæ dicis, au
diemus aptius. Peracto ergo ſacrificio, & feſto ꝑ hæc

S. Catharina corã illo ſiſtit.

ſoluto, in regiã reuerſus, accerſit beatam. Poſtquam
autem ea adſtitit, Dic nobis, inquit, quænã es, aut quæ
nam ſunt ea verba, quæ es nobis locuta? Illa autẽ, Ne-
ſcis, inquit, ò Imperator, quænam ego ſim? Sum filia
Imperatoris, qui te præceſsit: vocor autem Aecateri-
na. Sum verò exercitata in omni diſciplina rhetoricæ
& philoſophiæ, geometriæ & aliarum ſciẽtiarum. Sed
illa omnia nihil ducens, uèni, ut deſponderer immor
tali ſponſo Chriſto, qui locutus eſt per Prophetam:
Perdam ſapientiam ſapientum, & prudentiam pru- *Eſa. 19.*
dentum reprobabo.

Cùm autem Imperator admiratus eſſet, quę dicta
fuerant, & intentius defixiſſet oculos, & exiſtimàſſet
eam non eſſe unam ex iis, quæ natæ ſunt è terra: ſed ſe
deorum aliquam videre viſionem, loquentem in habi
tu humano: cùm ſic putaſſet, & eam perperàm eſſet al
locutus, beata ſermonem excipiens, dicit ei: Verè di-
xiſti, ò Imperator. Dæmones enim, quos deos nomi-
nas, reuerà vos ſpectris decipiunt dæmoniacis, & vos
prouocant ad libidinem & intemperantiam, & ad ne-
farias impellunt cupiditates. Ego autem cuiuſmodi-
cunque ſum, ſum puluis & lutum, efficta in hanc for-
mam, & eius honorata imagine. Quãobrem hinc ma
gis cõuenit admirari ſapientiam opificis, quòd in lu-
to & in materia tã vili potuerit tãtã extruere pulchri-
tudinẽ. Quæ quidẽ ęgrè ferens Imperator: Noli, inqt,
diis maledicere, qui & ipſi ſunt immortales, & gloriã
habent immortalẽ. Martyr autem: inuenies, inquit, tu
quoq;, ò Imperator, quidnã ſunt dii tui, ſi velis ſolùm
tuã abiicere parumper deceptionem: verum quoque
Deum agnoſces, qui eſt æternus & immortalis: cuius

Vis expreſſa crucis.

vel ſolum nomen pronunciatum, vel crux etiã figura
ta in aere, tuos deos vertit in fugam. Si velis autẽ, vel
ea ipſa veritate apertam faciamus demonſtrationem.

Cùm itaq; Imperatori ſuſpecta fuiſſet libertas mar
tyris, timeretque nè ſe vndique circũſiſteret, & impli
caret demonſtrationibus, ipſe autem non poſſet re-
ſpondere & reſiſtere, ſeq ue & ſuos deos aperto dede
core afficeret, ipſe quidem nec eam tantùm audire ſu
ſtinet, ꝑ ſe ferens nõ debere, vt cum fęmina differeret:
Ad te autẽ, inquit, à me adducentur oratores, qui oẽs
tuas rationes & propoſitiones abundè confutabunt:

vt eùm

vt cùm tu quoque abundè didiceris tuorũ dogmatũ imbecillitatẽ, adſpicias ad id quod eſt vtile, & noſtro par eas dogmati. Hæc dixit, & ſanctam quidem iubet ſernari in cuſtodia: ipſe aũt ſtatim emittit epiſtolã in hæc verba: Imperator Maxentius omnib⁹, qui sũt meę ditionis, ſalutẽ. Quicunque deorũ ſapientiſsimi Mercurii curã geritis, inuocatis Muſis, quæ ſunt cauſæ cognitionis, venite ad nos vſque, ſapiẽtiſsimæ mulierculæ, quæ nobis velutì ex quadam machina apparuit, os obſtructuri, ne magnos deos irrideat, neq; fabulas eẽ putet, quæ ſub falſo reguntur probabili. Sic.n. & patriam ſapientiam oẽs admirabuntur, & nos veſtram dicendi facultatem & artem laudantes, & acceprã habentes, vos magnis donis remunerabimus. Cùm eę ergo literę breuì per totum ſuum peruaſiſſent imperiũ, conuenerunt ad ipſum electi numero quinquaginta oratores, qui erant acres ad inueniendũ, & multùm valebant in dicendo. Quos cùm proximè ſiſtendos curaſſet Maxentius, vt familiariter eos magis acueret & incitaret: Quę, inquit, à nobis ad vos miſſę ſunt literę, ſignificarunt cauſam veſtri hucaduentus. Vos ergo pulchrè voſipſos paretis & inſtruatis. Neque quòd ſit aduerſaria fœmina, ſegnius aut negligentius ueniatis ad certamen: ſed tanquã cõtra fortiſsimũ aduerſariũ, generoſo & excelſo animo, & cũ omni apparatu in eã inſurgatis. Nam ſi viceritis quidẽ, non videbimini multis paruum erexiſſe trophęum. Si autem, quod abſit, vos vinci contigerit, magnum dedecus nobis cõciliabitis, & ridebimini ab omnibus. Adſpicientes. n. ad ſexum, quòd ſit mulier, eam eſſe exiſtimant in dicendo imbecillam, & eius eloquentiæ nullas eſſe uires arbitrantur, eãque nihil generoſum ac forte poſſe aut facere, aut dicere. Ego autem, vt qui eius accuratã habeam experientiam, opinor ab ea ſecundum futurum Platonem, qui tulit primas partes ſapiẽtiæ. Voſq; ſic velim eſſe paratos, perindè ac ſi aduerſus illũ ipsũ eſſetis decertaturi. Eſt.n. meli⁹, magna expectãtes inuenire minora, quàm parua ſperãtes, incidere ĩ fortiora.

S. Catharina ducitur in cuſtodiam.

50. Oratores veniũt Alexandriã.

Platonis laus.

Ad hæc dixit vnus ex oratoribus, qui erat eximius inter omnes, qui erant cũ ipſis: Conſentaneum eſt, ò Imperator, hæcità ſe habere, & intelligentẽ eſſe mulierem, & acuti ingenii. Sed non videbitur mihi fore, vt ſuſtineat venire in cõſpectũ oratoris, nedùm vt cũ eo ineat certamen diſputationis, & aut aliquid proponat, aut opponat. Quid eſt enim mulier ad artẽ rhetoricam? Veniat tamen ſolùm, te iubente, & videbis quæ deincèps conſequũtur. Cùm ergo oratorẽ adeò tumidũ vidiſſet Maxentius, ad voluptatẽ & lętitiã ſtatim fuit cõuerſus, ſperãs ſtultus linguã adeò intẽperãtẽ & audacẽ ꝑſuaſurã linguę moderatę & plenæ ſapiẽtia. Iubet ergo ante ſe ſiſti martyrẽ. Collecta quoque fuerat frequẽs multitudo, cõcurrẽs ad ſpectaculũ certaminis, ũt ſcirẽt, ex vtra parte ſtaret victoria. Nõdùm peruenerãt ad cuſtodiã ij, qui iuſsi fuerant eã adducere, cùm Angelus Domini ei apparẽs: Noli timere, ait, Dei puella. Ecce enim præter tuam ſapiẽtiam tibi dabitur à Deo ſapiẽtia, & perſuadebis quinquaginta oratoribus. Neque ſolùm perſuadebis, ſed & ipſos, & multos alios, qui ſunt cum eis, ad Deum adduces. Deindè tu quoquè eris redimita corona martyrii. Hæc ille quidem cùm dixiſſet, abiit.

Angelus confirmat S. Catharinam.

Cùm eam autem accepiſſent ij, qui miſſi fuerãt, adducunt ad tribunal Imperatoris. Et ſtatim egregius ille orator, quem prius diximus, toruè intuens, & ſuperbè loquens: Tu es, inquit, quæ deos noſtros tam impudenter & adeò inſolenter iniuria afficis? Martyr autẽ valdè leniter & placidè reſpondit, Ego ſum: ſed non impudẽter & inſolenter, vt dixiſti, ſed moderatè potius & verè ſum locuta. Dixit verò orator: Cùm magni poetæ deos altos illos nominent, quomodò tu in eos linguã moues, & tam inſolẽter audes in eos inſultare? etsi, vt fertur, tu quoquè eorũ guſtaſti ſapientiã, & fuiſti particeps dulcedinis. Illa autem prudenter reſpondens: Habeo quidem, inquit, ſapientiã, ſicut mei Dei donum, qui eſt ſapientia & vita, & quẽ timere & eius mandata ſeruare, eſt initium ſapientię perfectioris & maioris. Res autem veſtrorum deorum cùm ſint ridiculæ, & plenæ multa deceptione, nondum vllam pro meritis aſſecutę ſunt vituperationẽ. Verũenimuerò dic nobis, quiſnam ex tuis magnis, ut dicis, poetis, & quomodò deos ipſos nominauit? Orator autem: Primùm quidẽ, inquit, ſapiens poeta Homerus Iouẽ precãs, ſic dicit: Iupiter glorioſiſſime, maxime, & alii dii immortales. Deindè inſignis quoquè Orpheus in ſua Theogonia, ſic gratias agẽs Deo Apollini, dicit: O rex filius Latonis, eminus feriens, potens Phœbe. Qui omnia intueris, & imperas mortalibus & immortalibus. Sol, qui in altũ pennis aureis extolleris. Atque ſic quidem præſtantiſſimi & primi ex poetis, ipſos honorabant, & deos apertè vocabant. Neque tu ergo decepta, Crucifixum attendas tanquàm Deum, quem nullus ex veteribus ſapiens inuenitur nominaſſe, neq; ſcire, an eſſet Deus.

Ingreditur in diſputationem cũ 50 oratoribus.

Pſal. 110.

Martyr autẽ dicit: Res deorũ fateor ità ſe habere: neque contradixerim. Sed illa adiiciemus. Nam Homerus quidem, quem dixiſti præſtantiſſimum poetarũ, ille ipſe rursùs maximum omniũ deorum Iouem, innumerabilibus ſubiicit abſurditatibus, alicubi quidẽ mendacem & peruerſum, vafrumq́ue vocans & deceptorẽ: alicubi aũt à Iunone, Neptuno, & Minerua præter rationẽ coniectũ in vincula. Niſi.n. à Thetide ei ſignificatæ fuiſſent inſidiæ, & Aegeum præfeciſſet cuſtodiæ ſuæ ſalutis, deorum & hominum pater fortè tibi iacuiſſet ſupinus, vinctus, à mulieribus & Neptuno illuſus. Rursùs Orpheus muſicus uos, qui eos colitis, magnæ amentię damnauit & ſtuporis, & maximè in libro, quem, vt dicis, ſcripſit de ortu deorum & creatione mundi, ſic veſtram vanitatem ſignificãs & ignorãtiam, dicit: Neque aduentans malum homines intelligunt, neque cùm aduenerit, malum poſſunt auertere. Cui etiam adſtipulatur ſapiens veſter Sophocles, dicẽs: Eſt Deus, qui cælum fabricatus eſt & longã terrã, & ponti glaucos fluctus, & ventorũ violentias. Mortales autem corde valdè errantes, bellariorum ſtatuimus ſolatia, & deorũ imagines, ex lignis & lapidibus auro ſtructis figuras. His aũt ſacrificãtes, & dies feſtos nouos celebrantes, proptereà nos pios eſſe dicimus.

Virgo reſpõdet oratori, et ſuo eum enſe iugulat.

Sophocles ut irriſerit cultũ deorum.

Quòd aũt Crucifixũ ne ſolũ quidẽ nomẽ dixiſti habere apud veteres, oportet quidẽ nõ eſſe nimis curioſum, neq; de humana ſcrutari ratione, quòd ſit Deus verus, opifex cęli, & terræ, & maris, & ſolis, & lunæ, & aſtrorum, & vniuerſi hominũ generis, incõpræhenſibilis, inſcrutabilis, interminatus, ineffabilis. Vt verò res eius ex veſtris quoquè cõfirmẽ, (ſic.n. fuerit oĩnò à ſuſpicione alienũ teſtimoniũ) audi ſapientiſſimam inter mulieres Sibyllã, generationẽ eius ſecũdum carnẽ, & eius in nos prouidentiã & curã ineffabilẽ apertè ſignificantẽ. Si uis aũt, ipſa quoquè verba audiem⁹: Vix tãdem aũt veniet quidã in hanc multifidã terrã, & abſque lapſu fiet caro. Indefeſſis aũt terminis diuinitatis ſoluet corruptionẽ affectionum immedicabilium. Et ei erit inuidia in incredulo populo, & in alto ſuſpendetur, tanquàm reus mortis. Hęc autem omnia leniter patietur. Vide quoquè vatem a mendacio alienum Apollinẽ, oblitum ſolitæ ſuæ obſcuritatis & obliquitatis, & nudam, etiamsi nolit, edentem veritatem: Vnus, inquit, me cogit cæleſtis, qui eſt lux tripliciter refulgens. Qui verò paſſus eſt Deus, non paſſa eſt autem ipſa diuinitas. Ambo eſt enim, & mortali corpore, & alienus à corruptione. Ipſe iam Deus

Sibilla q̃d habeat de Chriſto.

Ironia.

 eſt,

eſt, vic omnia ferens in mortalibus, crucem, contumeliam, ſepulturam. Qui etiam ex ſupercilijs calidas aliquãdò ſudit lachrymas. Qui quinque millia impleuit frumento. Velle enim eſt diuina potentia. Chriſtus eſt meus Deus qui in ligno fuit extenſus, qui mortuus, qui ea ſepultura in cælum eſt ſublatus.

Hæc refert Apollo deus tuus. etenim cùm ſit, eſt expers principij, & coeternus cum Deo, qui genuit, principium, radix & fons bonorum vniuerſorum: & eùm quæcunque ſunt, ex nihilo produxiſſet, eaque ornaret ac regeret, & ſua manu contineret, noſtrum genus eſt fabricatus, & nobis multas vias muniit ad ſalutẽ. Cùm eos autem vidiſſet ſupplantatos transgreſſione, & amiſiſſe ipſum caput ſalutis, nempe obedientiam, ipſe rursùs facit id, quod eſt caput ſalutis: & qui eſt eiuſdem naturę, cuius pater, fit propter nos id, quod ego, & verſatur ſimul cum hominibus, & obit terram, caſtigans, admonens, docens, omnia faciens & procurans. Deindè etiam ſubit mortem pro ingratis ſamulis, eamq; ignominioſiſſimam, conſpuiturq; & colaphis cæditur, & ſuſtinet creator omnia, quæ condemnati: & facta ſunt hæc omnia propter nos, vt ſolueretur prima condemnatio, & de medio tolleretur tyrãnis diaboli, & cæli portæ nobis rursùs aperirent, quas malè nobis clauſimus. Et nec hucuſquè quidẽ ſtetit: ſed cùm etiam tertio die ſurrexiſſet, & in cælos aſcẽdiſſet, vnde venit, ineffabilem ſancti ſpiritus nobis donauit gratiam, & miſit diſcipulos, illius mandata prædicantes: qui ipſi quoquè omne periculum ſubibant, & mortem quotidiè ſuſtinebant, vt animæ mortem à nobis depellerent, & omnem errorem à nobis abducerent, & vniuerſum orbem terræ ad eum adducerẽt. Proptereà oportet nos quoquè omnia peruadere, & eſſe participes eius perpeſſionum, complantatos ſimilitudini mortis eius, vt reſurrectionis & regni ſimus cum eo participes. Oportet ergo te quoque his perſuaderi, & ipſum verum Deum agnoſcere, & ei familiarem effici, qui dicit: Venite omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Quòd ſi non his, at iis ſaltem, quę dicta ſunt à diis tuis, & poetis. Omnino enim tibi & ſapiens Plato, & muſicus Orpheus, qui ſua lyra, vt fertur, mouebat etiam inanimata: prætereà autẽ egregius quoquè ille purus Apollo eum tibi uel inuiti confitentur, & veritatis aliquid ab eis eſt oſtenſum, vt omnis impiis tolleretur occaſio, etiamſi ipſi ſunt infatuati, & videntes non viderunt, & audientes non intellexerunt.

Gen. 3.
Chriſtus cur factus homo.
Apoſtolorũ et diſcipulorũ Chriſti labores.
Rom. 6.
Matt. 11.
Ironia.

His obſtupuiſſe oratorem, & eius linguã planè obmutuiſſe cùm vidiſſet Imperator, ad oratorium reliquum cœtum conuerſus, hortatus eſt, vt ipſi quoquè aggrederentur martyrem. Illi autem ſtatim detrectãt certamen, dicentes: Non poſſumus, ò Imperator, aliquid opponere contra ea, quæ dicit: & maximè, quòd eum, qui eſt inter nos præſtãtiſſimus, tam grauiter vidẽmus ab ea ſuperatum. Tunc Maxentius non potens ferre furorem, iubet ſtatim rogum accendi in media ciuitate, & in eum inijci quinquaginta oratores. Illi autem hac audita ſententia, procidũt ad illius beatæ pedes, & eam vehementer obſecrant & ſupplicant, vt ab illius Deo eis ignoſceretur, ſi quid ab eis peccatum ſit ignorantia: & vt diuino dignarẽtur baptiſmo & dono ſancti ſpiritus, & quoàd eius fieri poſſet, illi coniungerentur. Ad hæc martyr diuina repleta lætitia: Eſtis, inquit, vere beati, quòd relictis tenebris, ſecuti eſtis lucem veritatis: & relicto rege, qui in terris interit, acceſſiſtis ad eum, qui eſt in cælis, ab interitu alienus & immortalis: ignis enim, quem impii illi vobis ſunt minati, erit quodãmodò vobis baptiſma & ſcalæ ad cęlum, ſi qua ſit macula, ſi qua ſordes, eã expurgans, & tanquàm lucidas quaſdã ſtellas, vos ad illũ ipſum Regẽ ſurſum ducens, & efficiens iucũdos & amabiles. Et ipſa quidẽ eùm eis hac ſpe & ſermone animũ addidiſſet, & vnicuiq; arma inexpugnabilia, nẽpe Chriſti ſignaculum, immiſiſſet, cũ gratiarum actione & lætitia dimittit ad martyriũ. Spem aũt cõſecutus eſt euẽtus: & cùm eos accepiſſent milites, lætos quidẽ iaciũt in flammam ignis ſeptimodecimo mẽſis Nouembris. Veſperè autẽ quidã ex piis egreſſi ad colligẽdas reliquias, inueniũt eas ſanas & ſaluas, adeò vt nec pilus quidẽ earũ à flãma oĩnò ſit cõſumptus: hoc primũ ſignũ illorum cũ Deo cõiunctionis, præbente prouidentia.

Oratores ſuperãtur
Baptiſm⁹ ſanguinis.
Oratores ſn. in igne illæſi reddunt animas.

Cùm ergò, vt par erat, Deo egiſſent gratias, & inopinato miraculo multos attraxiſſent ad agnitionẽ veritatis, eas pręclarè & ſanctè deponunt in quodã loco. Imperator autem Maxentius totam cogitationẽ defigebat in martyrem, & de illa erat perpetuò ſolicitus: vt eam lucraretur, vel ipſam curam imperii poſtponebat. Cùm itaque vi dicendi & diſputationibus deſperaſſet ſe eam poſſe inducere, eam blanditiis aggreditur illicere, & apud egregiam martyrem verbis eſt vſus eiuſmodi: Crede mihi, pulchra filia, qui tibi conſulo, tanquàm tibi benè uolens pater. Magnis diis ſacrifica, maximè autem Muſarum præſidi Mercurio, à quo profecta eſt hæc tua magna cognitio, & qui te exornat tanta dicendi gratia: & meum tecum diuidam imperium: ſciant dii omnes: & mecum habitabis in regia. Illa verò, vt quæ eſſet magno & excelſo animo ad excipiendam amicorũ dicẽdi libertatẽ, & rursùs acerrimi ingenii ad depræhendendã adulationẽ, etiamſi maxime cõtexeret vafris & variis labyrinthis: Depone, inquit, ò Imperator, fictionẽ: neque referas & imiteris dolũ vulpis. Ego. n. ſemel dixi tibi, me eſſe Chriſtianam, & veni vt eſſem ſponſa Chriſti: & eum habeo ſolum ſponſum & conſiliariũ, & ornamentũ virginitatis, ſtolãque martyrii longè præfero cuiuis purpurę regiæ. Imperator aũt adhuc prę ſe ferens, ſe eius curã gerere: Nè cogas me, inquit, vel inuitum hanc tuã pręclarã purpuram iniuria afficere. Illa aũt: Fac, inquit, quod velis. Nã per hanc, quæ eſt ad tẽpus & citò diſſoluitur, conciliabis mihi ueram & immortalem gloriam: & magna quoquè alia, ut arbitror, multitudo, & maximè tui palatii, per me Chriſto credẽt, & ipſi quoquè me proſequentur, ad ſacros illius thalamos magnificè tranſeuntem.

Tyrannus blanditur martyri.
Contemnitur ab ea.

Hæc illa quidẽ dixit: Deus aũt deſuper annuit, & deduxit ad effectũ ea, quæ dicta fuerãt. Maxẽtius aũt his valdè iratus, iubet martyrem exui regali illa purpura, & boũ neruis cædi crudeliſſimè. Cùm hoc aũt factum eſſet, vt iuſſerat, & martyris corpus uel niue cadẽte crebrioribus flagris intolerabilibus duas horas valdè cæditur: & cùm vẽter ſimul verberaretur, lauabatur virginale quidẽ illius corpus ſanguine, & multis ex iis, qui aderãt, aperte ciebat lachrymas: ipſa aũt tam conſtanter & fortiter reſiſtebat intolerabili illi & vehementi vi Tyrãni, ut propemodũ uideretur eius corpus eſſe lapideũ, niſi eius naturã fluxus ſanguinis arguiſſent. Via tãdem aũt fera illa ĩmanis, caligãs ad plagarũ ſpectaculũ, martyrem includit in cuſtodia, iubens ut ea tutò aſſeruaretur vſq; ad diẽ duodecimũ, vt cõſideret, quomodò & quibuſdã generibus ſuppliciorũ eã conſumat. Hæc quidem ita ſe habuerunt: martyr verò coniecta in carcerẽ, rursùs reſeruabatur ſecũdo tribunali.

S. virgo neruis boũ duriſsimè cæditur.
Fert patiẽtiſsimè.
Truditur in carcerẽ.

Auguſta autem vxor imperatoris cùm audiiſſet de martyre, & eſſet animo in eam bene affecta, deſiderabat videre eius faciem, & eam audire loquentem, de qua talia narrari audiuerat. Deſiderãs autem, id minimè aſſequebatur: & nõ aſſequi, quod deſiderabat, erat ei grauiſſima calamitas. Cum ad eam aũt aliquãdo ingreſſus fuiſſet Porphyrio, (is verò erat Dux exercitus, & manu fortiſſimus, & in bello optimè exercitatus,

& in

& in eo primas partes obtinens) Cùm ergò Imperatrix aliquandò eum ſolum inueniſſet, tanquàm ei arcanam aliquam narratura actionem, priùs Porphyrionem adſtringit iureiurando, & fidem ab illo accipit, fore vt nullus ab eo reſciret arcanum. Deindè illa ei exponit ſuum deſiderium, & quemadmodùm deſiderabat, inſciētibus omnibus, conuenire martyrē. Cùm beatam autem illam vocem audiuiſſet, reſpōdet Porphyrio: Ego, inquit, ò domina, faciam tibi quod deſideras: eſto ſolùm parata. Cùm verò adeſſet veſpera, & Auguſtam accepiſſet Porphyrio cum ducentis militibus, pecunia corruptis cuſtodibus, cum ipſa ingreditur ad beatam. Auguſta autem cùm vidiſſet illū optatum vultum martyris, admirata diuinā, quæ in ea florebat, gratiam, & ſplendidum qui illinc emittebatur, radium, procidit citò ad pedes eius, & ei effundit lachrymas lætitiæ, & hęc locuta eſt cum lachrymis: Nūc ego ſum reuerà beata & Imperatrix, quòd ſum tali dignata ſpectaculo, & video meum deſiderium conſecutum eſſe effectum. ego enim iamdiù tui magno teneor deſiderio, vt tuo, inquā, fruerer adſpectu, & ſermone, ò ſerua Dei: & vel ipſam animam lubenter amittens cum imperio, nunc ſum potita deſiderio. Si deincèps ergo vel mors acceſſerit, non me ampliùs dolore afficiet, vt quæ ſim aſſecuta id quod deſiderabam, & amori meo ſatisfecerim. Lętor ergo corde, & animo ſum optimè affecta, tam iucundum ſplendorē ex tuo vultu accipiens. Es itaque beata & felix merito exiſtimanda, quòd Chriſto adhæſeris, à quo tam multa dona & gratiæ tibi ſuppeditantur.

Imperatrix uenit ad eam in carcerem

Prædicit Imperatrici martyrium eius

Ad hæc dixit martyr: Tu quoquè es beata, ò Imperatrix, quòd in Angelorum manibus video coronam tui capitis in altum elatam, qua poſt tertium diem per id, quod te manet, ſupplicium redimita, proficiſceris ad verum Regem, regnans perpetuò. Sed ſum timida, dicit beatæ Imperatrix, & timeo tormēta: maximè autem Imperatorem, quòd ſit ſæuus & immanis, & inſultet hominibus. Martyr autē dicit ei: Sis bono animo: habebis enim Chriſtum in corde tuo habitantem, & te non attinget tormentum. hìc enim parumpèr caſtigabitur tuū corpus, & immortaliter illic rursùs quieſcet. Hæc cùm ſancta diceret, excipiens Porphyrio: Rogo te, dic mihi, inquit, Quid mihi dabit Chriſtus, ſi in illum credam? ei enim ipſe quoquè iam volo militare. Martyr autem: Nondum, inquit, legiſti aut audiuiſti ſcripturam Chriſtianorum? Nunquam, inquit, Porphyrio, qui ab ineūte ætate ſemper fuerim in bello occupatus, & nunquàm curam conuerti ad alia. Illa verò: Et quænam, inquit, lingua narrarit bona illa, quibus frueris? Fieri enim non poteſt, vt complectatur oratio, quæ ab illa benigna dextera ſunt parata iis qui ipſum diligunt. Propter hæc gaudio repletus Porphyrio, ipſe quoquè credit Chriſto cum ducentis militibus: & cùm Imperatrix & ipſi vale dixiſſent martyri, & cauiſſent ſibi à cuſtodibus ſecreta futura ea, quæ ab ipſis facta fuerant, media nocte illinc egrediuntur. Chriſti autem martyr Aecaterina, habens Dominū patre magis beneuolum, magnam ab eo curā ſui eſt conſecuta. Totis enim illis duodecim diebus, in quibus eā habebat cuſtodia, per columbam alimentum accipiebat à ſuperis. Deindè ipſe quoquè egregius Agonotheta Chriſtus cum iis, quæ circa ipſum erāt, copiis & gloria ſua apparens, magis confirmauit eius fortitudinem, & impleuit audacia, dicēs: Nè extimeſcas: ego enim ſum tecum, nec te attinget tormētum: ſed cùm per tuam tolerantiam ad nomen meum multos adduxeris, multas quoquè conſequeris remunerationes.

Porphyrio dux exercitus credit in Dominū, cū militib. 200.

Chriſtus martyri apparet.

Cùm hæc ultima nocte ei Chriſtus mandaſſet, manè Maxētius præſedit in tribunali, & beatam iuſſit adduci: & aſſiſtens martyr cum gratiis ſpiritualibus, & dulci illa alacritate, adeò ut iji quoque, qui aderant, nitido ſplendore refulgerēt, grauiter admodùm terret Imperatorem. Ipſe autem ei dicit malitioſè & fallaciter: Te, inquit, decet imperium, ò filia. Age ergo, cùm diis ſacrificaueris, impera nobiſcum. Neque velis, rogo, videre interire tormentis tātam pulchritudinem. Illa autē: Eſt, inquit, ſolùm terra & cinis: & id tibi rurſùs dico, ò Imperator, tempus verò facit eam efflorescere, & morbus labefacit, vt quæ nihil firmum habeat, nec ſtabile. Interim autem dum martyr hæc ei diceret, quidam Præfectus, nomine Churſaſadem, acris quidem ad iram, prōptus autem & ingenioſus ad puniendum, cùm hæc audiret, partìm dolens vicem Maxentii, partìm autem ſuæ beneuolentiæ dans experiētiam, cùm ſe paruo tempore ſuſtinuiſſet, tanquàm apud ſe meditans & inquirens, dixit: Ego tibi, ò Imperator, non parua cura adhibita, inueni, quomodò poſſis vel ei cito perſuadere, vel eam perdere. Modus autem eſt eiuſmodi: iube ſub vna fibula fieri quatuor rotas, & vnicuique rotæ infigi ſerras & clauos acutos. Deindè machinam funibus & paruis rotis trahi ante eius oculos. Et ſi, cùm eam quidem viderit ferri maximo impetu ac ſtrepitu, perſuaſa fuerit, & nobiſcū diis ſacrificauerit, conſequetur promiſſa. Sin minùs, in rotas iniectæ miſerabiliter per vim ei erumpet anima.

Siſtit corā tyranno.

Atque hæc quidem dixit Præfectus: cum autē eius ſermonem arripuiſſet Imperator, dat quidem martyrem cuſtodiendam, & rursùs iubet machinam fieri in tertium diem. Cùm hoc autem factum eſſet, martyr rursùs adducitur: &, Pàre mihi, dicit ei Imperator, & diis ſacrifica: Sin minus, ego te huic tormento ſubiiciam, iubens nouam illam machinam trahi ante eius oculos. Quæ quidem cùm magno impetu & ſtrepitu moueretur, rursùs ei dicit Imperator: Vides? inquit: ea te, ſi non pareas, excipiet. illa autem: Sæpè, inquit, meum animum tibi dixi, o Imperator, & eum tibi aperui. Nè ergo cuncteris, ſed facias quæ tuo ſedent animo. Imperatorem autem ſpes quædam adhuc decipiebat, futurum fortaſsè, vt perſuaderetur & mutaretur, & multis apud eā rursùs vſus eſt adulationibus. Cùm autem cognouiſſet ſe fruſtrà laborare, iubet quidem alligari rotis generoſam martyrem, ipſas uero moueri celerrimè, vt motus vehementia mortē ſubiret grauiorem. ſed iis, quæ meditabatur, contrarius diuinæ erat gratię euentus. Martyr enim ſimul omnino ſoluta fuit a ferro, & rotis, & illis uinculis, quod Angelus deſuper ad eam aduolaſſet: rotæ autem ſua ſponte volutatæ, interemerunt multos ex infidelibus, adeo, ut exclamarent quidam ex circunſtantibus propter inopinatum, & quod erat contra opinionem, ſpectaculum, Magnus eſt Deus Chriſtianorū. Propter hæc magna ira fuit rursùs accenſus Maxentius, & furore qui minimè poterat cohiberi: & grauiora rursùs ſupplicia parabantur martyri. Sed coniunx Auguſta repètè apparens ex cubiculo Imperatoris, & eum ad ſe attrahens, diſſoluit: immò verò ſuſtulit inſidias. Alicundè enim venit tanquàm ſpiritus: Abſolue, dicens, famulā magni Dei, quam non attingit tormentum: reuerà enim deſipis, decertās aduerſus Deum viuū. Quānbrèm maiore ira feruens imperator, maximè quòd nec familiariſsimos haberet ſecum conſentientes, interim prætermiſſa martyre, vniuerſum furorē immittit in coniugē.

Fruſtrà et terret, & blanditur et tyrānus

Diuinitus liberatur admirabiliter.

Cùm ergo arcam maximā curaſſet afferendā, & plūbo eam humi affixiſſet, ità vt ſtabilis eēt & immobilis, mamillas, proh dolor, ſuę cōiugis configit aculeo ſubiecto operculo tabulæ. Deinde iubet operculū deorſum ferri vehemētius, & nō prius ſiſti, quàm ipſas mamillas omnino abſcidiſſet, diuturnitate ſupplicii grauiorem ſenſum ei doloris afferens. Cùm hoc autem factum eſſet, vbi vidit illas miſerabiliter abſciſ-

Tyrān⁹ immaniter ſæuit in cōiugem ſuā.

 ſas, im-

ſis, immitis ille & vel ipſis feris immanior, veluti rem leue arbitratus, quòd ſpectat ad dolorē, infert adhuc grauiorem, & pronunciat ſententiam, vt eius caput amputetur gladio. Auguſta ergò, lubenter accepta ſententia, læta dixit martyri, Ora pro me. Illa verò, Vade, inquit, in pace: in æternum enim regnabis cū Chriſto.

Imperatrix decollatur.

Atque illi quidem iuſſu imperatoris amputatur caput extra ciuitatē viceſimotertio Nouembris. Sed neque Dux exercitus Porphyrio & qui cum eo erāt, hoc beatum iter deſeruerunt. Sed quomodò illic Auguſtæ duces fuerunt ad martyrem, ità etiam piè ſecuti ſunt eam abeuntem ad communem Dominum. Nam cùm ipſi quoquè ſe ſtitiſſent pro tribunali: Ego quoquè ſum Chriſtianus, dixit Porphyrio. Sed hi quoquè, qui ſunt mecū, ſunt inſignis ad Deum adductus exercitus. Hoc non ſuſtinuit audire Maxentius: ſed cùm ex profundo corde eiulaſſet: Perii, inquit, cùm perdiderim admirabilem virum Porphyrionem: Deindè etiam conuerſus ad ſuos milites: Vos autem, inquit, quanam de cauſa deos patrios habuiſtis contemptui? Cùm illi verò nihil reſpondiſſent. Porphyrio: Cur dimiſſo, inquit, capite, ò Imperator, pedes interrogas? Eſt tibi mecum loquēdū. Ille aūt: Malū, inquit, caput, tu es eorum caput? & cùm eum plura loqui nō permiſiſſet pudor, eos quoquè ſtatim morte condemnat. & ipſi quoquè cōſummātur 24 Nouembris, effectúq; aſſecuta eſt prædictio, quā martyr prædixerat Imperatori, cùm dixit: Multi ex tuo palatio Deo per me credēt.

Porphyrio cum 200. militibus interficitur.

Ille autem cùm rursùs beatam ſiſtendā curaſſet Aecaterinam, & in eam omnē mouiſſet improbitatē, & nihil non eſſet machinatus, vbi nec promiſsis, nec minis eā omninò vidit poſſe expugnari, iubet ipſam quoquè duci ad mortem. Cùm ergò eam accipientes milites eduxiſſent è ciuitate, & duxiſſent ad locum martyrii, circunſiſtens magna multitudo, maximè autem mulierum, quæ erant claræ & inſignes, acerbè plangebant & lamentabantur, & lugebant vltimum eiū deceſſum. Illa autem vultu conſtanti & nequaquàm perterrito, petit tempus ad orationē. Quod ei concedunt milites. Illa verò cùm & manus & animū ad cęlos ſuſtuliſſet, dixit: Domine Ieſu Chriſte Deus meus, ago tibi gratias, quòd ſtatuiſti ſupra petram pedes meos, & direxiſti greſſus meos: & nunc extende palmas, quæ pro me in cruce fuerunt ſauciatæ, & ſuſcipe animam, quam ſacrificaui pro te & tua cōfeſsione. Memento, Domine, quòd ſumus caro & ſanguis, & nè permittas, vt, quæ à me facta ſunt per ignorantiā, in apertū proferant acres rerum noſtrarum examinatores ante tuū terribile & incorruptum tribunal: ſed quem pro te effudi ſanguinem, eo meas maculas ablue. Da autem, vt hoc meum corpus, quod pro te fuit conſciſſum, non poſsit adſpici ab iis, qui quærunt: & qua prouidentia finxiſti corda noſtra, adſpice ex alto ſancto tuo Domine, ad hunc populum, qui te circunſiſtit, & deduc eos lumine tuæ agnitionis. Da autem iis quoque, qui per me inuocaui ſanctū tuum nomen, petitiones quę ſunt eis conducibiles, vt per omnia laudentur tua magnalia nunc & in ſecula. Cùm ſic precata eſſet, iuſsit milites facere, quod fuerat imperatum. Vnus autem ex eis ſtricto gladio beatum eius caput amputat viceſimoquinto menſis Nouembris.

Precatio martyris ſub mortē.

Caput ei amputatur.

Porrò autem hic quoquè facit Deus aliquod miraculum, honorans ſuam martyrem, & ad effectum deducens illius preces. Nam qui aderant, viderunt lac fluens pro ſanguine: & Angeli cùm venerandum illius corpus compoſuiſſent, in ipſo tempore conſummationis, viſi ſunt deducere in montem Sina, ad gloriam patris & filii & ſpiritus ſancti, Qui ſunt vna diuinitas & regnum: Cui conuenit honor & potentia in ſecula ſeculorum, Amen.

Pro ſanguine manat lac. Trāſfertur in mōtē Sina ab Angelis.

VITA S. PATRIS NOSTRI Alypij Cionitæ, id eſt, qui vitam agebat in columna: qui fuit conſummatus tempore Heraclii Imperatoris Adrianopoli prouinciæ Paphlagonum. Habetur in Simeone Metaphraſte.

SI multi ſæpè, qui vitam ſcripſerūt ſanctorum Patrum, innumerabiles traducendo ad æmulandam eorum vitæ rationem, eos affecerunt beneficio: quēadmodùm non exiſtimaremur iniuſti fortè & inuidi, ſi tantā ſancti ſpiritus virtutem mandaremus ſilentio? Scribatur verò ea quoquè a nobis, vt cognoſcat generatio altera. filii qui naſcentur, & annunciēt ea filiis ſuis: vt ſpem ſuā in Deum collocēt, & eandē, quā ipſe, virtutem exerceant. Quāobrē quoad eius a nobis fieri poterit, quæ apertè à diuina gratia in ipſo ſunt cognita, multis ea oſtendemus.

Nouēb. 26.

Pſal. 77.

Hic ergò Chriſti ſeruus Alypius, ſicut multi homines ſciunt, qui id & auditione didicerūt & experientia, habuit quidē patriā, ſi patria ſit dicenda in terris, Adrianopolim, quæ eſt vna ciuitas regionis Paphlagonum: vitam autem, quæ omnium hominū ſuperat viuendi rationē. Quē cùm præſciuiſſet & prædeſtinaſſet Dominus, ab ipſo materno vtero ei benedixit, quibuſdā viſionibus & ſignis oſtendens ſui famuli ad diuiniora profectū & incrementum. Cùm enim adhuc eū vtero geſtaret mater, noctù viſa eſt videre formoſum agnū: in cuius cornibus duo pulchri accēſi cerei, replebant domum lumine: qui nō priùs reuerſus eſt ad ſuum locum, quam in lucē prodierit natus infans, matre liberata à partus doloribus. Nō multò pòſt aūt, quàm mater eſt enixa, ea in gratum ſomnum eſt reſoluta: & rursùs videt in ſomniis publicè è ſua ciuitate populū in hymnis & canticis & ſupplicationibus venientē vſq; ad ſuū infantē, & eum tanquàm ſacroſanctū & diuinum quēpiam, adorantem. Hæc matris fidelis ſpectacula eā cōpunxerūt, vt ad piā veniret cogitationem. Nā cùm coniux iā ex hac vita migràſſet: & totos tres annos non fuiſſet ſuperſtes filio, qui ex eo fuerat ſuſceptus, ipſa pulchrè ſtatuit ſoli Deo viuere & filio, & decætero ſuum corpus potiùs obſignare Chriſto, quam probro ſe afficere, ſi ad ſecundas eſſet deuoluta nuptias: cùm & amor chariſsimi filii, & cubile mariti in ea valdè piè cohabitaret.

S. Alypij patria.

Viſio matris eū utero geſtantis.

Item alia.

Cùm ſe diuinè hiſce confirmaſſet cogitationibus, accepto filio, vadit ad eccleſiā, orphanorū & viduarū curatorem ſolū bonū ſciens eſſe Dominū. Cui etiam prōpto & alacri animo eū ablactatū ſtatim dedicauit, tanquàm nouū aliquē Samuelem, dans in manus eius, qui tūc adminiſtrabat archiepiſcopatū. Quē cùm ſuis vlnis accepiſſet, tāquàm quidā paſtor bonus, ſecundo poſt matrē lacte ſpirituali nutriebat, literis & diuinarū ſcripturarū dulcedine pīguefaciēs animę officinā: vt faciliùs inueniret cū tēpore creſcentē, & cum ætate aſſcendentem intelligentiam. quod etiam concurrebat cū precibus eius, qui erudiebat. Erat enim puer cuiuslibet ſcripturæ diuinæ capax, tanquàm generoſa planta recēns plantata, ſpiritualibus irrigationibus pietatis ferens fructus, vt non multò pòſt oſtendetur.

1. Reg. 1.

Ab Archiepiſcopo literis eruditur.

Accidit ergò, vt illo tēpore ſanctæ memoriæ Theodorus, qui à nobis paulò antè dictus fuit, cùm ad finē vitæ perueniſſet, ſuæ ſedi ſucceſſorē reliquerit, q eiuſdē cuius ipſe noīs, & morib⁹ ſimilis. Quāobrēm ſe tanquā fratrē oſtēdēs eius, qui pceſſerat, valdè dilexit Alypiū, d quo a nobis agit in pſētia. Inuenit.n. verè paſtor

paſtoris

paſtoris ouem ratione præditam, in bonitate educa-
tam, cuius iuuenta erat munita diuino metu. Inuenit
florem ætatis, qui nullum proprium, quo cognoſci
poſſet, oſtendebat ſignum. Nam quod in ipſo quidem
cernebatur, multis eſſe uidebatur iuuentutis. Quod
autem ad eius mores propemodùm ueniſſet, apertè
oſtendebat uiri ſapientis canitiem: quoniam erat etiã
in eo timor Dei, qui principium ſapientiæ efficit in ho
Pſal. 110. minibus. Cùm autem pietatis operibus viſus eſſet om
nibus antecellere, communi ſuffragio eum eligit ſa-
cer eccleſiæ cœtus, vt œconomus eſſet fideliſſimus:
quoniam hoc credebant futurum omnibus utile: non
quòd rerum vllam haberet experientiam, ſed quòd
Alypius eſſet diuina plenus intelligentia. Quod quidem deſi-
fit eccleſiæ derans is, qui tunc præerat eccleſiæ, ſimul eum fecit
œconom⁹ œconomum & diaconum diuinorum ſacramentorũ.
& diaco- Fuerunt hæc ſigna ortus Alypij, qui educebatur ad vi
nus. tam. Sic ſacra in ſacris ædibus ſuit ouis nutrita ab ijs,
quos priùs diximus, paſtoribus paſta in pietate. Quiſ-
nam autem & qualis fuerit in ea, quæ ſequitur, uita,
non eſſet meum dicere, qui propter dicendi imperi-
tiam, glorioſa eius facta magis diminuam, quàm, quã
tùm oporteret, oſtendam veritatem: dicam tamen, in
patris mei egregijs dotibus iucundè verſans: & fortaſ
sè nonnullam narrabo portionem eorum, quæ ab ip
ſo rectè & ex virtute geſta ſunt.

Habebat Deum in mente Alypius: habebat autem
Deus quoquè omninò Alypium: & recordatione bea
torum eius præceptorum, animæ purum & lucidum
habens oculum, conſiderabat in unoquoque tem-
pore, quidnam agens in pręſenti uita, poſſet au-
Mat. 25. dire beatam illam uocem, Eugè ſerue bone & fidelis.
Inuenit autem potiùs ſolutionem eius, quod quære
batur, ab eo ipſo, quem deſiderabat, Chriſto doctus
Iohã. 10. pietatis ſemitam. Bonus enim paſtor, qui pro grege
ſuam poſuit animam, portam etiam oſtendit ijs, qui
volebant pulſare, omnia conſtituens ad ſalutem ama-
torum regni cęlorum. Primùm quidem dicens, vt
Deum tota anima diligamus: ſecundò uerò, ut ei de-
Mat. 19. bitam tribuamus reuerentiam. Deindè ad altiorem
pietatem & perfectiſſimam Dei charitatem traducẽs,
venditis omnibus, quæ non conſiſtunt, facultatibus,
& in rebus manent inferioribus, eas iubet ſuppedita-
re pauperibus: & nudam tollendo crucem, eius ſequi
veſtigia. Oportebat ergò hominem Dei, oportebat
maximum, quod reſtabat ex pręceptis, implere ad per
ficiendam pietatem. Reliqua enim ſeruauit ab ipſa
iuuentute. Protinùs ergò nihil cunctatus, res omnes
Ibidem. mundi iuſſit ualere: non triſtis, quomodò nupèr di-
Omnia ues, qui a Dño audierat, vt ſua uenderet & daret pau
ſua dat peribus, vt vitæ æternę cõſequeretur remuneratioñẽ.
pauperib⁹ Cùm ſolam autem matrem feciſſet conſciam ſui
conſilij, idque propter eius precum deſiderium: Ad
Orientem, inquit, o mater, me proficiſci cupientem,
tuis me precibus proſequere: quo in loco multi quie
tem amplexi, feliciter vixerunt. Illa autem protinùs
tulit opem propoſito ſui filii, nequaquàm affecta mu-
liebriter, ut multæ ſolent, quæ fortè viduitatem præ-
texunt & ſolitudinem, & quòd ferre non poſſunt, vi-
dere a ſe diù abeſſe ea, quæ ſunt ſibi chariſsima. Nihil
horum dixit ſapiens mulier ad filium retardandum:
ſed manibus in cælum ſublatis, totam ſuam mentẽ col
legit ad orationem, cùm his uerbis confirmaſſet ſui
chariſſimi propoſitum: Abi, fili, dicens, quoniam te di
rexit diuinus gratiæ ſpiritus. Eccè Deus, ò fili, quo ni-
timus, & cui te cõmẽdo, ipſe mittet bonũ ſuũ angelũ
ante faciem tuam: & te deducet, vt uult, & quò vult, ꝓ
ſpero itinere pergentem in omnibus, & placentẽ glo
riæ maieſtatis ſuæ: & dabit tibi gratiam in verbo & o-
pere, & te ſeruabit in omni via recta, vt mittat tibi
auxilium de ſancto, & de Sion tueatur te. Induet te
lorica iuſtitiæ, & imponet tibi galeam ſalutis. Dabit vt
ſemen tuæ operationis cedat in bonam terrã, & vt co
medas labores fructuum tuorum. Sit vita tua tãquàm
lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum,
quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo, & folium *Pſal. 1.*
eius non defluet. Acceptæ ſint preces tuæ coram Deo
ad ſalutem multorum. Reſplendeat tãquàm meridies
iuſtitia operum tuorum. Videam te tanquã Luciferũ
ſplendidè orientem, propterea quòd plùs, quam parẽ
tes, tuum dilexiſti Dominum. Cùm itaque poſt oratio
nem irruiſſet filius in collum matris, & mater in collũ
filii, fleuiſſentque & ſe inuicẽ eſſent amplexi & deoſcu
lati, vale dixerunt miſerabiliter. Atque iuſtus quidem
cùm preces maternas eſſet aſſecutus, prompto & ala- *Relicta*
cri animo viam confecit: illa autem rursùs cum quie- *patria &*
te & ſilentio domum rediJt. *matre, in*

Cùm autem multis pòſt diebus vulgi ſermone cele *Oriẽtem*
bratum eſſet quod factum fuerat, omnes quidẽ in mi *proficiſci-*
niſterio collegę, & omnes ciues fuère triſtes, non ferẽ *tur.*
tes hominis priuationem. Sanctiſsimus aũt antiſtes ci
uitatis ne vel id quidem audire ſuſtinuit: ſed rectã ma
gna celeritate ſanctum eſt perſecutus, diligenter quæ-
rens & inueſtigans, vbinàm manſiſſet, & quanam, &
quandò tranſiſſet: & licebat videre hominem prę ani
mi ægritudine tanquã vaccam mugiẽtem, quãdò ſuũ
quærit pullũ, qui aberrauit. DEO verò prọuidente me *Dies fe-*
liora, eũ aſſequitur Euchaitis, cùm celebraretur dies *ſtus Theo*
feſtus Theodori martyris: & multis tandẽ perſuaſum *dori mar*
precibus, reduxit ad ſuã ciuitatẽ. & illic de cætero ſan- *tyris.*
ctus monaſticã vitam diuinè peregit. Sic enim ſic qua *S. Cionas*
dã benignitate res noſtras Deus adminiſtrauit, vt qui *fit mona-*
ex ipſa patria productus fuerat fructus, eum ipſi rur- *chus.*
ſùs patrię lętitiã dederit: ſalutarẽ audiuit certè in ſom
nis vir ille iuſtus diuinum conſiliũ, ne ægrè ferret tan
quàm qui à via ſperata aberraſſet. Illic enim eſſe ſan-
cta loca dixit ille, qui noctù apparuerat, in quibus
Deum amans quiſpiam eligere poſſet piè viuere. His
ergò viſionibus excitatus, obibat hilaris, perſcrutans
locum, in quo poſſet figere tabernaculũ, remotum à
ciuitatibus & pagis, quietũque & à ſtrepitu ſeiũctum.
Aſſcendit ergò in vnum montẽ ad meridionalẽ partẽ
ciuitatis, & cùm cognouiſſet pulchrum eſſe montem,
& ſublatũ in altum, & ab omni turba liberum, ſtans in
vertice montis, ſpeculabatur vndiquè: oculiſque fuit
delectatus, valdeque lætatus fuit ſpiritu, & acquieuit
ei animus. loco autem deerat aqua, & hoc malè habe
bat ſanctum.

Poſt vnũ itaque diem accepto raſtro & ligone, in
montẽ rursùs reuertitur. Quæſiuit verò & fodit vſque
ad meridiẽ, & non inuenit, nec erat. Quocircà triſtitia *Viſio ei ob*
affectus, ſedit poſt laborem, & ſedẽs obdormiJt. in vi- *tingit.*
ſione autem vidit virum locum oſtendentem, & ei cõ
ſulentem, vt ibi foderet. Surrexit, & fodit. eccè autem
quædam parua pinguedo: & perrexit ſodere profun-
dius, & aqua erupit ipſe verò exultauit animo, & Deũ
rogauit, qui facit miſericordiam ſuam in eos, qui ad
ipſum confugiunt: & properè cucurrit ad ſuum Anti-
ſtitem, & rẽ ſignificauit, & petiit vt aræ figeret funda
mẽtum, cùm ipſe benedixiſſet. Ille aũt cùm hoc reſci-
uiſſet, ſancto quidẽ aſſenſus eſt, vt omnia faceret Clã
verò mittẽs, obſtruxit os fontis, vt tædio affectus, mon
tem quidem relinqueret, vt aſſcenſu difficilem, & qui
aſperum & arduum ad eum aſſcendere volẽtibus ha
beret aſſcenſum: inferiùs autẽ habitaret campos, qui
ſunt circa ciuitatẽ, vt ad quos omnibus facilis pateat *Inquerit*
aditus. Omnia verò luſtrabat & circuibat ſanctus, lo- *locum ſo-*
cũ inueſtigãs ſeparatum & remotum. Videt autẽ ante *litarium,*
ciuitatem quandã ſolitudinẽ, quæ erat plena ſepulcris *in quo cõ-*
antiquiſsimis: in quo loco magnum agmẽ ſpirituum *moretur.*

Aa 4 deliɪe-

deliteſcens, eam reddebat tetram & horrendam omnibus: Ad quam Chriſti miles primùm & primus auſus eſt accedere, magno ſtupore percnlſis viris illis, cum quibus obibat conſiderans & quærens locum quietis. Neque enim Dei amor ſcit vnquàm ſuſpectum habere periculum, vt qui ad id, quod videtur, ſpe potiùs agatur meliore. Inter ſe autem omnes ad ipſum viri voces emittebant, procùl diſtantes & clamantes: Quiſnam dæmon te a nobis ſic raptum illuc tranſtulit, ò homo? Heu heu reccede, egredere ex hac mala ſolitudine, qua ſoli delectantur dæmones. & ad ſe rursùs conuerſi dicebant: Hic eſt emotæ mentis: deſipit ſic ſeipſum tradens malis dæmonibus. Hęc ſæpè clamantes, & ſuas dexteras extendentes, annuebant vt fugeret, & illinc citò diſcederet. Sanctus autem uix tàdèm, multis eorum conuerſus clamoribus, ſuauiter & placidè eos intuens, ſubriſit, quòd prę timore quidem clamarent, non auderent autem propiùs accedere, & opem ferre ei, qui apud eos veniret in periculum.

Intrepidus ſibi habitationē inueſtigat in locis infeſtis.

Cùm illi verò aliquantulùm in eo loco eſſent morati, volentes ſcire finem, poſtquàm eum adſpexerūt ſublimè ſtantem ſuper vnum ex ijs, qui illic erant, tūmulis, ipſi quidem in domos ſuas reuerſi ſunt fugientes. In ſummo autem vertice tumuli ſtabat columna, poſitum habens Tauroleonem. Ad eum tanquam animatum & uix taudèm viſum amicum, exultans accedit, & ardentiſſimè eum complexus, ſuauiter & comiter eum alloquens, dicebat: Salue, ò lapidum merces mihi precioſiſſima Sic enim te reprobatum, & ab ijs qui ædificarunt ad ſepulchrum, & ſepulchri ſignum deputatum, ſalutare conſtitui, mihi potiùs factum ad caput anguli, adeò ut ſatis aptè poſſim dicere, me credere & putare eum eſſe factum à Domino, & eſſe mirabilem in oculis noſtris. Salue mihi, o petra, propter Chriſtum. Salue tu, quoniam vera quoquè petra Chriſtus, quæ labefactari non poteſt, vis eſt appellari. ſuper quam pedibus meis firmiter inſiſtere cupiens, elegi hoc habitaculum ad æternam requiem. Hæc & his plura cùm dixiſſet præ gaudio, ad ſuam excurrit ciuitatem. Cruce autem accepta & vecte ferreo, ſtatim reuerſus, leoni ſubiecit vectem ferreum. erat enim prægrandis & valdè grauis: ſeipſum autem vecti; gemensque & laborans, uia tandèm potuit humi deijcere ſtatuam (erat enim beatus ille fortis, vt qui eſſet in ipſo vigore iuuentutis) eius verò loco erigit & extollit potentiſſimum ſignum, nempe Crucis trophęū: vt tyranni bellica officina diuinarum virtutum operatione ſecurè nunc uideatur, & habeatur ludibrio. Sic vas aureum & electum, armis omni ex parte munitum, in eo loco iam ſecurus ſe ſopori dedit. Videt autem duos viros, ſacerdotalem præ ſe ferentes dignitatem, ad eum accedentes, & eum leniter repręhēdentes & increpantes, dicendo: Quouſquè ſiuiſti nos expectare, o homo Dei? Si tu es, ipſe Alypius à Deo prędeſtinatus, ut hę cloca ad pietatem traducas & religionem, nè differas facere, quæ te manent. Hi etiam, quandò magnæ martyris Euphemię ædis cępit iacere fundamenta, ſancto apparuerunt. Vnus quidem eorum manu tenens thuribulum, definitum quendam locum circunſcripſit. Oſtendebat autem eam, quæ fuit poſteà, eccleſiam. Alter leni voce acclamabat: Oſanna huic loco. Et quinam eſſent quidem hi viri, nulli apertè indicarunt: eorū autem reliquiæ aliquo pòſt tempore inuentę ſunt tales, quales ſancto in ſomnis apparuerant, ſuaui odore locum implentes: ut mirarentur, qui illo tempore in eas inciderant, quæ in hodiernum vſque diem ſeruantur integrę in atrio templi magnę Euphemię martyris, cùm ſic beatus ille iuſſiſſet. Quomodò autem & quandò & vbi apparens, in

1. Cor. 10

Erigit potentiſſimū ſignum et trophæum Crucis.

Viſio eius.

certaminibus exercitatiſſima Euphemia, accerrimū excitat ſancti zelum ad ſacram ædem ei extruendam, oportet nos dicere, nec eos qui legent, fraudare narratione.

Ad regiam propter quædam negocia tunc ibat huius Antiſtes. A quo etiam ſimul ingredi, ut qui eſſet Diaconus eccleſię, iuſſus eſt vel inuitus, vt cui minimè eſſet gratum verſari in ciuitatibus, cùm ſic facilè ad voluptatem & uitia inclinetur animus. Propter Pontificis tamen reuerentiam Chalcedonem vſque eſt conſecutus. Illic cùm clam ſe ſubduxiſſet, dum eſſet Epiſcopus mare tranſmiſſurus Cōſtantinopolim, vbi iuxta mare eſt poſitum martyrium Baſſæ martyris, id ingreſſus, ſub vno ex ſcamnis, quæ illic erant, dormiens latebat. Cùm ſenſim autem in ſomnis martyr ei apparuiſſet, & iuberet eum citò ſurgere: ille verò eius decorem & honeſtatem eſſet admiratus, & lubentiſſimè interrogaret, quiſnam eſſet, & quarè iuberet ſurgere, dicit ei: Ego, quam vides, ſum Euphemia, Chriſti ancilla & martyr. Surge autem, &, ſi velis, eamus in tuam patriam. Simul enim tecum vado, eroq; tibi in itinere, ſi Deus velit, ſocia & adiutrix. Vigilanti autem deſiderium cum martyr beato immiſiſſet Alypio, lætum compulit in patriam, nequaquàm oblitum ſuæ patronæ: eam enim ſemper habebat in memoria, contemplans quàm ſuauiter eum ſit allocuta, quàm benignè ſeipſam oſtenderit, adhortans vt ingrederetur uiam, quæ ducit ad vitam agendam cum Angelis, & ad ęterna fruendum lætitia.

Periculoſum verſari in vrbibus.

S. Euphemia ei apparet.

Propter hęc in nomine ſanctæ fundauit martyriū, breue quidem tunc, & quod ſatis eſſet ad implendum martyris deſiderium. Non enim habebat conuenienter ſuo magno animi ſtudio, quæ ad magnificentiora poſſet tranſire, poteſtatem. Nam diuinis obediens præceptis, non habebat peram, non zonam, quæ æs conſeruabat, non duplicem tunicam, & quod eſſet ad vſum ſuperuacaneum: ſed viuebat in ſua ſpontè ſuſcepta paupertate, gratam fidem oſtendens in eum, qui ipſum fecerat, & conuenienter Apoſtoli præcepto, omnia poſſidens in eo, quòd nihil haberet. Vndè etiā ſumptum quoquè, qui fiebat in columna, quidam ex familiaribus, & ijs, qui ſciebant eum nihil poſſidere, alacri animo offerebant, perindè acſi Deo gratum offerrent holocauſtum, propter ſuam in eum reuerentiam, quòd viderent virum creſcere in iis, quę ſunt ad Deum, aſſcenſionibus, & ex ſancto ſpiritu puras illuminationes mente puriſſima ſuſcipere, ieiunijs & vigilijs ſuum corpus redigentem in ſeruitutem, & non permittentem, vt inſurgeret aduerſus appetitiones ſpiritus: vt qui apertè ſciat, quòd qui pro virtute certare ſtuduerunt, debent eſſe integri & perfecti ſpiritu: non aduerſus ſanguinem & carnem contendentes, ſed aduerſùs principatus & poteſtates & huius mundi principes: cum quibus colluctatio eſt difficilis ijs, qui ſecundùm carnem viuunt. Hinc fit, vt a ſuo ſcopo non aberret, ſed vincat eos, qui ſunt carnis expertes, is, qui in carne refulſit: & aduersùs eos inſignem victoriam ſit conſecutus: ut per eos, qui in ueritate glorificant ſeruum eius, Deus glorificetur, & per fideles ſeruos ſuam oſtendat maieſtatem. Quæ enim per ipſum & in ipſum conſpecta ſunt fieri, diſcite, o fideles, & mecum Dominum magnificis laudibus extollite.

Mat. 10.
Luc. 10.

2. Cor. 6.

Epheſ. 6.

Nam cùm vellet beatus Alypius diuinè in columnam aſſcendere, ſenum deductus conſilijs, ingreditur tunc in cellam, quæ erat humilis & ualdè breuis, triginta annos natus, cùm laboribus exercitationis ſe bienniò pulchrè exercuiſſet, tanquàm quidam Imperator, qui eſt acie congreſſurus cū hoſtibus. Illic enim ſtatim aduersùs ſanctum inſurrexerunt ſpiritus: eos

Dæmones irritati oppugnant eum.

enim

enim irritabat valdè, pſallens,& paulatìm percutiens ignitis dictis diuinorum eloquiorum. Quocircà furore percìti, penitùs ſurgẽtes tanquàm ex aliquibus inſidijs, impetum fecerunt in cellam, vniuerſam concutientes ex fundamẽtis, exiſtimantes ſe ab initio magis poſſe ſuperare beatum virum, ſi terrore ſpectrorum eum perculſum inuaderent. Sed ij quidem vt improbi inſurrexerunt & receſſerunt, vt qui ſanctũ potuerint nulla afficere iniuria. Stabat enim tãquam mõs Sion, confidens in Dominum, egregia munitus lorica precationum,& magna Crucis lancea. Cùm autem a cella receſsiſſent, rurſùs inuaſerũt oratorium. Nondùm enim eius facta fuerat dedicatio. Poſtquàm certè id viderunt conſecrari, dolo quoſdam ſonos emittẽtes, & horribilem rugitui leonis ſimilem vocem edentes, adeò vt vniuerſa, quæ eò conuenerat, multitudo diſperſa ferè fugiſſet huc & illuc, niſi eius timorem ad fiduciam, quod præceſsit, traduxiſſet Euãgelium. Poſtquàm enim Diaconus acclamauit illud, Secundùm Matthæum, reſpondens illud conſuetum, Gloria tibi Domine: in templum totus populus proſilijt, non ferente ampliùs aduerſaria poteſtate ſanctitatem eorũ, quæ fiebãt, ſed fugiente cum quodam ſono & ſtridore, perindè ac ſi à graui flagello torqueretur. Atq; ſic quidem eiecti tunc fuerunt ſpiritus, vt non ampliùs auſi ſint accedere ad Martyrium. Sic autem ipſum cõſecratum, fuit dedicatum martyri, vtpotè, quòd ipſa priùs ſanctum incitaſſet ad certamina pro virtute ſuſcipienda, ſicut anteà oſtendimus.

Fruſtrà a laqueos tendunt.

Tẽplum S. Euphemiæ dedicatum.

Deincèps autem ab eo tempore vnuſquiſque, tam paruus, quàm magnus, verſabatur ſecurè in illis locis ſe oblectans: & apud beatum virum aſsiduè frequẽtes erant, ſeu vir quiſpiam, ſeu mulier, ſeu puer, ſeu ſenex vellet cum eo verſari, & comedere, & beatis eius frui ſermonibus: erat enim iucundus omnibus, nec vllum capiebat vnquàm eius tædium. Sed cum hoc inueniſſet afferre animæ detrimentum, quòd negligerentur preces & ſtatus ſpiritalis, vale dicens terrenis omnibus, & amicis, & negociis, aſcendit ſeipſum affigens columnæ, paucis tabulis cõcluſus in capite columnæ, adeò vt nec ſufficeret quidem ad hoc, vt parùm poſſet ſanctus recumbere aut ſedere: ſed perpetuò ſtaret in ipſa tanquàm ſtatua ænea, luctans cum imbribus, cum æſtu & frigore, nubibusque ſimul & ventis & tempeſtatibus, quibus & lapis & ferrum inanima materia & ſolida, ſæpè tempore diffluunt & diſſoluuntur, & ad perfectum veniunt interitum. Hæc ergò fortiter tulit vir ille magnus, ſanctorum ſocius, & qui plùs, quàm ſancti, decertauit, plùs, quàm quiuis raptor & latro, violentus poſſeſſor regni cælorum. Nam illi quidem fortaſsè hoc cupientes iniuſti, pœnam dolorum recuſaſſent, meliorem partem conſecuturi. In huius autẽ ore perpetuò erat Dei laudatio: vniuerſa verò eius vita à tenera ætate fuit confeſsio.

Perpetuò ſtat S. Alypius in columna.

Quiſnam ergò ex martyribus tam multa certamina afflictionis & malorum perpeſsionis pro Chriſto vnquàm ſubijt ſeptuaginta annos? Tres illi pueri flãma Babylonia viſi ſunt aliquãdò ſuperiores, ſua in Deum fiducia, præclarè ea ardentiores. Sed aduersùs vnum elementum, nempè ignem, decertarunt, & vno die. Hic autẽ perpetuò æſtus flãmam, æſtiuis ſolis lampadibus vehementer vrentibus, fortiter ſuſtinuit. Nox vna aliquandò hiberna & gelu, vnũ ex numero militari diuellit à quadraginta, qui ſpe balnei à tota ſpe miſerabiliter excidit. Hic autem tot annorum glacie, & ventorum flatibus grauiter ſpirantibus concretus, nunquàm fuit animo labefactatus: quotidiè, vt ſemèl dicam, morte affectus, & rursùs reuiuiſcens, & inſultibus decertationis fortiter & generosè reſiſtens. Si autẽ aduersùs feras agreſtes & immanes decertauit ſanctorum aliquis: & nemo, ſicut hic vir præclarus, depugnauit aduersus dæmonia nequitiæ. A quibus in aſtro nocturno, tanquàm à funditore aliquo ſtans in columna, in humero fuit percuſſus lapide. Ille autem ſtatim manus in cęlum extollens, & aſtris & ipſis oſtendit dæmonijs, ſe nihil timere: ſed hæc liberè dixit: Quid vobis mecũ rei eſt, ò perniciosi, & hominibus infeſti dęmones? Quid fruſtra conturbamini, & in Dei ſeruos incaſſum exercetis inimicitias? Videte enim lapidem, quẽ vos in me iecistis. Is erit mihi teſtis veſtræ improbitatis, quẽ oſtẽdam coràm Chriſto meo in die eius aduentus. Vt autem ſciatis, me telum infantium reputaſſe plagas veſtras: eccè humi deijcio tectum, quod eſt ſupra caput meum, quod ſæpè arcet iactus lapidum, & non ſinit me eadem pati pro Domino, quæ Stephanus primus martyr, & eandem quam ille coronam accipere, quem vos Iudaicis manibus interfeciſtis: cum quibus etiam ſubibitis æternum gehẽnę ſupplicium. Illi cùm hæc verba audiiſſent, & cognouiſſent illum iuſtum audere omnia pati pro Chriſto, aufugerunt protinùs. Hoc enim illa nocte auditum eſt à quibuſdam, qui iter faciebant, quòd in quodam loco itineris occurriſſent dæmonibus deflentibus ſuã fugam, & apertè clamantibus: Alypius nos expellit à noſtro habitaculo. Quò ibimus, cùm non habeamus locum, in quo conſiſtamus?

Dan. 3.

Vide Tomo 2. Martij 9.

Lapide percutitur à dæmonibus, ſed contẽnit.

Actor. 7.

Dæmones victi fugiunt.

Egregius autẽ Chriſti miles poſt preces matutinas, fingens ei opus eſſe, à ſua matre petiit ſecurim. Quam cùm accepiſſet, ille ſepti tectum à quatuor locis diſſoluit, & humi diiecit: & manſit ſub dio vſque ad extremum diem ſuum. Mater verò eius poſtquàm ſenſit ſonum tabularum, easque vidit humi fractas, dextera frontem accipiens: Cur hoc feciſti, inquit, ò fili? Cur euertiſti ſalutem tuę cuſtodię? Quomodò feres minas hiberni temporis? aut vernarum pluuiarum vehementes inundationes, & æſtatis meridionales & ardentes radios? Non cõſideraſti vẽtorum terribiles impetus, lethiferas à mari plagas: fulmina, quæ repẽtinam multis mortem afferũt: & eorum, qui aduerſantur, violentiam, quæ non cadit ſub aſpectum? Matri autem ſuæ ſapienter reſpondens iuſtus, dixit: Propter quem hæc omnia pati opto, eſt Chriſtus viui Dei filius & Deus, certa eorum quæ ſunt, vita, pro quo quiduis minimũ pati, eſt res beata. Non nunc quidem, ò mater, lubẽter horrorẽ patiemur, vt illinc ad lucem inacceſſam accedamus? Non feremus hìc æſtum diei, vt labore dignam mercedẽ accipiamus, & æterni ignis fugiamus ſupplicium? Cùm hęc & alia multa his ſimilia dixiſſet, perſuadet matri, vt propemodùm ſuaderet, nõ ſolùm abiicere tabulas propter Chriſtum, ſed etiam tunicã, & corpus prætereà exuere. Neſciebat enim miſereri filii, etiamsi eſſet valdè amãs liberorum, qui hìc propter Chriſtum patiebatur. Negabat naturã præter naturam, vt nato præponeret eũ, qui genuerat: licebatq; videre rem iucundam & gratam omnibus fidelibus: matrem, quæ lætabatur ob chariſsimum filium: & filium, ob matrem filiorum amãtem: & Deum, qui propter ipſos verè & ſyncerè glorificabatur. Quis enim illius honeſtæ & admirabilis mulieris non benedixit filium? aut quis rursùs huius fructus radicem, tanquàm ſanctam, non beatam pronunciauit? Nam præter alia bona, quibus erat ornata, permanebat etiam apud filium, ei inſeruiens, & ſubminiſtrans, quæ erant neceſſaria, tabernaculo fixo apud columnam. Quo in loco cùm renunciaſſet omnibus, quæ ſunt in vita iucunda, tanquàm in paradiſo referta deliciis, propriis manibus acquirebat, quæ ſunt ad vſum neceſſaria, vt vidua & quæ maritum non habebat: tanti faciens eleemoſynam, vt miſerabile eſſe putaret duos aſſes poſsidere.

Manet ſemper ſub dio.

Encomiũ matris eius.

Aliquandò certè accidit, vt aliquis tertiam partem

offerret

offerret numiſmatis. Quam cùm accepiſſet rogatu filii, cucurrit ad ciuitatem, vt eam in minutas æris partes comnıutatam, conſumeret ad vlus ſui victus. Cùm autem, poſtquàm hæc feciſſet, reuerteretur, fracta pauperum adiurationibus, vniuerſum diſtribuit. Deindè cùm eam vidiſſet filius nihil habentem in manibus: Vbi eſt, inquit, minuta moneta? Opus enim habemus ad ſumptum. Deo, inquit, ò fili, & pauperibus nos credidi. Non enim pium eſſe ſtatui propter nos deſpicere iuramenta pauperum, & peierare Deum viuentem: credens fore, vt nos quoquè eorum, qui miſericordiam conſecuti ſunt, precibus aſſequeremur miſericordiam. Propter hoc factum benedixit matrem, & accepit lætus quod factum fuerat, vt qui illius eſſet infans & fœtus. Quamobrèm Deus eos etiam in aliũ in terra ſuſtulit, dans bona in terra, & quæ ſunt in cælis meliora. Nomen enim ſancti, & gratia Dei, quæ vbiquè propter ipſum prædicabatur, multas animas vocabat ad pœnitentiam virorum & mulierum. Primam autem Enphemiam quandam, quæ erat vna ex illuſtribus fœminis ciuitatis ſancti Alypij, tantùm incitauit zelus in Deum, vt mariti & liberorum, amicorumque & cognatorum nullam curam ducens, ſe in viliſſima incluſerit domuncula propter beati columnam, arctæ portæ fortiter tranſmittens anguſtias, & nunc affatìm ſe explens vitæ æternæ deliciis.

Quam illa fuerit benigna in pauperes.

Euphemia illuſtris matrona viuit duriter.

Poſt eam autem Dei quoquè amor compulit magnam illam inter mulieres, & primam muliebris ædis ducem Eubulem: quæ ad tantam peruènit menſuram virtutis, vt media nocte aliquandò ſuſſiens (erat enim hoc ei in more poſitum) plurimas horas, itá vt oculis adſpiceretur, aduersùs dæmonem concertauit: qui non ſinebat ſanctam tranſire, ſed depugnabat, nè mediæ noctis preces Domino redderet, vt conſueuerat. Quæ & vitæ facultatibus, & multa gloria viduata, in vita, quæ ex virtute agitur, itá refulſit, vt paucæ ex ijs, quæ erant in terra. Eis autem paulopòſt ſiunt ſimiles & Maria ſancti patris ſoror, quæ ipſa quoquè renunciauit omnibus, quæ ſunt in terra: marito, inquam, & ijs, quæ ſunt ad tempus, deliciis: ſe tam fortiter gerens in exercitatione, vt illius continentia ſit reliquis exẽplum ex ijs, quæ decertant, vſque in hodiernum diẽ: & aliæ complures, quæ colligebantur tam peregrinę, quam indigenæ: quæ res ſuas humi iacentes, ad ſancti patris genua ſupplices procidebant, dicentes: Per te ſaluæ ſiamus, ſi curris propter coronam, in quam non cadit interitus. Nos quoquè fortes euademus & viriles. Nam etſi ſexu ſimus imbecilliores, veſtra tamen imagine ſumus nos quoquè ornatæ ab eo, qui eſt potentior, pro virtute eadem valentes facere. Non eſt enim maſculus & fœmina apud Chriſtum. Quæ intelligentia percipitur, precioſiſsimam mercemur margaritam. Simus ſociæ negociationis. Veſtra ſit maxima pars lucri: efficiamur nos ſolùm participes negociationis. Nè nos timueris, ò pater, quòd ſimus genus humile, & facilè inclinemur. Mundum cognouimus: per iucunda tranſiuimus: omnium fecimus periculũ, & omnia vana eſſe cognouimus. Vnum ſolùm ſcimus Chriſto viuere, & eius præceptis parère. Huic pulchro amatori crede nos eſſe deſponſas.

Item Eubule.

Itẽ Maria ſoror Alypij.

Gal. 3.
Mat. 13.

Hæc cùm audiuiſſet ſanctus, illachrymauit, diligẽs feruorem earum in Deum propoſiti: & fixis oculis adſpiciens cæli altitudinem, toto corde Deum orauit, dicens: Benigne Domine, qui pœnitentia curas delicta hominum, aſſcendãt verba ſeruorum tuorum coràm te, & fiat eis ſicut crediderunt: & da vires ſeruo tuo, vt ſatisfaciat animabus eorum, qui confugiunt ad fontẽ tuæ miſericordiæ: & eas exhibeat in die aduentus tui caſtas abſque vllo dedecore, indutas operibus lucis & iuſtitiæ & ſanctitatis, ad gloriam magnificẽtiæ ſanctitatis tuæ. Et hæc quidem orauit: à ſe inuicèm autem diſtinctas duas ſacras ædes extruxit, in quibus vtriuſque ſexus corpora diſtribuit, (non enim dixerim ſpiritus & animas) dans regulam & præceptum ſanctis fœminis, vt maſculorum oculis nunquàm adſpicerentur: vtpotè quòd ſit valdè periculoſum ijs etiam, quæ ſunt valdè probatæ. Quæ quidem id vſqueadeò inuiolatum ſeruauerũt, vt cùm beatus Alypius eis ſæpè remiſiſſet, quòd in mortis veniſſent periculum, vt viderentur ab eorũ parẽtibus ſecundùm carnẽ, noluerint: vt cõtinẽria in Deũ, naturæ quoquè vinculo fierent ſuperiores.

Nota cautionẽ ſancti viri.

Cum his ſancti quoquè mater ſimul verſans, eandem quoquè ſeruabat regulam: habitum autem nequaquàm ſeruabat monaſticum, à ſancto ſæpè rogata: idem eſſe dicens Diaconiſſam, quod monacham. ſed ei perſuadet ſomnus, & diuina quædam reuelatio, vt ſanctum oraret, vt ei imponeret habitũ exercitationis. Viſa eſt in ſomnis audire ſymphoniam ſacroſanctarum mulierũ, quæ diuinos & modulatos hymnos canebant in Regem ſuum & Deum: & delectata ſpiritu, cùm voluiſſet domum ingredi, in qua modulabatur choros ducẽtium cœtus, & cum eis canere & Deũ laudare, non fuit ei permiſſum ab eo, qui præerat ianuæ, & ſeruabat aditũ, qui dicebat: Non intrabis, neq; poteris verſari cum venerandis Dei ancillis, cùm ſis hoſpes, & imperita earũ habitus exercitationis. Propter hæc pudore & magno animi angore fortè affecta, eſt experrecta, & ſancto genu flexit, & rogauit eũ, vt habitum acciperet, exponẽs omnia quæ viderat in ſomnis. Eum autẽ cùm manè accepiſſet, animo læta eſt & exultauit, nulla re decætero defecta, quæ pertineret ad perfectionem. Quæ quidem cùm multos & varios fœtus ſeminaſſet iuſtitiæ, nunc fruitur fructibus, in quos non cadit interitus.

Viſio matris eius.

Habitum monaſticũ ille induit.

Atque ſic quidem ſeorsùm & ſeparatìm effecit beatus ille habitare homines & mulieres: In Deum autẽ & in reliquo vitæ inſtituto, tanq̃ germanos in Chriſto fratres, nihil omninò differre: ſed vnanimẽ inter ſe inuicèm conſeruare charitatem, vna voce benefactorem & vitæ ſuppeditatorem noctù & interdiù laudare ſeptièſ: vt concorditer extollendo concentũ canticorum, Regem creatę naturę verè & ſyncerè placẽt. Deo autem & Angelis & ſanctis iucundum quidẽ erat audire pſallentes: iucundius autem, videre hominem Dei, intra cælum & terram affixum columnæ, tãquàm Angelum æthereum, in altum extenſis manibus, per tres claſſes glorificate Trinitatem. Nam ſimul cum eis * pſallebant, qui erant incluſi ad baſim colũnæ. Seorsùm rursùs chori multitudinis monachorum, & chori rursùs mulierum alibì. Talis laudum in Deum erat gratia, vt ſæpenumerò nonnulli ex ijs, qui prætergrediebantur, hæc audientes cantica, ad tantam venerint compunctionem, vt relictis actionibus, quas ſtudebãt exequi, in eo loco totum diẽ remanſerint, donèc ceſſarit pſalmodia.

Vide hìc ſeptem horas canonicas.

** pſallebat, legendum puto*

Venio poſt hæc ad magna dicenda miracula, quæ Deus fecit in ſuum famulum. Nemo autem ſit, qui fidẽ non adhibeat: ante multorum enim oculos ſæpè, cùm fieret, apparuit. Id autem erat lux è cælo deſcendens ſuper ſancti verticem in columna, & manens aliquandiù. Id verò tunc accidebat, quandò nox ẽrat & continuæ voces tonitruum, quãdò fulgurum crebræ coruſcationes, quandò imbrium inundationes, propterea quòd non auderent omninò, vt arbitror, intueri gloriam arcanorum. Locus autem vſqueadeò refulgebat ſplendore lucis, vt qui erant contemplationis ignari, exiſtimarẽt globum omninò inflammari. Ipſe autem in tremore exultans, ſensìm dicebat arcanum traditionis cœnę myſticę, dicens etiam reliqua ante aduẽtum & poſt aduentum, minimè volens agnoſci miraculum,

Lux cælitùs lapſa, inhæret vertici S. Alypij.

culum, humanam vitans gloriam, quæ eſt ad tempus. Illius autem lucis aduentũ præſignificabat Crua, quæ erat io vertice affixa tabulis: quę quidem valdè mouebatur in globo, & emittebat quendam ſonum ſtriden*κλονῦσα* tis ſibili, donèc rurſùs redacta in formam columnæ ignis venientis vſque ad nubes, rediret ad cęlorum altitudinem. Hoc autem viderunt, nõ vnus, duo, aut decem, aut ſolùm quinquaginta, ſed etiam plures alii: adeò, vt ad ipſam vſque regiam tranſiret viſio tanti miraculi.

Multis certè precibus, quæ tunc erat Imperatrix, à Dei ſeruo contendit: multas quoquè pecunias partim miſit, partim etiam ſe eſſe miſſurã eſt pollicita, ſi Crucem, quæ erat ſuper columnam, mitteret in regiam. Cui quidem literis ad eam reſcriptis perſuadet, vt parum expectans, id aſſequeretur, cuius ſtudio tenebatur: vt qui puro mentis oculo præuidiſſet fore, vt Im*Prædicit futura.* peratrix è vita excederet. Nam hoc quoquè dono dignatus fuerat à patre luminum, vt tanquàm præſentia futura prædicaret, vni quidẽ diadema imperii, alteri autem ſanctæ cathedræ rectionem. Oratio autẽ paulòpòſt fuit ipſa re confirmata. Hinc rurſùs factum, vt ad eum concurrerent, nõnulli quidem de longa amicorum aut cognatorum abſentia, tanquàm à propheta, certum ſcire volentes, an ſupereſſent: alii verò morbi diuturni cupientes aliquod accipere remediũ. Hoc enim habebat, quod nullus ex doctis & peritis medicis: id autem erat, pro ægrotis effundere lachrymas, vt qui laborabant, ea alto haberent curationem. Alij autẽ quęrentes de vi principum & magiſtratuũ, & violẽtiorum cõtractuum iniquitate: quorum nodos & captioſos plexus hic diſſoluebat: non in ijs, quæ doceri poſſunt, humanæ ſapientiæ verbis: ſed in ijs, quæ doceri poſſunt ſancti ſpiritus: vt nullus huius mũdi, qui gloriantur in ſapientia, omnia faciens & cogitãs per orationem & deprecationem, vt omninò aliquos & ante omnes Chriſtum lucrifaceret, ad alios quidem ſcribens: alios autem monens: pluribus etiam donãs: omnes autem, qui propter inimicitias, litemque & grauẽ furorem enſes ſæpè contra ſe inuicèm ſtrinxerãt, cùm apud ipſum fuiſſent, concordes & ſe complexi exiuerunt, fratres animo, coniuncti affectione: adeò vt quilibet homo iuſtus glorificaret & laudaret Dominum *ἀνύπτος, alienus à moleſtia.* miſericordem. Ipſe enim beatæ filiorũ Dei partis veluti pacificator, appellationẽ ſuã lætus lucriſaciebat. Ille & in paupertate ſpiritus & in perſecutionibus, gratia Dei, tanq̃ regnum Dei poſſeſſurus, erat beatus.

Matt. 5. Si autem ij quoquè qui lugent, ſunt conſolationem accepturi tanquàm beati: quis eſt illo beatior, qui pro commiſeratione & miſericordia & amore apud Deũ effudit tot riuos lachrymarum? Porrò autem fuit vir ille adeò Domini & Chriſti amans, vt quotannìs eius paſsionis legens Euangelium, (is enim erat mos eius) pro probris & contumeliis, quibus fuerat affectus, lachrymaretur & diſcerperetur: adeò, vt putaret ſe videre Dominum in ipſis paſsionibus. Quòd autẽ eſſet inter mites enumerãdus, planum factum eſt, cùm terram poſſederit. Pro eleemoſyna autem tantam conſequetur miſericordiam, quãtùm miſericors fuit ſupra *Seipſum nudat tunica & dat pauperi.* præceptum. Quidnam autem ſit hoc, opus eſt dicere: Petijt aliquandò mendicus ab eo indumentum. Ille verò nihil dubitans, in cordis hilaritate, cùm ſibi ademiſſet, qua indutus erat, tunicam, & dextera inuoluiſſet, deiecit à columna, ſiniſtræ manui arcano non cre*Matt. 6.* dito. Deo enim faciebat, qui non vult tuba cani pietatem. Et qui miſericordiam fuerat quidem cõſecutus, cùm quod petebat impetraſſet, receſsit, Deo agẽs gratias, quòd curam gereret indigentium.

Ipſe autem tandiù perſeuerauit in aere cõgelatus, donèc quidam vir religioſus ex ijs, qui erant incluſi, cùm in eum intendiſſet oculos, ſic dixit ei: O ſacra & *Eximiæ laudes eius.* beata anima, quænam vis dicendi, aut quot linguæ doctorum poterunt explicare tuam diuinam virtutem? ab ortu benedictum tuæ vitæ progreſſum? intelligentiam canæ iuuentutis? ſenectutis quę non poteſt damnari tolerantiam, manſuetudinem, & in omnes comitatẽ? Quis pater vnquàm tanto ſtudio defendit filiũ, quanto tu quemlibet, qui afficiebatur iniuria? Quis, contritis maxillis iniuſtorum, è medio dentium prædam rapuit, ſicut tu? Quis autem ſic conſeruauit pauperem à manu potentis? Orphano verò, cui non erat adiutor, quis ſicut tu, opem tulit? Os autem viduæ & pauperum, quénam ſic vnquàm benedixit, ſicut te iuſtũ? Hæc quæ ſunt pij & iuſti Iob, ſunt quoquè veſtræ. *Iob 29.* Nam vos quoquè eſtis ſicut Iob, & fortè etiam ſupra Iob. Nam ille quidem in calamitatibus diẽ ortus ſui eſt execratus, dicẽs: Pereat, & non ſit inter dies anno*Iob 3.* rum. Tu autem non ſic, qui fortiter omnia ſuſtinuiſti: quandò te hyems terribilis multa niue texit multos *Nota vitam duriſſimam.* dies, non permittens vt ſurgeres, premens & frigore congelans, quæ ſunt intima corporis: quo tẽpore concurrebat etiam naturalis ſenectutis refrigeratio, qui à iecore ſuppeditabatur, calorẽ non accipiens ampliùs, vt eſt rationi conſentaneum: & cõtractis neruis circa tibias, fibrarum vires emarcuerãt, naturalem pedum ſtatũ non ampliùs accipientes. Sed non dixiſti: Pereat nox, in qua dictum eſt, Eccè maſculus: neque imprecatus es, aſtra illa nocte fuiſſe obſcurata. Neque dixiſti, *Ibidèm.* Cur nõ ſum mortuus in vtero: è vulua autẽ ſum egreſſus, & non ſtatim perij? & cur coocurrerunt mihi genua, quæ ſunt diſſoluta adeò immiſericorditer, cõcreta frigore? Quid autem dixiſti? Iuſtus Deus, & iuſtè ca*Mira patientia.* ſtigauit. Quid enim mihi opus eſt pedib⁹, qui ſum cruci affixus, & habeo manus, quas extendam ad preces, & os ad confeſsionem laudemq; & gloriam eius, qui creauit, per quę ſit ſalus credẽtibus? Abeãt pedes poſt octoginta & quinque annos, qui corporis miniſterio ſatis inſeruierunt. Paulopòſt enim omninò requieſcet tabernaculum, puluere reuerſo in puluerem. Cùm ſic autem gratias egeris, ò diuinum & ſacrũ caput, ſi fuiſſent tibi liberi, ijs priuari eodem modo tuliſſes: & ſi iuga boum, camelosque & aſinos paſcentes amiſiſſes. Quibus enim tua ſponte propter Chriſtum renunciaueras, ijs priuatus æquo animo toleraſſes: quoniã per arctam & anguſtam portam conſtitueras mala perpeti. Propterea extenſi ſunt palmites tui à mari, & vſque ad fluuios peruenerunt tuæ propagines. Quomodò *Ex diſcipulis eius facti Epiſcopi.* enim quandò quiſpiam generoſæ arboris fructum viderit, ex ea ſtudet ſurculos ſuæ arbori inſerere: ſic reliquæ ciuitates, tanquàm à diuina & electa radice, vi tuos auellentes diſcipulos, ſacros Antiſtites & eruditores ſuis patrijs acceperũt, tanquàm donum magnificentiſſimum.

Porrò autem ego quoquè, qui ſum tuæ plãtationis viliſsima, ò pater, & tarda propago, hanc funebrẽ orationem auſus ſum tibi dedicare, cùm ſelegiſſem pau*Simeon Metaphraſtes diſcipulus eius fuit.* cas ex multis tuis actionibus, in quarum plurimas incidi: vt qui ex tuis didicerim certaminibus, quòd tẽptata iuſta anima, tanquàm aurum in cõflatorio, ſuę pulchritudinis nõ perdit probationem. De te enim olim diſceptabam ſtultus ego, hæc cogitans de tuis calamitatibus: Cur poſt quinquagintatres annos, eum acre *Obſerua hæc lector.* & quæ in eo ſunt, malis luctatus, cùm eſſes iuſtus & iuſtitias faciẽs, priuatus fuiſti media parte corporis? Cur præter hęc quatuordecim annos non vſus es pedibus, ſed ſuper vnum latus perpetuò recubuiſti, quod etiã ijs, qui in lectis recumbunt ſuper veſtem mollem ſtragulam, eſt moleſtum: & non poſſunt ne vnam quidem horam ferre, quin cõuertantur. Percuſſus enim fuiſti etiã malo vlcere, nẽpe vltima tu quoquè Iobi plaga,

Iob 2. teſta ferè expurgãs ſaniem tui corporis. Hæc mihi ſic dubitanti, diuinæ vocis ad Iob per procellam & nubem mihi venit in mentem, non alia de cauſa te ſanctum hæc paſſum eſſe, quàm vt iuſtus, vt ille, appareres. Credo autem ſapienti quoquè Salomoni, qui de *Sap. 3.* virtute præditis animabus ſic docuit: Iuſtorum animæ in manu Dei, & non tanget eas tormentum. Viſæ ſunt in oculis inſipientium mori, & reputata eſt afflictio eorum exitus: Illi autem ſunt in pace. Nam etsì puniti fuerint in cõſpectu hominum, ſpes eorum eſt plena immortalitate: & parùm caſtigati, afficientur magnis beneficijs. Quoniam Deus tentauit eos, & inuenit eos dignos ſe. Tãquàm aurum in fornace probauit eos, & tanquàm holocauſtũ ſacrificij eos accepit: & in tempore viſitationis eorũ reſplendebunt, & tanquàm ſcintillæ in calamis diſcurrent. Iudicabunt gẽtes, & dominabuntur populis: & Rex eorum erit Dominus in ſecula. Ergò etsi nos moleſtia affecit tua, quę *Rom. 5.* fuit ad breue tempus, imbecillitas, vt qui non inueſtigaſſemus iudicium laudabilis tnę tolerantię, quòd operetur probationẽ: at nunc nouimus, quòd corpus poſt animæ hinc exceſſum, proprium honorẽ conſequetur ab eo, qui creauit. Nullus enim fuit nec ex ciuibus, nec ex regionis hominibus, qui non diligẽti ſtudio, eius tanquàm ſancti inhærens amplexibus, eũ ſalutauerit. Mulieres autẽ, pueros & lactentes infantes, impellẽtes & repulſæ, irrumpẽtes & inſurgẽtes, flentesq; ad reliquias efferebant, animo valdè anxiæ: nè ſi fortè ablatũ fuiſſet corpus, priuarẽtur benedictione, quæ erat eis chariſſima. Atq; ſic quidẽ ciues & mulieres ciuitatis vix conceſſerunt, vt tollerentur reliquię.

Cùm miraculorum autẽ poſtremum & maximum dixerimus, cũ beata, ò pater, tua dormitione finiemus orationem. Quis enim neſcit, quòd cùm quatriduanę iam eſſent reliquiæ, adoleſcens quidam captus fuit à *Dæmoniacus liberatur ad ſepulcrũ eius.* dæmone. Qui cùm meridiè tibi occurriſſet, & ad tuũ actus eſſet ſepulchrũ, & valdè diſcerperetur, ipſo die fuit liberatus à maligni vexatione. Et hoc quidem, ò beata anima, cùm diximus quod fuit vltimũ & magnum ex tuis miraculis, finijmus orationẽ. Tu autem, qui euolaſti ad ea, quæ ſunt ſupra mentem, rationẽ & *Author inuocat S. Alypiũ.* ſenſum, & ſortitus es ea, quæ ſunt meliora, memento tuorum filiorum & filiarum: eiſque adſis, & eos conſerua & cuſtodi, deducens ad luminoſa bona operũ: vt ſequentes veſtigia, perueniant ad tuam beatã manſionem. Nequaquam obliuiſcaris, ò ſancte, ouium tuæ mandræ: ſed etsì frueris gloria eorum, quę carẽt materia, circa diuinitatis verſans pulchritudinẽ, nos adſpice & noſtri miſerere, quos & congregaſti & orphanos reliquiſti, apertè dicens: Pacem Chriſti do vobis: valete & conſeruemini, ò filij, & nõ formidet nec turbetur veſtra anima. Ego enim rogabo pro vobis, & mittetur vobis Spiritusſancti conſolatio & auxilium validũ: In Chriſto Ieſu Domino noſtro, cui gloria & potentia cum patre & ſancto ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

DE S. MAXIMO EPISCOPO Rhegienſi Homilia, quæ habetur inter eas, quæ Euſebio Emeſeno adſcribuntur. Eſt ſanè erudita, & ab ei⁹ diſcipulo edita.

NOV. 27

LOCVTVRI de pfectione ſummi antiſtitis & confeſſoris, multùm veremur, nè merita eius, dũ affectus prædicationis inſinuat, tenuitas ſermonis abſcõdat. Qui cùm à prima ætate nouis virtutibus vſque ad finem quaſi ſemper inceperit, inter ipſa primordia conſummatus apparuit. Diù ille ſub habitu ſeculari, Chriſti militẽ geſsit, diù ſanctæ vitæ, quæ ſola deerat, profeſsionem negauit: diù in hunc mundum poſitus, extra mundum fuit: diù ſeductori impoſturam fecit, diù mentientem feſellit: & cùm iam eum mundus animo non agnoſceret ſuum, vel ſolo tamen corpore tenebat alienum: ac ſic publica conuerſatione ſuſcepta, non tam cœpit eſſe quod non erat, quàm prodidit quod latebat. *Adhuc ſecularis quàm ſanctè vixerit S. Maximus.*

Inter hæc ſtupebat in ſinu ſuo patria ciuem ſuum peregrinari, & intra fines proprios nouæ cõuerſationis legibus exulare. Nondum quidem viſibiliter exierat de terra ſua, & cognatione ſua, & de domo patris ſui: ſed iam ſpiritaliter reliquerat terram ſuam, quia nullis inclinabatur cõcupiſcentiis actibusq; terrenis: iam reliquerat cognationẽ ſuam, quia nullis iam carnalium neceſsitudinum detinebatur affectibus, nullis vitiorum, quæ per longam conſuetudinem proxima & cognata animæ efficiuntur, velut parentum cõſtringebatur amplexibus. Iam reliquerat domũ patris ſui, quia in inquiſitione æternæ illius patriæ, ſupernis intentus, exceſſerat. *In patria degit peregrinus.*

Tum itaq; patriarcharum in ſe complexurus figuram, ſubitò totum reliquit, vt illũ poſſet obtinere, qui totus eſt, dicturus cum Apoſtolo: Eccè nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te. Omnibus prorsùs cupiditatibus, velut indumentis exuitur, abijciuntur cum ſeculo extranea bona, vt magis propria ornamenta clareſcant. Iſta eſt vera & perfecta conuerſio, quandò non ſolùm poſſeſsio negligitur in rebus, ſed etiã paſſio corporaliter: de domo & de loco ſuo diuina vocatione dignus egreditur, tanquàm Iſaac à patre, viua Chriſti hoſtia futurus, offertur, & ſuper inſulæ Lirinenſis aram, totis humeris crucem Domini baiulaturus, imponitur: de qua quidem ara multæ piorum animæ in holocauſtum & in odorẽ ſuauitatis aſſumi inuidenda cõſummatione meruerunt. Super hãc itaq; aram per contritionem carnis & ſanguinis, ſemetipſum Deo immolat: & ſicut illic pro Iſaac aries occulta myſterij diſpenſatione ſupponitur, ità hìc dum in illa ſancta congregatione de milite conſurgit, & in principem promouetur, ex oue in gregia arietem commutatur. *Mat. 19.* *Gen. 22.* *S. Maximus fit monach⁹ Lirinẽſis.* *Poſteà Abbas.*

Legimus beatum Iacob, cùm de patria fratrem fugeret, ſine vllo ſubſidio, ſolum in baculo ſuo tranſiſſe Iordanem, & poſt longæ peregrinationis abſentiam, cum magnis opibus, duabus etiam honorabilem coniugibus, vt tunc licebat, ad patriam reuertiſſe: Ità hic ſanctorum eximius, patrem ac fraternitatem ſuam fugiens, ſe ſolũ ex omnibus portans, in ſpiritu tanquàm in baculo tranſmiſſum, anguſtiſsimo freto deſerit. Lirinenſis * ſedem, immò latebram petit, vbi à mundi, tanquàm ab inimici periculis tutus, multis laboribus deſudatis, tanquàm aliã in matrimonium ſumpturus, & quaſi annorum hebdomade tranſacta, (nam plenis ſeptem annis ibidèm Chriſti gregẽ pauit) Rachel acquiſiturus, præfertur inſulæ, præparatur Eccleſiæ. Quia quantos ibi Iacob iſte noſter virtutum inſtitutionibus ſacerdotes, quãtos in Chriſto genuit patriarchas, quantos ibi, ò pater luminum, meritorũ author, donorumque largitor, quantas ille diuitias vobis ac patriæ reportandas, quantos ille theſauros animabus veſtris, dũ in illo camino humiliationis excoquitur, congregauit? Quanta ornamenta, quanta monilia fabricatus eſt? Vobis enim iſte athleta Chriſti in illo agone ſudauit, vobis, dum ſe extollit, fructificauit: ſibi illic ſerens, vobis colligebat: ſibi quærens, vobis neſciis acquirebat: ſibi paraturus præconia, vobis ſoluturus vſuram: vobis hęc ſpiritalis columba cibum de illa Chriſti menſa, & angelica congregatione capiebat, *Gen. 31.* ** videtur deeſſe, inſula, aut monaſtery.*

vobis

vobis potum de illo gratiarum fonte ſitiens hauriebat: vt quaſi mater ſolicita eſcas, quas de illo virę borreo ſumpſerat, in ſenſus veſtros pleno de corde transfunderet. Vobis prophetica hæc apes, ſalutifera in illo alueario mella confecit: veſtris quidem conſpectibus deerat, ſed veſtris profectibus militabat. Sic lãpas magna non ſibi accenditur, ſed lumen ſuum eminùs

for. in

& circumiecta iaculatur, ſpecioſum fundens flammeum doctrinæ fulgorem, & vniuerſis qui aſsiſtunt, integrum, & ſingulis totum. Meritò ſe vobis imputet beata illa inſula ex hoc vno atq; vnico munere, licèt multùm et ubeſcat ex alio: vir ille præcipuus, illic doctus, vt hic doceret: illic ditatus, vt hic fœneraret: illic illuminatus, vt hic fulgeret: illic purificatus, vt hic ſanctificaret: & vt hic exercere poſſet confeſsionis curationem, illic quæſiuit aromata & pigmenta virtutũ. Sic induſtrius atq; auidus negociator, extera atq; longinqua expetit, collaturus regionibus ſuis peregrina ac precioſa commercia. Abſentat paulíſpèr à patria, vt nouas opes ac diuitias tranſmarinas reportet ad patriam.

Sancti, luminaria ſunt à Deo accenſa.

Gratias tibi Domine, qui tam conſpicua ad inquirendum te luminaria in noctem mundi huius accendis, per quæ & ad viam ſalutis poſsint venire, qui cupiunt: & excuſationem non poſsint inuenire, qui negligunt. Felix itaq; terra, quæ talem genuit: felicior, quæ erudiuit. Sit ſanctificata, quæ dedit: ſit benedicta, quæ reddidit. Beatus & ipſe communis pater, quem & illic Honoratus accepit, & hic honor rapuit. Dignus, cui primus ille fundator gubernacula Lirinẽſis nauis poſt ſe moderanda committeret. Dignus, cui táquàm

4. Reg. 2.

Elias ad ſuperna migraturus, Eliſeo diſcipulo pallium pietatis & gratiæ, ac præclara meritorum indumenta traderet, & in ſe augendus, & in filio duplicãdus. Dignus, inquã, hic, cui ille pijſsimus pater Honoratus, tanquàm Moyſi, primi populi primus princeps, ductandi per deſertum Iſraelis legem traderet, & quaſi fortiſsimo Ieſu Naue, pia iura transfunderet, electo vtiq; ac ſatis probato, qui ſacrum ad promiſſa cæleſtia promoueret ac perurgeret exercitum. Hoc itaq; duce, ſanctæ congregationis ſplendidiſsima illa die ac nocte columna non defuit: ſed ſemper eos tanquàm gemina fidei atq; operum lux præceſsit.

Quantas hic in illo deſerto, ſicut de Ieſu Naue legimus, nequitiarum ſpiritalium exercitatiſsimus debellator, quantas in conuerſorum cordibus gentes peremit? Quãtas nationes inuiſibilium aduerſariorũ, quæ Iſraelem de regno excludere conabãtur, extinxit? Studens in homine, velut in terra ſancta, tanquàm hoſtẽ interficere paſsiones, ac tanquàm Dei populum intro ducere ac plantare virtutes, & quaſi cultris lapideis, id eſt, fortibus Chriſti præceptis, concupiſcentias reſecare, & circuncidere voluptates, & nõ minùs exemplo quàm imperio, militum pectus armare, atque ad deſiderium ſupernæ hæreditatis accendere. O virum perfecti exercitus idoneum ducem. O virum per omnia Deo dignum.

Eminebat, vt ſic dixerim, in ipſo habitu animi fortitudo: in ſpecie exteriori ipſam putares expreſſam imaginem ſanctitatis, terribilis inceſſu, reuerendus

S. Maximus magnã vultus præ ſe tulit ſeueritatem.

adſpectu. Crederes quòd ſemper inuiſibilẽ illum hoſtem, ipſa vultus ſui virtute terreret. Metuẽdus ſeueritate, benignitate venerãdus, authoritatis cenſuram humilitatis manſuetudine tẽperabat. Minabatur quidem frontis auſteritas, ſed cordis ſerenitas blandiebatur. Ac ſic conueniẽte in vno diuerſitate gratiarum, Paulus apparebat in vultu, Petrus in ſpiritu. Illius diſtrictionis, huius erat pietatis æmulator: ità vt cùm præſentiam eius vix ſuſtineres, abſentiã ferre nõ poſſes. Internorum autem bonorum ſuorum formas ac ſpecies, ſicut nemo ad plenũ inſpicere potuit, ità nemo ſufficit explicare. Quas ille ſicut extollere ſtuduit, ità elaborauit occulere: vt de ornamentis ſanctæ animæ ſuæ dictum accipi poſsit: Omnis gloria eius filiæ regis abintùs in fimbrijs aureis, circumamicta varietate. Dignè in fimbrijs aureis, quia magis ac magis in operum ſuorum fulſit extremis. Dignè, inquã, in fimbrijs aureis, quia precioſior ſeipſo in nouiſsimis fuit. Et ſicut hic dixit, in veſtimentorum fine, ità ille in actuum ſuorum conſummatióne plùs caruit. Itaq; dũ illa ſancta congregatione beatus magiſter angelicis ſtudijs ſcholam Chriſti imbuit, ſplendebat omnis inſula, radiata ac repercuſſa ſuorũ luce meritorum: & quicquid ab vno ad vniuerſorum gratiã perueniſſet, rursùm ab vniuerſis ad vnius gloriam reuertebatur, & quaſi nobilitas aquarum ad fontis magnificentiã redundabat. Inter hæc ille cùm vellet augeri, nolebat agnoſci: quia hęc eſt natura iuſtitiæ, vt quanto ſtudioſiùs abſcondi optat, tanto clariùs innoteſcat, & occultatio ipſi proditio ſit.

Pſal. 44.

Natura iuſtitiæ.

Paſsim per populos conſcientia tantorum bonorũ fama volitabat, & odorẽ amœniſsimæ ſuauitatis longè lateque fundebat. Eminebat in admirationem omnium velut ciuitas ſuper verticem mõtis expoſita, nec iam lucerna poterat latère ſub modio, nec recipiebatur, nec cõtinebatur vltra latibulum ſuum exundans ſiderei luminis magnitudo. Ambiebant illum diuerſę patriæ: ſed vel maximè proxima eremi ciuitas, quæ territorij ac finium ſuorum incolam, velut proprium amplectebatur indigenam. Ambiebat illum proxima eremo ciuitas, quæ inter locum hunc & inſulam (vt noſtis) interiacet. Qua ille ſuſpicione percuſſus, triſtem parat egreſſum, ac lõginquũ meditatur exilium: ſed repentino occupatus aduentu inſiſtentium ſacerdotum, petit (quod licuit ad momẽtum) amica ſibi ac negocio ſuo condenſa ſyluarum.

Irruentibus fidelium turbis, ventilantur vniuerſa, profunda eremi ſecreta verſantur. Sub nudo axe cæli trium dierum ac trium noctiũ imbribus verberatur, ſicut & ipſe ſum teſtis. Videntur quoquè mihi nimbi inquiſiſſe latentem. Mœret cuncta inſula periculũ patris: plùs iam in eum expaueſcit iniuriam, quàm rapinam. Gratias inter hæc cæleſti diſpenſationi: pro ſuis meritis quæritur, pro veſtris non inuenitur. Ipſe interim locus dedit latebram, qui inquirendi intulerat cauſam, & qui collatos exponebat ad grauiã. Non poſt longum tempus (vt meminiſtis) ſancto orbata paſtore populi præſentis Eccleſia, piani ſupplex filijs mandat legationem, repoſcit patria iuſtioribus deſiderijs pignus ac depoſitum. Quo ille comperto, inſtructo remige, profugus euolat ex dulcibus locis, atq; ex finibus Gallicanis. Teſtatur violentiores nunc poſt ſe pietatis inſtantia longiùs abſcedendo.

Habes hìc authoris fidem & antiquitatẽ.

Fugit, dũ expetitur ad Epiſcopatũ.

Quid te, ſancte atque humilis Chriſti ſerue, tuorũ complexibus præcipitem rapis ſine cauſa? Quocũque loci latère arbitrabatur, quem vbiquè lumen ſuũ ſequitur? Quid diffugis gloriam, quæ plùs additur, dum timetur? Quicquid libet, agas: incaſsùm te patriæ per fugã denegas, cui te nupèr fuga ipſa ſeruauerat. Quid honorem quaſi indignus repellis? Meriti prærogatiua, eſt honoris repulſa. Quò fugis magiſter diſcipulos? Quò pater filios ſanctæ patriæ tuæ, in te pendentes, & poſt te deficientes? Quanto te plùs ſubtraxeris oculis, tanto magìs ingeris deſiderijs. Qui tabernaculum illud Chriſtianorum principibus, id eſt, Apoſtolis ipſe condidit, Eccleſiam in montis huius vertice inæſtimabili labore fundauit.

Parua hæc ſunt in illius cæleſtibus geſtis. Plus eſt, quod inſinuat vobis: timore diuino & lumine ſupernæ agnitionis infuſo in ſe, quaſi ſupra ſpiritalẽ mon-

tem,

tem, fidem & ſpem plebis & Eccleſiæ huius erexit, & ſancta in vobis Deo templa cõſtruxit. Et quia ſuperiùs memorauimus, quàm magnificè inſulano illo ſtadio perfectionis vias cucurrit, plus eſt, quòd huc inſulam ipſam inſtitutis ac ſtudiis ſuis tranſtulit. Et qui iamdudum in Abbate pontificem geſſerat, poſt modùm Abbatem in põtifice cuſtodiuit, neglector quietis, fugax voluptatis, appetitor laboris, patiens abiectionis, honoris impatiens, pauper in pecunia, diues in conſcientia, humilis ad merita, ſuperb' ad vitia, locuples in donis Dei: ſic in ſe excoluit gratiam vnamquamque quaſi ſolam: pauci ſic tenuerunt ſingulas, quomodò iſte in ſe impleuit vniuerſas: ſemper in operis exercitio, ſemper in compunctionis affectu, ſemper occupatus, & ſemper vacans. Nulla illi ex omnibus propenſior fuit cura, niſi aut de Deo in lectione atq; ſermone, aut cũ Deo in oratione loqueretur, & illum velut Moyſes facie ad faciem cõpellaret in corde, eumq; quaſi præſens præſentẽ ad implenda promiſſa ſua, voce imi pectoris conueniret. Cum qua voce cognitionis puræ atque pinguiſſimæ, & areſcentis medullæ, atque continuatis ieiunijs oſſa clamabant, ſtudens, de perſecutore iniquo, longo triumphare martyrio.

In Epiſcopatu vixit vt monachus.

Quid inter hæc dicam? Exhauſtorum magnitudinẽ membrorum prodebat robur antiquum, & ità mortificationem Chriſti præferebat in cruce, vt reliquias quaſdam videres in corpore. Ità autem mentem eius repleuerat auiditas futurorum bonorum, & ignea diuini timoris ebrietas, vt abſtinẽtiam & inediam ſummam duceret †. Tu erga te fatigas quidem votum, ſed producis affectum. Vno eodemque tempore, dum à patria probaris, patriam probas. Tunc impletum eſt circa vos, dilectiſſimi fratres, illud Euangelicæ promiſſionis oraculum: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis. Sicut verum ſacerdotem decebat, prudẽtia legitur, fide quæritur, pietate reuocatur. Sequũtur illum atque comitantur, & ingrediuntur eum illo fines veſtros non extranei, ſed proprii ac domeſtici ſuffragatores, id eſt, principium ſapientiæ timor Domini, cõpunctio, purificatio, perfecta religio, & vniuerſus religionis chorus, ſanctitas, benignitas, caſtitas, ſapientia, iuſtitia, miſericordia.

† deeſt, voluptatē, aut aliqd ſimile.

Matt. 7.

Pſal. 110.

Eccè qualiter ambitioſus veſter à vobis, eccè quali pecunia ſacerdotium cõparauit. O admirabile negocium, ò cæleſte commercium. Vndè emit, ipſum eſt, quod emit: id eſt, quia verus meritorum honor non alibi, quàm in ipſis meritis cõtinetur. Vitæ perfectio, propter quam à vobis eſt inquiſitus, ipſa eſt Epiſcopatus. Interuenit autem in medio huius negocij hæc ipſa illius ſanctitas, & ſalus veſtra. Nemo neget, nemo neſcire ſe ſimulet. Indè vos ademit, vndè vos ſæpiùs, vt cõfidimus, à peccatis redemit. Quærebatis magnũ, ſed verè ſummum reperiſtis. Probaſtis in illo planè & impleta veſtra, & exuperata iudicia. Plus vobis vita illius reddidit, quàm fama promiſerat. Sicut autem legimus Euãgelicam illam ac beatam mulierem, effracto alabaſtro nardi precioſi, vnguentum ſuper carnẽ Domini profudiſſe, ità glorioſa illius anima aperuit latẽtes in ſe diuitias cæleſtium munerum, & de armario ſuaueolentium virtutum, aromata ſanctificationũ & gratiarum ſuarum ſupra omnem hanc Eccleſiam, quæ eſt Chriſti corpus, effudit, & ad ipſum caput mẽbrorum iuſtificatione tranſmiſit: & verè, vt dixi, repleta eſt vniuerſa hæc domus Chriſti ex odore cæleſtis vnguenti.

Iohã. 12.

Quid dicam eius voluntatem, vt fierent ei lachrymæ panes die ac nocte, & pro cibo ac potu hęc ſecum ineffabiliter ruminaret: Quandò veniam, & parebo ante faciem Dei? vt pręter vitam nihil eſuriret, pręter iuſtitiã nihil ſitiret: vt præſentia tanquàm inania atq; tranſacta, abſentante ſpiritu non videret, & in futuro repoſita, tanquàm oculis ſubdita concupiſceret, & in latitudine cordis ſui ſpe diſponente atque imaginãte depingerentur: vt faſtidio eſſent, quæ ſe adſpectibus offerebant: deſiderio autem illa, quæ ſe ſenſibus inſerebant: vt quanto ampliùs de ipſo ſapientiæ fonte libaſſet, tanto ardentiùs æſtuaret? Habet etenim hanc vim dulcedo cęleſtium pulchritudinum, vt quãto intentiùs quęritur, tanto intentiùs deſideretur. Ingerũt de cupiditate appetitũ, & non faciunt de ſatietate faſtidium: ſicut de ſapiẽtia ipſa teſtatur: Qui edunt me, adhuc eſurient: & qui bibunt me, adhuc ſitient.

Pſal. 41.

Cõtem præſentia, appetit ſemper manſura.

Eccl. 24.

Et ideò loquebatur, credo, ſecuro in conclaui & in cubiculo ſuo beata illa anima: O fragilitas humana, exiguum eſt, quicquid agis propter ſpem æternorum. Quantalibet acquiſieris, non deſiſtas: quia adhuc ſupereſt, quod requiras: ac totum ei videbatur parùm, quicquid adhuc recipiebat augmentum. Vrgebat ſe Apoſtolicis adhortationibus, ſicut dicit: Bonũ, inquit, facientes, non deficiamus: tempore ſuo metemus, non deficientes. Quid eſt ergò, Bonum facientes? Id eſt, Si bono non impoſuerit finem operi, nec Deus imponit remunerationi. Quantum enim ſerimus in operibus, tantum metemus in fructibus. Et quia non ad mẽſuram dat Deus ſpiritum, quantùm ſe auiditas inquirentis dilatauerit, tantùm ſe aperiet manus retribuentis ad præmium. Oportet ergò, vt anima in bonorum deſiderijs ſemper exerceatur, quæ nullis in proficiendo terminis coercetur: in comparandis ſibi cæleſtibus ornamentis nullam patitur legem, cui accedere conceſſum eſt vſque ad diuinæ imaginis dignitatem.

Gal. 6.

Iohan. 3.

Operum merces in cælis.

Inter hęc ille exercitio infatigabiliter accinctus, ad noua merita nouus ſemper aſſurgens, corpore in terra poſitus, conuerſatione in cælis fuit, & inuictũ contra peccati iacula timoris perpetui ſcutum tenuit. Vocẽ illam B. Iob inceſſabiliter ſecum voluebat: Ego autem ſicut fluctus ſuper me tumentes timebam Deum. Felix terra, quæ talẽ genuit, ac de alumno patronum, de homine Angelum ad authorem remiſit. Huius ergò tanti ac tam præclari, quæſo, vt nos & diſcipulos meminerimus, & filios. Rapiat vnuſquiſq; quod poſſumus, de bonis inteſtati parentis. Hic de hæreditate eius aſſumat boloſericã, geſtorum varietate precioſiſſimam: hic manſuetudinis ac ſimplicitatis occupet talentum: ille eius pectoris beneuolentiæ ac ſapiẽtiæ monile ſibi vendicet: hic margaritam compunctionis & theſaurum caſtitatis inuadat. Licèt enim ille locupletiſſimus Chriſti amicus quicquid habuit, integrum ſecum tulerit, & nobis tamen, ſi volumus, totum reliquit. Ità ergò agamus, bona illius conſectantes: vt qui in æternam gloriam ſuſcitandus eſt ſub fine ſeculorum, redditus Eccleſiæ ſuæ, per rediuiua in filijs merita iam ſurrexerit.

Iob 31.

Sanctorũ virtutes imitanda.

EIVSDEM BEATI MAXIMI VIta, Authore Dinamio Patricio.

PRAEFATIO AVTHORIS ad Vrbicum Epiſcopum.

DOMINO beatiſſimo patri, Vrbico Papæ, Dinamius Patricius ſalutẽ. Cùm Apoſtolicæ pater fidei ardore ſuccenſus, vniuerſa de virtutibus S. Maximi, quæ fidelis relatio geſtorũ manifeſtat, ſolicita indagatione perquiris, imperitiam meam pulſare non deſinis: paternis etiam monitis prędicandi authoritate confirmans, quòd non

parùm

parùm ipſius delicti noaa reus efficiar, niſi omnia in vita eius, quam me ante aliquot annos rurali ſermone conſcripſiſſe conſtitit, ſtudeam addere quęcunque vos de illius mirabilibus protinùs manifeſtum eſt inueniſſe. Vndè ego gemino pudore cõfundor, cui nec loquendi facultas cõceditur, nec ſilendi ſecuritas indulgetur. Si loquar, ſenſum monſtrat detecta ruſticitas imperitum. Nam ſi licuiſſet, vel de ſuccincta poteram dictione placere, cui non poſſunt dogmatis augmenta ſuccurrere. Inter vtranque ergò cõllitutus anguſtiam, præceptis veſtris parère diſpoſui, placiturus obedientia, non doctrina. Vetera vos igitur chartarũ indicaſtis reuoluiſſe volumina, in quæ quid ea eius operibus beatiſsimi Fauſti antiſtitis prædeceſſoris veſtri ſolertia deuota collegerat, vndè pauca ſenſu potiùs, quàm obtutu, via * decernere potuiſtis. Nam plurima æmulæ vetuſtatis edacitas conſumpſerat, quæ latebant. Quòd niſi ſcriptorum meorum ſerie æternæ memoriæ traderentur pauca de pluribus, ſatis eſſe impium cenſuiſtis. Vndè me ex parte vota veſtris ſatisfeciſſe cenſeo, quòd in longam ducta propaginẽ lectio multiplicata ſubſequitur. Quæ quotiès audientibus fecerit dudùm lecta faſtidium, ad veſtrum poterit pertinere delictum: ſi mercedis præmium contulerit, nihil exindè ad me ſimiliter pertinebit, qui compulſus veſtris imperiis, proliaiora cõſcripſi, quàm volui, & refugium breuitatis omiſi. Me ergò, quem ſilẽtij peplo prudentiſsime paſtor expolias, & tegmine taciturnitatis enudas, ſupplico vt cum vniuerſo populo, diffuſo munias intercesſionis præſidio. Quotiès lectionis redigitur longitudo, nec dictio impolita diſpliceat, quam tenor relationis ſanctæ commendat. Nam dubium non eſt, quòd quantùm integra deuotione cordis, ipſius ſancti antiſtitis geſta præfers, tantùm opera mediteris, vt eius integra auiditate mẽtis coneris ſequi veſtigia, cuius actionum diligis ornamẽta: dummodò diuino beneficio, & ipſius patrocinio tibi concedatur temporalis vitæ prolixa tranquillitas, & ſancti operis expetita facultas, domine verè ſancte, & beatiſsime papa.

*ſer. * diſcernere*

VITAE HISTORIA, IN QVA nonnihil interdùm conati ſumus dictionem corrigere.

27. Nouemb.

BEATISSIMI Maximi Rhegiẽſis vrbis antiſtitia hodiè dies ſanctæ ſolẽnitatis colitur, qui quotannis rediuiuis temporum curriculis renouatur: cuius noares geſtas pãdere pia animi deuotio admonet, & priſca conſuetudo cõpellit. Niſi enim ea, quæ perſpicua & minimè dubia aliorum relatione comperta ſunt, literarum monimentis conſignentur, quæ antiquitùs geſta ſunt, plerunquè à nouis authoribus variè referũtur. Nam vt myſticæ actionis eius inſignia nihil habeant ambiguum, nihilq; ex ijs vulgaris aſſertio fabuloſum efficiat, aut de vanitate ſuſpectum: quę ab illo facta ſunt & comprobata, veridico ſermone narrãda ſunt. Ea quibus ipſis tamen, nè auditori nimia prolixitas afferret faſtidium, permulta reticuimus, annotauimus pauca.

Quàm expediat in ſcripta referri ſanctorũ geſta.

Beatus Maaimus in vico proprio, cui Decomeco vocabulum eſt, vitæ ſumpſit exordium, Chriſtianis parentibus editus, & factus ilicò Chriſtianus. Ab ipſis verò infantiæ rudimẽtis ſublimi ſemper humilitate creſcens, ità teneros ætatis annos morum maturitate caſtigauit, vt proprietatem nominis ſui gratia ſanctitatis ſibi vendicaret. Poſtquàm autem exceſsit ex ephebis, luxuriæ illecebras & blandimenta animi magiſterio & cenſura edomabat, vt * pollicitatione virginitatis, palmam incorruptæ integritatis obtineret, & in regnis cæleſtibus è carne ſub iugũ miſſa triumpharet. Fuit nimirùm bonorum omnium ornamentis prędi tus, eſtque meritò laude ac prædicatione efferendus: quippe vultu venerabilis, blandus adſpectu, ore placidus, animo ſerenus, patientia fortis, magnanimitate conſpicuus, pacis amans, largus erga hoſtes, labentia faſtidiens, cæleſtium ardens deſiderio, temporalibus æterna comparans, temporaria pro æternis vilipendens, atque contemnens. Et vt interiùs diuinæ legis præcepta cognoſceret, naturali ingenij acumine tantum in literis profecit, vt legẽdi auiditate paſtũ quęreret animæ ſuæ, & inſtàr apum æternæ ſuauitatis nectar hauriret. Quanuis autem omnia vitiorum carnalium fomenta protereret, & omni ex parte præclara cõuerſatione fulgeret, at nihilominùs vires corporis abſtinentiæ aſsiduitate frangebat, carnis vitia antè, quàm nata eſſent, perſequens & coercens: ità vt ei ad martyriũ nõ niſi percuſſor defuiſſe videatur. Nã ipſe proculdubiò martyrẽ ſe fecit & cruciatu, & merito.

S. Maximi patria.

** pollicita Votũ caſtitatis.*

Catalog⁹ virtutum eius.

Corpus abſtinentijs edomat.

Porrò etiam omnem facultatum ſuarum copiã deferens, Lirinẽſe monaſterium petijt, vbi ſempiternas diuitias iuſtus inueniret: Euãgelica ſecutus pręcepta, ſciens ſe perfectum fieri non poſſe, niſi venderet omnia ſua, & à cunctis opibus alienum ſe faceret. In ea autem congregatione cùm omnes perfecta charitate diligeret, ipſe itidèm ab omnibus amabatur. Tãtus verò in eo feruor extitit, vt antè, quàm monaſticam viuendi regulam complexus eſſet vel myſtica inſtituta, iam cõuerſatione præcipuus videretur, ac deindè ſancto Honorato deceſſori ſuo, ſummis virtutibus ornatiſsimo, qui illic Abbas fuerat, & honore ſuccederet, & meritis æquaretur. Qua in functione cùm gregem commiſſum paſtorali ſolertia cuſtodiret, & ſingulis noctibus, alijs ſomno occupatis, monaſterium luſtraret, præter morem accidit, vt monachus quidã adhuc puer, motus quadam curioſitate vel ſolicitudine, eum ſequeretur. Eccè autem beatiſsimi viri conſpectui diabolus inſidiator forma ingenti atque terribili ſeſe offert. Sed cùm illum ſpiritalibus indutum armis terrere nõ poſſet, necopinantem monachum tanto affecit terrore, vt trepido gradu ad cellam ilicò reuertẽtem, ardentiſsima febris mox corripuerit.

Petit Lirinen. monaſteriũ.

Mat. 19.

Succedit Honorato in Abbatis functione.

Rurſùs pertinax ille impoſtor, ſperans ſe ſanctũ virum vel aliqua ratione perturbaturũ, ignei draconis ſpecie ſe illi oſtendit. Sed confeſtim Crucis ſigno territus, euanuit. Iam enim inuictus athleta hoſtẽ ſæpiùs ſuperatum minimè formidabat. Poſtquàm autem totius inſulę Lirinenſis peragrauit ambitum, ocyus acceſsit ad lectulum ęgrotãtis monachi, quem diximus in febrem incidiſſe: clamque apud illum intra arcana pectoris ſui, preces Deo fundens, id effecit, vt mox reſtitutus ſit incolumitati priſtinę, & pręda ſua fruſtratus ſit hoſtis eluſus. Itaque obtinuit gemina virtus inuictam victoriam, quãdò & vires ægroto reddidit, & aduerſarium ſuperauit: deplorante inimico iacturam, quam fecerat: lętante monacho ſalute, quam recuperauit. Sic autẽ ſingulis noctibus paſtor egregius ouile Dominicum circunluſtrans, nè quid aduerſi accideret, ad litus ęquoris, quod vocatur Moles, quandoquè acceſsit, moxq; veterator ille pręſtigiis ſuis auſus eſt tanquàm nauem onuſtam oculis eius repręſentare, nautasq; ſuo more feruentes in opere, nauisque inſtrumenta colligẽtes: duos verò ex illis ad beati viri latera accedentes, dicẽtesq; ſe eò aduenisſe negociandi cauſa, quòd non ſine ingenti lucro id fore res euentus declaraſſet. Se noſſe illum Maximum, non minùs ſanctitate,

Crucis ſigno profligat Satanam.

Præſtigia dæmonũ.

ſanctitate, quàm nomine: eumq; in locis tranſmarinis
tantoperè deſiderari ab omnibus, vt ſi eum obtinere
poſſint, nihil ſint maiori in precio habituri. Nullum
ſe igitur maius facturos compendium, quam ſi ipſum
naui impoſitum poſſint abducere Hieroſolymã, præ-
ter opinionem ſucceſſu proſpero repertum. Id verò
proculdubiò magno ipſi honori & dignitati fore, ſi ſe
lici curſu eò aduectus ſit, vbi intãtùm votis omnium
expectetur. Sed vir Dei inſidias & malum dolum ini-
Vir ſanctus ſigno Crucis ſe munit. mici cognoſcens, ſanctæ Crucis ſigno ſe cõmunit, cæ-
leſtem implorat opem, ac deindè ſpiritali authorita-
te ſic reſpondet: Fallere nõ poteſt milites Chriſti ne-
quitia plani & impoſtoris, nec ſuis fraudibus illis po-
teſt illudere malignus, quibus Deus id præſtat, vt ad-
uerſa præuidere queant. Hãc verò inſulam vſqueadeò
beatiſsimi Honorati communierunt preces, expulſo
per eum dracone eius habitatore, vt nullus deincèps
nocendi aditus in eam pateat diabolo. Sub his verbis
Euaneſcũt dæmonũ phantaſmata. ab oculis orantis euanuit nauis commentitia: moxq;
ille reuerſus ad oratorium, hortatus eſt fratres, vt ad
vigilias ſurgerent: vnaq; cum ſancta illa congregatio-
ne ipſe celeberrimas laudes perſoluit ei, per quem ab
hoſte victoriam reportarat.

Cùm autem fama inſignium virtutum eius per or-
bem vniuerſum volitaret, ad Rhegienſis vrbis Epiſco
Creatur Epiſcopus Rhegienſis. patum non modò ciuium, ſed etiam ſacerdotum ſiue
præſulum omniũ ſtudio non minùs raptus, quam ele-
ctus, & quamuis inuitus, ilicò conſecratus eſt. Et ſi au-
tem iam & re & nomine Maximus, vix habere videre-
tur, in quo ampliùs creſceret, nè quid tamen nomini
decederet, ſicut opere & factis permãſit maximus, ità
Alius virtutum eius catalogus. & in honore excelluit. Inter cętera igitur rectè ſacto-
rum, quæ in illo refulgebant, ornamẽta, patientia for
tis, beneuolẽtia patiens, libertate alacris, liberalitate
abundans, magnanimitate beneficus, humanitate mi-
tis, ſedulitate diligens, charitate ſuauis, largitate com
munis, doctrina præſtãs, iuſtitia ſingularis, humilitate
ſublimis, opum cõtemptor, dignitate copioſus & af-
fluens fuit. Templum in Rhegienſi caſtello in beati
Albini honorẽ, quanta potuit animi deuotione, con-
didit, cuius colũnas, quas hodieq; illic cernere licet,
iuga boum eò pertraxerunt, ſed ita tamen, vt nullam
ſentirent tanti ponderis moleſtiam, eius ſanctitate id
efficiente, quandiù ille ad templi ſtructurã operarius
Nequitia dæmonũ. indeſeſſus aderat. Quòd ſi verò abeſſe eum continge-
ret, nequiſſimi dæmonis occulta machinatione adeò
earum pondere premebantur boues vniuerſi, vt nul-
lis ſtimulis adigi poſſent ad progrediendum. Et ſi plu-
res alij adiuncti eſſent, manebãt immoti omnes, quã-
tumuis atrociter cæderentur atq; ſauciarentur. Id vbi
celer nuncius beatiſſimo antiſtiti ſignificauit, ille in-
cunctanter atq; fidenter veniebat ad locum, nec ter-
rore trepidus, nec mœrore perturbatus. Tum verò ho
ſtis nequiſsimus eius oculos ſallere non potuit, nec ſe
ab eius conſpectu ſubducere, qui totius populi oculis
conſpici non poterat. Ait autem vir ſanctus ad illos:
Fruſtrà vexatis iumenta rationis expertia, dum inimi
ci impedimenta cernere non poteſtis. Ego verò par-
num Aethiopem video, bobus ſeſe obijcientem. Indè
flexis genibus, orat ſupplex Deum, vt hoſtis inſidias a-
Precibus dæmonem abigit vir Dei. uertat. Eius preces malignus ille ferre non ſuſtinens,
ocyùs nõ ſine teterrimo fœtore recedit. Mox amotis
bobus, qui alijs adiuncti erant, columnæ ſine difficul-
tate vlla ad locum deſtinatum pertrahuntur.

Neq; illud ob confirmandos Rhegienſium animos
omittendum putauimus, quòd cùm beatiſsimus anti-
ſtes ad baſilicam ab ipſo conſtructam ſacras reliquias
ſummo cum honore pſallẽdo adduceret, vbi ad vrbis
portam ventũ eſt, ab improuiſo verſus ille ordine oc-
Pſal. 116. currit: Hæc porta Domini, iuſti intrabunt in eã. Vndè
proculdubiò colligi poteſt, eius precibus vrbem illã
adeò eſſe munitam, vt ſicut hactenus, Chriſto propi-
tio, nullos hoſtium incurſus longo temporum inter-
uallo pertulit, ità deincèps quoquè Deo fauẽte mini-
mè perpeſſura ſit. Facilè enim eximius ille paſtor, quẽ *Viuunt ſancti.*
viuere teſtantur facta eius, poſt deceſſum ſuum apud
Deum obtinere potuit, vt vrbs illa, in qua ipſe fuiſſet
antiſtes, præclaris meritis ſuis perpetuis temporibus
munita ſit virtute corporis ſui in tẽplo ſacratiſſimo,
quod condidit, coruſcante multis beneficijs, quæ illic
omnibus præſtantur.

Cùm aliquandò in eadem baſilica vir ſanctus inſtan
tia paſtorali vigilias celebraret, Anſani Diaconi Rhe-
giẽſis nepos, id eſt, fratris eius filius, quem paruulum
parentes è vita abeuntes reliquerant, & ipſe nutrien-
dum ſuſceperat, magisque quam ſi ſuus eſſet filius, di-
ligebat, cùm in muro vrbis illius cum pueris luderet,
è muro prolapſus, ceruicibus fractis, expirauit. Ei⁹ rei
nuncio valdè cõſternatus Anſanus, accurrit celeriter,
raptumq; pueri cadauer operuit veſtimẽtis, & ad bea
tum antiſtitẽ clàm deportauit, interim ſecum tractãs,
quemadmodùm illum publicè ad pedes eius depone-
ret, & vt vitam ei reſtitueret, ſupplex obſecraret. Sed
quia nouerat probatiſſimum Chriſti militẽ omninò
fugere iactantiam, maluit eum perferre ad cubiculũ
eius, & in lectulo eius repoſitum operimentis illius
tegere, prorſus confidens, quòd excitare eum poſſet
precibus ſuis medicus ſpiritualis, quippe qui ægris cõ
ſueuiſſet afferre ſalutem. Indè verò non ſine multo e-
quidem animi mœrore, ſed tamen fiducia plenus, Epi-
ſcopum adijt in templo vigilantem, & ſtãtem in loco
ſuo. Eo viſo, clemẽtiſſimus præſul, vt ea, quæ geſta fue
rant, explicaret, ſilentiũ pſallẽtibus indixit: precibusq;
ſolita deuotione completis, Diaconum illum Anſanũ
propter ea, quæ fecerat, acriter obiurgauit. Sed ille
non ſolum terroribus abigi nõ potuit, ſed magis etiã
animo compunctus, ad pedes eius ſe ſtatuit, exclama-
uitq; ſe illos minimè laxaturum, niſi mortuum excita
ret, dicens eum id poſſe facilimè, quandoquidem nul
lo indicante iam cognouiſſet, quæ de puero facta eſ-
ſent. Hac ille importunitate compulſus, & ratione cõ
ſtrictus, cum Anſano voluit ad lectulum ſuum ſecre-
tò ſe conferre: ſed populi frequentiam vitare non po-
tuit, volentis tantæ rei miraculo intereſſe. Poſtquam *Mortuũ puerũ reuocat ad vitam.*
igitur venit ad exanime pueri corpuſculum, diuinam
cœpit toto pectore implorare opem, appræhenſaque
cum multa fiducia pueri manu, priſtinæ eũ ſaluti re-
ſtituit. Exclamauit autem populus vniuerſus: Gloria ti
bi Deus: nec quiſquã eorum indè remoueri ſe paſſus
eſt, niſi videret mouentẽ ſe puerum, & loquentem au-
diret. Ex quo populi tumultu vix opera clericorum
ſuorũ ad vigilias reduci potuit. In hoc miraculo & ma
gna Diaconi fides, & illuſtris Epiſcopi virtus enituit.

Porrò etiam cuiuſdam viduæ vnicam filiam ado-
leſcentem accidit è vita decedere: quam cùm mater
miſerabilis in feretro pro more efferendam compo-
ſuiſſet, ad beatum antiſtitem trepida properauit, cau-
ſamque doloris ſui lachrymis potiùs, quam verbis, ei
indicauit, orans vt ad corpus exanime preces funde-
ret. Id verò ſanctus præſul, pietate motus, nec negare,
nec differre potuit: ſed ad cadauer accedens, ſublatis *Itèm puellã quandam.*
in cęlum manibus, Deum pronus implorat, & vita red
ditur extinctæ. Confeſtim enim illa, tanquàm graui ſo
luta ſomno, expergiſcitur, oculos aperit prægrauatos,
appellata ſurgit, mater eius immẽſo afficitur gaudio,
populus omnis obſtupeſcit: Epiſcopus, qui virtutum
meritis mortis iura reſoluerat, fugiẽs iactãtiam, ilicò *Subducit ſe vitãda inanis gloria cauſa.*
ſe ſubducit: ſed populus magnis vocibus laudãs Deũ,
minimam veſtimenti eius partem, reliquiarum loco
eam habitura, ciuili quadam violentia diripit & di-
ſcerpit:

ſcerpit:ità vt propter eius declarandas virtutes, id quod ægrè ad humeros eiue relictum fuit, hodierna fidelium denotione aſſernetur.

Adoleſcentulus quidam rabidi canis morſu præfocatus perijt. Vidit id populus, abit ad Epiſcopum, orat vt ad extinctum hominem veniat. At ille ancipiti cogitatione ſuſpenſus, dum hinc non poteſt contemnere lachrymas ſupplicantium, indè ab oſtentatione ſibi metuit, tandèm pietate vincitur: facit quod rogabatur, venit ad mortuum hominem, tollit manus in cælum, pariterque ſtillantes oculos, adſpectante populo excitat defunctum. Adſunt parentes, pugnis ſua verberant pectora, ora lacbrymis vſqueadeò rigant ſuper filio, vt è terra ſurgere non valeret, licèt iam rediuiuus. Interim manum vnam patri, alteram matri porrigens, nutantia membra illis erigentibus ſuſtollit. Acclamat populus, Deo gratias: ille vitæ redditus, ad ſuum redit hoſpitium, cui iam ſepulcrũ parabatur, parentes incredibili exultant gaudio: viuere hominem, qui mortuus fuerat, via ipſis oculis ſuis credunt. Eccè autem canis ille, qui & hunc adoleſcentem, & multos alios infeſtis morſibus laniarat, in Epiſcopi conſpectum venit: commotus Epiſcopus, proiecto baculo, erectis ſurſum manibus orat Dominum, mox efflat in canem, iſque vita deſtituitur. Non ſanè admirandum videtur, beatum Epiſcopum, dum ſibi commiſſum cupit tueri gregem, eius hoſtem ictu letbifero perdidiſſe: neque id gladio, aut armata manu, ſed flatu oris ſui. Porrò vulnera, quæ canis ille dentibus ſuis inflixerat multis è plebe, precibus & Crucis ſigno adeò curauit beatus Epiſcopus, vt nulla eorum veſtigia apparerent.

Alium quẽdam.

Flatu ſuo rabidũ canem extinguit.

Bos petulans cornu hominem miſerè lacerarat, eius effuſis inteſtinis. Mox illum adducunt quidam ad Epiſcopum. Is tametsi in cunctis miraculis timebat ſibi, nè animi elatione pulſaretur, at tamen tam malè ſaucium hominem clementer excipit, calidis fomentis exta eius manibus ſuis pertractata cõfouet, reponit in locum ſuum per vulnus à boue inflictum, ipſum vulnus adhibita ſpongia leniter obligat, seriò hortatur, nè quis præter ipſum, illud ſoluere auſus ſit. Indè ſeptimo die ligamina auferens, tam ſanum reperit hominem, vt via vllum vulneris ſignum relictum videretur.

Sanat hominẽ miſere ſauciũ.

Teneros corporis ſui artus vir ſanctiſſimus perpetua cilicij aſperitate domabat, quò pro interiori tunica vtebatur, nec id crucis ſtudio vnquàm depoſuit, ſed in illo etiam ſe iuſſit ſepeliri. Lauacris vti nunquàm voluit, nè animi conſtantia, quá calcatis carnis oblectamentis & illecebris, martyrium ſuſtinebat, emolleſceret. Cæcus quidam annis quindecim perpetua damnatus caligine, virum ſanctiſſimum continenter deprecabatur, vt ſuis precibus lumen ipſi reformaret. Sed Epiſcopo hoc ob vitandam oſtentationem differente, Ruſticum ſubdiaconum, qui ei ſeruire conſueuerat, cæcus rogauit, vt noctù Epiſcopo eccleſias viſitante, ipſum perduceret ad templi veſtibulum, vndè ille eſſet egreſſurus. Fecit id ſubdiaconus, & vir beatus dum vult excedere è templo, in eum pedibus molliter impingit: cæcus eius veneranda veſtigia ſupplex amplectitur, orat viſum ſibi vt reſtituat. Itaque Epiſcopus fidenter obſecrat Dominum, Crucis ſignum imprimit oculis eius, & diù extincta lumina mox reparantur. Oſculatur hominem Epiſcopus, obteſtatur, vt rem apud ſe tacitam habeat, quod tamen ille præ immenſa animi exultatione præſtare non potuit: quoquam etiamſi celare, ille voluiſſet, quod ſecretò factum erat, non potuit tamen manere occultum, quod palàm omnium oculis cernebatur.

Cilicium eius.

Crucis ſigno & precibus cæcũ illuminat.

Innumera ſunt beatiſſimi antiſtitis miracula, nec poſſunt omnia commemorari, quantumuis prolixa texatur oratio. Facilimum ei erat illuminare cæcos, ſanare claudos, vita functos excitare. Deniquè nihil non efficere poterat, qui intra ſe manentem habebat ſpiritum ſanctum. Interea autem, dum tot claret miraculis & immenſis myſterijs, diem obitus ſui diuina reuelatione cognoſcit. Tum verò publicè ſumma humilitate ab omnibus contendit, vt ipſi permitterent priùs natale ſolum & propinquos inuiſere ſuos. Quod etsi illis magnum afferret animi dolorem, attamen abijt ille ad ſuos, obitumque ſuum iam imminere, illis prædixit. Itaque aduentu ſuo eos mirum in modum exhilaratos, hoc triſtiſſimo nuncio non mediocriter perturbauit. Et eccè dum ille ſe tanquàm ſomnum capturus, in lectulo reponit, inter pſallendum ſub officio diuino, extremum halitum efflat, feliciterque cõmigrat in cælos quinto Calendas Decembris. Tãta autem illic tum ſuauiſſimi odoris copia extitit, acsi vniuerſi flores verni temporis eum in locum comportati eſſent. Obitus eius fama velox non modò vrbem, ſed orbem compleuit vniuerſum. Occurrerunt vndiquè fideles populorum cateruæ, certatim cupientes vel operimentũ vehiculi eius contingere, eiuſmodi contactum ſalutaris præſidij loco habituræ.

Feliciter exulſè vita.

Adoleſcentula quædam è vico, cui,* Decimæ vocabulum eſt, mortua ad ſepulcrum deportabatur, cadauere iam in capſa lignea compoſito, ſed arca ipſa needùm cooperta. Vt autem audierunt illi, qui eam efferebant, voces pſallentium, & ſacrum corpus beati Epiſcopi proſequentium, cum lachrymis petierunt, vt feretrum quod geſtabant, ſuper puellę corpus traheretur. Illi verò ardore fidei incenſi, nec dubij de effectu, ſanctas eorum preces minimè reijciendas putarunt. Cumque id fieret, quod illi petierant, homines inter ſe colloquebantur, virum Apoſtolicum beatum Maximum, cui nunquàm diuina gratia defuiſſet, quamuis naturæ iam perſoluiſſet debitum, tamen virtutibus & meritis viuere. Simul igitur omnes fidiſſima animi deuotione ſeſe proſtrauerunt, prolixeque orantes, ac deindè ſurgentes, cum ſeptiès kyrie eleiſon clamaſſent, puellam viderũt rediuiuam. Quamobrèm ingens eos terror inuaſit, commixtimque ſtupore & gaudio complebãtur. Puella, veſtibus reiectis funeribus, & aliis induta, populi frequentis adiũcta turmis, publica voce ſalutis ſuæ teſtimonium in ſancti Epiſcopi laudem dicebat his verbis: O beatiſſima ſacerdotis merita. O beatum virum, vitamque beatam põtificis: qui vt ſe diuina remuneratione æternùm viuere declararet, poſt mortem, mortuam ſuſcitauit.

Mortua puella ad eius exanime corpus remuſcit.

Importatum deniquè eſt corpus beatiſſimi antiſtitis in oppidum Rhegienſe, & cum multa celebritate humatum in eccleſia beati * Petri, quam ipſe condiderat, quæ poſteà ipſius nomine appellata eſt, ob crebra eius patrocinia: vbi quicquid fidenter petitur, Chriſto auxiliante obtinetur. Non ſit igitur fides dubia, cùm ſit virtus infinita. Non diù poſt, cùm in ſancti viri commemoratione multa referrentur à multis, Cariatto ſubdiaconus, vita ſanctiſſimus, publicè hæc teſtatus eſt: Nemo noſtrum dubitet, inquit, beatiſſimum Maximum, de cuius virtutibus tam multa, ſuggerente veritate, feruntur, cùm in mortali degeret corpore, non minùs cum Angelis, quàm cum hominibus verſatum eſſe. Quem enim nobiſcum tenebat humana conditio, eum beatis ſpiritibus aſſiduũ exhibebat dignitas meritorũ. Quadã nocte, imminente celeberrima beati Andreæ ſolennitate, eũm deputatus ego eſſem, qui ad vigilias excitarem, & primo no-

ſtis tempore blaodus me ſolicitum oppresſiſſet ſomnus, dulces pſalleotium audiui melodias: moxque excitatus, non ſine perturbatione multa è lecto me proripui, quòd putarem me opportunum excitandi tempus neglexiſſe. Tum verò longè etiam dulciores, quàm humanis posſint ſtudiis effici, ſpiritalium cantioοum melodias hauſi auribus meis. Cootinuò igitur ad ipſius * arcis veſtibulum ſuſpenſo me gradu contuli, atque illic beatisſimos Apoſtolos Petrum & Andream, ad complendam cum ſancto Maximo orationem, alternis honoribus ſe præuenientes ego peccator audiui. Cumque tandem iugi oblatione compulſus beatus Maximus, eos diutiùs differre non poſſet, his verbis compleuit officium: Sit gloria Dei benedicta in æternum & in ſecula ſeculorum: reliquis reſpondentibus, Amen. Ego verò perquirendi ſtudio propiùs accedens, neminem illic videre potui, præter ſacratisſimum Maximum, prono vultu & corpore in templi pauimento proſtratum. Ille autem ſurgens, meam indigni peccatoris curioſitatem his verbis reprehendit. Arduum eſt humanæ fragilitati, ſanctorum ſecreta cognoſcere, & temerarium, velle rimari. Audi ergò, quæ tibi præſcius ego iam dicturus ſum: Ea quæ vidiſti & audiſti, caue nè enulges. Quocunque enim die id feceris, ex hac luce migrabis. Id vtrum iam euenturum ſit, ex Dei pendet arbitrio. Ego quidem excellentis eius virtutis memoriam & teſtimonium poſteritati relinquo, vt nè quis mortalium ignoret, quemadmodùm iuſti homines ſanctorum posſint frui commercio & conſuetudine. Huic autem narrationi abundè multam conciliauit fidem, quòd eodem die ſubdiaconus ille, ſicut ei à beato Maximo prædictum erat, deſijt eſſe in humanis: & quia non potuit viuendi producere terminum, nec myſterium celare voluit.

Turbis

Viſio Cariationis ſubdiaconi.

S. Maximus prædicit ei obitum ipſi⁹.

Nos igitur tota deuotione ſummoque animi ſtudio rogemus omnipotentem Deum, vt beatisſimi præſulis huius patrocinio fretis nobis det veniam peccatorum, animumque noſtrum à lethalibus vitijs purum ſemper conſeruet is, cuius præſens celebramus officium: in quo præſtando tales nos exhibeamus præſentia corporum, vt mentes fulgeant lumine charitatis: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum coæterno patre & ſpiritusſancto viuit: & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

PSELLI ORATIO ENCOMIAſtica in ſanctum Simeonem Metaphraſtem. Habetur in ipſo Metaphraſte.

27. Nou.

CVM & vita & dicendi facultate magnum Simeonem laudare ſtatuerim, cuius per vniuerſum orbem terræ eſt nomen & res geſtæ celebratæ, neſcio quibusnam verbis vtar in eo laudando, vel quidnam dicturus ex omnibus, ſufficientem præbebo laudationem. Hic enim vir, non ſolùm erat ornatus eloquentia, & mentem habebat promptisſimam ad gignenda præclara cogitata, & linguam tanquam Nili fluentum, non poſt longum temporis curriculum, ſed quotidiè riuis ſcatentem eloquentiæ, & mundantem opportunisſimè: ſed & morum temperatione, & quòd omnes virtutes erat complexus, & quòd erat exemplum ijs, qui volebant honeſtè & moderatè viuere, gloriam inſignem ſibi comparauerat.

Ingenium & eloquētia Simeonis.

Virtutes.

Hunc ergò virum clarisſimum, ſuo tempore, vt ità dicam, produxit Conſtantinopolis, prima primum, pulcherrima ciuitatum, pulcherrimum (vt ità dicam) patronum ciuitatis. Quæ cum ei dediſſet, vt ex ipſa naſceretur, & tali ortu eum ornaſſet, ab eo hoc viciſsim accepit, quòd cum produxerit, qui vel ſolus ſuffecerit ad ei dandum pulcherrima præmia ciuitatum. Et fuit honor, quem ex illo habuit, priore maior & magnificentior, quod tunc quidem pulchritudine & magnitudine ſuperabat alias ciuitates, veluti quidam locus paradiſi, ambitu & circuitu: poſtea autem propter illum, floribus quoquè ibi genitarum virtutum alias longo interuallo ſuperauit: adeò vt etiamsi non ſic fuiſſet ornata ab initio, ei ſuffeciſſet fœtus hic admirabilis, vt ſe poſſet conferre cum præſtantioribus.

Patria.

Et vires quidem incomparabiles ſtatim & à primo, vt ſemèl dicam, ortu etiam florente capillo, oſtendebat, non ſecus atquè leonum catuli oſtendunt protinùs ſupercilium & denſam colli iubam. Ei enim flores pullulabant intelligentiæ, & habebat prudentia profundam quandam radicem, & quodam admirabili fulgore mens micabat. Hæc alijs quidem ſuffeciſſent ad abſolutionem: in illo autem agnoſcebantur veluti quædam priùs deſcriptæ figuræ, quæ præſignificabant perfectam eius naturam. Quomodò ergò arbores, quæ germinant præter naturam, parùm egentes manu, quæ earum curam gerat, ſi aliquam acceperint irrigationem, & pulchritudine & magnitudine adhuc magis augentur: ità etiam illi quoquè erat celerrimum ingenium, & quod protinùs in altum erigebatur. Quamobrèm is ſua ſponte præbebat ſe * oratori, ad philoſophiam autem profundus animæ ſinus copioſa ſenſa dabat & cogitata.

Intelligentia & prudentia.

*for. * oratorem.*

Poſtquàm autem adſpexit ad ſcholas philoſophorum, & illinc quædam accepit principia, quæ eſſent adiumento ad inuentionem eorum, quæ quæruntur, repentè aſſurrexit & euaſit ſublimis, & ex radijs inuenit ſolem, vel à ſole, vt ità dicam, adſpexit ad radios: partìm quidem ex poſterioribus priora ratiocinatione colligens: partim autem ex prioribus, quæ natura ſunt ſecunda, concludens. Cùm autem ſciret, quòd * perfecta noſtra naturalis duobus eſt ornata, nempe fœcundis mentis & linguæ fluentis: & quòd ex illis, qui eum præceſſerunt ſapientibus, alij quidem conſummauerunt mentem per philoſophiam: alij verò per dicendi facultatem linguam expurgauerunt: & præter vnum aut duos, reliqui ad alterutram declinauerunt: & alijs quidem, denſis epicherematibus lingua fluxit inſtar fluuij: alios autem celebrarunt præclara mentis ſenſa & cogitata, adeò vt hi quidem eſſent propemodùm elingues, illi autē à perfectiore diſerti intelligentia: ille inter vtroſque medius, fuit veluti quoddam vinculum eorum, qui tunc erant disiuncti, & menti linguam adiungens, & verbis mentem adhibens: & arti quidem dicendi adijciens philoſophiam, ad efficaciorem & apertiorem operationem: philoſophiæ autem artem extollens, & ambo inter ſe contemperans ſua pulchritudine, vocalem, vt ſic dicam, mentem, & linguam effecit mente præditam. Philoſophabatur itaque cum morali probabilitate, & fungebatur munere oratoris cum philoſophica profunditate: & erat vtriſque generibus ex æquo accommodatus, & neque philoſophus odio habebat argumentum ciuile, videns id eſſe coloratum tincturis philoſophiæ: neque orator ægrè ferebat ſcientiam, artificio dicendi ſibi placens.

*for. * perfectio.*

Hinc veluti quædam lampas, * omiſſa, & in altum ſublata è Byzantio, viſa eſt veluti quædam fax in

*for. * emiſſa.*

aere

aere omnibus ciuitatibus:& erat reuerà locus, veluti
mundus quidam cæleſtis, reſplendens omni genere
doctrinę: & per vnum, qui facem ferebat, partim qui
dem illuſtrās vniuerſum orbem terræ: partim autē prę
ter lucē propriā alienis quoq; coruſcās fulgoribus: &
quod eſt admirabilius, & propter quod illum quiſpi-
am magis fuerit admiratus, cùm eſſet genere clarus,
& ea illuſtri familia natus, & abundaret diuitijs, &
ijs, quæ ſegniorem effecerint quempiam ad diſcipli-
nas, (multi enim ſibi proponunt doctrinam & elo-
quentiam, tanquàm opum parandarum materiam,
non vt aſſequantur ea, quæ ſunt meliora, ſed ei ſtu-
dentes, vt ſe in rebus vanis voluptate expleant) ille
externis fortunæ adminiculis vſus eſt ad philoſophi-
am. Hinc factum eſt, vt nec eos æmularetur philoſo-
phos, qui erant nimis ocioſi: nec oratores, qui nimis
redundabant. Nam illi quidem veluti immenſo lumi
ne circunfuſi radiis philoſophiæ, ſtatim clauſerunt
oculos, & virtutem nequaquàm deduxerunt ad actio
nem, neque magnificè vſi ſunt dogmatibus, neque
duces fuerunt ciuitatum, neque quæ didicerunt, pro
poſuerunt in medio populo: ſed promiſſas quidem
barbas alebant, tanquàm meſſes inutiles, & vultu tri-
ſtes erant & ſeueri.

Simeō Metaphraſtes ex illuſtri familia natus.

Taxātur philoſophi ocioſi.

Deindè alii quidem, cùm non opus eſſet, per fo-
rum currentes, intemperanti vſi ſunt dicendi vberta
te: alii autem dolia quædam habitarunt, ſe eis circun
ſcribentes. Alij autem in dialecticis interrogationi-
bus vitam ſuam conſumpſerunt. Alij autem quęſiue-
runt de naturalibus poſitionibus, quaſdam inutiles
contradictiones & lites in vitam afferentes. Et hoc-
ipſum euenit plurimis ex oratoribus, qui prudentem
artem fecerunt occaſionem inſipientiæ: & cùm opor
teret eos eligere & meditari, quæ ciuitatibus ſunt
conducibilia, illi, partim quidem ipſi fingentes, par-
tim autem vtentes tanquàm rebus repoſitis, nouam
quandam ſcenam tragicam in vitam introduxerunt.
Sed ille non ſic: longè quidem ab eo abfuit: ſed ne-
que veſtem mutans, neque aliquid remittens de ma-
gnificentia, nec huiuſmodi nouitatibus genus ſuum
dedecore afficiens, neque ciuiles cauſas fingens & re-
fingens, neque ioaniter fungens munere rhetoris, ge
neris quidem decore vtebatur omninò ad benefacien
dum: virtutem autem, quam ſibi parauerat ex diſci-
plinis, habuit protinùs occaſionem ſplendoris &
magnificentiæ. Nam cùm Imperatoribus euaſiſſet a-
mabilis, eius fidei committuntur, quę ſunt omnium
maximè honorabilia, vt qui prope tribunal quidem
ſtaret, propter ſapientiam: reipublicæ autem admi-
niſtrationem, propter ingenii ſolertiam, & rerum
curam acceperit.

Magnæ ei functiones demandātur ab Imperat.

Et primùm quidē præfuit rebus magis arcanis, &
ſecretorum conſiliorum fuit particeps cum Impera-
toribus. Poſtquàm autem eius fides fuit in his rebus
ſpectata & prædicata, ſimul cum adytis mūdanas quo
què curas ſuſcepit, adeò vt Imperatori renunciaret
ea, quæ afferebant exteri, & rurſùs exteris ea, quæ iu
bebat Imperator: & erat veluti quoddam accuratum
vinculum adminiſtrationis. Atque orbis quidem ſo-
laris, pars quidem eſt alibi, pars verò eſt apud nos.
Ille verò ipſe, totus erat apud Imperatorem, & in ip
ſis negociis. Quomodò enim ſuperiùs ſignificauit o-
ratio, verſatile & ad omnia accommodatum habuit
ingenium, adeò vt & priùs conſultaret, & exequere-
tur ea, quæ conſultata fuerant, & barbaros procùl
propulſaret à finibus Romanorum: alios autem ſu-
peraret aut copiis aut artibus, & gentes in ſuam redi
geret poteſtatem, temporibuſque & rebus dexterri-
mè vti poſſet, quòd mutaretur, quandò oportebat:
quòd innouaret, quandò expediebat: quòd eandem

Verſatile eius ingenium.

ſeruaret ſpeciem, quandò bonum videbatur. Sed ne
que erat vir expers gratiarum & leporum. Sed ad om
nem leporem ac gratiam, conueniente doctrina tem
peratam, erat ei lingua inſtructa & animus. Cùm au
tem eſſet ei magnificus & amictus & habitus, ſimul
cum inceſſu mores quoquè mutabat ad id, quod vi-
debatur: vt qui eſſet gratioſus & affabilis, & eo ipſo
omnes ſubridens ad ſe attraheret. Pręterea autem
manu quoquè minimè erat parcus, vtpotè quòd duæ
res eam extenderent, nempe diuitiæ & voluntas. Ha
bebat autem ità quoquè, vt oportebat, nonnullas
partes ex ijs, quæ conſueuerunt noſtram fidem con
ſtituere. Hæ autem erant: (ſed cur non perfectiùs
vtor oratione, neque eum ad capitale reduco prin-
cipium, quod eſt maximum caput rerum illius?) Va-
do ergò ad primum argumentum, ſi ante ea, quæ ſunt
dicenda, nonnulla præmiſero.

Habit⁹ & amict⁹ ei⁹

Glorioſa quidem ſunt certamina, quæ ſuſcepta
fuerunt à martyribus aduersùs inimicos, partim aper
tè, partim obſcurè. Quidni enim, cùm fuerit eorum
præclara fiducia, & mens inexpugnabilis: & interru-
ptos fuiſſe eorum habitus, & neglexiſſe naturam, &
telorum ſectiones & eiectiones, & poſtremò vitæ cō-
temptus? His autem nihilominùs reſulſit vita quo-
què monaſticæ exercitationis. Nam hic quoquè eſt
carnis conſumptio, & deliciæ, non ſe dedere deliciis
in ijs, in quibus non oportet, & à mundo ſeparari, &
ad Deum cum ipſis euolare corporibus, & innatis re
ſiſtere affectionibus, & ijs, quæ à malis ſpiritibus af-
fluunt extrinſecùs. Eſt ergò amborum pręclara vita,
& olìm quidem fuerit, & erit rurſùs: ſed non clarè
interim fuerat cognita eorum hic remuneratio: ſed
arcani quidem libri, quos multis in eorum reſtitutio
ne legent angeli, accuratè monimenta continent eo
rum martyrij & exercitationis. Qui autem ante hūc
beatum virum, res geſtas illorum ſcripſerant, non
ſunt aſſecuti illorum magnificentiam: ſed partim qui
dem de eis ſunt mentiti: partim autem cùm non poſ-
ſent rebus eorum reſpondentem afferre orationem,
bonum illis conſcripſerunt, quod nec erat vlla ele-
gantia ornatum, nec laude proſequendum: vt qui
pulchram ſubiecerint ſententiam, nec eam verbis or-
narint decentibus, neque accuratè deſcripſerint ſæui-
tiam ac atrocitatem eorum, qui punierunt, neque
martyrum in dandis reſponſis prudentiam. Quinet-
iam monachorum adulterarunt exercitationem, ſim
pliciter ac quaſi temerè, & vt accidit referentes, quæ
ſtudioſè ab illis facta ſunt.

Martyrū pclara certamina.

Encomiū vitæ monaſticæ.

Hinc factum eſt, vt nonnulli ne vel legere quidem
ſuſtinerent ea, quæ ſunt literarum mandata moni-
mentis: aliis autem ea, quę dicebantur, præberent
ridendi materiam, & compoſitionis inelegantia, &
ſententiæ abſurda & nulla conſequentia, & dictio vi-
lis & abiecta, erant ijs, qui audiebant, inſuauia, &
odio habebantur potiùs, quàm admittebantur, & pro
pter eos, qui conſcripſerant, nobis ludibrio habe-
bantur admirabilia CHRISTI ſeruorum certami-
na & trophæa. Et omnes quidem apertè ſcripta inſe-
ctabantur maledictis: eorum autem loco afferre me
liora, aliis quidem propter animi ſocordiam, aliis
autem, vt quod eſſet opus perfectiſſimum & maxi-
mi ſtudii, & cui ne tota quidem viri vita ſuffecerit,
neque vires aderant volentibus: nec ijs qui poterant,
voluntas. Sed non etiam admirabilis Simeon eo-
dem modo, quo ij, fuit affectus. Sed cum eis proce
dens ad ſcriptorum vſq; repræhēſionem, deindè pro
ceſſit vlterius, & iuuenile aggreditur facinus, vel feli-
cem potiùs actionem, quam nullus omnium geſſit fe
liciter: per quam ille euaſit clarior omnibus, qui ſunt
vbiq; erudiùs. & Deo cōſecrauit ea, quæ ſūt omnium

Vitæ ſāctorum à quibuſdā negligenter ſcripta qd effecerint.

 pul-

pulcherrima, martyrumque certamina & curſus, & monachorum abſtinentiam atq; patientiam ornauit ac decorauit:& eandem,quam illi, adhibens beneuolentiam,gratias viciſsim accepit ab omnibus.

Quid enim cum hoc opere contulerit quiſpiam? Quamnam antiquam gẽtilium narrationem, aut vniuerſę terræ dimenſionem? An quæ à Perſis geſta ſunt, & ante illos a Babylonijs,& quæ poſteà ab Alexandro Macedone fortiùs peracta fuere certamina? Nam hæc quoquè laudem & honorem afferunt ijs, qui ea ſcriptis ornatè & eleganter mandarunt. Sed multi quidem in eorum lectionem ſtudium ſuum conferunt, propter compoſitionem eorum,qui ſcripſerunt. Quæ autem hic vir egregius cum eo,quo decet, ornatu orationis ſcriptis contexuit de ijs, qui martyrium ſuſceperunt,& ijs,qui ſe in virtute exercuerunt,duplicem habent ęmulationem, nempe imitandę eius compoſitionis,& morum ad ea,quæ ſunt optima,transformandorum. Dixerim autem tertium quoquè, quod non eſt his inferius, ſed accuratius etiam & excelſius: videlicet quòd eorum,quæ conſtituunt ac confirmãt Euangelium, ſanctorum ſcriptis mandata memoria, eſt caput aliorum præcipuum. Atque quòd ille quidem elegerit hoc ſcribendi argumentum, eſt id certiſsimum teſtimonium illius prudentiæ. Quod autem talibus vſus ſit ſententijs,& dictione,quæ eſt dilucida, & probabilitatem ac veritatem habet velutì innatam, eſt quidem argumentum illius quoquè ſapientiæ maximum autem huius ſignũ ſtatuerit quiſpiã, q̃ ſe pulchrè accommodauerit temporibus & auditoribus.

Vtilitas eorum, quæ de ſanctis ſcripſit Metaphraſtes

Et vt de hac parte dicam, & aliqua vtar digreſsione: Non ignoro huius viri opera non eſſe magno ſtudio,nec ijs,qui linguæ ornamento vtuntur nimis rhetoricè: nec ijs,qui ſuum ſtudium poſuerunt in diſciplinis:ſed nec ijs,qui ſtuduerunt naturæ contemplationi:quòd nec in ijs dicendi generum mixtio eluceat,nec figuræ dicendi ſint apertæ, neque vlla naturæ dubitatio & ſolutio,neque lineares demonſtrationes cum importunis nominibus,neque philoſophicæ ſententiæ,quæ ſubiectum verbis in altum euehant. Volũt enim,qui ſunt ſapientiæ ſupra modum dediti, omnia ſcribi ad oſtentationem,non ad morum correctionẽ. Ego autem dico, huius viri ſcripta nullo horum eſſe priuata. Sed quoniam non ad oſtentationem comparabatur eius ſcriptio,ea non ponuntur frequentia, neque ſtatìm à principio,neque vbiquè,neque apud omnes:ſed quandò res dat ei occaſionem,vſus ijs,quæ poſtulat oratio,redit rursùs ad ſcopum propoſitum. Eius enim oratio neque ad ſophiſticam intuetur iactationem & forenſem apparatum, neque ad artificioſam naturalium rerum excogitationem, neque ad lineolarum contemplationem, aut curioſiorem numerorum intelligentiam. Sed neque eſt ei ſtudio cæli motus, aut quemadmodùm inerrans mundus procedat circa ſtellas errantes. Sed neque ſunt ei curæ conſonantes aut ſemiuocales,neque qui per eas ſit concentus. Propterea hæc quidem amandat tanquàm ſuperuacanea,nonnumquàm tamen eis vtens & in tempore: veritati autem adhæret & à falſo alienæ narrationi. Dictionis autem ſciebat quidem multos modos; vſus eſt autem eo, qui ſufficiebat ad auditionem ſimul & bonorum & vulgi: & vtriſque partibus ſimul ſatisfacit. Nam dictionis quidem numera & pulchritudine eruditum attraxit auditorem, & ſatìs deliniit gratiarum illecebris:eo autem, quòd eſſet clara & ſucculenta oratio, effecit vt aures imperitorum ab eius voce penderent; ambos rursùs induxit breuitate & probabilitate.

Metaphraſtæ ſermo & oratio quid ſpectet.

Dictio eius cuiuſmodi ſit.

Ego enim, vt nihil dicam celans quod ſit vero minus,ſcio quidem eſſe multa dicendi genera pulchriora,perfectiorum,inquam,oratorum,& quorum exemplar non eſt vulgo propoſitum ad imitandum, propter ſonum & numerum orationis: præſtantiorem autem dicendi formam ijs ſcriptis, quæ componere ſtatuerat,neſcio an quiſquam ex omnibus vnquàm adaptauerit. Sed & ſi quis ex illis,qui & dictione excellũt & ſententia,eiuſmodi argumenta ſuſcepiſſet, accuratiorem quidem & elaboratiorem effeciſſet orationẽ: ſed non itidèm dico omnibus auditoribus congruentem & conuenientem. Nam & procemia eius orationum ſtatìm attingunt ſubiectum, & parùm procedẽs oſtendit ſui ſcripti ſcopum:& in nonnullis orationibus cum totum argumentum recepiſſet in ſummam, id ſtatim in partes diuidit:ſe autem accommodat perſonis & temporibus. Et eſt quidem omnibus idem color orationis,& vna qualitas dictionis:morum autem varia eſt mutatio,& vt dixerit quiſpiam, artificioſa: non per artem res mutans,ſed quod vnicuique rei & perſonæ incidenti conueniebat, interpretans. Tanq̃ autem ad archetypa exemplaria ad res antiquiores intuens,nec ab illis recedit,nè videatur aliquid aliud facere: & ad exemplar quoquè totam tranſmutat dicendi formam, non diuerſam faciens materiam, ſed quod in dicendi genere peccatum erat,corrigens:neque ſententias innouans,ſed conuertens figuram dictionis:& ei incidens oratio in diuerſitatem narrationum,& varietatem argumentorum, non confunditur neque perturbatur, ſed tamquàm optimus gubernator,cùm ei nauis agitaretur fluctibus, ſtabat quietus, clauum tenens artificioſiſsimè.

Portò autem in nonnullis quoquè orationibus deſcribit patriam eorum,qui laudantur,ab vniuerſa terra ſeparans & deducens ad vnam partem. Deindè loquitur etiam non nihil de fluminibus,& de eorũ principijs diſſerit naturaliter,& de opportunitate ciuitatum,& de temperatione aeris, & de temporum conuenientia, etiamsì ij, qui ſunt reuerà auribus paulo ſurdioribus,ea quæ dicuntur,non exaudiunt. Multifariam quoquè tractat partes orationis, alias quidẽ maiori contentione: alias verò leniùs & ſedatiùs. In gratia autem narrationum quis ex omnibus cum eo contenderit? Quis in compoſitione? Quis in numerorum ſuauitate? Quis in concinnitate in omnibus congruente? Atque volo quidem contendere, quòd non ſit ampla & grandis eius oratio: nuncio autem, eius orationibus ne hanc quidem deeſſe gratiam, ſed alicubì quidem eas eſſe amplas & redundantes, in pluribus autem graues & temperatas. Cùm has autem duas vias ſibi propoſuiſſet, martyricam conſtantiam, & monaſticam in exercitatione tolerantiam: currit quidẽ in vtroque ſtadio, non cum pedum pernicitate, ſed cum celeritate orationis. Maximè autem monaſticũ percurrens curriculum,euadit ſeipſo robuſtior & fortior. Aures quidem certè mihi pinguefacit, quandò eius oratio aſcendit quidem montes,ſubit autem ſpeluncas:ſub pinu autem aut quercu aliqua collocat exercitatorem:& vile alimentorum, & illaboratum ei offert ex herbis, & potum ex fontibus. eiuſmodi enim narrationes ornat quibuſdam florentibus pulchrè dictionibus,& variis roſis figurarum, & ea quæ tunc fiebant,quaſi ſubiicit oculis. Virum ergò laudo quidem propter eiuſmodi facundiam & gratiam: non minùs autem, quòd pulchrè tractarit argumenta. Nam etsì à me multa quoquè de multis ſcribuntur, non habent eorum opera talem zelum & imitationem: ſed viris quidem fortaſſe doctis videbuntur digna, in quæ ſtudium conferatur, & ea æmulabuntur propter dictionem & varias figuras: multi autem contemnent, quòd non ſint eis curæ quæſtiones & ſententiæ nimìs arcanæ.

Præcipua dexteritas & gratia in narrationibus eius &c.

Quæ ſibi potiſſimũ propoſuerit in hiſtorijs ſacris.

Portò

Porrò autem dicunt eum leuiter & quaſi aliud agentem, hanc rem eſſe aggreſſum: neque ipſum id ſibi propoſuiſſe, vt faceret quando vellet: ſed Imperatoris adhortationes eum ad hoc adduxerũt, & ij, quibus curæ erat doctrina & intelligentia: & promptus ei fuit apparatus, & non paruus orbis eorum, qui primò dictionem notis excipiebant: & eorum, qui poſteà tranſcribebant: & alius poſt alium, ille quidem primam faciebat, hic verò ſecũdò exſcribebat: & poſt hos alij, qui, quæ ſcripta fuerãt, pulchrè intelligebant, vt quod ſcriptores latuerat, ad propoſitam corrigerent ſententiam. Nam propter ſcriptorum multitudinem non licebat ei ſæpè eadem reuoluere & intueri. Sed etſi fuerit multus labor, & maior, quàm pateſſet ſolicitudo, immò verò digna, quæ in hoc adhiberetur: ſementem tamen longè vicit ſpica & ſeges, qualis nondùm fuit vſque in hodiernum diem. Quocircà etiamſi nihil aliud à viro illo fuiſſet elaboratum, & non alia omnia, quæ vel ſingula ſufficiunt ad laudem conciliandam: opus tamen tale ſuſcepiſſe, & id tam præclarè effectũ reddidiſſe, ſatis pro quouis ad laudem ſufficeret.

Multorũ opera vſi.

Atque ego quidem nolo conferre eius operationem ſcriptis externorum ſapientum. Quid enim, ſi ex his alij quidem compoſuerunt Parathenaica, alij autem prælium Peloponeſiorum & Athenienſium magnifica dictione compoſuerunt: & alij quidem contra oratores decertarunt, alij verò pro oratoribus: in quibus eſt quidem inſignis & manifeſtus redundans verborũ ornatus: eſt autem breuis & imbecilla veritas? Cum his ergò nollem ego meum conferre athletam. Sed ſi quis mihi hoc dederit, ego eum exæquauerim ijs, qui laborarunt in conſcribendo Euangelio, & profundũ verbi ſunt interpretati. Quorum enim ſunt fines æquales, eorum ſunt etiam principia ſimilia: & ſi talis maximè apud vtrunque eſt finis argumentorum, quidni etiam fuerint cauſæ inter ſe pares, & ſteterint ſcriptores in eadem trutina, aut, vt dicam quod noſtrum eſt, fuerint etiam ex æquo heredes? Quam multis autẽ fortis viri coronis non fuerit coronandus hic vir admirabilis, immò verò quibus non eſt tam coronatus, cùm ad Deum aſcenderit, & apud illos ducat choros, quorum mores & vitam hic circumſcripſit? Nam vel in fine oſtendit, qualem vitam egerat. Non enim eum veluti abſciſum aut diuiſum fuiſſe dicunt ij, qui viderũt: ſed videbatur veluti à quodam vinculo liberari, & hilari nutu ſe extendere ad docentes Angelos, & quodammodò ſeipſum tradere illorum manibus, vt citò emigraret è corpore.

Sanctorũ animæ æquales ſũt.

Et ſic quidem eſt mortuus: fuerunt autem ſtatim omnia, & non tunc ſolùm; ſuaui odore plena: nec in diem tertium, ſed etiam in multos dies poſteà, donèc fuit ſolus conditus in ſepulcro: & loculus perpetuò talem emiſiſſet odorem, niſi ſe aliqui tam iniquè geſſiſſent, vt aliud corpuſculum propter eum deponerent. Simul atquè enim hoc magno illi viro accidit, deſiit fons ille ſuauis odoris. Atque hic quidem contractus, o virorum omnium optime & eruditiſſime, ſatis ſuperque oſtendit puritatem ſuam & ſanctitatẽ. Nam alia quoquè tibi ſufficiunt ad accuratiſſimam virtutis conſummationem. Tu autem ſis mihi propitius, ſi non perfectè expoſui omnem tuam virtutem, neque ex omnibus tuis bonis tibi parem attuli laudationem, nec mihi iraſcaris propter ea, quæ ſunt a me prætermiſſa: ſed eorum quæ ſcripſi, memineris, ſi eorum, qui hic ſunt, eſt vlla memoria veſtris puriſſimis & diuiniſſimis animis: In Chriſto Ieſu Domino noſtro: cum quo patri cum ſancto ſpiritu gloria, honor & potentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum; Amen.

Odor ſuauis ĩ multos dies ad exanime corp'. Metaphraſta.

VITA S. BILHILDIS VIDVAE & Sanctimonialis, vt habetur in Breuiario Moguntino recèns emendato.

TEMPORE, quo Clodoueus Francorum potiretur imperio, fuit in Orientalis Franciæ oppido Hochemio vir clariſſimus, Ibertinus nomine, qui ex Mechtrida coniuge ſua Bilhildem filiam ſuſcepit. Qua ætate cùm in Gallia & Germania Gentilium etiamdùm ſuperſtitio apud pleroſque vigeret, parentes beatæ Bilhildis occultè Chriſtianorum ſacris fauebant. Quo factum eſt, vt in ipſis infantiæ annis filia Vuirceburgum delata, ibidèm catechumena quidem facta ſit, ſed baptiſmum tamen non conſecuta. Accedẽte autem ætate, licèt ignoraret puella ſe regenerationis lauacro carere: purum nihilominus in ſuo pectore Chriſto domicilium parare ſtudebat: corpus ab omni ſpurcitia continens, & parſimonia cæteriſque virtutum quibuſuis ornamentis exercens ac componens.

Nouẽ. 27.

Alij Matildem habent.

Quod quidem vt rectiùs perficeret, in virginitatis propoſito perſeuerare omnibus modis conabatur: ſed victa parentum voluntate, nupſit cuidam viro nobili & militari. Etſi autem matrimonij legibus eſſet ſubiecta, Chriſto tamen, quem toto corde dilexerat, obſequijs ſedulò incumbebat. Non multo indè elapſo tẽpore, cùm iam vnius prolis mater eſſet, marito in bello defuncto, prole etiam paulo pòſt viuis exempta, ex conſilio Sigeberti Epiſcopi Moguntini ſui auunculi, Moguntiam commigrat: renunciatiſque patrimonij amplisſimis cenſibus, vt pauper & expedita Chriſtum ſequeretur, areolam ibidèm eſt adepta, in qua eccleſiam in honorem Dei genitricis ſemperque virginis Mariæ conſtruxit.

Cogitur S. Bilhildis nubere.

Sigebertus Epiſcopus Moguntinus.

Quo in loco ſanctarum fœminarum conuentu numeroſo collecto, quantum ſufficere poſſet prædiorũ ad communem ſuſtentationem, ijs contulit. In quibus ipſa quoquè piè viuens, non ſolum corporis eis neceſſaria, ſed etiam ſanctæ conuerſationis exempla ſuppeditabat. Interim miſericors Deus, famulam ſuam diutiùs in vanum laborare non permittens, quibuſdam ſanctis eiuſdem monaſterij virginibus eam tantùm catechumenam eſſe, necdùm baptiſmi gratiam percepiſſe, reuelat. Hoc illa cognito, Epiſcopum conſulit: qui & ipſe diuina reuelatione edoctus, eam regenerationis aqua cenſuit abluendam. Baptiſmo igitur percepto, multò feruentior illa Dei laudibus & pijs exercitijs inſtabat: donèc graui tacta infirmitate, præſens ſeculum reliquit quinto Calendas Decembris. Sepulta à clero & populo Moguntino in baſilica, quam ſuis ipſa ſumptibus exędificari curauerat: Vbi deincèps plurimis miraculis claruit.

S. Bilhildis condit monaſterium.

Abit è vita.

HISTORIA S. SATVRNINI PRIMI Epiſcopi Toloſani, & Martyris, doctè & grauiter ſcripta. Extat in peruetuſtis MS. codicibus. Conſentiunt antiquiſsima Martyrologia.

PROLOGVS AVTHORIS, CVIVS nomen codices non habent.

SANCTORVM beatiſsimorumque martyrum paſsiones debito obſequio veneramur, quos procul à ſedibus noſtris non tantùm remotarum immenſitate terrarum, verumetiā marinorum quoque fluctuum interpoſitione ſecretos, famæ deferentis officio & audimus, & credimus felici martyrio conſecratos: atque illos dies, quibus in Dominici nominis confeſsione luctantes, beatoque obitu regnis cæleſtibus renaſcentes, in eius Domini laudem, cuius in decertatione viribus adiuuantur, & poſt victoriam munere coronantur, vigilijs, hymnis, ac ſacramentis etiam ſolennibus honoramus, vt eorum patrocinia atque ſuffragia in conſpectu Domini orando & honorādo mereamur. Specialiùs verò ſanctum iſtum diem ſolenniter venerari debemus, & gaudijs excolere, in quo vir beatus Saturninus, & Epiſcopus Toloſanæ ciuitatis & martyr, in eadem ciuitate geminatam coronam, Deo teſte, promeruit, & de ſacerdotij dignitate, & de honore martyrij: vt quem iam venerabilem vita fecerat, etiam paſſio interiùs conſecraret.

Honoramus ſanctos, & dies eorū natalitios, vt Eccleſia vocat.

HISTORIA.

Nouē. 29

TEMPORE illo, quo poſt corporeum Domini & Saluatoris aduentum, exortus in tenebris ſol ipſe iuſtitiæ, ſplendore fidei illuminare occidentalem plagā cœperat, quia ſenſim & gradatim in omnem terram ſonus Euangeliorum exiuit, *pariq; progreſſu in regionibus noſtris Apoſtolorum prædicatio coruſcauit: cùm raræ in aliquibus ciuitatibus eccleſiæ paucorum Chriſtianorum deuotione conſurgerent, & crebra miſerabili errore gentilium nidoribus fœtidis in omnibus locis templa fumarent: ante annos ſatis plurimos, id eſt, Decio & Grato conſulibus, ſicut fideli recordatione retinetur, primum & ſummū Chriſti Toloſa ciuitas ſanctum Saturninum habere cœpit ſacerdotem. Cuius fide atq; virtute eorum, qui in vrbe eadem colebantur, cœperunt dæmonum vaticinia ceſſare, commenta nudari, artes detegi, & omnis illorum apud Gentiles potentia, omniſque fallacia, Chriſtianorum fide creſcente, decreſcere. Cumque ſupradicto Epiſcopo ad eccleſiam temporis paruulam iuxta* Capitolium, quod inter domum ſuam & domum Dei erat medium, frequens itus eſſet ac reditus, ſancti viri præſentiam ſuſtinere fallax dæmonum turba nō potuit: & vt erant muta ſimulacra, *nullis adumbrata phantaſiis, ad ſacrilega obſequia, & ſolicita conſulentium vota cœperunt in ſilentio permanere.

Pſal. 18.

**tardoque*

Saturnin⁹ primus Toloſan⁹ Epiſcopus.

**ſanū Gētilium.*

**nonnullis*

Cuncti itaque ſacrilegæ ſuperſtitionis antiſtites, tāta rei nouitate permoti, inter ſe inuicèm quęrere, vndè numinibus ſuis veniſſet tam temporis inuſitata taciturnitas, quæ iā ita garrula ora clauſiſſet, vt nec inuocantium precibus excitata, nec fuſo cruore taurorum & tantis hoſtijs delinita, aliquod conſulentibus afferrent reſponſum. Audiunt à quodam noſtræ religionis inimico, nouam neſcio quam ſurrexiſſe ſectā, ſuperſtitioni gētilitatis inimicam, quæ Chriſtiana appellaretur, & in deorum ſuorum excidium niteretur. Huius etiam fidei eſſe Saturninum Epiſcopum, cuius crebro iuxta Capitolium tranſitu, à conſpectu viri ei⁹ exterrita deorum ſuorum ora ſiluiſſe, nec facilè poſſe reſerari, niſi Epiſcopum illum mors maturata ſubtraheret. O ter infelix error, & cæca dementia. Audiunt dijs ſuis hominem eſſe terrori: & à delubris atq; à ſedibus ſuis dęmones ad tranſitum ipſius eiulare, non ſolùm audiunt, ſed etiam intelligunt. Et hunc virum, adoratis ſibi idolis etiam ſine præmiſſa interminatione terribilē, interficere potiùs quàm honorare definiunt, miſeri, nō conſiderātes, quòd nullū magis, quàm illū colere deberent, cuius ſerui ſuis numinibus imperarent. Quid enim ſtultius, quàm timere metuētes, & illum, qui dominatur dominantibus, non timere?

Inter hæc ergò conquirentium & ſtupentium ſtudia, cùm paulatim magna fuiſſet multitudo hominū congregata, & omnes ſtudioſiùs vellent, parato ad victimam tauro, certi aliquid de his, quę dicebantur, agnoſcere, & deos ſuos litatione tā ingētis hoſtię vel reducere cuperent, vel propitiare: eccè ipſum Saturninum, ad officium ſolenne venientem vnus ex illa malignantium turba eminùs agnoſcit, & dicit: En ipſum aduerſarium cultibus noſtræ religionis ſigniferū, qui deſtruenda prædicat templa, qui deos noſtros dæmonum appellatione condemnat: cuius poſtremò præſentia conſueta nos prohibet obtinere reſponſa. Itaque quia ipſum nobis opportuno in tempore debitus ipſi finis exhibet, noſtram pariter deorumque noſtrorum vindicemus iniuriam, quos iam nunc, compellētibus nobis, aut ſacrificando placet, aut moriendo lętificet. Ad quem ſacrilegæ vocis impulſum, omnis ſanctum virum inſanientium turba circundat, ac presbytero vno ac duobus diaconibus, qui obſequiis eius adhæſerāt, per fugam lapſis, ad Capitolium ſolus attrahitur: & cùm immolare dæmonibus cogeretur, clara voce teſtatur: Vnum & verum Deum noui: huic laudis hoſtias immolo: deos verò veſtros dæmones eſſe ſcio: quos incaſsùm non tam hoſtiis pecudum, quàm animarum veſtrarum mortibus honoratis. Quomodò autem vultis, vt ego eos timeam, à quibus, vt audio, dicitis me timeri?

S. Saturninus comprehendit à paganis

Ad hanc vocem ſancti Epiſcopi, omnis ille ſacrilegæ multitudinis tumultus incanduit, tauroq; illo, qui fuerat victimæ præparat⁹, fune lateribus circumacto, & poſt terga dimiſſo, ad miniſterium ſuæ crudelitatis vtuntur. Poſtrema enim parte funis eius, qui ad poſteriora tauri ipſius defluebat, ſancti viri pedes alligabāt, actumq; ſtimulis acribus taurum, de ſuperiori Capitolij parte in plana præcipitant. Nec mora: inter primos deſcēſus ipſius gradus capite colliſo, cerebroque excuſſo, & corpore omni membrorum parte lacerato, dignā Deo animā Chriſtus excepit: vt quā pro nomine ſuo fideliter dimicātē ſupplicis furor gentilis extorſerat, ſuis poſt victoriā laureis coronaret. Exanime tamē corpus neq; obnoxiū iam vllius iniurię, vſq; ad eū locū, tauro furente, perductū eſt, vbi fune diſrupto, tumultuariā eo tēpore meruit ſepulturā. Nā paucis id tēporis Chriſtianis, ipſiſq; propter furorē gētiliū ſancti viri corpus humare metuētibus, duæ tātùm mulierculæ, ſexus infirmitatē fidei virtute vincētes, & viris oībus fortiores, & ſui ſacerdotis exēplo, credo, ad tolerantiā paſſionis animatæ, beati viri corpus ligneo feretro immiſsū, q̄ maximè in profundo loco altis ſatis ſcrobibus cōdiderūt: vt venerādas ſāctasq; reliquias nō tā ſepelire, q̄ abſcōdere viderētur: nè fortè ſacrilegæ mētis hoīes, ſi aliquid cōditi corporis tumulo viderēt honoris adhiberi, effoſſū ſtatim corp⁹ in fruſta diſpergerēt, & eriperēt et ipſam tenuē ſepulturā.

Crudeli ſupplicio perimitur

Venerāda ſāctaque eius reliquia.

Manſit

Hilarius Toloſæ Epiſcopus. Manſit verò aliquandiù ſub vili cæſpite, omnibus quidem inhonorum, ſed honoratum à Deo martyris corpus: donèc ſanctus Hilarius, poſt multum tempus in Toloſa vrbe Epiſcopus ordinatus eſt: Qui de anteceſſoris ſui & obitu inſtructus, & merito, effoſſa vſque ad ipſum ſepulcrum ligneum terra, ſanctas veritus commouere reliquias, tranſuolutionem deſuper multo labore diligenter extruxit: baſilicam etiam paruulam vilibus tignis ad locum tantùm orationis adiecit. Procedente dehinc tempore, cùm multorũ ad baſilicam ipſam fideliter à ſeculo recedẽtium, pro ſolatio propter corpus martyris gratia quieſcendi deferrentur exequiæ, & locus omnis tumulatorum corporum multitudine fuiſſet impletus: ſanctus Epiſcopus Syluius, Epiſcopatum ſupradictæ vrbis indeptus,
Syluius Epiſcopus Toloſanus itèm Exuperius. pulchram & ſpecioſam baſilicam magnis ſumptibus venerandis & transferendis illuc martyris reliquijs parans, ante conſummationem cœpit operis receſſit è ſeculo. Poſt cuius obitum ſanctus Exuperius in ſummum ſacerdotium cooptatur, vir abſque vllius præceſſorum iniuria, abſque vllius, qui id temporis Eccleſias regere videbantur, inuidia, non ſolùm nulli ſecundus, verumetiam ipſi beato martyri virtutum meritis cõparandus, baſilicam, quam deceſſor ſuus fideliter inchoauerat, inſtantiſſimè conſummauit, &
Baſilica S. Saturnini feliciter dedicauit. Qui cùm transferre illuc ſancti martyris reliquias, non pro ſua incredulitate, ſed pro ipſius honore dubitaret, admonitus per quietem eſt, nè infideliter negligeret, quod fideliter credidiſſet: nullam fieri vel diminutione cinerum, vel commotione membrorum ſpiritibus iniuriam: quia manifeſta res eſſet credentibus, hoc martyribus proficere ad honorem, quod profuiſſet credentibus ad ſalutem. Statimque tali viſione firmatus, religioſis Imperatoribus precem detulit, ac ſine mora vlla quod tam piè popoſcerat impetrauit: vt tranſlatas ad baſilicam omni ſtudio præparatam ſancti viri reliquias, non tam temeraria violaret audacia, quàm ambitioſiùs venerãtes colerent obſequia.

Quod nunc huic opuſculo ſupereſt, omnes legentes, omnes intelligant audientes, cauſam ſalutis no-
Iohã. 11. ſtræ in fide ſtare, neque ſine cauſa Deum Euangelica
Pſal. 7. voce dixiſſe: Credis hoc? Cui cùm reſponſum fuiſſet, Credo: ait: Fiat tibi ſecundùm fidem tuam. Non quòd Dominus ſcrutator cordis & renum, de illius credulitate neſciret: ſed vt de his, quæ de Dominicis virtu-
Iohã. 15. tibus dicerentur, aut in his, quæ nobis tribui poſceremus, non debere nos dubiè credere commoneret. Vndè quia & ipſe Saluator de talibus viris dixit, Si feceritis voluntatem meam, iam non dicam vos ſeruos, ſed
Pſal. 138. amicos: & idem ſub prophetali voce teſtatus eſt: Mihi
Apoc. 7. autem nimis honorati ſunt amici tui Deus: & iterùm: Hi ſunt, qui venerunt de tribulatione magna, qui lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine Agni, qui ſequuntur a-
Pſal. 91. gnum: de quorum beatitudine dictum eſt: Plantati in
Pſal. 115. domo Domini, in atrijs domus Dei noſtri florebunt:
Pſal. 149. & iterùm: Precioſa in conſpectu Domini, mors ſanctorum eius. & iterùm: Exultabunt ſancti in gloria, lętabuntur in cubilibus ſuis: Gloria hæc eſt omnibus ſanctis eius: quibus non ſolùm credere in Chriſtum, ſed & pro Chriſto pati, ac ſtatim poſt reſolutionem
Nota. corporum cum Chriſto eſſe donatum eſt. Amicos Dei ac dilectos DEO non negligamus vt mortuos, ſed honoremus vt viuos: quia non dubia fide certum eſt, quòd ſi eorum fideliter ſuffragia poſtulemus, feliciter patrocinia ſentiemus. Quia etiamſi illorum ſtudia ceſſarent, ille optata præpararet, qui cogitationum non ſolùm præſentium inſpector, verumetiam cognitor futurorum, dum rogantur ſui, ſe intelligit honorari: Qui eſt benedictus in ſecula ſeculorũ, Amẽ.

VITA S. RADBODI TRAIECTENſis Epiſcopi, per F. Laur. Surium ex MS. Codice, mutato ſtylo, preſſiùs deſcripta. Authoris nomen necdùm comperi, ſed fide dignus eſt.

BEATVS Radbodus è nobili Frã- *Nouẽ. 29. Cap. 1.*
corum ſtirpe prognatus, parentes Chriſtianiſſimos habuit, & ipſe ſuis meritis magno ornamento mundo fuit. Nam ab ipſis propè incunabulis iam animo tẽdebat ad cælos. Nomen eius myſterio non vacat, quod conſilij nuncium Latinè poſſis reddere. A Chriſto enim mittendus erat optimi conſilij legatus ad Friſios, à quibus maternũ duxerat genus, quibus certè optimè cõſuluit. Dux Friſonum Radbodus, quem alij regem vocant, matris eius atauus fuit, cuius nomẽ ei mater impoſuit. Cùm primùm diſcendi capax eſſe viſus eſt, di- *S. Radbodus dat operam literis.*
ſcendis literis admotus eſt. Primæ ætatis tempus exegit apud Guntherum Colonienſem Archiepiſcopum auunculum ſuum, literis operam nauans. Sed cùm illi Epiſcopo res aduerſæ accidiſſẽt, puer egregię indolis, hortantibus ſuis, pleriſque etiam adiuuantibus, (quippe quem Dei gratia, qua præditus erat, omnib⁹ charum efficeret,) primò ad Caroli regis Francorũ, indè ad Ludouici eius filii aulam ſe contulit: nõ quòd palatinos ambiret honores, ſed quòd intra regis pa- *Diſcendi cauſa degit in aulis regum*
latium liberalium diſciplinarum ſtudis præclarè colerentur. Præerat autem gymnaſio illi Manno philoſophus, cui ſanctus puer, feruens diſcendi ſtudio, ſedulus adhærebat.

Erant autem ei condiſcipuli Stephanus & Mancio,
ætate quidem ſuperiores, ſed non tamen ſtudio. Itaq; *Cap. 2.*
inter illos extitit pia quædam æmulatio, conabaturq; alter alterum excellere, non honoris ambitu, ſed humilitate, charitate, legendi & diſcendi diligẽtia. Quorum virtus eò progreſſa eſt, vt non multò pòſt vterq; *Pugnat fortiter aduerſus vitia.*
Epiſcopus creatus ſit, Stephanus quidem Tungrenſis Eccleſiæ, Mancio verò Cabilonẽſis. Radbodus autem venerabilis adoleſcens, inſtàr apis ſedulæ literarum floribus inſidens, multam indè eruditionis copiã collegit, donèc omnium iudicio non mediocriter doctus eſt exiſtimatus. Interim virtute animi adoleſcentiæ motus cõprimebat, carnis rebellionem parſimonia edomabat, mundum & mundana omnia cæleſtiũ amore contemnebat, ſpiritalibus inhiabat delicijs, rebus caducis omnibus nuncium remittere planè cõſtituebat. Aetas quidem necdùm matura erat, ſed maturis & canis erat moribus, illecebras omnes reſpuens, ſoliq; Deo placere contendens. Nocte ac die ſpiritalibus vacabat epulis, & iam tum affectu atque deſiderio conſectabatur, quod poſteà opere præſtitit.

Nec verò regem eius latebat virtus. Nam quanto il- *Cap. 3.*
le ſtudioſius occultare ſe conitebatur, tanto eius fama, vel maximè inuito illo, latiùs populi ore diffundebatur. Fit charus regi propter morũ integritatem, proceribus regni venerabilis, acceptus & probabilis populo, vt qui non obſcurè Deo gratus & amabilis videretur. Poſtquàm autem Carolus, ſub quo adoleſcentiæ annos exegit, è vita deceſſit, ſuos volens inuiſere, *Eius patria.*
Lomaganium (ſic enim vulgò eius patria dicebatur) adijt. Porrò etiam Hugoni, ſummæ dignitatis Abbati, & ea tempeſtate inter Abbates præcipuo, ſeſe adiungens, doctrinæ palmam præ cęteris tulit: ſimul etiam virtutum ſcalis ſemper ad altiora ſcandens, vt lampas cæleſtis præclarè vbique refulſit.

Cap. 4.

Intereà Egilbertus Traiectenſis Eccleſiæ præſul vitam cum morte commutat. Tractatur de ſubſtituendo idoneo paſtore, miraque Cleri & populi conſenſione, non ſine nutu Dei, Radbodus omnium digniſſimus cenſetur. Idem eſt Arnulphi, qui tum regni moderabatur habenas, itemque principum de eo iudicium. Itaque Cleri, regis, principum, populi ſtudio & voluntate vir ſanctus, primò quidem huius rei ignarus, poſteà verò diù reluctans, Epiſcopus creatur. Ea re non mediocri animo dolore affectus, diu hæſitabat quid faceret. Tandèm honorem fugere dum vult, vel inuitus rapitur ad cathedram honoris. Percepta igitur benedictione, æterni regis miles pro ceſſurus ad pugnam, armis ſpiritalibus animo virili ſe accingit, mutat habitum, moribus addit maiora etiam ornamenta, Chriſtique doctrinę obtemperans, anguſtam valdè complectitur viam, perfecteque regularis fit monachus: neque à carnium duntaxat eſu, ſed ab omni ciborum voluptate abſtinens biduanis triduanisque ieiunijs animum paſcit, corporisque imbecillitatem, via oſſibus hęrens, naturæ neceſſariis, ijsque vilibus ſuſtentabat alimentis: interim tamen vultu hilaritatem præ ſe ferens, & ità ſe comparans inter ſuos, acsì delicatis cibis veſceretur. Voluit enim, quoàd fieri potuit, omnes latere abſtinentiam ſuam, paucis tantùm eius conſcijs. Quam cùm laicus quidam, Epiſcopo familiaris & crebrò eum inuiſens, experiri vellet, aliquandò ei ad menſam aſſidens, & more vſitato cum eo colloquens, tandèm petit ſibi copiam fieri bibendi ex poculo, quòd erat pro conſuetudine illi appoſitum: quod quidem erat ex onyche factum, congruenterque ornatum auro, ſed aqua plenum. Vbi quid tum miri per ſeruum ſuum effecerit Deus mirabilis in ſanctis ſuis, res ipſa ſileri non patitur. Non ſinit Epiſcopus, vt ille ea poculo bibat: nolebat enim in aliorum notitiam deduci, quid in illo eſſet: ſed tamen oblata quadam opportunitate, alter clàm arripit poculum, Epiſcopus verò id aduertit: ſed cùm prohibere non poſſet iam, quin biberet, ſuſpirat ad Deum & ingemiſcit. Et eccè antiquo renouato miraculo, aqua mutatur in vinum optimum. Id ſentiens explorator ille, ad pedes ſancti antiſtitis aduoluitur, petit veniam, ſpondet ſe deinceps nihil tale attentaturum.

Egilbertus Epiſcopus Traiectenſis.

S. Radbodus fit Epiſcopus. Traiectēſis.

Matt. 7.

Monachū profitetur

Pſal. 68.

Iohan. 2.

Aqua ī vinum mutatur.

Etsi autem præſul ſanctiſſimus celare id voluit, non tamen par erat celari opus Dei, conuenienter illi ſententiæ Raphaelis angeli, dicentis ad Tobiam: Sacramentum regis abſcondere, bonum eſt: opera autē Dei reuelare & confiteri, honorificum eſt.

Tob. 12.

Cap. 5.

Quotidiana eius conuerſatio, quoàd in corpore vixit, quàm grata Deo, quàm optata & ſuauis hominibus fuerit, quotidiana illo virtutum augmenta capeſſente, tametsì explicare nos pro dignitate non valemus, tamen vel pauca commemorabimus, accepta ab illis, qui rebus geſtis interfuere, vt faciliùs Lector fidem nobis adhibeat. Quicquid ex rebus mundi huius habere potuit, accuratè in pauperes erogauit: cùmque omnium bonorum operum floreret exercitiis, attamen in benignitate erga pauperes nulli ſecundus fuit. Quotidiè, demptis paucis ſolennitatibus, ſuis manibus lauabat pauperum pedes, præbebat eis victum, nudos veſtiebat, infirmos viſitabat, claudis & pupillis curam adhibebat. Eiuſmodi ſtudiis & officiis humanitatis & miſericordiæ diù noctuque incredibili vigilantia & ſolicitudine indefeſſus vacabat, nec vnquàm id genus frangebatur laboribus: id planè in lucris ponens, quicquid in miſerorum ſolatia contuliſſet. Nulla apud eum viſebantur ornamenta, aut inanis mundi pompa: non illi inerat auri ſacra fames. Nefas putabat, eiuſmodi oblectari. Itaque cōtem pro mundo, & quicquid is præſtare poteſt amicis ſuis, cæleſtiū amore ſeruebat, ſolo corpore degēs in terris.

Benignitas eius eximia in pauperes.

Cap. 6.

Cùm autem Traiectenſem Eccleſiam Dani vaſtaſſent, ſæpiùs Dauentriæ morabatur, animo tamen ſemper Traiecti habitans: quò etsi, reddita pace, crebrò ſe conferret, non parùm dolebat & ipſi, & aliis, quòd res & tempus non ſinerent eum illic perpetuò reſidere. Proponebat ſibi in animo ad imitandum multos ſanctos patres, eos præſertìm, qui eiuſdem Eccleſiæ fundamenta in firma petra Chriſto primò collocarunt, puta ſanctos Vuillibrordum & Bonifacium, meritis & ſanctitate præcipuos, quos ardui itineris, quo illi præceſſerāt, duces ſibi elegit, imitandosque ſuſcepit: quos etiam in ſuperliminaribus pectoris ſui depinxit, intentaque animi contemplatione ſemper intuebatur. Qui morum ſanctitate & optimis exemplis, meritorumque patrociniis etiamnum ſummi regis familiam ſubleuant. Quorum alter in pace confeſſione, alter ſanguinis effuſione clarus, ambo ex hoſte triumphantes, cæleſtis militiæ conſortio perfruuntur. In horum igitur veſtigiis inſiſtens, ſemina fidei ſpargebat commiſſo gregi, ſeipſum quotidiè viuam hoſtiam immolabat Deo, toto pectore adſpirabat ad cæleſtem patriam, moriebatur mundo, viuebat Chriſto, totus verſabatur in cælo. Erat lucerna Chriſti ſuper candelabrum poſita, lucens omnibus, qui ī domo Dei erāt, interim apud ſe coram Deo humilis.

Matt. 5.

Cap. 7.

Multa futura prædicit.

Multæ eius virtutes.

Nec deerat illi prophetiæ ſpiritus. Multa enim, vt prædixerat, citò euenerunt: multa non longè poſt acciderūt. Semper animo Domini legem meditabatur, nec eo contentus, etiam opere exequebatur eam: factus iam victor animi doctor charitatis, cultor caſtitatis, pauperum ſuſtentator, mœrentium cōſolator, Clero ſpes inuicta ſolatii, populo indeſeſſum leuamē, ſuis omnibus à facie inimici turris fortitudinis, iuſti adeò tenax, vt nec proſperis nec aduerſis adduci poſſet, vt ab eo deflecteret. Nunquam ab eius ore Chriſtus abfuit, quem etiam animo perpetim, quicquid ageret, affixum habuit. Nunquam vel lectionis, vel orationis ſtudio fatigabatur, nunquam miſericordię officiis & operibus ſatiabatur, ieiuniis & vigiliis ſemper addictus. Eius labia ſemper ſtillabant dulcedinem, ſerebant pacem & ſalutis remedia: ſemper Chriſtum eius eloquia ſonabant. Præcedentium patrum, vt diximus, exempla cupidiſſimè ſectabatur, eorū memoriam legendo, audiendo, colloquendo, vel quippiam de eis componendo incredibili auiditate vſurpabat. Texebat de illis hymnos & encomia, quæ in eorum ſolennitatibus depromerentur. Et nè quis putet nos à vero aliena dicere, extat integrum beatiſſimi Martini Epiſcopi officium ab ipſo compoſitum. Illū enim prę cæteris ſpecialem ſibi patronum delegerat, nihil dubitans eius ſe patrociniis adiutum iri. Nullis vnquàm frangebatur aduerſis caſibus, nullis circumuentus eſt rugientis hoſtis inſidijs: vndiquè firmiſſimo Dei præſidio communitus, non cuiuſquam hoſtilia arma, non quoſcunque caſus aſperos reformidabat.

Cōponit totū officiū S. Martini.

Cap. 8.

Viſitans aliquandò creditum ſibi gregem, in Friſiam profectus eſt, vt ſi qui illic priſtini erroris emergerent frutices, eos ſpiritali vomere extirparet, doctrinaq; fidei credentium animos irrigaret. Occurrunt autem Dani, eiusq; conatus impediunt. Sed ille tamē nihil mortis periculo abſterritus, ſalutares eis adhortationes adhibet, vt repudiatis erroribus, complectātur veritatis viam. At illis obduratis animis in malitia perſiſtētibus, mortemq; ipſi minitantibus, anathematis in eos ſententiam vibrauit. Tum verò diuina vltio confeſtim eos perſecuta eſt. Nā peſte horrēda tāquàm fulminis ictu percuſſi, omnes ferè extincti ſunt. Nec vnquàm impunè tulerunt, quotiès Traiecti moleſtia

Dani excōmunicati anathemate, peſte pereunt.

ſtia eum affecere. Eueſtigiò enim DEI iudicio pleꝛctebantur, vt perſæpè teſtati ſunt ex illis pauciſsimi, qui ſe viuos euaſiſſe lætabantur.

Cap. 9. Per id tempus Baldricus egregius adoleſcens, Ricfridi comitis filius, interdùm ad beatum virum venire ſolebat. Itaque quandoque præſente illo, vocauit ad ſe Nitgerum presbyterum & Richardum militem, aitque ad illos ſpiritu prophetico: Adoleſcens hic, quem cernitis, mihi in Epiſcopatu ſuccedet, & per eum DEVS ſedem hanc inſtaurabit, Eccleſiæ res multùm augebit, deſtructa & diruta reparabit. Neque id ſemèl atque iterùm, ſed crebrò de illo adoleſcente prædixit. Vera autem dixiſſe eum, toto orbe teſte, res ipſa declarauit.

Baldricũ ſibi ſucceſſurũ p̄dixit.

Cap. 10. Aliquandò Miſſam beatus vir celebrans, cùm Apoſtolus recitaretur, accitis ad ſe Eliolpho & Rotguito presbyteris cœnobii Embricenſis, ità ait: Equidem non diù poſthàc victurus ſum. Diligenter ergò honorem habetote huic iuueni Baldrico. Ego enim poſt annos tres & menſes ſex hic è uita abiturus ſum, & hic ſine dubio obtinebit ſedem meam. Illi, his auditis, ſtant attoniti, non mediocriter admirantes eius vaticinium. Non diù pòſt idem iuuenis eo tempore, quo ſolent ſacri conferri ordines, duos ſuæ ditionis clericos Bennonem & Satonem ad virum DEI adducit, orans vt ſacros ordines ab eius manibus accipiant. Cui vir ſanctus, vt ſemper erat iucundo ore, ſubridens: Noli, inquit, fili, fruſtrà me ad hanc rem inuitare. Tuum eſt id, quod me rogas, præſtare: non enim meis, ſed tuis, manibus iſti ordinabuntur: idque poſt annos duos & menſes ſex. At Baldricus iuuenis animo conſternatus, fundit lachrymas, omnia vel iuta timens, nec credens fore, quod vir ſanctus aiebat. Cernens autem beatus Epiſcopus non mediocriter eum diſcruciari, blandè conſolari eum cœpit: Nè timeas, inquit, Baldrice, nec animus generoſus ignauia frangatur. Res Eccleſiæ, quæ nunc pauper & inops habetur, per te donis DEI innumeris locupletabitur, & rerum facies inopinatò mutabitur. Tu ædes Epiſcopi, iam multis annis Traiecti Danorum vaſtatione euerſas, priſtinæ dignitati reſtitues. Hæc aliaque id genus plura vir ſanctus euentura prædixit, quæ non ſecùs, atquè ab illo dicta ſunt, ut iam ab omnibus cerni licet, poſteà completa ſunt: ità ut uerbis fruſtrà fidem iis facere videamur, quæ ſuis quiſque oculis vera probare poteſt.

Prophetia eius.

Cap. 11. *Rom. 13.* Cùm à rege inuitaretur, vt aliquid ei præſtaret officii, comiter reſpondere ſolebat: Iuſtum eſt, ſublimioribus obedire poteſtatibus: ſed Epiſcoporum nõ eſſe, ſecularibus implicari negociis, in quorum caſtris milites Chriſti militant, quisnàm ambigit? Debent illi ſpiritaliter induti armis Eccleſiaſticis, pro regis & populi ſalute, pace & ſtabilitate cum ſuis DOMINVM deprecari, continuis precibus animarum lucra quærere, non ſectari terrena. Milites, militiæ regis cingulo præcinctos, beneficiisque cumulatos, id præſtare par eſt. Atque ità inſpecta lege perfectæ libertatis, nec blanditiis dimoueri potuit à ſententia, nec minis ullis, ſi quæ eſſent intentatę: ſoli Deo placere malens, quàm hominibus.

Cap. 12. Cùm ſic autem longè antè præſciret obitum ſuum, dubitare nemo poteſt, quin ardenti lucerna præparauerit ſe Domino, à nuptiis redeunti. Vigilanti planè, ut confeſtim aperiret pulſanti: triticique menſuram Domini ſuæ familiæ tanto diligentius erogauit, quanto certiùs nouerat ſe breui rationem illi reddituꝛrum. Nec formidabat mortem, cui mori lucrum, & viuere CHRISTVS erat. Ad pacis, concordiæ, charitatisque ſtudium, ità ut ſolitus erat, hortabatur ſuos: ſeipſum verò pauperem ſpiritus, meritis diuitem, à terrenis alienum, cæleſtibus familiarem, quantùm humana ſinit imbecillitas, efficere continebatur. Ieiuniis, pſalmodiarum deliciis, vigiliis, eleemoſynis magna animi contentione mortem ſuam communire curauit.

Luc. 12.

Ibidem.

Ad mortem, ut ſe p̄pararit.

Cap. 13. Non eſt hic prætereunda ſublimis illa viſio, quam ipſe ſibi obtigiſſe quibuſdam è ſuis indicauit. Cùm aliquandò grauiter decumberet, ità ut viuendi ſpem omnem abiiceret, beatiſſima Dei genitrix ſemperque virgo Maria, ſubſequentibus ipſam ſanctis virginibus Tecla & Agne, cum multa luce ei apparuit, totum habitaculum ſplendore perfundens. At ille tanta viſione ualdè perterritus, loqui præ timore nihil potuit, & propemodùm exanimatus eſt. Tum uerò porta ſalutis, Domina mundi, conſolationis medicinam ei adhibens, omnemq; non modò timorẽ, ſed & languorẽ depellens: Nè timeas, inquit, Radbode: certus eâ te intueri, cui crebrò ſupplices offers p̄ces. Nõ ego te mea dedignor cõſolari præſentia, qui in tuis ad Deum precibus, mei ſemper memoriam uſurpas. Noueris autẽ, nihil ex hoc morbo tibi imminere periculi; ſed curatum te iri, nec tamen diù poſteà in carne victurum. Securus eſto tui: uigilare & operari nè ceſſes, ſed perge, ut cœpiſti. Sub his uerbis repentè ſplendor ille diſparuit, ſed permanſit diù odor gratiſſimus: morbus omnis planè ablatus eſt. Hæc cùm ille clam quibuſdã è ſuis expoſuiſſet, (neque enim, ſe viuente, uoluit cuiquà ea innoteſcere) ſimul etiam formam, habitum, ornatum ſanctiſſimæ matris Dei illis explicauit, addens, pulchritudinem eius neminem ſatis poſſe admirari: ſanctas autem virgines Teclam & Agnen, tam ex vultu, quàm ueſtitu, potuiſſe dignoſci.

Beatiſſima virgo Maria ei apparet.

Cap. 14. Porrò exactis triennii & ſex menſiũ ſpatiis, de quibus ſuprà dictum eſt, in pago Trente febre correptus, ocyùs iubet ſuos indè ſecum proficiſci, nè febre inualeſcente, manere illic cogeretur. Hyemè enim non ſacilè ex eo pago poteſt quiſpiam exire. Ille uerò ſciebat adeſſe iam tempus migrationis ſuæ. Etſi autem morbo eius omnes affligerentur, tamen morem illi gerentes, cœperunt iter habere ad Oetamarſem, ubi ſi ſui permitterent, ſepulturæ locum ille ſibi delegerat. Paruum tum illic oratorium erat, ubi ſæpè ille manere ſolebat, quòd amœno loco ſitum eſſet. Illic ergò pro uoto rebus ſuis conſtitutis, non Dei famulatu defeſſus, non morbi vi fractus: ſed vultu hilaris, mortem nihil metuens, quippe ad CHRISTI conuiuium inuitatus, corpore iam præmortuo, ſpiritu magis magisque viuificabatur. Nec quieſcebant labia, cùm extremas duceret horas, mirumque in modum ità pſalmos depromebat, ut iis, qui aderant, lachrymarum imbres exprimeret. Planeque gaudenti ſimilis, quoad lingua moueri potuit, & halitus relictus erat, inter pſalmos identidem repetebat Antiphonam illã, Eccè læti &c. quæ eſt prima in beati Martini Confeſſorum principis ab ipſo compoſitis Reſponſoriis. Nec dubium erat interim uallatum beatiſſimis Angelicis ſpiritibus, nihil tenebrarum pertimuiſſe monſtra. Sed neque credimus longè abfuiſſe Martinum eximiũ præſulem, ſpecialem patronum eius, quem toties canora voce ſalutare videbatur. Tandèm menſe Nouembri ad extrema tendente, ipſe quoquè diem clauſit extremum, feliciſsimè migrans ad Dominum. Sanctum autem corpus mox feretro impoſitum, Clerus & populus omnis cum hymnis & pſalmodiis inprimis reuerenter & honorificè Dauentriam perduxerunt. Cumque iam oppido appropinquarent, incolæ eius omnes męſtis animis obuiam proceſſerunt: atque ità permixtis lugentium & pſallentium vocibus, ſacrum corpus in eccleſiam importatum, ea parte, quæ Septentrionem ſpectat, humatum eſt: ſpiritu exultante &

Magna eius in extremis precandi inſtantia.

Animam reddit creatori.

te &

te & perfruente gaudio Domini ſui, cui in hac vita ſeruierat: Cui eſt honor, & poteſtas, & gloria per infinita ſecula, Amen.

PASSIO SANCTI ANDREAE Apoſtoli, per presbyteros & Diaconos Eccleſiarum Achaiæ ſcripta.

Nouē. 30

PASSIONEM ſancti Apoſtoli Andreæ, quam oculis noſtris vidimus, omnes presbyteri & diacones Eccleſiarum Achaiæ, ſcribimus vniuerſis Eccleſijs, quę ſunt in Oriente, & Occidente, & Meridiano, & Septentrione, in Chriſti nomine conſtitutis: Pax vobis, & vniuerſis, qui credunt vnum Deum in Trinitate perfectum, verum patrem ingenitum, verum filium vnigenitum, verum ſpiritum ſanctum procedentem ex patre, in filio permanentem, vt oſtendatur vnus ſpiritus eſſe in patre & filio: & hoc eſſe vnigenitum filium, quod eſt & ille, qui genuit. Hanc fidem didicimus à ſancto Andrea, Apoſtolo Domini noſtri Ieſu Chriſti: cuius paſſionem, quam coràm poſiti vidimus, prout poſſumus, explicamus.

S. Andreas conſtanter ſe opponit Aegeæ proconſuli.

Proconſul itaque Aegeas Patras ciuitatem ingreſſus, cœpit compellere credentes Chriſto ad ſacrificia idolorum. Cui occurrens S. Andreas, dixit: Oportebat vt tu, qui iudex eſſe hominum comprobaris, iudicem tuum, qui eſt in cælo, cognoſceres, & agnitum coleres, & colendo eum, qui verus Deus eſt, ab his, qui veri dii non ſunt, animum reuocares. Cui Aegeas dixit: Tu es Andreas, qui deſtruis templa deorum, & ſuades hominibus ſuperſtitioſam illam ſectā, quā nuper detectam Romani principes exterminari iuſſerunt? Andreas dixit: Romani principes nōdùm cognouerunt hoc, quòd pro ſalute hominum veniens Dei filius, docuerit iſta idola non solùm deos non eſſe, ſed eſſe dæmonia peſſima, & inimica humano generi: quæ hoc docent homines, vndè offendatur Deus, vt dum offenſus fuerit, auertatur, & non exaudiat: & cùm auerſus fuerit, & non exaudierit, habeantur à diabolo ipſi captiui, & tandiù eos deludat, quandiù de corpore exeant rei & nudi, nihil ſecum præter peccata portantes.

Miſteriū Crucis.

Aegeas dixit: Iſta ſuperſtitioſa & uana verba Ieſus veſter dum prædicaret, Iudæi illum crucis patibulo affixerunt. Andreas reſpondit: O ſi velles ſcire myſterium Crucis, quàm rationabili charitate author humani generis pro reſtauratione noſtra hoc Crucis patibulum non inuitus, ſed ſpontè ſuſcepit. Aegeas dixit: Cùm traditus aſſeratur à ſuo diſcipulo, & à Iudæis tentus, & Præſidi adductus, & ad petitionem Iudæorum à militibus Præſidis crucifixus, quomodò tu dicis eum ſpontaneum Crucis ſubiſſe patibulum? Andreas reſpondit: Ideò ego dico ſpontaneum, quoniam ſimul cum ipſo fui, cùm à ſuo diſcipulo traderetur, & antequam traderetur, dixit nobis, quòd tradendus eſſet, & crucifigendus pro ſalute hominum: & die tertia reſurrecturum ſe eſſe prædixit. *Luc. 18.* *Mat. 16.* Cui cùm frater meus Petrus diceret: Propitius eſto tibi, Domine, non fiat iſtud: Indignatus, ſic ait Petro: Vade retrò ſatana, quia non ſapis ea, quę ſunt Dei. *Iohan. 10.* Et vt pleniùs nos inſtrueret, quomodò ſpontè paſſionem ſuſciperet, dicebat nobis: Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterùm ſumendi eam. Ad vltimum dum cęnaret nobiſcum, & diceret: Vnus veſtrū me traditurus eſt, & ad iſtam vocem omnes contriſtaremur: uè ſuſpenſos cogitatio trucidaret, ait: Cui dedero panis fragmentum de manu mea, ipſe eſt. *Matt. 26* Et cùm dediſſet vni ea con diſcipulis noſtris, & futura quaſi iam pręterita narraret, docuit ſe voluntate fuiſſe traditum, cùm nec traditorem fugiendo deſeruit, & in loco, quò illum ſciebat venturum eſſe, permanſit. *Iohan. 13*

Aegeas dixit: Miror te prudentem virum, iſtum velle ſectari, quem quoquo pacto, aut ſpontè, aut inuitū, cruci tamen confiteris affixum. Andreas reſpondit: Hoc eſt, quod etiam me dixiſſe iam retines, Magnum eſt myſterium Crucis: Quod ſi fortè uolueris audire, retexam. Aegeas dixit: Myſterium non poteſt dici, ſed ſupplicium. Andreas dixit: Ipſum ſupplicium, myſterium reſtaurationis humanæ, ſi patienter audias, comprobabis. Aegeas dixit: Ego quidem patienter te audiam: ſed tu ſi me obtemperanter non audieris, ipſum Crucis myſterium in teipſo excipies. Andreas reſpōdit: Ego ſi Crucis patibulum expaueſcerem, Crucis gloriam non prædicarem. Aegeas dixit: Inſanus ſermo tuus prędicat gloriam ſupplicii, qui per audaciā pœnam non times mortis. Andreas reſpondit: Non per audaciam, ſed per fidem, pęnam non timeo mortis. *Pſal. 115* Mors enim iuſtorum, precioſa eſt: mors uerò peccatorum, peſſima. *Pſal. 33.* Et ideò audire te uolo Crucis myſterium, vt agnitum forſitan credas, & credens ad reſtaurationem tuę animę quoque pertingas. Aegeas dixit: Reſtauratur hoc, quod periiſſe docetur. Nunquid anima mea periit, vt ad eius me reſtaurationem venire per fidem, neſcio quam, tu aſſeras?

Andreas reſpōdit: Hoc eſt, quod te diſcere deſiderabam, vt dum perditas animas hominum docuero, iſtā reſtaurationem earum per Crucis myſterium pādam. *Gen. 3.* Primus enim homo per lignum præuaricationis mortem induxit, & neceſſarium hoc erat generi humano ut per lignū paſſionis, mors, quæ ingreſſa fuerat, pelleretur. Et quomodò de immaculata terra factus fuerat homo primus, qui per lignum præuaricationis mundo mortem intulerat: neceſſarium fuit, vt de immaculata Virgine natus Chriſtus perfectus homo, qui eſt Dei filius, qui primum hominem fecerat, vitā æternam, quam perdiderant omnes, repararet: ac de ligno Crucis lignum concupiſcentiæ excluderet: penderet in Cruce immaculatas manus pro manibus incontinenter extenſis: pro ſuaui cibo arboris vetitæ, eſcam fellis acciperet: & in ſe ſuſcipiens mortalitatem noſtram, ſuam nobis immortalitatem offerret.

Aegeas dixit: Iſta uerba illis narrare debes, qui tibi credunt: mihi autem niſi hoc conſentias, vt ſacrificiū diis oīpotentibus offeras, in ipſa cruce, quam laudas, te fuſtigatum affigi præcipiam. Andreas reſpondit: Omnipotenti Deo, qui vnus & uerus eſt, ego omni die ſacrifico, non thuris fumum, nec taurorum mugientium carnes, nec hircorum ſanguinem: ſed immaculatum agnum quotidiè in altari Crucis ſacrifico: cuius carnes poſteaquàm omnis populus credentium māducauerit, & eius ſanguinem biberit, agnus, qui ſacrificatus eſt, integer perſeuerat & uiuus: & cùm uerè ſacrificatus ſit, & uerè carnes eius manducatæ ſint à populo, & uerè ſanguis eius ſit hauſtus, tamen, (ut dixi) integer permanet, & immaculatus, & uiuus. *Præclarū teſtimonium ſacrificij Miſſæ, & ueri corporis Chriſti in Euchariſtia.* Aegeas dixit: Quomodò poteſt hoc fieri? Andreas reſpondit: Si uis diſcere, quomodò hoc poteſt fieri, aſſume formam diſcipuli, ut poſſis doceri, quod quæris. Aegeas dixit: Ego à te tormentis exigam huius rei notitiam. Andreas dixit: Miror te hominem prudentem tā ſtultè locutum. Ergò tu tormentis putas me diuina tibi pandere ſacrificia? Audiſti myſterium Crucis, audiſti myſterium ſacrificii: Si credideris Chriſtum filium Dei, qui crucifixus eſt à Iudæis, uerum Deum eſſe, pādam tibi quo ordine occiſus viuat agnus: qui cùm ſacrifi-

crificatus fuerit, & comeſtus, integer tamẽ & immaculatus in ſuo regno permanet. Aegeas dixit: Cùm ſi occiſus, & ab omni populo (vt aſſeris) deuoratus, quomodò integer perſeuerat, & viuus? Andreas reſpondit. Si credideris ex toto corde tuo, diſcere poteris: ſi non credideris, penitùs nunquam tu ad indaginem huius veritatis attinges.

S. Andreas in carcerem duc... citur.

Tunc iratus Aegeas, iuſſit eum in carcerem retrudi. Vbi cùm eſſet clauſus, venit ad eum multitudo penè totius prouinciæ, ità vt Aegeam vellent occidere, & Andream Apoſtolum, fractis ianuis carceris, liberare. Quos S. Andreas his verbis admonuit: Nolite quietem Domini noſtri Ieſu Chriſti in ſeditionẽ diabolicam excitare. Nam traditus Dominus omnem patientiam præbuit: non contendit, neque clamauit, nec in plateis aliquis eum clamantem audiuit. Habete ergò ſilentium, quietem & pacem: & non ſolùm meum martyrium nolite impedire, verumetiam vosipſos quaſi athletas Domini præparate, vt uincatis minas intrepido animo: plagas autem per tolerantiam corporis ſuperetis. Si enim terror timendus eſt, ille eſt utique timendus, qui finem non habet. Nam humanus timor fumo ſimilis eſt, & ſubitò, cùm excitatus fuerit, euaneſcit. Et ſi dolores timendi ſunt, illi ſunt formidandi, qui ſic incipiunt, vt nunquam finiantur. Iſti enim dolores aut leues ſunt, & tolerantur: aut graues ſunt, & citò animam eijciunt. Illi autem dolores æterni ſunt, ubi eſt quotidianus fletus, & mugitus, & luctus, & ſine fine cruciatus; ad quem Proconſul Aegeas ire non timet. Eſtote ergò magis parati ad hoc, vt per tribulationes temporales ad æterna gaudia pertingatis: vbi ſemper lætemini, ſemper floreatis, ſemperque cum Chriſto regnetis.

Eſa. 42.
Matt. 12

Rurſus ad tribunal ducit.

Hæc, & his ſimilia ſancto Andrea Apoſtolo per totam noctem populum admonente, dum lux diei in matutino prorumperet, miſit Aegeas, & adduxit ad ſe ſanctum Andream, ac ſedens pro tribunali, dixit: Exiſtimaui te nocturna cogitatione reuocare animũ tuum a ſtulticia, & à Chriſti tui laude ceſſare, vt poſſes nobiſcum non amittere gaudia vitę. Stultum eſt enim, vltrò uelle ad paſſionem Crucis ire, & ignibus ac flammis teipſum peſſimis deſtinare. Andreas reſpondit: Gaudia tecum habere potero, ſi credens Chriſto, dimittas culturas idolorum. Chriſtus enim me miſit ad iſtam prouinciam, in qua non paruum populum ei acquiſiui. Aegeas dixit: Ideò te ſacrificare compello, vt iſti, qui per te decepti ſunt populis relinquant vanitatem tuæ doctrinæ, & ipſi dijs offerant grata libamina. Nulla enim remanſit in Achaia ciuitas, in qua templa deorum derelicta non ſint, & deſerta. Nunc ergò per te reſtauretur cultura deorum, ut & dij, qui contra te irati ſunt, placari poſſint, & in noſtra poſſis amicitia permanere. Sin aliàs, diuerſa pro defenſione deorum patieris ſupplicia, & poſt omnia Crucis, quam laudaſti, patibulo ſuſpenſus deficies. Andreas reſpondit: Audi fili mortis, & ſtipula æternis parata incendiis, audi me ſeruum Domini, & Apoſtolum Ieſu Chriſti. Nunc vſque mitius tecum egi cenſura fidei, vt rationis capax, & veritatis defenſor effectus, idola vana contemneres, & Deum, qui in cælis eſt, adorares. Sed quia in impudentia tua perdurans, me putas minas tuas poſſe formidare, quicquid tibi videtur in ſupplicijs maius, excogita. Tanto enim meo regi ero acceptior, quanto pro eius nomine fuero permanens in tormentis confeſſor.

En quantum effeceriat in Achaia S. Andreas

Magna libertas et conſtantia eius.

Durè flagellatur.

Tunc Aegeas iuſſit eum flagellis cædi extenſum. Qui cùm ſeptem terniones tranſiſſet, eleuatus eſt, atque adductus ante eum. Cui Aegeas dixit: Audi me Andrea, & ab effuſione ſanguinis conſilium reuoca. Quòd ſi non feceris, Crucis te faciam interire patibulo. Andreas dixit: Ego Crucis Chriſti ſeruus ſum, & Crucis trophæum optare potiùs debeo, quàm timere. Tibi autem cruciatus æternus qui debetur, poteris euadere, ſi poſtquam probaueris perſeuerantiam meam, uel ſic credideris Chriſto. Ego enim de tuo interitu timeo: non de mea paſſione cõturbor. Paſſio enim mea aut vnius diei ſpatium occupat, aut duorum, ut multum: Tuus autem cruciatus nec per millia annorum poteſt peruenire ad finẽ. Vndè deſine iam miſerias tuas augmentare, & ignem ipſe tu tibi æternum accendere noli. Tunc indignatus Aegeas, cruci eum affigi præcepit, mandans hoc quæſtionariis, ut ligatis pedibus & manibus, quaſi in eculeo tenderetur, nè clauis affixus, citò deficeret, ſed cruciaretur potiùs longo cruciatu. Cumque eum carnifices ducerent, vt crucifigeretur, concurſus factus eſt populorum, clamantium ac dicentium: Iuſtus homo & amicus Dei, quid fecit vt ducatur ad crucẽ? Andreas verò rogabat populum, ut non impedirent paſſionem eius. Gaudens enim, & exultans ibat, & à doctrina non ceſſans.

Eccè tibi Apoſtolũ ad crucẽ tanquam ad epulas properantem.

Cumq; perueniſſet ad locum, ubi crux parata erat, videns eam a longè, exclamauit uoce magna, dicens: Salue Crux, quæ in corpore Chriſti dedicata es, & ex membrorum eius margaritis ornata. Antequam te aſcenderet Dominus, timorem terrenum habuiſti: modò uerò amorem cæleſtem obtinens, pro voto ſuſciperis. Sciris enim à credentibus, quanta intra te gaudia habeas, quanta munera præparata. Securus ergò & gaudens uenio ad te, ità vt & tu exultans ſuſcipias me diſcipulum eius, qui pependit in te: quia amator tuus ſemper fui, & deſideraui amplecti te. O bona Crux, quæ decorem & pulchritudinem de membris Domini ſuſcepiſti, diu deſiderata, ſolicitè amata, ſine intermiſſione quæſita, & aliquandò iam concupiſcenti animo præparata: accipe me ab hominibus, & redde me magiſtro meo, ut per te me recipiat, qui per te redemit me. Et hæc dicens, expoliauit ſe, & ueſtimenta ſua tradidit carnificibus. Qui accedẽtes, leuauerũt eum in crucem, & extendentes funibus totum corpus eius (ſicut eis iuſſum fuerat) ſuſpenderunt. Adſtantes vero erant turba ad uiginti millia hominum, inter quos erat frater Aegeæ nomine Stratocles, qui ſimul clamabat cum populo, Iniuſto iudicio ſanctum uirũ hoc pati. Sanctus uerò Andreas confortabat mentes credentium Chriſto, & hortabatur ad tolerantiã temporalem, docens nihil eſſe dignum paſſionis ad æternam remunerationis compenſationem.

In cruce ſuſpendit

Intereà uadit omnis populus cum clamore ad domum Aegeæ, & omnes pariter clamantes, dicebant: Virum ſanctum, pudicum, ornatum moribus, bonum doctorem, pium, modeſtum, rationabilem non hoc debere pati, ſed debere deponi de cruce: quia iam ſecunda die in cruce poſitus, ueritatem prædicare non ceſſat. Tunc Aegeas paueſcens populum, & promittens ſe eum deponere, ſimul cœpit ire. Quem videns S. Andreas, dixit: Quid tu ad nos, Aegea, veniſti? Si vis credere Chriſto, ſicut promiſi, aperietur tibi via indulgentiæ. Si autem veniſti ad hoc tantùm, vt me ſoluas, ego penitùs hinc de iſta cruce uiuens in corpore deponi non potero. Iam enim regem meũ uideo, iam adoro, iam conſpectui eius conſiſto. Sed de tuis miſeriis doleo: quia paratus te expectat æternus interitus. Curre pro te miſer, dum adhuc potes, nè tunc incipias velle, cùm non poteris. Mittentes autem manus ad crucem carnifices, non poterant penitùs contingere eum. Et ſubindè alii & alii ingerentes ſe, vt ſoluerent eum, & nullus poterat pertingere ad eum. Stupebant enim brachia eorum,

Fruſtrà conantur eum carnifices de cruce deponere.

qui-

quicunque ſe extendiſſet ad ſoluendum eum.

Tunc voce magna ſanctus Andreas dixit: Nè permittas, Domine IESV CHRISTE, me famulum tuum, qui propter nomen tuum pendeo in cruce, ſolui: nec permittas eum, qui iam per crucem tuam, cognouit magnitudinem tuam, ab Aegea, homine corruptili, humiliari: ſed ſuſcipe me tu, magiſter meus Chriſte, quem dilexi, quem cognoui, quem cõfiteor, quẽ cernere deſidero, i quo ſum quod ſum. *Vide pectus Chriſti amore flagrantiſſimum.* Suſcipe Dñe, Ieſu Chriſte ſpiritum meum in pace: quia iam tempus eſt, vt veniam, deſiderans te videre. Suſcipe me Dñe Ieſu Chriſte, magiſter bone, & iube me de iſta cruce non deponi, niſi priùs ſpiritum meum ſuſceperis. Et cùm hæc dixiſſet, videntibus cunctis, ſplendor nimius, ſicut fulgur de cælo veniens, ità circundedit eum, vt penitùs præ ipſo ſplendore oculi eum humani non poſſent adſpicere. *Reddit ſpiritum.* Cumque permanſiſſet ſplendor ferè dimidiæ horæ ſpatio, abſcedente lumine, emiſit ſpiritum, ſimul cum ipſo lumine pergens ad Dominum, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Quædam verò fœmina, nomine Maximilla, ſenatrix in ſpecu poſita, diligens pudicitiam & ſanctitatem, ſtatim vt cognouit Apoſtolum perrexiſſe ad DOMINVM, acceſſit ad crucem, & ſuorum ſolatio cum omni reuerentia depoſuit corpus, & condiuit aromatibus, & in loco, quo ſe conſtituerat ſepeliendam, illic eum ſepeliuit. Aegeas verò iratus contra populum, diſponebat conteſtationem publicam facere, & ad Cæſarem accuſationem contra Maximillam & populum deſtinare: Sed dum ordinat, in conſpectu officii ſui à diabolo arreptus eſt, & in *Aegeæ interitus.* medio foro ciuitatis volutatus, expirauit. Nunciatum eſt fratri eius, cui nomen erat Stratocles, & miſit ſeruos ſuos, dixitque eis, vt inter Biothanatos ſepelirent eum. Ipſe autem de facultatibus eius nihil quæſiuit, dicens: Non mihi permittat Dominus meus Ieſus Chriſtus, cui credidi, vt ego de bonis fratris mei aliquid contingam, nè polluat me crimen eius, quia Apoſtolum Domini auſus fuit pro amore pecuniæ occidere.

Hæc autem geſta ſunt apud Achaiam prouinciam ciuitate Patras, pridiè Calendas Decembris, vbi etiam præſtantur glorioſa eius beneficia vſque in præſentem diem. Tantus autem timor inuaſit omnes, vt nullus remaneret, qui non crederet Saluatori noſtro *1. Tim. 2* Deo: qui vult omnes ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Ipſi gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

IOHANNIS CHRYSOSTOMI ARchiepiſcopi Conſtantinopolitani laudatio in Sanctum Apoſtolum Andream. Habetur in Simeone Metaphraſte.

Nouẽ. 30 VALIDVM eſt Apoſtolicæ piſcationis rete, admirabilis Andreæ memoria, & eius retis commemoratio, quo ad capiendas, & ad Chriſtianam fidem attrahendas gentes vſus eſt. Sagena enim, qua immortales illi mortui vſi ſunt, nulla temporis obliuione poteſt intercipi. Non veteraſcunt tempore illa venationis inſtrumenta, quæ non humana arte, ſed diuina gratia effecta ſunt. Quamuis enim piſcatores ipſi à nobis exceſſerint, nullo tamen tempore inſtrumenta, quibus illi vſi ſunt, aut ſagena, qua mundum ipſum comprehenderunt, inueterata eſt. Qui cùm rete iaciunt, & extrahunt, non videntur, & tamen illorum retia plena conſpiciuntur. Non arundinem illam poſſederunt, quam tempus corrumpit. Non linum in aquam demiſerunt, quod vetuſtate putreſcit. Non hamum fabricarunt, quem rubigo conſumit. Non eſcam in hamo poſuerunt, qua piſces caperent. Non in petra conſederunt, quæ vndis quatitur. Non in ſcapha nauigarunt, quam diſſoluit tempeſtas. Non piſces, hoc eſt, naturam rationis expertem, expiſcati ſunt. Sed quemadmodùm ars illa, qua vſi ſunt, admirabilis: ità & illorum inſtrumenta, noua atque inuſitata extiterunt. *Inſtrumenta Apoſtolicæ piſcationis.* Nam pro arundine prædicatione vtuntur, pro funiculo memoria, pro hamo potentia, pro eſca miraculis, pro petra cælis, ex quibus huiuſmodi piſcationem exercent: pro ſcapha habent altare: pro piſcibus reges etiam ipſos capiũt: pro ſagena Euangelium expandunt: pro arte diuinam gratiam adhibent: pro mari vitam humanam tractãt: *Crux, rete Apoſtolicum.* pro retibus Cruce, velut ſagena quadam, uti ſolent.

Qui unquàm vidit à mortuis piſcatoribus viuentes homines, tanquàm piſces, capi? O magnam Crucifixi potentiam, o diuinæ dignitatis præſtantiam, o Apoſtolorum ſumma beneficia. Nihil tale in uita eſſe poteſt, quale eſt Apoſtolicæ gratiæ faſtigium. *Gen. 4.* Multa certè uidit humana vita valdè admirabilia, & opinionem ſuperantia. Vidit enim ſanguinem effuſum clamantem, & cædem ſine lingua vociferantem; ac naturam propter inuidiam contra ſe diuiſam, fratrem germano fratri mortem inferentem, ac propter inuidiæ liuorem mortis ianuam patefactam. *Gene. 7.* Vidit illam Noe arcam in mundi naufragio poſitam, & naturæ humanæ interitum. *22.* Vidit ſenem contra propria viſcera, hoc eſt filium, fide armatum, & tanquàm victimã eum offerri, qui cæſus non eſt. *27.* Vidit benedictiones furto conciliatas, & formatoris Dei, ac ſerui paleſtram. *32.* *37.* *42.* Vidit inuidiam inter fratres exortam, & ſeruitutem regni conciliatricem. Vidit ſomniis paratũ ſolium, & fratris inſidiatores fame attractos. *Exod. 3.* Vidit virgam miraculorum effectricem, & rubum igne, tanquam rore, circunfuſum. Vidit legumlatorem Moyſem elementis imperantem. Vidit undas ipſas, tanquàm lapides, ſolidas factas, profundum mare denudatum, uiam repentè ſtructam, & columnam nubis in die, ac ignis in nocte populorum multitudini ducem oſtenſam. Vidit virgam ſine terra germinantem. *Num. 17* Vidit è cælo panis loco manna fundi. *Ioſ. 10.* Vidit hominis oratione ſolem, tanquàm freno quodam, ſiſti: *1. Reg. 1.* & ſterilis precibus impetratum, ut ipſa prophetam conciperet. *3. Reg. 16* Vidit farinę pugillum frugibus copioſiorem, & lecythum olei fontibus abundantiorem. *4. Reg. 2.* Vidit currum in aere agitari, & prophetam aſſumi. *4. Reg. 13.* Vidit denique mortui oſſa, vitę remedium fieri. Multa talia magna & admirabilia vidit hominum vita. Sed illa tanquàm fœnum prętericrunt, & extincta ſunt, vt lucerna exorto ſole.

Nihil tale unquàm fuit, quale fuerunt Apoſtoli. Hi cùm Dei uerbi eſſent miniſtri, attrectarunt incarnatum illum, qui, vt Deus, figuram non habet. Secuti ſunt ambulantem eum, qui vbique pręſens eſt. Diſcubuerunt vnà cum illo, qui nullo loco circunſcribitur. Eius vocem audiuerunt, qui verbo fecit omnia. Mundum ipſum lingua, tanquàm ſagena quadam, concluſerunt. Aras, vt ſpinas quaſdam, amputarunt. Idola, tanquàm feras, interfecerunt. Dæmones, vt lupos, profugarunt. Eccleſiam, ut gregem quendam, collegerunt. Orthodoxos, tanquam frumentum congregarunt. Hæreſes, ut paleas proiecerunt. Iudaiſmum, tanquàm fœnum, arefecerunt. Græcorum ſectam, tanquàm ſtipulas quaſdam, igne combuſſerunt. Humanam naturam Cruce ipſi, tan-

quàm

quàm aratro quodam, excoluerunt, & uerbum Dei, vt ſementem quandam, ſparſerunt. Ad ſummam, omnia illorum facta, tanquam ſidera quædam, effulſerũt. *Mat. 5.* Quamobrèm clara voce illis dicebat Dominus: Vos eſtis lux mundi. Siquidem Orientem habet Chriſtianus homo illum, qui è Vergine natus eſt: diluculum habet eum, qui baptiſmatis parens fuit: ſplendorem habet CHRISTI Crucifixi gratiam: radios, admirabiles illas linguas: diem, futurum illud ſeculum: meridiem, tempus, quo in Cruce ipſa manſit Dominus: Occidentem, ſepulcri habitationem: veſperam, breuem illam mortem: Solis fulgorem, reſurrectionem à mortuis: Vos eſtis lux mundi. Intuere aſtra hæc, & illorum ſplendorem obſtupeſce. Idcircò Andreas hodierno die cùm, tanquàm luminis theſaurum quendã, communem Dominum inueniſſet, *Iohan. 1.* clamabat ad Petrum fratrem ſuum: Inuènimus Meſsiam.

O fraternæ charitatis exuperantiam, o inuerſum ordinem. Poſterior Petro in vitam ingreſſus eſt Andreas, & prior Petrum ad Euangelium allexit, & tanquàm venatus eſt. Inuènimus (inquit) Meſsiam. Ex gaudio profecta eſt hæc oratio: lætum inuentæ rei Euangelium hoc fuit. Inuènimus (inquit) theſaurum illum. Fuge, Petre, circuncisionis paupertatem: caue te laceris pannis legis: abiice iugum literæ: hæc omnia contemne, vt parua quædam: ut ſomnia, deſpice præſentia: ac BETHSAIDEM, vt vilem & abiectum quendam locum, aſpernare: relinque rete, vt paupertatis inſtrumentum: ſcapham, vt naufragii thalamum: piſcandi artem maritimæ fluctuationi expoſitam: piſces, vt uentris negociationem: gentem Iudaicam, vt rabiem contra Deum: Caipham, vt praui conſeſſus parentem. Inuènimus Meſsiam, quem pronunciarunt Prophetæ, quem lex præconio ſuo, tanquàm *3. Re. 22.* tuba quadam, nobis prædicauit. Inuènimus legis the*Eſa. 6.*ſaurum. Fuge, Petre, famem literæ. Inuènimus Mel*Ezech. 10.*ſiam, quem olim adumbrarunt ſigna, quem vidit Michæas in throno gloriæ, quem Eſaias contemplatus *Dan. 7. & 2.* eſt ſuper Seraphim, quem Ezechiel vidit ſuper Cherubim, quem Daniel ſpectauit ſuper nubes, quem Nabuchodonoſor vidit in fornace illa, quem Abraham accepit in tugurio, quem Iacob non dimiſit, niſi priùs *Gen. 32.* ab illo benedictus eſſet, cuius poſteriora vidit Moſes ſuper petrã. Hunc nos inuènimus ſine principio genitum, & in vltimis diebus viſum. O theſaurum ingentem, cuius copia exhauriri non poteſt. Diuitiæ enim ſunt non materiei ſubiectæ, quarum eſſentia originis eſt expers, & inuentio ipſa recens. Inuènimus Meſſiam, qui interpretatur Chriſtus.

Multi quidem fuerunt Chriſti, ſed omnes morti ſubiecti. Abraham Chriſtus fuit, ſed in ſepulcro corruptus eſt. Iſaac quoquè fuit ille quidem Chriſtus, ſed eius oſſa in monumento iacent. Fuit & Iacob Chriſtus, ſed morti ſubiectus. Moſes etiam fuit Chriſtus, ſed quo loco ſepultus ſit, neſcimus. Dauid ſimiliter fuit Chriſtus, ſed omnes mortis ſpolia, omnes fuere mortis captiui. Vnus verè fuit Chriſtus, natura quidem Deus, ſed propter eius miſericordiam homo: qui virginalem ventrem ſuo exitu, tanquàm ſigillo quodam ſignauit, & piſcatores illos ſuos curationum fontes effecit: Cuius eſt imperium, regnum, gloria & adoratio cum immaculato, conſubſtantiali & eiuſdem ſubſtantię patre, & ſanctiſsimo ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

BEATI PETRI DAMIANI SERmo de Sancto Andrea Apoſtolo.

Feſtum S. Andreæ Apoſtoli.

ET quietum ſtudium, & attentum ſilentium, & tanta viri feſtiuitas monent, immò compellunt, aliquid dicere ad oſtendendam gloriam Deitatis, gratiam Apoſtolicæ dignitatis, confesſionis virtutem. Demus gloriam laudi eius, quem laudant omnes gẽtes, qui miniſtros ſuos & laudat, & laudabiles facit. Ipſe eſt, cui aſsiſtunt Angeli ad audiendam vocem ſermonum eius: qui ſtellas uocat, & dicunt, Adſumus: *Pſal. 102.* cuius manus extendit cęlos: qui fundauit terram ſuper ſtabilitatem ſuam: qui graditur ſuper fluctus maris: qui fecit mirabilia ſolus: in quem deſiderant Angeli proſpicere. *Baruc 3 Pſal. 103 Iob 9.* Ipſe eſt, qui fecit omnia, & in omnibus quæ fecit, quæcunque voluit fecit. Huic ſeruire, regnare eſt, qui ſeruiuit pro nobis ſub dura & graui neceſsitate, & purpuram ſuę diuinitatis cilicio noſtræ mortalitatis operiens, pauper & mendicus venit in regionem noſtram. Nunquid non ludus vobis videtur, Iudæi, Pagani, Hæretici, & omnis illa ſubſannantium, immò inſanientium turba, cùm dicimus filium Dei carnem, crucem, mortem, clauos & lanceam tolerasſe? Ludus profectò eſt, undè ſic nobis luditur, ut vobis illudatur.

Vnicus ille ſapiens, huius myſterii non ignarus, ludum iſtum eleganti ſermone præluſit: Delectabar, inquit, per ſingulos dies, ludens coram eo in orbem terrarum. *Prouer. 8* Luſit quippe coram Deo, cùm carnem ex eius præcepto ſuſcepit: & in orbem terrarum, quia ad redemptionem orbis terrarum: delectatus per ſingulos dies, in ſingulis Apoſtolis iucundatus, *Matt. 16.* dum vni tradidit regnum cælorum, alteri de pectore ſuo reclinatorium confecit. Et deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum. Putabam ego, Domine IESV, *Iohan. 13* quòd deliciæ tuæ eſſent non cum filiis hominum, ſed cum choris Angelorum, vbi diuinitatis gloria Thronis & Poteſtatibus admirandus, ſuperiorum oculos reuerberas naturarum. Ibi lucem habitas inacceſsibilem, *1. Tim. 6* & circunſtantiam clariſsimorum luminum tui luminis obtegis maieſtate. Sed illa clementisſima tua pietas, & benignitas adoranda, delicias ſuas dicit eſſe cum filiis hominum. Iſti ſunt filii hominum, *Pſal. 35.* qui ſperauerunt ſub tegmine alarum tuarum, quos elegiſti de plebe, quorum lauiſti pedes, quibus tuum ſpiritum infudiſti, qui fidem tui nominis quadrigis Euangelicis per orbem quadrifidum portauerunt. Nota tamen quòd dicit, non cum hominibus, ſed cum filiis hominum. Ego puto homines, ad veterem hominem: filios verò hominum, ad filium hominis pertinere: *Pſal. 8.* iuxta quam intelligentiam, puer citharista ſic intonat: Quid eſt homo, quòd memor es eius? aut filius hominis, quoniam uiſitas eum? Vides ne, quia Deum hominis eſſe memorem, filium verò hominis ſe uiſitare confirmat? Præſumimus, & ſuſpiramus, quia faciet nobis miſericordiam ſuam in conſpectu filiorum hominum, ſi interìm protegat nos in abſcondito ſuæ faciei à conturbatione hominum. *Pſal. 30.*

Magiſter & DOMINVS noſter, cuius ſchola eſt in terris, & cathedra eſt in cælo, ex his omnibus, quos elegit, elegit & prælegit Andream Apoſtolum, cuius ſolennitatem & vocibus, & cordibus inclamamus. O dulcis Apoſtolus, & primitiua uocatio Saluatoris, qui in ipſum Apoſtolicum chorum tanti prioratus inſignitur faſtigio. Non ſubterfugit nos, quia quodam modo tenerrimus eſt, & dulcior in cordibus

fide-

fidelium, cuius paſsio tanta ſpiritus deuotione diſtil lat, vt mentes audientium adipe & pinguedine replere videatur. Vnde non immeritò in ſingularem authoritatis arcem ſuſcepta eſt, quam qui viderunt, ſcripſerunt orbi, & miniſtri fuere ſermonis. Vocatio eius, vita & paſsio, cognita ſunt vobis: & nunc quid ſupereſt, vt à me ampliùs expectetis? Veruntamen mouet me lectio Apoſtolica, vt aliquantiſpèr de ea veſtræ reuerentiæ colloquamur: ait enim: Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſsio fit ad ſalutem: dicat enim ſcriptura: Omnis, qui credit in illum, non confundetur. Tria proponuntur hic, & corde credere ad iuſtitiam, & ore confiteri ad ſalutem, & in illum credere, in quem qui crediderit, non confundetur. Solum cor hominis, capax eſt rationis, & ſuſceptibile myſterium Dei: quod purgatum atque politum, ipſam diuinitatis ſubſtantiam, etsi non comprehendit, apprehendit tamen. Cor eſt in pectore, anima in corde: mens in anima, fides in mente, CHRISTVS in fide. & hoc eſſe puto, quod dicit Apoſtolus: Habitare CHRISTVM per fidem in cordibus veſtris. Hoc igitur in meraciſsimam eliquatum eſt puritatem, cùm omnia myſteria Chriſtianæ fidei, fide percipis inconcuſſa, nihilque tibi dubitationem parit, licèt non videas rationem. Hæc eſt conſummata iuſtitia, perfecta veritas, & vera perfectio, ſi tamen oris confeſsio ſubſequatur. Fides enim cordis ſine fide oris, aut nulla eſt, aut parua, Saluatore dicente: Qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet coram Angelis Dei. Et propheta: Periit fides, ablata eſt de ore eorum. Non dicit, de corde, ſed de ore: quia nihil valet fides cordis ſine fide oris, nec fides oris ſine fide cordis, cùm iſta iuſtitiā, illa donet ſalutem: quia ſalus à iuſtitia, vel iuſtitia à ſalute ſeparari non poſſunt. Crede ergò, & confitere: nihilominus confitere, & crede: quia fides ad iuſtitiam, confeſsio fit ad ſalutem.

Nota fidem hiſtoriæ paſsionis S. Andreæ.
Rom. 10
Eſa. 28.
Ephe. 3.
Luc. 9.
Ierem. 7.

Verùm quoniam in hæc deuènimus loca, & occaſio confeſsionis ſe obtulit, reddendum nunc eſt, quod alibì promiſimus, totumque proferendum, quod de confeſsione ſentimus. Patientes autem eſtote, &, ſi forte protenſius ſermonem extendero, uos attendite iis, quæ dicuntur, quia veſtræ proferuntur vtilitati. Via enim eſt, ſine qua nemo venit ad patrem: quam qui perdidit, perdidit Deum. Cùm igitur de vitiorum abyſſo diſponis emergere, ad illum præcipuè ſit refugium tuum, cui anima tua commiſſa eſt, quem impoſuit Deus ſuper caput tuum. Nec te moueat, ſi illiteratus ſit, uel indiſcretus: quia hoc ipſum ſignum humilitatis eſt, quæ generat confeſsionem. Memento quia non eſt poteſtas, niſi à Deo. Super cathedram, inquit, Moyſi ſederunt ſcribæ & phariſæi. Et tu attende non ſedentem, ſed ſedem: cathedram, non perſonam. Quòd ſi fortè uel licentia eius, ad alium tibi fugere permittatur, tu tamen priùs ei reueles tui cordis arcanum: quia non eſt plena ſalus, ſi ille fugitur, aut contemnitur, cui adhærere, & quem honorare debueras. Quòd ſi minùs tibi ſufficiens videtur eius inſtructio, patet ad libertatem via, ut coram alio literato atque diſcreto effundas cor tuum, reſeruato illi priuilegio ſuo, cui tu tuam animam commendaſti. Nec tibi blandiaris, ſi grauiter peccanti leuior pœnitentia, uel à neſciente, vel à diſsimulante dictatur, cùm in Purgatoriis ignibus perficiendum ſit, quicquid hic minus feceris: quia dignos pęnitentiæ fructus quærit Altiſsimus. Licèt autem non euaſerit manus Dei uiuentis, qui tibi plenè non conſuluit: tibi tamen ratio magiſtra præſidet, quæ te doceat tantùm à licitis abſtinere, quantùm te memineris illicita perpetraſſe.

Rom. 13.
Mat. 23.
Ignis purgatorius.

A veſtibulo igitur huius ſacratiſsimæ virtutis omnes illos excludimus, quos ad confeſsionem vel timor cogit: quia extorta confeſsio non eſt confeſſio, ſed confuſio: vel aliorum accuſatio trahit, quę non eſt confeſsio, ſed offenſio: vel ſui excuſatio ducit, quem non eſt confeſsio, ſed defenſio: vel inanis iactantia rapit, quæ non eſt confeſsio, ſed illuſio: & ſi quæ aliæ peſtes ſunt, quæ obumbrato velamine tanti ſacramenti ſimulent ſanctitatem. Cor in ſemetipſo, & ex ſemetipſo contritum & humiliatum, ad huius purificationis poteſt aſſcendere puritatem. Oſtendam tibi vnum iuſtorum iuſtiſsimè confitentem. Quæris, quiſnam ſit? Pſaltes Domini eſt. Dixi, inquit, confitebor aduersùm me iniuſtitiam meam Domino. Dixi, hoc eſt, in corde meo propoſui, non coactus, neque compulſus, ſed ſpontaneus. Iniuſtitiam meam, ait, non alienam: aduersùm me, me arguens & accuſans. Vides, quia non timore alterius, vel ad alium accuſandum, vel excuſandum ſeipſum ſanctus Domini confitetur? Pro huiuſmodi confeſsione remittes tu, Domine, impietatem cordis mei, peccati ſcilicet. Et pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tempore opportuno. Hoc primùm in corde germinat ad iuſtitiam, poſteà in ore naſcitur ad ſalutem.

Confeſsio vitioſa quorum ſit.
Pſal. 31.
Ibidem.

Primus eius gradus eſt, cognitio peccati. Initium ſalutis (ait quidam) notitia peccati. In hac cognitione videndum eſt quid egeris, quantis contumelijs affeceris corpus tuum, ambulans in paſsione deſiderii, ſicut & gentes, quæ ignorant DEVM, poſsidens vas tuum in immunditia & uilitate, non in ſanctificatione & honore. Conſiderandum etiam, quid merueris, ignem illum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius, & omnia pœnarum genera, quæ in illis pœnalibus locis cumulantur & creſcunt. Inſpiciendum verò, quid amiſeris, bona videlicet illa, quæ oculus non vidit.

1. Theſ. 4
Mat. 25.

Horum igitur omnium conſideratione perterritus, tranſi ad pœnitentiam. Pœniteat te, qui tot & tantis flagitiis inuolutus, in luto fæcis & miſeriæ diutiùs iacuiſti. Pœnitentiam age, corpus conterens, & furibundo carnis aſello, incentiuorum ſemina præſumenti, pœnitenda ampliùs non admittas, nè uulnus vulneri frequenter ingeminans, confringas oſſa animæ tuæ, quæ cuſtodit DOMINVS in iuſtis. Vnum, inquit, ex his non conteretur. Eſt autem notandum, quòd hęc duo ità ſibi adinuicèm coniuncta ſunt, ut cognoſcere quis ſe non poſsit, niſi pœniteat: & pęnitere non poſsit, niſi ſe cognoſcat. Sic ergò tibi cognitus, & in te pœnitens, tranſuola ad tertium gradum, dolorem videlicet cordis: & iam plantata erit iuſtitia plantatione illa, quam plantauit pater tuus cæleſtis. Dole igitur, quia creatorem oſtendiſti, cuius legem cæleſtia & terreſtria, præter te, indefeſſa ſtatione conſeruant, & in tanta Republica DEI tu ſolus peregrinus es, & Imperatorię maieſtatis decreta non curas. Surgat & acrior dolor, quòd tuum creatorem & patrem offenderis, & illum patrem, qui tibi miniſtrat ſiderum curſus, fœcunditatem terræ, fructuum vbertatem. Accedat & acerrimus dolor, qui pertranſeat animam tuam, quòd tantum benefactorem contempſeris, qui dolorem Crucis ſuſtinuit, nè dolores inferni ampliùs ſuſtineres. Sic igitur in interiori homine iuſtitia germinante, ſurculus erumpat in arborem, & loquatur lingua, quod ſcientia loquebatur.

Pſal. 33.
Dolor ob admiſſa peccata.

Quartus itaque gradus, eſt confeſsio oris. Hęc purè facienda eſt, quia non eſt pars peccatorum dicenda,

Ecce ſacramenta

lem cōfeſſionem, q̃ ſit ſacerdoti. cenda, & altera retinenda: neque leuia confitenda, & grauia diffitenda: nec alter accuſandus, & ipſe excuſandus: ſed cum iuſto dicendum: Non declines cor meum in verba malitiæ ad excuſandas excuſatio-
Pſal. 140. nes in peccatis. Hæc enim ſunt verba malitiæ, & grauis malitiæ, qua grauior vel peior eſſe vix poſſit. Confitendum eſt & humiliter, vt idem ſit in corde, quod ſonabit in ore. Sunt enim nonnulli, qui narrare in confeſſionibus ſolent, quæ vel argutè literatorio, vel fortiter gladiatorio geſſere conflictu, (proh dolor) ſub humilitatis pallio ſuperbiam induentes, & putantes ſe poſſe vitare oculos iudicis cuncta cernentis. Nonne vtrique reges, Saul & Dauid, redarguti à prophetis Samuele & Nathan, dixerunt? Peccaui: & tamen Saul audiuit: Tranſtulit regnum DO
1. Reg. 15 MINVS à te, & dabit illud æmulo tuo: & Dauid,
2. Reg. 12 Tranſtulit DOMINVS peccatum tuum à te, & non morieris? Quid eſt, niſi quia quod Saul habuit in ore, non fuit in corde: & humilitas, quæ in ore Dauid extitit, in corde etiam radiauit? Dicendum eſt & fideliter, vt in fide Eccleſiæ credat ſibi peccata dimitti, quia Cain & Iudas purè & humiliter confeſſi ſunt, ſed nequaquàm fideliter: nam alter eorum deſperans, ad laqueum cucurrit: alter illud grande ſcelus euomuit: Maior eſt iniquitas mea, quàm vt
Mat. 27. veniam merear. Mentiris, latro: quia maior eſt pie-
Gen. 4. tas Dei, quàm quæuis iniquitas: quia miſerationes
Pſal. 144 eius ſuper omnia opera eius.

Sequitur quintus gradus, maceratio carnis, quæ ieiuniis & vigiliis attenuanda eſt, nè noua prurigine ad voluptuoſam reuolet prauitatem. Hæc autem facienda eſt cum licentia: quia quod ſine licentia fit, vanæ gloriæ deputabitur, non mercedi: occultè, vt ne ſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua: diſcretè, propter debilitatem corporis, & multimodas infirmitates. Pleroſque enim vidimus in principio conuerſionis ità diſcretionis infregiſſe repagula, vt laudum ſolenniis inhabiles redderentur, & apparatu deincèps lautiori diuturnis foueri temporibus indigerent.

Iam ſic illuminatus, procedat ad ſextum, qui
Pſal. 33. eſt correctio operis. Prohibe ergò linguam tuam à malo, operare quod bonum eſt, ſenſuales motus tuos continentiæ frenis infrena, & ſic erit pax in terra carnis tuæ. Argue malos pro perſona, quam habes, &, te præſente, iuſtitiam non ſinas ſepeliri.

Veni ad ſeptimum gradum, qui eſt perſeuerantia
Exod. 24 bonitatis: & in hoc ſeptimo vocabit te DOMINVS cum Moyſe de medio caliginis, & in ipſam diuinitatis ſubſtantiam interiores oculos infiges. Perſeuerantiam autem faciunt expectatio præmiorum, pœnarum recordatio, primitiæ ſpiritus, donum cę-
Hebr. 6. leſte: de quibus loquitur Apoſtolus, quòd nec ex-
1. Cor. 2. pertus ignorat, nec inexpertus intelligit. Stultitia eſt enim illi, & non poteſt intelligere, quia ſpiritualiter examinantur.

Confeſſarius qualis eẽ debeat. Audite & breuiter, quem oporteat ordinari ad diſpenſationem miniſterii huius: oportet enim non minùs literatum, quàm religioſum, vt zelum DEI habeat, & ſecundùm ſcientiam, cùm indiſcreta religio magis obeſſe ſoleat, quàm prodeſſe. Literatum autem ideò, vt ſciat quod iniungat, cui parcat, quandò parcere debeat, quam conſolationem proferat de ſcripturis. Religioſum verò idcircò, ut puras manus leuet ad DEVM, & pro peccatoribus fiducialiter intercedat. Videat autem, nè vnquàm de his, quæ ſub ſignaculo confeſſionis accepit, aliquam faciat mentionem, vel alicui loquenti conſentiat. Caueat etiam, nè vileſcat in conſpectu eius, qui ei ſuam vilitatem oſtendit, nec ſit ſuſpectus, nec de præterita futuram vitam æſtimet peccatoris. Quòd ſi fortuitò de his, quæ in confeſſione ſuſcepit, cauſa coram eo fuerit ventilata, non tanquàm conſcius in partem declinet, ſed quaſi neſcius iudiciarium ordinem permittat excurrere. Habeat autem in uoluntate compati, & eum liberare, & nitatur aliquid detrahere ſeueritati, imitans dulcedinem Domini mei, de quo
dicit ſanctus: Quoniam feciſti iudicium meum, & *Pſal. 9.*
cauſam meam. Sed (proh dolor) temporibus noſtris per vniuerſum mundum peſtilentialis morbus excreuit, vt præferantur Eccleſiis, quos nec ſcientia, nec vita commendat, ceu duces cæcorum, & pręcipitati, & in præcipitium perducentes.

Audiuimus de confitente, de confeſſionem ſuſci- *Confeſſionem impedientia.*
piente: audiamus nunc, quæ ſunt, quæ impediant confeſſionem. Quantùm colligere poſſum, quatuor præcipuè occurrunt, pudor, timor, ſpes, & deſperatio. Nihil fortius ad expugnandum gratiam DEI, quàm timor humanus: quia dum erubeſcimus confiteri, quę commiſimus, DEVM minus, quàm ho-
mines, reueremur. Hæc eſt confuſio adducens pec- *Eccle. 4.*
catum. Opponamus ergò ei conſiderationem rationis, reuerentiam intuentis Dei, comparationem maioris confuſionis. Vt enim confiteamur, ratio mouet, DEVS cogit, qui videt: & ſi confundimur hic dicere, quid erit in illa magna confuſione, vbi omnia omnibus patebunt? Timor autem pleroſque opprimit, nè graui pęnitentia percellantur, & perfer-
re non poſſint. Verè qui timet pruinam, irruet ſuper *Iob 6.*
eum nix. Hic conſiderandum, quàm grauis ſit pœna gehennæ, quàm longa, quàm infructuoſa. E contrario autem pęnitentia præſens, leuis, breuis & fructuoſa. Spes autem multos obruit, qui dum bona præſentia cupiunt, aperire conſcientias ſuas nolunt, nè ſi quales ſunt, hominibus appareant, ad nulla pręſentis vitę bona conſcendant. Quibus inculcandum eſt, quia bona huius ſeculi, parua ſunt, incerta & momentanea: & illa illius vitæ, maxima, certiſſima, & æterna. Plurimos deſperatio interficit, qui hoc
ſolùm metuunt, nè poſſint continere. Verum nan- *Prou. 18.*
que eſt, quia peccator cùm venerit in profundum malorum, contemnit. Hanc obterere debemus vigore confeſſionis, gratia humilitatis, & compaſſione illius, cui aperimus conſcientiam noſtram.

Sciendum autem, quia alia eſt confeſſio, quæ pec- *Duplex confeſſio.*
catum plangit: alia, quæ laudem canit. Bonum animæ ornamentum confeſſio, quæ & peccatorem purgat, & iuſtum reddit purificatiorem.

Sequitur: Qui crediderit in illum, non confundetur. Credere DEO, eſt uerbis eius fidem adhibere. Credere DEVM, eſt confiteri vbiquè DEVM eſſe. Credere in DEVM, eſt omnem ſpem ſuam in illum dirigere. DEVM, & DEO credunt dęmones: ſed in illum non credunt, in quem qui crediderit, non confundetur, quia ſpem ſuam non ponunt in illum.

Eccè quantùm potui, etſi non quantùm volui, de confeſſionis diſſerui ſacramento. Sed quia ſermonem in longum protraximus, finem loquendi pariter audiamus. Det nobis corde credere ad iuſtitiam, ore confiteri ad ſalutem, & in ſe credere, ſponſus
Eccleſiæ, filius Mariæ, qui *Rom. 9.*
eſt Deus benedictus
in ſecula,
Amen.

DE SANCTO TROIANO, SANtonicæ ciuitatis Epiſcopo : ex Gregorio Turonenſi De gloria confeſſorum. Cap. 59.

Nouẽ. 30

TROIANVS Pontifex ipſi us Sãtonicæ ciuitatis, ſancto Bibiano coniunctus cælo, vicinus ei eſt & tumulo. Magnæ enim virtutis fuiſſe dicitur hic ſacerdos. Quodam verò tempore, dum inter obſeura noctium tempora loca ſancta, quæ tuoc io circuitu vrbis habebantur, vno tantùm ſubdiacono comite eircuiret, apparuit ei globus magnus luminis, quaſi de cęlo deſcendens. Cognita autem vir Dei re, ait comiti: Nè ſequaris penitus, donèc ego te uocem. At ille terræ deuolutus, ſpectabat haud procùl, quidnam miraculi ageret Dei ſeruus, erat enim ager publicus, in quo conſtiterat. Appropinquante verò lumine, cucurrit ſacerdos ad occurſum eius, & vſque ad terrã ſe humilians, ait: Benedic, quæſo, mihi, beate Pontifex. Cui ille, qui aduenerat, ait: Tu mihi benedic, ſacerdos Dei Troiane. Et dato ſibi oſculo, facta oratione, locuti ſunt diutiſsimè ſimul. Subdiaconus verò Antonius ſpectans, vidit lumen, quod apparuerat, eadem, qua venerat, via reuerti. Vocans itaque ad ſe ſubdiaconum Epiſcopus, ait: Accede nunc, vt explicemus cœptum iter ad viſitanda ſanctorum loca. Tremens verò ſubdiaconus, ait: Quęſo, domine nè deſpicias humilitatem meam: ſed iodica mihi quę videris, animadnerti enim neſcio quid fuiſſe diuinũ. Cui ille: Dicam tibi, ſed tu nemini dixeris, nam ſcito, quòd in quacunque die hæc publicaueris, ab hoc mundo migrabis. Sanctum, inquit Martinum Turoni cum uidi, & ipſe locutus eſt mihi. Caue ergò, nè cui vulgare audeas areaoa Dei. Igitur ſacerdos impleto vitæ huius curſu, obiit. Subdiaconus uerò plenus dierum, ægrè ferens quòd virtus ſancti Troiani occuleretur, conuocato Epiſcopo, clericis ac quibuſdam ſenioribus, omnia, quæ à ſancto audierat, & qualiter myſterium luminis viderat, quod manifeſtisſimè fidẽ Troiaoi, Martiniqne gloriam patefecit, ex ordine reſerauit, nec quicquam ex iis occuluit, adiiciens hęc: Et vt probetis vera eſſe quæ loquor, finito ſermone, finem ſacio vitæ. Quibus dictis, clauſis oculis obiit, non ſine admiratione adſtantium. Magnæ igitur (ut diximus) uirtutis fuit beatus Troiatus Antiſtes, & honorabilis inter cunctos ciues vrbis ſuæ.

Globus luminis ĩgẽs apparet S. Troiano.

Is fuit S. Martin᷑.

Hic fertur, dum eſſet in corpore, ſi nouum, ut aſſolet, amphibalum induiſſet, cum quo procedens, diœceſim circumiret: fimbriæ huius veſtimenti à diuerſis diripiebaotur: ſalubre enim omnis homo computabat, quicquid ab eo rapere potuiſſet. Qui ſepultus in terris, cælo ſe uiuere multis virtutibus manifeſtat. Nam energumeni, frigoretici, cæterique infirmi, plerumquè ad eius tumulum exorantes, accepta incolumitate, recedunt.

Nota priſcorum deuotionem erga reliquias.

FINIS MENSIS NOVEMBRIS.

VITA SANCTI ELIGII NOVIOMENSIS EPISCOPI,

A BEATO AVDOENO ROTHOMAGENSI PRAEſule, eius æquali, conſcripta libris duobus. Hiſtoria admodùm prolixa eſt. Authoris longum Prologum omiſimus, nihil ferè, præter ſimplicis ſtyli excuſationem, habentem.

LIBER PRIMVS.

De ſancti Eligij genere & patria. Cap. 1.

Decembris 1.

S. Eligij patria.

IGITVR Eligius Lemouice Galliarum vrbe, quæ ab Oceano Britannico ferè ducentorum millium ſpatio ſeiungitur, in villa Catalacenſi, quæ à prædicta vrbe ſex circiter millibus ad Septentrionalem plagam vergit, oriundus fuit. Eſt itaq; præfata ciuitas partibus ſita Armoricanis in vlteriore Gallia, primaq; Aquitania, quæ ad plagam reſpicit Occidentalem. Cui contigua eſt ab Oriente prouincia Lugdunenſis, Galliaq; Belgica. Habet etiam ab Euro & Meridie prouinciam Narbonenſem; à Circio autem ambitur Oceano. Porrò ab occaſu habet Hiſpanias. In hac ergò regione parentibus ingenuis, atque ex longa proſapia Chriſtianis, Eligius natus atque alitus eſt.

Item parentes.

Cuius pater Eucherius, mater verò Terrigia vocitata eſt. Ipſe autem, gratia diuinâ præſcientie, congruum ſibi ac veluti ſpeculum mentis ſuæ, Eligius nomẽ accepit. Ergò cùm propoſitum ſit de his, quæ geſsit, immò quæ Dominus per eum operari dignatus eſt, ſicut geſta conſtat, narrare: tamen id, quod, priuſquàm naſceretur, ad indicium ſanctitatis eius oſtenſum eſt, quodq; magnorum virorum teſtimonio didici, omittere non debeo.

Quid mater eius de illo præuiderit. Cap. 2.

Viſio matris eius grauida.

CVm adhuc vir beatus matris eſſet aluo inditus, vidit genitrix eius viſionem, quæ huiuſmodi habet ordinem. Videt quaſi aquilam valdè pulchram ſupra ſuum volitantem ſtratum, ac ſe tertiò inclamantem, ſibiq; neſcio quid pollicentem. Cumq; ex reciproca voce euigilaſſet, perterrita nimìs, cœpit mirari, quænam eſſet hæc viſio. Intereà venit tempus pariendi, & præ magnitudine doloris cœpit mater periclitari. Vocauerũt autem quendam religioſum presbyterum, boni teſtimonij virum, vt pro eâdem orare deberet.

Prophetia de S. Eligio.

Qui cùm veniſſet ad eã, quaſi propheticum mox vſurpans verbum, ait ad illam: Noli, inquiẽs, mater timere: quoniam benedictum partum tibi Dominus dignabitur largiri. Erit etenim vir ſanctus, ac de gente ſua electus, vocabiturque magnus in Eccleſia Chriſti ſacerdos.

Vt ſit optimè à puero inſtitutus. Cap. 3.

IGitur Eligius nutritus eſt in fide recta, atque imbutus à parentibus Chriſtianis religione catholica. Exindè igitur pueritiæ annos excedens, æuum adoleſcẽtiæ cum induſtria gerebat, & quicquid operis ætati ſuæ congruum arripuiſſet, mira agilitate perficiebat. Cùm ergò videret pater eius tantum filij ingenium, tradidit eum ad imbuendum honorabili viro, Abboni vocabulo, fabro aurifici probatiſsimo: qui eo tempore in vrbe Lemouicina publicam fiſcalis monetæ officinam gerebat.

Fit egregius aurifaber.

A quo in breui huius officij vſu pleniſsimè doctus, cœpit inter vicinos & propinquos in Domino laudabiliter honorari. Gerebat enim ſimplicitatem columbæ, nè cuiquam machinaretur dolos. Habebat & ſerpentis aſtutiam, nè aliorum ſupplantaretur inſidijs. Dignumque in cunctis habens ingenium, & facilè loquebatur, & purè. Eccleſiarum etiam conuenticulis frequẽter intererat, & quæcunque ibi ex diuinis ſcripturis recitabantur, aurem libenter accommodans, auidiſsimè hauriebat, atque ità in corde ſuo memoriæ recondebat, vt etiam cùm abſens eſſet, ea quæ didicerat, meditatione intentiſſima ruminaret.

Vt in Franciam profectus ſit. Cap. 4.

INtereà poſt aliquot annos extitit quædam cauſa, diuina (credo) gubernante prouidentia, vt relicta patria & parentibus, Francorum adiret ſolum: vbi paucis degens diebus, factus eſt notus cuidam regis theſaurario, Boboni vocabulo, viro honeſto & manſueto.

Bobboni regio quæſtori adhæret.

Cuius ſe patrocinio committens, ſub eius ditione degebat. Strenuè enim ad omne opus ſe aptabat, & omnes, cum quibus colloqui potuiſſet, ſuo amore innectebat.

Vt ad regis notitiam peruenerit. Cap. 5.

POſt aliquod autẽ temporis interuallum, peruènit ad notitiam Clotarij Francorum regis, huiuſmodi ex cauſa. Volebat enim idem rex ſellam vrbanè auro gemmiſq; fabricare: ſed non inueniebatur in eius palatio, qui huiuſmodi opus, ſicut mente conceperat, poſſet opere perficere. Cùm ſciret ergò præfatus regis theſaurarius Eligij induſtriam, cœpit explorare eum, ſi quo minùs opus optatum poſſet perficere. Et cùm facilè id apud eum fieri intellexiſſet, ingreſſus ad principem, indicauit ei inueniſſe ſe artificem induſtrium, qui diſpoſitum ſine cunctamine aggrederetur eius opus. Tunc rex mẽte gratiſsima tradidit ei copioſam auri impenſam: ſed & ipſe nihilominùs tradidit Eligio.

Clotario regi duas ex auro cõficit ſedes.

At ille acceptum opus cum celeritate inchoauit, atque cum diligentia celeriter cõſummauit. Deniquè quod ad vnius opificij acceperat vſum, ità ex eo duo compoſuit, vt incredibile foret, omnia ex eodem pondere fieri potuiſſe. Nam abſq; vlla fraude, vel vnius etiam ſiliquæ imminutione, commiſſum ſibi parauit opus: non cæterorũ fraudulentiam ſectans, non mor-

dacis limæ fragmina culpans, non foci edacē flammā incuſans: ſed omnia fideliter complēs, geminam meruit felix remunerationē. Opus ergò perfectū defert protinùs ad palatiū, tradiditq; regi quam donauerat ſellam, alteram penès ſe, quā fecerat, gratuitò reſeruata. Cœpit tunc eū princeps mirari, ſimul & efferre tantā operis elegantiam: iuſsitq; ilicò fabro tribuere mercedē laboris dignā. Tūc Eligius alteram ex occulto in me-

Nota integritatē eius.

dio prolata: Quod ſuperfuit, inquit, ex auro, nè negligēs perderē, huic operi aptaui. Confeſtim ſtupefactus Clotari⁹, & maiori admiratione detētus, ſciſcitabatur opificē, ſi cūcta ex eodē penſo facere potuiſſet. Et cùm conſequenter iuxta id, quod fuerat ſciſcitatus, reſponſum accepiſſet, ingeniū eius ſublimi fauore attollens: Ex hoc iā, inquit, etiā in maximis credi poteris. Porrò hoc fuit initium, necnon & teſtimoniū in palatio re-

Credēdi, pro eo, quod eſt, fidē eius valdè ſpectatā fore.

gis honorandi, immoq; credendi Eligiū. Ex hoc tempe adauctiùs conſurgens, factus eſt aurifex peritiſsimus, atque in omni fabricandi arte doctiſsimus. Inuenitq; gratiam in oculis regis, & coràm omnibus optimatibus eius. Domino ergò iuuante, roboratur in fide, ac à rege prouocatus, creſcebat quotidiè in melius.

Vt rex eum iureiurando adigere voluerit. Cap. 6.

ME igitur præſente, neſcio quam ob cauſam, niſi quòd facilè datur intelligi, fidelitatis obtentu, dum apud regem puerulus habitatem, quodam die Rotoilo in agro accito rex Eligio, coràm reliquijs ſanctorum præcipiebat ei, vt impoſitione manuū ſacris pignoribus daret ſacramentum. Sed ille diuinum intuitum verens, excuſare humiliter omni niſu tentabat. Cumq; inſtantiùs id facere compelleretur, anxius valdè, cœpit mox vbertim lachrymas profundere, metuens ſcilicet regem offendere, ſeptuplumque pauens ſanctis pignoribus manus imponere. Intuens itaq; rex eius timorem, ſimulq; mirans tātam viri deuotionem, deſijt vltrà eum cogere: ſed magis blandè

Crediturū, id eſt, fide dignū habiturū.

leniterq; demulcēs, lætiſsimo illum vultu dimiſit, pollicens ſe plùs eū ex hoc iam crediturum, quàm ſi multimoda tunc dediſſet iuramenta.

De eius mira conuerſione. Cap. 7.

NOn poſt lōgum ſpatium, cùm iam Eligius virilem ageret ætatem, cupiēs ſe vas exhibere Deo

Confeſſio ſacramentalis.

ſanctificatum, ac metuens nè aliqua ſuum delicta pectus fuſcarent, omnia ab adoleſcētia ſua coràm ſacerdote confeſſus eſt acta: ſicq; ſibi auſteram imponens pœnitentiam, cœpit fortiter colluctationi carnis, ſpiritus feruore reſiſtere, in laboribus ſcilicet, ſecūdùm

2. Cor. 6. Domat carnem.

Apoſtolum, in vigilijs, in ieiunijs, in caſtitate, in patiētia multa, atque in charitate non ficta. Proponebat nanque ſibi aduersùs præſentes carnis ardores, futuri ſupplicij ignes: ac memoria ardoris gehennæ, ardorē excludebat luxuriæ. Orabat iugiter pro donis cæleſtibus, precabatur Deum diebus ac noctibus, illud ex li-

Iob 5.

bro Iob crebrò reuoluens: Ego, inquit, deprecabor Dominum, & ad Deum ponam eloquium meum: qui facit magna & inſcrutabilia, & mirabilia abſque numero. Qui ponit humiles in ſublimi, & mœrētes erigit ſoſpitate. Adimebat ſibi ſaturitatem panis, vt cæleſtem poſſet promereri panem. Ora quidem eius ieiunijs pallebant, corpus aridum marcebat, ſed mens acriùs ſemper æternæ patriæ amore æſtuabat: & vndè grauiora recordabatur, indè patientiùs leuiora portabat. Semper enim præſentis vitæ terminum intuens, futuram Dei ſententiam ac metuenda iudicia formida-

Prou. 28.

bat, ſciens ſcriptum: Beatus homo, qui ſemper eſt pauidus. & illud Apoſtoli: Cum timore & tremore veſtrā

Philip. 2.

ſalutem operamini. Necnon & illud Iob dictum: Sem-

Iob 31.

per enim quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Deū. Ad Domini verò pedes noctibus iacebat, manibus pectus tundens, genas lachrymis irrigans, moderatoque ſuſpirio oculis ad cælum leuatis, illum ſemper reſpiciebat, quem fortaſsè delinquēdo offendiſſe timebat, ac lamentabili voce hæc crebriùs verba geminabat: Ti-

Pſal. 50.

bi ſoli peccaui, miſerere mei ſecundùm magnam miſericordiā tuam. & illud beati Iob: Memento, inquiēs,

Iob 7. Ibidem.

quia vētus eſt vita mea. &, Parce mihi: nihil enim ſunt dies mei. Et ex ſe quodammodò egrediens, illud ante ſuam pingebat mentem: quòd nec oculus vidit, nec au-

1. Cor. 2.

ris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Ideò iſta iugiter meditando, quanto plùs proficiebat, tanto plus humiliabatur: vt quanto plus humiliatus eſſet, tanto ampliùs proficeret. Cuius quanta fuit mœſtitia, tanta fuit & venia: & quantùm ſe humiliter afflixit, tantùm clementer à Domino meruit ſublimari. O profunda benignitas Dei: ſit velocior venia, quàm culpa. O felix pœnitentia, quæ tam velociter ad ſe Chriſti traxit miſericordiam, quæq; non priùs aſsiduo fletu delictorū flāmas extinguendo, frequentiq; ieiunio peccatorum virus excludendo deſtitit, quàm miſericordiam, quam poſcebat à Domino, impetraret. De talibus quippe per

Malac. 3.

Malachiam prophetam Dominus dicit: Deus ei timorem meum, & timuit me, & à facie nominis mei paue-

Eccl. 1.

bat. Hinc iterùm ſcriptum eſt: Timor Domini expel-

Eccl. 34.

lit peccatum. & rurſus: Qui timet Dominū, nihil trepidabit, & non pauebit: quoniam ipſe eſt ſpes eius.

Vt diuinitùs cognouerit remiſſa ſibi peccata. Cap. 8.

DEniquè quodam tempore interpellans Dominum, fide pleno pectore exigebat, vt ſi accepta Deo pœnitentia eius eſſet, quoquo modo dignaretur ei dare notitiam. Habebat itaque in cubiculo, vbi aſ-

Nota de reliquijs.

ſiduè cubitare ſolitus erat, multorum pignora ſanctorum in ſupremis dependentia, ſub quorum ſacro velamine, reclinato in cilicio capite, orare conſueuerat nocte. Quo nimirùm in loco cùm ex more quadā nocte in oratione proſtratus, ſuper cilicium iacūberet, ſomno ingruente oppreſſus, veluti tranſeundo in mo-

Viſio ei⁹. Hic Au-

mento obdormiuit, viſumque eſt ei adſtitiſſe repentè quendam, atq; dixiſſe: Eccè Eligi, exauditę ſunt preces tuæ, indiciaq; olim quæſita, nunc tibi cōceſſa. Mox ille excitatus, odorem hauſit gratiſsimum. Senſit etiam ex gerulo reliquiarum guttas ſuauiſsimas ſuper ſuum leniſsimè defluere caput. Ex quo nimis attonitus, ſurrexit velociter, & ſolicitè conſpiciens, vidit quaſi balſamum diſtillare de chriſmario, & pallio, quo erat opertus. Tanta quippe fragrantia odoris ſuauiſsimi totum illud impleuerat cubiculum, vt etiam ipſe vix ibi ſubſiſtere quiuiſſet. Tunc memor ſuæ petitionis, nimiumque largitatem bonitatis Dei miratus, altius ingemiſcens, fidelem retributorē ex intimo corde benedicebat Chriſtum, qui nunquàm derelinquit ſperantes in ſe. Hoc ergò fuit initium virtutum eius, immò omnipotentis Dei, per quem omnes omnia

Audoen⁹ eſt author hiſtoria huius.

poſſunt. Quod cùm vir ſanctus ſodali ſuo Audoeno, cognomento Dadoni, quem ſicut animam ſuam diligebat, ſecretiùs enarraſſet, viciſsim ab eo exegit, nè, vſquequò ipſe in corpore maneret, eadem cuiquā indicaret. At ille hæc audiēs, cœpit continuò animo cōpungi, cœpitq; ſecreta arcanorū eius vis quędā interni amoris accendere. Iamq; ex hoc, ſpretis ſeculi blandimentis, cupiebat ex ſtudio Eligium æmulari ad bonum. Et accito etiam germano ſuo Adone in conſilio

communi,

cōmuni, (erant enim viri inclyti, optimates aulæ, filij ſcilicet Antharij) Hi ergò communi habito conſilio, cœperunt imitari, quæ ab Eligio gerebantur: eratq; eis familiare conſortium, & cor vnum in Domino, atque anima vna.

De obitu Clotarij, & quàm gratioſus apud principes fuerit beatus Eligius. Cap. 9.

INuènit ergò Eligius gratiam coràm Deo, & coràm regibus Francorum, & ferebatur ei ab omnibus teſtimonium, intantùm vt copioſam molem argenti & auri & gemmarum abſque vlla penſa à rege acciperet: creſcebatque ei honor cum magno fauore de die in diem, & omni ex parte probatus, vernabat in aula deuotus. Mortuo interea Clotario rege Francorum, Dagobertus filius eius monarchiam regni ſolus obtinuit. A quo Eligius tanta familiaritate habitus eſt, vt plurimorum eius felicitas ingens gigneret odium. Siquidem oderât eum praui, quippe quoniam magnoperè oderat ipſe ſuperbiam, diligebat veritatē: & cùm eſſet ſtrenuus, iugis ei erat contra eorum veſaniam pugna, perpetuumque certamen. Sed planè omnes boni illum admirabantur & diligebant, quia nouerant catholicam hominis ſcientiam, ac patriæ cæleſti mētem iugiter intentam, ſemperque actibus bonis præparatam. Sectabatur igitur iugiter charitatem, manſuetudinem & longanimitatem. Diligebat Deū ex toto corde, ex tota anima, atque ex tota virtute. Erat quoquè tranquillus moribus, & ſtrenuus adſpectu. Gerebat vultum planum, moderatam ſpeciem, ornatum adſpectum, quietum ſenſum, animum lętum, humilem ſapiētiam. Semper opera bona factis ampliùs, quàm verbis oſtendebat: corpus fame caſtigans, ſitientium potiùs quàm epulas amans, dolentem conſolans, ſpem ſuam Deo committens, orationi frequenter incumbens, nihilque amori Chriſti præponens: quod credebat, docens: quod docebat, imitans. Semper enim ante oculos eius dies vltimus verſabatur, ſemperq; mens eius præcepta cæleſtia meditabatur. Orabat autem frequēter, quia didicerat, quòd oportet ſine ceſſatione Dominū rogare. Satagebat magnoperè, nè ſecundus cuiquam in operibus bonis inueniretur. Erat etiam erga famulos Dei valdè humanus atq; benignus. Charitatem verò ſuper omnia & ipſe diligebat, & omnibus ſeruare mandabat. Exiſtebat vtique in cunctis caſibus firmas, omniaque aduerſa patienter ferebat. Pericula aliena in ſe pertimeſcebat, aliorumque caſus, ſuos eſſe laqueos iudicabat. Finem quoquè vitæ ſuæ ſolicitus cōſiderabat, metuēs nè ſe tanquàm fur hora illa inermem comprehenderet. Cuoi opere enim lectioni vacabat, ſciens quòd lectione ſenſus augentur, & intellectus tribuitur: & quòd lectio doceat, quid caueatur. Erat verò erga omnes humilis, nimiumque in humilitate fundatus: nulli ſe præponens, nulli ſuperiorem ſe deputans: ſciens & illud, quia ſi quis perfecta contentus fuerit humilitate, habebit ex illa gloriam: & quanto quis humilior fuerit, tanto eum altitudo gloriæ ſequetur. Habebat enim temperamentum in proſperis, patientiam in aduerſis, mentemq; nec gaudio nec mœrore à Chriſti vnquam amore reuocabat. Iraſcentem quoquè patientia deliniebat, & blandimento iracundiam furentis temperabat, ac ſic alienam miſeriam tanquàm ſuam lugebat. Eratque ei in greſſu ſimplicitas, in geſtu grauitas, in motu puritas, in inceſſu honeſtas, in ieiunio hilaritas. Animus enim eius in modeſtiſſimo corporis habitu apparebat. Erat etiam parcus in ſermone, blandus in eloquio. Triſtem, imoq; dolentem, dulci conſolabatur affatu. Hoc proferebat ex labijs, quod mentem ædificaret audientis, fiebatque eius ſermo expectationi eccleſiæ vtilis. Nihil enim ex omnibus quæ egiſſet, bonis, meritis ſuis tribuebat, nihilque in viribus ſuis vnquàm præſumebat: ſed omne opus ſuum ad Deum ſemper cōferens, in cunctis actibus eius auxilium implorabat. Bonum quod didicerat, docebat: verba tamen operibus præcedebat: ſciens non eſſe laude dignum, quod docet quis, niſi dictis facta coniunxerit: ſed potiùs ſi quod docet, & facit, tunc habebitur glorioſus. Vndè & Apoſtolus dicit: Nè, cùm aliis prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. Hoſtem præterea inuiſibilem orationibus & precibus repellere iugiter cōtendebat, pugnās ore, non gladio: orationibus, non telo: precibus, non ferro. Cunctis autem diebus, cunctis horis Dei flagitabat præſidiō, vt dignos poſt mundi lucem poſſet peruenire ad brauium. Res temporarias tribuebat egenis, vt pro eiſdem mercaretur paradiſi delicias. Deuitabat quidem ſuperbiam, amplectebatur humilitatem: Dei ſemper auxilium rogans, finem iugiter felicem poſtulans. Quis enim illo tempore humilitatem eius cernens, non protinùs compungeretur? Aut quis amator pecuniæ, eius humanitatem ac parſimoniam, deuotionem quoquè & ſtudium adſpiciens, non admirando confeſtim obſtupeſceret? Nam quicquid bonorum in principio arripuit, vſque ad finem vitę nullis negocijs paſſus eſt implicari: ſed integrum & ſanctum propoſitum ſeruans, in nullo cœptam regulam commutauit. Sub habitu alterius ſemper alteri militauit: & quicquid habere potuit in mundo, Chriſto tradidit ex toto.

Eius felicitati multi inuidēt.

Catalog⁹ virtutum S. Eligij.

Luc. 18.

Nota eximium docendi genus.

1. Cor. 9.

Conſtantia in bono.

Sub mundi habitu militabat Chriſto.

Quantoperè in Dei timore & operibus miſericordiæ profecerit. Cap. 10.

POllebat itaque magis ac magis in vigilijs, in ieiunijs, atque in charitate. Fabricabat in vſum regis vtenſilia quamplurima ex auro & gemmis. Sedebat fabricans indefeſſus, & contra illum Tyllo vernaculus eius ex genere Saxonico: qui magiſtri veſtigia ſequēs, & ipſe poſtmodùm venerabilem vitam duxit. Sedens ergò Eligius ad opus prædictū, codicem ſibimet præ oculis præparabat apertū: vt quoque genere laborās, diuinū perciperet mandatum. Sic igitur duplū gerēs officiū, manus vſibus hominum, mentem diuinis mancipabat diuino. Fragrabat eius vbiquè fama intantùm, vt ſi qui ex Romana, vel Italica, aut Gothica, vel qualicunque prouincia, legationis fœdere, aut alia quacunq; ex cauſa palatium regis Francorum adire pararent, non priùs regi occurrerent, quàm Eligiū aggrederentur, vel iuuamen alimoniæ ab eo poſcentes, vel certè conſilium ſalubre quærentes. Confluebantq; ad eum vndiquè viri religioſi, aduenæ quoquè & monachi: & quicquid militare poterat, aut eis in eleemoſynam dabat, aut certè captiuorū in precia diſtrahebat. Habebat maximū in huiuſmodi opere ſtudium. Sanè vbicunq; venundandū intellexiſſet mancipiū, magna cum miſericordia & feſtinatione occurrēs, mox dato precio liberabat captiuum. Interdùm etiam vſque ad viginti aut triginta, ſeu & quinquaginta numero ſimul à captiuitate redimebat. Nōnunquàm verò agmē integrū, & vſq; ad centū animas, cùm naui egrederētur, vtriuſq; ſexus ex diuerſis gentibus veniētes, pariter liberabat, Romanorum ſcilicet, Gallorum atq; Britannorum, necnon & Maurorum, ſed præcipuè ex genere Saxonum, qui abundè eo tempore veluti greges à ſedibus proprijs euulſi, in diuerſa diſtrahebantur. Quòd ſi contigiſſet, vt copioſus vēditorum numerus menſuram precij excederet, cuncta præter corpus pro-

Militare, promerere, vel emerendo acquirere.

Mirum eius ſtudiū erga redimendos captiuos.

prium, quę habere poterat, vſque ad cingulum & amphibalnm, necnō & victum neceſſarium, ſed & vſque ad calceamenta cuncta ſe expoliabat, tantummodò vt captiuis ſubueniret. Id etiā & in peregrinos Chriſti ſæpiſsimè faciebat. O quotiès debitor eſſe voluit, vt debitoribus ſubueniret? Quotiès brachile aureum, pungam quoquè auro gemmiſque comptam ſibi ſubripuit, tantùm vt miſeris ſuccurreret? Vt autem breuiter compræhendam, tantam captiuorum multitudinem per ſuccedentia temporum ſpatia à duro dominorum abſoluit iugo, tantas eleemoſynas diuerſo hominū generi vtriuſque ſexus, diuerſis eccleſijs ac monaſterijs diſtribuit, vt nullus ea orator, quantumuis ſtudioſus, quanuis ſit eloqnens, ad plenum narrare ſufficiat. Redemptos enim captinos protinùs coràm rege ſtatuens, iactatis ante enm denarijs, chartas eis libertatis tribuebat. Deindè trinā ipſis optionis proponebat electiooē, id eſt, vt ſi qui velint iam liberi ad propriam remeare patriam, ipſe eis inquantùm ſuppetebat, præberet ſubſidinm. Si qui antem cum ipſo velint permanere, libens valdè accōmodabat aſſenſum, ità dnotaxàt, non iam vt ſerui, ſed potiùs vt fratres cū eo degerent. Porrò ſi quns ſnadere poterat, vt veoerabilem monachorum vitam arripiēres, clauſtra cœnobij expeterent, hos tanquàm dominos inſigniter hooorans, veſtimenta etiam & quæque neceſſaria tribuens, ilicò architerijs cum exultatiooe deſtinatos, cū grandi demùm ſolicitudine eorum gerebat curam. Habebat præstereà ſecum plnres vernaculos, in ſuo contubernio degentes, ſibiq; neceſſariò iugiter obtemperātes. Ex quibus erat Baudericus, eiuſdem libertus com prouincialis, qui in omnibus honeſtè valdè eius curā gerebat. Erat etiam Tituenus, genere Suenus, fidelis cubicularius laicus, qui poſteà ad mercedis cumulum peruēnit interemptus. Necnon & Buchinus, ex gentili conuerſus: qui & ipſe poſteà venerabilis extitit, ac Ferrarienſi cœnobio præfuit: Andreas quoquè & Martinus, atq; Iohannes, qui eo etiam procurante ad clericatum peruenire meruerūt. Sed & alij quamplures, quos enumerare per longum eſt: qui diù noctuque in eius camera cnm omni ſtudio ſolenoiter canonicum adimplere ſtudebant curſum.

Aliquot eius præclari diſcipuli, vel familiares.

Canonicū curſum, id eſt, preces horarias ſiue canonicas.

Quàm humanus erga peregrinos & pauperes fuerit. Cap. 11.

MVltitudo præstereà pauperum, ſicut apes ad alnearium, vndiq; quotidiè ad eum confluebant, intantùm vt ſi quis ignotus aut peregrinus Eligij inquirens domicilium, cùm de eo interrogaret quempiam, id ab eo acciperet reſpōſum: Vade in illam plateam, & vbi pauperum cœtum conſpexeris, illic vtiq; & Eligium reperies. Sicnt enim, vt dictum eſt, apes circundant fauum, ità aſsiduè turbis pauperum conſtipatus incedebat Eligius, quibus aut per ſe, aut per famulum alimoniam pariter & eleemoſynā tribuens, benigniſsimè quotidiè reſouebat. Habebat autem & loculos, vbi aurum diſtribuendum ſecum portare iugiter conſueuerat, nè ſicubi pauperem fortuitù obuium habuiſſet, dilatio vel parua porrigendi intercederet. Quid plura? Quicquid habuit, excepto tegumēto & victu, totū egenis & monaſterijs diſperſit, ſciēs Apoſtoli eſſe præceptum: Habentes alimēta & quibus tegamur, his contenti ſimus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia & nociua, quæ mergūt homines in interitum & perditionem. Nam cùm veſpertinis horis ſæpè poſt biduum, nonnunquam poſt triduum paratnm accederet ſumere cibum, deſtinatis in diuerſa famulis, omnes quos inuenire potuiſſet egenos & peregrinos, ſeu mendicos ac languidos, ſibimet adduci præcipitbat. Hoc etiam cunctis diebus, exceptis his, quibus & ipſe reficiebatur, faciebat. Raro enim, aut certè nunquàm contingebat, vt cum eo pauperes minimè conuiuarentur. Quibus adductis, ipſe propriè famulorum incipiens officium, eorum neceſsitatibus hilariter valdè ſeruiebat, auellens ab humeris ſarcinas, dorſa mantilibus leuians, aquam manibus fundens, merumque ſcypho refundens, ipſe potum porrigens, buccellam ipſe præbens, omnes poſtremò per ordinem faciens in menſa diſcumbere, ipſe panem frangens, cibumque illis inferens. Deniquè his peractis, omniū iam fame reſecta, ſic ipſe aut ante eos ſtans, aut certè ad cornu menſæ vili ſellula vtens, valdè exiguum, atq; ex comedentium fragmentis relictum ſumebat cibum. Plerunquè verò egenis ad menſam iuxta morem vocatis, enm & ipſi eſſet congrua cibi ſumendi hora, menſa allata atque compoſita, manibus etiam lotis, nec vnus quidem ſupererat panis, qui inuitatis poſſet apponi, omnibus, vt ſæpè contingebat, eodem die vſque ad victum aut in eleemoſynas redactis, aut in pretia captiuorum abſumptis. Sed cùm ex famulis circunſtantibus quidam iſtud ſæpiùs irriderent, nonnulli etiam humiliter inopiæ eius compaterentur, vniuerſos ſimul beatus vir coercens atque refouens, aiebat: Quid moleſti eſtis, modicæ fidei? Nunquid qui Eliam & Iohannem in deſerto pauit, nos modò in medio cœtu hominum ſuo fraudabit beneficio? Credo, inquit, in creatorem meum, qnoniam etſi nos non meremur, hi tamen pauperes Chriſti, reſocillati hodiè ipſius dono, ab hoc recedent domicilio. Nec mora, aliquandò priuſquàm verba cōpleret, pulſabant viri veſtibulum domus, panes cæteraq; neceſſaria affluenter deferētes: quos aut rex, vt ſepè conſueuerat, aut diues quidam, aut deuota mittebat perſona. Omnes enim iam compertum habebant, & quibus Eligius indigeret, & quibus ſui iuris ſubſtantiam diſpergeret. Vndecunquè autem veniret, Eligij tamē fides eum nunquàm fefellit: quoniam veraciter dicit ſcriptura: Hilarē datorē diligit Deus. Et hoc ſanè non tranſitoriè, aut ad momentum fecit: ſed omni penè vitæ ſuæ tempore id agens, tale Galliæ reliquit exemplum.

Pauperes benigniſſimè fouet.

1. Tim. 6.

Obſerua eius mediam.

Vide officioſam hu manitatē.

Eccè cibū Eligij.

3. Reg. 17. Matt. 3.

2. Cor. 9.

Quæ forma eius & habitus corporis, itemq; preces fuerint. Cap. 12.

SEd cùm viderim hominem, cur non & formā eius depingam? Erat ſanè ſtatura procerus, facie rubicundus. Formoſam habebat cæſariem, & quaſi criſpantes capillos, manus honeſtas & oblongos digitos, Angelicum vultum, ſimplicem & prudentem adſpectum. Vtebatur quidem in primordio auro & gemmis in habitu: habebat quoquè zonas, ex auro & gemmis comptas, necnon & crumenas elegāter gemmatas: lineas verò metallo rutilas, oras ſarcarum auro opertas: cuncta quidem veſtimenta precioſiſsima: nonnulla etiam holoſerica. Sed his omnibus ob oſtentationem fugiendam primo tempore vtebatur palàm: intrinſecus verò ad carnem cilicium geſtabat ex conſuetudine. Poſteà verò cùm adauctiùs profecit, cuncta ornamenta in egentium neceſsitatibus cōſumpſit. Videres plerunquè ire funiculo cinctum, vilibus veſtibus tectum, quem videbas dudum radiantis auri & gemmarum mole opertum. Nonnunquam verò cùm videret eum rex ob deuotionem amoremq; Chriſti expoliatum, ſubripiens ſibiipſi, dabat ei proprium indumentum & cingulum. Dicebat enim, non eſſe dignū, eos, qui ſeculo militarent, incedere ornatos: eos verò, qui ob Chriſtū cuncta ſibi auferrēt, eſſe ingloriοs.

Forma corporis eius.

Veſtes eius.

ſnglorios Deniquè apud regẽ habitans, habebat manſionem aſſiduè coniunctam cum Dadone. Sicut enim animam ſuam, itá diligebat eum. De cuius quidem exẽplis multa ſumpſimus, quæ nec alongè vtiquè narrare ſufficimus. Habebat autem in cubiculo ſuo multa ſanctorum dependentia pignora, necnon & ſacros libros in gyro per axem plurimos: quos poſt pſalmodiam & orationem reuoluens, & quaſi apis prudentiſſima diuerſos ex diuerſis flores legens, in aluearij ſui pectoris optima quæq; recondebat. Erat ei conſuetudo noctibus cilicium ante lectum ſternere, ſeq; aut à primo crepuſculo, aut poſt paululũ quietis è lectulo excutere, & ſuper eo ſubmiſſo capite orare proſtratum. Sicque plerunq; noctem totam, excubijs inſiſtendo, cum lachrymis ducere. Grandis enim ei collata erat gratia lachrymarum. Diuerſis autem modis, quãtùm humana poſſet natura permittere, ſemper in id incumbebat, vt omne noctis tempus in Dei ſeruitio conſumeret. Cùm enim prolixè oraret, pro quodam leuamine intermittens orationem, pſalmos concinebat ex ordine. Quibus diù cantatis, ad lectionem accedebat: cumque ſacra verba percurreret, videres repentè ſuppliciter oculos ad cælum leuare, ſuſpiria ſuſpirijs iungere, fletum lectioni miſcere, ſingultibus pectus quatere, atq; ora lachrymis vberrimè perfundere. Et cùm plerunq; inter ipſa verba diuina ſomno vehementer ingruente grauaretur, ex ipſis quodammodò lectionis verbis etiam per ſomnum meditabatur. Cumque ſubitò excitus lectionem expleret, rurſus ſe ſecundùm morem conferebat ad orationẽ. In quo opere tanto ſtudebat ſilentio, nuſquàm caput reflectens, nihilque aliud intendẽs, vt via aliquis ſpirantem eum audire poſſet. Nõ rarò quidem diuerſas ob cauſas & noctu, & maturiùs in regis cõclaue vocatus, nullatenùs eò ire volebat, etiamſi nuncij alij ſuper alios mitterentur, priuſquàm propoſitum & inſtitutum ſuum in Chriſti ſeruitio compleſſet. Egrediens domum, oratione & Crucis muniebatur ſigno. Regrediẽti verò domum oratio occurrebat priùs, quàm ſeſſio. Eum in modum ille ſe geſſit omnibus diebus vitæ ſuæ, & his exercitiis ad æternam patriam iugiter anhelabat. Deniquè erat modis omnibus affabilis & ſubtilis, corde pius, atq; etiam animo ad belligerandum fortis.

Plurimos habet libros.

Longa eius vigilia & preces.

Quotidiana eius exercitia.

Vt in Britanniam miſſus, pacem confecerit. Cap. 13.

DEniquè aliquandò rogatus à rege legatione fungi in partibus Britãniæ, nihil ille cunctatus, perrexit non minùs feſtinus, quàm Chriſti charitate ſecurus. Quò cùm perueniſſet, Britannorum principem adijt, cauſas pacti indicauit, pacis obſidem recepit: & cùm nonnulli lites vel bella ſibi mutuò eos indicere æſtimarent, tanta illum principem comitate, manſuetudine & dexteritate attraxit, vt etiam facilè illi perſuaderet ſecum vt proficiſceretur. Itaque commoratus ibidèm aliquandiù, rediens domum, illum regem ſecum adduxit cum multo exercitu gẽtis eius, eumq; in Prinlo villa regi Francorum præſentans, pacis fœdere illos coniunxit. Et ille quidem Britanniæ rex copioſa munera attulit, ſed vberiùs muneratus, ad propria rediit. Quis verò ad plenũ ſufficiat enarrare, quãtas in eo itinere Eligius eleemoſynas fecerit? Nã præter aurum, cæteraſque opes, quas diſtribuit, etiam cingulum ſuum aureum, elegantiſsimè aptatum, pauperibus & neceſsitatem patientibus diſperſit, vt aptè ei Pſalmiſtæ vox poſſet congruere: Diſperſit, dedit pauperibus: iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. Semper enim vbicunquè eſſet, ſententiam illam Apoſtoli meditabatur: Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti ſimus. Nam qui volunt diuites fieri, incidũt in tentationem, & in laqueum diaboli. Et hæc iugiter conſiderans, faciebat amicos de mammona iniquitatis, qui ipſum reciperent in æterna tabernacula. Atq; ità ſatagebat, vt cùm hæc omnia faceret, oſtentationẽ penitùs fugeret, nè in hoc ſeculo laudes humanas ſuo pro opere reciperet. Nam nunquam ille propter excellentiam ſuam inflatus eſt ſuperbia: nunquàm ſeruos ſuos adducta fronte contempſit: ſed cunctis ipſe amabilis, principes diligebat vt fratres, venerabatur vt dominos. Eorum etiam miniſtros, ac vniuerſum palatij ordinem, quo regalis frequentatur ambitio, concordiſsimo ſibi charitatis Chriſti conglutinauerat vinculo.

Regem Britãniæ mirè conciliat regi Frãcorum.

Pſal. 111.

1. Tim. 6.

Luc. 16.

Aulici omnes eũ amant.

Quàm facilè à Dagoberto rege quicquid peteret, impetrarit. Cap. 14.

POrrò rex Dagobertus, torrẽs pulcher & inclytus, ita vt nullus ei ſimilis fuerit in cunctis retrò Francorum regibus, intantùm diligebat eum, vt ſi frequenter cæteris principum, optimatum, ducum atq; Epiſcoporum ſe ſubtrahens, Eligij ſecreta expeteret colloquia. Quicquid autẽ Eligius ab eo petijſſet, id abſq; vlla dilatione impetrabat: idq; totum, quod ab illo adipiſci poterat, in eleemoſynas egentium, in precia captiuorum, in remedia debilium expendebat. Vndè & ipſe princeps libentiſsimè præſtabat, quod ſciebat non vni, ſed pluribus, prodeſſe.

Dagoberti regis amor.

Vt monaſterium Solenniacenſe condiderit. Cap. 15.

DEniquè inter cætera petijt ab eo villam quandã in rure Lemouicino, quam Solenniacum vocabant: Hanc mihi, inquiens, domine mi rex, ſerenitas tua concedat, quò poſsim ibi, & tibi & mihi ſcalam cõſtruere, per quã mereamur ad cæleſtia regna vterque conſcendere. Quam eius petitionem libẽter rex, ſicut ſolebat, admiſit & quod ille popoſcerat, ſine mora, dato præcepto, cõceſsit. Erat autem tempus, quo cenſus publicus ex eodem pago in regis theſaurum inferendus exigebatur: cumq; omnis ille cenſus, in vnum collectus, regi pararetur afferendus, velletq; tum domeſticus, tum monetarius aurum ipſum priùs fornacis coctione purgare, vt pro more puriſsimum atq; rutilum aulæ regis præſentaretur metallum: (Neſciebant enim Eligio prædium eſſe cõceſſum) totis viribus triduò vel quatriduò labori inſiſtentes, nulla poterant, Deo id præpediente, arte efficere, donèc ab Eligio præueniens nuncius, opus cœptũ interciperet, eiuſq; id dominio reuocaret. Mox ergò vt hoc nunciatum eſt, cunctis loci illius accolis exultãtibus, & opus perfectum eſt, & eius ditioni commiſſum.

Quo in loco primum ac potiſsimum virorum Dei conſtruxit monaſterium: Vbi etiam Abbate cõſtituto, multos ex ſuis vernaculis mancipauit. Plures quoquè ex diuerſis prouinciis vſque ad cẽtum & quinquaginta monachos congregauit, redditusque terræ, qui affluenter poſſent ſufficere, delegauit. Ipſe verò tanta ſe deuotione, tantoque amore eidem loco impendit, vt quicquid habere potuiſſet, quicquid à rege adipiſci, quicquid dignè cõparare, illi deſtinaret, additis etiã illis, quicquid magnates ſua ſpõte ei largiti eſſent. Videres plauſtris vehi onera, copioſa vaſcula, tũ ænea, tũ lignea, vſibus illorũ neceſſaria. Tum quoquè veſtimenta, ad lectũ attinẽtia, & linteamina atq; mappas: ſed & ſacrarum volumina ſcripturarum plurima.

Solẽniacenſe monaſteriũ cõditur à S. Eligio.

Deniquè omnia, monaſterij vſibus neceſſaria, intantùm, vt improbi quidam ea cauſa, ingenti inuidia inflammarentur. Cogitabat autem ille ſeipſum demùm illi mancipare monaſterio, niſi eum diuina diſpenſatio alteri loco deſtinaſſet.

Vt in monaſterio monaſticam diſciplinam retinendam curarit. *Cap. 16.*

QVem ad locum etiam ipſe acceſsi, & tantam illic acræ regulæ obſeruantiam vidi, vt penè ſit vita ſingularis eiſdem monachis præ cæteris Galliæ monaſterijs. Eſt autem congregatio etiam nunc magna, diuerſis gratiarum floribus ornata. Habentur ibi & artifices plurimi, diuerſarum artium periti: qui in Chriſti timore perfecti, ſemper ad obedientiam ſunt parati. Nullus ibi quicquam proprium ſibi vendicat: ſed vt in actibus legitur Apoſtolorum, ſunt omninò omnibus omnia communia. Eſt verò locus ipſe tam fertilis, tamque amœnus, vt cùm quis eò diuertit, inter pomorum nemora, & hortorum amœnitate virētia, in hæc ei verba libeat protinùs prorumpere. Quam pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Iſrael: vt valles nemoroſæ, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula, quæ fixit Dominus, quaſi cedri prope aquas. De talibus per Salomonem dicitur: Habitacula iuſtorum benedicentur. Eſt autem idem cœnobium haud procùl a Lemouica vrbe ſitum, ſex circiter millibus ad plagam diſtans meridianam. Ambitur verò in rotundum muro non quidem lapideo, ſed foſſa ſepe munita, decem ferè ſtadiorum habente ſpatiũ in circuitu. Ex vno quidem latere munitur optimo flumine, cui mons excelſus ſylua opertus, ac prærupta valdè rupes imminet. Omne autem ſpatium monaſterii, diuerſi generis arbores pomiferæ occupant: ſicq; illic ſegnis animus recreatur, acsi partem amœnitatis paradiſi ſe occupaſſe gratuletur.

Actor. 4.

Num 24

Prou. 3.

Situs amœnißimus monaſterij Solennacenſis.

Vt Pariſiis ancillarum Chriſti cœnobium extruxerit. *Cap. 17.*

ISto igitur cœnobio in omni opere perfecto, omnique ex parte cum ſolertia ſtabilito, cogitabat in Pariſienſi vrbe fabricare xenodochium. Sed excellentiori conſilio, Deo inſpirante, concepto, cœpit ex domo ſua, quam in eàdem vrbe ex munere regis acceperat, virginum Chriſti ædificare domicilium. In quo opere diù multumque inſtantiſsimè deſudans, dignũ tandèm ſanctarum virginum conſtruxit aſceterium. Vbi diſtrictam conſtituens diſciplinam, vſque ad trecentarum numerum puellarum ex diuerſis gentibus, tam ex ancillis ſuis, quam ex nobilibus Franciæ matronis congregauit. Quibus & Abbatiſſam, dignam Deo puellam, nomine Auream, filiam ſcilicet Maurini & Quiriæ, conſtituit. Terrę etiam redditus copioſos delegauit, atque ex integro omne ſuum ſtudium eò conuertit. Videres & ibi trahere vndiquè velut vtiliſsimã apem, cuncta monaſterio neceſſaria, vaſa ſimul & veſtimenta, necnon & ſacra volumina, aliaque quamplurima ornamenta. Nam quicquid huic ſexui congruere & neceſſarium fore videretur, vt pijſsimus pater ſolertiſsimis in omnibus diligentia & cura ſolicita prouidit. Cumque opera omnis, cunctæque domus neceſſariæ in eo loco completæ eſſent atque perfectæ, vnum adhuc reſtabat, vile quidem, ſed neceſſarium, ædificandum domicilium. Et cum non haberet terræ copiam, omnia etiam ædificiis occupata eſſent, adiacebat illic ad opus neceſſarium area quædam fiſcalis exigua. Præcepit ergò metiri terram, vt ſciret quanta eſſet: confeſtimque abijt ad principem, ſuggeſsit de area, & ſine mora obtinuit quod petebat. Cumq; reuerſus ad aream, linea iactata amplitudinem habitaculi expendiſſet, inuenit quaſi pedem vnum amplius ſpatium, quàm ipſi regi indicaſſet. Contriſtatus igitur, vt qui nemini vellet imponere, ſe regi eſſe mētitũ, relicto protinùs opere, ad aulam mœſtus redijt, moxque vt ad principem venit, humi ſe ſtrauit, mendacium indicauit, aut veniam, aut mortem popoſcit. Sed cum rex minutiſsimæ rei cauſam cognouiſſet, magis in ſtuporem verſus, eius iniuriæ condoluit, atque ad circunſtantium ſeſe conuertens frequētiam: Eccè, inquit, quàm præclara & quam venerabilis Chriſti fides. Duces mihi & domeſtici ſpatioſas ſubripiunt villas, & Chriſti famulus propter fidem, quam habet in Domino, nec palmum quidem paſſus eſt nobis celari de humo. Sic ergò clementer Eligio conſolato, duplicauit donum, quod dudùm puſillũ tribuerat. Ex quo facto liquidò poteſt intelligi, quātùm vir ſanctus mēdacij culpam pertimuit, qui viliſsimæ rei erratũ in ſua noluit hærere conſcientia. Talis eum fides ad cælum euexit: hæc illum fidelitas & Deo charum, & apud homines præclarum fecit.

Codis virginũ cœnobium.

Aſceterium, pro monaſterio.

Nota innocentißimi viri mirã religionem.

Fidẽ hic pro fidelitate accibus.

Vt SS. Pauli & Martialis extruxerit eccleſias: itemque de aperto carcere. *Cap. 18.*

IGitur cuncto opere monaſterij peracto, atque omnibus ædificijs ancillarum Dei abſolutis, pro quibus mercedem laboris adeptus eſt lucra animarum: ædificauit poſtremò baſilicam in honore ſancti Pauli Apoſtoli, ad ancillarum Dei corpora ſepelienda. Cuius tecta ſublimia plumbo eleganter operuit. In ea baſilica beatus Quintillanus Abba humatus eſt. Aedificauit etiam, immò renouauit baſilicam in honore ſancti Martialis Lemouicim pontificis & confeſſoris, eaque vrbanè ſtabilita, tecta eius plumbo veſtiuit. Cumque eiuſdem ſancti reliquias ſatis deuotus cum magno triumpho, magnoque vtriuſque ſexus comitatu, cum melodia pſalmorum ac dulci modulamine antiphonarum chorus eò deferret pſallentium, miraculum Dominus declarauit memoria dignum. Ob hoc enim & Eligius ea via deportari volebat ſacra pignora, cùm potuiſſent alia rectiùs & compendioſiùs. Erat haud procùl a tramite illo clauſtrum tetri carceris, vbi ſeptem viri ſiue noxij, ſiue innocentes, in tertia cuſtodia tenebantur. Cùm ergò Eligius, vti quondàm Dauid ante arcam exultans atque tripudians, cum reliquijs & pręfato agmine in voce exultationis præteriret, mox vt ad ergaſtulum propinquare cœperunt, repentè geſtator pignorum graui pondere depreſſus, ſolo fixus reſtitit. Cumque omnes eum compellerent promouere greſſum, ille ſe id nullatenùs poſſe voce publica confeſſus eſt. Stātibus igitur cunctis, & ad rei euentum obſtupeſcentibus, vincti in carcere, lenis tonitrui cœperunt audire vocem: ſtatimq; vis quædam cum magno impetu adueniens, totum ab imis carcerem validè concuſsit: moxq; effractis ſeris omnibus, nexibusq; diſsipatis, oſtia obſerata patuerunt incluſis. Ilicò veſtigia depreſſa ferentium pignora, releuata ſunt: & rei è carcere egreſsi, eccleſiam petierunt. Omnes igitur, qui aderant, in ſtuporem verſi, cœperunt attollere nouitatem miraculi, ac merita duorum coniuncta ſimul ſanctorum, Martialis laudem, Eligij fauorem prædicare. Deniquè quicunque hæc viderunt, Chriſto Domino vbęres laudes, qui in ſuis operatur ſeruis, continuis vocibus depromebant.

Animarum, ego appoſui. Videtur enim deeſſe.

2. Reg. 6.

Præclarum miraculum ad reliquias S. Martialis.

De

De incendio Lutetiæ. Cap. 19.

Lutetia ardet.

POſt aliqua temporis curricula, cœperat vrbs Pariſiaca ſæuiſſimo cremari incendio. Nam cùm tota penè arderet ciuitas, vſquequaquè vis flãmæ edaces ferebat glomerantes quaque in parte fauillas. Tũc Eligius mœſtus, cùm videret iam ſupra ſuum monaſterium flante vento, ad eamque, quam ſupra diximus, eccleſiam globos flammarum cum axibus & carbonibus ferri, grauiter ingemuit. Iam enim inualeſcente igne, in promptu erat, vt etiam tegumentum baſilicæ funderetur vi vaſtantis incendij. Attollens ergò Eligius vocem, cum gemitu dixit: O ſancte Martialis, cur domui tuæ modò nõ ſuccurris? Certè enim noueris, quòd ſi hodiè te non curãte crematur, nunquàm iam ab Eligio in æuum reſtaurabitur. Confeſtim verò adfuit Domini gratia, & aliam in partem vento flammas impellẽte, & eccleſia, & totum eius monaſterium remanſit incolume.

Mira res.

Quanto ſtudio quotidiè in melius profecerit. Cap. 20.

Virtutes eius enumerãtur.

HIs itaque tranſactis, iugiter vir ſanctus intentus manebat diuinis officiis. Erat in eleemoſynis præſtandis largus, in vigiliis ſedulus, in oratione deuotus, in charitate perfectus, in humilitate profuſus, in doctrina præcipuus, in ſermone parcus, in locutione cautus, in cõuerſatione ſanctiſſimus, nulla mundi compede conſtrictus, ad præſtanda ſeruis Dei officia & obſequia accinctus, ad redimendos captiuos ſolicitus, ad largiendũ egenis diffuſus, in duris afflictionibus fortis, in bonis operibus hilaris, in tentatione tutiſſimus, in hoſpitalitate latiſſimus, inter opprobria ſecurus, inter odia beneficus, in proſperis & aduerſis cælo ſemper intentus. Non poterat in eo inuenire humani generis inimicus, nec quod fraude deciperet, nec quod ſimulatione fuſcaret. Syncerìtatem quidem mentis, vultus ſynceritate monſtrabat: & pietatem clementiſſimi cordis, ſermonis lenitate prodebat. Nihil quippe eius animo clementius, nihil illius ſeueritate iucundius, iucũditate nihil ſeuerius, nihil riſu grauius, nihil prorsùs triſtitia ſuauius. Si pauperẽ vidiſſet, ſuſtentabat: ſi diuitem, ad benefaciẽdum cohortabatur: Deum teſtem inuocans, pro eius ſe nomine hæc omnia facere. Nemo pauperum ab eo vacuus reuerſus eſt, illud Domini in Euangelio aliquandò iugiter commemorante: Beati miſericordes, quoniam
Matt. 5. ipſi miſericordiam conſequentur. itemq; illud: Sicut
Eccl. 3. aqua extinguit ignem, ità eleemoſyna extinguit pec-
Luca 11. catum. & illud: Date eleemoſynam, & omnia munda
Iob 31. ſunt vobis. Nam ſicut de beato Iob dicitur, ianuæ eius omni aduenienti patebant, vt & ipſe cum eodem poſſet voce libera proclamare: Oſtium meum viatori patuit. Erat pes claudorum, & oculus cæcorum, orphanorum pater, ac viduarum conſolator: non carcere clauſis, non ægritudine fatigatis ſuum vnquam, quatenùs facultas ſuppeditauit, negauit auxilium: ſed miſericorditer conſulens miſeris, omne ſemper eis adminiculum præbuit. Quem enim cæcum non ſuum vocauit hæredem? aut quem debilem non eius ſuſtentauit manus? Fores quippe eius iugiter à miniſtris obſeſſæ, expeditum ei ad bellum præparabant ſolatium.

Christũ in pauperibus complectebatur, &c.

Hoc iugiter comitat[*] incedebat exercitu: in his Chriſtum adſpiciens, ſe amplecti geſtiebat: atq; Indumenta tribuens, ſub inopis veſte, Chriſti ſe membra tegere credebat. Hoc certè exiſtimabat ſe perdere, quicquid eleemoſyna non abſumeret: id ſe tutiſſimè gaudebat recondere, quod dura egentium neceſſitas ipſi auferret. Valdè quippe deuotus, in eorum vſibus ſubſtantiæ exaggerabat pondus: vt quo pauperior eſſet ſeculo, locupletior Deo fieret. Cõſiderabat quidem, quia quotidiè deeſſe non poteſt, quod peccetur: ideò nec quotidianas debere deeſſe eleemoſynas, quibus peccata terguntur. Et ob hoc cum Domino ſuo pecuniam diuidens, lætabatur ſe ſubſtantiam ſuam partiri cũ Chriſto, faciens eum poſſeſsionum terreſtrium participẽ, vt & ipſe faceret eum ſibi regnorum cæleſtium cohæredem. Illi ſcilicet aſsignabat facultates, vt ipſe cuſtos eſſet perpetuus: ſciens quòd patrimonium Deo creditum nec reſpublica eripit, nec fiſcus inuadit, nec calumnia aliqua forenſis euertit. Sciens etiam ſcriptum eſſe, quòd ea hæreditas benè reconditur, quæ Deo cuſtode ſeruatur. Eius verò apud ſuos monita, non fuerunt aliud quàm magiſteria diuina, fundamenta ſcilicet corroborandæ fidei, nutrimenta ſouẽdæ animæ, gubernacula dirigendi itineris, præſidia obtinẽdæ ſalutis. Dignum ergò eſt, vt eum boni imitentur & diligant, plebs colat, noxij timeant: quẽ ità diuina virtus illuſtrauit, vt etiã in laici habitu habuerit à Deo collata dona, doctrinamque melliſluam, & ſpiritu ſancto conditam, de deſiderio Chriſti ſalitam, de æterna beatitudine ſemper ſolicitam. Quiq; ſic religioſus extitit ac timens Deum, vt ſeculi oblitus dignitates, omne cõſortium cum egenis haberet & monachis.

Pauperibus dum impertit res ſuas, auget ſibi opes in cælis.

Quo pietatis ardore monaſteria adierit. Cap. 21.

DEniquè cùm frequenter ad eum monachi quiq; religioſi confluerent, nec ſic tamẽ eorum ſatiabatur alloquio: ſed aliquandò etiam nimis ſanctæ conuerſationis ardens deſiderio, properabat ad monaſteria, maximeq; Luſſedium, quod erat eo tempore cunctis eminentius atque diſtrictius. Neque enim tam crebra adhuc erant in Gallijs monaſteria: & ſicubi eſſent, non ſub regulari quidem diſciplina, ſed prorsùs erãt in malitia fermenti veteris ſecularia. Præter Luſſedium ergò, quod ſolum, vt dictum eſt, diſtrictionem regulæ ſolerter tenebat, Solenniacenſe monaſterium in partibus occiduis huius religionis extitit caput. Ex quo demùm multi ſumpſerunt & initium & exemplum, adeò vt nunc quoquè, propitia diuinitate, innumera per omnẽ Franciam & Galliam habeantur ſub regulari diſciplina, alma vtriuſque ſexus cœnobia. Itaque, vt dicere cœperam, quis valeat enarrare, cum quanta Eligius deuotione, quantaque humilitate prędictum monaſterium adiens, inter fratres incederet? Videres eũ cùm ianuam ingrederetur monaſterij, deiecto in terrã vultu, depreſsis luminibus, capite in humeros ſubmiſſo, toto extenuato corpore, cum magna grauitate inter fratres verſari, & coram ſingulis monachis ſe propè humi proſternere, atque ab omnibus deuotiſsimè benedictiones haurire. Cũq; ab eis recederet, pro larga illis data eleemoſyna, viliſsimam panis tortam, vt vocant, pro benedictione ſibi vendicabat: eamque pro magno amplectẽns munere, diebus ſingulis quouſquè durare incorrupta potuiſſet, eulogias ex ea veluti ſacram communionem, ieiunus ſumebat.

Luſſediũ pro Luxouio, niſi fallor.

Innumera in Gallijs monaſteria.

Reuerentia erga monachos.

Vt pedes loca ſacra inuiſerit, & de cura egenorum. Cap. 22.

HAbebat verò & hanc conſuetudinẽ, vt vbicunq; iter ageret, ſi ſciret eadẽ ſe nocte vel ad monaſterium, vel ad qualẽcunque eccleſiam, ſiue etiam ad religioſum quẽpiam virum poſſe attingere, nullatenùs cibum ſumeret, etiamsi biduanum vel triduanũ ieiunium expleret, priuſquam ad locũ deſtinatũ quanuis

defeſſus pertingeret. Sed & ſi noſſet venerabilem, ad quem pergebat, locum eſſe, ilicò ab equo deſcendẽs, per tria vel quatuor millia pedeſtri labore cõficiebat iter, donèc ad ſancta illa poſſet limina pertingere. Cumq; eò ventum eſſet, priuſquàm in domum ingrederetur, mittebat pueros fideles, qui omnia latè vagãtes ſcrutarentur loca manſionis, & ſicubi poſſent mẽdicos, egenos vel peregrinos inuenire, omnes, quos repperiſſent, ad ſe aut adduci, aut certè deportari iubebat. Quibus ipſe occurrens, ſi morbidum videret, medebatur: ſi putridas habentem carnes, ipſe tamen radebat: vt cum Iob dicere valeret: Flebam quõdam ſuper eo, qui afflictus erat, & cõpatiebatur anima mea pauperi. Porrò ſi horrentia conſpiceret ora, proprio palato perſricans, digito dolorẽ leniter mulcebat morbidum. Sic nimirùm omnia cũ cura & diligentia perficiens, iubebat cunctos ſuos ſedere per ordines: & priuſquàm ipſe quicquã ſumeret ex cibo, omnibus manu propria & eſcam præbebat, & merum. Poſtremò ipſe Deo gratias actitans, vnà cum eis ſumebat cibũ, ſed parcius multò, quàm illi. Cùm enim illi carnibus vterentur & vino, ipſe panẽ pro cibo, & pauxillum aceti aqua mixti pro potu ſumebat. Octo nanque vel decẽ ſuaere anni, quibus nunquàm vinum hauſit. De carnibus verò melius tacere puto, quàm aliquid dicere: quãdoquidem eas poſt propoſitum nec edere, nec attingere ſuſtinuit. Intra illos autem, quos dixi, annos, non niſi ſemèl memini eum propter hoſpites, charitate exigente, ex volatilibus parùm aliquid guſtaſſe. Porrò autẽ peracta refectione, cùm ſingulorũ priùs abluiſſet capita, manus demùm abluens, & pedes abſtergens deoſculabatur. Ad extremũ in lectos eos reponens, diligenter ad eorum capita puluillos componebat. Deindè ſeipſum ſpolians indumentis, cubitum ſe collocare ſimulabat: ſed cùm omnes alto ſopore preſſos aduerteret, adhibitis ſecum paucis fidiſsimis famulis, ſi eſſet in ciuitate, caſtro, vel vico, omnia orationum loca profunda iam nocte circuibat penè inuiſus: & ſi modis omnibus redire poſſet ante lucẽ, ad ſtratum ſuum defeſſus reuertebatur. Quòd ſi eccleſia in loco hoſpitij non haberetur, completo, vt dictum eſt, veſperi omni officio, ſimulabat ſe in ſtrato quieſcere. Mox autem vt eius cubicularij obdormiſſent, exiliens è lectulo, totum ſe proſternebat in pauimento, ibiq; omni noctis ſpatio exacto, cùm aurora diei daret initium, iterum ſe in lectulo reponebat. Hæc autẽ ita faciebat ob vitandam oſtentationem, illi ſoli cupiens ea perſpecta eſſe & cognita, qui dicit: Ora patrẽ tuum in abſcondito, & pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi. Sic nimirùm ſe comparabat, ſicq; faciebat Eligi⁹ & in itinere, & in propria domo, & hic perpetuus ei mos fuit cunctis diebus vitæ ſuæ. Atque his beatis actibus intẽtum, infantiùm diuina prouexit clementia, vt adhuc in laico habitu, Domino largiente, miraculis coruſcaret.

Iob 30.

Quid hac charitate admirabilius?

Vide cibum eius & potũ.

Profunda nocte inuiſit oratoria.

Matt. 6.

Vt contractum ſanarit. Cap. 23.

DEniquè quodam tempore, cùm anniuerſaria Pariſijs ſancti Dionyſij martyris celebraretur paſſio, dum vigilia à Clero caneretur in choro, egreſſus Eligius è templo, ad atrium ſe conferebat: viditque eminùs virum cunctis membris contractum, contra ſancti ſepulcrum iacẽre in pauimẽto. A Deo ſortè inſpiratus, acceſsit ad hominem, blandeque eum compellans, cœpit ab eo inquirere & tempora claudicationis, & cauſam ægritudinis: ſimul ex eo ſciſcitans, num ſpem haberet in Chriſto, crederetque ſe quandoquè ſanãdum, itemq; poſt mortem reſurrecturum, & vel præmia, vel pœnas, pro meritorũ qualitate, recepturum. Cumq; ille eius ſecutus verba, cuncta hæc ſe credere fateretur, rurſùs Eligi⁹: Si ergò hæc, inquit, vt adſtruis, credis, quid ità inaniter hic iaces? Roga potiùs hunc ſanctum, vt intercedens apud Dominum, reddat te protinùs ſanum. Dicente autẽ illo, ſe ea cauſa ibi excubare, Eligius eum intuens: Credis, inquit, poſſe hunc ſanctum iſthuc tibi apud Deum obtinere? Illo reſpondente, ſe ſic credere: rurſùs ad eũ Eligius: Si ſic credis, ait, promitte iam te deinceps Deo ſeruiturum, & vide nè vacillet fides tua, & abſque mora ſanabit te Dominus. Illo per omnia fidem dante, fixit Eligius genua in terra, & prolixè orauit. Deindè oculos pariter & palmas ad cælum attollens, Dominum Ieſum fide plenus, promiſsionis ſuæ fideliter admonuit, qua dicit: Omnia quæcunque orãtes petitis, credite quia accipietis, & euenient vobis itemque: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet. Cumque pleno pectore ac fida deuotione depoſceret, conuerſus ad ægrum, appræhenſa eius dextera, ait: Si indubitãter credis, ſicut promittis, in nomine Domini Ieſu Chriſti ſurge, & ſta ſuper pedes tuos. Atque hæc dicens, attraxit eum ad ſe fortiter, & ilicò neruis artuum reſolutis, eleuatus æger ſtetit, moxque conſolidati ſunt pedes eius & membra, & ſanatus eſt ex ipſa hora. Comminans autem ei Eligius & conteſtans, præcepit, vt ſi nollet rurſùs talia pati, nullum aliud de reddita ipſi ſanitate verbũ ediceret, niſi quòd Dominus Ieſus per ſanctum Dionyſium eum ſanaſſet.

Præmia & pœna pro ratione meritorum.

Marc. 11.

Iohan. 14.

Sanat cõtractum.

Vt cuiuſdam manum aridam iocans curarit. Cap. 24.

QVodam iterùm tempore, cùm prætereunte Eligio copioſa pauperum turba eminùs cõſederet, accedens ille ad eos, ſingulisq; propinquãs, vt ſolebat, ſanctis digitis eleemoſynam in ſingulorũ includebat pugnos. Cumq; ad quendam ventum eſſet, qui contractam aridamq; habebat manum, illamque non valens extendere, alteram ad ſtipem extendebat: Non hanc, inquit Eligius, ſed alterã quantocyùs porrige. Illo, vt aridam oſtenderet, eam proferre nolẽte, appræhenſa ea, Eligius animo cœpit rogare Chriſtũ. Cumque brachium hominis palparet à cubito, ſimul atquè eam traxit manum, cõfeſtim remiſsis neruis, curuos digitos direxit. Deindè oleo allato manũ perungens, quamprimum eam ità ſolidam ſanamq; effecit, vt erat altera. Cùm autem illi, qui id videbant, ei id adſcriberent, ille gratia humilitatis contentus, cautè ſatis occultare tentauit, ità dicens: Ego putaui ideò illum fingere, vt à me faciliùs eleemoſynam poſſet percipere.

Manum aridã reſtituit ſanitati.

Vt exiguo vino multos pauperes refecerit. Cap. 25.

ALio tempore cùm aliquò iter haberet, obuiàm ei venit pauperum turba, eius iam opinione collecta. Quibus eleemoſyna, vt ſolebat, data, voluit inſupèr ſitis fatigatis laborẽ tẽperare itineris. Cœpit ergò quærere ex miniſtris, quiſnã eorũ potũ apud ſe haberet. Illis, vt res erat, minimè ſe habere dicẽtibus, vnus tandèm ait ſe lagunculam, in qua parum ſit vini, habere. Quo protinùs allato, vir ſanctus benedixit, & vt pauperibus offerret, imperauit. Sed quid erat tam exigua menſura, trium fortaſsè cotylarum, in tantam pauperum turbam? Cùm ergò pincerna pauxillũ mitteret in ſcyphum, mox increpatus ab Eligio, totũ ſcyphum implere iuſſus eſt. Puero autem lagenæ exiguitatem obtendente, ſtatim ille ſignũ Crucis opponens,

Eiâ,

Magnũ miraculũ

Eia, inquit, eià miſce crateram plenam: quoniam larga & magna eſt Domini clementia. Sic ergò factũ eſt, vt ex ea vini quantitate & vniuerſi largiſſimè haurirent potum, & eius tamen exiguitas non deficeret: ità vt in illo vaſculo, quod vir ſanctus Cruce ſignauerat, liquor vini non quidem augeretur, ſed protinus naſci crederetur.

De alio claudo ſanato. *Cap. 26.*

Vide humilitatẽ.

Claudus ſanatur.

CVM aliquãdo Pariſiis loca orationum circuiret, veniens ad baſilicam ſancti Germani confeſſoris, vidit illic claudum quendam carruca vectum, querulis ſe vocibus inclamare. Ad quem accedens, eius valdè miſertus, manus ei voluit imponere. Sed humilitatis priſtinæ recordatus, protinùs ſe ab eo ſubtraxit, alteri potiùs, quàm ſibi, fauoris gloriam tribui uolens. Præcepit tamen miniſtris, vt auferentes ægrum à carruca, in eccleſiam deportarent, ac iuxta cãcellos iam dicti ſancti confeſſoris deponerent. Quod cùm factũ fuiſſet, ingreſſus Eligius in baſilicam, proliæ orauit, monuitque claudum in fide immotum perſiſtere, donèc eum Dominus ſanari iuberet. Nec mora: poſt hæc claudus vociferari cœpit, totoque corpore cõtremiſcere. Cumque omnes procùl ſtantes ad ſpectaculum concurrerent, confeſtim claudus, reſolutis neruorũ vinculis, liber à pauimento ſurrexit, & ità incolumis ab eccleſia proceſſit. Fuerat is annis nouem claudicationis impedimento adſtrictus. Tum verò Eligius ex intimo corde Chriſto gratias referens, iter cœptum lætus iam pergit.

Vt claudum reſtituerit. *Cap. 27.*

CArpebat quãdoquè iter adhuc in laico habitu cũ pueris ſuis è villa regali, quam Scerpiniaeum vocant. Cumq; ſe perueniſſet ad Gamapium vicum, ingrediens ilicò baſilicam, inuènit quendam pauperẽ claudum, pro foribus iacentem. Qui viſo Eligio, cœpit clamoribus petere eleemoſinam ab eo, vel aliquã ſibi adhiberi conſolationem. At Eligius ſciens fortè donum ſpiritusſancti, acceſſit ad eum, dicens: Rogemus Deum pariter, ſi fortè incolumen te reddat. Et mox introducens eum in eccleſiã, pręcepit enixè orationi inſiſtere. Ipſe verò proſternẽs ſe in terram, diutiſſimè orauit. Deindè paululùm ſe erigens, cùm videret adhuc claudum iacere, rurſùs orationi incubuit, & lachrymabiliter precem fundens, tam prolixè orauit, tãtasque lachrymas effudit, vt iis partem pauimẽti humectaret, ac veluti riuulum decurrentem in terram efficeret. Tandèm roboratus fide, erexit ſe, & cũ magna fiducia ad ægrum acceſſit, manuq; eius apprehenſa, dixit: In nomine Domini noſtri IeſuChriſti filii Dei eccelſi, ſurge & ambula. Et cõfeſtim proſecuta eſt ſalus verbum hominis Dei, conualuitque æger & ſurrexit. Omnes autem, qui aderant, audiebant cũ magno ſtupore iũcturas & neruos, atq; omnia oſſa claudi illius, crepitare & ſolidàri. Sanus ergò factus eſt ex illa hora, & ambulauit, exiliens, & laudans Deum cũ omni alacritate. Fuerat enim ex multis iam annorum ſpatiis vinculis artuum aſtrictus, atque ob id magis cũctos occupabat admiratio, quòd tam celeriter eius curatio fieri potuiſſet. Dedit autem ei eleemoſynam vir beatus, & dimiſit eum in pace. At ille adorans glorificansque Deum, reuerſus eſt in locum ſuum. Tunc Eligius terribiliter cœpit adiuuare pueros & cunctos comites ſuos, nè, quouſquè in corpore ipſe maneret, rẽ geſtam vlli hominum indicarẽt: magnoperè metuẽs, nè in virtute facti, mens eius humanis laudibus grauaretur.

Præcipit claudo ut ſurgat, moxq; fit ſanus.

Vt aurum in crumena uacua repererit. *Cap. 28.*

QVodam die copioſa pauperũ multitudine ad eũ confluẽte, totum penè, quicquid auri habere poterat, illis erogauit. Cumque iis deſcendentibus, alii aduẽtarent, loculo auri ſolicitè perſcrutato atque excuſſo, nihil penitùs reperit, quod eis tribuere poſſet. Porrò à quodam à ſuis familiaribus auri ſumma accepta, eam pauperibus dedit. Iis abeũtibus, poſt aliquot horarum ſpatia eccè ſuperueniũt & alii. Tunc Eligius ſuperioris temporis minimè recordans, aliò fortè mẽte intentus, protulit, quam prius ſcrutatus erat, crumenam: & vbi anteà nihil repererat, mox vt eam aperuit, aurum in illa conſpexit, idque pauperibus quamprimùm elargitus eſt. Atque tum demùm prioris facti non ſine admiratione reminiſcens, nomen largitoris Chriſti cum ingenti exultatione glorificauit.

Diuinitꝰ pecunia eius crumenæ imponitur.

Vt cæcum illuminàrit. *Cap. 29.*

CVM aliquandò Pariſiis commoraretur, & ad neceſſarium quendam locum abire pararet, explorantes egeni, quà tranſiturus eſſet, cuncti ex more ad pontem ſeſe contulerunt. Quò cùm Eligius adueniſſet, ſingulisq;, vt ſolebat, ſingulatìm in manus eleemoſynam includeret, peruenit inter cæteros ad quendam cæcum, querulis valdè vocibus clamitantem. In cuius manum cùm eleemoſynam imponere uellet, ſubtrahens ille manum, clamabat virtute qua poterat: Domine Eligi, exerce in me pietatem: oculis Crucem imprime: quod magis deſidero, prębe. Tum ille valdè ciuiliter diſſimulãs ac ſubridẽs: Tu, inquit, amice, nonne te noſti ſignare? Nouerat enim vir ſanctus iactantiam virtute fugere, in quo tamen non poterat gratia conceſſa latère. Sed cùm ille eadem ingeminãs, importunè clamitaret: Tu, inquiens, domine, tu ſigna: ille fidem hominis cernens, ſignum Crucis impreſſit. Et (ò mira Chriſti potentia) ſtatim ſignum ſanguinis vnda ſecuta, diù clauſas ilicò reſerauit in fronte feneſtras, atque ingrediente die, fecit diſcedere noctem. Sicque homo gemino munere percepto, adorãs Chriſtum, laudans Eligium, diſceſſit.

Cæcum ſigno crucis illuminat.

De baſilica uaſta, & rebus ex ea ablatis reſtitutis. *Cap. 30.*

ALio tempore Pariſiis degẽte illo, manè ad eum tremebundus aduolauit cuſtos baſilicę ſanctæ Columbæ virginis: prouolutusque pedibus eius, nunciauit, eadem nocte, ſe quieſcente, ſpoliatam omni ornatu baſilicã. Quod Eligius audiens, triſtis admodùm effectus, citò tamen ad ſolita ſpei præſidia recurrens, clementer refouet cuſtodem. Deindè ad ſanctæ Colũbæ oratorium pergẽs, oratione præmiſſa, in hæc prorupit verba: Audi, ſancta Columba, quæ dico: Nouit meus redemptor, niſi ornamenta huius ædis furto ablata citò reduxeris, me vepribus allatis ita hanc ianuã obſtructurum, vt deincèps nunquam tibi in hoc loco veneratio exhiberi poſſit. Dixit hæc, & receſſit. Et eccè ſequenti die cuſtos maturiùs ſurgens, inuènit vela omnia vſque ad minimam pallam, ſicut priùs fuerant, reſtituta. Tunc concito curſu quanto pridiè triſtior, tanto nunc lætior cuſtos ad beatum Eligium, properans, ei hæc nunciauit. Atque ille accedens, & omnia, ſicut dudùm fuerant, ſuis in locis compoſita cernens, martyrem quidem laudauit, ſed Chriſti nomen, ſicut & ſemper, vberiùs eum hilaritate magnificauit.

Obſerua mirã ſanctiſſimi viri puritatẽ et ſinceritatẽ.

De homine vitæ reſtituto. Cap. 31.

INter cętera autem infinita bonorum ſuorum operum acta, etiã hoc apud regem obtinuerat, vt quæuis humana corpora, quę vel regis ſeueritate, vel iudicum cenſura diuerſis ex cauſis per multimoda argumẽta perempta eſſent, vbicunquè inuenire potuiſset, ſiue per ciuitates, ſiue per villas, licitè poſſet ea rotis & patibulis depoſita ſepelire. Delegauit ergò ex comitibus ſuis veſpillones, Gallebodũ ſcilicet atque Vincentium cum illorum collegis, qui huiuſmodi curæ inſiſterent, & vbicunquè pergerent, ſiue in proximas vrbes, ſiue in longinquas, iugiter ſecum ſarcula ferrent, vt ſicubì cadauer inueniſſent, continuò illud humo tegerent. Igitur cùm quodam tempore in comitatu regis, Auſtriæ partes peragrarent, deuenerunt ad vrbem quandam, quæ Stratoburgus vocatur. Cumq; haud procùl ab vrbe eſſent, adſpicientes eminùs, vident hominem, cui ipſo die vita laqueo extorta erat, pendère in patibulo. Protinùs igitur accedentes, illũ deponunt, vt pro conſuetudine ſepulturæ eum traderent.

Auſtria, pro Auſtraſia, vt alij vocãt.

Sed vir venerabilis ſenſit fortè operandũ: dũque ſepultura paratur, feſtinè ad corpus appropinquans, cœpit illud ab imis vſque ad ſumma palpare. Vbì autem ſenſit adeſſe animam, mira arte à ſe uirtutẽ facti repellens: O quàm grande, inquit, ſcelus, niſì Dominus adiuuiſſet, perpetrare poteramus, ſi corpus hoc humo rexiſſemus, cùm anima eius in ipſo ſit. Hæc dicens, cunctis mirantibus, iuſſit eum veſtimentis indui, & quieſcere paululùm. Deindè recreato ſpiritu, vir ille ſurrexit è terra, tanquàm nullam paſſus iniuriã aut moleſtiam.

Excitat mortuũ, & tamen diſſimulat.

Quod factum cùm in vrbe illa percrebuiſſet, mox aduolãtes eius hominis inſectatores, importune eum rapere, & denuò morti tradere conabãtur. Sed Eligius, vix è manibus illorum eum eripiens, regem pro eo deprecatus eſt, chartamq́ue ſecuritatis ab illo impetrauit, eumq́ue defendit. Is non diù pòſt ità ſe ſubtraxit ab eius contubernio, Eligio fortasſis cõſcio, nè res geſta ampliùs in vulgus diffunderetur, ut nunquàm deincèps a miniſtris eius cõſpectus ſit. Sed de his iſta ſufficiant. Satis autem eſt, ſolum Deum nõ latère, quæ occultè vel in ſeculi habitu, vel in venerabili & Apoſtolica tõſura geſſerit. Veniam nunc ad ea, quæ artificio manuũ ſuarum effecit, eaque quanta poſſum breuitate perſtringam.

Vt multas ſanctorum fabricàrit thecas. Cap. 32.

INter alia bonorum operum inſignia, multas ſanctorum ex auro, argento atque gemmis fabricauit thecas ſiue tumbas: puta Germani Pariſienſis epiſcopi, Seuerini Abbatis Agaunenſis, Platonis presbyteri & martyris, Quintini, Luciani Bellouacenſis Apoſtoli, Genoueſæ, Columbæ, Maximiani, Iuliani, multorũq́ue aliorum: ſed præcipuè beati Martini apud Turones, Dagoberto rege impenſas præbente, miro opificio ex auro & gemmis thecam confecit.

Multas ſanctorũ thecas pͤcioſas fabricauit.

Sancti quoquè Brictii fecit tumbam, itemq́ue aliam, in qua corpus beati Martini anteà iacuerat, eleganter compoſuit. Magnum prętereà beneficium eidẽ ecclesię apud regem obtinuit. Nam pro reuerentia ſancti confeſſoris Martini, Eligio rogante, cenſum omnem, qui reipublicæ ſoluebatur, Dagobertus rex illi eccleſiæ ex toto condonauit, ſcriptoque confirmauit. Atque ab eo tempore omne ius fiſcalis cenſus eccleſiæ ibi uendicat, vt vſque in pręſens, in eadem vrbe per pontificis literas Comes conſtituitur. Fabricauit etiam Eligius mauſoleum ſancti martyris Dionyſii in Pariſiẽſi ciuitate, & ſuper illud tectum marmoreum mirifico opere auro & gemmis ornatum, trentq́ue criſtam & ſpecies de fronte magnificè cõpoſuit: nec nõ & axes in circuitu throni altaris auro operuit, & poſuit in eis poma aurea atque gemmata. Lectorium quoquè & oſtia diligenter argento ueſtiuit. Sed & tectũ throni altaris argenteis operuit axibus. Fecit quoquè repam in loco anterioris tumuli, & altare extrinſecùs ad pedes ſancti martyris fabricauit: tantumq́ue illic, ſuppeditãte rege, ſuam exercuit induſtriam, atque ità ſuum declarauit ingenium & artificium, ut penè ſingulare ſit in Galliis ornamentum, & in magna omnium admiratione vſque in hodiernum diem.

Axins, pro laminis argenteis.

De obitu Dagoberti regis, & concilio Martini Papæ. Cap. 33.

HIs operibus mirificè perfectis, atque omnibus circunquaque gentibus ſedatis, ferociſſimis etiam Vacceis ditioni ſuę hoſtili gladio ſubactis, mortuus eſt rex magnus & inclytus Dagobertus, & ſepultus eſt in eãdẽ ſancti Dionyſii baſilica ſub arcu in latere dextero. Cui ſucceſsit in regno filius eius iuuenculus ætate, nomine Clodoueus. Sub huius regni principio nefanda hæreſis in partibus Orientis cœperat pullulare, Conſtantio tunc Romani Imperii apicem gubernante. Ij ergò hæreſiarchæ nequiter Eccleſiaſticam auſi ſunt violare regulam, & peregrina quædam à veritate docere ac prædicare, aſſerentes DOMINVM & Saluatorem noſtrum IESVM CHRISTVM minimè habere formam ſerui, neque eum ex Maria veram aſſumpſiſſe carnem, profanis vocibus garriebãt. Quæ res plurimos in Eccleſia Dei perturbabat, & plerosque iam contagium huius peſtiferæ aſſertionis infecerat: nec ſolùm vrbes, in quibus morabantur, ſed & vrbem, quæ eſt caput omniũ, Romam paulatim iam eorum prauitas penetrabat. Erat autem eo tempore Romæ præſul beatiſſimus Papa Martinus: qui ſolicitè ac viriliter pro hac cauſa inuigilans, adeoque pugnãs, multa probra & aduerſa ab hęreticis ſuſtinebat. Vndè tandèm permotus, cùm & Imperatorem, & plures alios cerneret eorum aſſertionibus intentò ſatis animo obſecurare, congregauit concilium ſacerdotũ cauſa compeſcendi, immò delẽdi huius dogmatis prauitatem.

Synodus Martini Papæ.

In quo concilio, omnibus orthodoxis cõſentientibus, edidit contra hæreticos fidem magnificè valdè atque accuratè. Quam etiam cum ſubiũcta Epiſtola, Galliarum partibus deſtinauit, mandans & obteſtans regem Francorum, vt, ſi eſſent ei viri catholici eruditi, eos ipſi adminiculum ad hæreſim comprimẽdam faceret deſtinare. Quò tunc etiam Eligius cum ſodali ſuo libentisſimè perrexiſſet, niſì ei res quædam impedimento fuiſſet.

Sodalẽ Eligij, dicit author ſe ipſum.

De multimodis Papæ Martini iniurijs atque obitu. Cap. 34.

SEd interim dilatione intercedente, inimicus humani generis acriùs incitatus, pulſabat fortiter murum eccleſię per homines perditos, ac turrim validiſſimam omni oppugnationis genere infeſtabat Martinum, perpetuis afflictionibus illum Epiſcopum ad ſe inflectere cupiens. Sed quanuìs impurus ſpiritus omni niſu pugnaret armatus, at tamen reſiſtebat Martinus, Chriſti gratia & virtute repletus: ac veluti ſi ſaxo immobili vndarum fluctus illidantur, ità virili animo dicta reſpuebat hæreticorum garrientium. Iubebant

Martini Papæ virtus & cõſtantia.

decreta

decreta imperialia, vt fidem ederet patribus contrariam: ſed ille, cui ſacra fides venerabilis erat, conſtanter affirmabat ſe non poſſe impia contra Deum proferre verba: conſultius fore exiſtimans, temporalẽ ponere vitam, tantùm vt ei conſcientia fidei duraret illæſa. Nouimus quendam fratrem, a partibus Oriẽtis venientem, qui ea, quæ refero, ſe pręſente geſta eſſe teſtabatur. Itaque cùm nullo perſuaſionis genere Martin⁹ à catholica abduceretur fide, multiplicibus iniuriis affectus, diuque coram populo flagellatus, demùm reuinctis poſt tergum manibus, velut electus aries, cuncta Vrbe lamentante, in exilium protruditur, Conſtãtinopolimque perductus, atque ibi in exilium relegatus, ſola oratione meruit cæco lumina reddere. Porrò exulans & deliteſcens, poſt multa tormenta, clarã valdè & nobilem vitam optimo & venerabili fine cõcluſit. Simulent nunc hæretici quantùm volunt, confundantur & erubeſcant à ſe martyrem factum, quanuis eum in pace animam exhalaſſe clamitent, quanuis nõ à ſe interemptum, ſed propria fingant morte defunctum: quaſi non enim pœna conſumpſerit, in quo pęna conſumpta eſt. Qui ſi in præſenti nũca deſſent, hæc à me pro martyre verba audirent: Etſi imminente carnificis gladio mortuus non fuit, in confeſsione tamen catholicæ fidei in exilium relegatus, poſt continuam & indefeſſam profeſsionem, glorioſum mortis exitum meruit, ſicque ad Deum ſuum redeuntem cæleſtis aula martyrem ſuſcepit. Neque enim virtus eius aut honor minor eſt, quò minùs beatis martyrib⁹ aggregetur: quia quantùm in ipſo fuit, æquanimiter tolerauit, quicquid ei aduerſitatis oblatum eſt. Nã ſicut quidam teſtatur, non eſt inferior gloria, ſed potiùs excellentior, ſuſtinere martyrium pro eo, nè ſcindatur eccleſia fallaciis hæreticorum, quàm eſt illa, nè immoletur idolis impulſu paganorum. In paganorum nanque perſecutione, vnuſquiſque tãtùm pro ſua anima, in hæreticorum verò, pro vniuerſali patitur eccleſia. Et idcircò potiorem eum dixerim, quia proculdubiò excellentior magiſque eximius comprobatur. Hęc pauca de tanti viri memoria, Eligii vita ſibi inſerta habeat: loquanturque ea, vbicunquè Eligii vita legetur per ſecula, quantùm Martinus fidei dogmate claruerit. Quæ quidem nos dilectionis gratia hactenùs narraſſe ſufficiat, vt tam eximii viri memoria, qui vtiquè collegis meis in vrbe Romana multa impẽdit bona, quanuis in Oriente frequentetur, non vſquequaquè in Occidente obliuioni tradatur.

Deportat. in exiliũ.

Martyrium pro Eccleſia vnitate.

De Concilio Aurelianenſi, & hæretico quodam profligato. Cap. 35.

PEr idem ferè tempus, quo ad vrbem Romanã hæc geſta ſunt, quidam hæreticus pulſus a partibus trãſmarinis, in Gallias venit. moxque ſe conferens ad ciuitatem, quæ olim Hedua, nunc autem Auguſtodunũ vocatur, cœpit tam cautè, quàm fraudulenter ſua nefanda dogmata prodere. Quod cùm in palatio ad aures Eligii perueniſſet, cœpit vigilanter (vtì ſemper in eiuſmodi rebus ſolicitus erat) cum Audoëno & cæteris catholicis viris tractare, quemadmodùm hanc peſtem palàm omnibus manifeſtatam detegerẽt. Nec deſtitit Epiſcopos commonere & optimates, quouſquè iuſſu principis ſacerdotale concilium apud vrbẽ Aurelianenſem cõgregatur. Vbì eo, quem diximus, hęretico in medium deducto, conabantur eum docti quique diuerſis modis interpellare, ſed nullo poterant genere concludere. Tanta quippe dicendi arte obiectis quæſtionibus occurrebat, vt vbì maxime putaretur conſtrictus teneri, ibi ceu anguis lubricus quibuſdam foraminibus dilapſus, eorum ſi fronti opponeret. Cumque nullo genere a quoquam poſſet concludi aut ſuperari, extitit quidam ex noſtris pro Dei prouidentia doctiſsimus Epiſcopus, nomine Saluius, qui ità ei in omnibus obuiauit, vt ingens ea cauſa noſtris fieret gaudium & expectatio. Omnes enim eius verſutias & artes, quas ille nunc occulere, nunc etiam diſſimulare conabatur, frequenti diſputatione palàm funditùs detexit. Sicq; aduersùs eum omnium Epiſcoporum ſententia prolata, & per ſingulas ciuitates ſuper eius nomine decretis cõſtitutis, cum ea, qua par erat, ignominia & dedecore è finib⁹ Galliæ eliminatus eſt.

Hæretic⁹ quidam Auguſtodunum ſerit zizania.

Synodus Aurelianen.

Saluius Epiſcopus doctiſſim⁹

Vt apoſtatas quoſdam ſanctus Eligius deprahenderit atque notàrit. Cap. 36.

SEd & alium nihilominùs apoſtatam cùm comperiſſet Eligius euertere plebem Pariſiis, multa affectũ ignominia exterminauit ab vrbe. Itemque alium, qui Epiſcopum ſe ſimulans, circuibat villas & plateas, decipiendo populum, diù carceri mancipatum, eiecit à finibus regni Francorum. Necnon alios atque alios, diuerſis artibus populum ſubuertentes, grãdi eſt ſemper authoritate perſecutus. Valdè enim oderat omnia hæreticorum & ſchiſmaticorum, cunctorumque catholicam doctrinam non afferentium figmenta, iugique inſtantia eorum inſectabatur veſaniã. Erat enim eloquentia affluentiſſimus, & in ſtudio ſcripturarum ſubtiliſſimus: cumque ipſe ſufficiẽter eſſet inſtructus, populum, quocunque pergeret, Euangelicis cohortationibus docebat in fide Chriſti conſtantiſsimè perſiſtere, atque ab hęreticorum contagiis ſolerti cura ſibi cauere.

Pleroſq; hæreticos S. Elig⁹ perſequit.

Quanta erga pauperes beneuolentia fuerit. Cap. 37.

SEd inter cætera, ſemper fęminarum, viduarum & pupillorum conſolator fuit, viduamque illam Sareptanam imitans, ipſe plerunque eſuriens, facultates in Chriſti viſcera erogabat. Si infirmum vidiſſet, clementer conſolabatur: ſi quempiam in Dei amore feruentem, cohortabatur ad ſtudium. Si quis æger ad eum acceſsiſſet, ità eius fouebatur miniſterio, ut nec delicias vrbium, nec matris deſideraret affectum. Deniquè intantùm erga debiles ex deuotione obſequioſus & officioſus fuit, vt multi pauperes ſani languentibus inuiderent. Atque ità ob Chriſti amorem eorũ aſsiduè gerebat curam, vt pauperes omnes eum patris loco ſe habere lætarentur. Sciebat enim, quid Lazaro quandoquè diues purpuratus non præſtiterit, & qua retributione ſuperba illius mens damnata ſit. Idcircò magis ac magis erga omnes miſericordem ſe exhibẽs, benignè miſeris iugiter ſuccurrebat. Quo enim dolente etiam ipſe non doluit? vel quo pereunte non ingemuit? Quem nudum eius veſtimẽta non texerũt? Quod verò cœnobium non eius largitate ſuſtentatũ eſt? Deniquè pro ſpe æternæ vitæ quas ille non pertulit anguſtias, putà famem, ſitim, vigilias? Porrò in tali propoſito perſeuèrans, præbuit ſe in futurum vas electionis & vtile Deo ad omne opus bonum paratum.

3. Reg 17

Aegros humaniſſimè fouet

Luc. 16.

Vt magnos in ſanctitate progreſſus habuerit. Cap. 38.

CVM ſic autem totum ſe Dei ſeruitio mãcipàſſet, bona principum iuſſa pręclarè exequebatur: cõ

traria

Erga principes vt ſe geſſerit.

traria verò præclarius contemnebat. Multaque libertate arguebat eos, iiſdemque humiliter obediebat: ſubiectus regibus, Chriſto deuotus. Sic autem ſeſe exercebat, ac ſi ſemper inciperet: ità ſe præparabat, tanquàm quotidiè moriturus. Itaque repugnantem carnem inedia ſubiugabat, & vltricis gehennæ ſæua tormenta præueniens, ipſe ſibi perſecutor & tortor extitit.

Deſideriũ martyrij.

Et ſi quidẽ ſors temporis ità tuliſſet, cupiebat martyr pro nomine conditoris fieri. Sed quãuis eum gladius perſecutoris non confodit, libens ipſe ſibi quotidianum martyrium indixit. fuitque ei fames pro vngula, ſitis pro flamma, mũdi calamitates pro beſtiis, abſtinentia pro craticula. Atque ſub quadam martyrii ſpecie, ceu catena ingentis ferri: ſic dura lege conſtrictus, ſemetipſum ſibi abnegauit, vt Chriſtum ſequi poſſet: illum ſemper diligens, illum deſiderans, illum ingenti auiditate ſitiens, qui pro amore hominũ homo factus eſt: ut nos ad cęlum traheret, de ſinu patris in terram deſcendit: eique omnem laborem ſuũ, omnemque dilectionem impendens, bonam terram ſui cordis iugi cultu & indeficientibus exercitiis excolebat. Et perindè vt eſuriens quiſpiam aut ſitiens, ſic ille magno quodam ardens deſiderio, illud Pſalmiſtæ voce flebili crebrò repetebat: Quis dabit mihi pennas ſicut columbę, & volabo, & requieſcam? itemque illud: Quandò veniam, & apparebo ante faciem Dei? atque etiam illud Salomonis: Trahe me poſt te: curremus in odorem vnguentorum tuorum. Porrò ſectabatur in omnibus manſuetudinem, fidem & charitatem perfectam, quæ ſpiritualis ædificationis vinculum eſt. Studebat ſe vas ſanctificatum exhibere, vt habitatorẽ Deum in mentis ſuæ hoſpitio poſſet recipere. Salutarib[9] erat actibus perpetuò occupatus, vt quotieſcunquè tentator accederet, quotieſcunquè hoſtis callidus aditum quæreret, clauſum ſemper aduersùm ſe pectoris oſtiũ inueniret. Orabat frequenter, ſecũdùm Apoſtolum, pro omnibus hominibus, pro regib[9] & iis, qui in ſublimitate conſtituti erant, vt quietam & tranquillam vitam agerent in omni pietate & charitate, ſciens ſecundùm eundem ipſum Apoſtolum, & hoc bonum & acceptum eſſe coram Saluatore noſtro Deo, qui omnes homines vult ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

Pſal. 54. *Pſal. 41.* *Cant. 1.* *1. Tim. 2.* *Ibidem.*

Catalogus virtutum eius. Cap. 39.

QVid verò pluribus commemorandis immorer? In omni conuerſatione ſua quaſi Lucifer inter aſtra refulgens, inſtàr magnæ lampadis micabat. Semper perfectos æmulabatur ad bonum: ſemper aliorũ virtutes ſibi proponebat ad imitandum. Tardus erat ad loquendum, ſecundùm Apoſtolum, & velox ad audiendum. Sermone ſubtilis, humilitate ſublimis erat, eleemoſynis diues, charitate longanimis, vigil in ieiuniis, eloquio prõptus, ſtudio flagrans, vtile vas in Chriſti magna domo, ad miſeris præſtãda officia impiger, ad orationem paratus, ad tribuẽdum largiſſimus, ſtudioſus manſuetudinis, paupertate valdè gaudẽs, bonitatis tenax, puritatem cordis ſemper amplectens, animum ſuum Eccleſiaſticæ regulæ adeò tradens informandum, vt tametsi adhuc laicus eſſet, Epiſcopi iam gratiam abundè adeptus videretur: ità denique ſeipſum priuata diſciplina necdùm tonſus exercens, vt iã præclarum de ſe ſpecimẽ præberet, quàm eſſet quandoquè in Chriſti templo ſacerdos irrepræhenſibilis futurus. O laicum perfectiſſimum, cuius imitatores eſſe etiam Epiſcopi deſiderabant. O mentem ab omnibus prędicandã, cui nõ fuit aliud viuere, niſi Chriſtum cum dilectione timere, & cum timore diligere. O verè felicem ſeculi inimicum, cui mundus tantoperè fuit crucifixus, & ipſe mundo: qui ità ſapiẽtia fuit peruigil, lenitate placabilis, vt & ſerpentis aſtutiam cum diſcretione obtineret, & columbæ ſimplicẽ animum non amitteret. Cuius quidem in mente, virtutũ omnium decorem obtinẽte, collocauit valdè ſobriũ ſapientia domicilium. Verè digniſſimum, in quo Dominus habitaret, templum ieiuniis mundatum, orationibus ornatum, puritate conſpicuum, vigiliis exercitatum, tum nomine, tum meritis electum. Denique dum ille nominis ſui dignitatem tuetur, ſic ſe quotidiè exeruit, vt nequeat amittere, quod vocatur, in Chriſto Ieſu Domino noſtro.

Iacob. 1.

Chriſtũ timendo amat et amando timet.

Author ſe excuſat, quòd non omnia eius ſcripſerit, promittitq; librum ſecundum. Cap. 40.

SEd longum nimìs eſt, virtutum eius inſignia ſingillatim commemorare, prę ſertim cùm liber iam modum exceſſerit, finemque poſtulans, plura non admittat: & ariditas quoquè ſermonis noſtri attenuata, & veluti lõgo tramite penè defeſſa ſuccũbat: non quòd omnia, quæ de Eligio narranda erãt, expleuerit: quippe quę nec centeſimam eorum, vt ità dixerim, attingere potuit, bonorum & ornamentorum partẽ, quæ eum ſupernæ remunerationis prærogatiua contulit: ſed quòd tanquàm eminens quidam in ſublimi ſcopulus, magna iam ex parte tranſmiſſus, ipſa ſua arduitate & longitudine fronti ſe narrantis opponat. Nunc ergò interim illa ſolummodò, quæ in laico habitu geſſit, præſenti libello percurrere uoluimus: cui etiam finem iam libenter imponimus, nè eius prolixitate audientibus faſtidium ingeramus. Cæterùm ea, quę adhuc reſtant, quæquè in Epiſcopatu geſſit, quovè ordine de hoc ſeculo migrãrit, quaſque etiam poſt obitũ virtutes operatus ſit, ſi vita comes fuerit, & facultatẽ Dominus tribuerit, interceſſionib[9] eius ſanctitatis adiuti, alio libello explere deſideram[9]. Cõfidimus enim non noſtris, ſed ipſius meritis opus cœptum feliciter atque fideliter ad finem vſque perducere, ſi ipſe dignetur pro nobis Chriſtum Dominum interpellare in cælis, qui eius munere meruit tanta mirabilia operari in terris: per eũdem Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, qui cum Deo patre & ſpirituſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Virtutes, dicit miracula.

LIBER SECVNDVS,

PRAEFATIO AVTHORIS.

DOmino propitiante, vitam beati Eligii confeſſoris pridèm aliqua ex parte ordiri cęperam, & penè defeſſus ac laſſabundus, medio in tramite ſtylum retrahens opus imperfectum reliqueram. Nunc paululùm viribus recreatis, vrgente voto, corde iucundo, calamoque venuſto opus inchoatum proſequi tentabo. Etsi autem arduum eſt iter & profundum, tamen liberè fateor, quò non poſſum pedibus pertingere, ardentiſſimo ducor amore. Ibo ergò votis, quò non poſſum verbis accedere. Indignũ enim profectò reor, tanti ac talis viri vitam ad poſteritatis memoriam pro viribus ingenii non ad plenũ literarum monimentis cõmendare, cùm ego ſic opiner, ex narratione rerum ab eo geſtarum ędificationis plurimum ad lectores peruenturum. Sed quoniam talia ac tanta ſunt facta illius, vt magnitudo quidem bonorum nihil me præterire patiatur, multitudo verò geſtorum, quamplurima cogat omittere, in incerto ęſtuat animus, dum deliberare nõ valet, quid retineat:

Authoris ingens amor erga virũ ſanctiſſimũ.

quidve

quidve omittat Nā ſi cūcta velim annotare,& dies me narrantem deficiet,& modū excedam voluminis. Porrò autem ſi pauca commemorem,vereor nè me hypo-

Luc. 14.

critæ irrideant,dicantque: Hic homo cœpit ædificare,& non potuit conſummare: magis etiam offenſam antiſtitis pertimeſco,ſi,dum ſeriem condere nitor,arctatus eloquii ſiccitate,potiùs ei iniuriam videar irrogaſſe,quàm vitā expoſuiſſe. His igitur ex vtràque parte trutinatis,articulum iam membranis inſigā,& quę primus huius operis liber tanquàm redundans reiicit,hic modò ſequens ceu nimium ſitiens proſequetur:ſatiſque ſit,priori libro ea tantùm conſcripſiſſe, quæ in habitu ſeculari geſſit. Nunc verò ad ea accedimus,quæ ab eo ſunt in Epiſcopatu perpetrata.

Vt hæreſis Simoniaca in Gallijs graßata ſit. Cap. 1.

Simoniaca hæreſis

ELigius itaque iam antè in palatio militauerat ſub habitu ſeculari, æterno omnium principi Chriſto, idque temporibus Clotarij manſueti Francorum regis,& Dagoberti inclyti principis,eiuſque filii Clodouei, atque vſque ad initium regni iunioris Clotarii manſit in corpore. Sed illis diebus immaniter Simoniaca hæreſis pullulabat in vrbibus,& cunctis finibus regni Francorum, maximè à temporibus Brunechildis infeliciſſimæ reginæ, vſque ad tempora Dagoberti regis violabat hoc contagium fidem catholicam. Soliciti tamen contra hoc inuigilabant ſancti viri Eligius & Audoënus: & communi cum cæteris catholicis viris habito conſilio,ſuggeſſerunt principi & optimatibus eius,vt hoc mortiferū virus citò extirparetur à corpore Chriſti,quæ eſt vniuerſalis Eccleſia. Habuit itaque effectum eorum pia petitio,& libenter obtinuerunt,quod deuotè rogauerunt. Tunc ergò placuit omnibus, vno in ſpiritusancto accepto conſilio,ſimul cum regis imperio,vt nullus precio dato, ad ſacerdotale officium admitteretur:neque eos,qui vt lupi rapaces dādo munera,mercanda cenſebant dona ſpiritusſancti: ſed illos potiùs, qui eſſent boni teſtimonii Viri,& irrepręhenſibilis vitę,ad pontificatus miniſterium eligerent.

Brunechildis infeliciſſima regina

Vt S. Eligius ordinatus ſit Epiſcopus. Cap. 2.

S. Elig' creat' Epiſcopus Nouiomē.

EXindè igitur elegerūt ob meritum ſanctitatis ad ſacerdotale officium cunctis bonis operibus prędi tum ſanctum Eligium,iam lumine ſpiritusſancti irradiatum,vt præeſſet Eccleſię Nouiomēſi. Deceſſerat enim eo anno Acharius, eius vrbis antiſtes. Elegerūt autem cum eo & Audoënum ſodalem eius, qui vocabatur Dado,vt præeſſet Eccleſiæ Rothomagenſi. Hoc ergò modo aurificem inuitum detonſum, conſtituerunt cuſtodem vrbium ſeu municipiorum,quorū hæc ſunt vocabula,Veromanduēſis ſcilicet,quæ eſt metropolis vrbs:Tornacenſis,quæ quondàm regalis fuit ciuitas: Nouiomenſis & Flandrenſis, Gandenſis atque *Coruriacenſis. Ob hoc autem vel maximè eum his locis dederunt paſtorem, quod eius regionis incolæ magna adhuc ex parte gētilitatis errore detinerētur, vaniſque ſuperſtitionibus ſatis dediti eſſent, & tanquàm agreſtes ferę nullius ſalutarem ſermonem admitterēt. Itaque vir beatus,cùm ſe nullo modo ab impoſito munere excutere poſſet,nè in vllo à catholica regula deriuare videretur, non ſe permiſit priùs ſacerdotem conſecrari,quàm ſub clericatus normula, aliqua temporis curricula exegiſſet. Eo igitur tempore tranſacto, & Audoëno à partibus tranſligeritanis reuerſo, iamque eo presbytero a domino Deodato *Mataſcenſis vrbis Epiſcopo ordinato,inito conſilio, pariter ſub vnius diei articulo Apoſtolicam benedictionem gratuito meruerunt eo tempore, quo apud Gallias à cuncto populo Rogationes celebrabantur. Conuenientes igitur ſimul in ciuitate Rothomagenſi quartodecimo die menſis tertii,anno tertio Clodouei,iuuēculi adhuc regis,die Dominico ante Litanias inter cateruas populi,inter agmina clericorum,inter choros pſallentium conſecrati ſumus gratis ab Epiſcopis pariter Epiſcopi, ego Rothomago, ille verò Nouiomo. Atque ità Epiſcopatu ſuſcepto, ad ſedem ſuam remeans,qualem ſe deincèps, quantumque præſtiterit,quis dignè valeat explicare? aut quis tanta verborum copia inſtruct' exiſtat, vel quæ oratio tantę affluentię vbertate redundet,quæ rectè facta eius,ita,vt par eſt,proſequi poſſit? Idem ipſe ſemper robuſtus,ad virtutis inſtantiam ſe *exerens,conſtantiſſimè in cœpto propoſito perſeuerabat. Eadem in corde humilitas,eadem in vultu grauitas erat. Eadem erga pauperes cura,eadem,quæ priùs,ſolicitudo cernebatur. Eadem dilectio fraterna,eadem mētis conſtantia ei permanebat:niſi quòd Epiſcopalis dignitas,quę aliis pōpæ fomentum ſubminiſtrare ſolet, ei maius abiectionis ſtudium attulit:& vndè alii ad tempus videntur extolli,indè ampliùs ille humiliari ſtuduit. Erat Chriſto ſemper ſubiectus,deuotione armatus,doctrina præcipuus,pontificatu dignus,humilis in honore recuſando,ſubditus in ſuſcipiendo,exul ſpontaneus,fide pleniſſimus,obediens Dei præceptis,credens eius promiſſis,peregrè locuples,induſtria ſolers, in opere docilis,ipſo longanimis,in colloquio ſapiens,prudens in conſilio,in corrigendis vitiis vehemens, diligendo ardens, patiens in aduerſis,fortis in periculis,in diſciplinis manſuetus,in eleemoſynis largus, in ſtudiis aſſiduus,metu mortis ſolicitus, in timore Dei eximius, in religione magnificus,in exequiis deuotus, miſericordia illuſtris,in diſciplina ſtrenuus,excellenti ingenio prędItus,iuſtitia inſignis,ſeueritate terribilis,promptus ad humanitatem & clementiam, ad ignoſcendū paratus,humilitate ſummus,hoſpitalitate præcipuus, nutritor gregis piiſſimus,paſtor Eccleſiæ prouidus,diſpenſator fidelis,moderator inſignis, delicta propria cauens,aliena vt ſua lugēs,plebi ſalutaria monita adhibens,eamque Chriſti præcepta docens, proteruos non armis,ſed patientia vincens, ſuperbos Chriſti iugo ſuauiſſimo ſubdens. Semper in obſequiis pauperū, in adhibenda erga peregrinos diligentia infatigabiliter perdurabat, iiſque adeò officioſè inſeruiebat, vt niſi quis fundatam in Chriſto haberet mentem,proculdubiò ignominioſum putaret talia vel æqualibus exhibere,qualia ille perpetim luridis,infirmis & deſpicabilibus præſtabat. Deniquè omni Epiſcopali pompa poſthabita,populi neglecto agmine,clericorū poſt poſita frequentia,famulātium relictis obſequiis,pauperum ſemper & captiuorum cōſuetudine & familiaritate delectabatur. Itaque habebat certum quendā, eumque ſecretum locum,in quē certis quibuſque diebus egenos ac debiles intromittens, ipſe vt anteà conſueuerat,famulorum more ſatagens, deuotè eis inſeruiebat, ſqualentia lauans capita,concretam deformēque cæſariem propria manu radens,potum ac cibum ſingulis prębens. Deindè collato cuilibet munere, & nudis etiam veſtitis, humaniter eos dimittebat: illiſque ab vna parte exeuntibus,alios, ſi adeſſent,ex altera parte intromitti iubebat: iiſque eodem modo ſeruiēs,illos humaniſſimè refouebat. Nonnunquā etiāſi turba plurima conflueret,ſimiliter omnibus faciebat. tamen ſingulis diebus certo, id eſt, duodenario

• Curtriacenſis.

*for. *Matiſconenſis*

Dies Rogationum

** Exercēs*

Honor nō mutat ī eo mores.

Virtutes eius iam Epiſcopi.

Sūma humilitate ſeruit abiectiſſimis

O hominē Dei.

numero

numero compræhenſos reficiebat, ipſe plerúq; cum eis hora congrua ad vnam menſam pariter conuiuãs, ità tamen, vt priùs ſingulorum manibus aquam funderet, vinumque & panem ſuis manibus præberet. Sed quid his narrandis diutiùs immoror? Equidem fateor, nunquàm me ſic vidiſſe cuiuſquam ſtudia feruere: nuſquàm ego in Galliis eiuſmodi opera ſic à quoquam actitari audiui. Poteſt quilibet Dei opus arripere, ſed aut vix, aut difficilè perpetuò retinere. Hic verò quod ſemel propoſuit, perpetuò retinuit: quod Deo primum vouit, nullis mundi negotiis impediri paſſus eſt: quod initiò arripuit, ad finem vſque perduxit.

Perſeuerantia in bonis.

Qua inſtantia gregem ſibi creditum, ad viam ſalutis pertraxerit. Cap. 3.

POrrò autem paſtoris cura ſolicitus, luſtrabat vrbes & municipia, circunquaq; ſibi commiſſa. Sed Flandrenſes atque Andouorpenſes, Friſones quoquè & * Sueui, & barbari quique, circa maris littora degẽtes, quos velut in extremis remotos, nullus adhuc prædicationis vomere exararat, principiò eum hoſtili animo & auerſa mente exceperunt. Poſtmodùm verò, cùm paulatim per gratiam Chriſti eis verbum Dei inſinuare cœpiſſet, pars maxima trucis ac barbari populi, relictis idolis, conuerſa eſt ad verum Deũ, & Chriſto ſubiecta. Sicque demùm factum eſt, vt quaſi cęlitùs lumen oſtenſum, aut radius quidam ſolis erumpens, totam regionis illius barbariem illuſtraret. Nam & illi, qui eum primò ceu ferociſsimæ beſtiæ diſcerpere cupierant, poſteà attendentes eius bonitatem & mãſuetudinẽ, imitatores eius fieri cupiebant. Quis enim ita eſſet obſtinatus, qui eius modeſtiam intuens, non confeſtim admirando obſtupeſceret? aut quis tam arrogans, qui ſobriam eius vitam conſiderans, non illicò ad iuſtitiam ſeſe conuerteret? Creſcebat nimirùm in eo quotidiè opinio, virtutis pediſequa. Seminabat in plebem verba veritatis, fructu fidei redundantia, ſufficienti ſale condita, & velut aromaticis vnguentis infuſa. Nec erat contenta eius fama circuniectas duntaxat illuſtrare Gallias: ſed exteras etiam prouincias cõplebat, meritorum eius gratia præcurrente. Inter barbarorum enim fremitus, quaſi egregius ſignifer, corporis formidine nudus, ſed fidei feruore veſtitus, ſeſe ingerebat, Chriſti charitate ſecurus: aduerſanteſque ſibi fortiter ſuperabat, non lorica corporea amictus, ſed fidei virtute indutus. O quoties ob veritatis aſſertionem,* paratam habuit mortem: feciſſetque ſatis votis, ſi ſors tuliſſet temporis. Sed licèt ei ratio temporis non potuerit pręſtare martyrium, gloriã tamen martyris nõ amiſit: quandoquidem pro ſpe æternitatis iugiter laborauit. Quòd ſi ei Neronianis aut Decianis temporibus in illa, quæ tunc extitit, congreſſione pugnare licuiſſet, ſecurus dixerim, ſponte ſua eculeum aſcendiſſet, & vltrò ſe pro Chriſto ignibus intuliſſet, libenſque palmam ſanguinis occupaſſet. Sed quanquàm iſta non pertulit, impleuit tamen etiã ſine cruore martyrium, dum fortitudine roboratus, in vigiliis ſedulus, in ieiuniis aſſiduus, fidem ſeruando, curſum conſumando, repoſitam ſibi à Chriſto iuſtitiæ coronam, quotidie reddendam expectauit. Tãquam ſpeculator a Domino conſtitutus, prędicabat verbum cũ multa authoritate: inſtabat, ſecundum Apoſtolum, opportunè, importunè, arguens, obſecrans, increpans in omni patiẽtia & doctrina: ſuauiter ſemper de iis, quæ Dei ſunt, vel populum inſtituens & alloquens, vel cũ fratribus & familiaribus cõferens: in doctrina ſua perpetim Apoſtolicam retinens authoritatem: eaque ſtrenuus, inter gentiles ità verſatus eſt, vt & ferociſsimę gẽtis paratos haberet animos, & copioſum exercitum ex eis ad Chriſti fidem traduceret, & fidei catholicæ intemerata conſortia cuſtodiret.

* Suedi.

Multos in Flandria et alibi ad fidem traducit.

Nihil timet mortem.

*Id eſt, paratus fuit mori.

2. Tim. 4

De beati uiri uirtutibus. Cap. 4.

SAnè ſi quem vidiſſet peccatis noxiis vulneratum, & ſagittis diaboli cõfixum, mox adhibebat dignas ſermonum curationes, & verbi Dei ſalutaria medicamenta: oſtendens contra vulnera tentatoris, ſalubre malagma confeſsionis. Si qui inter ſuos eſſent incompoſitis moribus, & à recta atque honeſta viuendi regula deflecterent, eos & arguebat clementer & tolerabat pertinenter. Erat verò mira eius in cunctis operibus diſcretio, & imitanda erga omnes dilectio. Erat Eligius opere caſtus, fide catholicus, charitate diffuſus, in tentationibus cautus, in fide firmiſſimus, in bonis operibus promptus, ſermone veriſſimus, conſilio prouidus, bonitate conſpicuus, charitate præclarus, Deo ſedulè ſeruiens, errantes corrigens, correctos fouens, obſtinatos ſpernens, humiles ſemper diligens. Exuberabat in eo conſtantia fidei, puritas dilectionis, ſynceritas pacis, amor charitatis. Ad æternam capeſſẽdam vitam filios ſuos, quos doctrina ſua in Chriſto genuerat, perpetim incitabat. Quos autẽ ſermone erudiebat, eos exẽplo anteuertebat, quæ docebat faciẽs, & quæ faciebat docens: nec aliud ore promens, aliud animo volens: ſed quod ore docebat, opere confirmabat. Qualis eius ſermo erat, talis & vita: & qualis vita, talis quoquè ſermo. Summa bonitate regebat ſubditos, ſumma ſeueritate ſeipſum damnabat. Nõ erat terribilis erga ſubiectos, ſed valdè ſeuerus in vitia & piacula. In ſe cenſuram ſeruabat, erga alios præ ſe iuſtitiam ferebat. Rigore vtebatur in iuſtitię diſcuſſione: miſericordia, in iuſtitiæ definitione. Ipſam autem diſtrictionis cenſuram ſemper temperabat miſericordia, ſciens ſcriptum, quia in eo quod quis iudicat, iudicandus ſit, & quòd potentes potenter tormenta patientur, & quòd iudicium fiet duriſſimum in his, qui præſunt. Hæc ergò ſedula mente pertractans, in omni actione diſcretionem tenuit, nec in vllo penitùs immoderatè ſe geſſit: ſed omnia diligenter diſpiciens atque diſtinguẽs, & in diſciplina, & in miſericordia modum ſemper atque temperamentum ſeruauit.

Erga peccatis ſauncios ut ſe geſſerit.

Sũmatim recenſent virtutes eius.

Optimi doctoris exẽplum.

Mat. 7.
Sap. 6.
Ibidem.

De cœnobio monialium Nouiomi condito. Cap. 5.

EXtruxit quoque in oppido Nouiomenſi ancillarũ Chriſti monaſterium, cui magnam congregationem & vitæ ſeueram inſtitutionem adhibuit. Terræ quoquè redditus ſufficienter delegauit, & omnia, quæ eſſent illi neceſſaria, ſolerti ſatis cura prouidit. Sed & alia multa monaſteria, partim eius opere, partim inſtitutione à diſcipulis eius conſtricta, hodiè intra Gallias nota ſunt. Multi enim ex diſcipulis eius eccleſias condiderunt, multi monaſteria ſalubriter rexerunt: non pauci etiam ad epiſcopale regimen ſublimati, eccleſiis præfuerunt.

Cudit monaſterium virginum.

Vt multa ſanctorum corpora, & in iis ſancti Quintini, repererit. Cap. 6.

HVic viro ſanctiſſimo inter cætera virtutum ſuarum miracula id etiã a Domino conceſsũ fuit, vt ſanctorum martyrũ corpora, quæ per tot ſecula hactenus à populo ignorabantur, eo ingenti fidei ardore inueſtigante, reperta ſint. Nonnulla enim plebs ignara venerabatur iis in locis, in quibus non erant, & tamen

men quo loco humata eſſent, prorsùs incompertum habebatur. Ex eo autem tempore, quo Eligius pontifex conſecratus,& paſtor datus eſt, quędam ab illo inuenta,& populo declarata ſunt. E quibus primum ac ſummũ martyrem ſanctũ Quintinũ, in principio epiſcopatus ſui graodi inſtantia quæſitum,iam olim latẽtem,in lucem produxit. Denique priuſquam Eligius illi loco datus eſſet epiſcopus, vir quidam improb⁹, Maurinus nomine,habitu quidem,vt populis videbatur,religioſus,cantor etiam in regis palatio celebris, atque ex hoc,vt rei docuit exitus,mente tumidus,corde proteruus atq; actione diſſipatus. Qui audacia ſuę præſumptionis deceptus,cœpit verbis extollere & iactitare,à ſe martyris Quintini corpus & inquiri poſſe, & inueniri. Sed vt & eius proteruitã ilicò, & Eligii demùm merita Dñs declararet, mox vt terrã ſarculo fodere cœpit,manubriũ foſſorii manib⁹ ei⁹ inhęſit. Sicq; miſer op⁹ pſumptũ relinquẽs, ſequẽti die in manibus ei⁹ vermib⁹ ebulliẽtib⁹,miſerabiliter expirauit. Ex quo factus tantus timor extitit in populo, vt nullus deincèps,quamuis probabilis vitæ, præter Eligium huiuſmodi negotium auderet appetere. Eligius ergò cura paſtoralis ſuſcepta , ſtatim in exordio ſuæ ordinationis cœpit aſſiduus eſſe in loco illo. Eſt n. haud procùl ab vrbe Veromandenſi, in eo ſcilicet loco,vbi quondàm martyr ex fluuio eleuatus ab Euſebia,i mõte fuerat tumulat⁹. Eligius itaq; diuino nutu inſtigatus, voluebat in animo,ſed & liberè proclamabat in populo. non illic haberi corpus,quo in loco illud venerabanť homines,ſed eſſe potiùs in parte vlteriori . Cũq; diù huiuſmodi*conditio mentẽ eius ſtimularet,cępit tandèm ſagaci inquiſitione per baſilicæ pauimentũ huc illucq; tentare, ſicubì ſacratum tumulum poſſet deprehendere. Sed cùm nullatenùs indiciũ tumuli reperiret,cępit à fratribus deſtitui,proſequentibus cũ timore interitũ illius, qui dudùm huiuſmodi inueſtigationem ſuperba mente concipiẽs, lugubri morte vitã finiſſet. Necnon & antiquitatem corporis,longinquitate iam tẽporis conſumpti,atq; ad nihilũ in puluerem redacti obiicientes,conabantur eum à cœpto mentis propoſito reuocare. Cumque ei eiuſmodi impedimẽta à fratribus obiicerentur,altiùs ille ingemiſcens,aiebat: Nolite fratres,quæſo, nolite impedire deuotionẽ meam. Nã ego credo in creatorem meum, quòd tãto theſauro,tantũq; mihi deſiderato,haudquaquàm me fraudabit. Tunc ergò attentiùs perſiſtens,ſuſcepit triduanum ieiuniũ,atq; enixùs Chriſti Domini diuinitatẽ cum lachrymis exorãs, vouit nõ ſe priùs quicquã alimonię ſumpturũ, quam mereretur voto potiri ſuo. Tanta nanq; erat ei fides,tantaq; cõſtantia,vt plerũq; ſic facienda præueniret,tanquam iã facta crederet,& nonnunquam ità cũ Deo , quẽadmodùm cũ terreno ſuo loqueretur domino: quodq; ipſe propoſuiſſet, id à Deo cõpletum iri crederet indubitanter. Vndè etiã multis eũ dehortantibus, dicebat: Tu Domine Ieſu,q omnia nòſti,priuſquam fiãt,tu ſcis, quòd niſi maniſeſtũ mihi oſtẽderis corpus huius teſtis tui,qui propter nomẽ ſanctũ tuũ paſſus eſt,quãquàm ſum indign⁹,nũquàm tamẽ deincèps plebis huius Epiſcopatũ geram: ſed exul potiùs ab hac prouincia procul ſecedã,vbì,vt dignũ eſt,inter beſtias moriar. Quid multa? In cępto opere perſiſtẽs,cùm adiutores eius p diuerſa eccleſiæ loca tentando diſcurrerent,nullãq; inueniendi ſpem caperẽt,leniter ille oẽs cõpeſcens, vnũ eis locum, de quo nulla eſſe ſuſpicio poterat, in poſteriori eccleſiæ parte effodiendũ deſignat. Tunc omniũ labore eò cõuerſo,libenter iuſſis cũcti obtẽperant. Defoſſaq; iã in altũ ad pedes decẽ vel eo ampliùs terra,iterùm ſpe inueniendi corporis deſtituunť. Et cùm tertia iã nox media fluxiſſet,arrepto Eligius ſarculo , reiectoque amphibalo,cępit totis viribus cũ cereis & lãpadib⁹ terrã ſanctis fodere manibus. Cumque paululùm ima foſſæ declinãs,in latus cauernę humũ fodere cępiſſet, mox reperit tumbam ſanè vetuſtiſſimã,tegentem corpus ſacratum. Tum verò gaudio magno replet⁹,cùm ſarculo,quod manu geſtabat,auiditiſsimè latus feriſſet ſepulcri,confeſtim forata tumba , tanta odoris fragrantia cum immenſo lumine ex eo manauit,vt etiã ipſe S. Eligius fulgore luminis,odoreque inenarrabili perculſus,vix ſubſiſtere poſſet. Nã & globus ſplendoris , qui ex tumulo ad ictum ferientis proceſſit,tantã vim ſparſit claritatis ſuæ,vt cunctorũ adſtantiũ obtutibus oculorum retuſis , partem maximã regionis illius, in diei claritatẽ mutaret. Vndè oẽs,quos eàdẽ hora vigilare cõtigerat,quique rei cauſam ignorabãt,magnũ quoddam cœlitùs datum ſignum exiſtimabãt. Erat.n. tranſacta media nox,& nox quidem obſcura valdè & caliginoſa: ſed procedente fulgore,quaſi lux diei ad tempus reſplenduit,& in tẽpore claritas receſſit. Tunc ergò ſacrum inuentũ corpus Eligius cum gaudio lachrymans exoſculatur,ac de profunda tellure eodẽ eleuato, reliquias ſibi,vndecũque concupiuit , ſegregauit. Dentes etiã pro languentiũ medela ex maxilla ſancta abſtulit,atque ex radice dentis gutta ſanguinis exiuit. Clauos quoquè miræ magnitudinis, quos tẽpore paſſionis eius perſecutores corpori infixerãt,ex cerebro cæteriſque artubus abſtractos, ſibi pro reliquiis ſequeſtrauit. Capillos etiam pulcherrimos in reliquias ſeparatos delegauit. Deindè holoſerico precioſiſſimo obuolutum,cõpoſitũque honeſtiſſimè corpus ſumma cum diligẽtia retrò altare tranſpoſuit. Tumbã deniq; ex auro argentoque & gẽmis miro opere deſupèr fabricabit: eccleſiã quoq;,quę exigua conuentib⁹ populi videbatur,eximio opificio ampliatã decorauit. Ipſe demùm ex reliquiis,quas à ſancto corpore ſequeſtrauerat , multa loca condiuit, multimodamque medelam diuerſis ægritudinum * incommodis eaſdem impertiendo præbuit.

Maurini cuiuſdã arrogãtia & temeritas.

Diuinitùs punitur.

for. cogitatio.*

Obſerua ſancti viri conſtantiã in inueſtigando corpore S. Quintini.

Dan. 13.

Inuenit corpus S. Quintini.

Nota miraculum.

Præclarũ ſanè miraculum.

Nota thecã precioſiſſimam.

**morbis.*

De reperto S. Piatone, aliiſq; ſanctis. Cap. 7.

POſt hæc ſimili modo grandi labore atque inſtãtia inuenit in territorio Medenatenſi,vico Siclinio, ſanctũ martyrem Piatonẽ. Cui ſimiliter clauos oblongos ex corpore ablatos, populis in argumentum mõſtrauit. Corpus denique,ſicut martyrem decuit,accuratè cõpoſuit, atque mauſoleum deſupèr eleganter fabricauit. In Sueſſionum quoque ciuitate ſanctos martyres & germanos Criſpinũ & Criſpinianũ, ex quadã crypta prolatos mirificè compoſuit,eorũque memoriã inſigni ornamento decorauit. Necnon & in Bellonacenſi municipio beatum martyrem Lucianum, collegam quondàm S. Quintini,inuentum ſimiliter compoſuit & fabricauit. Sed & aliis permultis Sanctorum memoriis impendit diligentiam,quã nunc non ſufficit narrantis explicare lingua.

Inuenit S. Piatonis corpus.

Itèm S. Lucianũ.

Quos labores apud Gentiles exantlàrit. Cap. 8.

MVltùm prætereà in Flandris laborauit , iugi inſtantia Andouerpis decertauit,multos erroribus implicatos Sueuos conuertit,ſana aliquot profana,Chriſti clypeo protectus, Apoſtolica authoritate deſtruxit: idolatriam quoquè diuerſi generis ubicunquè comperit,funditùs euertit. Inter hæc autem cùm ſobriam ſemper religioſis viribus teneret diſciplinã, frequenter ab ingrato ac perfido populo laceſſitus,& penè vſq; ad cõtumeliã ꝓuocat⁹,nullaten⁹ à cępta doctrina retardat⁹ eſt,ſed magis ẽt lenis, patiẽs,humilis & mitis,ꝑ eis Dñm deprecabať. Cũq; circũquaq; rura luſtraret, inenarrabili ſubtilitate deſides barbarorũ animos,& minùs de ſe ſolicitos,inſerti ſanè ſtudio verbis

Vt barbaros tractarit.

blandis

blandis nitebatur ſtimulare, atque ad amorem ſupernę patriæ accendere, prædicans infeſtis pacem, ferocibus lenitatem: docens eos pariter debere ad eccleſiam conuenire, monaſteria conſtruere, atque in bonis actibus Deo ſeduló ſeruire. Ad quas eius adhortationes ità plerique barbari mutati ſunt, vt ſubitò in arido & ſqualenti agro videretur fęcunda ſeges & vberrima meſsis exiſtere. Videres complures ad pœnitentiam currere, opes pauperibus elargiri, liberiate famuliam donare, aliaque plurima bonorum operum ſtudia ſectari. O quam multi, Eligii induſtria ab errore gentilitatis retracti, Chriſti venerabili con iuncti ſunt gregi. Quàm multi, eius exempla ſecuti, omnes mũdi illecebras reſpuentes, beatam monachorum vitam adepti ſunt. Quàm multę puellę, eo ſuadẽte, carnales nuptias ſpreuerunt, vt in matris Eccleſiæ gremium receptę, Chriſti dignæ ſponſæ haberentur. Quàm copioſum etiam agmen vtriuſque ſexus, quod toto anno acquirere poterat, annis ſingulis in Paſcha ſolennitate manibus propriis baptizans, ſacro fonte abluebat? Extrahebat enim nõ minus ſuauiter, quàm vtiliter, è faucibus inimici viros & mulieres, ſenes cũ iunioribus, ſalubriaque monita aſsiduè tradens, innumeros ad viam ſalutis traducebat. Videres plerũque inter multas infantium turbas, anus decrepita valdè ætate, membris omnibus trementes, ano iam capite, rugata fronte: necnõ viros ęquè grandæuos, ſub eius manibus, in ſacro fonte renaſci, & ſubitò albis indutos, quodammodò renouari. Videres etiam nõnullos ad piam cõfeſsionem concurrentes, & ſagittis inimici ſaucios, ità ab Eligio, veluti aptiſsimo medico, redire ſanos, vt nulla iam in eis vulnera remanerẽt, nul laque prioris culpæ eos delectatio comitaretur. Sed quid diutiùs immoror? Manifeſte ei & euidenter aderat diuina gratia, qua innumeros ad imitationem ſui prouocauit. Porrò reſplẽdebãt in eo virtutes eximię, modeſtia cum verecundia, ſapientia cum ſimplicitate, ſeueritas cum manſuetudine, doctrina cum humilitate, humilitas cum rigore. Cùm eſſet autem aliis miſericors, ſibi ipſi erat duriſsimus: cæteris humanus, ſibi abſtinendo ſeuerus: omnibus largus, ſibi ſoli parcus. Inter eius colloquia, ſacra ſemper reſonabant verba: de pace ſolicitus, de ſalute patriæ curioſus, die noctuque pro quiete eccleſiarũ, quæ vbique ſunt, ac pro pace principum ſupplicabat. Denique cum vocabulo illius, & virtus animi, & cœleſtium gratiarum magnificentia concordabat.

Ingẽs fructus adhortationum eius.

Sibi ipſi durißim⁹ eſt

De dotibus & uirtutibus eius. Cap. 9.

Prou. 13. QVis verò abundantiam & copiam rigantis ingenii, aliaque eius bona explicare queat? quàm fuerit in timore DEI fundatus, in differendo prouidus, conſilio profundus, in rebus ſeculi ſiue politicis eloquens, in virtute humilitatis mirabilis, aſtutus iuxta prophetam, & prudens, columbæ ſimplicitatem non amittens? O venerabilem Chriſti ſacerdotem. O imitandum virum pietate, miſericordia & charitate: quæ cùm quotidiè etiam in perfectis frigeſcat, in eo tamẽ vſque ad finẽ aucta, in dies perſeuerauit. Quis eius mãſuetudinem, quis puritatem, quis ſpiritus feruorem, quis diſcretionem, quis benignitatem, quis iugem in præceptis Domini die ac nocte meditationem verbis conſequi poſsit? Quis illo, in opere Dei promptior, in oratione feruentior, in ſobrietate parcior, in lachrymarum copia redundantior, in corpore honeſtior, in corde ſyncerior, in manſuetudine moderatior, in cõpunctione ardentior, in charitate iucundior facilè potuit inueniri?

Rurſus de quibuſdam eius virtutibus. Cap. 10.

PRæcipuas denique virtutes, quæ poſſunt hominẽ ad veræ celſitudinis honorem euehere, puta prudẽtiã, iuſtitiam, fortitudinẽ & temperantiã, inter ſe aptas atq; connexas, ſibiq; mutuò cohærentes ita excoluit, vt penè in ſingulis excelleret. Habuit prudentiã in diſcernendo, iuſtitiã in iudicãdo, iã arrepto propoſito fortitudinem, in qualitate diſcretionis temperantiam. Quid n. eo prudẽtius, qui contempta mundi ſtultitia, Chriſtum ſecutus eſt, Dei virtutem & Dei ſapientiã? Quid iuſtius, qui omni ſubſtãtia ſua in pauperes diſtributa, docuit diuitias pro Chriſti amore penitùs contẽnendas? Quid fortius, qui in Francorum proterua gẽte, & inter barbaras nationes, arrogantiumq; probro ſas cõtumelias, ſpiritu ſemper & animo inuicto fuit? Quid tẽperantius, qui nobiliũ ſpreta fœlicitate, maluit in humilioribus tuto greſſu pergere, quàm pendulo gradu in ſublimibus fluctuare? Magnoperè enim concupiuit inter homines eſſe inglorius, vt corã Deo appareret glorioſus: mẽteq; in Chriſto benè fundata, cæleſtia potiùs quàm terrena deſiderans, humana ſtudio ſè contempſit oblectamenta, vt poſſet diuinam in cęleſtibus obtinere cõſolationem. Inter huiuſmodi itaque inſtitutionis exercitia, vir beatus ex dono ſancti ſpiritus virtutum inſignia operabatur.

Eius prudentia.
1. Cor. 1.
Iuſtitia.
Fortitudo
Tẽperãtia

De curato dæmoniaco. Cap. 11.

CAuſa quandoquè extitit, quæ eum cogeret in eã proficiſci regionem, quę propriè Prouincia nũcupatur. Cumq; die quodam cum nobili ſuo comitatu eius Prouinciæ regiones peragraret, occurrit ei vir quidam, immundo & nimis ſæuo repletus ſpiritu. Is cum vidiſſet ſanctum virum, timore perculſus, & ſpumans ac pallens, dixit ad eum: Quid hic tu Eligi? Concurrit ad eum S. Eligius, Quid ad te, immundiſsime diabole? In nomine Ieſu Chriſti obmuteſce, & exi ab illo. Et continuò vehementer diſcerpens hominem, exiit ab eo. Quindecim verò annis obſederat & cruciauerat virum peſsimus ille ſpiritus. Statim ergo priſtinæ ſanitati reſtitutus homo, ſurrexit incolumis.

Cogit dæmonẽ confeſtim exire ab hoĩe.

De ſanata dæmoniaca. Cap. 12.

PRofectus indè Eligius, venit in villam, quæ Ampucius vocatur, ſitaq; eſt in ripa Rhodani fluminis, pertinetque ad prædium Erchẽberti illuſtriſsimi viri. Erat autem ibi fœmina quędam, infeſtum diũ dæmonẽ patiens. Eo ergò in loco Eligius orationis gratia baſilicã ingreſſus, cùm oratione cõpleta regrederetur, occurrens ei mulier, cœpit nomẽ eius crebriùs atque inſolentiùs inclamitare. Tunc Eligius eã reſpiciẽs, miſertus eius, fixis in terram genib⁹, orauit. Deinde conuerſus ad eam, dixit: Adiuro te, maligne ſpirit⁹, per Deum patrem omnipotentem, & per Ieſum Chriſtum filium eius, & per ſpiritum ſanctum paracletũ, vt ipſius virtute fugatus, diſcedas ab hoc vaſculo, & captiuum obſides. Mox ad eius verbum eliſit malign⁹ ſpiritus mulierem in terrã, & facta eſt velut mortua: Stetq; vim maximam patiens dæmõ, & ſanguinem per os mulieris ex internis viſceribus egerens, confuſus exiit ab ea, aufugitq; à facie hominis Dei. Sanctus autẽ Eligius iuſſit ſubleuari mulierem: & cum benedixiſſet aquam cum oleo, bibendã ei obtulit. Illa vbi guſtauit, refocillata eſt a ia eius, & ſana facta eſt ex ea hora.

Sanat dæmoniacã.

Vt furtum indicàrit. Cap. 13.

NEque illud prætereundum puto, quanuis ſit humile, quod eodem itinere vir beatus ſpiritu cognouit. Cùm iam ſatis ea omnia, quorum cauſa aduenerat, expediiſſet, cunctoſq; amicos & epiſcopos Prouinciæ viſitaſſet, domumq; Aſpaſii, qui filius erat Iunini Chriſtianiſſimi viri, inuiſiſſet, cũ oĩbus ſuis parabat

bat remeare ad propria. Poſtremo aũt omnium, ubi Aureliano* Vſecenſi epõ, conuiuio peracto, valedicere inſtituit, accidit vt utrtuſq; famulis ſatagentibus unus ex miniſtris eius ꝑderet rẽ quandã, qua camelum onerariũ ſemper ducere ſolebat, eaq; cauſa huc illucque curſitans, iter eius retardaret. Tũc Eligius illic ad ſe ſecretiùs accito indicat hominẽ, qui furtum fecerat, additq;: Vade ad rupem propinquã, atque illic inter vepres reperies abſconſum & ligatũ id, quod quæris: ſolutoque eo, accipe quod tuum eſt, & abſque ulla iniuria vel verbo aſpero redde homini tibi deſignato ligamen illius. Quod cùm ille feciſſet, nimio fur pudore atque ſtupore perculſus, veniam facti ſui precabatur, offerens etiam ſatisfactionem homini.

**Uticenſi*

Indicat loca cum ablatorem.

Vt deinde ſe geſſerit, domum reuerſus. Cap. 14.

POſt hæc Eligius ad vrbẽ propriam regreſſus, inſtitutionis ſuæ normã in dies in melius ꝓuehebat: diligens inprimis Deũ ex toto corde, ex tota aĩa, atq; ex tota virtute ſua: deindè proximũ ſicut ſeipſum. In lege Dñi ſine laſsitudine permanẽs, mores bonos nulla noxia cõuerſatione inquinabat. Vitam tẽpalem pro exilio ducens, vitam æternã toto mentis deſiderio ſuſpirabat. Actus vitæ ſuæ omni hora cuſtodiẽs, oculum mentis ſuæ ſemper in Deũ defixum habebat. Ab omnibus, quæ lex vetat, ſolerti cura abſtinens, à cogitationibus quoq; noxiis animũ reuocabat, ſciẽs hominem ẽt cogitationũ ſuarum rationẽ redditurum. Nihil de ſe ꝓſumens, nihilq; boni ſibi tribuens, bona à ſe facta diuino muneri adſcribebat. Odiẽtes ad pacẽ, diſcordes ad concordiã reuocabat. Conſiliũ & opus ſuum ſemp ad Deũ referẽs, in omni conatu ſuo Chriſti auxilium flagitabat. Pedes eius ſemp directi ad euangelizandũ pacem, ad euangelizandũ bona. Honeſta ſpecie, animo benigno incedebat, & ſicut fidelis ſeruus & ꝓudẽs, quẽ conſtituit Dñs ſuper familiã ſuam, vt det illis cibum tẽpe opportuno, populum ſibi cõmiſſum modis omnibus curabat ſpiritali reficere alimonia, comiter docẽs, optimè inſtruens, à peccãdi conſuetudine tota virtute oẽs retrahere nitens. Erat feruens ſpiritu, ſolicitudine nõ piger, ſpectatis moribus, ornatus operibus, omniq; ſuauitate conſpicuus. In oratione aſsiduus, in ieiuniis ſtrenuus, in eleemoſynis largus. Porrò inter diuites & pauperes ità ſe mediũ gerebat, vt pauperes eũ patris, diuites ſuperioris loco haberent. Ille verò nõ perſonæ potentiã, ſed morũ elegantiam attendebat: tantoque vnicuiq; plus habebat honoris, quãto eũ ſanctiùs viuere didiciſſet. Erga egenos & aduenas adeò ſe ſolicitum exhibebat, vt uere Chriſtũ in eis eſſe, fide integra crederet: atq; ità non tã illis q̃ ipſi Chriſto, quicquid in eos cõferret, ſe ꝓſtitiſſe lætaretur. Ipſis quidẽ ꝓbebat cibum, ſed oculis cælum ſuſpiciebat. Ipſis dabat alimenta, ſed Chriſtum cũ fiducia inuocabat. Manus & brachia porrigebat dando, at mercedem ꝓcul dubiò è cælis expectabat. Quantã ille facultatũ uim & molẽ Chriſti amore ardens diſperſerit, non me vnum neceſſe eſt dicere. Quod. n. monaſterium non eius peragrauit eleemoſyna? aut quis clericus nõ ei⁹ ſubſtãtia refocillatus eſt? Quis peregrinus nõ eius receptus hoſpitio eſt? quibus aduenis non ſuum impendit obſequium? quos ille curioſiſsimè locis omnibus perquirens, damnum ſuũ putabat, ſi quiſquã debilis aut eſuriens, alterius beneficio ſuſtentaretur. Ardentiſsima quippe fide Saluatori toto animo coniunctus, reddebat ei, quod ab illo acceperat: atque in ſingulis eius famulis Chriſtum ſe videre credens, quicquid in illos cõtuliſſet, Deo ſe præſtitiſſe gratulabatur: illud ſemper animo reuoluens, quod Dominus in Euangelio ait: Beati miſericordes: quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. & illud: Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum, & illud: Facite vobis amicos de iniquo mammona, qui uos recipiant in æterna tabernacula. &, Date eleemoſynam, & eccè omnia munda ſunt uobis. Huiuſmodi ergò ſtudiis intentum Eligium, diuina gratia vberiùs comitabatur.

Pertexit generatim virtutes eius.

Eſa. 66.

Luc. 12.

Mat. 5. *Eccl. 3.* *Luc. 16.* *Luc. 11.*

Vt patriam reuiſens, apud Bituriges reos è carcere liberarit. Cap. 15.

VEnit ei aliquandò in mentem affectu pietatis & cura paſtorali ſolicito, ſolum paternæ poſſesſionis in ciuitate Lemouicina, reuiſere. Audiens enim ſanctam famam monaſteriorũ, ipſius iam exemplo in ea urbe conditorum, deſiderabat magnoperè ſuis ea oculis intueri, maximè uerò monaſterii ſui venerabilem atque omnibus imitandam inſtitutionem. Cùm autem in ipſo itinere Biturigum ciuitati propinquaret, comitibus ſuis antecedere iuſsis, ipſe cum paucis ſtatuit apud memoriam S. Sulpitii confeſſoris adorare: Quò cum perueniſſet, oratione facta, audit complures nupèr mortis ſententia dãnatos, in fiſcali carcere vinctos teneri. Interfecerant enim quendam fiſcalẽ iudicẽ, & ea cauſa in uinculis habebant. Eligius ergo memor Chri dicentis: In carcerè erã, & veniſtis ad me. &, Quãdiù uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis: rogat ſe duci ad eos. Sed cùm appropinquaſſet cuſtodiis, milites confeſtìm exurgentes, ualdè ei obſtiterunt, nec permiſerunt eum propiùs accedere. Tunc ille mæſtus admodùm, indignatuſque animo receſsit, & cœptum peregit iter. Vbi autem ad deſtinatũ peruenit locum, commoratus eſt aliquandiù apud Lemouices, inuiſenſque omnia monaſteria, tam intra vrbẽ, quàm in ſuburbanis ſita, deuotiſsimè omnium benedictiones hauriebat. Viſitatis etiam in ſuo monaſterio fratribus, & ſecundo eius Abbate, (primus enim ad epiſcopatum raptus erat) paterna ſingulos ſolicitudine admonebat, hortans omnes ſeruire Deo in ueritate & ſimplicitate cordis, quotidieq; in melius proficere, arreptum propoſitum omni inſtantia ad finẽ vſque perducere. Venit autem & ad prædium parentũ ſuorum. Nam & ibi habebatur iam monaſteriũ, à germano eius Alitio in ipſa paterna domo cõſtructum. Ibique ſimiliter ſalutatis fratribus, & comiter conſolatis, ad ciuitatem ſuam reditum parat: cumque haud procùl Biturigibus iter caperet, uoluit iterùm diuertere ad ciuitatem. Stimulabat enim animum eius, q reos, qui tenebantur in carcere, nihil anteà iuuiſſet, nec eos liberare potuiſſet. Itaque iter agens, precabatur Dominum, ut adito carcere, non pateretur laborem ſuum fruſtrà conſumi. Qua autem die ingreſſurus erat ciuitatem, cùm ualde diluculo leuaſſet oculos ſuos ad cælum, facta eſt caligo & nebula tenebroſa nimis, ità ut habitatores ciuitatis ad ſpatium iactu lapidis cernere non poſſent. Sic ergo Eligius vrbem ingreſſus, cùm appropinquaſſet ianuis carceris, confeſtim ceu magno ſerientis impulſu, diuino nutu confractæ ſunt feræ, diſsipati cardines, oſtia carceris patefacta, omniaque compeditorum vincula ſoluta. Tunc Eligius conceſſam ſibi uirtutem quaſi nihil ad ſe pertinere ſimulans, cito à carcere recedit: dat tamen reis conſilium, ut mox indè exeuntes, ad eccleſiã confugiant. Tum illi egreſſi ſine mora, celeri curſu ad baſilicam B. Sulpitii properant. Vbi cùm omnia eſſent eccleſiæ oſtia obſerata, & rei hinc inde circunſpicientes, nuſq̃ inuenirent introitum, ſubito fracta eſt feneſtra vitrea, una ex maximis, quæ erant in fronte baſilicæ: ſimulq; oſtium vnum in eccleſiæ latere patefactũ eſt: atq; ità illi in baſilicã ingreſſi, altaris thronũ petierũt.

Mat. 25. *Ibidem.*

Indignatur ex iniuſtitia velo ver prius.

Alitius frater S. Eligij.

Diuinitus fores carceris patefiunt.

Nota aliud miraculum.

Cumque ſanctus Eligius omnia ſanctorum loca inuiſens, eò perueniſſet, inuenit eos omnes circa altare, ſeu apud ſepulcrum iam dicti antiſtitis conſiſtentes. Porrò milites vt viderunt carcerẽ diſſipatum, ſtatim perſecuti ſunt eos vſque ad locum memoratũ: ingreſſique baſilicam, iniecerũt eis manus, ac ferro vinctos, foràs trahere conabantur. Quos beatus Eligius blandè compellans: Nolite, inquit, homines Dei, nolite ſic in loco ſacro agere. Cur eos perdere nitimini, quos iam pius Dominus liberauit? Quarè facitis tam impiè in domo Dei? Cur non pertimeſcitis tanti ſceleris culpam? Domus hæc, non mortis, ſed vitæ domus eſt. Refugium eſt delinquentium, non damnatio euadentium. Orationis eſt locus, non latronum ſpecus. Sed cùm nihil apud eos ſermo eius proficeret, iterùm ait: Dominus Deus videat id, quod facitis. Vos quidem me audire non vultis, ſed audiet (credo) ille, qui nunquàm derelinquit ſperantes in ſe. Mox ergò ad ſolita præſidia ſe conuertens, proſtrauit ſe in terram inter altare & confeſſoris memoriam, atque enixiùs Domino ſupplicauit. Et cùm ab oratione caput eleuaſſet, ſtatìm confractæ catenæ in terram ceciderunt, cunctaq; quæ eis impoſita erant ligamina, omnibus adſtantibus magno ſunt impetu dirupta ac diſſoluta. Quod milites videntes, ingenti metu perculſi, moxque ad pedes ſancti Eligii prouoluti, veniam facti ſui precabantur, dicentes: Peccauimus, domine pater, iniquè egimus, ſtultè geſsimus, quòd contra te contendere auſi ſumus: Agnoſcimus modò culpam noſtram: impietati noſtræ petimus vt ignoſcas. Tum ille: Et ego, inquit, ignoranter vos feciſſe noui. Dominus autem fecit, ſicut ipſe voluit. Et ille ergò, qui hos eripuit, vobis (oro) tribuat indulgentiam, & à cunctis vos peccatis propitiatus abſoluat. Non enim ego, ſicut vos putatis, ſed ſanctus Sulpitius ad ſe fugientes defendit reos. Hoc ergò modo Eligius, immò Dominus per Eligium, abſoluit reos à diræ mortis periculo. Ille pius, ille miſericors, qui ſæuiente Herode, eripuit Petrum de obſeratis militum cuſtodiis, nunc operatus eſt cum Eligio famulo ſuo apud Bituriges. Qui vinctum in carcere abſoluit uas electionis Paulum, ipſe nunc diſſipato carcere, humiliauit arrogantiam ſuperborum. Illi ergò laus, illi gloria, per quem ſerui eius in mundo tanta poſſunt facere mirabilia. Sic ergò reis abſolutis, qui penè nudi videbantur: Eligius veſtes & eleemoſynam præſtitit, mandauitque vt de cætero vitam corrigerent. Multã verò eodẽ die diuerſis aliis pauperibus & monaſteriis pecuniã diſtribuit.

En ternum miraculũ.

Actor. 12

Actor. 16

Quæ pro concione ad populum dicere conſueuerit. Cap. 16.

INdè autem digreſſus, cœpto tramite pergens, peruenit tandèm ad ſuos: vbi diebus ſingulis plebem ſibi commiſſam admonens, indefeſſus ſalutares eis adhortationes adhibebat. Nimirùm zelo ueritatis accenſus, volebat populis pandere, quid ipſe intemerata fide teneret, mandans omnibus ſeruire Deo in ueritate, facere iuſtitiam in omni tempore, memores eſſe beneficiorum Chriſti, & benedicere nomen eius cunctis diebus vitæ ſuæ. Collectis autem vndique ad eccleſiam turbis, multa quidem & magna breui ſermone comprehenſa, ſed ſpirituali edificatione copioſa, cum prophetica fiducia exaltans uocem, hunc in modum proponere ſolebat: Rogo uos, fratres chariſsimi, & cum grãdi humilitate admoneo, vt intentis animis auſcultare velitis, quæ nobis pro ſalute veſtra ſuggerere volo. Scit enim omnipotens Dominus, quòd prompta erga uos charitate iſta uobis profero: Quod ſi non fecero, proculdubiò reus debiti tenebor. Vos ergò non pro mea paruitate, ſed pro veſtra, quæ dico, ſalute libenter ſuſcipite: ità duntaxàt, ut quæ aure percipitis, opere compleatis: vt & ego de meo obſequio, & de veſtro profectu merear vobiſcum gaudere in cæleſti regno. Si cui fortè diſplicet, quòd tam frequenter vobis prędico: rogo, non mihi ille moleſtus exiſtat, ſed magis periculum meum conſideret, & audiat Dominum, per prophetam terribiliter ſacerdoti cõminantem: Si dicente me, inquit, ad impium, Morte morieris: non annunciaueris ei, ipſe impius in iniquitate ſua morietur: ſanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem tu annunciaueris impio, & ille non fuerit conuerſus ab impietate ſua: ipſe quidem in impietate ſua morietur, tu autem animam tuam liberaſti. itemq; illud: Clama, nè ceſſes: quaſi tuba exalta uocem tuã, & annuncia populo meo ſcelera eorum. Conſiderate ergò, fratres, quia oportet me ſine ceſſatione veſtros animos ad timẽdũ Dei iudicium, & ad deſideranda cæleſtia præmia excitare: vt uobiſcum pariter merear in Angelorũ conſortio perpetua pace gaudere. Ideoq; rogo, vt diẽ iudicii ſemper pertimeſcatis, diẽ mortis ſuſpectum quotidiè ante oculos habeatis. Cogitate quales eritis præſentandi conſpectibus Angelorum, vel qualẽ pro meritis vicẽ recepturi: an poſſitis in illo die illibatũ referre, quod in baptiſmo ꝓmiſiſtis. Meminiſſe enim debetis, quia tunc pactũ cum Deo feciſtis, atq; diabolo & omnibus operibus eius abrenunciaſtis. Qui tunc potuit, per ſeipſum & pro ſeipſo ſic reſpondit: Qui verò non potuit, fideiuſſor pro eo eius vice hęc Deo promiſit, ille videlicet, qui eum de ſacro fonte ſuſcepit. Conſiderate iam, quale cum Deo pactum iniiſtis, & uoſipſos explorate, num poſt hanc promiſsionem opera maligni dæmonis, cui abrenunciaſtis, ſecuti ſitis: Abrenunciaſtis diabolo, & omnibus operibus & pompis eius, id eſt, idolis, ſortibus, auguriis, furtis, fraudibus, fornicationibus, ebrietatibus & mendaciis: quæ planè ſunt opera & pompę illius. Contrà vero dixiſtis, credere uos in Deum patrem omnipotentem, & in Ieſum Chriſtum filiũ eius vnicum, Dominum, conceptum de ſpiritu ſancto, natum ex Maria virgine, paſſum ſub Pontio Pilato, qui tertia die reſurrexit à mortuis, aſcendit ad cælos. Dixiſtis quoque credere uos in ſpiritum ſanctum, ſanctam Eccleſiã catholicam, ſanctorũ communionem, remiſsionem peccatorum, carnis reſurrectionem, & vitã æternã. Hæc proculdubiò cautio & confeſsio veſtra ſemper manet apud Deum. Quapropter moneo vos, chariſsimi, vt hæc confeſsio & promiſsio veſtra ſemper memoria retineatur, vt hoc quòd Chriſtiani vocamini, nõ ad iudicium uobis ſit, ſed ad remediũ. Nam idcircò Chriſtiani facti eſtis, ut ſemper Chriſtiani opera faciatis, id eſt, ut caſtitatem ametis, luxuriam & ebrietatem fugiatis, humilitatem ſectemini, ſuperbiam deteſtemini: quia DOMINVS CHRISTVS humilitatem & exemplis oſtendit, & uerbis docuit, dicens: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus ueſtris. Inuidiam reſpuatis, charitatem mutuam conſeruetis, ſemper de futuro ſeculo & æterna beatitudine cogitetis, ac plùs pro anima, quàm pro corpore laboretis. Caro enim breui tempore erit in hoc mundo: anima verò, ſi benè egerit, ſine fine regnabit in cælo: ſi malè egerit, ſine miſericordia ardebit in inferno. Quiſquis autem non cogitat, niſi de hac uita, brutis animalibus & beſtiis ſimilis eſt.

Vtinam plerique concionatores in ſuis concionibus hunc ſanctum virũ imitarentur.

Ezech. 3 & 33.

Eſa. 58.

Extrema ſemp metuenda.

Vtinam hoc pactũ homines ſeriò cogitarent.

Chriſtiani cur facti ſimus.

Mat. 11.

Non ſufficit uobis, chariſsimi, ꝙ Chriſtiani appellamini, ſi opera Chriſtiani non facitis. Illi enim prodeſt Chriſtianum nomen, qui ſemper Chriſti præcepta & mente & corpore perficit, qui furtum non facit, qui falſum teſtimonium non dicit, qui nec mentitur,

tur, nec peierat, qui adulterium non committit, qui nullum hominem odit, ſed omnes ſicut ſeipſum diligit, qui inimicis ſuis malũ non reddit, ſed magis pro eis orat: qui lites non concitat, ſed diſcordes reuocat ad concordiã. Hæc.n. præcepta ipſe Dñs Chriſtus per ſemetipſum dignatus eſt in Euangeliis tradere, ità dicens: *Mat. 19.* Non homicidium facies, non adulterabis, nõ facies furtũ, non falſum teſtimonium dices, non periurabis, & fraudẽ nè feceris: honora patrẽ tuum & matrem, & dilige proximum tuũ ſicut teipſum. *Mat. 7.* &, Quodcunque vultis, vt faciant vobis homines, & uos facite eis. Hæc eſt.n. lex & prophetæ. Et adhuc his maiora, ſed valde fortia atq; fructifera dedit mandata, dicẽs: *Matt. 5.* Diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderũt vos, & orate pro perſequẽtibus & calũniantibus vos. Eccè forte & arduũ mandatũ, quod hominibus quidem durũ videtur, ſed magnum habet præmium. Audite quale: *Ibidem.* Vt ſitis, inquit, filii patris veſtri, qui in cælis eſt. O quanta gratia. Per nos ſerui digni non ſumus, & per inimicorum dilectionem filii Dei efficimur. Itaq; fratres, & amicos diligite in Deo, & inimicos propter Deum. *Rom. 13.* Qui enim diligit proximum, ſicut dicit Apoſtolus, legem impleuit. Qui ergò vult eſſe uerè & germanè Chriſtianus, is neceſſariò hæc debet præcepta cuſtodire. Quæ ſi non obſeruat, ipſe ſe decipit & circumuenit. Ille bonus Chriſtianus eſt, q nullis phylacteriis vel adinuentionibus dæmonum credit, ſed omnem ſpem ſuam in ſolo Chriſto ponit: qui peregrinos tanquàm Chriſtum ipſum cum gaudio excipit, quia ipſe dicit: *Mat. 25* Hoſpes fui, & ſuſcepiſtis me. &, Quandiù vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. *Ibidem.* Ille, inquam, bonus Chriſtianus eſt, qui hoſpitibus pedes lauat, & eos tanquàm parentes chariſſimos diligit, qui iuxta quod habet, pauperibus eleemoſynam tribuit, qui ad eccleſiam crebrò venit, & oblationem, quæ Deo in altari offerat, exhibet: qui de fructibus non guſtat, niſi prius Deo aliquid offerat: qui ſtateras doloſas & menſuras duplices non habet, qui pecuniam ſuam non dat ad vſuram, qui & ipſe caſtè uiuit, & filios vel vicinos ſuos docet, vt caſtè & cum timore Dei uiuant: & quotiès ſanctę ſolennitates aduentunt, plures dies antè ẽt à propria vxore ſe continet, vt ſecura conſcientia ad Domini altare poſſit accedere. Deniquè qui ſymbolũ Apoſtolicum & orationem Dominicam memoriter tenet, & filios atque familiam ſuam ea docet. Qui talis eſt, is proculdubiò reuerà Chriſtianus eſt, & Chriſtus habitat in eo, qui dicit: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, *Iohan. 14* & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus: itèm per Prophetam: *Leui. 26* Ego inhabitabo in eis, & inter illos ambulabo, & ero illorum Deus. *2. Cor. 6.*

Eccè audiſtis, fratres, qui ſint boni Chriſtiani. Quã tùm igitur poteſtis, cum adiutorio Dei laborate, nè nomen Chriſtianum falsò habeatis: ſed vt ueri Chriſtiani eſſe poſſitis, præcepta Chriſti ſemper animo cogitate, & opere exequimini. Redimite animas veſtras à pœnis, dum habetis in poteſtate remedia. Eleemoſynas pro viribus præſtate, & charitati ſtudete, diſcordes reuocate ad concordiam, mendacium fugite, periurium horreſcite, falſum teſtimonium nolite dicere, furto abſtinete, oblationes & decimas eccleſiis reddite, luminaria ſanctis locis pro facultate exhibete, ſymbolum & orationem Dominicã memoria tenete, & filiis veſtris tradite. Illos quoque, quos ex baptiſmo ſuſcepiſtis, docete & caſtigate, vt ſemper in timore Dei uiuant. *Dies Dominici & ſolennitates ſanctorum celebranda.* Noueritis vos apud Deũ pro illis fideiuſſores teneri. Ad eccleſiam ſæpiùs conuenite, ſanctorum patrocinia humiliter expetite: diẽ Dominicum pro reuerentia reſurrectionis Chriſti, abſque ullo ſeruili opere colite, ſanctorum ſolennitates pio affectu celebrate. Proximos veſtros ſicut voſipſos diligite: qđ uobis vultis ab aliis fieri, hoc & uos aliis facite. Quod vobis fieri non vultis, nulli faciatis. *Mat. 7.* Ante omnia charitatem habete: quia charitas operit multitudinem peccatorum. *Tob. 4.* Eſtote hoſpitales, humiles, omnem ſolicitudinem veſtrã proiicientes in Deũ: *1. Pet. 4.* quoniam ipſi cura eſt de uobis. *1. Pet. 5.* Infirmos viſitate, in carcerem coniectos inuiſite, peregrinos ſuſcipite, eſurientes paſcite. *Leui. 19.* Sit vobis æquum pondus, & æqua mẽſura, ſit ſtatera iuſta, iuſtus modius, æquusq; ſextarius. Nec plus, quàm dediſtis, repetatis: neque uſuras ex pecunia mutuò data, à quoquam exigatis. Quæ ſi obſeruaueritis, ſecuri in die iudicii ad tribunal æterni iudicis venientes, dicetis: Da Domine, quia dedimus: miſerere, quia miſericordiã fecimus. Nos impleuimus, quod iuſſiſti: tu redde, quod promiſiſti.

Ante omnia autem illud denuncio atque cõteſtor, nè ullas paganorum ſacrilegas conſuetudines obſeruetis, non diuinos, non ſortilegos, non incantatores pro ulla re aut infirmitate conſulere auſi ſitis. Qui enim id facit, ille mox perdit baptiſmi gratiam. Neque etiã auguria vel ſternutationes obſeruetis, nec in itinere conſtituti aues cantantes curiosè attendatis: ſed ſiuè iter, ſeu quodlibet opus ſuſcipitis, ſignate vos ĩ nomine Chriſti, ſymbolumque & orationem Dominicam cum fide & deuotione dicite, nec quicquam vobis nocere poterit inimicus. Nullus Chriſtianus obſeruet, qua die domum vel exeat, vel reuertatur, omnes.n. dies Dominus fecit. Nullus ad inchoandum opus diẽ vel lunam attendat. Nemo in Calendis Ianuarii nefanda & ridicula, vetulas aut * ceruuolos vel * iotticos faciat, neque menſas per noctem componat, neque ſtrenas aut potationes ſuperfluas exerceat. Non cælum, non terram, non ſidera, nec vllã omninò creaturam, præter Deum, vllus adorandam credat: quia omnia ipſe ſolus condidit atque diſpoſuit. Altum quidem eſt cælum, ingens terra, immẽſum mare, pulchra ſidera: ſed longe maior & pulchrior ſit neceſſe eſt, q hæc creauit. Si enim hæc, quæ videntur, tam incomprehenſibilia ſunt, putà, uarii terræ fructus, pulchritudo florum, diuerſa pomorum genera & animantium in terra, in aere, in aquis, apum ſedula prudentia, vẽtorum flatus, nubium rores, tonitruorum fragores, tẽporum vices, dierum atque noctium uiciſſitudines variique recurſus: quæ omnia nullatenùs mens humana comprehendere poteſt: ſi ergò hæc talia ſunt, quæ videmus, & haudquaquàm comprehendimus: qualia æſtimanda ſunt illa cæleſtia, quæ non uidemus? vel qualis horum omnium opifex, cuius nutu cuncta creata ſunt, cuius & arbitrio omnia gubernantur? *Ex creaturis q. colligendum de Deo.* Illum ergò, fratres, ſuper omnia timete, illum adorate, illum præ omnibus amate, illius miſericordiæ inhærete, de eius clementia nunquam deſperate.

Quos bonos videtis, illos imitamini: quos malos cõſpicitis, caſtigate & corripite, vt duplicẽ mercedẽ habere poſſitis. Qui hactenùs immunis à ſupradictis malis fuit, gaudeat, & Deo gratias agat, & deincèps quoquè ab illis ſibi caueat, ſtudeatq; pſeuerare in operib° bonis. Qui verò uſq; in pſens malè vixit, citò ſe corrigat, & toto corde agat pęnitentiã, anteq̃ de hac luce decedat: ſi.n. ſine pœnitentia obierit, nõ ibit ad requiẽ, ſed pcipitabitur in gehennam ignis, vndè nunq̃ exire poterit, ſed ardebit illic in ſecula ſeculorum. Omnes igitur uos, quibus loquor, viri & fęminæ, corrigite uitã ueſtram: unuſquiſque, dum poteſt, uitia ſua profligẽt mala q fecit, pęnitentia expiet. Nemo ſe inebriet, nemo in cõuiuiis cogat alium plus bibere, q̃ par ſit: quandoquidem vino multo deditos Apoſtolus acriter obiurgat, ubi ait: Neque ebrioſi regnum Dei poſſidebunt. *1 Cor 6.* Nemo vel in ulla re minima diaboli ſequatur

adinuentiones : nullus ſiue exiens,ſiue egrediens domum , obſeruet quid ſibi occurrat, vel num qua uox reciproca ſeu echo audiatur,aut quid aues garriant , vel quid ſit quod portat ei factus obuiàm . Qui enim hęc obſeruat, partim adhuc paganũ ſe eſſe declarat. *Pſal. 39.* Qui verò hæc contemnit, Prophetã ſibi clamare gratuletur:Beatus vir,cuius eſt nomen Domini ſpes eius, *Coloſ. 3.* & non reſpexit in uanitates & inſanias falſas. Vndè & Apoſtolus monet : Omne quodcunque facitis,in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti facite. Prorsùs recedendum eſt à cunctis huiuſmodi obſeruationibus:mathematici ſpernendi,auguria horreſcenda,ſomnia cõtemnẽda:quoniam,ſicut ſcriptura teſtatur,vana ſunt. *Ezech. 13.* Vndè & per Moyſen præcipitur: Non augurabimini, nec obſeruabitis ſomnia,neque ad magos declinabitis. *Leui. 19.* Oportet igitur,vt hæc tota mente obſeruetis: & ſi quos cognoſcitis vel occultè aliqua phylacteria exercere,expedit cum eis nec cibum ſumere,nec quicquã habere commercii. Iſta ergò omnia ſpernẽtes, ad Dei vos auxilium conferte, de eius miſericordia nũquàm deſperate.

Omni die Dominico ad eccleſiam conuenite , & ibi non negocia,non lites aut rixas, vel ocioſas fabulas tractetis : ſed lectiones diuinas cum ſilentio auſcultate,& pro pace Eccleſiæ & pro peccatis veſtris orate. *Contra eos qui fabulantur ĩ templis.* Qui enim in eccleſia fabulari nõ timet,& pro ſe, & pro aliis redditurus eſt rationem , dũ nec ipſe uerbum Dei audit,nec alios audire permittit. De talibus *Mat. 23.* quippe Dominus in Euangelio dicit:Væ uobis hypocritę ,quia clauditis regnum cælorum ante homines : uos enim non intratis,nec introeuntes ſinitis intrare. Qui aliorum iudices eſtis,iuſtiſſimè iudicate. Nihil in iudicio iniquè agatis,nec munera ſuper innocentes accipiatis:non perſonam attendatis , nec res alienas vi rapaci tollatis,quandoquidem,quid uel nocte proxima ueſtris accidere poſſit , ignoratis . Pauperem & aduenam nullatenùs in iudicio opprimatis,timentes *Mat. 7.* illud,quod ueritas in Euangelio dicit : in quo iudicio iudicaueritis,iudicabimini: & in qua menſura menſi fueritis,remetietur uobis. Videte uè in uos quadret illud propheticum:Væ qui iuſtificatis impium pro mu*Eſa. 5.*neribus,& iuſtitiam iuſti auſertis ab eo . Væ qui dicitis malum bonum,& bonum malum. Labia ueſtra locuta ſunt mendacium , & lingua ueſtra iniquitatem *Eſa. 59.* fatur. Facta eſt ueritas in obliuionem,& iuſtitia longè ſtetit. Hæc fratres conſiderantes, & uos,& illos , quibus præeſtis,pariter in Dei timore confirmate. Retinete quæ dicta ſunt:facite quæ præcepta ſunt. Habete ſemper Chriſtum in mente,& ſignum eius in fronte. *Crux ſẽper in frõte ferẽda &c.* Memineritis multos nos habere aduerſarios,qui curſum ueſtrum impedire conantur. Idcircò in omni loco,horis omnibus Crucis ſignaculo vos armate,Crucis vexillo uos communite. Hoc enim vel maximè illi timent & expaueſcunt. Hoc uobis datum eſt ſcutum , quo poſſitis ignitas omnes maligni ſagittas extinguere. Profectò magna res eſt ſignũ Chriſti,& crux Chriſti:ſed illis ſolis prodeſt,qui faciunt mandata Chriſti. Vt ergò etiã uobis proſit , præcepta eius totis viribus implere contendite : & ſiue ſedatis, ſiue ambuletis,ſiue comedatis,ſiue lectum aſſcendatis , ſiue à lecto ſurgatis, ſemper Chriſti ſignum muniat frontem veſtrã : vt uos ſemper memoria Dei & vigilantes protegat, & cuſtodiat dormientes:& quoties nocte euigilatis , & ſomnus ab oculis recedit,mox labiis ſignum Crucis imprimatur,mens orationibus occupetur. Dei præcepta animo uoluantur, nè ſtupido pectori repentè ſubrepat inimicus,vel per ſtultam oſcitantiam & incuriam ſerpat in animam auidus aduerſarius. Cùm turpem ille ueſtris ſenſibus cogitationem ſuggerit,proponite vobis futurum Dei iudicium , inferni ſupplicia,gehennæ flammas,tartari tenebras,quæ impii patiuntur. Si ſic feceritis , mox turpis cogitatio euaneſcet : nec uos deſeret virtus Chriſti : quia uerum eſt, *Pſal. 31.* quod propheta canit : Sperantem in Domino miſericordia circundabit .

Cùm autem hæc omnia,Domino auxiliante,feceritis,certum habere debetis , moleſtè id laturum diabolũ, quòd videat vos à ſua ſocietate diſcedere , & ob hoc fortaſſis aliquam in uos nequitiam exercebit,aut infirmitates vobis immittet.Sed id minimè uos frangat:ad probandos enim vos,permittit id Deus,vt exploret,num toto corde eius miſericordię innitamini, & ſi uerè in eum credatis. Cuncta ergò patienter ferte,& Deum in omnibus benedicite, vt in uobis imple*Iacob. 1.*atur quod ſcriptum eſt:Beatus vir, qui ſuffert tentationem: quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronã vitæ. Conſolari vos debet,id quod Apoſtolus ait: A Dño corripimur,vt non cũ hoc mũdo dãnemur.& illud: Quẽ diligit Dñs,caſtigat:flagellat aũt oẽm filiũ , *1.Cor. 11* quem recipit. Quòd ſi ſemèl atque iterum nequitiis *Hebr. 12* dæmonis viriliter atque fideliter pro Dei timore reſtiteritis, itá eũ poſteà à ueſtri infeſtatione Deus repellet,vt deincèps nunquã uobis nocere queat . Sic nimirum, ſi uerè, non falsò , Chriſtiani eſtis,omnes diabolicas fraudes & circumuentiones fugere & deſpicere debebitis,totoque pectore Deo adhærere & inniti: vt quæcunque vobis aduerſa ab inimico illata fuerint,patiẽter & fortiter toleretis. Quod ſi per ſortilegos aut diuinos aliqua prædixerit, & itá euenerint,nolite mirari. Spiritus enim illi per aera volitantes, facile poſſunt quædam futura præuidere. De his ſic habet ſcriptura diuina : Si ſurrexerit in medio tui propheta, *Deut. 13* & prędixerit ſignum atque portentum , & euenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi , Eamus & ſequamur deos alienos : non audies uerba prophetæ illius :quia tentat uos Dominus Deus veſter, ut palàm fiat, vtrùm diligatis eum,an non . Illud autem ſcitote, quòd nec vos,nec quicquam veſtrũ lædere poterit inimicus,niſi quatenùs permiſerit Deus. Permittit aũt id Deus , quòd peccata hominum mereantur. Permittit,inquã, duas ob cauſas, ut aut probet vos,ſi boni eſtis : aut caſtiget,ſi peccatores. Sed qui patienter Domini diſpẽſationem ſuſtinet,ſi quid perdiderit,ſic dicat: Dominus dedit, Dominus abſtulit , ſicut Domino placuit , *Iob 1.* itá factum eſt, ſit nomen Domini benedictum. Pro iſta patientia aut coronam accipiet , ſi iuſtus eſt : aut indulgentiam,ſi peccator . Quòd ſi murmurauerit, vel deſperauerit , rei pariter illius atque animæ ſuæ iacturam faciet . Sed mihi credite , fratres , ſi ex toto corde in Dei ſemper timore permanſeritis , & præcepta eius cuſtodieritis ita, ut nihil ex gentili conſuetudine obſeruetis , nihil vobis iam inimicus nocere poterit, ſed omnia nobis proſperè cedent . Probè enim Chriſtiano nec auguria , nec alia quælibet figmenta poſſunt officere : quia vbi ſignum Crucis cum fide & timore Dei præceſſerit, nihil ibi inimicus nocere poterit. Tepidis uerò & negligentibus ideò no*Efficacia ſigni S. Crucis.*cere poſſunt , quòd relinquentes Dei præcepta , per uitæ ſuæ negligentiam praua exercendo opera, ipſi ſe dæmonum poteſtati ſponte tradunt , qui ſi in Chriſti ſeruitio perſeuerarent,& eius niterentur auxilio , nihil prorsùs mali paterentur .

Hęc ergò ſcientes,totis uiribus diuinę inhærete miſericordiæ , opera bona ſemper agite , & de ſubſtãtia veſtra pauperibus erogate . Qui plus habet , plus tribuat,qui verò minus,ex ipſo largiatur beatus & hilaris. Vnuſquiſq; det pro uiribus,eſt enim,undè gaudeat ſciens ſe pro paucis,quę largitur,plurima recepturũ. Dat enim nummum,& comparat cæleſte regnum:dat paruam pecuniam,& emit vitam æternam. Sitis ergò

ſtudioſi

ſtudinſi præſtandæ eleemoſyne, ea enim, vt ſcriptum *Tob. 4.* eſt, à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Qui habet aurum, det aurum: qui habet argentum, det argentum. Qui verò pecunia caret, bono animo det pauperi ſragmen panis: quòd ſi nec illud integrum habet, frangat, & partem tribuat pauperi: nec dubitet, quamuis parum bono animo obtulerit, gratū & acceptum Deo fore. Dominus enim non tam copia munerum, quàm largientis bona voluntate & deuotione paſcitur ac delectatur. Vt autem nullus pauper *Mat. 10.* ab eleemoſyna ſe excuſare poſſit, ipſe Dominus pro calice aquæ frigidæ mercedem ſe redditurū promittit. Qui autem maiores à Deo facultates accepit, maius vtiquè iudicij periculum ſuſtinebit. Potuit quidem Deus omnes homines diuites facere: ſed idcircò in hoc mundo pauperes eſſe voluit, vt diuitibus ſuppeteret occaſio redimendi peccata ſua. Redimite ergò vos, chariſſimi, dum precium ſuppetit. Date eleemoſy*Prou. 21.* nam ex iuſto & bono labore, non de rapina. Audire iā ad fores ueſtras orantes pauperes, vt ipſi pro uobis in die iudicii orent. Sapientem attendite, itá dicentem: Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis, & ipſe clamabit, & non exaudietur. Date ergò Deo, quod vobis ille dedit. Ipſe enim accipit, quicquid pauperi tribuitis. Et illi quidem datis, ſed uobis in futurum tranſmittitis, non vndè ventrem farciatis, ſed vndè ſtā mas extinguatis: quia ſicut aqua extinguit ignem, ſic *Eccle. 3.* eleemoſyna extinguit peccata. Date ergò, dum licet, in redemptionem animarū veſtrarum: redimite voſipſos, dum viuitis: quia poſt mortem nemo redimere *Decima danda.* vos poteſt de gehenna. Vnuſquiſque de arte ſua, vndè viuit, decimas det Deo in pauperibus vel eccleſijs. Cōſideret omnia eſſe Dei, vndè viuit, putà terram, ſemina, flumina, & omnia quæ ſub cęlo ſunt & ſupra cęlos: & ſi ille non dediſſet, nihil vtiquè haberet. Deus autē noſter, qui dignatur totum dare, decimas de ſuo dignatur à nobis repetere, non ſibi vtique, ſed uobis, ꝓ *Malac. 3* futuras. Sic enim per prophetam promiſit, dicens: Inferte omnem decimam in horreū meum, & ſit cibus in domo mea, & probate me ſuper hoc, dicit Dominus, ſi non aperuero vobis cataractas cæli, & effudero vobis benedictionem vſque ad abundantiam. Reddite ergò libenter ex omnibus, quæ poſſidetis ſuper terram, quod Deo gratum cognoſcitis. Nolite de omni ſubſtantia veſtra fraudare decimas, nè vobis nouē partes auferantur, & ſola decima remaneat. Si voluntariè dederitis, plus ſemper vobis Dominus dabit. Si *Paſce fame morientem. Si nō paueſti, occidiſti.* non dederitis, quot pauperes in locis, quibus habitatis, fame mortui fuerint, tot homicidiorum rei eritis. Atque inſupèr immittet in uos Dominus peſtilentiā & famem, & perdetis totum, quod habetis, immò ipſas etiam animas ueſtras. Quod nè uobis eueniat, libēter bono animo detis, quo animas veſtras poſſitis redimere. Nec eligatis, cui miſericordiam præſtetis, nè fortè prætereatis eum, qui meretur accipere: quia neſcitis, in quo Chriſtus dignetur eleemoſynā accipere.

In his autem omnibus, quæ Dominus exerceri iubet, benignitatis operibus nihil ille quærit aliud, niſi ſalutem animarum veſtrarum, & vt timeatis illū ſem*Leuit. 26* per, & cuſtodiatis mandata eius. Quod ſi feceritis, dabit uobis, ſicut per ſanctum Moyſen pollicitus eſt, pluuias temporibus ſuis, & terra gignet germen ſuum, & pomis arbores replebuntur, & omnibus bonis abundabitis. Dabit pacem in finibus veſtris: dormietis, & nō erit qui exterreat, & ipſe habitabit inter vos. Contrà verò, ſi non cuſtodieritis præcepta eius, venient in *Ibidem.* vos plagæ, ab eodem Moyſe prædictæ, peſtilentiæ, fames, gladius, eritque cęlum vobis ferreum, & terra ænea: terra non proferet germen, ſegetes peribunt, & labor veſter omnis inanis erit. Et ſuper hęc infeſtabunt vos hoſtes, & gladius deuorabit uos, & erit terra veſtra deſerta atq; deſolata. Et tunc ꝑ anguſtia clamabitis, nec exaudiet uos Dominus, ſicut per prophetam *Zacha. 7* minatur, dicens: Et factum eſt, ſicut locutus eſt, & non audierunt: ſicut clamabūt, & non exaudiam, dicit Dominus, & per alium prophetam, ſic dicentem: Non *Eſa. 59.* eſt abbreuiata manus Domini, vt ſaluare nequeat: neque aggrauata eſt auris, vt non exaudiat: ſed iniquitates veſtræ diuiſerunt inter uos & Deum veſtrum, & peccata veſtra abſconderunt faciem eius à uobis, nè exaudiret. Vt igitur iſta uobis non contingant, cuſtodite quæ præcepta ſunt: implete Dei mandata, vt uiuatis, & benè ſit uobis, nullaque vobis calamitas accidat. Omnipotens enim Deus conſolatur per prophetam, itá dicens: Si pœnitentiam egerit gens illa à ma *Ierem. 18* lo ſuo, quod locutus ſum aduerſus eam, agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitaui vt facerem ei. Hæc, fratres, ſemper animo retinete, hæc filiis & vicinis veſtris narrate, hęc commemorate vobiſcum; cùm ſedetis in domibus veſtris, & cùm ambulatis: nec obliuiſcamini eorum in rebus proſperis, ſed DEVM ſemper timete, illi ſoli ſeruite, nè iraſcatur cōtra vos furor eius. Noueritis, eum cuſtodire pactum & miſericordiam illis, qui eum diligunt, & cuſtodiunt man *2. Eſdra 1.* data eius, omneſque eis auferre langnores. Audiatis beatum Iohannem Apoſtolum, dicentem: Nouiſſima *1. Iobā. 2.* hora eſt. Nolite diligere mundum: citò enim tranſit, & omnis concupiſcentia eius. Facite volūtatem Dei, vt maneatis inæternùm, & habeatis fiduciam, cùm ap *1. Iobā. 3.* paruerit, nè confundamini in aduentu eius. Nemo vos ſeducat. Qui facit iuſtitiam, iuſtus eſt. Qui facit peccatum, ex diabolo eſt. Et reuerà peccatum omne, ſiue furtum, ſiue adulterium, ſiue mendacium, ſine dæmonis operatione non fit. Penſate, quæſo, quam perniciosum ſit, diaboli opera exercere, eiuſque partici*Lapſus in peccatū, ſtatim reſurgat.* pem fieri, non quidem in requie, ſed in pęnis gehennæ. Itaque quotieſcunque in peccatum incidit is, nolite mortifera ſecuritate expectare, donec vulnera ipſa putreſcant, nec alia addatis peccata: ſed cōtinuò per pœnitentiæ confeſſionem remedium vobis adhibere feſtinetis. In magnis virtutum exercitiis ſemper creſcere nitamini: vt qui fuit hactenùs ſuperbus, ſit iam humilis: qui erat ſcortator & adulter, ſit caſtus: qui ſolebat furari & tollere res alienas, incipiat proprias dare pauperibus & eccleſiis: qui fuit inuidus, ſit benignus: qui fuit ebrioſus, ſit ſobrius: qui iracundus, patiens ſit. Si quis alteri faciat iniuriam, citò veniam petat: cui iniuria irrogata eſt, abſque mora remittat, vt etiam illi remittatur. Et quidni fratri parùm remittat, vt illi Deus totum remittere dignetur? Nam & hoc eleemoſynæ genus eſt, ut ignoſcat quis ex animo ei, à quo læſus eſt. Quòd ſi quis adeò pauper eſt, vt *Pauperes qualē præstabunt eleemoſynam.* nihil habeat, vndè corporalem præſtet eleemoſynam: quandoquidem fieri vix poteſt, ut non ab aliquo afficiatur iniuria, ſi ex animo omnibus in ipſum peccātibus remittat, nec contra ullum in corde odium retineat, ſed omnes diligat vt ſeipſum: id ei proculdubiò maximæ eleemoſynæ loco imputabitur. Vt autem peccantibus in nos libentiùs ignoſcamus, audiamus quid CHRISTVS dicat in Euangelio: Si dimiſeritis, inquit, hominibus peccata eorum, dimittet & nobis pater ueſter cæleſtis delicta ueſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus, nec pater ueſter dimittet uobis peccata veſtra.

Nemo ergò ſe fallat, nemo ſe decipiat: q̃a quiſquis vel *Odij quā perniciēs:* vnū hominē odit in hoc mūdo, quicquid interim Deo boni operis offert, totū ꝑdit. Nō. n. mētitur Apoſtolus terribiliter clamās: Qui fratrē ſuū odit, homicida *1. Iobā. 3.* eſt, & mēdax eſt, & in tenebris ambulat. Quo loco fratrem oportet omnem hominē intelligi: omnes. n. in

Inimicos diligere, quid conferat. Chriſto fratres ſumus. Ego autem, fratres, ad inimicorum dilectionem idcircò tantoperè vos adhortor, quia ad ſananda peccatorum vulnera, vix ullum ſciam efficacius remedium. Et quamuis grandis eſt labor, inimicos diligere in hoc ſeculo, at in futuro ingẽs erit præmium. Qui hic inimicos diligit, amicus erit Dei: nec ſolùm amicus, ſed etiam filius: ſicut ipſe promiſit, vbi
Mat. 5. ait: Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro calumniantibus uos, vt ſitis filii patris veſtri, qui in cælis eſt. Qui ergò diligit, re-
1. Iohan. 3 quie perfruetur. Qui non diligit, ſicut Apoſtolus ait, manet in morte. Cùm hęc ergò ità ſe habeant, charisſimi, non falſa, ſed vera inuicem dilectione uos proſequimini: actiones veſtras ad Deum ſemper dirigite, & quicquid poteſtis, pro ſtudio & amore vitæ æternæ laborate. Currite, dum lucem habetis, priuſ-
Iohan. 12 quàm uos tenebræ compręhendant. Si laborem pro carne ſuſcipitis, etiam pro anima laborem nè recuſetis. Si curritis carnis cauſa, quam paulo pòſt vermes deuoraturi ſunt: multò alacriùs pro anima currite, vt ornata illa bonis operibus, ſine fine lætetur in
Mat. 6. cælis. Quandò ieiunatis, quod in prandio ſumpturi eratis, pauperibus erogate: nec tunc, ut Dominus admonet, inſtàr hypocritarum triſtes eſſe debetis, vt videamini ab hominibus: ſed ab illo ſolo, qui videt in abſcondito. Semper autem maiori vobis curæ ſit ci-
Cibus animæ. bus animæ, quàm corporis: dumque in mundo verſamini, benè uiuendo æternam uobis uitam comparate. Lectiones diuinas in eccleſia libenter auſcultate, & quæ illic auditis, iugiter in domibus veſtris commemorate: vt quomodò corpus cibo, ità anima Dei verbo reficiatur. Certum eſt enim, quale eſt corpus, quod poſt multos demùm dies percipit cibum, talem eſſe animam, quæ raro paſcitur uerbo Dei. Siue ergò ambulatis, charisſimi, ſiue ſedetis, ſiue quippiam agitis, ſemper ad mentem reducite ea, quæ in eccleſia ex ſacra lectione audiſtis, ſemperque Euangelica præcepta in corde ruminate.

Ante omnia luxuriam fugite, prauam concupiſcentiam vitate, timentes illud, quod Dominus in Euange-
Mat. 5. lio dicit: Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Vxores veſtras abſque vlla ſimulatione diligite, ſicut Apoſtolus præcipit, vbi ait: Viri, diligite vxores veſtras, ſicut &
Ephe. 5. Chriſtus dilexit Eccleſiam. Mulieres autem, vt idem Apoſtolus docet, viris ſuis ſubditæ ſint ſicut domino, & timeant viros ſuos. Nec quiſnam legitimam vxorẽ
Ibidèm. ſuam quacunque ea cauſa dimittere auſus ſit, cùm ipſe Dominus dicat: Quicunque dimiſerit vxorem ſuã, excepta fornicationis cauſa, eum facere illam mœchari. Concubinas ſiue ante nuptias, ſiue poſt nuptias habere prohibemus, quandoquidem omninò illicitum
Matt. 5. eſt. Qui enim legitimam vxorem ducere conſtituit, æquum eſt, ut virginitatem vſque ad nuptias conſeruet, & poſt nuptias nullam aliam, præter vnam legitimã
Heb. 13. coniugem, cognoſcat, ſicut & Apoſtolus Paulus præcepit: cui etiam fidem ſeruet, quemadmodum ab illa ſibi ſeruari vult: nec peccet cum alia ſicut nec illã vult cum alio peccare, timens illud, quod idem Apoſtolus terribiliter clamat: Fornicatores & adulteros iudica-
Ibidèm. bit Deus. Quicquid enim coniugii iure fœminis nõ licet, nec uiris licet. Quamobrèm, o Chriſtiane, fuge fornicationem: erubeſce iam ſub oculis Dei & Ange-
Sub adulterio ſapè etiã alias libidines cõprahendit. lorum peccare. Capitalia crimina modis omnibus deteſtare, ut ſunt, ſacrilegium, homicidiũ, adulterium, falſum teſtimonium, furtum, rapina, ſuperbia, inuidia, auaritia, iracundia & ebrietas. Hæc enim ſunt crimina, quæ mergunt hominem in ſupplicium ęternũ. Ex quibus ſi quis vel vnum admittat, niſi agat pœnitẽtiam, ſine ullo remedio in gehennæ igne ardebit. Et idcircò anima Chriſtiana, vigilia, ora, caue ſemp iſta crimina, & quicquid boni potes, age pro vita æterna. Aperi pauperibus manum tuam, ut Chriſtus tibi aperiat ianuam ſuam, per quam intres in gaudia paradiſi.

Noli ipſe te tradere in perditionẽ, pro quo Chriſt[9] fudit ſanguinem ſuũ. Satis ſuperq; te dilexit, quẽ tanto precio cõparauit. Terreant te gehennæ ſupplicia, quo uel ſic posſis à prauis operibus abſtinere. Omni hora exiſtimes adfuturã mortẽ, & euentura tibi iudi-
cia Dei ſemper reformides, ut illud ſcripturæ tibi poſ *Prou. 28.*
ſit aptari, Beatus homo, qui ſemp eſt pauidus. Quod malè admiſiſti, dũ potes, emẽda, dum adhuc licet pœnitere. Veniã non deſperes, ſi uelis reſipiſcere: deſperatio .n. peccatis omnibus deterior eſt. Nequaq̃ igitur de Dei miſericordia deſperes vnq̃, nec ſi uel centum, vel ẽt mille perpetres crimina. Nulla .n. tam grauis eſt culpa, quæ per pęnitentiã non poſſit obtinere veniã. Si quis te laceſſat & iritet, ſi cõuicietur, ſi iniuriam irroget, tu patiens eſto, nec reddas cõtumeliã: meliùs tacẽdo vinces. Cùm tibi maledicitur, tu benedic: magnã cõſequeris gratiã, ſi nõ lædas eũ, à quo læſus es. Nullũ
deſpicias, nõ egenũ, nõ ſeruũ: quia fortasſis apud De- *Gal. 3.*
um te melior eſt: & oẽs, ſecundùm Apoſtolum, vnum
ſumus in Chriſto Ieſu, nec eſt perſonarum acceptor *Actor. 10*
Deus: ſed ſicut ſcriptũ: Vnuſquiſq; quodcunq; fecerit *Ephe. 6.*
bonũ, hoc recipiet à Dño, ſiue ſeruus, ſiue liber. Non detrahas fratri tuo, nec calũniã facias, neq; ui opprimas eũ: ſed ſicut per Moyſen dicitur, ſi paupertate cõ
pulſus vendiderit ſe tibi frater tuus, nõ eũ opprimes *Leui. 25.*
ſeruitute famulorũ: ſed cũ timore Dei agas erga illũ. Memineris te quoq; ſeruũ eſſe. Nõ oderis fratrẽ tuum
in corde tuo, ſed publicè argue eũ, nè habeas ſuper il- *Leui. 19.*
lo peccatũ. Si peccauerit in te frater tuus, ait in Euãge
lio Dñs, corripe eũ inter te & ipſum. Et alibi: Si offers, *Mat. 5.*
inquit, munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, *Mat. 18.*
quia frater tuus habeat aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & uade priùs reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.

Hæc te, Chriſtiane, præcepta reuocẽt ad concordiã: hæc ſuauia Chriſti medicamenta curent odii vulnera. Quòd ſi contẽpſeris, terribilem illã in te ſententiã
retorques, qua dicitur: Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, *Ibidèm.*
reus erit iudicio. & qui dixerit fratri ſuo, fatue, reus erit gehẽnæ ignis. En audiſti Chriſtiane, quid timeas, quid obſerues. Stude ergò charitati, ſerua patiẽtiam, fuge diſcordiam, impone frenos linguæ tuę, nè trahat
in gehennam animã tuã, quia ſecundùm ſcripturam, *Prou 18.*
mors & uita in manibus linguæ, & uir linguoſus non *Pſal 139*
dirigetur in terra. Quę quidẽ ſolicita conſideratione pẽſantes, charisſimi, uerba ſimul moresq; corrigite.
Sectamini ſemper iuſtitiã, amate Chriſti pcepta. Dere *Eſa. 55*
linquat impius uiam ſuam, & reuertatur ad Dominũ, *Iere. 3.*
clamat propheta, & miſerebitur eius: quia multus eſt
ad ignoſcendum. Audite eum dicentem. Conuertimi- *Amos 5.*
ni filii reuertentes, & ſanabo auerſiones ueſtras, & rurſus: Quærite bonum, & non malum, ut uiuatis, & erit Dñs exercituum vobiſcum. Odite malum, & diligite bonum, vt miſereatur ueſtri Dñs. Eccè hoc ipſe Dominus per prophetam clamat. Si me audire contẽnitis, ſaltem illũ audite. Conſolatur ille in Euangelio pecca
tores, dum ait: Non veni uocare iuſtos, ſed peccatores *Luc. 5.*
ad pęnitentiã. Rurſusq; admonet: Quærite primũm re *Mat. 6.*
gnũ Dei, & iuſtitiã eius, & hæc oĩa adiicientur uobis,
& iterùm: Petite, & dabitur uobis: quęrite, & inuenie *Luc. 11.*
tis: pulſate, & aperietur uobis. Et certè pro ineffabili pietate ſua Dominus nõ ſolùm admonet, ſed ẽt rogat nos, ut conuertamur ad ipſum. Audiamus rogantem, nè, ſi negligamus, nõ audiat ille nos iudicaturus. Dicit ĩ ſcriptura: Miſerere aĩæ tuæ, placẽs Deo. Quid ad hęc reſpõdes humana fragilitas? Deus rogat, vt tui miſerea

ris,

ris, & non vis. Quomodò igitur ille te audiet in die
neceſsitatis ſupplicantem, quandò tu illum non audis
pro te rogantem? Si iam hæc negligitis fratres, quid a-
cturi eſtis in iudicij die, & ad cuius confugietis auxi-
lium? Certè ſi uos nunc negligitis tales Dei adhorta-
tiones, non effugietis tunc inferorum tormenta: nec
liberare vos poterit aurum & argentum, neque opes
& diuitiæ, quas nunc in arcis abſconditis, & quibus
inflati, ſalutis veſtræ obliuiſcimini. Audite, quæſo, cô-
Eſa. 13. minantem Dominum: Viſitabo ſuper orbis mala, &
quieſcere faciam ſuperbiam infidelium, & arrogantiã
Eſa. 46. fortium humiliabo. Audite etiam admonentem: Re-
& 11. dite prçuaricatores ad cor. Quieſcite agere peruerſè,
diſcite benefacere: ſubuenite oppreſſo, iudicate pupil
lo, defendite viduam &c. Hæc, fratres, magnoperè ob
ſeruare nitamini. Date operam, vt ſeparati à diabolo,
coniungamini Deo, qui vos redemit. Admirentur gẽ
tes conuerſationem veſtram. Quòd ſi detrahãt vobis,
aut irrideant uos, Chriſtianiſmi opera uos ſectari, ni-
hil conturbemini. Reddent enim Deo rationem. To-
tam ſpem veſtram in Chriſti miſericordia collocate,
& non ſolùm ab actu impudico, ſed etiam à cogitatio
nibus ſordidis animas veſtras cuſtodite: quia Deus iu
1. Pet 5. ſtus iudex etiam cogitationes malas iudicabit.

Moneo vos, fratres, vt ſuperbiã prorſus repellatis,
per quam diabolus è cçlo corruit. Audiatis Apoſtolũ:
Luc. 14. Deus, inquit, ſuperbis reſiſtit: humilibus autẽ dat gra-
tiam. itemque ipſum Dominum, in Euangelio ſic di-
centem: Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe
Mat. 18. humiliat, exaltabitur. & iterùm. Niſi conuerſi fueritis,
& efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum
cælorum. Iurandi conſuetudinem penitùs abiicite, val
dè enim ea pugnat cum præceptis Dei. Ait enim in E-
Mat 5. uangelio Dominus: Dico uobis, non iurare omninò:
neque per cælum, quia thronus Dei eſt: neque per ter
ram, quia ſcabellum eſt pedum eius: neque per caput
tuum iuraueris. Sit autem ſermo veſter: Eſt, eſt: Non,
Ibidèm. non. Cùm iniuriam patimini, ſuccurrat animo illud
Domini mandatum, Dico uobis, non reſiſtere malo:
ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam,
præbe illi & alteram: & qui vult tunicam tuam tolle-
Luc. 6 re, præbe ei & pallium. Qui petit à te, da ei: & qui au-
fert quæ tua ſunt, nè repetas. Orandi rationem eã cô
ſeruare debetis, quam Dñs præſcribitq́, ut non multis
verbis contenti ſitis, ſed ex intimo pectore Dominũ
Mat. 18. deprecamini. Vbicunque eſtis, Chriſti mentio habeat
ſu mutuis colloquiis ueſtris, ipſe enim dicit: Vbicun-
que ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi
Ibidèm. ſum in medio eorum. Scãdala fugite. Dominus enim
grauiter perſtringit authores ſcãdalorũ, Væ, inquiẽs,
homini, per quem ſcandalum venit. Semper memo-
Iohã. 15. res ſitis illorum Domini verborum: Si manſeritis in
me, & uerba mea in vobis manſerint, quodcunque vo
lueritis, petetis, & fiet vobis. Apoſtolum quoque cla-
1. Cor. 7. mantem audiatis: Tempus breue eſt: reliquum eſt, vt q
habent vxores, tanquàm non habentes ſint: & qui flẽt,
tanquàm non flentes: & qui gaudent, tanquam non
gaudentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquàm non
utantur: præterit enim figura huius mundi. Vt autem
plùs appetamus cçleſtia, quàm terrena, Dominum au
diamus dicẽtem: Quid enim proficit homo, ſi vniuer-
Luc. 9. ſum mundum lucretur, ſeipſum autem perdat, & de-
trimentum ſui faciat? Ad ſtudium autem charitatis ex
citant nos illæ ſententię: Si diligamus inuicèm, Deus
1. Iohã. 4. in nobis manet, & charitas eius perfecta eſt in nobis.
Deus charitas eſt: & qui manet in charitate, in Deo
manet, & Deus in eo. Charitatis excellentiam beatus
Paulus indicare volens: Si diſtribuero, inquit, in cibos
1. Co. 13. pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero cor
pus meum, ità ut ardeam, charitatem autem non ha-
buero, nihil mihi prodeſt. Vndè ẽtiam alibì admonẽt, *1. Cor.* 6.
vt omnia noſtra in charitate fiant. Idem verò ipſe ma-
los in viam reuocans: Qui furabatur, inquit, iam non *Ephes.* 4.
furetur, item q́: Fugite fornicationem. Omne enim *1. Cor.* 16
peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus
eſt: qui autẽ fornicatur, in corpus ſuum peccat. & rur
ſus: Neque fornicarii, neque idolis ſeruientes, neque *Ibidèm.*
molles, neque adulteri, neque ſures, neque auari, neq;
ebrioſi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei
poſſidebunt: Alibi quoque teſtatur, omnium malorũ
radicem eſſe cupiditatem. Vos ergò, fratres, profligate *1. Tim.* 6.
cupiditatem, ſectamini charitatem, deponite impieta
tem, ſupportate inuicem cum humilitate. Reuelatur
enim, ut Apoſtolus ait, ira Dei de cælo ſuper omnem
impietatem & iniuſtitiam hominum. Cogitate ſæpè *Rom.* 1.
cum animis veſtris, quàm ſæuus, quàm timendus ſit
gehennæ ignis: & qui iam nec digitum vnum ſuſtinet
in ignem inferre, timeat illic toto corpore in omnẽ
æternitatem ardere.

Rogo itaque uos, fratres, ſi vultis ab illo igne, ab il
lis horrendis pœnis ſeruari, deſinatis iam peccare, &
toto corde ad Dominum conuertamini in ieiunio, &
fletu, & planctu, ſicut ille per prophetam hortatur.
Vigilate ſolicitè: quanto enim finem mundi propin- *Ioel* 2.
quiorem conſpicit diabolus, tanto crudelius in Chri
ſtianos ſçuit: vt quia ſe propediẽm damnãdum cogno
ſcit, plures ſibi ſocios in pœnis adiungat, cum quibus
ſine fine crucietur. Cauete ergò attentiùs, & ſemper in
Dei timore permanere, certi vnumquenque noſtrum
habere Angelum Dei, qui obſeruet iugiter quid aga-
mus: & ſi quidem benè agimus, gaudiũ afferimus An-
gelis noſtris: ſi verò malis operibus vacamus, Angelos
ſanctos repellimus, & malignos dæmones nobis aſſci-
ſcimus. Hçc me loquente, uos chariſsimi, introrſus ad
vos redite, in voſipſos deſcendite, conſcientias ve-
ſtras diſcutite, num dignos conſortio Angelico uos
exhibeatis, explorate. Et ſi bonos vos & Deo dignos
exhibetis, nunquàm de meritis veſtris ſuperbo animo
præſidatis, ſed cũ humilitate magis ẽt deincèps vobis
cauete. Si uerò peccatis vos obnoxios cernitis, nequa-
quàm deſperetis, ſed cũ Deo in animo pactũ feriatis,
poſthàc nolle vos peccare, & ità fidẽter in Dño ſpere-
tis. Ille. n. ſinum pietatis ſuæ ſemper expãdit, & omnes
per pçnitentiã ad ſe recipere cupit. Quòd ſi quis adul
ter, vel ſcortator, aut fur, aut ebrioſus, vel mendax, vel
ẽt filiorum ſuorũ necator eſt, agat pœnitentiã, & de-
cæterò caueat, & côdonabit ei altiſsimus. Occurrant *Actor.* 9.
vobis ex Euãgelio publican', latro, mulier peccatrix, & *1. Tim.* 1.
Paulus, qui de ſeipſo dicit: Priùs fui blaſphemus, & p-
ſecutor, & côtumelioſus: ſed & miſericordiã côſecu-
tus ſum, q̃a ignorãs feci in incredulitate. Et uos ergò
ſi q̃d fortè ignorãter admiſiſtis, reparate uos, quæſo,
dũ licet, per pçnitentiã Côfitemini Dño toris præcor *Pſal.* 157.
diis, q̃m bonus eſt. Doleat uobis, non egiſſe uos quod
bonũ eſt: & qui agit pçnitẽtiã, ſic eã agat, vt deincèps
lugẽda nõ admittat. Vos qui pauperes eſtis, nolite cô
triſtari, ſi enim benè egeritis, in cælo ditiores eritis. *Hebr.* 13

Cauete uerò oẽs, nè quis turpem ſermonem profe- *1. Theſ.* 5
rat: & ſecundùm Apoſtolum, doctrinis variis & pere *Epheſ.* 4.
grinis nolite abduci: ſed corripite inquietos, conſola- *1. Cor.* 15.
mini puſillanimes, patientes eſtote ad oẽs. Omnis ſer
mo malus ex ore veſtro nõ procedat. Corumpunt bo-
nos mores colloquia mala: Crapulã & ebrietatẽ per-
horreſcite, quas Dñs per ſeipſum repræhẽdit, vbi ait:
Attendite uobis, nè fortè grauẽtur corda veſtra in cra *Luc.* 21.
pula & ebrietate. Et Apoſtolus, Nolite, inquit, inebria *Epheſ.* 5.
ri vino, in quo eſt luxuria. Proculdubiò enim, qui
plus manducat aut bibit, quàm expedit, & peccatũ in-
currit, & caſtitatem tueri non poteſt: cum enim ven-
ter nimio cibo, aut potu repletus eſt, neceſſe eſt, ut in

Eccle. 31. ſibidinem pronus ſit. Vndè etiam alibi ſcriptum eſt: Amaritudo animæ, vinum multum potatum, & iram, & ruinas multas facit. Ebrietatis animoſitas imprudētis offenſio, minorans virtutem, & faciens vulnera. hæc quidem dico, non vt creaturam Dei malam aſſeram, aut damnandam iudicem: ſed ut uos magis ſobrios cautioresque reddam. Immò uerò admoneo, nè
Gene. 1. quam Dei creaturam dicatis eſſe malam, cuncta enim valdè bona creauit Deus. Nam quæ nobis mala eſſe videntur, aut nocent nobis, non ſua natura, ſed noſtro vitio nobis mala ſiunt. Itaque fratres, ſolum diabolum, qui ſuperbiendo ſactus eſt malus, deteſtantes, tot bonarum rerum creatorem Dominum glorificate.

Cauete ſemper uiam latam, quæ ducit ad perditio
Matt. 7. nem: intrate per anguſtam, quæ perducit ad immenſam cæli latitudinem. Pauperes & peregrinos vocare ad conuiuia: ſic enim DOMINVS hortatur his ver
Luc. 14. bis: Cùm facis prandium aut cęnam, noli vocare diuites, nè ſortè & ipſi te reinuitent, & fiat tibi retributio. Sed uoca pauperes, debiles, claudos & cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi, retribuetur enim tibi in reſurrectione iuſtorum. Neque.n. iuſtum eſt, ut in populo Chriſtiano, qui uno precio redempti ſunt, & uni Domino ſeruiunt, alii multis epulis ſartos habeant ventres, & ebrii ſint, alii fame deficiant. Prorsùs peccatum eſt, ſi veſtra ſuperflua tineæ rodant, & pauperes nec uetuſtiſſima quidem a uobis accipiant. Cur non attenditis pari conditione nos veniſſe in hunc mundum, vniusque Domini ſeruos eſſe, ſimiliq́ue exitu è vita migraturos, & ſi benè egerimus, ad vnam beatitudinem venturos nos eſſe? Aut quarè pauperes nobiſcum non accipient cibum, qui nobiſcum habituri ſunt conſortia Angelorum? Cur nō accipient à nobis vel ueterem tunicam, qui pariter accepturi ſunt immortalitatis ſtolam? Hæc attendentes fratres, ita pauperum curam gerite, vt vberrimam in cęlis mercedem recipiatis. Mendacium ſemper fugite, non enim minimum crimen eſt, dicente ſcriptura: Os quod mentitur, occidit animam: & teſtis falſus non erit impunitus. Et Dauid ad Dominum, Per
Sap. 1. *Prou. 19.* des, inquit, omnes, qui loquuntur mendacium. Et
Pſal. 5. Apoſtolus: Deponentes, inquit, mendacium, loqui
Ephe. 4. mini veritatem vnuſquiſque cum proximo ſuo. In hac ergò uita poſiti, ſic uos comparate fratres, vt cùm hinc migraueritis, & caro veſtra cęperit a vermibus deuorari, anima ornata bonis operibus, cum ſanctis omnibus lętetur in cęlo. Retrahat uos à malo vel ipſe peccatorum interitus. Cogitate eorum, qui iam deceſſerunt, calamitates. Contemplamini diuitum ſepulcra, vel eorum, qui ante breue tempus vobiſcū fuere, quid iam ſint, quid eis diuitiæ & cupiditates ſeculi iam proſint. Eccè nihil ex eis præter cineres remanſit: qui ſi loqui poſſent, hæc uobis proculdubiò dicerent: Quid ita infelices propter mundi huius cupiditates diſcurritis? quá itá uos vitiis & criminibus obſtringitis? Conſiderate oſſa noſtra, vt vel ſic horrori ſit, & diſpliceat cupiditas & inſania veſtra. Quod vos eſtis, nos fuimus: quod nos ſumus, vos eritis. Hæc, inquam, fratres, ſolicita conſideratione penſate, & cōſiderantes expaueſcite.

Diem mortis ſemper ob oculos ſtatuite, ad vitæ e-
Mors ob oculos ppetuo ſtatuenda mendationem, quantùm poteſtis, feſtinate. Nolite negligere, quòd uos pius Dominus peccantes ſuſtinet, quanto enim diutiùs expectat, vt uos corrigatis: tanto grauiùs vindicabit, ſi neglexeritis. Si ſortè perſuaſū habetis, finem mundi procul abeſſe: certè cogitare debetis, ſuum cuique impendere finem. Eccè quam multi, dum viuunt iucundiſſimè, multaque in longum tēpus moliuntur, repentè tolluntur è medio, & ex improuiſò rapiuntur è corpore? Itaq; beatus ille eſt, qui horam illam ſemper habuit ob oculos, ſtuduitq́ue in ea paratus inueniri, vt poſſit tanti criminis expers eſſe. Scire enim debetis, fratres, cum ingēti metu magniſq́ue doloribus animam ſeparari à corpore. Veniunt enim Angeli, vt ſiſtant eam ad tribunal tremendi iudicis. Tum uerò illa commemorans opera ſua mala, q̄ die noctuque geſſit, miſerè contremiſcit, cupit ea fugere, petitq́ue vel unius horæ dilationem ſibi dari. Adſunt eius opera, dicuntq́ue illi: Tua ſumus, tu nos perpetraſti. Non te deſerimus, ſed tecum ibimus ad iudicis tribunal. Interim illa infeliciſſima cum horrendo timore ſeparatur à corpore, plena peccatis & ſumma ignominia. Secùs eſt de anima iuſti, quæ cùm exit è corpore, non timet nec expaueſcit: ſed potiùs cū gaudio egreditur, & cum exultatione pergit ad Deum, ſanctis Angelis eam deducentibus. Illam ergò horam modò timeatis, fratres, nè tunc timere cogamini. Memineritis iugiter vos ambulare in mediis laqueis diaboli: & idcircò ſemper parati ſitis, ut cùm Dominus iuſſerit vos exire, liberi ab omni labe peccati, ad requiem tranſeatis. Nec arbitremini uos diu in hoc mundo manſuros, vbi enim Dominus iuſſerit, non licebit nec unius horæ ſpatio in hac uita conſiſtere. Cauete igitur, nè exitu veſtro męrorem afferatis Angelis, & gaudium inimicis. Scitote, cùm anima è corpore euellitur, eam aut pro bonis meritis ſtatim in pa
Hæc de valdè iuſtis & impiis dicuntur. Medii inter hos, qui colligunt ligna, fœnum, ſtipulam, p ignē purgatorium ſalui fiūt 1.Cor.3. vt exponit D. Auguſtinus & alii. radiſo collocari, aut propter peccata continuò præcipitari in tartarum. Nunc igitur vnum è duobus eligite, aut æternùm gaudere cum ſanctis, aut ſine fine cruciari cum impiis. Itaque vel pęnæ vos terreant, ſi præmia non inuitant. Si mundum hunc necdùm deſpicere poteſtis, quæ mundi ſunt, iuſtè poſſidete. Qui in iuuentute errauit, vel ſenex reſipiſcat, & mala, quæ fecit, pęnitentia expiet. Eccè in dies deficit mundus, cūcta, q̄ uident, inſtàr vmbrę celeriter trāſeunt. Quæ olim ꝓnūciata ſunt, iā ꝑſpicuè vident. Bona omnia ſubtrahūtur, & in dies creſcūt mala. Nolite ergò diligere mundū, quē ſic videtis ad finē tēdere, ꝓſertim cùm Apoſtolus dicat, eū qui velit eſſe amicus ſeculi huius, Dei inimicum conſtitui. Vitam æternā medullitùs cōcupiſcite: ad eam properetis, vt ſemper uiuatis, & nunquàm
Iaco. 4. mori timeatis. Si enim ſic amatis hanc miſeram momentaneamq́ue vitam, ubi cum tanto labore viuitis, & curſitando, ſatagendo, ſudando, ſuſpirando vix neceſſaria corpori acquirere poteſtis: quanto magis amanda uobis eſt illa uita æterna, ubi nullus labor eſt, ubi ſumma ſemper ſecuritas, ſecura felicitas, felix libertas, libera beatitudo? Vbi, ſicut Dominus ait, erimus ſimiles angelis Dei: & iuſti ſulgebunt ſicut ſol.
Matt. 22. *Matt. 13.* Nulla ibi erit triſtitia, nullus labor, nullus dolor, nullus timor, mors nulla, ſed perpetua ſanitas. Nulla illic exiſtet malitia, nulla carnis miſeria, nulla ægritudo, neceſſitas nulla: non fames, non ſitis, non frigus, non æſtus, non laſſitudo, non vlla inimici tentatio: nō peccandi libido, immò nec malè agendi facultas: ſed gaudium & lætitia omnia occupabit, hominesq́ue Angelis ſociati, ſine ulla carnis infirmitate perpetuò florebunt. Erit illic lætitia certa, requies ſecura, pax uera, iucūditas infinita. Ibi quicquid ſemèl adepti erimus, nunquàm amittemus. Nihil loco illo magnificentius, nihil glorioſius, nihil illuſtrius, nihil pulchrius, nihil uerius, nihil munificentius. Nihil illa bonitate ſyncerius, nihil illa abundantia copioſius. Ibi ſemper pax, & ſumma ſolennitas: ibi uera & certa felicitas. Ibi nullus erit metus hoſtis ferociſſimi, qui ſemper cupit animas iugulare. Non timebuntur ignita iacula, nec vllæ tentationes eius. Nō afferet terrorem barbarorum immanitas: nec ulla timebitur aduerſitas, non ferrū, non ignis, non facies truculenta tortoris. Nemo illic ueſtimēto indiget, ubi nullus æſtus, neq; frigus ullum,

lum,nec vlla aeris intemperies. Nemo ibi ſitit, nemo
triſtatur: nullus illic peregrinus eſt, ſed omnes in pa
tria ſe degere gloriabuntur. Non rebellabit aduersùs
ſpiritum caro: ſed cum Angelis ineffabilia, Chriſto
1. Cor. 2. donante,præmia percipientur,quæ,vt Apoſtolus ait,
nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor homi-
nis aſſcenderunt. En qualem ille perditurus eſt beati-
tudinem, qui modò ſe,dùm licet,emendare nō vult.
Nos igitur, fratres, Domino nobis auxiliante, pror-
sùs recuſemus vltrà ſeruire peccato,quibus tanta bea-
titudo præparatur in cælo. Dum tempus eſt,mature-
mus propitium nobis efficere Deum. Deſpiciamus
terrena, vt adipiſcamur cæleſtia. Cogitemus nos pere
grinos eſſe in hoc ſeculo, vt liberiùs feſtinemus ad pa
triam cæleſtem. Cogitemus, quæ confuſio illa erit,
cùm in die iudicij continget cuiquam propter pecca
ta ſua in cōſpectu Dei & hominum & Angelorum e-
rubeſcere ac pudefieri: qui pauor, eum tunc iratum
videre, quem etiam tranquillum mens humana ca-
pere non poteſt.

Dies extremi iudicij ſolici te timēd. Illum diem timeamus, quem præuidere non poſſu
mus: illum formidemus iugiter, vt vel ſic actus no-
ſtros corrigamus. Penſitemus, quis timor tunc erit,
cùm de cælo Dominus ad iudicandum veniet, ad cu
ius conſpectum cuncta elementa concurientur, cælū
cum terra contremiſcet, & virtutes cælorum com-
Matt. 25. mouebuntur. Tunc canentibus Angelorū tubis, mor
tales vniuerſi, boni & mali, momento temporis re-
Apoc. 1. ſurgent in ijs corporibus,quæ hic habuerunt, addu-
centurque ad tribunal Chriſti, venientis cum virtute
multa & maieſtate,Angelis omnibus eum comitanti-
bus. Tunc plangent ſe omnes tribus terræ, oſtendetq;
illis fixuras clauorum in corpore ſuo, quod propter
Chriſtus iudicio vt ſit malos compellaturus. noſtras iniquitates vulneratum eſt,peccatoresque cō
pellans, dicet: Ego te,homo, de limo terræ formaui
manibus meis,& in paradiſi delicijs immeritum col
locaui:ſed tu me & mea iuſſa contemnens, impoſtorē
ſequi maluiſti. Vndè etiam iuſtè damnatus es. Sed ta-
men ego miſertus tui, carnem aſſumpſi,in terris inter
peccatores habitaui,contumelias & verbera propter
te pertuli: vt te eriperem à pœnis, colaphos & ſputa
toleraui: vt tibi paradiſi delicias redderem, acetum
felle mixtum bibi. Propter te ſpinis coronatus, crucifi
xus,lancea vulneratus ſum. Propter te mortuus, & in
ſepulcro poſitus, ad inferna deſcendi, vt te ad paradi
ſum reducerē. Agnoſce ergò humana impietas, quæ
tua cauſa perpeſſus ſim. En clauorum veſtigia,quibus
ad Crucem affixus fui. Recepi in me dolores tuos, vt
te ſanarem: recepi pœnas, vt te gloria afficerem. Tu
li mortem,vt tu ſine fine viueres. Ecquid verò facere
debui,& non feci? Dicite iam mihi,peccatores ingra-
ti,quid paſſi ſitis propter me,aut quid boni pro vobis
egeritis. Ego cùm eſſem inuiſibilis,ſpōtè propter vos
incarnatus ſum:cùm eſſem impasſibilis, propter vos
pati dignatus ſum:cùm eſſem diues, propter vos ege-
nus factus ſum. Sed vos & humilitatem meam & præ-
cepta mea ſemper reſpuiſtis:ſeductorē potiùs, quàm
me,ſecuti eſtis. Itaque nunc iuſtitia mea aliam ſenten
Sententia ī impios. tiam ferre non poteſt,quàm qualem merentur opera
veſtra. Quæ ergò vltrò elegiſtis,ea nunc accipite. Cō-
tempſiſtis lucē:ſint ergò vobis tenebræ. Amaſtis mor-
tem,abite in perditionem. Secuti eſtis diabolum, ite
cum illo in ignem æternum. Quis tunc, putamus, cha
riſſimi,mœror erit,quis luctus,quæ triſtitia, quę an-
guſtia,cùm hæc fuerit prolata aduersùs impios ſentē
tia? O quàm acerbum tunc erit malis,ſeparari à ſuauiſ
ſimo ſanctorum conſortio. Traditi enim dæmonum
poteſtati, ibunt cum corporibus ſuis in ſupplicium
ęternum. Procùl relegati à beata cæleſtis paradiſi pa
tria,cruciabuntur ſine fine in gehenna,nunquàm lucē
viſuri, nullum vnquàm refrigerium habituri, ſed per
infinitas annorum myriades ſemper apud inferos pœ
nas horrendas daturi. Nec fatigabuntur vnquàm, qui
eos torquebunt: nec ipſi qui torquebuntur, vnquàm
mori poterunt. Sicut enim ibi ignis depaſcit,vt tamē
ſemper conſeruet: ſic tormenta ſæuiunt,vt ſemper re
nouentur. Pro qualitate autem culparum, pœnas il-
lic ſinguli ſuſtinebunt. Auditur illic perpetuus plan-
ctus & ſtridor dentium: nulla miſeris erit cōſolatio,
præter flammas & terrores pœnarum: ardebuntque
ſine fine cum dęmonibus in igne æterno in omnia ſe
cula ſeculorum.

Iuſti autem ibunt in vitam æternam, in illa ſine du
bio carne, quam hic habuerunt, ſociabunturque An-
gelis ſanctis ī regno Dei, ſempiternis perfruituri gau
Iuſtorum beatitudo poſt hanc vitam. dijs, nunquàm iam morituri, nullam vnquàm corru-
ptionem paſſuri: ſed perenni lætitia & ſuauitate Chri
ſti perfuſi, fulgebunt ſicut ſol in claritate & gloria,
quam præparauit Deus diligentibus ſe. Et quātò quiſ
que in hac vita Deo fuit magis obediens, tantò illic
vberiorem percipiet mercedem: quantòque ampliùs
hic eum dilexit,tantò propiùs eum contemplabitur.
Eccè chariſſimi,dixi iam vobis ſimpliciter, vt intelli
gere poſſitis,quæ bonis & malis euentura ſint. Nemo
iam ſe ignorantia tueri poterit, quandoquidem vita
& mors, præmia iuſtorum & ſupplicia impiorum, de
nunciata ſunt vobis. Iam in veſtra optione eſt & arbi
Liberum hominis arbitriū. trio, eligere quod teneatis. Quod enim quiſque hic
concupierit,id illic obtinebit. Vitam ergò ęternam
totis viribus concupiſcite, nec emendationem vitæ
procraſtinetis:ſed ob lucranda regna cæleſtia vltro ip
ſi relinquatis, quod tamen cum ipſa vita amittendum
eſt. Surgat iam, obſecro, quiſquis vitiorum catena ad-
ſtrictus eſt,& à ſomno mortis euigilet. Recurrat ad
confeſſionem,agat pœnitentiam,nec erubeſcat publi
cè eam agere,ob immūditias,quibus ſe fœdauit:quia
reuerà multo melius eſt, hic ad breue tempus agere
Iohā. 11. pœnitentiam, quàm per infinita ſecula apud inferos
cruciari. Si ex animo egerit pœnitentiam, citò illi
ſuccurret pius redemptor, qui Lazarum quatriduanū
& iam fœtentem, ſuſcitauit. Paratus eſt ſemper ille
miſericordiæ ſinus,& clementer expectat, vt excipiat
pœnitentes. Non debet quiſquam,quātumuis magnis
obſtrictus ſceleribus, vnquàm de Dei miſericordia de
Ezec. 33 ſperare. Ipſe enim clamat per prophetam: Impietas
Ezec. 18. impij non nocebit ei, in quacunque die cōuerſus fue
rit ab impietate ſua. Itemque: Conuertimini, & agite
Eſa. 43. pęnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris,& non
erit vobis in ruinam iniquitas. & per alium: Ego ſum,
qui deleo iniquitates tuas. & in Euangelio: Gaudium
Luc. 15. erit in cęlo ſuper vno peccatore pęnitentiam agēte,
Ezec. 33. quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigēt
Rom. 2. pęnitentia. itemque per prophetam: Viuo ego, dicit
Dominus Deus, nolo mortem impij, ſed vt conuer-
tatur impius à via ſua, & viuat. Animaduertite fra-
tres,quàm ſit ꝓfuſa & larga bonitas Dei noſtri, quàm
ineffabilis miſericordia eius. Quotidiè contemnitur,
& quotidiè nos ad pęnitentiam benignisſima pietate
inuitat. Fiduciam nobis eius pia benignitas præſtat,vt
nec deſperemus eius miſericordiam,nec tamen abſq;
pęnitentiæ fructibus veniam nos impetraſſe præſida-
Ezec. 18. mus. Quam enim ille patris pietate indulgens ſemper
& 33. & miſericors eſt, tam iudicis maieſtate ſeuerus & me
tuendus eſt. Aequiſſimè iudicat, vnumquenque iuxta
vias ſuas,& reddit vnicuique iuxta opera eius, bona
bonis,mala malis. Redite ergò, chariſſimi, in memo
riam eorum,quæ feciſtis: & ſi peccaſſe vos cognoſci-
tis, ſine vlla dilatione ad pęnitentiæ remedia confugi
te. Audite ſcripturam dicentem: Non tardes conuer
Eccl. 5. ti ad Dominum, & nè differas de die in diem: ſubitò
enim

enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te. Memineritis ſemper, verſari vos in conſpectu omnipotentis Dei, cunctorum hominum nõ ſolùm facta, ſed etiam cogitationes inſpicientis. Nõ eſt enim,

Hebr. 4.

vt ait Apoſtolus, vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius: omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius.

Hęc ergò iugiter cogitantes, intentiſſima ſolicitudine vos cuſtodite, & ad extremum mundi diem ſtudio bonorum operum ſemper vos pręparate. Finis mundi iam propinquus eſt, &, quod lugendum eſt, tot quotidiè mala fiunt, tot calamitates exiſtũt, vt per hæc ipſa mundus finem ſuum indicare & proclamare videatur. En omnia, quæ prophetæ & Apoſtoli prædixerunt, propemodùm impleta iam ſunt: dies iudicij & horrendus Antichriſti aduentus reſtant. En bella alia ſuper alia, tribulationes aliæ poſt alias, perpetua fames & peſtis. Quid ergò adhuc tam ſumus lapideo & ferreo pectore, vt de animæ ſalute nec inter tot mala cogitemus? Diù eſt, quòd Deus comminatur, ſed nihil flectitur hominum pertinacia. Cæleſtis iam olim

Duritia hominũ malorum

intentatur vltio, nec vlla hominum adhibetur ſatisfactio. Dei ira propinquat, & tepidè agitur pœnitẽtia. Teſtantur prophetæ ventura ſupplicia, & rarò ab hominibus diuinum imploratur auxilium. Quapropter moneo vos, dilectiſſimi, vt vel cum mundo deficiente, faceſſat omnis malitia, Deique totis viribus miſericordia concilietur. Non nos diuitiarum ſarcinæ ad terram deprimant, quas haud dubiò ocyùs relinquemus. Non putemus nos pariter & Chriſtum habere poſſe, & mundum. Itaque ſpreto mundo, ad cælũ liberi feſtinemus. Veniat nobis in mentem, quàm grauia ſint ſcelera, quæ admiſimus: quàm dira inferorum ſupplicia, quę timemus: & pro ratione culparum, pœnitentię medicinam adhibeamus. Succurrat animo il-

1. Tim 6.

Iob. 1.

lud Apoſtoli dictum: Nihil intulimus in hunc mundũ, haud dubiũ, quin nec auferre quid poſſumus. Nudi nati ſumus, nudi etiam moriemur. Quicquid autẽ hic inuenimus, etiam hic relinquemus. Sola opera bona, ſi ea fecerimus, nobiſcum ad cęlum feremus: immò illa nos in cælum ferent. Itaque tanquàm peregrini, rebus neceſſarijs contenti, illas nobis diuitias hic acquiramus, quas nobiſcum ad paradiſi patriam feramus. Deum ſuper omnia diligamus: quia reuerà impium eſt, eum non diligi, cui vicem rependere nõ poſſumus, etiã cùm diligimus. Quid enim nos impij, pio Domino retribuere poſſumus pro omnibus, quæ ille tribuit nobis? qui nullis noſtris præcedentibus meritis tanta nobis præſtitit indignis, vt nos à iugo diræ damnationis redimeret. Deſcendit ille ad nos de ſede paternæ maieſtatis, iniurias in terris multas pertulit, probra mortemque innocens perpeſſus eſt. Et omnia quidem tulit patientiſſimè, vt nobis humilitatis & patientiæ exempla relinqueret. Vndè etiam ait:

Mat. 11.

Diſcite a me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris.

Oportet igitur, vt quemadmodùm ille propter nos, ita & nos aduerſa omnia, quæ propter peccata noſtra eueniunt, æquanimiter toleremus, vt patientię fructus in vita æterna capiamus. Vrgeamus, fratres, curſum noſtrum, dum tempus habemus: odiamus hunc mundum, quem tamen diù tenere nõ poſſumus. Nulla nos malorum operum contagia polluant: ſed oculus diuinæ maieſtatis omnia intuens, ſemper à peccatis nos retrahat. Si enim homines, noſtri ſimiles peccatores, & ex eodem luto formatos, ferre nõ poſſumus inſpectores ſcelerum noſtrorum: quantò magis ęternum illum & omnipotentem Dominũ, in quem nullum poteſt cadere peccatum, timere ac reuereri debemus? Eum ergò timeamus & reuereamur perpetuo, ſicque nos ſpes veniæ erigat, vt metus gehennæ ſemper ſolicitos nos reddat.

Oculus Dei oĩa intuẽs, metuendus.

Ante omnia & ſuper omnia charitati ſtudeamus, vti nos pluribus locis ſcriptura diuina hortatur. Si charitas in nobis eſt, cunctis virtutibus ornabimur. Si illa caremus, perit quicquid boni habere videmur. Nec in arrepto benè agendi propoſito laſſemur vnquam, pręſertim cùm Dominus eſt, qui miſerit manum ſuam ad aratrum, & reſpiciat retrò, affirmet non eſſe aptum regno Dei. Reſpicit autẽ retrò, quem pęnitet boni propoſiti, & qui terrenis rurſùs deſiderijs implicatur.

Luc. 9. Retro reſpicere q̃s ſit.

Dum licet, caſtigemus nos, & factorum noſtrorum à nobis rationes repoſcamus, coram iudice noſtro nos accuſemus, nec vitæ emẽdationem ad extremum diem differamus: ſed quotiès labimur in peccata, per pęnitentiam mox reſurgamus, totiſque viribus prauas voluntates carniſque illecebras proteramus. Semper enim ad mortem propiùs accedimus, & dum nos ſecuros putamus, repentè illa extinguet nos. Tendamus alacriter ad illam beatitudinem, in qua ſancti omnes videre nos deſiderant, & Chriſtus rex cæleſtis & ſpiritus Angelici expanſis charitatis brachiis nos expectant. Hæc nos, chariſſimi, tanquàm lac vobis propoſuimus: & ſub teſtimonio Dei & ſanctorum Angelorum, qui nos loquentes audiũt, perſuncti ſumus officio noſtro, cæleſtia vobis præcepta tradentes. Veſtrum iam eſt curare, vt admonitio noſtra ſuum habeat ſalutis effectum: & vt ſemper voluntatem Dei facientes, ab omni vos malo cuſtodiatis: atque tandèm ab omni peccati contagione liberi, ad regna cęleſtia tripudiantes peruenire poſſitis: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Qua ratione conciones ſuas claudere conſueuerit. Cap. 17.

HAec ſummatim de ſancti viri concionibus narraſſe ſufficiat: quæ ille quidem non hoc ordine, vt a nobis commemorata ſunt, in ſingulis cõcionibus proponere ſolebat, ſed diuerſis temporibus. Tandèm autem hæc inferebat: Hæc vos, fratres, ſi ſeruaueritis, habebitis præmium: ſi neglexeritis, ſupplicia perferetis. Nam quòd ad me attinet, ego meam corã Deo liberaui conſcientiam, teſteſque inuoco cęlum & terram, exhibuiſſe me vobis debitum miniſterium, vitãque & mortem annunciaſſe. Id autem vobis nunc affirmo, ſi quidem ſpreueritis verba mea, & per contẽptum ea audire nolueritis, vbi venero ad redemptorem meum, accuſaturum me pertinaciam & peruicaciam veſtram, palamque teſtaturum, vos ſemper volũtati maligni dæmonis potiùs, quàm Chriſti, obediuiſſe. Et tunc reuerà indignante iudice, exactori trademini, dabitiſque pęnas ſine fine, donèc nouiſſimum quadrantem perſoluatis.

Luc. 12.

Hæc igitur ſunt, quæ B. Eligius ſummo ſtudio ex locupletiſſimo pectoris ſui theſauro plebi depromere ſolebat: Interìm nihilominùs alia multa his ſimilia quotidiè exhortans, populo euãgelizabat. O verè copioſum vas, quod tam affluenter miniſtrabat plebi adipem frumenti Chriſti, lætitiam olei & ſobriam vini ebrietatem. O verè glorioſum virum, eximium Dei amatorem, qui vt paſtor bonus ſatagebat ſtrenuè vagabundos reuocare, confractos alligare, errantes ad paradiſi caulas reducere. Cuius bona & ſimplex doctrina redolet proculdubiò prophetas, ſapit Apoſtolos, imitatur Euangeliſtas. Cuius ſermo non alius apud ſuos fuit, quàm de regno Dei, de deliciis paradiſi, de gehennæ ſuppliciis, de iuſtitia, fide & charitate, de contemnendis mundi illecebris & oblectamentis, & vt ſoli Deo totis viribus ſeruiendũ ſit. Dicere autem ſolebat illud Apoſtoli: Non quæro

Sermo familiaris S. Eligij.

2. Cor. 12.

Iac. 5.

quæ veſtra ſunt, ſed vos. Sciebat dictum à Iacobo Apoſtolo: Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viç ſuç, ſaluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum. Sed nunc tandèm ad vitæ eius ordinem reuertamur.

De vino in vaſe aucto. Cap. 18.

VIr quidam in Pariſienſi ſuburbio haud procùl baſilica B. Petri Apoſtolorum principis morabatur, quem & Eligius ob fidem & deuotionem eius amaret familiariter, quique Eligium pro ſanctitatis eius reuerentia vnicè diligeret. Contigit autē, vt quãdoque Eligius prædia monaſterij ſui inuiſeret, ac deindè Lutetiam redire volens, eminùs ab hoc viro conſpiceretur. Vt ergò aduertit ille, Eligium non longè à domo ſua habere iter, accurrit obuiàm, oſculatur eius genua, orat vt cum comitibus velit diuertere ad domum ipſius, & bibere pauxillum vini, quod in vaſe remanſerat. Recuſat Eligius: ſed tandèm vix precibus ſuorum victus, abit ad domum illius. Habebat autem is in cellario ſuo vas vinarium, in quo parùm vini relictum erat. Quod offerens beato viro, orat obnixè, vt indè vel parùm bibat. Satisfacit ille homini, & perparùm bibit: ſed comites eius omnes benè largiter biberunt. Deindè cùm bene precatus eſſet domui illius, valedixit ei, & receſſit ad monaſterium ſuũ, quod intra vrbem Pariſienſem erat. Eo abeunte, vas illud penè exhauſtum, diuino munere totum impletum eſt vino. Altera luce vir ille caſu ingreſſus in cellarium, cernit vas omninò plenum. Obſtupeſcit igitur ad rei nouitatem: ſed mox recordatus ſanctitatis Eligij, ocyùs ſe confert ad eum, indicat quid beneficij propter eum Dominus ſibi contulerit. Eligius id audiens, agit gratias Deo, orat hominem, nè rem cuiquam aperiat, ſed cum gratiarum actione vtatur Dei beneficio. Ille autem orat virum ſanctum, vt veniat ſecum, & benedictionem ſuam impertiat vino illi, & vtendum ex vaſe proferat. Quod ni faciat, proteſtatur ſe ne vnam quidem guttam eius vini vnquàm hauſturum. Sãctus Eligius videns hominis deuotionem, iuit cum illo, veniensque in ædes eius, humì ſe proſtrauit, orans diutiſſimè. Indè ſurgens, vt vidit vas plenum, iubet vinum ex illo promi: ex quo parùm ille guſtauit, cæteri largiſſimos acceperc hauſtus. Tum ille oculis manibusque in cælum porrectis, gratias agens & laudans Deum, abſceſſit.

Vas vinarium penè vacuum, vino impletur diuinitùs.

Quanta vis fuerit excommunicationis eius. Cap. 19.

NOn mihi ſilẽdum videtur illud, quod poſſet multis afferre metum, nè ſint auſi procacibus verbis in ſanctos viros incurrere, niſì velint ſimilia experiri. Quidam è familiaribus Ebroini, homo infauſtus, nimiumq; proteruus, multo tempore conabatur ſyluam longè optimam eccleſiæ beati Eligii eripere, & in ſuum ius transferre: crebrò ea cauſa veniens ad illum, & procaciter eum laceſſens. Quodam autem die in multa hominum frequentia etiam violenter ſyluã illam ab eo extorquere voluit. Eligio autem modeſtè & comiter reſpondente, ille magis etiam petulanter cœpit virum Dei infeſtare. Sed neque ſic Eligius quicquam de ſua patientia remittens, blandis verbis ait ad eum: Amice, inijce frenos cupiditati tuæ. Cur nõ erubeſcis tam cæca mente rem alienam appetere? Si peteres quæ mea ſunt, darem forſitan tibi. At nũc quãdò non meam, ſed eccleſiæ rem expetis, prorsùs noueris me minimè tibi donaturum, quod pauperum neceſſariis vſibus delegatum eſt. His ille acrius ſtimulatus, minitabundus ait ad eum: Si mihi vltrò non dederis, ego vi tollam. Tum Eligius commotus, ſeuero vultu dixit ei: Nouit creator meus, niſì citò mutaueris ſententiam, dignam meritis tuis excommunicationem in te prolatũ iri. Ille id audiens, mirè cachinnari cępit, multaque in virum Dei probra conuiciaq; iactare. Cernens ergò Eligius eum nulla ratione poſſe compeſci, dextera manu extenſa, excommunicationis fulmen in eum terribiliter vibrauit. Mox præpotentis Dei ira eius ſententiam proſequens, ità percuſſit virum, vt viribus omninò deſtitutus, mortuo ſimilis videretur: & ſimulatquè Eligius ore protulit verba, humì collaberetur, cunctique eum animam expiraſſe putarent. Mirabantur omnes Eligij iniuriã tam citò vindicaſſe Deum, orabantque ſanctum virum, vt pro miſero Dominum deprecaretur. Quod vtrùm fecerit, incompertum habemus. Id ſanè admiramur, tantam vim habuiſſe ſermonem eius, vt ſine vllo ictu repentè ſuperbum deiiceret. Simul aduertimus, quàm charus fuerit Deo, vt qui ſententiam eius tam perſpicuè ſua vltione confirmarit.

Hæc sãcti viri cõmotio nõ de vitio, ſed zelo iuſtitiæ profecta ē.
Obſerua Deũ exequentē ſententiã eius.

Quid acciderit quibuſdam refractarijs. Cap. 20.

CVm aliquandò dies natalitius beati Petri Apoſtoli haud procul Nouiomenſi oppido in vico quodam celebraretur, beatus Eligius illic ſuo more conſtantiſſimè prædicabat verbum Dei, dicebatque profligandos & exterminandos eſſe cunctos dæmonum ludos, & nefandas ſaltationes atq; choreas, vanas quoquè & impias ſuperſtitiones. Sed ea verba præcipui quidam eius loci habitatores indigniſſimè ferebant, quòd legitimas, vt ipſi putabant, conſuetudines eorũ abolere vellet. Tractarunt tunc quidam impij inter ſe præſertim è familia Erchonnaldi, qui erat palatio præfectus, de nece S. Eligio afferenda, ſi pergeret ipſorum nugas inſectari. Quod vbi ille comperit, martyrij incenſus deſiderio, vno duntaxat diacono & duobus clericis ſibi adiunctis, reliquis domi manere iuſſis, ocyùs eò profectus eſt, & per medias turbas tranſiens, in edito quodam loco ante baſilicam maiori inſtantia concionabatur, acriter obiurgans illos, quòd ſpretis ſalutaribus monitis, vſqueadeò dęmonum ludibriis dediti eſſent. Ijs verbis admodum commoti, conuicijs & contumelijs eum proſcindebant, mortē ei minitantes, atque dicentes: Nunquam tu Romane, licèt crebrò eas taxes, noſtras poteris abrogare cõſuetudines: ſed eas nos mordicùs retinebimus, nec vllus mortalium tollet nobis gratiſſimos ludos. Tum ille nihil ſe proficere cernens, rei indignitate permotus, Dominum Ieſum toto pectore orauit, vt permitteret homines improbos, qui tam audacter contra eius præcepta venirent, & dęmonibus petulanter obſequerentur, ab ijſipſis obſideri, vt vel ſic cognoſcerent, quorũ operibus delectarentur, & homines fideles propẽſiùs laude & prædicatione ipſius Chriſti nomen efferrēt. Dixit, & confeſtim permulti, ij pręſertìm qui manus ei iniicere moliebãtur, à dæmonibus arrepti, multis modis debacchari cęperunt. Ea re valdè territi omnes, qui aderant, ad hominis Dei ſe veſtigia abiiciebant, veriti nè ſimilia paterentur: promittebãtque ſe dictis eius omnibus audientes fore. Ad quos vir beatus: Nè timueritis, Inquit, ſed iuſtum Dei iudiciũ laudate: dignum eſt enim, vt qui eius iuſſa contemnunt, ad tempus illis traditi, quos amant, ſentiant magiſtros ſuos, quos colunt. Vos autem, ſi Chriſti pręceptis libenter parere vultis, nihil timeatis hos latrunculos. Multis autem rogantibus, vt pro eis Dominum deprecaretur: Sinite, inquit, re ipſa experiri illos, quibus hacte-

Hũc Aemylius vocat Ercẽbaldum.
Magno martyrij deſiderio feruet.
Homines ampliùs quinquagĩta arripiũtur à dæmone.
Latrunculos, dicit dæmones.

nùs

nùs morem geſſerint. Atque ità illo anno vſque ad anniuerſarium eius ſolennitatis diem, manſerunt illi obſeſſi a dæmonibus. In ipſa autem ſolennitate iusſit eos omnes exhiberi palam, porrigensque eis aquam benedictam, ilicò curauit illos. Erant ſanè homines ampliùs quinquaginta. Cumque eos probè inſtituiſſet, & grauiter obiurgaſſet, ſanos à ſe dimiſit.

Aqua benedicta ſanat eos.

De ſingulari efficacia interdicti. Cap. 21.

CVm aliquandò viſitaret diœceſim ſuam, vt ſolent epiſcopi, quadam ex cauſa interdixit, nè Curſus, id eſt, preces Canonicæ, & ſacrificium celebrarentur in baſilica quadam, donèc ipſe iuberet. Erat illic presbyter quidam ſibi malè conſcius, ob cuius culpam id feceret beatus epiſcopus. Is paruipendens eius ſententiam, cùm procùl illum receſſiſſe arbitraretur, campanam hora ſtatuta vti moris erat, pulſare cœpit. Sed vt eius temeritas reprimeretur, campana rationis expers, beato viro obtemperans, nullum ſonum reddidit. Perſiſtit ille trahendo reſtim campanæ, ſed ſonum exprimere non potuit. Itaque egreſſus è baſilica, omnibus rem exponit. Tum quidam ex eis memores, quid iusſiſſet beatus Eligius, properè illum ſequuntur, orant vt bona ipſius venia liceat diuina celebrare officia. Sed ille, tametsi erat clemens & benignus, noluit tam facilè relaxare ſententiam ſuam, niſi præcederet ſatisfactio. Interim triduum labitur, & presbyter ſæpè fruſtrà tentat elicere è campana ſonum. Tandèm optimatum & ſeniorum flexus precibus, cùm pœnitentiæ ſatisfactio accederet, ſolo verbo beatus vir conciliauit locum, & mox campana ſonum edidit, vtì priùs conſueuerat.

Nota.

Mira virtus beati viri.

De arbore areſacta. Cap. 22.

QVandoquè iter neceſſarium ſuſcipiens, peruenit ad locum quendam propinquum Compendio, regali palatio. Feſſus ex itinere, diuertit in agrũ cuiuſdam coloni, vbi erat arbor nucibus onuſta, è quibus miniſtri eius, illo in diuerſorio manente, quaſdam decerpſerunt. Accurrit ocyùs arboris dominus, procaciter improperans nuces ſibi eripi. Id vbi comperit beatus Eligius, vocat ad ſe virum, & blandè ac comiter illum appellans, orat nè propter paucas nuces, cùm plurimæ illi relictæ eſſent, tantas turbas cieat: ait ſe pro nucibus ablatis liberaliter ſatisfacturum. Sed ille tumido animo bonitatem eius ſpernẽs, aſperis in eum verbis inuehitur, eadem ſæpiùs iterãs. Tum vir Dei animo mutato, famulos quidem, quòd id feciſſent, acriter obiurgat, homini illi tres aureos numerari iubet: ſed ad arborem conuerſus, vt olìm Saluator noſter ad ficulneam, ità ait: Quandoquidem adeò tua cauſa infeſtamur, nunquàm deincèps ex te fructus naſcatur in æternùm. Confeſtim ad vocem eius arbor exaruit, hodieque ſic perſeuerat. Tenebat fide pleniſsima illam Domini ſententiam, Qui credit in me, opera quę ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet: atque ità cum fiducia imperauit arbori, Dominicum, vt diximus, ſecutus exemplum.

Mat. 21.

Nota miraculum.

Iohã. 14.

Dæmoniacis imperat ſilentium. Cap. 23.

IN ferijs beati Martini Epiſcopi quandoquè more ſuo inter Miſſarum ſolennia poſt Euangelij lectionem ad populum vir ſanctus concionabatur: ſed eius vocem ampliùs duodecim dæmoniaci, in templo debacchantes, valdè interturbabant. Tum ille porrecta in eos manu, præcepit in nomine Ieſu Chriſti, vt dum ipſe concionaretur, nemo illorum mutire auſus eſſet. Parent ilicò: nec ſolum clamor omnis conquieſcit, ſed etiam plerique dęmones, non ferentes vim verborum eius, relictis illis, quos obſidebãt, pudefacti aufugiunt.

Magna eius in dæmones poteſtas.

De famulo eius repentè ſanato. Cap. 24.

QVidam ex famulis eius, Ermenſindus nomine, peſſimo laborabat morbo, diroque & intolerabili preſſus dolore, vix ſpiritũ trahebat. Volebat tum Eligius aliquò proficiſci. Ille verò miſer, non verbo, ſed nutu obſecrat, vt priùs ſeſe vellet inuiſere. Venit Eligius ad eum: duriter obiurgat, quòd ob culpas ſuas cæco pectore non egerit pęnitentiam. Illo autem penè iam efflante animam, & non verbis, ſed lacbrymis & altis ſuſpirijs ſatisfaciente, beatus Eligius, vt erat certè valdè humanus erga familiam ſuam, permotus miſericordia, præcepit ei, vt in nomine Ieſu Chriſti ſine mora ſurgat ſanus, ſecumque proficiſcatur. Puncto temporis fugit dolor omnis: ſurgit homo, cunctis mirantibus, incolumis, exilienſque, abit cum Epiſcopo. Diaconus quidam immani lateris dolore multos dies cruciatus, morbo creſcente, toto penè corpore tabeſcebat. Eius latus & artus vt sãcta manu vir Dei contrectauit, celerrimè curatus eſt.

Hominẽ ab ipſo mortis aditu reuocas ad vitam incolumem.

De presbytero excommunicato & mortuo. Cap. 25.

QVnidam presbyter diœceſis eius peſſimè apud vicinos audiebat. Eum Eligius crebrò verbis caſtigans, ad ſanitatẽ reuocare nõ potuit. Cumq; mala eius fama latiùs ſerperet, beatus vir tam nefanda audire ampliùs non ſuſtinens, accerſit eum ad ſe, percontatur de crimine, quod fama vulgaſſet, comiter hortatur ad emendationem & confeſſionem. Ille prorsùs negat ſe illud admiſiſſe flagitium, audacterque pergit excuſare ſeſe, videlicet plùs hominem, quàm diuinam vltionem, reformidans. Eligius ſentiens nulla via adduci eum poſſe ad confeſſionem, ferit cum anathemate, vt ſic publicè agat pœnitentiam, nec auſus ſit ad altare ſacrificaturus accedere. Addit minas, ſi id faciat, ſe ſeueriùs in eum animaduerſurum. At ille abſcendens, eiusque minas floccipendẽs, pergit more ſuo viuere diſſolutè, atque poſt paucos dies neglecta beati epiſcopi excommunicatione, ad altare, ſacrificium oblaturus, non veretur accedere. Cumque primas altaris partes intrepidus tangeret, mox diuinitus percuſſus, & magno impetu humì proſtratus, expirauit. Ea re factum eſt, vt beati viri indignatio magno omnibus terrori eſſet: dictaque eius, oraculi inſtar haberentur. Vbi autem ille comperit tam horrendam hominis mortem, valdè eũ luxit, multisque malè viuentibus, vt ſe corrigerent, eius caſum propoſuit. Tanta autem animi eius puritas erat, cunctisq; virtutibus adeò florebat, hymnis & precibus ſedulè vacans, vt etiam futura longè ante prædiceret.

Nota terribile Dei iudicium.

Vt prædixerit mortem cuiuſdam magni viri. Cap. 26.

ROgauit eum aliquandò Erchonoaldus, præfectus palatio, vt cum ipſo longiùs proficiſceretur. At ille multa ſecum reputans, nolebat ire cum eo: ſed tamen coactus à ſenioribus & Abbatibus ciuitatis ſuæ, verentibus, nè tanti viri animum offenderet, ità palam dixit: Quid neceſſè eſt, fratres, vt tanta nos afficiatis moleſtia? Equidem noui, quod vos ignoratis, ſi cum illo ierimus, malè id ceſſurum. Ille

enim

Viſio S. Eligij.

enim hinc quidem exit, ſed ibi morietur. Iuit tamen cum illo: ventum eſt ad locum deſtinatum. Cumque illic nocte quadam, alijs dormientibus, caſu beatus Eligius foràs egreſſus obambularet, & de pſalmis neſcio quid ſecum volueret, ſubitò vidit columnam ignis è cælo deſcendere, & magna vi cubiculum Erchonoaldi penetrare. Rei itaque euentum tacitè ſecum conſiderans, interitum beſtiæ illius diacono ſuo, qui ſortè ſolus tum ei aderat, indicauit. Mox autem diuinitùs percuſſus Erchonoaldus, ſentiens magno ardore cruciari viſcera ſua, iubet ocyùs ad ſe introduci Eligium. Venit Eligius, videt hominem magnis correptum angoribus, hortatur eum, vt quandò iam deſperat ſe victurum, vel moriturus faciat, quod viuens ſpontè noluiſſet: videlicet vt loculos multos auro tumentes, quos equi vehebãt, pauperibus quàm primum eroget pro refrigerio animæ ſuæ: Id ſolum profuturum ei aſſerens: nocitura verò, quæ in theſauris eſſet relicturus. Sed ille vt rapax, ità etiam tenax, dum moras nectit, repentè extremum efflat anhelitum. Corpus eius, miſericordia motus, Eligius ſecum abſportauit, & tradidit ſepulturæ.

Diuinitùs percutitur præfectus palatii.

Vt Flauadum quoquè prædixerit moriturum. *Cap.* 27.

FLauadus tyrannus crudeliſſimus, Vuillibaudum Chriſtianiſſimum virum, Burgundiæ patritium, immerentem occidit. Id vbi ad aures beati Eligij perlatum eſt, ille narrantibus ait: Vos quidem dicitis Vuillibaudum cæſum, Flauadum incolumen. At ego illum, quem vos interfectum dicitis, pro eximijs meritis aio nunc in cælis meliùs viuere: Flauadum verò, quem vos gratulabundi aſſeritis vita frui, breuì malè periturum. Vuillibaudus, inquam, verus Dei cultor, mortuus quidem videtur, ſed ſine fine vitam viuet beatiſſimam: Flauadus verò, qui diù victurus putatur, intra hos decem dies, vti dignus eſt, malè morietur. Poſt dies ſeptem de improuiſò Flauadus percuſſus, miſerè exceſſit è vita.

Prædicit Flauadi tyranni mortem.

Vt obitum cuiuſdam Epiſcopi, ſpiritu cognorit. *Cap.* 28.

PErmulta alia, cùm iam Epiſcopus eſſet, prædixit. Quinetiam adhuc laicus futura annunciauit. Nocte quadam poſt abſolutas ex more preces, paululùm ſe ad quieſcendum componens, mox in ſomnis viſus eſt res admodùm ſerias agere. Excitatus ergò à clerico, & interrogatus quid vidiſſet, ſic reſpondit: Simplicius Lemouicum Epiſcopus nupèr obijt, & Felix ei ſucceſſurus, mittit nuncios ad nos, vt ei noſtram operam nauemus. Cum illis ego iam loquebar: & certè breuì hic aderunt. Dixit, & reddidit ſe quieti. Indè ſub lucem nuncii illi pulſant fores eius: ijs apertis ingrediuntur, indicant Epiſcopi mortem, afferunt multam pecuniam, miſſam à Felice, vt ei ad obtinendum epiſcopatum eſſet adminiculo: ſed Eligio perſuadere nulla ratione poſſunt, vt quicquam eius attingat. At tamen ingreſſus ad principem, gratìs impetrauit, quicquid illi petebant, ſicque eos à ſe dimiſit.

Reuelat ei mors Epi Lemouiceñ.

Cuidam Abbati indicat pericula monaſterij eius. *Cap.* 29.

ABbas Domnolus quandoquè venit ad eum, & aliquandiu hęſit apud illum. Quadam igitur nocte poſt quietem clàm ad ſe accito illi ait: Tu hic ſecurus degis, ſed monaſterium tuum magno inimici impulſu quatitur & exagitatur. Vidi enim in viſione flumen ingens in illud multa vi inferri, & quædam ędificia prorsùs ſubuertere. Quamobrèm perge, quæſo, niſi oneroſum eſt, & vide num fratres tui rectè habeant. Confeſtìm Abbas, ſolicitudine anxius, iter capeſſit, & priuſquàm ingrederetur in monaſterium, nunciatur ei, duodecim ferè monachos dæmonum inſtinctu è monaſterio clàm aufugiſſe. Tum ille non ſine admiratione reminiſcens, quid ab Eligio audijſſet, diuinam in illo gratiam ſuſpiciebat: mox abit quæſitum fratres illos profugos: & quoſdam quidem reduxit ad monaſterium: alios verò, quòd longiùs receſſiſſent, compræhendere non potuit.

Viſio eius

Quænam incluſo cuidam prædixerit. *Cap.* 30.

CVm aliquandò monaſterium ſuum Lemouicenſe vir ſanctus viſitaſſet, & in reditu in Biturigum vrbem veniſſet, voluit Euergiſilum incluſum videre, cuius tum erat celebris apud Bituriges opinio. Sed ille propoſiti ſui plùs æquo tenax, faciem ſuam beato viro oſtendere noluit, non niſì per feneſtram opertam cum illo colloquens. Paucis igitur vltrò citroque habitis ſermonibus, Eligius ei valedicturus: Iam quidem, inquit, te hic frater videre non potui, ſed certè breuì in aula regis Clipiaci viſurus ſum. Illo conſtanter aſſeuerante nunquàm id futurum, Eligius rursùs ait: Vera me dicere tum cognoſces, cùm loco memorato coram principibus & populo ego palàm te viſurus ſum. Non diù pòſt talis ſe caſus obtulit, qui eum neceſſariò cogeret regis palatium adire, vbì ab Eligio honorificè exceptus eſt, qui eò tum quoquè aduenerat. Porrò inter familiaria colloquia ciuiliter admodùm & comiter atque peramanter ab eo repręhenſus, deindè confecto negocio ſuo, Bituriges reuerſus eſt.

Prædicit Euergiſilo, quod ille nunquã putaſſet futurum.

De quibuſdam alijs ab eo prædictis. *Cap.* 31.

MVlta alia in colloquijs familiaribus prædixit, putà mortem Ariberti regis, itemque Dagoberti inclyti principis, natiuitatem Clotarij iunioris: qui cum adhuc matris vtero geſtaretur, & regina valdè ſolicita timeret ſe fœminam parituram in regni detrimentum: Eligius venit ad eam, & iucundiſſimè eam appellans, ait coram omnibus, maſculam prolem edituram, ſeque è baptiſmo eam ſuſcepturum. Nomen etiam necdùm nato tum impoſuit, Clotarium eum vocans. Præter quem alios duos eadem regina peperit: qui cùm adhuc paruuli eſſent, & rex atque regina pacificè & amanter victitarent, talis Eligio oblata viſio eſt: Adſpiciebam, inquit, in viſione noctis ſolem ſub horam diei tertiam clarè lucentem, repentè diſparere. Cumque inſolens prodigium intentè contemplarer, video repentè ceu dimidiam oriri lunam, tribus in orbem vallatam ſtellis, eaque via ingredi, qua ſolet quotidiè ſol recurrens. Eccè autem dum hic quoque attonitus defigo obtutus, mox ſtellis manentibus, luna euaneſcit. Deindè illas tres accuratè conſiderans ſtellas, ad horam penè meridianam video eas accedere, viciſſimque ſuis ſe radiis cædere, & eam, quæ inter eas præſtantior erat, de improuiſò non apparere. Cumque duæ reliquæ inter ſe coniungi viderentur, dicto citiùs altera earum obſcurata & ſublata, vna ſola remanſit, eaque recto tramite ſolis curſum imitans, magno tandem lumine aucta eſt: quantoque ad Occidentem magis ferebatur, tanto eius lux copioſiùs propagabatur. Porrò vbi ad vltimum peruenit occubitum, tan-

Viſio eius.

tam

tam vim luminis ex ſe diffundit, ut ſolis ſplendorem vincere videretur. Huius autem viſionis hæc eſt interpretatio: Defuncto Clodoneo rege, qui ſine dubio breui deſinet eſſe in humanis, aliquandiù regina coniunx eius cum tribus filiolis ſuis Francorum regnum obtinebit. Illa autẽ ſublata, & filijs in regno relictis, vnus ex ijs cadet: nec diù pòſt alter quoq; è duobus, regno priuabitur. Tertius verò ſolus obtinebit monarchiam, eritque eius magna gloria & potentia. Hucuſque Eligius. Nos verò dubitare nõ debemus ita fore, vt prædixit, cùm iam nonnulla impleta videamus. Nã & Clodoueus rex intra breue tempus in pace obijt, & regina coniunx cum tribus paruulis ad paucos annos regnaos, filijs poſteà reliquit principatum. Paucis interim labentibus annis, maior natu dum pacificè regnat, excedit è uiuis, duobus relictis fratribus: de quibus quid futurum ſit, ſolus Deus nouit. Hæc aliaque complura, quæ referre longum ſit, ſæpè prænunciare ſolebat Eligius.

Viſionis eius interpretatio.

Catalogus quidam virtutum eius. Cap. 31.

INter alia diuina chariſmata, ſermo quoque ſapiẽtiæ atq; conſolationis multus ei collatus erat. Humilitas autem & charitas admirabilis & planè eximia ei inerat. In honore non præferebat diuitem pauperi, aut nobiles & potentes abiectis & vilibus: ſed illis ſeueriorem, iſtis blãdiorẽ ſe exhibebat. Famulos ſuos non affligebat, vt ſolent domini ſeruos, ſed tanquàm fratres humaniter diligebat. Iam verò in tolerandis barbaris quanta comitas, patientia quanta? Non ceſſabat infideles ſuadendo ad fidem traducere, ingratos officijs lenire, contradicentibus leniter reſpondere, ſuperbos humiliter tolerare. Ad quæuis dura & aduerſa perferẽda fortis, ad iniuriam omnem placidus, ad miſericordiam facilis erat. Dicere ſolebat, res ſuas non ſuas eſſe, ſed pauperum: quorùm ſanè procurator egregius fuit, omnia ſua liberaliter illis impertiens, in cælis condens theſauros, vbi ſe ſperabat feliciter ſine fine victurum. Erat fide firmus, opere iuſtus, iudicio circunſpectus, deuotione præcipuus, moribus ſuauiſſimus, ſenſu doctiſſimus, animo trãquillus, corde piiſſimus. Semper ſeruabat in factis ſynceritatem, in corde puritatem, in actione virtutem, in moribus diſciplinam. Exhibebat in ſimplicitate innocentiam, in charitate concordiam, in humilitate modeſtiam, in adhortatione diligentiam, in adiuuandis laborantib. vigilantiam, in ſouendis pauperibus miſericordiam, in defendendis Catholicæ Eccleſiæ dogmatibus cõſtantiam. Sermo eius ſemper comitate & charitate cõditus erat, quo mentes audientium tanquàm luminare radiantiſſimum illuſtrabat. O verè imitandum illum, ò ſemen Abrahę benedictũ, ò proponenda omnibus Eligij exempla. Iure Abrahæ filius dicitur, non genere, ſed fide: nõ progenie, ſed imitatione: non ſtirpe, ſed deuotione. Abrahæ benedictio dedit filium: Eligius verò benedictus, tranſit in numerum filiorum. Abraham Domino obtulit filium: Eligius munus præſtantiſſimum obtulit ſeipſum. Et Abraham quidem dedit hæredem, Eligius hæreditatem: ille innocentem filium, hic omnem ſubſtantiam ſuam. Conſequens indè ſit, vt ſimilitudo officiorum paria efficiat merita. Denique Abraham obtulit id, quod habuit: Eligius quicquid in mundo habere potuit, Domino dedicauit. Sed hactenùs quidem, etsì parùm eleganter, tamẽ prolixè, de beati viri uita diximus, quanquàm longè minùs, quam pro meritis & dignitate illius. Supereſt nunc, ut pro ædificatione multorum, eius è uita deceſſum commemoremus.

Pauperũ ẽ egregi⁹ pcurator.

Collatio eius cum Abrahamo.

Gene. 22.

De feliciſſimo beatiſſimi uiri ex hac vita imminente deceſſu. Cap. 32.

CVm ergò beatus Eligius omnia mundi huius aduerſa multiplicesque labores diù fortiter tolerasſet, innumera miſericordiæ & benignitatis officia prętitiſſet, optima viuendi exempla de ſe præbuiſſet, captiuos plurimos & ꝓpè innumerbiles redemiſſet, magnos monachorum & monacharum greges Domino collegiſſet, incredibilem eleemoſynarum copiam in pauperes contuliſſet, & ingentes ſibi meritorum theſauros coaceruaſſet, annos iam natus ampliùs ſeptuaginta, ſentiens imminere diſſolutionem corporis ſui, quodam die cum diſcipulis ſuis in Nouiomenſi oppido deambulabat, atque interim caſu eminùs conſpiciens in fronte baſilicæ beati Medardi parietẽ nonnihil diruptum, ruinam minari: ocyùs inſſit accirì artificem, qui parietem communiret. Dicentibus autem diſcipulis, ut opportunum tempus ſuſtineret, quò & faciliùs & durabiliùs reparari poſſet, ille reſpondit: Immò iam fiat: nam alioqui Eligio ſuperſtite non fiet. Illo ſermone mirè omnes conſternati, gemebundi dixerunt ad eum: Non contingat, domine, nobis famulis tuis videre, quod dicis: ſed potiùs ad Eccleſiæ ſuæ ornamentum & pauperum leuamentũ, Chriſtus tuam beatitudinem in multos annos floreſcere velit. Tum ille, ſublatis ſuppliciter in cęlum oculis, ab imo pectore longa trahens ſuſpiria: Non noſtra, inquit, ſed Domini voluntas fiat de me. Exigit ſanè ipſa naturæ conditio, ut poſt longa uitæ huius oblectamẽta tandèm eamus ad ueniam. Sed & vobis expedit, ut à diuina voluntate, quam impedire non poteſtis, minime diſcrepetis: ſine dubio enim præfinitum tẽpus nunc adeſt. Omnibus igitur valdè mærentibus, rursùs ait: Nolite, filioli, dolere hoc nomine, ſed potiùs gratulamini mihi. Hoc tempus enim iam olim ego deſiderabam, iampridèm hanc mihi miſſionem poſt lõgas uitæ huius ærumnas fieri peroptaui. Verùm illis gementibus, & tamen quadam adhuc ambiguitate hęrentibus, illa tum colloquia intermiſſa ſunt. Sed ſtatìm leui beatus vir febre laborare cępit, certiusque iã edoctus de obitu ſuo, iubet conuocari omnes miniſtros ſuos, quos ipſe multo tempore & aluerat & inſtituerat, ijsque denunciat finem vitæ ſuæ iam impendère, atque uti ſemper conſueuerat, inter cætera hortatur eos ad ſeruandam pacem mutuam, ad charitatem uel maximè colendam, vt quę ſit unitatis & concordiæ uinculum. Deindè euocato Baldredo Tornacenſis Eccleſiæ Abbate, ſic ait: Ego, frater, quod certisſimè futurum ſcio, te celatum nolo. Equidem iã ſum abiturus à uita: te uerò admoneo, nè vnquàm velis Turones redire: ſed mane hic apud fratres tuos. Quòd ſi ſecùs feceris, iam antè tibi prædico, viuũ te indè non rediturum. Quod quidem ſic accidit. Baldredus enim poſt obitum beati uiri ſine dilatione Turones petiit: ſed poſt dies non multos, turba in eum irruente, valdè cæſus, & tandèm interfectus eſt. Cùm ſic autem, ut dicere cœpi, uir beatus ægrotaret, & morbus ad quinque vel ſex dies ità eum infeſtaret, ut ipſe tamen interim ſcipioni ſonnixus obambularet, morbũque diſſimularet: non ceſſabat ab opere Dei, bonam eam uirtutum ſuarum coronidem fore ſperans, ſi ad extrema vſque perduceret id, quod per lõga uitæ ſpatia conſtanter retinuiſſet. Pernox enim in uigiliis & orationibus, membra laſſeſcentia ſpiritui ſeruire cogebat, & iam mente quodammodò in cælis degens, optatum iter lætisſimus expectabat. Sentiens autem iam appropinquare feliciſſimæ migrationis diem, pridiè Calendas Decembris congregatis vndique famulis

Sũma itẽ cõmemorãt rectè facta eius

En vir sãctus, q oĩa mũdi delectamẽta penitus cõtempſit, ſe is abũdaſſe dicit, ĩcredibili vtiquè modeſtia.

Eius prophetia.

Mirabilis feruor ſpiritus eius.

Vltima & adhortatio.

mulis & diſcipulis ſuis, ſic locutus eſt: Vltimam, dilectiſſimi, paruitatis meæ audite ſententiam, & vos amantis ſuprema verba gratis animis accipite. Si mihi amoris vicem rependitis, mandata præpotentis Dei ſeruate: I E S V M ſemper ſuſpirate, præcepta eius veſtris animis affigite, eius nomen, ità ut ego, amate: incertum uitæ lubricæ occaſum ob oculos perpetim habete, D E I tremenda iudicia nunquàm non formidate. Ego iam ingredior uiam uniuerſæ carnis. Itaque me poſthàc habituri hic non eſtis. Ego autem certè cupio diſſolui, & ſi Domino ſic niſum eſt, ire ad requiem. His dictis, cùm omnes flerent & eiularent, ſingulatim euocatis ille vernaculis ſuis indicauit præſtantiſſima monaſteria, ad quæ ipſo defuncto conferre ſe deberêt, aitque eis: Eccè hodiè in manus ueſtras commendo ſalutem animarum veſtrarum Memento te admonitionum mearũ, & iam ſinguli de vobiſipſis cogitate. Eligius enim migrat, nec deincèps in hoc ſeculo erit vobiſcum. Tum verò omnes, qui aderant, cũ ingenti rugitu, ſingultibus vocem interrumpentibus, ità dixerunt: Cui nos, pater, relinquis? quid ità citò à nobis recedis? Cui orbatos tradis alumnos tuos, aut cui, paſtor optime, gregem, quem ex gentibus congregaſti, fouendũ committis? Scimus quidem iam olim flagrare te Chriſti deſiderio, ſed ſalua tibi manente præmia tua: nec ſi diutiùs hic eris, illa minuentur, immò aucta potiùs in dies cumulabuntur. Si igitur fieri poteſt, differ exitum: nè ille nobis omnibus afferat exitium. Non te cogit migrare ætas: noſtri, pater, miſerere, quos deſeris. Aut ſi omninò placet exire, nos habeto itineris comites. Nobis enim præſtabilius eſt tecum mori, quàm ſine te viuere. Abſentiam tuam ferre non poſſumus. Neque enim habebimus ſimilem tui. Hęc atque alia illis dicentibus, vir piiſſimus vbertìm flebat, lachrymis clementisſimum eius animum ſatìs teſtantibus. Gaudebat ſe vocari à Domino, dolebat illos deſtitui. Incitabat pietas, nè eos dessereret: Chriſti deſiderium impellebat, nè diutiùs ab illo ſe ſeparari pateretur, quem ardentisſimè ſitiebat, & oculis interioribus totaque mente complectebatur. Tandèm inter ipſas lachrymas ità rursùs eos compellat: Faceſſat mœror, nec mihi, quæſo, fletu ueſtro moleſtiam afferatis. De receſſu meo, ſi ſapitis, gaudere vos potiùs conuenit, quàm lugere. etsì enim corpore abſens ero, ſpiritu tamẽ meliùs vobis adero: atque etiã sì ego nullibi eſſem, Deus tamen ſemper vbiquè eſt. Illi equidem vos commendo: ego uerò ſi quid boni facere potui, veſtris profectibus ſeruire volui. Scietis

Rom. 2.

hoc in illa die, cùm iudicabit Deus occulta hominũ, & dabit unicuique ſecũdùm opera eius. Scio quidem me ceu inutilem ſeruum non feciſſe vt debui, ſed tamẽ dominus nouit, quid voluèrim. Vos ergò moneo, & per glorioſum Chriſti aduentum obteſtor, ut ſi qua in vobis erga me charitas eſt, inſtituta & iuſſa mea ſeruetis, & monaſteriolis meis, quæ Chriſto auſpice condidi, ubi poteritis, ſolicitudinem adhibeatis: Valete viſcera mea Hęc cùm dixiſſet, die iam adueſperaſcente, fixis humi genibus, cum multo gemitu orauit

Orat Dominũ pro idoneo ſucceſſore.

Dominum, ut benignisſima pietate ſua daret paſtorẽ commodum & humanum plebi ſuę: Nè fiat, inquit, æterne paſtor, hęc plebs ſicut oues non habentes paſtorem. Commendo tibi oues, quas mihi crediditi: & familiam omnem, quam per miniſterium officii mei tuo ſancto ſeruitio mancipaſti. Tuo, quæſo, ſemper auxilio protegantur, tuo nutu gubernentur. O præſtantem Eligii charitatem, & eximiam bonitatem, Iãiamque abiturus è mundo, ſui quodammodò cura neglecta, aliorum, vtì ſemper conſueuerat, tam ſolicitè memor eſt.

Vt animam Domino reddiderit. Cap. 33.

DEindè in extremis poſitus, cùm modicus calor teperet in pectore, nec præter ſenſum quicquã uiui hominis ſupereſſet, oſculatus eſt diſcipulos ſuos, & per ſingulos plorans: Iam non ultrà, inquit, loquar vobiſcum. Valete iam in pace, & me deincèps ſinite quieſcere. Redeat terra in terram. Quæ eius uerba omnium animos incredibili conficiebant dolore, ità ut lachrymas nulla ratione reprimere poſſent, & vox faucibus hæreret, conantesque linguas in uerba prorumpere, ſingultus & ſuſpiria interpellarent. Sed hęc tamẽ vtcunquè depromebant: Dolemus quidem accerrimè nos tua præſentia orbari: ſed tua cauſa, pater optime, conſolamur nos, quòd poſt uitæ huius labores ad requiem æternã proficiſceris. Tum ille oculis manibusque in cælum erectis, diù mente precabatur. Deindè in vocem prorumpens: Nunc dimittis, inquit, ſeruum tuum Domine, ſecundùm uerbum tuum in pace. Memento quæſo, quòd ſicut lutum feceris me: & non intres in iudicium cum ſeruo tuo: quia nõ iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis uiuens. Memento mei, qui ſolus ſine peccato es, Chriſte mundi redemptor, & educens me de morte corporis huius, ſaluum me fac in regnum tuum cæleſte. Tu ſemper fuiſti protector meus: in manus tuas commendo ſpiritum meum. Scio me non mereri conſpectum tuum: tamen tu ſcis, quia ſemper ſpes mea fuit in miſericordia tua, & fides mea in tua credulitate permanſit. Et nunc quoquè in confesſione ſancti nominis tui moriens, extremum, Chriſte, anhelitum efflabo. Suſcipe ergò me ſecundùm magnam miſericordiam tuam, & non confundas me ab expectatione mea. Aperi mihi properanti ianuam uitæ, & principes tenebrarum nõ occurrant mihi, nec conturbent me poteſtates aeris huius, ſed clemens dextera tua protegat me, & tua potentia me defendat, manùsque tua deducat me in locum refrigerii, & vel in ultimam manſionem ex iis, quas præparaſti ſeruis tuis timentibus te. Sub his uerbis reddit ſpiritum. Erat tum prima noctis hora: & eccè confeſtim uiſa eſt ex illis ædibus lux ingens & ualdè coruſca ſursùm aſſcendere, atq; inter mirantium obtutus ſphęra ignea, crucis in ſe effigiem præferens, perniciter admodùm per denſas nubes in cælum penetrare. Atque hunc in modum ſancta illa anima, depoſita carnis ſarcina, & à uitæ huius angoribus liberata, ad ſuum iucundiſſima reuolauit authorem, & in antiquam poſſesſionem poſt lõgam exilii huius peregrinationem, cælo gaudente, terra plorante, Angelis plaudentibus, ouans aſſcendit. Quàm uerò ſanctus ille uir charus fuerit plebi, mox ab eius obitu declaratum eſt. Vix enim ſpiritum exhalauerat, & iam tota urbs luctu omnia complebat, ut tanquàm communis parentis obitu, omnes orbitatis vulnere confecti viderentur. Compoſitum autem ex more corpus, in eccleſiam deportatum eſt, ibiq; pariter clerus i hymnis, populus in lamentis, noctem duxère peruigilem.

Luca 2.
Iob 10.
Pſal. 142

Feliciſſimè exit è corpore ad uitam ſempiternam.

Ingẽs ſui relinquit deſideriũ.

Vt ſanguis fluxerit è naribus eius, & ut corpus loco moueri non potuerit. Cap. 34.

MAnè ingens vtriuſque ſexus multitudo ad oppidum aduolauit, itemque regina Bathildis cum filiis & proceribus, multoque exercitu. Et ipſa quidem regina properè ad corpus beati viri accurrens, magnam illic fudit lachrymarum vim, valdè dolens, quòd eum viuum non reperiſſet. Interìm iubet præparari omnia, vt poſſit corpus ad Calam monaſterium eius transferri. Sed cùm loco moueri non poſſet, magno animi dolore affecta

Corpus eius loco moueri non põt.

re affecta eſt, curauitq́; triduanum indicendum ieiunium: quod etiam ipſa cum optimatibus ſuis & clero ſeruauit, ieiunio etiam cum illis pariter perpetuas adiungens vigilias. Quæ cùm fierent, inſantùm illa mœrebat & lugebat, ut nullo pacto lachrymas frenare poſſet. Cumque præ nimio dolore deſiderium eius ferre non ſuſtineret, tandem ut animo ſuo ſatisfaceret, detecto eius vultu, cum multis lachrymis oſculata eſt eum, itemque pectus & manus. Eccè autem dum ſic palpat ſacrum corpus, tametſi erat hybernum tempus, & iamdiù illud fuiſſet eanime, prorſusque frigidum, copioſus ſanguis ex eius naribus manauit. Id ubi viderunt Epiſcopi & regina Chriſtianisſima, confeſtim admouerunt lintea, ſummo ſtudio ſanguinem colligentes, eum pro magno munere in reliquiis ſeruandum ſepoſituri. Interim eapleto ieiunio, modis omnibus ſatagebat regina, ut corpus beati uiri in Calam monaſterium eius transferretur. Sed ediuersò alii Pariſios illud transferre volebant. Quibus vtriſque ſe opponebant ciues Nouiomenſes, iuſtisſimam hæreditatem corpus antiſtitis ſui ſibi uendicantes. Sub ea pia contentione, cùm Epiſcopi & præſtantiores quique fauerent reginæ partibus, decernerentque ad monaſterium beati uiri corpus eius transferendum, magnus clamor & tumultus ortus eſt in uniuerſo populo Nouiomenſi. Tum regina prudenti uſa conſilio, omnipotentis Dei iudicio rem totam committens: Faceſſant, inquit, uerborum contentiones. Si placet Deo & ſancto eius, ut perducatur corpus, quò ego volo, ilicò ſe leuari ſinat. Sin aliter, iam experiamur. Mox accedunt ad corpus, ut illud tollant, ſed nulla ui moueri poteſt. Tentatur id ſubindè ab aliis atq; aliis, & tandē ab ipſa regina, totis viribus in id incumbente, ſed nihil efficiunt. Tū regina ad proceres ſe vertens: Iam perſpicuè, ait, animaduertimus, nolle eum aliò abſportari. Permittamus igit huic populo uel inuiti, quod hactenùs ſpontè noluimus. Aſſenſerunt omnes, & ſimulatquè feretrum leuare cœperunt, tanta facilitate motum eſt, ut commodè iam à duobus portaretur, quod paulo antè plurimi nec mouere leuiter poterant. Id miraculum cùm uidiſſet regina & ciues omnes, in Dei laudes eruperunt, dixeruntque: Mirabilis es Deus in ſanctis tuis. Cùm autem ad ſepulcrum deduceretur, tota penè ciuitas præſtò fuit ad funeris obſequia, multùm lugens deceſſum paſtoris ſui. Ipſa quoquè regina, licèt hyemis tempore palus valdè excreuiſſet, adduci non potuit, vt equo veheretur: ſed pedeſtri grauique labore ſequens feretrum per paludem, cū omni familia lamentabatur. O quantus ibì tunc erat luctus omnium, inprimis autem monachorum, & pauperum, quorum planctus per plateas omnes audiebatur. Cantabat clerus voce lachrymabili, & agmina plorantiùm miſerabiles in æthera dabant voces. Et ut in pauca conferam, plena erant omnia luctu incredibili: flebilibusque uagas implebant vocibus auras, clamabantque paſsim omnes partem ſe & nutritium perdidiſſe: nec facilè poterat pſallentis cleri cantus à lamentantis populi planctu internoſci. Et quis illo die tā ſaxeus aut planè ferreus eſſe poterat, vt, cùm videret reginam & proceres, pauperes & *inopes, plebem vniuerſam iam miſerè plorare, non ipſe pariter acerbe fleret? Iā uerò quis ſatis explicare queat, aut ſiccis etiamnùm recordari oculis, cum peruentum eſt ad ſepulturæ locum, quo ardoris deſiderio, quo amoris affectu, qua doloris vi & impetu retētū, cōpreſſum retractū ſit feretrum à populo, ut, quòad fieri poſſet, maneret oculis expoſitū corpus, quò vel ſic vtcūq; ſuo ſatisfacerēt deſiderio oēs ſtudioſè quaſdā iniiciebāt moras, nè ſepulcrū clauderet: nō.n. ferre poterāt eius abſentiā. Aegrè tādèm ab Epiſcopis populo ereptū, monumento traditū eſt: celeriterque aduoluto ſaxo, inprimis reuerenter & honorificè illic habetur, aliquādò in gloria ſurrecturum. Ad extremum regina venerabilis cum plebe valdè feſſa, poſtquàm illud reuerenter venerata eſt, ieiuna receſsit, luctuque eam non ſinente cibum ſumere, ſic triduanum lachrimabunda ieiunium expleuit.

Obſeruarē admirandam.

Corp' immotū permanet.

Eccè miraculum.

Pſal. 67.

Summè oēs lugēt amiſiſſe ſe tātū virū

** diuit.*

Regina Bathildis dolor ingens.

De celebritate funeris eius. *Cap. 35.*

COmparetur nunc, ſi placet, beati viri huius nō funus, ſed triumphus, cum inani pompa ſeculi huius, & hominum diuitijs affluentium. Iſtos miſerè viuentes confuſis plauſibus turba inſaniens extollit: Eligium mundi huius ærumnis ereptum, cū ſummis laudibus cælicolæ in cælum deducunt. Iſti poſt pompas momentaneas traduntur in tartara: Eligius poſt mundi huius aduerſa omnia fortiter ſuperata, ſinibus patriarcharum excipitur. Iſti diuitiarū mole preſsi, ruūt in gehennam: Eligius eleemoſynis fultus, ſublimis fertur in cælum, cum beatis reſurrecturus in gloria. Illi ob mala merita pœnas dant mortis æternæ apud inferos: Eligius pro meritis beatis in ſinu Abrahæ quieſcit, ſine vllo metu iam felix. Iſti poſtremò in profundo tartari lugent miſeri cum damnatis: Eligius meus perpetim laureatus, cum ſanctis omnib' in cæleſti paradiſo exultat. Gratias tibi inter hæc, & propter hęc, Deus fidiſsime retributor: quoniam reddidiſti ei magna pro paruis, & quieſcere eum feciſti in amœnitate ſempiterna & ſemp virentis paradiſi tui delicijs. Sed nè lectori nimietate faſtidium afferamus, de his dixiſſe ſatis ſit. Volebam equidem, quòd iam admodùm multa dicta ſint, finem opuſculo imponere: ſed miracula, quæ ad ſanctiſsimum corpus eius aſsiduè fiunt, cogunt me addere nonnulla: ſed ità tamen, vt ꝓpter lectores, omiſsis plurimis, nè moleſtus ſim, pauca tantùm commemorem.

Mala & bona merita, diuerſa habent præmia.

De furto indicato. *Cap. 36.*

POſtquàm beati viri corpus mandatum eſt ſepulturæ, caſu relicta ibi fuit pellis quædam caprina lōge optima, ex Epiſcopi domo, quæ feretro impoſita fuerat. Eam, cunctis abeuntibus, Vſſo diaconus, natione Sueuus, clàm ablatam, in lectuli ſui ſtramine abſcōdit. Reuerſi funeris miniſtri, vident eam non adeſſe, nec mediocriter conſternati, paſsim eam inquirunt. Sed cùm nulla ratione reperire poſſent, extitit inter eos non minima turbatio. Interim nox cogit omnes dare ſe quieti, & eccè Abbati Sparno vir ſanctus in viſione apparet, blandeq́;, vt ſolebat, eum compellās, indicat locum, vbi res ablata haberetur. Altera luce Abbas, quid in viſione cognouerit, duobus fidelibus fratribus exponit. illiſque aſſumptis, abit ad lectum diaconi, quærit rem furto ſubductam, moxque inuenit. Tum accitum diaconum duriſsimè obiurgat, non tamen verberat. ſiquidem B. Eligius prohibuerat, nè id faceret. Vbi res ad aliorum notitiam perducta eſt, B. Eligium omnes cœperunt timere haud vulgariter, & ita vt par erat, perpetua eum veneratione proſequi.

Apparet Abbati Sparno ſ. Eligius

Vt vinum cuidam auxerit. *Cap. 37.*

DVlciolenus presbyter, homo ſimplex & rectus, non longè à Lutetia degebat, eumq́; B. Eligius adhuc in corpore manens, oblata opportunitate crebrò inuiſere ſolebat, & res neceſſarias liberaliter ei

ſup-

ſuppeditare. Cùm aũt ab ei⁹ obitu fluxiſſent dies ferè triginta, aut non ampliùs, nocte per viſum ei apparẽs, ſciſcitatur quinam habeat, aut cuius benignitate ſuſtẽtetur. Tum ille, Benè, inquit, hactenùs habeo, precibus tuis adiut⁹. Putans aũt corporaliter eũ ſecũ colloqui, maiori indè concepta fiducia: Parum, ait, vini habeo ex ea vinea, quã per te Dominus mihi dedit. quæſo mi domine, vt pariter indè guſtemus: ſimul calicem ei offerens. At vir ſanctus porrecta manu benedixit poculo, iuſſitq; refundi in vaſculum, vndè vinum illud hauſerat. Id illo faciẽte, confeſtim ſublata viſio eſt, & preſbyter expergefactus, conſternatuſque, manè ingreſſus eſt cellam, in qua pridiè parùm vini reliquerat, diligenterque inſpectis vaſculis ſuis, vidit vas, in quo pauxillùm anteà fuerat vini, iam ad ſummum vſque repletum.

Itèm cuidam preſbytero.

Obſerua miraculũ.

Quid regina Bathildi iußerit denunciari. *Cap.* 38.

ALteri cuidam in regis palatio commoranti in luculento habitu apparens, iuſſit, vt quamprimùm adeat reginam Bathildem, admoneatque eam pro Chriſti reuerentia deincèps miſſa facere veſtium aurea gemmataque ornamenta, quibus etiamnùm vteretur. Illo diſſimulãte, nocte altera rursùs apparet ei, repetitque eadem, quæ prius mandarat. Sed illo minimè id auſo reginæ indicare, tertiò adeſt, grauiterque homini comminatur, ni faciat, quod iuſſus ſit. At nec ſic tamen iuſſa capeſſentem præ timore, mox febris infeſtat. Regina ad eum venit, cauſam morbi perquirit. Ea data opportunitate, aperit ille, quid ab Eligio audierit, ſtatimque pulſa febre, reualeſcit. Porrò regina ocyùs ponit ornamenta omnia, nihil præter manicas aureas retinens: cunctaque pauperibus diſtribuens, elegantiora quæque ſeruauit, atque ex iis Crucem pulcherrimam fecit, eamque ad caput beati Eligii deponi iuſſit. Thecam quoque ex multo auro & argento, in quo eius ſacra oſſa conderentur, miro opere conficiẽdam curauit, ità dicens: Hic vir beatiſſimus multorũ ſanctorum effecit thecas: & ego quoquè, vt dignũ eſt, eius memoriæ, ſi potero, operam dabo. Cumq; id feciſſet, tanta deincèps à proceribus & potentibus ei loco auri & argenti atq; gemmarum copia collata eſt, vt eam difficile ſit verbis explicare.

Febre correpti negligens iuſſa eius: exequẽs, mox reualeſcit.

Nota ſtudium veterum erga ſanctos.

Vt linteum thecæ eius ſudàrit. *Cap.* 39.

EA autem theca, propter auri gemmarumque ſplẽdorem, Quadrageſimæ diebus tegi ſolebat lineo panno, itemque holoſerico ſanè eleganti & precioſo. Quod cùm aliquandò initio Quadrageſimæ factũ eſſet, poſt aliquot dies, multis adſtantib⁹, contigit inauditum miraculum. Cœpit enim ſudare linteũ illud, ſenſimque magis atque vapores exhalans, copioſius humectari. Quod vt viderunt qui tũ aderant, rei nouitate obſtupefacti, Chriſti eximiam illic aiebant declarari potentiã. Cùm aũt etiã diſtillare cernerẽt linteũ, ſenioribus id conſultiſſimũ viſum eſt, vt ablato linteo à theca, exprimerẽt humorem in vaſculũ, iſq; pro medicina ſeruaretur. Sicq; factum eſt, & ille liquor in vaſe æneo ſeruatus, multis poſteà attulit ſanitatẽ. Tanta autem fuit eius ſudoris admirandi copia, vt pannus holoſericus, cui erat linteum illud adiunctum, optimo colore tinctus, colorem illum amitteret, eoque linteum inficeretur. Duos ferè ſextarios ſudor ille compleuit.

Miraculũ ſanè ſtupendum.

De mira efficacia ſudoris illius. *Cap.* 40.

EA tempeſtate aliquot Franciæ vrbes dirè vaſtabat morbus quidam, cuius pellendi cauſa credimus liquorem hunc diuinitùs collatum. Si quis enim illo correptus morbo, in mortis diſcrimen veniſſet, & eũ liquorem attigiſſet, confeſtim ſanabatur. Erat tum Veromãduorum Comes Ingomarus, homo prædiues & potens. Is metuens vndiquè tum graſſantem peſtem, vbi didicit ſudoris huius miraculũ, totum ſe cõtulit ad B. Eligii patrocinium implorandum, atque ex eodem liquore cum multa fide nonnihil ſibi dari petiit, promittens, ſi ſanctus Epiſcopus obtineret apud Deũ, vt eius prædia non infeſtaret is morbus, decimas rerum ſuarum & maximam villam ſuam ſe eius Eccleſiæ delegaturum. Accepto igitur ſalutari liquore, inuiſit prædia ſua, iuſſitque omnes eorum incolas reuerẽter eum attingere. Atque ità factum eſt, vt cùm vndiquè morbus ille prouinciam vaſtaret, nullum tamẽ ex iis, qui erant ditionis eius, corripuerit. Quamobrèm valdè ille exhilaratus, decimam partem ex omnibus donauit Eccleſiæ S. Eligii. Fuit autem donũ illud ampliſſimum, ità vt centum homines & pecora plurima ceſſerint Eccleſiæ illi.

Mira vis eius liquoris.

Vt quendam percuſſerit, nequiter ipſi inſultantem. *Cap.* 41.

QVidam cultor vineæ eiuſdem Eccleſiæ, cùm eſſet deſidioſus & negligens, ſæpè à beato viro adhuc ſuperſtite repræhenſus fuit: & vt curari poſſet, interdùm etiam minæ verberum ab illo intentatæ fuère. Poſtquàm autem vir ſanctus è vita deceſſit, homo ille ſtultus & inſolens, quodam die venit ad monumẽtum eius, inſultans illi non abſque cachinno, ſicq; vt aiũt, garriens: Eccè qui mihi verbera minabaris, iam hìc iaces mortuus, ego verò aura vitali fruor. Dixit ſic, moxque videt ſibi adſtantẽ B. Eligiũ, & virgam, quam manu tenebat, vibrantẽ in caput ſuũ, ſicq; dicentẽ: Animaduerte, ſerue nequam, non me eſſe mortuũ, vt tu iactitas: ſed reuerà me viuere, è terris ereptum. Ad hæc verba mox ab ictu cædẽtis intumuit viri caput, mẽbra omnia mirè preſſa ſunt. Increſcẽte dolore, vtraq; manu complectens caput turgidũ, per oẽs vrbis plateas voce lachrymabili, quid ſibi accidiſſet, enũciauit. Cõfluebant ciues plurimi ad hoc ſpectaculũ non abſque multo ſtupore, & quanuis nõnulli cuperẽt mederi homini, fruſtrà tamen id fuit: immò quanto plùs conabantur adhibere leuamenti, tãto magis augebatur dolor. Tãdèm poſt immenſos cruciatus ad beati viri monumentum reductus, ibique à multis edoctus, pro culpa ſua ſatisfaciens, poſt longa ſpatia ægrè potuit amiſſam recuperare ſalutem.

Obſerua hic, num ſancti ſignorent res noſtras.

Vt vincula reorũ apud eius eccleſiã rupantur. *Cap.* 42.

SEd quis poſſit vllis verbis conſequi omnia, quæ illic Chriſtus Dominus aſſiduè operatur? Si ob culpã ſuam vincti catenis per aggerẽ publicum, qui baſilicæ eius proximus eſt, ducantur, ubi ventum eſt contra baſilicam illã, mox diruptis vinculis omnibus, ſoluuntur rei. Id vt certiùs conſtet, vnũ tantùm ex multis cõmemorabo. Vir quidam iure vel iniuria ferreis aliquãdò cõſtrict⁹ vinculis, cùm ad ſupplicũ duceretur, clàm è manib⁹ trahentiũ elapſus, celeriter ad B. Eligii eccleſiam confugit. Cũq; ad eius thecam veniſſet, & illic ſubſiſteret trepidus, ilicò fracta catena decidit. Inſecuti aũt illũ tortores, vt viderũt ſtare ibi liberum, furore perciti, rursùm collo eius & manibus catenam iniiciunt, magna vi è templo eum extrahere conãtes.

Eccè miracula.

Tum miſer ille tremens & pallens, ad ſepulcrum beati
viri ſupplices tendit manus, &, O beate Eligi, inquit,
placet ne tibi ad te confugiẽtem tuo auxilio deſſitui?
His dictis, ilicò magno impetu fracta catena, longiùs
proſiliit. Ea re valdè pterriti oẽs, qui viro manus inie
cerant, in terram ſe abiiciunt, & temeritatis ſuæ ve-
niam cum ingenti metu precantur. Poſt aliquot horas
venit eò loci eius Epiſcopus, & cùm audiuiſſet hoc mi
raculum, non credidit factum. Abiẽs autem è templo,
ſimulatquè aſcendit equum manſuetiſſimum, qui il
lum aduexerat, ab eo excuſſus, & humi collapſus diris
eſt doloribus affectus. Statim igitur hęſitationis ſuæ
reminiſcens, coram omnibus culpam ſuam agnouit.
Atque ità indè ſublatus, & poſt multos dies reſtitutus,
cautior deincèps fuit.

Præclarũ miraculũ.

Punitur à Deo, non credẽs miraculum factum.

De equo viri Dei, temerè ab Epiſcopo vſurpato. Cap. 43.

CVm adhuc in terris degeret vir beatus, equum
habuit inter cæteros manſuetiſſimum, quo, cùm
poſceret neceſſitas, ſedere plerũque cõſueuerat. Poſt
eius deceſſum, equus ille ceſſit Abbati ei⁹ eccleſiæ. Por
rò Mommolenus eius loci Epiſcopus valdè illi inhiãs,
vi eum abſtulit Abbati. Abbas nihil illi reluctari auſus,
mox ad beati Eligii ſe monumentum contulit, eique
rem totam commendauit. Itaque equus mox cępit la
borare ex pedibus, immò toto corpore tabeſcere. Id
cernens Epiſcopus, adhibet medicum: qui etsi ſedulã
illi curam impenderet, nihil tamẽ potuit efficere: im-
mò ſi quis vellet equum accedere, omni poſita mãſue
tudine, calcibus cędebat, & morſus inietabat. Tãdèm
Epiſcopus veritus nè equum penitùs perderet, cuidã
matronæ eum dono dedit. Illa verò accuratè ſanandũ
curauit: ſed cùm aliquandò iter factura, eius tergo in
ſediſſet, ille frendens & calcibus verberans, grauiter eã
excuſſit, ità vt toto ferè anno decumberet. Tum illa re
miſit equum Epiſcopo, probra conuiciaque adiũgẽs.
Epiſcopus recepto rurſus curam adhibet, ſed ſemper
equus deteriùs habet. Ad extremùm quidam religio-
ſus presbyter conſuluit Epiſcopo, vt equum reſtitue-
ret Abbati, cui iniuſtè ablatus eſſet. Fecit ſic Epiſcop⁹,
& equus ad iuſtũ poſſeſſorem poſtliminiò reuerſus,
intra paucos dies totus reualuit, priſtinaque formæ
elegantia & manſuetudo ei reddita eſt.

Nota caleſtem animaduerſionem.

Mirã sũt hæc.

Vt ſacrum beati viri corpus eleuatum ſit. Cap. 44.

CVm ſic autẽ beati viri corpus ad latus altaris ſe-
pultum eſſet, Epiſcopo & reginæ in primis con
ſultum viſum eſt, vltra altare ei condere mauſoleum,
atque eò honorificè illud transferre. Eunt igitur, & di
ligenter inſpiciunt locum, & eccè ſubitò in pariete vi
dent inſtàr arcus quandam apparere rupturã. Indè er
gò colligũt, diuinitus ſignificari parietem illum eo lo
co demoliẽdum. Cumque id magna fiducia facere in
ſtituunt, ità paries ille abſq; vllo hominis conatu ſpõ
tè collapſus eſt, vt nec hominẽ vllũ, nec thecã ei pro-
pinquã vel tenuiter læderet. Mox itaque cęptũ eſt e-
gregiũ conſtrui mauſoleũ. Aduentante autẽ anniuer-
ſario migrationis eius die, iam ſe præparabãt ciues ad
corpus eius honorificè transferendũ. Regina quoquè
veſtes holoſericas maximi precii apparabat, exutura
illud alias, in quibus curàrat anteà ſepeliẽdum, & has
nouas indutura. Ad ipſum autem anniuerſariũ diem
cõuenit in oppidũ valdè frequẽs populus. Interim ca
nente clero, populo in vigilias incũbente, theca dili-
gẽter ablata eſt a monumento. Deindè ſublato tumu
li opertorio, ſuauiſſim⁹ è corpore ſancti viri manauit
odor: qđ quidẽ tã adhuc integrũ planeq; incorruptũ
cernebatur, vt viuere putaretur: quodq; admirabilius
eſt, barba & capilli eius, qui ea more abraſi erant vita
functo, in ſepulcro rurſùs creuerant, cũctis ad nouum
vel inauditum miraculũ obſtupeſcentib⁹. At Epiſcopi
cũ multo timore leuantes illud è tumulo, exutis prio
ribus indumẽtis precioſiſſimis illis, quæ regina para-
uerat, induunt, magnoq; ſtudio ſigillis munitũ repo
nunt: atq; ità demùm choro pſallẽte, modulantibusq;
organis, indè inprimis reuerenter & ſtudiosè transla-
tum, in præparato mauſoleo accuratè cõdunt & com
ponunt, in dies maiori honore & veneratione proſe-
quẽdum. Quę autẽ deincèps miracula illic facta ſint,
iam partim annotabimus.

Illuſtre miraculum.

O mirabilẽ Deũ in ſanctis ſuis.

De miraculis ad monumentum eius. Cap. 45

DVo cæci aliquot diebus illic excubantes, lumen
receperunt. Puella contracta ſanata eſt. Ali⁹ quo
que cæcus illuminatus eſt. Sed hæc fortaſſis, dũ lecto
ri gratificari volumus, ſuccinctè nimis dicimus. Pau-
lò igitur fuſiùs agendũ eſt. Ad caput beati viri pende
bat lãpas. Ea cùm die quodam penè ſemiuacua eſſet,
repentè apparuit plena oleo: igni quoque diuinitùs ac
cenſa, ardere cœpit, atque ità deincèps plerunquè &
impletur, & ardet. Cùm aũt vir ſanctus etiamnùm in
terris ageret, Gariſredus Comes Veromanduorum,
quiddam in eum admiſerat, quod ẽt illo iã defuncto
minimè expiàrat. Tandẽ poſt longa tẽporum interual
la, negligenter oblitus culpæ ſuæ, venit adorare ſepul
crũ eius. Ardebat tum ex more lampas ea, quã dixim⁹:
ſed Comite in templum ingrediẽte, cõfeſtim extincta
eſt. Id ille mox animaduertẽs, timẽs & pallens, orauit.
Finita oratione, exiit è templo, & lãpas lumen recepit
ſuũ, non humanitùs, ſed diuinitùs accenſa. Indicauit
id Comiti, iã equũ aſcendere volenti, vnus è famulis
eius. Ille audiens, multùm doluit, & in ſeipſum deſcen
dens, cœpit excutere latebras conſcientiæ ſuæ, vt ſci-
ret, qua culpa ſua id accideret. Recordatur interim,
quid olim in S. Epiſcopum admiſiſſet, feſtinusq; redit
ad baſilicam. Sed poſtquàm pedẽ poſuit in baſilicæ pa
uimento, rurſùs lampas extincta eſt. Tum ille nimiùm
territus, cũ lamentis & magno rugitu proſternit ſe co
rã beati viri ſepulcro, & diutiſſimè pro culpa ſua ſa-
tisfaciens, ſe indignũ & miſerum fatetur, cuius cauſa
lãpas lucere deſiiſſet: palãq; proteſtatur, ſe ex eo loco
non ſurrecturũ, niſi priùs lãpas ardeat. Poſt multas er
gò lachrymas, lãpadi reſtituta lux eſt. Qua re nõnihil
ille recreat⁹, iubet famulũ ire ocyùs, & afferre vas argẽ
teũ ſanè pretioſum: idq; Chriſti cõfeſſori obtulit, ad
ſepulcrũ ei⁹ illud deponẽs, pmittẽs ẽt, ſe nõnulla è ſe
cularib⁹ ſuis illi eccleſię collaturũ. Deidè lęt⁹ abſcedit.

Multa miracula

Nota lector.

Adorare, pro venerari, frequens eſt apud veteres.

Res admiranda.

De aliis miraculis. Cap. 46.

IVuenis quidã, Saxo genere, miſerandũ in modum
contractus, & ad beati Eligii monumentũ adduct⁹,
breui curatus eſt. Fęmina quoq; muta & cæca, diu ad
ſepulcrũ eius orans, tandẽ ſomno oppreſſa, videt ad-
uenire ad ſe S. Eligiũ, oculosq; ſuos leniter tangere, &
inſtrumento quodã chirurgico linguæ vincula molli
ter diſcindere. Expergefacta igitur, oculis inuſitatam
ſentit lucem, & poſt multum ore reiectũ ſanguinẽ, lo-
quitur promptè & expeditè. Alia puella muta eò per
ducta, docta eſt à templi cuſtodibus mente implorare
beati viri opem. Eam tandẽ mater iubet illic hærere,
donèc ſentiat ſe adiutam: ſe domum abire velle indi-
cat. Vbi ergò illa foribus tẽpli propiquare cępit, puel
la videt è lampade quiddam ad ſe dimanare, magno
que timore correpta, ruptis linguæ nexibus, ſic lo-
cuta eſt: Ita ne hic me relicta, tu mea mater aſ-
ſcendis? Audiens hæc mater, celeriter redit ad
eam: flensque præ gaudio, cupiensque etiam alios

Cõtractus ſanatur. Item cæca & muta.

eius

Item alia muta.

eius ſermones audire, auidè illam cōpellat, & ad oīa planum atque abſolutiſſimum ab ea reſponſum accipit: Mirantur omnes, qui adſunt, laudant Chriſti potētiam, & Beati Eligij merita concelebrant.

De obitu Aureæ Abbatiſſæ & aliarum. Cap. 47.

S. Eligius apparet cuidam.

PEſte aliquādò Pariſiis graſſante, cùm iam aliquot virgines monaſterii beati viri, cui Aurea Abbatiſſa præerat, ad Dominum migraſſent, S. Eligius apparuit cuidam adoleſcenti in eccleſia eius monaſterii, veſte candida & toga amictus. Illo autem præ timore ſe in latebras abdere volente, vir beatus blandè eum compellans, iuſſit properè ire ad Auream Abbatiſſam, dicereque ei, vt cum certis virginibus ocyùs ad ipſum veniat. Abit ille, dicit Abbatiſſæ quæ iuſſus erat. Surgit velociter Abbatiſſa, immēſo affecta gaudio, & magna celeritate contendit ad templum. Sed poſtquàm eò venit, viſio diſparuerat. Nè tamen poſſet ambigere veram fuiſſe, relicta erat nebula, totam ædem replēs, vndè etiam candelabra & vela rorem quendam ſtillare viderentur. Abbatiſſa igitur ad ſe reuerſa, intellexit ſe ex hac vita euocari: protinusque ſorores omnes cōuocans, illis valedixit, quibuſdam exceptis, quæ cum illa deceſſuræ erant. Mortua eſt deindè Aurea Abbatiſſa, & eam ſecutæ ſunt ex eodem monaſterio centum ſexaginta ſorores, ea tempeſtate defunctæ.

Res mira.

Nota magnum numerum ſāctimonialium.

Item de alijs miraculis. Cap. 48.

COmitis Garifredi ſcriba venit quādoque ad baſilicam S Eligii, & cùm poſt preces fuſas, ſtaret ad fores ei⁹, videt illic pauperum gregē, ſtipem pōſcētium. Sed nihil apud ſe habens, quod illis daret, miſericordia motus erga illos, mœſtus intra ſe ait: Nonquàm vos talem habebitis conſolationem, qualis fuit hic ſacratiſſimus antiſtes. Quid enim eum vnquàm retardare potuiſſet, nè in vos beneficia conferret, vosq; ſurda trāſiret aure, vti iā multi faciunt, & ego miſerā Dū ergò ſic tacitus ſecū cogitat, viſus ſibi eſt tāquàm in ecſtaſi videre adſtantē ſibi beatum Eligiū, ſimulq; in manu ſua vel veſte cernit aurum, quod pauperibus eroget. Quod etiam abſque mora fecit, multa ſecum cogitans de eo, quod acciderat necopinanti.

Obſeruatū miraculū

De filio Ebroini ſanato &c. Cap. 49

EBroinus vir illuſtris, præfect⁹ palatio, ſiue, vt vulgò dicunt, maior domus, filium habuit Bobonē, ipſi & matri eius vnicè charum. Is morbo grauiſſimo correptus, magnum parentibus mœrorē attulit, præſertim quod morbo inualeſcente, vita eius deſperaretur. Sed tamen parentes, de miraculis beati Eligii magna ſpe concepta, munera ei offerunt, & balteum filii elegantiſſimum apud ſepulcrum eius deponunt. Eodem temporis puncto puer reualeſcit, ac deincèps manſit incolumis. Vir quidam nefarius de admiſſo crimine ſe purgaturus, non dubitauit ad ſepulcrum beati viri falſum iurare. Sed ſimulatquè iurauit, iuſto Dei iudicio, venter eius crepuit, effuſisque in terram viſceribus, indignam vitam digna morte finiuit in terrorem multorum.

Præclarū miraculū

Terribilis mors peierantis ad ſepulcrū S. Eligij.

De vltione illius, qui agrum eccleſiæ S. Eligij ſibi vendicauit. Cap. 50.

VIr quidam agrum eccleſiæ S. Epiſcopi apud Calnomontem ſitum, ſibi rapaci cupiditate vendicare voluit, ſed obſiſtebat ei Sparnus, eius eccleſiæ Abbas. Res ad palatium regis relata eſt, pronunciatūque a rege, vt ſi Abbas in ſacro loco iurare vellet, agrū eſſe eccleſiæ, cùm ipſe retineret. Sed Abbas maluit virum illū pertinacem iurare ſuū eſſe agrū, & non eccleſiæ. Lata igitur ſententia eſt, vt vir ille cū multis aliis iuraret. Sic enim apud Francos in more poſitū eſt. Verum Abbas aliis omnibus remiſit iuramentum, nè alterius flagitio implicarentur: ſolus ille agri vſurpator, procerum ſententia iurare iuſſus eſt. Itur ergo ad eccleſiam B Eligii, venitur ad ſepulcrum eius, expectatur ab omnibus rei euentus. Vir temerarius rem parùm pēdens, importuna audacia imponit manum loco ſacro, ſed cùm vix medium expreſſiſſet iuramentū, toto corpore contremiſcit, caput retrorſum in ceruicem curuatur, diductoque ore, & magno indè fumo erumpente, cum hoc ſolum dixiſſet, Abbas Sparne, recipe terram tuam: repētè humi proſternitur, & infelicem animam exhalat. Alius quidam cùm illic peieraſſet, & demum ceu victor lætus rediret, priuſquàm limen domus ſuæ attigiſſet, extinctus eſt. Vndè tantus omnes inuaſit timor, vt nullus hodiè etiam in cauſa iuſtiſſima ad ſepulcrum eius iureiurādo ſe obſtringere auſit: ſed ſi iuramentum faciendum ſit, ad oſtii circulum nō ſine magno timore id fiat.

Mos Francorum iurare vo[...] tum.

Vxor ēdem vltio periurii.

Item alterius.

De quodam dæmoniaco, itemque morbida fœmina, curatis. Cap. 51.

DAemoniacus quidam, importuniſſimo corrept⁹ dæmone, incredibili furore & amentia rumpebat catenas, compedes, & clauſtra oſtiorum, quorumdam nares, aliorū aures mordicus apprehenſas lacerabat. Eius parentes ſummoperè cupiebant eum ad B. Eligii memoriā adducere: ſed qua id poſſent via, propter hominis rabiem, non videbant. Tandèm reperto conſilio, miro quodam ligneo inſtrumento conſtrictum, ægrè ſeptem viri eò perducere potuerunt. Perductus autem, paulò pòſt, beato Eligio orante, & Chriſti gratia dàrgiente, ſanatus eſt, & ibidem in clerum aſcitus, admodùm religioſè vixit. Modoleni cuiuſdam ciuis Nouiomenſis vxor pia valdè, toto corpore intumuit: ſenſimque morbo ingraueſcente, vir eius, homo centenarius, de ſepultura iam cogitabat. Ei obuiam fact⁹ Abbas eccleſiæ beati Eligii, ducit ex eo periculum vxoris eius: ſimulque rogatur, vt in baſilica eam ſinat ſepeliri. Abbas, his auditis, celerrimè contendit ad ſepulcrum beati antiſtitis, tollensque de oleo illic manante, ad fœminam moribundam ſe confert: ſic enim per viſum iuſſerat ei beatus Eligius. Ingreſſus, videt inter lachrymantes cognatos & amicos fœminam decumbere inflato valde corpore, & iam planè frigido: mox illud vngens oleo, ita ait: Hæc mandat S. Eligius, vt in virtute nominis Chriſti ſana conſurgas. Dixit ſic, & oleo ſancto viſcera fœminę penetrante, illa palpebras commouet, & tanquàm è ſomno grauiſſimo euigilans ſuſpirat. Indè mira celeritate detumeſcēte corpore, auctisq; virib⁹, reſidet: ſtatimq; dolore omni euaneſcēnte, nec vllo remanēte tumore, faciei quoq; reſtituto decore, è lectulo ſe proripit, laudans & prædicans Deū, qui ipſam à morte reuocaſſet: Deinde cōpellit oēs menſę aſſidere, ipſaque illis accuratè miniſtrat.

Dæmoniacus immanis curat.

Mira vis olei ſepulcri eius

De fure indicato. Cap. 52.

IN rure Nouiomenſi furtū perpetratū fuit, ſed fur ignorabatur. Iuuenis aūt quidā ſuſpectus de furto, cū eo noīe cōpellaretur, i patrē ſuū crimē cōferre conatus eſt. Habebat n. quiddā cū illo controuerſię, eique inſidias moliebatur. Vterq; igit ſiſtitur corā Epiſcopo

& Comite: filius multis modis ſtudet patrem reum efficere: pater verò, vti erat, ſe innoxium demonſtrare. Alii fauebant filio: alii iniquum dicebant, fidem adhibere filio patrem inſimulanti. Cùm ſic autem lõga fieret altercatio, nec facilè quiſquam auſus eſſet ferre ſententiam, Epiſcopus tandèm communicato cũ Comite conſilio, rem ſtatuit Beati Eligii iudicio permittendam. Ducuntur ergò ambo ad beati viri monumẽtum, & iuramentum facere iubentur. Iuuenis ſimulatque iurare cœpit, arreptus à dæmone magna vi in terram eliditur, atque illic miſerè ſeipſum diſcerpens, tremenſque & ſpumans volutatur. Itá prodito iã ſcelere, ab eccleſia recedunt omnes. Tandem diù malè mulctato iuuene, cùm multi pro eo orarent beatum Eligium, curatus eſt.

Cæleſtis vindicta in periurum.

De alijs miraculis. Cap. 53.

Leproſus quidam ad ſepulcrum beati viri mirabili modo ſanatus eſt, radio quodam indè exeunte, & in eius horrida vulnera ſe infundente. Quem ſecutus eſt multus hominis ſudor, & cum ſudore omni putredine abeunte, relicta eſt cutis mundiſsima, atque adeò reſtitutus eſt homo, vt nulla lepræ veſtigia in eo cernerẽtur. Claudus quoq; curatus eſt à beato viro, illi per viſum apparente. Contra autem fur quidam ſacrileg⁹, aliquando è templo egreſsis cuſtodibus, aurea quædã ornamenta à beati antiſtitis monumento ſubducere volens, catenam auream vi attrahens confregit: vndè tantus excitatus eſt ſonus, vt extra templum procùl audiretur à cuſtodibus: ſimulque homo nefarius ità diuinitùs ad limen eccleſiæ detentus eſt, vt loco mouere ſe non poſſet. Itaque accurrentibus cuſtodibus, depræhenditur in ſacrilegio, profert res ablatas, petit veniam ſacrilegii, humaniter ignoſcunt cuſtodes, abſcedit liberè, nullo iam eius greſſum retardante. Vir quidam nobilis ob culpam non magnam prorsùs inſenſum habuit principem. Adducitur ergò in palatium, & capite damnatur. Interim ſeruãdus traditur Amalberto Comiti Nouiomenſi. Poſt aliquot dies audiit è famulis eius, proxima luce ſe capite plectendum. Valdè ea re conſternatus, omni ſpe euadendi ſublata, hoc ſolo ſe conſolabatur, ſi poſſet obtinere, vt eam noctem apud S. Eligium duceret peruigilem. Eo igitur impetrato, ardentiſsimo animi deſiderio properat ad ſancti mauſoleum, tota penè nocte in lachrymis & gemitu eſt, orãs ſanctum epiſcopum, vt in craſtinum ſuo ipſi velit patrocinio adeſſe. Poſt abſolutos à Clero nocturnos hymnos nimio mærore depreſſus, obdormit: & ecce mox adeſt S. Eligius, humaniſsimoq; vultu blãdè eum conſolans, pollicetur ſe futurum apud principem, nec ipſum vllas daturũ pœnas, ſed cum principe in gratiam rediturum. Eodem die accitus à principe, liber dimiſſus eſt.

Nota hãc leproſi curationem.

Fur deprẽhendit in ſacrilegio

S. Eligi⁹ apparet cuidam.

De capillis beati viri quædam admiranda. Cap. 54.

Cvm beatus Eligius apud Turones adhuc laicus S. Martini thecam fabricaret, cuiuſdam matronæ hoſpitio vtebatur. Ea cernens virum ſanctum iugiter eximiis operibus intentum, (vt erat reuerà promptus ad omne opus bonũ, creber in precib⁹, largiſſimus erga pauperes) non temerè ſibi perſuaſit eum eſſe Dei ſeruum. Cumque aliquandò tonderentur pili capitis & barbæ eius, illa pannũ lineum, quo exceperat pilos, & quicquid ex pilis ipſis colligere potuit, ei linteo inuolutũ in arca repoſuit. Permultis indè labentibus annis, fœmina eius rei penitùs oblita fuit. Poſt obitum aũt beati Eligii ſæpè noctib⁹ audiebat in cubiculo ſuo ſuauiſſimam pſalmorum melodiam. Curioſè itaq; explorare volens, quid agatur, videt per foramina quædam mirã radiare lucẽ. Cũque id crebrò fieret, admodum perterrita, non audebat noctibus manere in ædibus ſuis: nec tamen recordabatur pilorum, quos illic olim ex fide condiderat. Accito aũt ad ſe Agerico, eccleſiæ S. Martini Abbate, rem ei exponit: dicit lachrymabunda, ſe non poſſe ſecuram cubare in domo ſua. Ille ſciſcitatur ex ea, an'ne aliquis ſeruus Dei illic quãdoque manſerit, vel nũ quod à sãctis viris munuſculũ acceperit, aut certè an non ipſa aliquãdò quaſdã ſanctorum reliquias abſtulerit. Tum illa veluti per ſomnium, pilorũ beati Eligii reminiſcens, pectus crebrò verberat, indicatque Abbati ſe olim pilorum S. Eligii ſegmina collegiſſe, & fideliter illic repoſuiſſe. Mox igitur ad locũ accedentes, inueniũt pilos illos admodùm ſuaueolentes, prorſuſque incorruptos. Indè ergò facilè colligi potuit, & quanti apud Deũ meriti eſſet beatus Eligius, & quàm grata fuiſſet Deo fides mulieris, cùm poſt tot annorum curricula eo in loco diuinitùs tam admiranda fierent. Audiui autem poſteà, illic elegans conſtructũ oratoriũ. Quiddã ſimile huic contigit in monaſterio Nouiomẽſi, à beato viro conſtructo. Sanati ſunt etiam quidam contactu earũ rerũ, quibus vir Dei, adhuc viuens, aliquandò vſus eſſet.

Vide vt De⁹ cohoneſtet etiã extremas reliquias ſanctorũ ſuorum.

Vt punitus ſit, qui pro reliquijs eius precium à quodam extorſit. Cap. 55.

Vir quidam non longè à Rhemis habitãs, religioſæ mentis ſtudio voluit in prædio ſuo in beati Eligii honorem baſilicam conſtruere. Ea autẽ iam abſoluta, reliquiis eiuſdem ſancti viri ornari eã cupiẽs, ad Nouiomenſes profectus eſt, & ab illis optatum munus impetrauit. Sed cùm indè recedere vellet, cleric⁹ quidam cupiditatis œſtro percitus, vi eum detinuit, dicẽs ſe non paſſurũ vt cum reliquiis abeat, niſi priùs aliquo dato munere. Ille vt poſſet ex eius manib⁹ euadere, munuſculum quoddam triſtis ei largitus eſt. Qđ clericus auidiſſimè complectẽs, mox in ſinu abſcõdit. Et eccè repentè immiſſo diuinitùs igne, pectus cum veſtimentis ardere cœpit, ità vt alta voce exclamans diceret: Parce ſancte Eligi: miſer ego nihil tale deincèps faciam. Mox illi, qui aderant, properè ei veſtimẽta fumantia detrahunt, munuſque acceptũ reddũt ei, qui dederat, illũ iam dolentẽ & multùm lachrymantẽ ad beati Eligii monumentũ adducũt: vbì oleo vnctus, vix tãdèm ab incẽdio illo liberat⁹ eſt. Equidẽ nihil dubito idcirco hoc ei accidiſſe, vt pudefiat & reprimat ſimiliũ ĩproba cupiditas, qui nõ verent̃ exacta pecunia ſanctorũ reliquias venũdare. ceſſet igit̃, obſecro, locis oĩb⁹ hæc cõtagio, nè ſimile q̃d accidat ſimilia faciẽtib.

Baſilicam honorem S. Eligij

Vide vltionem caleſtem.

De hominis cuiuſdam temeritate punita. Cap. 56.

Solebat vir ſanctus, adhuc in corpore manens, crebrò venire Cõpendiũ, regale* oppidũ, & trans fluuiũ propinquũ Iſaram apud Vualdolenũ habere hoſpitiũ. Poſtquã aũt deſiit eſſe in humanis, ille eius hoſpes lectulũ eius abſque vlla tãti viri reuerẽtia demolitus eſt, & è ſponda, quam ſæpè ſua manu triuerat vir beatus, limẽ effecit, atq; cũ ſua coniuge eo loco, quo vir Dei cubare ſolebat, ſe repoſuit. Eccè aũt eadem nocte acerrima febre correptus, nauſeat, tremit, ſudat, palleſcit: pedes, quibus ſpondã calcauerat, dolent, & magno ardore æſtuant, ità vt ingredi non poſſet. Interim dũ ille ſic cruciatur, vxori per viſum præcipitur, vt quãprimùm ab eo loco recedat, ſpõdam inſtaurẽt, totũque lectum, vti priùs erat, diligenter reſtituant atquè componant. Sed illa negligenter viſionem obliuiſcente, maritus acrioribus vrgetur dolorum ſtimulis. Proxima nocte etiam ipſe admonetur, niſi

** Villam.*

Pœna irreuerenter tractantis lectum sãcti viri.

ocyùs

ocyùs ex illo lecto recedat, fore vt ſeuerius caſtigetur. Poſt eam viſionem nonnihil ſe remittente febre, vt potuit, celeriter ſurrexit, ſpondam ilicò collegit, diligẽter ablutam in locum priſtinum reſtituit, lectumq; inſtaurauit, & ab illo deincèps ſe abſtinens, temeritatem ſuam pęnitentiæ multa ſatisfactione expiauit, atque ità demùm curatus eſt. Eo miraculo poſteà diuulgato, cœperunt vndiquè aduentantes ad eum locum munuſcula inferre, cœperunt etiam crebra fieri miracula, & multi eò frequentes aduenire. Id non multa ſine admiratione cernens Vualdolenus, domo illa relicta, & beato Eligio æternum dedicata, in propinquas ædes commigrauit. Indè ea domus diruta eſt, & baſilica illic conſtructa, atque in ea lectus ille repoſitus, mirificè ornatus cernitur. Locus ille in ditione eſt Clementis Epiſcopi Bellouacenſis, multaque illic miracula fiunt: è quibus, breuitatis ſtudio, non niſi duo commemorabimus.

Miracula ad lectū eius.

Clemens Epiſcop' Bellouacenſis.

De duobus miraculis, ad lectum beatiſſimi viri editis. Cap. 57.

DVo reges, germani fratres Clotarius & Theodoricus, quandoquè è palatio egreſsi, orandi cauſa ad eam baſilicam acceſſerunt. Abſolutis precib' exẽuntes illos quidam proceres admonuerunt, vt aliquã eleemoſynam pro ſancti Eligii veneratione illi loco tribuerent. Sed rex ſenior contempſit: iunior verò aliquot ſolidos ex radianti metallo ibi reliquit. Vbi ad palatium reuerſi ſunt, rex ſenior Clotarius moleſta cõfeſtim febre vexatur: totoque corporis ardore ad caput tendente, ſecutus eſt vehementiſſimus dolor dentium. Nocte igitur illa in ſummis cruciamentis tranſacta, manè recordatur, quid heſterno die neglexerat, ſeque confert ad beatum Eligium deprecandum, cui ét per hominem fidelem multos miſit ſolidos: qui ſimulateque illati ſunt in templum, dolor omnis repentè ſopitus eſt. Puella quædam eodem ferè tempore deſponſa, malo dæmone inſtigãte, ab alio turpiter vitiata eſt. Sponſus id ſuſpicatus accidiſſe, vrget eam, vt iureiurando ſe probet innocentem. Illa, vtpotè adultera, incunctanter offert iuramentum, nihil prorsùs periculi metuens. Iubet ergò ſponſus, vt ad beati Eligii lectum hunc, de quò paulò ſuprà diximus, ſola iuret. Eunt pariter in eccleſiam: puella proterua & inſolẽs ſine vllo metu ad lectum accurrit: ſed mox vt illi iuratura manum impoſuit, viribus deſtituta corruit: cũque eam circunſtantes alii leuare vellent, tremens & ſpumans inter manus illorum animam expirauit. Spõſus id cernens, multùm quidem expaueſcit: at tamen Chriſti potentiam & beati Eligii iudicium laudans, non ſine metu recedit. Multa alia ibidèm, Domino iubente, miracula fiunt, in quibus eſt etiam illud, quòd lampas oleo abundè cælitus impletur: quo ſancto liquore multi illic peruncti, variis liberantur incõmodis & morbis, & hæc quidem omnia apud Compendium fiunt. Conſimilia autem perpetrantur miracula apud alium quendam lectum eius, qui in quodam monaſterii eius prędio, quod Victuriacum vocant, aſſeruatur: quæ omnia ſi cõmemorare pergam', oneroſi erimus. Nos verò iam ſummoperè ad finẽ properam'.

Clotariũ regem febris vexat.

Ilicò ſanatur.

Vide exẽplum terribile.

Lampas oleo cælitùs impletur.

Generalis quædam miraculorum commemoratio. Cap. 58.

AD ſepulcrum beati viri multæ catenę diruptæ, multæ compedes fractæ, cippi diſſipati, multaq; alia viſuntur certiſsima argumẽta miraculorum, quæ illic facta ſunt & fiunt: è quibus tamen nos vel pauca, vel potiùs nulla retulimus, quòd omnium oculis expoſita ſint. Neque verò, vt in pleriſque ſolet, hęc miracula illic fieri, ceſſant, ſed quotidiè aduentant morbidi, & ſanantur, ferro vincti abſoluũtur, claudi carrucis aduecti, ſuis pedibus recedunt: periuri aut arripiũtur à dæmone, aut moriuntur, dæmoniaci liberantur, cæci illuminantur. Multi quoquè ſanãtur morbi oleo illic ſuccreſcente: immò quiſquis eo perungitur, quacunque laborat infirmitate, ſtatim fugiente morbo, curari poteſt. Sed quia iam vtcunque abſoluimus optatum opus, lectorem rogamus, nè vtilitatem ſermonis noſtri planè deſpiciat. Fortaſſis potuiſſent dici à nobis pleraque elegantiùs: ſed ſtudio ſic ſtylum temperauimus, vt res potiùs, quàm verba, lectori commendaremus. Maximè verò ab hoc opere cothurnus tumentis eloquii remoueri debuit, quod de tanti antiſtitis humilitate manauit. Me quoque deuotum potiùs, quàm temerarium fuiſſe, præſens pagina teſtabitur. Neque ènim confidentia virium mearum, tantam in me prouinciam recepi, cùm ſcirem abſurdum eſſe, tantæ hiſtoriæ tantillum adhiberi authorem: ſed cùm ſim debitor decem millium talentorum, vel parùm aliquid ei, à quo accepi, reddere volui: planè dignum & iuſtũ arbitratus, vt exiguum talentum in laudem ſancti viri & gloriam omnipotẽtis Dei expenderem: & quod ab illo indignus percepi, eidem ſubiectus impenderẽ. Tibi nunc, Chriſte, librum hunc contra ęmulos omnes defendẽdum commendo: tibi deuotionis meæ dicta ſupplex committo: tibi in his omnibus & per hæc omnia pio, vt poſſum, affectu perſoluo laudem & præconium, qui tuliſti adiutoriũ, quò poſſet confici opus optatum. Tibi ergò laus, tibi gloria, tibi honor creatori & recreatori hominum IESV Chriſte, qui cum Deo patre & ſpiritu ſancto viuis & regnas Deus per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Oleũ ad ſepulcrũ eius naſcẽs morbidos ſanat.

*Epiſtola beati Audoeni ad * Robertum Epiſcopum Pariſienſem de vita S. Eligij.*

** Rodobertum.*

DOMINO ſancto, & à nobis in charitatis vinculo iugiter amplectendo Rodoberto papę, Dado ſalutem. Vitam beati Eligii, quam nupèr, frater chariſsime, deſcripſimus, per præſentem latorem ſtrenuitati argutiæque veſtræ * emendã dã direximus. Quæſumus ergò, vt repoſitis paululùm curis exterioribus, ſtudium illic adhibeas quãtocyus: &, ſi quid fortè aut mea, aut notariorũ incuria in verbis, vel ſyllabis incompoſitum, aut minùs aptum depræhenderis, iuxta prudentiam tibi collatam ſtudioſè emendes, nobiſque demum emendata reſtaures.

** concertãdam.*

Vide ſancti Audoeni humilitatẽ.

Epiſtola Roberti Epiſcopi Pariſienſis, qua beato Audoeno reſpondet.

DOmino verè ſancto, culmine Apoſtolico ſublimato, mihiq; modis omnibus venerabiliter præferendo, domino & patri Dadoni, * Rodobertus peccator. Decreueram quidem gratificæ iuſſioni veſtræ, venerabilis pater, obtẽperare, niſi imperitiæ meæ prudentia veſtra in dictandi ſtudio tantoperè obuiaſſet. Totum itaque volumen, quo vita ſancti continetur Eligii, à ſummis ad ima vſque ſolerti, vt iuſſeras, cura quidem percurrens, nihil omninò, quod adiicere emẽdareq; deberẽ, vſquàm potui reperire: ſed magis potu', quod admirarer, venerarer, præferrem & prædicarẽ. Et vt vera fatear, pinxiſſe mihi illic videris ſanctitatis tuæ, immò beatiſsimi antiſtitis Eligii integerrimam formam, ità vt nihil prorsùs defuerit ex cunctis ſancti virtutibus, quod non potentatu verborum per

** Robert'.*

ſingula inueſtigaueris, ventilaueris, celſoque in ſublime phaeo ſuſtuleris. Vndè equidem animo iam meo ex eius vbertate refoto, exemplari etiam integerrimi voluminis fratribus mihique coofecto, toto demùm volumine ſanctitati veſtrę remiſſo, orationum veſtrarum ſupplex quæſo ſuffragium domine ſemper Dado.

F. Laur. Surius pio Lectori.

EQuidem libentiſsimè, propter authoris reuerentiam, beatiſsimi Eligii vitā, ſicuti ab illo edita eſt, integram nihilque mutatā edidiſſem, cādide lector: ſed cùm eam ex quodam MS. deſcriberem manu mea, & iam aliquouſq; progreſſus, viderem eam valdè prolixam, nonnulla etiam ſubindè repeti, quædam etiam multis verbis fusè & copiosè dici, quæ poſſent paucis comprænhēdi: temporis anguſtiis excluſus, & nè opus nimiùm excreſceret, coactus ſum nonnulla aliquot locis omittere, quædam contrahere, quibuſdam etiam aliquam lucem afferre. Quæ cùm ſine ſtyli mutatione commodè fieri non poſſent, inuitus pleraque reddidi verbis meis, ſed ita tamen, vt æquus lector facilè id boni conſulturus ſit, cùm nihil hiſtoriæ integritati detractum aut diminutum ſit. Eſt autem ab eodem authore Audoeno etiam tertius liber ſcriptus de vita S. Eligii, ſed illum omiſi, quòd non niſi Epitome ſit eorum, quæ duobus hiſce libris à nobis editis, continentur. Vale.

DE S. AGERICO VIRDVNENſi Epiſcopo carmen Fortunati Presbyteri quem quædam hiſtoria commemorat ab illo humaniter hoſpitio exceptum fuiſſe.

Decēb. 1.

VRbs Virduna breui quàs claudaris ī orbe,
Pōtificis meritis amplificata places.
Maior in anguſto præſulget gratia gyro,
Agerice tu' quā magis auxit honor.
Plurima magnarū fuiſti ſemina laudū,
Quæ matura operis fertilitate metes.
Tempore præſenti victum largiris egenis,
Vndè futura dies centuplicabit opes.
Dogmatis arcani reſeras penetralia paſtor:
Non ſolùm dapibus, paſcis & ore greges.
Templa vetuſta nouas precioſiùs, & noua condis,
Cultior eſt Domini, te famulante, domus.
Egregios fontes ſacri baptiſmatis exples:
Tam pia diuino fonte repletus agis.
Candida ſyncero radiat hæc bula ſereno,
Etſi ſol fugiat, hic manet alta dies.
Ad noua templa auidè concurrunt vndiquè plebes,
Et tribuis populis plus in amore Deum.
Te ſolamen inops meruit, te nudus amictum,
Et ſolus cunctis potus & eſca manes.
Felix qui meritis æternæ lucis amator,
Tempore tam modico non moritura paras.

S. Agerici liberalitas in inopes.

Inſtaurat & condit templa.

Aliud eiuſdem carmen.

PHæbus vt elatum ſuſpendit in æthera curſum,
Purus & igniferum ſpargit vbique iubar;
Effuſis radijs totum ſibi vendicat orbem,
Montes, plana replens, ima vel alta tenens:
Sic præſul ſplendore animi cum ſole coruſcas
Ille ſuis radijs fulget, & ipſe tuis
Agerice ſacer, cuius ſermone colente,
Eccleſiæ ſegetes fertilitate placent.
Terrenis rebus ſterilis, fœcunde ſupernis:
Cuncta caduca negans, diues iture polis.
Illecebris mundus, mundi laſciua repellens:
Nil cui ſubripuit carnis amarus amor.
Lubrica culpa perit, neque mors de crimine gaudet,
Cùm tua delictis libera membra vides.
In templis habitando pijs ſic purus haberis,
Vt tua corda, pater, ſint pia templa Dei.
Eligit in tali ſe Chriſtus vaſe recondi:
Quam ſibi purgauit, poſſidet ipſe domum.
Non dolus in labijs, non ſunt fera nubila mentis,
Synceris animis vernat in ore dies.
Doctiloquum flumen ſalienti fonte refundis,
Et ſenſus ſteriles voce rigante faues.
Ardua cælorum pandis miſteria terræ,
Per quem plus dominum ſcit, timet, orat, amat.
Dogmate diuino præſul facunde triumphas,
Das paſtor monitis, nè premat error oues.
Delicijs reficis, quas cælum, arua, vnda miniſtrant,
Et ſatiat populos hinc cibus, indè fides.
Sumit pauper opem, triſtis ſpem, nudus amictum,
Omnia, quicquid habes, omnibus eſſe facis.
Sic tibi longa ſalus maneat, licès indè futura,
Atque diù paſtor pro grege vota feras.

Reb. pauper, diues virtutib.

Carnis amarus amor.

Doctrina eius.

VITA S. BIRINI EPISCOPI Dorceſtrienſis & confeſſoris, incerto quidem authore, ſed fide digna.

SAnctus Birinus à Papa Honorio ad prędicādum verba ſalutis gēti Anglorum directus eſt. In præſentia autem eiuſdem Pontificis Honorii, in intimis vltrà Anglorum partibus, quò nullus doctor præceſſiſſet, ſanctæ fidei ſemina ſe ſparſurum promiſit. Vndè etiā iuſſu eiuſdem Pontificis per Aſterium Gennēſem Epiſcopum in Epiſcopatus conſecratus eſt gradum. Porrò ad litus Britannici freti arrepto itinere perueniēs, aſcenſurus nauem, diuina celebrat myſteria: ſibi ſuiſque viaticum parās, ſalutaris hoſtiæ pia libamina Deo obtulit. Vrgente verò nauigationis articulo, ad nauē feſtinans introducitur: & inſurgente vento, dum alta ſulcarent pelagi, reminiſcitur Birinus ſe rem pręcipuè charam amiſiſſe, & nautis vrgentibus impeditum, in litore, vndè aſcenderat, reliquiſſe. Dederat enim ei Honorius Papa pallam, ſuper quam corpus Chriſti conſecrabat, & in qua corpus Dominicum inuolutū, & ad collum ſuſpenſum, ſemper ſecum ferebat, atque inter ſacranda ſacroſancta myſteria ſuper ſanctum altare ponere conſueuit.

Decēb. 3.

S. Birinus proficiſcitur in Britanniam.

Fide igitur armatus, in mare deſcēdit: Deum authorem habens, per mare ſecurus incedit: & recepto qđ reliquerat, ad nauē regreditur. Offendit autē illā quaſi immobilem ſtantē, cum paulò antè per vndas maris velociter currentē reliquiſſet. Vt autē in eā ingreſſus eſt, nec una quidē in veſtimēto eius aquæ gutta depręhenſa eſt. Id nautæ videntes, flexis genibus tanquàm Deum eū adorauerunt, & cōplures ex eis ad fidē Chriſti, prædicāte illo verbū Dei, cōuerſi ſunt. Intrāte porrò illo in portū apud Occidentaliū Saxonū gentē, qui antiquitus Geuiſſæ vocabant, cùm omnes ibidem paga-

Ambulat ſiccis pedibus ſuper mare.

paganiſsimos inueniret, vtilius eſſe ratus eſt ibi potius verbũ Dei p̃dicare, quàm vltra progrediẽdo, eos, quibus Chriſtum annũciaret, inquirere: maximè cùm populi cateruatim irruerent, audire cupientes beatũ antiſtitem, & tum corporis, tum cordis auribus, quæ ab illo dicebantur, humiliter complectentes.

Erat verò in ea prouincia mulier quędam annoſa, quę longo tempore nec videre, nec audire poterat. Ei per viſionem dictum eſt, vt ad beatum antiſtitem, receptura ſanitatem, ire feſtinaret. Surgẽs igitur mulier, ducem parat, qui greſſus eius regat. Epiſcopus autem viſa illa motus pietate, auribus & oculis eius ſignum Crucis impreſſit: & mox depulſa cæcitate, viſus redditur, & ſurditatis excluſo vitio, auditus reparatur.

Signo crucis ſanat ſurdã & cæcam.

Euangelizante porrò illo in ea prouincia, cùm rex Cinigillus catecheſi inſtructus, fonte baptiſmi cũ ſua gente ablueretur, ſanct⁹ Nordanhumbrorum rex Oſuualdus eum de lauacro exeuntem ſuſcepit: ſicque pulcherrimo prorsùs Deoque digno conſortio, cui⁹ erat filiam habiturus coniugem, eum priùs ſecũda regeneratione Deo dedicatum, ſibi filiũ accepit. Donauerunt autem ambo reges eidẽ Epiſcopo ciuitatẽ, quę vocatur Dorcic, id eſt, Dorceſtra, ad conſtituendã illic ſedem Epiſcopalẽ. Anno autem triceſimooctauo ab ingreſſu S. Auguſtini in Angliam, prædicare cœpit S. Birinus Vueſtiaxonibus, & eos baptizare. Porrò anno Domini ſexcẽteſimo triceſimoquinto, tempore regis Cinigilſi, canonicos regulares inſtituit apud Dorceſtram, ab Oxonia milliaribus ſeptem diſtantem: vbi ipſe & ſucceſſores eius viginti & ſeptem Epiſcopi, annis circiter quadringentis & quinquagintaſeptẽ, fuère: ſed Vuilhelmo Conqueſtore regnante, Remigius Epiſcopus eam ſedem in Lincolniam tranſtulit. Stephano autem regni gubernacula moderante, Alexander Epiſcop⁹ canonicos regulares Dorceſtrę inſtituit.

Vueſtſaxonibus, id eſt, occidentalibus Saxonib⁹

Ann. 1067 is regnatus.

Beda venerabilis de geſtis Anglorũ lib. 3. cap. 7. ſcribit, beatum Birinũ factis dicatisq; eccleſiis, multisq; ad Dominum pio eius labore populis aduocatis, migraſſe ad Dominum, & in eãdem ciuitatem ſepultum eſſe: & poſt multos annos, Hedda Epiſcopatum agẽte, eũ indè in Vuentẽ ciuitatem, id eſt, Vintoniam, tranſlatum, & in eccleſia beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli honorificè collocatum. Sed Dorceſtenſes canonici in hoc Bedæ non aſſentientes, ad Honorium Põtificem ſcripſerunt, quibus ille hunc in modum reſpõdit: Honorius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, venerabili fratri Stephano Archiepiſcopo Cantuarienſi, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinali, & dilectis filiis Archidiacono & Officiali Cantuarienſi, ſalutẽ & Apoſtolicam benedictionem: Ex parte dilectorum filiorũ Abbatis & conuentus de Dorceſtria, fuit nobis humiliter ſupplicatum, vt corpus ſancti Birini, qui olim à felicis recordationis Honorio Papa prædeceſſore noſtro in Angliam deſtinatus, claræ memoriæ regẽ Angliæ ab idolatria cum gente ſua cõuerſum baptizauit, & multis coruſcans virtutibus, feliciter officio legationis impleto, defunctus & ſepultus in ſuo monaſterio in loco humili extitit, cùm nomen eius in ſanctorum catalogo habeatur, faceremus in loco magis idoneo collocari. Nos igitur de veſtra diſcretione plenã fiduciam obtinentes, diſcretioni veſtrę per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenùs ſi rem inueneritis ità eſſe, præfatis Abbati & conuentui, vt corpus ſancti prædicti ad locum transferãt digniorem, authoritate noſtra licentiam concedatis. Datum Lateranen. ſeptimo Idus Martii, Pontificatus noſtri anno octauo.

Litera Honorij III.

Archiepiſcopo autem Stephano prædictis Archidiacono & Officiali vices ſuas committente, pluribus conuocatis anno Domini milleſimo duceteſimo viceſimoquarto, inter multos teſtes, quidam canonicus curatus dixit crebrò ſe audiiſſe Vuilhelmum canonicum dicentem, quendam ipſi in viſu ſæpius apparuiſſe, iuſſiſſeq; ſepulcrum quoddam inquirere in eccleſia Dorceſtrenſi ante altare ſanctæ Crucis, vbi inuẽturus eſſet corpus S. Birini: factaque ab Abbate poteſtate, quęſito ſepulcro & aperto, præſentibus Abbate & canonicis, inueniſſe corpus Epiſcopi integrum cum duplici ſtola, & inſula rubra è panno ſerico, atq; cum Cruce è metallo confecta, pectori eius impoſita: deniquè cum calice ad vmbilicũ eius poſito. Poſt hãc autem corporis inuentionem, quidam ſeptennii cęcitate laborans eò venit, & viſum recepit. Adoleſcẽs à natiuitate ſurdus & mutus, & audiendi & loquendi ſibi ſenſit redditam facultatem: qui quidem ait, in viſu iuſſum ſe ire Dorceſtram, ſanitatem illic conſecuturum. Cùm autem reſpondiſſet neſcire ſe locum, eum qui apparuit, dixiſſe, ſe ipſum velle ducere. Atque ità expergeſactum ſe ab eodem perductum eſſe ad locum. Vbi cùm curatus eſſet, & Angelicè loqueretur, canonicum quendam ioco dixiſſe ipſi: Qui te loqui docuit, nõ fuit aulicus: nam aliquid potuiſſet docere te aliud idioma. Tum verò intra triduum ità perfectè Gallicè, vt Anglicè, ſe loqui cœpiſſe. Eſt illic etiam quidam excitatus mortuus, leproſus mundatus, rurſùsque duo alii à morte ad vitam reuocati, & ab ipſo ortu mutus, loquendi beneficio donatus.

S. Birin⁹ iubet corpus ſuum inquiri. Eius corpus inuenitur.

Miracula.

Quæ quidem omnia, & plura alia cùm ab Abbate & conuentu propoſita fuiſſent, quæſitum eſt ex eis, num qua ſcriptura cum corpore reperta eſſet. Abbate id negante, cunctis conſentientibus, apertum eſt ſepulcrum: inuentaque ſunt oſſa omnia naturali ſitu & ordine collocata, ſed carne in cineres redacta. Inuẽtus quoquè eſt annulus, itemque Crux plumbea ſuper pectus eius, calix paruus, particulę veſtimẽtorum eius, duæ ſtolæ, ſed non integræ: Inuenta eſt etiam crumena quædam ſerica ſuper pectus eius, itemque pera ex vna parte auro contexta: in qua omnes aſſerebant pallam ſuprà memoratam, cum CHRISTI corpore fuiſſe, cuius cauſa, vt dictum eſt, ſupra mare ſiccis pedibus ambulauit. Exclamauit autem Abbas quidam: Certus equidem ſum, iſthuc corpus eſſe ſancti Bertini. Audiui enim hac nocte quaſi cuiuſdam magnæ perſonę vocem eiuſmodi: Nè dubitetis de inuentione corporis beati Birini. Totum corpus reperietis, ſed redactũ in cinerem. Quæſitum deindè eſt ex Abbate, quid reſponderet ad id, quod Beda ſcriptum reliquit, beatum Birinum ſepultum quidem fuiſſe in eccleſia Dorceſtrenſi, ſed poſt multos annos ad eccleſiam Vuentanam translatum. Ille verò non negauit ità ſcriptum eſſe, ſed addebat, in Chronicis non ſolùm viſa, ſed etiam audita annotari. Tum prætereà aiebat, corpus cuiuſdam Epiſcopi, in angulo retrò oſtium eccleſiæ ſepultum, Vuentanam ſiue Vuintoniam translatum fuiſſe, oſſibus quibuſdam in ea eccleſia relictis: nec credendum eſſe, talem Epiſcopum atque Legatum, tam vili loco humatum eſſe. Deniquè addebat, poſt primam beati Birini inuentionem quendam ſanctæ vitæ virum, incluſum apud Haliuuelle extra Oxoniam, Matthæum nomine, audiuiſſe vocem dicentem ſibi: Birinus in pauimento, Bertinus retrò oſtium: qui quidem Bertinus decimus a Birino Epiſcopus fuit. Ad extremum affirmabat, multa Dorceſtræ miracula fieri, Vuintoniæ nulla.

Bertini, non Birini, corpus Vuintoniã translatum.

De iis aũt certior redditus ſummus Põtifex, ità reſcripſit: Honorius eps &c. Venerabili fratri Stephano Cantuarien. Archiepiſcopo, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinali, & dilecto filio magiſtro Othoni ſubdiacono noſtro, ſalutẽ & Apoſtolicã benedictionẽ. Dilectis filiis Abbate & cõuentu de Dorceſtre olim nobis

Alia litera Honorij III.

inſinuantibus, quòd corpus beati Birini Epiſcopi in
eorum eccleſia in loco humili requieſcit: & humiliter
ſupplicantibus, vt illud faceremus in loco magis ido
neo collocari: tibi frater Archiepiſcope, ac dilectis fi
liis Archidiacono & Officiali Cantuar. per noſtras de
dimus literas in mandatis, vt ſi inueneritis rem taliter
ſe habere, concederitis ipſi Abbati & conuentui au-
thoritate noſtra licentiam corpus ipſum ad locũ ma-
gis idoneum transferendi. Nupèr autem recepimus
tuas, & eorum Archidiaconi & Officialis literas, con-
tinentes quòd ipſe Archidiaconus vice tua & Officia
lis prædicti, perſonaliter ad locum ipſum acceſſit, &
accitis viris vita & fama conſpicuis, ſuper hoc verita-
tem quanta potuit diligentia inquiſiuit. Licèt autem
per ea, quæ inuènit ſuper inuentione ſepulcri, vbì præ
dicti ſancti corpus requieſcere dicitur, ac ſuper mira
culis, quibus diuina dignatio locum ipſum ad inuoca
nem nominis præfati glorioſiſſimi Sancti, tam miſeri
corditer, quàm mirabiliter modernis temporibus il-
luſtrauit, necnon per indicia in ſepulcro ipſo, quod
for. *nobis fecit aperiri, reperta, * nobiſ fuit veriſimile viſum, ꝙ
eiuſdem ſancti corpus in loco requieſcit eodẽ: quia
tamen in libro Bedæ de Geſtis Anglorum, legitur, cor
Nota de pus ipſum apud Vuintonienſem eccleſiam olim fuiſſe
authorita translatum: verentes procedere in negotio, contra tã
te Beda. ti viri dicta nè argueremini aliquid præſumpſiſſe, ne-
gotium ipſum ad Apoſtolicum iudiciũ remiſiſtis, pro
ceſſum ipſius Archidiaconi nobis ſub ſigillis veſtris fi
deliter tranſmittendo. Quanquã igitur ex ipſo proceſ
ſu appàreat euidenter, locũ ipſum tot & tantis, tãque
claris per ſæpedicti ſancti merita glorioſa coruſcare
miraculis, ac veriſimile ſit, & meritò credi poſſit, ꝙ
ipſe glorioſiſſim⁹ ſanctus locũ ipſum ſua præſentia cor
porali nobilitat, quem ad inuocationẽ nominis eius
diuina potentia tot & tãtorum miraculorum atteſta-
tione illuſtrauit: nè tamẽ in tali negotio aliquid de cõ
tingẽtibus omittatur, proceſſum ipſum vobis ſub bul
la noſtra duximus remittẽdum, diſcretioni veſtræ per
Apoſtolica ſcripta mandantes, quatenùs ad Vuinto-
nienſem eccleſiam perſonaliter accedatis, & inquira-
tis ſolicitè, ſi per miracula ſacta in ipſa Vuintonienſi
eccleſia mirificauit Dominus ſanctum ſuum. Et ſi vo-
bis conſtiterit, miracula paria vel maiora his, quæ cõ-
tinentur in proceſſu prædicto, ad inuocationẽ nomi
nis dicti ſancti facta eſſe in ipſa Vuintonienſi eccleſia,
negotio ſuperſedeatis eodem, nobis, quod inueneri-
ris, literis veſtris fideliter intimãtes. Alioquin cùm ue
riſimile ſit, immò dubitari non debeat, quin ipſe Beda
in Anglorum hiſtoria multa retulerit de auditu: & ẽt
eſſe potuerit, vt cum duorum ſanctorum pontificum,
Birini ſcilicet & Bertini, corpora in præfata eccleſia
de Dorceſtre, ſicut ex ipſo proceſſu colligitur, fuerũt
tumulata, quod Beda de Bertino ſcripſit, fuerit de Biri
no receptum, nomine Scriptorum negligentia vitia
Miracu- to: ſæpedicti ſancti glorioſiſſimum corpus pronuncie
la S. Biri tis requieſcere in ſæpedicta Dorceſtre eccleſia, quæ ip-
ni meritis ſius ſancti meritis tot tantorumque miraculorum ful
facta. gore noſcitur illuſtrata, ipſi Abbati & conuentui tri
buatis authoritate noſtra licentiam ipſum corpus in
locum magis idoneum transferẽdi. Datum Reatiae
Nonis Auguſti, Pontificatûs noſtri anno decimo.

Executionem huius Bullæ nuſquam reperire po-
tui: noui tamen, ſicut in illo loco didici, corpus S. Bi
rini glorioſum de loco, vbi in memorata eccleſia anti
quitùs fuerat ſepultum, cum magno honore, ſicut in
tuentibus liquet, eſſe translatum. Obiit autem tertio
Nonas Decembris.

S. BARBARAE VIRGINIS ET martyris vita, à Petro Galeſinio, protonotario Apoſtolico, viro inſigniter docto, contexta ex Græcis authoribus Iohãne Damaſceno & Arſenio.

BArbara virgo & martyr, Maximia
no Imperatore, Chriſtiani nomi- Deceb. 4
nis infenſiſſimo hoſte, multis &
virtutibus & miraculis inſignis S. Barba
fuit. Patrem habuit Dioſcorum, ra pater.
Græcum hominem, nobilem qui
dem virum, diuitiiſque affluen-
tem: at impium, & idolorum cul-
tui vel maximè deditum. Huic patri filia planè diſſi-
milis, æternæ ſalutis apparens, in aſſidua Dei diuina-
rumque rerum contemplatione verſabatur. Nam ab
ineunte ætate ita ſe à rerum humilium & caducarum
cogitatione abduxit, vt cùm mundi fabricam ſæpè in
tentoque animo conſideraret, tum magnitudine eius
& pulchritudine animaduerſa, perpetuam cõſtantiã,
& certum rerum ordinem admiraretur: facilè indè
perſpexit, tanti operis laudem ſoi tunæ ac falſis idolis
non eſſe tribuẽdam: ſed aliquem præeſſe, qui hæc om
nia fabricatus, ſumma ſapientia moderetur atque con
ſeruet. Hacque contemplatione ſummum rerum opi Ad Dei
ficem colligens, in idolorum, quæ pater venerabatur, cognitionẽ
os conſpuit, ac dixit prætereà: Veſtri ſimiles ſunt, & vt perue-
qui vos fingunt, & qui vos colunt. Atque ità quidem nerit.
puella Barbara, ſpiritusſancti lumine duce, progredie Pſal 113.
batur in fide, & ſapientia, & ætate, & gratia. & 134.

Eam vnicam filiam pater Dioſcorus habuit, egre-
gia forma & morum ſanctitate præſtantem: quæ nè Degit in
ab hominibus videretur, turrim altam ædificauit, in turri ſan-
quam virginem incluſit. Qua in turri cùm illa, vtpo- ctiſsime.
tè quæ initio ætatis contemplationi rerum cæleſtiũ
dedita fuit, vitam traduceret, multa ſecum piè & reli-
gioſè meditabatur: ſæpeque idolorum nefarium cul-
tum deteſtata, Chriſtianæ religionis fidem nõ modò
intimis animi ſenſibus, ſed apertè colens, zelo Dei ac
cenſa, cum de diuinis cæteris rebus, tum de animæ im
mortalitate, de cæleſtibus præmiis, de ſupplicio æter
no, ac de caducis huius mundi rebus ſermonem habe
bat: in iiſque ſolis animi exercitationibus virgo con
quieſcebat: cuius voluntas in lege Dei fuit, & in eius
præceptis meditabatur die ac nocte. Quibus medita- Pals. 1.
tionibus cum animum virgo excoleret, pater impul-
ſus à multis, iiſque nobilibus & potentibus viris, qui
ſibi illam in matrimoniũ dari cõtendebant, hoc mul
tis verbis ei ſuadere conatur. At illa præcisè negat ſe
velle nubere. Stultum enim fore duxit, ſe iam ſemèl Reſpuit
cæleſti ſpõſo dicatam, terrenas nuptias inire, hocque ſpõſos oẽs.
pacto à cõtemplatione rerum diuinarum abduci: qua
vna ſuauiſſima cogitatione, tanquàm ſaluberrimo ci-
bo, eius anima alebatur ad æternitatem.

Itaq; pater cùm id impetrare nulla ratione potue
rit, perſpecta conſtanti filiæ voluntate, ab eius oculis
longè peregrinari ſtatuit, id certè ſperãs, ut patris de-
ſiderio victa filia, eius voluntati cederet. Sed ex cæle
ſtibus illis deliciis, quas pura mentis cogitatione vir-
go concipiebat, tantum roboris accepit, vt nullis mi-
nis perterrita, nuptiis vnquàm conſenſerit, quas ter-
renas pater appetebat. Iſte porrò cùm peregrinari ſta Balneũ ei
tuiſſet, hoc ab eo filia petit, ut balneum ſibi ædifice- pater con
tur. Conſentit pater, feneſtraſque duas, quibus lumen ſtruit.
reciperetur, in eo fieri iubet. Hoc ædificium, patre ab
ſente, contemplata virgo Barbara, vt fidei, quam reli-
gioſè colebat, poſteris monimentum relinqueret, ſan
ctæ Trinitatis exemplar in eo exprimendum cura-
uit. Ita-

nit. Itaque pro duabus feneſtris, quas pater præſcripſerat, tres fieri, & labri pauimentum crucis imagine ornari iuſsit: ſicque magna cum fidei ſuæ ſignificatione, ædificium illud obſcurum & antri ſimile, ſanctimoniæ & ſpiritus plenum demonſtrauit. *f.* iiſq;* Pater reuerſus, ædificij rationem mutatam dolet, * iiſq; propterea fruenter iraſcitur. Fabri culpam in filiam reijciunt: quæ opportunam hanc nacta occaſionem, apertè de ſacroſanctæ Trinitatis gloria diuinitùs multa dixit. *Patri fidem ſuã explicat.* Deindè pluribus verbis ad ſalutarem Chriſti Ieſu fidem cohortata eſt patrem: qui graui filiæ oratione iratior factus, vt is, qui omni impietate imbutus erat, è charitatis finibus egreſſus, ſtricto enſe vnicam filiam aggreditur.

At ea ſcelerati patris impetum cùm potiùs miſeraretur, quàm timeret, ob eam cauſam, nè ille ſe filiæ cæde neſaria inquinaret, vt Irruentis in ſe patris crudelem conatum animaduertit, ſtatim fuga ſaluté quæſiuit: Deique ope tunc è periculo liberata, quòd ingens ſaxum mirabiliter ſe patefaciens, fugienti viam aperuit, in ſummum mõtem ſe recepit, vbi in ſpecu occultata, patri latèret. *Magno miraculo euadit mortem.* O rem verè omni admiratione dignam: ſaxum diſcinditur, vt ſuo complexu virginem tueatur. Pater ea re admirabili conſpecta nõ commotus, filiam inſequitur, vt occidat. Itaque illam diligenter dum inueſtigat, in duos paſtores incidit: quorum alter ſe puellam vidiſſe negauit, alter digito oſtẽdit, quo loco latèret. *Crudeliter eã cædit pater.* Pater inhumanus filiam vbi inuenit, eius latera pedibus, dorſum pugnis fœdè pertutit, crinibus raptatam, via aſpera ac difficili illam trahit. *Matt. 7.* His cruciatibus virgo, tanquàm domus in ſaxo fundata, quæ neque fluminum, neque ventorum vi cõcutitur, à fidei Chriſtianæ propoſito non remouetur: immò firmior & conſtantior facta, in tetrum carcerem includitur: vbi ab omnibus deſtituta, fame & ſiti afflicta, paſsis ad cælum manibus, à Chriſto ſponſo, cuius deſiderio tenebatur, auxilium implorat, clamitans: *Cant. 1.* Demõſtra mihi, quem dilexit anima mea, vbi gregem paſcis, vbi meridiè recubas. Rursùs: Vnguentum eſt effuſum nomen tuum, propterea dilexerunt te puellæ, *Ibidem.* te proſecutæ ſunt, dicentes: Curramus in odorem vnguentorum tuorum.

Barbaræ virginis conſtantiam pater ægrè ferẽs, vehementiori ita exardeſcit: eamque propterea Præſidi prouinciæ Martiano tradit: à quo id magnoperè petit, vt niſi Barbara filia, Chriſtiana repudiata fide, patrium deorum cultum ſuſcipere velit, exquiſitis torqueatur ſupplicijs. *Præſes ei blãditur.* Præſes autem, nè ira aut perturbatione vlla commotus videretur, primùm verborum blanditiis, & laudum illecebris, quibus armis ad fallẽdum Satanas vtitur, virginem attentat: cumq; de eius pulchritudine, generis ſplendore, paterniſq; opibus, tum de aliis rebus, quibus illa facilè allectari poſſet, multa admodùm dixiſſet, poſtremò oſtẽdit, ſe, vt eius ſtatui cõſuleret, depoſita magiſtratus, quem gerebat, ſeueritate, leniter ac benignè ſecum egiſſe. Proindè ipſa daret operam, vt benè monenti parèret, paternãq; religionem amplecteretur, tempore & legibus confirmatam. *Nihil efficit.* Vbì ea, quæ Præſes locutus eſt, virgo audiuit, graui ac pia oratione declarauit, ſe, quæ terrena ſunt, quæque caduca, aliaque eiuſmodi, cõtemnere, ac pro nihilo putare: eaque toto animo ſolum appetere, quę cæleſtia ſunt, & quæ ſempiterna. Propterea non eſſe dixit, cur eius conſilio parèret: immò verò voce, vultu & animo conſtanti ac libero ſanctam Ieſu Chriſti fidẽ confeſſa, Præſidem, qui idolorum impietatem malitioſis blanditiis ſuadere ei conabatur, vehementer reprehẽdit ijs verbis: *Conſtãtia eius.* Ego, inquit, ſacrificare parata ſum Domino meo Ieſu Chriſto, qui creauit cælum & terram, & omnia quæcunque cæli & terræ ambitu continentur. Veſtros autem deos deteſtor, quos Propheta optimè ſic deſcripſit: Os habent, & non loquentur: *Pſal. 113. & 134.* oculos habent, & non videbunt: manus habent, & nõ palpabunt: pedes habent, & non ambulabunt: nõ erit vox in gutture eorum. Similes illis ſunt, qui faciunt, & omnes qui confidunt in eis.

Præſes igitur cùm allicere blanditiis virginem nõ potuiſſet ad falſum idolorum cultum, tum etiam eius oratione grauiùs cõmotus, depoſita omni ſimulatione, vultu triſti ae ſeuero tormenta, quibus illa cruciatur, apparari iubet, id aliquandò ſperans fore, vt hac via ſibi ſuccederet, quod aſſequi vehementer conabatur. Itaq; virgini veſtimẽta primùm eripiuntur: deindè nuda neruis bubulis cæditur: *Nuda neruis flagellatur.* & quò acrior ei dolor inureretur, præacutis teſtulis vulnera perſticãtur. His tamen cruciamentis virgo & martyr Barbara nõ fracta, neque debilitata, à Chriſtiana religione abduci non poteſt. Quam animi conſtantiam in ea Præſes expertus, in carcerẽ tandẽ illam includi iubet, quoàd ſtatueret, quæ grauiora ei in poſterum adhiberet ſupplicia. In cuſtodia cùm illa eſſet, media nocte carcer, vbi erat, clariſsima luce colluſtratur, in cõſpectumq; ei ſe gloriæ Dominus dedit: qui & præſentem dolorẽ *Chriſtus in carcere eam confirmat.* conſolatus eſt, & ad reliquas pugnas atque pœnas cohortatione confirmauit: tum vulnera, quæ ei grauia inuſta erant, ſanauit.

Quæ miracula cernens Iuliana religioſa fœmina, ſecum ipſa mirata eſt, quomodo in ipſo ætatis flore illa præ paterno timore & obſeruantia antiquius duxerit ſe per tormenta Deo cõciliari, quam paternas, quę ab Præſide ei propoſitæ erant, delicias perſequi. Hæc igitur non ſine ſumma admiratione animo illa reputans, in idem certamen, quod forti inuictoque animo Barbara virgo ſuſtinebat, ſe ſpontè coniecit. Sic admirabiliter ſanata virgo, maxima fiducia eſſe cœpit, ità vt tormẽta vel grauiſsima non timeret. Itaque poſtridiè eius diei manè in iudiciũ cùm ducta eſſet, neque vllum plagarum, quas acceperat, ſignum apparèret: Præſes admirabili ea curatione perſpecta: Vides, inquit, puella, quantam tui curam dij gerant, qui te verberibus grauiter cæſam, ſanauerunt? Eſt igitur, cur illis & gratiam habeas, & cultum tribuas, quorum ſingulari beneficio incolumis & ſalua es. At illa, quę à Chriſto ſponſo, non vllis verborũ inſidijs, non minis, non cæde, non ſupplicijs diuelli poterat, ſumma vocis & orationis grauitate in hanc, quæ ſequitur, ſententiam reſpondit: *Conſtãter Præſidi reſpondet.* Dij tui ſunt tui ſimiles, muti, cæci, & ſenſus omnis expertes, qui cæcis non videndi, claudis non ambulandi, mutis non loquendi facultatem tribuere queunt, non ægros ſanare, non mortuos ad vitam reuocare poſſunt. Qui hæc omnia præſtitit, & præſtare poteſt, is Chriſtus eſt Ieſus filius Dei viui. Hic ipſe eſt, qui me ſanauit, quem tu prophanis oculis, & mente tenebris obducta videre non potes: neque enim tanta dignus es gratia.

Hac oratione Præſes vehementiùs commotus, virginem ferreis vnguibus dilaniari, eius lateribus faces *Diriſſimè cruciatur.* accenſas admoueri, tum demùm caput malleolis quibuſdam pertundi iubet. Illa verò, coniectis in cælum oculis: Domine, inquit, qui ſcrutator es cordium, noſti quanto tui deſiderio tenear: nè me derelinquas, quæſo, vſque in finem. Strenua Chriſti martyr Barbara iterùm grauiſsimis ſuppliciis cùm torqueretur, ea fortiùs tulit, quàm non ſolùm mulieris imbecillitas, ſed humana natura poſtularet. At Iuliana, religioſa & pia mulier, cùm teterrima, quibus illa afficiebatur, ſupplicia cerneret, non potuit lacbrymas & gemitus continere: non deſtitit tamen in his lamentis eam ad fidei conſtantiam cohortari.

Quod cùm Præſes animaduerteret, iiſdem tormen-

tis

Iuliana fit ſocia pœnarum horribilium.
Pſal. 50.

tis ipſam cruciari imperat. Itaque vni, & itèm alteri vbera prçciduntur, idque ad inurendam ſexui grauiorem contumeliam. Hoc autem ipſo in cruciatu beata Barbara Deum ità precabatur: Nè proijcias me à facie tua, & ſpiritum ſanctum tuum nè auferas à me. Vberibus præciſis, tum vtraque nuda, direptis veſtibus, per loca publica paſsìm perducitur. Num vllum aliud cōmentum hoc ſcelere fœdius excogitari potuit? num aliud contumeliæ genus tam inſigne ad muliebris ſexus infamiam? At illæ Deo gratias agebant. Nam quo plures impius Præſes & iniurias & cruciatꝰ adhibuit, eo plures coronas vtrique impoſuit: ſibi autem plus dedecoris acceſsit: ideoque grauiores pœnas, & plures carbones ardentes capiti ſuo congeſsit.

Poſteaquàm verò ità fœdè in omnes vrbis partes ambæ perductæ ſunt, fertur ſententia: capitis damnatæ, gladio feriri iubentur. Tum verò lætæ incedunt, non tanquàm ad necem, ſed ſicut athletę ad ludorum magiſtrum, victoriæ palma propoſita, quam à Domino accepturæ erant in cælis. Cædis miniſter non aliquis alius fuit, ſed pater ipſe martyris & virginis Barbaræ: qui omnis humanitatis expers, & in filię nece nullum ſentiens dolorem, triſte expleuit miniſterium. Cuius feram crudelitatem non diù tulit impunem diuina iuſtitia: nā ſtatim eoipſo loco, quo filiæ caput abſcidit, fulminibus de cælo iactis comburitur. Atque hoc quidem victricis Barbaræ virginis fuit ſtadium, hoc nouum certamen, quod illa forti inuictoque animo, & ſumma fidei conſtantia cōfecit. Hæc eſt victoria, quā vicit in Chriſto, & redimita eſt non oleaſtro, ſed illuſtri corona gloriæ: quam laudauerunt Angeli, quam Dominus deſcripſit in cælis, quam admirati ſunt homines, & admirantur, plaudenteſque prædicant in Eccleſijs. In memoriam enim ſempiternam erit iuſtus, & iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi, Amen.

Pater eā interficit.

Fulmine propterea perit.

MIRACVLVM SANE MEMORABILE, diuinitùs declaratum in homine quodam flammis miſerè exuſto, & tamē in vita conſeruato admirabiliter, donèc confeſſione & Euchariſtia munitus eſſet meritis ſanctiſsimæ martyris Barbaræ, à Theodotico Pauli Gorcomenſi, qui prçſens interfuit, conſcriptum. Contigit miraculum hoc, anno Chriſti 1448.

Fredericus Epiſcopus Traiectenſis.

POST mortē domini Federici de Blāckenheim, Traiectenſis Eccleſiæ Epiſcopi, propter electionis diſsidium duos accidit pro Epiſcopatu contendere: è quibus alter, quāuis canonicè electus, & à ſubditis receptus, paulò pòſt tamen vi denuò eſt extruſus atq; fugatus. Eam ob rem Martino Papa in rebelles ſchiſmaticoſque excōmunicationis cenſura animaduertente, accidit, multos tum Eccleſiaſticos, tum plebeios Deum timentes, à Traiecto, propterea quòd Apoſtolica ibi cenſura cōtemnebatur, diſcedere: quippe qui inobedientiæ exilium præferre mallent. Inter hos lanius quidam, non minùs pius quàm diues, nè peccatis cōſentiret alienis, nève anathema contemneret, in Gorcum, quod eſt Hollandię oppidum, exul ſeſe continuit. Nomen viro erat Henrico kock. Hic diuam virginem ac martyrē Barbaram quotidiè conſueuerat venerari. Audierat nanque, quiſquis hanc in honore habuiſſet in vita, abſq; confeſsione & Euchariſtiæ ſacramēto nō mori.

S. Barbara quid impetret ſuis cultoribus.

Agebat vitæ ſuæ annum fermè ſeptuageſimum, qui diuinæ incarnationis erat milleſimus quadringenteſimus quadrageſimus octauus, dum ea agro redeunti hæc accidit calamitas. Siquidem in nocte, qua feſtum agitur diui Auguſtini, quandò labore rurali fatigatus dormiebat, candela ardens in ſtramina, quorum fortè ingens tum copia aderat, cecidit. Vndè domus accenſa, ilico tota conflagrauit. Euigilarunt prædictus Henricus & Andreas filius eius, & pariter territi, via incendium vel nudi euaſere. Nam Andreas inter fugiendū ab igne circa genitalia læditur: Henrico verò patri ſudarium, quo caput inuoluerat, duobus in locis ardere cœpit. Verùm corpore liberatus, pro pecuniæ amiſsione maiori ſolicitudine cœpit vrgeri. Quarè in domum redire ſtatuit extracturus nummos. Itaq; ſigno Crucis ſe muniens, vbi in domum flammis relictam cucurrit, hæc antè ſuper corpus eius nudum corruit, quàm ad conclaue, in quo pecunia recondita iacebat, perueniret. Hinc cùm certa iam mors inſtaret, tametsì vrentibus flammis grauiter torqueretur, maiori tamen dolore afficiebatur, quòd ſacramentis Eccleſiaſticis non eſſet præmunitus. Eapropter, deſperata corporis ſalute, pro animæ duntaxat remediis ad diuinam Barbaram, qua tunc potuit deuotione, ſe cōtulit. Orans igitur: Sancta, inquit, Barbara, quod per ſponſum tuum nunc potes, ſuccurre miſero, & in peccatis morięti. Fiat tuis precibus in me, quod olim pro Chriſto tibi morienti cælitùs eſt promiſſum. Memor ſit ſponſus tuus ſanguinis tui roſei atque virginei: memor ſit caſtiſsimi atq; feruentis amoris tui, nè de corpore meo egrediatur anima, niſi confeſsionis ſacramento antè purgata, & ſaluifico viatico præmunita.

S. Barbara extrahit hominem è flāmis.

Vix orationem finierat, & eccè virgo adſtat decora ſanctiſsima Barbara, eo ſcilicet ſchemate, quo in templo picta cernebatur. Hæc pallio ſuo mox ignium globos reſtinguens, per ſtramineum tectum candida ſua manu illum eduxit, atque tuto in loco ſtatuens, ſic illi locuta eſt: Quia grata mihi ſæpenumerò deuotionis obſequia obtuliſti, & modò diuinam miſericordiam per meum patrocinium imploraſti, meo ſcias interuentu tibi ad auroram vſque vitam prorogatam: quo viuendi ſpatio, confeſsionis, Euchariſtiæ atque extremæ Vnctionis ſacramenta recipias. His dictis, ad ſuperna rediens Barbara virgo, diſparuit. Sæuiebat intereà ignis, & vicinas domos abſorbere feſtinabat. Clamant vigiles, & pulſatis campanis ciues excitati, accurrunt. Cæterùm Henricus ille prædictus, ſanctiſſimæ Barbaræ prçſidio flammis ereptus, ab imo pedū vſque ad verticem capitis fuerat aduſtus, nec minùs intùs, quàm extrà, in corpore torridus. Vndè aſſati cadaueris ſpeciem magis, quam hominis, prçferebat. Siquidem verenda eius ignis edax adeò abſumpſerat, vt hiantibus in inguine vulneribus, etiam exta nudarentur cremata. Nates & clunes eius flamma vorauit: hypochondria, venter, pectus, aſcellæ, collum ac ſcapulæ non modò aduſta, ſed inflexibilia quoquè, & vi ferrum rigida erant. A vertice deniquè capitis, capilli cum carnibus defluentes, & oſſa nudantes, in genis hærebant. Quid multa recenſeo? Adeò fuit crematus, vt oſsibus via modica adhçreret caro, tanquàm Aethiopis nigra. Nam prçter oculos, linguam & cor, quç per beatç Barbarç ſubuentionem ex diuina miſeratione adhuc ſuo in vigore viuebant, nihil in eo manebat reliquum.

Hypochōdria, Latinè præcordia.
Eccè miraculum admiratione digniſſimū.

Hic itaque, quamuìs nihil in eo cerneretur prçter admirabile horrendumque cunctis ſimulacrum, per duos lōgos vicos, & plateam dictam *die Molenſtraet*, de incendij loco ad filię ſuę dilectę Dietuardę, quç viro honorabili Neudoni filio Arnoldi dudùm nupſerat, domum ſolus iuit: vbì arentes pedicę inter eundum à corpore eius decidentes, combuſtionis pariter ac miraculi euidens teſtimonium prçbuere. Hç tamē altera die collectę, humando eius corpori ſociatę ſunt.

Itemq; aliud.

ſunt. Itáq; ad filię domum poſtquàm aduènit, pręmortuum eius corpus lecto impoſitum eſt: ipſe verò nihil aliud, quàm ſacramenta Eccleſiaſtica, paulopòſt moriturus expetijt, omnibus interim manifeſtans, quanta ſit Dei miſericordia, beatæ Barbaræ precibus ac meritis in ſe collata. Quippe cuius mortuo atque cremato corpori, nè ſacramentorum expers moreretur, vita ſeruabatur.

Percrebuit intereà per ciuitatem ſtupẽdi huius miraculi rumor: & licèt incendium interim omni ferè momento ſeipſo fieret maius, adeò vt ad templũ vſq; diuæ Agnetis, tunc aliquotiès etiam accenſum, multas domos abſumeret, ad ſpectaculum tamen hoc mirabile cadaueris, vt ità dixerim, morituri, plures, q̃ ad reſtinguendum ignem, confluebant. Idcircò vt maius fieret miraculum, confortatus à Deo Henricus, perindè ac ſanus & incolumis, populo aduentanti prædicabat. Noſcebat omnes, & ad terrenorum contemptum cæleſtiumque amorem, quoſcunque poterat, inuitabat. Flentes pro ſe, propterea arguebat, quòd pro ſe non vltrà dolendum ſentiebat: quippe cum quo Deus miſericordiam fecerat. Hortabatur quoquè eos, qui aderant, vt Deum in cunctis eius operibus laudarent, caſta ac feruenti deuotione colerent, & eius matrem virginem Mariam pia veneratione diligerent, ſanctiſſimam quoquè Christi ſponſam Barbaram præcipua deuotione honorarent. Hæc enim, inquit, vt cernitis nunc oculis veſtris, honorantibus ſe ſacramenta confeſſionis & Euchariſtiæ ante mortẽ impetrat. Ad hæc miraculi huius in ſe facti narrans ordinem atq; modũ replicat, addens, illuceſcente aurora quantocyùs in teſtimonium veritatis è ſeculo ſe migraturum.

Mira profectò ſunt hæc.

Nè verò de miraculi adbuc veritate quis dubitaret, aut quod diuinę erat miſerationis, naturę aut fortunæ adſcriberet, rogabat honeſtiſsimos quoſque vtriuſque ſexus ſenes, vt accederent, & exploratis viſu, tactuque probatis ſingulis & membris, & locis, diſcerent non virtutis humanæ, quòd viueret, ſed poteſtatis eſſe diuinæ. Accedentibus ad lectum multis, & cum trepidatione tangentibus: Non ſentio, inquit, veſtro ex tactu læſionem. Tangite ſecuri aduſta membra, & hiantia vulnera, corporiſque rimas, quoniam gloriam Dei loquuntur, etiam oculis explorate. Videbitis quidem combuſta ac præmortua omnia, nec ſine admirabili Dei virtute mihi adeſſe vitam. Ad hæc humana curioſitate permoti, cùm multi omnia luſtraſſent, Dei omnipotentiam, & ſanctæ Barbaræ merita benedixerunt.

O verè impios, qui ſanctorum meritis & inuocationi derogant.

His ità peractis, cùm omnium peccatorum ſuorum ab infantia confeſsionem feciſſet, & ſumptis ſacramẽtis, tèr adhuc denuò confeſsionem repetiſſet, S. Barbaram electam ſuam patronam diuumque Laurentium inuocauit, orans vt hæc aſſatio corporalis, & temporalis, quam ſuſtinuerat, incẽdij pœna, ſibi in omnium cederet expiationem peccatorũ. Poſtremò illuceſcẽte aurora, confeſſori & adſtantibus dixit: O pater amande confeſſor, cæterique omnes amici, adeſt iam hora, qua moriens à vobis recedam. Quapropter hoc temporis breui ſpatio à me, quæſo, nolite recedere, ſed orationibus me veſtris iuuate. Hæc dicens, ad Deum orando ſe conuertit, atque beatiſsimæ virgini Mariæ, B. Barbaræ atque omnium Dei electorum precibus ſe cõmendans, ſuorum veniam peccatorum iterùm orauit. Poſt hæc ſonora voce: Domine, inquit, Ieſu Chriſte miſericordiſsime Deus, qui me in ara ſanctæ Crucis precioſiſsimo ſanguine & acerbiſsima morte redemiſti, miſerere mei. Eccè in manus tuas commendo ſpiritum meum. Hæc dicens, emiſit ſpiritum. Ad laudẽ igitur Dei, & honorẽ beatæ virginis ac glorioſæ Barbaræ, crematum eius corpus oculis omniũ intra domum continendum exponitur, & tandèm in templo Gorcomenſi iuxta ſuggeſtum, ciuibus omnibus pro amore viri accurrentibus, veſperè ſepelitur.

Tandèm moritur homo, ſacramentis munitus.

His ego Theodoricus Pauli de Gorcum quia interfui, & prædicti Henrici confeſsionem quater audiui, ſacramenta adminiſtraui, vulnera eius ac membra tractaui, tractãdaq; alijs obtuli, ipſum prętereà tenui inter brachia mea morientem, & ne modico quidẽ tempore, vt rogatus quoquè à filiabus & amicis, ab eodẽ receſsi, nõ potui tam glorioſo miraculo teſtimonium non præſtare, & hæc ad Dei gloriam ſcribere.

ITEM CERTAMEN EIVSDEM Sanctæ & Glorioſæ Martyris Chriſti Barbaræ, Authore Simeone Metaphraſtæ.

Decẽb. 4.

MAXIMIANO impio Imperatori, qui ſtudij plurimum conferebat in errorem idolorum, hoc maximè perpetuò erat curæ, vt dæmones quidem coleret, & impietatem omnibus opibus & viribus confirmaret: ij autem, qui Chriſti diuinũ nomen colebant, aut piam fidem abiurarẽt, aut varijs traditi ſupplicijs, cum bonis omnibus quæ aderant, vita quoquè violẽter priuarentur. Quædam autem regio, quæ vocatur Heliopolis, virum habebat inſignem, religione quidẽ gentilem, valdè verò diuitem, & huius mundi ſplendore clariſsimum. Is vocabatur quidem Dioſcorus: vnius autem puellæ erat pater, cui nomen erat Barbara. Eius verò in illam is erat amor, qui debebat eſſe eius, qui in illam ſolam omnem ſuam ſpem defixerat. Eam cùm, vt quæ eſſet vultu admodùm formoſa, & pulchritudine eximia, vellet conſeruare integram, & nulla labe pollutam, & ideò nec fineret quidem adſpici ab ijs, qui foris erant, excelſa turre cõſtructa, & domo in ea artificioſè ædificata, illic beatam ità collocauit habitandum, vt nec vlli ad eam pateret aditus, nec vir vllus eam attingeret oculis. Erat autem hoc opus diuinæ prouidentiæ, quæ futurum diù antè conſiderabat. In ea enim paracleti gratia latentes eius oculos latenter attingens, & illuminauit luce diuinæ cognitionis, & verum Deum ei notum fecit admirabiliter. Habebat ergò turris virginem, quæ ædificata erat ſuper fundamentum fidei, & conſeruabatur ad hoc, vt eſſet ſalus multorum.

Dioſcorus pater S. Barbaræ.

S. Barbara in turri commoratur.

Cùm autem iam eſſet nubilis, pater erat valdè ſolicitus, quiſnam eſſet eam accepturus vxorem: & multi quidem & genere & opibus præſtantes, de eius coniugio cum eo ſermones contulerunt. Eius enim pulchritudo, etsi non conſpecta, auditione tamen accepta, faciebat vt eius nuptiæ magna cõtentione peterentur. Verumenimuerò patri videbatur eſſe indecorum & planè illiberale, ſi quod ipſe magno agebat ſtudio, filiæ non notum exiſteret, & eius ſcopo minimè aſſentiretur. Ad eam quidem certè veniens, de matrimonio cum ea communicat, & quanto ſtudio & quanta cura ei prouidere cuperet, ſignificat. Illa autem cùm non modò corde, ſed ne ſummis quidem auribus eam rem vellet admittere: ſed tanquàm abſonum & abſurdum aliquid id reieciſſet, & ipſum patrem iratè repulit: &, Nè de ea re, dixit, mecum iterum verba feceris. Nã tu pater deincèps non vocaberis, & efficies, vt ego mihi manus afferam. Pater autem ſtatuens longè eſſe honeſtius perſuadere, quàm cogere, ratusq; eius conſtantiam non eſſe pertinaciam, nec inobedientiam, ſed vehemens deſiderium caſtitatis: & alioquì ei præbens tempus deliberandi, ſperans fore, vt fortaſsè mutaretur,

Omninò recuſat nuptias.

tur, & ei morem gereret, cùm nihil dixiſſet ampliùs, ex turre quidem deſcendit protinùs: veniens verò ad lauacrum, quod tunc ædificabat, totus ei vacabat: cuius vrgens ædificationem, & magnam artificum adducit multitudinem: & cùm, vt quamprimùm effectum redderét ædificium, mandaſſet, & eis integram mercedem præbuiſſet, ipſe in longinquam profectus eſt regionem.

Lauacrũ ei conditur.

Cùm diù autem eſſet moratus in ea peregrinatione, Dei ancilla Barbara deſcendit ex turre, viſura quemadmodùm fieret lauacrum. Deindè cùm illic fuiſſet, & contemplata eſſet partẽ, quæ vergit ad meridiem, duas habere feneſtras, quæ lucem præbeant, repræhendit artifices, dicẽs: Cur duabus feneſtris tertiam non adieciſtis, cùm ſic & maius lumẽ poſſet accipi, & id ſimul eſſet futurum elegantius & magis decorum? Cùm ij autem dixiſſent: Pater tuus ſic iuſsit: inſtabat Barbara, vt aliam adijcerent. Cùm ij verò alteram vererentur addere, patris metum adducentes tanquàm honeſtam excuſationem, beata Barbara tres ſimul oſtendens cum digitis: Vobis, inquit, tres ſunt conſtituendæ feneſtræ. Si pater autem ægrè ferat, ipſa reddam rationẽ. Cedunt artifices, & implent id quod eis imperatum fuerat. Poſtquàm verò fuit effectum totum lauacri ornamentum, ſæpiùs accedens ſancta ad id contemplandum, quoniam cor eius poſsidebat diuini ſpiritus gratia, & per fidem impletum erat fiducia in Chriſtum, ſtans ad piſcinam, & adſpiciens ad Orientem ijs, quæ erant in ipſa, marmoribus digito impreſsit figuram diuinæ Crucis: & vt poſteris quoquè notum eſſet id, quod factũ fuerat, & Chriſti virtus prędicaretur, Crucis figura, quę digito erat ſignata, tanquàm ferro inſculpta, in hodiernum vſque diẽ ſignata oſtenditur in marmore, non ad tactus ſolùm admirationem, ſed etiam ad maiorem fidem adducẽs ſpectatores. Verumenimuerò in hodiernum vſq; diẽ hoc quoquè lauacrum conſeruatur, quod iis, qui ſunt Chriſti amantes, curat omnem dolorem. Quod quidem ſi quis velit comparare cum fluẽtis Iordanis, aut cum fonte Siloe, aut etiam cum piſcina Probatica, á veritate minimè aberrauerit. Etenim per illud ſimiliter Chriſti virtus oſtenditur multa efficere admirabilia. Per hoc ergò lauacrum martyr aliquãdò trãſiens, cùm in ſimulacra inieciſſet oculos, quæ ab eius patre colebantur, & dij malè exiſtimabãtur, eorum quidem adſpectum ægrè tulit: grauia autẽ edens ſuſpiria propter eius, qui ea colebat, animam planè nullo ſenſu præditam, deindè illorum quoquè vultus conſpuit, dicens: Similes vobis fiant, qui vos adorant, & omnes qui veſtro indigent auxilio. Sic dixit, & cùm in turrem rurſùs rediſſet, orationibus vacabat & ieiuniis, & tota dependebat à bonis cæleſtibus.

Nota ſignũ Crucis, & in eo factum diuinius miraculum.

4. Reg. 5. Iohan. 9. Iohan. 5.

Pſal. 113.

Vide ſanctæ virginis exercitia.

Non multum temporis interceſsit, & iam pater ad eam reuerſus, & quæcunque erant domi, conſiderãs, poſtquam in lauacrum iniecit oculos, viſa tertia, quæ duobus adiecta erat, feneſtra, rogauit quonam modo hoc factum fuiſſet præter eius iuſſum. Cùm autem illi ei expoſuiſſent, quæ innouaſſet filia, eam accerſijt & rogauit. Illa verò nullo modo negauit: ſed dixit oportere ſic fieri, & rectè factum eſſe aſſeuerauit. Ille verò ſtatim motus ad iram: Dic mihi, inquit, quomodò & quanam ratione ità ſe habet meliùs? Illa autem, Quatenùs, inquit, tres multùm differunt á duobus. Nam tres, inquit, feneſtræ illuminant omnem hominem venientem in hunc mundum. Hoc verò dixit omnino, ſanctæ Trinitatis ſignificans maieſtatem. Deindè pater cõturbatus nouitate ſermonis planè admirabilis, cùm eam ſeorsùm aſſumpſiſſet, & veniſſet ad ipſam lauacri piſcinam: Quonam modo, inquit, lumen trium feneſtrarum illuminat omnem hominem? Illa autẽ: Attende, inquit, pater, & intelliges id quod dictũ eſt: & ſimul ei oſtendit ſignum Crucis. Deindè etiã oſtendens digitis, Vide, inquit, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Ab hac luce omnis creata natura illuminatur intelligenter. Hunc itaq; verum ſermonem cùm malæ & ad mendacium exercitatæ aures minimè tuliſſent, ira fuere repletæ: & pater oblitus ſe eſſe patrẽ, tyrannus properauit eſſe & parricida, & qui pẽdebat ab humeris, ſtricto enſe pater aggreſſus eſt ſua manu occidere Barbaram. Illa autẽ cùm manus ſimul & oculos & mentem in cælum ſuſtuliſſet, eum qui poteſt dare ſalutem, vocabat ad auxilium. Ille verò non neglexit ea facere, quæ conſueuerat: ſed quomodò Teclam protomartyrem conſeruauit ab ijs, qui perſequebantur, petræ quæ occurrerat, iubens, vt diſrumperetur, & eã ſinu exciperet: ità hanc quoquè glorioſam ſimili conſeruat miraculo. Nam cùm ille carnifex (neque enim parricidam fas eſt vocare patrem) enſe ſublato procederet in filiam, petra ſciſſa in duas partes, eam excepit diuino & omnipotente nutu, &, nè à manibus cædem ſpirantibus caperetur, conſeruauit, tranſmittens ad loca magis montana. Sed nec ſic quidem poterat intelligere, qui ipſis lapidibus erat magìs impatibilis, & minùs ſenſu præditus. Adhuc enim eodem incitabatur impetu, & deſiderabat accipere filiam: nõ vt qui eſſet pater, ſed potiùs filius eius, qui fuit homicida ab initio, vt dicã cum diuina ſcriptura: vt, cùm inuenerit, ſimul mactet & perdat.

Patri prædicat S. Trinitatem.

Ille cadẽ ei afferre vult.

Inſigne miraculum.

Iohan. 8. Iohan. 10.

Cùm verò in duos incidiſſet paſtores, rogauit an de ea ſcirent aliquid. Ex his autem alter quidem, qui erat animo miſericors, & cui diſplicebat, eam quã pater perſequebatur, prodere, ſtatim negauit, & ſe ſimulauit ignorare, mendacium ſalutare pro veritate, quæ lęderet, èligens. Cęterum hic apertè erubeſcat Herodes, qui non rectè ſeruabat iuſiurandum, vt etiã aliquid inſeram narrationi, & qui, vt malam defenderet voluptatem, ſtabat iuſiurando. Alter verò nequaquàm quidem lingua, ſed digito, quod eſt ſceleratius, indicans, oſtendebat viã, quę ad ipſam ducebat. Quod factum eſt itaque, non tulit iuſtitia, ſed ſtatìm ſceleris intulit ſuppliciũ: & cùm eius oues execrata eſſet martyr, nõ ampliùs erant oues, ſed mutatæ fuerant in ſcarabeos, qui ad perpetuam ſceleris accuſationem, ſanctæ Barbaræ ſepulcrum perpetuò circumuolant. Hæc ergò doloſi paſtoris veſtigia ſecutus amẽs Dioſcorus, cùm ſanctam in mõte compręhendiſſet, primùm quidem ità vt erat ira percitus, conſcindit verberibus. Deindè eam coma appræhendens & vi trahens, tunc quidem includit in parua domuncula, imponens cuſtodes, & oſtium obſerans & obſignans. Deindè etiam magna celeritate veniens ad Præſidem Martianum, qui tunc illic gerebat magiſtratum, refert ei rem omnem. Summa autem erat, quòd deos quidem negaſſet filia: res verò Chriſtianorum elegiſſet pręter ſpem honorare. Hæc dixit, & adductam tradit in manus illius, cùm eum priùs adegiſſet ſacramento, non parſurum eſſe filiæ, (ò paterna viſcera, pater) ſed violentiſsimè eam eſſe tractaturum, & eſſe grauiſsimis conſumpturum ſupplicijs.

Mendacium ſalutare, patrã virgini.

Mat. 14.

Crudeliter in S. Barbarã ſæuit pater.

Martianus ergò cùm ſedere pro tribunali feciſſet iudicium, & ſanctam curaſſet ſiſtendam: tunc morum contemplatus honeſtatem, & formę pulchritudinem, patris ſacramẽti oblitus, eam paratus erat magis mirari, quàm caſtigare. Sic ergò & verbis benignioribus, Miſerere tui, dicebat, ò Barbara, promptoq; & alacri animo nobiſcum dijs ſacrifica. Nam ego quidem tui curam gero, & parco tormentis talem ſubijcere pulchritudinem. Sin autem non parueris, me deincèps coges te vti, vt volo. Martyr autem, Ego ſacrificium, inquit, laudis Deo meo offero, qui creauit cælum &

S. Barbara ſiſtitur ad tribunal.

terram,

terram,& omnia quæ in eis ſunt. De tuis verò, inquit, vanis dijs, prædictum quidem eſt à Dauide in diuino

Pſal. 113.
Pſal. 95.

ſpiritu: Simulacra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum. &, Omnes dij gentium dæmonia: Dominus autem cælos fecit. Ei verò ego quoquè aſſentior, eſſe vanam, quæ eſt in eis, ſpem, & inanem apertè confiteor. Hæc cùm dixiſſet martyr, iudex ira accenſus, iubet eã exui, & crudelibus boum neruis crudeliter cædi.

Boum neruis cæditur.

Deindè cùm vellet ei efficere ſeuſum acerbiorem, iubet plagas cilicio atteri. Cùm puniretur ergò tam inhumanè, aperiebantur graues fontes corporis, adeò vt totum ſolum irrigaretur ſanguine virginis. Deindè poſt verbera eam carcer excipit, dum occupatus eſſet Præſes in deliberando, cuinam ſupplicio eam poſteà traderet.

Chriſtus ei in carcere appàret.

Cùm autem iam eſſet nox media, lux ipſam circuncircà illuminat à ſuperis, & Chriſtus appàret, qui & ei addebat animum, & iubebat vt nullo modo timeret mala hominum. Ego enim, inquit, ſum tecum, & ſeruaberis ſub vmbra alarum mearum. Nondùm finem acceperant verba, quæ fiebant martyri, & quod ab Eſaia dictum eſt, in ea eſt conſummatum. Nam cùm citò ei exortæ eſſent curationes, & plagæ, tanquàm non fuiſſent ab initio, à corpore expulſæ eſſent, gaudium tenuit ſanctam & exultatio, & lætitia æterna ſuper caput eius, vt rursùs dicam, quod dicit Eſaias.

Eſa. 55.

Mulier autem quædam pia, & timens Dominum, nomine Iuliana, tunc conuerſans cum martyre, poſtquàm admirabilia, quæ in ea facta ſunt, eſt intuita, & quemadmodùm continuò plagæ euanuerunt, Deo dans gloriam, & inſtàr ſororis cũ martyre conſentiens, ſeipſam præparabat ad plagas & flagella. Deindè cùm Præſes ad ſecundam ſediſſet examinationem, adducta ad eũ ſancta, & viſo admirabili omnibus ſpectaculo, quòd nec leuis quidem in eius corpore laceratio, neque vllus vibex apparebat, Iudex ad veritatem apertè cæcutiẽs, mittens magnæ Dei potentiæ aſcribere id, quod factum fuerat, & prioris vitæ & erroris duci pœnitentia, ille potiùs omnem exuit pudorem, & diis ſuis impudenter eam attribuens ſanationem: Vides, dixit, ò Barbara, quemadmodùm te dij tuentur, & tui curam gerunt, qui tuas plagas curarunt. Cui martyr Chriſti:

Conſtans vox martyris.

Qui ſimiliter, inquit, atquè tu, cæcutiunt, & humana manu indigent ad hoc, vt perducantur ad eſſentiam, quemadmodùm tale quid potuerunt facere? Sed ſi vis ſcire quiſnam ſit, qui me ſanauit, eſt Ieſus Chriſtus filius Dei viui: quem fieri nò poteſt vt contuearis, cùm profundis tenebris impietatis orbat' ſis oculis animę.

Immaniter cruciatur.

His verbis Præſes ad maiorem accenſus iracundiã, & non valens ſe continere, iubet ijs, qui aderant, ferreis pectinibus latera virginis ſcindere, & tedis ignis membra iam lacerata vrere. Deindè etiã malleo percutere venerandum eius caput. Quæ quidem cùm celerrimè fierent, ea videns pia Iuliana, & animo ægrè ferens, cùm non poſſet opem ferre, faciebat quod poterat, & ſuum in eam amorem oſtendebat, nihil curãs eos qui aderant, nec Præſidem: ſed vberes lachrymas effundens ex oculis. Cùm eam ergò adſpexiſſet Martianus, & quęnam eſſet didiciſſet, poſtquàm eam quoquè audiuit eſſe Chriſtianam, & Barbaræ miſericordia motam, animo perturbari, iubet, eam quoquè cõprehendi, & ligno ſuſpendi, & ſimiliter atquè martyri, pectinibus ferreis latera diſcerpi.

Itèm S. Iuliana.

Atq; variis quidẽ certaminibus exercita Barbara, cùm acerbè laniaretur, oculis in cælum ſublatis: Tu noſti, inquit, Deus cognitor cordium, quòd te deſiderans, & tuas amans leges, me totam tibi obtuli, & à tua pendeo dextera. Tu ergò Domine, nè me derelinquas: ſed me per tuam ſuſcipias miſericordiam, & nos ambas confirma & corrobora, vt curſum præſentẽ peragamus. Sed ſic quidẽ martyr Chriſti Dominum, propter quem hęc ſuſtinebat, rogabat, vt eius auxilio roboraretur naturæ imbecillitas. Sciebat enim eum eſſe veracem, qui dixerat: Spiritus quidem promptus, caro vero infirma.

Matt. 26.

Tyrannus autem, vt qui ei ſe omninò oppoſuiſſet aduerſarium, vt animi ſuperaret fortitudinem malorum copia, conuertitur ad aliud ſupplicium. & iubet earum vbera ſcalpello èffodi.

Vbera earũ exſcinduntur.

Scio vos ad ſolũ perpeſſionis auditum caligaſſe. Quid ergò effecturum erat vt hoc paterentur, idq; fœminæ, niſi amor quo tenebantur, Chriſti, inquã, amor inexpugnabilis? Sed enim Chriſti ancillam Barbaram minimè latebat, quodnam eſſet eis medicamentum aduersùs dolorem tam vehementem. Propterea rursùs inuocabat ſupernum auxilium: Nè auertas à nobis, dicens, faciem tuam Chriſte, & ſpiritũ ſanctum tuum nè auferas à nobis. Redde nobis, Domine, exultationem tui ſalutaris, & ſpiritu principali confirma nos in tuo timore.

Pſal. 50.

Cùm verò ad hoc ſupplicium ambabus eſſet vnus animus, & vna & eadem conſtantia ac tolerantia, Præſes aliquid callidius, vel potiùs malignius excogitans, eas disiungit à ſe inuicèm: & Iulianam quidem tradi in cuſtodiam, Barbaram autem iubet nudam traduci per regionem, & prætereà flagris cædi.

Graue ſupplicium pudiciſſimæ virginis.

Martyr ergò tam turpiter & tam indecorè circumacta, rursùs faciebat ea quæ conſueuerat, & in cælum defixis oculis: Qui cælũ, aiebat, circundas nubibus, & terram tanquàm faſcijs contegis caligine, ipſe quoquè ò Rex, meam operi nuditatem: & effice, vt mea membra non cernantur ab oculis infidelium: nè tua ancilla ſubſanner & irridear ab iis, qui nos circũſiſtunt. Audiuit ea templo ſancto ſuo velox Deus ad defenſionem: & ſtatìm appàrens, cor quidẽ eius implet gaudio: quæ ſub viſum autem non cadebat, eã ſtola induit. & cùm ſic peregiſſet tranſuectionem, rursùs eam ad ſceleratũ adducunt Martianũ.

Poſtquàm ergò cognouit eam, & quæ idem ſentiebat, pulcherrimam Iulianam, neq; bonorum promiſſis, nec malis intentatis vel tantillum perſuaderi, cauens nè maiori afficeretur dedecore, vt quod eſſet apertè ſtultum ea tentare, quæ fieri non poſſent, fert in ambas ſententiam, vtriq; iubens caput amputari. Præſens autem filiæ occiſor pater, cùm eſſet ſpectator eorum quæ fiebant, non hoc ſatis habuit, neque contentus fuit iam magna calamitate, quòd paternis ſcilicet videret oculis filiam, eamq; tam pulchram, manibus perimi lictorũ: ſed niſi ipſe ſua manu ictum inferret, hoc iudicabat eſſe imbecillitatem & animi mollitiẽ, perindè àc niſi ille quoq; cerneretur malus, arbitraretur eſſe manifeſtum dedecus. Propterea ergò iam prolata ſententia, aſſumit martyrem, facturus cædem propriis manibus. Cùm ergò abduceretur in montẽ, & ipſam conſequeretur Iuliana, Barbara iam vitæ exitum acceptura, curam geſſit ſibi charę orationis, & genibus flexis:

Precatio S. Barbaræ.

Principij eapers, inquit, Deus, qui cęlum extendiſti tanquàm fornicem: terram autem fundaſti ſuper aquas: Qui nubibus iubes vt pluât, & produxiſti Solem, vt lucem præberet omnibus: & communiter hæc & iuſtis & iniuſtis, & bonis & malis ſimul ſuppeditas, tu quoquè nunc me precantem exaudi, ò Rex: vt qui tui nominis & meę meminerit decertationis, nè peſtilens morbus in eius domum ingruat: neq; vllum aliud ex ijs, quæ poſſunt corporibus afferre dãnum & moleſtiam. Scis enim, Domine, nos eſſe carnes & ſanguinem, opera intemeratarum tuarum manuũ, & honorata tua imagine & ſimilitudine. Dixit, & vox de cælis audita eſt admirabiliter, ad cælum vocans ipſam & Iulianam ſociam certaminis: & ſimul pollicens implenda ea, quę petierat. Hanc iucundam vocẽ cùm audiſſet Barbara, iter ingeedi perrexit: & ducta eſt ad locum ſui deceſſus.

Cùm

Patris ſui manibus virgo ſanctiſſima decollatur. Cùm eò autẽ perueniſſet, inclinato capite, paternis manibus, paterno enſe accipit conſummationem, bonus fructus ex mala arbore, appárens maniſeſtè: Iuliana quoquè ſimul cũ ea ibidèm conſummata à quodam ex ijs, qui illic erant militibus. In eo autem loco, vbi hæc facta ſunt, impiũm quoquè patrẽ diuina perſequitur iuſtitia, cùm nec modicum quidem hic capeſcaſſet bonitas, propter inſigne vitium, & quòd nulla eſſet ſpes conuerſionis. *Vltio diuina in parricidam.* E monte enim reuertens feritur fulmine, & vita omninò priuatur, non hac ſolùm fluxa, ſed ea etiam, quæ manet, ille verè miſer & vtriſq; indignus. Tranſijt autem ad Præſidem quoquè Martianum huius diuinitùs immiſsi ignis impetus, planè initium & certum ſignum illius ignis immaterialis, qui ipſum æternùm eſt puniturus. Valentianus verò vir quidam pius & religioſus, cùm martyrum ſacra ſuſtuliſſet corpora, & ſacris, vt oportebat, honoraſſet canticis, ea piè & honorificè deponit in loco, qui dicitur Gelaſſus, qui abeſt duodecem milliaribus ab Euchaitis, morborum medelam, animarum exultationem, piorum virorum amabilem delectationem: Ad gloriam Chriſti veri Dei noſtri, Quem decet honor, potentia, maieſtas & magnificentia, nunc & ſemper, in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. ANNONIS ARCHIEPISCOPI COLONIENſIS, ſcripta grauiter iuſſu Reginhardi, Sigebergẽſis cœnobij Abbatis, à quodam, qui tamen nomen ſuppreſsit ſuum: ſatis autem indicat, ſe Sigebergenſis cœnobij monachum fuiſſe.

Is Reginhardus fuit beati Annonis æqualis.

PROLOGVS AVTHORIS.

CVM nonnullis id conſuetudinis ſit, reprehenſioni magìs, quàm emendationi fraternæ operam dare: cumq; ſint & alij, partim inuidi, partim rerum ignari, qui contraria ſentiant ijs, quæ propoſiti operis ſeries pollicetur: ea nobis vtiquè conſolatio eſt in deſcriptione vitæ ſancti patris Annonis, quòd obedientiæ non leuis neceſſitas ad hoc nos impulit: & quòd is laudes eius declaraturus in medio teſtis habetur, quem & deuotionis puritas, & rerum notitia vrgent in idipſum: quem & authoritas tanta roborat, vt etiam ſit idoneus per ſe fidem facere eorum, quæ aliundè teſtibus vacant. *Fides hiſtoriæ huius.* Hic eſt, inquã, pater Reginhardus, cœnobij Sigebergenſis venerabilis procurator: qui formam ſcribendorũ tradens, ità me ſuorum vltimum huic operi ſubiugauit, vt cùm verbis proprijs vtar, eius omninò ſenſum ſequar, ſicuti moris eſt puerulis, elemẽta prima tentantibus, id ſonare, quod priùs vox monitoris præmiſerit. *Procurator, pro, Abbas.* Eius eſt impoſiti laboris merces, ipſe legentium profectibus ſingulariter coronabitur: nobis nihil hìc debetur, præter quod dũ obedientiæ voto præcipienti concordauimus, ſuis participari præmijs, aliquod ſpei patrocinium habemus. *Num. 22* Quiſquis ergò non immemor animalis bruti, quondàm in noſtra verba diuinitùs prorũpentis, hanc vel auribus dignatus fuerit hiſtoriã, credo, nõ valdè perſonæ, vel verborum vilitate mouebitur, dũmodò narratio tota illi ſeruiat, quẽ in ſanctis ſuis laudare iuuenes & virgines, ſenes cum iunioribus per Pſalmiſtam & monemur, & præcipimur. *Pſal. 148.* Cæterùm de prolixitate nemo cauſetur. Quẽ diligimus & veneramur, cuius eleemoſynis & patrocinijs die noctuque ſuſtentamur & regimur, honore digno nunquã à nobis recõpenſabitur. Quod & ipſum de ſuo quẽque patrono, ſi deuotus eſt, ſentire nõ dubitamus.

LIBER PRIMVS.

Vbi & quibus parentibus ortus ſit S. Anno, vtq; ab auunculo literis adhibitus ſit, cùm eſſet à patre militiæ deſtinatus. Cap. I.

ANNO generis & patriæ ſuæ decus, ſiderib' ipſis meritis altior, ex Alemannorum populis duxit originem. *Decẽb. 4. S. Annonis parentes.* Pater eius Vualterus, mater Engela dicebatur: ambo ſtudio religionis inſignes, illáque, qua ſecundùm ſeculum non adeò celebrabantur, claritatem, cùm eſſent tamen ex ingenuis ingenui, nobilitate quæ eſt ad Deum, valdè tranſcendentes. Horum in filios & filias fuſa fœcunditas, poſteritatis ſuæ ſatis inclytã produxit familiam, alijs eorum in Eccleſiaſticas, alijs in ſeculares ſublimiter trãſeuntibus diſciplinas. Ampliùs autem bonæ ſuæ indolis generoſitatem Anno moribus, ingenio formaq; commendans, cunctorum oculis gratioſus, omnium animis amabilis cœpit haberi. Vndè pater magnis exhilaratus gaudijs, licèt admodùm religioſus eſſet, dum tamen, vt vir ſecularis animi, pro terreno nomine ſatagit, eum per exercitia militaria mundo nutrire cœpit. Datusq; puer ad huiuſmodi ſtudia, didicit hinc interìm fortitudinẽ moralium diſciplinarum nobiliſsimã, dum crebras aſperitates patitur algoris, dum inedia, ſitique, ſuper hæc & vigilijs æſtuat: quæ cuncta in eo futuræ cõſtructioni neceſſariò parabantur. *S. Anno puer ſtudijs militaribus adhibetur.* Sed cæleſtis pater, qui quos prædeſtinat, hos & vocat: quod ante tempora ſecularia miſericorditer in Annone diſpoſuit, in fine tẽporum immutabiliter adimpleuit. *Rom. 8.* De illo quippe veridica voce dicitur: Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra Dominum. *Prou. 21.* Eo itaque adſpirante, auunculus præfati pueri, Babinbergenſis Eccleſiæ canonicus, patriam, propinquos & notos inuiſere veniens, vbi conſcius eſſe cœpit erga Annonẽ deliberati patris conſilij, protinùs indoluit, ægrè ferẽs tam egregię indolis infantiam, mundanis primitùs conficiendam negocijs, ac non potiùs, quod futurum erat * ad multorum profectum, Eccleſiaſticis informandam diſciplinis. ** ob* Quapropter explorata opportunitate, ſecretius conueniens puerum, & blandè cõplexans, ſic interrogat: Quibus ſtudijs, quibus ve occupationibus, Anno fili, inſeruis? Eo dulciter & innocenter arridente, auunculus ſermone, tãtillo ſatis cõgruo puerulo, de cęleſtis regni gloria, vel potiùs inferorum, breuiter præmiſſo, ſubſequenter intulit: Placet ne tibi ſeruitus omnipotentis, & clericalis ordinis diſciplina vel habitus? *Auunculus eius perſuadet ei, vt fiat clericus.* Quod cùm ille libentèr annueret, auunculus ex abundanti lætitia gratiarũ vota corde & ore Deo perſoluens, ſic demùm cõuerſus ad eũ, ait: En ego proxima luce receſſurus, profeſsionis & ordinis mei locum, Deo proſperante, quantocyus adibo: tu verò fili, domeſticis abiectis impedimentis, clam patre tuo diſcedens, in itinere me tranſeuntem præſtolare, hoc certum mẽte habens, nunquàm te ab illo deſerendum, ſub cuius protectionis alas nunc cõfugis, quoadusquè in ſpem & gloriam totius generis tui, non modò temporalibus, ſed & æternis in cælo commodis & dignitatibus amplificeris. Quid plura? Anno puer non pueriliter aufugiens, vt præmonitus fuerat, inter fruteta ſalicũ delituit, donèc à prætereũte furtim ſublatus auunculo, in ſchola Babinbergenſium, quæ tunc temporis diſciplinæ, religionis ac ſtudij feruore cunctis in Germania præpollebat, ſucci-

duis

Documẽtũ, id eſt, lumen & doctor. Iohan. 3. Mirè proficit in literis.

duis temporibus magnum Eccleſiæ documentum futurus, ad literas poſitus eſt. In quo ſtudio per incremẽta temporum, accreſcente ſimul ardore diſcendi, ope & gratia comite illius intimi magiſtri, de quo veritas teſtatur: Spiritus vbi vult ſpirat: maximas humanorũ diuinorumque voluminum acris ingenij adoleſcens hauſit diuitias, vndè poſteà ſuo tempore crediitis ſibi populis eructaret noua & vetera. Quicquid ad exercendum ingenium, quicquid ad nobilitandos mores competens, & iucundum auribus vel oculis ſeſe offerebat, ſtatim vt apis prudentiſsima ingenioſè perluſtrans, alueolo cordis intulit, & ſuis quãdoquè armis

1.*Reg.*17. Goliath infandiſsimum iugulaturus, iugi meditatione torrentes eloquentiæ ſecularis quasi per naturam victos obtinuit.

Vt factus ſit magiſter ſcholæ Babinbergenſis, & deindè in aulam aſſcitus. Cap. 2.

In hoc capite quadã ad verbum accepta ſunt ex Lamberto Schafnaburgenſi. Ab Henrico Imperatore in palatium aſſciſcitur.

HIs & huiuſmodi profectibus in altum velut cedrus Libani ſuccreſcens, vbi robur virilis ætatis ingreſſus eſt, magiſter ſcholarum inibi effectus, probitatis ſuæ & virtutum ramos longè lateque per ora multorum cœpit extendere. Epiſcopos accerſitus adiit, nec latuit principes: à quibus pro ſua reuerentia in amicitiam admiſſus, Henrico tertio Romanorum Auguſto facilè innotuit. A quo in palatiũ aſſumptus, breui apud eum præ omnibus clericis, qui in foribus palatii excubabant, primum gratiæ & familiaritatis locum obtinuit: hoc præcipuè diligentibus in eo omnibus bonis, quòd iuſti ac recti admodùm tenax eſſet, atque in cauſis omnibus pro ſuo tum ſtatu, non adulando, vt cæteri, ſed cum magna libertate obloquendo, iuſtitiæ patrocinabatur. Erat autem præter virtutes animi & morum gloriam, corporis quoquè bonis ornatiſsimus, ſtatura procerus, vultu venerandus, lingua promptus, vigiliarum & inediæ patientiſsimus, poſtremò ad omne boni exercitium naturæ muneribus affatim inſtructus. Cui de virtute in virtutem, inſtar auroræ in aſſcenſu ſuo, procedẽti, ſicut apud Deũ creuit ſanctitas, ſic itèm de gloria in gloriam, de honore ad honorem in dies proficienti, apud homines acceſsit authoritas. Actum eſt hoc non humano * arbitratu, ſed conſueta Dei prouidentia, qui ſciens lucernam ſuam celeberrimo in candelabro ponendam, vt luceret omnibus Eccleſiæ filiis, nè repẽtina exaltationis eius nouitas miraculum duntaxàt gigneret, nõ lætitiam, meritorum eius lucem antè voluit mundo declarare, quatenùs eo fructuoſior eius fieret promotio, quo & gratior: quod & factum eſt.

** libitu*

Quid Hermannus Colonienſis Epiſcopus, ad quem ab Imperatore legatus miſſus erat, de eo prædixerit. Cap. 3.

Fit Colonienſis Epiſcopus.

DEnique exactis in palatio haud multis annis, magna Imperatoris, magna omnium, qui eum nouerãt, expectatione adeptus eſt Agrippinę, quæ & Colonia, nobilem ſedem, Hermãno nominis huius pręſule ſecundo, ante paucos dies ea hac luce ſubtracto. Ad quem in lecto mortis iacentem cùm idem venerabilis vir Imperatoria legatione tranſmiſſus, poſt ſalutationem mandata regis abſoluiſſet, & iam ad hoſpitium remeaſſet, teſtantibus qui aderant, idem põtifex dixiſſe fertur, & ſe ocyùs mortis iura ſubiturũ, & Annonem vice ſua Coloniam ſuſcepturũ. Atq; illo poſt hæc verba obeunte, tametsi iam Annonem velociùs regredi neceſsitas regalis negocij perurgeret, nõ immemor ille tamẽ bonæ ſuæ cõſuetudinis, funeri eius, quouſquè terrę mandaretur, magna cordis contritione obſequebatur. Legerat enim, & opere, quoàd vixit, ſemper impleuit: Melius eſt ire ad domũ luctus, quàm ad domum conuiuij: laudabile ſatis, immò neceſſariũ cunctis inculpãs exemplum: quoniam, ſicut illic ſcriptum eſt, in illa finis cunctorũ admonetur hominum, & viuens cogitat, quid futurus ſit.

Eccleſ. 7. *Ibidèm.*

Vt ſit Colonienſis Eccleſiæ Epiſcopus inſtitutus. Cap. 4.

PEr id tempus Imperator apud Confluentiam morabatur, & eccè adſunt optimates & capita populi Colonienſis, baculum Epiſcopalem regi reſtituentes, inq; locum defuncti idoneum ſucceſſorem ſupplici prece vnanimiter poſtulantes. Tunc, vt in his rebus fieri certum eſt, alijs atque alijs hac vel illac pro libitu ſuo vel commodo, promiſsis, conſiliis, ſeu precibus regem ſolicitantibus, Deus arbiter ſummus, in cuius manu cor regis eſt, & quocunquè voluerit, vertit illud, non in alium, quàm in ſolum Annonem, ſententiam regis & voluntatẽ deduxit, laudantibus aliis, aliis non ſine ſelle reclamantibus. Suſcepit itaque regijs ex manibus virgam paſtoralem, patris & magiſtri figuram prætendẽtem: ſuſcepit & annulum in dotem fidei, conſeruandæ ad Deum & ad ſponſam ſuam ſanctam Eccleſiam. Nec mora, in ſimilitudinem Moyſi, dua ſaluandorum populorum Coloniam ingreſſus, protinùs caninis rictibus oblatrãtes audiuit: Quis iſte eſt, vel quis eum conſtituit principem & iudicẽ ſuper nos? Simulque pollutis & nefarijs labiis clarum nomẽ diuæ memoriæ Brunonis Archiepiſcopi præferentes, eiusq; ſacta quasì in ipſius laudem, re autem vera in derogationẽ Annonis ſiniſtro corde iactantes, iterùm iterumq; tumultuosè vociferabantur: Quis iſte eſt, & vbi ſunt illa, quibus amplificaturus eſt Coloniã? Hoc illi dixerint, genimina & ſequaces eorũ, qui viperea lingua Dominum Saluatorem fabri filium conuiciabantur: nobis autem & cunctis deincèps ſeculis luce clarius cõſtat, ex quo Colonia fundata eſt, vnius nunquàm Epiſcopi ſtudio (ſaluo Brunonis, vt ità dixerim, priuilegio) tãtùm opes & gloriã creuiſſe Colonienſis Eccleſię. Sed his in locis ſuis pleniùs dicẽdis, nos hiſtorię veſtigia inſequẽtes, cœptę narrationi operã dem⁹.

Prou. 21. *Exod.* 2. *Mat.* 13. *Colonienſis Eccleſia quantùm ſub illo creuerit.*

Vt ſit ordinatus Epiſcopus, & qualem ſe deindè præbuerit. Cap. 5.

IGitur authoritate ſimul & metu regiæ maieſtatis preſsi, qui quasì contra montem ſeu impetum fluminis niti fruſtrà propoſuerant, tandèm neceſsitatem in voluntatem vertentes, in conſecrationẽ electi pontificis communiter conſenſerunt. Fit conuentus Epiſcoporum, ac totius Eccleſiaſtici ordinis virorũ, procerum quoquè frequentia cum ambitione nimia, diuerſi etiam ſexus & ætatis ingens populoſitas: quos omnes ſua benedictione, ſua gratia per ſeruũ ſuũ Annonẽ Chriſtus Dominus ea die releuaturus, cũ Angelis aduenerat, ſanctis omnibus pro cõciue cælitùs deſtinato congaudentibus. Producitur intereà ordinandus ante altare, veſtibus ſacris induitur, olei ſacri liquore perſunditur, & verè larga ſancti ſpiritus infuſione repentè mutatus in virum alium, anno Dominicæ incarnationis milleſimo quinquageſimoquinto, quinto Nonas Martij ponitur in cathedra Epiſcopali, ad regendam ſanctam Eccleſiam & plebẽ vniuerſam. Iamq; inſtabat hora ſacrificij ſingularis, cùm eccè pontificalibus inſignitus ornamentis, acceſsit ad altare pontifex ſummus, verè ſacerdos & hoſtia Chriſti.

Ordinatur Epiſcopus.

Chriſti. Vbi quanta compunctione, quãta cordis contritione miniſteriũ illud peregit, quis ſufficiat explicare? Totus enim in lachrymas ſolutus, tanti ſacramenti vim in ſeipſum excepit, mirãtibus nonnullis immẽſitatem lachrymarũ, & cum gemitu quodam & ſuſpirio, ſimulq; pectoris tũſione, cordis illius ſecreta per hoc rimantibus. Ad cuius preces cælum tunc patuiſſe nulli dubium, cùm & ob hocipſum miſericors & miſerator Dominus eum poſuerit, vt pro ſui gregis exceſſibus intercedens, in tempore iracundiæ fieret reconciliatio. Poſtq̃ verò Miſſarum ſolennijs cum benedictione pontificali finitis, conuentus ille ſolutus eſt, ipſe deinceps in omnibus tam Eccleſiaſticis, q̃ reipublicæ negocijs haud imparem ſe acceptæ dignitati gerebat, & ſicut editioris loci inſignibus, ita cunctis virtutum generibus inter cæteros regni principes conſpicuus incedebat. Reddebat ſollicitus, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo: quia Colonienſis nominis maieſtatem & ſecularem pompam ambitioſiùs penè, q̃ aliquis ex præceſſoribus eius, oſtentabat ad populum: nec propterea tñ inuictum inter tantas occupationum procellas ſpiritum, vnquàm relaxabat à ſtudio diuinarum rerum. Ieiunijs non adeò, q̃ legitimis, ſe macerabat, ſciens ſcriptum: Omnia munda mũdis, & nihil reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Pernoctabat pleruũque in orationibus, & per eccleſias, paucis ac certis comitibus, interdùm vno tantùm puero contentus, diſcurrens nudis pedibus, nonnunquàm etiam cilicio ad carnem indutus, flens procedebat. Et diem quidem in diſponendis priuatis ſeu publicis negocijs, noctẽ verò totam in Dei opere expendebat. Nam tunc pœnitentiam agere, errata cõfiteri, commiſſa deflere, ob corporalis quoquè flagelli caſtigationẽ, inferioris perſonæ manibus tantus pontifex humiliare ſe non erubuit. Multa illius in pauperes, in peregrinos, in clericos, in monachos benignitas, mira liberalitas erat. Nullam intra diœceſim ſuam congregationem prætermiſit, quam nõ aut prædiis, aut ædificiis, aut ſtipendiis ſua ſpecialiter donatione auctam vita decedens reliquerit. In iudicandis cauſis ſubditorum, nec odio, nec gratia cuiuſquã à vero abducebatur: ſed ſemper in omnibus propoſitam indeclinabiliter ſequens æquitatis lineã, ad euertendum iudicium nec conſiderabat perſonam pauperis, nec honorabat vultum potentis. Cuius rei idoneum ſatis & euidens ſubijcimus exemplum.

Hæc ferè ad verbũ ex Lamberto Schafnaburg.

Mat. 22.

Tit. 1.

1. Tim. 4.

Noctibus quid fecerit.

Leuit. 19.

Quàm durè & verbis & verberibus regem Henricum caſtigarit. Cap. 6.

REx Hẽricus, Romanorum patritius, ſceptra regalia moribus, prudentia & gloria regaliter obtinens, ac iuſtiſsimis legibus tam in diuinis, quàm in humanis adminiſtrans, ita ſe exteriùs agebat ad populum, vt ſui tamen non obliuiſceretur interiùs. Conſiderans enim tãti nominis maieſtatem longè ſuis præcellere meritis, nũquàm inſignia regalia ſibi præſumpſit imponere, niſi clam confeſsionis ac pœnitentiæ, verberum inſupèr ſatisfactione, licentiam à quolibet ſacerdotum ſupplicitèr mereretur. Ergò tẽpore quodam magna imminente feſtiuitate, cùm põtifices, Duces ac Comites, & cuiuſcunque alius dignitatis ſeu ordinis viri, regiam vndiquè properarent ad curiã, cùm & ipſum mos & honor impenſius trabeatum exigeret procedere, nõ inſcius ſanctitatis & vitæ probatiſsimi inter præſules Annonis, vt ſuæ cõſuetudinis ſeruaret inſtitutum, ſupplex & pœnitẽs eum cœpit adire. Mox ſacer antiſtes authoritate plenus, tali in negocio Imperialem paruipendens magnificẽtiam, ſicut parcere ſolitus erat inopi & pauperi, ſic opportunitatẽ acceptus, miſericors ſine miſericordia ſæuire cœpit in principẽ. Nam vehementiſsimis illum inuadens correptionibus, quicquid animo pro iuſtitia concitato ſe obtulit, liberè & conſtanter effabatur, illumq; duriſſimis verberũ plagis afflictum, non aliter ea die coronatum incedere conſenſit, quàm priùs manibus ſuis triginta tres argenti libras in pauperes expendiſſet. Nec abnuit Imperator, ſed cuncta eo ordine, quo dicta ſunt, ſuperni iudicis reſpectu & paſſus eſt, & fecit: ſicq; demùm more ſuo indutus proceſsit. Miranda ſanè conſtantia præſulis, nec minùs laudanda humilitas principis: porrò in vtroq; timoris Dei imitãda perfectio. Et quia ſe occaſio præbuit, licèt per digreſsionẽ, de eiuſdẽ regis morte, in qua omnis iuſtitiæ frena laxata ſunt, inferre libet mẽtionẽ, ob id præcipuè, quoniã virtus non minima hic occurrit Annonis, quẽ prophetiæ ſpiritu ſubindè floruiſſe veritas ipſa diffamauit.

En quãtum ille rex detulit ſacerdotibus.

Præclarũ eximiæ humilitatis & virtutis in Imperatore exẽplum.

Vt prædixerit mortem Henrici Imperatoris, & eius filium educandum ſuſceperit. Cap. 7.

QVibuſdam ſimultatibus inter ipſum & regẽ ſtatu de malignantium obortis, cùm rex mentẽ, quam conceperat in Archiepiſcopum, mandatis ſolito durioribus detexiſſet: præſul ad audientiam veniens, ratione & iuſtitia pro cauſa ſua agere laborauit. Cui facultate erepta hac progrediendi via, tandèm in hæc verba prorupit: Rex excellentiſsime, cæleſtis regis intuitu, cuiuſcunque diſcordiæ aut odii malum vel hoc anno non præualeat inter nos, quandoquidem anno proximo quid nos maneat, mentium noſtrarum nunc penetralia latet. Quæ dicens, regem, quem præſciebat hocipſo anno moriturum, emendatioris vitæ niſus eſt ad ſemitam reducere. Sed creſcentibus per dies alijs atque aliis ex cauſis diſcordiarum ſpinis, iterùm curiã adiit in Goslaria, quò per idem tempus, magna totius regni principum expectatione, venerabilis Papa Victor, qui & Gebehardus, conuenerat. Illic compoſitis vtrorunque animis in prioris amicitiæ ſtatum, diſceſſurus Archipræſul, ſic ſciſcitatus eſt regẽ: Nunquid dilectionis & gratiæ veſtræ recedẽs amodò certus ero? Id rege haud aliter ſe habere teſtante, ſubiunxit atque ait: Scio, ſcio non nos mutuis in hoc corpore deinceps fruituros adſpectibus, quorum alter in mortem citò rapietur, alter adhuc in certamine relinquetur. Idcircò ualere uos optans, quia ſatis fructuosè ſatisque ſalubriter animæ veſtræ Coloniam diſpoſueritis, ipſe qualiſcunque paſtor eius hoc in Deo præſumens polliceor. Rex protinùs metum, quem conceperat, pallore vultus inſinuans, in quem iſta dicerentur, uehemens perquiſitor fuit. Vos, ait, hæc tam triſtis expectatio manet. Quod utiquè rex ipſe, velociter finiens uitam, uerum fuiſſe declarauit. Eo autem uiam uniuerſæ carnis ingreſſo, fidei & deuotionis affectu non minùs defuncto, quàm viuenti, ſacer præſul aſsiſtens, ieiunijs, vigilijs, orationibus & eleemoſynis, ſpiritualibus videlicet remedijs, animam diuinæ bonitati reconciliare non ceſſauit. Inſtituit præterea annualem eius memoriam agi Coloniæ, ipſe quandiù vixit, nunquàm illius ſpecialiter immemor. Eius quoquè filium, nominis & regni hæredem, ad honorem Imperij & Eccleſiæ profectum ſuſcepit nutriendum, multorum propter hoc inuidiam contra ſe accendens. Sed non deſtitit in laborando ſpe fructus percipiendi, regaliter puerum nutriens, ſublimiter erudiens, adeò vt ipſius poſteà teſtimonio, uir in toto regno profundioris animi illo non inueniretur. Fecit & hoc olim Ioiada pontifex ſanctus in rege Ioas: ſed non diſsimilem bonitatis ſuæ retributionem, ut ille, ſic & hic prohdolor conſecutus

Goslaria, Saxoniæ vrbs eſt

Victor Pontifex venit Goſlariam.

Obitus Henrici Imperatoris.

S. Anno nutrit filium eius.

2. Para. 24.

cutus eſt. Verùm his ſepoſitis, ad vitę eius inſtituta deſcribenda ſtylum vertamus.

Quotidianæ vitæ eius inſtitutio. Cap. 8.

2. Tim. 4

Crebrò cõcionatur.

A Primis ordinationis ſuę temporibus, congruũ & verè dignum officio ſuo opus arripiens, iuxta docentis Apoſtoli monita: In omnibus labora, opus fac Euangeliſtę, miniſterium tuum imple: omnem Epiſcopatus ſui parochiam perluſtrauit, homines fidei ac penè totius religionis ignaros, ſolo autem nomine Chriſtianos, aſſiduis prędicationibus ad catholicę pietatis cultum informans, breuiter & apertè complexus, quid credi ſperaúe, quidve amari oporteat, Imperauit deinde authoritate pontificali, ſuaſitque pietate paterna, ſingulos auditores hęc eadem domi ſuæ euangelizare, bonam illis pro hoc à Deo uiciſſitudinem pollicens. In quo eouſq; profecit, vt pueri quoque, teneros infantię annos necdùm egreſſi, fidem, ut aſſerunt, beati Annonis inuicèm diſcerent, inuicẽ docerẽt, & ex ipſa boni ſtudii aſſiduitate, ſingulis eorum eã manè uel veſperè Deo pronunciantibus, quaſi lex inoleuerit. Habebat autem hoc inſigne meritorũ ſuorum apud homines indicium, quòd quotiès prædicaturus in publicum proceſſiſſet, tantis ſubitò lachrymis immaduit, ut omnium corda ad miſerationem commouiſſet. Tum melliflua; & compunctione plena uerba profundere, clementiam Dei proponere; iuſtitiã nõ tacere: hortari bonos, ut ad meliora pficerent: malos, ut ad perpetrata ceſſarent, omnes in cõmune, ut ſe reos clamarent, ac pro totius mundi neceſſitatibus communem Dominum inuocarent. Quis vnquam uel ferrei cordis Annonem in eccleſia loquentem audiens, à lachrymis valuit temperare? Denique ab exteris etiam & remotioribus prouinciis, ob ſolã indulgentię & doctrinę eius famam plurimi confluxerunt, omnibus deliciis pręferentes Annonem audire, diuitias incomparabiles æſtimantes, eius indulgẽtia relaxari, eius benedictione præmuniri. Pręterea pietatis & miſericordię operibus nullo erat inferior. Nam agricolas & debitores redditũum; anteceſſorũ ſuorum nimietate uel ſuperfluitate grauatos & propè nudatos intelligens, exactoribus vt parcerent iuſſit, ſingulis vel totũ, vel ex parte, prout opus erat, remittens. Pauperum, peregrinorum & infirmorum prima illi & perpes erat ſolicitudo, imitanti eum, qui dixit: Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter cęleſtis miſericors eſt. Illuceſcente enim primo ſurgentis diei crepuſculo, eccè velut examen apum, turba egenorũ vndecunque conuolãs, eius quotidiè fores obſedit, ſufficientia alimenta hora ſtatuta ſingulis percepturi. Inter quos omnes miſerrimi quique numero vigintiquatuor perſcrutati, ſeorsùm congregabantur. Ante quorum pedes humilimè procumbens pontifex ſummus, poſtquàm lauit ac terſit, oſculum quoque cordis & oris impreſſit, necnon manibus aquam infundit. Conſummato miniſterio humilitatis, verſus eſt ad opus charitatis, cum cibo & potu vnicuique nummũ porrigens. Iam verò imminente hora & neceſſitate, vbi & ipſe conſedit ad menſam, more ſolito, quotquot ſuperuenerant, & introducebantur ante eũ ad conueſcendum peregrini. Tum ex ſingulis, quæ mẽſæ erant impoſita, partem propè decimam colligens, pro reficiendis hac & illac per urbem ægrotis in locum unum ſeparauit. Poſtremò menſa ſubmota, ſurrexit verè pater orphanorum, uerè iudex uiduarum, & tanquam diceret: Sinite paruulos uenire ad me: talium eſt enim regnum cælorum: acclinans ſe, manu propria cibauit pupillos, refecit orphanos, aluit filios pauperum, delicatioribus eiciis ex menſa per ſe ipſum in hoc reſeruatis; præterea matribus eorum familiaritèr ſuas illi miſerias cõquerentibus, neceſſaria miſericorditer impendens. Cùm.n. eſſet erga cunctos inopes miſericors & compatiens, erga paupercu las tamen & earum infantulos ſpeciali quadam miſeratione ducebatur. Quod huiuſmodi fœminæ experimento cognoſcentes, explorato nonnunquam tẽpore, in plateis ſeſe gregratim obtulerunt, paruulos ei ſuos cum clamore ſupplices obiicientes. Interdùm tranſiens, & præ laſſitudine diutinæ expectationis in ſoporem uerſos conſpiciens eiuſmodi puerulos exeſos & ſeminudos, aliquem eorum, quem nec dignum oculis quis arbitraretur, ipſe ſe adhibens, materna vice exoſculari cœpit. Quædam etiam proprios nõ habentes, alienos infantulos expetiêrunt, indubium habentes, Annonem erga ipſas miſericordia motum iri, ſi talibus onuſtæ ſarcinulis, eius conſpectui præſentarentur: Inter hæc ſolennis ei mos erat, vertente ſemper anno, à vigilia natalis Domini vſque ad intactæ genitricis eius purificationem, per continuos quadraginta dies quamlibet lactãtem habere, cuius manibus aquam præbens, ipſemet pedes ac manus paruuli lauit, moxque datis alimentis, ſolidum unum porrexit. Super hæc & xenodochium Coloniæ conſtruxit, languidos, & debiles, & omni deſtitutos ſolatio illuc inferens, deputatis ad eorum ſubſidia quotidianis ſtipẽdiis. Nunquàm pauperem ſe inclamantem abſque miſericordia præteriuit, nunquàm ueniens ad inuiſendum egenus, monachus vel canonicos, abſque charitatis larga manu remeauit. Sanè in cœna Dominica quàm prodigus fuerit, ſuperfluũ eſt memorare, cùm nec parcus quilibet ea die manũ retrahat ab eleemoſyna. His omnibus antecellunt numero & admiratione, quæ per nocturnas tenebras, ſolo Deo teſte, rariſſimis ſecretalium ſuorum duntaxat exceptis, operatus eſt: cum quibus, ut dictum eſt, noctũ ſanctorum limina circuiens, peregrinos & quibus non erat tectum, in porticibus, in angulis vaſiſque uinariis per plateas expoſitis, ſcrutatus eſt: quos inuentos pauit atque veſtiuit, allato ſecum pro huc ipſo uictu & veſtitu.

Multi cõfluunt ad audiẽdas conciones eius.

Benignitas in pauperes.

Luca 6.

Obſerua lector.

Et hic põtifex ſummus, pro Archiepiſcopo dicitur.

Matt. 19

Humanitas erga pauperculas fœminas & filiolos earum.

Xenodochium Coloniæ condit.

Nota hæc

Vt tractàrit fœminam, noctù è partu in platea periclitantem. Cap. 9.

CVmque more conſueto per cuiuſdam noctis ſilentia pro negocio ſimili eſſet egreſſus, lamentabile & omni miſeratione plenum in itinere offendit ſpectaculum, mulierem, quam ob inopiam nullus hoſpitio dignabatur, recẽtis & ipſa hora editi infantis partu periclitatam, ſuper nudam humum ſeſe lachrymabiliter volutantem. Erat ergò uidere miſeriã. Nox tenebris denſis vagantem occupauerat, fatigatã tellus cœnoſa ac petroſa ſeminudam exceperat, fame & ſiti confectam frigus ampliùs vexabat, nullus mortalium aderat: & eccè vrgente natura, cœpit cruciari, voces emittere, ſuſpiria crebra trahere, tandemq; enixam prolem in puluerẽ fundens, ipſa diſiectis hac & illac miſerabiliter membris, nil vltrà pręter mortẽ expectabat. Hac ergo miſeria quid miſerius? Superuenit igitur, ut dictum eſt, ſacer præſul, ac protinùs uelut ictu ſagittæ tranſuerberatus, repreſſo gradu, præ horrore & miſeria ſubitò attonitus: cùm eccè grauitate pontificali poſtpoſita, inſtar velociſſimi curſoris reproperauit, impoſitoque humeris ſuis grabato cum ſtramentis, celeritate qua venerat, recurrit. Mox abiecto à ceruicibus onere, incuruauit ſe quantocyus ad iacentem, puerulum pannis obuoluit, ipſam a terra ſublatam in lectulum collocauit, ac propriis extractis veſtibus, utroſque diligenter contexit. In eodem loco diſpoſitis pro ſuſtẽtatione eius, quouſquè conualeſceret, neceſſariis, proceſſit verè precum ſua-

Vide in tanto Epiſcopo exẽplum memorabile.

rum conſecuturus effectum, qui iam humili & pio miniſterio per horrorem cæcæ noctis in minimis membris ſuis illi obſecutus eſt, quem quondam pro nobis incarnatum, virgo mater uilibus obuolutum pannis, reclinauit in præſepium.

Luca 2.

Vt vagientem paruulum nocte inuentum, ſecum abſportârit. Cap. 10.

S. Vrſulã & ſocias virgines inuiſit.

ALia quædam ſubierat nox, & vir Deo deuotus, æſtimationis humanæ fugiens oculos, venerandas ſanctarum virginum cineres ſupplex cœpit adire. Quod una ex conſuetis mulierculis ſolicitè præuidens, necesſitate ſimul & arte inſtructa, neſcienti hac fraude obuiauit. Scilicet præter mendicitatem nil ad indigentiam corpoream certi habens, filiolum ſuum in lacte recenti poſitum, ante uenientis veſtigia clàm depoſuit in via, ſeſeque indè proripiens, cum feſtinatione in latebras immerſit. Nec mora, ſacerdos appro ximâs, vbi primam vagientis infantuli vocem aure pcepit, præ dolore totus intremuit, varias animo gerẽs pasſiones, vndè puer huiuſmodi ea hora illic haberetur. Intereà velut ad obſequium Chriſti, ſub fœno cubantis, impiger accurrens, flexo corpore puerulum à terra ſuſcepit, memor ſancti Simeonis, qualiter olim infantiam Saluatoris piis vlnis amplexus, pacem & ſalutem ſibimet imprecaretur & populo. A cuius deuotione in re disſimili non disſimilia ſentiens, tali gratulabundus onere ibat cubiculum repetens: illum imitatus, qui relictam pijs humeris ad ouilia reportauit ouiculam. Confeſtim autem paterna ſolicitudine nutricem paruulo procurans, quem carne non genuit, ſpiritali regeneratione per baptiſmum meliùs regenerauit: quem & à fonte ſacro ſuſcipiens, Annonem poſt ſe nominauit, ſingularis patrocinii ſpem ante Deum in illo ſibi prouidens.

Luca 2.

Luca 15.

Vt nocte quadam pugnis cæſus ſit à malignis. Cap. 11.

HAec igitur quotidiana viro Dei inſtitutio, hęc inceſſabilis ſolicitudo, hic labor, hoc ſtudium. Cumq; talis eſſet, qui verbis beati Iob dicere poſſet, Oculus fui cæco, & pes claudo: pater eram pauperũ, & cor viduæ conſolatus ſum: & cùm ſederem quaſi rex circunſtante exercitu, eram tamen mœrẽtium cõſolator: quia ab infantia creuit mecum miſeratio, & de vtero egreſſa eſt mecum: conſpirationibus quibuſdã æmulis iuſtitiæ, quorum nequitię complices hodieq; fidem derogant Annonis ſanctitati, quadã nocte ad ſimilia deuotionis ſuę opera progreſſus, inſidias perpeſſus eſt. Furioſo enim impetu venientem inuadentes, furem criminabantur, obiicientes & alia, quorum ipſi ſibimet conſcii, in alienam ſugillationem ſine difficultate poterant erumpere: At ſocijs Epiſcopi hæc refellentibus, & ſacrilegium eſſe dicentibus, clericũ orationis gratia tam ſeuotẽ his conuiciis agi: illi procacisſimo reſponſo fictum arguentes, ac priorib⁹ peiora ſubiicientes, linguis venenatis manus ſanguine plenas mox adiunxerunt: non ſine retractione ceu beſtiæ ferocisſimæ in innocentem ſæuientes, cùm eũ birro violenter ſpoliaſſent, correptum crinibus in cœnum protraxerunt, pugnis grauiter inſiſtentes. Eius quoque comites cùm inſania ſimili non minùs affeciſſent, furore ſatiati alacres receſſerunt, illorum participes effecti, de quibus ſcriptum eſt: Qui lętantur cum malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis. Sed concepta ſemèl inuidia, modum neſcit imponere malitiæ. Vndè ſupradicti malefici maiorem veſaniam

Iob 29.

Iob 31.

Birrũ, ꝑ pileo, vel capitis tegmine.

Prou. 2.

ſpirantes, horreo dicere, necem Archiepiſcopo moliebantur, inſidiis ei non ſemèl, nec bis compoſitis, facinus execrabile, nec minùs lamentabile, ſi copia daretur, perfecturi: quippe qui nec ipſi bonorũ omniũ capiti parcerent. Quod cùm familiaribus & amicis Epiſcopi certiùs innotuiſſet, nunc quidem gaudium de eius adhuc ereptione gerentes, nunc verò horrorem conſideratione periculi non ferentes, cum ſacramento teſtati ſunt, ſe minimè ſinere illum ampliùs taliter egredi, nè fortè extingueret, lucernam Iſrael. Eorum verò conſiliis & precibus perſuaſus, numerum orationum ſingulis in locis habendarum, deincèps in lecto recubans, uel in vnaqualibet eccleſia conſiſtẽs, nihilominùs perſoluebat. Abhinc quoque tale quid excogitauit, vndè non iniuriæ ſuæ, ſed iuſti zeli ſolicitis paſtoribus eſſet imitatio.

Quidam ei necem moliũtur

Vt caſtigârit ſcortationi & libidini deditos. Cap. 12.

SCiens quorundam profanos & inceſtuoſos ad opera libidinis per noctem diſcurſus, zelo iuſtitiæ inflãmatus, nefariæ commixtionis homines depræhenſos, ad exemplum omnium decaluari ac decoriari publicè mandauit, presbytero cuidam ex familiaribus ſuis huiuſcemodi poteſtate conceſſa: cui iugis imminebat ex obedientia necesſitas, ab incipientibus noctis tenebris ad ſequentis exordia lucis tales excurſus obſeruare. Nonnullas tamen illarum, quibus proh pudor caſtitas venalis erat, ad ſe accerſitas uerbis caſtigans, donis quoque demulcens, uel ad continentię propoſitum, uel ad honeſtæ copulę coniunctionem deduxit, animas earum à morte ſaluans per charitatem, quæ operit multitudinẽ peccatorũ.

Animaduertit in homines flagitioſos.

Prou. 10.

1. Pet. 4.

Vt quandam prolapſam, humaniſſimè ab infamia liberârit. Cap. 13.

SVnt quamplurimi ſepulcris dealbatis ſimilimi, qui phariſęorum more de ſanctitatis mundiria foris tumentes, cùm ſint osſibus mortuorũ intùs pleni, erga peccãtes vel infirmiores quoslibet non compasſione, ſed conuicioſa quadam dedignatione ferũtur: qua profectò peſte Anno, ſuis in oculis homilis, nunquàm laborauit. Siquidem nocte quadam, profundis tenebris omnia circundãtibus, ipſe more ſuo ſanctarum virginum limen ingreſſus, aliquẽ ſeceſſit in angulum, quò ſecretiùs ſtans, precibus obnixiùs inſeruiret. Illic una ex ſororibus in facie iacẽs, crebris ſingultuum & internorum gemitũ vocibus, diuinæ miſerationis aures feriebat, amarisſimis lacrymis ac pectoris tunſione, perpetratam nupèr carnis delectationem grauiter deplorans. Cumque immanitas piaculi ſtimulos compunctionis ei excitâſſet, acriores tamen reddidit iam iamque intumeſcentis vteri conceptus: quoniam etſi per emendationem uitæ ſequentis, de benignitate pij Saluatoris præſumebat, humani tamẽ improperii cõfuſionem per ſecula ſe habituram, querelis miſerrimis non tacebat. Hac itaque gemina tribulatione inenarrabiliter anguſtata, ſpe collecta, viribuſque reſumptis, ſolum humanæ miſeriæ perſugiũ, eum ſcilicet, quem & offenderat, miſericordem Dominum noſtrum corde & ore, lachrymis inſtar riui currentibus, pulſabat: ut qui quondam pro peccatoribus natus, & ꝑ peccatorib⁹ mori dignatus fuerat, ei ſuę ſolita bonitate ſuccurrens infelicitati, ſic facinus admiſſum remitteret, ut igominiæ publicæ deriſionẽ euaderet. O bonitas auris, ò clemẽtia Saluatoris:

Mat. 23.

Aedẽ vndecim millium virginum adit.

qui

qui natura bonus, & poteſtate immẽſus, cùm nũquàm humanæ cordis lachrymas abſq; miſericordia valeat intueri, conſolationem quoque iuxta ſuam magnificẽtiam deſperatis ſubminiſtrat. Cùm enim talibus inſiſteret mulier afflicta clamoribus, ea inſcia, pius ſacerdos, quaſi miſſus à Deo, retro conſiſtens, aure diligentiùs adhibita, omnia plangentis ac deprecantis verba percepit: nec erat difficile, tantæ cõtritionis cauſam conijcere. Tandèm ſignorum pulſatione nocturnales ad hymnus inuitata, ſurrexitè terra, chorumq; petijt: quam diuinæ bonitatis miniſter clàm eueſtigiò inſecutus, ex ordine loci, quem in choro adijt, eius perſonam ſolicitiùs inueſtigauit, moxque receſsit. Vt verò dies redditus eſt, volens comprobare, quoniam iuxta

Pſal. 33. *Ezec. 33*

eſt Dominus his qui tribulato ſunt corde: qui etiã ſe per ſeipſum obligauit, dicens: Viuo ego, nolo mortẽ peccatoris, ſed vt magis conuertatur, & viuat: mittens ad conſorores, euocauit eãdem, illa metum, quẽ conſcientia ſuggerebat, præ oculis habẽte. Sed veniẽtem præter ſpem filius miſericordię blandè ſuſcipiẽs, iuxta ſe ſedere fecit, de vitæ eius qualitate inter alia colloquia quaſi per ambages conquirens, ac cauſam mœroris, quem vultu prætendebat, quaſi neſcius ſciſcitans. At ea vulnus lethale ſpiritualis medici manibus, nè feriret, offerre detrectãte, ille non inſcius morbi, ferrum appoſuit, aſſerens ſe ſcire cauſam triſtitiæ, nec ignorare, quas, admiſſi pœnitens, illo in loco nocte proxima preces emiſiſſet: eam confiteri tãtùm debere reatum, cęterùm ex diuina miſeratione in promptu eſſe & veniam, & euadendi opprobrij poſsibilitatem. Sed ut rem fine concludam, illa cõfeſsionis viam flebiliter ingrediens, diuinę bonitatis beneficium in ſuorum caſuum ęrumnis inopinatũ experta eſt. Deniquè mœrentium conſolator, & luę memor fragilitatis, ſecundùm Apoſtolum pręmonentem, Conſiderãs

Gal. 6.

teipſum, ne & tu tenteris: eam poſtquàm in ſpiritu lenitatis ſufficienter inſtruxit, militi cuidam e Saxonia, gratiæ eius largitate pręcęteris domeſticis vſo, ſub ſacramentis fidei debitę commendauit, imponens illi, vt ſub prętextu familiaritatis eam ſecum abducens, donec illicito conceptu liberaretur, ad quaſcunquè neceſsitates ei diligenter aſsiſteret, nec vnquàm, ſi ſua gratia priuari nollet, huius rei cognitio dogmatis eius limen excederet.

Tuetur mira bonitate famã lapſæ cuiuſdam.

Expletis verò diebus partus, cùm & ipſa iam incolumis priorem recuperaſſet ſtatum, eam itidem cùm paruulo ſuę pręſentiæ reconſignaret. Is protinus imperatis obediens, negocium hoc, pręter ſe & Epiſcopum, nulli cognitũ, fideliter executus eſt, poſt omnia mulierem cũ infantulo ipſi repræſentans. Mox pius paſtor alibi delegato paruulo, quem quæ enixa erat, alacriter ad cõſororum ſuarum domicilia deſtinauit, laudis tranſitoriæ nil appetens, vt cęleſti mercede dignus inueniretur.

Vt cuiuſdam fœminæ conceptus euanuerit. Cap. 14.

HVic hiſtorię res non valdè diſpar Colonię ſimiliter accidit, quam exempli cauſa venerabilis põtifex referre ſolitus erat: res planè memoria digna, & omnium bonorum ore celebranda & frequentanda. Cùm enim lapſos magno deſperationis malo liberare quærat, non minùs ſtatibus ingenti formidinem, ne pręſumptione ſanctioris vitæ, ruinæ pateant irreparabili. Omnes igitur hęc audientes, aures cordis arrigamus,

Pſal. 65.

& q̃ ſit terribilis in conſiliis ſuper filios hominum miſericors & iuſtus Dñs noſter, cum ſpe & metu conſideremus: In monaſterio Dñæ noſtræ piiſsimæ Dei genitricis Marię q̃dam ſanctimonialis, omni morũ honeſtate, omnique vitæ ſanctitate inter conſodales ſuas à primo ſucccreuerat tempore, eique ſpeciale munus omnipotens gloriam virginitatis, velut quoddam diadema capitis, conceſſerat. Sed cùm inſtinctu ſuperbiẽtis angeli quædam de caſtitate ei ſubreperet elatio, aliasq; iam dedignaretur conſorores, virorumq; conſortia, quaſi nũquàm caſura, incautiùs admitteret, iuxta qđ ſcriptũ eſt: Ante ruinam exaltatur cor: magno blandientis inimici plauſu prohdolor in foueã corruptionis incidit.

Ante ruinã exaltatur cor. Prou. 16.

Sed miſeræ commixtionis opere perfecto, in ſe rediens, ingentis triſtitiæ fluctibus penè in amentiam verſa eſt, reputans & quaſi per ſomni ludificationẽ hæſitans, quæ eſſet, vel quid feciſſet. Inter hæc vbi anterioris vitæ puritas animum eius tetigit, velut ictu fulminis in corde perculſa, gemitus & ſuſpiria traxit amariſsima, & inſtàr repentini imbris cum eiulatu miſerrimæ vocis tota ruit in lachrymas. Verùm cùm deguſtata ſemèl mortifera carnis delectatio, conquieſcente parùm fletu, vehementioribus incẽdiis eius mẽtem ſtimularet, metuens nè poſt, etiam ruptis publicę verecundiæ frenis, in omnem præceps raperetur impudicitiam, cęlum ſuſpiciens, altè ingemuit, orans, vt quia tam confuſionem animæ clàm induerat, in apertam quoq; ignominiam per conceptum partumq; criminoſæ prolis veniret, quatenùs publicis ſubiacẽs opprobrijs, ſuperbiam cum luxuria humilis & pęnitẽs deincèps effugeret. Id cùm exoraſſet, aluusque intumeſcẽs indicia violatæ caſtitatis oculis proderet alienis, illa omnis cõſilii expers, quid faceret, quò ſe verteret, ignorans omnium præ confuſione declinabat aſpectus: non ſomno, non eſca, non potu, deniquè non ipſa vita delectabatur, quoniam incomparabilis triſtitię profunditatibus operta erat. Nihil iam de peccati ſatisfactione meditabatur, nil de pœnis inferni cogitabat: ſolo, quo tabeſcebat, rubore liberari votis omnib[us] exoptabat. Hinc factum eſt, vt cùm nullum conſolationis occurreret ſuffragium, ſecundùm illud Propheticum præſagium, Imple facies eorum ignominia, &

Pſal. 82.

quęrent nomen tuum Domine: de Chriſti clementia ſpem tota mente conciperet. Ante eius ergò imaginẽ prò nobis crucifixi corruens, templum ſanctę genitricis ejus ingreſſa, his precũ querimoniis flebiliter vſa eſt: Domine clementiſsimè, mearum miſeriarũ calamitas tuæ pietatis penetret aures, nec meis offenſus prauitatibus, tui plaſmatis conditor Pius immemor exiſtas. Heu me coinquinatam, heu me profeſſæ caſtitatis præuaricatricem, heu me confuſionis æternæ inuentricem. Meritò nunc me cum maximo ſalutis meæ detrimento infra omnes conſpicio, quæ dudùm meipſam neſciens, cùm ſim puluis & cinis, ſupra omnes in immenſum gloriata ſum.

Profeſſio caſtitatis

Quid congruentiùs tantam decebat pręſumptionem, q̃ huius turpiſsimi vulneris detectabilis impuritas? Nihil mihi iam aduerſus tuam bonitatẽ, Deus, querelæ remanſit iuſtæ, cum hęc omnia propria patiar voluntate, cœno me tradens libidinis inceſtuoſę, dein ore proprio imminentẽ publicã exprobrationem petens, & quidẽ audientia indigna, ſed vtinam in hac parte: Vt audirer, non indiciũ ſanctitatis, ſed pęna flagitij præcedentis fuit. Væ miſeræ mihi, quę cæleſtis agni perdidi ſectatũ, quæ virginei cãtici gloriam iam ampliùs non ſperabo. Sufficiat mihi vel ſola indulgentiæ via, & his, te miſerante, Ieſu benigniſsime, confuſionibus erui. Eccè piæ genitricis tuæ pedibus rea & gemens aduoluta, per eius ſuffragia tuę conſolationis gratiam humiliter quęro, conuerſionis omnimodæ veritatem promittens, & perpetrati ſceleris amodò continentiam & pœnitentiam. Hęc ea fletu maximo proſequente, qui reſpexit Petrum flentem, reſpexit & illam miſericors Dominus noſter, & quantùm miſerijs condoleat noſtris, euidentiſsimo maieſtatis ſuę dignatus eſt monſtrare miraculo. Nam

Apoc. 14. Luca 2.

Ff 2 poſt

Admirãdum ſanè miraculum.

poſtquàm clamare deſiit, & à terra ſurrexit, vterus illius detumuit, malè conceptus fœtus euanuit, ipſa p̄ gaudio largiùs flens, debitam conuertendi ſponſionẽ implere non diſtulit. Annis ſiquidem non paucis iugiter in pœnitentia perſeuèrans, corpus uigiliis & orationibus attenuatum, panis & aquæ tantùm ſuſtẽtabat edulio, ſine ceſſatione lachrymas in humilitate fundens, & ex occaſione ſceleris admiſſi, priori uitæ ſequentem longè anteponens. Quantæ verò fuerit contritionis, hinc datur intelligi, qđ exceptis aliis extrinſecùs orationibus, Pſalterium inter diẽ & noctem ter ſemper percurrebat, primò humì ſtrata, ſecundò genibus affixa, tertiò ſtans: ut meritò deficiẽte ſpiritu, membra quoquè laſſarentur. Faciem cũ macie pallor obduxerat, & diuturnitas inediæ atque vigiliarum, uiribus penè exhauſtis, miraculum cæteria ſororibus ingerebat, nil extrà ſuſpicantibus, quàm deſiderio ſponſi cæleſtis ſponſam ſuã charitatis languore tabeſcentem: quippe quibus culpæ eius nullum patebat veſtigium. Non enim tanti reatus confeſſionẽ humanæ cõmittebat fidei, quæ interdùm nulla eſt, vbi maximè ſperatur, ſoli Domino fiducialiter clamans, Miſerere mei Deus, miſerere mei: quoniam in te cõfidit anima mea. Talibus cùm, ſicut dictum eſt, annis aliquantis inſiſtens operibus, diuinam quæreret propitiationem, vbì iam de ſpe veniæ quid hauſiſſet, eccè peſtis antiqua ſuperbiæ ſub pedibus iacens, contra eã dennò caput attollere cœpit. Qđ illa cautè præuidẽs, & hanc eſſe cauſam ruinæ prioris animaduertẽs, quã uis lapſa, ſalubriter tamen edocta, ſuggeſtionis huius initia non, vt antè, negligẽda duxit: ſed feſtina ſancti patris Annonis præſentiã adiens, oẽm ſuorum caſuũ ordinem ſubtiliter enarrauit, conſilii & perciũ eius iuuamina magno cordis mœrore petens, nè ea rurſus in ſimilia proruente, tanti temporis pœnitentia deperiſſet. Tunc ſanctus pontifex ſecundum datam ſibi ſapientiam conſolationis verbum multipliciter proferens, eã non in propriis uiribus, ſed in Deo confidere docuit ſecundùm illud: Sine me nihil poteſtis facere: nil ità dæmones atterere, quàm in humilitatis fundamento conſiſtere, nulli ſe vel in cogitatione p̄ſerre, prę oĩbus humilia de ſe ſentire: cæterùm peccati tranſacti noxa non teneri, ſi lugenda nõ prçſumat iterare. Mentiſque eius qualitate intima conſideratione perſpecta, cùm didiciſſet in elationis arma verti, qcquid præ cęteris quaſi ſanctior ſpecialiùs attẽtaſſet: ſalutarẽ ſanctamq; dixit eſſe viam, cõis uitę limitẽ nõ excedere: ſe mandare, ſi nollet in interitum ire, nè conſoribus contraria, ſingularis vitę aliquid uſurparet, cum comedentibus comederet, cum dormientibus dormiret, itemq; cum abſtinentibus abſtinens, cũ vigilantibus quoq; vigilaret. Hanc prorsùs eſſe regiã uiam, quę nullam declinans in partem, per ſe gradiẽtes in æternę ſalutis patriam inducat. His doctrinę fluentis ancilla Dei ſalubriter infuſa, benedictione percepta, monaſterium repetiit, matremque uirtutũ temperantiam mox ingrediens, totius honeſtatis & religionis prorupit in fructus, communis uitę lege contenta: nec vllam ſe virtutibus ſuperiorẽ, uita decedens, in illa congregatione reliquit. Hactenùs nobis in deſcriptione uitæ uel morum Deo dilecti pontificis occupatis, iã tempus eſt aperire, qualiter quantùmque per eum profecerit in augumẽto diuinæ ſeruitutis Eccleſia Coloniẽſis. Id cùm ingenij noſtri tarditas vtcũq; p̄ſumat attentare, qs tñ ipſo quoq; carnis intuitu nõ videat, oẽm hic eloquẽtiã magnitudini rerũ imparem inueniri? Et primò quidem mentis eius erga Deum & proximum ardorem plenè proſequi, laboria eſt non minimi. Quod nè falsò iactitare uideamur, hinc hiſtoriæ ſequentis ſumamus exordia.

Non ſunt hæc accipienda de ſacramentali confeſſione, quæ ſit ſacerdoti: ſed qđ non ſuerit auſa extra hanc confeſſionem cuiquam aperire crimen ſuũ

Johan. 15.

Tẽperantiam hic dicit, quã alii diſcretionem uocant.

Vt omnes diœceſis ſeu Epiſcopatus ſui congregationes reformârit. Cap. 15.

S. Anno reformat monaſteria.

CVm per omnes curę congregationes, cuiuſcunque profeſſionis eſſent, regularis diſciplinę tramitem licentia deperiſſe doleret, aliis pro uitę neceſſitatibus, aliis pro mundi cupiditatibus extrà vagantibus: uniuerſorum Præbendas pro ſupputatione annualium redditũum largè diſpoſuit, nonnullas ex ſuis adaugens: ut occaſione libertatis erepta, neceſſitatẽ iugi clauſtralis cunctis induceret. In his exequendis Apoſtolicis utebatur prçceptis, obſecrans ut pater, increpans ut magiſter: interdùm ſtimulos exorbitantibus ac recalcitrantibus addens, & catenùs neglectã diſciplinę cęleſtis ſcholam temporibus ſuis mundo reformans. Quibus ſtudiis quo plùs charitate feruebat, eo ſolicitiùs inſiſtẽs, ad maiora diuinę laudis opera magis inflammatus acceſſit, quinque monaſteriorum ſtructuras ab ipſis fundamentorum initiis ad perfectum deductas, non animã tñ, ſed & corpus omne, quinis à conditore ſenſibus inſtitutum, ipſius addicens ſeruitiis.

2. Tim. 4.

Vt primum monaſterium ſuum, ad Gradus ſanctæ Mariæ condiderit. Cap. 16.

Monaſteriũ S. Mariæ ad Ggradus, conſtruit.

ITaque quod primum erat monaſterium, quod dicitur, ad Gradus, in honorem ſanctæ Dei genitricis Marię, iactis fundamentis erexit, omnique uarii decoris elegantia pulchrè diſtinctum conſecrauit prędiis ad triginta Canonicorum ſufficientiam copioſè delegatis: quos vndiq; ſcientia, uita uel moribus exquiſitos, illuc adunauerat. Ipſe uerò ſpeciali deuotione dilectæ ſibi Dominæ totus inhærens, cùm eius patrocinijs animam crediſſet, etiam ſepulturam in eo dẽ ſibi futurorũ neſcius, extruxit, & quaſì iamiamq; migraturus, locum frequentabat, pernox in orationibus, ſua ſuorumque peccata lachrymarũ fluminibus expians. Cumq; noctẽ totam ſępè duxiſſet inſomnẽ, ſub ipſo lucis exortu ſuper mattulam, uel ſuper nudã humum aliquotiès ſuper gradus in ingreſſu capitolii ſe reclinans, uix puncto temporis oculis in ſoporẽ clauſis, ſurrexit. Cuius contritionis & abiectionis virtus non facilè credebatur in eo, quandoquidem familiariſſimis ſuis non ſemper innotuerit, & ipſe publicis obſequiis uallatus incedens, adſpectu ipſo tremendus & glorioſus ſeculi dignitatibus fuerit: qui tamẽ inter pauperes Chriſti degens, mitis & humilis ſemp exitit. Nã ut à fratribus noſtris accepimus, cũ eis renidens, nõn unquàm ſubridendo intulit: Quàm magnũ, quamq; terribilem oĩbus aulicis, ueniens ad eos, me ingero? quomodò caput erecto collo circunducens, ſeuos oculos in unumquenque retorqueo, totum me componens illi, ſub cuius veſtigia ſint omnia ruitura? cùm tamen inter hæc pauidus atque timidus, longè deiectior intùs incedam, quàm ulli pateſcat fidei. Hęc ſuis ipſe de ſe confeſſus eſt. Cæterùm quotiès curiæ necdùm prçſens adeſſe nunciabatur, nõ laicus, non clericus, non comes, non alius quis potens, non epiſcopus, non ipſe denique rex exceptus eſt, qui non habitum ſuum aliter excoleret, comam æquaret, geſtus quoquè ſuos eo prçſente temperaret.

Capitoliũ dicit domum Capitulare, ut uocant vulgò.

Vt S. Georgij eccleſiam extruxerit, & quæ mira illic euenerint. Cap. 17.

PRoſperis igitur ſucceſſibus in conſummatione templi, quod cœperat, uſus, ubi magis magiſque

deſi-

deſiderio ſupernæ iucunditatis æſtuabat, exiguos deputans præteriti temporis labores, eminentioris meriti arcem cupiebat appræhendere. Vndè ſecundò copijs contractis, S. Georgij martyris eccleſiã extra murũ conſtruxit, annuis redditibus abundantẽ, iuxta qđ exigebat illic congregatio ſacta clericorum. Ad cuius dedicationẽ votis oĩbus inhians, reliquiis beati martyris adhuc acquirendis præpediebatur: & eccè, ſicut ipſo referente compertum eſt, nocte quadam ſopore preſſus, eũdem martyrem ex interioribus oratorij S. Pantaleonis cum ingenti luminis frequentia procedere conſpexit. Que in amictu ſplendidiſsimo vultu roſeo perfuſum, cùm mirantibus oculis ad nouã ſuæ deuotionis fabricam gradũ direxiſſe ſpecularetur, illo iã ingreſſo, mox euigilauit. Ilicò diuinæ inſpirationis gratia tactus, aliquid ſuis votis conſonũ in illo perſenſit ſomno: tenebriſque finitis, omnis impatiẽs moræ, ſadcti Pantaleonis adiens ſacrarium, auſpice Deo, brachium præclari martyris Georgij ſibi præſentatũ, maxima cum veneratione ſuſcepit: idque comitante multitudine, cùm & proceſsio ſolennis fieret per veſtigia, quæ noctu martyr calcare viſus eſt, ad locũ, vbi ingreſſus eſt, baiulauit. Tunc ſecundùm cõſecrationis ritum inſiſtẽte clero cum pontifice, opportunitatẽ ſermonis habendi tempus & locus expetiit. Repentè igitur tumultu cõcitato, diſcurſus hincindè fiebat, nemine alium expectante, ſed ſingulis præoccupantibus locum, qui voci prædicantis epiſcopi vicinior æſtimaretur. Alijs verò parietes, alijs domos & arbores conſcẽdentibus, plurimi duas pergrandes trabes, per quas ad ędificium muri diſpoſitus erat aſſcenſus, circuniacebant, innumeris ſubtus eas cõglobatis. Igitur omnibus arrectis auribus & oculis in ora loquentis epiſcopi defixis, trabes preſſuræ immanitatem non ferẽtes, cũ fragore magno corruerunt, ijs qui ſuper eas erant, pariter ad inferiora labentibus. Cumque molem ruẽtiũ, turba ſubtus ſtans excepiſſet, clamor & concurſus ingens exortus eſt, nullo dubitãte, magnitudinẽ periculi mortes plurimorum peregiſſe. Sed poſtq̃ facto ſilentio, nullius lęſionis veſtigium in aliquo repertum eſt, maior laudis & admirationum vox ab omnibus inſonuit: quibus diuinę virtutis potentia meritum martyris ac ſacerdotis tantò glorioſiùs, quãto iucundiùs patefecit. Huius itaq; lætitię ſuauitate perfuſus ſacer antiſtes, brachium ſanctum manibus ſumens, eccleſiã ingreſſus eſt, reſonantibus in hymnis & ſupplicationum vocibus hinc clero, illinc populo. Interea ſplendor igneus cęlitùs adueniens, ingredientem cũ ſanctis ſanctum pontificẽ proſecutus eſt, viſibiliter in templum deſcendens, perpaucis eorum, qui foris erant, & propè nullis ab hac exceptis viſione. Qua de re plus in exultationis voce cunctis perſtrepentibus, ipſe tot diuinę præſentiæ ſignis exhilaratus, magna cum ſecuritate, magna eum deuotione totius eccleſiaſtici miniſterij cultum peregit.

Hodiè intra murũ eſt. Eccleſiã S. Georgij condit.

Ingreſſus eſt, nos addidimus: videtur enim in exẽplari deeſſe.

Egregiũ ſanè miraculum.

Vt à quodam ignoto ſene admonitus ſit Sigebergenſis monaſterij accelerare ſtructuram. Cap. 18.

DEindè cùm totus in anteriora reſpiceret, eorum quæ retrò ſunt, oblitus, in ſecreto cuiuſdam noctis profunda quiete reſolutis omnibus, more ſuo cœnobium S. Martini tranſiens, vigiliis nocturnis monachos inſiſtẽtes aure cordis & corporis audiuit, grauiterque ſuſpirans, ad presbyterum quendam occultorum ſuorum ſcientiſsimum, ait: Nunquid cordis tui ianuam non pulſat, quòd in tota Colonia ſopitis omnibus, hi ſoli diuinæ ſeruitutis ſolicitudinẽ habentes, hoc tempore noctis ad pſallendum Deo conſiſtunt? Et me quidem nihil dignum miniſtris eius exhibentem, cum in omnibus negligentem mea tulerit infelicitas, quam maximẽ monachis hactenùs inutilis vixi. Et cùm pectus feriens hæc dixiſſet, oculis ad ſidera leuatis cum expãſione manuum, corde & ore ſubiunxit: Te precor, vitæ mortiſque dominator, & ſumme pater, te precor, vt huius lucis inducias mihi concedas, donèc tuo munere proficuũ quid & in huius religionis viros elaborem. Qua voce cælos penetrante, domum regreſſus, primo manè limen B. Petri adiit: vbi reſidens in crypta ſecretiùs & pſallens, à quodã ſuperueniente ſene his verbis eſt admonitus: Nè mora ſit, venerande præſul, in extruendo requiei tuæ loco, quem Deo prędeſtinante in monte, qui à pręterfluente fluuio Sigeberg cognomina, habebis. Dixerat, & adſtantibus quaſi deluſor citiùs repulſus eſt, Epiſcopo vim verbis profundiùs, q̃ dici poſſit, excipiente. Cuius abhinc intentio non aliud, q̃ id, die noctuque voluens, qualiter ad finẽ peruenerit, expediẽdum eſt.

Cœnobiũ S. Martini.

Ignotus quidã ſenex hortatẽ, vt cõdat Sigebergenſe cœnobium.

Quo pacto obtinuerit montem Sigebergenſem. Cap. 19.

PAlatinus comes Henricus, vir potentię ſecularis & gloriæ, tunc tẽporis inimicitias aduerſùs innocentiam Deo dilecti pontificis exercens, cędibus, rapinis & incendiis per omne ferebatur Epiſcopiũ, ad deuaſtationẽ patriæ pręſidio fretus in prædicti mõtis vertice. Hũc iuſtis exigẽtibus cauſis, anathematis ſententia feriens Archiepiſcopus, tandẽ ad ſatisfactionẽ coactum captiuumq; traxit. Qui Coloniam veniens, ad eius veſtigia ruit ſupplex & pęnitens, & accepto cõmunionis & indulgentiæ loco, pro gratia ſe reconciliãtis Epiſcopi, beato Petro montem Sigebergenſem dono contradidit. Tunc diù deſideratum cernens ſibi pręſul patère negocium, portentis quibuſdam, quæ de mõte rumor inuexerat, quaſi iam currens, accepto ſtimulo reddebatur incitatior. E quibus hoc, multis adſtipulantibus, non improbabiliter fertur.

Palatin⁹ Comes dat S. Petro montẽ Sigebergenſem.

Vt ſignum Crucis multi in eo monte conſpexerint cælitùs apparens. Cap. 20.

INteriacẽte propè milliario, vicus quidã Stieldorp dictus, memorato diſtat a mõte. Huius incolę Dominicæ die feſto tracti, ſub iiſdẽ diebus eccleſiã petẽtes, cum licentia populari varia conferentes, liberũ quaquauerſùm dirigerent intuitum, contra montem proſpicientes, repentè ſignum Crucis cælo cõtiguũ, quaſi dependens vertici eius imminere cernebant. Quod dũ pulchrè ceu colorum varietate diſtinctum ſinguli mirarentur, q prudẽtiores erant, ingens dicebant eſſe oſtentũ, per qđ portenderetur, triumphum Crucis inibì digna veneratione frequentandum, cultoribus loci fide Crucis, nõ armis viſibilibus, ſemper triumphantibus.

Signum Crucis in aëre conſpicitur

De viſione duobus Græcis oblata, & monaſterij in eodem monte ædificatione. Cap. 21.

DVobus quoq; peregrinis ex Græcia p idẽ tẽpus apud Veronã, q̃ etiã Bonna dr̃, hoſpitalibus apparuit in viſum magnæ claritatis ſcala, à vertice montis in cælũ uſq; ſubrecta, per quã miri candoris agniculi lætis geſtibus aſſcẽdẽtes, ætheris alta penetrabãt. Et hoc in bonã partẽ cũctis interpretãtibus, ad ędificiũ mõtis, diuerſis vallatus artificib⁹, põtiſex acreſſit: quorũ alii arbores ſuccidẽtes, alii ſucciſas abigentes, alii terrã effodiẽtes, alij lapides aduehentes oẽs verò variis ĩ artibus pari ſtudio feruẽtes, op⁹ accelerabãt ĩ

Viſio duorum peregrinorũ è Græcia.

ſtante deſupèr Epiſcopo & exactoribus eius. Quid multa? De cælis auxilio præſtito, conſummatio tépli proſperata eſt: quod anno Domioicæ incarnationis milleſimo ſexageſimo ſexto, decimo Calendas Octobris, nomini S. Michaelis Archangeli ſpecialiter aſſigoans, in hooore omoium cæleſtium Virtutum ſub patrocinio glorioſi ducis Mauricii ſociorumq; eios conſecrauit. Cumq; ſanctę Crucis aram ſanctificaret, & in eam reliquias imponeret, lux igneo cęlitùs radians fulgore, pariter iotroire viſa eſt.

Templū Sigebergēſis cœnobii conſecrat.

Vt viſio cæleſtis ignis inter ſacramenta, ſancto Annoni apparuerit. Cap. 22.

EX qoo lætum ſumēs auſpicium, cùm in occidentali plaga monaſterii verſus Septentrionem, S. Martini dedicaret * ſacellum, poſt peractum cōſecrationis officium ad altaris miniſterium palliatus ſtetit. Vbi cùm in contentione ſpiritus & compunctione cordis ſeipſum mactās, corporis & ſanguinis Chriſti conficeret ſacramentum, inter oculos & manus repētè globus igneus imicans, tremeoda voluebatur viſione. Iſque paulatìm ſe colligens, totus eſt illapſus calici. Expauit ſacerdos, & ut ipſe retulit, præ timore extra ſe penè factus, hęrebat quid ageret. Temerarii iudicabat ultrà maous ad benedictionen calicis extendere, quem taotę maieſtatis præſentia repleuerat; & ediuerſò culpam formidabat, ſi deſiſtens, vniuerſalis Eccleſiæ ritum infringeret. Tandèm occurrit aio, ſpiritu ſaocto reuelāte, quod ſui erat officii, beoedictiones ſolitas percurrere: cæterum diuinę dignationis fuiſſe, quod uiſum eſt, quę etiam inuiſibiliter id quotidiè operaretur. His & ſimilibus electionem ſupernam ſuis arridere cœptis gratanter accipiens, locum auguſtiſſimis ædificiis excoluit, & exquiſitiſſimis eccleſiæ ornameotis illuſtrauit, & ampliſsimis atqoe in multorum fratrum vſus ſufficientibus prædiis locupletauit.

* *capellā*

Viſio S. Annonis.

Vt monachos quoſdam ex Italia in Sigebergenſe cœnobium adduxerit, quantoque ſtudio eos complexus ſit. Cap. 23.

CVm aotem in omnibus Teutonici regni monaſteriis cerneret antiquum illum regularis diſciplinæ feruorem admodùm refrixiſſe, & monachos à uita commuoi ad rem familiarem curam oēm ſtudiumq; cōuertiſſe, graui tędio angebatur animus eius, quòd ingentibus expenſis oihil Deo dignū conſecturus putaretur. Intereà cōtingit, ut pro cauſa Rei publicę Romam proficiſceretur: cumq; oōnullas Italiæ regiones peragraret, principes eius regni, nè à regedeficerent, ſuis exhortationibus confortaturus, ad monaſterium quoddā, cui Fructuaria nomen eſt, cauſa orationis diuertit. Ibi admiratus monachorū arctiſſimā, & ſecūdùm Regulę inſtituta cōuerſatiōnē, duodecim ex eis in opere Dei probatiſſimos ſecū rediēs abduxit, & eos ad tradēdū Galliis eiuſdem diſciplinæ formulam, i Sigeberg cōſtituit, prioribus monachis, quos aliunde aſſciuerat, honorificè in locum ſuum remiſſis. Quod eius factum imitati cęteri Galliarū epiſcopi, alii ex Gorzia, alii ex Cluniaco, alii ex Sigeberg alii ex aliis monaſteriis monachos euocantes, diuini ſeruitii ſcholā in ſuis ſingulis monaſteriis inſtituerūt: adeoq; breui cōuolauit ſelicis huius facti æmulatio, vt pauca intra Galliā monaſteria uideamus, q̄ non iā nooæ huius inſtitutiōis iugū ſubacta receperint. Ipſe verò monachos ſuos, iuxta qđ i Fructuaria cōpererat, ceroēs arctiſſimis oiuere diſciplinis, & cōuerſationis eorū opinione lōgè lateq; vulgata, multos ad muodi contemptum inflammari, & eorū magiſterio ſe in uiā Dei erudiēdos tradere, magnas Deo gratias referebat, quòd oon confudiſſet eum ab expectatione ſua. Omnem quoq; diligētiam adhibebat, nè quam earū rerum, quibus corporis imbecillitati cōſulendum ſit, penuriā ſuſtinerent. Honorabat ac venerabatur eos, vt dontioos ſuos: nec ſolum Abbati, ſed decaoisetiā monaſterii itā ſubditos dictoq; obtemperans erat, vt ad primū eorum imperiū, quantumlibèr grauibus publicę ſeu priuatæ rei negociis implicitus teneretur, ilicò ex occupatis manibus ſurgeret, & oē quod iuſsiſſeut, ioſtār uilis mancipii exequeretur. Cibos ſūma induſtria confectos quotidiè, dum adeſſe potuiſſet, ipſe eis inſerebat, ipſe apponebat, ipſe potū miſcebat, ipſe quaſi diuinas inter hæc ſingulorum exoſculabatur manus, ipſe reficientibus ad omne obſequiū quolibet famulo promptior paratiorque aſsiſtebat: intentusque lectori, poſtqoam omne miniſterium peregiſſet, in aſſcenſus graduum, ſatis humili contentus ſede, quieſcebat. Silentium quoque ac cæteras monaſterii conſuetudines, dum inter eos verſaretor, itā attentus ſolicitusque ſeruabat, acsi pro exceſsibus ſuis ipſe quoque quotidiè io capitulo eorū caoſam dictu rus, & ſententiam accepturus foret. Nullus vōquā pater tali erga filios ducebatur affectu, nulla mater. Omnes vt ſe diligens, ſingulis compatiebatur, & animam ſuam pro unoquoque paratus impēndere. Hoc eius in Sigeberg, hoc io Saleuelt, hoc io Graſcaf, locis ſcilicet pòſt ab eo conſtructis, ſtudiom erat, hic mos, hæc inſtitutio.

Hæc ex Schafnaburgenſi, penè ad verbum.

Ex Italia adducit monachos in Sigeberg.

Quàm reuerenter eos habue rit.

Quanta à rege perpeſſus ſit iuſtitiæ cauſa, quantìque fecerit Sigebergenſium monachorum preces. Cap. 24.

POrrò à rege grauiſsimis ſępenumerò diſſidens inimicitiis, nunc quidem in ſummam familiaritatē, & pene in regni conſortium ab illo aſſumebatur: nūc verò, quoniam ea quę in regno pręter æqoom & bonum perperàm gerebantur, vehementer deteſtaretur, & acetrimè impugoaret, cum contumelia de palatio eiiciebatur, & ad extingnendum nomen eius, totum regni robur concitabatur. His viciſsitudinibus per plures annos cum rege concertationem habens, ſem per uelut ad turrim fortitudinis recorrens, Sigebergēſium fratrum preces in auxilium aſſciuit. Vndè quodam tempore rege peſſimis aduersùm ſe conſiliis in flammato, pergens ad curiā, fratribus in horti cultura generaliter repertis, ait: Cōmotionis & indignatiooisregiæ oō ioſcius, iturus ad palatiū, Deo me vobisq; cōmendo. Vos clypeus meus eſtis, uos pſidium meū eſtis: vos, inquā, filii dilectiſsimi, oīa mea eſtis. Nulla mihi ſpes in milinbus meis, nil pſumptionis eſt in armis eorū. In fide loquor: maior mihi fiducia eſt in uobis, q̄ in uibus illis. Itaque fit in benignitate Saluatoris, & in poteſtate veſtræ dilectionis, quemad modūm à rege vel à ſuis excipiar. His dictis, pfectus eſt, & plerūq; per imperiū eius, qui ponit terminum mari, rex à feruore cordis ſui deſiſtes, cùm paulò antè necem, vltimumque, ſi copia fieret, exterminium Aononi & oibus, qoæ eius eſſent, minaretur, eo veoiente, quaſi diuinitùs impulſus ſurgēs, oſculū pacis ei cū magna dilectione porrexit. Quapp̄ ſtupoēuer ſi quiq; circūſtantes, inter ſe ſuſurrabāt: Vbi nūc irę? vbi minę? tot inſultatiōes paulò antè habitæ? In his oibus Dominica vox cōſideranda eſt, quę ſic promittit: Ego me glorificantes glorificabo. Et reuerà non modò noſtris, ſed & retrò temporibus difficilè inuentus eſt, qui tantampræ ſe ferret maieſtatem ad ſeculum, tantum humilitatem erga Deum.

Modicha riſsimus, modò planè mu ſus eſt impe ratori.

Ierem. 5.

Hæc mutatio dex teræ ex celſi.

1. Reg. 2.

Quæ priuilegia Sigebergenſi monaſterio attribuerit. Cap. 25.

De Sigebergenſibus quæ ſtatuerit.

IGitur poſtquàm voti ſui compos, monachos ſuos i diuinis rebus ad omnium imitationem ſingulariter florere cóſpeait, omnem pro eis ſolicitudinem in futurum extendẽs, publicæ excõmunicationis & ęternæ damnationis vindictam protulit in omnem hominem, quicunque eis ad nocendum pertinaa & malitio ſus incumberet. Deinde authoritatis ſuæ ſigillo roboratam paginam fecit, in qua ſub eadem conteſtatione decreuit, nè quis primam monachorum illorum conſuetudinem immutare prçſumat: nè quis Abbatem ad aliquod curiale ſerũitium, aut non regulare officium conſtringat: nè quis Epiſcopus, vel ſuorum quiſquam eo loco ſtandi poteſtatem habeat ſine licẽtia Abbatis: nè quis aduocatus aut ſubdefenſor, niſi quem voluerit Abbas, eidem monaſterio vel bonis eius conſtituatur. Et vt maior his conſtitutionibus ineſſet authoritas, priuilegium Apoſtolicæ ſedis Romam pergens expetijt, quod adhuc in pace & concordia agente eccleſia, in hæc verba reſcriptum accepit.

Litera Alexandri Pontificis. Cap. 26.

ALexander Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, Annoni Archiepiſcopo ſanctæ Coloniẽſis eccleſiæ, in Chriſto Ieſu fratri chariſsimo. Quod à nobis, Deo dilecte frater, expetis, ex officio ſuſcepto & auctoritate Apoſtolica vniuerſis debemus eccleſiis. At mihi tecum, in Deo dilecte frater, aliter agendum eſt, quippe apud virum religioſum, & reuerà tam operibus, quàm nomine Epiſcopum. Itaque ea parte Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſanctæ Dei genitricis Mariæ, ſanctorũq; Apoſtolorum Petri & Paoli, omniumq; ſanctorum & electorum Dei, confirmamus & corroboramus Abbatiam illã in perpetuum: nè qua perſona magna vel parua, non aliquis ſucceſſorum tuorũ, nõ rex aut comes, nullus, inquam, hominum ex ea quicquam ad deſtructionem loci demoliri audeat: verùm omnibus inibi collatis atq; conferendis, pax ſit permanens & inconuulſa: & prima iſta, qua modò inſtituuntur, apud monachos permaneat conſuetudo, ſitque illis de Abbate libera electio. Si qs huius noſtri priuilegii temerè violator exiiterit, perpetui anathematis vinculis ſe innodandum nouerit, niſi fortè reſipiſcens, dignè ſatisfecerit. Qui verò pia deuotione obſeruator eſſe ſtuduerit, peccatorum ſuorum omniũ conſequatur veniam, & æternæ beatitudinis gloriam mereatur. In quibus Papæ dictis facilè datur aduertere, quantæ ſanctitatis & venerationis iſte noſtrorum temporũ ſingularis præſul in pectore tanti Pontificis habitus ſit, quem virũ religioſum, & reuerà tã operibus q̃ nomine Epiſcopũ, ſic vigilanter appellauit. Exemplar quoq; regalis decreti ponimus ex parte, nè lateat lectorem, legitima præfati cœnobij non leniter infringenda.

Vide qd Pontifex de illo teſtetur.

Habes hic ætatẽ Authoris huius hiſtoriæ.

Item ſcriptum Imperatoris. Cap. 27.

HEnricus diuina fauente clementia rex. Cunctis Chriſti cultoribus, noſtriq; fidelibus, tã gignendis, q̃ modernis innoteſcat, qualiter chariſsim⁹ nobis Anno Archiepiſcopus monaſterium, quod in monte Sigeberg conſtruxit, noſtræ tutelę & defenſioni ſubdidit, & mercatum, telonium, monetã atq; prædia, cum omnigenis ad hoc quæſitis & datis, ſiue quærendis & dãdis vtilitatibus, noſtra regali authoritate firmari & corroborari poſtulauit. & poſt aliqua: Ita q; monaſteriũ & omnia, ad hoc pertinentia, in noſtrã accipimus defenſionem, & regio more hanc indè conſcriptam chartam, propria manu corroborauimus, & ſigilli noſtri impreſſione inſigniri iuſsimus.

Vt alia duo monaſteria S. Anno condiderit. Cap. 28.

POſt hæc prudẽtiſsimus pontifex, adhuc huius uitę dies ſibi conceſſos videns, ob id quod ſcriptum eſt: Iuſtus iuſtificetur adhuc: duas monachorum congregationes addidit: unam in regione Vueſtfalorum, loco qui dicitur Graſcaf: aliam in confinio Turingorum & Sclauorum, loco qui dicitur Saleuelt. quarum prior in honorem S. Alexandri martyris & ſex fratrũ eius: ſequens, in honorem principis Apoſtolorũ ab ipſo cõſecrata eſt. Has ſtructuris & prædiorũ ſumptibus abundè ditatas, ad normam Sigebergenſium uiuere inſtituit, adductis illuc eiuſdem cęnobii fratrib⁹. Tunc demum numero quinque virginum prudentiũ perfectè admiſſus, non in uiſu, non in auditu, non in guſtu, non in odoratu, non in tactu ſponſi venientis offendere dignus erat vultũ, per ſingulos ſenſus deputatis, qui perpetuis orationibus, vigilijs & eleemoſynis, digno cœleſtis regis conſpectibus ornatu, & uiuentem eum & mortuum excolerent. O uerè felix, nimiumque felix, qui tantorum fultus intercesſionibus, ſi quid per quinque ſenſus deliquiſſet, nemo poterat abolere facili. Cuius dilectioni quã vicem debeant ſui alumni, magnoperè ſingulis curãdum eſt, qui totus in ipſis, ut vnica mater unico pendens in filio, nonunquam corporis debilitatem ſuſtinuit ex cõpasſione, qua erga illos afficiebatur, quod uno ſatis elucebit exemplo.

Apoc. 22.

Alia duo extruit monaſteria.

Mat. 25.

Vt quandoquè febri laborans, nihilominùs in cœna Domini pedes ſuorum abluerit, & paulò poſt mirè curatus ſit. Cap. 29.

INſtabat aliquandò Paſchalis feſti ſingularis & iocunda celebritas, & confluentibus Coloniam non ſolùm ex omnibus prope Rhenum ciuitatibus, ſed & de tranſmarinis, & adhuc remotioribus prouinciis abſque numero populis ad nundinas toto orbe celeberrimas, fiebat ut ex ipſa frequentia geminum Colonienſibus immineret tripudium. Verùm, quod huius lętitiæ pulchritudinem magna poterat ex parte fuſcare, vehemens febrium ignis inuaſit Epiſcopum: qui & decidit in lectum. Cumque Dominicæ cœnæ dies illuxiſſet, & ipſe membris omnibus defatigatus, miniſterium ſacri mandati ſe deſperaret implere poſſe, quod ſpeciali ſemper deuotione ſuo tempore frequentare ſolebat, maior ex triſtitia morbus cordis eius intima penetrauit. Cœpit enim variis intùs æſtuare cogitationibus, qui foris æſtuabat febribus: & nunc quidem, nè fructu tam pii priuaretur obſequii, ad id exequendum modis omnibus ſurgere definiuit: nunc verò perpenſis imbecillitatis ſuę uiribus, uix ad primum motum ſufficientibus, ſtultitię proximum iudicauit id conari uelle, quod, nullo dubitante, facultatẽ excederet. Hoc gemino cordis conflictu die cõſumpto, aderat hora, qua rex ſummus, tremẽtibus Angelis, ſeruorũ veſtigia pedes, humilitatis ſuæ exẽplũ factis & dictis fidelibus ſuis ingeſſit. Qđ pius uir intimo mẽtis oculo cõſiderans, in maximã afflictionẽ incidit, dum timuit ab eius excludi cõſortio, quem in hoc facto nõ imitaretur & infirmus. Tũ uerò totus uerſus ad p̃ces, petit ut oĩum Dñs, cui præſtò eſt, cùm voluerit, poſſe, ſuis adeſſe dignaretur deſideriis, concesſis uiribus, quas intentio pia ſupplex exigeret: præmiſſoque puero fratribus mandatum direxit, ut breuiſsimo temporis interuallo, ſe, ſine dubio venturum ſuſtinerent. Illis inopinato nuncio retentis ab officio

Nundinæ Colonienſes.

Obſerua ſancti uiri piũ animum.

Iohan. 13.

ſacro, poſtquam cunctantius Epiſcopi præſentia offerri cœpit, priores expectationis tędio exacerbati, miſerunt ad eum, dicentes: Nobis quid expectemur ignorantibus, hora pertranſiit, & iam nocte vicina, hodierni diei reuerentiæ in imminutione diuini cultus, non ſine dolore plus iuſto certè detrahemus. Mox igne charitatis, febrium ignes mitigante, lectum relinquens pontifex, fratres adiit, & ex more linteo pręcinctus, ad ablutionis myſticæ miniſterium pręter ſpem omnium proceſſit. Hic quàm humiliter, quàm piè, quàm deuotè uelut ad ipſius Domini veſtigia procubuerit, quomodò per ſingulorum pedes lachrymans, eos capillis venerandi capitis ſui terſerit, & oſculo ſuppliciter honorauerit, illam quondam pœnitentem Mariam in oculis cordis ſemper habens, lectoris prudentię derelinquo. Sedentibus autem ſingulis in ordine ſuo, congregatio beatę Mariæ ſemper virginis, ipſius olim ſtudiis elaborata, iuxta ſuam diſpoſitionem una nihilominus tenebatur in parte. Ad quam, conſummato in cæteris charitatis ſuæ & deuotionis opere, ueniens, intimo dilectionis oculo defixus in illam, recordabatur & aliarum in Chriſto per ſe congregatarum. Interim & prior ad animum rediit infirmitas. Hinc factũ eſt, vt ſuorum quandoque deſolatio cor eius pulſans, tanta ſubitò miſeratione eum commouerit, ut dolore correptus, in terram rueret, iamque moribundus, & omni membrorum officio deſtitutus, geſtantium manibus ad lectum reportaretur. In eadem infirmitate triduò iacens, reſpiciente Domino piam eius ſolicitudinem, qua timebat nè grex ſuus ſacri uerbi pabulo per ſancta ſolennia careret, in ipſis Dominicę reſurrectionis vigiliis mirabiliter ſanatus eſt. Cùm enim matutinalia ſigna inſonuiſſent, repentè quaſi diuino tractus inſtinctu, proſiliit è lecto, & à reclamante puero cubiculario, qui cum doloris inſania ſuſpicabatur agitari, calceamenta cum veſtimentis vix extorquens, ad eccleſiam lætus proceſſit. Porrò cunctis in admirationem uerſis, ipſe cum aliis canens, & pſalmum dicens ei, qui aſcendit ſuper occaſum, Dominus nomen illi: ad tertiæ quoque lectionis enunciationem acceſſit, ſolito iucundius & hilarius eam perlegens. Ex hoc paſtor bonus ouium, pulchris & paſchali cultui condignis aludens tripudiis, generale gaudium ſuis extulit & cumulauit gaudiis, totam ſolennitatis illius inſtantiam tam iucundè, tam deuotè, tamque ſtudioſè peragens, ut nulli dubium eſſet, quin ad hæc peragenda, dextera Chriſti reſurgentis eum à lecto doloris erexerit.

Charitas vicit morbi vim.

Nota lector.

Luc. 7.

Subitò mirabiliter conualeſcit.

Pſ. 67.

De eius fama celeberrima, & ſtudio erga monaſterium Salcueldenſe. Cap. 30.

PRætereà cuius famę vel nominis uir tantarum inter ſuos virtutum, apud exteras quoque barbaraſque nationes fuerit, hinc æſtimari poteſt, quòd Anglorum Danorumque regibus amicitia iunctus, donis & legationibus eorum crebrò honoratus eſt: quòd Henricum Imperatorem in Pannoniam perſecutus, cum regno patriaque pulſum, & ad ſe profugum Hungarorum regem reduceret, ipſe per induſtriam ſuam in ſubiugandis hoſtiũ caſtris, cunctis illic armis plus præſtitit & effecit: quòd cũ epiſtolis legatos ſuos ad Græciæ regẽ direxit: qui reuerſi, Dominici ligni partẽ nõ modicã, aliaq; regaliũ donorum inſignia rege trãſmittẽte, ipſi præſentarũt: quodque regina Polonorũ, ex Teutonicis oriũda, fama nominis eius ducta, ad inuiſendũ eũ properauit, eiusq; ditioni Salcuelt, & quæq; cohęrẽtia cõceſſit, acceptis ab eo variarũ ſpecierũ & pcariũ cõdignis pcijs. In quo loco, ſicut paulò ſuperiùs cõmemoratũ eſt, cœnobium cõſtruxit, quod ſpeciali quadã veneratione ſemper dilexit, tum pp expertã inibi cæleſtis gratię præſentiã, tum ẽt ob lucrũ paganę gentis, in circuitu cõmorantis. Nam frequentes tumultũ Coloniæ declinãs, illuc ſeceſſit, vbi ſpiritalibus ſtudiis occupatus, quædam diuinę laudis carmina uel hymnos cõpoſuit, quibuſdã etiam reuelationibus interfuit, & contemplationi vacans, futuræ quietis dulcedinem prægustauit.

Exteri quoq; reges eũ venerantur.

Componit hymnos quoſdam.

Vt crebrò teſtatus ſit, ſibi nec nummum vnum reliquum eſſe. Cap. 31.

CVm autem diuitijs & gloria cunctos in regno pcederet, qđ forſitan fidẽ excedit, ſępè nec nũmũ, & propè nec nummi preciũ ſub ſui iuris cuſtodia reperit. Quicquid.n. ab huius mundi diuitibus vel emẽdo, vel in precariã accipiendo, vel aliter acquiſierat, mox in pauperes, uel eccleſiarũ miniſtros expendit: hoc propoſitũ habens, nè minimã ſaltẽ rẽ in oĩ proprietatis ſuę iure moriẽs poſt ſe relinqueret. Deniq; nunc multis, nunc pauciosibus, aut certè ſingulis è fratribus noſtris, coram eo poſitis. Quid, inquit, hominum ęſtimatione quaſi magnum diuitemq; celebrat? En exceptis vtenſilibus capellulæ, miniſteriique pontificalis, & hoc annulo, neſcio me ſaltem vnũ hodiè poſſidere denarium. Nec.n. inexplebilis auaritiæ theſauros meis congrego clauſtris, vndè uel regis, vel ſuorum vita periclitetur, aut ingluuies ſatietur, eorum edacitati, me ſatis in hoc obuiante, vt nec aſſem unũ oculos claudens, inter illorũ ungues relinquam. Cuius uerbi quis finis fuerit, patet ex eo, quòd in ægritudine, qua mortuus eſt, alienis fouebatur opertimentis, quotieſque manibus ferebatur ĩ occurſum ſanctorum, quos iam infirmus in ſuis liminibus ipſe viſitare nõ pręualẽs, ad ſe viſitandũ plerunq; deferri uoluit, habitu proprio carens, interim ab aliquo canonicorũ contegi neceſſè habuit. O quantus Eccleſiarũ defenſor ille extitit, quàm impenetrabilis inimicis Chriſti murus: non ex illis, in quos prophetia dirigitur. Nõ aſcendiſtis ex aduerſo, nec oppoſuiſtis murũ pro domo Iſrael, ut ſtaretis in prælio in die Domini: qui ſummi paſtoris imitator bonus, animã ſuam pro ouibus ſuis obtulit, dũ nunquam more mercenarii lupis ingruẽtibus ceſſit, ſed ſemper eos aut uerbo ſeueriſſimæ increpationis, aut gladio iuſtiſſimæ excõmunicationis inſecutus eſt, interdum etiam impudẽtiores, quaſi militari manu deterrens, porrò contra oẽs rationis inuictæ ſcutum arripiens. Extant eius innumerabiles pro Eccleſia ſudores, nec poſſint commemorari omnia, quæ pertulit ab impiis, unum duntaxãt, in quo potiſſimum orationis eius uis & efficaçia cognoſcitur, ad terrorem eorum, qui nunc quoquè cælis inuecto impudenter obloquuntur, inſerimus, ut vel ſerò reſipiſcentes, quid cum Chriſto uiuens, poſſit, attendant, quem carne tectum, tantum potuiſſe forſitan mirabantur.

Oĩa ſua eccleſiarũ miniſtris & pauperibus elargitur.

Eccè paupertatem voluntariam tanti principis.

Ezec. 13. Iohã. 10.

Quæ à Comite Palatino perpeſſus ſit, & quid illi Comiti tandèm acciderit. Cap. 32.

POſtquam mons Sigebergẽſis, qui vertitur ĩ victoriã, victor vtiq; vitiorũ, tradente Palatino Comite, ditionis S. Petri ceſſit, idẽ magnæ tyrannidis uir, quaſi ſopito peruerſitatis igne, Gorziã uenit: ubi depoſito põpæ ſecularis cingulo, monachicæ pauperitatis habitũ ſũpſit. Egit hoc arte ſua diabolus, q ſubſtantiæ ſpũalis & angelicę dignitatis creatura, p ſubtilitatẽ naturæ ſuæ nõnũq ex anterioribꝰ futura ppẽdit, & ſemel obnoxios gehennæ, mille circumueniẽs dolis,

Sigeberg Latinè Victorꝰ vel victoria mons.

Comes palatinus fit monachꝰ.

Deſerit monaſterium.

lis, dupliciter filios eius efficit. Hac vſus fraude circa virũ hũc, eũ poſt aliqđ tp̃s à pſeſsione fallaciter vſurpata deturbans, amplexus coniugales resque familiares repetere ſuaſit, & coniunctus ſibi nequitiæ ſuæ ſeptem ſpiritibus, cor eius intrans, in omnem deincèps flagitiorum voraginem præcipitauit. Is exoſos habẽs omnes Dei ſeruos, vtpotè refuga, bella mouit, ſeditiones concitauit, & ad ſuæ perditionis cumulum, ad extingendum nomen celeberrimi tunc pontificis Annonis, Agrippinenſem vrbem poſt rapinas & incendia, poſt cædes & detruncationes plurimorum, hoſtiliter aggreſſus eſt. Ibi cominùs cum armatorum multitudine ſedens, omnia per circuitum quaſi ſæuus aper deuaſtauit, ignem pariter & ferrum miſcens. Interim ſacer pontifex intrinſecùs cilicio tectus, minori pro ſe, maxima verò pro commiſſo ſibi grege ſolicitudine æſtuans, die quadam cùm proceſsiſſet ad murũ, vidit procùl ignem micantem, & vicorum nupèr incenſorum flammam fumumque in ſublime conſcendere, incolis ex uno latere fugientibus hoſtes, ex altero ignes.

Vaſtat ditionem S. Annonis.

Ad quod ſpectaculum paſtor pius intimo dolore traiectus, non aliter, quàm ſi gladiis omnium confoderetur hoſtium, ingemuit, & miſerabilem emittens vocem: O me miſerum, inquit, o me peccatorem, & o nimis infelicem, quem tanti mali, tanti doloris, proh dolor, inſpectorem ætas ingrata protraxit in hanc horã. Moxque loco cedens, intra matricis Eccleſiæ limen ſe ſe recepit, & ante protectoris ſui ſancti Petri memoriam ruens, has lugens & eiulans edidit voces: Heu heu Domine, quid commeruit grex & ouile tuum, vt ſic rabidis luporum dentibus expoſitus, eorum morſibus attrectetur, eorum faucibus deuoretur? Se lędentes non lęſerunt: læſi vicem non rependunt, gratis iugulantur, ſine cauſa ſedibus pelluntur, & quicquid pœnarum peſsimus quisque dictante iuſtitia luit, hi, ſola imperante crudelitate, longè durius exoluunt. Eccè qualis clamor viduarum, quantæ pupillorũ & orphanorum miſeriæ, quot pauperum contritiones te ſuſceptorem eorum, te iudicem eorum, iamiam neceſſariò prouocant ad iudicium. Miſerere, pacisque nobis ſerenum adſpira diem, in eum, cuiuſcunque cauſa talis Eccleſiæ tuæ tempeſtas imminet, tuæ vindictæ determinans ſententiam. At verò Colonienſibus ad arma conclamantibus, ac pro defenſione ciuitatis hoſtiles impetus bellicis apparatibus hac illac per murum obſeruantibus, tyrannus quidem velut disſimulans, in caſtrum ſuum, quod Cochomo dicunt, ſe contulit: magis autem, vt viribus & multitudine ſe ſequentium illic adunatis, iudicium ſanguinis cum Epiſcopo eiuſque adminiſtris publicè committeret. Contra quem cùm Epiſcopi milites nihilominùs omnibus armarentur viribus, & ſtudio partium quidam conſanguinei cum Palatino, quidam enim Epiſcopo ordinarentur, eſſetque ciuilis belli periculoſisſima cuncta ſuſpicio, ſanctus pontifex graui preſſus anguſtia mentis, quod è duobus tolerabilius eligeret, ignorabat. Si ſuperbiã hoſtis armis humiliare decerneret, occurrebat inhumana crudelitas, & miſerabile ſcelus, cùm frater fratrem, gener ſocerum, ſocer generum hoſtiliter proſternerent. Si uerò aliter vellet, imaginariis oculis expugnãdę vrbis miſerias, eccleſiarũ diſtructiones, clericorũ vel monachorũ cõtumelias, viduarũ pauperũq; neceſsitates, poſtremò iuuenũ & ſenũ indiſcretas cædes attẽdebat. In huius articulo neceſsitatis quod primũ, quod maximũ, quodq; certisſimũ erat ſolatiũ, totũ ſe contulit ad Dñm, cum ieiuniis litanias ordinãs, & diuerſa ſanctorum oratoria luſtrans. Iamque futurus quaſi præſens timebatur hoſtis, & ſacerdos cum populo circuiens, triſtes meditabatur cauſas, nec tamen à pſalmorum modulatione ceſſabat. Cumque ordine veniſſet ad * triceſimumquintum pſalmum, cuius eſt initium, Iudica Domine nocentes me, atque in eum altiùs intenderet, ex ipſa pſalmi conuenientia dolor cordis eius increſcebat. Vbi autem ad verſiculũ illum, Veniat illi laqueus, quem ignorat: ventum eſt, quaſi preſagio quodam de aduerſario tactus, infremuit ſpiritu, lachrymisque cum uoce prorumpentibus, eundem, diacono ſtupente, denuò repetiuit, dicens: Veniat illi laqueus, quem ignorat, & captio quã abſcondit, appræhendat eum. Hoc quomodò protuleris, orantis nè affectu, an potiùs ſpiritu prophetantis, vel, vt meliùs reor, vtroque modo, hiſtoriæ nil obeſt; q̃nquidem paucis euolutis diebus, laqueus, quẽ prædixit, incõpræhenſibili ſuperni arbitri iudicio tam terribiliter hoſtem ipſum irretiuit, vt inaudito ſeculis furore, vxorem ſuam, propter cuius mortiferam dulcedinem apoſtatauerat, propriis manibus interficeret. Nã militum præfectis bellantium acies foris inſtruentibus ad futuram, quæ ſperabatur, cum Epiſcopo congreſsionem, ipſe reſidẽs in cubiculo iuxta ſuæ cupiditatis ſociam, iraſcente Domino, nec diutiùs calamitates innocentium ſuſtinente, in amentiam verſus eſt, ac mox dependentem arripiens bipennẽ, dilectę coniugis Adelheidis caput feriens amputauit, curſuq; foras egreſſus, plauſu manuũ & cachinno, quid egiſſet, inſanientis, vt erat, more expoſuit. Exhorruit ad tam triſte piaculum omnis ætas, omnisq; conditio, ceſſauitque tam operoſa bellicæ conuentionis apparatio, ſingulis ad propria recedentibus. Ipſe verò princeps & author ſeditionis captus, vinculisq; à ſuis iniectus, quandiù ſuperuixit, furioſus & impos ſui manſit, propriisq; calamitatibus contentus, in alienam cladem ampliùs graſſandi nec copiam, nec voluntatẽ habuit. Tunc pius ſacerdos, vnicum cæleſtis magiſterij ſuis tẽporibus exemplar, opere complens illud Dominicũ: Orate pro perſequentibus vos, & benefacite his, qui oderunt vos: mulierẽ miſerabiliter interemptam, officiosè ac nimis flebiliter terræ commendauit, filium eius in ſua ſuſcipiens, affectu benigniſsimo nutriuit, multisque beneficijs indulgentiſsimè remunerauit. Exindè Colonia pace repleta, paſtoris ſui iucundabatur in operibus: qui non ſolùm diuerſis miſericordiæ deditus erat officijs, alens egentes, veſtiẽs nudos: ſed & eccleſiaſticę religionis decus amplificauit, monaſteria conſtruens, miniſtris Dei neceſſaria procurans, & ſemper in perquirendis & honorandis ſanctorum cineribus infatigabili ſatagens ſtudio.

Epiſcopus ſe munit contra eũ precibus, ieiunijs et cæt.

** 34.*

Palatinus vxorem interficit.

Mente capitur.

Vide iudicium Dei, & time.

Matt. 5.

Vt beati Innocentii Thebæi martyris corpus in Sigeberg adduxerit. Cap. 33.

CVius rei deſiderio tempore quodam Romam ingreſſus eſt, Romanorum Archicancellarius, ſuæ deuotioni pariter & eccleſię conſulturus vtilitatibus. In quo negocio non paruo illic tempore inſumpto, Apoſtolicæ benedictionis impetrato commeatu, ſe cum ſuis ad regrediendum ocyùs abſoluit. In eo autem poſitus itinere, precibus contendit ab Adelheida, tunc Alpium Cotiarũ Marchioniſſa, vt Thebeæ religionis reliquias, eius authoritatis iuſſu mereretur ab Agaunenſibus: eius quippe ditionis erat locus ille. Quò perueniens, licèt ſplendidè ac populariter, vt non ſolùm Archiepiſcopum Colonienſium, ſed & Archicancellarium totius Italiæ decebat, exciperetur, cõſilio tamẽ & prudentia magis, quàm poteſtate, ſibi cenſuit illic agendum. Proindè donis & promisſionibus ad volũtatem ſuam flexum habens ſacrarum ædium cuſtodẽ, remotis aliarum perſonarum impedimentis, in ſecreto noctis paucis ſuorum admisſis, eccleſiam ingreſſus eſt: ubi ſacratisſimum beati martyris Innocentij cor-

pus

pus vnà cum capite ſancti Vitalis, reuerenter extulit, & tam ſui voti proſperitate, quàm etiam ſuſpicione alicuius in populo perturbationis actus, profectionem maturiùs imperauit. Chriſto ergò viæ præduce, poſt emenſum peregrinationis ſuæ pelagus, mœnia Sigebergenſis cœnobii contingens, ſanctarum reliquiarũ theſaurum auro precioſiorem, cum magno populorũ tripudio, qui eo die confluxerant, illuc intulit tertio Idus Maij, qui dies Dominicæ aſſcenſionis tunc gaudijs illuſtrabatur, ab incarnatione Domini poſt milleſimum ſexageſimumnonum anno ſeptuageſimo vertente, fratribus cunctis & de patrocinio cęlitus collato, & de præſentia diù deſiderati patris pio gaudio ſolenniter ſeſe agentibus.

Infert in Sigebergẽſe monaſteriũ corpus S. Innocentij.

Vt ſancti Cæſarij brachium ab Vrbe Coloniam attulerit. Cap. 34.

HOc rumore Colonienſes quoquè tacti, frequentia magna Cleri ſimulque plebis, eum ciuitatem ſanctam poſt hæc ingredientem, ſuſceperunt. At ille, nè quas ex Italiæ diuitiis opes aduexerat, ſuæ ſedis cõciuibus minùs communicaſſet, elegantis artificii * ſacellum, templo S. Georgii contiguum, inſtruxit, reponens in eo, quod à Roma detulerat, dignum veneratione martyris Cæſarii brachium. Quod vt Apoſtolici nominis dignitas celebrius redderet, in honorem S. Iacobi ſacraturus illud venerabilis pontifex, cum populo proceſſit: & eccè vorax incendium eo iam, vt mos exigit, infulato, repentè ciuitatem verſùs Orientem inuaſit minaciter. Tunc turbis ad eius extinctionem ſe ſe certatim ſubtrahentibus, & Epiſcopum via paucis extam nimia, quæ confluxerat, multitudine ſepium relinquentibus, ille tanto mœrens impedimento, eùm caput intra manus deponẽs, paululùm reſediſſet, quaſi reſponſo diuinitùs accepto: Non, inquit, ſuæ virtutis vim ignis, qui fraude malitioſi ſerpentis emerſit, in periculum aliquod huius vrbis hodiè exeret: tantùm plebs de hoc ſecura redeat, vt in conſecratione filiæ matris ſcilicet Eccleſiæ, beneplacitum Domino miniſterii noſtri perſoluamus obſequium. Protinùs reuerſo populo, flamma nichilominus emoriens defecit.

** Capellã*

Hodiè eſt eccleſia parochialis S. Iacobi.

Itaque iuxta ritum inſtitutionis Eccleſiaſticæ; cunctis in dedicando ſacerdotem proſequentibus alacriter, vbi tempus expetiit, eminentioris loci petens apicẽ, mellifluis & compunctione plenis exortationibus circunſtantes alloqui cępit: cùm repentè per inſidias inuidioſi hoſtis, edax denuò conſurgens ignis, turbationem non minimam ſacri verbi auditoribus incuſſit. Quos forti commonitione, nè loco mouerentur, retinens Epiſcopus, omnibus in periculis primum aſſerui præſidiũ, laudibus Chriſti nullum præponere periculum: ipſos oculis inſpecturos, ſi tantùm ſtare deliberaſſent, quàm uelox, nemine obſiſtẽte, furentis incẽdii fieret interritus. Adhuc eo talia proſequente, cùm nonnullis contra facientibus, cæteri pro verbi Dei reuerentia gradum fixiſſent, adſpicientibus cunctis, uelut inundatione deſupèr fuſa, momento temporis totus oppreſſus eſt ignis, & ad maiorem Chriſti gloriam, regnante non minimùm ſuper eos incendio, quos ardor auaritiæ non paſſus eſt in audiendo ſacerdote perdurare, it, qui uerbis eius aſſenſi fuerãt, ne leuis quidem ſcintillæ ueſtigium in omni ſupellectili ſua repererunt. Vndè materiam dicendi ſumens Epiſcopus, in longum protraxit ſermonem, multa de dæmonum inſidiis, multa de Dei clementia differẽs: finem, non initia, in Chriſtianis quæri: cæterum cœpiſſe bonum, nec perfeciſſe, non modò nulli mercedi, ſed & ſuppliciis obnoxium affirmans. Poſtremò in extollendis ſanctorum laudibus immorans, hoc relatione dignum, cunctis ſuſpirantibus, annexuit.

Sententia memorabilis.

Ignis miro modo extinguit.

Relatio eius de quodam Andrea mortuo, ſed paululùm reuiuiſcente. Cap. 35.

IN urbe Roma uir quidam Andreas nomine, non opere, diuitiis & uitæ delitijs affluens, laxæ conuerſationis amplam terebat viam, animam oneri, corpus habens voluptati: cui præter nomen Chriſtianitatis & emortuam fidem, Chriſtianæ religionis nihil videbatur ineſſe: excepto, quòd beato Cæſario martyri deuotus, eccleſiam eius cum cereis frequentare ſolebat. Hic generali mortis conditione prçuentus, ſerò ſui pœnitens, vltimum efflauit ſpiritum. Nec mora, corpus in feretro compoſitum, flentium & plangentium amicorum triſti ambiebatur obſequio, ſepulturam eius ob quædam impedimenta in diem alterum differentium. Itaque protractis ad medium noctis excubiis, alto ſilentio cunctis, altoque ſtupore perfuſis, repentè feretrum moueri cœpit: eleuanſque caput, qui iacebat exanimis, cùm vndiquè circunſpiciens, ampliorẽ videntibus terrorem incuſsiſſet, fugæ præſidiũ nõnullis arripientibus, omnibus verò pariter mente cõſternatis, in feretro reſedit. Interim prudentiores fiducia nonnihil reſumpta, procùl quibuſdam ſubſiſtentibus, propiùs acceſſerunt, & inſpecto diligenter homine, quid rei contigiſſet, ſciſcitari ſunt, vtrùm phantaſiis diaboli luderentur, an inſueta mortalibus lege ab inferis rediuiuus emerſiſſet, vel, quod magis erat in ſuſpicione, languoris immanitate pro mortuo habitus, oculos tantùm intuentium fefelliſſet, cæterùm vitam non planè amiſiſſet. Ad hæc ille grauiter ſuſpirans: Non, inquit, ſimulatè, ſed verè mortis incidi ſortem: at verò perpetuæ mortis ſententiam, & in anima & in corpore, proh dolor, luerem, ſi Cæſarii martyris Deo digna non intercesſiſſet ſupplicatio. Subiungenſque ſecundùm tenorem interrogantium, ubi fuiſſet, quid vidiſſet, & ut redijſſet, ità ait: E corpore violenter eiectus, ad terribile nimiſque pauendum Chriſti ſolium ducebar. Ibi circũſtantibus cum tremore millibus Angelorum, ego miſerrimus conſcientię reus, nec oculos in quenquam illorum ſupplex attollere præſumebam: ſolummodò diſtricti iudicis triſtem ſententiam accipiens, à teterrimis & horrore plenis dæmonibus ad ęternæ damnationis loca trahebar abſquè miſericordia. Pectuſque feriens, ac ultima flebiliter ingemiſcens: Illius, inquit, horæ miſeria nullis dignè exponenda verbis, mei cordis memoria nũquàm elabitur. Cumque me flentẽ procacisſimi dæmones cachinnantes, meiſque caſibus inſultantes, ad perditionem atrociter impellerent, precioſus martyr Cæſarius, meis calamitatibus piè commotus, cum fauore ſanctæ Dei genitricis, ſanctorumque Apoſtolorum & martyrum, prócidit ante Dominum, vulnerum ſuorum ſtigmata demonſtrãs, & dicens: O clementisſime Domine, tremendi nominis tui cauſa hęc quondàm libenter excepi, nec erat in his perferendis, licèt caro gemeret, vlla reluctatio mentis: dummodò temporalium tormentorum aſperitate corpus ſemèl enecatũ, nullis deincèps triſtitiæ ſtimulis vel animam, uel carnem, te præſide, afficeret. Quid itaque te, qui pius es, inſpiciente nouis in corde doloribus denuò premor? Eccè qui meo credulus patrocinio, uitam ſuam mihi commiſit ex integro, præceps impellitur ad inferos, iamq; merito ſtultitiæ arguitur, qui vana ſpe ſeductus, me coluerit vt uitæ ſuæ gubernatorem, quem in alleuandis talem ſuppliciis habere non poſſit intercesſorem. In his vocibus eo coram Chriſto rege iacente, piisſima Dei genitrix virgo Maria, cum reliquis ſanctis ſe adiũgens, filium & Dominum ſuum ad uoluntatem mar

Homo mortuꝰ reuiuiſcit.

Vide qd conferant ſanctorũ patrocinia

Interceſſio Sanctorum.

tyris

tyris ſui flexit: per cuius imperium peſſimis dæmonibus ereptus, iam veniæ ſecurus & vitæ, corpus ad hoc reinduerę iuſſus ſum, vt his cognitis, vnuſquiſq; ſuæ ſalutis ſolicitior reddatur. Hæc homine perorante, cùm adſtantes ſtupor inuaderet, collegit ſe ſuper feretrum, & obiit. Tali concluſione rem doctor egregius finiens, omnes ſuſpirijs & compunctione, quod audierant, commendantes, mox allocutus eſt: Et vos fratres, voſque ſorores, huius conſiderationem lacti in cordium veſtrorum ſecreta admittentes, ac quencunque deuotionis & ſeruitij cultum voſipſos ſanctis Dei offerte, vt extremæ tribulationis anguſtiis arctati, quẽlibet ſanctorum tanto lætior quiſque veſtrum illic patronum experiatur, quanto deuotior hic in eius vixit obſequio. His ab eo dictis, nos ob id, quod paulò antè attigimus, docuiſſe ſcilicet eum, omnibus in periculis primum eſſe præſidium, laudibus Chriſti nullum præponere periculum, memorabile quiddam, ipſius ore celebratum, ſubiicimus, vndè poſſit adſtrui, quod eũ propoſuiſſe non falsò teſtati ſumus.

Sãcti honorandi et inuocãdi.

Alia eius relatio de puella, quæ moriens dæmonum turbas vidit. Cap. 36

ANTIQVAE ſtructurę monaſterium, titulo S. Cæciliæ virginis & martyris, Coloniæ frequens habetur, in quo ſacrarum fœminarum exemplo, puellaris innocentiæ & ætatis infans quædam dulciſſimo nutriebatur affectu, omnibus, & pręcipuè matri congregationis, vnicè chara. Verùm immatura ſuperueniens mors, tam læta principia ſimplicis & iucundæ indolis, amariſſima ſorte turbauit, iacebatque iam omnium oculis oneroſa, quæ fuerat antè gratiſſima. Lugenda ſanè conditio noſtra, quæ nõ ſolùm nos in nobiſipſis vltimæ ſeparationis ineuitabilem neceſſitatem cogit pati, ſed & in amiſſione charorum quotidiana, proh dolor, ſtrage mortificat: Sic omnes quotidiè patimur: ſic & tunc prædictę ſorores paſſæ, puellam in extremo ſpiritu conſtitutam ocyùs amiſſuræ, poſt veſpertinos hymnos hora Completorii iam inſtante, chorum petierunt, vt ſua Domino redderent, mœſtæ de ſuis. Necdùm verò primorum modulatio pſalmorum inchoatione ſequentium plenè perfecta eſt, cùm ſubitò tactu ſigni notiſſimi ſorores ad egreſſionem animæ migrantis euocatę, non ſine magnæ præuaricationis audacia, ſingulæ chorum relinquentes, diuinæ laudis opere neglecto, ad moriẽtem quaſi ſuffragiũ, magis aũt periculum ex hoc allaturę, concurrebant. Ad quarum introitum oculos, mortis ſopore clauſos, puella violenter apperiens, impetu magno, quaſi nil aduerſi paſſa, proſiliit è lecto, curſu petens Abbatiſſam, eiusque appræhenſa tegminis parte, ſtridens dentibus & toto corpore tremens, illa ſe tenaciter obuoluit, clamans & dicens: Fer præſidium, domina mi, fer præſidium. At cunctis inſolitæ rei nouitate non minùs, quàm clamoribus puellæ, more fœminarum cum emiſſione confuſę vocis anguſtatis, mater tremebunda: Quid habes, inquit, filia? Illa reſpondit: Monſtroſorum dęmonum ingens & horrenda multitudo cum ſororibus fores ingrediẽtibus irrumpens, ad inferos me ſecum abducere velle minantur. Cumque cauſam huius mali mater infuſa lachrymis ſciſcitaretur: Nullas, inquit illa, alias ob culpas id patior, niſi quòd propter me detrimentum ſeruitii ſui Chriſtus habet: cuius laudes, ſi mihi ſorores aliquid conferre vellent, oportebat priùs debito fine concludi: Protinùs ad imperium matris cunctæ ſorores ad monaſterium regreſſæ, tanto deuotius, tantoque obnoxius diuinis cœperunt laudibus inſiſtere, quanto manifeſtiùs intellexerunt, propter illas neglectas & puellam eſſe periclitatam, & ſe non contemnẽdę tranſgreſſionis offenſam incurriſſe. Quibus cubiculi limen excedentibus, puella lectulum repetens, ibi ſe ſtrauit, & ſororibus ad pſallendum Deo chorum tenentibus, ipſa nullius hororis geſtus prę ſe ferens, paulatim, vt ſolent morientes, deficiens, vita functa eſt.

Monaſterium S. Cæciliæ antiquũ Coloniæ.

En q̃ ingratum eſt Deo diuinis cultus officia negligere

Vt beati Agilolfi corpus in eccleſiam ſuam ad Gradus tranſtulerit, & duos Euualdos eleuarit. Cap. 37.

SEd vt ad priora redeamus: Anno beatiſſimus in terris excolens, quibus in cęlis aſſociari totis niſibus feſtinabat, Colonienſem vrbem diù fraudatam corpore martyris & Epiſcopi ſui Agilolfi, membrorum eius reſtitutione lætificauit: quæ Malmundarienſibus præripiens, in monaſterium ſuum, quod eſt ad Gradus, cum magna ciuitatis exultantis ambitione tranſtulit. Inter hęc & duorum Euualdorum precioſa corpora, reuelatione eorundem martyrum inſtructus, de tumulis ſubleuauit: quos olim in Saxonia paſſos, Rhenus amne refluo Coloniam ſepeliendos aduexerat.

S. Agilolfum Epiſcopũ Colonienſem transfert in eccleſiã ad Grad⁹

Vt beati Benigni corpus in Sigebergenſe monaſterium adduxerit. Cap. 38.

REſtat nunc commemorare, quemadmodùm corpus beatiſſimi martyris & ſacerdotis Benigni temporibus eius ad perpetuam Sigebergenſium gloriam & ſalutem vel inuentum ſit, uel translatum. In Sueuia loco, qui dicitur Cella S. Viti, quidam Alemãnorum atque Burgundionum Dux olim eccleſiam cõſtituens, ſuis eam hęreditariis bonis ad ſuſtentationẽ monachorum illic Deo militantium abundare fecit. Qui deuotione pariter & fide inſtructus, cùm ſanctarum reliquiarum ſtudio Diuionem veniſſet, indè rediẽs, corpus Deo dilectiſſimi martyris Benigni ſecũ exportauit: qui diuinitus ab Oriente Galliis deſtinatus, poſt multos agones tandèm ſub Aureliano Cęſare lancea militis percuſſus, in ſpecie niueæ columbæ cęlos penetrauit. Illos quoquè tergeminos fratres Speuſippum, Eleuſippum & Meleuſippum, à prędicto martyre baptizatos, & apud Lingones egregie coronatos, vnà cũ corpore S. Mamerti, ciuitatis illius Epiſcopi, Dux idem concedente Chriſto emeruit, lætusque cum tanto cęleſtis patrocinii pignore fines Alemannię repetens, eccleſię quam conſtruxit, deſiderabilem conſignauit theſaurum, ſanctis corporibus, ob metũ futurorum, in ſacrario cum attitulatione nominum, terrę altiùs immerſis. Poſt multos annos omnibus generationis illius hinc ſublatis, cùm locus idem regali cœnobio, quod Eleuuange nuncupatur, in proprietatem ceſſiſſet, & tantarũ lucernarum fulgor incognitus mundo, puluere vilis ſepulturę tegeretur, ordinãte Deo, qui producit Luciferum in tempore ſuo, cuiuſdam operis intentione pauimentum ſanctis corporibus imminens, à foſſoribus appertum eſt. Proſcindentibus autem illis humum, eamque caratim egerentibus, ex improuisò ſanctarum reliquiarum ſarcophagi diſcretis nominib⁹ reperti ſunt. Illic magni meriti martyr & ſacerdos vere meritis & in nomine Benignus, cęteris nominatior inuentus ac ſubleuatus eſt, per idẽ tempus Abbate Renigero, qui beati Annonis conſanguineus fuit, cœnobium illud adminiſtrante. Proxime dehinc Dominici natalis gaudia rex Babinbergę celebrauit: vbi cùm multorum procerum & dignitate pollentium conuentus eſſet, etiam Abbas

Videat hic Lector Tomo. 1. Hiſtoriam SS. Speuſippi, Eleuſippi & Meleuſippi.

Iob 38.

S. Benigni martyris corpus inuenitur.

idem

ſdem aduenir. Propinquus ergò cùm eſſet Annonis Archiepiſcopi, quaſi gratulaturo Benignum, qui mittente S. Polycarpo diſcipulo beati Iohannis Euangeliſtæ, venit ex Aſia, ſe teſtatus eſt inueniſſe. Rapiens autem pontifex nomen ipſum ex ore eius, Benignum, inquit, te affirmas babere? Hic meorum ſpecialis interceſſor eſt monachorum: hunc meis petitionibus oportet vt indulgeas, ſi te delectat ea hoc iam vllum dilectionis meæ beneficium. Ille, vt qui in perſoluendo non parui ponderis argento regi obnoxius eſſet, ità reſpondit: Eccè vt pecuniæ, quam debeo, cura me leues, deſideriis tuis, vt vis, ſatisfaciam, mittens tibi non alium, ſed eundem reuerà Benignum, qui in Diuionenſi caſtro ſub Aureliano martyrium duxit. Huic ſponſioni præſul gratanter annuens, quippe qui nullas opes haberet, quas non libenter in huiuſcemodi commercium inſumeret, cùm ſibi mutuò fidem dantes vtrique receſsiſſent ad propria, poſt menſem & dimidium monachus precioſi corporis glebam ferentes, Coloniæ cum gaudio ſuſcepit. Quibus fidem adſtruere nitentibus publicis ſacramentis, quòd non alius, quàm qui rogabatur, Benignus eſſet, non permiſit, dicens in eius veneratione, de quo agebatur, hûc ſe indubitanter habiturum. Præmiſſoque in Sigeberg huius lætitiæ nuncio, ipſe cum ſuis conſcenſis equis, comitantibus pariter ea Colonia non exiguę multitudinis viris & fœminis, in ipſo veſpere Dominicæ noctis, quæ ieiunij Quadrageſimalis initium erat, ad radices montis applicuit: & deſcendentibus ad eũ debita cum reuerentia proceſsionibus fratrum, oſſa ſacra cum laudibus recepta ſunt per noctem in eccleſia, quę adiacet monti. Manè verò Dominici diei, quod tertiodecimo Calendas Martii expectatione omnium illuxit, omni conuentu ſolenniter induto, diuerſis etiam ornamentis, multiſque luminaribus templo reſplendente, ſacer antiſtes, ac ſanctæ memorię Erpho Abbas, pios humeros ſanctarum reliquiarum feretro ſubiicientes, reſonante populo, ſigniſque cõcrepantibus, cum magnæ deuotionis carmine præcedentium monachorum, martyrem & ſacerdotem ſuum Chriſto in odorem ſuauitatis ad altare præſentarunt. Indè ſermonem ad populum habiturus, altiora præſul conſcendit, & totus præ gaudio lachrymis fluens, nunquam ſibi iucundiorem illuxiſſe diem teſtatus eſt. Expoenſque quis vel cuius meriti eſſet, qui portabatur, quòd Benignus appellaretur, indicauit, dicens: Benignus, inquit, beneuolus dicitur, & meritò: Apertas enim aures ad omnium noſtrum preces habet, & libentisſimè exaudiens, per ſeipſum accedit ad Deum ad interpellandum pro nobis. Nunc igitur, dilectisſimi, tanti patroni præſentiam habentes, erigite corda, & ſinguli, quid uobis expediat, illi ſuppliciter intimate. Mihi credite, ſi tantum fides nõ deſit, quia Benignus eſt & nominatur, benignisſimè quodcunque petitis, annuens accelerabit. Annus Dominicæ incarnationis, quo hęc translàtio celebrata eſt, milleſimus ſeptuageſimus tertius erat. Poſt hæc duobus loculis nouis altrinſecùs poſt altare compoſitis, medio inter eos vacante loco, in dextero beatum Innocentium, in ſiniſtro verò beatum Benignum pontifex collocauit, & lætitia perfuſus, quaſi ludens, vt plerunquè ſolebat, loquebatur: Erit ad libitum meum rei proceſſus, ſi quãdoque dignus altario, medius inter uos recipiar. Alioqui ex me ſperãda vobis gratiarum actio profectò non erit. Quæ uoa quanuis leuiter dicta, quàm ſeriò ſit ab eis accepta, nos oculis fidei iam contemplamur: qui etsi corpore necdùm viderimus, merito tamen credimus eum inter eos locum iam accepiſſe. De cuius vita & operibus pauca pro numero, non vt debuimus, ſed vt potuimus auxiliante Deo, hoc fine terminantes, ocio interim indulgemus, vt ijs, quæ de virtutibus eius prędicantur, elucidandis, leuiores aſſurgamus.

Hæc piè accipienda ſunt. Non enim licet uendere ſacras reliquias.

S. Benignus trãſfertur in Sigeberg.

Sancti audiunt pces noſtras, & orant p nobis.

LIBER SECVNDVS.

Vt ſine claue thècam, qua S. Georgij brachium continebatur, aperuerit. Cap. I.

INtentiooem huius operis diuinæ laudis intuitu præ manibus habens, fictis narrationibus incumbere vehementer & ipſe deteſtor: quandoquidem vndè mihi ſpes eſt aliquantulùm exhauriendi peccata, indè grauior accederet iniquitas, ſi, præterquam ueritas eſt, vel à me verum æſtimatùr, quicquam impudenter exprimerem. Deus enim noſtro mendacio non eget: nihilominus & is, quem hoc opere mundo declarare voluimus, ad hoc deuotionis noſtrę beneuolentia non delectatur, vt falſis laudibus per nos coleretur, qui ueris, etiã nobis tacentibus, quouſquè mundus voluitur, ſemper adorabitur. Hæc diximus, vt conueniremus eos, qui iuxta voluntatem cordis ſui metientes ſanctum virum, non credunt eum huius meriti, per quem talia, qualia dicuntur, poſſent fieri: quippe quibus in ſignũ cõtradictionis & ipſe Saluator poſitus eſt. At nos ſciẽtes ſanctitatem hominis Dei, nec potentiæ Chriſti quicquam detrahentes, ad ea, quæ uel auditu, vel ſcripto probabilia de eo reperimus in ſignis & reuelationibus, atque iis, quæ propheticè prælocutus eſt, ſpiritus ſancti gratia ſenſum & linguam regente, ob poſterorum notitiam hoc exordio colligenda accedamus. In cœnobio ſuo, quod in monte ſitum eſt, frater quidam accedente moleſtia, in morbum aliquandò incidit, nec vllum occurrebat remedium, vnde ſpes eſſet meliorationis ægroto. Quod cùm auribus viri Dei, qui tunc præſens aderat, inſonuiſſet, curſorem velocisſimum cum mandatis Coloniam dixerit, vt brachium ſancti martyris Georgii ſibi quam celerrimè mitteretur, aſſerens in hoc ægroto certisſimè ſubueniendum, ſi liquorem, quo perfunderetur os ſacratiſſimum, fide plenus in potum ſumpſiſſet languidus. Cumque ità, ut iuſſerat, brachium in capſula delatum ſibi pręſentaretur, clauim ad reſerandum petiit: tuncque primùm reminiſcens nuncius, eam ſe, nemine illius mentionem faciente, Coloniæ reliquiſſe conqueſtus eſt. Pontifex uerò, cùm quaſi tentans aperire, duobus digitulis ſeram leuiter concusſiſſet, teſtantibus nobis qui aderant, ad primam digitorum eius appulſionem reſiliente repagulo, ſonitus tinniẽs, vt ex violentis clauibus fieri ſolet, exortus eſt in tantùm, ut pręſentium aures acutisſimè feriens, ſtuporem non minimum eis ingereret, cernentibus hominem Dei clauis officium abſque claue in apertione capſulę paratiſſimè peregiſſe.

Iob 13.

Luc. 2.

Vide qd vir tãtus ſẽſerit de ſacris reliquijs.

Nota miraculum.

Vt ad tactum veſtis eius, cæcus illuminatus ſit. Cap. 2.

QVuidam oculorum lumine deſtitutus, in ſacrario beati Petri die quadã ſuppliciter eum interpellans, cùm ad eius veſtigia quaſi ſpe cuiuſcunq; cõſolationis ſe induſtriè inclinaſſet, à parte lateris ſancti uiri ueſtem manu colligens, vno duntaxat ex officialibus Epiſcopi rem conſiderante, oculorum loca fideliter defricauit, & mox exterſa caligine, quantùm fides ualeat, in exortu nouę lucis, ſe non ferens ipſe pręgaudio & admiratione, ſalubriter expertus eſt. Quęſi-

tor

Cæcus tactu veſtis eius illuminatur.

tot ergò ſtipis exiguæ, nullis terrenis precijs adęquādas diuitias io reſtitutione luminum adeptus, diſſimulâs quod acciderat, ad accipiēdum qundlibet eleemoſynæ munuſculum decætерò pietatem Epiſcopi nec implorauit, nec expectauit: ſed recedens, uti meminimus, ſacti cognitionem vni miniſtrorum eius dereliquit. Is ad menſam pontifice cum non parua virorum frequentia recumbente pariter recumbens, ſciſcitante illo, vbi cæcus idem haberetur, reſpondit eum impetrato illo, quod optauerat, ilicò receſſiſſe. Quid hoc eſſet, viro Dei, vt edicerer imperante: Satis, inquit, & vltra conſuetam mortalibus largitatem homini reuerà contuliſtis. Nam ad veſtræ ſanctitatis genua cæcus prorũit, indè ſurgens, abſceſſit videns.

Quid hoc munere præſtantius? Meritò magnus tanti largitor doni, meritò beatus & ad iſta munera vocatus, qui profectò, tametsi conceſſis non ſimilia petere videretur, ad promerenda ſola, quæ & accepit, fidei greſſus creditur attuliſſe, cùm poſt acceptos oculos aliud quid accipere non quæſiuit. Expalluit ad iſta ſacerdos, & totus ſubitò exanguis effectus, euidens ex ſe præſentibus indicium dedit, quàm inuitus hæc audiens, exiſtimationis huius in populo libenter aura careret. Imitator etenim eius, qui potentia ſua ſigna faciens, quibuſdam hæc occultandi præceptum impoſuit: quod eum, in quem peccatum cadere nõ potuit, feciſſe non ignorabat, multò magis ſibi faciendum neceſſariò cenſebat, qui purus homo tãto procliuior eſſet ad ruinam, quanto contra hoc, quod Deus & homo ſuaſit exemplo, ipſe improuidus aliquandò vel leuiter animo peccaſſet. Hinc accidit, vt quanuis diuinæ gratiæ donum expertus, non adeò tamen infirmitatis ſuæ menſuram in his rebus tranſgrederetur: ſed etſi quid horum fortè eo neſcio, vel occaſione magnæ neceſſitatis contigiſſet, modis omnibus id humanis auribus ſubtrahere, quantùm in ipſo fuit, non negligebat. Quæ res & materiam nobis hanc rariorem effecit, & inuidis illi obloquendi fomitem præſtitit, quaſi qui de mortuo finxerimus, quæ de viuo nec in ſuſpicione verſabantur. Sed hoc ideò, quia ſecundùm viri ſecularis ſententiam, quæ ſibi quiſque facilia factu putat, æquo animo accipit: ſupra ea, veluti ficta, pro falſis ducit. Non tamen his territi, ab reliquis aliquatenùs deuocabimur.

Moleſtè fert ſe laudari.

Vt alius quidam cæcus lumen receperit ex aqua, qua manus ſua Epiſcopus abluerat. Cap. 3.

VEnerabilis pontifex die quadam Miſſarum ſolennia celebraturus, cryptam Sigebergenſis eccleſiæ, miniſtris proſequentibus, adire cœpit. Et hic homo, luminis æquè carens officio, ſuis votis opportunum tempus & locum ratus, eius conſpectibus ſe ſuppliciter exhibuit, fidem ex viſione ſe collegiſſe teſtatus, quòd ea, qua damnatus erat, cæcitate liberari poſſet, ſi quam vſui manuum ſuarum exhibitã proieciſſet aquam, hanc duntaxàt ipſe mereretur, vndè malè uacantes humidos redderet orbes. Non hęc æquanimiter humilitatis cuſtos accipiens, magis præſentium exiſtimationem veritus, quàm diuinæ bonitati diffiſus, hominem aſperrima abiecit inuectione, fallacem eum & impoſtorem cauſatus, qui reſpectu paruiſsimæ ſtipis, odioſæ fraudulentiæ, quæ necat animam, ſe ſubdidiſſet: reuerà fictæ viſionis eum ex corde ſuo verba protuliſſe, cùm ſi quid de beneficio diuinæ miſerationis eius miſeria exegiſſet, potiùs hoc illis patrocinantibus agendum foret, quorum probata ſanctitas omni mundo iam olim enituiſſet: non eius, qui quotidianis ſordens piaculis, futuræ diſcuſſionis metu & ipſe pro quolibet reperiendo ſuffragio anxius ſtaret. Sic pauperem confuſione plenum ad ianuas relinquens, cryptam intrauit. Ab eius verò facie miſer declinans, in angulum cryptæ ſeſe contulit, ſupernæ pietatis aures crebris feriens precibus, non incredulus viſioni ſuæ nec minùs arrogans fidem Euangelicis dictis: Omnis, qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulſanti aperietur. Diù igitur gemitus & ſuſpiria ſuppliciter eo trahente, quidam miniſtrantium clericorum, hæc ipſa poſteà teſtatus, miſerationis intuitu peluim cum aqua deſideranti clàm porrexit, quam à manibus ſacerdotis ad ſacrificium accedentis ſuſcipiens, non ſine diuinæ uoluntatis inſtinctu pro hoc ipſo reſeruauerat. Qua mox faciem totam cæcus fideliter abluēs, expectationis ſuæ moras iam nulli ampliùs conqueſtus eſt: quippe qui, fugatis tenebris, ſereniſsimæ lucis diem ſibi tunc primùm illuxiſſe magis plauſibus exultaret. Aeſtimans prætereà mentis acrimoniam in Epiſcopo tandèm leniendam, ſi is, qui cæcus antè, iam videns eius pręſentię reddereretur, poſt Miſſas exeunti quaſi congratulaturo proſternitur, voces gratiarum congeminans, & celeritatem ſalutis impenſę palàm, & vt erat, ab initio recitans. Ad quę uerba præſul, quaſi totus iam commotus, quod ratione minimè conuincere quibat, ſaltem procaciori inflammati pectoris impetu circonſtantibus ingratum efficere viſus eſt, frequenti iteratione minaciter inquirens, Vndè pręſumptionis huius vaniſsimus attentator emerſit, qui reuerentiam authoritatis noſtræ vilipendens, huic * iniuſſus aquam illam adminiſtrauit, & quid uel ego, nil hac in re habeos, mererer, vel diuina dignatio concedere vellet, auſu improbiſſimo explorare veritus non eſt, cùm lex dicat, Non tentabis Dominum Deum tuum? Tremefactus his inquiſitionibus clericus, cominùs ſtans, quod diſſimulare non poterat, ſe ſimpliciter egiſſe verbis vtcunquè collectis ſatisfecit, ſimul & veniam admiſſi non ſegniter petens. Cui pontifex leniter alapam dans: Hunc, inquit, de me rumorem per populum diſſeminare vis, ut leuitate vulgari nouorum mirabilium effector paſſim celebrer, & inſtar antiquorum patrum ego quoquè meis temporibus, longè meritis infrà iacens, operum eorum ſpecimen in ſignis & prodigiis mundo repręſentaſſe dicar? Hac ne vanæ laudis aura tranſitoriè tumens, inter eos nouiſsimè reperiar, quibus ad Deum dicentibus: Nonnè in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus, reſpondebitur: Neſcio uos: diſcedite à me operarii iniquitatis? Tremenda ſanè comminatio, nec ſecundum multitudinē doloris illius hęc conſolatio temporalis. Idcircò te, voſque pręſentes omnes, & te quammaximè, non noſtris, ſed diuinis illuminatum beneficiis, inuocatione cuncta cernentis ſamèl atque iterùm iterumque obteſtor, nè, me mortalitatis huius tenebris adhuc circundato, res hęc alienis auribus aliquod ſui veſtigium, uobis prodentibus, vnquàm generet. Factum eſt hoc, & quod interim ſilentio tectum latuit, Epiſcopo clauſtra carnis egreſſo, relatione clerici memorati, tam nobis, quàm & aliorum fidelium cordibus commendatum eſt.

Matt. 8. *Fert indigniſsimè a ſe expectari miraculum, idq; unde ſtat cauſa.*

Luc. 11.

Cæco redditur lumen.

Aduerti hinc poteſt candor animi eius, laudes ſui planè abominantis. ** iniuſſus*

Deut. 6.

Mat. 7.

Itèm de cæca fœmina ſanata. Cap. 4.

SED & mulier egeſtate pariter & cæcitate diuinis obnoxia flagellis, per reuelationem directis ad idem cœnobium greſſibus, procedenti poſt Miſſas ab eccleſia ſummo ſacerdoti prona aduoluitur,

ſup-

ſupplex & gemebũda. Qui ſuſpẽſo gradu, ſicut ſemper infirmiori ſexui ſolebat, & huic piè condeſcendens, blandis appellationibus cauſas querimoniarum eius percontatus eſt. Illa reſpondente, ſe præmonitam in viſu, nec vllo dubietatis ſcrupulo teneri, ſi ſuæ dignationis manus oculos eius lauando cõtrectaret, tenebras pellendas: propter adſtantes ſe commotum ſimulans, vt cuſtodiæ traderetur, mox imperauit, in ſuſpicione relinquens, verbera quidem ſe ei multiplicaturum: alias autem oſtentationem fugiens, curam in ſecretis adhibiturus. Cumque ſedens ad menſam prandium iniſſet, lautiora quæque ciborum ex ſuis manibus ad refectionem eius tranſmiſit, eamque, finitis epulis, in cubiculum ſuum latenter iuſſit adduci. Quò intrans, duobus clericis & vno duntaxàt puero cubiculario arbitris, cæteris hac illac defluentibus, non, ut illa petierat, oculos eius tanquàm præſumptor miraculi, ſed humilis magiſtri & Domini exemplo, poplite flexo, pedes eius lauit, manibus aquam infudit: poſt hæc & alimentorum copiam adminiſtrans: nimirùm per hanc humilitatis viam & ſibi & mulieri plùs apud DEVM profuturus. Nec hæſitandum, inter hæc pietatis & abiectionis officia eum in ſuperna animum leuaſſe, & opem cæleſtis medici pro ea imploraſſe. Nam reſidens, obſequio peracto, velut qui reſponſum orationis admiſſæ cælitùs meruerit, monuit eam benedictionis oblatæ perparùm deguſtare. Quæ ubi via eiuſcemodi edulio palatum imbuiſſet, cæleſte ſenſit antidotum, & reſtitutis plenè luminibus, cum immenſis gratiarum actionibus humi proſtrata, Deum in ſeruo ſuo Annone ſuppliciter venerata eſt. Tum oculis eius, experimenti gratia, hæc & illa proponebãtur: cumque abſolutiſsimè ſingula quæque diſcreuiſſe viſa eſt, quinque ſolidos ei pro eleemoſyna vir beatus impendens, vt ſibi non charam harum rerum opinionem de ſe nè circunſerret obteſtatus eſt. At tamen minùs ei credulus, abeũtẽ ad ꝓpria, donèc villa digrederetur, ab uno clerico comite deducẽdam curauit.

Mirè vitat omnẽ oſtentationem.

Vide humilitatẽ. Iohan. 13.

Cæca mulier videt.

Vt iuuenis cuiuſdam hydropem aqua à ſe benedicta curarit. Cap. 5.

INter hæc adoleſcens quidam, vicinorum locorum indigena, toto ventre deformiter intumeſcens, ſibi ſuiſque factus erat inutilis. Hic meritis beati Annonis ex fama cognitis, vehiculo ductus, montem, in quo Deo placitum eſt habitare, conſcendit, præſentiam eius adiit, aliquod tanti doloris remedium miſerabiliter quæſiuit: quod, etſi lingua ceſſaret, ipſa fœditas & miſeria hominis oculis obiecta, facilè extorſiſſet. Exhorruit languoris immanitatem pontifex ſanctus, iuuenemque miſeratus aquam benedixit, & ipſa moribundum potauit & adſperſit. Indè Crucis ſigno ventri impreſſo, eum ad propria celeriter remeare iuſſit, ſpem integerrimæ ſanitatis abeunti cum fiducia promittens: eius vſus exemplo, qui leproſos mundaturus, ad ſacerdotes eos direxit. Siquidem in ipſa, quæ iam imminebat, nocte humor ille ſubcutaneus, in perniciem longo tempore malè congeſtus, fluxu ventris ſalubriter ad plenum eſt egeſtus: homoque priſtinæ ſanitati reſtitutus, proxima luce pedibus ſuis ad montem recurrit, DEO eiuſque ſeruo Annoni, gratiarum voces magnis lætitiæ laudibus perſoluens.

Aqua benedicta et crucis ſigno pellit hydropẽ. Mat. 8. Luc. 17.

De cuiuſdam fœmina curatione. Cap. 6.

EXigentibus aliquandò negociis publicæ adminiſtrationis, ſua cuique principum regni parabatur in Saxoniam profectio, tendẽtibus ſingulis ad curiam Imperatoris, quæ per id tempus Goslariæ habebatur. Neceſſariò itaq; ſummus hic Colonienſium præſul idem carpebat iter. Manſiones autem, prout opportunitas viæ poſcebat, diuerſas habens, ex itinetes & horæ decliuioris neceſsitate quadam die Corbeienſe monaſterium adiit, illic pernoctaturus. Necdùm verò mœnibus ipſis ſucceſſerat, tantùm proximus habebatur: & eccè conſpicit ex aduerſo duos pauperes carrum vice iumentorum trahentes, in quo mulier membris omnibus debilis decumbens, cauſa ſtipis emendicandæ, hoc ductu circunquaquè ferebatur. Hæc famoſi nominis antiſtitem Colonienſem tranſire comperiens, eleuata voce petiit, vt in Chriſti nomine reſpectu S. Viti martyris, ſuis ſuccurreret ærumnis, datis ſubſidiis ad coemptionẽ aſini, quo ſubuecta, conuiatorum ſuorum iniurioſo labori conſulere poſſet. Piiſsimus ſacerdos ad eius uocem retentis habenis, quinque ſolidos vni è clericis & cubiculario tradidit, mandans vt dilatione prorsùs remota, dignum tantis preciis animal vbiuis inuentum mulieri feſtinatò adducerent: atque iis dictis, quod ſupererat uiæ, celeriter percurrit. Porrò miniſtris ad imperata ſatagentibus, aſinus tandèm votis eorum aptus obuenit: quem illi pauperculæ præſentantes, miraculi ſequentis teſtes poſtmodùm extiterunt. Nam illa cùm in gratiarum vocibus iumentum ſuſcipiens, nomen Annonis Deo digni pontificis ore frequentaret, mercedem illi pro beneficiis imprecans, nullius antè roboris, ſubitò conquieſcentibus dolorum ſtimulis, tantæ ſe ſenſit fortitudinis, vt proſiliens ad terrã, ſolidis greſsibus ſaniſsima, quomodò vellet, vteretur. Eam currentem, voceſque dantem exultationis, ſed & obuiis quibuſque exponentem, hæc ſe meritis & pietate Annonis Epiſcopi percepiſſe, iidem memorati duo ſtupentes, concitatis equis, poſt veſtigia ſociorum dominum ſuum Corbeiam perſecuti ſunt: ſed certi commotionis eius & indignationis in talium rerum ſemper obiectu, nullis auſibus eò ducti ſunt, vt hinc quicquam eius auribus intimarent, cùm tamen eis interdùm mutuò indè colloquentibus, apertè claruerit, eum iſthuc minimè ignorare, & meritò: Ex illis enim maximis Eccleſiæ luminaribus erat, quibus per ſpiritum datur vel ſermo ſapientiæ, vel gratia ſanitatum, vel operatio virtutum, ſiue prophetia, vel aliud quid cæleſtium chariſmatum: quæ ſingula ſingulis diuidens ſpirituſſanctus, prout vult, in hunc propè generaliter mirificè conſuluit. Quorum omnium mentionem locis ſuis pro viribus noſtris exaratam lector habens, hic, quomodò præſcius futurorum, per ſpiritum nonnulla prædixerit, paucis relationibus accipiet, tametſi totum volumus huius corpus idem ſparsim loquatur.

Miraculum illuſtre.

1. Cor. 12

Vt prædixerit Hildulphum ſibi ſucceſſurum. Cap. 7.

ERgò ſicut ad nos vſq; veris aſſertionibus propagatum eſt, omni veneratione plenus Anno beatiſsimus, cùm in Goslaria, villa ſcilicet regia, publicis maiorum conuentibus intereſſet, quidam ea latere regis clericus, Hildulphus nomine, pro familiaritate petiit, vt codicem ſacramentorum, qui vulgò Miſſalis dicitur, quem pontifex non parui decoris habebat, ſibi dono daret. At præſul: Hac, inquit, interim poſtulatione carebis, donèc iuri tuo conferatur omne miniſterium, quod capellulæ meæ clauſtris debetur.

Prædicit Hildulphum ſibi ſucceſſurum.

Vt

Vt prædixerit de Sigeuuino. Cap. 8.

Benno Epiſcopus Oſnaburgenſis.

NEc minori reuerentia exelpiendum reor, quod in Gradibus, qui Coloniæ inſignes habentur, quodam die cum venerabili viro Bennone, Oſnaburgenſis Eccleſiæ præſule reſidens, de Archidiacono ſuo Sigeuuino comin*ù*s veniente, dixiſſe fertur: Eccè verè Iſraelita, in quo doſus non eſt. Quod ex ore tanti viri non leniter eripuiſſe prędictus Epiſcopus reputans, anſu dilectionis & amicitię imminebat, vt vim prolati ſermonis eius participaret notitiæ. Quem ille reſpiciens, primò, qua ſuper eum exiſtimatione moueretur, inquit, ac deindè ſubiunxit: Hunc profectò uoneris in ſede Colonienſium, meo iure quandoquè recipiendum. Sed cùm & hoc, ſicut & illud ſuperius, humano ſenſu dictûm crederetur, & ob id negligentia quadam prçteriretur, ipſo tenebras has egreſſo, ſuceeſsit in cathedram eius primus Hildulphus, ſecundus Sigeuuinus: quorum teſtimonio ſanctiſsimus prędeceſſor eorum, vera de eis pręnunciaſſe agnitus eſt.

Idem de Sigeuuino prædicit.

Vt literis Epiſcopo Mindenſi ſcriptis ſuum obitum ſignificarit. Cap. 9.

Egilbertus Epiſcop⁹ Mindenſis.

AT verò quibus exemplar epiſtolæ piæ manibus eſt, quam olim dilectionis indicem Egilberto magiſtro ſuo direxerat eo tempore, quo Mindonenſi præficiendus Eccleſiæ, annulum & inſignia reliqua, rege tranſmittente, ſuſceperat, in hanc facilè fidem adducentur, nè dubitent eum in multis futurorum ſcientia claruiſſe. Nam finem ſcriptorum faciens, in hęc vltima verba digreſſus eſt: Et tu me terrę commendes. Hoc Egilbertus legens, ſed inuitus accipiens, cùm poſt tempus ambo conueniſſent, in medium literas illas proferens, quam earum concluſioni fidem deberet, ſe ſine difficultate dixit inuenire non poſſe: maximè, inquiens, cùm progreſsior ætas vires mihi iam denegans, hoc quod poſuiſti, me à te ſperare cogat. Ad hęc Anno beatiſsimus: Minimè, inquit, verbis enim tuis rei finis, te ſuperſtite, refragabitur: & quod tibi litera ſonuit, viua vox denuò confirmat: Tu me terræ commendes.

Prophetia S. Annonis.

Vt iurauerit cuiuſdam locum munitum euerſum iri. Cap. 10.

NVNC Iudæ proditoris exemplo, de miniſtris eius nonnulli, quos copioſiſsimis ad omnem libitum eorum ornauit beneficiis, pro bonis mala nequiter reddentes, prorsùs ab illo defecerunt. Horum vnus hodieque, quandò hęc ſcribuntur, Solis huius particeps, in eius contemptum vehementiùs inſaniens, quaſi liber, nec ullis cuiquam obnoxius ſeruitiis, ab illo propè milliari remotus, minaciter reſidebat, fretus firmitate munitionis ſuæ, quam pridèm ſacer prçſul eidem temerario, pii patris indulgentia conſtruxerat. Eam verò eius præſumptionem multis indignè ferentibus, die quadam procedens ab eccleſia Chriſti ſacerdos, in partes, undè huius mali ſuperbia ſeſe erexerat, oculorum aciem direxit, mouenſque caput, ita locutus eſt: En ille meus, vt ſibi iam videtur, dominus regaliter tumens, ſui ſecurus fouetur tectis, nec vlla futurorum formidine compungitur. Sed ego per illam, quam in ſancto Petro poſsideo, fiduciam iuro, totum illud pręſidium, quo nunc ſuperbè gloriatur, non arietibus, non haſta, non clypeo brachiorum virilium: quin potiùs ab ignauis & nullius conſtantię turbis expugnabitur ac deſtruetur. Idem poſt hęc animoſitate plenus, in necem militis cuiuſdam Colonienſis deuolutus eſt. Vndè concitati Colonienſes, ex agris & villis plebeia contracta manu, munitiunculã illam circundederunt, captamque ſubuerterunt, iuxta pręſagium Annonis Epiſcopi, hęc ipſa prędicentis.

Alia eius prophetia.

Quæ ad fratres Sigebergenſes prophetice dixerit. Cap. 11.

QVis autem huius infidelitatis inuenietur, qui neget eum ſpiritu prophetico ſermones, quos ſubiungimus, habuiſſe, cùm opere cõpletos in ſequentibus audierit? Quos in Sigeberg ad fratres familiariter habitos, authoritate narrantium inducti, nefas credimus ſubducere. Cum illis enim in hilaritate ſedens, quaſi pater cum filiis, ſecretorum ſuorum conſcios eos ſemper habebat, nec erat aliquod cordis eius arcanum, quod non eis credidiſſet. Quæ res, ſecundùm illud Apoſtoli, Charitas foràs mittit timorem, auſum eis ſubminiſtrabat & reſpondendi, & quę libet ex ipſo percontandi. In hunc ergò modum, quaſi poſtpoſitis ſeriis, frequenter eos allocutus eſt: Simeon ille nominatiſsimus, quo Treueris inclyto gloriatur patrono, ſed & Bardo ſanctiſsimus, vrbis Moguntinæ decus, reuerà ſanctitatis ſuæ meritum plurimis indiciis commendans, omni quidem reuerentia iure ſunt colendi: verùm quia magni prædicantur & ſunt, donariis amplius honorari ſatagunt: At mihi meritis eorum non æquè conſociando, poſt depoſitionẽ huius corporalis ſarcinæ, non erit ingrata quantumlibet parui ſenii deuotio, ſuſcipiamque breuiſſimæ ceræ linique munuſculum. Ad quod eius dictum arridentibus, qui aſſederant, ſenioribus, & an etiam ipſe poſt mortem ſignis crebreſcere vellet inſiſtentibus, cum magna fiducia reſpondit: Voluntatis huius magnitudinem profectò verbis aperire non ſufficio; tamen nè ſecretorum meorum aliquid veſtris inquiſitionibus negetur, huius me deſiderii ſemper & eſſe ſciatis, & fuiſſe, vt in eorum oculis, qui me vitamque meam inſectantur, adhuc aliqua ſigna per me dignetur exhibere Chriſtus, tum & pro ſui nominis augenda gloria, tum & pro meo auferẽdo opprobrio, dum illi placens apparuero, qui tunc in omnium repręhẽſione ſum poſitus. Id verò ſignorum meorum erit initium: Ad litus Rheni fluminis, flentium & plangentium humeris exanimis adductus, ante memoriam ſanctę martyris Afrę luctuoſis obſeqiis in nauim exponar: quę circumacta, nil vltra ſolitum agente remigum inſtantia, recto curſu contra ſanctum Heribertũ applicabitur, altiorem in vlterioribus, quàm in anterioribus ripis ſtationem habens. Vos autem vnici filii mei & fratres dilectiſsimi, cùm me ſemper lętis geſtibus ſuſceperitis, audite quo ordine mihi tunc occurretis. Pro cantu fletus incomparabiles offeretis, ad pſalmos & hymnos ora aperientes, planctuum & ſingultuum voces potius emittetis, quotieſque repreſſis virtute lachrimis immaniſsimi doloris, pſallere tẽtaueritis, toties in ipſo conatu nouis fletibus deficientes, imperfecta ſaltem uerba uix exprimere ſufficietis. Inter hæc omnes & iuniores & prouectiores circa feretrum meum cum eiulatu miſerabili ruentes, horrorem & miſeriam maximam, non hominibus tantùm, ſed & angelis ingeretis. Hic mihi ſepeliendi cultus à vobis exhibebitur, hæc dilectionis viciſsitudo, hæc erunt exequiarum mearum inſignia. Poſt hæc membris terræ matri conſignatis, vos operti triſtitia, tumulum relinquetis: ingredientur verò cũcti milites mei, voceſque cum gemitu dantes, orationis Dominicæ ſupplicem precẽ ob requiem meam ſinguli Deo fundent. Quibus recedentibus, vniuerſi miniſtri mei & mihi ſeruientes, in ianuam irrumpentes, clamores &

Plurimum fidit Sigebergenſibus.

1. Iohan. 4

Vir ſanctus multa de ſeipſo veriſsimè prædicat.

ſuſpiria

ſuſpiria congeminabunt, & ipſi quoque ſimili modo Deo me commendaotes, ad ſua quique conuertentur, vobis io triſtitia & luctu perſeuerantibus. At ego præſentiæ cæleſtis regis exhibitus, primo quidem cõſpectu tremebundus, nimiumque timidus adſtabo: ſed accepta paululùm fiducia, qua mox importunitate, qua ſcilicet precum inſtantia pro meis monachis agere contendam, vobis iam exprimere potero? Nec deerunt minę terroreſque venenatarũ linguarũ, quibus triſtitia vobis inducatur. Deſtructio loci, vobiſq; diſperſio prædicabitur; paſsim quiſque, prout animo collibuerit, de loco, de rebus eius, & de vobis ſermones agitabit: quæ cuncta dæmonum inſtinctu fient, vt feruor ſtudij veſtri hac occaſione quoquo modo infirmetur. Sed nihil horum vos pertimeſcatis. Patris veſtri dictis fidem adhibete: cuncta vobis ad abundantiam & omne cõmodum, ampliùs me mortuo, quàm viuo, ſeruient, ità duntaxàt, ſi uos Domino ſeruiẽtes, cœptæ conuerſationis tramitem infatigabiliter curratis. Quòd ſi ſubterfugiẽtes, regularis diſciplinæ iugum excuſſeritis, animumque leuitati ſubiugantes, iocos & ocia ſectati fueritis, pigritiam & vitæ delitias amaueritis, contentionibus, murmurationibus, & detractioni operam dederitis, iamnũc ſcitote, quormonachi eſtis, malle me tot ethnicos eleemoſynæ meæ deuoratores exiſtere. Hæc dicta beatiſsimi præſulis Annonis equidem omnibus generaliter admiranda, quia rerum veritate iam præceſſerunt: et ſpecialiter autem nobis non minùs metuenda, quàm amplectenda, quia nos potiſsimùm reſpicit, quicquid in eis vel dulce ſonat, vel amarum. Eo autem hic inſerta ſunt, vt ſciatur gratia viri ſancti in præſentia futurorum, & nè contemnenda videantur, quæ quaſi leniter interdùm dixiſſe perhibetur. Nam vt ſciamus pondus & vim eorum, quædam ſubiungenda ſunt, è quibus idem adhuc probari poſsit.

Monachis fugiẽda ſummoperè.

Vt per meritum fidei eius, contractus ad S. Bardonis tumulum ſanatus ſit.

Cap. 12.

APud Moguntiam, Germaniæ nobiliſsimam & populoſam ciuitatem, magnam cuiuſdam nominatæ feſtiuitatis celebritatem regni principibus, & Eccleſiarum præſulibus iuſsio regalis effecerat, qui diuerſis ea prouinciis illic adunati, curiæ præſidebãt. In eo conuentu ſicut meritis intùs, ſic & authoritate foris ſingularis præminens Anno, ſummus Coloniẽſium præſul, quadam die populorum frequentia denſiſsimè circunfuſus, ad immolationem immortalium ſacramentorum ea more ſtetit in atrio principalis eccleſiæ, prope tumulum ſancti Bardonis Archiepiſcopi, eius nimirùm ſanctitate delectatus, quæ recentibus interim miraculis commendabatur. Cumq; multam cordis contritionẽ habens, totus lachrymis flueret, (nam quoties idem exequebatur miniſterium, non, vt plerique, coactis, ſed ſponte currentibus infundebatur lachrymis, vt crederes ex aliquo fonte venas viuas proſilire) mundiſsimis labiis orationes ſolitas complens, ab altari deſcendit. Cernens autem quẽdam toto corpore miſerabiliter contractum, adhærere tumbæ beati præſulis, iſque quis eſſet non ignorãs, (fuerat enim à progenitoribus mancipium, ſuper hęc & eleemoſynarius illius, cuius cineribus ob cuſtodiã aſsidebat) ſuo more vſus, contra ſepulcrum ſtans loquebatur. Ignotos, & propè nullius deuotionis, ope celerrima reſpicis: hunc verò tuis innitentem ſemp obſequiis, tui iutis famulum, te diligentem, te precibus aſsiduis inquietantem, tanta hactenùs obſtinatione contemnere potuiſti? Si nos tuis meritis adſcribere vis, quod in aliorum curationibus hic actũ eſſe fama confirmat, in huius reparatione contracti, nobis cernẽtibus, declara tuæ uirtutis efficaciam. Hæc multis audientibus cùm dixiſſet, nulla intercipiente mora, æger in pedes repentè conſtitit, incolumitatẽ ſuã & alio memorabili ſigno comitante, quòd abſque fluore ſanguinis, abſq; dolore nẽruorum, integræ ſoſpitati momento redditus eſt. Quod factum Anno Dei ſeruus mira lætitia ſuſcipiens, magnoq; præconio S. Bardonis nomen & meritum extollens, hymnum Te Deũ laudamus, altæ vocis modulatione inchoauit, tam populo quàm clero pariter eadem deuotione conſonãte, ſignisq; ſolenniter concrepãtibus. Rumor totam mox ciuitatem peruolauit, ædes regias intrauit: vnum proceres, vnum reliquę multitudines perſonabant, Annonis fidem, virtutem Bardonis emicuiſſe, meritis vtrorunque ſanctitatem homini applauſiſſe: quam tamen ſi lingua conticuiſſet Annonis, nec tunc quoquè ſanctitas annuiſſet Bardonis.

S. Bardo claret miraculis.

Præclarũ miraculũ

Vt ſerenitas redierit ad minas, ab eo S. Seuerino piè intentatas. *Cap.* 13.

NOn inferiora dicturi ſumus. Sãctiſsimus vir multa deuotione cæleſtes patronos excolens, ſpeciali dilectione B. Seuerinũ, ſuæ ſedis antiſtitem, ſemper in ore, ſemper in corde tenebat; id habẽs ſtudii, vt qui ſibi dulcis & charus ex animo cõſtabat, is & in veneratione nõ à ſuis tantùm, ſed ab exteris quoq; populis haberetur. Qua feruens intentione, ipſe quodam gratum ſibi vitæ laborem cum ſuis aſſumpſit ad illam opibus, omniq; probitate tunc inſignem Babinbergẽſium ciuitatem, vt ſui iuris domum, in qua puer olim nutritus fuerat, filiam matris Eccleſiæ cõſtituens, eius eam nomini conſecraret & honori. Hoc per oppidũ cùm innotuiſſet, die qua ſperabatur ipſa dedicatio, tantis pluuiis ab hora prima ſurgẽtis auroræ tota cæli facies obducta eſt: vt vehementiã imbrium nullius tecturæ operimentum arcere ſufficeret. Cunctis itaq;, quibus animo erat accurrere, tectis ſuis ſe tuentibus, pontifex à propoſito ſuo violenter impeditus, tacitis precibus intrà cubiculum cordis incubuit, vt imminens vel ad modicũ interciperetur elementum, quantum in his negociis exigeret mora Eccleſiaſtici inſtituti. Sed ultra mentis ſuæ placitũ hac prece nil proficiente, velut ea magna iam commotione vocem cõcipiens, ipſi B. Seuerino charitatis minas intulit, dicens: Si me tuis auxiliis in hac pellenda inundatione quamcelerrimè proſecutus non fueris, certè tãtis irritatus aduerſitatibus, ad tui nominis reuerẽtiam eccleſiam prorsùs refugio conſecrare. Mira res Adhuc fragili carne preſſus, ſudabat in terris, qui talia loquebatur: alter verò, cui minæ intentabantur, vnum cum Deo iam effectus erat, cuncti terroris expers, æternæ autem ſecuritatis hæres: & tamen ad motum eius, qui videbatur inferior, quoniã & infirmior, expauit eminentior. Nam vt putaretur irato velle reconciliari, mox vt dictorum finem Anno fecit, conquieuerunt venti, diſparuerunt nubes, ceſſauerunt imbres, repentini ſolis radii, roſeo lumine micantes, oculos ſubitã aeris immutationem ſtupentes crebris ictibus reuerberabant, & regnante ſereniſsimi diei luce, omnis qui vel deuotione, vel curioſitate illectus erat, curſu proſequebatur antiſtitem, ad nouæ dedicationis gaudia procedentem. Igitur arridente votis ſuis ſerenitate cælitus præſtita, cũ exultatione vniuerſorũ, qui aduenerant, tanto lætiùs conſummauit illam, quam conceperat, conſecrationem, quanto liquidiùs intellexit in hoc ſe nutui deſeruire diuino, quandoquidem teſtimoniis elementorum idem vellet & Seuerinus.

S. Annonis ſingulare ſtudium & deuotio erga S. Seuerinum.

Repentina ſerenitas redit non ſine magno miraculo

De miraculo, in muſca ſub ſacrificio perpetrato. Cap. 14.

POſt hæc omnia fruſtrà quæritur, eius ori quàm propinquus fuerit ipſe Dominus, cuius oculi ſu-
Pſal. 33. per iuſtos, cuius aures in preces eorum, qui propè eſt
Pſal. 144. omnibus inuocantibus eum in veritate. Non deerit tamen huic inquiſitioni documētum ſatis egregium. Adſtabat quandoquè ſacro circundatus amictu cōſpectibus omnipotentis, offerens noſtræ redēptionis ſingularem hoſtiam ſuper altare, quod attitulatione S. Michaelis præcipuum habetur in monte, qui nūc precioſi corporis eius gloria illuſtratur. Oculi cordis in illam cæleſtium ſecretorum ſpeculationem intendebant, exteriores lachrymarum riuos emanabant, & cùm viſibilis rei ſubſtantiam manibus contrectaret, hunc fidei cōplexibus dulciter adſtringebat, qui Crucem pro nobis aſſcendit, ipſemet ſacerdos, ipſemet & hoſtia: cui preces ſuppliciter fundens, pro Epiſcopis, pro regibus, & omnib⁹ in ſublimitate poſitis, ac pro cunctis Eccleſiæ catholicæ cultoribus, eiusq; pace inſtanter laborabat. Foris ſilentium agebatur, ſed magnos clamores interior homo dabat, qui cælos penetrantes, ad ſummæ maieſtatis thronum admittebātur. Intereà toto ſacramentorum ritu conſummato, quod adhuc reſtabat, fractio panis fiebat. Pars in calicem mittebatur, reſiduum digitis ſacerdos venerabiliter tenebat: in quod intendens, ab initio lachrymis replebatur, ſe proteſtatus indignū eius perceptione, quod nullus vnquàm ſanctorū ſine metu ſumere præſumpſiſſet. Currebant lachrymæ ſuper lachrymas, creſcebant gemitus, augebantur & ſuſpiria: nihil aliud in corde, nihil in ore voluebatur præter hoc ſolùm: Do-
Matt. 8. mine, non ſum dignus, vt intres ſub tectū meum. Nec
Sacrificiū quàm deuotus ſemper obtulerit. verò quaſi nouæ compunctionis tunc in eū ſubierant ſtimuli: quotidianus iſte mos eius erat ad ſacrificium ſtantis. Interim oratione lōgiùs protracta, imago dæmoniorum, muſca videlicet ſpurciſsima, viſu quoquè nauſeam generans, impetu ſuper Dominicum corpus ruit, ereptamque morſu particulam, cum maximo dolore ſacerdotis auolans exportauit. Cerneres eum ſu-
Obſerua rem notatu dignā. bitò colore mutato mortui ſimilitudinem expreſsiſſe. Horruit auſum animalis immūdiſſimi, nec minùs pro ſe pauidus, ob augendas culpas id ſibi reputabat eueniſſe. Sed ex maxima triſtitia, maxima mox lętitia creata eſt, & vndè credebatur Satanas inſultaturus, indè quammaximè confuſus eſt, ordinante clementia Saluatoris: vt quo eſſet ignobilius in creaturis, quod viro ſancto tantum intulit luctum, eo glorioſius eſſet miraculum, per quod ad meritorum eius declarationem de eodem triumpharet. Siquidē venerabilis pontifex his anguſtiis vltra ſtyli noſtri facultatē grauiter obſtrictus, tandèm cor & oculos in Deum fixit, nullis quidem indiciis rem alicui circunſtantium prodens, auxilium verò non labiorum motu, ſed animi contritione & humilitate lachrymarum ab omnipotēte in-
Eccè miraculum admiratione digniſſimū. ſtantiſsimè flagitans. Quid multa? Omnis impuritatis amica, quaſi violenter impulſa, præcipiti volatu rediit, murmure ſuo & ſibilo quodammodò vim, quam patiebatur, aperiens, illudque quod raptu nefandiſsimo fragmē ſuſtulerat, in oculis ſacerdotis patenæ reſtituit. Indè ſe velut auolatura leuans, ſeorsùm ſuper altare ruit exanimis, dignam tanti flagitij pœnā luēs. Tum verò mœror, qui pectus ſancti viri ſauciauerat, totus in gaudium verſus eſt, nec puto quenquam tantæ facundiæ, qui plenè poſsit exprimere illas gratiarum voces, illudque diuinæ laudis iubilum, quod omnia perſonabant interiora, tantam Domini pietatem admirāte ſacerdote, quòd eius lachrymis, qui puluis futurus erat, adeò flexus eſt ad miſericordiā, vt in tam vili animante ſuæ potentię non dedignaretur exercere magnalia, quodq́ue non minori prouidentiæ ſuæ miraculo res tam exigua, quanuis precioſa, per illas moras, nè periret, reſeruata ſit, quam vtiq; præſcierat modis omnibus reſtituendā. Ad clericum deindè conuerſus, qui ſibi proximus aſsiſtebat, innuit vt incēdio muſca conſumeretur: ipſe verò ſanctam communionē magna cum ſecuritate ſuſcipiēs, ſancti ſpiritus gaudio comitante, miniſterium illud debito fine terminauit. Hoc nè in dubiū alicui veniat, ſciat qui eiuſmodi eſt, patris Reginhardi relatione nobis id innotuiſſe, cui ore ſuo ſanctus pontifex idē affirmauit: niſi fortè tantæ perfidiæ ſit, vt conetur adſtruere, beatum virum de ſeipſo non vera finxiſſe.

De duobus à ſuſpendio, miro quodam modo liberatis. Cap. 15.

QVicquid tamen eorum, quæ dicūtur, in dubium venit, cùm non dubia, ſed certa certis fulta teſtibus ediderimus, facilè ſui fidem capit ex vno, *Pſal. 67.*
quod ad eius comprobanda merita, mirabilis in ſanctis ſuis Dominus, mirabiliter operari dignatus eſt. Res verò tali teſte defenditur, vt veritatē eius grauitas morū verborumque, ipſaq; canities hominis, etiā incredulis loquātur, hoc principio editi miraculi tenorē exequentis. Erat regalium obſequiorū in vrbe Moguntia tēpore quodam celebritas agēda, primisq; *Conuentus principum Moguntiæ.*
de regno iuxta morē ad curiam euocatis, Anno venerabilis, & famoſi inter omnes nominis, à rege curā & adminiſtrationē huiuſce tripudij tūc acceperat. Cūq;, vt iuſſerat rex, feſtinaretur à cūctis ad metropolim iā dictā, & ipſe nihilominùs idem cum ſuis iter accelerans, in quaſdam terrę partes pernoctaturus deuenit, vbi ſermone celebri rumor circunquaquè ferebatur, & regem cū ſuis inibi nocte proxima manſiones accepturum. Ea die cōcilio prouincialiū facto, duo iuuenes, vt ex conſequentibus intelligi datur, ſententiam dānationis innocentes exceperant, furentibusq; crudelitate beſtiarum exactoribus, ſtatim ad ceruicē poſtis reſtibus, ad ſuſpendium vrgebantur. Non erat eis excuſationis vel veniæ locus, nulla contra eos defenſio, qui iuſtificāt impium pro muneribus, & iuſtitiam iuſti auferūt ab eo: ſolummodò cor & oculos ad eum *Eſa. 5.*
habebāt, cuius omnia iudicia iuſta ſunt, cuius vniuer- *Dan. 3.*
ſæ viæ miſericordia & veritas. Iam gelidus per oſſa *Pſal. 24.*
pauor fundebatur, iā expectatione ſola mortis exanimes ſtabāt, cùm inter anguſtias ipſas ad exorandū Dominum animati, clamores validos ab intimis dabant, eius omnipotentiā, eius inuocando clementiā, vt per interuētū cuiuſcūq; ſerui ſui, quomodò vellet, fieret eis à morte liberatio: quandoquidē à cunctis excluſa pietate, nemo de præſentibus parceret, nec eſſet, quē naturæ propinquitas ad miſericordiā traheret. Audiuit Dominus, & miſertus eſt, inuiſibilemq; viſibiliter adeſſe iubēs poteſtatē, ad declarādū mortalibus ſuę diuinitatis de Annone teſtimoniū, in eius eā effigie potiſsimùm apparère voluit. Nam illi cùm ad patibulum manibus retrò ligatis traherentur, in ipſo mortis eorum articulo, quandò duello ſæuo mors vitaq; confligunt, circunſtantes omnes iuxta famam ſuperiorē de rege mentionem inſerentes, eorum auribus eiuſmodi confabulationis ſtrepitum ingerebant. Protinùs ambo tracti corporalibus oculis ad ſimilitudinem quandā percepti ſermonis, ſicut eis pòſt referentibus innotuit, quaſi regē ipſum imperiali comitatu circunfuſum aduentare conſpexerunt, magnæ dignitatis clericum quendam in illa frequentia ſecum habentem, cuius habitudo faciei totā, in qua pius agnitus Anno eſt, effigiem exprimeret. Iſque, vniuerſis prætereun-

tibus, ſolus in miſeros pios defigens obtutus, locum *Res notatu digna.* ocyùs adut, ſeque medium vtriſque ſupponēs, hac manu dextrum, altera verò ſiniſtrum ad medias noctix tenebras ſingulis in pedibus ſuſtentabat. Nulla deindè in liberandis illis morarum obluctatio: pariter ab eo depoſiti, pariter manuū & vitæ libertati ab eo redditi, hac hortātis eos ad fugam voce ſunt commoniti: Curſu, qua placet, viam arripientes, hinc miſerādi ſecedite: liberator veſter, Deus potens & clemens. Eo cum his verbis euaneſcente, manifeſtam diuinæ bonitatis virtutem in ſe iuuenes admirati, quanlibet è villis adiacentibus, effugiendi ſpe petere ſtatuerunt: ſecutique iam non tam ſui cordis, quàm cælitùs propoſitum callem, in eam, vbi miniſter gratiæ cæleſtis Anno ſtationem ea nocte metatus erat, ingreſſi ſunt: & mirum in modum, cùm vbique numeroſæ ædes ſe offerrent obuias, ſolam Annone hoſpite tunc inſignem, ceu eorum animis inſcriptam, recto itinere domum petierunt, cùm tamen nulla ad eos vel nominis, vel pręſentię eius notitia perueniſſet: illo nimirùm ducē- *Iohā. 14.* te eos, qui ſe viam teſtatur & vitam. At vbi primùm inſperatam viri Dei faciem inter curioſorum orbium ſpecies offenderunt, membris omnibus concuſſi, ad eius veſtigia velociter proruerunt, illum lachrymis, illum gratiarum actionibus ſummæ maieſtatis ſeruum & amicum clamantes, per quem Chriſtux ſe diem cū nocte facientes in ligno, per tot moras, nè ſuffocarentur, ad vitam ſeruauerit. Credendi maximum indè ſumebatur argumentum, quòd fœda totam faciem òperiēte macie, nodorum ad colla adhibitorum veſtigia *Obſerua, vt vir beatus ſemper odit ſe prædicari.* cernerentur. Sed præſul ab humilitate ſua prorſus animum non mutans, homines à ſe iniurioſè repulit, dicens eos cupiditate lucri nequiter illectos, hanc fallaciæ plenam excogitaſſe fabulam. Nonnullis tamē ex clericis innuit, vt ſeorsùm illis aſſumptix, rem inquiſitione ſubtili pleniùs inueſtigarent, mādans & de cauſis, vndè damnati eſſent, quæſtionem mouere: vt innocentia ſua vel defenderent, vel improbarent, quod actum erga ſe cælitùs affirmabant. Sicque factum eſt, vt cùm nullis inſtructi fraudibus, ad omnem interrogationem ſimplicibus reſponſis occurrerent, & diuinitùs operata per pontificem virtus innoteſceret, & culpa vacantes iuuenes, iniuſtè damnati inuenirentur. Tum verò mox in laudem creatoris brachia ſacer antiſtes & oculos attollēs: Nō, inquit, hæc meritis meis adſcribere fas eſt: tua, Chriſte, ſunt hæc opera, tuæ profectò benignitatis in his declarantur exempla: qui verus innocentiæ reſtitutor & amator, quomodò voluiſti, nè perirent, miſertus es innocentibus. Aliquantis dein ex eleemoſyna ſua ſolidis in viros expenſis, ipſe cœptæ viæ ſe cum ſuis dans, ibat, ſicut dicitur, de virtute in virtutem, habens & gratiam reuelationum *Pſal. 83.* multam. Hinc iam aliqua dicturum, copia per ſingula non patitur ire: paucis tantùm partim hic, partim in poſterioribus, lectoris erunt ſtudia concilianda.

Quid ſanctus Petrus in viſione ei mandarit. Cap. 16.

ACcidit, vt eccleſiolam quandam nouæ conſtructionis, intra partes regiminis ſui ſitā, die quadam ſanctificaturus, cum ſuis cōueniret. Dos autem, vndè legitima nominis eccleſiæ fieret articulatio, nuſquàm reperiebatur ad manus, prædiis, quæ acquiſierat, aliis eccleſijs in eleemoſynam ab eo diſtributis. Hac pro re multis æſtuās cogitationibus, diem ad noctis ingreſſum protraxit, Eccleſiaſtica ſanctione ſciēs inhiberi, ſine dotis priuilegio talibus inſeruire negotijs. Porrò nè diuinum officium qualibet dilatione deincèps illic poſtponeretur, tunc quidem deliberabat inſiſtendum conſecrationi, pòſt autem & pro dote ſolicitiùs ſatagendum. Huiuſmodi definitionē poſt varias retractationes animo concipiens, in ſomnum *Viſio eī.* reſolutus eſt: & eccè per viſum cōtemplabatur ſe prope quoddam altare conſediſſe, pontificali cultu ſplendidè circundatum: eam verò ſpeciem prætendentem, vt putaretur iamiamq; proceſſurus ad quandam dedicationis celebritatem. Cui protinùs aſſiſtens vir canitie angelicus, vultu roſeus, claritate ſimul & authoritate ſuſpiciendus, cùm ſe Petrum eſſe dixiſſet, quærere cœpit, quid illic expectaret. Sanctus vir, tanquàm notiſſimam cerneret perſonam, manens imperterritus, ſe reſpondit ad ædiculæ cuiuſdam conſecrationē eò veniſſe: ſtatimque ſubiunxit Apoſtolus: Dotem, quę competit, aſſignatam habeox, id quod cupis, legitimè poteris exequi? Qua præſul inquiſitione conſciētiam ſuam conuentam intelligens, id ſe dixit ex animi deliberatione propoſuiſſe, licèt ad præſens dotis ſuffragio deſtitueretur, nè benedictionē, pro qua venerat, diutiùs ſuſpenderet: quandoquidem in procraſtinatione dotis diuinis nil obeſſet ſeruitiis, quam ſe, vita comite, ſciret breuì reperturum, & ex more traditurum. Hoc, inquit Apoſtolus, Eccleſiaſtica iura non habēt, *Nō eſt cōſecranda eccleſia ſine dote.* vt ſine dotis commēdatione, ſponſa Chriſti thalamis admiſceatur. Vndè nè tranſgreſſionis huius occaſione grauiùs peccetur, ex noſtræ poteſtatis authoritate tibi cōcedimus, vt quotiès neceſſitas exegerit, ab his, quæ matris Eccleſiæ ſunt, dos filiæ præſtetur. Euigilauit continuò pontifex, ordinēq; viſionis ſuæ, rationis oculo crebriùs examinans, nè fortè deceptionis miniſtra fuerit, à Deo ſe præmonitū euidēter agnouit. Sic tenebris ad ingreſſum diei recedentibus, ipſe certus ex viſione quid faceret, ad cōſecrationis officium lætus proceſſit, ex prædijs metropolitanæ ſedis eam, quam ſine damno matris inuènit, filiæ dotem tradēs.

Vt in ecſtaſi à ſanctis Mauris flagellatus ſit. Cap. 17.

VT autem antecedēti narratione compręhenſum eſt, eius in diuinis rebus ſtudium omnis etiamnùm Colonia teſtatur: quæ multis ſanctorum congregationibus repleta, habet in ſingulis, quod monimentorum eius poſteris reſeruet. Verùm inter multas antiquitatis ſtructuras, quibus ipſa ciuitas nobiliter excellit, B. Gereonis olim eximia celebrabatur fabrica, quā *Multa antiquæ ſtructura Colonia.* Helena Chriſtianiſſima matrona, Conſtantini mater, regijs ſumptibus in rotundū erexit, ità marmorea pulchritudine, auriq; luce foris & intùs reſplendentem, vt ad Aureox ſanctos appellaretur. In hoc ſanctorum ambitu, ſicut fama loquitur, poſt B. Gereonis & ſo- *Mauri martyres 360. Coloniæ cæſi.* ciorum eius interſectionē, milites ex Mauritania numero trecenti ſexaginta, pro fide pariter trucidati, eandē cum B. Gereone, ſicut animarum, ità & corporum requiem meruerunt: ſed in negligentiori veneratione habebātur à populo, eò quòd in Auſtrali làtere tēpli, ſuæ memoriæ cryptam ſatis humilē, & paucorū receptioni propter anguſtias habilē, obtinētes, ex acceſſu rariori per ætatū ſucceſſiones è memoria penè ſublati eſſent. Quæ negligētia multis increſcēs annis, ſic & Annonis ſancti durabat tēporibus, donèc nocte quadā eo quieſcente, reuelationis huiuſmodi ſalutari correptus eſt verbere. Sublatus in exceſſum mētis, eo- *Viſio alia S. Annonis.* rundē Chriſti martyrū, ſanctorū ſcilicet Maurorum, multitudinē cū magna luminis gloria velut ad concilium vno in loco cōgregari videbat. In quos cùm miràtib' defixus oculis, quē viſio ipſa finē eſſet habitura, ſumma ſuſtineret expectatione, raptus continuò, loeū, qui congregatæ multitudinix medius erat, vt examinādus accepit, toruis adſpectib' in eū cūctis reſpicientibus.

cientibus. Cumq; diſcuſsio ſubtilis ageretur vel operum illius, vel meritorum, ab illa ſancta concione magnarum querimoniarũ generalis clamor exortus eſt, conquerentibus eis, antecesſorum eius incuria ſe tanti temporis contemptum pertuliſſe, nec vllius venerationis cultum à conciuibus vrbis ſuæ eatenùs accepiſſe: in hoc ſe ampliùs permoueri, quòd qualitercunque à ſuperioribus epiſcopis erga ipſos actum ſit, eius, de quo ſpes melioris ſtudii habebatur, nõ minor in eos neglectus exiſteret. Poſt has ſanctorum interpellationes, vbi per increpationẽ diſtrictè requiſitus eſt, qua temeritate tot veritatis teſtes in tanta vilitate habuiſſet, non inuento excuſationis loco, cunctorum ſententia iuſtæ vltionis flagellum ſubire iuſſus eſt. Itaque veſte ſpoliatus, verberibus grauiter attrectatus eſt. Suſpiriis autem, & omnis emendationis ſponſione ſuppliciter in tormentis, vt parceretur, laborans, hac eadem conditione tandem dimiſſus, à ſumno grauiſſimo, magno pauore æſtuans, euigilauit, ita tremens, & totius corporis habitu ità ſe gerẽs, quasi ſub flagellis etiamnum palpitaret. Mox in ſe reuerſus, intelligentiã ſomni nõ aliundè, ſed ex illatis plagis in ipſo corpore ſenſibiliter habens, neceſſariò placãdos dixit, quibus iratis tantę acerbitatis animus ineſſet: ſatisq; metuendũ, nè denuò concitatis eis, non vt antè, aliqua reſpirãdi copia ſibi cõcederetur. Collectis ergò viris induſtriis & ingenioſis, ad eãdem rotundi ſchematis baſilicam, ab orientali parte rupto muro veteri, nouum continuauit ædificium, quod diſpoſitis in longum parietibus, per aſcenſus adſpectu decentiſſimos in chorum ſpectabilem, turresq; geminas operosè ſuperiùs conſurgens, cryptam in inferioribus magnæ capacitatis explicabat. Addens præterea hunc vel illum ex coloribus ſiue metallis ornatum, egregiæ laudis titulum, in eiſdem picturis verſibus appoſitis, ità promeruit:

Quid igitur fiet illis, qui dedita opera ſanctorũ reliquias planè cõtemnunt.

Crypta apud S. Gereonẽ ſit auctor.

> *Ex Domini monitu compunctus Epiſcopus Anno,*
> *Quicquid habere poteſt, diuinis cultibus offert.*
> *Iuſſit & adſtantes appingier ordine patres*
> *Vrbis Agrippina, ſancta virtutis amica.*
> *Pro quibus in cælis lætabitur ipſe fidelis.*

His omnibus, vt hodiè cernitur, pulchrè perfectis, deincèps in exquirendis ſanctarum reliquiarum corporibus immorabatur. Huius autem intentione ſpei, ſtratam marmoribus terram intra templi ſepta detegens, principem ſanctę ſodalitatis illius, beatorum ſcilicet Maurorum, Gregorium nomine, ſociis in circuitu quieſcẽtibus, accuratiùs præ cæteris humatum reperit, chlamyde purpurea circumdatum, orarum eius extremitatibus in inſignem auri texturam deſinentibus. Hunc cum nonnullis aliis de ſepulcro ſuper altare debita reuerentia exaltans, in eius laudem, qui talium theſaurorum author & largitor erat, erupit: & exindè nomẽ & memoria ſanctorum Maurorum, per omnes Coloniæ angulos celebrior inoleuit.

S. Gregorius Maurus martyr inuenitur.

Sanctus Eliphius martyr quid ei in ſomnis improperarit. Cap. 17.

ELiphius quoquè magni meriti martyr, qui poſt abciſſionem capitis, cum eodem vię longiſſimę ſpatium percurrit, in viſione beato viro aſsiſtens, eius erga ſe negligentiam redarguit, improperans quòd tanti, quam vt religioſus in cęteros vrbis ſuę patronos mentis deuotionẽ oſtentabat, in eo multùm obfuſcaret, quòd ſciens ipſum nulli meritis ſecũdum, hac extremitate poſt omnes habuerit, vt nè minimis quidẽ indiciis ſuam vnquàm beneuolentiam in eius eccleſiæ amplificatione prodiderit. Eo reſpõdente, iactis quibuſlibet nouis fundamentis, inundationem Rheni fluminis in ſubuerſionem totius monaſterii ſine dubio mox incubituram: perſtitit ille, quantilibet vel paruam eius deuotionis exigens operam, ſicque diſparuit. At ſacerdos à toro ſe poſt quietẽ excutiens, cœnobium S. Martini, in quo martyr idem patrocinabatur, adiit inſpecturus loci ſitum, habitoque conſilio, duas turres, a fronte ſanctuarii conſurgentes, in aerem ſubrigi pręcipit, laudem meritumque viduæ, duo minuta offerentis, proculdubiò obtinens.

S. Eliphius apparet S. Annoni.

Luc. 21.

Vt in viſione de ſacroſancta Trinitatis gloria inſtitutus ſit. Cap. 18.

MVltis in hunc modũ reuelationibus proficiẽs, ad meliora in dies incitabatur, Diaconum boni magiſtri æmulatorem ſecum habens: cum quo iugis illi erat conſuetudo, ceſſante ſtrepitu publicæ diſpoſitionis, ad pſalmos & orationes recurrere ſemper. Porrò ſicut per imbecillitatis humanæ defectum nonnunquàm accidere ſolet, idem clericus in decantatione pſalmorum cum Epiſcopo per vices tædio ſuperatus, ex negligentioribus & præproperis alternorum verſuum enunciationibus in eam dècidit conſuetudinẽ, vt in iis canticis, quæ patris & filii & ſpiritusſancti gloriam per diſcretas perſonarum appellationes reſonant, mediã ſemper, id eſt, filii, trãſiliret perſonam. Quam fidei contrariam, & omninò fugiendã negligentiam cùm nemine attendente nulla per longum tempus corrigeret emendatio, venerabilis pontifex in ſecretiſſimo noctis cuiuſdam ſilentio quieſcendi gratia iacens in lecto, palpebris necdùm plenè ſopore depreſsis, ex ea deſupèr parte, quam vertice reſpiciebat, ſonũ aure percepit negligenter & corruptè percurrentis: Gloria patri & ſpiritui ſancto, ac denuò repetentis idipſum, media per celeritatem intermiſſa dictione: factusque repentè tanquam in ecſtaſi, quendam, cuius claritas & habitus humanum excedebat modũ, in maieſtate, qua filium Dei decebat, contra ſe ſtantem adſpexit: qui radiantibus oculis in ora ſtupentis comem & placidum ſe ingerens, protenſis coràm eo tribus ſiniſtræ manus digitis, primum eorum dextro tetigit indice, dicẽs: Eccè Pater: muxq; ſecundum, Eccè Filius: poſt hæc & tertium, Eccè Spiritusſanctus. & vocem intra fauces paululùm cohibens, Eccè tres, ait, in vna Deitate ſimiliter adorandæ perſonæ, quibus gloria par dicitur ab vniuerſali ſemper Eccleſia. Mediã inter patris & Spiritusſancti perſonam filius habet, nec vllam recipit diuiſionem à duobus in vlla diminutione maieſtatis eiuſdem & gloriæ. His ità catholica veritate ſe habentibus, vt quid clerici tui blaſphemias ſine correptione præteris? Eam, quam cum patre & ſpirituſancto communem posſideo, gloriam mihi ſubtrahit, in duarum vocabulis perſonarum me, qui media Trinitatis pèrſona ſum, ad omnem gloriæ decantationẽ tranſiliens. Protinùs excitato ſacerdote, imago quæ videbatur, euanuit. Admirans autem in conſideratione viſionis tam perſpicuæ, moras quas interim patiebatur, donèc ad conſuetos hymnos veniretur, annorũ inſtar putabat, ſummoperè feſtinans corporis auribus diſcernere, quod intelligibili ſenſu per exceſſum iam acceperat. Obſeruãs itaq; diligẽtiſſimè pſallentis Diaconi os, ſolito feſtinantiùs vltimũ pſalmi verſiculũ ipſe terminauit. Mox gloriã trini numinis clericus adiũgẽs, mediã ſolita acceleratione intercepit perſonã, duas tantùm dicẽs. Nec vltrà ſequentiũ pſalmorũ modulatio proceſſit, donèc ab Epiſcopo repræhenſus, ex ordine viſionis iã dictæ, non negligendã tanto tẽpore ſe cõtraxiſſe didicit offenſam, habens deceterò non emendationis tãtùm, ſed & proficiẽdi ſalubrẽ occaſionẽ. Sed iam ſtylum mutare rerum Dominus iubet: plena ſunt

Viſio S. Annonis.

lachrymis, plena miſeriis & ærumnis, quæ ſequũtur: & forſitan eo digniora tanto viro, quo & grauiora: quoniam vbi durior pugna, ibi glorioſior & victoria. Si Iob recipitur flagellatus, & hinc Annonem beatificabimus, qui poſt multas tribulationes meruit introire in regnum Dei.

Iob 1. & 5.

Quod eius perſecutionum fuerit initium. *Cap.* 19.

Apoc. 1.

PLus enim Dominus, qui, quos amat, arguit & caſtigat, hanc quoquè dilectam ſibi animam ante diẽ vocationis eius multis tentari permiſit incommodis: vt ſcilicet ab ea omnem ſcoriam terrenæ cõuerſationis excoqueret caminus tranſitoriæ tribulationis. Primùm moto Saxonico bello, fratrem eius Vueſſelum Magdaburgenſem Archiepiſcopum, & conſobrinum eius Bucconem Halberſtadenſem Epiſcopum, tempeſtas inuoluit grauiſsimæ perſecutionis. Contra hos cùm regi, totius Saxonicæ gentis exterminium anhelanti, opem non ſatis impigrè ferret, naturæ profectò legibus & carnali affectione inhibitus, innixus ei ſuſpectusque efficitur, periurii ac perfidiæ inſimulatur.

Hoc caput ferè ad verbũ deſcriptum eſt ex Chronico Lamberti Schafnaburgẽſis.

Quæ à Colonienſibus perpeſſus ſit. *Cap.* 20.

HInc inter eum, & regem quotidiè diſcordiis incrementa accipientibus, ciues quoquè Coloniẽſes, quibus paulò antè vnicè charus acceptusque fuerat, ad interficiendum eum pròh dolor ſolicitantur: quibus ad patrandum, quod nefariè machinabantur, caſus idoneam attulit occaſionem. Archiepiſcopus Paſcha Coloniæ celebrauit, eratque cum eo Epiſcopus * Mimigardeuordenſis, ad communicanda tantæ ſolennitatis gaudia, familiaris amicitiæ obtentu euocatus. Cumque exactis ex parte feriis Paſchalibus, abſcedere pararet, ij qui Archiepiſcopi domeſtica negocia curabant, iubentur ad euectionem eius nauim idoneam prouidere. Qui luſtratis perſpectiſq; omnibus, vnam mercatoris cuiuſdam prædiuitis nauim, quia in eos vſus competens videbatur, occupant, eamque in miniſterium Archiepiſcopi, eiectis mercibus quas habebat, ocyùs expediri iubent. Negantibus famulis, qui nauim ſeruandam ſuſceperant, vim, niſi maturè iuſſa capeſſant, minitantur. Illi verò, quantùm poterant, citato curſu ad dominum nauis rem deferunt: quid facto opus ſit, conſulunt. Habebat ille filium adulta ætate, non minùs audacia, quàm viribus, excellentem, & cùm propter generis affinitatem, tum ob merita ſua primoribus ciuitatis maximè charum & acceptum. Is aſſumptis famulis ſuis, & iuuenibus ex ciuitate, quãtos in ea trepidatione in auxilium ſuum conſciſcere potuit, cõcitus ad nauem euolat, & miniſtros Archiepiſcopi, acriter, vt nauis exoccuparetur, inſiſtentes, cum iniuria proturbat. Dehinc aduocatum vrbis in idem opus ſuccedentem, tumultusque inſtaurantem ſimiliter repellit, fundit & fugat. Iamque & his & illis, ſui ſingulis amici armati ſubſidio accurrunt, & ad magnum diſcrimen pugnamque ancipitem res ſpectare videbatur. Perlato mox nuncio ad Archiepiſcopum, quòd atrociſsima ſeditione confunderetur ciuitas, miſit feſtinanter ad ſedandos motus populi, iratumque plenus minabatur ſe proxima ſeſsione ſeditioſos iuuenes merita pœna coerciturum. Erat quippe vir omni genere virtutum florentiſsimus, & in cauſis tã reipublicæ, quàm Eccleſiæ, ſpectatæ ſæpiùs probitatis. Vix ad modicum dirempta eſt concertatio: ſed ferox animis, & elatus primo ſucceſſu iuuenis, nõ ceſſabat interturbare omnia: percurrenſq; ciuitatẽ, varios ſermones per populum ſerebat de inſolentia & auſteritate Archiepiſcopi, qui totiès iniuſta præciperet, totiès innocentibus ſua adimeret, totiès honeſtiſſimos ciues procaciſsimis verbis inceſſeret. Nec difficile fuit, id hominum genus in omne, quod velles, tan quàm folium quod vento rapitur, transformare. Præterea in mentem veniebat Vuormatienſium inſigne præclarumque facinus, quòd Epiſcopum ſuum inſolentiùs agere incipiẽtem, vrbe expuliſſent, & cùm ipſi multitudine, opibus armiſque inſtructiores ſint, dedignantur quòd inferiores æſtimentur audacia, & Archiepiſcopum tyrannico ſibi faſtu imperitantem, tandiù muliebriter patiantur. Conferunt primores inepta conſilia, ſæuit vulgus intemperans nouarum rerum ſtudio, & per totam ciuitatem ſpiritu diabolico raptatum, ad arma conclamat: nec iam Archiepiſcopum vrbe expellere, ſicut Vuormatienſes, ſed per omnes cruciatus trucidare, ſi copia detur, conſpirãt. Natalis erat beati Georgij martyris, qui eo anno feria quarta hebdomadę Paſchalis obuenerat, & Archiepiſcopus celebrata Miſſarum ſolennitate apud beatum Georgium, cùm ſermonem faceret ad populum, præſagio quodam futurorum, neſcius ipſe mali quod imminebat, conteſtatus fuerat audientibus, quòd ciuitas diabolo in poteſtatem tradita eſſet, & propedièm peritura, niſi iamiam impendentem iram Dei per pœnitentiam inflectere maturarẽt. Auxit huiuſmodi ſuſpicionem omnibus, quædam in hunc modum viſio celebris: Quidam bonæ vitæ vir ante dies aliquot huius turbulentiæ, vidit per ſomnum coruum quendam horrendæ magnitudinis per totam volitare Coloniam, & terribiliter crocitãdo, populum tali ſpectaculo attonitum huc & illuc agitare: ſuperuenire poſt hæc virũ, tam veſte quàm forma præcellentem, qui & coruum horrifico ſonitu perſtrepentem vrbe expelleret, & populum mente conſternatum, iamque extrema omnia formidantem, caſſa formidine abſolueret. Cumque à circunſtantibus interpretationem ſomnij horrore cõcuſſus quæreret, audiuit quòd ciuitas propter peccata populi diabolo in poteſtatẽ tradita fuiſſet, ſed interuentu Georgij martyris liberata, inſtãtis iam atq; à Deo prædeſtinati interitus neceſsitatem euaſiſſet. Igitur poſt meridiem, inclinata iam die in veſperum, cùm igni oleum, iracundiæ acceſsiſſet ebrietas, ſubitò ciuium coniurata manus erupit: ac primò portæ ciuitatis omnes cuſtodiis vallatæ ſunt: dein ex omnibus vrbis partibus ruunt ad * curtim Archiepiſcopi, & eũ celebri quodã loco cum Epiſcopo Monaſterienſi cœnantem adorti, tela contorquent, ſaxa iaciunt, nonnullos ex aſsiſtentibus interficiunt, cæteros plagis & vulneribus confectos, in fugam vertunt. Inter hæc conſpicantur quamplurimi, ipſum talium furiarũ incentorẽ dæmonem præcurrere inſanienti populo galeatũ, loricatum, igneo mucrone terribiliter fulgurãtẽ, nec vlli, quàm ſibi, ſimiliorẽ. Cumq; militari quodã claſsico cunctantes, vt ſe in pugnã ſequerentur, conritaret, in ipſo impetu, quo portarũ ſeras effracturus vociferando irruebat, repentè ab oculis ſequentiũ diſparuit. Tunc Archiepiſcopũ ſui inter cuneos hoſtiũ, nubemq; iaculorũ vix & ægrè expeditũ, in tẽplũ S. Petri abripiunt, foreſq; nõ modò ſeris & vectibus, ſed admotus etiã magnis molibus obfirmãt. Sæuiunt foris, & inſtãr inundãtis aquæ rugiũt vaſa diaboli, plena vino furoris Dei, & per omnia Epiſcopij penetralia diſcurrẽtes, fores infringunt, theſauros diripiunt, vaſa vinaria cõcidunt, & dũ vina in diutinos vſus ſumma ope congeſta, præcipitantiùs effundũt, repletum ſubitò cellarium, ipſos, quod dictu quoquè ridiculum ſit, inopinis fluctib⁹ periclitatos penè ſuffocauerat. Alij capellã Archiepiſcopi irrumpentes, altare ſpoliant, ſacra vaſa pollutis manibus contrectant, veſtimenta pontificalia

*Id eſt, * Monaſterienſis.*

Miniſtri Epiſcopi malè accipiuntur à quodam mercatore.

Ironia eſt.

Seditio Coloniæ.

Viſio cuiuſdã boni viri.

** chortẽ, pro domo vel ædib⁹*

Diabolus incẽtor ſeditionis.

S. Anno ægrè à ſuis in tẽplum S. Petri infertur.

calia diripiunt: dumque omnem ſupellectilem ſacri miniſterii curioſa, imò furioſa diligentia euertunt, reperientes illic quendam clericum, præ timore ſe in angulo altaris occultantem, & putantes quòd Archiepiſcopus eſſet, interficiunt, nõ ſine gratulabunda exprobratione, quòd petulantiſsimæ linguæ tandèm aliquandò modum impoſuerint. Sed cognito, quòd decepti ſimilitudine eſſent, & Epiſcopus intra templum ſancti Petri & loci religione, & murorum firmitate ſe tutaretur, vndiq; conglobati ipſum templum obſident, muros perfringere dedita opera moliuntur: poſtremò, niſi ocyus ſibi tradatur Archiepiſcopus, ignẽ quoquè ſe adhibituros minitantur. Tum ij, qui intus erant, videntes obſtinatos eſſe omnes ad necem eius animos populi, nec ebrietate ſola, quę tempore digeri ſolet, ſed etiam odiis & phrenetico quodam furore homines agitari, ſuadent ei, vt mutato habitu effugere conetur de eccleſia, & fallere obſidẽtes, hoc facto, & ſacras ædes incendio, & ſe mortis periculo liberaturus. Opportunum fugæ patrocinium tempus pollicebatur. Nam ſeditione in mediam noctem protracta, horrebant omnia tenebris & caligine, vt haud facilè cuiquam eſſet, vultus occurſantium diſcernere. Anguſtus aditus patebat de templo in dormitorium, itemque de dormitorio in atrium domumque canonici cuiuſdam adhærentem muro ciuitatis: iſque ante paucos dies ortæ ſeditionis impetrauerat ab Archiepiſcopo, Deo ad ſalutẽ Archiepiſcopi hoc ipſum miſericorditer prouidente, vt rupto muro ciuitatis, paruulum ſibi poſticum facere ſineretur. Ibi eductus Archiepiſcopus, applicitis in euectionem eius & comitum eius quatuor equis, abijt, opacæ noctis tenebris, nè ab obuiantibus agnoſceretur, commodiſsimè vſus: repertoque poſt modicum Epiſcopo Mimigardeuordenſi, ſociis iam pulchrè pro ea tum calamitate conſtipatus, in locum, cui Nuſsia nomen eſt, peruenit. Interim ij, qui circa templum erant, crebris arietum ictibus muros quatiebant, eratque confuſa vox tumultuantium, & fidem omnipotentis Dei teſtantiũ, quòd non euaſurus eſſet manus ſuas, non decepturus obſidentium diligentiam, etiamsi in minima terræ reptilia ſe transfiguraret. Econtrà ij, qui obſidebantur, nũc ſupplicando, nunc pollicendo, quòd diligentiſsimè quæſitum, ſi inueniretur, ipſis tradituri eſſent, callidè ludebant operam perurgentium, vſquequò Archiepiſcopum longiùs euectũ, atq; in tuta loca progreſſum eſſe arbitrarentur. Tum demùm recluſis foribus, ipſos ingredi, & pro libitu ſuo quærere ſinũt: adijciũtque, fruſtrà eum quæri intra ſepta templi, quem certò comperiſſent primo incurſu concitatæ multitudinis, clara adhuc die vrbe egreſſum, iam in longinquas partes tranſire potuiſſe: idque magìs ſuſpicandum, quòd cõtractis vndiq; per moram nocturni temporis copiis, primo manè ad occupandã armis ciuitatem ſit aduenturus. Igitur ingreſsi, cùm omnia templi penetralia diligentiùs inueſtigando euertiſſent, vix tandèm admiſſa fide, quòd falli potuiſſent, deincèps ab inquiſitionis ſtudio ad tuendam vrbem animos vertunt, armatamq; multitudinem circumquaq; per propugnacula diſpertiunt. Inter hæc arreptum quendam de turba, ſuper portam vrbis ad ignominiam Epiſcopi ſuſpendunt, magìs in hoc furori ſuo, quo præcipites raptabantur, ſatisfacientes, quàm quòd crimen vllum ſuſpẽdio dignum, miſero obtendere poſſent. Alteri crura ſucciderunt. Mulierem etiam quãdam de ſummitate murorum præcipitant, fractiſque ceruicibus interficiunt, hoc ei criminis dantes, quòd homines plerunq; magicis artibus dementare infamata fuiſſet. Sed hoc ſcelus commodiori tempore, & pacatiore animo vindicare debuerant. Induxerant etiam in animum, ſi nõ fuga vix euaſiſſet, Abbatiſſam perimere de S. Cæcilia, ſolam mortis eius cauſam habentes, quòd Archiepiſcopo conſanguinitate iungebatur: adhuc & ſceleratiora aggredi ſtatuentes, niſi Deus Coloniæ miſertus, breuiaſſet dies amentiæ eorum. Prætereà iuuenes impigros citato, quantùm poſſent, gradu ad regem ire iubent, nunciare ei quæ geſta fuerant, & ſuggerere vt quantocyùs veniat, vacãtem, expulſo Archiepiſcopo, ciuitatem occupare: in eo verti ſalutẽ ciuitatis, & ipſius võlitatem maximam, vt grandia molientẽ de vindicanda iniuria Archiepiſcopum anticipare conetur. Talibus furiis toto triduo agitabantur. Poſtquàm auditum eſt per prouinciam, & celebri rumore vulgatũ, quòd Colonienſes Archiepiſcopum probris & contumeliis affectum, vrbe fugaſſent, exhorruit omnis populus nouitatem rei, atrocitatem ſceleris, ſpectaculũ humanarum rerum, quòd vir tãtarum in Chriſto virtutum, tã indigna perpeti, Deo adſpiciente, potuiſſet. Magna eius in pauperes liberalitas, multa in diuinis rebus deuotio, multa in humanis moderatio, vehemens in corrigendis legibus ſtudium, in corrigendis qui malè agerent ſeueritas, omnium ore celebrabantur, earumq; rerum commemoratio nõ minimum ei gratiæ apud populares conciliabat. Exclamãt omnes, ad ſuam magìs iniuriam pertinere violatam pontificalis nominis maieſtatem, & mori ſibi ſatius eſſe, quàm vt tantum flagitium ſuorum tẽporum multum patiantur. Igitur per quatuor vel quinque milliaria circunquaque ad arma conclamant, multa hominum millia dicto citiùs concurrunt, nullo qui per ętatẽ arma ferre poſſet, tam religioſam militiam detrectante: conglobatiq; in vnum, rogant Archiepiſcopũ, & cunctãtem vi impellunt, vt ad recuperandam ciuitatẽ quantocyùs feſtinet: ſe pro eo dimicaturus, & ſi ea neceſsitas incumbat, oues pro paſtore, filios pro patre libenter mortẽ excepturos: ac niſi Colonienſes maturent venientem ſuſcipere, & pro ipſius arbitratu ſatisfacere offenſo, ſe aut ingeſto igne populum cum ciuitate conſumpturos, aut diſsipato muro, eum ſuper congeriem occiſorũ in cathedram pontificalẽ reducturos. Ita Archiepiſcopus quarto die pòſt, quàm exierat, magno vallatus agmine, ad vrbẽ acceſsit. Quod vbi Colonienſibus cõpertum eſt, & ſe tantę tamq; efferatę multitudinis impetum nec muro, nec acie ſuſtinere poſſe animaduertunt, tum primùm furor deflagrare, ebrietas euaneſcere cœpit: magnoq; terrore concuſsi, obuiàm legatos de pace mittunt, ſe reos confitentes, & omnẽ, quam vita incolumi iuberentur, pœnã pẽdere paratos. At Archiepiſcopus dignè pœnitentibus ſe veniam non negaturũ reſpondit. Tum celebrata Miſſarum ſolennitate apud S. Georgium, eos, qui pontificem ſede propria expuliſſent, qui eccleſiã homicidio polluiſſent, qui tęmplũ S. Petri hoſtiliter impetiſſent, qui cætera religionis iura auſu barbaro temeraſſent, Epiſcopali banno ad ſatisfactionẽ vocanit. Protinùs omnes nudis pedibus, laneis ad carnem induti proceſſerunt, vix & ægrè impetrata pace multitudinis, quæ circa Epiſcopum erat, vt hoc tutò facere ſinerentur. Nam & vehementer ei ſuccenſebant, quòd dũ immoderatiùs clementiam oſtentando, popularis fieri vellet, nefarios homines ad audenda nequiora, huius ſceleris impunitate, animaret. At verò Archiepiſcopus eos poſtero die ad ſuſcipiendã ſecundùm canonum ſcita pœnitentiam tam immanis flagitij, ad S. Petrum præſtò eſſe iubet: ipſe progreſſus ad S. Gereonem, ibi extra vrbem pernoctare ſtatuit: veritusque quòd tradita ciuitate, vis concitatæ multitudinis inhiberi non poſſet, ſed partim iniuria, partim cupidine prædæ accenſi, acerbiùs ſænirent in populum, obnixè rogat prouinciales, qui ſecum erant, vt ſinguli in ſua cum

Homicidium.

Oppugnatur templũ.

Sanctus Epiſcopus aufugit.

Venit Nuſsiam.

Suſpenditur homo innoxius à furente populo.

Prouinciales ſtatuunt vlciſci iniuriam S. Annonis.

Colonienſes pacem & veniã petunt.

Nota ſanctitatem erga rebelles ciues humanitatem.

pace recederent: ſatis ſe opera eorum vſum, & euidēs tuliſſe documentum, quid animę oues erga paſtorē, filii erga patrem gererent: aſperrimam partem negocij multa eorum virtute exactam eſſe: cætera quæ reſtent, facilè iam priuata ac domeſtica manu poſſe confici. Proindè, quod bonum, ſelix, fauſtumque eſſet, abirent in domos ſuas, hanc reportātes ſpem, quòd huius beneficii gratia apud eum, ſeu viuum ſeu defunctum, perpetuò mãſura foret. Hoc vix impetrato, milites ſuos, quantos ad comprimēdos vrbanos motus, ſi qui fortè leuitate vulgi inſtaurarentur, ſufficere putabat, præcedere in ciuitatē iubet, ſecuturus ipſe proxima luce, cùm eorum, qui præceſsiſſent, diligentia, nè quid fortè inſidiarum lateret in ciuitate, præcauiſſet. Ea nocte ſexcenti, aut eo ampliùs mercatores opulentiſsimi ex vrbe profugi, ad regem ſe cōtulerūt, interceſsionis eius opem aduersùs Epiſcopi ſæuitiam imploraturi. Cæteri ingreſſo Archiepiſcopo ciuitatem, & toto triduo iuxta condictum expectanti, minimè ſe præſentarunt ad proponendum aliquod ſatisfactionis genus. Vndè indignitatem rei non ferentes Epiſcopi milites, inſcio, vt plurimi aſſerunt, atq; inconſulto Archiepiſcopo, arma rapiunt, domos incurſant, poſſeſsiones diripiunt, occurſantes partim ſternunt, partim captos in vincula conijciunt, & prorsùs, vt veritati vel coacti aſſentiamur, multò ferociùs, quàm tanti pontificis exiſtimationi competeret, iuſtæ vltionis negocium exequuntur. Sed grauior morbus acriori indigebat antidoto. Filius ſuprà memorati mercatoris, qui primus ſeditione inflammauerat populum, & pauci alii luminibus ſunt orbati, nonnulli virgis cæſi ac detonſi, omnes grauiſsimo rei familiaris damno mulctati, atque iuſiurandum dare cōpulſi, quòd deincèps Archiepiſcopo ciuitatem contra omnium hominum violentiam, quantùm conſilio & armis poſſent, vindicaturi eſſent, & eos, qui ex vrbe profugerant, quoàd dignè Archiepiſcopo ſatisfeciſſent, ſemper pro infeſtiſsimis hoſtibus habituri. Ità ciuitatem pro diuerſitate partium, & luctus pariter & lætitia renuerunt, aliis in regreſſu pontificis eiecti iuſtas audaciæ ſuæ pœnas luentibus, aliis dignos conſolationis ſuæ choros inſtituentibus. Siquidem non in vrbe tantùm, ſed & vbicunquè locus exhibendæ proceſsionis offerebatur, ibi poſt iſtam ſamam Chriſti confeſſor in hymnis & canticis velut Angelus exceptus eſt, nec immeritò: Quis nanquè neget eum vnū ex illis angelis fuiſſe, de quibus per Malachiam dicitur: Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore eius: quia angelus Domini exercituum eſt? Cuius poſt hæc lachrymas in aſcēſu vel deſcenſu dilecti ſibi montis effuſas, illi, quibus ibi ſeruitur, & viderunt, & miſerati ſunt ſancti: quorum pietati conqueſtus eam, quam à ſuis tulerat, contumeliam, omnes ad fletum traxit, quos vel ex clero, vel ex populo contigit adeſſe. Leuauerunt autem & monachi pariter voces ſuas, & vt rediuiuam deſiderabilem faciē eius contemplantes, vniuerſi perſonabant: Te noſtra vocabant ſuſpiria, te larga requirebant lamenta: tu factus es ſpes deſperatis, magna conſolatio in tormentis. Audiebantur hæc in excelſis, & vtiquè credendum eſt tam eorum, quæ canebantur, dulcedine, quàm ſacrificio lachrymarum oblectatum, reuerà ibi Chriſtū adfuiſſe, ſicut & ipſe promiſit, cùm ait: Vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Cæterùm, quia nonnullis etiam bonis ſcandalum ingerit, quòd in vltionem tanti viri, tam ſæua dicitur redundaſſe caſtigatio, à grauiſsimis fideque dignis perſonis teſtimonium habemus, eum cum ſacramentis multotiès affirmaſſe, ſuam cōſcientiam ab hac tyrannide prorsùs immunem: quippe cuius nec officij, nec voluntatis eſſet vnquàm, vltra legis Eccleſiaſticæ iura vindictam ſuarum iniuriarum extendere. Qua de re contrahat os ſuum inuidus: cui cùm ſermo ſit, ab eius tumulo cæcos plerunque redire cum lumine, ſolet obijcere, magis ereptos, quàm redditos per eum oculos. Nec mirum, cùm & Moyſen ſanctum, homicidam nonnulli blaſphement.

Colonienſium res, inſcio Epiſcopo, diripiūtur.

Hucuſquè ferè ex Lamberto Schafnaburgenſi.

Malac. 2.

Matth. 18.

Nota hæc Lector.

Exodi 2. Num. 16.

Vt apud Imperatorem falsò delatus ſit, & quid ab eo pertulerit. Cap. 22.

POſt hæc cùm Imperator celebrata Paſchali ſolennitate in Babinberg, Ratiſponam ire diſpoſuiſſet, à nuncio fictæ legationis audiuit, Vuilhelmū cognomento Baſtardum, regem Anglorum, ab Archiepiſcopo Colonienſi vana pollicitatione illectum, cum magno exercitu aduentare, regni ſedem Aquiſgrani occupare paratum. Tunc rex territus tam atroci nūcio, ad Rhenum concitus remeauit, celebritatem Pentecoſten in Moguntia ciuitate ſplēdidè peragens. Indè cùm Coloniam ire inſtituiſſet, multum ſpirās irarum & comminationis in Archiepiſcopum Colonięſem, ille miſsis in occurſum eius nunciis, mandauit falſam omninò, ac ſcenicis figmentis ſimilem eſſe fabulam, quam in eum æmuli ſui compoſuiſſent: ij nimirùm, qui eum paulò antè vrbe expuliſſent, & nunc ad opprimendum eum, quoniam armis non poſſent, mēdaciis graſſarentur: ſe non ita rationis expertem, vel cōmunis commodi negligentem eſſe, vt in vltionem priuatæ iniuriæ, patriam ſuam barbaris prodere velit: nec ea leuitate vitam à puero inſtituiſſe, vt quiſquam ſanum aliquid ſapiens, tam inepta de ſe ſuſpicari poſſit. Impetrata dein per legatos coràm veniendi copia, in Andernaco villa regi occurrit: cumq; rex de ijs, quæ competerāt, ſæuiſsimè quæſtionem promulgaret, proditę quidem reipublicæ crimen, quod obijciebatur, ſacramento purgauit: cætera quæ delata fuerant, ait rex ſe veteri amicitiæ ac pontificali nomini condonare, nec pro iure ſuo expoſtulare velle. Ità nō extincto, ſed interim cohibito furore, Coloniā proceſsit. Ibi poſtero die ad iudicandum populo aſſedit, ſperans per accuſationem eorum, quos Archiepiſcopus propter iniurias ſuas pœna affecerat, occaſionem ſibi futuram, vt eum ſeditione concitata rursus ciuitate exturbaret, vel propter oppreſſos per calumniā innocētes, ſaltem reum maieſtatis faceret. Sed ille omnes accuſationum ſtrophas, reſpōſi veritate ac ſententiarum grauitate, tanquàm aranearum telas dirupit. Poſtquàm autem rex innocentia eius ac vitæ integritate, cōſiliis quoquè omnia ſepta vidit, nec vllum patère locum calūniæ, ad aliud ſe vertit genus iniuriarum. Exegit ab eo, non precibus quidem, vt oportuit, ſed imperioſa quadam authoritate, vt Colonienſibus admiſſæ in ſe temeritatis veniam daret, excommunicatoſque Eccleſiæ recōciliaret: prætereà vt ad firmamentum conſeruandæ erga ſe in perpetuum fidei, ſex ſibi ex militibus ſuis obſides daret. Vtrunque ille cum magna conſtantia negauit: obſides quidem, quòd nullus regum priorū tale quid ab aliquo præceſſore ſuo poſtulaſſet: excommunicatorum autem recōciliationem, quòd ſine digna pœnitentiæ ſatisfactione excommunicatos in Eccleſiā recipi, leges Eccleſiaſticæ vetarent. Imminebat ille vehementer, comminans omnia incommoda ſe illaturum, & cuncta quæ illius ſint, ferro & igne demoliturum. Perſtabat hic fixus in propoſito, dicens ſe mori quidem paratum, ſi ipſe cum Colonienſibus conſpiraſſet ad eum interficiendum: ſed nunquàm retinendæ vitæ ſtudio, ab iure ad iniuriam declinaturum. Diù anceps erat pugna, & vtrorunque milites magna concuſſerat ſolicitudo,

expe-

In hoc quoquè capite multa ad verbum ferè deſcripta ſunt ex Schafnaburgenſi.

Imperator venit Coloniā.

Præclarū S. Annonis encomium.

Conſtātia eius.

expectatione tam triſtis ſpectaculi. Tandèm euictus rex ab ijs, quorum conſilijs plurimùm tribuebat, flexit ſententiam,& ait mallè ſe cum eo beneficiis certare, quàm damnis aut inimicitiis: & ſi eum fidum ſibi deuotumq; in cauſis reipublicæ experiretur, primum deincèps inter amicos habiturum. Hoc modo reconciliatus Archiepiſcopo, Aquaſgrani perrexit, & aduersùs ea, quæ de irruptione barbarorum fama vulgauerat, eam regni partem, quantùm poterat, communiuit.

Aliarum calamitatum eius commemoratio. Cap. 23.

Hic quoquè multa ſunt Schafnaburgēſis.

INterìm inſurgente Satana contra virum Dei, duo miniſtri eius, qui in laribus eius familiariſsimè obſeruabantur, inſidias ei tendunt,& nisì Dei miſericordia malum hoc præuertiſſet, nihil tale ſuſpicantē trucidaſſent. Alii culpam, quem beneficiis ſuis maximè fidum ſibi obnoxiumque fecerat, familiares literas à ſeipſo in tabulis, propter maiorem ſecreti cautelam, conſcriptas dedit Epiſcopo Halbeſtadenſi perferendas,quibus nepotem ſuum, tantis vndiquè aduerſitatum procellis iactatum,& penè naufragantem, conſolaretur & inſtrueret.At ille ex ipſa tam operoſa ſecreti communitione conijciens aliquid regi, reique publicæ aduerſum, iis literis contineri, regi eas detulit. Quas ille contra ſpem ſuam nulla videns infidelitatis indicia dare, tamen ad terrendum eum, exemplar earum Archiepiſcopo miſit: vt experimento colligeret, non raram apud ſe ſuorum ſecretorum proditionē. Item alius quidam ex miniſtris eius, quem Colonieſi Eccleſiæ propria induſtria ipſe acquiſierat, quemque ob hoc indulgentiſsimo ſemper affectu coluerat, & bonis omnibus etiam ſupra natales ſuos locupletauerat, repentè inſolentia ſeruili elatus, iugum Eccleſiaſticæ ſeruitutis cœpit detrectare,ſeq; in libertatem violento quodam iure fori, cũ magna Archiepiſcopi contumelia, velut equus effrenis excuſsit. Tum verò crebris mortibus charorum ſuorum ità amaricatus eſt, & vulnere concitus ſuper vulnus, vt ſaxeum quoquè pectus, & ſupra petram fundatum ædificium concutere poſſet tam vehemens ille turbo tentationis. Ad omnem autem doloris & mœroris plenitudinem, illa nouæ confuſionis miſeria, quæ per omnes angulos regni ſe dilatare iam incipiebat, tāto acerbiùs cordis eius intima tetigit, quanto res ad generale totius Eccleſiæ diſcrimen ſpectabat. Nam feritate barbarica cōfligentibus inter ſe Francis & Saxonibus, immiſcebāt ſe fide dubia nunc his, nunc illis Sueui, gensq; Baioariorum: fiebantq; cædes, incendia ſimul & rapinæ per omne regnum Teutonicum. Harum calamitatum incentrix, & quoddam in præſens durandi ſolidamentum exurrexit intereà illa lugenda ſemper omnibus Eccleſiæ membris inter regem & dominum Apoſtolicum controuerſia, quæ ſchiſmatis horrendi lue ſanctam mirabiliter confundens Eccleſiam, multorum millium animas inferis pròh dolor deſtinauit, pacis vnanimitatem è terris prorsùs exturbauit, fœda monachos altercatione diſſoluit, clericos in contēptum adduxit, Eccleſiaſtica iudicia laicis ſubiugauit,omnē æquitatis regulā ſubuertit:nec ceſſat hodiè tanti mali lachrymoſa pernicies. His angorib' vir,cui nil Deo charius, adeò coarctatus & excoctus eſt vndiquè, vt etiam tæderet eum viuere. Itaq; voces huiuſmodi cũ Pſalmiſta dabat ad cælos:Heu me,quia incolatus me' prolongatus eſt: habitaui cum habitantibus Cedar: multùm incola fuit anima mea. Cupienſq; diſſolui,& eſſe cum Chriſto, dicebat: Quandò veniam,& apparebo ante faciem Dei? Graue iam ei erat terrenū omne:

Fraci & Saxones inter ſe digladiātur.

Superius vocatur conſobrinus.

Pſal. 119.

Pſal. 41.

neceſsitate, non voluntate, ſub onere carnis adhuc æſtuabat. Tabeſcebat corpus, nihilominùs & animus infirmabatur. More turturis viduatæ, ſolo luctu paſcebatur, publicas frequentationes declinabat, ſingularitate delectabatur, aſsiduè flens, aſsiduè mœrens. Nec diù militis ſui ſudores bonus Dominus irremuneratos præteriuit, neque paſſus eſt eum tentari ſupra id, quod ſufferre poterat: verùm hinc eū erepturus, antè per altam contemplationis vim, futurorum malorum inſpectorē eſſe voluit: nè ignoraret, quantis à Deo beneficijs donaretur, ſi neceſsitatē talibus cōmunicandi moriēs euaderet Id ſubiecta pagina loquitur, ſola ſufficiēs meritū viri declarare, qui in hac mortalitatis adhuc degēs ſubſtātia, ſecretorū cœleſtiū particeps fuit.

De quadam illius admiranda viſione. Cap. 24.

POſt eam ſuperiùs deſcriptam Colonienſium nefariam conſpirationem, hyberni temporis aderāt dies, & beatus antiſtes pro quodam leuamine ſauciati cordis vrbē egrediens, Saleuelt deuènit: vt viſis illic filiorum ſuorum ſpiritalibus exercitiis, quaſi ſalutaris antidoti hauſtu recreatus, ſui mœroris amaritudinem temperaret. Indè exacto viſitationis officio diſcedens, feſtum illud, quod Hypapante Domini dicitur, in Hersfeldia ſolenniter egit: imperataq; profectione, viam quæ tendentibus in Sigeberg peruia eſt, curru ſubuectus, cum ſuis inceſsit. Cumq; die quadā pſalmis & orationibus vacans, animum in ſuperna leuaſſet, inſtante iam hora nona, non in ecſtaſi, nec in viſione ſomni, ſed ſicut carneis oculis adſpici ſolet, cælos ſuper ſe aperiri vidit: &, vt olim prophetarū eximius Daniel, horrore concuſſus ac tremore, mēbris omnibus diſſolutus eſt: animi quoquè robur omne còncidit. Trāſmiſsis viæ propoſitæ interuallis, per biduum nil incommodi pertulit, in monte degens, prǫter quòd nōnullis, quaſì qui ſeſe exceſsiſſet, in verbis ſubindè admirationi eſſet. Tertia verò poſt hoc die cœnantem valida infirmitas tam atrociter inuaſit, vt ſpes omnis auſerretur, noctem illam eum ſuperuicturum. Erat autem crepuſculum veſpertinum, fratreſque, finitis Completoriis, ſeſe receperant in dormitorium. Mox igitur vt huiuſmodi nuncius Abbatis aures perculit, eo perturbatione concuſſo, res per omnes angulos cœnobij diffundebatur, fiebatque concurſus hincindè fratrum, ſigno, quo colligerentur, vehementiùs perurgente. Agebat omnes pauor intolerabilis, & tanquàm vniuerſorum vita pendèret in ancipiti, monaſterium petierunt, illud corde meditantes, illud ore ruminātes: Domine, ſalua nos: perimus. His verò, quibus egrediendi clauſtrum vndecunque licentia offerebatur, cubiculum Epiſcopi certatìm adeuntibus, cæteri chorum irrumpentes, ſeptem pſalmos cum litanijs luctuosè proſequebantur, omnes pectora tundentes, omnes fletus & ſuſpiria emittentes, & quanta charitate erga patrem amantiſsimum filii afficerentur, ſibijpſis ſinguli teſtimonium exiſtentes. Inter hæc ille dolore graui laborans, clamores inſolitos magis ac magis edebat. Sed cùm poſtera die doloris vehementia non adeò iacentem crucians, recuperandi vires mentis aliquantulam ei facultatem indulſiſſet, Abbas tres probæ vitæ fratres ad eum miſit, qui, ſicut in ea neceſsitate expedit, ad confeſsionem,& ad rerum ſuarum diſpoſitionē eum hortarentur, vtq; nouellæ ſuæ conſtructioni, inquantùm tunc licuiſſet, proſpicere nō negligeret. Quibus iuxta ſenſum hunc, cùm lectulo aſsiderent, hortamentis ſuis eum mulcentibus, idque quærentibus vnicè, cur filiis ſuis, quibus alia poſt Deū prǫter eū ſpes nō eſſet,

Stupenda S. Annonis viſio.

Dan. 10.

Grauiſſimo morbo corripitur.

Mat. 8.

minimè loqueretur: ille tenuiſsimam vocem, vt poterat, exprimens ait: Vndè loquendi ſumam exordia fratres, vel quas mœſtitiā veſtram releuaturas triſte cor meum dictabit ſententias? Væ miſero mundo: væ cunctis humanæ ſortis angulis ab ijs, qui dicuntur Epiſcopi, mei, peccatoris vtique, ſimilitudinem præſerentibus, quibus nomen, non vita, ſacerdotum eſt. Et graue ſuſpirium à pectore trahens, attonitis & ardentiùs huius verbi radicem inueſtigantibus, reſpondit: Sol in nonam iamiamq; vergebat horā, & ego in curru meo reſidens, iter accelerabam. In aerem me viſum expandente, ſciſsis exim pronisò cælis, omnia deſupèr aperta, oculisq; meis non modò mentis, ſed & corporis, peruia remanſerunt: expauitq; cor meum, & diſſolutus ſum, nec remāſit in me quicquam virium: certusq; ſum, languoris huius immanitatem indè me collegiſſe. At verò non aliter illam terribilem viſionem intuitus ſum, quàm vos modò contemplor, corporales in vos dirigens acies: nec reor quicquam eorum malorum, quæ terris immineāt per omnes ſecuturas ætates, & per ipſum æuum, oculorum meorum acumina latuiſſe: præcordiisque palpitantibus, altiùs ingemiſcens, denuò replicabat: Væ miſero mūdo: væ cunctis humanæ ſortis angulis ab ijs, qui dicuntur Epiſcopi. Nec poterat vlla precantiū importunitate ad hoc adduci, vt eorum quæ viderat, vel minimum eis communicaret. Hoc ſolùm ad omnem inquiſitionem eorum dolens protulit: Væ væ miſero mundo, væ miſero mundo. Porrò creſcente per dies infirmitate, cùm eſſet ſibi mortis ſuſpicio quotidiana, primates cleri Colonienſis ad ſe accerſiens, poſtulauit, & ſub teſtificatione diuini nominis terribiliter adiurauit, nè conſenſum ſuum ijs vnquàm accommodarent, quibus cō ueniret alibì, quàm in Sigeberg corporis eius repoſitio, dicens: Si deſiderij mei vobis inſiſtentibus proceſſerit effectus, hicque mihi ſepultura ceſſerit, tametsè meritorum meorum penſa reluctetur, per miſericordiam noſtri redemptoris excedentem omnia, veſtræ, vt ſpero, de me haurient adhuc aures, quod in magnę conſolationis, in magnę ſpei patrociniū vobis & Coloniæ veſtræ ante Deum proficiat. Fidei ſuæ ſponſionem ſuper hac re ſingulis ei dantibus, diſceſſerunt. Ille verò ſensìm recolligens vires, debilitatem illā corporis euaſit: memoriam autem mentis nō eam, quam antè, per longum tempus aſſequi valuit: ità ad viſionis illius maieſtatem exterritus, & extra ſe factus erat. Id ex eo innuitur, quòd cùm olim ab Egilberto Mindonenſium Epiſcopo quandam perpetuò dicendā confeſſor ei factus accepiſſet orationem, ad eius notitiā nullo poterat ingenio pertingere, donèc directis ad eum literis, ordinem eius ex reſcriptorum annotatione colligeret.

Exponit quibuſdā generatim viſionē ſuam.

Memoria eius multùm debilitata ex illa viſione.

De alia quadam eius viſione. Cap. 25.

IAm Septuageſimę diebus, in quibus hęc obtigit reuelatio, Quadrageſimales feriæ ſucceſſerant, & dilectus Domini pręteritę valetudinis defectū necdùm plenè ſuperauerat: cùm eccè poſitus in quiete noctis cuiuſdam, ſomnium ſuę felicisſimę diſſolutionis pręſagum, in hūc modum adſpexit: Viſus eſt ſibi domum quandam, omni decore intùs & foris reſplendentem, intrare: & eccè in ſubſelliis iudicialibus, tanquàm ad concilium ſolenniter euocati, reſidebant Heribertus Colonienſis Archiepiſcopus, Bardo Moguntinus Archiepiſcopus, Boppo & Euerhardus Treuirenſes Archiepiſcopi, Arnulphus Vuormatienſis Epiſcopus, & alii quamplures Galliarum Epiſcopi, quorum alios ipſe in carne nouerat, alios fama tantùm vel lectione cōpererat. amicti omnes ſtolis pontificalibus, & habētes veſtem inſtàr niuis candidam. Ipſe quoquè candidis admodùm atq; precioſis veſtibus indutus ſibi videbatur: ſed partē candentis veſtimenti, eam ſcilicet, qua pectus tegebatur, ſordida quædā ac fœda caligo obduxerat, ac cæterum cultus eius ſplendorem ſua fœditate plurimum obfuſcabat: quā tamen ipſe nimio rubore perfuſus, obiecta manu tegere ac celare, nè inſpicientium offenderet obtutum, conabatur. Vidit præterea inter eos ſibi quoquè ſedem miri decoris paratā: quā cùm occupare, gaudio & exultatione æſtuans, properaret, ſurgens * Arnoldus Vuormatienſis Epiſcopus, modeſta voce eum prohibuit, dicens reuerendos patres, qui aſsiderent, nolle eum in ſuū admittere conſeſſum, propterea quòd veſtem eius hæc turpis macula fœdaret. Cumq; iuſſus loco cedere, flens confectoq; nimiùm animo egrederetur, inſecutus eū idem Epiſcopus: Aequo animo, ait, eſto pater. Maculā tantùm hanc, quæ veſtem tuā infecit, maturiùs ablui pręcipe: quia non poſt multos dies beatę huius māſionis conſortium, & ſanctorum patrum, quos adſpexiſti, cōſeſſum, voti compos percipies. Mane facto, cùm familiari cuidam ſuo viſionē retuliſſet, ille ſapienter rem conijciens: Macula, inquit, hæc veſti tuæ illita, nihil aliud eſt, vt æſtimo, quàm memoria iniuriæ ciuium tuorum, qui te anno ſuperiore Colonia expulerunt, quibus te diuinæ pietatis reſpectu iam olìm oportuerat admiſsi hui⁹ veniā dediſſe. Hæc, quod bona venia dixerim, pectori tuo tenaciùs, quàm æquū ſit, inſidēs, amariſsimo mœrore contra fas mentem tuam decoquens, cæteram ſanctiſsimæ conuerſationis tuæ claritatem moleſta quadam caligine obducit & obſcurat. Archiepiſcopus conſcientiæ ſuæ teſtimonio conuictus, nè inficiaretur quod audiebat, reatum ſuum humiliter agnouit: ſtatimque deſtinatis circunquaquè nunciis, ciues omnes Coloniæ, qui eius iniuriæ participes, vrbe ceſſerant, ad ſe reuocauit, eisq; proxima feſtiuitate Paſchali omnia ſua, quæ direpta fuerant, benignisſimè reſtituit. Sic grauis illa tempeſtas, quæ ſpiritu diabolico ſuſcitata, totam cōcuſſerat Coloniam, conquieuit: pater filios, filii patrem recognouerunt: Archiepiſcopus amaritudine, populus metu & ſolicitudine, ciuitas liberata eſt ſolitudine.

Hæc ferè ad verbū ex Schafnaburgenſi.

Amaritudinem, pro quodā animi dolore accipe.

LIBER TERTIVS.

Vt extremo vitæ anno, ſolito crebriùs fuerit in Sigeberg. Cap. 1.

IGITVR dilectiſsimus Deo pręſul vltimū agens anoum, dilectum ſibi mōtem plus ſolito frequentabat, ſingulis diebus, ſingulisq; noctibus frequētās altaria ſingula, ſe proſternens in faciē corām ſingulis, flens & orans pro ſtatu periclitantis Eccleſię, ſuamq; animā creatori cōmendans. Et Septuageſimā quidē partēq; Quadrageſimæ infirmus ibì peregit. Cùm autē, Pētecoſten feſtino celebraturus gaudio, denuò aduenisſet, Anno puer, fili⁹ ſororis eius, vnicè dilect⁹ ab eo, immaturę mortis violentia repentè proſtratus, nouū ei dolorē, nouum intulit luctum. Intererat tamē cōmunis feſti publicis cō uentibus, præcedentes in lætitiæ carminibus & veſtiū decore monachorū choros lugubri vultu proſequebatur, memorans illud, quod & ſanctus Tobias: Dies feſti veſtri conuertentur in luctum. Venerabatur autē mente omnis, qui in faciē eius intēdiſſet. Denigrata enim erat valdè, coloremq; priſtinum prorsùs immutauerat, horrorem quendam præferens, per quem interni doloris eius adſpicientes teſtimonium caperēt.

Tobi. 2. Amos 8.

De obitu Hermanni Prioris, Epiſcopo chariſſimi. Cap. 2.

Ab hoc capite uſque ad finem libri F. Laur. Suri' ſuo ſtylo pleraque cōtraxit ob vitādam nimiam prolixitatem.

PAucis pòſt diebus Hermannus cœnobii Sigebergenſis Prior, vir ſtrenuus, & regularis diſciplinæ obſeruantiſſimus, vita functus eſt: cuius obitus tātum animi mœrorem beato Epiſcopo attulit, vt multa illa acerba, quę anteà perpeſſus erat, huius comparatione pro nihilo putarentur. Valdè enim amauerat virū illum, tantaque eum veneratione proſecutus fuerat, vt quicquid ille amoris fiducia non tam rogare, quàm præcipere voluiſſet, id minimè negligendum ſibi exiſtimaret: haud ſecùs eius dicta accipiens, quàm ſi ſpiritus ſanctus eius ore ea expreſſiſſet. Illo ergò viro mortis ſæuitia deſtitutum ſe ſentiens, cùm eius ſobrietatem & vitæ integritatem mœſtiſſimo animo commemoraret, ſumptis ſacramentis, ſtans poſt feretrum, hanc orationem admodùm luctuosè habuit.

Oratio Epiſcopi ad fratres Sigebergenſes. Cap. 3.

MIſeriarum noſtrarum negocium præ manibus habemus, & quis ſit finis conditionis humanæ, oculis ipſis hic iam contemplari licet. Admonemur hoc exemplo veriſſimè dixiſſe Apoſtolum, Dies Domini ſicut fur in nocte, ità veniet: interit*, ſicut dolor in vtero habentis, & non effugient. Quicquid hinc vel animo cogitari, vel verbis dici poteſt, totum hic noſtris obtutibus expoſitum eſt. Itaque ſermonem generalem in pauca conferens, ſpeciatim meos acerbos caſus perſtringam. En pròh dolor Anno puer, quo nemo mihi in hac vita charior fuit, ante dies decem abiit è vita: & cùm dolor ille, quem indè accepi, necdùm vel ad momētum quieuerit, eccè illi hodiè fun* celebro, qui mihi longè aliter, quàm cęteri amici, plangendus eſt. Maiorem vir iſte lachrymarum mearum vim repoſcit: quandoquidem talis ipſe eſt, ut locus hic non immeritò luctu perpetuo eum proſequi debeat. Quæ verò ſpes conſeruandi ſtatus loci huius deincèps reliqua eſſe poteſt, quandò exanimis hic iacet, cuius induſtria diſciplina monaſtica hactenùs hìc ſuos habuit progreſſus? Erat aliquo modo tolerabile, quicquid hactenùs, Deo permittente, me infeſtauit: at quæ nūc patior, prorsùs intima ſunt, nec poteſt manus Domini duriùs me attrectare, quàm dum offertur occaſio inimico graſſandi in locum hunc meum. Reſtat igitur, vt me quoquè omnibus debita abſumat mors, poteſtque ex me ſcire, quiſquis hodiè adeſt hìc, antiſtitē Annonem non multos ſuperuicturum dies. Ad eam vocem multis lachrymantibus, corpus ex more humatū eſt.

1. Theſ. 5.

Hermāni prioris cōmendatio

Prædicit obitū ſuū S. Anno.

De poſtremo eius Sigeberg aduentu, vtq́; ſepulcrum ſuum ipſe dimenſus ſit, & quæ militi cuidam propheticè dixerit. Cap. 4.

CVm deindè dedicationis eccleſiæ & beatiſſimi Michaelis agerentur ſolennia, poſtremò ad Sigebergenſes venit. Quæ duo ſibi cohærentia feſta tanto maiori animi pietate & deuotione illic celebrauit, ꝙ ſpiritu iam cognouerat, ſe ad illum locum in corpore minimè rediturum. Receſſurus, fratribus paterno affectu valedixit, petensque monaſteriū, intentiſſimis precibus, adiunctis pręſentium illic ſanctorum patrociniis, Deum obſecrabat pro defenſione corporis & animæ ſuæ, pro Eccleſię pace, pro loci conſeruatione. Precabatur illis filiis ſuis animarum ſalutem, ad ſingulas preces humi ſe proſternens, tum genua flectens, tum in cœlū manus & oculos attollens, lachrymis perpetim manantibus, vt ad tantę deuotionis inſtantiam meritò cœli pateſcere crederentur. Tandem ſancta illis Cruce conſignatis, dum vult exire oſtium, catenula quædam ferrea ei oblata eſt non abſque nutu diuino. Nam etſi ea iuſſu illius confecta erat, non tamē niſi Deo diſponente ea hora exhibita eſt. Eodem enim momento præſul intro reuertens, locum ſepulcri ſui baculo deſignauit eo loco, vbi nunc eſt, & catenulam illā iuſſit per tabulata ſubmitti ad lucernam ſubuehēdam. Porrò Suithardo milite nō ſine admiratione ſciſcitante ea eo, quid tam accurata dimenſione ſepulcri ſibi vellet, reſpōdit ſe ſuam illic deſignare ſepulturā. Illo rursùs inquirēte, quęnam corporis neceſſitas eū, id vt faceret, perurgeret? Ea, ait beatus vir, quę vtiquè ſumma eſt, nempe mors ineuitabilis: non enim poſthàc viuum me locus hic recipiet. Tum mox expalluit miles, crebroque ſe Cruce ſignauit: iterumq́ue percōtari ea Epiſcopo cœpit, cur non in choro, ſacratiori templi loco, humari potiùs vellet: Reſpondit Epiſcopus: Id ego ea cauſa nolo, nè tu, tuiq́; ſimiles ad ſepulcrum meum orandi cauſa venturi, fratribus diuina officia perſoluentibus modeſtiam exhibeatis. Tum etiā, vt pateat ad ſepulcrum meum aditus pauperculis fœminis, ex rure pro deuotione ſua poma vel oua, aut quodlibet aliud ſanctæ ſimplicitatis munuſculum allaturis: quarum cùm deuotio tanto ſit gratior Deo, quanto vita ſimplicior, non patùm detraheretur honori meo, ſi illarū reiectis lachrymis & querimoniis, ſolis nobilibus pateret acceſſus ad monumentū meū. Igitur exemplo Domini mei, duo viduæ minuta accipientis, ego quoqnè harum & munuſcula compleaurus, & preces admiſſurus, omnibus expoſitum habere volo ſepulturæ meæ locum. Ità ille more ſuo quaſi ꝑ iocum militi aperiens ſecreta pectoris ſui, foras egreſſus eſt. Indè conſcenſo equo, mœſtus identidèm animo redibat ad monaſterium illud, multùm id deplorans, quòd vltrà non viſurus locum illum vnicè ſibi charum, filiis ſuis copioſiſſimam lugendi materiā præberet. Ecquis autem tanti viri mortem, etiamſi ſaxeo eſſet pectore, ſiccis poſſet ferre oculis? Meritò eum & poſteritas lugebit, qui, vt ſcriptura ait, in diebus ſuis non pertimuit principem, nec ſuperauit eum verbū aliquod: qui in omni opere ſuo dedit confeſſionem Deo: qui curauit gentem ſuam, & liberauit eam à perditione: cuius bona ſtabilita ſunt in Domino, & eleemoſynas eius enarrabit omnis Eccleſia ſanctorū. Vir magnus, vir catholicus, Eccleſiæ propugnator, tyrannorum perſecutor, verbo, opere & moribus dignus ſummo ſacerdotio: poſt quem non extitit paſtor illi ſimilis in finibus noſtris. Nec illi tamen pepercit vltrix primæ præuaricationis: immo ſolito crudelior, vitam eius longo cruciatu cæteris inclemētiùs attriuit, vt non dubitarint inſipientes quidam etiam illi obiicere illud ex Tobia: Manifeſtè vana facta eſt ſpes tua, & eleemoſynæ tuę modò paruerunt.

Deſignat locū ſepulturæ ſuæ.

Cur noluerit ī choro ſepeliri.

Luc. 21.

Eccl. 48. *Eccli. 47* *Eccli. 50* *Eccli. 31.*

Tob. 2.

Vt grauiſſimos podagræ dolores pertulerit. Cap. 5.

Podagra dirè cruciat vir ſanctiſſ.

NAm cùm eſſet Coloniam reuerſus, dolor podagrę dextrum eius pedem inuaſit, quo nouē plùs minùs hebdomadibus miſerabiliter diſcruciatus, tandèm ad extrema perductus eſt. Sed enim initio quadā animi conſtantia dolores illos hebdomadam vnā vtcūquè diſſimulare viſus eſt, donèc in feriis ſancti Gereonis martyris Miſſarum ſolennia in eius eccleſia celebrans, intantùm viribus fractus eſt, vt omiſſa, quam habiturus erat, concione, vix ſacramentis conſummādis ſuf-

dis ſufficeret. Atque illud extremum fuit eius ſacrifi-
cium: quo peracto, dècidit in lectum mortis, omnib⁹
ſuis dolorem & mœrorem afferens. Longum eſſet per
ſequi, quas miſerias, quæ tormenta toto illo tempore
ægritudinis tum à medicis, tum à morbo ipſo perpeſ
ſus ſit: nec minus difficile perſcribere, quæ ſpiritu præ
dixerit, quæ in ecſtaſi viderit: è quibus vel pauca deſe
remus, quatenùs hiſtoriæ opportunitas admittet.

Vt ſanctum Euualdum nigrum in viſione viderit, Cap. 6.

CVm iam exeſis carnibus, pellis oſſib⁹ adhæreret,
quandoquè ſomno correptus, atque indè exper
gefactus, in has ferè voces lachymabundus prorupit:
O Euualde martyr, qua ego iniuria te affeci, aut quid
in te admiſi miſer? Sciſcitantibus aliis, quid his verbis
ſibi vellet, reſpondit: Equidem vidi ſanctiſſimũ mar-
tyrem Euualdum, quem nigrum vocant, ſanctis aſſiſtẽ
tem altaribus: cumque ego ſacrificanti miniſtrarem,
ille abſoluto ſacrificio, in caſula purpurea, veſteq; cã-
didiſſima ſpecioſus valdè, ceu nupèr ex lauacro ve-
niens, in cælos receptus eſt. Ego verò ſequebar abeun
tem, & vbi ad fores cæli ventum eſt, ſperabam me pa-
riter ingreſſurum: ſed ab eo heu violẽter repulſus, vi
deo me in hanc caliginem reuolutum. Hæc dicens, tã
tas fudit lachrymas, vt qui aderant, miſeratione per
moti, ſimul cum illo flerent,

Viſio eius.

Quæ cum domino Reginhardo propheticè locutus ſit. Cap. 7.

HAbuit in illa aduerſa ualetudine, quoàd vixit,
quoſdam apud ſe fratres Sigebergenſes, inter-
dùm etiam Abbatem ipſum: qui per vices aduentan-
tes, & recedentes, præſentia ſua nonnullam ei recrea
tionem afferebant. Cumque receſſuri alii, aliis ſucce-
dentibus, ab eo benedictionem peterent, ille magno
eos eiulatu proſequebatur, tanquàm nunquàm reuer
ſuros. Venit autem ad eum etiã Reginhardus Prior,
vnus ex ſenioribus, qui inter cætera cũ illo ſecretiùs
colloquens, ità ait: Eheu pater & domine, quæ nobis
deincèps ſpes relicta erit: quæ noſtrarum conſolatio
lachrymarum? Quis inſtaurabit futuram deſolationẽ
loci noſtri? Eccè iam ſolum tibi præmortuo ſepulcrũ
ſupereſt, nec immeritò formidamus, nè qui viuum te
retinere indigni fuimus, vita functo quoquè priue-
mur. Vndè id conſecuturum creditur, vt noſtra ædifi
cia omnia veniant in deſolationem, & nos, qui Dei &
tua cauſa montem illum incolimus, rebus omnib⁹ nu
dati, miſerandum in modum diſpergamur. Ad hæc vir
Dei, collecto ſpiritu, celeriter reſpõdit: Faceſſat pror
sùs timor iſte. Teſtor ego veritatem illam, quæ Deus
eſt, corpus meum exanime, vti optaram, ad vos alla-
tum iri: tametſi multis contrà nitentibus, ſed nihil ta
men effecturis, magnam adhuc videtur habere diffi-
cultatem, quemadmodùm & quandò id fiat. Sit inte-
rim modus dolori veſtro: certa prorsùs ſpes eſt, me a-
pud vos ſepulturam habiturum. Aderit bonus Domi
nus, aderit gratia eius: veniamque locum conſeruatu
rus, & per locum ipſe quoque conſeruandus. Vos tan
tùm in iis, quæ benè cœpiſtis, perſeuerare, immò in-
choata melioribus ſtudiis augete, laboris veſtri fru-
ctum & hic, & in futura vita centuplum habituri. Ni-
hil vos terreat ſuſpicio de ſucceſſorib⁹ meis: pauci in
iis erunt, qui non ad adſpectum tumuli mei, pro mei
reuerentia caput inclinent, cùm etiam bruta inani-
mãia, ſi cominùs tranſeant, ſenſu quodã honoris ex-
hibendi prædita videri queant. Si quis autem ea ſue-
rit peruerſitate, vt me contemptu & contumelia affi-
ciat, illum eiuſmodi manebit interit⁹, vt ſatiùs fuerit,
nunquàm illum natum fuiſſe. His dictis, abiturus pa-
ter Reginhardus, rogauit, ecquidnam filiis ſuis per ſe
mandari vellet. Ille mox ſublata voce cum multis la-
chrymis dixit: Animam & corpus meum. Iamque Re-
ginhardo fores egredi volente, ita eum compellauit:
Vt tuipſe iam vidiſti, res meæ finem habent. Itaque
ego te, dilecte frater, per Chriſtum oro, nè ſingulare
ſpei meæ præſidium, montem illum meum deſeras,
ſed me defuncto, integritate & conſtantia tua foueas
atque ſuſtentes. Magnorum illi periculorum materiã
ſubtraxeris, ſi peccandi licentiam, quæ religionẽ om-
nem euertit, in fratribus regulari ſeueritate coerceas,
conuenienter illi ſententiæ ſapientis cuiuſdam: Filiæ
tibi ſunt: ſerua corpus earum, & non oſtendas hilarẽ
faciem tuam ad eas. Noueris autem non deeſſe iam il-
lic, poſthac verò etiam plures futuros, quorum animi
& actiones ſpectabunt ad loci deſtructionem, ſi tu,
quod abſit, cœperis eſſe remiſſior. Vide igitur, vt re-
gulæ authoritate conſtanter armatus, paruorum cœ-
ptis occurras, nè tua negligentia locus ille meus colla
batur. Hæc tum quidẽ ſenior ille Reginhardus, quid
ſibi vellent, non aſſequebatur: ſed paucis poſt beati vi
ri obitum menſibus, electus à fratribus, coactus eſt to
tius Sigebergenſis monaſterii curam ſuſcipere, quam
hodieque, memor beati Annonis ſingularis interceſ-
ſoris ſui, multa fide & ſolicitudine gerit, annis iam vi
gintinouem non ſuis, ſed Chriſti, viribus ſuſtentatus.

Is Reginhard⁹ poſteà factus ẽ Abbas.

Multa pdicit futura S. Anno.

Eccli. 7.

Vt primos è clero & ſenatu adiurârit, nè impedimento eſſent, quò minùs in Sigeberg ſepeliretur, &c. Cap. 8.

PAucis poſt hæc diebus primarios viros, quorum
ſententiam reliquos è clero & populo ſequi cer-
tum erat, ad ſe acciuit: ſedẽſque in lecto, vt maius ac-
cederet dictis eius pondus, ſtolam pontificiam ad col
lum adhibuit, ac deindè terribiliter eos adiurans, ſi-
mul etiam excommunicationis minas intentans om-
nibus, qui vel conſilio, vel facto ſecus facerent, impen
sè illos rogauit, nè corporis ſui in Sigebergẽſe cœno-
bium tranſlationem impediri paterentur. Quarta au-
tem ante deceſſum ſuum hebdomada, Erphonem Si-
gebergenſem Abbatem, quem pro canitie veneranda
patrem ſemper appellabat, aliorumque monaſterio-
rum patres & fratres non minùs duodecim iuxta ſe aſ
ſidere voluit, & cordis oculis perluſtrans omnem vi-
tæ ſuæ decurſum, confeſſione publica ſe reum, ſe pec-
catorem proclamabat, indignum planè, qui hactenùs
tanti ſacerdotii titulis ornaretur. moxque ſtolam põ
tificiam à ceruice remouens, eis offerebat cum his fe
rè verbis: Ab hac ego meritis longè alienus, vobis eã
pœnitens & confitens reſtituo: non enim elata ceruix
mea illa diutiùs abutetur, qua meo iudicio nunquàm
dignè vſus ſum. Reclamantibus verò vniuerſis, tan-
dèm Erpho Abbas victus ab offerente, eam recepit:
authoritatem autem ex fiducia vſurpãs, ità ait: Magna
eſt humilitas tua, non poſſunt non commendare bo-
ni omnes hoc factum tuum: quòd cauſa timoris Dei
nobis, & meritis & ordine longè inferioribus, intan-
tùm te ſubmiſiſti, vt excellentiæ Epiſcopalis nos præ
ceptores habere velis. Nos igitur per filii Dei ſanctam
obedientiam tibi mandamus, vt ſtolæ tuæ authorita-
tem & priuilegium incunctanter recipias. Nã tametſi
proprio iudicio indignum te fateris eius eminentia,
non tamen idcircò perit apud Deum, ſi quid boni, &
quod Epiſcopo dignum ſit, in ſummi iudicis oculis Pro. 18.
obtines: immò verò, cum ſit iuſtus in principio accu-
ſatór

Valdè vrget, ut apud Sigebergenſes ſepeliat.

Vide humilitatẽ tanti viri.

ſator ſui,& per prophetam Dominusloquatur. Die tu iniquitates tua prior, vt iuſtificeris: non mediocriter illud cumulaſti & auaiſti. Non auſus reſiſtere illi ſanctus Epiſcopus,id ſolum agebat, vt certus Miſſarū aliarumque precum numerus deſignaretur,quem ſinguli pro peccatis,quæ confeſſus eſſet, perſolnerent. Factumque eſt ità,& oratio humiliàtis ſe,ita ſcriptura,nubes penetrabit,& non diſcedet, donèc adſpiciat altisſimus.

Eſa. 43. iuxta 70.

Eccl. 35.

Quàm reuerenter occurrerit ſacris reliquijs. Cap. 9.

CVm iam autem acrioribus ad finem doloribus vrgeretur,noo immemor quibus iam olìm patronis cæleſtis obtinendę patrię ſpem hauſiſſet, eos ad matrem eccleſiam voluit deportari,ſeque ſellæ impoſitum obuiàm eis deferri,habitu ſanè eleganti primarii Decani indutus,cùm propriū non haberet. Valdè tum madebat humus recentibus pluuiis,locusque quem ſub dio ęger occupàrat, ſuſtinens reliquiarum tranſitum,lutulentus & humidus erat ex aquis hincindè collectis. Ad ſingulas autem reliquias prætereūtes caput reuerenter inclinans,vbì poſtremò ſanctū Seuerinum cominùs adeſſe vidit, in lachrymas ingentes prorupit coram venerabili theca eius,& de ſella pronum ſe deiecit in cœnum,vt veſtis illa candida & magni precis maxima ex parte luto fędaretur. Id verò cernens populus frequens vtriuſque ſexus, qui ſacras reliquias ſequebatur,rugitus quoſdam edidit miſerabiles,tantisque eum lachrymis proſequebatur, vt hodieque plerique ex eis teſtentur, eiuſmodi luctum ſe nunquàm ſenſiſſe. Mouebat enim omnes, quòd tantus antiſtes,tam in imperio celebris, in eas ſe luti ſordes præ deuotione & humilitate abiiceret flens & eiulās, etiam ſplendidè veſtitus,quas deſpectisſimus quiſque etiam vilisſimo habitu contingere nollet. Facilè autē indè coniiciebatur,quanta eſſet erga beatum Seuerinum animi deuotione, & plerique minimè diffidendum cenſebāt, pares illos futuros in gloria, quorum eſſent merita tam præclara. Poſtquàm autem ſacræ reliquiæ in ſummam beati Petri principis Apoſtolorum ædem importatę ſunt, nox illa ad cæleſtes theſauros cum laudibus exacta eſt,& vir Dei eò perductꝰ, ob expianda peccata rogauit accelerari Miſſarum celebrationem. Deindè cùm honorem multum ſacris reliquiis impendiſſet,& illę iam in ſua loca reducendæ eſſent,cum lachrymis eis valedicens, Scio ſcio,inquit, quicquid hactenùs in hac lachrymarum valle de veſtris auxiliis mihi pollicebar, id iam finem habere, ꝙ ad hanc vitam conſeruandam attinet: ſed certa mihi de vobis ſpes eſt & conſolatio, tametsì corpori ſuccurrere non vultis, ſemper vos ſalutem animæ meæ curaturos.

En ſancti uiri mult. tā reuerētiā erga ſacras reliquias.

Reliquiæ ſunt cæleſtes theſauri.

Vt dæmonem ad lectum ſuum ſtantem viderit. Cap. 10.

POrrò autem dolor pedis omne crus & partem ſemoris occupans,crebrò vitalia ipſi infeſtabat, cūque ad vicinam mortem iacèret anxius, quandoque vidit ex aduerſo diabolum ſtantem, aitque ad eum. Quid tu hic agis ſceleſtisſimè? quanquàm non mirum eſt,ſi nos exiguos & nullis fretos meritis attētes,quādò nec beatiſſimi Martini sāctitate abſterritus es, quò minùs eius quoquè extremis tu inſidiareris. Deindè exclamās,num quis opem ſibi ferre vellet,vbì omnes paratiſſimos cōperit,aquam benedictam petiit. Qua celerrimè exhibita,aſpergillo eam cum impetu coniecit in dęmonem,isque continuò diſparuit.

Aqua benedicta abigit dæmonem.

Vt omnibus condonàrit,& ab omnibus condonari ſibi petierit,&c. Cap. 11.

AD extremum ſtolam ſuam accipiens, quaſcunque ob cauſas quenquam ligaſſet, abſoluit, & ab omnibus humiliter veniā petiit,omnes conteſtans, nè ſe celarent,ſi quid in his ab ipſo eſſet prętermiſſū. Accitis quoquè rerum Epiſcopalium procuratoribꝰ, ea fide, quam ipſi dediſſent,eos obſtrinxit, vt in perſoluēdo ære ſuo alieno,quod non exiguum contraxerat,ſine perſonarum acceptione ſuas vices implerēt, & tam Iudęis quàm Chriſtianis iuſtè omnia redderēt, certam eis pecuniam asſignans, quam in hos vſus & exequiarum ſuarum eleemoſynas mēſæ ſuæ cautè prudenterq̀que ſubtraxerat. Et potuiſſet ille ſanè auri & argenti immenſa pondera inferre in theſauros ſuos, vndè aliis & corporum & animarum pericula creatētur: ſed non illi ſtudio aut curæ fuit. Diſperſit autem, ſicut ſcriptum eſt,& dedit pauperibus: iuſtitia eiꝰ manet in ſeculum ſeculi. Denique eo defuncto, nec terruncius vnus repertus eſt,qui illius eſſet,& neque rex, neque vllus auarus eius ſatelles gloriari potuit, ex Annonis amplis marſupiis hæc vel illa ſibi poſt eius obitum obtigiſſe. Nec tamen quiſquam ex iis, à quibꝰ mutuò pecuniam acceperat, ſolutione fruſtratus eſt,nec tam largas eleemoſynas noſtra vel vidit, vel audiuit ętas quales octiduo in eius exequiis pręſtitę fuère: Deo id agente, nè quid ab iis,quibus harum curam demandàrat,aut negligentia, aut dolo malo prætermitteretur.

Cōtemnit diuitias, pauperibꝰ omnia diſtribuens. Pſal. 111.

Quæ Comiti Gerlaco mandàrit atque prædixerit. Cap. 12.

TErtio ante obitum ſuum die,quem ipſe nō ignorabat,Comitem Gerlacum,dominum caſtri Vuichinrodenſis,ad ſe accerſiuit,eique dixit: In hoc iam certum dabis tuæ erga me fidei documentum, ſi extremis domini tui iuſſus obſecundans, ſtrenuè in id incubueris,vt ante craſtini ſolis occaſum Dux Godefridus mihi locuturus, Coloniam adducatur. Comite autem reſpondente, nulla id ratione fieri poſſe, vt intra biduum ille adſit, qui tum procùl abeſſe ferebatur: magnum fore,ſi vel ad diem tertium poſſit adeſſe: sāctus pontifex ilicò adiecit: Fruſtrà tertius quæritur dies, quandò ante illum diem finem habebunt ſermones mei,ſpiritu redeunte ad creatorem, qui dedit illum. Iis verbis territus Comes, Faceſſat, inquit, domine, hæc oratio: Deo propitio,certa aderit ſalus. Rectè ais reſpondit Epiſcopus,ſtabilem breuì ſalutem adfuturā mihi,quē beati Seuerini cingunt merita,pro quo Colonienſium patroni communiter intercedūt,in quos ego ſemper totis viribus ſuſpenſus,iamiam ingrediar requiem ſempiternam,ab illis mihi prouiſam. Tu verò,quem à priori mandato excuſat impoſſibilitas, fidem feſelliſſe cenſeberis,ſi me defuncto, neglexeris mandata mea perferre ad Ducem Godefridum. Iurāte Comite,ſe id diligenter curaturum, Epiſcopus benè confidens,ait: Quæ pro Saxonū pace & venia apud regis efferatum animum mandata perſequaꝛ, ea tuæ fidei committo. Tu ea Duci perferes ex me,ille porrò apud regem ea conficiet. Admonebis autem ad ſingula Ducem eius amoris & fidei,quæ me & illum arctiſſimè coniunxerit: tum quoquè addes,etiam ipſum intra annum è vita deceſſurum. Sic quidem ſanctus Epiſcopus: at verò eodem anno per inſidias Dux Godefridus occiſus eſt. Altera ab hinc die vir ſanctus circa nonam ad extrema deductus, repentina deſperatione Coloniam vniuerſam conſternauit. Aderant mox primi è

Iterùm prædicit obitū ſuum.

Eccè quid tribuat sāctorum patrocinijs.

Prædicit obitū ducis Godefridi.

mi è

mi è Clero, in exequias eius toto pectore incumbentes: atque cum clero communicatis conſiliis tractantes, quidnam ei honoris & deuotionis migrãti poſſet impendi, ad cuncta Colonienſis vrbis monaſteria celeres mittendos nuncios deſignarunt, qui dato ſigno obitus eius, curſim adirent ſinguli ſingula ipſis aſſignata monaſteria, & quæ illis vbiq; aſſent, parochias, iuberentque in animæ eius obſequium ſigna omnia compulſari. Illo interim in extremis agente, aderãt ei lectores quatuor, duo à dextris, & à ſiniſtris totidem; qui per vices legentes, ſi inter legendum nonnihil errâſſent, ab illo manum agitante ilicò corrigebantur: & ſi vel parùm à legendo ceſsaſſent, oculos ille vi quadã aperiens, cogebat eos progredi. Ità vſque ad extrema ſenſus illi manſit viuus & incolumis.

Vt ſub mortem S. Mariam & alios ſanctos innocàrit, & de felici eius deceſſu.
Cap. 13.

Viſio eius in extremis.

CVmque in agone noctem cum die continuaret, illam peſtem, quam nos iam cernimus, qua miſer mundus, omnis honeſtatis & religionis expers, iacet oppreſſus, ſpiritalibus ille oculis intuens, repentè manus, vt poterat, in alta ſuſtulit, & miſerandum in modum exclamauit: Sancta Maria, ſuccurre miſeris,

Multùm orat pro Colonia.

ſuccurre Coloniæ, ſuccurre ciuitati iamiam periturę. feſſaque brachia paululùm deponens, rurſùs ad ſidera ſublatis illis, Quænam ſunt, inquit, ò Domina, quæ ſe meis offerunt oculis, horrenda ſpectacula? Per ſingularem miſericordiam tuam te obſecro, vt mihi ianua fias, per quam hinc emigrem, nè tanta mala cogar videre oculis meis. deficientemque ſpiritum breui ſilentio recreans, ad ſuccurrendum Coloniæ etiã S. Petrum inuocauit, interdùm etiam alios ſanctos appellans. Tandèm cum multo gemitu in hanc prorupit vocem: O amici omnes ſummi regis, in eius notitiam amiſſi ſubuenite Coloniæ interceſſionibus veſtris. his dictis, vltimum trahens ſpiritum, die illuceſcente, ad ipſum lucis fontem feliciter emigrauit, mundo luctũ, celis gaudium morte ſua afferens. Ità poſt diuturnũ

Feliciter migrat ad Dominũ.

morbum, quo illum Dominus tanquam in camino ad purum excoxit, anno Saluatoris milleſimo ſeptuageſimoquinto, Epiſcopatus ſui viceſimoprimo, pridiè Nonas Decembris, illuceſcente ſexta ſabbati, ab hominibus ad Angelos profectus eſt.

De viſione cuiuſdam fratris, & Colonienſium mœrore. Cap. 14.

QVidam tum monaſterii eius frater in hoſpitio quieſcens, eiuſmodi audiuit vocem: Quid tu ità nunc ſtertis, quãdò ad obitum Archiepiſcopi domos omnes luctus occupat? Ilico expergefactus frater, cũ multo tremore ſurgit, & dum ſe induit, audit crebra campanarum ſigna, mortem Epiſcopi ſignificantia, vt erat anteà conſtitutum. Paulò pòſt, concrepantibus

Multùm eius deceſſu mœrẽt Colonienſes.

paſsim campanis, dici non queat, quantus vrbem vniuerſam luctus & mœror occupàrit. Omnis ętas, & ſexus omnis è lecto exiliens, complodendo, pectus tundendo, diuerſis edendis vocibus ſe plangere declarabat: tãtusque tota vrbe clamor extitit, quantus ad alicuius exequias nec anteà illic compertus eſt, nec facilè deincèps comperietur. Mire plorabant permulti è populo homines pii, Clericorum dolorem teſtabantur immutati vultus: monachis, viduis & virginib⁹ vna erat plangẽdi ratio: ſpecialis autem luctus noſtra obtinebat hoſpitia, qui Annoni ſimilem nunquàm ſum⁹ habituri. Videre licebat omni ex parte ruere pauperũ, orphanorum, ęgrorum miſeranda profectò examina, atque in iis mulierculas paruulos ſuos geſtantes, præcurrere, ferire pectus, lacerare crines. Quo ſpectaculo nihil poſsit glorioſius videri illis, qui non ignoret

Mat. 14.

illud dictum Saluatoris, Quod vni ex minimis meis ſeciſtis. In horum enim ſinibus abſconderat eleemoſynas ſuas, iiſque cum ramuſculis oliuarum & precibus præcedentes & ſubſequentes in eius obſequium, ad ipſam maieſtatis ſedem cum illo appropinquarunt. Felicem ſanè, qui ſibi tales parauit amicos de mammona iniquitatis, qui eum reciperẽt in æterna tabernacula.

Luc. 16.
Etiã Iudæi lugent.

Parua autem ſunt hæc. In ipſis etiam hoſtium Chriſti Iudęorum ſynagogis, primo manè tumult⁹ & clamor ortus eſt, Annonis nomen, Annonis probitatem & integritatem prædicantium, mortemque eius complorantium. Interim tamen non ſumus neſcii, plures ei⁹ obitu partìm palàm, partìm occultè lætatos, in quos

Iohan. 3.
Galat. 1.

rectè quadret illud, Omnis qui mala agit, odit lucẽ: de quibus etiam Apoſtolus dicit, Si adhuc hominib⁹ placerem, Chriſti ſeruus non eſſem. Facit hoc potius ad laudem beati viri, vt qui talibus diſplicere voluerit, quibus nulla placet Eccleſiaſtica diſciplina. Satiſque mirum videri queat, quòd cùm plerique Colonienſes, qui eum vrbe eiecerant, eum odio habuerint, ità tamẽ ad exequias eius ciuitas omnis propẽſa fuit, vt in ea ciuitate nullæ vnquàm ſimiles vel fuerint, vel futurę ſint exequiæ. Non enim vel ipſe totius Eccleſię

Celeberrimæ eius exequiæ.

paſtor Petrus Apoſtolus, ſi vrbem illam corporali præſentia inuiſeret, maiori poſſet gloria & celebritate excipi, quàm funus illud diebus ſeptem frequentatũ eſt: ſi tamen funus dici debeat, & non potiùs cęleſte munus, quod Colonia in protectionem ſui, filiorumque ſuorum ſanctificationem, diebus ſex circunduxit, & ſeptimo tandèm die cum ingenti comitatu tam honorificè, quàm luctuosè, ad montem Sigebergenſem tranſmiſit.

Quales fuerint beati viri exequiæ. Cap. 15.

Exequiarũ eius deſcriptio.

COrpus exanime lotum, & vt Epiſcopum decebat, in feretro compoſitum, adhuc ab horum miniſtris tractabatur, & eccè necdùm orto ſole Clerus totius Coloniæ cum Crucibus aduentans in curiam regiam, cum frequentiſsima tam vrbana, quam ſuburbana plebe, ædes Epiſcopi circunſtiterunt, non vt mortuum excepturi, ſed tanquàm viuentem ad inſignẽ aliquam celebritatem cum triumpho proſecuturi. Mox in humeros receperunt onus ſacratiſſimum quidã viri venerabiles, Clerici & monachi, plangentibus miniſtris, qui eos ſequebantur, exportaruntque illud ad Epiſcopum Mindonenſem & Cleri frequẽtiam, duobus cum pedo Epiſcopi & Crucis vexillo præeuntib⁹. Vbì autem in conſpectum hominum venit, dictu incredibile eſt, quæ tum illic lachrymæ & gemitus extiterint. Indè cum pſalmis & canticis, cum magno campanarum fragore & clangore in ſummæ ædis atrium illatum eſt, depoſitumque ſub corona quadam magni operis illic pendente, multis in ea cereis ardentibus. Adfuère mox frequentes monachi, & Deo ſacratæ fœminæ: celebratum eſt defunctorum officium, quod vigilias vocant, templum omne cantantium vocibus cõplebatur. Hora ſacrificii cunctis cõgregatis, inprimis reuerenter & deuotè Mindenſis Epiſcopus cum ſacris miniſtris acceſſit ad aram, eumque omnes ſecuti ſunt, permixtim pſallentes atque lachrymantes. Peracto ſacrificio, ſacerdotes omnes cum ſtolis ſuis poſt feretrũ

Nota mirabilẽ luctũ eiũ.

ſteterunt. Ibi tum luctus & gemitus, dolor & lachrymæ increuerunt, magiſque affectu, quàm voce, dicebant omnes: In paradiſum deducant te Angeli in tuo

aduentu

aduentu ſuſcipiant te martyres,& perducant te in ciuitatem ſanctam Hieruſalem. Cui vel tenuis pietatis ſcintilla ineſſe,non poterat non compungi,ſi vidiſſet officia,quæ illo die beato viro perſoluebantur. Ipſæ canentium voces,ipſæ carminum ſuauitates,ipſi verborum ſenſus, atque adeò ipſi offerentium ordines & multitudo teſtari videbantur,iam in cęlis eius feſta celebrari. Omnia compunctionis plena erant, digna tali funere. Interim totus Eccleſiæ Colonienſis magiſtratus vna animi ſententia in id ſummoperè incubuit,vt ſacrum corpus Coloniæ ſuam haberet ſepulturam. Et aliis quidem bona animi voluntate, aliis ex inuidia id conniuentibus,Clerici illi,qui olim à beato viro in eccleſia ad Gradus in honorem matris Dei cõſtituti fuerant,publicæ iuſtitiæ detractum iri aiebant, ſi præter illud ſepulcrum,quod ipſe apud eos ſibi mêlius eſſet, aliud,quanuis ab eodem ipſo,tamen poſteriùs deſignatum,iam mortuus obtineret. Huic ſententię cùm etiã proceres plerique omnes ſubſcriberent,ſoli tres, Sigeuuinus Decanus ſummæ ædis,Hermannus Vicedominus,qui ambo poſteà ei ſucceſſere,& Gerlac⁹ Comes, acerrimè ſeſe oppoſuère,& nunc precibus, nunc cõuitiis cum aliis agebant, pręter perfidiæ crimen,quo ſe obſtringerent,qui eam ſententiam ſequerentur,etiam anathemate plexos eos aſſerentes. Et triduò quidẽ nihil impetratum eſt. Quarto autem die obſtinatiorib⁹ animis vtraque parte ſuum propoſitum vrgente, tandèm Gerlacus Comes in medio conuentu ſtãs,ita ait: Eſſet meritò tantorum virorum ſententiæ cedendũ, ſi non publica iuſtitia ſtaret à nobis,quæ, ſi ſcire vultis,æquè vos atquè nos, domino noſtro adhuc liberã habente ſepulturę deligendę facultatem, obſtringit, ità, vt ſine magno ſalutis noſtræ diſcrimine ſecùs, quàm ille iuſſerit,hac in parte facere nequeamus. Noſtis quæ ille,veſtrę pertinaciæ præſcius, vobis dira imprecatus ſit,vt quiſquis ſapit,vitam hanc perdere malis,quàm eam excipere maledictionem. Et tamen appetitur tanta animarum pernicies. Etſi verò nihil iſthæc vos permouent,non mihi certè integrum eſt veſtro exemplo adiurationem domini mei,cui fidem obſtrinxi meam,negligere,cùm certum ſit,eo ipſo in excommunicationis mucronem me ruiturum. Quod ſi etiam diuina vltio non vrgeret, at certè leges humanæ eam à me fidem repoſcerent, vt priùs velim nobiliter occumbere,quàm iniuriam cuiuſcunque domini mei,cui ſacramento obligatus ſim,ignobiliter negligere. Quòd ſi ea fides cuilibet domino debetur,quãta illi præſtanda eſt,qui à cæleſti ſenatu iam medio cõſeſſu receptus eſt,cuius dignitas & vrbis huius nobilitate,& ſummi ſacerdotii culmine illuſtris eſt? Cuius tanta fuit vitę ſanctitas,vt beatus meritò prędicetur, qui pro eius defenſione,vel afficiatur cõtumeliis,vel ſanguinem fundere cogatur. Id igitur omnibus vobis notum ſit,hanc me eſſe ſententia,ob conſeruandam domino meo fidem,vt,ſi aliter non liceat,opera cõmilitonum meorum eius corpus conſtanter tollam,& armata manu mihi vindicem,donèc ius cuique ſuum victorum mortes aſſerant. Hęc illo Comite magno animo proſequente,cæteri metu abſterriti ſiluerunt: ſol⁹ Rudolphus Præpoſitus Graduum, cum ſuis necdùm deſtitit ſuam tueri ſententiam: ſed eum Comes coram omnibus ità compellauit: Ridiculum ſanè fuerit,ſi putes nos impudenti oratione tua adeò frangi poſſe, vt ignauia victi,imbelles vos patiamur occupare depoſitum noſtrum,pro quo etiam ferro dimicare velim⁹. Itaque planè id tibi perſuadeas, nũquàm fore,vt quauis arte id,quod cupis, aſſequaris. Nam etiamsi,dubio adhuc rei huius euentu,neceſſitas eò nos adigat, vt abſque noſtra quidem culpa in hac vrbe corp⁹ hoc ſepeliendum ſit,tamen etiam tunc pudebit vos inuitilem ſuſcepiſſe laborem, quandoquidem neceſſè erit humari illud in ipſo B. Petri choro ſiue adyto,vbi nullus antehàc, quanuis ſanctiſſimus,terra conditus eſt. Itè Præpoſito illo cum ſuis quoque remoto,cõtrouerſia omnis ſopita eſt,reſpiciente Deo pauperes ſuos,qui preces,vigilias & ieiunia non ceſſarunt incumbere, donèc optato illo theſauro potirentur. Porrò autem exactis primæ noctis excubiis ad corpus beati viri, altera luce apparente,rurſùs populus & clerus frequẽs ad beati Petri ædem conuènit,nouusque planctus,noua lamenta extitère,& ſalutaris hoſtiæ feruebat miniſterium. Indè quidam ſacrum corpus tanquam diuinæ propitiationis arcam in ſuos humeros ſuſtollentes cũ lachrymis & eiulatu multo,ad portam illam contẽdebant,quæ meridiem reſpiciens,ituris ad S. Martinum per chorum regiam iter præbet. Concrepuerũt mox ſigna campanarum, pſallenſque chorus antecedebat ſacrum corpus,magiſtratu cum populo à tergo ſequẽte. Incredibilis etiam tunc dolor & planctus fuit,nec minor deuotio: mireque alii alios excludebant à tenẽdo feretro, dum ſinguli illud onus ſibi imponi peroptarent: omnes verò certatim vel ad ſolum feretri cõtactum inhiabant, magnæ cuiuſdam benedictionis opes indè ſibi pollicentes. Stabant in oſtiis domorũ ſuarum pudicæ matronæ,qua tranſitus erat,& paſſim videre licebat homines manus in cælum tollentes,caput mouentes,oculis proſequentes illud ſacrum corpus. Vbi autem in monaſteria quoquè introductũ eſt, eximii ſanè illic habiti ſunt honores. Templa enim cereorum & lampadarum illuſtrabant lumina, auro gẽmiſque radiabant altaria,parietes tapetis multicolorib⁹ ornabantur,ſanctorum quoquè corpora ſuis locis mota,quod nunquàm anteà in exequiis viſum fuerat, cum proceſſionibus educebantur. Neque id abſque occultioris cuiuſdam inſpirationis vi factũ arbitror: ſed quemadmodùm beatus Anno,dum eſſet in humanis,quicquid potuit animo,ore & manibus atque pedibus,beatis illis cęli ciuib⁹ honoris impẽdere,haud quaquàm prætermiſit: ità ei quoquè id ſpecialiter collatum eſt,vt,ad tumulum deportandus,ſacrarum reliquiarũ comitatu frueretur. Ecquis autem parem illi ſe in ſanctorũ veneratione exiſtimare auſus erit? Quis vnquàm tanto flagrauit auri ſtudio & amore,quàm illi vel minimis ſacrarum reliquiarum portiunculis delectabatur? Feruebant interim ſtudia omnium erga beatas exequias,& tanto ſe quiſque glorioſiorem arbitrabatur,ſi noui quippiam aut pręcęteris amplius aliquid in earum apparatum expendiſſet. Vbique offerebantur ſacrificia,& alia religionis officia præſtabantur,nec in iis aliquid vnquam occurrit impedimẽti,vt ipſi quoquè proſperi ſucceſſus,Annonis ſanctitati gratulari viderentur. Et primo quidem è ſumma æde deportatum eſt eius corpus ad beati Martini cœnobium,indè ad ſanctæ Mariæ monaſterium, quod nouum vocant: tum ad beatam Cæciliam, poſtremò ad ſanctum Georgium,vbi ea nocte ad illud vigilię celebratę ſunt. Tertio die poſt oblatum ſacrificium,ad iucundiſſimi interceſſoris eius Seuerini templũ paſtor exanimis adductus eſt: vbi ſingulari priuilegio obuiã ei prolatæ ſunt tanti pontificis ſacræ reliquię. Poſtquam autem ibi quoquè oblatum eſt ſacrificium,ad S. Pantaleonis religione & cenſu præſtantiſſimum cœnobium itum eſt,indè ad eccleſiam Apoſtolorum, pòſt ad ſancti Gereonis. Excipiebatur autem apud ſanctũ Gereonem honorificentiſſimè. Nam extra fores baſilicæ,ſancti cum multa reuerentia obuiàm proferebantur,micabant intus luminaria,reſplendebant diuerſę metallorum ſpecies,campanarum permiſtus clangor perſtrepebat, totiusque templi facies non alia erat, quàm ſolet eſſe in ſolennitate præcipua. Atque ea quidem

Plurimi conantur eius ſacrũ corp⁹ Coloniæ retinere.

Gerlacus comes acerrimè ſe opponit.

Nouus plãctus & noua lachryma alteri⁹ diei.

Vide ſtudiũ et deuotionem.

S. Anno quãto ſtudio ſãctos venerat⁹ ſit.

Tertia diei exequia.

Cœnobiũ S. Pantaleonis,religione et cẽſu præſtantiſſimum.

dem nocte ibi cum pſalmis vigilatum eſt ad ſacrũ funus. Quartò die poſt Miſſas celebratas, deportatus eſt vir ſanctus ad monaſterium ſancti Andreæ, ad ſacras Virgines, ad ſanctum Cunibertum, vbi inter duos Eunaldos medius eſt collocatus. Tandem ad Gradus ventum eſt, vbi innouatus eſt dolor, increuerũt lachrymę, nec admittebatur conſolatio, quòd in omniũ oculis extinctum iaceret Colonię decus & ornamentum. Ibi deliberatum eſt à proceribus de maioribus impendendis honoribus beato antiſtiti, tanquàm nihil dignum hactenùs præſtitum eſſet. Statutum eſt igitur, vt proxima luce generalis illic celebraretur conuentus, ſanctorum reliquiæ ex omnibus eccleſiis eò adducerẽtur, ſingulis congregationibus ſuos patronos honorificè ſequentibus. Factumque eſt ità, non ſine multorum ſumma admiratione. Prædicanda ſanè omnib[us] ſeculis Colonienſium fides, & deuotio, qui ſui paſtoris funus tam ſplendidè cohoneſtarunt. Poſtquàm autem ſacræ illæ reliquiæ in templum illatæ ſunt, in medio earum poſitum eſt corpus exanime beati viri, vt quaſi illis antecellere videretur, quibus vel æquari nõ niſi ſummorum ſit. Equidem quid alii ſentiant, ignoro: me quidem præ admiratione vix capio, dum non memini vlli vnquàm funeri illos exhibitos, * quibus præ timore ſanctitatis eorum, vix quiſquam propinquare auſus eſt. Quinto die leuati ſunt ſacrorum corporum æterni magnique theſauri, beatiſſimum funus tanquàm ſingulare patrocinium fertur in eorũ medio, commixtim lachrymæ & cantus immolãtur, itur ad ędem ſancti Petri, atque in eam tãta celebritate & gloria infertur ſacrum corpus, vt vix vnquàm clarior illic regum triumphus celebratus ſit. Innumeræ illic ſplendebant lampades & cerei, ampliſſimum templũ præ nimia hominum multitudine anguſtum videbat[ur], baculus ſancti Petri, ornamẽtum inſigne, obuiàm proferebatur cum multis reliquiis aliis & crucibus. Et vt paucis expediamus, quod multis comprehendi nõ poteſt, nihil neque dignius, neque celebriùs excogitari potuit, quàm ſit illic præſtitum. Sequenti indè die ad ſolis ortum dici non poteſt, quanta vi in ianuas ſeſe intulerint & clerus & populus, quantòque ſtudio ſacrificium & commendationes peractæ ſint, aut quemadmodùm deindè ad Rhenum ſit inſtituta proceſſio. Cãtabatur Reſponſorium illud in primis lugubriter. Adſpice Domine, quia facta eſt deſolata, ciuitas plena diuitiis &c. vndè vtcũquè colligi licet, quo animi mœrore paſtorem illum ſuum Colonia tũ proſecuta ſit. Cùm autem iam naui impoſitum eſſet beati viri corpus, & litora Rheni plangentium luctu perſonarent, adeſſent etiam illic quidam ex iis, qui virum Dei odiſſent, euidentiſſimo miraculo declaratum eſt, cuius apud Deum meriti ille eſſet. Nauis enim in alterã Rheni ripam tranſmiſſura, contra fluminis impetum aſcẽdens, inſtar ſagittæ litus aliud feliciter occupauit, fortaſſis etiam eadem vi contra nautarum conatũ altiùs itura, niſi ſancti Heriberti ædes impediuiſſet. Eratque ea res tanto admirabilior, quòd nautæ præ frigore vix manus mouere viderentur, Rhenusque & pluuiis & glacie plus ſolito intumuiſſet. Iã antè, vt ſuprà meminimus, id ità fore prædixerat vir ſanctus, cùm adhuc eſſet in humanis. Vbi autem id conſpicati ſunt, qui in citeriori litore ſtabant, nauem, ſcilicet illã contra naturæ vim, altiorem in ripa vlteriori attigiſſe locum, quam quo ipſi ſtarent, valdè attoniti laudabant Deum: alii, qui odio beati viri conflagrãrant, ſuſpirãtes tundebãt pectora, domumque abiẽrunt. Completum eſt tum, quod in Pſalmo dicitur: Videbunt recti, & lætabuntur & omnis iniquitas oppilabit os ſuum. Illatum deindè eſt ſacrum corpus in templum matris Dei, vbi ſanctus Heribertus miraculis coruſcat, & nox illa cum hymnis & pſalmis exacta eſt. Poſtridiè manè, vt ſeptimo quoquè die Colonienſes ſuam & fidem & deuotionem ſeculis omnibus teſtatam efficerent, frequentes clerici, monachi, ſanctimoniales & ciues, trãſmiſſo Rheno, ante lucem eò peruenerunt. Multis autem in templo ardentibus cereis, ſacrificium & commendationes celebratæ ſunt, idque ea, qua par erat, reuerentia. Aderant Epiſcopi duo, Federicus Monaſterienſis & Egilbertus Mindenſis, vterque decus ſui temporis Colonienſes, permulti nobiles, monachorum greges, populus innumerus, parati omnes proſequi cęleſte pignus ad montem vſque Sigebergenſem. Per hos omnes medium ducebatur funus venerabile, pſallentium choris vallatum: ferentibus illud viciſſim modò manibus, modò humeris ſuis per quatuor ferè milliaria non niſi nobiliſſimis viris pedeſtri itinere, quod tum reſoluta glacie admodum lutoſum & permoleſtum erat: nec quiſquam ſeruilis conditionis aut qui equo veheretur, permiſſus eſt ad iactum lapidis feretro propinquare. Interim donèc conſpici poſſet, Coloniæ ſigna campanarum omnia aerem ſono complebant. Poſtquàm ad montis conſpectum ventũ eſt, rurſùs tantus ortus eſt omnium planctus & luct[us], vt nullis verbis explicari queat. Irruebant ſuper feretrum monachi, & miſerandum in modum plorabant obitum tanti viri, donèc deficerent in eis lachrymę: nec poterant abſoluere inchoatam Antiphonam illã, In Paradiſum &c. Miri quiddam ibi accidit. Ab Occidente aduolabant aues frequentiſſimæ, noui cuiuſdã generis, montem operientes, & ſua denſitate plerunque cęli conſpectum intercipientes, illicque permanẽtes, donèc humato corpore, homines indè recederẽt. Eas vel Angelos, vel animas ſanctas exiſtimabant, qui eas cernerent. Rectiùs autem fortaſsis interpretabimur, ſignificaſſe eas concurſus futuros hominum. Tandèm ſepulturę mandatum eſt corpus ſancti Epiſcopi, volenſque hominũ lachrymas & eiulatus ſedare Hermannus Vicedominus: Faceſſant iam, inquit, dolores omnes. Habet iam pater & põtifex noſter, quod optauit, pſallitque & dicit: Eccè quod concupiui, iam video: quod ſperaui, iam teneo. Illi ſum iunctis in cælis, quem in terris poſitus tota deuotione dilexi. audit que illam iucundiſſimam vocem Domini ſui: Euge ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui. Nonnihil tum ceſſatum eſt a lachrymis. At nõ diù pòſt, primùm nobiles omnes, indè miniſtri Epiſcopi, poſtremò pauperes totò ingreſſi, luctũ inſtaurãrunt totò die. Conferat iam qui poteſt, harum exequiarum gloriam & celebritatem, cum quibuslibet regum & principum pompis atque triumphis. Cœpit autem Dominus illuſtrare ſeruum ſuum etiam miraculorum ſignis ad confutandam illorum impudentiam, qui paulò antè ſanctiſſimam eius vitam dẽterebant canino, & precioſam margaritã, cęleſtis regis diademati deſtinatam, falſis rumoribus obfuſcare nitebantur.

Quarta dies exequia.

Colonienſium fides et deuotio

* *honores.*

Quinta dies exequia.

Item ſexta dies.

Illuſtre miraculũ quod vir ſanctus viuens prædixerat.

Pſal. 106.

Septima dies exequia

Obſerua hæc lector

Luctus ingens apud Sigebergẽſes.

Res mira

Mat. 25.

Hæc omnẽs prædixit vir Sãctiſſim[us]

De viſionibus fratrum duorum. Cap. 16.

POſt obitum beati viri Abbas Sigebergenſis, veritus nè deeſſent fratribus res neceſſariæ, parcius adminiſtrare cœpit alimẽta. Qui tum legumina coquebat, quodam hebdomadæ ſuæ die in ſomnis vidit ſe anxium & feſſum ſtare in culina, mox verò ad ſe ingredi beatum Annonem, & more ſuo deguſtare cibum qui coquebatur: ſciſcitari quoquè cur tam parcè, tamque viliter tot fratribus cibus miniſtraretur. ſe verò reſpõdere: Te mortuo, pater, nobis alumnis tuis & mendi-

Viſio fratris cuiuſdam.

cis ſpes

eis ſpes nulla eſt, cogitque metus futuræ inopiæ hac vti parſimonia. Tum autem ſic, non abſque reprehenſione, dicere Epiſcopum: Itáne mortuum tu me arbitraris? Faceſſat hæc opinio. Illa enim vita ego nunc fruor feliciſsimè, quæ ſummi boni, ſummæ beatitudinis æternitate tota fluit: ad quam ſi conſerar, qualis eram, cùm à vobis dicerer viuere, quaſi qui non eſſē, meritò putari deberem. Ocyùs igitur ex me dicito Abbati, vt certus de rerum copia, non ſit auſus fratrũ minuere portiones. Nam paucos poſt dies efficiam, vt tãta vos rerum abundantia affluatis, vt præ admiratione nec ipſi capere id poſsitis. Magna tũ illic quoquè cereorum penuria erat, ità vt ad Miſſas priuatas via, & ne vix quidem interdùm ſufficerent fratribus. Apparuit igitur ſanctus Epiſcopꝰ alteri cuidam fratri quieſcenti, aitque ad eum: Demiror cuſtodis veſtri tenaciam, tam parcè cereos fratribus ſuppeditantis. Velim huius ex te cauſam noſſe. Reſpondit frater: Nõ eſt culpa cuſtodis, amantiſſime pater, quippe quem penuria cogit ita facere. Tum arridens beatus vir: Si non alia, inquit, huius ratio eſt, tu mihi iam eris promiſſionis meæ nuncius ad fratres, dicesq; eis, intra paucos dies tantam ipſos ceræ copiam habituros, vt etiã colligere ſine faſtidio oou poſsint.

Non ſunt mortui ſãcti, ſed uiuunt.

Alterius fratris uiſio.

Vt arida manus fœminæ cuiuſdam curata ſit, & de monaſterio per Reginhardum Abbatem aucto. Cap. 17.

CVm itaque his & id genus aliis fratres animati eſſent ad quædam magna de beato viro ſperanda, fœmina quædam contractos habens digitos, cerã palmę effigie ad tumulum eius attulit, flexis genibꝰ orauit, ceram cum manu debili protulit, & ſimulateque ſepulcrum attigit, ilicò ſanata eſt, primum miraculũ in ſanctitatis eius teſtimonium indè reportans. Factũ eſt hoc octauo Calendas Aprilis, quo die tum fuit Paraſceue & Dominica Annunciatio. Mox circumcircà res diuulgata eſt. ſtupebant omnes, & difficulter volebant credere ob rei nouitatem, ſed mulier & genere & nomine notiſsima, vel inuitis fidem fecit. Abiit autem fama miraculi etiam in exteras regiones, turbiſque vndique confluentibus, copia quam promiſerat vir ſanctus, adeſſe cœpit. Memor autem futurorum Abbas Reginhardus, ſciensque aſsiduitate ſæpè vileſcere, quod tam ſplendida ex vulgi concurſu initia haberent, conſtruendis ędificiis, acquirendis prædiis, tẽplo ornando operam dedit. Denique ex iis rebus, quibus tum ille ſacri corporis locus die noctuque plenꝰ inueniebatur, tanta effecit, vt cùm vix quadraginta illic monachi eſſent, ipſo Abbate primùm creato, breui amplius ſeptuaginta vel octoginta inuenti ſint. Cõdidit etiam mauſoleum beati viri, in cuius vertice literis aureis hoc ſcriptum eſt Epitaphium.

Arida fœminæ manus ſanat.

Multum auget Sigebergenſe monaſterium.

Epitaphium S. Annonis.

Patribus egregijs ornata Colonia multis,
Eccleſiæ ſpeculum miſit ad hunc tumulum.
Emicuit mundo noua lux Annone ſecundo,
Qui per cuncta ſuo par erat officio.
Menſibus hoc denis, annis actoq; vicenis,
Quarta Decembris eum lux tulit è medio.

De aliquot miraculis alijs. Cap. 18.

INtereà populo magis magiſque eò aduentate, faber quidam Colonienſis ex candente ferro cæcatꝰ, ibidèm acceſſit, ad tumulum eius preces fudit, & antè quàm ſurgeret, curatus, coegit omnes ſublatis uocibꝰ tam repentinum beneficium laude & prędicatione efferre. Adducta eſt puella paruula, arido brachio miſera, & ipſa quoquè ſanata eſt. Placuit tum omnibꝰ circumcircà commorantibus, vt pridiè Nonas Maii cum Crucibus & reliquiis eccleſiarum ſuarum eò ſe conferrent, & noui patroni ſuffragia communi ſupplicatione ambirent. Aderat dies, accurrit populus infinitus, curatus eſt in medio turbę claudus, incredibili vocum ſtrepitu miraculum ab omnibus celebratum eſt. Quantus deincèps illo in monte hominum concurſus fuerit, vel indè ſatis conſtare poteſt, quòd Sigefridus Archiepiſcopus Moguntinus per id tempus deuotionis ſtudio eò adueniens, nec dignitate functionis, nec famulorum ſatellitio impetrare aditum potuit ad ſepulcrum, diù à turbis irruentibus excluſus, donèc Abbatis opera, per loca clandeſtina introductus eſt. Singula commemorare miracula neque nobis poſsibile eſt, neque lectori gratum fuerit. Præcipua quædam, optima fide annotabimus

Cæcus videt.

Plurimi ad eius ſepulcrũ cõfluunt.

De monacho claudo ſanato. Cap. 19.

VIuente etiamnùm beato Annone, quidam monachus Sigebergẽſis ab excelſo templi loco corruens, diſſolutis & confractis membris, in linteo ſublatus eſt, propemodùm animam expirans. Poſtquàm verò in lectulo repoſitus eſt, diù decubuit, multiſque adhibitis curationibus, contra ſpem omnium eouſq; perductus eſt, vt cum ſcipione poſſet, licèt claudicãs, vtcunquè ingredi. Ei iam ętate & religione prouecto, quandoquè more ſuo iocosè dixit Beatus Epiſcopus: Tantiſpèr huic innitèris ſcipioni, donèc à me curatꝰ, illum abiicias. Id quidem nemo tum niſi facetè dictũ, interpretabatur. At vbi cępit ille iam viuere in cælis, & crebreſcentibus ad tumulum eius miraculis, ei cuſtodiendo hic frater inuigilares, quodam die vis inuiſibilis eum è ſede expellens, totum humi coram tumulo ſtrauit. Scire ille volens, cuius impulſu id pateretur, dum circunfert oculos, conaturque ſurgere, toto corpore ſe ſentit incolumem, neruis laxatis, membrorumque iuncturis diù confuſis, ſuo loco reſtitutis. Itaque è templo properat ad domum capitularem, abiicit ſcipionem, flectit genua, iterùm atque iterùm tentat num poſsit porrecto corpore oſculari humum, ſiue uenias capere, quod antea impoſsibile fuerat, nec vllam ſentit difficultatem. Currit auidiſsimè ad Abbatem Reginhardum, tradit illi ſcipionem in teſtimonium curationis ſuæ ſeruandum. Abit citò tanti miraculi fama per omne monaſterium, locaque vicina, cõueniunt ad eccleſiam monachi & populus frequens, promuntur Deo laudes & carmina, feſtum in primis celebre ab omnibus peragitur.

Per iocũ futura ꝑdicit S. Anno.

Sanatur frater claudus.

De quodam homine miſerrimo curato. Cap. 20.

FVit Bonnæ homo quidam vſqueadeò calamitoſus & miſer, vt credi non poſsit, niſi coram intuitus ſis. Toto tremebat corpore, idque perpetuò: ſtridebat dentibus, voces edebat horridiſſimas, & quas nemo crederet humano ore effici poſſe. Ad huiuſmodi autem edendos clamores vires ei addente dolore, cæterùm adeò vi morbi frangebatur, vt prorsùs nihil loqui poſſet. Nec iacere poterat, nec ſedere, multo minùs ſtare. Quotiès mouebat pedem vltrà progreſſurus, mox retrorsùm agebatur: hominemque videre, miſeria erat. Aiebant ei quidam, rectè eum conſulturum ſibi, ſi in Sigeberg proficiſceretur, vbi noua iactitarentur miracula. Sic illi loquebantur, cõ homini conſu-

Homo miſerrimus mirè reſtituitur.

conſulentes,ſed beato Annoni ſuo more inſultantes. Et tamen quia præpotens Deus etiam malis nouit benè vti, eis inſiſtentibus adducitur aſinus: eo vectus miſer, venit in Sigebergenſe monaſterium: proſternit ſe miſerandum in modum coram ſacro corpore: omnes eum & mirantur,& miſerantur. Paulò pòſt tanquàm ad ſe reuerſus, vertit crebrò oculos, appellat circunſtantes, ſurgit à terra,ruit in ipſam precioſi corporis thecam ſiue loculum, identidem oſculatur, vota nuncupat,& abit ſaniſſimus, Angelis hominibusque lętantibus. Subiicimus nunc aliud inſigne, ſoliusque Dei miraculum, quod quanuis difficile ſit credere, tamen tanta eius veritas eſt, vt vltrò velim diuino eſſe iudicio obnoxius, ſi ſecùs eſt, quam à me refeReTur. Legãt

Mat. 19.

& credant, qui norunt omnia poſſe Deum: & ſi quidem pii & religioſi ſunt, gaudeant ſe in beato Annone magnum habere patronum: ſin aliter, timeant ob trectatorum ſuorum potentiſſimum perſecutorem.

De blaſphemo quodam oculis orbato, rurſùſque dum agit pœnitentiam, reſtituto. *Cap. 20.*

ARnoldus vir ſtrenuus & diues, Dollindorpenſis caſtri dominus, cùm aliquãdò ſederet ad audiendas ſuorum cauſas & lites, iram quidem per ſe ferre videbatur in noxios homines, at tamen mitiùs agebat, ſi non criminis grauitas obſiſteret. Erat enim pro ſuo inſtituto pius, & magna prorsùs in Deum fide. Accuſabatur tum coram illo Volebertus homo nequiſſimus, quòd non perſolniſſet æs alienum. At ille animo ferox & lingua procaciſſimus, nihil modeſtum aut ſanum reſpondit, immò ipſum quoque iudicem criminari cœpit. Querebatur ſe & ab illo & ab omnibus præter meritum opprimi, abſque vlla noxa rapi ad tribunal, prorumpensque in voces impias, Quandoquidem, inquit, fruſtrà à Deo ſperaui iuſtam ſentẽtiam, alius mihi iudex & patronus quærendus eſt.

Homo nequam mẽdacio iungit blaſphemiã.

Horrebant omnes, & miſer ille diabolum inuocans, Tu, inquit, mihi præſidio ſis: ego verò tibi me ſeruum vtraq; manu trado & addico. Vlciſcere iniurias meas, quod à Deo non obtinui. Ferebat Deus impii hominis blaſphemiam: ſed vbi ille nequam etiam in ſanctos eius iniurius eſſe cœpit, vltio inaudita conſecuta eſt, vt perſpicuè liceret animaduerti, veriſſimè dixiſſe eum, Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi eius.

Zach. 2.

Surgebat iudex & cum eo maiores omnes, tantam non ferentes blaſphemiam: agebant cum inſano nunc minis, nunc blandimentis, vt ad ſanitatem rediret, ſed ille tanto furebat magis. Iam ſol ibat ad occaſum, & malignus ille in paſcuis quærebat equum ſuum: veniensque ad ſyluam propinquam, inter vmbras arborum vidit hominis horrendam ſpeciem, ſicque prior appellat eum: Quiſnam es tu, aut qua cauſa hìc ſubſiſtis? Reſpondit diabolus: Equidem huc vèni miſertus tui.

Diabol⁹ ei apparet.

Scis enim, quem plenus amaritudine paulò antè inuocaueris, cuique te ſeruum deuòueris. Ego ille ipſe ſum diabolus. Me ergò protectore fẽlix ſemper futurus, redi domum, ſic tamen, vt à meo famulatu minimè te ſubducas. Abſcedit miſer, & altera luce ſedens equo cum commilitonibus ſuis ſequitur iudicem aliò tendentem. Ruiſùs iudex cum ſuis tanquàm nocturna cogitatione mutatum inuitat ad ſatisfactionem: promittit veniam pridiè perperàm geſtorum, modò perſoluat debitum. Ille redit ad contumelias & conuicia, ait ſe iam inueniſſe meliorem patronum, qui & poſſit tueri ſuos, & aduerſarios opprimere: cui non ſit alius ſimilis. Percontantibus aliis, ecquiſnam illè ſit, incunctanter reſpondet diabolum eſſe, nec dubitabat in CHRISTVM & ſanctos eius blaſphemias & nefanda multa iactare. Tunc iudex religioſo mœrore affectus: O miſer, inquit, ò præda ſatanæ, itane inſanis in creatorẽ tuũ? Niſi plen⁹ eſſes eo, quem iactitas, nũquàm tot probra cõiceres in mũdi dñm & ſanctos ei⁹. Impietate ẽt dæmones vincere vidèris. Illi credunt, & contremiſcunt: tu verò

Iacobi 2.

totus amens, nihil metuis Dei poteſtatem, nec credis miraculis, quibus terra marique ſancti illuſtrantur. Et vt alios omittam, de beatiſſimo Annone, præter alia eius miracula, conſtat, magnam eius in cæcis illuminandis eſſe efficaciam: nec dubium, quin poſſit etiam videntes luminibus priuare. Vide ergo, nè percuſſus cæcitate, vel ſerò cogaris eum deprecari. Ad hæc ille erecta ceruice, cachinnans & ſubſannans: Iſtum verò, inquit, ſignis clareſcere credere quiſquã, niſi delirus, poteſt? Nòui ego hominem adhuc viuentem, & certè alienum à fide eſt, mortuum eum iam facere miracula, quæ viuus non potuerit. Si vanus ſum, quid ità ille cunctatur vlciſci opprobrium ſuum? Si ille quenquam vnquàm cæcum ſanauit, radicitùs excidat mihi oculus vterque.

Impiè cõuiciatur S. Annoni.

Vix elocutus erat hæc, cùm eccè repentè ſiniſter oculus eius ſensim inſtar aquæ totus diffluere cœpit, foramine ad horrendum ſpectaculum vacuo relicto.

Eccè tibi diuinã vltionem.

Accurrunt ilicò milites, certatim cupiunt inſpicere virum, nec poſſunt admirari ſatis, celebrant omnes beati Annonis nomen: ſolus miſer ille manet incredulus. Hortantur eum omnes, vt uel experientia cautus fiat, & beatum Annonem precibus ſibi conciliet. Ille verò ſeipſo deterior, rursùs exclamat: Donèc vlla mihi luminis portio relicta erit, abſit vt ei ſupplex fieri velim. Sit erroris veſtri, ſanctum eum dicere: mihi, ſi poteſt, priùs etiam alterum excutiet oculum, quàm hoc ego fateri velim: Dixit, & cunctis cernentibus, tanquàm fulminis iaculum in caput eius vibrari viſum eſt, cuius ictu reliquus oculus radicitùs euulſus eſt.

Itèm alia vltio hominis blãſphemi.

Mox equo fugam capeſſente, infelix ab illo excuſſus, humì corruit: ſed pede altero inhærente vni è ſtapedibus, longiùs ab equo miſerè raptatus eſt. Sequuti illum equites velociſſimi, moribundum, equo comprehenſo, ſoluerunt. Confluebant ad eum omnes horrore concuſſi: ille verò præ dolore clamitabat & eiulabat, in puluere ſeſe volutans. Tum omnes pauore & ſtupore correpti, appellabant ſanctum Annonem, ſeſe in terram proſternentes, identidèm clamabant kyrie eleëſon. Iis clamoribus per nemora & agros ſeſe diffundentibus, ex locis propinquis magna hominum turba cum ſacerdotibus aduolauit: qui cúm rem totam didiciſſent, non mediocriter obſtupuère. Suſtinebant verò omnes, quid porrò euenturum eſſet miſero illi. Propiùs autem ad eum accedens iudex & quidam religioſi viri, ſciſcitabantur ex eo, quinam haberet. Reſpondit ille tantis ſe diſcruciari doloribus, vt ſpem viuendi omnem abiecerit. Hortabantur eũ illi, vt dum adhuc tempus pęnitentiæ adeſſet, colligeret ſeſe: quod ſi faceret, & beatum Annonem ex animo deprecaretur, & veniam & ſanitatem ei pollicebantur. Tum ille dolore vrgente exclamauit: Fateor ſanctum Annonem poſſe, ſi velit, mihi reſtituere oculos ablatos: manusque tremulas in cælum porrigens, cunctis audientibus, lachrymabundus ità orauit: Parce, ſacratiſſime pontifex, parce miſero mihi iurè caſtigato, nec neges conuerſo miſericordiam, quam Dominus cunctis reſipiſcere volentibus offert, vbi ait: Viuo ego: nolo mortem peccatoris, ſed vt magis conuertatur, & viuat. Si reddideris mihi lumina, quod te poſſe credo, toto corde tibi ſemper ſubditus ero, & quod hactenùs impiè negaui, per totum orbem annunciabo, te prioribus ſanctis

Vexatio dat intellectum auditui.

Ezec. 33

æquatum

æquatum eſſe meritis & factis. Hæc cùm ille diceret, & omnes miſeratione afficerentur, Arnoldus iudex hortabatur eos, vt cõdinis votis & precibus homini miſero diuinam miſericordiam conciliarent, ſublatiſq; manibus, Kyrie eleeſon vna uoce clamitarent. Impietatis enim notam ſe non poſſe effugere dicebat, ſi naturæ conſortem in ea calamitate desererent. Itaq; primus ipſe humi ſe abiiciens, oẽs vt idem facerent permouit. Poſtquam aũt à terra ſurrexerunt, ſanctum Annonem iteratis vocibus inuocantes, inaudito miraculo noui in hominis capite oculi repente extiterunt, ſolito clariores: & tanq̃ nihil paſſus eſſet, ſanus & incolumis homo ſurrexit: populus circumſtans præ gaudio lachrymas fundens, immenſis vocibus ita ut par erat laudes diuiniſſimè depromebat. Poſteà ille ad beati Annonis tumulũ venit, expoſuitq; quid ipſi accidiſſet. Sed cùm nemo crederet, Abbas Reginhardus curauit eũ adducendum ad ſynodũ, quæ tum, Hildulpho Archiepiſcopo p̃ſidente, Coloniæ habebatur. Ibi ille coram omnibus totã huius rei pertexuit hiſtoriã, multis eius dicta ſuis verbis cõfirmantibus. Tandem & cùm miſſis nunciis id exigeret Epiſcop⁹ Hildulphus, vir fide digniſſimus Arnoldus ille, cuius crebrò iã meminimus, grauiſſimũ dixit teſtimoniũ, iuramento illud confirmãs.

Ad inuocationem S. Annonis fit inſigne miraculum.

De alio quodam blaſphemo punito. Cap. 21.

QVidam ex diœceſi Treuerenſi Romam ad beati Petri Apoſtolorum principis limina, viſitata ... iam ſeculis deuotione proficiſcentes, Conſuetũ quendam clericum itineris comitem habuere. Cum quo varia conferẽtes, ut fit, leuandi laboris, animoſq; oblectandi cauſa, tandem in mentionem beatiſſimi Annonis incidetũt, omiſſiſq; aliis ſermonib⁹, multa & diu de vitæ eius ſanctitate & virtutum præſtantia loquebantur, eiuſq; res geſtas viciſſim alii poſt alios cõmemorabant. Iam in veſperam prope perductus erat dies id genus ſermonibus, cùm eccè clericus ille incredulum pectus ſuum prodẽs: Vos, inquit, perditum illum vanis in cęlũ vſq; laudibus effertis, quẽ ego nihil extra cõiter mortuos habere exiſtimo: quippe virum, vt aiunt, ſuis malum, ſibi ipſi peſſimum. Hęc ille execrabilis effutiens, ſociis ſuis & pallorem & ſilentium præ horrore attulit. Cumq; paululum ſubſtitiſſent, cœpto pergentes itinere, ita aiunt ad eum: Ecquis vel amentiſſimus eiuſmodi audit, ſic proferre ſermonem, quem cum à nemine magis, quam à clerico pro authoritate officii exerceri oporteret, ex clerici ore proficiſcitur. At ille peiora euomens: Si me, inq̃t, etſi à veſtra fide, non tamen à veritate aliena dicentẽ, idcircò reprehendendum putatis, quòd è clero ſim; audite hominis finem, cui ſanctitatem arrogare vultis. Vehementiſſimus dolor pedum, & haſtenus incognitus podagræ morbus animam ei, vt audiſtis, infeliciter extorſit: crudeliſſimum autẽ fuerit, vllum bonitatis hominem ea pœna diuinitus conſumi, quam nec ſceleratiſſimus facile meretur. Non benè eum vixiſſe, vltio teſtis eſt: immò quàm malè obierit, & vita, & vitæ pellis ulcio docet. O linguam meritò præcidẽdam, cùm ſcriptura diuina tam multis teſtetur locis, quem diligit Deus, eum quoquè arguere & caſtigare. Quanta verò & quàm indigna & immania paſſus eſt etiam ipſe filius Dei, quàm Apoſtoli & martyres, quorum quo fuit vita celſior, eo mors deſpectior: immò pretioſior. Precioſa enim in cõſpectu Domini, mors ſanctorum eius. Abſit ergò à fidelium animis, vt putent beatum Annonem vllam meritorum ſuorum iacturam mortis acerbitate feciſſe. Immò, vt norint potius indè illi auctam gloriam: audiant, quæ blaſphemum hunc vltio conſecuta ſit. Monebant illum ſatis, ſuperque comites eius, vt finem faceret tam perverſè loquendi, nec tamen ceſſabat miſer. Itaque cunctis iam exacerbatis, & tantæ temeritatis vindictam expectantibus, repentè aliis liberè progredientibus, immotus ille ſubſtitit, & qui Chriſti confeſſori dolores pedum improperauit, tanquàm ferreis ad talos conſtrictus vinculis, loco hæſit: interim graues pedum ſentiens cruciatus. Mox agitur tremere, palleſcere, miſerè quiritari & eiulari cępit. Reſpiciunt alii, mirantur clamantem, aſpernantur ſubſiſtentem, iratis vultibus perquirunt, quid ita hęreat ipſis properãtibus. Aperit ille cum multo gemitu quid patiatur, non ambigunt illi id accidere meritis eius, cui detraxerat: dolent quidem præ commiſeratione, at tamen lætantur euenisse. Tandem communes pro eo preces fundunt, ille veneratur in eis fidem, quam ante culpauerat: valdè pœnitet eum temerè eſſe locutum, preces & vota offert beato Annoni pro ſui liberatione. Tandiu oratum eſt ab omnibus, donec laxatus, ſuſceptum incolumis expleret iter. Indè domum reuerſus, nihil habuit antiquius, quàm vt ſacratiſſimi præſulis venerabiles cineres inuiſeret. Hoc enim & voti neceſſitas, & amicorum conſilia hortabantur. Vbi autem eò venit, cum multis lachrymis totam hiſtoriam veriſſimè enarrauit, nobiſque ſcribendam reliquit.

Peregrinatio ad ſanctum Petrum:

Clericus quidam proſcindit S. Annonem.

Prou. 3. Heb. 12. Apoc. 3.

Pſal. 115.

Punitur maledic⁹ ſancti viri obtrectator.

Curatur inuocans S. Annonem.

De muliere contracta ſanata. Cap. 22.

COntracta quædam fœmina, ad beati viri tumulũ cereum partium attulit. Indè receſſura, mira velocitate ſe ſentit erigi. Turbata igitur exclamat: O ſumme ſacerdos Anno, quid mihi infeliciſsimæ nec opinanti accidit? Tanto enim fragore ſpina dorſi & coſtæ adhærentes reſtitutæ ſunt, vt arcus frangi videretur. Aduolabant multi, & fœminæ clamore, & oſſium ſtrepitu inuitati: videbantque erectam ſtantem ad illam felicis theſauri arcam, gratiaſque agentem, quã hactenus curuam ſemper viderant. Referunt rem ad alios; multique vtriuſque ſexus in eccleſiam irruentes, una voce ſummæ Trinitati laudes grateſq; agunt.

Vide miraculum

De puerulo contracto, itidem curato. Cap. 23.

TOtus orbis commune celebrabatur feſtum, in cœlos aſſumptæ beatiſſimæ virginis, & matris Dei: qui dies eſt uenerabilis, dies ſanctus, dies præclarus, cui comparari non poſſint vllæ ſanctorum ſolennitates: fratribuſq; nocturnas vigilias hymnis & pſalmis ſolenniter agentibus, puerulus quidam, & nomine & facie omnibus notus, (quippe quem pater Reginhardus miſerè contractum, ſtudio miſericordiæ alendum, à Rheno adduxerat) ad beati Annonis ſepulcrum manibus reptans venit. Aderant tunc ibi quidam pro honore ſacratiſſimæ Virginis, reginæ cęleſtis vigiliis intenti: Viderunt illi puerum ſemel atque iterum apprehendentem tumuli ſummitatem, conantemque ſurgere, ſed toties relabentem, tertiò tandem obnixè tentantem, in pedes erigi. Et ſtabat ille quidem, ſed ruinam minari videbatur. Obtinuit tamen, vt aliquandiù ſcipioni innixus poſſet ambulare. Sed illo tandem reiecto, ſaluus & incolumis, integram gradiendi facultatem adeptus eſt. Multam ea res illo die lætitiã peperit, ad tam præclaram illuſtriſſimę virginis ſolennitatem, tam inſigni accedente miraculo. Sunt verò etiam permulta alia lectu digniſſima beati Annonis miracula, quæ tamen cuncta prętermittẽs, ita paucisſimis iſtis ad optatũ laboris mei perueni portum, vt & clariſſimum meritis & ſancti-

Feſtum Aſſumptionis S. Mariæ toto orbe celebre.

tate virum, ſatis (vt reor) expreſſerim, & neceſſariam propter faſtidioſos breuitatem non valdè tamen exceſſerim. Præſtet omnipotens Deus, vt in illa vita proſit animæ, ſi quid in hoc opere dignum ſuis laudibus elaboraui: ſitque migranti patronus, qui ſcribenti materia fuit, Anno terque quaterque beatus, per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat Deus in ſecula ſeculorum, Amen.

In pedo ſeu baculo paſtorali S. Annonis ligneo, qui adhuc in monaſterio Sigebergenſi religioſe aſſeruatur, in ſuperiori parte in cupro, inciſi ſunt verſus ſequentes:

Tityre coge pecus, cæcus ne ducito cæcos.
Moribus eſto grauis, rector fore diſce ſuauis.
Aſtu ſerpentis, volucris tege ſimpla gementis.

VITA SAPIENTIS ET DIVINI patris noſtri Sabbæ, Authore Cyrillo monacho: fortaſsis autem à Metaphraſte reddita paraphraſticos. Habetur enim in Metaphraſte.

Decēb. 5

Vita Sanctorum cogruta, qd conferās.

NIHIL eſt æquè vtile ad cómouendos animos ad deſiderium virtutis, atquè vita optimorum & præſtantisſimorum virorum, tradita piorum auribus. Illius.n. viam licèt aſperam, non tamen eſſe eiuſmodi, vt adiri non poſſit, nec eſſe omninò deſperatā, oſtēdit: ſed rectè factis eorum, qui præceſſerunt, inducit ad imitationem: & narratiune donorum, quæ illi acceperunt tanquàm arrhas futurorum bonorum, in animos auditorum immittit promptum & alacre animi ſtudium: & perſuadet deſpicere omnem laborem & difficultatem, & ea poſtponere acquiſitioni eius, quod eſt bonum & honeſtum. cuiuſmodi eſt vita magni Sabæ, & Dei amor ineffabilis, & q propter ipſum ſuſcepti ſunt ſudores: & rurſus innumerabiles donorum largitiones, quæ eam, quæ illic eſt futura, confirmant beatitudinem. Sed ſatiùs fuerit deincèps virum ab altè petito principio perſequi; resque eius ſedulò ac diligenter tractare, nihil prætermittendo eorum, quæ ſunt magis opportuna. quod quidem apertè maximum & eſt, & exiſtimatur iis, qui amant res eiuſmodi.

Patria S. Saba.

Huic ergò beato patria quidem erat Cappadocia. Natus eſt autem in vico Mutalaſca, (hoc eſt enim ei nomen) quæ priùs quidem erat vilis & ignobilis, & ſita ſub metropoli Cæſareenſium: ex eo autem poſteà euaſit inſignis, & longè clarior illa Armathen, quæ olim tulit diuinum Samuelem. Oportebat verò ei omninò meritas referre gratias, quòd eum in lucem produxiſſet. Pater Iohannes, mater Sophia: qui erant ambo clari genere & pietate. Natus eſt autem decimoſeptimo conſulatu Theodoſii. Cùm verò iam quintum ætatis annum ageret hic vir admirabilis, eius autem parentes migraſſent Alexandriam, (nam neceſſariò eos vocabat tunc futura quædam expeditio) ipſe in Cappadocia diuina quadam prouidentia, apud auunculum, cui nomen erat Hermias, cum paternis relinquitur facultatibus: partìm quidem, nè nimis tenera pueri ætas deſatigaretur itineris longitudine: partìm autem, vt ſi parentes vitam illic finiſſent, pulchrum illic ſemen & eius, quæ illic erat, hæreditatis ſucceſſorem relinquerent. Sic ergò apud auunculum manens Sabas, iam ætate proficiens, cùm vxoris illius malignitas moleſtia afficeret adoleſcentem, (Erat enim reuerà mulier impudens & difficilis) illinc recedens, accedit ad quendam Gregoriū, qui ipſe quoquè erat patruus, in quodam vico nomine Scandos, ſtatim ab initio oſtendens, quāto odio haberet malos, & ſe maiorem curam gerere virtutis, quàm cognationis.

s. Reg. 1.

Itē parentes.

Affligi ab vxore patrui ſui adhuc puer.

Poſtquàm autē, cùm ageret apud Gregorium, vidit hoc patruo & auunculo magnam afferre diſſenſionē ac diſcordiam, (Contendebat enim uterque & ipſius Sabę, & rerum eius eſſe dominus) ille omnem offenſionis auferens occaſionem, & ſtatuens difficultates eſſe, velùti quandam uiam vitæ, quæ ducit ad philoſophiam, rectè nō ſecùs àc boni imperatores, viſus eſt difficultate temporum, & repentè deſpiciēs diuitias, cognatos, pecunias, & quęcunque maximè ſolēt adoleſcentum animos delinire, ſeipſum tradit cuidā monaſterio, quod uocabatur Flauianæ, quod diſtabat viginti ſtadiis à Mutalaſca: oſtendens labores, qui fuerunt ad virtutem, eſſe à ſapientibus pręferendos quieti & relaxationi, quæ ducit ad vitium. Benignè itaque acceptus ab eo, qui tūc præerat monaſterio, & cooptatus in numerū monachorum, illic deincèps ſe exercet in doctrina ſacrorum pſalmorum, & accurratè inſtituitur in omni regula monaſtica. Ità beato Sabę patrui et auunculi cōtentio, & vita acclinis & ardua, maxima fit cauſa, ut proficiat in uita, quæ eſt ex Deo.

Petit monaſteriū, relictis omnibus.

Regula monaſtica.

Poſtquàm aūt ii, cùm diù ſeditionem inter ſe agitaſſent, uix tandèm compoſita inter ſe diſcordia, tentarunt ſacrum Sabam auellere à monaſterio, & à pulchro illo vitę inſtituto, volentes eum & paterna frui hæreditate, & ſuis facultatibus, & coniungi matrimonio, (quę quidem ſunt paruis magna & iucunda, & ea puerorum potiùs optiones, quàm uirorum eſſe ſignificant) ipſe diuino Danide vtens tanquàm conſiliario; iudicauit eſſe optabilius, abiectum eſſe in domo Dei, quàm talium tabernaculorum frui diuitiis & alia proſperitate. Videbat enim illa quidem ipſorum amatorem diuitem tranſmittere ad gehennam, & oſtendere vel ſola egere gutta, quod quidem eſt paruum linguæ, quę ardet, ſolatium: anguſtias autem & malorū perpeſsionem dignos efficere beato ſinu Abrahę, & recreatione ac delectatione, quæ in eo nunquàm deſinit. Et alioqui iudicabat eſſe longè ſtultisſimum, uoluptatem quæ eſt ad tempus permutare æterno ſupplicio. Atque ſic quidem beati Sabæ propoſitum, vel ab ipſis, vt dicitur, cognitum eſt carceribus; & talem ab ineunte ætate oſtendit philoſophiam. Etenim ipſe ſuper ſeniores intellexit, quoniam mandata Domini exquiſiuit. Seipſum verò exercuit cùm in alia omni abſtinentia, tū uel maximè in ea, quæ ad gulę ptinet cumpeſcendas delicias, & ventris nimiā curationē, vt ſigillatim declarabimus, quæ deincèps ſequuntur.

Pſal. 83.
Luca 16.

Pſal. 118

Operabatur aliquādo hortum monaſterii. Māla autem quæ pendebant ab iis, quę illic erant, arboribus, eius incitabant appetitionem, & monebant ad veſcēdum ante tempus. Atq; fuit quidem victus ab adſpectu pomorum, (erant.n. pulcra viſu) ut qui ipſe quoq; eſſet homo, & humanis deliniretur cupiditatibus. Victus eſt aūt vſqueadeò, ut mālum manu caperet. Deindè cùm intellexiſſet eſſe tales maligni inſidias, & ſolere eum latenter attrahere, ſemper voluptatē obiiciēdo tanq̄ eſcam, & poſteà ſuſpicatus eſſet in fructu latere ſerpentē, & cogitaſſet primos parentes à voluptate & cibo eiectos fuiſſe ex paradiſo, quę eos cōfixere malis innumerabilibus. Hæc cùm ille mente pulchrè agitaſſet, & iuuenilius ipſe ſeipſum increpaſſet, mālum ſtatim iecit humi: & cùm id pedibus conculcaſſet, cū mālo etiam conculcat cupiditatem, & eam, quæ eius vicerat oculos, per probrum & cōtumeliam proterit ſuis pedibus: hanc in poſterum ſibi legem imponens, vt toto uitæ tempore, mālo non veſcatur ampliùs, neque

Gen. 3.

Fortiter vincit gulæ appetētiam.

neque indulgeat ventris appetitioni. Ab illo ergò tempore perpetuò in ſumma omnium rerum vixit abſtinentia, ſomni tantùm capiens, quantum ſatis erat ad eius corpus continendum, quod erat continuis defeſſum laboribus. Manus verò beato Sabæ nunquàm quieſcebant: ſed quandò non eas ad Deum extenſas habebat oratio, eæ perpetuò verſabantur in opere aliquo faciendo: nè, ſi vel parumpèr relaxaretur cogitatio, clàm non animaduerſus ſenſim irreperet inimicus. Hinc virtutis ſit eſt penna leuior, & omnem quæ erat Flauianis fraternitatem (erat autem circiter ſeptuaginta fratrum) obedientia, & humilitate, & omnibus aliis Euangelicis rectè factis ſuperabat.

Porrò autem hoc quoquè dicitur de conuerſatione eius in hoc monaſterio. Cùm piſtor hyeme aliquandò veſtes haberet madefactas, nec eas poſſet exiccare ad Solem, reliquit in clibano. Deindè oblitus ſe eas illic reliquiſſe, vt exiccarentur, cùm, vt repentè panis fieret, eſſet opus, ipſe Sabas & alii monachi vnà cũ piſtore fermentum commiſcebant, & clibanum accendebãt, intús relictis, vt diximus, veſtibus. Flamma verò iam ſublata, recordatus piſtor, quandò nihil poterat efficere, flamma iam minante terribiliter cor eius ſauciabat triſtitia, & angebatur animo. Non ferens autem Sabas videre fratrem, qui ita angebatur, & ipſe quoquè internis non minùs ardens viſceribus, corpus quidem contemnit, & ignem deſpicit: munitus verò ſigno Crucis, continuò ita vt erat ingreditur clibanũ: flammaque cõculcata, ſicut priùs voluptate, ſeruat ex igne veſtimenta, & ipſe egreditur illæſus: nõ propter pietatem quidem ac religionem, ſicut olim adoleſcẽtes, ſed potiús propter amorem in fratrem, eum flamma optimè reuerita. Hoc non ſolum eos, qui aderãt, obſtupeſecit: ſed Pauli quoquè diſcipulum Sabam apertè oſtendit. Nam ſi propter ſolum fratris dolorẽ, nec carni parſit, & aduerſùs ignem ſuã oſtendit audaciam, quomodò is recuſaſſet eſſe à CHRISTO anathema, vt poſſent alii eſſe ſalui? Qui ergò aderant, cùm vidiſſent id quod factum fuerat, & ex iis ipſis ii, qui ad maiorem gratiæ menſuram peruenerant, & accuratè dijudicare poterant, quanta procedẽte tempore futura erat Sabæ virtus, cogitantes, illi quidem deceterò magis animum adhibebant, quàm eius poſtularet adoleſcentia: iurè autem Deo agebant gratias. Sed ſunt hæ quidem narrationes conuerſationis eius in Flauianis, vt ipſe poſteà Gregorius patruelis illius mihi tradidit, non leuis aliquis & ei ſola neceſſitudine coniunctus, ſed etiam ex vita factis magnum afferens argumentum veritatis.

Vide Crucis ſignaculo maximũ patratum miraculũ

Dan. 3.

Rom. 9.

Quædam autem in corde agitans, cùm diuini deſiderii nullum modum noſſet, nec ſacietatem, in animo habebat ire in ſanctam ciuitatem, & contemplari loca ſancta, luſtrareque & viſere patres, qui erant in ſolitudine: & ea frui, quæ ex ipſis percipitur, vtilitate, aut etiam imitatione eorum vitæ inſtitutionis, oſtendere acriorem impetum ad virtutem. Si enim malæ conſuetudines & congreſſiones poſſunt bonos mores corrumpere: quanto magis bonos mores bonæ adiuuabunt, & pulchrè deducent ad viam, quæ fert ad virtutem? Accedit itaquè ad Præfectum monaſterii, & animum aperit, & ab eo petit, vt liceat ſecedere. Ille verò non permittens, ſed volens imperare iuuentuti iam moderatæ, & quæ admodum pulchram habebat animam, non audiebat obſecrantem, & peregrè proficiſci properantem non dimittebat, & ipſum omninò conabatur detinere. Deindè cùm ad eum è ſuperis diuina quædam aduenisſet viſio, mandat vt Sabam dimittat, nec prohibebat, quò minús peregrè proficiſcatur. Ille ergò perſuaſus viſione, eum dimiſit, & inuitus volenti permittit, vt exeat. Ille autẽ

Abbas eũ per viſum iubet eum

id, quod deſiderabat, conſecutus, & cum precibus illinc dimiſſus, Deo duce pulchri illius itineris, tendit Hieroſolyma: cùm in hoc quidem monaſterio annos decem tranſegiſſet, ætatis verò ageret annum octauũdecimum, quo Marcianus & Iuuenalis ambo pii ac religioſi, ille quidem ab Imperio, hic autem à Pontificatu, morte deſiſtunt.

dimittere peregrè iturũ ad loca ſãcta

Cùm verò hyeme veniſſet Hieroſolyma, & à quodam ſene Cappadoce in monaſterio ſancti Paſarionis hoſpitio eſſet exceptus, tunc quidem apud ipſum hyemat. Poſteà autem aliis aliò beatum trahentibus, & vim afferentibus, ut, qui ab illius virtute multo magis viciſſim attraheretur, & ut apud ſe maneret, unoquoque rogante, eo autem ſene, qui ipſum primò hoſpitio acceperat, rogante, nè recederet à monaſterio: ille tanquàm eius, quæ Deo conuenienter agitur, uitæ matrem quietem amans & ſilentium, non induxit in animum, ut cum ullo quidem eorũ cohabitaret: ſed cùm de magno accepiſſet Euthymio, (nitius n. eius ubique prędicabatur) captus eſt uehementi deſiderio cum eo congrediendi: eſt enim ſimile ſemper amicum ſimili. Et quoniam ille non ſecùs ac Heſperus, in ſolitudine quæ eſt ad Orientem, clarus erat miraculis & doctrina, deſiderabat Sabas frui luce bonorum Euthymii, & cum eo lætari, & ali radiis illius uirtutum, & non ſecùs atquè generoſæ plantæ, in anima & ſpiritaliter augeri. Atque ei quidem, quod dictum eſt, monaſterio diuinitùs præerat Elpidius. Cùm hoc autem deſiderio teneretur beatus Sabas, accedit, & id enunciat beato Elpidio. Cùm uerò inueniſſet eum quoquè eſſe in eãdem ſententia, diuinis illius precibus acceptis pro alio uiatico, ad magnum Euthymiũ tanquàm filius ad patrem, non ex ſanguine, ſed ex uirtute potiùs trahens cognationem, accedit.

Huius vitã habes Tomo 1. die 20. Ianuarii.

Cùm ergò aliquot illic dies manſiſſet, ad ſynaxim de more eunte Euthymio, ad eius pedes prócidit, rogans, ſupplicans & obſecrans, ut fieret eius ouis rationis particeps, & ab ipſo paſtore paſceretur cum aliis. Magnus Euthymius, qui in exercendis pueris erat pręſtantiſſimus, ut qui omnium certaminum ſpiritalium fecerat periculum; cùm uidiſſet Sabam adhuc iuuenem, dubitans nè ardor eſſet ſolùm, non habens rationis iudicium & grauitatem, quæ ex ea proficiſcerẽ, non priús permiſit ut habitaret cum monachis, qui erãnt in Laura, quàm totam monaſticam perſecutus eſſet uitæ inſtitutionem, quę eſt in cœnobio, & oſtendiſſet eam, quæ exigebatur, abſolutionem. Quinetiã ei dixit: Non conuenit omninò, o fili, ut qui eſt iuuenis, Lauram habites. Hoc enim neque Laurę ulla affert utilitatem, neque tibi expedit. Sed ſi me audias, ibis nunc in inferius monaſterium ad Abbatem Theoctiſtum, apud quem ſcio fore, ut tu maximam accipias utilitatem. Cùm beatus his acquieuiſſet Sabas, (nam pręter alia didicerat etiam obedientiam) & quæcunque ipſe mandaſſet, ſe prompto & alacri animo facturum promiſiſſet, (ideò enim, aiebat, ad te confugi, ut per te ſalutem aſſequar) eum continuò illuc mittit ad beatum Theoctiſtum, iubens ut eius magnam curam gereret. Dicebat enim ſe reuerà uidere in eo infuſam ſpiritus copioſam gratiam, & eum non multo interiecto tempore ſua gloria eſſe impleturum uniuerſum orbem terræ: uera, inquam, gloria, & quæ nullum finem ſit habitura. Quæ quidem talem finem ſunt cõſecuta, & oſtenderũt eſſe ueram illius prędictionem. Nam & ipſe plurimã partem ſolitudinis effecit habitabilẽ; & Lauram extruxit maximã earum, quę ſunt in Palæſtina, & ab omnibus, qui uitam elegerãt anachoreticã, tanquàm paſtor eſt agnitus, eis affectus regula ad ſanctitatem. Nam & mores eis tradidit, & legẽ impoſuit, doctus ab Euthymio; & ſeipſo utens exẽplari; ut

S. Sabas cupit eſſe cum Euthymio, ſed is eum non admittit.

Euthymii de Saba prophetia.

nullum imberbem in Lauram admitterent:quod quidem & apud patres veteres fiebat, & diligenter ab illis obſeruabatur.

Cùm ſic ergò diuinus Sabas fuiſſet in B. Theoctiſti poteſtate,ſeipſum totum purè Deo tradit, & totus in illius verſatur deſiderio. Cùm autem ſciret eſſe duplicem ſui conſtitutionem,ex anima, inquam,& corpore,duplicem excogitauit etiam exercitationem:nunc quidem corpore laborans,nunc autem anima, & nūc quidem dies tranſigens in laboribus corporis, nunc verò integras noctes inſomnis peragens in precibus. Nunc aquam portans,nunc ligna ferens,& omnibus, quibus fuerat creditum aliquod miniſterium, ſuſtinens illorum operationes. Erat enim cum animi fortitudine, procera quoquè corporis magnitudine,& admodum robuſtus. Et ipſe quidem alias alia ſubibat miniſteria,& ipſam etiam malorum curā:& ante omnes quidem veniebat ad ſynaxim: poſt omnes autem rurſus recedebat, promptoque & alacri animo diuino ſeruiebat miniſterio : & his omnibus veluti ſacrā imponebat ſummam, obedientiam ſcilicet & moderationem. Quocircà hoc mirabatur vniuerſa multitudo monachorum, ꝙ ætatem tam teneram virtutum ornaret corona & perfectio. Cùm uerò quæ eſt ex Deo,ſemita æquabiliter & inoffenſè ab eo dirigeretur, eum aliquo modo ſupplantare,& ne progrederetur, ſiſtere conabatur malignus: etiamſi ille eum doloſè aggrediens & malitioſè, ab eo rurſus eſt repulſus generoſo & valde forti animo. Quiſnam autem fuit modus inſidiarum?

Exercitia corporis et animæ.

S. Saba magna perfectio in ætate tenera.

Erat quidā monachus genere Alexandrinus, nomine Iohannes. Is iā longo tempore moleſtus erat beato Theoctiſto, vt ei permitteret ire Alexandriam, vt paterna bona illic diſponeret: (reſciuerat enim parētes paulo ante eſſe mortuos) Atque ille quidē,vt volebat,dimiſſus,petebat vt ſanctus Sabas eſſet ſibi ſocius itineris,vt quem ſciret eſſe generoſum ac ſtrenuum, & qui cuperet & poſſet eſſe particeps laborū aliorū. Cùm beatus ergo Theoctiſtus annuiſſet Iohanni petitionem,Sabam quoquè emiſit. Hoc autē, vt diximus, fiebat arte maligni,vt ab eo qui eſt ex Deo,curſu eum reprimeret,& in mundo,& in ijs quæ ad hunc mundum pertinent,eum occuparet. Sed qui profunda & occulta aperit,non permiſit vt eius laterent inſidiæ. Nam cùm ex Palæſtina profecti agerent Alexandriæ, & ambo occupati eſſent in quærendis rebus Iohānis, agnoſcitur à parentibus Sabas admirabilis,qui nupèr illuc migrarant propter expeditionem,ſicut iam antè oſtendimus. Cùm aūt ſic euaſiſſet notus paternis oculis,fuit rurſùs Sabæ principium ſecundum certaminum:& cum maiori tunc luctatus fuit neceſſitate, q̄ quæ fuerat cum patruo & auunculo. Inſtabant.n.parētes,quid non facientes,aut à qua arte & machinatione abſtinentes,vt Sabę perſuaderēt, vt vellet cum eis habitare,& decætero apud eos degēs,patris ſuſciperet militiam,& pro illo* habitaret? Ille verò cùm eſſet celeris & acris ingenii,cognoſcit hoc fuiſſe excogitatū à maligno,vt parentum miſericordia relaxaret contētam eius exercitationem,& ſpiritalium rerum deſiderium redderet frigidius. & eorum quidē amori ſapiēter opponit Dei deſideriū,dicens ſe timere illud preceptum,quod illos ſtatuit eo eſſe indignos,qui deſiderium parentū ei prę́ferunt,& non crucem ſuſtulerūt, & eum ſunt ſecuti:Mundanæ autem huic militiæ,verè angelicam & diuinam: Si terreſtris regis miles,dicens,qui conſpectus fuit ordinem deſerere,magnas luit pœnas : quantum eſt periculum, ſi qui eius,qui eſt vere rex, miles effectus,& in numeros illius adſcriptus, proprium ordinem reliquerit, & tam paruam militiam ea permutauerit? Illud tandem adiecit ijs,

Inſidia diaboli.

for. militaret.*

Mat. 10.

Nota monache apoſtata.

quæ dicta fuerant, quòd nec eos quidem decæterò parentes vocare ſuſtinuerit, ſi eos ampliùs viderit rogantes & contendentes, vt à pulchra illa deficiat militia.

Cùm neſcirent ergo parentes, quid agerent,ceſſerunt filii conſtantiæ,& tandem vel inuiti conceſſerūt quidem, vt abiret:eum autem vehementer rogarunt, vt ſuæ pecuniæ acciperet aliquid ad parandum viaticum,quo opus habet peregrinatio. Atque illi quidē prompto & alacri animo Sabæ præbebant viginti aureos:ipſe vix tribus acceptis,eiſque,ꝙ rogarent parētes,ne eos deſpiceret, ſoluit Alexandria vnà cū Iohanne. Quòd autem propter parentes eos tres aureos acceperit, non eſt procùl quærenda probatio. Cùm enim iam veniſſet in monaſterium, eos ferens dat in manus Theoctiſto, ipſe nihil volens habere propriū: & alioqui ne malignus hinc acciperet occaſionem ſuggerendi ei cogitationem auaritiæ. Iam verò decē annos illic diuinus tranſegerat Sabas, & beatus è viuis exceſſerat Theoctiſtus: quem cùm ſanctè magnus ſepeliſſet Euthymius,pro illo quendam Marin, virū non paruifaciendum, elegit prę́fectum monaſterii. Cùm aūt in duos annos vixiſſet poſt ſuſceptam præfecturam monaſterii,è vita excedit. poſt quem diuin9 Euthymius cuidam Longino viro bono monaſterii cōmittit rectionem. Illo autem tempore admirabilis Sabas iā triginta annos natus, cùm reſplēduiſſet in vniuerſa monaſticę uitæ inſtitutione,& obiiſſet omnem rationem exercitationis, capitur amore ſolitudinis: & cùm non poſſet ferre uim deſiderii,accedit ad Lōgium, petens quem deſiderabat ſeceſſum. Ille veró (neſciebat enim, quomodò hoc ei ex ſe permitteret) de eo refert ad magnum Euthymium. Is autem cùm oppletas haberet aures Sabæ virtutibus,quinetiam ipſe quoquè rectè ſciret viri perfectionem, & in rebus ſpiritalibus ardorem & conſtantiam,continuò reſcribit ad Longinum, ne ei eſſet impedimento, quò minus ſuum exequeretur inſtitutum: ſed ei permitteret vti quiete & ſilentio quinque dies hebdomadę. Sciobat enim fore,vt omninò rectè vteretur ſolitudine,& haberet occaſionem ad Deum aſſcenſionis. Sic ergo ei permiſſo ſilentio,compos iam affectus eius, quod deſiderabat, ingreſſus eſt monaſterii ſpeluncam,quæ vergit ad auſtrum;quinque quidem dies hebdomadę intus degens, & nihil cibi ſumens, ſed ſolùm vacans precationi,& labori manuum: Sabbato autem egrediens,& ſeipſum ſuperans in acceſſione eius,quod eſt melius,& quinquaginta numero confectas ſportas, quas ſolent vocare Μαλάκια,afferens: Die autem Dominico cùm collegiſſet tot ramos palmarum, quot ſciebat ſibi in hebdomada ſufficere ad operandū, ingrediebatur ſpelūcam. Et hoc modo perpetuos quinque annos ſe exercuit.

Monachi non debēt habere proprium.

S. Saba degit in ſpelunca mirè abſtinens &c.

Deindè diuinus Euthymius cùm eum vidiſſet ſic viuentem, eum ſumpſit cum Domitiano ſocium decertationis ad certamina,quæ ſuſcipienda erant in ſolitudine, cùm de eius mente factus eſſet certior, & eum vocaret παιδαριογέροντα, id eſt,puerum ſenem, & ut qui exercitationis eſſet præceptor optimus, ad ſublimiores eum virtutes exerceret. Et quoniam conſueuerat admirabilis Euthymius decimoquarto menſis Ianuarii egredi cum Domitiano in vaſtam ſolitudinem Rubę, & illic tranſigere ſanctiſſimos dies ieiuniorum, egreſſus quidem eſt, vt conſueuerat. Ei autem aderāt Domitianus & Sabas:ingrediebātur vero per ſolitudinem, quæ vergit ad meridiem, ultra mare mortuū:& cùm iter diù produceretur,ipſa ſolitudo,q̄ eſt & arida & aquæ expers,& re ipſa ab omnibus deſerta, Sabæ ſitim accēdebat vehementem: & viæ prolixitate & ſiccitate efficiebat,vt iā defatigaretur &

deſi-

deficeret, neque pedibus vti poſſet ad ingrediendum. Atque ille quidem cùm defeciſſet, humi iacebat, neſcio an naturali aliqua ratione, vt ſolet fieri iis, quæ ſunt huiuſmodi, propter magnam calidi frequentiam conſumpto humido: an quòd Deus vellet oſtendere Sabæ adhuc opus eſſe maiori fortitudine. Iacebat verò parua, vt ità dicam, viuens parte animæ, & iam apertè oſtendens ſe deficere. Cùm eum autem ſic affectũ magnus vidiſſet Euthymius, & ipſe non minus eſſet animo perturbatus, parum quidem ab eo recedit: humi verò procidit, & cùm cor ad Deum ſuſtuliſſet: Domine Deus, inquit, da aquam in terra ſitienti, iam deficientem iuuenis huius conſolans animam. Sic dixit, cùm Sabam protinus acceríiuiſſet, ter fodit ligone, & terra vim ſenſit diuiniorem, & paruit nutibus, qui ſub adſpectum non cadebant: & quæ erat deſerta, & aquæ expers, aquam genuit, & protinus aquam emiſit limpidiſſimam, & maximè probabilem. Sabas autem cùm illam bibiſſet, tunc reſtinxit ſitim, & ſatis eſt recreatus: & latenter vim accepit diuinam, adeò vt de cætero alacriter ferre poſſet difficultatẽ ſolitudinis.

S. Euthymius ſuis precibus impetrat aquam à Deo.

Cùm ſic ergo S. Sabas ſe gereret in ſolitudine, & magnum imitari Euthymium, & tanquàm ad exẽplar archetypum, ad illius vitam intueri ſtuderet diligentiſſimè, parum temporis interceſſit, & cùm ille magnus virtute Euthymius ibidèm obdormiiſſet, verè beatam quietem eſt aſſecutus. Sed cùm poſt illius deceſſum, monaſterium ocio & ſocordiæ paulatim ſe dediſſet, longo tempore aufugit B. Sabas, & habitabat in ſolitudine, cùm Geraſimus eam, quæ eſt circa Iordanem, ſolitudinem non ſecus atque ſtella illuminaret. Sabas verò tunc attigerat triceſimum quintum annũ ſuæ ætatis. Iam autem aduerſus eum cœpit bellum dæmonum, non obſcurè nec latenter, ſed apertè & ità, vt oculis cernerentur, eum inuadentium. Nam cùm illã Deo gratam moram traheret in ſolitudine, eſſet autẽ nox media, humi verò accumbebat, vt labores parũper remitteret, videt quoſdam dæmones, qui ſcorpionum & ſerpentum ſpeciem erant imitati, & eum inuadebant, & omnibus modis tentabant eum perterrefacere. Atque primùm quidem parum veretur: deinde cùm citò intellexiſſet cuiuſnam eſſet machinatio, audacter ſurgit ad precationem, & in eius lingua verſatur pſalmus: Hoc autem erat quod canebatur, Non timebis à timore nocturno: ſed ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulabis. Talibus armis vtebatur Sabas aduerſus dæmones. Solummodo ergo ſic locutus eſt Sabas, & venenata illa animalia, tanquàm fumus, ſtatim euanuerunt, & diſſolutum eſt viſum in aerem.

S. Euthymius obit.

Geraſimus monachus.

Dæmones infeſtant S. Sabam.

Pſal. 90.

Cùm aliquot autem dies deinceps interceſſiſſent, rurſus eum adoritur ſatanas, leonis formam ſuſcipiẽs, torueque & furioſe intuens, & tãquam qui impetum eſſet in eum facturus: impetum verò rurſus ſuſtinens, & vitans congreſſionem. Ille autem cùm cognouiſſet eſſe maligni inſultum, & ideò uiſione minime eſſet conturbatus: Si accepiſti, inquit, contra me poteſtatem, cur reprimis impetum? Ego ſum paratus, Dei cedens nutibus, & non multum me offerens, vt deuorer. Sin minus, cur fremis & exultas inaniter? Ambulabo enim, & conculcabo te leonem, munitus Chriſti virtute. Hęc dixit diuinus Sabas: & protinus aufugit belua, quæ latebat ſub ſpecie leonis: omnes autem feræ ab illo tempore fuerunt magis manſuetę & obedientes: adeò vt ipſe vnà cum eis verſaretur, & nihil omnino læderetur è cohabitatione. Cùm uerò ſic ſe gereret Sabas, ei prætereunti in via quatuor occurrunt Agareni, qui fame valde laborabant, & indigentia vehementer erant afflicti. Cùm autem iam propiùs acceſſiſſent, illi quidem qui fame vrgebantur, eũ diligenter circumſpiciebant, & ſcrutabantur, & naribus quodammodo odorabantur, an aliquid cibi afferret. Ille uerò (o miſericordiam & paternum animũ) placidis eos intuens oculis, cùm nihil haberet aliud, quo ipſos aleret eſurientes, ea quibus ipſe alebatur in commune propoſuit: & extenſa ſtatim pelle ouilla, meleagriorum radicibus & arundinum * cordibus eos excepit. Mirati autem barbari eius promptum & liberalem animum, tunc quidem vrgentem famem, vt licuit, ſedarunt. Poſtea verò remunerantes eius hoſpitalitatem, (ad talem enim ſimplicitatem & benignitatem vel feræ ipſæ placidũ adſpexiſſent, nõ ſolum animi hominum, quibus eſt à natura inſita manſuetudo) venerunt afferentes caſeos & dactylos. Ille autem qui ſicut apes laborioſę, ſciebat ex omni parte colligere id quod eſt utile, ex eo cepit occaſionem maioris modeſtiæ, & ad ſui condemnationem & compunctionem deuenit vehementiorem: Hei mihi, dicens, o anima: eccè enim hi quidẽ barbari vel parui illius noſtri fuere memores beneficii, & referre gratiam ſtuduerunt tam præclarè & munificè. Nos autem, qui quotidie fruimur bonis creatoris, nullam ei ſtudem' viciſſim referre gratiam per mandatorum obſeruationem. Quænam ergo de cætero excuſatio, quęnam nobis dabitur venia? & ſic multos dies compungebatur animo. Sed hæc quidem facta ſunt à Saba admirabili, cùm degeret ſolus in ſolitudine.

Conténit terricula menta dæmonis.

Illæſus viuit inter feras.

** Cortici b' legẽdũ opinor.*

Poſtea autem accedit ad eum quidam monachus, nomine Anthus, vir amicus uirtutis, qui ipſe quoquè longo tempore verſatus fuerat cum B. Theodoſio. Is cum Saba vinculis ſpiritus tunc colligatus, permanſit de cætero ab illo inſeparabilis. Cùm verò ſic eſſent inter ſe coniuncti, eos inuadunt quidam Agareni planè barbari, & animo maligniſſimi: qui quidem volentes honeſtam accipere occaſionem, ut perinde, ac iniuria affecti, ſe uiderentur vlciſci, non autem priores facere iniuriam, mittunt ad ſanctos vnum ex ſuis uelut quandam eſcam, vt ſi illi uel minimum impetum feciſſent in eum, qui miſſus fuerat, ipſi ambos inuaderent & interficerent. Non enim ex animo illorum, ſed ex ſeipſis vniuerſum iudicabant, ſimiliter eſſe moribus barbaris ſanctos exiſtimantes. Illi verò cùm periculũ protinùs præuidiſſent, nulla re alia, quàm ea, in qua ſola poterant confidere, nempe precatione, aduersùs eos armabantur: & cùm ſimul inclinaſſent & genua & animos, Deum rogabant ardentiſſimè, ut liberarentur ab illorum inſidiis: Hi in curribus, Domine, dicentes, & hi in equis: nos autem in nomine tuo magnificabimur. Quoniam non in fortitudine equorum, nec in tibiis virorum delectaris: ſed in contritione cordis & humilitate nomen tuum inuocantibus. Sic finem acceperunt eorũ preces, & terra dehiſcens, quomodò olim Dathan, ita etiam tentatorem illum, qui ad eos miſſus fuerat, in aliorum conſpectu deuorauit. Cùm aũt illud nouũ vidiſſent miraculũ, ſtatim magno timore afficiuntur, & ſe conicientes in pedes, longe recedunt. Ab illo uerò tempore diuina à ſuperis ad Sabam aduenïens gratia, ità eum affecit, vt deincèps nihili faceret barbarorum inſidias: & non ſolùm ab eis non vinceretur, ſed ne terreretur quidem penitùs.

Anthus monach' degit apud S. Sabam.

Pſal. 19.

Pſal. 246

Nota terribile Dei iudicium

Num. 16

Sed tunc quidem primùm diuinus hic Sabas euadit notus B. Theodoſio, cùm eis ad hanc cognitionem Anthus pulchre interceſſiſſet. Deindè autem & ſolitudinem facit Sabas habitabilem, & Lauram in ea conſtruit: quam omnium clariſſimam & maximã, & vitæ & multitudo eorum, qui in ipſa habitabãt, breui tempore effecerunt. Verumenimuerò operæpreciũ eſt repetere, vndenàm & quẽadmodùm conſtituta ſit Laura: & quiſnam locum oſtenderit, & mandauerit illic iaci fundamentum. Iam quatuor annos tranſegerat

Lauram condit S. Saba.

rat hic admirabilis Sabas in ſolitudine. Cùm fuiſſet
autem aliquando in excelſo illo colle, in quo celeber
rimi Theodoſij doctrinæ fructum percepiſſe dicitur
beata Imperatrix Eudocia, in cōſueta precatione per-
noctans, videt viſionem quandam admirabilem, ſplē
dore coruſcantem & veſte lucida, ei oſtendentem tor
rentem, qui à Siloe defluit ad auſtrum: & denuncian-
tem, vt habitaret torrentis ſpeluncam, quæ vergit ad
Orientem: & ei pollicentem auxilium ex ſancto, & a-
limentum ab eo, qui vel ipſis iumentis producit fœ-
Pſal. 146 num. Et fuit quidem viſio eiuſmodi. Ipſe autem ma-
gna ea viſione affectus lætitia, cùm ſtatim è colle de-
ſcendiſſet, quadam diuina & ſapiente prouidentia,
tanquàm ab aliqua dextera, deducitur vſque ad ſpelū
S. Sabas ī ſpelunca moratur. cam. Quadrageſimo itaque anno ſuæ ætatis cœpit ha
bitare hanc ſpeluncam, quando Anaſtaſius quidem
Archiepiſcopus Hieroſolymitanus, cùm impleſſet de
cimum annum ſui patriarchatus, cum eo vita quoq;
exceſſit, ſui pontificatus ſucceſſore relicto Martyrio.
Zeno verò Imperator Romanorum, interempto ty-
ranno Baſiliſco, cùm is viginti menſes obtinuiſſet ty-
rannidem, rurſus accepit imperium.

Cùm hanc ergo ſpeluncam habitaſſet magnus Sa-
bas, quoniam ea in aſſcenſu magnam habebat difficul
ἑπτάστομος, ſeptē habens oſtia. tatem, quando vellet egredi aquatum, (fons enim di
ſtabat quinquaginta ſtadia, qui nominatur Heptaſto-
mus) ab eo deſupèr appendens funem, ſic ſuum aſſcen
ſum & deſcenſum effecit faciliorem. Cùm is autem re
rum neceſſariarum nullam aliam curam gereret, ſed
contentus eſſet herbis, quę naſcebantur propter ſpe-
luncam, Deus qui mandauit Sabæ, vt ſubiret ſpelun-
cam, ipſe ea quæ promiſſa fuerant, deducit ad exitū.
3. Reg. 17 Quomodò enim Eliæ prophetæ, qui olim ingreſſus
erat montem Sidoniæ, & ſeipſum abſcondebat: ità
nunc quoquè mittit ad iuſtum eos, qui res neceſſarias
erant ſuppeditaturi, niſi quòd ad illum quidem cor-
uum: ad hunc autem, quoſdam homines, licèt barba
Barbari qdā aluīt eum. ros, mites tamen & moderatos, & qui nihil aliud æ-
què ſciebant, àc virtutem habere in honore, qui ipſi
quoque tanquàm ab aliquo quem non videbant ma-
nu ducti, rectà perueniunt ad ſpeluncam: & cùm per
quendam funiculum aſſcendiſſent ad Sanctum, vbì vi
derunt illic vitam planè illaboratam, & nulla omni-
nò ſupellectille instructam, nec vllis ornatam vtenſi-
libus, virtutem adeò iurè ſunt admirati, vt magniface
rent vel illius ſolùm ſeruire miniſteriis. Sibiipſis qui-
dem certè imponunt veluti voluntaria quædam vecti
galia, vt certis quibuſdam diebus illuc venientes, ad
illum afferrēt caſeum & panem & dactylos, & ſi quid
erat aliud ad vſum neceſſarium: Deo hęc ſapienter
contexente & admirabiliter, vt Sabæ minimè deeſ-
ſent neceſſaria, & iis, qui ea afferebant, magnam con-
ciliaret mercedem ea ſuppeditatio. Atque quinque
quidem annos ſic Saba tranſegit in ſpelunca, ſolus
cum ſolo Deo conuerſans, & fruens bono quietis ac
Victus ab illo dæmō, turpiter fugit. ſilentij. Quinto vero anno iam deſinente, ſimul etiā
deſierunt in eum maligni artes, & machinationes:
qui verſo tergo turpiter fugiebat eum ſuis ſatelliti-
bus & dęmonibus, & nec virum quidem ampliùs in-
tueri poterat.

Cùm autem iam ſic eſſet ſecurus à dæmonibus, nec
ei moleſtia afferretur ab hominibus, quietisque & ſi-
lentii eſſet amator vehemens, attamen cum non ſo-
lum quæreret quod ſuum erat, ſed etiam curam gere
ret ſalutis aliorum, immo vero etiā ei iuſſiſſet Deus,
dedit ſe ſolicitudinibus, & priuatus fuit ſilentio, re ip
ſa implens id, quod dictum fuerat a propheta: Con-
Eſa. 2. ſcindite gladios veſtros in aratra, & lanceas in falces:
iubens ijs, qui ad perfectum boni habitum peruene-
rant, & iam hoſtes fugarant ac profligarant, tranſire
ad colendos agros animæ fratrum, nimiùm ſylueſtres
fructus. res, eosque mundandos & reddēdos fertiles fructus
ſpiritus. Agebat autem tunc ætatis annum quadra-
geſimumquintum. Multis vero ex multis locis illuc
Plurimi ad eum ſe adiūgūt, mundo cō tempto. confluentibus, & maximè quicunque à mundo, & ab
omnibus, quę ſunt mundi, recedētes, in monte verſa
ri elegerāt, admirabilis ille grex celeriter augebatur;
beato Saba cum alia ſpiritali eorum cura, aptum quo-
que locum vnicuique deputante ad cellarum ædifica
tionem. Quamobrèm videre licebat viros circiter ſe-
ptuaginta numero, omnes breui ad ipſum conueniſ-
ſe, omnes diuinos & à Deo inſpiratos, & qui Christi
mandata accuratè ſeruabant, implentes quendam ſe-
cundum chorum ſeptuagenarii numeri Apoſtolorū,
aut Angelorum eccleſiam Dominum laudantium.
Inter quos erat quidem Iohannes, qui nouæ poſteà
Lauræ præfuit, erat autem Iacobus quoquè, qui Lau-
ram Pyrgiorum ædificauit in Iordane, Firminusque
& Seuerianus. Ex quibus alter quidem ædificauit Lau
ram, quę eſt in Maliſcha: alter verò monaſterium, quod
eſt in Maricha: & Iulianus opifex Lauręs, quę eſt in Ior
dane, quæ nominatur Elceraba, & reliquorum ſancto
rum catalogus, quorum ſingulorum meminiſſe, &
eos nominatim perſequi, propter multitudinem re-
cuſat oratio.

Cum eos ergo omnes diuini Sabæ virtus quaſi tu-
ba acutius clariusque procul inuocaſſet, illic quoque
ſtatuit maximam Lauram conſtituere, vt per hanc ſo
litudinem eis compararet ſupernam Hieruſalem.
Et primum quidem in colle, qui eſt in fontibus torrē
tis, qui ſunt ad boream, turrim ædificat. Deindè vero
inter torrentem domum excitat oratoriam: & cùm
in ea ſacram menſam ſtatuiſſet, & templum dedicaſ-
Miſſæ celebratio. ſet, cùm videret ex ſacratis aliquem ad eum acceden-
tem, cum faciebat in eo diuinum celebrare myſteriū:
ipſe propter magnam in Deum reuerentiam, modè
ſtiamque inſignem & humilitatem, rem fugiens, &
omnibus modis differens ſacerdotium. Cùm templū
Preclarè inſtituit monachos ſuos. autem ſic excitaſſet, & Lauram illic conſtituiſſet, in
cura gerenda fratrum deinceps ſtudium & operam
ponebat. At verò, qui eſſet acuto & ſubtili ingenio;
& peruaſiſſet omnem formam & rationem exercita-
tionis, in illos ſe admodum aptè gerebat & congruē
ter: alios quidem adhortans, altos verò admonens;
alios autem increpans, & omnes, vt ſemèl dicam, ge-
nerosè ac ſtrenuè reſiſtere maligni artibus efficiens,
& non puſillo & abiecto animo ferre labores ſolitu-
dinis: neque in animi cadere angorem, quod quidem
apertè eſt ars maligni: ſed ſpe futurorum confirmari
ac roborari. ab angore enim vinci & triſtitia, & defa-
tigari in laboribus, eſt animi plenè mollis & effœmi
nati, & qui non habet viriles & generoſos ſpiritus.
His & ſimilibus vtens ad eos admonendos, effecit di
ſcipulos ſuperiores quauis difficultate, quicquid in-
tercedebat aſperum, & vllam afferebat offenſionem,
diſſoluens, & faciens eos maligni tela ſuperuolare;
& leues eis pennas faciens ad virtutem: in rebus au-
tem neceſſariis, & quæ vſum requirebant [illegible]
lem, & precibus eos ſæpè adiuuabat, & clanculùm
eis opem ferebat: ne, ſi plus, quàm poſſent, ferre
tentaſſent, tandem defatigarentur, quod quidem e
ſtigiò declarabit oratio.

Nā procul quidē à ſpelūca, vt iā prius diximus, ſine
bat aqua. Hoc vero malè habebat monachos, & in ea
importāda magna afficiebātur moleſtia. Ille ergo bea
tus nō ſuſtinēs eos uidere id tā moleſte ferre, ſe tunc
noctu dedens precationi, Deum orauit uehemen-
tiſſime, dicens: Domine Deus noſter, ſi res eſt tuę inef
fabilis ſapientiæ prouidentia, ſi hoc eſt omnino tuæ
bonæ uoluntatis & gratiæ, ut præſens locus habitet,
& flo-

Precibus impetrat aquam à Deo.

& floreat hominibus ſanctum tuū nomen ferentibus, ipſe nunc quoq; nos intuere propitius, & alicūdè nobis aqua ſcaturiat ad nos reficiendos & refrigerādos. Sic precatus eſt, & quidā ſonus ſtatim eius pulſat aures. Videbatur autem ſonus infernè emitti ex torrente: & cùm deſpexiſſet, luna iam illuſtrante terram pleniſſimo lumine, videt quendam onagrum vngula pulſantem ſolum & fodientem: Deindè poſtq̃ terram latis fodiſſet & canaſſet, ore foſſæ impoſito bibentem. Ille itaque id, quod erat conſentaneum, reputans, Deum ipſos viſitaſſe, ſtatim deſcendit, vbi vidit onagrum fodientem. Cùm autem ipſe quoque parùm fodiſſet, (o ineffabilem tuam, Chriſte, gratiam) inuenit aquam, quæ emittebatur ex terræ viſceribus: quæ ab illo tempore vſque in hodiernum diem fluit per mediam Lauram, & neque creſcit hyeme, nec deficit æſtate: idque cùm hauriatur ferè ab omnibus, qui ſunt in regione.

Viſio ei. Gen. 28.

Rursùs verò cùm is aliquandò ſolus noctù deambularet circa torrentem, & pſalmos caneret Dauidicos, ei apparet colūna ignis apud ipſum præcipitiū, quod erat diruptum ad Occidentem torrentis. Videbatur autem columna in terra quidem fixa, capite verò cælos tangere. Cùm ille ergò hoc vidiſſet, ſcalæ q̃ olim apparuit Iacob, & illius terribilis recordatur viſionis: & ſtatim eum inuaſit timor commixtus lætitia, vt qui dignus eſſet habitus rebus tam magnis & tam arcanis. Cùm ergò perſeueraſſet in oratione, donèc luceret lux diei, pergit versùs Orientem, vbi ab eo viſa fuerat columna ignis, & offendit quoddam magnum & diuinum antrum, quod ſeruabat effigiē templi Dei. Ad Orientem enim erat quædam concha, quæ non humanæ, ſed diuinæ manus videbatur eſſe opus. In eo autem à tergo erat apertus latus quidā ingreſſus. Solis verò radius illinc influens, implebat domum copioſo lumine, & ſuauem intus præbebat aerem, & valdè bene temperatum, vſum implens Diaconici. Cum ſic ergò ædem illam inueniſſet diuinam, non manufacta ornatam pulchritudine, & ipſe quoq; pro viribus in eo artificioſè fuiſſet fabricatus, & naturali pulchritudini adieciſſet artis elegantiam, conſtituit Sabas, vt ſabbatis & diebus Dominicis in eo conſueta fieret glorificatio. Cùm autem vidiſſet quandā petram, quæ templum ſupereminebat, ipſe quidem eā delegit ad habitandum. Cùm uerò vellet ſemper manere in hoc diuino templo, & rurſus ne eius qes & ſilentium conturbaretur, prouideret, illud ſua ſpōte conſtructum tectum Diaconici inſculpit, & quandam illinc cochleam, quæ ſub turre latebat, ædificat vſque ad petram: per quam aſſiduè cum grata quiete & ſilentio latens ueniebat ad eccleſiam. Templum autē conſecrare, vt par erat, differebat, vt qui nec ipſe anderet ſuſcipere dignitatem ſacerdotij, nec alicui alii ex iis, quibus præerat, rem permittebat. Itā enim ſtatuebat ſacerdotium eſſe ſemper monachis cauſam ambitionis. Atque talis quidem fuit viſio: & ſic diuinum illud templum Sabæ eſt reuelatum.

Alias extrudit templum diuinitus fabricatum.

150. Monachi ſub Abbate Saba.

Cùm autem multitudo monachorum quotidianis creſceret acceſſionibus, & breui perueniſſet ad numerum centum & quinquaginta, aucta quoq; eſt ex vtraque parte torrentis cellarum ædificatio, & Sabæ cura & diligentia perfectum eſt, ut & iumenta ad miniſterium, & alia quæ ſunt apta ad vſum corporis, poſſiderent monachi: ne neceſſariarū rerum indigentia, eis ſæpe ſpecie pulchra & honeſta eſſet occaſio pergendi ad mundum, neglecta quiete & ſilentio. Cùm ergò eius fama breui tempore in omnem partem peruaſiſſet, multi ad eum veniebant cū multis pecuniis, quod illi præbuiſſent, hoc ſolum lucrifacere arbitrantes, & id tutò ſe habere reputantes. Has autem diuinus accipiens Sabas, non immiſit in crumenas, nec abſcōdit in penetralibus: ſed cōſumpſit ad fabricanda ædificia monachis conuenientia, & ad ſuppeditanda alia, quæ erant eis uſui: maximè cùm & Martyrius, qui tunc ſedem obtinebat pontificiam, eſſet in eum optimè affectus, & ei familiaritate coniunctus, eumq; & reuereretur, & in magno honore haberet. Sed cum Patriarcha octauo anno ſui Pōtificatus è vita exceſſiſſet, & Saluſtius ſedē poſt illum accepiſſet, iā quadrageſimū octauum ætatis annū agente B. Saba, quidā ex Laura prauis animis, menteq; peruerſa & illiberali, qui planè erant canes, & ut cum diuina dicam ſcriptura, ſpiritū non habebant: qui parum curantes exercere linguā ad canendum cantica Dauidica, eam diligenter exercuerūt, ut mouerēt aduerſus Præfectū, & pacifica apud eū dicentes, (nā hoc quoq; eſt Dauidis) ad iram dolos cogitabant. Nam cum frumento ſæpe etiam naſcūtur zizania, ſicut rubus in vinea, & ex diſcipulis cernitur vnus proditor, & Eliſei diſcipulus erat Giezi, & Eſau cōſtat fuiſſe fratrem Iacob, & Cain Abelis.

Multa ei pecunia donatur.

Iudæ 1. Pſal. 34. 4. Reg. 4. Gen 25. & 4.

Calumniantur S. Sabam apud epiſcopū Hieroſolyma.

Seditioſi ergo iſti (oportet. n. nō ex nominibus ſed ex ſtudiis potius illos vocare) mala meditantes aduerſus diuinū Sabam, veniunt in ſanctā ciuitatem, & ad Saluſtiū Epiſcopum linguis doloſis, aut, vt melius dicā, cordibus accedentes, eū quærebant, qui eſſet pfuturus. Ille aūt cùm eſſet ſapiens, & aures non haberet faciles, nec ea admitteret, niſi prius examinata, accuratè rogauit, quinā eſſent & unde. Illi vero dicebant ſe habitare propè quendam torrentem, & illic peragere certamina exercitationis, celantes nomen Sabæ. Sciebant. n. eum ex uirtute notū eſſe omnibus: quomodo ipſi ſtudiū ponebant, vt ex vitio cognoſcerentur ab omnibus. Cùm ij aūt ſæpe rogarentur, vt dicerent cuiuſnā eſſet torrens, & quomodo vocareſ, cùm nō poſſent effugere interrogationē: Qui ab aliquibus, dixerūt, vocatur torrens Sabæ. Ille aūt, cùm intellexiſſet eū eſſe Præfectū, aduerſus quē iſti ſtruebrant calūniā, rogauit rurſus, Vbi eſt hic Sabas? Illi uero mittentes rūdere ad propoſitum, (o arrogantiā & amentiā) dixerūt eum non poſſe ſufficere curæ de tā multis ſuſcipiendæ, propter ſimplicitatē nimiam & ruſticitatē: lenitatē illius & moderationē, ſimplicitatē uocantes improbi, eo q̃ nollet hic populus, ut admirandus dixit Eſaias, aquam Siloe, quæ fluit ſilentio. Porrò autē illud quoquè addiderunt accuſationi, nempe nimiā in ſuſcipiendo ſacerdotio cautionem, dicentes neq; ipſum uelle eſſe ſacerdotem, neq; alteri, ut fiat ſacerdos, concedere. Sed hæc quidem illi.

Eſa. 8.

Quiricus uerò quidā ſacerdos, & uirtutis amator ardentiſſimus, cùm tunc adeſſet apud Epiſcopū, & q̃ dicti ſunt audiuiſſet: Quid uero, inquit, uos primi Sabā ſuſcepiſtis, an ille uos? Cum illi aūt rñdiſſent, illū quidem ipſos ſuſcepiſſe & congregaſſe, eis uero regēdis eū minimè nunc ſufficere, qui in magnā creuiſſent multitudinē, cùm eſſet agreſtior & ſimplex: Excipiēs rurſus Quiricus: Si ille, inquit, uos ab initio congregauit, & locū qui erat deſertus, cōſtruxit ad habitandū: quanto magis & ipſum locum iam conſtructū & habitatum, & uos qui in unum eſtis congregati, erit is aptus ad regendum? Cui enim in iis, quæ erant magis difficilia, opem tulit Deus, ipſe etiam omnino adiuuabit in iis, quæ ſunt minus laborioſa, & facilē ei reddet præfecturam & admirationē. Ad hæc illos, qui pacem oderant, cum quibus erat Sabas pacificus, & clam de proximo illiberaliter detrahebant, cùm nihil poſſent reſpondere, tunc dimiſit Epiſcopus: Conſiderate, inquit, in præſentia: craſtino autem die accuratius de his inquiremus. Et ſtatim quidē accerſit beatū Sabā, neſcientem cur eſſet accerſitus. Porrò uero eos quoque adducit, ad probandum quidem, ut putabāt,

mi iaceret, dicit beatum Sabam accedentem dixiſſe, Commēda nos Chriſto, pater. Cum uerò ne ſic quidē reſpondiſſet, ſed longum illud ſilentium in aliam adduxiſſet opinionem, accedens Sabas & tangens, inuenit eum iam expiraſſe & exceſſiſſe. Cōuerſus itaq; ad eum, qui ſequebatur, diſcipulū: Adeſdum, inquit, ò fili, ſancti componamus reliquias. Ad hoc enim fortaſſe nos Deus conuocauit. Hæc Sabas quidem dixit diſcipulo, & cùm iuſta feciſſent mortuo, & quæ de more cani ſolent cecíniſſent, & cū ſanctè & honorificè compoſuiſſent, depoſuerunt in quadā parte ſpeluncæ, magnis lapidib. aditum obſtruentes. Deindè illinc receſſerunt, & pridiè Palmarum, vt ſolebant, ad Lauram ſunt reuerſi.

Eū vità functū Sabas ritu Eccleſiaſtico ſepelit.

Sed hæc quidem ſunt, quæ à beato Saba facta eſſe in ſolitudine, tradidit hic præclarus Iohannes. Eodem autem anno, in quo & aucta eſt Laura, & diuinum illud templum fuit conſecratum, & Sabę fama manabat in omnem partem: accidit vt ex parentibus, qui, vt priùs à me dictum fuit, erant Alexandriæ, pater quidem è vita pręclarè excederet in inſigni numero Iſaurorum: mater verò Sophia cùm ante oculos vidiſſet mortem mariti, & alioqui eam valdè traheret fama filii, venditis facultatibus, continuò venit ad filium, magnam vim auri afferens. Quæ quidem cum eum lubenter adſpexiſſet, & lubentiſſimè apud eum diuerſata eſſet, ei perſuadet filius, ut omnibus quę sūt mundi renunciet, & uelut magnam & filio dignam, quòd illum in mundum produxerit, ab eo accipiat mercedem, nempe ab hoc mundo ſeparationem. Deindè paulopòſt mater quoquè decedit in filii ſuauiſſimis manibus, iam prouecta ętate, & uitę ex Deo agendæ inſtitutionem ſtudioſè & acriter perſequens. Sed eam quidem ſepelit ſanctus Sabas, & in cōmuni omniū matre condit venerabiliter: illius autem pecunias omnes Deo conſecrat, eas opportunè, & vt par erat expēdens. Lauræ enim hortos & habitacula ac diuerſoria per eas comparat. Quorum alterum quidem conſtruxit apud Hiericho, alterum verò apud ipſam Lauram ędificauit ex ipſis fundamentis: Vt illud quidē viatores, hoc aūt monachos reficeret & recrearet.

Mater eius decedit.

Operępretium eſt autem, ne illud quidem pręteremittere, quod accidit in ædificando illo in Laura diuerſorio. Vnum enim ex monachis miſerat Hiericho Sabas admirabilis, ut illinc quandam exportaret materiam Lauræ iumentis. Ille verò feruēte Sole torrefactus, laborabat ſiti vehemētiſſima, & iacebat in uiam deficiens, eſt enim uia admodùm deſerta, & planè aquę expers. Cùm tandèm autem illi uenisset in mentem beatus Sabas, diuinas illius preces tanquàm aliquod ſitis medicamentum implorabat: & ſtatim, qui in columna nubis deduxit Iſraëlem, ei quoquè expandit nubem aquam parturientem, & eum quodammodò tegentem, & inſtar roris refrigerantem & ei vires addentem. Sicque deſupèr nubem habens ſequentē, venit in Lauram. Sed hoc quidem vel abſente Saba factum eſt miraculum: perſequamur autem, quam cœpimus, narrationem.

Exod. 13.
Miraculū haud vulgare.

Cùm ſolitus eſſet magnus Sabas iis, qui à uiris bonis deſiderantur, diebus ieiuniorum peregrinari, ſicut diximus, venit ei aliquandò in mentem collē quoquè habitare, qui dicitur Caſtellium: qui quidem diſtat à Laura viginti ſtadiis: ad eum autem hominibus propemodùm nullus patet aditus, tam propter multitudinem dæmonum, qui eum incolunt; quàm proptereà, quòd ſit locus valdè aſper & agreſtis. Cùm in eo itaque colle fuiſſet, & Crucis oleum tanquàm terrorem aliquem inexpugnabilem in omnem partē diffudiſſet, & tutiſſimum eſſe ſuum ſtatuiſſet refugium, collem habitauit toto vertente tempore ieiuniorum. Sed primùm quidem graue bellum quotidiè in eū excitabatur, & tam vehementer eum aggrediebantur dęmones, & tanta in eum mouebatur tempeſtas, vt cōtinentibus malis propemodùm fractus & defeſſus eſſet exercitator, & iam conſideraret, quomodò è colle excederet. Sed qui olìm magno apparuit Antonio, ipſe quoquè Sabę nunc apparens, & eum bono iuſſit eſſe animo, & aduersùs malignam illam cateruam tantum ei dedit audaciæ, vt nec poſſent quidem illum ampliùs videre orantem: ſed hoc ſatis eſſet ad eos fugandos, ſi ſe ille ſolummodò conuerteret ad orationem, & hymnos ad Deū lingua ſua attingeret. Hinc factum eſt, ut iuſto Sabæ cor eſſet hilare, & traquillitate impleretur animus.

Dæmonū improbitas
Mira vis precum S. Sabæ.

Itaque circa finem ieiuniorum cùm vir diuinus noctu aliquandò vacaret orationi, rurſùs illuc aduentat maligna illa caterua, vltimam afferens tentationem; Et repentè quidem ſtrepitus faciebant, & terrores intentabant: & partim quidem in ſerpentum & fetarū, partim autem in coruorum figuram mutabantur, & ſic conturbare ſanctum, & ei terrorem incutere conabantur. Cùm is autem fortiter & conſtanter perſeueraret in oratione, neque illi quicquam omninò poſſent efficere, tunc vel inuiti ſe fatentur eſſe uictos: & (ò uiolentiam) humana ut poterant uoce exclamantes, deindè hęc quoque vociferantes: Quid, dicebāt, ò Saba, non ſufficit tibi torrens? Non ſatis eſt tibi ſpelunca, & petra, & alia ſolitudo, quam obiiſti & reddidiſti habitabilem? ſed nunc quoquè aſcendiſti noſtros fines, & es iis, quæ ſunt nobis propria, nos contendis expellere? Eccè & monte, & tuis tibi moribus cedimus, cùm talem, ut videmus, adiutorem habeas, nempe Deum. Vbi hæc cum magno eiulatu inuerecunda illa & impudens uiſio, & alia eiuſmodi deinceps dixiſſet, & quodammodò ſuam cladem deploraſſet & calamitatem, cum magno tumultu circa mediam noctem è monte exierunt, coruis ſimiles, & abſonum & grauem quendam ſtrepitum edentes. Hoc ipſos quoquè obſtupefecit paſtores, qui paſcebant greges circumcirca in montibus: ſic, vt ego quidem exiſtimo, diuina diſpenſante gratia, nè ſine teſte eſſēt, quæ ſunt huiuſmodi. Nam cùm ij ſenſiſſent ſtrepitū coruorum, & illorum clamores, & repleti eſſent timore, manè congregantur ad collem, vt ſcirent quænam eſſent ea, quæ facta fuerant: trepidique & timore affecti Sabam conuenientes, ei renunciant omnia, quæ noctù viderant & audierant. Ille autem cùm eos vidiſſet tanto metu affectos, & adeò perturbatos, illā ab eis expulit timiditatem & animi anxietatem, & eorum, qui conciderat, animum recreauit. Deindè cùm eos iuſſiſſet eſſe bono animo, eiſque benedixiſſet, & pro eis eſſet precatus, eos dimiſit in pace.

Dæmones ſe ab illo victos fatentur.

Cùm iam autem pręterijſſet tempus ieiuniorum, reuertitur quidem diuinus Sabas in Lauram, vt ſolebat: Cùm pręclarū uerò Paſchatis feſtum pręclarè in ea celebraſſet, quibuſdam ſecum aſſumptis fratribus, venit in Caſtellium, collemque repurgauit, & quæ erat in eo materia, vſus eſt ad cellas ędificandas. Interim autem dum cum fratribus intentus erat operi, inuenitur domus cuiuſdam in mundo ſplendidi, ex pulcherrimo lapide conſtructa, tecto excelſa, magnitudine ampla, ornata copioſis gratiis & elegantiis. cùm eam ergo inueniſſet diuinus Sabas, & ipſe quoquè eā rediddiſſet elegantiorem, ex ea diuinum templum effecit. Hinc arbitratus fore, vt res ei ſuccederet ex Dei voluntate, ſtatuit plura ædificare habitacula, & locum redigere in cœnobium. Cùm is autem ſic cum ſuis laboraret in iis ędificandis habitaculis, eorum verò q̃ ſunt neceſſaria, nullam curam gereret, & quorum eſt hominibus vſus ineuitabilis, Deus cui gratum erat

Paſchatis præclarum feſtum.
Matt. 6.

locum

locum ædificari,& cuius eſt præceptum,nè ſolicki ſimus quid comedamus & quid bibamus:qui eſt vel ipſa matre noſtri amantior,& maiorem noſtri curã gerit,quàm ipſe pater: ipſe uiro longè optimo Marciano,etiam ad id ferentem,immittit viſionem, qui ipſe quoquè præerat iis,quæ ſunt in*Betheleem cœnobiis, & rurſùs curam gerebat eorum, quæ erant vbiquè, cœnobiorum.

Viſio Marciani cuiuſdam.

Videt ergò is noctù veluti angelicam & alienam formam, quæ ſuauiſſimum & pulcherrimum emittebat ſplendorem. Videbatur autem hęc quoquè ei dicere:Tu quidem,ò Marciane,ſine moleſtia & labore per noctas, vt qui nullo indigeas ex iis,quæ ad corpus cõferunt: Dei verò ſeruo Sabæ, qui propter multam in Deum charitatem in Caſtellio cum fratribus multos labores ſuſtinet,rerum neceſſariarum magna eſt inopia,nec eſt ullus,qui iis vel paucis eos impertiturus ex iis,quæ ad vſum pertinent. Eum ergò imperti iis quæ habes,nihil omninò differens, nè adhuc maiore premantur indigentia. Et hæc quidem viſio: Marcianus autem protinùs nihil cunctatus,mittit ad Sabam multa neceſſaria,iis quæ monaſterio ſeruiebant,iumentis vtens ad exportanda. Ille verò,cùm ea q̃ miſſa fuerant accepiſset,& quænam miſſionis eſset cauſa,didiciſſet, hoc quoquè duxit eſſe ſignum, quòd ædificationi & habitationi loci Deus faueret: & ſimul quidem vehemẽtiùs Domino egit gratias,& cœnobii ædificationem urſit uehementiùs. Deindè poſtquàm fuit finitum, in monaſterio collocat multitudinem electorum monachorum, Paulum quendam, qui anachoreta fuerat longo tempore, cum Theodoro diſcipulo pręficiens eorum adminiſtrationi. Sed cùm Paulus paulo pòſt è uita exceſſiſſet, Theodorus ſuſcipit omnem rerum adminiſtrationẽ, & fratrem Sergium,& Paulum auunculum cooptat in monaſterium,qui & ipſi Caſtellio poſteà præfuerunt: eiſque commiſsus fuit pontificatus Aliç & Amathuntis.

Atq; Sabę quidẽ magnę erat curę,ut,quos eſset plãtaturus in cœnobio Caſtellii,& prouectæ eſsent ętatis,& monaſticam uiuendi formam accuratè tenerẽt. Nulli autem ex mundanis, & iis, qui recèns aduenerant,concedebat habitare in Caſtellio: ſed paruo cœnobio ad Lauræ borealem partem extructo, cùm ei præfeciſset viros induſtrios & ſobrios, & quorum fidei credi poſsent fratrum animæ, hoc habitandum tribuit iis, qui è mundo recèns ventitabant, donèc ipſum Pſalterium didiciſsent, & ſe exercuiſsent in alia monachorum vitę inſtitutione. Dicebat enim oportere monachum,qui degit in cella,eſſe ſtudioſum, diſcernendi poteſtate prędiium,ſobrium,moderatum, temperantem,aptum ad docendum:non autem indigentem doctrina aliorum, qui poſſet & ſua membra refrenare, & mẽtem tutò cuſtodire. De eo enim dicebat dictum fuiſſe à Dauide: Dominus habitare facit vnius moris in domo. Cùm autem vidiſſet hic diuinꝰ pater,eum qui renunciauerat,& regulam monaſticæ inſtitutionis accuratè didiciſſe, & mentem ſuam rectè poſſe cuſtodire,& aduerſùs contrarias depugnare cogitationes, & è mente ſua expuliſſe omnem rerum mundanarum memoriam,ei præbebat cellam in Laura,ſi corpus haberet infirmum & imbecillum. Si verò eſſet fortis & robuſtus,ei iubebat cellam ędificare,hoc dicens & aſſerens,quòd ſi quis in eo loco cellam ędificaret, aut superędificaret, is tẽplũ Dei eſſet ædificaturus, illiq; & ipſi par futura eſſet merces. Nulli aũt berbi omninò licebat Laurã ingredi, ꝓpter eas quæ ex maligno oriebantur offenſiones,ſicut iam antè declarauimus. Dicebat enim diuinus Sabas, hoc ab initio traditũ fuiſſe à * parentibus:& propter illud ipſum,parem modum ab eo eſſe ſeruatum: Quoniam

Monachꝰ ſolitarius qualis eſſe debeat.

Pſal. 67.

*for patribus.

quandò,inquit,vèni ipſe ad magnum Euthymium adhuc imberbis,volens in Laura habitare, non fui admiſſus,ſed miſſus fui ad beatum Theoctiſtum. Dicebat enim eſſe valdè periculoſum,adoleſcentes & pueros ſimul habitare cum viris ſolitariis.

Eandem ergò formam ſeruans diuinus quoquè Sabas,ſi quem ex iis,qui mundo renunciabant, videret eiuſmodi,cui ſcilicet facies nondum eſſet tecta pilis, eum mittebat ad illum, qui mihi dictus eſt ſuperiùs Theodoſius:qui quidem iam receſſerat ab eccleſia, quę dicta eſt Cathiſmatis,& in parte Laurę,quæ vergit ad Occidentem,conſtituerat monaſterium, quod uitæ cõmuniter degendæ conueniebat,diſtans à Laura triginta quinque ſtadiis:qui eos, qui mittebantur, lubenter admodùm excipiens,omnibus modis ſtudebat eorum curam gerere, ei qui miſerat, gratificans. erant enim magno inter ſe amore coniuncti diuinus Sabas & hic beatus Theodoſius:& vterque alterius voluntatem pręferebat voluntati ſuæ,immò verò voluntatem alterius putabat eſſe ſuam: cum Chriſti amor ſic eos coniunxiſſet,& vt idem ſentirent,eis perſuaſiſſet. Hoc autem erat omnium ſermone celebratum,& aliud par Apoſtolicum ab Hieroſolymitanis iudicabantur atque nominabãtur. Eis ab Archiepiſcopo, à Saluſtio,inquam,qui erat in Chriſto conſummandus, mandata fuit pręfectura vniuerſi cœtus monachorum,non quòd ipſi eam accepiſſent, ſed potiùs electi fuiſſent à monachis,& pręmium virtutis eam accepiſſent pręfecturam Quonam modo autem ad hãc adminiſtrationem peruenerint, dicam paucis.

Cùm Elpidius & Elias,ſucceſſores magni Paſarionis,è vita exceſſiſſent,conſequenter ad Lazarum tranſit adminiſtratio. Sic etiam ad Gerontium. Qui cùm deceſſiſſet,Anaſtaſio cura fratrum committitur. Cùm ii ergò,Lazarus,inquam,& Anaſtaſius, pręeſſent adminiſtrationi,res monachorum erant admodum turbulentæ,& maximis agitabantur fluctibus. Cùm hi ergò,quos diximus,Lazarus, inquam,& Anaſtaſius,monaſticę perfectionis paruam aut nullam curam gererent:,ad quaſdam autem mundanas curas & pecunię * euolumẽta tota mente conuerſi eſſent, maximè cùm Anaſtaſius tunc poſt Zenonem ſuſcepiſſet imperium, & ſchiſmata cum ſummã impudentia & licentia loquerentur aduerſùs Eccleſiam: Cùm tunc ergò diuinus Saluſtius (erat autem is Patriarcha Hieroſolymitanus) ſtatuiſſet liberare fratres ab illa tempeſtate,primùm quidem conſtituit, ut qui iam à me dictus eſt, Marcianus eis præeſſet, & eorum ſuſciperet rectionẽ. Cùm autem interceſſiſſet aliquantũ temporis, ægrotabat quidem diuinus Saluſtius,& corpore erat malè affectus:ad eum verò conueniunt omnes, qui erant in ſolitudine:ipſe autem communi ſuffragio eorum, qui ſimul conuenerant,ſtatuit ut monaſteriis, quæ erant circa ſanctam ciuitatem,præeſſent Sabas & Theodoſius, ij quos præſens vobis oſtendit narratio: Ab illo ergò tempore Theodoſius quidem iis,qui communiter viuebant:Sabas autem iis,qui cum nemine congrediebantur,& erant omnino ſeparati, pręerant.

Saluſtius patriarcha Hieroſolymitanus quos præſtiterit monachis.

Poſtquàm autem Saluſtius migrauit ex hac vita, Elias quidem,cuius ſæpè memini in uita magni Euthymii,in ſedem illius euehitur. Statim verò omni ſtudio contendit,ut circa ſe congreget bonos monachos ſanctæ reſurrectionis,circa turrim Dauid diſperſos in aliquibus cellis. Monaſterium quidem certè conſtruxit apud Epiſcopatum, & cellas ędificat ad illos excipiendos,& vnicuique eorum,qui conueniebant, abundè ſuppeditat ea, quę erant neceſſaria. Cùm hi ergò omnes monachi illic congregarentur, diuiniſſimus Sabas rurſùs emens multas cellas,in quibus illis priùs habitabant,adiecit eas ad illos hoſpitio excipien-

Elias Epiſcopus Hieroſolyma.

cipiendos, qui veniebant ad Lauram: erant enim ei proanıę. Cùm in his autem occupatus eſſet Sabas, & alias quidem haberet, alias verò eſſet habiturus, in eo fit quoddam miraculum, magnum quidem, & quod eſt conſentaneum eſſe incredibile, & admirabile quidem & contra opinionem, ſed ab eius virtute minimè alienum. Nam emerat quidem, ut diximus, multas cellas: volebat autem alias quoquè emere, quę erant etiam propinquę Lauræ, & ſuo instituto utiles: ſed auri iodigentia obſtabat voluntati: & cùm earum acquirendarum ardentiſſimo teneretur deſiderio, non habebat tamen manum, quę ei opem ferret. Nihil enim ei reliquum fuerat, niſi dimidium numiſmatis. Sed ille, vt qui Dei ſciret copias ſapientiamque, & ad oia fortitudinem, & illi permiſiſſet vniuerſum, id quod tunc habebat cellarum, dominis dedit tanquàm arrham, pactus quòd niſi die ſequẽti ſolueret reliquũ, id etiam perderet, quod ſoluerat. Atque ille quidem cùm ſic conueniſſet cum monachis, ſolùm ad illam intuebatur dexteram, quæ non poteſt * examinari. Venit autem manè quidam hoſpes omninò ignotus: & cùm nihil dixiſſet, aut ab eo rurſus audiuiſſet, dat ei centum & ſeptuaginta aureos. Quos cùm dediſſet, continuò receſſit, nec quo nomine quidem vocaretur, ei ſignificans. Cùm verò ſtatim conieciſſet Sabas, vndenàm & quàm prompta fuiſſet eorum quę data erant, ſuppeditatio, & eam à Deo eſſe profectam apertè cognouiſſet, protinus & precium ſoluit cellarum, & alteram domum ędificauit ad excipiendos monachos, qui veniebant peregrè. Quinetiam Caſtellio duo prętereà acquiſiuit habitacula, vnum quidẽ in ſancta ciuitate, non multùm diſtans à turre Dauid: alterum autem in Hiericho.

Magna Sabæ fiducia ĩ Deũ.

*for. * eximinari.*

Obſerua rem admirandã.

Acrem itaque eius in his rebus zelum adhuc magis amplificans Dominus è ſuperis, duos quoſdam ſecundùm carnem fratres, genere Iſauros, nomine Theodulum & Gelaſium, qui ipſi quoquè erant iuuenes, ſicut ille Beſeleel & Eliab, architectos noui tabernaculi, mittit ad nouũ hunc Moſem. Quibus ille utẽs opificibus ædificiorum, adſtruxit quidem quęcunq; in Laura adhuc deerant: conſtruxit verò circa eam quoquè monaſteria. Deindè ędificat etiam domum ad panem faciendum. Fabricatur etiam noſocomiũ, & aquarum quoquè receptacula conſtruit propter torrentem. Quoniam autem neque quod ei priùs apparuerat à Deo conditum templum, ſynaxi fratrum ſufficiebat: & rurſùs multitudo Armeniorum, oratorii exuperabat magnitudinem, alteram ædem excitat diuinus Sabas ab ipſis fundamentis, quæ ornatu & magnitudine nulla erat altera inferior: eamque Deo conſecrat. quæ quidem cùm ab Elia, qui tunc eccleſiæ præerat, de more fuiſſet dedicata, illas quidem ſacras fratrum ſynaxes illic iubet deincèps peragi: Armeniorum autem multitudinem transfert in illud diuinum templum; adeò vt Chriſtianis quidem conſueta glorificatio, & ipſa Euangelii lectio, quę fit iis, qui ſunt præſentes, proprio eorum ſermone impleretur: ſimul verò cum aliis diuina ſumerent ſacramenta, & fieret omnibus cõmunis eorũ participatio.

Exod. 31.

Multa ædificat S. Sabas in vſus monachorum.

Quoniam autem quidam, ſequentes inanem vocẽ Petri cognomine Fullonis, (qui eadem ſentiens, quę Eutyches, cum Antiochenam ſedem impiè inuaſiſſet, ſępè fuit expulſus à ſacris veſtibulis) angelico ter ſancti hymno inſerebant: Qui propter nos fuit crucifixus, diuinus Sabas adulterinam hanc tollens nouitatem, aliam quidem ſacrorum hymnorum conſequentiam, (quandoquidem ſciebat eam rectè proſequi Armenios) permiſit eis ſolita voce canere: ſolum verò hymnum triſagium ſanxit canere lingua Græca. hoc quoquè prętereà pręcipiens, ut die quidẽ ſabbati in templo ſpelųcæ, diebus autem Dominicis fierent ſynaxes in templo Deiparæ: in aliis autem eccleſiis, & Dominicis & inſigniotibus feſtis magis ſolennibus, à veſpera vſque ad manè producerent vigilias.

Vigiliæ ĩ feſtis ſolẽnibus.

Cùm ſic ergò ſe gereret Sabas, & Lauram & Caſtellium quotidiè augeret ædificiis, & fratrum acceſſionibus, ij qui fuerant priùs eius diſcipuli, deindè, vt iã antè diximus, calumniatores, non ferentes Lauram videre ſic florentem: ſed etiam adhuc maiore inuidia flagrãtes, & cum aliis fratribus conſpirantes, & mala ſynagoga effecti circiter quadraginta, dolos aduerſus ſanctum conſuebant, & ei omnibus modis parabant inſidias. Hęc autem cùm cognouiſſet ille mitis ac manſuetus, & eius qui verè eſt pacis author & legiſlator germanus diſcipulus, quod prius in diuinis, hoc in hac re quoquè facit: & nè eſſet fratribus cauſa offenſionis; nõ ſolum deſpicit cibum, ut vult Apoſtolus, ſed etiam ab illa ipſa Laura recedit. Didicerat. n. Sabas pugnare quidem cum dęmonibus: hominibus autem facilè cedere. Hoc uerò faciebat, tum improbos quidem pudore afficiens lenitatis ſuæ exuperantia: tum autem illo diſceſſu inuidiam conſumens & tabefaciens: oſtendenſque nullam rem propriam eſſe ei curæ: ſed Dei cauſa omnem laborem ſuſcipere, & fratrum vtilitatis. Hac de cauſa facile quidem recedit & uenit ad partes Scythopolis: manet verò in quodã loco, qui erat quidem deſertus, uocabatur autem fluuius Gadarorum.

1. Cor. 8.

S. Sabas cedit quorundam fratrũ ĩuidentiæ.

Deus autem, cuius cauſa hæc Sabæ acciderant, Sabam non habuit deſpicatui: & ipſe quidem ſubit ſpeluncam quandam, ſitam propter flumen: in ea autem habitabat leo inſigni magnitudine. Cum in ea ergo verſaretur, & poſt preces ſe ſopori parùm dediſſet, ad eũ mediæ noctè accedit fera illa terribilis: & cùm eum ſenſim veſte appræhendiſſet, eum foràs trahebat, & quodammodo iubebat eum exire è ſpelunca. Ille ergo excitatus, & illius conſpectu minimè conturbatus, nocturnos hymnos protinus eſt aggreſſus. Leo verò (ò magnam in Saba operationem ſpiritus) ſtatim extrà recedens, dum preces fierent, expectabat. Peractis autem precibus, ille quidem humi ſedens, vbi ſolebat leo decumbere, paululùm requieuit. Is autem adueniens, eum trahebat ſimiliter, & tentabat eum è ſpelunca expellere. Quid deindè conſequitur? Non amplius obſcurè gratia cum Saba verſabatur, ſed apertè oſtendebatur: quomodo olìm Abrahæ, eum quauis calamitate reddens ſuperiorem, regibusque & tyrannis ipſis inſigniorem, etsi eſſet etro, & hoſpes & nullam haberet ciuitatem. Sic in hoc quoq; loco Sabam, nõn ſolum dęmonibus, ut nobis ſępè oſtendit oratio, ſed etiam belluæ maximè horrendę, venerabilem reddidit & terribilem. Nã cùm leo ſic eum cõtenderet expellere, & vehementer inſtaret, & Sabam vi trahere, ille labris ſenſim apertis: O fera, inquit, hæc quidem ſpelunca ambobus, ſi uelis, ſufficit ad habitãdum. Tibi verò ſi hoc non uidetur, attu mihi potius cedes ſpelunca. ego enim Dei manu ſum formatus, & eius ſum honoratus imagine. Hęc admodum leniter & placidè dixit Sabas, & fera perindè ac ſermonem reuerita, ſtatim abiit, Sabæ cedens ſpelunca & cubili.

Habitat ĩ ſpelunca.

Nota Leo.

Gene. 13. 14. 20. & 21.

Vide ut ſe gerat erga feram beſtiam.

Cùm is ergò illic verſaretur, multi ex finitimis ad eum ventitabant, maximè quicunque habitabant Scythopolim & Gadara: eos enim vndiquè vocabat illius fama, non ſecus atquè clara tuba, uirum veluti pręconio prędicans. Quo quidem in loco quidam ex Scythopolitanis genere clarus, iuuenis ætate, nomine Baſilius, à Deo motus ad ea quę ſunt honeſta, cùm humana oia inſſiſſet ualere; ad ipſũ accedit & Deũ. Et ille quidẽ verſabatur cũ Saba, & apud ipſũ viuebat,

Baſilius adoleſcens nobilis fit monach⁹.

& eo

& eo vtebatur præceptore. Quidam autem latrones, pecunijs abundare arbitrati Baſilium, circa mediã noctem ſpe pleni ad eos acceſſerunt. Poſtquàm verò nihil inueniſſent eorum quæ ſperarant, receſſerunt, & pro alio lucro ſibi pararunt animæ vtilitatem. Nam cùm vidiſſent vitam adeò tenuem & frugalem, & cui deerant etiam quę ſunt neceſſaria, obſtupuerũt, & magni Sabæ copias ſunt admirati quæ in eo erant, quòd nihil poſsideret. Suum itaq; facinus animo verſantes, & nè aliquo graui malo à Deo afficerentur dubitantes, receſſerunt, audacis ſui cęptí magna ducti pœnitentia. Tale etiam aliquid, quod contigerat, iniecit eorũ animis maiorem eius, quod bonum & honeſtum eſt, æmulationem. Cùm enim iam eſſent in medio itinere, in eos incidunt leones ingenti magnitudine, & viſu terribiles. Quorum adſpectu timore perterriti, & vitæ bonam ſpem non habentes ampliùs, vnam ſolam proſpexere ſalutem, ſi ad Sabam & illius orationis virtutem confugiſſent. Res enim ſapiens eſt anima ad videndum, quod eſt conducibile, cùm ceciderit in neceſſitatem. Beſtias ergò per illum adiurarunt, dicentes: Per preces monachi Sabæ, via nobis cedite. & ſtatim leones, tanquàm graui aliqua plaga, percuſsi nomine Sabæ, in pedes ſe cõiecerunt. Latrones autem inſigni miraculo obſtupefacti, & vt qui perſuaſum haberent Sabam multum poſſe apud Deum, ad ipſum reuertuntur. Vide verò, quam ex metu acceperũt vtilitatem, & ineffabilis Dei prouidentiæ bonitatem & ſapientiam. Ipſi enim ſtatim ſeipſos accuſant, & per ſe ea annunciant, quæ eis in uia contigerant: & cùm Deo promiſiſſent, eiuſmodi furtis & latrocinijs ſe non eſſe amplius implicandos, abeunt ad Sabam, quòd à beſtijs nõ eſſent læſi, hanc ei veluti referentes gratiam, nempè ſuam in melius mutationem. Deceterò enim latrones non fuerunt ampliùs latrones: ſed dimiſſa omni iniuſta & iniqua actione, operam dabãt agriculturę, & occupati erant in terræ laboribus.

Opes s. Saba.

Res mira profectò.

Latrones recipiunt ſe ad bonã frugem.

Cum hoc autem miraculũ ad multorũ aures breui perueniſſet, & omnes ad eum conuocaret, vexatus eſt multitudine eorum, qui confluebant, deſiderabat rurſùs priorem quietem, & ſilentiũ. Cùm Deo ergò commendaſſet fratres, qui illic erant cõgregati, & eis tradidiſſet cellam, quam nupèr conſtruxerat; facilè tanquàm paſſer aliquis, vt cum diuino pſalmo dicam, tranſmigrat, & ad deſideratum reuertitur ſilentium. Cùm illi aũt aliquot poſt annis ex hac vita migraſſent, Eumathius quidã genere Iſaurus, cùm cellam accepiſſet ex ſucceſſione, fecit cœnobium, & in eo collegit monachorum multitudinem; quorum vnus eſt etiam Taraſius, cui poſt Eumathium fuit commiſſa præfectura, vir qui fuit ipſe quoq; genere Iſaurus, moribus verò laudabilis, & virtute inſignis. Sabas autem cum longo poſt tempore reuertiſſet ad Lauram, exiſtimabat ſe inuenturum quidem eſſe eos, qui prius erãt ſeditioſi ex fratribus, ira remiſsiore, vtpotè quod tempus, quod interceſſerat, inuidiæ vigorem multùm tabefeciſſet, & cum eius è Laura peregrinatione vnà quoq; eorum de ipſo abiret cogitatio. Hoc autem non ità habebat: magis enim vigebat & amplificata erat perturbatio, & erat acrior inuidia. Hoc verò hinc fuit manifeſtũ. Non enim ipſi ſoli aduersùs ſanctum parturiebant iniquitatem: ſed cùm alijs quoquè viginti perſuaſiſſent, & eo quod eſt ſub labris veneno eos impertiiſſent, tota die bellicam aciem aduersùs eum inſtruebãt. Quid ergò ille ad hæc? Dolebat quidem, videns fratrũ procedere interitum: & eius grauiter ſcindebantur viſcera: & eorum, qui ſurrepti fuerant, prolapſionem perindè deplorabat, atque ſuorum membrorum amputationem. Deindè etiam hunc à ratione alienum volens motum eorum ſuſtinere, opponebat iræ illorum lenitatem, odio dilectionem, rerum malarum meditationi benignitatem: vt reueriti eius manſuetudinem, ducerentur pœnitentia, & ſuam ſalutem lucrifacerent.

Pſal. 10.

Inuidia quorundã recrudeſcit aduerſus S. Sabam.

Cùm autem, vt eſt in prouerbio, conaretur lauare Aethiopem, & efficere vt cancer rectus ingrediatur, (nihil enim difficiliùs didiſci poteſt, quàm improbitas) & videret eos vitio effici magis viriles, & nulli rei magis fidere, quàm impudentiæ, &, vt dicit admirabilis Eſaias, ſpem poſuiſſe mendacium, & ſperaſſe fore vt eo protegerentur: quoniam non poterat eis aliter mederi, rurſùs recedit ad partes Nicopolis: & diuertit ad quandam arborem, quæ fert ſiliquas, alimento quidem vtens illius fructu, tegumẽto verò ramis. Sed Deus, propter quem hęc rurſùs ſuſtinere æquum cenſebat Sabas, tunc quoquè rem ſuę curationis ſapiẽter contexit Sabę, & quę uiro bono & virtutis amãti mercedem conciliauit. Nam cùm hoc curaſſet, vt veniret ad cognitionem domini agri, (erat autem is quoquè, vt eſt cõſentaneum, amicus virtutis) efficit, vt is mox ad eum accederet, & tum in cęteris eius curam gereret, ac ei prouideret, tum cellam quoquè ei excitaret: quę poſteà, Deo opem ferente, conſtructa fuit cœnobium.

Eſa. 28.

Vide cibi & veſtiũ auſteritatem.

Sed cùm Sabas quidem in eo loco ſic degeret, ſceleſti illi homunculi, & maligni ſcilicet figmenta, illi, inquam, ſeditioſi & Iudæ planè diſcipuli, tempus ſibi dari opportunum ad illum calumniandum, arbitrati propter longam illam viri peregrinationem: cùm de ipſo, talem in Laura famam cõfinxiſſent, Abbas noſter, dicentes, obiens ſolitudines, captus fuit à fera: & ſic induxiſſent eos, qui erant minus præditi ratione, & acceſsiſſent ad Patriarcham, etiam vbinam grauis hæc ei caſus accidiſſet falsò adijciunt. In ſolitudine enim, aiebant, mortui maris fuit deuoratus à leone. Hoc verò ſic dicebant, vt quod ab eis fictum erat, videretur probabilius. Deindè etiam quęrebant aliquem, qui eſſet eis præfuturus. Ille autem, qui nihil temerè & inconſideratè neque dicere didicerat, neque alios audire: & alioqui Sabæ vita qualis eſſet à puero, non ignorabat, & quod dictum fuerat mentis iudicio permittebat. Sed non poſſum, inquit, ego facilè credere, quod dictum eſt. Scio enim, quòd cùm ſit Deus iuſtus, & iuſtitiã diligat, vt dicit diuinus Dauid, nõ ſic deſerere ſeruum ſuum deuorari à beſtijs. Abite ergò vos potiùs ad illũ quęrendum: aut: ſi vobis videtur, expectate aliquantulum temporis; donèc Deus nobis de eo aperiat. Cùm illi ergò ſic à ſcopo excidiſſent, & vacuis manibus reuertiſſent, quieuerunt in pręſentia.

Aemuli eius finguñt eum deuoratum a fera.

Pſal. 10.

Cùm autem aduenisset dies feſtus dedicationis, venit quidem, vt ſolebat, diuinus Sabas in ſanctam ciuitatem cum quibuſdã alijs fratribus monaſterij, quod ab eo conſtitutum fuerat Nicopoli. Cùm verò eum vidiſſet Epiſcopus, & quòd eũ præter ſpem vidiſſet, fuiſſet gaudio repletus, & de illo longo & inſperato reditu eſſet cum eo locutus, eum deindè accepit ſeorſum & rogauit, vt ad ſuam rurſus rediret Lauram, & non ſic rectore deſtitutam eam derelinqueret. Eo autẽ rogante vt ignoſceret, (neq; enim ſe poſſe tam multorũ virorum curam gerere) ille non ceſſabat inſtare & obſecrare. Cùm verò videret Sabã magis reſiſtere, & nequaquàm cedere, ille hęc ægrè ferens, & nonnihil etiã ex ſuo commotus officio: Sed ſi non, inquit, audiueris hanc meam petitionem, non venies mihi ampliùs in conſpectum. Non poſſum enim ferre, alios frui tuis laboribus. Cùm ſic autem dixiſſet Patriarcha, pollicitus quidem eſt ſe iuſſu illius eſſe ceſſurum: nè verò in negotia & turbas ſe rurſùs conijceret, malam ſeditioſorum mentem cogitur aperire. Patriarcha autẽ protinùs excitatus ad ei ferendum auxilium, hæc ſcribit mo-

Feſtũ dedicationis Eccleſiæ.

Litera Epiſcopi Hieroſol. ad fratres Lauræ.

monachis Lauræ: Vos, qui eſtis fratres in Chriſto, ſcire volo, patrem noſtrum, non vt à vobis auditum fuerat, fuiſſe à beſtiis conſumptum: ſed eum adhuc viuere, & eſſe ſuperſtitem, & ad nos veniſſe ad feſtum. Ego verò eum detinui, non æquum eſſe cenſus, vt ipſe Lauram relinquat, quam ſuis conſtruxit laboribus. Prompto ergò & alacri animo vos eum eo, quo par eſt, honore ſuſcipite, & ei omnib⁹ modis cedite. Sin autem ſunt aliqui apud vos arrogantes, cõtumaceſque & ſuperbi, & ſei ei nolentes ſubmittere, nos eos iubemus quamprimùm à Laura recedere. Neque enim eſt permittendum, eum, locum ſuum non recipere.

Acceptis itaque literis, diuinus Sabas deſcendit ad Lauram, cùm quendam conſtituiſſet Seuerum, vt præeſſet monaſterio Nicopolis: cui cùm poſt aliquot annos fuiſſet conſummatus, ſucceſſit Domnus, & illi rurſus Sabaron, qui ad mea vſque tempora fuit perpetuò Præfectus huius monaſterii, cùm iam ad profundiſſimam perueniſſet ſenectutem. Cùm veniſſet autem ad Lauram beatus Sabas, & omnibus audientibus lectæ eſſent literæ in eccleſia, illi qui nihil non audebant, vbi quæ lecta fuerant, audiuiſſent, ſuo impetu incitati, & occulto eorum præfecto egregiè parentes, alii quidem ſecures, alii verò dolabras & ligones ſumentes in manus, & ad eam, quæ à Saba ædificata fuerat, turrem cum ira aſcendentes, eam euertunt ab ipſis fundamentis, nihilo tolerabiliùs affecti, quàm dæmones. Et alii quidem ligna & lapides iaciebat in torrentem: alii verò monachorum indumenta, & quicquid aliud habebant, rapientes, ſic egreſſi ſunt è Laura: & ad Sucæ Lauram protinus uenientes, rogabant vt in eorum numerum referrentur. Sed Lauræ præfectus Aquilinus, vir diuinus, cùm non eſſet ignarus eorum, quæ ipſi fecerant, ne paſſus quidem eſt, ut qui erant tam improbi, Lauræ hoſpitio omninò exciperentur. Cùm itaque ad Thecoum, qui dicitur, torrentem perueniſſent, & quaſdam cellas propter eum inueniſſent, quæ olim factæ fuerant ab iis, qui deſciuerant, & ſe ab aliis ſeparauerant, & alias quidem inſtruxiſſent, alias verò ædificaſſent ipſi à fundamentis, in eis habitabant, eas nouam Lauram nominantes.

Homines importuni euertunt turrim S. Sabæ.

Cùm illi quidem ſic è Laura exceſſiſſent, alii fratres tanquàm frumentum, ablatis zizaniis, fuerunt fructus Deo vtiliſſimus & puriſſimus. Cùm interim autem effluxiſſet aliquantum temporis, quoniam huic amanti patri viſcera non quieſcebant, ſed de iis, qui ſe ab illo abruperant, grauem dolorem conceperat, & ut Apoſtolicè dicam, corde vrebatur, poſtquam reſciuiſſet vbinàm degerent, & Lauræ & Caſtellii iumenta multis oneraſſet rebus neceſſariis, abit ad ipſos: partim quidem volens ſedare eorum maleuolentiam, partim autem volens ſuccurrere egētibus. Et ille quidem ſic. Nonnulli verò ex iis, & maximè ii, quos acrior innaſcerat inuidia, cùm eum procùl adſpexiſſent venientem, ſic ſenſim inter ſe ſuſurrabant, Videte, dicentes, quòd ne hic quidem malum effugimus: ſed rurſus ad nos venit ille Strabo: & quæcunque eis alia ſubiiciebat inuidia. Sed cùm ab iis non fuiſſet illius retardatus curſus, ad eos venit, & placidis eos adſpexit oculis, & eos impertiit rebus neceſſariis. Cùm autem vidiſſet eos magna vndiquè premi inopia, quòd neq; haberent qui eorum curam gereret, neque eis diuinū eſſet templum ad orandum: ſed in propheticam ædē, quæ eſt Thecois, ſingulis aſcenderent Dominicis, participaturi diuina ſacramēta: & eos deindè inter ſe decertare, impleriqve tumultu & perturbatione, quòd eſſent ſine duce, & nulli parerent paſtori & Præfecto, refert omnia ad Patriarcham, & vehementer rogat, ut eos congreget & conciliet, & eis oia præbeat, qbus indigēt. Ille verò datis Sabæ ſeptuaginta aureis, ei cōcedit dominiū & res monachorū.

2. Cor. 11.

Inſignis charitas Sabæ erga æmulos ſuos.

Is autem cùm rerum, quæ illic erant, ſic factus eſſet dominus, primùm quidem eis prouidet res neceſſarias, ut nihil ei deficeret, ſed omnia eis ſupeterent. Deindè templum quoq; eis magnificè ædificat, & id eis conſecrat & dedicat. Deindè quoquè domū conſtruit ad panem faciendum. Quæ cùm feciſſet, & tractabileſque & manſuetos reddidiſſet, qui prius erant ſeditioſi & inobedientes, accerſit Iohannem, qui iam à me dictus eſt, & ei nouæ Lauræ committit præfecturam: qui ortus quidem fuerat ex Græcia: ante mortem autem ſuā ea, quæ multis pòſt annis in Laura euenerunt, prædixit & aperriſſimè enunciauit. Cùm enim è præſenti uita iam eſſet migraturus, & extremum iam traheret ſpiritum, & extrema verba emitteret, quoniā multi eum circunſidebant ex iis, qui erant è Laura, cū profundis ſuſpiriis, lachrymiſque & animi perturbatione: Eccè, inquit, veniunt dies, in quibus qui præſentem locum habitant, deſciſcent à recta fide: & extollētur quidem in ſeipſis, vt cū diuino Dauid dicā, qui exacerbant: in audacia uerò ſua deſtruentur, & altitudo eorum repentè decidet. Et cùm hæc dixiſſet, migrauit, cùm ſeptē annos impleſſet in præfectura Lauræ. Deindè poſt illum conſilio diuini patris Sabæ, q illic erant monachi, cuidam Paulo committunt adminiſtrationem, qui erat quidem Romanus genere, ſed ſimpliciſſimus & ab omnibus negociis alieniſſimus: veras ſolas diuitias cognoſcens, nil poſſidere. Ipſe autem cùm ſex ſolum menſes admodum inuitus permāſiſſet in Laura: nihil ſibi volens exhiberi moleſtiæ, aufugit in Arabiam: & cùm illinc ueniſſet ad Seuerianū, excedit è uita: Seuerianum, inquam, illum, quem ſuperius oſtendimus conſtruxiſſe monaſteriū in Barichā. Sed cùm diuino Sabæ fuiſſet eius fuga ſignificata, ille Agapetum ſuum diſcipulum iuſſit præeſſe monachis, non magis honorans eius virtutem, quàm ſatisfaciēs illorum petitioni. Ipſum enim, vt præeſſet, communiter vocabat totius ſimul Lauræ legatio. Neque ipſe quidem hoc lubens ſuſcipiebat: ſed euectus fuit illorum iudicio & ſententia.

Bonitate tandem vincit ſuos obtrectatores ſuos.

Pſal. 65.

Cùm ei ergò commiſſa fuiſſet præfectura, inuenit quoſdam ex fratribus, (erant autem ii quatuor à Paulo admiſſi, qui fuit ſimpliciſſimus, neque accuratè examinati) tanquàm viros ſub labris quædam Origenis occultantes. Inter quos primas partes obtinebat quidam Nonnus Palæſtinus: qui videbatur quidem eſſe Chriſtianus, & pietatis præ ſe ferebat ſpeciem, laborabat autem morbo gentilium Manichæorum, Didymique & Euagrii & Origenis, qui nugati ſunt de præexiſtentia. Cùm eos ergò ità ſe habere deprehendiſſet Agapetus, timens ne malum manaret ad alios, & omnes communiter inficerentur, eam rem communicat Patriarchæ: eoque in eius, quod ſtatuerat, adhibito ſocietatem, illos e Laura expellit. Non multum temporis interceſſit, & cùm e uita exceſſiſſet Elias, ut deinceps apertius oſtendet oratio, accedens Nonnus cum ſuis ad eum, qui illi ſucceſſit, Patriarcham, rogabant vt rurſus reſtituerunt Lauræ, à qua dicebāt ſe nō iuſte nec rectè fuiſſe expulſos. Ille verò cùm alia qdē nōdùm ſciret, ſed ſolùm eos fuiſſe expulſos à Deo dilecto Agapeto, & exiſtimàſſet illū uirum nihil feciſſe nec dixiſſe aut gratia aut odio cōmotū, eū ſtatim accerſit, rogatq; nū fieri poſſet, ut illi rurſùs admitterētur. Cùm is autem dixiſſet non licere, & ſe màlle illinc recedere, quàm videre illos in ſuum gregem relatos, qui ſunt pleni tali contagione, ipſe quoque eos abominandos amandat Patriarcha. Sed cùm Agapetus quoq; poſt hæc, quinto anno ſuſceptæ adminiſtrationis, migraſſet ad Dominū, & cuidā Memāi cōmiſ-

Quidam monachi Origeniſtæ.

Expellūtur è Laura.

ſa fuiſſet

ſa fuiſſet fratrum præfectura, Nonnus cum ſuis tanquàm morte Agapeti anſam accepiſſent libertatis, reuertuntur ad Lauram, & in ea clanculùm ſubriciuntur Mœmantis adminiſtrationi, malignum quidem morbum adhuc in animis inhabitantem circunferentes, ſed quem metu Sabæ non proferebant, nec ad aliorũ aures audebant tranſmittere. Sed hæc quidẽ de iis, q̃ in Laura poſteà acciderũt, ut oſtendam⁹ ea eueniſſe, q̃ Iohãnes pdixerat. Nũc illa quoq; neceſſe eſt pſeq, q̃ ſunt delectatura aures virtutis amantes & animum ſic affectum exuſcitatura ad æmulationem.

Redeunt fallaciter ad eam.

Cum fratres, qui defecerant, Sabas ſic reconciliaſſet, & nouam Lauram ſic ædificaſſet, & rectè conſtituiſſet, & ad ſuã Lauram ſic rurſùs rediiſſet, non ſatis habuit tam multa tam præclarè geſſiſſe in conſtituendis monaſteriis, & effeciſſe, vt, de qua priùs diximus, habitaretur ſolitudo: ſed adhuc vehementer ſpirans aduersùs dæmones, & diuino zelo motus contẽdebat efficere, vt reliqua ſolitudo fieret habitabilis, & fertilis monachorum multitudinis, vt per ora multorum, aut vitam potiùs & virtutem, laudaretur Dominus. Ea de cauſa tempore ieiuniorum, accedit ad quendam torrentem, qui à maxima Laura diſtabat decem ſtadiis, cum quodam Paulo, ætate quidem ſene, florenti verò virtute: & cùm offendiſſet quãdam ſpeluncã in torrentis parte, q̃ eſt ad boream, in ea quidem totam tranſegit Quadrageſimam. Cùm vidiſſet autem locum omni ex parte tranquillum, ſilentioque & quieti valdè aptum, & eſſet veluti quadam percit⁹ æmulatione, ſi non is quoquè opem ferret ad fratrum exercitationem & ſalutem animarũ: poſtquàm illinc reuerſus fuit ad Lauram, & ad præclarum & diuinum feſtum reſurrectionis, cùm & alios fratres & Paulum quoquè aſſumpſiſſet, illuc rurſùs reuertitur: & ex ſpelunca quidem conſtruit eccleſiam: circa eccleſiam autem inſigne cœnobium. Et ſpeluncam quidem nominat monaſterium: Paulo verò mandat eius curam, ei adiungens ſocios ſolicitudinis Quiricum quendam & Euſtathium. Sed de monaſterio quidem hæc, Deo fauente, dicta ſint. Creuit autem poſteà & monachorum multitudine, & copiis rerum neceſſariarum: & q illic primũ relicti ſũt à diuino Saba, cùm fuiſſet alteri⁹ ſucceſſores & morũ & rectiõis, illic quoq; è vita emigrãt. Cùm multi aũt ad eũ accederẽt, & multa qdẽ ei offerrẽt, & magnã quoq; ei ſuis manib⁹ opẽ ferrẽt ad ædificationẽ, null⁹ fuit, q vel frigidæ ſolũ dediſſet calicem: ut uel hinc poſſis coniicere de iis, qui maiora contulerant beneficia, qui non eueſtigiò fit à ſuperis maximam & magnificam conſecutus remunerationẽ. Sed hoc quidẽ oſtendemus per multa, quę ſũt deinceps dicẽda. Poteſt aũt hoc quoq; hic cognoſci.

S. Sabas totã Quadrageſimam agit ĩ ſpelũca.

Præclarũ & diuinũ feſtũ reſurrectionis.

Erat quidem Marcianus, qui erat quidem relatus in numerum ſacerdotum diuinæ reſurrectionis: præerat autem ſanctæ Sion. Is crebro veniebat ad beatũ Sabam cum ſuis filiis, ex iis, quæ habebat, multa ad eũ afferens, & ad ea quę ſuſcepta erant ędificia, cum filiis non parùm adiuuans: qui priùs ne in conſpectum quidem veniebant Eliæ Patriarchæ: tantum abeſt, vt amicitiæ & fiduciæ eſſet eis apud illum vllum pign⁹. Diuina verò gratia, pro continuo illo ad Sabam aduentu, & oblatione eorum quæ habebant, & auxilio quod dederant ad ædificationem, eos deſuper remunerans, & admirabiliter ac præter opinionem conciliauit Patriarchæ, & perinde atque ſuos filios effecit familiares. Vnde etiam Marcianus quidem ab eo prouehitur ad excelſam ſedem Sebaſtes: Antonius autem primus eius filiorum, creatur ipſe quoquè Epiſcopus Aſcalonitanus: Iohannes verò, qui erat ætate ſecundus, adſciſcitur in ſortem Diaconorum. Sic is qui vel parua Deo dedit, hic quoq; centuplũ accepit.

Diuinus autem Sabas (ad illum enim rurſùs feſtinat oratio) cum duos quoſdam monachos in turre, quæ imminebat capiti eorum, quę ipſe ędificarat, monaſteriorum, extructa autem fuerat à beata Eudocia, videret eadem ſentire quę Neſtorius, & neq; Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum vnum eſſe ſanctę Trinitatis, neque rurſùs Virginem confiteri Deiparam, valdè angebatur, & intra viſcera magnam habebat perturbationem. Ad eum ergò ſic affectum accedens quędam viſio, ei efficiebat dolorem magis intolerabilem, & maiore, quàm priùs, mœrore eius affligebantur viſcera. Videbatur enim videre quidẽ fratres de more venientes ad ſacram ſynaxim: in templum autem ipſos quoquè vnà cum illis accedentes, & ſimul ingreſſos. Deindè cùm diuini quidem myſterii peragetur celebratio, alios quidem liberè & ſecurè veneranda frui menſa: ipſos verò, duos, inquam, illos vi expelli veluti à quibuſdam ſatellitibus & lictoribus, & è templo exturbari: Se quoquè præſentem rogaſſe ſatellites, nè eos tam iracundè expellerent: ſed eis permitterent, vt ſacramentorum ſumerent cõmunionem: eos autem in ipſum efferatos, dixiſſe voce aſpera, non oportere eos cõmunicare, qui apertè erant Iudæi, & neque Chriſtum verum Deum, neque uirginem Mariam eſſe cenſerent Deiparam: Hęc beneuolo Sabæ animo dolorem magis auxerunt, & ab illo tempore vehementiores fudit ad Deum preces, ut eis immitteret aliquem purum radium cognitionis. Sed nec ipſe fuit negligens in eo faciẽdo, quod potuit pro viribus: ſed aſſiduè ad eos ventitabat, docens, rogans, & admonens, increpãs, ſupplicãs, nihil non faciens, donèc Dei auxilio eos à graui morbo liberauit, & effecit vt rectè ſaperent.

Duo monachi Neſtoriani.

Viſio s. Sabæ de illis.

Eos S. Sabas reducit in mẽ.

Deindè cùm à turri deduxiſſet, illos quidem refert in numerum conuentus, qui erat apud beatum Theodoſium: vnum autem ex eius diſcipulis, nomine Iohannem, genere Byzantinum, moribus admirabilem, qui ex primo ordine ſcholarium vitam elegerat monaſticam, & exercebat Deo gratum viuendi inſtitutum, turris præficit curationi, alios quoquè fratres ei tradens ad ferendum auxilium, & ei prętereà, quantum ſatis erat, ſuppeditans res neceſſarias. Sed nec ipſe eos, vt ſolet fieri, negligebat: ſed ad eos viſitandos frequenter ueniebat, & uehementer laborabat, & ad res eorum gerendas eis opem ferebat, donèc ipſam turrem fecit cœnobium, aliis nihil inferius. In quo cùm hic quidem Iohãnes tanquàm quędam ſtella in omnibus fulſiſſet, & magnã congregaſſet monachorum multitudinem, ex quibus vnus quoquè eſt Gratias inſignis Habramius Epiſcopus, poſtquam triginta quinq; annos vixiſſet in pręfectura, excedit è uita.

Sed nobis rurſùs venit tempus ieiunii, beatum Sabam vocans ad conſuetum receſſum ſolitudinis. Operęprecium eſt autem nec illud prętermittere, qđ contigit fieri in ea peregrinatione. Nam è Laura quidem egreditur hic uir diuiniſſimus, vt optandum ieiunii ſtadium peragat in ſolitudine: Iacobus verò quidam ex diſcipulis, genere Hieroſolymitanus, morib⁹ arrogans, mente uſus ſiniſtra, inita ſocietate cum aliquot aliis monachis pari arrogantia, apud eum lacũ, qui ſeptem habet oſtia, de quo à me priùs dictum eſt, aggreſſus eſt propriam Lauram conſtituere, cellas fabricans, & ędem excitans oratoriam: & alia conſtruens, quæ ad Lauram pertinent. Valdè verò iraſcentibus fratribus, & ędificium vlterius progredi non ſinentibus, ille rei iniquitati adiiciens mendacium, dixit hæc fieri de ſententia Sabę patris. Quod quidem cùm audiſſent monachi, deſtiterunt quidem prohibere eum ędificare, ſed nõ deſierũt angi animo, cùm viderẽt ante oculos eũ nõ paruã Lauræ partẽ præcidere. Sed

Iacobus monach⁹ arrogans & temerarius.

dere. Sed exiſtimãtes verũ dixiſſe Iacobũ, tacebãt, prĩs expectantes reditum. Poſt completos autẽ illos dies ieiunii, ipſe quoq; diuinus Sabas ad Laurã reuerſus, cùm vidiſſet ea, quę facta fuerant, continuò quidẽ accerſit Iacobum: paternè autem admonet, vt à cœpto abſtineat. Neq; enim id ex Deo eſſe, neque placere fratribus: quinetiam illi ipſi quoq; eſſe valdè periculoſũ, prinſquàm ſeipſum rectè inſtituerit & caſtigarit, illius fidei committi aliorum animas. Et ſic quidem diuinus pater eum priùs benignè & paternè admonet.

Poſtquàm autem vidit reſiſtere Iacobum, & minimè cedere, paululùm mutata ſua conſueta lenitate, Ego quidem, ò fili, inquit, quod tibi exiſtimo cõferre, conſului. Quoniam verò non vis parère, vide nè magno tuo damno diſcas eligere id, quod eſt utile. Hęc cùm ille quidem dixiſſet, profectus eſt in turriculam: Iacobus autem protinùs ſuſtinens tremorẽ totius corporis, & vehementi febre correptus eueſtigiò, cùm ſex totos mẽſes decubuiſſet, eo morbo vexabatur & ꝑmebatur. Interim verò cùm omnẽ ſpem vitę amiſiſſet, recordatus eſt ſuæ in patrem Sabam inobedientiæ: & vehementer rogat eos, qui aderant, vt & eum ità, vt erat in lecto, tollant, portentq; & ponant ad ſacros beati Sabæ pedes, vt eum roget, vt det ei veniam ſuę inobedientię: & non data uenia, eum non ſinat ſic è vita excedere. Cùm hoc autem factum eſſet, & in lecto decumbens illuc translatus eſſet Iacobus, eum placidè intuens, qui erat verè mitis & miſericors Sabas: Noſti, inquit, ò frater, quis ſit fructus arrogantiæ. Satis didiciſti, quænam ſit merces inobedientię. Ille verò cùm uix potuiſſet aperire labra, (erant enim illa quoquè morbo vincta & præpedita) Ignoſce, inquit, mihi ò venerande pater, qui iam ſum exceſſurus. Ille verò protinùs, Deus, inquit, tibi condonabit, ò frater. Cùm ſic dixiſſet, porrexit manum, & manus illa ei vires attulit: quinetiam ipſe (ò miraculum) ſurrexit. Deindè eum ſanctus intemeratis impertiit ſanctificatis, & diuinum illud nutrimentum rursùs eſt conſecutum corporis nutrimentum, alebaturq; & conualeſcebat, fortiſque & robuſtus mirandum in modum cernebatur ab omnibus, & miraculum erat propemodùm oculis incredibile. Homo, qui tam graui & diuturno erat morbo maceratus, & qui ne labris quidem uti poterat, tantum abeſt vt pedibus, tantillo momẽto temporis & cibum ſumpſit, & verba fecit, & è lecto faciliùs ſurrexit, quàm qui erant ſani. Ille autem hanc ſibi imponit pœnam ſuæ inobedientię, quòd ad noua illa ędificia non ſit ampliùs reuerſurus.

Punit ds minimes temeritas & inobedientia.

Illuſtre miraculum.

Cùm ea aũt res veniſſet ad aures Eliæ Patriachæ, nõ viſum eſt ei ferendũ ſinere, vt illę manerent ampliùs: ſed ſtatim mittens, eas euertit funditùs, & humi deiicit. Diuinus autẽ Sabas cùm quoſdã è Laura poſteà aſſumpſiſſet, & circa quinque ſtadia receſſiſſet ab ędificiis, quę euerſa fuerant, nouas cellas fabricatur, & domum excitat oratoriã. Erat verò nomen Zagranô ei, qui locũ ipſi prębuit ad illarũ ędificationem. Quo quidem in loco Andream quendã & Paulũ fratres ſecundum carnẽ, & ambos genus ducentes è Grecia, illarum rectioni pręficit & curationi: & cùm effeciſſet ut quidam fratres ſimul cum eis habitarent, Lauram conſtituit, & eam eodem nomine vocat, quo lacum. Porrò autem Iacobum quoquè (ei enim quod de eo dicitur, neceſsè eſt hoc quoq; addere) volens oſtendere filium obedientię, tradit ei miniſterium eorum, qui hoſpitio excipiebantur in Laura.

Nouas cellas extruit S. Sabas.

Accidit aũt aliquãdò, vt cùm fabas coqueret, & vt qui in eis eſſet omninò inexercitatus, nimium & pl⁹, quàm opùs eſſet, pararet, vt, quę remãſerant, ſufficerẽt ad tertiũ diem. Sed ille quidẽ ſcdo die quęcunque fabæ erãt plusquàm opùs eſſet, eas tãquàm ſtercora ꝓiecit in riuum propinquum. Quod quidem diuinum Sabam nequaquàm latuit. Sapientis. n. oculi ſuper caput eius. Abit itaque latenter, & collectis, quæ effuſę fuerant, fabis, cùm eas parùm extendiſſet ad ſolem, ipſas rursùs tollit. Deindè cùm aliquantum interceſſiſſet tpris, ſolũ Iacobũ uocat ad conuiuium: & cùm rectè paraſſet illas fabas, quas ipſe nupèr in torrentẽ iecerat, ei ſuaue apponit obſonium. Poſtquàm aũt comediſſent, diuinus Sabas veluti tẽtans Iacobum, Ignoſce, inquit, mihi frater ſortè enim non te ità excepi obſonio, ut volebam: condiendi enim artem nõ ſatìs teneo. Cùm is verò dixiſſet id ſibi valdè placuiſſe, & iam longo tempore tam ſuauem cibum non comediſſe: excipiens magnus Sabas, Scias, ò fili, illas eſſe fabas, quas paulò antè, tanquàm inutiles, in riuum proieciſti. Oportet ergò te conſiderare, quomodò qui ne ollam quidem leguminis ità poteſt diſpenſare, vt cũ vſu debitam proportionem habeat, & non redũdet, poterit is fratribus regendis ſufficere? Quamobrèm nec ad teſtimonium quidem, inquit, huic rei ferẽdũ, valdè diſcrepat illud Apoſtolicum: Si quis domui ſuę neſcit præeſſe, quomodò is Dei ꝑerit Eccleſiæ? Cùm hæc & ſimilia dixiſſet Iacobo, & ſimul quidem œconomiã paternè correxiſſet, & illius priorem arguiſſet temeritatẽ, & nè ei tale quid rursùs eueniret, ꝓmuniiſſet, tunc eum quidem cum precatione dimiſit & benedictione.

Eccles. 2.

Obſeruatãtiã erga fratrẽ moderationem & prudẽtiam.

1. Tim. 3.

Aliquanto autem poſt tempore in cella ſilentium agens Iacobus, grauiter vexatus fuit à fœdis carnis cogitationibus, & eum opprimebant magni fluctus libidinis. Is verò cùm eis diù fortiter reſtitiſſet, deindè adſpexiſſet ad vaſtum pelagus tentationum, nec putaſſet fieri poſſe, ut vnquàm ſedarentur fluctus, à maligno inductus & inſidioſis illius machinationibus & ſuggeſtionibus, & animo incenſus, fortaſsè verò ſacrorum quoque canonum oblitus, ſtricto gladio amputauit ſibi genitalia, malum malè medicans. Cùm dolorem autem ferre non poſſet, & fluxum ſanguinis, eos qui propè erant implorauit, & conuocauit eos, qui erant opem laturi. Illi verò cùm accurriſſent, & hoc graue malum ab eo ſua ſponte ſuſceptum adſpexiſſent, arte medendi, vt potuerunt, opem tulerunt, & dolorem ſedauerunt. Cæterùm res peruenit vſq; ad aures ſacri Sabæ: & cùm conualuiſſet Iacobus, expellit eum è Laura, vt qui ſibiipſi eſset inſidiatus, & manus improbè attuliſset. Hinc cùm grauis quædam pœnitentia Iacobum ſubiiſset, ea acerbè eius percuſſit animum effecitque, vt calidas profunderet lachrymas, & ex imo pectore acerba traheret ſuſpiria: & ad ſummam, erat viſu mirabilis, & eo ipſo eos, qui videbant, incitabat ad miſericordiam. Cùm ſic ergò eſſet affectus, accedit ad beatum Theodoſium, grauia illa bella carnis enunciãs, & à ſe ſibi allatas manus exponens & Lauræ deflẽs alienationem. Ille ergò ab eo flexus, cum ipſo venit ad beatum Sabã, & fit ei ſupplex, & rogat vt fratri ignoſcat, & eum rursùs in Lauram admittat, iis pœnis, quas par eſt, impoſitis. Amici itaque precibus motus Sabas, propriis quoquè viſcerib⁹ ei opis plurimum ferentibus, admittit Iacobum: hoc inter cætera ei præcipiens, vt cum nemine ſermonem conferret, neque aliquem adſpiceret, præter eum, qui illi miniſtrabat neceſsaria. Quieſcentẽ ergò & ſilentium agentem Iacobum rursùs habebat cella, & plurimam oſtendentem pœnitentiam, & DEVM vehementer rogantem, donèc ei deſupèr remiſsũ fuit crimẽ, & data eſt delicti venia. Quomodò aũt, ſtatì dicẽ:

Præpoſterus zelus Iacobi monachi.

S. Sabas eũ expellit.

Ab eo rursus admittit.

Viſus eſt aliquandò huic diuino Sabæ vir qdã viſu ſplẽdidus, & vndiq; emittẽs dulcẽ radiũ lucis, ꝓpè ſtare, & ante pedes Iacobi iacẽtẽ oſtẽdere mortuũ: Iacobũ verò orãtẽ ꝓ mortuo. Deindè vox quędã deſupèr

Viſio S. Sabæ.

audiebatur,

audiebatur, Iacobe, dicens: Preces tuę ſunt exauditæ. Tange ergò mortuum, & reſurget. Deindè cùm Iacobus quidem tetigiſſet, vt iuſſus fuerat, mortuus reſurrexit. Vir autem ille luminoſus dixit Sabę: Ecce ſurrexit mortuus. Tu quoq; decętero relaxa à vinculis eum, qui ſuſcitauit. Hęc cùm vidiſſet Sabas, & celerrimè coniecisſet, quidnam ſibi vellet illa viſio, protinùs egreſſus eſt è cella: & cùm vocaſſet Iacobum, iuſſit vt deincèps accederet ad diuinā ſynaxim. Cùm ille ergò veniſſet in eccleſiam, & fratres impertiiſſet eo, qđ eſt ex Chriſto, oſculo, & deindè deſcendiſſet ad beatū Theodoſiū, & ille ſimiliter in Chriſto ſalutaſſet, ſeptimo die poſt viſionē, è præſenti vita lętꝰ emigrat.

Nouū monaſteriū cōſtruit.

Poſt hæc autem duo quoque quidam ex iis, qui erāt in Laura, cùm in iis, quæ ad Deum pertinent, eſſet fraternus inter eos conſenſus & concordia, (vocabātur autem Zanus & Beniamin.) petūt à beato Saba cellam, quæ quinque ſtadiis à Laura diſtabat versùs meridiem. Ille autem, vt qui ſciret eorum in virtute ſtudium & diligentiam, conceſſit quod petebant: & dat eis cellam, quam poſtulabant. Cùm illi ergò eam accepiſſent, Saba quoquè eis magnam opem ferente & prębente impenſas; ipſum cœnobium conſtruxere. Cùm multi autem illuc conueniſſent, eccleſia ędificata, & ara fixa, & ea vt par erat conſecrata, ſtatuit vt ii quoq; eādē regula & lege viuerēt, qua alii, q eius parebant imperio. & ſic locus ab initio erectus in monaſterium, floret vſque in hodiernum diem: & denominatur à beati Zani nomine.

Quidam autem ſenex, qui ortus quidem erat in Bethania, vocabatur verò Anthimus, cùm multis ex Deo ſudoribus vitam ſuam ornaſſet, erat vltra torrentem ad Orientē, ex aduersò turris, quæ à beato Saba fuerat extructa, cella ædificata, & triginta annis illic peractis. Deindè cùm morbo quodam poſtremo fuiſſet implicatus, iacebat ſenex in lecto doloris. Cùm ergò Saba admirabilis, eum & longa ſenectute ſic vidiſſet omninò reſolutum, rogauit vt transferretur ad aliquam cellam ex iis, quę ſunt iuxta eccleſiam: vt ſic poſſent fratres eum viſitare, & ſeruire ei minori labore. Hæc ille quidem rogabat, ſenex autem non patiebatur, dicens debere eum in Deo confidere: fore, ut illic conſumeretur, vbi habitauit ab initio. Deindè cùm noctù aliquādò ſurrexiſſet Sabas, ante eam, quę fit manè, congregationem, viſus eſt audire quandam ſymphoniam & modulationem tanquàm multorum canentium. Arbitratus itaque cani ea, quæ cantare ſolebant in matutino cantica, apud ſe dubitabat, quomodò non, vt conſueuerant, præter eius ſententiam peragerentur matutina. Cùm ocyſſimè itaque veniſſet ī tēplū, & portas īueniſſet pulchrè clauſas, reuerſus; & rursùs videbat audire priores voces, q̄ canebant cū cum maxima voluptate. Erat autem hoc qđ canebāt:

S. Sabas audit cantica celeſtia.

Tranſibo in locum tabernaculi admirabilis vſque ad domum Dei, In voce exultationis & confeſſionis, ſoni eorum, qui feſtum celebrant. Cùm ergò didiciſſet, vndenām ſit ſonus canticorum illorum admirabilium, è ſomno repentè excitat eum, qui ſub eo erat ordinatus: & iubet, ut ligni pulſu conuocet fratres. Qui cùm repentè fuiſſent congregati, aſſumens aliquos Sabas, venit ad cellam ſenis cum ſuffitibus & lampadibus. (illinc enim audiebatur canticum) & cùm fuiſſent intra cellam, nullum quidem alium inuenerunt, niſi ſolum ſenem, eumque iam conſummatū. Quē cùm reuerēter complexi eſſent, & ei iuſta feciſſent, ſacrū illius corpus mandant ſepulturę.

Pſal. 41.

Vide catholicum ſepeliendi modum.

Fit autem poſt hæc aliud quoquè à Saba miraculū, quod eſt cum iis, quæ pręcedunt, conferendum. Erat in beati Theodoſii monaſterio quidam monachus nomine Aphrodiſius, genere Aſianus, corpore maximo, & cui robore nullus poterat conferri. Pondus enim frumenti duodecim modiorum è terra tollens, imponebat humeris, nemine id attingente. Huic ergò Aphrodiſio, cui fuerat commiſſum mulorum miniſterium, accidit aliquandò, vt cùm manu aſinum percuſſiſſet in maxilla, faciem ipſam contereret, & ſic ex hac cauſa mulum interficeret. Ille verò & onere & mulo humeris impoſito, venit in monaſterium. Deindè illinc expulſus propter iumentorum interfectum, abit ad Iordanem, conuenturus Iohannem, qui reſplēdebat in Chuziba: & narrat ei calamitatem. Is autē ei conſulit, vt eat ad beatum Sabam, & quęcunque ille iuſſerit, faciat prompto & alacri animo. Sic enim fore & non aliter, ut ſalutem conſequatur. Is verò cùm obedire conſtituiſſet, ad Sabam rectà proficiſcitur, deplorans id quod acciderat; & ſuam deflens alienationem: & ſi non aliud poſſit facilè conſequi, at interim breuem aliquem ab eo quęrens audire ſermonē, ut ſciat quidnā faciens, inuenire poſſit ſalutē animę.

Aphrodiſius monachus maximi roboris.

Cùm hæc verba audiiſſet Sabas, & vidiſſet animam agrum ad ſuſcipienda ſemina ſpiritualia aptum, eum excipit prompto & alacri animo. Iubet autem eum in hac cella manere, & ad nullum alium accedere, neq; è Laura egredi, linguæque & ventris moderari. Hoc cùm ille accepiſſet mādatum, apparuit magnus in operibus, & maximum potiùs & generoſum animum, quàm tale eſſe corpus conſecutus. Perpetuos enim triginta annos nū quàm eſt è Laura egreſſus, nec ad aliam unquàm acceſſit cellam: & neque æris aliquid, neque vllam habuit ollam: non vſus eſt igne, nō fuit particeps olei, non uinū bibit, non mulſum, non duas poſſedit tunicas: ſed dormiebat ſuper ſtoreā: perpetuoq; fletui & operi manuum erat intentus; Id autem erat contextura ſportarum, quas multi ſolent appellare Μαλάκια. Is enim nonaginta texēs ſuis manibus ſingulis menſibus, eas præbebat cuidam ex iis, qui miniſtrabant in Laura: & ipſe rursùs viciſſim ab illo accipiebat ea, quæ ad vſum pertinebant. Quænam autem ea erant? Menſæ fratrum reliquiæ, ſiue olera eſſent, ſiue legumina. Hæc enim ab illo accipiens, reponebat in quadam pelui: & parum illinc ſumens, quotidiè alebatur, & eo erat contentus. Quòd ſi contigiſſet ea vermes parere, & ſi tetro eſſent odore ſeferta, nihil erat reiiciendū: ſed implebant omnia vſum nutrimenti.

Excipitur à S. Saba, expulſus è ſuo monaſterio.

Egregia virtus eꝰ

Magna eius abſtinentia.

In hac uitæ ratione ille triginta annos tranſegit, vt dictum eſt: & nec ęgrotauit, nec ulla affectus eſt triſtitia, neque vnquam ei doluit ſtomachus. Præuidendi quoquè donum conſecutus, ſeptē diebus ante mortem ſuam præcognouit, cùm illa ei vltima fuiſſet reuelata. Petit ergò à diuino Saba, vt ſibi liceat deſcendere ad Theodoſium, ut ab eo quoq; conſequatur remiſſionem: deindè reuertatur ad cellam. Annuit itaquè Sabas petitioni. Nam ei quoquè nota erat mors Aphrodiſii. & cū eo mittēs diſcipulū Theodulū p ipsū ſignificat beato Theodoſio: Ecce cōem fratrē Aphrodiſiū, quem aliquādò accepi hominem, nūc Dei gratia eum ad te miſi Angelum. Quem cùm lubenter diuinus excepiſſet Theodoſius, & eum communi menſa impertiiſſet & ſalutatione, cū Theodulo rursùs dimiſit in pace. Is aūt ſtatim reuerſus ad cellam, cùm parum ægrotaſſet, migrat ex hac vita ad iucundam illam uitā, & in quam nulla cadit perturbatio. Eius verò diuinas & ſacras reliquias, cum cōuenientibus hymnis & lampadibus tollens conuentus fratrum, depoſuit cum aliis ſanctis patribus in quodam loco, qui erat ex tranſuerſo Lauræ, cùm hoc quoquè mandaſſet beatus Sabas: ut cùm ab iis, qui accedebant, cognoſceretur eius capſa, utpotè inſignis, eius virtuti conuenientes haberet etiam poſt mortem honores. Talis fuit hic magnus pater noſter in uirtutis exercitatione, & tam

Felix obitus eius.

En q̄ præclare antiquitas ſēſit de ſacris reliquijs.

& tam pulchros collegit fructus ſuorum laborum.

Sed cùm talia & tanta ſint, quę dicta ſunt, nempe ĩ multis locis deſerti conſtructa ædificia monaſteriorum, cõtinua trophæa contra dæmones, correctio fratrum, qui fuerant ſupplantati, ipſos facere Angelos ex hominibus, gratia pręuidendi futura: Cùm talia ergò ſint & tam digna admiratione, quæ dicta ſunt, habent ea, quæ conſequuntur, nihilo pauciora, ſi non ẽt plura, quæ non ſunt minùs admiranda. Dicantur aũt ea quoquè. Eſt quædam ciuitas ad Orientem, quæ vocatur * Medapa, ſita trans Iordanem, ſubiecta nonnullis Arabum. Qui eam ergò habitabant * Madapeni frequenter euntes ad beatum Sabam, & quandam ab eo magnam percipientes vtilitatem, ipſi rursùs multa ſuppeditabãt neceſſaria illius monaſterijs, ea veluti quãdam mercedem reddentes ſpiritalis illius vtilitatis. Ex iis erat etiam vnus Gerontius: quem cùm inuaſiſſet quędam corporalis infirmitas, & longo tẽpore decubuiſſet in ſancta ciuitate, omnium iucundisſimã deſiderabat profectionem, nempe vt veniret in montẽ Oliueti, & illic oraret, vbi dicunt diuina eloquia meũ moratum eſſe Christum, & peregiſſe magnum miraculum aſſumptionis.

Luc. 21. Act. 1.

Cùm ergò iumentum aſcendiſſet Gerontius, ſtatim init viam, quæ fert ad montẽ. Interim autẽ, ſeu caſu, ſeu maligni potiùs dæmonis improbitate, conturbatum iumentum, deiicit vectorem: & repentè deturbatus Gerontius, talẽ ſubiit oſſiũ cõfractionem, vt vel earum rerũ periti medici deſperarent de curatione.

Gerõtij caſus miſerabilis.

Erat verò Gerontio frater iunior: is cùm vidiſſet fratrem cõfractum tam miſerabiliter, & magno fuiſſet dolore affectus, alia quidem parua eſſe reputans, & quæ longo tempore indigent, nempe medicorum euocationem, oleum & ligamenta, & quæcunque ſunt artibus illorum conſequentia, ſtatuit ei adhibere medicamentum vtilisſimum. & continuò currens ad Lauram, accedit ad diuinum Sabam, miſerabiliter eiulans, & fratris deflens calamitatem, & ad ipſum viſitandum, eum vocans. Ille autem (eius. n. doloris valdè fuit miſertus: erat enim corde propenſiſſimo ad miſericordiam) vadit ad Gerõtium, & cùm eũ offendiſſet tam malè affectũ, primùm quidẽ vtitur efficaci auxilio orationis. Deindè cùm ẽt ſalutari vnxiſſet oleo Crucis, ſanũ protinùs reddit eũ, qui fuerat cõfractus, adeò vt nullo opùs ei fuerit tẽpore ad recreationẽ. qđ maximo ſtupore affecit eos, q aderãt, & admirati ſũt magnũ & pclarũ opꝰ Sabę, & eiꝰ ad Deũ fiduciã.

Eum precibus et oleo Crucis ſanat S. Sabas.

Poſteà antẽ Thomas quoquè (eo enim nomine vocabatur filius Gerõtii) propter vſum quendã venit ad habitaculum, quod eſt in Hiericho. Cùm tunc autẽ ſame laboraret ciuitas, conuenit magnũ Sabam, & Paulum & Theodorũ, qui adminiſtrabat Caſtelliũ, & ſpeluncam. Cùm diuinus aũt Sabas eũ lubenter & iucundè vidiſſet, ingenuè & ſpiritaliter eũ alloquitur, viro valdè delectatus. Volebat verò eum quoq; corporali conuiuio excipere, eumq; mẽſa & ſale impertire. Sed cœna quidẽ erat parata. Miniſter. n. hoſpitii, quãdò vidit Thomã acceſſiſſe, non neglexit ſtatim facere id, qđ erat ſolitus: ſed hoſpitẽ excepit iis, quę habebat in prõptu. Interim aũt dum comederent, miniſtrũ rogat Sabas, an poſſet vinum quoquè præbere. Cùm is verò reſpõdiſſet, ſe vix habere acetũ in vaſe cucurbitę, idque admodùm acre, vt magis condiret olera, ille excipiẽs, Afferatur, inquit, ad me vas cucurbitę. Benedictus. n. Deus: nos vinum ex eo faciemus. Eſt enim perſpicuũ, ꝙ qui omninò aquam mutauit in vinum, eius etiã mutabit acorem. Hęc dixit diuinum illud os & mellifluũ: & allata protinùs cucurbita, inuentũ eſt in ea vinũ, & reuerà lætificans cor hominis. Cùm ii aũt qui aderãt, vt par erat, affecti fuiſſent admiratione, ſuffitũ & ignẽ iuſſit ille beatus afferri. Diuina enim, inquit, viſitatio facta eſt in hac hora. Sed non eouſque ſolùm cõſtitit miraculum, ſed eouſq; proceſſit, vt multitudini quoquè daretur vinum: etenim ad tertium vſque diem ab illo tempore ad ſatietatem ſuffecit bibentibus. Thomas itaque ipſe quoq; admiratus inſigne miraculũ, à B. Saba petit cucurbitã: & cùm accepiſſet, illam quidẽ habuit tanquàm theſaurum: quod in ea autem remanſerat vinum, ei ſuffecit domum vſque. Hæc mihi narrauit Gerontius, Gerontius, inquam, Gerontii quidem nepos, cuius membra iam confracta fuerant, & à diuino Saba fuerat admirabiliter in integrum reſtitutus: filius autem Thomæ, de quo dixi paulò antè: cui nunc quoque propter inſignem virtutem obtigit præfectura monaſterii magni Euthymii.

Iohan. 2.

Acetum mutat in vinũ, multiplicat…

Porrò verò illud quoquè adiecit iis, quę dicta sũt, quòd multis poſteà annis fuit cucurbita compluribus occaſio ſalutis. Si quandò enim contigiſſet aliquem morbo opprimi, nos, aiebat, eam aqua implentes, ei qui laborabat, infundebamus: & aqua illa morbũ ſoluebat protinùs. Sed hæc quidem Gerontius.

Nota hæc miracula.

Mihi autem ſe offert narranda res lepida & amœna. Nã cùm aliquandò ad Iordanem beatus iter ingrederetur, ſecum autem quendam adduceret ex ſuis diſcipulis ætate iuuenem, ei fit obuiàm multitudo mundanorũ: inter quos erat etiam adoleſcentula ſpecie venuſta, vagis & laſciuis oculis: laqueus, qui non poterat facilè ſuperari. Poſtquàm verò illi præteriiſſent, Sabas veluti tentãs diſcipulum, Tibi, inquit, qualis viſa eſt puella? Mihi enim viſa eſt vnum ſolùm habere oculũ. Nequaquàm, inquit, ò pater: ſed duos habebat oculos. Ille verò, Falſus es, ò fili: erat enim reuerà orbata altero oculo. Diſcipulus autem ignorans hanc fieri interrogationem à ſapiente Saba, vt ipſum tentaret: dũ quærit, vt rectè cognoſceretur, quod non ab ipſo rectè cognitũ fuerat: Nequaquàm, inquit, ò pater: ſed vel valdè lucidos habebat oculos, & viſu iucundisſimos. Sabas autem, Qui factum eſt, inquit, vt hoc ſcires tã accuratè, vt hoc etiam tam conſtanter audeas aſſeuerare? Ego, inquit, eam pulchrè attendi, & apertè nòui eã habere ambos oculos. Dùm verò iam eſſet diſcipulus laqueis implicatus, tunc diuinus eum apertè arguens, Vbi, inquit, tibi poſitum eſt illud præceptum, Nè ad eã attraharis tuis ſuperciliis? Decætero ergò, inquit, non ampliùs mecum verſaberis, neque mecum in cella manebis, donèc aſſueféceris oculum non ſic vagari, ſed in loco manere. Cùm ſic dixiſſet, illũ ſtatim mittit in Caſtellium, Deindè cum illic ſatis lõgo tẽpore eẽt verſatꝰ, & pulchrè caſtigatꝰ, & pro oculis ſatis luiſſet ſupplicii, nõ fallaci pęnitẽtia, ſed cordis doloribꝰ, eũ rursùs ſuſcipit beatꝰ, & refert in numerũ ſuę cellę.

Prou. 6. iuxta 70.

S. Sabas monachũ oculos non cõtinentẽ, acriter caſtigat.

Sed quod in cucurbita factũ eſt miraculum, me propemodùm effugit, niſi quæ de altera cucurbita a me paulò antè dicta ſunt, id reuocaſſent in memoriã. Nã ab athleta hic quoquè fit aliquid ſimile iis, quæ priùs fecerat Moſes in fluentis Marræ. Laurę. n. coquus aliquandò quidẽ coquebat cucurbitas, & eas parabat obſoniũ operariis ędificatorũ. Cùm aũt iam tẽpore prãdii guſtaſſet obſoniũ, inuènit id felle amarius. Cùm ergò ęgrè ferret id quod acciderat, (neq; n. erat aliud, qđ illius vſũ impleret) diuino Sabę annũciat id qđ factũ fuerat. Is aũt ſtatim veniẽs in culinã, cùm in ollã inieciſset ſignũ Crucis, iuſſit coquo eã accipere, ac ſecurè apponere. Is verò ſic fecit, & lubẽter comederũt artifices, ſic admirabiliter mutata qualitate. Eius. n. volũtatẽ diuina ſequebat gratia, quę ſola poteſt fidẽ facere eorũ, quæ deinceps ſequũtur. Nã aliquandò quidẽ veniebat beatꝰ ea via, quę fert à Ruba ad Iordanẽ. In via aũt incidit in leonẽ ingenti magnitudine, cui pes erat paxillo tranſfixus, & magnũ ſentiebat dolorem. Si ergò affecta fera, quandò vidit ſanctum Sabã prætereun

Exod. 15.

Obſerua magnam vim ſigni Crucis.

tem, ad eum accedit protinùs, pedem tollẽs ſublimẽ, & paxillum quodammodò oſtendens, & rogans vt mi ſereretur, & cũ illa liberaret moleſtia. Ille ergo cùm rem ſtatim intellexiſſet, & leonis doloris eſſet miſer tus, (manſuetis enim & rerum honeſtarum amantib⁹ animis, etiam ad eos vſque pertinet miſericordia) illum quidem humi facit ſedere: cùm pedem autem ſẽ ſim appræhendiſſet, eximit paxillum, & ſic leonem liberat à dolore. Verumenimuerò ipſe quoquè beneficio affectus, & quaſi magno & excelſo animo volens referre gratiam, ferinæ quidem naturæ obliuiſcitur: ei autem adhæret tanquam gratus & beneuolus famulus, ſtudioſè in omnibus inſeruire deſiderans.

Leo curatus à S. Saba, ei ſtudioſè inſeruit.

Nam erat quidem huic venerando patri diſcipulus quoquè, nomine Phlais. aderat autem quidã quoquè aſin⁹, per quem inſeruiebat Phlais magnis miniſteriis. Si quandò verò contigiſſet diſcipulum emitti ad aliquod miniſterium, leoni aſini cuſtodiam, & aliam ẽt eius curam pater leoni committebat. Cernebatur itaque leo aſini capiſtrum ore accipiens, & manè ad veſperam vſque ipſum ducens ad paſcua: veſperè autem ducens ad aquam, & ſic domum reducens, & diſcipuli implens omnem curam in aſinum. Dies aliquot interim tranſierunt, & leo ſic aſſiduo fungebatur miniſterio. Deindè quid accidit, & quid efficit inuidia? Phlais miſſus ad aliquod miniſterium, & à diuina gratia deſertus, fortè propter aliquam mentis elationẽ, ex qua multa delicta procedunt, cadit in lapſum fornicationis. Illo verò die, aſini quoquè cuſtos leo, ferociter inſurgit in eum, quem cuſtodiebat, & eum deuorat. Cùm hoc autẽ intellexiſſet Phlais, & animaduertiſſet peccatum ſuum cauſam fuiſſe, vt deuoraretur aſinus à leone, non auſus eſt amplius venire in conſpectum ſenis, ſed reuerſus in locum, vndè trahebat gen⁹, triſtitia afficiebatur, & ſeipſum affligebat. Non tamen deſpexit eum diuinus ſenex: ſed cùm eum diù quæſiſſet, inuenit, & ad ſe rursùs reuocat: Deindè admonitionibus eum ducit ad pœnitentiam ex animo agendam, & efficit, vt abluat peccatum multis & calidis lachrymis, & ſic vita laudabili Deo rursùs placeat. Atq; ſufficiunt quidem ea, quæ iam dicta ſunt, ad oſtendẽdam huius viri virtutis magnitudinem, & quãta Dei gratia eſſet locupletatus. Operæprecium tamen eſt, ſe oblectare in iis bonis narrandis, quæ fecit Byzantii, & quidnam eum impulerit, vt relicta Palæſtina, ad vrbem venerit regiam.

Vide rẽ ſtupendã.

Fratrẽ lapſũ S. Sabas reuocat ad pœnitentiam

Anaſtaſio & Elia, illo quidem imperii, hoc verò Eccleſiæ, quæ eſt in Palæſtinam, ſedem adminiſtrante, oritur interim quoddam ſcandalum, quod Imperatorẽ & aduersùs multos alios, & aduersùs Eliam adeò irritauit, vt eum damnàrit exilio. Dicatur autẽ primùm, quidnam eum ad iram incitauit, vt ſic, quæ ſunt deinceps dicenda, faciliùs intelligantur. Tertio anno imperii Anaſtaſii, incidit grauis ſeditio inter eos, qui præerant Eccleſiis: Romanis quidem Pontificibus diſſidẽtibus à Byzantinis, quòd Acacium, qui Conſtantinopolitanus quidem fuit Epiſcopus: de rebus aũt Chriſtianis non rectè ſentiebat, inſcriptum haberent in ſacris diptychis: Byzantinis verò rursùs infenſis Alexandrinis, qui Chalcedonenſem quidem ſynodum feriebant anathemate: Dioſcori autem admittebant communionem. Cùm ergò inter eos inuicèm magna eſſet diſſenſio, qui priùs dictus eſt Elias, qui præerat Palæſtinæ Eccleſiæ, ſolius Euphemii, qui erat Conſtantinopoli, amplectebatur communionem, Occidentalibus quidem, vt diximus, depugnãtibus: Palladio verò Antiocheno ad gratiam intuente Imperatoriam: & ideò Chalcedonenſem quidem ſynodum feriente anathemate, ea autem amplectente, quæ tenebant Alexandrini: vtpotè quòd Anaſtaſius eadem quæ Alexandrini ſẽtiret. Cùm ſic ergò ſe haberet Elias, & ſtatuiſſet ſoli communicare Euphemio, Euphemius quidem, propter rectam de fide ſententiam, ab Imperatore (ô iuſtitia) impiè pellitur à ſedis rectione: & in eius locum euehitur Macedonius.

Elias Epiſcop⁹ Hieroſolymæ damnat exilio.

Cum in his autem eſſet Eccleſia, iis quidem, qui Euphemium ſede expulerant, aſſentiri nõ ſuſtinuit Elias, vt qui eum expuliſſent præter regulam: Macedonio verò non dubitauit communicare, & cum eo conuenire, vt qui ipſe quoquè rectam fidem amplecteretur. Quod quidem non parùm ab initio conturbauit Imperatorem. Poſtquàm autem Flauianus quoquè, qui poſt mortem Palladii Antiochenæ præfuit Eccleſiæ, eadem quæ ii ſentiebat, & vera & recta ratione ingrediebatur, non poterat ampliùs contineri ira Imperatoris, qui aduersùs pietatem ſolam erat fortiſſimus: nec ferre poterat eorum concordiam: ſed efferatus & acri ira percitus, vtroſque damnat exilio. Solum autẽ in præſentia quidem Macedonium, cùm innumerabilibus impertiiſſet calumniis, eiicit Epiſcopatu: Timotheo verò, illius loco tradit adminiſtrationem. Studiũ autem & curam ponebat, vt Flauianus & Elias aſſentirentur Timotheo. Illi verò Timothei quidem ſuſceperunt communionem, vtpotè quòd ipſe quoquè conuenire verbo rectæ fidei: Macedonii autẽ admodùm ægrè ferebant exterminationem, vt quæ non tam iure ac legibus, quàm vi & poteſtate fuiſſet facta. Hoc aduersùs ambos magno furore ciet Imperatorem, & efficitur Eccleſiis cauſa magnæ tempeſtatis. Quod quidẽ cùm neſcio vndè reſciuiſſet Elias, qui Palæſtinæ præerat Eccleſiæ, miſſis legatis, diligenter agit de reconciliatione. Legati autem erant & multi alii patres, & ipſe Sabas, cuius nunc vita eſt argumentum noſtræ hui⁹ orationis, iam ſeptuaginta annos natus. Prætereà verò mittit etiam Elias epiſtolam, in qua hæc ſcripſerat: Habitatores eremi, & Sabam cum eis, qui eſt caput eremi, ad tuam potentiam mittimus legatos pro Eccleſiis. Tu autem eorum laborem reueritus, & eos qui ſunt ex Deo ſudores, ô Imperator, fac vt ceſſet bellũ aduersùs Eccleſias, & nè ſinas malum progredi vlteriùs. Scimus enim tibi curæ eſſe, vt ea agas, quæ Deo grata ſunt, qui tibi conceſſit diadema.

Anaſtaſi⁹ Imperator taxatur.

Epiſtola Eliæ patriarchæ ad Anaſtaſiũ Imperatorem.

Cùm hi ergò diuini patres iam ingreſſi eſſent viã, quæ ferebat ad Imperatorem, erat Sidone quędã ſynodus Epiſcoporum Orientis & Palæſtinæ tunc cõgregata aduersùs Flauianum & Eliam, quæ prætextũ quidè habebat iuſſa Imperatoris: acceperat aũt duces, Soterichum Cæſareæ Cappadociæ, & Philoxenum Hierapolis Epiſcopum: qui Chalcedonenſem ſynodum abrogantes, Eutychis & Dioſcori ſtudebant confirmare dogmata. Cùm ergò legati veniſſent Conſtantinopolim, arcana & quæ comprehendi non poteſt Dei ſapientia, quæ eminùs rerum magnarum præbet occaſiones, & iis, qui eum glorificant, ſemper aliquãdò tribuit gloriam, hìc quoquè certo cõſilio aliquid gerit, per quod B. Sabam, qui indutus erat cilicio, & vili habitu amictus, omni imperatoria purpura reddit ſplendidiorẽ: & eam, quæ in eo habitabat, aperit gratiã ſpiritus, quæ operta erat multis velis moderationis. Nã cùm ii, qui cũ ipſo erãt, deducerẽtur ad Imperatorẽ, & fuiſſent iã omnes intra aulã imperatoriã, ille ſolus à cuſtodib⁹ arcetur ab ingreſſu, ſeu propter viliſſimã & contritã tunicã, ſeu Deo potiùs eũ ſic volẽte facere inſignem & glorioſum. Cùm illos ergo benignè eſſet intuit⁹ Imperator, & ea dixiſſet, q̃ dici ſolẽt in aduẽtu: & deindè requireret, quiſnã eſſet is, qui erat præcipuè in literis poſitus Sabas. Cùm monachi aũt in omnem partẽ circũcurſarent, (neque.n. ſciebant, quonam modo ille eſſet ab eis disiũctus, & vbinàm manſiſſet,) ſtatimq; Imperatoris ſatellitib⁹ ad eũ quærẽdũ quoquo uersùs

1. Reg. 2.

S. Sabas nõ admittitur ĩ palatiũ Impera.

verſùs obirent, inuenitur ſtans in quodam angulo ante aditum regiæ, & pſalmos canens Dauidicos. Cùm illinc ergò eum diripuiſſent ſatellites, & per regiam eum feſtinanter introducerent, cùm iam eſſet aſcenſurus limen, vbi præſidebat Imperator: videt ille circa eum inſignem quandam & planè admirabilem viſionem, non vt qui dignus eſſet talia videre: ſed vt ei fieret manifeſtum, quantum honorem ſit Sabas apud Deum conſecutus. Viſio autem erat huiuſmodi.

Viſio Imperatoris circa S. Sabam.

Quidam ſpecie angelicus, veſte ſplendidus, eum in orbem circumiens, & ingreſſus illum præcedēs. Hæc cùm vidiſſet Imperator, & virum verè eſſe diuinū cenſuiſſet, & ei aſſurgit, ſeque in eum oſtendit valdè officioſum, & magno eum habet in honore. Deindè iuſſit omnes ſedere: reuerà enim erat ei magna in monachos reuerentia, etſi quidam ſcelerati efficerent, vt conturbaret rectam fidei rationē. Aures ergò præbēs omnib⁹, iuſſit vt vnuſquiſq; diceret, de quo vellet. Illi aūt veluti obliti communis Eccleſiarum legationis, & cuius cauſa miſſi fuerant, vnuſquiſque proprias proponebat petitiones. Imperator verò cùm eorum poſtulata benignè concedens, quæ volebant impleuiſſet, quoniam petentibus omnibus ſilebat Sabas, nec omninò quicquam rogabat, ad eum vultum conuertens Imperator, Tibi autem, ò pater, inquit, quid ſibi vult tātus labor itineris, cùm nihil omninò roges, nec poſtules? Ad hęc ille reſpondens, Hac de cauſa, inquit, vèni ò Imperator, primùm quidem, vt tuam adorem pietatem, donèc ſum adhuc in hoc corpore. Deindè, vt rogem pro ſancta Dei ciuitate, & eo qui illi eſt pręfectus, vt nullam tuæ potentiæ ſubeat indignationē, ſed pax concilietur potiùs Eccleſiis. Ità enim & ipſe Deum habebis propitium, & tibi præclaras præbebit victorias aduerſùs inimicos. Eius ergò libertatē admiratus Imperator, & quòd nihil peteret ex terrenis, & iis quę ad victum pertinent: ſed quæ ferunt ad Dei cultum, & Eccleſiæ conſtitutionem, aliis quidem conceſſit, vt recederent: ei autē largitur munus mille aureorum, dicens ea eſſe diſtribuenda monaſteriis, quæ fuerunt ab ipſo conſtituta: & ſimul iuſſit eum manere, ſtatuens, vt ad ſe poſſet ingredi citra vllum impedimentum. Cùm verò non ſuſtineret ſedare irā, quam iampridèm conceperat aduerſùs Palæſtinæ Pontificē, aliquandò dicit magno Sabæ: Qui veſtræ præeſt Eccleſiæ, ò venerande pater, nos, vt videtur, magnæ dānaos leuitatis, non ſolùm ſynodi Chalcedonenſis ſuſcepit patrocinium, quæ confirmauit dogmata Neſtorii: ſed etiam effecit, vt Flauianus Pōtifex Antiochenus eandem etiam viam iniret: & nunc ſolus teſtibus ſynodo Sidōne congregatæ, Flauiano conſentiens, vt non feriantur anathemate, qui improbè tuentur dogmata Neſtorii. Vndè etiam nos putans ludificari, per epiſtolas noſtris iuſſis fert leges cōtrarias, iubens eiici, quicquid in noſtram fidem ſentitur recèns excogitatū. Sed non ampliùs tali noſtra fruetur lenitate. Sed eccè decernimus, vt vides, illum quidem ſede expelli: eius autem loco eū ſufficī, qui ſit dignè pręfuturus Eccleſiæ: quoniam non conuenit ſacra illa loca profanari ſceleratis decretis Neſtorij.

Adorem, id eſt, venerer.

Vide falſam & impiā de Synodo Chalcedonenſi opinionem Imperatoris.

S. Sabas cōciliat rurſum Eliæ Epiſcopo.

Hæc cùm dixiſſet Imperator, & adeò graui ira ferretur in Eliam, incipiens diuinus Sabas Eliam defendere Patriarcham, eius iram ità compreſſit, vt non ſolùm illam latā reſcinderet ſententiam, ſed etiā Patriarchæ magis caueret, & iuberet ei decætero remanere ſedem minimè auferendā. Illinc aūt cùm ad Imperatricē veniſſet Ariadnā, eam multùm rogauit, vt patris Leonis tueretur ſententiā, & leges conſeruaret pietatis. Hinc exercitatorem ſubiit amor vehemētior quietis & ſilentii, & valdè deſiderabat reditū. Quoniā verò menti eius tempus minimè congruebat, (tunc. n. vigebat hyems) ſtatuit vrbanos tumultus in præſentia declinare: & egreſſus in quendam locum, non procùl ab vrbe remotum, qui dicebatur ſuburbanū Ruffini, hyemauit illic reliquo tempore. Quem quidem in locum & alii quidam ad ipſum ventitabant, maximè autem Valentiniani Imperatoris neptis Iuliana, & Pōpeii coniux Anaſtaſia, quæ in hodiernum vſque diem floret multis recte factis in mōte Oliuarum. Cùm poſt hęc autem ver aduentaſſet, ille quidem, vt qui iādiu teneretur magno amore quietis & ſilentii, paratus erat decætero proficiſci in ſolitudinem. Contigit verò aliquid in pagis, qui ſunt Hieroſolymis, quod eius repreſſit impetum, & fecit eum rurſùs venire ad Imperatorem. Deindè paulopòſt magno cum deſiderio ingreſſus eſt viam, quæ ducit ad ſolitudinem. Verumenimuero non ingratum fuerit hoc quoquè addere iis, quæ dicta ſunt, quod magnam iuſti illius ſignificat miſericordiam in pauperes, quibus fiebat iniuria: & zelum aduerſùs eum, qui improba mente contendebat prohibere miſericordiam, & admirabilem in eū prædictionem.

S. Saba Conſtantinopoli redit ad ſuos.

Fames ſimul & peſtis, duo mala, & quæ ſimiliter poſſunt tollere de medio, cùm inuaſiſſent nonnulla loca ex iis, quę ſunt ſita ſub imperio Romanorū, multas quidem domos exinaniérunt hominibus: totos autem pagos, & habitationes, & agros reddiderūt vacuos habitatoribus. Porrò autem malum quoquè procedebat vlterius, & adhuc pluribus afferebat interitum. Cùm ergo conſideraſſent communium curatores, quinetiam ipſe Imperator, quanam ratione cōmune non pateretur damnum vectigalium annuorum, decernunt vt à finitimis, qui attriti fuerant & perierant, ea exigerentur. & hoc locum habuit per vniuerſam regionem, quę ſubiebat eorum imperio: & quicūque habitabat in locis vicinis, cogebatur etiam pendere vicinorum vectigalia, ſiue periiſſent fame & inopia, ſiue etiam eſſent ſuis bonis euerſi propter neceſſitatem. Beatus ergò Sabas pro re tam iniqua ciuitatibus, & tam impia, & maximè quod etiam Hieroſolymis executioni mandabatur hoc iniquum, & tyrannicum decretum, accedit ad Imperatorem, annuncians rei ab ſurditatem, oſtendens pauperum interitum, dicens commune nihil hinc lucrifacere, ſed extremo potius damno affici, omnibus, qui grauem illam famem & inopiam effugere potuerunt, afflictis ab hac graui exactione, & quæ eſſent in poſterum ſoluturi, eorum iactura commune afficientibus. Deindè fit etiam ſupplex, & hanc ab eo petiit gratiam, nempe vt pauperibus iniuſtū illud vectigal remitteret, & duplici exactione miſeros illos non amplius opprimeret. Cùm is autem & iuſtum eſſet veritus, & propter illius viri preces motus eſſet pudore, & neſciret quid ageret, & pauperibus vellet præbere immunitatem à crudeli illo munere, Marinus quidam agreſtis moribus, qui linguam cohibere non poterat, tunc verò magnam habebat potentiam, agebat autem & ferebat, quò volebat, leuitatem Imperatoris, ſe in pedes erigens, honeſtam illam & verè regiam euertit ſententiam, dicens eſſe Neſtorianos, qui erant in ſancta ciuitate, & tali dono minimè dignos.

Decretū valdè iniquum.

Cùm eum autem increpaſſet beatus Sabas, & iuſſiſſet eum ceſſare deinceps bellum excitare aduerſùs Imperatorē [?] ſine aūt illa quoquè adiecisſet, Niſi te velox propter ea, quæ dixiſti, ſubierit pœnitētia, tibi monimentum peribit cum ſonitu: Marinus quidē nihilo ſe euadit melior. Ille verò cùm Imperatori ſtatim vale dixiſſet, & alias ab eo drachmas accepiſſet, vt diſtribueret iis, quę ſub eo erant, monaſteriis, proficiſcitur ſtatim in Palæſtinā & eas, quę ſunt in ea, ſolitudines. hæc autem magna in pauperes iniuſtitia, minimè incor-

Prophetia S. Sabæ.

recta tempore Anaſtaſii: cuius partem quidem curauit Iuſtinus, cùm diuinus quoque Sabas tuoe literis apud illum interceſſiſſet: perfectam verò illius curationem poſtremò effecit Iuſtinianus. Non multum intercesſit temporis, & finem acceperunt venerandi huius viri ad Marinum prędictiones.

Marini hominis ſanti facultates diripiunt, &c.

Nam cùm quędã rerum innouatio occupaſſet ciuitatem, & mota eſſet popularis ſeditio, facultates omnes Marini raptę ſunt à ſeditioſis, & dom⁹ ſuit igne exuſta: & parum abfuit, quin ipſe periret. Neque verò mortem, quæ imminebat, potuiſſet effugere, ſi non citò ad conuerſionem adſpexiſſet & pœnitentiam. Hoc autem & alii plurimi renunciàrunt, & Pompeius quoque conſobrinus Imperatoris: multùm quidem deflens Marini calamitatem, multùm autem admirans beati Sabæ certam & veridicam prædictionem. narrauit etiam poſteà Anaſtaſia, vxor huius Pompeii, quam in monte Oliueti omni florere virtute, vobis ſuperior tradidit oratio.

S. Sabas cõdit templum SS. Coſmæ & Damiani

Diuinus autem Sabas cùm emiſiſſet quidem partẽ auri ſibi datam ab Imperatore, paternam domũ, quæ erat in Mutalaſca, extruxit in templum martyrib⁹ Coſmæ & Damiano: quod reliquum verò erat, ex æquo diuiſit & iis, qui ſimul erant, fratribus, & quæ ſub ipſo erant, monaſterii. Quoniam autem quidam ex monachis, qui cum ipſo aſſcenderant Conſtantinopolim, ſordidi & illiberalis animi notam ſubeuntes in auri diuiſione, dicebant maiorem ad ſe partem pertinere, vt qui plus, quàm alii, laboraſſent, & cum magno Saba veniſſent vſque ad Conſtantinopolim, non permiſit, vt diù conturbarentur, & eſſent adeò parci & ſordidi:

1. Reg. 3.

partim quidem ex hiſtoria addocens, & oſtendẽs eis, regem Dauid æqualem partem vtriſque tribuiſſe, nempe & exercitui, qui in bello cum eo adiit certamina, & iis, qui remanſerunt ad caſtrorum cuſtodiam: partim vero etiam oſtendens eis à contrario, ꝙ illis maior pars debebatur: quãdoquidẽ illi, inquit, ꝓ nobis & corpore & animis decertauerunt: ipſi aũt ſolis corporibus in via laborauim⁹. Et hæc quidem ſic.

Mamãtẽ hæreticũ conuertit.

Diuinus autem Sabas Mamantem quoquè quendã, qui præerat monachis in Eleutheropoli, qui laborabant morbo Seueri: & priùs quidem apud tribunal Imperatoris liberè & cum magna confidentia locut⁹, erat aduersùs fidem orthodoxam, poſteà autem ab ipſo Seuero uehementer diſſenſit, aſſumens Hieroſolyma, ab acerba illa hęreſi blandis verbis abducit, & vt Eliæ adunaretur, efficit. Deindè multos quoquè alios hęreticos ſuo exemplo Mamas illaqueat, & deducit ad fidem orthodoxam. Venit aũt deincèps oratio ad id, quod fuit caput certaminũ, quæ ſuſcepit Sabas pro recta in fide ſententia. Iam.n. Sotericbus & Philoxen⁹ cum ſuis improbè aſſcenderunt in Sidona, ut anathemati quidem ſubiicerent Chalcedonenſem ſynodũ, Flauianum autem & Eliam de ſede deponerent. Sed illi eas, quæ in ſe ſtruebantur inſidias, ſupplicibus literis miſſis ad Imperatorem, tunc quidem depulerũt. Poſteà verò Sotericbiani maiore in illos inuidia accẽſi, magno furore in eos incitant Imperatorem, vt qui maledictis ab eis appeteretur & irrideretur. Certè cùm à mente deprauato Imperatore ſceleratis iſtis tradita fuiſſet poteſtas in Alexandrinos, auro ſubeunt & corrumpunt populum Antiochenum. Quæ autem ſunt conſecuta, ſunt potiùs lachrymis ſcribẽda quàm literis. Nam cùm Flauiano quidem omnem adhibuiſſent neceſſitatem, & quid non graue & moleſtum in eum intuliſſent, cogunt eum anathemate notare ſynodum Chalcedonenſem: deindè è ſede & ciuitate ſimul turpiter eiiciunt: Seuerum verò profanum caput Acephalorum, habentes etiam Imperatorem, magnam ad id opem ferẽtem, eius loco ſufficiunt, qui, cùm apprehendiſſet ſedem Antiochenam, innumerabilia quidem mala fecit iis, qui non ei communicauerant. Mittit autem ſua quoquè ſynodalia ad Eliam Patriarcham. Quibus minimè amiſſis, non mediocriter ad iram accendit Imperatorem: & hæc ſynodalia rurſùs mittuntur Hieroſolyma, ſimul miſſis etiam quibuſdam Clericis, & non parua manu militari, vt iis, quibus non perſuadebatur eadem tenere, quæ ipſi, vim etiam afferrent.

Flauian⁹ eiicit a ſede Antiochena, & ei Seuerus imp⁹ ſubſtituitur.

Fides catholica infeſtatur.

Cùm hæc autem ità ſe haberent, & tam acerba in fidem orthodoxam exerceretur tyrannis, & iam Eliæ graue immineret periculum, & eius capiti malũ impènderet, & nuſquam auxilium, cùm congregáſſet diuinus Sabas eximios omnes & electos monachos, & cum illis accedens, & illam, quæ circunſiſtebat Eliam, perrumpens multitudinem, (o generoſam animam) regis ſatellites & Seueri miniſtros illinc fugat tãquàm quędam mancipia. Deindè alia quoquè vndique confluentium monachorum multitudo, eos qui Seuero communicabant, in illorum ipſorum conſpectu anathemati fideorer ſubiiciunt. Hoc dedecus & hãc ignominiam volens delere Imperator, contra eos mittit Olympium quendam Cæſareẽſem, ei traditis copiis, quę erant in Palæſtina, regia vtens authoritate, nõ legibus nec iudiciis. Qui cùm primùm aſſcendit Hieroſolyma, Eliam quidem de ſede deponit, ac eum damnat exilio: Iohannem autem filium Marciani, qui Seueri quidem conſeſſus fuerat communionem, anathemati verò ſubiecerat Synodum Chalcedonenſem, reponit in illius ſedem.

Elias Epiſcopus agitur ĩ exilium.

Quod quidem cùm didiciſſet beatus Sabas, non licuit ei cunctari: ſed cùm rursùs aſſumpſiſſet ſacrum illum exercitum monachorũ, tanquàm præſtantiſſimus quiſpiam Imperator, irruit in certamen: & Olympium quidem non offendit: (iam enim ille, tanquàm res ei rectè ſucceſſiſſent, reuerſus eſt in ciuitatem) in Iohãnem autem incidens nouum Patriarchã, teſtificatur & denunciat, nè Seuerum admittat in communionem: ſed vocatur potius ſynodũ Chalcedonenſem, & pro ea ad ſanguinem vſque periclitetur. Quod quidem facit ille, veneritus patrum proteſtationem, omninò oblitus conuentorum cum Olympio.

Propter quæ iratus Imperator, Olympium magnæ condemnans ſtultitiæ, illum quidem ſtatim deponit de magiſtratu. Cum eum autem tradidiſſet Anaſtaſio, & eum conſtituiſſet Ducem totius Palęſtinæ, illuc mittit. Ille verò cùm quamcelerrimè veniſſet Hieroſolyma, & ne ſolo quidem verbo impertiiſſet Patriarchã, ſed ſolũ ſpectaret gratiam Imperatoris, & pro honore ei dato ſine ratione, ei viciſsim præſtaret officium magis expers rationis, cum ſtatim conicit in carcerẽ, impudenter vim afferens, & in difficilem addncẽs neceſſitatem, vt ſynodum quidem Chalcedonẽſem ſeu abrogaret & cõfirmaret, amplecteretur autem & defenderet Seueri communionem.

Imp⁹ Imperator quod exegerit ab Epiſcopo Hieroſolyma.

Sed ille cùm rem cõmunicáſſet Zachariæ, qui præerat Cęſareenſibus, latenter conſulendo de iis, quæ erant propoſita, callida arte ſubterfugit neceſſitatem. Ea autem erat: Pollicitus ſe oĩa facturum, quęcunq; Dux iuberet, prompto & alacri animo, ſi relaxaret à cuſtodia, poſtquam duo ſoli dies præteriiſſent: Nè vt, inquit, videamur parère iuſſis Imperatoris, ita dimittitur è carcere. Deindè vna nocte multitudo eorum, qui erant circũcirca monachorum, conuocatur in templum Stephani primi martyris, ſpecie quidem, vt qui eſſet manè celebraturus commune feſtum primo martyri: re vera autem eos aduocans ad auxilium orthodoxę fidei: ut ſic magis hæreticorum coerceret arrogantiam. Diluculò ergò congregata fuerat multitudo monachorum, partim quidem ex iis, qui fuerant illic congregati monachi, ſicut dictum eſt: partim autem de more ve-

niens ad ſynaxim: partim verò, quæ concurrerat ad videndum Hypatium, qui erat conſobrinus Anaſtaſii Imperatoris, modò ſeruatus ex captiuitate. erat enim templum quoque capaciſſimum multitudinis. Aderat autem ipſe Dux, vt eo teſte abrogaretur & abdicaretur ſynodus Chalcedonenſis.

Protinùs ergò aſcendit ſuggeſtum Iohannes, vtraque manu tenens Sabam & Theodoſium pietatis propugnatores. Cùm ſe autem ſuſtinuiſſet aliquantulum, viſus eſt ſenſim ſuſurrantem audire multitudinem, & dicentem oportere ferire anathemate eos, qui non rectè ſentiunt. Hoc ergò ille cùm tanquam diuinum aliquod ſignum accepiſſet, & cor habuiſſet repletum audacia, vnam emittit vocē cum multitudine. Si quis ea ſentiat, quæ Eutyches, Neſtorius, Seuerus & Soterichus Cæſareæ Cappadociç Epiſcopus, ſit anathema. Tunc ſentit Dux fraudem, & veritus populi conſenſū vnanimem, ſatis habuit, ſi ſe ſubducens ſilentio fugeret: & abiit Cęſaream. Qui autem remanſerat conſobrinus Imperatoris, iureiurando affirmauit diuinis patribus, ſe non veniſſe, vt communicaret malæ Seueri opinioni: ſed vt loca adoraret venerāda, ſeque vel le potiùs communicare eorum ſanctitati. Dat itaque Sabæ magnam vim pecuniæ, & iubet eam diſtribuere omnibus, qui illic erant, monachis; ſimul quidē oſtendens ſuam in Deum fidem, & quam erga illum habebat pietatem & reuerentiam, efficiens manifeſtam.

Iohannis Epiſcopi anathema in hæreticos.

Hypatius cōſobrin⁹ Imperatoris, ſuā declarat fidem.

Cùm autem beato Sabæ ſic proceſſiſſet è ſententia certamen, quod pro recta fide ſuſceptum fuerat, ſciēs ille Imperatorem hęc non eſſe paſſurum, ſed pro ignominia & dedecore id habiturum, & ægrè laturum, & omnibus modis operam daturum, vt ſe vlciſcatur, cōgregato toto cœtu monachorum, vbi cum eis rē contuliſſet, ſimul ſcribit epiſtolam ad Imperatorem, quæ hoc modo habebat: Dominus noſter IESVS CHRISTVS omnium rex æternus & Deus, excelſi poſt illum regni ſceptra piæ veſtrę poteſtati ſua benignitate tradit: re vera volens omnibus quidem, ſanctiſſimis Eccleſiis, præcipuè autem matri Eccleſiarum, bonum pacis conciliare per veſtram in Deum pietatem. Sciunt verò omnes, quòd cùm ab hac Eccleſia cœpiſſet verè magnum veræ religionis myſterium, peruaſit vſque ad fines orbis terræ: quod quidem nos horum diuinorū locorum habitatores, ab alto à ſacroſanctis acceptum Apoſtolis, ſanum & integrum in hodiernū vſque diem conſeruauimus, & in æternum Chriſti gratia conſeruabimus, à recta verbi ſemita minimè deducti ab aduerſariis, aut corrupti profanis & vanis eorū vocibus. In hac ergò intemerata, & in quam nulla cadit repręhēſio, fide, cùm nutritū & eductum ab ineunte ætate fuerit veſtrum Imperium, venit nobis in mentem admirari, quemadmodùm in diebus veſtræ pietatis tantus tumultus & tanta perturbatio inuaſerit matrem harum eccleſiarum, vt ne parcatur quidē iis, qui Deo miniſtrant: ſed ſacerdotes & monachi, q virtutem ſequuntur à pueris, modeſteque & ſilentio vitam tranſigere delegerunt, in conſpectu Iudæorū & quorūdam aliorum gentilium, ab ipſa ſancta Sion, per mediam ciuitatem turpiter trahantur & intemperanter, & in profana quędam loca expellātur: quin etiam cogantur nonnulla facere ad rectæ fidei labem & reprehenſionem, adeò vt qui huc veniūt voti cauſa pro vtilitate animæ, recedant repleti ſcandalis & offenſione. Rogamus ergò veſtram potentiam, vt nos quoque aliquandò à tantis malis relaxemur, quorum omnium author & origo eſt Seuerus, cui, vt in Antiochena præſideat eccleſia, mandatum eſt ad pœnam noſtrorum peccatorum; ad malum quidem priùs ſuæ animæ, & totius Eccleſiæ multitudinis. Quomodo.n. non eſt abſurdū, nos qui ſumus Hieroſolymitani, modò doceri de fide, & qui fuimus oīum patres ad verbum pietatis, tā ſerò videri didiciſſe verā religionē? Quomodo non eſt hinc manifeſtū, q̄ hæc, quę receiiter apparet & videt eſſe correctio rectę & ſanę fidei, quæ fuit tradita à patribus, non eſt reuerà correctio, ſed peruerſio & adulteratio potiùs ei⁹, quod rectè habet, eius ſuſceptæ mercedem iis, qui perſuadētur, procurans animæ interitum? Non ergo nec patiemur aliquid aliud addere præter ea, quæ decreta ſunt à trecentis & decem & octo patribus, qui fuerunt Nicę, & tribus quę poſteà cōſecutę ſunt ſynodis; neq; quicquam aliter innouare: ſed pro eo etiam animas profūdere, & innumerabiles, ſi fieri poſſit, mortes paratī ſuſcipere. Pax aūt Dei, quæ ſuperat omnem intelligentiam, fidē noſtram cuſtodiet ſanctam, & ſedabit tempeſtatem, quæ eſt aduersùs eā excitata, nutu veſtrę potētiæ, ad eius gloriā, & dec⁹ pii veſtri & religioſi īperij.

Epiſtola S. Sabæ ad Imperatorem.

Sacerdotes & monachos hæretici perſequunt.

Seuerus à quo Acephali hæretici orti

Pulchrè hæc quadrāt etiā in horum temporū nouatores

Phil. 4.

Cæterum Imperator quidē cùm hæc accepiſſet epiſtolam, in aliud tēpus diſtulit reſpondere: eum.n. tūc vocabat quædam barbarica expeditio. Nobis aūt ſunt reliqua adiicienda huius viri narrationibus. Poſt exitium illud Eliæ Paleſtinę Antiſtitis exiliū, fames quædam & penuria rerum neceſſariarū, ſiccitas quoq; & locuſta, & graues quædam plagæ, integris quinq; annis oppreſſerunt Palęſtinam. Cùm vero eſſent ſeptē, quæ ab ipſo conſtituta fuerant, monaſteria, & quorū ipſe curā gerebat, nulli eorū redditū ac prouentū p̄uidit: ſed cùm Deo eorū oēm mandaſſet curā, & ea ſimiliter prēmerent rerū oīum inopia, ille nō modò nihil timidè & abiectū eſt locut⁹: ſed & cōnocās Prefectos monaſteriorum, ſuadebat vt propter hęc nihil angerentur animo, neque de corpore quicquam eſſent ſolliciti: ſed fidem haberent patri, qui ſciebat eos his indigere, & omnipotente ſua dextera ea ſuppeditabit. Cùm ſic ergò ſtatuiſſet Sabas, magnoq; & excelſo erat animo præditus, in ea, quæ ei parebat, Laura adeò defecerant neceſſaria, vt ne ſuppeteret quidē panis ad Deo ſacrificandum & offerēdum. Accedit ergò is, cui cōmiſſum fuerat miniſteriū, ſignificās ei calamitatē & ſimul appropinquare diem Dominicum ei in memoriam reuocans: & quòd non poterit vtique celebrari diuinum myſterium, cùm neque panis ſit in Laura ad oblationem, neque aliquid aliud ex rebus neceſſariis. Sed hæc quidem ille.

7. monaſteria S. Sabæ.

Mat. 6.

Magna penuria in Laura eſt

Magna autem illa reuerà & admirabilis anima, ne ſic quidem deſperauit de Dei curatione, & arcanis & ineffabilibus viis prouidentię: nec ego, inquit, nequaquàm prohibebo ſacrum Dei miniſterium. Tanta verò rerum neceſſariarum indigentia, prębebit nobis aliquem ſacrarum rerum theſaurum ad ſacrum celebrandum miniſterium: ſed eſt fidelis, inquit, qui iubet craſtinum manere liberum à ſollicitudine, quod attinet ad vſum corporis. Et cùm nōdùm aduenisset dies Dominicus, veniunt quidam ad ipſum tanquam conſulto miſſi à prouidentia, ſimul ferentes onus triginta iumentorum. Onus autem erat frumentum & vinum & oleum, & alia monachis apta ad alimentum: adeo vt Laura propemodum eſſet anguſta ad capiendum res eſculentas. Statim ergo diuinus Sabas, ei qui indigentiam parcè & ſordidè ei obiecerat, Quid ais, inquit, ſacrùmne dimittemus miniſterium? Ille autem intelligens interrogationem eſſe reprehenſionem cogitationum, quæ non ſatis erāt validę ad ſperandum in Deo, procidit ad eius pedes, petens veniā, & pro tam illiberali parcitate vehementem inferens pęnitentiam: & ille citò eam dat diſcipulo, & ea quæ oportebat ſuadet, dicens non oportere eſſe tam paruo & abiecto aīo: ſed à ſpe diuina firmiter depēdere, & quod dicit diuinus Dauid, curā iactare in Dominū: cui nos longè magis, quàm parentibus, curę ſumus.

Mat. 6.

Mira Dei prouidentia res neceſſariæ ei ſuppeditātur abūdè

Pſal. 54.

Cùm in his eſſet beat' Sabas, accednnt quidam mo
nachi ex iis, qui erant in ſpelunca, dicẽtes: Modò qui
dam paſtores non ſolùm ſecurè immittunt pecora
agris Lauræ : ſed ipſi quoquè crebrò ſine pudore ad
Laurá ventitant, illinc magna licentia alimenta exi-
gentes, tumultuq; & ſtreptu fratres implentes quoti
diè. Ille verò præcepit paſtoribus admodùm placidè
& benignè (vt erant eius mores humani & manſueti)
vt decætero abſtinerent à via, quæ ducit ad Laurã, &
nè talia ampliùs aggrederentur. Illi autem, quæ dicta
fuerant, nihilifacientes, cùm nihil omninò ceſſiſſent,
re ipſa docentur non contemnere manſuetudinem,
Vltio diuina in proteruos paſtores pecorum.
quæ in Deo multa poteſt. Protinùs enim admirabili-
ter quidem & præter opinionem arcetur lac vberib'
gregum: intereunt autem nuper geniti fœtus peco-
rum, cùm eis eſſet miserè excluſum nutrimentũ. Cùm
ergò ſenſiſſent paſtores ſe luere pœnas ſuæ in Sabam
inobedientiæ, ad ipſum veniunt, caſum miſerabiliter
deflentes, peccatum ſuum acriter confitentes, nequè
ſe deinceps ingreſſuros eſſe viam, quæ ducit ad Lau-
ram, conſtanter affirmantes. Ille autem tam celeri pœ
nitentiæ veniam concedit celeriorem, & protinùs be
nedictione ſoluit calamitatem, & eos liberat à ſuppli-
cio. Nam ſimulatque ille benedixit, mox ſolutæ ſunt
Mira vis benedictionis S. Sabæ
yberum pedicæ, & lac profusè manabat, & agni alebã
tur & creſcebant, & paſtoribus in gaudium mutata
eſt triſtitia. Hinc magnus ille à ſuperna motus proui-
dẽtia, venit ad viſitandum Eliam Patriarcham, annos
iam natus octoginta. erat autem, vt iam diximus, Elias
in exilio. Secùm verò duxit Stephanum & Euthaliũ,
qui ipſi quoquè præerant aliquibus monachis. Cùm
ergò cum eis Sabam vidiſſet Patriarcha, qui erat in e-
xilio, & gaudio fuit repletus, & omnium præſentium
malorum quodammodò eſt oblitus. Eiuſmodi res eſt
anima, quæ luctatur cum calamitatibus, & condemna
ta eſt alienam domum habitare pro ſua. ſi ſolummo-
dò notos aſpexerit oculos, hoc minuit moleſtia, &
affert magnum ſolatium calamitatis.

Cùm illos ergo adeò lubenter vidiſſet Patriarcha,
eum multos dies apud ſe retinuit, nequè eum volebat
omninò dimittere: ſed quotidiè circa horam nonam
iam è domo procedens (toto enim alio tẽpore in gra
to permanebat ſilentio) ſermone & alimento eos im-
pertiebat, amicè & ſyncerè cum eis vitam agens. Cùm
vno itaquè die illi veniſſent, vt conſueuerant, (is aũt
erat nonus Iulii) cunctabatur egredi Patriarcha. Et il
li quidem expectabant, cibum minimè tangentes: Pa
triarcha verò media iam nocte egreſſus, lachrymoſos
habens oculos, Vos, inquit, cibum ſumite: Non eſt.n.
mihi ocium. Illis autem diligenter ſciſcitãtibus, quid
nã ei accidiſſet, quòd tam tardè eſſet egreſſus, & cur
triſtis eſſet, & eſſent eius oculi ſuffuſi lachrymis, ille
acerbè eiulãs, O beate pater, inquit, ad Sabam intuẽs,
Elias patriarcha in exilio diminutus diſcat.
Heu, inquit, hac hora mortuus eſt Imperator Anaſta-
ſius: & oportet me quoquè omninò decimo die poſt
eum excedere, vt cauſam noſtram agamus ante horri
bile tribunal. Hocipſum quoquè apertum fuit beato
Sabæ, & illa nocte, qua viſione dignat' eſt Patriarcha,
dicitur ipſum quoquè vidiſſe fulmina, quæ deſupèr
mittebantur in Imperatorẽ, & eum veluti perſeque-
bantur, vt interimerent: eum autem fugientem in re-
giæ penetralia, turpiter effudiſſe animam. Sed mors
quidem Imperatoris, vt quæ apparuerant viſiones
ſignificabant, ſtatim fuit audita. Deindè vita quo-
què exceſſit Elias Patriarcha, ſicut ab ipſo prędictum
fuerat.

Cùm ergò poſt Anaſtaſium Iuſtinus piè aſſumpſiſ-
Iuſtinus ſuccedit Anaſtaſio
ſet imperiũ, & per vniuerſum orbẽ terræ miſiſset edi
ctũ, vt Orthodoxi quidẽ remitterẽtur ab exilio: Chal
cedonenſis autem ſynodus ſcriberetur in ſacris tabu
lis, & veteres honores redderẽtur Orthodoxis, & rur
ſùs tranquilla fruerentur eccleſia. His ſic factis, & Iu
ſtino Imperatore reuerſa rurſùs fide orthodoxa, erat
quidem beatus Sabas natus pluſquàm octoginta an-
nos ætatis, & corporis imbecillitate & ſenectute, &
longa illa & intenſa virtutum exercitatione afflict'
& maceratus. Verumenimuerò etſi ità ſe haberet, prõ
pto tamen & alacri animi ſtudio florebat ac vigebat:
& quos propter Chriſtum ſuſcipiebat labores, prçfe-
rebat omni quieti & animi relaxationi. Vndè etiam
omnia poſtponens zelo, quo ducebatur pro fide or-
thodoxa, ſtatim profectus eſt per Cæſaream & Scytho
polim, vbiquè prædicans pium illud edictum Impera
toris, & in tabulis eccleſiarũ inſcribens quatuor ſy-
nodos: & alios quidem ex eis, ſuaſionibus & admoni-
tionibus, alios autem etiam repræhenſionibus reuo-
cans: & omnes perfundens ſuaui melle ſuç doctrinæ,
& optimè inducens ad fidem orthodoxam. Erat au-
tem Scythopoli vir Scholaſticus, nomine Iohannes,
bonus animo, & vitam ſuam virtute exornans: qui de
quodam Syluano, genere quidem Samaritano, autho
ritate autem inſigni, & multam aliam narrabat impro
bitatem & animi vitium, & dicebat etiam eum maxi-
Prædictio S. Sabæ de Syluano impio.
mè inſectari Chriſtianos. Hæc cùm magnus ille audi-
uiſset, quædam prædixit de Syluano, quæ non ità mul
to pòſt effectum ſunt conſecuta: quomodo etiam pau
lopòſt oſtendet oratio, nempe igne in media vrbe ac
cenſo malum malè eſse periturum. Quid ergo? Suffi-
ciunt'ne hęc ex viri miraculis, an adhuc ſitiũt veſtræ
aures & ſunt arrectæ, & nondùm ſunt ſatiatæ tam pul
chris & piis narrationibus? Conuertenda eſt ergo ora
tio ad ea, quæ deincèps ſequũtur. Nam in his quoquè
eſt gratia ſimilis & operatio miraculorum.

Iohannes monach' aſsiduis vigiliis & lachrymis amittit lumen.
Verſabatur vir quidam in quodam monaſterio ex
iis, quæ ſunt Scythopoli, nomine Iohannes, qui à con
greſsione hominum ſeparatam quietamquè in ſilen-
tio uitam ab ineunte çtate ſuſceperat. Is animæ quidẽ
oculos valentes habebat & ſanos, & per ipſos ſæpè
prçuidebat futura: corporis autẽ oculi luce carebãt,
& nec minimum quidem ſplendorem admittebant.
Cauſa verò erat eius per totam noctem aſsiduæ vigi-
liæ, & fontes lachrymarum, & ſenectus iam profundiſ
ſima. Dicebatur enim vixiſse pluſquàm cẽtum annos:
quorum octoginta quidem tranſegit in eodem mo-
naſterio: quinquaginta autem permãſit nuſquàm pro
grediens. Cùm eius multo ſermone ubique fama cele
braretur, peruenit etiam vſquè ad ipſum Sabam. Qui
cùm eius conueniendi teneretur deſiderio, iter ad
eum eſt ingreſsus. Mulier autem quædam in illa via ia
cens, laborabat iam multos annos fluxu ſanguinis: ne
què poterat malum omninò comprimi, vincebatque
artem medicinam, & manum. Emittebat verò tetrũ
quoquè quendam fœtorem, minimè tolerabilem: a-
deò vt propter hocipſum afficeretur maiori animi
ægritudine, vt quam fugerent omnes & auerſaren-
tur. Ea ergo poſtquàm ſanctum ſolum ſenſit tranſire,
ſupplicationibus & eiulatibus eũ prouocabat ad mor
bi curationem. Ille autem acribus illis cedens clamo
Preclarũ miraculũ
ribus, velociter ei opitulatur: & ſolo tactu manus
morbum comprimit. Deindè cùm huius rei ſama per
manaſſet ad multorum aures, vir quidam ad ſanctum
accedit cum ſua filia. Luctabatur verò illa cum tetro
dæmone, & patri vitam faciebat acerbam, & planè nõ
vitalem. Ea ergo cum magno*calore allata, valdè mi-
for. clamore vel labore.*
ſerabiliter rogabat pater ſanctum, aut, vt idipſum
melius dicam, paternè. Quamobrèm miſertus Sa-
bas, & reſpiciens preces miſerabiles, vt qui erat re
vera clementiſsimus, & apud ſe paratam habebat con
Aliud miraculum.
ſolationẽ, puellã vngit oleo Crucis, & cùm eius, qui
in eã act' eſt, nomẽ dixiſset, eã ſtatim liberat à morbo,

parẽ-

parentique eam tradit ſanam & mente & corpore.

Nota ſingularem gratiã abſtinendi.

Atque ſic quidem Sabæ animæ diuina quædam inſidebat gratia, quæcunque ipſe petiſſet, operans admirabiliter: & corpus quidem ſemper habebat cedens eius voluntati, vt neque defatigaretur laborum aſſiduitate, neque voluptate rurſus remitteretur. Nam toto quidem tempore ieiuniorum permanebat ieiun⁹. Solebat autem ſemel tantùm veſci in hebdomada. Si verò aliquãdò ab aliquo vocatus eſſet ad cœnam, aut ipſe rurſus aliquos conuiuio exciperet, bis ſæpè veſcẽs in die, nihil damni detrimenti ſentiebat ſtomachus. Deindè poſtquàm rediſſet Scythopoli, admodùm iucundus autem & optatus apparens Iohanni Hieroſolymitano Pontifici (quod interceſſerat enim tempus, auxerat deſiderium, vt ſolet amicorum) ab ipſo vocatus eſſet ad conuiuium, quoniam vnà etiam aderat Antonius Epiſcopus Aſcalonitanus, qui erat frater Archiepiſcopi, cùm illi Sabam medium intercepiſſent, illi amicè propinabant, & pro viribus eum inuitabant & accipiebant. Sed neque rurſus ſancto erant manus otioſæ: ſed vt par erat, remota omni fictione & ſimulatione, veſcebatur appoſitis. Aderat autem diuin⁹ quoquè Theodoſius, qui erat ei valdè amicus & familiaris, vt iam à me ſæpè dictum eſt: qui cùm veluti quoddam condimentum, vellet menſæ ſpecioſam aliquam & gratam iniicere orationem, vrbanè admodùm & lepidè inferens, dixit diuinum Sabam ità eſurire, vt ne vos quidem ambo aiebat, qui ſufficitis ad totam ſimul alendam Palæſtinam, poſſitis eius ventrem alere ad ſatietatem. Tale & tam validum ac robuſtum corpus beati Sabæ generoſæ contigerat animę. Erat autẽ ſumma modeſtia prędìtus, & moribus lenis ac facilis. Et ad eum quidem conueniendum facilis patebat adit⁹: erat verò in ſermone iucundus, & moribus quidẽ ſimpliciſsimus: prudentia autem conſtantiſsimus, charitatem non fictam & ſyncetam apud omnes conſeruãs. Erat verò valdè affectus in Theodoſium, adeò vt quotidiè ad ſe inuicèm ventitarent, & inter ſe de virtute conferrent, & eſſent ambo inſtar luminarium omnibus, qui vitam amplectebantur monaſticam. Sed ille quidem eorum, qui vitam exercebant communem: hic autem, Sabas, inquam, eorum qui à congreſſione ſeparatam & quietam, ſuſceperat præfecturam. Dicitur certè, beatum Sabam vrbanè ſæpè dixiſſe diuino Theodoſio, illum quidem puerorũ, ſe autem eſſe prę-fectum Prę fectorum.

Amicitia ingẽs inter Sabam & Theodoſium Abbates.

Sed eò reuertendum eſt, vndè digreſſi ſumus, & iis quę dicta ſunt, addenda ſunt quæ ſequuntur. Appetẽte iam fine anni quarti, quo aquæ penuria & ſiccitas, & alia mala his cognata, Palæſtinam inuaſerant, accedunt ad Sabam monachi ſpeluncæ, petentes vt illinc recederent. Neque enim ſe poſſe ampliùs manere, neque reſiſtere tantæ aquæ inopiæ. Quocircà ille quidẽ partìm adhortatus, vt forti & excelſo animo ferrent quæ ingruebant: partim autem eos paternè admonẽs, perſuaſit vt rurſus permanerent in Laura. Ad vos enim, inquit, veniet Dei miſericordia, & ros cito ab eo deſcendet. Tertio deincèps die finem acceperunt, quę promiſſa fuerant. Repentè enim erumpens vehemẽs pluuia, eis impleuit aquarum receptacula: & quod eſt maximè incredibile illis, ſolis delapſa eſt pluuia, qui cogitàrant à Laura recedere. In omnibus autem illi⁹, quæ circuncircà erant, monaſteriis, ne minima quidẽ gutta deſcendit. Hinc factum eſt, vt monaſteriorum, quæ erant circuncirca, præfecti ad eum confluerent, deflentes & lamentantes, & dicentes: Quid peccauimus Pater, ꝙ non ad nos quoquè per tuas preces aqua cecidit, qui æquè laboramus ſiccitate, & valdè deſideramus benignitatem & refrigerationem? Ille autem paucis verbis eos liberauit à magna illa animi afflictione, ſic dicẽs: Nunc quidem miſit Deus benedictionem ad eos, qui egent maxime: ſed neque vos diù deſpiciet. Neque vos aqua deficiet, donec dederit pluuiã ſuper terram. Iam verò inſtabat Dominica dedicationis, & cùm aquæ penuria diuriùs produceretur, omnis autẽ fons propemodùm deficeret, & nec in ſe quidem paruum ſeruaret aquę veſtigium, ſed multi ideo miſerè perirent: Iohannes Antiſtes Hieroſolymitan⁹, valde ſpectatam habens multitudinem, (ſolet enim, cùm laborauerit inopia alicuius rei neceſſariæ, ſeditionem protinus agitare, & aliorum facultatibus parare inſidias) omnes partes obibat, loca locis mutans, & puteos fodiens, humidiora loca proſcindens, & foſſas perſcrutans, & à nullo abſtinens, quod ei occurreret. Sed hoc nihil proficiebat. Omni itaque ſpe abiecta, ſedebat decætero mœſtus, & apud ſe deflens cõmunem vrbis calamitatem.

Inſigne miraculum.

Cùm is ergò ità eſſet affectus, & communẽ caſum, ſuum luctum eſſe duceret, quidam ex eius amicis, Sũmus nomine, volẽs eẽ particeps ſolicitudinis, & quoàd eius fieri poſſet, illius conſolari ægritudinem: quoniam aliunde inuenire non poterat mali ſolutionẽ, accedit ad eum, narrans de pluuia quæ eruperat, & de diuinis illis ſignis, quæ facta fuerant Sabæ precibus: & conſulit, vt eum ad ſe accerſat, & vehementer roget, vt hanc eis alleuet calamitatem, & ceſſare faciat plagam, quæ tam grauiter infligitur. Ille autem perſuaſus, cùm eum accerſiſſet, & ad eius pedes procidiſſet, omnes adhibuit preces, vt ſanctas manus ad Deũ tolleret, quas ipſe ſolet reſpicere, & eius miſericordię viſcera in mentem reuocaret, & efficeret, vt qui eſt bonus, eos benigne adſpiceret, & eis reconciliaretur, & ſolueret calamitatem ſiccitatis, quæ eos opprimebat. Cùm is autem differret, & rem ſuas vires ſuperare diceret, Epiſcopus nõ ceſſat obſecrare, & genua penſare, & nullum prętermittere modum ſupplicationis. (Quod enim ad deprimendum & deiiciendũ animum eſt calamitate vehementius, & maxime ea, quę tam multos tandiù affligebat?) neſciens deincèps quid ageret mitiſſimus Sabas, ſe includit in domũcula, iubens illos quoque ſimul preces fundere. Deinde ille quidem intẽſè vacabat orationi, & pro eis fundebat preces. Tertius iam dies prætererat, & circa primam noctis vigiliam repente conuertuntur nubes, & ex ſerenitate mutato aere in profundam caliginem, vehemens erumpens pluuia, replet quidem aqua fontes: torrentibus autem ſua reddit fluenta, & vniuerſã ſimul ciuitatem ad vno animo & vno ore gratias Deo agendum excitat. Et hæc quidem ſic.

Modeſtia S. Sabæ.

Oratione ſãcti⁹ pluuiam impetrat à Deo

Cùm aũt multũ tpis interceſſiſſet, & magno Sabæ ad octoginta & ſex annos ætas prouecta eſſet, decedit quidẽ Iohãnes, relicto ſucceſſore Petro, viro virtute inſigni. Tertio aũt deinceps anno Imperator quoq; Iuſtinus valde iam prouectæ ętatis, & alioqui oppreſſus morbo corporis, cùm ad adminiſtrandã rẽpublicã nõ amplius ſufficeret, deponit imperiũ, Iuſtiniano patruele ſuo cõſtituto pro ſe Imperatore, qui erat patrici⁹, conſul & dux exercitus, & qui iã fortiter rẽpublicã gerere erat aggreſſus. Sed de Iuſtiniano quidè dicere interim differam⁹: immoremur aũt iis, quæ admirabiliter à S. Saba facta ſunt in Petrum ſucceſſorẽ Iohãnis: quæ quidẽ velim nolim ad ſe trahunt orationẽ, & ſũt aliis longè iucundiora & gratiora. Nã is quidè veniebat aſſidue in ſolitudinẽ ad diuinũ Sabã, & eandẽ in eum ſeruabat reuerentiam, quam priores Patriarchę. Interim verò cùm morb⁹ inuaſiſſet ſororẽ, (erat.n. ei ſoror noĩe Heſychia, nõ vulgaris virtutis) & cùm oĩs ars medicorũ abiecisſet ſpẽ ei⁹ curationis, ipſe nõ minus, quàm illa, animi mœrore cõfectus, & nullũ inueniẽs medicamentum calamitatis, ad diuinum Sabam

Petr⁹ Hieroſolymæ Epiſcopus

Iuſtino abdicãte ſuccedit Iuſtinianus.

Signo Crucis ter edito repente ſanat morbū incurabilē S. Sabas.

ſtatuſt confugere, vt videret an aliquam aſſequeretur clementiam. Ipſe autem cùm acceſſiſſet ad ægrotantem morbo incurabili, & tèr manu feciſſet ſignũ Crucis, non differendo, ſed continuo eam ſanam reddit fratri. Talem ergò Epiſcopus inuenit remunerationẽ ſui in Sabam honoris.

Tunc verò, cùm &, quæ a me ſuperiùs dicta eſt, Iuliana e vita exceſſiſſet, eorum qui apud ipſam erãt Eunuchorum fideliſſimi, qui iam lungo antè tempore erant beato Sabæ amici & familiares, accedunt ad ipſum, afferentes cumulos pecuniæ, pro quibus nullam aliam petebant remunerationem, quàm ſolùm, vt referrentur in numerum ſuorum monachorum. Ille autem cùm non poſſet ſuam legem ſoluere, neque Eunuchorum & imberbium aliquem in ſuam Laurã admittere, cùm multis admonitionibus & ſermonibus apud eos eſſet vſus, & eos confirmaſſet ad futurum, ipſos emittit ad B. Theodoſium. Illi verò paulopòſt Patriarcham conuenientes, petunt ab ipſo quendam locum, volentes in eo degere ſeparatim, & ſibi ſolis & Deo vacare. Ille autem cùm Alexandro Eliæ monaſteriorum præfecto eos commendatos, apud ipſum aliquo breui tempore depoſuiſſet, apud ſe conſultabat, quemnam eis locum tribueret, & quemadmodùm finem imponeret eorum voluntati. Interim verò pecuniis illectus Alexander, non ſtans pactis illis conuentis, quæ cum Elia inierat, diuidit Eunuchis monaſteria, cùm ad ea nullum laborem nec operam priùs contuliſſet, quæ ille multis laboribus & ſudoribus conſtruxerat. A quibus vnum ex monaſteriis in hodiernum diem nominatum eſt Eunuchorum. Sed de his quidem ſatis.

Samaritani Iulianũ regẽ ſibi cõſtituũt, & affligunt Chriſtianos.

Nota quos hodie innitent hæretici.

Cùm iam autem imperium aſſumpſiſſet Iuſtinian⁹, & rerum ſuſcepiſſet adminiſtrationem, agebat quidẽ beatus Sabas nonageſimum & vnum annum: finem verò vitæ acceperat diuinus Theodoſius: qui in Palæſtina quidem erat populus Samaritanorum, cùm Iulianum quendam, qui ipſe quoque erat Samaritanus, ſibi regem creaſſent, multas iniurias faciebant Chriſtianis, eccleſias depopulantes & exurentes, Chriſtianos afficientes ſuppliciis innumerabilibus, & deindè etiã occidẽtes: & in vicos finitimos facientes incurſiones, & capſas ſanctorum rumpentes, & igni mandantes. Quæ quidem maximè fecerunt in locis, quæ erant circa Neapolim: vt qui Epiſcopũ quidem gladio interemerint: quoſdam autem presbyteros compræhenderint: & primùm quidem mẽbratim & fruſtratim eos diſſecuerint, & deindè eos cum martyrum reliquiis frixerint in ſartagine, & nulli probro & contumeliæ parſerint in Chriſtianos. Hæc poſtquàm renunciata fuerunt Imperatori, aduersùs illos magnas emittit copias: quę cum eis manus confligentes, & multos alios interimunt, & ipſum etiam Iulianum. A quibus Syluanus quoquè tunc Scythopoli compræhenſus, in ignẽ iniicitur, & ità acerbum accipit vitæ exitum, vir qui multis probris & contumeliis affecerat Chriſtianos, & ideò, vt arbitror, pulchrè ad hoc à diuina reſeruat⁹ erat iuſtitia, vt ſic lueret ſupplicium ſufficiens, & finẽ acciperet: quod non multis antè diebus de ipſo dictũ fuerat à Saba. Deindè quidam ex eius comitibus, nomine Arſenius, illuſtris dignitate, ad falſa fingenda, & confundendam veritatem omnium callidiſſimus. Is cùm poſt tetrum Iuliani interitum veniſſet Conſtantinopolim, & acceſſiſſet ad Imperatorem, & cum ipſo & eius coniuge, neſcio vndè, ei magna interceſſiſſet familiaritas, multa quidem dicit, ad magnam autem iram eos accendit aduersùs Chriſtianos, qui erant in Palæſtina, dicens eos vel maximè fuiſſe authores & cauſas ſeditionis Samaritanorum, & dignos grauiſſimo ſupplicio.

Arſenij cuiuſdam calumnia

Hæc poſtquàm in Palęſtina renunciata fuère Patriarchę, eum ſtatim ſubit miſericordia eorum, qui falsò accuſabantur: & accedens ad beatum Sabam, eum vehementer rogauit, vt abiret & fungeretur legatione apud Imperatorem, & excogitatam refelleret calumniam, & Chriſtianos liberaret a tantis periculis, nihil aliud futuros, niſi diaboli linguæ trophæum, & improbitatis. Ille autem paruit, & nullo interiecto ſpatio, iter ſtatim arripuit: eratque reuerà præter fidem id, quod cernebatur, nempe hominem, qui in tam imbecilla lababat ſenectute, & quem par erat in lecto ſe quieti dèdere, citra moram tantum iter inire, minimè cedentem, neque ſenile quippiam aut languidum, remiſſum vè ſuſtinentem: ſed perindè atquè ętate adhuc vigentem, & magnam corporis imbecillitatem vincentem copia prompti & alacris animi. Cùm iam autem perueniſſet ad ſuburbia Conſtantinopolis, Imperatori quidem ſignificatur aduentus: & ipſe ſtatim mittit vnum ex iuuenibus Imperatoriis, & quoſdam ex ſuis ſatellitibus, aduentum illius maximè honorãs. Deindè eo, quo par erat, comitatu ſtipatus, Sabas ad ipſum deducitur. Deindè Patriarcham quoque Epiphanium, & quicquid erat apud ſe clarum & illuſtre, emittit, vt ei procederent obuiàm. Neque enim terrenum & mundanum aliquem, ſed tanquàm vnum ex angelis, & ciuem ſupernę Hieruſalem ſe cenſebat accipere. Quem poſtquam adhuc procul procedentem agnouit Imperator, ille quoquè cernebat aliquid ſimile ei, quod viderat Anaſtaſius. Videbat enim quãdam coronam eius capiti impoſitam, eleganti quodã ſplẽdore decoratam, & micantem luce omnis generis gratiarum. Viſione ergò Rex obſtupefactus, è cathedra ſurrexit, & ſacrum illud caput reuerenter & iucundè eſt complexus. Deindè cùm ille ab eo accepiſſet benedictionem, orauit vt ſua quoquè coniux eſſet eius particeps.

S. Sabas valde grãdæuus, it legat⁹ ad Imperatorem.

Admodũ honorificè accipitur ab Imperatore.

Imperator eius petit benedictionem.

Cùm ea autem adfuiſſet, adorauit & rogauit, vt ſolueretur vitium eius matricis, (erat enim petra ſterilior) & vt ex ſe natum poſſet videre filium: quod quidem illa pluris faciebat, quàm ipſum imperium. Ille autem ad hęc tacens, ſolùm illi precabatur, vt ſoſpes & ſalua eſſet eius potentia. Illa verò, rursùs inſtabat, petens preces liberorum procreationis. Ille autẽ pergebat eaſdem rursùs preces dicere, & apertè præ ſe ferebat ſe recuſare petere, nè ipſa fieret mater filiorum. Vbi verò cùm illa hoc ſæpè petiiſſet, ipſe nihilo magis annuit orationi, neque edidit preces conueniẽtes eius deſiderio, tandem abiit Imperatrix magna affecta triſtitia, quòd id quod volebat, non eſſet aſſecuta. Deindè eum qui in preces incidiſſent, & maximè quicũque ſolent principum gratificari cupiditati, etiamſi ſint inutiles & nihil iuſti habeant, eum criminarentur, quòd preces recuſàſſet, & dicerent id, quod Imperatricem maiori moleſtia afficeret, ille ægrè ferẽs, cauſam apertè protulit: Sinite, dicens, o beati. Non enim finite aliquem fructum ex ea edi, nè ipſe quoque guſtet Seueri dogmata, & deteriores, quàm priùs ab Anaſtaſio, tumultus Dei conturbent Eccleſiam.

Imperator aũt Iuſtinianus in ſanctũ tantã oſtendit pietatẽ & reuerentiã, vt cùm eũ conueniſſet, non ſolùm remiſerit irã, quã iã olim conceperat aduersùs Chriſtianos, qui erãt in Palęſtina, ſed ẽt Samaritanos *plenè expulerit è ciuitate, & eorũ ſynagogas deicèps prohibuerit: & de illis hãc legẽ tulerit, nè eſſent alter alterius hæredes, nè per ſucceſſionẽ opes eorũ creſcerent & amplificarent. Quinetiam vt interficerentur, quicũque eorum fuiſſent authores ſeditionis. Quamobrèm timore affectus Arſenius, qui erat ipſe quoque vnus ex Samaritanis, cum humano, metu quoque diuino concurrente, ſupplex à Saba contenuit, vt ab ipſo ba-

*for. *plano*

ſo ba-

ſo baptiſmum accipiat: & tam piam impetrat petitionem. Sed hæc quidem poſteà. Imperator autem cùm talem ſanxiſſet legem aduersùs Samaritanos, & ſic ea propter quæ venerat, ſancto eſſet gratificatus, non hucuſquè ſiſtit promptum & alacrem animũ: ſed ſe extremum damnum accipere exiſtimabat, ſi nõ eum regalibus & ſplendidis afficeret beneficiis, & fidei eſſe abundantiam oſtenderet ſuam in eum, munificentiam. Cũ eo certè aſsiduè colloquens, & eũ honorãs, ſicut priùs Anaſtaſius, vehemẽter inſtabat, vt aliquod pecuniæ vectigal ſubiectis ei monachis conſtitueret.

Iuſtiniani multa erga S. Sabam beneuolentia.

Ille autem, Vectigalium quidẽ, inquit, & pecuniæ, quantum ſatis eſt ad vſus neceſſarios, ille nobis prouidebit, qui populum non obedientẽ copiosè aliquandò aluit in deſerto, & aquam eduxit è petra: & qui nõ ſolùm neceſſaria, ſed etiam ſæpè quæ redundant, ſuppeditat. Tibi autem, ò Imperator, ſi tantæ eſt curæ, vt nobis gratificeris, adſunt aliæ quoquè non paruæ, & non contemnẽdæ occaſiones, per quas poteris in nos tuam exercere liberalitatẽ. Nam & Palæſtini, qui malè ſunt affecti à Samaritanis, & quorum magnæ quidẽ prædæ ſunt abactæ, multa verò ædificia & diuina templa, & mancipia præterea & greges, frumentumq; & alios fructus viderunt exuri ante oculos, & nunc non habent, vndenàm ſibi victum quotidianũ còmparent: ſupplices petunt aliquam ad tempus immunitatẽ, vt ſe parùm recreent ac reficiant, & rursùs poſsint ſufficere annuis ſoluendis muneribus: & qui ad adorãdũ viuificum ſepulcrum veniunt in ſanctam ciuitatẽ, ipſi recto opus habẽt, vt ſe parùm recreent à labore itineris: & maximè ſi quis eorum aliquandò in morbũ inciderit, poſtulant neceſſariam corporis curationem. Quinetiam quod à Patriarcha Elia priùs cœptum eſt ædificari Deiparæ Virgini tẽplum, multis adhuc indiget, nec ſatis eſt inſtructum ornamẽtis: & quæ ſunt meis conſtructa manibus monaſteria, cùm nullum in propinquo habeant preſidium, in quod ſe recipiant, nullo negocio capi poſſunt ab inimicis, & prima incurſione venire poſſunt in manus hoſtium. Ante omnia autem, Arrij, Neſtorij & Origenis dogmata conturbant Eccleſias, nec ſinunt eas pura frui tranquillitate: & ideò à tua potentia magnum eſt adhibendum ſtudium, vt omnibus viribus ea tollas de medio, & tantũ malum procùl expellas. Hæc ſi feceris, bonam ſpem concipio, & in Deo confido, fore vt mox dines ſequatur remuneratio, Romaque vniuerſa & Carthago, & quæcunque amiſerunt, qui ante te imperarunt, cernentur rursùs partes tui imperij. Et fuerunt hæ quidem piæ & in commune vtiles beati Sabæ petitiones apud Iuſtinianum.

Exo. 16. & 17.

S. Sabas orat Iuſtinianũ pro Palæſtinis.

Operæpretium autem eſt quærere, cur prætermiſſis aliis hæreſibus, Arrij ſolùm meminit, Neſtorij & Origenis. Fortaßè enim quibuſdam ſimplicioribus videbitur eis aſſentiri, & ideò harum trium ſolùm meminiſſe. Quanam ergò de cauſa harũ meminit? Quòd aliæ quidem hæreſes non valdè tunc vexabant Eccleſias. Secta enim Arriana cùm Gotthos occupaſſet, & Vandalos, & Gepidas, & compræhendiſſet totum ferè Occidentem, omnes ferè ex æquo peſtifero repleuit exitio: Neſtorij verò & Origenis hæreſis morbo multi monachi laborabant, & timẽdum erat, nè alios attraherent ad malorum ſocietatem. Nam cùm quidã nupèr conueniſſent monachi Byzantiũ, viſi ſunt quidã tenere dogmata Theodori Mopſueſtiæ: rursùs autem Origenis dogmata defendere, Leontius, qui erat ipſe quoquè monachus, genere Byzantinus, qui erat vnus ex ijs, qui cum Nonno ingreſsi fuerant nouam Lauram, quos poſtquàm cognouit magnus Sabas, à ſuorum ſtatim expulit cõuerſatione. Sed nobis reuertendum eſt ad ſeriem narrationis.

Arriani, Neſtoriani & Origeniſtæ multi.

Cùm diuinus Sabas, propoſuiſſet tales apud Imperatorẽ petitiones, ille perindè ac iamdiù ſitiens gratificari ſancto, ſtatim ſcribebat, imperabat, decretum in omnem partem mittebat, omnia faciebat, nè hæc differrentur & in longum protraherentur: nè eorum quæ ſiebant dilatio, tam pulchrorum beneficiorũ obtunderet ſplendorem. Hæc quidem Imperator. Qui autem ei, qui frigidum ſolum aquæ calicem dediſſet in nomine ſuo, pollicitus eſt, ſcilicet ſe daturum centuplum, non diſtulit remunerari & referre gratiam: neque promiſſum ſuum produxit in longum: ſed vt magnus pollicitus eſt Sabas, ſimul atquè Imperator per Præſides prouinciarũ impleuit, quæ fuerat pollicitus, Aphrica vniuerſa & Roma eius acceſſerũt imperio: & qui erant in vtràque tyrãni, Vittigis Romæ, & Gelimer Carthagine, eos pro liberis ſeruos, & pro regibus captiuos, & ſupplices accepit pro inimicis.

Mat. 10.

Iuſtinian. recuperat Africã et Romam.

Sed cùm huc deducta ſit oratio, venit mihi in mentem huius viri conſtantia & animi generoſitas, quòd nulla eum temporis neceſsitas coegerit ad illiberalẽ adſpicere adulationem, aut ſe aliqua in re gerere ſeruiliter: (quod quidem difficiliter obſeruari poteſt à viris bonis, & eſt factu admodùm difficile) ſed vius eſt conuenienti aduersùs omnes moderatione, honeſtatisque & philoſophiæ magnam ducebat rationẽ. Hoc autem facilè poteſt oſtendi. Nam cum in eius petitionibus occupatus eſſet Imperator ſimul cum Tribuniano Quæſtore circa eam, quæ vocabatur Magnaura, & in conſilium eum adhibuiſſet, ille, cùm iam veniſſet hora tertia, relicto Imperatore, Deo ſeorsùm reddebat preces ſolitas, vacans ſacris diuini Dauid pſalmis. Cùm Hieremias verò vnus ex diſcipulis ad eum acceſſiſſet, & dixiſſet: Quid hoc ſibi vult, pater? Cùm Imperator tantum adhibet ſtudium, &, vt tuas impleat petitiones vehementer laborat, tu, eo relicto, nunc agis a libi: ille admodùm ingenuè reſpondens: Non eſt hoc alienum, inquit, ò fili. Nam & ipſe facit, quod ei cõuenit: & nos omninò id, quod debemus. Sed redeat nobis oratio ad ea, quę propoſuimus.

S. Sabas ſtato tempore, relicto Imperatore, perſoluit preces ſolitas.

Imperator ergò tãto ſtudio affectus aduersùs huius viri petitiones, per vniuerſum orbẽ terræ mittit decretum: & ſtatim Epiſcopis, Antonio Aſcalonitano, & Zachariæ Pellæ, literis præcipit Imperatoriis, vt viſant loca Palęſtinæ, quę fuerunt exuſta à Samaritanis, & habita ratione eorum, tributa alleuent. Viſant antè templa quoquè Sanctorum, & quãtum ipſa damnum acceperint à ſcelerata & audaci manu Samaritanorũ, per illorum ipſorum facultates, aut publicas reparẽt pecunias, & in ſancta ciuitate extruant noſocomium, & annuos ei dent redditus mille octingentorum & quinquaginta aureorum. Quinetiam aliã quoquè domum, vt in ea habitarent, qui procùl illuc veniebant, & Deiparæ templum eleganter extruant & exornent, & præſidium prope Lauram muniant, vt in inimicorum inſultibus eſſet tutum monachis refugium. Præter hæc verò nominatim quoquè declaratas hæreſes tollant de medio, & præclaro ſubijciant anathemati. De his autem ferè omnibus Procopius quoquè Cæſarienſis in quinto libro de Iuſtiniani ędificijs, ab eo cõſtructis, hæc ſigillatim refert, ipſumque conſtructum Deiparæ templum accuratè exponens, eiusq; pulchritudinem & magnitudinem nulli dicens eſſe ſimilem, & id nouam vocari eccleſiam: cum Cyrillo cõueniẽs, qui diuini Sabæ vitam conſcripſit ab initio. Præterea autem de duabus quoquè ædibus cõſtructis illi ſuffragatur: quarum vna quidem eſt ad excipiendos hoſpites: altera verò ad recreandos eos, qui morbo affligũtur. Quinetiam illic conſtitutos multos pecuniæ redditus, & templorum renouationes, quæ exuſta fuerant à Samaritanis, & propter inimicorum incurſio-

Imperator mira facit ad preces eius.

Hinc apparet, Metaphraſtem hãc Sabæ hiſtoriam ornaſſe ſtylo ſuo.

nes

nes extructum præſidium, ei cógruenter perſequitur.

Cùm has ergò conſtitutiones diuinus Sabas ab Imperatore accepiſſet in literis, & receſsiſſet Conſtantinopoli, venit Hieroſolyma. Cùm autem illuc veniſſet, & magiſtratibus tradidiſſet literas, quas habebat imperatorias, illinc venit Scytopholim, vbiquè prædicãs decreta Imperatoris, docens ciuitates, componensq; & inſtruens ad fidem orthodoxã. Deindè eos quoque, qui grauia illa paſsi fuerant à Samaritanis, & alijs modis recreans, & tributorum immunitate conſolans. Hieremias autem monachus, cuius iam feci mẽtionẽ, cùm neſcio quo puſillo & abiecto animo motus, à Laura maxima receſsiſſet, in quodam deſerto torrente ſtatuit habitare, qui quinque ſtadiis aberat à ſpelunca boreali. Cùm illic verò fuiſſet magnus Sabas, & locũ vidiſſet valdè aptum, vt qui in rebus honeſtis non ſoleret cunctari, paruam quandam aram & oratorium, & diuerſas cellas intra paucos dies ædificat: & ſtatuẽs, vt quidam monachi eos habitarent, eorum curam tradit Hieremiæ: & ſic Dei gratia fuit locus in Lauram conſtructus, quæ floret vſque in hodiernum diẽ, Hieremiæ ſortita appellationem. Cùm Scythopoli autẽ, vt diximus, eſſet ſanctus, ad eum accedunt Cyrilli parentes, qui fuerant olim ſancto noti, & ei legibus amicitiæ coniuncti, qui ei commendant Cyrillum adhuc valdè iuuenem: & efficiunt, vt ab eo impertiatur puer benedictiune. Hic eſt verò Cyrillus, qui magni Sabæ vitam nobis conſcriptam tradidit. Dicit ergò ille ipſe Cyrillus: Cùm me, inquit, magnus Sabas adſpexiſſet, & ſalutaſſet, & ſua dignatus eſſet benedictione: Hic exhinc, inquit patri, eſt meus diſcipulus. Doceatur ergò pſalterium: eo enim opus habeo. Sed enim redeundum eſt, vndè digreſsi ſumus.

Laura Hieremiæ conditur.

Cùm ergò regiæ literæ fuiſſent oſtenſæ Epiſcopis, & quæ factæ fuerant eccleſiarum euerſiones, ſubiectæ fuiſſent eorum oculis, primæ quidẽ Palęſtinæ, vt quæ perfectam ſuſtinuiſſet vaſtitatem, duodecim * centariorum publicorum fecit remiſsionem: Scythopoli autem, quę minus damnum acceperat, non pluſquàm viii*. Poſtquàm verò hæc rectè geſta fuiſſent à magno Saba, reuerſus Hieroſolyma, adoratis ſanctis locis, & ijs dictis, quæ quodammodò dici ſolẽt in exitu, venit ad maximam ſuam Lauram. In qua cùm parùm eſſet moratus, morbus quidam ingruens, illum verè fortẽ adamantem lecto tradit. Quod quidem cùm ſignificatum fuiſſet Patriarchæ, repentè venit ad illum viſendum. Cùm verò veniſſet, & ſic vidiſſet eum in cella iacentem, egenum rerum omnium neceſſariarũ, quandò oportet ea etiam ſuppetere, quæ redundant, & circa corpus omnẽ excogitare curationem, vtpotè quod & morbus & ſenectus & longi labores poſsint vehementer cruciare: ſupplex ab eo contendit, vt exportetur ad ſibi ſubiectam eccleſiam, vt poſsit illic frui aliquo ex ijs, quæ pertinent ad remiſsionem ac recreationem. Ille autem Patriarchæ reueritus ſupplicationem, & illuc exportatus, iacebat cum ipſo morbo luctans, & ab eo ſimiliter confectus. Cum verò aliquantum temporis interceſsiſſet, ad eum diuina quædam aduenit viſio, ſignificãs illius hinc futurum exceſſum. Statim ergò reportatus in cellam, cùm vltima verba dixiſſet fratribus, & poſtremum eis dediſſet oſculum, & cuidam Melitæ illorum commiſiſſet præfecturã, viro idoneo cui id crederetur, à terrenis migrat ad cæleſtia, ſuam animam in manu Dei deponẽs, iam natus nonageſimumquartum annũ. Erat verò quintus dies Decembris, quo mortuus eſt vir ille inclytus, & ad vitã quæ illic eſt, migrauit, comitatus ab angelis & martyribus, vt paulopòſt oſtẽdet oratio. Nunc autem per ſeriem procedat narratio.

*for. * centenariorũ, vel centuriarum.*

Viſio S. Sabæ.

Obitus ſelicißimus.

Cùm ergò mors Sancti;, breui tempore in omnem partem peruaſiſſet, cócurrit quidem ad ſacrum illius corpus multitudo innumerabilis. Concurrit autem vniuerſus quoquè ordo monachorum, & quicunque erant Epiſcopi: qui cùm quo par erat ornatu corpus compoſuiſſent, hymnos & cantica ei de more canentes, piè admodũm & ſanctè inter duas eccleſias in media Laura deponunt: vbi cùm ille eſſet ſuperſtes, vidit columnam lucis. Atque talis quidem fuit vita beati Sabæ, & eius tam admiranda, & quæ naturam ſuperabãt rectefacta. Nobis autem eundum eſt ad miracula, quæ facta ſunt poſt mortem, quæ ſunt & numero multa, & inſignia magnitudine.

Honorifica ſepultura.

Dicatur verò primùm quidẽ id, quod ſe paulopòſt eſſe dicturam pollicita eſt oratio. Romulus quidam, genere Damaſcen*, illiberalis artis opifex, primas partes tenens in choro Diaconorũ, qui erant Gethſemane. Is domo ſua perfoſſa eo tempore, quo obdormijt beatus Sabas, & multa ſurrepta pecunia, ſicut ipſe narrauit, angebatur, & perplexo erat animo, neſciẽs quid ageret. Accedit autem ad templum martyris Theodori, vt qui ſciret ſanctum eſſe feruentiſsimum, & qui poſſet efficere, vt depræhenderentur malefici. Cùm verò in tẽplo perſeueraret orare, & iam quintus dies aduenisſet, martyr noctù appàrens ante eius oculos: Cur, inquit, tam acerbè affligeris & lamentaris? Poſtquàm autem is dixit, ſe ipſi ſuam expoſuiſſe calamitatem, ille benignè pro ſe reſpondens: Sed ſcias, inquit, me hìc non adeſſe. Iuſsi enim ſumus omnes martyres cõcurrere, & beati Sabæ animam, quæ modò eſt exoluta à corpore, ad loca quietis deducere. Sed noli, inquit, flere. Cùm enim, inquit, in hunc locum veneris, inuenies fures & pecuniam. Romulus autem cùm ſtatìm ſecum aſſumpſiſſet alios, venit quamprimum ad locum, & inuenit, ſicut vidit, veram eſſe viſionem. Et hoc quidem eſt huiuſmodi, quod teſtatur Sabæ in Domino multam fuiſſe fiduciam. Quod autem iam deincèps aggreditur dicere oratio, nihil videbitur minùs, ſi nõ etiã magìs, admirabile, & magìs gratũ ac iucũdũ.

Vide quid poſſint Sancti.

Erant quidam fratres, genus ducentes ex campeſtri regione, ſanctum ſemper colentes, & in eum adhuc ſuperſtitem, magnam fidem oſtendentes. Hi in agro viuentes, & eum ſuis colentes manibus, in ipſo tempore vindemiarum quodam malo morbo feriuntur, & ſpem omnem vitæ abijciunt. Atq; illi quidem graui morbo iacebãt oppreſsi: fructus autem egebat manu, quæ eum colligeret. Cùm hi ergò bifariàm diuiſum haberent animum, & propter metum mortis, & propter fructuum interitum, nec poſſent inuenire vllam mali ſolutionem: Sancti vix tandèm recordantur, & eum inuocant, vt malo ferat auxiliũ. Ille verò eis præter ſpem citò ſubuenit, & vtrique eorum appàrens ſeparatìm, hæc ſignificat, ſe Deũ quidẽ pro eis rogaſſe, & oportere eos manè venire in agrũ & in vineas. Illi autem cùm ſurrexiſſent, viſi ſunt ſtatim pedibus firmis & valentibus, & facilè cõfecerunt viam, quæ ducebat ad vineam: & erant decęterò præclari præcones miraculi: & eo die, quo fuere curati, feſtum publicum celebrabant. Illi poſt hæc adijciatur tertium, quod ipſum quoquè eſt paris gratiæ & potentiæ.

S. Sabas & inuocatur, & exaudit.

Mulier quædam Palęſtina, nomine Ginaruſa, quæ erat pia & amans virtutis, promiſerat ſe duo templa ſancti ornaturam eſſe duobus velis: ſpelũcæ, inquam, & Caſtellij. Vbi autem ad illa conficienda fuiſſent parata omnia, quæ ſe ea eſſe texturas cum illa conuenerant, neſcio quanam de cauſa differebãt. Cùm animo ergò angeretur, & ægrè ferret Ginaruſa, ſi propter illarum dilationem videretur fidem fallere, & non ſtare promiſsis, quæ fecerat ſancto, ille ei in ſomnis placidus apparens, eius ſedauit moleſtiam: & rogauit, nè eam conturbaret mulierum negligentia. Manè enim,

inquit,

Appàret cuiā fœminæ religioſæ. Itèm alijs.

inquit, tibi parentes, opus aggredientur. Hæc ſimul quidem piæ mulieri ſignificat: & ijs, quæ ſe contexturas opus erant pollicitæ, appàrens valdè terribilis, efferabatur, & ſe vltima eis mala allaturum minabatur, ſi decætero vel tantillùm opus differrent. Manè ergò mulieres ſibi inuicèm renunciabant ea, quæ viſa fuerant: & ſtatim, quæ ſe operaturas fuerant pollicitæ, manus operi diligenter admouerunt: & ſic pia Ginaruſæ promiſſa finem accepere. Nobis autem deincèps fuerit conſequens illud perſequi, quod vulgò iactatur de camelo.

Frumentum à mari mortuo per camelos mercede portabatur ad Laurā. Camelorum autē dominus erat Saracenus. Poſtquàm verò Cameli fuiſſent prope Lauram, vna ex ijs, quæ à via declinauerat, (ea eſt autem præceps, & admodùm alta) labitur neſcio quomodò, & cum ipſo onere defertur in torrentem. Hoc autem vbì vidiſſet Saracenus, clamauit protinùs: Abba Saba, preces tuæ meæ camelo opem ferāt. Nondùm finierat ſermonem, & viſus eſt, vt ille dicebat, videre quēdam canis capillis, camelo inſidētem: ipſe verò curſu proceſsit per aliam viam, & camelum omninò illæſam ſuſcepit ex præcipitio: gratias autem veluti reddens ſancto pro beneficio, quotānis accedit ad capſam, & mercedis, quam ſuis colligit laboribus, ei conſecrat tertiā partem numiſmatis, paruam gratiam egregio propoſito. Porrò verò hoc quoquè ex iis, quæ poſt mortem ab eo geſta ſunt, & iucūdiſsimū ſimul, & maximè admirabile: quod cùm pro multis veluti quoddā ſignaculum adiecero orationi, imponam finē narrationibus.

Saracen⁹ Sanctum inuocat, et is ſtatim adeſt, opēq; fert.

Laura laborabat aquæ penuria, ſicut iam antè diximus: & cùm ſæpè produceretur defectus pluuiæ, grauiter affligebantur monachi: & eò apertè redigebantur, vt neſcirent quid conſilii caperent. Cùm itaque aliquandò apud ſe conſideraſſent, quemadmodùm aqua eos deficeret, cogitarunt aliquod ſupra petrā conſtruere ædificium, & fodere inferiùs ciſternā: vt aquæ quidem pluuiæ congregarentur in ædificiū, illinc autem paulatim cōfluentes in ciſternam, eorum ſupplerent inopiam. Ad opus quidē certè conducunt quendam Mamātem cum filio, qui erat eiuſdem artis: ambos, inquam, ædificandi peritos. Qui poſtquàm ſupra petram cōſtruxiſſent ædificium, ſub qua iacebat illud beatum corpus Sabæ, & aquam contendebant inducere, & eam excauabant, & faciebāt aquæductum, vt per eum ferretur aqua in ciſternam, & non per obliquum ſubiens efflueret. Interìm verò cùm imber vehemens erupiſſet, rumpitur quidem repentè ædificium, aqua ſupra modum repletum. Cùm autē vix potuiſſet Mamas effugere periculum, filius Auxentius (ſic enim vocabatur) præoccupatus à materia & ab impetu aquæ, detractus fuit à præcipitio, & delatus in veſtibulum duarum eccleſiarum: vbì etiam diximus beatum iacère corpus patris, non minùs quàm decē vlnas diſtante altitudine. Deindè cùm ceſſaſſet pluuia, inuentus eſt puer ſub lapidibus illæſus & integer, & nec ſæuus ille aquę impetus, neque lapidum pondus, ei detrimenti aliquid attulerunt.

Inſigne ſanè miraculum.

Sed diuini quidem Sabę omnia enumerare, non eſt tutum, nè ipſi fugientes ſocordiā, à multis arguamur crimine immoderationis. Cōuerti autem oportet ad ea, quæ deincèps ſequuntur: & narrandum eſt bellū, quod deincèps exortum eſt in Eccleſijs. Poſtquàm enim fuit Eccleſia recèns liberata ab hęreſibus, & reſpirauit à lōgis illis tumultibus & perturbationibus, & fuit in ea quies & tranquillitas, malignus in eā rurſùs inuidum inijciens oculum, mouet aduersùs eam quoſdam Nonni aſſeclas: Domitianū, inquā, & Theodorum. Qui cùm iam olim ſentirēt ea, quę Origenes, vbì etiam aſſumpſerunt auxilium temporis, & eorum alter quidem Galatarum, Theodorus autem Cęſareę Cappadocię creati ſunt Antiſtites, magnam ſuā oſtentarunt poteſtatē. Hinc Nonni quoquè aſſeclę per claſſes in omnem partem proficiſcentes, & in omnia Orthodoxorum monaſteria & eccleſias ſecurè facientes incurſiones, aduersùs ipſam quoquè maximam Sabę Laurā militant cū ſecuribus & dolabris, & quibuſdā aliis inſtrumentis, aptis ad diruendum & euertēdum, vt vel eam funditùs euerterent, vel eā etiam ſua peſte implerēt. Sed magni Sabę Deus nunc quoquè magnū operatur miraculum, & eos, ſicut olìm Aegyptiū, dēſis tegit tenebris & profunda caligine: & cùm eſſet hora ſecunda diei, illi cùm perinde àc noctù per totum diē ambulaſſent, & nec vbì quidem eſſent ſcirent, vt illud Eſaiæ in eis impleretur, qui dicit: Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis neſciuerūt. Palpabūt vt cęci murum, & tanquam nō ſint oculi palpabūt. Cùm ſic ergò nihil ſcirent, ſed in viam aſperam, & acclinem, & omninò minimè tritam incidiſſent, vix tandem die ſequenti inuenti ſunt circa monaſteriū beati Marciani: & ſic cùm lucem adſpexiſſent communem, pudore ſunt repleti, & re infecta redierunt.

Diſce hinc mores & ſtudia hæreticorū, nēpe vaſtare monaſteria &c.

Exo. 10.

Eſa. 59.

Pudefiunt impij.

Hoc ſapientibus & nō mente captis hominibus ſuffeciſſet, ſi vel paruam honeſti curā geſsiſſent, vt ſcirēt ſe ea aggredi, quę non eſſent Deo grata. Sed non illis: verùm eis magis creſcebat vitium, & bellum excitabatur vehementius & tetrius. Dolis enim quibuſdā compoſitis, & ſceleratis inſtructis inſidiis, mittunt quēdā paulopòſt, nomine Theodorum, ad Petrum Epiſcopū Hieroſolymitanū, & egregio illi viro (hei mihi) perſuadent ijs, quę improbè cōfinxerunt, vt Petri Alexandrini, & Iohannis, cui erat cognomen Strongylus, id eſt, rotundus, ſuſciperet communionem. Quod quidē Nonni aſſeclis maiorem addidit animum, & plus dedit fiducię, & ſuam hęreſim nō latenter, ſed apertè circumcircà obeuntes, tanquàm legem ferentes, promulgabant. Quinetiam ſi aliquē ex orthodoxis monachis depręhendiſſent in ſancta ciuitate, impia manu feriētes, & Sabaitem vocantes, illinc eum turpiter expellebāt. Multos quoquè cùm grauiſsimis tradidiſſent ſuppliciis, quoniam non potuerunt latère, apertū eis bellum indicunt. Cùm autem rem ſenſiſſent viri, qui circa Iordanem habitabant, Elię zelum, vt par erat, ſpirātes, veniunt ad eis opem ferēdam, & communiter cū eis, tanquàm ad aliquod pręſidium, cōfugiunt ad Lauram diuini Sabę. Poſtquàm verò hęc renūciata fuerūt Origeniſtis, in eos maximo impetu irruūt: & cùm portarum confregiſſent cataractas, Lauram ingreſsi ſunt, & vulnerantur multi ex orthodoxis & ex ſociis, Deo hic quoquè permittēte arcanis rationibus, & minimè prohibente, vt fieret manifeſtior furor hęreticorum, & ſuis athletis ſplendidior contexeretur corona.

3. Reg. 19.

Furor hæreticorū.

Cùm hęc autem ſic proceſsiſſent, mittitur patrum communi ſuffragio Gelaſius, cuius fidei commiſſa fuerat Laurę pręfectura, Byzantium, vt ſignificaret Imperatori ea, quę facta fuerant. Qui cùm interim tantum terrę & maris obijſſet, ei tamē excluſo omni aditu ad Imperatorem & Patriarchā (omnes enim aditus pręoccupauerat vitij colophon, qui Nōni ſectatorū erat pręcipuus, Theodorus, eis diligētibus impoſitis cuſtodibus & ſpeculatoribus, nè per aliquem eorum eis inſciētibus egrederetur monachus ex Hieroſolymis, & Patriarchæ & Imperatoris aures ad ſe attraheret) Cùm ſic ergò omni aditu excluſus fuiſſet Gelaſi⁹, poſt tantam vię longitudinem, quam propter Chriſtū pro fide orthodoxa ſuſtinuit, poſt tantam afflictionem vacuis manibus reuertitur: & cùm fuiſſet Amorii, (quę eſt ciuitas clara & illuſtris) propria morte è vita excedit. Cùm hoc autem reſciuiſſent Nonnus, Theodorus & Domitianus, & quicunque erāt eiuſdem vitij æmulatores,

Obſerua artes hæreticorū.

Etiam S. Sabæ Lauram occupant hæretici.

latores, Georgium, qui ipſe quoquè ſectam ſequebatur Origenis, eius loco præfectum & ducem conſtituunt, & in diuiniſsimi Sabæ throno improbè (ò iuſtitia & Dei tolerantia) collocant. Rei abſurditate meus intumeſcit animus, itaq; diſrumpor & ſuffocor. Hinc enim miſerabiliter accidit, vt patres, qui erant in Laura, alius aliò diſpergerentur, nō ſecùs atquè agni quidam lupo aduentante.

Diuina vltionis ſceleſtos hæreticos.

Sed non diù admodùm permiſit Deus hanc ſuperare tempeſtatem, neque diuini Sabæ preces paſſæ ſunt eum amplius tacere, & vt lenitate: ſed mox diuinam iuſtitiam excitant ad vindictam. Et ideò Nonnus quidem, malorum illorum ſtudiorum opifex, vitam euertit miſerrimè. Eueſtigiò Georgius quoquè accuſatus cuiuſdam libidinis, cuius vel meminiſſe ſolùm, linguam polluit, ab illa Laura turpiter expellitur, cùm ſeptem ſolùm menſes ei præfuiſſet. Deincèps autē rectionem ſuſcipit Caſsianus, vir qui ab infantia fuerat educatus apud diuinum Sabam, & in pulchra illius diſciplina pulcherrimè inſtitutus, & factus ſacerdos magnæ Lauræ. Qui cùm decimum menſem impleſſet in adminiſtratione, & deindè ex hac vita exceſsiſſet: Cononi poſt ipſum mandant monachi Præfecturā. Mandant verò Deo, vt arbitror, monachorum animos ad hoc mouente. Fuit enim vir ille ſummè reſplendens, & rectis dogmatibus, & omni virtute & rectefactis. Qui etiā in præfectura vſus eſt magna cura & diligentia. Nam & eos, qui illinc receſſerant eiecti ab Origeniſtis, patres rurſus collegit, & Lauram, quę à frequentibus illis tumultibus & bellis hæreticorum iam inclinata fuerat in genua, mox erexit, & veluti renouauit.

V. Synodus œcumenica.

Poſt hęc cùm ſancta & œcumenica quinta ſynodus congregata fuiſſet Byzantij, Theodorus Mopſueſtiæ, & Origenes, & vnà cum his impia de præexiſtentia & reſtitutione dogmata, generali fuerunt ſubiecta anathemati: & ſic hæreticis deincèps omni ablata libertate loquendi, diuini Sabæ Lauræ, & vniuerſa ferè cum eis Palęſtina, viceſimotertio anno poſt illius mortē, à grauibus hæreſibus, & temporis acerbitate & iniquitate reſpirarunt, & quietam deincèps & tranquillam vitam egèrunt, gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cum quo patri ſimul cum ſancto ſpiritu ſit gloria & potentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. NICOLAI MYRENSIS Epiſcopi, è Græcis idoneis authoribus, præſertim Simeone Metaphraſte, collecta & conſcripta per Leonardum Iuſtinianum Patricium Venetum, fratrem S. Laurentij Iuſtiniani Venetorum Patriarchę. Habetur in primo Tomo Aloyſij Lypomani cū Authoris Præfatione, quam breuitatis ſtudio omiſimus.

Decēb. 6.

PATARAM rerū ſcriptores tradunt, vrbem fuiſſe in terra Lycia nobilem inter primas: Etq ue ſi cætera defuiſſent ornamenta, quibus tamē plurimis affluebat, poterat ſanè vel hoc vno nobilitari præcipuè, quòd magnū Nicolaum Myrarum Epiſcopū tulit, virum profectò, quē in Republica Chriſtiana nemo propè ſanctorum omniū in omni virtutum laude facilè anteiret. Nam Pataræ natum illum cōſtat, & claro quidem genere. Mater eius fœmina fuit ſanctiſsima, atq; grauis: Patri verò non tā vitę ſplendor, quàm integritas: non tam populi, quàm Dei cultus: nō tam

Patria S. Nicolai.

diuitiæ, quàm eleemoſyna, fuerunt in precio. Mundi itaq; relictis illecebris, nullum erat illis, niſi bonarū actionum ſtudium, atq; voluptas. Hi tāquàm lignum plantatum ſecus decurſus aquarum, in tempore ſuo ſpecioſiſsimum edidere fructum, infantem videlicet hunc, cuius cæleſtis indoles futuræ virtutis præſagiū præ ſe ferret. Illum autem primum mater pariter atq; poſtremum tulit. Infœcunda poſthàc cum chariſsimo coniuge perſeuèrans, ſiue deſperante natura per illos poſſe huic ſimilem alterum in lucem producere, ſiue vt puer hic multifariàm Baptiſtæ ſimilis, in hoc quoquè cum illo quodammodò conueniret. Ille enim infœcundæ matris diſſoluit vterum, atq; ſterilitatē: Iſte fœcundæ matris vterum obſtruxit. Sic itaquè parentum diligentia omnis, ſtudia & voluptates, in hunc vnum diuinè ornandum inſtituendumque ſunt collectæ, vt quem carnaliter genuerant, ſpiritualiter educandum, & omnibus ſanctiſsimarum inſtitutionum ornamentis exultum, admirabilem cunctis mortalibus redderent.

Pſal. 1.

Luc. 1.

Infantem autem hunc quis dubitet, in ipſo ſtatim natiuitatis exordio, diuino fuiſſe numine afflatū, ſanctificatumque, qui non priùs viuere, quàm Deum venerari: non priùs comedere, quàm ieiunare cœpit? Compertum enim habemus, illū, cùm reliquos dies, noctesque omnes, nutricis vbera ſugeret crebrò, quarta tamen, ſextaque feria niſi ſemèl duntaxàt, & id veſperi quidè, lac voluiſſe guſtare. Atq; hoc ſemper certo, immotoque ſeruauit ordine, vt nullis poſſet blanditiis, nullo nutricis lenocinio, nulla naturæ neceſſitate à ieiunio cœpto deflecti. Quamobrèm vel improbum quenque bonarum rerum interpretem planè fateri oporteat, non fortuitù illud, aut intemperie ſtomachi factum eſſe, ſed quaſi conſultò, & Dei afflante ſpiritu. O miraculum ſingulare, & inter rara omnium ſeculorum ſpectacula per Eccleſias meritò decantarū, & dignum viuendi principium, cui tam excellens vita ſuccederet: quandoquidem creſcentibus annis, debebat eius quoquè virtutibus, tum natura, tum ſtudio & gratia patris, fieri acceſsio admiranda.

Nota rem miram in infantulo Nicolao.

Poſteà enim, quàm è pueritia exceſsiſſet, caſtiſſimos mores, & diſciplinam ab optimis acceptam parētibus, in melius redigens, ipſe quoquè ſuapte natura & ingenio non deſinebat, velut generoſa quædam & fertilis gleba, nouos quotidiè honeſtatis & pietatis fructus edere. Indè ætate poſcente, ad capiendum animi cultum, traditur ſtudio literarum. Vbi tum ingenii magnitudine, tum velocitate diſcēdi, breui admodum æuo multa ingenuarum diſciplinarum ſcientia imbutus, ab omni humanæ laudis cura abhorrebat. Aequalium verò ſodalitates, conuiuia, cōſuetudines vitabat omninò, quia in illis cerneret ſicut feſtiuitatis multum, ità plurimum eſſe intemperantiæ atq; periculi. Mulierum non modò colloquia, verumetiam cōſpectum, tanquàm iuuenilis animi peſtilentiſsimā labem fugiēs, totum ſe honeſtati pudicitięque addixit. Libidinum verò & carnis incendia, quibus æſtuare plerunque omnes adoleſcentes ſolent, quotidiani labores, ieiunia, vigiliæ extinguebant. Talibus inſtructum artibus, totum ſeſe accepimus ad Chriſti ſeruitiū contuliſſe. Schola illi erat ac diuerſorium, Dei templum, vt ſe dignum pararet templum, in quo Deus ipſe pernox & perdius habitaret. Neque bonarum diſciplinarum ſtudia aut legendo, aut audiendo, aut meditando intermittebat. In quibus tantùm excelluit, quantùm magno futuro Antiſtiti opus erat. Sed quo vita recta doctrinis omnibus longè maximè præſtabilior eſt, eo plus in componendis formandisque moribus nauabat operæ ac laboris, quo iuuenilis, fluctuantisq; ætatis inconſtantiam ſenili quadam firmaret grauitate.

Proficit in pietate.

Adhibetur puer diſcendis literis.

Mulieres fugit.

Domat libidinem.

te. Quem enim admodũ non illud ſenium laudamus, in quo non emineat par ſenio & annis modeſtia: ſic etiã ſolemus iucũdè admirari, multaq; laude dignam exiſtimare adoleſcẽtiã, quę planè didicerit eiuſce ætatis compeſcere motus, & ſenectutis grauitatẽ ac modeſtiam retinere. Eſt enim ſicut iuuentus in ſene turpis, ita pulcherrima quidem in adoleſcente ſenectus.

S. Nicolai auunculus Nicolaus.

Habuit autem Nicolaus auunculum, nomine Nicolaum, à quo hunc noſtrum arbitror id nominis vſurpaſſe. Is cùm nepotem animaduerteret religioni & ſanctimoniæ deditum, mũdo ſe penitùs abdicaſſe, parentes hortatur, vt adoleſcẽtem ſacerdotalibus ſacris initiari permittant. Illi in ſententiam venère faciles. Cur enim gratos homines pigeat reddidiſſe, quod gratis acceperint, & fidelium more debitorum, æs alienum cum ipſa etiam vſura perſoluere? Nam in veteribus memoriis ſcriptum inuenimus, Nicolai noſtri parentes aliquandiù ſteriles, & propemodùm de ſobole deſperantes, multa prece & lachrymis à Deo hunc filium impetraſſe, atq; illum propterea Deo, qui dederat, reddidiſſe libentiùs. Perhibẽt autem auunculum, ſancto afflatum ſpiritu, de nepote vaticinantem, præcinuiſſe in illo cæleſtium donorum redundãtiam.

Prophetia eius de S. Nicolao.

Cùm enim initiaretur, ad adſtantes conuerſus: Nouum, inquit, fratres, terris Solem oriri video, & humano generi grande ſolatium comparari: O gregem felicem, qui hunc ſibi paſtorem ſit habiturus. Hunc enim videbitis errantes oues ad pietatis paſcua reuocantẽ: hunc periclitantibus ſalutem, calamitoſis opem, laborantibus præbere quietem. Neq; ſecùs, atq; iſte prædixit, omnia eueniſſe inſequens ſermo docebit. Nulli autẽ mortalium admirabile videri debet, vel nepotis præclara facinora vſqueadeò mundũ illuſtratura, ſui ſplẽdoris vatem aliquem habuiſſe, vel auũculum prophetandi ſpiritum meruiſſe, quem admirandæ vitæ integritas, Eccleſiæ iudicio, inter cæli ſidera collocauit. Nam duos fuiſſe Nicolaos conſtat, auunculum illum, hunc nepotem: ſanctos ambos, Epiſcopos ambos, illuſtres ambos: quanquàm lõgè illuſtrior quidem nepos eſt habitus, is, cuius nunc vitam & facta cõſcribimus, cuiq; propterea Magno cognomen fuit. Igitur factus ſacerdos, morum & vitæ ſeueritatem pariter cum dignitate augendam putauit, naturæ ſapientiam imitatus, quæ arbores ipſas, quo ſe celſiùs in cælum tollũt, eo altiùs demeſsis in terram radicibus, firmiores reddit.

Solidiſſima ſacerdotij radices.

Sacerdotij autem quis dubitet ſolidiſsimas eſſe radices, integritatem vitæ, miſericordiam, pietatem, cõtinẽtiam, ſobrietatem, reliquaſque virtutes id genus, quibus potiſsimùm propius ad Deũ acceditur? Itaquè corpori ſuo bellum indicit, non quod illud necaret, aut contereret, ſed quod domitum & omni petulantia exutum, redigeret in ſeruitutem.

Nicolai abſtinentia, ieiunia & vigilia.

Veſtium eius modeſtia & humilitas.

Igitur ſomno, & quotidiano cibo, quantùm ratio permittebat, detrahit, ieiuniis, nocturniſq; vigiliis ſolito plùs indulgẽs, vino parciſsimo vtebatur, ſæpiùs aqua ſola contẽtus: Veſte ſi non ſordida, vt hypocrita & vanus oſtẽtator, nullo tamẽ cõſpicua luxu deincèps eſt vſus. Crebrior illi fuit ad delubra aditus. Nulla penitùs, niſi ſacrarũ literarũ, lectio. In vultu & geſtu modeſtia maior. Sermo rarior, & grauis quidem, & qui nihil haberet vanitatis & fuci: vt his præditus ornamentis, videretur in corpore mortali immortalium vitam degere.

Præficitur monaſterio, ab auunculo cõſtructo.

Per id autem temporis Nicolaus auunculus templum nobile, ſub ſacræ Sion nomine ſtruit, eiq; pari dignitate monaſterium addit. Cui cùm de præficiẽdo gubernatore pro rei amplitudine cogitaret, viſum eſt, id negocii nepotis curæ ſapientiæq; committere, tum vt admirabiles eius virtutes vſu & exercitatione vegetiores redderet, tũ quia nemo erat in promptu, qui rem illam aut ſapientiùs, aut ſanctiùs, aut diligentiùs gubernaret. Nepotem itaq; præfecit, eique plurimos pręſtantes adiungit monachos, vt velut in re militari, & Imperatorem exercitus, & exercitum Imperator pari virtutum cultu & voluntate haberet. Hoc itaq; munus ità Nicolaus adminiſtrauit, vt dignitatẽ monaſterii gubernatoris præſtantia facilè ſuperaret. In eoque perſtitit, quoad ipſe viſendorum ſacrorũ locorum gratia in Palęſtinam eſt profectus. Quod iter paulopoſt pluſculis attingemus. Sed me iam video de narrationis ſemita declinaſſe. Priùs enim, quàm de monaſterio dicerem, erat de parẽtum interitu, & hæreditatis diſtributione dicẽdum. Quem locum nunc paucis abſoluamus.

Parentes eius peſtis tollit.

Parentes eius in illius peſtilentiæ vaſtitate, quæ Lyciam ea tẽpeſtate depopulata eſt, intra triduum morientes, hæredem illum teſtamẽto inſtituunt. Quorum mortem omni officio ac pietate ità eſt proſecutus, vt nihil omitteret, quod ab amantiſsimo filio parentibus optimis præſtari par ſit. Hæreditatem igitur adiens, & nõ tam poſſeſſorem ſe, quàm hęreditatis diſpenſatorem relictum intelligens, cœpit, non quomodò patrimonium augeret, (id quod plerique omnes mortales factitant) cogitare, ſed quo pacto patrimonium ſeminando, vberiorem ſibi frugem in cælo colligeret. Quid enim aliud agat vir conſtans & ſapiens, qui ab ineunte ætate funditùs ex animo terrenas eiecerat cupiditates, niſi vt duriore iam ætate contemnat, quod teneris annis animo magno & excelſo contempſerit, nè vitæ præclara exordia à ſuccedentis ætatis actionibus diſſentirent? Itaq; non ad cõgregandas diuitias, ſed ad congeſtas diſpertiendas, animum appulit, vt nil aliud patula manus, quàm egenum & pauperem cogitaret. Cæterùm quemadmodùm tellus ipſa omnium longè liberaliſsima, herbis, frugibus, arboribusve ſic alimenta atq; vitæ præſidia porrigit, vt nemo quidẽ omninò id ſentiat: ità noſter hic egenorum alumnus, clam quidem, & nullo ſciente mortalium, miſericordiam ſuam incredibili ſtudio in pauperes exercebat.

Liberalis eſt in pauperes, ſed clàm.

Cuius reliquas eleemoſynas intelligemus faciliùs, ſi hoc vnum è pluribus celebre illius factum ſubijciemus.

Fuit Pataræ vir genere nobili, qui (vt fert humanæ felicitatis fragilitas) ab honoribus in contemptum, à diuitiis in egeſtatem deciderat. Ei erant tres filiæ, corporis formæque venuſtate, & morum elegantia lõgè præſtantes, virgines omnes, & quarũ ætas (ſi patris calamitas non obſiſtat) nuptias flagitaret. Has inops pater, omni rerum egeſtate calcatus, non modò viro tradere, ſed ne alere quidem quoquo pacto poterat: neque ſpes vlla miſerum hominem ſolabatur, qua quotidiè creſcentis inopiæ vim perferret. Heu rẽ dictu fœdam, heu quò mortaliũ mentes inſuperabilis vis egeſtatis impellit? Tetrum, atrox, immane facinus patrem (paternæ pietatis memorem ne, an immemorem potiùs dixerim?) exagitat filiarum decus, ac pudicitiam deſerentem, vt natis eſurientibus non deeſſet.

Nobilis quidam preſſus inopia, vult proſtituere filias.

Cœpit enim de illarum virginitate alienæ proſtituenda libidini cogitare, vt turpiſsimo & flagitioſo quęſtu vitam pereuntis familię tueretur. Iã veſana fames reluctantem patris animum ægrè perfregerat. Iam crudele, & humanis indignum luminibus, ſpectaculũ parabatur. Quid enim tam validum eſt, tamque munitum, quod neceſsitas nõ proſternat? Sed affuit de cælo miſerator

Pſal. 110.

Dominus, qui eſcam daret timentibus ſe: qui patris in filias initam crudelitatem non pateretur: qui virginum caſtiſsimas lachrymas miſeratus, à tam fœtido flagitio liberaret. Sed quo pacto id facies, dulciſsime Deus, vniuerſæ miſericordię pater & fons, aut quo miniſtro auxilium mũ oppreſſæ familiæ porriges? Angelum profectò iure tibi Nicolaum delegiſti, quo nemo mortalium eſſet, qui tua iuſſa meliori aut ſtudio, aut

conſilio,

conſilio, atq; pietate perficeret. Tua igitur miſeratione factum eſt, vt crudele conſilium famulus tuus, neſcio quo, niſi te volente, ſentiret: cuius animus tũ rei atrocitate, tum inſita pietate commotus, in auxilium periclitantium totus accingitur. Stimulabant miſericordem animum eſurientis familiæ lachrymæ. Stimulabat caſtarum puellarum proſtituenda virginitas. Stimulabat amãtis patris miſericordia, qui in pudicitiã inuitus agebat, nè in ventrem crudeliter agere videretur. Sed ſeruus tuus, qua ratione Deus implear præcepta, non videt. Cum enim iubeas miſericordes nos eſſe, vetas tamen ſiniſtram ſcire, quid faciat dextera noſtra. Ardet animus miſericordiæ faciendæ ſtudio, ſed humanum ſui beneficij teſtimonium refugit: quippe qui tibi ſoli, benefactorum gratiſsime retributor, placere conetur. Tantùm enim vir Dei ab omni humanæ laudis deſiderio abhorrebat, vt quãtùm cæteri ſua maleficia, tantùm ipſe * iſte beneficia ſua celare ſtuderet. His agitatus ſtimulis impiger animus, credo te, Domine, inſpirante, intempeſtæ noctis ſilentio è ſtrato proſiliẽs, auri haud mediocre pondus ſacculo bellè inſutum ſumit, domo egreditur clanculùm, miſerandæ familiæ domum tacitus adit, circũſpectat ſagaciter omnia: animaduertit tandèm, luna ipſa adiuuante, feneſtram apertã paululùm: Ea cubili inſeruiebat, in quo infelix pater membra quieti tradiderat. Tũc Nicolaus pulcherrimam ſibi à Deo oblatam occaſionem ratus, auro per feneſtrã immiſſo, domum ſe ſtatim proripit. Manè pater, auri cõperto miraculo, ſtupens, cùm tãti muneris datorem ſuſpicari non poſſet, dæmonum eã eſſe, aut callidi cuiuſpiã hominis fallaciã putat, adulterinoque credit ſe luſum auro. Indè cùm aurum digitis contrectaret, iamq; rei cognoſceret veritatem, incredibili lætitia geſtiens, lachrymas vbertim effundit. Miratur rem, animo verſat omnia. Et eùm humanum benefactorem conicctare nõ poſſet, in Deũ hoc muneris transferens: Quid faciam nũc miſer, inquit, nè tanti beneficij ingratus arguar? Certum eſt, peccatum meũ diluere, & impio me ac nefario ſcelere expiare. Filiam, in cuius pudicitiam crudeliſsimè ſæuiebam, à fœdo periculo * emam. Aurum virginem redimat, quæ meo ſcelere auri gratia perdenda erat. Hæc itaq; ſecum reputãs, primam ex tribus filiam honeſto marito locat. Nicolaus non minùs dato, quàm ille accepto munere gaudens, vbi virginem videt à periculo liberatam: Liberabo, inquit, & reliquas: auriq; tantundem noctu, vt anteà, per patẽtem feneſtram immittit. Diluculò pater cùm ſecundum aurum inueniſſet, vix ſui compos, humi ſupplex ſeſe proſternit. Tũ ora pectusque largis irrigans fletibus: Deus, inquit, miſericors, eſurientium liberalis alumne, fac (quæſo) Domine, vt ſciam, quo miniſtro tu flagitiorum meorum periculum ſuſtuliſti, vt te, Domine, in illo laudem, te in illo magnificem, te in illo contempler, Domine, qui me iampridèm ſanguine tuo redemiſti, & nunc auro pereuntem familiam redimis. Oſtende mihi diſpenſatorem hũc tuum, & Angelum profectò in terris, cuius ope eccè ſecũdam quoquè filiam, diabolo crudeliter maritandam, ſancto cõnubio honeſtabo. Hæc cùm dixiſſet, non priùs deſtitit, quàm alterum quoquè generũ ſibi aſſciuit, nec minore certè gaudio duplicis coniugij celebrati, quàm ſpe tertii quoquè propedièm celebrandi. Iam enim tantũ ſibi de Dei miſericordia pollicetur, vt ſeſe putaret tertiæ quoquè filiæ dotẽ tenere manibus. Ità ab inferno ereptus homo, noctes dieſque perpetuos ereptoris ſui deſiderio æſtuabat. Statuitq; noctes inſomnes per excubias ducere, quoad, quiſnam eſſet hic, exploratum haberet. Nec minùs admirabilis noſter, tertiam quoquè filiam nuptiis tradi cupiebat. Profunda itaque nocte veniens tacito (vt aſſolet) pede, per eandem feneſtram tertiam introiecit dotem. At peruigil pater decidentis auri ſtrepitu monitus, quanta poteſt pedum velocitate proſiliens, Nicolaum tandèm fugientem aſſequitur, comprætendit, tenet, atque illius pedibus aduolutus, redemptorem ſuum, adiutorem, ſaluatorem pereuntiũ animarum flens gaudenſque compellat. Niſì enim miſerationes tuas, inquit, miſericors excitaſſet Dominus, dudùm iam perierat infelix cum tribus infelicioribus natis pater: ſed clementiſsimus Dominus per te ſaluauit nos, & à crudeli peccati caſu liberauit Dominus, ſuſcitans inopem è terra, & de ſtercore erigẽs pauperem. Talia lachrymantem, beatoſque oſculantem pedes, Nicolaus ægrè compeſcuit: qui cùm beneficium ſuum quãta potuit humilitate attenuaſſet, multis tandèm adiurationibus, vt rem nulli mortalium pateſaceret, fruſtrà precatus eſt. Vna igitur hæc ex innumeris propè miſericordis hominis hui⁹ eleemoſynis. Quòd ſi reliquas quoquè recenſere pergemus, quotiès indigentibus opem tulit, quotiès pauit eſuriẽtes, quoties alieno grauatos ære leuauit, immenſi propemodùm laboris id fuerit.

Luc. 6.

Matt. 6.

Mirè odit ſui oſtentationẽ & laudes humanas S. Nicolaus.

Leuat inopiã nobilis viri.

*for. * eruã*

Pſal. 112.

Multa S. Nicolai in egenos benignitas.

Poſteà verò quàm perfecta iam & abſoluta viri virtus illum maiore Dei familiaritate dignũ effecit, cepit eum ſolitudinis cupiditas ingens: in eoque deſiderio diutiùs immoratus, ſtatuit tandèm ab omni hominum cœtu ſecedentem, in abditam aliquam eremum ſeſe recondere, vt remotior mundo, Deo fieret propior. Eremus enim quietis atque trãquillitatis animi optima parens & nutrix: comes verò atque tranquillitas cogitationum, diuinæque cõtemplationis fructifera radix, certaque pronuba cum Deo cõiugii ſpiritualis. Itaque cùm veteri viſendæ Palęſtinæ deſiderio teneretur, vbì Saluator noſter ante Crucem inter mortales verſatus eſt, nauim in Aegyptum rediturum conſcendit, vt indè ad loca ſancta profectus, ſolitudini ſe deindè dicaret. Sed Palęſtina & eremo intermiſsis, nauigationi ipſi paululùm indulgeamus. Igitur è portu tranquillo cælo ſoluẽtes, rectà in Aegyptum enauigant. Cùm autem docti nautæ nihil aduerſi ſuſpicarẽtur, quos tamen diuturnus vſus futurarum tempeſtatũ præſcios ſoler facere, Nicolaus illis horrendas ventorum, turbinumque procellas imminere prænunciat. Etenim videre ſe, ait, humani generis hoſtem iratum, nauim ſtricto gladio ingreſſum, atque rudentes, omniaq; ſimul mali & claui retinacula concidere cupientem, molientemque nauim, quaſi rapidis vorticibus circumactam, in profundum cum viris ipſis demergere. Vix ea fatus erat, cùm derepentè, quaſi ſigno dato, vehemens, atraque vis tempeſtatum exoritur, vndiquè horrendo fragore erumpũt turbines, mare vertitur funditùs, tollũtur fluctus in cęlum, trepidi nautę ſubito metu perterriti, ad genua ſe Nicolai proſternunt, orant, miſerè periclitantibus opem ferat, Dei auxilium pro ſe imploret, quibus nulla reliqua ſit ſpes ſalutis. Tunc vir Dei confidere illos iubet, ac breui hoc periculo liberatum iri, modò iactent ſpem ſuã in Domino, qui ſaluos facit ſperantes in ſe. Poſt cùm paululùm oraſſet, (mirabile dictu) ſedãtur fluctus, turbines in leuem auram diſſoluuntur, lux atram caliginẽ diſſipat, & iam vndiquè læta tranquillaque pereuntibus dies redit. Tum nautæ à lachrymis in gaudium verſi, ex animo gratias cùm Deo, tum admirabili famulo eius habere fatentur, duplici viri admiratione commoti, quòd & futurum prædixiſſet periculum, & præſens tam facilè ſuſtuliſſet. Auxit autem illorum admirationem inſequentis quoquè rei miraculũ. Conſcenderat nauta ſupremum antennę cornu, vt ſolutos carbaſi funiculos religaret. Is dum incautior deſcendere pergit, & manus illum falleret, magno lapſu ſuper nauis

Eremi encomiũ.

Nicolaus peregrinationem ad ſancta loca ſuſcipit.

Pſal. 16.

Precibus ſuis ſedat tempeſtatem.

Excitat mortuũ.

uis tabulata corruit, cõtuſum corpus iacet exanime, & ſine dubio è vita migrarat. Tũ Nicolaus miſericordia vehementer motus, defixis in cælum luminibus, orauit intentiùs. Indè rediens, vt primùm cœpit illũ lachrymans contractare, mortuus quaſi è leuiſsimo ſomno excitatus reſurgit, & corpore vt priùs integro, ad obeunda munera nauis redit. Poſt hæc vir Dei pandere illos vela iubet. Illi toto ſinu flantem à tergo Corum accipiũt, nec priùs illos felix deſeruit aura, quàm Alexãdriam adducti ſunt. Ibi nautæ peruulgatis, quæ viderant, miraculis, ciuitatem incredibili huius viri viſendi ſtudio excitant. Hic, bone Deus, multa per ſeruum tuum mirabilia Aegyptiis oſtendiſti. Et erat operæprecium, magnalia illa tua, Domine virtutum, ſingula recenſere, niſi hoc eſſet negocii nimis longi. Magnus etenim factus ægrotantium hominum ad eũ cõcurſus, magnus calamitoſorum opem petentium, magnus ab immũdis ſpiritibus vexatorum, magnus mœrentium, & infectis fortunæ caſibus laborãtium. Sed quis, donorum largitor Deus, quis, inquam, æger non ſanus abſceſsit? Quis mœrens non lætus? Quis arreptitius non mundatus? Sed quid hæc ad te, Domine, qui feciſti cælum & terram in intellectu? Non tuam igitur, incompræhenſibilis Deus, omnipotentiam admiramur, ſed miniſtrum hunc tuum, quem ſuæ virtutis merito, viuentem mortuumque per omnia ſecula nouis quotidiè ſignis clareſcere voluiſti. Hunc iurè miramur, hunc vniuerſus orbis immortali gloria dignũ laudat & extollit. Tua tamen hæc laus eſt, Domine, quia ſine te laus iſta non eſſet. Sed iam reliquum itineris abſoluamus.

Multa Alexandria facit miracula.

Venit in terrã ſanctam.

Ex Aegypto itaque ſoluens, & in Palęſtinam, vt cõſtituerat, veniens, aſcendit in Golgotha, vbi pro ſalute generis humani Chriſti patibulum fuit. Indè cum ad diuinæ Crucis lignum venerandum incederet, & nox illum intercepiſſet, ferunt templi fores tũc clauſas venienti vltrò cum fractis vectibus patuiſſe. Nec mirum id quidem, quippe cui cæli ipſius patebãt portæ. Nõ enim caruit cumulata mercede iſta profectio; vberiorem enim ſpirituſſancti gratiam, maioraq; deincèps omnium virtutum atque ſignorum dona perpetuò eum habuiſſe accepimus. In Palæſtina igitur, quantùm par fuit, moratus, in ſolitudinem ſeſe colligere parat. Cæterùm Dominus, qui ciuitatem ſupra montem poſitam abſcondi vetat, & ardentem lucernam poni ſub modio, illi per viſum ſemèl atque iterùm imperat, vt ad oues, quas reliquerat in Sion, confeſtim redeat. Quod vbì diuinum id eſſe mandatũ manifeſtè depræhendit, ſeipſum abnegans, colla impiger diuino iugo ſubmittit. Nauem Alexandrinam conduxit precio, cum qua è Palæſtina in Lyciam remearet. Aſt cum improbi nautę dolo fallere aggreſsi, ſuę propè dederunt pœnas improbitatis. Nam ſumpta mercede, cùm è portu ſoluiſſent, non quò pepigerant, ſed Alexandriæ proras obuertunt. Iam erat in conſpectu patria illorum tellus, cùm repèns exorta procella, clauo antennaque confractis, vltimum illis exitium minabatur. Tunc nautæ conſcii perfidiæ ſuæ, ignoſci ſibi poſtulant, & ſupplices, vt deindè pro ſua exoret ſalute, magno flagitant ſtudio. Miram dictu rem. Vix illi ſermonem compleuerant, cùm ſubitò vis omnis tam ſæuæ tempeſtatis cõpreſſa reſedit, & nauis, nonis ſurgentibus auſtris, in Lyciam pulſa applicuit. Deſcendens itaque Nicolaus, ſeſe ad monaſterium confert, quod auunculus eius, vt paulò antè dicebamus, ſub nomine ſacræ Sion, magnis ædificarat ſumptibus. Eũ fratres incredibili gaudio excipiunt, amplectuntur, oſculantur, & quaſi Angelum à Deo ſibi redditum, venerantur. Hunc ſibi locum Nicolaus, quaſi tranquillum aliquem portum delegerat, in quo à turbulentis mundi actionibus ad contemplandam futuræ vitæ felicitatem conuerſus, deincèps quieturum ſeſe ſperabat. Sed breuis admodùm ea ſpes, eaque quies fuit. Non enim paſſus eſt, qui omnia ſapienter gubernat, Deus, vt locupletiſsimus iſte omnium virtutum theſaurus humì lateret defoſſus, ex quo erat futura ſecula innumeris beneficiis ditaturus. Voluit enim, vt magnũ hoc lumen, quod ipſe immenſa ſua accenderat prouidentia, ſuper magnum erectumque candelabrum ſuis radiis vniuerſum orbem per ſecula illuſtraret. Itaq; dũ in ſecretiorem aliquandò locum ſeſe orandi contemplandique gratia, vtì inſueuerat, recepiſſet, vox eũ de cælo alloquitur: Nicolae, ad mundi, inquit, palęſtram tibi redeundum eſt, ſi meam coronam expetis. His verbis exterrito, cogitantique, quidnam vox iſta portenderet, iterùm vox eadem acriùs intonans: Nicolae, inquit, non hic eſt ager, in quo fructum, quem ex te flagito, proferas. Ad homines redi, vt in te nomen clarificetur meum. Tunc hac voce Nicolaus planè ſibi imperatum à Deo intelligit, vt, relicto ocio, ad deferendum miſeris mortalibus, quam poſsit, opem redeat. Hic cùm Deo parendum exiſtimaret, diuque ſecum verſaſſet animo, in patriàmne, ac inter notos, an alio terrarum orbe ſeſe habitaturus reciperet, fecit tãdèm humanæ laudis odium atque cõtemptus, vt neglecta Patara, & ſuis, Myras, vbì nemo quiſquam illum nouerat, commigraret.

Nota fructum peregrinationis ad terrã ſanctam.

Mat. 5.

Mirè ſedatur tẽpeſtas.

Audit cælitùs vocẽ S. Nicolaus.

Itèm ſecundò.

Myra, Lyciæ metropolis.

Fortè autem fortuna per eos dies Myrenſis pontifex è vita migrarat, cuius rei gratia (quoniam ea ciuitas Lyciæ metropolis erat) prouinciales Epiſcopi, quos ſuffraganeos vocant, frequentes illò conuenerant. Ibi de ſufficiendo antiſtite actum eſt. Tum diuino operãte ſpiritu, incredibilis quædam cupiditas cepit non Epiſcopos modò, verumetiam vniuerſum clerum, vt ſanctiſsimum atque ornatiſsimum aliquem præſulem ſedes illa pro ſua dignitate, amplitudine atque gloria, cõſequeretur. Quod tametsì multi pręſtantes viri nominabantur, non tamẽ vnuſquiſque facilè oſtendebatur, in quem huius concilii ſuffragia cõſentirent. Ità cùm varia (vt in conuentibus hominum fit) ſtudia eorum eſſent, variæque ſententiæ, placuit tandèm precibus, omnique ſupplicationum genere orari Deum, vt reuelaret, quiſnam eſſet huic obeundo muneri deligendus. Magno ſtudio diutiùs oratũ eſt, nec ieiunia etiam, nec pleraque pietatis opera deſuerunt. Tandèm de cælo Dominus, non tam precãtium meritis, aut ſedis dignitate, quàm huius immenſi luminis patefaciendi gratia, voces eorum exaudiuit, præficiendumque antiſtitem vni ex ſuffraganeis Epiſcopis venerãdo ſenio & vita pręſtabili reuelauit hoc pacto. Huic enim antelucanam cum cæteris Epiſcopis orationem facienti, apparuiſſe quendã ferunt habitu auguſtiore, quàm humano, eiq; imperaſſe, vt ab oratione confeſtim ad templi excubias ſe cõferret, & quem primum in templum venientem depræhẽdiſſet, illum eſſe, ad quem diuino conſilio Epiſcopatus & Eccleſiæ gubernacula deferantur, hominique Nicolao nomen eſſe. Hæc iſte cùm cæteris Epiſcopis nunciaſſet, viſum eſt omnibus ità fieri, quemadmodùm Epiſcopo ſanctiſſimo reuelatum fuerat. At nè qua poſſet humana ſuſpicio Dei volũtatem labefactare, omniſque tolleretur huius rei in fraudem nunciandæ occaſio, decretũ eſt, vt nemo quiſquam omninò de templo ante rei finem egrederetur. Tum omnibus ad orationem conuerſis, hic vnus ad exequenda Dei mandata pro templi foribus excubat. Habebat ſuſpenſos omnes (vt eſt humanus animus ſolicitus futurorum) huius tantæ rei, diuinique iudicij expectatio. At Nicolaus media nocte ad confitendum tibi, clementiſsime Deus, de more ſurrexerat, ignarus certè voluntatis tuæ, cui tamen ſe

S. Nicolaus diuinitùs declaratur Myrarũ Epiſcop⁹.

totum

Media nocte orare conſueuit S. Nicolaus.

totum addixerat. Et cùm in tuis laudibus, vt ſolebat, nocturna ſilentia abſumpſiſſet, antequàm primos radios rutilans aurora diffunderet, ortumq; ſolis ægris mortalibus nunciaret, in templum, te inſpirante, Domine, ſecurus ire pergit. Quò cùm primus omniũ adueniſſet, explorator iſte diuinorum iudiciorũ ingredienti Nicolao templi veſtibulum, Siſte gradum, inquit, fili mi: dic, quæſo, quis es, quòve nomine vociteris. Tum vas iſtud electionis nil tale ſuſpicans, manſuetè, verecundeque, Peccator, inquit, ſum, & ſeruus inutilis, nomine Nicolaus. Tum ille vultus & morum grauitatem, verborumque modeſtiam conſpicatus, & viri præterea nomen ſibi celitùs deſignatum, non dubitauit hunc illum eſſe, quem diuina viſio futurum Epiſcopum prædixiſſet. Non erat enim neſcius, in quos ſoleat Deus reſpicere, in manſuetos videlicet, & humiles corde.

Eſaiæ 66.

Itaque incredibili plenus gaudio, ſicut qui inuenit ſpolia multa, aut in abſconditum agri theſaurum incidit, Sequere me, inquit, fili mi: & appræhenſum dextera, ad reliquos introducit Epiſcopos. Illi audita re, nouum Epiſcopum non humano certè, ſed planè diuino ſuffragio declaratum, inſolita quadã veneratione excipiunt, venerantur, Deoque laudem & gloriam decantantes, in medium templi ſtatuunt, non iam reluctantem, quàm noui huius velut prodigii ſtupore vix compotem ſui. His continuo promulgatis, (Quid enim eſt ocyus fama, rerum præſertim admirabilium?) ad tantæ rei ſpectaculum innumerabilis propè confluit multitudo. Tum ſurgens Epiſcopus ille, qui viſum habuerat, docet, quàm chari habendi ſint, quàmve à populis honorandi rectores animarum, illi præſertim, à quibus iuſtè, ſanctè, humaneque gubernarentur, nihilque propemodùm felicius eſſe illa ciuitate, cui iſtiuſmodi antiſtitem habere contigiſſet: proptereà lætari oportere Myrenſem populum, & Deo perquammaximas habere gratias, qui eum eſſet præſulem cõſecutus, à quo planè ſperare liceat, quicquid ab optimo atque ſanctiſsimo pontifice expectari par ſit.

Myrenſi populo ſanctus Nicolaus commẽdatur.

Neminem enim dubitare oportere, hunc virum eſſe omnium virtutum arcam atque theſaurum, & iucundiſsimum ſpiritusſancti diuerſorium, qui nõ humano conſilio, non Epiſcoporum ſuffragiis, nõ cleri, aut populi electione, ſed ſola Dei miſeratione ſit pontifex declaratus. Indè omnibus, quemadmodùm euenerant, accuratè expoſitis, abire illos læto animo iubet, & gratias vnumquenque Deo pro immortali ac inæſtimabili beneficio reddere: ſe cum cæteris Epiſcopis ad vnctionem nouitii paſtoris iturum, quẽ ſpiritusſancti digitis inunctum manifeſtè iam perſpiciãt.

Vngitur & ordinatur Epiſcopus.

Cùm dicendi Epiſcopus finem feciſſet, vniuerſus hominum cœtus in lętitiam lachrymasque profuſus diſcedit, ſynodus frequens ad noui præſulis vnctionem cõuenit. A quo magno tandèm labore impetratum eſt, vt ſe pateretur inungi, tum magiſtratus magnitudine, tum virium ſuarum, vt ipſe putabat, imbecillitate deterritum: quãquam Dei hoc eſſe imperium, multifariàm planè cognouerat. Quo igitur die Myrenſem thronum conſcendit, ſecum ait: Hic dies, Nicolae, hic locus mores alios affert: iam non tibi, ſed aliis eſt viuendum, quãdoquidem aliis viuere, hoc eſt profectò ſibi ipſi perquammaximè viuere. Iſte cùm ſibi videretur cleri populiq; vitia partim corrigenda, partim tollenda eſſe, non ſoli Deo, vt antè, ſed hominibus quoquè vitam ſuam palàm faciendam eſſe putauit, vt illi exemplo ſui facerent, quod prece, aut imperio, aut ratione fortaſsis facere noluiſſent. Erant eius priſtini mores, vt iam expreſsimus, abſolutæ virtutis & formæ, atque accurata quadam caſtigatione compoſiti. At quoniam alia eſt priuati hominis ratio, alia magiſtratum gerentis, vitam omnem, moresque pro magiſtratus dignitate transformandos eſſe putauit. Igitur in omni corporis cultu maiore, quam antè, incuria & negligẽtia fuit. Nihil erat in eo venuſtum, nihil elegans, nihil accuratum, præter mores, viuendique diſciplinam.

In Epiſcopatu quales eius veſtes fuerint.

Veſtis plùs ſolito vilis atque neglecta, in qua nullus eſſet omninò nitor, aut faſtus, ſed caſtigatæ potiùs humilitatis & modeſtiæ ſignificatio: nec enim alio quouis pacto poterat ſapiẽtiùs, aut faciliùs ſacerdotum in veſtitu luxuriem amputare. Nam quis tam impudens fuerit, qui priuatus precioſam & nitidam veſtem non erubeſcat, cùm magiſtratum amplißimũ viderit vulgariter & negligenter indutum? Ego prætereà ſic arbitror, indumentorum ſplendorem hunc, & pluſquàm regiũ luxum, quo noſtri antiſtites nunc vtuntur, aut nullis eccleſiaſticis, aut his ſolũmodò magiſtratibus conuenire, quibus nulla excellens virtus authoritatem vendicet, aut venerationem: vt quod propria luce nõ poſſunt, externo fulgore oculos vulgi perſtringant. At in quo vniuerſæ honeſtatis ac modeſtię eluceat ſpecies, maior certè gloria eſt, atque hominũ admiratio ex veſte vulgari.

Semèl tantùm veſcitur quotidiè.

Semèl edebat quotidiè, & veſperi quidem, vt publicis negocijs, quæ pro magiſtratus amplitudine magna erant, multaque, diẽ licentiùs commodaret. Nec cœna tamen publico vacabat munere, quandoquidem triclinium eius, ſuo cõſilio aut ope indigẽtibus patebat ſemper, & cœna ſæpiùs pro negociorum opportunitate intercidebatur.

Cibus eius.

Cibus erat eiuſmodi, qui ad ieiunitatem & abſtinẽtiã, quàm ad ſaturitatẽ, potiùs inuitaret. Carnes ab ineũte ætate ità dimiſit, vt illas nunquàm in omni reliqua vita reſumpſerit. Non plus vno ferculo cœnauit vnquàm, niſi hoſpitum gratia, quorum dignitas aut affluentiorem eſcam, aut delicatiorem expeteret. Nunquàm ſine ſacrorum librorum lectione cœnatum eſt. Poſt epulas verò grauis aliquis ſermo, ſanctiſsimo atque doctiſsimo conuentu dignus, inducebatur. Nã ſacerdotes aliquot eruditione & vita probatos, perpetuos ſibi conuiuas delegit, a quibus ſuauiore aliquo animi cibo aleretur. A menſa in cubile ſemiſatur ſeſe recipiens, totus in cæleſtium contemplationum campum diffundebatur, & animum diurnis alienisque curis diſtractum, nocturna meditatione collectum refouebat.

Humi cubat.

Cumque inter has delicias aliquantum noctis aſſumpſiſſet, mẽbra tandèm humi demiſſa, ſomno tantum indulgebat, quantum ad perferendum diei labores ſat putabat. Indè ſurgens, ſocios aduocabat, quibuſcum antelucana oratione reſumpta, inter pſalmos & hymnos aurora expectabatur. Tum vnà cum ſole in templum prodiẽs, diuina exoluebat officia: A quibus ad paſcendum curandumque gregem, reliquum lucis accommodabat. O Antiſtitem admirandum, & ab Eccleſia meritò Magnum cognominatum: qui vtranque vitam ità complexus eſt, vt nunquàm à diuinarum rerum contemplatione negocium, aut à negocio contemplatio læderetur.

Vt autem ſuorum morbi faciliùs ſanarentur, medicos ad eam rẽ præſtantes magno ſtudio vndiquè conquiſiuit. Nam primùm omniũ id curauit, vt vnaquæque ex ſuis eccleſia, eius generis rectorem haberet, à quo, exemplo, atque doctrina, atq; ſtudio vitia populi tollerentur, praui corrigerentur mores, virtutum atque religionis cultus induceretur.

Quales paſtores ſuis præfecerit.

Iis medicis vtebatur, ab iis diſcebat quotidiè, ſi quid inſigne in animis, corporibusve vſpiam locorum ſuorũ eſſet, quod ſuum auxilium, aut pręſentiam flagitaret. Incredibile autem eſt, quanto ſtudio & charitate opem ſuam quoquo modo laborantibus impartiebat.

Erga ſubditos mira humanitas.

Non labores vlli hominem fatigabant, nõ ſumptus deerat, quo oppreſſos aliqua ſiue corporis, ſiue animi mole leuaret: animo grauiùs laboranti medendo erat impiger iſte,

&

& lõgo, ſi oportebat, cõſeſto itinere, accurrebat Ia cebat quiſpiã ęgroto corpore pauper & egenus, nõ quàm, quantũ neceſsè fuerat, rerum & pecuniarum in hominis auxilium defuit. Non. n. à Myrenſibus tã tùm, verùm & à vicinis vrbibus, haud parùm argenti, in eleemoſynas diſpertiendi, quotidie ferebat. Quòd ſi neceſsitas aliqua occurriſſet maior, quàm vt ei poſ ſet præſenti pecunia ſubueniri, ab diuite aliquo miſericorde, quos multos habebat in promptu, pecuniã uel mutuò, vel dono accipiebat. Nã præter neceſſaria corporis operimenta, & ſupellectilẽ tenui ultę pop portuna, nihil ei reliquum erat, quod vel pignori, vel venũ poſset dari. Nã etiã, quos legebat libros, mutuò petebantur: ita ſemper voluntariã paupertatẽ omnibus diuitiis facilè ante tulit. Hoc autem elegans in eo, atque præcipuum fuit, quòd cùm perfacilis eius ad omnes, & omnium itèm ad eum acceſſus eſſet, amplitudinem tamen & dignitatem magiſtratus itã retinuit, vt dignus pro ſua grauitate videretur, quã non modò Lyciam, ſed multas quoque prouincias gu bernaret. Habebãt Myrę nobiles quaſdam matronas, uita, moribus & religione præſtantes, quæ ſe totas ad miſericordiæ contulerant ſtudia. Iis Nicolaus (quo niam ſexus iſte ad eiuſmodi obeunda munera videtur impigrior) quaſi exploratoribus & miniſtris vtebatur, quibus vinctis, ęgrotantibus, egenis, indigentibus omnibus opem ferret. Nec ei deerant graues aliquot ciues, à quibus diſceret, ſi quid in ciuitate fieret tum publicè, tum priuatim, quod ſua ſuique magiſtratus cognoſcere intereſſet: vt ea cogitatiõe poſſet aut naſcentibus malis occurrere, aut iam natis remediũ adhibere. Haud multo autem poſteà, quàm Epiſcopatum iniuit, prouincialem habuit ſynodum, i qua ple raque multa, tum ad Dei templorumque cultum, tũ ad vitam moreſque cleri, decreta præclarè & ſapienter inſtituit, partim vetera corrigẽdo, antiquandòve: partim noua condendo, quibus vniuerſa prouincia Lycia vteretur. Atque quotannis prouincialia concilia, quoad vixit, Calendis Septembribus cõuenere, in quibus de inſtitutis ac diſciplina cleri, deque oĩ Eccleſiarum ſtatu accuratiſsimè agebatur: nec improbis cenſuræ ac pœnæ deerant, nec bonis faces, quibus ad meliorem vitam accẽderentur. Initio autem magiſtratus ſui fuerunt, cùm ea oluendi officii, debitique reddendi magnitudinem formidaret, eum lachrymis & gemitu Deum ſæpius intentiſsimè deprecatum, vt ab ſe intolerabilem hanc molem tolleret. Nam cùm hinc animaduerteret, de ſingulis ſibi ſubiectis, qui innumerabiles propè erant, ſibi reddendum eſſe rationem, illinc uires ſuas (quanquàm erant magnę, vali dęque) nihil pro ſua humilitate exiſtimaret, ad deſperationem ſatisfactionis adductus, animo incredibiliter angebatur, atque ſæpiùs ob id cùm vberes lachrymas effudiſſet, vocem tandèm audiuit de cælo in hac ferè verba: Nè timeas, Nicolae, vt à me, mea negotia fideliter gerens, ingratè deſtituaris. Hac voce maximè recreatus, & ſpẽ ſuam omnem in Deum coniiciens, opem ſibi à Deo pollicebatur: ſed ita polli cebatur, vt oĩa tamen à ſeipſo petenda putaret, quæ cunque opera & conſilio præſtare potuiſſet. Sciebat enim Deum eos non iuuare ſolitum, qui ſeipſos negligenter deſeruiſſent. Itaque uires ſuas omnes tum animi, tum corporis, ad gerendum id negocii explicauit. Quas cùm (vt dicebamus) imbecillas exiſtimaret, duos ſibi quaſi cõſiliarios adiungit, Paulum videlicet Rhodiũ, & Theodorũ Aſcalonitam, viros in oĩ Græcia celebres, & quibus explorata virtus, atq; doctrina, & diuturnus prætereà rerum uſus, authoritatem pepererat. Horum fide atque conſilio priuatim, publiceq; plurimùm vtebatur, a quibus ita ſciebat ſe diligi, vt nihil illi magis in eo cuperẽt, quàm vt Deo placeret quàm maximè. Ad eorum itaq; ſententiam, quaſi ad fidele aliquod ſpeculum, proprios ornabat mores, & ad magiſtratum aptos accommodabat. In obeundis inſuper Epiſcopatus negociis, ſi quid paulò difficiliùs iudicandum, agendumve accidiſſet, hos ſibi continuò adhibebat, cum quibus de re ipſa ſtatueretur.

Magna paupertas.

Synodus eius prouincialis.

Petit à Deo abſolui onere paſtorali.

Diuinitus conſirmat.

Quorum cõſiliis plurimũ uſus ſit.

Intereà vetus humani generis hoſtis, ira ereſcẽtis Chriſtianę religionis feroces animos Diocletiani Maximianiq; ſolito atrociùs inſtigat, crudelioreq; ,q̃ anteà, perſecutionẽ parat. Veniunt itaq; ab Imperatore edicta in oẽs, qui Chriſtianã fidẽ pfiterẽtur, qbus carceres, tormẽta, vincula, poſtremò truculẽta mors indicebatur. Hęc cùm Myris publicè legerentur, aderãt pariter Impatori carnifices, Chriſtianis nõ obtẽperãtib⁹ extrema oĩa minitãtes. At cõtrà Nicola⁹ paſtor intrepidus, acerrimusq; Chriſtiani gregis propugna tor, fidelibus oibus clypeũ ſeſe præſtat, & Chriſti fidẽ, quãto pôt ardore, vbiq; intonat, liberè profectò atq; ſanctiſsimi paſtoris officio fungẽs. Tũ vrbis Præfecti ęgrè ferentes contemni ab eo regia mandata, illi, niſi deſiſtat, decernunt ſupplicia. At Nicolaus (perquàm enim erat martyrii cupidus) contemptis minis, acrior tum inſurgens, tandèm uinctus in longinquas cuſtodias abducitur, in quas & Chriſtiani multi ex uariis ciuitatib⁹ erãt coniecti. Vbi nõ parum æui oib. captiuitatis incõmodis affect⁹, tãta mẽtis cõſtãtia ac firmitate fuit, vt eum inter delicias vitam degere arbitrareris. Nec exemplo modò, verumetiã aſsiduis cohortationibus imbecilliores adiuuabat ſocios: & velut agricola bonus teneras plantas religionis & pietatis riuulis irrigabat, vt eorum radices in fertili ſtabiliq; ſolo defigeret. Robuſtiora uerò pectora ad martyriũ inflammare, ardorem illis & ſpiritũ addere, q̃ preciosa eſſet in conſpectu Domini mors ſanctorũ eius, diſſerere & prædicare quotidiè, nilq; omittere, quò illi excelſo firmoq; animo breuem hanc miſeramque uitam pro beata illa & immortali contemnerent, ceſſabat.

Perſecutio ſæuiſsima Eccleſiæ.

S. Nicola⁹ ducitur in cuſtodiam.

Animat concapti uos ſuos.

Pſal. 115. a ſpecioſa.

Intereà uerò benign⁹ Dñs de cęlo ſuũ populũ miſerat⁹, q ſolẽ poſt tenebras, & poſt tẽpeſtates trãquillitatẽ ſolet ſeruis ſuis iducere, diſsipare p̃rius, ac pdere crudelia ſceptra parat, ac ſui oĩs inimicos de medio tollere, Diocletianos. ſ. & Maximianos, & quotquot eũ eis ſuo populo ipſe pſuerũt. Erigit aũt cornu ſalu us plebi ſuę, & cæleſti Crucis ſigno Cõſtãtinũ, Cõſtãtii, & Helenæ filiũ aduocat ad Romanũ Imperiũ. Ille nõ ignar⁹, qſnã hic eſſet, à quo cęlitùs vocaret, oẽm ſpẽ ſuã in eũ conicičs. Maxẽtio cõfeſtim exacto, dignitatẽ nominis Chriſtiani i pprię maieſtatis ſoliũ exaltauit, vertitq; priorũ lætitiã Imperatorũ in luctũ. Tũ p orbẽ edicta profert, qb. iubet, idola & gẽtiũ delubra euerti, ſolui eos, q p Chriſti nomine uincti eſſẽt, inſtaurari Chriſtianorũ ſacra, tẽpla refici, & priſtinũ ornatũ reſumere. His Cõſtãtini edictis vbiq; pmulgatis, Chriſti pfeſſores ſoluti, vnuſq; q; i p̃riam ſuam redit. Sicq; Myrẽſis popul⁹ põtificẽ ſuũ recipiũt, martyrẽ pfectò volũtate ac deſiderio, atq; ſtrenuum athletã & bellatorẽ. A quo cùm cælitùs collata ſibi dona miris modis exereeret, tãta creuit apud populũ de ill⁹ virtute opinio, vt iã planè miraculo oib. eſſet. Hic cùm uideret dęmonũ delubra qdã, nõnullaſqtgẽtiliũ aras adhuc ſuperſtites, non exiguãq; impiorũ, ac variis generis hominum multitudinem ad eas confluere, atq; id mali ferpere quotidiè latiùs, incredibili ardore ſucceſſus inſurgit: & vndiq; Dei verbum prædicans: vbi idolorum aram quampiam conſpexiſſet, funditùs euertebat, nulli parcens, neminem metuens, nihil oĩſi de Dei gloria, hominumque ſalute ſolicitus.

Conſtãtinus reſtituit nobis trm.

S. Nicola⁹ redit ad ſuos.

Kk

ſolicitus. Sic itaq; omni dæmonum cultu eiecto, puram gregi ſuo tranquillitatem & requiē cōparauit.

Hęc cùm Chriſti miles, immò Imperator, & dux, aduerſus principes tenebrarum non minùs feliciter, quàm fortiter auderet, cepit continuò illum libido, quatenùs ne ab ipſo Dianę templo abſtineret: facinus ſiquidem deſiderandum potiùs, quàm ſperandum. Erat.n. ædes hæc admirabili pulchritudine, & magnitudine ſingulari, & quæ à Myrenſi populo inter primaria vrbis ornamenta præcipuè coleretur. In hanc igitur cū robuſtiſſima iuuenū manu impetū faciens, non ſolo illam, vt cæteras, æquaſſe contentus, fundamenta quoquè radicitùs euulſa diiecit, nullo prorsùs ciuium obſiſtente. Horrenda res erat, profligatorum dæmonum audire vlulatus, immurmurantium, terribilique ſtridore inclamantiū: Nunc ſe per iniuriam è ſedibus propriis eiici, atque fugari.

Euertit funditùs Dianæ tēplum.

Hic itaque triumphus armis eius & militiæ aduerſùs infideles finem fecit, nō autem animo, corporique in alienum auxilium exercendo, aut mirabilibus faciendis. Quæ quoniam multa ſunt, non omnia idcirco ſilentio patiemur obrui & obliuione: ſed ſtrictìm pauca attingemus, ſi priùs oſtenderimus, qualē ſe ipſe præſtitit in illo celebri, & omnium nobiliſſimo Chriſtianorum conuentu, qui tum Niceæ eſt habitus. Conſtantino igitur, qui primus Chriſtianorū cultum in vniuerſam ſuam ditionem induxit, Romanum Imperium gubernante; * Iulius, qui ſummus tunc erat Pontifex, non modò Conſtantinum, verūetiam cæteros omnes, quibus præerat Imperator ad orthodoxæ, rectæque fidei ritum & diſciplinam, aſſiduè inflammabat. Et cùm Arrianus error haud paruam orbis partem occupaſſet, Pontifex tandèm effecit, ut ſuo, Imperatoriſque iuſſu uniuerſale Chriſticolarum concilium Niceam conuocaretur: vbi dogma incorruptæ fidei Chriſtianorum comitiorū firmaretur authoritate, pariterque vt Arrius, Arrianæq; ſtultitię ſectatores damnati, è Republica Chriſtiana abigerentur. Ei concilio affuerūt trecenti decem & octo Epiſcopi, inter quos Nicolaus non minor doctrina, quàm uita; neque ſermone, quàm opere, in refellendis Arrianis fallaciis iudicatus eſt. Hæreſim illam acutiſſima ingenia tuebantur, & uiri omnium doctrinarum cultu & elegantiis expoliti, quos cōtra non modò diſputationibus & lingua, verùm multo maximè ſupplicationibus & aſſiduis ad Deum precibus Nicolaus pugnabat. Ità cùm illorum tandèm argutias & errores ipſe cum cæteris ueritatis defenſoribus diſſoluiſſet, canonemque ipſe & reliqui ſynodi patres orthodoxæ fidei præſcripſiſſent, homouſion videlicet, hoc eſt, conſubſtantialem patri & æqualē credendum eſſe Chriſtum, reſarcita ſciſſura Eccleſiæ, indè diſcedens. ad proprium gregem regreſſus eſt: cui neque doctrina neque exemplo, neque aſſidua exhortatione defuit, quo magis omnes ad virtutem, ad mores ad animi cultum, ad pietatem, religionēq; perpetuò concitaret.

*for. * Sylueſter.*

Nicenum Conciliū ſub Syluestro habitum eſt.

Ei intereſt S. Nicolaus.

Accidit autem ea tēpeſtate, ut terrā Lyciā valida vexaret fames, tantaque Myris, alibiq; tritici egeſtas eſſet, ut iam ad interitum hominum res ſpectaret. Tū Nicolaus ad horrea Dei, hoc eſt, ad orationem confugit. Per id autem temporis mercator quidam in terra Sicilia magnam frumenti uim in nauim intulerat, exportandi in Hiſpaniam, dandique venum cauſa. Huic noctù dormiēti Nicolai ſimulacrum ſeſe per uiſum offert: imperat, ut Myras triticū primo ſtatim tēpore aduehat, ex eo grande precium relatus, fidéq; verbis, tribus datis aureis, facit. Excitatus ille cùm aureos prope, & cubile clauſum inueniſſet, admonitū ſe diuino numine ratus, Myras ſine mora frumētum vehit, preciumque accipit, quod dormienti ſibi ſpoponderat Nicolaus. Eo pacto Myræ ſæuientis iā inediæ uim repulere. Ità cùm mercator rem omnem, ut ſibi euenerat, cunctis palam feciſſet, Myrenſes ſuum præſulem maiori deinceps, quàm hominem venerari par ſit, honore & laude ſunt proſecuti.

En ut ſanus fuerit medetur.

Ea tēpeſtate Conſtantino nunciatum eſt, ab nōnullis rerū nouarum cupidis, ſeditionem haud negligēdam, in ſuperiori Phrygia excitatā. Tunc Conſtantinus tres ad eos reprimendos motus legatos mittit: Nepotianū videlicet, Vrſum, & Herpilionem: Hi celerè cum armis ad negocium ſibi datum profecti, Andriaciam appulere. Id erat in terra Lycia oppidum, ſubiectum Myrenſibus. Ibi milites aliquandiù aduerſa maris tēpeſtate detenti, emendorum ciborum gratia in terram egreſſi, tandèm (ut eſt eiuſmodi genus hominum rapax, & alieni appetens) ad prædam incolarum ſeſe vertunt: multa rapiunt per uim, plurima temerè deuaſtāt. Quorum improbitas cùm in dies augeretur, vicit tandèm incolarum patientiam effrenata licentia militum. Igitur agrum oēm armat iniuria: ſeditio & tumultus exoritur: & iam in mutuā cędem vtrinquè ruebatur: cùm Nicolaus (is enim rē perſpiciens, citato pede ad locum venerat) adeſſe nūciatur. Tum oppidum omne, nec non & ipſi Imperatoris legati, ac milites (tanta erat in omni Lycia Nicolai authoritas atq; nomē) depoſitis amis, venientē Epiſcopū obuiàm progreſſi incredibili quadā veneratione ità excipiunt, vt nullū penitùs tumultus, aut irarum veſtigium apparèret. Nicolaus rem ſedatam animaduertens, benignè legatos congreſſus, in urbē honorificè perhumaneq; inductos hoſpitatus eſt. Dū illi ſe placatis uentis ad nauigandum expediunt, adſunt Myrenſes aliquot anxii fletenſque: hi ad ſancti uiri pedes prouoluti, celeritatem & auxilium conclamant contra nequiſſimi hominis vim atque iniuriam. Euſtachium.n. Præfectū urbis auro uictū, tres innocentiſſimos ciues capite damnaſſe, ciuitatē oēm in luctu eſſe, vnam reliquā ſupereſſe in Nicolao ſpē: qui ſi affuiſſet, ille nunq̃ tā immane facinus in animum induxiſſet: opùs eſſe maturato: ni citò accurrerit, de capite & fortunis inſontiū actū eſſe. Hæc illi cùm flentes lamētarētur, vir Dei, diuinæq; miſericordiæ imitator, rei crudelitate vehementer percitus, iter arripit, Conſtantinique legatos contra Præfecti uim, ſi oporteat, ſibi comites & adiutores adiungit. itaq; cùm in locum, cui Leo nomē eſt, aduolaſſet, obuios quoſdā rogat, ſi quid de tribus his damnatis ciuibus exploratū haberent. Illi reliquiſſe eos aiunt, in Caſtoris & Pollucis campo tractos, ut mactarentur. Tū Nicolaus ad locum uelox contendit, ut illorum ꝑueniat necem. Iam miſeros illos crudelis carnifex tyrrāni iuſſu ad portā loci pertraxerat, vbi capite damnatos plecti mos erat. Quò Nicolaus incredibili ardore flagrans cùm irrupiſſet, uidet magnā mortaliū uim undiq; circūfuſam, & tres (miſerū dictu) manus poſt terga vinctos, & lumina luteolo velatos, nuda colla carnificis ſecuri præbentes. O miſerum ſpectaculū, & indignū profectò, quod humanos oculos ſuæ immanitatis teſtes haberet. Iā carnifex ſecurim erexerat, & furenti ſimilis, truculentos oculos in miſeras ceruices defixerat, nihil aliud quàm crudelitatem atque cruorē geſtu, uultu, fœdaque uoce ſignificans. At diuinus hic noſter, ut primū pia lumina nefario iniecit ſpectaculo, nō tumultuans quidem, aut temerarius, ſed grauiter admodùm, & cum ſeueritate carnificem compellat: Quid agis ſceleſte? ſecurim contine. ſimulque accedens intrepidus, & fiduciæ plenus, cum regia quadam authoritate, ſecurim è manibus extortam abijcit: tribus damnatis lumina

Suo aduētu ſedat tumultū.

Liberat tres inſontes homines capite damnatos.

& manus

& manus reddit, bonoq; animo eſſe iubet. Hæc cùm ità fierent, nemo tamẽ quiſquam auſus eſt ex omni apparitorum turba, non modò Nicolao obſiſtere, ſed ne in eum quidem vel attollere oculos: tanta erat moribus authoritas, gratia atq; maieſtas, tãtaq; de illius virtute omnium mortalium exiſtimatio. Rei præterea indignitas illis (vt arbitror) manus & linguam ademerat. Tum tres illi, ſanctiſsimi viri beneficio in ſuã reſtituti, quanta poterant voce cum lachrymis beneficium extollebant, ſimulq; vniuerſus campus, in quem facti miſericordia ciuitatem propè omnem conuenerat, in eius laudes reſonabat. Inter hęc Pręfectus vrbis cùm aduenisset, ei Nicolaus neq; obuiam ire, neq; venientem inſpicere paſſus eſt. Tum ille, ſiue ſceleris ſui conſcientia, ſiue pœnæ metu, ſi Conſtantinus factum reſciſcat, in pęnitentiam verſus, Epiſcopum benignè congreditur. Ille repulſum ſeuera increpat voce: Affirmat, hanc ſe publicam iniuriam non paſſurum, imploraturumque non modò vltoris Dei, verumetiã Cõſtantini iuſtitiã in eum, qui auro corruptus, magiſtratum ſibi traditum fœdè & crudeliter adminiſtraſſet.

Seuerè obiurgat præfectũ crudelem

Cũque illi extrema minaretur ſupplicia, Præfectus vehementius ſibi timens, iam non verbis modò, verùm & lachrymis ſupplex ſibi veniam poſtulat, omniq; pęnitentię ſignificatione Nicolaum ſibi conciliare ſtudet, in Simonidem & Eudoxium Myrenſium principes iniuriæ culpam falſò transferens. Tum incredibile eſt, quã ea res charum omnibus hunc virum reddiderit, vt in eius laudes fuſa multitudine, confeſtim ea res tota Lycia celebraretur.

Sed iam Conſtantini legati, confecta re, abeundum rati, Nicolai benedictionẽ efflagitant, pulcherrimum tutiſsimumq; itineris ſui viaticũ. Ea accepta, benignè dimiſsi proficiſcuntur in Phrygiam. vbi cùm motus illos ſapienter compoſuiſſent, Byzantium ad Imperatorem regreſsi, honorificè & perhumanè excipiuntur, nouis honoribus atq; donis aucti: quippe quorũ opera atque conſilio id incendij tutè matureq; extinctũ eſſet. Iamq; inter primos Cõſtãtino chari, & cæteris omnibus illuſtres & conſpicui habebantur.

Vide quid pariat liuor.

Cæterùm hanc eorum felicitatem non diutiùs pertulit laudum ſemper & gloriæ hoſtis inuidia. Ij enim, quibus erat cum tribus iſtis de honore contentio, Byzantij prætorẽ clàm adeunt, conficta in illos crimina afferunt, quòd ſcilicet illi pecunia victi, in authores ſeditionis non animaduertiſſent, ſeminaq; eiuſce mali reliquiſſent, breui maius periculum paritura. Cæterùm accuſationem hanc per ſe infirmam atque ſuſpectam, grãdi pecunia prætori data communiunt. Prætor corruptus, ad Cõſtãtinum omnia defert, comperta ſe habere horũ peccata affirmans.

Viri innoxij falsò apud Impe. deferuntur.

Tum opinionẽ Imperatoris de legatorum fide & integritate vicit ſuſpicio, quæ regum animos facilè occupat, ac dominatur. Prætori itaque ab Imperatore datur poteſtas, Nepotianum, Vrſum, Herpilionem huius accuſationis ignaros, vinculis & cuſtodia coercendi. Tũ prætor ſe ſatis accuſatoribus feciſſe arbitratus, quòd illos coercuiſſet, pariter intelligens ficta illa cõtra inſontes crimina fuiſſe: neq; ad quęſtiones, neq; ad crimina quouis pacto diſcutiẽda accedit. Sic ergò cum aliquantulum æui effluxiſſet, veriti accuſatores, ne ſi vincti inopinatò diſſoluerentur, periculum patratæ fraudis in ſuam redundaret ceruicem, ad prætorẽ redeunt: eum perquã multo concitant ſtudio, vt negocium reorum intermiſſum reſumat, efficiatq; vt illi factorum ſuorum pęnas luant: neque ſibi, neque prætori conducere, vt illi liberati, acceptã iniuriã vlciſcãtur. Prætor & ipſe ſibi pro auro ab accuſatoribus ſumpto metuens, ad Imperatorẽ redit, vultu, geſtu, oculis ſe malæ rei nuncium venire diſsimulat. Tum vbi fandi copia data eſt: Legatos, ait, nõdum odium ſuum ſatis expleuiſſe ex his, quæ contra Imperii maieſtatẽ geſſiſſent in Phrygia: a quibus tantum aberat priorum flagitiorum pęnitentia, vt etiam vincti & cuſtoditi, noua non deſinant pericula moliri: quibus niſi occurratur, antequàm veniãt, fruſtrà, cùm venerint, occurſurum. Cùm itaque ſuam fraudem prætor lachrymis contexiſſet, Imperator vera atque comperta ſibi afferri putãs, ſimulque motus, tum ira ob illorum ingratitudinem, tum metu ſui periculi, mortem reis in craſtinũ decernit.

Dãnãtur ab Imperatore malè perſuaſo.

Erat cuſtos carceris vir, tũ humanitate prędituſ, tum veteri conſuetudine cum tribus his legatis coniunctus, quorum calamitatẽ ægrè admodùm & molliter ſemper tulerat. Ad eum igitur cùm triſtis craſtinæ cædis nuncius aduenisset, exclamans: Me miſerum, inquit, & hominum lõgè infeliciſsimũ, quem tam funeſti ludi ſpectatorẽ fortuna delegit! Quàm noluiſſem vnquàm hos carceres conſpexiſſe. Quàm præſtabat in vltimis terrarum finibus nunc abeſſe. His vocibus cuſtos omnẽ compleuerat carcerem: neq; largi fletus lamenta deerant. At tres illi, quibus vitæ factorumque innocentia dudùm & mortis, & pœnæ metum ademerat, ad ſubitum nunciũ conſternati: Quæ nos, inquiũt, aduerſa fortuna in hoc miſeriarum atque calamitatis impulit? Quæ tanta in nos falſa ſuſpicio potuit, vt inſontes ſceleratorum hominum ſupplicio damnaremur? Tum amicis cognatiſque, qui aderant, fruſtrà imploratis, Quandoquidem, aiunt, nihil præſidij innocẽtibus in terris eſt, Deum ipſum, & integritatis noſtræ teſtem, & iniuriæ atquè necis vltorem inuocamus. Inter hæc Dei miſeratione effectum eſt, vt Nepotianus in memoriã Nicolai veniret, iamque verſaret animo, quo pacto ille damnatis Myrenſibus ſuccurriſſet, qua vi atque miſericordia eos ab interitu vindicaſſet. Hæc cùm ſociis in memoriam reuocaſſet: Et quid, inquit, ſpei noſtræ ſaluti supereſt, niſi vt hunc ipſum innocentiæ noſtræ patronum eſt animo imploremus, qui pulchrè didicit inſontes ab omni mortis periculo liberare?

Implorãt S. Nicolai patrocinium.

Tũ & duo reliqui ad orationẽ lachrymis & mente conuerſi, ſanctiſsimi viri patrociniũ inuocant. Exaudiuit aũt eos Dñs de excelſo ſancto ſuo, & de cælo in terram adſpexit: Audiuitque gemitus cõpeditorũ mirabilis Dominus in ſancto ſuo, cuius non eſt paſſus fruſtrà patrocinium implorari.

Pſal. 101.

Pſ. 145.

Voluit enim, vt diſcerẽt reges, & oẽs populi, principes, & oẽs iudices terræ, regum regẽ in cælis eſſe, qui non ſpernat iniurias pauperum, qui ſoluat iniuſtè compeditos, & eliſos erigat. Noctu.n. per quietẽ imperatori Nicolaus apparuit, ore profectò ſicuti venerando, ità & terribili, formidoloſoq; atq; illi imminẽs: Surge cõfeſtim, Imperator, inquit, & Nepotianũ, Vrſum, & Herpilionẽ vinculis & cuſtodia ſolue.

Nota rem admirandam.

Falsò.n. & per inuidiã accuſati ſunt, & iniuria abs te damnati. Id niſi feceris, intolerabile tibi bellũ indico, & fędã inſupèr ſtragẽ, turpiſsimũq; tibi, domuiq; tuę interitũ, verus Dei ſeruo denuncio. Tũ imperator rei nouitate perculſus, miratuſq; (vt ſæpè in ſomnis ſolet) cùm viri maieſtatem & verba, tum quòd intẽpeſta nocte in regiã, regiaq; penetraſſet cubile: Et, quis tu es, inquit, qui hæc mihi denũcias, & minaris? At ille, Nicolaus ſum, Myrarũ Dei miſeratione antiſtes. Quo dicto, ab eo euanuit, & Alabio prætori tũc quoquè dormiẽti ſeſe per viſum offert, eodẽ oris habitu, iiſdẽq; verbis, quibus Conſtantinũ terruerat. Tũ Conſtantinũ ſomni terrore excitatũ, ſecumq; tũ minas horrẽdas, tũ minãtis ſpeciẽ reputãtẽ pauor nõ mediocris occupat, idq; viſum minimè negligẽdũ dicit. Eodẽ pauore, eadẽq; animi cogitatione, cùm teneretur prætor, ab Imperatore aduenĩũt nũcij, qui viſa ab eo per quietẽ accuratè exponunt. Tum prætor metu ſeducto, ad Imperatorem confeſtim venit, quæ vidiſſet, quæque audiſſet, quantùm poteſt, veriſsimè explicat. Ita cùm ſin-

gula vtriuſque ſomni conuenireot, & velut ab eodē imperante, quaſi ſigoo dato, in utraque cubicula irruptum eſſet, tandem uiſum eſt, reos ipſos è vinculis accerſiri. Qui cùm coram conſtitiſſent, rogantur, nū diſciplinam magicam didiciſſent? Cùm negarent illi, & ſtudia eorum omnibus manifeſta eſſe cōtenderēt: Rex, Num, inquit, de interpretandis, aut inducendis ſomniis exploratum habetis aliquid? Cùm illi negarent, Conſtantinus ſe per uim (quandoquidem volūtariè non licet) veritatem ab illis extorturum minatur. Illi regis iuſtitia implorata, neque magicam, neque ullam ſomniorum diſciplinam vſquàm attigiſſe affirmant: ſe à parentibus ab ineunte ætate ità educatos, inſtitutosque, vt nihil didiceriot, niſi Imperatorem venerari, illum colore, illum rebus anteſerre omnibus, quas mortalium animus ſolet concupiſcere. Hoc inſtitutum ità conſtanter & perpetuò tenuiſſe, ut nihil niſi pro augenda Imperii maieſtate dixerint, fecerintve: ſi ſecùs cōpertum habuerit, nulla ſe prorsùs miſericordia dignos putet. At ſi nonnihil quandoque tuendi, extollendique Romani Imperii cauſa fecerint, ſi uitam ſæpenumerò minimi pro illius dignitate æſtimarunt: ſi data ſibi ab eo negocia, caſtè integreq́ue geſſerunt, iam non præmia, quibus ampliſſimis eiuſcemodi facinora doorari ſoleot, ſed fama tantùm, nomenq́ue ut ſibi reſtituatur ſuū, ſupplices poſtulare. His verbis cùm uultus, geſtus, lachrymę oculis obortæ, fidem facerent, cœpit Conſtantinus de illorum innocentia cogitare, & ſuæ pœnitere ſententiæ, quippe qui Dei formidaret, verereturque, nè ſi ipſe innocentes damnaret, nocens ipſe diuino iudicio damnaretur. Iam itaque benignus illos inſpicit, benignus alloquitur, ut uultus, verbaque pęnitentiā animi ſui facilè indicarent. Tum illi paulò fidentiùs Cōſtantinum intuiti, Nicolai ſimulacrū continnò uident aſſidentis Imperatori, & nutu ſibi veniam & miſericordiam pollicentis. Tum Nepotianus, & duo reliqui deincèps vehemētiore animi exultatione permoti, ſublatis in cælum oculis, cōclamāt: Deus miſericos, Deus Nicolai, qui tres innoxios olìm Myris ab interitu liberāſti, libera innocentes ſperantes in tè, nè angelus hìc tuus fruſtrà uideatur noſtrū patrocinium ſuſcepiſſe. Miratus hunc ſermonē Conſtantinus, quid ſibi hæc verba uelint, rogat, quive hic Nicolaus ſit, quòsve tres ab interitu liberarit. Tū Nepotianus ordine exponit omnia, & quid ipſi Myris vidiſſent, & quo pacto in uinculis illius auxilium implorаſſent, quem penè aſſidentem conſpexerint. Conſtantinus (vt par erat) miraculo rei commotus, neque immemor domeſticę clementiæ ac lenitatis, quam à maioribus acceptam, magno ipſe ſemper ſtudio auxerat, utroque ſomnio cum iſtorum narratione collato, ſolui confeſtim tres vinctos iubet, & priſtinę dignitati reſtitui. Atque ad illos conuerſus: Abite ad eum, inquit, qui me de fortunis & capite veſtro ſolicitus territat dormientem, & gratiam illi reddite, eique meo nomine nunciate, quid ſui gratia fecerim. Hæc cùm dixiſſet, Euangelium aureis literis proferri iubet, aureūque thuribulum gemmis & arte inſigne, & duo prętereà puro ex auro candelabra. ea omnia imperat, vt Nicolao offerant, quibus inter ſacrificandum utatur, ſuæ pietatis perpetuum monimentum. His atque aliis admirabilibus uiri factis eo uſquè nomen eius diffuſum eſt, ut iam uel remotas orbis terrarum plagas attingeret, eſſetq́ue calamitoſis & periclitantibus certiſſima ſpes atque profugium, quibus ille vocatus deeſſet nunquàm. Qua uerò miſericordia atque pietate nauigantes olìm è faucibus mortis extraxerit, operæprecium arbitror enarrare.

Item alia res mira.

Abſoluūtur uiri innocentes.

Conſtātinus Imperator mittit S. Nicolao præclara munera.

Ferunt enim, nautas quoſdam horrēda diſiectos tempeſtate, furentique pelago propè abſorptos, Nicolai, quem nunquàm uiderant, auxilium inuocaſſe. Audierant enim, quàm multos ſępè è ſummis periculis liberaſſet. Itaque iam non manibus fidere, nō clauo, non uiribus ullis, aut arte nauigandi: ſed toti in ſanctiſſimi uiri inuocationem proiecti, contrà procellarum rabiem hoc quaſi tutiſſimo ſcuto ſeſe tueri, illum inuocare, illi manus tendere, illi tota mentis cogitatione inniti. Tum hic noſter impiger humanarum calamitatum adiutor, inclinante iam naui, & pelagus imbibente, oculis omnium manifeſtus, Eccè, inquit, adſum, quem inuocatis, opem, ſi ſperabitis, allaturus. In Deo confidite, cuius ego miniſter aduèni: ſimulque clauo, cernentibus cunctis, arrepto, nauim erigit, gubernatque: deinde mare minaciter increpans, fluctus confeſtim, ſæuientesq́ue procellas placat, ut nautæ dicerent: Quis eſt hic, quia mare & venti obediunt ei? Et ipſe Chriſti promiſſis fidem faceret, dicentis: Amen dico uobis, qui credit in me, ſigna, quę ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet. Ità cùm procellarum omnis illa ſuperbia reſediſſet, eisq́ue placidam reddidiſſet nauigationem, ex oculis eorum euanuit. At nautæ, ut primùm illos optata tellus excepit, Myras, quæ ſtadia viginti à mari aberaot, rectà contendunt, ſaluatoris ſui uiſendi cupiditate incenſi. Vbì cùm ſciſcitantes didiciſſeot, beatum hunc in templo cum reliquo clero diuina officia exoluentem, templum ipſi anxii petunt. Erat ſanctiſſimus hic noſter ſacerdotum choro immixtus, nihilque habebat inſigne, quod à cæteris ſecerneret. In quem ſimulatq; nautæ oculos coniecerunt, quaſi bacchātes ꝑ cōfertā turbā ad illū irrūpunt, ꝓſtratiq;, Hic eſt, inq̄t, hic eſt, cui uitā planè debemus: hic eſt, cuiꝰ ope ab interitu erepti ſumꝰ: hic eſt, q̄ īuocatꝰ, ut parēs miſericors laborātibꝰ ꝑſtò fuit. His uocibꝰ cùm ī ſe circūfuſos Myrēſes ꝯuertiſſent, rē oēm, vt ab initio geſta fuerat, edixerūt. At Nicolaꝰ ora īgenuo quodā rubore ſuffuſus: Date, inq̄t, gloriā Deo, filii: Ego peccator ſum, & ſeruus profectò inutilis: ipſe eſt, qui facit mirabilia magna ſolus. Indè illos ſeorsùm euocatus, cum placida quadam ſeueritate admonet, ut poſt acceptā corporis ſalutem, animi quoquè ſalutem non negligant. Habebat enim ex ſpiritu ſancto, quem in illum Deus vbertim effuderat, ut alieni cognoſceret cordis arcana. Ex quo nautas iſtos ſciebat peccatis quibuſdā, & diabolo eſſe obnoxios: Cognoſcite igitur, inquit, cognoſcite filii, errata veſtra, & corda, motusque veſtros in tutiorem portum traducite, Deumq́ue horrendum iudicē formidate. Eſtis.n. (ut inquit Paulus) Dei templum: qui uerò Dei tēplū corruperit, ut corrumpat & deſtruat illum Dominus, æquum eſt. Ego (ut dicitis) veſtræ corporalis ſalutis adiutor, ſpiritualis nunc periculi nuncius uenio. Et cùm poſt hęc ſecretiora quædam illorum peccata proferret, eos inſta admiratione & pęnitentia repletos dimiſit. O medicum expetēdū, & omnium mortalium linguis per ſecula celebrandum; qui cùm corpora omni periculo liberaret, animos quoquè ſanctificare non neglexiſſet, ut totū hominē ſanū redderet, eius nullā omninò partē incuratā ꝑtermiſiſſet. Quamobrèm uerè putandū eſt, Deū ipſū hoc tū terrarū cęliq́ue ornamētū, ſuis plaſmaſſe digitis, & inter primas ſuas delicias habuiſſe, dediſſeq; animo illi ꝑfectò cæleſti habitaculū, pari oīum elegātiarū ornatu ꝓdictū. Sic.n. īter veterū memorias literis Gręcis mandatū īuenimus, beatiſſimū hūc cæleſti quadā oris & ultꝰ venuſtate fuiſſe, moribusq; ſenili ac veneranda grauitate iucūdis, & uelut ſanctificationē quandā & gratiam ex ſe ſpirantibus: in cuius intuitu ea eſſet vniuerſæ honeſtatis ſpecies & exemplum, ut ſibi congreſſos adſpectu

Adhuc uiuens S. Nicolaꝰ, apparet ipſum inuocantibꝰ.

Iohan. 14.

Pſal. 135.

Corda hominum nouit ſingulari Dei dono.

1. Cor. 3.

Singularis gratia uultus eius.

ſolo

ſolo à nitiis ad nirtutem facilè teuocaret. Si quem an tem nactus eſſet ulla animi moleſtia labotantem, nũquàm non abundè cooſolatum atque lenitum abs ſe miſiſſet. Tradũr ꝑterea, ex ei⁹ vultu velut coruſcãtia ful gura micare ſolita: faciemq́ue ſuper humanum eluaiſſe ſplendotem. Sermo erat admirabili quodam leno cinio & ſuauita te ſuffuſus, grauis, modeſtus, & in ſen teotiam facilè etiam reluctantes trahens. Compertũ enim habemus, multos illum de ueritatis curriculo declinantes, & in hæreticam ſooeam delapſos, ad catholicæ fidei ſemitam reuocaſſe, vt in opete atque ſer mone iuſtè ſit habitus efficaa.

Multos ab hæreſi reduxit.

Hic itaque tantis prędi tus ornamentis, ſic inter mortales verſatus eſt, ut cælo ſemper & immortalita te omnium cõſenſu digniſſimus videretur. Qui cùm diutiùs, quaſi lilium intra Myrenſes hortus iocundiſſimè redoleuiſſet, & veluti unguentum fragrans, diui oarum virtutum odorem atque ſuauitatem ex ſe ſpiraſſet, tandem dierum ſanctorum plenus, io viridẽ ſenectutem ioducitur. Iamq́ue cùm communi homioũ lege litandum eſſet naturæ, in breuem, eamq́ leuem, ægritudinem incidit. Ita cùm intelligeret, hinc ſibi mi grandum eſſe, beatus iſte ſuperiotis Hieruſalem vete ri deſiderio flagrans, in hymnos & gratiarum actiones totus diffunditur, omniq́ lętitiæ ſignificatiooe vale dicto, in cęlum, quod ſibi apertum cernebat, euolat, longæuam illic & ſempiternam acturus vitam, angelo rum ſplendoribus conſors, diuinæq́ue pulchritudinis perpetuus contemplator. At venerabile corpus, ſingulare orbis terrarum ornamentum, Epiſcoporũ, vniuerſique cleri & populi laudibus & lachrymis decoratum, humatur in tẽplo, quod Myris maximũ ac pulcherimum ea tempeſtate fuit.

Abit è corpore in cælum.

Ex puriſſimis autem illis & redolentibus mẽbris ꝑ antecta ſecola in hunc uſq́ diẽ nectareus diſtillat li quor, certiſſima ſpiritualiũ ac corporaliũ ęgritudioũ medicina. Eius itaq́ fama cùm ad remotiſſimas quoq́ prouincias ſubitò penetraſſet, ad eius venerabilẽ tamulum incredibilis cootinuò factus eſt homioum ex omni plaga coocurſus. Neque illis multorum licèt dierum itioera viſendi buſti deſiderium adimebant, ut & ſacro vngerentur liquore, & tumuli ipſius com plexu & ueneratione conſecrarentur.

Liquor ex eius membris diſtillat mire efficax.

Sed antequàm finem faciamus, primum ſaltem eius poſt mortẽ admirandũ in nautas facinus exponamus: reliqua, quoniam propè innumerabilia ſunt, & hominũ linguis vndiq́ celebrata, prætermittamus. Compertum habemus, quoſdam am pleaandi tumuli deſiderio à Tanai oſtio ſoluiſſe, ut Myras contenderẽt. Cùm autem in nauim ſarcinas & viaticum intuliſſent, inui dus ille dæmoo, qui in eo Dianæ colebatur templo, quod paulòantè dicebamus à Nicolao deiectũ, huius nauigationis cauſa cognita, ad impediendos homines, ſi poſſit, ſeſe dolo & fraude exornat. Nondum .n. exciderat animo ędis illius à fundamentis euerſio: nõ uiolenta, ignominioſaque eiũ ſui, tum miniſtrorũ ſuorum è Myris expulſio: non cultus hominum ad ſe confluentium ſibi ademptus. Hæ faces ad ultionẽ dęmonem inflammabant, præter inſitam nocendi libidinẽ, & alienæ virtutis odium immortale, quo in expulſorem ſuum iam toto illuſtrem orbe flagrabat. Igitur mulieris formam induit, uas olei plenum humero ge ſtantis: & nauim conſcendens, ſe air magno teneri deſiderio eiuſce tumuli adorãdi, ſed imbecillã corpore, ſtomachoque, maris & nauſeæ crudelitatem nõ poſſe perferre, miſſuram ſe (quãdo proficiſci nõ licet) oleũ illud, quo tumuli lampades accendantur: rogat itaq́, ut oleum ipſi ſuo nomine ſanctiſſimo monumento offerant. Illi facilè perſuaſi; quippe quibus nulla inerat ſuſpicio fraudis, dolium accipiunt. Erat in eo pro phanum neſciò quid, diabolica execratum arte, & dignum profectò, quod à dæmone nocendi cauſa præbe retur. Soluentes ergò, cùm diem vnum proſperè ſulcaſſent mare, cœpit in ſequens aurora zephyros in ꝓram mittere, & noctes dieſque deinceps plurimos ſic pertinaciter aduerſi erant, ut nautæ tædio diuturnæ procellæ, infecto itinere, de reditu cogitarent. Iamq́ proras obuerterant, cùm infatigatus hic noſter oĩũ laborantium adiutor, lembo ſe redeuntibus offert: Quò, oiri, tenditis? inquit. Quid conſtitutum iter deſeritis? Veſtrũ eſt, uiri, uẽtos in puppi cõuertere, & ad uerſæ nauigationis tollere ĩpedimẽta, diabolica hæc fallacia eſt: non .n. fœmina dolium, ſed infernus uobis dæmon commendauit. Liberate nauim hac peſte, & uas in mare abiicite, eruntq́ue deinceps omnia uobis ſecunda. Nauigantes, imperantis veneratione permoti, (inerat enim homini diuina quædam maieſtas) uas ipſum in pelagus repentè contorquent: ex quo terra quędam exiliens flamma, fumo & caligne aerẽ totum obnubilat, intolerabilique fætore complet oĩa: tantoque ſtridore vas ipſum mari excipitur, ut è dãnatorum officinis exiſſe nemo ambigeret. Tum Nicolaus, cùm ſeſe; quiſnã eſſet, patefeciſſet, ex oculis eorum euanuit. Indè non quã conſtituto itineri clemen tes auræ defuere.

Lampades ad ſancti eius tumulos etiam nunc tùs arſerunt.

Maligni dæmonis fraus detegitur a S. Nicolao.

Hęc ſunt, ſanctiſſime pater, pietatis tuæ à Deo collata præmia. Hę ſunt laborum retributiones. Hæ certaminum tuorum coronę, ad te in hoc mundo delatæ. Nam quæ apud immortales ſpiritus es conſecutus, illa eiuſmodi ſunt, quæ nec vllo corporis ſenſu, neq́ vlla mentis cogitatione percipiantur. Ego verò minimè dubitauerim, te fortiſſimum martyrem, & inuictum appellare bellatorem. Siquidem non tam mors ipſa per ſe, & cruoris effuſio, q̃ moriendi pro Chriſti nomine ardor efficit. Nã Chriſtiani nominis ſęuos oppugnatores (quandoquidem corpore volens non potuiſti) uita, moribus, doctrina, oratione denique cõ triuiſti, piè credentibus validiſſimũ auxiliũ ꝓſtitiſti, vl tima minantes ſupplicia contempſiſti, vincula lætus ſubiiſti: nihilq́ue præter carnificis crudelitatem tuo defuiſſe martyrio intrepidus affirmarim. Sed tua uita, beatiſſime pater, Deus rerum ſapientiſſimus diſpenſa tor plùs, quàm morte, delectatus eſt, ut te genus humanum quàmdiutiſſimè clementiſſimo, & ſuper oẽs impigerrimo frueretur patrono in terris: tuque ſoga tus, de diabolo ꝓ innumeris ciuibus Chriſtianis abs te ſaluatir, glorioſiſſimè triumphares cum Chriſto in gloria per immortalia ſecula ſeculorum. Amen.

Videtur deeſſe martyrẽ.

DE SS. DIONYSIA, DATIVA, Leontia, itemque Tertio, Bonifacio, & aliis quibuſdam, ex libro 3. ſancti Victoris Epiſcopi Vticenſis, De perſecutione Vandalica.

Decembris 6.

ADDIDIT beſtia illa (Hunnericus vel Honericus Vãdalorũ rex) ſanguinem ſitiens innocẽtum, Epiſcopis necdùm adhuc in exiliũ directis, per vniuerſas Africanæ terræ prouinicas vno tempore tortores crudeliſſimos deſtinare: vt nulla remanſiſſet domus & locus, vbi non fuiſſet eiulatus & luctus: ut nulli ætati, nulli parceretur ſexui, niſi, qui eorum ſuccumberent uolontati. Hos fuſtibus, illos ſuſpendio, alios igni bus concremabant. Mulieres, & pręcipuè nobiles, contra iua naturæ nudas omnino in facie publica cru ciabant. Ex quibus vnam noſtram Dionyſiam curſim ac breuiter nominabo. Cùm uiderent

eam non ſolùm audacem, ſed etiam matronis cæteris pulchriorem, ipſam primò niſi ſunt ſuſtibus expoliatam aptare. Quæ cùm peteret, diceretq́;, de Domino ſuo ſecura, Qualiter libet, cruciate: verecunda tñ membra nolite nudare: ampliùs illi magis ſurentes, celſiori loco, veſtimentis exutam, * conſtituunt, ſpectaculū eam omnibus facientes. Quæ inter ictus virgarum, dum riuuli ſanguinis toto iã corpore fluitarēt, libera uoce dicebat: Miniſtri diaboli, qđ ad opprobriū meū facere cōputatis, ipſa eſt la* mea. Et qa erat ſcripturarum diuinarū ſcientia plena, arctata pœnis, & ipſa iã martyr, alios ad martyriū cōfortabat. Quæ ſuo ſancto exēplo vniuerſam ſuam patriam liberauit.

** cõſiſtūt,*

Quæ cùm ſuum vnicum filium, admodùm adhuc teneræ ætatis & delicatum, timore pœnarum formidoloſum conſpiceret, verberans eum nutibus oculorum & increpans, authoritate materna ità confortauit, ut matre multò fortior redderetur. Cui inter crudelia verbera conſtituto ità dicebat: Memento, fili mi, quia in noīe Trinitatis in matre Catholica baptizati ſumus: nō perdamus indumentum noſtræ ſalutis, nè ueniens inuitator, veſtem non inueniat nuptialē, & dicat miniſtris: Mittite in tenebras exteriores, vbi erit fletus oculorum, & ſtridor dentium. Illa pœna timenda eſt, quæ nunquàm finitur: illa deſideranda uita, quæ ſemper habetur. Talibus itaque filium ſolidãs verbis, velociter martyrem fecit. Venerabilis verò adoleſcens, Maioricus nomine, in certamine confeſſionis ſpiritum reddens, curſum palmiferum conſummauit: amplexansque illam hoſtiam ſuam, quantis potuit vocibus Domino gratias agens, ad gaudium ſpei futuræ in ſua domo maluit ſepelire: ut quoties ſup ſepulcrum eius Trinitati preces effundit, alienam ſe à filio nūq̃ eſſe cōfidat. Quãti igit̃ per eã in illa ciuitate, vt fati ſumus, acqſiti ſūt Deo, lōgū eſt ennarrare.

Præclara vox S. Dionyſiæ, filiū; ſuū cõfirmãtis.

Matt. 22.

Nam & eius germana, nomine Datiua, atq; Leontia filia ſancti Germani Epiſcopi, cognatusque Datiuæ uenerabilis * Emelius medicus, religioſus quoq; Tertius, Trinitatis confeſſione præclarus, vel Sibidenſis Bonifacius quanta pertulerint, qualibusque cruciatib⁹ euiſceratæ vel euiſcerati ſīt, q valet, ordine dicat.

** Vſuardus hunc Aemilianum vocat.*

DE CONCEPTIONE BEATISſimæ Virginis Mariæ, quam catholica Eccleſia celebrat octauo Decēbris die, multa præclara extant doctiſſimorum virorum ſcripta. ad quæ Lectorem remittimus. Interim in laudem tantæ virginis libuit huc adſcribere Sermonem B. Epiphanij Epiſcopi Cypri, authoris peranti qui, quem è Græcis conuertit vir doctiſſimus Iohannes Picus Canonicus Pariſiēſis. Poteſt autem hinc facilè colligere Lector, quanti fecerint hanc ſingularem Virginem patres antiqui.

MISER ego ſum, qui effulgētes ſplendores Deiparæ, radios terribiles & incomprænhenſas facultates, cęli & terrę inhabitatæ myſterium, admirandumq́; propitiatorium verbis conſequi tētaui. Geſtiebat quidē interioris animi cogitatio ad exactiorem intelligentiã, quæ exprimere conabatur profundæ memoriæ, & altiſſimæ ſpeculationis miraculū: veruntamen, chariſſimi, & timor multus & grauis concionem me Nã memoria contemplationis horrendę exagitãs tremebundam animam meam, & cor exhorreſcens non mediocriter afflixit, ſed & grauiter vexauit. Concutit enim mentem meam maximę contemplationis, ac velut incomprænhenſi myſterij memoria, nempe quæ illud eloqui minimè poſſit. Quis. n. huiuſmodi myſterio exprimendo queat ſufficere? Quale verò os pronūciare, quę've lingua proferre? Nequaquàm poteſt dicere, quod latet. Iam verò audebo. Dicam de ſola Deipara, quatenùs aſſequor. denuò tamē vereor, vtpotè qui lingua non ſim præditus idonea ad ea dicēda, quæ ſunt ualdè magna. Sum enim exili voce, tardaque lingua, & minimè diſertus, ut ſic verba facere poſſim de percelebri, ſancta, innupta & Deipara Maria, matre domini, de qua leniter loqui non debet humana lingua. Pertenuem enim habet vocem, illius habita ratione, & imminuta eſt lingua, quæ pro dignitate facultatem dicendi nō habeat. ità ſi quidem ut & cęlorum Virtutes in ſtuporem conuertit. Obſtupuerunt oēs Angeli, Archangeli, Principatus, Poteſtates, Throni, Dominationes, Cherubim ac Seraphim, & Angelorum vniuerſus exercitus, timore tremoreq́; graui detenti: quia cernebant illum, qui habitat in cælis, per eã verſari in terra, & exhorreſcebant. Spectabant Virginem, cælum & thronum, & formidabant dum conſpicerent eum, qui principio caret, deſcendentē à throno Cherubico, in vtero virgineo ſedere. O beata radix, quæ hanc produxit. de hac Eſaias propheta turturis more gemendo ſubmurmurat, ignea lingua exclamans: Exurget uirga de radice Ieſſe, & flos de radice aſcendes, & requieſcet ſuper * eum ſpiritus timoris Dei. De radice Ieſſe ortus eſt rex Dauid, & de tribu regis Dauidis ſancta Virgo: ſancta, inquam, & ſanctorū virorum filia, cuius parentes fuerunt Ioachim & Anna: qui quidem in uita ſua Deo placuerunt, atq; etiã fructum eiuſmodi germinarunt, ſanctam virginem Mariam, templum & matrē Dei. Ioachim porrò, Anna, & Maria, hi tres Trinitati palàm ſacrificium laudis offerebant. Ioachim. n. interpretatur præparatio Domini, nempe Virgo. Anna rurſùm ſimiliter gratia interpretatur: propterea q̄ Ioachim & Anna gratiam acceperunt, ut, accedentibus precibus, talem fructū germinarent, ſanctã Virginem adepti. Ioachim ſiquidem precabatur in monte, & Anna in horto ſuo. Anna uerò grauida effecta, cælum & thronum Cherubicum peperit, ſanctam puellam Mariam. Illa. n. reperitur eſſe cælū templum & thronus: quia Mariam, interpretari ſolemus Dominã, atq; ēt ſpem. Peperit. n. Dominū, qui eſt ſpes totius mūdi, nempe Chriſtum. Rurſùm nomē illud, Maria, interpretatur myrrha maris. Myrrham verò dicet aliquis (quod ego etiam aio) de immortalitate, eo quòd paritura eſſet gēmam immortalem, in mari, hoc eſt, in mundo. Mare aūt dicet uniuerſū mundū, cui Virgo ſerenitatem & tranquillitatē contulit, dū portum peperit Chriſtū. Rurſùm itaq; p̄claræ puellæ Mariæ beatū nomen, interpretatur illuſtrata, vt potè quæ illuſtrata ſit à filio Dei, & cūctos vſque ad terminos terræ credentes Trinitati, illuminauerit. Sancta enim puella uirgo Maria, eſt ſponſa Trinitatis, & theſaurus diſpenſationis planè arcanus. cui Gabriel loquit. Aue gratia plena: Dñs tecū. ſubiunxit Gabriel. Et p̄r miſit arrhabonē de cęlo ſpiritū ſanctū, p̄parauit Virginē vnigenito filio, cæleſti ſponſo: quã p̄r dilexit, filius inhabitauit, ſpiritus ſãctus p̄cupiuit. Ipſa eſt. n. ſpõſa & thalamus, & ex ea ſponſus p̄cedit Chriſtus, virgineū indumētū, iuxta ſuauē Dauidis prophetæ cãtionē: In ſole poſuit tabernaculū ſuū, & ipſe tãq̃ ſpõſus p̄cedēs de thalamo ſuo. O ſponſi deſideriū ſūmæ puritatis: p̄priã ancillã p̄pēſiore affectu cōſtituit ſpõſã & matrē. Gabriel effectus hoſpes Virginis, cæli & terræ incēſum atq; ſuffimentū vnà copulauit: quã quidē Virginem prophetę clarè deſcripſerūt, dū

Domina tre Domini leniter loqui non debet humana lingua.

Eſa. 11.

Codex habet. j. ſuper eam.

Ioachim & Anna parentes Deiparæ.

Maria qd ſignificet.

S. Maria ſponſa Trinitatis.

Luc. 1.

Pſal. 18.

Enarre uerenter loquitur vir tant⁹ de matre Domini.

præ-

prędicarunt ſeriem nuptiarum. Quomodò Virgo in-
uenitur eſſe cæleſtis ſponſa & mater, quę donorum
antenuptialium nomine, ſpiritum ſanctum accepit:
Quantoperè Chriſtū deſiderarit B. Maria. dotis verò gratia, cęlum vna cum paradiſo? Quære-
bat igitur Virgo conſpicere, quem deſiderabat, inq-
ens: Vbi eſt ſponſus, cuius pulchritudinem exopto?
Vbi eſt pulchritudo ſole ſplendidior? vbi totius for-
mæ gloria ineffabilis? vbi lumen, quod extingui ne-
quit, quod ego ſummo cum deſiderio requiro? vbi
ſol, qui radium exquirit? vbi ipſorum Cherubim ci-
thara? vbi oculus Seraphim, nunquàm dormiés, Chri
ſtus? vbi angelorum adoratio, quam Gabriel indica-
uit? vbi ſolus ac ſolius patris vnigenitus filius, quem
Luc. 1. Virgo exoptans redamat, perquirens ſalutat? Cui Ga
Gratia S. Maria eſt immēſa. briel ait: Aue gratia plena, Dominus tecum. Aue gra-
tia plena. Gratia ſanctæ Virginis eſt immenſa. Aue
gratia plena, multis virtutibus exornata Virgo, in lā
pade geſtans lucem inextinguibilem, ſole ſplendidio
rem. Aue gratia plena, hami eſca ſpiritalis. in te ſiqui
dē hamus diuinitas. Aue gratia plena, gloriæ arca ſpi
ritalis. Aue gratia plena, quę es vrna aurea, continés
Exod. 17. manna cæleſte. Aue gratia plena, quæ ſitientes peren-
nis fontis dulcedine ſatias. Aue gratia plena, mare ſpi
Hebr. 9. ritale, habens gemmam cęleſtem Chriſtum. Aue gra
tia plena, ſplendidum cęlum, quę in cęlis incompræ-
henſum contines Deum. Aue gratia plena, quæ Che
rubicum thronum diuinitatis fulgore ſuperas. Aue
gratia plena, quæ cæli circulum habes, & Deum incō-
præhenſum anguſto potiſſimum loco in teipſa conti-
nes. Aue gratia plena, nubes columnę ſimilis, quę Deū
habes, qui populum deduxit per deſertum. Quid di-
co? & quid proloquar? quo pacto beatam prędicabo
gloriæ radicem: ſolo enim Deo excepto, cunctis ſu-
Pſal. 135. perior extitit: naturà formoſior eſt ipſis Cherubim, Se
Creaturis omnibus celſior virgo Maria. raphim, & omni exercitu angelico: cui prędicādę cę
leſtis ac terrena lingua minimè ſufficit, immò verò
nec angelorum. Etenim ipſi quidem hymnum, laudē,
honorem protulerunt, non tamen eo modo eloqui pro
dignitate potuerunt. Lætabantur verò angeli, tāquàm
ipſi duntaxàt Deum haberent, quibus ſanctiſſima vir
go ſuperornata, Deum habitantem in cęlis, concepit
in terra, vt hac ratione exercitus angelorum traheret
in terram, & verſaretur cum hominibus. Ipſa enim eſt
Cant. 5. cęli & terrę mediatrix, quæ vnionem naturaliter pe-
regit. O beata Virgo, columba pura, & ſponſa cęleſtis
Maria, cælum, templum, & thronus diuinitatis, quæ
coruſcantem in cælo & terra & ſolem habes Chriſtū:
nubes lucida, quę fulgur de cælo lucidiſſimum, ad il-
luminandum mundum, deduxiſti Chriſtum. Nubes
cæleſtis, quæ tonitruum ſpiritusſancti in ſeipſa recon
ditum, deduxit in mundum, imbrem ſpiritusſancti in
uniuerſam terram ad producendum fidei fructum cū
Ezech. 46. impetu demiſit. Aue gratia plena, porta cęlorum, de
qua propheta vociferatus eſt his uerbis: Eccè porta
clauſa, & nullus ingredietur per eam, nec egredietur,
pręterquam Dominus ſolus: & erit porta clauſa ducit
quia dux ipſè vocabitur, & in ipſum ſperabunt oēs
gentes. De hac porta etiam in Canticis propheta in
diſcurſu rationis planè & apertè proloquitur, incla-
Canti. 4. mans: Hortus concluſus, ſoror mea ſponſa, hortus cō
cluſus, fons ſignatus. Manſit in uirginitate ſancta & p-
Eſa. 19. clara puella Maria, quæ eſt nubes lucida, habens in-
tùs Deū uerbū: ad quā uocaliſſimus Eſaias, Eccè nu
bes leuis, & venit in Aegyptum: mons nullatenùs in
ciſus, prærupta habens petram Chriſtum. De qua
Dan. 2. ſapientiſſimus Daniel ait: Abſciſſus eſt lapis de mon-
te ſine manibus: hoc eſt, Abſque uiro ſolidam petram
Chriſtum Virgo peperit. Ipſa templum minimè com
poſitum, quæ lapidem cęleſtem habet Chriſtum. Ip-
ſa nubes tonitrui formis, quę fulgur interiùs in utero
geſtat: ſermonique meo atteſtatur diuina ſcriptura, *Cant. 7.*
dum ait: Venter tuus aceruus frumenti, uallatus in li
liis. Ipſa eſt ager minime cultus, quæ uerbum uelut
granum frumenti ſuſcipiens, etiam manipulum ger-
minauit. Ipſa clibanus intellectualis, quæ ignem & vi
tæ panem habebat. Ipſas es ſancta mater Saluatoris,
quæ verbum patris, ex te incarnatum, peperiſti. Ad *Eſa. 7.*
quam Eſaias: Eccè Virgo in utero habebit, & pariet fi
lium, & uocabunt nomen eius Emmanuel. O Virgo
pura, ſancta mater Domini beata ſponſa Trinitatis in
diuiduæ: beata tu inter mulieres, quæ Deum & homi
nem omnium creatorem, uelut infantem in terra pe-
periſti. Beata tu inter mulieres, quæ ſola in terra Deū
cæleſtē concepiſti. Beata tu inter mulieres, cuius ube
ra ſuxit is, qui alit vniuerſa. Sancta Maria, Virgo Dei-
para, beata tu inter mulieres, quæ nunc genuiſti eū,
qui olim in paradiſo formauit Adam è luto. Tu enim
es Deipara, quę verbum ex te incarnatum peperiſti.
Deipara extitis, quæ Deum verbum in forma ſerui cō
cepiſti. Deipara extitis, quia Deum uerbum ſuſcepiſti,
incarnatum perperiſti. Deipara extitis, quæ ſola ſoli-
us Dei unigenitum filium genuiſti. Non temporaneū
Deum genuiſti ex te incarnatum, ſed ęternum, qui an
te te eſt, & ante omnia. Ouis immaculata, quę peperit
agnum Chriſtum. Iuuenca nunquàm iugum experta,
quæ uitulum genuit. Fidei menſa intellectualis, quæ
panem uitæ mundo ſuppeditauit. Quid dicam? & qui
bus verbis explicabo gloriam radicitùs fundatā? De
hac ſancta puella, ſemper, inquam, puella & uirgine,
Deus per prophetam ait: Ex te mihi exibit dux, qui *Mich 5.*
ſit dominator in Iſrael, & egreſſus eius ab initio, à die
bus æternitatis: proptereà dabit eos vſque ad tempus
parientis. pariet. & reliquiæ filiorum eius conuerten-
tur ad filios Iſrael & ſtabit, & uidebit, & paſcet ouile
ſuum in potentia Dominus. O uirgo ſancta, lucis æter
næ mater: lucis, inquam, quæ in cælis illuminat copi-
as angelorum: lucis, quæ illuminat ipſorum Seraphim
incompręhenſum oculum: lucis, quæ illuminat ſolē
ſplendidis facibus: lucis, quæ fines terræ illuminat ad
credendum Trinitati: lucis, quæ dixit: Ego ſum lux
mundi. lucis, quæ dixit: Ego lux in mundum vèni. *Iohan 8.*
lucis, quæ aſſumpta eſt, & illuminauit cūcta, quæ ſūt *Iohan 9.*
in cælis & in terra. O Virgo ſanctiſſima, quę exercitus
angelorum in ſtuporem deduxiſti. Stupendum n. eſt
miraculum in cælis, mulier amicta ſole. Stupēdū mi- *Apoc 12.*
raculum in cælis, mulier geſtans lucem in vlnis. Stu-
pēdum miraculū in cęlis, alter thronus Cherubicus.
Stupendum miraculum in cęlis, mulieris filius, qui
& ipſius ſeculorum eſt pater. Stupendum miraculum
in cælis, thalamus Virginis, habens filium Dei, Deū
ſponſum Chriſtum. Stupendum miraculum in cælis,
Dominus angelorum, infans Virginis effectus eſt. O
ſanctiſſima Virgo, mater Saluatoris, quę genuiſti prī
cipio carens verbum, filium ſcilicet eundem cum pa-
tre habentem thronum, conſubſtantialem patri & ſpi
ritui ſancto: qui cum patre & ſpiritu ſancto eſt ante
ſecula: qui concamerauit cælos, & terram condidit.
Aue ſanctiſſima Virgo, q̄ velut rubus intellectualis, abſ
que combuſtione diuinitatis ignem tenes. Clibanus *Exod. 3.*
intellectualis, qui ignem & panem vitæ calidum mū-
do in eſum attulit, de quo ſaluator mundi Chriſtus
ait: Accipite, comedite: hoc eſt corpus meum, quod
pro vobis frangitur in remiſſionem peccatorum. *1. Cor 11.*
Locuples eſt, chariſſimi, virtutibus plena menſa Vir-
ginea, optimis quibuſcunque cibis abundans, quibus
terra fruatur. Largita eſt sācta uirgo & mater Chriſti
quæ ſplēdidā lucernam relucentem in cælo & terra
Chriſtū geſtauit, ad quā propheta Zacharias: Eccè cā *Zach 4.*
delabrū aureū, & facula ſup ipſū. Quinetiā Dauid cā
ticum hoc ſuauiſſimum inclamat: Lucerna pedi- *Pſal. 118.*

bus meis verbum tuum,& lumen ſemitis meis. O can
delabrum Virgineum,quod illuſtrauit tenebris inuo-
lutos.O candelabrum Virgineum,repellens tenebras
& lucē ſplendere faciens.O cādelabrum Virgineum ,
quod ignem & oleum inſeparabile ad illuminandum
intulit.O cādelabrum Virgineum, quod ab altiſsimo
throno accepit tèr lucidum ignem,vnum inextingui-
bilem,conſubſtantialem,& ad illuſtrādum terram re-
ſplenduit.O cādelabrum Virgineum, de quo per pro
Pſal.131 phetā Deus inquit:Illuc producā cornu Dauid, para
ui lucernam Chriſto meo. Corona regia , precioſiſsi-
mum habens lapidem, & gemmis ſimilem Chriſtum .
Purpura regia, quæ cæli terręque regē induit vniuer
ſale corporis indumentum,purpuram referens, cōſtā
tiſsima Chriſtianorum fides , liber incompræhenſus ,
quæ verbum & filium patris mundo legendum exhi-
buiſti. Beata inter mulieres,quæ verbum ex te incarna
tum peperiſti:verbum,inquam,patris,filium verbum,
ante ſecula Deum, verbum initio carens & æternum ,
verbum cum patre & ſpiritu ſancto vnitum, verbum ,
eundem cum patre habens thronum:verbum, ſedens
Ezech.1 ſuper Cherubim:verbum,quod glorificant animalia,
Apoc. 4. quadruplicē faciem habentia: verbum , quod creauit
angelos:verbum,quod fecit,vt principatus & poteſta
tes eſſent:verbum,quod extendit cælos,& terrā con-
didit:verbum,verum Deum , ipſum Chriſtum Domi-
num noſtrum,quem ſanctiſſima Virgo peperiſti,&de
nuò poſt partum virgo,quæ gemmam produxiſti , &
coronam regiam plexuiſti.O beata Virgo,quę gloriā
cęleſtem portaſti,& ex multis floribus paradiſi, mun-
dum odore repleſti.Virgo eſt lilium immaculatū,quę
roſam immarceſcibilem genuit Chriſtum:vitis verita
tis fertiliſsima,& quòd ad virginitatem, minimè vin
demiata:quæ licèt non foſſa,vuarum tamen feraciſsi-
ma, nempe quæ maturam vuam germinauit Chriſtū.
Quamobrèm,ſanctiſsima Virgo,fac nobis fidem, qua
ratione germinaueris,quo pacto ſuſcipiens verbum ,
quod eſt ante ſecula, mater Dei viſa ſis ſuper terram .
Ego Virgo incorrupta,q̄ in vtero geſtaui, effecta ſum
templum impollutum habitantis in me verbi Dei,nu
ptiarū expertis. Emmanuelem geſtaui in vtero incor-
rupto,in ventre impolluto,ſimilis effecta throno Che
rubico:in qua caro factum eſt verbū patris, qui Deus
eſt initio carens: & licèt inuiſibilis, ſpectabilis tamen
per diſpenſationem aſſumptæ carnis factus eſt.Nō ex-
perta nec cognoſcens virum,peperi Deum,qui eſt an
te ſecula,ipſum Chriſtum : Nam etiam nunc ſum vir-
go,poſt partum purior(ſi dicere liceat)quàm anteà:ſi
ne labore peperi, non vt omnes mulieres: diſsimiles
enim fuerunt res meæ ac illarum inter pariendū . Nō
Virgineū nouit natura humana partum meū,excepto ſolo Deo,
partū nō qui in me habitauit.O Virginem,ſtupendum Eccleſię
norūt ho- theſaurum, qui adeptus eſt ingens myſterium. Virgi-
mines . nem appellat,velut ſacerdotem pariter & altare: quę
quidem menſam ferens, dedit nobis cęleſtem panem
Chriſtum in remiſsionem peccatorum.O vterum im
pollutum,habētem circulum cælorum, qui Deum in-
compræhenſum,in te verò compræhenſum,portaſti.
O vterum cęlo ampliorem,qui Deum in te non coar
ctaſti.O vterum,qui cælum es ſeptem circulis cōſtās,
& capacior illis extitis. O vterum ſeptem cęlis ſubli-
miorem atque latiorem.O vterum,qui es octauū cæ-
lum,ſeptem firmamentis celſiorem. O vterum haben
tem inextinguibile lumen ſeptiès lucētis gratiæ.Quid
dicam,aut quid loquar de præclara & ſancta Virgine?
Vir ſan- Deſiderium me trahit,vt de Deipara verba faciam:&
ctus refor formido me retinet in ſilentio,ut qui non habeam fa
midat di- cultatē dicēdi pro dignitate. Animus hortatur,& me-
cere ā ma tus deterret:ille quidem trahit me,iſte verò me abſtra
tre Dñi . hit.Cùm ergò ab vtroque diſtinear, expedit mihi , vt

ſermonem habeam de percelebri & ſancta Virgine.
Dico enim illā eſſe cęlum,thronum,ſimul & crucem:
extendens enim ſanctas vlnas, Dominum portauit .
Thronus Cherubicus,cruciformis,& cæleſtis:de qua *Adorari*
per ſcripturas in cęlos incumbo , & conſpicio illā ab *pro vene-*
angelis adorari. Hinc Gabriel in primis ſalutat Virgi *rari, fre-*
nem:Aue gratia plena,quæ es ſplēdidum cęlum. Aue *quēs apud*
gratia plena,quę habes radium de cælo, lucidis faci- *ſcriptores*
bus coruſcantem,vtpote ſolem Chriſtum. Virgo plu-
rium nominum & multocula, effecta eſt Seraphim in
compræhenſę viſionis : quę inuenta eſt velamentum
quoddam intellectuale corporis vniuerſalis, Cheru
bim tranſcendens:Illa enim auertuntur,cùm nequeāt
ſpiritalem ignem diuinitatis fixis oculis intueri : hęc
autem apertis oculis fixè intuens incompręhēſibilem
& ſomni expertem oculum Chriſti,cum deſiderio &
oſculo ſalutabat. Exercitus angelorum (qui ſunt ſca-
bellum pedum Chriſti)procidentes , nec videre poſ-
ſunt,nec contingere: hæc verò labra labris coniūgēs ,
incompręhenſum ſalutabat.O Virgo incompręhenſi
myſterii ferens miraculum ,quæ fidem tèr optatam or
bi prædicaſti.Virgo ſublimior angelis facta eſt, ſupe-
rior ipſis Cherubim & Seraphim,placens Chriſto re-
gi,à Deo in honore habita,tanquàm ancilla digna &
mater. Sancta mater immaculata , quæ genuiſti Chri-
ſtum,qui eſt ante te,& dixit: Priùs quàm Abraham fie *Iohan. 8.*
ret,ego ſum.quæ ſtabulum gloria exornaſti,& præſe-
pè illuſtraſti.Virgo ſiquidem,ſpelunca & pręſepe, cæ
li circulum præ ſe ferentes , Deum incompręhenſum
geſtabant,vtpotè tres , Trinitati apertè miniſtrantes.
quandò Virgo in ſpelunca citra laborem pręgnans ,
cęli & terræ Dominum depoſuit in præſepio, tunc ēt
ordines angelorum circunſtabāt. Virginem,cum cla-
more dicētes:Gloria in altiſsimis Deo,& ī terra pax , *Luc. 2.*
in hominibus bona volūtas. Quapropter etiam paſto-
res,qui rure pernoctabant, huiuſmodi glorificationē
angelorum audierunt de Saluatore,& celeri curſu ꝓ
perantes,lucem adorauerunt , ſpectantes miraculum
inſolens , ancillam Domini & Virginem in terra ver
ſantem,euaſiſſe ſponſam cæleſtem. Ipſa enim & ſpon
ſa,& thalamus,& Dei mater viſa eſt in ſtabulo, quādò
peperit Chriſtum,iuxta propheticam Eſaię vocē,nē- *Eſa.9.*
pe,Puer natus eſt nobis,& filius datus eſt nobis:cuius
imperium ſuper humerū eius,& vocatur nomen eius,
magni conſilii angelus,Deus fortis, poteſtate pollēs;
princeps pacis,pater futuri ſeculi. Tū poſt hæc & Ma- *Mat. 2.*
gi à partibus Orientis , à ſtella ſplendida illuſtrati &
deducti,peracta itineris ab Oriente longitudine, ve-
nerunt Bethleem ad adorandum partum . Vndè cùm
ad ciuitatem Hieruſalem perueniſſent,occultari cœ-
pit ſtella:illi verò tumultuantes, eo ꝙ vix ducem per
didiſſent,neceſsitate cogente, interrogabant incolas
ciuitatis,& ſciſcitabantur ab eis, ubi natus eſſet Chri
ſtus. quod quidem miraculum inauditum omnes exi-
ſtimabant. De quo cùm audiſſet Herodes, turbabatur
uehementer: & uocatis ſacerdotibus , percontabatur
eos, ubi Chriſtus naſceretur. Illi autem dixerūt, & nō
negauerunt:confeſsi ſunt,& non ſunt mentiti. Solis
radios abſcondere non poterant,uocē ſcilicet per pro
phetam de Saluatore clarè pronunciatam , teſtatò di-
xerunt,in Bethleem naſci Chriſtum. Hūc enim in mo
dū per prophetam clamat:Et tu Bethleem,nequaq̄ es *Mich. 5.*
minima in principibus Iuda:ex te enim exiet dux,qui
ſit dominator in Iſrael.O infidelem Iſraelem:confeſ-
ſus eſt legis effectum,& legiſlatorem denegauit. teſti *Iudæorū*
ficati ſunt ipſi , ubi naſceretur Chriſtus , & hi rurſus *cæcitas et*
Chriſtum natum abnegarunt.Cur igitur Magi , quo- *perfidia.*
rum vis animi propria immutata erat,quorum cor ad
modum turbabatur , & extinguebatur pręe dolore ,
quorum ſuſpiria fluctuum uiolentorum inſtar nauem
ſub-

ſubmergebãt:quorum oculi lachrymis,gemmas præ ſe ferentibus,terram irrigabaut:quorum afflictio intolerabilis erat, ductorem ab Oriente requirentes, quam non habebant,habentes quæritabant, vbì eſſet Magorum dux ſtella.At verò perpẽde veritatem,quonam pacto occultatur eis ſtella, & intuere miraculũ, & eius ſignificationem. Hac de cauſa abſconditur eis ſtella,vt dum percontarentur incredulos ſacerdotes, manifeſtum redderetur omnibus cæli & terræ myſterium. quapropter vbì cognouerunt omnes, rursùm appáret ſtella Magis, donéc veniſſet ſupra infantem in ſtabulo,vel potius in cælo.(Vbi enim Chriſtus,ibi & cælum)Nam ſtabulum,viſum eſt eſſe cælum in terra.Illi verò cùm vidiſſent ſtellam,immò potiús Saluatorem,gauiſi ſunt gaudio magno:& incuruantes ſe, adorauerunt,obtulerũtque dona,aurum,thus,& myrrham:aurum quidem velut regi, thus autem tãquàm Deo,& myrrham tanquàm mortali,vel potiùs,vt indicarent ſepulturam creatoris, & opificis omnium Chriſti, quem peperit ſponſa cæleſtis Maria, quæ eſt cælum,templum & thronus diuinitatis,inexplicabile paradiſi monile.Angeli accuſabant Euam: nunc verò Mariam gloria proſequuntur,quæ mulierum infirmitatem verè glorioſam reddidit, quæ lapſam Euã erexit,& Adamum è paradiſo deiectum, in cælos miſit, quæ paradiſum clauſum aperuit,& per latronem rursùs Adamum complãtauit. Per te enim,o ſancta Virgo,medi⁹ obſtructionis paries,inimicitias diſſoluit, per te pax cęleſtis donata eſt mundo,per te illuminati ſunt fines terræ,per te homines facti ſunt angeli,per te homines appellati ſunt amici,ſerui,& filii Dei: per te homines meruerunt eſſe conſerui angelorum, & cum eis familiariter cõuerſari:per te notitia cęleſtis, à terra tranſmittitur in cælos:per te homines fiduciã habent in cælo erga altiſsimum:per te Crux reſplenduit per vniuerſam terram,in qua quidem Cruce pependit filius tuus Chriſtus Deus noſter: per te mors conculcatur,& ſpoliatur infernus: per te ceciderunt idola,& excitata eſt notitia cæleſtis: per te cognouimus vnigenitum filium Dei,quem ſanctiſsima Virgo peperiſti,Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,quem omnes angeli atque homines adorãtes, dicimus principio carentem patrem,carentem principio filium,& principio carentem ſpiritum ſanctum,Trinitatem indiuiduam & conſubſtantialem glorificantes in ſecula ſeculorum, Amen.

Stella cur abſcõdita ſit Magis.

Munera Magorũ

VITA SANCTI PATRIS NOſtri Patapij, Authore Simeone Metaphraſte.

Decẽb. 8.

NON multos parit Aegyptus:ſed quandò parit, magnum parit. Hoc dictum quidem eſt de quodam alio ex antiquis Philoſophis: euentum autem accipit in Patapio. Vir enim ille, & vita, & miraculis, non ſolùm pro multis,ſed etiam pro omnibus ſufficit patriæ ad ornatum:adeò vt illa non magìs pudore ſuffundatur propter eas,quę olìm in ea fuerant,impietates, quàm quòd hunc poſt gratiam produxerit, gloriatur. Is patriam quidem habuit clariſsimas Thebas:Thebas illas,quas pulcherrimus fluuiorum Nilus circunfluit quidem ſemper: irrigat autem in tempore:præbet verò iucundiſsimum fluentum & ad videndum,& ad bibendum. In his ergò natus,& per aquam & ſpiritum renatus, (ortus enim erat ex fidelibus parentibus) honeſtè quidem alitur: diligenter autem eruditur, & ſic in moribus componitur,vt virtutis rami paulopòſt oſtendent.

Patria S. Patapij.

Cùm ſic ætete & uera ſapientia magnus ille creſceret,philoſophus factis,non ſermonibus,res humanas deſpiciens,, & res ſolùm diuinas perſequens,propter hæc aliis quoquè omnibus deſpicatui habitis, patria, parentibus,amicis familiaribus & cognatis, Aegyptũ quidem illam & illum Nilum iubet ualere, vt quæ terrenorum ſolùm fructuum profiteretur fertilitatẽ. Ille autem ſciebat ſolitudinem eſſe maximè accõmodatam ad uirtutum exercitationem. In eam ergò profectus, ei ſe tradidit:in qua cum multis laboribus longo tempore verſatus, non ſolùm quicquid erat pulcherrimum & produxit & aluit,ſed etiam perfecit,vt in ipſo radices ageret,ut propemodùm ſecundùm naturam virtus ad eum pertineret. Sic cùm * ſufficientẽ illum diuinum percepiſſet radium, & lux totus eſſet effectus, non ſub modio, ſed ſuper candelabrũ à Deo ponitur. Illud autem maximè omnium, velle multos latére,vel maxima cauſa fuit ei ut non lateret. Nam ille quidem poſtquàm mons eum celare non potuit, (erat enim ille reuerà ciuitas multis ornata bonis) claraque voce clamabant, & omnes conuocabant, partìm quidem eius rectefacta, partìm autem etiam miracula.

Verum ſe præbet philoſophum.

Degit in ſolitudine

*for. * ſuffi cienter.*

Cùm ergò multi confluerent, & propter multitudinem eorum,qui accedebant,pręberet ſolitudo ſpeciem ciuitatis,ab illa quidem ſe fuga ſubducit, & ab iis,qui ipſum rectè norant: ignotus verò venit Conſtantinopolim,& cùm ad murum, qui eſt in Blachernis,fixiſſet ſedem ſuæ habitationis, ſoli ſibi & Deo vacabat,hoſpes ſolitarius, & qui neque cum multis vllã habebat congresſionem, neque ab eis adſpiciebatur: & quæ alius finem ſtatuiſſet certaminum, ea arbitratus ille eſſe principium,præcedentia,inquam, & quæ ipſe iam rectè geſſerat,acriter tendebat ad anteriora, maiora ueluti certamina aggrediens, & ſe totum arcens à conſenſione affectionum corporis. Nihil erat ei curæ veſtitus,nihil alimentum,nihil ſomnus:vt qui exercitatoriã quidem,ſeu quæ in agendo conſiſtit,vitam ſuperauerat:angelicam autem æmulabatur etiam cum corpore,& in aliis,& quòd intelligenter verſaretur cum intelligentia, & illam diuinam viſione appræhenderet pulchritudinem. Sic cum actione concurrens contemplatio, erectum & ſublimem tenebat exercitatorem,& ad ipſum vſquè cælum extollebat. Multa verò & admirabilium rerum effectrix, mirandum in modum vigebat & florebat gratia, ut potè q non poſſet uirtus ſuum celare operarium,& Deus ſimul glorificaret eos,qui elegerũt ipſum glorificare. Sed quod iam mihi dicere aggreſſa fuerat oratio,gloriam quidem minimè admirans, latére autem maximè cupiens, hic quoquè euadit manifeſtus miraculorum & uirtutis theſaurus.

Multis ad eum ſe adiũgẽtibus: at ille fugit.

Negligit curã corporis.

1. Reg. 2.

Adoleſcens quidam, qui oculorum quidem ſplendorem ab ortu amiſerat, fidei autem lumine reſplendebat, eũ deſupèr ad id mouente prouidentia,ad hũc magnum accedit, & imitatur cæcum, qui dicitur in Euangeliis: niſi quòd ille quidem ad Chriſtum: hic uerò accedit ad Chriſti famulum, & loquitur eadem quæ ille,& cum eodem ardore & affectione, dicens: Miſerere mei,& præbe lumen meis oculis, qui es veræ lucis filius & gratiæ:ut ego quoquè effectus contẽplator horum,quę videntur,admirer quidem eorum excellentiam:per res autem creatas,celebrem creatorem. Et hæc quidem cæcus: Ille uerò homo miſericordiæ, videns oculos quidem nullius omninò ſplendoris participes,tantam autem fidem,quam dicit diuina ſcriptura efficere etiam,ut montes transferantur,frãgitur quidem: (Quidni enim, cùm eſſet animo cle-

Luc. 18.

1. Cor. 13

mein-

mentisſimo & manſuetisſimo?)& ſimul mẽtem illius examinans: Quid ad me, inquit, accedẽs, o adoleſcẽs, quæris vt ea donem, quæ meas vires ſuperant? Quid in me vidiſti eiuſmodi, vt id à me poſtules, quod ſolus poteſt efficere vniuerſorũ opifex? Ille enim hęc, vbì, & quandò, & ijs quibus vult, dat admirabiliter. His ſensìm verbis abigens adoleſcentem, nihilo minùs eũ aliquid inuenit de fide remittentem, neque à ſua petitione & deſiderio deſiſtentem: ſed voces adhuc flebiles emittebat & miſerabiles. Et miſerandus quidem eius videbatur habitus: admiranda autem prudentia & oratio, perſuadens verbis, lachrymis rogans, ſe in omnem ſpeciem mutans, & poſtremò affirmans, ſe nõ eſſe abſceſſurum, vt qui ſciat fore, vt ab illo accipiat curationem. Tunc ergò cùm certam & minimè dubiã fidem apud eum inueniſſet, impertit ei magnus gratiam: & quoniam ad curationem ei ſermo ſufficiebat: In nomine Ieſu Chriſti, qui & cæcis, inquit, lucem, & ſpiritum largitur mortuis, in quo etiam credens acceſsiſti, eſto vidẽs. Ille quidem dixit: hic autem vidit, & ità ſe habere eſt conſpectus, & ibat omnia faciens, gaudens, glorificans, gratias agens, oculos omnium ad ſe conuertens, adeò vt nonnulli ſignificarent digito, dicentes: Hic eſt, qui erat aliquandò cæcus. Hoc fuit principium magni Patapij miraculorum, & hic modus, nè magnum lumen illius gratiæ eſſet ſine teſte, & nè non cerneretur à multis. Vult autem oratio ei quoquè alterum addere, quod ad miraculi rationem non eſt priori inferius.

Solo verbo cæco reſtituit lumen.

Vir quidam inter Byzantinos inſignis, laborabat hydrope, & ei erat corpus valdè inflatum: quæcunque autem habebat, effundens in manus medicorum illos quidem iuuit, reddens locupletiores: ſe autem præter ſanitatem, priuauit etiam facultatibus. Is de illis quidem ſpe abiecta, in ſuperno verò auxilio, & magni Patapii precibus ſpem ſuę ſalutis collocans, venit ad eũ, & morbi oſtendit grauitatem, & dolorum enunciat acerbitatem. Ille autem rem nouam videns & miſerabilem, pellem quidem illam inflatam & tumefactam: tumore verò, qui totum corpus peruaſerat, & veluti quoddam ſepulcrum animatum, calamitatis moueſ miſericordia, & his tribus vtitur ad eius curationem, nempe oratione, & Cruce, & lachrymis: oratione q. dem, tanquàm medicamento: Cruce autem, tanquàm inſtrumento, qui etiam ſignat omnia circa ventrem: lachrymis verò, tanquàm pecuniis. Eas cùm commiſcuiſſet oleo, vnxit corpus. Deindè etiam ei nomen òccinens Dominicum, & dicens: Ieſus Chriſtus, qui ei, qui priùs laborabat hydrope, præbuit ſanitatem, ipſe te nunc curat, & liberat à plaga, quę te premit. Hoc cùm ipſe dixiſſet, ſtatim quidem ſoluta ſunt vincula humidarum ventris obſtructionum: meatus aũt naturales emiſerunt quicquid erat humidum & ſanioſum: & purgata fuit interna viſcerum vniuerſorum ſtructura, & homo conualuit.

Oratione, Cruce & lachrymis hydropẽ ſanat.
Luc. 14.

Tertium vult his adiicere oratio, quòd eſt & dictu maius, & narratu admirabilius. Quidam alius ætate iuuenis, miſer autem animo, à ſæuo dęmone agitatus, aliquando veſte rupta nudus errabat: aliquandò verò per præcipitia & foſſas ferebatur: aliquãdò autem vagabatur in montibus & ſolitudinibus: aliquandò etiã ſe in aquam iaciens, ſibi mortem minabatur miſerabilem. Hic ergò cùm à conſueta & dæmoniaca plaga aliquandò agitaretur, in mare, pròh dolor, maximo impetu ferebatur. Sed Deus à ſuperis eius ſiſtit impetũ, præter opinionem ad eum magnum adducens Patapium. Nam cùm ei ex inopinatò occurriſſet dæmoniacus, incipit quidem conturbari, & miſerè in orbem ſaltare: ſpumam autem ex ore expuere, & oculos peruertere, dentibus verò ſtridere, & ad ſanctum minaci & cæde ſpiranti intueri obtutu. Poſtquàm autem fuiſſet propiùs, dęmonium voces emittebat miſerabiles, dicens: O calamitatem. Quid hoc eſt? hic quoquè rurſùs eſt Patapius? Quid agam? Quò me vertam? Vbinàm deinceps habitabo, qui tam multùm laboraui, & vix inuéni habitaculum, & ex eo nunc per uim expellor? Verè terribilis es, o Nazarene, verè terribilis, & vbiquè in omnes obtines imperiũ. Quò ergò proficiſcar? Si in deſertum, ſi in ciuitates, ſi vbicunquè dixerit aliquis, ipſe illuc præuenis, ſola Crucis figura, ſolo tuo nomine nos expellens. Victus ſum, ſuperatus ſum: cogor recedere. Hæc malignus loquebatur ſpiritus, & iuuenem in medium aerem excutiebat ſaltibus. Magnus autem ille Dei athleta cùm in aere Crucem formaſſet digito, & eum eo modo, quo Dominus, increpaſſet: Egredere, inquit, immunde ſpiritus, egredere: abi procul in ſolitudines. Chriſtus hæc tibi per me præcipit, cuius potentiam vel inuitus es confeſſus. Hæc cùm iuſsiſſet Patapius, adoleſcentem diſcerpens ſpiritus, terræ alliſit, & per os tãquàm quidam fumus exiit & effugit. Cùm autem ad ſe rediiſſet adoleſcens, lachrymabatur præ gaudio: & primùm quidem Deo, ſecundò verò Patapio adſcribebat ſalutem.

Nota vim ſigni S. Crucis.

S. Patapius expellit dæmonẽ.

Suffecerint hęc quidem, vt ſint ſigna illius gratiæ, & in Deum fiduciæ: ſed tamen cùm his vnum adhuc addidero, (non eſt enim iniucunda narratio) ſinẽ imponam orationi. Mulier quædam in grauem morbum inciderat. Affectio autẽ quomodò erat maior, quàm vt eam vlla manus humana medicaretur: ità maior eſt etiam, quàm ut eam vlla lingua dicat. Eius enim mamilla in ſe, pròh dolor, producẽs morbũ, quẽ medici vocant cancrum, exedebatur cum magnis doloribus. Nihiloſeciùs autem reliqua quoquè membra corporis, cum uno per conſenſum affecta, tabeſcebãt. Procedente tempore, tota quidẽ ferè pars fuerat conſumpta, dolores autem cor acriùs attingebãt, & mors appropinquabat. Periti verò medicinæ, callidè tractãtes mulierculam, & ipſi facultates, & morbus nihiloſeciùs attondebat mamillam. Ea, cùm magni Patapii fama in oẽm locũ peruaderet, prudẽter & utiliter faciens, ad eum accedit, & terræ caput allidit, & tangit eius genua, & flens miſerabiliter: Cura, ſerue Dei, cura me miſeram, clamabat lamentabiliter: cuius ante ſepulturam vermis corpus depauit, & dolores exederunt, & mortem omnibus fugiendam, mihi reddiderunt optabilem. Ille autem eum ante corpus priùs ad ſpexiſſet ad animam: Si puram, inquit, fidẽ offers Deo, qui hæc poteſt, & nihil dubitas de curatione, conſequens fidei ſequetur exitus tuæ petitionis. Audiuit mulier, & cùm ex imo miſerabiliter ingemuiſſet, Credo Domine, magna uoce exclamauit, cui ſunt omnia aperta & manifeſta, medere graui meæ ærumnæ: credo Domine, huic malo medere: non fero dolores, qui cor meum penetrant, & mortem parturiunt. Cùm eã vidiſſet adeò cruciatam, iubet eam ei oſtendere locũ morbi: & cùm manum admouiſſet vulneri, & eã Cruce ſignaſſet: O mulier, inquit, ſcio morbum tuum eſſe grauem, & curatu difficilem: cæterùm fides vincit affectionem, & ſpes percipit curationem. Abi ergò in pace: ſanatum eſt ulcus tuum, & ſopitus eſt dolor. Simul atquè hæc dixit, & mulieri ceſſauit affectio, & mamilla euaſit omninò ſana. Cùm illa eſſet talem conſecuta gratiam, fuit apud omnes teſtis & prædicatrix diuinæ & admirabilis magni Patapii virtutis curationum.

Crucis ſigno ſanat morbum icurabilẽ.

Ex vnguibus leo, ex his nobis cognitus fuerit Patapius. Nam qualia quidem fuerint, quæ ab illo fiebant, hęc poſſunt oſtendere. Si quàm multa autem vellem dicere, opùs eſſet longa oratione & tempore. Sed quomodò in ſignaculo, quod eſt unum & idem, nihil

oportet

oportet anxiè inquirere de ea, quam habet, poteſtate, ſeu ſint plura, ſeu pauciora ea, quæ imprimuntur: ità hic quoquè nō oportet nimis curioſè ſcrutari multitudinem. Similis enim eſt gratia, & eadem poteſtas. Conuertenda eſt ergò oratio ad illius deceſſum: & eius vitæ finis, ſit nobis quoquè finis orationis.

Sic magnus ille homo Dei, & re vera virtutis exemplar animatum, cùm vitam ſuam ornaſſet bonis factis & miraculis, cùm eſſet exceſſurus, immò verò in ſuam ciuitatem profecturus, & ſublatum eſſet e cælo ſignū, apud eum quidem aderant, quicunque ſe dediderant exercitationi, & erant amantes virtutis, mœrore affecti & lachrymantes, illius migrationem communem exiſtimantes orbitatem: ſine illo viuere, mortē communem nominantes: dolore vincentes rationē, & in apertas erumpentes lachrimas, & conquerentes de ſeparatione: Pater, dicentes, chariſsime, pater ſuauiſsime: cur nos filios diligens, apparuiſti ſic deceſſum accelerans? Cur patris orbitatem filiis concilias? Cur migras in aliam patriam? Cur non nos quoquè priùs eò amādaſti, ſi poteſt fieri? Quis eſt, qui poſt te ſit quidem ſedaturus dolorem, corpus verò curaturus, animam autem medicaturus oratione, vita & miraculis? Quænam eſt ſpes de cæterò? Quænam filiis tuis conſolatio? Heu quomodò feremus calamitatem?

Multi eius deceſſu valde mœrent.

Hæc illi quidem, caſum, vt poterat vnuſquiſque, tragicè deplorantes. Ille verò ſe aduerſus mortem fortem oſtendens, & vitæ minimè cupidum, ad eos qui circunſtabant ſe amanter inclinans, ſensim oculos attollens, & ad eos intuens: Nè ſic, o chariſsimi, nè ſic veſtrum patrem lachrymis proſequimini: ſed potiùs precibus. Nam illud quidem & vos & me lædit: hoc autem præbet auxilium. Sic cùm eorum luctum ſedaſſet & fletum, & de anima, & de futura illic vita multa eſſet philoſophatus, & omnibus prout vniuſcuiusq; ætati conueniebat & dignitati, monita dediſſet, & deindè eſſet precatus, tanquàm in ſomnum reſolutus, puram illam emiſit animam. In virtute autem exercitatæ & ſacræ illius reliquiæ, ſanctis manibus compoſitæ, deponuntur in ſacro templo Præcurſoris, multis eas proſequentibus, & glorificantibus patrem & filium & ſpiritum ſanctum, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Obdormiuit in Domino.

MARTYRIVM S. EVLALIAE Virginis & Martyris, Authore Prudentio Hymno 3. Peri Stephanōn.

10. Decē.

Germine nobilis Eulalia,
Mortis at indole nobilior,
Emeritam ſacra virgo ſuam,
Cuius ab vbere progenita eſt,
Oſsibus ornat, amore colit.

Patria S. Eulaliæ, quam ipſa ornat reliquiis ſuis.

Proximus occiduo locus eſt,
Qui tulit hoc decus egregium,
Vrbe potens, populis locuples:
Sed magè ſanguine martyrij,
Virgineoq; potens titulo.

Curriculis tribus atq; nouem,
Tres hyemes quatèr attigerat,
Cùm crepitante pyra trepidos
Terruit aſpera carnifices,
Supplicium ſibi dulce rata.

Aetas, qua paſſa eſt.

Iam dederat priùs indicium,
Tendere ſe patris ad ſolium,
Nec ſua membra dicata toro:
Ipſa crepundia reppulerat,
Ludere neſcia puſiola.

Spernere ſuccina, flere roſas,
Fulua monilia reſpuere:
Ore ſeuera, modeſta gradu,
Moribus & nimiùm teneris,
Canitiem meditata ſenum.

In teneris annis ſenilis morū grauitas.

Aſt vbi ſe furiata lues
Excitat in famulos Domini,
Chriſticolasq; cruēnta iubet
Thura cremare, iecur pecudis
Mortiferis adolere deis.

Infremuit ſacer Eulaliæ
Spiritus, ingenijq; ferox
Turbida frangere bella parat,
Et rude pectus, anhela Deo
Fœmina, prouocat arma virûm.

Sed pia cura parentis agit,
Virgo animoſa domi vt lateat,
Abdita rure, & ab vrbe procùl,
Nè fera ſanguinis in precium
Mortis amore puella ruat.

Mater eā ſitientem martyriū cupit abſcondere.

Illa peroſa, quietis opem
Degeneri tolerare mora,
Nocte fores ſine teſte mouet,
Septaq; clauſtra fugax aperit:
Indè per inuia carpit iter.

Ingreditur pedibus laceris,
Per loca ſenta ſitu & vepribus,
Angelico comitata choro:
Et licèt horrida nox ſileat,
Lucis tamen habet illa ducem.

Sic habuit generoſa patrum
Turba columniferum radium,
Scindere qui tenebroſa potens,
Nocte viam face perſpicuo
Præſtitit, intereunte chao.

Exod. 13
Num. 14

Non aliter pia virgo viam
Nocte ſecuta, diem meruit,
Nec tenebris adoperta fuit,
Regna Canopica cùm fugeret,
Et ſuper aſtra pararet iter.

Illa gradu cita peruigili,
Millia multa priùs peragit,
Quàm plaga pandat Eoa polum:
Manè ſuperba tribunal adit,
Faſcibus adſtat & in medijs,

Vociferans, Rogo, quis furor eſt.
Perdere præcipites animas,
Et malè prodiga corda ſui
Sternere raſilibus ſcopulis,
Omnipatremq; negare Deum?

Fidenter ſe offert crudeli tyranno, eumq; reprahendit.

Quæritis, o miſeranda manus,
Chriſticolum genus? en ego ſum
Dæmonicis inimica ſacris:
Idola protero ſub pedibus,
Pectore & ore Deum fateor.

Iſis, Apollo, Venus nihil eſt,
Maximianus & ipſe nihil:
Illa nihil, quia facta manu:
Hic, manuum quia facta colit:

Fri-

Friuola vtraq́;, & vtraq́; nihil.
Maximianus opum dominus,
Et tamen ipſe cliens lapidum,
Proſtituat, voueatq́; ſuis
Numinibus caput ipſe ſuum:
Pectora cur generoſa quatit?
Dux bonus, arbitror egregius,
Sanguine paſcitur innocuo,
Corporibusque pijs inhians,
Viſcera ſobria dilacerat,
Gaudet & excruciare fidem.
Ergò agè tortor, adure, ſeca,
Diuide membra coacta luto.
Soluere rem fragilem, facile eſt:
Vide conſtantiam. Non penetrabitur interior
Exagitante dolore animus.
Talibus excitus in furias
Prætor, ait: Rape præcipitem
Lictor, & obrue ſupplicijs:
Sentiat eſſe deos patrios,
Nec leue principis imperium.
Quàm cuperem tamen ante necem,
Si potis es, reuocare * viam,
* tuam Torua puellula, * nequitiæ:
* nequitiā Reſpice gaudia quanta metas,
Tyrānus ei primū blāditur. Quæ tibi fert genialis honor.
Te lachrymis labefacta domus
Proſequitur, generiſq́; tui
Ingemit anxia nobilitas,
Flore quòd decidis in tenero,
Proxima dotibus & thalamo.
Non mouet aurea pompa tori,
Non pietas veneranda ſenum,
Quos temeraria debilitas.
Eccè parata miniſteria
Minas intentat. Excruciabilis exitij.
Aut gladio ferière caput,
Aut laniabere membra feris,
Aut facibus data fumificis,
Flebiliterq́; vlulanda tuis,
In cineres reſoluta flues.
Hæc, rogo, quis labor eſt, fugere?
Si modicum ſalis eminulis
Thuris & exiguum digitis
Tangere, virgo benigna velis:
Pœna grauis procùl abfuerit.
Martyr ad iſta nihil: ſed enim
Infremit, inquè tyranni oculos
Sputa iacit, ſimulacra dehinc
Diſſipat, impoſitamq́ue molam
Sācta virgo eum cōſpuit. Thuribulis, pede proſubigit.
Nec mora, carnifices gemini
Iuncea pectora dilacerant,
Et latus vngula virgineum
Pulſat vtrinque, & ad oſſa ſecat,
Eulalia numerante notas.
Dirè vngulis laceratur. Scriberis eccè mihi, Domine:
Quàm iuuat hos apices legere,
Qui tua Chriſte trophæa notant?
Nomen & ipſa ſacrum loquitur
Purpura ſanguinis eliciti.
Hæc ſine fletibus & gemitu
Læta canebat & intrepida.
Dirus abeſt dolor ex animo,
Membraq́; picta cruore nouo
Fonte cutem recalente lauant.
Vltima carnificina dehinc,
Non laceratio vulnifica
Crate tenùs, nec tanta arata cutis:
Flamma ſed vndique lampadibus
In latera ſtomachumq́ue furit. Igni cre matur.
Crinis odorus & in iugulos
Fluxerat, inuolitans humeris,
Quo pudibunda pudicitia,
Virgineusque lateret honos,
Tegmine verticis oppoſito.
Flamma crepans volat in faciem,
Perque comas vegetata, caput
Occupat, exuperatque apicem:
Virgo citum cupiens obitum,
Appetit, & bibit ore rogum. Hauſto
Emicat indè columba repens, igne expi
Martyris os niue candidior rat aīam
Viſa relinquere, & aſtra ſequī: in colūba
Spiritus hic erat Eulaliæ ſpecie ex
Lacteolus, celer, innocuus. eius ore
Colla fluunt abeunte anima, euolātem
Et rogus igneus emoritur:
Pax datur artubus exanimis,
Flatus in æthere plaudit ouans,
Templaque celſa petit volucer.
Vidit & ipſe ſatelles auem
Fœmina ab ore meare palàm:
Obſtupefactus & attonitus
Proſilijt, & ſua geſta fugit,
Lictor & ipſe fugit pauidus.
Eccè niuem glacialis hyems
Ingerit, & tegit omne forum,
Membra tegit ſimul Eulaliæ,
Axe iacentia ſub gelido,
Pallioli vice linteoli. Nix ope
Cedat amor lachrymantium hominum, ru corpus
Qui celebrare ſuprema ſolent, eius.
Flebile cedat & officium:
Ipſa elementa, iubente Deo,
Exequias tibi, virgo, ferunt.
Nunc locus Emerita eſt tumulo
Clara colonia Vettoniæ:
Quam memorabilis omnis Ana
Præterit, & viridante rapax
Gurgite mœnia pulchra lauat.
Hîc, vbi marmore perſpicuo
Atria luminat * alta nitor * Alma.
Et peregrinus, & indigena:
Reliquias, cineresque ſacros
Seruat humus veneranda ſinu. Sacros eī
Tecta coruſca ſuperrutilant cinerēs ha
De laquearibus aureolis, bet Eme
Saxaque cæſa ſolum variant, rita.
Floribus vt roſulenta putes
Prata rubeſcere multimodis.
Carpite purpureas violas,

Sar-

Sanguineosque crocos metite:
Non caret his genialis hyems,
Laxat & arua tepens glacies,
Floribus vt cumulet calathos.
Iſta comantibus è ſoliis
Munera virgo, puerque date:
Aſt ego ſerta choro in medio
Texta feram pede dactylico,
Vilia, marcida, feſta tamen.
Sic venerarier oſſa libet,
Oſſibus altar & impoſitum:
Illa Dei ſita ſub pedibus,
Proſpicit hæc, populusque ſuos
Carmine propitiata fouet.

Videt nos ſancti, & tuentur.

MARTYRIVM SANCTORVM Chriſti martyrum Menæ, Hermogenis, & Eugraphi: authore Simeone Metaphraſte.

10. Dece.

POST Seruatoris CHRISTI in terram aduentum, multi quidem etiam alii ſe ad martyrica certamina exercuerunt: cum omnibus autem ſe quoquè magnus exiuit Menas. Poſtquàm enim Diocletianus ſimul & Maximianus magnum quidem habuerũt imperium, fuerunt omnibus terribiles. Cum autem voluiſſent repugnare pietati, & fidem in CHRISTVM expugnare, quam vel portis inferi validiorem manſuram ipſe pronunciauit: poſtquàm magnũ ad hoc adhibuere ſtudium, & omnem mouere lapidem, quando cognouerunt ſe ea aggredi, quæ non poſſent fieri, & vt dicitur, iaculari in aerem, & conari mouere, quæ ſunt immobilia, vterque eorum depoſuit imperium: apud alios quidem prætexentes fortunæ ſatietatem, & amorem mutationis: ijs autẽ, quibus poterant ſecreta communicare, & animum aperire, dicentes CHRISTI virtutem, & quę ex ſignis proficiſcebatur, perſuaſionem: & quòd cùm hoc non potuiſſent efficere, alia poſthabentes & parua exiſtimantes, nec imperare quidem volebant.

Mat. 16.

Diocletianus & Maximianus cur ſe imperio abdicarint.

Cùm ſic ergò illi imperium depoſuiſſent, Maxentius quidem ab eis Romæ, Conſtantius autem Galliis, Maximinus verò Orienti præficiuntur Imperatores. Fuit ergò protinùs in Oriente magna perſecutio aduersùs Chriſtianos, & rerum communium confuſio, & vt ſemèl dicam, magna quædam perturbatio & ſeditio in terra & in mari, Maximino ſtudente quidem confirmare maiorum ſuorum deceptionem, & falſam religionem: è terra autem, ſi fieri poſſet, tollere res Chriſtianorum, & omninò auferre de medio. Cùm verò ei relatum eſſet, totam Alexandriam (ea eſt autem ciuitas illuſtris in Aegypto) & per ſe quidem ſeditionem agitare cauſa reipublicæ, & ſeditionem etiam agitare, cùm CHRISTI ad eam veniſſet prædicatio, ubi deliberaſſet & conſideraſſet, & viſum eſt (quoniam non poterat per ſe præſens ciuitatem conciliare) edictis intereà reprimere quidem prædicationem, componere autem controuerſias publicas & ciuiles. Cùm verò edicta videretur ſuperare eorum, qui ſeditionem agitabant, controuerſia & ratio prædicationis, relata ſunt hæc quoquè rurſùs ad Imperatorem. Ille autem continuò non parùm quidem ægrè ferebat ſuarum contemptionem conſtitutionum: iraſcebatur verò, quòd dii patrii abolerentur.

Maximinus ſæuus hoſtis Chriſtianorum.

Iræ itaque hunc prætextum præ ſe ferens, quòd tanta defeciſſet ciuitas, tunc quidem ſuum retinuit imperium, eos qui erant in Eccleſia, vt qui eſſent ex magiſtratibus, reueritus: Poſteà autem cùm in hoc totum ſuum conuertiſſet ſtudium, & cognouiſſet ſibi quidem neceſsè eſſe reipublicæ cauſa adhuc verſari Byzantii, non expedire verò, eo relicto, proficiſci Alexandriam, mittit ad eos virum, qui vocabatur quidem Menas, & erat & genere Athenienſis, & vnus ex ſenatu, & ex Græcorum proceſſerat diſciplina: vt qui cùm in alia eſſet doctrina ſummè exercitatus, tum etiam in arte rhetorica, quæ in diſceptationibus verſatur & contentionibus, erat inexpugnabilis: & vt paucis dicam, ad dicendum quidem erat promptiſſimus, ad audiendum verò prudentiſſimus: tunc autem celabat religionem, & occultè ſectabatur res Chriſtianorum: vſque ad hoc tempus autem ſe ſimulabat ſequi voluntatem Imperatoris. Verebatur enim, quoniam ſunt certamina periculoſa, ſua ſponte venire ad martyrium. Atque Imperator quidem maxima celeritate eum mittit Alexandriam, vt rerum quidem ciuilium componat controuerſias, & eos reconcilier, qui propter eas proceſſerunt ad ſeditiones: maximè verò & præcipuè, vt zelo patriæ religionis, & dicendi arte, & animi celſitudine, Chriſti prædicationem expelleret è ciuitate, & rurſùs imperatoriam doceret religionem, eos ſubiungens, qui illam abiurauerant.

Menas ſenator & egregiè doctus orator, occultè verò Chriſtianus.

Ille autem poteſtatem & tantarum rerum molem ſuſcipiens, cùm breui tempore fuiſſet in ciuitate, artis neceſſitate & ingenii præſtantia cõtrouerſias facilè compoſuit: & ciuibus quidem antiquam pacem, ciuitati verò potentiam & tranquillitatem omnino reſtituit, adeo vt raro quidem tribunali, plagis autem ne ſemèl quidem opus fuerit. Cùm autem in aliis quidem vidiſſet conuenire ciuitatem, in noui vero dogmatis ſententia nondùm conuenire, & omnia ſigillatim ſcripſiſſet ad Imperatorem, conuerſus eſt ipſe ad prędicationem: & intelligens eſſe facile, ſi modo velit, totam per ſe ciuitatem conuertere ad veram religionem: & quod ſi in alio quidem tempore ſubiiſſet martyrium, pro ſe ſolùm accepiſſet coronam: hodiè autem pro ijs, qui decertant, accipiet mercedem: intuens ad coronas, ſtatuit & magis arguere deceptionem, & traducere ciuitatem ab errore gentilium, & perſuadere omnibus, vt diſcant pietatem, & ſeipſum reddere manifeſtum, & certaminum occaſiones ipſe tanquàm anſas præbere aliis. Quoniam verò perſpiciebat multitudinem nequaquàm quidem nudas admittere adhortationes, ſed eas potiùs habere ſuſpectas: faciliùs autem capi à fide, quæ proficiſcitur ex operibus, pauca docens, idque ſolum, quando videbat interrogantes, adeo breui ad eam, quæ latebat, traduxit veritatem, vt fuerint omnes parati dæmonum ſtatuas & aras deijcere, &, ſi quando liceret, pro Chriſto pati mortem prompto & alacri animo. Nam cùm ille quidem cum rebus publicis ipſo quoquè dignitatis faſtu exutus, totum forum obiret honeſto & moderato inceſſu, & totus quoquè ferè populus ipſum conſequeretur, propter reuerentiam magiſtratus & ſignorum & curationum: accideret autem fortè fortuna, vt ipſe incideret in ægrotos, aut illis occurreret, quibus erat corpus aliqua parte mutilum, ille quidem protinùs cernebatur animo perturbatus, & manus eius imponebat, & CHRISTVM inuocabat, & ſigno Crucis obſignabat. Illi vero cùm eſſent claudi, ſtatim ſaltabant omnibus videntibus: ſurdi autem & cæci,

Is ſedat tumultus Alexandrinos.

Conuertit Alexandrinos ad Chriſtũ.

Multos cæcos, claudos, mutos, dæmoniacos ſanat. … *Multos cu ras lãgui dos ſigno Crucis, &c.*

cæci, protinùs videbant & audiebant, mutique loquebantur, & dæmoniaci curabantur.

Cùm hęc ergo fierent, & precaretur quidem beatus Menas: ad inuocationes autem concurrerent omne genus miracula, (manifeſtum enim erat iis, qui ſimul aderant, quis ſolùm nominatus faceret miracula, & quòd non erat alius, niſi CHRISTVS Deus) erumpens repentè vniuerſa ciuitas à maiorum, in qua enutriti fuerant, deceptione, & patrios quidem deos multùm ludificans, multa verò dicens aduersùs Imperatorem, & grauiſsimè execrans tam eos, qui colunt, quàm ea quæ coluntur, & toto animo abiurans parentum impietatem, à martyris lingua & mente omnes ſimul pependerunt, & ſua ei anima adhæſerunt, ſacras voces arbitrantes, & verba vitæ, illius ſolius verba agnoſcentes: paucis ad ſigna conniuentibus, & ad agnitionem eorum obſurdeſcentibus. Quinam autem erant iſti? Ii, à quibus magni quidem fiebat feſtum dæmonum, quod peragebatur ad aras, propter comeſſationem, & ebrietatem, & cubilia, & intemperantiam: contemptui verò habebantur res honeſtæ & venerandæ Chriſtianorum, propter continentem & impatibilem, & quæ erat cum corpore vitam incorpoream.

Nota quibus Chriſti doctrina diſpliceat.

Cùm autem iſti tenebrarum filii & interitus, derelictum errorem & ſuorum ſimulacrorum dedecus non ferentes, ſanctum quærerent vlciſci pro facta eis iniuria, & populum pro eius in deos contumelia, cauerent autem impetum multitudinis, hęc quoquè clàm referunt ad Imperatorem. Vt verò eius iram maximè accenderent, & ad pœnas ſumendas eum totum inducerent, & à dubitatione & ira obſeſſum, efficerent celerem vltorem audacis facinoris, hoc nomen Galilæus, ſeminarunt per totam epiſtolam: eiuſque dominatus, & deorum contemptionem & abolitionem: & aduersùs ambos ſcommata & irriſionem, & vniuerſam ciuitatis defectionem.

Maximinus autem ſtatim eis lectis literis, pudore fuit repletus. Dolebat enim propter damnum ciuitatis, cùm conſideraſſet, quàm mutilatum ſibi eſſet imperium, & quanta pars poteſtatis eſſet ſibi ablata: Pudore verò afficiebatur, videns ſe eſſe victum, & ſuos deos eſſe effectos contumelia. Cùm autem præ ſe tuliſſet eam, quę ipſum inuaſerat, animi perturbationem, & vultus triſtitiam, eſſe ſolummodò intenſam cogitationem, & eius quod expediebat, meditationem, quoniam huic tempeſtati diù non potuit reſiſtere, fit protinùs manifeſtus, & arguitur ab animi perturbatione, & apertè erumpit in iram. Cùm itaque multis maledictis CHRISTVM eſſet inſectatus, & beatum Menam condemnaſſet erroris: & adieciſſet, fieri quidem non poſſe, vt homines hominem diſcernant: peccare autem peccatum minimè ignoſcendum eos, qui cùm nihil habeant, cuius inſimulent benefactores, efficiunt vt illorum in eis ſpes cernatur inanis: ſurrexit, interim rerum vrgentium prætermiſſa ſolutione.

Maximinus Chriſtum proſcindit.

Manè autem die ſequenti conuocatis magiſtratibus, cùm communiter cum eis conſideraſſet, & vidiſſet omnes conſentientes in quendam Hermogenem, virum quidem honeſtum & clarum, & alioqui non malum; (erat enim temperans & bonus in pauperes, &, ut dicit Apoſtolus, legem non habens, natura faciebat, quæ ſunt legis: ignorabat verò tunc CHRISTI virtutem, & nec eius erat baptiſmo conſummatus: etiamsi imprudens ingrediebatur via, quæ eſt ea CHRISTO: & erat quidem eius ouis, ſed non ſignata: & coniunctionis ac familiaritatis nondùm acceperat ſignaculum). Cùm ergò hęc ei adeſſent, & eſſet quidem ipſe quoquè genere Athenienſis, & in Greca eruditione ſummè exercitatus, tam experientia, quàm natura valeret prudentia: & ad dicendum ità accederet, vt videretur ad hoc venire meditatus: & ideò cenſeretur eſſe aptus implicatis & perplexis, quæ tunc orta erãt, negociis, & ad eum adiecit animum Imperator: & cùm vidiſſet vniuerſum ad hoc conſenſiſſe ſenatum, ſtatim quidem tanquàm probri & ignominiæ cauſa vel abſentẽ beatum Menam remouit à rectione: miſit autem Hermogenem, qui tunc erat Præfectus vrbis, iubens eum & magnum Menam examinare, & ciuitatem ab errore, vt ei quidem uidebatur, liberare: non modica quidem ei data manu ex Byzantio, quæ cum eo verſaretur, & maiore ex Alexandria, quæ ei inſeruiret.

Rom. 2.

Hermogenes vir egregius, mittitur ab eo Alexandriã.

Hermogenes ergò iàm nauigans in Aegyptũ, cùm vndiquè circunflueret miniſtris & ſatellitibus, videt tres viros luminoſos, ei dicentes: Vide, Hermogenes, quòd nec breue quidem ſtudium Deus deſpicit. Cùm ille autem interrogaſſet, Et quod eſt hoc breue ſtudium? Imperfectum tuum, dixerunt, ſuſcipiens propoſitum, viam tuàm, quæ ad multòtum ſpectabat naufragium, effecit tibi gloriæ conciliatricem, & honorum immortalium. Vide ergò, vt hęc bona nuncia apud te conſerues, & ne ea mandes obliuioni, etenim, per hoc tuum iter, non habebis verum Regem & æternum. Porrò autem à nobis quoquè ipſis eum virum conſequeris; per quem & huic beato Regi fias amicus; & eum accipias profectum, quẽ qui hodiè regnat, tibi dare non poteſt. Cùm uerò ad extremum galicaorum noa iàm peruenisſet, excuſſo ſimul ſomno, &, quam ex nocturna viſione acceperat, perturbatione, non ualens conicere ea, quæ viſa fuerant, ſuſpicatus eſt ſolummodò ſomnium eſſe viſionem illam, quod illi necopinatam eſtigiò rerũ annunciabat mutationem; & gloriam ſperaſſe conſtantiorem quidem, ſed tamen terrenam. Cùm autem paucis poſt diebus longam illam confeciſſet nauigationem, & placido fluctu in portum appuliſſet Alexandriæ, deſcendit de naui, & continuò ſe totum dedebat exequendis Imperatoris monitis atque iuſſis. Nam cùm Imperator quidem multa Præfecto mãdaſſet aduersùs beatum Menam: ei uerò uniuerſa ciuitas obuiàm proceſsiſſet in litore: tympana autem & laudes & turbæ in occurſu circunſonarent, & vna vox eſſet laudantium, eum extollens, qui miſſus fuerat ab Imperatore, cùm ipſe Præfectus ſuos tanquàm in phalangis ordinem direxiſſet ſatellites, & iuſſiſſet præcedere lictores & apparitores, cũ tanto ſtupore & admiratione omnium aſcendit in ciuitatem, cùm quanta iis, qui tunc erant, potuiſſet videri vel ipſam terram mouere, & negociorum meditatione, & in rebus omnibus ſtudio diligentiſſimo, conſtantique & inflexibili habitu animi, ſperans ſe & ab Imperatore mandatum honorem rectè adminiſtraturum, & eorum, qui non erant firmi, greſſus ſupplantaturum.

Viſio ei.

Intrat Alexãdriã cum multo ſatellitio.

Cùm autem veſperè ſolus per ſe eſſet, dimiſſa turba, quæ eum deduxerat, animaduertens magnus Menas, quòd cùm ſeorsùm quidem ſunt homines, & maximè viri clari & inſignes, ferunt reprehenſiones, & cùm ea, quæ eis ſępè viſa fuerant, refelluntur, ſuſtinent: in concione uerò & congregata multitudine, ęgrè ferunt ſe redargui, & conſtanter permanent in iis, quæ ſibi viſa fuerint. Hoc ille optimè conſiderans, & quòd eruditiſſimus quidem vir erat Hermogenes, nondùm autem poterat compræhendere tantam dogmatis altitudinem: & quòd ſi ſic aſcenderet tribunal, cùm de pietatis inſtitutione nihil anteà audiuiſſet, non priùs diſcuſſis malis, quas anticipauerat, notionibus, dicendi ſcientia, & vehemens ingenium, & contentio animi, ingentes ſpiritus excitante authoritate magiſtratus, non ſolùm erunt impedimen-

S. Menas ad eum venit.

to ad tradendam pietatem, ſed ſatis etiam erunt ad tam corrumpendam ciuitatem, quę in fide nupèr eſt plantata, & ad eius pia euellenda ſemina: moderato & honeſto habitu ingreditur ad Præfectum. Quem cùm compellaſſet, dixit: Gratia vni & magno DEO, eius enim, vt videtur, prouidentia nunc primùm tu excelſus & clarus, magna illa & prima regia vrbe relicta, ad hanc vltimam & paruam acceſsiſti, & cùm iam eſſet ſanctus de pietate ſermonem inchoaturus, vel potiùs malas de DEO anticipatas notiones priùs labefactaturus, Præfectus cùm & vnum DEVM audiuiſſet, & nè à calumniatoribus vocaretur in inuidiã, vt qui admitteret inimicos Imperatoris, & eos ſermone impertiret, & alioqui morum grauitate, & in ſanctum acerbitate, Imperatoris captans beneuolentiam, & ad emolumenta adſpirans, interrupto ſermone, eum iubet comprehendi & conſeruari in cuſtodia, tantùm dicens aſsiſtentibus: Si venerit dies craſtinus, ſciet hic ſolidus myſta Galilæi, qualis ego ſum amicus inimicis Imperatorum & deorum, & an ſit vnus Deus, an multi.

Sed ab illo iubetur abduci in carcerē.

Craſtino autem die ei propoſito tribunali, & ſpectante toto populo, & aſsiſtentibus ſatellitibus, ipſe præſidens iuſsit ſanctum aſsiſtere. Cum hoc autem factum eſſet, & læto vultu & interrito animo martyr adſtitiſſet, dixit Præfectus: Aequum eſt, o Mena, omnem hominem honorare reges, & regum deos colere, & præthereà grato eſſe animo in benefactores: aut ipſe apertè doce, quid ad hæc facere oporteat. Sanctus verò, Eatenùs, inquit, o Præfecte, grato eſſe animo oportet in benefactores, quatenùs & ei, qui eſt gratus, & ei in quem hoc fit, id fuerit vtile. Quandò autem contrà magnum vtriſque affert damnum, tunc oportet reiecta ea, quæ eſt cum damno, beneuolentia, ea præferre quæ conferunt. Reges verò honorare quidem ſanctum eſt propter poteſtatem & principatum. Quandò autem ij non ſunt recte & ſanè affecti in DEVM, qui eſt primus principatus, neque ei, vt par eſt, honorem tribuerint, non dixerim eos eſſe honorandos. Quinetiam eorum dii non ſunt temerè colendi, niſi priùs examinauerimus, an verè poſſint, quæcunque oportet DEVM poſſe: & num, cùm & ortum habeant & principium, fine quoquè careant & ſint immortales. Sin autem eis horum deſit aliquid, eos quidem oportet deſpicere. Quomodò enim fuerit Deus imperfectus? feruenti autem deſiderio & mundo corde quærendus eſt Deus, qui eſt verè Deus.

Siſtit ad tribunal.

Ego igitur, ut ipſe ſcis, o Præfecte, cùm & eſſem Athenienſis, & patriam legem iamdiù honorarem, & in tenera adhuc ætate amiſsis parentibus eſſem neſcio quomodò ſtudioſus & valdè laborioſus, ſtatui pcurrere omnem Græcorum fabuloſam doctrinam. Hoc verò à me breui eſt confectùm, omnemque eorum ſcientiam & artem accuratè percurri. Cùm vix tandèm autem accepiſſem, eſſe apud Chriſtianos quoque quaſdam ſcripturas, fuit mihi ſtudio eas legere. Cùm vero legiſſem, animaduertebam in eis tantam latére vtilitatem, quanta ne dici quidem poteſt: & eas conferens cum Græca diſciplina, inueniebam magnam differentiam, eaſque inter ſe pugnare quaſi ex diametro. In illis quidem virtutem & veritatem, in hac autem errorem & improbitatem. Nam quæ ſunt apud Chriſtianos quidem ſcripturę, inducunt CHRISTI virtutes Deo conuenientes, & alioqui ſimplices, diuinæque naturę, & ſibi conſequentes: Græcorum autem ſcripturæ, inducunt DEVM præditum humanis affectionibus & perturbationibus: & ſunt quidem plenæ mendacio, plenæ etiam turbulentis animi motibus: repletæ quoque intemperantia & immoderatione, habentes deos inter ſe pugnantes, victoſque & ſauciatos ab hominibus, in quos cadit interitus: & innumerabilibus aliis malis refertę & fabulis. Et ut ſemèl dicam, illarum quidem finis eſt ſalus, ex veri cognitione: harum autem apertus interitus, & deductio ad turpes probroſaſque affectiones, & inuentionem erroris. Quanuis vero ità ſe habeant ſcripturæ Chriſtianorum, non continuo decreui eas ſequi: ſed etiam CHRISTI virtutis quęrebam experientiam, vt facto docerer veritatem: & cùm incidiſſem in quendam, cui erant mutila membra corporis, & cùm hoc dixiſſem eſſe bonę fortunę, inuéni verbis diuinis factum quoquè eſſe conſequens. Poſtquàm ergo ſolùm Chriſti nomen dixiſſem ſuper illa membra mutilata, illa, protinus amiſſa mutilatione, perindè ac rursùs transformata, ad eam, quę erat in principio, traducta ſunt ſanitatem. Cùm ergo re ipſa & facto agnouiſſem Opificem, & Græcorum ac gentilium abiuraſſem vanitatem, baptizatus ſum, & me ſoli CHRISTO dedicaui. Ab illo autem tempore in hodiernum uſque diem, o Prȩfecte, morbos difficiles, & affectiones incurabiles, & quas ſolus poterat curare DEVS, citò & facilè curo, ſolùm Chriſti nomen inuocans. Eorũ verò, quæ dico, teſtis eſt mihi vniuerſus populus, & hoc quod circunſiſtit theatrum: nec poteſt dicere hęc eſſe falſa, & verba inania. Nam nunc quoquè licet ea, quę dicuntur, facto ipſo comprobare.

Christi doctrina longè diuerſa à Philoſophica.

Menas vt cognouerit Deum & baptizat' ſit.

Cùm ſic veritatem apertè explicauiſſet martyr, totus populus & vniuerſum theatrum ab hora tertia vſque ad ſeptimam, à lingua martyris quodammodò dependebant, & illius magìs ſermonem deſiderabant, quàm contumeliam. Et poſtremò cùm vidiſſent ipſum ſimul & deos Imperatoris refelliſſe & arguiſſe, & verum Deum demonſtraſſe, & ſimul illos producere teſtes ſuorum miraculorum, vno ore omnes: Nè labores, dicebant, ò bone Præfecte. Nam nos ipſi fuimus teſtes prodigiorum: ipſi fructum ſenſimus eius miraculorum. Nullum ſerpit mendacium, neque vlla fraus ſubeſt in iis, quæ ab ipſo fiunt, cognouiſſes ipſe quoquè veritatẽ, ſi ſimul adſuiſſes, & quòd non oportet alium exiſtimare & adorare Deũ, quàm eius Deum. Reueritus autem Præfectus ciuitatis fidentiam, & loquendi libertatem, & videns omnem ferè populum ad Chriſtum declinaſſe, & iuiſſe in athletæ ſententiam, & ſeruare, nè quid noui in eum audeatur: & partìm quidem non potens dicere contra veritatem, partìm verò etiam erubeſcens eum punire, qui veritatis verbum tam rectè tractabat, vt omnes qui aderant, ei parèrent & crederent, perturbatione plenus & triſtitia, iubet ſanctum rursùs includi. Surrexit ergò protinùs à tribunali, & dimiſit theatrum: & à certamine ſimul effluxit populus, & vniuerſum theatrum: & eorum omnium emanabat quidam ſuſurrus, martyrem laudibus proſequentium. Atquè ſanctus quidem erat incluſus: linguam autem ne ſic quidem habebat tacentem, & ab hymnis in Chriſtum abſtinentem. Liberaſti nos Domine ab affligentibus nos, & eos qui nos oderunt, pudore affeciſti. Aperuiſti in parabolis os noſtrum, & locuti ſumus propoſitiones ab initio.

Menas in cuſtodiam reducitur.

Pſal. 43.
Pſal. 77.

Præfectus autem reputans, quantùm ex prima quidem experientia eum condemnaſſet ciuitas, quantùm verò ſit eum etiam condemnaturus Imperator, cùm acceperit, & non parùm ſe affligens, propemodùm ſibi indicebat inediam. Cùm tamen apud ſe cogitaret ſomnia, & tota nocte ea mente verſaret, poſtquàm illuxit, audiuit verò cõgregatum rursùs eſſe theatrũ, & heſternam ſuperare hominum frequentiam deſiderio communis in dicendo contentionis, & athle-

tæ

tę probabilitatis, reliquarum rerum curam dicens eſſe poſthabendam, ſedit in tribunali, circunſiſtebant omnes ſatellites attoniti, & ſubijciebatur eius oculis quodlibet inſtrumentum factum ad torquendos homines. (ità enim iuſſerat Hermogenes, vt metum afferret martyri.) Poſtquàm ergò hæc facta ſunt, & introductus eſt ſanctus vinctus funibus, dicit Præfectus: Dic mihi tu execrande! Quanam fortuna fretus, eò proceſſiſti audaciæ, vt populo quidem perſuaderes, vt à poteſtate deficeret imperatoris: impudenter autem dijs detraheret, & tuam teneret ſentẽtiam; & ſic repentè tuæ linguæ mentique adhæreſceret: & conuictus es criminis peregrinæ à te introductæ religionis, & affectatæ tyrannidis? Ad hæc ſanctus: Quod tyrãnidem quidem, inquit, non affectem, moderatus hic, in quo me inueniſti, habitus ante me pro me reſpondit. Populum verò non ipſe perſuaſi deficere; ſed zelus Dei, qui per ſigna ab eis fuit agnitus. De tuis autem & Imperatoris dijs malè dixi, quòd oportet omnem hominem, cùm ratione & iudicio falſum depræhenderit, ipſum quidem execrari, adorare autẽ veritatem. Veritas verò, o Præfecte, apud homines, de qua non eſt dubitandum, eſt ipſe Chriſtus.

Siſtit coràm Hermogene.

Pręfectus verò dixit: Hoc tibi ità videtur, o demẽs. Quòd enim non oportet colere & adorare Crucifixũ, & quòd nugæ erant & inanes ſermones, quæcunque heri dicta ſunt, ea hoc patebit. Quandò enim, cùm ego aliquod tuum membrum execuero, aut exuſſero, tu qui Chriſtum adoras, non poteris id reſtituere, quomodò hæc viſus fueris alijs re vera dediſſe, quæ non potuiſti tibijpſi largiri? Ad hoc annuit vniuerſus populus. Sanctus verò dixit: Opto, o Præfecte, vt tu in me Chriſti facias periculum. Confido enim fore, vt ea depoſita, quam nunc tuſtines, dignitate, ipſe quoque cernaris vnus ex iis, quibus Chriſtus imperat. Pręfectus itaque & ſuam volens iram vlciſci: ſperans autem fore, vt propter ea, quæ dixerat, ſanctum in omnibus conuinceret, iubet carnoſam illam partem pedũ, ſuper quam collocata eſt vtraque baſis, gladiis excoriari, & ſic denudatis oſſibus, ſtare ipſum ad rogata de diis ei proponenda: vt ſic maximè laborum dolorumque acerbitate perculſus, ad danda reſpõſa & ſoluendas quæſtiones facilè impediretur. Sanctus autẽ, cùm ei immiſericorditer caro gladiis ſcinderetur, & vniuerſę, quæ circuncirca ſitæ erant, venæ ei rumperẽtur, & quicunque nerui motum adminiſtrantes congenerati erant, diuellerentur, parùm quidem ingemiſcebat, gratia quodammodò cedente, & athletam probante, quinetiam ei coronarum præbente occaſionẽ: (apertè.n. fructus laborum, ſunt coronæ.) Se.n. fortiter gerebat aduersùs dolores, tanquàm ipſa magis adeſſet, & ipſum ſuſtentaret, & leuaret ſenſum dolorũ. Poſtq̃ autem fuit dimiſſus è tormentis, protinùs exiliens ſanctus, ſtetit rectus ſuper ſola oſſa. Pes meus, pſallens, ſtetit in rectitudine: in eccleſiis benedicam te Dñe. Effluebat autem vndiq; ex eius veſtigiis magna vis ſanguinis: & ipſe quidem lætum habebat vultum. Florentem verò & vigentem habebat animam aduersùs pericula: liberam autem linguam ad vehementiùs arguendum, quàm priùs. Nullum autem eũ omninò terrebat inſtrumentum tormentorũ. Statim ergò manibus plauſit theatrum, tanq̃ parta victoria.

Vide crudele ſupplicij genꝰ

Pſal. 25.

Pręfectus aũt ſimul & cogitans vitare repræhẽſiones, & aduerſarium reddere veluti inermem & inutilem, iubet ei ſtatim amputari linguam ex ipſo gutture. Sanctus verò: Etiamſi, inquit, extinxeris pupillas meorum oculorum, ne ſic quidem ego offendam. Eſt enim lucerna meis pedibus lex Chriſti. Confido aũt, dicens, q̃ poſtquàm ipſe linguã amiſero, tunc tu linguã ſuſcipies, clara voce canentem Chriſti magnalia.

Poſtq̃ verò quadam machina & ſtudio lictorum, lingua martyri crudeliter euulſa fuit ex ore ſacro, & ipſi ferri aciẽ deorsùm inijcientes, eã iam excindebant, patiebatur vir generoſus, & angore plenus erat eius animus. Fortem tñ ſe præbebat, & ad Chriſtum totam ſuã dirigebat cogitationem. Poſtq̃ autem finem accepit tormentũ, defeſſum quidẽ erat ſancto robur corporis: ipſe uerò Chriſti deſiderio animo cõfirmatus, ſensìm ſublato capite, & multũ ſanguinem expuens, & defluxionibus totus effectus purpureus, confidenter oẽs fixis adſpiciebat oculis: & nutu Præfecto ſuũ in rebus aſperis animũ, & populo ſuã ſignificabat fortitudinem: & ſe non modo nõ cedere, ſed eam rem et delicias putare, & mortẽ ſitire. Præfectus aũt furore correptus, q̃ etiam ludificans ſupplicium, populum ſuis omnibus teſtẽ faceret ſuę magni animi virtutis, iuſſit protinùs eius quoquè excindi oculos. Poſtq̃ verò miniſtri ad hoc magnã adhibuere diligentiam, & ſtatìm, nulla cõis naturę moti miſericordia, tenẽtes ath letam, crudeliter eius ſacros effodiebant oculos, dolẽtis quidem, (Quidni n.?) & ſignificantis humanæ naturæ imbecillitatẽ: ferẽtis autem hoc quoquè fortiter, & caput, quotiès id ab eis remittebatur, inclinantis, & quodammodò Dño gratias agentis, q̃ talia ſit bona conſequi dignus habitus: Præfectus repentè animo affectus, & triſtitia motus ob ea, quæ videbat, cùm hoc ſolùm dixiſſet: Cras reliquũ corporis erit tradendum auibus, ut nullæ ad memoriam ſuperſint reliquię, & eum ſic iuſſiſſet ſeruari, ſurrexit è tribunali.

Lingua ſãcto martyri euellitur.

Oculi quoque effodiuntur.

Milites verò ſanctum adhuc modicùm ſpirantem abducunt, & coniiciunt in carcerem. Notũ aũt hora circiter tertia, cùm quaſi fulgur illuſtraſſet carcerem, accedit Chriſtus ad locũ, in quo proiectus fuerat Sanctus: primùm quidẽ eum cõplet fiducia & animi alacritate. Deindè linguam quoquè & oculos reformat, ut priùs. Deindè cùm pedes quoquè ſanaſſet, & ut ſemel dicã, eum ueluti mortuũ totũ denuo uiuificaſſet: Attẽde, inquit, tibiipſi, o Mena. Ego.n inquit, ſum Ieſus Chriſtus, ꝑꝑ quem es paſſus, qui neq; priùs ã te aberã, neq; longè erã à tuis certaminibus: ſed expectabã, ut tuus in me amor cognoſceretur à magiſtratibus & poteſtatibus. Qm̃ autem es cognitus, decætero ero tecũ, apertè te defendẽs. Hermogenem aũt Pręfectum, qui meo eſt infeſtus nomini, cras quidẽ habebis ſupplicẽ, paulopòſt ẽt ſociũ certaminis, vt tibi erit manifeſtũ, & qui ꝑ me vnà tecũ feret teſtimoniũ, promptoq; & alacri animo tecũ patietur, & ſimul coronabitur. Eſt enim mea indigorum clementia, ꝑꝑ ignorationem, eius in cognitione bonitatem, & bonorum operum effectionem pręterire. Hęc cùm dixiſſet, & ſanctum ei efflaſſet ſpiritum, eum replet omni lętitia.

Chriſtus ei apparens totum illũ ſanat.

Pręfectus autem qm̃ & ipſe erat ſolerti ingenio, & vir bonus: & beatũ quidẽ Menã ſciebat eſſe & doctũ, & genere clarum, & ex eãdẽ pręterea ortũ patria, media nocte cùm ſomnũ excuſsiſſet, & ab ira, q̃ tenebras offundit, ad ſe rediiſſet, & animo reputaſſet, qualia quidẽ Sãcto Menę intuliſſet ſupplicia: quantã uero ipſe contra attuliſſet fortitudinẽ & animi conſtãtiam, nihil quod puſillũ & abiectũ oſtenderet animum, aut paſſus, aut locutus: & q̃ is periiſſet, cuius ſapientię & ſtudio ſunt oẽs inferiores, (enim.o.iam exiſtimabat mortuũ, ut qui ad tãta non ſuffeciſſet, ſupplicia) & ſeipſum dãnans, q̃ non blãditiis eum potiùs induxerit; (benè.n. actum eſſet, ſi vel ſic eũ cepiſſet) oculos ſuffundit lachrymis, & deplorat iacturã. Decreuit ergò uel ſui viri tantã ueritus virtutẽ, cùm manè ſurrexiſſet, illius corpus publicè honorare, vt mortuos honorãt, qui ſunt eis ꝓximi genere: & ſic martyri pro iniuria, quã ei fecerat, ſatisfacere. Orto aũt iam die, qm̃ erat theatrum plenũ Alexandrinis, (fuerat enim congre-

gatum

gatum à præconibus, cùm ſic iuſsiſſet Præfectus) præſidens ipſe, iuſsit maximo honore è carcere ad tribunal deferri corpus martyris.

In carcere luce & duos Angelos conſpiciūt ſatellites Præfecti.

Cùm verò qui miſsi erant, ingreſsi fuiſſent carcerem, viderunt miraculum, quod erat ſuperius ratione & cogitatione: luce quidem plenum, obſcurum alioqui carcerem: duos autem viros, quorum forma non poteſt verbis exprimi, qui aſsiſtebāt quidem tanquàm ſatellites: vt milites verò, erant parati ad defendendum: Martyrem autem non ſolùm viuum, & conſeruantem illæſam corporis integritatem: ſed placidè etiam intuentem, & linguam mouentem, & iucundè

Pſal. 22.

pſallentem. Nam etſi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es Domine. Protinùs ergò viſione obſtupefacti, ſtetere muti.

Credūt in Chriſtū.

Cùm breui autem perſpexiſſent non eſſe fraudem & ſomnium ea, quæ videntur, ſed vigiliam & veritatem, & diuinam quandam poteſtatem, mutati exclamauerunt: Magnus Deus Chriſtianorum. Protinùs ergò procul abiectis illis enſibus militaribus, iudicis autem iram nihil facientes, & Præſides quidem ac Præfectus damnantes: damnantes verò etiam ipſum Imperatorem, crediderunt in Chriſtum, & ſtatuerunt deinceps manere apud ſanctum. Cùm autem ex eo contigiſſet diutiùs tardare milites: deſiderabat autem ciuitas quidem videre corpus fortiſsimi athletæ: videre verò etiam, quid eſſet euēturum, ſtabat theatrum, aduerſus ipſum Præfectum & milites indignans & tumultuans. Præfectus autem volens gratificari populo, poſtquàm cognouit nihil aliud eſſe, quod eis afferret moleſtiam, niſi militum moram diuturniorem, pluribus aliis diligentioribus militibus iubet, vt afferant martyrem. Cùm autem illi ipſi quoquè veniſſent in carcerem, & illas res omnes vidiſſent admirabiles: audiuiſſent verò martyrem apertiſsimè & expeditiſsimè differentem, & linguam disertè mouentem:

Alij quoquè milites credunt.

Viderunt autem milites quoquè ei, tāquàm Deo alicui animum adhibentes, admiratione pleni & ſpectaculo propemodùm reſoluti, ipſi quoquè ſtatim cognouerunt rē eſſe diuinæ virtutis, & toto animo crediderunt, nihil Præfecti curantes poteſtatem, & cum reliquis acceſſeruot.

Sanctus verò poſtquàm audiuit à militibus, iam totam adeſſe ciuitatem, magnificentem eum videre, & paratos eſſe omnes credere illius Deo, ſi, quæ in eū facta ſunt, tantùm viderint miracula: nihil cunctatus egreditur, habens etiam ſimul cum eo futuros milites. Cùm autem eum ad theatrum accedentem vidit populus adeò ſanum & integrum, atquè ſi nihil aſperum & moleſtum eſſet paſſus: audiuit verò eum quoquè canentem: Si conſtiterint aduerſùs me caſtra, non time-

Pſal. 26.

bit cor meum: ſimulatum & ſcenicum quendam eſſe actum ſuſpicabantur ea, quæ videbantur. Poſtquàm autem curioſiùs oculos coniicientes, agnouerunt illum eſſe Menam, oculis videntem, & lingua loquentem, & ingredientem pedibus, ſtatim omnes vna vo-

Populus Alexandrinus merè celebrat Chriſti virtutem.

ce: Fortis fuit, dixerūt, fortis ſunt Chriſti virtus, etiam aduerſùs ipſam mortem. Felix ciuitas Alexandrina, quę per vnum hunc virum hodiè tantam fraudem deprehendit, & pulchrè didicit veritatem. Dei ſolius citra controuerſiam eſt hæc poteſtas & virtus. Gloriare, ò orator, athleta veri Dei & Seruatoris, gloriare. Præfectus autem obſtupefactus rei nouitate & admirabilitate, & veritus, nè præter ſpem aliquid noui facere cogitaret theatrum, ſtatuit ſurgere. Poſtquàm verò vidit totum populum ferri quodam magno motu & impetu, & audiuit omnes clamantes: Mane, ò venerande Præfecte. Noli inuidere tantæ ciuitati rem maximam, nempe vt verum Deū agnoſcat hodiè, & rectā ingrediatur ad lucem veritatis: ipſe quoquè totus verſatur in contemplanda re admirabili, quæ acciderat martyri, & populo denunciat ſilentium. Cùm autem ſanctum iuſsiſſet ad ſe venire, vbi proximè fuit, eum animaduertit & cognouit. Nam ei quidē anteà videbantur ſomnia ea, quæ apparebant, vt qui Chriſti nōdùm habuiſſet experientiam. Poſtquàm autem & qui aderant lictores, & omnis alia ſatellitum caterua, quin etiam ipſe Præfectus, propriis manibus ſingula examinantes, cui contradici non poteſt, fidem cognouere miraculi, tunc omnes circumſiſtentes, & ipſe quoquè Præfectus obmutuit.

Cùm autem permultum trāſiiſſet temporis, multū verò ſtuporis excuſsiſſet Præfectus, & ad ſe rediiſſet, dixit ſancto: Dic mihi ò homo verè per Deum tuū. Quid hæc ſibi volunt? & quæ hæc ſunt, quæ videntur admirabiliter & præter opinionem? Poteſt enim hæc Deus ſolus facere, & non alius. Sanctus autem cùm breui &

Menas docet Hermogenem & alios, quæ noſtræ fidei ſunt.

principii expers Dei principium eos, qui aderant, docuiſſet, & quàm eſſet Crux neceſſaria & maximè ſalutaris, eſſet elocutus, & ad ſummā, vniuerſum ſuſceptæ carnis œconomiæ explicaſſet myſterium, ſubiunxit in fine: Deus ergò, ò Præfecte, cùm ſit bonus atque benignus, & propter ſalutem hominum in terram deſcenderit, nullum vult omninò perire ex omnibus, & à bonis æternis excidere: ſed quomodò mater poſt partū omninò quidem curam gerit filii: ſuſtinet autē, proptereà quòd ſit imperfectus, eius etiam contumelias, non ideò malè volens infanti: (vincitur enim à viſceribus, & valdè potiùs cupit videre eum, cùm peruenerit ad perfectionē, gloria aliqua & ſplēdore inſignē) ità etiam Deus noſtri quidem curā gerit poſt creationē, & tanquàm pater ſuſtinet ea, quæ in ipſum admittuntur delicta propter ignorationem: & à ſuis potiùs victus viſceribus, beneuolè ſe gerit & clemēter: nihil aliud deſiderans, quàm vt eius gloriā conſequamur, cùm in virum perfectum creuerimus ad menſurā ætatis ſpiritalis, ſicut nos docet Paulus, plenitudinis ipſius Chriſti. Poſtquàm ergò vidit vos Seruator à dæmonibus infeſcatos, tardare venire ad eius cognitionem,

Ephe. 4.

& ad æmulationem ipſum prouocantes in nō deis, & ad iram concitantes in veſtris ſimulachris, & nō formidantes eius vires & potentiam, veſtri curam gerens tanquàm filiorum, in me hodiè conuicit, & errorē veſtrorum cultuum, & zelum qui nō eſt ex cognitione, vt ipſi quoquè præſentes mihi cōfiteamini. Dicat ergò vnuſquiſque veſtrum, in me Chriſti reputans potētiā, quòd homo, qui iam ſpectabam ad ſenectutem, & magnam quidem corporis partem, omnes autem vires tormentis amiſeram, & periodè ac mortuus erā coniectus in carcerem, adſum nunc corām vobis integer, illæſus, nihil diminutus, tanquàm rurſus in lucē editus, & iterùm natus valentior: & ſi quis velit inuenire

Præclara ſunt hæc Chriſti miracula.

eum, qui eſt verè Deus, cùm agnouerit eum, qui mihi hodiè dedit linguam, & pedes, & oculos, eū quoquè eſſe credat, qui ab initio & alia, & ipſam lucem, & rationem, & motum rebus donauit mobilibus. Cùm ſis ergò intelligens, ò Præfecte, nè ſuſtineas ignorare eū, qui tui curam gerit, & tuam expectat conuerſionem. Oportet enim te quoquè ipſum ad Chriſtum accedere, ſicut etiam ab ipſo mihi fuit ſignificatū. Lætare autem, quòd ad bonū & æternum ſis regem acceſſurus, & ad martyrij ſtadium te mecum eauturus.

Præfectus autem, vt qui bonam haberet animam & gratiæ capacem, maximè verò cùm etiam gratia eius animæ oculos attigiſſet, cœpit intelligere, & partim quidem ex verbis, partim autem etiā ex miraculo, verum Deum & ſplēdorem pietatis paulatim admittere. Coniectans verò eam quoquè, quam priùs in nauigādo adſpexerat viſionem, & quemadmodùm Deus, qui apparuerat, vult eum connumerari cū ſuis mini-

ſtris & amicis, lætabitur quidē tanquàm de re magna: dubitabat autem, quemadmodùm qui tanto tempore errori adhæſerat, repētè dignus fuerit habitus, qui tali Deo fieret familiaris. Cùm ergò hæc apud ſe verſaret, diuina gratia eum adhuc magìs vocās ad agnitionem, et illuſtriora præbet ſigna veritatis: & videt ille cum quibuſdam paucis, duos viros ſanctum circunſiſtentes, fulguri forma ſimiles, alatosque, & iis qui videbant, magnum afferentes terrorem, vt qui eſſent parati ad eum defendendum: caput autem corona redimibant. Poſtquàm verò aliis quoquè communicauit id, quod cernebat, & inuènit eos eandem, quam ipſe adſpexerat, vidiſſe viſionem, cùm nihil eſſet quod dubitaret, conſtitit repentè, cùm è ſede exiliiſſet, & clamauit ad populum: Eſt hic reuerà veri Dei ſamulus, manu ſanctum oſtendens: & magnus eſt is, quem nos docet colere Deum verum: qui adeò quidem admirabiliter & contra opinionē proprios reſingit athletas: è cælis autem eis, vt videtis, tribuit victorias: & intelligentē eis opem ferens, eos defendit. Imprudens verò eram malis deditus dæmonibus, & volebam idipſum vobis perſuadere, qui rectè Chriſto volebatis parère.

Viſio Hermogenis.

Hermogenes diuinitus illuminatus, credit in Chriſtū.

Hæc dicens, paratus quidē erat currere, & prenſare pedes martyris: diù autem eum retinuit terror & ſpectaculum Angelorum. Atque repentè quidē euanuerunt Angeli: Ille verò accurrēs, & ſancti pedes appręhendens, ſuauiter deoſculabatur, & ei dicebat: Ora vere Dei ſerue: ora, quæſo per ipſam, quam prædicas, veritatem: Ora, vt ego quoquè indignus fiam ſeruus, & Deo tuo ſeruiā. Nunc ſenſi ex iis, quæ in te facta ſunt, ſpectaculis, quibuſnam vtātur ſatellitibus, qui germanè ad Chriſtū accedunt, & vndenàm eis & quales ſint laborum remunerationes: & quòd ſunt quibuſdā alienis & terribilibus ſtipati ſatellitib⁹, vt tu quoquè. Qui nos etiam tanquàm ſceleratos & profanos, viſu aliquandiù repellebant & amouebant. Tandèm autē vſi humanitate, tua nobis ceſſerunt ſanctitate & puritate: & vereor, nè me accedentem Chriſtus repulerit, rogantem, & hoc magnum, & quod noſtra merita ſuperat, poſtulantem, vt referar in numerum infimorum ſuorum famulorū. Verumenimuerò ſic quoquè præclarè mecum agi exiſtimo, ſi talem Deum aſſecutus, luam pœnas priſtini erroris & amentiæ.

Oſculatur pedes S. Menæ.

Sanctus autē: Bono animo eſto, inquit, clariſsime Præfecte: neque quicquam de clementia Dei dubitaueris. Ego enim, qui ex meipſo Dei feci periculum, & ſcio eum eſſe benignum & miſericordem, & qui ob vitia hominum mouetur miſericordia, confido quòd te non ſolùm non repellet accedentem: ſed hac etiā tua ſyncera ſuſcepta fide, ſcripſit iam nomē tuum in libro vitæ: & quātùm ego poſſum ſcire, ſtatuit vt tu per martyrium, diuinum eius nomen mecum glorifices. Cùm ſic dixiſſet, & intellexiſſet populum toto die manere ieiunum, & vidiſſet eum ſtare erectū præ admiratione eorū, quæ cernebantur, & velle adhuc manere, & eius vultum cernere, & ſermones audire, pollicitus eum manè affuturum, ſtatìm abijt, & dimiſit theatrum. Sed Præfectus ne ſic quidē ſuſtinuit diſcedere à martyre: ſed cum eo vacante tota nocte eſt verſatus, accuratiùs per catecheſim ab eo inſtitutus in verbo veritatis. Cùm autem eſſet manè, & tanta frequentia congregatus eſſet populus, vt nec eum caperet quidem locus theatri, vnà verò cum Præfecto aſſcenſurus eſſet ſanctus in concionem, magna multitudo gentilium ſancto dedita opera occurrens, tanquàm vno ore, Omnes nos, dicebat, credimus Deo, qui à te prædicatur, & iā omnia negamus, & ei ſoli militare & ſeruire conſtituimus. Cùm Deo autem gratias egiſſet ſanctus, & laudaſſet multitudinem propter celerem conuerſionem, & dixiſſet, quòd nec protinùs quidem credidiſſe cùm audiuerint, neque eſſe cunctatos animo dubitātes, apud Deum caret mercede: & quòd mox baptizati, futuri ſint participes donorū Chriſti, cùm vna cum Præfecto aſſcendiſſet, conſtitit.

Tota nocte diſcit à S. Mena fidem noſtram.

Multi gētiles credunt.

Poſtquàm autem intuens ad populum, Deus, dixit, vos ſuo perficiat ſignaculo, & reddat ſibi ad omne opus vtiles, iuſsit vnumquenque rogare & diſcere de Deo, quod vellet. Præfectus verò cum toto populo, De tuo, inquit, Deo nulla eſt nobis dubitatio, ô ſanctiſſime. Omnia apertè cognouimus, & omnibus, quæ à te dicta ſunt, credidimus. Vnum ſolùm petimus, vt Deo coniungamur, & familiares reddamur per baptiſmum. Cùm itaque conſenſiſſe Præfectum vidiſſet populus: Reuerà, dixerunt, nō eſt Deus acceptor perſonarum, vt qui propter moderationem & curam quam geſsit pauperum, reddiderit Pręfecto ſui cognitionem, & vero Dei cultu eum ſit remuneratus. Poſtquàm autem ex iis, quæ circuncircà erant, ciuitatibus affuerunt Epiſcopi quidam pij & religioſi, qui erant omnes tredecim: qui alii quidem ſolùm vt viderent certamina martyris: alii autem ideò è deſerto deſcenderant, vt viſitarent fideles, qui erāt in ciuitate, & allata quoquè eſſet aqua, cùm ità iuſsiſſet ſanctus, ipſe ſanctus cùm è loco excelſo deſcēdiſſet, & Præfectum quidem Inclinare caput Dei amantiſsimis feciſſet Epiſcopis, illos verò eius capiti aquam infundere, & dicere: Suſcipit lauacrum regenerationis Hermogenes in nomine patris & filii & ſpirituſſancti, ſic eum fecit baptizari coràm toto populo. Eo autē nomine populus Chriſtum multis laudibus eſt proſecutus.

Acto. 10.

13. Epiſcopi adſunt.

Hermogenes baptizatur.

Quoniam verò & Præfecti regeneratio cogebat feſtum celebrare, nec facilè poterat ſatisfieri tantæ multitudini, tunc quidem ſanctus dimittit theatrum. Deindè etiam conuerſus ad Epiſcopos: Non iuſtum eſt, inquit, vt eccleſia tanto viro priuetur, qui eſt tam ſtudioſus, & modeſtus, & tam ſublimi ingenio. Ea de cauſa propter multam in ſanctum reuerētiam, cùm accepiſſent Hermogenem nihil contradicētem, illi eum referunt in cleri numerum. Deindè cùm per ordinem eccleſiaſticos omnes gradus tranſiuiſſet, eum conſtituunt Epiſcopum ciuitatis. Qui etiam cùm poſt electionem die ſeptimo coegiſſet quicquid habebat auri & aliarum facultatum, & valere iuſsiſſet delicias & lautitias, & alia quibus delectantur eorum animæ, qui mundo delectantur, omnia dedit in manus pauperum. Deindè cùm etiam alia omnia paruifeciſſet, cum vniuerſa multitudine ſe armauit ad bellum gerendum contra dæmones, vt aduersùs quos gereret inimicitias propter priorem vitam, & eorum errorem vehementer perſequeretur: & cùm breui eorum fana & aras euertiſſet, & ſimulacra deieciſſet, vbiquè Crucem fixit, & in Chriſti nomine conſtruxit altaria. Atque turbas quidem poſteà ad eius pedes procidentes, & rogantes baptizari, baptizabat, tam multos quotidiè, vt nec facilè poſset eorum numerus comprehendi: dæmoniacos autem, aut qui ab aliis premebantur ægritudinibus, ſola Chriſti inuocatione, repentè liberabat à dæmone, & ab ægritudine: & docebat ſemper amplecti caſtitatem, & pium Dei cultum, humilitatemq; & charitatem, manſuetudinemque, & nil poſsidendi virtutem, & cæteras ſimiliter virtutes: ſeipſum proponens exemplar ijs, qui docebantur.

Refertur in Clerū, fitq; deindè Epiſcopus.

Vbiquè figit Crucem.

Multa facit miracula.

Cùm autem non multi dies præterijſſent, & tota ciuitate in vnam conueniente ſententiā, effecti ſunt omnes vnus grex Chriſti, vir quidā deditus falſæ religioni dæmonum, vnus ex Senatu, nomine Ruſticius, ciuitati inuidens & nobis Chriſtianis: & ſimul ebrietatem, qua vti ſolebant ad aras, & reliquam intemperantiam pluris faciēs, quàm eam, quæ eſt apud Chri-

ſtianos,

Nota Chriſtianorum veterũ abſtinentiam.

ſtianos, abſtinentiam & moderationem, ità vt erat ira percitus, magna celeritate currens ad Imperatorem, paucis narrat omnia: Abolitum eſt, dicens, omne ſacrificium: contumelia eſt affecta deorum magnificentia: euerſa ſunt templa: diruta ſunt omnia deorum altaria: & ad ſummam, refert deorum deletionem; & Præfecti mutationem: & quòd Præfectus Hermogenes, vetere beneuolentia & lucro ciuili inductus ab eloquẽte Mena, vniuerſo ferè perſuaſit imperio, vt declinaret ad Crucifixum: & iam quidem vbiquè ſecurè adoratur Chriſtus: eum autem ſecuta eſt tota Alexãdria. Hæc cùm dixiſſet, vt eum magis prouocaret ad iracũdiam, & ad pœnas de Chriſtianis ſumendas acriùs irritaret, adiicit: Niſi hoc tibi magnæ fuerit curæ, & à te quidem euertantur res Chriſtianorum, in priſtinũ verò ſtatum reſtituantur res deorum, ſcio fore, vt tuum quidem imperium citiſſimè euertatur: cõfirmetur autem regnum eius, qui dicitur Chriſtus.

Hoc cùm audiuiſſet Maximinus, fore quidẽ, vt ſuũ corrueret imperium, Chriſti autem regnum erigeretur: laudato quidẽ & honorato Ruſticio propter eius in ipſum & in deos beneuolentiam, efferatus aduerſus Præfectum & vniuerſam ciuitatem, & magis quàm expediret, indignatus, ſtatuit ille ipſe continuò proficiſci Alexandriam, magno ſtudio & apparatu, cùm bellicoſorum hominum, decem millia ad hoc iuſsiſſet ſequi, dicens: Vel ſola Imperatorum reuerẽtia motus populus, eos deos honore afficiet, quos illi cẽſent colẽdos, & ſe ab alia reprimet improbitate. Nam niſi ità eſſet, vt ipſe rerum ſtatus arguit, citra vllum ruborem mala fierẽt, & nec ſtuderet quidem latère aliquis. Attamen cùm deorum prouidentia fuero Alexandriæ, & hos ipſos vlciſcar, & meam corrigam ignorationem, procùl amãdans errorem in Crucifixum. Dixit, neque multũ temporis permiſit intercedere: ſed rebus omnibus publicis poſthabitis, magna celeritate venit Alexãdriam:

Maximinus Imperator venit Alexandriã.

& ſtatim iubet ſanctos comprehẽdi, & manè, tota vidente ciuitate, & manu aſsiſtente militari, ſedens pro tribunali, eos iuſsit nudos introduci.

SS. Menas & Hermogenes, nudi coràm illo ſiſtuntur.

Poſtquàm autem eos ſolùm vidit introductos, magna voce exclamans: O dii, inquit, quid hoc futurum eſt, quòd iſte, cuius tantam curã geſsi, & ei primos magiſtratus, quos nulli alii ex iis, qui nobis parent, mandaui, ſua ſponte omnia deſpexerit, & ad tam obſcurã & abiectam fortunam transfugerit, & comam etiã capitis ſibi ademerit, & nihilo meliùs ſit affectus, quàm mimi & ſcurræ, qui in ſcena riſum mouent. Propiùs verò accedens ad Hermogenẽ: Dic mihi, inquit, ò infelix, quanam de cauſa tibi commiſi totius terræ & maris imperiũ, & decreui, vt abſque ſucceſſore gereres magiſtratum: non vt diis quidem futurum beneuolũ, & nullo modo eos abnegaturum, & beneuolum quoquè nobis futurum, & vt hunc doctum & ſapientẽ virum, qui proſpero fortunæ afflatu præter æquum inflatus, & hinc lapſus eſt in errorem, arte & experiẽtia & verborum perſuaſione ad patriam reduceres religionem? Quidnam ergò te mouit, aut quidnam ſpectaſti, vt ſineres eum diutius verſari in vanitate, & nò ſolùm eum ab errore non reduceres, ſed eiuſdem malæ opinionis ei fieres ſocius: & tibi præterea caput, ò ſtolide, tonderes, & reputareris eſſe vnus ex iis, qui ſunt in theatro, hiſtrionib⁹? Cum eò iræ & acerbitatis proceſsiſſet Imperator, iracundeque & furioſè eos eſſet intuitus, benignè Deus adſpexit martyres: & repentè eis apparent Angeli, eos audacia replentes & viribus, & vngentes ad certamina: iubentes, nè timerent iram Imperatoris, vtpote quòd victoria ſit cum eis futura.

Nota quorum ſimiles ſint, qui eiuſmodi tõſura irridẽt.

Hermogenes autẽ ſtatim reſpondit: Si ſuſtines me patienter audire, Imperator ſapientiſsime, quanã de cauſa & quid ſpectans, primas quæ apud te reputantur felicitates lubẽs abiecerim, promptoq; & alacri animo ad hanc fortunã deſcenderim, vt velim videri ſtultus, & pauper, & ridiculus, & inglori⁹, & dici potiùs Chriſti: & ideò libenter accuſari erroris & ignorationis, & paratus eſſe & enſem, & ignem, & beſtias propter Chriſtum deſpicere: & pro illo potiùs mortem ſitire quàm vitam, toto meo teſtimonium ferente cõcilio, maximè verò re ipſa ſubiecta oculis, magnam veritatis curam gerens, & nè quid, quod ſit opportunũ, prætermittam, dicam id quod quæſiuiſti. Imperator autẽ, Ego, inquit, hoc omninò, & nihil aliud cupio, ſi nò ipſe falſum præfers veritati, hoc in maiori honore habens propter neceſsitatem.

Hermogenes reſpondet tyranno.

Hermogenes autẽ: Mihi, ò optime Imperator, me aduersùs Chriſtũ audacter & inſolenter gerẽti, & volenti quidẽ quos olim deos colere, tuam autem obſeruare potentiam, ſtudio fuit, vt ipſe quoquè ſcis, cum tanta ad ciuitatem venire pompa & apparatu: & virum quidem partim blanditiis, partim verò metu ad hanc, quæ vigebat, patriam reducere impietatem: vt te ne cum maiore quidẽ dixerim ad nos acceſsiſſe, & ne tu quidẽ, ſi affuiſſes, deſperaſſes virum poſſe vincere. Mihi autem feret teſtimonium vniuerſus hic populus, quam eram ab initio varius, blandiens, minans, terrens, in omnes deniquè ſpecies me transformans, vt virum abducerem à pietate. Ego enim ſtultus ignorabam, in qualem virum incidiſſem, quàm interritum & valentem, & qui liberam quidem habebat linguam ad reſponſa, animũ verò ad ferenda intentata ſupplicia, & omnia deniquè perpetienda parata, potiùs quàm ad Chriſtum abnegandum.

Sed vt alia omittam, cùm vidiſſem eum recuſare deos colere, & neque poteſtatẽ curare, neque ſuppliciorum aut tormentorum vllam ducere rationẽ: ſed tam probabiliter quidem, & ad perſuadendũ aptè cõtradicere, vt ego quidem ab eius ingenio vincerer: dij autem arguerẽtur: & ei vniuerſus ſuffragaretur populus, & eadẽ, quæ ipſe, ſentiret de religione: cogitaui eũ paulopòſt talib⁹ cruciare ſuppliciis, vt, ſi poſſem quidem, eum perfectè vincerem: ſin minus, eius quidem certè reprimerem promptum & alacrem animum, & dicendi facultatem impedirem. Viſum eſt ergò mihi, plantas pedum eius gladiis excindere vſque ad oſſa: quinetiam eius quoquè linguam excindere eloquẽtẽ, à qua omnia ſuperabãtur: præterea verò eius quoquè oculos effodere: vt propter oculorum quidem tenebras ocio deditus, fractus autem dolorum cruciatu, tardior quidem fieret ad reſpondendum, imbecillior verò ad contendendum. Atq; lictores quidẽ cùm primùm iubentem audiuiſſent, fecerunt vniuerſum. Ille autem homo continuò eſſe cõuictus, & nihil ampliùs ferens, quàm communis poſsit natura, miſſus in carcerem, erat planè mortuus. Viri tamen miſertus, (verũ enim fatebor) vt docti & mei ciuis, & ægrè ferens, quòd vir periiſſet tanta ſapientia præditus & eloquentia, ſummo manè afferri iuſsi corpus eius exanime, volens videre, quonam eius rediiſſet conſtantia.

Poſtquàm autem eum vidi accerſitum rectè ingredi, & purè intueri: deindè etiam eum audiui apertè diſſerentem, videbar mihi videre ſpectrum & inane ſomnium: & ſtatim clauſi oculos, deorum inimici vel ipſum ſimulacrum abhorrens. Cùm autem de ſede deſcẽdiſſem, & viſionem ſimul cum aliis curioſè indagaſſem: & non ſolis credens oculis, ſed etiam manibus examinans & contrectans, illum ipſum didici eſſe Menam, protinùs victus ſum à veritate, non falſum teſtẽ habens cõſcientiam. Verumenimuerò adeſt ipſe quoquè, ò Imperator: & dicat quidem populus cruciatus: curioſè autem ipſe quoquè inquire, vt volueris, cùm miraculum ſit tibi ante oculos. Dic verò

mihi per tuos deos,ò Imperator, Si quis vidiſſet Chriſtum,ſicut ego ipſe vidi,repentè totum hominem reformantem & animantem,& ex hoc quidem ſuam poteſtatem confirmantem, nempe quòd hæc quidé non ſunt alterius,quàm Dei, & quòd ipſe ſit, qui primum creauit hominem: pollicetur autem iis, qui illum ſecuti fuerint,in cælis quidem regnum æternum,hìc verò tantum poſſe,quantum ipſe ſolus. Si quis,cùm hæc & didiciſſet & vidiſſet,deſpiceret quidem talis Dei eſſe & dici amicus: deſpiceret autem poſſe omnia agere & mutare,quæ ſolus ipſe Deus, & cæcos quidem facere videre: claudos autem ſaltare: & mõtes mouere; & mortuos ſuſcitare: & vt ſemèl dicam, rem omnem mouere creatam ſolo verbo & nutu: Deindè etiam pignus habere,quòd lætabitur, & regnabit in æternum: Qui eum reliquiſſet,& clauſiſſet oculos ad tantã beatitudinem:elegiſſet autem veſtros deos colere,& eſſe Conſul & Imperator,quiſnam is tibi videretur? Non verè ſtultus,non emotæ mentis, & qui longè abeſt,vt intelligat quod ſit conducibile?

Gene. 1. Mat. 19. Iohan. 14.

Propterea igitur,ò Imperator, ego errorem, & fabulas veſtras,& deos abominatus,& abnegata hac omni,quæ videtur, felicitate,ad ſolum Deum acceſsi, & malui,vt ipſe dixiſti,eſſe infelix: potiùs videri ſtultus, quàm eſſe,eligens. Atque noſtra quidem ex iis quæ audiſti,iam didiciſti: Res autẽ Chriſti ſi velis experientia diſcere,nè cuncteris. Excogita citò in nos magnum aliquod & graue ſupplicium:&,ſi tibi fortè deeſt aliquid ad excogitanda ſupplicia, ego qui magna in his exercitatione ad ſummam proceſsi experientiam, ea quoquè quæ reſtant reuocabo in memoriam. Obijce beſtiis,deturba è præcipitio,mari obrue,terra infode, gladio ſcinde,igni combure, vnicuique membro appoſitum excogita ſupplicium. Sic enim ego quoquè paulò antè cæcutiés,feci meo luminari,& qui me deduxit ad veritatem, Menæ. Atque populus quidé,cùm tam artificiosè & liberè dixiſſet Hermogenes, admiratus eſt eius animi virtutem & dicendi facultatem. Imperator autem cùm nec aduersùs quæ dicta fuerant, poſſet aliquid dicere, (nam & populus teſtificabatur, & in conſpectu eius erat miraculum) & ſimul cogitans, quòd ſi ad dicendi veniret contentionem, ipſe quidem pudore afficeretur:eius verò dii refellerẽtur, animi dubius & dolore affectus,iuſsit ſancti manus & pedes,illas quidem ex humeris,hos autem ex genibus enſe amputatos,ipſo vidente,iaci in focum ignis. Deindè cùm ventrem conto percuſsiſſent,& omnia effeciſſent fluere, id quod reſtabat adhuc ſpirans iàcere eos iuſsit in fluuium,qui præterfluit ciuitatem. Lictores ergò nudos † enſes, & crudeliter intuentes, cùm eſſent vel ſolo adſpectu terribiles, ſanctum ſtatim circunſiſtentes,primùm quidem crudeliter manus, deindè rursùs quoquè pedes inmaniter amputauerunt. Ille autem laborabat quidem frequentibus confectus doloribus: adeò verò ſe fortem præbebat, acsi non ipſe pateretur, ſed alios potiùs videret affectos ſuppliciis.

Magna conſtantia & dicendi libertas S. Hermogenis.

Eius manus & pedes amputantur.

Videtur deeſſe tenẽtes, aut quippiam ſimile.

Poſtquàm autem vidit ſua membra igne redacta in cinerem, caput parùm attollens, & ad focum adſpiciens, Quàm felix ſum,inquit,quòd manus meas, quas aliquandò extendi ad deos alienos, & pedes, qui ambulauerunt in errore, Deus hodiè accipit vt oblata ei in ſacrificium. Protinùs autem milites, poſtquàm abſciſſæ fuerunt manus & pedes,ad ventrem ſe contulerunt:& conto quidem eum verberarunt, fluxerunt autem inteſtina. Ipſe verò iam quidem deficiebat,& imbecillum adhuc conſeruabat ſpiritum: tam generoſo autem erat & forti animo,quàm ſi modò cœpiſſet decertare. Cum eum ergò adhuc ſpirantem accepiſſent milites,ſicut iuſsi fuerant,in fluuio demerſerũt. Poſtquàm autem Maximinus de martyre Hermogene vix tandèm depoſuit ſolicitudiné, protinùs de beato Mena cœpit deliberare. Cùm verò timeret,nè,ſi cum eo diſſeruiſſet,(quoniã & miraculis & dicendi facultate exiſtimabatur eſſe ſupra hominem) ipſe quidẽ victus dedecoraretur: & eos etiam perderet,quos adhuc habebat errore implicatos,ſancti miraculis inductos ad veritatem: omnibus prætermiſsis, iubet vt cùm eum in obſcuro & tenebricoſo carcere incluſiſſent, primùm quidem vinctum manibus à tecto ſuſpenderẽt: Deindè etiã ab eius pedibus lapidẽ appènderent adeò grauem,vt vehiculo impoſitus, vix poſſet ferri: Deindè eum relinquerent,vt diuulſus violẽter moreretur.

Preclara eius fortitudo.

Dirè caditur.

In flumen mergitur

Atrocia in S. Menam ſupplicia ſtatuuntur.

Protinùs ergo ij, quorum eſt hoc munus, fecerunt quod eis fuerat imperatum:& ſic ipſum dimittunt ſuſpenſum, nullum omninò ſinentes eum videre ad cõſolationem. Sãctus autem cùm & capiti impoſitis vinculis, & deorsùm trahente pondere lapidis extenderetur, & ei propemodùm diſſoluerentur compages, nerui verò conuellerentur, & carnes dilacerarentur, & vt ſemèl dicam, omnis ei alia grauiter abrumperetur commiſſura, quandiù quidem vires corporis ſufſecerunt ad animi conſtantiam,grauiter quidem patiebatur,pſallebat autẽ aſsiduè: Vide humilitatẽ meã, & laborẽ meum. & illud, Nõ ſunt condignę paſsiones huius tẽporis ad futurã gloriã. Poſtq̃ autem planè ei conſumptis viribus, ſuam cõiunctionem omninò negauit natura,cùm dixiſſet, Gratias ago tibi, Domine, quòd tua bona perceperim: tanquàm pondere ſupplicij repẽtè ei voce repreſſa,in ſoporẽ reſolutus, tacuit.

Pſal. 24. Rom. 8.

Poſtquàm verò virique athletæ tanta conſtantia & fortitudine doſijt certamen martyrii, repentè affuerunt amantes & ſocii Angeli ad eos defendendos: & primùm quidem cùm martyris Hermogenis corpus è fluuii profundo ſuſtuliſſent,& repentè eum totũ integrum reſtituiſſent, & deindè etiã animaſſent, & dixiſſent ſe proficiſci ad Menam athletam,& ipſum hortati eſſent, vt conſequeretur, vbi parùm ingreſsi venerunt ad cuſtodiam, intrò ſtatim perrexerunt, viribus, quæ ſub adſpectum nõ cadunt, diſſolutis eis clauſtris. Hermogenes verò ſeipſum quidem mente agitans, & totum actum tacitè conſiderans, obſtupeſcebat: beatũ autem Menam etiam ſuſpenſum adſpiciens,& iam nõ ſpirantem ampliùs,& tormentũ cernens intolerabile, triſtitia afficiebatur. Vt verò eſſet attentus & videret, hortati Angeli, ſtatim cum quodam honore & reuerẽtia ad ſanctum accedunt. Relaxatis autem vtriſq; vinculis, cùm,quam ſuſtinuerat, membrorum iũcturam compegiſſent & ſanaſſent,& eũ magno gaudio & alacri animi ſtudio repleuiſſent, ſtatim quidem ſoluunt Hermogenis mœrorem propter magnum Menam. Cùm autem vſque ad matutinum cum eis eſſent verſati, & ad pericula ſubeunda eos magis acuiſſent, & iuſsiſſent eos feſtinare ad mox eis mittendas coronas, & polliciti eſſent ſe ſimul adfuturos, & certamina vnà eſſe adituros vſque ad tempus coronarum & victoriæ renunciationem: & deindè etiam eis pacem dediſſent,& fauſtum victoriæ nuncium eis ſignificaſſent, ſtatim ab eis receſſerunt.

S. Angeli vtrumque reſtituũt.

Imperator autẽ cùm ſummo manè iuſsiſſet aperiri theatrum,& ad eum omnẽ conuenire populum, ſedit pro tribunali. Quoniam autem acceperat totam ciuitatem crediſſe Chriſto: deliberando verò & conſultando ſtatuerat eſſe quidem inutile eam relinquere impunitam: rursùs autem inconſideratum & à ratione alienum, condemnare omnes,vt puniantur: ſimulans ſe totum ignorare, dixit: Quòd vos quidem qui adeſtis, deos quidé ſacrificiis & aliis libaminibus, nos autẽ Imperatores reuerentia & timore & in aliis rebus obedientia colere ſtatueritis, ex multis aliis intellexi.

Impia & blaſphema Tyranni ad Alexandrinos oratio.

tellexi. Quòd autem non ſtatim repugnaſtis & reſtitiſtis illis execrandis, qui Crucifixi res auſi ſunt docere, & non ipſos ante nos lapidibus obrueritis, exiſtimo deos ea hoc iram non leuem concepiſſe. Ego igitur, qui & ipſos deos cupio vlciſci, & nullum veſtrum in diuinitùs immiſſam incidere calamitatem, iubeo ciuitatem & vos omnes priuari ijs, qui vtriſque olim fuerunt attributi, honoribus: vt ſciatis & ex his pœnis vobis impoſitis, & ſtultorum illorum ſupplicijs, quòd quandò Iudex, qui non fuerit ipſe præoccupatus, non vult ſuam prodere ſententiam, & prodigia facere cum his hiſtrionibus, nunquàm poteſt opem ferre Crucifixus, aut liberare a malis: ſolùm autem hoc poteſt, certam mortem & extremam infelicitatē procurare iis, qui parent. Eorum quæ dico, fidem vobis poſſunt facere deceptores illi & præſtigiatores Hermogenes & Menas, vterque ipſorum ante tormenta pollicentes ſe eſſe alios à mortuis ſuſcitaturos: à me autem breui, vt oportebat, graui morte vita priuati, ne ſibijpſis quidem poſſunt opem ferre. Vbi autem nunc eſt plani illius Chriſti virtus?

Plani, id eſt impoſtoris.

Poſtquàm ergò ad tantam blaſphemiam proceſsiſſet Imperator, multo tumultu plenum erat theatrū, eius maledicta omnibus ęgrè ferentibus, & iam res nouas moliri ſtatuentibus. Cæterùm cùm à præconibus factum eſſet ſilentium, & rurſùs dicturus eſſet Imperator, quę erant ex ſui animi ſententia, repentè totum adſpiciens theatrum, cùm vidiſſet ſanctos, qui in medium tribunal deſcenderant, (exinopinatò enim apparuerant) vna velutì lingua & vno ore omnes exclamauerunt: Vnus verè eſt Deus, Deus Chriſtianorum. Hoc acto, quidam Eugraphus, qui ipſe quoquè in Gręcorum doctrina erat exercitatus, rempublicam autem adhuc gerentis Menæ fuerat miniſter: Is ergò cùm tūc eſſet vnus ex iis, qui erant in theatro, & videret quæ fiebant, cùm vidiſſet miraculū, & eſſet velutì zelo accenſus, & ſe diuinæ Crucis ſignaſſet ſignaculo, & animi fortitudine & audacia eſſet repletus, in medium proſiluit, & audacter Imperatori, Ego, ò Imperator, inquit, ſum Chriſtianus, & tua iuſſa reſpuo & execror, & non abiuro religionē, & iam tibi ſum propter Chriſtum propoſitus, nulla mearum carnium motus miſericordia. Nè exiſtimes autem fore, vt minis vel blanditiis me ſis omninò ſuperaturus, ſed neque vllum Chriſtianorum. Nobis enim mors quidem eſt vita, quæ cū vobis agitur impiis. Verè autē vita eſt mors, quæ pro Chriſto ſuſcipitur. Et ſcio quidem, quòd tanquàm leo rugiens in hanc aſcendiſti ciuitatem, quærens ira corripere, & cultu ſimulacrorum Chriſti gregem diſcerpere: & quòd hodiè quoquè ad nos proſiluiſti cum eadē ſpe & armis. Sed te auerſabimur, & audacia, qua impellimur ad mortem libenter ſuſcipiendam, & pietate immutabili, tanquàm doloſam aliquam vulpem, quæ ludit maximè ridiculè.

Vſitatiſſimum ſemper Chriſtianis fuit ſignare ſe Cruce.

Hæc cùm audiiſſet Imperator, & eſſet ei cor ira accenſum, & iam eſſet emotæ mentis ex ſtupore miraculi, velutì oblitus ſe eſſe Imperatorem, è ſede deſiliens, cùm inſana manu cuiuſdam eorum, qui propè erant, ſtrinxiſſet enſem, multa & certa vulnera affert Eugrapho: & ſic per ſe interimit prope tribunal virū fortem martyrem: primùm quidem ſtantem citra vllum timorem, & ferentem plagas, & vel in ipſis arguētem Imperatorem: poſteà autem in terra iacentem firmo & conſtanti animo, & Deo agentem gratias, ꝙ primus aliorū ad eum ingrederetur: & non vno ictu, ſed multis finem acciperet, vt dignus pluribus haberetur coronis. Qui cum & has plagas acciperet, & has voces ederet, expirauit. Temulentam autem adhuc habens animam Imperator, quòd ira victus, ſic ad militare deſcendiſſet miniſterium, cùm rurſùs reuertiſſet ad ſedem, aliquandiù manens cogitabūdus, cognouit ſe per impudentiam dubitationi attuliſſe remedium, & ſpecie oppugnaſſe veritatem. Cùm repentè ergò ad ſe rediiſſet, & ſe ad ſanctos conuertiſſet, Iuro, inquit, deorum potentiam, me multa quidem alia ſperaſſe videre inopinata: tales autem me viſurum eſſe magos, nunquàm ſum opinatus. Sed quid noui facere videmini, arte magica & pręſtigiis populum à ſe facientes diſcedere, & ſimpliciores abducētes à deorum poteſtate, & mori pro Crucifixo tam facilè perſuadentes? Ego itaque, qui vos miſeros ſum optimè expertus, mox apertè oſtendam vel vos eſſe ſpectra, vel hanc ementitam membrorum veſtrorum reformationē, eſſe fraudem oculorum, & apertas pſtigias.

Tyrannus non ferens libertatē Eugraphi, eum ſuis manibus interficit.

Sancti autem dixerunt: Conſequentia dixiſti, o Imperator. Nam quoniam mens quidem tua eſt infatuata, cæcutit autem anima, cor verò eſt excæcatum: meritò rei quoquè admirabilis veritas, præſtigię eſſe videtur & deceptio. An non enim apertè cęcutis, qui ijs non credis, quæ ſunt vel luce clariora? Quòd ſi qđ etiam de iis, quæ vides, dubitas, in nobis adhuc ipſis diligenter inquire veritatem. Sin autem ſęuis minis, vel bonorum promisſis, etiamſi ipſum dixeris imperium, quod res eſt apud uos maxima & beatisſima, exiſtimas nos a noſtra traducere ſententia, falleris, ò Imperator. Nam tu priùs, mutato errore, Chriſtum cōfiteberis, quàm nos à veritate deficientes, falſo ſimus adhæſuri. In nos ergò pronuncia ſententiam, rectè ſciens, quòd quicquid decętero dixeris aut feceris, à te fiet inaniter, & ab eo, quem tibi proponis, ſcopo longè cadet: Imperator autem cùm & ex ſe quidem intellexiſſet veritatem, maximè verò eam cognouiſset ex ſtupore & admiratione eorum, qui adſtabant, (Sanctos.n. tangentes, & manibus cōtrectantes obſtupeſcebant) timens nè populus, cuius iam erant animi perſuaſi a rei euidentia, illo reſiſtēte manifeſtæ veritati, aliquid noui in eum ageret, cum hinc ſolùm iuſsiſſet eis amputari capita, ſurrexit è tribunali. Poſtquàm autē ſancti cum ijs, qui eos ducebāt militibus, & toto populo ad locum venerunt, ſtantes & manus ſimul & oculos in cælum tollentes, in conſpectu omnium ſatis diù ſunt precati ciuitati, & Chriſtianis omnibus, & Eccleſijs quietem & tranquillitatē, & vt nemo, qui eorum eguiſſet auxilio, reuerteretur inanis. Deindè poſt precationem ſe inuicem amplexi, dataq; pace & ſalutatione, porrectis collis, vterque eorum à milite, cui id obtigerat, beatum finem accepit.

Decollantur ſancti martyres.

Quoniam autem magnus Menas adhuc viuus petierat ab Imperatore, vt eius corpus deponeretur Byzantij, (De eo autem mandauit etiam iis, qui tunc erāt fideles, & erant ei alioqui familiares, dicens eam ciuitatem ſibi eſſe attributam ad habitandum) ei inuidens Maximinus vel ipſam ſepulturā, iuſsit capſam cōſtrui ferream, & in ea imponi corpora martyrum: deindè etiam in maris profundum tranſmittere: nè fortè, dicens, aliquid de iuſtis faciēdis Galilæis prædixerit: & vt ſic eius excideret prædictio. Qui ad hoc ergò inſeruiebant, cùm eſſent vniuerſum diligenter executi, in arca ferrea ſanctorum corpora in mari demerſerunt. Imperator autē, cùm nec ciuitatis ferre poſſet ſcōmata, & ſimul intellexiſſet populum in eum efferri audacia, & dubitaret, nè temerè & periculosè aliquid in eū iniretur, ex ea iter ingreſſus eſt versùs Byzantiū, metu & pudore affectus. Cùm hic ergò fuiſſet rerū exitus, fit rurſùs etiam aliquid, non minus prioribus.

Tyrānus timet ſibi ab Alexādrinis

Imperatorem equitātem præuenit capſa, quę ferebat corpora martyrum, quæ & tanta erat, & ferrea, & per mare nauigabat. Nam cùm diuina quadam virtute celerrimè è fundo emerſiſſet, & fluctꝰ marinos peruaſiſſet, ſecūda aqua nauigabat, & celeritate par volu-

Inſigne profectò miraculum.

eribus currebat Byzantium:& eũ, qui cõdẽnauerat, oẽ habitaret ciuitatem, ea quæ fuerat condemnata, magna præuenit celeritate. Poſtquàm autẽ diuina quædam apparitio ciuitatis Epiſcopo facta eſt media nocte, quæ ſignificabat & mox affuturos martyres, & iubebat eũ properare ad litora, quæ ſunt in arce, vt eos deſcendentes è mari ſtatim exciperet: cùm hac ipſa hora noctis congregaſſet eos, qui ex clero ſimul aderãt, & quoſdam pios & fideles, cum eis perrexit ad litora, quæ ei oſtenderat is qui apparuerat. *Viſio.* Cùm autem verſùs mare intenderent oculos, repentè vident lucem, tanquàm columnam è cælo vſque ad mare peruadentem, & in quadam cymba quodammodò fundatam: duos verò viros adſpectu præclaros, ex vtráque parte honorificè & venerabiliter appropinquantes. Idipſum autem quod videbatur, appellere ad portus, in quibus illi ſtabant.

Poſtquàm verò paulatìm fuit propiùs, & iam cognitum fuit, eam eſſe arcam & non nauem, conſiderãtes eam, neque cùm vndæ erant conuexæ, reſilire: neque cùm rurſus concauæ, delabi: & ſine remis & clauo ingredi, & ex aduerſo virorum illorum nauigare: lucemq́ue eſſe multam & ſplendidam, & tantam, vt nõ minus quàm Sol locum illuſtraret: & viros illos in ſe ferre quidem ſigna cuiuſdam diuinæ & admirabilis naturæ, qui ipſi quoquè quodammodò pedibus ingrediebantur per aquam, & deducebant capſam cũ quadam reuerentia: omnes metus & horror inuaſerat. Atque Angeli quidem capſæ ductores, cùm iam fuiſſent in conſpectu eorum qui adſtabant, cùm tantùm viſi eſſent & appropinquaſſent, quantum ſatìs erat ad mandandum, vbì nunc quidẽ martyres ponere oporteat, propter Imperatoris amẽtiam, & vbì paulò pòſt propter eorum voluntatẽ, & quæ, & quemadmodùm facere oporteat, repentè ex eorum oculis receſſerũt. Epiſcopus autem, & qui cum eo aderãt, primùm quidem arcæ circunfuſi, eam amplectebantur: poſtquàm verò intellexerunt eam eſſe totam ferream, eos ſtupor inuaſit, conſiderantes quonam modo ſupra tam tenuem nauigauerit ſuperficiem, non omnino obruta. & tunc quidem, cùm eam ſuprà in arcem detuliſſent, in occulto quodam templo abſconderunt, ſicut iuſsi fuerant.

Poſtquàm autem ſtatìm reuerſus Maximinus, & e veſtigiò plaga diuinitùs immiſſa percuſſus, priuatus fuit oculis, & ſimul ab Angelis flagellatus, vt ipſe ſuis dixit familiaribus, paucis pòſt dieb⁹ expirauit: cùm poſt plagam & flagella tantum vixiſſet temporis, quantum ſatis erat ad aperiendum arcanum iis, qui ad ipſum genere attinebant: nè latèret Dominus iudicia faciẽs, & diuina iuſtitia etiam hic malos puniens: adhibita audacia Epiſcopus, conſiderans ſolam fidem ſufficere ad auxilium, magno ſtudio & honore tranſferens fortiſsimorum martyrum Chriſti corpora, proptèr mœnia arcis ea depoſuit, *Nota quid antiquitas ſenſerit de martyribus.* cuſtodes quidem ciuitatis, nauigantium autem conſeruatores: eorum, qui ſunt in morbis & calamitatibus, certiſsimum ſolatium, ad gloriam magni Dei & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

SERMO DIVI EPHRAEM, DIACONI Eccleſiæ Ediſſenæ, de laudibus ſancti Ioſeph Patriarchæ, Ambroſio Camaldulenſi interprete. Extat in operibus eius.

DEVS Abrahã, Deus Iſaac, Deus Iacob, Deus magne atq; admirabilis, qui etiam elegiſti ſemẽ ſanctorum ſeruorum tuorum diligentium te, largire, clementiſſime, vt fluant in me gratiæ tuæ fluenta largiſsima, quò dignè valeam præclarum ac maximũ præbere ſpectaculum pulcherrimi atq; caſtiſsimi Ioſeph: qui ſemper baculus fuit, cui inniteretur patriarchæ Iacob profunda & veneranda ſenectus. *Decemb. 11. vt quibuſdã placet.*

Hic enim profectò, hic ſanctus puer à prima ſtatìm ætate, Chriſti & primum, quo ad nos ex Virgine prodiit: & ſecundum, quo ſummo pauore concutiet omnia, ſignauit aduentum. *Ioſeph, typus Chriſti.* Itaque, chariſsimi mei, à Chriſto dilecti fratres, conſtantes & alacres animo ſimus, vt honeſtiſsimi pueri facta tam grandia, ſuſpenſis mentibus inſpicere atque audire poſsimus. Equidem, fratres mei, hunc adoleſcentulum non modò honeſtiſsimum dixerim, ſed omni digniſsimum admiratione, pudicitiæ fontem, victoremque libidinum, ac trophæum mirabile de hoſte referentem. Vndè & futuri illius Saluatoris aduentus figura præceſſit. Quiſque igitur abijciat ex animo omnem terrenarum rerum curam, & cum deſiderio ſuſcipiat dulcia carmina. Sunt enim ſpiritalia cantica, quæ lætificant animam. Sicut enim Dominus noſter de ſinu Patris, vt nos omnes redimeret, miſſus eſt: ita & puer Ioſeph à patre directus eſt, vt ſuos reuiſeret fratres. *Gene. 37.* Et quemadmodùm illi, ſimul atquè inſpexerunt appropinquantem Ioſeph, cœperunt aduersùs eum cogitare nequitiam, *Ibidèm.* & quidem cùm illis pacem à patre perferret: ità & Iudæi duro ſemper corde, mox vt Saluatorem viderunt, dixerunt: Hic eſt hæres, venite, occidamus eum, & noſtra erunt omnia. *Mat. 21.* Et ſicut fratres Ioſeph dicebant: Occidamus eum, & euademus ſomnia ipſius: ità & Iudæi: Venite, inquiunt, occidamus eum, & obtineamus ipſius hæreditatem. Ioſeph fratres comedentes vendiderunt, quem propoſito & voluntate necauerant: eodem modo Iudæi execrabiles, Paſcha manducantes, Saluatorem occiderunt. *Gene. 37.* Deſcenſus in Aegyptum Ioſeph, Saluatoris ſignat ad noſtra deſcenſum. Sicut autem Ioſeph intra thalamum incluſus, omnem peccati vim magno vigore calcauit, atque aduersùs Aegyptiam dominam ſuam, coronas victoriæ clariſsimas retulit: ità & Dominus ac Saluator animarũ noſtrarum ad inferni claustra deſcendens, dextera ſua omnem illic atrociſsimæ mortis, & eatenùs inuicti tyranni potẽtiam ſtrauit, atque deſtruxit. *Ibidèm.* Quoniam verò peccatum ſuperauerat, Ioſeph in carcerem ſeruandus includitur, donèc tempus coronæ percipiendæ veniret: ità & Dominus, vt peccata mundi omnia tolleret, in monumento reponitur. *Ibidèm.* Ioſeph biennij tempus egit in carcere, magna ibì cum requie ac libertate verſatus: & Dominus noſter triduum in inferno permanſit, vt potens, & corruptione intactus. *Gene. 41.* Iuſſu Pharaonis Ioſeph placidè ex carcere, vt veriſsimus Chriſti typus, educitur, ac ſomniorum fidelis interpres futurã frugum vbertatem facilè ſignat: at verò Dominus noſter ex mortuis propria virtute ſurrexit, inferniſ ſpoliis captis, reconciliationem noſtram Patri offerens ſuo, reſurrectionemq; prædicans, & æternã vitam. *Ibidèm.* Ioſeph, accepta ſuper

per omnem Aegyptum poteſtate, in curru Pharaonis
Actor. 1. ſedit: Res autem noſter ante ſecula, atq; Saluator, aſ-
ſcendens in nube lucida in cęlum, ad dexteram Patris
cum gloria ſedet, vtpotè vnigenitus filius. Cùm verò
in Aegypto regnaret Ioſeph, accepta contra inimi-
Gene. 42. cos ſuos poteſtate, adducuntur ſpontè illius fratres
ante eius ſolium, quem addixerant neci: ingrediun-
turque cum metu ac tremore, vt adorent in conſpe-
ctu eius, qui ab illis in mortem venditus fuerat: &
cum timore prócidunt coràm Ioſeph, quem ſuper ſe
regnare noluerant. Agnitus verò ille fratribus ſuis,
vno verbo oſtendit homicidas. Quod illi audientes,
attoniti, & pauore perterriti ſteterunt, obtutibus hu-
mi depreſsis, confuſione pleni, & loqui minimè audẽ-
tes, neque omninò quicquam habentes, quod in excu-
ſationem ſui ſceleris afferre poſſent, recognoſcẽteſq;
apertè peccatum ſuum. Putarant infelices, qua illum
hora vendiderant, eum eſſe iam mortuum, dum re-
pentè is, qui fuerat ab eis peremptus, magna fretus
poteſtate, ſuper illos regnare deprehenſus eſt. Ità &
in die illa terribili, cùm venerit Dominus in nubibus
aeris, ſedebit ſuper ſedem regni ſui, adducenturque
vincti coràm illo ab Angelis terribilibus omnes ini-
Luc. 19. mici eius, qui eum ſuper ſe regnare noluerunt. Arbi-
trati enim tunc ſunt impii Iudæi, illum, ſi crucifixus
eſſet, quaſi hominem eſſe moriturum, non intelligen-
tes miſeri, Deum illũ eſſe, qui, vt ſaluaret animas no-
ſtras, aduenerat. Ac ſicuti Ioſeph dicebat palàm fratri-
bus ſuis, terrens eos, ac pudore ſuffundens: Ego ſum
Gene. 45. Ioſeph, quem vos vendidiſtis: ecce nunc regno etiam
Mat. 24. nolentibus vobis: ità & Dominus Crucem oſtendet lu-
Zacha. 12. cẽtem ipſis crucifixoribus ſuis, recognoſcentq; ipſam
Crucẽ, & filium Dei à ſe crucifixum. Vidiſtis, vt Ioſeph
in carne figura certa fuerit Domini ſui? Quoniam ve-
rò à puero effloruit ipſius virtus, agè hinc iam initium
ſumentes, ipſius geſta enarrare pergamus.

Hic nempe beatiſsimus, decẽ & ſeptem annorum
tẽpus in domo patris gratia ſublimis virtutis enituit,
proficiens quotidiè in timore Dei, in honeſtate pro-
Gene. 37. poſiti, & honore parentum. Cùm verò in fratribus
ſuis deprehenderet iniquitatẽ, modicè illam annun-
ciauit patri. Re enim vera virtus ſemper ab iniquita-
te diſſentit, neque illi congruere poteſt. Huius rei gra
tia illum oderant fratres, quòd ab eorum ſcelere alie
nus eſſet, virtutique puer operam daret. Habens au-
Ibidèm. tem habitantem in ſe Deum ſanctũ, cernebat in ſom-
nis, quæ ſibi ex diſpoſitione ſummi Dei euẽtura erãt.
At pater Iacob cùm ignoraret fratrum odium clan-
deſtinum aduersùm Ioſeph, ſimplici animo diligebat
Ioſeph, virtutum flore ab ipſa prima ætate vernan-
tem. Paſcentibus autem illis oues in Sichem, conti-
git Ioſeph eſſe cum patre domi. Pater autem Iacob
abſentium filiorum affectu patrio curam gerebat. Di-
Ibidèm. xit ergò ad Ioſeph dilectiſsimum filium ſuum: Veni,
fili, perge ad fratres tuos, & diligenter addiſce, an re-
ctè valeant ipſi, & greges: citoque rediens, renuncia
mihi. Accepto patris mandato, Ioſeph pergebat gau-
dens ad fratres ſuos, deferens pacem ex perſona pa-
tris, nullaque eum de illis mordebat ſuſpicio. Profe-
ctus igitur, oberrabat in ſolitudine, fratribus ſuis, eo-
Ibidèm. rumque paſtoribus minimè inuentis. Cùm verò mœ-
rens ac triſtis incederet, occurrit illi homo, viamque
monſtrauit, quæ ducebat ad fratres. Vbi autem eos
procùl adſpexit Ioſeph, lætior aduolat, amplexu om-
nes nimio amore deſiderans. Illi autem poſtquàm eũ
appropinquare viderunt, quaſi feroces beſtiæ, de oc-
cidendo eum tractare cœperunt. Ibat igitur Ioſeph,
velut innocẽs agnus, manibus atrocium luporum di-
ſcerpendus. At vbi ad eos peruènit, placidè illos ac
blãdè ſalutauit, vt ſeſe haberent, ex perſona patris in-
terrogans. Verùm illi inſurgentes continuò, tunica
illum, qua indutus erat, exuerunt, & ſinguli ſtridebant
dentibus in eum, viuum abſorbere cupiẽtes, truceſq;
& immites, vt odio ſuo ſatisfacerent, honeſtiſsimum
illum ac ſanctum puerum, varia cæde affligebant. Cer-
nens autem Ioſeph ſeipſum tot malis expoſitum, (nul-
lus enim prorsùs erat, qui miſereretur) ad preces ſe &
lachrymas, gemituſque conuertit, & extollẽs vocem,
obſecrabat eos, dicens: Vt quid, fratres mei, ità iraſci-
mini? Deprecor vos omnes, ſuſtinete modicùm, *Oratio S.*
dum loquar. Mater mea defuncta eſt, & pater Iacob *Ioſeph ad*
eam nunc vſque quotidiè luget, & vultis luctum aliũ *fratres*
afferre patri noſtro, priore adhuc vigente, & necdùm *ſuos.*
ſedato? Obſecro vos omnes, nè me à Iacob patre meo
ſeparetis, nè deſcendat ſenectus eius cum mœrore ad
infernum. Adiuro vos per Deum Abraham, Iſaac &
Iacob; qui ab initio vocauit Abraham, & dixit ei: Exi *Gene. 12.*
de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris
tui, & veni in terram bonam, quam ego oſtendam ti-
bi: & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cæli, & ſi-
cut arenam maris, quæ eſt innumerabilis: per Deum
excelſum, qui dedit Abrahæ tolerantiam promptè of- *Gene. 22.*
ferendi in ſacrificium filium ſuum vnigenitum Iſaac, *Ibidèm.*
vt reputaretur ipſi Abrahæ in gloriam: per Deum, qui
eruit Iſaac de morte, dãs pro illo arietem in holocau-
ſtum acceptabile: per Deum ſanctum, qui dedit bene- *Gene. 27.*
dictionem Iacob ex ore patris ſui Iſaac: per Deũ, qui *Gene. 28.*
deſcendit cum Iacob in Charran in Meſopotamiam, *Gene. 32.*
vndè exierat Abraham: per Deũ, qui liberauit Iacob
ex omni anguſtia, & dixit ſe daturum ei benedictio-
nẽ: nè, quæſo, deſtituar patre Iacob, nè ità me lugeat,
ſicut luxit Rachel: neque rursùs contenebrentur ocu-
li eius, qui horis ſingulis opperitur reditum meum, &
ingredi ad ſe expectat. Remittite me ad Iacob patrem
meum. Nolite, obſecro, ſpernere lachrymas meas, ſed
patri me reſtituite.

Hæc illo per Deum patrum adiurãte, ferę illę bel- *Gene. 37.*
luæ continuò in lacum eum iniecerunt, neque Deum
metuentes, neque eius adiuratione ad reuerentiam
moti, & quidem cùm ille ſingulorum veſtigia ſtrin-
geret manibus, & fratrum pedes rigaret affatim la-
chrymis, clamans, ac dicens: Fratres mei, miſeremi-
ni mei. Iniecto autem Ioſeph in lacum ſolitudinis, a-
mariſsimis lachrymis, miſerabilibuſque lamentis at-
que gemitibus, ſeipſum vnà & Iacob patrem deflebat,
lachrymanſque & trahens ex alto corde longa ſuſpi-
ria, dicebat: Inſpice, pater Iacob, quæ filio tuo conti-
gère. Eccè enim in lacum miſſus ſum veluti mortuus.
En ipſe præſtolaris meum ad te reditum, pater, & ego
nunc in lacu iaceo tanquàm homicida. Dixiſti mihi,
pater: Perge ad viſitandos fratres tuos cum paſtori-
bus, & ad me cum celeritate reuertere: Sed eccè illi
velut immaniſsimi lupi effecti ſunt, & me abs te ſepa-
rarunt, honeſtiſsime atque amabilis pater. Non iam
adſpicis faciem meam, neque vocem audis, neque vl-
trà ſuper me innititur tua ſancta & venerãda ſenect⁹.
Non iam ego viciſsim intueor ſacram dulcemque ca-
nitiem tuam, quoniam ſepulto mortuo melior non
eſt conditio mea. Defle, pater, filium tuum, & te filius
viciſsim deploret, quia ità à puero ſeparatus ſum à fa-
cie tua. Quis dabit mihi loquentem columbam, vt
profecta hinc annunciet ſenectuti tuæ gemitum meũ?
Defecerunt, dulcis pater, & lachrymæ, & gemitus,
voxque ipſa penitùs elanguit, nec eſt qui adiuuet. O
terra, ò terra, quæ clamaſti ad Deũ ſanctum pro Abel *Gene. 4.*
iuſto iniuſtè perempto, ſicut tradiderunt nobis aui,
ac parentes, quòd ſcilicet terra clamauerit propter
ſanguinem iuſti: ipſa nunc quoquè clama ad Iacob pa
trem meum, apertè illi indicans, quæ mihi à fratribus
acciderunt.

Vt autem iniecerũt Ioſeph in lacum funeſti illi, ſederunt vt eomederent ouantes, acbiberent: ac veluti exultant victores fugatis hoſtibus, & capta præda, ità illi nimio eum gaudio diſcubuère. Cùm verò læti atque geſtientes manducarent ac biberent, leuantes oculos, viderunt negociatores Iſmaelitas veniẽtes, qui *Gene. 37.* pergebant in Aegyptum, camelos ducẽtes, qui aromata ferrent, dixeruntque adinuicèm: Multo nobis melius eſt, venũdare Ioſeph peregrinis negociatioribus iſtis, vt profectus hinc, in aliena regione moriatur, nec ſit manus noſtra ſuper fratrem noſtrum. Eduxeruntque Ioſeph de lacu fratrem ſuum, tanquàm feræ belluæ, acceptoque precio vẽdiderunt mercatoribus, non patris ſui mœrores conſiderantes, cui curam ingentem angoremque inijciebant. Illis verò iter agentibus, contigit vt deuenirent in locum Hippodromi, *Gene. 35.* vbì ſepulta eſt Rachel. Illic enim defuncta erat, cùm rediret Iacob de Meſopotamia. Vbì autem vidit Ioſeph ſepulcrum Rachel matris ſuæ, accurrens cecidit ſupra monumentum, extollensque vocem ſuam, ingemuit lachrymans, & clamauit in amaritudine animæ ſuæ, dicens: Rachel, Rachel mater mea, exurge de puluere, & inſpice Ioſeph filium tuum, quem dilexiſti, ac vide quid illi contigit. En ipſe captiuus in Aegyptum abducitur, traditus quasì maleficus in alienorum manus. Fratres mei omninò nudatum vẽdiderunt in ſeruum, & pater Iacob ignorat, quomodò proditus ſum. Aperi mihi, mater mea, & ſuſcipe me in ſepulcro tuo. Fiat tumulus tuus, vnus mihi ac tibi lectulus. Suſcipe, mater, filium tuum, nè violenta pereat nece. Accipe me, mater, qui ſubitò Iacob patre deſtitut⁹ ſum, ſicuti & tuo mater contubernio à puero priuatus ſum. Audi, mater dulcis, gemitum cordis mei, grauemq; eiulatum, & me in tuo monumento ſuſcipe. Non enim ità ſuſtinent oculi mei lachrymarum imbres, neque anima mea gemitibus ſufficit. Rachel, Rachel, non audis vocem Ioſeph filii tui? En vi abducor, & me ſuſcipere non vis? Iacob vocaui, nec audiuit vocem meam. Eccè rursùs & te voco, & ne tu quidem audis me. Hìc, hìc ſupra tuum tumulum moriar, nè in alienam regionẽ quasì malefactor aliquis ducar.

Vbì verò omnes ſimul adſpexerunt Iſmaelitæ, qui emerant Ioſeph, illum ità cucurriſſe, ac ſuper tumulũ Rachel matris ſuæ in faciem corruiſſe, dixerunt adinuicèm: *Iſmaelitæ ſuſpicantur eum artẽ magicam exercere.* Adoleſcens iſte præſtigias artis magicæ in nos exercerere vult, vt manus noſtras poſsit effugere, nobisque ignorantibus euaneſcere. Comprehendamus eum igitur, & fortibus nexibus conſtringamus, nè nobis magijs ſuis auferat viſum. Accedentes itaque ad illum, frementesque dixerunt: Surge iam, atq; magicã exercere deſiſte, nè te ſupra tumulum hunc percutientes, auri, quod pro te dedim⁹, iacturã patiamur. Poſtquàm verò ſurrexit, viderunt omnes illius faciem lachrymis ac gemitibus nimiis aduſtam, cœperuntque ſinguli modeſtè illum rogare, dicẽtes: Cur fles? Quid lachrymis manas? Magno enim mœrore detineris, ex quo ſepulcrum iſtud vidiſti, cùm eſſes in huius Hippodromi via. Itaque abiecto metu, confidenter nobis eloquere, quod ſit opus tuum, cur item venditus ſis. Paſtores enim illi, eum te venderent, nobis ità dixerunt: Cautè illum obſeruate, nè fortè in via diffugiat à vobis: inſontes ſumus nos: eccè enim prædiximus vobis. Itaque diligenter expone, cuiuſnam ſis ſeruus, paſtorum ne illorum, an liberi alicuius: cauſamque edicito, cur ità flebiliter, tantoque cum affectu ac ſtudio ſupra tumulum iſtum cecidiſti. Nos nempe te emimus, dominique tui ſumus: vt ſeruus igitur noſter ſua omnia nobis ediſſere. Nam cui ea magìs pandere debes? Noſtri iuris cùm ſis, effugere vis, negligentibus nobis, vt paſtores illi prædixerunt? Verùm dic nobis apertè, oramus, quiſnã ſis, quod ſit opus tuũ, bonoq; eſto animo: vidèris enim liber. Non te vtemur vt ſeruo, ſed tanquàm fratre, aut chariſsimo filio. Nanque cernimus in te maximam libertatem, atq; in ſtatu honeſto ingẽtem diſciplinam: dignusq; profectò es etiã regi adſtare, & cum magnatibus honorari, ò iuuenis. Quippe hic decor tuus te & nunc honeſtiſsimũ reddit, paulò pòſt liberum, ac tui iuris faciet eſſe, erisque noſter amicus, & inprimìs familiaris in terra, ad quã te ducimus, vt læteris & gaudeas. Quis enim huiuſmodi non cupiat puerum, oculorum ſpecie inſignem, & ingenuitate ſapientiaque præſtantem?

Reſpondens autem Ioſeph, inter ſuſpiria & gemitus, dixit eis: *Ioſeph illis ſapienter reſpondet.* Neque ſeruus vnquàm fui, neque fur, neque magus, nec vllo quidem ſcelere meo in manibus veſtris venundatus ſum: ſed filius vnicè dilectus patri meo fui. Porrò paſtores illi, fratres mei ſunt, miſitque me pater videre eos, vt ſeſe haberent: quippe indulgẽtiſsimus pater illorum cura macerabatur. Aliquanto enim diutiùs illic inter montes morati erãt: cuius rei gratia me ad videndum illos miſerat pater. At illi zelo magno, inuidiaque contra me concitati, me vobis in ſeruum vendiderunt, auulſum à finibus & viſceribus patris, minimè ferentes tanta in me paternæ dilectionis indicia. Sepulcrum verò iſtud, matris meæ eſt. Nam cùm ex Charran migraret pater meus, vt abiret *Gene. 35.* in locum, vbi nunc habitat, hinc tranſitum habuit, atq; in eo itinere mortua eſt mater mea, & in hoc tumulo, quẽ cernitis, ſepulta. Iſta cùm illi audiſſent, lachrymati ſunt, vicem illius miſerantes, dixeruntque ei: *Iſmaelitæ eius vicẽ miſerantur, eũq; cõſolãtur.* Noli timere, adoleſcẽs: ad ſummum enim honoris prouehendus, modò proficiſceris, Aegyptum ingrediẽs: nempe enim effigies tua, tuæ ingenuitatis index eſt: immò nunc meliore eſto animo, fratrum inſidiis atque inuidia liber, qui te vendiderunt nobis.

At verò fratres Ioſeph, vbì illum vendiderunt, allato hirco, ac mactato, tunicam eius fœdantes ſanguine, miſerunt patri, dicentes: *Gene. 37* Hanc in montibus iacentem inuènimus, ac continuò cognouimus Ioſeph fratris noſtri eſſe veſtem, omnesque in mœrore ſumus illius gratia. Quamobrèm hanc ad te mittimus tunicam Ioſeph variam, pater, cùm fratrem noſtrum minimè inuenerimus. Agnoſce igitur & ipſe, ſi filij tui eſt: omnibus quippe viſum eſt, hanc eſſe Ioſeph. Cùm vidiſſet autem Iacob tunicam Ioſeph, amaro cum gemitu & eiulatu exclamauit, dicens: Tunica Ioſeph filii mei eſt, fera peſsima deuorauit filium meum: amaroque animo inter luctus & intolerabiles gemitus dicebat: Cur ergo pro te, fili, magìs deuoratus non ſum? Vt quid mihi non continuo occurrit bellua, vt ſatiata carnibus meis, te, fili dulciſsime, reliquiſſet illæſum? Quarè me magìs non diſcerpſit & dilaniauit, cibusq; illi factus non ſum, miſer? *S. Iacob luget filium ſuum.* Væ mihi, væ mihi: diſrumpuntur viſcera mea propter Ioſeph. Deficite plorãtes oculi mei, & caliginem obducite ſemper: eccè enim tunica tua in aliũ me impellit gemitum, fili: eſt enim integra. Itaque non te fera, puto, deuorauit, dulcis fili, ſed humanis profectò manibus & exutus, & occiſus es. Nam ſi, vt fratres tui aiunt, conſumptus à beſtia fuiſſes, tunica vtique tua per partes diſciſſa eſſet. *Facilè conijcit nõ à fera, deuoratum eſſe.* Neque enim fera priùs exuere ſuſtinuiſſet, ac tunc demùm exatiari carnibus tuis, fili. Rursùm ſi priùs exuiſſet, ac demùm deuoraſſet, tunica tua ſanguine infecta nõ eſſet. Nõ ſciſſuræ vnguiũ in tunica, nõ dẽtiũ ſunt vlla veſtigia. Vndè igitur ſanguis? Si autem fera, quæ comedit Ioſeph, ità ſola fuit, quo pacto hæc omnia perpetrare potuit? Hic igitur mihi deſerto ac deſtituto luctus, hic gemitus eſt. Ioſeph lugeo, & tunicam defleo. Duo hi luctus, duo gemitus, acerbiſsimique ploratus, Ioſeph, atque tunicæ. Quomodò enim ille exutus eſt?

Moriar

Moriar eccè, Ioſeph fili mi, mea lux, meumque firmamentum, & tunica tua mecum deſcendet in inferuũ. Nolo enim iam Solis radios abſque te cernere, fili mi Ioſeph. Deficiat anima mea cum anima tua, Ioſeph lux mea.

Intereà Iſmaelitæ ſumentes Ioſeph, magno ſtudio illum in Aegyptum deduxerunt, eſtimantes ob eximiam adoleſcẽtis formam pecunias plurimas à quouis ex principibus ſibi conferendas. Ipſis autẽ per medium ciuitatis prætereuntibus, eccè Phutiphar illis continuò occurrit, intuitusq; Ioſeph, percontatus eſt eos, dicens: Dicite, negociatores, vnde eſt hic adoleſcens? Non enim vobis ſimilis eſt: omnes nanque vos Iſmaelitæ eſtis: hic autem formæ honeſtate præcellit. Qui reſponderunt: Nobiliſſimus omninò, plenusque prudentiæ eſt. Dato igitur precio, quantum illi poſtulauerant, ſummo affectu emit ab eis Ioſeph. Et cùm introduxiſſet domum, inueſtigabat, quęnam fuiſſet eius educatio. At verò ille à ſancto ſemine iuſti Abraham, Iſaac & Iacob nihil degenerans, proficiebat virtute, magnaque conſtantia in domo domini ſui, ac de die in diem pudicitiæ virtutem, adſpectu ac verbo magis magisque tuebatur, habens ante oculos iugiter Deũ ſanctum, cuncta supernè inſpectantem, Deum patrũ ſuorum, qui illum ex lacu & morte, atque ex fratrum eripuerat ſcelere. Verùm ipſius cor iugiter contriſtabatur, ac mœrebat pro ſancto patre ſuo Iacob. Animaduertens autem dominus eius conſtantiam iuuenis, atq; grauitatem, ſummamque diſciplinam & gratitudinem, omnia, quę poſſidebat, Ioſeph pulcherrimo, tanquàm chariſſimo filio, tradidit gubernanda: neque quicquam aliud nouerat dominus, niſi panem ſolummodò, quo veſcebatur. Sciebat enim Ioſeph eſſe fideliſſimum, expertusque erat rem ſuam ac omnẽ ſubſtantiam, ſub manibus illius in dies augeri. Porrò domina ipſius cùm vidiſſet Ioſeph ſingulari pulchritudine prędituum, vulnerata eſt acri amoris iaculo, veſaniaque diaboli, & vehementi cupidine dormire cũ illo cupiebat, honeſtiſſimumque adoleſcẽtem, ac pudicitię fontem, in foueam turpitudinis ardebat impellere, innumeras artes, variosque ornatus excogitãs, ac nullis omninò ſumptibus parcẽs. Nam horis ſingulis mutabat amictum, faciemq; ſtiblo ac fucis variis pingens, & crinibus aurum inſerens, atque impudicis nutibus ſubridens, caſtiſſimos tentabat iuuenis oculos. Putabat nimirùm infelix, hiſce illecebris ſãcti animũ facilè illaqueari poſſe. At verò Ioſeph, timore Dei vndique ſeptus, ne ſimplici quidem adſpectu in illam intuebatur. Poſtquàm verò illa animaduertit artes ſuas & ornatus inſignes nihil iuſto pręualere, maiore flagrabat cupiditatis ardore, ac ſolicitudine anxia, quid ageret ignorabat. Cogitabat procacibus verbis illum ad ignominiæ opus hortari, obſeruans tempus, quo illi, velut aſpis inſaniens, impudicitię virus infunderet: impudentique facie dicebat ad Ioſeph: Dormi mecũ, nihil omninò formidans. Audacter mecum congredere, vt & ego ſpecie tua affatim fruar, & tu viciſſim mea ſatieris pulchritudine. Cubilia multa nobis ad hoc opitulantur. Habes in liberam totius domus poteſtatem: nullus omninò ingredi pręſumet ad nos, neque noſtrum impedire ſecretum. Itaque accede ad me, mecumque imple deſiderium: valdè enim vror concupiſcentia tui.

Gene. 39.

Inſigne ſtudiũ pudicitia S. Ioſeph.

Gene. 39.

Ibidem.

Hera eius inſidiatur pudicitia illius.

Ad hæc lapis ille adamantinus, & animo, & corpore inuiolabilis perſtitit, atque in tãta procella immobilis manſit. Cæterùm timore Dei cuncta repellens ignea libidinis iacula, decora congruaque ſibi honeſtate ab ſe illam diuinis verbis arcebat, ità illi dicens: O mulier, iſtud quidem ſcelus implere minimè conuenit tecum, quæ domina mea es. Deum enim quidẽ timeo. Eccè autem & dominus meus omnia tradidit mihi, quæ ſibi & domi, & foris ſunt: neque eſt aliquid, quod ſub manu mea non ſit, præter te. Quàm igitur iniquũ eſſet, tantam vim dilectionis talis domini prodere, qui me ità dilexit? Quomodò poſſum corã Deo, qui ſcrutatur corda & renes, huiuſmodi facinus exequi? Hæc ſancta verba dicebat Ioſeph horis ſingulis ad dominam ſuam, corripiens, admonens, increpãs, culpans. Verùm nihil diuinum mulieris auris admittebat, maioreque turpitudinis flagrabat ardore, & inſita magis vrebatur obſcęnitate libidinis, obſeruabatque per momenta tempus reperire idoneum, quo caſtiſſimum iuuenem impudicè violare poſſet. Vidẽs autem Ioſeph mulierem adeò impudenter atque immaniter, ceu feram, ſuper ſe irruere, vt animum ſuũ, corpusque corrumperet, leuauit oculos ſuos ad Deũ patrum ſuorum, aſſiduèque orabat altiſſimum, dicens ità: Deus Abraham, Iſaac & Iacob, Deus magne atque terribilis, erue me ab hac fera peſſima. Eccè enim ipſe adſpicis, Domine, mulieris inſaniam, quomodò me in occulto occidere per flagitium cupit, vt vnà ſecũ moriar in peccatis, & prorsùs ſeparer à Iacobo patre meo. Liberaſti me, Domine, de morte, & ab iniuſtis fratribus meis: libera me nũc quoquè ab inſaniente fera iſta, nè operibus nequã alienus afficiar à patrib⁹ meis, qui vehementer ac piè dilexerunt te, Domine. Atque ex alto corde trahens longa ſuſpiria, Iacob iterùm appellabat, cum lachrymis dicens: Ora, pater, ipſe pro filio tuo Ioſeph: quoniam vehemens aduersùm me cõcitatur bellum, quod me à Deo ſeparare poſſit. Iſtud mulieris bellum longè atrocius eſt, quàm quod mihi fratres mei inferre voluerunt. Illud necabat corpus, hoc ſeparat à Deo animam. Scio equidem, dulciſſime mi pater, quoniam orationes tuæ pro me ad Deum ſãctum aſcenderunt, atque ideò ex lacu mortis ereptus ſum. Et nunc rursùs exora altiſſimum, vt me ab hac eruat fera, quæ filium tuum perdere nititur: cui neque in oculis verecundia, neque in corde timor Dei eſt: nè, ſicuti finibus tuis deſtitutus corporaliter ſum, ità & ab animo alienus efficiar. Profectus ſum ad fratres meos, factique ſunt vt belluæ, & vt grauiſſimi lupi abs te auulſerunt, pater ſancte: & in Aegyptum deductus ſum in manibus alienorum, & eccè rursùs fera alia occurrit mihi. Fratres quidem in deſerto interimere me voluerunt: hæc autem in cubiculo me diſcerpere inquirit. Ora, pater dulciſſime, pro me filio tuo, nè coram Deo & patribus meis moriar.

Eã fortiter à ſe repellit caſtiſſim⁹ iuuenis.

Pſal. 7.

Precatio eius ad Deum.

Cùm autem verbis dominæ ſuæ parère noluiſſet, quæ illum ſingulis horis vrgebat, ac veluti aſpis immitis illi, omni pudòre abiecto, imminebat, obſeruauit ipſa tempus, quo illum in thalamo ſolum inueniret, ſicque peccatum conſumaret. Vbi verò illum in lectulo ſuo, vt cupiebat, depræhendit, accedens impudenter, ipſum ad ſe conabatur attrahere, nequitiaq; perpetrare. Ille autem admiratus mulieris impudentiam ſingularem, cõtinuò extra domum curſu exiliit: ac ſicuti aquila, cùm aucupes viderit, alis cæli celſitudinem penetrat: ità & Ioſeph ex his retibus fugit, nè vel dicto, vel facto vulnus exciperet: inque illius manibus pallium linquens, diaboli laqueos fugit. Vidẽs autem mulier illum ità effugiſſe, magno in mœrore erat: iamque plectere iuſtum cogitabat, accuſare illũ turpitudinis apud virum volens, vt eo comperto, vir eius zelotypo furore ſuccenſus, interimeret Ioſeph, illud ſimul ſecum reputans: Multò mihi melius eſt, vt Ioſeph moriatur, vt vel ſic requie fruar. Non enim ferò tantum pulchritudinis in domo mea per momenta cõſpicere, cùm frui ipſa vel clàm, aut palàm eximia iuuenis ſpecie nequeam. Vocatis itaque ſeruis & ancillis ſuis, ait: Scitis quid admiſerit in me puer Hebrę⁹, quem

Gene. 39.

quem conſtituit vir meus ſuper domum ſuam? Voluit mecum impudenter congredi: Non ſufficit illi poteſtas omnis domus noſtræ, niſi me quoque ſeparare à viro meo conaretur. Sumptamque Ioſeph tunicā oſtēdit viro, probro illi dicens: Adduxiſti eccè puerū iſtū Hebræum, vt contumeliam inferret, illuderetque mihi vxori tuæ. Scis tu, domine mi, quòd pudica ſum: atque ideò annūciaui tibi. Auditis huiuſce calūniis vir ei⁹, vxoris verbis protinùs credidit, ità eſſe aſſerētis: iratuſque iuſſit continuò vinciri Ioſeph, & in domū carceris mitti, maximas intentans minas, verborum illius ac benedictionum, quæ ſibi tum domì, tum foris propter Ioſeph obuenerant, penitùs immemor. Neque crimen obiectum diligenter inquiſiuit, ſed ſtatim aduersùs eum iniuſtam protulit ſententiam, dicēs: Ioſeph in carcerem conijci iubeo, nullaque prorsùs requie frui. Deus autem Abraham, Iſaac, & Iacob, qui ſcrutatur omnium corda, cum ipſo erat, deditque illi miſericordiam in oculis principis carceris, ac permiſit illū in carcere liberum à vinculis viuere. Neq; enim vnquàm diſcedit benignisſimus Deus noſter ab his, qui metuunt illum corde perfecto.

S. Ioſeph falsò delatus, mittitur in carcerem.

Gene. 39.

Ibidèm

Gene. 40.

Poſt hæc peccauerunt Pharaoni pincernarum princeps, ac magiſter piſtorum, iuſſitque rex vtrunque in carcerem trudi. Porrò Ioſeph miniſtrabat illis. Cùm autem illi clauſi detinerentur, poſt dies aliquot viderunt ambo ſomnia, quid eis breuì euenturum eſſet, præſignantia. Ioſeph autem ſanctus, miniſter cùm eſſet, conſuetò ingreſſus ad eos, animaduertit ambos mœſtos ac triſtes: & cùm mœſtitiæ cauſam percontaretur, dixerunt: Somnia vidimus, nec eſt qui ea nobis exponat: ideoque in mœrore ſumus. Dixit autem eis: Iſtud quidem Dei eſt, obſcura quæque reſerare timentibus eum. Dicite mihi ſomnia veſtra, vt ea vobis per me Deus meus aperiat. His auditis, pincernarum & piſtorum principes dixerunt ſomnia Ioſeph, quę viderant ambo. Ioſeph autem paucis verbis expoſuit eis exactisſima fide, quęcunque illis à rege euētura erāt, vt poſtmodùm rei probauit euētus. Nāque pincernarum principem honori ſuo, officioque reſtituit: piſtorum verò magiſtrum tradidit morti. Cumque pincernæ ventura prędiceret, orabat eum, dicens: Memento meì coram Pharaone, regique de me celeriter ſuggere, vt me hinc educat: nihil enim peccaui, neque mali quippiam feci: ſed abſque cauſa iniectus in domum carceris ſum. O ſemē electum atque beatiſſimū, quid à mortali homine ſubſidium quæris? Omiſſo Deo, hominem rogas? Certè expertus es auxilium Dei, quādò etiam pudicitiæ tunicam intactam, inuiolatamque ſeruàſti. Cur, oro, caſtitatis lilium, deficis animo, cùm Deus tibi regnum gloriamque prouideat? Quo autē tentationem fortiùs toleras, eo illuſtrior tibi corona victoriæ contexitur. Vt autem, iuxta quod prædixerat Ioſeph, impleretur ſomniorum vtriuſq; ſolutio, poſt triduum fecit Pharao conuiuium omnibus optimatibus ſuis, recordatuſque inter epulas piſtorum magiſtri, & pincernarum principis, alterum quidem in priorem reſtituit gradum, alterū verò tradidit morti.

Ibidèm.

Gene. 41.

Cùm verò oblitus eſſet pincerna interpretis ſui, per Dei prouidentiam poſt duos annos vidit Pharao ſōnia magna, quæ ſapientem omnium Aegyptiorū, omniumque magnorum artem omnem, intelligentiāq; tranſcenderēt. Experrectus autem Pharao, ſapientes omnes accerſiri iuſſit: quibus cùm ſomnium annunciàſſet, nemo vim ſomnii explicare valuit. Rege itaq; mœrente, curiſque confecto, nunciauit ei pincernarum princeps omnia de Ioſeph. His auditis, Pharao gauiſus eſt gaudio magno, iuſſitque continuò illum ad ſe adduci. Et cùm proceſſiſſet ex carcere, dixit illi Pharao coram optimatibus ſuis: Audiui de te, quòd vir ſapiens, & prudentisſimus ſis, & qui ſomnia obſcura interpretari nòueris. Reſpondit autem Ioſeph Pharaoni: Indultoris ſapientiæ Dei eſt exponere ſomnia. Dixit autem Pharao ſomnia ſua coràm Ioſeph, & omnibus magnatibus ſuis: audiuitque continuò ſomniorum expoſitionem ex ore Ioſeph, veluti ex ore Dei. Stupefactus Pharaò ad tantam adoleſcentis ſapientiam, excellenſque conſilium, (ſiquidem illi conſuluerat, virum vnum conſtituere ſapientem atque intelligentem, vt Aegypti frumenta colligeret, futurā quippe famem ingentem dicebat: vt haberentur fruges plurimæ in tempus preſſurę ſeruatæ) ait ad illum: Teipsū conſtituam hodiè ſuper omnem Aegyptum, qui tale conſilium reperiſti: atque ad tuì oris imperium & Aegyptus, & omnis domus mea diſponetur. Tunc impoſuit illum in currum ſuum, omneſque magnates partìm antecedebant currum, partìm circundabant eū, vnà pergentes, maximè cùm ex ore Pharaonis accepiſſent, ſecundum eſſe illum Aegypti regem. Videns autem Phutiphar, qui Ioſeph prius in carcerem miſerat, mirandum ſpectaculum, quòd ſediſſet Ioſeph in Pharaonis curru, timuit valdè, ſēſimque ſe ex medio principum ſubducens, curſu in domum ſuā cum metu maximo ſe recepit, & aperiens os ſuum, ait vxori: Vidiſti, ò mulier, ſignum mirabile & inſperatum, ex quo timor nobis magnus incumbit? Ioſeph enim ille, qui quōdàm noſter fuerat ſeruus, dominus noſter effectus eſt, totiuſque Aegypti. Et eccè cum gloria Pharaonis inuehitur curru, & tanquàm rex honoratur ab omnibus. Ego autem cùm illius ferre nequirem adſpectus, ſenſim me ſubripui, clamque diſceſſi.

Educitur è carcere, & regis ſōnia exponit.

Ibidèm.

Fit princeps totius Aegypti.

His compertis, vxor viro rem aperuit, ità dicens: Notum ſit tibi hodie peccatum meum, quod ego admiſi. Ego ſum, quæ pulcherrimum Ioſeph, pudicisſimum illum adamaui: cumque per ſingula momenta blanditiis plurimis, & ornatibus variis caſtisſimo inſidiarer adoleſcenti, vt illo frui poſſem, eiuſque eximia pulchritudine ſatiari, neque omninò efficere id quirem, vt vel verbo pudicitiam proderet, ui illum tenere contendi, vt me vel modicè toleraret. Verùm ille, dimiſſo pallio in manibus meis, aufugit. Ego enim eram, quę vim illi inferre volueram, quandò tibi pallium eius oſtendi. Cęterùm author ſum illi bonorū, quæ ipſi & regnum præſtiti, & maximam gloriam. Niſi enim ego ita amàſſem Ioſeph, in carcerem coniectus non fuiſſet. Immò verò & gratias mihi habere debet, quæ ſui gloriæ ipſius cauſa. Iuſtus ac pius & ſanctus eſt Ioſeph, qui etiam calumniam paſſus, nemini prodidit. Exurge itaque, ac perge gaudens, & eū vnà cum magnatibus aliis adora ſecurus. Surgēs aūt Phutiphar, ſtudioſè eucurrit, & Ioſeph ſanctum reuerenter adorauit. Inter hæc impletis iam annis illius vbertatis maximæ, inualuit fames in tota terra Chanaan, mœſtuſque erat Iacob cum filiis ſuis. Audiens autē, quòd alimenta venderentur in Aegypto ad omnē copiam, dixit liberis ſuis: Audiui quòd in Aegypto frumenti plurimum ſit: pergite igitur illuc, & emite nobis eſcas, nè omnes fame moriamur. Acceptis mandatis patris, filii Iacob deſcenderunt omnes emere ſibi cibos. Cumque in Aegyptum perueniſſent, acceſſerūt ad Ioſeph cum reliquis, vt triticum emerent: non autem agnoſcebant illum, quòd eſſet frater ſuus. Vt autē vidit Ioſeph fratres ſuos, protinùs agnouit omnes, & ait fremens: Hi decem viri, exploratores peſſimi ſūt, atque ideò ingreſſi ſunt Aegyptum. Comprehendite illos igitur, & in vincula conijcite: profecti enim ſunt ad explorandam terram. Hoc illi adſpicientes, cōtremuerunt, & cum metu ingenti reſponderunt ei, dicētes: Abſit hoc à nobis, domine: omnes fratres vnanimes ſumus, filiique dilecti patris vnius viri iuſti. Fuimus

Turpis mulier fatet ſcelus ſuū marito ſuo.

Gene. 42. & 43.

Durè accipit fratres ſuos

mus aliquãdò duodecim numero, ex his vnus pulcherrimus & chariſſimus patri à beſtia mala perempt⁹ eſt, lugetque illum pater vſque in hanc diem. Frater autẽ alius cum patre noſtro eſt in terra Chanaan, relictus in ſolatium patris. Reſpondit illis rursùs Ioſeph cum iracundia, dicens: Quoniam quidem ego Deum ſanctum timeo & colo, iſtud vobis condono. Sumite igitur eſcas, & continuò ad patrem veſtrum pergite, ac, ſi vera dicitis, fratrem veſtrum minimum, quem ille amat, adducite ad me huc: ſicque demùm credam vobis. Sumentes autem triticum, ad patrem ſuum cũ mœrore profecti ſunt in terram Chanaan, nunciaueruntque ei ſuſpicionem peſſimam, & iracundiam viri. *Gene. 43* Vehemẽter autem hac illorum relatione triſtatus eſt pater, aitque cum gemitu: Quid hoc feciſtis? Vt quid domino Aegypti alium vos habere fratrem dixiſtis? Qui reſpondentes, dixerunt ei: Ipſe interrogauit nos, cognationemque noſtram ſcire diligẽtiſſimè voluit. Dicit eis Iacob: Moriar magis, quàm Beniamin ex ſinu tollatis meo.

Cùm verò fames vrgeret, dixit eis Iacob: Si ego filiis ex Rachel penitùs orbari, meiſque chariſſimis liberis priuari debeo, vt dicitis, ſurgite: tollenteſq; munera in manibus veſtris, pergite ſimul. Fecerunt autẽ ſicut præceperat eis Iacob: cumque veniſſent in Aegyptum, omnes cum timore magno adorauerunt corã Ioſeph. *Ibidem.* Qui poſtquàm vidit fratrem ſuum Beniamin cum metu ac formidine adſtantem, commota ſunt viſcera eius, cupiebatque eum amplecti, atque oſculari, & interrogabat eum ſummo affectu, dicens: Viuit pater? Qui ait: Viuit ſeruus tu⁹ pater noſter. Dicit ei rurſùm: Num habet adhuc Ioſeph in corde? Et ille: Vehementer, inquit, illum habet ſiuum in animo, conſumiturque ipſius deſiderio. Cùm verò illum amplecti nõ poſſet, neque vltrà interrogare, ingreſſus in cubiculũ ſuum, copioſas profudit lachrymas. Qua enim hora vidit fratrem ſuum, cõtinuò recordatus eſt patris ſui Iacob, dicebatque cum lachrymis: *Lachrymatur S. Ioſeph viſo Beniamin* Beati qui videre merentur diuinam ſanctæ tuæ ſenectutis effigiem, dulciſſime pater: neque enim totum regnum, omniſq; gloria conferri poteſt canis tuis, ò nimium dilecte Deo: Optaui addiſcere ex ore Beniamin, an me geſtares in corde, ſicut & ego te. Idcircò fratres meos arte coegi ſecum adducere Beniamin fratrem meum: non enim illis credidi dicentibus mihi de te, quòd haberent patrem, & minimum fratrem, putabamque illos inuidia concitatos, etiam filium tuum minorem Beniamin occidiſſe, atque in maiorem luctum animum tuum iniecisse: quemadmodùm & me propoſito malæ voluntatis occiderunt. Oderant quippe nos duos, quòd vterini eſſemus, ego & Beniamin. Scio, pater, quia noſtrì gratia vehemẽter angeris, & ſolicitudine cumularis, & nunc maximè cruciatur ſenectus tua propter fratrem meum Beniamin: & ipſe enim magno cruciatu afficior, dum conſidero neminem noſtrùm tuæ ſenectuti inpræſentiarùm aſſiſtere. Non ſufficiebat tibi luctus meus: adiectus eſt tibi, pater, & hic. Ego gemituũ tuorum atque ſingultuum ſum auctor. Durè nimis ac crudeliter feci, Beniamin ad me venire præcipiẽs, dũ addiſcere cupio, an verè viueret pater meus. Quis mihi dabit tuam ſanctam rursùs effigiem cernere, & inſatiabiliter intendere in Angelicam faciem tuam: Deindè cùm amariſſimè in cubiculo fleuiſſet, lota iterùm facie, prodiit hilaris, iubetque introduci omnes in domum ſuam, vt cum illo conuiuium inirent.

Prãdet cũ fratribus ſuis. Audite, quæſo, fratres, quomodò illos vndiquè in formidinem impellit Ioſeph. Iubet illos accumbere, ſingulos nominatim vocans, & per ordinẽ, ſicut fuerant geniti, ſtatuens, vtebaturque per vnumquenque quodam quaſi diuinationis modo. Propoſitus erat illi ſcyphus argenteus, quem tenens ille manu, atque in læuam transferens, pulſabat eum dexteræ digito manus. Cumque pulſaretur ſcyphus, magnum ſonitũ edebat in aures omnium aſſiſtẽtium. Semèl igitur pulſans, ait: Horum omnium primus Ruben eſt: primus ipſe in honore diſcumbat. Pulſauit ſecundò, & ſecundi nomen edixit: Simeon, inquiens, ſecundus natu eſt: ipſe quoquè ſecundo diſcumbat loco. Tertiò dehinc tinnitum digito expromens: Leui, ait, diſcumbat, & tertio honoretur loco. Atque ità ſingulos accumbere fecit, nomine illos per ordinem vocans. Quamobrèm eos in ſtuporem conuertit, maiorique formidine impleuit, adeò vt putarent ipſum omnia ſcire, dicerẽtq; adinuicèm: Putas'ne agnouit ex calice, nos ſibi anteà eſſe mẽtitos, cùm diximus Ioſeph à fera peſſima deuoratum eſſe? Magna igitur cogitationum tempeſtate fluctuabant. Vt autem hac eos ſuſpicione leuaret, ex menſa ſua partes eis tradit, ampliorem que partem fratri ſuo Beniamin, ità vt maiorem quincuplo, quàm cæteris, miſerit. *Gene. 43.* Cur itaque hoc Ioſeph fratribus fecit, vt ex ſcypho nomina diceret ſingulorum? Vt ſcilicet illorum crimen augeret. Tunc iubet diſpenſatori ſuo, *Gene. 44.* vt frumenti copiam fratribus abſque precio daret, atque in ſacco Beniamin clàm deponeret ſcyphum, eoſque gaudentes continuò à ſe dimitteret. Haud longè a ciuitate diſceſſerant hilares, cùm illos ille curſu inſecutus, obiurgare cœpit, atque inſectari, grauesq; intentare minas, fures eos appellans, & collati ſibi honoris indignos. Reſpondentes autem diſpenſatori Ioſeph fratres, dixerunt: Aurum etiam, quod altera vice inuenimus in marſupiis noſtris, retulimus domino noſtro, nunc ſcyphum domini tui qua ratione furati eſſemus? Abſit hoc à ſeruis tuis. Dixit autem eis: Saculos veſtros deponite, ſcrutandoſque permittite. Feſtinatò illi ſaccos depoſuère ex iumentis, inuentuſque eſt ſcyphus in ſacco Beniamin. Quod illi cùm vidiſsẽt, ſciderunt veſtimenta ſua, cœperuntque minas multas, & probra, & iniurias inferre ei: neque ipſum ſolum, verùm & Rachel ſimul & Ioſeph cum patre infimulabant, dicentes: *Fratres criminant Beniamin & Ioſeph.* Vos ſcandalum fuiſtis patri noſtro, tu & Ioſeph, filii Rachel. Ioſeph.n. regnare ſuper nos voluit, & meritò à fera comeſtus eſt. Tu autem rursùs frater ei⁹ in ignominia & probro nos eſſe feciſti. Nònne vos eſtis filii Rachel, quæ patris ſui idola furata, ſe ea furatam eſſe negauit? *Gene. 31.* Extollens autem uocem Beniamin cum gemitu & lachrymis, ſatisfacere ſingulis cœpit, ac dicere: Deus ipſe patrum noſtrorum ſcit, qui aſſumpſit Rachel, quemadmodùm ipſe voluit, qui pulcherrimi Ioſeph mortem minimè ignorat, ipſumque modò conſolatur inuiſibiliter, qui videt noſtra omnia, qui ſcrutatur corda & renes: *Ierem. 17 Apoc. 2.* ipſe, inquam, ſcit quia nun hunc ſcyphum, vt dicitis, furatus ſum, neque tale aliquid cogitaui: ità videam patris Iacob ſanctam, venerandamque canitiem, vt cum gaudio ſancta illius oſculer genua, vt ſcyphum iſtum furatus non ſum. Heu, heu, Rachel, quid contigit filiis tuis? Ioſeph pulcher à fera, vt aiunt, occiſus eſt. Eccè ego nunc, mater, fur repentè, dum neſcio, factus ſum, & ignoro, quo pacto in terra aliena ſeruus detineor. Ioſeph in eremo cùm diſcerperetur à beſtia, clamauit vt inueniret qui ſe liberaret, & nõ inuènit: En ego rursùs, ò dulcis mater, apud fratres meos me expurgo, nec eſt qui audiat me, credatquè mihi filio tuo.

Sumpto itaque Beniamin, regreſſi ſunt in ciuitatẽ ad Ioſeph, nihil habentes, quod reſpondere poſſent. Reſpondens autem Ioſeph, irato ſimilis, ait eis: Hæccine eſt beneficiorum meorum retributio? Idcirco honoraui vos, vt mihi ſcyphum meum, in quo vaticinor, auferretis? Nonne dixi vobis, quòd non eſtis pacifici, ſed exploratores? Propter timorem Dei hoc agam vobiſcum:

biſcum: eum ſolum, qui furatus eſt calicem meum, ſeruum meum eſſe iubeo. Accedens autem vnus ex eis, Iudas nomine, poſito genu, orabat eum dicens: Nè, quæſo, iraſcaris, domine, ſi loquar. Interrogaſti nos ſeruos tuos, dicens: Habetis patrem, aut fratrem? Diximusque domino noſtro: Eſt nobis pater ſeruus tuus, qui duos filios habuit, quos ſuper omnes diligit. Vnũ ex his fera peſſima diſcerpſit in montibus, lugetque illum horis ſingulis pater, & in dolore ac gemitu nũc uſque perſiſtit, atque adeò, vt terra (fermè dixerim) ad voces eius lugere videatur. Alterum ſecum detinet domi in ſolatium prioris filii. Nunc autem ſicut iusſiſti, adduximus fratrem hunc noſtrum, & inuenti ſumus ſerui tui grauisſimi ſceleris rei. Oro autem, vt ipſe ſeruus tuus ſim pro puero iſto, modò puer cũ fratribus reuertatur ad patrem. Ipſum enim ego ſuſcepi à patre meo, & ſine ipſo ad eum redire non poſſum, nè videam patris mei amarisſimam mortem.

Cùm audiſſet Ioſeph verba Iudæ, videretque eos omnes vultibus in humum demisſis asſiſtere, deſpiceret itèm Beniamin ſciſſa tunica cum gemitu procidẽtem adſtantium genibus, vt ipſi Ioſeph exoraret, quò ad patrem cum fratribus eum redire permitteret, nimis omninò turbatus eſt, commotisque viſcerib⁹, adſtantes omnes protinus abire iusſit. Quibus abeuntibus, leuauit vocem ſuam Ioſeph cũ fletu, dicens fratribus, quos retinuerat: Ego ſum Ioſeph frater veſter: non ſum comeſtus à fera, vt modò dixiſtis. Ego ſum, qui à vobis in lacum proiectus ſum nudus. Ego ſum, quem Iſmaelitis vendidiſtis: qui cùm omnium veſtrũm genibus veſtigiisque prouoluerer, nemo fuit ex vobis, q tunc in illa preſſura miſereretur meì, ſed vt feræ belluæ in me inuaſiſtis. Veruntamen, fratres mei, nemo veſtrùm timore turbetur: magis autem gaudete mecum, & exultate. Et quemadmodùm dixiſtis patri noſtro priùs, quòd ego in montibus à fera interfectus eſſem, ità rursùs læti renunciate Iacob, dicentes: Ioſeph filius tuus viuit, & eccè ſedet in curru regis, ſceptrũ regni Aegypti manu tenẽs. Cùm verò vocem Ioſeph audiſſent fratres eius, præ pauore ac formidine facti ſunt velut mortui. Accedens autem Ioſeph, verus ſanctæ propaginis palmes, oſculabatur vnumquẽque eorum magno affectu, nihil prioris iniuriæ memor, vt ſibi congruum erat: eosque & donis, & honoribus lætiores fecit, magnoq; cum gaudio remiſit omnes ad patrem, dicens: Nolite in via contendere omninò: ſed magis feſtinanter properate ad patrem noſtrum, & dicite illi: Hæc dicit filius tuus Ioſeph: Fecit me Deus regem totius Aegypti: accede cum gaudio, pater, & adſpice filium tuum. Veni, pater, in lætitia cordis, vt videam ſanctæ ſenectutis tuæ Angelicam faciem.

Gene. 45. *Gene. 37.* *Humaniſſime cõſolatur fratres ſuos S. Ioſeph.*

Abeuntes verò cum feſtinatione, renunciauerunt Iacob verba Ioſeph. Audito Ioſeph nomine, ſuſpirauit Iacob, lachrymasque profundẽs, ait eis: Quarè cõturbatis ſpiritum meum, vt rursùs recòlam effigiẽ Ioſeph, pulcherrimi & optimi filii mei, dolorisque flãmam, iam ſenſim extinctam, denuò vultis accendere? Accedens autem Beniamin, deoſculatus eſt illius genua & mentum, dicens: Vera ſunt, quæ audiſtis, pater optime & honeſtiſſime. Oſtendit utique illi omnia, quę miſerat Ioſeph. Tunc autem credidit verbis Beniamin: ſurgensque cum omni domo feſtinus & gaudens, perrexit in Aegyptum ad Ioſeph filium ſuum. Vt autem audiuit Ioſeph aduenisſe Iacob patrem ſuum, processit ex vrbe cum optimatibus Pharaonis, magnoque obſequentium ſtipatus cuneo, occurrit illi. Cùm vidiſſet autem Iacob filium ſuum, cecidit ſuper collum eius, magno cum gemitu & affectu dicẽs: Iam nunc lætus moriar, ex quo vidi faciem tuam, dulcisſime fili, adhuc enim tu veraciter viuis. Amboque

Gene. 46.

fleuerunt pariter, & glorificauerunt Deum. Et nos igitur pro his omnibus referamus gloriam Patri & Filio & Spiritui ſancto nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA SANCTI PATRIS NOſtri Danielis Stylitæ, vt habetur in Simeone Metaphraſte.

QVemadmodùm viris fortibus vſu uenit, vt quandò quis de bellis & certaminibus diſſerit & trophęis, eis ſtatim excitetur anim⁹, & quærat inſtructas acies, & manus conſerere cupiant cum hoſtibus: & quo plura de his verba fieri audierint, eo magis eis creſcit deſiderium, & talia facinora ſtatim aggredi cupiunt: ità etiam virtutis amatoribus, ſi quis eis narret vitas, quę in monaſtica verſantur exercitatione, & per omnem peruadunt virtutem, quæ Deo conciliat, ſimul inflammantur, & ea cupiunt, quę ſunt ſibi conuenientia, & ad ſummam, iis quæ dicuntur, vt quę ſint ſibi propria, afficiuntur, & ſe parant ad imitationem. Admirabilis itaque vita huius Danielis, quemadmodum vel nõ ſola maximè ſufficit ad animum, qui captus eſt amore virtutis, maiore zelo accendendum, & ipſum omninò mouendum & demulcendum, & ſuauisſimorum laborum exercitationis afferendam voluptatem, quæ non habet ſatietatem? Quo eſt enim admirabilior, eo eſt etiam vtilior: & ſi quis eum voluerit æmulari in modico multum, & quę cum paucis conferri poteſt, inueniet virtutem. *Decẽb. 11*

Huic ergò patria quidem erat, quæ inter Euphratẽ & Tigrim ſita, & eſt, & nominatur Meſopotamia. Natus eſt autem in quodam vico, vicino vrbi Samoſatorum: eorum, qui illic habitant, lingua eum vocat Maratha. Ei pater quidem erat Eliu: mater verò Martha: fuit autem hic modus conceptionis. Matris eius vter⁹ erat admodùm mancus ac mutilus: erat enim ſterilis ad liberorum procreationem. Cùm itaque mille probris eam in dies inſectarentur maritus, noti, cognati, & omnes alii, & liberorum egeſtatem et acerbe obiicerent, illa ab eis malè affecta & corde cruciata, quid facit? Confugit ad eum, qui hæc poteſt curare: & clam domo media nocte egreſſa, manus in cælum tollens, & terram lachrymis irrigãs, Domine Rex, inquit, qui ab initio maſculum & fœminam feciſti, qui dixiſti, Creſcite & multiplicamini: qui dediſti ſterilitate Saręquidem Iſaac, Annæ autem Samuelem, Eliſabeth verò Ioannem: tũ quoquè meæ ſimilis miſerere calamitatis, & me miſericorditer intuere, & ſolue ſterilitatem, & aufer opprobrium, & ſterilis ventri da mihi fructum, ut eum quoquè tibi offeram, qui dederis, quomodò priſca Anna Samuelem. Cùm iam acerbe fleuiſſet in contritione ſpiritus, domum rursùs ingreditur, & cùm parùm dormitaſſet, videt in ſomnis duo luminaria, præclara pulchritudine, ingentia magnitudine: figura autem diſco ſimilia. Ea videbatur ordere cęlo relicto ſenſim deſcendentia, deſupèr eius imminere capiti. Cùm manè autem ſurrexiſſet, & marito viſionem & ſuis cognatis communicaſſet, alius quidẽ aliquid aliud dicebat euenturum: illud uerò erat præſignificatio eius, quod ea ea erat proceſſurum uel ipſis ſtellis lucidius.

S. Danielis patria. *Parentes.* *Gene. 1.* *Gene. 11.* *1. Reg. 1.* *Luc. 1.* *1. Reg. 1.* *Viſio matris eius.*

Non multum temporis interceſſit, & cùm conceptiſſet, peperit beatũ Danielem, & partu, vteriſq; mæror liberatur, nempe & ſterilitate, & animi ægritudine. Hæc beato Danieli uitæ fuere procemia, hę prodiit in lucem

S. Daniel naſcitur.

lucem is,qni erat reuerà fœtus luminis. Atque puer quidem quiotum annum iam attigerat: nondùm autem ei vllum nomen fuerat impoſitum à parentibus, vt qui hoc quoque ei vellēt dari à Deo, quomodò ei⁹ quoquè in vitam productio ab eo proceſſerat. Duxerunt ergò parentes puerum io quoddam monaſteriū. Simul autem tulerunt quoquè,quęcunque piæ man⁹ Deo ſolent offerre,vt hic verè ſacer etiam io ſacro loco ſuſciperet appellatioocm. Cùm verò acceſsiſſent, & dicereot Præfecto mandræ ſpiritalis:Quodnam nomen eſt imponendum puero? Ille vir diuinus, diuino veluti inſtinctu afflatus, dicit id eſſe imponedū, qđ Domious omninò reuelauerit. & ſimul ad puerū intuens,ad huoc,inquam,ipſum intueos, iuſsit afferre voum ex iis libris,qui erant ſupra menſam. (mos. n. erat eis ponere libros ſuper aram ſacram, propter cō munem monachorum vtilitatem.) Protinùs ergò facit puer id,quod ei fuerat imperatum: & affert librū, non fortè ſortuna,ſed diuioa voluntate & ductu Dei, librum illum, qui prophetæ Danielis habebat eloquia. Cùm ille ergò vir iudicàſſet è cælo datum eſſe hoc ſignum,eodem ſtatim nomine, quo prophetam, vocat eum,qui erat ei moribus ſimilis: & vt Deo placuit,puerum vocat Danielem.

Danielis nomen ei imponitur

Atque ſi parentum quidem verbis acquieuiſſet hic vir diuinus,tunc fuiſſet Deo Daoiel continuò dedicatus,& ab infantia fuiſſet cooptatus in numerum monachorum. Cùm his autem non poſſet perſuaderi:ſed teneram cauſaretur ætatem & nimiam infantiam,tūc quidem reuerſi ſunt domum cum Daniele,cùm ità viſum eſſet ei,qui eſt ſuperior:vt uon aliorum, ſed ſua ſententia puer bonum eligeret. Atque protinùs quidē primum germeo ſignificabar, qualis futura eſſet arbor:& virtutum vmbræ iam ſequebantur eum,qui ꝑ lucem ambulabat. Paulatim autem ei procedente ætate,apertè oſtendit,quantum incrementum ſpiritus accepiſſet præter ætatem. Nam iam quidē attigerat Daniel anoum duodecimum,& cùm nemini quicquam dixiſſet,neque voluntatem animi protuliſſet,deſpicit qoidem parentes propter Chriſtum, deſpicit & cognatos,mundumque & quę ſunt in mundo:omnibuſque relictis,amicis,æqualibus, viro illo, qui eum telit,cùm procùl ab eo abfuiſſet circiter duodecim ſtadia,venit quidem in quoddam cœoobium monachorum. Pròcideos autem ad pedes Præfectu ſacri gregis, rogabat vt ipſe quoquè cooptaretur in numerum illorum,& eum monaſtico amictu indurer. Cùm autē ille & corporis imbecillitatem,& teneram ætatē obiiciens,dixiſſet non poſſe eum ea ſubire, quæ ſubeunt monachi:fore enim,vt breui defatigetur laboribus, qui ſunt multi & vel ipſis viris difficiles:vigiliç,humi cubationes,ieiunia,corporis & eius voluntatum perfecta mortificatio: & ideò ſuaderet,vt aliquantū tēporis maneret apud parentes, & ooo tātus ſuſciperet labores in ætate tam immatura, & corpore non ſatis robuſto, & adulto: Ego quidem, inquit Daniel, ideò acceſsi,vt ſic quidem Chriſto viuam, moriar autem carni. Quòd ſi dum hos pulchros ſuſcipiam labores, mors ſequetur,melius erit mihi mori,quàm abire vacuum,& mittentem manum ad aratrum,vt cum Euangelio dicam, retrò conuerti.

Duodēnis petit monaſteriū.

Labores & exercitia monaſtica.

Luc. 9.

Cùm ergo multa quidem dixiſſet, multa autem & audiuiſſet Præfectus ſacræ mandræ,nec potuiſſet eius vehemeotem retardare impetum,& acrem hūc amorem,fratres adhibet in coofilium, an oporteat eum in ipſorum admitti monaſterium. Illis verò pueri magnam mirantibus conſtantiam,alacreque & intenſum eius animi ſtudium,& exiſtimaotibus eſſe Deum, qui eum moueret,& vt admitteretur,lubenter aſſeotientibus,decętero eſt cum eis quoquè Daoiel,immò verò ſupra ipſos,quòd ad vitam ex Deo agēdam attioet, & ardorem ad virtutem. Interceſsit parùm temporis,& cùm cognouiſſent parentes,vbinàm ſit,& apud quos,illi quidem ad eum accedunt cum admiratione. Cùm vidiſſent autem puerum ſeipſum dedicaſſe, & Deo cooſecràſſe, nequaquàm eis accidit,quod ſolet hominibus & pareotibus:neque petièrunt chariſſimū filium,vt eum acciperent,& domum reducerent: idque cùm nondùm eſſet monaſtico habitu conſummatus:ſed reuerà volentes oſtendere ſe eſſe illius parentes,valdè læti ſunt de eo quod factum fuerat,& multis precibus à monaſterii Præfecto contendeterunt, vt aote ſuos oculos monaſtico eum amictu induerent. Ille verò haoc rem rursùs commuoicat monachis: & poſt quam illos quoquè vidit aſſentiri, cùm iuſsiſſet omnes congregari io Dominico, & Danieli ſacram recitàſſet regulam,& tondet ei capillos,& monaſtico eum induit habitu,qui iam ſicut monachi viuebat,& viuere ſtatuerat. Cùm eius autem præcepiſſet parentibus,nè ad filium frequenter accedereot, lætos emittit, quod quidem eſt valdè nouum, parentes priuatos filio.

Duodēnis fit monachus egregius.

Tondet, & accipit habitum monaſticum.

Erat ergò illic beatus Daoiel proficieos, & inualeſcens ſpiritu:& ei creſceoti ſimul quoquè creſcebant omnia ſemina virtutis,& alia quoquè haud ita multò pòſt acceſſerunt. Quod autem excellentioris ei fuit vitæ principium,& radix fructuum,qoi poſteà prouenerunt,hoc iam ſum dicturus. Cor eius accendit amor diuinus,& in eo vehemens excitat deſiderium vidēdi loca illa,io quibus Chriſtus pro nobis eſt paſſus,& vbi eſt ſepultus,& undè,cùm ſurrexiſset,aſcendit in cælos. Simul autem diuina qnoquè quædam cupiditas eius inflammabat animum, videodi uirum illum magnum in exercitatione,Simeonem,inquam,qui erat in columna:& accedens ad Præfectum monaſterii,id quod uolebat,ei communicauit: & rogauit,nè, quod petebat,ſibi denegaretur. Ille uerò tunc quidē ſuaſpontè non conceſſit:paulopòſt autem vel inuitus dimiſit. Nam cùm ei oeceſsè eſſet venire Antiochiā, propter curas eccleſiaſticas, tunc cùm ſecum aſſumpſiſſet Daoielem,& quoſdam alios fratres,incipit iter ingredi. Et poſtquàm fuiſſent in illo uico, qui nominatur Telada,ubi magnus ille in ſanctitate Simeō, magnos illos peragebat labores exercitationis, cùm ad ipſam iam ueniſſent columnam,contemplabantur & columnæ altitudinem,& æſtatis calorem, & minas imbrium,& uim uentorum,& omnem aliam corporis tolerantiam. Cùm hæc uiderunt,alii quidem inſipientiores, exiſtimabant ſanctum uana gloria adductum, tanta ſuſtinere certamina: Beatus autem Daniel non ſolùm ea ſtupebat & mirabatur,ſed etiam incitabatur ad imitationem,& boni zeli ſtimulū accepit animo. Cùm uerò, ubi infernè clamàſſent,magnus ille deſupèr proſpiciens,dixiſſet oportere admouere ſcalas,& ad ipſum aſſcendere: tunc pulchrè licuit uidere animorum probationem: alius quidem cauſatus pedum imbecillitatem,alius renum, alius ſenectutem,alius aliquid aliud,recuſabat aſſcendere: Daniel uero cùm cucurriſſet,& magiſtrum rogàſſet, & ab eo iuſsus eſſet,aſſcendit prompto & alacri animo,& magnum ſalutat Simeonem cum gaudio & admiratione.

Simeō Stylites, cui⁹ vita eſt 1. Tomo, 5. Ianuarij.

Ei loquit S. Daniel.

Nequè uerò fuit hic labor Danieli inutilis,& ad eū aſcenſio: ſed primùm quidem ad virtutem excitatur & inſtruitur,& redditur vehementius eius deſideriū. Deindè autem ab eo quoquè,ut oportebat, conſequitur benedictionem manus impoſitione, & futuri ſuſcipit prædictionem. eum enim audiuit dicentem vel maximè propheticè: Eſto fortis,fili,& cōfirmetur cor tuum. Multos enim & difficiles labores propter Chriſtum es ſuſcepturus,qui & ſufficiens erit tibi conſolatio,

Prophetia illius de Daniele.

tio, & ad eos fortiter ferendos tuum roborauit animum. Deſcendit ergò Dauiel poſt hanc ſuauem cum eo congresſionem, & rursùs ad ſacrum redit monaſterium. Poſtquàm autem monaſterii Præfectum ad ſe vocauit Deus: egregius verò hic Daniel, qui paſci pulchrè didicerat, modò rectè poſſe paſcere putabatur, & vi ad hoc trahebat à ſuis cōdiſcipulis: ipſe qui gratã cōſectabat quietẽ & ſilentiũ, & hoc ambibat, vt eſſet remot' ab oībus negotiis: & ſciẽs, quãtùm ea poſſit cōferre ad virturem, minimè ſtatuit credere: ſed alium adduxit, qui eſſet eis vtiliter præfuturus: ſibi autẽ optimè conſuluit: Eccè, dicens, liber factus eſt Daniel, nemini obnoxius. Eccè tempus, quod antè deſideràſti. Tuum ergò perſequere ſcopum, & vitæ iuſtitutum: & quod propoſuiſti, perge exequi. Cùm ſic ergò omnia reliquiſſet, & nulli animi ſui arcanũ aperuiſſet, egreditur elàm è monaſterio, & venit ad mandram illam, in qua erat ſita columna beati Simeonis. Infrà enim circa eam erat quoddam monaſterium: in quo cùm totos quatuordecim dies tranſegiſset, volebat Simeon Danielem adhuc apud ſe manere: (Simile enim ſimili delectatur) ille autem non ſuſtinuit, cùm alio teneretur deſiderio. Deſiderabat enim videre ſacra loca, & interiorem quærebat ſolitudinem: ſed viam, quæ vergit ad Palęſtinam, audiens eſſe difficilem, & propè inuiam, vtpotè quòd Samaritani bello inuaderent Chriſtianos, ipſe non ferens de hoc ſuo prompto & alacri animi ſtudio aliquid remittere, cùm ſe confirmàſset, & ſibi mortem contemnere perſuaſiſset, paratus erat exequi id, cuius ſtudio tenebatur.

Cùm verò iter eſset ingreſsus, ei in via occurrit vir quidam, cui erat ætas ſenis, monachi veſtitus: cana autem coma, & qui erat in omnibus ſimilis Simeoni, qui erat in columna. Syra verò lingua allocut' Danielem, & eũ complexus, rogauit quonàm iter ſuum dirigeret. Ille antẽ, Si Deo, inquit, videtur, vado ad loca ſancta. Is verò excipiens. Rectè dixiſti, inquit, ſi Deo videtur. Nũc autem certò ſcias, id quod eſt tibi propoſitum, non eſse ex Dei ſententia. Non enim audiuiſti ſeditionem & tumultum, qui eſt in Palæſtina? Ille verò, Audiui, inquit, ſed in Deo confido eum mihi futurum adiutorem: & maximè quidem ſpero omninò fore, vt nec mali aliquid nobis omninò accidat. Sin autẽ aliquid tale acciderit, ſeu viuamus, ſeu moriamur, ſumus Domini. Illo autem hoc propheticum proferente reſponſum, Nè dederis in commotionem pedem tuum, & non dormitabit, qui te cuſtodit, angelus: cùm ad hoc prompto & alacri animo reſpōdiſset Daniel, dicens, omninò bonum eſse mori propter Chriſtũ, id ægrè ferens canus, auertit faciem, &, Non fero, dixit. Non enim permiſit Deus, vt nos intempeſtiuè in mortem coniiciamus, & vt per vim interficiamur, procuremus. Ille eſt enim, qui dixit: Si perſequantur vos ex hac ciuitate, fugite in aliam. Cùm autem conceſſiſset ſanctus obiectioni, & dixiſset, Si tibi ita videtur, nihil moror reditum: Non cōſulo, inquit ille, tibi, vt ab hoc cępto omninò deſiſtas: ſtultus enim eſsem. ſed ſi mihi credas, iubens multum valere regiones Orientales, conuerſus, vade Byzantium, quæ, quòd attinet ad ſanctificationem, eſt ſecunda Hieruſalem: immò verò eſt prima. Illius enim priuilegia ei nunc à Deo data ſũt. in qua multis quidem tibi licebit ſiui templis: multis verò ſacris ſpectaculis: & ſi tibi cordi fuerit viuere in quiete & ſilentio, aut in ſuperiore Thraeia, aut in ipſo ore Ponti, eius rei tibi erit magna facultas: & Deus hac in re tuum implebit deſiderium. Pręterea non oportet exiſtimare te Deum quidem eſse conuentu rum Hieroſolymis, Byzantii autem minimè. Deus enim nequaquam loco circunſcribitur, o dilecte.

Rom. 14.
Pſal. 120

Mat. 10. Stulti ſũt qui dehortant à peregrinatione ad loca ſacra.

Hos ſermones cano illo conferente cum Daniele, Sol erat in occaſu: & accidit, vt diuerterent ad quoddam monaſterium. Cùm audiuiſset autem Daniel hic eſse diuerſandum, Tu quidem, inquit ſenex, prior ingredere: ego autem te ſequar e veſtigiò. Exiſtimàs itaque ſanctus eum vrgere aliquam corporis neceſsitatem, portam ingreſsus, expectabat. Poſtquàm verò ille non ampliùs aderat, ratus Daniel eum in aliquo alio loco diuerſari, ſolus accedens ad Præfectum monaſterii, & ad eos qui erant ſub ipſo fratres honeſtũ dedit oſculum, ſignum dilectionis. Deindè etiam ſumpſit cibum ſibi appoſitum. Poſtquàm autem ſomni tempus eſse cognouit, ei rursùs aſsiſtens ſenex, ſuadebat illa facere, quæ prius dicebat, & quamprimùm proficiſci Byzantium. Atque ille quidem excitatus, cogitabat quiſnam is eſset, & an eſset homo aliquis, an vnus Angelus. Is verò erat magnus ille Simeon, qui iubebat eum frequẽtisſimam & ciuitatum reginam adire ciuitatem, vt hæc eſset multis via ad ſalutem. Cùm ergò ſic ei viſum eſſet facere, neque vlli quicquam dixiſſet, poſtquàm nocturna cecinit cãtica, omnibus valere iuſsis egreſsus, properè contendebat Conſtantinopolim: & cùm in oſtium Ponti eſset ingreſsus, eum excipit templum Michaelis militiæ principis, quod illic pulchrè eſt poſitum: & ſeptem illic dies eſt verſatus. Cùm autem audiuiſſet aliquos dicentes de alio templo, quod ſitum quidem erat ſupra id, quod dicitur Hieron: locus verò ab iis, qui incolebant, nominabatur Philemporus: & cùm accepiſſet in eo malos habitare ſpiritus, & nonnunquàm ſubmergere nauigãtes, & inuadere eos qui tranſeunt, & malos eſſe vicinos accolis, & non poſſe aliquem eum tranſmittere illæſum, non manè, non meridie, non veſperè, reuocans in memoriam magnum Antonium & res illius, & quàm multas ille quoquè à dæmonibus ſuſtinuerit tentationes, & quòd eos tandèm virtute Domini omninò ſuperauerit, & quàm multos illis ſuperatis honores ſit aſſecutus, ipſe quoquè ſe ad aggredienda exuit certamina: & cùm iuſsiſset eos, qui aderant ei, templum oſtendere, & ueniſset in atrium, medium templum ingreditur, Chriſti Crucem tanquàm arma inferens inexpugnabilia, & ſimul pſallens: Dominus illuminatio mea & ſalus mea: quem timebo? Quamobrem uel ante conflictum perterrita ipſa phalange dæmonum, obibat omnes angulos, quærens fugientes dæmones, & in unoquoque eorum flectẽs genua.

Simeon Stylites apparet Danieli.

Templũ S. Michaelis.

Crux Chriſti arma inexpugnabilia.

Pſal. 26.

Atque iam quidem erat veſpera, & aderat princeps tenebrarum, & iaciebantur lapides in Danielem, & ſonus audiebatur, & confuſa uociferatio & ſtrepitus excitabatur. Ille autem rursùs perſeuerans in oratione, ſtabat quietus. Deindè ad eos, Si aduersùs me, dicebat, ſtructa conſtiterit acies, non timebit cor meum. Primam ergò illam noctem, & ſecundam, quæ poſteà eſt conſecuta, ſic tranſmiſit. Tertia autem uidit homines magnitudine maximos, forma alienos, crudelitate, quantùm licebat coniicere, carniuoros, horribiliter ſtridentes, & minantes Danieli, & metui admiſcẽtes ſuæ cauſę defenſionem, & dicentes: Quis tibi, o infelix, vt huc uenires, perſuaſit, quandò etſi nihil aliud, tempus quidem certè, quo hìc fuimus, nos loci dominos utique effecit? Et ex iis alii quidem minabãtur ſe eum in mare eſſe iacturos, alii autem rursùs maximos lapides immitebant. Nemo verò audebat ad eũ accedere propiùs. Quid ergò facit? Credit Domino, qui dixit hoc genus expelli ſolo ieiunio & precatione. Et ſic quidem facit, & eos minantes, atque etiam iacientes parum aut nihil curans, primùm quidem ipſe quoquè contra minabatur: tantum enim in Chriſti virtute confidebat. Deindè cùm eos adhuc uideret ſe magis impudenter gerere & tumultuari, ipſis omninò deſpectis, obſtruit omnem templi aditum, oſten-

Pſal. 26.

Dæmones terrere nituntur S. Danielẽ.

Mar. 9. Ille uerò contemnit ineptos.

oſtendens ſe ſolum velle cum eis luctari, & oec fuga quidem egère, ſi ipſi irruperint, ſolam autem aperie feneſtrâ, vt videret aecedenies, & vt corpore exiguũ acciperet nutrimentum. Non mulium intercesſit tẽporis, & Chriſti quidem virtute deleta eſt omnis illa mala dæmonum operatio: redditus eſt autem uniuerſus locus liber ab illorum inſultibus: & deincèps libe rè & ſine vllis inſidiis ambulabãt, & mare nauigabãt.

Profligat eos penit⁹.

Huius verò rei fama manauit in omnes partes: & licebat videre viros ſimul & mulieres, iuueoes & ſenes, panperes & diuites, & qui habitabant circuncircà in locis finitimis, tanquàm fluentum aliquod, eontinuo tractu ad eum ferri, & admirari, quonam modo, vbi nupèr quidem erat exitium, illic ſit ſalus: nbi autem dæmooum vociferatiooes, illie noctù & diù canantur ad Deum cantiea. Inuidus verò ſatan, & hominum inimicus, neque de ſe paratam victoriam, neque ſancti patientiam, neque * priorum videre ſuſtineos vtilitatem, ad ſecundum aggreditur callidum commentum: & quibuſdam ex iis, qui in tẽplo eooptati eraut in clerum, tales immittit cogitationes, quales olim Iudęis aduersùs Chriſtum, non bonum eſſe permittere homini hìc habitare, quem ignoretis, vndè ſit. Ille autem & fama omnes ad ſe attrahit, & illius honor eſt omninò diminutio veſtrorum vectigaliũ. Sed ſignificate, dicebat, hæc Epiſcopo, & eum citò* expellit. Et ſator quidem hie eſt: tale eſt autem ſemen. Qui verò acceperant, non ex alio noti, quàm quòd hæc continuò produxerint. Cùm primùm ſemen acceperunt, fructum produxerunt: & accedunt ad Epiſcopum, & de ſaocto renunciant. Epiſcopus aũt Conſtantinopolitanus: (is erat Anatolius) Et quomodò, inquit, de homine malè dicitis, & expellere aggredimini, quem, vndè ſit, neſcitis, neque quænam ſit eius vitæ ratio: cùm contrà oporteat quidem eum illie ſinere, vt, ſi ſit quidem bonus, nos quoquè faciat partieipes vtilitatis: ſin autem contrà, ipſe quidem hine iure expelletur, vos verò & ego hac in re vacabimus repræhenſione. Sic illi à ſeipſis capti, (Res enim eſt eiuſmodi vitium: ipſum quidem io ſeipſum cadit, & à rebus ſuis eapitur) præ pudore vultus tegentes, ceſsàrunt ab improbitate.

Cãtica ad Deum no cturna & diurna.

ſer. piorũ*

Clericis S.Daniel accusãt apud Epiſcopum Conſtantinop.

Poſtquàm autem eorum inſidias ſic vidit malign⁹ eſſe irritas, longum eſſet dicere, quàm multas quidẽ rursùs viſiones prioribus grauiores beato intulerit: quàm multas autem moleſtias & vexationes, nũc quidem minans ſe eum interempturum: nũc verò in mari ſubuerſurum: nunc autem aliquid aliud facturũ eorum, quæ nollet, etiamsì maximè & ipſe & malus eius exercitus ab ipſo hæc erant paſſuri. Nam poſtquàm ille ſurgens orauit, & audacter eſt locutus, dicẽs: Dominus Ieſus Chriſtus, in quem* crediditis & credo, ipſe vos in vltimum abyſſum demerſerit: illi tunc acerbè vlulantes, & flebiliter clamantes, & ſuas faeies, vt videbantur, pulſantes, aſſimilati veſpertilionibus, illo ipſo hæc adſpiciente ſancto, egreſſi ſunt & abièrunt. Ille autem nũquàm ceſſaos iniuriam facere, exiſtimãs quòd ſi eum ſæpè tanquàm in urbis obſidione inuaderet, tandèm poterit beati ſpiritus & generoſum animum deprimere ac frangere: accedit ad maleficii tertiam probationem, & aduersùs eum rurſùs commouet priores calumniatores. Qoi cùm acceſſiſſent ad Epiſcopum, perindè ac iam maximis affecti iniuriis, ſanctum vocabãt maleficum, ſimulatoremque & deeeptorem: dicebantque eius conſuetudinem eſſe eis intolerabilem, vt qui vel ſolo adſpectu ſit moleſtus & importunus. Ille verò iam victus à tot vexationibus, ad ſe accerſit Danielem: & rogat quiſnam ſit, & vndè, & quibuſnam rebus opùs habẽs: & poſtremò, quãnã in Deum tenens opinionem, in has partes venerit.

Multis eũ modis infeſtat ſatan.

*crediđi, legendum videt: aut intelligendum, ut Iacobus ait. Dæmones credũt, & contremiſcunt.

Ille autem eùm eius, quod eſt maximum & primum, nempe orthodoxæ in Chriſtum fidei, primùm meminiſſet, alia deindè contexuit, patriam, & genus, & finem: nempe quòd eum diuina mouerit reuelatio, vt videret Byzantium, & in hæc loca veniret. Hæc eùm audiuiſſet Epiſcopus, aſſurrexit, & eum eſt amplexus: & eum tanquàm virum reuerà diuinum honorauit. Atqi hæc quidem ſie rectè geſta fuerant à magno Daniele. Fieri autem omninò non poterat, vt qui Chriſti vitæ inſtitutum ſuſeeperat, non etiam eius vitæ agendæ ordioem pro viribus videretur imitari. Quomodò ergò eius Dominus eum tentationibus ſigna videtur inchoaſſe, ità hic quoquè, oiſi quatenùs ille hune mouebat, & hie illius virtute faciebat miracula.

Noo multi dies prætериèrunt, & vehemens morb⁹ iouadit Patriarcham: qui etiam efficit, ut is fieret ſancto ſupplex, & eum continuò accerſeret, vt pro ipſo Chriſtum rogaret, vt laboranti opem ferret. Cùm is autem ſolùm genua flexiſſet ad orationẽ, adfuit Chriſtus exaudiens, propemodùm anteuertens petitionẽ: conualuitque & ſanus euaſit Patriarcha. Et ſie quidẽ miraculum: noo magìs autem eſt admirãdus propter curationem, quàm propter benignitatem in curatione. Nam poſtquàm eum ſanauit, petiit mercedem ſanationis: ea verò erat, vt iis, qui ealumniati fueraot, remitteretur debitum. Pontifex autem ei lubenter conceſſit petitionem: &, Quomodò enim, inquit, non remittam, quibus parùm abeſt, quinetiam agam gratias, quòd effecerint, vt te viderem, qui mihi dediſti ſalutem, & fuerunt eauſa, vt tu ad nos venires? Cùm autẽ apud eum & monaſterii, & donorum, & ut eo perpetuò eſſet, meminiſſet: Si vis me, inquit ille magnus, magno ſtudio proſequi, ſine me ea facere, quę Deo & mihi videntur. Et ſie ad templum miſſus cum magno & præclaro comitatu, cùm eadem feciſſet quæ prius, & aditum obſtruxiſſet, per paruum quoddam foramẽ colloquebatur cum iis, qui aeeedebant. Nouem interim anni prætererãt, & eum ad vitam perfectiorem vocans prouidentia, apertè oſtendit futura. Cùm enim fuiſſet in ecſtaſi, vidit eolumnam nubis, & ea admodùm ſublimè erat ſublata, & ex aduerſo eius pendebat in aere: & admirabilis Simeon ſtabat ſuper caput eolumnæ. Simul autem eum eo duo adſtabãt adoleſcentes: eratque eis veſtis clara & refulgens. Deſupèr verò ex capite columnę audit uocem dicentem; Hue ad me aſcende Daniel. cùm is autem reſpondiſſet, Et quomodo potero ego, Domine, in tantam extolli altitudinem? iuſſit Simeon iis, qui cum ipſo erãt, adoleſcentibus, ut deſcenderent, & aſſumptum ad ſe deducerent. Qui cùm imperata feciſſent, eum tollũt, & prope ipſum ſtatuunt. Ille autem eum ſtatim amplexus, ſimul in cęlum eum tollebat, & magna uoce clamabat, Eſto fortis, Daniel: te ſtrenuum ac robuſtum præbe, & ſta pulchrè ac generosè. Poſtquàm verò vox admodum clara eum circunſonabat, (viſa eſt enim terribilis, & tonitrui ſimilis) Daniel, cui percuſſæ & conturbatę erant aures, eo ſomnio quodammodò ad ſe rediit.

Celerrimè ſanat Epiſcopũ Conſtãtinop.

Reddit bonum pro malo.

Viſio ei⁹.

Hoc futurum eius vitæ inſtitutum, Simeonis inſtituto conueniens, prius ſignificauit, & quod oportebat eum & eolumnam aſſcendere, & tranſire ad locum, columna longè excelſiorem. Sie ſententia & uoluntate omnipotentis, ab eo effecta ſunt omnia, & ad eum paulopòſt miſſa eſt pellis ouilla ab Elia, ad eum, ioqoam, qui moribus erat Eliſeo ſimilis. Sie autem miſſa eſt. A Simeone ad Imperatorem miſſus quidem erat Sergius, eius diſcipulus, ad eum deferens donum omnia mala depellens, nempe tegmen quod habebat in capite: ſolent autem id uocare cucullam. Cùm autem Imperator haberet animum aliis intentum, & eſſet

in curis

in curis publicis occupatus, Deo hęc omnia prouidẽte & diſpenſante, hic, quem diximus, Sergius ſtatuit nauigare & redire: & contẽdebant peruenire ad monaſterium, quod nominant Acœmetorum, id eſt, nõ dormientium. Cùm ergò ipſe reuertens cum quibuſdam aliis acceſſiſſet prope locum Danielis, ſtatim tãquàm ſigno dato, beatus erat in ore omnium: Et alii quidem meminerant eius tolerantiæ, alii autem precum, alii verò curationum: alii verò, quòd manſuefecit locum, qui poſſidebatur à dæmonibus: & tunc quidem qui ſunt in mari, ſine periculo nauigant: illæſi autem iter obeunt ii, qui ſunt in via pedites. Hæc intelligit Sergius, cui commiſſum fuerat donum precioſiſſimum: & cùm eius deſiderio motus fuiſſet, rogat quiſnam hic ſit, & vbi, & an liceat eum conuenire. Illi verò & locum alacriter oſtenderunt, & cùm in terram appuliſſet, ipſi accedunt ad ſanctum, & vnà cum eis Sergius. Qui cùm benignè admodùm beatum ſalutaſſet, alia quidem ipſe exponit, Simeonis, inquã, hinc deceſſum, & quod ab ipſo donum ferret ad Imperatorem, dicens Danieli, id ad eum potius eſſe miſſum, quàm ad illum, ad quem ipſe id mitti opinaretur. Alia autem rursùs audit à Daniele, quæ ei Deus ſignificauit de Simeone, & de vita, eius vitæ inſtituto congruẽter agenda. Quæ quidem cùm audiiſſet Sergius, ſacrum ſtatim donum eiiciens, id donat Danieli, à patre Simeone dicens migrare ad patrem Danielem. Et hęc quidem ſic fiebant.

Monaſterium non dormientium.

Deus autem rursùs conſueta faciens, incitabat Danielem viſione quadam diuiniore, vt aggrederetur viuendi rationem maiorem & ſublimiorem, vas eum electionis, quo modò Paulum, præſciens futurum. Apparuit verò viſio nõ Danieli, ſed potius Sergio. Videbantur enim tres ad eum veniſſe adoleſcentes, & dixiſſe: Surge Sergi, dic Abbati Danieli: Expletum eſt tempus tuæ in templo habitationis. Adeſto deinceps, & ad maiora parare certamina. Cùm ergò ei Sergius diuinam aperuiſſet viſionem, quoniã is ſtatuerat non repugnare omnibus nutibus omnipotentis, & alioqui priori quoque viſioni ſecunda conſentiebat: & prætereà Simeonis etiam indumentum erat arrha talis vitæ degendę, mittitur Sergius, vt diſceret loca magis ſolitaria, quæ illic ſunt, vbi oporteat ponere colũnam, & aptum ad agendum vitam in quiete & ſilentio. Qui cùm partes quaſdam faſtigii montis pulchrè eſſet perſcrutatus, poſtquàm veniſſet in illum locum, in quo oportebat ſtare columnam, tu Deus omnium hoc quoque oſtendis. Videt ergò protinùs dictus Sergius albam columbam: quę alas frequenter expandẽs, & parùm rursùs ſubuolans, iterùm decidebat. Arbitratus ergò eam eſſe captam & vinctam laqueis, ad eam feſtinat, & contendit eam capere manibus. Illa verò cùm ſtatim euolaſſet, ne oculis quidem poterat apprehendi. Cùm tam euidens accepit ſignum ſtatuendæ columnæ, & ipſe quoquè ſatis intellexiſſet, quàm eſſet aptus locus, deſcedit ad ſanctum, & omnia ſigillatim renunciat cum ea, quam viderat, viſione. Ille autem & lætatus eſt, cùm audiuiſſet, & ad locum venire cupiebat. Dat verò Marcus quidem ei amicus & alioqui familiaris columnam. Cùm autem factus eſſet is quoquè, qui ſolet vocari modius, & capiti columnæ fuiſſet adaptatus, iubet circa mediam noctem perforari ſibi templi parietem: & ità, omnes latens, aſſcendit. Deindè etiam cum gaudio concipit preces, quæ ità habebant: Gloria tibi, Chriſte Deus, quòd me talibus bonis & tali vitæ inſtituto es dignatus: Sed tu ſcis, ò Domine, quod te ſolo fretus hanc aſſcendo columnam, & hoc certamen ſubeo. Suſcipe meum propoſitum: confirma me ad curſum: cœptum meum abſolue. Sic beatus ille nõ ſpiritu ſolum eſſe cęleſtis, ſed etiam, quoàd eius fieri poterat, corpore eſſe contendebat: & de cætero verò ſolus erat in columna, ſeipſum collocans in cæli & terræ confinio: ab hac quidem recedens carne & ſpiritu, ad illud autem contendens.

Actor. 9.

Viſio Sergii, diſcipuli S. Simeonis.

Alia eiviſio.

S. Daniel aſſcendit ſu colũnã.

Hæc autem non poterat inuidus ferre oculus: neq; patri inuidiæ erant illa tolerabilia. Sed cùm loci dominus ad horum veniſſet cognitionem, (erat autem illi nomen Gelaſius) inconſideratè ira animo perturbatus, aut potius dęmonis importunitate commotus, & aduersùs ſanctum virum furore percitus, (cauſa autem prætexebatur, quòd non eam poſuiſſet uoluntate illius) Imperatori quidem renunciat id, quod factum fuerat. Renunciat autem etiam Gennadio. (is. n. conſtitutus fuerat Epiſcopus Conſtantinopolitanus poſt deceſſum Anatolii.) Atque ab Imperatore quidẽ dicens non fuit exauditus: Epiſcopus verò inuidia motus, ſeu ei qui rogârat concedens, non ſolùm cenſebat ſanctum è columna deiiciendum, ſed etiam pœnæ ſubiiciendum. Redit ergò Gelaſius totus ira percitus, alios quoquè multos ſecum aſſumens, & è columna ſanctum volens detrahere. Sed qui ſemper in ſanctis ſuis eſt admirabilis Dominus, qualia nunc quoq; fecit, illum audacter inſultantem reprimens, & eius ſeruum, qui erat occultus, glorioſum efficiens. Nam cùm eſſet maxima ſerenitas, eſſetque aer purus & limpidus, nubes repentè concurrerunt, & orta eſt caligo, & vehemens pluuia & grando deorsùm ferebatur. Tantusque erat eius impetus, & tam ingentes minæ iræ supernæ, vt etiam vitium caderent folia & pampini, non ſolum fructus. erat enim tunc tempus vindemiæ. Sed nec hæc quidem reprimebant amentis ſtultitiã. Sed cùm non multùm abſuiſſet, quin ille periret, ne ſic quidem diſcebat ſapere, & ſe moderatè gerere: neque uolebat ſcire, quanta ſuperna gratia locupletatus eſſet Daniel. Sed anhelans, & madefactus, cum iis qui circa eum erant, egreſſus, indignabatur, minabatur, clamabat, & deiicere ſanctum aggrediebatur.

Gennadius Epiſcopus Conſtantinop. malè ſtatuit de illo.

Pſal. 67.

Deus eũ mirè tuetur

Sed poſtquàm qui cum eo erant, ei quæ erant optima, ſuggeſſerunt, dicentes nec eſſe columnam agro propinquam, & hinc ei nullam futuram moleſtiã: immò verò eum percepturum fructum multarum orationum, & ei futurum valdè vtilem, cùm ſit bonus vicinus: Poſtquàm hæc dixerunt, perſuaſerunt. & tunc quidem iuſſit deſcendere, pudore, vt arbitror, motus propter eos, qui aderant, nè videretur fruſtrà veniſſe; poſteà autem ei rursùs pollicebatur aſſcenſum: & & cùm rursus aſſcendiſſet, quantum uoluiſſet, manſurum. Cum autem, columnæ admotis ſcalis, ſanctus deſcenderet, & iam in ſexto gradu pedem figeret, eũ qui erat inflexibilis, cepit miſericordia, dum illos videret pedes tanquàm alias columnas: quos per totas noctes & dies ſtationes reddiderant tumidos & ulceratos, & vulneribus plenos: Quæ ille cum ſtupore contemplatus, & ſanctum adiurauit, vt rursùs rediret, & audacis ſui cœpti petiit veniam. Poſteà uerò ei quoquè columnam poſuit excelſiorem, & craſſitudine validiorem, baſique & cæteris magnificentiorem, & de illius potentia & tolerantia Imperatorem reddidit certiorem, Atque hęc quidem ſufficerent, quæ ſunt plurima & maxima, ad ſancti vitam oſtendendam, & gratiam, quam ipſe à Deo erat aſſecutus. Oratio autem hæc parua eſſe conſiderans, & tanquàm elementa ac principia, quæ ſunt his longè maiora, properat declarare.

Ennoluntariũ ſancti uiri martyriũ in colũna ſtatione.

Venit paulo poſt quidam ad ſanctum, Thrax quidẽ genere, ætate autem ſenex, qui ex ſcribendis contractibus ſibi uictum parabat: νομικὸν, id eſt, legis peritum, uocant Gręci. Is filium ferens unigenã, qui a maligno detinebatur ſpiritu, cùm eum poſuiſſet ad columnam, & ei lachrymæ fluebant ex oculis, & adiũxit

verba

verba lacrimis magis miſerabilia. Vide.n. q̃ multas fletus habebat occaſiones: naturã, canitiẽ, filii adoleſcentiam, ꝙ propter eum ſolum laboraret, ꝙ longè eſſet profectus, & magni itineris labores eſſet perpeſſus, idque cùm eſſet puer dæmoniacus, & tanta eſſet eius vexatio & immoderatio. Et cùm poſtremò addidiſſet, eſſe iam triceſimum diem, ex quo oomen illius malignus clamaret ſpiritus: eius animus, qni facilè mouebatur miſericordia, ipſius ſtatim eſt miſertus Quidnì enim miſericordia mouẽdus erat Chriſti diſcipulus? Si tu ergò, inquit, credis fore, vt per me ſanetur tuus filius, dabitur tibi ſecundùm fidem tuam, & ſimul eũ iuſſit potari oleo à ſanctis, qui illic erant. Quod cùm factum eſſet, ſtatim quidem eum humi iacit ſæuum dæmooium, eumque valdè laniat ac lacerat. Deindè, magna voce cum luctu clamans: Egredior heu, inquit, egredior. Cùm dies iam adeſſet octauus, vbi dæmoniacus nigrnm & concretum euomiſſet ſanguinem, glorioſi patris ſanatus eſt precibus, & ſanus & rectè ſe habens, ſuo patri eſt traditus. Ille antem cùm accepiſſet filium, lingua quidem vtebatur ad agendas gratias: lachrymis verò, ad lætitiam. Sunt enim etiã lætitiæ lachrymæ, quandò ſummam animi ægritudinem ſummæ excipientes lætitiæ, nubem quæ premebat, protinùs depulerint, & naturali fluxione lachrymarum vſæ fuerint cum voluptate. Sic puer nõ ſolùm curatur à malo dæmone: ſed etiam continuò armatur aduersùs dæmones, cùm pater poſt curationem eum Deo conſecraſſet, & vt monaſticum amictum & vitã ſuſciperet, effeciſſet, & medico corporis eum tradidiſſet, & rogaſſet, vt eſſet etiam medicus animæ: qui etiam purus ad purum acceſſit, omni mundanæ vitæ relicta vanitate. Hoc qoidem fuit vnum eiuſmodi: alterum autem, eo non inſerius.

Curat dæmoniacũ.

Is curat', monachi habitum & uitam amplecti

Coidam Cyro, qui priùs quidem fuit Præſes, poſteà autem aſſcendit etiam ad ſedem Epiſcopalem ciuitatis in Phrygia, cui nomen erat Coryaium, & ab illo poſteà diſceſſerat propter quandam motam aduersùs eum calumoiam, erat filia nomine Alexandra. Ea eodem modo erat affecta, quo ille quẽ priùs diximus, & grauitèr vexabatur à dęmone. Eius ergò pater, cùm ſanctus ei veniſſet in mentem, ad ipſum ducit filiam, naturali beneuolentiæ alium commiſcens ardorem, nempe fidei. Simul atquè ergò ſancti manus eius capiti fuerunt impoſitæ, fugatus eſt ſpiritus: & quæ laborabat, ſtatim conſpecta eſt ſana. Porrò autem huic quoquè miraculo fuit alterum coniunctũ. Iam enim Cyrus ſancto valdè confidens, eius vtebatur gratia. Vndè etiam vxorem eius, cui ſuorum ægrorum fuerat mandata cura, quæ ipſa quoquè erat dęmoniaca, duxit ad ipſum. Neque eum ſua fefellit fiducia: ſed ea quoquè cum filia mundata fuit à rabie dæmonis. Pro quibus is vtiquè magnas ei habẽs & agens gratias, (erat enim uir doctus, & humanis literis eruditus) in poſita illic columna epigramma poſteà inſculpſit; quod ſic habet: Hic ſtat vir, qui vndiquè impetitur, & uentos oon timet: Ambroſio autem vtitur alimento, & ſiti experte ſanguinis: Actis verò radicibus, fuodauit ædificium columna duplici. Eſt autem radix Simeon, filium prædicans matris, quæ non eſt experta ouptias. Sed hęc quidem ſic.

Manuum impoſitione ſanat dæmoniacã.

Deincèps verò erat quidem dies, omnium dierum præcipuus. Vir autem quidam ea iis, qui prope Euxioum põtum habitabaot, venit aſſerens filium, qui ipſe quoque poſſidebatur quidem à dęmone: ſed erat alioqui & ſurdus & mutus, & qualem curaſſe Chriſtũ docent Euangelia. Cùm autem columnę iam appro-

Mat. 7. pinquarent filius cum patre, excutiẽs puerum dęmõ, & auellens eum ab iis, qui ipſum tenebant, impulit eũ ad ſcalas, quę tunc quidem fuerãt admotę columnæ: & ille quidem protinùs aſſceodebat ſcalas: ſanctus verò deſuper adſpiciens, Deum rogabat. Quomodo.n. non à dæmone è ſcalis proiectus, fuiſſet conſractus, niſi is retinuiſſet dæmonem precatione? Non ergò ei manus impoſuit, neqoe fecit, quæ aliis facere conſueuerat: ſed ille quidem precabatur ſuperiùs: puer autẽ cùm eſſet adhuc inferius, & ad medias ſcalas nondùm perueniſſet, ſanitatem eſt aſſecutus. Cùm vnius tantùm fecero mentionem, aliorum ſuo tempore meminero.

Liberat puerum à dæmone.

Magnus Leo, qui Romanum quidem regebat imperium: naturam autem regere non poterat, ſed proles ei deerat maſcula, quid facit? Confugit ad Deum omnium Dominnm, apud ipſum Daniele vſus interceſſore. Ille verò paruit, & anno ſequenti parituram eſſe vaorem protinùs ſignificauit. Res ergò, ut dixerat, ſucceſſit, & natura ceſſit precibus, uon ſolùm ad hoc, vt daret filium, ſed ad hoc etiam, ut daret illo tempore, quo ſancti os diuinum prædiaerat. Sic ille non ſolùm erat filius precationis: ſed etiam per preccs dabat aliis, vt haberent filios. Idcircò eum remunerans, tertiæ columnæ ei iecit fundamentum.

Leoni Imperat. prolem impetrat precibus.

Cùm fama ergo ſanctum vbiquè prædicaret, ad eũ venit etiam Imperatrix Eudocia, quæ nuper ſeruata ea Aphrica: & magnam quidem ei reuerentiam, multum autem tribuens honorem, & rogans ipſum, ut de columna qnidem deſcenderet, ad ſua uerò loca veniret, & ea habitaret: Sunt autem, dicebat ea, mihi multa, & ſimul quidem amica ſilentio, & quæ poſſint aliam prębere conſolationem. Ille uerò bonam eius mentem accipiens & laudans, ſtatuit oon tranſmigrare, ſed in eo loco perſeuerare, in quo fuerat à Chriſto plantatus: & uirtutis radices in eo agere, & fructum conuenientem dare ſuo tempore. Cùm hæc & alia dixiſſet eiuſmodi, & benedictione eam impertiiſſet, emittit. Tunc autem tranſit ad columnam Gelaſii, & ſimul cum columna (erat enim excelſior) ei quoque aucta eſt virtus: & uitæ inſtitutum aggreſſus eſt excelſius. Non erant autem futura hęc tolerabilia, neque diabolo, oeqne illius aſſeclis. Propterea ipſe quidem ei rursùs accendit fornacem tentationum: uſus eſt uero miniſtris hæreticis, qui erant Byzantii. Iſti cùm quandam ſumpſiſſent mulierem ex meretricibus, quę erat qnidem genere Aſiaoa, ei autem erat oomen Baſiana: cùm nauigaſſet verò Byzantium, improbum, proh dolor, quæſtum faciebat ſuo corpore. Eam cùm verbis decepiſſent, & promiſſa pecunia, totam ad id quod volebant, incitaſſent, efficiunt vt uadat ad ſanctum, & uel illum, uel unum ex ſuis diſcipulis, ad amorem illiciat, & ad fœdam prouocet libidinem. Proficiſcitur ergo impudica ad pudicum, impura anima ad mundam, comitum ſecum ducens multitudinem, ſplendida externa utens ſpecie, & libidinoſis geſtibus, aureoque amictu & alio intertexto ornatu, arbitrata ſe allecturam & ineſcaturam illos oculos, qui nihil terrenum, oihil ea materia concretum dilexerunt. Manens autem in quodam agro, qui erat ea aduerſo columnæ, & mandræ rationis compotum pecorum huius egregii paſtoris Danielis, ſimulat ſe ęgrotare: vt, ſi fieri poſſet, uel ipſi quidem ſancto ægrotationis animi cauſa eſſet: ſin minus, illius ſaltem diſcipulis aſſerret perniciem.

Eudocia Imperatrix uenit ad eum.

Vide malignitatẽ hæreticorum.

Cùm aũt poſtq̃ loogo tempore manſiſſet, inane & & irritũ erat callidũ eius cœptũ, deſcẽdit quidem ad eos, qui miſeraot, dicit uerò caecrãda, & ea mentiẽ de ſancto, q̃ non ſolùm magno illi ounq̃ in mentẽ venerunt, (hoc.n.ne qui valdè quidẽ à mẽte diſceſſit, crediderit) ſed nec ulli ex illi' diſcipulis. multùm quidẽ

Impudẽs ſcortum incredibilia fingit de illo.

abeſt. Hæc autem erant: Mei amore, dicebat, valdè qui
dem captus erat Daniel: animo verò telũ acceperat:
& tandèm cùm iuſsiſſet ſuis diſcipulis, vt me ſurſùm
ad ipſum per ſcalas deducerent: ego autem, inquit,
paſſa non eſſem, me occidendi conſilium ceperunt,
vt hæc latéret intemperantia. Et eccè vix manus eorũ
effugiens, mihi fuga conſului. Sic mentiente Mȩnade,
& ea dicente, quæ probari non poterant, hæc verba
illi attendentes, arripuerunt perindé àc veriſsima.
(Quæ enim volebant, ea etiam verà putabantur) & ea
ad alios tranſmittebant. Verumenimuerò hic quoquè
erat idem Deus, & iuſtitia, quæ neque poteſt vitari,
nec obliuioni mandari. Quid ergò accidit? & quo-
modò hæc diſpenſantur? Malus ſpiritus ſtatim mitti-
tur ad malam & mendacem fœminam, & inuitus in-
uitam cogit effari fraudem hæreticorum in illam,
& ſuum rurſùs mendacium & machinationem. Cùm
eam ergò accepiſſent ciues, & ad ſanctum duxiſſent,
rogabant ſanctum vt curaret. Ille autem verus Chri-
ſti diſcipulus, qui dixit ſeptuagieſſeptiès oportere
fratribus remittere debita, & diligere inimicos, am-
bo ſimul prȩcepta vna executus eſt actione: illud qui
dem, condonando iniuriam: hoc uerò, miſerando ca
lamitatis: immò uerò eam planè erigendo, & ſanitati
reſtituendo. Nam cùm oratione vſus, eam oleo ſan-
ctorum tanquàm ſalutari aliquo potaſſet medicamẽ-
to, malum quidem ſpiritum, tanquàm aliquid vene-
natum, ſtatim expellit: eam autem, quæ laborabat, ſuis
ſanam reddit: Quæ etiam illius complexa columnã,
magnas quidem agẽs gratias, & deincèps multa Deo
promittens, vt quæ duplicem morbum effugiſſet: nõ
ſolùm eum, qui apparebat, & damnum afferebat rei, q̃
videbatur: ſed multo magìs eum, qui latebat, eratque
voluntarius, & ſua ſponte ſuſceptus, & animã immor
talem punire poterat immortaliter.

Vltio cœleſtis perſequitur fœminam mendacẽ.

Mat. 18. & 5.

Non ſolùm autem morbum, qui modò inciderat,
poterat curare ſanctus: ſed etiam ritu bonorum me-
dicorum, & futurum noſſe, & quod erat euenturum,
prophetice & videre & dicere certisſima poterat cõ-
iectura. Magnam quidem certè vrbem magna adortu
ras eſſeminas, cùm à ſuperis accepiſſet reuelationem,
eam Epiſcopo ſignificat Gennadio, iubens contentio
re vti precatione. Quinetiam Imperetori Leoni præ-
dicit ſimilia, & bis in hebdomada iubet communes
fieri ſupplicationes. Sic enim eis pollicetur iram Dei
futuram mitiorem. Atque ii quidem ſancti præceptis
contemptui habitis, erant ipſa intellecturi experien-
tia, ea quæ multitudo peccatorum effecit, vt ad effe-
ctum deducerentur. Procedens autem id declarabit
oratio. Quoniam autem diuini quoquè agni ſacrifica
torem oportebat eſſe Danielem, qui iam ei priùs ſacri
ficauerat & corpus & animam, è ſuperis quidem mo
uet Imperatorem ſpiritus: mouet autem Gennadium
quoque Imperator, & ad eum ſcribit, vt acceptis
multis ex Eccleſia, veniat ad magnum Danielem, &
eum conſummet ordine ſacerdotali. Cùm is verò
hæc feciſſet, qui præuidendi quidem futura magnam
habebat poteſtatem, primùm quidem ſpiritu præco
gnoſcit futurum ad ſe aduentum: Deindè cùm ille
iam veniſſet ad columnam, dixit ſe iampridèm deſi-
deraſſe ad eum aſſcendere: ſed curas prohibuiſſe ec
cleſiaſticas, nè finem imponeret ſuo deſiderio: nunc
autem venire, ut & ipſum videret, eiuſque preci-
bus frueretur & ſermonibus. Rogabat verò, ut ſca
læ quoqué adhiberentur. Fruſtrà, inquit ei prædicen-
di magna vi præditus Daniel, hunc laborem vt ſuſci
peres, procurauit, qui te ad nos mouit. Hoc ſi-
mul & ſtuporem & metum affert ſacerdoti: Stupo-
rem quidem, quoniam modo ſic eius cognouit ad-
uentum: timorem autem, ꝙ mens eius magno erat

Prædicit cladẽ imminẽtem Conſtantinopoli.

Danieli manifeſta. Neque enim, niſi coactus fuiſſet
ab Imperatore, ad eum vnquàm venire annuiſſet.

Cùm aũt & Epiſcopus, & qui ſequebantur Epiſco-
pum, multùm rogauiſſent, vt admouerentur ſcalæ, &
ad eum aſſcẽderet: prohibebat verò inuictus Daniel:
imminebat aũt iam Sol mediis eorum capitibus, cali
dis eos feriens radiis, & videbat Epiſcopus multitudi
nem ſiti & æſtu torreri, iubet inferiùs quidem Archi-
diacono preces dicere conſuetas. Ipſe aũt cùm eſſet
precatus, ordinat magnum Danielem etiam non prȩ
ſentem, presbyterum, & ſimul multitudo de eo, q erat
veré dignus, clamabat, Dignus. Cùm ſic patriarcha
Gennadius Danielem nominaſſet ſacerdotem, & eccé
dixiſſet, & tibi populus iuſtam de more propterea è
miſit vocem, & Deus deſupér tibi per me manum im-
poſuit: & omnia, ut ſemél dicam, ſuſcepiſti ſigna ſacer
dotii. Reſtat ergò, vt ſcalæ admoueantur columnæ, ut
ſis etiam ſacri particeps ſacrificii, & Deo uocanti om
ninò cedas. Tunc cùm beatus cognouiſſet Daniel hȩc
non fieri ſine Dei numine, ſed ei quoque grata eſſe &
accepta, quæ facta ſunt, iubet poni ſcalas, & cæleſtem
margaritam, diuinam, inquam, communionem, & dat
& accipit. Deindé cùm etiam feciſſet alia omnia, quȩ
ſolent fieri à ſacerdotibus, & precatus eſſet pro multi
tudine, eos dimiſit lætantes ſimul & admirantes: par-
tim quidẽ ꝓꝑ præſcientiã & veré laudabilem timidi-
tatẽ: partim autem, ꝙ vix quidem, perſuadetur tñ ipſe
quidem accipere ſacerdotium, illis verò præbere pre
ces & benedictionem. Hæc Imperatori quoqué ſigni-
ficantur, & ſimili eũ replent lætitia & admiratione.

Obſerua quæ hic dicuntur de presbyteri ordinatione.

Cùm non ergò ingentes, qui ſunt imperii proprii,
ſumpſiſſet ſpiritus, ſed didiciſſet quantùm ſit virtus
imperio prȩſtantior, ipſe quoqué ad eum aſſcendit, &
perindè àc ſi regium faſtum & ſupercilium reliquiſ-
ſet inferiùs, & ſe exuiſſet, ſe quidem humì proſternit:
tangit autem ſacros illius pedes, quaſi hæc faciendo
magis honoraretur: quàm quod eſſet Imperator.
Quos cùm tetigiſſet, impletur admiratione, ſicut pri-
ùs Gelaſius, erant enim illi pedes valdè tumentes, &
omninò ſcatentes vlceribus: eratque ſimul horribile
& miſerabile illos videre & tangere. Tunc ergo Impe
rator donat eum baſi geminarum columnarum, quas
ipſe poſuit, duplicem eam columnam nominans.
Quam aſſcendens lætabatur Daniel. Nam & illa erat
ſublimior altitudine, & hæc etiam extendebatur ad
exercitationem, æſtate quidem, ardentius eum ſoleſe
riente: hyeme autem, aere frigidius. Cùm uerò &
vis ventorum, niuisque & grandinis vehementer im
peteret, & violentiam oſtenderent minimé tolerabi-
lem, certé multa conſequebantur miracula: quæ qui-
dem mihi, vitanti prolixitatem orationis, non ſunt
omnia dictu facilia: ſed ſolùm, quæ ſunt præcipua,
vt ſum pollicitus. Quod autem nec ſi velim quidem,
poſſum prætერire, hoc nunc, quantúm potero aſſequi
oratione, conabor narrare.

Imperator ad eius pedes ſe abiicit.

Iampridèm quidem principium habebat anni am-
bitus, & menſis inſtabat, quem Romani vocant Se-
ptembrem, in quo magni martyris Mamantis feſtũ
pii celebrant. Veſpere ergo, quando feſtum à piis
præparatur, & tota nocte agitur vigilia, finem acci-
pit magni Danielis prophetia: & repentè in maxima
& regia ciuitate incipit incendium, quod uſqueadeo
eſt excitatum, & adeo inualuit, ut ferè vniuerſam con
triuerit ciuitatem. Nam cœpit quidem à muro, qui
eſt propter mare, quem etiam nominant nauale: per-
uenit autem vſque ad forum Conſtantini, & pertigit
ad portum Iuliani, quaſi mediam cinxiſſet ciuita-
tem. Quo in loco & compræhenſa ſunt vniuerſa cor
pora: quæcunque uerò fuere compræhenſa, facilé
perierunt: & ſic paſtus ignis, in maximam creuit flã-
mam:

Feſtum S. Mamãtis.

Eius feſti vigilia.

Conſtantinopolis ardet.

nam: eratque malum ineapugnabile: quippe cùm q̃cquid ad opem ferẽdam afferebatur, argueretur nihil proficere. Quapropter multas quidem domos, multa autem templa, virorumque & mulierum proſer-pſit depaſcens multitudinem: multi verò, partibus & membris corporis, quæ inuaſerat ignis, ſtatim mutilabantur: erantq; ſemiuſtulati, & media parte cæſi: miſerabiliores iis, qui omninò cum ſuis perierant. Erat ergò periculum, nẽ, quod vulgo celebratur orbis terræ miraculum, Conſtantini, inquam, ciuitas, cerneretur pati ſimilia incendio Sodomorum. Vix tandem, vt in tanto malo, eis venit in mentem ſancti Danielis prædictio, & credunt fore, vt illius ſolùm precibus malum vincatur. Hinc factum eſt, vt ad eum magna celeritate currerent, ille quidẽ pecuniæ deflens priuationem: hic ſeruorum, alius domus, alius amicorum: & hic quidem cognatorum, ille verò vxoris & ſuorum filiorum, alius autem omnium facultatum. Propter quæ ſanctum tanto dolore affecere, vt totus repletus lachrymis, eos damnaret negligentiæ, & ipſo eis multùm teſtificante & prędicante, malum pœnitentia vitare non curarint: vt qui in patiẽdo ſolùm fuerint Niniuitæ, non etiam in pœnitendo. Hæc dicens, illis quidem ſic ſuadebat curam gerere orationis & ieiunij. Quinetiam ipſe quoque manus in cælũ tollens, illinc implorabat auxilium: & poſt orationẽ, cùm eis dixiſſet finem calamitatis, eos dimiſit. Poſt ſeptem, inquit, dies ceſſabunt minę ignis. Sic ille dixit, & res eſt conſecuta. Septimo enim die non erat amplius ignis. Tunc & alios, & eos qui gerebant magiſtratus, quinetiam ipſum Imperatorẽ inceſſit metus: & ſecum aſſumpta Imperatrice, ſic ſupplex beato Danieli, pro eo quidem, ꝙ præterierat, miſericordiam: ſecuritatem autem in futurum poſtulans.

Gen. 19.

Iona 3.

Vir ſanctus hortatur Cõſtãtinopolitanos ad orationem et ieiuniũ.

Vide quãta patitur inuicto animo.

Atque iam quidem poſt autumnalem conuerſionem mutato tempore erat hyems, & hyems maior, q̃ vt eam poſſit explicare oratio, quæ tamen ſuperabatur ab inuicto generoſi animo. Cadebant autem imbres plurimi, & ventorum erat procella vehemens. Venti verò etiam inter ſe agitabant ſeditionem, & multi ſimul ſpirabãt, & adeò violenti & immanes, vt ferreas anſas columnarum, quæ duas columnas inter ſe committebant & coniungebant, & Danielem in alto ferebant, violenter auellerent: ille autem in parua ſola cõtineretur columnella, quæ inter eas erat iniecta. Simul ergò & procella irruebat, & conquaſſabantur columnæ: & iuſtus ſupernè, tanquàm ramus arboris, huc & illuc circunferebatur, & flatu circum agebatur. Inferiùs autem vociferabantur diſcipuli lachrymantes: & in illum ſolum conuertebant oculos, & vna eis erat acerba expectatio patris eorum priuatio. Sed non itidèm lababat ſpes Danielis in Dominũ: ſed ſuper hanc, firmam petram fundatus beatus, nemini quicquam loquens, neque ſi hoc eueniret pertimeſcens, (Quid n. ei graue erat mori, cui hic manere, Dauidi congruenter, erat carcer?) perſeuerabat mentem ſurſum erigere, & orare. Clamauit ergò iuſtus, & Dominus ſtatim exaudiuit eum, & deſuper è cęlo, ſicut è naui priùs, ventos increpat, & repentè tranquillitas fuit & ſerenitas. Et ventorum quidem res ità habuit.

Pſal. 181
Mat. 8.

Cùm autem non ſpiritus ſolùm, ſed etiam quoſdã ea iis, qui Arriana laborabant inſania, coerceri oporteret à perturbatione: hoc quoque prudentiſsimè, vt conſueuerat, per illum prouidetur. Et videte, quàm vario vti conſilio & multiplici diſpenſatione, & alia per alia contexere ſepè ſcit prouidentia. Nouerat Imperator, quæ iuſto Danieli acciderant: & contendit ad videndam columnam, partim quidẽ pœnas ſumpturus de iis, qui anſas non effecerant firmas & validas: partim verò, vt eas tutò decætero committeret.

Sed illos quidem magni Danielis manſuetudo eripit à minis Imperatoris, mortem eis minantis. Deſcendẽti autem de monte Imperatori non paruum accidit periculum. Nam cum quidam metus equum ſortè fortuna perturbaſſet, quem ipſe aſcenderat, ipſe cõterritus, pedes erexiſſet anteriores, ſupinus quidem ſtatim humi iacebat equus, ſupinus autem etiam cum eo Imperator: id verò, quod antè ſtabat ſuper ſellam regiam, frontem contriuit Imperatori, & quæ erat in capite, coronam procul expellit: Quo tempore contingit, eas, quæ erant in ipſa, margaritas, aliam aliò, diſpergi. Sed Daniel quoque cùm oratione pręueniſſet malignum, à mala morte ſeruat Imperatorem: & ſic reuerſus fuit ſine periculo. Sed hoc in loco eſt caput narrationis, & quòd nouit prouidentia admirabili vti conſilio & diſpenſatione.

Ingẽs Imperatoris periculũ.

S Daniel eum liberat precibus ſuis.

Equiſo Imperatoris, aut, ut eum vulgaris & conſueta lingua uocat, Comes equorum, omni quidem anteriori tempore laborabat nefaria Arrii inſania. Tunc autem & Imperatoris timens periculum, & nè, quod acciderat, ei iram cõciliaret, curſu venit ad ſanctum. Ille verò non ſolùm eum metu ab Imperatore, ſed etiam mala eſt pollicitus ſe eſſe liberaturum opinione, quæ eſt quouis alio periculo grauior. Hæc audiuit Equiſo, & cùm mitibus ac placidis eius ſuaſionibus opinionem Arrii abiuraſſet, ea ſentit, quę Orthodoxi. Atque ſanctus quidem ſcribit ad Imperatorẽ, ꝙ & Iordanes, abnegata deceptione, in rectis incedit dogmatibus: & quòd uel propter hoc ipſum eſt iuſtiſſimus: quinetiam huc ad me venit, ut à te veniam cõſequeretur. Ille autem contrà reſcribit: Periculi quidem mei cauſa non alius fuit, quàm ipſe mihi, qui ſic auſus ſim aſcendere ante tuos oculos, & non pedes procul abii à ſacra columna. Hoc autem deincèps diligẽter cauebo. Iordani verò non modo non iraſcor, vt etiam valdè lætor, quod meus ex equo caſus, ei cauſa fuerit, ut, qui iacebat, ſurgeret. Decętero autem tanta erat Imperatoris in ſanctum reuerentia, ut non ſolùm ipſe honoraret eum iis, quæ oportebat, ſed etiã aliis eum, tanquàm rem cęleſtem, oſtenderet.

Arrianũ liberat ab hæreſi.

Litera Imperatoris ad eũ.

Itaq; cùm paulopoſt contigiſſet, regem Lazorum venire ad Imperatorẽ Romanorum, cauſa faciẽdi fœderis, aliis quidẽ prætermiſsis, eum vero accipiens & ducens ad ſanctum: Hic eſt, inquit, mei imperii miraculum. Ille aũt vſqueadeò obſtupuit, eius videns tolerantiam atq; fortitudinem, ut non ſolùm ſanctum, ſed & columnam, in qua erat poſitus, cũ lachrymis adorans, multas voces emitteret barbarus valdè eruditæ mentis, & quæ multa didicerat: Ago tibi gratias, dicens, rex cæleſtis, ꝙ mihi, qui ad terrenũ regem venerã, cæleſtem huius uiri vitam oſtenderis, & dignũ me cenſueris, qui eſſem ſpectator taliũ myſteriorum. Adeo aũt vtriſq; magnus ille viſus eſt dignus admiratione, ut ambo illũ ad definiendã fœdera arbitrũ conſtituerent. Porrò aũt cùm domũ reuertiſſet Gobazius rex Lazorum, & ſubiectis ſibi populis narrabat miraculum, & ſancti ſemper meminerat, neq; unq̃ mittebat Byzantium, quin ad eum quoque ſcriberet literas, q̃ non terminabãtur ſolis ſalutationibus, ſed etiã plurimi faciebãt eius meminiſſe, & rogabant, ut oraret pro ſuo regno. Adeò ſtupebant omnes, iuſti tolerantiam, & propinqui & hoſpites, & priuati & reges, & Romani & barbari, & accedentes, accedebant tanq̃ ad Angelum, abeuntes, eius inuocabant auxilium, & precibus ab eo aliquid petebant, & impetrabant.

En quantum ei deferunt & reges.

Itemq; alij oẽs.

Atq; ſufficiunt quidẽ ea, q̃ nupèr dicta ſunt ad ſignificandã illius fortitudinẽ, & ꝙ quæ ab eo ſuſcipiebantur certamina, erant maiora, q̃ ut homini conuenirent. Quoniam autem hoc maximè ſtudeo, nihil prætermittere eorum, quæ ſunt præcipua, adijciã iis, quę

diɫta ſunt,maius quiddam,quod attinet ad fortitudi
nem & tolerantiam,& ad eum admirandum, qui de-
dit illi vires.Erat hyems,eaque glacialis,& valdè aſpe
ra:vehementes verò rurſus vẽtorum procellæ,& gra-
uiores præcedentibus:ſimul autem cum uento denſa
quoquè nix decidebat.Venti itaque vehementiùs in-
gruentes,ei ex pelle confectam cucullam flãdo expel-
lunt,& in vallem quandam ſubiectam iaculantur. Cũ
ventis autem multa quoquè nix & frigida eius faciẽ
impetebat. Ille autem(neque enim habebat tectum,
ad quod confugeret) tota nocte (o inuictam animã)
omnia ſuſtert vinculis corporis, temporis acerbita-
tem, niuem, ventos, aſperam circa auroram concte-
tionem & conglaciationem. Apparet dies,& malum
non ceſſabat,ſed magis inualeſcebat,& hyems inten-
debatur.Diſcipuli autem nullo modo poterant è por
ta proſpicere,neque erat vllus,qui ei opem ferret. To
tum ergò illum diem & ſequentem noctem, quæ fuit
multo acerbior,hic vir generoſus fortiter & conſtan
ter pertulit. Iam tertius quidem erat dies tempeſta-
tis:deſierat verò eſſera glacies: & cùm ſcalas admoniſ
ſent, qui erant feruentiores ex diſcipulis, & properè
aſſcendiſſent, vident, o Domine Deus, horrendum
ſpectaculum,& quod antequàm vidiſſent quidem,ab
eis expectabatur,ipſo tamen adſpectu viſum eſt terri-
bilius:ſanctum amictu quidem iam nudatum, glacie
verò omni ex parte comprçhenſum, & capite, & fa-
cie, & reliquis partibus corporis: neque hoc ſolùm,
ſed etiam ipſo corpore omninò concretum,& in gla-
ciem,ſi frigus ſpectes & concretionem, conuerſum.
eum quis glacialem hominem nominauerit: (Quid
enim aliud?) aut mortuum, q̃ exiſtimaretur ne poſſe
quidem ſpirare.Cùm calidis ergò aquis ſoluiſſent gla
ciem,quinetiam corpus adſperſiſſent, & ſpongiis ab-
ſterſiſſent:poſtquàm ille ad ſe rediiſſet, & tanquàm à
morte ſuſcitatus,ſpiritum recepiſſet,vocem quoquè
accepit,& dixit: Cur mihi vultis exhibere negociũ,
& ſuauiter dormientem uexatis? Nam cùm modò Do
mini inuocarem auxilium,accidit mihi, vt parùm dor
mitarem. Cæterùm bené ſit vobis, o filii,qui patris
tantam curam geritis. Date autem mihi, inquit,quo
me induam: erubeſcens,vt arbitror, propter nudita-
tem,non autem calore indigens.Illi verò alium ami-
ctum ad eum attulerunt, & eum induerunt,tunica di
Eſa 61. iuxta 70. uinæ lætitiæ indutum, vt dicam cum propheta.

Poſteà autem multùm eum rogante & obſecrante
Chriſti amante Imperatore,(hæc enim ad eum vſque
peruenerunt)& dicente: Si non tua cauſa,at noſtra &
noſtræ vtilitatis,parce iſtis nimis præcipitibus & pro-
iectis periculis: & nè tibi ipſi mortem propemodùm
conſciſcens,& nos orbos relinquas,& ipſe te ante tẽ-
pus videaris è vita educere. Hæc his plura dicente
Imperatore & rogante, & pedes ſimul prehenſante,
vix ſuſtinuit, vt ſibi paruum ſaltem fieret tectum,reue
ritus lachrymas Imperatoris. Hoc quidem iam à me
dictum eſt, nihilominùs tamen nunc quoquè dicam.
Vita eius & patientia, maximum miraculum. Nullum erat, nec videbatur Imperatori maius mira-
culum magni Danielis tolerantia & vita. Omnes er-
gò,qui apud eum fungebantur legatione, ſiue eſſent
reges,ſiue legati,aliquos quidem per alios, alios ve-
ro etiam per ſe deduxit ad ſanctum. Illi verò magis
ſtupebant videntes,quàm audientes:& ſic redibant be
nedicentes,& anima effecti meliores. Quod autem
vt futura quoquè videret, tanquàm iam præſentia, à
ſuperis acceperat, à me quidem iam ſçpè ſuperiùs o-
ſtenſum eſt.Eſt uerò huius quoquè rei manifeſtum in-
dicium.Quædam fama in omnes partes manabat,Gẽ
ſerichum regem Vandalorum, bellum gerere aduer-
sùs Romanos magno apparatu & maiore audacia: &
q̃ iam cum magna manu peruenit Alexandriam, eã
ſibi nolens belli facere præmium. Non parùm ergò
animo angebantur magiſtratus,& ipſe Imperator: q̃
etiam cito currit ad conſuetum medicamentum ani-
mi ægritudinis, & ſancto famam ſignificat. Ille verò
tanquàm non prçuidens,ſed iã videns oculis ea, quæ
erant euentura, dixit protinùs, non ſolùm Genſeri- *De Genſericho Vandalo quid prædixerit.*
cum Alexandriam non eſſe occupaturum:ſed in om-
nibus etiam aliis,re infecta,domum eſſe reuerſurum.
Omnino nihil opùs eſt adiicere id, quod euenit iis,
qui virum norunt.Factum eſt enim non multo poſt,
ſicut diuina Danielis lingua prædixit.

Propter hçc ergò,& multa alia his admirabiliora,
volens Imperator magnum remunerari Danielem,
alia ratione non licebat, rogat ut fiat ſaltem domun-
cula illius diſcipulis: Vt habeant, inquit,ſuo corpori
habitationem. Sanctus vero,Si dixiſti quidem,inquit,
de extruendo ædificio,non poteſt id mihi eſſe gratũ.
Neque enim beato Simeoni hoc unquàm adfuit. Tu
autem ſi uelis facere mihi rem gratam, feſtina huc
adducere illius reliquias: & rem mihi gratiſsimam,
acceptam tibi feram. Tunc lubens iubet Imperator:
tum vt ſacro domus ædificetur Simeoni,ante colum- *Petit reliquias S. Simeonis.*
nam Danielis ad boreã:tum vero, ut domus quoquè
fierent hoſpitibus, qui ad montem aſſcendebant, &
magni Danielis diſcipulis, etſi ei ſanctus tũc multùm
prohiberet.Cùm autem qui miſſi fuerant Antiochiã,
ſic iubẽte Imperatore,reliquias attuliſſent,ſignificat
quidem magnus Daniel Epiſcopo vrbis, ut prædicet
& publicé annunciet exportationẽ tabernaculi,& ut
ipſe ſedeat in uehiculo Imperatoris, ſinu tenens reli
quias:& ſic iter faciat cum pſalmis & hymnis:& cùm
eas deduxerit ad templum militiæ principis Michae-
lis,illic diuinam celebrent myſtagogiam. Quç cùm
peragerentur,& magno & ſplendidiſsmio comitatu *Obſerua lector, q̃ reuerẽter antiquas habuerit ſacras reliquias.*
deducerentur,multa per ipſa in tranſitu facere mira
cula conſpectus eſt Dominus, quæ quidem ſigillatim
omnino narrare,non eſt præſentis temporis. Poſt q̃
autem finem acceperunt ea, quæ pertinebant ad reli-
quias,& ipſe ſacerdos,& omnes qui conſequebantur,
cum gaudio ad ſanctum aſſcenderunt, maximas ſua-
uiſſima anima in eos verbis effudit gratias, & mellis
plurimum teuerà ſcatere fecit in illorum animis, de
amore in pauperes & in fratres,de charitate,& iudi-
cio, & remuneratione, & de aliis huiuſmodi apud
eos uerba faciens.

Non ſolùm autem in iis,quæ ipſe faciebat, oſtende
bat præſtantiam ſuæ uirtutis:ſed etiam in iis, quæ pa-
tiebantur ij, qui non erubeſcebãt eum maledictis in-
ſequi. Cùm quidam certé aliquando ex iis,qui ad eũ
accedebant, (fuerat uerò is lapſus in uera religione)
ſanctum maledictis inceſſeret,& qui aderant & audie
bant, eum increparent, ipſe cùm manum intra indu-
mentum iniciſſet,& piſcem aſſatum eduxiſſet: Eccé,
inquit, hunc & alios multos comedebat, qui ueſtro
iudicio eſt abſtinens. Statim autem iuſtitia uirum eſt *Calumniatorem ſancti viri Deus punit.*
perſecuta. Poſtquàm enim & ipſe paulopòſt re uera de
piſce comedit, vxorique eum dedit & liberis comedẽ
dum,eos inuadit furor,& à dçmone poſſeſſi cóſpecti
ſunt ab omnibus. Qui ergo aderant,cùm cauſam ſcu
ſiſſent, duplicem furorem miſerati, eos accipiunt &
ducunt ad ſanctum. Ille uerò cùm non ſolùm eſſet
mitis erga peccatores, ſed etiam calamitates conuer
teret in contrarium: poſtquàm uidit confitentes,pre
catus, eos liberauit à furore, & à grauiore dæmone,
nempe à mala opinione.Qui etiam poſteà tantum fru
ctum acceperunt ex eius curatione, ut uolentes eſſe *Nota haec cõtra Iconomachos.*
deſcriptam ſuam gratiarum actionem, ex argento il-
lius figurã effinxerint,& ſeipſos ſub eius pedibus poſu
erint, & nomen ſcripſerint, & gratiarum actionem
adſcripſerint, & militiæ principis templo dedicaue-
rint.

rint. In beati autem Danielis libris tanta erat ſalutaris perſuaſio, & eius oratio propemodùm æquè, àc vita, poterat delinire animum, & perſuadere, vt uiam anguſtam eligerent: vt non ſolùm eos, qui ad hocipſum ad eum aſſcendebant, aut erant aliqui mites & manſueti, flere & eius magno amore capi perſuaderet: ſed eos ipſos, qui erant etiam impudentes & agreſtes, ſimiliter afficeret. Huius autem rei apertum eſt indicium.

Quidam nomine Edranus, genere Galata, fortis alioquì & manu ſtrenuus, in ſanguine & bellis educatus, qui etiam in multis locis ſe præclariſſimè geſſerat, & ſuo imperio parentes habebat multos, & eos omnes in bello fortes. Eius fama peruenit vſque ad aures Imperatoris. Is autem cùm illum, & eos qui eius parebant imperio, acceſſiuiſſet, eos quidem aliis afficit honoribus: illi verò tradit curam ſuorum equorum. ſolet is vocari Comes, ſicut ſuperiùs diximus. Porrò autem ipſum quoquè mittit, vt ſolebat, ad magnum videndum Danielem, & accipiendam eius benedictionem. Cùm verò ad eum veniſſet, & eius vitã didiciſſet, & ſermonibus ea, quæ verè erant vtilia, doctus eſſet, & diuina quadam mutatus eſſet mutatione, & ex lupo in ouem eſſet conuerſus, militias quidem & bella & honores Imperatoris multùm valere iuſſit, & qui toto antè tempore ad ſanguinem & cædem erat exercitatus, & quid aliud, quàm miles, idque barbarus, is repentè philoſophus, & mitis Chriſti erat diſcipulus: & rogabat, ut referretur in numerum eius diſcipulorum. Poſtquàm autem vidit magnum Danielem ſuis precibus annuere, illius diſcipulus fit doctor multorum aliorum: & cùm omnes, qui erant cũ ipſo, aduocaſſet, familiares & notos, & qui alioqui ad eum attinebant, ſuadet illis, vt eadem, qua ipſe, via ingrederentur. Adhortatio verò fuit eiuſmodi, quæ poſſet vel cũ lingua certare oratorum, & ferre victoriam. Eius ego memoriæ mandabo, quæ ſunt iucũdiſſima, & ſcio fore, vt ea quoque vobis placeant.

Hæc eſt verè à mutatio dexteræ excelſi.

Ego, inquit, ſtatui deinceps Regi militare cæleſti. Mihi enim perſuaſi nihil profuturum homini, ſi totũ mũdum lucrifaciat, & damnum ſuæ animę patiatur. Quodnam autem ad nos ex bello lucrum redit, niſi omninò gladii, cædes, ſanguis & ſtrages? Quęnam verò in his non ineſt calamitas, & prætereà detrimentũ animæ? In quibus, & qui cecidit, iuſtè cecidit. Quid enim bellum gerebat cum iis, qui ſunt eiuſdem generis? & qui interficit, eſt omninò parricida & execrandus. Cur enim propter pecuniam aut inanem gloriã tantum facinus auſus eſt ſuſcipere? Sed leones quidẽ, o homines, & pardi, & lupi, & ſi quid eſt his agreſtius, nunquàm cõe inter ſe bellum gerunt. Nobis autem quibus natura adeſt manſuetudo, & oratio quæ comprimit feritatem, quæ eſt præter naturam: quinetiam mouet miſericordiam, & cõem naturam reuocat in memoriam: ante omnia verò, quibus, vt neque iniuriã faciamus, neque contradicamus omninò, ſi nobis fiat iniuria, eſt maximum præceptum: idque cùm propè habeamus exemplar, illum ipſum ſcilicet noſtrum Dominum, qui cùm traheretur ad cædem, ſequebatur: (atqui quanta eſt differentia inter Dñm & ſeruum?) quomodò hæc ſe rectè habent, quando & ſi hæc non faciamus, multas habemus remunerationes: ſi faciamus autem, multa ſupplicia? Quòd ſi etiam oportet viciſſim inuadere eos, qui nos inuadunt, oportet omninò magnam manum & excelſam inuocare ad nos defendendos ac vindicandos: vt ſic nos potius facientes ea, quæ ille præcipit, vehementiores plagas imponamus inimicis. Hæc ergò ſi vultis, ſinite: mecum aũt manete: & vitam quę eſt ex Deo, eligamus. Sin minùs, vnuſquiſque viam ſuam meat. Nullam ego maiorem imponam neceſſitatem, in hoc quoquè Chriſtum ſequens: qui cùm nos multis quoquè aliis honoraſſet, primùm honorauit libero arbitrio.

Luc. 9.

Homines feras belluas crudelitate vincunt.

Mat. 5.

Liberum arbitriũ.

Hæc etsi non videantur eſſe barbari hominis, ſi qs tamen reputauerit gratiam diuini ſpiritus, & q is dignus eſſet eam aſſequi, inuenit omnino eum potuiſſe hæc dicere, & his excelſiora. Mox autem oſtenſa eſt & vis ſuaſionis. Duobus enim barbaris, qui diuinam doctrinam ne auditione quidem acceperant, perſuaſit, vt omnibus dimiſſis, ſimul cum eo viuerent: aliis verò cum dediſſet pecunias ex iis, quas habebat, & eos valere iusſiſſet, permiſit vt irent quo vellent. Ille autem & qui cum eo erant, renunciationis ſacram ſequẽtes regulam, habitum monachorum ſancti manibus accipiunt, & Edranus mutato nomine piè uocatur Titus. Neque vero ipſe Imperator ignorauit id, quod factũ fuerat: ſed cùm reſciuiſſet, id ægrè ferebat: & mittit, qui Edrano exprobret eius receſſum. Poſtquam autem, qui miſſus fuerat, cognouit illum immutabilem, & fuit hoc etiam ſancti literis confirmatum, deſperato reditu, ſtatuit nihil ampliùs addere. Ipſum verò Titum tantus ſubiit magni zelus & imitatio, vt illius & nutrimentum curioſe inquireret, & magnificaret ſcire quidnam comederet. & quoniam nõ videbat, aliis fratribus poſt cantica veſpertina ſe ad quietem conferentibus, ipſe clàm egrediens è dormitorio, latebat poſt columnas, & ſanctum curioſè indagans, præbuit fratribus ſpeciem quandam & opinionem ſocordiæ. Sed cùm totis ſeptẽ diebus nihil ampliùs reſciuit, cogitationem ſuam ſancto aperit, & rogat, ut dicat an quid comedat & bibat? Cùm is autem ſe comedere quidẽ & bibere affirmaſſet, ſed adieciſſet: Tanto vtor alimento, quantum ſufficit ad vinculum corporis cõtinendum. Non enim viuimus gratia deliciarum: ſed potius nutrimur, vt poſſimus viuere: ille quidem adoratione ſuam ſignificans ſubmiſſionem, abiit: de cætero autem in cibo & ſomno tanta cautione vſus eſt & obſeruatione, ut ſibi quidem tantum ſumeret, quantum ſufficit ad viuendum.

Vir inſignis ĩ bellis nutritus, cum quibuſdã aliis fit monach⁹.

Aduersùs ſomnum autem qualem oſtendit generoſus hic vir decertationem? Cùm ſe funibus ab axillis medium ſuſpendiſſet in aere, ad pectus extendit tabulam, & librum imponit tabulæ, vt vtrunq; faceret, nẽpe vt & ſic ſuſpẽſus poſſet legere, & ſi a labore aliquãdò oporteret ad ſomnum conuerti, tabula caput exciperet, parùm conſolans vim naturæ. Atque erat ipſe quoquè Titus Imperatori charus propter virtutem: & quando ad ſanctũ aſſcendebat Imperator, ad ipſum quoque ibat & redibat, ex eo magnam capiens vtilitatem. Atque ille quidem cùm ſic vitam inſtituiſſet, in pàce ibidèm obdormiit. Non ſolùm autem ipſe ſic adſpexit ad virtutem, ſed vnus quoquè ex eius famulis, nomine Anatolius: qui illo viuente, vitã cum eo ferebat iugum vitæ ex Chriſto agendę: & eo abſcedẽte, adhuc magis virtutẽ exercuit, & multos alios participes fecit vtilitatis. Sic ſpiritalis patris in triplici proſole conſeruabatur gratiã, & ſic fuit genus fertile, q ad uirtutem attinet, Anatolio. Duodecim diſcipuli eius chorum implebant, parem illi zelum ſpirantes ad ea, quę ſunt pulchra & honeſta, & ei poſteà ſacra ędes conſtituitur & monaſterium, & uir erat clarus & inſignis. Sed hæc quidem hactenùs.

Titi monachi lucta aduerſus ſomnum.

Anatolij monachi egregij, 12. diſcipuli.

Nobis aũt reuertendũ eſt, undè digreſſi ſum⁹. Quęnã ſunt ea, q̃ poſteà facta ſunt ab admirabili Daniele? & quibuſnã miraculis uitæ conuenienter effectus eſt glorioſus? Imperator quidẽ Leo ſuam filiã Ariadnam iam nubilem cõiungit matrimonio Zenoni Iſaurico, & nuptiali † eũ honore conſulatus afficit. Deindè etiã eum mittit aduerſus barbaros, qui populabẽtur Thraciam. Ille autem ſimul cum iis, qui eius imperio parebant,

† videtur deeſſe, die aut aliud quippiã.

rebant, principibus ad velox auxilium, nempe beatũ aſſcendit Danielem. Ille verò prophetice effatur & prædicit illæſum reuerſurum Zenonem: & aliquos quidem eſſe ei poſteà ſtructuros inſidias: eum autem inſidiis fore ſuperiorem. Sufficiebant hæc quidem, & nihil ampliùs dicere oportebat, ſed ex iis, quæ præceſſerunt, quòd hæc quoquè ità, vt dixit, facta ſunt, certò ſcire. Dicentur tamen hæc quoquè ſigillatim, apud pias enim aures habetur oratio, & quæ omnia ſcire ſitiunt. Iam quidem ex hominibus Leo exceſſerat Imperator: & filius ex Zenone ſuſceptus, paruus, inquam, Leo, qui etiam ab auo fuerat renunciatus Imperator, quĩ propter nimis teneram ætatẽ nõ erat omninò aptus ad tãtum adminiſtrandum imperiũ, Zeno pater pueri, à ſenatu ad ſceptrum eſt perductus. Huic ergò Zenoni, eius quidem in imperio collega filius ſtatim deceſſit: imperium autem ad ſolum patrem redit. Omnibus verò rebus Romanis quietis ac tranquillis, grauis in eum exarſit inuidia à cognatis: &, vt dicã cum Propheta, iniquo odio oderant ipſum. Inſidiatores autem erant Armatus & Baſiliſcus. Cùm ergò ſæpè Zeno ſenſiſſet inſidias, omne quidem aliud deſpicit auxilium: aſſcendit autem ad ſanctum, & ei renunciat vniuerſum. Ille verò quid non ei prædixit eorum, quæ erant euentura? Quid verò non factum eſt eorum, quæ prędicta fuerant? Prædixit quidem fore, vt ex imperio expelleretur, & in exilio abiiceretur, & præ cibi inopia herba veſceretur: ab iis, qui ipſum oderant, poſteà reuocaretur, & ad imperium reuerteretur, & in eo vitæ finem acciperet. Ille autem cùm primùm quidem prædicti ab Imperatrice Verina incitati, ei ſtruebant inſidias, libens ceſſit imperio, ſciens fieri non poſſe aliter, ei ad fugam opem ferente nocte & multo imbre: & cùm Ponti fretum clàm trãſmiſiſſet, cum vxore venit in Iſauriam.

Zeno obtinet imperium.

Pſal. 24.

Et euentura prædicit S. Daniel.

Sed cùm ad hunc locum peruenit oratio, neſcio quo me vertam, cùm me multa ſimul vocent & viciſſim trahant, quæ ſunt & vtilitate paria, & ordine æqualia. Multa enim à magno Daniele ſimul præclarè gerebantur, & ſimul effecta reddebantur ea, quæ prædixerat: & ipſe in acie ſtabat pro veritate. Vtrùm ergò ſunt illa, an hęc, narranda? Exiſtimo prædictionum vos quidem iam cepiſſe ſatietatem, neque plures cupere: eius autem zelum pro pietate, requirere. Sceptra quidem, vt dictum eſt, arripit Baſiliſcus: horribiliter uerò ſtatim ſibilat aduersùs Dei Eccleſiam, & de carnis à Chriſto ſuſceptæ diſpenſatione nugatur quædam blaſphema & adulterina. Acacium autem, qui tunc ſedem tenebat pontificalem, qui rectam quidem defendebat rationem: illius autem dogmatum tempeſtati, ſpiritus feruore, & dicendi libertate vehementer reſiſtebat, vult iniqua morte mulctare. Hoc cùm multos quidem congregaſſet ex iis, qui vitam agunt ſolitariam, & ex iis, qui promiſcuè viuunt & cõmuniter, & grex concurriſſet vniuerſus, ſeruauit paſtorem, qui, nè periret, veniebat in periculum. Decretum fuerat magnum quoquè Danielem vocare in auxilium, & viro miti Sacerdos Imperatoriã rabiem ſignificat. Cùm autem, qui erat ſapiens ad maleſaciendum, hoc cognouiſſet Imperator, ipſe quoquè Danieli ſignificat, hũc ipſum potiùs Sacerdotem fuiſſe cauſam huius tumultus. Nam & facit ciuitatem aduersùs me inſurgere, & milites corrumpit ac peruertit, & in me maledicta congerit, & probra iurit: & aduersùs me facit innumerabilia. Quocircà oportet te, aiebat, precibus tuis Imperatori potiùs opem ferre contra Epiſcopum.

Baſiliſcus arripit imperium, de Chriſto malè ſentiens.

Sed hic mihi conſideret aliquis, admirabilis Danielis & in diſcernendo ſummam ſapientiam, & in dimicando pro CHRISTO fortitudinem & generoſitatem. Quorum illud quidem oſtendit in depræhendo maleficio: hoc verò, quod non ſolùm probro affecerit eum, qui ſuſceptam à uero DEO humanitatem probro afficiebat: ſed etiam maximas minas in eum intenderit, & prophetice ei effatus ſit: Diſrumpens, inquit, diſrumpet DEVS regnum tuum: & alia adiecerit, quæ cor eius vſqueadeò poterant mordere & tangere, vt nec ille quidem, qui miniſter erat futurus verborum, auſus fuerit hęc ore renunciare Imperatori: ſed à magno petierit, vt literis, iiſque obſignatis, hæc ſignificarentur Imperatori. Et ſic ille quidem receſſit. Pontifex autem cùm omnes ferè eximios congregaſſet Epiſcopos, mittit ad magnum Danielem, eum adhortans, vt ſuum pro Chriſto daret auxilium: dicens illius eſſe ſolius linguæ & virtutis aduersùs adeo abſurdam depugnare blaſphemiam, & ſuſcipere bellum pro Eccleſia. Atque iſti quidem profecti, hæc ſignificarunt. Quoniam uerò ſancto erat valde difficile è columna deſcendere, & renuebat: quid rursùs machinatur Patriarcha, volens eum adid flectere? Rursùs mittit Epiſcopos, iubens eos ei apparere mœſtos, vtique miſerabilibus & uerbis & geſtibus: & profundere lachrymas, validiſſimum medicamentum ad perſuaſionem, & omni ratione conari eũ flectere. Imitare, dicentes, primum magiſtrum & pręceptorem. In iis enim, quæ ſunt facienda pro CHRISTO, pulchrum eſt CHRISTVM imitari. Declinauit ille quoquè è cælis, & deſcendit, procurans ſalutem hominũ. Quid ergo abſurdi fuerit, ſi tu quoquè aliquantiſpèr è columna deſcenderis, & quæ venit in periculum, nè pereat, ſeruaris Eccleſiam, pro qua ipſe eam amans proprio non pepercit ſanguini? Exiſtima tibi ipſam adſtare Eccleſiam, & vocem emittere, & extendere manus ad auxilium.

Et quoquè quæ prædixerit S. Daniel.

Cùm his & aliis pluribus Epiſcopos priùs inſtruxiſſet Patriarcha, & omnino exercuiſſet, ut aptiſſimi ad mouendam miſericordiam, & maximè miſerabiliter ad proponendam accederent petitionem: illis autem imperata facientibus, & inferné ſupplicum ritu cum lachrymis clamantibus, primùm quidem ea quæ fiebant, ægrè ferebat ſanctus, & angebatur animo. Deindè cùm uideret magis perſeuerantes, & vehementiùs precantes, & cum miſerabili clamore calidas lachrymas emittentes, neſciebat quid ageret illa miſericors anima, ad utraſque diſtracta cogitationes. Quãdo enim ad Sacerdotes, & ad Sacerdotum intuebatur lachrymas, mouebatur: quando autem ad columnam, & eos qui inerant in ea labores, & optabiliſſimam quietem, erat inflexibilis. Sic ergò inter ſe contendentibus cogitationibus, & in æquilibrio quodãmodo poſitis, quærit momentum ſuperni iudicii; & eo ſtante ad orationem, vox ſtatim è cælo exiitit, quæ iubet ei, vt & deſcendat, & rursùs reuertatur ad columnam. Sic eum cum gaudio excipientes Epiſcopi, deduxerunt ad Pontificem: qui, dici non poteſt, quanta rursùs fuerit plenus lætitia, & quanto eum honore excepit. Atque ſtatim quidem Chriſti miles vertit aduerſarium, etſi ei in conſpectum non uenerit, uerbis autẽ ſolùm, tanquam eminùs emiſſis iaculis, uſus ſit, ſicut etiam per eam, quam priùs miſerat, epiſtolam, nouũ appellans Diocletianum, & cùm per vtraque eum terruiſſet, nempe & præſentis ſeculi, & futuri ſupplicii, tanquàm probrum mancipium, perſuaſit vt fugeret. Minatum enim timore affectus cùm reſpondiſſet, Eccè tibi cõcedo ciuitatem, & omnes qui ſunt in ea, ipſe prętextu exercitationis proceſſit extra terminos ciuitatis.

S. Daniel diuinitus iubetur à columna deſcendere, & pugnare aduerſus hæreticũ Imperatorẽ.

Imperator fugit.

Sed ne ſic quidem eum dimiſit vir fortiſſimus, ſed fugiẽtẽ, tanq̃ qui clypeũ abieciſſet, pſequebat militẽ, & cõtendebat eũ appræhendere, ut argueret, & cum

eo

eo ſingulari certaret certamine. Init ergò viam, quæ illuc ferebat. Vide autem mihi zelum athletæ. Nam cùm ei pedes laboraſſent exercitatione, & non poſſent ingredi, commodato accipit alios pedes, & ducebatur portatus ab aliis. Fuit ne verò eius iter inane & abſque miraculis? Nequaquàm, & lubentiſſimè quidem omnium meminiſſem: ſed cùm tria prohibeat, nempe & prolixitas narrationis, dicendi facultatis imbecillitas, & nè, ſi velim omnia dicere, cùm vos exatiauero, ſitis ſocordiores in iis, quæ ſunt præcipua, multis prætermiſſis, paucorum meminero. Quidam leproſus ad eum in via accedēs, emiſit vocem, quam olìm etiam ad CHRISTVM, niſi quòd ille quidem filium, hic autem ſeruum Dei vocabat, & rogabat, vt ab eo aſſequeretur curationem. Ille vero: Quid tibi vis, inquit, q eo relicto, qui hæc poteſt curare, acceſſiſti ad hominem, qui eſt ſimilibus obnoxius affectionibus, ea poſtulans, quæ eius vires ſuperant? Verumenimuero ſi quidem credis, non illum ſolum, ſed eius miniſtros poſſe hæc curare, erit tibi per nos quoquè, vt credidiſti, ſanatio. Cùm autem ille hæc confitebatur, & adhuc magis rogabat vt ſanaretur, miſericordia ſimul & admiratio magnum ſubiit Danielē; miſericordia quidem, propter morbum: admiratio autem, propter feruorem fidei: & conuerſus, ſignificat iis, qui ſequebantur, vt & manus tollant in cælū, DEVM placent lachrymis. Deindè cùm illius iuſſu is mari corpus lauiſſet, & fuiſſet mundatus, (non procùl enim aberat) oſtenſus eſt totus ſanus iis, qui aderant. Qui cùm adſpexiſſent id, quod factum fuerat, & nudum accepiſſent eum, qui fuerat curatus, qd non faciebant? quid non dicebant? quo non animi motu afficiebantur? Admirabantur, clamabant, glorificabant, obſtupeſcebant: mouebat quidem fides eis linguam ad gratiarum actionem: verba autem dicentes, neſciebant quidnam dicturi eſſent, huius ne fidē, an illius gratiam, an Dei potentiam. Oculi autem omnium in illum ſolum erant coniecti; vnaque vna erat & narratio, leproſus & illius mundatio. Vt ergò eſſent plures teſtes huius rei admirabilis, veniunt ad maximum Dei templum, & virum illum in ſuggeſto ſtatuunt, facientes ſicut Zacchæus. Nam illi quoquè perſuaſit fides, vt aſcenderet ſycomorum; & his rurſus, vt in alto ſtatuerent eum, qui curatus fuerat, perſuaſit ſimilis feruor ſpiritus. Quis, quæ tunc propter magnum Danielem fiebant, narrauerit?

Mat. 8.

Etiã ſancti curãt morbos virtute Chriſti.

Leproſus mũdat'.

Luca 19

Confluit ad eum vniuerſa ferè ciuitas, ægrotantes quidem, deſiderio ſanationis, propè habentes exemplar, leproſum qui fuerat curatus: ſani autem, vt viderent eos qui curabantur, & ſpectaculo miraculorum minimè priuarentur. Quæ vero eorum, qui accedebant, fidem ſequebantur miracula, ſunt maiora, quàm vt verbis exprimi poſſint, & auribus percipi. Cùm autem ſic ſplendidè comitatus magnus ille Daniel ad locum, in quo erat Imperator, fuit prope palatia Septimi, vir quidam Gotthus genere, deſupèr proſpiciens per feneſtram, cùm ſanctum vidiſſet ſic deduci & portari, eius irridet mollitiem, & ironicè eloquitur: Ecce, inquit, nouus conſul. Hæc dixit, & ſtatim accipit fructum ſuarum nugarum, illinc enim deturbatus, humì iacebat mortuus. Vident quod factum fuerat ſatellites: & dolore ſimul & ira repleti, & alioqui timore correpti, ne vel alius ex ſuis, vel ipſe Imperator ſimile quid aduerſus magnum illum locutus, in eadem incideret, non ſinebant ſanctum ingredi regiam. Cùm verò iis, qui cum eo erant, conantibus ingredi, alioqui magna erat perturbatio, tunc cùm Euangelicè pedum ſuorum excutere puluerem, eos qui cum ipſo erant, hortatus eſſet ſanctus, & ipſe hoc feciſſet, reuerſus eſt; ſed neque tunc vacuus.

Statim punitur à Deo Gotthus S. Danielē irridens.

Mat. 10.

Multi enim milites, qui cùm eum parum ſolùm vidiſſent, mores & habitum ſtupuiſſent Euangelicum, eum ſtatim ſunt conſecuti. Et ſic quidem vadit Byzãtium homo Dei.

Multi milites eũ ſequunt.

Imperator autem viri reueritus virtutem, & veritus nè quid ei graue accideret propter illius contemptionem, mittit ad eum quamprimùm, & rogat vt reuertatur. Ille verò non modò flexus, ſed etiam magis iratus, cùm dixiſſet, quod qui cæleſtem Regem conatur exacerbare, ipſe multo magis malorum theſaurum ſibi recondit: & deindè adieciſſet etiam fore, vt hic breuì excidat ab imperio, & eas, quæ illic ſunt, minas non effugiat: Hæc cùm dixiſſet, & ſi quis in tunica remanſerat puluis, eum excuſſiſſet, proceſſit fidenti animo. Cùm hęc annunciarentur Imperatori, ſimul etiam ſua ſponte cecidit turris palatii, perindè àc ſi per res inanimas arrogantem & inſolentem hominem Deus vellet erudire. Quænam autem ab accedente ſancto facta ſunt miracula, (quomodo enim ex vrbe cum eis eſt egreſſus, ità etiam ingredientem ipſa rurſus ſequebantur, quodammodo ipſa, vt ità dicam, Dei virtute famulum deducēte) cùm ea his pauca, eaq; propter ſatietatem, veluti curſim adduxero, tranſibo ad ea, quæ ſuperſunt.

Eius iniuriã vlciſcit De'.

Duo quidem ab ipſo adoleſcentes primùm ſanantur, qui vexabãtur à dęmonibus. Deindè mulier quædam alia fide Chananæa, quæ habebat filiam, & veluti æſtuantis animi teſtes lachrymas profundebat ex oculis, & per eas quærebat curationem, ſanam quidem accipit filiam: lætitiam autem referens pro mœrore, domum rediit. Deindè cùm ſanctus per mediam procederet ciuitatem, patricius quidam ex ſenatu, qui ipſe quoquè Zacchæum eſt imitatus, cùm eum feruenti fide domo ſua accepiſſet, Zacchęo quoquè ſimilem conſecutus fuit benedictionem. Poſtquàm autem fuit in ipſo maximo Dei templo, & ſimul verſatus fuit cum Patriarcha, qui ipſum cum magna ſimul lætitia accepit & honore, hic quoquè aliis quidem noua, ſibi vero ſolita facit miracula. Serpens, qui aliçunde prorepſerat, & ſe magni Danielis pedibus per ſpiras inuoluerat, erat terribile ſpectaculum: & cùm ad eum defendendum, qui aderãt, accurriſſent, illos quidem inſimulat timiditatis: ipſe autem ſerpenti audacter ac fidenter minatus, cùm ei tanquam miniſtro magna imperaſſet authoritate: Vade, inquit, & tuas latebras repere, & ſpecus ſubterraneos. Ille uerò perindè ut qui non poſſet contradicere, ſtatim repit ad parietem, & in conſpectu omnium diſrumpitur.

Quædam eius miracula.

Mat. 15.

Luc. 19.

Vide ſanctorũ magnam authoritatē.

Hęc cùm de magno Daniele didiciſſet mulier Rais, fide quidem feruentiſſima & maximè pia, gloria autem ualdè inſignis, prompto & alacri animo ad eum accurrens, & ſimiliter atquè illa meretrix, illius pedes rigans lachrymis, precibus ab eo contendit, vt ſibi naſceretur filius. Cùm autem humì deiecta, vidiſſet eius pedis ſoleam, exercitatione a tendine diſciſſam, ſtupet tolerantiam, & emittit uoces Chananeæ ſimiles. dans enim funiculum, rogat, ut cùm circa illius pedē inuoluerit, ei rurſus reddat. hæc eſt, inquiens, ſumma meę petitionis. Ille uerò primùm quidem non ſuſtinebat. Deindè motus etiam illius lachrymis, & prętereà Epiſcopi & cæterorum verbis flexus, non ſolùm cùm ſuum circunuoluiſſet, ei reddidit: ſed etiam ſignificauit fore, ut ipſa pareret filium, & prędixit etiã nomen filii, Zenonem, dicens, o mulier, uocabis filiũ. Et ſic quidem ſanctus: ego autem nihil dicam amplius. Clarum eſt enim ita eueniſſe, nihil enim excidebat ex iis, quæ ab illo prædicebantur. Prętereà ſanctum quoquè timens Imperator, & ei omninò repugnare declinans, eũ aggreditur arte & blanditiis, & cùm ipſe ſæpè eum, & p multos, vt ad ipſum veniret

Luca 7.

Mat. 15

Prædicit fœmina partum.

En vt illum vereatur etiam imp' Imperator.

precatus, non perſuadebat, ipſe ad eum venit, & ritu ſupplicis adorat, & illius pedes prænhenſat; rogans vt ſibi detur venia. Ille antem (Quis enim ad ea videnda erat ipſo perſpicacior) illum quidem multis rune probris inſequitur. Deinde etiam aperit id, quod multos latebat: Humilitas illa, dicẽs, & contritio eſt artificioſa ſimulatio, denſa pelle tegens importunitatem eius & immanitatem: ſed citò videbitis, qui omnia perſpicit Dei oculum, & validam manum, quæ etiam potentes deijcit. Atq; cùm ſic quidem ſanctus tam multa feciſſet miracula, Deique vertiſſet & profligaſſet hoſtẽ, & res eccleſiæ benè cõſtituiſſet, quinetiam futura prædixiſſet, reuertitur ad columnam, & certamina ae labores magno & forti animo ſuſcipit.

Baſiliſco pulſo, Zeno redit ad imperium.

Non multum interfluxit temporis, & Baſiliſcus quidem, vt à magno prædictum fuerat Daniele, à regia expellitur, & Zeno rurſùs ſceptra tenet: & finem acceperunt eius prædictiones: & ad magnum Danielem venit Zeno cum vxore, videns quidem cõuenientes exitus prædictionum: euentu autem dignas redditurus gratias. Iam verò finem quærente oratione, & cũ magni Danielis vita volente ſimul requieſcere, in illius miraculis adhuc parumpèr iucundè immorabimur. Vir quidam artificio aurifex, habebat puerum, qui ſeptimum quidem iam annum attingebat, nondùm autem poterat ingredi: ſed ſerpentium ritu ventre vtẽs, ſe mouendo reptabat. Sumpſerunt eum parentes, & poſuerunt ante columnam: ipſi autem infrà miſerabiliter & flebiliter eiulantes, ipſos quoq; qui videbant, prouocabant lachrymas. Sãctus verò ex alto deſpiciẽs, cùm partim quidem increpando, partim autem admonendo eorum luctum ſedaſſet, iubet vt perſeuerent in ſacra æde Simeonis, & venerandis vtantur reliquiis, & ea tanquàm aliquod ſoluens medicamentum, morbo vinctis imponant pedibus. Dixit, & facta ſunt: & ſeptimo die cùm de more precatio fieret à beato, (ò ad mirabilium operum opifex Domine) vidẽt ſtatim puerum ſalientem, & gradus aſcendentem, & columnam amplectentem.

Obſerua quo pacto ſanetur puer claudus.

Quidã alius iter faciens ab Oriẽte, incidit in latrones: qui cùm ei plagas, vt cũ ſacra dicã ſcriptura, impoſuiſſent, quæ ſecum habebat, auferũt: quinetiam cùm eius genuum neruos execuiſſent, relinquunt ſemimortuum. Eum quidam viatores cùm uidiſſent ſic iacẽtẽ, & benignè ſuſtuliſſent, ferunt in propinquam ciuitatem Ancyram, & id ciuitatis Epiſcopo ſignificant: à quo multorum medicorũ traditus manibus, cùm ad eum curãdum ab eis adhibitum eſſet omne ſtudium, ſanantur quidem vulnera, ſed nequaquàm reſtituitur ad hoc, vt poſſet ingredi. Nondum enim is reuerà ſacram anchoram appręhenderat Danielem. Cùm multis ergò lachrymis perſuaſiſſet Epiſcopo, vt ipſum ad magnum mitteret Danielem, (hac enim de cauſa iurabat ſe iter eſſe ingreſſum) tanquàm onus inanimũ impoſitum iumentis, ducitur ad ſanctum. Deindè columnę impoſitus, quid non ad mouendam dicebat miſericordiam? quas non vel maximas afferebat lamentationes? Clamabat, lachrymabatur, manibus petebat, oculis reuocabat in memoriam iter propter eum ſuſceptum, oſtendebat mala, quę acceperat à latronibus. Sed hic mihi cõſidera, quàm eſſet hic magnus à faſtu alienus, & quantum oderat gloriam: & quemadmodùm in fugiendo honore tantum poſuerit ſtudii, quã tum alii ad gloriam conſequendam ferũtur cupiditate. Vt enim alii adſcriberent curationem, eos trãſmittebat ad Simeonis oratorium: etiamſi maior ad ipſum ex eo rediret gloria. Sed reuertẽdum eſt, vndè digreſſi ſumus. Poſtquam enim ille portatus fuit ad templũ Simeonis, ad quod iuſſus fuerat, & quod ex reliquiis ſumitur, oleo quotidiè vngebatur, iam quidem erat

Luc. 10.

Egregia ſancti viri humilitas & modeſtia.

ſextus dies circa auroram, cùm ſtaret magnus Daniel ad cantica matutina, Idem huic quoquè accidit, quod priori: nam & repentè conſiſtit ſupra pedes, & curſim gradus aſcendit, & columnam amplexus, Deo & eius miniſtro agebat gratias. Sed cur non dico id, qđ eſt maius? Quidam Hippaſius, & authoritate & fide Centurio, ſicut erat is, qui celebratur in Euangelijs: Hic ergò ſi quandò uidiſſet aliquem ex familiaribus, aut cognatis, aut filiis, aut ſeruis morbo implicatũ, à ſancto ſcriptis verbum ſolùm requirebat, & ægrotanti imponens epiſtolam, ſtatim morbum tanquàm aliquem fugitiuum fugabat. Cùm vnius adhuc memi nero, accedam ad magni Danielis migrationem.

Mat. 8.

Mira vis epiſtolæ à B. viro ſcriptæ.

Mulier quædam habens filium, duodecim annos natum, ab ortu mutum: ea, inquam, cùm latenter acceſſiſſet, & in ſancti mandra chariſſimum poſuiſſet, cum bona ſpe recedit. Vident itaque monachi puerũ, & cùm eum ſumpſiſſent, ducunt ad ſanctum. Ille verò cùm eum ſolùm vidiſſet, iuſſit vt cum eis verſaretur, futurus ipſe Dei miniſter. Poſtquàm aũt ſignificarunt beato puerũ eſſe mutũ, iubet illius linguam vngi oleo ſanctorũ. Quis pterierit ea, q́ ſunt poſteà cõſecuta? Suſpicãtur matrẽ propter paupertatẽ mẽtiendo dixiſſe filiũ eſſe mutũ, vt ex eo aleref filius: & accedẽtes, alii quidem ei incutiebant terrorẽ, vt ſic conturbatus loqueretur: alii aũt telis pungebant dormientem, aut lignis acutis, & repentè è ſomnis excitabant, vt clamaſſe, & aliquid interim dixiſſe deprænenderetur. Is verò cùm vellet ipſe quidem multa dicere præ dolore: valido aũt morbi vinculo linguam haberet præpeditam, erat mutus, ore cordis multa loquens ad Deũ. Venit dierũ primus & præcipuus: & cùm Diaconus Chriſti Euangelium eſſet de more lecturus, cùm primùm nomen Euangeliſtæ effatus eſt populis, omnes puer præueniens, dixit pura & maxima voce, Gloria tibi Domine: & ſic deincèps per totum ſacrum miniſterium perſeuerauit ſimul cum populo canere & reſpondere. Atque multa quidem alia à magno Daniele geſta ſunt, quæ neque verbis explicari poſſunt, neque propter ſatietatem capi auribus.

Puer mutus loquitur.

Verumenimuerò ſufficiẽt hæc ad oſtendendum, quanta ille fiducia eſſet diues apud Deũ, & quanta ei cum illo intercederet coniunctio. Hoc aũt ſolùm dicam, & ea q̃ dicta ſunt, velutì obſignabo, ꝙ cum multis & maximis miraculis, tanta erat ei lenitas & moderatio: & non ſolùm moderatio, ſed vt cũ diuino Dauid dicã, contritio & ſumma humilitas, vt non magis eum quis admiretur ꝑꝑ operationẽ miraculorum, q̃ ꝙ cùm talia operaretur, nihil exiſtimaret ſe plus habęre aliis. Quinetiã cùm virtute tantũ pręſtaret, in iudicio de aliis ſerendo erat admodùm cautus & parcus. Quàm verò eſſet in omni re à faſtu & ſuperbia alienꝰ, quis dixerit? Eorũ autem, quæ ſupra nos ſunt, adeò timebat & cauebat docere aliquid, vt cùm quidã, qui de Theologia lubẽter ſciſcitabantur, quædã etiam abſurda proponerent, q́ audebãt facere ſacerdotes, & ei exhiberent moleſtiã: Si à vobis quidẽ, inquit, de Deo diſceptant, uobis ſufficit chorus Apoſtolorũ, & quæ de Deo diſſerũt patrum voces: neq; opùs eſt curioſè vlteriùs inquirere. Quòd ſi de rebus humanis & Sacerdotibus vobis eſt controuerſia, ſunt hæc omnia Dei iudicio relinquenda, & iis, qui ab illo talem acceperunt adminiſtrationem: nobis verò ſatis eſſe debet, ſi ab aliis paſcamur, & ea conſideremus & inquiramus, quæ ad nos pertinent: non autem has ſuperuacaneas & noxias pſequamur q̃ſtiones. Et hæc quidẽ ſic hẽnt.

Pſal. 50.

Oratio antem, cùm iam veniat ſanctus ad finem, deſitura eſt ipſa quoquè in ſilentium. Verumenimuerò cùm hic quoquè pauca quædam ante finem dixerimus, ſic ſiſtemus orationem. Cognouit quidem

S. Daniel prædicit obitum ſuum.

dem vir ille propheticus cum reliquis omoibus, ſuam quoq; ad Dominũ migrationem: idq; aperte ſuis prędixit diſcipulis Cum autem pręſtitutus dies iam appropinquatet, benedictionẽ eis relinquit io ſcriptis, ſicut quidam alii facultates: eique deſeruiit ſcriba, & tale fuit eius teſtamentum: Ego, inquit, ò filii & fratres, (ambo enim vos eſtis, tum quòd vos genui ſpiritaliter: tum verò, quòd Deus eſt communis pater omoium) Ad hũc communem patrem iam vado: ſed non orbos relinquam mihi dilectos, deflerens patris ſolitudinem: ſed illi patri veſtri relinquo curam, qui cum vobis omnibus me creauit. Ipſe ergò, qui omnia fabricatus eſt ratione & ſapientia, & deindè cælos quoquè inclinauit, & deſcendit in terram, & mortuus eſt, reſurrexit pro nobis, ipſe erit vobiſcum. Vt ſapiens quidem, vos ſeruans à maligno: vt Dominus autem, ad ſuam conſeruans voluntatem: vt pater verò, ſi fortè aberretis, benignè reuocans, & ſpiritaliter vlnas vobis extendens. Vt autem qui ſe pro nobis ad mortem tradiderit, vos etiam inter vos inuicèm coniungat concordia, & efficiat, vt ſitis vnum patri. Sectemini humilitatem, ſeruite obedientiæ, amate hoſpitalitatem, ieiunium, vigiliam, paupertatem, & quod eſt primum & maximum præceptum, charitatem. Quæ ad pietatem pertinent, rectè tenete. Hæreticorum zizania cauete: à matre veſtra Eccleſia minimè ſeparemini. Si hæc omnia feceritis, eritis virtute perfecti.

Teſtamentum eius.

Pſal. 17.

Mat. 22. Præclara inſtitutio.

Hæc piis labris dictauit, & iuſſit legi ab omnibus monachis, ſtantibus ad ſcalarum gradus, & deflentibus illius ſeparationẽ. Dicitur autem hoc uiſum eſſe circa cũ: nempe tribus diebus ante mortẽ, iam media nocte concurriſſe & ad eum conueniſſe ſanctos, qui fuerant à ſeculo, Prophetas, Apoſtolos, martyres, & omnes deniquè ſanctos, qui & magnum benignè ſalutarunt, & iuſſerunt eum diuinum celebrare myſterium. Quod quidem celebrauit, & intemerata ipſa ſumpſit ſacramenta, & iis quibus pręerat impertiit. Atque iam quidem magnus extremum agebat ſpiritum, & ipſe Antiſtes Epiſcoporum (is erat Euphemi[9]: iam enim mortuus erat Acacius,) cum aliis veniebat ad emigrationem. Aderat autem Rais quoquè fideliſſima: & vir quidam, qui poſſidebatur a dæmone, pergebat ad columnã: q & ſãctorũ ad ſanctũ aduẽtũ clamando apertè ſignificabat, & eos ſuis appellabat nominibus: & ipſorum, vt qui conueniſſent, meminerat Angelorum. Deindè etiam adiiciebat, fore vt tertia hora huius diei ipſe Daniel excedat ad Dominum, & à diuturna habitatione immundus expellatur ſpiritus. Quæ utraque ſuo tempore euenerunt. Quæ priùs dicta eſt autem Rais, magnificè parabat ea, quæ pertinebant ad ſepulturam: & cùm multos adduxiſſet artifices, & iuſſiſſet fieri tumulũ i iferiori parte baſis columnæ, & vſque ad faſtigium, ſtatuit ex utràque parte tumuli homines, qui faces ferrent, & lampades tenerent manibus, & ea canerent, quæ cani ſolẽt in deceſſu. Cumque illa corpus infrà detuliſſet, in plumbeo id ponit loculo: in hoc quoquè ſeruans magni Danielis teſtamentum. Ille enim mandauit diſcipulis, ſeu Imperatores, ſeu reges, aut vlli alii, ſe inuicèm ſuperare contendãt in loculi ſumptu & magnificentia, nolite ſuſcipere: ſed illic & ſic corpus deponi ſinite, vbi & quomodò voluerit Rais fideliſſima. Hæc ergò peracta ſunt, & pulſus eſt immundus dæmon, cùm multùm hominem diſcerpſiſſet.

Sancti in obitum de ceſſuri conueniunt.

Feliciſſimè exit è corpore.

Honorificè admodùm ſepelitur.

Porrò autem quædam quoquè alia effecta ſunt miracula. Tres enim per ſtellas Cruces, cùm dies eſſet, & Sol luceret clariſſimus, cum ſumma pulchritudine & ſplendore dicuntur apparuiſſe, & ſtetiſſe ſuper pretioſum illum loculum. Qui etiam volàſſe columbæ candidiſſimæ, quæ cum eo ſemper eſt, gratiam ſpiritùs ſignificantes. Sic ergò ſacrum illud corpus Danielis, depoſitum fuit manibus primi pontificis. Rursùs illi quoquè fuerunt impoſitæ reliquiæ trium puerorum, qui erant Babylone, cùm ſic iuſſiſſet ſanctus, nè tam illius reliquas, quàm eos, qui erant ei impoſiti, adorarent accedentes. Sic ſanctus ab humana gloria ſtuduit oſtendi alienus etiam poſt deceſſum. Talis fuit vita magni Danielis ab ortu vſque ad deceſſum: Talia eius ſunt benefacta. Qui cùm obiiſſet omnem exercitationem, & omne genus certaminis, & tam multis clarus fuiſſet operibus, effectus plenus dierum, tã humanorum, quàm ſpiritus, in ſenectute bona excedit è vita, cùm ad octogeſimum annum perueniſſet & menſes tres.

Tres Cruces apparent.

Magna ætas eius in tãta uitæ duritia.

Aiunt autem eum quoquè capillis capitis proceſſu temporis adeò euaſiſſe comatum, vt quadruplici quidem coma diſcriminarentur: longitudo autem eorũ, ad quatuor cubitos producerentur. Barba quoquè erat ei denſa, quæ ipſa quoquè bifariàm diſcriminabatur. Atque ille quidem cùm ſic uixiſset, requieuit: nobis autem pulchrum exemplar ſuam reliquit uitam, nõ ſolùm ut laudemus, aut etiam vt admiremur: ſed ut pro uiribus quoquè imitemur. Laus enim ad eum fertur ſolum: Imitatio autem facit, vt ſimus etiam participes bonorum, quæ ei debentur: gratia & clementia Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cui gloria & potentia cum patre eius, qui caret principio, & ſanctiſſimo & bono & uiuifico eius ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA ET CERTAMINA SANcti Patris noſtri Spiridonis Archiepiſcopi Trimmythuntis, authore Simeone Metaphraſte.

Decib. 12 vitæ Metaphraſte habetur. Latini autẽ habent eum 14. Decẽbris.

AD vtilitatem animæ res eſt maxima, uita generoſorum & piorũ virorum, & q poteſt parare magnas opes virtutis. Nõ ſolùm. n. reſecat id, qđ eſt deterius: ſed ẽt magnã efficit mutationẽ ad id, quod eſt melius Siue enim fuerit aliquis uitiis pręoccupatus, talibus fruens narrationibus, faciliùs ab eis ſe continet. Siue ſit aliquis virtute ſtudioſus, audita hiſtoria, exurgit alacrior: & amore eius, quod eſt ſimile, incitatur ad imitationem. Imitatio autem & æmulatio magnorum & admirabilium virorum quantùm poſſit, & alii quidem oſtenderunt, eorum qui præceſſerunt præclarum uirtutis ſtudium imitati: maxime uerò omnium, vita admirabilis Spiridonis: qui Iacob ſimul & diuinum Dauid ſummè eſt æmulatus: & ſicut illi, amplexus eſt lenitatem ac manſuetudinem, & à ſimulatione alienam ſimplicitatem: ſimiliter verò ad Abrahami adſpexit hoſpitalitatem, & ſuas facultates effecit communes indigentibus. Hincque factum eſt, ut nõ terræ, propter manſuetudinem, vt habet promiſsio, ſed ipſorum cælorum aſſequeretur hereditatem: & propter diuitias, quas deſpexit, * Chriſtum planè diuinas compararit diuitias: miraculorum autem dilatatus ſit fluuiis, qui ſemper quidem hauriuntur, nunquàm uerò deſinunt.

Gen. 25.

Pſal. 131.

Gen. 18.

Pſal. 30.

Matt. 5.

*for. * Chriſti*

Patria S. Spiridonis.

Eum tulit quidem inſula Cyprus: erat autẽ non garrulus aliquis, neque vrbanus & elegans moribus: neque qui multitudine & foro delectabatur: ſed ſimplex & quietus, & à negociis curiſque remotionem colens, ſi ullus alius. Quocirca ad Patriarchæ Iacob uitam ſe omninò effingens, ſicut diximus,

fuit

fuit ipſe quoquè paſtor ouium : non tñ omninò pa-
ſtor, aut nimia ſimplicitate, aut feris & agreſtibus mo
ribus : ſed commodis & valdè facilibus, & quià vul-
gi quidem ſe abducebat congreſſione: pauperibus au
tem & hoſpitibus tam facilis ad eum patebat aditus,
& ſe eis tam præbebat affabilem, ut eſſet omnibus ho
minibus in ſermone iucundior, & ad facultates ſuas
communicandas longè liberaliſſimus. Prçteriiſſe cer
tè aliquem ex iis, qui accedebant, qui non fuiſſet ab
eo hoſpitio acceptus, erat ei longè moleſtiſſimum,
perindè acsi re aliqua maxima & quæſtuoſiſſima eſ-
ſet fraudatus. Et erat quidem alioqui ei liber anim⁹,
& aliénus ab omni illiberali aſſentatione & humili-
tate: ad eorum autem, qui iter ingrediebantur, labo-
res recreandos, & ad pedes qui erant fatigati, abluē
dos, & ad menſam apponendam, & alia adminiſtran
da iure amicitię & moderationis, erat adeò dexter
& officioſus, vt ipſe ſolus hoc magìs prçſtaret, quàm
famuli, qui ſunt in ſuos dominos maxima præditi
beneuolentia. Erat enim ei contemperata cum graui
tate quidem ſimpliciats: cum animi verò magnitudi
ne, lenitas: cum intenſa autem & ardenti charitate,
grata florebat temperantia: quam non minùs dilexit,
& ardenter eſt amplexus, quàm reliqua omnia: vt q
cum legitima quidem & pudica vxore non diù verſa
tus, & liberorum pater ex ea effectus, deincèps volup
tate & omni alia mundana cupiditate permanſit ſu-
perior. Hinc mel virtutis conficiens diligentiùs, &
in lege Domini ſtudioſè meditans, benigniſſimus
euaſit & clementiſſimus. Et vt ſemèl dicam, erat Spi
ridon diuinum virtutum exemplar archetypum: ha-
bens quidem omnes in ſe ſcriptas, ad quarum imita
tionem pauci poterant accedere.

Mira eius affabilitas & liberalitas.

Inſignis hoſpitalitas.

Cùm ſic ille reſplenderet benefactis, magnamq;
vitam & inſignem attuliſſet, multa quoquè dona ma
iora conſequitur, tam quæ ſunt hìc, inquam, quàm
quæ futurorum deſcribunt magnitudinem. Hęc aūt
erant: Morbo confecta confirmabat corpora, mem-
brorum mutilationes ſanabat incurabiles, malignos
increpabat ſpiritus: quos cùm primum increpaſſet,
nulla mora interiecta fugiebāt, & ſtatim recedebāt:
alia quoquè ab eo fiebant his maiora, uirtute diuina
ei opem ferēte Quamobrèm ex paſtore conſtituitur
paſtor, loco ouium cura gregis ei commiſſa, quo tē-
pore magnus Conſtantinus Romanorum tenebat im
perium, Trimmythuntinorum creatus Epiſcopus.
Quantam autem, poſtquàm perductus fuit ad ſedem,
virtutis curam geſſerit, oſtendent, quæ ſimiliter à ſe
dem adepto facta ſunt miracula. Verumenimuerò
omnia illius perſequi, ſtulti & ineruditi fuerit homi
nis: neque verò id quis aſſequi potuerit: quomodò
etiam omnia prætermittere, nimis magnū damnū at
tulerit. Quæcunque autem & dici poſſunt, & auditu
valdè ſunt vtilia, ea dicam.

Miraculis coruſcat.

Fit Epiſcopus Trimmythuntis.

Caſtigabat Deus inſulam pluuiæ egeſtate, & gra-
uis premebat ſiccitas: & ſiccitatem quidem conſe-
quebatur fames: famem autem peſtis. & populi qui-
dem magna pars iam interierat: altera verò id mox
credeba paſſura. Opùs autem habebat illud malùm
omninò aliquo Elia, aut alio illi ſimili, qui cælum a-
periret oratione. is verò erat Spiridon. Nā cùm pla
ga grauiter vrgeret, & populum valdè perſequere-
tur, ipſe pro grege magnum capiens angorem, & pa
ternis inflammatus viſceribus, rogat quidem vt cle-
mens Deum clementem. Ille autem ſtatìm implet cæ
lum nubibus ex extremo terræ: & quod eſt mirabi-
le, nè aliquem motum elementorum exiſtimaret cō
ſequi pluuiam, Deus eas procùl oſtendit. Siſtit autē,
non priùs permittens eas aſſcendere inſulam, quàm
ſanctus eum rursùs oraret. Nondum enim ille guttā

Siccitas, Fames, Peſtis in Cypro.

3. Reg. 18.

emiſerat lachrymarum, & potiùs multa erupit plu
uia: & pingueſcit quidem terra: aluntur autem fru-
ctus, & creſcunt ſegetes, & omnia ſimul mala ſoluun
tur. In hoc Spiridon fuit ipſo Elia, ut aliquid dicam
audacter, benignior. Nam Elias quidem cùm pluui
am retinuiſſet, deīdè rursùs remiſit: Ille verò primū
non imitatus, extitit ei par in ſecundo. Et hoc qui-
dem eſt eiuſmodi. Alterū autē eſt illo nihilo inferi⁹.

Efficacia precum S. Spiridonis.

3. Reg. 17. & 18.

Affligebat rursùs communis calamitas, & fructū
non ferebat inſula. Frumentarii autem & frumenti
cauponatores, in tantis Dei minis volentes frui deli
ciis, & tempore callidè & malitioſè utentes, magis
augebant calamitatem, frumenti, vt dicit ſcriptura,
trahentes & augentes precium: & è propinquorum
malis impium ſibi lucrum parantes. Ad vnum ergò
horum diuitum cùm quidam pauper acceſſiſſet, &
pecunias quidem non haberet, quibus emeret, quę
erāt ſibi ad uſum neceſſaria: lachrymas, autem, quas
proh dolor habebat, exolueret, & flebiles voces mi
ſerabili habitu & obtutu emitteret, illum intollerabi
lem conabatur flectere, pedes prenſans, totam domū
complens eiulatu: Quid non faciēs, quid non dicēs,
quod poſſet attrahere ad miſericordiam? Poſtquàm
autem nihil horum omninò lapideam illam animam
mouit ad miſerationem, vnū refugium inuenit pau-
per, nempe ſanctum. Ad quem cùm acceſſiſſet, &
ſuam inopiā, & ſummam diuitis refert egeſtatē miſe
ricordiæ. Cùm is autem hoc audiiſſet, miſertus qui
dem eſt calamitatis: diuitis verò odio habuit imma-
nitatem: & veluti à Deo afflatus, prædixit inprimis p
pheticè: Tu autem nec gemas, nec lachrymeris. Tua
enim domus cràs abundabit bonis: qui autem nunc
eſt diues, ſimul erit & miſerabilis, & irridebitur, &
inuitus tibi cedet iis, quibus eges: promptoque & a-
lacri animo rogabit, vt accipias. Hęc pauper putabat
ſanctum quidem ſolùm dicere ad conſolandam, qua
premebatur, calamitatem. Vndè etiam abibat triſtis,
ut qui ſacram anchoram, nempe eam, quam in ma-
gno Spiridone ſpem habebat, inueniſſet inanem &
irritam.

Amos 8.

Prophetia eius.

Cùm nox autem iam aduentaſſet, Deus quidem
annuit: repentè verò cælum aquam effundit in ter-
ram, tanta copia & tanto impetu, vt diuitis vna at-
traherentur horrea: frumentum autem & omnis ali
us fructus ſparsìm eiiceretur, & iacèret paratus ad ra
piendum volentibus. Orto autem die, diues quidē
miſer, & luctu plenus, & huc & illuc circumcurſans,
& iuſtam deflens calamitatem, rogabat eos, qui ac-
cedebant, vt ſibi opem ferrent ad fructus colligen-
dos. Cùm multi verò, vtpotè eſurientes, ad rapiendū
concurriſsēt, accedit ēt ille pauper, miraculo quidē
obſtupefactus: pauperē aūt irridēs ſuauiſſimè & me-
ritiſſimè, & domū replēs fructibus, & oīa nullo nego
tio habēs, ut dr̄, nec ſeminata, nec arata. Deindè cùm
cōfluentē uideret multitudinē ſęuus ille & immiſeri
cors, (oportebat.n. nihil manere imperfectū eorū,
q̄ p̄dicta fuerāt à Spiridone) & res oēs illius ſecurè
ambabus haurire manibus & eū quoq;, q heri fuerāt
ſupplex, vnà cū reliquo populo abundè, ſicut dixim⁹,
frui iis, q̄ iacebāt, perindè ac ei ſua ſpōte dare volēs,
liberaliſq; eſſe & munificus, qui ſordidiſſim⁹ erat &
parciſſimus, iubebat eū ad ſatietatē accipere ex iis, q̄
aderāt. Ille aūt ſatìs irriſa eius ignorātia, domū eſt
reuerſus, Deo p̄cipuè, deindè etiam Spiridoni id ac-
cepto ferrens. Sic ſciebat Spiridon, non ſolùm pro-
pter multos, ſed etiam propter vnum, ſuper nos ſæpè
aperire fontes: & ſimul quidem prædicere tempus,
quo hoc eſſet futurum: ſimul autem pauperibus quo
què prodeſſe, & caſtigare diuites. Nam etsì parcus il
le nihilo melior euaſit, ut iam dicetur: multis tñ ſimi

Vide admirabile Dei iudicium in diuitem inhumanum.

libus

ſibus fuit occaſio, vt emendaretur. Hæc quis ex præſentibus non lubenter audrit? Quis autem cùm audiuiſſet, non fuit alia quoq; audiendi auidior, & cupiit ſcire? quiſnam erat adeò ignauus aut inuidus, vt ſitientem animam tali priuaret alimento?

Alius autem agricola, viro ſancto familiaris, cùm fame valdè premeretur, abijt is quoquè ad inopem illũ diuitem, adhuc habentem alia multa horrea plena frumento, exiſtimans illam priorem eum omninò caſtigaſſe calamitatem. Viſus eſt autem ille frumẽtum quidẽ amiſiſſe: parcitatis verò, & quæ in diuite inerat, crudelitatis nihil oĩnò dimiſiſſe, neq; oĩnò ſeipſo euaſiſſe melior: etſi polliceretur paup ſe tpe æſtiuo id, qđ datũ fuiſſet, redditurum cũ acceſſiõe, ſed ille dicebat id quod dicitur, ſpem paſcere inſipientes. Tu autem, inquit, abſque pecunia nõ granũ vnum, immò ne vnius quidem grani vmbram accipies. Cùm itaq; hic quoq; pauper deſperaſſet, imitatur præcedentem, & tãquàm ad communem theſaurum confugit Spiridonem, & ei renunciat quæ eſſet paſſus, & quæ diuitem rogans, ab eo audiuiſſet. Ille autem cùm tũc quidem eum ſatis eſſet conſolatus, domum dimittit. Neq; tamen verbis tenus ſiſtit conſolationem: ſed ſequẽti die magnus Pótifex venit ipſe ad pauperem, aurẽam quãdam ſecum afferens ſpeciem non leuis ponderis: quę quænam eſſet & vndè & quomodò inuenta ſit à ſancto, declarabit paulò pòſt oratio. Cùm tunc autem magnus Spiridon eam immiſiſſet ĩ manus pauperis: Accipe, inquit, & cùm diuiti gratum hoc pignus præbueris, quæ tibi ſunt neceſſaria ad vſum, ab eo accipe. Hoc cùm accepiſſet pauper, lætatus eſt, & quanta maxima potuit celeritate contendit ad diuitem. Deindè cùm vidiſſet ille id, quod erat in manibus, qui paulò antè erat durus & inexorabilis, & cuius aures ad preces obſurduerãt, ſtatim flectitur ab oculis, euaditq; iucundus & benignus: cùmque id accepiſſet, eum tam copioſo frumento impertitur, vt & domum ſuam impleret, & ad deijcienda ſemina in ijs, quos habebat, agris datum ſufficeret. Quod autem deiectum fuerat, fructum produxit tam multiplicem, vt & ei qui dederat, debitum reddiderit, & aurum ei datum pignori, receperit: & ad ſanctum rurſus grato animo retulerit.

Diues inhumanus licèt caſtigatus, ſui ſimilis manet.

Sed ſic quidem pauper debitũ: vult antẽ oratio quoquè id, quod debet, exoluere, & oſtendere id, qđ erat pollicita, q̃dnã erat priùs aurũ, & vndenàm fuit ſumptũ. Cùm eum recepiſſet ſanctus, id, quod datum fuerat, Adeſdum, ó frater, ait pauperi: & reddamus, inq̃t, cõmuniter ei, qui benignè commodauerat. Sic inquit, & cùm eum accepiſſet, ducit ad quendã hortũ, q̃ magni ànediam quibuſdã paruis recreabat oleribus. Qui cùm in ipſo aggere conſtitiſſet, ac ſepẽ attigiſſet, in cælũ ſublatis oculis, Domine mi Ieſu Chriſte, effatus eſt, eo audiente, qui aderat, qui ſola voluntate omnia creas & tranſmutas, qui aliquandò Moſi virgam, vidẽte rege Aegypti, in ſerpentẽ conuertiſti, ipſe hoc quoqué aurum, quomodò exanimante priùs in hãc mutaſti formã, ità nunc quoq; annue, ut reuertatur in eam formam, in qua erat ab initio, vt hic quoq; ſciat, q̃ tu noſtri curam geras, & rebus ipſis diſcat id, quod eſt in diuina ſcriptura, q quæcunq; vult Deus, fecit omnia. Cùm ita eſſet precatus, (Quis, ó Domine dixerit magnitudinem miraculorũ tuorum?) aurũ erat ſerpens, ſpirans & repens, & circa ſepem mouebatur & voluebatur, ex qua primùm ſumptus ſancti manibus, admirabiliter mutatus fuit in illud aurum. Hoc cùm pręter omnem humanã cogitationẽ adſpexiſſet agricola, tremore correptus, pnus cadit in faciẽ, & capiti adſpergit puluerẽ, lachrymas emittẽs ex oculis, & ſe eſſe indignum nõ ſolùm tali dono & gratia, ſed vel ſolo ſpectaculo, immò vero auditione. Verumenimuerò eum quidem ſanctus erigit, & ei animũ ſimul & corpus corroborat. Serpens aũt interim per ſepẽ tranſiens, ſubiit cauernã, quam habebat ab initio. Miraculum omninò nulla opùs habet oratione ad amplificationẽ. ex ipſo enim ſatis oſtenditur, quale ſit, & arte omninò non indiget natura, quę propriam habet exuperationẽ: Dicatur autem id quoquè, quod conſequitur, quod eſt cognatũ prioribus, & eiuſdem gratiæ & potentiæ.

Exod. 7.

Pſ. 134.

Vide rẽ admiratione dignam.

Alius, qui erat ipſe quoq; ſancto amicus, (erat autẽ virtutis ſtudioſus, & ideò improbos homines mouerat ad inuidiã, & aliquorũ criminũ accuſabatur p calumniã) cõprẽhẽſus à Prẽſide ciuitatis, conijcit ĩ carcerẽ, ptinus vero dãnatur capitis. Cùm aũt ppè eſſet dies præſtitutus, præuenit ſanctus, qui hoc pſciuerat, & feſtinat liberare amicũ à calamitate: erat vero tunc hyems vehementiſsima, & qui pręterfluebat torrens, cùm valdè inundaſſet, & è ſuis eſſet effuſus limitibus, ei valdè fluebat in tranſitu: neque poterat omninò trãſmitti. Ille autem Ieſum Naue, & quæ ille fecerat, mente verſans, & atcæ tranſitum reputans, & credens eundem eſſe ſicut erat, Deum: & perindè atq; ſeruo vtens torrente: Sta, inquit: communis hoc tibi imperat Dominus: & ego tranſibo: Vir autem ſeruabitur, pro quo properamus, & multas Deo preces fudimus. Sic dixit, & quod dictum fuerat, protinùs fit compos fluuio, & ſiſtit fluentum: cedit verò via nõ ſolùm Spiridoni, ſed aliis etiã viatoribus. Decætero nihil ampliùs illis malum occurrit & dubium. Quod ergò ab eo factum eſt tranſeundo, nõ fuit minùs admirabile, quàm id, quod inſtituerat facere. ex hoc autem illud quoq; facilius & meliùs eſt perfectum. Nam cùm qui cum eo ambulabant, vidiſſent quod factum fuerat, eum præcurrẽtes, & venientes quamprimùm in ciuitatem, fiunt præclari præcones eius, quod factũ fuerat: & Præſes partim quidem ſtupefactus, partim autem timore correptus, nè virum qui talia poteſt, cerneretur offendere, repẽte eius amicum relaxatè vinculis, & eum ſancto largitur. Is autem eo accepto eſt reuerſus, cùm ex vna cauſa duo effeciſſet: nempè fluẽti quidem repreſſiſſet impetum, hominem verò benignè liberaſſet à calamitate. Atque q ad prophetiam quidem attinet, aut miracula, aut in ærumnis commiſerationem, nihil arbitror eſſe maius ijs, quæ dicta ſunt.

Vir bonus falsò delatus dãnatur capite

Ioſ. 3.

S. Spiridõ cogit fluuium ſibi præbere iter.

Oratio autem adhuc ampliùs iis, quæ dicta ſunt, parata eſt oſtendere, quod ſpectat ad prophetiam ſimul & commiſerationem: q, inquam, peccata hominum videret ex occulto, & ea remitteret, animi benignitate & gratiæ abũdantia. Vbiq; ſuos mores ſeruabat magnus ille Spiridon: delectabatur maximè tenuitate & frugalitate, vt qui vellet ſuum imitari Dominum. Neque enim equo vtebatur iter ingrediẽdo, neque ſe remouebat ab omnium ſermone & congreſsione, tanquàm qui ex eo videri vellet grauior & ſeuerior. Cùm ergò aliquandò vehementer ambulaſſet, & defatigati eſſent pędes itineris longitudine: & à quodam ſuorũ amicorum, & bona ſuæ gregis pecude hoſpitio eſſet exceptus, ipſe tanq̃ ouis boni paſtoris, & qui ad illius vitam tanquàm pulcherrimum exemplar intueretur, magiſtri, vel potiùs Domini & primi magiſtri Chriſti, oſtendit moderationem. Nam cùm accepiſſet aquam, & eam in lauacrum immiſiſſet, paratus erat ſancto lauare pedes. Qui autem erant in vicinia, cùm ſenſiſſent ſanctum acceſsiſſe, ipſi quoq; concurrerunt, & volebant nihiloſeciùs hoc ipſum facere illius pedibus: eãque rem ducebant huiuſmodi, vt de ea re eſſet inter eos decertandum, & inter ſe contendebant de benedictione.

Tenuitate & frugalitate admodũ delectatur.

Obſeruantia ſubditorum ei erga ipſũ.

Inter eos autem erat etiam quædam mulier, quæ complures in hoc certamine ſuperabat, vrgebatq;, & hoc maximè volebat facere. Ea verò fuerat haud ità

pridèm

Nouit oc culta homnũ peccata.

pridém capia carnali amore, & victa, pròh dolor, à peccato. Ipſe aũt reuerà in cor intuẽs,& vt qui ſciret, quemadmodùm res eius ſe haberet,ſenſim quidem auertit manſuetam illam & ſuauem ſuam faciem, ſenſim verò ei quoq; dicit,Nè me tangas,mulier: Nõ,vt dixerit q̃ ſpiã, ſibi placẽs & ſe magnificè circũ ſpiciẽs,

Mat. 9.

aut mulierẽ abominans,(Quomodò enim, qui erat illi⁹ diſcipulus, q̃ veſcebatur cũ publicanis, meretricibus,& peccatoribus?)ſed eam pudore afficiens,& turpem ei actionem reuocans in memoriam,& ſic eã placidè vocans ad pęnitentiam: quod quidem eſt ab eo perfectum,& ſcopum eſt aſſecutus. Quo enim illa magis contendebat facere, quod ſtudebat magisque vrgebat & inſtabat,ille eo acriùs eam tetigit, apertè dicens id, quod illa fecerat. Tunc ipſa ſapienti quidẽ repræhenſione animo ſauciata,obſtupefacta autem, quòd qui ſub oculos non cadebant,animæ liuores adſpexiſſet,non ampliùs quidem aquis, lachrymis autẽ pedes emundat,& contrito corde enuuciat id, quod factum fuerat.Quid ergò?illa quidem ei ea,quæ meretrix:ipſe autẽ ea,quæ Dominus, ei dicit liberrimè:

Luca 7.
Iohan. 5.

Confide,filia:dimiſſa ſunt tibi peccata tua. Et rursùs: Eccè ſana facta es:noli ampliùs peccare:ſimul & morbum curans, ſicut ſapientes medici, & prouidens nè rursùs in eadem incidat. Atque ſic illa quidem curationem aſſequitur pulcherrimè & vtiliſſimè, ut non ſolùm ei eſſet ſanitas immutabilis:ſed etiam aliis narrans, multis eſſet occaſio conſequendæ ſalutis.

Quoniam autem ex miraculis quidem ſumitur de uita coniectura, oportet verò declarare, qualis eſſet ei zel⁹ circa fidem, hoc indicabit id, quod eſt propoſitum. Quandò Romanis imperabat magnus ille Conſtantinus, & primus inter Imperatores Chriſtianus, cõſul aũt erat Paulin⁹ & Iulian⁹:à regno verò Alexãdri Philippi filii agebatur ſexcenteſimus triceſim⁹ & ſextus annus,tunc Niceæ congregata fuit inſignis illa patrum ſynodus:vt Arrium quidem deponerent, qui ſẽ creatam impiè nominabat filium: decerneret verò filium eſſe eiuſdem eſſentiæ cum patre. Erant autem ex iis quidem, qui eius ſuffragabantur blaſphemiæ, primi & maximè inſignes,Euſebius Nicomediæ,& cũ illo Maris & Theognis: quorum hic quidem Niceæ, Maris autem erat Epiſcopus Chalcedonenſis. Illi, Arrio duce illius inſaniæ,Dei filium & Deum,creatum eſſe(ò inſaniam) improbi & ſcelerati homines decernebant. Eorum autem,qui pro pietate certabant principes,quorum & doctrina ſimul & vita erat præſtantiſſima,erant hi:Magnus inter ſanctos Alexander,qui erat preſbyter, tunc verò vicem gerebac beati illius Metrophanis,ut q̃ ipſe nõ adeſſet: q̃ abeſſet aũt,cauſa erat morbus: & clariſſimus ille Athanaſius,q̃ nõdùm ſacerdotali ſede erat decuratus:ſed in Eccleſia Alexãdrina munus obibat Diaconi. Quocircà non parua in eos irrepſit inuidia, quòd cùm nondùm dignitate præſtarent,in ratione fidei alios ſuperarent. Erat autem cum eis quoquè magnus ille Spiridon:cuius vita & quæ cum eo habitabat gratia, erat vtilior ad perſuadendum,quàm linguæ aliorum,& ineuitabiles anſæ ſyllogiſmorum, ſplendideque & elegantes periodi orationum.

Synodus 1. Nicena quando habita.

Arrii fautores.

Catolici Epiſcopi præcipui.

Cùm autem hic adeſſet,(hic enim iam res eſt incũdiſſima) intereſſent autem ſynodo etiam Philoſophi, cùm ita uideretur Imperatori,qui ab ambulando ſe iactabant;& in animos inducente ſophiſtica arte erant ſummè eruditi. Quidam uerò vnus inter eos primas partes tenebat in agendo, qui habebat perſuadẽdi uim inexpugnabilem, & cuius eloquentia linguis celebrabatur omnium. Is congreſſus cum Epiſcopis, fortiter defendebat Arrium, & valdè reſiſtebat,ſuſcipiens eius patrocinium,adeò vt magnam partem populi attraheret ad audiendum, aueritem ſcire,vtri ex cõtradicentibus futuri eſſent ſuperiores. Nihil enim erat adeò ſolutu difficile,quod non ille redderet facilè ſolubile ſua dicendi copia & facultate. Cùm autẽ ſępè in arctum cogeretur reſponſio, inſtàr anguillæ elabebatur,furtis perſuaſionis & eſcis ſophiſticis. Erat ergò ueritatis & artis contentio:illis quidem, q̃ veram tuebantur rationem,ſententiis non artificioſè & callidè excogitatis,ſophiſtam ferientibus: hoc autẽ, tanquàm arma,obiiciente varietatem orationis,fallacemque & ſubdolam ratiocinationem,& ea ſe magis arbitrante poſſe vincere.

Peripatetici, dicti ἀπὸ τοῦ περιπατεῖν, quod eſt ambulare.

Sed nè dicẽdi facultatis eſſet uictoria,verùm Chriſti & veritatis,aliis viris doctis p̃termiſſis,ea fuit Spiridonis viri ſimplicis:qui cùm nihil aliud ſciret, niſi Chriſtum,eumque crucifixum, ſicut ait Paulus: cùm vidiſſet Philoſophum ſe iactantem ſophiſmatibus,& linguam maledicam mouentem contra Chriſtum,& noſtra conantem ſubſannare, accedens petiit,vt ſibi liceret parumpèr cum eo colloqui. Qui autem erant earũdem partium,cùm ſcirent quàm eſſet ei ſimplex & priſca pietas,prætereà quòd Græcorum doctrinã ne ſummis quidem labris guſtaſſet, prohibebant nè veniret in medium,& congrederetur cum ſophiſta. Is verò ab eis minimè perſuaſus, (ſciebat enim quid ſupna quidem eſſet ſapientia, quid autem humanæ vires,& quæ inanes redduntur & abolentur) ad uirum acceſſit,&dixit: In nomine IeſuChriſti,o Philoſophe, mihi iam quoquè animum adhibe,& audi ipſe quę volo dicere. Cùm is autem dixiſſet:Tu quidem dic,ego uerò audiam. Vnus eſt Deus,inquit Spiridon, cæli & terrę & aliorum omnium quæ intercedunt,opifex. Is eſt, qui cæleſtes produxit virtutes. Is eſt, qui è terra formauit hominem, & omnia cõſtituit tam quæ ſub adſpectum cadunt,quàm quæ non cadũt. Huius verbo & ſpiritu productum quidem eſt cælum: producta eſt autem terra, diffuſum eſt mare, extenſus eſt aer,generata ſunt animalia.homo formatus eſt magnum hoc animal & opus admirabile: oĩa facta ſũt, aſtra,luminaria,dies, nox,reliqua omnia. Hoc ergò uerbum Dei nos ſcientes eſſe filium & Deum,ex Virgine propter nos credimus eſſe natum,& crucifixum, & fuiſſe poſtremò ſepultum,deindè etiam reſurrexiſſe. Deindè cùm reſurrexerit, & nos ſimul fecerit reſurgere,& ab interitu alienam & æternam nobis vitã præbuerit,eum dicimus etiam rursùs venturum iudicem omnium:noſtrorumq́ue factorum, ſermonum, & cogitationum incorruptum,& qui falli minimè poteſt,iudicem:eum eſſe eiuſdem cum patre eſſentiæ, & ſimul confidère,& eſſe ei honore æqualem. Nõ hęc quoquè ità tibi eſſe videntur,ò Philoſophe?

1. Cor. 2.

S. Spiridon Chriſti virtute fretus, pugnat cum ſophiſta loquaciſſimo.

Ille quidem interrogauit. Philoſophus verò, ut q̃ non eandem,quam prius,haberet animam, nec eandẽ mentem & linguam,quæ tam facilè opponeret & contenderet,auribus quidem fuit attonitus, animo uerò obſtupefactus:ei autem vox eſt extincta: & cùm aliquandiù conticuiſſet,nihil aliud habuit quod reſponderet,niſi: Hæc quoquè ita mihi ſic habere videntur. Sanctus autem,Agè ergò,inquit,quoniam hæc tu mecum confiteris,nec factis uelis diſcrepare: ſed cùm ſcias,quis ſit Deus,& quis hoc fecerit vniuerſum, ſurge & accede ad eccleſiam,& accipe ſignum rectæ fidei. Hęc poſt quàm audiuit Philoſophus,ſtatìm quidem mutatus fuit ad accuratam ac perfectam religionem. Conuerſus autem ad diſcipulos & alios auditores eorum,quæ dicebantur:Quandiù quidem,inq̃t, ò uiri,certatum eſt verbis,ego quoq; arte reſtiti. Quãdò uerò non ampliùs quidem uerba,ſed diuina uirt⁹ fuit oppoſita,& in verborũ ſimplicitate arcanã quandã & ineffabilem oſtendit virtutẽ,tũc me nõ pudet eſſe vi-

Vide ſtupẽdam vim ſermonũ beati viri.

Philoſophus repẽtè fit Chriſtianus.

ſe victum. Quinetiam & mihiipſi, & aliis libenter conſuluerim, ſi non ſit aliquis nimis ſiniſter & peruerſus, aut qui ſe in ueritatem uelit improbè gerere, ut credat Chriſto, & hunc ſenem ſequatur: cui lingua omninò eſt hominis, uerba autem ſunt Dei. Quantũ putatis hoc Arrianis quidem dedecus, piis autem honorem attuliſse & uoluptatem? Illi autem fuere ſuperati, cùm omnes ferè quidem rectæ aſsenſi eſsent ſententiæ: ſex uerò ſoli relicti eſsent Arrio, futuri mala pars & improba patris mendacii, & ab initio implacabilis inimici ueritatis. Tam apertè cõfutatis iis, quorum mala erat opinio, reuerſi ſunt Epiſcopi, victoria quidem lęti, miraculo autem obſtupefacti, & ꝓpter hęc ambo DEVM laudantes: nempe quòd & adſpexiſſent admirabilia, & quæ erant præter opinionem: & quòd viciſſent Arrii inſaniam. Porrò autem ipſe quoquè Imperator miraculo omninò obſtupefactus, Spiridonem omni honore proſequitur: & cùm poſtulaſſet, ut per ipſum, DEVM haberet propitiũ, eum domum dimittit.

Arriani uict. Iohã. 18.

Ante Epiſcopatum obiit eius vxor, cuius hæc fuit filia.

Interim verò dum hæc agitarentur, moritur quidem ſancto filia: quæ nata ei fuerat ex honorabili cõiugio, & florenti ætate longè ſpecioſiorem oſtendẽs temperantiam, permanſit uirgo toto tempore, res quæ puro ſponſo digna eſt thalamis cæleſtibus. Reuerſus autem magnus Spiridon, cùm eam ità tuliſſet calamitatem, ut par eſt uirum talem: ad eum uerò, ꝗ paulo antè aduenerat, acceſſiſſet quędam mulier, triſtis admodùm & deflens miſerabiliter, quòd apud filiam eius adhuc ſuperſtitem ornamentum quoddam aureum depoſuiſſet: cumque illa celeri morte prærepta eſſet, quod eius fidei creditum fuerat, apud eam mãſiſſet, fuit hoc ſancto curæ, (Quidni enim, cùm eſſet animo tam benigno?) & niſi reſtitueretur depoſitũ, violatum ius eſſe iudicabat, & ei putabat fieri iniuriam. Cùm ergò totam ſuam domum diligenter ſcrutatus, nuſquàm id, quod quærebatur, poterat inuenire, ꝗdnam ſit, & quemnam affert exitum multiplex Dei ſapientia? Accedit ad locum, ſicut meus Chriſtus priùs ad Lazarum, ut qui omnino eſſet eius diſcipulus, &, quoàd eius fieri poſſet, res illius imitaretur. Multi autem eum ſequebantur ex iis, qui cum illo verſabantur. Deindè perindè acsi non in ſepulcro, ſed in thalamo adhuc eſſet uiua, conueniens filiam, ea ſuo nomine uocata, omnibus qui cum eo aderant audientibus, Filia Irene, inquit, Vbi eſt ornamentum, quod apud te fuit depoſitum? Illa tanquàm ex molli aliquo ſomno expergefacta, ſimul ſanum ſeruans & ſpiritũ & uocem: Domine mì, inquit, ĩ hac parte domus fuit à me repoſitum aureum illud ornamentum. Inuaſit poſt hęc ſtupor eos, qui aderant. Deindè miraculũ etiam ſequitur aliud miraculum. Nam perindè acsi ille eſſet uitæ & mortis dominus, & hoc dono à Chriſto quem deſiderabat honoratus, qui ad breue tempus propter vſum eam viuificauerat, iubet rurſùs mori. Dormi decæterò, inquit, filia, donèc communis dominus te cum omnibus communiter excitauerit. Ipſe autem cùm acceſſiſſet ad illam filię domunculam, &, ut dixerat filia, ornamentum inueniſſet & ſuſtuliſſet, id tradit mulieri, ſic & augẽs miraculum, & eius maiorem fidem faciens. Et hæc quidem in inſula.

Iohã. 11.

Obſerua ſtupendũ miraculum.

Vt autem Antiochia quoquè poſſet uideri Spiridonis uirtutem & gratiam, & de ea ferre teſtimonium, hoc quoquè fit valdè mirabiliter, & contra opinionẽ. Quomodò verò, iam oſtendet oratio. Nupèr quidem magnus Conſtantinus, relicto imperio, è uiuis exceſſerat. id autem filii diuiſerant. Et Conſtantinus quidem, cui ſorte obtigerat, vt teneret imperium Orientis, in magna urbe Cęleſyriæ, nempe Antiochia, verſabatur. Eum autem grauis morbus inuadit, qui medicorum manus & artem reprobabat. Hac de cauſa aliorum omnium ſpe abiecta, eum precabat ſolum, qui poteſt curare animas & corpora. Cùm uerò precatione vteretur intenſius, noctù in uiſione ei appàret angelus, oſtendens ei chorum ſanctorum multorum Epiſcoporum. In quos cùm Imperator defixiſſet oculos, in medio quidẽ eorum uidet quoſdam duos ſtantes, qui erant ipſi quoquè Epiſcopis ſimiles: videbant aũt eſſe duces & ꝑſides aliorũ. Cùm eos ipſi oſtẽdiſſet angelus, ſolos eos eſſe dicebat eius morbi curatores. Cùm eũ uerò dimiſiſſet ſomnus, cõſiderabat ꝗdem, quinam ij eſſent: non poterat aũt ſomniũ conijcere. Quomodo enĩ, cùm eorũ nec nomẽ, nec patria ei eſſet nota? maximè cùm alter eorũ, qui ei apparuerat vt Epiſcopus, nõdùm re vera erat factus: ſed quod futurum erat, tanquàm quod iam factum fuerat, apparuerat. Cùm propter hęc ergò eſſet animi dubius Imperator: & ſimul quidem viſione moueretur, cruciaretur autem doloribus, neſciebat quidnam ageret. Feruor verò fidei illum optimè admonebat, nõ adeò temerè illam apparuiſſe viſionem. Vndè etiam ei perſuadet, ut pręclarum & Imperatore dignum, & in præſentia quidem ſapientia minimè vacuum, caperet conſilium. Quotquot enim Epiſcopi per vniuerſum Romanorum Imperium vitæ ex virtute agendę curam gerebant, iuſſit conuenire: ut cùm ſimul conueniſſent, duo quoquè, qui ei apparuerant, ei noti euaderent.

Angelus apparet Conſtantino Imperatori.

Miſſę ſunt ergò literę per uniuerſam regionem, ꝗ parebat Romanis, & uocabant Epiſcopos: & quoniã cùm alii acceſſiſſent, ii qui quærebant, nequaquàm agnoſcerẽtur, mittit etiam in Cyprum inſulam, acceerſens Spiridonem, & illius gratiam. Ille autem, omnia quidem ſpiritu præuiderat de Imperatore. In ſomnis enim ei ſingula ſignificabat gratia. Cùm uerò Imperatoris quoquè uerba ei conſentirent, non inuitus ad eum proficiſcitur, illum quoquè uirum ſecũ ducens, qui in ea, quę priùs apparuerat, uiſione cum illo adſtiterat Imperatori. Ei nomẽ erat Triphyllius: qui nondùm quidem erat adeptus ſacerdotiũ: à ſuperis autem, antequàm eligeretur ab hominibus, fuerat deſignatus. Cum eo ergo ſimul ingreditur Spiridon in regiam, tenuiter admodum ornatus & ſimpliciter. Nam veſtis quidem erat admodùm vilis: In manu autem habebat uirgam ex palma, & tiaram geſtabat in capite. Præterea verò vaſculum quoque quoddam fictile ei pendebat ex collo, ut qui, ſicut mos erat, iis ꝗ ſanctam habitabant ciuitatem, ſtatuiſſet ferre oleum ſanctæ Crucis.

Conſtantinus ad ſe acceerſit Epiſcopos pluſimos.

Vilis habitus S. Spiridonis.

Quoniam autem nõ ſatis erat tenuitate, & à rebus ſuperfluis aliena ſimplicitate, ſed etiam in ferendis iniuriis moderatione ſuum imitari Dominum: quidam in regia, eius irridens tenuitatem, & indecorum eſſe arbitrans, eum ingredi in regiã, qui ità eſſet ueſtitus, illi ſacrę maxillę incuſſit colaphum. Fulmẽ aũt nõ fuit è cęlo miſſũ in eũ ꝗ ꝑcuſſerat: ſed id omninò paſſus eſt, qui ipſe quoq; in ſeipſo diuinè id erat paſſus. Ille verò (ò generoſũ animũ, & ad patiendum ambitioſiſsimũ) ei ꝗ ipſũ afficiebat iniuria, ꝓbuit & alterã, promptus ad Dominicã legẽ implẽdã: & ſe promptũ exhibẽdo ad patiẽdũ, vincẽs illã nimiam celeritatẽ manꝰ & impudẽtiã. Hoc illũ inſolẽtẽ & iniurioſũ cepit hominẽ, & magno pudore affecit: & maximè, ꝙ acceperat eũ eſſe Epiſcopũ, ꝗ affectus fuerat iniuria. ẽt mutatus, fit ei ſupplex: & petit veniã, incõſideratę lapſũ audacię curare cõtẽdẽs calore pœnitentiæ. Ille aũt (didicerat enim, ſicut ferre iniurias, ita debita remittere: immò uerò eũ, qui ipſi moleſtiã attulerat, remunerari bonis) uerbis quibus potuit, eum affecit beneficio, paternè conſulens, & meliorẽ eius reddẽs animam.

Iohã. 18.

Inſignis eius patientia. Matt. 5.

animam. Quo factum eſt, vt qui apud Imperatorē primos honores obtinebanr, enm reuerenter proſequerentur,&,vt par erat, ducerent ad Imperatorem ..

Non ſunt autem prætermittenda, quæ interim euenerunt,quæ ſunt ſtudio digna,& quæ poſſunt magnā afferre vtilitatem animis ſtudioſis ſapientię. Videns ille magnus ſuum diſcipulum Triphyllium perfectū moa futurum,& ei ſimilem:in præſentia uerò ea,quę en mundo ſunt magna,& pro quibus multi eſſe contendendum eaiſtimant, magna eſſe eaiſtimantem ,ur qui eſſet adhuc ætate iuuenis, & haberet ætatem ad hoc opitulantem,& ea quidem admirantem, quæ erant in regia:veſtes, inquam,ſplendidas,& auri nitorem:& ante omnia quidem ipſum Imperatorem,qui in excelſo quidem præſidebat , conſpiciebatur vero terribilis,& ſpecie inſignis: Cùm propter hęc omnia videret eum ſtare ſublimem & erectum, & quaſi à ſe diſceſſiſſe, ei veluti ſomnum ſoluens, & quæ verè habebat ſomnia,manu palpās & depellens:Sed mihi,inquit,Triphylli , illum ipſum oſtende Imperatorem: neque enim poſſum ſcire, quiſnam ſit. Is autem non intelligens,quid magnus ſibi vellet Spiridon,Hic eſt, inquit,manu oſtendens Imperatorem. Quid eſt ergò, inquit Spiridon,hic aliis admirabilior, niſi eum etiā dixeris iuſtiorem ob faſtum & ſplendorem? Non æquè ac quiuis pauper ignotus morietur: ſimiliter verò ſepulturę mandabitur & interibit:ſimiliter quoq; ſiſtetur ante incorruptum iudicē?Cur quæ fluunt,iam quàm quæ ſunt ſtabilia,honoras:& quæ nihil ſunt,habes in admiratione,cum licet potiùs ea, q̄ ſunt mareriæ expertia & æterna,quærere,& gloriam amare cæleſtem,in quam non cadit interitus?

En ut ſā Ɛlı tari parumpendūt ea, q̄ mundus admiratur.

Cùm hæc autem diceret Triphyllio,Imperator ex excelſo tribunali in ſanctum coniicit oculos: & primùm quidem eum attrahebat habitus & amictus,formæ,quæ viſa fuerat, conueniens. Sic enim viſus fuerat ei adeſſe in ſomnis,& erant omnia eadē,uirga,tiara,vas è collo dependens , & veſtis. Eum ergò ſtatim cognouit ex alto: Triphyllium autem nō poterat cōticere. neque enim curabat eius ſpeciem curioſè inquirere,quoniam eum non uidebat Epiſcopum,ſicut ſomnus ei ſignificabat.Quamobrēm ſtatim ſurgens e ſede,vadit ad magnum Spiridonem Deſiderium.n. recuperandæ ſanitatis faciebat eum alia contemnere. Splendorem certè imperatorium & imperii magnitudinem poſtponens honori magni Spiridonis, ſe admodum humiliter & abiectè in eum gerit , humilitate captans miſericordiam,& oſtendēs quantum interſit inter regem,qui eſt ad tempus: & eum, qui ſeruit Regi æterno. Ille ergò inclinato capite,placabat eum lachrymis,& eius petebat preces,tanquam validiſſimum aliquod medicamentum,quod omnem moleſtiam poteſt facile ſoluere. Poſtquàm ergò manus illius tetigit caput Imperatoris,ſtatim fugatus eſt morbus,& conualuit Imperator .

Imperatoris erga S. Spiridonē reuerētia.

Solo tactu capitis Imperatorem curat.

Quis,quæ poſteà conſecuta ſunt,narrabit,eorum q̄ aderant, & ipſius Imperatoris , quemadmodùm toto die feſtum agebant,& propemodúm exiliebant,& neque ſe præ gaudio poterant continere?Solus Spiridon erat in labris omnium:adſpiciebatur Spiridon: Spiridon erat id,quod ſtudio erat omnibus. Imperatori itaque fuit quidem corpus reſtitutum ſanitati:ut autem ſana eſſet eius anima,nunquid ut paruum & à medico contemnendum, fuit deſpectum? Vbinàm verò hoc fecit ſacroſancta illa anima? Sed ei quoq; omninò conueniens adhibuit medicamētum:ut qui ſuaſerit quidem,ut meminiſſet Dei beneficii: in eos aūt, qui eius parebant imperio,iis quidē qui offendebant, & aliquam attulerant moleſtiā, clemētē ſe præberet & miſericordem:iis uerò,qui ſecùs ſe geſſerant,benignum & liberalem:iis autem,qui priuati erant rebus neceſſariis,patris & curatoris munus obeuntem, manúq; & viſcera iis benigniſſimè aperientē. Quantúm enim,inquit,præſtas cęteris,tm̄ te eſſe oportet virtute excelſiorem. Qui enim non ſic eſt affectus in ſubiectos,Tyrānum oportet eum potiùs vocare, quàm Imperatorem:qui non eſt cenſendus beatus p̄p poteſtatem,ſed qui cenſetur miſer,& odio habetur p̄p ſuperbiam. Poſtremò adhortatus eſt,ut accuratè teneret & obſeruaret ea,quæ pertinent ad pietatem,& nè tantillum quidem admitteret,quod non Dei videretur Eccleſiæ. Et hęc quidem magnus.

Optimè eum inſtituit.

Imperator autem volens eum remunerari p̄p acceptam ab eo curationem:dabat ei vim auri innumerabilem. Ille uerò ei dixit lepide: Non ſic oportebat, ò Imperator,odio remunerari amicitiam. Quę enim à me p̄p te facta ſunt reuerà amantis, domū relinquere,& latū maris trāſmittere,& hyemis ferre difficultatem,& uētorum in aqua immanitatem. Pro horum ergò remuneratione aurum accipiā , quod eſt omnis mali cauſa,& facilè p̄dit,q̄cquid eſt iuſtum? Quomodò non meipſum apertè accuſarem,& ſummæ damnarem improbitatis? Hæc illo dicēte,& ſe nihil acceptu rū affirmāte,violentiùs inſtabat Imperator,ut daret: dedec⁹ quodāmodò exiſtimās,vt,q̄ beneficio eſſet effectus,beneficiū nō remuneraret.ſed expulſo morbo corporis,vinceret ī animi p̄bitate. Quocircà magis īſtabat,ut uinceret ſic affectus eum,qui uinci non poterat. Et perſuadet quidem illi, vt accipiat:non autē, ut quod datum fuerat,apud eum maneat. Cùm enim valere iuſſiſſet Imperatorem,diſtribuit oia iis,qui erant in regia:re ipſa docens,quomodò oporteat eos affectos eſſe ad opes & pecunias, ſi velint eſſe liberi. Magna enim ad eas propenſio , & nimis uictum eſſe ab earum poſſeſſione,quid eſt aperiè aliud, quàm voluntaria ſeruitus? Hoc cùm audiiſſet Imperator, dixit ſe non ampliùs mirari,ſi hic uir,qui ità uiuit,tam magna faciat miracula. Quantum itaque fructum percepit Imperator ex uerbis Spiridonis? vſque adeò & benignitatem adſpexit & humanitatem,vt omnibus quidem egentibus,& uiduis,& orphanis illis quidem viduitatem,his verò orbitatem,his autem etiam inopiam,magno & excelſo animo recrearet & ſuſtentaret. Porrò autem omnibus quoquè,qui ſunt partium eccleſiaſticarum,Sacerdotibus,inquā,& Diaconis,primus lege decernit immunitatem:abſurdum eſſe iudicans,eos qui Regi immortali attributi ſunt ad miniſterium,regi mortali ſoluere vectigalia. Et hęc quidē ità ſe habebant.

Vide perfectum rerū labentiū cōtemptū.

Quid apud imperatorem effecerit S. Spiridon.

Cōſtantius Impera. Eccleſiaſticos ſtatuit eſſe immunes.

Vult autem oratio etiam aliorum meminiſſe miraculorum,quæ ſunt ornata lęto flore gratiarum, & cū * vtilitate magnam ſpirant vtilitatem. E regia ſanctus egrediens,hoſpitio excipitur à quodam Chriſti amante. Ad eum autem accedit mulier barbara,& linguę Gręcę imperita:quę ſuum filium mortum ferēs in manibus,eum deponit ad ſancti pedes: quinetiā ipſa quoquè prona cecidit,deflens miſerabiliter : & iis quidem,qui aderant,ea dicens,quę non poterant intelligi propter barbariem,ſolis loquebatur lachrymis ſignificans ſe flere propter filium,& petere à Pontifice,ut eum ſuſcitaret. His frangitur uir animi miſericordis, & duab⁹ rebus,moderatione ſcilicet, & commiſeratione mulieris, diſtrahitur. Quandò enim ad eius dolorem & uiſcerum ardorem adſpiciebat,aggrediebatur miraculum,& incitabatur ad orandum Deū ut puer reuiuiſceret. Quandò uerò rurſùs intuebatur ad magnitudinem petitionis,cùm eſſet modeſtus ac moderatus,cordeque pius & cautus, cedebat & differebat,& eſſe iudicabat conatum impudentem. Quocirca ſtatuit adhibere in conſilium unum ex iis, qui

*for. * veritate*

Pugna humilitatis.

erant

erant ſecum. is autem erat Artemidorus, qui iam erat Diaconus, vir qui omnia quidē diligēter eaercuerat, quæ pertinent ad virtutem. Vnus verò ueluti communis quidā color erat contemperatus oibus, vt rectè gerens, nulli eſſet omninò maniſeſtus. Eum ergò rogauit Sanctus, quid eis eſſet faciendum. Ille autem ei dixit, quod illum omninò oportebat dicere, & hunc audire. Quid enim, ò pater, inquit, interrogaſti? Quid eſt autem aliud faciendum, & tibi maximè, niſi Chriſtus vitæ dator inuocandus, quem iam in multis fuit eudēs tuas exaudire orationes? & alioqui ſi per te ſaluus euaſit Imperator, pauperes & inglorii iudicabuntur eſſe deſpiciendi.

Pulcherrimo conſilio pàret Pontifex: & corde accenſus miſericordia, & oculos habens plenos lachrymis, genibus in terram flexis, & eam rigans fletibus, ardenter admodùm clamat & miſerabiliter: & bonū

Pſal. 112.

Chriſtum benignè rogat, ut miſeræ mulieri infantē viuificet, & matrem reddat, congruenter ſcripturæ ſacræ, propter filium lætantem. Qui ergò per Eliſeum & Eliā Sareptantæ filio & Sunamitidis immiſit ſpiritum, & vitam eſt largitus, ipſe rursùs ēt audiuit Spiridonē: & puer qui mortuus iacebat, conſpectus eſt veluti plorans ante oculos matris. Lachrymis mihi ſunt ſuffuſi oculi præ gaudio: Sic enim meum affecit animum id, quod dicetur, reuocatū in memoria. Vos quoquè id audite. Cùm enim viuum vidit mater ſuū chariſsimum, (ó arcana tua, ò Chriſte, iudicia) nimiā non ferens lætitiam, in terram cadens erpirauit. Oſtēdit id quod factum eſt, nihil nimis, eſſe longè optimum. Eccè.n. non mortalē ſolùm eſſe doloris exuperationem, ſed ēt gaudii nouimus immoderationem. Vos quoquè, ſat ſcio, affecti eſtis animo, ex lætitia mutati in dolorem. Sunt enim homines natura miſericordes: ſed propè adeſt magnus Spiridon, qui veſtram triſtitiam mutabit in gaudium. Rursùs enim morem gerit Artemidoro, & ad hoc, vt det matrem filio, uir modeſtus inducitur. Ad cælū ergó intuens, & Dominum, qui in eis habitat, mente agitans, illum precat[9], qui uitam inſpirat mortuis, & ſola uoluntate omnia tranſmutat ac trāsformat, dicit ei, quę iacebat: Surge, & ſta ſupra pedes tuos. Illa antè repētè, vt quam ſomnus potiús, quàm mors, oppreſſerat, ſurrexit, & ei adſtitit, & infantem in vlnis accepit. Ille autem repentè ut quam ſomnus potiùs, quàm mors, oppreſſerat, ſurrexit & ei adſtitit, & infantem in ulnis accepit. Ille verò, ut diximus, erat uiuus, & in ulnis maternis exiliebat. Hæc ille quidem magnus, propter inſignem, ut dixi, moderationem nolebat efferri in uulgus. Artemidoro certè, & mulieri per eum, indicit ſilentium. Sed Artemidorus poſt eius mortem neſarium eſſe iudicans, fraudare uiros pios tam pulchra auditione, immò verò tam magno miraculo, id aperit, & tradit auribus fidelium. Et hæc quidem ſic habent.

3. Reg. 17.
4. Reg. 4.
Item matrem et admirabiliter.

Poſtquàm autem magnus Spiridon Antiochia reuerſus eſt in Cyprum, quiſpiam ad eum accedens, volens emere capras gregis, numero cētum, iuſſus à ſancto priùs preciū ſoluere, deindè accipere, ipſe cum nonaginta & nouem ſolùm ſoluiſſet precium, unius retinuit, lucrū, vt dicitur, melius dedecore exiſtimās: aut etiam opinās fore, ut lateret illius ſimplicitatem remotā ab omnium negociorum ſolicitudine. Cùm ergò ambo fuiſſent intra mandram, ille quidem iuſſit, quantum ſoluerat precium, tot capras accipere. Ille autem ne ſic quidem intelligens, centum exigebat è mandra. Vna uerò ex capris, tanquàm bona ancilla, cùm ſenſiſſet ſe non fuiſſe uenditam à domino, citò rursùs eſt reuerſa, & perrexit ad mandram. Ille aūt rursùs abduxit, & per uim retraxit impudens. Hoc bis iam vel tēr factū erat, qđ eſt mirabile: & capra q̄dē reuertebatur: ille verò retrahebat manu uiolenta & animo. Quid ergò? cùm ſic nihil ꝓficeret, eā humo ſublatā, & humeris impoſitā, abducebat. Illa autē maxima & aſperrima uoce clamās, & eū cornibus feriēs, & in illius caput impingēs, uim illius apertè ꝑdicabat, & auari hominis quodammodo puniebat iniuriā: adeò vt qui aderāt, fuerint hac re obſtupefacti, cauſam non ualentes conijcere. Magnus autem Spiridon nolens eum apertè arguere, ſensìm dixit ei, qui faciebat iniuriam: Vide, fili, nè non fruſtrà hæc faciat animal, & non ſine cauſa ægrè ferat ſe abduci: ſed quód fortè imprudens eius non ſoluiſti precium. Sic ille piſcator animo ſauciatus id tulit: & cùm ſenſum ei[9], quod fecerat, accepiſſet, id & cōfeſſus eſt, & eius petiit veniā. Deindè etiam cùm pro vna ſoluiſſet precium, ea nō ampliùs clamabat & reſiſtebat, ſed tacitè alias ſequebatur. Et hic quidem ſic.

Hominis fraudulentis malus dolus arguit miro modo.

Alius aūt: ſed hoc dicam ſuperius. In inſula eſt quidā vicus, qui dicitur Erythra, non procúl à metropoli Conſtantia. Non diſtat enim ab ea pluſquàm triginta ſtadia. Huc cùm veniſſet magnus Spiridon propter aliquē vſum, ingreditur tēplū gratia orationis: & iubet cuidam Diacono, ex ijs, qui erant in eo loco, vt breuē aliquā ſacram perageret precationē. Via enim quæ fuerat longa, erat defeſſus, & maximè cùm eſſet tempus æſtiuū, & ei æſtus magnus tunc afferret laborē. Ille autem erat admodùm tardus, & cōſultó preces ambitioſè producebat, inanem, vt videtur, ea hoc ſibi captans gloriā. Toruè itaq; eū intuitus, qui erat alioqui natura leniſsimus increpando dixit: Tace. Ille verò ꝑindè ac lingue aliquo victus compede, & ſermone priuatus, erat mutus, repentè interrupta ſerie orationis, quæ tunc ab eo canebatur. Sed cùm ſanctus id qđ deerat, adimpleſſet, prócidit ad eius pedes miſerabilis, q paulò antè apud ſe erat excelſus: mutus, qui verbis anteà abundabat, & mora delectabatur intempeſtiua. Ea ijs verò, qui vicum habitabant, eos quidē, qui aderāt, inuaſit metus: eos autem, qui aberant, fama fecit concurrere: & multis continuò confluentibus, tum motis ſancti admiratione, tum ēt eius, qui paſſus fuerat, miſericordia, & maximè eius cognatis & neceſſarijs, qui etiam generoſam illam rogabāt animā, vt ei agnoſcerer, qui damnatus fuerat vt eſſet mutus, & ei relaxaret vinculū, vide quid facit vir ille aptus virtute & concinnus, cùm precibus quidē flecteretur: ꝗ caſtigatione aūt adhuc egeret Diaconus retraheretur: (nā hoc quoquè uidebat per ſpiritū) pęnam ſcitè partitur: & permittit quidē, vt lingua vtatur ad oēm ſermonem, non tamen omninò liberè, nec vt priùs clara & canora: ſed hebete & imbecilla, & parùm cęſpitante & balbutiente, erudiēs, nè ampliùs propter linguā ſibi placeret, nec ſe de verbis iactaret, cùm nec de rebus quidem ipſis ſe iactare, viro bono ſit honeſtum.

Solo verbo eripit diacono importuno loquendi facultatem.

Vide mirā ſancti viri poteſtatem.

Volebam nunc imponere finem orationi, & amplecti ſilentium, vt qui nec habeam linguam, quæ cū tantis poſsit extolli miraculis. Sed quoniam & ipſe propter meam in hunc ſanctū beneuolentiam parturio ea poſitionem, & vos video nihilominùs ore hiante ad audiendum attentos, adijciam rursùs alia miracula: melius eſſe ducens, ea quomodò potero perſequi, q̄ ſi ea memoriæ non mandauero, vos illa fraudare vtilitate. Ingreſſus erat aliquādò quoddam templum ſuæ ciuitatis hic vir diuinus, de more veſpertina peracturus cantica. Itá autem contigerat, vt populus nō eſſet in templo. Cùm ergò nullus eſſet alius, niſi æditui tantùm & miniſtri, iubet ſolito plura accendi lumina: & ipſe quidem lætus ſtabat ea aduerſo aræ, pacem acclamans conſuetam. Cùm autem non eſſet, vt ſolebat, populus reſponſurus, auditur deſupèr vox quædam multarum myriadum acclamantiū, Et cū ſpiritu tuo. Erat

Vſus antiquiſsimus item plis accenſorum luminum.

verò

verò vox quædã modulata & numeroſa, & quæ erat ꝓſtantior, quàm ut humana eſſe conijceretur. Poſtquàm autem preces peregit Diaconus, timore correptus rurſùs audiuit, (ò miraculũ) *Kyrie eleeſon*, diuinè acclamatum. Et quoniam hæc vox ſe manifeſtã reddebat iis etiam, qui erant foris, concurrebant omnes ſimul admirantes. Nam priuſquàm portas ingrederẽtur, aures voce ꝑcutiebantur. Cùm aũt ingreſſi eſsẽt, nullũ ampliùs audiebãt, neq; vllũ uidebãt, pter tuſtũ, & paucos ea iis, q ei miniſtrabãt: q ipſi quoq; dicebãt ſe neminem quidem hucuſque uidere, audire verò emittentes vocem diuinæ exultationis.

Nec hoc quoq; eſt ſilẽtio ꝓtermittẽdum, & ꝙ id dicere conueniat, ſcietis cùm audiueritis. Nam cum veſpertinũ canticũ aliqñ eſſet perductũ ad mediũ, iam quidẽ lucernæ deficiebat oleũ: aliud aũt nõ eſſe tunc cõtigerat: parùm uerò aberat, quin lucerna extingueretur. *Diuinit⁹ lucerna ſcatet oleo* Ille aũt angebatur animo, ut qui nollet imperfectũ relinquere miniſteriũ. Protinùs aũt uirtute quadã, quæ non cadebat ſub oculos, lucerna quidẽ ſcatet oleo: ſuperfunditur verò oleũ inſtàr fontis: & cum vaſa ſubieciſſent æditui, excipiebant id qđ defluebat. Tã copioſã habebat ille magnus uim ſcatentis gratiæ in ſua anima, non minùſquàm illud ſenſile oleũ in lucerna. Atque ea quidem, quæ erant in profundo animæ, uidere poterat ſine impedimento, priùs iam declarauit oratio: declarabit autem nunc quoquè.

Triphilli⁹ Epiſcopus Callincẽ Eſt ciuitas in Cypro eiuſdẽ nominis, cuius Cyrene in Lybia: Ad eam ex Trimmythunte, cùm uſus ità uocaret, abibat magnus Spiridon. Eum aũt ſequebatur Triphyllius quoq; diſcipulus, q iã Callinicenſium ciuitatis (ut uiſũ fuerat in ſomnis) factus erat Antiſtes. Cùm uerò uiſũ eſſet ei venire ꝑ mõtẽ, q dr̃ Pentadactylus, vbi fuit in loco, qui dr̃ Parymne, (eſt aũt is locus bonus & amœnus, & multis rebus iucundis affluens) Triphyllius eo loco delectat⁹, deſiderat ipſe quoque fieri dñus alicuius agri in Parymna, & eũ ſuæ cõſecrare Eccleſiæ. Hæc magnifaciebat Triphyllius, & animo uerſabat, quæ neque effugiebant conſpectum internorũ oculorũ Spiridonis: ſed & ille pulchrè vidit, & placidè repræhendit diſcipulum: O curnam, dicens, ò Triphylli, hæc uana & inania aſſiduè mẽte verſas? *S. Spiridõ videat arcana. Triphylli cogitationes.* agros cupiẽs & uineas, q̃ reuerà quidẽ ſunt nullius ꝑcii: ſolùm aũt uident, & nomine demulcẽt. Habem⁹ poſſeſſionẽ in cęlis, q̃ nõ poteſt auferri. Habemus domũ non manufactã. Illa ꝓſequere: illis uel ante tẽpus ſpe fruere, q̃ non poſſunt ab alio transferri ad alterũ: *2. Cor. 5.* ſed qui eorum ſemel fuerit dñus, manet habens hrẽditatem, quæ minimè aufertur. Hęc cùm audiiſſet Triphyllius, nõ temerè audiit: ſed melior euaſit animo, & ea celauit in cordis penetralibus, & rogauit ſãctũ, ut ei ignoſceret: & poſteà vitã egit accuratã, & ꝑfectã, *Act. 9.* adeò ut fieret vas electionis Chriſti, ſicut Paulus, & innumerabilia dona ſit aſſecutus. Sic magnus Spiridon alios quidem corrigebat volentes: iis aũt, q correctionẽ nolebãt admittere, malus eueniebat exitus: cuiuſmodi eſt hoc, quod ſequitur.

Quidã nauta eiuſdẽ ciuitatis, cuius ſãctus, cùm peregrè fuiſſet ꝓfectus, & tẽpus duorũ annorũ cõſumpſiſſet in peregrinatione, reuerſus eſt: & cùm ad charam rediiſſet patriã, domũ ſuã inuenit inimicã. apertè. nã ei fuerat adulterata mulier: Nã & certus erat teſtis tumor uteri, & fet⁹, q in eo geſtabatur. Ille ergò ꝓtinus vxorẽ ꝓpemodùm interfecit. *Prou. 6.* Plenus enim, inquit, ira eſt zelus viri eius. Cùm vix aũt irã cohibuiſſet, & cõſideraſſet ꝙ neq; eſſet ei honeſtũ cũ ea ampliùs habitare, neq; bonũ eam interficere: (hoc enim, illius eſſet exitiũ: illud verò, perpetuũ ei in uita ꝓbrũ, & cordis cruciatus, q finẽ nõ haberet) eã quidẽ relinquit, protinùs verò venit ad ſãctũ, & oĩa ſigillatim aperit, peregrinationẽ, tẽpus, adulteriũ, & oĩ exceptione maius vteri eius teſtimoniũ. Deindè quid ageret, quomodò ferret, q d de hac re ſentiret ſciſcitatur: & dicit ſe velle qdẽ dimittere uxorem, cupere autem ſcire, an hoc quoquè ei ità uideatur. Ille verò illius quidem mentem admiratur: deplorat aũt & miſeratur calamitatẽ: acceſſit verò mulierẽ, & nõ interrogat quidẽ, nũ id feciſſet, (eſſet enim ſuperuacanea interrogatio: qs enim id meliùs renũciet, quàm uterus, cùm ſit res manifeſta?) ſed cur ſic uirũ affeciſſet ꝓbro & dedecore? Illa aũt (eſt enim mulier res impudens & temeraria) *Mulier res eſt impudẽs & temeraria.* cùm pudorẽ ſemèl exuiſſet, nequaquàm mentiri apertè erubeſcebat: & conſtanter affirmabat, ſe cũ nullo alio rẽ habuiſſe. Illo uerò cõtrà tẽpus afferente abſẽtiæ, reprẽtè ꝙ per eã poſſet argui mendaciũ, ea ne ſic quidẽ quicquã remiſit de impudẽtia: ſed tumultuabatur execrãda, & cõtradicere conabatur mulier audaciſſima, adeò, ut qui audiebãt, eius reſpõſionẽ ægriùs ferrẽt, q̃ adulteriũ. Quandiu enim, aiebat, fuit maritus meus, tandiù fuit mihi infans in utero, vt ſimul & ille ex aliena, & hic ex meo vtero prodiret.

Cùm hæc & his maiora magno impudẽter diceret Spiridoni: quinetiam tumultũ excitaret, & vociferatione cõpleret ciuitatẽ, & tãquàm grauiſſima affecta iniuria, eos qui aderant, vocaret ad opẽ ferendã, uir ille mitiſſimus ne ſic quidem eam iudicio ſubiiciẽs, ſed eã metu potiùs attrahẽs ad pœnitẽtia. Si quidẽ, ò mulier, inquit, ſicut in magnũ prolapſa es peccatum, ità ẽt magnã induiſſes pęnitentiã, fortaſsè ẽt tibi magna relinqueretur ſpes ſalutis. Nulla eſt enim tãta vis peccati, q̃ nõ à Dei ſupereretur clementia. *Vir mitiſſim⁹ ſuſpẽdit quidem, ſed tamen ꝑdicit adulteræ ultionem.* Quoniã aũt adulterio qdẽ deſperationẽ, deſperatione verò impudẽtiã ẽt parturiiſti, iuſtũ quidẽ erat, vt tu horũ ꝓmia agnoſceres, & uelox ſubires ſuppliciũ. Verũ enimuerò adhuc tibi ꝓbẽtes locum pœnitẽtiæ, hoc dilucidè ꝓdicimus, hunc fœtũ nõ eſſe tibi in lucẽ exiturũ, donec ipſa lucẽ ueritatis ſub profundis mendacii tenebris celare deſtiteris, ea volẽs tegere, q̃ vel ab ipſis cęcis videntur, vt aiunt. Hæc uerba ad rẽ paulò pòſt rediguntur mulieri, & ante tẽpus partus graues eã inuadẽtes dolores, acriter quidẽ torquebãt uterũ, fœtũ aũt nihilo ſeciùs intùs retinebant: & quod eſt malorũ oĩum extremũ, cùm ne ſic quidẽ quicquã de ſua remitteret peruicacia, eam tranſmittunt ad mortẽ maximè miſerabilẽ. Eius calamitatis alius quidẽ miſereretur: egò uerò malæ mentis, & cui nõ potuit vllũ adhiberi remediũ. Quamobrèm dicunt Sanctum magnum dolorẽ accepiſſe, & lachrymas emiſiſſe ex oculis, & adieciſſe, Nõ ampliùs iudicabo inter homines, cùm tam citò eos inuadat prolata ſententia. Hæc quę viſa & audita fuerant, effecerunt ut eſſet magna ĩ Sanctũ reuerentia: & ideò piè & cautè eum attendebant, & cum timore ad eum adſpiciebant, ſicut etiam olim ad Apoſtolos, qui in Ananiam & Sapphiram modò fecerant miraculum.

Sed hæc quidem eſt narratio improbæ & ſceleſtæ mulieris Adiiciatur autem narratio quoquè de ea, quæ rectè & ut oportet, amabat maritum. Mulier quædam nomine Sophronia, quæ moribus erat moderata & pia, non habebat maritũ, qui eſſet eiuſdem cuius ipſa in fide ſententiæ: ſed ille errorem tenebat gentilium. Illa uerò non intermittebat ad ſanctum vẽtitare, & eum vehementer rogare, ut maritum liberaret ab inſania. *Etiã uir gentilis S. Spiridonem in multa habet reuerentia.* Sed nec eius maritus prohibebat, quo minùs veniret ad ſanctum: partìm quidem, ut qui ignoraret quanam de cauſa ad eum accederet: partim verò quòd apud eum quoquè ſanctus in magna haberetur reuerentia. Nam ipſe quoquè ad illum ventitabat, & tanquam amico vtebatur, & illum honorare, proprium ſuum ducebat honorem. Præterea autẽ magnus

quoquè

quoquè Spiridon ad eum veniebat. Cùm ergò ſic ſe inuicèm hoſpitio acciperent & acciperentur, conuiuiũ quandoque ſimul ineuntes; ſanctus opportunè volẽs capiare amicum ſuum gentilem, conuerſus, eis audiẽtibus, dicit cuidam ex iis, qui miniſtrabant: Puer, inquit, paruus, qui meæ fidei fuit commiſſus, vt gregem paſceret, grauiori ſomno oppreſſus, pecudes perdiderat. Cùm eum autem dimiſiſſet ſomnus, diligẽter ſcrutatus, inuènit omnes ſimul abſconſas in quadam ſpelunca. Priuſquàm verò eas inueniſſet, ad nos miſit nũcium, qui ſignificaret quod euenerat. Ille autem acceſſit, & ſtat pro foribus. Tu verò deſcende, & ei nuncio ſignifica, omnes eſſe inuentas, & nec vnam quidem deeſſe gregi. Audiuit miniſter, & abiens maxima celeritate, ei ſignificauit, qui ſtabat pro foribus. Menſa nondùm ſublata, alius rurſus veniens nuncius, renunciat omnia ſimiliter, inuentas pecudes, & locum, & ne vnam quidem deeſſe numero. Hæc dicta iis, quæ ſanctus dixerat, omninò conuenientia, magnum ſtuporem iniecerunt illi idololatræ; & ſanctum pro Deo habebat; & obſeruabat: & volebat eadem facere, quæ Lycaones aliquandò faciebant Barnabæ &

Act.14.

Paulo, nempe ei tauros ſacrificare, & in veſtibulo coronas ſuſpendere. Ille verò ſicut illi, ei dixit: Non ego ſum Deus: ſed ſeruus Dei potiùs, homo qui ſum obnoxius eiſdem, quibus tu, affectionibus. Vt autem rectè ſciam, largitur is: quem ſi tu quoquè Dominum fueris confeſſus, accuratè omninò ſcies, quàm ſit apud illum inexpugnabilis potentia, & quantæ vires. Illa verò Chriſti magis amans, quàm viri, hac re tanquàm opportuna aliqua arrepta occaſione, ex ſe quoquè ea afferens, quę ei conueniebant, marito perſuadet, vt omnem quidem vanum abiuret errorem, & cultum irrideat ſimulacrorum: rectè autem diſcat veram pietatem, & Chriſti induat per baptiſmum.

Gentilis ille credit in Christum

Si eam, quæ deinceps ſequitur, narrationem ſilentio texerimus, quomodò non priuabimus auditores maxima vtilitate, cùm ſimul cum vtili, multum etiam inducat iucunditatis? Dicatur ergò hæc quoquè. Ferunt magnum Spiridonem, prout erat modeſtiſſim⁹, & ab omni faſtu & ſuperbia alienus, præclarè quidem & ſanctè Epiſcopatum ſuum adminiſtraſſe, nihilo ſeciùs autem ouium quoquè curam geſſiſſe. Intempeſta verò nocte ſtabulum adorti latrones, ſuffurabantur quaſdam ex eius pecudibus. Deus autem, qui curam gerebat paſtoris, ne oues quidem quas paſcebat, neglexit. Sed fures iſti inuiſibilibus, quæ ſub aſpectum non cadebant, vinculis comprehenſi, & vinctis erant manibus, & non poterant omninò recedere. Iã manè aderat, & cùm magnus cognouiſſet Spiridon, quod factum fuerat, videns eis manus penè adductas & vinctas, precibus quidem eis relaxauit vinculum: cùm plurimùm autem eos admonuiſſet, vt ex iuſtis laboribus pararent, quæ erant ſibi neceſſaria, eis etiam præbet arietem, Lepidè elocutus: Nè fruſtrà vigilaueritis. Cæterùm aliud quoq; ſe offert, volens ſequi id, quod dictum eſt, quod illi nihil cedit iucunditate.

Fures diuinitus ligantur.

S. Spiridonis erga eos humanitas.

Vir quidam Trimmythuntinus erat nauis domin⁹: & cùm auro opus haberet ad mercaturam, accedit ad ſanctum, ab eo accepturus. Ille autem huius quoquè præcepti eum aliis adimpletor, quod dicit, Eum, qui à te voluerit mutuò accipere, ne auerſeris; id paucum quod habebat, idq; paratũ propter neceſſarium vſum Epiſcopatus, ei tradit prompto & alacri animo. Ille verò, qui id acceperat, cùm ei fauſta & felix ſucceſſiſſet nauigatio, & cum lucro eſſet reuerſus, accedit ad ſanctum, debitum ſoluturus. Ille autẽ nõ curioſe ſcrutatus, nec multis ratiocinatus, iubet illũ ipſum, qui attulerat, reponere in illo ipſo vaſe, ex quo id priſumpſerat. Et tunc quidem eius, qui mutuò dederat, reueritus mercator bonitatẽ, & a negotiorum ſolicitudine remotionem, illic aurum depoſuit, ſicut iuſſ⁹ fuerat. Cùm autem ſiu eum rurſùs urgente, ſic quidem prõptè acciperet, & ſic ipſe rurſùs ſine dolo reponeret, & hoc modo ſæpe fieret, ſubit mercatorem vitium auaritiæ, infidelitatiq; & malignè ſe gerit in eũ, qui credebat, & violat veritatem: & cùm maleficii materiam inueniſſet libertatem, fingit quidem ſe reponere. Cùm verò nihil repoſuiſſet, ſed vas vacuum clauſiſſet, receſſit. Sed ſanctum non ſic permiſit decipi, qui comprehendit ſapientes in malitiam eorum, vt ſacra dicunt eloquia: & nè ſimplicitas & liberalitas facilè poſſet decipi, & facilè deſpiceretur, & contemptui haberetur ab aſtutioribus, vide quẽadmodùm ſapiẽs & iuſta Dei prouidentia eum, qui iniuriam facere erat aggreſſus, vt ſibi potiùs malè faciat, efficit. Nam cùm ſui ſumptibus aurum conſumpſiſſet, nõ ad lucrũ, & deinde redactus eſſet ad inopiam, prioris vix meminit: & veniens ad magnum Spiridonem, aurum, quod non repoſuerat, quærebat, vt qui repoſuiſſet. Illum verò, non latuit quidem maleficium: placidè autem ut ſolebat, iuſſit vt iret, & acciperet. Ille verò, tanquàm qui nihil turpe feciſſet & illiberale, abiit, accepturus id, quod repoſitum fuerat. Cũq; aperuiſſet, & vas inane reperiſſet, quomodò etiam reliquerat, hoc quidem ſancto renunciat, eum exiſtimans id latère. Ille autem iubet eum quærere diligentius: Ex quo enim, inquit, tu repoſuiſti, nullius alterius man⁹ quod repoſitum fuerat, acceperunt. Ille verò ſimulat ſe rurſus ſcrutari: Cùm autem inueniri non poſſet, quod reuerà non erat, & præ ſe ferens ignorantiam, dixit illi rurſus, ſe nihil inuenire: vir ille bonus & mitis, Si verè, inquit, repoſuiſſes, quod repoſuiſſes, facilè inueniretur. Sin verò, quod apud te manſit, id nunc quæris à nobis, ſcias teipſum potiùs, quam nos, decipi. Hoc cùm ille audiuiſſet, & ſimul haberet conſcientiã eum tacitè reprehendentem, minimè tulit, ſed humi ſtatim procidit, & ſacros illius pedes prehenſans, petit veniam. Sanctus autem promptiùs remiſit, quam ille petiit: de cætero verò eſt adhortatus, nè aliena ſic concupiſceret, neq; dolis & mendaciis pollueret conſcientiã. Nã quod ex eiuſmodi, inquit, rebus parat lucrum, non eſt omninò lucrum, ſed damnũ manifeſtũ.

1.Cor.3.

Vide quã placidè fert malignum hominis fraudem.

Cùm vnius adhuc ex ſancti miraculis meminerit oratio, vadet ad eius deceſſum. Aiunt, quòd cùm ſanctus eſſet adhuc ſuperſtes, & præeſſet Epiſcopatui, Patriarcha Alexandrinus indicta ſynodo omnium, qui ei ſubiecti erant, Epiſcoporum, volebat gentiles ſtatuas & imagines communibus precibus euertere, & eas in terram deiicere. Rebus enim eiuſmodi adhuc plena erat ciuitas: & quomodò Paulus; ipſe quoquè inflammabatur ſpiritu, & ardenter ſpirabat aduerſus impietatem. Cùm omnes ergò concurriſſent, & ſe dediſſent precibus, aliæ quidem ſtatuæ Dei nutu & viribus deuolutæ fuerunt & in terram deiectæ. ex iis autem una ſola, cùm & ſeparatim, & ſimul cum illo Patriarcha multas preces fudiſſent, manebat in ſuo loco: non quòd Deus non attenderet, aut deſpiceret ſacras illorum preces: ſed hoc ſapienti conſilio vellet ſuo famulo gloriam tribuere, & oſtendere id, quod à multis ignorabatur, qualis eſſet inter Epiſcopos Spiridon. Cùm nox ergò iam aduenißet, ipſe quidem Patriarcha adhuc vacabat orationi: quædam verò diuina ei apparens viſio, iuſſit eum non angi animo, quòd non caderet ſimulacrum. reſeruatum enim eſſet Spiridoni, vt id ab eo ſolo deturbatum caderet: ſed cùm eum quamprimùm à Cypro acceſſeret. Is enim eſt, aiebat, Epiſcopus Trimmythuntinus. Fecit,

Actor 17.

Mira res, precibus Epiſcoporũ communibus Statua Gentilium corruunt.

vt ei imperatum fuerat, Patriarcha: & literis ad eum miſsis, accerſit ſanctum: & literæ ſignificabant cauſam, cur accerſeretur, & eam, quæ apparuerat, viſionem: & nequaquàm eſſe recuſandum aduentum. Ille autem paret continuò. Simul atque enim deſiit legere, quæ ſcripta fuerant, iter iniit, & nauem conſcendens, nauigauit Alexandriam. Atque nauis quidem appellit Neapolim, (eſt autem hic inſignis portus Alexandriæ) ipſe verò de naue deſcendens, execrandam imaginem, cum multis templis, precibus nondùm peractis, euertit, & in puluerem comminuit. Hoc ſancti aduentum, qui nondùm erat manifeſtus, Papæ ſignificat. Cùm enim qui illud ſimulacrum ſua ſponte cecidiſſe viderant, ei renunciaſſent, Papa continuò, O amici, inquit, adeſt Spiridon ex Trimmythunte. Illi autem præparantes (eos enim iuſſerat ei ire obuiàm) offenderunt magnum, qui adhuc deſcendebat. Quis adeò remotos habitat orbis fines, qui non hoc miraculum acceperit auditione? Nouerunt quidem Byzantini: nouit autem ipſe Imperator. Senſerunt omnes quoquè vrbes, quæ intercedunt: & vniuerſum ferè orbem terræ peruadens miraculum, dici non poteſt, quantam pararit vtilitatem tam fidelibus quàm infidelibus: his quidem conuerſis ad pietatem, & ſacrum baptiſmum accipientibus: illis autem ſtabiliùs fundatis ſuper eius petram.

Obſerua ſancti uiri prõpenſiſsimam obedientiam. Item uim precũ eius.

Hæc non quædam nuda & minimè probata auditio; ſed etiam imago loquitur & teſtatur, quæ ſtat inter * porticum, qui dicitur Archonticus, & templum Trimmythuntis, vbi ſunt ſacræ reliquiæ Spiridonis. Atque his quidem cum aliis dimiſſis, accedendum eſt, vt ſumus polliciti, ad diuinam illius mortem.

*for. *portũ*

Tempus erat æſtatis, & vberes ſegetes, fructuſque copioſus & multiplex erat ſancto. Ipſe autem, ut qui ſuis manibus plurimum vteretur in opere faciendo, dextra accipit falcem, & incipit metere: repentè verò admodùm tenues guttæ roris, Deo tunc minimè pluente, ſolum ſacrum illius caput petunt: Deo hoc ei oſtendente, quòd ille quoquè florens virtutibus, tanquàm pulchra aliqua ſeges, rore appetitur; & quòd ilicò hic quoquè fructus portatur ad Dominum & agricolam. Hanc rem admirabilem alia quoquè conſecuta fuit admirabilior. Cùm enim ille ſuum caput tenens dextera, iis qui aderant, oſtendebat roſcidum, continuò capilli effloruerunt ſimul flaui, nigri & albi: neſcimus, quidnam Deo per hæc ſignificante. Ille autem cùm, vt videtur, cognouiſſet, Sciatis, ò amici, dixit præſentibus, quòd ego quidem iam excedo è corpore: magna verò gloria Domini nus mei exceſsus circundabit memoriam; & multis hominibus dies mei aduentùs erit feſti argumentum: idque omnis ætas peraget ſplendidè & magnificè, tam puerorum, quàm iuuenum & ſenum. Cùm hæc & multa alia dixiſſet & prædixiſſet, & alia, quæ oportebat, admonuiſſet, & quicquid erat bonum & ſalutare apud eos, qui aderant, oratione, vt ſemèl dicam, eſſet perſecutus, & maximè de generali & omnium aliarum virtutum maxima, de charitate, inquam, in Deum & proximum, diſſeruiſſet, non multò pòſt, vt dixerat, caſtam illam & ſacram emiſit animam, in Angelorum quidem chorum meritò admiſſus: neque tamen omninò diſcedens ab hominibus: ſed nunc quoquè maximam curam gerens, quandò & Deo eſt propinquior, & maiori apud eum fiducia vtitur & libertate. Atque multa quidem poſt eius deceſſum & facta ſunt ab illo, & adhuc fiunt: Nos autem, nè & fine vitæ protinus etiam circunſcribamus miracula, neque rurſùs ſcriptionem nimiùm extendamus, cùm vnius aut duorum meminerimus, Deo volente, finem imponemus orationi.

Vide humilitatẽ ſancti uiri.

Res planè miranda.

Sancti noſtri curã gerunt.

Dixit quidam ex iis, qui ſunt Chriſti amantes, & ſanctum quidem ardenter amant: amant autem nihilominus etiam veritatem: quòd cùm eius dies feſtus celebraretur, (celebratur autem duodecimo menſis Decembris) acceſſit ipſe quoquè ad ſepulcrum, tanquàm viuum allocuturus, magnam in eum vultu ſignificans reuerentiam & venerationem. Cùm autem propè fuiſſet, & oculos eſſet admoturus, dicebat ſe tãtam diuinam ſenſiſſe viſitationem intùs operãtem, & cor eius adeò penetraſſe, vt ſublimè quidem fuerit raptus ſpiritu, & ſolas, quæ illic ſunt, viſione perciperet pulchritudines: oblitus quidem omnium terrenorum; oblitus verò ipſius quoquè corporis, vociſque & ſermonis propè expers: ieiunus quoquè, & neque apud vllum vocem emittens, neque cibum aut potum toto illo die admittens, niſi ſolùm, quòd ſumpſit diuinum corpus & ſanguinem Dominicum.

Feſtum S. Spiridonis

Viſio cuiuſdam.

Porrò autem aliàs quoque ei extitit miraculum euidentius: eſt verò modus ad narrandum iucundiſſimus. Ille quidem, vt dixit, cùm eum rursùs eius dies feſtus inuitaret, acceſſit Trimmythuntem: & capſam, quæ ſancti continebat reliquias, adorans & amplectens, ſimiliter quidem habuit cor repletum lumine: impletus eſt autem ei quoquè animus voluptate, & quænam bona expectant ſanctos, per præſentia, quoad eius fieri potuit, coniecit. Deindè iuit ad nundinas, vt ſupellectilem quandam emeret, & veſtimenta, vt iis indueret pauperes & egenos, vtpotè quòd tempus anni ad id vocaret. erat enim frigus. Cùm ea ergò adornaſſet, & domum eundum eſſet, viſitã poſcente, erat quidem nubium concurſus, vt ſolet hyeme: intentabantur autem minæ vehementis futuræ pluuiæ: & non parùm erat ſolicitus, num ita affectus, cùm onus tradidiſſet pluuiæ, deberet compendiò domum iter ingredi. Bonam itaque ſpem ſibi proponit: & cùm ſupellectilem, & quicquid erat veſtium, iumentis impoſuiſſet, ipſe currit ad templum Domini, & loculo circunfuſus, & tanquàm viuum ardenter amplexus, rogat, vt ſit ei viæ comes & bonus dux, eique & ſuis omnibus, fauſtum & felix iter præbeat, imbrium minas & vim reprimens ventorum. Ille quidem hæc precatus, exit è Trimmythunte. Sanctus autem, ſicut ipſe fuerat precatus, non ſolùm fugiens obitutum, ſed etiam cadens ſub oculos, per totam viam ſimul aderat, tanquàm vnus ex viatoribus. Pluuia verò ex confuſione aeris, & concurſu nubium, vt ſemèl dicam, impendebat: eius autem uirtute cohibebatur, & reprimebatur illius impetus. Quandò verò is peruenit domum, ille quidem protinùs euaoeſcit: eius autem cor rursùs ineffabili luce illuſtrabatur, & gaudio diffundebatur: perindè ac ſi ſanctus id tetigiſſet, & ipſum impertiiſſet ſua lætitia & voluptate. Cum autem ſanctus quidem euanuiſſet, vir verò domum eſſet ingreſſus, ſtatim quidem admodùm vehemens pluuia eſt conſecuta: quæ tandiù durauit, vt tres totos dies non defecerit. Et tunc quidem ſic viæ difficultatem, aliàs autem ei etiã aliam depulit animi egritudinem.

Inuocat S. Spiridõ.

Vide quid illa effecerit inuocatio.

Agebatur quidem dies feſtus magni Spiridonis: non licebat autem huic viro eò venire: & en res ei quædam grauis videbatur calamitas, rogabatque, nè conſueta viſitatione priuaretur & gratia. Quid igitur? Nondùm finitæ erant preces, & viſus eſt ſibi ire ad templum, & ſimul illius ſenſit aduentum, illuminationiſque & dulcedinis de more fuit particeps: & ſibi uiſus eſt templum ingredi: & cùm ipſe eſſet precatus, fuiſſe cum eo per totam glorificationem. Qui cùm omnibus, qui aderant, benedixiſſet, tandem receſſit.

Mihi quidem oratio, ſi non res omnes illius, at eas

qui-

quidem certè dixit, quæ viria bonis & uirtutis ſtudio ſis ſufficinnt. Quomodò antem quotidiè eorum, qui eum rogant, curam gerat, & eos protegat, nó ali[1], vt par eſt, diacerint, quàm ii ſoli, qui eius miraculis ſin gulis horis fruuntur & gratia. Oportet verò ne hoc quidem fraudare viros pioa, ſi quis dubitás quęrat, vn denàm ſit Spiridoni tantú mare miraculorú: & qbuſnam benefactis effectum eſt, vt eſſet tam gratus Domino: ſciat omnia quidem bona & honeſta, táquàm ex conſenſu in eum concurriſſe, & eum ſuiſſe præſtantiſſimę vitę exemplar definitum. Vnum autem ſignú, quo cognoſceretur Spiridon, & inſigne aliorum præſtantiſſimum, erat ſumma humilitas & inſignis moderatio: & quòd cùm omnes ferè alioa ſuperaret, qui ſunt miraculorum gratiam conſecuti, ſe nihil exiſtimaret, neque putaret ſe præſtare alicui ex vilibus & abiectis & granatis peccatorum multitudine. Talia quidem ſunt eius vitę benefacta, talia autem miracula. Concedatur verò nobis quoquè, vt illius aliqua (uix enim fieri poteſt, vt omnia) eius auxlio imitemur: vt efficiamur etiam cum eo participes paratorum bonorum, gratia & benignitate Domini noſtri IESV Chriſti: Cum quo patri ſimul cum ſancto ſpiritu, gloria, honor, potentia & adoratio: nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Summa eius humilitas.

De S. Vualerico videat Lector Tomo 2. primo die Aprilis.

MARTYRIVM SANCTORVM & glorioſorum Chriſti martyrum, Euſtratij, Auxentij, Eugenij, Mardarij & Oreſtis: Authore Simeone Metaphraſte.

Decēb. 13

IMPERANTE Diocletiano & Maximiano, vniuerſum Romanorum Imperium completú fuerat cultu ſimulacrorum, & omnes homines perciti mutua quadam inter ſe inuiceḿ æmulatione, proficiebant in hac falſa religione: maximè cùm edicta impia ubiquè, vt ſemèl dicam, mitterétur ad loci magiſtratus, quæ iubebant, vt Calendis magnificè offerrentur diis ſacrificia: & fore, vt ab Imperatoribus honorem conſequerentur, eiſque noti euaderent, qui ad hæc ſuum ſtudium contuliſſent, ſignificabant: ij autem, qui in eis colendis eſſent aliquo modo ſocordes, & ad aliam inclinarent religionem, priuari iis bonis, quæ habebant, poſt multos cruciatus ſubiicerentur mortis extremę ſententiæ. Erat itaque magna perſecutio in toto orbe terrarum, cùm quotquot erant vbiquè magiſtratus & Præſides, magnam curam gererent, vt de medio tollerent vniuerſum †.

Cultus dæmonū maximè feruet ſub Diocletiano.

Accidit autem, vt cùm illo tempore ad hos tyrannos eſſet delatum, quòd tota magna Armenia & Cappadocia illorum edicto repugnarent, & iam vnanimes ſpectarent omnes ad defectionem, immutabilem habentes animum in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: propter hæc fuit conturbatus Cæſar Diocletianus, & cùm omnes ſuos acceſiuit proceres, & tribus diebus à manè vſque ad veſperam cum eis conſultáſſet, depoſuit eos, quibus commiſſę fuerant rectiones vtriuſque harum gentium, eos ſimplicitatis damnans & ſtultitię: miſit verò duos viros, qui è Græcia ducebant originem: patrię autem doctrinæ magnam conſecuti fuerant cognitionem: erant verò ingentis & immanis ſpiritus, * aures ad cogitandum, & ad dicendum promptiſſimi: & qui mores habebant & calliditatem, qua non poterant indagando & perſcrutando cognoſci. Ex quibus cùm unum quidem, nomine Lyſiam, iuſſiſſet curam gerere omnium limitaneorum: alterum qui vocabatur Agricolaus, iuſſit totius Pręfecturæ adminiſtrare imperium: decernens, vt non ſolùm eis deſeruiret manus limitaneorum, ſed etiam quicunque milites erant collocati in propinquis ciuitatibus.

† Deeſt hìc, Chriſtianiſmū vel, Chriſti cultū, aut aliqd tale.

** for. acres*

Cùm hi ergò in has veniſſent prouincias, protinùs omnis ętas hominum immiſericorditer & abſque vlla venia excandebatur. cùm neque vlla inueniretur opportuna occaſio: parua autem & quælibet calumnia, aut ab inimicis, aut à maleuolis hominibus ſequeretur. Innumerabilis verò multitudo Chriſtianorum indagabatur, & quotidiè comprehendebatur, & his ſanguiuoris beſtiis tradebatur ad interitum. Dux ergo Lyſias verſans in Sateleon, ſi huius regionis inueniebat aliquos ſanctos viros & ſanctas fœminas, poſt multas interrogationes & tormenta, ſub tutiſſima cuſtodia tranſmittebat vinctos ád Agricolaum in metropolim Sebaſtenorum: vt ab illo de medio tollerentur, & non ſinerentur in ſua regione, & nec eorum cognati & neceſſarii vllam eorum curam gererent, nec iuſta fierent eorum corporibus: Prouinciæ quoquè Præſide ſimiliter tranſmittente eos, qui apud Sebaſtenos orti erant, Satcleon, hoc improbo diù antè inter ſe inito conſilio. Impia enim ſua mente cognouerant, Chriſti athletis non futurum hoc paruam partem ſupplicii.

Crudeliſſimi duo viri mittuntur ad vexandos Chriſtianos.

Cùm hęc ſic fierent, quidam Euſtratius, qui erat Ducalis ordinis ſcriniarius, & eo tempore primas partes in ea obtinebat, vir pius & Deum timens, & qui vitam agebat citra vllam reprehenſionem, angobatur animo propter ea, quæ fiebant quotidiè: ſuppliciterque & miſerabiliter vociferebatur ad Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, in ieiunio perſeuèrans & oratione, ut propitius eſſet ſuis famulis, & intueretur populum ſuum in ſalute, & in malorum conſolatione. Cupiebat autem ipſe quoquè idem, quod ſancti, ſubire certamen, & aſſequi martyrium: ſed varias minas & ſæuitiam inſuperabilem, multiplicemque molitionem & machinationem Pręſidis pertimeſcebat. Sui tamen ſcopi & inſtituti periclitationem faciebat hoc modo: Nam cùm zonam ſuam accepiſſet, dedit famulo ſuo fideliſſimo, & iuſſit eam portare in eccleſiam Arauccnorum, ex qua proceſſerat, & in ara deponere: eum ipſum autem, cùm eam latenter occultauerit, ſeruare: & ſi viderit quidem quendam Auxentium Dei ſeruum, cui ferunt omnes pietatis teſtimonium, qui eo tempore erat presbyter huius eccleſiæ, ingreſſum ad orandum, eam ſuſtuliſſe, ut habeat zonam, ſinere, & ad ipſum reuerti. Si aliquis autem alius hoc faciat, nequaquàm ei permittere, ſed eam zonam repetere: hoc in mente iudicans, quòd ſi presbyter zonam abſtulerit, futurum ſit id diuinum conſilium & prouidentia, quæ ſignificet felicem ſucceſſum martyrii, quod deſiderat. Sin vero hoc non euenerit, debere eum latère, nec audere uti fiducia & dicendi libertate.

Euſtratij magna pietas.

Auxentius presbyter optimi teſtimonij.

Cùm hoc ergò factum eſſet & famulus paucis pòſt diebus reuertiſſet, & dixiſſet, quòd ea ipſa hora, qua zonam in ara poſuerat, ſicut iuſſus fuerat, presbyter Auxentius, táquàm ab aliquo miſſus, ingreſſus ſit eccleſiam, & zonam accepit. His auditis, lætatus eſt vir pius, & ex Prætorio accipiens omnes ſuos amicos hora prandii, venit lætus, & magnam vultus alacritatem, quantam nunquàm an-

En ut lætatur Euſtratius ob futurum martyrium.

teà, oſtendens in conuiuio: adeò vt propter inſuetum hoc ſpectaculum adducerentur omnes in admirationem, & ſcire cauſam, magnifacerent. Vnus autem ex iis, qui ſimul accumbebant, ætate iunior, eius charus amicus & ciuis, nomine Eugenius, fidenter eũ percontatur, dicens: Nunquid, ò maximè Euſtrati, propterea quòd à noſtro Pręſide in craſtinum diem ſunt parata, & publicè producenda omnia tormentorum inſtrumenta aduersùs Chriſtianos, acceſſit tibi profuſus bis riſus, vt qui ex eo ſperes aliquid lucrari? Hoc verò dixit, propterea quòd in illum annum eſſet ipſe Commentarienſis. Sanctus autem reſpondit Euſtratius: Rectè exiſtimâſti, ò amice. Spero enim ego quoquè die ſequenti ex hac re conſequi theſaurum, qui auferri non poteſt. Sequenti verò die Lyſias, ei erecto excelſo tribunali, in media ciuitate in ſignoſtaſio, iuſſit omnes, qui erant in cuſtodia, produci vt interrogarentur. Sanctus autem Euſtratius profectus in carcerem, rogauit omnes ſanctos, vt pro eo orarent. Dixit enim, ſe illo die futurum paris ſocium certaminis. Cùm omnes autem oràſſent, & genua flexiſſent, & extremum Amen dixiſſent, ſecuti ſunt ſanctum Euſtratium, cùm eos tenerent milites.

Cùm autem cohors, vt conſueuerat, adſtitiſſet ante Iudicem, iuſſit Lyſias ſigillatim adduci ad ſuum tribunal eos, qui priùs fuerant interrogati. Euſtratius dixit Commentarienſis: Literis imperatoriis pridiè rurſùs lectis in iudicio, quæ decernebant, vt omnes qui

Euſtratij egregia coram iudice dicendi libertas.

vbiquè inueniebantur Chriſtiani cuiuſcunque eſſent dignitatis, iudicio tuo ſubiicerentur, Auxentius, qui olim quidem fuit opibus in vita acta inſignis, probatior autem & ornatior ex ea, quę nunc ei inuenta eſt *generoſitate & animi fortitudine, vt qui ſit ſeru⁹ Chriſti Regis cælestis, paucis his antè diebus aſſiſtẽs in hoc tribunali, tranſegit certamen immortalitatis, tuam, ò Iudex, arguens impietatem, verborum ſapiẽtia & operum tolerantia: & quoniam ab illo die eum incluſum in publica cuſtodia iuſſiſti adduci hodiè examinandum cum cœtu, qui cum eo erat, ſtant mecum omnes forti & robuſto animo, tuas machinas, quę à patre tuo diabolo ſunt tibi ſuggeſtæ, dedecore affecturi, & omninò deleturi. His auditis Lyſias, hanc inopinatam viri admiratus libertatem, & cædem ſpirantibus oculis eum intuitus, ex imo pectore & iracundo eius animo emiſſo ſuſpirio, voce intonuit, ſic dicens: Acerbius mihi, quàm vnquàm anteà, extitit hoc iudicium, & Græca patria auſteritate repletum, oratore mihi propoſito ſcelerato hoc carnifice. Ab eo ergò ſtante tollatur, qua indutus eſt, lęna & zona: & ex his ſignis oſtendat omnibus, ſe alienum ab ea, quæ ad ipſum pertinebat huſcuſquè, militia. Deindè nudus corpore, funibuſque expanſis manibus & pedibus, humi extẽſus, pergat exequi eam, qua ſe defendit, concionem.

In eum ſæuit iudex

Hoc autem facto maxima celeritate, dixit Dux: Nulla, ò Euſtrati, dùceris pœnitentia ob ea, quæ à te ſunt inchoata perniciosè, vt, quæ mihi ineſt clementia, eſfugias ſupplicium? ſed exordire, & dic ante tormenta, cum tuo nomine, patriam quoquè quę te tulit: & aperi nobis nouitatem eius, quæ in te latebat, religionis. Dixit ſanctus Euſtratius: Natus ſum in oppidulo *Araucenorum, nomine Euſtratius, cognomine Cyrifices paterno ſermone. Sum autem ſeruus Dei, Domini vniuerſorum, & adorandi eius filii Ieſu Chriſti, & ſancti ſpiritus. Ex maternis faſciis didici, quam colo, religionem. Dux dixit: Deponat cohors, quot annos tranſegit in hac militia? Cohors dixit: Viceſimus ſeptimus annus completur hoc anno, ex quo, cùm eſſet adhuc paruus ætate, functus eſt munere Exceptoris. Dux dixit: Nunc, ò Euſtrati, videns quòd ex tua inobedientia tibi imminet periculum, & reſipiſcens ex eo, qui

for. Arabracinorũ*

Liberrimè reſpondet ei S. Euſtrat⁹

tibi accidit furore, ſapienti vtens ratiocinatione, nè relinquas eam, quæ à te tot annis rectè & ordine geſta eſt militiam, propitiam deorum inuocans potentiam, & Imperatorum beneuolentiam, & iudicii clementiam. Dixit ſanctus Euſtratius: Execrandos dæmones, & ſurda ſimulacra ab hominibus conſtructa, nullus unquàm homo, qui compos eſſet mentis, cenſuit adoranda. Dictum eſt enim alicubi in noſtris ſcripturis: Dii, qui cęlum & terram non fecerunt, pereãt. *Ierem. 10*
Dux dixit: Sed eſt nè is compos mentis, qui Deum adorat Crucifixum, ſicut vos pleni ſuperſtitione? Sanctus Euſtratius dixit: Si tibi non eſſent mutati ſenſus mentis, & perturbationum conſperſione non eſſet ad res terrenas tibi tranſmutatus animus, oſtenderem tibi hunc Crucifixum, verum eſſe ſeruatorem, & Dominum, & vniuerſæ creatæ naturæ opificem, qui eſt cum patre ante ſecula, & ineffabili ſapientia per regenerationem ſuſcitauit noſtram mortificationem.

Cùm autem vellet adhuc ſanctus contexere orationem, interrumpens dixit Dux ſceleratus: Funibus in aerem feratur hic vir generoſus, ignis autem congeries accenſa admoueatur eius pectoribus ad hoc, vt comburantur. Supra humeros verò tripliciter uno impetu virgis verberetur, vt oratione nobiſcum decertet elegantiùs. Cùm hoc autem factum eſſet, & multis horis ſancti infernè viſcera & venter ab igne ſubſtrato combureretur, & acerbiſſimis plagis eius tergum virgis flagellaretur; nulla vox emittebatur: ſed neque vlla vultùs apparebat mutatio, cernique poterat & coniici, quòd in alieno corpore ſubibat ſupplicium. Propterea obſtupefactus ſceleratus Iudex, vix tandèm iuſſit eum relaxari à tormento, & vultu ſubridens, dixit: Quiſnam tuus eſt ſenſus, ò Euſtrati? Vis paruam aliquam aliam tibi impoſitis plagis excogitem delectationem? Sanctus ait Euſtratius: Maximè. Dux dixit: Quoniam ergò quæ nobis placent, à tacente illo ſunt approbata, iubeo muriam aceto contemperatam magno fluento infundi membris ignẽ combuſtis, & acutis teſtis fortiter ei affricari, donèc ex noſtro miniſterio eorum, quæ ſunt iucunda, plenè ſenſu percepto ſatiatus fuerit.

Vide crudeliſſimũ iudicem.

Et martyrem fortiſſimum

Immane ſupplicium.

Cùm magna autem celeritate eo quoque ei allato tormento, eadem vſus eſt conſtantia & animi fortitudine, & neque vllus, quantumuis leuis, gemitus audiebatur emitti, Dux dixit: Tanquàm in ſcena ſuperſtitionem oſtentat & iactat hic, ſicut dicit, athleta Crucifixi. Num ergò dicat, ſi per hęc caſtigatus, ſibi perſuaſerit ad ſacras deorum aras accedere adoraturus. Sanctus dixit Euſtratius: Propter eam, quæ eſt in te, ſuperſtitionem & falſam religionem hęc, ſicut exiſtimas, mihi inferens ſupplicia, imprudens & inſciens me hodiè multis affeciſti bonis, quæ mihi maximè erant in uotis, ò Iudex. Circunfuſam enim caliginem & obſcuritatem, quæ ex craſſitie corporis meo inerat animo, his à me tormentis depuliſti: & quæ principatum obtinet, rationem, earum, quæ longo tempore intentabantur, tentationem victricem conſeruàſti: & effeciſti, vt funderem ac profligarem eas, quæ in me magno impetu inſurgebant, animi perturbationes, nullo tumultu oppugnandum mihi largitus præſidium interni ſpiritus, qui mihi vitam regit in immortalitate: in quo ſunt mihi recondìtæ diuitiæ incorruptionis: & oſtendiſti viam compendioſam & ab afflictione remotam, per quam potero in fictili hoc corpore degens, vitam amplecti angelicam, & cæleſti frui æternitate. Nunc ſcio me eſſe templum Dei, & ſanctum eius in me habitare ſpiritum. Diſcedite ergò à me omnes, qui operamini iniquitatem: quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei, Dominus deprecationem meam ſuſcepit. Exultabit

Inuicta patientia.

Pſal. 6.

Pſal. 34.

ſeuerà

reuerà anima mea in Domino, delectabitur in ſalutari eius. Omnia oſſa mea dicent: Domine Domine, quis ſimilis tibi? liberans inopem a manu potentiorum eo, & a diripientib° eum. Feſtina ergò & decerta, miniſter aduerſarii, & quod in te eſt, nihil remitte: & proba me ſicut aurum in fornace magis, magiſque: & tu me non inuenies ſordem, quæ eſt tibi amabilis, & re vera quæritur. Tui enim dii ſunt abominationes, quæ tuæ & tui Imperatoris dominantur egeſtati rationis.

Dux dixit: Mentis fortaſsè, vt videtur, emotio conſecuta eſt corporis imbecillitatem: quo factum eſt, vt multis verbis vſus ſit obſcuris & ſuperuacaneis. Si enim poſſet ille tuus, vt dicis, Deus te participem reddere immortalitatis, à præſenti vtiquè te plaga liberaſſet. Mittens ergò vanæ ſpei agitati ſomniis, propera ad ſalutem, quæ a me oſtenditur. Dixit Euſtratius: Vis perſuaderi, ò tu qui es orbus omnibus ſenſibus, nihil eſſe quod meus non poſſit Deus? Attende, & me intuere, quem tuis tormentis exiſtimas morte eſſe mulctatum. Cumque omnes in eum defixiſſent oculos, repentè veluti quædam ſquámæ eiectę ſunt ex eius corpore: & ſtetit ſanctus totus ſanus, corpus nihil habens omninò laceratum. Cùm propter miraculum autem, quod factum fuerat, omnes Deum glorificaſſent, quidam Eugenius vir Arauracenus, qui erat ipſe quoquè oppiduli officialis eiuſdem cohortis, & permanebat apud ſanctum Euſtratium, magna voce exclamauit, dicens: Lyſia, Ego quoquè ſum Chriſtianus, & tuam anathematizo religionem, & iuſſui Imperatorum & tuæ reſiſto voluntati, ſicut etiam dominus meus Euſtratius. Dux ergò propter hæc indignatus, & eum execrans, ipſum quoquè compræhenſum iuſſit duci in medium, & ſic eſt effatus.

O prædicãdã Chriſti virtutẽ & potẽtiam.

Eugenius ſe Chriſtianum profitetur.

Cùm horum, quos punire eſt difficile, interrogatio tempore & otio opus habeat opportuno, nunc antè vrgeat ad ſuſcipiendam conſuetam rerum publicarũ defenſionem, hunc prȩſtigiatorem & incantationibus miraculorum effectorem Euſtratium & Eugenium, quem nupèr apparuit idem quod ipſe ſentire, toto corpore ferro vinctus iubeo coniici in carcerem cum reliquis, qui ſunt mihi ſeruandi ad aliam examinationem. Hæc cùm pronunciaſſet, deſcendit è tribunali. Sancti verò ducebantur omnes læti & exultantes propter tantam tolerantiam ſancti Euſtratii, conſtanſq; teſtimonium, & propter ſalutare, quod in ipſo factum eſt, miraculum Domini noſtri Ieſu Chriſti. Poſtquàm autem ingreſſi ſunt cuſtodiam, pſallebant omnes vna voce: Ecce quid æquè bonum & iucundum, atquè habitare fratres in vnum? & quæ ſequuntur. & poſtquàm preces implèſſent, ſedentes docebantur à ſancto Euſtratio, promptique & alacres ab eo reddebantur ad propoſitam eis decertationem.

Martyres ducuntur in carcerem.

Pſ. 132.

Die illo in his tranſacto, ſequenti nocte Dux cùm ſurrexiſſet, profeſſus eſt ſe velle ire ad ciuitatem Nicopolitanam: & interim dum ſoliti ad iter ſe parabãt miniſtri, proſilit ipſe in cuſtodiam, vbi erant ſancti, & ſolum beatum Euſtratium iubet trahi foràs. Cùm autem eſſet adductus, vultu ridenti dixit ei: Lætare chariſſime Euſtrati. Sanctus verò reſpondit: Deus omnipotens, cui ego ſeruio, te viciſſim dignè ſaluiet, ò Iudex. Dux dixit: De Deo ſit tibi curæ: in præſentia autẽ cape & geſta hanc, quæ tibi datur, crepidam, vt iubẽs nobiſcum iter facias. erat verò crepida longis & acutis clauis trãsfixa, vt tãquàm fibulis perforaretur quæ libet pars pedum eius. Cùm hac ergò crepida eum induiſſet, & loris adſtrinxiſſet, ſuo obſignauit annulo: & iuſſit eum, dum duceretur, per totam viam verberari & trahi cum reliquis ſanctis. Ipſe autem cum toto, qui cum eo erat, exercitu iter perſequebatur, & poſt duos dies peruenerunt ad caſtellum, quod eſt propè Arauracos. Cùm ſancti autem acceſſiſſent, quotquot erant illius regionis, egreſſi ſunt ad ſpectaculum, deſiderantes videre beatum Euſtratium. Nullus verò cognatus nec amicus audebat ei appropinquare, nè ipſi quoquè compræhenderentur. hoc enim à ſcelerato Duce quibuſdam iam imperatum fuerat.

O immanẽ tyrannum.

Quidam autem Mardarius, vir quidem ſorte priuatus & ſuo contentus, cùm illis diebus domum ſibi cõſtruxiſſet, tegebat domum. Cùm in omnes autem ſanctos defixiſſet oculos, vidit medium eorum tanquàm ſtellam inſignem Euſtratium: & cùm citò è domo deſcendiſſet, dixit vxori ſuę ſermone Armenio: Vides, ò vxor, eum qui erat dominus eius, quæ eſt circuncircà regionis, qui & genere & opibus erat tam inſignis, & tandiù fuerat militiæ clarus, quemadmodùm omnia deſpexerit, & abit, vt Deo fiat grata hoſtia, & regnum cæleſte conſequatur: Beatus ille, quòd & in hac vita fuerit glorioſus, & apud Dominum noſtrum ſit magnam habiturus fiduciam, & cum Angelis ineffabili voluptate fruiturus. Egregia autem illius vxor reſpondit: Dulciſſime marite, quid obſtat, quò minùs tu quoquè eò venias, & eandem, quam ipſe, viam ineas, & ſanctam conſequaris cum ipſo conſummationem, vt ſis meì defenſor, & horum paruorum infantium, & totius tui generis? Dixit eius maritus: Da mihi calceos, & ingrediar viam à me deſideratam. Illa verò hoc fecit velociter, & læta eum dimiſit. Qui cùm accepiſſet calceos, & ſe veſte induiſſet, & duos quos habebat filios vlnis eſſet amplexus, ſtetit ad Orientem, & Dominum inuocauit, & dixit: Domine Deus pater omnipotens, & Domine IESV Chriſte, & ſancte ſpiritus, una diuinitas, vna virtus, miſerere meì peccatoris: miſerere ancillę tuę, & eam ſuſcipe & hos duos infantes, qui es defenſor viduarum, & pater orphanorum. Ego enim, Domine, cum magno & alacri animi ſtudio ad te venio. Hæc cùm dixiſſet, oſculatus eſt ſuos filios, & dixit: Salua ſis mulier, & noli affici triſtitia nec flere, ſed gaude & exulta. Te enim & filios meos & animam meam depono in manu boni Dei noſtri, qui poteſt omnia.

Vide ſermonẽ Mardarij, ad martyrium properantis.

Et cùm hæc dixiſſet, curſim eſt egreſſus: & uenit ad quendam nomine Mucatorem, qui in regione Auracenorum habebat habitationem, & in ea obtinebat primas partes, & erat vir valdè clarus & diues: & cùm eum ſalutaſſet, dixit, Eccè ego vado ad amicum tuum & cognatum Cyriſicem, & Deo volente, ero ei comes in via, & cum eo ſubibo diſcrimen certaminis. Tu ergò eſto poſt Deum defenſor meæ vxoris, & meorum filiorum in hac vita: & pro hac gratia ego quoquè tibi operam nauabo in illo die, quandò coram Deo ſtemur, ut mercedem accipias. Dixit verò vir ille pius: Abi in pace, fili mì, & pulchrum hoc iter confice, & nè de eo ſis ſolicitus, ſatisſaciam tuo deſiderio. ero enim ſpiritali affectione vxoris tuę maritus, & pater tuorum filiorum. His auditis, Mardarius cùm ei valedixiſſet, iam decæterò prope caſtellum venit ad ſanctos, & ſic vocauit ſanctum Euſtratium, Domine Cyriſice, quomodò ouis ſimplex ad proprium currit paſtorem, ità ego quoquè ad te volens eſſe vobis in via comes. Me ergò ſuſcipe, & refer, licèt indignum, in numerum ſancti tui cœtús, & adduc me, etsì indignum, teſtem Chriſto Domino. Et hęc cúm dixiſſet, clamauit voce magna dicens: Ego quoquè ſum Chriſtianus, ſicut etiam dominus meus Euſtratius. Audite miniſtri diaboli, audite. Tunc eum ipſum milites cõpræhendiſſent, colligàrunt cum reliquis ſanctis, & cùm in caſtello eum conieciſſent in publicam cuſtodiam, de eo quoquè ad Ducem retulerunt.

Præclara Mardarij virtus.

Hac ipſa aũt hora, tãq̃ leo rugiẽs, ſedit ad examina

tionem, & pro more adducente cohorte lictorum, adductus eſt nudus, funibus manus habens vinctas ſanctus Auxentius, ſanctis adſtantibus, & ſingula vidẽtibus: & adhuc vultu læto Dux loquit: Auxẽti, nos quidem liberans à laboribus, te autem ſalute dignum cẽſens, nunc ſaltem doce, an à vana illa & tibi pernicioſa deſtiteris peruicacia, & cum diis redieris in gratiam. Sanctus dixit Auxentius: Paucis audi, ò Lyſia. iuro tibi eam, quæ præeſt & omnia adſpicit iuſtitiam, eſſe mihi mentem immutabilem: vnumque Deum me nôſſe, & ipſum colere: etiamsi innumerabiles alias mihi plagas impoſueris & cruciatus, maiores iis, qui iãpridem mihi ſunt illati: etiamsi me igne conſumpſeris, nunquam poteris meam flectere cogitationẽ. De cætero fac quod velis. Tunc Dux pronunciauit ſententiam: Auxentius, qui poſt multa tormenta, & cruciatus, etiam nunc pèrmanet in ſua pernicioſa ignorantia, per ei paratam gladii amputationem, ferream ſuam, & quæ molliri non poteſt, perdat animam, in loco aliquo nemoroſo & deſerto finem huius ſententiæ accipiens, vt iuſta ſepultura infelix eius corpus careat. Qui autem auſus eſt ſe nupèr reliquorum cœtui adiungere, producatur in medium, celeriter conſecuturus honorem, qui ab eo requiritur.

Auxẽtij mira conſtantia.

Sanctum verò Mardarium ſoluentibus militib[9] ab eĩ impoſitis collaribus, hic beatus dicebat: Domine mi Cyriſices, ora pro me, rogo te: & doce me, quid ſum reſponſurus huic exitioſo & peſtifero homini: nè me tanquàm agreſtem & illiteratum hominem irrideat immanis iſte lupus. Sanctus autem ei dixit Euſtratius: Dic ſolùm conſtanter, frater mi Mardari, Sum Chriſtianus. Sum Chriſti ſeruus: & nihil aliud reſpondeas, ſi quid contrà dicat aut faciat. Cùm verò eſſet adductus, dixit cohors: Adeſt Mardarius. Dux dixit: Qui ſe nupèr tradidit ad interrogationi, is nomẽ doceat, ſtudium, quæ eum tulit patriam, conditionem, & quænam ſit ei religio. Mardarius dixit: Sum Chriſtianus. Cùm autem rogaretur ab apparitoribus, vt diceret nomen, & conditionem, & patriam, perſeuerauit clamare, Sum Chriſtianus. Et cùm diu rogaretur, nihil aliud dixit niſi ſolum, Sum Chriſtianus, Sum Chriſti ſeruus. Cùm eius itaque ſimplicitatem & puritatem vidiſſet Dux ſceleratus, dixit: Terebra terebrẽtur calcanei pedum eius, & funibus traiecti, ab orbe rotæ pendeant: candentes autem obeliſci, eius tergo admoueantur, vt ex hoc ambitu fiat ſanę mentis, & ad danda reſponſa idoneus. Cùm hoc autem factum eſſet, & ipſe diù penderet à calcaneis, & vreretur ſubulis, emiſit vocem, dicens, Domine, ago tibi gratias, q̄ me his bonis ſis dignatus. Deſideraui ſalutare tuum, & amaui ipſum valdè. Suſcipe animam meam in pace. & cùm hęc dixiſſet, tradidit ſpiritum.

Mardari[9] offert iudici.

Mira eius ſimplicitas.

En crudele ſupplicium.

Felicisſimè Mardarius exſpirat.

Demiſſis verò ſanctis eius reliquiis, Dux dixit, Nudo corpore adducatur etiam is, qui eſt ex Sataleorũ regione Eugenius, qui, cùm de Euſtratio haberetur quæſtio, auſus eſt ſubire, quem non dico Chriſtianũ, vt ipſi errantes dicunt, ſed planè achreſton, hoc eſt, inutilem. Cùm ipſe autem adſtitiſſet, dixerunt apparitores, Adeſt Eugenius. Dux dixit, Dic mihi ſceleratiſſime, quis malus dæmon te malis fatis actum ad tantam impulit audaciam, vt cum tanta te ingereres impudentia, & nihili faceres iudicii auſteritatem? Dixit ſanctus Eugenius, Deus meus, qui, quos tu oculis, dæmones abolet, ipſe dedit mihi virtutem, & largitus eſt mihi fiduciam & dicendi libertatem, vt tuam conſpuã infelicitatem, ſordide canis, theſaure ſatanæ, qui tecum traditur in interitum. Dux dixit, Contumelioſa eius lingua excindatur, enſe verò priuetur vtriuſque manibus, & baculis confringantur eius tibiæ, vt in nos ſe gerat temperantiùs. His autem factis, ipſe quo tradidit ſpiritum.

Eugeni[9] conſtanter reſpondet tyranno. Dirè cruciat., & abit ad Chriſtũ.

Hæc cùm feciſſet Dux ſceleratus, exiit in cãpum, vt exerceret exercitum. Cùm autem recenſerentur, vnuſquiſque oſtentabat ſuam in armis experientiam, Duce contemplante. Quidam verò Oreſtes nomine, vir procerus & forma decorus, ad nomen vocatus & ordinem, adſtitit Lyſię. Cùm Lyſias autem eius laudâſſet ſpeciem, & verum appellaſſet militem, iuſſit pilum torquere ad ſcopum. Cùm is verò manum direxiſſet, & arma concusſiſſet, quæ ab eo in pectore ferebatur Crux aurea, è veſte eius excuſſa, extrinſecùs apparuit, ità vt omnes eam cernerent, & ipſe etiam Lyſias. Statim autem adductus, ſtetit prope Ducem, & cùm manu Crucem accepiſſet Lyſias, rogauit quidnã hoc eſſet, Nunquid tu quoquè es, inquit, ex iis, qui ſunt partium Crucifixi? Ille verò dixit, Sum ſeruus Chriſti Domini mei Dei, & hoc geſto amuletum ad omnia mala auertenda, quę mihi ingruunt. Dux dixit, Hic quoquè egregius miles, vinctus cum illo carnifice Euſtratio, ſit ei comes in via, cùm opportunè ſit de eis habenda quæſtio in ciuitate Nicopolitana. Cùm veniſſet autem Lyſias in ciuitatem Nicopolitanã, magna multitudo legionis militum, quę erat in ciuitate, ad eum acceſſerunt, & omnes una voce clamabant, Lyſia, nos quoque ſumus milites Domini noſtri Ieſu Chriſti, fac quod velis. Ille verò primùm quidem fuit obſtupefactus, timens nè aliquid noui aduersùs eum innouarent. Deindè cùm cognouiſſet, quòd ſicut oues ſeipſos tradiderunt, ſolutis zonis ſuis, iuſſit ipſos compræhendi, & vinctos cõiici in carcerem, apud ſe autem conſiderabat, quemadmodùm in ſanctis perdendis ſe gereret, & non eſſet a Nicopolitanis, aut ab eorum cognatis aliqua confuſio. præcipuè autem timebat S. Euſtratium, nè ſi rursùs ei inferrentur tormenta, faceret ſimiliter aliquod miraculum, & non ſolùm in fide confirmaret eos, qui iam erant Chriſtiani, ſed gentiles quoquè traduceret à cultu ſimulacrorum. Viſum eſt ergò ei, cùm manè ſurrexiſſet, tranſmittere ad Agricolaum in ciuitatem Sebaſtenorum, ſanctum Oreſtem. Cùm eſſet itaque dies, iuſſit hoc fieri, publicam ſcribens epiſtolam ad Agricolaum hoc modo.

Oreſtes miles crucem auream ad pectus geſtamus.

Multi milites vltrò Chriſtum confitent.

Magnificentiſſimo Agricolao Dux Lyſias: Cùm in vniuerſa terra, quę eſt ſub Sole, neminem nôſſent diuiniſſimi noſtri Imperatores, qui melius ſcrutari poſſet arcana orbis terræ, regendæ prouinciæ tibi dederunt poteſtatem. Apertè enim ſciunt, te poſſe noctes, ſicut dies, ad rempublicam defendendam conſumere. Quę dormire non poſſunt itaque ſtellas prius ſomnus dormierit, quàm tuos oculos ſopierit, donec effectum fuerit id, quod ſtudes ad vtilitatem vniuerſorum, & vt ſemèl dicam, cum apud te ſolum ſummam ineſſe vidiſſent vnamquanque partem, meritò huius, quam nunc obtines, adminiſtrationis, quæ nihil habet contemnendum, dignitatem permiſerunt. Quocircà ego quoquè teſtis tam multarum, quæ in te sũt, rerum præſtantiæ, hunc ad te victum mitto Euſtratium, qui eorum qui dicũtur Chriſtianorum magno morbo laborat, maximè cùm nihil poſſim inuenire, quod ſufficiat ad auertendum audacia eius cœpta: ſed etſi eius, quæ mihi ſeuit, militiæ honorem eſſet aſſecutus, maiori ſuperbia animo erectus, deſiit in contumeliam. Quòd ſi intentarem metum, ſua arrogantia circunſcripſit futurum, vim ſuæ ſuperſtitionis reddẽs potentiorem: & licèt videret alios eiſdem affectos ſuppliciis, neq; propter minas, quæ in eos intendebãtur, ſuã repreſſit audaciã, ſed qđ euenerat, exiſtimabat eẽ pot[9] fortunæ inſultũ, quàm ſupplicium. Eũ ergo, & q cũ eo eſt Oreſtem, qui eſt eiuſdẽ ſntæ, ad tuã mitto ſapiẽtiã, ſequẽs edicta Imperatoria. Cùm has ergò literas acce-

Litera Lyſia ad Agricolaũ.

Locus obſcurus.

accepiſſent milites,& ſanctos haberent vinctos,viam proſequebantur. Sanctus autem Euſtratius ſimul cũ Oreſte ſic canebat in via: Viam iuſtificationum tuarum elegi:inſtrue me, & diſcam mandata tua.

Pſ. 118.

Impleſis verò precibus,dixit:Frater Oreſtes,narra mihi,qua animi alacritate conſummatus fuit ſanctus Auxentius,& in quo loco. Sanctus autem Oreſtes dixit:Poſtquam Dux pronunciauit in eum ſententiam, rogauit milites,qui eum abducebant, vt veniret ad videndam tuam virtutem,& te iuberet valere. Nemo verò eum audire ſuſtinuit:erat enim tempus prandii: & feſtinabant illi,ventri ſeruientes, implere id quod eis imperatum fuerat,& duxerunt eum in quandã vallem,quam nos vocamus Ororiam. Veniens autem,in via canebat ſanctus:Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini:& vſque ad ipſum locum impleuit Pſalmum,& flexis genibus orauit. Cùm manus verò ſuſtuliſſet,accepit tãquàm oblationem,& dixit, Amen: & cùm circumſpexiſſet,vidit me prope eum ſtantem:& cùm me vocaſſet, dixit mihi acriter: Frater Oreſtes,alloquere Dominum Euſtratium, & dic ei,vt oret pro me:& eum citò ad me venturum:eum enim expecto.& ſic fuit ei caput amputatum,omnibus,quos ſuſpicio erat eſſe Chriſtianos, paſſis perſecutionẽ. Sanctę autẽ eius reliquię noctù furto ſublatę ſunt à presbyteris,qui erãt in Arabracis. Eius verò capite non inuento, cœperunt flere & Deum rogare, vt eis aperiret ſanctum caput martyris. Dei autem prouidẽtia ſtans cornix ſuper ramum arboris, in qua erat caput,cœpit clamare. Cùm adſpexiſſent verò ad ramum arboris presbyteri, in qua cornix ſtabat clamans, vident id iacens prope cornicem: & cùm ipſũ honorificè ſuſtuliſſent,ſuſtulerunt etiam ſanctas eius reliquias,& eas tranſtulerunt in locum purum & inſignem. Hæc cùm ſanctus audiuiſſet Euſtratius, fleuit, & Deum inuocauit, & dixit Oreſtæ: Pergamus nos quoquè,& ad eum venire feſtinemus.

S. Euſtratius cũ S. Oreſte in candè colloquitur.

Pſa. 118.

S. Auxẽtii reliquæ inſigni loco reponũtur.

Quinque autem pòſt diebus ſancti adducti ſunt Sebaſteam, & traditi ſunt à militibus: & accepta Lyſiæ epiſtola, Agricolaus iuſſit eos ſeruari in tutiſſima cuſtodia:& die ſequẽti cùm publicè ſediſſet in foro pro tribunali in ciuitate Sebaſtenorum, iuſſit Agricolaus duci ſanctos. Vniuerſa autem ciuitate congregata ad eos videndos,dixit Agricolaus:Epiſtola miſſa ab illuſtri Lyſia, & quæ eſt conſecuta ſcriptis mandata examinatio,prius legatur. Quæ poſtquam fuit lecta,ſic locutus eſt Agricolaus:Ne exiſtimes,ò Euſtrati,ſimiliter ceſſurum hic tibi eſſe ſupplicium. Priuſquam ergò eius facias periculum, ſubmitte te edictis Imperatorum:& accedens,ſacrifica diis. Dixit verò ſanctus Euſtratius:O Iudex,imperant oẽ leges etiam Imperatoribus,an non? Dixit Præſes:Maximè. Nam ea ab illis ſeruantur. Sanctus dixit Euſtratius:Tibi ergò ante omnes,& eos etiam,qui tecum ſunt, in ſcriptis ſolis ſitæ ſunt leges. Dixit Præſes: Curnam hoc dicis, ò caput impium? Quis nũquam auſus eſt facere contra leges? Dixit ſanctus Euſtratius: Quoniam ſic continetur in legibus Cæſaris: Vis quidem abſit in omni ſermone & facto: perſuaſione autem potius adminiſtretur reſpublica:& alterum duorum oportet,vt aut qui imperat,perſuadeat ei,qui paret eius imperio, vt aſſequatur ea quæ cupit: aut qui paret,perſuaſus, ſua ſponte faciat quod iubetur. Et rursùs hoc continet poſt eundem verſum:Statuimus autem,vt Præſes iudicet,miſcens metum lenitati:vt neque alicui propter metum ſint infenſi,neque peccẽt propter lenitatem. Hæc, ò Iudex,itã ſcripta ſunt,an non? Dixit Præſes: Sunt. Te ergò rogo,idem ordo in me quoquè ſeruetur. Dixit Præſes: Et in te,& in omnibus leges cum ea,quæ par eſt,reuerentia neceſsè eſt cuſtodire. Sanctus dixit Euſtratius:Sit ergò,rogo,tuus metus lenitate contemperatus,vt qui cum iis omnium experientiſſimus, velis potiùs perſuaderi,quam perſuadere, iudicans ſingula ratione. Sin autem hoc non licet, abſque vlla ratione & conſtitutionibus,puni,occide,fac quod velis. Præſes dixit: Quod velis,dic audacter & liberè,cùm gaudeat iudicium hoc potiùs efficere perſuaſione.

S. Euſtratius ipſis legibus arguit Agricolaum.

Sanctus dixit Euſtratius:Quibuſnam diis iubes me ſacrificare,maioribus an minoribus? Dixit Præſes: Ioui primùm,& tunc Apollini,& Neptuno. Sanctus dixit Euſtratius:Quibuſnam parens ſapientibus,aut interpretibus,aut prophetis,inueniſtis eos eſſe adorandos? Dixit Præſes,Platoni,Ariſtoteli,Hermeti,& aliis ſapientibus,quos ſi tu eſſes expertus, eorum coleres memoriam,ò Euſtrati,cùm ſint diuini viri & admirabiles. Sanctus dixit Euſtratius:Nullius horũ mihi ſunt ignota myſteria,ſed ab ineunte ætate eorum habui experientiam. Quinetiam in muſica pulchrè ſum verſatus,vt cui obtigerit pater virtutis ſtudioſus, & ſi iubes,incipiamus primùm à Platone. Dixit Præſes, Inuenimus Platonem in libro, qui inſcribitur Timæus,deſcendiſſe in Piræum,& precatum eſſe deam. Tibine videtur hic eſſe ſapiens,an non? Sanctus dixit Euſtratius, Valdè condemnat Plato Iouem deum ſuum. Audi autem verba Platonis. Quoniam verò incepiſti à Timæo,& ciuilibus eius orationibus, audi in ſecũdo eius libro ea,quę ſic ſunt poſita:Deus quoniam eſt bonus,omnium bonorum fuerit cauſa,ſicut velut dicimus:malorum autem nequaquam cauſa. Et bonorum quidem nullum alium dicemus eſſe cauſam,niſi Deũ, malorum autem non eſſe cauſam. Sed quid opus eſt ab alio quærere? Non eſt ergò admittendus Homerus & alii Poetæ,qui dicunt Iouem eſſe authorem bonorum & malorum. Violati ergò iuriſiurandi & confuſi fœderis a Pandoro aduersùs Græcos rationem, non hic Iupiter,ut dicit Poeta,procurauit per Mineruam. Non laudabimus autem optionem,ad quam ipſe duxit eos,quos tu deos exiſtimas. Dixit verò Aeſchylus, Deum cauſam producere mortalibus,quãdò vult domos affligere,& euertere funditùs: Plato autẽ in ſua ciuitate neminem vult hæc dicere aut audire, neque iuuenem,neque ſenem. Nefarium enim eſt, Deum fuiſſe parricidam,ſicut hic Iupiter,qui nunc colitur a vobis,fecit,qui ſuum patrem Saturnum deiecit de cęlis, & eum contriuit:aut factum eſſe cygnum, vt mortalem deciperet mulierem,& eam vitiaret. Præterea verò rursùs ægrè fers Plato, quòd fletu & muliebri inſania correptus deus tuus, o Iudex,defleat inconſolabiliter mortem Sarpedonis. An non ita eſt? An non ſunt ſcripta in libris veſtris omnia fabuloſa? Si ipſe autem ſapiens Plato veſter ſcriptor, eum deum eſſe denegat,& iubet neminem hominem, cui virtus eſt curę,imitari tales animi perturbationes: cur voſipſos ſubmittitis,quarum ipſi conuicti fuerunt,actionibus, & nos eos hodiè adorare cogitis?

Sapienter cũ illo in diſputatio nemingre ditur.

Iouem ex ipſis ethnicorũ libris proſcindit

Dixit præſes: Tua fero audaciam propter eam,quę in me ineſt,philoſophiam. Sed tu quoquè dic mihi, Quem tu colis Deum,quomodò cùm eſſet homo, ductuſque fuerit ad iudicium, & in crucem act⁹,Deus eſſe eſt à vobis putatus? Sãctus dixit Euſtrati⁹, Si me patienter audias,primùm te interrogabo ea,quæ cogitationi meæ ſunt propoſita: & tunc dicam ordine id, quod à me quæſiſti. Dixit præſes, Dabitur omninò tibi poteſtas & opportunè & importunè dicendi quod vis. Dic nobis quod velis. Dixit Euſtratius, Omnem hominem, qui eſt ſanæ mentis, conuenit Deum exiſtimare iuſtum, qui comprehendi non poteſt, neque effingi, neque verbis explicari, eſtque immutabilis,& diuinis ſuis bonis omnem ſuperat poteſtatẽ, an non itã tibi videtur, Iudex ſapientiſſimè? Dixit Præ-

Libera ei fit dicendi poteſtas à crudeli iudice.

ſes: Itá arbitror. Dixit ſanctus Euſtratius. Hoc quoquè aditeiemus, eí omnino nihil deeſſe. Præſes dixit, Omninò. Sanctus dtait Euſtratius. Quid ergò dabimus ne aliquos etiam alios eſſe deos, & eos conſiſtere intra hanc, quam dicimus, ab interitu alienam eſſentiam? Sed eſt abſurdum quod dicitur. Quod ſi vel parùm quid eis deſit huius beatę conditionis, non arbitror, eos exiſtimari deos ab hominibus. Deo enim nihil deeſt, vt prius dictum eſt: cui credere, & quem adorare oportet omnes homines. Dicit Præſes: Ita habet. Sanctus dicit Euſtratius: Quid ergò, multi tui dii conſiſtunt ne intra hæc intemerata bona & immortalia, & pares inter ſe vires habent? Qui ſunt in vna diſtincti eſſentia, & tanquàm in vnum verticem, conueniunt in virtutem diuinitatis, dicantur non dii maiores & minores, ſed Deus vnus: qui in virtute incomparabili eſt vnicus, & nomen habet diuinitatis: & nè à vobis exiſtimetur alius quidem cælum habitare, alius verò mare, alius autem terram. An non tibi ſic videtur.

Preſes reſpōdere ei non poteſt

Cùm non poſſet autem Præſes ad hæc reſpondere, diù ſiluit. vix tandèm verò reſpondit, dicens: Mittens hos ſyllogiſmos, & multùm valere iubens rationum tuarum probabilitatem, hoc doce, de quo fueras interrogatus: Quomodò vos Deum colitis Crucifixum? Sanctus dixit: Incipiam, quomodò tuus poeta Heſiodus: In principio erat Erebus & Chaos, hoc eſt, caligo & profunditas aquarum. Deus ergò cùm tùc hunc mundum in hunc ornatum diſtinxiſſet, & non ex ſubiecta, aut quæ prius exiſtebat, materia, ſed omnia ex eo, quod non erat, ad eſſentiam produxiſſet, fecit hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam. Malus ergò angelus, qui ipſe quoquè obtinebat principatum in ordine Angelorum, cùm ſua ſponte rebellaſſet aduersùs eum qui ipſum fecerat, & elatus fuiſſet ſuperbia, à ſuo ordine fuit expulſus, & à Deo aſſidendi poteſtate: & meritò à Deo accepit ſententiam, quæ eius puniret audaciam: & tunc propter eam eius inobedientiam, proiecit eum Deus à ſuperna poteſtate, & Angelica eum priuauit gloria: hominem autem poſuit in paradiſo, dans ei mandatum quod exercebat ad obedientiam. vt veſceretur quidem omnibus bonis, quæ erant in paradiſo: vnam verò non tangeret arborem: hoc ei inſtituto certamine, vt ſi ei inſidiante malo, non amplius Angelo, ſed dęmone, qui defecerat, & omnia contra eum machinante, poſſet primus homo non tranſilire ei datum à Deo præceptum, & dedecore afficere aduerſarium, qui ei inuidebat ꝑpter inſignem honorem: ſi hoc, inquam, factum eſſet, homo eſſet immortalis, degens incorruptione. Sin minus, non fineretur amplius eſſe in paradiſo: ſed ex eo exterminatus, viueret & moreretur. Malus ergò dæmon, qui inuidia ferebatur in hominem, in eum variis vſus eſt præſtigiis, & cùm ope ſerpentis decepiſſet vxorem primi hominis, per eam ipſum quoquè induxit, vt præceptum tranſiliret: ut ipſe ideò expulſus ex paradiſo à Deo omnipotente, deduceretur ad labores ſudorum & interitum. Obtinuit itaque malignus victoriam, qui gloriabatur, quòd propter eam ſententiam hominem accepiſſet redactum in ſuam poteſtatem: & cùm decætero multiplicatum eſſet genus hominum, is tanquàm tyrannus omnem animam redegit in ſeruitutem.

Gene. 1.

Gene. 2.

Gene. 3.

Gene. 7.

Cùm itaque ii in multam lapſi eſſent impietatem, inundatione Deus mundum perdidit. Cōſeruauit autem Noe quendam virum iuſtum, qui præclarè decertauit aduersùs malignum hunc dęmonem, & nō fuit ab eo omninò ſuperatus, in arca lignea cum uxore & liberis. Cùm rursùs verò reſtituiſſet omnem terrā in priſtinum ſtatum, tanquàm ciuem quendam victorem eum in terra poſuit. Procedēte autem tempore, cùm rursùs multiplicarentur homines, omnis profecit impietas, & omnes vincebantur à peccatis, & morti ſubiiciebantur, & vincti tenebantur apud inferos, ad interitum examinati à maligno dæmone. Miſertus autē Deus, qui nos formauit, & non amplius uolens quod à ſe factum erat opus deſpicere, primùm quidē Græcis hanc conceſſit ſapientiam, vt immortis animæ oculis agnoſcerent Deum omnipotentem, & ſuperarent dęmonē aduerſarium. Hi ergò, etſi vſi ſunt paululùm reſipiſcere, & rectum iter pietatis attēdere, cùm tamē tanquàm in vmbra verbis ſolùm appræhendiſſent viſionem, rursùs cadebant in errorem Maiorū, ipſi quoquè ſuperati à falſa religione, & interiorem prolapſi impietatem, & via inuia aberrantes. Et nec ſic quidem paſſa eſt inſignis & ab omnibus celebranda Dei poteſtas nos iacère in delictis. vndè etiam dedit legem, & miſit Prophetas, & multifariam multiſque modis generi Hębreorum viam oſtendit ſalutarem. Omnes autem retrocedentes, recidebāt in Maiorum ſuorum infirmitatē: & morti ſubiiciebātur omnes propter peccatum. Aequum itaque cenſuit ęquale nobiſcum certamen ſuſcipere Dominus noſter, Deus verbum, & nobis oſtēdere victoriam aduersùs aduerſarium, par nobis in omnibus factus præter peccatum: & cùm ſe ipſum humilem reddidiſſet, & nobis ſeruis formam ſimilem ſuſcepiſſet, natus eſt ex Virgine, non mutatus diuinitate: ſed ouis ferens pellem propter lupi progreſſum. Si enim per ſupernam diuinam ſuam potentiam percuſſiſſet hūc aduerſarium, (poterat enim, ut qui poteſt omnia, quæ a me non poſſunt fieri) dediſſet ei iuſtitiam occaſionem defenſionis, dicendo. Hominem vici, & a Deo ſum victus. Se enim tunc ſic facilè potuiſſet defendere, vt qui ſciret, Deum quidem poſſe omnia efficere: & nec, ſi corpus quidem induiſſet, non eſſe eiuſmodi, quod non poſſet facere.

Gene. 8.

Philoſophi cognoſcūt Deū, ſed relabunt in errores maiorum.

Accipiamus autem, o Iudex, aliquam ſimilitudinē, quæ conueniat huic meę narrationi. Si tu ipſe, qui es dominus huius ciuitatis, cùm vidiſſes lupum, aut vrſum, aut aliquam aliam beſtiam inuadentem tuam ciuitatem, dixeris ſeruò tuo: Occide illam. Ille autem parens tuo iuſſui, & ſine arte accedēs, fuiſſet a fera deiectus & conſumptus, ſuſtineres nè iterum alteri ſeruo tale certamen imperare, aut illum damnare, quòd victus periiſſet? Nequaquàm. Sed nè videaris eis imperaſſe, quæ fieri non poterant, eos qui tecum ſunt, opē tibi laturi, deſpicis: non vteris autem nec equo, nec aliquibus armis, cùm & habeas & poſſis omnia: ſed propter cæteros tuos ſeruos, effectus ſimilis ſeruo, cui iuſſeras, & qui victus fuerat, ſicut ille, nudus & omni alio auxilio defectus, ad hanc beſtiam accedis, & ea percuſſa, tunc famuli quidem, qui fuit conſumptus, damnabis imbecillitatem coram omnibus, docebis verò cæteros, vt ſimili animo accedant & experientia, quotiès tale quid occurrerit: & tunc minaberis, ſi nō ſimiliter eis oſtenſa aſſiduè vſi fuerint victoria, & ſe & ſua cuſtodierint. Sin minus, eos futuros inexcuſabiles, & eſſe ad magnum ducendos ſupplicium, eos autem, qui ſe fortiter geſſerint, & imitati fuerint virtutem eis a domino oſtenſam, & honorem & libertatem eſſe conſecuturos, ut bonorum cuſtodes, & præclaros Imperatores.

Sic ergò Dominus quoquè noſter Deus ſeruator omniū, cùm ſui ſerui in certamine ſuſcepto aduersus dæmonem, qui nūc a nobis colitur, ab ipſo victi eſſēt & contriti, ipſe ineffabili quodā conſilio ſeipſum exinaniuit, deſcendens ad ſanctam & uenerandam Virginem, & ſerui formam accipiens, & in omnibus effectus iiſdem, quibus nos obnoxii, affectionib⁹ præter peccatum. & progreſſus in hoc uitæ theatrum voluntaria ſua & longè ſapiētiſſima & ſalutari humilitate

Cur Deus factus homo.

litate latuit ſceleratum, ipſum dæmonē, qui à vobis, vt dictum eſt, colitur: & eum, vt cōſueuerat, tanquàm nudum ac ſolum hominem inuadentem, vicit, & eius totam profligauit potentiam per ſuam precioſam & nobis ſalutarem paſsionem, quam in Cruce ſubiit, docens nos, qui fuimus eius victoriæ ſpectatores, eodem exemplo contra eum pugnare, & eius potētiam deijcere ac proſternere. Ipſe ergò noſtras accepit affectiones, & ſuam nobis dedit impatibilitatem, cùm tam iis, qui propè erant, quàm iis, qui erant apud inferos, largitus eſſet reſurrectionem: & docuiſſet nos in filiorū adoptionem aſſcitos, in eo manum habere inuictam, & coronari, ſi decertauerimus. Corpore ergò vincimur, & vincimus ſpiritu. Cadimus in interitum: & is caſus, nēpe mortis, eò nobis deducitur, vt efficiamur incorrupti, & ab interitu alieni. Auerſamur veſtram ebrietatem, qui ritu brutorum vitam agitis, & angelicam quærimus æternitatem. Non terram proni ſpectamus, ſicut pecora: nec cùm ſimus belluinis moribus, nominamur homines: ſed erecti cælum intuemur: & cùm ſimus in corpore, vitam, quæ illic eſt, angelicam amplectimur. Scim⁹ animi noſtri & corporis eſſe perpetuum & implacabile bellum, ſapientique & moderata vtentes ratiocinatione, auerſamur coniunctionē cum hoc mortali corpore, eiuſque titillationes & ſuaues libidinis motiones fortiter recuſamus: cogitatione in altum exilire, & membra mortificare, ſemper exercemur per tolerantiam, & à rebus propriis abſtinentiam. Vtimur verò pura & perſpicua Domini noſtri memoria, & ſcaturit nobis ſermo minimè perturbatus. In nos citra vllum impedimentum rationales operantur virtutes. Hæc & his plura nobis largitus eſt Deus, cùm hominem induiſſet. Vos autem, vt eſt probabile, corpori eſtis pediti: & cùm corpori deditis ſitis, eos deos appellatis, qui fecerūt probroſa opera ignominię: & eorū poſita colitis ſimulacra: & alienati eſtis à coniunctione virtutum cæleſtium, & in dies angimini, non ſolùm propter res aduerſas, ſed etiam propter inſolentes, & quæ in ſomnis agitantur huius vitæ felicitates. Vos non ſolùm corpore, ſed etiam anima moriminì ad eum, qui nunquàm deſinit, interitum. Nos autem à Domino noſtro Ieſu Chriſto didicimus, viuētem ſpiritum corpus quoquè, quod omnibus communi ſoluitur interitu, rurſus animare, & ad immortalitatem ei eſſentiā præbere. Hęc ergò breuiter ſum perſecutus, vt & tuo Platoni pàrens, & à me diſcēs ea, quę vera ſunt, renuncies parricidæ deo tuo & amabili cygno, qui multùm flet propter mortē ſuorū filiorum.

Cur paſſus in Cruce.

Vide quid agāt boni Chriſtiani.

Dixit Præſes Agricolaus: Nō potuimus nos diuinorum & magnorum regum virtutes diſcernere: ſed ſolùm iis cedere, quæ iuſſerunt Imperatores. Quamobrēm ceſſante omni ſuperuacanea oratione & dilatione, veni, & diis ſacrifica: alioqui periclitaberis multa ſupplicia, quę nunquàm audiuiſti. Sāctus dixit Euſtratius: Cur nos ergò feciſti tantum laboris capere, & nō hoc diù antè cœpiſti? Tunc iubet lectum afferri ferreum, & multum ignem ſubſterni, vt ipſe arderet, & candens euaderet: & ſanctum Oreſtem primùm ei iubet imponi, & dicit ſancto Euſtratio: Aequum eſt, vt cùm, quæ te manent ſupplicia, priùs in aliis fueris cōtemplatus, tunc ſubeas tormentum, vt conſtantiorem oſtendas fortitudinem. Sanctus verò Oreſtes cùm ad lectum adduceretur, timuit: & ſanctū intuens Euſtratium, dixit: Ora pro me. laborabat enim mihi cogitatio. Sanctus autem reſpondit Euſtratius: Noli animum deſpondere, frater Oreſta. Solus enim adſpectus affert timorem & cruciatum: nullus verò eius tibi aderit ſenſus, ſi audacter & fidenti animo acceſſeris. Ipſe enim Dominus adeſt nobis adiutor, & nos defendit. Memento generoſitatis ſancti Auxentii, & reliquorū ſanctorū: neque iis videaris deterior: hæc enim mox deficiunt: manet autem nos theſaurus, qui non poteſt auferri. Hæc cùm ſanctus audiuiſſet Oreſtes, audenti & forti animo inſiluit, & ſtetit ſupra ignitum grabatum, cùm ſe ſignaſſet: & ſtatim accumbens, toto corpore ſe expandit ſupra ignem: & magna voce clamans, dixit: Domine Ieſu Chriſte, in manus tuas commendo ſpiritum meum. & Domino ſanctam ſuam tradidit animā. Acclamauit autem S. Euſtratius, Amen: & ſtatim iuſſit Agricolaus ſanctum Euſtratium abduci in cuſtodiam. Qui cùm conſuetas preces Deo emiſiſſet, & famulū, qui erat cum eo, vocaſſet, dicit ei: Agè fili, faciam teſtamētum. Spero enim fore, vt ego quoquè cràs ſiſtar ante Dominum meum Chriſtum.

S. Oreſtes imponitur candenti craticula.

Timet, ſed à S. Euſtratio confirmatur.

Chriſto reddit animam.

Charta autem ei allata, fecit teſtamentum, in eo ſignificans, ſe velle ſanctas ſuas reliquias efferri in oppidulum Arabracinorum, & illic deponi: nemini verò licere omninò eas tangere: ſed ſaluas eſſe deponēdas in loco, qui vocatur Analicozora, ſimul cum Auxētio & Oreſte & Mardario & Eugenio: quoniam hi ſancti ſanctum Euſtratium ſacramento adegerunt, dicētes, vt, poſtquàm eſſet conſummatus, cum ſanctis ſuis reliquiis, eorum quoquè deponerentur reliquiæ ſaluæ & integrę. Quas autem Arabracis habebat facultates, aſſignauit ad eos alendos, qui erant permāſuri in miniſterio martyrii eorum: reliquorum verò omniū mobilium, dimidium quidem diſtribuit pauperibus, aliā autem ſuis ſororibus: famulos verò ſuos, donata eis libertate, iuſsit accipere legata. Hęc cùm decreuiſſet, toto die ieiunauit: tota autem nocte perſeuerauit Deū orare, & ei pſallere.

Teſtamētū S. Euſtratij.

Epiſcopus autem ciuitatis Sebaſtenorum, eo tempore latebat propter perſecutionem: qui noctù venit ad eum, & datis cuſtodibus pecuniis, ingreſſus eſt ad ſanctum Euſtratium: audiuerat enim de magna eius ſapientia, & quòd Præſidem eum diis ſuis pudore affecerat. & cùm fuiſſet intra cuſtodiam, pronus cecidit in faciem, & ſanctum adorauit, dicens: Beatus es, fili Euſtrati, quòd Dominus Deus tātam tibi dederit virtutem. Memento autem mei quoquè, te rogo. Reſpondit verò ſanctus Euſtratius: Nè ſic facias, pater ſpiritalis: ſed ad eam, quæ eſt tibi data, dignitatem adſpiciens, expecta hoc à nobis implendum tibi deditum. Cùm ij ergò ſediſſent, dixit Euſtrati⁹ Epiſcopo: Quoniam Deo volente, cràs hora tertia ſum ſiſtendus ante Dominum meum Chriſtum, (ità enim mihi fuit apertè reuelatum) ideò accipe chartam mei teſtamenti, & lege. Cum ergò legiſſet Epiſcopus chartam eius teſtamenti, rogauit illum cum iis, qui cum ipſo erāt, Clericis, vt teſtamento ſubſcriberent: & eum adegit iureiurādo, vt ille ipſe ſurreptas eorum ferret reliquias, & deponeret in eorum regione, in loco qui continetur in teſtamento, & reliqua omnia impleret: dicens, pro eo labore eſſe ei reddendam mercedem à Domino noſtro Ieſu Chriſto in futura vita. Cùm pollicitus autem eſſet, Epiſcopus ſe ſingula eorum eſſe facturū, rogauit eum, vt ab ipſo ſanctam acciperet cōmunionem. Sic enim dicebat ſanctus: Ex quo tempore fui cōpræhenſus, non communicaui. Allato ergò eo, quod oportebat, miniſterio, & impleto ſacrificio, accedens ſanctus Euſtratius, cęleſtem accepit margaritam: & repentè tanquàm fulgur illuxit in carcere, & vox venit, dicens: Euſtrati, rectè decertaſti. veni deincèps in cælos, & accipe tuam coronam. Hac voce audita, proni in faciem humi ceciderunt. Tota illa nocte manſit Epiſcopus apud ſanctum Euſtratium, eū audiens, & voluptatem capiens ex ſermone martyris.

S. Blaſius Epiſcopus venit noctu ad eū.

S. Euſtratius ab Epiſcopo accipit Euchariſtiā.

Cùm manè autem factum eſſet, receſsit, iubēs eum valere, & promittens ſe nihil præteriturum eorum, quæ in ſuo teſtamento ſtatuerat. Agricolaus verò cùm

manè

manè è lecto ſurrexiſſet, ſedit in tribunali, & iuſsit ſanctum Euſtratium adduci. Cùm is autem adſtitiſſet, eũ vocauit Præſes, & dixit ei in arcano: Teſtis mihi eſt, ò Euſtrati, quæ omnia intuetur iuſtitia, me de te valdè angi animo, quòd in animum non inducas, vt pareas edicto Imperatorum. Sed publicè ſaltẽ ſimula, & ſpecie deos adora: apud te autem crede, & adora Deum tuum: is autem tibi ignoſcet propter impoſitã neceſſitatem. Nec, cum ſis vir tanta doctrina & ſapientia, malè pereas tanquàm vnus maleficus. Si hoc enim eſſet remotum à periculo, ne id quidem à te requirerẽ: multos enim puniui tuæ religionis, & nullius ſum miſertus, neque ab vllo ſum flexus. Tui verò magnam curam gero, & propter te tota nocte magno ſum dolore cruciatus. Sãctus dixit Euſtratius: De hac re nè cruccieris, neque propter me venias in periculũ: ſed quod Imperatorum tuorũ continetur edictis, accuratè exequere. Ego enim neque ſimulatè, neque vllo alio modo diis tuis ſacrificabo: ſed ſemper Deo meo confitebor in omnibus, & in medio multorum laudabo ipſum. Tua verò tormenta me recreant ac iuuant: & huius rei, ſi velis, fac periculum. Præſes autem cùm diù manu vultum texiſſet, eſt lachrymatus, adeò vt vniuerſa quæ circũſiſtebat turba, cùm cognouiſſet præſidem miſereri ſancti, vocem emiſerit lamentabilem: eratq; magnus luctus in ciuitate. Dixit verò ſanctus Euſtratius: Deus altiſsimus irritas faciet machinas patris tui Satanæ. Ille enim hanc quoquè in me excogitat tentationẽ, vt mihi propoſitũ impediat brauium. fac quod velis: ego enim ſum ſeruus Domini Chriſti, & aduerſor edicto Imperatorum, & auerſor eorum abominationes: quoniam ſunt execrandi & ipſi, & qui eos colunt. Cùm ergò vidiſſet Præſes tam alacre & promptum eius animi ſtudium, vix tandèm in ſanctum Euſtratium pronunciauit hanc ſententiam: Euſtratium, qui non paruit iuſſui Imperatorum, & diis noluit ſacrificare, iubeo, igne combuſta ferrea eius anima, finẽ accipere. Hęc cùm dixiſſet, curſu receſsit in Prętoriũ.

O fallaciã diaboli.

Vide inſidias Satanæ, vt euertat inuictum martyrẽ.

Cùm autem ſanctus abduceretur Euſtratius, iis qui audiebant ſtantibus, ſic orauit: Magnificans magnificabo te, Domine, quoniam reſpexiſti humilitatẽ meã, & non concluſiſti me in manibus inimicorum meorum, & ex neceſsitatibus eripuiſti animam meam. Et nũc, Domine, tegat me manus tua, & veniat ſupra me miſericordia tua: Quoniam cõturbata eſt anima mea, & triſtis eſt dum egreditur hoc corpore. Nè fortè mala inimici poteſtas ei occurrat, & eam impediat in tenebris, propter peccata, quæ à me in vita facta ſunt in ignorantia. Sis mihi propitius, Domine, & nè videat anima mea tenebricoſum vultum malorum dæmonum: ſed eam accipiant Angeli læti & lucidi: & da gloriã nomini tuo ſancto, & tua virtute deduc me ad diuinum tribunal, dum iudicor. Nè me comprehendat manus principis mundi huius ad hoc, vt me peccatorem attrahat in profundum inferorum. Sed adſis, & ſis mihi ſeruator, adiutor & defenſor. hæc enim corporis tormenta ſunt gaudia tuis ſeruis. Miſerere, Domine, animæ meæ, quæ fuit inquinata huius vitæ affectionibus, & eam puram ſuſcipe: quoniam es benedictus in ſecula, Amen.

Precatio S. Euſtratij.

Pſal. 30.

En vt vir ſanctus metuat ſibi.

Nota hæc verba.

Hæc cùm ipſe eſſet precatus, iam accenſa fornace & valdè ardente, facto Crucis Chriſti ſigno, in eam eſt ingreſſus ſanctus Euſtratius, pſallens & dicens: Domine Ieſu Chriſte, in manus tuas commendo ſpiritum meum: & ſic cum pace tradidit ſuum ſpiritum, cùm ne eius quidem pilum ignis tetigiſſet. Conſummatus autẽ fuit ſanctus Euſtratius tertiodecimo Decembris. Sanctiſsimus verò Epiſcopus Blaſius, cùm ſancti accepiſſet reliquias, eaſque cum ſancti Oreſtis reliquijs compoſuiſſet, ea impleuit, quæ ipſi mandata fuerant in teſtamento ſancti Euſtratij: glorificans patrem, & filium, & ſanctum ſpiritum: Cui gloria & potẽtia nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorũ, Amen.

Pſallens intrat in fornacẽ.

HISTORIA S. LVCIAE VIRGInis & Martyris, vt habetur in perantiquis MS. Codicibus, quibus antiquiſſima Martyrologia conſentiunt.

CVM per vniuerſam prouinciam Siciliæ beatiſsimæ Agathæ fama creuiſſet, & Syracuſanus populus per millia propè quinquaginta ad vrbem Catanenſium ſitienter pergeret ad ſepulcrũ ſanctæ Agathæ virginis venerãdũ: contigit Luciam virginem venerabilem, nobiliſsimã Syracuſanorum, ſimul pergere, feſtiuitatis gratia inuitante, cum matre Eutychia, quę annis quatuor fluxum ſanguinis patiebatur, & nullo medicorum poterat remedio liberari. Igitur dũ proceſsionis myſteria agebantur, hęc Euãgelij lectio fuit recitata, qua legitur fimbria veſtimenti mulier à ſanguinis fluxu liberata. Et dum hæc lectio recitatur, dixit S. Lucia matri ſuæ: Si credis, mater, his, quæ leguntur, crede Agatheo paſſam pro Chriſti nomine hoc meruiſſe, vt ſemper in præſentia habeat eum, pro cuius nomine paſſa eſt. Continge ergò ſepulcrum eius credens, & liberaberis.

Decemb. 13.

Obſerua antiquiſſimum morem viſendi Sanctorũ ſepulcra.

Mar. 5.

Matt. 9.

Igitur cùm peractis omnibus populus abſceſsiſſet, proſtrauerunt ſe ante ſepulcrum ſanctæ virginis mater & filia, & cœperunt eum lachrymis flagitare ſuffragium. Interea dum orationis prolixitas tenditur, ſomno Lucia virgo arripitur, & videt in ſomnò beatam Agathen in medio Angelorum gemmis ornatam ſtantem, & dicẽtem: Soror mea Lucia, virgo Deo deuota, quid à me petis, quod ipſa poteris præſtare continuò? Nam & matri tuæ fides tua ſubuenit, & eccè ſaluata eſt: & ſicut per me Catanenſiũ ciuitas ſublimatur à Chriſto, ita per te Syracuſana ciuitas decorabitur: quia iucundum Chriſto in tua virginitate habitaculum præparaſti. His auditis, expergefacta ſurrexit tremens, & ait matri ſuæ: Mater mea, mater mea, eccè ſana facta es. Per ipſam te deprecor, quæ te ſaluauit ſuis orationibus, nè tu mihi aliquandò ſponſum nomines, & nè tu velis de corporis mei poſteritate fructum mortalitatis inquirere: ſed omnia, quę mihi datura eras eunti ad corruptionis meæ authorem hominem moriturum, da mihi eunti ad integritatis meę auctorem Dominum Ieſum Chriſtum.

Viſio S. Luciæ.

Cui mater eius Eutychia ait: Omnia quæ ſunt patris tui defuncti ante nouem annos, incontaminata cuſtodiens, ampliaui potiùs, quàm minui, in patrimonio. Mea verò omnia quæ ſunt, vel eſſe poſſunt, ipſa meliùs noſti. Tege oculos meos, & quodcunque tibi placuerit, de iſtis facultatibus facito. Lucia dixit: Audi, mater, conſilium meum: Non ſatis Deo charus eſt, qui illic hoc dat, quod ſecum ferre non poteſt, & quo ipſe perfrui non poteſt. Sed ſi tu vis gratum eſſe Deo, hoc illi da, quo poteris tu vti. Moriens enim nullo poteris vti: & quod das, ideò das, quia tecum ferre non præuales. Viuens ergò, & ſalutem tui corporis habẽs, da Chriſto, quod poſsides: & quicquid te mihi daturã ſpoponderas, vel etiam cogitabas, Chriſto incipe tradere. Igitur cùm quotidiè de his ſermocinaretur virgo cum matre, fiebat rerum diſtractio, & quotidiè neceſsitatibus pauperum impendebantur.

Intereà cum diſtrahuntur prædia, & gemmæ venduntur, ad ſponſi notitiam peruenit: iſq; ſolicitus cœpit

S. Lucia facultates ſuas diſtribuit egenis.

pit

pit inquirere à nutrice ſanctæ Luciæ, quid hoc eſſet, quòd diſtractionem repentiuam prædiorum & gemmarum audiſſet. Cui hæc nutrix cauta confinxit: Sponſa tua inuênit poſſeſsionē in venalibus, quæ millenos & ampliùs ſolidos præſtet. Hanc ea in tuo nomine cupiens comparare, videtur aliquanta diſtrahere. Credidit ſtultus carnale mercimonium, & animū ab indagatione reuocans, etiam ipſe cœpit author eſſe vēdendi. At vbi vniuerſa penè diſtracta didicit pauperibus, viduis, orphanis, peregrinantibus & Deo ſeruientibus erogata, proponit litem in iudicio Paſchaſij cōſularis, dicens ſponſam ſuam Chriſtianiſsimam cōtra leges viuere Auguſtorum. Quā Paſchaſius corripiens, cœpit ad ſacrificia dæmonum inuitare. Cui beata Lucia ait: Sacrificium viuum & immaculatum apud Deū & patrem hoc eſt, viſitare viduas & orphanos in tribulatione eorum. Ego per iſtos tres annos nihil aliud agēs, ſacrificaui Deo viuo. Iā quia nihil ſupereſt, quod ſacrificem, meipſam offero in ſacrificium Deo hoſtiā viuentē. Quod ipſi placet, de hoſtia ſua faciat. Paſchaſius dixit: Iſta verba cuicunque tibi ſimili narrare potes Chriſtiano: mihi autē, qui principum decreta cuſtodio, iſta fruſtra proſequeris. Lucia dixit: Tu principum leges attendis, ego Dei leges attendo. Tu principes times, ego Deum timeo. Tu illos offendere non vis, ego Deum offendere caueo. Tu illis placere deſideras: ego, vt Chriſto ſoli placeam, concupiſco. Tu verò fac, quod tibi vtile videtur: & ego hoc ago, quod mihi vtile eſſe cognoſco.

A ſponſo ſuo accuſatur.

Iacob. 1.

Sapientiſſime reſpōdet iudici.

Paſchaſius dixit: Patrimoniū tuum cum corruptorib' tuis extirpaſti & dilapidaſti, & idcircò quaſi meretria loqueris. Lucia dixit: Patrimonium meum tuto loco conſtitui: corruptores autē nec mentis, nec corporis mei aliquādò ſuſcepi. Paſchaſius dixit: Qui ſunt corruptores mentis & corporis? Lucia dixit: Corruptores mētis vos eſtis, de quibus dicit Apoſtolus: Corrumpūt mores bonos colloquia mala. Suadetis enim animas hominum meretricari, vt dimittant virū ſuū, id eſt, creatorem ſuum: & ſequantur diabolum in idolis vanis, & inanibus ſimulacris. Corruptores verò corporis ſunt ij, qui temporalem delectationem præponunt delectationibus ſempiternis: & labentem lætitiam perpetuis gaudiis anteponūt. Paſchaſius dixit: Ceſſabunt verba, cùm fuerit peruentum ad verbera. Lucia dixit: Verba Dei ceſſare nō poterunt. Paſchaſius dixit: Tu ergò Deus es? Lucia dixit: Ancilla Dei ſum, & ideò dixi verba Dei, quia ipſe dixit: Nō vos loquimini in cōſpectu iudicum, ſed ſpirituſſanctus ipſe loquitur in vobis. Paſchaſius dixit: In te ergò eſt ſpirituſſanctus, & ipſe loquitur in te? Lucia dixit: Apoſtolus dicit, quòd caſtè viuentes, templum Dei ſunt, & ſpiritus Dei habitat in eis. Paſchaſius dixit: Ego te faciā ad lupanar duci, vt cùm fueris ſcortata, fugiat à te ſpirituſſanctus. Lucia dixit: Nunquàm inquinatur corpus, niſi de conſenſu mentis. Nam etſi in manu mea thura ponas, & per manum meā iacias ſacrificiis, Deus hæc attendit & irridet. De ſenſibus enim & voluntatibus iudicat. Nam ſic patitur violatorem * caſtitatis, ſicut ſerpentem, ſicut latronem, ſicut barbarum. Nam ſi inuitam me violari feceris, caſtitas mihi duplicabitur ad coronam. Paſchaſius dixit: Ibi te faciam ſub turpitudine expirare, niſi modò cæremoniis conſenſeris Auguſtrorum. Lucia dixit: Iam dixi tibi: tu voluntatem meam nunquàm poteris ad conſenſum prouocare peccati. Cæterùm quicquid feceris corpori, quod in poteſtate tua videris habere, hoc ad ancillam Chriſti pertinere non poterit.

1. Cor. 15.

Mat. 10.

1. Cor. 3.

Peccatū nō eſt, niſi ſit voluntarium.

** caſtitas*

Tunc cōſularis iuſsit venire lenones, & tradidit eā illis, dicens: Inuitate populum ad caſtitatem eius, & facite eam tandiù illudi, donèc mortua nuncietur. At vbi eā cœperunt velle trahere ad lupanar, tantò pondere fixit eam ſpirituſſanctus, vt penitùs moueri non poſſet. Accedentes autem ſimul multi ex officio, impellentes & trahentes, deficiebāt ſudore, & virgo Domini immobilis conſiſtebat. Tunc miſerunt funes in manus eius & pedes, & cœperunt omnes pariter trahere, & illa quaſi mōs immobilis permanebat. Itaque anguſtari cœpit Paſchaſius, & mœrore deficere: & vocauit magos, & aruſpices, & templorum omnium ſacerdotes: qui quidē omnes exercebant ſuperſtitiones ſuas contra eam, vt moueretur: ſed ità permanebat fixa corpore, vt penitùs eius veſtigia non mouerentur. Tunc Paſchaſius lotio eā perfundi iuſſit, credēs quòd maleficiis ſtaret immobilis. Itèm adducta ſunt multa paria boum, vt ab ipſis traheretur, & omninò moueri nō poterat. Dicit ergò ei Paſchaſius: Quæ ſunt iſta maleficia tua? Lucia dixit: Iſta maleficia non ſunt mea, ſed beneficia Dei. Paſchaſi' dixit: Quę ratio eſt, quòd puella fragilis, à mille tracta hominibus, non moueris? Lucia dixit: Si alia decem millia adduxeris, audient mihi ſpiritumſanctum dicentem: Cadent à latere tuo mille, & decem millia a dextris tuis.

Nulla ratione poteſt virgo ſancta loco moueri.

Impius iudex id adſcribit arti magicæ.

Pſal. 90.

Torquebatur itaquè animo Paſchaſius, & inter cogitationes & viſcerū cruciamenta clamabat. Cui beata virgo ait: Quid cruciaris? quid per diuerſa mentis tuę tormenta torqueris? Templum Dei me eſſe ſi probaſti, iam crede: ſi nō probaſti, diſce magis. Paſchaſius verò eò magis anhelabat, quòd de ſeipſo riſum ſibi exhiberi cernebat. Tunc ignem circa ipſam copioſum fecit accendi, ità vt picem, & reſinam, & feruens oleū ſuper eam iactarent. At illa in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti ſtetit immobilis, dicēs ei: Ego rogaui Dominum meum Ieſum Chriſtum, vt ignis iſte non dominetur in me, vt tibi inſultent confidentes in Chriſto. Et ideò petiui inducias martyrij mei, vt credentibus timorem tollerem paſsionis, & nō credentibus vocem inſultationis auferrem.

Nihil læditur martyr ab igne.

Tunc anguſtari Paſchaſium nō ferentes amici eius, gladiū in eius viſcera mergi fecerunt. Igitur percuſſa, quandiù voluit, orauit: quādiù voluit, allocuta eſt turbam circunſtantem, dicēs: Annuncio vobis pacem Eccleſiæ Dei redditam, Diocletiano de regno ſuo deiecto, & Maximiano hodiè mortuo. Et ſicut habet Catanenſium ciuitas interuētricem pro ſe ſororem meam Agathen: ità me ſciatis huic ciuitati datam à Domino, ſi voluntatem eius facientes, ſuſceperitis fidem. Hæc loquēte famula Dei Lucia, vt diximus, viſceribus gladio patefactis, ante oculos eius ferro vinctus ducebatur Paſchaſius. Cucurrerant enim relationes Siculorum, quòd fuiſſet prædatus prouinciam. Indè perductus ad vrbem Romā, & ab omni Senatu Romano auditus, accepit ſententiam capitalem. Dei autem martyr Lucia virgo ſacratiſsima, de loco, in quo percuſſa eſt, penitùs mota non eſt: neque exijt ſpiritus eius, donèc venientibus ſacerdotibus, & myſteria ei dantibus, atque omnibus dicentibus, Amen, illa emitteret ſpiritum. In eodem autem loco fabricata eſt in ſuo nomine baſilica, in qua orationes eius florent nunc & ſemper, & quouſquè mundus iſte ſteterit, Amen.

Gladio cōfoſſa, non moritur ſtatim.

Sacra Euchariſtia percepta, reddit ſpiritum.

VITA S. AVTBERTI CAMERACENſIS Epiſcopi, Authore, vt equidem ſentio, Fulberto. Is enim, teſte Chronico Cameracenſi, doctor clariſſimus, iuſſu Gerardi Epiſcopi ſcripſit eius vitam, tametsi MS. Codex eius nomen nō habet.

PROLOGVS AVTHORIS.

MVLTOS ſecularium gloriæ temporalis ſpes vana ſæpè deluſit, quos immoderatus laudis appetitus ad ſubeūdos labores & toleranda pericula accendit arbitrantes ſe viuere poſt mortem, ſi ſui nominis memoriam in poſteros vſq; dilatarent, dum per triumphales corruptibilis pompæ titulos ſabula eos inanis recitaret. Qua rerum ſpecie quidam Philoſophorum inaniter excitati, popularis auræ gratiam captantes, dum ſe infirmos tolerandis laboribus ſentirent, non ſimili labore, ſed conſorti errore, ad ſcribenda geſta ſecularium virorum ſe ſtudio accinxere: qui dum vitam aliam neſciebāt, hoc ſibi ad quendam quaſi fructum beatitudinis proficere æſtimabant, ſi ſcribendi occaſione, ingenia ſuæ ſolertiæ in memoriā poſteris reliquiſſent. Sed lectorem meū ſuper his obſecro, quid alter alteri, quid ſibi vterque præſtitit talibus ſtudiis? Quid enim Dardanus ductor, aut Rutulus ferox ſuo Maroni, aut iſte contulit illis, cùm corpora vermibus, animas dedere ſæuis ignibus? Digna planè, ſed flenda, errorum ſuorum remuneratio. Nihil ad veram beatitudinem hæc eorum intentio adſpirabat, quos conſtat ſuorum fructum laborū quęſiſſe in rebus, quibus nulla ſibi oriretur cauſa ſalutis, nec profuturi eſſent ad memoriam poſteritatis. Sed quia ſcriptum eſt, In memoria æterna erunt iuſti: licèt eis noſtra fragilis memoria non ſufficiat ad propriam gloriam, quorum nomina iam in libro vitæ ſunt ſcripta: tamen dignum valdè eſt & ſummè vtile, eorum ad laudem Domini imitāda geſta recolere, quorum vita ſanctitatis profutura eſt ad ædificationem legentibus, & ad æmulationem virtutū audientibus. Igitur non fretus ſolertis ope ingenij, ſed ſpiritusſancti gratia fidēs me poſſe iuuari, pauca quidem è multis ſcribere propoſui, quæ per beatū Autbertum ſuperna gratia ad laudem ſui, & oſtenſionem fidelis ſui confeſſoris dignata eſt operari: quæ etiam probatiſsimorum virorum relatione didici, aut ſparſim in ſacris chartulis ſcripta reperi: vt habeat ſanctū eius collegium ad laudem conditoris, quo ſe die ſolenni in diuinis cultibus exerceat: & ad æmulationem ſancti operis, quo proficiat. Qua in re lectorem meū obſecro, vt ſi fortaſsè incultus ſermo peritas aures perculerit, diſcat imperitiæ veniam dare, cùm ſciat in humanis partibus nihil perfectum eſſe: nec tātum periclitetur apud eum audacia ſcribentis, quantum valeat dignitas imperātis. Id verò lector à nobis curioſus requirere non debet, vt beati viri geſta continenti ordine ſcribantur, videlicet quibus oriundus natalibus, quibus initijs ſancta infantia, quibus adoleſcētia miraculis claruit, dum intelligat miraculorum eius ſummam & maximam partem, à noſtra notitia latère: quod certè dubium eſt, verùm id ſcriptorum ignauiæ debeat imputari, an iuſto Dei iudicio aſcribi, qui ſtellas claudit quaſi ſub ſignaculo, dum videlicet exigentibus peccatis malorum, vita abſconditur bonorum.

Hic non damnantur ſtudia literarū, ſed curioſitas, & ſtudium inanis gloriæ.

Pſal. 111.

Iuſſu eiuſmm Epiſcopi ſcripſit Author hanc hiſtoriā.

Iob 9.

HISTORIA.

IGITVR humanę perditionis ſortem miſeratus Deus & Dominus noſter Ieſus Chriſtus, peractis paternæ diſpoſitionis ſacramentis, ad cælum rediturus, nouamq; victricis carnis gloriā paternis vultibus præſentaturus, nouos naſcētis Eccleſiæ cultores, quibus gregis nouelli cura mandaretur elegit: qui lumine fidei irradiati, ſpiritusſancti munere ditati, mundum ignorantiæ tenebris caligantem, veritatis lumine illuſtrarent, & virulenta antiqui ſeductoris ſemina de agro Eccleſiæ conſtanter reſecarent. Huius Dominicæ inſtitutionis executores primi diſcipuli, deindè ſucceſſores eorum, ſancti videlicet doctores, extiterunt, quos in fine ſeneſcentis mundi ad excolendas mentes fidelium, prouidentia diuina præordinauit. Qui ſpiritualium talenta donorum à ſummo patrefamiliàs accipientes, & prædicandi negocio ad vſuram animarum expendentes, tanto impēſiùs amplificare ſtuduerunt, quanto certiores erant de remuneratione largitoris, & Euangelica ſententia cōterriti de damnatione torpentis ſerui. De quorum numero ſanctus vir Domini Autbertus, & ſacerdos Chriſti probatiſsimus, refulſit temporibus Dagoberti regis Francorum inclyti. Qui ab ipſis ſacræ pueritiæ annis ſuperna gratia adſpiratus, annoſos viros ſanctis præibat moribus. Literalibus deniquè ſtudiis traditus, & Eccleſiaſticis ſanctionibus decenter informatus, per gradus ſingulos proficiens ſuccedentibus virtutum incremētis, prouectus eſt ad culmen ſacerdotalis honoris. Exigente itaque ſorte mortalis naturæ, contigit Allebertum Cameracēſis ſedis Epiſcopum, depoſito carnis onere, de hoc mundo tranſiſſe. Diuina igitur operatione cuncta ſalubriter diſponente, Autbertus vir conſpicuus & ſucceſſor emeritus, proficiens de virtute in virtutē, eiuſdem ſedis pōtificalem ſortitus eſt dignitatem. Porrò humanæ ſalutis author præſcius, antiquum hoſtē tanto ardentiùs gregem Dominicum inſecuturum, quāto viciniùs inſtante fine ſeculi ſciret nihil ſupereſſe, quod ad tentādum artibus ſuis vlteriùs patuiſſet, aduersùs tyrānidis eius impetum, validum defenſionis nobis parauit obſtaculum, dans nobis Autbertum, videlicet gregis ſui paſtorem vigilantiſsimum, & cuſtodem animarum fidiſsimum.

Decemb. 13.

Doctores Eccleſiæ cur dati.

Mat. 25.

S. Autbertus fit Epiſcopus Cameracenſis.

Conſtitutus autem in ſede pontificali, qualis quantusq; in ea vixerit, non eſt noſtrę poſsibilitatis euoluere. altiùs enim eminet, quàm vllo ſermone includi valeat. Animalis enim homo percipere non poteſt, quantus hic fuerit in oculis ſummi creatoris: cui nihil erat commune cum amatoribus mundi, præter quod curę paſtoralis neceſsitudine videbatur arctari: quā ſi inoffensè declinare potuiſſet, vera fides eſt, quia eremum potiùs, quàm monaſterium, delegiſſet. Frequentabatur igitur à populis, ex vicinis & procùl remotis vrbibus catervatim ad eum confluentibus: qui eximiæ conuerſationis fama excitati, videre eum anxiè ſitiebant. Iam verò niſi ſexus alternos impediat, cùm perſonæ dignitas fauear, videas reginam Auſtri requirere ſapientiam Salomonis, regem videlicet feſtinantē ad conſulta pontificis. Nam Dagobertus, qui tunc temporis inter Francigenas regni monarchiam regebat, celeberrimæ opinionis nunciis ſemèl excitatus, depoſito faſtu regalis excellentiæ, crebrò ad eum veniebat, & licèt terreni regni imperio ſublimatus, cupiebat tamē de cæleſti acquiſitione à viro Dei ædificari. Qui cùm eum de temporalis regni ſolicitudine, de futuri ſeculi beatitudine, de iudicii metu, de ſpe æternitatis familiari

3. Reg. 10.

Dagobertus rex ſæpè eum inuiſit.

Marci 6. *4. Reg. 19*

miliari colloquio præmoneret, ille eũ libenter audiebat, & audito eo multa faciebat: non vt inceſtus Herodes videbatur audiſſe Iohannem arguentem, ſed vt Ezechias fidelis Eſaiam conſolantem. Verùm æſtimari non poteſt, quãto regis animus reſultabat gaudio, quòd tanti viri hoſpitio recipi, benedictione foueri, collocutione meruiſſet ædificari. Igitur nè ingratus tantis beneficiis videretur, æſtuabat animo, quonam modo vberiùs ſancti viri gratiã ſibi conciliaret. Tandèm à quodam familiari eius audiuit, hoc nullo alio pacto faciliùs ſe poſſe promereri, quam ſi res Eccleſiæ beatæ Mariæ, cui ipſe pater venerabilis, Deo authore, deſeruiebat, de ſuo iure augẽdas curaret. Nihil enim in rebus trãſitoriis epiſcopo placere, præter quod expenderetur in vſus Eccleſiæ. Tunc rex, vt erat hilaris dator, fratribus qui in oratorio beatæ Mariæ famulabantur, vnum regalis munificentiæ fiſcum donauit ad ſubſidia temporalia fratrum, cui Oueng antiquitas nomen impoſuerat.

S. Autberti cõſtans humilitas.

Sed nos dum regis manſuetudinem extollẽdo prędicamus, in viro Dei quanta fuerit humilitatis cõſtantia, non tam æſtimare quilibet poteſt, quàm admirari: qui inter tanta regiæ ſedulitatis obſequia, nullo vanitatis tentamine ſupplantari potuit. Quod vitium in multis nimiùm experti ſumus, quos ad vnius homunculi ſalutationem, aut ſimulatricem adulationem videas facilè iactantiæ ſpiritu inflari. Qui ſi aliqua ſigna vel falſa hominũ æſtimatione egiſſe dicerentur, proculdubiò ſe prophetas æſtimarent, cùm dona non accepiſſent. Sed nullo impulſu iactantiæ ab arce humilitatis vir iuſtus deijci poterat, cui etiam ipſa pontificalis honoris ſublimitas, quæ pleriſque pompæ fomẽta miniſtrare ſolet, plùs adiectionis materiã præſtabat. Quin etiam cùm aliquandò ea occaſione cuiuſdã miraculi clamor populi excitaretur, ille altiori conſilio vulgi admirationẽ compeſcere nitebatur, opus illud dicens, non ſuæ fuiſſe fidei, ſed diuinæ virtutis: piè ſecum reputãs, meliorem eſſe infirmitatis conſciẽtiam virtutum vanitate, vt cum Apoſtolo videatur dicere:

2. Cor. 12. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Chriſti.

Vndè niſi hodierna patris noſtri ſolennitas in laudibus regis ſuperni nos attentiùs adſtringi commoneret, eos nimirùm, quos aduersùm ſanctum virum requirentes ſigna ſcandalizari audiuimus, oportuerat Euangelicæ ſeueritatis verbere contundi, quæ dicit:

Mat. 12. Generatio mala & adultera ſignum quærit: vt phariſaici liuoris vitio ad purum excocto, fidei Euangelicę

Iohã. 14. verba penſarent: quæ ipſe author ſignorum dixit, Qui in me credit, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet: vt videlicet ceſſantibus exterioribus miraculis, quibus olim carnales oculi, & infirmi auditores indigebant, iam tandèm diſcerent vitam, & non ſigna, penſare, quæ longè meliùs proficit ad æmulationem virtutum, quàm oſtenſio corporalium miraculorum. Viſibilibus enim miraculis audientiũ corda olim ad inuiſibilium fidem pertrahebant, dum per hoc quod mirum foris agebatur, hoc quod intùs operabatur, ſentiretur. Nunc autem vita, & nõ ſigna quærenda ſunt: quia operante Deo, numeroſitas fidelium excreuit. Sed nè fortè quilibet hoc beatum Autbertũ indigere arbitretur, vt ad excuſandam ſignorum inopiã, nos de vita potiùs, quàm de miraculis, loquamur: certè præter illa, quæ, vt iactãtiam vitaret, occultauit, neque in hominũ notitiam paſſus eſt peruenire: multa quidẽ ſunt, quæ hominibus innotuère: neque enim celari potuerunt: ex quibus æſtimari poteſt, quãta illa fuerint, quæ teſte nullo ſolus exercuit. Verumenimuerò cùm ſcriptura dicat, Gloria patris, eſt filius ſapiẽs: ea fidelibus auditoribus ſufficere poterãt de viro Dei ad inſigne virtutis, quæ per imitatores ſuos egiſſe videtur: quia hoc ab ipſo ſibi acceperunt, quòd ſignis & miraculis enituerunt, quòd mundi gloriam calcãtes, & carnis illecebras declinantes, ſpretis rerum poſſeſſionibus, ſoli conditori toto corde adhæſerunt.

Mat. 12. *Ionæ 2.*

Sed quia ſignum de cælo quærentes à Domino, ſignum Ionæ audierunt, qui tamen ſignum Ionę à mortuis reſurgentis non crediderunt, per reuocatum hominem quaſi de ventre ceti infernalis, penſanda ſunt merita beati pontificis. Erat nanque in Eccleſia beatæ Mariæ, quæ intra muros Cameracæ ſedis eſt conſtructa, puer quidam nobilis proſapiæ, in villa ortus, quæ ab incolis Vallis nomẽ accepit, vocabulo Landelinus, quem parentes fonte baptiſmatis innouandum, & ob ſuarum ſalutem animarum, diſciplinis ſacris imbuendum beato Autberto tradiderunt. Qui, licèt adhuc teneræ ætatis infirmitate detentus, prætẽdebat moribus quædam ſigna futuræ ſanctitatis. Quamobrèm antiquus humani generis inimicus, qui ab initio bonis actibus reſiſtere contendit, Inuidię facibus accenſus, cõtra hunc in tentatione ſe erexit: quatenùs & beato viro laboris ſui fructũ adimeret, & puerum mortis vulnere sauciaret. Futurum enim metuebat, nè per conuerſationis eius exempla multi olim excitarentur ad normam iuſti operis exequẽdam. Sed vndè hoſtis impurus aduersùm beatũ Autbertum ſuæ malitiæ auſum excitauit, indè ei victoriæ occaſionem inuitus miniſtrauit. Nam quia ſub diſtrictæ prouidi magiſtri cẽſura puer adhuc modicꝰ agebatur, ex quo nulla ſibi inſolentiæ patebat occaſio, fruſtratam ſibi malignus ſpiritus erubeſcebat victoriam. Vt autem in virilis animi robur adoleſcens euaſit, quæ ætas liberior ad quæque audendum ſemper videtur, cõtinuò hoſtis improbus ſe totis viribus ad rebellionis artes reparauit: cœpit ſubdola tẽtatione iuuenis animum pulſare, cogitationeſque varias & illicitas ingerere: nunc quidẽ immittens ei memoriam terreni patrimonii, generis nobilitatem, familiæ numeroſam dignitatem, rerum gloriam, & reliqua vitæ laſciuioris blandimenta. Verùm quidam cognati contubernales illius, qui eum puriore gratia dilectionis amare videbantur, dum ſe iuueni conſulere putabant, pernicioſiùs eum malæ perſuaſionis ictibus impugnabant. Qui & ipſi eodem ſpiritu agitati, referebant egregiam iuuentutis formam, indignum eſſe eccleſiaſticis cultibus occupari: debere potiùs virtutem veterum imitari parentum, qui militiæ ſecularis artibus magnam rerum gloriã acquiſierunt. Illam autem monaſterii regulam duram, intolerabilem, planam ad ſuſcipiendum, arduam ad exequendũ, nemini expetẽdam, niſi quem animus formidoloſus, aut ætas debilior, ad nullum decus fortitudinis apta, viuere inglorium cogit & ignotum. Verùm ſicut ſolet fieri, vt omnis ſermo malus facilè mentem audientis inficiat, cùm aſſidua colloquia & diuturnus vſus peſtem animis infundere ſoleant, etiamſi morũ tranquillitas ſit: tamen ſicut ſtagnum mite, ventis exagitantibus, in æſtum aſſurgit: ità bona natura improbis monitoribus fluctuat. Patet certè fallaciæ ætas iuuenilis, & facilè decipitur, cùm fraudulentorum inſidiis circumuenitur. Vix etiam reſiſtit dolis ætas ſenilis: nã & ſenum prudentia plerunquè verſutis circumuenta inſidijs irretitur. Ergò ſi maturior vſus ſæpè labefactus, neque ſibi proſpicere poteſt: quid mirum, ſi ætas immaturior ſibi adeſſe non potuit, quæ tantis perurgebatur inſidiis? Prouida itaq; Dei diſpẽſatione permiſſum eſt, ad tempus præualere improbi ſeductoris malitiam, non tamen ad *fructum * ſocialis ruinę: ſed vt manifeſtarentur opera Dei & merita beati Autberti in illo. Sicq; factum eſt, vt hoſtis impurus non ſe ab incepto antè compeſceret, quàm incautum iuuenem

ſensim

Landelinus nobilis puer S. Autberto à parentibus commendatur.

Eum malignus dæmon multis oppugnat modis.

Vide ſibilos ſerpentis ex ore ſtultorũ.

Locus mẽdoſus: for effectũ finalis.*

ſenſim ad ſententiam ſuam inflecteret.

Landelinus, relicto monaſterio, fit raptor.

Qui maleſuadę dilectionis blandimentis mollior factus, concito ceu equus infrenis, rectore contẽpto, monaſterium deſeruit, & ſecularis militiæ armis intẽtus, poſtmodùm ſe collegit totum ad ſtudia rapinę: & quos huiuſmodi negociis voluntarios audiuit, his tota familiaritate ſe non inferiorẽ dedit, tanto pronior ad ſcelera, quanto ei de impunitate ſecuritas, & potẽtis generis adſpirabat authoritas. Timens verò, nè de ſe ſolicitis parentibus requiri debuiſſet, nève indicio nominis inueniri potuiſſet, mutato nomine, quo appellari conſuerat, Mauroſum ſe appellari iubet. Sanè non incongruum talibus ſtudiis agnomen, qui candido eccleſiaſticæ munditiæ habitu exſpoliatus, furtiuã Mauritanæ infidelitatis mentem latrocinandi ſtudio induerat, & perditionis ſe latebris occultauerat. Qua rerum fama excitatus vir Dei, altiùs quàm dici poſſit, ruina fratris ingemuit: ſed & de pręſumptione aduerſarii pro indignationis motu infremuit. Quid tamen ageret? itaque vnum, quod illi ſemper familiare erat ſubſidium, adiit orationis remedium, multiſque pro errantis iuuenis ſalute precibus Dominum rogat, quatenùs reſpectu gratuitæ pietatis animam captiuã de laqueo inimici erueret, nè hoſtis immundus Dominici gregis damno inſultaret. Non autem inanis eſſe potuit ſancti viri petitio, quia oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum. Porrò humanæ ſalutis amator competentem famuli ſui cauſam præuidit, qua & piæ petitionis compleret effectum, & ſanctæ matri Eccleſiæ erroneum reſtitueret filium.

Multum pro eo orat S. Autbertus.

Pſal 33.

Contigit quidem, vt cuiuſdam diuitis domum diripere cum ſuis complicibus ſolito more pararet. Cumque iam incumbentibus tenebris nox tetra inhorreſceret, qua illi nefarium opus perficere feſtinabant, pia Dei diſpoſitione contigit, vnum ex ſupradictis furunculis morte deprę̨henſum ſpiritum exhalaſſe, cuius animam corporeo carcere reſolutam, peccatis exigentibus, diabolus ſecum ad infernalia clauſtra traxerat. Ad cuius exequias dum inani religionis ſtudio ſocii excubarent, & Mauroſus defuncti dolore vehementer afflictus, ſe ex laſsitudine & triſtitia paululùm daret quieti, diuina voluntate, & ſuffragantibus meritis beati Autberti, datum eſt adoleſcenti videre, quantis pœnis illa miſerrima anima in inferno cruciabatur, quantis vltricis flammæ incendiis vrebatur, ac ſi erranti iuueni ex diuina voluntate hoc daretur ad exemplum formidinis, vt videlicet ex hac conſideratione colligeret, quanta ei reatus ſui pœna inſtaret, quem ex conſortio criminis ſimilis culpa accuſaret.

Inane ſtudium dicit, quòd nihil eſſet profuturum animæ damnatæ.

Conſternatus verò tanto terrore viſionis iuuenis, animo æſtuabat, quemadmodùm tam diſtrictæ animaduerſionis iudicium ſubterfugere valeret: ſed ex conſideratione criminis oriebatur quaſi diffidentia recuperationis. Tum verò in terram corruens, lachrymabilis querimoniæ ſe vocibus incuſabat. Cui aſsiſtẽs Angelus Domini: Quidnam eſt, inquit, miſerande iuuenis? quid innocuas auras infructuoſis fletibus fatigas? Quid illum importunis precibus inclamas, quem offendere non timuiſti? Hæccine eſt ſtola, quam ab ipſo fonte regenerationis indueras? Hæccine profeſſionis fides, quam, abrenunciato Satana cum ſuis operibus, te ſeruaturum promiſeras? Quid vultus ſupernos refugis, quos habiturus eras concines, ſi Autbertum audiſſes? Eccè quomodò filius Dei factus eſt mancipiũ diaboli. Nunquid Mauroſus ſignatus, Mauroſus vnctus, Mauroſus renatus? Lãdelinum in libro nobiſcum vitæ Autbertus obtinuerat adſcribi: Mauroſum diabolus ſecum inſerit chirographo perditionis. Scias verò, quia non leuiter apud diſtrictum iudicem actum eſt, quòd ad iniuriam ſuam inſolentias tuas tam ę̨quanimiter hucuſque portauit, quòd fugitiuus eius aut manus hominum impunè effugerit, aut mortis laqueũ declinare potuerit. Diù enim eſt, quòd tanti pœnam incendii cruciãdus ſubiturus eras, niſi interceſsio beati Autberti aduocati tui, iram vltricem iudicis mitigaſſet. Tibi paratus ignis cruciatorius accẽditur, ſed Autberti lachrymis flammæ eius extinguuntur. Vel nunc expertus intellige, quid potiùs eligas: cum tormento duci in barathrum gehennæ, vel cum Autberto frui cæleſti manſione. Sed ſera iſta deliberatio fuiſſet, niſi Autbertus præueniſſet. Relinque igitur execranda cõſortia latronum, & Chriſti militiam aſſumens, ducem tuum imitare Autbertum. Audi beatiſſimum præſulẽ, & recognoſce tuum ſpiritualem patrem, tuum protectorem, tuum ab æterno interitu redemptorem. Suſcipe verò ab eo monita cæleſtis doctrinę: quibus emendatior factus, merearis ſtolam, quam perdideras, recipere ipſo interceſſore. His dictis, Angelus continuò diſparuit. Nos verò quale quantumque æſtimare poſſumus, quòd Autbertus, teſtibus Angelis, virtutũ gratia nitet, & apud homines debitæ venerationis officio caret. Porrò ſunt plena iucunditatis, quòd adhuc in terra homo poſitus, inter angelicos ciues meritis fulget: ſed non ſine dolore & formidine recolitur, quòd ſupernis cœtibus coniunctus, inter homines negligẽtiùs digno cultu venerationis celebratur.

Precibus S. Autberti euaſit gehennæ flammas Landelinus.

Iam verò Landelinus angelicis affatibus paulifpèr recreatus, ſed timẽs ſibi ſubuenire tardiùs, relicto nefandæ ſocietatis collegio, quãtocyùs ciuitatem petiit, &, ſi ibi vir ſanctus eſſet, à cuſtodibus diligenter requiſiuit. Qui de præſentia beati viri certior fact⁹, nihilq; diſſimulandum arbitratus, pœnitẽtia ductus, pedibus ſancti prouolutus, culpam fatetur, errori veniam poſcit. Tum verò videres ex longinqua regione prodigũ filium redeuntem, & patrem in oſcula ruẽtem. Itaque vir ſanctus paterna pietate præſtrictus, iuuenem excepit, veniam promittens, ſi mala præterita melioris vitæ conuerſione purgaret. Nihil igitur diſſidendũ putaret: ſe pro illo rationem redditurum: quicquid fuerat offenſionis, innocentiæ vice computandum, ſi tamen ſcelerata cõſortia penitùs vitanda ę̨ſtimaſſet. Paratũ ſe iuuenis ad omne ſatisfactionis genus fatetur, vtpotè quem recentis adhuc viſionis horror terruerat. At pius pater votis eius congaudens, ſuſcepit eũ pœnitentem, quem diù fleuerat à ſe recedentem; ſinumque ei diuinæ aperiens miſericordiæ, reddidit eum ſanctæ matri Eccleſię. Qui intantùm ſub diſciplina venerabilis patris vigiliis ſe & ieiuniis, pręteritorum agens pœnitentiam, conſtriuait, vt inferni eum vidiſſe & pertimuiſſe tormenta, etiam ſi lingua taceret, conuerſatio loqueretur. Itaque ſub ſeculari habitu in monaſterio aliquantulùm conuerſantem, vir ſanctus ad purũ hortatur relinquere ſeculi negocia, vt liberius meditaretur cæleſtia. Paratumque videns ad omnia, abſcidit eius comam capitis, à quo depulerat maculas cordis. Adeptùm deniquè hanc dignitatis gratiam, dum animaduerteret in eo ſanctitatis vigere virtutem, per ſingulos gradus promouit ad Diaconatus officium: ad quod ſic apparuit aptus, vt liquidò clareſceret omnibus, ꝙ Dei gratia ad id electus eſſet. Paucis verò interpoſitis diebus, cùm magis ac magis ſemetipſum erigeret in DEI famulatum, beatus pontifex agens gratias DEO, ad presbyteratus culmen eum euexit.

Landelinus reſipiſcẽs, redit ad S. Autbertum.

Lucæ 15.

Ponit comam capitis ſui.

Ordinatur Diaconus.

Itèm ſacerdos.

Sublimatus autem in huius apicem honoris, enarrari non poteſt, quanto virtutum culmine excreuit. Iam verò magiſtri moribus informatus, & exercitatæ conuerſationis vſu roboratus, cõuenticula vrbana faſtidiens, ſe ad remotiora loca cõtulit in locis deſertis ſecus fluenta Sambrę. Quo in loco ſolitudinis cùm ſi-

gnis

gnis & miraculis, & piæ conuerſationis ſtudiis pollere videretur, multi illic ab eo ad ſeruitium ſummi côditoris ſunt congregati. Ad euacuandam igitur prioris vitæ maculam, in locis, quæ ſibi ad refugium & receptaculum latronum parauerat, monaſteria conſtruait, ſtatuens miniſtros in executione Eccleſiaſticæ inſtitutionis: & quos antè ſocios habuerat criminum, poſtmodùm fecit cooperatores diuinorum myſteriorum. Quæ, ſi quis vitæ eius ſeriem, tenorémque conuerſationis diligentiùs inſpexerit, facilè inueniet: præſertim cùm monaſteriales habitationes, quas ipſe côſtruxit, præſentibus potiùs appareant, quàm noſtro ſermone explicentur. Nam vt de reliquis ſileam, quæ fortaſsè non beneuolis auditoribus faſtidio ſint, apud Laubias conſtruxit monaſterium in honore beati Petri Apoſtoli: quod cernentibus quidem ad indicium egregii laboris ſufficere poteſt, quod etiam regiis ditauit muneribus, ac villarum familiæque repleuit copia: cui quicquid priorum regum munificêtia paſsim per Francorum acquiſiuit regna, delegauit, nè fratrum côgregatio ibidem ſeruiens, egeret his, quæ monachis feruntur eſſe congrua. Quo in loco regendæ Eccleſiæ beatum Vrſmarum præfecit, virum moribus ornatû, ſignis & miraculis coruſcum: cuius dotem meritorû vitæ ipſius libellus editus inſinuat. In præſentis autem exempli negocio, quis non ſimilem Iohanni arbitraretur Autbertum, dum ille ex latrone tutum Eccleſiæ prouiſorem, iſte ex æquè latrone, & ex impio raptore, verum fecit Domini ſacerdotem? Sed nobis iſta interim replicantibus penſanda occurrit immenſa pietas conditoris, qui poſt lapſum peccatores ad innocentiam venire donauit. Iam ea illius ſententia maxillam Leuiathan armilla diuinitatis ſuæ perforatam &, credimus, & gaudemus, dum viro huic ſemel in fauces eius lapſo, & euadendi aditum aperuit, & nè vlteriùs relaberetur, cuſtodiuit.

Cōdit monaſteria.

Habetur eius vita Tomo 3. Iunij 15.

Lobienſe monaſterium conſtruuntur.

Vide Tomum 2.

Athenis verò vrbe Græcorum nobiliſsima, adoleſcens quidam inclytis ortus natalibus, ſtudiiſque literarum exercitatus, ſed & fidei moribus adornatus, ex inſpiratione ſuperni amoris patriam parenteſque deſerere, curſumque longæ peregrinationis meditabatur aſſumere: quatenùs impenſis têporalis exilij mercaretur æternæ portionem hæreditatis. Igitur Romã veniens, oratoria Apoſtolorum orationis gratia luſtrando, aliquantulum temporis expleuit. Qui nocte quadam laſſeſcentibus ex itinere artubus in ſomnum reſolutus, diuinæ iuſsionis voce monetur occiduos Galliarum fines expetere, pagumque Hagnon penetrans, congruum ſuæ habitationis locum quærere, vbi oratorio conſtructo, vocationis ſuæ tempus expectaret. Sciens ergò diuinam prouidêtiam ſibi ſemper affuturam, laborioſi curſus non paueret iniuriam, donèc ad locum perueniret: vbi inueniret, qui ſibi peregrinationis portum indulgeret, & rerum adiumenta præſtaret. Qua voce diuina beatum portendi Autbertum, ſequêtia indicant. Sed iuſsionem Domini explere deſiderans vir Dei Giſlenus, (ſic enim erat nomen illi) regionibus diuerſis, inſulis & vrbibus peragratis, proſpero curſu tandèm peruenit ad locum, qui tunc temporis ab incolis Vrſdungus dicebatur, ex conſuetudine videlicet vrſæ parturientis: nunc vero Cella vocatur. Qui locus diſtat triginta ferè millibus ab vrbe Cameracenſi: in qua ipſe ex diuino oraculo ſanctû pontificem ſuper gregem Chriſti cura peruigili audierat inſudare. At ille noxiis auulſis arboribus, baſilicã in honore Apoſtolorum cœpit ædificare, & ſtudiis bonorum ſe operum exercitare. Diſſeminante verò diabolo zelum inuidię per corda malorum, auditum eſt, aliquos, vt eſt mos adulantium, ſancto Epiſcopo ſuaſiſſe, nè fineret illum pſeudoctorem in finibus ſuis ad

Huius vitã quære lector Tomo 5. 9. Octob.

iniuriam ſui honoris manere, vt qui ad ſeducendas mentes ſimplicium, vrbana ſapientium conuenticula vitans, in has ſolitudines deueniſſet. Sed vir Domini aduertens ſuggeſtionem inuidia potiùs, quàm ratione, compoſitam: Non eſt, inquit, noſtrum hominem indiſcuſſum iudicare, neque omni ſpiritui credere, donèc probetur, ſi ex Deo ſit.

1. Iohã. 4.

Mittitur itaque nuncius, qui hominem ad conſpectum pontificis accerſire debeat, hoc interim propoſito, nè vir Dei ex conuentu quouis iniuriæ motu contriſtaretur. Euocatus autem beatus Giſlenus, cœpit Deo gratias agere, quòd ſe per ſuum pontificem ſuperna gratia viſitaſſet. Perueniens itaque ad vrbem, ſancto præſentatur Epiſcopo: quem ille, vt flagrabat charitatis dulcedine, ſic affatus: Dic, inquit, nobis frater chariſsime, cuias es, cuiuſve dignitatis? Cui ille reſpondens: Græcus, inquit, natione, Chriſtianus verò dignitate. Athenis verò ortus, Chriſti baptiſmate renatus, ità Romam adiens, per Dei præceptum, hanc perueni in patriam, ſuper flumen Hagnam, in loco, qui dicitur Vrſdungus, operor manibus, ædificare geſtiens Deo oratorium. Deſiderabam equidem tuam expetere ſanctitatem, petiturus licentiam agêdi, quæ ſunt cœpta, ſed præuênit gratia tua, quæ nos acceſſiuit. Intuitus autem almus Epiſcopus viri ſermones, nihilque reprehenſionis deprehendens, dilexit eum: ſicque per aliquot dies gratia hoſpitalitatis retêtum, & corporalis alimoniæ ſubſidio, & ſacro ſpiritualis vitę colloquio ſatiauit. Dehinc benedictionis ſuę munere donatum, acceptaque regrediendi licentia, eum venerabilis pater hortatur perficere ſtudioſè, quę cœperat, ſeque peractis, quę congruerent, oratorium ſuę authoritatis benedictione conſecraturum promiſit. Qua Epiſcopi promiſsione lętus, operi ardentiùs inſtabat, animaduertens iam ex rerum euentu ſe illum inueniſſe, quem ad miniſterium ſocialis laboris diuinitùs audierat ſibi promiſſum. Expletis verò pro modulo ſuo, quę monaſticis vſibus congruebant, vir Dei venerandum talibus verbis interpellat Epiſcopû: Têpus adeſt, pater, quo ſeruo ſuo dominus pontifex promiſſę benedictionis munus exoluere debeat. Gaudens igitur venerabilis pater bonis viri ſtudiis, accerſito ſecum beato ac venerabili Dei cultore Amando, cum magna circunfuſę plebis exultatione, monaſterium dictum ad laudem Domini, & honorẽ Apoſtolorum Petri & Pauli, conſecrauit.

S. Giſlenus à S. Autberto accerſitur.

Oratoriũ S. Giſleni conſecrat S. Autbertus.

Sed & illud prætereundum non ęſtimo, quòd cùm ſuperni ſpiritus in rebus humana ſolicitudine adminiſtrandis, paucis, & illis purioris vitæ munditia præditis, non niſi per viſiones, aut obſcura myſticę viſionis ænigmata ſe videri permittant: beatum Autbertũ angelos corporalibus oculis ſępè vidiſſe, multi audierũt. Quod mirum prudentibus videri nô debet, cùm internus mentis intuitus, corporei adſpectus lumen ad ſpiritualia cernenda accêderat, quem ab infirmis rebus virtus continentię clauſerat. Rerum quidê neceſſitas exigebat, vt venerabilis pater canonicos ſuos, qui Atrebati in beatæ Mariæ monaſterio famulabantur, viſitaturus adire deberet: qui locus olim & ambitu murorum, & frequentia ciuium celeberrimus fuerat, ſed gentium infeſtatione a priſco ſtatu deformatus, crebris ruinis hucuſquè conſiſtit. Vbi cùm de rebus eccleſię ſatis ad tempus tractaſſet, quadam nocte, vt illi ſemper erat moris, fratribus adhuc quieſcêtibus, ſurgens, nocturnę orationis tempus, vſque in lucis crepuſculum continuauit. Necdùm verò curſum orationis expleuerat, cùm ſe foràs, quaſi pro reſocillandis aliquo releuamine artubus, ſuſpenſa interim oratione, côtulit, & ſtans in mœnibus, cœpit pię meditationis motibus pulſari, quamobrèm Vedaſtus, tâ-

Crebrò videt Angelos.

torum

torum ſpatio annorum vilis ſepulcri cęſpite clauſus, debito honore careret, quem iam ſupernorum ciuiũ conſortio exoltantem, cęleſtis Hieruſalem ceu gemmam virtutum fulgore micantem adſciuiſſet. Etenim à die depoſitionis eius, vſquè ad tempus beati Autberti, ſex fuere Epiſcopi, quibus ipſe ſeptimus ad pontificij culmen ſucceſsit, cùm tot labentibus annis gēma Dei precioſa ſubterraneo adhuc ſpecu claudebatur, cuius ſepulcrũ haud longè à dextro cornu altaris beatæ Mariæ diſtabat. Cùm verò tot egregios Chriſti confeſſores illis fuiſſe tēporibus audiamus, meritis ſublimès, virtutibus illuſtres, minimus in rebus ſolicitiores: procul dubiò manifeſtum eſt, non eorum ignauia negligentiùs iacere tantum theſaurum, ſed diuino iudicio & voluntate beati Vedaſti, hoc exequendi muneris miniſterium beato Autberto reſeruatum. Cœpit igitur animo æſtuare, quonàm transferri ſanctus confeſſor debuiſſet, reputans ſecum, incongruum fore duo luminaria magna, anguſta vnius domus ſede cohiberi: videlicet, nè vbi præclara Dei genitricis memoria, primatum nominis tenebat, tāti patris gloria obſcurior videretur: cùm repentè aurora rubēte, Orientem verſùs intendēs, videt eminùs trans fluuiolum, qui Trientio vocatur, virum ſplēdidum, virgam manu tenētem, baſilicæ locum metiri: ceu quondam Ezechiel ſecus fluenta Babylonis corpore poſitus, in ſpiritu venit ad terrã Iſrael, vbi in viſionibus Dei templum Domini manu hominis vidit metiri. Quod ille cernens, reuelante ſpiritu, viſionem cognouit angelicam. Intellexit igitur vir Dei, beatũ Vedaſtum illuc, annuente Chriſto, transferendum.

Viſio eius.

Ezech. 40.

S. Audomarus Taruanenſis Epiſcopus.

Beatus igitur pontifex tali reuelatione certior factus, beatum Audomarum, qui ea tempeſtate Taruanenſis vrbis gregem cura peruigili regebat, ad tam ſolenne translationis officium inuitandum æſtimauit. Qui licèt ſenio preſſus, & amiſsione luminũ debilior factus, imbecillioris tamen corporis tantùm non formidabat laborem, quantùm beati Autberti mandato ſatisfacere gaudebat. Difficultatem igitur corporis ſuperabat charitas mentis, Chriſtoque greſſus regente, deuotus ad venerandum peruenit Epiſcopum. At ille: cùm quid animo gereret, & quid ſibi diuinitùs eſſet oſtenſum, referret, congratulabatur viſioni, & ſe fraternæ ſedulitatis ſtudio obedienter accinxit. Iam verò æſtimari non poteſt, quanta confluentis populi turba eo die ad eum locum conuenerit: clerus videlicet, & vtriuſque ſexus non ignobile vulgus. Parato igitur feretro, & omnibus, quæ neceſſaria videbantur, detecto ſepulcro, & impoſita antiphona, cum magna reuerentia ſanctum theſaurum ſuſtulerunt, paratiſq; crucibus & cereis, & omnigenis ſolennis pompæ ornatibus, cum magna plebis exultatione ſanctum corpus ad locum deſtinatum transferre cœperunt. Transeuntes autem prędictum fluuiolum, cùm iam ſuburbanos fines contingerent, & beatus Audomarus ſancti Autberti veſtigia pedetentim proſequeretur, ſtatim ſupernæ operationis in ſe agnouit virtutem: vt ei apertè daretur intelligi, quanti eſſent meriti, & is qui portabatur, & is, què portando ſequebatur. Nam depulſa longa cæcitatis nocte, ſtatim oculorum lumen recipit, in loco videlicet, vbi in memoriam beati Autberti eccleſia conſtructa, à pręſentibus adhuc cernitur in teſtimonium præſentis miraculi. Sed quia venerandus vir Audomarus paruipēdebat lumen carnalium oculorum, quia lumē certè ciuium deſiderabat ſupernorum, ilicò precibus eandem, quam vltroneus ferebat, rursùs impetrauit cæcitatem. Qua in exhibitione miraculi non latet virtus operantis, ſed ſupereſt quærere meritum optatæ virtutis. Verùm ſubtiliùs ſpeculantibus dubium eſſe non poteſt, quia præcuntibus meritis ſancti Vedaſti, fides, vt efficeretur, obtinuit beati Autberti. Stupentibus autem, qui adecant, vario euentu miraculi, beatum corpus ad locum ab angelo deſignatum honorificè tranſtulerunt. Quo in loco venerabilis Epiſcopus monaſterium cōſtruxit, & ex rebus ſui Epiſcopij in vſum famulantium pro rerum opportunitate donauit: vbi iuxta congruam rerum facultatem fratres in obſequia diuini cultus deputauit. De obitu verò, quo tempore ſancta beati Autberti anima carne ſoluta, ſupernam Hieruſalem petiit, certum quid ad noſtram notitiam non peruenit, nonnullis obſiſtentibus cauſis, quæ etiam maximam virtutum eius partem à noſtra memoria ſuſtulerunt. Fuit autem ſanctum corpus eius tumulatum in eccleſia beati Petri, quæ extra muros ciuitatis tunc erat, nunc verò intra mœnia eius eſt. In qua requieuit vſque ad tempus Dadilonis Epiſcopi, qui ei decimuſquartus in Epiſcopatu ſucceſsit. Hic, cùm Normanni Galliam depopulati eſſent, cum magna diligentia ſanctũ corpus in eccleſiam beatæ Marię tranſtulit, vbi honorificè collocatum, multo tempore quieuit.

S. Vedaſti corpus transfertur cum primis reuerenter.

S. Audomarus lumen recipit, ſed precibus obtinet, vt redeat cæcitas.

Porrò Otho Imperator, Henrici regis filius, à Fulberto Cameracenſi Epiſcopo dari ſibi petijt corpora ſanctorum præſulum Autberti & Gaugerici, Ille verò quibuſdam in conſilium adhibitis, Theodorici Cameracenſis Epiſcopi, & alterius ſacerdotis corpora ei dedit, quibuſdam adiunctis è corpore ſancti Autberti articulis: prudenter id quidem, nè ciuitas Cameracenſis ſuis patronis orbaretur. Lætus igitur Imperator, præclaras reliquias in monaſterio, quod ipſe Magdeburgi conſtruxit, reponendas curauit. Porrò autem fama Germaniam omnem occuparat, ſanctos Autbertum & Gaugericum è Gallijs in Saxoniam tranſlatos: ſed ſecùs ipſa res habet. Noſtris enim temporibus Herluinus præſul Cameracenſis diligenter perſcrutatus, beati Gaugerici corpus maxima ex parte reperit. Eius autem ſucceſſor Gerardus monaſterium, in quo ſanctus Autbertus quieſcit, ab Herluino amplificatum, in memoriam ſancti Pauli ſolenniter conſecrauit, ſacrumque beati Autberti corpus ſuis ſedibus reſtituit anno Chriſti decimoquinto ſupra milleſimum. Qui locus haud procul abeſt ab eccleſia ſanctiſsimæ matris Dei, & perpetuæ Virginis Mariæ: in eoque rectæ fide petentibus, beato Autberto intercedente, beneficia diuina præſtantur.

Hæc noſtro ſtylo contraximus.

MARTYRIVM SANCTORVM Martyrum Thyrſi, Lucij, Callinici, Philemonis, Apollonij & reliquorum: Authore Simeone Metaphraſte.

CVM Dominus noſter Ieſus Chriſtus, carnis inita ſocietate, benignè, vt dicit Paulus, in terra eſſet verſatus, (Miſit enim filium ſuum, factum ex muliere, factũ ſub lege) vt & nos ad veritatis abduceret agnitionem per prodigia, per ſigna, per Apoſtolicum ſermonem & doctrinam, per præclaros & admirabiles viros, qui poſteà fuerunt, & omnibus modis procuraret, vt reuocaremur à vitio: qui ſtatim ab initio, noſtro generi extitit inimicus, hæc videns, & noſtram non ferens correctionem, mouit aduerſus nos omnem, vt dicitur, lapidem: & cùm ex ſe nos non poſſet aggredi, prioribus rursùs vſus eſt machinis, & per alios excitauit ſeditiones, & bella commouit, & molitus

Decemb. 14.

Tit. 3.

Gal. 4.

ſitus eſt omne genus inſidias. Nã cùm artificioſè ſubiiſſet Decium, qui tunc Romanis imperabat, vehemẽter cõturbabat Chriſtianos, lacerabat, trahebat ad iudicia, eos maximis afficiens ſuppliciis, & poſtremò ipſa morte. Cauſa autem, ꝙ non, relicto vero Deo, vanas & inanes deorum abominationes vt adorarent, perſuaderi poterant. Quo tẽpore fortes pietatis athletæ, Lucius, inquam, & Thyrſus, & Callinicus, re vera Callinicus, nempe præclarus victor, mortem propter Chriſtum elegerunt, priùs multis cruciari ſuppliciis: quæ omnia ſuperarunt tolerantia: & deindè ipſa quoq; corpora, tanquàm ſanctum ſacrificium, conſecrarunt ei, quem deſiderabant. Eos tulit quidem inclyta regio Bithynorum: cùm eſſent autem clari & genere & gloria, multo magis ſtuduerunt ſibi parare ſplendorem ex pietate.

Perſecutio ſub Decio vehemens & atrox.

Cùm ergò, quæ in Chriſtianos fiebat, ꝑſecutio adhuc duraret, atq; adeò magis magiſque creſceret: & per vniuerſum orbem terræ mitterentur decreta impietatis, & permitteretur omnibus punire Chriſtianos, maximè quibus erat commiſſa aliqua præfectura reipublicæ, adſtiterunt hi, opem laturi Dei legibus, in quas exercebatur tyrannis, & pietatis veræque religionis ritibus, quibus fiebat iniuria: & per ea, quę dixerũt, & quæ paſſi ſunt, plurimum adiumenti attulerunt. Venit enim quidam ex Nicomedia per Niceam ad eam, quæ ipſos aluit, ciuitatem, quæ dicta eſt Cæſarea a quodam ex veteribus Cæſaribus, nomine Cumbricius: cui magnæ curæ erat templa ſimulacrorum, areque & ſacrificia, & ſi quid aliud erat gratum dæmonibus. Non ille autem hęc ſolus, ſed etiam contendebat, vt vniuerſus exercitus facti huius nefarii eſſet cũ eo particeps: & alios quidem terrebat minis: alios verò promiſsis & ſpe bonorum inducebat. Lucius verò, qui inter ciues erat & prudentia & doctrina inſignis, & erat etiam genere clarus, ſicut diximus, & ex illuſtri familia, ꝓpter hæc ualdè angebatur animo, diuinoque zelo eius inflammabatur animus. Hinc factum eſt, vt decæterò nõ ampliùs occultam haberet pietatem, neq; ampliùs cõtineret dicendi libertatẽ: ſed illam oſtendendi opportuniſsimum hoc tempus eſſe ratus, & in lucem proferendi zelum, quem iamdiù parturiebat, ad impietatis defenſorem continuo accedens, Cur, inquit, ó Cũbrici, tam miſerè & infeliciter in tuam armaris animam, dæmonũ inſenſilia & ſurda adorans ſimulacra, & multos aſſumens ad ſocietatem infauſtę huius ſuperſtitionis, vt vel ipſis lapidibus & lignis, videamur homines minus habere ſenſus, cùm oporteat potiùs agnoſcere Deum uerum & Seruatorem, & ambulare in luce veritatis, relicto errore tenebrarum & omni vanitate?

Lucii inſignis libertas aduerſùs Cumbricium iudicem.

Hæc cùm in principio dixiſſet Lucius Præſidi, inſipiens ille & planè amens, animo morſus, & tanquàm impium quid & ſiniſtrum, liberè prolatam odio habẽs veritatẽ, eius tergo ſtatim iuſsit infligi plagas, & nec eum priùs conueniens, nec tẽtans, an eum poſſet à ſua traducere ſententia: ſed indicta cauſa & citra vllã examinationem, vt qui crederet nullam eſſe ſpem mutationis, tradidit cruciandum. Martyr itaque plagas illas lubenter accipiens, & propter eas Dominum laudans, incitauit Præſidem ad longè maiorem & grauiorem furorem. Ipſe certè fuit ſibi cauſa maiorum plagarum. Nam hoc etiam omninó volebat propter cupiditatem maiorum remunerationum, donec et percutientes lictores deſeſsi eſſent, & deſatigatum eſſet eius corpus, quod plagis iam fuerat contritum. Ipſe verò precabatur, ut ad Deum reſolueretur, illum conuenire deſiderans. Quamobrèm annuentem quoque habuit Præſidem, vt qui deſperaret ſe eum poſſe uincere in certamine, & illius linguæ non ferret libertatem. Quoniam ergó, inquit, ó Luci, mors eſt tibi grata, agè nos quoque tibi largiamur, quod deſideras, quomodó nos ſcimus eſſe largitos multis Chriſtianis, qui fallebantur ſimiliter. & ſtatim iubet ſancto ciuitate expulſo caput amputari. Ducebatur itaque martyr à lictoribus, non mœſtus, nec timens, neque ullum doloris ueſtigium uultu præ ſe ferens: ſed totus lætus & alacris, perindè acsi abduceretur, non ut caput ei amputaretur, ſed potiús ut coronaretur: quod quidem erat in cælis conſecuturus. Procùl ergò abductus à ciuitate, ſic piè conſummatur, & vere beatum ei caput amputatur. Sed eum quidem iam deincèps habet cęlum, quæ non corrumpitur, corona coronatum.

Inbetur flagellari.

Ducitur iucundus ad mortẽ

Cùm autem Cumbricii fama peruaſiſſet in omnes partes, & laterent omnes Chriſtiani propter illius crudelitatem, diuino zelo vndiquè armatus Thyrſus, (erat autem is quoquè honeſto loco natus) & proficiſcens ex regione Bithynorum, uenit ei in conſpectum, &: Salue, inquit, ò optime Præſes. Cùm is verò ipſi quoquè parem reddidiſſet ſalutationem, Licetnè, dixit Thyrſus, dicere vobis, qui geritis magiſtratus, ea quę quis uelit, an ſolùm oportet veſtris ſe iuſsis ſubmittere, & nec vocem quidem omninò emittere? Præſes autem, ut uidetur, oblitus quemadmodùm ante eum cum Lucio egerit: Licet, inquit, neque ulli in hunc diem adempta fuit hæc libertas: maximè ſi ea poſsit dicere, quæ in commune conferant. Thyrſus autem: Quænam, inquit, dici poſſunt vtiliora iis, quæ proſunt animæ? Ego enim uidens te multis damnum afferentem in eo, quod eſt ſalutis præcipuum: & à recta quidem abducentem ſententia, miſerabiliter autem adducentem ad errorem ſimulacrorum: & planè ſciens te totam ignis gehennam in tuum caput, aut in animam potius accendere, duxi expedire cum ea, qua par eſt, fiducia ac libertate liberè tecum agere, tecumque diſſerere, & ea te ſcire, quanam de cauſa relicto cæli & terræ & hominum opifice, opera manuũ, quæ facta ſunt ab hominibus, ſtatuiſti potiùs adorare, dicens, Pater meus es, ut dicam cum diuino Ieremia: & lapidi, Tu me genuiſti: & ad Deum, qui te genuit, tergum vertens, & non faciem tuam: & omne ſtudium conferens, nullamque vim aut neceſsitatem prætermittens, ut omnibus hominibus, ſi fieri poſsit, perſuadeas, ut malæ opinionis ſint tecum participes?

S. Thyrſus ultrò ſe offert Cumbricio.

Inſignis eius dicendi libertas.

Ierem. 2.

Ad hæc Præſes: Importuna hęc & nimia dicendi libertas, oſtendit te laborare morbo eorum, qui dicuntur Chriſtiani. Verumenimuerò inanium harum interrogationum & nugarum ſolutiones mitte iis, qui ſedent in ſcholis, qui publicis ſcilicet ſunt curis vacui. Illi enim ſingula horum apertè tibi ſoluent. In præſentia autem cede iuſsis Imperatoris, & accedens, diis ſacrifica. Sin, minùs, importunorum uerborum oportunam inuenies tormentorum remunerationem. Ille verò, Cùm ſitis, inquit, Dei figmenta, ratione prędita, qua uos ille honorauit, nihil uos ſtultè facere oportet & contra rationem: ſed iudicio & diligenti examinationi omnia permittere. Si autem nis ipſe ea ſequi, quæ citra ullam rationem decreta ſunt ab Imperatoribus, cùm mihi nunc non ſit perſuaſum, ut abiurem Chriſtianiſmum, fac ipſe, quod eſt tibi conſtitutum. Cumbricius uerò: Fortè, inquit, quòd tecum benignè & leniter agamus, ideò te arrogantiorem effecimus & inſolentiorem. Sed cùm te uideã adeó intelligẽtẽ, & tã acuti & ſolertis ingenii, ſuadeo ut pareas antequàm crucieris. Nã pulchra quidẽ res eſt mutatio in melius, quandocunquè ea facta fuerit.

Sed neque ipſum id,quod oportet,intelligere,neque alteri dicenti parére: cùm multa priús paſſus ſis tormenta,deindè diſcere id,quod eſt utile,non eaiſtimo id effugere ſuſpicionem amétiæ. Vade ergò iam ad téplum,& diis redde quę iuſta ſunt Sic enim & eorum, quę præceſſerunt,veniam conſequèris,& magno Imperatori euades familiaris, & toto uitæ tempore à nobis in honore habeberis. Martyr autem: Ego, inquit, de rebus diú deliberaui, neque me omninò aggreſſus nunc es minimè præmeditatum. Nam cúm rē priús multis examinaſſem ratiocinationibus, & veſtra ſimulacra,immundaque altaria & ſacrificia ſum mè irriſiſſem, puram & ueram fidem elegi Chriſtianorum. Quamobrèm ſi quid tibi contra nos permiſſum eſt ab Imperatore, nè ſis negligens.

Egregia illius cõſtātia.

Statim ergò cùm illi iamdiù intumeſceret animus, adoleſcentes aliquot manu valentes, vehementer inſultantes,iusſit pugnis cædere martyrē. Deindè cùm eum loris è ſummis manibus & pedibus fortiter alligaſſent,vtrinquè violenter trahebant, adeò ut ei ſoluerentur compages articulorum, membratimque & particulatìm is diſcerperetur. Ille autem etiamsi hæc pateretur, non modò uultu nullum ſignum doloris præ ſe tulit,ſed viſus eſt potiús lætior, florentibusque genis ac purpureis. Qua de cauſa hnc non ſufficere ad cruciatum ille immitis arbitratus,& alioquì inuidens alacritati & flori uultus, martyrem quidem ſoluit è uinculis: cilia ueró & oculos iubet ferro confodi. Hoc autem facto,veluti diuina quadam audacia repletus Thyrſus,Præſidem maiori arguebat libertate, & iis, quæ ab illo patiebatur, vtebatur ad ea probanda,quæ ab eo dicebatur. Animum ad me attende,dicens,quem,quòd ad te quidem attinet, innumerabilibus tradidiſti mortibus: & vide ineffabilem Chriſti mei potētiam, quemadmodùm nos impleat audacia, & virtute nos accingat cælitùs:& pmittat, vt ſim particeps propriæ eius formoſitatis. Nam quo mihi corpus magìs perdis,eo maiorem mihi adiicis pulchritudinem. Quæ enim pro Domino ſuſcipiuntur ſtigmata,quouis ornamento pulchriùs adornant & animos & corpora:& ſanguis, qui pro ipſo funditur, velutì nos irrigans,efficit ut ſimus vultu læto & alacri.

Dirè pugnis cæditur.
Vide immane ſupplicium.
Alii cruciatus.
Martyr ſit ſeipſo robuſtior.

Ad hæc autem uir ille peſtifer & exitioſus, cùm nō haberet quid ageret,aut quomodò viri illius generoſi reprimeret loquendi libertatem,& illius linguæ vitaret plagas:ei verò curciaretur animus, & ira ferueret, iubet glandibus æneis eius verberatas maxillas vnà cum dentibus excuti martyri.Sed cùm hunc quoqué ſuſtineret cruciatum athleta,eadem quæ priús erat ei lætitia & alacritas, & in omni tempore benedicebat Domino, & perpetuò in ore eius canebatur eius laudatio:quæ quidem iræ fornacem accendebāt, & flamā magìs excitabant Præſidi.Quid ergò? Nè putes,inquit,o Thyrſe,fore vt hucuſquè tibi ſiſtantur,q̄ ſunt grauia & aſpera.Nam quæ præceſſerunt quidē, erant parua quædam, & quæ temerè tempus nobis ſuggesſit:quæ autem deincèps,oſtendet tibi experientia,& ſcies decætero,qualia ſunt præmia eorum,qui non obediunt. Martyr autem: Eugè, inquit, nè hæc maxima nobis bona inuìderis.Non inuidebo,inquit: ſed illa ubi pro viribus ſuppeditabo affatim & munificé.Statìm autem ſupra ignem liqueſactum eſt plumbum, & lectus fuit propoſitus, & ſuper eum pronus extenſus fuit iuſtus.Hìc verò mihi conſidera,quàm eſſet Præſes improbus & peruerſus.Interim ad eum adducit quoſdam præſtigiatores,& qui erant apti ad pſuadēdū,tentās martyris diſſoluere & eneruare cōſtātiā:qui quidē cū eo iucundè colloquebantur, & conſulebant, ut aliquid remitteret de hac nimia pertinacia,& tandèm parèret Præſidi.Sic enim,inquiunt,

Alii ſæuiſſimi cruciatꝰ.
O īuictū martyrē.
Falacia diaboli.

& imminens effugies periculum, & magnorum eris bonorum particeps. ignoſcet autem omninò Deus tuus imbecillitati naturę, & hoc omninò non ægrè feret, cúm ſit magna ex parte benignus & clemens, ut audimus.

Martyr verò:Propter hoc ipſum,inquit, ſtabo fortiter,& pro ipſo tormenta ſuſtinebo. Si enim uos,cùm auditis nunquàm terminanda,quæ uos manent, ſupplicia,nequaquàm conuertimini,neque declinatis apertum animæ periculū: cur non ego hos, qui sunt ad tēpus,magno & generoſo animo ſuſtinuerim cruciatus,qui regnum cęlorum habent remunerationē, & bona,quæ ſunt poſt finem nox exceptura,& perpetuò futura? Sed quandiù malignè veſtra ſponte vna geretis,contra tam manifeſtam contendentes veritatem? adeò ut uel hoc plumbum veſtræ malitiæ ferat teſtimonium,& multos tradat igni,qui non poteſt extingui, ut impietatem veſtram immedicabilem puniat in æternum? Atque ille quidem hæc dicebat,diuina eius cor implente gratia: Illi autem (vtilia enim ſunt,ait diuinus Iob, ueri viri verba) eum nugari putantes & loqui temerè, feruens adhuc plumbum & valdè candens, in nudum eius tergum effundunt. Plumbum verò in ſuperficie tantùm & leuiter id attigebat,nihil omninò eum offendens. Illinc autem repentè tanquàm fluentum aliquod profluens (opus eſt hoc, o Chriſte,tuæ uirtutis) interimit multos ex incredulis Atque martyr quidem è lecto ſurgit illęſus: miraculum ueró ingenti timore afficit eos , qui aderant:quinetiam ipſum Præſidem valdè obſtupefacit.

Feruēs plumbū ī eius corpus funditur.
Nihil eū lædit.
Vide miraculū.

Cæterum cum oporteret intelligere , & agnoſcere quiſnam eſſet,qui poſſet hæc facere, erat ille ſua ſpōte vere cęcus,(Vidiſtis enim ſępè,inquit Eſaias,& nō cuſtodiſtis:apertas aures ueſtras,& non audiuiſtis)& magis iratus fuit martyri,& eum vocauit præſtigiatorem & veneficum, & quæ ſunt huiuſmodi. Deindè etiam eum acerbioribus affecit ſuppliciis. Sed ille permanſit conſeruans adhuc eandem animi fortitudinē, & uox quędam ea alto eſt audita, quę athletę magìs addebat animum:& impiorum quidem perturbabat animos,dubiosque reddebat & perpleaos:pios autē fidei petra ſtabiliebat, maiusque & alacrius animi ſtudium afferebat. Non ferens itaque Pręſes dedecus,ſāctum ſtatim vinctum mittit in cuſtodiam , dicens opùs eſſe maiori deliberatione,& nouis tormentis aduersùs hūc mōſtrorū,effectorē,cuius eſt inſignis amētia & inſolentia. Ille verò tunc Domino ſupplicabat uehementiùs , & rogabat ut ei fieret coniunctior : precabaturque , ut per baptiſmum ab eo adoptaretur in filium. Nondùm enim erat myſteriis initiatus,& nondúm abſolutus in rebus Chriſtianorum. Ille uerò circa mediam noctem ad eum accedit,& baptiſmum dat ei dupliciter: nunc quidem per aquam: paulopòſt autem etiam per martyrium, quo quidem ipſe quoquè fuit baptizatus.

Eſa. 42.

Statim ergò & ianuę carceris ſua ſponte ſunt apertæ, & ſolutus fuit martyr à uinculis:& egreſſus è carcere,venit ad quendam Phileā Cæſareenſium Eccleſię Epiſcopum,qui propter terrores impiorum,& ſedem & cœtus declinans,ſeipſum celabat & occultabat. Hic ergò Epiſcopus,qui olìm de Thyrſo,& de eiꝰ libertate & animi magnitudine audiuerat , eumque admirabatur,& in honore habebat, cúm eum tunc uidit ad ſe accedere,protinùs pròcidit ad eius pedes. Ille quoq; cùm ſimiliter procidiſſet ad pedes Epiſcopi, erigit,&,Noli,inquit, o venerande pater pręripere id,quod à nobis tibi debetur,acceſſimus enim,ut benedictionem aſſequeremur , non ut benediceremus. Cúm dixiſſet autem Epiſcopus , oportere eum benedicere , ut qui præbuiſſet ſatis magnam uir-

Diuinitùs ei carcer pateſcit.

tutis

tutis probationem, & ſplendidierem effeciſſet veſtē ſpiritus per aſperarum & difficilium rerum tolerantiam: Martyr, Propter hocipſum, inquit, huc acceſſi, ut induerer veſte incorruptionis, & per aquam & ſpiritum ſanctum regenerarer. Nondùm enim ſum diuinum baptiſmum conſecutus. Nè cuncteris ergò, ſed facias quæ deſidero, & quæ pietati conueniunt. Cùm protinus ergò peracta eſſent, quę in eo fiunt, Thyrſus ſanctum ſuſcipit baptiſmum: & deindè adiiciens, Domine Ieſu Chriſte, Deus meus, dicit, qui me dignatus es per aquam conſummari & ſpiritum, dignare me, ut ego eodem, quo tu, baptizer baptiſmo, & bibā tuū calicem, & tuæ morti cōformer. Deindè etiam cùm pauca eſſet locutus cum Epiſcopo, & ſe inuicèm impertiti eſſent benedictionibus, martyr reuertitur in carcerem, pręeunte ei diuino lumine & ſequentibus Angelis, ut ii apertè uidebant, qui digni erāt uidere. Quo in loco rurſùs conſuetis inuigilabat precibus, & cum Deo loquebatur per ocium.

Baptizatur à Philea epiſcopo Caſarenſi.

Alio autem alium ſtudēte vincere in uitio, & Imperatori imprimìs impio volenti gratificari maiore improbitate, Syluanus quoquè quidam, genere quidem Perſa, dignitate autem Comes, in ſuppliciis verò de piis ſumendis crudelis & inexorabilis, petiit ab Imperatore, ut eſſet examinator eorum, quibus permiſſum eſt punire Chriſtianos. Cùm ergò liberam, & reddendæ rationi non obnoxiam in eos accepiſſet poteſtatem, venit Niceam, libamina & ſacrificia peragens dęmonibus, & eis conuiuia celebrās ſanguine Chriſtianorum. Hìc de magno Thyrſo ei ſignificatur, ꝙ & nullis uinci poſſet tormentis, miraculiſquè & prodigiis homines obſtupefaceret. Statìm autē mittit quoſdam ex ſuis, ut ſimul quidem & virum ſeruarent tutiùs, & uerbis quoquè ipſi eum adorirentur, & compellerent ad negandam religionem, & terrore Comitis animum eius priùs labefactarent. Deindè ipſe quoquè accedit: & primùm quidem magnificè ſacrificat maximo, qui eſt apud eos, Ioui: Sequenti autem die cùm ſimul cū Cūbricio ſediſſet pro tribunali, & Thyrſum ſiſti curaſſet, omnibus audientibus ea iubet legi, quæ fuerant priùs examinata. Quòd cùm factum eſſet: Nè exiſtimes, inquit, ò Thyrſe, ea quæ inſtant fore ſimilia præcedentibus: ſed quòd Imperatori futurus es coniunctior, & quo tibi maiores habebuntur honores, ſi illius decretis parueris: eo rurſùs acerbiora ſēties ſupplicia, ſi pergas hâc improbam tenere opinionem. Martyr uerò: Qui me tui, inquit, conſeſſoris ſupplicijs fecit potentiorem, Dominus meus Ieſus Chriſtus, ipſe mihi quoque nunc asſiſtet, & à veſtris manibus eripiet, qui ipſi ſoli ſeruio, & eū ſolum noui Deū: ſimulacra autem & deos gentium apertum ludibriū voco & deceptionem. Sed ſi mittens vim afferre, mauis perſuaſione, & eius quod rectum eſt, iudicio cōtendere, dic mihi iam, cui nam & quemadmodùm me vis ſacrificare? Ego autem ſi nihil potero contra dicere, parebo omninò, & non aduersùs res validas inaniter decertabo.

Syluanus Comes crudeliſſimus.

Coram eo ſiſtitur S. Thyrſus.

Excipiens itaque ſtatim Syluanus: Eamus, inquit, in templum, & tunc tibi erit manifeſtum, cui ſis ſacrificaturus. Cùm in proximum ergò templum iuiſſent, qđ erat Apollinis, hìc Comes dixit, oſtēdens imaginē: Hic eſt deus, quem colimus: eum cùm placaueris, ò Thyrſe, & obtuleris ſacrificium, validum habebis cuſtodem, & aliorum deorum parabis tibi beneuolentiam. Martyr autem, Vide, inquit, quodnam offeram ſacrificium, & quemadmodùm eū placabo. Cùm oēs verò in eum animum attendiſſent, ille manus ſimul & oculos in cælum tollens, Dei uirtutem inuocat ineffabilē: & cùm tonitru repentè erupiſſet, in terram cecidit ſtatua Apollinis, & reſoluta fuit in cinerē. Cōuerſus ergò martyr ad eos, qui circunſiſtebant, Videte, inquit, quòd qui ſunt apud vos dii, ſunt ſolùm figmenta, qui nec veri Dei poſſunt vel ſolam ſuſtinere inuocationem. Ad hæc ira inflammatus Syluanus: Ego tuas, inquit, pręſtigias omninó conteram & delebo, & oſtendam quænam percipiatur ex eis vtilitas. Continuò autem iniectus eſt martyr in ferream quādam machinam, & eum ferrei diſcerpebant pectines: & auellebantur quidem fibræ corporis: carnes verò continuæ defluebant in terram: promptum autem & alacre eius animi ſtudium non diſſoluebant, ſed eius zelum & ardorem magis irritabant.

Vide miram vim precū S. Thyrſi.

Horrēdis afficitur cruciamētis.

Quoniam autem uiſus erat deficere, & ne minimum quidem uitæ ei uidebatur eſſe reliquum, relaxatur quidem è tormentis: Cùm eum autem ſiſtendum curaſſet Comes, Vis inquit, rurſùs vti prioribus tuis incantationibus & maleficijs contra deos, vt tibi quoquè rurſùs largiamur ſecundas remunerationes? Atquì totum tuum corpus tormentis eſt conſumptū: propemodùm verò tibi quoquè deficit anima. Ipſe autem, quem colis, & quem tuum dicis adiutorem eſſe Deum, ubi eſt? Sed quandiù perſeuerabis in iis, quæ ſunt inutilia, & non uidebis utile, quod eſt tibi propoſitum ante oculos? Martyr uerò: Quid non ſentis, inquit, Chriſti, quę eſt ī me, virtutem, quæ mihi adeſt maniſeſtisſimè, & me aduersùs hos inſultus cōfirmat? Quomodò enim corpus terrenum & adeò imbecillū, poſſet talibus reſiſtere difficultatibus, ſi non ei supernè diuinum daretur auxilium? Vt qui ergò certè ſcias eſſe immutabilem mihi confesſionem, & nulla ratione meum poſſe animum conuerti, fac quod tibi uiſū fuerit, & à nullo abſtine eorum, quæ ſtatueris. Tunc cùm iusſiſſet Syluanus maximum afferri lebetem: & eum quidem aqua impleuiſſet, & vehementer bullire feciſſet, è Thyrſi autem pedibus funem alligaſſet, eū demiſit capite. Ille verò ne in tali quidem periculo conſtitutus, eguit defenſore. Sed ille quidem Chriſtū inuocabat, pro quo hæc pati elegerat: lebes autem ꝓtinùs eſt diſruptus, & aqua eſt effuſa: & illæſus conſeruatus fuit martyr. Porrò autem Iudex tam apertè uidentibus omnibꝰ pudore affectus, arrogantioribus vtiquè & ſuperbioribꝰ uerbis tegebat dedecus: In teipsū dicens, o Thyrſe, vteris præſtigiis & incantationibus: Nam quo magis contrà aliquid machinaris, mihi quidem iram magis accendis: in teipſum uerò acerbiora comparas ſupplica.

Praclara eius uox.

Eccè tirānum īmaniſſimum

Martyr diuinitùs liberatur.

Sed tunc quidem cùm eſſet aliis curis occupatus, martyrem rurſùs tradit in cuſtodiā. Poſtea autē cùm Apameā maritimā quandā ciuitatē cū illius loci Præſide eſſet profecturus, vinculis Thyrſo iniectis, iubet eum per eos, qui ipſum ſequebantur, ponè trahi. Cùm verò non procùl eſſent à ciuitate, arbitratus Syluanꝰ ptimùm quidem turpe eſſe eum circunducere: deindè ēt & vinculorū & longæ uiæ perpesſionē, pietatis conſtātiā relaxaſſe martyri, aliam rurſùs ei adhibet periclitationem: & cùm ingreſſum paululùm ſuſtinuiſſet, producit Thyrſum in ſuum conſpectum, & dixit: Vel dic te ſacrificaturum, uel à vita miſerè excedes. Cùm ei autem prioribus conſequens dediſſet reſponſum: quinetiam ſubiunxiſſet, Immò uerò ueſtræ mox erumpēt animæ, ad maiorē iram ipſi ſunt in elati, & iubent eum cum plagis trahi Apameam vſque: Illic uerò cum ſuis, aiunt, præſtigiis in mare iaciatur: in quo malus malè peribit, & nec ſepulturam quidem conſequetur poſt mortem. Nondùm peruenerant in ciuitatem, & martyris euēnit prædictio. Nam Syluanus quidem repentè fuit membris ſolutus: Cumbricius autem vehementi febre correptus, ambo miſerabiliter uitam quarto die finiere. Fertur uerò, terram non admiſiſſe eorum cor-

Prædicit tyrannis interitūm ipſorum.

Tyranni pereunt.

pora, donèc martyr precatus, eam proſilientem & ſe
vibrantem placauit, & miſeris illis reconciliauit.

Cùm iſti tam infeliciter è vita exceſsiſſent, & ſuæ in
martyrem inſolentiæ iuſtas pęnas dediſſent, in cuſto-
dia & vinculis Thyrſus ab illo die vigintitres dies fue
rat conſeruatus. Deindè venit quidam alius Præſes, nó
ſolitus eius, quem prius habebat, poteſtatis, ſed morũ
etiam ſucceſſor: qui barbara lingua nominabatur Pã-
dus. Is cùm ueniſſet Apameam, & in medio cócionis,
quæ ipſi erat congregata, conſtitiſſet, & quæ de Impe
ratore dici ſolent, dixiſſet, ſcrutans deindè quæ ſacta
fuerant ab iis, qui ipſum præceſſerunt, & acta illorũ
perlegens, incidit in ea, quæ de martyre Thyrſo decre
ta fuerant. Et cùm partim quidem ex actis, partim au
tem ex circunſtantibus omnia didiciſſet, publicum in
diem ſequentem ei theatrum cógregat: & cùm exami-
nandum Thyrſum produxiſſet in medium: Tu es, inq̃t,
Thyrſus, qui imperatorum iuſſa contumelia afficis, &
in ea te inſolenter geris, & magni dei Apollinis cótri
uiſti ſtatuam? Ille vero, Ego ſum, inquit, qui nó pareo
iniquis edictis, neque operibus manuũ hominum of-
fero ſacrificium: ſed ſoli Chriſto ſacrifico ſacrificium
laudis, & eum verum Deum nomino. Ille autem ſimili
ter nugans, atquè Iudices qui præceſſerant, & putans
ſe poſſe minis terrere eum, qui terreri nó poterat: Tu
fortaſsè, inquit, ideò ſecurè magnificè loqueris, quòd
putes te ſimile nunc quoquè habiturum eſſe iudiciũ,
& cruciatus adeò tolerabiles: & audacter ac confiden
ter loqueris. Sed hęc te nihil iuuabunt, cùm noſtrorũ
tormentorum feceris periculum. Quamobrèm vanis
relictis ſermonib⁹, accede & diis ſacrifica. Sin minùs,
cùm paſſus fueris, ſcies, & fortaſsè obliuiſceris omniũ
præcedentium. Martyr autem: Scio, inquit, vnumquẽ
que veſtrum contendere, vt præcedẽtes crudelitate &
impietate ſuperet. Sed mea eſt in Chriſto fiducia, fore
vt & veſtros inſultus facilè feram ac ſuperem, & marty
ris corona ſim redimit⁹. Et ſic q̃dẽ admirabilis athleta.

Eis ſuccedit Præſes æquè crudelis.

Coram illo exhibetur Thyrſus.

Hæc quidem valdè conturbabant & pungebant có-
munem inimicum, nec ferre poterat pietatem reſplẽ-
dentem in martyre: ſed ad eum latenter accedens, ei
cóſulit, & qualia ei, qui eum præceſſerat, ſuggeſſerat,
etiamsi diuina è ſuperis ſententia euentum prohibue-
rat, talia huic quoquè nunc ſuggerit: & hinc cùm ſta-
tuiſſet Iudex, eſſe laborioſiſsimum, qui in aquis acci
pitur, interitum: & hinc rurſùs duo contingere grauiſ
ſima, nempe ꝙ & martyris corpus careat ſepultura, &
Chriſtiani hoc damnum patiantur, vt qui ſic priuẽtur
reliquiis in commune vtilibus: cùm eum tutò ea omni
parte ligaſſet, & in ſaccum immiſiſſet, dimittit in ma-
re triginta ſtadiis procùl à litore. Sed ignominiã rur-
sùs, & dedecus rursùs apertè induerunt, qui magnifi-
cè & elatè aduersùs eum loquebantur, & incaſſum vi-
ſi ſunt conſilium cepiſſe. Nam cùm repentè ſaccus eſ
ſet diſruptus, chorus virorum candidatorum (ó mira-
culum) excipit martyrem: & tanquàm per ſiccum ſo-
lum ingredientem, rursùs deduxerunt in terrã. Cùm
hoc ergò vidiſſent, qui eum in profundum iecerãt, re
pentè tremebundi & timore affecti, veniunt ad Præſi-
dem, & quod factum fuerat, renunciant. Ille autẽ ci-
tò uenit ad litus, furioſo & cędẽ ſpirante vultu intuẽs:
& cùm ſolum ſtantem vidiſſet martyrem: Certè miræ
ſunt, inquit, veſtræ præſtigiæ & incãtationes, per quas
ſic etiam mare, vt video, frenatis, & elementorum na
turæ vim affertis. Sed eæ vobis nihil omninò prode-
runt: immò verò plures cruciatus afferent, & tandem
violentiſsimam mortem conciliabunt. Martyr autem:
Quouſq; non intueberis, inquit, tu qui es apertè cęcu
tiens, & diis tuis patiẽs ſimilia? Nã cuiuſmodi, inquit,
ſunt hæ præſtigiæ & incantatio, ſerua facere elemẽta,
& ea accipere cedentia voluntati? Quis autẽ eorum,
qui ſunt apud vos præſtigiatorum, aut eorũ, quos vos
deos eſſe cenſuiſtis, quorum ſunt pſtigiæ & deceptio,
quorum viſa & doloſa omnia figmenta & artificia: q̃s
eorum omninò tale quid fecit, vt homo qui iacitur in
pſundum, Angelorum manibus ſuſcipiatur, & pedes
mare tranſmittat, illęſusq̀ue & ſoſpes in terrã veniat?

S. martyr in mare iactatur.

Præclara Chriſti virtus eũ eripit.

Ad hęc Præſes: Etiamſi ſit planè difficile, ei, qui ca-
ptus eſt errore Chriſtianorum, uitam eripere eo mo-
do, quo quis ↄ, propter ea, quæ ipſi contrà callidè ex-
cogitant: at ego tibi ſimul & difficilem & celerẽ mor
tem excogitabo. In præſentiarùm autem me feſtinan-
tem Cæſaream, hic quoquè me ſequatur, dixit iis qui
adſtabant, ui tractus, & virgis validè tergum cæſus:
ut illic conſequatur ea, quæ deſiderat, pręmia & re
munerationes. Hoc autem facto, poſtquàm intellexiſ
ſent Cęſareenſes nouũ ad eos aduentare Præſidẽ, qui
Thyrsũ adducebat in uinculis, oẽs ſimul exierunt, ſpe
cie q̃dẽ ut Pręſidi irẽt obuiam: reuera aũt, viſuri Thyr
sũ. Deſiderabãt.n. eũ uidere, ut q̃ vel ex hoc ſolo poſ
sẽt cóſeq̃ gratiam. Poſtquàm vero fuerunt in ciuitate,
martyr quidem ſtatim coniectus eſt in carcerem: con
ſultanti autem Præſidi, quibuſnam modis eum conſu
meret, uiſum eſt eum in beſtias immittere. hanc enim
iudicauit mortem eſſe & acerbisſimam, & quæ uita-
ri non poterat. Iubet ergò ad ipſum montem
turem ædificari ligneam, & ſęuas feras omnis gene-
ris in eam immitti: fame uerò multorum dierum irri
tari eas ad ſæuitiam, & deindè in medium earũ inii
ci martyrem. Cùm hæc autem perfecta fuiſſent trigin
ta diebus, vniuerſum populum in concionem con-
gregat Comes ad templum Iouis, ſplendidumque
& magnificum parat ſacrificium: & ſic è cuſtodia edu
cit Thyrſum tradendum beſtiis. Quod verò erat oĩum
grauisſimum, & validum ad eius mouendum animũ,
& incitandum ad abnegationem, cùm hoc fortè ex
cogitaſſet inimicus, eum circunſtans multitudo co-
gnatorum & amicorum rogabat, vt ſibi parceret, &
effugeret horrendum illud genus ſupplicii, faciendo
quod iubebatur. Sic enim, aiebant, non ſolùm nulla
mala patieris: ſed etiam honores conſequèris, & eris
Imperatoris valdè familiaris. Ille autem nequaquàm
ad hæc fecit, quod primi parentes: ſed potiùs id, quod
Dauid, non præbens aures acerbis ſerpentibus & ma-
lis conſultoribus: ſurdus veró erat ſicut ille, & mutus,
non aures, non os omninò aperiens.

Hic quippiam deeſſe uidetur.

Martyr crudeliter trahitur & flagellatur.

Inimici hominis, domeſtici eius.

Gen. 3.

Pſal. 37.

Adducitur autem ad Præſidem, qui peragebat ſa-
crificium. Ille veró cùm vidiſſet martyrem: Eccè, in-
quit, ſupra modum fuimus in te clementes, qui tibi
ad deliberandum tantum temporis conceſſimus.
Si ergò & ipſe ea, quæ oportet, tibi conſuluiſti, & ex
te cognouiſti, id quod tibi futurum eſt utile: cùm & to
tam patriam uideas Ioui maximo deo ſacrificantem,
ſacrifica ipſe quoquè accedens, & liberare ab omnib.
minis & periculis, & ab acerbo uitę exitu. Sin minùs,
te beſtiarum diſcerpent vngues & dentes, & propter
quæ nullus erit omninó tibi adiutor, & qui te à ma-
lis liberet. Martyr uerò fingens quandam utiquè pę
nitentiam: Ego quidem, inquit, iampridèm ſatis mi-
hi conſului, & niſi Apollo, ut qui ſic deſpectui habi-
tus, ſuccenſeret, cùm ſolus à me colatur Iupiter, nó
abſceſſiſſem nunc à meis ciuibus: ſed de more cũ eis
ſacrificaſſem. His auditis, lætatus eſt Præſes, vt qui
tam generoſum illum cepiſſet Thyrſum: & ſtatim cũ
eo lętus ad templum accedit, &, ſolùm, dicit ei, ſa-
crifica. Ego enim ſum tibi huius rei fideiuſſor ido-
neus, quòd tibi nullus deorum iraſcetur. Cum
ergò attentus eſſet martyr, & ad uerum Deum
quaſdam fudiſſet preces, repentè ueluti quidam
terribilis irruens terręmotus, conterit quidem ip-
ſam Iouis imaginẽ, & humi deicit: metu aũt labefecit
animos

Martyr irridet Præſidem ſtultum.

Precibus euertit Iouis imaginem

animos infidelium,qui relicto ſacrificio, fugerunt q̃
potuere celerrimè: in templo verò remãſit ſolus ath-
leta. Cùm itaque frandem intellexiſſe Præſes, ſuam
quidem accuſabat benignitatem & clementiam: effe-
rabatur autem magis aduersùs martyrem, vt qui fuiſ
ſet deceptus, & non ſolùm non perſuaſiſſet, ſed etiã
tam inſigni affectus eſſet ignominia: & ideò acerba
morte eum afficere ſtudebat, qui & ipſum illius deos
tam graui affeciſſet iniuria.

Cúm ergò ſciret fore, ut, quod iuberet, ſtatim effe
ctum redderetur, & turris fuiſſet ędificata, & fame eſ
ſet iritata beſtiarum feritas, ut necà lapidea quidem
abſtinuiſſent natura, iubet athletam proiici in me-
dium earum. Solus ergò eis fuit martyr dimiſſus, fo-
ris occulis innumerabilibus omnia videntibus. Cæte
rùm non erat ſolus: ſed quædam ei diuina à ſuperis
aderat gratia, quæ quidem faciebat, ut uideretur is

Beſtijs obiect⁹, blãdiſſimè ab eis acci pitur

cum tribus alijs. Cúm ergò in orbem circundediſſẽt
beſtiæ, placidè & manſuetè eum adſpiciebant, & mar
tyri amicè blandiebantur, perindè acsi iamdiù fuiſſẽt
cicures & manſuetæ, & ei familiares. Ipſe autem ma
nibus in altum ſublatis, Ago tibi, inquit, gratias Do-
mine Ieſu Chriſte, quòd in me tuum nomen ſanctum
effeciſti glorioſum, & effeciſti admirabiles tuas miſe-
ricordias, beſtiarum ora mihi obſtruens, ſicut olim

Dan. 6. et 14.

Danieli tuo famulo. Tu ergò, qui & nunc facis res tã
admirabilrs, & tam præter opinionem, effice, o Rex,
efficaci tuo nutu, qui ſub adſpectum non cadit, ut hæ
feræ agreſtes redeant vnaquæque in ſua habitacula,
ex iis, qui adſunt, neminem lædentes. Hæc cúm Deũ
eſſet precatus, ad beſtias conuerſus: In nomine, in-

Beſtiæ ei obediunt.

quit, veri Dei, reuertimini rursùs, undè vnaquæque
uenerat, nemini damnum adferentes. Protinùs ergó
beſtię quidem erumpebant: Cùm verò timor inuaſiſ
ſet eos, qui circunſtabant, & alii aliò fugere conten
derent, illæ magno curſu tendebant ad ſyluam. Mira
culum autem multos induxit infidelium, qui Chriſti
parti ſe adiunxerunt.

Cùm autem hæc cognouiſſet Pręſes, in dubio erat,
quidnam eſſet ſibi faciendum, & quemadmodùm eũ
vlciſceretur pro meritis. Propterea omnibus corpo-
ris partibus ei iniectis vinculis, in præſentia quidem
eum coniicit in carcerem. Cùm verò intra paucos di
es abiturus eſſet Apolloniam, (ea autem ciuitas non
procùl abeſt à Cæſarea) iubet Thyrſum ſequi tra-
ctum à militibus. Cùm ueniſſet ergò in ciuitatem,
& res illic ordinaſſet ex ſententia, quoniam de om-
nibus, quæ in ea erant, volebat erigere tropbæum
impietatis: ut & ſacrificii eſſent cum eo partici-
pes, & ad illius deos animum adiungerent, ſtatuit o-
portere eos terrefacere per ſuam in Thyrſum crude-
litatem: ut metu, nè eadem eis inferrentur, nemo
eſſet qui non parèret. Neſciebat uerò ſe, ut dicitur,
gladium in ſeipſum acuere. Publicam quidem in tem
plo Apollinis, quod omnibus, quæ illic erant, & alta
magnificentia, imaginum multitudine erat maximè

Virgis diriſſimè cæſus, fert trãquilliſſimè.

inſigne, congregat concionem. Iubet autem quoſdã
iuuenes, mẽte crudeles, manu valentes, ante illas ido
lorum imagines martyrem adducentes, grauibus eũ
virgis conſcindere. Ille verò tanquàm in ſomnis ea
patiens, ad ea quæ erant moleſta & aſpera, nihil ſe con
uertebat: ſed ad verum Deum ſuam tranſmittens co
gitationem, qui & abyſſos exiccat, & montes ſolo ad
ſpectu liquefacit: Veniat manus tua ſuper me, inquit,
Domine, & nè procùl abeſſe uelis auxilium tuum à
me: ſed attende ad defenſionem meam, & nè pudore
afficiar, quòd te inuocaui. Hæc ille quidem eſt preca
tus: Deus autem effecta reddidit è ſuperis. Nã & repẽ
tè horribilis ſtrepitus audiebatur in ciuitate: & acu-
tiſſimis quidem dolorum ſtimulis Iudex feriebatur:

ſolutæ ſunt autem dexteræ martyris tortoribus, & hu

Diuinitùs punitur p̃ſes & tortores.

mi deiecta eſt multitudo imaginum, & humi iacebat
turpiter. Diuina ergò voluptate ſe repletus Thyrſus:
Cur nõ diis tuis manũ porrigis, irridens dicebat Præ
ſidi, qui tam turpiter iacent, & tuo indigent auxilio:
ſed in medio eos deſpicis theatro, ad irridendum ex
poſitos iis, qui non cæcutiunt? Ille autem etsì graui-
bus tangeretur doloribus, non erat tamen eius vitiũ
curabile. Sed, ſcelerati Thyrſi, aiebat, pręſtigię grauio
rem mihi morte uitam omninò efficiunt.

Erat autem Apolloniæ uir quidam, nomine Cal-
linicus, nobilitate clarus & intelligentia, & qui in pa
trios deos ſemper magnam oſtendebat ſuperſtitionẽ:
eratq; illorũ ſacerdos & miniſter: & ideò ęq; atq; dii,
à Græcis omnibus habebatur in honore. Is iampri-
dèm attendens ea, quæ mirabiliter præter opinionẽ
ui ſuperna fiebant à martyre, cùm etiam imaginum
interfuiſſet euerſioni, & vidiſſet malum, quod ceci-
derat in Pręſidem, deos quidem ſuos magnæ cõdẽna
bat imbecillitatis: ſemine autem pietatis in animo

Callinic⁹ vir nobilis ad Chriſtum conuertitur.

ſuſcepto, ſenſim apud ſe, Qui à Thyrſo, inquit, prædi
caris Deus, qui tot & tanta per eum admirabiliter fe
ciſti prodigia, tu quoquè me tanquàm recenter ele-
ctum militem ſuſcipe, & me iam confirma ac corro-
bora aduersùs inimicos veritatis. Hęc cùm apud ſe
cum vniuerſorum Deo diſſeruiſſet, accedit, Præſidẽ

Irridet Præſidẽ.

artificioſé irridens: Clariſſime, inquit, Præſes, hic ho
mo, qui tormentis miſerè conteritur, Iouem ſupre-
mum deorum in terram deiecit & contriuit, Phœbũ
Apollinem iam tertiò confregit. Quinetiam ipſum
Herculem, qui ĩ bellis eſt inuictus, proſtrauit: nõ ma
nibus, non armis, non enſe aduersùs eum indigẽs: ſed
ſolo uerbo nudo & Chriſti inuocatione: idque cùm
ille crucem & mortem ſuſtinuerit. Si ergò veſtræ ui-
dentur potentiæ, accedamus, & Herculeum, deum qui
in malis fert opem, erigamus: & rogemus, ut reſpi-
ciẽs ea, quæ iam olim de ipſo iactantur, adſit tyranni-
de oppreſſis Ioui patri & diuino Apollini: (ij enĩ ui-
dentur dormire graui ſomno oppreſſi) & hoc ei quar
tumdecimum certamen adſcribemus.

Irriſionem autem non intelligens Præſes, Cúm er
gò, inquit, me malè habeam, & ſim infirma valetudi-
ne, vade ipſe, & nobis placa deos, & aduerſùm prodi
giorum effectorem hunc Thyrſum citò eos excita.
Callinicus veró: Sed arbitror, inquit, eſſe maximam
potentiam Dei, qui eos deiecit: & vereor, nè ſibi quĩ
dem ipſis poſſint opem ferre. Tunc Præſes dolũ in-
telligit: &, Num tu quoquè, inquit, o Callinice, uiri
huius ſcelerati captus es præſtigiis? Ille autem, cùm ne

Eximius Callinici feruor

eum quidem ampliús loqui ſuſtinuiſſet, (neque enim
decæterò pietatem celari patiebatur) ſtatim excurrẽs
in domunculã, tondet capillos, deponit barbã, exuit
ueſtes: & cùm eas ſuſtuliſſet manibus, portat uſq; ad
Præſidem: & cùm illas ieciſſet ante pedes: Accipe, in-
quit, pilos meos, ò Preſes, & veſtem quæ nidor ſacri-
ficiorum, & fumus & torrens ſanguinis, & myſteria
dæmonum polluerunt. Nam cum eis quoquè prio-
rem abiicio errorem, ut qui nouam viuendi for-
mam acceperim, & iam factus ſim Chriſtianus.

Eius repẽtina cõuerſione obſtupeſcit præſes.

Pręſes autẽ illa repentina obſtupefactus mutatio-
ne: Quid verò, inquit, Callinice, tantùm illius p̃ſtigia
toris valuerũt prodigia, ut te generoſam animã, mi-
niſtrum deorũ, illorumq; interpretem & ſacerdotẽ,
qui ab illis magnã aſſequeris beneuolẽtiã, abduxerint
à patria religione, & ad extremũ attraxerint interitũ?
Callinicus veró: Ex multis quidem, inquit, etiam aliis
ſum perſuaſus: maximè autem talis mutationis cauſa
eſt ipſe Hercules, qui tot quidem certamina, ut de eo
narrant fabulæ, perfecit: nunc autem ne nudo qui-
dem uiri uerbo reſtitit: ſed adeò miſerè cecidit, &

oſtendit eſſe incondas fabulas, q̄ de ipſo & aliis diis iactatæ ſunt a b hominibus. Rursùs autem Præſes: Nequaquàm, inquit, ſed illius præſtigiarum, & ſimilium prodigiorum amor id tibi perſuaſit, exiſtimantem te ipſum quoqué poſſe ſacere ſimilia. Sed neque præſtigiatorem illum & planum, neque te hæc iuuerint, niſi te tuorum pęniteat delictorum, & priſtinos honores rursùs diis reddideris.

Ille verò volens apertè conuincere ignorantiam Præſidis, (Sciebat enim apertè, ſciebat ei quoquè ad ſututum Thyrſi Deum, & ſua in eum oſtenſurum prodigia.) Quoniam, inquit, ò Præſes, non rectè tibi ſe habet corpus, & putas me deceptum eſſe figmentis & viſis: accedamus, ſi videtur, ad magnum Aeſculapiū, & communiter obſecremus, ut morbum tibi ſedet, & liberet à doloribus: & tunc ſcies, nihil omninó fingere, nec viſione quicquam appræhendere mihi unquàm veniſſe in mentem. Eorum ergò, quæ dicebantur, ille modum non intelligens: ſed hæc ſimpliciter dicta eſſe arbitrans, & iam Callinicum aliqua duci pœnitentia, eum ſtatim aſſumens, lætus perrexit ad templum. Poſtquàm autem ingreſſi ſunt execranda illa adyta, mente attenta Callinicus, Domine Ieſu Chriſte, inquit, q̄ per famulū tuū Thyrſum à me agnitus ſuiſti verus Deus, qui me, qui milliès te offeodit, & legem tuam ſum tranſgreſſus, non repuliſti, tu quoquè ſurge nunc ad auxilium meum, & in me quoquè rursùs tuam oſtende potentiam. Hæc dicebat, & ecce nox quædam ex alto audiebatur, quæ & eius animo addebat audaciam, & excitabat ad brauium ſupernæ vocationis. Ille autem, cùm ex eo eſſet repletus audacia, & nomen Chriſti eſſet effatus, vehemeter & minaciter increpat ſimulacrum Aeſculapii. Tanta verò ſtatua paruam non tulit increpationem: ſed ſtatìm cadit ad illius pedes, perindè àc ſi quędam manus ei nim attuliſſet. Ad Præſidem itaque intuens Callinic⁹: Hic, inquit, ne poterit quidem ſurgere, niſi ei manum præbueris adiutricem. Adſpice ergò, & cognoſce nō eſſe præſtigias nec artem, quæ adſunt: ſed Deum aliquem in me operari, qui in te quoquè poteſt eadem facere miracula, ſi tantùm in eum credideris. Animo ergò valdè anxius Præſes, quòd iam ipſius quoq; Callinici feciſſet iacturam, tunc quidem eum includit in carcere.

Callinic⁹ cælitùs cō firmatur.

Euertit ſtatuam Aeſcula pii.

Includitur in carcere.

Cùm manè autem ſurrexiſſet, quoniam malis, quæ infligerētur, eū nouerat ſore ſuperiorē, vt q̄ Thyrſi eſſet æmulator, in ambos talem pronunciat ſententiam: Illum quidem, inquit, qui ſe à deorum abrupit coniunctione & familiaritate, & horum miſerorum fraudi, quos Chriſtianos uocant, ſe adiunxit, Callinicum iubeo enſe mortem ſubire: Thyrſum veró, qui multis gloriatur prodigiis, & qui etiam procurauit, ut miſer peruerteretur Callioicus, in quādam ligneam iniectum capſam, cum ea acutiſſima ſerra minutatìm diſſecari, vt prolixæ illius deceptionis & præſtigiarum, dignas etiam poſt mortem luat pęnas. Atque ille quidem cùm in martyres hanc tuliſſet ſentētiam, rursùs cępit vacare iis, quæ ſe ad manum offerebant, negociis. Cùm eos autem accepiſſent milites, Callinicum quidem è foro eductum, cùm tempus petiiſſet, & accepiſſet precationis, per enſem illata deindè morte conſummant: Generoſum uerò Thyrſum cùm in quandam machinam immiſiſſent ligneam, vt improbè iuſſerat Præſes, cuidam Vitali & Sabino mādant, ut tormentum exequantur. Qui cùm ſurſùm ſerram trahere aggrederentur, ea quidem eis videbatur valdè grauis & ductu difficilis: in lignum verò deſcēdebat admodùm leuis & ſublimis: adeò ut illi quidē pondere laborarent, & multo ſudore circunfluerēt: lignū autem maneret integrum, id ſera minimè attingente. Tandèm autem vrgentibus & inſtantibus illis vehementiùs, capſa quidem ſua ſponte aperitur: egreditur verò athleta lętus & alacris, perindè àc ſi diuinum quoddam gaudium illius inuaſiſſet animum. Atque eos quidem, qui circunſtabant, tam qui aderāt, vt ſupplicium ſumerent, quàm ut ſolùm ſpectarent, cepit omnes ſtupor & admiratio, & neque poterat ullus eum tangere propter inſigne miraculum.

Capite punitur.

Vide magnū Dei miraculum.

Martyr autem cùm ſenſiſſet curſum ſui certaminis iam uenire ad finem, & deſupér audiuiſſet nocē quādam, eum ad brauia vocantem, manus ſimul & mentē in cælū tollens: Ago tibi gratias Domine Ieſu Chriſte, inquit, quòd me, q̄ ſum indign⁹, acceperis, & tua hæreditate & choro eorum, qui tibi placuerunt, dignatus ſis. Et nunc accipe animam meam in pace, & eam introduc ad ſacrum tuum altare, ineffabilis apud te lætitiæ ſuturam participem. Hæc dixit, & cùm ſe undiqué Chriſti ſignaſſet ſignaculo, in manus illius ſānctam deponit animam. Tam ſacilem & tam expeditā in rebus perplexis & dubiis inuenit uiam ineffabilis Dei ſapientia. Ecce enim qui ab inimicis tam multis fuerat traditus ſuppliciis, & ex eis nihil graue & moleſtum ſenſerat, conſentanea & naturali morte excedit è vitā.

S. Thyrſi precatio.

Feliciſſimè exſpirat animam.

Multum interceſſit temporis: & Diocletianus quidem tyrannicè Romanum inuàdit imperium: edictū autem rursùs mittitur in omnes partes, vt vel omnes ſint cum eo participes impietatis, aut pęnam mortis ſubeant. Arrianus ergò, qui tunc erat Præſes Thebaidis, nihil cunctatus, cùm mox Aſclam & Leonidem accepiſſet, qui colebant & tuebantur pietatem, eos multis & magnis ſubiicit tormentis: deidè etiam acerbiſſimè eos à uita liberat. Poſtquàm verò ſuit peractum ab illis martyrium, iubet etiam omnes compręhendi Chriſtianos, qui erant in ciuitate, & maximè, qui erant aliis pietate magis inſignes: & ante ipſum quidem ponit inſtrumenta ſuppliciorum. Deindè ipſos quoque ſiſti ante illius faciem. Quæ cùm celerimè facta eſſent, ipſe ſuperbo quidē uultu, ſuperbiore autē ſpiritu: Hoc eſt, inquit, ī manu veſtra, & hanc rem ueſtræ poteſtati permittimus: ut vel ſacrificantes, ſecurè uiuatis & liberè: aut, ſi non pareatis, variis dedamini ſuppliciis, & deindè etiam ipſi morti. Hæc cùm dixiſſet Præſes, & continuò tormenta eis ſuiſſent oſtenſa, viri numero triginta & ſeptem, viri & ſententiis inuicti & animis, ea quæ dicebantur irridentes, q̄ cernebantur, omnia deſpicientes, & ſibi inuicèm animū addentes, cùm hoc ſolū dixiſſent: Non ſolùm, quàm impiè uiuere, ſed etiam, quàm rectè in pietate vitam degere, pro ipſa mori eſſe ſatius in media proſiliunt pericula, & tempus continuò arripiunt. Sed alii quidem in eodem prompto & alacri animi ſtudio adhuc perſiſtebant, neque quicquam illos conturbabat eorum, quæ aderant.

Aſclas et Leonides martyres

Aſclæ et Leonidis martyrium.

37. ſe offerunt cruciamētis.

Quidam autem, nomine quidem Apollonius, ordine uerò lector, cùm uidiſſet tormentorum formam & multitudinem, timore completur eius animus, & diſſoluitur promptum eius animi ſtudium. Cùm autem duplex eum inuaſiſſet metus, vnus quidem imminentium ſuppliciorum: alter autem abnegandæ impietatis, mediam inter vtrunque ingreditur: ut neq; animam daret dęmonibus, neque corpus lictoribus: ſed ex æquo & illorum effugeret ſacrificia, & horum cruciatus: Quemadmodúm aūt, iā parata eſt declarare oratio. Erat uir quidam ſtans prope illum, religione gentilis, nomine autem Philemon, arte tibicen, qui propter eam ab iis quidem, qui habitabant in regione, uocabatur Choraules. Delectabat uerò is quoq; Arrianū, quandò paululùm laxatus à curis, adſpiciebat ad voluptates. Cùm eum aūt propè uidiſſet Apollonius,

Apolonius lector pertimeſcit

ǒnius,ad ſe vocat, & pollicetur ei quatuor aureos, ſi pro illo ſacrificet:& eum quidem liberet à tormentis: eos veró, qui videbant, & ipſum Arrianum deciperet, dicens ſe Appollonium. Paret his Philemon:& illius quidem veſtem induens, & vultum, quoàd eius fieri potuit, operiens, perrexit ad ſacrificium: Deus autem erat, qui hæc procurabat admirabiliter: & Philemonẽ quidem ad ſe attrahebat per Apollonium: per Philemonem autem Appollonio texebat coronã martyrii: & ſic per ſe inuicèm dans ambobus occaſionẽ, vt ei familiares euaderent.

Philemõ miro modo diuinitùs illuminatur.

Nam cùm Philemonem tunc illuminaſſet, &, ut cũ veſte animum quoquè mutaret, effeciſſet, fecit ut hoc ipſum eſſet, quod ſimulabat. Nam cum ſe quidẽ ſigno Crucis ſignaſſet tanquàm Chriſtianus, ut in hoc quoquè oſtenderet Appollonium, profectus eſt rectà ad ipſum Pręſidem. Ille autem cùm eum vidiſſet, eos qui aderant rogabat, quiſnam eſſet. Cùm illi verò dixiſſent, Eſt quidem unus, vt videtur, ex Chriſtianis: ille autem iusſiſſet illicò eum ſacrificare: tunc tunc Philemon, mente faciliùs mutata quàm veſte, & perindè àc reueritus eſſet id, quod imitabatur, aut potiùs ei, quod eſt uideri, ut eſſet etiã adieciſſet, clara uoce, quantùm poterat, clamabat: Nõ ſacrifico. Sum enim Chriſtianus, Chriſti ſeruus, Chriſti Dei viui. Pręſes autem, Non uidiſti pauloantè, inquit, qualia & quàm multa perpesſi ſupplicia Aſclas & Leonides, deindè etiam morte fuere condemnati? Hoc ipſum, inquit, fuit mihi occaſio, quę me impulit ad martyrium, quòd Aſclas & Leonides ſic pauloantè decertarunt propter Chriſtum: & maximę tolerãtię hinc percepi doctrinam, & argumentum fortitudinis. Et alioquì miraculum, quod in * illa tua illi nupèr oſtenderũt, quã, cùm ꝑ mediũ fluminis alueũ ferretur, ſtiterunt, quos nõ induaerit, ut ſe parent ad ſuſcipiendum certamen pro pietate? Cùm deſperaret itaque Pręſes ſe poſſe illum à ſua traducere ſententia: Mihi, inquit, accerſite Choraulem Philemonem. fortaſsè tibiarum illarum dulcedine delinitus, faciliùs mutabitur: ignorans omninò ſtultus, hunc ipſum eſſe Philemonem, & eàdem lingua utentem: niſi ꝙ priùs quidem lyra & tibiis, tunc autem diuino loquebatur ſpiritu.

*Locus mẽdoſus. for. * naui.*

Cúm ergò tota ferẽ cohors eius apparitorũ obiret populum, & nuſquàm poſſet inuenire Philemonẽ: illius, inquit, frater Theon eſt accerſendus. ipſe em̃ omninò docebit, vbì ſit Philemon. Cúm autem adfuiſſet Theon, ille nihil ſciens, qualis eſſet ſcopus Philemonis, Hic eſt, inquit, Philemon, oſtẽdens fratrẽ. Statim ergo iuſsit Præſes eum aperire faciem: & cùm vidiſſet, vehementer quidem cępit & profusè ridere, arbitrãs Philemonem hoc omnino facere, vt rideret Chriſtianos: & ideo illam eum induiſſe perſonã, ut alios quoquè moueret ad riſum. Deindè illum quidẽ iuſsit actũ deponere & ſimulationẽ: accedentem vero cum illo ſacrificare. Poſtquàm autem cõtrà dixit Philemon, ſe Chriſto quidem re uerà ſeruire: illius aũt deos habere pro ludo & ridiculo: Iudicem magnus inuaſit ſtupor & dubitatio. Intuens itaque Philemonem, Per ipſam, inquit, Romanorũ ſalutem, ueràne ſunt, quæ in ꝑſentia, ó Philemon, à te fiunt, an comparata ad irrideodũ & ludificandum Chriſtianos? Ille veró, Non Romanorum, inquit, ego, ſed meam ipſius iuro ſalutem, & Dominum meum & Regem Chriſtum non eſſe irriſionẽ, nec luſionẽ, nec fictionem quæ uidentur: ſed uerã cordis mutationem, & fidem eſſe i Chriſtum certiſsimã, & me pro hac confeſsione, nõ unam ſolã, ſed innumerabiles, ſi fieri poſset, paratum eſſe ſubire mortes.

Conſtanter confitetur Philemon Chriſtũ, ſubire mortem.

Hæc ira impleuere Præſidem: & conuerſus ad eos qui circunſtabant, rogabat, an oporteret protinùs occidere, qui deos apertè tanta affecerat contumelia, & euaſiſſet tam inſigniter impius, an ei tempus præbere, ut deliberaret, & eius quod fecerat duceretur pœnitentia. Atque populus quidem (Philemonis enĩ magno tenebat deſiderio, & pendebant omnes ab illius lingua & à tibiis) rogauit ꝓtinùs Pręſidem, nè perderet communem uoluptatẽ ciuitatis. Ille autem uolẽs eius ſoluere conſtantiam, & promptum animi ſtudiũ: Vides, inquit, ó Philemon, quãto tui amore tenetur populus, & quemadmodùm cõmunem te uocat uoluptatem, communem autẽ exiſtimat lætitiam? Tu ergo ſaltem eorum plauſus & laudum memor, & faciens quę ſunt & tibi & iis cõſueta, ſacrifica diis ſeruatoribus. Eccè enim maximum feſtũ nūc peragitur, in quo tu quidem pręclarè canes, & eorũ laudibus tibi oblectabitur animus: aures verò noſtras cantu tibiæ demulcebis. Ad hęc autem Philemon: Hoc, inquit, feſtũ, ò Præſes, mihi in memoriam reuocat feſtum, quod illic agitur: honor verò & laus muſicæ facit, vt viſione appręhendam Angelicam hymnodiam. Scias ergò fore, ut fruſtrà labores, ſi me coneris à mea dimouere ſententia neque verò ſolum nihil proficies, ſed etiam maius mihi in Chriſtum accendes deſiderium. Pręſes autem: Sed etsì omnia, ut dixiſti, moleſta & grauia propter Chriſtum ſuſtinueris, quid hinc lucrì facies? Neque enim, etsì omnia pati elegeris, res tibì ſuccedet ad martyrium. Nã neque factus es omninò Chriſtianus, neque accepiſti baptiſmum, conueniẽter illorum legibus.

En quali promittit martyri ſtudens Præſes.

Hoc poſtquàm audiuit Philemon, exclamauit: O Ignem ſpiritalem, qui accenſus es in meis præcordiis. Quantum tibi debeo, ò Præſes, quod me etiam inuitus maximis affeciſti beneficiis, ſacrum baptiſmum in memoriam reuocans. Hæc cùm dixiſſet Præſidi, ſtetit in media turba: & rogo vos, vehementer exclamauit, Si quis inter vos præeſt Chriſtianis, & contemnit tormenta propter pietatem, adſit citò, & me diuino impertiat baptiſmate. Poſtquàm autem uidit omnes uictos timore, & qui, ut tempus poſtulabat, nihil poterant facere iuueniliter, dolore animi cruciatus, & cõtinuò in uocem erumpens cum calidis lachrymis: Deus meus Chriſte, inquit, qui me benignè adſpiciens, à profundo errore me reuocaſti, nè ſic me deſpicias, diuinum baptiſmum minimè aſſecutum. Sed quo uis modo oſtende mihi ſacerdotem & aquam, à quo & in qua, ſimiliter atquè alii Chriſtiani, baptizabor. Cùm ſic dixiſſet, nubes deſupèr continuó deſcendes, cũm eum ſtantem medium in orbem compræhendiſſet, baptizauit. Deindè nubes quidem ſurſùm aſſcendit. Ille autem, omnibus videntibus, fluento cæleſti baptizatus: Vobis, inquit, omnibus uidere licuit, q Chriſtiani quidem eſtis, nondùm autem uultis manifeſtam eſſe ueſtram pietatem, quemadmodùm cùm nullus vtiquè ad me auſus eſſet accedere, ipſe ueniens apertè Dominus, me maximo dono impertiit baptiſmatis. Videte ergò, & turpi ac illiberali timore liberemini. Quinetiam tu quoquè adſpice Præſes, relicta, quæ nihil habet utile, inſania: cognoſce, cuinam Deo teipsũ abſque ratione feceris inimicum, & quemadmodùm, eo Iudice, ſis luiturus pœnas.

Palàm petit ſe baptizari S. Philemon

Cùm martyr ſic eſſet locutus, Præſes neque ea quæ audiit, neque ea quæ uidit admirabilia, omninò attendens: (res enim planè cæca, eſt uitium) Hæc quidem, inquit, mitte, ò Philemon. Nihil eſt enim aliud, niſi ſolùm oculorum deceptio & præſtigiæ. Tu autem dic, quanàm de cauſa res deſpicis adeò dulces: ut neque tuarum tibiarum ullam ducas rationem, neque maximum noſtrum feſtum uel tantiliùm tibi ueniat in mentem, neq; vllũ totius populi te capiat deſiderium: qui poſtquàm venerint quidem in theatrũ,

O ineptũ præſidem, res vaniſſimas martyri proponentem.

te autem non adſpexerint concinné & modulatè canentem, ſed alium pro te ſumentem tibias, quantùm, putas, lugebunt, modorum tuorũ recordantes, & inç illicientis ſuauitatis & gratiæ? Sed hæc quidem Præſes, quæ magis fœminis, quàm viris, conueniunt, ſeruilibus blanditiis volens corrũpere generoſum animum. Philemoni autem tantæ curæ fuerunt ea, quæ dicta ſunt, ut poſtquàm cognouit Præſidem ei tibias tã quàm eſcas proponentem, & ſic eum conantem illicere, Deum rogarit ardentiſſimè ut ignem immitteret in tibias, & eas in cinerem redigeret & puluerem: Exaudi me nũc quoq; Domine, dicens, Domine Rex, & quomodò ſupra me aqua, ità etiam ſupra meas tibias veniat ignis, & eas deuoret, quas, ad tuum currẽs martyrium, depoſui apud Appollonium. Ità Domine Ieſu, vt uani huius mei artificii nullæ remaneant reliquiæ, neque eas videns quiſpiam ex infidelibus, dicat: Hæ ſunt tibiæ Philemonis.

Mirè exandit à Deo S. Philemon

Nondùm finitæ erant preces, & deſcendit quidem fulmen ſupra manus Apollonii: & à manibus quidẽ abſtinuit admirabiliter: combusſit autem tibias, & eas continuò redegit in puluerem & cenerem: perindè àc ſi fulmen circunduceret quiſpiam, & à quibuſnam quidem abſtinere, quænam uerò tangere oporteat, oſtenderet. Hinc utraque rectè ſucceſſerunt. Nã & Philemonis uotum deductum eſt ad effectum: Apollonio autem iam aperta erat ianua ad martyrium. Nã Theon frater Philemonis, tanquàm ab aliquo miſſus, currẽs oẽm rẽ geſtã ſignificat Prçſidi, quẽadmodũ Philemonẽ ſua ueſte induit Apollonius, & quẽadmodùm effecerit, ut ꝓ illo adiret ad certamẽ: & ut fuerit ipſe ꝓcipua cauſa illius exitii. Adducitur ergò mox quoq; Apolloni⁹. Quẽ toruo & furioſo uultu intuẽs Arrianus: Quid hoc eſt, ĩquit, o omniũ hominũ ſceleratiſſime, quod feciſti & nobis & ciuitati, & huic miſero: quód propter arrogantiam quidem deos & leges deſpiciens, metu autem tormenta declinans, cum eo mutàſti ueſtem, & quibuſdam maleficiis coꝛ eius peruertiſti, priuans ciuitatem maxima voluptate? Oportebat, ſi ſic timebas ſupplicia, ad me accedere, & tuum animũ aperire. Ego uerò omninò id tibi remiſiſſem lege humanitatis, & neque tibi fuiſſet exhibitum negocium, neque tu exhibuiſſes aliis: ſed liberatus à metu & periculis, ſecurè vixiſſes, & ſine vlla moleſtia. Hæc cùm dixiſſet Præſes, excipiens Apollonius:

Apollonius ad Præſidem ducitur.

Quòd nos quidem contumeliis & maledictis iure inſecteris, ne ipſe quidem contra dixerim, vt qui meipſum primus accuſem: verùm non ideó, quòd tantorum bonorum illi cauſa fuerim, ſed quòd non mihi multo priùs: & non quòd ipſe meam veſtem induerit, ſed quòd ego veſtem illius induerim. Quoniam tamẽ per ipſam ambo uerè ſalutari indumento induti ſumus, iis iudiciis, quæ uerus nouit Deus, certò ſcias, neque poſthàc Philemonem, neque Apollonium diis ſacrificaturus. Quòd ſi priús timiditatis à te ſum accuſatus, nunc maximam & apertam oſtendam fortitudinem. Propter hæc iram ſpirans Arrianus, ipſum quidem iubet maioribus reſeruari cruciatibus, Philemoni autem à tribus militibus fortiter cædi oculos. Cùm verò populus ea, quæ fiebant, ægrè tuliſſet, & clamaret, ut milites ab eo abſtinerent: moleſtè enim ferebant illum pati, qui eos voluptate affecerat: dicebat Præſes, Tui ſaltem modò miſerere Philemon. Sin minús, at populi quidem, cuius pro te acerbè diſcerpuntur viſcera. Te enim oportet conſiderare, ꝙ ſi te tam paruum & leue ſubeunte ſupplicium oſtendunt tantã animi perturbationem: quid fiet, ſi maioribus malis afficiaris? Ego .n. ut tibi quoq; meã mẽtẽ aperiã, nõ temerè poſsũ credere iis, ꝙ uident: ſed hoc mihi das coniiciendum, quòd populi uolens in te amorem experiri, ſimulaſti te eſſe Chriſtianum, & diis ſacrificare recuſaſti. Si ergò hæc eſt uera cauſa tuæ mutationis, & pulchrè noſti, quantùm tibi benè uelit popul⁹: & quemadmodum, cùm tibi cçditur facies, ipſi corde & animo magis afficiuntur, ſacrifica tu quoq; Philemon: & quem ex incusſis tibi colaphis acceperunt dolorem, leni per gaudium, quod poſteà conſequetur: & prandeamus in templo Seraphidis, & lçtitia maxima fruamur & deliciis

Apollonius antè timidus, nunc fortisſimè ſe gerit.

Vide ſub dolam ſatanæ linguam.

Philemon autem Iudici: Mihi quidem, inquit, cœna parata eſt in cçlis. Ad populũ verò conuerſus: Cur, inquit, ſi ego cçdar, vobis eſt moleſtum? Atqui quãdò eram Choraules, multi nos feriebant adulatores: & nonnunq̃ faciebant etiam peiora & grauiora Vos autem ſuauiter & profusè ridebatis: eamq̀ue rẽ vos teuerà eſſe ueſtras putabatis delicias. Sed nunc conſentaneum eſt, veſtrum dolorem eſſe lçtitiã & gaudiũ Angelorũ: quorum lætitia eſt mihi magnæ curæ, & quos ego uolo per me delectare, cùm ſim Chriſtian⁹, & colam pietatem. Hæc cùm audiiſſet Præſes, & de Philemone omnem ſpem abieciſſet, tunc in eum grauiora aggreditur ſupplicia: & Philemoni & Apollonio iubet perfodi talos, & funes eis alligari: & ſic per totã ciuitatem duci martyres. Cùm citó autem factũ fuiſſet, quod iuſſerat, eos rursús iubet ad ſe adduci. Qui cúm eſſent adducti, propiùs accedens ad Philemonẽ: Vides, inquit, ó Philemon, quàm ſint grauia & moleſta, quæ inferuntur, ſupplicia? Vbi eſt autem vobis inuictus ille Deus: & cur non vos à præſenti liberauit calamitate? Ad hæc Philemon: Nondúm noſti, inquit, Arriane, quemadmodùm non uerbis ſolùm, ſed etiam factis oſtendimus fortitudinem, & tormẽta vicimus experientia? Noſtri verò Dei virtutis multa quidẽ ẽt alta vidiſti in nobis ſigna: aquam de cçlo, ignẽ de cælo: nè dicam ea, quæ vidiſti per Aſclam & Leonidam. Quòd ſi etiam plura quæris, ego tibi alia quoq; oſtendam. Priús autem, quomodò ab ipſo cuſtodiar, ego tã quàm figura quadam tibi oſtendã. Hæc cúm dixiſſet, petit vt ſibi conſtruatur quidam Ocnus æneus. ſignificat verò apud eos, qui in ea regione habitant, hoc vocabulum, ſpeciem quandam currus muliebris.

Immaniĩ primus ſupplicio afficiuntur martyres.

Cùm Præſes autem annuiſſet, & currus, ut ille petierat, eſſet conſtructus, iubet adduci puellum, & in eum immitti & diligenter includi: congregari veró omnes, qui erant in ciuitate periti ſagittandi, & ad currum iaculari tanquàm ad ſcopum: & non ceſſare iaculari, donèc totus currus eſſet tectus ſagittis. Atq; illi quidem congregati ſic faciebant: Aes autem (erat enim huiuſmodi, ut ad reſiſtendum aciei telorum, ictus acciperet extrinſecùs) intùs illçſum conſeruabat puerum. Cùm verò & ipſi ſagittando eſſent defeſſi, & tela eis defeciſſent, puer educitur illæſus. Et ſtabat quidem Præſes dubius, cur hçc fierent. Dicit autem martyr Arriano: Hoc, inquit, o Præſes, eſt tibi euidens imago meæ ſalutis. Quomodò enim hic puer, etiamsì ſibi ad nihil poſſit eſſe vtilis, nihil tamen graue paſſus eſt à tam multis uiris & iaculis, ære optimè munitus: eodem modo ego quoquè etiamsì mihi innumerabilia inflicta fuerint ſupplicia, nullius horum curam geram: ea enim obtundit & hebetat mei Chriſti virtus, quæ me circuncircà muro munit adamantino. Propter hæc ira impletur Arrianus: & cùm uellet uerba martytis conuincere, facit ut ea potiùs deducantur ad effectum. Nam cùm è quadam arbore ſuſpendiſſet iuſtum, quç ſtabat quidem iuxta tribunal, vocabatur autem Perſei, circa eum ex omni parte ſtatuit ſagittarios. Et illi quidem fortiter torquebant: ille verò ſua ad Dominum oratione omnia tela ſimiliter depellebat. Nam alia quidem

*Vide q̃ efficias ter‑ *[illegible]* Chriſti amor in ſanctis martyribus.*

dem

Precibus pellit tela omnia.

dem cadebant in terram,alia verò figebantur in arbore,alia autem admitabiliter pendebant ex aere.

Poſtquàm verò eis quidem ſuerunt eainanitæ pharetræ,martyr autem nihil omnind graue patiebatur, Præſes hæc videns,nou poterat credere iis,quæ cernebat: & præ admiratione accurrit ad mitaculum.Nam ille quidem ſtudebat ſcire, an vera eſſent quæ videbãtur.Cùm ad locum autem acceſſiſſet,Philemonem vidit apertè in arbore.Interìm autem ex aereis illis iaculis vnum aduolans, ferit ei dexterum oculum,cumq́ exczcat.hæc verò excæcatio,fuit Iudici principium illuminationis.Vide enim Dei ſapientiam,quæ è longinquo cõtexit , & admirabiliter variat vtiles rerum diſpenſationes.Arrianus enim multùm quidem Chriſtum,multùm autem etiam Chriſtianos inſectatus eſt maledictis,vt qui graui dolore iritaretur.A malo tamen victus,iusſit deferri martyrem.Deindè etiam rogauit,vt curaret oculum,ex eo quod paſſus fuerat ſtultus, dicens, ꝙ quomodò admitabiliter fuerat potens ad percutiendum, ità ſit etiam ad ſanandum admirabilis. Ille autem:Nunc quidem,inquit,tibi differo ſanationem,nè beneficium acceptum rursùs voces præſtigias,& ipſe inconſideratè me tibi reum cõſtituam. Sed quandò è corpore exceſſero, (iam autem finis appropinquat)veniés ad meum ſepulcrum,& ex eo puluerem accipiens,eo vnge oculum, inuocans tu quoquè Chriſti nomen:& non diù pòſt, ſed ſtatim ſequentem habebis ſanitatem.

Philemõ & Apollonius decollãtur.

Poſt hoc nõ differt Arrianus:ſed amborum ſimul , Philemonis & Apollonii,amputat capita. Nam ſiue mentiatur Philemon,inquit,iræ medebor:Sin minùs, mihi curabitur oculus. Tales quidè fuere athletis occaſiones martyrii:tales autem etiam exitus. Quoniã verò oportebat Arrianum quoquè non ſolùm eſſe oculo occæcatum , ſed illum quoquè ſimul eſſe animo illuminatum,hoc quoquè conſequitur ea,quæ pręceſſerunt. Nam cùm reliquiæ fuiſſent, vt par erat,à piis habitæ in honore , & cum Aſcla & Leonida diuinis Chriſti martyribus depoſitæ: Arrianus ſtatim(non ſinebat enim oculus eum eſſe deſidem) accedit ad eũ , ſicut fuerat ei prædictum:& cùm ſuſtuliſſet puluerem, inungit oculum:In nomine tuo,Ieſu Chriſte,dicens, propter quem iſti mortem ſua ſponte elegerunt , Impono puluerem meo oculo:& ſi rursùs adſpexero,ipſe quoquè dicam non eſſe alium Deum , præter te. Hęc cùm dixiſſet , ſtatim duplicem inuenit curationem,nempe & oculi,& animæ. Nam illo quidem videt ſolem,hac verò veritatem. Egreditur ergò lætus & clamans,Sum Chriſtianus,& coram multis teſtibus confitens acceptum beneficium. Domum autem reuerſus,& omnes qui erant apud ſe baptizat,& trigintaſex Chriſtianos relaxat è vinculis. Tot enim tunc erant propter Chriſtum in vinculis. Deindè cùm precioſas accepiſſet ſindones , cum multis aromatibus , cum multis aliis,& duobus Epiſcopis,rursùs venit ad thecas ſanctorum , & horum venerandas reliquias fideliter ſimul & piè terra tegit.

Præclarũ miraculũ ex puluere ſepulcri S. Philemonis.

Cùm de eo autem fama iam fuiſſet delata ad Diocletianum, ꝙ Chriſtianus ex Græco factus eſſet Arrianus, & ꝙ ſacrificare nequaquàm in animum induceret , mittit ille quatuor protectores , iubens vt eum quamprimùm adducerent: ut accuratè ſciret,an uera eſſent,quæ dicebantur. Atque iſti quidem cùm ipſum compræhendiſſent,vrgebant ad iter ineundum. Ille autem perſuadet iis,qui tantoperè vrgebant,doctoribus,cùm id nummis emiſſet octingentis, ut paruo tẽpore ſibi liceret accedere ad reliquias martyrum. Cùm ergò ei data facultate acceſſiſſet, rogabat, pronus cadebat,ſupplicabat , puluerem amplectebatur , & precabatur, vt ei opem ferrent in certamine.& vox ſtatim audita eſt è ſepulcro(videbatur autem vox eſſe Philemonis) dicens:Eſto fortis, Arriane, & nullus metus te inuadat. Eccè enim Dominus te ad ſeipſum accerſit, & ducit ad certamina,& incipit tibi contexere coronam martyrii . Habebis uerò eos quoquè, qui te ad eam deducunt protectores, laborum ſimul ſocios & remunerationis. Illum,cùm hæc audiiſſet,ſubiit ſtupor & admiratio ſimul cum iis, qui aderant , & ei poteſtate data à protectoribus, domum ſuam eſt reuerſus. Quo in loco copioſiorem à ſuperis gratiã conſecutus,prædicit ſuis & tempus ſui deceſſus & modum.Nam cùm pueros,qui erant domi ſuæ,vocaſſet: Nunc quidem,inquit, venietis nobiſcum vſque ad Alexandriam. Deindè ego quidem ducar ad Imperatorem,& Deo à ſuperis ferente auxilium, hoc mihi propoſitum certamen peragam octauo menſis Phamenoth,in ſaccum iniectus, proiectus in mare. Vos autem(ſit uerò uobis curæ, quod dictum eſt) vndecimo eiuſdem menſis circa horam ſextam , venite ad litus: & cùm corpus meum inueneritis,quod vehetur à tergo delphini , id tollite , & deponite cum aliis martyribus.

Præſes cõuerſus inuocat ſanctos & exauditur.

Arrianus Præſes ſu tura prædicit.

Hæc cùm dixiſſet,ducitur ad Imperatorem Diocletianũ:& ipſe primùm quidẽ cũ eo agit benignè & placidè.Deindè paratur lauacrũ,& ante lauacrũ ara:ara autem erat Apollinis. Et ſimul quidem lauantur Imperator & Arrianus Egresſi autem è lauacro,cùm aræ appropinquaſſent: Sacrifica, o Arriane,inquit Diocletianus, maximo deo Apollini . Sic enim , ut par eſt,exhilarati, alacri deindè animo veniamus ad cœnam. Ille verò:Et quomodo poſſem ego,inquit,o Imperator,poſt tot & tanta Chriſti,qui eſt ſolus Deus uiuus,miracula,quorum non ſunt inanes fabulæ & rumores,ſed ipſi nobis teſtimonium præbuerunt oculi: Quomodò ergò ego,qui tot & tanta vidi,eum quidẽ relinquam, ſacrificabo autem his inanimis , & nullo ſenſu præditis? Hic fuit depræhenſa & conuicta Diocletiani ſimulatio,& ficta quam induerat perſona: & quam ſibi illiuerat manſuetudinem exuens & benignitatem, ad ſuam rediit conſuetudinem , & his excepit Arrianum , nempe vinculis manuum , catapultis pedum,profunda in agro foſſa, magnorum & molariũ lapidum magnitudine. His enim,cùm eum vinctũ truſiſſent in hiatum,deſupèr obruebant.

Conſtanter apud Diocletianum confitetur Chriſtum.

Malè accipitur à tyranno.

Poſteà autem ipſe quoquè , vt qui deieciſſet inimicum,thronum ponit excelſiorem. Et ille quidem ſeuerus cum grauitate ſedebat & ſeueritate : iubebat autẽ milites eum ludificari,irridens miſer, & dicens impia & blaſphema: Videam,inquit,quid ei proderit Chriſtus , & quemadmodùm liberabit eũ è meis manibus: & quæ ſunt ſimilia , puluis mareidus inſolenter iactitans . Deindè cùm equum ſuperbè & glorioſè aſſcendiſſet, ipſe quidẽ tanquàm qui fortia & præclara geſſiſſet, venit in regiam : Dei autem prouidentia quam ſit ineffabilis, & vt ingrediatur per ea , quæ ſunt contraria, non multò pòſt euadit manifeſtum. Nam ingreditur quidem Imperator in cubiculum , vt paululùm requieſcat: videt verò ſpectaculum terribile, (ò Domine & Rex omnium Chriſte, & quod eſt ſolum tuæ infinitæ,& quę inueſtigari non poteſt,potentiæ) nẽpe illos quidem compedes & lapides,cum quibus in foſſam demiſerat martyrem, lecto * appræhenſus imperatorio: ipſum autem Arrianum iacentem in eodẽ cubili,& regaliter in eo quieſcentem. Hæc cùm vidiſſet Diocletianus,fuit conturbatus & exterritus,exiſtimãs aliquem ex iis,qui erant in regia, inuadere tyrannidem . Clamabat itaque & conuocabat eos, qui eſſent opem laturi: Arrianus uerò ei leniter dixit è lecto : Nè conturberis,nemo ex iis,qui ſunt tuæ ſubiecti poteſtati,aduersùs te inſurrexit,neque ullæ tibi ſunt paratæ

** appẽſos, legẽdum puto.*

Chriſtus ſuam declarat potentiam.

ratæ

rate inſidiæ: ſed ego ſum ille Arrianus, quem cùm in vaſtum illum iecisti hiatum: Videamus, dicebas, an Chriſtus ipſum à meis liberabit manibus.

Propter hæc Diocletianus fuit animo obſtupefactus, ſermoque fuit ei impeditus, & neque vocem quidem omninò poterat emittere. Vix tandèm ad ſe rediens, foras proceſsit, timore perturbatus, & clamore impleuit regiam: O improbâ artem, dicens, o præſtigias. Nemo hucuſquè tale quid fecit: & multas eiuſmodi dicens nugas. Deindè etiam maiori ira accēſus, iuſsit ſtatim ſaccum afferri, in quo eſſet quidem arena, ſed non eſſet ea plenus, immò eſſet magna ex parte vacuus. Vt pondere quidem, aiebat, arenæ deorſùm trahatur: eo autem, quod eſt vacuum, ſuſcipiat Arrianum, in quem iniectum, iubet eum dimitti in alto mari. Interim verò Protectores quoquè, vt quorum animi priore miraculo eſſent moti, confitentur ſe eſſe Chriſtianos: & accedentes ad Diocletianum: Quanā de cauſa, aiebant, hominem, qui nihil mali quidem fecit, immò verò Deo vero eſt coniunctus & familiaris, & per ipſum non pauca fecit miracula, adeò ut omnes qui ei Deo crediderunt, confidant, quod etiamſi quis mortuus fuerit, viuet: etſi in foſſam fuerit proiectus, etiamſi lapidibus obrutus, etiamsì ſit ſub petris, etiāsì omnia ſimul fuerit paſſus grauia, poſsit rursùs ſeruari ea omnibus: Cur eum tanquàm maleficum quempiam iuſsiſti in mare deiici? Cum ipſo ergò nos quoquè noſipſos præbemus, & rogamus, vt eandem mortem, quam ipſe, ſubeamus. Credimus enim Deum Arriani, qui eum eduxit ex profundo terræ, & vinculis, & tantis lapidibus, poſſe nos quoquè ſuſcitare, & ad optimam vitam traducere, & longè beatiſsimam.

4. Protectores Chriſtum liberè cōfitentur.

Ad hæc ille admodùm ironicè: Ego etiam priùs, inquit, quandò eramus eiuſdem ſententiæ, & eratis ſtudioſi, ut me obſeruaretis, nullam, vt ſcitis, veſtram repuli petitionem: ſed ſemper vos exaudii, & vt pater filiorum, ſic veſtri curam geſsi. Quinetiam nunc quoquè, etsì in patrios deos impii, & in nos infideles extiteritis, ne ſic quidem vos repellam. Sed quoniam ſititis eandem mortem, quam Arrianus, ego eam quoquè vobis concedam lubentiſsimè. Theotychus autē, qui erat primus illorum, excipiens: Deus, inquit, o Imperator, ad quem migramus, & in quem reſoluimus: qui nobis nomen præbuit admirabile, & cui placuit, vt nos mortem pro eo ſubiremus, ipſe te remunerabitur pro meritis tuæ in nos affectionis. Sed ſi hoc quoquè à te poteſt impetrari, rogo te, o Imperator, vt meas facultates liceat in duas partes diuidere: & vna quidem pars aulæ conſecretur regiæ: altera verò diſtribuatur orphanis & viduis. Cùm ipſe autem adhuc plura vellet dicere, qui erant cum eo tres, dixerunt: Frater Theotyche, harum quidem rerum curam relinquamus Deo, qui curat res noſtras: in præſentia verò nos noſtri deceſſus curam geramus. Propter quę diù cogitabundus ſtetit Diocletianus, vt qui videretur admirari eorum in morte contemnenda magnum & excelſum animum.

Præclara vox martyrum.

Cùm eum autem ſic vidiſſet affectum Arrianus: Sed noli, inquit, o Imperator, noſtram ampliùs differre migrationem, fortaſſe enim ſunt hæ maligni inſidiæ, vt nobis interrumpat curſum decertationis. Tunc cùm de eorum mutatione ſpem omnē abieciſſet Diocletianus, iubet alios quatuor ſaccos afferri cum arena, & ſimilem Arriano mortem ſubire Protectores, & ſic ad effectum deducta eſt prædictio Philemonis. Ipſis verò in mare proiectis, ſtatim accedens delphinus maior, quàm ſoleat eſſe delphinus, & robore & magnitudine, & ceto magna ex parte ſimilis, & natura planè aliena & admiranda, quinque ſimul ſaccos admirabiliter ſecurè fert humeris, & tanquàm quædam nauis, onus vehit Alexandriam. Pueri autem (expectabant enim adhuc in ipſo litore, vt eis prædictum fuerat ab Arriano, & horam accuratè obſeruabant) poſtquàm delphinum viderunt cum onere, ſtupent quidē rei ipſius magnitudinem: nihilominùs verò †, quod ſacci quoquè tutò fuiſſent adducti, adeò ut ei nullus caderet ex humeris, cùm natura eſſent leues & lubrici. Dubitantibus autem pueris, quemadmodùm dominus quidem Arrianus de ſolo ſuo corpore dixiſſet fore, vt id apportaretur à delphino, nunc verò præter ipſum vident alia quatuor, vox quædam diuinior ab eis eſt audita: Venite vos, dicens, & domini veſtri, & Protectorum accepturi corpora. Qui enim illum ad ſuam vitam euocauit, eos quoquè vocauit cum eo ſimiliter. Cùm ea ergò acceperitis, cum Aſcla & Leonida honorificè deponite. Et ſic quidem nox.

Martyres in mare piecti, à delphino exportant.

† videtur deeſſe, lætātur, aut aliquid tale

Delphinus autem cùm ſaccos poſuiſſet in litore, rursùs enatauit in mare. Pueri verò cùm ea honorificè ſuſtuliſſent, & in nauem immiſiſſent, per fluuium portabant. Cùm autem tres dies & totidèm noctes nauigaſſent, appropinquant metropoli Antinoetarum, vbi oportebat eas ſacras deponi reliquias. Cùm eos verò ſomnus oppreſsiſſet, nauis plenis velis aduolās, momento temporis ſtetit in illo loco, & vox exaudita fuit admirabiliter: Theodotion, (Hoc enim erat nomen gubernatoris) hic eſt locus, qui eſt ſanctorum corpora ſortiturus. Ille ergò excitatus, cùm inueniſſet nauem veluti vinctam compedibus, deſcendit quidem de naue: celeriter autem profectus in ciuitatē, ſignificat miraculum. Protinùs verò publice confluūt omnes, geſtantes lāpades & coronas, & diuinos hymnos canentes. Et cùm ſic eas pręclarè & magnificè illic depoſuiſſent, vberes fructus miraculorum quotidie colligunt: Ad gloriam patris & filii & ſpiritusſancti, vnius diuinitatis & potentiæ, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

En vt olim antiquitas excepe ris ſanctorum reliquias.

De S. Spiridone Epiſcopo quære ſuprà 12. Decembris.

SANCTI PATRIS NOSTRI ET confeſſoris Theodori Studitæ Oratio funebris in S. Platonem patrem ſpiritualem. Habetur in 7. Tomo Aloyſij Lipomani Epicopi Veronenſis.

ORATORVM quidem & ſophiſtarum omne ſtudium eſt, non vt ad ſcribendum ſe conferentes, quod uerum eſt aſſequātur, ſed ut dictioni ſplendorem adhibeant, & poetarum verſus concidentes, verbis illinc ſumptis narrationem ſuam ornent, ac ſublimem reddāt, & eorum aures, à quibus audiuntur, orationis ſuauitate oblectent. Verborum enim cōcinnitate auditores demulcēt, & probabilitate decipiūt, parùm curantes, vt uera dicant: quippe qui opiniones captant, & ſtudio placēdi hominibus omninò ſeruiunt. Quos verò amor veritatis tenet, illi unum hoc curent, ut, quæ ſunt, ea dicant, & veritatem ipſam honorent, quanuis oratio concinnitatem & elegantiā non ſit habitura. Cùm enim ueritatis pulchritudinem expetant, comptis dictionibus, quæ ſtragulis quibuſdā pictis ſimiles ſunt, multam ſalutem dicunt, id enim ueræ ſapientiæ proprium eſt.

16. Decē. Rhetorū et ſophiſtarum ſtudium.

Ita certè & ego, qui mente ſum exigua, oratione & ſpiritu valdè tenui patrem meum laudabo, non ut illi hac laudatione gratum faciam: Quæ enim gratia

illi

illi hæc eſſet, qui nulla re ex his, quæ hîc ſunt, delecta
tur, cùm cæleſtem conditionem ſortitus ſit, cuius qui
compos fuerit, præſentia hæc irridet, cùm nihil in eis
ſtabile ſit, neque beatum: ſed tanquàm umbræ præte-
reant, & vt verni flores corrumpantur? Ad hæc ſi, cùm
in terris eſſet, indignum ſe arbitrabatur, qui vel in
monachorum numero cenſeretur, (quæ res ſummã
eius modeſtiam atque humilitatem, ſanctæque illius
animæ præſtantiam indicabat) quomodò nunc cùm
hinc ad ea migrauerit, quæ incorrupta ſunt, quo loco
falſæ gloriæ nulla eſt appetitio, hanc noſtram lauda-
tionem ille appeteret? Sed hoc mihi faciendum pro-
poſiti, quòd iuſtiſsimè, ut quiuis alius, hoc illi debeo,
tum pro alijs ipſius in me officijs, ſtum maximè pro
oratione ipſa: quę, qualiſcunque ſit, illius labore ac di
ligentia in me exorta eſt, vt tanquàm mercedem quan
dam orationis parenti hanc referam.

Quanuis autem intelligam paternam laudem ad fi
lij gloriam redundare, (vt eſt à ſapiente illo dictum:
Eccl. 3. Gloria hominis ex honore patris ipſius) non ob id ta-
men, vt aliquis opinari poſſet, illum laudabo: cùm ſciã
vnũquenque, ſi è domo, & ex ſeipſo gloriam habeat,
glorioſiorem quidem eſſe, à patre etiam ipſo ſplendo
rem accipientem: ſin minùs, paternos honores nihil
prodeſſe illi, qui eſt inglorius, & honoris expers, qua
lis ego haberi poſsim: Sed quòd fas non ſit, eius vitam
cum virtute actam, velut lucernam quandam ſemper
lucentem, ſilentio & tanquàm ſub modio aliquo oc-
cultari, Immò in rationali candelabro effulgentem,
non vni, aut alteri, ſed omnibus (hoc enim audeo di-
cere) qui ſunt in Dei Eccleſia, proponi debeat. Quo-
niam igitur oſtenſum eſt, orationem ipſam conduci
bilem eſſe, ac nobis neceſſariam, quæ non veritatem
solùm, ſed vtilitatem etiam magnam in ſe contineat,
agè illinc, vndè conuenientiſsimum eſt, laudationem
aggrediamur.

S. Platonis parentes. Beati Platonis parentes fuerunt Sergius & Euphe-
mia, quorum nobilitas inſignis, & mores non ignobi
les extiterunt. Ità enim ſe geſſerunt, & diligẽti domus
ſuæ gubernatione rem familiarem præter cęteros ità
auxerunt, vt etiam conſanguineis æmulationem ſui
concitarint. Quibus ad alias laudes ea quoquè acceſ-
ſit, quòd bonorum filiorum parentes eſſe datum illis
fuerit. Poſt duas enim filias, velut germen quoddam
rectiſsimum & illum genuerunt, quem nunc lauda-
mus: quanuis neque filiæ ipſæ ſine laude vixerint: illa
rum enim res geſtæ multæ, & præclaræ narrari poſ-
Eius nepos fuit author huius vita. ſunt: è quibus vna in communi vita, qua vſa eſt, ità ſe
geſsit, vt excelluerit: altera, ex qua & nos geniti ſu-
mus, monaſtico ordine illuſtrem ſe præſtitit.

Quoniam verò illis temporibus cæleſtis ira inflicta
eſt, (Res enim me admonet, vt & de hac dicam: quip
pe quę publicam intulerit calamitatem, non in pau
cis aliquibus regionibus ac ciuitatibus verſans, ſed ve
lut Aegyptiacum quoddam flagellum, ex alia in aliã
ciuitatem tranſiens) ac vel maximè in regia vrbe Byzã
tio malũ illud fuit, hi viri, quos diximus, ſemper me
morabiles, è vita exceſſerunt. Nõ alienum autem for
taſsè fuerit, vtilitatis cauſa mortis etiã ipſius genus cõ
ſcribere. Narratio enim hæc talis eſt, quæ illorum ani
mos terrere poſsit, qui prudenter eam intellexerint.
Crucis ſignũ in veſtibus hominũ cernitur diuinitùs iſcriptum. Repẽtè in ſingulorum ueſtibus ſalutaris Crucis ſignũ
cæruleo colore velut à manu aliqua pulcherrimè pin
gente, vel Dei potiùs digito, & ſuperna manu expreſ
ſum cernebatur. Quicunque verò talis depræhenſus
fuerat, diuulgabatur, ac ſtatim mors illi afferebatur.
Eodemq; die aliquis mortuum efferebat, & ipſe mor
tuus efferebatur. Duo ſimul in feretro, quatuor in iu
mento portabantur, onera corporum miſerabilium
ſemper recens cumulata. Lamentationes vbiquè, &
voces miſerabiles vndiquè reſonantes. Qui mortuo-
rum cadauera efferebant, tam multis oneribus ſuffice
re non poterant. itaque deerant, qui tot mortuos ſe-
pelirent. Claudebantur domus, vrbis regiones inanes
fiebant, ſepulcra ipſa implebantur, cùm intra duos
menſes urbs celeberrima, & multis millibus hominũ
habitata, iam deſerta, & talis ferè ſit facta, vt ſi à nullis
habitaretur. Hæc illius impij Conſtantini temporib.
accideruut, à quo imago Chriſti contumelioſè ſpre- *Vide pœnã Iconomachorũ.*
ta, & à nefario illo homine, ac populi corruptore, ſi-
mulacrum erroris nominata: immò verò Chriſtus ip
ſe noſter Deus ab eo deſpectus fuit. Siquidem honor
imaginis ad eum refertur, cuius eſt ipſa imago, vt diui
nus Baſilius quodam loco ait. Hæc Dei virga, vt ali-
quis diceret, pœna fuit iuſtiſsima, qua peccantes ho
mines inſtruerentur, noſq; à ſumma noſtra malitia re
uocati emendaremur: ira, inquam, illa, quæ ad ſalutis
viam his viris dux eſt, qui eius correctionem pruden-
ter & æquo animo accipiunt. Sed ad Platonem ipſum
noſtra redeat oratio.

Cùm eſſet ille orbus parentibus, & cum ſororibus
in ætate valdè puerili relictus, ab vno quodam con-
ſanguineo ſuo acceptus eſt, & ad ætatem vſque pube-
ſcentem educatus. At ſtatim quidem, uigente illius
iuuentute, tanquàm rectum quoddam germen opti-
ma rerum intelligendarum perſpicientia effloruit:
quam difficilè præſtare poſſunt, qui ſunt in orbitate
educati, cùm neminem habeant, qui tantum diligen- *Diſcit artem notariorum Plato.*
tię illis educandis, quantum parentes, adhibeat. Suo
igitur ſtudio & honeſta æmulatione notitiam eius ar
tis, quæ notariorum dicitur, ità fuit aſſecutus, ut non
dùm aliquis eorum, quibus de paterna diligentia pro
uiſum fuit, illam aſſequi potuit. Cùm enim ponderi-
bus pręfectus eſſet apud auunculum, qui regias pecu-
nias cuſtodiebat, & in ea re tam probatus extitiſſet, vt
auunculus nomen tantùm muneris illius haberet, Ip-
ſe uerò munus illud re ipſa exerceret, ob idque in cõ
ſeruandis pecunijs regijs valdè inſignis eſſet, tã opti-
matibus, q̃ Cæſari, erat uir ille notus atque optabilis.

Cùm igitur talis eſſet, atque arbitrij libertate vte-
retur, non incontinentibus iuuentutis affectibus men
tem tradidit, ut aliquis licentioſior, & fractæ mentis
homo faceret, ſed uelut optimus quidam equorum
domitor ipſe ſibi exiſtens, ab inſipientium uirorum *Vitat conſortia malorum.*
conſuetudine ſe abſtinebat, cum illis autem, qui eru-
diti erant, unà uerſabatur, cum honoratioribus, non
abiectioribus, ultrò ſe coniungens, hiſque adhærens,
qui ætate præſtabant, non qui natu minores erant.
Qua diligentia & uirtutis exercitatione, animi nobili
tatem ab externis honoribus ad honeſtam uirtutis
uiam dirigebat. Non enim conuiuarum & ſodalium
communibus compotationibus ſeipſum tradens, ut
aliquis eorum, qui adoleſcentes ſunt, in epulis uerſa-
ri conſueuit, neque in talorum ludo & ebrietatibus
pecuniam conſumebat, ut luxurioſi homines faciunt,
ſed laborioſis uacationibus ponderandæ pecunię dãs
operam, ex ea re diuitias ſibi cumulauit, eaſq; ſic au
xit, ut, pręter paternam hæreditatem ſatis amplam, ſi
bi alias etiam facultates comparauerit, quæ nunquàm
accedere potuiſſent, niſi uir ille continentia & fruga
litate in omni re uſus fuiſſet. Quarè honeſti appetẽs,
iuuenis ille temperantiæ ornamentum aſſequebatur, *Eius temperantia, prudẽtia, morum comitas.*
& prudentia inſignis erat, in quo morum comitas
inerat. Iuueniles appetitus à ſe longiùs remouebat,
quibus capti qui fuerint, tantum abeſt, ut bona, quæ
non habent, adipiſcantur, ut etiam illa, quæ habent,
exinanire ſoliti ſint.

Sed quidnam deindè conſecutum eſt? Prudentia tã
inſignis uir ille, & in his bonis, quæ ad uitæ commo-
ditates pertinent, talis euaſit, (quæ res ab eis appeti-
tur,

ſur,qui terrenis rebus delectantur,& ab his ſtudioſè
quæritur, qui filias viris collocant) vt alius aliundè
vel ea eorũ numero,qui nobiles & locupletes erant,
ad vitæ communionem illum ad ſe inuitaret.Sed di-
uinarum rerum appetitio, quam meliori cõſilio vſus
in animo accenſam habebat, non permiſit,vt in mul
to vitæ huius cœno infigeretur.Etenim pro ludo diui
nas lectiones,quibus attẽtus erat:pro theatris & ſpe-
ctaculis Eccleſias frequentabat:pro inhoneſtis diuer
ſoriis honeſta collegia: quodque laudabilius eſt, oc-
cultas mentis cogitationes & acta cuidam eorum, q
præerant,ſæpiùs confitebatur.Quæ res magnum reli-
Confitetẽ ſæpè facere dei pecca ta ſua.
gionis illius erat indicium: idque,cùm perfectè face
re ſolitus eſſet, ei, qui confeſſionem ipſius audiebat,
admirationem ac ſtuporem afferebat.

Itaque factũ eſt,vt cùm ille mentis oculos ad ſem-
piternarum rerum contemplationem erexiſſet,& ea
rum deſiderio allectus,atque alacrior factus,eorum,
quæ in terris ſunt,cupiditatem extinxiſſet, fecit vir il
le admirabilis, quod diuinus Antonius antè fecerat .
Cùm enim omnia, & paternam etiam domum vendi
Omnia ſua dat pauperib.
diſſet, pauperibusque pecuniam diſtribuiſſet,ac ſer-
uos ipſos libertate donaſſet,& duabus ſororibus pau
ca quædam reliquiſſet,exiit è loco,in quo erat,eo p-
poſito,quo Abraham olim exierat:non vt in villis, q̃
propè erant,diuinam exercitationem obiret,ſed lon
giùs aufugiẽs ad Olympi partes,ad eum peruenit lo-
Gene. 12.
cum,ac virum,qui diuinitùs monſtratus ei fuerat:ad
quendam,inquam,Archimandritam ex eorum nume
ro,qui erant in regione illa . Locus,quem dicimus,
Symbolus appellabatur:vir autem,Theoctiſtus:cuius
mores boni,genus perſpicuum, & finis ſanctus fuit.

Sed qualem eius receſſum fuiſſe putamus? Ille qui-
dem & mihi maximè memorabilis eſt,& auditoribus
compunctionis occaſionem afferre poteſt.Cùm enim
è patria migraſſet , famulo quodam ſibi gratiſſimo
vſus comite,& ad eum locum veniſſet,qui Regum no
mine appellatur , in denſam quandam ſyluæ partem
ingreſſus,eius manu,qui eum ſequebatur,comam ſi-
bi totondit,& pulla veſte, tanquàm purpurea quadã,
Comã ſibi tonderi vult à famulo.
induit.Quod verò ſecutum eſt,quale ſpectaculũ fuiſ-
ſe putamus,cùm comes ille iuſſus fuiſſet ab eo diſce-
dere,domumq; vnà cum veſtibus,quibus ſeipſum exu
erat, redire, ob idque luctibus, quia domino priua-
tus erat,repleretur: ipſe verò ſolus cum Deo tantùm
relictus eſſet,cuius cauſa & propter quem id ille age-
Amor Dei quid efficiat.
bat? Talis eſt amor diuinus,qui ſui amatorẽ ab omni-
bus aliis rebus ſeiungit , eiuſque animum ſui deſide-
rio inflammatum,ad ſe vnum contrahit.

Poſteà verò,quàm ad magiſtrum veniens,ab eo in-
terrogatus eſt,quiſnam eſſet, & vndè veniret, & qua
de cauſa peregrinationem illam ſuſcepiſſet, ſingulis
interrogationibus apta quædam & iuſta reſponſa red
debat. Ille autem,cùm patriam,genus,& educationẽ
audiuiſſet: Nondùm,inquit,in hac loci regione, quæ
non mediocrem vitæ duritiem in ſe habet, monachi
laborem ſuſtinere poteris . Cui reſpondit Chriſti pu-
gil:Omnia tibi,pater, trado,mentem, voluntatem &
corpus:vtere famulo tuo,vt vis, in omnibus tibi obtẽ
perante.O admirabilem propoſiti, & eius voluntatis
demonſtrationem,ſed longè admirabiliorem mona-
ſticæ profeſſionis materiam: quarum vna in eo appa
ruit,q in ipſo ętatis flore,cùm res proſperæ illi,& ex
animo ſuccedebant,ac meliores ſpes ſubiiciebantur,
diuitiis propoſitis,gloria effulgente,corporis habitu
dine vigente,atque ad hęc omnia accedente propriæ
voluntatis poteſtate , omnibus tamen his potiorem
habuit Dei amorem:altera apparuit in eo, quòd opti-
mè de his rebus deliberauit, neque vt multis ea his,
qui nunc in ſuperficie, vel (vt veriùs dicam) aliter q̃
profeſſio requirit,profiteri ſoliti ſunt,ſed vt vera p-
feſſionis ratio poſtulabat,ipſe profeſſus eſt .

Iſti.n.neſcio quomodò obliti, quod Dñs dicit: Qui
Luc. 14.
non renunciauerit oĩbus his,q̃ poſſidet, nõ pòt meus
Mat. 19
eſſe diſcipulus.itẽ alio loco: Vende omnia, quæ poſ-
ſides,& habebis theſaurum in cælis:& veni,& ſeque-
re me:horum,inquam,omnium obliti,erigunt ſibiip
ſis templa,& monaſteria . Deindè profeſſioni, quam
ſuſceperunt,multam ſalutem dicentes,propriis bonis
potiuntur , ac dominantur , ſeruos & diuerſas mate-
rias ad ſe attrahentes, heri & nudiuſtertiùs profeſſio
nis expertes,& hodiè tanquàm in ea veteres aliorum
duces:heri tales,qui neſcirent prudenter aliis ducen-
dos ſe præbere,& hodiè aliorum duces eſſe imperitè
ſibi proponentes:quibus non virtus,ſed eorum, quæ
habent,poſſeſſio principatum dedit:quiq; cùm mul-
tos annos debuiſſent diſcere , quomodò primum re-
ctè imperio parere,deindè ſic ad imperandum aliis aſ
ſcendere deberent: antequàm illud, quod prius eſt ,
experti fuerint,quod poſterius eſt,periculoſè ſibi aſ-
ſumunt,tales eos,quos ſub manu habent, efficientes,
quales nimirùm & ipſi ſunt.

Non autẽ ſic ille fecit:ſed poſteaquàm verè terrenis
S. Plato integram p̃ſtat obedientiam.
rebus renunciauit, tunc & obedientiam non adulteri
nam, ſed germanam & legitimam præſtitit. Illud.n.
antecedit, hoc ſequitur, vt fulgur tonitruo,& vt ſole
oriente lucifer prius apparet. Nam qui optimè facul-
tatibus,quas poſſidet,renunciauerit, optimè videli-
cet & obedientiam præſtabit: at qui non rectè in alte
rutro ſe geſſerit,in altero videlicet is claudicet neceſ
ſè eſt. Multa quidem ſunt virtutis exercendæ ſtudia,
Exercitia uirtutum.
extenuatio corporis, quæ continentiæ propria eſt:ſo-
brietas in vigilando,macies,quæ à lachrymis profici
ſcitur,in precibus alacrem eſſe , humi cubando ſe af-
fligere,tenui veſte indui , propriis manibus operari,
crebrò genua flectere,mortem meditari,pſalmos cõ-
ſtanter canere, ſtationis tolerantiam ferre: ſed nihil
Obedientia effectus.
tale uiro illi, qui obedientiam profitetur, quale eſt
confeſſionis ſtudium, & obedientiæ munus perfectũ
præſtare:quibus rebus anima illuminatur,& proprię
voluntatis affectus extinguitur, perfectaque eius, qui
per ſpiritũ naſcitur, in eum, à quo gignitur,adoptio
efficitur . Nam qui non hæc aliis rebus prætulerit, is
ad obedientiam præſtandam imbecillis exiſtet, & qui
bus rebus videtur ſalutem ſuam procurare,his dece-
ptus,perniciem & exitium patietur . Continentia.n.
vigiliæ & vnaquæque earum rerum,quas ſupra dixi-
mus, ipſa quidem per ſe laudabilia eſſe concedet ali-
Propria uoluntas etiam bona ſtudia corrũpit.
quis : ſed nihil tamen expedire, immò uerò & ruinæ
cauſam illi eſſe affirmamus, qui ſuo arbitrio in his fa
ciendis vtitur,niſi eius,qui pręeſt, ductu & regula di
rigatur.Quamobrèm qui confeſſionem cum obediẽ-
tia coniunctam exercuerit, aliis,quæ ſuprà diximus ,
ſecundas partes tribuet , duobus his, quæ paulò antè
dicta ſunt,omnia concludens.

Hæc cùm beatus ille ità pręſtitiſſet , vt neſcio ſi qs
alius unquàm pręſtitit,bonum fundamentum ſibi ie-
cit,atque in eo firmum ædificium cõſtruxit , omnem
cogitationem ſuam ſubiiciens , & in omnibus obe-
dientem ſe præbens, ob idque(ut illud dicam,quod
in literis diuinis ſcriptum eſt)dilectus erat in conſpe-
ctu patris ſui. Tanta enim fuit in viro illo tolerantia,
vt adamanti ferè ſimilis videretur. Idem in miniſte-
riis obeundis erat admodùm dexter, & inter multos
certaminum & laborum ſocios valdè inſignis atque
illuſtris:à quibus non longè aberat, quòd ad cœnobii
vitam pertineret : ſeorsùm verò cum uno quodam ,
iiſdem moribus prædito, quietè uerſabatur:cũ Theo
ctiſto,inquam,illo ſemper memorabili, modò exerci
tationi domi vacans,modò communiter uerſans,tum

in

in pſalmis canendis, tum in cibo ſumendo, & opere perficiendo, atque (vt ita dicam) promiſcuè communiterque, & in omnibus modeſtiſſimè ſe gerens. Non enim, quia genere inſignis erat, quòd ad corpoream nobilitatem pertinet, propterea vnà cum agreſtioribus vitam ducere: neque, quoniam famulorum anteà miniſterio vtebatur, propterea ignobiliora officia tractare alienum à ſe putabat, aut ægrè ferebat. Quamobrèm & fimum humeris portabat, prædiumque ſtercorare atque irrigare iuſſus, id facere non grauabat. Idem farinam patienter ſubigebat: eaque omnia faciens, multum ſtudii ac diligentiæ libris ſcribendis adhibebat.

S. Platonis humilitas.

Vultis dicam & alia illius obedientiæ egregia facinora? Increpabatur quidem à patre ipſo, præſentibus hoſpitibus: ille, inquam, qui ea, quæ ſupra diximus, optimè faciebat: ſed increpationem ipſam velut laudē quandam accipiens, laudatiſſimus ille vir nihil mouebatur. Ad hęc cùm fratribus audientibus legeret, idque rectè faceret, increpatus tanquàm perperàm legiſſet, vir prudentiſſimus verecundè ac timidè ſe gerebat: cumque à ſeruili genere ſe ortum eſſe audiret, vrbano quodam more annuens patri aſſentiebatur, generoſus ille tam animo, quàm corpore: qui cùm in manuum ſuarum opere faciendo eſſet tolerātiſſimus, & multum lucriſaceret, erat tamen ità modeſtus & humilis, vt ſi nulla in re vtilis fuiſſet, vitę & diſciplinę acquirendæ cupidiſſimus, & diuinæ pietatis amator ardentiſſimus.

Gaudet obiurgatione ſua.

Cùm igitur aliquandò ad patris pedes flexis genibus ſe deieciſſet, ab illo ipſo corrigebatur, quaſi ad idem erratum relapſus fuiſſet: ille tamē repugnabat, ſed pergebat veniam petere. Itaque defeſſus erat, qui conſultò eum virum increpabat, & conuicia in eum coniiciebat: quibus ſaturabatur, qui per voluntariam illam ignominiam gloriam ſibi comparabat ſempiternam. Dicam aliquid ex his, quæ profeſſionis propria eſſe non videntur, conſentanea tamē ei tā ſunt, ſi rectè fiant. Idem ille tanto humilitatis deſiderio tenebatur, vt precibus ab aliis peteret, vt pugnis & alapis cæderetur. Cumque id impetraſſet, & à quodam viro, cui pater id pręceperat, verberaretur, muneris loco accipiens verbera, lætabatur. Quæ res erat valdè admirabilis, cùm alter inuitus id faceret, quod indecorum videbatur: alter læto animo id pateretur propter vtilitatem, quam ex ea re percipiebat. Erat etiam id videntibus & audientibus admodùm utile, vnum aliquem inueniri, qui voluntariè illa patiens, Chriſtum imitaretur. Non igitur talis ac tantus vir poterat non diligi & amari? Quæſo, quomodò rationi cōſentaneum fuiſſet, eum, qui totum obedientiæ legibus tanquàm filium ſe tradiderat, non patri optabilem eſſe, & ex animo ab eo diligi? Propterea, vt dictum eſt, valdè amabatur.

Thren. 3

Vult ab aliis percuti, eoque lætatur.

Itaque propter virtutis ſplendorem eius fama peruagata vbique celebrabatur, quippe qui patri ſuo talem ſe præbebat, vt eſſet inſtar omnium rerum. nam vt oculus dexter omnia videns, ut manus rectè operans, vt pes benè incedens, in omnibus denique bonus erat illi cōſiliarius, & ſocius admodùm egregiꝰ, & in colloquendo ſuauis, eorum, quæ intus erant, cuſtos fideliſſimus: quæ autem foris erant, ea diligentiſſimè obſeruabat, partìm diſcipuli, partim fratris faciens officium. Illud quoquè addiderim, eum virum etiam patris munere functum fuiſſe. Denique tantus in vtraque re ille fuit, vt ſi quandò aliqua de cauſa neceſſè fuiſſet, laudatiſſimum illum Platonem aliquò proficiſci, vir ſemper memorabilis Theoctiſtus ob eā rem triſtis eſſet, neque recreationem haberet, ut Apoſtoli ſententia vtar, propter eius hominis abſentiam, qui tam optabilis illi erat. Quis.n. illo ad res futuras proſpiciendas, & coniectura colligendas prudētior? Quis ad res neceſſarias cōparandas expeditior? Quis ad honorem multifariam impartiendum peritior? Talem denique ad perfectam veramque in patrem beneuolentiam oſtendendam ſe præſtabat, ut, cùm paterna quidem omnia officia in poteſtate haberet, animū ipſum à terrenarum rerum amore ſic alienum ſeruaret, ut ne oboli quidem vnius eſſet dominus. His autem ipſis quiſnam finis, quòdvè præmium fuit? Paterna ſcilicet benedictio in ſpiritualem Iacob profecta, ex quo patriarchę ſacrum rerum, & gregis duces extiterunt, ex quibus multi Deo grati filii & nunc ſunt, & plures erunt (certè ſcio) ex ſemine illo, tanta benedictione prædito. Talis fuit vir ille, qui ſanctitatem verè amauit: talemque finem habuit egregia illius obedientia, quam velut adumbratione quadam ad perfecti coloris characterem & formam direxit.

Chariſſimus eſt patri ſpirituali.

2. Cor. 2.

Gen. 27. & 28.

Poſteà uerò quàm ad cęleſtē Dñm Theoctiſtus eius dux tranſmiſſus eſt, ad illius lucum ac mores ſe tranſtulit, & quietem ipſam legitimè amplexus fuit: non quemadmodùm multis ex his, qui nunc ſunt, periculoſe illam aggredientibus, quippe qui priuſquàm carnem ſpiritui ſubiecerint, audent cum nequitiæ ſpiritibus ſingulari certamine congredi, ſed cùm tempus uincendi eſt, palæſtram meditatur. Nam qui nō priùs obedientiam didicit, quomodò ille hoſtiles affectus ſubiiciet? Quique obediendi regulam integram non ſeruauerit, quomodò ille ad quietis montem aſcendet? An non manifeſtum eſt eum, qui extra tempus eā rem attigerit, lapidibus feriendum, aut telo in ſe iacto percuſſum, animæ interitu periturū, vt aiunt quodam loco diuinæ literę? Sed non ità fecit is, de quo nunc ſermo habetur. Cùm n. obedientiam Deo placētem uerbis ac moribus præſtitiſſet, iure atq; apte ad quietem ſe contulit: & prope Deum accedens, mentē purgauit, eiusq; contemplationibus delectabatur, mēte ipſa in rebus ſublimibus uerſans, qñquidem nihil ſuauius eſt, q̄ Deum contemplari: qui cùm ſit ſuauitas ipſa, omni ex parte appetendus eſt his, qui eius guſtū, & ſingularem charitatem aliquo modo ſenſerunt, cuius ſacietas nulla eſt, ità ut qui hæc guſtauerunt, vel ipſius cibi appetitum ferè obliuiſcantur. Hæc igitur in ſeipſum attraxit, de uirtute in uirtutem tranſiens, & aſcenſiones in corde ſuo diſponens.

Eremus quibꝰ nec dum expetenda.

Exo. 19.

Pſal. 83.

Quoniam uerò non ſatis illi erat res ſuas conſiderare, cùm charitas ipſa & aliorum utilitatem requirat, patris loco, uel potiùs tanq̄ lumen quoddam, fratrum, quos ſuprà diximus, ſocietati pręfectus eſt, quę uirum hunc beati Theoctiſti ſucceſſorem, ac ducem habuit: quam ſocietatem uterque & ſpiritu, & corpore ad eam conditionem & ſtatum prouexerūt, ut manſio illa ſanctiſſima & eſſet, & nominaretur. Duorum aūt diſcipulorum dux ſeparatim fuit, à quibus miniſterium ei præbebatur, quosq; cōtubernales quidem, ſed non ſodales habebat. Eorum uerò vnus adhuc ſupereſt, Antonius nomine, qui nobiſcum unà uſque ad ſenectutem obedientię ſubiectus uixit. Ipſe nobis ſuggerat, quæ hoc loco in his, quę non dicemus, deſiderabūtur. Panis erat noſtro illi patri eſca, ut aiunt, & fabæ cum oleribus, & ſummis herbis. Talis, inquam, erat illi quotidianus cibus olei expers, ac nona diei hora ſumptus, niſi Dominico, & feſto aliquo die: his. n. diebus ſolitus erat unà cum fratrum ſocietate communi menſa uti. Potus erat is, quem fontes emittunt, & quo mens ipſa colligitur, non uinolentię copia diſpergitur. Neque hic ipſe quotidianus ſemper erat, ſed interdum ultra diem unum, interdùm in tota hebdomada bis, uel decimo quoque die ſumptus, potus ſumendi tarditate, uel, ut ità dicam, bibendi ieiunitate cum

Præficitꝰ fratribus S. Plato.

Cibus eiꝰ.

Itemque potꝰ parciſſimus.

Veſtes illius.

te cum temperanti appetito coniuncta, vel ex naturali temperatione ad habitum redacta atque conſtituta. Veſtis erat tenuis ac vilis, caleſaciẽdi corporis cauſa taotùm adhibita, non tenuibus filis contexta, neq; coloribus variis ac florentibus elaborata, quam, qui oimia elegantia ſe ornant, non monaſticæ vitę cultores, ſectari ſtudent. Orationem & lectionem laborioſiùs exercebat, quas certis horis obire conſneuerat, & pro deliciis ac ſuauibus condimentis, eo cibo delectabatur. Flectendorum genuum crebritas à patribus tradita, & callum, qnod eius manus contraxeraot, ac terra, in qua genua ſua ponebat, hucuſquè virtntem illius manifeſtè prædicant.

Lectus.

Stratum, non mollis aut diffluens lectus, ſed qui corpus affligere, & ad ſpiritalia miniſteria firnium ſeruare poſſet. Ad hæc manibus propriis aliqnid operari ſtudebat: boc eiùm ex illius rectè ſactis præter cæteros, nè dicã omnes homines, inſigne admodùm habebatur: vel, vt magis propriè loquar, cum ſacro Apoſtolo illum id commune habuiſſe dixerim: Neceſsitatibus meis, & his, qui mecum ſunt, miniſtrauerunt manns iſtæ: qnoniam ooo gratis panem comedit.

Act. 20.
1. Theſ. 3

Quis enim concinnt ìs aor rectiùs, quàm eius dextera, literarũ fignras ſcribebat? Aut quis laborioſiùs, quàm ille, alacriùs ac ſtudioſiùs, id, quod dixit, vel quoduis aliud opus accidiſſet, tractabat? Quomodò poſſet aliquis eos enumerare, qui eius labores, hoc eſt, libros, ex diuerſis ſanctorum Patrum ſcriptis, tanquàm flores quoſdam collectos ſeruant? Quos qui poſſident, tantum vtilitatis precipiunt, quantum eis ſatis eſſe poſsit. Noſtris autem monaſteriis vndenàm tanta librorum abundantia ſuppeditata eſt? An nõ ex illius ſanctis maoibus & laboribus? quos adeontes, & animo illuſtramur, & eius manum admiramnr, cùm eam talem fuiſſe perſpicimns. Sed orationis noſtræ ꝑgreſſus quædam tacita præteriit. Redeat igitur ad ea, quæ prętermiſſa ſunt, enarranda.

Libros colligit ex diuerſis Patrum ſcriptis.

Erat temporibus illis ſomma quædam impietatis tempeſtas. Conſtantinus ille impiis cogitation ibns ſernens, malitię domicilium, multorum capitum draco, eins hæreſis propugnator, quæ ſanctis imaginibus bellum indixit, monaſtici ordinis acerbiſsimus perſecutor tunc regnabat: à quo quiſnam noſtrorum Nazaræorum non fuit exterminatus? aut quis latens, nõ in medium prolatus eſt? Quisvè eoruni, qui ei reſiſtebant, non ad impietatis barathrum detractus? ità nt ſicubì aliquis eorum, qni inſignes erant, relictus fuiſſet, tanquàm ſcintilla quædam in occulto & obſcuro loco iacens, ità latuerit, vt pro mortuo haberetur apud eos, qui adhnc ſupererant. Talis fuit noſter Elias, à Domino ſeruatus tis in locis, in qnibus exercitationi monaſticæ operam nauabat, non eius manibus captus, qui nouus Achab dici poterat, neque eius impietatis particeps ſactus, vt poſt caliginis tãquàm oocturnæ cuiuſdam pugnæ tempora, velut lucifer quidam de rebus Byzantium ingreſſus eſt. Quo tempore videre licuit monachos ipſos, qui ſuperfuerant, tanquàm lumina quædam ab iis, qui in vrbe Byzantio erant, conſpectos fuiſſe.

Conſtantinus Copronymus perſtringitur.

Tunc & beatus ille, qui mortuus anteà putabatur, rediuiuus agnitus eſt, neque enim à cognatis ſupereſſe credebatur: ea eoque non ſolùm conſaoguineis hominibus, ſed toti Byzantio celeberrimus ſactus eſt, aliis aliundè illum attrahentibus, ac iucundisſimè amplexantibus, & benignè eius dexteram appræhendentibus: deniquè nobili ipſius doctrina libentisſimè frequentibus. Erat enim vir ille oratione quidem ſuaui, ac moribus longè ſuauioribus, formaque tali, qualem vitæ monaſticæ exercitatio commendat. Habebat & multiplicem docendi viam, omnibus omnia factus, vt, quod eſt ab Apoſtolo dictum, de illo etiam ipſe dicam. Erat idem & coniugatorum bominum moderator, & earum, quæ virginitatem exercebant, propugnator. Quorum manibus imperia tenebãtur, eos adhortationibus ſnis reprimebat. Infirmorũ animos, tanquàm bonus medicus, ſuſtentabat, Patribus filios concordes reddebat, patresque filiis reconciliabat. Precabatur ſeruos, ut dominis ſuis eſſent beneuoli: dominos verò, ut ſeruis ſe beneficos præberent. Alia deniqnè omnia faciebat, quæ qui facit ac dicit, diuinus eſſe cognoſcitur.

1. Cor. 9.

Vnum illud addam ad ea comprobanda, quæ dicta ſunt, vt orationi fides habeatur. Quandiù cum iis, qni in nrbe Byzantio erant, verſatus fuit, domos totas in aliam vitæ formam mutauit, & ad virtutis ſtatum conuertit. Qnidnam hoc eſt, quod dico? Suæ, inquam, linguæ admonitionibns iurandi conſuetudinẽ ab eius loci hominibus abſtulit. Nimios ornandi corporis cultus modeſta ſna doctrina repreſſit. Sæpiùs de morum probitate differens, vt charitatem in pauperes exercerent, hominibus perſuaſit. Quarè ſactum eſt, nt pecuniæ abnndè conferrẽtur, & in ea lucra, io quibus pietas exercebatur, publicè diſtribuerentur. Eoſdem ad lectionem compoſitè exercendam inſtituit, & ad quodnis aliud bonum opus reduxit. Quæ omnia noctes & dies, magno ſtudio, labore, tolerantia ac vigiliis perficiebat: pedibusqne iter faciens, amicorum & conſanguineorum illecebris labores, quos ipſe patiebatur, libenter præferebat, re ac ſactis illud Apoſtoli dictum obſeruans: Caſtigo corpns meum, & in ſeruitutem redigo: nè, cùm aliis prædicanerim, ipſe reprobus efficiar.

Multum affert fructum Conſtantinopolis, vitiis profligandis &c.

1. Cor. 9.

Itaque in orbe illa regia, tanquàm vexillnm quoddam, erexit orationem, ſpectatæ uitæ teſtimonio cõprobatam. Adde quòd tenui ac modeſto habitu indutus, adſpectu ipſo eos, qui eum videbant, ad virtutem hortabatur. Quòd ſi cum policito aliquo viro oegocium illi fuiſſet, orationem ſuauem adhibebat, ad eorum mores, qui eum audiebant, ſe componens. Neque quiſquam hac in re ipſins inſtitutum accuſet, ſed vtilitatem indè proficiſcentem conſideret. Et quęnã, inqnium, hæc eſt? Peccantium hominum pęnitentia, & vitæ renunciantinm moltitudo. Primus enim, & ſolus ferè (vt ità dicam) is apparuit, qui noſtri generis homines & alienigenas ad vritutis exercitationem ſoſcipiendam alacres reddidit: primus, inquàm, nobis, ot ſanctè uiueremus, hortator diligens extitit. Quamobrèm & monaſterio cuidam, quod in urbe erat, pręeſſe cogebatur quidem, ſed noluit tamen. Quioetiam Nicomedieſium Eccleſiæ præſidere eum hortabatur, qni tunc præſidebat: ſed aſſeoari noluit, clerum fugiens is, qui clero erat dignus. & ſacerdotii faſtigium metuens, qui virtute ſublimis & præſtans erat.

Non vult praeſſe monaſterio neq; clero.

Itaque ad iucundam ſibi qnietem reuerſus eſt, ubi quædam memoratu digna conſtituit, pauperum ſe patronum præbens, & eorum, quibus iniuria fieret, propugnatorem. Ad hæc conſolabatnr eos, qui ærumnia premebantur, & quibuſuis anguſtiis afflictos ſubleuabat, partim lingua, partìm ſcriptis, ubi noo habebat, quo alio remedio poſſet ſe adeuntes iuuare: (literæ enim ipſæ muneris loco erant, cùm eius viri tanta eſſet reuerentia, ut ad miſericordiam eos flecteret, qui poſſent miſereri) partim verò quarum rerum facultas et ſuppetebat, eas aliis impartiebatur, cùm in eius poteſtatem multa conferrẽt ii, qui bona ſua benè exhauriebant, ut inexhauſta & ſempiterna bona participarent. Quòd ſi eiuſmodi rebus alios iuuare non poterat, conſolatione ſaltem mœrorem adimebat, & lõgiore diſquiſitiooe ferociores animos eius, qui triſti

tia

tia laborabat, mitiores efficiebat. Quid igitur mirum, ſi & ipſe cum celeberrimo illo Iob hæc dicere poterat? Seruari pauperem de manu potentis, & orphano, cui non erat adiutor, opem tuli. Os verò viduæ mihi benedixit, & cauſam, quam nô noueram, inueſtigaui.

Iob 29.

Quibus de cauſis patris loco ab eis habebatur, & ut eorum patronus magnifiebat. Deniquè vt hominum curator beatus prædicabatur, à multis viſebatur, eidē venienti homines occurrebant, eundem hoſpitio tā monachi, quàm coniugati accipiebant, cùm eius viri fama ultra eam, in qua verſabatur, regionem peruagata eſſet, ac Platonem illum, velut magnum quempiam & admirabilem virum, oēs in ore haberent, quē certò ſcio neque in poſterum ſilentio, aut obliuioni traditum iri: ſiquidèm virtus ipſa immortalis res eſt.

Irene Imperatrix.

Poſteà verò q̃ cœpit regnare Chriſti cultrix Irene, quæ pacem ipſam vt cognomento, ità & re attulit, in cuius regno cum aliis bonis, & monaſticæ vitæ adeundæ facultas, & ianua patefacta eſt, quæ olim ab impio Imperatore clauſa fuerat, quemadmodùm ab iis Imperatoribus, qui Græcorum ſuperſtitionem ſequebātur, Chriſtianæ fidei aditus præcludebatur: ex eo, inquam, tpe, quo Irene ipſa regnare cœpit, noſtra tota eorum, qui rebus terrenis renunciauerāt, familia monaſticæ uitæ obedientiam profitebatur: cui vno omnium ore laudatus pater ille poſt ſolitudinis quietē præfuit, non ꝙ vellet, aut cuperet dominari, (Quomodò enim rerum minimarum deſiderio capi potuiſſet, qui maximos fugerat principatus?) ſed partìm à cognatis hominibus victus, (dicam enim quod verū eſt, etſi oratio ipſa inconcinnior videtur) partìm ſperans etiam in principatu ipſo eandem ſeruaturum ſe quietem. Quod nequaquàm fieri potuit: neque enim, quod quæſiuit ac ſperauit, illud aſſecutus eſt. Ex quo multæ in eum tentationes allatæ ſunt: à quibus verò, & per quos homines id factum fuerit, dicere omittā, vt eorum, qui hoc fecerunt, honori conſulam. Illud tamen dicam, quòd triſtem & inæqualem, ſuæque inſtitutioni minimè conſentaneam vitam ducebat.

S. Plato monaſterii regimē ſuſcipit.

Sed quidnam fecit generoſus ille, & recti conſilii uir? Cùm ſe captum ad præfecturam illam exercendā vidiſſet, neque ſine periculo eam ſe fugere poſſe animaduerteret, quamuis ſæpè id cogitaſſet, tunc tamen vt prudens aliquis gubernator clauum tenens, in media fluctuatione nimiùm æſtuante, ſegnitie omni ab animo remota, & mentis lumine in altum erecto atq; intento, beatorum virorum res geſtas ac vitas inueſtigare cœpit, non ad recentia exempla, quę praua & corrupta erant, ſed ad exemplar, & Apoſtolicæ vitę imaginem oculos erectos habēs: id quod facere oportet omnes, qui virtutis ſunt imitatores, ſi vitā patriis moribus conuenientem, ac ſalutarem ducere velint. Primùm igitur dedit operam, vt ſtudiosè magni & diuini Baſilii conſtitutiones legeret: ex quibus ſui temporis conſuetudinem à monaſtica conſuetudine alienam eſſe didicit. Cùm enim fœminarum cęnobia gubernarentur à ſeruis maribus, atque ex ea re multa abſurda gignerentur, & magnę animarum iacturæ fierent, audite, quæſo, quid ille vir egit. Cùm bene peritorum hominū ſententias anteà quæſiuiſſet, vt, quod bonū erat, exploratum haberet: (erat enim ab arrogātię ſtudio ſatis abhorrens, neq; quicquam ſine aliorū conſiliis faciebat); illegitimas traditiones abſcidit, ut peſtilentes hæreſes, ſuumq; monaſterium conſtituit, remotis ſeruis ac mulieribus, omniq; alio mercaturæ cenſu: quæ cauponantium lucra idē diuinus Baſilius appellans, fugienda eſſe præcepit. Id autem perfectū eſt non ſine labore: cùm difficile fuerit his, qui eiuſmodi exercitationi aſſueti non erant, aliis etiam extrinſecùs non paucis rebus propoſito illi aduerſantibus. Neq; id mirum eſt, cùm conſuetudo ipſa facilè & ſine labore auferri non poſſit, neque quicquā ex iis, quæ cum laude fiunt, inuidia careat. An non excelſæ atque erectæ mentis eſt, à pernicioſa conſuetudine ſeſe auellere, & rectum exemplar ſe illis proponere, qui non ſolùm nomine, ſed etiam re monaſticam regulam ſequuntur, & opus vitæ ſuæ conſentaneum habere cupiūt? Quomodò.n. fieri poteſt, ut ille ſit verus monachus, qui ſeruos habeat, à quibus, tanquàm dñs, timeatur? Quomodò non uiſu allectus & captus fuerit is, qui exercitationi monaſticę addictus, mulierē aliquam ſibi miniſtrantem contemplatur: cùm illud euenire ſolitum ſit, vt quamuis à muliere aliquis longè abſit, inteſtino tamen bello vexetur, & aliquandò capiatur? Quamobrèm factum illud his, qui propè erant, deſiderium attulit, vt idem & ipſi facerent, & diuinos homines pietatis ſtudioſos ad eam rem imitandam prouocauit. Vndè ſempiternam gloriam pater ipſe aſſecutus eſt. Quòd ſi alium quempiam adiutorem, & in ea re ſocium habuit, eū, inquam, qui hęc dicit, & ſcribit, totum id patri noſtro acceptum referendum eſt: decet enim filium in omni re patrem imitari, ſeque totum parenti tradere.

S. Baſilii conſtitutiones monaſtica.

Fœmina prorsùs amonēda à monachorū conſuetudine

Iacobi 1.

Iam verò à ſocietate illorum, qui in vrbe verſabantur, & cognatorum congreſſu, necnon principū conſuetudine ſe diſiunxit, intra ſpiritualem aulam ſe continens, & gregi rationali præſidens, doctrinæ cibo illum nutriens, & eruditionis potum abundè illi ſuppeditans. Ex quo factum eſt, ut Lia floreret, & grex creſceret, ac celebrior fieret, Deusq́ue glorioſius laudaretur, à quo in omnes omne opus perfectum proficiſcitur. Sed quale illud eſt, quod interea hæc dicens, imprudens ferè præterii?

. Cùm iam regnaret pia fœmina Irene, multaq; diſceptatio de venerandarū imaginum argumento facta eſſet, idem pater ante multos alios, & cum paucis quibuſdam libera oratione imagines ꝓdicabat, cumque iis, qui contra eiuſmodi venerationem bellū gerebant, quantùm poterat, ipſe pugnabat, q̄n quidem ad diſputādum de dogmatibus idoneus non erat: nā ſimplicem quidem orationem habebat, at amplam tamen, & nomini ſuo congruentem, & auditoribus ꝓbabilem. Cuius rei argumentum illud fuit, ꝙ in cathedra vrbis metropolitanæ Epiphanorum in ſynodo illa, quæ in Apoſtolorum templo habita fuit, à Præſide, qui tempore illo erat, prouocatus eſt is, qui neq; anteà hæreticorum militaris ordinis impetum timuit. Quo tpe ad magnum illud templum feſtinauit, aduerſus Pręſidem clamans, & fallacem illum cętum contra venerandas imagines coactum uituperans. Et paulò pòſt cùm concilium illud falſum diſſolutum fuiſſet, tam cœtus ille veritatis propugnator, quàm regina ipſa è mediis leonibus erepta fuit. Tunc ſine ſanguine (vt ità dicam) martyr apparruit noſter pręceptor, Pontificem ipſum ſequens, neque quicquā ob ea, quę auſus fuerat, veritus. Parum enim eſt, quòd in ea ſynodo, quę iterùm in urbe Nicea habita eſt, inuentus fuerit, eo quòd tunc immitis & durus ille populus de medio ſublatus fuerat.

Concilia bulū Iconoclaſtarum.

Synodus Nicena 2.

Poſteà uerò, q̃ hęc ità ſe habuerunt, & rectę fidei trophæum erectū eſt, pater ipſe in ſuum monaſteriū reuerſus eſt, præſidendi munus exercens. Quo tēpore morbo detētus, qui vitæ deſperationem ſignificabat, idq́; pro lucro ducens, atque appetens, pręſidendi officium in nos tranſtulit, qui neq; digni eramus, quibus ille præſideret. Inuenit igitur humilitatem illā, quam optabat, & moleſtiarum uelut inducias quaſdā accepit, & à vexationibus, quæ illum detinebant, liberatus eſt, talis exiſtens, qualis olim fuerat à pecunię & poſſidendi cupiditate alienus, neq; curioſitatis amator.

mator. Non amplius aũt aliquorum odia locum habebãt ad eius virtutis ſplendorẽ contegendũ. Nam & viri iuſti affliguntur, vt, cùm rebus aduerſis, velut igne quodam, probati fuerint, eorum animi illuſtriores fiant, rectéq; incedẽtes, minimè delabãtur, diſcantq; benè agendi facultatem omnem à Deo ſe habere.

Tempus igitur, quo p̃ſidendi munus pater exercuerat, iã abſoluimus. Orationẽ deincèps ad id, quod celebrius eſt, cõuertemus. Sed in mentẽ mihi venit ingemiſcere, q̃ vera ſunt dicere aggredienti quidẽ, ſed harum tñ rerum narrationẽ recuſanti, eorum cauſa, qui ea fecerunt. Verùm cùm fieri non poſſit, vt aliter manifeſta fiant, quę occultari non debent, quanuis vbiq; ea vulgata ſint, veniam tñ ad eorũ narrationẽ, non quòd velim his, qui hæc egerunt, obtrectare, ſed vt viri beatiſſimi virtutem monumentis literarum *Eccleſ.10.* conſignem. Vę tibi, ciuitas, inquit Salomon, cuius rex iunior eſt. Id quidem à literis diuinis olim audiuerã, nunc etiam expertus ſum.

Conſtantinus Irenes filius taxatur. Conſtantinus Irenes filius, cuius fides quidem recta fuit, ex materna pietate formata, vita verò peruerſa ex imperii poteſtate, intemperantia, velut ſtimulo quodã excitabatur. Cùm.n. pubeſcente ętate nupèe imperiũ habere cœpiſſet, partim maternę reuerentiæ & cuſtodiæ freno abiecto, partim diuinis legibus ꝓ nihilo habitis, vxorẽ legitimè ſibi copulatã eiecit, & *Mat.14.* Herodis exẽplo mœchus factus eſt. Sed quorumnam hæc ſpectat hiſtoria? Vt noſtrum hunc magiſtrũ, Præcurſoris illus Iohannis imitatorẽ quodãmodò fuiſſe intelligatis. Cùm.n. omnes fere iniquo illi facto aſſentirẽtur, ſolus hic (ut ità dicã) cum ſuis pueris, hoc eſt, diſcipulis, ſtabilis permanſit. Ob idq; quot & qualia *Multa minatur S. Platoni.* per totum annũ certamina eũ ſubiiſſe putamus? Nuncia nunciis, minæ minis addebantur: flagella, exilia, membrorũ mutilationes proponebantur. Cùm verò nihil eorũ, quæ Cęſar ipſe ſtudebat, ꝑfici poſſet, (nã verbo quidẽ alii eum perſequebantur, re aũt uera Imperatoris manus illi erat infeſta.) Noſtis monachos illus, & literas ad eũ miſſas. Poſtremò cùm eaipſa inania atq; infirma depræhenſa eſſent, viro illo ſancto, quod decebat, faciente, & contrarias literas mittente, tũc Imperatoris perſona detecta fuit, cùm non ampliùs ficta ſpecies locũ habere potuiſſet. Rem.n. apertè oſtenderunt, quę à duobus illis exercitus ducibus ab eo, velut hoſtibus quibuſdam, ad inermẽ Chriſti monachũ, ſola diuina lege armatũ, miſſis facta ſunt.

Expellit virum sãctum. Paſtor igitur è medio ſublatus eſt, & oues gregis diſperſæ ſunt, aliis verberatis, aliis in exilium miſſis, aliis perſecutores fugientibus. Quodq̃ue miſerabilius eſt, regium edictum prohibebat, nè qs eorũ, qui Dei cauſa perſecutionẽ patiebantur, alicubì reciperetur. Eiuſmodi edicto monaſteriorũ Præfecti obtemperauerunt: ac quotuſquiſq; inuentus eſt, qui virum illũ accipere auſus fuerit? Intereà Chriſtus dormiebat ob eam, quã ipſe nouit, rationẽ, probans & explorans aliorum animum, nũ firmior eſſet: aliorũ verò inhumanitatem patientia ſua flectens ad miſericordiam, & ad pœnitentiam prouocans. Ille igitur Chriſti athleta ſpontè à propriis membris abſcinditur, atque omninò ſolus relinquitur, animam pro ouibus ſuis exponens, verè bonus paſtor, ut in Euangelio dicitur. Idẽ *Iohan.10.* ad Cæſarem Briarei manu ductus, coram ipſo ſtetit (audeo dicere) velut Præcurſor Domini Iohannes, niſi quòd ille vltrò, hic ab alio ductus id fecit.

O fortẽ illius viri mentem & animũ, qui non imperiũ formidauit, non minis ceſſit, non illecebris fractus eſt, cùm præſertim cognata illi eſſet fęmina, quæ Herodiadis mentem habebat: quinimmò intrepida oratione uſus, ac nihil veritus, id, quod uerum erat, *Marc.6.* confeſſus fuit. Non licet tibi, inquit Præcurſor, habere vxorem Philippi fratris tui. His ſimilia & Pręcurſoris imitator ei dixit, qui Herodis erat ſimilis. Non ille quidẽ fuit ſecuri percuſſus, qm̃ noluit Cęſar ipſe martyrem eũ virum eſſe, qui animo & propoſito iam fuerat, & iis, quæ dixerat anteà, ſe certaſſe ſatis oſtenderat: ſed imprudens tamen Chriſti confeſſorem eũ eſſe probauit, cùm in cellula quadã, ut maleficum hominem, illum veritatis theſaurũ concluſiſſet, clauibus aliis alias addens, ac cibum per foramen quoddã ei dari iubens, ut à nullo prorsùs videri poſſet, qui à *Includit eum in cellula quadam.* Deo ipſo videbatur. Hæc unà cum Cæſare agebãt monachorum Præfecti quidã, quos pudet me nominatim proferre: quodq; miſerabile eſt, carcer erat monaſterium, Imperatoris palatio adhærens: & eiuſmodi cuſtodiæ princeps erat is, qui adulteros coronauerat. Hei mihi, (ut cum Propheta clamem) quoniam periit uir Deum timens à terra, & qui rectè faciat, in hominibus non eſt. *Mich.7.*

Quid dicã de illo, qui ſanctum virum cuſtodiendũ ei tradidit, qui adulteros ipſos coniugauit? Quid de illo, qui mandato Imperatoris virum nullis rationibus reddendis obnoxium, tanquàm reum conquiſiuit? Quid eos in medium afferam, quos Cæſar ipſe ſacrorum miniſtros inſignes in carcerem miſit, ad perſuadendum iuſto illi uiro, ut uerbo tantùm aſſentiretur ijs, quæ fiebant, ſi à carcere dimitti vellet, & omnibus ſuis dominari? Quid deniq; illos proferam, qui ei ualdè illudebant, atq; obtrectabant, tam conſanguinei, quàm alieni; tam qui eodem, quàm qui diuerſo habitu induebantur? O rem obſurdiſſimam, immò uerò ò factum contra veritatem iniurioſum. Inſimulabant *Calũnia in S. Platonem.* generoſum hominem adulteriorũ comprobatores, q̃ mente delira eſſet. Falſæ glorię ſtudioſum eſſe iactabant eum, qui pro Chriſti gloria certamẽ ſubierat. Illi nimirùm homines hæc dicebant, qui cùm ad Cæſaris voluntatem omnia loquerentur & facerent, à Deo ipſo Domino exciderant. Eius temporis calamitoſam inhumanitatem, Chriſti cultor ferebat, veritatẽ ipſam ſolùm propoſitam habens, & quæ veritatẽ defendenti retribuẽda ſunt, ſecũ cogitãs Itaq; ærumnas illas ità trãſegit, vt ſic cũ trãquillitate in aliquib' locis occultis degeſceret. Cuius.n. viri ſtudiũ Deus eſt, eius religionem & in Deum charitatẽ nihil ſuperare pōt.

Breue tempus interceſſit, & adulterinũ illud Imperiũ, quod noluit intelligere vt benè ageret, de medio ſublatum fuit, vt & Imperatores ipſi diſcerent diuinas leges non violare, neque iniquas perſecutiones & carcere extruere, quanuìs purpura nimirum efferantur. Tũc fideliſſimus ille diuinarum legum cuſtos, cõfeſſionis bratio recepto, à carcere ipſo, tanquàm victor, exiit, multiſque laudationibus & carminibus celebratus, felix dicebatur, eorum teſtimoniis comprobatus, qui anteà ipſi obtrectabant atque illudebãt. Solent.n. (vt eſt à Gregorio Theologo dictum) hominis alicuius virtutẽ vel hoſtes ipſi admirari, cùm, furore extincto, res ipſa per ſe probata fuerit. Licèt hoc loco diuerſo modo res ſe habeat, ac dici poſſit. Cùm.n. *Irene redit ad Imperium.* regina illa, quæ pacis nomen habens, Irene dicta eſt, rursùs imperare cœpiſſet, & reuerentia virum hunc, tanquàm martyrem proſequeretur, tunc inſtàr fluuii retrofluentis, ſi quis inimicus anteà fuerat, in amicũ & laudatorẽ conuerſus eſt, ità vt cuſtos carceris in terra proſtratus, ſibi veniam dari ſupplex petierit. Sed vir ille factis, aut dictis tam motus fuerat, quàm lapis ſenſus expers.

Poſteà verò, quàm ab exilio reuerſi ſumus, aliiq; ex aliis locis, tãquàm volucres quædã aduolaſſent, factũ illud piis hominibus admirationi erat, & cũ capite ipſo membra copulabantur. Diceret fortaſsè & hoc loco (quanuis verbum hoc audax ſit) clariſſimus ille va-

Eſaia 60. tes Eſaias: Leua in circuitu oculos tuos, & vide congregatos filios tuos: veniunt omnes filii tui delongè: videbis, & gaudebis, & metues, atque obſtupeſces corde. Ille quidem propheta hæc diceret: ego verò addiderim, illum etiam, qui ſacris præſidebat, & in ea re principem locum tenebat, ita fuiſſe affectum, vt eum, de quo dicimus, reuerentia proſequeretur: qui cùm ſe illi purgaſſet, ad concordiam etiam ipſum inuitauit. Quod factum fuit, eiecto illo, qui adulteros coniugatos coronauerat, vt diſſidiũ remoueretur, quod beatus ille vir maximè fugiebat. Quo facto, victoriæ præmium apud vniuerſos, qui conuenerant, aſſecutus eſt. Quid enim aliud Deo ipſi concordia & coniunctione charius, modò coniunctio ipſa hominẽ à diuinis præceptis nõ ſeiũgat? Sed quidnã poſteà factũ fuit?

E priore monaſterio gentis illius cauſa Byzantium migrauimus. Quo loco pater ipſe virtutis appetens, ne monaſterii gubernationem ſuſtineret, intra cellulam ſe claudens, eam vitam amplexus eſt. Sed vide etiã hic admirabilis rei ſtudium. *S. Platonis præclara humilitas.* Tam multa eius erat humilitas, vt cùm fratrum ſocietas ſub duobus principibus eſſe non poſſet, ſeipſum vir ille Dei ſtudioſus atq; imitator, obedientiæ legibus ſubiecerit. Idque fecit illis ipſis præſentibus, & eius rei teſtibus, qui eodem conuenerant. An non peregrinum & alienum hoc eſt, filium dici eum, qui antea pater dicebatur, eius, inquam, filium, quem ipſe in ſpiritu genuerat? Quid, quòd ei ſubiectus erat, cui olim imperauerat, cùm præſertim tot eſſent illius egregia facta, vt ſatis illi ad laudem eſſe poſſit, ſi tantarum rerum gloria non elatus, modeſtè ſe geſſerit? Sed admirabilis ille vir facilè & nullo negocio hoc perfecit, non fictè quodammodò & adulterinè, vt verbo tantùm imperanti ſubiectus eſſet: ſed ſyncerè, atque eo modo, quo Deus poſtulat, id ipſum faciebat. Vbi enim confeſſio eſt, illic & fiducia: vbi fiducia, illic propriæ voluntatis remotio: vbi voluntatis remotio, illic & obedientiæ perfectio eſſe ſolet. Rectè factorum teſtes illi ſunt, quorum cauſa petitiones aliquot extiterunt. Supplicabat pro aliquo propinquo, & cùm petitionem aſſecutus eſſet, eius cauſa qui petitionem obtinuerat, ipſe gaudebat. Quod ſi petitionis compos non fuiſſet, ſed re infecta diſceſſiſſet, nequaquàm id moleſtè ferebat, vnum illud propoſitũ habens, vt re aliqua egenti vtilitatem afferret, non ut voluntatem ſuam expleret.

Iere. 15. Hei mihi pater, (vt prophetæ voce vtar) quemnam me genuiſti? Patrem te uocare non erubeſco, qui dignus non ſum, qui filius tuus nominari poſſim. Quorſum me ad hanc dignitatem extuliſti, qui neque imperio parere aptus ſum? Nouit Deus, quemadmodùm & tua ſancta anima, huius rei rationem, quòd ſcilicet amicitia ipſa, uel obedientia potius, etiam illa, quæ ſupra vires ſunt, ferre poteſt: ut breui oratione defenſionem meam compræhendam, & hoc loco finem faciã. redeundum enim nobis eſt ad id, quod propoſuimus.

Clauſus erat pater ipſe in loco quidem anguſtiſſimo, qui æſtate ita calefieri ſolitus erat, ut alter Chaldaicus caminus eſſe uideretur, plumbei tecti inflammatione æſtuans. *Dan. 3. Item ſingularis patientia.* At ille non ſolùm eam rem non moleſtè ferebat, ſed etiam talem in poſterum ſibi requiem reſeruari votis expetebat, deſiderio ipſo laborem leuante, & ſpe difficultatem faciliorem reddente: ex quibus fit, vt magnę aliquæ virtutes atque inſtitutiones vires habeant. Neq; his rebus vir ille laboris ſtudioſus, contentus erat: ſed conſtanter ac diligenter manibus laborabat, multam uim adhibens: diuinæ verò meditationi multo diligentiorẽ dans operam, & vbiq; aduerſus hoſtem diabolum pugnans, & fratrum neceſſitati paratum ſe præbens, alios triſtes conſolans, alios animo deficientes recreans ac ſuſtentans, multos lapſos erigens, quiq; acerbitate aliqua affecti erãt, illorum mœrorem leniens. Deniq; multiplex ille animarum medicus ad eorum, qui aliquid patiebantur, habitus ſe accõmodabat, vt laborantes ipſos optimè curare poſſet.

Ad pedes fert ultro granẽ catenam. Non ſilentio prætereundum mihi uidetur, quod eſt admodum memorabile. Cùm ferrea quadam catena valdè graui pedes circũdediſſet, eiuſmodi laborẽ fortiter ſuſtinebat. Quam verò laborioſum fuerit, catena illa indutum dormire, uigilare, & opus facere, licet eã rem conſiderantem intelligere. Neq; id faciebat, ut ſe clauſum oſtentaret, neq; tanquàm uirtutis officinam, inſtar Chironis illius, in Theſſalico antro habitãtis, factum illud iactitabat: (ab eo enim affectu athleta ille multũ aberat) ſed uirtutem ſuam extenuabat, quaſi eam non coleret, ut parerat: catenam verò illã ſubmiſſione quadam artificioſè ita occultabat, vt omnibus ferè ignotum eſſet, quod diximus, quoad à cella progreſſus, rem ipſam vel inuitus patefecit. Sed de his rebus ſatis diximus, cùm & auditor mediocritatẽ amet, & ſcriptor copioſius res ipſas enarrandi facultate non abundet.

Cùm verò è vita exceſſiſſet diuinus ille vir, qui tũc Epiſcopatui præſidebat, quiſnam Patriarcha futurus eſſet, ſuffragiis quærebatur: quæ quidem de multis ferebantur, cùm pleriq; alius alium cooptaret, prout beneuolentia aut veritate ducebatur. Quæſitum eſt & patris noſtri ſuffragiũ, non ſolùm ab his, qui ſacerdotio inſignes erãt, ſed ab ipſo etiam Imperatore. Quid igitur (uos quæſo) faciendum illi erat? An non decebat eum, qui bonarum rerum cauſa certauerat, & accuratę vitæ legem omnibus ſe propoſuerat, liberè ac uerè ſententiam ſuam proferre, id, quod ad communẽ utilitatẽ ſpectaret, conſiderantẽ? Minimè, inquiunt eius irriſores & obtrectatores, ſed vel ignorationem ſimulare, vel ambientibus ſuffragium illud concedere oportebat: quorum alterum mendacium habet, alterum ſimulationem, utrunque certè reſpuendũ. *Magnum pondus habet eius ſuffragiũ ad creandum Epiſcopum.* Ille igitur ſuffragium ſuũ miſit. Cui aũt illud detulerit, omitto dicere. Miſit tamen, Deo ipſo teſte. Quod & illi libenter acceperunt, neſcio quomodò, quod ſcriptũ fuerat, cõfirmantes. Qui enim ſuffragiũ ipſum accepit, reuoluit calculos ipſos, ac peruertit. Et Plato quidẽ ipſe, quoniã neceſſe erat, ut pro capite proponendo ſingula mẽbra ſuo fungerẽtur officio, ad quendã eorũ, qui eodẽ habitu induti erãt, Cęſaris ipſius propinquũ cõis utilitatis cauſa egredi ex eo loco, in quo erat, nequaquàm veritus, nocte adiit: cui cùm ea dixiſſet, quę decebant, in cellã celeriter rediit. *Incarcerẽ conijcitur.* Ille verò cùm hæc audiuiſſet, in furorẽ verſus eſt, ac paululùm moratus, quãtùm ad id, quod conſultauerat, perficiendũ ſatis eſſet, ſanctum illum uirum, & nos unà cum illo compræhendit, & quatuor ac viginti dies munito quodã in carcere detentos, domum poſtea redire permiſit.

Quid opus dicere, quot iniuriis virũ illũ, vel potiùs veritatẽ ipſam, affecerit, fratrum ſocietatẽ furioſè oppugnans atq; conturbans, & alios quidẽ in carcere ſeruans, alios ad iudicia, tanquàm reos, trahens, quãuis in omnibus aliis rebus imbellis & ridiculus exiſteret? Quę oĩa erant apparatus quidã malitiæ, quam ille meditabatur, & velut iniquitatis cuiuſdã exordium, necnõ eius hominis nugarũ, & apertæ petulãtiæ ſignificatio. Propediem vexatio ipſa illata eſt, eiusq; cauſa fuit Ioſeph ille, qui adulteros, quos diximus, coniugauerat, clandeſtinũ, inquã, malum illud, & Eccleſiæ ipſius perturbatio. Cuius quoniã, tanquàm ſerpentis cuiuſdã venenũ, canonicè cõionem effugimus, à Cæſare ipſo minę nobis proponebantur: quiq; inſtabant, parati erãt. *Multa patitur.* Sed qui poſſum paucis verbis cõpræhẽdere, quàm multos terrores quot certamina & tẽtationes nobis attulerit, quàm ſępè nos abducendo vexarit? Scit hæc,

eam qui ea paſſus fuit, quàm qui propè illum, qui hæc patiebatur, tunc erat. Profectò militaris phalanx locũ, in quo manebamus, ita cinxit, vt neq; aliquem hiſcere, aut omninò caput efferre permitteret. Intus timores, foris terror ac minæ proponebantur. A quibus autem hæc propoſita fuerint, non dicam, eorũ, qui hęc fecerunt, perſonam reuerítus. Heu quanta fuit temporis illius calamitas? Nemo ferè impetum illum ferre potuit, nemo fuit qui rectà conſuleret, & diuinas partes ſuſtineret: Quinimmò optabile erat, nè quis iracundiam principum magis excitaret: Hęc, & his miſerabiliora faciebant, qui eiuſdem ordinis erant participes.

Fratres eius ducuntur in cuſtodiã, & ipſe ad ſynodum.

Poſtremò (vt ſummatim rem perſtringam) fratrum ſocietas noctu abrepta eſt, & in carcere concluſa. Quo facto, ſynodi conſtitutus fuit dies: in quo vir ille ſanctiſsimus à militari manu vnà cum tribus aliis, velut maleficus quiſpiam, ad ipſam ſynodum ductus fuit. Miſerabile certè ſpectaculum erat, ſenem videre, propter imbecillitatem ingredi non valentem, ſublatum portari catena vinctum, qua ipſius pedes circũdabantur, & ab aliis humeris in alios velut piaculum quoddam indecora traiectione tranſmitti. Hei mihi: hæcne fuit ordinationis, ſynodo congruentis ratio? Hæcne Imperii Chriſtiani exiſtimatio? Quæſo, qua in re ſunt hæc illis inferiora, quæ latrocinantium inſidiis, & tyrannicè imperantiũ violentia, olim patrata ſunt?

Dãnatur exilio.

Sed, vt quæ in medio ſunt, ea velut ludicra quædã prætermittam, (illa enim hiſtoriæ modum implere poſſunt) exilium iam decretum fuit, & pater ipſe circunſcriptus eſt in vna quadam inſula ex his, quę ante vrbem ſunt, quẽadmodum & frater noſter in alia quadam valdè aſpera, munito quodam carcere, ad exiliũ accedens. O rerum mutationem. Monachis ipſis humaniores extiterunt hi, qui communi vita viuunt, & priuati homines veriti non ſunt iuſtum ferre iudiciũ, quod iudices debuiſſent: manifeſtum enim erat iniquum illud facinus. Miſſum facio balneum illud, in quo Imperator ipſe militari acie omnium fratrum ſocietatem inuadens, cùm ex monaſterio illo ſingulos ſuę voluntati ſubiicere conatus eſſet, ſpe deceptus eſt: ſuo enim imperio valentiores illos eſſe cognouit, qui diuina lege nitebantur. Miſſos facio carceres, in monaſteriis conſtitutos, & monaſteriorum Præfectos carceris duces factos, hiſq; quos clauſos tenebant, plura, quàm iuſſi fuerant, tormenta inferentes. Prætereo quæ poſteà conſecuta ſunt, quo tempore multi abducti, & in alium locum tranſlati, perſecutiones, inquiſitiones, diſiunctiones atque exterminationes pertulerunt: quo tempore multæ atque ingentes minæ, iræ, interrogationes & reſponſa, multaq; per omnes vrbes inueſtigatio facta eſt, necubi aliquis fratrum lateret, adeò, vt nonnulli timore perſequentium in terræ foraminibus ſeſe abdiderint, quo ſeruari poſſent. Hæc autem omnia eius rei cauſa facta ſunt, (rurſus enim præ admiratione eadem tractare cogor) vt qui adulteros illos contra Euangelium & præcurſorem Iohannem coronauerat, quaſi ſalutarem aliquam diſpenſationem præceptis obtemperantes non admitterent, exleges & à Deo alieni haberentur. O diuinas leges cõtemptas. O perſecutorem acerbiſſimum, Chriſtiani hominis appellationem habentem, & Chriſti leges conculcare geſtientem. Quid ita inſanus factus es, ſtolidus atque immitis vnà cum Leone tibi compare? An non vides contra inuictas Dei leges te armari, quas nemo ex his Imperatoribus, qui vnquàm fuerunt, ſuperare potuit? Quinimmò quicunque ſe, vt tu nunc, his ipſis legibus aduerſarium oſtẽdit, iure optimo periit.

Inhumanior ſanctus tractatur in exilium.

Sed quonam modo Dei ſeruus abductus eſt? Ad illum enim ipſum redeo. Rurſus tranſlatus, rurſus diſtractus, & à duobus hominibus huc atque illuc protruſus, eo quòd non ampliùs progredi poſſet, trahebatur, & ita diſtractus vexabatur, vt iniquũ illud facinus vel ipſis lapidibus ſenſus expertibus lachrymas mouere poſſet. Huius rei teſtis eſt celebris illius martyris Mamantis regio, teſtis eſt & abrupta illa inſula, quæ poſt primam fratris iam dicti cuſtodiam, pietatis hunc cuſtodem detinuit. O immites, & doloris ſenſu carẽtes illorũ animos. Sed neſcio certè, quo nomine ipſis cõgruente illos appellem, qui eadẽ opera monachi, & milites, & carceris erant cuſtodes: qui iuſtum illũ viſũ omninò deſertum, tãquàm in lacu profundiſsimo, in cella quadam concluſerunt, hominemq; iam ſenio confectum, & morbo vexatum, ſub vnius cuiuſdã ſerui poteſtate, illi rerum terrenarũ & Cæſaris ſerui reliquerũt, vt ſanctus vir ſemèl in die, vel bis, à miniſtro viſeretur. Quo tempore ſenex eum rogabat, vt ad neceſſariarũ vſum corporis duceretur, & iniquus ille ſeruus id ei exprobrabat. Petebat aliqd imbecillitati ſuæ conſentaneum, & peruerſus ille fores claudebat. Cũque hæc pateretur, nihilominùs tamen ſtabilis permãſit: quodque coram Deo & hominibus confeſſus fuerat, nunquam denegauit.

Includitur in cella.

Poſtea verò, quàm eius carceris cauſa eum in lethalem morbum incidiſſe Cæſar audiuit, animi duritiam leniorem faciens, in vrbem Byzantium ipſum tranſtulit: cumque illum eò tranſtuliſſet, parabat ſe ad id, quod malè factum fuerat, corrigendum. Sed quoniam nõ recto propoſito ac ſententia mouebatur, quod propoſuerat, ad finem non perduxit. Illum enim diutiùs arrogantia ac temeritate ſuſpẽſum, cùm fortis Dei manus ad Scythas exterminaſſet, illic cum toto exercitu perdidit: vt poſteris narratio quædam terribilis, & dictu horrenda, Deiq; iudiciorum, quæ comprehendi non poſſunt, eiuſdemq; ſapientiſsimæ prouidentiæ exemplum relinqueretur. Eum verò, qui antea nobiſcum vnà clauſus tenebatur, cum eorum, qui tunc Imperio potiebantur, & piè ſe gerebant, gratia proprio gregi reſtituiſſet, Confeſſorem ille ſeipſum eſſe probauit: id que quomodò factum ſit, dicemus: neque enim hoc prætereire conſentaneum eſt.

Eorũ cura, qui res noſtras beneuolo potiùs, quàm inimico animo diſponebant, de medio ſublatum fuit ſcandalum: quo remoto, & diſsidium, quod ille cũ Epiſcopo interceſſerat, ſublatum fuit, cùm principes ipſi hoc ei perſuaſiſſent. Itaq; ſanctiſsimus Patriarcha ſe purgauit, quòd quæcunque acciderant, Imperatoris violentia facta fuiſſent. Tunc igitur vnà conuenerunt, & viciſsim ſibi ſatisfecerunt, (quandoquidem Deo ipſi nihil ità charum eſt, vt pax & concordia: modò cõcordia ipſa non ſit fidei diſſenſio, neque diuini præcepti violatio, non deniquè Canonis alicuius reprobatio; quemadmodùm præſens coniunctio ſe habuit) quantùm ad nos pertinebat, ea, quę intereà facta fuerant, prætermittentes, vt illis ſimilia, quæ diuinorum patrum memoria facta, & ſimiliter diſpenſatione quadã neglecta fuerant: immò verò perfecta earum rerum examinatione in futuro illo ſeculo illi iuſto atque incorrupto iudici reſeruata.

Obſerua qualis ſit admittenda in religione concordia.

Sed quidnam conſecutum poſteà fuit? Non ampliùs pater ipſe clauſum ſe detinebat, quòd propter infirmitatẽ nõ ampliùs corporis neceſſariũ vſum per ſeipſum explere poterat: ſed modò in lectulo recũbẽs ſuperioris exercitationis & certaminis atq; laboris relaxatione: modò ĩ humili aliqua ſede requieſcẽs, Dauidis pſalmos pronunciabat, & mẽte Deum ipſum precabatur: quæque ad fratrum ſocietatem adiuuandam pertinebant, oĩa cõferebat, ſalutaria conſilia, admonitiones, correctiones, adhortationes pro vetere & paterna beneuolentia, qua vti in eos conſueuerat. Non tamẽ valebat opus facere, neque genuflectere, neque lectioni

bus

bus vacare, niſi quantum miniſtri alicuius prope ſe legentis opera vtebatur: nihilominus his rebus dolebat, & triſtis erat, quaſi animam perdidiſſet, eo quòd diuina & ſacra miniſteria non obiret, ſed à corporeis laboribus vacaret. Ac ſi quem cibum ſumebat morbo congruentem, vel lauacro, vt iuſſis pareret, vtebatur, Deo quidem ipſi gratias agebat, ſed ęgrè ferebat tamen, quòd remiſſius viueret. Itaque verè ſtadium ipſum celeberrimus ille vir, & diuinum curſum exegit, quod dicitur, cum obedientia exoriens, & in obedientia definens. Duodecimo enim, ac diurno horarum ambitu cum parem annorum circulum in ſingulis certaminibus perfeciſſet, vitam illam ſempiternam, & perenne lumen habiturus hinc migrauit. Numera certamina ipſa, & inuenies annos octo & quadraginta: adde duodecim illos, antequàm terrenis rebus renunciaſſet, ad illa quatuor certamina, quæ in perfectionibus, decem item & nouem annos, quos in infirmitate corporis tranſegit, & celebrem virum vnde octogeſimo anno hinc migraſſe inuenies.

Sed quomodò ſine lachrymis eius viri finem enarrabo? Iacebat ſenex ille ſenio admodùm honorato, ad migrationem ipſam animum habens paratiſſimum. Illic & fratrum ſocietas circunfuſa, ſanctarum eius orationum donum poſtulabat: Cùm igitur ſingulis benedixiſſet, eoſdem amplexatus, ad ſepulcrum abiit admodum lætus, quod iampridem videre cócupiuerat, quamuis voti compos anteà factus non fuiſſet, cùm
Pſal. 144. non pridem aſſecutus eſſet, quod volebat. Cùm igitur valde hilaris ſepulcrum ſuum vidiſſet, Deo gratias agens: Hæc, inquit, requies mea in ſeculum ſæculi, eamque vocem adiunxit: Voluntatem timentium ipſum faciet Dominus. Mouit & eorum, qui foris erant, non paucos: qui nullam temporis rationem habentes, (erat enim ſacrorum ieiuniorum periodus) concurſu ad eum venerunt, tam monachi, quàm in communi uita verſantes. Quibus cùm ille benedixiſſet, reuerſi ſunt, ſanctam illius commendationem, velut bonum quoddam viaticum, accipientes. Quinetiam ſanctiſſimus ille Patriarcha cùm ad eum veniſſet, eius orationum ſe participem fieri poſtulauit: quarum cópos factus, amplexus illum fuit. Itaque omnis diſcordiæ ſuſpicio remota eſt, cùm olim triſtia illa, quæ inter eos acciderant, impedimento fuiſſent, quò minus id credi poſſet. Omnes igitur admonuit, pro omnibus Deum orauit, vniuerſis veniam dedit, qui inimicè ſe in illum geſſerant, qui eum perſecuti fuerant, & moleſtijs affecerant. Hæc fecit diuinus ille vir, qui Chriſtum ipſum etiam moriens imitatus eſt.

Patriarca ad eum venit ſub mortem eius.

Quoniam verò & teſtamentum diſponi oportebat, dicam, quodnam hoc fuerit: Orthodoxa, inquam, fides, & legitima vitæ inſtitutio. hæc enim & viuens, & moriens ſeruauit. Hoc autem, vel illud diſtribuere, ad eum minimè pertinebat: quoniam neque de amictu ipſo quicquam diſponere in poteſtate habebat. Tunc & à me miſerabili homine rogatus, an aliquid haberet, quod diceret, manu veſtem meam apprehendit, eamque concuſſit, ſymbolum quoddam, hoc eſt, obedientiæ omninò liberæ ac promptæ indicium relinquens, vocemque ualdè ſummiſſam emittens, dixit, ſe nihil habere. Quo dicto, ad humilitatem meam omnia referebat. Minimè autem illud prætermittam, quod prędictionis apertam habet ſignificationem. Ipſe funebre canticum ſibi ante mortem modulatus eſt. Cùm enim thoracis morbo teneretur, & aſſiduo anhelitu laboraret, labia ipſa ex conſueta diuinorum eloquiorum meditatione commouebat, ſummiſſaque voce illam præcipuè cantici partem canebat? Reſurgent mortui, & exurgent qui ſunt in monumentis, & lætabuntur qui ſunt in terra. Quem verſum hortabatur vt ſecum vnà canerent, qui præſtó erant, quoad loqui potuit, & uocem tenuiſſimam emiſeret. Cáticum autem illud eius obitus conſecutus eſt, qui iuſti Lazari, eique diei feſti memoriam aduẽtantem anteceſſit: ad quem Lazarum cáticum illud referebatur, quo cum partem habiturus erat pater hic, cuius vitá ſcribimus. Poſtremò cùm inſuſurraſſet, & Deum precatus eſſet, vt ſaluus fieret, decoro habitu iacens, caputq; ad dexteram inclinans, itá leni & tacito corporis motu, tanquàm in proprium lócum migrandum ſibi proponeret, cùm oculos ea hora clauſiſſet, qua ſol occidit, animam Angelis tradidit, qui eam ad iuſtitiæ ſolem perducerent.

Teſtamentum eius.

Feſtum S. Lazari.

Migrat ad Dominũ.

Et nunc ille quidem in cælis eſt, non ſolùm eo ordine ac ſtatu (audeo hoc dicere) dignus habitus, qui viris exercitatione præſtantibus aſſignatus eſt: ſed in eorum choro numeratus, qui Confeſſores extiterunt. Quorum enim certamina perpeſſus eſt, eorundem fortis manifeſtum eſt participem factum fuiſſe. Vel, ſi placet, cum ijs, qui terrenis rebus renunciárunt, numeretur: qui ea re probatiſſimus fuit, & multæ obedientiæ cauſa coronatus: cum his, qui vitam quietam egérunt, ille, qui legitimam quietem exercuit: cum doctoribus, doctor modeſtus atque compoſitus: cum ijs, qui latentem vitam exercuerunt, ille, qui non ſolùm clauſus manſit, ſed tunc etiam obedientiæ ſubiectus fuit: quodq; admodùm honorandum eſt, cum Confeſſoribus certus Confeſſor, re ipſa orationem cóprobante.

Ego verò miſer, bono illo patre orbatus, & animo fluctuans, vbinàm conſiſtam? Quem admonitorem inueniam, extra rationem me gerens? Quomodò praui dæmonis impetum fugiam, cùm eius admonitoris ac doctoris copia mihi non adſit? Sed ò diuinum & ſacrú caput, tu me ex alto propitius reſpicias, & cadentem erigas, gradientem dirigas, incolumem conſerues, & vnà mecum gregem hunc agas & paſcas, quem multis laboribus & ſolicitudinibus conſtituiſti, vt veſtigia tua ſequatur, vt diuinorum mandatorum ſemitas teneat. Protegas, foueas, & tam magnos, quàm paruos greges tuos defendens, eorum eſto propugnator, ſicut ſuæ migrationis tempore pollicitus es: (Tui enim greges ſunt omnes, quorum duces ſunt filij tui, & filiorum progenies) vt te propugnatorem ac defenſorem vniuerſi coram Deo, & ad Deum habentes, incolumes permanere poſſimus, nullis hoſtibus corporeis aut incorporeis nobis nocentibus, vt neque timoris cauſa nos à rectà fide vel paululùm ſubtrahamus, neq; à diuinis mandatis deuiemus, neq; ignauiæ, aut pernicioſis affectibus aditum patefaciamus, nó deniq; exercitationem ipſam, cui ſtudemus, vllo vnquàm tépore negligamus, in Chriſto Ieſu Domino noſtro: Cui ſit gloria, honor & imperium cum omnipotente Patre, & vitæ auctore, ac ſanctiſſimo Spiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Author inuocat eũ.

DE B. PHILOGONIO, QVI EX patrono cauſarum, Epiſcopus factus eſt, D. Iohannis Chryſoſtomi Cóſtantinopolitani Epiſcopi Concio, quinque diebus ante natalẽ Domini ad populũ habita.

20. Dece.

EGo quidem & hodiè deſtinaram, aduerſus hæreticos luctaturus, veſtes exuere quodq; reſtabat debiti, vobis perſoluere: Verùm B. Philogonii dies, cuius hodiè memoriã celebramus, ad ipſius benefactorum enarrationẽ linguã noſtrã euocauit. Et omninò parẽdũ eſt. Etenim ſi qui patri matrive maledicit, morte moritur: profectò clarũ eſt, eũ, qui benedixerit illis, vitæ pmia recepturũ: & ſi

Exod. 11. Leui. 20

ijs,qui iuxta naturam parentes ſunt,tantam debemus præſtare beneuolentiam,multo magis id præſtandū ijs,qui iuxta ſpiritum ſunt parentes:potiſſimum verò cùm iam vita defunctos noſtra laudatio nihilo reddat illos glorioſiores:nos verò congregatos,tum qui loquimur,tū qui audimus,reddat meliores. Nam ille quidem ſubuectus in cęlum,haudquaquàm egere poteſt humanis laudibus, ad feliciorem magiſq; duraturam quietem profectus.Cæterùm nos,qui hactenus hic verſamur,multaq; opùs habemus exhortatione,illius egemus encomijs,quò videlicet ad eius imitationem excitemur. Quapropter ſapiens quidam hortatur,dicens:Memoria iuſti cum laudibus.Non perinde quòd laudantur,qui deceſſerunt, ſed quòd ij potius, qui res iſtas egregias laudibus vehunt.

Prou. 10.

Quoniam igitur hac ex re tanta nobilitas proficiſcitur,obtemperemus,neq; recuſemus. Nam & ipſum tempus huic narrationi congruit.Siquidē hodiè beatus ille ad tranquillam, omniſq; turbationis expertē vitam tranſlatus eſt:eoq; nauigium appulit, vbi deincèps non poterit metuere naufragium,nec vllam animi deiectionem aut dolorem. Et quid mirum eſt,ſi locus ille purus eſt ab omni moleſtia animi,cùm Paulus hominibus adhuc in hac vita degentibus loquens, dicat:Semper gaudete,ſine intermiſſione orate?Quòd ſi hic,vbi morbi,vbi inſectationes,vbi prǣmaturæ mortes,vbi calumniæ,vbi inuidiæ,vbi deſperationes, vbi iræ,vbi cupiditates,vbi innumerabiles inſidię,vbi quotidianæ ſolicitudines, vbi perpetua ſibiq; cohærentia mala ſunt,innumeros ex omni parte dolores adferentia,Paulus dixit fieri poſſe,vt ſemper gaudeamus, ſi quis paululùm ex rerum mundanarum fluctibus erexerit caput,vitamque ſuam rectè moderetur compoſueritque:multo magis poſtquàm hinc demigrauerimus,facilè compotes erimus eius boni, cùm hæc omnia ſublata fuerint,aduerſa valetudo,morbi, peccandi materia:vbi non eſt meum ac tuum,frigidum illud verbum,& quicquid eſt malorum,in vitam noſtrā inuehens,innumeraque gignens bella. Quamobrēm maximoperè gratulor huius ſancti felicitati,quòd quanquam tranſlatus eſt,atque hanc,quæ apud nos eſt,ciuitatē reliquit,tamen in alterā tranſijt ciuitatem, nempe Dei,ac digreſſus ab hac Eccleſia,ad illam peruenit quæ eſt primogenitorum deſcriptorum in cęlis,ac relictis hiſce feſtis,tranſijt ad celebritatem angelorū. Etenim quòd & supernè ſit ciuitas,Eccleſia ac celebritas audi Paulum dicentem: Acceſſiſtis ad ciuitatem Dei viuentis,ad Hieroſolymam cęleſtem, & ad Eccleſiam deſcriptorum in cęlis, & ad innumerabilem angelorum frequentiam. Non ſolùm autem ob multitudinē virtutum cęleſtium,verumetiam ob abundantiam bonorum,ac iuge gaudium & lætitiam,panegyrim, hoc eſt,totius multitudinis cętum,appellat totam illam vitam. Nec enim alia res facere ſolet panegyrim, quàm mercium venalium copia,cùm triticum,hordeum, & omniiugæ frugum ſpecies,ouium greges,boum armēta,veſtes,aliaque id genus plurima importantur,alijs quidem vendentibus,alijs verò commercantibus.

1. Theſ. 5

Vt poſſit quis ſemper gaudere.

Meum & tuum,cauſa malorū omnium.

Hebr. 12.

Sed quid,inquis, harum rerum eſt in cœlis? Horū quidem nihil;ſed ſunt his multo magis pręclara. Non enim illic ſunt triticum, hordeum, ac frugum variæ ſpecies:ſed illic vbique fructus ſpiritus,gaudium, beneuolentia,bonitas,pax,ac manſuetudo ſumma exuberat copia. Non ouium greges,non boum armenta:ſed ſpiritus iuſtorum perfectorum,animarum virtutes, vitæque recta facta per omnes cœlos videre licet. Non veſtes aut amictus,ſed coronas quouis auro precioſiores,tum brabia,certaminum pręmia, aliaque innumera bona repoſita ijs, qui rectè fecerint: adhæc ibi eſt multitudo congregatorum,longè tum copioſior, tū honoratior. Neque enim conſtat ex viris vrbanis indigeniſque,ſed hic ſunt angelorum infinita millia,illic ſodalitia prophetarum,alibi martyrum chori, Apoſtolorum ordines,cunei iuſtorum,omniumque qui fortiter rem geſſerunt,varij cœtus. Profectò miranda panegyris eſt. Iamque id ſanè maius eſt omnibus, quòd in media frequentia verſatur horum omnium rex. Etenim vbi dixiſſet,Ad innumerabilium angelorum frequentiam,ſubiecit:Et ad iudicem vniuerſorum Deū. Quis vnquàm vidit in panegyrim prodeuntem regē? Hic quidem nemo vidit,illic autem,qui adſunt, perpetuò,quatenus illum videre licet,non ſolùm præſentem,verumetiam ſuæ gloriæ ſplendore condecorantem vniuerſum cœtum. Et noſtrę quidem celebritates ſub meridiē plerunque ſoluuntur:illæ verò non itèm. Neque enim menſium in orbem recurſus,neque annorum circuitus,neque dierum numerum expectat: ſed ſtat perpetuò,illiuſque bona finem non habent: nec ſeneſcere,nec marceſcere poſſunt,ſed ſunt tum ſenij,tum mortis expertia. Nullus illic tumultus,quemadmodùm hic:nulla turbatio, ſed ingens omnium cū ordine decenti compoſitio,haud ſecùs atque in cithara quapiam, modulatiſſimum concentum & quauis muſica ſuauiorem reddentium vtriuſque creaturæ Domino,dum anima illic velut in ſacris adytis, diuiniſque myſteriis, diuinorum arcanorum celebrationem peragit. Ad hanc beatam requiem tranſijt beatus Philogonius.

Præmia repoſitam cœlis ijs, qui rectè fecerint.

Hebr. 12

Quænam igitur oratio par ſit viri laudibus, quem Deus tam felici ſorte dignatus eſt?Nō eſt vlla. Sed agè dic mihi, num idcircò ſilebimus? Et cuius rei gratia conuenimus?An dicemus nos haud poſſe magnitudinem geſtorum oratione conſequi?Atqui ob hocipſum neceſſe eſt dicere, quandoquidem hęc eſt præcipua laudum illius pars, quòd factis verba ęquiparari non poſſint. Nam quorum benefacta naturam etiam ſuperant mortalem, perſpicuum eſt, quòd horum laudes excedunt linguam humanam. Haud tamē ob id aſpernabitur officium noſtrum, quod pro viribus præſtamus,ſed ſuum imitabitur Dominum: Siquidem & ille viduæ duos tantum obolos deijcienti in gazophylacium,non tantùm duorum obolorum mercedē reddidit. Cur ità tandem? Quoniam non perpendebat pecuniæ modum,ſed animi diuitias. Nam ſi pecuniæ modum expendas,magna paupertas eſt:ſin voluntatē explices,ineffabilem videbis excelſi animi mercedem. Proindè quamuis noſtrę facultates exiguæ ſint, minimique precij,attamen quę poſſumus,offerimus. Ea licèt non reſpondeant magnitudini meritorum animę præclari iuſtique Philogonij, tamen hocipſum celſitudinis illius maximū fuerit argumentum, quòd nec puſilla repellat,ſed idem faciat, quod ſolent diuites. Siquidē illi cùm acceperint à tenuibus exigua,quibus non egent,ſua viciſſim apponunt,remunerantes eos, qui quod poterant obtulerint: Itidèm & hic, cùm acceperit à nobis laudem verbis peractam, qua nequaquàm eget,redonabit nobis per ipſa facta benedictionem, qua ſemper vti poſſimus.

Luc. 21. Merces in effabilis pauperi viduæ reddita.

Vide quid ſancti præſtent nobis

Vnde igitur laudationem illius auſpicabimur? An à magiſtratu,quem ſpiritus illi tradidit gratia? Nam mundani magiſtratus nequaquàm poſſunt Chriſtianorum demonſtrare virtutes:quin potius frequēter habent accuſationē malitiæ. Quā ob cauſam? Quoniā & ſolicitudines amicorū,& circuncurſationes,& adulationes,aliaq; permulta his fœdiora,tales magiſtratus ſolēt cōciliare. Cęterùm vbi Deus ſuo ſuffragio deſignārit aliquē,illaq; manus ſanctū cōtigerit caput,incorruptum ſuffragium, alienum ab omni ſuſpicione iudicium, indubitata fuerit delecti comprobatio, propter eius, qui delegit, authoritatē. Porrò q̄ elegerit

illum

illum Deus, vel ea ipſa morũ integritate perſpicuum eſt: quippe quem ea medio abreptum foro ad thronũ hunc euexerit: adeò caſtam & inſignẽ priùs egit vitã eùm uxorem haberet ac filiam, & in forenſibus negociis verſaretur, adeò ſolem ipſum ſplendore vicit, vt protinùs ab illo geſto, hoc magiſtratu dignus videretur, & à tribunali ad tribunal euectus ſit. Ac tum quidem hominibus patrocinabatur aduersùs homines, qui ſtruebant inſidias, *iis qui afficiebantur iniuria, ſuperiores reddens iis, qui iniuriam inferebant. Hic autem adeſt hominibus, patrocinans aduerſus dæmones inuadentes.

** eos, legẽdum videtur.*

Iohan. 21

Quantũ autẽ ſit pietatis argumentum, q Deus illũ tãto magiſtratu dignum iudicarit, audi. Chriſtus excitatus à morte, quid dicit Petro? Poſtq̃ enim illũ interrogaſſet, Petre, amas me? Iſq; reſpondiſſet: Tu Domine ſcis, q amo te: Non dixit Chriſtus, Abiice pecunias, ieiunium exerce, macera te laboribus, mortuos excita, dæmones abige: nihil uel horum, vel aliorum miraculorum recteq; factorũ ĩ medium adduxit: ſed omnibus illis prætermiſsis, dicit illi: Si diligis me, paſce oues meas. Hoc autẽ dicebat, non ſolùm vt nobis certiſsimè declararet, quantoperè ipſum diligeret Petrus: verumetiam vt palàm faceret, quantam haberet beneuolentiam erga ſuas oues, exemplum propoſuit Petri erga ipſum amoris, tñ non dicens: Qui diligit oues meas, me diligit. Vide igitur, q̃ multa ꝓpter hũc gregem paſsus ſit Chriſtus. Homo factus eſt, ſerui formam aſsumpſit, conſputus eſt, alapis cæſus eſt, poſtremò ne mortem quidem recuſauit, & quidem ignominioſiſsimã. Quin & ipſum ſanguinẽ ſuum effudit. Itaque ſi quis voluerit illi commendatus eſse, curam habeat ouium illius, publicam quærat vtilitatẽ, fratrum ſuorum ſaluti proſpiciat: Nullum enim officium hoc Deo charius eſt. Et ob id alicubì dicit: Simon Simon, expetiuit te ſatanas, vt cribraret te tanquàm triticum: ſed ego rogaui pro te, nè deficiat fides tua. Quod igitur huius ſolicitudinis curæq; præmium mihi rependis? Sed quam tandèm poſcit repenſationem? Eãdem curam, quam nobis impendit, repoſcit. Nam & tu, inquit, aliquandò conuerſus, confirma fratres tuos. Sic & Paulus ait: Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Quomodò ille factus eſt Chriſti imitator? Omnibus per omnia placens, non quærens ſuam ipſius vtilitatẽ, ſed multorum, vt ſalui fierent. Rursùs alio loco dicit: Etenim Chriſtus non ſibiipſi placuit, ſed multis. Neq; prorsùs alia res eſt, quæ perindè declaret doceatque, quis ſit fidelis & amãs Chriſti, q̃ ſi fratrum curã agat, proq; illorum ſalute gerat ſolicitudinem. Hęc omnes audiant & monachi, qui montiũ occuparunt cacumina, quiq; modis omnibus ſeipſos mundo crucifixerũt, quò pro viribus Eccleſiarum præfectos adiuuent, horumq; curas leniant precibus, concordia, charitate: ſcientes, q ni modis omnibus opitulentur iis, qui tot periculis obiiciuntur per gratiam Dei, totque negociorum curas ſuſtinent, quibuſcunq; poſsunt rationibus auxilientur, quanquàm procùl habitãtes, & victus ſors ipſis periſset, & tota in ſcopulum impegiſset ſapientia. Verùm hoc eſſe maximum amicitiæ erga Chriſtum argumentum, declaratur & hinc.

Chriſti charitas erga homines.

Luc. 22.

Ibidem.

1. Cor. 4. & 11.

Rom. 15.

Monachi quibus rebus iuuare debeãt Epiſcopos

Videamus autem, quomodo munus hoc Epiſcopi adminiſtrarit. Quin potiùs non eſt opùs hic pluribus verbis aut voce noſtra, cùm veſter fauor veſtrumq; ſtudium hoc ultrò declaret. Quemadmodum enim aliquis ingreſsus uineam, viteſque contemplatus, pãpinis comãtes, fructu grauidas, maceriis ac ſeptis vndique munitas, haudquaquam deſiderat orationẽ cuiuſquam, qui demonſtret vinitoris induſtriam, & agricolæ virtutem: Itidem & hic, ſi quis ingreſsus conſpiciat vites ſpirituales, veſtrumque fructum cõtempletur, nil opùs habuerit, vt ex cuiuſquam oratione diſcat, qualis ſit veſter præpoſitus. Sicut & Paulus ſcribit alicubi: Epiſtola mea vos eſtis, quæ inſcripta eſt, & legitur. Fluuius arguit, qualis ſit fons: & fructus iudicat, qualis ſit radix. Dicendũ igitur erat & tẽpus & initium, quando vineam hãc ſuſcepit. Neq; enim hoc minimum habebit momenti ad abſoluendam encomij partem, ſed omninò ſatis fuerit ad declarandam hominis virtutem. Res tum erat multæ difficultatis, cùm nuper eſſet ſedata perſequutio, manentibus etiamnùm grauiſſimæ tempeſtatis illius reliquiis, eumq; negocia plurimam deſiderarent correctionem. His inſupèr illud adiungendum erat, quòd, quemadmodùm dicebam, hæreticorum factio ſub illo nata, negocium exhibuit, illius ſapientia cuncta proſpiciente.

2. Cor. 3.

S. Philogoniꝰ quo tẽpore ſit factus Epiſcopus.

Verùm ad aliam neceſſariam materiam nobis feſtinat oratio, eoq; communi patri, beatiq; Philogonii ſectatori hæc dicenda relinquentes, vt qui meliùs nobis teneat, quicquid eſt antiquitatum, ad aliam cõcionandi rationem tranſeamus. Appetit enim feſtum omnium feſtorum maximè venerandum, adorandumq;: quod ſi quis appellet omnium feſtorum metropolim haudquaquàm aberret. Quod autem hoc eſt? Chriſti iuxta carnem natiuitas. Ab hoc enim illuſtratio Dei, feſtum videlicet Epiphaniorum, ac ſacrum Paſca, Aſcenſio & Pentecoſte, originẽ ad fundamentũ ducũt. Niſi enim ſecũdùm carnẽ natus eſſet Chriſtus, nequaquàm baptizatus eſſet. nam id feſtum Theophaniorũ. Nequaquàm fuiſſet crucifixus. nã hoc feſtum Paſchę. Nequaquàm miſiſſet ſpiritum ſanctum, quod eſt feſtũ Pentecoſtes. Itaq; ab hoc ceu ſonte quopiam, hi diuerſi amnes orti, nata ſunt nobis hæc feſta. Verum non ob hoc tantum par eſt hunc diem cæteris anteponi, ſed etiam ob id, quòd id, quod in hoc natum eſt, cęteris omnibus eſt venerabilius. Nam quòd Chriſtus homo factus, mortuus eſt, cùm nullum omninò peccatũ perpetraſſet, quid huic ampliùs poterat adiungi miraculo? Sed mortale corpus aſſumpſit. Erat quidem & hoc admirandum. Cæterùm quòd Deus cùm eſſet, voluerit homo fieri, tantumq; ſeſe dimittere ſuſtinuerit, quantùm ne cogitatione quidem complecti queas, hoc eſt omnium maximè reuerendum, ſtuporisq; plenum. Quod quidem & Paulus admirans dicebat, ſine controuerſia magnum pietatis myſterium. Quod magnum? Deus declaratus in carne. Ac rursùm alibi: Nõ enim angelos appræhendit Deus: ſemen Abrahæ appręhendit. Vnde debuit per omnia fratribus aſſimilari. Propter hoc potiſſimùm amplector diligoq; diem hunc, & amorem eius in medium propono, vt vos huius amatorij pharmaci participes reddam. Eoque rogo vos omnes obſecroque, vt ſummo ſtudio ſummaque eum alacritate velitis adeſſe: ſed priùs ſtatim quiſque domum repurget, vt videamus Dominum noſtrum in cunis iacentem, ac faſcijs inuolutum, horrendum ac ſtupendum ſpectaculum.

Feſtum natiuitatis Chriſti celeberrimũ &c.

1. Tim. 3.

Hebr. 2.

Quid enim excuſabimus, aut quam veniam obtinebimus, ſi, cùm ipſe noſtra cauſa deſcenderit è cælis, nos ad illum vel ex ædibus ire grauemur? cùm alienigenæ barbarique ex Perſide accurrant, vt illum videant in præſepi iacentem, tu verò ne breue quidem ſpatium emetiri ſuſtines, vt hoc felici ſpectaculo perfruaris? Nam ſi cum fide acceſſeris, proculdubiò videbimus illum in præſepi iacentem. Siquidem hæc menſa vicem explet pręſepis. Nam & hìc ponitur corpus Dominicum: non quidem faſciis inuolutum, ſicut tunc, ſed vndiquaque ſpiritu ſancto conueſtitũ. Qui myſteriis initiati ſunt, intelligunt quæ dicuntur. Ac Magi quidẽ nihil aliud, quàm adorarũt: tibi verò, ſi cũ pura acceſſeris conſcientia, permittemus vt ſumas, & ſumpto domum abeas. Accede igitur tu quoque mu-

Mat. 2.

Corpꝰ Dominicũ in altari ponitur.

nera offerens,non qualia deferebant illi,ſed multo religioſiora. Obtulerunt illi aurum, offer tu temperantiam ac virtutem. Obtulerunt illi thus, offer tu puras preces,quæ ſunt odoramenta ſpiritualia. Obtulerunt illi myrrham, offer tu modeſtiam, & cor ſubmiſſum cum eleemoſyna. Quod ſi hiſce cum muneribus acceſſeris, multa cum fiducia particeps eris huius ſacræ

Quæ munera Chriſto offerre debeamus

menſæ. Nam hęc ideo nunc loquor, quòd ſciam certò futurum, quòd in illa die complures accedant, irruântque ad victimam hanc ſpiritualem. Id igitur nè faciamus ad detrimentum & condemnationem animæ noſtræ, ſed ad ſalutem: iam nunc obteſtor obſecroque, vt omnibus modis repurgatis animis veſtris, itá demũ adeatis myſteria.

Neque mihi quiſquam dixerit, Vereor, habeo conſcientiam peccatis oppletam, ſarcinam circunfero grauiſſimam. Sufficit enim horum quinque dierum tempus: ſi ſobrius fueris, ſi attentus, ſi vigilaueris, multitudinem peccatorum reddes contractiorem. Nec illud perpende, quòd breue tempus eſt: ſed illud conſidera, quòd benignus eſt Dominus. Quandoquidem

Iona 3. & Niniuitæ tridui ſpatio tantam iram Dei à ſe depulerunt, nec obſtitit illis temporis anguſtia: ſed animi

Luc. 7. promptitudo, amplectens Domini benignitatem, totũ peragere ualuit. Et meretrix illa breui tẽporis momẽto, cùm ad Chriſtum acceſſiſſet, omnia probra diluit. Quin & calumniantibus Iudæis, quòd illam admiſiſſet, tantamque præbuiſſet fiduciam, Chriſtus illis quidem ſilentium impoſuit: hanc verò malis omnibus liberatam, comprobatoque illius ſtudio, itá domum remiſit. Quid ita tandem? Quoniam feruenti animo, & flagranti corde, ardentique acceſſit fide, ſanctosque illos ac ſacros attigit pedes, ſolutis capillis, fontibus lachrymarum ex oculis emiſſis, vnguento profuſo. Etenim per quæ deceperat homines, per eadem parauit remedia pœnitentię: per quæ auocarat oculos intemperantium, per hęc emiſit lachrymas: per capillos arte compoſitos multos illexerat ad peccatum, per eoſdem pedes abſterſit Ieſu. Vnguẽto multos inecarat: per hoc pedes illius lauit. Proinde & tu quibus rebus prouocaſti Deum, per has rurſùm facito propitium. Prouocaſti illum pecuniarum rapina?

Vide, vt ſit agenda pœnitẽtia.

per eaſdem illum reconcilia: cumque & rapta reſtitueris illis, quos iniuria affeceras, & alia inſuper addideris, dicito iuxta Zacchęum: Reddo, ſi quid rapui, quadruplum. Prouocaſti linguæ maledicentia, multis

Luc. 19. contumelia affectis? viciſſim linguã placato, puras emittens preces, benedicens maledicentibus, laudans vituperantes, gratias agens iniuriam inferentibus. Hæc non egent multis diebus annisve, ſed ſolo animi propoſito vnico die perficiuntur. Diſcede à malo, virtutem amplectere, deſiſte à prauitate. Polliceor te poſthac iſta non commiſſurum, & iſtud ſufficiet ad excuſationem.

Hæc ſanè accipiẽda ſunt. Nã paulò ante dictũ eſſe ſatisfaciẽdũ pro peccatis: hoc eſt enim dignos pœnitentiæ fructus facere, vt ſancti patres docent.

Ego teſtificor ac fideiubeo fore, vt ſi noſtrum quiſque, qui peccatis obnoxii ſumus, recedens à priſtinis malis, ex animo vereque promittat Deo, ſe poſteà nũquam ad illa rediturum, nihil aliud Deus requirat ad ſatisfactionẽ vlteriorem. Benignus enim eſt, & quemadmodum parturiens cupit eniti fœtum, ita & ille cupit effundere ſuam miſericordiam. Sed obſtant peccata noſtra. Diruamus igitur maceriem, atque ex hoc iam tempore feſtum auſpicemur, hoſce dies quinque negociis omnibus valere iuſſis. Valeat forum, valeat curia, faceſſant mundanæ curæ cum pactis & contractibus: animam meam ſeruare cupio. Quid lucrifecerit homo, ſi totum mundum lucrifaciens, animæ ſuæ iacturam faciat? Egreſſi ſunt à Perſide Magi: egredere tu è temporarijs negociis, ad Ieſum proficiſcere: non

Mat. 16. eſt longum interuallũ, ſi velimus. Non enim neceſſe eſt traiicere mare, neque montium ſuperare cacumina, ſed domi ſedens, ſi pietatem exhibeas, multáq; cordis compunctionem, potes illum videre, potes totam diruere maceriem, totum ſubmouere obſtaculum, abbreuiare viæ longitudinem. Deus enim, inquit, appro *Iere. 23.*
pinquans ego ſum, & non Deus procul. Et Dominus *Pſal. 144*
propè eſt omnibus inuocantibus ipſum in veritate.

Nunc autem multi Chriſtianorum in tantam vecordiam, tantumq; venère contemptum, vt, cùm innumeris ſcateant malis, nullam tamen vitę ſuæ curam habeant: ſed in diebus feſtis negligenter ac temerè ad menſam hanc accedant, haud intelligentes, quòd cõmunionis tempus nõ eſt feſtum, neque celebritas, ſed conſcientia pura, vitáq; à peccatis repurgata. Quemmodum enim qui ſibi nullius mali conſcius eſt, hunc oportet ſingulis diebus accedere: ſic qui peccatis occupatus eſt, nec pœnitet, eum ne in feſtis quidem accedere tutum eſt. Neque enim ſemel in anno accedere, liberat nos à peccatis, ſi indignè acceſſerimus: quin hoc ipſum potius auget damnationem, quòd, cùm ſemel tantum accedamus, ne tum quidem purè accedimus. Quapropter adhortor vos omnes, ne negligenter, veluti feſto die cogente, ad diuina myſteria accedatis, ſed ſi quando parabitis huius ſacræ hoſtię fieri participes, multis ante diebus repurgetis voſipſos per pœnitentiam, precationem & eleemoſynam. Denique per hoc, vt vacetis ſpiritualibus, nec denuò conuertamini canis in morem ad proprium vomitum.

An non enim abſurdum, tantam habere curam rerum corporalium, vt appetente feſto, multis ante diebus veſtem è ſcriniis depromptam diligẽter àppares, emas calceamenta, menſa largior ſplendidiorq; paretur, denique variam vndiquaquè rerum copiam excogites, omnibusq; modis temetipſum ornes, nitidũq; reddas: animę verò neglectę, ſordentis, ſqualidę, fame contabeſcentis nullum habere reſpectum, cùm ſola maneat impura: ac corpus quidem nitidum huc adducere, animam verò nudam incultamq;? Atqui corpus quidem videt conſeruus, neque quicquam eſt detrimenti, quomodocunque fuerit habitum: illam autẽ videt Dominus, qui grauiſſimè punit negligentiã. An neſcitis quòd hæc menſa plena eſt igni ſpirituali? Et quemadmodùm fontes aquæ vim exundant: ita hæc flammam quandam habet arcanam. Ne igitur acceſſe-
ris ſtipulam adſerens, non ligna, non fœnum, ne au- *Ad ſacrã*
geas incendium, exuratq; animam ad communionem *cõmunio-*
accedentem: ſed accede ferens lapides precioſos, au- *nem ut ac*
rùm, argentũ, quo puriorẽ reddas materiam, multoq; *cedẽdum.*
cum lucro diſcedas. Si quid mali eſt, abigas ab animo. Habet quis inimicum, grauiter læſus, ſoluat ſimultatẽ, coerceat animum exardeſcentem, intumeſcentemq;, ne quis ſit tumultus aut perturbatio. Regem enim excepturus es per communionem: cùm autem rex ingreditur animam, oportet magnam eſſe tranquillitatẽ, multumq; ſilentium, profundam cogitationũ quietem. Sed atrociter læſus es, nec potes iram remittere. Quid igitur? An igitur teipſum magis ẽt & grauius lædes? Neq; enim tantis malis te afficiet inimicus, quęcũque fecerit, quibus teipſum afficis, ſi non illi reconcilieris, ſed Dei leges conculcaris. Ille te contumelia affecit: dic mihi, nũ tu ideo Deum afficies contumelia? Etenim non recipere in gratiã eum, qui moleſtiã attulit, non tã eſt illum vlciſci, quàm Deũ afficere contumelia, legis huius authorem, præcipientis vt inimicis
reconciliemur, priuſquã accedamus ad altare. Proin- *Mat. 5.*
de ne reſpicias ad conſeruũ, neq; ad magnitudinẽ iniuriarum, quas intulit ille: ſed ad Deum, illiusq; timore in animum demiſſo, illud expende, quòd quo maiorẽ vim admoueris animo tuo, poſt innumera mala cogẽs illũ redire in gratiam cum eo, qui moleſtiam intulit,

tanto

tanto maius præmium feres à Deo, qui hæc præcepit.
Et quemadmodùm hic Deum excipis multo cum ho-
nore, & ſic & ipſe te illic multa cum gloria excipiet,
reddetque tibi millecuplam illius obedientiæ merce
dem: quam nobis omnibus aſſequi contingat, gratia
& benignitate Domini noſtri IESV Chriſti, cui glo
ria & imperium in ſæcula ſęculorum, Amen.

COMMENTARIVS RERVM geſtarum ſancti & glorioſi Apoſtoli Thomę, authore Simeone Metaphraſtæ.

Deceb. 21 OLIM quidem in terra verſantes
Apoſtoli, & terram, quæ eſt ſub
cęlo, obeuntes, iis, qui impietati
inſeruierunt, prædicarunt liber-
tatem, miraculis ad ſalutem ab
errore abſtrahentes, & fidei ma-
lagmate medicātes animas, quę
laborabāt infidelitate. Poſtquàm
Sanctorū corpora, pignora ſalutis. autem migrarunt ad dominum, piis reliquerunt cor-
pora, pignora ſalutis, vt quod cùm aderant faciebāt,
hoc etiam poſtquàm migraſſent, efficerent, cæleſtis
illius publicæ celebritatis imagines, eorum memoriæ
feſta nobis largientes: vt tanquàm cum pręſentibus &
diſſerentibus rusùs verſantes, percipiamus gratiam
Apoſtolicam. Vndè etiam nunc clariſſimus Apoſtolo-
rum Thomas, per eius memoriam nobiſcum rursùm
verſatur. Thomas, qui eſt fidei noſtræ pater ex incredu
Iohā. 20. litate, & index perfectus veritatis: qui incredulitatis
occaſionem amputauit incredulis, & fidem Apoſtolo
rum per incredulitatem effecit firmiorem.

Quandò enim vnigenitus Dei filius, qui eſt in ſinu
patris, non ferens videre ſuum figmentum in peccati
ſeruitutem redactum, ſuis hac in re inflexus viſceri-
bus, viſus eſt ſicut nos, ſi peccatum dempſeris, tūc hic
quoque magnus Apoſtolus, poſt aliorum diſcipulorū
electionem, qui Ieſum ſunt ſecuti, iuſſus eſt ſequi Do
S. Thomas in Iudæa natus minum. Nam cùm in Iudæa à matre eſſet in lucem edi
tus, habens parentes, qui vitā tenuiter agebant, ab eis
alebatur & educabatur, & ad vitam formabatur ſimi-
lem, veluti à quodam optimo pedagogo, paupertate
eruditus, & ad Domini ſuſcipiendum pręceptum ap-
tus redditus. Libros itaque legens Moſaicos, (ij enim
diligenter proponebantur filijs Iudæorum) compo
nebat quidem ſuos mores ad honeſtatem: doctrina au
tem formabatur ad res diuiniores, & à puerilibus pro
cùl remotus ludibriis, inſtituebatur & creſcebat, do
Fuit piſcator. nec perueniſſet ad perfectam menſuram ętatis Chri-
ſti. Viuens enim, ſicut prius diximus, in vita paupere,
& artem exercens piſcatoriam, in vtroque potens eſt
cognitus, ex vno quidem formatus ad tenuitatē, quę
ſunt ſuperuacanea, minimè admittentem, & doctus eſ
ſe contentum ſolis neceſſariis; ab altero autem inſtitu
tus ad patientiam in laboribus, & ad hoc, vt rebus mo
leſtis & aſperis ſua ſponte prius exerceretur.

Sequitur Christū. Protinùs itaque nulla dilatione vſus eſt nec cuncta
tione, nec tardauit ad vocationem: ſed adeò celeriter
fuit mutatus, & vinctus voce vocantis, vt dicto citiùs
oſtenderet obedientiam. Atque ſic quidem fit Verbo
familiaris, & refertur in numerum reliquorum, qui
vocati fuerant: fitque diſcipulus animi ſtudio promp-
tiſſimus, miniſter fideliſſimus, Apoſtolusque, & œco-
nomus probatiſſimus Apoſtolatus gentium, qui fuit
ei creditus. Statim autem & ad Apoſtolatum fuit cor
roboratus, & diuina impletus virtute, & miraculo-
rum diues operatione, ſtatuit cum Verbo verſari per-
petuò. Cum quo quidem degens toto tempore, quo
vitam egit in carne, multas quidem cum eo ſubiit affli
ctiones, multas autem perſecutiones & migrationes.
Et aliquando quidem cùm ipſe à Iudæis expelleretur,
ſimul quoque cum eo expellebatur: & cum lapidibus
appeteretur, ipſe quoque ſimul appetebatur: aliquan-
do autem cùm ipſum vellent in ſuam redigere pote-
ſtatem, & morte afficere, paratus erat alacriter cum ip
ſo morte affici, deſiderio plenam illam vocem emit-
tens ad Dominum: Eamus, & moriamur cum ipſo. *Iohan. 11.*
Quando enim amicum Lazarum à mortuis ſuſcitatu- *Ibidem.*
rus pergebat Saluator, quandò per abſentiam conceſ-
ſit morti ſuperare naturam quandò voluit oſtendere
ſepulcrum ſomni locum, quandò vinctum mortuum
voluit efficere ad vocationem viuis celeriorem, tunc
accedētes diſcipuli metum prædicabant Iudæorum,
lapides reuocabant in memoriam, dehortabantur nè
accederet: Magiſter, dicentes, nunc quærebant Iudæi
te occidere, & rurſùs vadis illuc? Cùm autem illi non
poſſent perſuadere, (Nō enim oportebat infantiam,
quæ tunc erat, diſcipulorum, morti opem ferre aduer
ſus Lazarum, neque impedimentum liberationis ex ſe
pulcris, illorum cerni timiditatem) metu & deſide-
rio diſtractis eorum animis, conuertebantur ad ani-
mi ægritudinem. Sed Thomas promptè & alacriter
ſoluens Apoſtolis moleſtiam: Eamus & nos, inquit, &
moriamur cum ipſo. Eſt enim quauis vita melior, *Iohan. 11.*
quæ cum Domino accipitur, occiſio. Atque hæc qui-
dem ſic ſe habebant: & Apoſtolorum animos detine-
bat admiratio, cogitantes condiſcipuli audaciam ad
mortem ſubeundam.

Sed cùm Crux fixa fuiſſet, & mors eſſet ſuſpenſa, &
infernus traheretur captiuus, & mutata eſſet lex ſepul
cri, & mors Chriſti effecta eſſet mors mortis, ſurgens
Saluator poſt erecta apud inferos aduerſùs mortem
trophęa, apparet ſuis amicis lugentibus & flentibus,
in hoc quoquè fidem faciens victoriæ: qui rerum re-
ctè geſtarum illos faciens ſpectatores, certè nec ipſum
quidem permiſit eſſe expertem primorum miraculo-
rum. In quadam domuncula diſcipulos in arctum tūc
metus cogebat Iudæorum: quo quidem in loco, peri- *Iohā. 20.*
culum præuidentes, manebant. In medium ergò eo-
rum latentium accedit Ieſus, non vocem emittens an-
tequàm adſpiceretur, non pulſatione oſtii territis eo- *Matt. 14.*
rum animis: ſed pedes, qui per mare ſunt ingreſſi, *Clauſis*
oſtiis quoquè non apertis intrarunt: (Negabat enim *oſtijs īttrat*
ſuas leges natura iuſſa à Domino) & qui omnia fece- *Christus*
rat, in ſuum templum ingreditur clauſis oſtiis, & qui *ad diſci-*
per lignum mortem contriuit, nunc vim affert ipſi li- *pulos.*
gni naturæ. Venit ergo Chriſtus in medium eorum,
miraculo ingreſſus confirmans miraculum reſurre-
ctionis. Et ſic quidem diſcipuli ipſis oculis eius, quem
deſiderabant, fructum percipientes, lætitia afficieban-
tur. Solus autem Thomas abfuit à ſpectaculo: qui diui
no quodam, vt videtur, conſilio non aderat, vt, cùm
miraculum magis examinaſſet, eſſet præclarior præco
reſurrectionis. Sed Saluator quidem, cùm ſui ſpecta-
culo impertiiſſet Apoſtolos, receſſit protinùs, perfe-
ctiorem contemplationis viſionem Thomæ amico,
vt videtur, reſeruans.

Cùm autem reuerſus eſſet Thomas, & veniſſet in
mentem diſcipulis ei dicere, Vidimus dominum: *Iohā. 20.*
ille propter id, quod audiebat, lætitia affectus, quod
fieri deſiderabat, hoc factum eſſe audiens, non cre-
debat. Solent enim ingentis lętitiæ exuperationes,
eſſe tardiores ad ea credenda, quæ dicuntur. Diſci-
pulis igitur: Niſi, inquit, videro in manibus eius
fiſſuram clauorum, & mittam digitum meum in lo-
cum clauorum, & mittam manum meam in latus
eius, non credam. Ad hæc fortè Apoſtoli: Quid ſibi
vult, o Thoma, ſermo incredulitatis? Si non credit
diſcipulus, quomodò crediderint Iudęi? Si Apoſtolus

& amicus non admittit reſurrectionem, quomodò eam admiſerint ij, qui cruci affixerunt? Qui Thomæ non perſuaſerunt, quomodò reputabuntur digni, qui admittantur á gentibus? Non te pudore afficiunt, & ad fidem attrahunt, præcedentium ingentes turbæ miraculorum? Leproſus mundatus: Paralyticus integris membrorum compagibus reſtitutus: Cæcus videndi facultati redditus: Manus morte affecta, quæ rursùs fuit ad vitam reuocata: Fluctus, per quos inceditur pedibus: & Lazarus ſepulcrum exuens, tanquàm veſtem? Quomodò, cuius admiraris opera, eius ſuſpectam habes reſurrectionem? Non credat Caiphas: curioſè ſcrutetur Nicodemus: calumnietur Iudæus. Cur dubitat Thomas de reſurrectione? Sed contrà diſcipulus videtur dicere iuſtiora: Cur mea dubitatio eſt à vobis repræhendenda, ò Apoſtoli? Ad Iudæos emittor præco reſurrectionis: ſicut vos, proficiſcor Apoſtolus ad docendum gẽtes reſurrectionem. Quomodò ergò, quibus non fui ſocius ſpectaculi, ſuſcipiam æquè atquè ipſi legationem? Quomodò, quorum non habeo cognitionem, ea ego docebo alios? Quomodò lingua ea dicet confidenter, quorum teſtes non habet oculos? Verbis credam ſolis? Sed Iudæis ero in fide ſuſpectus, meq; facilitatis damnabunt & leuitatis. Gentiles quoquè verba non admittent: potiùs autem meũ ridebunt teſtimoniũ, qui ex ſolo auditu prædico reſurrectionẽ.

Rursùs clauſis oſtijs, diuina virtute Chriſtus intrat ad ſuos.

Non multum interceſsit temporis, & rursùs affuit Dominus, ingreſſus miraculum nunc quoquè ſimiliter oſtendẽs; vt quę alijs ſimul diſcipulis, ea ſoli quoquè Thomę largiatur. Oſtendit ergò ei ſigna Crucis; ac vulneris, quod accepit in latere, oſtendit ſignaculum. deindè, Quia vidiſti me, inquit, credidiſti. Beati qui non viderunt, & crediderunt; magnam nobis repoſitam oſtendens beatitudinem, qui credidimus per ſermonem diſcipulorum. Illud ergò diuinum & admirabile ſpectaculum cùm conſecutus eſſet Thomas, fuit etiam cauſa Apoſtolis, vt illa diſcerent, quę priùs non nouerant. Suum enim Deum & Dominum confeſſus eſt eum, quem adſpexerat. Re-vera enim Dei eſt pulchrum facinus reſurrectionis. Cùm autem poſt hæc Chriſtus à diſcipulis magna ex parte videri nõ poſſet, vt qui eſſet glorificatus incorruptione corporis, & nõ poſſet conſpici mortalibus oculis, ſeipſum manifeſtũ reddebat, quandò volebat, & quandò nouerat futurũ vtile ijs, qui adſpiciebant. Itaque cùm Domini eis deeſſet conſpectus, curam gerebant veteris artis, in qua fuerant educati. Illa autem erat, ſcapham aſſcendere, & in profundum maris retia demittere. Quodam verò die, dum ipſi intenti erant piſcationi, apparuit eis

Iohan. 21.

deſideratus Ieſus, ſtans in litore, & iubẽs ad dexteram partem nauis rete demittere. Capta eſt autem multitudo piſcium innumerabilis: erat enim diuini iuſſus operatio. Tunc ſimul cum ijs aderat etiam Thomas, & ſimul nauigabat, & ſimul operabatur, & diligẽter curabat retia, & ſe paratiſsimum oſtendebat ad obediendum. Experiẽtia enim didicerat ijs credere, quę Deus fuerit operatus: & ideò vnà nauigabat, & ſimul operabatur cum diſcipulis.

Cùm autem iam adeſſet tempus Aſſumptionis, quo cum eo, quod ex nobis aſſumpſerat, oportebat Chriſtum aſſcendere ad patrem, ipſe educit myſtas extra Bethaniam vſque ad Oliuetum: & illic de ſe diſſerens,

Luc. 24.

& ex ſcripturis coniungens teſtimonia, cùm & coram eis comediſſet, & confirmaſſet ſe non eſſe ſpiritum, vt ipſi exiſtimauerant, & deindè ſublata manu eis immiſiſſet benedictionem, ille quidem aſſcendit in cælos: ipſis autem cum magno gaudio fuit reditus in Hieruſalem. Quidnì enim gauderet, & cum alijs lætaretur diſcipulis, ſacroſanctus iſte, & magnus Apoſtolus, videns verba deducta eſſe ad effectum, & ſuſceptæ carnis verum eſſe myſterium, neque fruſtrà in eo verſatã fuiſſe incredulitatem? Atque dies quidem ille à Domino præſtitutus, iam finem accipiebat conuenienter ijs quæ ille dixerat: & diuinus ſpiritus ad eos aduolans, tanquàm ſonus quidam flatus vehementis, ſtatim in

Acto. 2.

linguas igneas diuidebatur. Qui cùm fuiſſet ſuper vnumquemque, faciebat eos loqui linguis alienis, adeò vt qui audiebant, afficerentur magna admiratione. Tunc ergò hic quoquè magnus Apoſtolus cùm ſederet vnà cum reliquis diſcipulis, ipſe quoquè in igneis linguis accepit gratiam: & cùm in ſuum habitaculum totum intromiſiſſet ſpiritum, totus fuit illius inſtrumentum, valdè ſapienter & opportunè pulſatum. Sic ergo Thomas ab alto confirmatus, fuit perpetuò accinctus, promptoque & alacri animo ad prædicationem, nihil timens eorum, quæ ſunt terribilia, nec ſtupens aliquid eorum, quæ ſunt clara & illuſtria.

Mat. 28.

Cùm ergò res Apoſtolis ſe haberent ex animi ſententia, oporteret autem Domini iuſſum finem accipere, qui quidem erat: Euntes in mundum, docete omnes gentes, alius quidem ex Apoſtolis aliam orbis terræ partem ſortitus eſt, ſicut eis, qui aduenerat, ſpiritus ſortem definierat. Thomas igitur miſſus eſt in Indiam quæ erat planè barbara, & in nefarijs verſabatur actionibus. Ipſa autem ſita eſt longiſsimè ab Aegypto: alluitur verò mari valdè nauigabili: & eſt quidem egena rerum neceſſariarum: abundat autem rebus precioſis & ad luxum accommodatis. Eam habitat id genus, quod dictum eſt, quod eſt & frequentiſsimum, & deditum mercaturæ, & magna ex parte nudum, & inſtar ferarum, quæ degunt in montibus, vitam agens. Quã ob cauſam corporum ſuperficiem radii ſolares inuadunt ardentiùs, valdeque incendunt, & denigrant, & efficiunt viſu deformiores. Colebant autem iſti ſimulacra facta ex omne genus materia: & quod in ea conferebatur ſtudium, & cultura, longo tempore confirmata, inducebat conſuetudinem, ratione quauis potẽtiorem. In hanc ergo regionem magnus ingrediens Apoſtolus, nullum præ ſe tulit faſtum & arrogãtiam, neque elatè aut glorioſè quippiam eſt locutus, neque aliud fecit ſuperbè & inſolenter ad oſtentationem: ſed ornatus Chriſti moderatione, & pro quouis alio ornamento & lorica, ea indutus, coma ſordidus, vultu pallidus, totus aridus & exanguis, & planè ſucco carens, &, vt ſemèl dicam, non tam corpus, quàm vmbram corporis circunferens, ſordido & trito amictus pallio, moribus lenis, ſermone vtilis, factis valdè admirabilis, humilioribus ſe accommodabat, ſpiritus altiorum deprimens.

S. Thomas mittitur ad Indos.

Qua prudẽtia vſus ſit ad Indos conuertendos.

Cùm talibus moribus & vita præditus ad Indos veniſſet, viſumque ei eſſet gentis ingredi interiora, poſtquàm vidit falſam dæmonum religionem eos compræhendiſſe, & imis eorum animis inſediſſe, non ſtatim proceſsit ad eos refellendos, non induxit repræhenſiones, non tanquàm medicamento vſus eſt auſteritate: Sciebat enim, quòd quæ longa conſuetudine in noſtris confirmata ſunt animis, non poſſunt facilè deleri, & perſuaſione magis, quàm vi, mutantur. Propterea magis vtitur manſuetudine, & bonis moribus, & blandis verbis, magnus &; dignus, qui in honore haberetur, non ex faſtu & timore, & verbis magnificis, ſed ex factis & ſignis eis apparẽs, & inſigni Chriſti, nẽpe humilitate, valdè ornatus: quo quidẽ eos magis capiebat, & attrahebat ad agnitionẽ, quòd eſſet operib. quidẽ admirabilis, ſpiritu aũt mitis & moderatus. Itaque moti admiratione Indi, rogare cœperunt quiſnã eſſet, & cuiàs genere, & quænã eſſet eius religio, & qđ ſtudium. Ille autem (habebat enim in ſe Chriſtũ magiſtrum) leniter & modeſtè reſpõdit, quòd eſſet genere quidem Iudęus, diſcipulus autem inſignis illius Mo-

Chriſti inſigne, humilitas.

fis;

ſis: illius, inquam, Moſis, qui cum Deo eſt collocutus: deindè etiam Chriſti filii Dei diſcipulus, qui venit ad mundi ſalutem, & quòd vitam æternam, & animarũ ſalutem veniret annũciatum: quibus qui crediderint, erunt ineffabilium bonorum participes. Præterea nar rat Chriſti Dei Verbi demiſſionem: refertque miracula, quæ fecit, dum in terris in carne ageret: ipſamque paſſionem, quæ multis videtur probroſa: virtutem reſurrectionis, & ad cælos aſſcenſionem. Cuius diſcipulus, inquit, ego, & miniſter admirabilium, quæ ipſe fecit, miraculorum, atque œconomiæ, qua fuit Deus & homo, creatus ſum præco. Cuius annuncians in homines benignitatem, & immenſam in ipſos miſericordiam, ad vos vſque acceſſi. Cuius factus ſum Myſta & Apoſtolus. Et cum ipſis oculis facta ſit mihi fides eorum, quæ dicuntur, non vi eos, qui renuũt: ſed omni charitate amplector eos, qui perſuadentur.

Indi fidẽ Chriſti cõ plectunt. His, & pluribus aliis diuinitùs prolatis verbis, Indorum populus ad myſterium introductus, ſuis animis ſuſcepit verbi ſemen. Deindè (vt dicam cum diui- *Mar. 16.* no Euangelio) Domino adiuuante, & ſermonem cõ firmante per ſigna conſequentia, paulatim quidem abducti ſunt ab idolorum libaminibus & abominationibus: & ad veram autem fidem acceſſerũt: & ſic Apoſtolicis trãſformati doctrinis, Chriſto familiares euaſerunt per baptiſmum: adeò, vt etiam vſque ad ipſum regem peruenerit prędicatio, etiamsì non penetrârit vſque ad profundum eius mentis. Itaque qui genere quidem ad regem attinebant, cùm ſe totos dedidiſsẽt ſermonibus Apoſtoli, ab eo auelli non poterant: Rex autem ipſe detentus à profunda caligine ignorantiæ, & à quibus miraculis oportebat ad lucem traduci, ab eis voluntaria cæcitate ad maiorem accenſus inſaniá, *S. Thomas lanceis cõ foditur.* conſultabat de morte Apoſtoli. Quamobrèm dicto citiùs in eum fert ſententiam: & lanceis de medio tollitur magnus hic Apoſtolus, qui propter Chriſtum mortem lubenter ſuſcepit. Eum beatum quidem iudicauit chorus eorum, qui ſunt in excelſis: plauſitque iuſtorũ multitudo cum Apoſtolis, videntes ſacram illam & diuinam animam in cælos aſſcendentem, & ſtipatam Angelorum ordinibus.

Quid autem deincèps conſequitur, & quid è ſuperis prouidet & diſpenſat bonitas, homines attrahens ad pietatem? Sacrum quidem illud corpus fidelium manibus decenter compoſitum, ſepelitur: Regis autẽ filius incidit in grauem morbum, & qui erat arte humana validior. Pater ergò (quidni enim, ſi pater?) inſlectitur à natura, fletibusque & lachrymis irrigatur, lamentationibus laniatur. Sed nullam inueniens mali ſolutionem, miraculorũ Apoſtoli recordatur: & quærebat paruam aliquam partem ex eius reliquiis ad medendum ei, qui laborabat. Poſtquàm autem reſciuit non comparère corpus Apoſtolicum, ſaltem puluerẽ, *Vide magnã vim pulueris, qui tetigit corpus S. Thomæ.* quem illud tetigit, iuſſit afferre. Quod quidem cùm factum eſſet, pater, ægrotanti filio puluere impoſito, ſanum vidit eum, quem putabat moriturum, etiamsì ille modicam lucem agnitionis, quam acceperat, ſua ſponte repulerat, & verè erat mortuus, vt qui acerbã mortem ſuſcepiſſet impietatis. Et hæc quidem quatenùm licuit non aberrando à veritate, compoſita fuerunt, & conſcripta, & Apoſtoli laudi ſunt dedicata. Tantæ nobis lętitię cauſa eſt hodiè Thomas. Per quẽ etiam Indorum barbaræ gentes didicerunt eam viã, quæ fert ad cælos: & quorum corpora erant Solis radiis denigratã, euaſerunt candidis lætisque & alacribus animis, qui in intelligentiam cadit, Sole purè ac ſuauiter eis illuceſcente: Ad gloriam patris, & filii, & ſpiritus ſancti, vnius, & quę diuidi non poteſt, diuinitatis: Quam decet gloria, honor & adoratio nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

CARMEN *ALTHELMI EPIſcopi Occidentalium Saxonum, vt Beda ait, De S. Victoria virgine & martyre, itẽque S. Anatolia, Lib. 2. De Virginitate.

** Adelmi*

TEMPORE quo Decius mundum ditione tenebat, 23. Decemb.
Militibus Chriſti mortis diſcrimina condens:
Extitit in Roma binarum ſortè ſororũ
Fama vitens, validis pulſans rumoribus aures.
Quas nullus poterat tormentis vincere tortor,
Quamlibèt inſontes mulctaret cæde cruenta,
Vt vitæ auctorem ſuperata mente negarent.
Altera de geminis felix Anatolia dicta: *S. Anatolia.*
Altera ſed tenuit verum Victoria nomen.
Has igitur ſponſi claris natalibus orti, *S. Victoria.*
Ad prolem generis ſtuduerunt iungere nuptis.
Sed mens virgineis ambarum torrida flammis
Stuppas luxuriæ combuſſit torre pudoris, *Reſpuunt nuptias.*
Spurcitias mundi contemnens corde caducas.
Spargebant gazam, ſimul & patrimonia dantes, *Sua omnia dant pauperib⁹*
Aurea calcabant roſeis crepundia gemmis,
Cunctaque pauperibus mox ornamenta miſellis
Largitæ, ſibi nil ſeruantes, æthera vincunt.
Nuncius è claro pennatus lapſus Olympo,
Flammeus adſpectu, niueo ſplendore coruſcus,
Sceptrum qui nitidum dextra geſtabat in alma,
Ambas compellans tali cum voce puellas: *Angelus eis apparet.*
Nunc procul à veſtro pallorem pellite vultu,
Pectore nec pauido quatiens timor ilia pulſet:
Dum vobis thalamus paradiſi ſede locetur:
In quo perpetui nunquàm conſortia ſponſi
Deficient penitùs, ſed gaudia longa manebunt:
Dum vos virginitas comes indefeſſa ſequetur.
Ambæ ſeruabant caſtæ conſortia vitæ,
Angelus vt dederat ſanctis præcepta pudoris,
Vſque fugam vitæ mors marcida limen habebat,
Latrans & populans vitali pectora flatu.
His igitur geſtis ſtringuntur ſæua procorum
Pectora, lethiſero zeli maculata veneno,
Dum cernunt amplum ſponſas expendere cenſum.
Interea Romam linquens Victoria virgo, *S. Victoria exiliũ*
Exul in exilium Tribulana ducitur vrbis,
Quo Draco funeſtus ructabat flamina ventris
Lympida, lethiſero corrumpens aera flatu
Intantùm, vt ciues, vaſto crepitante tumultu,
Linquere iam vellent pollutam flatibus vrbem,
Exoſi latebras, horrens quas belua tenebat.
His igitur miſeris ſpondet Victoria virgo,
Credula ſi Domino pandant præcordia Chriſto,
Lurida peſtifero linquentes idola cultu,
*Vt dicto citiùs truculentam flamine * Gypſam,* *for. * dipſam.*
Quæ turmas vulgi mulctabat ſtrage cruenta,
Pelleret è populo, dum vellent credere Chriſto.
Quod dum ſponderent concordi voce cateruæ, *S. Victoria draconem profligat.*
Squamigerum proturbauit mox virgo chelydrum,
Et procul in vacuas iuſſit ſe ferre latebras.
Mox draco crudelis ſermonum pondere preſſus,
Obſcurum liquit ſquamoſa pelle tigillum.
Sic virgo felix, athrali freta triumpho,

Ingen-

Ingentem exploſit ſancta virtute colubrum,
Vt nunquam poſthac ſerpens irrumperet antrum:
Sed procul abſcedens, incultis exulet aruis.
for. dipſam.*
*Iuſſerat vt * Gypſam verbo terrente migrare,*
Ciuibus impendens expulſo vatrice palmam:
Tunc petijt ciues felix vernacula Chriſti,
Quatenus in Crypta ſibi, natrix vndè nefandus
Aufugit, pariter dignentur condere cellam.
Hic uidetur uersuum deeſſe 60. Virginibus peſt S. Victoria.
Mox veneranda Dei ſupplex vt virgo popoſcit:
Inſupèr & deciès ſenas iunxère puellas,
Quæ precibus crebris laudarent voce tonantem,
Odis Dauidicis modulantes carmina ſancta.
Tunc procus Eugenius delubri flamine fretus,
Thurificent iuſſit, munuſq; litare Dianæ.
Alma ſed imperium ſpreuit complere nefandum.
Gladio percuſſit.
Idcircò gladium ſtricto mucrone vibrabat
Crudelis tortor, fundendo fluenta cruenta
Virgineos artus roſeo qui rore rigauit.
Vltio diuina in percuſſorē.
Mox interfector ſenſit diſcrimina palmæ:
Arida marceſcens torpebat dextra lacerti.
Inſupèr expertus calloſo corpore lepram,
Vermibus atque ſcatens, efflauit flamen in auras.
Sic quoquè famoſis felix Anatolia ſignis
S. Anatolia exiliū. Sanat dæmoniacū.
Claruit, exilium ſæui perpeſſa Tyranni.
Conſulis en ſobolem, conſtrictam nexibus arctis,
Expertem ſenſus, cum bruta mente vagando,
Hoſtibus exploſis, reparauit pectus anhelum.
Qui rumor fuſus, diuerſis peſtibus ægros,
Conduci fecit, ſtipantes agmine ſanctam.
Illis optatam reddebat virgo ſalutem.
**dipſam.*
Necnon & Marſum, qui toruam carmine Gypſam*
Efferet ardebat, ſanctos vt belua lacertos
Dentibus horrendis & rictu rodat aperto:
Curauit ſubitò, dirumpens vincla chelydri,
Qui prius in ſpira Marſum ſinuârat inertem.
Idcircò curſim pergebat credere Chriſto,
Agnoſcens propriam tanta virtute ſalutem.
Inſupèr & meritum cumulauit ſanguinis oſtro,
Quem ſubijt binis ſertis mox candida virgo.
Occiditur S. Anatolia.
Integritas nitidam, necnon & paſſio rubram,
Pingebant variam celſa virtute coronam.

EIVSDEM S. VICTORIAE HIſtoria breuis ex Martyrologio Adonis Treuirenſis Epiſcopi.

23. Decemb.

ROMAE natalis ſanctæ Victoriæ virginis & martyris, perſecutione Decij Cæſaris. Hæc deſponſata Eugenio, viro pagano, rogante Tito Aurelio, qui ſponſam Anatoliam virginem habebat, ad ſuadendam eam, vt ei nuberet, pertrait: cui & dixit: Audi me, domina ſoror Anatolia: & ego Chriſtiana ſum, & nôui, quia Deus nuptias non condemnat. Prophetæ & patriarchæ coniuges habuerunt, & poſteritas eorum a Deo benedicta eſt. Nunc ergò audi me, & accipe virum, qui te non prodat, quòd ſis Chriſtiana: ſed per maritalem copulam fiat, vt ipſe Chriſtianis conſentiat. Hęc dicenti Victoriæ virgo Anatolia reſpondit: O Victoria, vince diabolum, & eſto vera Victoria. Tunc quandò tota terra vacua erat, dixit Deus hominibus: Creſcite & multiplicamini, & replete terram. Nunc plena terra, poſtquàm filius Dei de cælo deſcendit, quotidiè clamat: Creſcite in fide, multiplicamini in charitate, & replete cęlos: quia appropinquauit regnum cælorum. *Gene. 1. & 9. Mat. 4.*

Viſio S. Anatoliæ.

Iterùm inter alia & poſt alia, ſancta Anatolia intulit: Ego die, qua explicui precium ornamentorū meorum in pauperes Chriſti, vidi per viſum iuuenem aureo diademate ſplendidum, in veſtibus purpureis atque gemmatis: qui grata facie & læto vultu me inſpiciens, ait: O virginitas, quæ non in operibus tenebrarum, ſed ſemper in lumine verſaris. Hæc ego audiēs, euigilaui, & cœpi flere: & proiiciens me in pauimento, rogaui Dominum, vt is, qui mihi loquebatur, dulciſſimos ſermones iterùm proſequeretur. Sic mihi oranti & proſtratæ, idem qui antè loquebatur, talia mihi ſubſequitur: Virginitas purpura regalis eſt, quā qui induit, reliquis fit eminentior. Virginitas gemma eſt precioſa. Virginitas theſaurus eſt regis immenſus. Huic fures inſidias tendunt. Hanc tu euigilans ſolicitè cuſtodi, quantumque te plus habere cognoſcis, inſtantiùs cuſtodi, nè perdas. *Virginitatis encomium.*

S. Victoria oīa ſua dat pauperib.

His & ſimilibus verbis & factis incitata Victoria, omne precium ornamentorum ſuorum & ipſa diſtraxit pauperibus. Sicque factum eſt, vt agentibus ſponſis earum Aurelio & Eugenio, quia nubere illis virgines Chriſti noluerunt, à Decio Imperatore vrbe Romæ pulſæ, ad prædia ſponſorum ducerentur. Vbi fame & inedia ità afflictæ ſunt, vt vix ad veſperum modicus panis cibarius eis daretur: nulloque pacto efficere ſponſi potuerunt, vt vel ad nubendum, vel ad ſacrificandum animi illarum inclinarentur.

Beata igitur Victoria in virginitatis propoſito inuincibiliter perſiſtens, poſt multa facta miracula, inter quæ plurimas virgines Domino aggregauerat, percuſſa eſt gladio in corde à carnifice Taliarcho, quem rogatu Eugenii ſponſi ſui Iulianus pontifex Capitolii & comes templorum, ad hoc opus direxerat. Paſſa eſt autem decimo Calendas Ianuarii. Corpus eius cum omni reuerentia curatum. Taliarchus verò percuſſor eius, leproſus factus, intra ſex dies conſumptus à vermibus, expirauit. *Cæditur gladio in pectore.*

MARTYRIVM SANCTORVM decem martyrum, qui in Creta ſubiere martyrium: Authore Simeone Metaphraſte.

Decemb. 23.

ALIVS quidem aliquid aliud perſequatur oratione, illius quæ vulgò iactatur, Cretæ: alius quidem pulchritudinem, alius vero magnitudinem, & alius quidē mœnia & portus, alius autem aeris temperationem, & fructuum fertilitatem. Ego verò id, quod alia vincit omnia, & quam ſolam eius opifice dignam dixerim feracitatem, eam dicam ante alia. Quiſnam eſt hic fructus, & quodnam eſt tantum inſulæ ornamentum? Quid aliud, niſi diuinus chorus martyrum, & qui laudatur numerus, & quod omnium quidem eſt ſpectaculorum iucūdiſſimum, & acroamatum omnium vtiliſſimum? Decem, inquam, illi pro Chriſto martyrii coronis redimiti: qui ex ea quidem proceſſerunt, fortiſſimè autem pro Chriſto ſubiére martyrium. qui eam pro alimentis reuerè pulchrè ſunt remunerati, cùm eam tanto honore affecerint, vt in ea per martyrium fuerint conſummati. Quomodò verò, paucis iam dicet oratio. *Martyres, ornamentū patria.*

Decius ille, qui magno fuit furore pèrcitus, & ad puniendos Chriſtianos omnium ſuit violentisſimus, is tunc ſceptra teneos imperii Romanorum, huius inſulæ conſtituit Proconſulem virum quendam, qui eodem quoque nomine appellabatur, nempe Deci⁹, non minus autem, quàm in nomine, conueniebat in moribus. Qui cùm fuiſſet in Creta, rem paruam exiſtimauit, & quæ nullam haberet immanitatem & ſęuitiam, omnes, qui ſunt in ea Chriſtianos, poſtquàm ſubieciſſet innumerabilibus generibus tormentorum, deindè acerbè tollere dc medio. Quærebantur ergò omnes, & inueniebantur: & compræhenſi, ad ipſum ducebantur. Cum quibus hic quoque ſacer chorus, præſtantiſſimorum virorum denarius, veluti ex optimis eximii ſelrcti ciuitatibus: quorum alios quidem maxima omnium, quæ illic erant, præbuit ciuitas: alii autem orti erant ex aliis: communiter verò ſimul omnes feſtinabant ad vnam, quæ eſt in cælis, ciuitatem.

Decẽ præſtãtes viri comprahẽduntur.

Ii cùm tunc ſtetiſſent ante Proconſulem, quos non tunc quidem ſermones liberé habuerunt? quibuſnam autem factis non obſcuràrũt ſermones? & quodnam quidem tormentorum iter non peruaſerunt? quodnam autem ſupplicium non ſuperàrunt tolerãtia, cæſi, torti, per terram tracti, lapidibus appetiti, irriſi, conſputati, & omne genus ferentes ſubſannationis? Sed erant hęc quidem illis ſuorum gymnaſia, & veluti quædam prężexercitationes. Poſtquàm autem oportebat eos magna currere Olympia, temporis, in quam, tormentorum: erat verò dies præſtitutus decimo Calendas Ianuarias: & paratum quidem erat tribunal, & præſidebat Proconſul: ducebantur autem athletæ: pleni verò erant ambo, hi quidem animi alacritate, ille verò furore & inſania. Et ille quidem erat propenſus ad puniendum vſque ad mortem, hi verò parati erãt ſuſtinere vſque ad extremum ſpiritum. ira cundo & cædem ſpirante vultu eos intuens, Quænã eſt, inquit, tanta amentia, quód neque ratio, neq; tempus vos id docuit, quod eſt futurum conducibile? Deindè perindè ac ſi ſola, quam præ ſe ferebat, ira eos perterrefeciſſet, & iam eis, vt parèrent, perſuaſiſſet: Sacrificate, inquit. Sin minùs, ego quidem nihil dicã ampliùs. Vos autem ſcietis paulopòſt, quiſnam ſit Decius, cui vos non vultis nunc morem gerere.

Multis excruciãtur modis.

Ad hæc martyres, Nos quidem, ô Præſes, reſponderunt, & verbis & factis, & etiam tempore ſatis magnã dedimus experientiam, quòd neque diis ſacrificabimus, neque ad hoc alicuius alterius cedemus ſermonibus. Sed neque, interpellans dixit impius, uobis, ô impii, erunt curæ vlla tormenta? Nequaquàm, dixerũt ſancti. propemodùm enim hoc nomine tibi habem⁹ gratias, quòd nobis dederis, vt his accipiamur epulis. Sed nõ ſic, inquit Præſes, erit deinçèps. Sed ſcietis, q̃ta ſit maximorũ deorũ potentia, quos vos tã impudẽter maledictis inſectamini, neq; hos, qui adsũt reuerẽtes, q ſimul ſunt multi & ſapientes: qui inter deos quidẽ primùm Iouem, deindè Iunonem, & Rheam, & reliquos colunt. Quæ enim primùm ſuſtinuiſtis, erant veluti ſolùm vmbræ ſuppliciorum. Nunc autem tã multis ſuppliciis cruciabimini, vt non veſtra audacia ab eis ſolùm comprimatur, ſed aliis quoque metum incutiat, qui æquè ac vos ſunt inobedientes, ſi modò vlli ſint eiuſmodi.

Eccè mirabilẽ ſanctorũ alacritatem ad ferendas pœnas

Ad hæc rurſùs viri fortiſſimi: De Ioue quidem, ô Præſes, & illius matre Rhea nihil nobis dixeris. Neque enim apud eos, qui ignorant, verba facis: Scim⁹ enim, vt qui à patribus noſtris audiuerimus, genus eius & fortunam & mores. Sepulcrum autem, ſi vis, & præſentes iudicabimus. Nam ipſe quoquè in Creta ortus eſt. Fuit verò eorum, qui in ea habitabant, Tyrãnus. Erat autem adeò intemperans & procliuis ad libidines, vt non ſolùm in fœminas, ſed etiam inſaniret in maſculos: præſtigiis verò vtebatur & malis artibus, ſe callidè mutans propter ſummam intemperantiã, & ſingulis horis ſe polluens nefariis concubitib⁹. Quidam autem, qui eiſdem laborabant vitiis, & imitati fuerant illius abominationem, (Quid eſt enim tam facile, quàm mali imitatio?) & eum deum eſſe pronũciant, & ei templa excitant & ſacrificant, vt quod eis placet, deo quoque videatur placere: & ſic nõ ſolùm Deo non inuiſum, ſed etiam, proh dolor, diuinum exiſtimetur, ſe libidinoſè & intemperanter gerere.

Iouis libidinoſi mores

Diuino hæc loquente choro, Proconſul quidem diſrumpebatur, vt qui conuinceretur: multo autem magis furebat etiam populus, & impetu ferebantur ad cõpręhendẽdos martyres: & eos manibus propemodùm diſerpſiſſent, niſi Decius & voce & manu eos cohibuiſſet. & cùm iuſſiſſet eos quieſcere, acerbius illis mortis genus machinabatur. Et ſanctos quidem ſtatim arripuère tormenta: alios quidem alia, ſed acerbitate & magnitudine doloris ſimilia. Nam alius quidẽ ex ipſis ſuſpenſus, ferreis lacerabatur vngulis: nerui verò diuellebantur, carnes autem illius in terram defluebant. Alii verò lapidibus & acutis ſudibus ſauciabantur latera vſque ad oſſa. Alii quidem graui plumbo verberato diſſoluebantur compages, oſſaque confringebantur & conterebantur. Alius item aliter. eſt enim vel ſolo auditu miſerabilis acerbitas ſuppliciorum Etenim quomodò iis, qui ſunt paulo miſericordiores, hæc videre eſt intolerabile: ità etiam ſigillatim perſequi & audire, eſt longè moleſtiſſimum. Sed martyres hæc etiam patientes, adeò facilè, aut, vt veriùs dicam, iucundè ferebant, vt qui aderant, coniicerent eos non tam dolore propter ea, quæ ſuſtinebãt, quàm ęgrè ferre, quòd non eſſent plura tormenta.

Sãcti martyres dirè cruciãtur.

Illorũ ſtupenda fortitudo.

Omnes itaque ad eos confluebant, tanquàm ad res nouas & admirabiles, tam fideles, quàm quibus manca erat pietas. Sed illi quidem, vt admirarentur athletarum conſtantiam, & ſuam confirmarent pietatem: hi autem, vt irriderent eorum tolerantiam, & eorum plagis quodammodò lętarentur propter inſignẽ crudelitatem. Quamobrèm non modò nulla mouebãtur miſericordia, ſed etiam Præſidem & lictores magìs irritabant ad ſæuitiam. Et hi quidem ſic incitabant, ille verò iubebat, lictores autem exequebantùr. Porrò autem Præco quoquè clamabat: Parcite vobiſipſis. Parète principibus. Sacrificate diis. Martyres autem etiam in tanta copia rerum aſperarum, erant omnibus ſimul ſuperiores, turba, pręcone, tormentis, ipſo Præſide, & ante eos, omnium principe ſatana, & vniuerſis, quę eis ſubiiciuntur, copiis. Omnes enim, veluti ſigno dato, vnam ſimul vocem tollunt: Sumus Chriſtiani, Chriſti hoſtię, Chriſti victimę: etiamsì millies mori oporteat, lubenter moriemur.

Cum autem martyrum negocio omnia poſtponerentur, qui erat valdè promptus ſatanæ miniſter Decius, deſperans fieri poſſe, vt perſuaderet adhuc & cogeret, fert in eos mortis ſententiam. Ducebantur itaque ſancti, vt enſe interficerentur, ad locum, qui parùm quidẽ abeſt à ciuitate: ab incolis verò uocabat Aoniũ. Ad eũ feſtinantes martyres, oſtẽderũt nouũ qd qđ videbat inſolitũ. In toto. n. curſu martyrii, inter ſe vnanimes & ſimul conſpirantes, in hoc ſolùm contendebant, quiſnam eorum primus enſem ſubiret, & primus coronam acciperet. Hanc autem litem componit Theodolus, qui erat vnus ex hoc diuino choro, dictitans quòd is futurus eſſet primus, qui omnium vltimus excederet, cùm nihil turpe & indecorum ex ſpectaculo aliorum ſuſtinuerit, ſed ſic reuerà multa certamina ſubierit. Placuit omnibus, quod dixerat: & primùm quidem ad Deum communem hymnum canũt

Alij alios ad mortẽ anteuertere conãt.

Benedi-

Pſal. 123. Benedictus es Domine, dicentes, qui non dediſti nos in captionem dentibus eorum: & quæ deincèps ſcribit Pſalmographus. Deindè etiam ad locum accedentes, fecerunt vnuſquiſque orationem: Parce domine ſeruis tuis, dicentes, & ſuſcipe ſanguinem noſtrum pro nobis, pro noſtris, pro patria: vt ea liberetur à tenebris ignorationis, & puris oculis contempletur pietatem, & te veram lucem, ò Rex æterne.

Capita eis amputant.

Poſtquàm ſic precati eſſent vnuſquiſque, ſacra & victoria inſignia eis ſunt amputata capita, cùm ſe patriæ diſtribuiſſent: & ſanguinem quidem infernæ, nempe eum qui interit, intereunti: ſpiritum autem dediſſent ſupernæ, ei quæ ſemper manet, eum qui eſt permanens. Cùm verò poſt conſummationem receſſiſſent lictores, quidam ex eorum cognatis, qui in eo loco remanſerant, horum ſacras venerabiliter componũt & deponunt reliquias. Et tunc quidem mortuos habuit, quæ illos tulerat. Poſteà autem, quandò vis veritatis, veluti quædam zona aurea, comprehendit maximã partem orbis terrarum, Paulus mittitur in inſulam, vt eas ad nouam Romam deduceret, ad reginam, inquã, vrbium: Paulus ille, cuius eſt magnum nomen ſanctitatis, glorioſæ Romæ Pontifex, & qui moribus magis, quàm throno erat inſignis, cuius vel ſola appellatio erat flagellum ad pellendos dæmones. Is cùm accepiſſet aliquos delectos ab Imperatore, qui eius cœpto opem ferrent, venit ad gentem Cretenſem: & cùm amouiſſet terram reliquiis impoſitam, inuenit eas, ò rex Chriſte, ſimiles viuentibus, & interitu ſuperiores, perindè acſi ineſſet adhuc ſpiritus, & eis humor tanquàm ros inſidèret matutinus. Cùm eas ergò illinc ſuſtuliſſet cum miraculo, eas tradit præclaræ & reginæ vrbium, & nunc ſunt, vbi ſunt repoſitæ reliquiæ martyrum Infantium, communes ſeruatores & præſides ciuitatis, & vigilantes cuſtodes in omnibus rebus moleſtis. Quorum interceſſionibus detur nobis conſequi bona eis repoſita, gratia & clementia Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cum quo patri & ſancto ſpiritui gloria & potẽtia, nũc & ſemper, & in ſecula ſeculorũ, Amẽ.

Eorum ſacra & venerabiles reliquias cõponunt.

Adhuc integri reperiunt poſt annos multos.

DE S. SERVVLO, EX BEATISſimi Gregorij Papæ Homilia XV. in Euangelia.

Decemb. 23.

TERRA bona fructum per patiẽtiam reddit: quia videlicet nulla ſunt bona, quæ agimus, ſi non æquanimiter etiam proximorũ mala toleremus. Quanto enim quiſque altiùs profecerit, tanto in hoc mundo inuenit quod duriùs portet: quia cùm à præſenti ſeculo mentis noſtræ dilectio deficit, eiuſdem ſeculi aduerſitas creſcit. Hinc eſt enim, quòd pleroſque cernimus & bona agere, & tamen ſub graui tribulationum faſce deſudare. Terrena nanque iam deſideria fugiunt, & tamen flagellis durioribus fatigantur. Sed iuxta vocem Domini, fructum per patientiam reddunt: quia cùm humiliter flagella ſuſcipiunt, poſt flagella ad requiem ſublimiter ſuſcipiuntur. Sic vua calcibus tunditur, & in vini ſaporem liquatur: Sic oliua contuſionibus expreſſa, amurcam ſuam deſerit, & in olei liquorem pingueſcit. Sic per trituram areæ a paleis grana ſeparantur, & ad horreum purgata perueniunt. Quiſquis ergò appetit plenè vitia vincere, ſtudeat humiliter purgationis ſuæ flagella tolerare: vt tantò pòſt ad iudicem mundior veniat, quanto nunc eius rubiginem ignis tribulationis purgat.

Optimi quiq; grauiſſimè affligũtur. Lucæ 8.

S. Seruuli breuis hiſtoria.

In ea porticu, quę euntibus ad eccleſiam beati Clementis eſt peruia, fuit quidam, Seruulus nomine, quẽ multi veſtrum mecum nouerunt; rebus pauper, meritis diues, quem longa ægritudo diſſoluerat. Nam à prima ætate vſque ad finem vitæ paralyticus iacebat. Quid dicam, quia ſtare non poterat? Nunquàm in lecto ſuo ſurgere vel ad ſedendum valebat, nunquàm manum ſuam ad os ducere, nunquàm ſe potuit in latus aliud declinare. Huic ad ſeruiendum mater cum fratre aderat, & quicquid ex eleemoſyna potuiſſet accipere, hoc eorum manibus pauperibus erogabat. Nequaquàm literas nouerat: ſed ſcripturæ ſacræ ſibimet codices emerat, & religioſos quoſque in hoſpitalitatem ſuſcipiens, hos coram ſe legere ſine intermiſſione faciebat. Factumque eſt, vt, quantùm ad menſurã propriam attinet, plenè ſacram ſcripturam diſceret, cùm, ſicut dixi, literas funditùs ignoraret. Studebat in dolore ſemper gratias agere, hymnis Deo & laudibus diebus ac noctibus vacare.

S. Seruulus audit cãtica cæleſtia, & ſic exſpirat animam.

Sed cùm iam tempus eſſet, vt tanta eius patientia remunerari debuiſſet, membrorum dolor ad vitalia rediit. Cumque iam ſe morti proximum agnouit, peregrinos viros atque in hoſpitalitatem receptos admonuit ut ſurgerent, & cum eo Pſalmos pro expectatione ſui exitus decantarent. Cumque cum eis & ipſe moriens pſalleret, voces pſallentium repentè compeſcuit, cum terrore magni clamoris dicens: Tacete, tacete: nunquid non auditis, quantæ reſonant laudes in cælo? Cumque ad eaſdem laudes, quas intùs audierat, aurem cordis intenderet, ſancta illa anima carnis vinculis ſoluta eſt. Sed exeunte illa, tanta illic fragrãtia odoris aſſperſa eſt, vt omnes qui illic aderant, ineſtimabili ſuauitate replerentur: ità vt per hoc patenter agnoſcerent, quòd eam laudes in cælo ſuſcepiſſent. Cui rei monachus noſter interfuit, qui nuncuſque viuit, & cum magno fletu atteſtari ſolet, quia quouſq; corpus eius ſepulturæ traderent, ab eorum naribus odoris illius fragrantia non receſſit.

In deſides & bonorũ operũ neglectores.

Eccè quo fine ex hac vita migrauit, qui hìc æquanimiter flagella tolerauit. Iuxta vocem ergò Dominicam, bona terra fructum per patiẽtiam reddidit, quæ exarata diſciplinæ vòmere, ad remunerationis ſegetẽ peruènit. Sed vos rogo, fratres chariſſimi, attendite, quod excuſationis argumentum in illo diſtricto iudicio habituri ſumus nos, qui à bono opere torpentes, & res & manus accepimus, ſi præcepta Domini egenus & ſine manibus potuit implere? Non contra nos Dominus tunc Apoſtolos oſtendat, qui ad regnum ſecum fidelium turbas prædicando traxerunt: non cõtra nos martyres exhibeat, qui ad cæleſtem patriam, ſanguinem fundendo, peruenerunt. Quid tunc dicturi ſumus, cùm hunc, de quo locuti ſumus, Seruulum viderimus, cui longus languor brachia tenuit, ſed tamen hæc à bono opere non ligauit? Hæc vobiſcum, fratres, agite: ſic vos ad ſtudium boni operis inſtigate: vt cùm vobis bonos modò ad imitandum proponitis, eorum tunc conſortes eſſe valeatis.

BEATI PETRI DAMIANI ſermo in vigilia Natalis Domini: habetur in Tomo 8. Aloyſij Lipomani.

24. Decemb. TANDEM de mari ad portum, de promiſſo ad præmium, de labore ad requiem, de deſperatione ad ſpem, de via ad patriã peruenimus. Scripſerat quidem nobis frequentibus epiſtolis calamus ſcribæ velociter ſcribentis,
Pſal. 44. Expecta, reexpecta: ſed nos, quod
Eſaiæ 28. ſubiungitur, dicere poteramus: Modicum ibi, & mo-
Pſal. 26. dicum ibi. Pręcurrerant curſores promiſſione diui-
tes, ſed exhibitione pauperrimi. Dicebat alius: Virili
Habac. 2 ter age, & confortetur cor tuum, & ſuſtine Dominũ:
alter verò: Si moram fecerit, expecta eum: quia veni-
ens veniet. Pari conſilio exierant de ſanctuario Dei,
nihil ſecum niſi promiſſionum multitudinem repor
tantes. Vndè & Citharista noſter iã dormitauerat prę,
tædio, & in ipſum Deum tacitis obligationibus totã
Pſal. 88. culpã modis flebilib⁹ intorquebat: Tu verò, inquit, re
puliſti & deſpexiſti, diſtuliſti Chriſtum tuũ. De flebili
quoquè ad imperatiuũ cõuerſus eſt, exagitante impa
tientia, quæ mater eſt impudentiæ & frontoſitatis.
Pſal. 79. Qui ſedes, inquit, ſuper Cherubin, manifeſtare. Vt q̃d
tandiù dominatrici ſedens in cathedra circumuolan-
tibus & vallantibus Angelis non reſpicis ſuper filios
hominum, quos abſorbuit, & obſorbuit iniquitas, ꝑ
Adam quidem commiſſa, ſed à te permiſſa? Memorare
Pſal. 38. quæ ſit mea ſubſtantia, ad tuæ ſubſtantiæ ſimilitudinẽ
fabricata: quia etſi omnis homo viuens eſt vanitas, in
imagine tamen tua pertranſiens, vanitas eſſe non po-
Prouer. 8 teſt. Nunquid ità vanè conſtituiſti omnes filios homi-
num, de quibus dicis: Et deliciæ meæ cum filiis homi
num: vt eos verberet, & diuerberet à te maligniſſim⁹
ille deceptor, qui decipere, niſi te permittente, non
potuit? Inclina cælos tuos, & deſcende, & illos miſeri
cordes oculos miſeris inflecte precantibus, nec ſaltẽ
in perpetuum obliuiſcaris nos.

Hæc quidem iſte: ſed gemitibus & ærumnis intor
tus, tamę præſumptionis ſententiam abiurabat. Dixi,
Pſal. 38. inquit, cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in lin
gua mea. Verùm ille vir nobilis, & profundi ſermo-
Eſaia 62 nis vrbanitate perlucidus, affectuoſis exceſſibus inca-
leſcens: Propter Sion, inquit, non tacebo, & propter
Hieruſalem non quieſcam, donèc egrediatur vt ſplen
Eſaia 64. dor iuſtus eius. Vtinàm, ait, diſrumperes cælos, & de-
ſcenderes: & alia multa, quæ faſtidioſa prolixitas ve-
tat inſerere. Hic etiam moroſioris gratiæ longinqui-
tate ſuſpenſus, & nimietate doloris excedens, impa-
Eſaia 40. tienter oblatrat, dicens: Eccè gẽtes, quaſi non ſint, ſic
ſunt coram eo: quaſi nihilum & inane reputatę ſũt
ei. Ieremias in uocem gratulabundæ laudis, aduerbio
demonſtrante prorumpens: Eccè, inquit, faciet Domi
Iere. 31. nus nouum ſuper terram, & mulier circundabit virũ.
Sed tamen repentinę ſubuerſionis lachrymis edoce-
tur, vt priùs lamentum ſuſcipiens, quàm aduẽtum, pe
Dan. 10. nitùs conticeſcat. Danieli dicitur: Viſio eſt in dies, &
in tempora longa. Et Ezechiel tantis caliginibus in-
uoluit, vt via dignoſci poſſit, vndè veniat, aut quò va
dat. Deniquè omnis ille propheralis conuentus, lon-
ga tardantis gratiæ moroſitate pertæſus, nunc rogan
do, nunc conquerendo, varias orationem, & plerun-
què ſermonib⁹ exoratiuis indignatorios intermiſcet.
Exod. 4. Nos quoquè ſatis ſatiſque eos audiuimus, & nobis
in faſtidium releguntur. Iam fugiat Moyſes: impeditio
Eſaia 6. ris ſiquidem linguę factus eſt nobis. Eſaię labia im-
Ierem. 1. munda ſunt. Ieremias neſcit loqui, quia puer eſt. Eze-
Ezech. 4 chiel polluto pane veſcitur. Oſeas fornicariã, & adul
teram ducit vxorem. Daniel poſt viſionem grauiter in
firmatur. Omnes prophetę elingues ſunt & muti. Iã
lætari & exultare non poſſumus, niſi oſculetur nos
oſculo oris ſui. Auditi, & exauditi eſtis. Adeſt beni-
gnitas & humanitas Saluatoris noſtri Dei, quæ vel dif
ferri, vel auferri non patiatur ampliùs amorem lan-
guentium.

Quid enim audiſtis? Sanctificamini filii Iſrael, & e-
ſtote parati, quia craſtina die deſcendet Dominus.
Reſiduum diei huius, & ſuperuenturę noctis via me
dianda progreſſio, dirimũt nos à vultu gloriæ, à pue-
ro Deo, à puerperio ſingulari. Currite celeres horę,
& rapidiori paſſu conficite metas veſtras, ut liceat vi
dere filium Dei, vagientem in cunis, & ſaluatrici nati
uitati qualiacunque obſequia præparare. Credo uos
eſſe filios Iſrael, ſanctificatos ab omni inquinamento
carnis & ſpiritus, paratos ad diei craſtinæ ſacramẽta,
& ſolicita deuotione, & deuota ſolicitudine. Quid. n.
aliud his ſacris diebus, eius aduentui dedicatis, egi-
ſtis? Vidi ego ſenes ſenectutis oblitos, adſtare vigiliis
ſacris iuuenili alacritate, & iuuenes, iuuentute ſepul-
ta, ſenili grauitate reuerentiæ diuinitatis aſſiſtere. Ple
na erant ſubſellia continentibus, & concentu parili
voces in ſublimibus reſultabant, felici inuidia vos
cernerem iubilare Deo in voce exultationis. Pſalte-
ria erant præ manibus, pſalmi in labiis, in corde de-
uotio: ſolennitatem animi indicabant hilaritas vul-
tus, diſcurſio corporis, operis ſolicitudo. Inſpexi ſa-
cerdotes vigilantibus oculis primos diei ortus ſubtili
ter indagare, ſacramentalibus indui ueſtimentis, in-
troirę ad altare Dei, ad ſacrificandum corpus & ſan-
guinem redemptoris. Vidi aſſiſtentium turbam, mini
ſteriali deuotione nunc flectere genua, nunc oſcula-
ri manus, & ad imperantium nutum nutu citiùs obe-
dire. Sed & pueros adſpexi, qui neſciunt quid ſit inter
dexteram & ſiniſtram, ſibi adinuicèm pſalteria inui-
dere, & deportare ad lectulos ſuos, furari ſomnum
ab oculis ſuis, & in lectulo ſuo per noctes quærere,
quem diligebat anima eorum. Quod licèt contra con
ſuetudinẽ pręſumptũ ſit, non tamẽ contra deuotionẽ.

Fateor, inter hæc omnia cogitabam: Caſtra Dei ſũt
hæc. Non eſt hic aliud, niſi domus Dei & porta cæli.
Vellem, nollem, ueſtra deuotione trahebar, & uobis
negociantibus, ociari nõ poterant. Sequebar vos, ſed
alongè, uel aberrans à via, vel claudicans à ſemitis
meis, lugens & contriſtatus, quia non poteram æqua
re currentes. Nouit ille vnus, cum quo vno vnũ eſſe
cœpi in Domino, quàm frequentibus querelis imple
uerim aures eius, ꝙ vos in meridie eſſetis cum ſpon
ſo, & ego in veſpertino frigore commorarer. Eià fra-
tres, ſi aliquis adhuc influus humor de flumine morta
litatis huius ueſtras circunrorat affectiones, tergite,
& tergite illum niueo confeſſionis amictu, & calceate
vos in pręparatione Euangelii pacis, vt ſitis de quib⁹
dicit ſanctus: In flumine pertranſibunt pede. Quid au *Pſal. 65.*
tem poſt hæc? Ibi lætabimur in ipſo. De flumine hoc,
immò de fluminibus iſtis Eſaias propheta in noctur *Eſaia 11.*
nis lectionibus largiùs diſputauit. Percutiet, inquit,
Dominus fluuium Aegypti in ſeptem riuis, ità vt tran
ſeant per eum calceati. Volo de fluuio, & riuis eius
pauliſpèr cõfabulari vobiſcum, quomodo & qualitèr
percutiantur, & quid ſit, tranſire per eum calceatos.

Per Aegyptum figuraliter exprimi mundũ iſtũ, di- *Aegyptus*
uinorum eloquiorum ſcrutatores affirmant, qui poſi *mũdi ty-*
tus eſt in maligno, qui tenebris & confuſionibus eſt re *pus.*
pletus. Flumen, fluxus humani generis eſt, qui de pri-
mis parentibus infelici vena prorũpens, impetuoſum
torrentem per totam mundi latitudinem inſtagnauit:
qui in ſeptem torrentibus deriuatus, valles & campe-
ſtria profunda voragine ſuperſedit, ipſis quoquè mõ-
tium

tiam cacuminibus eandem refuſionem intentans. vn
Pſal. 17. dè vnus de altioribus clamat: Torrentes iniquitatis cō
Pſal. 68. turbauerunt me, & intrauerunt aquæ vſque ad animam meam.

Primus huius fluminis riuus eſt, cogitatio mala, riuus exundans, & qui nullis obicibus repellatur. Habet frequentiam pluuiarum, feneſtras corporeorum ſenſuum, qui ei de mundanis cataractis mortiferos imbres infuſiùs adminiſtrant: Occurſat adſpectui mōtis, quod vidit & audiuit, quod odorauit & guſtauit, quod palpauit & tetigit, & plerunquè quod ſimplici oculo adſpeximus, verſipellis coniortor ad offendicu
Multiplices dæmonum tētationes. lum retorquet & ſcādalum. Fingit ſimilitudines, imagines pingit, colores aptat, & in thalamo mentis vniuerſa conuoluit, ſi forte conſenſum eliciat, & inficiat affectum. Offert horribilia de diuinitate, terribilia de fidei inſtitutione, & in alueolo mentis veneniferas ingerit potiones, quas vel in confeſſione euomere peccator oneratus exhorret. Venit in oratorium, dormitorium occupat, inſidet refectorio, circuit clauſtrū, reuiſit officinas, nullam prætermittit artem nocendi: ſed vbiquè ſuæ calliditatis aſſignat argutias, & in choro quidem inter orandum & pſallendum mentē pertrahit in diuerſa, præteritorum rememoratione puritatem intellectùs inuoluens. In toro verò multiformes libidinis ſenſus inuoluit, inſidians ſolitudini veſtræ, & telis fortioribus oppugnans: vtinàm non expugnet: pungat, non vulneret. In refectorio autem gulam allicit ad videndum quæ perferantur, & ingenti auiditate onerat diſtentum ventrem, vt maiore opera ad egerendum egeas, quàm ad ingerēdum. In clauſtro libros reuellit à manibus, memoriam reſecat ſcripturarum, & nunc de illo ad iſtum cum ſignis & ſcurrilitate tranſuertit. Per officinarum multitudinem te facit excurrere, & vagabundo ſe comitem facit, donèc taciturnitatis oſtium aut aperiat, aut cōfringat. Quid plura? In choro deuotionem, in toro caſtitatem, in refectorio parcitatem, in clauſtro lectionem, in officinis ſilētii virtutem, virtutis inimicus extirpat. Nec ſufficit in vigilando ſubtilibus ſpiculis cordis terebrare muralia, ſed dormiendo ſingulari ſe verſat & reuerſat aſtutia: quæ meliùs veſtræ conſcientiæ, quàm ſtyli ſcientiæ derelinquo. Sed & ad altare Domini virtutum ſequuntur vos ſpiritus iſti, in ipſos mentis oculos inuolantes, & vix aliqua uel naſcentis Dei, uel pē
Gen. 15. dentis in Cruce poſſunt memoria deturbari. Magnus ille Patriarcha vix volucres huiuſmodi à ſuis ſacrificiis abigebat. Nos quid ſumus, qui fugare præſumimus? Quis in hoc riuo vel merſum, vel ſubmerſum ſe eſſe negauerit? videtis quàm turbidus torrens, & limoſa regurgitans cœnoſitate, qui vix, aut nunquàm ad
3. Reg. 17 hoc ducitur, vt penitùs exiccetur. Non puto quòd ille, qui clauſit cęlum oratione, clauſerit animum à cogitatione: vt facilius ſit cęlum obſerare, quàm animū.

Secundus riuus eſt, locutio peruerſa. Linguam nul
Iacobi 3. lus hominum domare poteſt, ait Apoſtolus: membrū inquietum, membrum mortiferum, facilis ad loquēdum, ad obloquendum procliuior. Et notandum, quod naſcitur alter ex altero, cùm malæ cogitationi paruæ
Pſal. 5. locutionis ianua fit aperta. Et eſt verbum, aliud fal-
Pſal. 11. ſum, vndè dicitur: Perdes omnes, qui loquuntur mendacium: aliud vanum, de quo ſcriptū eſt: Vana loquu
1. Cor. 6. ti ſunt vnuſquiſque ad proximum ſuum: aliud maledicum, de quo Apoſtolus ſcribit: Nequè maledici regnū
Ephe. 4. Dei poſſidebunt: aliud impudicum, de quo idem: Tur
Pſal. 104 pis ſermo de ore veſtro non procedat: aliud excuſatorium, vndè Pſalmiſta: Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excuſandas excuſationes in peccatis:
Pſal. 11. aliud doloſum, de quo Propheta: Diſperdat Dominus vniuerſa labia doloſa: aliud ocioſum, de quo idē Do-
minus: De omni verbo ocioſo, quod locuti fuerint *Mat. 12.*
homines, reddent rationem de eo in die iudicii. & ſi quæ alia ſunt genera peſtis huius, quæ nos breui ſaltu tranſilire non poſſumus.

Tertius eſt, actio praua. Poſt cogitationem & locutionem venitur ad opera, quando exhibemus mēbra noſtra arma iniquitatis peccato, & contumeliis afficimus corpora noſtra. Quid enim turpius, quàm membra Chriſti ſanguine conſecrata, & conſepulta ei in baptiſmate, libidinoſis ardoribus maculare, nec attendere reuerentiam pręſentis Dei minātis pœnam, gloriam promittentis? Abſit vt aliquis veſtrum huic idolo ſubſternatur, vt filium Virginis in Veneris templo ſuſcipiat, vt arcam Dei iuxta Dagon collocet: nè nu- *1. Reg. 5.*
tritus in croceis, ſtercora complectatur. Quid Petro *Thre. 4.*
cum Mago? Quid Chriſto cum Antichriſto? Quid virgini & libidini? Quid puritati & impuritati? Abſit vt quiſquam veſtrum ambulet in paſſione deſiderii, ſicut & gentes, quę ignorant Deum, qui corpus Chriſti aut conſecratis, aut Chriſti corpori miniſtratis, electi ſeruire Imperatori, vt cum Imperatore ſedeatis, cùm ſederit in ſede maieſtatis ſuæ. Qua fronte, quibus oculis uideret nos, viueret nobiſcum, qui tantis inter nos obſcœnitatibus deſeruiret? Qua mente, qua conſcientia accederet ad ſancta ſanctorum, immolare ſanctū ſanctorum, cuius fama contemptibilis, vita notabilis, ſermo repræhenſibilis haberetur? Sed ſi fortè (humanum loquor) propter infirmitatem carnis noſtræ, aliquis noſtrum tale aliquid in cubiculo conſcientiæ cōplicauit, deplicet illud per confeſſionem & pœnitētiam, & ego ei de miſericordia naſcentis pueri repromitto, quia ſi confeſſus fuerit, & pœnituerit, naſcetur in eo lux mundi, vt, dimotis fallacibus tenebris, ſplendorem veræ lucis accipiat. Quomodò enim miſeris miſericordia hac nocte negabitur, in qua miſericorditer naſcitur miſericors & miſerator Dominus? Adeſt DEVS & homo, mater & virgo, caro & verbū, lux & illuminans, bonus & bonitas, miſericordia & veritas, fœcunda virginitas, virginalis fęcunditas, æterna nouitas, noua æternitas, diuina humanitas, humana diuinitas, humilis ſublimitas, & in his omnibus miſericordia fabricatur. Cohibete igitur extollentiā ab oculis, loquacitatem à lingua, crudelitatem à manibus, voluptatem è lumbis, pedes ab itinere non trito, & venite, & arguite eum, ſi non hac nocte diſrumpit cælos, ſi non deſcendit ad vos, & proiicit in profundum maris omnia peccata veſtra. Quis enim eſt, qui huius tertii riuuli non ſit merſus, & remerſus inſtātia?

Quartus riuus eſt, defenſio peccatorum. In veritate
dico vobis, quia nihil ſic exaſperat iram diuinitatis, *Peccati defenſio quàm inuiſa Deo.*
quàm iniquitatis defenſio. Aequo enim certamine nos decertamus cum Domino, cùm defendimus quod odit, cùm nobis placet, quod diſplicet illi. Magna quippe differentia eſt inter ſuperbum & humilē peccatorem, cùm illum deſpiciat, hunc reſpiciat, qui humilia reſpicit, & alta alongè cognoſcit. Quando ſana-
ri poterit, qui medicum ſpernit, medicinam conculcat, *Pſal. 137*
& infirmam ſubſtantiā contrariorum receptione ſuccendit? Tu dicis malum bonum, amarum dulce, tenebras lucem, & in creatorem refundis iniurias, vt quod laudauerit, tu vituperes: quod vituperauerit, tu laudes. Non eſt hoc palpatiua diſſimulatione tacendum, cùm viderim quoſdam veſtrum tantis impatientiæ ſtimulis agitari, vt ad primas correptionis uoces, non ſolùm excuſationem, ſed defenſionem exhibeāt: & niſi diſciplinaris uigor obuiauerit, ad tumultus &
iurgia proſiliunt. Hæc eſt impietas maxima in Deum, *Iob. 31.*
delictum maximum, quę uir ſimplex & rectus, & puer Domini ſumma circumſpectione deuitat. Elegantiſſimam ſuper his comparationem inducit propheta,

quam

Eſa. 36. quam de ſacrario ſancti ſpiritus abſportauit: Ibi,in-
quir,habuit foueam hericius. Hericius ſi apprehendi
ſe ſentiat vel contingi,itá confertiſſima ſpinoſitate dē
ſatus eſſet,vt vndique compunctionibus & aculeis ve
ſtiatur. Cùm verò ſe ſolitudinem adeptum putat,ca-
put aperit,exerit pedes,& viuificatorios motus plana
deambulatione demonſtrat. Si quis ſuperuenerit, ſta-
tìm celerrima velocitate caput cum pedibus ad inte-
rius abſconditum reportatur, vt ſi illum tenere volue
ris,priùs videas ſanguinem tuum, quàm corpus ſuū.
Sic & peccatoris caput cum pedibus,intētio cū actio-
ne,à paſtorum ſolicitudine proſpectatur, & quod ſe-
rè omnium peccantium vitium eſt, cùm ab omnibus
videatur,à nemine æſtimat ſe videri. Si vitium reſeca
re ſtudeas,& intentionis ingreſſus cum actionis egreſ
ſibus,correctiuis manibus deprehendere,ſtatìm Cice
ronis eloquentia renouatur:excuſatur & defenditur,
quod opponis:accuſaris & offenderis, qui proponis.
Interrogat de loco,de tempore,quandò factum fue-
rit,& nouus dialecticus exerta lingua prorumpit: in
medium parētes aduocat,patrocinatores quærit,gra
uari ſe iudicat,indicat ſe recaſſurum,malléque mori,
quàm pati talia:& quæ vidiſti,negans: & quæ non ui-
dit,in te cōuicia retorquens. Sic ſpinam ſentis, & cul
pam perdis:odium incurris,nec corrigis:& quem to-
tum tenere putabas,totum amittis. Vides quàm mul
tiplici cumuloſitate riuus iſte omni homini, & maxi
mè noſtro ordini, ſe infundit.

Quintus eſt,exultatio in peccatis. O deteſtanda læ
titia,& in ſempiterni doloris triſtitiam demutanda,
in peccatis ſicut in virtutibus exultare. Nonne latro-
cinantes & facinoroſi quique,cùm votorum plenitu-
dinem aſſequuntur, non ſe capiunt præ gaudio,ita
etiam, vt audeant ipſi diuinitati gratias immutire? à
Prou. 2. Qui cùm maleſecerint,lætantur, & exultant in rebus
Pſal. 139 peſſimis,cadent ſuper eos carbones,& in ignem deii-
cientur. Sed & riuus iſte, quàm vndoſa refluxione mi
ſeros animantes offundat, meliùs conſcientia,quàm
eloquentia,comprehendit.

Sextus eſt,alios docere ad malum. Hęc doctrina
de cathedra peſtilentiæ deriuatur,quam deteſtatur &
reprobat,qui docet hominem ſcientiam. O quàm in
Aliorum vano accipit animam ſuam,qui aliorum animas ue-
euerſores natur ad mortem,qui trahit peccata ſicut longam re-
ſceleratiſ ſtem, qui miſcet ſanguinem ſanguini,cui non ſufficis
ſimi. vt intereat in ſeculum ſeculi,niſi & alios ad interitū
pertrahat ſempiternum. Scitis enim, quia multa vitia
tenerrimis ætatibus imprimuntur,quæ poſteà in ma-
gno corpore vix mitigare, nedum extirpare quiſquā
poſſit. Infelices magiſtri,qui huiuſmodi plantaria
plantauerunt,quæ explantantur ab illa cæleſti planta-
tione,quam plantauit pater ille cęleſtis. Quis gloria
bitur, ſe huius riui torrentibus non fuiſſe vallatum.

Septimus eſt, in his omnibus perſeuerare. Hic pec-
cator ſubmerſus eſt & abſorptus,& clauſit ſuper eum
puteus os ſuum. Cùm enim non leuas oculos ad cæ-
lum,nec recordatur iudiciorum iuſtorum, mortuus
Eccli. 17. & ſepultus eſt in ſepulcro conſcientię ſuæ. Tunc à
Prou. 18. mortuo, tanquàm qui non eſt,perit confeſſio. Tunc
peccator,cùm venerit in profundum malorum, con
temnit. Hic eſt in extremo fluminum Aegypti. Hìc
multitudo miſerationum Domini tollitur ab oculis
eius. O flumen malum,riui peſſimi, riui exterminan-
tes. Hac nocte Dominus eos calceatus tranſiuit, cùm
in virginali ſubſtantia puram carnem, & omnium
prætaxatione peſtium immunem accepit,illo calcea
mento calceatus,quod in Idumæam extendit, cuius
Pſal. 59. corrigiam ſoluere non potuit magnus ille Baptiſta.
Luc. 3. Miſit de ſummo filium ſuum, & accepit me in vtero
virginis, & ſic tandem aſſumpſit me de aquis multis:
quas vobis breuiter prælibauimus. Libera me,inquit,
ab his, qui oderunt me, & de profundis aquarum. *Pſal. 68.*

Percutiemus eos,ſi cogitemus pro peccato noſtro,
ſi prohibeamus linguam à dolo, ſi declinemus à ma-
lo,& faciamus bonum, ſi confiteamur aduersùm nos
iniuſtitiam noſtram Domino,ſi dolor noſter ſit ſem-
per in conſpectu noſtro,ſi doceamus iniquos vias Do
mini,& ſemper laus Dei ſit in ore noſtro. Et ut de ar
te ſutoria noſtris moribus aliquid conſuamus,habea
mus calceamenta denſa, & ſubtiliter conſuta, quę
poſſint aquas obuiantes excludere. Faciamus carnem
noſtram firmam,& confixam timore Domini,quæ li-
bidinis humorem excludat,& excocta tribulationib'
atque denſata,fiat vter nouus ad conſeruandum vinū
nouum,de quo dicitur: Quia factus ſum ſicut vter in
pruina. Sed iam corda & corpora noſtra, ad ſuſcipien *Pſal. 118.*
dum filium Virginis præparata,dimittamus in pace,
& omnes in commune lumen ad reuelationem gen-
tium innocentibus brachiis amplectamur: Qui eſt
Deus benedictus in ſecula, Amen.

MARTYRIVM S. GREGORII Spoletani,presbyteri & martyris,ex quodam perantiquo MS. codice,per F.Laur. Surium,paucis locis modicè correcto ſtylo,deſcriptum. Conſentiunt vetuſtiſſima Martyrologia.

TEMPORIBVS Diocletiani &
Maximiani Imperatorū talis, fu- *Decemb. 24.*
ror in ſacrilegis per cunctā Ita-
liam exarſit, vt vna eſſet apud
omnes idolorum cultura, & ſi *Cultus dæ*
quis nō proſtratus idolis immo- *monū mi*
laret, pœnis diuerſis cruciare- *rè ferue*
tur. Erat tum quidam vir impiiſ *ſub Dio-*
ſimus, Flaccus nomine, quem Maximianus Impera- *cletiano.*
tor direxerat,vt omnia idola erigeret. Cumque in-
traſſet is Flaccus in ciuitatem Spoletanam, iuſſit ſibi
tribunal collocari,& præcones per omnes plateas ci
uitatis mitti, vt omnes ſimul ciues ante veſtigia eius
in medio foro conſiſterent. Cumque cōgregatus fuiſ
ſet omnis populus in medio foro, Flaccus dixit Tirca
noſti omnes diis noſtris deſeruiunt? Cui Tircanus
dixit: Iſti omnes, quos conſpicit pietas tua,deos co-
lunt,Iouem, Mineruam & Aſclepium, deos immorta
les,qui propitios ſe exhibent mundo vniuerſo. Hæc
audiens Flaccus, gauiſus eſt gaudio magno,& conti
nuò iuſſit turbas omnes dimitti.

Beatus verò Gregorius erat tum in ciuitate Spole
tana,ieiuniis & orationibus die ac nocte vacans. Mul *S.Grego-*
tos ille precibus ſuis ſanos reddebat,ſpiritus immun- *rius vacat*
dos eiiciebat,lecto decumbētes ſanabat,leproſos mū- *perpetuò*
dabat,cæcos illuminabat,& corda multorum pagano *ieiuniis &*
rum ad Dominum Ieſum Chriſtum conuertebat: tē- *precibus.*
pla verò paganorum & ſimulacra in terram deiicie-
bat. Audiens hęc Tircanus, quòd beatus Gregorius
multa templa idolorum euertiſſet,& paganorum ani
mos ad Chriſti amorem conuertiſſet,iratus nimis,nū
ciauit hæc Flacco,dicēs: Eſt quidam in vrbe ſeductor
multorum, Gregorius nomine,aduersùs deos rebel-
lis,& veſtra iuſſa pro nihilo ducens. Hęc cùm audiſſet
Flaccus,exarſit à diabolo, & iuſſit quadraginta mili-
tes mitti,qui beatum Gregorium uinctum perduce-
rent. Exierunt milites, & implentes iuſſa beatum
Gregorium pręſentauerunt. Sedens autem Flaccus
cum Tircano, & reſpiciens faciem beati Gregorii, in
hanc erupit vocem: Tùne es Gregorius Spoletanus?
S. Gregorius dixit: Ego ſum. Rurſumq; Flaccus: Tùne

es,in-

es inquit, aduerſus deos rebellis, & principum contẽptor? Sanctus Gregorius reſpondit; Si verum ſcire vis, ego ab infantia mea nunquàm à Deo meo receſſi, qui me ex limo terrę formauit. Flaccus dixit. Quis eſt iſte Deus tuus? S. Gregorius reſpõdit: Qui fecit hominẽ ad imaginẽ & ſimilitudinẽ ſuã: ipſe eſt Deus fortis, Deus imortalis, q reddit vnicuiq; ſecũdùm opera ſua. Flacc⁹ dixit: Noli eſſe verboſus, ſed qđ tibi præcipio, id facias. S. Gregori⁹ reſpõdit: Qđ pcipis, iã ſcio: qđ me oportet facere, hoc ago. Flaccus dixit: Ergò ſi pro ſalute tua agis, ingredere templum mirabile, & ſacrifica diis magnis, Ioui, Mineruę & Aſclepio honorabili, & multa bona inuictiſſimorum principũ conſequèris, & noſter amicus eris. Sanctus Gregorius reſpondit: Ego amicitias veſtras non concupiſco, nec ſacrifico dæmonibus, ſed Deo meo Ieſu Chriſto. Flaccus dixit: Quæ eſt inſania iſta, miſer Gregori, quæ te poſſidet? Scias te tibi pœnas duriſſimas cumulare. Sãctus Gregorius reſpondit: Inſanus ego nunquàm fui, ſed tu potiùs, qui creatorem tuum non agnoſcis Dominum Ieſum Chriſtum. Nam Iouem, Mineruam & Aſclepium, quos dicis, dæmones eſſe manifeſtũ eſt.

Siſtit ad tribunal. — *Gen. 1. Rom. 2. Apoc. 22*

Flaccus dixit: Colaphis contundite maxillas eius, dicentes ei: Noli deos blaſphemare, nec contumax eſſe. Sanctus Gregorius reſpondit: Contumax nũquàm fui: vos verò miniſtri eſtis ſatanæ, facientes uoluntatẽ eius. Tircanus dixit: Admoneo te, Gregori, immola diis, antequàm corpus tuum exterminetur. Sanctus Gregorius reſpondit; Melius eſt mihi, exterminari corpus meum, quàm animam. Facite, quod vultis. Flaccus cum Tircano dixerunt, Accede, & ſacrifica diis, antequàm pęnis te excruciemus. Sanctus Gregorius reſpondit: Iam tibi dixi, & dico, non ſacrifico dæmoniis veſtris, ſed Domino meo Ieſu Chriſto, qui fecit cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis ſunt.

Maxillæ eius uerberantur colaphis.

Flaccus dixit: Fuſtes nodoſos afferte, & dorſum eius verberibus rumpite, dicentes: Hæc patiuntur, qui ſunt diis rebelles, & principum contemptores. Sanctus Gregorius ait: Hoc ſcire te nolo, Flacce, pro malis, quæ in meo exerces corpore, duplicia mihi bona reſtitui in cælo. Flaccus dixit: Vertite illum, & uentrem eius fuſtibus diſſipate. Tum Sanctus Gregorius intuẽs in cælum, ità orabat: Miſerere ſeruo tuo Deus, ſanctus Iſrael: à timore inimici eripe animam meam. Tircanus cum Flacco dixerunt: Miſerere tui, antequàm moriaris. id enim tibi conſulimus vt amici. Sãctus Gregorius reſpondit, Recede à me miniſter ſatanæ: vacant oblationes tuæ. Adeſt mihi Dominus Ieſus Chriſtus ad confortandum me in vulnerib⁹ meis.

Nodoſis fuſtibus cæditur.

Flaccus dixit: Hæc eſt inſania tua, miſer, quæ te viuere non permittit. Sanctus Gregorius reſpondit: Etiamſi totum corpus meum occidas, Dominus animam meam fouet & viuificat. Flaccus dixit, Ligate illi manus & pedes, & in craticulam igneam imponite, & ligna ſub ipſo conſtruite. Fecerunt miniſtri, ſicut præcepit illis Flaccus, & parauerunt ignem. Beatus verò Gregorius exclamabat ad Dominum de medio ignis, dicens, Domine Ieſu Chriſte, Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob, Deus patrum noſtrorũ, qui non deſpicis preces famulorum tuorum, qui ingreſſus es cum tribus pueris in caminum flammarũ, adſis etiam mihi ſeruo tuo in medio prælentiũ preſſurarum. Hæc eo dicente, terræmotus magnus factus eſt intra ciuitatem Spoletanam, & cecidit una regio, oppreſſitque plùs quàm quadringentas quinquaginta animas paganorum, qui idolis ſeruiebant. Quod videns Flaccus, fremuit vt leo, & territus nimis, fugit indè. Dixit autem Tircanus: Ferrum afferte, & eum ſtringite, atque in carcerem includite, ibique à militibus diligenter cuſtodiatur. Cùm autem ingreſſus eſſet beatus Gregorius in carcerem, Angelus Domini apparuit illi, dicens: Pax tecum, Gregori: noli timere, & continuò vincula eius dirupta ſunt, & claritas Domini circumfulſit eum. Videns id beatus Gregorius, cecidit in faciem ſuam, oranſque dixit: Gratias tibi ago, Domine Ieſu Chriſte, qui miſiſti Angelum tuum ſanctum ad confortandam animam meam: & ego cõfitebor tibi in toto corde meo, & honorificabo nomen tuum in æternum, quia feciſti mecum miſericordiam tuam: tu es enim Deus ſolus. Dixit autem ei Angelus: Euge ſerue bone & fidelis, quia in pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui. Et hæc dicens, ablatus eſt ab oculis eius. Erexit autem ſe beatus Gregorius, laudans & benedicens Deum.

In craticula aſſat. — *Dan. 3.* — *Terræmotus multos paganos opprimit.* — *Angelus eum conſolatur.* — *Mat. 25.*

Die altera ſubſequente iuſſit Flaccus in medio foro ſedem ſibi collocari, & beatum Gregorium coràm ſe repræſentari. Quod cùm factum eſſet, dixit ei Flaccus: Vel nunc recede ab inſania tua, accedenſque ſacrifica diis magnis, quos vſque nunc negare cognoſceris. Sanctus Gregorius reſpondit: Nunquàm dæmonibus ſacrificaui, nec ſacrifico, niſi Domino meo, qui me ad iſtam coronam iuſtitię perducere dignatus eſt. Flaccus dixit: Carduos ferreos afferte, & genua eius totis viribus percutite, vt vel ſic poſſimus vincere omnem ſtultitiam eius. Sanctus Gregorius ait: Vide qualis ſis tu, qui dæmonibus ſeruis, adoraſque idola, opera manuum hominum. Nam ſi ſcires creatorem tuũ Dominum Ieſum Chriſtum, ipſum adorares, coràm quo omnes Angeli contremiſcunt. Flaccus dixit: Ego dæmonibus ſeruio, furcifer? Sanctus Gregorius reſpõdit: Verè à diabolo excæcatus es: Flaccus dixit: Lampades ardentes afferte, & latera eius inflammate, dicentes, Noli ſuperbus eſſe. Sanctus Gregorius ait: Etiã ſi totum corpus meum perdas, prę̃ſtò mihi eſt medicus meus, Dominus Ieſus Chriſtus, qui me ſanat & corroborat, vt iſta omnia mala, quæ in me exercere videris, pro nihilo putem. Flaccus dixit, Accede, maledicte, & fac tibi deos immortales propitios, antequàm te morti tradam. Sanctus Gregorius reſpõdit, Maledicti ſunt omnes, qui confidunt in idolis. Audiens hoc Flaccus, exarſit, dixitque, Tircanum celeriter accerſite. Tircanus dixit, Ecce adſum.

Alia & dira ſupplicia adhibent. — *Lampadibus aduritur.*

Tum verò impius Flaccus iuſſit beatum Gregoriũ, tractum in medium amphitheatrum, capite truncari. Sanctus verò Gregorius orabat ad Dominum in medio amphitheatro, dicens, Benedictus Dominus Deus meus & rex meus, adiutor meus, & liberator meus, qui me hodie de hoc ſeculo ad te vocare dignatus es. Et reſpiciens ad cælum, audiuit vocem magnã, dicentem ſibi: Ecce Gregori, coronatus es, in numerum ſanctorum meorum adſcriptus es, ingredere ad me, benedicte Domini, præparata eſt habitatio tua. Adhuc Angelo loquente, ab Aquilino ſpathario capite truncatus eſt. Tircanus verò iuſſit dimitti feras terribiles, vt corpus beati viri abſorberent. At rabidæ feræ vbi ad corpus venerũt, flectentes capita ſua, adorauerunt illud. Id turba cernens, voce magna exclamauit, Verè magnus eſt Deus Chriſtianorum, & multi crediderunt in Dominum. Flaccus verò eodem die percuſſus ab Angelo, euomens interiora ſua, expirauit. Corpus verò beati Gregorii iacebat in medio amphitheatro. Erat autẽ quædam mulier Chriſtiana, Abundantia nomine. Ea accedens ad Tircanum, petiit corpus beati Gregorii, vt illud colligeret de medio amphitheatro. Tircanus dixit, Da mihi aureos triginta quinque, & accipe corpus. Abundantia dixit, Quod iubes, libens dabo, hoc tantùm rogo, vt celeriter mihi corpus detur. Tircanus ait, Affer mihi quod dixi, & tolle corpus. Illa, numeratis ei aureis trigintaquin

Caput ei amputat. — *Multi credunt in Chriſtũ.*

que, accepit corpus, gaudens & benedicens Deo,
Pſal. 65. ſicque dicens: Benedictus Dominus, qui non amo
uit deprecationem meam, & miſericordiam ſuam à
me. Et ſepeliuit illud conditum balſamo, nardo &
aromatibus precioſis, & poſuit iuxta pontem lapi-
deum & riuum, qui Sanguinarium appellatur, pro-
pe muros ciuitatis nono calendas Ianuarii, cum hym
Pſal. 67. nis & canticis, ità dicens: Mirabilis Deus in ſanctis
ſuis, Deus Iſrael ipſe dabit virtutem & fortitudinem
Pſal. 144 plebi: benedictus Deus. Iuſtus Dominus in verbis
ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis: qui dat vo
tum optantibus, & benedicit annis iuſti. Ipſi honor &
gloria, laus & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

Huius ſanctiſſimi martyris reliquias religioſè colit ac ſeruat hodiè Eccleſia metropolitana Colonienſis ſummo in templo, collocatas ſuper tumbam trium Regum, cum quibus eò ſunt olim ſimul adductæ.

DE NATIVITATE DOMINI ET Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti multæ extant Sanctorum Patrum inſignes Conciones, ad quas Lectorem remittimus. Vnam Petri Damiani, vt in 8. Tomo reuerendiſſimi Alouſij Lipomani habetur, adſcribemus, quòd non ità paſsim omnibus obuia ſit: quanquàm ex ipſa ſatis conſtat, non eſſe Petri Damiani illius, qui Oſtienſis fuit Epiſcopus.

BEATI PETRI DAMIANI SERmo de Natiuitate Saluatoris, & Præclaris miraculis in ea factis.

25. Decē. NON poterit explicari ſermone,
quod mente concepi. Stupor
enim miraculorũ opprimit me,
& dum omnia replico, omnia
Malac. 3. complicantur. Quis poterit co
gitare diem aduentus eius? Ideò
fit elinguis lingua, memoria im
memor, inſenſibilis ſenſus. In
ſueta natiuitate relucent omnia, & omnia partui vir
ginis obſequuntur. Fiunt mirabilia in cælo ſursùm,
& in terra deorsùm, & vniuerſa in naſcentis Dei ob-
Mat. 2. ſequium iurauerunt. Inſigniuntur conuexa cælorum
ſtella lucentiori, & multo lumine loca flammantia
præſtringuntur. Diffunduntur per quadrifidum or
bem radii rutilantiores, & pluralitatem ſtellariorum
ignium nouus ignis obtundit. Miratur orbis, cælos
nouum peperiſſe ſplendorem, & inconuertibilem eo
rum ſtatum ad ſigna & prodigia fuiſſe conuerſum.
Num. 34 Vident Chaldæi in cælis, quod Balaam reliquit in ſcri
ptis: Orietur, inquit, ſtella ex Iacob, & conſurget
homo ex Iſrael, & erit omnis terra poſſeſſio eius. Na
ſcitur ſtella in excelſis, & Deus in terris, cuius poſ-
ſeſſio à mari vſque ad mare. Præparant ſe reges Thar
ſis, ut cum nouitate munerum videant nouam matrē,
filii nouam natiuitatem. Fons olei de terra erum-
Mira quæ pit. Templum Romæ, quod vocabatur æternum, coc
contigere ruit, omnibus impenſis & Vrbis, & orbis mirabiliter
naſcente conſummatum. Cùm enim Romani in victorioſæ an-
Chriſto. tiquitatis memoriam templum ſingulari ſchemate fa
cere decreuiſſent, ab omni illa deorum, immò dæ-
moniorum, multitudine quæſierunt, vſque quò du-
rare poſſet tam excellentis operis operoſa cõſtructio.
Reſponſum eſt: Donèc virgo pareret. Illi ad impoſſi-
bilitatem oraculorum retorquentes, templum æter-
num ſolennem illam machinam vocauerunt. Nocte
autem illa, cùm de virginali thalamo virgineus flos
Mariæ egreſſus eſt, ità cecidit & confractum eſt illud
murale, & columnarum opus, ut vix appareant veſti-
gia ruinarum.

O Bethleem ciuitas Dei ſummi, & in te, & in ſubur
biis tuis viſa ſunt mirabilia hodiè. Deus pendet ab
vberibus, ponitur in præſepe, ligatur in cunis, pannis
inuoluitur, & laxatis faſciolis, felices manus & ſan-
cta brachiola per cunarum paruitatem expandit. Al-
ludit Virgini matri arridet, & blandientes oculos ad
Mariam intorquet. Stat perterrita tantis miraculis
Regina cælorum, confert in corde ſuo ſalutationem
Archangeli, conceptionem Dei, natiuitatem pueri,
& miratur quòd ille, qui ſic potuit ad nos venire, ſic
voluit ſubuenire. Adeſt & Ioſeph, ſed ab vtroque re
motus, & in exceſſu mentis miratur, & mirari ſatis
non poteſt, qualiter ſit ad tantæ dignationis admiſ-
ſus arcanum. Adeſt multitudo cæleſtis exercitus, &
vocibus glorioſis, Gloria in excelſis Deo, auditur. Luc. 2.
Paſtores veniunt, & inueniunt puerum & puellam.
Procedit ſtella: reges accedunt, adorant filium, ma- Mat. 2.
trem venerantur, offerunt munera, deferunt maie-
ſtati. Cruciatur Herodes: Hieroſolyma turbatur: re-
quiruntur ſcribæ: locus prædicitur: inducitur ſimulatio:
ſimulator ad nihilum deducitur: deteguntur comme
ta fraudum. Magi per aliam viam reuertũtur: pax ina- Luc. 2.
udita à ſeculo, regnat: vniuerſus orbis ad cenſum de-
ſcribitur: riuus olei de terra perſudat, & in diuitem
venam liquor ſanctificatus ebullit. Quid eſt hoc, niſi
quia vera pax in terris apparuit, niſi quia ad supernũ
regnum ciues adſcribuntur, niſi quia fons miſericor-
diæ de Virgine emanat, oleum effuſum nomen tuum? Cant. 1.
Spiritus ſanctus, ſcripturæ iſtius vnus & vnicus fabrica
tor, nonnullam ſuæ pinguedinis dulcedinem ſub hoc
capitulo dereliquit. Sed uos nocturnis vigiliis ita de-
fatigati eſtis, ut vix poſsitis ſomnum ab oculis remo-
uere. Euigilate tamen paulìſper, & ſomni torporem
excutite. Aderit ille, de cuius natiuitate loquimur, vt
illuminet oculos noſtros, ne obdormiamus. Totus
autem ſententiæ ſenſus ex illius ore mutuabitur, cu-
ius conſilium eſt, quaſi conſilium Dei. Ipſe ille eſt,
Dominus videlicet Clareuallenſis, cuius religio & di S. Bernar
ſcretio, ſapientia & eloquentia, vita & fama, per totã dũ dicit.
Latinitatem non immeritò decucurrit: libenter enim Videetur
illius ſarcinas adoro. Sed ad propoſitum reuertamur. ſermonẽ
Benignus ille ſpiritus, de cuius ſecretiori fonte Cã 15. in Cã
ticorum flumen euadit, in his tribus verbis tria no- tica.
bis ſequirenda reliquit, videlicet nomen ſponſi, qua-
rè oleo comparetur, & quomodò effundatur: quia
& nomen tacet, de comparatione nil loquitur, nihil
dicit de effuſione. Primùm de nomine videamus.
Multa, ut arbitror, vocabula ſponſi per diuinam ſcri
pturam ſparſa leguntur, ſed in duo vobis vniuerſa cõ
plector. Nullum profectò reperietis, quod non ſo-
net aut maieſtatis potentiam, aut gratiam pieta-
tis. Puer Domini, de quo frequentius facio mentio
nem, ad Regis cubiculum introductus, duo quaſi
ſublimiora de ipſius ore diuinitatis audiuit: Poteſtas Pſal. 61.
Dei eſt, inquit, & tibi Dñe miſericordia. Sed & ipſe Sal
uator propheticæ veritati atteſtans, ait: Vos vocatis Iohan 13
me, Magiſter, & Dñe, & benè dicitis. Sũ etenim. Dñs,
nomen eſt maieſtatis: pietatis, Magiſter. Si.n. pium eſt,
præbere eſcã corpori: multo miſericordius eſt, eſcam
animæ impartiri: quod eſt propriè magiſtrorum, qui
mẽtes indiſciplinatas ſub diſciplinæ rigore coercẽt.

Videamus quod horum nominũ effundatur, vtrùm
nomen potentiæ in nomen gratiæ, vel nomen pie-

tatis in maieſtatis vocabulum. Abſit, vt miſericordia *Pſal. 114* in potentiam includatur, quia miſerationes eius ſup omnia opera eius. Certum eſt ergò, quia poteſtas Dei in maiorem hodiè pietatem effuſa eſt, cùm cęli diſtillauerunt à facie Dei, & de virgineis membris vetuſtus dierum exoritur. Non eſt, qui ſe abſcondat à calore *Pſal. 132.* iſto: quia largior olei effuſio à capite deſcendit in barbam: quæ etiam extremam veſtimenti fimbriam largiùs irrorauit. Tanta eſt abundantia miſerantis, vt nō ſolùm ſub nomine effuſionis, ſed & exinanitionis cen*Philip. 2.* ſeatur. Exinaniuit ſemetipſum, (ait Apoſtolus) formā ſerui hodierna die accipiens, & cum tota multitudine miſerationum ſuarum de thalamo proſiliit virginali: non enim habuit dulciorem modum ad redimēdum nos abyſſus illa conſiliorum Dei: quia quicquid in diuinitatis theſauro pietatis inuentum eſt, totum in vtero Virginis eſt aggeſtum. Non me capio pręlætitia, quòd illa maieſtas naturam ſuam exinaniens, in naturam meæ carnis & ſanguinis ſoperueniat, & me miſerum in diuitias gloriæ ſuæ nō ad horā, ſed in ſempiternum includat. Fit frater meus, Dominus meus: & timorem Domini, fratris vincit affectus. Domine Ieſu, libenter te audio regnantem in cælis, libentiùs naſcentem in terris, libentiſſimè Crucem, clauos & lanceam ſuſtinentem: hæc ſiquidem effuſio rapit affectum meum, & iſtorum memoria conualeſcit cor meum, viuentis, & viuidæ potionis aſperitate purgatū. Viuens eſt ille ſermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens ad diuiſionem animæ, & ſpiritus, compagum quoquè, ac medullarum ſcrutatur.

Vnus illorum, qui prophetalis chori aut magiſter, aut inter magiſtros eſt, ſub ſenaria diuinorum nomi-*Eſaia 9.* num partitione, de hac effuſione mirabiliter quidē, ſed ſubtiliter prophetauit: Vocabitur, inquit, nomen eius admirabilis, conſiliarius, Deus, fortis, pater futuri ſeculi, princeps pacis. Erat quidem admirabilis Dominus meus inter Angelicos ordines, audiens hymnum gloriæ ſuæ, admirabilis illi admirabili creaturæ, faciens mirabilia in cælo & in terra, in mari, & in omnibus abyſſis. Ego autem in luto fęcis & miſeriæ obuolutus, miſer & miſerabilis, omnem ſpem emergendi perdideram. Ille in gloria, ego in miſeria: ille admirabilis, ego miſerabilis. Sanctum & terribile *Pſal. 110* nomen eius, quod vix audeat illa dignior nominare natura. Nomen iſtud clauſum & integrum, quomodò capere poteram, quem vix Angelicus oculus proſpicere, nedùm perſpicere poteſt? Sed vide effuſionem. Ille qui erat admirabilis agminibus Angelorum, inclinat cælos, & fit conſiliarius hominum. Maieſtatiuum nomen in pietatiuum effunditur: & qui admirabilis eſt in cælis, conſulere venit in terris: abſcondit purpuram ſub miſeriæ veſtimentis, & ad lutum, ubi iacebam, inclinatus, non mergitur. Is (audeo dicere) infixus in limo profundi, operi manuum ſuarū porrigit dexteram, de profundis aquarum extrahit, *Pſal. 68.* extractum abluit, ablutum induit, indutum repor-*Vide bñficia Dei, homini collata.* tat, reportatum confirmat. Porrigit dexteram cùm naſcitur, cùm loquitur extrahit, abluit cùm moritur, induit cùm reſurgit, cùm aſcendit reportat, confirmat cùm ſpiritum emittit de cælis. Bonus quidem conſiliarius, qui conſilium, quod voce dederit, & *Mat. 7.* morte defendit. Erat enim docens, ait Euangeliſta, ſicut poteſtatem habens, non ſicut eorum ſcribæ & phariſæi.

Deus, & fortis, nomina ſunt poteſtatis, ſed Deus effunditur in patrem futuri ſeculi, fortis in principem pacis. Breuiter curro, quia & fatigatis, & ſcientibus legem loquor. Quid tibi, muſſitabunde Lucifer, in tanta diffuſione? Clauſum eſt tibi totum itinerarium Dei, & malignans oculus tuus hic nimiùm caligauit. Sed & Dominus meus admirabilis fuit in natiuitate, conſiliarius in prædicatione, Deus in miraculorum coruſcatione, fortis in paſſione, pater futuri ſeculi in reſurrectione, princeps pacis in illa ęterna beatitudine. Non terreamini nouitate verborum, quia nihil nouum introducitur. Sic & olim nomina commutata, & effuſa ſunt, Abrā in Abrahā, Sarai *Gen. 17.* in Saram, & ſi quas alias mutationes in illa veteri officina uos legiſſe recolitis. Sed & ab ipſis penè mundi principiis, in arcano quodam ſcripturarum loco, diuini nominis effuſionē inueniſſe me recolo. Loquitur Deus ad Moyſem de liberatione Iſraelis, & poſt multam Dei & Moyſi confabulationem, Propheta ſubtiliter inquirit nomen eius, & Dominus dicit: Ego ſum, qui ſum: hoc mihi nomen in æternum. Hæc dices filiis Iſrael: Qui eſt, miſit me ad uos. Perterritus Moyſes inextricabilis auctoritate vocabu-*Exod. 3.* li, ac ſi diceret, Hoc excedit intellectum meum, non poſſum capere, niſi effundatur, audit à maieſtate; Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob. Vides effuſionem? Ecce Deus Angelorum, uocat ſe Deū hominum. Curramus ergò, fratres, in odorem vnguentorum iſtorum. Curramus ad oleum de oliua ſpecioſa in campis expreſſum, nulla infectum amurca, nulla ſubſtantiarū amaritudine; oleum quod exhilarat faciem hominis, quod ſanat vulnera, dolorē tollit, reddit ſuauitatem. Non ne Samaritanus no-*Pſal. 103* ſter nobis à latrone peſſimo vulneratis attulit oleum & vinum; ad purgandum & mitigādum vulneris magnitudinem? Sed multum olei, parùm uini: multum miſericordię, iuſtitię parùm. Sic quippe decebat miſerantem, ſic miſero expediebat. Non intres in iudicium cum ſeruo tuo, Domine, (ait iuſtus) quia non *Pſal. 142.* iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens; ſed coronа me in miſericordia, & miſerationibus. Veniens *Pſal. 102* quippe hodiè, quinque vaſa attulit olei, non niſi duo vini. Spiritus enim ſapientię & intellectus, conſilii, ſcientiæ & pietatis, nonnè dulcedinem ſonat, miſericordiam fragrat, eructat abundantiam ſuauitatis? Fortitudo & timor vinum ſunt. Sed hoc uinū potatus eſt potens ille, cùm CHRISTVS in ſpiritu fortitudinis deſcendit ad inferos, non timidus, ſed timendus.

Videamus nunc, quarè oleo comparetur oleum. Si vos melius non habetis, lucet, paſcit, & vngit. Idem facit Chriſti nomen, & per omnia conſonat compara-*Nomē Ieſu quid præſtet.* tioni. Lucet prædicatum, paſcit recogitatum, inuocatum lenit & vngit. Vide quandò præclara luminaria lumen nominis huius ſuper eloquentiæ cādelabrum portauerunt, ſi non eluxerunt coruſcationes Dei orbi terræ, ſi non in ſplendore fulguris commota eſt & contremuit terra. In nomine Ieſu Chriſti ſurge & am-*Actor. 3* bula, dicit claudo princeps Apoſtolorum. Nonnè quaſi fulgur exiliuit ab ore Petri, cùm nominatum eſt nomen, quod os Domini nominauit? Et ſtatim, inquit, conſolidatæ ſunt baſes eius & plantę. Vocabulum Ieſu (ſicut Origenis lingua nobilior diffiniuit) dulce & glorioſum, omni adoratu, cultuque digniſſimum, quod non priùs ab hominibus decuit efferri in mundum, ſed à quadam ſublimiori, excellentiorique natura. Omnes quippe Prophetę nomen iſtud aut neſcierūt, aut penitùs tacuerunt, & reſeruata eſt pręrogatiuæ dignitas Archangelo Gabrieli, qui ſancto ore ſanctiſſi-*Luca 1.* mæ Virgini illud primùm euoluit. Nonnè Eſaias in ex-*Eſa. 7.* ceſſu mentis raptatus, uerbis Archangelicis, eiſdem penè ſyllabis conſentit vſq; ad ſancti nominis nouitatē?

Paſcit reuerà, nec eſt felicior paſtio in loco paſcuę, vbi nos Dominus collocauit: Quid æquè mentem *Pſal. 22.* cogitantis impinguat? Nomen Ieſu mel in ore, in au

re me-

re melos, in corde iubilus. Omnis cibus, qui non conditur hoc ſale, inſatuatus eſt. Scriptura, quæ non fuerit interlita oleo tãtæ deuotionis, aut inſipida eſt, aut amara. Olim mihi Tullius dulceſcebat, blandiebantur carmina poetarum, philoſophi verbis aureis inſplendebant, & ſirenes vſq; in exitium dulces, meũ iucantauerant intellectum. Lex, Prophetæ, Euangelium, Epiſtolæ, & omnis gloria ſententiarum Domini mei, & ſeruorum eius, aut parua videbantur, aut nulla. Neſcio modò, quid dulcius immurmurat filius Ieſſæ, qui vario ſermonum & ſententiarum concentu omnes illos, quos diligere conſueueram, ineloquentes reddit & mutos.

Lenit & vngit, quia nihil ſic recreat in tribulatione. Deniquè & probare licet. Inuoca me, inquit, in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me. Hoc eſt nomen, hoc eſt oleum, hæc olei effuſio. Amen dico vobis, non deficies hic lecythus olei, nec minuetur, donéc pluuiam voluntariam, quæ ſegregata eſt hæreditati eius, diffuſiùs inſtillet, donéc faciat cælum nouum, & terram nouam: quia miſericordia eius ab æterno, & vſque in æternum ſuper timentes eum.

Pſal. 49.
Pſal. 67.
Pſal. 102.

Sed iam ſurgamus, & præparemus nos ad ſolennioris Miſſæ iubilationem, nec cordibus parcentes, nec vocibus, ad honorem pueri, qui natus eſt nobis, qui eſt Deus benedictus in ſecula, Amen.

SANCTI ATHANASII ARCHIEpiſcopi Alexandrini ſermo in deſcriptionem Sanctiſſimæ Mariæ & beati Ioſeph. Habetur in Simeone Metaphraſte.

xx. Decẽ.

QVEMADMODVM qui terrã effodiunt, aurum perſcrutantes, cùm venam aliquam inuenerint, auream arenam præ ſe ferentem, in eam incumbunt, & magis magiſque terram effodiunt, quippe qui venam illam lucri ducem inuenerint: quàm proſequentes, non priùs e loco illo diſcedunt, quàm auri propoſiti latebram aſſecuti fuerint: Itá & nos, vt Eccleſiaſticæ negociationis operarii, beatum Euangeliſtam Lucã in manu habentes, Dominici ex Mariæ Virginis conceptione theſauri conſideratione aggreſſi, non priùs ab huiuſmodi perſcrutatione deſiſtemus, quàm propoſitas diuitias ſyncerè colligamus. Quamobrèm &, ordine ſeruato, Euangeliſtam itá perſcrutabimur, vt nihil eorum, quæ vtilitatem afferre poſſunt, derelinquamus. Nam etsì verba ipſa non ſublimia ſint, nihilominùs tamen magni gaudii myſterium in ſe cõtinent. Nemo igitur propter eá ſegnem ac negligentẽ ſe præbeat, quòd quæ modò lecta ſunt de Ieſu, parua quædam eſſe videantur, ſi auditu ſolo percipiantur. Quantùm enim ad geniti Domini pótẽtiam pertinet, parua quidem ſunt, & valdè humilia, quæ lecta modò audiuimus, vt faſciæ, præſepe ac locus, qui tantæ maieſtati videbatur minimè conuenire. Parua nimirùm ſunt hæc, ſed myſtica & arcana quædam eiuſdem Domini ortus nobis proponit, vt Mariæ ventrem, cuius gratia verbis explicari non poteſt: ſinum, quem humana cogitatione compræhendere non valemus: mammas, naturæ conſuetæ radicem non habentes: lac, peregrino & nouo modo fluens: vbera, longè à naturali conſuetudine ac lege aliena: Matrem Domini deſcriptam: Ioſeph ſponſum Mariæ, communionem eius non re, ſed nomine habentem.

Quæ in Christo humilia videntur, non ſunt paruipendenda.

Audiſtis paulò ante Lucam Euangeliſtam, dicentem: In illis diebus exiit edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis. Hæc autem deſcriptio prima, facta eſt à Pręſide Syriæ Cyrino. Et ibant omnes, vt profiterentur, ſinguli in ſuam ciuitatem. Aſcendit autem & Ioſeph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam in ciuitatem Dauid, quę vocatur Bethleem, eo quòd eſſet de domo & familia Dauid, & vt profiteretur cum Maria deſponſata ſibi vxore, prægnante. Vides quàm exiguis verbis, quàm magna compræhendantur myſteria? Dominus conceptus erat in ventre Virginis, & prima gentium, Auguſti edicto, inſtituebatur deſcriptio. Qui omnem naturam apud ſe deſcriptam habet, quique diſcipulis ſuis ait: Gaudete & exultate, quoniam nomina veſtra ſcripta ſunt in cælo: ille ſuam ipſius matrem paruis quibuſdam Romanis codicibus deſcribi uoluit. Quis non loquetur, quis non admirabitur diſpenſationem illam, qua Dominus ad noſtram ſe demiſit humilitatem? Qui in excelſis liber eſt, in terris deſcribitur. Illic Dei filius, hìc ſeruus: Illic Rex, hìc ſubditus. In cęlis diues, in terris pauper: In cælis adoratur, in terris vectigal ab eo exigitur, ac ſoluitur. Illic diuino ſedet in throno, hìc in agreſti & ruſtici naſcitur ſpelunca. Illic in paterno eſt & incõpræhenſibili ſinu, hìc in paruo brutorum reclinatur præſepi. Quis non admiretur ſuperna & ſublimia illa, cũ humilibus & paruis his collata? Inuoluitur faſciis, qui ſoluit omnia. Nutritur is, qui nutrit vniuerſos. Qui nullo loco poteſt compræhendi, puer anguſto cõprææhenditur pręſepi. Qui emittit fontes, mammam ſugit. Qui fert omnia, inexplicabili quodam modo feſebatur. Qui nuſquàm non eſt, in exigua Iudaicę regionis parte incircunſcriptè circunſcribitur. O res admirabiles, & omnium hominum cogitationem ſuperantes. Ehſabeth in domo illuſtri Iohannem pepèrit, & Virgo ipſa in parua ſpelunca Ieſum parit. Iohãnes in lecto, & Dominus in præſepi reclinatur.

Luca 2.
Luca 10.
Vide humilitatẽ filu Dei, & erubeſce eſſe ſuperbus.
Luca 1.

Sed non ſimpliciter factum credamus, vt gigneretur Dominus Ieſus, faſciis inuolueretur, mammam ſugeret, in præſepi reclinaretur. Non temerè factum exiſtimemus, ut illa Cęſaris Auguſti deſcriptione numeraretur. Omnia hęc certa de cauſa, & ad finem aliquem facta ſunt, diuina quidẽ diſpenſatione, ſed obſcura. Ex virgine gignitur, vt ex terra virgine formatũ primum illum humani generis parentem Adam reformaret. Faſciis inuoluitur, vt peccatorum noſtrorũ catenas diſſolueret, vinculis ſcilicet ſoluens vincula: peccata enim uinculorum nomine appellantur, ut ait ſcriptura: Vnuſquiſque ſuorum peccatorum catenis conſtringitur. Suxit mammam, vt diuinum illud gratię lac nobis ſcaturiret, quod ex proprio latere profudit: nihil enim aliud eſt lac, niſi ſanguis, albus effectus. Reclinatur in præſepi, vt naturę humanę deprauatam rationem corrigeret; & duorum animalium eſca fieret, Gentilis & Iudaici populi, de quibus ſcriptum eſt: In medio duorum animalium cognoſceris. Auguſti Cęſaris deſcriptionem ſuſcepit, ut orbis terrarum confuſionem ordinaret. Hęc enim deſcriptio, fuit ordinationis, quę in orbe terrarum futura erat, pignus & imago quędam.

Prouer. 5
Iohan. 19
Haba. 3.

Quòd autem uera ſint, quę dicimus, paucis uerbis explicabimus. Antequàm Dominus homo fieret, multa human um genus tyrannide premebatur, & orbis terrarum homines, temerè ac ſine ratione vitam degebant, & regalis dignitas dehoneſtabatur, cùm multi & copioſi eatemplò crearentur reges. Centum hominos aliquis ſubiectos tibi habebat, & ſtatim regni nomen ac ſpecimen ſibi vendicabat. Talis erat gentium concertatio ſuarum regionum principatus appetentium, neque ex propriis locis excedentium, niſi fortè aliquo modo in ſe vicisſim arma ſumerent.

Regium nomen q̃ multi temerè ſibi olim vſurparint.

Cùm eiuſmodi confuſio diutiùs vigeret, & DOMINVS IESVS CHRISTVS ſolus ipſe virginalem aulam in terris habitare contentus eſſet, ſtatim multorum principatum extinguens, Romanæ gentis dominatum conſtituit, vt ſub vno Principe, ad militiæ cęleſtis imitationem, omnes viuerent. Sicut enim in cælis ſub uno Rege vniuerſi continentur, dæmonibus ipſis more barbarorum imperii iugum recuſantibus: ità & in terris, etsi multæ ſunt gentes, quæ ſubiici noluerint, vnum tamen Romanorum Imperium poteſtatem tenet, quia ſupernæ poteſtatis ope adiuuatur.

Huius igitur ordinationis cauſa cæleſtis ille Rex, cùm adhuc in ſanctiſſimæ Virginis vtero conceptus geſtaretur, primam deſcriptionem orbis terrarum ſub Auguſto Cæſare fieri iuſſit, atque ſub illa Imperii Romani deſcriptione, ſeipſum quoquè contineri voluit, vt legem illam diuina prouidentia latam confirmaret. Tunc enim regis lex firmatur, cùm rex, qui eam tulit, primus exequitur. Nam qui legem fert, & non obſeruat, euerſor potiùs eſt, quàm legislator. Eius igitur, quam ſuprà diximus, ordinationis gratia, ſub Auguſto Cæſare prima deſcriptio facta eſt, ut Iudaicæ gentis deprauata conſuetudo reprimeretur, neq; liceret deindè inordinatè uiuentibus Iudæis ſua deprauata lege innocentes homines interficere, ſed neceſſitatis iugo compreſſi, alienis legibus ſeruirent. Neceſſaria igitur fuit ſub Auguſto deſcriptio. Illa
Iudæorũ repreſſa temeritas Iudæorum gentem depreſſit, & Chriſtianorum fidẽ amplificauit, cùm Iudaica natio, Romanorum imperantium timore, non ampliùs audeat ſuperiorem inſaniam atque immanitatem exercere.

Quamobrèm poſt deſcriptionem illam, cùm DOMINVM IESVM compræhendiſſent, & morti tradere feſtinarent, non auſi ſunt pro ſua libidine ac temeritate, quemadmodùm in alios Prophetas ſe geſſerant, quibus iniuſtam cædem attulerant, DOMINVM IESVM aggredi: ſed ad Pilatum, Romanorum loco præſidentem, adduxerunt, pœnas ab illo exigentes. Quamobrèm Pilatus præſes, ut vidit Iudęos cędem Domini communiter flagitantes, dicebat illis, ut manifeſtè uos etiam ipſi cognouiſtis: Nihil di
Luca 23. gnum morte inuenio in hoc homine. O nefarios & iniquos Iudæos, cur tantoperè ſtudetis Romanorum magiſtratum labefactare, iniuſto iudicio iuſtum illum aggredientes, & dantes omnem operam, ut innocentiſſimus, & ab omni labe puriſſimus, tanquàm nocens condemnatus, de medio tollatur? Nihil, inquit, dignum morte inuenio in homine iſto. Iure igitur
Ibidem. Barabbas condemnetur, & Ieſus abſoluatur, cùm ille ſeditioſus ſit & homicida, hic beneficus, & vitæ dator. An illi beneficia, tanquàm crimina, exprobrabitis? In hanc ſententiam Pilatus reſpondit. Sed quidnam Iudæorum natio? Illa quidem nihilominus ſæ
Iohan. 19 uiens, Pilatum ipſum, ut Auguſti Cæſaris inimicum, quippe quòd Chriſto patrocinaretur, his uerbis præſentem inſequebatur: Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris: ſiquidem illi uitam condonas, qui ſe Regem eſſe dicit. Hęc Iudæi.

At Pilatus neque ſic permiſit Iudæos ſuo arbitratu, quicquid vellent, in Chriſtum facere. Nam ſi per imperium Pręſidis licuiſſet Iudaicæ gẽti facere, quę volebat, lapidibus DOMINVM IESVM obruiſſent, vel ſerra lignea diſſecuiſſent. Quod ſi factum fuiſſet, nos Crucis beneficio defraudati, damnum paſſi fuiſſemus. Crucis enim lignum, Romani iudicii proprium eſt ſupplicium. Quamobrèm Pi
Mat. 27 latus iterum eos interrogans, aiebat: Quid vultis faciam ei, qui dicitur Chriſtus? Illi uerò clamabant: Tolle, tolle: crucifige eum. Quibus ſtatim Pilatus aſſenſus eſt. Datum enim ei fuerat deſupèr diuino nutu. Huius igitur rectæ ordinationis cauſa, inſtituta eſt prima ſub Auguſto Cæſare deſcriptio. Niſi enim lex hæc anteà lata fuiſſet, Domini Ieſu Chriſti corpus ſepulturæ integrum mandatum non eſſet. Nam Iudæorum natio nimio furore accenſa, Dominicum corpus in ignem, aut in mare deieciſſet. Nam ſi Ieremiam, non ſic inuiſum, in lacum cœni plenum coniecerunt: quid *Iere. 37. & 38.*
in Chriſti ſummoperè ſibi exoſi corpus facturi fuiſſent, niſi Romanæ legis pœnam timuiſſent? Quamobrèm cùm nulli Iudæorum Pilatus conceſſiſſet, ut Chriſti corpus de Cruce deponeret, Ioſeph ab Arimathia Pilati amicus acceſſit, & petiit corpus Ieſu, quod *Mat. 27*
& accepit, rem planè ſingularem atque incomparabilem. Neceſſaria igitur, ut ſępè diximus, deſcriptio fuit ſub Auguſto Cæſare, qua & ſponſus Virginis, vt paulò antè audiuiſtis, cenſus fuit: nam totus mundus deſcriptione illa rectæ ordinationis primordia tunc accepit. Sed proſequamur Euangelicæ hiſtoriæ narrationem.

Ibat Ioſeph cum Virgine, partìm adiutor, partìm ſpectator eorum, quæ futura erant: non quia Virgine adiutore opus eſſet, uel ei, qui conceptus in utero Virginis portabatur: ille enim eſt omnium adiutor, ad quem clamantis Prophetę ſpectat oratio illa: Auxi- *Pſal. 120*
lium meum à Domino, qui fecit cęlum & terram. Sed quia eius diſpenſationis myſterio neceſſarius erat Ioſeph, ut Virgo quaſi ſub uiro eſſe crederetur, & res ipſa lateret diabolũ, nè ſcilicet ſcire poſſet, quod futurum erat, id eſt, quèmadmodùm Deus ipſe cum hominibus verſari contentus eſſet. Sed quidnam Euangeliſta Lucas ait? Factum eſt autem, cùm eſſent ibi, *Luc. 2*
impleti ſunt dies, ut pareret: & peperit filium primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præſepio, quia non erat ei locus in diuerſorio. O res admirabiles, & omnium cogitationem ſuperãtes. Papæ, quàm paucis verbis quàm magna continentur myſteria. Factum eſt, inquit, cùm eſſent ibi, impleti ſunt dies, ut pareret. O res omninò admirabiles. Effector temporum, certum expectat tempus: qui certos temporibus præfigit terminos, præfinitam expectat diem, nè quis eius ortum ſpecie quadam, non re uera fuiſſe ſuſpicari poſſet.

Operæprecium autem eſt, huiuſce rei myſteria conſiderare: ac primùm illud contemplemur, quemadmodùm parua illa domus, in qua Virgo peperit, Eccleſię figuram continebat: Pręſepe uerò altaris, Ioſeph ſacerdotis, per vices munus ſuum exercentis, Paſtores diaconorum, Angeli ſacerdotum, & Dominus Ieſus Pontificis formam in ſe gerebat. Thronus autẽ Dei, per virginem Mariam figurabatur. Quamobrèm ſupradicta omnia in Virginis partu præmonſtrata eſſe cernens, admirare, cùm audis Euangeliſtam Lucam ſic dicentem: Factum eſt in illis diebus, impleti ſunt dies, ut pareret filium ſuum primogenitum, & inuoluit eum pannis, & reclinauit in præſepio. Vide admi- *Singulare Virginis matris priuilegium.*
rabilem Virginis partum. Illa ipſa, quæ peperit, pannis inuoluit, & reclinauit in pręſepio. At non ità Virgo fecit, ſed quę peperit, illa eadem infantem pannis inuoluit. Quæ ſine labore aliquo mater fuit, eadem & obſtetricis munere functa eſt, cùm à nulla muliere didiciſſet. Non enim permiſit quenquam impuris manibus attrectare partum ab omni labe purum. Illa per ſe enim, qui ab ipſa, & pro ipſa genitus eſt, ſuſcepit, pannis inuoluit, & in præſepio reclinauit, quoniam non erat ei locus in diuerſorio.

Iam vidiſti, amice, quẽadmodùm Eccleſiæ figuram præmonſtrabat humile illud habitaculũ, in quo Virgo peperit. Quæ cùm ſemèl concepiſſet ac peperiſſet, nunquàm ampliùs genuit, neque uirum cognouit: quanuis

quanuis aliqui deſtrantes, eo quòd andiant Euangeliſtam Lucam, dicentem : *Luca 2.* Et peperit filium ſuum primogenitum : audeant dicere, Virginem ipſam alteram conceptionem ſuſcepiſſe, incorruptam atque ab omni labe puram Virginem, corruptioni ſubiectam fuiſſe temerè iactantes. Nunquàm, inquiunt, diceretur primogenitus, niſi & alter partus ſecutus fuiſſet. Non ſolùm autem aduerſarii ſuæ temeritatis teſtem Lucam Euangeliſtam proferre audent, ſed Matthæum etiam eadem ſcribentem proferunt: quin etiam manifeſtiùs hoc apud Matthæum Euãgeliſtam eſſe contendunt, cùm his verbis in ipſius Euangelio *Matt. 1.* ſcriptum legatur : Angelus Domini apparuit in ſomnis Ioſeph, dicens : Noli timere accipere Mariam cõiugem tuam : quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. Et poſt pauca : Exurgens autem Ioſeph à ſomno, fecit ſicut præcepit ei Angelus Domini, & accepit coniugem ſuam : & non cognoſcebat eam, donéc peperit filium ſuum primogenitum. Ex his verbis ſimiliter aduerſarii conantur probare, Mariã alios filios concepiſſe.

Sed caue hoc ſuſpiceris : abſurda enim omninò res eſt. Nam Virginale illud clauſtrum, in quo diuinus theſaurus repoſitus fuit, omni ex parte purum atq; impollutum permanſit. Non coinquinatum fuit ſecundum illud cęlum, neque commaculatum, & tanquàm inutile factum eſt vas Mariæ, Dei capax effectum. *Chriſtus ut primogenitus Virginis perpetuæ.* DOMINVS autem, primogenitus Mariæ verè dictus eſt, non quia & alter ab eadem natus ſit, ſed quoniam primogenitus, hoc eſt, ſingularis atq; incomparabilis, genitus fuerit. Beatus item Paulus, *Coloſ. 1.* licèt de Domini ex Patre, qui eſt ſine principio, ſcribens origine, dicat illum primogenitum omnis creaturæ, *Ibidem.* non propterea & naturalem aliquem fratrem ei fuiſſe innuit : neque enim, cùm eundem appellat primogenitum mortuorum, iam ſimilem aliquem introduxit infernum conculcantem. Quamobrèm hæc ſcripturæ verba prudenter intelligas, & piè credas. DOMINVS propterea vocatur primogenitus à mortuis, à Patre, & à Virgine, ut ex omnibus his notior fieret ſingularis eius dignitas, qua filius Dei eſt. Incomparabilis enim fuit Domini origo. Cuius enim mater ipſa Virgo eſt, eius origo qua ratione poterit explicari ?

Quòd autem dicit beatus Matthæus : Non cognoſcebat eam, donèc peperit filium ſuum primogenitũ: *Mat. 1.* non in eam ſententiam accipiendum eſt, in quam iſti prauè accipiunt. Verè non cognoſcebat illam Ioſeph, donèc peperit filium ſuum primogenitum, quandiù ſcilicet Virgo ipſa, quem conceperat, ferebat in ventre. Nanque Ioſeph, quid in ea lateret, ignorabat, & quale, quantumvè illud eſſet, & quem ad finem res ſpectaret, non anteà perſpectum habuit, quàm Virgo peperit. Tunc enim, quanta eſſet eius virtus, ac dignitas diuinitùs ei collata, manifeſtè cognouit. Tunc vidit mammam infanti à Virgine datã, cuius virginalis flos intactus permanſerat. Tunc vidit Virginem peperiſſe quidem, ſed nihil eorum ſenſiſſe, quæ parturientes pati ſolent. Tunc cognouit petram illam è montis vertice abſciſſam, mammam ſugendam dediſſe petræ illi ſpiritali, quæ mentis lumine compræhenditur. Tunc cognouit Ioſeph clariſſimi præconii prophetam Eſaiam de Virgine illa hoc ſcripſiſſe: *Eſa. 7.* Eccè Virgo concipiet. Propterea igitur primogenitus dicitur Ieſus, quòd ſingulari & incomparabili modo genitus ſit. Nam ſi uerum dicere volumus, DOMINVS ipſe vnigenitus verè eſt ex Patre. Solus enim ex ſolo ſine principio genitus eſt. Idem Dominus, & unigenitus, & primogenitus: vnigenitus ex Patre, vnigenitus ex Matre, propter diſpenſationis terminum. Habet ille quidem multos fratres non natura, ſed gratia, ut in Virgine, & in patre. Et in reſurrectione habet fratres Dominus Ieſus. Sed quinam ſunt iſti ? Ante omnes fuerunt ſancti Apoſtoli, quibus dixit Dominus: Vado ad patrem meum, & patrem veſtrum. *Iohan. 20* Ipſi Patri ſimul cum Filio, & ſancto ac viuificante Spiritu, ſit gloria in æterna ſecula, Amen.

MARTYRIVM SANCTAE MARtyris Anaſtaſiæ, Authore Simeone Metaphraſte.

ANASTASIA mulierum pulcherrima, *25. Decẽ.* inclytæ quidem Romæ erat nata: generis autem ſplẽdore & corporis pulchritudine, & animæ nobilitate, & morum honeſtate & moderatione omnes uincebat, & labris omnium canebatur. Et erat quidem cuiuſdam viri Prætextati filia: à quodam autem, nomine Chryſogono, fuit in rebus diuinis inſtituta, cui ẽt fuit poſteà caput ornatum corona martyrii, ſicut etiã procedens declarabit oratio, cùm impius Diocletianus Romana ſceptra tunc teneret.

Cùm ergò apud Chryſogonum Anaſtaſia falſam gentilium opinionem uerbis luculentis eluiſſet, eum qui verè eſt Deus, pro iis qui uidentur, cognoſcit. *S. Anaſtaſia cognoſcit Chriſtum.* Et nunc quidem non liberè profitetur pietatem: à patre uerò uel inuita in matrimonium data uiro gentili, nomine Publio, conante, ut dicitur, miſcere ea quæ miſceri nequeunt, illa partim quidem omninò ſibi vendicans virginitatem, partim autem abhorrens eius religionem, ne cum eo quidem omninò cohabitare in animum induxit: ſed ut pura ad Chriſtum accederet, & nullum ex eius præceptis deſpiceret, diù noctuque meditans, ad eum omnem direxit cogitationem. Veſtem quidem certè ſæpè mutans, & uili pro ſplendida ſe induens, & ſe habitu quodãmodò celans, una eã ſequente ancilla, oẽs obibat carceres, *In uili habitu adit carceres, & miniſtrat ſanctis.* & a cuſtodibus emens ingreſſum pecuniis, eos qui in eis pro Chriſto erãt incluſi, & corpore ꝓ tormenta malè erant affecti, cũ quanta potuit reuerentia & honore curabat, pedes lauans, manus abluens, comam ſordidã, quoad eius fieri poterat, expurgans, & quod pilorũ erat ſuperfluum, prolixũ autem erat ꝓ longam in carcere incluſionem, officioſè tondens, ſanguinem diligenter abſtergebat, uulnera mũdabat : deindè ẽt alligans linteis, & ſanctis amplexibus ſuũ in eos amorem indicans, & alimẽta vnicuiq; prębẽs neceſſaria, ſic exibat. Hæc cùm fierẽt aſſiduè, qm̃ mirum latére non potuit, reſciſcit ẽt Publius: & protinùs multi ſunt adhibiti cuſtodes Anaſtaſiæ, *Multi ei cuſtodes adhibent.* qui non ſinebãt eam domo egredi, neq; vllum ad eã ingredi ex iis, qui, vt ille dicebãt, mores uidebantur corrũpere, & poterant ei perſuadere, vt à Publii abſtineret cõſuetudine. Illam aũt & hoc quidem malè habebat, ꝙ alios omnes, qui anteà ab ipſa curabantur, neq; poſſet uidere, nec ab ipſis videri. Qđ uerò plùs, q̃ alia, eã cruciabat, & mediũ eius cor tãgebat, erat ꝑceptor Chryſogonus: qui cùm duobus annis integris multa & uaria pro Chriſto tormenta *S. Chryſogonus in carcere.* ſuſtinuiſſet, habitabat in carcere, ita iubente Diocletiano. Ad eum crebrò, quandò in ſua erat poteſtate, ventitabat. Tunc autem prohibita, per quandam suam ei ſignificat ea, quæ euenerant: & per eam rogat, ut pro ipſa precetur. Precationis verò hæc ſit ſumma, ut ab impio quidem euadat Publio, aſſequatur autem opportunitatem, ut, quod habet in

animo, deducat ad effectum, & perſeueret curare eos, qui martyricis decorantur vulneribus, quoad eius fieri poterit: quinetiam vt ipſa vitam finiat in pietatis ſcopo immutabili. Hęc cùm ſignificaſſet Chryſogono, poſtremò etiam de mariti profectione eum reddit certiorem. Fuerat enim illo tempore Publius miſſus legatus ab Imperatore ad Perſas. Quæ cùm didiciſſet Chryſogonus, iubet eam gaudere & bona facere, & præſentia forti animo ferre, & in futurum voluntati quoquè conſentaneum expectare exitum.

S. Anaſtaſia ſialeatæ re bus duris.

His confirmatur Anaſtaſia, & hæc ipſa duxit eſſe gaudii occaſionem, & bonæ ſpei principium exiſtimauit eſſe calamitatem, nempe & mariti crudelitatem, & nimiam cuſtodum ſæuitiam. Qui erant ſimiliter quidem omnes acerbi & immitigabiles: Codiſſius autem erat excellenti improbitate, qui & notus erat Publio, & cui proficiſcens hoc maximè mandauerat, vt nec extra thalamum videre aerem, nec liberè, ſi fieri poſſet, reſpirare fineret Anaſtaſiam. Graue enim ducebat, ſi reuertens à legatione, viuam videret mulierem, quæ fœdus cum eo initum iam violauerat. Præterea verò ſperabat ſic quoquè fore, vt multarum pecuniarum & poſſeſſionum efficeretur dominus. Atque ille quidem inuenit in via, quem par erat, exitum Moritur enim periculo perditus, quæ ſe ſperabat facturum, ipſe prius iuſtè paſſus: & effectus Anaſtaſiæ conciliator viduitatis, quæ non luctum afferebat, ſed exultationem Anaſtaſia autem liberata à vinculo, & à canibus qui eam cuſtodiebant, (ſic enim eos cõuenit appellare) ad ſolitum gregem ferebatur, & ad conſueta pietatis paſcua: & modeſtum rurſus induẽs habitum, obibat carceres, & magna cura ac diligentia non ſolùm vulnera ac ſaniem ſanctis curabat: ſed ad propoſitum quoquè certamen eos præclarè incitabat & præparabat. Qualem verò fructum hinc percipiat, declarabit eius finis: finem autem, ocatio.

Maritus eius malè perit.

Hoc tempore impius quidem Diocletianus degebat Aquileię. Ei verò aliorum quidem cura erat poſterior: hoc verò pręcipuè erat curæ, vt nullus Chriſtianus qui latebat, eum effugeret. Ad eum ergò defertur ab omnibus, qui Romæ erant, quòd maxima multitudo Chriſtianorum, coniecta in carceres, & plurimis affecta ſuppliciis, nondùm potuit dediſcere pietatem. Quorum eſſe præceptorem & inſtitutorem Chryſogonum, qui habebat omnes ſibi parentes & pendentes ab eius lingua. Ille autem alios quidem omnes iuſſit dedi tormentis, & deindè etiam morti, ſi non perſuaderentur: Chryſogonum autem ſolum ad ipſum mitti: hoc apud ſe conſiderans, quòd ſi illum viciſſet, omnes protinùs erat ſupraturus. Atque ei quidem, cùm deduceretur ad Imperatorem, comes fuit Anaſtaſia, vndique conferens & comparans ea, quę pertinebant ad augẽdam animi magnitudinem: & oſtendens ſexus imbecillitatem vinci à magnitudine animi & ſpiritus.

S. Chryſogonus defertur ad Diocletianum.

Poſtquàm verò ante Imperatorem adſtitit Chryſogonus, ille quidem ſtatim verbis uſus eſt mitioribus: Perſuadeare, ò Chryſogone, noſtris coniungi partibus: & diis quidem gratificari: tibi autem ea, quę ſunt iucundiſſima, præferre triſtiſſimis, & quæ ſunt conducibilia, minimè utilibus. Scias enim fore, ut tibi non ſolum tormenta remittamus, & hanc pulcherrimam omnibus iucundiſſimam lucem largiamur; ſed te etiam ſtatim efficiam magnæ vrbis Romæ Præfectum. Ille autem nec Imperatoriæ poteſtatis obſtupefactus magnitudine, neque donorum flexus ingenti oblatione, liberè dixit: Ego vnum ſolum noui DEVM, & eum quidem iudico quauis luce ſuauiorem; quauis verò uita deſiderabiliorem; omnibus autem pecuniis quęſtuoſiorem. Eum & animo colo, & labris confiteor: & omnibus viuentibus adoro genibus. Deorum autem multitudinem & fabulas & dæmones, tantum abeſt vt colam, vt ſim eiuſdem cum Socrate ſententię, oportere eos fugere pro uiribus, vt qui ſint hominum deceptio, & animarum aperta pernicies. Quæ vero à te mihi proponuntur munera & honores, nihil meliùs habere arbitror, quàm ſomnia & umbras: & ea nihili facio.

Flāditur et diabol⁹ per Diocletianum.

Preclara martyris vox.

Socratis de diis ſententia.

Non tulit dicendi libertatem Imperator: ſed perindè àc in prima proſtratum congreſſione, eum arripuit impetus, ut ſoli iræ gratificaretur: iubetque vt cùm in deſertum locum duxiſſent Chryſogonum, ei caput amputarent, inuitus eum maiori afficiens beneficio, quàm quandò lubens dona offerebat: exiſtimans fore, ut eum in ſuam traduceret ſententiam. Atque hoc quidem factum eſt, prout Ipſe decreuit: & ſacrum illud corpus proiicitur in litore maris, vbi ẽt tres ſorores & animis, & corporibus, & pietate in Deum, ſuam habebant habitationem cum quodam Zoilo uiro pio & presbytero. Sororibus autem erant nomina, Agape, & Chionia, & Irene. Hic verò Zoilus, cùm ſibi reuelatas martyris Chryſogoni reliqas ſuſtuliſſet unà cum capite, & in quadam capſa cum quanto oportuit honore depoſuiſſet, abſcondit in ſua domuncula. Atque tricefimus quidem erat dies, ex quo ſitæ fuerant reliquiæ: in ſomnis autem presbytero Zoilo martyr apparens Chryſogonus, hęc ei viſus eſt dicere: Scias impium Imperatorem Diocletianũ, cùm de Chriſti ancillis & ſororibus, Irene, Agape & Chionia fuerit factus certior, intra nouem dies illas quoquè uelle compræhendere. Tu autem effice, ut Anaſtaſia Dei ancilla eas curet pro uiribus, & ad certamen ſuſcipiendum eis addat animum, donec fuerint redimitæ corona martyrii: Ipſe verò bonam ſpem concipias fore, ut ſuauiſſimos fructus laborum accipias. Nam non multo pòſt tempore, & à laboribus, qui hic ſunt, liberaberis, & ad Chriſtum adduceris cum iis, qui pro Chriſto decertarunt.

S. Chriſogonus capite caditur.

Fuerunt hęc quoquè cognita venerandæ inprimis Anaſtaſiæ, & diuino ſpiritu mota, venit ſtatim ad domunculam, quam nondùm adſpexerat: & accedens ad presbyterum Zoilum, quęrebat ſorores: & rogabat de iis, quæ in ſomnis ſibi fuerant. Cùm autem vidiſſet virgines, & locum in quo ſitæ erant Chryſogoni reliquiæ, cùm illas quidem magna affectione & pietate adoraſſet, cum eis autem vnam noctem tranſegiſſet, eiſque congratulata, ad martyrii fortiter ſubeunda certamina animum ſatis addidiſſet, profecta eſt Aquileiam. Eas enim cum multis aliis ſciebat curſum peracturas martyrii, prouidentia quoquè ſimul ipſam, cum bona & facili occaſione, tranſmittente ad certamen. Atque ipſa quidem proficiſcebatur, & qui prędictus Zoilo fuerat, uitę finis contigit. Nam cùm hoc Deo ità uiſum eſſet, exceſſit à vita præſenti. Quoniam autem neque de Agape & Irene & Chionia oportet temerè dictum eſſe à Chryſogono: cùm de iis reſciuiſſet, qui omnes impietate ſuperauit, Diocletianus, eas ſtatim accerſit, & ſiſtit ante tribunal: & admirans earum habitum & ſpiritũ, & pręterea ſpeciem, & quę in earum vultu vigebat, gratiam, & alioqui cùm hoc ſciret, quòd morum grauitas, & dignitate prędirus ac generoſus animus nunquàm uincitur ab aſperitate: ſed cedit potiùs uerbis mollibus & placidis, & attrahitur officiis, ea uia ipſe quoquè ingreditur.

S. Anaſtaſia magnam pręſtat reuerentiam reliquiis S Chryſogoni.

Et primùm quidẽ triũ ſimul facit periculũ, ſimul laudãs & admonẽs: Cùm i uobis videã, dicẽs, & florẽ ętatis, & ſpeciẽ corporis, & generoſos pręterea ſpiritus, qui non minùs reſplẽdent, quàm externa gratia; quine-

Diocletianus trib⁹ virginib⁹ primò blãditur.

quinetiam audiuerim vos eſſe bonas, & bonis pro-
gnatas, & prætereà doctrina quoquè non mediocri-
ter exculcas, per deos, moueor non parua veſtri miſe
ricordia, ſi de his omnibus & de veſtra quoquè vita
venietis in periculum, & non priùs aliquod bonum
de vobiſipſis capietis conſilium. Hac enim de cauſa
vos quoquè volui ante meum conſpectum & vos cô-
uenire, vt, cúm & es me, & ea vobiſipſis ea, quæ opor
tet, potueritis intelligere, abſtineatis quidem ab inſi-
pientibus cogitationibus, diis autem offeratis ſacriſi
Hæc ſunt inania mundi bonis promiſſa.
cium, & per hoc, quid non boni vobis ipſis compare
tis, deorum amicitiam, meam beneuolentiam, glo-
riæ abundantiam, ſponſos dignos veſtra pulchritudi-
ne, diuitias & voluptates, & quicquid in vita felix
bonumque eſt & videtur.

Ad hęc autem ea, quę erat maior natu, vocabatur
Vide cõſtantiam generoſæ virginis.
verò Agape, quæ ſtudebat quoquè videri prima dile-
ctione in Deum, cum verecundia miſcens dicendi li
bertatem, & labra honeſtè aperiens: Nulla, inquit,
ratio tibi perſuadeat, o Imperator, quòd nos vel me
tus perterruerit, aut perſuaſio ineſcauerit, aut inten
tatæ ſuppliciorum minæ, aut bona propoſita, aut iu-
uentutis miſericordia, aut commiſeratio pulchritu-
dinis, aut ſplendor generis, nobis omninò perſuaſe-
rit, vt aliquid molle & delicatum omninò cogite-
mus, nedum vt dicamus. Sed hæc quidem ipſa vel
maximè perſuadent mortem contemnere, quòd tot
bonis à Deo ornatæ, & tam multis commodis præ-
ſtantes, omnium abſurdiſsima videremur cogitare,
ſi DEVM, qui ea dedit, nos inconſideratè admo
dùm & ingratè negauerimus: & non ea, quæ ab eo ac
cepimus, in iis quæ pro ipſo paſſuræ ſumus, occaſio-
nē beneuolentiæ, certæq; & ſtabilis fidei duxerimus.

Hanc loquendi libertatem ſupra modum admira-
tus Tyrannus, & ratus eſſe inſaniam, & eam ità appel
lans, ex ſe planè faciens iudicium, Agapem quidē non
tentauit ampliùs: ſecundò autem iuſsit ſiſti ſecundā,
& verbis eam eſt adortus. Poſtquam uerò huius quo-
què ſimiliter, & deindè tertiæ deſperauit mutationē,
poſtremò dicens: Hæc audacia veſtra reſponſa nulla
re alia, quàm inflictis tormentis, curabuntur, illas q̄-
dem coniicit in carcerem: ipſe autem in ſupplicio cô
ſiderando ac exquirendo verſabatur animo, nouam
aliquam & longè grauiſsimam eis mortem inuenire
contendens. Quæ verò uel ante certamina, animo &
inſtituto erat eorum certaminis ſocia, Anaſtaſia, ea
quæ conſueuerat, non ceſſabat adhuc facere, verbis
quidem accendens ad certamen, re ipſa autem earū
S. Anaſtaſiæ ſtudium erga martyres & inopes.
curam gerens: & non horum ſolùm, neque reliquo-
rum omnium, qui ſimiliter decertabant, ſimiliter cu-
ram gerebat: ſed eos etiam, qui altoquì erant inopes,
Chriſtianam autem amplectebantur religionem, mi-
nimè negligebat: illis quidem alimenta, bis uerò ue-
ſtimenta, aliis autem utraque præbens liberaliter:
quorum & ab illis vnam petebat remunerationem,
& ipſa quoquè precabatur, ut ei aureum imponeret
ſingnaculum, martyris coronam. Et quòd ipſa quidē
ſpe non ſit falſa, ſtatim declarabit oratio.

Diocletianus autem cùm de martyribus multa ani
mo agitaſſet, & in dubio eius adhuc eſſet animus, &
ſimul ut proficiſceretur in Macedoniam, à quibuſdā
publicis vrgeretur negociis, cùm Dulcitio Præfecto
earum mandaſſet examinationem, quòd eas oporte-
ret punire, multa præcepit. Ille uerò cùm malæ natu
ræ adiecisſet malum Imperatoris mandatum, & iram
maximè exacuiſſet, paratus erat ſuum inexplebilem
animum exatiare. Cùm autem iam parata eſſent tor-
Præfect. cæcitate punitur.
menta, & pro tribunali ſtarent virgines, qui mente
erat planè cæcutiente, repentè cœpit etiam eſſe cæ-
cus oculis: vel potiùs cùm videretur adſpicere, &
nō clauſos haberet oculos, neminem videbat ex iis,
qui aderant. Quo factum eſt, ut maxima ira incenſus,
tunc quidem vel inuitus eas abduceret à tribunali: ti
muit enim, nè aliquid ampliùs pateretur, ſi adeſſent.
Poſt ea uerò cùm rursùs eſſent coniectę in carcerem,
& iam ad Deum hymnos dicere & cantica pſallere ag
greſſæ eſſent, in animo quidem habuit irrumpere, &
ex improuiſo accedens, illarum venari, ut putabat, p̄-
ſtigias & incantationes. Diuina autem uoluntate ille
quoquè ab hoc arcetur conſilio. Cùm enim à recta
Additur & amentia
declinaſſet, & ad quandam propinquam delatus eſſet
domunculam, quæ quidem cuſtodibus erat loco culi
næ, hic cùm in uaſa culinaria & olas incidiſſet, & eſ-
ſet omninò emotæ mentis, & putaret ſe ipſas virgines
habere in manibus, uultus quidem ei fuit repletus fu
ligine: veſtis aūt plena fauillis, fumo & tetro odore.

Cùm aūt quæ in animo habebat, feciſſet, vt exiſti-
mauit, illinc eſt egreſſus, omnibus ei ſubiectis extra fo
res eum expectantibus Poſtq̄ uerò illi eum viderunt,
eſſe aliquod ſpectrum aut monſtrum opinati, in fugā
ſunt conuerſi. Ille autem ſe contemptū putans, vt quis
nondùm ſenſiſſet ea, quæ ſibi acciderant, nōdùm qui-
dem domum, ſed in regiam magna ira & ſtudio con-
tendit, magnū riſum mouens iis, qui videbant. Cùm
autem uenisſet in medium aulæ regiæ & ſatellitū, &
totus conturbatus quæreret Imperatorem, ut qui de
iis, qui ſibi ſubiecti erant, eſſet aliquid dicturus, tanq̄
ab eis extrema affectus iniuria, illi morionem aliquē
& ſcurram & mēte captum, & quemuis potiùs ipſum,
quàm Præfectum exiſtimantes Dulcitium, pugnis &
calcibus eum extrudebant, & arcebant ab ingreſſu.
Poſtquàm uerò quidam ex eis, qui erant ei familia-
res, cùm ſerò tandem & uix uirum agnouiſſent, & id
quod acciderat cōiecisſent, & inſaniæ miſerti eſſent,
eum domum abduxerunt, viſum quidem eſt illic quo
què vxori & liberis, & omnibus qui domi erant, dede
cus. Sed lucem adſpicere, & veritatem agnoſcere ne
ſic quidem ei venit in mentem: ſed id quod factū fue
rat attribuens incantationi, vehemētius adhuc & in-
ſaniùs ſpirabat in virgines. Ei itaque parato tribuna-
li, iubet adduci virgines.

Poſtquàm autem adductæ ſunt, iuſsit eas adſtare nu
das. Poſtquàm uerò virgineis illis corporibus manus
admouere lictores, (o Domine opifex rerum admira
bilium) tunicæ, tanquàm ſecundæ carnes & pelles, cir
cumcircà extenſæ virginibus, inhærebant coaleſcen-
tes & coniunctæ primis carnibus & oſſibus. Cepit
Præclarū Dei miraculum.
eos, qui uidebant, admiratio propter rem admirabi-
lem, & quæ erat pręter opinionem: & ſtupor inuaſit
eos, qui audiebant. Tyrannus aūt aliam rursùs accipit
plagam. Nam cúm iam ij etiam, qui erant eiuſdem ſen
tentiæ, reprehenderent eius crudelitatē, & dānarent uno
ore eius uoluntariam cęcitatē & inſaniam, eis quo-
què eſt ſuffragata ſuperna ſententia. Protinùs. n. qua-
Alia in præfectū vltio celeſtis.
dam diuina & cæleſti poteſtate priuatur uidendi fa-
cultate: & perindè ac ſomno oppreſſus profundiſſi-
mo, & nihil intelligens eorum, quæ fiebant, ità ſede-
bat dormiens, tanquàm in lecto & ſtertens. Eum itaq;
rursùs domum ducunt propinqui, tanquàm inani-
mum aliquod onus portantes. Deindè hæc etiam re-
ſciſcit Imperator: & eius quidem condemnat leuita-
tem: Siſinio autem cuidam Comiti permittit aduer-
sùs virgines examinationem.

Ille uerò ingreſſus eſt eadem uia, qua Imperator
aliquandò quidem tyrannicè, aliquandò uerò blan-
dè cum eis agens. Poſtquàm autem omnia dicens,
& faciens, uidit quidem virginum inter ſe differre
corpora, unā autem eſſe mentem, & omnes vnum
& idem dicere, nempe: Neque minans nos terrebis,
neque blandiens perſuadebis: Nobis enim pro Chri

ſto mori,eſt vita:viuere autem non in Chriſto, mors.
Poſtquàm hæc cognouit, de iuniori quidem Irene,
ne ſic quidem ſpem omnem abiecit:ſed cùm eam ſepa
raſſet a reliquis,ab Agape,inquam,& Chionia,eas po
ſtremò tentauit. Sed cum multis conſumptis ſermoni
bus,ſe planè nouit ea venari,quæ capi non poterant,
& planè verberare aerem, eas cōdemnat vt igne mor
tem ſubirent. Et parata quidem erat fornax luculen-
ta:virgines verò munitæ pulcherrimis armis oratio-
nis,vna quidem voce ad canticum,vno autem prom
pto & alacri animo procedebant ad ignem: & ſic ſi-
mul canentes,in ignem inſiluerunt. Ignis verò non
erat ampliùs ignis,ſed ros tener & mollis. Deus au-
tem diuidit miraculum: partim quidem illarum im-
plens petitionem,partim verò ſuam oſtendens poten
tiam. Nam illæ quidem ſine dolore ſuas animas in ma
nus Dei depoſuerunt, ignis autem fuit extinctus: &
corpora virginea adeò illæſa & intacta apertè ſunt
cognita, vt neque vlla pars veſtis, neque vllus deni-
què pilus, vllo modo ferret aliquod ſignum exuſtio-
nis. Rursùs verò harum generoſarum virginum reli-
quias cùm vnguentis & aromatibus martyrum amans
condiiſſet Anaſtaſia, in quadam capſa depoſuit cum
pietate magna & reuerentia,vt earum eſſet in marty-
rio ſocia,ſemper precans.

Sanctæ tres virgines in fornace illæſæ,reddũt ſpiritum.

Sic duabus virginibus in Chriſto conſummatis,Co
mes productam virginem iuſſit ſacrificare ſimula-
cris,nè mors,dicens,quę tuas præoccupauit ſorores,
te compræhendat. Illa autem ei dicit: DEVM
meum,inquit, rogo ut eas ſequar in omnibus. Ty-
rannus verò cùm eſſet valdè callidus, & ſciret quam
eſſet graue & deteſtandum,& vel ipſa morte acerbius
Chriſti ſeruis,intemperantia: Te,inquit,in publico
ſtatuam proſtibulo,cuiuis volenti proſtituens: vt ani
ma & corpore polluta,vt eloquia docent tuæ ſcriptu
ræ,malè pereas. Martyr autem cùm ſtatim in cælum ſu
ſtuliſſet oculos, & è profundo lamentabiliter ſuſpi-
raſſet: Confido,inquit, in Deo Seruatore meo,quòd
pedes meos euellet è laqueo, & animam meam libe-
rabit ab omni immunditia. Fidelis eſt enim,qui pro-
miſit, quòd non ſinet nos tentari ſuprà, quàm poſſu
mus. Ego verò deos tuos non colam: neque eis offe-
ram vnquàm ſacrificium. Quod autem fit per vim
& repugnante voluntate, quandò turpe fuerit, iis
quidem qui ſunt coacti, videtur potiùs eſſe ſuppli-
cium,quam peccatum:reos autem conſtituit eos,qui
vim attulerunt. Meum itaque non fuerit hoc pecca-
tum,quomodò nec iis,qui me pręceſſerunt, martyri
bus,pollutæ carnes & vinum libaminum, per vim in
os eorum iniectum,omninò obfuit. Si enim nō per-
ſuadens, ſed vim afferens, vis trahere ad cultum tuo
rum deorum, cur nō citò vtens poteſtate,vel inuitos
Chriſtianos cogis genu flectere dæmonibus?

Eccè oratio cũ eleuatione oculorum ad cælum et ſuſpirio

Hæc poſtquàm audiit Præfectus,tradens eam mi-
litibus, iuſſit abducere in proſtibulum. Deus autem
non ſinit, ſuorum omninò curam gerens: ſed proti-
nùs ad milites accedentes Angeli,qui ipſi erant indu
ti habitu & veſte militari,& tanquàm ſecundi à Præ-
fecto miſſi,& eam aliò transferri iuſſi, auferunt qui-
dem ab ijs,qui eam detinebant. Cùm verò eam abdu-
xiſſent in cacumen montis, mirum in modum alti,il-
lic ſtatuunt,metu quidem & perturbatione plenam,
quòd ad priora attinet: deindè etiam Deo eloquen-
tem verba gratiarum actionis. Poſtquàm autem,
quod factum fuerat,accepit Comes,ſtatim aſſcendens
equum,equitauit ad montem. Hìc verò vide mihi res
Dei admirabiles,quæ mentem quidem vocant ad ad-
mirationem, linguam autem ad laudem. Vbì enim
acceſſit ad locum,mente immutatus, videbatur qui-
dem videre procùl virginem,& eam appropinquare:
viſam aũt appræhendere,etſi maximè vellet, nō pote
rat,adeò ut illud Eſaiæ in eo quoquè impleretur, di
centis: Palpabunt tanq̃ cæcus parietem, & tanq̃ ocu- *Eſaia 59*
los non habeant,palpabunt. Talis ei murus firmus &
validus obiectus fuerat ante virginem. Quamobrèm
tumulum in orbem circumiens, manſit à matutino
vſq; ad occasũ ſolis,fruſtrà laborans & circumerrãs.

S.Irenē mire liberat Deus,

Interim autem dum hæc fiebant, quidam ex iis,
qui erant cum eo, militibus arcum dirigens in mar
tyrem, & iaculum emittens, ipſam quidē ferit, Deo
concedente: Illa autem paſſis manibus cùm ſe ad pre
ces compoſuiſſet:Gloria tibi,Chriſte Deus,effatur,q
non ſolùm ab impio cultu,ſed etiam à quibuſuis aliis
ſordibus & inquinamentis me puram conſeruaueris,
& pro tuo nomine decertare volueris. Cùm ſic dixiſ-
ſet,in Aangelorum manus emiſit animam. Eius autē
corpus,cùm illinc remotus eſſet Comes, tollens Ana
ſtaſia, vnguentis conditum & linteis honorificè cō-
poſitum, ſimul deponit cum ſororibus, quæ fuerant
ſociæ certaminis.

S. Irene ſagitta percuſſa, migrat ad Chriſtũ.

Deindè ad Imperatorem Diocletianum defertur
martyr Theodote: quæ orta quidem erat ex Bithyniæ
ciuitate Nicea:Chriſtiana autem erat religione,& in
eius zelo feruens: inquilina verò erat ipſa quoquè
cum Anaſtaſia & tribus liberis in Macedonia. Cùm er
gò ipſa quoquè ſe ſtitiſſet ante Imperatorem, quidā
nomine Leucadius,valdè captus eius pulchritudine,
(erat enim Theodote quoquè facie uenuſtiſsima) ue
hementer inſtabat apud Imperatorem, ut miſerere-
tur eius pulchritudinis, & non ſic immaturam perde
ret puellam pulcherrimam. Quoniam autem ea pete
batur ad nuptias, Imperator lubens dedit lubenti: exi
ſtimabat enim fore,ut ex eius coniugio ei fieret diſiũ
ctio a Chriſti religione. Cùm ergò Theodotem acce-
piſſet Leucadius,quid nō dicebat,quid non faciebat,
ſtudens ei perſuadere,ut caſtitatem quidem & pietatē
in Chriſtum abiuraret: impietatem aſſentiretur,& ſic
matrimonio cum eo coniungeretur.

Poſtquam verò hæc agens viſus eſt in aquam ſcribe
re,& canere in aꝛia,cùm eſſent huiuſmodi,quæ ei di
cebat Theodote: Si meas quidem opes cupis & pecu-
nias,& me ideò ſtudes uxorem ducere, eccè tibi ce-
do omnibus, pro omnibus diuitiis ſolum Chriſtum
ſortita. Sin autem etiam corpoream amas pulchritu
dinem,ſcias te ea amare,quæ omninò fieri nequeunt.
Priùs enim meam formam,quàm mentem, mutaue-
ris, etiamsi me igne & ferro, & omnibus ſimul con-
ſumpſeris ſuppliciis. Vbi hæc ergò audiuit Leucadius,
quoniam paratus erat unà cum egrediente exire Im-
peratore, domi quidem relinquit Theodotem: ipſe
verò iter eſt ingreſſus, Theodotæ negocium non leui
ter & in tranſitu tractandum eſſe ducens, ſed id reſer
uans ad ocium & tempus conueniens. Cùm ergò re-
laxata fuiſſet Theodote, & ſimilem in virtute & fide
aſſumpſiſſet Anaſtaſiam,vna animi alacritate & con-
ſenſione,& quaſi conſpiratione,parique zelo perage
bant ſolitum curſum pietatis Chriſtianis,qui in carce
ribus publicis incluſi erāt,effectæ omnia,medici vul-
nerum, ſuppeditatores pecuniarum, pręteritorum
malorum ſolatium, & ad futurum validiſsima conſo
latio. Et ſic quidem virgines.

Cùm autem rursùs intellexiſſet Diocletianus,
quàm eſſent quidem anguſti carceres propter multi
tudinem piorum,qui in iis detinebantur: eſſent uerò
inania quæuis excogitata tormēta, à confeſſione ne-
mine eorũ recedente: eos quidem iubet diuerſis mor
tis illatis generibus de medio tolli ex hominibus, &
ità locũ dare carceribus: alios aũt comprælēdere, qui
eadē ſentiebant: & primùm quidem in vincula conii-
cere: deindè ſi ſibi non perſuaderent, vt ſuam abiura
rent

Anguſti ſunt carceres pp multitudinē Chriſtianorũ captiuorũ

rent religionem, eos tormentis afficerent. Tanta erat impii contentio aduerſùs Chriſtianos, occulto tyranno, communi, inquam, hoſte Chriſtianorum, illum ad hoc incitante. Atque ſanctis quidem multa & uaria mortis genera ſunt diſpertita: & alios quidem ignis, alios verò aqua, alios autem enſis, alios uerò aliquid aliud ex nouis illis præter hæc inuentis repentè & in una nocte omnes compræhendit.

Martyrum autem amans, quę ipſa quoquè mox martyr erat futura, Anaſtaſia, cùm de his reſciuiſſet, (manè enim aduenerat, eos more ſolito curatura) ubi intellexit vacuum eſſe carcerem, & aerem impleuit vociferatione, & uberes lachrymæ fluere ex oculis: eamque opprimebant gemitus, & lacerabant eiu latus. Rogata uerò cur fleret, illa nihil uerita, neque volens eſſe nocturna Chriſti diſcipula: ſed timens potiùs, nè pro eo non pateretur nec moreretur, vociferans dixit: Quæro Dei mei ſeruos, qui modò erant in cuſtodia. Poſtquàm autem intellexerunt eã eſſe Chriſtianam, eam protinùs compræhenſam duxerunt ad Florum Pręfectum Illyrici, dicentes: Inuènimus hãc flentem in carcere: & cùm intellexiſſemus eſſe Chriſtianam, & flere propter Chriſtianos, eam ad tuum iudiciale tribunal adduximus.

Vide admirabilẽ S. Anaſtaſia feruorem.

Cùm vero Pręfectus eam interrogaſſet cum admiratione, Tu ergò es Chriſtiana? illa clara voce: Certè, inquit, ſum Chriſtiana. Nam quod tibi videtur eſſe vnum ex nefariis, hoc eſt mihi ornamentum, & nomen pręcipuum.

Itèm liberrimã cõfeſſionẽ.

Poſtquàm autem ille & uitæ eius conditionem, & patriam, & genus accepit, quòd ſcilicet in ueteri urbe Roma illuſtri loco eſſet nata: Quid uerò, inquit, te perſuaſit, vt Romam quidem relinqueres, huc autem venires? Martyr uerò, Quidnam aliud, inquit, niſi ſolùm uox mei Domini? Hanc enim ſolam ſequens, parentibus ſimul & cognatis & opibus deſpectis, & amico patriæ ſolo relicto, mei Chriſti crucem ſuſtuli, promptisque & alacribus eum ſum ſecuta pedibus. Dicit autem Præfectus: Vbi eſt is, quem tu dicis, Chriſtus? Vbiquè, inquit martyr, neque eſt ullus locus, qui eo careat. Eſt in cælo, eſt in mari, eſt in terra. Nihilo ſeciùs autem eſt etiam in omnibus, qui eũ inuocant & timent, intelligenter eos illuminans, & cum eis uerſans. Ille uerò, Vbinàm ſunt, inquit, iſti, vt eos cognoſcamus? Illa verò, Hucuſquè quidem, inquit, hic ſunt uerſati, & nobiſcum egèrũt i corpore. Nũc autem terra relicta, nos procùl vident, verſantes in cęleſtibus. Mors enim ſuſcepta propter Chriſtum, hæc eis conciliauit. In quorum numerum cupio ego quoquè referri, & idem quod illi iter ingredi.

Poſtquàm autem intellexit Præfectus hæc dixiſſe martyrem de Chriſtianis, qui interempti fuerant in carcere: Mihi uidèris, ait illi, multis opùs habere ſuppliciis. Eccè enim iniecisti nobis ſuſpicionem, te illis fuiſſe cauſam mortis, ut quæ eos cõtra nos moueres, & eis perſuaderes repugnare edictis Imperatorum. Sed nõ poteras latère deos, quos nihil latet: qui cùm tuæ menti magnam offudiſſent caliginem, te tua non præuidentem ad hęc impulerunt, &, ut te nobis aperires, perſuaſerunt. Quoniam uerò cùm illuſtri genere nata eſſet Anaſtaſia, non ſas erat Pręfecto eam punire, antequàm de ea cognoſceret Imperator, omnia refert ad Imperatorem. Ille autem (intellexerat enim quòd cùm à patre magnam accepiſſet hęreditatem, eam omnem diſtribuerat pauperibus) iuſſit eam tutò cuſtodiri, donèc ueniret in ciuitatem. Cùm verò acceſſiſſet, in eius conſpectum deducitur illa beata. Ille autem ante alia eam rogauit de facultatibus: eas enim magis amabat, quàm deos. Vbì eſt, inquit, aurum, quod tibi obuènit à patre? Illa uerò reſpondit magno & excelſo animo: Si adhuc mihi reliquum eſſet aurum, per quod Chriſti quidem ſeruis, meis autem conſeruis, poſſem ſubuenire, non me iis, qui quęrebant, tradidiſſem. Quoniam autem in eos, qui rectè agebant, omnia, ut oportet, ſunt à me comſumpta: qđ mihi ſolùm eſt reliquum, ipſum quoquè corpus ſtudeo Chriſto meo offerre.

S. Anaſtaſia oĩa ſua dat pauperibus.

Cõſtantiſſimè reſpondet Diocletiano.

Imperator verò cùm uerba audiiſſet ſapientia, ſpecie quidem ipſam deſpiciẽs ut fœminam & iuuenem, reuerà autem timens, nè maiori afficeretur dedecore, quomodò verbis, ità etiam rebus ipſis magìs uictus, quandò eius per tormenta faceret periculum, ipſe quidem dicens non par eſſe, vt cum muliere inſana loqueretur, deſtitit ab examinatione: Præfecto autem eam mandat examinandam.

Ille verò cùm ſtatim pellem induiſſet vulpinam, blandis verbis eam conabatur inducere, dicens: Cur, ò mulier, non uis diis offerre ſacrificium, quomodò pater tuus obtulit? ſed iis relictis, colis Chriſtum, quẽ neſcis, & ex Iudęis natum, & ab iis ipſis, tanquàm maleficum, de medio ſublatum? Anaſtaſia autem reſpondit: Ego deos, & deas, quas tu dicis, colebam aliquãdò: Nunc uerò rectiori ſuſcepta ſententia, eos quidẽ ab ipſis impoſitis araneis & auibus, quę eos afficiebãt iniuria, & à muſcis quę in eis habitabant, liberans, igni tradidi: & cùm ſic eos conuertiſſem in pecunias, ſatiaui multorum ventres eſurientes, & aliis egentibus prębui uitę adminicula. Sicque ea, quę nulli erãt vſui, effeci ut non eſſent ocioſa, ſed valdè vtilia. Pręfectus autem ſtatim cum magna acerbitate, At ego, inquit, non patiar, ut hoc ſacrilegum facinus ne auribus quidem accipiatur. Subridens verò martyr: Ingenii tui acumen admiror, o Iudex, quòd hanc rem voces ſacrilegium. Si enim ullus ſenſus, aut vlla vis eſſet in his inanimis, quid obſtaret, quominùs ſibi, dũ franguntur & conuelluntur, & alia patiuntur, opem ferrent, & eos, qui inſultant, ulciſcerent, aut alienum ſaltem & veſtrum tunc implorarent auxilium? Nũc autem ne hocipſum quidem ſciunt apertè ſe pati. Orationem uerò interrumpens Pręfect⁹, Diuiniſſimus, inquit, noſter Imperator iuſſit, ut alia quidẽ iuberẽ valere: hoc autem ſolùm facerem, nempe ut vel perſuaderem, ut ſacrificares, aut tu alioqui malè perires.

Poſtquàm verò dixit martyr, non eſſe perire, mori propter Chriſtum, ſed uitam potiùs ęternam firmiter appręhendere: cùm Pręfectus rurſùs mouiſſet multa verborum examina, multos autem metus atq; adeò ipſam mortem ei redegiſſet in memoriam, vbì vidit eam omnia ex ęquo ridentem, omnia rurſùs refert ad Imperatorem. Propter quę cùm ille fuiſſet magis ad iram incitatus, & quidnam de ea oporteret fieri deliberaret, accedit aliquis ex iis, qui cum eo verſabantur, & ei ſtudebant gratificari, &, Iube, inquit, o Imperator eam tradi Vlpiano pontifici Capitolii. Etenim uel maximè curę erit, ut qui ſit deorum pontifex: & vel omninò perſuadebit, vel acerbiſſimè puniens tollet de medio: omnes autem eius facultates, ſi modò ſint ullę reliquiæ, dedicabit Capitolio. Placuerunt hæc Imperatori: & prout fuerat monitus, accerſito Vlpiano, eam ei tradit. Ille verò faciens diuerſum ab aſperitate Imperatoris: aſtu autem potiùs ſe eam eſſe ſuperaturum, & ei perſuaſurum confidẽs, eam honorificè abducit in domum ſuam.

Intrepida reſpondet Præfecto.

Et primùm quidem multis iiſque probabilibus verbis, per auditum quodammodò infundere venenũ contendebat. Deindè etiam per adſpectum adhibuit deceptionem, valdè improbè & malitioſè opponens contraria contrariis: hinc quidem mundos muliebres luculentos & ſumptuoſos, illinc autem omne genus tormenta: hinc lapides precioſos & grato nitore reſplendẽtes, illinc enſes micantes horribiliter. Hinc quidem lectos argento incruſtatos, & ſtragulis elegã-

Vlpianus Capitolii pontifex nititur eã euertere.

tibus

bus ornatos: illinc autem collaria & vincula maleficorũ, & grauia flagella. Cur verò hoc faciebat uir ille allidus & aſtutus, & cur cũ benignis cõiũgebat acerba & moleſta? Vt uel rebus lętis illiceret, vel terrorẽ afferret rebus terribilibus. Sed ſeipſam fefellit iniuſtitia, ut dicit diuinus Dauid, & hæc ſunt pro nihilo reputata à martyre. Dicit enim, liberalem præ ſe ferens ſpiritum, grauemq; & honeſtum habitum: In te hęc omnia, diabole, & tibi ſint ſoli: quoniam cum eis traderis ad interitum. Sin autem efficies, vt flagellorum quoquè faciam periculum, & his vinculis & collaribus grauabis collum meum, tunc tanquàm aliquod colli ornamentnm, quod mihi impones, collare geſtans, Chriſto apparebo gratior & uenuſtior: quoniã ipſe eſt Seruator meus & defenſor meus, & in eo ſperauit cor menm.

Pſal. 56. Mentita eſt iniquitas ſibi.

Pſal. 27.

Martyris itaquè animi magnitudinem admiratus Vlpianus, & ratus fore, vt eam molliret tempore, quę cedere nolebat, in animo habebat eius cauſam differre in tertium diem. Illa uerò ei propter moram indignans, Iam, inquit, exiſtima hos tres dies mihi præteriiſſe, & meis verbis animum adhibe. Eccè eoim eadẽ tibi nunc dicam, quæ dictura ſum poſt deliberationẽ. Deos tuos non colo, & tuæ & Imperatoris repugno voluntati. Sacrifico autem ſacrificium laudis ſeculorum Regi Chriſto, qui eſt meus & ſolus immortalis Deus, pro quo etiã profundo animã, & tua tormenta deſpicio, ut ſolũ Cbriſtũ lucriſaciã, q eſt uita æterna. Ille uerò, Sciebã, inquit, fore, vt ſimilẽ Chriſto mortẽ tu quoq; ſtulta eligeres. Illa autem cùm audiiſſet, & ex eo quod dictum erat, lætitiam accepiſſet, Amen Amen fiat mihi, inquit, Chriſte mi ſponſe & Rex. Pontifex autem interrogauit protinùs, Quid ſibi uult illud Amen? Martyr verò, Sed tu non es, inquit, dignus qui hoc diſcas. Nemo enim, inquit, qui ſapit, commiſerit vnguentum vaſi putri. Vlpiaous autem fecit ut ſtatuerat: & cùm ei dediſſet terminum trium dierum, tradit eam mulieribus gentilibus, & quæ genere ad eam attinebant, mulierum ſermone & dierum longitudine fore, ut nonnihil ſententiam mutaret, exiſtimans. Illa uerò cùm ſibi pſuaſiſſet augere potiùs, quàm minuere ſuum in Chriſtum deſiderium, mulieres quidẽ illas, & illos ſermones, exiſtimabat eſſe inanes ſtrepit⁹, qui temerè effundebantur in aures: manus autẽ & mẽtem ſimul in altum attollens, ad opem ei ferendam in certamine vocabat Chriſtum, quem diligebat, nec cibũ nec potum ſumere oĩnò tribus diebus ſuſtinẽs.

Non patitur differri martyrium ſuũ.

Eccè ſanam, Chriſti amore ebriam.

Triduana eius media.

Tertio autem die pòſt uenit rurſus Vlpianus, ex eo quod valdè ueller, minimè deſperans: ſed conticiẽs ſe prædam tenere propemodùm. Vbi verò eam interrogaſſet, & reſciuiſſet incrementum ſumpſiſſe eius ſententiam longitudine temporis, & nõ ſolùm bonorum promisſione, ſed etiam ſuppliciorũ formidine mulierem eſſe ſuperiorẽ: quinetiam naturali quoq; necesſitati minimè concedentem, quę tanto tempore nec cibum nec potũ ſumpſit: Poſtquàm hæc audiuit ſacerdos falſorũ deorum, in aulam quidem proſilit, eam per ſe contendens trahere: cumque uellet aliquid facere inhoneſtũ, & prophanis ſuis diis dignũ, feritur ſtatim plaga immiſſa diuinitùs, & oculorum luce orbatus, obibat totam domum, non potens uidere ampliùs. Quinetiam præter cæcitatem, vehemẽtiſſimus dolor eius inuadit oculos. Eo ergò dolore affectus, clamabat ſceleratus, & ſuorum deorum miſerè inuocabat auxilium. Hæc autem non temerè adminiſtrauit prouidentia: ſed ut cùm ii qui erant extrà, ſenſiſſent, & ut par erat, congregarentur ad opem ei ferendam, res euaderet manifeſta, quanam ratione & quomodò accidiſſet, & nõ liceret ſacerdoti cauſam in aliud cõferre, aut mentiri aduersùs miraculũ. Quod etiam factum eſt, & cùm multi adeſſent teſtes, deductus domum cæcus, & graui dolore affectus, & deindè grauioribus dolorum ſtimulis vexatus, iubet ut in execrandnm deorum ſuorum templum deferretur, & illic deponeretur, putans fore, ut qui eos coleret, ab eis curaretur. Egregiã verò, & quam par erat, ſui cultus retulit mercedem. Doloribus enim adhuc vehementius eũ inuadentibus, emittit etiam animã.

Pontifex idolorũ lumine orbat &c.

Vitam amittit ſcelestus.

Ex eo Anaſtaſia libertatem conſecuta, illinc quidẽ egreditur: uenit autem ad Theodotem, quam priùs declarauimus habitare apud Comitem Leucadiũ, & ſigillatim ei narrat oĩa, tã q̃ paſſa ſit, q̃ quæ ꝑ ipſã & cũ ipſa Deus fecerit. Paucis poſt diebus Comes quoq; Leucadius ex Bithynia reuerſus, cum Theodote prioribus ſimiles rurſus habuit ſermones, tentans eã inducere. Poſtquàm autem multa loquens, cognouiſſe loqui litori, & cum ventis conſerre ſermonem, Anaſtaſiam quoq; reſciſcit apud eum degere: & furore percitus, propterea ꝙ Theodote illius admonitionibus inducitur, ut eum magis contemnat, Anaſtaſiã quidem ſtatim vinctam tradit tribunali iudiciario. Quinetiam Theodotem vinctam tranſmittit ad Proconſulem Bithyniæ, de ea eum per literas, quamcitiſſimè fieri potuit, reddens certiorem.

Cùm autem in Bithyniam perueniſſet Theodote, producta eſt ad tribunal Proconſulis: Agè, inquit ille, ó Theodote, iuſsis parẽs Imperatoriis, velis diis offerre ſacrificium. Sic enim ſimul & filiis viues, & particeps eris multorum bonorum. Nam etſi non tua, at filiorum quidem certè tnorum cauſa, æqnum fuerit, ut id eligas quod eſt futurum tibi vtile. Dum hęc autem martyri diceret Proconſul, reſpõdens illius filiorum primogenitus, cui nomen erat Euodius: At nos, inqt, ó Præſes hominum ſupplicia nequaq̃ pertimeſcimus: quæ corpori quidem incorruptionem, animæ autem potiùs immortalitatem ſolent conciliare: ſed iis, parùm abeſt quin dicam, ęquè ac conuiuio delectamur. Deum verò potiùs timemus, qui poteſt animã & corpus punire in gehenna. Procõſul autem oculis in puerũ coniectis, Cùm uideam te, inquit, ætate admodùm imperfectum, miror quomodò & à quo hæc didiciſti, quæ uix multi & longo tempore & labore ſunt conſecuti. Quibus puer opportunè reſpõdit: Seruator noſter & Dominus Ieſus Chriſtus, ipſe eſt qui dixit: Quãdò ducemini ad reges & præſides, nolite cogitare qd loquamini. Dabitur eñ uobis in illa hora quid loquamini. Nunc ergò ſunt hęc non mea, neque humanæ ſapientiæ verba: ſed omninò quidem mea eſt lingua, apertè autem Dei ſunt verba. Iudex verò veluti de matre ſpem abiiciens, & de primo eius filio, ſe transfert ad alios tentandos, eos videns ętate eſſe imperfectiores, putans fore, vt eos ad ſuam traduceret ſentẽtiam. Poſtquàm autem viſi ſunt rami nihil differre à generoſa radice: ſed oſtenderunt pueri ſe illius quidem filios, huius verò eſſe fratres, ſe rursùs transfert ad matrem, & filium eius primogenitum: Conuertimini, dicens, ad veſtra viſcera. Parcite teneris infantibus immaturis. Nolite uidere eos ante veſtros oculos malè pereuntes.

S. Euodii pueri & martyris conſtãtia.

Mat. 10.

Ibidèm.

Mira puerorũ uirtus.

Cùm multa einſmodi dixiſſet, & vidiſſet uerba temerè fundi in aerem, iubet filium ante oculos matris crudeliter cędi uirgis. Quod uidens generoſa mater, non modò nihil indecorum aut geſsit, aut eſt locuta: ſed etiam velnti gaudens plagis chariſſimi filii, adſtitit alacris, annuens oculis, geſtu incitans, verbis adhortans: Nè ſuccnmbas, dicens, ó fili: ſta fortiter nate, has propter Chriſtum plagas, honores & coronæ excipient. His proconſul uel animo maximè incenſus, maligni dęmonis ſuggeſtione improbum capit conſilium. Viro enim petulanti, & ad amores incontinenti

S. Theodote lætã plagis filij ſui.

tradit

Vltio diuinæ in rerum libidinoſum.

tradit hanc mulierem inprimis uenerandam. Sed non erat inſolentis hominis futurum diuturnum gaudiũ. Nam poſtquàm eam vel ſolùm attigit Hyrtacus, (ita enim uocabatur) totus uultus protinus eſt mutatus, & nec conceſſum quidem eſt intueri martyrem ſine timore. Itaque magna uoce clamauit ad Proconſulẽ, dicẽs ſe, cùm primum manum iniecit in Theodotem, vidiſſe quendam iuuenem, vultu formoſum & habitu decorum, ſimul adeſſe cum Theodote, qui ei incuſſo colapho, & nares contriuit, & vt per eas ſanguis manaret, effecit. Sed non uidebat cęcus, & ſtultus Procõſul minimè intelligebat: & neque, ſi nihil aliud, miraculi reueritus fuit euidentiam, neque deſtitit aduersùs eã contendere. Sed cùm eam rursùs ſiſti curaſſet, minatus eſt ſe ei eſſe illaturum, quæ videbantur omnium grauiſſima: Niſi deos, dicens, immortales colueris, interfecti cadent ante tuos oculos filii. Illa autem, Vel hoc, inquit, olim maximè ſitio, Sic enĩ cùm meos filios viuens ad Chriſtum præmiſero, & tanquàm in tuto portu conſtituero, deinde ego ſequar ueſtigiò, adeò ut aptè poſſim canere: Eccè ego & filii, quos mihi dediſti Deus.

Eſa. 8.

His magis conturbatus Proconſul, iuſſit eam igni tradi ſimul cum filiis. Poſtquam autem fornax fuit accenſa citiùs, quàm iuſſum fuerat, illi tanquàm fontẽ aquę cum gaudio fornacem ſubiere: & Deum quidẽ benedicebat mater: collætabantur autẽ filii. & ſic ambo læti & alacres animas ſuas in manibus Dei depoſuerunt. Et illos quidem ſic accepit beatus finis: Beata autẽ Chriſti martyr Anaſtaſia cuſtodiebatur apud Præfectum Illyrici: qui cùm de ea diligẽter quęſiſſet; & eam illuſtri loco eſſe natam intellexiſſet, magnasq; eſſe eius facultates, & ex iis eſſe ortam, quorum magnæ erant opes, à lucro ſuperatus, & captus amore pecuniæ, cùm eam ſeorsùm ad ſe adduci curaſſet, Scio, ò mulier, inquit, te eſſe ualdè diuitẽ: Chriſtianam autem eſſe & ego iam ſum expertus. Agè ergò parens tuo ſponſo, qui lege cauet, vt omnes deſpicias diuitias, cede mihi pecuniis & poſſeſſionibus, & omnibus tuis facultatibus. Tu autem hæc faciens, vtrinquè lucraberis: vt quæ legem quidem ſis impletura, & libera futura a noſtro metu. Deinceps enim tibi licebit & ſecurè ſacrificare, & liberè colere Deum, qui à te adoratur.

S. Theodote cũ tribus filiis ĩ fornace reddit ſpiritum.

Sapiẽs reſponſum S. Anaſtaſiæ.

Ad hęc veluti quæ animum erexiſſet, supernę ſapientiæ plęna Anaſtaſia: Sed, ó Iudex, inquit, alicubi dictum eſt in Euangeliis á meo Chriſto, Vende omnia quę habes, & da pauperibus: & habebis ſic theſaurũ in cælis: Tibi autẽ, q es diues, qs eſt adeò miſer & adeò demens, qui cúm velit ſuccurrere indigentibus, diuiti præbeat res pauperum, & res eſurientium ei, qui degit in deliciis? Quod ſi te uidero eſurientem, & ſitientem, & nudum, & ęgrotantem, & coniectum in carcerem, tunc conuenienter ei, quod dicit meus Chriſtus, te & nutriam, & potabo, & viſitabo, & colligam, & ſuppeditabo quę erunt neceſſaria. Sed enim ſecundum carnem & mundum tu quidẽ es valdè diues: ea verò, quorum es pauper & valdè inops, & quæ oportet petere, cur non petis? Rogante autem Præfecto, Quænam ea ſunt, & quanam ego laboro inopia? Maxima, inquit illa, In rebus maximis, nempe in fide, & cognitione, & veritate.

Mat. 19.

Mat. 25.

Præfectus verò captans, ut uidetur, gloriam acutioris ingenii, arripiens id quod dixerat: At tu quoniam, inquit, es fide diues: dic, inquit, uerbo monti, Transmouere: & ſi transmouebitur, conuenienter iis, quę tuus tibi promiſit Magiſter, credemus. Illa autẽ, (erat enim ſatis erudita) Et hæc quidẽ, inquit, audet noſtra fides, & ea quę ſunt his longè maiora. Fert verò mihi teſtimonium, Moſes quidem, non in terra ſolùm faciens miracula, ſed etiam mare diuidens, & rursùs coniungẽs: Ioſue autem ſiſtens ſolem, qui eſt ſupra nos: & Elias ipſum totum cælum claudens: nè dicam Chriſti mei diſcipulos, quorum vel ueſtes & vmbrę ſolæ mortuos ſuſcitabant, &, qui ſunt apud vos dii, dęmones expellebant: & quæ quotidiè vobis uidentibus fiunt per eos, qui decertant pro nomine Chriſti, etiamſi nihil eorum, quę fiunt, conferat uobis ad intelligentiam, ſed ſpontè propter veſtram cæcutitis malitiam. Sed non cùm uobis viſum fuerit, eſt diuina virtus inuocanda à Chriſtianis, aſſentiendo tẽtatoribus. Scriptum eſt enim, uos infideles partim quidem ſigna, partim autem quęrere ſapientiam: nos uerò prædicare Dominum Ieſum Chriſtum, eumque crucifixum. Hoc, inquit, me conturbat, quòd fuerit crucifixus. Quomodò Chriſtus tuus, qui eſt, ut dicis, Deus, crucem ſubiit, & præterea fuit punctus in latere? quod quidem Iouem, qui eſt deorum noſtrorũ maximus & ſũmus, paſſum eſſe non potes dicere. Quomodò ergò non eum potiùs adoras, repulſo crucifixo? Martyr autẽ: Quoniam, inquit, crux & mors eſt Chriſto gloriatio, & omnibus Chriſtianis: cùm ille quidẽ immortalitatem & gloriam per hęc dederit, hi uerò acceperĩt. Tui verò Iouis opera, Sed ego nihil de his. Tu ergò ſummum quidem illum tuum Iouem, ſi vis, ſicut reuerà nis, imitare: me aũt ſine meũ Deũ imitari.

Mat. 17.

Exod. 14. Ioſue 10. 3. Reg. 17. Act. 5. & 19.

1. Cor. 1.

His dictis, ira valdè fuit accenſus Pręſes, & iubet eã in carcere quidem includi obſcuriſſimo: omnia uerò inſtrumenta tormentorum deduci in eius conſpectum, vt vel cùm vidiſſet, ei metu perſuaderet, ut aliquid de ſua remitteret conſtantia: aut ſi retineret ſuã animi magnitudinem, varium & multiplicem ei afferret dolorem, recordatione eorum, quę moleſtia afficiunt. Porrò autem iubet etiam exiguum ei dari nutrimẽtum, idque poſt occaſum ſolis. Martyr verò cùm & ſic habitaret & hęc uideretet, & nollet oĩnò eſſe cibi particeps, pro omnibus apud ſe verſabat ſuum in Chriſtum deſiderium. Id autem erat illi & cibus ſufficiens, & ſolatium obſcuritatis. Ei verò uidebatur etiam ſingulis noctibus ſocia certaminis Theodote, & cor eius replens lætitia, uireſque & animum addens ad certamina. Quam etiam ſæpè uenitantem, quæ nullum ſiuit bonum non examinatum Anaſtaſia, hoc quoquè interrogauit, quonam modo ad eam ueniret poſt mortem. Illa autem dixit, hoc quoquè datum eſſe à Deo animabus martyrum, ut, poſtquàm hinc exceſſerint, ueniant ad quos velint, & cum eis ſermones conferant, & eos conſolentur.

S. Theodote crebrò apparet. S. Anaſtaſiæ.

Cùm veniſſet verò dies tricefimus, exiſtimans Præfectus fame & alia afflictione confectam eſſe martyrem, & aliquid de ſua remiſiſſe conſtantia, vbi eam accerſiiſſet, & alacriorem liberiusque quàm priùs loquentem vidiſſet, iratus fuit cuſtodibus, ut qui ei dediſſent aliquid, quo ſe reficeret. Illorum itaque benignitatem accuſans tanquàm crimen, eos remouet à cuſtodia: eã verò committit aliis, quos ſciebat lubenter omnia facturos ex eius animi ſententia. Cùm eos ergò ei præfeciſſet, & aliis triginta diebus eam cuſtodire iuſſiſſet, & ſignaculis cuſtodiam obſignaſſet, abiit. Illa autem, etsi ſecum ità ageretur, non ceſſauit tamen facere ea quę conſueuerat: ſed in uehementi oratione, & nocturna ſtatione, & aſſidua extenſione manuum perſeuerabat. Deindè cúm Præfectus illinc eam eduxiſſet, condemnat cum multis aliis reis, ut in profundum maris proiiceretur. Erat autem vnà cum iis etiam quidam vir pius, nomine Eutychianus: qui ipſe quoquè propter fidem in Chriſtum, nudatus facultatibus, condemnatus fuit, ut iaceretur in mare.

Vide ſanctæ martyris in carcere exercitia.

Poſteaquàm verò in medio mari fuerunt, qui eos ducebant milites, ipſi quidẽ cymbam quandam aſcẽden-

dentes, in terram nauigarunt:nauem autem,quæ ducebat Chriſti martyrem cum Eutychiano & cæteris condemnatis,cùm vndique perforaſſent,eam,cùm in tanto verſaretur periculo, relinquunt fluctibus. Sic nauem mare tegebat, & eis parata á Deo adiutria miſſa beata Theodote,& velo inſidens cernebatur: & clauũ dirigens ſecuriſsimè,eis nauigantibus curſum pręhebat ſecundiſsimum. Ad terram autem nauem duxit ſine periculo. Quinetiam oſtendit Eutychianum fuiſse connumeratum inter Chriſti martyres. Tunc itaque, qui erant in naue condemnati, obſtupefacti miraculo, ad Eutychiani pedes procidebant & martyris, & rogabant,ut docerentur rationem fidei. Ea ergò quæ petebant,conſecuti,& in pietate vt oportet initiati,in Chriſti gregem ſunt cooptati,qui erant omnes ſimul centum & viginti viri.

En quid poſſint Sãcti poſt hanc vitã

120. viri credunt ĩ Chriſtũ.

Hæc tertio pòſt die ſignificatur Præfecto. Qui cùm ſtatim magno ſtudio totú hunc chorum, nuper initiatum,compræhendiſset, & ad tribunal ſiſtendos curaſſet,eos arbitratus adhuc primam ſeruare ſententiam, eis aurum obtulit & diuitias, & honores partim quidem iam præbebat, partim verò pollicebatur, ſi ſolũ vidiſset mutatos,& rursùs gentilem ſeruantes religionem. Poſtquàm autem ſpe valdè fuit falſus, fortes & validos videns eorum animos, eis contra oſtendebat enſes nudos,& ignẽ,& catapultas,& ſartagines: Si nolitis,dicens, at hæc uos inuitos perſuadebunt ſacrificare. Poſtquàm autem illi ex æquo neque vincebãtur à malis,nec ab iis quæ bona videbantur, conuertebantur,cùm eos priùs multis aſteciſset tormentis,deindè etiam iniqua morte eos condemnat. Generoſam uerò Chriſti martyrem iubet tribus palis alligatam, & igne vndique circũdatam,ſic finem ſubire martyrii. Quod quidem cúm celeriter factum eſset, ipſa quoq; in manibus Dei ſuum deponit ſpiritum xxij. menſis Decẽb.

S. Anaſtaſia uictrix migrat ad Dominum.

Apollonia autem quædam mulier genere inſignis, precata Præfecti vxorem, accipit ſacrum corpus Anaſtaſiæ:& cùm ipſum præclarè & vt oportebat honoraſſet,deponit in horto domus ſuę. Poſteà verò templũ quoque excitat martyri pręclarum & magnificum, & poſteà anniuerſarium ei feſtum celebrat. Poſt annos autem multos,ciuitatum feliciſsima,Conſtantinopolis,inquam,eius ad ſe exportatas ſuſcipit reliquias, & eas deponit in magnifico templo & ea digno, theſaurum bonorum,fontem miraculorum, corroborationem animæ & corporis: Ad gloriam patris, filii & ſpiritus ſancti, vnius diuinitatis & regni: Cui conuenit omnis honor,maieſtas,& magnificentia, nunc & ſemper,& in ſecula ſeculorum,Amen.

Templũ S. Anaſtaſiæ conditur.

EPISTOLAE DVAE S. ANASTAſiæ ad S. Chryſogonum, & totidem S. Chryſogoni ad S. Anaſtaſiam, vtì habetur in S. Anaſtaſiæ vita, ab Anaſtaſio Bibliothecario edita. Leguntur eædẽ etiam apud Suidam.

Mater S. Anaſtaſiæ Chriſtianiſſima fuit.

SANCTO confeſsori Chriſti Chryſogono,Anaſtaſia. Licèt pater mihi cultor idolorum fuerit, mater tamen Fauſta Chriſtianiſsima ſemper vixiſse probatur & caſta. Hęc me inter ipſa cunabula fecit fieri Chriſtianã. Poſt cuius exceſsum ſacrilegi iugum mariti ſuſcepi:cuius,Deo miſerante,torum mentita infirmitate declinans,die noctuq; Domini noſtri Ieſu Chriſti amplector veſtigia. Cùm iſte patrimonium meum, ex quo illuſtratur, cum indignis & turpibus idolatris exhauriat, me quoquè veluti magam atq; ſacrilegam cuſtodiæ tam grauiſsimæ mancipauit, vt me vitam corporalem amittere ſuſpicer. Nihil enim ſupereſt, niſi ut amiſſo ſpiritu, morti ſuccumbam:in qua morte licèt glorier de confeſsione Domini mei Ieſu Chriſti, tamen in eo mens valdè conteritur,quòd omnes meas opes, quas Deo deuoueram,alienis á Deo & turpibus erogari conſpicio. Et idcircò deprecor te, ò homo Dei, vt inſtanter Dominũ depreceris, ut aut ad fidem ſuã ſi venturum pręuidet,maritum Publium ſinat viuere: aut ſi eum in hac incredulitatis peruerſitate ſcit manſurum, iubeat eum locum dare ſuis cultoribus. Meliꝰ eſt enim ſpiritum exhalare, quàm Dei filium denegare, & eum confitentes impedire. Ipſe enim teſtis eſt Chriſtus,quoniam ſi liberata fuero,ſanctorum ueſtigiis adhærebo,& curam eorum ſolicitè exercebo,ut cœperam. Vale vir Dei, & memento mei.

S. Anaſtaſia in arctiſſima habetur cuſtodia.

S. Chryſogoni reſponſum.

CHryſogonus Anaſtaſiæ: Fluctuãti tibi inter procellas & turbines mundi,citò ſuper vndas deambulans aduenit Chriſtus,& diaboli aduersúm te flantem ſpiritum uno iuſsionis ſuæ ſermone compeſcet. Patiẽter ergò quaſi in medio mari poſita,crede Chriſtum ad te uenturum,& ad temetipſam conuerſa,exclama cum Propheta, dicens: Quarè triſtis es anima mea,& quarè conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: ſalutare vultus mei, & Deus meus. Geminum diuini muneris probatur indicium, cùm tibi & terrena reddentur, & donabũtur cæleſtia. Dominus enim beneficium ſuum ob hoc ꝑtrahit ꝑ aduerſa,ut non ſit nobis uile, quod præſtat. Vide nè turberis in hoc, quòd piè uiuentibus inferãtur aduerſa. Non enim deciperis,ſed probaris. Non eſt tuta defenſio, quam tu putas poſſe per hominem conſtare,ſcriptura dicente: Maledictus homo, qui ſpem ſuã ponit in hoĩe:& benedictus homo, qui ſpem ſuã ponit in Deo. Caue fortiter & vigilãter vniuerſa peccata, & à Deo ſolo quære ſolatium, cuius iuſſa conſeruas. Citò enim ad te placidum conuertetur tempꝰ, & quaſi poſt noctis tenebras floridum diei lumen accipies: atque poſt glaciale frigus hyemis tranſeuntis, aurea tibi ſerena tempora ſuccedent, & ut omnibus, qui pro Chriſti nomine affliguntur,temporalem prębeas lætitiam,per quam ſine dubio conſequaris æternam. Vale in Domino, & ora pro me.

Matt. 14.

Pſal. 41.

Iere. 17.

Alia S. Anaſtaſiæ Epiſtola, cùm ſe putaret in cuſtodia morituram.

COnfeſſori Chriſti Chryſogono, Anaſtaſia. Finis venit corporis mei: memento mei, vt egredientem animam meam ille ſuſcipiat,pro cuius amore iſta ſuſtineo, quæ ex ore huius uetulæ recognoſces.

S. Chryſogoni reſponſum.

CHryſogonus Anaſtaſię. Semper fit, ut lumẽ tenebrę præcedant:Sic etiam poſt infirmitatem ſalus reuertitur, & poſt mortem uita promittitur. Vno ſine clauduntur & aduerſa mundi, & proſpera: nè uel triſtibus deſperatio, uel lętis elatio dominetur. Vnũ mare eſt,in quo nauiculę corporis noſtri uelificant, & ſub vno gubernatore animæ noſtræ nautico funguntur officio. Quarundàm igitur naues fortisſimis carinarum nexibus ſolidatæ,tenebroſi æquoris concito curſu fluctus illæſæ prętereunt: quarundam uerò fragilis iunctura etiam in tranquillo uicinum morti conficiunt curſum. Propè eſt enim ut pereant, qui non cogitant,ut ad ſalutis portum attingãt. Tu autẽ,

Crucis Chriſti trophæū cōplectē dum.

ó Chriſtl irrepræhenſibilis famula, Crucis Chriſti trophæum tota mente conſtringe,& teipſam ad op⁹ Domini pręparа: in quo tuis deſiderijs dum parue ris, cum martyrij palma ad Chriſtum attinges

MARTYRIVM SANCTAE MARtyris Eugeniæ, ut habetur in Simeone Metaphraſte.

Decemb. 25.

COMMODO poſt Marcum ſuū patrem, Romanum tenente imperium, cum iam ſeptem annos in eo tranſegiſſet, quidā Philippus uir illuſtris Aegypto præficitur: qui ſimul cum vxore Claudia & filiis mittitur in Aegyptum Ei erant duo quidam filii maſculi, Auitas & Sergius: filia autem, nomine quidem Eugenia, animo verò generoſa, ſicut etiam corpore & forma inſignis. De cuius vita propoſitum eſt dicere viris bonis & uirtutis amatoribus. Atq; Philippus quidem poſtquàm venit in magnam Alexandri ciuitatem, illic omnia adminiſtrabat, Romanos & patrios ſequens mores. Et infeſtus quidem erat iis, qui artem tractabant magicam infeſtus autem & Iudęis: illorum quidem multos de medio tollens, Iudęos verò ne ſinens quidem nominari. mitiùs autem agebat cum Chriſtianis, ipſos quidem etiam expellens è ciuitate: ſed ante muros, cùm ità iusſiſſet Imperator, eos ſinens degere & habitare. Apertè autem oſtendebat,

S. Eugeniæ parentes.

Nota quales fuerit olim vita Chriſtianorum.

ſe Chriſtianos quidem reuereri propter perfectam uitę philoſophiam: & ideò eos etiam pręferens cultoribus ſimulacrorum. Ipſe verò cùm rurſus teneretur à ſuperſtitione & falſa religione, q̃ à patre ei fuerat tradita: amaret autem eruditionem & eloquentiā, Eugeniam quoquè ſuam filiam in diſciplinis educauit liberaliter vtrunque docens, nempe Romanam & Gręcam orationem, & ſtudens uidere eam valdè prouectam in philoſophia. Illa autem cùm docili ingenio ad didiſſet etiam exercitationem, celeriter aduolauit ad doctrinam, animum quidem adhibens omnibus, quę erant vtilia: omnia autem, quibus animum adhibebat, mente facilè appræhendens: quę uerò didiciſſet, ità tenens memoria, vt uiderentur ſcripta eſſe in eius corde tanquàm in tabulis ęneis.

Magni S. Eugeniæ in literis progreſſus.

Cùm ſic doctrinę eſſet dedita, nihiloſeciùs erat ēt ſuapte natura ſtudioſa uirtutis: & erat quidē digna, cuius cerneretur ſpecies: & digna, cuius audiretur oratio: ad imitandum autem erat omnibus vtilis & ſalutaris: &, quod eſt omnibus admirabilius, cùm nondùm exceſſiſſet ætatis annum decimum ſextum, in morum honeſtate & ſtudio virtutis ſuperabat eos, q erāt ętatis longè prouectioris. Cùm autem latère nō poſſet, omnia peruadente fama, hanc quę erat virtute clariſſima, in adminiſtratione reipublicę clariſſimus deſpōdit Aquilinus, qui tunc erat Conſul, & alio qui tenebat primum locum apud Romanos nobiles. Poſtquàm verò rogauerunt parentes, nunquid ei cordi eſſet coniugium & gratus ſponſus, hic maximè Eugenia oſtendit ſignum generoſi animi. Quiduis enim potiùs pati ſuſtinens, quàm ſibi charam expellere virginitatem, & amittere caſtitatem, parentes arte decipit: & uiri quidem genus laudauit, mores autem reprehendit: & oportet, inquit, vt plurimùm illos ſpōſos eligere, qui generi ornamentum afferunt, non qui volunt ornari à genere. Cùm autem multi etiam alii eam peterent à parentibus, clari opibus & genere, ne illi quidem omninò in omnibus deſuit honeſta excuſatio. Sed ſpecie quidem repellebat eum, qui nunc volebat ducere vxorem: reuera uerò omninò recuſabat matrimonium, & hoc erat, cuius ſolùm ſtudiò tenebatur, nempe vt eſſet caſta. Sic vas, quod erat ſpecioſū & mundum, paratum erat ſcilicet ad diuinum vnguētum ſuſcipiendum. Propterea bona opera, bona quoquè fides mox eſt ſecuta, & pura accedit ad purum fontem pietatis. Rei autem hęc fuit occaſio.

Reſponſio Conſulis Aquilini & aliorū coniugiū.

Venit ei in manus Pauli diuini præconis diuinus liber epiſtolarum, & cùm ad ea quæ dicebantur, intelligenda mentem ſuam defixiſſet, & cognouiſſet uerè vnum eſſe Deum, qui fecit hoc vniuerſum, mente quidem ſtatim illuminatur, ut quę eam diù antè haberet purgatam, & parata eſſet ad diuinum ſpiritum ſuſcipiendum. Cùm autem in præſentia tacente Chriſto credidiſſet, in aperto parentum ſuorum celat furorem. Poſtquàm verò venit decretum Imperatoris, extra muros expellens Chriſtianos, & Præfectus hoc iā aggrediebatur, ipſa deſiderans ſecurè frui Chriſtianis & eorum doctrina, fingit quidem, ſe ut rure recreet, & bona fruatur aeris temperie, excedere è ciuitate, & ut parùm relaxet animum à ſtudiis doctrinæ. Poſtquàm autem nihil ſuſpicati parentes, eam facilè dimiſerunt, egreditur in vicos. Cùm veniſſet autem in quoddam prædium, & in eo incidiſſet in multos monachos ualdè honeſtos, & numeroſè canentes, audit ſacroſanctā illam vocem, Omnes dii gentium dæmonia: Dominus autem cælos fecit. Hoc cùm illa audiiſſet, & tanquàm ob patrium errorem pudore perfuſa eſſet, miſerabilē qdē & profundū è corde emittit gemitum.

Credit in Chriſtū.

Pſal. 95.

Conuerſa verò ad Eunuchos, qui eam ſequebātur: quorum vnus quidem vocabatur Protas, alter autem Hyacinthus: audiuerant verò ij quoquè philoſophiā. Vos quidem ſcio, inquit, in diſciplinis ſatis eſſe verſatos, & philoſophorum percepiſſe dogmata, quæ Socrates & Ariſtoteles & Plato, & clara tradit Stoicorū ſecta, & opinio Epicureorum. Similiter autem aliorū quoque Sophiſtarum & Poetarum, & quicunque gloriantur ſe non eſſe ignaros eorum, quæ ſunt cognitionis. Sciatis ergò hæc omnia apertas eſſe fabulas, & nihil aliud, quàm probabilitatem, quæ poteſt multos decipere. Atque Gręcorum quidem, qui ſe de ſua valdè iactant doctrina, alii nec omninó eſſe Deum, alii verò multos eſſe & maiores & minores putauerunt. Hi verò omnes vno verbo excludunt, cùm dicunt, Omnes dii gentium dæmonia. Eſt enim impietatis hęc perfecta & abſoluta deletio. Illud autem, Dominus autem cęlos fecit, hoc vnum apertè Deum inducit, & communem noſtrum Dominum reddit nobis cognitum. His conuenientia tradit etiam Apoſtolus Paulus. inducunt enim me quoquè eius verba, quæ ipſa herì legi & nudiuſtertiùs, quę declarant, vnum eſſe Deum vniuerſorum Quibus nos quoque credimus, ut quæ ſint valde clara, & fide digna, & quæ fidem faciant ex ipſis operibus.

Philoſophorū dogmata cō temnit & confutat.

Pſal. 95.

Vobis ergò, ſi velitis, promptus eſt & expeditus modus ſalutis. Ego autem nō me ampliùs in uos geram, tanquàm dominam: ſed conſerua ero & ſoror. Communem enim Dominum & patrem habebimus Deum. Vt qui ergò ſimus vnius Paſtoris, & tanquàm fratres vnum ſpirantes, communi ſentētia veniemus ad Chriſtianos. Audio enim à quodam Heleno hic factū eſſe monaſterium: & illum quidem propter virtutis magnitudinem aſcendiſſe gradum Epiſcopatus: quēdam autem Theodorum fuiſſe eius loco inſtitutum, & præfectum adminiſtrationi monaſterii: eumque iā præclare ſuo gregi pręfuiſſe, & ad eam diuinam gratiam perueniſſe, ut & dæmoniacis & ęgrotis, illis quidem vexantem ſpiritum, his verò morbum facilè expellat: quin etiam cęcis oculis deſideratum Solem præbeat uidendum: & iis, qui ei ſubiecti ſunt, monachis

In monaſterio Heleni monachi perpetuis vacabant precibus & cãticis.

chis itá augeat exercitationem, vt nullam prętereãt
partem diei ac noctis, quæ non conſumatur in perpe
tuis precibus & canticis. Horum monaſterium nullis
licet fęminis ingredi: neque fas eſt eum ab vlla aſ-
ſpici muliere. Sed vos mei capitis comam tondete,
& hos erines auferte, & uirili me veſte induite, & no
ctu ad eos ducite: vobis quidem me prope currum ſe
quentibus, reliquis autem famulis ſimul præcedenti
bus & ſequentibus: ut quandò fuerimus in ipſo loco,
eius quod factum eſt, nullum ſenſum omnino præbea
mus. Decętero uobis curę ſit, vt cùm portas ingreſſi
fuerimus, ſalutem, vt par eſt, adipiſcamur.

Placuerunt Eùnuchis, quæ dicta ſunt, & ea ſtudue-
runt ad effectum deducere. Portò autem felix quo-
què ſignum conſequuntur. Nondùm enim peruene-
rant, vt ingrederentur monaſterium, & magnus inter
Epiſcopos Helenus, venit ex Heliopoli, & cum mul-
titudine virorum, hæc veluti ſigno dato canentium:
Via iuſtorum directa eſt: via ſanctorum parata eſt.
Hoc & ijs, qui erant circa Eugeniam, auxit fidem; &
effecit, vt illa mirandum in modum lętaretur. Tanq̃
certè nacta occaſionem, eos qui circa ſe erant, magis
accendit ad pietatem: & multa alia dicens, quæ ad tẽ-
pus pertinebant, locoque conueniebant: & quòd nõ
fortè fortuna, ſed diuina quadam prouidentia hæc an
diuiſſet, & ea, quę priùs canebãtur diuini Dauidis: ſed
illa quidem eſſe, quę eam inducant ad pietatem: quæ
autem nunc canuntur, quę adhortentur ad viam uir
tutis. Hæc cùm dixiſſet, & ijs qui pſallebant, ſe & ſuos
admiſcuiſſet, cum illis viam perfecit: quo quidem tẽ-
pore & multa alia admirabilia audiuit turbas de He

S. Helen⁹ in miraculis magnus.

leno narrãtes, vt oſtẽderent quãtus eſſet in miraculis,
& quàm cùm is ſæpè opùs habuiſſet igne, viſus ſit ardẽ
tes carbones ferre in veſtibus, illis nihil ex igne læſis:
præterea autem & quęcunq; alia aſſiduè faciebat mi-
racula: cuiuſmodi eſt hoc quoquè, dignum quod nar
retur, & mandetur memorię.

Aiunt quendam magnum, qui vocabatur Zareas,
cùm maleficæ artis ſummum attigiſſet faſtigium, in
illis locis eſſe verſatum ad multorum exitium, magna
& varia fraude vtentem: quem inter cætera dicunt au
ſum eſſe aliquid eiuſmodi Deo maximè iniuſtum, nẽ-
pe famam ſparſiſſe inter eos, qui illic habitabant, ꝙ
ipſe quidem eſſet à Chriſto miſſus benefactor hominũ
& doctor bonus, mendax autem Helenus, authorita-

Zareas magi in S. Helenum calumnia.

tem docendi ſibi falsò tribuens. Exiſtimabat enim, ꝙ
ſi paſtorem aduersùs gregem ad bellum concitaret,
eos deincèps, tanquàm oues quæ non ſunt cuſtoditę,
aggrediens, non cõtemnendam prædam prębeeret pa
tri ſuo diabolo. Hęc ille dicens, fidem faciebat ſua im
probitate. Scitis eni, quàm ſit malitia efficax, & quàm
facilè multos attrahat: adeò, vt ad Helenum turba ac-
cedens, ei dixerit, vt vel ipſum doctrinę aſſumeret ſo
cium, aut certè inter ſe diſputarent: vt ipſi ei qui vin-
ceret, accederent. Lubens itaque Helenus adiit pericu
lum cum eo diſputandi. Confidebat enim in Chriſto.
Zaream autem aſſumere ſocium, hominem qui glo-
riabatur dæmonum præſtigiis, hoc exiſtimabat uel ſo
lo eſſe auditu abominandum. Poſtquàm ergò dies aſ-

S. Heleni cum Zarea diſputatio.

fuit præfinitus, acceſſit ad diſputationem. Et primùm
quidem eum acriter eſt adortus, & crebris magnum
inuaſit argumentis. Poſtquàm autem uidit eum uti ar
rogantia & inſolentia, tanquàm armis, & contendere
ſibi parare victoriam, non ex veritate, ſed ex impu-
dentia, permiſit facto iudiciũ: & iubet magnũ ignẽ
accendi in media ciuitate: ambos autem flammam in
gredi: & qui eorum maneret illæſus & igne fortior,
eum eſſe apertè, qui à Chriſto eſt miſſus, & dignum eſ
ſe, qui doceat illius clerum.

Poſtquàm verò verba ad rem ſunt deducta, & flam
ma iam fuit in altum ſublata, metus quidem ſtatim in
uaſit Zaream: & iubebat primùm ingredi Hele
num, hoc apud ſe, vt uidetur, cogitans, quòd uel non
audens, dedecore Helenus afficietur: aut ſi auſus
fuerit, emittet animam: & ſic facile fuerit ei vin-
cere, cùm fortem amiſerit aduerſarium: & ſic om-
nes poterit ad ſe trahere. Poſtquàm autem vir ille
diuinus profeſſus eſt ſe primum ſubiturum pericu-
lum: & cùm precatus eſſet, rogum eſt ingreſſus:
illum verò non latuit, quiſnam eſſet, & nec illius qui

S. Helen⁹ ĩ igne manet illæſus.

dem pilum auſus eſt tangere: tunc aiunt magum il
lum metu & terrore repletum, receſſiſſe quidem, &
apertè oſtendiſſe ſe vitare periculum, aut Plutonis
palcam ſubeuntem latuiſſe: à multitudine autem pro
truſum, fornacem vel inuitum intraſſe: quæ eum ęq;
facilè iam compręhẽdebat & depaſcebat, atq; quam-
uis aliam aptam ad vrendum materiam: & niſi ma-
gnus Helenus miſeri calamitatis miſertus, eum cùm
iam eſſet ſemiuſtus, ſeruaſſet, ipſa magia & callidis
ſuis inuentis omninò periiſſet: ſic pulchrè igne fraudẽ
puniente cum veritate. Hæc illis dicentibus, beata il
la prę gaudio variè afficiebatur, lætabatur, admiraba
tur, eos, qui narrabant, rogabant, ut per ipſos adduce
retur, & Epiſcopo commendaretur ipſa, & fratres
quos adducit: & ſic in hoc monaſterio communiter
viuerent. Ità obnixè rogans, perſuadet cuidam ex iis,
qui aderant, qui vocabatur Eutropius, vt hæc omnia
ei ferens, & preces deferret ad epiſcopum. Quando,
inquit, dixerit & paululùm requieuit, ille opportu-
nè & in ocio prębet ei, qui dicit, audientiam.

Interim autem dum hęc inter ſe loquebatur, ap-
propinquarunt monaſterio, & ipſi intrarunt cum e-
piſcopo. Vnà verò cum eis ingreſſa eſt Eugenia, ado-
leſcenti planè ſimilis & coma & ueſtitu. Cùm iam au
tem incitatus fuiſſet Eutropius ad ſignificandam de
ea epiſcopo, quoddam ſomnium ſe obtulit Heleno, q

Viſio S. Heleni.

poſt diuinam myſterij celebrationem ad ſomnum de
clinauerat. Erat verò huiuſmodi ſomnium: Sculptum
quoddam mulieris ſimulacrum videbatur à viris fer
ri honorificè; & id ab eis tanquàm Deum reputari: il
lum autem ęgrè ferentem, quòd homines deciperen
tur, dixiſſe ei deę, quæ erat apud ipſos: Ità ne, cùm ſis
à Deo creata & nobis conſerua, ſuſtines ab ipſis ado-
rari, & Deo parem reputari? Illa verò cùm hoc audi-
iſſet, protinus cùm adhuc portaretur, à viris quidem
receſſit: eum autem eſt ſecuta, tales voces emittens:
At ego à te minimè recedam, donec me adduxeris
ad creatorem. Hæc Helenus quidem uidit in ſomnis.
Excitatus autem, apud ſe dubitabat, quoniam rediturũ
eſſet, quod à ſe viſum fuerat. Statim verò aduenit Eu-
tropius, qui tanquàm de uiro loquens de Eugenia:
Viri, ait epiſcopo, tres, fratres animis, fratres corpori
b⁹, abiuratis modò rebus gẽtiliũ, in tuo grege verſan
tur, ad Chriſtum accedentes, & diuinum baptiſmum
rogantes aſſequi: & deindè tonderi, & referri in nu-
merum horum monachorum. Cùm ſint autem iuue
nes, & à ſe inuicẽm pendeant admirabiliter, hoc pe-
tunt pręter cętera, vt à ſe inuicèm nulla in re diſiun
gantur, non in operatione, non in habitatione, neque
in aliqua alia conuerſatione: ſed dimidi non poſſint, q
ſic ſũt coniũcti in C H R I S T I nomine. Hæc mihi di
xerunt, lacrymis vultum eorum rigantibus: &, ut
omnia tibi declararem, vehementer rogarunt.

S. Eugenia ſub viril habitu et mutato nomine, nõ põt eũ latere.

Cùm ex his coniecisset ſomnium beatus Hele-
nus, & vt oportebat, pro omnibus Deo egiſſet gra
tias, iubet eos tres ſimul ei ſiſti in conſpectum. Poſt
quàm autem acceſſiſſent, ſtatim dextra appręhendẽs
Eugeniam, & eam alloquens hilariùs, placido & lę
to vultu rogauit eorum nomina, genus, & patriam.
Illa verò verecundè, & cum eo, qui virginem maxi-
mè

mè decet, rubore: Nobis quidem, inquit, ó diuinum caput, patria & genus eſt glorioſa Roma: Fratres autem ſumus inuicém. Nomen verò primo quidem eſt Protas: ſecundo autem, Hyacinthus: mihi vero, Eugenius. Iucundè autem eam intuens beatus Helenus: Meritò te Eugenium, inquit, vocas, ο Eugenia: vt nomen tuo reſpondeat ſpiritui, cùm virilem habeas animam, & valdè te maſculam oſtendas in omnibus: ſed propoſito adhuc vincas naturam, & in Chriſto confirmeris & inualeſcas: propter quem nunc, cùm ſis mulier, te virum eſſe ſimulas, propter eius amoré mutato & habitu, & nomine. Hęc autem dico, non tibi ſexum exprobrans fœmininum, nec te volens traducere: ſed vt ſcias, quantę ſis Deo curę: & quemadmodùm mihi hæc omnia, de te nihil celans, oſtenderit, quiſnam ſis, & quemadmodum veneris: & quinã ſint ii, qui ſunt tecum, & quęnam tibi in hac vita gloria obtigerit & genus. Stude ergò o Eugenia, non minùs te animo generoſam oſtendere, quàm corporé. Nam hoc quoquè non minùs, quàm alia, mihi Deus ſignificauit, quòd te ei purum præparaſ receptaculum, virginitatem quidem conſeruans immaculatam: cor verò, in quod non cadit repræhenſio: & huius mũdi quidem gloriam reputans ignominiam, diuitias autem paupertatem: voluptates verò moleſtias, & nihil magni ac præclari habere eam, quæ eſt apud homines, nobilitatem: illam verò ſolam amans, à qua excidimus propter primum, & hæredes facti ſumus per ſecundum Adam. Et hæc quidem Eugeniæ Helenus.

Eugenia, i. generoſa.

Protę autem & Hyacintho: Vos verò, inquit, (neq; enim placuit Chriſto, ut vos lateretis) qui fortuna quidem ſerui, mente autem eſtis liberi, & nulli domino ſubiectam conſeruatis animæ dignitatem, virtutem extollentes, & magnifacientes, quibus Chriſtus quoquè dicit: Non vos voco ampliùs ſeruos, ſed amicos: Beati propter libertatem, vel potiùs propter amicitiam & cum Chriſto coniunctionem: quòd cùm illius iugum ſubire elegeritis in uno inter vos conſenſu & conſpiratione, huius beatæ cœpto nullum attuliſtis impedimentum: ſed nunc quoquè cum ea eſtis prõpto & alacri animo: & cum illa è vita excedente etiã illic ſimul eritis, & eaſdem quas illa coronas & præmia conſequemini. Hęc cum nullo alio pręſente dixiſſet Epiſcopus, Eugeniam quidem permiſit manere in habitu virili, cùm hoc nulli eſſet cognitum, neque primùm, neque poſtquàm eam allocutus eſt Epiſcopus. Quę quidem ſimul cum Eunuchis, non priùs eum dimiſit, quàm illius manibus diuinum conſecuti baptiſmum, & mutarunt habitum, & cooptati ſunt in numerum monachorum. Quæ autem deincèps ſũt conſecuta, & quemadmodùm deincèps parentes propter eam ſunt affecti, & quænam de ipſa quidem cogitarunt, & quantum dolorem acceperunt, cùm ſpe fruſtrati eſſent, (nam hæc quoque, ſat ſcio, ſcire ſitis) nequaquàm par eſt prętermittere.

Iohan. 15.

S. Eugenia cum Prota & Hyacintho baptizatur, & monaſticum induit habitũ.

Poſtquàm enim intempeſta nocte, nemine quod factum fuerat ſentiente, Eugenia quidem ſine ſtrepitu deſcendit de curru, Hyacinthus autem & Protas ab aliis ſimiliter ſunt ſeparati: inane verò vehiculũ ſecutum eſt eos, qui pręcedebant, qui præibant famuli partim quidem propter tempus, partim autem quòd celatum ſit id, quod gerebatur, nihil eorum, quę ponè fiebant, ſentientes, quoniam eos ſequebatur animal, et maximè Deo huic rei prouidentia ſua opem ferente, ità rectà tuerũt Alexãdriã. Poſtquàm autem iam fuerunt prope ciuitatem, qui reſciuerunt quidem, è domo exierunt, cum maximo gaudio ſuſcepturi Eugeniam, anteambulonũ vidẽtes multitudinem, & alium deinceps cõuentum puerorum. Cùm verò iam prope eſſent, & alacri animo ad vehiculum accurriſſent, & cathedram quidem vidiſſent vacuam, nuſquàm autem Eugeniam, re inopinata & quam nunquàm ſperaſſent, obſtupefacti, ad lachrymas & luctum decætero ſunt conuerſi, & communiter commune bonum deflebant. Quid factum eſt? Quid actum eſt? Quodnam malum inexpugnabile nobis accidit, dicentes. Deindè nomine vocabant Eugeniam, vultum ferientes manibus, plangentes, & planè temulenti dolore. Sed hæc quidem foris faciebant amici & noti, & quibus nulla cum ea intercedebat coniunctio ſanguinis. Eorum autem, qui intùs erant, quis ſatis tragicè deſcripſerit calamitatem? Parentes enim propemodùm venerunt ad laqueum, & propemodùm ſe enſe confixerunt, quid non loquẽtes miſerabile? quid non facientes dignum lachrymis? Genas lacerabant, puluerem capiti infundebant, ſe humi turpiter proſternebant, acerbè exclamabant, parentes filiam, fratres germanam, ſerui dominam: nullus inuulneratus, nullus liber ab animi perturbatione: tam vehemens inuaſerat domum abſque igne incendium.

Incredibili dolore afficiũtur parẽtes receſſu S. Eugeniæ.

Sed poſtquàm inutiles viderunt eſſe lachrymas, cõuerſi ſunt ad quærendam chariſsimam. Interrogabãt mercatores, percontabantur agricolas, prędiorum habitatores, & viarum cuſtodes: ſciſcitabantur vates ventriloquos, & omnia dæmonũ oracula, & ea placabant & colebant ſacrificiis. Cùm autẽ non inueniretur ea, quæ quęrebatur, parentibus vnum excogitant, qui eius, quod eſt graue, videbantur quærere ſolatiũ. Fingunt quandam fabulam, nihil diſsimilem iis, quæ canuntur apud Grecos: quòd cùm dii capti eſſent amore Eugeniæ, eam in cęlum rapuerunt. Quod quidem patri, vt cuius aures talibus aſſueuiſſent, gratum erat & acceptũ, & filiam inſignibus afficiebat honoribus. Quãobrem auream ei erexit ſtatuam, & tanq̃ nouæ deæ cępit ſacrificare. Mater autẽ & fratres Abitas & Sergius non ità ſe habebant: ſed iis, quæ dicebantur, dubitãtes credere, valdè lugebant. Atque Eugeniæ quidem fuga, & quemadmodùm non ſolum parentes, ſed eos etiam, qui ei benè volebant, affecerit, ita habet.

Vide inepiũ figmẽtũ, & idẽ conſecutã impietatẽ

Eugenia autem in diuinis ſcripturis verſabatur & meditabatur aſsiduè, & parandæ virtutis magnam curam gerebat. Quo factum eſt, vt cùm non pluſquàm duos annos tranſegiſſet in monaſterio, omnes vinceret: mulier, inquam, viros. Quare res cõmunis eſt virtus, & ſexus nullum affert impedimentum ei, qui ſe rectè velit gerere. Eugenia ergò primas partes gerebat in virtute: eius autem maximè erat propria modeſtia & moderatio: & quòd cùm prima eſſet in rebus honeſtis, nihiloſeciùs eſſet etiam prima in eo, quòd eſſent eius moderati ſpiritus. Eugeniæ hęc quoq; erant ſigna, quibus cognoſcebatur, quòd cùm prima omnium veniret ad ſynaxes, rursùs vltima omnium recederet: præterea verò miſeretur etiam cuiuſlibet, qui aliqua afficiebatur moleſtia: vere autem & ſyncerè gauderet cum iis, quibus erant res ſecundæ, quod quidem eſt factũ difficilius propter malignitatem, quæ oritur ex inuidia: quòd haberet ſermonem ad cuiuſuis iraſcentis cor ſedãdũ, longè efficaciſsimũ: adeò, vt qui non ſecùs ac feræ efferabatur, eius ouium ſimilem redderet manſuetudinẽ. Poſtremũ hoc erat, & primũ, & omniũ reuerà capaciſsimũ, non ficta in omnes charitas, & quæ non amorem ad labra vſque ſiſtebat, ſed etiam à media anima emanabat.

S. Eugenia perfectio.

Catalog⁹ virtutum eius.

Non multum interceſsit temporis, & ad eam acceſſit gratia curationum cum maxima copia. Et ideò ad quoſcunq; accedebat morbi viſendi gratia, nõ ſolùm eos verbis conſolabatur, ſed etiam liberabat à morbo, qui eos cruciabat. Eam autem imitantur pro viribus Protas & Hyacinthus, de quibus anteà diximus.

Multos curat morbos.

mus. Cùm ſic uiueret Eugenia, Præfectus monaſterii tertio pòſt anno excedit è viuis: ipſam verò vocabat ad Præfecturam fratrum commune ſuffragium. Eam enim pro viro habebant, & virtutem quidem videbant, quæ inerat: ignorabant autem id, quod apud eam latebat. Illam itaque metus inuadit & dubitatio. Neque enim æquum cenſebat, vt quæ eſſet fœmina, uiris præeſſet: & communiter vocantem deſpicere fraternitatem, iudicabat eſſe peruicacis & obſtinati animi. Viſum eſt ergò ex Euangelio diſcere, quid agendum, Deo permittente id, quod erat incertum & obſcurum. Poſtquàm autem fuit explicatum, admirabiliter hæc uox Domini reſonabat: Si quis vult inter vos eſſe primus, ſit omnium vltimus, & omnium miniſter. Hoc dicto, Præfecturam quidem ſubit vel inuita: ſe autem ſic etiam dat totam ad miniſtrandum, quid non faciens indignum, & quę etiam, qui ſunt viles & abiecti, facere dedignantur? aquam è puteo effodiens, domum verrens, manibus ligna frangens, & alia omnia, quæ ſunt minima, diligenter faciens: adeò vt etiam eſſe ianitorem lubenter ſuſtineret, propterea quòd præcepto parèret lubentiſſimè.

Mat. 20. Luca 22. Cogitur præeſſe fratrib⁹, ſed extrema quaq; miniſteria obit.

Cùm ſic ergò inſigniter exercuiſſet moderationẽ, & in Præfectura rursùs reſplenduiſſet, inſiſtebat etiã in uita, quæ ducit ad Deum: ad anteriora quidem, ut diuinus dicit Paulus, ſe extendens: eorum autẽ, quæ retrò erant, obliuiſcens propter promptam & alacrem operationem. Atque quàm multa quidem ſecerit miracula, narrare eſt alterius tẽporis & operis, quod propriũ poſtulat ocium: maximè cùm propter ſatietatem oratio vitet prolixitatem. Quod verò & dictu eſt facile, & cui conſequens eſt finis martyrii, & habet ſeriem conſequentem iis, quę deincèps ſequuntur, hoc iam dicetur. Erat Alexandriæ quædam mulier, nomine Melanthia, quę facultates quidem habebat multorum talentorum, Dei autem timoris & virtutis erat inops. Ea cùm aliquandò à diuturno & graui morbo arrepta eſſet, (erat enim horror, quarto quoque die accedens) vbi fama ad eam peruaſit, eſſe virum quendam nomine quidem Eugenium, vita autem omnibus admirandum, qui facilè ſoluit morbos difficiles: ſtatim omnibus aliis omiſſis, maxima celeritate venit ad monaſterium, & vehemẽter rogat, vt liberetur à plaga, quę eam premit. Miſericordia itaque mouetur Eugenia: & cùm eam ſancto oleo ſanctis vnxiſſet manibus, protinùs efficit, vt euomat materiam morbi efficientem. Sicque Melanthia purè conſecuta ſanitatem, ualens quidem reuertitur: venit autem ad quendam ex ſuis agris, qui etiam erat prope monaſterium, & non multo pòſt tempore, cùm ex pulchro & puro argento tria vaſa confeciſſet, ea mittit ad Eugeniam, monaſterij ędi oratorię ea dona dedicans pro gratiarum actione. Cum autem munus oblatum non admitteret, (Dicebat enim non eſſe monachis vtilem, neque conuenientem argenti poſſeſſionem: ſed eam eſſe vendendam, & pauperibus diſtribuendam, aut iis, qui alioqui opprimuntur pondere debitorum) ipſa cùm veniſſet ad Eugeniam, & quid non dixiſſet, aut feciſſet ad perſuadendum? perſuadet vt accipiat argentum, & reponat in templo dedicatum.

Philip. 3.

Oleo ſacro curat febrẽ quartanam.

Fuit autem pietas occaſio impietatis, & verum eſt id, quod olim dictum eſt, non eſſe vllam rem alteri tam propinquam, quàm uirtutem vitio, & ſępè aliquis iuxta eam vadens, imprudens ingreditur in contrarium. Quod etiam accidit Melanthię. Virtutis enim fortaſſe mediocrem curam gerens, imprudens, quoniam mentem non adhibuit, ad ſummam deducta fuit improbitatem. Iam enim effecta familiaris, cùm ad eam iret aſſiduè, & uirum videret ſpecie iuuenem, & facie formoſum, eam ſubit amor nequaquàm quidem illiberalis: & paulatim demulcebatur eius & deliniebatur animus: deindè etiam valdè accendebatur, utquę exiſtimaret Eugeniam ne poſſe quidem ſemper eſſe caſtam: ſed neque morbi propulſationem diuinæ fuiſſe gratiæ, ſed artis potiùs magicæ, & inimici potentiæ. Hæc quę cor eius occupauerant, & vehemens flamma amoris, & grauis incredulitas, perſuadent, vt audax facinus aggrediatur, & res tenebrarum liberè eloquatur. Res enim grauis eſt amor, & impudentiſſima. Neque res eſt ulla adeò aditu difficilis, ad quam ſe non poſſe peruenire & eam conſequi exiſtimet.

Virtuti maximè propiquũ vitium.

Cùm itaque degeret in agris, ut dictum eſt, vicinis monaſterio, & perturbatione animi ualdè laboraret, ſimulat ſe corpore eſſe ægrotam, & incredibili celeritate acceſſit Eugeniam, non fictum hunc morbum curaturam, ſed ueri & occulti miſerabiliter futuram participem. Poſtquàm autem ea, quam deſiderabat, facies fuit intra fores, Melanthia non ferens animi motum intùs æſtuantem, ſtatim tanquam ex malo theſauro malos promit ſermones. Et primùm quidem ad nefarium incitabat coitum: Quòd ſi nolis, inquit, at ego te lege matrimonij palam accipiam in maritum, eriſque dominus multi auri, precioſæ ueſtis, agrorum, iumentorum, mancipiorum: pro quibus me quoquè habebis ancillam pro libera, & tibi in honore æquali: & his omnibus ipſe fruèris. Non eſt enim mihi maritus, nec filij, nec cognati. Quorsùm enim tam pulcher flos corporis, & venuſtiſſima ſpecies, ſe exercitatione perpetua tabefacit & laboribus? Hæc cùm acri & continenti ſpiritu perſequeretur Melanthia, beata ſuſpirabat quidem ad vnumquodque eorum, quæ dicebantur, & animi perturbatione plenam valdè abhorrebat orationem. Tandèm autem ad multas eius nugas caligans, cera, ut dicitur, aures obſtruens, & nec ampliùs quidem audire ſuſtinens, Cohibe linguam, ò mulier, exclamauit, cohibe, & ſint hęc procùl à nobis. Expuis enim in nos ipſum virus draconis veteris. Non prodemus caſtitatem, non corrumpemus virginitatem: Non, ò Dei mater & uirgo, in quam ego confido, non fallam mea pacta conuenta. Vnum eſt nobis matrimonium, Chriſti deſiderium: Vnicæ ſunt diuitiæ, bona quæ ſunt in cælis: vnica poſſeſſio, cognitio ueritatis.

Melãthia fœmina opulẽta, prouocat eã ceu virũ ad cõcubitum.

Eã illa deteſtat.

Hęc cùm inhoneſta audiuiſſet Melanthia, ira, quæ dici non poteſt, incenſa, (eſt enim grauis amor, & qui non poteſt omninò cohiberi) profecta eſt Alexandriam, valdè grauia parturiens aduerſùs Eugeniam. Deindè cùm etiam difficilem in eam ſtruxiſſet calumniam, venit ad Præfectum Philippũ, nihil ſciens ex iis, quæ ei euenerant: neque quòd is eſſet pater Eugenię, neque quòd illa mutaſſet habitum muliebrem in virilem. Ad eum ergò accedens, ab intemperantia tranſit ad calumniam: & eam incipit accuſare admodùm malignè, & improbè, dicens: Quidam adoleſcens, facie quidem formoſus, ſed moribus valdè ſceleratus, Chriſtianorum ſimulans pietatem, ad me eſt ingreſſus: & cùm me aliquam putaſſet eſſe impudicam & inhoneſtam, primum quidem verbis fallacibus, deindè etiam manibus ad uim vſus eſt uir audaciſſimus: & niſi altiùs exclamaſſem, &, vt accurreret ancilla, effeciſſem, ego tanquam captiua aliqua polluta eſſem. Ita impudẽs mulier illi puerę audebat ſuum adſcribere flagitium. Hęc ſic dicta,

Melanthia accuſat S. Eugeniã apud Præfectum.

ad furorem

ad furorem valdè concitarunt Præfectum, & vinctos ad ſe iuſſit adduci, non ſolam Eugeniam, ſed etiā omnes ſimul, qui cum ea erant. Atque eos quidem, vt iuſſum fuerat, adductos, alium alibi diuerſę tenebāt cuſtodiæ. Exiſtimabat enim Præfectus nunquàm talia conficturam fuiſſe Melanthiam, mulierem adeò nobilem, opibusque & gloria inſignem: Neſciens diuitiarum & claritatis eſſe vehementiorem animi perturbationem, & quę poteſt perſuadere, illa quidem parua reputare: propter id autem, quod ei videtur in pręſentia, gratum eligere mendacium. Omnes itaque Iudices, abſentes ſanctos propemodùm condemnabant: Et ex iis, alii quidem æquum cenſebant eos ſubiici dentibus ferarum: Alii uerò in ligno ſuſpendi: Alii autem acerbioribus generibus ſuppliciorum, vna cū calumnia punientes pietatem.

Poſtquàm autem adfuit domina, congregata quidem erat magna multitudo ex omnibus, quæ circumcircà erant, urbibus: aderat verò etiam Præfectus, & in medium prodocebatur Eugenia, quę grauibus tenebatur catenis: theatri autem clamores vndiquè erūpebant, & morte eſſe afficiendam Eugeniam communiter pronunciabant. Paratæ erant beſtiæ, parata tormenta, rotę, ignes, & alia genera ſuppliciorum, & per omnia acerbi tortores, & ex æquo ad ſupplicia inferenda ſæuiſſimi & acerrimi. In ſuum itaque conſpectum duci Eugeniam iuſſit Iudex. Quę cùm adſtitiſſet: Hoc, inquit, vobis, ò omnium hominum maximè impie; iubet veſter Chriſtus, vt nec clàm quidem facietis ea, quæ ſunt turpiſſima: ſed tam impudenter & violenter aggrediamini ea, quæ ſunt nefaria? Quis.n. tuus erat animus, quandò tanquàm medicus ingrediens, & vt qui non ſolùm eſſes medicus, ſed qui etiā per te poſſes facere miracula, ea faciebas, quæ corruptores & adulteri: & mulierem tam nobili loco natam, tam diuitem, & tam honeſtis & moderatis moribus, tāquàm ſcenicā quampiā, aureæ hoſtiū regione captā probro & dedecore afficere voluiſti? Audacis itaque tu cœpti meritas lues pęnas, & malus malè pibis.

S. Eugenia catenis uincta, ſiſtit corā Præfecto.

Cùm tam iracundè minatus eſſet ei Præfectus, Eugenia vultu in terram inclinato, nè in præſentia eius voltus patri euaderet manifeſtus: Meus, inquit, Deus non ea ſolùm, de quibus nunc à vobis accuſor, prohibet: ſed eā etiam lege ſancit, quæ ſunt his multo exceſſiora: qui me etiam nunc volens perpetuò eſſe caſtā, prouidit vt viuerem cum his, qui in pietate ſe exercerent, monachis, quomodò in hodiernum vſque diem me conſeruauit, vt & ipſi eſt perſpicuum, & vobis erit paulopòſt. Quòd autem mihi & tormenta & mortem minitaris, imprudens incuſſiſti mihi timorē, qui non opùs habet oratione. Erubeſcerē enim, ſi horum metu quærerem me defendere, & non quòd timeam, nè res Chriſtianorum apud uos malè audiant & irrideantur. Verumenimuerò oportebat uos non tam faciles aures præbere accuſatoribus, neq; cùm primùm audiſſetis, tam citò condemnare: ſed ambobus prius auditis, deindè ferre ſententiam: & ſi manifeſtum quidem extiterit me talia feciſſe, iuſtum luam ſuppliciū: Sin autem hæc ſunt falſa & aperta calumnia, voā pro omnibus petò gratiam, vt hæc mulier nihil graue patiatur, nec ſi de nobis quidem his peiora dixerit. Sic enim noſtra lex iubet, & nos obtemperamus, vt nunquàm mala pro malis, ſed cōtrà bona potiùs reddam*. Huius rei ſolùm mihi dato, fides fiat iuſiurando, neque opùs habebimus vllis orationibus, neque contradictionibus: ſed res ipſa apertè oſtendet, & facilimè tui iudicabunt oculi.

Præclarè ſe purgat

Arguit præfecti temeritatē.

Rom. 12

Cùm ſic dixiſſet, ſeorſùm dixit Melanthiæ, (nam illa quoq; præſens aderat) Etiamſi fieri poſſit, ut omnes lateat: at tuam non latebit omninò conſcientiam. Nè ergò teipſam videaris ignorare, & diuinos deſpicias oculos, qui omnia vident, & iuſtè puniūt calumniam. Cùm verò nihil cederet Melāthia, neq; de impudentia aliquid remitteret, iubet ſtatim produci ancillam, quam dicebat Melanthia fuiſſe teſtem uiolentiæ. Iuſſit autem uocari, non ut quæ uera eſſet teſtificatura, (Quomodò enim ancilla reſtitiſſet dominæ?) ſed ut abundantiùs falſum conuinceretur: & cerneretur Melanthia non ſola, ſed cum aliis inſtituiſſe calumniari. Cùm producta eſſet ergò ancilla, & uolens dominæ gratificari, non imperitè mendacium mendacio contexeret: Me, dicens, ſcleratus iſte ſæpè tentauit. Deindè conſueta intemperantia ei perſuaſit, ut in ipſam quoquè fureret dominam: cui nolenti vim afferebat, donèc illa quidem exclamauit: ego autem cùm acceſſiſſem, & alias euocaſſem conſeruas, à turpi conatu via eum prohibuimus. Quas ſi uelitis accerſere, ſcietis quàm pulchrè iis, quæ à me dicuntur, concinant. Tunc Præfectus quidē acerbiſſimè conturbatus, probris appetebat Eugeniam: & iam apertè oſtendebat ſe eſſe prorupturum ad tormenta, vtpotè quòd nihil reſtaret ad eam conuincendam. Illa uerò, (ſed eſt attēdendum, eſt enim auditu iucunda narratio,) Tempus eſt, dicens, liberè dicendi ueritatem: nè de ipſa dictū mendacium nimiùm iactaretur, & Chriſtiani malè audirent apud Gentiles, quid facit? Cogitur propter nimiam accuſatricis impudentiam, etiam aliquid facere præter honeſtum & decorum, & supernè acceptā diſrumpit tunicam, & cùm quaſdam partes uerè ſacri nudaſſet corporis, oſtendit omnibus ſe eſſe ſcauo & re vera fęminam: & dicit Præfecto: Domine mi, tu quidem es meus ſecundum carnem pater Philippus, Claudia autem mihi mater: & fratres hi, qui tecum ſedent, Abitas & Sergius. Ego uerò ſum tua filia Eugenia: quæ cùm vniuerſum mundum, & quæ ſunt in mūdo, facilè exuiſſem, pro omnibus ſolum indui Chriſtū. Eccè etiam quos uides Eunuchos, ij ſunt Protas & Hyacinthus, qui mihi & doctrinæ & vitæ, quæ eſt ex Chriſto, fuere ſocij.

Famula mentitur turpiter in gratiā heræ ſuæ.

S. Eugenia apertiſſimè coarguit calumniā.

Nondum orationi finem impoſuerat, & pater & ſimiliter etiam fratres, cùm partim quidē ex eis, quæ dicebat: partim autem, atque adeò multo magis ex ſignis, quæ erant in vultu, depręhendiſſent veritatem (agnouerant enim in eam coniectis curioſiùs oculis, hanc ipſam eſſe Eugeniam) eis cor quidē voluptate ineſtabili, prę voluptate autē manantibus lachrymis replentur oculi. Deindè cùm eam ſuſtuliſſent in ſoliū Pręſidis, propemodùm in ipſam ipſas effundebant animas, & ei ſuū amorē diſpertiebant, hinc pater, illinc fratres: & alia ex parte mater: (aderat.n. ipſa quoque, cùm id didiciſſet) & partim amplexibus, partim verbis amantibus inter ſe contendebant, quænam membra quidem non amplectentes? Quid aūt non patientes, aut non agentes ex lætitia ineſtabili? aut quid eorū, quę uoluptatē animi ſignificant, cauentes facere propter multitudinē? Magiſtratus.n. maieſtatē, & totā illā, quæ ex dignitatis ſplendore oritur, grauitatē ſuperabat natura, & apertè repellebat. Clamabāt itaque tanquàm diuino furore afflati, Ipſa eſt filia, ipſa eſt ſoror: oculorū uoluptas, imago animę: quam exiſtimauimus fuiſſe à diis raptā: quā nos non uidentes, ne uidere quidem lucem omninò ſuſtinuimus. Hæc populus quoquè ſcilicet audiens & uidens, Vnus Deus eſt verus Chriſtus, clamabant. Quicunq; autē ex Chriſtianis paulò diligētioribus expectabāt, ut poſt mortem, martyrū corpora tollerent, & cōuenientē eis pararēt ſepulturam, ij cum audiſſent tam repentinam Præfecti & populi mutationem, cum turbis proſiliunt, Quis eſt magnus, ſicut Deus noſter, alta voce clamātes. Qui reuelat profunda & occulta, & in aſtutia ipſorū

Agnoſcit à parentibus & fratribus.

Pſal. 76.
Iob 5.

apprehendit ſapientes. Pater autem cùm inuitam Eugeniam aurea veſte induiſſet, (volebat enim omnes eſſe ſuæ participes lætitiæ) in alta eam ſede collocauit, & fecit, vt videretur ab omnibus.

Dum hęc autem gerebantur, ipſe quoquè, qui eſt in cælo Deus, aut vt potiùs dicam cū diuino Iob, Qui erat in cælis teſtis Eugeniæ, Qui erat in cælis eius cōſcius, repentinum ignem deſupèr iaculatus, Melāthię domum conſumpſit omnino. Illam enim æterno reſeruauit. Hoc autem factum effecit, vt multi conuerterentur ad veritatem. Protinùs ergó à Chriſtianis celebrabatur feſtum commune, & longa mutata eſt triſtitia, cùm Præfectus quidem ſimul cum filia inueniſſet pietatem, & ad Chriſtum acceſſiſſet, & ſaucto fuiſſet obſignatus baptiſmate: Chriſtianis verò protinùs ſacræ redditę eſſent ecclęſię, & ii, quos priùs habebāt, honores & priuilegia. Non ſolùm autem hęc fuerant cooſecuti, ſed etiam eis licebat tutò habitare ciuitates. hoc enim eis procurauit Philippus, cùm retuliſſet ad Imperatores Seuerum & Pium Antoninum, eſſe inutile imperio Romanorū expelli Chriſtianos, vt q oon io paucis ſint communi vtiles. Eiſq; conuenientibus, rurſùs videre licebat Alexādriam veluti denuò cooditam. Similis quies, & ſimilis ſucceſſus erat etiam in iis, quæ ſunt in Aegypto, vrbibus: & florebant iterùm res Chriſtianorum, clareq́ue & excelſæ fiebant,

Iob 16.

Pater S. Eugenia cū multis alijs credit.

Pax dat Chriſtianis.

Sed quoniam cùm virtus adeò rectè ſe haberet, accidit vt contrà irreperet vitium, & qui eſt eius auctor, grauiter ſauciaretur, res præſentes noo patitur, qui eſt bonis aduerſarius: ſed tacitè ſe iofinuans quibuſdā Alexandrinis, qui erant diuitiis quidē & generis ſplendore inſignes, ſimulacrorum autem cultus furori erant impensè deditì, perſuadet eis, vt eant in regiam; & accedentes ad Imperatores, dicunt, toto quidē præcedēti tempore ſe in magiſtratu pulchrè geſſiſſe Philippum, & valdè piè affectum fuiſſe in deos. Nunc autem, inqoiunt, neſcimus quo motu, iam decem annis abhinc, & ſe & totam noſtram ciuitatem in animo habuit euertere, hooore maximorum deorum traducto ad cultum unius hominis, quem dicunt in Paleſtina fuiſſe crucifixum à Iudæis. Ità mores quidem ſoluit patrios: hooorauit verò nouas leges: impios autē nobis prætulit: & vt ſemèl dicamus, nihil omninò omiſit eorum, quæ pertineot ad nos & deos euertendos. Hæc cùm adiiſſeot Imperatores, hæc ſcribunt ad Philippum: Qui nos quidem præceſſit diuiniſſimus Auguſtus, cùm te ſciret eſſe cultorem deorum, & honoris eorum eſſe ſtudioſiſſimum, ipſe quoquè tibi maximum prębuit imperium: & tanquàm regem potiùs, quàm Præfectum, elegit Præſidē Aegypti: oec te, quàm diù vixit, ab hoc iuſſit remoueri magiſtratu, ſed eum vitæ tempore tibi eſſe demenſum. Nos autem tibi & hunc honorem conſeruauimus, & non paucos alios adiecimus. Sed hæc, quandiù fuiſti diis amicus. Quooiam verò nunc de te iactatum eſt in vulgus, quòd & in religione deorum ſis mutatus, nec nobis benè velis, iubemus, vt aut inſiſtendo priorib' in honore permaneas: aut ſi deorum cultum repudiaueris, ceſſes etiam gerere magiſtratum; quinetiam facultatum ſubeas ablationem.

Præfectus accuſatur apud Imperatores.

Hæc cùm accepiſſet & legiſſet Philippus, morbū ſimulauit, donèc venditis facultatibus, eas dupliciter diuiſerit: & partem quidem eccleſiis, partem aūt pauperibus diſtribuerit, qui erant per totam Alexandriam & ipſam Aegyptum. Erat verò Philippus non ſolùm lingua in diceodo facundus, adeò vt multi gentiles eius perſuaſione pietatem didicerint: ſed etiā vita maximè pius & philoſophus, adeò vt vniuerſa Alexādria communi ſuffragio eū uocarit ad Epiſcopatū. Quòd autem in fide quoquè fuerit acerrimus & cōſtantiſſimus, ex fine oſtendetor. E vita enim excedit, capite redimito corona martyrii. Magiſtratus itaque ſucceſſor ei mittitur Terentius. Qui cùm primùm veniſſet Alexandriam, omnem mouebat rudentem, moliēs Philippum tollere de medio. Sed quooiam noo poterat eū apertè interficere, (erat enim ciuitatis magnus amor in Philippum) clanculùm admittit parricidiū: & cum quibuſdam fictis Chriſtianis rem mandaſſet exequendam, ad cædem eſt impulſus, cùm hoc ei iuſſiſſent Imperatores. Ii autem cùm clàm ingreſſi eſſent ad Philippum, intentum precibus & orationi ad Deum, eū tollunt de medio. Timore verò affectus Terentius, nè populus factum ęgrè ferēs, aduersùs ipſum moueretur, maximè cùm eſſet tantus eius amor in Philippum, iubet comprehendi eos, qui ipſum occiderant, & conìici io carcerem, re ficta ſtudens rei celare veritatem: & ſemioans ſuſpicionem, quòd non proceſſiſſet cædes ex eius ſeotentia. Deindè cùm non multum præteriiſſet temporis, Imperatoribus ſcilicet ità decernētibus, eos ſoluit à vinculis. Sic deceſſit Philippus, cùm tres dies vixiſſet poſt plagam acceptam. Intra ciuitatē veró ſepelitur in loco, qui dicitur Iſium. Vbi ipſe, cùm adhuc viueret, ædem ſacram ædificauit.

Præfectus Philippus creat Epiſcop' Alexandriæ.

Interficit ab impijs.

Eugenia autem poſt agnitionem, cum aliis virginibus elegit caſtitatem, & vitam ſecundùm Chriſtum. Beata verò Claudia, quam Philippi quidem vxorem, Eugeniæ autē matrem anteà oſtendimus, aliam quoquè domum ędificauit ad excipiendos hoſpites, præter eam, quæ iam facta fuerat à marito, magnam vim pecunię in ea conſecrans ad ea ſuppeditanda, quæ erant neceſſaria iis, qui accipiebantur hoſpitio. Sed hæc quidem ſic, & hucuſquè Eugenia uitam ſuam ſic adminiſtrauit. Vult autem oratio eius quoquè præclariorem vitę exitum oſteodere, vt qui inſignis fuerit corona martyrii. Aliquaoto enim tempore poſt mortem Philippi, coniux eius Claudia cùm aſſumpſiſſet filios, Abitam, inquam, & Sergium, & prætereà Eugeniam, io magnam Romam reuertitur. Patria autem eam benignè excipit, & Senatus Romanorū eius filios eligit ad inſignes magiſtratus: Abitam quidem procōſulē Carthaginis, Sergium autem Aphricę vicarium: Eugenię veró ſufficiebat hęc ſola dignitas omnium maxima, nempe virtus, & Deo parentem viuere, & habere alias ex filiabus Senatorum, quarum erat idem zelus & idem iostitutum. Inter quas erat vna reliquis longè præſtantior, re uera admirabilis Baſilla, quę ducebat originem ex genere Imperatoris: quæ etiam reſplēduit ſimiliter atquè Eugenia, ſicut ſtatim dicetur. Ipſa enim cùm Chriſtum, & quæ ſunt eius admirabilia, auditione accepiſſet, quinetiam audiſſet de Eugenia, maximi quidem faciebat ad eam ventitare, & eſſe diuinorum eius verborum particeps.

Fratres S. Eugeniæ ſūmis afficiūtur honoribus

Cùm ab eo autem arceretur, & propter ſponſum (Deſponſa enim fuerat Pompeio) & propter perſecutionem, (iam enim magna perſecutio accendebatur Chriſtianis) inuenit quendam virum fidelem latorem ſuorum verborum, & per eum oon ceſſat mittere, multùm rogans Eugeniam, vt de diuina fide om pia ei literis ſignificet. Illa autem cùm pulchrè ſciret, quantùm interſit inter ſcripturam & uocem, & quòd ooo ſimiliter quis perſuaſerit aut docuerit ſcribeos, atquè de tantis rebus differens, quoniam multùm intereſt inter uerba animata, & inanimatam mortuamq́ue inſtitutionem, prudens ſimul conſilium capit & iuuenile. Nam cùm Protæ & Hyacintho perſuaſiſſet, ut ſeruilem habitum ioduerent, per eos munus mittit Baſillę: ſtudēs, vt ij ei eſſent omnia pro epiſtola, vel illi ipſi potiùs epiſtola animata. Cùm hos ergò admodùm lubenter excepiſſet Baſilla, adorabat tanquam aliquot Chriſti Apoſtolos. Cùm de ea autem reſciuiſ-

reſciuiſſet Cornelius, magna ſtella inter Epiſcopos, noctu venit ad eam propter perſecutionem, & eã diuino dignatur baptiſmate. Sic ergò Baſilla & Eugenia, ineffabili quodam vinculo colligatę propter Chriſtũ amicitię, fuerunt biga quædam coniuncta Domino, ipſis animis à ſe inuicèm pendentes, & intelligenter conuerſantes: quinetiam multas alias ad idem iugum trahentes. O quàm multas quidem illę virgines: quot autem viros Protas & Hyacinthus communi Domino obtulerunt?

Baſilla credit & baptizat.

Sed cùm ſic mirandum in modum creſceret fides Chriſtianorum, maligni inuidia magis excitabatur aduerſus pios. Nam cùm Valerianus & Galienus Romanorum tenerent imperium, ipſe multos Romanos tacitè ſubiens, mala ſemina iniecit eorum mentibus: grauiſque accenſa eſt ſeditio aduerſus Chriſtianos. Seditionis autem materia fuit Cornelius, & qui cum eo erant, quòd cùm tota manu & mente res Chriſtianorum dilatare inſtituiſſent, non ſolùm Romam ipſam ferè totam, ſed etiam vrbes & regiones, quę erãt circumcircà, à cultu deorum abduxerant, & qui ab ipſis nominabatur Chriſtus, vt ab eis communis Dominus & Deus aſcriberetur, effecerant. Protinùs ergò imperatorium promulgatur edictum, & quoquouerſùs peruaſit per totam Romanorum regionem: vt quicunque erant eximii ex Chriſtianis, & eorũ dogmatis doctores, comprehenſi, morte afficerentur. Intermebantur ergò alii quidem alio modo: Cornelius autem latebat: maximè quidem, quòd in honore haberetur à Senatu: & ab iis, qui erant in eo primi, tãquàm à propugnaculis quibuſdam defenderetur. Porrò verò ipſe quoque ſeipſum conſeruabat ad multorum ſalutem. Se inuicèm autem exhortabantur ad certamen Baſilla & Eugenia: quæ à loco diſiungi nõ ferentes, quoniam animis erant inter ſe vnitæ, loco quoquè coniunguntur, & ſe ſermonibus viciſsim impertiunt. Atque Eugenia quidem Baſillę & multa alia diſſerit de propoſito certamine, & quòd apertè ei reuelauit Dominus, ipſam martyrij curſum mox peracturam. Similiter autem Baſilla quoque ei reſpõdit, quòd etiam de Eugenia Chriſtus ei ſignificauit: fore vt duplici corona ei caput exornetur: vna quidem pro periculis & laboribus, quos ſubiit Alexandriæ, & in reliqua Aegypto: Altera verò, pro martyrio & cæde, quę propter illum facta eſt. Hęc cùm inter ſe contuliſſent, & pro ſe inuicèm precatæ eſſent: quinetiam virginibus, quæ erant apud Eugeniã, maſculos animos addidiſſent, & perſuaſiſſent, vt mortẽ propter Chriſtum negligerent, corpore quidem in pręſentia diſiunguntur, altera deſiderio alterius, crebras ex oculis lachrymas emittentes: eò porrò quòd ferre non poſſent oculis eas ſeparari à ſui inuicèm ſpectaculo.

Perſecutio Chriſtianorũ.

SS. Eugenia & Baſilla ſimul degunt.

Cùm autem finem accipere oporteret, quæ de ipſis prædicta fuerant à Domino, de Baſilla quidem dixit Pompeio vna ex iis, quæ ipſam ſequebantur, ancillis, quòd niſi omni ſtudio & manu regia ſibi deſponſatam Baſillam, quię tam erat nobilis, domum duxerit, non ampliùs in poſterum eam habebit vxorem. Scias enim, inquit, eam factam eſſe Chriſtianam ſermonibus Eugenię: eamquè non ſolùm matrimonio, ſed etiam toti mundo renunciaſſe. Ea de cauſa eius quoquè tutorem Helenum differre nuptias, qui eſt ipſe quoquè Chriſtianus, & eiuſdem inſtituti. Quinetiam quos, inquit, Eunuchos Eugenia tanquàm ſeruos ad eam miſit, ij vel omnium maximè artem ſectãtur magicam, & ſic eam incantarunt, vt fateatur ſe nunc eos habere dominos, & eos colere tanquàm deos immortales. Cùm mala ſic ancilla Pompeio renunciaſſet, & linguam diabolo apertè tradidiſſet, & hęc locuta eſſet aduerſùs Chriſtianos, ira valdè fuit accenſus Pompeius, & aduerſùs Helenum grauia ſpirans eſt profectus. Et primum quidem ei vim afferebat, vt ſibi puellam oſtenderet: Deindè etiam celebraret nuptias: niſi ipſe apertè vellet eſſe hoſtis Imperatorum. Hæc cùm diceret Pompeius, non latuit quidem Helenum, vnde nam profecta eſſet proditio: ingenuum autem & iuſtum ei dedit reſponſum: Ego ſum, cui obtigit, dicens, puellæ tutela: quę donèc quidem erat impubes, ea & à me alebatur, & viuebat vt volebam. Cùm verò iam ad plenã peruenerit ætatẽ, & iam tempus acceperit legitimũ, ipſa non ampliùs meã ſequetur voluntatem: ſed ſuã ſequens ſententiã, faciet id quod volet.

Nequam ancilla prodit S. Baſillã.

Poſtquàm hoc reſponſum accepit Pompeius, ad Baſillæ ædes protinùs eſt profectus: & pulſato oſtio, ianitori imperauit, vt ei annunciaret. Illa autem ſenſim eum repulit per puerum, dicens nihil eſſe cõmune Baſillę cum Pompeio: ſed neque eius aduentũ omninò culpa carere. Quomodò enim, qui ad virginem acceſſerit, & cum ea ſeorsùm loqui quærit, quam propemodum ne oculis quidem ſuis licet maſculis intueri? His verbis furore concitatur Põpeius: & primùm quidem veniens in ſenatum, eum rogat. Deindè cùm eos etiam aſſumpſiſſet, pedes Imperatoris prǽhendit non ſine lachrymis, & ſuum tanquàm commune deflebat infortunium. Pro vobiſipſis, dicens, ò diuiniſſimi Augſti, pro vobiſipſis exurgite & veſtris diis, & quem ex Aegypto nouum Deum nunc introduxit Eugenia, ex vrbe veſtra expellite. Nam in multis quidẽ etiam aliis damnum afferunt Chriſtiani, irridẽtes Imperatores, leges deſpicientes, benignos & ſeruatores deos, tanquàm inania quædam manufacta conſpuentes. Nunc autem hoc quoquè ſcelus impium eſt ab eis excogitatum. Soluunt etiam leges matrimonii, & prohibent coniugia. Eas enim, quæ ſunt deſponſæ, aut ẽt deſpondendæ, à viris auellunt: vel potius eos quidẽ illis priuant: ſibi verò vendicant, & eas turpiter corrumpunt. Quidnam ergò, quid reliquũ eſt, quod fiat: aut quò ſe vertit quiſpiam, ſi nuſquam eſt matrimonium? Nam id quidem, quod fit præter legem, leges: quod eſt autem legitimum, Chriſtiani prohibent: noui quidam, vt videtur, irrumpentes cacodæmones, & hominum generationem tollentes de medio. Quod quidem ſi ſit proceſſerit, erit omninò terra vacua hominibus. Quomodò autem deinceps vobis ſe habebit exercitus, & quomodò non peribit? Quibuſnam quidem imperabunt Imperatores, & cum quibus ſuperabunt inimicos? Quomodò verò omninò conſtabit reſpublica & vita hominum?

Baſilla nec ad colloquiũ admittit ſpõſum Pompeium.

Vide calũniã Põpeij in Chriſtianos.

Cùm ſic valdè miſerabiliter dixiſſet Pompeius, ſimul etiam ei aſſenſus eſt & ſuffragatus Senatus: adeò vt miſertus Imperator, celerem tulerit ſententiã, vt Baſilla vel ſuo ſponſo matrimonii lege coniungeretur, aut gladio ſubiecta, vitam finiret. Poſtquàm autẽ audiuit etiam de Eugenia, de ea quoquè protinùs pronunciat, vt vel perſuaſa ſacrificet, vel tormentis tradita, morte violenta moriatur: communiter verò omnes quoquè alios puniri iubet, nõ ſolùm Chriſtianos, ſed eos etiã, qui Chriſtianos ſuſcipiunt, & vt lateant procurant. Hanc ſententiam poſtquàm audiuit Baſilla, quæ verè regia erat lingua & animo, acriore quoquè ipſa, quàm ille ſermone ſic eſt locuta, & ſuam tulit ſententiam: Regi regum & creatori deſponſa, viri eo, quem cadit interitus, non admitto coniunctionem, etiamſi hoc videatur Imperatori. Terribile enim eſt reuerà, terribile, incidere in manus veri Regis & Dei uiuentis. Simul autem & hoc uocabulũ Dei lingua emiſit, & caput ſtatim fuit ei amputatum. Atque hùc quidem finem habuit Baſilla. Comprehenduntur verò Protas quoquè & Hyacinthus, & ad templum Io-

Heb. 10.

S. Baſilla amputat caput.

uis adducuntur, vt cogerentur ſacrificare illi abominationi. Cùm autem ſtetiſſent in conſpectu eius, qui videbatur deus, precati ſunt, & ſtatim ante pedes eorum concidit ſimulacrum, & admirabiliter & præter opinionem comminuitur, & in pulnerem cineremque redigitur. Poſtquàm antem hoc cognouit Præfectus Nicetius, iubet eorum quoqué capita amputari: Eugeniam verò ſiſti iuſſu Imperatoris.

Itèm Proti & Hyacinthi.

Poſtquàm autem adfuit, Vndenàm, inquit, artem magicam tam acuratè perfecteque didiciſtis, vt poſſitis diis quoquè ipſis imperare maximis? Hoc cùm diceret, imprudens Protæ & Hyacinto euidens contexebat encomium: qnoniam ſola oratione maximũ eorum, qui ſunt apud eos, deorum repentè confregiſſent, & in cinerem ac puluerem comminniſſent. Diuinitùs verò inſpirata Eugenia, cum multa reſpondit prudentia: Hoc quidem, dicens, longè veriſſimũ à te dictum eſt, ò Pręfecte, nos veſtris diis imperare. Illud autem eſt planè abſurdum, & ad arguendum facilimum, quòd aſcribas omnia arti magicę: non autem alicui diuinæ & inexpugnabili potentię eius, qui veré eſt ſolus apud nos Deus. Si enim magi quidem, vt vos dicitis, immundos qnoſdam & materiales innocant dæmones: iſti verò eos, qui ſunt apud vos, deos ſuperant, vel potiùs primum ex cæleſtibus, non omnia rursùs inuertetis, & quæ ſunt ſuperna, inferna facietis, maioribus diis inferiorem ſortem attribuentes; & nec deos quidem, ſed eos ſeruos facietis, & ſeruos dæmonum, dæmones autem deos, & primos deorum? Quod quidem etiam alio quoquè modo verum eſt, cùm vos eos tanquàm veros deos conſtitueritis, & bonos eſſe putetis; dubitetis auté, quanam de cauſa à malis vincantur dęmonibus, neſcientes ipſos eſſe quidem malos & maleficos dæmones, vnum verò eſſe Deum in omnibus: cuius nomen ſolũ

Pſal. 67.

iſti non ferentes, ſicut cera, vt ait diuinus Dauid, à facie ignis, liqueſiunt & pereunt.

Hæc audiens Nicetius, eius quidem magnum & excelſum admirabatur animum. Sed cùm eſſet totus deditus inſaniæ ſimulacrorum, & nihil aliud ſpectaret, quàm vt eis placeret, iubet eam duci in templum Dianæ: ſequi autem ſpiculatorem, ei enſem intentantem, & partim quidem admonentem, partim autem minitantem, quòd niſi ſacrificet, eo quem habet in manu, tranſadiget, oſtendendo enſem. Illa verò poſtquàm venit in templum, ſtans ex aduerſo imaginis ſpecie orantis, precata eſt interitum ſimulacrorum: Deus æterne, dicens, qui me tua voluntate & naſci & educari & virginem in hodiernum vſque diem conſeruari dignatus es: & vt efficerer ſponſa vnigeniti, & vt in me adeſſet ſanctiſſimus ſpiritus, & in me regnaret, effeciſti, ipſe nunc quoquè mihi adſis in hac tui confeſſione, efficiens admirabilia & quę ſint contra opinionem: vt qui te colunt quidem, ſint in gloria: ignominia antem & dedecore aſſiciantur, qui hanc mutam & ſurdam adorant abominationem, & gloriantur in ſuis ſculptilibus. Ea hæc orante, Deus quidem valdè mouet terram: templum verò euertitur: conteritur antem ſimulacrum: reliqua veró ſimul conturbantur. Stupent, qui vident: peruadit etiam ad eos, qui procùl erant, miraculum. Alius autem aliundè confluentes, quicunque erant quidem ſanæ mentis, id quod factum erat, ducebant miraculum, & putabant opus diuinæ potentiæ: quibuſcunque verò præter id, quòd erant recta priuati opinione, deerat etiam ſapientia, ij multis contumeliis aſſicientes Eugeniam, eam etiam vocabant magam.

S. Eugenia precibus euertit templũ Dianæ.

Hæc audit etiam Imperator, & ſuorum deorum quodammodò vltor fieri properans, iubet lapidem quidem grauiſſimum ſuſpendi à collo eius: ipſam autem iaci in fluuium Tyberim. Sed ſic quidem, qui cóncipiunt laborem, & pariunt iniquitatem: Deo autem curæ erat, vt eorum iuſſus eſſet irritus & inefficax. Vndè etiam lapis quidem ab eius collo eſt exolutus: ipſa veró non ſecùs ac magnus Petrus, citra vllam offenſionem ingrediebatur ſupra vndas fluminis. Deindè cùm ea aqua viſa eſſet potentior, eam igne punire conſtituit, & magnam illam Eugeniam accepit fornax. Sed qui eam cuſtodiebat Dominus, hic quoquè nunc aderat: ſtatimque oſtenſum fuit, ignem protinùs amiſiſſe naturam, & corpus eius conſeruatum eſt illæſum. Quid poſtea? Tenebris punitur profundiſſimis: pręter tenebras autem etiam fame, & eam domus accepit obſcura, nec cibi quicquam omninó ſumentem. Neſciebant antem omninò eſſe cum ea Dominum lucis, à quo etiam matutinum, vt ait Propheta, lumen erupit, & diuino lumine tota domus illuſtrabatur. Non ſolùm verò lumen dabatur: ſed etiam quoddam diuinum ſupernè ſuppeditabatur alimentum, panis qui quotidiè parabatur admirabiliter, niue quidem candidior, voluptate autem planè diuinus: & qnod eſt omnium maximum, ille ipſe accedit Seruator: Ego ſum, dicens, Eugenia, qui propter te crucem & mortem ſuſtinui, propter quem tu quoquè hæc pati conſtituiſti. Ergò & te maxima amiciam gloria, & multis implebo gratiis. Sit autem hoc quoquè ſignum tui honoris. Ipſe enim dies te tranſmittit ad vitam ſupernam, qui me vidit infrà aduenaſſe ad homines.

Pſal. 7.

Iohan. 21

Calcat undas pedib⁹ ſuis.

In fornace manet illæſa.

Eſa. 8.

Chriſtus ei apparet

Cùm ſic dixiſſet, ille quidem ab ea receſſit: haud diù pòſt autem effectum ſortita ſunt ea, quæ dicta fuerant. Mittitur enim quidam impius, monomachi habitum prę ſe ferens: qui cùm fuiſſet intra carcerem, enſe facta cæde conſummat martyrem eo ipſo die, quo celebrabatur feſtum natalis Seruatoris noſtri. Cùm iuſta autem feciſſent tali filiæ & ſorori, ei⁹ mater & fratres, ſacras eius reliquias deponunt quidé in loco, qui non abeſt procùl à Roma: vocatur antè via Romana. Sic quidem vixit honorificè Eugenia, & ſic è vita generosè exceſſit, conuenienter ſuo nomini: adeò vt neſciamus, vtrùm magis admiremur, in Chriſto nè vitam, an mortem pro Chriſto. Vndè etiã, quantam ſit pro vtriſque gloriam conſecuta, euaſit paulò pòſt manifeſtum.

Capite cæditur.

Εὐγένεια, id eſt, nobilitas.

Nam cùm duobus animi motibus diſtraheretur mater, & partim quidem lætaretur, quòd propter Chriſtum eſſet ſacrificata: fleret aũt, quód à filia tali diſiungeretur, & non moderatè ferret ſeparationem, martyr ei apparet in ſomnis, adeò quidem ſplendidè veſtita, vt nec in eam ſatis poſſet conîicere oculos: talibus verò comitata virginibus, & tam præclaris, vt nulla regina poſſet cum eis comparari. Cùm ſic ergò acceſſiſſet, viſa eſt dicere matri: Quorsùm, ò mater, ità te aſflictas, multis pro nobis liquefacta lachrymis? Nó sũt res noſtræ proſequendę fletibus, ſed lætitia. Scias.n. quòd ego & pater Philippus, viuimus in quadã ineffabili martyrũ lętitia, vnà cũ Chriſto verſantes & conregnãtes: qui te etiam non ità multis pòſt diebus ad hanc vitam euocabit. Meis aũt fratribus conſerua firmũ ac ſtabile, quod eſt in Chriſto, ſignaculũ, & aſſiduè exhortare, vt ſint etiã mihi fratres animis: vt ſic totũ genus offeramur pulchrum donũ Domino. Hęc mater audiuit ab Eugenia. Dicebatur aũt etiam vidiſſe aſſiſtẽtes Angelos, quorum habitus, erat ſignũ gaudii ſimul & pudoris, ipſis velutì indicantibus, qnòd illi eſſent honore digni, & perpetui etiam gaudii participes. Quod detur nobis omnibus quoquè conſequi gratia & clementia Domini noſtri Ieſu Chriſti: Quẽ decet omnis gloria, honor & potentia nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Apparet matri ſua habitu ſplendidiſſimo.

Sancti apud Chriſtum viuunt.

DE S. STEPHANI PROTOmartyris miraculis multa ſunt apud S. Auguſtinum & Enodium Epiſcopum, quæ nimis longum eſſet huc adſcribere. Vnam tantùm Gregorij Nyſſeni concionem aſſeremus. Auitum & Lucianum inueniet Lector Tomo 4. die 2. Auguſti.

DE S. STEPHANO PROTOMARtyre, D. Gregorij Nyſſeni Pontificis oratio, Petro Franciſco Zino Veroneñſi interprete.

Decemb. 26 Celebritas natalis Domini & S. Stephani.

QVAM præclara bonorum ſeries, quam dulcis lætitiæ ſucceſſio? Ecce enim celebritatem ex celebritate, & gratiam pro gratia ſuſcipimus. Heri nos excepit conuiuio rerum omnium Domini imitator. Quomodò autem hic, & quomodò ille? Ille pro nobis hominem induens, hic pro illo hominem exuens. Ille propter nos vitæ ſpeluncam ingrediens, hic è ſpelunca propter illum egrediens. Ille dum ſe pro nobis cruciatibus affici, hic autem pro illo lapidibus obrui ſinit. Ille mortem è medio tollens, hic ſuper iacentem mortem incedens.

Ad hoc ſpectaculum, fratres, nos itèm animis concurramus, quo pugil egregius in ſtadio confeſſionis exutus, aduerſus improbum humanæ vitæ aduerſarium certat. Stephanus enim verè, quemadmodùm Paulus ait, ſpectaculum factus eſt mundo, & Angelis, & hominibus. Primus martyrii corona redimitus eſt. Primus in martyrum choro iter arripuit. Primus aduerſùs peccatum vſque ad ſanguinem reſtitit. *1. Cor. 4.*

Tunc autem omnem ſupracæleſtes incolentium ſedes exercitum, & incredibilem omnium Angelorum tam miniſtrantium, quàm aſſiſtentium numerū, & quicquid honeſti præclarique per ſupremam illam quietiſſimam regionem in Principatibus, & Virtutibus, & Thronis, & Poteſtatibus, & Dominationibus audimus, vniuerſam denique cælitum multitudinem ſpectaſſe pugilem hunc manus cum aduerſario conferentem exiſtimo. Vita autem humana veluti ſtadiū pugnantibus expoſita eſt.

Vita humana inſtar ſtadij.

Congreſſi ſunt igitur, improbus quidem humanæ vitæ hoſtis, ex quo primi parentes ceciderunt, ad ea vſque tempora ſuperandis hominibus exercitatus: magnus autem fidei propugnator, impetus illius cō temnens, & pro nihilo ducens. Arma verò fuerunt, mortis quidem inuentori, mortem intentantes minæ: vitæ autem diſcipulo, confeſſio fidei. Ecquis non eſſet nouum hoc certaminis genus admiratus, cùm vita & morte veritas diiudicaretur, mors autem foret veritatis indicium? Vitæ enim ad eam vſque diem abſconditæ & incognitæ prædicator, reipſa præconium hominibus denunciauit. Quid enim aliud tam promptè mortem oppetens ſignificabat, niſi vitam hanc, quæ relinquitur, cum vita precioſiori commutari.

Arma ſatanæ & S. Stephani.

Sed operæpretium erit, vt certamen ipſum, oratione tanquàm in tabula diligenter depicta, proponamus, vt recta ratione & via ex ipſa geſtorum ſerie, rerum admirabilium ordo nobis appareat. Nupèr igitur vehemens ſpiritus deſupèr veniens, omni aerea & impoſtrice dæmonum poteſtate diſiecta ac diſſipata, Apoſtolorum domum impleuerat, & inſtar ignis in linguas pro numero eorum, qui gratiam accipiebant, diſpertitus, in ſingulis ipſorum inhæſerat.

Act. 3.

Iamque propter incredibile vocis & linguæ miraculum eos, & qui ex omni natione Hieroſolymis degebant, ſtupor inuaſerat & conturbatio. Nam licèt variis diuerſiſque linguarum generibus diſtinguerentur, ſinguli tamen eadem planè lingua, vno atque eodem tempore diſcipulos loquentes audiebant, cùm ea loquendi facultas nullo eſſet præcedēti ſtudio aut diligentia comparata. Oportebat enim, vt qui in terrena turri exædificanda ſimilitudinem vocis amiſerant, eam in cæleſti Eccleſiæ conſtructione recuperarent. Hinc igitur gratiæ ſpiritus ſancti diſpenſatio duxit initium, vt quod in omnes hominem beneficiū conferebatur, hac ratione ad omnium cognitionem perueniret, ne ſi religionis promulgatio, vnicæ tantùm linguæ terminis concluderetur, hominibus eam linguam ignorantibus nihil prodeſſet. *Gene. 11.*

Quarè cùm Phariſæi nec propriis auribus iam fidem haberent, & eos, qui rei tam admirandæ ſtupore tenebantur, irriderent, quòd muſto eiuſmodi furorem Apoſtolis iniectum dicerent: Petrus autē vno orationis iactu tria animarum millia Chriſto piſcatus eſſet, aſſiduaque deinceps eorum, qui ſeruabantur, acceſſione creſceret Eccleſię multitudo, cùm & ille, qui iam indè ab ipſo ortu claudus erat, Speciosam templi portam ipſis aperiret. Tanquàm enim ei præſideret, ſuæ curationis ſpectaculo homines animo claudicantes ad fidem ducebat. Quamobrèm cùm ad fidei prędicationem confluerent, & * rurſus Eccleſiæ plurium opera, qui gratię miniſtrarent, indigeret, ſpiritus ſanctus ad adiuuandos Apoſtolos Stephanum, multa ſapientia gratiaque præditum, aduocauit. *Act. 2.* *Act. 3.* ** vſus*

Nullus autem eum propter hoc miniſtrandi nomen Apoſtolica dignitate inferiorem exiſtimet. Siquidem & Paulus myſteriorum Chriſti ſe miniſtrū nouit, & omnium Dominus, dum per carnem ſalutē humanam diſponeret, miniſtri nomen non erubuit, dicens, ſe in medio noſtrum eſſe, tanquàm qui miniſtrat, qui diuiſiones miniſtrationum facit, vt inquit Apoſtolus. Nam ſicut ignis idoneam nactus materiā, ſublimem flammam tollit, & ſplendidiorem lucem efficit: ità ſpiritus ſanctus ex magno Stephani animo clariores gratiæ radios emittebat. *1. Cor. 4.* *Luc. 22.* *1. Cor. 12.*

Quapropter omnes, qui alicuius erant cognitionis & diſciplinę participes, in eum ſpectabant, & cum illis, qui multitudine ſuperiores videbantur, coniuratione facta, & tanquàm in phalanges inſtructi & denſi, & vim & impetum Stephani ſuſtinere conabantur: Ille verò & cum pluribus, & cum paucioribus eodem tempore congrediens, à nullis poterat expugnari.

In hoc autem certamine quamuis ſpecie ipſa Alexandrini, & Libertini, & Cyrenæi, & ex omni parte homines inter ſe coniuncti, aduerſus fidei propugnatorem viderentur irruere, occultè tamen ipſe pater mendacii, veritatem, quæ in Stephano loquebatur, per homines oppugnabat. Sed omnibus fraudis defenſoribus à viro ſtrenuo profligatis, de mendacio victoriam & triumphum veritas reportauit. Hoſtis igitur veritatis criminabatur veritatis miniſtrum, quòd veritatem non quæ eſſet, indicaret: ſed quæ non eſſet, aſſereret. *Act. 6.*

Quid iſtas inſidias aduerſùs præconem hūc ſtruis, ò diabole? dixiſſem ego. Si quid vales, ſi aliquid roboris eſt tibi, veritatem lædito, quæ in Stephano eſt. Sin dolis & machinis tuis illa ſublimior eſt, cur in ipſius vas exerces odium & maleuolentiam tuam? cur eo relicto quod continetur, id, quod continet, è medio tollis? Sic faciunt & canes, lapides, quibus petuntur, arripiunt & mordent: Eos, qui iecerunt, ne attingunt quidem.

Cùm igitur rebus veris ſimis ac neceſſariis mẽdaciũ coargueretur, & oĩbus vaticatis lucẽ intueotibus, nullum ampliùs fraudis propagnatorem improbus inueniret, confugit ad artes ſuas, & malitiæ ſuæ vim accuſatoribus iudicibuſque diſtribuens, atque in vtroſque ingreſſus, eos falſis crimioibus Stephanum oppugnare, hos cum indignatione calumniam ſuſcipere compellit. Iudęiſque ſeſe variis modis inſiuuans, omnia ipſe fit contra Stephanum, accuſator, index, carnifex, & reliqua cædis inſtrumenta, neſciens, quo ipſe caſu poſt eam Stephani condemnationem præceps abiturus eſſet. Vt enim periti luctatores, ſubeuntes corpora colluctantium, grauiorem ipſis caſum machinantur: ſic magnus Stephanus humi proſtratus, grauem aduerſario ruinam molitus eſt. Ex eo enim tempore totum orbem terrarum Apoſtoli peragrarunt. Id Euangelii vbiquè gentium diſſeminandi principium fuit. Niſi enim Stephani cæde populus Iudæorum in Apoſtolos ſæuiiſſet, ſolis fortaſſè Hieroſolymis Euangelium incluſum permanſiſſet. Nunc autem à Iudęis oppugnati, in alias orbis partes diuiſi ſunt, & myſteriorum doctrina diabolum vndiquè detruſerunt. Sic excepit Samaria verbum Dei. Sic obiter per Philippum Eunuchus ſalutem adeptus eſt. Sic vas illud magnum Eccleſiæ Paulus, furore & minis armatus, à diabolo in ipſum armigerum te la conuertit. Nam dum ipſos ex omnibus regionibus expellere & exterminare conatur, fecit, vt nullus relinqueretur locus, ad quem Chriſti fides non perueniret. Hinc enim Aegyptios, Syrios, Parthos, Meſſopotamitas, Italos, Galatas, Illyrios, Macedonas, & omnes vndiquè gentes ad fidem confluere perſuaſit verbum Dei. Cernis, quantùm pugnandi ſcientia valeat Stephanus? & quàm multis caſibus proſtratum afflixerit aduerſarium, qui calumniæ fraude ſuperior videbatur? Sed ad ipſum ſtadium reuertamur.

Iudæi veritate victi, ad mẽdaciũ & calumniã cõfugiũt.

Act. 8.
Ibidem.
Act. 9.

Act. 6. Quibus verbis commouent populum iſti calumniatores? Homo iſte non ceſſat, inquiunt, loqui verba impiè contumelioſa aduerſùs locum hunc ſanctum & legem. Audiuimus enim eum dicentem: Ieſus Nazarenus ille deſtruet locum iſtum, & mutabit inſtituta, quæ tradidit nobis Moſes. Hæc eſt oratorum diaboli criminatio. Quæ porrò audientium amentia? Quid indignantur, aut ſuccenſent huic reo? Quid in ea accuſatione criminis deprehenderunt? Quę enim illi data ſunt crimini, prænunciant ea, quę in poſterum ſunt euentura. Aiunt enim, eum dixiſſe, locum deſtructum iri; & mutatum iri Moſis inſtituta. Quodnam in his, ſeu verum dicat, ſeu mentiatur, crimen exſtitit? Si mentitur, quod triſte denunciat, non eueniet. Si uera loquitur, quam affert iniuriam oratio, quæ futuros rerum exitus prædicit? Quæ futura ſunt enim, ſiua taceantur, ſiue ſignificentur, omninò contingent. Prædicentis autem cędes quam moleſtiarũ alienationem afferat?

Quid? quòd Ieſus Nazarenus accuſatur, in Stephanum autem fertur ſententia? Atqui ſi iniuriam faciẽs, mouet indignationem: iniuria autem eſt, loci & inſtitutorum euerſio & immutatio: hæc verò non per Stephanum, ſed per Ieſum, vt aſſerit accuſator, efficienda ſunt; eum, qui accuſatur, condemnari oportebat.

O iniqua audientium ſententia. Quoniam, loquiunt, Ieſus mutabit leges, Stephanus lapidibus obruatur. Quo autem pacto legem abrogabit Ieſus, qui legis adeo ſtudioſus fuit? Qui inſtituta vetera tã toperè confirmauit? Qui veni, inquit, non legem vt ſoluerem, ſed adimplerem? Qui legem eam, qua homicidium interdicitur, ſic approbauit, vt diſcipu-

Iniqua Iudæorum ĩ S. Stephanũ ſententia.
Mat. 5.

lis ſuis ne iraſci quidem permiſerit? Qui pariter cum ipſa cupiditate adulterium conuulſit? Qui iubẽs, vt ne illos quidem vlciſcerentur, à quibus eſſent iniuria laceſſiti, inferendæ iniuriæ principium abſtulit? Qui præcipiens, vt quæ poſſiderent, omnia pauperibus diſtribuerent, auaritiæ vitium exterminauit? Cur hæc illi in eo iudicio non commemorarunt, non perpenderunt?

Ibidem.
Mat. 19.

Illorum mihi nunc iudicum parricidarum conſeſſum adeſſe velim, & de locis, pro quibus indignãtur, diſcere, vbinam celebre templum illud, vbi incredibiles illæ lapidum magnitudines, vbi aurũ illud, quod reliquam materiam propemodùm exęquabat, vbi legitima ſacrificia, hircus, vitulus, agnus, caprea, columba, turtur, hœdus repudiatus. Si propterea morte Stephanum affecerunt, vt earum calamitatum nulla contingeret; oſtendant, quęſo, quàm multa ſibi propter homicidium illud integra conſeruarunt. Quòd ſi nihil horum eſt, quamobrèm Stephanum condemnarint: cur ea cędes patrata ſit, dicant.

Sed in ipſo certaminum ordine videamus, quomodò parricidas, à quibus denſa lapidum inſtàr niuium multitudine obruitur, vlciſcatur, quæ dicta reiiciat in eos, qui lapides in ipſum coniecerunt. Cognoſcãt Iudæorum filii, Chriſtianorum arma, quibus magnus Stephanus iniurias ſuas perſecutus, legem vitæ rem ipſam ſtatuit. Nam illi quidem immani & ferina quadam rabie virum ſanctum circumuenientes, ad eum vnum ſcopum reſpiciebant, vt quicquid in manus veniret, pro telo corripientes, in ipſum contorquerẽt: At ille tanquàm ſacerdos quidam ex ſpiritali lege puram hoſtiam immolans, non alienum, ſed proprium corpus adducebat, & loco libaminis ſanguinem effundebat, & pro iis, qui ſe tam nefario ſcelere obſtringebant, Deum, quem adſpiciebat in cęleſtibus adytis, precabatur, & pro cæde ſua beneficium rependebat, audientibus homicidis clamans & dicens: Domine, nè ſtatuas illis hoc peccatum. Ac ille quidem ſcelus, quod parricidę propriis impuris manibus exarabãt, precatione deleuit. Ipſi verò ea precatione magis etiam concitati, non priùs iaculari deſtiterunt, quàm magnus Stephanus tanquàm mollibus floribus & leui quodam rore circunfuſus, dulciſſimo ac beatiſſimo ſomno conſopitus eſt.

Act. 7.
Immanitas Iudæorum.

Sed nos victoria pugnam anteuertimus, & ante certaminis finem, virum adſpicimus coronatum; Priuſquàm enim pugnandi labores videremus, ad certaminis exitum oratione prouecti ſumus. Neque enim illa, mea quidem ſententia, prætereunda erant, ex quibus maximè martyris virtus eluxit. Qualis videlicet interficientium conſeſſus fuerit, & quomodò pariter vniuerſos ad patrandam cædem furor incitarit: quanta ad facinus congregatis conſpiratio, qui ſingulorum intuitus, quæ figura, quæ dẽtium affectio. Nam, vt ſcriptura teſtatur, diſſecabantur cordibus, & ſtridebant dentibus in eum, qui tot taliumque corona circunſeptus, & contra omnes aduerſarias copias parricidis opitulantes ſeſe obiiciens, animi prudentiæque magnitudine in omnibus excelluit. Oppoſuit enim furori patientiam, minis contemptionem, mortis terrori deſpicientiam vitę, beneuolentiam odio, maleuolentiæ charitatem, calumniæ veritatis declarationem. Veritatis enim defenſor non vno tantummodò victor apparuit: ſed omnibus malitiæ generibus, quæ exercebant Iudæi, variis ipſe virtutibus occurrit: cum omnibus congreſſus eſt, omneſque ſuperauit.

Act. 7.
S. Stephani præclara victoria.

Sic i certaminũ ludis victores accipio factitare, vt p totõ ſæpè ſtadiũ curſu, cũctis aduerſariis victis, pręmia victoriæ ferant. Itidèm in martyrũ ſtadio ſe Stepha-

ſus geſſit, qui omnem hoſtis viam atque impetum excipiés, illuſtrem in omnibus victoriam reportauit. Falſam enim Libertinorum, & Cyrenenſium, & Alexandrinorum ſapientiam, vera ſapientia deuicit, metum dicendi libertate, comminationem deſpicientia, beneficentia crudelitatem, veritate mendacium. Illi quidem ad cædem ſpectabant, iamque manus armabant lapidibus, & anhelitu, adſpectu, dentium colliſione ſæuitiam præ ſe ferebant: Hic autem eos intuebatur vt fratres, vt patres demulcebat: *Act. 7.* Viri fratres, inquit, audite me. Illi calumniam adorabant: huic conſeſſus interficientium erat veritatis ſchola. Sermonẽ timore non intermiſit, neque periculo territus deſpondit animum: ſed morte rebusque præſentibus neglectis, & pro nihilo habitis, mentem in ſublime tollens, eos tanquàm puerulos temerè deſipientes erudiebat, ex rebus, quas ipſi certas & exploratas habebant, demonſtrans, quibus in erroribus verſarẽtur.

Ibidem. Adducitur igitur Abrahę teſtimonium, omnemque illius hiſtoriam breuiter eis ante oculos ponit. Tum ſanctos viros, qui deincẽps ſucceſſerunt. Deindè genitum Moſem, educatum, inſtitutum, in monte percipientem myſteria, vexantem Aegyptum, Iſraelem conſeruantem, id quod Domini myſterium declarabat. Quarè conſeſſus etiam maximè commotus eſt, & morbus ei⁹ inflammatus, cùm Moſem, cuius ſe ſtudioſiſſimos fingebant, pro Stephano ſtare perſpicerent. Itaque conſurgentes, rei finem & crudelitati ſuæ, & Stephani deſiderio dignum imponunt. *Sublimis viſio S. Stephani.* Ipſe enim naturam humanam egreſſus, etiam antequàm migret è corpore, puris oculis cæli fores ſibi patefactas adſpicit, & quæ in cæleſtibus adytis continentur, diuinamque gloriam, & gloriæ diurnæ ſplendorem contuetur, *Ibidem.* ac paternæ quidem gloriæ nulla figura deſcribitur, ſed ſplendor in ea ſpecie, quam homines viderãt, ab athleta, quatenùs humana capiebat natura, perſpicuus cernitur. Ex natura igitur hominis in angelicã transmutatus, adeò ut ipſis etiam homicidis eſſet admirationi, quòd facies eius Angelorum dignitate inſignis fulgeret, *Act. 6.* vidit ea, quæ humanis oculis cerni nõ poſſunt, & gratiam à ſe perſpectam declarauit.

Act. 7. At illi occluſis auribus, quod narrabatur, non acceperunt. Qua quidem una in re ex tam multis ſe rectè geſſerunt. Profanorum enim aures non erant dignæ, quæ diuinæ rei perſpectæ narrationem audirent. Ille quidem ea, quæ ſibi ſoli conceſſa fuerant, explicatione in commune proponens, gratiam præſentibus impertiuit, *Ibidem.* Eccè video, inquiens, cælos apertos, & Ieſum ſtantem à deſtris virtutis Dei. Ipſi verò clamantes voce magna, continuerunt aures ſuas, & impetum fecerunt vnanimiter in eum. Benè hiſtoria, quæ de ipſis loquitur, factis clamorem adiunxit, vt eorum propoſitum Sodomitarum propoſito ſimile ſignificaret. Siquidem & flagitium ipſorum, clamor irritantis appellatus eſt. Clamor enim, inquit, Sodomorum & Gomorrhæorum venit ad me. *Gen. 17.* Clamauerunt igitur & iſti, vt eorum in Stephanum clamor audiretur. Sed athleta ſibi parricidarum crudelitatem prodeſſe nõ ignorabat. Etenim cùm ab ipſis vndiquè lapidibus peteretur, id factum tanquàm coronam, victoriæ præmium, in aduerſariorum manibus contextam ſuſcepit. Proindè benedictis eos remunerauit, indignum exiſtimans, rem, quæ gerebatur, contrarios exitus ità partiri, vt ſibi vitam, aduerſariis autem exitium pareret, & ex illis bonis, quibus ipſe dignus efficeretur, hoſtes, qui eorum bonorum ſibi authores eſſent, exciderent. Sic Chriſtum reſpiciés, eis, à quibus oppugnabatur, prodeſſe didicit. Nam ſimulatquè tolerantiæ legiſlatorem adſpexit, meminit earum legum, quibus iubemur inimicos diligere, & benefacere iis, qui oderunt nos, *Mat. 5.* & precari pro iis, qui nos perſequuntur. Verùm hic athleta non capitur humanis laudibus. Neq; enim eum certaminis finem propoſitum habuit, vt ab hominibus gloriam aſſequeretur: ſed animi virtutisque magnitudine totum mundũ ſupergreſſus, poſthabita & neglecta omni laudandi ratione, menſuram humanę facultatis ſuperauit.

Quamobrém omnium hominum celebratione habeat victoriæ præmia, nobisque hiſtoria, quam de ipſo conſcriptam legimus, ad animorum ſalutem opituletur. Quemadmodùm enim pugiles, qui donati rude, artem deſierũt, in palæſtra erudiunt iuuenes, quo agilitatis artificio colluctantium præhenſiones euadant: ità nos etiam cenſeo ad pietatem inſtitui per magnum Stephanum oportere, vt hoſtium aduersùs ſpiritum pugnantium fallacias euitemus. Nam qui rabie inflammati, ſpiritus gloriam oppugnant, aiunt, illę ipſorum abſurditatis Stephanum eſſe fautorem atque patronum. intentis enim in cælum oculis, vidit gloriam Dei, & Ieſum ſtantem à dextris Dei. Quapropter ad euertenda religionis decreta ſic argumẽtantur: *Aduersùs eos, q̃ ſancti ſpiritus diuinitatẽ negant.* Si cum patre & filio ſpiritus omninò connumerandus eſt, cur in eo ſpectaculo Stephanus ſimul cũ filio non conſpexit & ſpiritum? Quomodò igitur iis, qui eiuſmodi rationibus ſupplantantur, Stephanus manum præbebit, aut certãdi artificio fractos eriget & confirmabit? An eodem es loco feret auxilium, vt infidelitas oppugnantis infringatur.

Quęris ergò tu, qui ſpiritum inſectaris, cùm patris gloria filiique ad dexteram eius ſtantis conſpecta ſit, vbinam ſpiritus? Si in te ſpiritus eſſet, non, quemadmodum qui oculis capti ſunt, aurum, quod ante pedes ſuos iacet, non cognoſcentes prætereunt, de ipſo ſpiritu ſermonem propoſitum prętercurriſſes. Sed nunc ſaltem audi, niſi fortè, vt Iudęi, aures obturaſti. Quo pacto vidit ſupercæleſtem gloriam Stephanus? Quis ei fores cælorum patefecit? Nunquid ea virtus humanarum virium fuit, aut cuiuſpiam Angelorum, inferiorem naturam ad ſublimitatem illam extollentis? Minimè verò: neque enim ſic habet hiſtoria, quòd Stephanus multo robore prędítus, aut Angelorum fultus auxilio, viderit ea, quę vidit.

Quid igitur dicit? Stephanus autem plenus ſpiritu *Act. 7.* ſancto, vidit gloriam Dei, & vnigenitum filium Dei. Non enim, vt ait propheta, licet lumen intueri, niſi in lumine conſpiciatur. Ideò, in lumine, inquit, tuo *Pſal. 35.* videbimus lumen. Non niſi in lumine lumen ſpectari poteſt. Quomodò enim ſolem adſpiciat, qui extra radios ipſius poſitus ſit? Cùm igitur in lumine patris, id eſt, in ſpiritu ſancto ab eo procedente, vnigenitum videatur lumen, idcircò priùs gloria ſpiritus illuſtratus, patris & filii gloriæ cognitionẽ aſſequitur. Alioquin quomodò ſententiam illam Euangelii, Deum nemo *Iohan. 1.* vidit vnquàm, eſſe veram: aut Apoſtolum clamanté, Quem nullus hominum vidit, neque videre poteſt: nõ *1. Tim. 6.* iis, quæ in hiſtoria ſcripta ſunt, dicemus aduerſari? Etenim ſi natura & vi humana patris & filii gloria percipi poteſt, ille mẽtitur omninò, qui Deum negat poſſe compræhendi. ſed neque illum mentiri, & hiſtoriã eſſe veram, neceſſarium eſt. Manifeſtè igitur malitia ſpirituum impugnantium, eſt depræhenſa. Quandoquidem ſimile ſimili conſpicuum eſſe, ſcriptura teſtatur. Stephanus enim non in natura vtiquè humana perſiſtens Deum vidit, ſed ſpiritus ſancti gratia confirmatus, per eum ad intelligentiam Dei ſublatus eſt. Quamobrèm ſi, vt inquit Apoſtolus, ſine ſpi *1. Cor. 12.* ritu Dominum Ieſum intueri non licet, nec paternam gloriam percipere, pleniſſimé conſtat, vbi ſpiritus eſt, illic & filium conſpici, & patris gloriam compræhendi.

Cæterùm ex ijs, quæ tacitè prætermiſſa ſunt, altc tum impietatis telum ab ijs, qui Chriſtum oppugnãt, contorquetur. Aiunt enim, vnigenitum inferiorem eſſe. Etenim cùm à dextris patris dicatur ſtare, ex his verbis aſſerunt demonſtrari, eum obnoxium eſſe patris poteſtati. Quid igitur iſtis Paulus reſpondebit, aut ante Paulum Propheta Dauid? Vterque enim doctrina ſpiritus, gloriam vnigeniti declarat. Nam Da-

Pſal. 109 uid ait, Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris

Hebr. 1. meis. Apoſtolus autem, ad dexteram throni Dei ſedere Dominum dicit. Quare ſi ſtatus inferiorem arguit, ſeſſio prorsùs æqualem eſſe ſignificat, aut contradicant ipſi: In vnoquoque enim eorum eadem magiſtra ſpiritus gratia. Siquidẽ & Stephanus plenus ſpiritu sãcto vidit ea, quæ vidit: & quæ vidit, locutus eſt. Da-

Mat. 22. uid autem in ſpiritu vocat ipſum Dominum, vt Euan-

1.*Cor.* 2. gelium teſtatur. Paulus verò, quemadmodùm ipſemet dicit, in ſpiritu loquitur myſteria. Quarè ſi magiſter vnus eſt, nulla re à ſeipſo diſcrepans, & magiſter hic eſt ſpiritus veritatis in omnibus, qui diuinitùs afflati ſunt, quomodó quiſpiam in eius decretis diſcrepantiam ſuſpicabitur.

At aliud eſt, inquies, ſedere: aliud, ſtare. Si trita verborum ſignificatio conſideretur, ego quoquè ad ſententiam tuam accedo. Sed non eſt fas, hæc verba ſic accipere, vt eandem in natura corporis experte, quam in corporibus, vim habeant. Nam in homine quidem, ſeſſio figuram corporis quieſcentis deſcribit, nè genua corpus ipſum ſuſtinentia omninò deſatigentur: è contrario autem, ſtatio rectum hominem ſuper genibus conſiſtentem, non autem ſedendo quieſcentẽ, indicat. At illa ſuprema natura, & ſeſſio & ſtatus, ab eiuſmodi ſignificatione remouentur, & appoſitè ad rem ipſam explicandam adhibentur. Neque enim illam omni corporea figura vacantem, aut ſuper genibus ſtare, aut vlla corporis parte ſedere opinabimur. Sed per vtranque vocem, perpetuam & immutabilem

Deũ ſtat, in omni bono ſtabilitatem & quietem piè cogitabi-

& ſedere mus. Etenim qui Deum ſtare, & qui eundem ſedere di-

vt accipiẽ cit, verborum varietate diſcordes ſunt illi quidem,

dum ſit. ſed tamen re ipſa conſentiunt: cùm & ille firmè progreſſum, & hic immobilem in omni bono inſediſſe Deum ſignificet.

Quemadmodùm autem Propheta Dauid & Apoſtolus Paulus vnigeniti ſeſſionem exponentes, non effecerunt, vt patre ſtante, ſedere filium cogitaremus, quanuis ipſius tantummodò filii ſedentis mentionẽ fecerint: ſic cùm ex Stephano filium ſtantem exaudis, haud rectè ſolius patris ſeſſionem eſſe ſuſpicaberis: ſed vt ea Pauli & Dauidis oratione ſedere patrẽ, quoniam filius ad dexteram eius ſedeat, confitemur, licèt nulla de patre fiat mentio. Sic enim imaginis ratio ſeruatur, ſi quicquid in hoc intelligitur & videtur, idẽ & in exemplari credatur. Et quemadmodùm in bono bonum, & in lumine lumen, & in omnibus ipſum pulchritudinis exemplar, per naturam propriam in imagine exprimitur: eodem pacto ex ſede filii, quomodocunquè ea intelligatur, & patris ſedes comprehenditur, itidemque ſtatus ex ſtatu, nè tollatur imaginis ratio, ſi in varietate proprietatum aliena ſit ab exemplari.

Hæc nobis obiter, fratres, ad quæſtionem propoſitam dicta ſint, quæ ex viſione Stephani orta eſt. Faxit autem Deus, vt Stephani non certaminis ſolùm ſpectatores, ſed etiam gratiæ participes ſimus, & ſancto ſpiritu ad profligandos & delendos aduerſarios impleamur, ad gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTORVM martyrum & confeſſorum, Theodori & Theophanis inſcriptorum, Authore Simeone Metaphraſte.

EX ijs, qui pro Chriſto certare cõ-
ſtituerunt, alii quidem pro pie- *Decemb.*
tate ſolummodò decertarũt ad- 26.
uersùs gentiles, qui vendicabant *Certamẽ*
& tuebãtur errorem ſimulacro- *cũ ethni-*
rum: Alii autem pro fide Ortho- *cis & hæ-*
doxa, aduersùs Chriſtianos qui- *reticis.*
dem, ſed non ſanè in rectam fidem affectos, non minores, quàm illi, ſudores ſubeuntes. Quamobrèm illis quoquè ſunt pares coronas cõſecuti. Quorum vnus eſt, qui nunc eſt nobis propoſitus dicendi argumentum, mirabilis ille & magnus Theodorus, de quo ſigillatim tractabit oratio.

Eum tulit Palæſtina, quam Deus, dans Abrahæ hæ-
reditatem, pulchrè vocauit terram promiſsionis: ci- *Patria S.*
uitas autem Hieruſalem, cui quidem omninò ſuffi- *Theodori.*
ciet ad laudem, etiamsi nihil aliud haberet laudabile, quòd illinc eſt Chriſtus ſecundùm carnem: quinetiã ex ea quoquè proceſſit magnus prophetarum & patriarcharum chorus: ipſe quoquè Apoſtolorum gratiſſimus à Deo electus numerus eſt illic ortus. Huius autem viri generoſi parentes notos reddebat pietas: eiſque opes erant & facultates, ex Chriſto vocari &
nominari. Ex quibus cùm vir ille ſacroſanctus germi- *Pietas pa*
naſſet, quid opus eſt dicere, quanta ſtatim ab ineunte *rentũ eiꝰ.*
ætate diuitias habuerit intelligentiæ? Nam cùm adhuc quidem eſſet puer, non erat eius ingenium, quale eſt puerorum, vt ad parua adſpiceret, vt ludis delectaretur & rebus ludicris: ſed nuſquàm quidem libẽ-
tius verſabatur Theodorus, quàm in templis venerã- *Sãcta eiꝰ*
dis. Nullum erat ei iucundius ſpectaculum, quàm ad *pueritia.*
pulcherrimos & honeſtiſſimos mores intuẽtem, ſeipſum componere. Nulla re magis gloriabatur, & ſe magnificè circumſpiciebat, quam quòd videretur obedire parentibus. Et vt ſemèl dicam, ſtatim ab initio oſtendit, ſicut plantæ generoſæ ex primo germine, qualiſnam eſſet virtute euaſurus.

Cùm autem iam a puerili ætate excederet, iubetur *Tradit S.*
à parentibus ventitare ad Grammaticum. Vt verò nõ *Sabæ mo*
ſolùm occuparetur in diſciplinis, ſed etiam formare- *naſterio.*
tur ad virtutem, traditur diuini Sabæ monaſterio, quẽdam aſſecutus magiſtrum Presbyterum, qui erat, inquam, vnus ex eccleſia, & ſimul quidem in doctrina & in virtute primas tunc partes obtinebat. Habebat autem fratrem quoquè Theophanem: qui, quòd ad ætatem quidem attinet, erat minor tempore, in virtute verò ſecundas habere non ſuſtinebat: & frater eſſe uolebat nõ tã ea carnis ſimilitudine, quàm ex eo, quòd nihil differret in virtute: ſed optimos imitãs pictores, ad illum tanquàm ad archetypum exemplar intuebatur, & accuratè imitabatur. Atque illic quidem verſabantur vtrique: ſed diuinus Theodorus, cùm eſſet acerrimi ingenii, & breui tempore vniuerſam peruaſiſſet eruditionem, captus ſublimiorum amore diſciplinarum, egreditur quidem ex monaſterio: accedit autem ad virum quendam, ætate quidem prouectum, ſed qui conuenienter tempori virtutem exercuerat, & eruditionem comparauerat. Cum illo ergò verſans, & virtutis fit imitator, & ad capiendam diſciplinam non multo opus habet tempore: ſed celeri & ardenti igneo, acrique & conſtanti ſtudio, breui tempore omnia in ſua collocauit anima. Huius autem rei teſtimonium ferunt libri, quos ipſe poſteà edidit, pro pietate, etiamsi eſſet ex-

celſior,

celſior, quàm vt ea eis vllam laudem ambiret.

Sed aliquandiù quidem eſt verſatus in literis. Vincebat eum amor virtutis, volens eum totum ad ſe trahere, & eum in ea totum eſſe occupatum, & non propter illorum ſtudium, eius perpetuam interrumpi eum eo conſuetudinem. Se certè rursùs tradit diuini Sabæ monaſterio, ſicq; ſub Deo viuebat, & opera faciebat, quæ erant digna puris illius oculis. Hinc quis Theodoro quidem moderatior? Quis autem ad continendam iram generoſior? Quis minus propenſus ad explendas cupiditates? Quis dicendi & tacendi tempus magis obſeruabat, & meliùs conijciebat tempus cuiuſuis rei faciendæ? adeò vt nec ſilentium contemneret, neque dicendi libertatem omitteret, propter animi mollitiem, abiectúmque & demiſſum ſpiritum. Quis ſic carnem caſtigauit, & oculum frenauit, & cogitationum repreſſit impetus? Ex quo quid accidit? Nutu quidem Dei, ſuffragio autem omnium, qui erant in monaſterio, ab eo qui tunc erat Antiſtes Sion, ordinatur presbyter. Et ſic habebat eum magni Sabæ monaſterium, ſedulò operantem mel virtutis.

Catalog' virtutum eius.

Ordinatur preſbyter.

Quod autem ea rebus illius pręclaris me propemodùm effugit, & quod nec ſi velim quidem, facile eſt deſpicere, iā dicā. In eū enim fit tale quid, quale prius in Ieremiā, cui dictū eſt: Antequàm natus eſſes, te ſanctificaui: & vnxi te prius, quàm format' eſſes in Iſrael. Nā cùm magnus ille ſenex & magiſter in diuini Sabæ monaſterio, vt prius indicauit oratio, hunc rerū diuinarū ſtudioſum doceret Theodorum, & ad diſciplinæ exercitationem & virtutem incitaret, hic autem lac virtutis quotidiè, vt ita dicam, exugeret & ſpiritaliter aleretur, magnus ille ſenex & homo Dei, cùm ſcilicet diuinitùs id reſciuiſſet, prædicit apertiſſimè. Nè autem videretur diſcipulo gratificans fingere reuelationem, (eſt enim re vera ſuſpecta laus amantium) ipſam quidem tunc occultat ſilentio: Poſtea verò, vbi pueri quoque fide dignam virtutem habuit, iis, quæ dicebātur, ſuffragantem, enunciat omnibus cum præclara & inſigni prædicatione, alta voce clamans, quòd hic egregius adoleſcens, præter alia quæ propter Chriſtum ſuſtinebit, è vita etiam excedet martyrio. Quod huius eſſe potuerit à pueritia virtutis argumentum illo euidentius? adeò vt ſufficiat, etiamſi nihil aliud ab eo rectè geſtum eſſet, ad oſtendendum eum qui laudatur, nulli eſſe ſecundum eorum, qui beati dicuntur.

Iere 1.

Senex quidam prædicit eum futurum martyrē.

Poſtquàm autem eum aliis bonis accepit etiam donum Sacerdotii, quid opus eſt recenſere, quæcunque ad illius honorē rectè ab eo geſta ſunt, etiamſi æquè ſtuderet latère, ac nullus alius ea iis, qui res gerunt improbas? Nam cui quidem ad fidem, cui verò ad ſpem, cui autem ad charitatem fuit ille ſecundus? Sed lenitate, ſed moderatione, ſed benignitate, ſed zelo qualis fuit? qui etiam vſque ad vincula, & plagas, & mortem, pro Chriſti imagine adiit pericula? Verumenimverò ſatius eſt de imagine ea alto explicare, quomodò ſe habuerit. Generis noſtri hoſtis & inimicus ab omni æuo, cùm multa iam aduerſus nos bella & ſæpè ſuſcitaſſet, alia rurſus iam via ingreditur, & fortiter armatur aduerſus pietatem. Quoniam enim vidit Deū factum hominem, vt hominem Deum faceret, fit rurſùs ſerpens, & rursùs diabolus, & diuinas leges & diuina iura conuellit ſceleratus, & perperam rursùs interpretatur voluntatem legislatoris: & cùm non poſſet, vt Chriſtum negarent, diuinam eius imaginem omninò adorare prohibet: vt ſic lateret, ab illo ſuſceptæ carnis abolens confeſſionem, & paulatim extinguens, quod eſt propter illam noſtrum in Seruatorē deſiderium. Vbi autem ei inſidiæ ex animi ſententia proceſſere, (inuenit enim animos aptos ad excipienda ſemina) ò magnam tuam, ò Chriſte, patientiam, peruenit etiam vſque ad ipſos Imperatores, & fit valentior, inueniens uires ea poteſtate: & tanta adiuuatur potentia, vt propemodùm nos quoque eſſemus, ſicut ab initio, vt ſacra docent eloquia, quandò Dominus nobis non imperabat.

Virtutes eius.

Aduerſantur Iconomachi, quem doctorem ſequantur.

Eſa 63.

Nam cùm eo tempore Leo, qui genus ducebat ex Armenia, tyrannica manu ſceptra inuaſiſſet, & pio Imperatori Michaeli imperium quidem ademiſſet: vt habitum autem & vitā ſuſciperet monaſticā, effeciſſet, ille quod erat inuoluntarium admiſit, perindè acsì & cecidiſſet ea animi ſententia. Ipſe verò paulùm adhuc intus inhabitantem habens impietatem, eam edit in lucem, tanquàm adulterinum aliquem & malum fœtum: & paulopòſt apertè oſtendit truces ſuos ſpiritus aduerſùs diuinas imagines, & earum tollit adorationem. Et primùm quidem ſimul cum Orthodoxo Pontifice pietatem exterminat: Deindè etiam deiicit pulchritudinem ſacrarum imaginum, veluti quoſdam oculos hebetans Eccleſiæ. Et Orthodoxus quidem, vt dixi, Pontifex mittitur in exilium: mercenarius autem eius loco inducitur, & non paſtor, qui erat eiuſdem, cuius Tyrannus, ſentētiæ, & concors in impietate, ara cum ſacro, vt eſt in prouerbio: & olim mortuā in venerandas imagines hæreſim contendebat excitare. Sed enim qualia ſunt Dei iudicia? Virga peccatorū ſtatim in nos emittitur, vt vel ſic intelligamus, qualē per magnam amentiam Dominum prouocamus ad iram. Arabes enim, qui habitant ſolitudinem ad Oriētem, exercitu in expeditionem ducto contra Romanos, multas quidem eorum regiones populabantur, & ex vicis & agris prædas agebant. Faciebant autem etiam excurſiones in monaſteria, quæ erat in Palæſtina: quorum primum & maximum, erat diuini Sabæ monaſterium, in quo hic magnus, ſicut prius diximus, ſe exercebat Theodorus.

Leo Armenus Iconomach'.

Nota imagines, oculos eſſe Eccleſiæ.

Hæc videns diuinus ille Antiſtes & Paſtor Hieroſolymitanæ Eccleſiæ, & ſciens hęc eſſe pœnam peccati, & iræ poculum, propterea quòd deſpicatui habetur & aboletur diuinarum adoratio imaginum, excitatur protinùs ad zelum, & quærit modum, quo poterit tantum extinguere incendium, & oſtendere eos malè facere, qui ſunt parati noua introducere, & prompti ad patrum tranſmouendos limites. Sic enim reuocabuntur captiui, & conſequentur miſericordiam ſauciatę animæ. Ad hoc ergò admodum aptum ſanctum inuenit Theodorū, vt qui & virtute eſſet celebratus, & in dicendo exercitatus, & zelum ſpiraret acrem & iuuenilem. Ille autem, Ecce me, dicit Pontifici: mitte me, & proficiſcar, & tuis adiutus precibus, pudore afficiam impietatem. Ipſum ergo mittit Patriarcha, cùm precibus eum vndique muniiſſet, & ſpe in Chriſtum totum corroboraſſet. Vt autem prætermittamus ea, quæ interceſſerunt, cùm veniſſet in regiam, fratrem habens Theophanem, qui eum ſequebatur, & quę erant fraterna ſentiebat, & in zelo pro pietate cum eo conſpirabat, primùm quidem ſe intrepidè ſiſtit in conſpectum eius, qui in Eccleſiam more prædonis inuaſerat, (vbinàm enim ille ſe geſsit more ſacerdotali?) & liberè arguit, quòd eos peruertat, quos paſcit: & hæreſim ei acerbè exprobrat. Deindè ipſi quoque Imperatori ex aduerſo occurrit tanquàm acutus quidam gladius: & non ſolùm eum criminatur, quòd ſuam perdat animam: ſed etiam, quòd Dei populum impiè per fraudem euertat. Deindè etiam adhortatur, vt relicta hac profana & impia opinione, eius loco ediſcat pietatem. Fortaſsè enim, inquit, tibi Deus placabitur, & non omnem iram Domini tanquàm fœcem aliquam ipſe ebibes. Quamobrèm Imperator cùm & viri eſſet libertatem admiratus, & prętereà verborum opportunitatem, & morum moderationem,

Vtinā hæc attenderēt nouatores.

S. Theodori egregia animi fortitudo, zelus & conſtantia

tionem,

Vide quãta ſit mera virtutis vis.

tionem,& quæ ex animo ad vultum emanabat, illius, vt poterat, animaduertiſſe alacritatem, eum eſt reueritus, & moderatè tulit eius repræbenſiones.

Deindè etiam eum accerſijt, & familiariter eum eſt allocutus, rogans quiſnam eſſet, & vndè veniret, & quid ſibi vellet illa mera & incauta dicendi liberias. Ille autem & ſignificat patriam, & ſuum ex Palæſtina aduentum renunciat, & quòd ſtatuebat non oportere vel apud Imperatorem ſe à dicendo reprimere, quandò videret Regem, qui eſt in cælis, affectum iniuria. Deinde aperit dogmata, docet honorem diuinarum imaginum. Et eum alia dixiſſet, & adieciſſet hoc eſſe indicium noſtri in Chriſtum deſiderii, confeſſionem ab eo ſuſceptæ carnis: Deindè deſtruit propoſitas ab illo quæſtiones, fide Chriſti, & uirtute ſermonis & ſpiritus. Poſt quàm autem poſt multa, quæ inter eos dicta ſunt, Theodori oratio victoriam eſt adepta, primùm miratur imperator: Deindè etiam ei incipit blandiri, toto animo contendens talem virum in ſuam redigere poteſtatem, per quem multos eſſet ſuperaturus. Poſt quàm verò vidit eum à ſe capi non poſſe: nam tale quid etiam apud eum adiecerat, dicens: Oblitus es eorum, quæ Deo promiſiſti, ò Imperator, quorum interceſſor fuit magnus Pontifex, quandò tuo capiti imperatoriam impoſuit coronam. Parce tuæ animæ, & prius ornamentum reſtitue Eccleſiæ, & noli pugnare cum Deo iuſto iudice & forti, etiamsi non quotidiè iram inferat propter ſummam begnitatem. Hæc ille quidem ſic apud eum liberè eſt locutus.

Imperator autem ſoluto prętextu lenitatis, in iram & furorem erupit, & rogauit an eſſet aliquis eiuſdem animi & ſententiæ in pietate, cuius erat Theodorus: Poſtquàm verò intellexit de fratre eius Theophane, & quòd nõ minus quàm naturam, conſeruat in dogmatibus cognationem & fraternitatem, ambos diù flagris cæſos, condemnat vt relegentur ad oſtium Ponti: iubens neminem eis impertire nec cibum, nec potũ, nec veſtimentum: vt mali, inquit, ſic malè atterantur. Sed Tyrannum quidem improbitas ſic docebat facere. Nihil eſt enim mali, quod non ſit iniuſtus arrepturus. Cùm autem non diù diſtuliſſet iram Deus, qui iuſtè iudicat, non multum temporis interceſsit, & iſte, qui & nomen & rem habebat cum feris communem, vnà cum tyrannide finit vitam. De medio enim tollitur à Michaele, cui cognomen erat Traulos, id eſt, Balbus, malè, vt aiunt, malo remedium adferens. Erat autem dies natalis Chriſti, eiuſque ſanguis effunditur, non vt alicuius ex infantibus, qui pro nobis Deo nato offerebatur: ſed potius vt Herodis, vt lueret pęnas multarum ſanctarum animarum, in quas ille exercuerat tyrannidem. Suſcipit verò ſanctus locus piaculum, & ò diuina Dei iudicia, ipſa, inquam, ara quam ipſe fefellerat, promittens ſe nihil ſacrorum dogmatum mutaturum, & cuius ille pulchrum ſuſtulerat ornamẽtum imaginum.

SS. Theodorus et Theophanes flagris cæſi, in exiliũ relegãtur

Impius imperator interficitur.

Quod cum factum eſſet, paululùm ab exilio & ab aliis malis relaxati viri generoſiſſimi, veniunt in regiam noui Imperatoris, qui præ ſe ferebat, ſe ex humanitate permiſiſſe reditum. Nam reuerà cùm impietate præcedenti nihil cederet, ei cedebat in perſecutione. Atque illi quidem cùm veniſſent in ciuitatem, & pietatem liberè prædicaſſent, multos ex reliqua multitudine, & ex ipſis etiam magiſtratibus, in ſuam adducunt ſententiam partim quidem per expoſitionem canonum, quos germanus frater Theophanes cecinit verſibus: partim autem per orationum quoque oppoſitionem, quas magnus hic conſcripſit Theodorus. Verumenimuerò cùm tantam virorum virtutem non ferret Iannes Magus Aegyptius & Iambre ſodalis, tam apertè reſplendere, eos includit in carcere; & poſtremò cum eis in ſermone congreſſus, cùm non poſſet aduersùs illos decertare: ſed, ut dicitur, caprea pugnam iniret cum leonibus: eos vi rursùs expellit è ciuitate, vt qui multùm poſſet apud Imperatorem, tum quòd eſſet eiuſdem ſententiæ, tum quòd eſſet indutus habitu monaſtico, & quandam præ ſe ferret pietatis ſpeciem: per quam & Imperatorem & multos ex iis qui gerebant magiſtratus, decepit ſceleratus: & indignè paulopoſt aſcendit ſedem patriarchalem. Et illi quidem ſic expulſi ex ciuitate, externam regionem tanquàm patriam videbant, propter Chriſtum verſantes in loco qui vocatur Soſthenium.

Multos cõuertũt ab hereſi ſancti fratres.

Expelluntur è ciuitate.

Poſtquàm autem deceſſit impius Imperator Michael, magis impio filio Theophilo reliquit imperium: qui malum dogma ità eſt amplexus, & iis qui pietatem accuratè tenebant, extitit tam grauis, vt omnes, qui fuerunt anteà malę opinionis, frigidos & molles redderet impietate. Hinc rursùs in pios perſecutiones, & ſacrarum rursùs imaginum euerſiones: & rursùs tormenta, & iudicia, & carceres, & omne genus iniuſtitiæ commotum in pietatem. Hinc Theodorus cum fratre delatus, & quòd pius eſſet, accuſatus. Qui pro pietate quidem, quod non ſuſtinuit genus ſupplicii, vel potiùs quam non ſuſcepit coronam martyrii? Non tolerantię? Non dicendi libertatis? Non zeli, quo pro Domino concitatus, quotidiè decertabat, martyr inter martyres, & confeſſor effectus per ipſa pro Chriſto certamina? Res autem illius magis oſtendit multorum dierũ carcer, quem ſuſtinuit, & multiplicia ſupplicia: quę filius à patre in hodiernum vſque diem accipientes, effecerunt, vt & ea ſuperarint obliuionem, & ſcriptis mandata ſint.

Theophilus Imperator impiiſſimus.

Multa patitur S. Theodor.

Ab his ſuppliciis, multi quidem ex ijs, qui fuerant compræhenſi, victi ſunt, etiamsi pœnitentia aduersùs victoriam rebellauit: complures autem propter ſpem & Chriſti deſiderium, generoſo & forti animo contempſerunt. Cum quibus hic quoquè vir diuinus, cùm hoc, quòd nihil ceſſit ijs, quæ promittebantur, beneficijs, loris præterea cæſus, dici non poteſt quantam oſtendit fortitudinem, ſociis certaminis effectus exemplar non facile ad imitandum. Ipſe certè enim iam fuiſſet ei corpus laceratum flagellis, & ſolum ſanguine adſperſiſſet, vt qui rerum grauium & aſperarum nullum ſenſum ſuſtinuiſſet, nudus ſtetit in medio tribunali, de plagis, tanquàm de aliquo ornamento glorians, & ſic, vt ait diuus Paulus, effectus theatrum Angelis & hominibus. Cùm autem Præfectus ægrè tuliſſet hanc diurnam nuditatem: Ego, inquit, athleta, ideò ſto nudus, vt, ſi aliquem viderim athletã defeſſum doloribus, illius defectum meo corpore alacri animo ſuppleam. O viri fortitudinem, ò dicendi libertatem, ò ardorem in Dominum. Rursùs ergo relegantur in inſulam, quam ſolent appellare Aphuſiam. Sed quid mihi opus eſt enumerare ea, quę deinceps ſunt conſecuta, carceres, naufragia, famẽ, ſolis ardorem, frigus nocturnum, inſidias, inſurrectiones, quotidianas mortes, plagas rursùs, verbera & colaphos. Satis ſit dicere, quòd cùm in ijs ferendis voluptate affecti eſſent ſimul cum diuturno exilio, duobus poſt annis, ſoli ex aliis iuſſu Imperatoris veniunt Conſtantinopolim. Maiori enim, etſi planè inani, deſiderio tenebatur Imperator habendi Theodorum & Theophanem eadem, quæ ille, ſentientes, quàm imperandi omnibus, qui nulla in re ab eo diſſentiebant.

Multi cedunt ſuppliciys.

Caſus loris atrociter S. Theodorus gloriatur.

En quanta patitur cũ fratre.

Verumenimuerò operæpretium eſt ea, quæ deinceps ſequuntur, declarare per illa ipſa verba epiſtolæ, quæ hic D. Theodorus, cõmunem ſimul cũ fratre cõponens epiſtolam, mittit ad Iohannẽ, qui tunc erat Antiſtes Cyzicenæ Eccleſiæ, & ad reliquã orthodoxorum multitudinem: enumerans quęcunque eos pati

accidit

recidi: ab illo Dei inimico Theophilo, dum decertaſſent pro diuinis imaginibus, & quemadmodũ poſt multa tormenta eis crudeliter compuncti fuerunt oculi. Si autem in epiſtola ſunt quædam ſimplicia & rudia, non ideo apud eos, qui rectè iudicant & ſunt eruditi, dabunt ea teſtimoniũ, quòd qui ſcripſit, eſſet ineruditus: ſed primùm quidem, quòd ipſe vteretur indifferenter dictione & nominibus, & non hoc magnũ putaret, neque dignũ, in quo elaboraret. Deindè autem, quòd etiam vellet ipſa planè verba, ſicut dicta ſunt, in interrogationib. & reſpõſionibus, ſimpliciter & inordinatè adduci. Sic autẽ habet ad verbũ epiſtola.

Epiſtola eorum ad Epiſcopũ Cyzicenũ.

Maximam facerem iniuriam, ſi ſilentio traderem ea, quę in nos facta ſunt, cum multi deſiderẽt audire & diſcere, & maximè poſſunt eſſe ad Dei gloriam, & multorum vtilitatem, ſi dicantur & audiantur: neq; parùm conferunt ad confutandos impios, & ad refellendam eorum dogmatum imbecillitatem, & telę aranearum ſimilem. Deindè hæc quoque dicit paulò pòſt. Cùm ergo tunc veniſſet, qui iuſſis ſeruiebat imperatoriis, & aſcendiſſet in inſulam Aphuſiam, nos magna celeritate abreptos duxit in ciuitatẽ, cauſam, cur traheremur, affirmans ſe ignorare; niſi quòd cum magna feſtinatione & celeritate dicebat ſe eſſe miſſum. Venimus itaque in ciuitatem, cùm eſſet octauus dies Iulii. Cùm autem Imperatori apparuiſſet ſolus is, qui nos duxerat, iuſſus eſt nos ſtatim includere in Prætorio. Poſt ſex verò dies, nempe quartodecimo eiuſdẽ menſis, accerſimur ad Imperatorem, noſtro aduentu iam in omnium animis præcognito & expectato, quòd ſcilicet ad Imperatorem deducendi eſſemus, vt pœnas lueremus: neque licebat aliud videre aut audire, niſi terrores & minas, aliis quidem crudeliter dicentibus: Cedite vos quamprimùm & abſque omni contradictione iuſsis Imperatoris: aliis verò nos acerbiſsima paſſuros, ſi non pareremus, proteſtãtibus: aliis verò dicentibus, Tenetur * dęmonum, & alia huiuſmodi & his deteriora, quę noſtris auribus accipiebamus. Et hæc quidem audiebamus, priuſquã ad aureum, quod dicitur, adduceremur triclinium. Adductis autem & oſtium ingreſsis, nos Pręfecto pręcedente, viſus eſt à nobis Imperator valdè terribilis & iram ſpirans, multis hinc & illinc nos circumſiſtentibus. Erat hora circiter decima; & Præfectus, qui eouſquè venerat, deceſsit, ſolos nos relinquens in cõſpectu Imperatoris. Is autẽ nos cùm adoraſſemus, aſperiore & acerbiore voce iuſsit accedere propiùs.

*for. * dæmonum.*

Cùm ad eum ergò vſque veniſſemus, interrogauit, dicens: In quanam regione nati eſtis? Cùm nos autẽ reſpondiſſemus, In Moabitide: ille rurſus eiſdem verbis, Et cur huc veniſtis? inquit, & priuſquàm reſponderemus, iuſsit nobis verberari oculos. Multas verò plagas & graues inflixerunt, qui percutiebant, adeò vt nos impleremur vertigine, & humi caderemus: etenim niſi eius, qui percutiebat, tunicam in pectore appręhendiſſem, ad ſcabellum Imperatoris ſtatim eſſem deiectus. Tenens autem veſtem, plagas accepi immotus, donèc Imperator iuſsit eum ceſſare percutere. Cùm ceſſaſſent autem qui percutiebant, rurſus rogauit Imperator: Quanam de cauſa huc veniſtis? Hoc verò ſibi volebat id, quod dicebat, Quanam de cauſa, nolentes eandem, quam nos, amplecti fidem, veſtra ſponte ingreſsi eſtis eandem, quam nos, habitationem? Cùm nos autem tacuiſſemus, & oculos humi deieciſſemus, ad præfectum qui propè ſtabat, impudenti oratione & toruo adſpectu conuerſus, cum magna ira & voce aſpera hæc locutus eſt: Tolle eos, & in eorũ facie inſcribe & inſculpe hos iãbos, & trade eos duobus Saracenis, & abducant eos in terram ſuam. Propè verò aderat, qui eos habebat iambos, qui

Sãctis fratribus uerberantur oculi.

eos etiam fuerat meditatus, nomine Chriſtodulus, cui etiam iuſsit eos legere, hoc etiam adiiciens: Etsi non ſint pulchri, ne ſit tibi curę. Is autem dixit: In cõponendis verſibus tam accuratè ſumus exercitati, vt ſatis ſit ad eos irridendos. Eis deo quidam qui aderat ad gratiam loquẽs, ei dixit: Ne digni quidem ſunt iſti, O Domine, vt ſint Iambi pulchriores. Satius eſt autẽ illos ipſos ità, vt ſe habebãt, inſerere narrationi.

Cunctis ad vrbem eam adire volentibus,
Stetère vbi verbi Dei caſti pedes,
Terrarum orbis vt per id queat conſiſtere,
Apparuerunt iſti honorando in loco,
Erroris impiy mala vaſa & reproba.
Cùm multa feciſſent ibi perturpia,
Gratiaque, quòd deeſſet eis recta fides,
Illinc abacti ſunt ſicut apoſtatæ:
Confugientes autem ad vrbem imperij,
Stultitiam haud reliquerunt nefariam.
Quarè notati & inſcripti vt malefici,
Damnantur exiguntúrque improbi iterum.

His lectis, iuſsit nos abduci in prætorium: & poſtquam egreſsi eſſemus, & ad eã quę dicitur, Thermaſtram iam veniſsemus, accedens quidam, iuſsit nos reuerti, & cũ maxima celeritate ſiſtit nos ante Imperatorem. Qui cùm nos vidiſset, ſic inquit: Veriſimile eſt, vos, cùm receſſeritis, eſſe dicturos, Imperatorem illuſimus. Sed ego cùm vos prius illuſero, dimittam. Cùm ſic dixiſſet, iuſsit nos exui. Cùm ambo autẽ exuti eſſemus, verberabar ego, ſic aſsiduè clamãte Imperatore, & eos, qui flagellabant, adiuuãte: Sic te in mogeriſe da pulchrè. Verberabatur itaq; & tergum, & pectus abſque vlla clementia & miſericordia. Ego verò cùm diù flagris cæderer, vociferabar: Nihil peccauimus in tuũ imperium. Et rurſus, Domine miſerere, & Sancta Deipara, veni ad noſtrũ auxiliũ. Deindè & verberarunt fratrem ſimiliter clamantem, & dicentẽ: Sancta Deipara, ipſa quoquè fugiſti in Aegyptũ, portans tuum filium. Reſpice ad me, qui propter ſimilẽ tibi fugam punior. Domine Domine, qui liberas pauperem à manu eius, qui ſunt eo fortiores, nè diù differas tuum nobis dare auxilium. Et cùm ſic ambos conciſſet, quantũ volebat, iuſsit nos exire. Alius autẽ ſurſùs egreſſus, ad nos occurrit, iubens reuerti.

θέρμαστρα forte hypocauſtũ aut therma.

Vide nequiſſimũ Tyrãnũ.

Mat. 2.

Pſal. 34.

Quidã verò miſſus ab Imperatore, rogauit quanã de cauſa morte Leonis lætati eſtis, & cur, cùm ad eũ acceſsiſſetis, non amplexi eſtis eandem, quam ille, fidem? Ad hæc nos: Neq; morte Leonis lętati ſumus, ſed neq; ad ipſum acceſsimus, neq; fidẽ propter vos, qui cum tempore mutamini, omninò abolere, aut etiam innouare ſuſtinemus. Cùm is autem ſubiunxiſset: Nõ veniſtis imperante Leone? Nequaquàm, diximus: ſed eo ĩperãte, qui te pceſsit. Ille verò: Rectè rectè, inquit. erat verò is exactor vectigaliũ. Rurſùs tunc venimus in ꝑtorium, cùm iam eſſent tenebrę. Cùm autem quatuor dies pręterijſsẽt, coram Præfecto præſidente ſiſtimur. Is verò cum nos multis minis tormentorũ terruiſset, & dixiſset ſe priùs nos eſſe caſtigaturum; & deindè etiam oculos inſcripturum, & Saracenis traditurũ, iuſsit vt id faceremus, quod eſſet gratum Imperatori. Erat autẽ cũ eo & Chriſtodulus, & eius pater. Nobis uerò fortiter recuſantib. & dicentib. nos eſſe paratos ſubire vel mille mortes: & nunquam nos eſſe polluendos vel ſolo aſſenſu, cõmunione eorum, qui contẽpſerunt, & deſpicatui habuerũt Chriſtianorũ fidẽ, & cõfeſsionẽ: etiamsi oculos effoderent, et tãſi corpus igni tradiderint. Cùm hęc diceremus, pater Chriſtoduli loquẽs aduerſarijs, quaſi nobis gratificãs: Nunquã, dixit Præfecto, iſti adorarũt imaginẽ, neque ſcio

Præclara vox.

Eccè conſtantiã sãctorum uirorũ tuẽdis ſacris Imaginibus.

quid

quid fecerint, quòd huc venerunt. Cui ego aſperè: Recede hinc, inquam: neſcis quid dicas, neque de quibus affirmes.

O linguã venenatã ſatana.

Præfectus autem rurſus vtens blanditiis: Semel inquit, ſemel ſolùm communicate, nec aliud exigimus, & ego ibo vobiſcum in eccleſiam, & deindè ite quò vobis placuerit. Ego verò ei dixi ſubridens? Simile quid dicis, ô domine Præfecte, vt ſi quis aliũ rogãs, dicat: Nihil aliud peto, niſi ſemèl tuum caput amputare: & tunc poſteà vade, quò velis. Scias ergò hoc quoquè nobis eſſe pudori, quòd audeat nos aliquis adhortari ad communionem: ad quàm neſcio quomodò ſuades vt accedamus, & non potius vt qui procùl eſt remotus, perſuadeatur. Eſt enim et facilius facere, vt terra & cælum ſint ſurſùm & deorſum, quàm nos traducere à pietate. Tunc iuſsit inſcribi noſtros vultus: & cùm adhuc in nobis inflammatæ eſſent plagæ, quas ex flagellis acceperamus, & graues afferrent dolores, extendẽtes ſuper ſcamna, vultus noſtros inſculpebant. Cùm autẽ longo tempore vultus pungerent, occidente ſole tenebræ factæ ſunt. Quod quidẽ effecit, vt vel inuiti ceſſarent inſcribere. Egreſſuri verò, diximus Præfecto & ijs qui aderant: Sciatis Cherubim, quæ has viderunt literas, eſſe ceſſura, & flammeam rhompheam, verſis tergis, conceſſuram nobis ingreſſum in paradiſum, vt quæ ſit reuerſura noſtros vultus, pro communi Domino tam ignominiosè inſculptos. Hoc enim a vobis ſolis factum eſt a ſeculo: & eſt hoc nouum inuentum, & reddidiſtis omnes benignos & clementes, qui aduerſus diuinum noſtrum dogma inſanierunt. In facie autem Chriſti omninò agnoſcemini, & vobis exhibebuntur legendæ hæ literæ. Ipſe enim dixit: Quæcunque feciſtis vni horum minimorum, mihi feciſtis.

Vide crudelitatem Iconomachorum. Gen. 3.

Mat. 25.

Hæc verba poſtquàm audijt Imperator per Præfectum, viſus eſt dicere, attonitus, vt arbitror, à verborũ operatione: Si ſcirem hoc eſſe verum, eas toti meo populo inſcriberem. Atq; nos quidem hæc, cùm multa ſint alia, breuiùs declarauimus, eorũ quæ geſta ſunt, habentes multos teſtes, quos ſcio plura his & apertius narraturos ea, quæ tunc facta & dicta ſunt, vt qui ea meliùs, quàm nos, obſeruauerint. Neq; enim in angulo, neq; in occulto hęc facta ſunt: ſed in theatro, & in medio orbi terrarum. Et ſic quidem epiſtola.

Poſt tam inhumanum autem & tam nouũ ſupplicium, quod propter diuinarum imaginum adorationem iſti beati ſubierant, eorum vultu adhuc ſtillante ſanguine, traduntur in cuſtodiam. Deindè lanianæ improbis ſuggellionibus, qui cùm tunc eſſet eiuſdem ſententiæ, cuius iniquus Imperator, tenebat Eccleſiã, damnantur exilio. Eos autem ſuſcipit Apamea Bithyniæ, cùm iuſſum eſſet ab Imperatore, vt ne ſepulturã quidem eorum corpora conſequerentur, partim quidem eos afficiente contumelia, partim verò communiter inuidente orthodoxis poſſeſsionem tam bonã, & tam deſiderabilẽ. Illic ergò degit hęc generoſa biga fraternitatis, & fidem docens orthodoxam, & adhortans ad operationem virtutis. Valdè autem perſuadebant, vt qui non ex verbis, ſed ex factis potiùs, facerent adhortationem. Fidei enim orthodoxæ erant eis argumenta immobilia, quòd pro ea compuncti eſſent, & flagris grauiter cæſi eſſent. Virtutis verò, vita & continentia, quæ propemodùm cõtendebat cũ natura immaterialium.

Iubentur ſãcti exulare Apamea.

Poſtquam autem vocabat tempus reſolutionis, & ad eum quem optabant, diſceſsus, Theodorus quidem & ſenio, & morbo, & pręterea afflictione, quam in cuſtodia paſſus erat, oppreſſus, in ipſa cuſtodia in manus Dei Creatoris, ſuam deponit animã, cùm nulli quidem repræhenſioni affinẽ in actione uitã, & in pietate rationem conſeruaſſet integram & inoffenſam: reliquiſſet vero ſui martyrij memoriam, quę nõ poteſt dari obliuioni, vt qui ipſo die vitæ finem acceperit, quo Stephanus primus martyrum pari zelo ſuſcepit conſummationem. Theophanes autem cùm venerandum illud & fraternum tabernaculum cum alijs viris pijs, quos veriſimile erat illo tempore concurriſſe, vt ab ea, quæ illinc procedebat, ſanctificatione & gratia non exciderent, multis honoraſſet encomijs & canticis, deponit in arca lignea, & apud ſe conſeruat: partim quidem procurans, nè corrumperetur: partim autem glorians memoria certaminũ: iuſſum irridens impij, qui nec volebat quidem ea aſſequi ſepulturã, quæ cæleſtibus digna ſunt tabernaculis. Deindè etiam in canones eius refert certamina, partim quidem per lamentatione, vt quæ non erat licita, adducens hymnodiam: partim verò eorum, qui conuenerant, conſolans deſiderium. Dicitur enim, quendam ſenem, cùm illo tempore ferretur multo zelo pietatis, Imperatoris quidem minas contempſiſſe, & nec ipſi quidem vitæ ſuæ parſiſſe, vt fide prócidens ad huius beati reliquias, ex eo fieret gratiæ particeps. Cùm ergò ad locũ veniſſet in tempore exceſſus, ſeu ad Deum reſolutionis, & fuiſſet unus ex canentibus, affirmabat poſteà, ſe audiuiſſe quandam iucundiſsimam & admirabilẽ vocem supernè pſallentium. An quis autem eam rectè cogitauerit Angelicam, an aliquam aliam, quæ fiat nutu Dei, Deo fuerit manifeſtum, & iis, quos par eſt hæc perſpicere. Atque ſic quidem Theodori reliquias arca conſeruabat, quæ aſsiduè copioſis ornabantur miraculis.

S. Theodorus moritur in carcere.

Senex quidã bonus eius reliquias veneratur.

Cùm Deus autem rurſùs reſpexiſſet in benignitate & miſerationib⁹, & veluti caligo diſſoluta eſſet impietas, & vires rurſùm aſſumeret rectum dogma, cùm iam è viuis exceſsiſſet Deo inuiſus Theophilus, reuertuntur quidem ab exilio, qui propter Chriſtum è patria & ex Eccleſiis eiecti fuerant. Reuerſus eſt verò magnus quoquè Theophanes, cùm eſſet martyr, & gloriaretur ſuſceptis pro Chriſto ſtigmatibus, mercedẽ confeſsionis aliam quidem à Deo magnam, & quę auferri minimè poteſt, expectans: in pręſentia autem Nicææ Bithyniæ ſedem à pijs accipiens. Longum poſteà fuit tempus, & theſaurus erat ignotus, corpus, inquã, B. Theodori, quod multa certamina ſubierat. Vbi cũ relictum fuerat à fratre, illic adhuc iacebat: ſed vir quidam pius & religioſus, qui ipſe quoquè uolebat eſſe particeps confeſsionis cum athletis, transfert hoc beatum corpus Chalcedonem ex Apamea: quod quidem perpetuis hymnis proſequebàtur, & manibus, vt par eſt, portabant ſacerdotes & monachi. Quo in loco cùm ſacrum ædificaſſet monaſterium, illic deponit theſaurum: & nunc omnibus accedentibus præbet firmitatem animæ & corporis, & à morbis liberationẽ, ad gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum principij experte eius patre, & ſanctiſsimo & bono & viuifico ſpiritu, nũc & ſemper, & in ſecula ſeculorũ, Amẽ.

Pax Eccleſiæ redditur.

S. Theophanes fit Nicææ epiſcopus.

Nota de reliquijs S. Theodori.

MARTYRIVM SANCTORVM MARtyrum Indæ & Domnæ, & multitudinis viginti millium martyrum, qui paſſi ſunt martyrium Nicomediæ.

MAXIMIANO iam ſecundum annum agente in imperio Romanorum, & minitante grauem tempeſtatem impietatis, & mox in pios erupturo, ſic quoq; florebãt quidem res Chriſtianorum, & lętæ erant tanquam in iucundiſsimo vere pietatis. Hoc autẽ ver

Horũ feſtũ ait Metaphraſtes ſerua ri vno die poſt natalẽ Chriſti.

ver faciebant alij quoquè ex Orthodoxis, qui & temporibus erant ſuperiores,& pietatis dogma apertè canebant ſicut cicadæ: præ cæteris verò omnibus, Eccleſiæ noſtrę muſica hirundo, qui propter rectam in fide ſententiam,& in ea dicendi libertatem, fuit celebratus Cyrillus. Is Nicomediam morib. magis ornans, quàm ſede Epiſcopali,& vitam orationi habens conſentientem, monaſteria conſtituebat, & eorum curã gerebat,& ea quæ iam facta fuerant continebat,& noua præter vetera ędificans. Accenſus ergò, accẽſus fuerat ignis ille pietatis, de quo etiã dicit vox regia: Ignẽ veni mittere in terram: & quid volo, niſi vt ardeat? Qui etiam tantùm eſt nutritus,& tantùm inualuit, vt etiam ad ipſam veniret regiam, & multis ex ijs qui erãt in ipſa, perſuaderet, vt, relicto auro & diuitiis, quę hunc ignem extinguunt, eas in manus pauperum immitterent, Chriſtumq́ue & eius partes omninò ſequerentur.

Cyrillus Epiſcopus Nicomedia egregius.

Lucæ 12.

Cùm hæc autem audiuiſſet Maximianus, non erant ea omninò tolerabilia: ſed cùm etiam duplex ei bellũ erupiſſet, quorum ipſe quidem vnum mouebat cõtra pietatem: alterum verò contra ipſum quædam gẽtes, ab eo bello deuictæ, eius diù diſtrahebatur animus. Cùm verò conſideraſſet oportere priùs bellum conficere Barbarorum, vt quod eſſet terribilius & religionis, inquit, bellum reuerſus tutò mouebo, & pulchrè docebo cum maiorum meorum dijs, eos qui ipſos afficiunt contumelijs, nunquàm eis tam vehementer & tam temerè inſultare. Cùm is ſic quidem & labra in corde doloſa,& linguam mouiſſet magna & ſuperba loquentem, egreſſus eſt contra Barbaros. Piorum autem fax adhuc magis accẽdebatur, & Chriſti milites parabantur ad aciem. Inter eos floruit læta quædam & pulchra planta pietatis, virgo admodùm pulchra, Domna nomine, gloria inſignis, in thalamo educata imperatorio, ab impio Imperatore ijs, qui falsò nominantur, eius dijs conſecrata, qui collocati erant intra regiam: & conſtituta prima ſacerdotum, & præfecta ſacrificijs & myſteriis omnibus deorum inanium. Verumenimuerò bona arbor quærebat bonam terrã; & ferax olea ſtare in domo Dei, & fructum reddere vtilem. Ipſa ergò, cùm fidei ſermo dilataretur, & ad diuinarum ſcripturarum veniſſet auditionem,& mentis aptitudine rapuiſſet ſcintillam pietatis, breui impletur amore ſpiritali: & cùm illum librum accepiſſet, Pauli, inquam, qui ſermone complexus eſt orbem terræ, & Actiones reliqui chori Apoſtolorum, diligẽter & continenter ea percurrit: & cùm cognouiſſet ea, quæ dicebantur, eſſe & vera,& delectabilia, & quod eſt omnium maximum, animæ vtilia, variè afficiebatur: lętabatur, admirabatur, dolore animi implebatur. Lætabatur quidem, quòd in talem theſaurum incidiſſet: admirabatur autem, conſiderans fidem Chriſtianorum, eiusq; veri ſtudium & coniunctionem cũ virtute ſuſcipiens: angebatur verò, damnum quod eo uſq; acceperat, reputans, & noctem profundam ea, quę præceſſerant, exiſtimans.

Domna virgo illuſtriſſima, & ſacerdos maxima.

Hanc certè piam fidem deſiderans, nihil omninò cunctata, accerſit quandam filiam vnius ex Senatoribus, (quæ opinione quidem erat Chriſtiana, erat autem ipſa quoquè virgo perfecta) verum cultum ſcire deſiderans,& vti ea duce ad religionẽ. A qua in myſterijs pulcherrimè inſtituta, properat ad baptiſmum, & media nocte, inſcientibus omnibus, venit ad Cyrillum Pontificem. Ille autem cùm modulatè diuinas ei cecinisset ſcripturas, & veneranda Chriſti Cruce eam obſignaſſet, tunc quidem eam facit catechumenam: & iubet ea, quæ de more priùs fiunt, fieri à pio quodam Diacono, erat autem ei nomen Agapius. Illa verò cùm & his,& ieiunio & orationi ſimul vacaret, nõ minùs hæc agens ſtuduit latère, quàm hæc facere. Non erat itaque aliquis, qui horum eſſet conſcius, niſi ſolus quidam Eunuchus, qui erat ei virtute ſimilis, Indes quidem nomine, genere autem Barbarus, etiãſi eius mores non eſſent barbaris ſimiles, ſed mites & manſueti,& qui ſignificabant magnam internã quietem & tranquillitatem. Is non ſolùm æquè, atque ipſa, ad fidem acceſsit: ſed etiam, vocante occaſione, ſe primùm tradidit martyrio. Ambo ergò, quandò venit tempus præſtitutum, aſſequuntur baptiſmum, & ſic poſt primam generationem, citò puella ſecundò quoquè regeneratur, cùm non nata eſſet plures, quàm quatuordecim, annos.

Diſcit à virgine quadam, quæ noſtra ſũt religionis.

Fit catechumena, vacatq; ante baptiſmo, ieiunio & precibus.

Baptizatur cum Inde.

Poſtquàm autem validè iactum fuit fundamentum, & in firma petra, nempe Chriſto, iam radices egerat, tunc alia quoquè ſuperędificauit: alimentum quidẽ ſenſile & potum negligens: pani autem, qui intelligẽtia percipitur,& diuinis verbis adhærens: & prætereà quærens non ſolùm, quomodò, quod dictum fuerat, in animo imprimeretur, ſed etiam, quomodò exiret in opus: atque adeò ad ea non opùs fuit ei tempore. Simulatquè enim diuinam audiebat ſcripturam, ſtatìm, quod audiebat, producebat ad effectum. Cùm itaque aliquandò legeret librum Actionum Apoſtolicarum, vbi peruenit ad illum locum, in quo, qui vendebant poſſeſſiones, adferebant precia ad pedes Apoſtolorum, illa hoc quoquè facere conſtituit: & cùm collegiſſet, quicquid auri habebat & argenti & veſtis precioſæ,& ea ſuis impoſuiſſet famulis, noctù abit, & ſanctum rogat Cyrillum, vt ea accipiat, quoniam in illũ Apoſtolicam ſeruat reuerentiam,& vt ſuis manibus ea diſtribuat pauperibus. Quæ quidem cùm, vt volebat, nemine ſciente effeciſſet, reuerſa eſt, & ſolitus eam rurſùs habebat thalamus.

Actor. 4.

Oĩa ſua diſtribuit pauperib.

Atque Cyrillus quidem eius pater ſecundùm ſpiritum, paulò pòſt excedit ad omnium patrem & Deũ: Beata autem puella eius monita non leniter audijt; ſed etiam in animi profundo ea celauit. Toto itaque die illa,& qui virtuti erat ei ſimilis Indes, animam ieiunio expurgantes, orationique & ſacris eloquiis vacantes noctù cibum ſumebant. Alimentum autẽ erat panis ſiccus,& aqua potus. Quę verò conſtitutum fuerat vt ab Imperatore acciperent, ijs ventres pauperũ ſtruebantur, ut benignitatem ſimul rectè exercerent, & abſtinentiam. Sic facientes, conabantur quidẽ multos latère: ſed fieri non poterat, vt mons abſconderetur,& lucerna poneretur ſub modio,& theſaurus lateret in terra abditus. Sed cùm eo, quem dicam, modo apparuiſſent, Orthodoxis quidem fiunt exemplum ſalutare: impiis autem & improbis, validum ad eos cõuincendos argumentum. Qui tantùm aberant, vt ex illorum virtute fructum perciperent, ut etiam pęnas ab eis expeterent,& eis crimen intenderent abſtinentiam: eorum enim adhuc latebat pietas, nec ab ipſis adhuc depræhenſi fuerant.

Vide ieiunia, preces cibum & potum.

Poſtquàm autem manifeſtum euaſit eorum ieiuniũ ei qui gerebat curam ſumptus aulę Imperatoris, cùm oporteret admirari benignitatem,& ſtupere abſtinẽtiam, ille potiùs proceſsit ad flagra, & eos diù cædẽs, vim afferebat, vt dicerent, quonam proficiſcantur ea, quæ eis dantur. Cùm illi autem, qui didicerãt celare rectè facta, ea forti & generoſo animo ſuſtinerent, mori malentes, quàm dicere, nè quod in egentes manabat, reſcinderetur fluentum benignitatis, quidam Eunuchus accedens ad Præfectum, Perſa genere & impietate, ab initio eorum virtutem defert & accuſat tanquàm vitium: quòd ſcilicet ſe caſtè gerant, & à cibis abſtineant,& quæ accipiunt ad alimentum, ea pauperibus Chriſtianis præbeant: & quòd, quæ ab Imperatore proficiſcuntur, dantur ad alimentum ijs,

Indes & Domna cæduntur flagris.

qui

qui ſunt contrarii Imperatori. Quòd ſi velis id ſcire apertius, licet tibi aperto penario ex iis, quæ apparebunt, intelligere ea, quæ ſunt obſcura. Audiit Præfectus, & cùm libenter euidentem admiſiſſet probationé, ab eis auſert claues: & cùm aperuiſſet, inuenit protinùs: ſed non vt ipſe ſperabat: ſed ea, quæ verè erant veneranda, nempe & diuinæ Crucis figuram, & librũ ſacroſanctũ, nempe Apoſtolorum Deo gratas Actiones: & præterea poſſeſsionum vacuitatem eorum, qui in cælis magnum theſaurum recondebant: cuius præclaræ opes erant ſtoreæ, in nudo ſolo ſtratæ, verè generoſum, & beatorum Domnæ & Indæ magnifica ſupellex: fictile præterea thuribulum & lucerna, & lignea arcula, in qua repoſuerant ſacram oblationem, cuius fiebant participes.

for. ingeneroſorum. Illuſtre exẽplũ cõmunionis ſub vna ſpecie.

Hunc ergò librum & arculam cùm impius accepiſſet Eunuchus, rogabat vbi eſſet eis aurum, veſtisq; precioſa, & alia ſupellex elegans & magnifica. Cùm autẽ illi rurſus interrogationum nullam ducẽtes rationẽ, ſtarent tacentes, eos tradidit torquendos. Sed ſic quoque reipſa eſt expertus ſe fruſtrà pulſare adamãtes, ab eis enim nihil omninò audiuit. Sacer verò ille liber & præterea arcula, vt quæ nihil ei eſſent vtilia, illic ab eo relicta ſunt in penario. Eos autẽ iubet alibì includi, donec retuliſſet ad Imperatorem. Atque virgo quidem, cùm iam educeretur è penario cùm inſcietibus omnibus ſcitè librum ſuſtuliſſet, (erat enim paruus, & qui poterat facile abſcõdi) in ſua eum veſte repoſuit: Eodem modo Indes quoq; admirabilis vas ſuſtulit ligneum: & ita abducti ſunt & incluſi. His ſic incluſis longo tempore, ſolus panis viuus erat nutrimentum: & diuinæ gratiæ potio, erat potus. Quæ autem corpus neceſsè eſt ſumere, ijs adeò priuati fuere, vt ne aquam quidem poſſent aſſequi. Erat enim hic immitis Præfecti iuſſus, vt propterea, quòd ipſi egentium ventres ſatiauerant, tali fame confecti interirent, & pro benignitate pęnas luerent ſæuitia.

Olim aũt perſecutionis tpe fideles Euchariſtiã domũ ſecũ aſſportabant, & diu aſſeruabãt, & clã ſumebant: quod ſ'vna ſpecie fieri nõ poterat.

Tanta ergò fuit indigentia, & afflictio tam intolerabilis, vt virgo in morbum incideret, cùm iuuenile corpus non ferret tantam vexationem. Sed fieri non poterat, vt eos haberet deſpicatui ille, cui ſunt curæ volucres & beſtiæ, & qui aperit manum, & implet omne animal benedictione. Sed nox quidem erat: accedunt autem virtutes cæleſtium Angelorum: qui cum multa luce eos circũfulſiſſent, & mẽſam cibis impleſſent, rurſus reuerſi ſunt in cęlum. Illi autem ea, quæ erant propoſita, ſtatim ſumpſerunt, malorum, quæ preceſſerant, non ampliùs recordantes: & partim quidem eorum quæ apparuerant, ſplendore: partim verò eorum, quæ ipſis oblata ſunt, voluptate exhilarati, illud Dauidicum admodum opportunè eccinerunt: Tãquam ex adipe & pinguedine repleta é aĩa mea, & labiis exultationis laudabit os meum. Atq; dies quidẽ iã aderat: aderat autem Præfectus quoque, vt ſciret an fame victi eſſent: vt ſic eos haberet obtemperãtes. Poſtquàm verò contrà eos vidit lætos & vultu alacres, aĩa autẽ multo alacriores, mittens vim afferre, vt quod in eis nihil prodeſſet, aggreſſus eſt perſuadere: & ſimulans manſuetudinem, iuſsit eos deincèps degere nullis malis affectos, & abunde eis dari, quæ erant ad vſum neceſſaria, cibum, inquam, pecuniam & veſtes, non minùs quàm anteà. Sed virgo nihil egebat pecuniis & veſtibus: imò verò egebat quidem, ſed non ſua cauſa, ſed pauperum: quibus etiam veſtimenta diſcindens diſtribuebat: & quomodò exiſtimabat eſſe neceſſariũ corpori alimẽtum, ità etiam ſuæ animę neceſſarium, aliis prębere nutrimentum.

Pſ. 144.

Pſal. 62.

S. Dõna ſeipsã inedia affligit vt pauperes alat

Quocirca multis diebus permanebat ieiuna, vt poſſent abundè aliis prębere nutrimenta. Et tunc quoq; cum vidiſſet multitudinem pauperum ad ſe confluentium, & tanquam charam nutricem, vt famem ab eis propulſaret, rogantium, dubia animi, vt quę nihil poſſet impendere, quod ſufficeret tantæ multitudini, ad ſuũ mũdum adſpexit: & cum zonam illam, quæ plena erat gemmis & margaritis, & alia quæ erant auro ornata & argẽto, omnia vinculo vno comprehendiſſet, demittit per feneſtram, & tranſmittit ad piũ quendã Diaconum, cui nomen erat Alypius: rogatq; vt vendat, & aurum, quod ex eo redibit, diuidat pauperibus. Dici non poteſt, quantę pauperum multitudini hęc ſuffecerint ad alimentum: ſed neque quam multos diuites ſui imitatione prouocauerit ad opem ferendã egentibus. Cùm autem non oporteret eam, quæ erat adeò caſta, & quę ſic alias exercebat virtutes, & quæ magno ferebatur fluento ad beneficentiam, habitare in tabernaculis peccatorum, & in aula regia, huic etiã rei prouidetur à ſuperis. Videte autẽ quàm ſapiẽter.

Reg. ſua diſtrahit.

Dei parentem Dauidem in animo verſans, & id quod ille ſimulauit eo tempore, quo fugerat à facie Saul, & quemadmodum vultu ſuo mutato, ſe finxit eſſe emotæ mentis, & ſic effugit manus eorum, qui erãt verè inſipientes, & de eis erexit trophæum: tale quid ipſa quoquè excogitat & fingit, inuertens oculos, & ſaliuam expuens, & manus percutiens, & voces emittens inordinatas, & aliquandò quidem lachrymãs: aliquãdò autem ridens intempeſtiuè & indecorè. Hęc cum viderent ij, qui erant in regia, alii quidem miſerebantur, alii verò etiam mirabantur: Nonnulli autẽ ſimul & miſericordia mouebantur, & ſtupebant. Quod quidem cùm audiſſet crudeliſsimus Præfectus ab aliquo ex iis, qui ei aſsidebant, & vidiſſet etiam id, quod fiebat, viſus eſt dolere & animo ægrè ferre. Nam tũc virgo maximè morbum ſimulabat, quandò Pręfectus in eam conieciſſet oculos. Vnde etiam timore afficitur, & ei plures adhibet cuſtodes, nè abſente Imperatore, aliquid ei graue accederet, & ſe deorſum præcipitans, veniret in periculum. Poſtquàm autem multum temporis contritum eſt à cuſtodibus: illa verò, quam ſuſceperat, perſonam non dimittebat, ſed prudenti admodùm cogitatione ſimulabat ſe eſſe inſipientem: & moleſta erat iis, qui eam cuſtodiebant, eorum quidẽ vexans aures inconditis vocibus, ſtultis autem figuris eorum oculis adferens moleſtiam, & nõnunquàm eis ſomnum adimẽs clamoribus, & eis omninò moleſtiã adferens: non ſolùm vel inuiti eam mittunt ad Chriſtianos, quod quidem ea iamdiu cupiebat: ſed etiam fatentur, licèt nolentes, Chriſtianorum potentiã. Accedentes enim ad Eunuchum, vehementer rogabant, vt ea mitteretur ad Chriſtianos. Fore enim dicebant, vt & ipſi liberarentur à malo nõ tolerabili, & illa ab ipſis quamprimùm curaretur. Sunt enim, dicebant, apud nos alii quoq; ei inſania ſimiles, quos, neſcimus quomodò, dicuntur ſanare, & facere vt ſint ſanæ mẽtis. Hoc illi quidem pro ſe petierunt, cupientes liberari ab omni moleſtia: Deus autem id, quod virgo impensè cupiebat, facit vt ei ſuccedat ex ſui animi ſententia. Neſciebant enim ſe, vt dicitur, equum in campum immittere, & delphinum in aquam.

1. Reg. 21.

Simulat amentiã.

Audit hæc Præfectus, & cupiens ipſe quoquè liberari hac eius cura, ſtatim ſanctum Anthimum (erat autem is tunc Nicomedię Epiſcopus poſt Cyrillum) acceſsit. Qui cùm ſtatim acceſsiſſet, & vt qui à Deo accepiſſet notitiam eorum, quæ erãt in profundo cordis, ſpiritu cognoſcit de virgine: & cùm, quàm profunda ſapientia ſub ſimulatione ſtultitiæ latẽret, intellexiſſet, ipſe quidem tacens conſtitit: virgo verò cùm ſimul vt vidiſſet Pontificem, nullum ampliùs prę ſe ferebat furorem aut amentiam: ſed perinde ac ipſum illius aſpectum reuerita, ſe moderatè gerebat & placidè, adeò vt ipſi, qui aderant ſtuperent, conſiderantes

Anthim. Cyrilli ſucceſſor.

tes quantam vim habeat vel ſolùm conſpectus piua oculus. Præfectus ergò rogauit Epiſcopum, vt aſſumeret virginem, cum ea autem etiam Indem: & vt eos in ſacra aliqua æde traderet in cuſtodiam honeſtam. Simul etiam dedit pecunias, quę ad alimentum ſufficerent & vſus corporis neceſſarios. Ille autem hoa quidem valdè lubenter ſuſcepit, ſed non etiam pecunias. Eos verò miſit ad quoddam monaſterium, dici non poteſt quantùm lętantes, quòd ſucceſſiſſet eis cęptum ex ſententia.

SS. Indes & Dōna mittūtur ab eo ad quoddam monaſterium.

Iam antem Maximiano tunc erecta erant trophæa aduersùs inimicos, DEO ei ſapienter viam aperiente ad ſalutem, vt cùm quæſiiſſet, cuiuſnam manu hæc rectè gererentur, agnoſceret veritatem. Sed ille in his planè cæcutiens, deorum qui falsò dicuntur, auxilio adſcribebat victoriam: & tantùm aberat, vt vero Deo ageret gratias, vt etiam properaret aduersùs Deum bellum gerere: & aliis poſtpoſitis, acri animo armabatur aduersùs Chriſtianos, dæmonibus feſta peragens & ſacrificia, etiamsi primò vulpinam pellem induens, donis & honoribus clàm ſe inſinuabat in populi beneuolentiam, & ſuam eſſe tectam volebat improbitatem. Theatrum itaque frequentiſsimum ab eo fuit congregatum. Non apertè autem oſtendebatur hoc certamen comparari aduersùs Chriſtianos, ſed obſcurè, dolosè & malitiosè inſtruebatur. Simulacra enim, quæ auro quidem honorabantur ab impiis, foſſam verò interitus eis viciſsim largiebantur: hæc, inqnam, aurea, & quæ rursùs facta fuerant ex argento, producens impius, poſuit in ſede regali, & coronis redimiit: & tandèm eis tauros ſacrificans, iuſſus execrandis ſacerdotibus adſpergere populum, temporis quoquè ea in re vtens auxilio. Tunc enim otchiāti attendebant iucunda theatri acroamata. Quicūque ergò in pietate quidem erant firmi & ſtabiles, & quorum animos religio Chriſtiana non ſolùm vique ad nomina, ſed etiam ad cor vſqȝ penetraue rat: ij, cùm id, quod fiebat, depræhendiſſent, & nec eius quidē conſpectum ferre potuiſſent, à theatro receſſerunt, ſuum potiùs ſanguinem profundere, quàm tali ſanguine pollui, præclarè eligentes. Quibus autem pluria fiebat voluptas & recreatio, iis polluebantur animę, & corpora, ex modica, & pròh dolor, delectatione ſibi grauiſsima recondentes ſupplicia.

Vide malignas Maximiani machinationes.

Sed enim Maximianus, qui toto animi impetu ferebatur ad impietatem, non ampliùs latenter, ſed apertè volens ſe impiè gerere, hos habuit ſermones apud eos, qui erant congregati, qui quidem grauiſſimam redolebant impietatem: Quò abitis, dicens, ò homines, luci tenebras præferentes, & non deos eſſe putantes, à quibus dependet hoc vniuerſum? Nō videtis victorias & trophæa? Non videtis bona plurima, quæ bonis adiiciuntur: & quemadmodùm quæ ſunt, rectè quidem ſe habent, & ſunt in tuto: alia uerò accedunt quotidiè: & quorum non eramus prius domini, in ea nunc dominatum obtinemus? Non gloriam, quę augetur? Non imperium, quod dilatatur? Non ciuitates, quæ partim quidem ſunt tributarię, partim autem ſunt futuræ; & partim quidem iam captæ ſunt, partim verò ſunt iamiam capiendæ? Non gētium reges, qui ſunt reputati pro mancipiis? Nō omnia, quę eueniunt nobis ea ſententia? Cuiuſnam ergò hæc contingunt prouidentia? Vobis perſuſdeant temporum temperationes, moderatæ pluuię, fructuū fertilitates? immò verò vniuerſum tempus fructus producens, & ſpectantia omnia ad abundantiam.

Eius peſtilis oratio.

Cùm ille copioſa lingua ſic loqueretur, & iis, qui
Pſal. 18. non ſunt, ea quę ſunt, falsò adſcriberet, & alia adhuc vellet contexere, non permiſit ea alto is, cuius ſunt iudicia vera iuſtificata, mēdacium ampliùs gloriari aduersùs veritatem: nè aliis quoquè, qui erant ad peruertendum faciles, cauſa eſſet interitus, ſed interim dum loqueretur, cùm eſſet dies ſerenus, & ſol regionem vreret meridianam, repentè erupit ſonus multorū tonitruum, & eliſus fuit ignis ex nubibus, & profundę ſimul tenebræ, & denſa grando cum ventis vehementibus, & malum hoc horrendum, vocem propemodùm emittebat, eſſe grauem Dei cōmoti iram. Nam alii quidem ſolo tonitru auribus & animo perculſi, ibi in terram cadebant ſemimortui: alii verò in fugam quidem ſe coniecerunt, ſe autem multo grauiùs affecerunt, ut qui fuerint à ſe inuicèm conculcati, & ſic vitę violentum inuenerint exitum. Ipſe quoquè impius Imperator propemodùm periit, periturus fortaſsè, niſi Deus iudicaſſet id minus eſſe ſupplicium, quàm quod ille dignus erat pati. Non vſqȝ autem ad ea, quæ dicta ſunt, ſtitit Deus terrores: ſed fluuii quoquè aquarum impetu inundantes, & ſegetes funditùs euellentes, agricolarum labores in mare deportàrunt, idque cùm eſſet æſtas, & ſperaretur fore, vt longo tempore non plueret. Fuit tamen, quod factum eſt, admodùm leue & paruum ad penetrandū Maximiani animum, & perſuadendum vt reſipiſceret ab impietate. Nam cùm poſteà quæſiiſſet ſchedulam, in qua erant nomina eorum, qui primis duodecim, qui falsò dicuntur dij, miniſtrabant, quoniam Domna & Indes non inueniebantur cum aliis, dolore ſimul & ira implebatur: & diligenter percontabatur, quomodò res eorum ſe haberent.

Diuinitùs confunditur eius falſa perſuaſio.

Poſtquàm autem audiuit ab Archieunucho, Domnæ quidem emotam eſſe mentem: eam uerò nunc eſſe apud eos, qui ea ſciunt curare: cum ea autem eſſe Indem, vt eam cuſtodiat, & ei inſeruiat: ille iam ira æſtuans, & valdè vociſerans, O peſsime hominum, inquit: Domnam quidem, quę vexabatur à dæmone, fortaſsè nō immeritò amouiſti à deorum miniſterio: Quidnam autem te mouit, ut Indem quoquè, magnorum deorum cultorem, cum ea amandares, & quantùm in te fuit, eos à miniſterio deſertos dimitteres? Sed ipſos iuro deos, te iuſtas ſceleris pęnas non eſſe euaſurum. Dixit, neque quod dixerat neglexit: ſed miniſterium camelorum, qui erant in regione Claudiopolitana, ei tradi imperauit, ei authoritatem detrahēs Præfecturæ, & eum ad extremam deducens ignominiam. Deindè Indem quoquè iuſsit adduci, & ea rursùs facere, quæ diis conſueuerat. Ille uerò cùm acceſſiſſet, faciebat re uera, quæ conſueuerat, deosque & deas & eorum ſacerdotes ualere, uel potiùs flere iubens, ipſe ſoli Deo uacabat, in orationibus uerſans & ieiuniis: & non ſolùm ad eorum impietatem minimè ſe demittens, ſed multos etiam ex ijs, qui decepti fuerant, ad ueritatis agnitionem reuocās. Res eſt enim, quæ ad ueritatem inducit oratio, quandò habet etiā uitam ei conſentientem. Hac itaque ratione Indes multos ad Deum adduxit: & erat reuerà ſal diuinus, qui & ſeipſum continebat, & alios poterat cōtinere. Sed tales quidem erant res illius: Maximiano autem erat intolerabile, uideri quidem omnes ſuperaſſe barbaros, & ſolo adſpectu terrere populi multa millia, uinci uerò à ſuis, idque cùm eſſent adeò iuuenes, & ætate imperfecta.

S. Indes multos ad Chriſtū traducit.

Cùm itaque paulatim ſoluiſſet, quamcunque habebat ſpeciem humanitatis, apertè quidem pugnabat cū Chriſto, ſacra templa diruens, & ædes dæmonib. ædificans: Præfectos autem, & in dicendo formidabiles, & in puniendo crudeles, mittens per uniuerſum orbem terræ: quibus non ſufficiebat ſua aduersùs Chriſtianos crudelitas, ſed accedebat etiam immanitas Imperatoris. Iubebat enim, ut Chriſtianis non obedientibus nihil cederent: ſed ſic punirent, tanquàm oculi

Maximianus Chriſtianorum tēpla diruit. Chriſtianos crudeliſſimè iubet puniri.

illius

illius vnà examinarent & ſpectarent tribunalis auſteritatem, & in examinando curioſitatem, & in puniendo nouam inuentionem atque vehementiam: dicens eum illi plurimùm gratificaturum, qui pluribus ſuppliciis afficeret Chriſtianos. Sic incitatos emittebat Præfectos. verumenimuero ſeipſum quoque eis oſtēdebat exemplar archetypum ad inhumanitatem. Nā ipſe quoque erat primus occidens, puniens, de medio tollens, expellens, quid non violentum agens & tyrannicum? immò verò ſępè quoquè non vim merā afferens, ſed eam etiam miſcens perſuaſione, & ipsā porrigens tanquàm eſcam: vt ſic quoquè fieret ſæuior, & haberet probabiliores puniendi occaſiones, quòd nollent pij parére verbis ſolis. Is cùm ſanctiſsimum Anthimum diù quæſitum non inueniſſet, ipſe ingreſſus eccleſiā, tanquàm fera aliqua varia & doloſa, cùm exercituum & ſatellitum multitudine eam circundediſſet, & deindè etiam lenitatis perſonam ſubiiſſet, vt alii quidem formidarent vim & multitudinem, alii autem ad ſibi vtilem intuentes benignitatem, abducerentur à perſuaſione: & cùm ſic tanquàm duobus fortibus vinculis, timore & perſuaſione pios colligaſſet, captiuos ducebat ad impietatem. Cùm hæc apud ſe cogitaſſet, ad populum talem habuit orationem.

Oratio eius ad populū Chriſtianum.

Ego etiam aduersùs gentes barbaras, quæ meum iugum ferre recuſant, & non parent Romanorum legibus, non ſtatim moueo haſtam, neque vtor iaculis, neque gladio eis cędem affero: ſed bonos imitor medicos, mollibus primùm verbis & benignis, perindè ac oleo, tumorem emolliens. Deindè poſtquàm videro eos eſſe valdè immedicabiles, vlcusque eorum valdè malignum & profundum, tunc vtor cauterio, & tam aſpera & acerba ſectione, vt neque ab initiò me videatur aliquis humanior, neque poſt miſericordiam & manſuetudinem violentior. Abſit autē, vt vos me vnquàm ſentiatis conturbatum & iratum: ſed accedētes, libate magnis diis, & rogate, vt vos benignis intueantur oculis: ut ſic à nobis quoquè conſequamini honores, magiſtratus & pecunias: & ſitis inter meos primos amicos, & familiares. Quemadmodùm enim non eſt abſurdum, Barbaros quidem, qui ſunt alterius linguæ, noſtra tam æquo animo ferre, uos uerò in Romanorum legibus educatos, & in rebus Grecorum eruditos, & mihi ſubiectos, non in omnibus ſeruare obedientiam: ſed in rebus præcipuis uideri inobediētes, & bellum apertè ſuſcipere contra veſtrum Imperatorem, ut ideò excidatis ab Imperatoris beneuolentia, & larga munificentia? Recedite ab hac falſa religione. Sin minus, pęna nō procùl aberit. Videte hāc ædem, in qua confiditis. Eam igni mandans, uos quoquè ſimul perdam: & ſcietis omninò, quantū ſit malum, à ratione aliena audacia, & mentis peruicacia.

Blāditiis ſubiungit minas.

Cùm dirus Maximianus ſic immanitati coniunxiſſet humanitatem, & malorum minis, & bonorum promiſſis uariaſſet orationem, qui inſtar mellis dulcem habebat linguam ſapiens Glycerius, qui erat reuerà diuinus ſacrificus & ſacerdos, & ſua uerba ſtudebat ſacrificare Chriſto; cui ſacrificabat, breuem & opportunam dans reſponſionem, & linguam vinxit Maximiano, & cor eius conturbauit & labefecit, & ſimul cum ira eius animum repleuit admiratione. Dixit enim: Neque tua promiſſa & dona deſideramus, ô Imperator, neque tuas minas omninò curamus. Illa enim quomodò appeteremus, aut quomodò ea noſtrum delinirent animum, qui, quæcunque ſunt mundi, habemus pro ſomniis? Malum autem quid iis inferetur, qui pęnam potiùs exiſtimant, non vel grauiſsima ſuſtinere propter Chriſtum? Quę verò dicis, & de quibus gloriaris, de trophæis, inquam, aduersùs gentes erectis, ea magis ſtabunt à nobis, & meis verbis ſuffragabuntur. Quandò tu, qui viciſti plurimos, mox cōſpectus es victus à fœminis & pueris, ab iis, inquam, qui colunt religionem Chriſtianam, quemadmodùm non erit mei Chriſti virtus multo manifeſtior? Et prætereà quis eſt adeo attonitus & ſtultus, vt ſit oblitus tonitruum & fulminum, quæ paulò antè fuerunt, & illius horrendæ Dei ſignificationis, mortisque uiolentę, & eius, quæ propè fuit, ſubmerſionis & fructuum interitus: & quòd hæc tuis diis, non autem uero potiùs Deo adſcripſeris, qui opportunè, o Imperator, infert iram aduersùs eos, qui illos honorant & colūt? Nè ſic ergò bellum contra nos ſuſceperis. Sunt nobis arma quoquè deſupér, quibus ſicut hodiè tu à te ſatellites, ità nos a Rege munimur vniuerſorum, per quæ & contra te in aciem prodibimus, & adipiſcemur victoriam valdè admirabilem. Percuſsi enim, interimemus: & cadentes, contra te trophæum erigemus.

Glycerius presbyter eſt præclare reſpondet.

Hæc audiit Imperator, & ſecantibus verbis in medio corde quodammodò ſauciatus, animi motum in præſentia celare habens in animo, & nihil ampliùs dicens aut faciens, è templo egreditur. Pius autem ille populus, Deo quidem gloriā, ſapienti verò Glycerio, pro ſe quiſque tales voces edidit: Quàm dulcia gutturi meo eloquia tua, ſupra mel ori meo? Non futurū autem erat, vt Maximianus iram diù cohiberet: ſed apud ſe furore percitus, iubet Glycerium euntem ad eccleſiam, comprehendi manu militari, & correptū, ad ſe adduci. Qui cùm ad illius tribunal eſſet adductꝰ, nihil interrogatum iuſsit verberari boum neruis tā vehementer, donèc verberantes quidem, vires: illum autem, qui cędebatur, vox deficeret. Præconi quoquè ei, dum uerberabatur, inſsit dicere: Lingua parciùs vtere, ô Glyceri. Nè ſis arrogans, nec ſeditioſus, nec inſolens. In honore habe mores Romanorum: reuerere Imperatores. Sic quidem imperauit Maximianus: ſed neque torquens perſuaſit, neque hæc cantans, eum affecit pudore: ſed cùm eſſet martyr ſuperior & manibus lictorum, & vocibus quæ ei incantabantur, quærebat ſuum regem, & tota voce & viribus illius inuocabat auxilium: Domine Ieſu Chriſte, dicens, quomodò me, ut pro te dicerem, corroboraſti; ità etiam, ô bone, da mihi vires, vt pro te patiar: ut acceſſione eorum, quæ ſunt triſtia, ſit mihi præmiorum maior remuneratio. Hoc tanquàm ignis oleum additum, Maximiano maiorem iram accendit: ipſe autem eos, qui percutiebant, conſquè ut uerberarent incitauit, donèc corpus martyris humi iacèret, nihil differens ab inanimis: ſanguine quidem iam exinanito, pelle verò uento tumefacta, & ipſa carne priùs conſumpta, & nudis ſolis oſsibus apparentibus. Quod quidem mouit miſericordia non ſolùm pios & humanos animos, ſed etiam animos infidelium. At non Maximianum, cuius animus erat lapide durior.

Pſ. 118.

S. Glycerius immaniſſimè flagellatur.

Vide ſæuiſſimum tyrannū.

Sed poſtquam ſic affectum Glycerium, & à mortuo quidem nihil propè differentem, ſolam autem linguam mouentem vehementi ſpiritu, & dicentem, Sum Chriſtianus, ſeruus Chriſti, qui ſolùm eſt uerus Deus: Vnus eſt mihi Dominus, vnus Rex: non ferens ille loquendi libertatem; iubet eum quidem ſolui à vinculis, abductum verò extra ciuitatem, igne crematum mortem ſubire. Ductus ergò generoſus ille ad locum conſtitutum, & ſtans ad orientem, partìm Chriſto egit gratias, qui eum à multis liberarat periculis: partim autem pro ſe uehementer orauit, & pro piis, qui erant ubique. Deindè cùm Chriſti ſignum ſuo adhibuiſſet corpori, fuit affixus ligno, ſacra uictima, aries carens omni uitiò, ei qui ligno propter nos fuit affixus. Igne autem ſubtùs accenſo, Ieſu fuit oblatum holocauſtum & ſacrificium acceptabile, & diuina hoſtia aræ ſupernæ conueniens. Quid uerò, hinc ne intellexit

Stupēda martyris fortitudo.

Signo Crucis ſe muniens, in igne efflat animam.

tellexit Maximianus pios eſſe immutables ? Multùm
abeſt : ſed cùm execrandæ eius hoſtię ducerentur ad
templum duodecim deorum, quod erat intra regiã,
aderant quidem impij, candidis & magnificis veſtibus,
celebrantes feſtum ſui interitus: Solus autem Indes
atris indutus veſtibus, & cùm hæc celebrarentur, ma
ximo dolore affectus, cùm ſe in valdè tenebroſa in-
cluſiſſet domuncula, impiorum deflebat interitum.

Renunciantur hæc quoquè Imperatori, & is ſtatim
ab ipſo arripitur, & ſiſtitur ab illo Iudice iudicandus.
Cùm autem etiam antequam loqueretur, ei renuncia
ret veſtis, quòd quæ ſiebant, ab eo cenſebãtur digna
luctu & triſtitia, iuſſit eius manibus & pedibus inie-
ctis catenis, & collo collari, eum ſeruari incluſum in
carcere. Atque Indem quidem habebat cuſtodia: Ma

S. Indes degit ĩ cuſtodia.

ximianus verò Domnam quoque quærebat: & furo-
re perindè ac ebrietate læſa ratione, & oblitus eorũ,
q̃ de ipſa audiuerat, dicebat aſsiduè: Vbi eſt Domna?
Vbi eſt ſacerdos Dianę & Mineruæ? Rursùs ergò ei di-
cunt deintegrò, quæ videbantur accidiſſe virgini, &
quæ fecerat Eunuchus, ità ut res ſe habebat, ſignificãt.
Ille autem cùm multa dixiſſet de Archieunucho, &
valdè ægrè tuliſſet, quòd ei vita fuiſſet conſeruata, iu
bet ei quidem caput amputari: uirginem verò quæri
in monaſterijs, & dijs illius ſeruari. Hæc cùm reſciuiſ
ſet ea, quę monaſterio præerat, in quo erat ſancta, in
primis virili ſuſcepta cogitatione, virili tonſu & ue-
ſte ornata uirgine, & p̃ces cũ lachrymis ei præbẽs viæ
cuſtodes & duces, eam clàm emittit ex ſacro thalamo.

Maximianus ſæuit ĩ monaſteria, eaque diruit: præclarus dux hæreticorũ noſtrorum.

Sed ſceleratus non ceſſabat quærere: & cùm eam
non inueniret, furebat communiter in omnia mona
ſteria. Atque ſacra quidem omnia monaſteria crude
liter diruebantur: virgines verò turpiter probris af
ficiebantur: Virgines, proh dolor, quas ne maſculorũ
quidem oculis uideri erat vnquàm tolerandum: atq;
ità per omnia peruadebat calamitas, quaſi capta eſſet
ciuitas ab hoſtibus. Quibuſcunque ergò earum erant
corpora valentia, & neque ſenectus, neque morbus
aliquis tardabat earum pedes, ipſæ ſtatim fugam ſpe-
ctabant, & ad montes & ſpeluncas & ignotas ſolitudi
nes celeriter abibant, malentes uitam degere cum fe
ris, quàm habitare cum hominibus, feris longè imma
nioribus, & qui corpora uirginitatem exercentia p-
bro afficere inhoneſtum non eſſe exiſtimant. Sed eo,
quod cogitaras, fruſtratus es ò inimice omnium: &
per quæ ſperaſti tyrannidem exercere, per ea ipſa
fracta fuit tibi tyrannis. Non enim neglexit Deus, qui
natus eſt ex Virgine, ipſas virgines uel in medio li-
ctorum conſeruare, & quomodò fidem, ità etiam cõ
tinentiam ipſas prodere nõ permittere. Inter eas au
tem tanquàm inter claras & lucidas ſtellas, vna mirã
dum in modum reſplendebat inſtàr lunæ, & pulchri
tudine & genere & uirtute alijs præſtans. Ea verò uo
cabat Theophila. Hoc aũt lõgè meliùs res ipſa oſtẽdit.

Theophila virgo ſanctiſſima ducit ĩ lupanar.

Cùm enim illa eſſet uultu adeò formoſa, traheretur
autem à lictoribus, & iã ad probri ac contumeliæ
officinam violenter introduceretur, manus ſimul &
oculos in cælum tollens, & miſerabiliter adſpiciẽs,
Mi Ieſu, dixit, meus amor, mea lux, meus ſpiritus, me
us cuſtos caſtitatis & uitæ, uide eam, quæ eſt tibi de
ſponſa. Vide, ò ſponſe, in quem nulla cadit repræhen
ſio, & feſtina: quoniã nec eſt quidem tempus precan-
di: nè pactum conuentum fallam, nè prodas me beſti
is, nè lupi tuã pecudẽ dilaniẽt. Serua ſpõſe ſpõſã: meã
cõſerua caſtitatẽ fons caſtitatis: ut tuum quoq; nomẽ
nunc maximè glorificetur, quod intelligenter glori
ficatur ab Angelis. Hæc illa quidem orauit cum la
chrymis: effecta autem Deus reddidit. Sed eſt adhibẽ
dus animus narrationi. Introducitur uirgo in proſti-
bulum: Illa verò etiam in tali loco & tempore nõ eſt
oblita eorum, quæ oportuit: ſed protinùs eiiciens id,
quod habebat in ſinu: id autem erat ſacroſanctũ Euã
gelium: aperuit, & dabat operam lectioni. Vnus verò
ex intemperantibus, œſtro inſano percitus, ad eam
ingreditur: qui aliquantiſpèr quidem eam audijt le
gentem. Cùm autem iam propè eſſet, à maximo me-
tu inuaditur, & tremore valdè agitatur, & humi pro

Malè perit homo petulans.

cumbit mortuus, & ſic iacebat ad pedes Theophilæ,
non ſpirans. Multæ horæ prætereierant, & cum alijs
viſum eſſet, quoniam non exibat, eum non poſſe ſatia
ri uirgine, vbi alius quoquè ingreditur, ipſe quoquè
iam propè ſtans, lucis quidem, quæ uerbis exprimi
non poteſt, fulgore illuſtratur: deindè eum à luce te-

Alius occæcatur.

nebræ excipiunt, & obtuto oſbatus, quærebat obiens,
non ampliùs virginem: ſed quemadmodùm citra of-
fenſionem exiret extra fores.

Itèm alij multi.

Cùm multi quidem talia paſsi eſſent, & nonnulli
etiam magis horribilia, nulli fuit ampliùs cordi in-
gredi: ſed & ſi quis ingrediebatur, non ingrediebatur
captus amore: ſed ſolùm uolens ſcire ea, quę facta fue
rant. Poſtquàm autem ingreſsi ſunt complures, vidẽt
ea, quæ & ad uidendum erant terribilia, & ad dicen-
dum alijs maximè admirabilia: puellam quidem ho-
neſtè ſedentem, & libro incumbentem: adoleſcentẽ
autem quendam propè eam ſtantem, luce quidẽ inef
fabili, pulchritudine uerò incredibili, uelutì quædã
tela fulguris emittentem ex oculis. Hæc poſtquàm
viderunt, & metu diriguerunt, & vix tandem, Quis
eſt ſicut Chriſtianorum Deus? exclamauerunt: & ſi-
mul non ferentes ſpectaculum, rectè ſecum agi puta
bant, ſi fugerent: & celeritate maxima domo exibãt:
omnes quidem obliti libidinis: nonnulli autem etiã

Plerique credunt ĩ Chriſtum.

ipſa impietate abiurata. Sed neque hæc ignorauit Ma
ximianus: ſed cùm reſciuiſſet uirginem quidem non
poſſe capi ab iis, qui ipſam ſeruabant, militibus, qui-
netiam multos ex ſuis eſſe victos, & didiciſſe Deum
p̃è colere, Dei gratiam adſcribebat incantationi: di
cens Chriſtianos uti artificiis ad uulgus decipiendũ.
Sed ille quidem hęc dicens, ſeipſum potiùs decipie-
bat, & quicunque his nugis animum adhibebant.

S. Angelus S. Theophilã liberat.

Ille autem plenus lumine, qui uidebatur virgini
aſsiſtere, cùm eam domo eduxiſſet, ſuo lumine præce
dens deducebat. Deindè cùm etiam adduxiſſet uſque
ad ſacram eccleſiam, eam ſtatuit in ueſtibulo: & cùm,
Pax tibi, dixiſſet, receſsit. Eam autem inuaſit & metus,
& gaudiũ. Metus quidem, quòd ille eam reliquiſſet:
Gaudium uerò, quòd libidinoſorum manus ſic effu-
giſſet, nihil paſſa indecorum. Accedens ergò, pulſat
oſtium populi iam congregati, & nocturna de more
Deo canentis. Cùm autem ianuę ſtrepitum ſenſiſſet

Obſerua, ut antiquitus nocturnæ preces & laudes Deo depromptæ ſint.

quidam Diaconus, & quænam eſſet reſciuiſſet, renun
ciauit iis, qui erant intra eccleſiam. Omnes itaque ad
eam confluunt. Nam alioqui erat etiam illuſtri gene-
re, ſicut audiuimus: uirtute autem multò illuſtrior.
Cum eam ergò uidiſſent, & quos & quidnam volen-
tes effugiſſet, intellexiſsẽt, & q̃nã illa i eos feciſſet mi
racula, quoſnã q̃dẽ fontes lachrymarũ nõ mouerũt?
quaſnam autem voces ad Deum non emiſerunt?
in principio quidem raptum uirginis miſerantes:
in fine verò impios quidem miſeros ducentes: illã
verò gl̃ioſiã nõ pſequunt beatitudinibus? Illa aũt ſe-
ipſã q̃dem iacit humi, & aræ ſacros tãgit cãcellos:
flet uerò tã uehemẽter, ut eos ẽt q̃ videbãt, ad ſimilẽ
moueret affectionẽ, & fluẽta lachrymarũ: fitq; cõmu
nis Deũ gratiarum actio toto pectore. Sed ità qui-
dem ſe habebant res virginis.

Improbo autẽ Maximiano oportebat improbos
etiam eſſe miniſtros, & ex eidem, vt aiunt, fidelia. Qui
cũq; ergò piè Deũ colẽtes latebãt Maximianũ, ii illos
nõ ſecùs ac venatici canes iueſtigãtes, ſignificabant.

Qui quidem & aduerſus Dorotheum, qui gloria quidem & ciuili dignitate erat inſignis, vt qui Prępoſitus vocaretur ab Italis, pietate autem erat inſignior: aduerſus eum ergò, & Mardonium, & Mygdonium, & qui priùs dictus eſt, Indem, & quoſdam alios, fide quidem in Chriſtum acerrimos, Imperatoris autem honore claros, immittunt tela calumniæ: Hi ſcilicet, quorum dentes arma & ſagittæ, & lingua, vt dicam cũ ſacra ſcriptura, gladius acutus, dicentes: Si ſeruos, ó Imperator, & eos qui in tua regia habitant, & ſunt tibi ſubiecti, non potes ſubiugare: cur aliis conaris perſuadere, inutiliter laborans, & fruſtrà te cruciás? Ij enim ęgrè potuerint abduci à dogmate, illos videntes nos ſuauiter irridentes, & tui tribunalis auſteritatem nihili facientes. Vide enim, quouſq; procedit eorum contemptus. Non ſolùm ipſi contemnunt cõtraria ſentiẽtes: ſed aliis quoq;, qui latent, qui eadem quæ ipſi ſentiunt, & alimenta ſuppeditant, & ad certamina parãt & inſtruunt. Quinetiam mittunt literas ad eos, qui ꝓcùl diſtant, ſimul & eos confirmantes in ſententia, & exhortantes ad conſtantiam. Et alioqui quicquid aduerſùs ipſos, & quam habent religionem, tua excogitauerit potẽtia, id ſtatim per illos ab ipſis depręhẽdit.

Paſſ. 56.

His fuit ad irã accenſus Maximianus, & dicto citiùs iuſsit ſanctos ad ſe adduci. Et aderant quidẽ illi nihil timẽtes, neque ullum formidinis veſtigium vultu præ ſe ferentes. Ille autem toruis ipſos oculis intuens, O peſsimè perdendi, inquit, ò omnium hominum ingratiſsimi. Cur tantam à nobis adepti claritatem, & ſoli propemodùm ſceptris præfecti imperatoriis, tã mali depræhenſi eſtis in benefactorem: qui pro multis noſtris in vos beneficiis qualem refertis gratiam, Ieſum quendam uobis & aliis Regem adſcribere dictitãtes, & nouæ huius religionis duces ſedulò celantes, & eis omni ſtudio prouidentes, eoſq; fouentes, quos funditùs interire, & ne nomen quidem eorum remanere, reputaui eſſe pulcherrimum & primũ trophęorũ? An non hæc ſunt vera, & quæ factis magis arguuntur, q̃ verbis? Illi autem tanquam latrantem canem ne tãtillùm quidem curantes, neq; exiſtimantes eſſe tempus reſponſionis, ſteterunt ſilẽtes. Maximianus uerò, cùm ſilentio magis eſſet eius irritatus animus: Non ꝑ deos immortales, inquit, non uobis parcam: ſed cùm omne genus ſupplicii uobis intulero, & carnes conſumpſero, & oſſa contriuero, & igne combuſſero, relinquam inſepultos, à canibus & auibus comedendos: & vos ipſos puniens pro meritis, & aliis metum incutiens, nè talia aggrediantur.

Siſtũtur corã Maximiano Indes, Dorotheus, &c.

Nec hęc quidem ſanctis timorem attulerũt: ſed ſtatim & ſolutis zonis, & chlamydibus cautis, ſtabant parati ad curſum martyrii, vno ore & animo ſe eſſe Chriſtianos & Chriſti ſeruos audacter nominantes. Deindè etiam Maximiano: Nobis, ó Tyranne, diſeruut, honores tui, & vanæ hę dignitates ne tantillùm quidem vnquàm curę fuerunt. Quid enim opùs fuerit tali honore, qui à Deo diſiungens, eſt redacturus in ſeruitutem dæmonum? Sunt enim talia veſtra impiorum dona, quæ fugientes, tantum abeſt vt perſequẽtes, nõ ſolùm ijs tibi cedimus, ſed etiam ipſo corpore & uita. Cùm ii ità eſſent parati, & tales eſſent eorũ ſpiritus, iuſsit Maximianus, ut extẽſis ſimul manibus & pedibꝰ, crudelibus boũ neruis fortiter verberarentur. Et ſtatim ſex vnumquenque circunſiſtentes lictores, magna parte diei eos perpetuò verberabant, nulla ſcelerati moti communis naturæ miſericordia, idq; cùm uiderent terram eorũ ſanguine effectam purpuream. Martyres autẽ hęc quidẽ ferebant fortiter, ne uocem quidem emittentes: internis uerò animi motibus glorificabant eum, propter quem hæc ſuſtinebãt. Flagella excipiebat carcer, cùm eſſent eorũ colla vincta collaribus, manus autem catenis, & pedes compedibus. Maximianus verò tanquàm torrens, qui fertur per ſegetes, per omnes deinceps pios peruadebat. Et ad hæc quidem iubebantur inſeruire Præſides ac Pręfecti, qui erant impietate eximii. Quicunq; autem eius parebãt imperio, qui Chriſtum eſſe Deum confitebantur, tortoribus ſimul tradebantur, & uariis tormentis laniabantur miſerabiliter. Et ſic quidem quotidiè ei, qui ſeipſum pro nobis ſacrificauit, rationalia offerebantur ſacrificia, piè martyrio effecta holocauſtum.

Illorũ inſignis magnanimitas.

Cadũtur neruis boum.

Vincti trudũtur in carcerẽ.

Oportebat autem feſtorum maximum Chriſti natalem, ei qui naſcebatur, copioſiora offerre ſacrificia. Nam ortus quidem Chriſti dies feſtus agebatur: quicquid autem eſt pium, congregabatur ad glorificationem. Prophani verò Maximiani profani miniſtri accedentes, Quoniam, inquiunt, o Imperator, hodiè feſtorum quæ norunt, maximum celebrant Chriſtiani, vt qui hodiè Deum ſuum natum eſſe fabulentur, & celeberrimo totius populi concurſu ad feſtum cõueniunt, agè nè ea media ſagena nos præda effugiat. Sed militibus quidem præoccupentur templi aditus: ſtet autem ara ante portas: accedentes verò præcones, iubeant quidem omnes è templo egredi, & nihil cunctãtes aræ ſacrificare. Sin autem non pareant, quid ſit deincèps agendum, ſtatuere, tui eſt imperii & iudicii. Quòd ſi hoc quoquè nobis permittis dicere, igne tẽplum circuncircà comprahendentes milites, protinùs perdant eos, qui non obtemperant. Et ſic illos quidem de medio tolles, qui in rebus pręcipuis perniciẽ afferunt tuis populis: te autem liberabis à cura, quæ tuum animũ premit non mediocriter, ſicut nos non ignoramus. Nõdùm finem acceperat oratio: excipiẽs autem Maximianus, Iuro, inquit, maximos deos, me hæc iamdiù uerſaſſe in animo. Neſcio verò, qui factũ ſit, ut ea quę cogitaram, nondùm ſim executus. Sed vobis magnas, o dii, ago gratias, quòd effeceritis, vt his quoquè oportunè veniret in mentem, quod eſſet conducibile & ſimul iubet, ut primi ea Protectoribus, cùm magna manu militum eccleſiam circundediſſent, ſarmentis & quacunque alia materia, quæ facilè accenditur, in orbem congeſta & appoſita, ad templi portam aram ſtatuerent: Deindè, ut præcones clara voce proclamarent, ut omnes exirent, & ad aram accederent ſacrificaturi. Quòd ſi non parèrent, portis ſtatim optimè clauſis, & omni alio eis obſtructo exitu, ignem accenderent: ut ſic omnes vnà cum ipſo tẽplo perirent, & vt digni ſunt, ab igne cõſumerentur. Et hęc quidèm Imperator.

Impii regis, ipſi ſatelites.

Nuncius autem ſtatim mittitur ad eccleſiam, vt diceret, q̃ iuſſus fuerat ab Imperatore. In mediũ itaque accedẽs, & magna voce clamãs, O hies, Maximianus, iquit, orbis terræ dominꝰ, me ad vos miſſo, alterꝰ ex duobus dat uobis optionẽ: Vt aut diis ſacrificetis: adeſt n. ara parata: aut, ſi nõ pareatis, oẽs ſimul pereatis. ꝑſtò eſt. n. ignis. Quod ergò vultis, quàprimùm eligite. Ceſſauit ille, cùm hæc dixiſſet. Eccleſiæ aũt Archidiaconus, cùm ei eſſet cor accẽſũ igne diuinæ gratiæ, ſtans ad cornu altaris, O uos, inquit, mei fratres, & inter uos inuicèm vnanimes, neſcitis quẽadmodùm q̃ à tribus pueris facta sũt, paulò antè ꝓſequẽtes, dici nõ pôt, quantùm eorũ admirabamur virtutẽ, & eorũ in pietate ſtupebamꝰ fortitudinẽ. & quemadmodùm nõ tanq̃ ſtãtes in medio ignis, ſed in molli aliqua herba choros ducẽtes, ipſi hymnũ canebãt, & oẽm creatã naturã ad vniuerſorũ Deũ laudãdũ vocabãt? Hos nos nõ ſolùm iudicabamꝰ beatos, ſed eorũ quoq; coronarũ cupiebamꝰ eſſe ſocii. Qm̃ ergò & nũc nos vocat tẽpꝰ, & sũt mores Imperatorũ ſimiles: Nã etsi nõibus differũt, at crudelitate & ipietate maximè ꝯueniũt: efficiamur nos quoq; pietate ſimiles, iis, q tũc decertarunt,

Dan. 3.

Archidiaconꝰ egregiũ accendit animos Chriſtianorum.

tarūt. Quomodò.n. nō eſſet abſurdum, illos quidem, cùm eſſent pueri, & nec plures tribus, & alioqui cùm nullum adhuc accepiſſent exemplum xniſti magiſtri dinis in tuenda pietate, tam præclarè decertaſſe: Nos verò, qui & multitudine ſumus propè innumerabiles, & multi, quibus nihil deeſt ad perfectam ætatem, & quibus eſt etiam tanta exemplorum copia, videri uitæ cupidos, & ignauo abiectoque eſſe animo: & non oblatam occaſionem tanquam lucrum arripere, & hanc, quæ eſt ad tempus, uitam deſpicere pro Deo, q nos fecit, & ſuam animam dedit pro nobis ad mortē: teſtimonium autem firmæ & infractę noſtræ fidei, noſtram præbere mortem? Hæc autem dico, etiamſi nulla eſſet pro his remuneratio. Cùm uerò ſint valdè paruæ huius temporis paſſiones, ſi conferantur cum iis, quæ ſunt illic, remunerationibus: & uita quidem expers moleſtiæ & æterna, pro hac breui & laborioſa: gloria aūt nunq̄ ceſſans, pro infida, & quæ facilè excidit: & diuitiæ, quæ ſurripi nequeunt, & uoluptas, quæ nunquàm tranſit ad moleſtiam, nos adhuc in p̄ſentibus manere concupiſcemus, & non potiùs, cùm ad eam, quę eſt illic, gloriam, pro Chriſto ſubeundo mortem, inuenerimus perueniendi occaſionem, quā primùm tranſibimus? Et quidnam aliud facientes, ab iis qui ſapiunt, iudicabimur, niſi digni, q lugeamur? Mementote, immò uerò adſpicite ad aram. Verus.n. noſter Dominus fuit pro nobis ſacrificatus. Non nos quoquè pro eo in loco ſancto animas profundemus, & ueluti quoddam ſacrificium eas illi igni offeremus in holocauſtum?

Multa Chriſtianorū multitudo templo cōburuntur.

Cùm ſic dixiſſet, omnes incitauit, & effecit ut moriendi vehementi tenerentur deſiderio. Simul itaque cum illo beatam illā vocem exclamauerunt, Chriſtiani ſumus, Chriſtiani, & deos tuos, o Imperator, non colemus. Hæc Maximiano quidem annunciabantur: ille autem cùm ne finem quidem expectaſſet orationis, iuſſit in eos ignem accendi, & eos vnà cum templo exuri ut nullus eorum nec miſericordiam conſecutus, neque latens poſſet effugere. Qui uerò cùm omnes congregaſſent ſimul cathecumenos, uiros & mulieres, & pueros, eoſque in quatuor diuiſiſſent, utpotè quòd tempus poſtularet celeritatem, eos diuino baptiſmo perficiunt, & Chriſmate ungunt, & eos intemeratis impertiunt ſacramentis. Protinus autem aderant miniſtri quoque Imperatoris, & ignem accēdebant: illeque omni ex parte tollebatur in altum: & cùm totam comprehendiſſet eccleſiam, in unum aſſcendebat verticem, omnia tam quæ erant extra eam, quàm quæ intra, depaſcens. Fremens itaque malum ingruebat grauiſſimum: illi autem intùs magna uoce ad Deum clamabant, & canebant canticum puerorū, omnem creatam naturam vocantes ad choream: neque priùs ceſſarūt glorificare, quàm oblata eſſent accepta ſacrificia, caſtæ hoſtię agno, qui fuit pro mundo mactatus.

Vide uſū Chriſmatis in baptiſmo antiquiſſimum.

Quinq; dies trāſierāt, & ignis depaſcebat materiā. Cùm uerò flāma iā ceſſaſſet, nullus q̄dē teter odor ſētiebaſ, nec ex corporib⁹, nec ex fumo: ſpirabat autem potiùs quidam ſuauis & mirè fragrans odor. Apparebat uerò quidam radius, auri rutilantis ſpeciem præ ſe ferens, ſuauium quendam edens, & valdè gratū ſplēdorem: quomodò Sol lucet, qui modò apparet in Oriente. Maximianus autem exiſtimans ſe iam omnes viciſſe, & relaxatum eſſe à curis certaminis, theatris paſcebat oculos, & equorum ſcilicet & hominū curſiculis. Illud verò non erat vincere, ſed potiùs uictū eſſe: idque magis induat pios, ut liberè loquerentur. Oſtendent autem, quæ conſequuntur. Ante theatrum quidem erat ædificatum maximum fanum Cereris, q̄ erat apud eos dea maxima. Accedens autem ille cū uniuerſo populo & exercitu, execranda peragebat ſacrificia. Quidam uerò ex numero militari, Zeno nomine, zelo plenus aduerſus impios, non ferens ſic pietatem affici cōtumelia, ſtans in alto: Erras, inquit, o Imperator, inſenſibilibus ſacrificans lapidibus, & mutis lignis. hoc enim eſt, quod apparet: id autem, quod eſt reuerà & intelligitur, eſt fraus dęmonum, quæ ſuos cultores abducit ad interitum. Intellige, o Maximiane, & hos oculos & internos in cælum tollens, quære ea iis quæ videntur, creatorem: qualis ſit opifex, diſce ex operibus, & diſce Deum piè colere, q non ſanguine & nidore rationes expertium animantiū, ſed mundis hominū delectat aīs, & mūdo corde.

Zenonis militis eximi⁹ pro pietate zelus.

Hæc cùm audiſſet Maximianus, iubet pondere lapidum eius maxillas confringi: & ſimul clamabat, lictoribus quidem, ut fortiter percuterent: ſancto xūt, ne deos maledicēs appeteret. Sic ergò patiēti ſancto, omnes quidem dentes ſunt immaniter excuſſi, maxillæ uerò ſunt cōtritę: & iam parùm ſpirantem, & mox moriturum iubet abduci extra ciuitatem, & amputari caput, quod liberè erat locutum. Et ſic Zeno generoſiſſimus, cùm magna celeritate peregiſſet beatum ſtadium martyrii, truncatur capite, & ſurſum fertur ad Chriſtum caput omnium. Sacer quoquè chorus, q erat circa Dorotheum, qui à iam bono inſtituebatur magiſtro, diuino, inquam, Anthimo, non ſic erat habiturus capita incoronata: ſed hæc quoquè ſupernè diſpenſabātur ac prouidebantur à diuina gratia. Et à ſacroſancto quidem Anthimo ad eos mittebantur literæ, ipſo quidem in quodam uico deliteſcente, illos autem aperte decertantes, ad ſuſcipienda ſtrenuè certamina precibus adiuuante. Hoc poſtquàm euaſit manifeſtum ſceleratis Imperatoris ſatellitibus, & ipſas literas, & eum, cui erant datæ, adducunt ad Imperatorem. Ille autem cùm eū vidiſſet, & legiſſet quę ſcripta erant: ſcripta verò erant, ut eſt veriſimile, quæ ille quidem nolebat, pulchra autem erant & ſalutaria, ira æſtuans, iuſſit eos quàm primùm abduci. Illi ergò ſtatim ſunt abducti.

Crudeliſſimè ei dētes oēs excutiunt.

Capite caditur.

Imperator autem: Vana ne, inquit, fuit mea cogieſtura, cùm prædicerem: vos à me defeciſſe? Immò verò execrandi, iam etiā aduerſus me inſurrexiſtis: ad aliū autē, cum quo nos acre bellū gerimus, transfugiſtis? Et ſimul dat eis legendā epiſtolā. Iuſſit verò eum quoque, qui adductus erat, introduci. Quē cùm uidiſſent martyres, valdè lęti il ſunt animo, eūq; ut ſic procul ſtarent, uultu & nutu ſalutarunt. Maximianus autē factū quēdā & ſpiritū ſuſcipiens principis, & immaniter eū intuens, Dic mihi, inquit, infelix, quis eſt, qui hæc tibi tradidit, & ubinā lateat terrarum? Diaconus uerò, cùm magna voce tacitè ad Deum priùs clamaſſet, & petiiſſet, vt conuenienter uerisſimę promiſſioni, daretur ſibi oris apertio: Qui literas, inquit, dedit, cùm ſit Paſtor, & procùl abſit, gregem cohortatur & incitat ad pietatē: & maximè eūm ſenſeris incurſionē luporū & ferarū. Tunc.n. alta & clara voce ſuo gregi imperat, & quæ ſint faciēda, ſignificat. Quę autē dicit, non ſunt ſua, ſed ea accepit à primo paſtore, qui dicit, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animā aūt nō poſſunt occidere. Atq; dixi quidē, quiſnā dederit literas: Vbinā aūt ſit, nō dicā. Aperta n. fuerit inſania, Paſtoris eſſe p̄ditorē, eū qui ex illo maximā accepit vtilitatē: qui et abſq; nobis non fiet manifeſtus. Non poſſe enim abſcondi ciuitatem ſupra mōtem poſitam, uox diuina dixit, & ueri amatrix.

Pſal. 50.

Mat. 10.

Matt. 5.

Hæc cùm fortiſſimè dixiſſet lingua ſancta, non ferens Maximianus dicendi libertatem, ut ipſa amputetur, eū condemnat. Deindè ſic iubet eū obrui lapidibus. Et ille q̄dē poſt ſacrę linguæ oblationē ſic obrutus lapidibus, tela quidē nihil curabat: ſed corpore

Diacon⁹ lingua p̄ciſa, lapidibus opprimitur.

quidem iam partim attrito iaculationibus, partim autem obruto lapidibus, adhuc magis erigebatur, & in cęlos extollebatur anima, Chriſto angulari lapidi coniungenda. Adhuc vehementer iraſcebatur Maximianus. Quocircà Dorotheum cum ſuis multiplicia excepère ſupplicia. Illis verò minimè perpetua defuit conſtantia, Chriſtum inuocantibus, & tormenta & leuia & imbecilla minimè curantibus, uel potius reputantibus illa pro delicijs, & Tyranno impietatem acerbiùs exprobrantibus. Quamobrem ille iam defeſſus, communiter quidem omnes morte condemnat: diuerſas autem pronunciat ſententias: Dorotheo quidem enſe caput amputari, Mardonium autem viuum cremari, & Mygdonium in foſſam proiectum obrui: Gorgonium verò & Indem & Petrum, molaribus lapidibus eorum collis alligatis, in mare iaci. Et ità ſunt, conſummatis victorijs inſignes Chriſti martyres vario genere mortis, vna uia ingreſſi ad Dominum. Hæc cùm caſta reſciuiſſet Domna, partim quidem lætabatur animo, & maximè propter Indem, qui erat vnius cum ipſa animi & ſpiritus. Partìm autem ad imitationem quoquè incitabatur, & eadem, quæ ipſi euenerant, cupiebat certamina & pręmia. Vndè nec deſpexit Dominus ſuam ſponſam: quæ veſtem quidem habebat mundam à nuptiis, ſic autem eam etiã lachrymis quotidiè dealbabat, quòd nõ eam ſanguine martyrii redderet purpuream, & totam ſponſam efficeret dignam eius pulchritudine, etſi pręſens eius uita nihil abeſſet à dignitate martyrii, vt quę tam & diuturnitate exercitationis & aſpera viuendi ratione eam premeret, cùm ipſa & in antro lateret ſubterraneo, eoque eiuſmodi, ut terreſtre dici poſſet ſepulcrum: & potus eius eſſet fons, qui in eo erat: & cibus ſimiliter herbę, quæ erant in margine ſpeluncę.

VI. illuſtres martyres perimuntur.

S. Domnæ cibus & potus uiliſſimus.

Cùm ea ſic ſe gereret in exercitatione, tunc deſcẽdit de monte: & veniens in ciuitatem adhuc in veſte virili, (ea enim ipſam indutam Agape eius mater ſecundùm ſpiritum, ſuſurata eſt ab illis impudicis & intemperantibus) beatam hanc quærebat Agapem. Poſtquàm autem intellexit eam quoquè curſum confeciſſe martyrii, effectam holocauſtum Domino cũ multis alijs uirginib[us] in templo, quod fuerat exuſtũ, magnum animo dolorem accipit, non ægrè ferens quod mortua eſſet Agape, ſed potiùs quòd non cum ipſa Agape eſſet mortua, & paris fuiſſet mortis ſocia: ſtanſque ad templum exuſtum, fletu miſcebat cinerem. *Die verò iam diuina gratia eam vocãte ad viam martyrii, illuminata & ad id omni ex parte ducta, deſcendit ad mare. Eccè autem piſcatores in litore ſtantes, iam parantes retia, & habentes remos paratos. Quam cùm illi tunc vidiſſent veſte virili ſic indutam, nõ ex eo quod erat, ſed ex eo potiùs, quod uidebatur, eam uocarunt: Veni, dicentes, adoleſcens nobis opem laturus, ut te etiam prędę faciamus participem. Illa aũt alacri animo eis obtemperauit. Ingreſſa uerò, piſcatorum ſtatim conturbauit oculos & animos, cùm uiderent eam videri quidem virum: mores autem, & uirginalem pulchritudinem & pudorem in eius oculis inſidere. Verumenimuerò cùm ad piſcandum retia demiſiſſent, cum magno labore ea à terra auellerunt, perindè ac ſi magnum aliquod pondus in eis ſentirent. Iam verò cùm prope litus veniſſent, noctù uident, luna depellente caliginem, & compræhenſam piſcium multitudinem, & corpora mortua in ventre retis.

for. Diù

Atque illi quidem viſione conturbati, cùm præ dolore & metu corpora excuſſiſſẽt, & i terra depoſuiſſent, retibus collectis, contendebant tranſmittere in regionem, quę erat ex aduerſo, uolentes in naui ſecũ vehere uirginem. Cùm autem nõ perſuaderent, dato ei pro mercede pane & piſcibus, abierunt. Illa uerò cùm Indæ & illius ſociorum & morte & genus mortis, ut priùs diximus, iã accepiſſet, acceſſit quidem ad corpora: diligenter autem ea conſiderauit & uerſauit: & deinde etiam ſingula accuratè didicit. Poſtquàm verò figuræ & totius corporis ſigna illos eſſe ſanctos apertè ſignificabant, ea manibus accipiens, & eis labra magno admouens deſiderio, ardenter amplectebatur, tota eius anima ſimul quoq; amplectẽte. Cùm hæc faceret, videt nauem iam ferri ad ipſum litus, velo iam demiſſo, & ſolis remis ſenſim ad terram appellere. Accedens itaque uirgo, cùm nautas, vt decebat, appellaſſet, oſtendit etiam piſces. Nauclerus autem eã illos vẽdere exiſtimans, ſtatìm rogauit quanti venderet. Illa uerò dixit ſe eos dare gratis. Cùm autẽ ille quidem non credens, rursùs meminiſſet precii, illa verò ſtaret tacens, & manum porrigeret, quæ uidebatur velle gratificari, Per ipſum Chriſtum, iquit nauclerus, quanti vendis? Tunc ex iureiurãdo intelligens generoſa uirgo eum eſſe pium, nihil voluit eum celare: ſed cùm eum foràs euocaſſet ad litus, oſtendit ei corpora ſanctorum, & adhibuit eum in ſocietatem pulcherrimi miniſterii, aperiens quorumnam eſſent, & narrans quemadmodùm pro Chriſto mortui eſſẽt martyres.

Sanctorũ martyrũ corpora miro modo à piſcatoribus capiuntur.

Nauclerus aũt cùm hæc audiiſſet, nouas ſindones, & veſtes cãdidas, vnguentaq; & ſuffitus é naui ſtatim attulit, & in eis deponẽdis laborauit. Dõna uerò cùm iis, quas habebat, aquis mundis, & lachrymis priùs lauaſſet corpora, & cũ nauclero honorificè & cũ omni reuerentia ea compoſuiſſet, & ea deindè communiter portaſſent ad murum ciuitatis, qui eſt proximus torrenti, ad portam ciuitatis, vbi etiam Dorotheus cum ſuis finem uitæ acceperat, illic ea infoſſa poſuerunt. Atque nauclerus quidem virginem, ut qui iudicaſſet eam eſſe fratrem eiuſdem, cuius ipſe in Chriſto ſententiæ, (eam enim adhuc uirum eſſe putabat) rogauit ut ſecum eſſet, & toto uitę tempore nunquàm ab eo diſcederet. Illa uerò non admiſit: ſed eum quidem rogauit, ut cœptum iter perſequeretur: ſe autem dixit manſuram: quoniam, inquit, propè eſt uitæ finis. Quarè nec meum corpus ab his corporibus, nec animam omninò decet ab his animis ſeiungi. Cùm illic ergò remanſiſſet, indiuulſa adhærebat reliquiis, aromatibus & ſuffitibus eis honorem exhibens, nauclero ſatis pecuniæ ſuppeditante ad ea comparanda.

Vide reuerẽtiam erga ſacras reliquias.

Fieri autem non poterat, ut eos, qui erant in tenebris, lateret opus lucis: neque martyrii, quo Domna tenebatur, deſiderium videretur imperfectum. Quãobrẽm deferunt hęc ad Maximianum, qui cùm intellexiſſet, quòd illa ſanctorum tanto amore capta eſſet, magnum edens cachinnum, qui multo riſu, uel plurimis potiùs lachrymis erat dignus, Par eſt, inquit, ut ea quoque parem illis mortem ſubeat, & ſic re ipſa diſcat, quòd hominibus nihil poſt mortẽ ampliùs habentibus, illa fruſtrà tantos honores exhibet. Dixit, & ſtatim miſit, qui eam interficerẽt. Quã cùm etiam compræhendiſſent in illo loco orantem, caput enſe amputant, idq́ue igni tradunt. Ei paulopóſt adiungitur ſapiens quoquè Euthymius, qui doctrinis & monitis multos priùs Chriſto martyres obtulerat. Nam propter illius magnum zelum ad pietatem, valdè vexatus Maximianus, iraq́ue & furore animo plenus, multis quidem tormentis eum priùs conatur omninò abducere à confeſſione. Cùm autem ille puniens eſſet defeſſus, enſe mortem affert athletæ. Licet uerò in manus ſumendo eius hiſtoriam, omnia ad verbum percurrere.

S. Domna amputato capite cõburitur.

S. Euthymius martyrium.

His veluti quibuſdam aſtris Nicomedia magnum

jucun-

iucundumque & gratum emittit ſplendorem, & magis ex eis ornamentum accipit, quàm ex auro, & gemmis, & ex margaritarum nitoribus ac ſplēdoribus: qui

20000. Martyrū Nicomediæ. ſunt quidem numero viginti millia: ſunt autē in choro martyrum multitudine & pulchritudine inſignes. Quorum peragitur memoria vno die poſt Chriſti natalem, ante feſtum Inſantium, vt qui, quomodò illi enſe, ita etiam ipſi igne Deo, qui carnem induit, ſunt oblati. Quibus etiam acceſſit admirabilis Glycerius, & ſacroſanctus Zeno, & Theophilus: prætereà autē cum Mardonio Dorotheus, & beati Indes & Petrus ſimul cum Mygdonio, & tres virgines, Agape, inquam, & Theophila, & Domna, quæ erat longè pulcherrima, & maximè veneranda: Ad gloriam Chriſti veri Dei noſtri: Quem decet omnis gloria, honor & adoratio, núc & in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA BEATI IOHANNIS APOſtoli & Euangeliſtæ, per Simeonem Metaphraſten ſcripta. Habetur in Oecumenio poſt Apocalypſis expoſitionem.

Decēb. 27. QVAM parùm abſit homo ab Angelis, quodque ipſi poſsibile ſit vnà cū illis verſari, viciniuſq; abitare, immò etiam Deū imitari poſſit, quodq; multo maius eſt, filius illius iuxta gratiam effici; oſtēdit præ omnibus magnus hic Euangeliſta & Apoſtolus, matre quidē

Iobā. 19. Virgine dignatus: dignus autē habitus, qui Chriſti frater vocaretur, ipſique factus ſocius & particeps arcanorum. Verùm ipſamet diuina oracula voce maxima prædicant Dei in ſeipſo magnalia. Attamen id manifeſtiùs ſermo nobis explicabit.

Marc. 3. Hic enim verbi vox, filius tonitrui, vniuerſum prædicatione compræhendens orbem: & quod omnium maius eſt, ſolumque in ſe ſufficiens, dilectus ab ipſo

Iohan. 13. 19. 20. & 21. Chriſto meo, patriā quidem non habuit ciuitatem aliquam, ſed ex vili quodā pago, & abiecta regione natus eſt. Confirmant hunc ſermonē ſcribæ, dicētes: Pro-

Iohan. 7. phetam ex Galilęa non ſurrexiſſe: Confirmat & ille ve-

Iohan. 1. rè Iſraelita, contendēs nullū bonum eſſe poſſe à Nazareth. Ex hac igitur hic, & ea tali tantus ſacerdos, velutì ramus quidam productus: patre quoquè, conformiter ad patriā abiectus & obſcurus, nempe piſcatore, ac paupere. Et hic quidem puerilē iam ætatem egreſſus erat: porrò pater filium ad idem opificiū aſſumit, piſcatoriæ artis hæredem ipſum efficiēs. Artis itaque ſocius erat filius patri, & familiaris ac domeſtica erat vtriq; paupertas. Quid enī pauperius & abiectius dicere quiſpiam poterit, quàm ſint piſcatores? quorum hic vnus erat preco veritatis, ac præceptor. Quodq; maius eſt ad abiectionis demonſtrationem, nō in mari piſcabatur, ſed in breui quodam lacu, unà cum pa-

Mat. 4. tre, & fratre Iacobo verſabatur, rupta ſarciens retia (qđ & ipſū extremæ paupertatis erat) ac manuū artificio cōſolās neceſſariorū indigētiā. Itaq; Græcanicæ diſciplinæ ne in modico quidem particeps erat. Cuius

Acto. 4. rei teſtis eſt diuus Lucas, qui ipſum idiotam vocat, & alienū a literis. Vnū hoc ſolùm habebat inſigne, quo agnoſceretur, & bonum hoc vinculū à patribus trahebat, nempe pietatem.

Vbi autē vmbraticæ nebulę eleuatę ſunt, & ea, quæ figurarum erant, tranſire in veritatē cęperūt: & tu Do-

Pſal. 32. mine, qui ſingulatim finxiſti corda noſtra, non diſperſiſti teſtamentum tuum, quod nobiſcum pactum erat, ſed videns vidiſti afflictionem Iſrael, & non exutus diuinitate, propter nos factus es id, quod nos, ſine peccato, & throno patris non relicto, Virginem inhabitaſti propter me, ut ego cęlos inhabitarem, & ex vete-

ri caſu reuocatus, & liber à peccato, ac primam adoptionē ſuſcipiēs: oportuit ſanè eſſe & diſcipulos, qui myſterio diſpenſationis miniſtrarent. Tunc quidē vo- Mat. 4.

catur Andreas & Petrus: aduocatur autem & hic, qui circa piſces & retia ac lacus verſabatur: & iuſſus verbi voce, ut hominum piſcator conſtitueretur, protinùs patre ſcaphaq; relictis, ei qui ſe vocabat, adiungitur: & terreno homine exuitur propter cæleſtem, ac piſcationem animarum tranſmutatus addiſcit, & præceptoris veſtigia ſecutus, inimicos diligit, perſequentibus benedicit.

Vtque vno verbo abſoluam, in huius lege exactè inſtruitur, talemq; nactus præceptorem, ſimilem demonſtrat diſciplinam: & aſcenſiones in corde diſponens, diſcipulus familiariſsimus, ac præco maximè theologus efficitur: omnes ſenſus moderatur, familiaris omninò virginitati efficitur, tali vtendo alimētorum ratione, vt ſumma parſimonia viuere duntaxat poſ- Vide magnam melius parſimonia in S. Iohāne

ſet, ſacrumque corpus, vt ſubſiſteret, cōſeruaret: Hinc etiam virginitatis appellatione ditatur, & amicus eius, qui imperium tenet, efficitur: magis autem & ipſum habet in ſeipſo loquentem: & rursùm ab eo audit, quæ ille à patre audierat: cumque in montem aſcenderet, ipſe vnà conſcendit, ac dignus habetur vi- Mat. 17.

ſione admiranda, & maiori, quàm dici poſſit, ipſam verbi diuinitatem denudatam intuitus, & cæleſtē audiuit vocem, qua dilectum filium declarat pater, ac veteri teſtamento præponit Euangelium.

Decens ac honorifica cœna ſubſequitur, & ne tunc quidem Iohannes relinquitur. Deindè cùm Petro o- Iohan. 13.

pus eſſet diſcere, quiſnam is eſſet, qui horrendam illā proditionem parturiret, nec ipſe auderet interrogare, quā quàm primas teneret in choro diſcipulorum, Iohanni hoc committit. Nouerat enim id, quod Chriſtus erat apud ipſum, hoc Iohannem eſſe apud Chriſtum: & ꝙ ipſe quidem diligeret, illi aūt dilectus eſſet. Et uide quanta accedat ipſi libertas loquendi. Neque enim vulgari modo interrogat, neq; primùm excuſans, quòd metu accederet: ſed ſciens quanto ipſū amore proſequeretur, ſedenti adhęret præceptori, & in huius pectus recumbens, ait: Domine, quis eſt qui tradit te? Ille autem libenti ēt animo accipit, quod ille fecerat, & quaſi opportunè fuerit liberè locutus, gratum habet. Ex eo enim, ꝙ protinùs quæſtionē ſoluat, ac pane deſignet proditorem, ſignificat ſe nō ægrè ferre eam libertatem. Itaq; hinc ēt manifeſtū eſt, quòd cathedram, quam proximè Chriſtum cum fratre petiuit, non gloriæ ſed Chriſti amore petiuerit, & Mat. 20.

quòd nollet hic alium eſſe ſibi dilecto viciniorem.

Condemnatur Ieſus, & adeſt Iohannes, ac ad atri- Iohan. 18.

um Pontificis, cùm notus eſſet Pontifici, vna congreditur, loquiturque oſtiariæ, & Petrum pro foribus ſtātem introducit. Imminet tempus ſalutaris paſsionis, & Verbum permanet, vt procedat ad patrem, ac Iohannes cū matre adſtat cruci, materq; audit à filio ac

ſuo cōditore: Eccè filius tuus dilectus: & rursùm hic, Iohan. 19.

Ecce mr̄ tua. Ab hoc igit̄ tēpore virgo hic mēte & cor- Iohannes virgo mēte & corpore.

pore, matrē ac Virginē ſibi vendicat: nec multò pòſt Chriſtū, q reſurexerat, videt, vidēſq; agnoſcit, & cū Petro ad ſepulcrū venit, ac prior ꝑcurrit, & poſtq̄ ſepulcralia vidit, ſpirit⁹ inſlationē ſuſcipit, eiusq; donis ditat̄, ac diuinis manib⁹ ꝯſecrat̄ vniuerſi orbis Apoſtol⁹. Iobā. 21. & 20.

Qm̄ autē ꝑceptorē audiuerat alias quoq; oues habere, quæ licet ex hoc nō eſſēt ouili, oportet tn̄ & il-

las cōgregare, & ab eodē regi paſtore, fieriq; vnū ouile, & eas rectè ac liberè ipſum ſequi, neque aliena fiſtula rapi & diſpergi, ac corrumpi: hæc, quantum æquum eſt, anxiè curat, & in iter ad hoc mittitur, ut diſperſas oues in unum congregaret, & eam quę errаſſet, fiſtula veritatis reuocaret, ac Iohan. 10.

ſub vno vero paſtore ouile repararet : ſi quis duram repugnantem haberet animam, hoc eodem igne ſucculentam redditurus ac teneram. Vndè, relicta Palęſtina, in Aſiam proficiſcitur: Cumque ea, quę ipſam cõcernebant, rectè diſpoſuiſſet, Ioniam occupat, ac Epheſum aggreditur, vbi plures ac crudeliores ferę erant, & talia, quæ periculo quouis longè perículoſiora eſſent. Et primùm quidem templum Amazonum, ipſis dolis conſecratum, vna prece ſubuertit, ac veluti plateæ lutum diruit. Deindè ſacrificorum, qui à ſacrificiorum appellatione cognomen ſortiti ſunt, hos quidem ſermonibus, illos autem ſignis, rationibus ac neceſſitatibus transfert ab errore: & huiuſmodi exuberantibus modis efficit, ut tranſmutentur ad diſcendã pietatem, & ipſi etiam aliis conſtituantur deincèps veritatis duces ac pręceptores. Ac ità partim quidẽ alios obiurgando, partim verò, quæ conueniunt, ẽt admonendo, omnibuſque omnia factus, i ſortem eorum, qui ſalui fiunt, omnes pellicit: vt hinc factum cognoſceretur, quod à Paulo dictum eſt: Vbi abundauit iniquitas, ibì ſuperabundauit & gratia.

S. Iohãnes Epheſi Chriſtũ ꝓdicat.

Rom. 5.

Verùm maligno illi non dabatur inter hæc requies. Certè oculis inuidis intuitus pietatem adeò ſuccreſcere, cognita huius rei cauſa, omnem aduersùs illud monet lapidem. Quid ergò ſumit conſilii? Domitianum Veſpaſiani filium ingreſſus, qui poſt Titum obtinuit imperium, cum illo aduersùs pietatem decernit. Ante omnia autem Iohannem, qui robur vniuerſorum erat, tollere conatur: ſtatimque ipſum ab Aſia ducit ad Europam, & in exilium relègat, quemadmodùm inſequens ſermo manifeſtare poterit. Vbi enim in conſpectum Imperatoris veniſſet, & quis, & vndè ortus eſſet, quamque profiteretur religionẽ, & quemnam diceret eſſe venturum, interrogatus eſſet: Iohannem quidem ſe vocatum eſſe, & à Iudęorũ genere prodiiſſe, ac ſodalitii Chriſtianorum eſſe reſpõdet: ſe autem annunciare hunc eſſe venturum, cuius thronus veluti luna præparatus, ac perfectus eſſet in ſeculum. Vbi autem dixiſſet Imperator: Et quibus modis hæc confirmare poteris? Neque enim hæc ſufficiẽtia ſunt ad faciendam fidem eorum, de quibus non eſt in promptu demonſtratio. Morbi protinùs (o ineffabilem Domine tuam potentiam) & dæmoniorum legiones pelluntur: reuiuiſcunt autem mortui, iuſſum ſequendo velociùs, quàm uiuentes. Quibus o rex (aiunt Iohannem dixiſſe) nè dubites, ab his, quę apparent, coniecturam faciens eorum, quę manifeſta nõ ſunt. Porrò quæ de Saturno, & Ioue, cæteriſque diis veſtris feruntur, niſi ſufficientes eſſent, qui ante nos demonſtraſſent, vtiquè & ego facilè oſtenderem nihil eſſe, ſed plena potiùs ingẽti vituperio, riſuque ac dementia. Verumenimuerò deceptionis ſalſugine abiecta, ſatiare potiùs fonte potabili ac dulciſſimo.

Relegat in exiliũ.

Miraculis confirmat doctrinã ſuã apud Domitianũ.

Hunc autem ſtupore ſimul & ira correptum aiũt, hinc quidẽ ob portenta ab ipſo peracta: illinc verò ob id, quòd deos ſuos calumniaretur. Itaque ad ſermonis ſplendorem non acceſſit ob tenebrarum, quę in eius corde erant, craſſitiem. Quòd autem hunc nõ occiderit, dictus ad Petrum ſermo prohibuit, putà: Si eum velim manere donèc veniam, quid ad te? Sed virum perpetuo exilio condemnauit, in vnam Sporadũ inſularum relègans, (Patmos huic nomen erat) cùm olim apud Romanos æquaretur morti exilium. Ductus eſt igitur ad exilii terminum magnus Apoſtolus, & inſulam appræhendit. Non longo poſtmodùm tempore inſulares ſeruatorem ac patronum ducunt tonitrui filium, & ad æquitatem tranſeunt, ſeſeq; ad pietatem componunt. Itaque cùm hic eſſet Apoſtolus, & admirandus Dionyſius fermè iam nonaginta eſſet annorum, ex Athenis ſcribit ei in hunc modum: Tuam ſaluto ſacram animam, dilecte, & erit mihi id peculiarius præ multis. Salue igitur verè Chriſto dilecte. Cõſequenter autem etiam hæc addit: Quid admirandũ, ſi Chriſtus verum loquatur, & iniqui diſcipulos è ciuitatibus expellant, ipſi ſibiipſis condigna diſtribuentes, & execrandi à ſanctis ſe ſegregantes ac ſeparãtes? Deindè etiam ad ipſum finem Epiſtolę hęc de futuris ſubſcribit: Omninó enim fide dignus ſum, inquit, vt qui à Deo didicerim, quæ decreta ſunt, ut tibi contingant, & dico etiam, quòd liberandus ſis è cuſtodia, qua in Patmo ſeruaris, & in Aſiaticam terram reuerſurus, ibique facturus boni Dei imitationes, & his, q te ſequentur, traditiones. Sed hæc quidem poſtmodùm ſuo tempore contigerunt, ac terminum accepit vaticinium, (quemadmodùm in ſequentibus ſermo manifeſtare poterit) cùm iam Dionyſius ſub Domitiano pro Chriſto vitam martyrio finiſſet.

Ioh͠a. 21.

Exilij grauis pœna.

Patmos credit in Chriſtũ.

Traditiones Iohãnis Apoſtoli.

Quæ ſunt autem facta poſt hęc? Domitiano ex hominibus ſublato, Nerua in Imperio ſuccedit, & condemnatis in exilium, tanquàm benignus & humanus donat reuocationem. Nec multo pòſt tempore Traianus ſceptra Romana ſuſcipit, & conſecutiuè humanum confirmat edictum, reuocans eos, qui in exilio erant. Venerunt ergò & in Patmon Imperatoris edicta, vènit & ad Iohannem reuocatio. Et ille quidem decreuit nauigare in Epheſum: porrò q ĩ inſula erãt, dicebant, nè ſe dereſeret, ſed apud ipſos permaneret, non aliter quàm qui ferre non poſſunt, ut à pio patre derelinquantur. Hinc autem lamẽta, luctus, ac lachrymæ. Quis, inquiunt, nobis tuum explebit ordinẽ? Cui verò tali patri ac paſtori ſubiecti eſſe poterim*? Quid deſiderii, quid flammę ex ipſo procedentis, ſolatium efficiemus? Cùm autem perſuadere non poſſent, dum ſupplicarent vt uirum apud ſe retinerent, ſecundæ fuit ſupplicationis initium, & ſecundas rurſùm faciunt petitiones, né totum ſeipſum auferret, neq; vniuerſa triſtitiæ mole eos * oſtenderet, ſed vel pro re umbram, ſuos, inquàm, ſermones pro ſe apud ipſos relinqueret, ac myſterium, quod apud nos factum eſt, vniuerſę diſpenſationis Chriſti deſcriberet. Cedit igitur illorum petitioni, immò cedit potiùs paternis viſceribꝰ, quibꝰ hic erga ipſos vtebatur, ꝑſertim cùm ſuperna prouidentia ità diſpoſuiſſet multorum ſalutẽ ac Euangelii pręedicationem. Et primùm quidẽ ipſe ieiunium ſibi imperat, ieiunus ipſe ac propemodùm corpore exhauſtus, aliiſque hoc ipſum conſtituit, ac abſtinentiam à malis, & hos quidem in tali quiete relinquit.

for. offenderet.*

Scriptur° Euãgeliũ, & ſibi & aliis ieiuniũ indicit.

Cæterùm unum quendam è ſeptem ſe ſequi iubet, (Prochorus hic erat) ut ipſe quidem ea, quæ à Deo eſſent: iſte autem, quæ ab ipſo, notaret. Porrò ipſe mõtis verticem capeſſit, & more Samuelis quidem rectꝰ erigitur: ſicut Moyſes autem manibus eleuatis effiguratur, & mentem à ſenſibus abſtractam, totam refert in id, quod exoptat. Quid ergò hinc ſecutũ eſt? Horrẽda tonitrua, & terrores, ac fulgura continuè uehemẽti fragore eliſa, & repentinæ effulgentiæ: quorum ſi qs imagines ac figuras dixerit ea, quę multo anteà ſub Moyſe contigerant, quandò Deo aderat, & ab eo tabulas accipiebat, nequaquàm à veritate aberrauerit. At Prochorus interim pronus quidem, & velut exanimis non ferebat inter huiuſcemodi uerſari ſpectacula: ipſe verò ſtat imperterritus, cùm charitas procùl abieciſſet timorem. Ad extremũ tonitru in vocẽ exprimitur, ac dilucidè reſonat: In principio erat uerbũ, & uerbũ erat apud Deũ, & Deus erat verbũ. Prochorus, qui diuina inſtitutione proximus erat, lumen quidem videbat, quanquàm ſubtremulus, porrò neminẽ audiebat: qa neq; hi, q cũ Paulo & Moyſe quõdàm erant, eos audierũt, q illos in ſacris inſtituebant.

Exod. 17.

Exod. 19.

Iohan. 1.

Acto. 22.
Exod. 24.

bant. Lingua tonitrui, theologus eſt. Et ſacrum rerũ diſcipulus, repreſſo paululùm timore, ſub tremula manu, quæ inde ſumpta ſunt, exarat, donèc perſectum eſt Euangelium. Deniquè cedunt pauperes, ac terrenis reuelantur cæleſtia.

Exod. 32.

Tandèm etiam à monte deſcendit Iohanes, nouã legem ſibi creditam habens, quemadmodùm olim tabulas Moyſes Dei inſpector, illamque ferẽs dat his, qui petiuerant. Itá ergò vbi nouam legem, quam acceperat, illis tradidiſſet, ipſe vi ſanè, & inuitis quidem Inſularibus, nauigabat tamen Epheſum verſùs. Porrò illi, veluti qui oculorum cæcitate longo tempore detinentur, ſi quandò poſſint morbum repellere, longè iucundiùs ſolem intuentur: itá & Epheſij recipientes Chriſti dilectum, quodam etiam modo deſiderabiliùs, quàm priùs, afficiuntur. Quid autem ille? Quanquàm vehementer fuiſſet frequenter fatigatus, non dat oculis ſomnum, nec palpebris dormitationẽ, nec requiem temporibus: ſed populum quidem exhortatur, aduersùs autem incredulos zelum oſtendit: errore ſupplantatos reducit ad veritatem, feras arcet, quæ poſt ſuum diſceſſum impudenter in ouile ſe ingeſſerant, ac gregem reuocat. Itá diſpoſitis his, quæ circa Epheſum erant, ad propinquas gentes diſcedit, hic quidem Epiſcopos conſtiturus, illic verò integras quoque doctorus Eccleſias ſpiritu obſignari.

Redit Epheſũ, & ſtrenuè curat ſalutẽ animarum.

Verùm me hoc ſermonis progreſſum, factum illud animæ generoſæ ac humanæ occupat, quod etiam altiùs repetens (veluti narrat Clemens ille Alexandrinæ Eccleſię presbyter, vir & in aliis admirandus, & eloquentia ſanè laudabilis, in ſermone: Quis diues ſaluus fiat?) retexam. Cùm enim peruenuiſſet Iohãnes poſt reditum ex Patmo ad quandam vicinarum ciuitatum, cuius etiam appellationem nonnulli dicunt, & fratres, qui in hac erant, opportunè recreaſſet, quendam ibi adoleſcentem reperit magnitudine mediocrem, adſpectu ciuilem: cumque perſpicaci ſpiritus efficacia generoſitatem animæ illius, ac morum liberalitatem obſeruaſſet, benedictiones dat adoleſcenti, & ſufficienter ipſum inungit ac excitat. Quoniam autem iam diſceſſurus erat, & aliò acceſſurus, vt & terram prædicatione, & mare, ac inſulas accederet, ciuitatis Epiſcopo adoleſcentem in eccleſia coram Chriſto teſte commendat, vbi multa de illius diſciplina, & educatione pręcepiſſet. Ille uerò prompto ſuſcepit animo, pollicitus multa quoque ſe adiecturum in cura circa adoleſcentem. Deindè ille quidem Epheſum diſcedit: hic autem aſſumptum in domum adoleſcentem alebat, inſtruebat, curam eius habebat, tandèm etiam baptizauit. Porrò vbi Domini ſignaculum, nempe firmum munimentum ipſi addidiſſet, deincèps cuſtodia liberum eſſe dimiſit.

Hãc hiſtoriã præter alios, etiã Chryſoſtomus ad Theodorũ lapſũ recitat.

Ad hũc autem, qui ante tempus remisſionem acceperat, ſubeunt nonnulli coætanei, effrenes ac indiſciplinati in cupiditatibus. Et primùm quidem adoleſcentem ad uitia perſuaſibilem, precioſis cõuiuiis ac menſis ſibi conciliant. Quæ autem hinc ſequuta ſunt? Facilis enim ac procliuis eſt via, quæ ducit ad uitia, & eum, qui primum eius attigit gradum, facile admodùm eſt per omnem æqualitatem detrahi protinus vſque ad extremum. Hac via dum etiam noctè ad furta accederent, adoleſcentem unà protrahunt. Ille verò iam amore latrocinij ſuccenſus, & ſpe diuitiarum cupiditatem exacuens, nihil iam meditabatur, quod eſſet exiguum, propter naturæ ac indolis generoſitatem. Denique etiam latronum ſodalitatem his, qui ſecum erant, demonſtrauit, atque hic latronum princeps, primuſque raptor erat vehementisſimus.

Adoleſcẽs benè inſtitutus, à malis ſociis euertit.

Fit princeps latronũ.

Poſt hæc uerò vbi Iohannes rursùm ad eam ciuitatem remeaſſet, cæteris, propter quæ eò uenerat, diſpoſitis, ut æquũ erat: age ſanè, Inquit, ad Epiſcopũ, depoſitum nobis redde, quod ego & Chriſtus loco teſtis in eccleſia apud te depoſuimus. At ille cùm exiſtimaret pecunias eſſe, quæ repeterentur, primùm quidem obſtupuit, cùm ſibi non eſſet conſcius ſe id, quod repetebatur, accepiſſe, & neque credere poſſet fieri repetitionem ob ea, quæ non haberet, neque Iohanni non credere. Vbi autem dixiſſet: Adoleſcentem repero, & fratris animam, intimiùs ſuſpirans ſenex, ardentiori ſpiritu, ac ſub lachrymatione miſeriã indicans: Ille, inquit, mortuus eſt. Porrò interrogatus, quandò, & quomodò, quave morte: Deo, inquit, mortuus eſt, cùm latrocinium exercere elegerit, & montem loco eccleſiæ inhabitare, perditorum conuerſationem amplexus potiùs, quàm noſtram erga ipſum ſolicitudinẽ ac curã. At ille ob hoc dolore uehementi oppreſſus, Re uera, inquit, egregium te cuſtodem animæ fratris reliqui: verùm equus iam adſit, ac uiæ ductor mihi detur. Statimque conſcenſo equo, totas laxabat habenas, minorem eſſe exiſtimans equi velocitatẽ pro ſua feſtinatione. Iamque monte appræhenſo, à latronũ cuſtodia, nihil deprecans, neq; fugiens, capitur. Et in hoc, inquit, veni: itaq; ad principem veſtrum me ducite. Porrò ubi ille hunc eſſe ipſum Iohannẽ cognouit, certè pudore ſuffuſus fugit. At hic obliuioni tradita ſenectute, ac motione, quæ mundũ conſeq. ſolet, proſequitur. Deindè magna quadã grauique voce clãmãs: Quid, inquit, fili fugis me patrẽ tuũ? meam reuerere canitiẽ, ac floris ætatis tuæ miſerere: adhuc tibi ſpes vitæ relinquitur: ego pro te rationem reddam: Conſiſte in loco fili: Chriſtus me miſit ad te.

Ecce dignã tãto Apoſtolo erga perditũ adoleſcentem charitatẽ.

Hęc cùm audiſſet adoleſcens, primùm quidẽ cõſtitit terræ pauimentum intentis oculis intuens, pro pudore oculos nõ potens ſurùm erigere. Deindè proiectis in terrã armis, miſerabili quodã modo cũ magno dolore eiulatur, ac venientẽ amplexatur ſenẽ, per gemitus quidẽ efficiẽs, nè fletibus dignus eſſet: propter lachrymas verò, nè uel lamentis: ſolã occultat dexterã: vero batur.n. & hanc ipſi porrigere, quã tot ſceleribus ac latrociniis fœdauerat. Porrò ille veluti pater vehemẽti amore viſceribus ſauciatus, ſpõdet veniã, miſericordẽ pollicetur iudicẽ, & appræhẽſa dextera, deoſculatur, & ad eccleſiã reducit adoleſcentẽ. Deindè abũdãti orõẽs oratione, perſeuèrat ieiuniis annitẽs, & adoleſcentis animã variis ſermonẽ cãtileolis velut vnguentis quibuſdã deliniẽs, nõ priùs abſceſſit, quàm hũc priori ſanitate donaret, magnũ quoddã uitæ relinquẽs exemplũ ad pœnitentiam. Et hoc quidem tale eſt, & adeò dignum quod non occultetur.

Reſipiſcit latronum princeps. & integrè curatur à S. Iohãne.

Porrò illud lõgè maius eſt, lõgeq; magis admirãdũ, & ex eàdẽ benigna illa anima cõpasſionẽ ſimul & potẽtiã oſtẽdẽs. Dicitur .n. quidã fidelis eo tẽpore, qui priùs uitę neceſſaria ſufficiẽter habuerat, nec aliqua proſſus fuerat idigẽtia, ad extremã inopiã poſtmodùm recidiſſe, ut & debitorũ multitudine circunuallaretur, & innumeris fœneratoribus ſuſpectus eſſet, ac uelut fera quædã à tergo ſagaciter inueſtigaretur ab illis & inquireretur, ac in ipſarũ verò neceſſariarũ inopiã uagaretur. Ac.n. cũ pudore, quẽ ob fœneratorũ exactiones miſerè ſuſtinebat, iã & neceſſitatẽ ex indigẽtia nõ ferẽs homo, ad mortẽ decreuit cõfugere, idq; conabatur, vt hęc quàmcyùs ad ſe veniret, ſi fortè hinc & egeſtatẽ, & debitorũ multitudinẽ diſſolueret. Verùm quoniam hæc ultrò nõ ueniebat compendioſam viam ad hanc inuènit, & quẽ tũc peritisſimũ eſſe ſciebat cõficiẽdis venenis ac præſtigiatorẽ, cultu Hębræũ, hunc acceſſit, eiq; reuelat, quid in animo haberet, ac orat eum, ut qui poſſit ſibi auxilio eſſe in eo, quod mente conceperat, & ſuæ mortis fieri particeps. Atque hic confeſtim promptus inuenitur miniſter, ac venenum illi

 tradit,

tradit,vitæque ſubuerſionem couſuluit. Porrò miſer ille,accepto veneno, domum redit. Cum variis antem luctans cogitationibus,curiſque duplicibus anxius,& nunc quidem præſentibus delectationibus huiuſque vitæ concupiſcentia allectus, nnnc veró fœneratorum multitudinem, aliaſque ex indigentia procedentes moleſtias conſiderans, medius ſtabat inter extremam conſilii inopiam. Siquidem cùm ad dulcē hanc lucem reſpiciebat,venenum reſpuebat:quandò veró ad circūſtantem vndiquè egeſtatem, animoque inſidentem anxietatem,auſum ſumebat aduersùs mortem:victus tamen eſt à neceſſitate, & ut hinc liberaretur à moleſtijs, elegit ab ipſa vita liberari. Deniquè infuſo veneno,ſumptoque extremis digitis cratere, quandoquidem animus ad id non accedebat, ſed timidè admodúm ſe habebat, intusque ſibi cor continuè palpitabat:tandèm Crucis ſignaculo Chriſtianis conſueto venenum cōſignat,ſtatimque vbi clauſis oculis bibiſſet, (o magnam ac admirandam, Chriſte, tuam potētiam) illæſus permanſit, Cruce veneno ſuam tollente vim.

Crucis ſignaculū, Chriſtianis cōſuetū veneno vī abſtulit.

Cùm antem ſimili rursúm neceſſitate opprimeretur,& ab ipſis creditoribus obſideretur, animamque haberet priori oppreſſam inopia,& quæ omni modo quæreret è præſentibns liberationem,labefactabatur tamen ad ſumendum alterum venenum,& ad mortē accedere recnſabat. Verùm cùm è prēſentibus non liberaretur difficultatibus, grauius eſſe malum iudicās iterata etiam morte,accedit ad veneficum,rurſumq; ab illo poſcit aliud pharmacum, vt malum malo mederetur, cùm id,quod priùs acceperat,nihil ad id,qđ neceſſè erat, tuliſſet auxilii, vtpotè ſua natura illud vincente. Nam id impedimento fuiſſe veneni efficaciæ demens dicebat, non intelligens Crucem fuiſſe, quę hìc mortem abſtuliſſet, quæ etiam anteà ſerpentem,longè hoc veneno potentiorem,ſuſtulerat. Itaq; præſtigiator ille ac veneficus,& ipſe pharmaci debilitatem damnās,aliud ipſi porrigit,quod priore, multo efficacius erat. Cumque rurſum domum ueniſſet, ac illud bibiturus eſſet,cum priori timore & agonia, duplicibusqne illis anxietatibus luctabatur,& ſudore vndiquè circuuſluebat,ac tremebat. Deindè vbi rurſùm conſueto Crucis ſignaculo calicem conſignaſſet,ac bibiſſet,iterùm illęſus permanſit, ipſeque obſtupuit, ſanè cùm cauſam coniectare non poſſet, ac mirum in modum deſperationis ſtimulis iactabatur. nondùm enim intelligere poterat, quòd Crucis efficacia eſſet,quę veneni uires extingueret. Cumque homo animi anguſtię ac calamitatum pelago immerſus, nec uel paululùm ad ſaniorem mentem redire, nec ea quę (ut aiunt) ante pedes erant, cognoſcere poſſet,hinc iteratò abit ad Hebræum,& eadem,quæ priùs,exponit.

Rursùs Crucis ſignaculū i calice factū, eū q; venenū biberat, praſeruauit.

Cùm autem & ille conſternatus eſſet,longoque tēpore ſuper ea re conſilio deſtitueretur,deindè etiam cauſam aliquam deprzhendere cuperet, propter quā in veneno falſus eſſet, (ipſe enim veneficus erat, & huiuſmodi rerum artifex) quo pacto & in quem modum,vbi domum rediiſſet,venenum acciperet, minutatim per ſingula interrogabat. Hic autem, Nihil, inquit,aliud ago domum veniens,quàm q; infuſo cratere veneno,deindè paululùm etiam labefactus,& anxietate in corde concuſſus, Crucis ſigno,vt quod à Chriſtianis ex conſuetudine fieri ſoles, proptèr timorem calice obſignato,oculis clauſis illud bibo. Vbi primū Crucis nomen hic audiſſet Hebræus, intellexit ſtatìm quod erat,nempe Crucem eſſe,quæ vim tolleret veneni. Porrò nè res nudæ ſolùm hæreret ſuſpicioni, quandam etiam requirit fidem: cuidam illius cani tradito veneno, hunc protinùs interimit.

Mira ſigni Crucis uirt⁹, quo antiqtus ſępiſſimè vtebātur Chriſtiani.

Hebręus autem nullas ampliùs requirēs demōſtrationes,abiurata patria ſecta,ad veritatem accedit. Idque primum tollit errorem,& veneuū ei,qui alio modo uſus fuerat, verè mortiferum oſtenſum eſt prioris veneficii, ipſius ſignum mutationis idoneum. Accedit ad Chriſti diſcipulum, ducem errantium:tubę uariarum ſpiritus linguarum mentis cōceptum indicat, arguit inſipientiam, publicat prauum illud myſteriū, manifeſtat prioris erroris inſenſibilitatem. Porrò ille & accedentem ſuſcipit,& laudat reſipiſcentiā,ipſumque adhortationibus munit ac conſiliis. Deindè & baptiſmate regenerat, & vniuerſorum Domino conciliat. Verùm neq; communis ſalutis diſpenſator eum, qui Hebræo fuerat occaſio mutationis,ità malè habētem neglexit:ſed cauſa cognita, quæ ipſum ad id periculi duxerat, & propter quam ultrò propria quoq; vita miſerè priuandus erat,& paternis ipſum refonet colloquiis,& illius animam,quæ iam conciderat, erigit,ac triſtitiam & deſperationē abiicit. Deindè opere etiam affert conſolationem, quādoquidem & hoc poterat efficere. Quoniam enim & debitorum repetitione,& rerum neceſſariarum inopia oppreſſum illū vidit,& ob id ipſam uitam miſerè abiiciētem, quid facit? Atque hinc mihi conſiderate,quibus donis ille donatus fuerat. Quod enim anteà Petrus,cum ipſo templum ingreſſurus ad horam precationis nonam, qua (vt inquit Lucas) vſus eſt in clando, qui ad ſpecioſam templi portam ſedebat,ac eleemoſynam petebat, dicens: Argentum & aurum non eſt mihi: quod autem habeo,hoc tibi do,ſimul & pedes ipſi ſanos reddens: hoc ſanè & iſte hic facit. Sciens enim nihil ſibi argenti eſſe vel auri, ut hinc illius indigentiæ neceſſitatē conſolari poſſet,herbę,quę in proximo erat, quātum ambabus manibus comprēhendere poſſet; iuſſit homini accipere. Ille verò cùm ignoraret,quęnam eſſet cauſa,& quidnam hac re ſibi vellet Apoſtolus, ac herbam,quantum totis manibus aſſequebatur,comprēhendiſſet,ipſe, facta duntaxat oratione ac ſigno Crucis,ipſam reſtituit,& protinùs correptam herbam aurum eſſe oſtendit, aurumqne puriſſimum: atq; hunc confeſtim tollere iuſſit, ſimulq; & conſilii inopiā ac deſperationem ex præſenti egeſtate cōtractam diſſoluere,& debita reddere, ac reſiduę vitę occaſionibus prouidere, Deoq; gratiarum actiones reddere. Quid igitur fieri poſſet,quod huic ęquaretur miraculo? Siquidem in templi introitu forſan & hic quodammodò fuerat Petro auxilio, & abundantiorem ambo ſpiritus gratiam poſtulauerant: Hic autem ſolam Iohannis vim ac ſortitudinem eſt intueri, quantaqne erga Deum ſpiritus familiaritate ditatus ſit.

Iudæ⁹ veneſic⁹ credit, & baptizatur.

Actor. 3.

Oratione & Crucis ſigno herbā Apoſtol⁹ ī aurū vertit.

Sed hęc quidem exhibebat,dum adhuc in terra cōuerſaretur,errores abigens, & pietatis prędicationē diſſeminans,ac reuocans ueritatem. Poſtquàm autem omnes, quod ſuarum erat partium, Deo adduxerat, cęlum quidem efficiens proſceniū, terrę autem orbē theatrum,ac Angelos ſpectatores,qui ſtupefacti erant ad decorem uirtutis illius ac prudentiam, (Deſiderabilia nanque ſuper aurum & lapidem precioſum multum, ac dulciora ſuper mel & fauum, erant doctrinę ipſius diuina eloquia) ciuitatem egreſſus eſt, diſcipulis pręcipiens, ut ligonem ac ſarculum ſecum conferrent: ac protinùs in montem quendam aſſcendēs,ubi nunc huius templum extructum eſt eximiæ cùm pulchritudinis,tum magnitudinis,ſtansque in ipſo: Hic, inquit,filij mihi fodite. Deindè ubi ſe totum conſignaſſet, ac dixiſſet, Et tu mecum eſto Domine Ieſu Chriſte: adſtantibusque ſubiunxiſſet, Pax uobis, fratres: in foueam demiſit pallium, & ipſe quoq; in eam deſcendit, ac corpore mediam obtinuit Aſiam, ubi olim, qui ę Gręcanico cœtu erant, philoſophabantur.

Tēplum eximium in honorē S. Iohannis.

tur. Porrò diſcipuli comas euellebant, genasq́ue percutiebant, ac orbationem miſerabiliter deplorabant, paſtorem, gubernatorem, ſeruatorem, denique eum, qui omnibus omnia erat, inclamabant. Deindè etiam ciuitatem accedentes, his, qui in ciuitate erant, manifeſtant id quod factum erat. Interim autem die illuceſcente, concurrunt ad monumentum, diſcere cupientes, num præceptor adhuc ſuperuiueret, & ouile acceſſerunt. Porrò paſtor nuſquàm comparebat, ſolæ iacebant crepidæ: is autem, qui has abiecerat, diſparuerat. Diſcurrũt huc & illuc, quemadmodùm hi, qui cum Eliſeo erant, ſerutantur, inueſtigant, verùm incaſſus efficitur ipſis labor. Deindè uia tandèm illius vocis recordati: Si eum volo manere, donèc veniam, q̃d ad te? ad mentem alacriorem redeunt. Et ille quidem Enoch & Eliæ Theſbitæ coniungitur: hi autem à lamẽtis diſcendentes, Deum uniuerſorum laudabant, qui ſuum dilectum adeò magnificauerat.

In eius ſepulcro corpus eius non inuenitur.

4. Reg. 2.
Iohan. 21

Hoc itaq; die, quo hęc contigerunt, ſplẽdidus huic Theologo celebratur Epheſi conuentus ex omni genere ac vniuerſa ætate, qui aſtrorum ſplendorem imitetur. Præterea in hoc ſacro loco, ad qeem hic cum pallio declinauit, minutus quidam puluis manat ac exoritur, cuiuis accedenti medelam ab omni morbo ſuppeditans. Cùm igitur in nocturnis laudibus feſti ipſius, ab his qui in eo miniſtrant, tradatur cœtibus ad hoc congregatis, non facilè exhauritur, ſed quò ãplius hauritur, tanto magis manat, veluti perpetuus quidam theſaurus, qui ſimul & participantes reddit ditiores, ac ſeipſo abundantior ſemper efficitur, gratia ac benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: cum quo patri ſimul ac ſpiritui ſancto gloria, imperium, honor & adoratio, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Nota de puluere ſepulcri eius.

BASILII SELEVCIAE, DE SANctis infantibus, qui fuerunt interfecti ab Herode. Habetur in Simeone Metaphraſte.

28. Dece.

RVRSVS ſenex ego deducor ad ſtadium orationum. Rurſùs perindè ác mater, quæ laborauit in multis nutriendis filiis, imbecillũ & egenum uber meę humilitatis cogor exprimere ad tantum populum. Et quis eſt, qui me cogit? Hic magnus fluuius Euphrates: & ideò pãreo. Poteſt enim ex ſua inundatione, dicendi in me aliquam deriuare copiam: & tantam, quãtam poteſt capere animæ meæ capacitas. Sunt enim, o fratres, pleni quidem melle faui ſcripturarum, & dulci rore abundè ſcatent aluei: adeò ut liceat ſtudioſis, eos abſque ullo labore exprimentibus, virtutum ebrietatem in ſuis locare animis, quæ eſt mater temperantiæ: ebrietatem, quæ vigilantem ſeruat obtutum animæ: ebrietatem, quæ lucem veritatis reponit in animis, qui ſemper complentur: ebrietatem, quæ non facit amantes, nec eos, qui bibunt, imbecillos reddit ex ſatietate: ſed membra potiùs corroborat, & armis iuſtitiæ armat aduersùs peccatum: ebrietatem, qua fuit repletus chorus Apoſtolorum, quandò rore ſpiritus, qui è cælis fluxerat, in ſua lingua accepto, congregatarum gentium auribus diſtribuit oris operationem, vniuſcuiuſque vocem ad omnium gentium ſenſus accommodante & adaptante gratia: adeò, ut fluentum ſermonis, quod profundebatur ex labris, fieret familiare eorum aurib⁹, á ſpiritu ſono tráſformato in id, q̃d erat cognatũ uocis vniuſcuiuſq; eorũ, qui audiebant.

Virtutũ ebrietas.

Actor. 2

Me autem infantium adhuc uoces circumſonant, & me eos adhuc videre arbitror, uoce quidem clamãtes nihil ſignificante cum ſtupore, & ad enſium ſplendorem conniuentes, & cum timore ſe ad matris vlnas, tanquàm tutas, inclinantes: deinde in ipſos ſinus ſubeuntes. Videor uerò ipſas quoque videre matres, aliam aliò, per vrbem currentes cum illis miſerabilibus & dulcibus oneribus, & locum fugæ quærentes: & illam quidem, quæ nec honeſtum ſumpſerat tegumentum in vigore malorum: hanc autem, quæ quod habebat in curſu alieno proiecerat: aliam uerò temerè & confuſè comas filio iniicientem, & tali tegumento ſperantem ſe poſſe infantem ſuffurari: aliam, quæ comprehendebatur ab iis, qui vehementer perſequebantur, & deindè à curſu deſiſtebat, & timore diriguerat, & flentibus oculis ad gladii fulgorem adſpiciebat, & adſpectum diuidebat, nunc ad ſtricti enſis impetum, nunc ad filium qui erat feriendus, & ſe feſtinãter opponebat ferri violento motui: & rurſùs aliam, quæ ne moueri quidem poterat, & nec parùm quidẽ reſpirare, cùm ſtupor vinxiſſet eius pedes: ſed ante ſuum filium timore perierat, & cum exili eiulatu expectabat percuſſurum: & iam remiſsis trementibus manibus, infantem uehementer portabat: quæ quidem ignorabat ea vlnis lapſum infantem, caſu morte ei allata, præueniſſe mortem gladii.

Hypotypoſis elegãs cæſorum infantiũ.

5. O Herodis inſaniam. Quibuſnam ex conſilii egeſtate actibus repleuit orbem terræ? Quis erat ille longè infelicisſimus, quandò tam acerbam tulit ſententiam in eos, qui eum nulla affecerant iniuria? Omninò certè ſpeciem induerat regiam, & faſtus ac pompę ſcenam ſibi finxerat: & ſedebat in aureo throno, gemmarum collucente ſplendoribus: & pectora ira dilatans, inuidia cogebatur in arctum: & capulo enſis innitebatur dextera: & uiros ſapientia inſignes adhibebat in conſilium, quorum linguas mouebat diabolus, illos vrgens in interitum: & alia quidẽ furioſè accipiens: alia autem ſtatuens audire & iudicare, & improbis grauiter annuens conſiliis, meditatus eſt meſſem immaturarum ſegetum. Poſtquàm autem ſæuo decreto illud inhumanum confirmauit conſilium, & totum iã in armis iusſit eſſe exercitum, eumque ferro muniit, eique centuriones & tribunos diuiſit, & duces elegit, qui præclarè poterant intelligere, quid oporteret facere in tempore, & optimè ſciebant vti armis, huiuſmodi verbis eos eſt allocutus, nullo pudore affectus eorum, quæ dicebat:

Herodis immanis crudelitas.

In multos quidem, o milites, belligerantes, uos fortisſimè gesſiſtis, & mœnia trophæorum meis circundediſtis finibus. Nũc autem ſi vnquàm, maximè oportet vos magno ſtudio incumbere ad victoriam. Nè ſitis pigri & ignaui. Magnum eſt enim certamen, & ingens periculum. Domi mihi naſcitur malum. Latenter aguntur cuniculi ad ſubruendam mei regni potentiam. Nullus me apertus inuadit inimicus. Puer qui adhuc ignoratur, mihi ſceptra eripit. Scitis Bethleẽ. In ea intellexi natum eſſe filium, qui à Deo regni accepit ſuffragium. Nondùm circumagitur tempus duorũ annorum, ex quo natus eſt: & nullus quidem, qui appareat, me terret apparatus: ſed timeo Prophetarum voces, quæ de eo extiterunt. Etenim Magi (meminiſtis autem, quandò nupèr ad nos venerunt) ex quadam ſtella, quæ eis apparuerat, renunciarunt ſe intellexiſſe ortũ pueri, & requiſiiſſe Bethleem, vt viderent puerum, & Regem natum, eo, quo par erat, honore afficerent. Ego uerò uolebam ex eis ſcire, quiſnam is eſſet, vt mihi eſſet facile & expeditum diſſoluere tyrannidem. Sed cùm illi, neſcio quanam de cauſa, fefellerunt, quæ mihi promiſerant, & in ſuam redierunt regionem, timeo, conturbor, exiſtimo adeſſe periculum. De cæterò vos

Oratio eius ad milites, qua eos ad cædem inſtãmat.

Mat. 2.

rò vos intueor: liberate me ab hoc metu. Properate cum armis, omnes hos fines retibus cædis circunſide te: à ſenibus abſtineat enſis: iis qui iam pubeſcunt, nullum afferte periculum: aduerſus paruos tantùm infantes armemini. Omnem primam ætatem demetite miſerabiliter. Nullius lachrymæ matris miſereamini: meum inimicum ſerutemini in ſinu vniuſcuiuſque. In eos, qui ad matrum vbera confugerunt, ferrum trudite, & cædis ſanguis miſceatur cum lacte. Etiam matres ipſas cum infantibus adactas transfigite, vi ictus ferri, à mollibus corporibus ad illas delapſi. Nullus huius cędis erit vobis accuſator. Solùm feſtinate, inſtàr leonum in ciuitatem irruite. Nulla vos cædis capiat ſatietas, donèc à uobis exiſtimatur aliquis puer reſtare: Si nulli uitam conceſſeritis, ille quoque inter omnes videbitur cecidiſſe. Et ille quidem non benè, nec tutò fruetur honore Magorum: mihi autem lætam dabitis vitam, & à cura liberam.

Quid hac crudelitate inhumanius. Hęc cùm illi audiiſſent, & à ſuis animis omnem amputaſſent miſericordiam, & ſcelere ſtatuiſſent alter alterum vincere, curſu ferebantur in ciuitatem, manus armatas extendentes: & in greges urbis Bethleem irruentes, teneros agnos dilacerabant: & ſanguinis fontes omni ex parte emanantes, abundè inquinabant terræ ſuperficiem, & nihil videbatur pereuntibus ſufficere ad ſalutem: Non domus, quæ celare poſſet eam, quæ ſubierat: non templum, afferens parricidis aliquam Dei reuerentiam, non ſpeluncæ clandeſtinus ingreſſus: ſed infantes tanquàm hoſtes omni ex parte inueſtigabantur, neque latuit ullus eorum gladium, cùm vnuſquiſque, tanquàm qui eſſet ipſe Chriſtus, in vniuſcuiuſque quæreretur ſanguine. Quæ autem erant audaces matres, opponentes manus aciei gladiorum, à ſeipſis quidem ſciebantur pro pueris: ſed nihil eis proderat: neque aliud efficiebant, quàm vt eſſet eis temporis longius periculum. Aliæ uerò uiolenter apprehendentes pueros, qui contrà trahebantur, quæ membra manibus conſtrinxerāt, ea ſolùm habentes poſteà conſpectę ſunt, ferro matri diuidente infantem, & iis qui trahebant: & ille quidem, uerbi cauſa, manum, hæc uerò crus, illa autem aliquam aliam partem, tanquàm totum tenens filiū, excurrebat. Multæ autem dum curſu fugerent, in ea quæ iam iacebant, corpora incidentes, & ſolo teneros ſuos fœtus allidentes, enſe nihil opus habebant, ad eorum interitum. Iam uerò aliqua ſtans ante eum, qui erat percuſſurus, & pro ſuo filio multū obſecrās, flens ſic vociferabatur.

Concede mihi, o miles, eorum quæ à te fiunt, ignorationem, & me occide ante filium, & nè matris offendas oculos tam acerbo ſpectaculo. Eſt tibi omninò vtique mater, eſt etiam vxor, quę habet filium. Scis quemadmodum propter mala filiorum, parentum dilacerātur viſcera. Illi autem flectebatur quidem animus, & per genas fluebant lachrymæ: Herodis verò ſeruiens rabiei, verbis adhuc fluentibus, in ulnis matris infantem occidebat, & ſupplicationem interrumpebat cædis lamentatio. His quę hæc agentibus, magis fuit irritata inſania. In ipſas domos irruebant, & omnia ſcrutabantur furētibus & cędem ſpirantibus oculis, & in excelſos thalamos excurrebāt. Deindè cùm ſub lecto, aut ſub aliquo alio eiuſmodi infantem inueniſſent latentem, quem ſolus fletus indicauerat, ex ædibus tanquàm lapidem in uicos deuoluebant, iræ regis mortē largientes tam impiam. *Vox in Rama audita eſt, ploratus & vlulatus multus.* Confuſa uerò exiſtebat uociferatio, & inualeſcebat varius ſonus luctus: maioribus quidem pueris fratres ſuos deflētibus: parentibus deplorantibus eos, quos genuerant: matribus autem propter calamitates ſonoros eiulatus edentibus: ſenibus verò ſe nihil vnquàm tale uidiſſe clamantibus, nec in hoſtium quidem incurſionibus: conquerētibus omnibus de acerba luce illius diei.

Cùm finem accepiſſet præclara hæc expeditio, & dimiſſus eſſet exercitus tanquàm parta inſigni victoria, rurſùs excitata eſt matrum lamentatio: & cùm flendi deincèps eis facta eſſet poteſtas, vnaquæque ſui filii membra, alia alibi colligebat cum lachrymis, & violenter diſceſſa in vnum coniungens, & quod reſtabat inquirens, & quod inuentum erat ſæpè amplectens, & totum corpus in ſinu imponens, valdè clamabat: *Nouus matrum planctus* Hei mihi, fili mi, hei mihi, qui non ad talem ſpem nobis ſatus & productus fueras! Quomodò cùm tanquàm ramus germinaſſes, & magna ornatus eſſes pulchritudine, & bonæ ſpei nobis pulchra præbuiſſes ſemina, repentè à meis abſceſſiſti manibus? Exurgere parumpèr, excute ſomnum, quem tibi regis attulit inuidia: me voce imperti iucundiſſima: appręhende miſeras mammillas eius, quæ te peperit: trahe vbera, quæ olìm diligebas: fac vt tu pendeas à collo matris, taces? quieſcis? Heu me miſeram, quomodò rurſùs contexam mēbra, quæ enſis diſſecuit immaniter? Quiſnam autem vterus mihi fiet adminiſter, vt ſis rurſùs corporatus? Quibuſnam verò manibus neceſſariam tibi terram congeram? Quomodò autem à tua me forma ſeparabo? Talibus fletibus completa fuerat ciuitas, ſingulis ſingulas ad fletum incitantibus, & ſuam propter mortuos filios lamentationem, adſpectus viuentium indies incitabat. Coronatus autem erat rex tanquàm propter erecta trophæa, & ſe exiſtimabat adeptum eſſe victoriam, qualem nunquàm anteà: & cùm ſe tanto cędis contaminaſſet crimine, & ſui imperii tot plantas excidiſſet, magnos ſpiritus conceperat, & de ſecuritate maximam acceperat fiduciam: neſciens homo planè ſtolidus, quò reciderat illi callida eius machinatio. Quē enim quæſiit, nōn potuit laqueis includere: quos verò, ſi fuiſſet adhuc ſanæ mentis, noluiſſet ſic afficere, malè perdidit, ipſe ſibi afferens exitium.

Chriſtus autem Dominus vniuerſorum, tam ſæuo nefariorum ſcelerum artifici, morbum immiſit acutiſſimum, cùm innocentium infantium animas repoſuiſſet in ſinum patris Abrahę, ipſe liberè proficiſcitur in Aegyptum, expurgare volens arcem impietatis, & qui erat abditus in adytis idolorum errorē ſuis radiis aperire, & reddere manifeſtum iis, qui iam olìm decipiebantur, & diabolo luctum afferre grauiſſimum. *Diuinitus punitur ſæuiſſimus infanticida.* Nam cùm paucos Iudæorum infantes ſe exiſtimaſſet perdidiſſe propter Chriſtum, ſe illos quidē non aduertit collocaſſe in pratis, ut pulcherrimis, ità longè tutiſſimis, nihil eos læſiſſe: ſe autem iam vidit ſua nudatum tyrannide, & priuatum antiquiſſima poteſtatis ſuæ hæreditate: Eſaiæ impleta prædictione, quam ipſe Chriſtus in labris eius poſuerat, longo antè tempore talem ſuum aduentum apertè ſignificans, & per Illius linguam clamans: Eccè Dominus ſedet ſuper nubem leuem, & veniet in Aegyptum, & ſoluentur manufacta Aegypti à facie eius. *Eſaiæ. 19* Eum decet gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA

VITA SANCTI PATRIS NOſtri & Archimandritæ Marcelli, monaſterij Acœmetorum, id eſt, non dormientium: Authore Simeone Metaphraſte.

29. Decē.

MIHI ſæpè venit in mentem cogitare, quanam de cauſa Poetæ innumerabiles, alij quidem bella & inimicitias, & quæ ex eis oriũtur calamitates, compoſuerunt: alij autem omninò fabuloſa & aliena, quæ neque ipſis prodeſſe poſſunt, quòd attinet ad animæ ſalutem: neque iis, qui ea legunt, quibus ipſi compoſuerunt, vllam præbent vtilitatem. Quid enim iuuat ſcire, quàm multæ quidem naues è Græcia nauigarũt in Aegyptũ: quot antè duces & milites duxerit vnaquæque earum: & quòd alijs quidem maior erat Aiax, Achilles verò erat eo fortior: & quòd Nireus erat omnium forma pulcherrimus. Ad equos autem vſq; hoc ſuperuacaneum & inane deducere, & Eumeli quidem equos dicere cæteris eſſe meliores, Achillis autẽ equos ipſis præſtantiores, & eos immortales dicere & vocales, quàm ſuperuacaneam efficit narrationem, & quàm parùm fide dignum ſimul & ridiculum efficit ſcriptorem? Sed illi quidem hæc ſcribere, & his etiam deteriora, nempe deorum amores, & quas inter ſe agitarunt ſeditiones, pugnaſque & lites, minimè dubitarunt. Hæc autèm quidnam conferunt ad morum honeſtatem, ac moderationem, & animæ vtilitatem: & non potiùs detrimentum afferunt, & vitiorum malas impreſſiones inſculpunt in animis eorum, qui verſantur in iis legendis? Mihi enim nihil perſuadet inanis labor eorum, qui hæc volunt abſurda mitigare, & ea reducunt ad alimenta & partes animæ. Aut enim cùm non fuerint, fruſtrà & falsò dicuntur: aut, etiamſi fuerint, par eſt ea potiùs ridere, & odio habere, quàm laudare.

S. Marcelli patria.

Adhuc iuuenis viuit piè & religioſè.

Exiſtimo autem boni viri vitam, qui legi Dei vixit conuenienter, dignam eſſe quæ elaboretur, & literis mandetur: ex qua ipſe qui componit, tã ſibi quàm aliis poteſt magnam conciliare vtilitatem: qualis eſt vita Marcelli admirabilis, qui ortus quidem eſt ex ciuitate Apamea: ea eſt autem ciuitas Orientalis, quæ bonis abundat plurimis. Nobili verò loco natus, per ſe reddidit nobiliorem ſeriem ſui generis. Nam cùm iam in ipſo flore iuuentutis amiſiſſet parentes, & ætatem ageret iucundiſsimam, non ſicut iuuenis declinauit ad voluptates: neque delectabatur iuuenum conſuetudine, æqualis æquali volens placere, vt dicitur: ſed in iuuenili corpore, imitabatur canitiei prudentiam & vitæ inſtitutionem. Quanquàm ei aderant diuitiæ, quæ ſunt materia ad explendas voluptates igni adoleſcentiæ. Sed nihil horum illum coegit negligere temperãtiam, quæ erat ei chara à pueritia. Sed & orbitas, & ætas, & diuitiæ, hæc omnia ſimul, à profunda vincebãtur prudentia. Propter externam verò eruditionem, in magnam venit Authiochiam. Ventitat autem ad quendam, in dicendi facultate pulchrè exercitatum. Ingenii verò celeritas, à vehementi eius ſtudio adiuta, ei breui largitur magna dona ſapientię.

Antiochia dat operam literis.

Poſtquàm autem externæ ſapientiæ viſus eſt ſibi habere, quod ſufficeret: Neque enim ea erat eius principale ſtudium, niſi ad hoc, vt externis illis imbutus, deindè initiaretur in iis, quæ ſola ſunt ſacra myſteria: nempe vera, & quæ ad Deum deducit, ſapientia: vitæ, inquam, inſtitutione, quæ verſatur in exercitatione & vera philoſophia. Opus aũt ei quoquè erat aliquo ad eam duce. Cum verò eum non præberet, vt ei placebat, Antiochia, cogitauit ire Epheſum, cùm audiiſſet in ea eſſe magnam virorum copiam, qui ad ſummam virtutem peruenerant. Statim ergò contemptui quidem eſt habita pulchra Antiochia: deſpectum autem fuit iucundum ſolum patriæ, neglectæ verò verborum contentiones, & inane ocium, & tota externa illa ſcena. Diuiſit autem ſuis pauperibus opes illas ingentes & magnificas, & cùm excepit Epheſus nudum aliis omnibus. Cùm ſic aduentaſſet, inuenit ſibi conueniens hoſpitium. Nam vir quidam cum vxore eum accepit hoſpitio, qui non magis communis menſæ & ſalis ei erant ſocii, quàm morum & virtutis, & in omni re moderationis.

Omnibus ſuis ĩ pauperes collatis, venit Epheſum

Huic autem pulchræ bigæ erat etiam ſeruus, qui virtutis ratione erat dominis multò venerabilior: cui tanta inerat animi ingenuitas & nobilitas, vt huius dominorum virtutis ille, vt aiunt, eſſe auctor, & viſus ſit ſeruus tam multa dominis bona conciliaſſe. Cuius & alia quidem multa laudantur, & hoc inter cætera, quòd in monaſteriis, quæ erant in ciuitate, portis clauibus rectè clauſis, in intempeſta nocte, nemine ei aperiente, adſtabat in medio monachorum canentium. Idque cùm non ſemèl, ſed ſæpè fieret, euaſit manifeſtum, & de hac re ſermo totam impleuit ciuitatem. Huic autem ingenuo, vel vero potiùs Dei ſeruo, nomen erat Promotus. Hic ergò Promotus, Marcello quoquè non pauca ad virtutem dedit incitamenta. In hoc enim ab eo ponebatur opera, vt, quę honeſta ſunt, vndiq; colligeret, & tanquàm ex multis floribus ſibi virtutis coronam contexeret. Cum aliis autem bonis, quæ habebat Marcellus, hoc quoquè ei inerat, ꝙ ſcribebat pulcherrimè. Scribebat ergò, & laborabat manibus: & mercedis, quæ illinc ei ſuppeditabatur, partem aliquam conſumebat ad uſus corporis: reliquam verò præbebat egentibus. Vnà autem cum miſericordia, ſe rectè quoquè gerebat in iuſtitia. Nam ſi maior ei ſoluta eſſet merces, quàm pro ſcripturæ opera, ille non ſuſtinebat: ſed ſi quid erat ampliùs, reddebat ei ꝗ dederat. Et ſic interdiù quidẽ perſeuerabat laborare in ſcribendo, & ſicut aiunt diuina eloquia, opus manuũ ſuarum dirigens: totam autem ferè noctem conſumebat in oratione, & per eam cum Deo iucundè loquebatur, & ei vniebatur. Si verò parùm quid ſomno quoquè tribueret propter neceſsitatem corporis, ne hoc quidem erat remiſſum, ſed laborioſum & caſtigatum. Sic ei vniuerſum tempus erat laboribus plenum & certaminibus.

S. Marcellus ſcribẽdo ſibi parat victũ.

Pſal. 89.

Tota ferè nocte orat.

Cùm autem audiiſſet Alexandrum, virum quendam virtute incomparabilem, plenum quidem ſapiẽtia, plenum & paſtorali ſolicitudine & diligentia curaque animarum, ad multorum tunc ſalutem degere Byzantii, non duxit eſſe ſibi manendum in præſentibus: ſed deſiderans meliorem vitæ inſtitutionem, ad eum venit quàm celerrimè. Et tunc quidem diuinus Alexander in templo magni martyris Menæ exercebatur: poſteà autem in ipſo quoquè oſtio Ponti venerandum ſtatuit monaſterium. In quo nouam quidem, ſed longè omnium pulcherrimam, legem impoſuit, vt hymnorum ad Deum nunquàm interrumperetur perpetuitas: ſed per vices mutatis miniſtris, hæc nunquàm ſilens & nunquàm conquieſcens tribueretur Deo glorificatio. Diuino ergò Alexandro Marcellum, cùm illuc acceſsiſſet, bonus commendat Iacobus: qui priùs quidem Marcello fuerat familiaris: cùm ventitaſſet autem ad Alexandrũ, erat ei primus inter diſcipulos. Is verò gaudebat quidem ſe eſſe Alexandri diſcipulum: malè autem eum habebat, quòd non ad ipſum quoquè ventitaret Marcellus.

Perpetuò canuntur hymni in monaſterio Alexandri.

Poſtquàm ergò eum vidit venientem, eum lubenter adducit ad magiſtrum, &, Hic eſt, inquit, ò pater,

S. Marcellus induit habitum monachi.

ter, qui nos non perſequentes fugiebat, ſed potiùs latebat perſequens. Sic diuinus Marcellus fuit Alexandro commendatus, & illius manibus ſacrum induitur habitum, tempore quidem Iacobo ſecundus, moribus autem longè prior. Quamobrèm tale quid fertur etiam dixiſſe præceptor, nempe quòd etiamſi Andreas prior ſecutus ſit Magiſtrum, Iohannes tamen eum quoquè eſt aſſecutus: per hæc alterum quidem vocans Iacobum, per alterum autem Marcellum admirabilem, cùm ambos quidem ſciret eſſe fratres propter virtutem, & eodem tenore ſimul currere: Marcellum autem aſsimilaret Iohanni, vt qui eſſet ipſe quoquè virgo, & cum doctrina magnam haberet cõiunctionem. Atque inter alios quidem, primas partes obtinuit Iacob⁹, ipſum verò rurſùs ſuperauit Marcellus. Erant autem ambo par æquè bonum, & quodammodò in uno & eodem corpore fraternitatis locum tenentes oculorum. Quoniam verò eos ſic mente purgatos, non oportebat non etiam futurum intueri ſicut præſens, non latuit Marcellum mors præceptoris: ſed cùm hoc quidem cognouiſſet, non minùs autem illud quoquè præſciuiſſet, quòd futurum erat, vt in eum caderet ſuffragium, & cùm ipſe paſceretur, ac cerſeretur ad paſcendos alios: hoc vtiquè veritus, nè ſeni iuuenis imperaret: & ſimul cùm eſſet amicus modeſtiæ, & lætaretur ſubiectione, nullo conſcio recedit è monaſterio, apis, vt aiunt, ad flores. In orbem itaque obibat ſanctos, & in colligendis ex unoquoque bonis, augebat ſibi ceram virtutum.

Fugit, ne creetur Abbas.

Interim verò dum is viros obibat virtutis ſtudioſos, è uita migrat ſacroſanctus Alexander. Cum is autem exceſſiſſet, Marcellus protinùs erat in ore omnium, & quoniam non aderat, duplicem afferebat moleſtiam: & quòd illo tempore abeſſet, & quòd mortente Alexandro non erat Marcellus, cui poſt illum credebatur Præfectura. Electus ergò fuit Iohannes vt præeſſet, vir & canis capillis, & prudentia: cui etiam celebratus ille Iacobus propter ætatem lubens ceſſit. Cùm hæc autem ſic proceſſiſſent, Marcellum nequaquàm latére potuere. Sed poſtquam finem acceperit, & ipſe eſt reuerſus, & Iohanni fuit coniunctus, effectus ei manus dextera, & optimè ſimul ferens onus adminiſtrationis: cùm ille quidem propter Præfecturam nihil eſſet factus inſolentior: hic verò eſſet purus ab omni inuidia, & ei uero amore colligatus. Sic ergò ambos habebat Alexandri monaſterium.

Poſt aliquod autem tempus à Philotheo perſuaſus Iohannes, recedit quidem ab hoc loco. Venit autem ad quendam locum, ex æquo liberum à turba ciuium, & à difficultate ſolitudinis. Locus verò eſt Bythinorum quidem regionis: ſitus eſt autem in faucibus maris, cui ex aduerſo ſitum cernitur, quod vocatur Soſthenium. Hoc ſiue propterea, quòd ſit remotum à ſtrepitu, ſiue propter aliquid aliud, tunc quidem nominabatur Irenæum. cùm Iohannes autem rem ipſam nomen loco dediſſet, propter perpetua quæ ad Deum fiunt cantica, in hodiernum vſque diem nominatur monaſterium ἀκοιμήτων, hoc eſt, Non dormientium. Nam cùm eandem formam, quam Alexander, imitatus eſſet Iohannes, eorum qui per vices canebant, nullo ſomno interruptam faciebat glorificationem. Cùm huc autem ille ſacrum tranſtuliſſet monaſterium, (locum enim iam dono acceperat ab illo, qui priùs dictus eſt Philotheus) dici non poteſt, quantis officiis & honoribus ſibi promerebatur & in ſuam redigebat poteſtatem Marcellum, ſciens ſe quidem eſſe ætate prouectum: illum verò & exercitatione, & doctrina, & ingenii acumine, & aliis omnibus bonis longè excellere. Quamobrèm communium omnium cura Marcelli fidei erat credita. Nam hunc quoquè Iohannis futurum ſucceſſorem diuina nouerat prouidentia, & volebat eum pulchrè erudire in iis, quæ pertinent ad regendum. Hoc verò & aliis quidem indiciis ſignificabatur: hac re autem vel maximè euaſit manifeſtum, quòd ambo eodem die, Iohannes quidem aſſcendit ad gradum presbyterii, Marcellus autem ad gradum Diaconatus.

In monaſterio Iohãnis perpetuus quidem agit cultus diuinus.

Non hęc uerò ſolùm futurum ſignificabant: ſed & vir quidam, qui ipſe quoquè præerat gregi particìpi rationis; qui non longè aberat à monaſterio Iohãnis, cui nomen erat Macedonius, vita autem puriſſima, & diuina quædam & prophetica anima. Is quoniam non latebat Marcellum, ſed & ille videbat vidẽtem, & cùm eſſat propheta, non ignorabat eum, qui erat ſimilis, & aſſiduè ad eum veniebat. Is prædixit futurum, vt non ſolùm gregi præeſſet, ſed ſimul omnia: quòd ſcilicet futurus eſſet clarus propter virtutem, & quòd vniuerſam ferè terram & mare impletura eſſet eius gloria: quòd multi Græci & barbari ab illius lingua pendentes, patriam quidem abiuraturi eſſent impietatem, Deo autem eſſent conſectandi: quòd Deus valdè in ipſo & per ipſum eſſet glorificandus, & multi filii Dei per illum eſſent futuri, & digni eſſent cenſendi paterna hæreditate. Hęc ille quidem dicebat: ad autem effectum ſint conſecuta, oſtendet id, quod eſt poſteà conſecutum.

Multa Marcello futura prædicit Macedonius.

Marcellus verò hæc audiens, quinetiam ea quę audiit faciens, nihil vnquàm de ſe magnum aut mente concepit, aut eſt locutus: ſed hoc potiùs, quòd cùm alios excelleret, & eſſet primus, ſeipſum exiſtimaret & nominaret omnium vltimum. Id autem ex illo quoquè ſignificatur. Is cùm aliquando delectaretur ſermone ſenis huius admirabilis, diù quaſi quibuſdã fruebatur delitiis, & ab illius lingua pendens, non aderat monaſterio. Apud monachos, cùm abeſſet, inciderat iucundiſsima de eo narratio, & de eo habebantur ſermones quidam apud Iohannem. Atque ex monachis quidem ii, qui erant probiores, & alia huius viri admirabantur: quinetiam hoc quoquè addebant, quòd à Præfectura ſe remouiſſet, & ſedem tam facilè reliquiſſet, rem, quæ ſolet fieri à ualde paucis. Improbi autem, & qui ignorabant Marcelli animi magnitudinem, hoc ipſum, quod fugiſſet gloriam, dicebant in ſe habere quandam materiam & occaſionem gloriæ cupiditatis. Neque enim cùm liceret Marcello imperare, maluit ipſe parére aliis: ſed quod non ignoraret futurum, ut Iohannes ei in honore præferretur, & eũ eſſe, qui erat in hac Pręfectura ſucceſſurus, maluit ſe fuga ſubducére, quàm uideri illi ſecundum: nec facilè ſuſtinere potuit eum eſſe prelatum.

Inſignis S. Marcelli humilitas

Habet ſuos obtrectatores.

Hęc etſi eſſent confutatu facilia, accuratiùs tamen docebit experientia. Iohannes enim volens declarare, ad quàm profundam uenisſet Marcellus humilitatem, & perſuadere monachis, nè facilè condemnarẽt: Rebus, inquit, ipſis, o filii, committendum eſt iudiciũ, cumque nihil aliud dixiſſet, in animo verſabat redeunti Marcello uiliſsimum ordinem miniſterii, nempe aſinorum curam, ei credere. Poſtquàm ergò ille rediit, & hoc quod videbatur maximè ignominioſum, in cõſpectu omnium iuſſit Pręfectus, Marcellus hic manifeſtum dedit argumentum ſuæ modeſtiæ & demiſsi ſpiritus. Non ſolùm enim iuſſum lubens accepit, ſed fecit etiam aliquid elegantius. Adeò enim lubenter dixit ſe ſubire hoc onus miniſterii, ut id etiam poneret in loco beneficii, & rogaret ut datis ſcriptis ſibi caueretur, ut nec, ſi uellet quidem, poſſet ab eo recedere. Et non ſic dixit quidem, non autem fecit. Neque fecit quidem, ſed paruo tempore: ſed in factis ipſis viſus eſt longè acrior. Tandiù autem perſeuerauit in hoc miniſterio, donèc omnes multis precibus ſuppli-

Reipſa oſtendit ſyncerum animi ſui modeſtiam & humilitatem.

ces

ees ab eo contenderunt, vt eis quidem ignoſceret: ab hoc verò ſeruitio diſcederet. Abſurdum enim eſſe, talem virum tam vilia ſubire miniſteria, qui gregi rationis compoti dignus erat præeſſe.

Fit Abbas.

Non multum temporis interceſsit, & Iohannes ipſe, qui monaſterio præerat, migrauit ad Dominum: ſtatimque D. Marcellus fratrum ſuſcipit Præfecturã, & chariſmatum radii quales & quanti in eo eſſent, omnibus euaſere manifeſti. Sed quidnam eius quiſpiam primùm fuerit admiratus, inſignem né eius in pauperes miſericordiam, an, quæ propter eam facta ſunt, miracula? qui ſic quidem communia (nihil enim habebat propriũ) cõſumebat, vt videretur paulo pòſt & ipſe, & monachi, redigendi ad egeſtatẽ. Tã abundè autem aſſiduè ſuppeditabat, vt non minùs, quàm quod fecit Dominus, conſpiceretur etiam in ſerno fieri. Quomodò enim tunc non plures quàm quinque panes, & duo piſces, aluerunt multitudinem hominum ad ſatietatem: ità nunc quoquè paucis quotidiè alebatur multitudo egentium: & ea rursùs eis minimè deficiebant. Sed hæc quidem ità ſe habebant. Quemadmodùm autem ex rebus difficilimis, & quarum nullus ſperabatur exitus, à ſuperis ei data ſit ſolutio, & quæ ei dicta ſunt, finem acceperint, par eſt paucis dicere.

Mira eius in pauperes benignitas.

Mat. 14.

Auctus quidem erat ei grex quotidianis acceſsionibus: & multitudine quotidiè dilatatus, efficiebat pecoribus arctam habitationem. Opus ergò erat Paſtori, maiori quidem atrio: maiori autem domo orationis, maiori & alimento, & reliquo ſumptu iis, qui collecti fuerant. Ille autem tunc quidem uel maximè omnia exhauſerat in egentes. Erat verò ei opùs pluribus ſumptibus, & maximè ad tantam virorum multitudinem. Fuerunt autem hæc Deo curæ: & rem, vt ſolet, traducit ad abundantiam. Erat enim quidam Pharetrius, optimus ex optimis, & longè ditiſsimus. Is cùm acrem quendam concepiſſet amorem eius, quæ eſt ex Deo, philoſophiæ, ſecum acceptis illis ſuis ingentibus diuitiis, & filiis adhuc teneris, venit ad Marcellum: & omnia ſimul, nempe & pecunias, & filios, & ſeipſum, Deo conſecrat: ſe ipſum quidem & filios ſacra veſte induens monaſtica, opes autem conuertens ad vſum monaſterii. Et primùm quidem ſacram domum orationis eis & latiorem, & excelſiorem, & ità, vt nunc ſe habet, conſtruit: vt & multitudo colligeretur, & in nullas redacta anguſtias, opus Dei perageret. Deindè reliqua omnia, fratrum domos, andrones, tam qui peregrinos, quàm qui ægrotos excipiebant: & ad ſummam, domos, alias quidem quæ laborabant & ruinam minabantur, renouauit: alias autem magnificè excitauit: & aliorum omnium, quę huiuſmodi vitæ communi opùs erant, præbuit abundantiam.

Pharetrius vir ditisſimus & ſe, & filios, & res ſuas Deo conſecrat.

Hæc quidem ità ſe habebant: magno autem Marcello grex in dies creſcebat, & augumentum accipiebat. Omnes enim trahebat illius Siren, nempe ſuauis oratio, coniuncta cum vita puriſsima. Porrò autem cùm etiam crediſſet ſalem diuinum eſſe factum eum, qui ei parebat, gregem, eos mittebat, vt alios quoquè diuino ſale implerent & voluptate. Et quomodò ex magna Eden quatuor dicunt manere fluuios: ità etiam ex Marcelli tabernaculo cœpit per vniuerſum ferè orbem terræ profundi purum & iucundiſsimum & ſalutare fluentum, illa, inquam, accuratiſsima vitæ, quę ab eo agebatur, imitatio. Prætereà autẽ ſupernarum poteſtatum miniſterii, quod nullo ſomno interrumpitur, zelus, cùm hinc cœpiſſet initium, venit ad primam & vrbium reginam. Deindè ad alia quoquè loca tranſiit imitatio. Et ſiue quis templa extruebat, aut monaſteria, ſiue aliquid aliud ſacrum faciebat, à Marcello etiam accipiebat curatores & duces. Sic monaſteriorum & templorum, quę erãt vbiquè, per ſuos diſcipulos communis extructor fuit, & communis curator. Perſuaſum enim habebant, qui hæc ab illo quærebant, non ſolùm ſe fore illius doctrinę participes, ſed etiam quandam gratiam & ſanctificationem ab illo etiam ad eos eſſe venturã, quomodò qui ſunt ſacrum aquarum participes. Ei verò, cùm hæc ageret, dolore & voluptate diſtrahebatur animus. Nam vt pater amans filiorum, cùm ei auferrentur filii, dolore afficiebatur. Vt qui autem ſeruator multorum, & per illos multis eſſet vtilis, lætus eos emittebat: tum etiam, quòd illius quidẽ ſecundùm Deum filii, aliorum patres: eorum autem oues, fuerunt paſtores aliorum.

Gen. 2.

Multa monaſteria imitãtur perpetuò diuinas promẽdi laudes ſtudiũ

Neque tamen temerè ac leuiter emittebat diſcipulos: ſed cùm eos priùs multis confirmaſſet ſermonibus, & Deum teſtem in eos inuocaſſet, quòd neque mores diſſoluerent, neque habitum mutarent, nec de accurata ac perfecta viuendi ratione aliquid remitterent: ſed & illi mores, qui erant ab initio, tanquam legem perpetuò conſeruarent, & maximè concinnæ & per omnia optimè compoſitæ viuendi formæ, aliis cauſæ eſſent. Illi autem, quæ ab illo acceperant munera & mandata, tam pulchrè conſeruarunt, ut, quod ipſe illis, hoc ipſi eſſent aliis, & per omnem ferè terram & mare hæc bona ſementis ab eis diſtribueretur. Sed de illius quidem viuendi ratione, & prætereà de eius inſigni gloria propter virtutem, & quòd omniũ maximè eam ſugiens, longè magis ſuæ famæ celebritate impleuit omnem terram, & prętereà de eius ſolertia, de humanitate, de eorum, qui ubiquè erant, cura & ſolicitudine, De his, inquam, omnibus, veluti quædam ſolùm indicia & veſtigia ſignificauit oratio. Vult autem pauca quoquè ex eius miraculis in mediũ adducere, & non iniucundam cum vtilitate narrationem largiri piis auribus.

Quo plus fugit gloriam S. Marcellus, eo fit celebrior.

Quidam tres Epiſcopi, qui fuerant apud hoſtes captiui, & modò liberati erant calamitate, accedunt ad Marcellum, & rogant, vt eis daret, quod ad reficiendum erat neceſſarium. Ille autem cùm & eorum curam geſſiſſet, & eam, quam ſperabant, dediſſet eis cõſolationem, ipſiſque, quoniam multum temporis præterierat, vnuſquiſque domus ſuæ & Eccleſiæ meminerant, eis abundè ſuppeditat viaticum. Viaticum verò erat aurum: iubet eum, qui impenſis præerat, (erat autem ei nomen Iulianus) auro donatos Epiſcopos emittere. Is verò ex decem, quos tunc habebat, ſtateribus, ſolùm tot affert, quot erant viri numero. Magnus autem ille (nihil enim eum ex iis, quæ erant, latebat) iubet, vt citra vllam parcitatem det omnia. Sed ille ne ſic quidem ſe purè geſsit. Sed cùm dediſſet nouem, vnum detinebat, volens vtique fungi officio boni œconomi, ut iis, qui, vt ſolebant, veniebant, pauperibus aliquid haberet quod daret. Quid ergò accidit, & quomodò vtrunque docetur Iulianus, neque de futuro eſſe ſolicitum, nec exiſtimare, magnum Marcellum aliquid latere eorum, quæ ſiunt? Venit ad Marcellum homo quidam motus à ſuperis, & donat eum nonaginta talentis. Ille autem eum qui ſuſceperat diſpenſationem, arguens, vt par erat, vt qui non rectè eſſet vſus diſpenſatione: Ecce, inquit, o parce, quis ſit exitus tuę parſimoniæ, effeciſti enim, ut totis decem talentis nobis minor eſſet, quàm erat futura donatio. Cùm enim eſſemus accepturi decuplum eorum quæ dedimus, proptereà, quòd unum dare noluiſti, iis quę prætereà accepturi eramus, decem priuati ſumus. Sed hoc quidem fortaſſe fuerit euidens argumentum, nõ ſolùm quòd præuideret, ſed etiam quòd non oporteat eſſe ſolicitũ de futuro, & quòd magna eſſet eius in egenos benignitas.

Liberalitas eius ĩ 3. Epiſcopos.

Obiurgat œconomum ſuis tenacitatem.

Quo-

Quoniam autem de prophetico eius dono parùm quid ſignificauimus, tempus eſt, ut bibamus etiam de fonte curationum. Quidam ex monachis nomine quidem Elpidius: morbo autem erat implicatus, qui omnem ſpem ſuperabat. nam totum quidem os eius graue vlcus depaſcebat: tota verò ea pars, quæ linguæ ſubeſt, habebat ingentem, qui excreuerat, carnis tumorem: quod quidem ei reddebat mutum & inane inſtrumentum, & hoc accedebat intolerabilibus illius doloribus, quòd nec ipſos quidem dolores poſſet enunciare. Ambo autem hæc, vlcus, inquam, & tumor, cùm probrum etiam & dedecus accepiſſent, efficiebãt vt mors eſſet ei optanda. Hic ergò cùm accedente aliquandò ſancto, toto pectore ingemuiſſet, & via eſſet locutus, tantùm dixit: Hei mihi, me nunc deſpicit magiſter. Ille autem tantum aberat, vt deſpiceret, vt ſtatim commotus ſit ad preces, & clementiæ lachrymas ex oculis emiſerit. Deindè cùm tumorem & vlcus tetigiſſet, hoc quidem ſanat, illum verò facit euaneſcere: & os ei purum reddit & mundum, & aptum, vt alioqui loqueretur abſque vllo impedimento, & ei eſſet vtile inſtrumentum ad agendas gratias.

Tactu & precib^9 ſanat morbũ horridum.

Quidam alius monachus, nomine Stephanus, qui ſecundùm naturam quidem admittebat alimentum: vt id autem per naturalem exitum procederet, hoc minimè habebat: extremis cruciabatur doloribus. Cùm ars autem medendi ea in re diú eſſet verſata, dolores quidem augebat vulnerum acerbitate. quæ verò ſunt apud eos elateria & purgationes, probabat eſſe inania ſtudiumque & operam fruſtrà in eis conſumi. Cùm ergò videretur malum inexpugnabile, & nõ multùm abeſſet, quin is diſrumperetur, id renunciant Marcello. Ille autem precatus quidem eſt, ſicut conſueuerat: cùm verò veniſſet ad laborantem, partim quidẽ ventrem manu tangens, partim autem deorſum, tanquàm propellens, & ad inferiores partes agens materiam, illi quidem conceſsit progreſſum, qui eſt ſecundùm naturam: viro autem, vt ea liberaretur, & vitam ageret ſine moleſtia.

Alium periculoſe laborantẽ curat.

Porrò autem is quoquè, qui paulò antè dictus eſt Iulianus, qui conuictus fuit non rectè diſpenſare, ſicut priùs donum perſpicacitatis, ità etiam Marcelli curationum donum fuit expertus. Nam is quoquè morbo laborabat, qui & medicina, & omni precatione erat, vt ille putabat, ſuperior, & citra vllam dubitationem mortem minitabatur. Accerſitum autem rogat adeſſe Marcellum, non vt acciperet curationem, (nam hoc ne ſperabat quidem) ſed vt ei decedenti preces concederet viatici. Ille verò cùm acceſsiſſet, primùm quidem eius medetur animę: Nè, inquit, o fili, tam humiliter & abiectè & tam humano more de Deo ſentias, neque rebus noſtris metiaris res illius. Nam noſtrum quidem aliquis, hoc quidem fortaſsè poteſt, illud verò minimè: Deus autem omnibus & magnis & paruis ex æquo eſt potentior. Quomodò ergò nos quidem paulò antè puſillũ & ſordidum animum, Deus verò ſuam oſtendit munificentiam: ità & nobis data venia incredulitatis, largietur ſalutẽ. Cùm ſic dixiſſet, animæ curationem corporis quoquè ſanitas eſt conſecuta: adeò ut poſteà cùm non tam temerè vixiſſet, ſed ut eum decet, qui eſt Dei amicus, fuerit ſacerdos, dignus Marcelli doctrina & ſacerdotio. Sed quale eſt hoc, quod ſequitur? quàm eſt incredulis quidem valdè terribile, apud fideles autem in magna habetur admiratione.

Itèm aliũ reſtituit, nihil minùs ſperãtem.

Vir quidam, qui laborabat morbo ſectę Samaritanorum, laborabat corporis morbo immedicabili. In eius enim corpore erat cnatum vulnus. Vnguenta autem, & medicamenta, & quæcunque ab arte adhibebantur, conuincebantur nihil poſſe. Ad extremam itaque ſpem adſpexit Marcellum: & cùm ad eum veniſſet, ſtatim cum eo egit precibus. ille autem, & quiſnam eſſet, rogauit, & undè, & quænam ei eſſet religio. Omninò verò hæc non feciſſet, niſi ad eius adſpexiſſet animam. Cùm ille autem dixiſſet, ſe quidem eſſe Samaritanum: polliceretur verò, quòd ſi morbo liberaretur, & protinùs ſuam mutaret opinionem, & ad Chriſtianorum lubens accedèret ſententiam: precatur ſenex, & preces conſequitur ſanitas. Cum ergò ſtatim edidiſſet confeſsionem, & vitam rectam eſſet ingreſſus, nondùm quatuor diebus præteritis, ſtatim ad priorem reuertitur falſam religionem, Canis, aiũt, ad uomitum. Quomodò autem fidei rectitudine curatio corporis, ità vitioſa fide morbus eſt accenſus. Hæc verò nequaquàm latebant Marcellum: ſed cùm rurſùs ad ipſum rediiſſet Samaritanus, ei quidem exprobrat mutationem: rurſùs autem ignoſcens, morbo medetur. Cùm verò iam bis & tèr & ſæpiùs, corporis quidem morbus ceſſaſſet, reuerſus autem eſſet morbus animæ, & illum rurſùs reuocaſſet, Chriſtus eſt, inquit, qui te curat, non ego. Tua verò de opinione pacta conuenta, non mecum, ſed cum illo fieri exiſtima, quem nemo latere poteſt, neque decipere. Omni ergò depoſita fraude & impoſtura, puram illi confitere religionem, & certo ſcias fore, ut purè carnis ſequatur curatio. Cùm autem ille infelix & amens dixiſſet, ſe, quicquid accidiſſet, nunquàm poſſe patriam relinquere religionem, ipſe quidem abiit nihil locutus: Ille uerò infelix cùm parùm proceſsiſſet à monaſterio, & violentiùs morbus eum eſſet aggreſſus, dupli ci, proh dolor, morte moritur, nẽpe carnis & animæ. Hæc cùm magnus ille audiuiſſet, & lachrymas emiſit, rem eſſe luctu dignam arbitratus: & hoc ſolùm dixit: Non tentabis Dominum Deum tuum: tanquàm propter illum dans præceptum omnibus.

Iudeum ſanat, isq; credit in Chriſtũ.

Redit mox ad vomitũ, & morb^9 redit: idq; crebrò ſit.

Perfidus Iudæus miſerè perit.

Deut. 6.

Nobis autem conuertenda eſt hęc oratio ad aliam fidelis hominis curationem, quę ut fuit celerrima; ità etiam iucundiſsima. Quidam nomine Cyrus, priùs quidem corpore robuſtus, & ad pugilatum valdè bonus, poſteà autem inter monachos quoquè admirabilis: hic ergò cùm paulò antè ſubiiſſet monachatum, tanquàm alius Iob, malo vlcere percutitur à maligno. Totum enim eius dorſum graui ferit vulnere. Id autem deſupèr à collo incipiens, & carnem totam depaſcens deperdidit, & quæ ſub ea erant, oſſa purè nudauit. Acres verò, & qui verbis exprimi nequeunt, dolores hominem penetrantes, neque rectum ſtare, nec accumbere, ſed neque ſedere ſinebant ſine cruciatu. Hic ergò, omnibus & medicis & artibus prętermiſſis, ad Marcellum ſolum, & per illum ad Deum confugit; & ab eo petit curationem. Ille autem cum manus & mentem ſtatìm in altum ſuſtuliſſet, & ut ſolitus erat, oraſſet, deindè manu vlcus tractans: O vir optime, inquit, te quidem ab his non oportet ſuperari. Neque enim eum, qui pugnat cum iis, qui non ſunt adſpectabiles, oportet gerere curam carnis. Sed confide. Nam ſi tibi altiſsimum poſueris refugium, fugiet hæc plaga à tuo tabernaculo. Dictum fuerat, & omnia ſimul protinùs videbantur, oſſa, carnes, pellis, illa quidem tecta, hę uerò repletę: pellis autem extenſa: doloresque ceſſauerant: adeò ut in eo propemodùm impletũ fuerit ſacrum prædictũ Ezechielis: Adſpexi, & eccè ſuper ea nerui & carnes naſcebantur: & pellis ſuper ea aſcendebat.

Iob 2.

Repentina curatio morbi immedicabilis.

Ezec. 37.

Quòd autem non ſolùm pręſens hic vir diuinus, ſed etiam abſens ſimiliter faciebat miracula, declarabit id quod ſequitur. Cuidam viro, Eugenio quidem nomine, Diacono autem ſacra authoritate, vxor parturiebat. Cùm verò adeſſet tempus partus, vehemens eã inuaſit febris. Atque erant quidem acres dolores, febris

bris autem violenta. ocioſis itaque eſſe obſtetricibus, licebat & medicis, & vna ſpes deincèps erat Marcellus. Et ſanctus quidem orabat: Eugenius autem eius pedes prænſabat, qui ei omnia ſimul dicit, partum, inflammationem, ſuper nouaculæ, vt aiunt, aciem ſtare mulierem. Quid deindè? Cùm panem benedixiſſet magnus ille Marcellus, ei donat, & iubet eum poni ſupra pectus mulieris. Ille verò fecit, quod ei imperatum fuerat: & protinùs infans egreditur ex vtero, & febris è corpore. Illa autem tanquàm ex foſſa aliqua aut ex inferis eſſet reuerſa: Vbi eſt, inquit, qui meam animam extraxit ab inferis? Cùm autem interrogaretur, quiſnam & qualis forma is eſſet, ſtatim omnia retulit, figuram, capillos, veſtem, formam, & omnia deſcripſit oratione: adeò, ut vel ii, qui non erant admodúm ſapientes, intelligerent illum ipſum eſſe Marcellum admirabilem. Atque illa quidem ex Marcello vel abſente tantum fructum eſt conſecuta, vt per ipſum & vixerit, & pepererit.

Obſerua vim panis bñdicti.

Eudoxij curatio.

Quid verò Eudoxius, qui ipſe quoquè non paruus, & non parua eſt conſecutus, nec eiuſmodi, ut ſint leuiter conſideranda? Sed fuit ille quidem vir, qui ſe exercebat: ſed erat ei totum corpus relaxatū, & ſolutæ erant omnes eius compages: precibus autem & lachrimis magni Marcelli, & adſtricta fuit mēbrorum ſolutio: & quod eſt longè maius, qui pauló antè iacebat in lecto, miſſus eſt ut ſeruiret aliis. Quòd verò Angeli quoquè ſimul erant cum Marcello, & maximè cùm ad preces accederet, declarabunt quæ mox ſequuntur. Quidam Sergius, qui ipſe quoquè præerat gregi capaci rationis, & ad flumen habitabat Euphratem, illuc quoquè fama veniente de Marcello, efficitur ardens amator illius virtutis. Cúm autem fama illius magis creſceret, ad eius quoquè cōſpectum venire deſiderat. Itaque poſtquàm venit, & rem experientia inuenit eſſe forma maiorem, precatus eſt ipſe quoque cum Marcello, ſtante ad orationem. Cùm ergò ille inclinaret caput, & genu flecteret, ille quidem iacebat: hic verò videt illud admirabile, duos quoſdam veſte candidos, forma veró coruſcantes, Angelos ſcilicet vtrinquè ſtantes, & eum humo tollere & ſubleuare. Atque ſtatim quidem vultus eius luce tanquàm fulgure eſt illuſtratus: admiratione autem perculſus fuit eius animus, voxque eſt ei ablata, & manabat ſudore, & propemodùm eductus eſt ad mortem: adeò ut qui aderant, nihil ex iis quæ ille videbat, videntes, mirarentur & dubitarent, & virum interrogarent cum ſtupore. Cùm autem audiuiſſent, non minús quidem admirati ſunt Marcellum propter ſuam in Deum fiduciam: Deum verò, propter ineſtabilem charitatem in homines.

Viſio Sergij Abbatis circa S. Marcellum.

Ex his & ſimilibus tantus fuit omnium amor in Marcellum cum admiratione, vt inſtàr rei alicuius diuinæ, per eius nomen iuſiurandum conciperent, non ſolúm alii, ſed etiam primi ex iis, quì ſe exercebant: & vel illum ſolúm videre, magnum eſſe ducerent, & de quo eſſet acriter contendendum. Cúm ab Eliſeo aliquandò, qui monaſterio, quod erat in Deſſa, præerat, & virtutis magnam ducebat rationem, ex Marcelli diſcipulis fuiſſet quidam hoſpitio acceptus, (erat autē ei nomen Petrus) hic ergò poſtquàm deductus fuit ad ſermonem, & multúm verſatus eſt in laudando magiſtro ſuo apud Eliſeum: Superuacaneum eſt, inquit Eliſeus, o frater, de Marcello apud nos producere orationem. Nam ego horum tibi ero teſtis idoneus etiam apud alios: qui de eo multúm Deum precatus, & eius virtutis noui altitudinem, & animi motiones: quinetiam ipſam formam eius corporis. Cùm hæc audiiſſet Petrus & miratus fuiſſet, reuerſus eſt: & ſancto omnia narrauit, rem quidem faciens importunam & moleſtam ei, qui à gloria captanda adeò erat alienus: narrauit tamen. Narrationis autem intererat etiam quidam Pontifex, ſed inops & egenus rerum neceſſariarum. Atque magnus quidem Marcellus, qui laudes nō multúm ægrè ferebat, quàm probra, fiſti quidē curſum eius rationis: petiit autem, cùm ſciret eum habere, ut det ei mutuò duos aureos, ut pauca elargiatur pauperi. Ille veró cùm eſſet valdè parcus, eos dare recuſauit. At non longo ab hinc tempore, inquit magnus, nec ipſum tibi corpus remanebit: ſed id quidem ſepulcrum, aurum autem accipiet commune monaſterii. Nondùm duo dies præterierant, & ille quidem vitam finiit, pecunias verò accepit commune. Atque multa quidem fortaſsè coniecerint homines, In multis autē etiam aberrauerint, ſi hoc tentent quærere, cui nā quidem æqualis, quonam autem inferior, & quonam ſuperior fuerit ſanctus. Deus verò ne hoc quidem reliquit obſcurum. Quomodò autem, iis qui volunt, iam ſignificabit oratio.

Eliſeus Abbas diuinitus didicit & virtutes S. Marcelli, & formā corporis.

Eſt quædam ciuitas, quæ nomen accepit à Pompeio: incolitur autem ad Pōtum Euxinum. In ea vir quidam præfuit monaſterio, nomine quidem Gaudiolus, plenus autem diuino ſpiritu & repletus gratiis. Cum eo propter aliquod negocium congreſſus Thalaſſius, (erat verò hic quoquè unus ex magni Marcelli diſcipulis) hic ergò cùm aliquandò uidiſſet Gaudiolum, iuſtè quidem, iraſcentem tamen in aliquos ſui gregis, & cùm priùs reſiliiſſent, reuertentes ipſos non admittētem, petiit ut admitterentur: & exemplum dedit, quod erat propinquum, Marcelli manſuetudinem. Is autem ei ſtatim dixit: O uir præclare, non eſt idem Gaudiolus, quod Marcellus: ſed quantum interſit, hinc ſcies. Nam cum Moſem poſueris, ei etiam oppone Marcellum. Deus enim mihi oſtendit euidentisſimè, ꝙ quęcunque legiſlatori, ea etiam inſpirauit Marcello.

Gaudiolo Abbati à Deo reuelatur S. Marcelli excellens virtus.

Nos uerò aliqua quoquè adiiciamus; non vt virum ex his rectè videamus, ſed nè pulcherrimis priuemur narrationibus. Quidam diſcipuli ab eo aliquandò miſſi ad Euxinum, retrò nauigare ſtatuerunt. Cúm autem, ubi à terra ſoluiſſent, nocte tota fretum ſecaſſent, defeſſi priuſquàm mare tranſmiſiſſent, appellunt in quēdam locum valdè aſperū, & in quo nauibus nullus erat portus, nec fida ſtatio: cumque uentus ſpiraſſet vehementiús, fieri non poterat, ut ſalui eſſent. Atque illos quidem ſomnus opprimit: ille autem apparet vni eorum dormienti. Paretis viſioni, parent etiam reliqui: ſoluunt nauem, à loco illo recedunt, in oſtium Ponti nauigant: & cùm intuto eſſent, caligo occupat aerem; & procella pontum furore agitat, & ità inſurgunt fluctus, & mare conturbatur, & naues obruuntur, ut aer quidem fletibus, mare autem eſſet impletum naufragiis. Alii aliàs mittebantur ad Orientem, & Marcelli adiuti precibus, tunc quidem nauigarunt: cúm verò uiſum eis eſſet reuerti, in terram appulerunt: & alios quidem ſanos accepit ciuitas Ancyra: Paulum autem vnum ex his, grauis morbus inuaſit. Comitibus autem illum quidem ægrotantem relinquere erat impium: ut eum verò ſecum ducerent, fieri non poterat: vt illi autem rurſús cum eo manerent, erat valdè difficile. Ille valdè ſuſpirans & eiulans, Vbi ſunt, inquit, o pater Marcelle, tuæ preces? Nam tu quidem me Deo commendaſti, ego autem iam pereo. Neque hoc quidem mihi graue, etsi ſit graue, ſed quòd extra tuum gregem, & procúl à meis fratribus. Hæc ille quidem dixit Ancyræ cum lachrymis: ille uerò cùm eſſet in monaſterio, audiuit: & ſtatim Paulus quidem conualuit: magnus autem Marcellus accerſito Cæſario, iuſſit horam ſignari: Vnus, dicens, ex fratribus, qui eſt procùl a nobis, & eſt graui morbo oppreſſus, aſſerit ſe nihil accepiſſe

S. Marcellus apparet cuidā in ſomnis.

Pſal. 144

piſſe vtilitatis ex mea ad Dominum commendatione. Sed propè eſt Dominus omnibus, qui eum inuocant in veritate, & eorum, qui ipſum timent, faciet voluntatem, & eorum preces exaudiet, & eis dabit ſalutem. Hæc is quidem deſcripſit: ille verò conualuit, & reuerſus eſt. Oſtenſa eſt autem ſcriptura, & eadem hura inuentum eſt, Paulum conualuiſſe Ancyræ, & Cæſarium ſcripſiſſe in monaſterio.

Ingens fames.

Deus aliquandò terram vexabat fame, eaque fame, qua neſcio an vlla vnquàm fuerit deterior. Monaſterii autem horrei Præfectus Malchus, qui frumentum ſuppeditabat piſtoribus, poſtquàm vniuerſum ferè cõſumptum fuerat, (ſufficiebat enim ne ad totos quidẽ decẽ dies, & neceſsè erat fame perire monachos) accedit ad præclarum Marcellum, & ei renunciat frumentum eſſe conſumptum. A quo audiuit, vt faceret quæ conſueuerat, & hoc ei nulli eſſet curæ. Ille arbitratus eum ſperare alieundè ſoluendam eſſe inopiã, abſque ulla ſolicitudine ſuppeditauit ſicut conſueuerat. Quinque deincèps dies præterierunt: & cùm nihil eueniſſet eorũ quæ ſperabat, rursùs dicit, & ei cauſam reuocat in memoriam. Audit uerò eadem. Poſtquàm autem ad alios quoque duos conſumpſit, & nõ multùm abeſſe videretur, quin eſſet vniuerſum conſumptum, ille quidem rursùs accedit conturbatus: Marcellus verò ſtatim accedens ad horreum, parturiens id ſtatim implet, & incipit parere: & quod eſt admirabile, & omnem ſuperat rationem, quandiù dictus quidem Malchus metiebatur, frumentum videbatur diminui, & minari futuram mox egeſtatem. Cùm autem poſtridiè ingrederetur, eadem magnitudo erat & idem cumulus: & apparebat perindè, àc ſi ne parùm quid ablatum eſſet pridiè. Quòd verò hæc non eſſent deceptio oculorum, fidem facit tempus. Tandiù enim frumenti fuit hoc admirabile augmentum & acceptio, quandiù manſit grauis illa & infinita fames. Sed his quidem oſtenditur, ſanctum & nutriſſe viuos, & conſeruaſſe eos, qui erant in periculo. Quemadmodùm autem ſe geſſerit ſanctus in excitãdis mortuis, & fugandis dæmonibus, ſtatim dicetur.

Miro modo vir ſanctus auget frumentum.

Aegrotabat quidam, & in lecto decumbebat, nomine Paulus, habitu monachus. Is cùm extremum iam duceret ſpiritum, mittit ad ſanctum, & rogat ut veniat. Poſtquàm autem, via confecta, qui miſſus fuerat, venit ad monaſterium, & fuit coram magno Marcello, quoniam ille tunc de rebus differebat grauibus, & de ſacris tractabat dogmatibus, contendens cum Antiſtite Chalcedonis, & qui miſſus fuerat, eſt reuerſus, & qui ægrotabat, erat mortuus. Cùm ergò iam peracta eſſent, quæ fiunt mortuo, & paratus eſſet ad efferendum, (hoc autem non alia de cauſa prouiſum fuerat à ſuperis, quàm ut maiorem caſum, & maius miraculum, & Marcelli virtutem maiorem oſtenderet) vbi factus fuit differendi finis, venit ad ægrotum: & cùm illum vidiſſet mortuum, & iam paratum ad efferendũ, motus quidem eſt animo, & ex eius genis fluebant lachrymæ: neque remiſit tamen ſuam ad Deum fiduciã: ſed cùm manus ſimul & oculos & animam ad eum ſuſtuliſſet, eſt aliquandiù precatus. Deindè non ſeptiès quidem inſpirat, ſicut olim zelator Elias: ſed ſolùm manum imponit mortuo. Qui autem aderant, aliàs eum velle putantes, & non vt mortuũ tentare, dicunt: Eſt mortuus. Simulatque uerò illi hoc dixerunt, ſurrexit mortuus: vidensque eoſtenſus eſt & loquens, & eorum, quæ illic erant, meminit ſpectaculorum. Sic ille, qui, ſi audendum ſit dicere, uel Sole clarior apparuerat, nolebat, quòd ad ſe attinebat, multis apertũ fieri miraculum: ſed & ei qui ſurrexerat, & iis qui adſpexerant, ſicut meus Ieſus, præcipit ſilentium: tantũ adferens ſtudium fugiendæ gloriæ, quæ eſt ab hominibus, quantam ipſe erat à Deo conſecuturus. Quocircà nec permiſit ut lateret id, quod factum fuerat, is qui gloria ſemper circundat eos, qui ipſum glorificare voluerunt. Nam qui ea ſuis oculis adſpexerant, eius iuſſa parùm curantes, cùm nec vellent celare, nec aliis tantum bonum inuidere, ea quæ viderant, ad multorum aures tranſmittunt: nec hoc ipſum quidem celantes, quòd cùm rem tam magnam feciſſet, eos iuſſerat ſilere.

3. Reg. 18

Mortuũ excitat, inbetq; haberi rem tacitam.

Mar. 1.

1. Reg. 2.

Oportet autem eius quoquè virtutem oſtendere aduerſus dæmones. Attulerunt ad eum aliquandò quatuor ſimul dæmoniacos, quos ſæuiſſimi & peſſimi inuaſerant dæmones. Et ille quidem precari: illi autẽ ſtatim cœperunt inſanire. Atque primùm quidem in eum loquebantur blaſphema, & homines vehementer conturbabant. Deindè cùm preces magis vigerent & inualeſcerent, illi etsi non viderentur plagas accipientes, dolores in publicum proferunt, & clamare incipiunt: Iube nos exire, quoniam in nos accepiſti poteſtatem: inſidioſè quidem illi hoc & malignè. etenim oſtendent hæc, quæ deincèps ſequuntur. Cùm itaque intellexiſſet inſidias magnus Marcellus, neque conuerſus eſt ad id, quod dictum fuerat, neq; eos increpauit: ſed ad cælum ſolùm intuens, perſeuerabat in oratione: & nihil aliud quàm, Serua tuum figmentum, ò Chriſte, diù rogans dicebat. Et illi quidem rursùs rogabant, vt iuberet: ille autem non obtemperabat, ſed in eos diuinam virtutem inuocabat: ſicque expulſi ſunt, & viri ſimul liberati ſunt à plaga. Cùm autem cauſam rogarent, qui tunc aderant, cur dæmonibus ſe ceſſuros confitentibus ab initio nihil præcepit, ille reſpondit: Quoniam dicentes me in eos accepiſſe poteſtatem, non aliud agebãt, quàm quòd vanæ gloriæ laqueis me conabantur implicare. Et illorum quidem quatuor virorum res ità ſe habuerunt.

Quatuor dæmoniacos ſanat.

Præclarè eludit fraudẽ malignorum dæmonũ.

Paulò pòſt autem Lazarus quoquè quidam, qui corripiebat furore dæmoniaco, & linguam diù ore exertam & pendentem habebat, ſicut canes, & ſpumam deindè expuebat, eandem quoquè conſecutus fuit curationem. Nam cùm primùm eum ſanctus benignis vidit oculis, & precatus eſt ei ſuæ plagæ curationem, ſtatim conſpectus eſt ſanus, & liberatus eſt à dæmone, qui eum occupabat. Et quid opus eſt illius cuncta dicere? Facilius enim eſt ſtellas numerare, aut maris fluctus metiri, aut aliquid aliud aggredi, quod fieri non poteſt, quàm illius res omnes inuenire. Verumenimuerò pauca quædam de illius etiam moribus addocenda ſunt in medium, ut ſciamus, quòd à quo hæc gerebantur, illa quoquè ei omninò debebantur: & ſimul quæ in longum producitur oratio, varietate vitabit ſatietatem.

Alium curat dæmoniacũ.

Hic magnus Marcellus cum aliis bonis quæ habebat, ſanctorum quoquè reliquiarum tenebatur magno & vehementi amore, eas exiſtimans eſſe dona cæleſtia, & reuerà plurimi facienda: & qui aliud tale ad eum deferebat, appellabatur ſeruator & benefactor, & videbatur eſſe miſſus ex ipſis cælis. Deus itaque, qui in hoc prompto & alacri animi ſtudio ei opem ferebat, multos ex multis locis adducebat, qui hunc eius amorem conſolarentur, & dona quæ erant maximè optanda, offerebant ei tanquàm amico: partim ex Perſis, partim aũt ex Illyrico, partim ex iis, quæ erant vbiquè, regionibus. Ille uerò quẽadmodùm, & cũ quãta ſua delectatione, & cum quãto honore & reuerentia ea excipiebat: ſimul quidem hinc oſtendens ſuum amorem in communem Dominum, eorumque mortem laudans & beatam prædicans, & ſimilem, ſi fieri potuiſſet, cupiens conſummationem. Quale autem eſſet eius deſiderium ſciens Deus, & volẽs ei gratifica-

Plurimi facit Sanctorũ reliquias.

Eas aliũ-de allatas accepit ſũ-mo ſtudio.

tificari, ei ſæpè priùs oſtẽdit,& priùs ſignificauit,hoc aut illo die venturũ aliquem, qui ei ſit allaturus ea, quæ deſiderat. Ille verò & ipſe ſe præparabat, & curabat vt eſſet totus eius grex paratus, & ita vehementi ardentiq; motu cordis, & ſupinis, vt aiunt, manibus precioſas ſuſcipiebat reliquias. Verumenimuerò ne hoc quidem æquum eſt prętermittere. Ad eũ venit aliquãdò quiſpiã,& quaſdam ei ſacras tradidit reliquias, dicens eas eſſe martyris Vrſicini. Ille autem magnificè quidem eas except,& conſuetum ei feſtum celebrauit. Cùm verò ſtaret ad preces nocturnas, talis eum ſubiit cogitatio, ne qui hoc donum ei attulerat, de eo eſſet mentitus,& non eſſent reliquiæ martyris Vrſicini. Simulatq; hæc cogitauit, quidã ex iis, qui vnà cum eò fungebantur officio, tanquàm a Deo afflatus accurens: Nè temerè, inquit, ô pater, dubites. Magni enim Vrſicini hę ſunt verę reliquiæ. Ità diuina prouidit gratia, vt curaretur quod is animo dubitabat, nè dubitatione eius ardor frigeſceret. Atque hæc erat quidem eius diligentia in parandis reliquiis.

Pecunias planè contemnit & opes.

Diuitias autem & pecunias etiã deſpiciebat, & quæ præceſsit,& quæ nunc ſequitur, apertiùs declaratura eſt oratio. Nam cùm Marcellus ab initio omnes reliquiſſet facultates, atq; adeò ab ipſa etiã domo diſceſſiſſet,& qui erat ei frater ſecundùm carnem, accepiſſet illius hæreditatem,& paternorum omnium bonorum effectus eſſet dominus, & tota ſua vita eis eſſet vſus, is cùm eſſet moriturus, relinquit Marcellum hæredem omnium ſuarum diuitiarum. Ille autẽ ea, quæ ſibi relicta fuerant, non ſolùm ſua non eſſe duxit, ſed nec iis vtendum ſibi cenſuit ad cõmune monaſterii. Hinc cùm monachi peterent, vt agrũ emeret, ille eis dixit ſe nullũ nòſſe agrum vberiorem & fertiliorem, quàm ſpem in Chriſtum. De bonis ergò paternis quid ſtatuit,& de iis, quæ ad illum pertinebant, quonã modo prouidet? Ea conſumit, offerens aliis monaſteriis, quæ laborabant inopia, tam virorũ quàm mulierũ. Et hęc quidem illis adimunt egeſtatem.

Patrimonium ſuũ dat aliis monaſteriis.

Conſtantinopolis ardet.

Quæ verò fecit in magna Dei ira, in qua totam ciuitatem, Conſtantinopolim, inquam, conſeruauit, quis ſuſtinuerit quidem ſilentio prætermittere? Quis eſt autem adeò tardus & hebes, qui non cupiat audire? Magno illo Leone imperii ſceptra adminiſtrante, in hac ciuitate oritur incendium, & incendiũ eorum, de quibus vlla fit mentio, maximũ & ſęuiſsimũ. Cùm aũt iam incepiſſet calamitas, de ea auditione accipie magnus Marcellus:& cùm ſtatim cęlum ſuſpexiſſet,& multùm lachrymaſſet, diuidit ſupplicium: immò verò maximã eius partẽ alleuat. Nam partẽ quidem ignis eius extinguunt lachrymæ: altera verò pars relicta eſt Bizantinis ad diſciplinã. exiſtimabat.n. futurũ fore, vt totam depaſceret ciuitatẽ. Ille verò cùm partem quidẽ repreſſiſſet, partẽ autem præſcindiſſet, Hei mihi, dicit triſti voce. Dolebat.n. quòd non totũ ceſſaret, ſicut magnam noſtrorũ peccatorum multitudinem: & quod viſum eſſet Deo, ſerpere ignem à mari vſq; ad mare: & tanquàm telum, medium quidem diſſecare: ab iis autẽ, quę ſunt ex tranſuerſo, abſtinere: quod etiam factum eſt. & ignis cùm accepiſſet initium ab eo, quod dicitur Neocorium, inſtàr cinguli totam cinxit ciuitatem: ceſſauit verò ad mare, quod eſt ex aduerſo, veluti oſtendens, quòd is quidem totam peruaſiſſet ciuitatem, ad hoc autem redactus eſſet per Marcellum.

Ignẽ ſuis lachrymis extinguit S. Marcellus.

Cùm duorum adhuc aut trium meminerimus, reliqua linguis aliorum, prout potuerint, dicenda relinquemus. Et primùm, quàm ingentes eſſent ei ſpiritus, qui in potentes quidem deprimi non poterant: in eos verò, qui erãt modeſti ac moderati, facile inclinabantur. Iis autem, quibus fiebat iniuria, erat adiutor inuictus. De Ardaburii & Aſparis, quæ erat illo tẽpore, potẽtia nihil eſt dicendum: neq; de crudelitate ęquali potentiæ, atq; adeò maiori. Hic ergò, qui erat adeò potens & crudelis, Ardaburius iraſcebatur cuidam ex iis, qui erant infra eius poteſtate, nomine Iohanni. Ille verò oĩbus aliis, atq; adeò ipſo Imperatore prętermiſsis, ut qui non eſſent ſatis potentes, vnum nouit refugium Marcelli tabernaculũ: & id ſubit, & ſub eo latet, tanq̃ ſub aliquo tuto propugnaculo. Ille autem cùm re ſciuiſſet, petebat, ad ipſum mittens, hominẽ ſibi tradi. Cum verò non obtemperaret, cœpit minari. Cùm Marcellus aũt minas non curaret, ei vim attulit: miſsiſq; militibus, qui & uiribus valebant, & erant multi numero, iuſsit quærere eum, qui confugerat:&, ſi non parèret, vti armis. Atq; ille quidem cùm ſic iuſsiſſet, eos dimiſit. Illi autem profecti,& verbis, vt iuſsi fuerant, vſi, quoniam non parebat, monaſterium circunſidebant. Hæc facta ſunt veſpere: Magnus verò Marcellus rogauit eos, an vellent manere, & ſe eis dixit alimenta daturũ. Cùm autẽ manſiſſent, ſuppeditauit alimẽta. Et res q̃dẽ ità tranſiit vſq; ad veſperã.

Ardaburius & Aſpar Arriani, iubẽte Leone trucidati ſunt. Vide Nicephorum &c.

Cum nox autem aduentaſſet, qui foris quidem erant, enſes tam quatiebant terribiliter. Monachi autẽ hæc videntes & audientes, ſanctum circunſtantes, probroſis eum verbis feriebant: Quid ergò, dicentes, tibi omnes propter vnum peribimus? idque morte violenta & acerba? & tuis filiis erit tibi præferendus externus? & tibi à fundamentis cum templo peribit monaſterium? Non dimittes, non citò præbebis eum, qui quęritur, qui malis huc peruenit pedibus? Cùm ſic per totam noctem eum & hoſtes & amici etiam acriter inuaderent, tempuſq; fruſtrà contereretur, & ſupplex non traderetur, manè autem ſtatuiſſent milites vti gladiis,& iam eſſent aggreſſuri, tunc Chriſti athleta ſuam contrà obiecit potentiam. Eis verò præter opinionem apparet aduerſaria, non phalanx quidem, ſed diuina quędam & cæleſtis potentia, in orbem ab igne circunſcripta & arma inexpugnabilia, nẽpe Crucis Chriſti imaginem in medio referens, longè magis refulgentem, quàm ignis, qui erat circuncirca. Hęc ergò terribilis potentia, quæ apparuerat ex ipſo faſtigio monaſterii, emittebat grauia tela aduerſus milites: quę quidem erant ignis fulgura intolerabilia. Quib. cùm non ſolùm reſiſtere, ſed ne ea quidem contra intueri poſſent, gladios in terram proiecerũt,& ipſi ceciderunt,& uoces ad Deum placandum accommodatas, prout vnuſquiſque poterat, emittebant. Quas cùm ii, qui erant intùs, ſenſiſſent, canere cœperunt, & ſue ſunt ipſi quoquè teſtes miraculi, quod euenerat præter opinionem. Hoc effecit, ut crudeliſſimus Ardaburius ſuorum morum obliuiſceretur: & cauſa fuit, vt præter ſententiam benignus videretur, ita ſua in Iohannem remiſſa.

Milites Ardaburii dum miṫus terrentur & cõprimunt, dũ S. Marcelli monaſteriũ vexant.

Cùm in Ardaburii inciderim mentionẽ, illius quoquè meminero, quemadmodùm vir ille diuinus ſumſũ quoquè eius vitæ exitum prædixerit. Cùm ſe poſt orationem ſomno aliquandò dediſſet, ei apparet viſio: illa autẽ erat huiuſmodi: Pugnabãt inter ſe leo & draco. Sed draco quidẽ cùm eſſet ingenti magnitudine, cauda leonem verberabat & torquebat: leo verò dolebat quidem,& ad ſe cauda defendendum excitabatur, & draconem obiens, inaniter depugnabat, & eum nihil lædebat, quouſquè ipſe quidẽ defeſſus plagis, humi totus iaceret afflictus & imbecillus. Deindè cùm ſe rurſùs paulu lùm recreaſſet,& veluti à quodam ſomno ſurrexiſſet, magno & vehementi impetu in draconem inſiliit, eumq; pronum in ventrẽ proſtrauit. Hoc cùm diuinus vidiſſet Marcellus,& accuratiſsimè coniecisset, prędixit haud ità diù pòſt Aſparem & Ardaburium eſſe cum toto genere interituros ab Imperatore. Sed hæc quidem poſteà.

Viſio S. Marcelli

Quæ autem interìm facta ſunt huiuſmodi.

Inimicitia inter Leonem Imperatorē & Ardaburium.

Cùm multa accidiſſent inter eum & Imperatorē, quæ inter ſe inuicèm inimicitias alebant & ſuſpiciones, ex vtriſque quidem natum eſt odium: cùm autem vtrinque magnum à ſe inuicèm immineret periculū, neutri verò eorum facilis eſſet victoria, cōuertuntur ad communia ineunda fœdera: nēpe, ut Aſparis quidem filius, frater autem Ardabutii, cùm duxiſſet uxorem filiam Imperatoris, Cæſar crearetur. Hoc autem qui accepit, eſt alius, vt dixerit quiſpiam, Subimperator. eſt enim ei & aurata purpura, & alia inſignia imperii, niſi ſolùm, quòd aurea corona non habet omnia ſigna imperii. Is itaque accepta hac dignitate, cū viuente quidem Imperatore erat omnia facturus cōmuniter: eo autem mortuo, ipſe primus & ſolus accepturus imperiū, & tanquàm debita ſibi ſceptra ſumpturus. Ea res verò non parùm conturbabat Eccleſiā, ſi rurſùs ſit imperium Arrianus inuaſurus. Aſpar.n. & eius filii, & tota domus, Arrij inſaniam mirandum in modum amplectebantur. Cùm itaque eſſent pleni tumultu, communiter cōuenerunt, & ducibus Geladio & Marcello venerunt in Hippodromum, ut ab inhoneſto & indigno hoc cępto arcerent Imperatorem: qui ipſe quidem ad hoc quoquè erat prompto & alacri animo, ſed cedebat tempori Aſparis & Ardaburij. Cùm ergò ſic paratus eſſet Chriſti exercitus, ei quoq; Deus oſtendit Ducem: & tantùm intereſſe inter Marcellum & alios ſacerdotes & Pontifices, quantum inter exercitus Ducem & Imperatorem: atque adeò, ſi velis, inter militem & Ducem, hoc fuit euidens ſignū. Nam inter ambulandum, videbant ij qui digni erant ea videre, iuuenem quidem ſtatura maximum, forma verò pulcherrimum, & zona cinctum aurea, adſpectu quidem tam candidum, vt niuem videretur ſuperare: tam lucidum autem, ut luce coruſcaret. Læna verò ei erat & tunica, eaq; niue candidior. Eum ergò videbant à ſiniſtris ſimul cum magno Marcello ambulantem, veluti quendam ſatellitem, ſimul terribilem, & manum veluti ſupponentem, ſuſtinuiſſe ſenem, & cū maxima reuerentia non deſtitiſſe ei inſeruire.

Viſio quorundam.

Cùm autem ingreſſi eſſent in eum locum, in quo ſolebat ſedere Imperator, erat quidem ſic quoquè Marcellus omnia iis, qui erant Eccleſiæ: quinetiam ipſe quoquè liberè loquebatur ad Imperatorem, & illis addebat animum, & quodammodò eos adhortabatur ad certamen pro Chriſto ſuſcipiendum. Atque illi quidē cùm oĩa effeciſſent pp quę venerāt, quę quidē erāt, ut Aſparis filius aut rectam diſceret opinionem, aut nec dignitatem Cæſaris acciperet, (hæc enim eis pollicitus eſt Imperator) lætantes exierunt. Ille autem rurſùs adoleſcens & altiſſimus, & ſplendidiſſimus, viſus quidem eſt adhuc adeſſe & verſari cū Marcello: Cùm verò eum deduxiſſet vſque ad portas, de cætero euanuit ex oculis. De quo nullus dubitauit ex ijs qui aderant, ſed euidens fuit omnibus, eum fuiſſe Dei miniſtrum, virili habitu indutum, qui miſſus fuerat, ut eſſet cuſtos & ſatelles Marcelli. Sed ab eo quidem fuit habitus in tanto honore. Haud ità multò pòſt acceperunt finem ea, quæ is prædixit. Ardaburius enim ſimul cum patre & fratre, & aliis non paucis ex iis, qui erant eiuſdem ſententiæ, cùm ebibiſſet vltimam fæcē iræ Domini, raptus eſt ab hominibus, leoni draco, Imperatori iuſtè traditus impius.

Ardaburius perit cum ſuis.

Vnum adhuc reſtat conuenienter meæ promiſſioni: quod vbi adiecero, finem imponam orationi. Lucianus quidā Conſtantis filius, viri qui multùm poterat conſilio, deſpectis humanis omnibus, monaſteriū ingreſſus breui tempore per Marcellū multos eorū, q cōſenuerant in exercitatione, longè à tergo reliquit: quem dicunt à nullo unquàm eſſe viſum nec iraſcentem, neque multa loquentem, ſed neq; ulli præbentē iræ occaſionem. Is, quandò bonus pater Marcellus excedebat, adſtans, & pluſquàm alii lachrymans, rogabat hanc ſibi dari gratiā: ea autē erat, ne eū deſpiceret hìc ſolum, neq; ſineret eum eſſe ipſi longo tēpore ſuperſtitem. neque.n. ſe poſſe ampliùs rectè uiuere: ſicut neq; nauem tutò nauigare, quæ amiſit gubernatorē. Et ille quidem hæc: Marcellus verò cùm vidit eū magna affectum triſtitia: Eſto, inquit, bono animo. Nam cùm ego exceſſero, tu quoquè conſequeris, & inſiſtes veſtigiis eius, quem deſideras. Cùm ſic dixiſſet, paulò pòſt finem accepit, quod dictum fuerat. Nā cùm ille deceſſum ægrè ferret, & totos deincèps quinq; dies & noctes ad foſſam magni Marcelli manſiſſet, poſt illum mori, vitam, ſiue eo autem eſſe ſuperſtitem, mortem acerbam exiſtimans, ad eum in ſomnis venit magnus Marcellus, conuerſum ad ſepulcrum: &, Cur, inquit, te affligtas & quèreris de tarditate, & non credis? Ego Deum pro te precatus, effeci id quod tibi expedit, & ſtatim ad me venies. Fuit ità: & tertio pòſt die è vita excedit Lucianus, cùm ſolos octo dies fuiſſet magno Marcello ſuperſtes.

Magnus profectus Luciani.

Eius obitum prædicit San. Marcellus

Ei S. Marcellus apparet.

Quàm multa Marcelli, quæ ſūt huiuſmodi, alia quidem maiora, alia autem non omninò inferiora, quot linguæ ſuffecerint ad narrandum, & quot libri ad ea quæ ſcriberentur, ſuſcipienda? Qui cùm exercitationem vltra ſexaginta annos produxerit, miracula aſſiduè faciebat. Quo non fuit quidem ille in certaminibus fortior? Quo nō autem ad certamina vtilior? & quo non fuit in eos qui labebantur, mitior, & in præſtando officio diligentior? Quis ſic defendit eos, qui afficiebātur iniuria? ijs autem, qui iniuriam faciebat, omninò non permittens, ſed reſiſtens, & eorum volūtati minimè aſſentiens? Sic in tota vita, totam quidē noctem, diei verò plurimum, dabat canticis & precibus, & aliis Dei miniſteriis. reliquum autē his tribus diſpertiebat. Et primi quidē ad eum accedebant, qui vexabantur cogitationibus: quibus dabat vnicuique medicamentum conueniens, ei partim quidē diuina ſcriptura ea ſuppeditante: partim autē prudētia ex experientia. Poſt illos accedebant, qui erant affecti iniuria. Cùm verò pro eis literas ſcripſiſſet ad præſides, iudices, ad illos ipſos, qui faciebāt iniuriā, & ſi opùs erat, etiā ad ipſum Imperatorem, (nam illi quoquè erat reuerendus, & obtemperabat ad id, quod magnus volebat Marcellus) conuertebat deindè ad ægrotantes, & oēs obiens, eis exhibebat quæ eis erant neceſſaria ad alimentum, & ad curandū corpus. Sic nihil omninò aberat Marcello, quod aderat iis, qui olim laudabātur. Sed erat ei Prophetarum quidem gratia oĩa præuidēdi: Patriarcarū autē fides, quæ efficiebat, ut fidenti eſſet animo in omnib': Moſis quidē manſuetudo, Ioſue autē zelus, & iuſta ira aduersùs eos, qui faciunt iniuriā: Diſcipulorū verò, Petri quidem ardor: Iohannis aūt lingua theologica, & quod cū virginitate eſt verborum tonitru, & Pauli vehemēs in dogmate ſtudiū, & per terrā & mare prædicationis diſſeminatio. Omnium verò ſimul, fons miraculorum, & quòd ea ſemper fluerent, non ſecùs ac perennes fluuij.

Vide exercitia San. Marcelli.

Catalog' virtutum eius.

Huius vel ſolum dicere deceſſum, quàm fuerit optandū? Quàm multorū recōciliauit inimicitias? Quàm multorū cōpoſuit controuerſias? Quàm multa bona vno die fecit in extremo ſpiritu? Quandò certè ei carnis diſſoluebantur vincula, & ei quem deſiderabat, erat appropinquaturus, & primæ pulchritudinis primas ſuſcepturus illuminationes: aderant autem multi ex iis, qui ſe in pietate exercebāt, & multi monachi, & multi ex iis, qui erant conſecrati: nō pauci verò ex ijs, qui mundanis opibus & gloria erant inſignes. Cū quibus poſtquàm multùm eſt philoſophatus & locu-

tũs de anima & corpore, & de ea quę eſt illic uita; & vnumquemque eſt adhortatus, prout conueniebat vniuſcuiuſque ætati & dignitati, & deindè eſt etiã precatus, & poſtremo dixit ſe velle parum dormitare, & eos iuſsit ſecedere, ſacram illam ſic emiſit animam: cuius mundum corpus & venerandum, ſanctis manibus compoſitum, ſacrum illud templum ſuſcipit, quod ipſe excitauit a fundamentis, & verè ſacrum conſtituit monaſterium: Ad gloriam patris, filii, & ſpiritus ſancti, nunc & in ſecula ſeculorum, Amen.

Feliciter migrat ad Dominum.

VITA S. THOMAE ARCHIEPIſcopi Cantuarienſis, & clariſſimi martyris, edita à M. Eduardo eius contemporaneo: quam totam, vt ab illo conſcripta eſt, hoc loco adſcribere temporis anguſtia non patiebatur. (valdè enim prolixa eſt) Itaque coactus ſum meo ſtylo eam redigere in compendium: quod tamen ſpero abſque Lectoris magno detrimento me feciſſe.

PROLOGVS AVTHORIS, ſed per me contractus.

QVI mundi huius artes & diſciplinas profitentur, habent ſinguli conatus ſuos, quibus ad altiora contendãt: laboreſque ſuos duros & moleſtos cõtemplatione fructus & vtilitatis indè naſcituræ ſolantur. Et quid non illi moleſtiarum deuorant, quos non labores ſuſcipiunt, quas recuſant iniurias, modò poſsint conſequi quod venantur? Quid uerò eſt iſthuc? Corona corruptibilis, ſic enĩ Apoſtolus vocat. Perit igitur omnis talis & labor, & præmium, quia temporaria ſunt. Nobis verò, quibus Chriſtus via eſt: & merces laborum, vita ſempiterna, inter varios mundi caſus vt multa opùs eſt uigilãtia, ità magna ſunt ad viriliter perſeuerandum incitamẽta, quę nos accẽdant ad contemnenda mollioris vitæ lenocinia, negligendam malorum hominum æmulationem, dura omnia perferenda, vt felici commercio pro caducis æterna, pro terrenis cęleſtia nobis comparemus. Inflammat nos ad hæc vita & conuerſatio ſanctorum. E quibus tamen ſi fortè minùs mouẽt priſci illi heroes ob vetuſtatem tẽporis: pudeat ſanè vel hunc nolle imitari, quem licuit intueri. En procedit in medium nouus Chriſti miles, & martyr egregius beatus Thomas, ſanctitatis ſpeculum, iuſtitię norma, incentiuum patientiæ, virtutis exẽplar, inuictiſsimus aſſertor ueritatis. In quo tamen, nè hoc infirmos animos abſterreat, non martyrium, non miracula imitanda proponimus, ſed uitam martyrio plenam. Is enim inter ea omnia, quę mundus hic admiratur & in precio habet, tanta fuit animi conſtãtia, ut nec proſperis molleſceret, nec vllis rebus aduerſis à Chriſto abſtraheretur. Paſſus exilium, dignitate & bonis ſuis omnibus priuatus, charorum iniuriis, lachrymis & deſolatione valdè afflictus, excelſo animo ea omnia negligens, in dies Deo deuotior & addictior efficiebatur, haudquaquam ſimilis ſtulto illi, de quo Propheta dicit: Confitebitur tibi, cùm benefeceris ei. Cuius nos vitam, vt partìm ab iis accepimus, qui viuenti familiariùs adhæſerunt: partìm ipſi noſtris oculis vidimus, piorum adducti precibus, ſcribendam ſuſcepimus, Lectorem admonentes, vt ſi qua ab alijs ſcripta ſunt, aut fortaſsis ſcribentur, quę cum noſtris pugnent, ea nouerit eſſe à vero aliena.

1. Cor. 9. — *Iohã. 14.* — *Præclara laus ſancti Thomæ.* — *Pſal. 48.*

HISTORIA.

Decembr. 29. *Cap. 1.*

ORTVS eſt beatus Thomas Londini in Britannia, quã nunc Angliam vocant, eamq; vrbẽ, quæ Britanniæ caput eſt, ſuo ortu illuſtrauit. Patrẽ habuit Gillebertũ, matrem Mathildem, vtrunque genere & opibus nulli ciuiũ ſuorũ cedentem, morũ verò integritate & innocentia illis ſuperiorem. Cùm mater eum geſtaret vtero, nõ ſemel ei oblatæ ſunt viſiones quædam de eius futura ſanctitate & dignitate. Quo die in lucem editus eſt, vt eius propinqui aiunt, è domo eius paterna ignis egreſſus, magnam Londini partem inflammauit. Vbi primùm per ætatem licuit, prima literarum elementa diſcere iuſſus eſt. Indè liberalibus admotus diſciplinis, multùm in illis breui profeciſſe fertur. Nec tamen rerum mutatio paſſa eſt diù eum hærere in ſcholis. Parentes enim crebris incendiis & multis caſibus aduerſis afflicti, illi inſtituendo minorem adhibuere curam. Acceſsit eò vtriuſque obitus, qui magnam filio attulit cum orbitate calamitatem. Solebat autem patris hoſpitio ſæpè vti Richerius, vir nobilis & opulentus. Illi ergò Thomas ſe commiſit iam adoleſcens. Erat ſanè optimis moribus, præclaro ingenio, iucundo vultu, ſed mixta grauitate, ſermone gratus, forma eleganti. Delectabatur quidem canib. & auibus, vt ſolet illa ætas, atque id genus aliis vitæ huius oblectamentis: ſed manſit corpore integer, & veri intantùm amans, vt aut vix, aut nunquã quicquã ioco vel ſeriò dixerit, quod eſſet cum mendacio coniunctum. Ità ergò per id tempus venatione & aucupiis ſeſe oblectans, pro ſuo arbitratu modò domi erat cum patre, modò rure apud Richerium, quẽ diximus: iamq; conſtituerat literarum ſtudiis nũcium remittere. Accidit interim, vt cum Richerio equitans, videret accipitrem, dum vult anatem rapere, penè mergi in vndis. Eius miſertus, ab equo deſiliens, in flumen inſilit auem extracturus: ſed raptus ipſe aquarum vi, non parùm à ſummo abfuit periculo. Tandem appulſo illo ad molendinum, rota ſtetit immobilis, donèc extraheretur ex aquis, Domino illum iam deſperatũ conſeruante, nè extingueretur lucerna in Iſrael, cuius precioſa morte tanta cernimus beneficia perueniſſe. Habuit poſteà illum apud ſe ferè triennio Osbernus quidam, vir inſignis & valde diues, ei ſanguine iunctus, cui ille operam nauabat in eius acceptis & expenſis referendis.

Patria & parentes ſancti Thomæ. — *Dat operã literis.* — *Corpore caſtus, et veri eſt amantiſsimus.*

Cap. 2.

Iam verò etiam videbatur adſpirare ad honores & mundi huius dignitates: ad quæ obtinẽda plurimùm illi ſuffragabatur & animi prudẽtia, & vitæ honeſtas. Singularis enim in eo cernebatur ſapientia, & cõſiliorum maturitas, morumque iucunda grauitas, vt non immeritò omnibus & admirationi eſſet, & charus. Sed didicit tum, quod ipſe poſteà fatebatur, nõ eſſe in homine viã eius. Aliud enim ipſe proponebat, aliud diuinitùs diſponebatur. Venit interim ad Cantuarienſem Archiepiſcopum Theobaldum, & honorificè ab eo acceptus, ludis & leuitate reiecta, inter homines maturos & ſapientes verſabatur, eorumq; ſermonibus ad meliora informabatur. Animaduerſa autem breui eius prudentia & perſpicacitate, Archiepiſcopi conſiliis, itemq; negociis tum publicis, tum priuatis intereſſe cogitur. Senſu enim peruigil, conſilio prouidus, in reſponſis prudens, ſermone cautus & moderatus, Archiepiſcopo charus & omnibus gratus fuit, vt maleuolũ ſe probaret, ſi quis tot gratiæ dona in illo non diligeret. Certè de illo Archiepiſcopus teſtabatur palàm, ſe nullum vnquàm anteà tam fidum rebus

Ierem. 10 — *Degit in aula Cantuarienſis Archiepiſcopi.*

ſuis & integrum comperiſſe. Sed id vidit hoſtis ſerpens antiquus, & planè inuidit, excitauitque ei æmulum, Rogerium ſcilicet Archidiaconum Cantuarienſem, qui quoad Thomas ſuperuixit, tunc quidem cõcepium virus in eum quibus potuit modis effudit. Interim autem vt ab aula Archiepiſcopi eum excluderet, tum per ſe, tum per alios illum inſectari, modò conuiciis, modò ſcommatibus appetere tentauit, crebrò illũ per contumeliam uocitans clericum cum aſcia, quod erat cognomen illius, qui eum ad Archiepiſcopi ædes inuitarat. Sed uir prudens eiuſmodi iniuriis non retardabatur à ſedulis Archiepiſcopo præſtandis officiis & obſequiis. Exceſsit tũ è rebus humanis Vuilhelmus venerandæ memoriæ Eboracenſis Epiſcopus, eique opera Theobaldi Cantuarienſis Archiepiſcopi ſubſtitutus eſt Roger⁹ ille. Thomas verò factus eſt Cãtuariæ Archidiaconus, quòd illo ſe neminem fideliorem habiturum ſentiret Archiepiſcopus Theobaldus, qui etiam obtinuit ei Beuerlacenſem Præpoſituram. Sed vir ingenio liberali, ſciens eſſe melius nomen bonum, quàm theſauros plurimos, diuitiis ſuis ſic uti ſtuduit, ut illis ſibi bonam pararet exiſtimationem. Sed quid moras nectimus, cum ille nullas paſſus ſit ad ſuperiora proficiſcens? Neque enim humili loco hærere potuit flamma tam excelſi animi, & quod magis mirandum eſt, in tanta ſublimitate tanta integritas vitæ.

Aemulus eius. — *Fit Archidiaconus Cantuarieñſis.* — *Eccl. 41.*

Cap. 3. — *Rex eum facit ſuũ cancellarium.*

Itaque Archiepiſcopus Theobaldus, volens eum ad altiora euehere, commendat eum regi, commemorat eius prudentiã, fidem & veritatem. Confeſtim rex facit eum ſuũ cancellarium, qui in illo regno eſt ſecũdus à rege. Augentur interim honores, prædia, poſſeſſiones: pro more ſequuntur eum innumeri mancipiorum greges, ſtipant electi milites, nec minor cancellario quam regi adeſt comitatus, ità vt interdum rex ei obiecerit, ſuum hoſpitium illum euacuaſſe. At tamen regi fidus permanſit animo & actione, ad eius gloriã omnia illa referens. Rex autem tantum ei honoris, amoris & libertatis impendit, quantum nulli alteri vnquàm impenderit. Quicquid ſtatuiſſet, ſanxiſſet, mutaſſet quod ad regis dominium pertineret, pro lege habebatur. Sed in his omnibus, licèt quidam diuerſum ſenſerint, ſed falsò, corpore caſtus fuit, animo humilis, ſed inter humiles: nam inter potentes potentior ipſe & ſublimior apparebat. Nullus eo diſertior, nullus munificentior, nemo prudentior habebatur. Pauperibus incredibili benignitate præbebat res neceſſarias: ſed dona gratiæ exteriori pompa ità tegebãtur, ut etiam tum, cum eſſet Archiepiſcopus, nemo id eum, niſi pro mundi faſtu & oſtentatione facere exiſtimaret. Tantam ſibi & regis & totius regni conciliarat gratiam, ut ij ſoli beati putarentur, qui illi placere potuiſſent: vt tanto magis prædicanda ſit miſericordia redemptoris, quód mundo illum eripuit, qui tot mundi nexibus videbatur implicatus.

Benignitas eius in pauperib.

Cap. 4. — *Fit Archiepiſcopus Cãtuarienſis.*

Deſiit interim eſſe in humanis Theobaldus Archiepiſcopus, reaq; ſibi perſuadens, ad omnia ſibi in Epiſcopatus obſecuturum Thomam, illum curauit Theobaldo ſubrogandum. Coactum eſt Londini conciliũ, electus eſt in Archiepiſcopum Thomas cancellarius, confirmata electio eſt, nec erat qui non haberet gratam & ratam, præter Londinenſem Epiſcopum, qui tamen citò repreſſus eſt. Indè Thomas introducitur Cantuariam, ſolenni deuotione à Clero populoque excipitur, moreq; eccleſiaſtico conſecratur, & in ſede collocatur. Poſtquàm autem cõſecratus eſt, & omnes ad ſua redirent, mox in ſeipſum reuerſus, & ad Deum toto corde conuerſus eſt: &, quod dictu mirabile eſt, non citius ſacra illa delibutus eſt vnctione, quam animus eius multiplici ſpiritusſancti gratia eſt perfuſus & inebriatus. Etſi autem non ſtatim habitũ, at animum ex toto mutauit: immò non illius hæc, ſed mutatio dexteræ excelſi fuit. Porrò nè ex honore inflaretur, poſteà carnem ſuam fertur diuerſis pœnitentiæ laboribus afflixiſſe. Amplexus quoque eſt & habitum & inſtitutum eorum, quos vocant Canonicos regulares, & tum muneri Archiepiſcopi, tum illi inſtituto perfectè ſatisfecit, cùm ægrè quiſquam poſſit alterutrum ità, vt par eſt, exequi. Alia quoque his difficiliora adiunxit. Vt autem ſanctitatem ſuam occultaret, noluit ſtatim mutare habitũ, donèc eſſet in virtute confirmatior. Cum autem muſsitarent monachi, quòd contra morem in ſeculari habitu viſitaret chorum, quidam ex domeſticis eius ait illi, adſtetiſſe ipſi quendam vultu terribili, & minacibus verbis ità dixiſſe: Vade, dic cancellario, (Archiepiſcopum enim præ indignatione dicere noluit) vt ſine cũctatione mutet habitum: alioqui me perpetuò aduerſarium habiturus. Id audiens vir venerabilis, amariſſimè lachrymatus eſt: cœpitq; tum quotidie proponere ſibi ob oculos onus ſuſcepti honoris & muneris, acriter vrgere & extimulare ſeipſum ad ſatisfaciẽdũ officio ſuo, ad prælucendum ſubditis ſuis virtutum & bonorum operum exemplis. Dicebat ſibi: Fuerit ignorantiæ & iuuenilis animi, quòd hactenùs viximus remiſsè: deincèps nullum manet nobis excuſationis velamen. Præuenerat eum Dominus in benedictionibus ſuis, ita vt terrena omnia contemnens, ad cæleſtia contenderet, & ſæuus in ſeipſum exactor, hoſtiam uiuam, ſanctam, Deo placentem ſeſe mactaret & immolaret. Gulam domabat victu tenui, illicitos animi motus, ſacræ lectionis & orationis aſsiduitate comprimebat, naturalis incendii flammas ſomno breuiori & cilicio aſperiori coercebat. Et ut multa prætercam, carnem ſuam crucifigens cum vitiis & concupiſcentiis, totum ſe intra neceſſitatis meræ cõtinuit, totus mutatus in virum alterum. Quicquid ſanctum, quicquid honeſtum & iuſtum eſſet, & fecit & docuit: ijs contraria prorsus reiecit & propudiauit. Ab ipſa mox ordinatione ſua tantus in eo extitit amor & deuotio erga Deum, tantus iuſtitiæ zelus, vt nulli, quantacunque dignitate is eſſet, parceret, ſi quid contra iuſtitiam attentaſſet. Sed neque regi ipſi contra ſummi regis volũtatem ulla in re obſequi voluit, neque ut id uellet, vllis vel minis, vel blanditiis adduci potuit. Ecquis verò pro dignitate prædicare, immò vel admirari poſsit diuinæ miſericordiæ viſcera, in tam ſubita, tam perfecta mutatione humanæ mẽtis? Quicquid anteà mundanum & fluxum ſenſerat venerabilis Chriſti martyr Thomas, largo lachrymarum imbre diluit, & pij amoris incendio in ara cordis cõcremauit, graueque ſibi bellum indicẽs, exegit à ſeipſo per pœnitentiam, quicquid in ſe culpæ meminerat admiſiſſe: quæque priùs deſiderio complexus videbatur, tam opportunè importunè prædicauit contẽnenda. Regis quoque terreni poſthabita voluntate, & obſequiis, ſummum ſibi regem conciliare ſtudebat ſacris vigiliis, ieiuniis, precibus, lectionibus, meditationibus, largiſsimis eleemoſynis. Tot enim pauperibus quotidie victum veſtitumque ſuppeditabat, ut licèt innumeri ad eum mendici confluerent, citius tamen deeſſe viderentur quibus præberet, quàm quibus præbere ipſe vellet. Vt autem ſuppeteret, undè largiri poſſet, poſſeſsiones Eccleſiæ conſeruabat, abalienatas recuperabat, priſtinumque Eccleſiæ ſuæ ius reformare contendebatur.

Amplectitur inſtitutum Canonicorum regularium. — *Sibipſi acre bellum indicit.* — *Zelus iuſtitia.* — *Innumeros fouet pauperes.*

Cap. 5.

Inde factum eſt, ut ſacrilegi quidam rerum eccleſiaſticarum vſurpatores, adiunctis ſibi quibuſdã Epiſcopis, regem & omnem eius familiam in eum concitarent, dicentes eum regias conſuetudines & donationes

nationes velle abolere, & ad præſcriptum canonum clerum populumque moderari. Interim rex ſuſpicatus ab illo ſe contemni, quem tantū ipſe feciſſet, animi ſenſim creſcente acerbitate, eū a ſecretis cōſilii ſuis amouit. Satan quoque Epiſcopos & proceres regni incitabat in eum, virile pectus eius frāgere modis omnibus pertentans. Sed ille ſciens beatos eos, qui propter iuſtitiam perſecutionem paterentur, exiguū putabat, quicquid mundus & diabolus ob iuſtitiæ & veritatis aſſertionem poſſet inferre. Itaque regi quædam in procerum conuentu contra ius faſq; exigenti palàm reſtitit. Etſi autem eius dicendi libertate compreſſus rex, tum ſileret, attamen animi indignatione concepta, in quendam è Clero, ꝙ id putaret in Archiepiſcopi cōtumeliam cedere, quædam præter fas moliri cœpit: ſed eum tuendum Archiepiſcopus ſuſcepit. Rex iratus, conuocat Epiſcopos omnes, iiſq; præſente Archiepiſcopo & proceribus regni, imperat, vt cōſuetudines regni, quas ſanxiſſet auus eius, quaſq; ipſe propoſiturus eſſet, cōfirment. Reſpondent vna uoce Epiſcopi: Legibus tuis obtemperabimus, ſed ſalua ꝓfeſsione ordinis noſtri. Vrgebat rex iratus, ut leges regni ſeruarent & confirmarent, quippe quæ eſſent, vt ipſe aiebat, pacis tuendæ cauſa promulgatę. Tum venerabilis Archiepiſcopus ſuſpectum habens pacis nomen, conſtanter reſpondit regi, nullius ſe uelle parere legibus, quæ cum diuinis pugnarent. Idem cęteris dicentibus, conuentus ille inimica quadam contentione ſolutus eſt. Erat tum Epiſcopus quidam, cui aliquā diù infenſus fuerat rex. Is, ut regem ſibi conciliaret, loquebatur placentia: docebat, qua uia poſſet Archiepiſcopus in eius pertrahi ſententiam: nempe, vt quidam Epiſcopi ab eo abſtraherentur, qui regis partes fouerent. Fecit itā rex, & tres perſuaſi Epiſcopi, regi adhæſerunt, vndè regis error putatur non parùm auctus & confirmatus. Illis poſteà ſummus Pontifex obiecit, quòd quaſi arietes non habentes cornua, abiiſſent abſque fortitudine ante faciem ſubſequentis. Illi ergò promiſerunt ſe regias cōſuetudines ſeruaturos. Promiſit quoque rex, ſe nihil contra illorum ordinē moliturum. Horum ergò opera adiutus rex, acrius in Archiepiſcopum inuectus eſt. Nam & illi acuerūt linguas ſuas aduersùs Chriſtum Domini, & nunc minis, nunc blanditiis pulſabant illud robuſtum pectus. Reſpondebat vni ex illis vir ſanctus: Certus eſto fruſtrà te conari, vt me in veſtram trahas ſententiam. Vos videritis, num expediat præſtare, quod polliciti eſtis: ego nulla ratione conſentio.

Patitur perſecutiones

Mat. 5.

Contradicit regi quædā præter fas exigē ti.

Cap. 6.

Interea Abbas quidam magnæ exiſtimationis è regionibus tranſmarinis ſuperueniens, attulit literas, vt ipſe dicebat, Pontificis & Cardinalium, hortantium Archiepiſcopum, vt regi conſentiret, quandoquidem certos ipſos rex feciſſet, nihil eum contra ordinem ab illo exacturum. Addebat Abbas, vt erat potens in perſuadendo, ſe culpam omnē in ſe recipere, ſi quid hac in parte erratum ſit ab Archiepiſcopo: multaque alia commemorans, nō ceſſauit, donèc perſuaſibilibus humanę ſapientię verbis eò adduxit Archiepiſcopum, ut uerbo promitteret regi, ſe auitas conſuetudines ſeruaturum: nullum ſuſpicans dolum, ꝙ ei fides data eſſet, nihil ampliùs ea de re ſe auditurum. Sed rex uoluit, vt palam idem coram omnibus polliceretur. Tum Archiepiſcopus animaduertens iſthuc cedere in Eccleſiaſticæ libertatis iniuriam, grauiter ingemuit, multumq; doluit ſe regi aſſenſiſſe, quippe cuius ſtudiū & conatū eò ſpectare uideret, ut Eccleſiæ libertas in ius regium redigeretur. Id quod teſtatum efficient uel ſola ſex eius tum oblatæ conſtitutionis capita, quæ iā ſubiungimus, q̃ ſanctus Epiſcopus in ſuis literis damnauit. Sunt autem hæc ad uerbū deſcripta, vt in authore ipſo habetur: Quòd non appelletur ad ſedem Apoſtolicam ſine licentia regis. Quòd non liceat Archiepiſcopo & Epiſcopo exire de regno, & venire ad vocationem domini Papæ ſine licentia regis. Quod non liceat Epiſcopo excōicare aliquem, qui teneat de rege in capite, ſine licentia regis: vel terram illius, vel officialiū ſuorum ſub interdicto ponere. Quòd non liceat Epiſcopo coercere aliquem de periurio, vel læſa fide. Quòd clerici trahantur ad ſecularia iudicia. Quòd laici, ſeu rex, ſeu alij tractent cauſas de decimis vel eccleſiis.

Auitas adicit, ab auo regis inſtitutas.

Videant iam, qui hodieq; calumniantur, ſanctum Archiepiſcopum nimis pertinaciter reſtitiſſe regi, an iuſtum fuerit ad hæc & pleraq; id genus alia cōniuere. Rex verò cernens, illum pęnitentia ductum, reſilire ab eo, quod dixerat, non ferens ſeipſum præ ira, minas Clero intentabat, quibus tamen nihil potuit efficere apud Archiepiſcopum. At tamen duo Epiſcopi, qui eum adhuc vtcunq; ſequi videbantur, itēq; duo regis conſiliarij præſentiſsimum illum adire diſcrimē dictitabant, niſi proſpiceret illo die ſibijpſi: miſereretur Eccleſiæ, & ſuorum curā gereret. Verùm ille nec precibus, nec minis flectebatur, inter medios hoſtiū cuneos feſtinans ad palmam martyrii. Eccè autē duo Templarii milites magni nominis hortantur eum valdè, vt aſſentiat regi: aiunt ſe pro cōperto habere, interponūtq; fidenter fidem ſuam, nihil petere regem, quod Archiepiſcopum dedeceat, aut ſit contra ordinem. Aiunt ſe libenter pati, vt planè diſpereant ipſi, ſi vllus malus dolus ſit in animo regis aduersùs eum: multaque his alia adiiciunt cum lachrymis, quibus ille non parùm motus fuit, quòd ſciret illos eſſe fidei & veritatis amantes. Credens ergò tantis viris, publicè ſpondit, ſe bona fide ſeruaturum leges & conſuetudines regni. Rex confeſtim: Audiſtis, inquit, quid promiſerit Archiepiſcopus. Volo ergò, ut idem præcipiat etiam aliis Epiſcopis. At ille, Permitto, inquit. moxque aſſenſère omnes. Porrò autem rex etiam adiecit, ut aui ipſius Henrici regis leges recitarentur, & ſigillo Archiepiſcopi munirētur. Tum demùm ſentiens Archiepiſcopus dolum, quem ſuſpicatus erat, interpoſita fide, quam debebat Deo, Iſthuc, inquit, haudquaquam fiet, quamdiù in hoc vaſculo ſpirabit hæc anima. Aduertit planè, quam vanum & commentitiū eſſet, quod dixerant domeſtici regis, qui eum ad conſentiendū hortati erant, nunquàm illas leges in ſcripta redactum iri, nunquàm illarum deincèps mentionem fore, ſed regem, ſi verbo tantùm coram proceribus honoratus eſſet ab eo, omninò ceſſurū Archiepiſcopi voluntati. Itaq; deprehenſa fraude, medullitùs contriſtabatur: nec id quòd deceptus fecerat, impunè abire volens, ab officio Miſſæ ſe ſuſpendit, ſupra modum iratus ſibiipſi. Aiebat verò ad ſuos: Scio damnationi obnoxium, quod fecimus, ſi ſana intentio id non excuſaret. Noluit autem Miſſæ facere ſacrificiū, niſi priùs eſſet à domino Papa abſolutus.

Eius conſtantia.

Malè perſuaſus à bonis viris aſſentit regi.

Sentiēs ſibi imponi, mox reſilit.

Seipſi interdicit Miſſæ ſacrificio.

Cap. 8.

Quantas autem habuerit lites, quantas à rege & miniſtris eius pertulerit iniurias ob Eccleſiaſticæ libertatis defenſionem, ſilentio prætērimus. Multa tum in clerum fiebant contra Canonum præſcripta. Erant ſanè per id tempus mores quorundam è Clero, valdè diſſoluti: ſed vt illi ad ſecularia iudicia raperentur, & à laicis condemnarentur, id Archiepiſcopus ferre non ſuſtinuit. Volebat rex, ut ſacris initiati priùs degradarentur, atque itā pœnas luerent pro meritis. Cōtrà Archiepiſcopus: Ego, inquit, Dei miniſtros laicæ poteſtati non exponam: ſed ſi peccent, ego eos ſic puniam, vt leges diuinæ & patrum decreta ſanxerūt. Obiiciebat ei rex coram aliis, quòd homicidas, fures & ſacrilegos ipſe tueretur, cùm tamē ſub auo ipſius ſācti Archiepiſcopi & Epi permiſiſſent tales puniri ſm

regni cões leges. At Archiepiſcopus: Poterat iſtud, inquit, caſtigatiùs à te dici, domine mi rex. Ego enim homicidas & fures tueri nõ ſoleo, ſed perſequi: verùm id nefas dixi, diuino cultui mancipatos, laicis legibus, in ſanctæ matris Eccleſiæ contemptum, condemnari. Quòd aũt dicis auũ tuum, vel alium quemlibet in clericorum ſæuiiſſe necem, nos quidem ſubita quadam temeritate ſemel id factum cognouimus. Sed valdè abſurdum eſt, ab illis petere exempla iuſtitiæ, qui quicquid ſuapte voluntate elegiſſent, pro legibus ducebant. Ego verò, qui diuina diſpenſatione ad id aſſumptus ſum, vt Dei Eccleſiam & clerum tuear, in ea voluntate, dum ſpiritus hos regit artus, permanebo. Tum rex valdè excandeſcens, Comprimam, inquit, Archiepiſcopi ſuperbiam, & ob pertinaciam eò illum redigam, vndè ad tantum culmen euexi. Iam penè ſolus relictus videbatur ſanctus vir, Epiſcopis ferè omnibus regem ſequentibus: ſed non erat ſolus, à quo iuſtitia ſtabat. Alii gladium verbi Dei diſtringere formidantes, illic trepidauerunt timore, vbi nõ erat timor. Improperatum illis fuit à Romano Pontifice, quòd maiorem homini, quàm Deo reuerentiam præſtitiſſent.

Eccleſiæ & Cleri libertatẽ ſe ait dum vixerit cõſeruaturum.

Cap. 9.

Sentiens autem vir ſanctus regis indignationẽ nulla poſſe ratione leniri, nec vllum pacis apparere veſtigium, ſtatuit ad tempus ſubducere ſeſe, tum vt rex vel deſolutæ Eccleſiæ miſereretur, tum vt ope & authoritate ſummi Pontificis oppreſſo gregi ſubueniret. Itaque paucis aſſumptis intrat nauem, itur ſecundis ventis, ſed nautæ regis iram veriti, ſi illum abducerent, aiunt illi, ſe non poſſe hoc vento eò pertingere, quò ipſe velit. At ille comiter: Si etiam venti, inquit, nobis aduerſantur, Domini voluntas fiat. Indè mox in Angliam reducitur. Rex vt audiuit eum profectum, indoluit, donèc didicit reuerſum. Timuit enim non mediocriter, nè illo ad Pontificem eunte, regnũ ſub interdicto maneret. Conuentus tum ab eo publicus indictus eſt Norhantumæ: ſed ante eum conuentum quidam miles è regis domeſticis, & qui multum valeret apud regem, accuſauit Archiepiſcopum per calumniam. Mandat rex, ut Norhantumã veniat Archiepiſcopus, & ſe purget. Excuſat ſe vir ſanctus, ꝙ id grauis morbus non ſinat. Rex nullam admittit excuſationem, putat eum ſubterfugere iudicium. Citatur ergò Archiepiſcopus ad tribunal regis. Aduenit vir ſanctus, adit regem, orat ſubmiſsè vt pro vtriuſq; ſalute patiatur ipſum ire ad Pontificem. Iratus rex, iubet ocyùs decerni, qua ſit pœna mulctandus, quòd contempſerit venire citatus à rege. Cõdẽnatur quingentarum librarum. Ingemiſcit vir ſanctus, videns in loco iudicii iniquitatem. Agitur indè de eo, quod miles ei intentarat. At Archiepiſcopus magna libertate reſpondet, eam rem pertinere ad Eccleſiæ iudiciũ, nec probare potuiſſe militem, quod obijciebat. Is miles eodem anno mortuus eſt cum duobus filiis, quòd non eſſet veritus mittere manum in Chriſtum Domini.

Nauta eũ nolunt traducere

Citat ad tribunal regis.

Vide vltionem.

Cap. 10.

Cùm hac re nihil proficerent eius aduerſarii, aliud tentatum eſt, vt redderet rationem eorum, quæ tũ, cùm eſſet cãcellarius, cuſtodienda accepiſſet, & vt ea expendiſſet: licèt iam antè publicè pronunciatum eſſet, ab eiuſmodi liberum eum fore. Decubuit vir ſanctus ex graui dolore ſplenis, & tamen vrgebatur quã primùm reddere rationem. Ferebatur tum pro certo, quoſdam ex regiis in eius conſpiraſſe necem, latamq; fuiſſe ſententiam, ſi in curiam veniſſet, vt aut capite plecteretur, aut in carcerẽ duceretur. Altero die iturus ad curiam, priùs obtulit Miſſæ ſacrificium cũ multa animi pietate & lachrymis. Deinde ſtolam accepit in humeros, manu dextra tenebat crucem: quam quidem epiſcopi duo, vt deponeret à manibus, hortabãtur, ſed non aſſenſit. Obiiciebant illi, quòd gladium ferret aduersùs regem. At ille: Crux, inquit, pacem adſert, non gladium, pacificans quæ in cælis & quæ in terra ſunt. & ego pacem volo, nec crucem depono. Interim auditã quibuſdam, qui regis conſilio interfuerãt, ni conſulat ſibi, eodẽ die aut caput ipſum amiſſurum, aut iturum in carcerem. Ille verò pro ſe intrepidus, anxius pro Eccleſia, ad ſummum Pontificem prouocat. Ea res multos perturbauit & commouit. Epiſcopus autem Vuintonienſis, timens nè in præſens ille vitæ diſcrimen coniiceretur, hortabatur eum, ut Epiſcopatu ſe abdicans, regi illum permitteret. Ille verò: Non ea, inquit, conditione Epiſcopatum ſuſcepi, vt eum regi tradam, ſed vt pro illo etiam meipſum impendam. Tum verò quidam ex epiſcopis veriti, nè occideretur, & ea res ad ipſorum omnium & totius regni dedecus & non mediocrem perturbationẽ pertineret, à rege impetrarunt, vt liceret ipſis contra Archiepiſcopum appellare Rom. Pontificem: aiebant hac uia ſe illum compreſſurum. Id autem fiebat, vt è præſenti periculo eum extraherent. Permiſit rex, lætabatur Archiepiſcopus, quippe qui nihil magis cuperet, quàm audiri. Sed rursùs excogitatum eſt, undè ille uexaretur. Denique maligni quidam id tandem eſſecerunt, ut lata in eum ſententia ſit, ut cõſtrictus vinculis, truderetur in carcerem, tanquàm proditor cõmunis pacis. Vbi id illi denunciatum eſt, non ſtans, nè derogaret dignitati ſacerdotii, ſed ſedens, reſpondit mirificè, maiorem a minoribus non debere iudicari: ſe illorum non teneri ſententia. Ordo, inquit, confunditur, ſi paſtorem ouis, magiſtrum diſcipulus, patrem filius uerberet. Non tantùm aurum ferro antecellit, quantùm ſacerdotium regiam poteſtatem. Addidit etiam, poſt interpoſitam appellationem nolle ſe audire iudicium. Quibuſdam dicentibus, Amplas hæreditates à rege obtines, & in regis curia non uis iudicari? ille reſpondit: Non eſt, ait, hæreditas, quam teneo: nec à rege, ſed à Deo ſunt, cui in eleemoſynam data ſunt, quę obtineo. Grauiſsimè deindè præcipiens, ne ea die in ipſum ferrent ſententiã, ſedẽque Apoſtolicã appellans, nihilominùs condemnatus eſt. Abeuntẽ illum è concilio, undique conuiciis inſectantur, clamitant: Eccè proditor regis abit: eccè proditor regis abit: iactantque in illum contorta ſtramina, & id genus alia. Cumq; immanis exiſteret tumultus, ſuggeſtũ eſt regi, ſempiternæ illi ignominiæ fore, ſi intra aulã ſuam ſineret Archiepiſcopus diſcerpi. Itaque rex iuſſit eum illæſum dimitti.

Coloſ. 1.

Prouocat ad Pontificem.

Idem faciunt alij

Sacerdotium Præſtantius regia dignitate.

Cap. 11.

Tum vir Domini ad monaſterium abiens, ex tam numeroſa familia ſua non niſi ſex miniſtros reperit, cæteris metu regis diſperſis. Iuſsit autem multos introduci pauperes, & cum illis cibum ſumpſit. Poſteã iubet ſibi lectum parari in oratorio retrò altare, tanquàm illic tutò quieturus. Profundis autem imminẽtibus tenebris, cum duobus fratribus & famulo fideli ex vrbe egreſſus eſt, nemine quicquam ſuſpicante de abitu illius propter largiſsimos imbres, & hyemales tempeſtates. Pro certo enim didicerat, ſi in craſtinum diem maneret, in carcerem ſe coniectum iri. Tota verò nocte iter agens, aurora prodeunte Lincolniam uenit, ubi mutato & habitu & nomine, (Nã frater Hermanus dictus eſt) aliò ſe contulit, aliquãdiu latitans in quodam loco, quem Dominus poſteà multis miraculis illuſtrauit. Deindè noctibus ambulans, diebus deliteſcens cum ſuis, tandem ad portum Sanuuicum peruenit: vbi in nauicula mari tranſmiſſo, portum publicum deuitans, in arenam ſe exponi voluit. Feſtinus autem per arenam ingrediens, humi collapſus eſt, inſolita veſtium, & calceorum

Excedit clam è regno.

rum

rum craſſitudine præpeditus: & qui paulò antè abũdarat multis equis, iam via habuit iumentum uiliſſimum, idque conductitium, & abſque freno & ephippio, ut in Chriſti paupertate, & ipſe iam pauper factus pro Chriſto, inciperet gloriari. Vbi ad S. Audomarũ uentum eſt, nobilem quendam Anglum offendit, qui eum agnoſcens, hortabatur ut in Angliam rediret: ſed recuſauit. Illo minas intẽtante, ſanctus Epiſcopus à comite Flandriæ petiit fidẽ publicã. Sed illo quoque minante, Taruanenſis Epiſcopi auxilio euaſit.

In Flandria non eſt ſine periculo.

Cap. 12.

Poſtquàm autem rex Angliæ comperit eum è regno exceſsiſſe, à rege Franciæ petiit, nè eum fineret ĩ ditione ſua recipi. Rex Franciæ primùm ſimulauit ſe neſcire quid legati vellent. Illis verò dicentibus, Archiepiſcopum Thomam furtìm ex Anglia ſe ſubduxiſſe malè ſibi conſcium, rex ait: Nóui Thomam Archiepiſcopum, ſcio qua fide, cùm eſſet Cancellarius, regi Angliæ ſeruierit: & eccè hæc ei merces refunditur, vt nec eum ipſo pacem, nec hic perfugium eum obtinere ſinat. Digna planè merces, ut regno ſuo pulſum etiam in alieno perſequatur. Legatis autem eum in Archiepiſcopum commouere nitentibus, ille ait etiã cum iureiurãdo: Si ille mihi ità inſeruijſſet, haudquaquàm ingratus eſſem: & nunc, ſi ſcirem vbinàm ſit, ſeſtinus occurrerem venienti. Orãt igitur legati, vt Romano Pontifici ſcribat, nè etiam illum circunueniat. Sed illis abeuntibus, rex ſcripſit Pontifici, vt eum paterna dilectione complectatur, nec quẽquam audiat contra iuſtitiæ ſectatorem. Rex Angliæ vbi cognouit, quid Franciç rex nuncijs ſuis reſpondiſſet, ilicò miſit Epiſcopos aliquot & uiros nobiles ac celebres ad ſũmum Pontificem, ut ij S. Thomam anteuerterent. Veniunt illi, & argutè ſatis agunt negocium regis, perſuaſum habentes, ſe pectus illud ſapientia plenum ſermone compoſito poſſe circunuenire. At Pontifex ſanctiſsimus unum ex Epiſcopis, duriùs calumniantem S. Thomam, ſic compellat: Frater, nè maledixeris proximo tuo: neque enim ego maledicentem Archiepiſcopo auſcultare ſuſtineo. Orant tum legati illi, ut mittat duos in Angliam Cardinales, qui pacem inter regem & Archiepiſcopum componant. At Pontifex in verbis illorum fraudem ſubodoratus, negat ſe id facturum. Maiorem enim illis Cardinalibus volebãt poteſtatem adiungi, quàm æquum videretur. Hoc illi reſponſo accepto, in Angliam redeunt, non expectato Archiepiſcopo Thoma, qui quarto indè die venit Senones, Pontifici obtulit regis Angliæ chirographũ, aitq; eam eſſe cauſam expulſionis & exilii ſui. In illo enim chirographo habebantur leges, quibus ipſe ſubſcribere noluit. Vt autem mihi pro certo relatum eſt, Archiepiſcopatum Pontifici reſignans, orauit ut fortiorem atq; eruditiorem Anglis daret Archiepiſcopum. Eum verò Pontifex complexatur, oſculatur, lachrymas iungit lachrymis, gratias agit Deo, quód tã bonum paſtorem haberet Anglia, inuitumque cogit ſuam retinere dignitatem & ſedem. Satis tum luculẽter à ſancto viro oſtenſum eſt coram Pontifice & Cardinalibus, quàm non eſſent tolerandæ leges illæ regis Angliæ. Nec tamen deerant quidam ea Cardinalibus, qui cauſam regis tuerentur. Ad medium ferè diẽ certatum eſt, ſed tandèm ità illi confutati ſunt à ſancto viro, ut non haberent, quod porrò obiici poſſet. Tum Pontifex iuſsit Archiepiſcopum ſibi aſſidere, cũctis mirantibus prudentiam & conſtantiam reſponſionum illius. Addidit Pontifex, vt ſit bono animo: ſe curaturum, vt tanti labores pro dignitate compenſentur. Scriptum autem illud & omnes ei aſſentiẽtes percuſſit anathemate. Exacto indè menſe, miſit ſanctum virum ad Pontiniacenſe monaſterium, Abbati eum commendans, vt res neceſſarias ei ſuppeditaret.

Rex Frãcia cũ tue tur.

Legati regis Angliæ ad Roma. Pontificẽ.

Humaniſſimè eum accipit ſũmus Pontifex.

Cap. 13.

Vt autem percepit Angliæ rex, illum iam in tuto eſſe, omnes cognatos eius, nulla neque ordinis, neque ſexus habita ratione, nudatos facultatibus ſuis, è toto regno proſcripſit, vt illi maiorem afferret animi dolorem: miniſtros autem eius in vinculis haberi iuſsit. Archiepiſcopatum in ſuas manus reuocatũ, commiſit alteri, quem ſciret iam olim hoſtili in eum eſſe animo. Fuit ea cognatorum ſuorũ calamitas ſancto martyri per quàm acerba, cùm videret ex opulentis repẽtè ſactos plane inopes, nec haberet, vndè illorum inopiam ſubleuaret. Sed tamen non deſeruit Deus afflictum propter ſe & propter iuſtitiam martyrem ſuũ. permouit enim Franciæ regem regnique proceres, vt liberaliter ei ſuppeditarent, quod & ipſi & omnib. cognatis eius ſufficeret. Verúm ille ſciens beatos, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, totum ſe ad cęleſtes capiendas conſolationes conuertebat: contemplanſque ſanctorum exempla, damna rerum labentium magno animo ferebat. Multa interim inſolenter in Angliæ regno fiebant, & inter alia, licèt id Alexander Pontifex vetuiſſet, regis filius coronatus eſt ab epiſcopo quodam, cùm tamen ea regum vnctio iure antiquo Archiepiſcopo Cantuarienſi ſeruanda eſſet. Suſpenſi ſunt autem ab officio Epiſcopi omnes, qui illi coronationi irregulariter interfuiſſent. Erant in Epiſcopis nonnulli, qui Eccleſiæ libertatẽ euertere conantes, regem concitarent in ſanctũ martyrem, nihil magis, quàm pacem formidantes. Scripſerunt quoque mordaces literas ſancto viro, quibus ille egregiè reſpondit, inter alia ſcribens, terrenis poteſtatibus non eſſe commiſſas claues regni cęlorum, ſed ſacerdotio. & poſt pauca: Non obliuiſcamur diſtrictum iudicem, ante cuius tribunal conſtitutos ſola nos ueritas iudicabit.

Cognati eius malè multãtur.

Francia rex & proceres ei multa largiuntur.

Cap. 14.

In Pontiniacenſi monaſterio vt vixerit.

Et ille quidem dum eſſet Pontiniaci, corpus ſuum multis aſſlixit modis, ſed celabat, quantùm potuit, alios. Contentus enim oleribus & uilioribus magisq; parabilibus cibis, delicatiores ſibi ſubtrahebat, & indigentibus miniſtrandos curabat. In amnem quoque, qui per monaſterii officinas decurrebat, deſcendens, incredibili ſe dolore afficiebat, diú in frigidis aquis immoratus. Declarauit id morbus indè ſecutus. Nam non multò pòſt altera ea genis intumuit, & vſq; ad interiores fauces computruit, vndè fiſtulæ morbus enatus, diù eum cruciauit. Tandem duobus oſſibus non ſine multo dolore euulſis, ſanatus eſt. Oblata quoq; ei fuit viſio quædam terribilis, cúm fatigatus multis precibus & genuum curuationibus obdormiſſet, quæ futuram eius cædem ſignificaret. Quamobrèm magis magisq; ille ſe diuinis mãcipauit obſequiis, & ad tolerandas iniurias omnes animum confirmauit. Porrò Angliæ rex moleſtè ferens Pontiniaci eum degere, ſcribit ad Abbatem Ciſtercienſem, cui Pontiniacenſes æquè, ut alij eiuſdem inſtituti monachi, parebant, ſi illum patiatur manere uel Pontiniaci, uel alibi in ſuo Ordine, ſe monachos omnes eius ordinis vel inſtituti, qui ſint in Angliæ regno, ad ipſum tranſmiſſurum. Id vbì ex Abbate Ciſtercienſi reſciuit vir ſanctus, Abſit, inquit, hæc à me tranſgreſsio, ut mea cauſa patiar tot uiros virtutis in hanc calamitatem incidere, & tot monaſteria in ſempiternas redigi ſolitudines. Reddat vobis pater miſericordiarum pro officiis charitatis, quæ mihi pſtitiſtis. Deindè ſcripſit ad Ludouicum Franciç regem, qua arte Angliæ rex è Pontiniaco ipſum eieciſſet, indicauitque ſe iam paratum vti ipſius regis beneuolentia. Ille enim rex iam antè ſummoperè rogauerat eum, ut apud ipſum maneret, vbicũq; ſibi uiſum eſſet. Sed id tũ recuſauit, nè regi Angliæ moleſtiã exhiberet, aut illum iniuria

affeciſſe uidetur. Vt autem ad Ludouicum regem hæc perlata ſunt, ocyùs properauit Pontiniacum, conuocatis fratribus gratias egit, quòd tanto colligendo hoſpire Frâciam honoraſſent. Cùm autem rex illum ſecum abduceret, lachrymis eum proſecuti ſunt monachi, memores qua manſuetudine & humilitate inter ipſos, & quaſi vnus ex ipſis, uixiſſet annis duobus.

E Pontiniaco receſſit.

Cap. 15.

Perductus eſt autem ad aliud monaſterium S. Colũbæ, propinquũ Senonibus, atq; illic officioſiſsimè exceptus à miniſtris regis, qui eò premiſsi fuerant, quatuor illic annis regiis impenſis ſuſtentatus eſt. Licuiſſet illi hoc ſpatio apud Epiſcopos & Archiepiſcopos demorari, vti etiam oblatum ei fuit, ſed ignem diuini amoris, quo totus iam ardebat, in ſilentio ſouere cupiens, vitabat publicum, omne tempus, noctis præſertim, ſacris impendens meditationibus, orationibus; compunctioni & lachrymis, quibus multum abundauit. Sed hanc eius pacem & vidit & inuidit virulentus Satan, rurſusq; commouit regem aduersùs eũ cõ filiis impiorum, quib. hanc diſcordiam potiùs adſcribendam eſſe, quàm regi, & ipſe vir ſanctus ſcripſit, & nos credimus. Conatus eſt rex Ludouicum Franciæ regem abalienare ab eo. Videbat enim nihil ſe ei nocere poſſe, niſi ille conſentiret. Inſtituitur duorum regum colloquium, tractatur de pace & concordia deinceps ſeruanda: iuratur vtrinq; neutrũ alterius hoſtem in ſuo regno toleraturũ. Poſteà aliud voluit rex Angliæ cum Ludouico rege habere colloquium: ſed cùm non ſinerent Ludouici regis conſiliarii eum illi colloquio adeſſe, videns Angliæ rex fruſtrà ſe niti, ſcribit Ludouico regi, ipſum contra pacta conuenta ſuum & regni ſui hoſtem publicum ſouere. Ludouicus rex reſpondet, nullam Archiepiſcopi in iis pactis conuentis habitam mentionem.

Machinæ adhibẽtur vt cũ rex Franciæ è regno expellat.

Cap. 16. Vita eius in exilio.

Sed iam viri ſancti conuerſatio deſcribẽda eſt, qualis ea fuerit in hoc exilio, vt videat lector, dignam eã fuiſſe, quę martyrio conſummaretur. Nullus eũ dies dormientem reperit: raró in lecto cubauit, niſi grauis immineret morbus. Primum ei ſtudium, diuinis intereſſe laudibus, cum ſumma deuotione & reuerẽtia diuina myſteria celebrare. Poſt abſolutas preces communes, intra cubiculum ſuum corde contrito & humiliato vacabat gemitibus, orationi & lachrymis, ſeipſum quotidiè hoſtiam viuam immolans Deo. Sub prandii horam egreſſus, cum pauperibus & familia ſumebat cibum. A nullo quidem abſtinuit cibo, qui eſſet propoſitus, vt vitaret hominũ laudes: ſed ex omnibus ſumpſit parciſsimè. Surgẽs a menſæ, non ocio aut fabulis, ſed ſacra lectione paſcebat anima, vel loquebatur de rebus neceſſarijs, & familiares ſuos inſtituebat. Nocte cùm lectus, vt decebat Archiepiſcopũ, mundis & precioſis inſtratus eſſet pannis & operimẽtis, putarentq; alij eum cubare in illo, in oratorio ſuo pernoctabat in precibus. Deindè excitato capellano, quem ſolum habebat ſecum in cubiculo, vbi ipſe quieſcebat, amouebat cilicium à dorſo, cogebatq; inuitũ illum flagello cędere vſque ad ſanguinem, ità vt capellanus corpore nõnunquam delaſſaretur. Ad lectũ autem reuerſo capellano, vnguibus lacerauit corpus ſuũ: deindè tertiam noctis partem, vt ſenſit ille, qui his interfuit, flectendis genibus & precibus trãſegit: cumq; iam nimia corporis fatigatio cogeret captare quietem, humi cubans, capiti lapidem ſuppoſuit, tantumq; moleſtiæ ex veſte aſpera & copia vermium perſenſit, vt ſomnus tenuiſsimus affligeret potiùs, q̃ recrearet. Teſtis horum & relator fuit venerabilis Robertus Meritonenſis, eius capellanus, qui omnia vel ab eo didicit, vel ſuis oculis vidit, quæ neminem præter illũ ſcire voluit. Is enim promiſerat ei, ſe nihil hoſtium dicturum vlli homini, donèc ipſe ſupereſſet. Idẽ

Duriter accipit corpus ſuum.

teſtatus eſt, ſanctum virum ab eo die, quo Epiſcopus ordinatus eſt, nullum prætermiſiſſe diẽ, quo non quinquiès, vel quatèr, aut certè tèr, die quolibet grauiter flagellaretur.

Nota Lector.

Cap. 17.

Inter hęc autem cùm aliquandò poſt ſacrificiũ Miſſæ, proſtratus coram altari, prę nimio feruore ſpiritus ſupra ſe raptus, ſolito vigilantiùs in preces incumberet, Saluator ei apparens viſione manifeſta: Thoma, Thoma, inquit, tuo ſanguine illuſtrabis Eccleſiã meã. At ille. Quiſnã es, Domine? Et Chriſtus, Ego, ait, ſum frater & Saluator tuus, qui Eccleſiam meã illuſtrabo ſanguine tuo. Et ille: Vtinam, inquit, ità fiat, vt locutus eſt Dominus meus. Multum verò conabatur Franciæ rex inter illum & Angliæ regẽ pacẽ conciliare, & hac cauſa crebra inter reges habita ſunt colloquia. Recitabantur etiam illic mandata ſummi Pontificis: ſed rex Angliæ aliquãdiù diſſimulanter egit. Itaq; ſanctus Archiepiſcopus ſcripſit ei hunc in modum.

Chriſtus ei apparet.

Cap. 18. Epiſtola sãcti martyris ad regẽ, in qua nihil mutauimus ſtyllum.

Deſiderio deſideraui videre faciem veſtram, & loqui vobiſcum: multùm quidem propter me, ſed maximè propter vos. Propter me, vt viſa facie veſtra, reduceretis ad memoriam ſeruitia, quæ, dum eſſem in obſequio veſtro, exhibui vobis deuotè, iuxta animi mei conſcientiã: ſic me Deus adiuuet in examine ſupremo, quãdò oẽs ſtabunt ante tribunal ipſius, recepturi prout geſſerint in corpore, ſiue bonum, ſiue malum, & commoueremini pietate ſuper me, quẽ oporret mendicando viuere inter alienos: licèt tamẽ Dei gratia cum abundantia victualia ad ſufficientiam habeamus: eſtq; nobis ſolatio, quod dicit Apoſtolus: Omnes qui piè volunt uiuere in Chriſto, perſecutionem patientur. & Propheta: Non vidi iuſtũ derelictũ, nec ſemen eius quærens panem. Propter vos, tribus ex cauſis, quia dominus meus eſtis, tum quia rex, tum quia filius meus ſpiritualis. Eò quòd dominus, debeo & offero vobis conſilium meum, quodcunque debet Epiſcopus, ad honorem Dei & ſanctæ Eccleſię, domino. Eò ꝙ rex, teneor vobis ad reuerentiam & commonitionem. Eò quòd filius, officii ratione ad caſtigationem & coercitionem. Corripit enim pater filium, nunc blandis, nunc aſperis, vt vel ſic, vel ſic prouocet eum ad benefaciendũ. Nòſſe debetis, vos Dei gratia eſſe regem, primò, quia voſipſum regere debetis, vitamq; veſtram optimis informare moribus, ut veſtro exemplo cæteri prouocentur ad melius, iuxta illud ſapientis, Cõponitur orbis regis ad exemplũ. *Secundò, alios demulcendo, alios puniendo poteſtatis authoritate, quam ab Eccleſia accepiſtis, tum ſacramento vnctionis, tum gladij officio, quem geſtatis ad malefactores Eccleſię cõterendos. Inunguntur enim reges trib. in locis: in capite, in pectore, in brachiis: quod ſignificat gloriam, ſcientiam, & fortitudinem. Qui antiquis temporibus iuſtificationes Dei non obſeruabant, ſed præuaricati ſunt mandata eius, iis ſublata eſt gloria, ſcientia, & fortitudo, & eorum generationi, exemplo reprobationis Saulis, Nabuchodonoſor, & aliorum quampiurium. Qui poſt delictum ſuũ humiliauerunt ſe Domino ſuo, ijs gratia Dei acceſſit abundantius & perfectiùs cum omnibus ſupradictis, ſicut Dauid, Ezechię & aliis quãpluribus. Chriſtus fundauit Eccleſiam, eiq; comparauit libertatem proprio ſanguine ſuo, ſuſtinendo flagella, ſputa, clauos, mortis anguſtias: nobis relinquens exemplum, vt ſequamur veſtigia eius. vndè dicit Apoſtolus: Si compatimur, & conregnabimus: ſi commorimur, & conſurgemus.

2. Cor. 5.

2. Tim. 3

Pſal. 36.

Regis officium.

Secũdariò.

1. Reg. 15.

2. Reg. 12

4. Reg. 20

2. Tim. 2

Eccleſia Dei, in duobus conſiſtit ordinibus, in Clero & populo. In Clero ſunt Apoſtoli & Apoſtolici viri, epiſcopi & cæteri rectores Eccleſiæ, quibus commiſſa eſt cura & regimen ipſius Eccle-

ſiæ, qui tractare habent negocia eccleſiaſtica, ut totum reducant ad ſalutem animarum. Vnde & Petro dictum eſt, & in Petro aliis Eccleſiæ rectoribus, non regibus & principibus: *Mat. 16.* Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam: & tibi dabo claues regni cęlorum. In populo ſunt reges, duces & comites, & aliæ poteſtates, quę ſecularia habẽt tractare negocia, vt totum reducãt ad pacẽ & vnitatẽ Eccleſiæ. Et quia certum eſt reges poteſtatem ſuam ab Eccleſia accipere, non ipſam ab illis, ſed à Chriſto: vt ſalua pace veſtra loquar, non habetis epiſcopis præcipere, abſoluere aliquem, vel excommunicare, trahere clericos ad ſecularia iudicia, iudicare de decimis, de eccleſiis, interdicere epiſcopis, nè tractẽt de tranſgreſſione fidei, uel iuramenti, & multa, quę in hunc modum ſcripta ſunt inter conſuetudines veſtras, quas dicitis auitas. Dominus enim dicit, *Leui. 19.* Leges meas cuſtodite. & iterum per prophetam: *Eſa. 10.* Væ qui cõdunt leges iniquas, & ſcribentes ſcripſerunt iniuſtitias, ut opprimerent pauperem in iudicio, & vim facerent cauſę humilium populi mei.

Audiat itaque dominus meus conſilium fidelis ſui, ſi placet, commonitionẽ Epiſcopi ſui, caſtigationem patris ſui, vt non cum ſchiſmaticis aliquam decętero habeat familiaritatem vel communionem. Notum eſt ferè toti mundo, quàm deuotè, quàm honorificè Dominum Papam receperitis, quantùm Romanam eccleſiam foueritis & honoraueritis: quantùm etiã Dominus Papa & Eccleſia Romana perſonam ueſtrã dilexerint, & honorauerint, & in quibuſcunque potuerint ſecundùm Deum, vos exaudierint. Nolite ergò domine, ſi ſalutem animæ veſtræ deſideratis, eidẽ eccleſię, quod ſuum eſt, aliqua ratione ſubtrahere, ſeu in aliquo iuſtitię contraire: immò eãdem ei in regno veſtro permittatis libertatem, quam in aliis habere dinoſcitur. Memorque ſitis profeſſionis, quam feciſtis, & poſuiſtis ſcriptam ſuper altare apud Vueſtmonaſteriũ, de ſeruanda Eccleſiæ Dei libertate ſua, quãdò conſecratus fuiſtis & inunctus in regem à prędeceſſore noſtro. Eccleſiam quoque Cantuarię, à qua promotionem & conſecrationem accepiſtis, in eum ſtatum reſtituatis & dignitatem, in quibus fuit temporibus prædeceſſorum ueſtrorum. Poſſeſſiones etiã ad ipſam pertinentes, eccleſias, uillas, & prædia, quæ pro uoluntate veſtra diſtribuiſtis, res omnes ablatas, tam noſtras, quàm clericorum noſtrorum & laicorũ, in integrum reſtituatis. Permittatis etiam nos liberè & in pace redire ad ſedem noſtram, & nos vobis tanquam chariſſimo domino & regi fideliter & deuotè ſeruire parati ſumus in quibuſcunque poterimus, ſaluo honore Dei & Eccleſię Romanæ, & ordine noſtro. Alioquin pro certo ſciatis, quia diuinam ſeueritatem & vltionem ſentietis.

Cap. 19.

Hac perlecta Epiſtola Archiepiſcopi, rex tum quidem nec abnuere, nec annuere voluit, ſed in diem tertium diſtulit reſponſum. Tandém in unum conuenientibus rege & Archiepiſcopo, per ſummum Pontificẽ *Inter S. Thomã & regem pax conciliatur.* & Franciæ regem pax, ut quidem videbatur, conciliata eſt: promiſitque rex ſe reſtituturum ablata omnia, & quæ Archiepiſcopatus eſſe probarentur: ipſi quoq; Archiepiſcopo & ſuis omnibus poteſtatem fecit in regnum reuertendi. Cur autem non ſtatim redierit vir ſanctus in Angliam, ipſe Pontifici maximo ſcripſit poſt reditum ſuum: quæ quidem literæ extant, ſed propter temporis anguſtiam ea quoq; coacti ſumus omittere. Queritur in iis inter alia, regem Angliæ à pactis conuentis reſiluiſſe, quod tamen non tam illi imputandum ſentit, quàm quibuſdam Epiſcopis, quos totius diſcordię incentores uocat: quorum machinis effectum dicit, ut rex omnes ipſius & ſuorum redditus poſt pacem in feriis S. Mariæ Magdalenæ factam, vſque ad S. Martini feſtum detinuerit, & tum demum domos uacuas & horrea demolita ipſi reddiderit: plures etiam eccleſiæ Cantuarienſis poſſeſſiones, vt promiſerat, minimè reſtituerit. Multa quoque alia commemorat inſolenter admiſſa, cùm eſſet Angliam ingreſſurus, à quibuſdam epiſcopis: & niſi decanus Sarisbirienſis impediuiſſet, quoſdam vim ipſi & ſociis adferre voluiſſe. Populum autem dicit ipſius reditu lætatum fuiſſe, ſeque in ſua Eccleſia à clero & populo cum magna deuotione exceptum.

Cap. 20.

Et hæc quidem, multaque alia iis literis continentur, è quibus ſatis conſtat, non ſine periculo eum in Angliam reuertiſſe ſeptimo anno exilii ſui. Et ille ſanè tanto feruentius ad futuram properabat uitã, quãto certius cognouit, nihil in hac præſenti prętet tentationes & pericula ſibi ſupereſſe. Atque etiamſi fortaſsìs pax arriſiſſet, adeò tamen graue iampridèm ſibi ipſi bellum indixerat, ut inter mundi delicias poſito, aſperioris eremi moleſtia, uel potiùs martyriũ non deeſſet. Valdè autem ei in quadam ad regis filium ſuſcepta legatione moleſtus fuit ſuus Archidiaconus, cui præ cæteris fidere debuiſſet. Quidam etiam inimici iuſtitiæ calumniabantur eum leonina feritate reuerſum in regnum, ut regis propoſitum & inſtituta diſſolueret, cùm ex fine ſatis patuerit, agnina lenitate pręditum, ceruicem obieciſſe percuſſori. At vir magnanimus ad futurum certamen ſe præparans, inſtabat orationi, ſacrę lectioni & prædicationi, largiſſimiſque præſtandis eleemoſinis. Porrò ob quædam eccleſiæ negocia regis filium paulò ante Chriſti natalẽ adire uolens, Londinum profectus eſt. *Recrudeſcunt perſecutiones ſãcti viri.* Necdùm autẽ urbem ingreſſo denunciatur regis nomine, nè ulterà procedat, nec ullas regis vel urbes vel villas ingredi auſus ſit. Obſtupeſcenti viro Dei ad tam inſperatum regis mandatum, dictum eſt, illum rupiſſe pacis fœdera, quæ cum rege pepigiſſet: iubere regem, ut ad ſedem ſuam redeat, & iniuncto officio diligenter incũbat. Animaduertit vir ſanctus, quorsùm hæc ſpectarent, tantoque ad omnem Dei exequendam uoluntatem factus eſt alacrior, quanto ſe ſenſit propiùs ad palmam accedere. Quanto autem tum fidei feruore, tũ cæleſtium amore inflammatus redierit, teſtem tenemus gratiam curationum, quæ per illud iter cęlitus exhibitę ſunt, poſtquàm martyr ad ſuperos migrauit.

Cap. 21.

Reuerſus domum, cum ſumma animi deuotione ac puritate celebrauit Chriſti natalem, atque eoipſo die poſt concionem terribili ſententia perculit unum ex regiis miniſtris propter facinus quoddam, & eęſos miniſtros ſuos: itemque Randulphum hominem ſceleſtum totius malitiæ incentorem. Tandem adiecit: A Ieſu Chriſto maledicti ſint, & à cœtu ſanctorum deleatur eorum memoria, quicunque inter me & dominum meum regem, odium & diſcordias ſeminabunt. Abierunt tum quidam magni uiri ad regem, & ſanctum martyrem apud eum detulerunt, ita ut rex grauiſſimè commotus, iteratis uocibus ità dixiſſe feratur: Inertes ac miſeros homines enutriui & erexi in regno meo, qui nec fidem ſeruant domino ſuo, quem à plebeio quodam clerico tam probroſè patiuntur il*Rex cõmotus ea dicit, quæ necem ſãcto viro attulerunt.*ludi. Aderant ibì nobiles quatuor genere conſpicui, & è familia regis. Ii hęc uerba ex ore regis rapientes, ſecùs ea, quàm rex uellet, interpretati ſunt: moxque in necem ſancti uiri conſpirarunt: neſcienteque rege, mare celerrimè traiecerunt, rege, vbi id comperit, ſuſpicante mali quippiam illos moliri, mittenteq; nuncios, qui eos reuocarent: ſed illi iam longiùs anteceſſerant, quàm ut poſſent reuocari. Inuito quidem rege cæſum ab illis fuiſſe Archiepiſcopum, uel indè ſa-

tis

tìs liquet,quòd vbì comperit crudeliſsimum ſacinus,
incredibili dolore & horrore correptus fuit. Volue-
rat ille vel in carcerem eum conücere,aut alio modo
coercere,vt à ſententia illum deduceret. Sed illi ho-
mines neſarii poſtquàm in Angliam venerunt,adiun
ctis ſibi quibuſdam miniſtris regis,quos Archiepiſco
pus excommunicarat,& militum ſatellitumq́ue coa-
cta manu,mentiebantur ſe iuſſos à rege,tollere è me
dio Archiepiſcopum. Itaque die illo,qui ſanctorum
Innocentum feſtum ſequitur,abſoluto iam prandio,
ſeſe colligunt,aduersús virum pium & innocentem,
qui iam in interioré domum ſeceſſerat cum domeſti-
cis,de negotiis tractaturus. ſoli autem quatuor cum
vno ſatellite ingreſsi ſunt, itumq́ue illis obuiam eſt
honorificé,tanquàm domeſticis regis. Illi iubent di-
ci Archiepiſcopo,uelle ſe cum ipſo regis nomine col
loqui. Annuit uir ſanctus,vt introducantur. Introdu
cti diú ſedent taciti,& neque ſalutãt, neque appellãt
Archiepiſcopum. Tacet etiam ipſe aliquandiù:poſteà
ſalutat pacificè. Illi pro ſalutatione reddunt maledi-
cta,adeoque in necem eius ferebantur præcipites,
ut nisè hoſtiarius clericos,quos uir ſanctus exire iuſ
ſerat,reuocaſſet, haſta quadam,quę illic ſtabat, illum
confodere voluerint,vtì poſteà ipſi confeſsi ſunt.

Cap. 22. Intrò autem reuerſis clericis,qui primarius erat in
his quatuor viris,ità ait: Rex controuerſiis omnibus
conſopitis,te ad tuam ſedem remiſit:tu maleficiis be
neficia compenſans,eos, quorum opera filius regis
coronatus eſt,à ſuo miniſterio ſuſpendiſti,miniſtros
regis anathemate percusſiſti:ut ſatis appareat,te filio
regis,modò posſis,coronam auferre conſtituiſſe. De
Mentiunt turpiter. his vtrùm coram rege purgare te uelis,edicito. Ea.n.
cauſa nos huc miſsi ſumus. Reſpondit vir ſanctus: Te-
ſtis eſt Deus,nunquàm me filio regis coronam eripe
re uoluiſſe,cui ego mallem tres alias adiungere cum
regnis ampliſsimis,modó id rectè atque ordine fieri
posſit. Neque uerò ego ſuſpendi a miniſterio Epiſco
pos,ſed dominus Papa id fecit,nec me decet abſolue
re,ut uos uultis,quos ille ligauit. Tum illi: Iubet,in-
quiunt,rex,ut cum omnibus tuis è regno excedas. Cõ
trà Archiepiſcopus: Sed me deincèps,ait,Deo propi-
tio, nemo inter Eccleſiam meam & mare conſpiciet.
Non vèni ut fugerem: hìc me reperiet, ſi quis quæſie-
rit. Illis obiicientibus,quòd animi furore percitus,mi-
niſtros regis ex eccleſia turpiter eieciſſet, vir ſanctus
cum multo ſpiritus feruore illis reſpondit: Quiſquis
auſus fuerit ſanctæ Romanæ ſedis inſtituta,uel Eccle
ſiæ Chriſti iura uiolare, nec vltrò ſatisfecerit,non par
cam,nec differam eccleſiaſtica cenſura coercere pec-
cantem. Hac illi uiri Dei conſtantia perculſi,propiùs
accedunt,dicuntque ei: In capitis tui periculum hæc
Præliatu-rũ ſe dicit nõ armis, ſed patien tia, aduer sus pcuſſo res ſuos. prolocutus es. At vir ſanctus: Non me, inquit, terrẽt
minę veſtrę: nec gladii veſtri promptiores ſunt ad fe
riendum,quàm ego ad martyrium obeundum. Aliũ
quęrite,qui vos fugiat: me collato pede pro Domi-
no meo præliatorum comperietis. Illis cum clamo-
re & contumeliis exeuntibus, vir Dei ſuos conſolaba
tur, & ut nobis viſum eſt, qui præſentes adfuimus,
ità ſedebat imperterritus,acsì ad nuptias inuitatus eſ
ſet ab illis.

Cap. 22. Mox reuertunt illi loricati, accinctique gladiis,&
ſecuribus armati. Fores autem clauſę erant,nec pul-
ſantibus aperiebatur. Tum illi occultiore uia per po
marium ad ſepem ligneam diuertunt,ferroque & ma
gna vi ſibi aditum parant. Eo horribili ſtrepitu mini
ſtri & clerici penè omnes territi fugerunt. Hortan-
tibus illis, qui remanſerant, ut uir ſanctus in eccle-
ſiam ſe conferret,planè recuſauit. Non enim tali ca-
ſu fugiendum erat,ſed dandum potiùs ſubditis exem
plum,ut mallet quisque feriri gladio, quàm uidere
legis diuinæ contemptum, & ſacrorum canonum
euerſionem. Inſtabant verò monachi,aiebant inde-
corum eſſe à veſpertinis laudibus, quæ tum celebra-
bantur, ipſum abeſſe. Ille verò non ceſsit,veritus ſe
priuatum iri optata martyrii corona, ſi in templum
eſſet ingreſſus,cuius reuerentia arceri poſſent à tan-
to ſcelere parricidæ illi. Sanè poſtquàm ab exilio re
uerſus fuit,ſic dixiſſe fertur, tanquàm certus iam ſe
per martyrium hinc emigraturum: Habetis hic dile-
ctum Deo ac verè martyrem Elphegum: alium quo
Prædicit martyriũ ſuum. que uobis ſine mora diuina miſeratio prouidebit.
Monachi autem cùm eum permouere non poſſent,
valdè inuitum abſportarunt in eccleſiam: quam cùm
ingreſsi eſſent,quatuor illi nobiles curſu rapidiſsimo
ſecuti ſunt cum Hugone ſubdiacono deploratę ne-
quitiæ,quem malum clericum appellabant. Volen-
tes autem monachi obſerare fores eccleſiæ, prohibiti
ſunt à ſancto viro,qui tum prꝩclarè dicebat: Nos pa-
tiendo potiús,quàm pugnando,ex hoſte triumphabi-
mus: neque eo huc uenimus, vt repugnemus, ſed ut
patiamur. Adſunt mox ſacrilegi carnifices, excla-
mantq́ue furibundi: Vbì eſt Thomas Beketh, regis
& regni proditor? Eo reſpondente, maiori conten-
tione uociferantur: Vbì eſt Archiepiſcopus? Tum ille
planè intrepidus & imperterritus, Eccè adſum,inquit,
non proditor regni,ſed ſacerdos. Paratus ſum pro il-
lo mori,qui me redemit ſanguine ſuo. Abſit,ut pro-
pter enſes veſtros aut fugiam,aut à iuſtitia recedam.
At illi, Abſolue,inquiunt, quos excommunicaſti & ſu
ſpendiſti à ſuo officio. Nulla,ait uir ſanctus,ab illis
exhibita eſt ſatisfactio,itaque non abſoluam. Rurſùs
illi: Nunc igitur morieris, & recipies pro meritis.
Ego verò,ait ſanctus martyr,pro Domino meo mori
paratus ſum,ut eccleſia meo ſanguine pacem & liber
tatem aſſequatur. Præcipio autem ex parte omnipo
tentis Dei,nè quemquam ex meis lædatis. Mox illi,fa-
cto impetu,in eum irruunt,conanturq́ue extra fores
extrahere,illic eum aut iugulaturi, aut vinctum ab-
ſportaturi, utì poſteà confeſsi ſunt. Sed cùm difficilè
poſſet loco moueri, & unum ex eis acriùs inſiſtentem
à ſe remouiſſet,is terribili incenſus furore,enſem cõ-
tra eius verticem uibrauit. Tum verò pius & ſanctus
vir cernens adeſſe horam, qua promiſſam perciperet
martyrii coronam,ceruicem inſtàr orantis inclinauit,
iunctisque & ſursùm erectis manibus, Deo & S. Ma-
Offert ceruicem per cuſſorib⁹. rię,beatoque martyri Dionyſio ſuam & Eccleſiæ cau
ſam commendauit. Vix ea prolocutum, nefandus
vir, metuens nè populus eum eriperet ex manibus
ipſorum, coronam capitis eius, uulnere capiti infli-
cto,tanta vi amputauit, vt pariter ſecaret & præcide
Hic uidetũ Author ſeipſum ſi gnificare. ret brachium iſtbęc referentis, qui ſolus, cunctis &
monachis & clericis præ metu fugiẽtibus,ſancto mar
tyri conſtanter adhæſit,& inter vlnas eum continuit,
donèc altera earum amputata eſt. Additus indé eſt
alter ictus in ſacrum caput eius, & ille manſit immo-
tus,nihil ſe commouens. Tertiò percuſſus, genua fle-
xit,dicens ſubmiſſa voce, Pro nomine Ieſu & Eccleſiæ
Tertio ictu fundi tur martyris cerebrum. defenſione mori paratus ſum. Tum verò tertius ex il
lis ſacrilegis percuſſoribus, ità procumbenti graue
inflixit uulnus, ut cum ſanguine pariter è capite ce-
rebrum in eius faciem deflueret. Quartus interim
abigebat ſuperuenientes, ut cęteri poſſent in ea hor
renda cæde liberiús verſari. Quinto loco acceſsit is,
quem antè diximus,Hugo ſubdiaconus, & poſito pe
de in collum ſanctiſsimi martyris,quod ſine horro-
re dici non poteſt, cerebrum cum ſanguine per paui
mentum ſparſit, aitque ad illos quatuor: Abeamus
hinc: iſte poſthàc non reſurget.

Cap. 24. In his omnibus incredibilem licebat ſancti marty
ris videre conſtantiam, vt qui neque manum, neque
veſtem

veſtem opponeret percuſſoribus illis, nec ullum uel verbum, vel clamorem ederet, immò ne gemitũ quidem, aut aliquam doloris ſignificationem exprimeret: ſed caput gladiis oblatum teneret immotum, donec cerebro cum ſanguine erumpente, tanquam oraturus, corpus in terram, ſpiritum in ſinum Abrahæ depoſuit. Cæſus eſt vir pius à cruentiſſimis illis carnificibus tempore ſacro & loco ſacro, in ipſa domo Dei, quarto Calendas Ianuarii anno Chriſti milleſimo cẽteſimo ſeptuageſimo. Cæde perpetrata, infelices illi, & ceteris homicidis immaiores, gloriabundi per ædes & officinas Archiepiſcopi diſcurrunt, aurum, argentum, veſtes, vaſa precioſa, libros & Eccleſiæ chartas atque priuilegia, permultaque alia diripiunt. Indè in eius clericos, clientes & parentes ſuam exercet tyrannidem publica poteſtas, diuerſiſque affectos cõtumeliis, priuat facultatibus, ità ut miſeri & mendici per ignotas prouincias diſperſi ſint. Nemo verò ſatis explicare quear, quantus mœror ciuitatem occuparit, poſtquàm audita eſt beati viri cædes. Magno ſanè omnibus horrori fuit tam crudele facinus in eccleſia deſignatum. Celauerat vir ſanctus magno ſtudio, quoàd vixit, ſanctitatem ſuam: ſed eam non paſſus eſt diutiùs latère omnipotens Deus: ſed poſt fuſum ſanguinem multis eam miraculis declarauit: verùm ea initio occultabantur, tanquàm non habitura fidem: donèc iis multiplicatis ceſſit aduerſariorum impietas, & obſtructum eſt os loquentium iniqua.

Res est diripiuntur.

Cap. 25. Poſtero die martyris corpus mundiſſimum quidam loturi, ad nudam carnem inueniunt cilicium adeò pediculis refertum, ut martyrium, quod pridiè vir ſanctus perpeſſus erat, iſto tolerabilius videretur. Porrigebatur autem illud cilicium vſque ad genua, eoque admodùm ſtrictè femur cinctum erat. Ea res conſpecta, largos ex præſentium oculis lachrymarũ imbres expreſſit. Apparebat enim tunc rigor pœnitentiæ, & vitæ aſperitas atque ſanctitas, quæ anteà vix pauciſſimis cognita fuerat. Conditum indè eſt venerandum corpus in crypta admodùm honorificè & reuerenter. Tanta verò ſecuta ſunt miracula, ut ſi ſingulatim ſcriberentur, infirmi vix ſint credituri. Toto verò anno, demptis diebus decem, in eius eccleſia conticuere laudes diuinæ & Miſſarum ſolennia. Subitò autem & præter omnium expectationem, Deo vlciſcente fuſum ſanguinem martyris ſui, pax regni perturbata eſt, excitatę ſunt ſeditiones, & bellum extitit inteſtinum. Filius incurrit in patrem, & pater in filium, regnumque in ſeipſum diuiſum, celerem deſolationem minabatur. Normannia hoſtili gladio ferienda tradita eſt. Anglia contremuit & commota eſt à facie cladis imminentis. Obſidebant eam hoſtes vndique, & intus vaſtabant exitiales ſeditiones, aliis patrem, aliis filium cauſam iuſtiorem fouere aſſerentibus. Sed tandèm ſancti martyris meritis pax reddita eſt, & eius aduerſarii propenſiori ſtudio illum venerati ſunt defunctum, quàm viuentem fuerant perſecuti.

Vide de cilicio et &c.

Extãt aliquot libri de miraculis ſancti viri, ſed manuſcripti.

Cap. 26. Denique rex Ipſe, cùm per viſionem ſignificatum eſſet, nulla alia via ſperandam eſſe pacem, niſi conciliato martyre, corde contrito & humiliato ad monumentum beati martyris, ueniam petituros, properauit: cumque Cantuariam ueniſſet, ab æde B. Dunſtani vſque ad ſummum templum, in quo S. Thomas cõditus eſt, nudus pedibus & communi ueſte lachrymabundus ingrediebatur, non viarum aſperitate, non pedum teneritudine retardatus. Vbi ad eccleſiæ fores venit, prócidit & adorauit: porrò ingreſſus, locũ illũ, in quo vir beat⁹ occiſus eſt, lachrymis infudit: deindè dicta cõfeſſione corã Epiſcopis, cũ multo tremore ac reuerẽtia acceſſit ad loculũ martyris; atq; illic toto proſtratus corpore, quos gemitus, quę ſuſpiria ediderit, quas lachrymarum profuderit imbres, dici ſatis non poteſt. Poſteà cùm palàm reum ſe proclamaſſet, ueniamque precatus eſſet, quòd ſanctum virum tã pertinaciter eſſet perſecutus, non tamen occidi voluiſſet: reſtituit In integrum Eccleſię Cantuarienſis iura & dignitates, quæ anteà habuiſſet, addiditque è ſuo triginta librarum redditus, vt ſanctum martyrem poſſet habere propitium. Deindè exteriori ueſte ſe nudans, ſcapulas & caput in tumuli feneſtram magna humilitate ſubmiſit: ità vt omnes eo ſpectaculo ad lachrymas permouerẽtur: primoque ab Epiſcopis quinquiès cæſus eſt: deindè à monachis ampliùs octoginta, ternos accepit ictus, atque ità ſolenniter abſolutus eſt. Poſt hæc nuda humo reſidens, nudis pedibus, ut venerat, atque ieiunus totam noctem in precibus exegit. Denique ità ſe tunc geſſit, ut non facilè in hiſtoriis reperire liceat, quenquam è Chriſtianis principibus humiliùs atque deuotiùs hoc rege egiſſe pœnitẽtiam. Vt verò ſatis conſtet, ſancti Thomæ martyris meritis ab illo regno diuinæ ſeueritatis animaduerſionum amotam, eodem die, quo rex uenit Cantuariã, pro ſuis in martyrem peccatis ſatisfacturus, Comes Flandriæ, qui cum immenſo exercitu in Angliam traiicere ſtatuerat, mutata ilicò ſententia, receſſit. Altero die rex Scotiæ, Angliam vaſtaturus, in acie comprehenſus eſt: & breui omnes conticuere hoſtes, & pacem regni perturbantes, humiliati ſunt, rediitque tranquillitas: Præſtãte Domino noſtro Ieſu Chriſto: Qui cum patre & ſpirituſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Obſerua ſingularẽ regis pœnitentiã.

EPISTOLA LVDOVICI REgis Francorum ad Alexandrum Pontificem.

DOMINO ſuo & patri ſanctiſſimo Alexandro, Dei gratia ſummo Pontifici, Ludouicus Francorum rex ſalutem & debitam reuerentiam. Ab humanæ pietatis lege recedit filius, qui matrem deturpat: neque creatoris beneficii reminiſcitur, qui de ſanctæ Sedi Apoſtolicæ illata turpitudine non contriſtatur. Verùm ſpecialiùs eſt condolendum, & nouitatem doloris excitat, inauditę nouitas crudelitatis: quoniam in ſanctum Dei inſurgens malignitas, in pupillum Chriſti gladium infixit, & lucernam Cantuarienſis Eccleſiæ non tam crudeliter, quàm turpiter iugulauit. Excitetur ergò exquiſitæ genus iuſtitiæ: denudetur gladius Petri in vltionem Cantuarienſis martyris: quia ſanguis eius clamat pro vniuerſali Eccleſia, non tam ſibi, quàm vniuerſæ Eccleſiæ conquerens de vindicta. Eccè ad tumulum agoniſtæ, ut relatum eſt nobis, reuelatur diuina in miraculis gloria, & diuinitas demonſtratur, vbi humatus requieſcit, pro cuius nomine certauit. Latores verò præſentium patre orbati, pietati veſtræ ſeriem indicabunt: testimonio veritatis aurem mitiſſimam adhibete, & tam de iſto negocio, quàm de alijs, tanquam nobis credite. Valete.

Notent hec hoſtes Romana Eccleſia.

VITA

VITA S. EBRVLPHI CONFESſoris, à quodam eius diſcipulo, aut amico familiari conſcripta, ſed per F. Laurentium Surium mutato ſtylo, redacta in compendium.

Decemb. 29.
S. Ebrulphi humilitas.

EBRVLPHVS vir nobilis, parentes habuit illuſtres. Nutritus eſt autem in aula regis, tantamque præ ſe tulit modeſtiam & humilitatem, vt in palatio magnū obtineret locum, quemadmodum ipſe nobis exhortationis cauſa dicere cōſueuit. Cùm aūt eſſet opulentus, & literis benè eruditus, atque ſapientiæ ſtudioſus, diuino in ipſo creſcente feruore, libros ſcripturæ diuinæ cœpit euoluere, vt ſciret ſanctorum patrum res geſtas, atque indè diſceret, qua ratione poſſet ipſe quoquè placere Deo. Vbi autem in ſancto Euangelio legit ea verba Saluatoris, Qui vult venire

Luca 29.

poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Itemque illa, Qui reliquerit domum,

Mat. 19.

vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit: ille animo cō-

Oīa ſua dat egenis.

punctus, relictis omnibus, pauperibus ea elargitus eſt. Vxorem autem ſuam Chriſti ancillis commendauit, vt eam celeſtibus imbuerent diſciplinis. Nec verò cōtentus reliquiſſe patriam charoſque parentes, & facultates omnes, etiam barba & capite raſo, cum tri-

** Oxomēſem.*

bus religioſis viris celerrimè ad eremum properauit, & inter opaca nemorum, loco, quem ✱ Oximēſem vocant, latitauit. Et quidem Angelo duce, repererūt fontes egregios, quę eis cauſa fuit Deo uberes gratias agendi, qui nnnquàm ſpernit ſperantes in ſe.

In eremo degit cū paucis.

Cœperunt autem ex virgultis conſtruere ſepem, & intra illam tuguriolum, in quo commorarentur. Erat verò locus procul ab hominum habitatione ſeparatus. Cumque ad eos veniſſet vir quidam, miratus eſt conatum eorum, quòd ſciret Sueuos crebras illic facere irruptiones, & prædas agere: tum quoque locū eſſe incultum, ſed nec opportunum culturæ. Quod cùm eis obiiceret, illi reſponderunt: Nos huc, mi frater, acceſſimus, vt ploremus peccata noſtra, fretique auxilio Domini noſtri Ieſu Chriſti, non timemus incurſus hominum. Tu verò, ſi ſapis, reſipiſce iam, & ad meliorem frugem te recipe. Tum ille compūctus corde, domum abiit, & manè reuertens, tres eis panes ſubcinericeos attulit, & fauum mellis: iunctusque illis, monachus effectus eſt. Sed cùm latère non poſſet

Multi apud eū fiunt ſanctiſſimi monachi.

gratia Dei, per illos operans, quidam ad eos crebrò veniebant, reſque neceſſarias apportabant, atque illorum ſermonibus pié inſtituti, domum redibant. Permulti autem facti ſunt perfectiſſimi monachi. Accidit interim, vt pane deficiente, pauper quidam eleemoſynam peteret. Iubenti beato Ebrulpho, ut ei daretur eleemoſyna, miniſter reſpondit: Non habeo, pa-

Pſal. 40.

ter, niſi dimidium panem. At ille: Nihil hæſites, fili: ſed memineris propheticæ illius ſententię, Beatus, qui intelligit ſuper egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus. Datus eſt igitur panis pauperi, nec diù pòſt adeſt quidam præ foribus cum iumēto, pane, vino & caſeo onuſto. Atque ab illo die nihil defuit eis, quod eſſet neceſſarium. Porrò duo ſæui latrones alterius prouincię eò aduentantes, porcos furari nitebantur: ſed interim dum per eremum curſitant, eos inquirentes, iam defeſſi, audiunt ſigno dato euocari monachos ad laudes Domino promendas. Itaque tremefacti, ocyùs ſe conferunt ad virum Dei, confitenturque crimen ſuum: factique ſunt egregii monachi. Poſtquàm autem longè lateque peruagari cœpit fama ſanctitatis Ebrulphi & monachorū eius, & quanto ſtudio colerent Deum, homines locupletes & religioſi aliarum regionum, illorum exemplis compuncti petierunt à venerabili patre Ebrulpho, ut ipſorum impenſis monaſteria exædificaret. Ille nō impiger, ſed cupiens augere talenta à Domino ipſi

xv. monaſteria extruit.

tradita, quindecim monaſteria uirorum & fęminarū condidit. Deindè ad monaſterium ſuum reuerſus, cū permultis monachis in Dei ſeruitio permanſit immobilis. Domicilium autem eius nihil à paſtorum tugurio differre videbatur. Per eius circuitum degebāt monachi à dextris & ſiniſtris, ità ut utrinque eſſent cellulę mille quingentę: quas ille crebrò inuiſere ſolebat, mulo & aſino ſubuectus. Cumque annos uiginti & unum illic habitaſſent, ſæua peſtis locum inuaſit. Tum uerò ſanctus uir nequaquam, ut ſolent mercenarii, fugit, ſed fratrum animos confirmabat, hortabaturque eos, ut pararent ſe uenienti iudici, qui redditurus eſt vnicuique iuxta opera ſua: Videte, inquit,

Rom. 2.

nè ſponſus reuertens à nuptiis, inueniat nos dormiētes, ſed uigilantes in operibus bonis. Cumque graſſaretur peſtis, unus ea fratribus ſublatus eſt ſine communione. dicebatur autem Anſbeatus. Vbi autem eū obiiſſe didicit B. Ebrulphus, ſciſcitabatur num Euchariſtiam percepiſſet. Miniſtro eius id negante, infremuit ſpiritu, oranſque & lachrymans uenit ad lectum eius, aitque ad defunctum: Eheu frater, cur abiiſti ſine communione? Ille tanquam à ſomno expergefactus, paululùm apertis oculis, Tu es, inquit, domine? Vir Dei reſpondit: Ego ſum: ſed dic mihi, ubi in-

Vide rē admirandam.

terim fueris, & quid uideris. Et ille: Reuocaſti me, inquit, à labore itineris, quo me cruciabat aduerſarius. Et nūc factus, Vis, ait, Euchariſtiam accipere? Reſpōdit: Volo. Cumque corpus & ſanguinem Domini accepiſſet, rursùs pacis ſomno obdormiuit. Migrarunt tunc ad Dominum ſeptuaginta & octo fratres: ex familia verò innumeri: ſed Domino miſerante, peſtis ſopita eſt. Non ceſſauit autem beatus Ebrulphus pro animabus illis Dominum nocte ac die deprecari.

Solebat vir ſanctus, poſt collectas fratrum in lecto quieturus, clàm accire miniſtrum ſuum, qui ei legeret quippiam. Summo enim ſtudio tenebatur intelligendi ſcripturas utriuſque Teſtamenti, ut in eum quoque quadraret illud propheticum, In lege Domini

Pſal. 1.

meditabatur die ac nocte. Prolixas quotidiè Domino preces offerebat, ſpem ſuam in illo defigens. Cum ſacerdotibus quoq; oblationes ſuas quotidiè Domino offerre ſtudebat: porrò Dominicis diebus ſacerdotes

Virtutes eius.

coram illo tria faciebant ſacrificia. Erat ei uultus præclarus, canitie fuit uenerabilis, charitate plenus, fortis in uigiliis, in abſtinentia iucundus & hilaris, in rebus duris patiens, erga peccantes humanus & miſericors, corpore caſtus, ſobrius & humilis. Annis ſingulis ter caput tondebat: nunquàm reddidit malum pro

Iob 1.

malo: proſpera & aduerſa æquo ferebat animo. Si qd' ei illatum eſſet damnum, ſemper illud erat in ore, Dominus dedit, Dominus abſtulit. ſit nomen Domini benedictum in ſecula. Cum accederent eum, qui inter ſe diſcordes eſſent, optimis ſermonib. ità eos demulcebat, ut concordes recederent. Omnes ad ipſum uenientes, nobiles, ignobiles, pauperes & peregrinos iucundo uultu & cum gratiarum actione excipiebat, nec facilè ſine aliquo quanuìs exiguo munuſculo à ſe

Nota mirū etiā uulnerū, quibus ipſe eſſet uſus.

dimittebat. Multi homines ſeculares febre correpti, petebant à miniſtro eius funiculos, quibus uir beatus ſe cingeret, aut quippiam ex ueſtimentis eius: & quotquot cum fide accipiebant, ſanabantur. Quædā religioſa fęmina morbo affecta, per nuncios petiit

ſim-

fimbrias veſtimenti eius. Iis acceptis, cum multis venit ad eum incolumis.

Bis in anno pendebat ex voto tributum Domino Deo, putà in Chriſti natiuitate, & tertio die ante Paſcha: quibus diebus centum argenti ſolidos dabat pauperibus: quod tamen etiam alias pro viribus faciebat. Pauperculus quidam ex alia regione, morbo valdè cõfectus, venit ad eum eleemoſynam petiturus. Illum vir Dei conſpicatus, Et quomodò, inquit, frater, tantũ potuiſti explicare iter exhauſto corpore? Illo dicente, ſe inopia compulſum id feciſſe, ait vir Dei: Præſtat te hic manere, quàm alicubi canibus lacerandum offerri. Manſit igitur, & breui proficiens, cępit hortum colere: deindè verus factus eſt monachus. Alius quidã rebus pauper, ſed corpore incolumis, contractum ſe ſimulauit, vt plus cæteris acciperet à viro Dei. Vbi autem accepit aliquid ab eo, mox febre percuſſus, intra paucos dies expirauit.

Punitũ diuinitus homo ſimulator

Cùm iam vir ſanctus octogeſimum ætatis annũ exceſſiſſet, ſicut ab ipſo didicimus, cupiebat diſſolui, & eſſe cum Chriſto. dicebat enim infidelem eſſe ſeruũ, qui nolit venire in conſpectum Domini ſui. Incidit autem in morbum grauem, ſed corroborante eũ ſpiritu ſancto, non ſenſit dolorem, ſed iacebat afflictus. Nec verò quicquam eſculentum aut poculentum ſumere potuit, præter aquam ſolam. Paulò pòſt venerunt ad eum quidam viri ſpectabiles, vinum ſecum afferentes, vndè parùm hauſit, atque ità ſine cibo vixit dies quadragintaſeptem, niſi quòd Chriſti corpus & ſanguinem percipiebat. Et nihilominùs tanquàm benè ſatus non ceſſabat prędicare fratribus verbum Dei. Rogantibus eum fratribus, vt parùm cibi caperet, ille reſpondit: Quæſo, fratres, nè huius rei mẽtio ſit: mihi enim faſtidium parit. Vt autem liceat mihi paululùm quieſcere, foras egredimini. Deindè vertens ſe ad parietem, Dominum deprecabatur, mente ad cęleſtia ſubleuata. Quas autem preces ſolebat ſanus fundere, eas volebat ab aliis coram ſe perſolui. Dicentibus verò fratribus, Cur nos, pater, in alienas tradis manus? aut quid nos, te decedente, facturi ſumus? ille reſpondit ſententia memorabili: Maneat inter vos animorum coniunctio & charitas, nec quiſquam vos decipere poterit. Sit in vobis ſpiritalis dilectio, & quod promiſiſtis Deo, id implere ſtudeatis. Precum veſtrarum penſum lubentes perſoluite, caſtitatem ſectemini, iracundiam fugite, inuicem vos ad bonum cohortemini, hoſpites & peregrinos benigno animo excipite propter eum, qui dicturus eſt, Hoſpes fui, & collegiſtis me.

Sola Euchariſtia ſuſtentat.

Mat. 25.

Cumque appropinquaret migrationis eius tẽpus, die quintodecimo ante Chriſti natalem, hora diei tertia, anima eius exceſſit è corpore. Orantibus autẽ fratribus pro anima eius cum lachrymis, paulò pòſt reuixit. quod quidem illo die ter ità accidit. Deindè diebus octodecim ſuperuiuens, in pauperes multa contulit, itemque in monaſteria, pro cuiuſcunque ratione & conditione. Porrò quarto Calendas Ianuarii temporibus Rodoberti Epiſcopi *Saglenſis, anno duodecimo Childeberti regis, fratribus valedicens, alacri & angelico vultu, Abrahę ſinu receptus, migrauit ad Dominum, conditusque honorificè eſt in eccleſia beati Petri Apoſtolorum principis, quam ipſe extruxerat. Contigit tum miraculum minimè reticendum. Diaconus quidam, qui viro ſancto charus fuerat ob vitæ ſanctimoniam & virtutes, cum multis lachrymis dixit: Cur me, pater, deſeruiſti? Cur mihi non licuit priùs ſepeliri, quàm tu exires à corpore? Eadem verò nocte, cùm eſſet poſtridiè ſepeliendus beatus Ebrulphus, meritis illius Domino ſpiritum ille tradidit, & ſunt ambo pariter ad ſepulcrum deportati. Magna deindè per ſeruum ſuum Ebrulphum Dominus miracula effecit in laudem & gloriam nominis ſui: qui viuit & regnat per infinita ſecula, Amen.

Migrat ad Chriſtũ.

MARTYRIVM SANCTAE MARtyris Anyſiæ, quæ eſt Theſſalonicæ, Authore Simeone Metaphraſte.

TEMPORE Tyranni Maximiani, puella quædam nomine Anyſia, nobili loco nata Theſſalonicæ, alebatur apud diuites & fideles parentes, erudita in timore Domini, magis virtutib. quàm ætate proficiens. Et primùm quidem parentes eam magis dogmatibus pietatis nutriuere, quàm lacte. poſtquàm autem ætatem tranſiit puellarem, videreturque puellæ grauitas & decus maius quam ſperaſſent, eam ſolidioribus diſciplinis erudiebant. Illa verò cùm, ut quæ bono eſſet ingenio prædita, facilè appræhenderet, fructus dignos diſciplinis actione proferebat: cumque verè cæleſtes & Angelicos planè haberet ſpiritus, inſignis pulchritudo micabat ex oculis. Magna autem ex parte domi latebat. De iuuentute verò ſæpiſſimè conquerebatur, dicens: O inſidioſam ætatem, quæ aut lędit, aut læditur. Pulchra res eſt ſenectus. Hei mihi: longitudo temporis me męſtitia afficit, quæ tandiù ſeparat à cæleſtibus. Et vt ſemel dicam, nunquàm intermittebat Chriſtum vocare ad ſuum auxilium, & genua flectens, ſolum adſpergebat lachrymis.

Decemb. 30.

Patria S. Anyſiæ.

Dolet ſe differri à cæleſtib⁹.

Intereà autem cùm parentes deceſſiſſent, accepta hęreditate, cogitabat, quomodò vteretur iis, quas habebat, diuitiis. Erant verò congeſti maximi auri & argenti theſauri, amplę poſſeſſiones, multi pecorũ greges, ſeruorum & ancillarum multitudo innumerabilis, veſtis ſumptuoſa & magnifica, & ex auro contexta, & ſerica, mundus aureus, exornatus omni genere gemmarum, magnitudine reſplendens & pulchritudine. Hæc videns ſanctiſſima Anyſia dicebat: Quomodò ſaluę eſſe poterimus in tantis terrenis copiis? Quomodo caput draconis exuemus? Agè aduerſùs ipſum vtar eius inuentione. Ille quotannis ſe exuens, renouatur; exuamus ergò nos quoque varias diuitias. Eę enim diuitiæ magìs puniunt eos, qui illis malè utũtur: eos, qui ipſas accumulauerunt, mulctant rabie immedicabili: parcos autem & illiberales ſuis laqueis & retibus implicant. Agrorum poſſeſſio ſuggerit indignationem, & inſidam vectigalium exactionem, proferens trutinas falſas & falſa pondera. Veſtes docent ſe perperàm & nequiter gerere, reſoluique & diffundi deliciis. Torques & monilia efficiunt, ut ceruix ſuperbè erigatur, & ut quæ laudibus trahitur, videri deſideret. Agè ergò iis piè utamur, beato Matthæo parentes. Dominatum in eas obtineamus ſecundùm naturã, priuſquàm eę dominentur nobis præter naturam: efficiar verè domina, eas ſanctè adminiſtrans: ſimul & declinans ea, quę ex eis oriuntur, uitia, & cuſtodiam excogitans tutiſſimam, in viduarum, orphanorum & mendicorum ventrem tanquàm theſaurum eas recondẽs. Idoneus fideiuſſor, Dominus vniuerſorum, non ad duplum vſque ſolummodò augebit ſortem, ſed ad cẽtuplum vſque cum uita æterna mihi fęnus adiiciet. Piè conſumamus: tutò enim recipiemus. Venundatis omnibus, crucem acquiramus: Chriſtum expediti ſequamur: ipſam terram ſtatim cum terra relinquamus, cælos cum Angelis habitemus. Fugiamus periculoſam vitam & probris plenam: & deſideremus certamen, quod ſuperat rationem. Cum iis, quę non patiuntur inte-

Ingẽtes ei a parentibus relinquuntur opes.

περιθρέμματα

Hortatur ſ'piā ad ſeruandā virginitatem.

interitum,permutemus ea,in quæ cadit interitus. Maxime veneranda ſunt nuptiæ,quæ corruptionem nequaquàm conciliant: permaneamus integræ : ei qui formauit,purum figmentum conſeruemus: à reprahenſione alienum Chriſti cuſtodiamus ſignaculum : Agnoſcat Dominus ſigilla virginitatis:clauſum inueniat hortum,cùm acceſſerit.Præbeamus fontis fluenta minimè perturbata. Nunc cùm ſint nundinæ,negociemur.Perſecutio & afflictio mihi gloriam conciliens.Preſides & ſupplicia, in paradiſi delicias:cuſtodia & flagella,in Chriſti nuptialem thalamum introducant. Non ſolùm ſunt virorum coronæ, ſed etiam mulierum.

Precatio eius ad Chriſtū.

Et hæc dicens,orabat cum lachrymis:Domine Ieſu Chriſte,lux vera,fons immortalitatis, radix incorruptionis:qui myſterium virginitatis in vtero concepiſti : qui matris nomē nulla labe inquinatum cuſtodiſti:bone Domine,præſta nè virginum chorum deſerā, ne excludar thalamo: ſed me refer in numerum virginum prudentum,& dignare me Domine,vt lampadem ferens,victis,quæ inquinari nequeunt, certaminibus glorificer.

Vendit oīa ſua.

Hæc cùm dixiſſet ſanctiſſima Anyſia,ſtatim omnia venundedit, non tanti quanti erat vnumquodque,nec vt ſolet fieri in contractibus,exquiſitè examinans: ſed hoc ſolùm dicebat emptori : Eſt mendicorum & egenorum: da iuſtum precium,vt ſimul quoque aliquam tibi afferas mercedem emens, & effectus iuſtus dominus. Hæc autem dicebat,non quòd vellet multiplicatum accipere precium: ſed in hoc quoque habens zelum pietatis,& ei qui emebat, mercedem concilians. Non enim tantam curam gerebat venditionis , quantum curabat,ut rectè & ex virtute nil poſſideret.

Vide in quo vſu ſuas expēdit facultates.

Cumque omnia in aurum redegiſſet,illa ea per ſe dabat,non ſolùm præbens, ſed alia etiam officia adhibens:in omnem cuſtodiam ingrediens,& quemlibet qui in vinculis erat damnatus, conſolans: eius qui tortus fuerat, vibices infuſionibus curans & vnctionibus: quemliber ægrotantem & in lecto decumbentem inuiſens ; & eius curam gerens: compita & vicos obiens, & iis qui in eis iacebant,manum præbens, dicebat : Nè deliciæ ſint mihi diuitiæ ; quę ne aquæ quidem gutta dignæ habentur in tempore iudicii. Non lationis laborem, ſed meſſis diuitias , viſione apprehendebat. Et cùm ad obolum vſque omnia diſtribuiſſet , & nihil ſibi reliquiſſet,ſe in quadam continebat domuncula,quæ ſuperiùs habebat tabulatum,operans manibus,& quo

2. Theſ. 3

opùs habebat,ſibi alimentum ſuppeditans,conueniēter ſententiæ beati Pauli Apoſtoli,qui dicebat:Ocióſus autem non manducet. Chriſtiano verò germanū, & quod impediri non poteſt,nutrimentum,ſit labor ſuorum manuum.

Obſeruatio eius exercitia.

Hæc cùm dixiſſet,precibus deincèps uacabat & orationi,ieiunium quasi carnis quodāmodò expers producens. Deindè validiſſimæ ſe aſſuefaciens exercitationi,diem quidem conſumebat in lectionibus,noctē autem in pſalmis & precibus:pro lecto,ſolo , pro ueſte ſtragula, ſtorea & ſacco utens: breuiſſimo ſomno contenta,à phantaſia libero & inſomniis . Dicebat enim : Malum eſt mihi dormire, cùm meus inimicus vigilat. Plures verò fundebat lachrymas,quàm erat

Magno ardet Chriſti deſiderio.

potus quem bibebat:& gemitus ac ſuſpiria erant plura,quàm verba. Vincta autem erat tanto Domini deſiderio,vt exiſtimaret ipſa dum genu flecteret,& in nudam terram figeret oculos, ſe pedes tenere Seruatoris: & genibus labra admouens, illius genua oſculari : & capillos pandens,ſe puluerem qui inerat , excutere: Horum verò cogitatio ei fontes mouebat lachrymarum. Tanto autem ſtudio contendebat ad Chriſtū, vt vellet reſolui , & eſſe cum Domino. Quoniam autē nolebat ſeipſam occidere, & rursùs properabat ad cœleſtia,quid facit? Ieiunio corpus paulatim conſumebat, multum de vita ſuffurans abſtinentia.

Manu autem pectus pulſans,orabat,dicens:Domine Deus omnipotēs,pater vnigeniti tui filii Ieſu Chriſti , Domini & Dei & Seruatoris noſtri , qui ſedes in throno gloriæ,cui aſſiſtunt mille millia Archangelorum miniſtrantium , & decies mille millia ſeruientium tuo nutui,Throni,Dominationes, Principatus, Poteſtates: quem laudant Cherubim , & glorificant Seraphim , ter ſanctum hymnum ſine fine dicentes : qui ſpiritus, qui non obedierunt,in tartari profundū condemnaſti,qui draconem qui defecit,alligaſti catenis , qui proprio ſuo reti eum implicaſti, qui eius ſedem in terram deieciſti,qui à cæleſtibus myſteriis eū exterminaſti, qui à beata vita eum alienaſti,qui inſolentem eius exultationem depreſſiſti & abieciſti, qui de eius pompa per ignominiam Crucis triumphaſti, qui ex impolluto tuo ſinu Deum verbum,qui eſt ante ſecula,& ſeruator animarum noſtrarum,ex ſpiritu ſācto & Maria virgine natum, ad nos miſiſti: qui id qđ errabat,per ipſum conuertiſti : & quod erat imbecillum,confirmaſti: & quòd contritum,curaſti: te inuoco ego humilis & peccatrix ancilla tua ex toto corde meo, qui nouiſti quę erant in corde vniuſcuiuſque: qui ignem,qui iactus erat in mundum ab unigenito tuo filio,& in corde meo accendiſti: qui fidei,quę in me eſt,ſcintillam in lampadem eius, quæ eſt erga te, dilectionis mutaſti:adſis mihi indignæ,& ſerua me , quoniam te deſidero, & te quæro , & te ſequor totis meis viribus. Domine,ſuſcipe precationem meam , quam offero tibi corde contrito & ſpiritu humili : propter quam,ò Domine Ieſu Chriſte, fuiſti in crucē actus, propter quam colaphis cæſus,propter quam acetum & fel bibiſti,& tertio die ſurrexiſti,& in cælos aſſcendiſti,& ſediſti à dextris patris: nè me dedecore affeceris ;nè me à tuarum ancillarum numero reieceris:ſed dignare me fieri perfectam Chriſtianam,& cōſummari in ſignaculo ſanctæ Crucis tuæ: imperti me tua paſſione,voluntatem tuam in me operans, vt digna reddar, quæ appaream ante tuum tribunal . Tu me tuam conſerua:confige à timore tuo carnes meas. à iudiciis enim tuis timui. Auerte oculos meos,nè uideant vanitatem:ſed potiùs eos aperi , rogo te,& cōſiderabo mirabilia de lege tua.In te protecta ſum ab vtero matris meæ. Tu es Deus meus:pater meus, & mater mea dereliquerunt me. Tu ſuſcepiſti me Domine. Dirige greſſus meos,nè dedecore afficiar ancilla tua:ſed fac mecum ſignum in bonum,& imple deſiderium meum. Quoniam ante te omne deſiderium meum,& gemitus meus à te non eſt abſcōditus.Adiuua me,& non inueniatur macula in ancilla tua. Tibi enim meipſam offero per aram confeſſionis & humilitatis meæ,tanquàm in holocauſtis arietum & taurorum,nempe eorum , qui priùs decertarunt propter nomen tuum:& in denis millibus agnorum pinguiū, qui ſecuti ſunt agnum tuum immaculatum: Per quē tibi,& cum quo tibi,cum ſpiritu ſancto, gloria & honor & potentia in ſecula ſeculorum , Amen.

Dan. 7. *Ezec. 34* *Luca 12* *Pſal. 118.* *Pſal. 26.* *Dan. 3.*

Totū corpus ſuum cōſignat Cruce.

Poſtquam autem precata eſſet,ſurrexit , & totum corpus ſuum cruce ſignauit. Hęc videns maculoſus draco,non tulit puellæ angelicam & cæleſtem vitam, videns eam iam ſpiritu in cælis habitantem , & ad paſſionem martyrii toto animo accenſam:ſed in eam ſtridebat dentibus , & eius cellam mouere aſſiduè cogitabat,& ut eam euerteret, furebat:ſed uidens eam

Vide uim S. Crucis.

ſigno crucis undiquè munitam , plagis quæ ſub obtutum non cedebant,pulſatus , refugiebat,eique corporis & deſidię morbum immittebat.Illa autem intenta & perpetua oratione,perindè ac ſepta paleſtræ,

eius

eius ſtatim infringebat inſidias. Ruſus verò dicebat veritatis inimicus. Heu quid mihi accidit infelici? Qui Angelos è ſuperis detraxi, & gigantes ſubieci, nūc illudor à pueris & puellis. Morte enim tanquàm vita lætantes, & per ipſam coronati currentes ad cęlos, de cætero mihi fecerunt mundum inhabitabilem. Me cō ſolabatur ſanguis martyrum, qui interimebantur: ſed fides eorum decertationis, & eorum quæ geruntur prædicatio, transſmutauit integras ciuitates & gentes. Templa diruuntur, conticeſcunt oracula, abolita ſunt myſteria, torpeſcunt myſtę, qui priùs exultabāt: ad meum, vt uidetur, exitium Crucem fixerunt. Iam mihi præſagit animus futurum, ut regia mea planè diſſoluatur. Nam qui ſunt in tormentis hilares, & in ſepulcris terribiles, vrunt, flagellant, & me undiquè perſequuntur: & quod à me fuerat excogitatum, euaſit acceſſio maioris ſupplicii. Inuèni tamen quidagam. Protinùs ergò tale quid in eam excogitat, exiſtimans ſe ſua inuidia ac malignitate, eius, quæ extollebatur, gloriam obſcuraturum: Vt cùm eſſent uiles & abiectæ perſonæ, quę eam interimerent, uilem quoquè & abiectam uideretur efficere eius decertationem: & quòd nec ſcriptis mandata eſſent, & carerent forma iudiciorum, obliterarētur etiam trophęa encomiorum. Non intelligens malignus, apud Deum magis opus eſſe bono propoſito, quam uerbis: atque adeò in eam incitat eos, qui tunc rerum potiebātur.

Maximianus immanis crudelitas.

Maximianus itaque, cum magnam occidiſſet multitudinem, per ſe quidem interficiendo ſatiatus, & nō ſecùs atquè immanes ferę, quæ homines deuorant, præ carnium multitudine nauſeans & caligans, ſpeciē parcentis præ ſe tulit, dicens indignos eſſe Chriſtianos, qui occidantur ante oculos Imperatoris. Cur enim prębeam occaſionem, vt ſcriptis mandentur eorum ſupplicia, & eorum inſtruam ſcriptores, qui ea ad perpetuam tranſmittunt memoriam, & eos, qui eodem morbo laborant, ad eandem fidem deducam? Cur non inſtàr pecudum eos trado iis, qui debent occidere, ſimul & ſceleratos diiſque inimicos exterminans, & efficiens, vt mortis eorum memoria mandetur ſilentio? Hæc cùm dixiſſet, proponit edicta, quæ iubebant, vt liceret volenti ſine periculo occidere quemlibet Chriſtianum. Occidebantur itaque innumerabiles, & propheticum implebatur elogiū, quod dicit: Propter te morte afficimur toto die: reputati ſumus tanquàm oues occiſionis. Tunc autem cogitatio venit in mentem Anyſię, ut iret ad Dominicum. Id autem erat Angelus, qui eam uocabat ad paſſionem martyrij.

Vide mādatū planè barbarum.

Pſal. 43.

Cumque ingrederetur portam Caſandrioticam, excitatus eſt tumultus in populo. Deindè cum eam vidiſſet quidam ex ſatellitibus Imperatoris, & eſſet ab eius ſauciatus pulchritudine, uel ab ipſo potiùs diabolo incitatus, ei factus obuiàm, Sta, inquit, & dic, quò vadis. Illa autem videns eius inſolentiam & immoderationem, & mente agitans tentationem, digito fecit in fronte ſignum Crucis. Ille uerò planè fera, & quauis fera ſęuior, non reueritus generoſum & decorum ſilentium: ſed ſe contumelia affectum & deſpectum arbitratus, cùm eam appręhendiſſet, cum uoce aſpera eam agreſtiùs interrogabat, quęnam eſſet, & quò proficiſceretur. Agna autem Chriſti, uolens nō ſolitum deuitare conſpectum, uoluit eum breui reſponſo ſuperare: Sum Chriſti ancilla, & uado ad Dominicum. Ille autem inſolens impulſus ab eo, qui in ipſo habitabat, dæmone, dixit: Sed non ſinam te illuc proficiſci: ſed te adducam ad diis libandum. Solē enim hodiè colimus: & ſimul hoc dicens, uelum traxit, uolens eius vultum detegere. Illa autem generoſè & fortiter reſiſtens, & in eius faciem inſpirans dixit, Increpabit te Chriſtus Ieſus, diabole. Ille verò, illa ſufflatione & nomine Chriſti motus ad iram, quæ cohiberi non poterat, ſtricto quem ferebat gladio, eius latus eo tranſadegit. Quę ſtatim cum tremore & palpitatione membrorum in terram cadens, eam ſancto ſanguine reddidit purpuream. Quotquot autem adſtabant, eam circundantes, primùm quidem eā deplorabant, miſerti eius ætatis, &, tale quid poſſe ſibi accidere, cogitantes. Deindè apud ſe murmurabāt, Imperatores & impium eius decretum vituperantes. Venerandas autem & ſanctas ſanctæ reliquias, qui harum rerum ſtudio tenebantur, viri pii Chriſtiani, & qui in ſanctos zelo erant incitati, cùm ſuſtuliſſent, & iuſta eis, ut par erat, feciſſent, depoſuerunt circiter duobus ſtadiis à porta Caſandriotica, à ſiniſtra viæ publicæ domum in oratoriam ei ædificantes.

S. Anyſia à petulāti nebulone interficitur.

Hęc autem ſuſtinuit ſancta, imperante Maximiano: in nos verò regnante in infinita ſecula Chriſto Ieſu Domino noſtro: Cum quo patri cum ſancto ſpiritu honor & potentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM SS. SABINI EPIſcopi, Exuperantij & Marcelli Diaconorum &c. vt in Martyrologio Bedæ habetur, itemque Adonis.

Decemb. 30.

APVD Spoletum paſſio S. Sabini Epiſcopi, Exuperantii & Marcelli diaconorum, & Venuſtiani cū vxore & filiis ſub Maximiano Auguſto. Qui B. Sabinus cùm eſſet in omnib' diuinis inſtructionibus clarus & ſermone eloquētiſſimus, tentus eſt à Præſide Tuſciæ Venuſtiano, cum duobus diaconibus Exuperantio & Marcello, & multis clericis. Cui Venuſtianus deum ſuum Iouem, quem habebat in cubiculo ex lapide mirè formatum, in ueſtimentis aureis ad adorādum obtulit. Quem B. Sabinus in manibus accepturum, facta oratione continuò illiſit in pauimentum, & cōfregit. Quod factum uidens Venuſtianus, cum furore iuſſit, ut præciderentur ei manus, & in conſpectu eius Marcellum & Exuperantium eculeo ſuſpēdi, ac fuſtibus macerari, vnguibusque radi latera eorum, & ignem ſupponi. Hoc facto, in confeſſione Domini ſpiritum emiſerunt. Quorum corpora iuſſit iactari in fluuium, Sabinum verò Epiſcopum in carcerem retrudi.

S. Sabin' confringit Iouis ſimulacrum.

SS. Marcellus & Exuperātii' reddūt ſpiritum.

Audientes hoc quidam piſcator & presbyter, collegerunt corpora ſanctorum, & ſepelierunt iuxta viā * pridiè Calendas Ianuarij. Serena verò Chriſtianiſſima vidua, curam habens ſancti Sabini Epiſcopi, adduxit ad eum in carcerem nepotem ſuum Priſcianum, qui erat cæcus. Tunc ſanctus Sabinus truncas manus ſuper oculos eius poſuit, & in fide Chriſti, oratione facta, illuminauit. Videntes autem, qui in cuſtodia erant, miſerunt ſe ad pedes eius, numero * undecim, & baptizati ſunt. Quod cùm nunciatum eſſet Venuſtiano præſidi, (indoluerant enim ei oculi, & præ dolore neque cibum, neque potum, neque ſomnum capere poterat) miſit vxorem ſuam, & duos filios, ut adducerent beatum Sabinum ad domum eius de carcere. Adductus itaque, proſtrauit ſe ad pedes eius Venuſtianus cum fletu, vxorque eius & filii agentes pœnitentiam, & rogantes ſe baptizari. Mox baptizatus ut de pelui leuatus eſt, nullum dolorem oculorum ſenſit.

** Tertio*

S. Sabinus cæcum ſanat.

** decem.*

Venuſtianus credit

Nuncia-

Occiditur cum ſuis.

Nunciatum eſt autem hoc Maximiano: qui iratus, præcepit Sabinum damnari, & ipſum Venuſtianum capite truncari. Veniens autem Lucius tribunus, ſine auditione beatum Venuſtianum cum vxore & filiis necauit in ciuitate* Aſſiſinate: ſanctum uerò Sabinum adduxit in ciuitatem Spoletum, & tandiù præcepit cędi, donèc deficeret. Cuius corpus collegit uenerabilis Serena, quæ iam manus eius in dolio vitreo cum aromatibus condiderat, & infra domum ſuam poſuerat, & ſepeliuit eum à ciuitate Spoletana milliario plùs minus vno, ſeptimo Idus Decembris. Feſtiuitas tamen eius, & ſuprà nominatorum martyrum, tertio Calendas Ianuarij agitur.

** Aſſiſinatis, ... bonus.*

VITA SANCTI PATRIS NOſtri Sylueſtri, Papæ Romani, Authore Simeone Metaphraſte.

Decemb. 31.

VENERANDI quidem, & qui Deum viderunt Apoſtoli, omnem orbem terræ obeuntes, in hominum animis ſalutarem ſeminarunt prædicationem, & multos traduxerunt ab errore ad Dei cognitionem: ſed nondùm liberè & fidenter ſe gerebat pietas, donéc inſignis Imperator, & vel ipſis æquiparandus Apoſtolis, Conſtantinus ille Magnus à Dei prouidentia ex agreſti olea inſereretur in ſatiuã. Qui autem ab infidelitate eum traduxit ad fidem, is iurè iudicetur eſſe cauſa, vt ſe liberè gerat pietas, & omnes ferè ſe ſubmiſerint diuinæ prædicationi. Is eſt autem diuinus Sylueſter, cui uel hoc ſolum ſuffecerit ad eius laudes celebrandas. Ei autem eſt uniuerſa vita & laudabilis & Deo grata, & quę iis, qui virum nolunt laudare, præbet amplam encomii materiam. Et iis quidem, qui ſunt amantes virtutis, laus illius lętitiam adferet & vtilitatem. Nam iuuabuntur quidem, qui ab illius vita incitati fuerint ad imitationẽ bonorum illius operum. Conuenienter autem ei, qđ dicit ſapientiſſimus Salomon, etiam lætabũtur. Cùm laudatur iuſtus, inquit ille, lætabuntur multi populi. Sunt ergò diuini huius patris res narrandæ & laudandę pro viribus.

Conſtantinus Magnus à S. Sylueſtro conuerſus

Atque quinam quidem fuerint magni illius viri parentes, & à quibus ſit in lucem editus, veteri libro de eo tractante, in quem incidimus, non ſuit declaratũ, qui priſcè admodùm & ſimpliciter eſt compoſitus. Quocircà ea quoquè ſunt à nobis prætermiſſa. Cùm autem eſſet adhuc iuuenis, ſecutus eſt quendam Cyrionem presbyterum, virum & fide rectum, & in rebus diuinis eruditum, & uita pium: a quo etiam fuit confirmatus & ſtabilitus in diuiniſſimis noſtræ fidei decretis, compoſitique ſunt eius mores, & formatus animus ad inſtitutum virtutis. Cùm iam autem ſuperaſſet adoleſcentiam, erat præ cæteris deditus uirtuti hoſpitalitatis: & quos offendebat Romam ex externa uenientes regione, eos hoſpitio lubenter excipiebat: eis menſam hilariter apponens, & aqua illorum pedes abluens, & ad quieſcendum eos in ſtragulis collocans. Quo factum eſt, ut Timotheus quidam uir diuinus, qui ex Antiochia Romæ peregrinabatur, & ſanctum prædicabat Euangelium, fortè ab hoc diuino patre hoſpitio acciperetur, & eum hoſpes perfectiùs imbueret, & inſtitueret in verbo rectæ fidei. Non enim timuit, ut reliqui fideles, præconem ſalutaris dogmatis excipere: ſed lætus hoſpitio excepit eum, qui erat ęqualis Apoſtolis: &, ſi cognitum fuiſſet eũ hoc facere, pro ea re pati lucrum exiſtimans.

S. Sylueſter à quo inſtitutus.

Eius hoſpitalitas.

Cùm autem Timotheus anno vno & paulò ampliùs Romæ diuinam prædicaſſet prædicationem, & multos errore conuertiſſet ad pietatem, deindè proptereà fuiſſet compręhenſus, & ualdè punitus, & longo tempore traditus in cuſtodiam, & in illa maceratus, & tandèm truncatus capite: beatus Sylueſter ne poſt deceſſum quidem deſtitit à ſua in martyrem affectione: ſed multum poſuit ſtudii, ut eius corpus tolleret. Tyrannorum itaque crudelitatem non extimeſcens, nec eorum, qui obſeruabant, nè martyrum corpora mandarentur ſepulturæ, vllam ducens rationem, profunda nocte vadens, vbi ſitum erat corpus martyris, inſcientibus omnibus id rapuit, & domum tulit. Et tunc quidem tota nocte cum aliis ſanctis cecinit hymnos, qui canuntur in ſepultura. Poſt hæc autem, fideli quadam muliere impenſas ſuppeditante, ſanctiſſimus Romæ Epiſcopus Milciades, Timotheo ædificauit martyrium, in quo depoſuit illud corpus martyris.

S. Timotheus interficitur.

Vrbis autem pręfectus cùm ſanctiſſimum appręhendiſſet Sylueſtrum, ab eo exigebat Timothei facultates, ut qui eum apud ſe hoſpitio exciperet: & niſi eas, ei dicebat, dederis, & accedens diis ſacrificaueris, tuũ corpus conſumam omni genere ſuppliciorum, & poſtremò te ſubiiciam morti miſerabili. Sanctus autem mentis oculis Præfecti mortem præuidens, Euangelicum ei dedit reſponſum: Hac nocte, dicens, animam à te repetunt: quæ autem minatus es, non licebit ad effectum deducere. His vrbis Præfectus conturbatus, iubet ſanctum ferreis vinciri vinculis, & tutò in interiori ſeruari cuſtodia. Et ille quidem fuerat incluſus: Præfectus autem vrbis prandens, cùm ei piſcis fuiſſet appoſitus, comedebat: os autem gutturi illius infixum, cùm nec arte medicinę poſſet euelli, nec præſtigiis incantatorum, cum magno dolore velocem ei mortem attulit. Media enim nocte, cùm non poſſet ampliùs ferre dolorem, expirauit. Hoc iis quidem, qui ſimulacra adorabant, timorem attulit: vt Chriſtiani autem bono & confidenti animo eſſent, effecit: ſanctum autem ſoluit à vinculis, & ſic liberatus fuit à cuſtodia. Qui autem Pręfecto miniſtrabant, cùm ex eo, quód illi acciderat, ſibi timuiſſent, ſancto procidebant ſupplices, & prouoluti ad illius pedes, rogabant vt diuina ira ab eis auerteretur. Eius autem uirtute ſic omnes adducente in admirationem, ille non ſolùm erat uenerandus fidelibus, ſed etiam ipſis Infidelibus.

Lucæ 12.

S. Sylueſter ducit in cuſtodiam.

Iam autem triceſimum annum agens ętatis, à ſacroſancto Milciade, quem priùs diximus tunc fuiſſe Epiſcopum Romanę Eccleſiæ, ordinatur Diaconus, & refertur in clerici catalogum: & erat tanquàm quædam fax lucens in tenebris, & multos deducens ad viam pietatis. Oportet autem lumen imponi candelabro; ut ſic eius ſplendore plures illuminarentur: atque adeò fuit poſitum, ſic diuina prouidente à ſuperis adminiſtratione. Nam cùm Milciades à vita exceſſiſſet, omnium ſuffragiis ſanctiſſimus Sylueſter fuit electus Romanorum Epiſcopus. Is autem dicebat illud munus eſſe maius, quàm ut id poſſet ſuſtinere, & ſe excuſabat propter iuuenilem ætatem. Qui autem ferebant ſuffragia, quoniam ille non currebat ad magiſtratum, immò verò eum modis omnibus repellebat, eum magis ei ſuis mandabant ſuffragiis: & tandem uicit inſtans populi conſtantia: & in Epiſcopatus ſede fuit collocatus, qui eo erat dignus: & uerè erat ciuitas ſupra montem poſita, & lucerna in alto collocata, & lucens omnibus, quibus non fuerat extincta mentis uidendi facultas, nec tenebris impietatis erant animę oculi omninò occęcati.

Fit Romanus Pontifex.

Mat. 5.

Rom. Pontifex ſucceſſor eſt Petri.

Cùm autẽ ſic fuiſſet dignatus Archiepiſcopatu, & præfectus eſſet paſcendi ouibus Domini, ſicut Petrus ſummus Apoſtolus, cuius etiam ſedis, vel potius zeli & ardoris fuit ſucceſſor, eas ad ſalutaria adducebat paſcua, Dei, inquam, & Seruatoris noſtri mandata: & ad aquas poculentas, nempe dogmatum rectitudinem, & quæ non participant falſam eorum, qui malè ſentiunt, qualitatem. Deindè etiam curam geſſit boni in eccleſia ordinis: & cùm inueniſſet clericos mundanis ac ſecularibus vacantes adminiſtrationibus, intentoſque mercaturis, emptionibuſque & venditionibus, ille primus legem tulit, vt qui ſacrati erant, ab iis abſtinerent: vacarent autem precibus, eis dictitans id, quod dictum fuerat à vaſe electionis: Nemo militans implicatur negociis, quæ ad victum pertinent, vt Duci placeat exercitus. & quod dixit David, Vacate & cognoſcite. Huius etiam diuini patris fuit inuentum, vt primus dies hebdomadis, nominaretur Dominicus. Cùm enim Iudæi eum primum vocarent, & ſecundum & tertium eos, qui ſequebantur, & deincèps reliquos: ſextum autem & ſeptimum, ſi ſpectes eam, quę à primo fit, enumerationem, illum quidem nominarent paraſceuen, eo quòd in eo ab eis parabantur, quæ erant ad ſeptimum neceſſaria: quoniam in illo vetitum erat Iudæis operari, ſeptimo autem propter quietem ab operibus, ſabbati nomen impoſuiſſent: quoniam in eo ceſſauit DEVS à creatione eorum, quæ videntur: Romani aũt vocarent, primum quidem, diẽ Solis: eos aũt qui deincèps conſequuntur, Lunæ, Martis, Mercurii, Iouis, Veneris & Saturni: ipſe beatus Syluester, dierum nomina, quæ à gentilibus erant impoſita, abrogauit propter illorũ impietatẽ: quæ apud Hebræos aũt erant eorum nomina, vt quę a Moſe ſcripta erant, qui DEVM vidit, admiſit, ſolius primi mutato nomine, & eo vocato Dominico, propterea quòd in eo à mortuis ſurrexiſſet DOMINVS. Ab eo quoque eſt conſtitutum, nè ieiunaretur ſabbatis. Nam cùm Occidentales ieiunarent ſabbatis, hoc minimè placuit Orientalibus, dicentibus eos, qui ſic faciunt, ſequi morem Iudaicum. Hic autem magnus pater, cùm decreuiſſet vt in uno ſabbato ieiunarent fideles, in quo Dñs adhuc ſitus erat in ſepulcro, ieiuniũ abrogauit in reliquis. Hinc in eũ ſunt exortę apud Romanos calumniæ, ut qui patrios eorum ritus tolleret.

2. Tim. 2.
Pſal. 45.
Hoc inuentum B. Syluester ab Apoſtolo accepit. nam D. Iohãnes in Apoca. cap. 1. aſſerit ſe fuiſſe ĩ ſpiritu Dominica die.

Cùm autem congrederetur cum gentilibus, & argueret eos non rectè ſentire de DEO, cùm fabulis crederent, & eos qui non eſſent, deos putarent, illi ſignum ab eo petierunt in nomine eius, qui ab eo prædicabatur. Signum autem tale fuit: Draco maximus habitabat in profunda ſpelunca iuxta montem, qui ab eis nominatus fuerat Tarpeius, in quo etiam collocatum Capitolium. Ei autem draconi quotoquoque menſe alimenta ab eis largè ſuppeditabantur: quæ quidam præſtigiatores cum virginibus incantatricibus aſſumentes, in illam ſpeluncam per multos gradus deſcendebant, & in ea execranda peragẽtes myſteria, in quibus nulla inſignis deerat abominatio, illic cibis relictis, reuertebantur. Certis autem temporibus draco repentè aſcendens, foras quidem non egrediebatur: ſed iacens in ingreſſu cauernæ, venenato anhelitu corrumpebat aerem, ex quo mors afferebatur vicinis, magis autem imminebat interitus infantibus. Huic ergò beluæ, aiebant, ſi Dei tui inuocatione aſcenſum prohibueris, & ſi nõ omninò, at eo certè tempore, te eſſe ueri Dei prædicatorem reputabimus, & ad eum accedemus, & ipſum eſſe Deum nos quoquè confitebimur. Apoſtolicus autem vir ille eis reſpondit: A Deo quidem, qui à me prædicatur, nihil eſt omninò, quod non poſſit fieri. Quocircà facilimè hanc noſtram implebit precationem. Ex uobis autem plurimi ne ſic quidem abſtinebunt ab impietate, ſed rurſùs reſumebunt & amplectentur impietatem.

Romani colũt draconem.

Cùm itaque conuocaſſet quotquot erant Romæ fideles, & omnibus triduanum præcepiſſet ieiunium, & vt rogarent Dominum, vt admirabilem faceret ſuam miſericordiam cum ſeruis ſuis, & eis daret materiam & occaſionem ſalutis: Ipſe autem ante alios precationi vacabat & ieiunio. Iam autem peracto, quod præſtitutum fuerat, ieiunio, Petrus ſummus Apoſtolorum huic ſanctiſſimo patri apparet in ſomnis, iubens vt ex Sacerdotibus & Diaconis ab eo aſſumerentur ii, quos vocabat nominatim, & cum illis veniret ad ingreſſum ſpeluncæ, & illic Deo incruentum offerret cultum: Deindè ſic ſubiret per eos, qui ſunt in ipſa, gradus: dicenſque vt alloqueretur draconem, qui dicebatur, & portas habebat in ore, præcepit vt clauem ferret manibus, & nomine Domini Ieſu Chriſti inuocato, ad ſe portas traheret, & in adaptatos annulos clauem iniiceret: & cum clauſiſſet, diceret. Hęc dicit Apoſtolus Petrus: Hæ portę non aperientur uſque ad veſperæ carentem & horribilem diem iudicii. Atque hæc quidem ſic noctù mandata fuerant ſancto Syluestro ab Apoſtolo. Is autem, vt iuſſus fuerat, & cultum peregit, & deſcendit, & portis clauem intulit. Videntes autem Gentiles eum deſcendere in ſpeluncam, expectabant fore, ut ipſe & qui cum eo erant, ſtatim vorarentur à dracone, aut mortifero interirent anhelitu. Poſtquàm autem Syluester & qui cũ eo erant aſcenderunt illæſi, eos qui ſpectabant cepit admiratio, & fatebantur vim quandam diuinam ſequi Epiſcopum. Cùm itaque ab eo tempore ſatis tranſiiſſet temporis, & ceſſaſſet qui a dracone afferebatur interitus, & illęſa manſiſſet ciuitas, multi ex infidelibus, & ipſi qui nupèr ſeruiebant draconi, accucrrerunt ad ſanctum, & fatebantur eſſe magnum Deum, quem ipſe prędicabat, & rogabant vt diuinum baptiſmum aſſequerentur. Quem quidem ſunt aſſecuti, & ab impietate traducti ad pietatem. Sic quidem fuit uir ille ſanctus multis cauſa ſalutis.

S. Syluester triduanum indicit ieiunium & preces contra draconem

S. Petrus ei apparet.

Multi Romani amplectũtur fidem.

Cùm autem adhuc vigeret error gentilium, & qui imperabant, errori ſeruiebant: & hominibus quidem dominabantur, ſubiecti verò erant dæmonibus: decretum vbiquè proponerent, ut colerentur ſimulacra, & eis ab omnibus offerrentur ſacrificia: & magnus inter Imperatores & inclytus Conſtantinus, modò imperio potitus, & errori adhuc ſeruiens, ipſe quoque æquè atq; ii, qui eum præceſſerant, planè in errore verſaretur gentilium, & decreta propoſuiſſet, vt punirentur Chriſtiani, niſi perſuaderentur libamina offerre ſimulacris: Tunc ergò hic quoq; magnus pater, cùm iudicaſſet non oportere ſeipſum obiicere perſecutoribus, non quòd non poſſet ipſe ferre ſupplicia pro pietate, ſed parcens perſecutoribus, Roma quidem excedit: in montem autẽ abiens, ibi ſe abſcondit, illic ſolus cum Deo verſans. Qui autem vnicuique ſalutem procurat Dominus, uolens ſedare tempeſtatem & calamitatẽ iis, qui in ipſum credunt, & efficere ut liberè & cõfidenter ſe gereret pietas, malo vlcere ferit Imperatorem à pedibus ad caput uſq;, & malè ei affectũ erat vniuerſũ corpus. Ei.n. ſæuer morbus incubuit, & horrida lepra p vniuerſã carnẽ. Aduerſus quã neq; valuit ars medicorũ, nec pręſtigiæ & magicæ artes incantatorum. Eius enim curationis & ſanitatis ſpem omnem abiecerant, & medici indigenæ, & qui ducti fuerant à Perſide. Cùm autem ab eis deplorata eſſet eius cura-

S. Syluester latitat, dum ſæuit perſecutio, nõ timore, ſed parcẽs perſecutoribus.

Vide barbariẽ. tio, ſacerdotes Iouis ad eum accedunt ex Capitollo, dicentes fore, vt non aliter curaretur, niſi facta eſſet piſcina plena ſanguine infantium, eoque adhuc bolliente & exhalante in ipſo lauaretur. hoc autem ſi factum eſſet, fore vt citò curaretur, & è piſcina mundus & ſanus exiret.

Hæc cùm execrandi illi & ſcelerati ſacerdotes ſuggesſiſſent Imperatori, per vniuerſam miſsi ſunt regionem, qui infantes colligerent, & ferrent in Capitolium. His ablatis, iam dies quoquè cædis erat præſtitutus, & in Capitolium aſſcenſus Imperatori. Et illo quidem die abiit Imperator ad locum definitum: & qui erant mactaturi infantes, parati erant ad occiſionem. Eorum autem matres cùm Imperatori occurriſſent, lugentes & eiulantes, comas vellebant, & facies pulſabant, & genas lacerabant vnguibus, veſteſque diſcerpebant, & vbera oſtendebant quibus lactabant infantes, moleſtiſque & miſerabilibus vocibus implebant aerem. erantque iis, qui videbant, argumentum mœroris & triſtitiæ. Quidni enim eſſent, cùm eſſent matres, quibus nihil eſt magis miſericors? Imperator autem cùm fletum audiiſſet & eiulatum, rogauit eos qui aderant, quænam eſſet eorum cauſa. Poſtquàm autem audiuit lugentes eſſe matres infantium, qui erant interimendi, quorum ſanguine erat lauandus, & viſurus purgatione morborum, quibus detinebatur, tanquam ab ebrietate ad ſe reuerſus, & mente quieta & tranquilla effectus, Actionis quidem, inquit, impietas eſt euidens & manifeſta: incertum eſt autem, an ſit euenturum, ut polliciti ſunt, qui hoc impium facinus ſuggeſſerũt.

Conſtantinus deteſtatur cruẽtum cõſilium. Quòd ſi etiam eſſet manifeſtum, ſatius eſſe duco, vt ipſe patiar morbis vexatus, quàm tot infantium, qui nihil mali fecerunt, volens cædem faciam, & matrũ eorum animis doloris flammam accendam, quæ nunquàm poterit marceſcere. Hæc cùm dixiſſet, reuerſus eſt in regiam, & infantes reddi iuſsit matribus: ſtatuit autem, vt vnicuique eorum præberentur pecuniæ: vt eorum dolori ex æquo reſpondentem afferret lætitiam, gaudentibus quòd non ſolum filios recepiſſent, ſed prçter eos etiam accepiſſent pecuniam.

Viſio Cõſtantini Magni. Atque Imperator quidem ſic euaſit ſcelus: Deus autem ei duplicem procurauit ſalutem, & ſummos ad eum mittit diſcipulos, qui ei ſuggererent quç ſunt ſalutaria. Noctù enim dormienti Imperatori viſi ſunt ei adſtare duo viri. Rogati autem, quinam eſſent, reſponderunt ſe eſſe Petrum & Paulum Apoſtolos Ieſu Chriſti: miſſos autem eſſe ab illo, vt ei viam ſalutis oſtenderent, corporiſque & animæ ſalutis conſequendæ rationem docerent, & vitam darent, quæ non poteſt diſſolui, proptereà quòd ipſe vitam quæ eſt ad tempus, dederit infantibus. Si hçc ergò vis conſequi, accerſe Epiſcopum Syluestrum, qui in mõte propter tui metum deliteſcit: & ſi illius monitis parueris, ille tibi oſtendet piſcinam, quæ & carnis purgabit vitia, & animæ ſordes eluet. Hçc cùm ei dixiſſent, receſſerunt ab oculis Imperatoris, & ſimul etiam eum dimiſit ſomnus. Eo autem de ſomnio cũ animo cogitante, & viſum admirante, acceſsit medicus, qui de more ei medicabatur vlcera. Ille autem eum dimiſit, dicens ſe non ampliùs egere auxilio artificioſo: Diuinitùs enim ad me venit auxilium in ſomnis, & me diuinum ſomnium adiuit. Hæc cùm dixiſſet, mittit quamprimùm, qui beatum Syluestrum in monte quærerent, & eum ad ipſum adducerent cũ omni reuerentia.

S. Syluester vocatus venit ad Conſtãtinum. Poſtquàm autem inuentus eſſet ab iis, qui fuerant, & iam eſſet adductus, eum & lubenter vidit, & ei iuit obuiam, & eum eſt complexus. Deindè, Adiuro te, inquit, per Crucifixum, quem tu colis, vt dicas mihi, an aliqui apud vos dii colantur, nomine Petrus & Paulus. Ille autem contrà reſpondit: Vnus à nobis Deus cognoſcitur, ò Imperator, qui creauit cælum & terram, & omnia quç ſunt in eis. Quos autem ipſe nominaſti, non dii, ſed DEI ſunt miniſtri, qui vbiquè Chriſti nomen annunciarunt, & poſtremò pro illo ſunt mortui, vt quos ambos interemerit Nero propter ſalutarem prædicationem. Propter hæc lætitia affectus Imperator, Rogo te, inquit, Epiſcope Syluester, horum CHRISTI diſcipulorum oſtende mihi effigies, ſi habeas, vt ſciam an ii reuerà ſint illi, qui noctù mihi apparuerunt.

Vſus Imaginum in Eccleſia antiquiſſimus. Ille autem ſtatim iuſsit Diacono, vt ſummorum Apoſtolorum afferret imagines, & eas oſtenderet Imperatori. Cùm in eas autem allatas oculos iniecisset Imperator, hos eſſe exclamauit, & non alios, qui ad eum in ſomnis acceſſerunt: & viſum narrauit Pontifici, rogauit ut ei oſtenderet piſcinam, quam, qui ei viſi ſunt, ſunt polliciti eſſe purgaturam & animam & corpus. Magnus autem ille pater, Non aliter tibi, inquit, o Imperator, licebit illa frui piſcina, niſi eum, qui tibi ab iis, qui viſi ſunt, eſt prædicatus, verum eſſe DEVM ex animo credideris. Ille autem, Niſi, inquit, verum DEVM credidiſſem eſſe CHRISTVM, nequaquàm tuàm accerſiuiſſem ſanctitatem. Ei autem dicit ſanctus: Oportet ergò te priùs ieiunare, o Imperator, & DEVM placare lachrymis, quæcunque peccaſti confitentem. Depone ergò purpuram & diadema ſeptem diebus, & tuæ regiæ penetrale ingreſſus, clauſis ianuis, in ſacco & cinere humì iacens, in luctu age pœnitentiam: & iube claudi templa idolorum, & ceſſare eorum ſacrificia: qui ſunt in exilio, & ad matalla damnati, & in carceres coniecti, libera Chriſtianos. Largire relaxationem iis, qui ſunt in vinculis, & omnibus aliis afflictionibus. Sis benignus in eos, qui te rogant, & iuſtas imple petitiones: iis, quas habes, facultatibus impertire pauperes. Hæc ille quidem dixit: Ipſe autem affirmauit ſe omnia impleturum,

Conſtantinus fit catechumenus. Cùm autem impoſuiſſet ſanctus manum capiti Imperatoris, & preces deindè dixiſſet, & eum feciſſet cathecumenum, receſsit: & cùm acceerſiſſet quicquid erat ſacri ordinis, & ex populo eos, qui CHRISTVM confitebantur, præcepit omnibus ieiunium & preces. Cùm ij autem vnanimes eius iuſſui paruiſſent, fuſæ ſunt communes & intenſç preces ad DOMINVM, vt Eccleſiis ceſſet perſecutio, & pax eis concilietur, & tandèm finis imponatur dæmonum libaminibus, & iis, qui per ipſos errant, illuceſcat lux ſalutaris. Cùm iam autem aduenisset dies ſeptimus, diuinus Syluester venit ad magnum Conſtantinum: & cùm eum catecheſi inſtituiſſet, & in ſanctæ Trinitatis myſterio eum initiaſſet, & diuinæ œconomiæ vniuerſum docuiſſet myſterium: Tempus eſt, inquit, ò Imperator, vt tibi paretur piſcina. Cùm ea autem iam eſſet parata: Hçc eſt, inquit, piſcina, quam dixerunt ij qui à te viſi ſunt: & aqua, quæ eſt in ipſa, ſanctificata inuocatione Trinitatis, purgat animas, tibi autem ea erit & carnis curatio ac purgatio, & morbum tuum fugabit, vt tibi ſacroſancti prædixerunt Apoſtoli. Ingredere ergò diuinum lauacrum, primùm quidem purgandus à peccatis & delictis tuis: deindè etiam à morbo, qui in tuo corpore pullulauit, teque vexat, & probro & dedecore afficit.

Hæc cùm audiuiſſet Imperator, & læt[9] vltimã exuiſſet tunicã, & ,pbrũ carnis ſubiecisset oculis, & vnctus fuiſſet ſãcto chriſmate, ingreſſus eſt piſcinã. Cùm autem

S. Syluester eum vngit chriſmate, & baptizat Romæ.

tem Syluester eius caput tetigiſſet, & eum in aquam immerſiſſet, & ſanctam ſimulque venerandam inuocaſſet Trinitatem, lux repentè totam domum circunfulſit, & lucis ſplendor pluſquàm Sol enituit. Exiit itaque Imperator ex diuino lauacro, habens carnem puram & ſanam, neque plaga, nec vlla apparente cicatrice. Aqua autem piſcinæ erat plena iis, quæ ex vlceribus exciderant, membranis ac pelliculis, non ſecùs ac ſquammis piſcium.

Illuſtre miraculū

Ille autem cùm ſe vidiſſet tam repentè ſanatum, neſciebat quemadmodùm ſatis oſtenderet gaudii ſui magnitudinem. Cum autem veſtem candidam induiſſet luminoſam, dixit iis qui aderant, ſe ſenſiſſe manum deſupèr extenſam, quæ eū tetigit immerſum in piſcina. Et ſtatim edidit decretum, nè quis auderet blaſphemare Chriſtum, aut moleſtiam exhibere Chriſtiano: eius autem, qui conuictus fuiſſet tale quid feciſſe, publicari dimidium bonorum. Iuſſit autem templum quoquè in regia ædificari Chriſto Seruatori, cùm ipſe ſuis manibus eius figuram deſcripſiſſet. Decreuit autem, vt qui vellent, ſecurè poſſent religionem eligere Chriſtianam, & ad Chriſti fidem accedere & baptizari, impenſis quæ fiebant ad illuminationem, & veſte, ſuppeditatis ex theſauris Imperatoris: Exhinc magna quędam multitudo accedit ad fidem & diuinum baptiſmū: & non ex diametro erat quidem gregi Chriſti quotidie acceſſio, idolorum autem cultoribus diminutio: ſed pietatem longè magis ſuperabat prædicatio, ipſo diuino Conſtantino quotidianis ſermonibus incitante plurimos ad perſuaſionem prædicationis, & quod in ipſum factum fuerat miraculum, deducente ad fidem Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti.

Permulti credūt ī Chriſtū

Cùm multi autem verè Deum eſſe Chriſtum alta voce clamaſſent, & eos qui non ſic ſentirent, exclamarent oportere exterminari ex ciuitate, Imperator ſilentium populo præcipiens, dixit, Dominum velle ſua voluntate ipſum confiteri eos, qui ad eum accedunt, & ſua ſponte ſacrificare: non autem vi eis & metu intentato. Quocircà ipſe quoquè dixit: Neminem volo inuitum cogi ad ſuſcipiendam prædicationem: illos autem admitti, qui pura ac ſyncera mente credūt Domino, & admittunt prædicationem. Hoc dictum ab Imperatore, mouit omnibus lætitiam, vt quod conſeruaret libertatem & liberum arbitrium. Et ſic quidem ſe habebat populus: Imperator autem propoſuit decretum, vt omnes, qui erant in carceribus, in metalli fodinis, in vinculis propter cultum Chriſti, ſoluerentur quidem à vinculis, reducerentur ab exilio, educerentur ex carceribus, liberarētur à metalli operibus, & puram reciperent libertatem & relaxationem. Licebat ergò videre Chriſti Eccleſiam exultantem, & Domino confitentem, qui eius tempeſtatem ſedauerat, & Tyrannorum mare, quod in ipſum rugiebat, ſopierat. Per hæc malignus, & ab initio hominum inimicus, accepit certum vulnus. Non erat autem illius malitię vulnus ferre tacitè: ſed rursùs machinatur aduerſus Orthodoxum: & quomodò ſerpentem priùs miſit in expeditionem aduerſùs primā matrem, & per illam primum parentem eſt ſuſſuratus: ità nunc quoquè mittit in expeditionem ſerpentes & fœtus viperarum, Iudæos, inquam, aduerſùs inclytam matrem imperatoris. Nam cùm in Bithynia tunc verſaretur, vndè orta erat, quidam Iudæi ad eam acceſſerunt, dicentes ab Imperatore quidem effectam eſſe rē bonam, quòd ſint abolita ſimulacra: ſed nō fieret, vt eſſet bonum ſyncerum & impermiſtum, ſed ei etiam ex errore aliquid mali & auertendi admiſcere, nempe credere Ieſum eſſe Dei filium & verum Deum, q fuit homo Iudæus, & tanquàm maleficus fuit de medio ſublatus. Non enim oportere Imperatorem illi aſcribere ſanitatem, ſed ęterno & ſoli Deo omnipotenti, qui eius pietatem remuneratur, quòd primus diruiſſet ſimulacra. Oportet ergò, o Imperatrix, aiebant, te Imperatorem tuum filium ab errore auertere, nè quid ei mali contingat propter errorem ſuperſtitionis, cæleſti Rege irato.

Decretū Conſtantini.

Gene. 3.

Iudæi incitare moliuntur matrē ei, in illum.

Hæc illi quidem dixerunt: Ea verò hæc ſignificauit literis Imperatori ſuo filio. qui cùm has matris accepiſſet literas, ad eam ſcripſit, oportere eos, qui dicunt, Iudæos, congredi cum Epiſcopis Chriſtianorū, & eis reſiſtere in diſputatione ipſis audientibus: & eū qui viſus fuerit dicere meliora & veriora, victoriam eſſe conſecuturum, & ſe eſſe ſecuturos illius opinionem. Hęc inclyta Helena ſignificauit Iudæis, & hortata eſt, ut quidam ex eis cum ipſa Romam proficiſcerentur. Illi autem, cùm viros elegiſſent, qui totius veteris legis ſcripturas ſummè didicerant, & voces nouerant Prophetarum, & verſati erant etiam in doctrina gentilium, eos mittunt cum Helena Imperatrice, vt in differendo Chriſtianis reſiſterent. Qui autem miſſi erant, ad ſatis magnam redibant multitudinem: cum quibus erat etiam quidam ex Iudęis presbyteris, qui vocabatur Zambres, qui erat in arte magica ſummè exercitatus, & per eam multa oſtendebat prodigioſa: cui pluſquàm aliis fidebat Iudæorum ſodalitas. Etſi enim victi eſſent in diſputando, exiſtimabāt ſe Zambræ pręſtigiis certam habituros victoriam.

Zambre Iudæus venefic⁹.

Cùm ij autem Romam veniſſent, eorum aduentum ſancto ſignificat Syluestro Imperator, & rogat, ut de fide cum eis contendat. Ille autem lubens certamē ſuſcipit. Dies itaque præfinitus fuit diſputationi, & diuinus Syluester alios quoquè accerſit Epiſcopos, vt diſputationem ſecum aggrediantur. Cùm adeſſet autem dies pręſtitutus, venit & ipſe Syluester in regiam, & quidā Epiſcopi, & multitudo Iudæorum: certaminis autē auditores & diiudicatores, & ipſe pius pręſidebat Conſtantinus, & præclarus ſenatus. Eius autem mater Imperatrix ſedebat intra velum.

Diuiſi autem quidam ex Iudęis, dicebant oportere aliquos ex Epiſcopis, ſecretos ab aliis, cum eis decertare. Quibus Syluester: Non ſunt, inquit, nobis vires in multitudine, ſed in Deo, qui omnia corroborat: quem inuocantes ad hoc certamen, dicimus: Exurge Deus, & iudica cauſam tuam. Iudęi autem, Noſtra, dixerunt, ſunt hęc verba, & noſtræ ſcripturæ. Te autem oportet tuis vti, & non noſtris, o Epiſcope. Syluester autem: Vobis quidem, inquit, ab initio locuta eſt ſcriptura veteris teſtamenti & præconia Prophetarum. Nihilominus autem ea quoquè ad nos pertinent: quoniam horum plurima de Chriſto ſunt prædicta: & alioqui neceſſe eſt ex his vobiſcum diſſerere. Nam veſtri quidem libri nobis non ſere proprii, ſed non noſtri quoquè nobis, & ſic ubi ex illis à nobis aliquid adductum fuerit, id à vobis circumſcribitur. Quocircà veſtris libris vtemur ad demonſtrationem: quorum hoc nobis vendicamus, quod eſt magis admirabile, & clariorem efficit victoriam, quòd ſumptis armis aduerſariorum, iis eos, qui reſiſtunt, percutientes, bello euademus ſuperiores, & purè potiemur victoria. Ad hæc dixit Imperator, aduerſùs id, quod dixit Epiſcopus, non poſſe contradici. Si enim, ò Iudæi, veſtras adducunt ſcripturas ii, qui Chriſtum colunt ad ſuam probandam opinionem, eis citra controuerſiam tribuetur omninò victoria. Hęc cùm dixiſſet Imperator, & ſenatus ei eſſet ſuffragatus, Iudæi cœperunt loqui, dicentes:

S. Syluester diſputat cū Iudæis coram Conſtantino.

Pſal. 73.

Cùm omnipotens Deus dixerit in Deuteronomio, Videte quòd ego ſum, & non eſt Deus præter me: quomodò ipſi Ieſum, qui eſt homo, Deum exiſtimatis

Deut. 32

 & no-

& nominatis,& tres Deos inducitis, nempe & eum,
qui à nobis colitur, & Ieſum, eum decernentes eſſe
Dei filium, & præter hos ſpiritum? Num enim ſic o-
pinantes,non apertè aduerſamini ei, qui docuit non
eſſe alios deos,qui eſt Deus productor vniuerſorum?
Ad hæc à Deo inſpiratus contradixit Syluester: Si ci-
tra vllam animi perturbationem mentem veſtris ad-
hiberetis ſcripturis,nihil nos noui diceretis opinari,
ſi Dei filium & ſanctum ſpiritum ſtatuamus. Hæc e-
nim non nobis à nobis ipſis dicta ſunt, ſed inuenta
ſunt à diuinis Prophetis. Et ante alios quidem dicit
Dauid Propheta & rex, patrum veſtrorum in Serua-
Pſal. 2. torem noſtrum prænuncians inſaniam: Quarè
fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania ad
uersùs Dominum, & aduersùs Chriſtum eius? Eccè
ergò Dominum & Chriſtum eius dicens, non vnam
perſonam inducit, ſed duas. Quòd autem Dei filius
Ibidèm. ſit Chriſtus,ſignificat idem Propheta,dicendo: Domi
nus dixit ad me: Filius meus es tu: ego hodiè genui te.
Alius eſt ergò,qui genuit,& alius,qui eſt genitus.

His Iudæi oppoſuerunt: Quoniam ergò,vt dicis,ge
nuit Deus,eum qui eſt impatibilis,ſtatuis patibilem,
& ei tribuis affectionem. Quomodò autem filius eſt
Deus,qui in tēpore eſt genitus,& vt eſſet,habuit in tē
pore? Illud enim Hodiè, eſt temporis, & non ſinit
Deum exiſtimari æternum. Non patibilem genera-
tionem,ò Iudæi,in Deo dicimus, dixit à Deo afflatus
Syluester: ſed diuinam & impatibilem & Deo conue
nientem: & quomodò dixerit quiſpiam verbum naſci
ex mente. Neque introducimus temporalem ex Deo
filii eius generationem, ſed temporis expertem & æ-
ternam. Nam temporum quoquè effectorem cum a-
liis nonimus eſſe filium. Effector autem temporum,
non eſt ſub tempore. Illud autem, Hodiè genui te,
dictum à Dauide, non ſupernam & quæ eſt ante ſecu-
la,& ei cōuenit,diuinitatis ſignificat generationem:
ſed eam, quæ eſt inferiùs, quæ eſt in tempore & in
carne,quam ſuſcepit propter noſtram ſalutem. Nam
Pſal. 44. nouit quidem hic Propheta Chriſtum & Deum ante
ſecula. Quamobrèm dicit etiam: Sedes tua Deus in
ſecula. Prædicit autem eius quoquè in extremis tem
poribus generationem, propter myſterium ſuſceptæ
Pſal. 2. carnis diſpenſationis: Quamobrèm ſubiungit, Filius
meus es tu: ego hodiè genui te. Per hoc quidem, Fi-
lius meus es tu, temporis expertem & quæ eſt ante ſe-
cula,ſignificans generationem. Per hoc autem, Ego
hodiè genui te, inferiorem & eam quæ eſt ſub tempo
re. Hoc autem, Ego hodiè genui te, introductum eſt
a Propheta,oſtendente patrem,eam quoquè quæ infe
riùs facta eſt generationem, tanquàm propriam ſibi
attribuere,vt quæ illius voluntate facta ſit.

Quòd autem veſtra ſcriptura ſpiritus quoquè me-
minit,idem Propheta Dauid teſtatur, dicens: Verbo
Domini cæli firmati ſunt,& ſpiritu oris eius omnis vir
Pſal. 32. tus eorum. Hic ergò trium facit mentionem,Patris,
inquam,& filii,quem vocat verbum, propter ſupernā
generationem, eam oſtendens eſſe impatibilem, &
ſancti ſpiritus. Porrò autem alibì quoquè meminit
ſpiritus, Spiritum tuum ſanctum, dicens, nè auferas à
Pſal. 50. me. Et rursùs: Quo ibo à ſpiritu tuo? qui eſt ſcilicet,
Pſal. 138 & implet vniuerſa. Et rurſùs: Emittes ſpiritum tuū,
Pſal. 103 & creabuntur. An non hæc dicta ſunt à diuino Da-
uide? Non Moſes etiam, qui Deum vidit,in libro Ge
Gene. 1. neſis Deum introducit dicentem,Faciamus hominem
ad imaginem & ſimilitudinem noſtram? Cum quo
ergò differens eſt Deus introductus,ſi non dixerimus
eſſe aliam,cum qua loquebatur,perſonam? Non hoc
autem omninò dixerit quiſpiam dictum eſſe ad virtu
tes cæleſtes. Illud enim, Ad imaginem noſtram,non
concedit tale quid cogitari. Non eſt enim eadem ima
go & ſimilitudo Dei & Angelorum: quoniam non
eſt eadem natura. Neceſſariò ergò ſequitur,alium eſ
ſe eum,cum quo differebat, vt qui ſit eiuſdem cum il
lo naturæ & ſimilitudinis, vel, ut magis propriè di-
cam,identitatis. Quiſnam autem is exiſtimari poſſit,
niſi filius,qui eſt eiuſdem eſſentiæ,gloriæ & potentię,
& vt ſemel dicam, imago patris immutabilis? Quid-
nam ergò noui ſumus opinati, qui decernimus eſſe
patrem, filium,& ſpiritum? Etſi gentilibus hæc eſſe
incredibilia videantur & inania,non eſt nouum: quo-
niam illi noſtris libris non ſunt imbuti. Vobis autem
quomodò hæc putentur inania, qui diuinorum Pro-
phetarum voces meditamini: quorum nullus eſt,qui
de Seruatore non prænunciauerit?

Cùm autem diuinus pater pergeret adhuc dicere,
orationem interrumpens Imperator, dicit Iudæis:
Dicta quæ nobis propoſuit ſcriptura & Epiſcopus, ò
Iudæi,itàne, vt dixit, ſe habent in veſtra quoquè ſcri-
ptura? Illi autem,Ità ſe habent, dixerunt, ò Impera-
tor. Ergò,quod, inquit,attinet ad Trinitatem, mihi
videmini vinci,& dare Syluestro calculum uictoriæ.
Non, ſi nos quoquè ad hęc obiecerimus, ò optime
Imperator, quæ contradicere potuerimus,eſſe iudi-
cabitur Sylueſter ſuperior. Plurima autem habemus
quæ cōtradicamus,& ea ſtatim dixiſſemus, niſi nobis
videretur ſuperflua oratio,& inanis conatus. Non e-
nim nunc agitur, ſit ne vnus Deus,an tres, ſed quòd
Nazarenus non ſit Deus. Nam etſi conceſſum fuerit
oportere tres opinari Deos,non tamen propterea ſe-
quitur,ut Ieſus,qui natus eſt homo,& ortus eſt ex ho
minibus,& conuerſatus cum hominibus peccatoribus
& publicanis,& cum illis conuiuia iuiit,& tādèm fuit
condemnatus propter maleficia, & ligno crucis affi- Mat. 9.
xus,& ſic mortuus, Deus exiſtimetur & nominetur.
De hoc ergò nunc aduersùs illos decertatur, qui no-
uum hunc Deum introducunt: &, ſi de eo aliqua poſ-
ſint dicere, aut aliqua habeant teſtimonia,ea dicant.
His ſic dictis,præclarus Syluester, Non tres, inquit,
deos nos eſſe dicimus,o Iudæi,ut vos putaſtis: ſed v-
num Deum,qui in tribus perſonis aut hypoſtaſibus co
litur & adoratur. Cæterùm de hac re differatur ora
tio, quoniam nominata eſt à uobis ſuperuacanea, &
inanis laboris. Conſequens autem erat,ea quæ aduer
sùs veſtram ab initio propoſitam quæſtionem à no-
bis ſunt adducta ex libris veſtris, oſtendere non fuiſſe
rectè dicta,& ſic procedere uobis diſputationem. Sed
quoniam de his modò dicere recuſaſtis, de Domino
noſtro Ieſu CHRISTO, vt uobis uidetur, verba
faciamus.

Hinc autem eſt incipiendum: Deus qui produxit
omnia, cùm ad bona opera produxiſſet & formaſſet
hominem, ubì cum vidit declinare ad omne vitium,
non neglexit ſuarum manuum figmentum, quod pe-
ribat: ſed ei placuit, vt ſuus filius, qui manet ab illo in-
ſeperabilis, (eſt enim vbiquè Deus) ad noſtros quoque Galat. 4.
veniret fines,factus ex muliere,factus ſub lege,ut eos
qui erant ſub lege,redimeret. Quòd autem ex muliere
pariendum eſſe Dominum,reſponſum fuerat,prædi- Eſa. 7.
xit diuinus Propheta Eſaias,dicens: Eccè uirgo conci
piet in vtero, & pariet filium: & vocabitur nomē eius
Emmanuel. Hoc autem nomen,ut vos quoquè ſci-
tis,ſignificat Dei aduentum ad homines. In Græcam Mat. 1.
enim vocem traductum ex Hebręa, ſignificat, Nobiſ
cum Deus. Deum ergò ex virgine naſciturum,hic Pro
pheta longo antè tempore prænunciauit. Sed dicunt
Iudæi,librum Eſaiæ nō habere virginem,ſed adoleſcē
tulam: corruptam autem eſſe à nobis ſcripturā, vt qui
in noſtris libris ſcripſerimus virginem pro adoleſcen
tula. Quòd nomen quidem adoleſcentulæ, inquit
diuinus Sylueſter,ueſtra ſcriptura ſoleat accipere pro
virgine,

virgine, multis in locis poſſumus oſtendere, ò aduerſarii: interim autem hoc quoquè aliundè oſtendetur. Stultam enim Prophetæ orationem, vel potiùs ipſius Dei dixerit quiſpiam, niſi intelligamus adoleſcentulam dictam eſſe virginem. Nam cùm Eſaias tanquàm ex perſona Dei dicat Achaz, Petis'ne tibi ſignum in profundo, aut in alto? Cùm is autem dixiſſet, ſe non petiturum, nec Dominum Deum tentaturum, Propheta Deum inducit loquentem: Ipſe dabo vobis ſignum. Iam verò ipſum ſignum quale erit? inquit, Eccè virgo in vtero concipiet. Si non ergò dicendū ſit, adoleſcentulam à Propheta dictam eſſe virginem, quomodò ſignum eſſe reputabitur? Eam enim, quæ eſt viro coniuncta, vt à vobis acceptum eſt nomen adoleſcentulæ, in vtero concepiſſe, non eſt ſignum, ſed naturalis conſequentiæ, & eorum quę fiunt aſsiduè. Signum autem eſt eorum, quæ fieri non ſolent. Quòd ſi etiam dederimus, in libro Prophetico ſcriptum eſſe adoleſcentulam, ſic quoquè adoleſcentula virgo eſſe intelligetur: vt ſignum ſit id, quod eſt promiſſum, & non ex iis, quæ fiunt naturaliter, neque habent aliquid alienum & inſuetum. Conuenienter ergò huic promiſsioni, virgo concepit in vtero. Nullus autem homo inuentus eſt, qui natus non ſit ex virili ſemine poſt primum parentem, & eam, quæ eſt ex illius làtere con- *Gene. 2.* ſtituta: neque abſque cum viro congresſione auditum eſt vnquàm peperiſſe mulierem. Cùm autem ſancta Virgo conceperit ex ſancto ſpiritu, & pepererit abſq; corruptione, fuit nobiſcum Deus ex promisſione.

Atqui non Emmanuel, ſed Ieſus, eſt nominatus, qui natus eſt ex Maria, Iudæi contra dixerunt. Reſtat ergò, vt non qui eſt promiſſus à Propheta, ſit is, qui à vobis colitur Ieſus, ſed alius. Hinc ſit, vt neque fuerit cum hominibus Deus. A Deo autem motus Syluester, intulit aduersùs hanc obiectionem, dictum eſſe, quòd populi ſcilicet eum vocabunt. Videntes enim ea, quæ ab ipſo fiunt mirabilia, Deum vocabunt, & credent ſecum eſſe Deum. Mos eſt autem ſcripturæ, pro nominibus nonnunquàm vti rerum euentibus: quemodò etiam eſt illud, Vocabunt puerum, Citò ſpolia, *Eſa. 8.* Velociter prædare. Atqui nuſquàm inuentus eſt aliquis, qui ſic fuerit vocatus. Quòd autem deprædatio inimicorum, & diſtributio ſpoliorum facta ſit per Chriſtum, propterea dictum eſt à Propheta tanquàm *Eſa. 1.* nomen, id quod per ipſum eſt euenturum. Quinetiam dicit de Hieruſalem: Vocabitur ciuitas iuſtitiæ. Atqui nunquàm inuenta eſt in tota noſtra ſcriptura ciuitas nominata iuſtitiæ: ſed vocata eſt perpetuò Hieruſalem. Quoniam autem mutanda erat in melius, propterea dicta eſt ciuitas iuſtitiæ à Prophetæ reſponſo. Alia quoquè inueneris quiſpiam dicta hoc modo in ſcriptura. Tale quid etiam prædixit Eſaias de eo, qui erat naſciturus de Virgine. Rerum enim euentum, dixit futuram ei vocationem, non à matre, neque ab eo qui putabatur pater, ſed à multis. Quinetiam ipſum quoque nomen, quo vocatus eſt, ſcilicet Dominus, rem oſtendit euenturam. Ieſus enim, ſicut vos non ignoratis, populi ſalutem ſignificat. Seruator autem fuit iis, qui eum crediderunt eſſe Chriſtum.

Non ſolùm autem Eſaias dixit, Deum nobiſcum *Baruch. 3.* futurum: ſed Ieremias quoque eius ad nos aduentum prænunciauit. Hic eſt Deus noſter: non reputabi- *Ibidèm.* tur alius præter ipſum. Et poſt nonnulla: Poſt hæc in terra viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. Atqui dixerunt Iudæi: Non quomodò dixit de futuro Eſaias, ità etiam prædixit Ieremias: ſed de eo, quod iam factum fuerat, & in tempus prçteritum, non in futurum, refertur. Quo fit, vt non ſit iudicandum eum loqui de Nazareno. Mihi videmini, ò Iudæi, ait Sylueſter par Apoſtolis, veſtra ſponte conniuere ad veritatem, & nolle lucem intueri. Non *Propheta ſæpè ita dicunt futura, tanquā iā facta.* enim dixerim vos ignorare proprietates reſpōſorum Propheticorum, & quòd ſæpè mos ſit Prophetis futura prędicere; perindè acſi iam facta eſſent, propterea quòd omninò futura ſit Prophetia, & non poſſit excidere. Quomodò enim, quæ iam facta ſunt, quin facta ſint, fieri non poteſt: ità etiam diuina reſponſa non poſſunt excidere, & propterea, quæ futura ſunt, nonnunquàm tanquàm facta, ſunt à ſacris introducta Prophetis. Et his plena eſt veſtra ſcriptura. Atque ſi Deum quidem in terris viſum ante Ieremiam, & conuerſatum cum hominibus nobis poſſetis oſtendere, aliquam rationem haberet contradictio. Sed quoniam hoc fieri non poteſt, oportet deincèps in futuro accipi dicta Prophetę, quomodò ſunt etiam alia eiuſmodi in veſtris libris, & præ cæteris in libro Pſalmorum, in quo de Chriſto prædixit Dei parens Dauid, & tanquàm iam facta prædicauit: Nunc quidem diſcipuli ingratum animi crimen perpetua notans *Pſal. 40* ignominia, dicendo: Qui comedit panes meos, magnificauit ſuper me ſupplantationem. Nunc autem populorum deplorans amentiam, & gentium audaciam. Fuerint autem populi quidem, veſtra ſynago- *Pſal. 2.* ga: gentes autem, exercitus Romanorum. Quaré fremuerunt gentes, dicens, & populi meditati ſunt inania? & alia quæ ſequuntur. Modò autem Crucis paſsionem, cùm dixit, Foderunt manus meas & pe- *Pſal. 21.* des meos. Et quæ facturi erant milites, dicendo: Di- *Ibidèm.* uiſerunt ſibi veſtimenta mea; & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. &, Dederunt in eſcam meam fel, & *Pſal. 68.* in ſiti mea potauerunt me aceto. Rursùs autem prædicens ſepulturam, dum diceret propheticè: Poſue- *Pſal. 87.* runt me in lacu inferiori. modò autem aſſcenſum in cælos priùs contemplans, & priùs annuncians, & cla- *Pſal. 46.* mans: Aſſcendit Deus in iubilo. Quinetiam antiquus veſter parens Iacob, dum deficeret benedicens ſuis filiis, quoniam Deo afflatus præſciuerat Dominum venturum ex Iuda, & multa quidem alia ei dixit, Domino conuenientia, & præter cętera eius quoquè oſtendens ſepulturam & reſurrectionem, Procidens *Gene. 49* dormiit, inquit, vt leo, & tanquàm catulus. Quis excitabit eum? Porrò autem Eſdras quoquè prędicens paſsionem, ſic inuentus eſt figuraſſe orationem, & conſcripſiſſe ea quæ erant futura, tanquàm quę iam euenissent: Alligauiſtis me, clamantes ſuper tribunal iudicis, me humiliauiſtis: ut ſupra lignum pendèrem, me tradidiſtis. An non, inquit, hęc omnia, ò Iudęi, ſunt voces Prophetarum? An à uobis dicentur eſſe falſa dicta Prophetarum?

Hæc quidem ſic ſcripta eſſe in libris Hebraicis, dixerunt Iudęi, nos quoquè aſſentimus. Tu autem nobiſcum agis ſophiſticè, & nos conaris decipere: & dubia vis probare per dubia, & per ignota oſtendere: & eam adducis demonſtrationem, quam Dialecticus nominauerit Διάλληλον, id eſt, mutuam, & ſe inuicèm probantem. Nam cùm pollicitus eſſes te oſtenſurum illud de Ieſu dictum eſſe à Propheta Ieremia, *Baruch. 3.* In terra viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt: etiamsì oratio relationem feceris in futurum, dubia adduxiſti teſtimonia, & quæ certum ſit non dicta eſſe de Ieſu. Sed nos non decipies, o Epiſcope. Nam neque nos ſumus Grçcę ignari ſapientię, neque ſophiſticorum imperiti argumentorum. Non ſum ego ſophiſta, ait à Deo inſpiratus Sylueſter, nec accuratè Græcam teneo eruditionem: ſed ſermone imperitus, Dei autem confiſus ſapientia, verbo quod eſt Deus & homo, & viuifico ſpiritu, non autem ſophiſticorum verborum perſuaſione, ſubii vobiſcum diſſerendi certamen, & dixi vobis vera, firmaque ac ſtabilia. Quoniam autem quę dicta ſunt, non reprimunt

veſtram curioſitatem, aliundè quoquè oſtendam in
veſtra ſcriptura hanc eſſe conſuetudinem, vt præteri-
tum tempus accipiatur pro futuro. Sufficiunt autem
ad demonſtrationem pſalmi graduum. In his enim
eam, quæ ex Babylone tempore Cyri facta eſt, libera-
tionem captiuorum Hebræorum, & ſecundum in Hie
ruſalem aſſcenſum, & templi reædificationem prius
ſignificat diuinus pater Dauid. Nam vt Propheta, &
homo à Deo inſpiratus, multis antè ſeculis vidit men
tis oculis ea, quæ futura erant, & tanquàm iam facta,
priùs ſcripſit ea, quæ euentura erant plurimo pòſt
Pſal. 119. tempore. In primo autem pſalmo graduum ſtatim
dicit ex perſona populi captiui; Ad Dominum, cùm
tribularer, clamaui, & exaudiuit me. Et poſt aliquan
tum: Hei mihi quòd incolatus meus. & deincèps
pſalmi graduum euocant auditorem ad tempus præ-
teritum. Et ſic non in his ſolùm, ſed etiam in pluri-
bus aliis inuenta eſt oratio figurata à Dauide. Viden
túrne hæc vobis ſufficere ad probandum, an adhuc mi
hi opùs erit aliis?

Si ità haberent, dixerunt Iudæi, vt tu dicis, Epi-
ſcope, ſufficerent. Nunc autem & de pſalmis falſum
dicis, & de eorum ſcriptore Dauide. Non enim lo
quuntur de reditu, qui fuit ex Babylone poſt captiui
tatem: ſed de liberatione ex Aegypto, quæ fuit tem
pore Moſis: & meritò in præteritum tempus ſunt con
poſiti. Facile quidem eſt, ait vir diuinus, ex iis, qui
dicti ſunt, pſalmis oſtendere, vos veſtra ſponte eſſe
malos. Non enim vos ignorare dixerim, quòd de
reditu ex Babylone hos pſalmos Dauid propheticè cō
poſuerit: ſed in hoc non immorabor, ſed ex alio eui
dentiùs oſtendam id, quod quæritur. Mihi autem
roganti reſpondete: Quandò dominata eſt gens ve-
ſtra Hieroſolymis, nonné poſtquàm egreſſa eſt Aegy
pto? Hoc verum dixiſti, dixerunt Iudæi. Non Ie-
bus primùm nominata eſt, & Salem? Ne hoc qui-
dem eſt falſum. Non, qui veſtri habuit adminiſtratio
nem, Propheta & rex Dauid, cùm multis prælijs fu
3. Reg. 5. diſſet eos, qui ipſam habitabant, illam propriam ciui
tatem eſſe duxit & nominauit? Aſſentimur. Non ca
pta fuit ciuitas tempore Nabuchodonoſor: & diruta
4. Reg. 25. quidem ſunt mœnia, illud autem ditiſſimum & cele-
berrimum templum Solomonis fuit euerſum, & abdu
ctus fuit populus Babylonem captiuus? Hæc ſic accide
runt. Propterea ergò factus eſt Dauidi centeſimus
Pſal. 136. triceſimusſextus pſalmus, qui dicit: Super flumina Ba
bylonis illic ſedimus & fleuimus, dum recordaremur
tui Sion. Et paulò pòſt; Si oblitus fuero tui Hieruſa-
lem, obliuioni detur dextera mea: & quæ deincèps
conſequuntur in pſalmo. Eccè ergò hic quoque Pro
pheta ea, quę multis pòſt ſeculis euentura fuerant,
non tanquàm futura prędixit, ſed ea tanquàm quæ iā
facta fuerant, narrauit. Nec poteritis dicere eum
hæc prędixiſſe de reditu ex Aegypto. Nondum e-
nim veſtra facta fuerat ciuitas Hieruſalem: nec hoc
nomine appellata fuerat, ut nos confeſſi eſtis. De
hoc reditu loquuntur etiam pſalmi graduum, etiam-
ſi vos eos circumſcripſiſtis: & hoc eſt manifeſtum ex
hoc tertio pſalmo, qui factus eſt ex perſona bello ca-
pti populi Hebręorum, qui erat in Babylone, qui di-
cit; Lætatus ſum in his, quæ dicta ſunt mihi, In do-
Pſal. 121. mum Domini ibimus. Stantes erant pedes noſtri in
atriis tuis Hieruſalem. Quinetiam in ſeptuageſimo-
octauo pſalmo, eam quæ tempore Antiochi accidit
Hieruſalem deprædationem prędicens Propheta Da-
Pſal. 78. uid, Deus, inquit, venerunt gentes in hæreditatem
tuam: & in templo ceruens mactatas hoſtias, quas tūc
ſacrificabant: & introducta in ipſum ſimulacra, & eā,
quæ alioqui facta eſt, ſanctorum inquinationem, Pol-
luerunt templum ſanctum tuum, prædixit, & reliqua
quę ſunt in pſalmo, priùs enunciauit, & tanquàm iam
facta defleuit, quæ erant ventura: & iis qui erant factu
ri, perindè ac iis, qui iam fecerant, malè eſt precatus.
Cùm ergò ſic in multis figuretur oratio in diuina ſcri
ptura, non fuerit nouum, ſi quædam de Chriſto ſic di-
cta ſunt à Prophetis, & hoc modo figurata fuit ab eis
oratio.

Hæc cùm in rebus diuinis ſapiens diſſeruiſſet Syl-
ueſter, Iudæi, Nihil, aiebant, eſt horum falſum: ſed tu,
quæ dicta ſunt de aliis, Ieſu improbè tribuis: & ſic mē
tem ſimpliciorum ſurripis. Ergò, inquit ſanctus, ali-
quem alium à virgine conceptum & natum datis, aut
ante Seruatorem Chriſtum, Deum in terra viſum, &
cum hominibus conuerſatum demonſtrare poteſtis,
aut alias gentes fremuiſſe, & populos eſſe inania medi
tatos aduersùs Dominum & aduersùs Chriſtum eius?
Cuinam autem alii accommodabitis illud, Foderunt *Pſal. 21.*
manus meas & pedes meos: & illud, Diuiſerunt ſibi ve *Ibidem.*
ſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem: *Pſal. 68.*
& in eſcam datum ei eſſe ſel, & potatum eum eſſe ace
to: & poſitū eſſe in lacu, & ſurrexiſſe in iubilo, ut Deū,
qui vicit inimicū. Canticum enim eſt pro victoria, iu
bilatio. Dicite ergò, an hęc poſſitis alicui alii tribuere.

Hęc cùm audiſſet Imperator, Mihi, inquit, videmi
ni, o Iudæi, eſſe victi. Illi autem, Nè ſic, aiebant, feras
contra nos ſententiam, ò optime Auguſte, poſſumus
enim adhuc multa alia opponere Epiſcopo. Et iam di
cat, quanam de cauſa Ieſus, cùm eſſet Deus, vt ipſe di-
cit, natus eſt ex Virgine, & carnem ſuſcepit. An enim
non poterat omnipotens aliter reuocare genus homi
num, & efficere ut ex caſu ſurgeret? Quomodò autem
Deo quoque à diabolo fuit adhibita tentatio, dū mo
dò quidem exigeret, ut eſuriens faceret panes ex lapi *Mat. 4.*
dibus: modò autem iuberet, ut ſe ex alto deorsùm deij
ceret, ut id quod cerneretur, probaret eſſe Dei filium:
& rursùs eum impelleret ad adorationem, & pollice-
retur ſe ei daturum regna terræ? Ad hęc dicit beatiſſi
mus Syl ueſter: Nihil eſt quidem, o Iudæi, quod nō poſ
ſit à Deo fieri, & vt res eſt, ità creditur. Oportebat autē *Cur Deus*
diabolum vinci ab eo, qui ab ipſo uictus fuerat. Ho- *factus ſit*
mo autem ab illo victus fuit: & homo, qui non factus *homo.*
eſt ex naturę conſequentia, neque ex coitu & congreſ
ſu viri, ſed ex terra formatus incorrupta: incorrupta
enim tunc erat terra, ut quæ nōdùm fuiſſet maledicta,
neque polluta ſanguine fratris, aut cædibus aliorum
animalium, neque mortuorum corporum, vt poſteà
vocata eſſet ſepulcrum, aut profanis actionibus inqui
nata & ſceleribus. Atq; ex terra quidem talis caro for-
mata fuerat Adamo primo parenti: ipſa autem diuina
inſufflatio facta eſt in animam. Eum ergò hominem,
qui ſic natus fuerat, cùm viciſſet malignus, ſe inſolen-
ter iactabat, vt qui diuino inſultaſſet figmento. Opor
tet ergò, ut dictum eſt, à tali rursùs homine vinci, &
cadere eum, qui eſt princeps & author mali. Talis au
tem eſt Dominus Ieſus, non natus naturę legibus, ſed
ut ille ex terra incorrupta, ità Dominus ex vtero in-
corrupto, & ventre virgineo & ſancto. Et quomodò il
le fuit viuificatus diuina inſufflatione: ità hic etiam
ſanctiſſimo & viuifico ſpiritu cōſtitit perfectus homo
in omnibus ſine peccato. Qui ergò quomodò Adam
non naturaliter, ſed ſupra naturam factus fuerat ho-
mo, & alius vocatus Adā, vicit eum, qui primum Adā
deceperat & vicerat: & per q̄ maleuolus & hoſtis ho-
minibus primū noſtrū deuicit parentē, per ea nouum
quoq; Adā ineſcare aggreſſus, nō potuit. Per intempe
rantiam. n. & gloriæ cupiditatē illum decepit. Si es li *Geneſ. 3.*
gno prohibito comederis, eris tanq̄ Deus, cognoſcēs
bonum & malū: & aduersùs Chriſtum quoq; per ea-
dem conatus & gloriari, cùm videret eum tanquàm
Adamū propter id, quod apparebat, & eſurienti appo
ſuit

fuit lapides, petens vt eos mutaret in panes: & pollicitus eſt ſe illi daturum regna terræ, ſi prócidens eũ adoraret. Illud enim erat gulæ: hoc autem primi loci cupiditatis, & dominandi deſiderii. Vndique autem depulſus fuit malignus: & cùm primum viciſſet Adam, ſecundum aggreſſus, aperte victus eſt hoſtis. Propter hęc Deus eſt inter homines, & mater Virgo, & hoſtis tentator. Non diuina autem natura, ſed humana fuit tentata: & in paſsione ſimiliter paſſa eſt humanitas, impatibili remanente diuinitate.

Aliena dicis, ô Epiſcope, reſpondére Iudæi, & ab iis, qui intelligunt, omninò non admittenda. Quomodò enim vnquam admiſerit intelligentia, duarum rerum vnitarum vnam quidem pati, alteram verò effugere perpeſsionem? & vnam quidem dolere, alteram verò non ſentire dolorem? & hanc quidem mori, illá verò manere immortalem? Etenim nos quoq; conſtamus ex duabus naturis, nempe ex anima & corpore, ex quibus anima quidem eſt immortalis, corpus verò ſubiectum mortalitati: ſed corpore patiente, animam quoque ſimul pati cum eo cognoſcimus: & eo dolẽte, illam quoquè ſimul dolere: & quandiù carni vita eſt anima, fieri non poteſt, vt ſi ea crucietur, non anima quoquè ſit particeps cruciatus. Eſt autem hoc euidẽs. Nam cùm ex carne euolauit anima, illa nihil ſentit omninò moleſtiæ.

Non duarum naturarum in Chriſto commixtionẽ, neque confuſionem opinamur, ó Iudæi, diuinus dixit Syluester: ſed unionem quidem, vtraque autem natura ſuas inconfuſas ſeruante proprietates. Nam comedebat quidem & dormiebat, vt homo, & fleuit propter Lazarum mortuum. Vt Deus autem, viuificauit mortuos, curauit paralyticos, per mare ingreſſus eſt pedibus, violentis ventorum flatibus aſſurgens mare depreſsit, strauit & ſedauit: mari agitato fluctibus, Sile, dixit, Compeſcere: & ſtatim euaſit placidum & trãquillum, & nõ trãſiliit increpationem. Itá etiam perpeſsiones & tentationes applicãdæ ſunt carni, cui innatum erat, vt pateretur & tentaretur: non autem diuinitati. Nam cùm perfectum hominem ſuſcepiſſet Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & anima quoquè & mens in ea eſt aſſumpta: & carne patiente, vnà quoq; dolere animam, humanæ naturæ legibus nos quoquè dicimus: cum carne autem Domini pati id, cui nõ eſt innatum vt patiatur, dico autem diuinitatem, nunquàm diximus. Sed quomodò, rursùs dixerunt Iudęi, poterit hoc vnquàm fieri? Quomodò, quòd à te affertur, poterit concipere cogitatio? Si autem in rebus materialibus & iis, quæ apud nos fiunt, hoc fieri oſtenderimus, dixit à Deo inſpiratus Sylueſter, non fuerit hoc à nobis admittendum etiam in diuinitate, in quam non cadit interitus?

In Christo dua natura, una persona.
Iohãn. 11.
Mar. 4.

Poſt hęc dixit Imperator & Senatus: A ratione alienum fuerit, ô ſancte Sylueſter, ſi ei quod dicis, non aſſentiantur Iudęi: Si duo quędam unita, a te adducta fuerint, quorum vno patiente, alterum non fuerit ſimul particeps perpeſsionis. Tibi quidem, ô optime Imperator, & illuſtri Senatui, reſpondit admirabilis Sylueſter, hæc ſic videntur, & in alteram partem nõ propendet calculus. Dicant autem Iudæi quoquè, an illis placeat id, quod dicitur, & an huic quoquè ſententiæ illi aſſentiantur. Dicite, ait Imperator Iudæis, quid vobis videtur, ſi id quod dixit, confirmauerit Epiſcopus? Illi autem, Fieri quidem non poteſt, dicebant, ô Imperator, vt tale exemplum nanciſcatur Sylueſter. Sin autẽ nactus fuerit, & impleuerit id, quod eſt pollicitus, ſi cõtra illius dicta nos nihil dicere poterimus, nos quoquè lubenter tuam ſequemur ſententiam. Sit mihi ergò exemplum, ô Imperator, ait ſanctus, purpura tuę potentiæ. Non eſt ea fila ſerica, quę natura quidem vilia, & ante purpuram non in magno precio habita, purpuræ autem ſanguine colorata, & magni ſunt precii, & fiunt ornamentum Imperatoris? Quandò ergò ea nebantur à textoribus, & vel extendebãtur ad ſtamen, vel ab eis parabantur ad ſubtegmen, & aliquandò quidem ſecabantur, aliquandò autem inter ſe colligebantur, verùm erat id, quod nebatur, aut ſecabatur, aut ligabatur, fila ſerica, an id quod ea colorauit, color, inquam, purpurę? Auguſtus & Senatus, Serica fila, dixerunt, o Epiſcope, nebantur & ſecabantur. Sint ergò, dixit ſanctus, imago, fila quidem ſerica, carnis Domini: Purpura autem, diuinæ & impatibilis naturæ: & quò fila, quę priùs parui erãt precii, colorans purpura flore ſuo, longè facit p̃cioſiora: ita ẽt diuinitas carni vnita, quã ſuſcepit Dñs, eã fecit lõgè p̃cioſiorem: ſed illa patiẽte, nõ paſſa eſt diuinitas: quo neque purpura, dũ fila ſecabant ſerica, aut q̃ ex eis contexta fuerant, fuit concisa. His applauſerunt Imperator & Senatus. Et optimum eſt, dixerunt, exẽplum, & ratio quæ ſeruat promiſſum, & apertè oſtendit ſolam paſſam eſſe Ieſu carnẽ, non autẽ diuinitatẽ.

Exẽplo purpura docet S. Sylueſter carne in Christo patiente, non paſsã diuinitatem.

Imperator autẽ orationem conuertens ad Iudęos, Quid vos ad hæc dicitis, inquit? Magnæ quidem eſt audaciæ, dixerunt, o Imperator, tuę repugnare ſentẽtiæ. Vbi autem de Deo agitur & contenditur, ne tua quidem potentia erit nobis impedimento, quo minùs contradicamus. Nobis enim ſolùm uidentur hęc fila ſerica neri & ſcindi, ſed etiam ſimul neri & ſcindi purpura: & ita Sylueſtro non ſuccedere quod dixerat, & nõ pręſtitiſſe, quod erat pollicitus. Cùm autem contradiceret Imperator & Senatus, à Deo inſpiratus Sylueſter: Peruicax, ò Imperator, inquit, eſt hoc genus, & ſemper durę ceruicis. Ne ergò tua laboret potentia, ſed his quoque adhuc alia adiiciantur exẽpla: adiuuante forte ſancto & intelligente ſpiritu, qui hominem docet ſcientiam, eorum obſtruentur ora & perſuadebuntur. & ad Iudęos conuerſus, Solis, inquit, radius, qui arbori applicatur & eam illuſtrat, non eſt, inquit, ei vnitus, quandiù eam illuſtrat? Omninò, affirmarunt Iudęi. Si ergò ſecuris aliqua arborem exciderit, dum illuminatur, num etiam ſimul excisum ſolarem radium putabitis? Si autem ſplẽdor quoquè ſolis cum luto congreditur, erit ne etus fœtoris, aut etiam ſordium vllo modo particeps, & nõ potiùs diù cum eo verſans, & lutum exiccabit, & exhauriet humiditatem, & ſalubre reddet id quod eſt putrefactum? Quomodò ergò is, qui ligna ſecat, non unà ſecat ſolarem radium ſecans arborem: itá nec paſſa eſt diuinitas patiente Seruatore in humanitate: neque fuit particeps carnis proprietatum ei vnita: ſicut nec ſol appropinquans rebus ſordidis & putrefactis, impletur immunditia, quę ex illis contrahitur.

Iudæi pertinaces & dura ceruice.
Pſal. 93.

Cùm hęc ſic dicta eſſent ab illo egregio rerum diuinarum interprete, Imperator quidem, & vniuerſũ applauſit auditorium, & eum laudauit, illius verba admirans, & eorum parentem: Iudęi autem ſteterunt ſilentes, & ſe inuicèm fixis oculis intuentes. Sanctus autem dixit Imperatori: Hęc exempla dixi, ò Imperator, non vt quę rei naturam attingant: Quę enim oratio rebus potuerit exęquari? ſed quę conueniẽter noſtrę imbecillitati, exilem quandam & obſcuram p̃bent imaginem eius, quę comprehendi non poteſt, ſuſceptę carnis œconomiæ. Reliquis autem Iudęis tacentibus, Zambres ſolis ſuis fretus pręſtigiis, & prodigioſum aliquid per eas auens oſtendere, & per id uenari ſpectatores: Si verbis, inquit, ò Imperator, & copioſus Sylueſter, & aptus ad perſuadendum in diſputationibus, propterea ne nos, relicta patria religione, eum ſequemur, & homini credemus, quem patres noſtri communi cõſenſu condemnarunt? Quòd

autem

autem Deus eſt ſolus,qui à nobis colitur ,& nõ alius,
ego uon verbis , vt Syluester , ſed rebus oſtenderim.
Iube ergò huc magnum & agreſtem taurum addu-
ci, & manifeſtum erit tuæ potentiæ , & omnibus qui
adſunt,non eſſe Deum,præter Deum noſtrum. Cùm
itaque quęreretur agreſtis taurus,dixit quidam ex iis,
qui aſsiſtebant Imperatori,apud ſe eſſe talem ferum
& immãſuetum taurum ,quem neque poſſet aliquis
efficere,vt iugum ſubiret, neque eum manu demulce
re. Iuſsit itaque Imperator taurum adduci.

Cùm abirent autem,qui iuſsi fuerant taurum ad-
ducere, venerandus Sylueſter rogauit Zambrem,Cur
à te quæſitus fuit taurus? Cum is autem aduenerit ,
quidnam à te fiet? Ille autem,Nomen, inquit, Dei ,
quẽ à nobis colitur,audiri non ſuſtinet natura:neque
ſi quis id audiuerit, poteſt ampliùs viuere . Noſtri

Vide commentũ ꝑſtigiatoris Iudæi.

enim maiores , ad ſacrificia tauros maximos offerro
tes,in taurorum aures hoc nomen dicebant:& ſtatim
tauri magnum & flebilem edentes mugitum, cade-
bant,& erant parati, vt ſacrificarentur. Sylueſter au-
tem,Si hoc, inquit,nomen,ut dicis,cùm auditur, eũ
qui audit,interimit,quomodò tu hoc didiciſti? Zam
bres verò,Non licet,inquit,tibi noſſe modum,neque
huius rei arcano imbui myſterio,cùm ſis in nos malè
affectus,& hoſtili animo in Iudęos. Hæc cùm dixiſſet
Zambres præſtigiator,dicit ei Imperator: Si non uis
Epiſcopo aperire myſterium,at nobis interim opor-
tet diſſoluere dubium . Eſt enim re vera dubium qđ
dicitur,niſi quis dixerit hoc diſci,dum legitur. Zam
bres autem, Non pellis,inquit, non alia charta, non
lignum , non lapis , non vllum aliud corpus poteſt
hoc nomen ſcriptum continere . Nam protinus & q
ſcribit,& corpus,in quo ſcribitur, interit. Imperator
uerò, Dic ergò, inquit, quomodò ipſe hoc didiciſti ?
Etenim fieri non poteſt, ut hoc diſcatur , ſi neque
dicatur , neque ſcribatur . Zambres autem : Ego ,
inquit, ò Imperator , ſeptem dies vacaui ieiuniis .

Itẽ aliud planè ridiculum.

Deindè noua peluis argentea, qua nemo adhuc uſus
fuerat, impleta fuit aqua fontana : & cùm aqua fuiſ
ſet benedicta, literæ fuerunt in ea inſculptæ quo-
dam digito , quę vacantem mentem myſticè nomen
Dei docebant. Dixit autem ingenioſus Sylueſter: Sic
quidem,ut dicis,o Zambre,myſticè didiciſti nomen,
quod non auditur? Quid autem , quandò in aurẽ ſub-
murmuras hoc alicui,non ipſe quoquè hoc nomẽ au
dis,ſicut is,cui hoc dicis? Quomodò ergò non tu quo-
què moreris ? Non apud te de hac re verba feci Sylue
ſter,reſpondit præſtigiator. Iam enim priùs tibi dixi,
me tibi nolle modum & cauſam aperire. Sed quid ver
bis opùs eſt,cùm liceat rebus ipſis confirmare , quod
dicitur? Ex duobus vnum elige: Aut enim ipſe Naza-
reni inuocato nomine,taurum ſtatim mortuum oſtẽ
de , & eum eſſe Deum nos quoque admittemus : aut
cùm ego in aurem eius dixero nomen Dei noſtri , ſi
cadet ſtatim taurus mortuus , oportet ut tu quoquè
aſſentiaris non eſſe alium Deum, niſi eum quem co-
limus . Laudarunt, quæ dicta fuerant , ii qui audie
bant, & anxij fuere Chriſtiani . Diuus autem Sylue-
ſter iubebat eos eſſe bono animo, & minimè pertur-
bari : & promittebat fore , ut uiderentur ab omni-
bus Dei mirabilia. Tunc ergò Zambræ dixit Impera-
tor : Oportet te priùs implere tuam promiſsionem .
Pollicitus enim es,te taurum poſſe uerbo occidere.
Ille uerò dicit,Quoniam iubes me hoc facere, o Au-
guſte,vide uires Dei, qui à nobis colitur , quàm ſint
inexpugnabiles . Hæc cùm dixiſſet, appropinquauit
tauro,qui trahebatur a multis fortibus adoleſcenti-
bus,validis funibus eius cornibus & collo alligatis.
Quorum alii quidem hinc,alii verò illinc eum trahe-
bant,in vtramuis partem inclinaret. Si enim ad dexte
ram partem irruebat taurus , eum trahebant ad ſini-
ſtram. Si eum autem impetus ferebat ad ſiniſtrã ,eum
retrahebant ii,qui ſtabant ad dexteram. Cùm ergò ac
ceſsiſſet,& in aurem eius valdè inſuſurraſſet , taurus
magnum & horrendum edens mugitum,& cum tre-
more membris in orbem circumactus, cecidit proti

Taurum interficit opera dæmonis pſtigiator.

nùs,& uidebatur mortuus. Propterea Iudæi quidem
exilierunt, & plauſerunt manibus,&, Vicimus, excla
mauerunt. Vniuerſum autem theatrũ obſtupuerat,&
erat plenum tumultu. Sanctus autem cùm indixiſſet
omnibus ſilentium,& ſedaſſet tumultum,dicit Iudæ
is: Non ſunt uerba noſtræ ſcripturæ , Ego occidam &

Deut. 32.

uiuere faciam, ut in qua ſit Deus omnipotens intro-
ductus hoc dicere? Illi autem,hæc ità ſe habere aſſen
ſi ſunt. Si ergò,dixit Sylueſter,ex Deo à Zambre perſe
ctum fuit ut moreretur, per eiuſdem rursùs inuoca-
tionem fiet,ut ipſe quoquè reuiuiſcat. Eſt enim bene
ficus Deus, non maleficus . Illud eſt enim ei natura ,
hoc verò pręter naturam. Et benefacere quidem eſt
ei uoluntarium: maleſacere autem,uiolentum & in-
uoluntarium . Fit autem nonnunquàm propter ali-
quorũ utilitatem. Si ergò,quod eſt præter naturam,
& quod à Deo non ſua ſponte ſuſcipitur , tam faci-
lè perfectum eſt à Zambre,faciliùs efficiet id,qđ ei ſm
naturam,& decętero quem nomine Dei,ut ipſe dicit,
occidit taurum , ſi rursùs uiuificauerit inuocatione
omnipotentis,me quoquè habebit eius verbis aſſen
tientem.

His ſic dictis à Dei interprete, Zambres , Strophis
uerborum , inquit,fretus Sylueſter,ò Imperator ,per
ea vult adumbrare id,quod modò factum eſt miracu
lum,Dei nominis inuocatione. Sed non opùs eſt nũc
uerbis,nec eorum ornatu ac probabilitate: factis oſtẽ
de. Et uis,inquit ille beatiſsimus , oſtendam Chriſti
uirtutem,inuocatione eius bouem uiuificans , quem
tu interfeciſti? Verba ſunt hæc,o Sylueſter, inquit Zã

Eum uita redere nõ poteſt.

bres,& inanis iactatio. Non poteſt enim fieri, ut tau-
rus uiuificetur. Ei autem dicit magnus Conſtantinus,
Si ergò,quod tu dicis fieri non poſſe,poſsit Epiſco-
pus ad opus deducere , eius'ne verbis aſſentieris , &
Deum eſſe confiteberis eum qui ab ipſo prædicaba-
tur ? Certè,inquit,ò Imperator, iuro per ſalutem , ſi
uidero hunc taurum reſurgere,ipſe quoquè Chriſtũ
fatebor Deum , & me ſubmittam Sylueſtri dogmati.
Hoc oẽs quoquè affirmarunt Iudęi. Tũc ergò ſanctus,
cum genu flexiſſet , & ſolo caput demiſiſſet , & ocu-
los irrigaſſet fluxione calidarum lachrimarum, Deũ
per ſe orauit. Deindè ſurgens, & manus in altum tol
lens, dixit cunctis audientibus: Dñe Ieſu Chriſte, qui
es Dei filius & Deus,cui facile eſt uiuificare & morte
afficere,percutere & ſanare ,tibi placeat, ut hic bos,
qui dæmonis inuocatione morte fuit affectus , à ſan-
cto & uiuifico & venerando tuo nomine viuificetur.
Iam enim tempus eſt,ut tua oſtendãtur miracula ad
ſalutem multorum,propter quam ipſe in terram de-
ſcendiſti . exaudi me ſeruum tuum in hac hora , ut
ſanctiſsimum tuum nomen ſit in maiori adhuc ad-
miratione.

Ereùm hæc dixiſſet , prope taurum accedens, vo
ce ſublata exclamauit: Si eſt verus Deus, quem ego ꝓ-
dico, Ieſus Chriſtꝰ, q natꝰ eſt ex Maria uirgine, ſurge &
ſta ſupra pedes tuos,tua abiecta feritate. Protinꝰ itaq;
mortuus taurus,exiliit,& ſtetit à nullo detentus. & ad
eum accedens mirificus ille pater , cùm ab impoſitis
eum ſoluiſſet vinculis, Abi inquit,vndè ueniſti, oſten
dens deinceps omnem manſuetudinem, neminem læ
dens,neque contra ullum inſurgens. hæc tibi iubet Ie
ſus Chriſtus,omnium Deus. Ille autem ſtatìm ſenſim
abiit,& quieto pede, qui priùs erat immitis & immã
ſuetus. Hæc eos qui videbant,obſtupeſecerunt,&, Ve-

rè

Eũ, Chriſto inuocato, reſtituit S. Sylueſter.

rè magnus eſt, qui à Sylueſtro prædicatur, Deus, clamabant. Iudæi autem ad ſanctum accurreotes, illius pedes præhenſarunt, & rogarunt ut oraret pro ipſis, & eis Deum placaret. Et inclyta Imperatrix Helena, velis ablatis, intra quæ ſedebat audiens ea quæ dicebantur, & ſpectans ea quæ fiebant, egreſſa eſt & prócidit ad ſancti pedes, Credo Chriſto, dicens, & rogans, vt diuinum baptiſmum conſequeretur. Vir autem ille Apoſtolicus, omnibus in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum credentibus eum propitium futurum pollicitus, cùm iis, qui diuinum uolebãt aſſequi baptiſmũ, ieiunium præcepiſſet & ſanctificationem, diſſoluit conuentum. Deindè cùm eos catecheſi imbuiſſet, qui erant illuminandi, & in iis, quæ de more fiunt, priùs eos initiaſſet, baptizat primum quidem Imperatricẽ; poſt eam autem Romanorum quoq; multitudinem, quæ non facilè numerari poterat, & eos, qui illic aderant Iudęos, qui omnes crediderunt.

Ecce quomodò ieiunio & catechiſmo de more S. Eccleſiæ, baptizandos pparat.

Hæc autem cùm piè adminiſtraſſet, & fidem dilataſſet, fiduciamque & libertatem dediſſet prædicationi, & deindè cum Imperatrice profectus eſſet Hieruſalem, & ad quęrendam ſalutarem Chriſti Crucem ei collaboraſſet, & propter inuentionem eius eſſet collętatus, & multos illic quoque Iudęos ad Chriſti fidẽ adduxiſſet, & eos diuino baptiſmo initiaſſet in nomine ſanctę Trinitatis, & euaſiſſet plenus diebus ſpiritꝰ, terrã quidẽ terrę reddidit, ſpiritum autem depoſuit in manibus Angelorum, abducendum ad Chriſtum, qui fuerat ab eo prędicatus, & multorum laborum, quos propter illum ſuſceperat, accepturum remunerationes, quandò veniet vnicuique redditurus ſecundùm ſua opera: quem decet omnis honor & adoratio, cum patre principii experte, & increato & honore ei ęquali ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorũ, Amẽ.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO in feſtiuitate ſancti Barbatiani presbyteri & confeſſoris.

Decẽbr. 31.

NVPER celebrauimus, fratres chariſsimi, ineffabilem Redemptoris noſtri natiuitatem, nunc geminato ſolẽnitatis gaudio venerabilem colimus beatiſsimi ſacerdotis eius aſſumptionem. In illa feſtiuitate Saluator noſter, obumbrata maieſtatis ſuę ſpecie, deſcendit in mundum: in iſta glorioſiſsimus eius famulus, depoſito corruptibili carnis pondere, liber aſcendit. In illa unigenitus Dei filius humanitatis noſtræ formã pro noſtra ſalute ſuſcepit: in iſta beatus confeſſor eius ad Angelicæ beatitudinis ſpeciem felici morte peruènit. In illa ſolennitate Redemptor noſter trophæo carnis indutus, ad debellandas aereas poteſtates in mundum præliaturus acceſsit: in iſta verò egregius miles, triumphato mundi principe, cęleſte palatium victor intrauit. Idcircò quippe Deus deſcendit, vt homo aſcenderet: idcircò humiliari dignatus eſt, ut hominem exaltaret. In natiuitate Dominica vox Angelica ſonuit: Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonę uoluntatis: hodiè dilecto ſuo ſuauiſsima vox diuinæ maieſtatis inſonuit, dicens: Euge ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui. In illa feſtiuitate Dominus exiuit de utero Virginis: in iſta uenerabilis eius famulus egreſſus eſt de ergaſtulo carnis. In illa Chriſtus pro nobis eſt pannis inuolutus: in iſta ſacerdos eius ſtola eſt ab eo immortalitatis indutus. Ille anguſtias intrare non dedignatus eſt uteri, ut iſtius animam latitudo ſuſciperet cæli. Ille deſcendit carne velatus, vt iſte aſcenderet ſtola gloriæ decoratus.

Luc 2.

Mat. 25.

Conſiderate, fratres chariſsimi, quantus uir iſte fuerit, quàm plenitèr illum, ut reuerà ſacratiſsimum tẽplum, Spiritus ſanctus inhabitauerit, qui & in pace ſanctæ Eccleſiæ tot miraculis coruſcauit. In initio quippe naſcentis Eccleſiæ illi etiam miracula faciebant, qui facere ſigna digni non fuerant, & ſine uirtutibus morum, plerique excellebant virtute ſignorum. Vndè & ipſa Veritas dicit: Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nònne in nomine tuo prophetauimus? nònne in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: Quia nunquam nòui uos: diſcedite à me operarii iniquitatis. Vt enim ad fidẽ creſceret ſancta Eccleſia, miraculis fuerat nutrienda: quia & nos cùm arbuſta plantamus, tandiù eis aquam fundimus, quouſquè ea in terra conualuiſſe videmus: at ſi ſemèl radicem fixerint, irrigatio ceſſabit. Hinc eſt enim, quòd Paulus dicit: Linguæ in ſignum ſunt, non fidelibus, ſed infidelibus. Sed cùm iſta dicamus, quæſtionem nobis oriri non ſine aliqua difficultate videmus. Si enim ſigna propter infideles data eſſe dicuntur, quid eſt hoc, quòd Redemptor noſter in patria ſua propter incredulitatem hominum vix paucas virtutes facere potuiſſe perhibetur? Sicut enim Marcus Euangeliſta teſtatur, multi audientes admirabantur in doctrina eius, dicẽtes: Vndè huic hæc oĩa? Et quæ eſt ſapientia, quæ data eſt illi, & uirtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur? Nònne hic eſt fabri filius & Mariæ, frater Iacobi & Ioſeph, & Iudæ & Simonis? Nònne & ſorores eius nobiſcum ſunt? Et ſcãdalizabantur in illo. Vndè & paulopòſt ſubditur: Et non poterat ibi uirtutem ullã facere, niſi quòd paucos infirmos impoſitis manibus curauit: & mirabatur propter incredulitatem illorum. Quid eſt hoc, fratres, quia Paulus affirmat ſigna pro infidelibus data, Marcus aſſerit propter infideles fuiſſe ſubtracta? Nũquid contrarias inter ſe inuicèm proferre ſententias poſſunt, qui vno Spiritu pleni ſunt?

Mat. 7.

1. Cor. 14.

Mat. 13.
Mar. 6.

Sed notandum eſt, quia in ipſis infidelibus erat quidam diuerſitatis modus. Par quidem error fuerat omnium non credentium, ſed magna diuerſitas cauſarum. Aliud eſt enim, ſi ſola quis fallatur ignorantia: aliud, ſi adiuncta quoquè erat malitia. Ignorantia Paulus peccauerat, qui dicebat: Qui priùs fui blaſphemus, & perſecutor, & iniurioſus: ſed ideò miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feci. Per malitiam Iudas peccauit, & ideò nequaquam venire ad indulgentiam meruit. Pro illis ergò infidelibus ſigna data ſunt, quos diuina prouidentia miſericorditer ſaluare decreuerat. Propter illos verò ſubtracta ſunt, quos ab electorum ſorte, exigentibus eorum peccatis,* de ſcriptæ ſeueritatis iuſtitia repellebat. Chriſtianis autem temporibus, cùm iam penè totus vbiquè terrarũ orbis in catholica fide perſiſteret, & pacem ſanctæ Eccleſiæ vix vlla perſecutorum ſæuitia perturbaret, cur beatiſſimus confeſſor Chriſti Barbatianus tòt miraculorum virtutibus claruit, niſi quia ante diuinæ maieſtatis oculos excellentium meritorum uirtutibus fulſit? Erat, ſicut de Iohanne dicitur, lucerna ardens & lucens: ardens videlicèt per amorem cordis, lucẽs ſplendore eximiæ conuerſationis. Sed tunc lucerna ſub modio occultari voluerat, cùm, ſicut in ſanctiſſimæ vitæ eius narratur hiſtoria, latens in cellula, manifeſtari principibus deuitabat. Nolebat mundi regibus innoteſcere, vt Regi regum potuiſſet familiariùs adhærere: recuſabat ab omnibus temporalem ſuſcipere gloriam, ut cum Angelis acquirere mereretur æternam. Ad hoc quippe pertinet, quòd his, quibus

1. Tim. 1.

Signa qbꝰ ſint data quibus negata infidelibus.
for diſtricta,*

Iohan. 4.

ſanitatem

S. Barbatianus celat ſanctitatẽ ſuam

ſanitatem reſtituere cupiebat, ſæpè ſuperponendum quid, velut emplaſtrum, ſæpè comedendum aliquid, quaſi medicinale antidotum, conferebat: eo nimirùm, vt opinor, ſtudio, vt dum herbarum virtus, uel medicinalium ſpecierum potentia creditur, nequaq́ ſanctitatis ſuæ viribus reſtituta ſanitas aſcribatur: & dum ab eo medicina ſuſcipitur, magis medicus, q̃ ſanctus, eſſe videatur. Sed dic mihi, ô bone medice, dic venerabilis medice, vndè confectionem tam efficacis, tam ſubitæ virtutis noſtris finibus attuliſti, ut non triduo, non biduo, uel vnius momenti ſpatio expectetur, ſed mox ut adhibita fuerit, ſtatim omnis languor, omne vulnus priſtinæ ſaluti reſtituatur? Epithema ſiquidem curare non poteſt, niſi tandiu tumori adiaceat ſuperpoſitum, donèc vel vigorem ſuum per occultos meatus in corporis interiora trãsfundat, vel humorem peſtiferum virtutis ſuæ potentia ad exteriora traijciat. Antidotum verò, quod ore percipitur, neceſsè eſt vt eatenùs moras faciat, quouſquè per venas & poros occulta viſcerum funditùs penetret, & vel corrupta ſolidet, uel tumefacta noxiis humoribus purget. Tua verò venerabilis medicina non moras innectit, non quæ à medicis cuſtoditur, diætæ diſcretionem quærit: ſed mox vt ſummotenùs tangitur, ſalus integerrima reparatur. Solue ergò, pater, ſolue, obſecro, ligaturam, & tam incomparabilis medicinæ nobis trade notitiam. Videamus & nos ineſtimabiles pigmentorum tuorum ſpecies, odoremus iucundiſsimas fragrantium aromatum ſuauitates. Eiá fratres, audite, libellus ſacratiſsimæ eius uitæ coram cunctis aperiat, quas aromatum ſpecies eius in ſe medicina contineat, ſaluberrima illa confectio, quibus aromatibus conſtet. Dicit enim inter cætera, quia cuiuſdam Iuliani filium guttur grauabat miſerabiliter tumidum: qui cùm beato uiro delatus fuiſſet, & cùm pater pro filio lachrymabiliter poſtularet, venerabilis uir quandam confectionem, de pane videlicet, & cera, & oleo faciens, ſuper eius uulnera poſuit, & facto Crucis ſignaculo, ſtatim in ipſius horæ puncto omnem peſtem de eiꝰ gutture mirabiliter effugauit. Audiſtis, fratres chariſsimi, quæ pigmentorum genera egregius noſter medicus habuit, qui mortale vulnus tanta velocitate ſanauit: Panem, ceram, & oleum, quæ ſuſtentandæ uitæ habebant uſum, in medicinalis curæ tranſtulit inſtrumentum. Et vndè uitam alebat ſuam, indè mortẽ repulit alienam. Speciebus videlicet vtens domeſticis æſtimationem precii minuit peregrinis. Aliquandò ęgrotanti cirri peciam, aliquandò caricam porrigebat: & huiuſmodi curationis genere illos ad perfectæ ualitudinis robur, expulſa omni languoris moleſtia, reuocabat: ea, niſi fallor, intẽtione, ut q̃a uterq; hic fructus ĩ Romanis finibus apud quoſdã rarior cernitur, medicinale aliquid fuiſſe crederetur, ſicq; dũ reparata ſalus medicinę tribuitur, in ęſtimatione hominum, ſanctitatis eius opinio minueretur.

Vide genus curationis.

Quid ergò nos miſeri dicturi, quid facturi in diſtricto examine tremendi iudicis ſumus, qui & uirtutes non habemus, & tamen de meritorum excellentia ante humanos oculos ſuperbimus? qui ſanctitatem habere ante interni arbitri oculos nullo deſiderio quærimus, & ſanctitatis nomen apud humana iudicia nobis fallaciter uſurpare gaudemus? Quot enim hodiè cernimus, qui, ſi de virtutibus admirabilis huius uiri uel ultimam particulam attingere potuiſſent, ad cælum ſe in ſuperbiæ cornibus exaltarent: qui quandoquè aliquid uirtuoſum operantur, verùm per hoc nõ cælum, ſed terram petunt. Affectantes nimirùm laudes hominum, in ſemetipſis diſſipant fructus laborũ. Cumque ſe oſtendere alienis oculis appetunt, ante diuinæ maieſtatis intuitum damnant omne quod ſentiunt, teſtimoniis attingunt: nec tamen per hoc vitã audientium, ſed proprios fauores quærunt: quia nec proferre alia cupiunt, niſi quę auditorum corda ad repetendas laudes excutiunt, non autem ad lachrymas tendunt. Mens quippe exterioribus occupata, igne diuini amoris non calet: & idcircò ad ſupernũ deſiderium inflammare auditores ſuos nequeunt verba, quæ frigido corde proferũtur. Neq; enim res, quæ & in ſemetipſa non arſerit, aliud accendit. Vndè fit plerunque, ut hypocritarum dicta & audientes nõ erudiant, & eoſdem ipſos, qui proferunt, elatos laudibus, deteriores reddant. Atteſtante etenim Paulo, ſcientia inflat, charitas ædificat. Cùm ergò charitas auditores ædificando non erigit, ſcientia proferentes inflando peruertit.

En quãtũ officit, uelle laudari ab hominibus.

1. Cor. 8.

Plerunquè hypocritæ, fratres mei, ſe abſtinentia affligunt, omne robur corporis atterunt, & quaſi carnis uitam funditùs in carne viuentes extinguunt, ſicq́ue per abſtinentiam morti appropiant, ut penè quotidiè morientes uiuant: ſed per hoc humanos oculos quærunt, admirationis gloriam expetunt, Veritate atteſtante, quæ ait: Exterminant enim facies ſuas, ut appareant hominibus ieiunantes. Nam ora palleſcũt, corpus debilitate quatitur, pectus interrumpentibus ſuſpiriis vrgetur: ſed inter hæc ab ore proximorum ſermo admirationis quæritur, nihilque pro tanto labore aliud, niſi æſtimatio humana cogitatur. Perpendite, dilectiſſimi fratres mei, quàm miſerabilis vecordiæ eſt, laborioſè agere, & ab ore hominum laudibus inhiare: forti opere præceptis cæleſtibus inſeruire, ſed terrenę retributionis præmium quærere. Sicut enim beatus ait Gregorius, qui pro uirtute, quam agit, humanum fauorem deſiderat: rem magni meriti uili precio venalem portat. vndè cæli regnum mereri potuit, indè famam tranſitorii fauoris quærit. Intùs ergò, fratres mei, intùs ſeruanda ſunt bona, quæ agimus, ſi ab interno iudice vicem recipere noſtri operis expectamus. Hinc eſt enĩ, quod in Euãgelio Veritas dicit: Neſciat ſiniſtra tua, q̃d faciat dextera tua, ut ſit eleemoſyna tua in abſcondito: & pater tuus, q videt in abſcõdito, reddet tibi. Hinc eſt, q̃d de electorũ Eccleſia ꝑ Pſalmiſtã dicitur: Oĩs gloria eius filiæ Regũ ab intùs. Filia quippe regum, eſt ſancta Eccleſia: quæ in bono eſt opere ſpiritualium principum prędicatione generata: quæ dum ſe in uirtutibus ſanctæ conuerſationis exercet, quia pro hoc ſoli DEO placere ſtudet, non foris gloriam, ſed intùs habet. Hinc Paulus ait: Gloria noſtra hæc eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Gloriam ſuam Apoſtolus teſtimonium cõſcientiæ memorat, quia fauores oris alieni non appetens, vitæ ſuæ gaudia extra ſemetipſum ponere ignorabat. Occultanda ſunt ergò, fratres chariſsimi, bona quæ agimus, nè hęc in huius uitæ itinere incautè portantes, latrocinantium ſpirituum incurſione perdamus. Ecce enim hinc beatiſsimus uir Barbatianus, cuius hodiè nobis feſtiuus natalis illuxit, non humanę laudis gloriam petiit, non fauores hominum affectauit, non de oſtenſis tot miraculis apparere ipſe mirabilis voluit, non de collatis tot in languidos beneficiis humanę retributionis pręmium expectauit: quin etiam medicinalis exercitii pretendebat ſpeciem, vt clariſsimum virtutis ſuę poſſet obfuſcare nitorem. Et uelut magnum cęli aſtrum nubem uirtutibus ſuis curabat opponere, vt dum minùs ad exteriora radios ſuę lucis expanderet, quaſi vndiquè in ſemetipſo collectus, in conſpectu ęterni Solis plenius eluceret.

Mat. 6.

Ibidèm.

Pſal. 44.

2. Cor. 1.

Feſtũ S. Barbatiani.

Libet autem, dilectiſsimi, pulchrum diuinę diſpenſationis ordinem ſtudioſè perpendere, videlicet qualiter omnipotens Deus ad illuminandum noctẽ virg

pręſentis,

prępſentis, ſtellas ſuas in cælis faciem mittere, & per eas totius mundi decernat caliginem illuſtrare: ut dū fulgentia aſtra radiare per cæli climata cernimus, inoffenſo pede operis iter noſtræ noctis ambulemus. Sicut enim matutinus lucifer, ſolē præcedens, ab orientali priùs plaga conſurgit, deindè meridiani climatis ſuperiora conſcendit, ad extremum quoque pronus in occiduum axem nergit: ſic nimirùm, ſic beatiſſimus Confeſſor Chriſti Barbatianus, de Antiochenis finibus, vndè oriundus fuerat, exiit, & Romā per tranſiens, multa eam miraculorum luce perfudit. Poſtremò Rauennam uſque peruenieos, Chriſtum, qui eſt ſol iuſtitiæ, plurimis hominum mentibus introduxit. Antiochię ſcilicet ſplendore ſui ortus emicuit, Romæ plurimos ſignorum igniculos ſparſit, vrbem verò Rauennam uelut occaſu ſacratiſſimi ſui obitus illuſtrauit. Itā meritis ſacratiſſimi huius uiri, uelut noui ſplcodore luciferi, in tribus ſuis præcipuis regionibus totus rutilat mundus, dum in alia mundi plaga eius cernitur ortus, in alia quodammodò uidetur aſſcenſus, in tertia celebratur occaſus. Et, ſicut de compatriota eius beatiſſimo Apollinare in alio ſermone iam diximus, quàm rectè huic luciferi oomen congruit, qui Romam ingreſſus, primum uirtutis ſuæ miraculum de lumine fecit? Regina enim Galla Placidia, ut audiſtis, ſuppliciter eius flagitabat auxilium pro quadam ſua pediſeqoa, quæ intolerabilibus cruciabatur doloribus oculorum: qui moa pallio ſuo eius oculos tangi præcepit, & ſic ab ea protinùs omnem peſtiferæ ægritudinis moleſtiam effugauit.

Patria S. Barbatiani.

Vide miraculum ex tactu pallij eius.

Quapropter cùm dignitatem tuā, feliciſſima urbs Rauenna, ſubtili meditatione conſidero, largiſſimis te miſericordiæ diuinæ beneficiis ditatam eſſe perpendo. Video enim, qa ex ipſo originale foote Chriſtianæ religionis, perpetuæ meruiſti poculum haurire ſalutis. In Antiochia nanque, ſicot in Actibus Apoſtolocum legitur, primùm Chriſtiaoi diſcipuli ſunt vocati. Ex ipſo igitur ſanctæ Eccleſiæ fundamēto qoadratos lapides ſuſcepiſti, ſuper quos velut firmiſſimas baſes erecta, immobilis es fide & ſanctitatis ſoliditate fundata. Indè enim habes Apollinarem Apoſtolicum martyrem, indè etiam Barbatianum egregium Confeſſorem: qui velut duæ excellentiſſimæ cedri paradiſi, ſic te ramis ſuæ protectionis obumbrant: ut ſi ſub eis humiliter manere voloeris, omoem à te turbinem aduerſariæ tempeſtatis expellant. Et vt eis deeſſe nil valeat, quod ad cumulum tuæ felicitatis attineat, mox vt de Anthiochenis finibus exeunt, Romæ, quæ abſque dubio caput eſt & principalis ſedes totius ſanctæ Eccleſiæ, commorantur: nimirùm ut in ſchola Petri primitùs diſcant, qood te poſtmodùm de doctrina ueritatis erudiant: & de puriſſimo fonte abundanter bibant, quod in te ſalutaris doctrioæ magiſterio velut eructando transfuodant. Tanquàm enim iterùm Paulus, iterùm Apollo, qnos ille in fide plātauit, iſte largiſſimo miraculorum & prædicationis imbre rigauit. Sed quia neque qui plantat, ex ipſo eſt aliquid, neque qui rigat, nos etiam Apoſtolica ſequentes verba, dicamus: Deus autem iocrementum dedit.

Actor. 11.

Roma caput totius Eccleſiæ.

1. Cor. 1.

Hos igitur iam præclaros cæleſtis curiæ ſenatores, fratres chariſſimi, perfecto cordis amore diligite, horum imitari exempla tota animi deuotione curate. Nam ſi vultis eſſe quod ſunt, neceſſè eſt etiam uos facere, quod fecerunt. Per anguſtam ergò & aſperam laboris uiam, dilectiſſimi, in hoc ſeculo cum ſanctis incedite, ut poſtmodùm valeatis ad eorum gaudii latitudinē peruenire. Qui enim dicit ſe i Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Proculdubiò autem à veſtigiis Chriſti exorbitat, qui anguſtam fugieos, latitudinis uiam calcat. Iſte nanque beatiſſimus uir, cuius hodierna ſolennia freqoentare gaudemus, non terrenos honores uoluit, nō fallaces diuitias congregauit, non mundi gloriam petiit, nō tranſitoriæ poſſeſſionis prædia dilatauit, propinqoos ſpreuit, patriam dereliqoit, ſemetipſum quoquè pro amore Chriſti funditùs abnegauit. Nemo ergò dicat, quòd illi ſolummodò cæleſtibus digni præmiis habeantur, qui perſecutorum gladiis pro Chriſti nomine feriūtur. Concluſit Deus omnē noſtrę tergiuerſationis aditum, obſtruxit omne excuſationis humanæ cēfugiū. Eccè iam non valemus cum beato Apollinare pro Deo mortem ſubire, poſſumus ſaltem cum beato Barbatiano vitam Deo placentem ducere. Magnum quippe eſt mori pro Chriſto, ſed non eſt inferius uiuere Chriſto, Vtrunque enim in ſtatera Paulus æqua lance pēdebat, cùm diceret: Nemo enim noſtrum ſibi uiuit, & nemo ſibi moritur: ſiue enim viuimus, Domino uiuimus: ſiue morimur, Domino morimur. Siue ergò uiuimus, ſiue morimur, Domini ſumus. Quiſquis igitur amat martyrium, exhibeat ſe martyrio dignum, & martyrii conſequetur proculdubiò præmium. Non poteſt ſanguinem fundere: poteſt ſemetipſum pœnitentiæ telo percutere, & in cordis contritione mactare Præparetur ad feriendum iugulus, non deerit remunerator, etiamsi defuerit gladius. Deeſt carnifex, qui ceruicem exteriùs feriat: adeſt iudex, qui bonæ uoluotatis præmium reddat.

1. Iohā 2.

Rom. 14.

Studeamus igitur, dilectiſſimi, cum beatiſſimo cōfeſſore Chriſti Barbatiano ſeculi huius blandimenta deſpicere, rerum temporalium affluentiam deuitare, carois incentiua reprimere, crucem poſt Chriſtum etiam in pace Eccleſiaſtica baiulare: quatenùs qui nunc eius mirabilem ſequimur vitam, cum ipſo poſtmodùm deſiderabilem perducamur ad gloriam: præſtante Domioo noſtro Ieſu Chriſto, qui cum Patre & Spiritu ſancto uiuit & gloriatur, per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Habes hic in quo debeas Sāctos imitari.

S. Melania Romana hiſtoria eſt Tomo 1. Ianuarij die 31.

FINIS.

DEO LAVDES ET GRATES.

VENETIIS, M D LXXXI.

AOI 1671632